Corneliu Leu

ROMANE ISTORICE

DEFINITIVE

Corneliu Leu

OPERE DEFINITIVE

ROMANE ISTORICE

Corneliu Leu

DRUMUL SPRE DAMASC

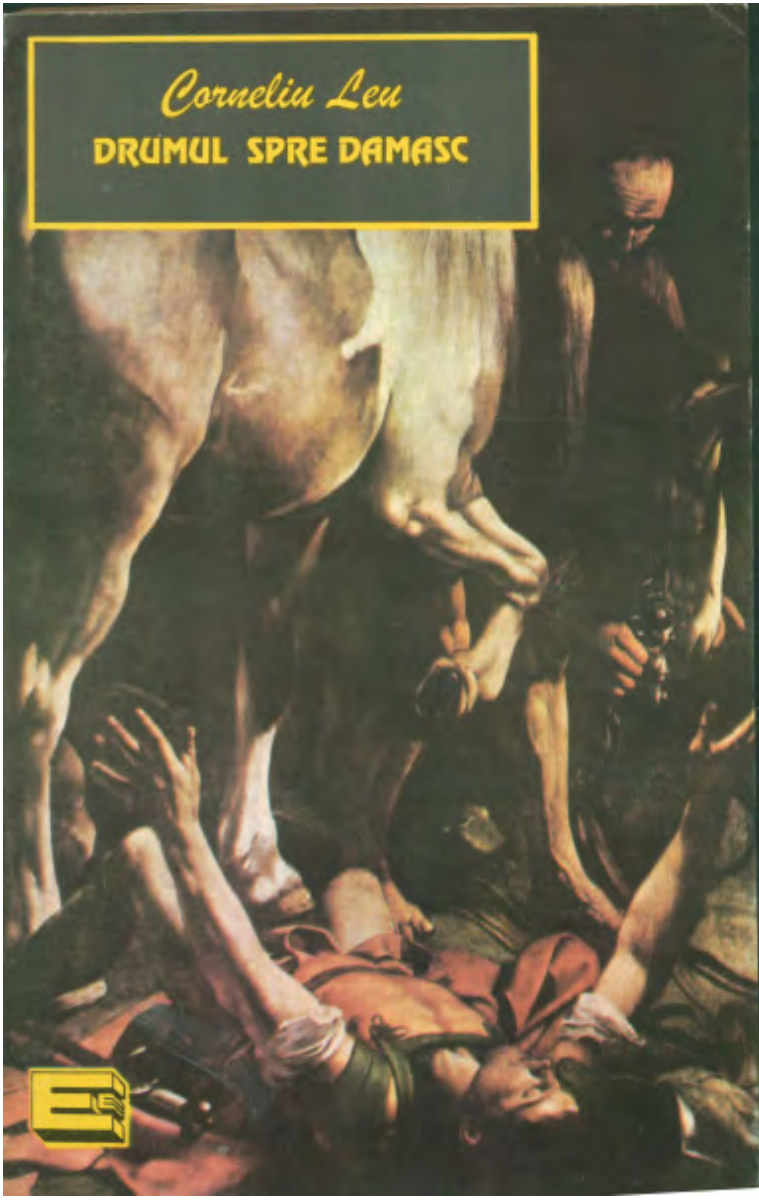

Corneliu Leu

OPERE DEFINITIVE

ROMANE ISTORICE

DRUMUL SPRE DAMASC

Un roman despre viata Sfântului Apostol Pavel

PROLOGOS

Deoarece mulți s-au apucat să alcătuiască o istorie despre lucrurile care s-au petrecut printre noi și chiar eu, prea alesule Teofile, ți-am dedicat cartea mea dinainte, care cuprinde întregul învățăturilor pe care le-am primit, scrisă după ce am făcut cercetări cu de-amănuntul asupra tuturor lucrurilor de la obârșia lor, m-am gândit că e vremea să încerc a scrie și cele pentru care nu am avut a face cercetări, întrucât eu însumi alături am trăit și am slujit Cuvântul împreună cu cel de-al treisprezecelea martor pe care și l-a ales Iisus Nazarineanul ca să întărească și să răspândească faptul că este Hristosul.

Iar amintirea celui care, ca slujitor al Cuvântului, din al treisprezecelea a ajuns a fi Pavel, nefiind cercetare de fapte și nici căutare la vorbele unora ce povestesc - fie că le-au văzut cu ochii, fie că le-au auzit și ei de la alții - ci fiind fărâmă din viața mea și din deschiderea minții mele, mă înduioșează și

mă tulbură foarte. Întrucât el, pentru mine, nu a fost numai Cuvânt și Idee, Logos și Gnosos, așa cum s-a luminat Hristosul către el, dar a fost chiar om, cu toate mișcările, învolburările și strălucinările sufletului său mare și ale revelației sale prin minune.

Așadar, asta mă tulbură foarte și mă îndeamnă să scriu. Ca și acea întrebare la care nu voi primi niciodată răspuns. Întrebarea pe care i-am pus-o atunci, la Roma, când, crezându-l mai demult pierdut, nici nu l-am recunoscut bine. El, însă, desigur, m-a recunoscut, dar n-a vrut, n-a vrut cu nici un chip nici să spună că mă cunoaște, nici să-mi confirme că e el. A stat stană, el, sentimentalul și plinul de dragoste pentru toți cei pe care i-a cunoscut. Mi-a zis că mă înșel și să nu-l mai iscodesc prin întrebarea mea, pentru că nu are ce să-mi răspundă. Și doar ochii cu care mă privea erau ai lui. Obrazul era al altuia, fiindcă fusese, după obiceiul romanilor, bărbierit. Dar eu, care-l cunoscusem cu barbă, îi descifram celelalte trăsături: fruntea și mai lucioasă în calvița ei, nasul cu os pocit bărbătește și accentuat ambițios în marile-i credințe, expresia de autoritate și dragoste care făceau din el- omul mărunt, puțin diform din pricina umerilor prea largi și picioarelor strâmbate de-atâtea călătorii apostolice- făceau în același timp un stăpân și un prieten.

Dar el zicea că mă înșel și că nu-mi va răspunde niciodată la întrebarea care era: „Învățătorule, nu-l recunoști pe ucenicul tău macedonean, pe doctorul prea iubit, cum tu însuți mă numeai ?“...

Mă privea într-un fel anume; desigur, felul lui anume pe care-l știam prea bine. Și, clătinând capul pe direcția tâmplelor, nu voia nici să recunoască, nici să nu recunoască. Încăpățânat și ferm ca și cum o ceartă mare ne-ar fi despărțit, sau un jurământ solemn în fața unei datorii îl făcuse să se ascundă, să se dea dispărut, să fie altul pentru toți, chiar și pentru cei pe care i-a iubit cândva.

Era o taină, un mister; pentru că omul ăsta ne-a iubit c-o

dragoste devoratoare care nu l-ar fi lăsat nesimțitor la reîntâlnirea nici unuia dintre noi. Și, cu toate astea, el, cel care mai puternic decât alții îmbina credința cu dragostea, el, care vedea luminat cuvântul, el, cel deschis în fața tuturor și bucuros să-și rostească spre mulțimi convingerile, acum părea jurat-blestemat și nu răspundea la întrebarea mea decât rece, nebinevoitor, precum cei ce-și păstrează pentru ei îngâmfarea tainelor religiei:

-Te înșeli, necunoscutule; nu sunt eu acela !

Mister !Tulburător mister pentru ființa mea !Până astăzi, la vârsta bătrână pe care o am.

Și prilej de durere pentru faptul că, sunt sigur: vedea că- l recunosc și știu că nu mă înșel, dar nu avea inima să-mi dea măcar o speranță. El, care părea făcut pentru acea plăcere de a ști că de la tine se așteaptă răspunsul la mari întrebări, a rămas mut și orb ca și cum i-aș fi adus vreun rău și nu mai meritam să mă recunoască. Sau ca și cum purtam o vină gravă, o vină deosebită, pentru care nu mai existam în fața lui și nu meritam decât privirea rece cu care mă măsura spunând:

-Te înșeli, necunoscutule; nu sunt eu acela !

Adică „nu sunt eu acela pentru tine“. Cu toate că știi prea bine că ai fost nu numai recunoscut, dar că inima celuilalt tresaltă văzându-te regăsit și simțindu-te aproape. Și, desigur, nici inima ta nu are tăria de a se abține... Dar dezamăgirile lui fuseseră prea mari. În toată lumea unde dușmanii îi fărâmițaseră ctitoria și mai ales în cetatea aceasta unde fusese dezis când avea nevoie de mai multă apărare... Nimeni n-a fost cu el, ci toți l-au părăsit. Și a fost izbăvit din gura leului numai prin zbaterea sa... Doar marea lui ambiție i-a dat tăria să apuce din nou pe calea propovăduirilor căutând locuri mai depărtate. Cât mai la granițele occidentului și, dacă se putea, chiar dicolo de ele, unde să fie sigur că sămânța pusă de el va da tulpină, va înverzi și va înflori și se va înmulți fără să o spulbere lucrarea de ură a celor din familia care, cu dinți puternici ținea puterea asupra neamului atât de inteligent și de ales al lui

Abraham.

La dezamăgirile lui, deci la faptul că Roma îl lăsase singur în fața judecății împăratului și singur se apărase, la îndoiala despre învățăturile lui semănate de alții și faptul că el se îndurerase într-atâta încât nu mai călcase prin sinagogi, avea tot dreptul să se poarte astfel. La amintirea cuvintelor ce trebuia să le arunce acelor bârfitori și stricători ai învățăturii lui amintindu-le că Isaiia le spusese „Veți auzi cu urechile voastre și nu veți înțelege; veți privi cu ochii voștri și nu veți vedea", avea dreptate să se poarte astfel. La faptul că intrigile perfide ale falangei secrete a Sanhedrinului i-a făcut pe mulți adepți ai lui din Asia să-l părăsească și că, spre a-l anihila și de aici , îl îndemnaseră pe Petru să c tacă la învățătura lui, iarăși avea dreptate să se poarte astfel. Avea dreptul să fie întristat de însingurarea cu care fusese răsplătit după ce el toată viața și-o dăruise mulțimii, ca și de ștergerea spre uitare a propovăduirilor din bisericile pe care el, cu strădania sa și cu puterea aceea a sa de a atrage oamenii deschizându-le mintea către crezuri noi, le întemeiase.

Dar cu mine nu avea motiv, deoarece, în ascultarea față de el, eu m-am purtat dulce și supus, așa cum prea bine merita. Cu mine a putut discuta orice fără îngrădirile Legii, convins ca și el că noua învățătură venea tocmai ca să elibereze sufletele prin dragoste și avea de impus printre alte idei numai pe cele ce aduceau dragostea.

Cu mine se putea înțelege în legătură cu toate teoriile noi ale unor învățați ai vremii, ca și cu căutările mai vechi ale unor religii, dar și în legătură cu efesienii ale căror învățături se trăgeau de la Heraclit și cu Atenienii care aduceau la noi ceva din ce-i învățase Platon și cu ecourile din Mazda pe care le purtau esenienii din Antiohia. Cu mine se confrunta convingându-se de dreptatea sa în fața atacurilor dogmaticilor de la Ierusalim și, astfel, nu ne pierdeam încrederea că slujim o mare religie. Cu atât mai mare, cu cât era mai lovită de furia celor care n-o aveau la inimă. Peste acestea toate, de la mine

avea certitudinea unor înfăptuiri temeinice tocmai pentru o asemenea credință deschisă, cum i se revelase lui. Pentru că, după ce l-am cunoscut în plină faimă și m-a luat la Antohia alături, ajungând la Troas, acolo, pe coasta din fața insulei Tenedos, eu l-am convins să mergem să propovăduim la neamul meu de oameni așezați, curați la suflet și cu temeinicie în gândurile și purtarea izvorâte din amestecul Tracilor cu Romanii. Și cred că i-am făcut una dintre cele mai mari bucurii, biserica pe care a întemeiat-o el în Macedonia devenindu-i una dintre cele mai duios legate de sufletul său devorat de neliniști fierbinți. Și, totuși, în acea zi de august a cărei lumină descria hâd în dărâmături și resturi de cărbune, zidurile arse ale Romei, cu un chip de nepătruns în îmbătrânirea lui austeră, el se purta categoric:

-Te înșeli, necunoscutule; nu sunt eu acela ! ...

Îi era teamă, oare, de prigoana lui Nero, de soldații pretorieni cu însemnele lor negre care mișunau într-una de la nouăsprezece iulie, de când izbucnise marele foc și mai ales, în ultimele zile când, ca un trăznet asupra cartierelor mărginașe s-a năpustit pedeapsa cruntă izvorâtă din minciuna că noi am fi aprins cetatea ?... Nu cred, pentru că nu era sufletul lui acela care să se teamă și nu era inima lui aceea care să rabde ascunzișurile. Ci, mai degrabă, cu vehemența care năștea în el cele mai scânteietoare idei și cele mai dăruite gânduri, atunci i s-ar fi ridicat mai puternic glasul întru rostirea adevărului pe care să-l afle toți închinându-se. Nu, nu era teamă. Și nici privirile lui nu arătau teamă. Era, desigur, un jurământ, un misterios jurământ de a fi uitat tot ce trăise până atunci, tot așa cum și el fusese uitat. Era un mister mai mare în privirile încețoșate cu care mă disprețuia, ca unul ce nu mai are de-a face cu viața pe care tu o reprezinți sau i-o amintești. Un mister care avea să mă tulbure și mai tare amintindu-mi cum, simțindu-se însingurat și uitat prin intrigile celorlalți, cu o privire tristă și plină de răspundere, ne trimisese pe noi, ucenicii lui, înapoi în Grecia și Asia cu epistole prin care să încercăm să salvăm

bisericile unde ceilalți stârneau zâzania.

Dar el, el nouă nu ne-a spus ce-avea de gând să facă. Pesemne ca să nu ne pierdem încrederea aflând că și el părăsește Roma; adică abandonează marea sa speranță. Târziu, când m-am întors, am aflat că plecase să propovăduiască în Hispania și la granițele occidentului. Iar acum, deodată în plină prigoană, mi-a apărut în cale. Deci, de vreme ce tocmai acum revenise la Roma, nu-i era teamă de prigoana nebună a lui Nero, și nu avea nici o pornire împotriva mea. Era ceva mult mai teribil, mult mai adânc și mult mai de neschimbat, era o hotărâre în virtutea unui scop prea mare și prea cuprinzător, după cum îi cunoscusem eu firea și fapta. Era gestul prin care, cine știe ce schimbare avea el să aducă, cine știe ce triumf al credinței. Asta era măsura lui ! Acum devenisem sigur: nu mă mai tulbura faptul că se dezicea de mine, ci întrebarea în legătură cu ce pregătea el prin asta și ce avea să urmeze. Pentru că îl știam ca un atotputernic ziditor de imperii sufletești și, așa cum zidise cândva, cu toate că i se răpise - și nu prin luptă dreaptă ci prin perfida armă a fărâmițării - era în stare să-l ridice și pe al doilea și pe al nouălea și pe al sutălea !... Iar hotărârea lui neclintită de a fi altul după ce fusese adevăratul episcop, trezea în mine bănuieli și viziuni tulburătoare care mă întristau cu atât mai mult cu cât îmi dădeam seama că se născuseră în sufletul meu de prima dată, din prima clipă în care mă respinsese printre zidurile proaspăt arse ale Romei.

...Nero a dat foc Romei la nouăsprezece iulie în anul al zecelea al principatului său, anul opt sute șaptesprezece ab urbe condita. Se petrecea aceasta- ca să înțelegem mai bine lucrurile pe care le știi preaputernice Teofile, în timpul consulatului lui C. Laecanius și M. Licinius. Nero, care până atunci cântase doar prin palatul său celebrând Juvenalele, a hotărât să se urce pe scenă arătându-se în spectacol public ca să poată primi vestitele coroane acheene. Nu avea încredere în deșertăciunea zeificării și, dorindu-și cu nesaț nemurirea, o

căuta pe calea mai sigură a artelor, făcând orice ca să-și poată afirma talentul mărginit și impune vocea firavă. Si-a organizat, astfel, acest debut într-un spectacol la teatrul din Neapolis, unde s-au strâns mulțime de localnici, precum și alții din municipiile învecinate, romani veniți să-l însoțească precum și manipule de ostași aplaudând și ovaționând la comandă cântecele compuse și cântate de imperatorul lor. Atunci a avut loc o întâmplare de rău augur, ca un avertisment dat de zei: După ce mulțimea a părăsit teatrul, rămas gol, doar cu ecourile spectacolului și ale ovațiilor, acesta s-a prăbușit. Tot atunci a pus delatorii să-l învinuiască pe strănepotul marelui Augustus, D. Iunius Silanus Torquatus, fost consul pe timpul lui Claudius, încât acesta și-a tăiat venele, dându-i lui Nero prilejul să râdă spunând că, dacă nefericitul i-ar fi așteptat iertarea, l-ar fi lăsat cu viață. După aceasta, organizând în bazinul lui Agrippa ospețe de perdiții, întrecându-se în stricăciune și desfrâu, împăratul s-a făcut femeie, și-a pus vălul nupțial și și-a ales din ceata lui de dezmățați pe tânărul numit Pytagoras drept soț, făcând nuntă după toate obiceiurile și tradițiile. Iar, în faptul nopții, i-a adunat pe nuntași cu torțe să-l vadă cum se culcă în patul nupțial preacurvindu-se bărbat cu bărbat.

După asemenea întâmplări, patru zile mai târziu de idele lui iulie, a aprins Roma pornind focul dinspre Poarta Capena de sub Palatin, la o margine din Circus Maximus ce adăpostea mulțimea de prăvălii ținând strada până la poalele colinei Caelium. Iar mărfurile acestora s-au aprins atât de puternic, încât vântul a întins repede pârjolul peste tot circul și ulițele întortocheate din jur. A urcat incendiul pe întregul Palatin, a ars Velabra, Forul și domeniul consular al Carinelor, cuprinzând până la pământ trei cartiere, alte șapte până la ziduri și doar patru dintre toate câte avea Roma scăpând în cele șaisprezece zile cât s-au întins vâlvătăile printre coline. Focul a părut să se oprească în fața noilor clădiri de la poalele Esquilinului, dar s-a reaprins în ultimele trei zile.

Pentru a minți îndepartând de lângă persoana împăratului

această cumplită crimă, s-au căutat vinovații de arderea cetății printre creștini. Cărora Nero le-a dat cele mai crunte pedepse. Porta Capena, Via Ostia, Via Appia, Via Latină, locurile sărace ale cetății au fost înțesate de pretorieni care au arestat nazarinenii. Și, pentru că circul arsese, au fost deschise grădinile palatului unde erau schingiuiți, erau împinși în spectacole ucigătoare, erau îmbrăcați în piei de fiare și aruncați în colții câinilor mii de credincioși care se mărturisiseră adepți ai învățăturii Nazarineanului, sau fuseseră denunțați de alții. Totul spre a se astâmpăra cu asemenea petreceri sângeroase mulțimea rămasă fără adăposturi, căreia i se aduceau merinde din Ostia și din alte municipii apropiate. „Nazarinenii la lei" era îndemnul la ordinea zilei, prin care se acoperea crima lui Nero.

Dintr-un asemenea loc de împărțire a merindelor, unde l-am văzut pe Pavel stând de vorbă cu o matroană foarte importantă, l-am urmărit până lângă Miliarul de Aur- coloana ridicată de August în locul de unde încep să se măsoare toate drumurile imperiului. Când și-a dat seama că-l urmăream, n-am găsit un ascunziș și m-am făcut a privi cum a scăpat nevătămată, în strălucirea ei, coloana, ca și rostrele tribunelor din spate, în vreme ce zidurile de la Schola Xanta erau arse. Dar am simțit privirea lui care mă iscodea. Când, însă, prinzând curaj, m-am întors către el, și le-a ridicat disprețuitor nesocotindu-mă.

Erau zile grele și trebuia să ne ferim pentru că orice recunoaștere ne băga în mulțimea hărăzită martiriului. Mirosul de fum din jurul nostru, templele arse și coloanele lor prăvălite pe pavajul străzii, ruinele fumegânde pe care umblau doar oamenii împăratului pentru ca lucrurile care se mai salvau să devină bunurile lui, porticurile căzute din care străjuia doar câte un stâlp frânt, statuile rămase stinghere fără zidiri înconjurătoare și marile spații carbonizate ca niște piețe pustii pe locurile unde arseseră străzile înghesuite ale prăvăliilor din lemn cu focul întețit de pălălaia tuturor mărfurilor lumii, făceau

incredibilă Roma dacă n-ar fi fost vaetele schingiuiților și luptele de circ la care erau târâți prin grădinile palatului. Apoi, spectacolul cruzimii s-a întins chiar în Câmpul lui Marte din care mulțimea de gură- cască nu mai pleca pentru că, acum, chiar că nu mai avea unde se duce. Iar noi, dacă eram prinși, deveneam victimele ale căror trupuri arzânde luminau noaptea în loc de torțe. Din pricina aceasta, poate, urmărindu-i pașii repezi cu care se îndepărta, când am ajuns printre mormanele de pietre și cărbune unde fusese până mai ieri Suburra, cartierul bazar împânzit cu negustori ambulanți și femei ușoare, văzând că din pustia arsă nu ne pândește nimeni, m-am apropiat de cel pe care, într- o atracție mai presus de puterile mele îl urmărisem de la stâlpul de aur către care scădeau toate distanțele drumurilor ce duc spre urmele pârjolului. Și i-am spus într-o iubitoare confidență:

-Nu te teme; pentru ei, creștinii sunt totuna cu iudeii și-i iau mai ales din cartiere ale lor ! Eu sunt macedonean, o știi prea bine, așa că nu mă urmărește nimeni; putem vorbi.

Dar el mi-a răspuns fără ezitare, pornind repede printre resturile fostei străzi de plăceri:

-N-o știu nici prea bine, nici prea rău; n-o știu deloc, fiindcă nu te cunosc !

Am pornit în goană după el, fără să-mi mai pese dacă vom fi văzuți, întrucât era mai puternică în mine nevoia de a nu-l pierde și, undeva lângă pârâul ce curge spre Tibru, la capătul podului ars, i-am spus:

- Nici tu, învățătorule, nu ești un fricos după minte, de vreme ce ai ridicat toată învățătura împotriva Templului; n-avem a ne teme prea mult, știu eu cum se poate scăpa din cetatea asta blestemată...

El, însă, și-a tras încet mâna din strânsura mea și, îmblânzit, e drept, cu un glas care-i trăda sentimentele gâtuite, a fost la fel de categoric:

-Te înșeli, necunoscutule; n-am cunoscut neamul tău, nu cred ca amintirea mea să fie în păstrare la neamul acela... Și,

dintr- un impuls bun, desigur, trecând peste logica ce-l îndemna la o asemenea purtare, simți nevoia să-mi explice sau să-mi dea o explicație: Nenorocirea asta a tulburat sufletele și chibzuințele; mulți dintre noi nu mai sunt ceea ce erau și mintea le-a luat alte căi. Așa că, liniștește-te căci eu nu sunt acela !

Ultimele vorbe le-a rostit mai aspru, ca o poruncă. Ceea ce m-a făcut să ezit, neștiind dacă s-a referit la mintea mea căreia i se părea că are vedenia lui, sau la mintea lui, care nu mai vroia să vadă nimic din trecut.

- Nu te teme; pentru ei, creștinii sunt totuna cu iudeii și-i iau mai ales din cartiere ale lor ! Eu sunt macedonean, o știi prea bine, așa că nu mă urmărește nimeni, putem vorbi.

Dar el mi-a răspuns fără ezitare, pornind repede printre resturile fostei străzi de plăceri:

- N-o știu nici prea bine, nici prea rău; n-o știu deloc, fiindcă nu te cunosc !...

...Tot astfel, agitat, apăru el într-un târziu în porticul pe unde dispăruse. M-am ascuns mai bine și l-am urmărit cum se despărțea de matroanele care-l petreceau. Matroanele lui dintotdeauna. Femeile pe care le câștiga de partea lui și care îi erau devotate mereu. Aflase ceva, stabilise ceva, obținuse ceva, înaintase cu ceva în cercetarea sa misterioasă. Imi dădeam seama pentru că, tot timpul ședерii lui acolo, oameni cu figuri importante de sclavi apropiați sau liberți, intraseră și ieșiseră. Si, chiar înaintea plecării lui, în vreme ce era condus, un grup dintre aceștia o luă înainte răspândindu-se pe străzile arse și dărâmate. Iar femeile care-l conduceau cu ținuta lor semeață de patriciene, se arătau în fața lui supuse și bucuroase sorbindu-i vorbele și reținându-l pentru a-l mai întreba câte ceva.

Era el. Neîndoielnic era el ! Farmecul lui care, atunci când se-ncingea arătându-se, îi întrecea de o mie de ori urâțenia, nu putea fi confundat. Mă hotărâsem - fie ce-o fi - să nu mă mai las respins, mai ales pentru că descifrasem în privirile

femeilor acelora bogate dragostea, admirația și grija, așa cum o citisem cândva, la Filipe, la macedonencele adunate-n jurul lui ca diaconese. Știam ce forță avea cuvântul lui asupra unor asemnea suflete - mai sincere și mai cu căutare de bine decât ale bărbaților - a căror deschidere către dânsul era deschiderea porților împărăției pe care el o construia. Pentru că nimeni și niciodată nu s-a priceput să vorbească mai fierbinte și mai cu credință despre cât se înrăiește omul strângând averi, cât de hapsân și de lipsit de alte gânduri devine stând cu ochii la ele și cât loc liber află în sufletul său scăpând de această grijă, cât cer larg vede deasupra aruncând povara lor și ridicând ochii, câtă cuprindere de dragoste, de frumusețe și de adevăr capătă eliberându-se de grija cu care ele îl apasă. Spunând aceasta, glasul lui nu demonstra, ci parcă se elibera el însuși, făcându-i pe cei ce-l ascultau să se simtă mai fericiți, să devină mai buni și plini de dragoste iubindu-se și iubindu-l. Cu o lumină dulce, cum citeam pe fețele femeilor acelora de seamă, ce-l petreceau.

Dar, atent la acestea, la farmecul pe care li-l lăsa trecerea lui, nu mi-am dat seama când s-a despărțit de ele înfundându-se într-un drum de la poalele colinei Celio. Am pornit în goană, am travesat parcul ai cărui copaci nu aveau arse decât vârfurile , am reajuns pe locurile unde Tigellinus amenajase locurile de plăceri cu care intrase sub pielea împăratului și am cotit pe lângă lacul încă mic, nu cum avea să fie peste câțiva ani găzduind naumachiile - luptele de pe bărci - loc ce începuse a se numi Stagnum Neronis. Acolo, la o anumită distanță în fața mea, l-am văzut înaintând ager cu picioarele lui strâmbe de atâta drumeție, cu umerii lați și părul bogat al cefii crescut spre a împlini calvița din continuarea frunții lui impunătoare. Mergea apăsat, fără vreo căutare sau nesiguranță, cu pasul de cuceritor, în așa fel încât haina care-l înfățișa a fi un fel de veteran sau de bătrân soldat „evocat“, părea, căpătând mișcarea gesturilor lui, o adevărată toga augusticlava. Iar caligele cu care era încălțat, acele ghete soldățești bătute-n

cuie, puteau să pară adevărate calceus muleus - ghetele roșii prin care se distingeau încă de la pământ demnitarii cetății. De fapt, cred că purta, sau avea de la una dintre femeile patriciene, un inel cu însemnul puterii, cum conferă senatul celor aleși. Pentru că prea era neoprit în mersul său fără fereală ! ...Îl urmăream întrezărind în drumul nostru, din când în când, Capitoliul spre care se ridicaseră, de asemenea, flăcările. Acolo se aflau de veacuri, în limba greacă, cărțile Sibilelor- acele „Sibyllini Libri" scrise atât de încâlcit, încât se putea pretinde că poți citi în ele viitorul. Dar arseseră. La un incendiu din anul șase sute șaizeci ab urbe condita, arseseră și au fost reconstituite. Acum, dacă arseseră din nou, aș fi vrut să-i spun lui Pavel că nu mai trebuiau reconstituite, pentru că , deasupra cetății, trebuia ridicate cărțile noi, cele pe care le scriam și aveam să le mai scriem noi răspândind și lărgind învățătura Mântuitorului. Voiam să-i spun acestea, în ciuda faptului că mă respinsese; și alergam după el prin locurile arse pentru care nu știam că Everus și Celler, arhitecții lui Nero, făcuseră deja planuri de reconstrucție. Proiectaseră deja clădiri semețe ce incitau viziunile împăratului nebun atunci când, așezat într-un sello curulis fără spătar, purtând pe spate o piele de focă ce se spunea că poate îndepărta trăznetul, se îmbăta de voluptate privind flăcările incendiului și imaginându-și că fusese adus de cometele prevestitoare de nenorociri.

L-am urmărit, am alergat după el multă vreme prin locurile unde în fiecare an, în aprilie, se sărbătoreau Ludi florales, iar în decembrie Saturnalele. Prin locurile unde, altă dată se plimba Passides, eunucul ce practica cel mai mare lux din Roma, iar Nero l-a înstăpânit pe Babilus din Efes - șeful matematicienilor, adică al ghicitorilor care foloseau acele formule magice aduse din Asia pe calea Efesului și numite astfel „Ephesia gramata", cu care făceau scamatoriile lor prevestitoare.

...Când s-a oprit, pe latura cealaltă a colinei, acolo unde, adâncindu-se valea între Celium și Esquilin, se întindea iarăși

un cartier înțesat de străzi care arseseră, am reușit să-l ajung și l-am găsit printre ruinele micului templu care se aflase acolo. Privea un bloc diform de bronz, o fostă statuie, desigur, topită de incendiu. Atunci, cunoscând bine locul, mi-am făcut curaj și m-am hotărât să-i spun ceva ce numai de la el putusem învăța:

-E chiar a împăratului, i-am spus; statuia lui din templul acesta de deasupra lacului pe care voia să-l mărească. Nu e un semn prea bun dacă s-a topit astfel, nu-i așa ? Inseamnă că se termină cu aceste religii prin care au puterea împărații pământești făcându-și statui de zei și vine vremea cunoașterii Celui Sfânt, în imperiul adevărului !

El m-a ascultat; nu s-a ferit și nici vreo tresărire nu i- a mișcat obrazul, ca și cum ar fi vrut să mă întrebe „și ce vrei să spui cu asta ?“, dar n-a vorbit decât ca un roman cunoscător al datinilor:

-Da, nu e un semn bun; se spune că și Smochinului Ruminal din Comițiu i s-a uscat trunchiul. Când te gândești că, sub verdeața lui s-au jucat Romulus și Remus, nu e semn bun !

-Poate fi semn bun pentru noi, învățătorule, i-am spus eu atunci, nemaiavând starea să-l las cu jocul său: Se zguduie aceste temple. Oamenii au nevoie de împărăția cea mare, în care toți sunt egali și se iubesc fără a-și face rău. I-ai spus-o chiar tu lui Petru când el nu înțelegea de ce Ierusalimul voia să vă despartă, să vă rupă în mai multe fracțiuni. „Ca și cum ar fi mai mulți Dumnezei“, nu ? - „Si aceasta din pricina fraților mincinoși furișați și strecurați printre noi, ca să stăpânească slobozirea pe care o avem în Hristos, cu gândul să ne ducă la robie !“

I-am spus aceste vorbe exact cum le auzisem de la el și al căror înțeles îl știam amândoi prea bine. Dar el m-a privit, cu privirile acelea pe care i le recunoșteam și nu mi-a dat nici dreptate, nici nedreptate, ci, mai degrabă, m-a amenințat:

-Degeaba mă urmărești, străine; eu sunt obișnuit, eu am

fost urmărit toată viața și toată viața mea i-am făcut pe urmăritori să se plece în fața cuvântului meu !

-Învățătorule, am strigat, apostolul nostru iubit, tu ești !

Dar el plecase fără să mă mai privească. Plecase cu pașii săi călcând sigur și fără greș, nepăsându-i nici de strigătul, nici de chinurile mele. Lăsând doar ecoul tonului aceluia amenințător lângă mormanul diform de bronz în care, prin mânia focului , se transformase statuia de împărat.

Imi dădeam seama acum: era, în refuzul lui și în amenințarea lui , o supărare. O mare supărare care-l făcuse să se jure altfel decât îl cunoscusem eu și să fie neîngăduitor și neînduplecat. Iar, ceea ce mă intriga, era că nu avea de ce și nu avea cum să fie supărat pe mine. El putea să fie supărat pe lumea întreagă, dar pe mine, nu. Pentru că lumea întreagă îl uitase, dar eu nu. Insă, ce contam eu, unul, când lumea întreagă de suflete cărora el le fusese principe și învățător, lăsându-se purtată de intriga și pânda acelor mincinoși furișați și strecurați printre noi, se întorsese în tăcere, ca și Petru, de la învățătura lui luminată, lăsându-se pradă normelor înrobitoare ale Legii cu care familia ce domina sfântul Sanhedrin ținea oamenii în frâu. Sau, poate, trădând poporul ales, chiar făcea poftele Romei. Și, înșelându-l pe Petru care s-a lăsat în mreaja altora, a oamenilor ascunși din serviciile secrete ale Ierusalimului, bisericile întemeiate de Pavel, s-au îndepărtat de la el, luând calea cuminteniei unei secte oarecare supusă dogmelor impuse de Lege și Templu. Nu trecuseră nici zece ani de când era el principe, adevăratul principe al lumii nostre, iar acum, prin intrigile acelora, îl uitaseră toți. Rari, câte unii, ne mai aminteam de învățătura lui și doar cei care-l puteau auzi, desigur, credeau în Cuvântul său. Erau puținii care-l înconjurau în cetatea asta mare și pierdută. Si, el, dezamăgit, supărat pe întreaga Romă, își luase drumul exilului Hispanic chemat de acele femei. Acele femei din familii stăpânitoare care întotdeauna l-au iubit și l-au salvat din grele încercări. Iar, când nu-l scăpau ele, facea credinta lui adevărate minuni ca să scape de închisori și judecăți. Chemat

de unele dintre acestea, el lăsase dezamăgirea Romei și plecase în ținuturi iberice în speranța de a face o biserică pe care să nu o mai amenințe blestemul fărâmițării care atât de mult îl lovise și-l dezamăgise. Si, e drept că el plecase supărat pe întreaga Romă, dar nu pe mine, ucenic credincios pe care mă trimisese să salvez ce mai rămăsese neîntinat în bisericile Greciei și ale Asiei.

...Imi dădeam seama: nu se putea ca zguduirea de atunci să nu fi lăsat urme adânci în sufletul său, de vreme ce luase chiar hotărârea de a nu se mai recunoaște pe sine însuși. O zguduire adâncă prin care se jurase să nu se mai recunoască în fața nimănuia dintre cei foști. Nici măcar a mea, cel care-l iubisem călcând peste tot pe urmele pașilor lui.

Era războiul lui cu perfidia care se furișase în lumea dragostei noastre, cu dogma apăsătoare care se strecurase în lumea adevărului pe care-l cuvântase. Acolo, la picioarele molohului diform care rămăsese din statuia tiranului ce se voia zeu, îi auzisem glasul gâtuit de ciudă cu care îi strigase lui Petru fiindcă nu avusese nici tăria să-i respingă pe cei necinstiți : Să știi, Petre, că păcatul cel mai mare este îndepărtarea de adevărul Hristosului ! Cu legea veche îi legi omului sufletul și nu-l mai lași să se ridice spre adevăr ! Blestemul omului a fost, până acum, să nu poată scăpa de acea strânsoare. Dacă, după ce Iisus i-a adus mântuirea prin deschiderile dragostei și ale adevărului, îl înapoiem la vechea formă, înseamnă că am alungat împărăția lui Dumnezeu, pentru că alungăm tot ce înseamnă adevărul libertății ei !... Ce a făcut omul până acum în blestemul temerii de care a fost legat ? N-a îndrăznit să nu i se supună, dar a încercat mereu să o înșele. Si și-a cheltuit mereu mintea căutând căi de înșelăciune, în loc să și-o folosească întreagă pentru căutarea adevărului, a dragostei și a liniștei. Dar omul, mereu în luptă cu teama, nu-și dă seama de un lucru: nu-și dă seama că, înșelând-o, el nu reușește niciodată să se ridice deasupra ei, ci doar să aducă minciuni care lui i se par mai convenabile. Si nu-și dă seama că, prin

strânsura lor, își pedepsește urmașii. Așa că, dacă păcatul omului este că nu s-a supus primei dogme, blestemul lui este să-ncerce să scape de ea născocindu-și altele și să încerce a scăpa de acelea născocindu-și încă unele, fiecare om, prin lărgirea legii sale, pedepsindu-și urmașii cu strânsura ei. Spun lucru rău acum, dar noi purtăm Cuvântul care luminează. Dacă cedăm și ne dezbinăm, nu aducem decât din nou supunere în locul adevărului și pândă în locul dragostei. Adică ucidem Cuvântul supunându-l legii trecatoare și ucidem biserica împărțind-o după interesele regilor pământești... Petre, noi n-avem dreptul a face asta pentru că în unirea noastră stă împărăția cea adevărată !

... Amintindu-mi acestea, am pornit iarăși după el. Cu toate că, îmi și interzisese, mă și alungase și știam că nu-i pasă de mine având altceva în planurile sale. Treceam acum pe la poalele Esquilinului, acolo unde totul arsese o dată și, în a șaisprezecea zi arsese din nou, în așa fel încât nu mai rămăsese decât într-adevăr cenușă din tot cartierul de meșteșugari ai cetății, unde zeci de străzi adăposteau toate îndeletnicirile lumii și sute de tarabe înfățișau toate produsele pe care știe să le facă îndemânarea omenească. Fusese cel mai viu și cel mai neastâmpărat cartier al Romei, pentru că în permanență se aduceau în el materialele care urmau să fie lucrate, în permanență acestea umpleau străzile cu vrafurile lor și în permanență ieșeau de aici mormanele de mărfuri - îmbrăcăminte și bunuri care puneau pe oameni și pe case pecetea atotputernicei ere romane. Acum era cenușă și noi nu știam că trebuise sa se întâmple astfel. Pentru că, abia mai târziu s-au înălțat aici, în toată splendoarea lor sfidătoare, Domus Aureea Neronis - palatele de aur pe care și le visa împăratul privind cu emoție de fiară prăpădirea cetății.

... L-am urmărit apoi pe apostol ocolind Forul până când am ajuns în latura cealaltă a lui Circus Maximus. M-a purtat mai departe, ajungând într-un alt cartier de meșteșugari - cei care făceau arme, vergi, furci , topoare . Si, aici, am văzut

gemoniile - scările între care erau înșirați spânzurații. Cum nu mai fusese nici vreme, nici loc să fie duse în For, luate de la cei care le făcuseră, au tot fost întinse prin preajmă până departe, pe malul Tibrului, clătinând între ele trupurile fraților noștri. Printre aceste cadavre din gemonii, încă vii, se chinuiau acei „furcati“ care fuseseră imobilizați în furci.

Dar el nu s-a oprit. Poate că, unii dintre cei porniți înainte-i din casa patriciană îi arătau un anume drum ocolind prin toate locurile acestea în traversarea cetății și, astfel, am ajuns la o punte care ducea spre poarta Iana, la poalele Ianicului unde se întindeau grădinile plăcerilor împăratului. Erau grădini întinse, altădată închise, în care el și ai lui își făceau cursele și spectacolele și în care se instituiseră jocurile Juvenale. Fuseseră păstrate doar pentru el și acei Augustani, corpul de cavaleri cărora le dădea să bea ca să-l aplaude. Acum le deschisese pe toată Valea Vaticană, lăsând să se adăpostească în ele cei ce rămăseseră fără locuințe și mângâindu-le traiul sinistrat prin spectacole în care îi puneau pe creștinii osândiți să se omoare. Astfel, în fiecare seară, aici se jucau mari reconstituiri ale celebrelor lupte din istorie, morții murind cu adevărat iar învingătorii nemaiavând grația celor ce erau puși să se omoare în arene, ci fiind și ei uciși de către fiarele cărora li se dădea drumul la urmă. În felul acesta, mai primind și rații din grâul cu care provinciile bune ajutau cetatea imperială, cei cărora le arseseră casele uitau de jale și așteptau ca împăratul să le dea altele în noile zidiri, care aveau să ridice, din dărâmături, mai fragila dar mai arătoasă, cetatea.

Nu ne oprirăm nici aici, ci, urcând coasta Colinei Vaticane, ajunserăm în marginile parcului, aproape de ieșire, acolo unde se întindeau șirurile de schingiuiți și crucificați. Și, fără să bâjbâie, ca și cum cineva dinainte îl îndruma cu bună cunoaștere, apostolul se opri în fața unui grup de cruci începând a cerceta, ca și dincolo, la stâlpi, fețele. Părea deconcertat, nedumerit. Voia să întrebe ceva, dar pesemne că îndrumătorii lui dispăruseră odată cu paznicii pe care i-au făcut să se

îndepărteze. L-am văzut singur, rămas în cumpănă, ceea ce mi-a îngăduit să mă apropi încet, fără să fiu observat, ascunzându-mă în spatele lemnelor pregătite pentru viitoarele cruci, pentru viitorii stâlpi, pentru viitoarele torțe vii făcute din trupurile creștinilor cărora li se dădea foc.

I-am urmărit căutarea, i-am descifrat neliniștea întâlnirii cu chipuri necunoscute și l-am văzut cum înțelege ceva odată ajuns lângă trupul răstignit al unei femei.

Atunci s-a oprit, a căutat în sus parcă invocând cerul și, apropiindu-se de crucea ridicată alături celei pe care era răstignită femeia, l-a cuprins un tremur și a îmbrățișat perechea de picioare care stătea în locul capului. Apoi s-a prbușit încet, parcă mângiâind trupul așezat de-a-ndoaselea, parcă îngenunchind ca să ajungă în dreptul inimii acelui piept care încă mai tresălta. Iar, când a ajuns jos, la capul celui răstignit invers, palmele sale și-au răschirat degetele într- o fervoare a căutării care avea ceva supraomenesc și, cu vârfurile lor, cu nasul, cu buzele, cu ochii, apostolul începu să descifreze trăsăturile celui care, răstignit cu capul în jos fiind, își schimbase și chipul și putința de a fi recunoscut.

-Petre, Petre ! - invocau buzele lui căutând mai departe, prin sărut și prin adulmecare, să citească trăsăturile feței aceleia. Iar când se convinse că acolo era cel căutat, se îngrozi. Îngenunche mai adânc spre a se apropia de duhul ce mai pâlpâia în răstignit și izbucni în lacrimi: Petre, de ce te- au chinuit așa, Petre, de ce tocmai pe tine ? !

Urmă veșnicia unei așteptări îngrozite și îngrozitoare, țesută cu lacrimile lui și gemetele celor care-și dădeau duhul în jur și, deodată, ca venind din adâncul pământului, glasul celuilalt a rostit:

-Nu... nimeni... eu... Eu am cerut. Uite, pe ea, pe sora mea, au răstignit-o drept. Eu am cerut... Eu am cerut să-mi pună capul jos. Nu se cădea... Nu se cădea să stau pe cruce tot așa cum a stat El, care era Cel din tromul lumii !

Pavel s-a oprit din lacrimi, și-a îndreptat puțin îngenuncherea

și a oftat parcă umplându-și pieptul de duhul celuilalt. Și-i spuse fără durere, fără temere, ca un legământ:

-Poate că ai dreptate. Tronul Lui e tronul lumii acesteia toate ! Dar ție am să-ți fac amvon, Petre. Aici, în cetatea împăraților, am să-ți fac amvonul tău !

Răstignitul a mai spus ceva, dar cu un glas atât de stins încât n-a putut înțelege decât cel ce-și ținea urechea lipită de pieptul său.

Ceva în legătură cu iertarea, sau cu păcatele, sau cu o căință. Pentru că l-am auzit pe Pavel oprindu-l:

-Nu, nu ! - a protestat el. Tu ești fratele meu. Fratele meu cu care am fost și voi rămâne în veci unit. Petre, dacă n-am fi fost uniți, nu învingea Împărăția Cuvântului ! Ai văzut:dacă atâția sunt gata să moară alături de tine, pentru Cuvântul Lui, înseamnă că Împărăția nu se mai poate prăbuși ! Aici e amvonul tău, Petre, iar eu ți-l voi întări !

Muribundul a mai bâiguit un lucru greu de auzit; tot despre căință. În schimb, apostolul meu, cu glas puternic, vrând să-l liniștească, i-a spus ceva ce nu-mi venea să cred. Am auzit limpede, dar nu-mi venea să cred cum nu-mi vine nici acuma. Bănuiesc faptul că i-o spunea numai ca să-l liniștească. Așa bănuiesc; dar el se jura că e adevărat. Un adevăr atât de tulburător încât nici nu am tăria să-l scriu aici. Nu, nu am tăria și, când încerc, mâna îmi tremură iar gândul îmi spune să mai ezit, să mai cercetez.

Și cercetez. Mereu cercetez. De atunci am început a cerceta. Pentru că nu mai erau doar lucruri cunoscute de mine din viața care am dus-o alături de el. Ci și altele. Necunoscute mie. Și am pornit a face cercetări cu de-amănuntul asupra tuturor acestor lucruri ca să le scriu în șir, unele după altele.

PARTEA ÎNTÂI:

„SAULE, SAULE...”

1

Evreii țineau la Caius Iulius Caesar pentru că-l învinsese pe Pompei, cel care asediase Ierusalimul-Hierosolyma în rostirea cu accent cleric și elin, cetatea sfântă și plină de mirajul marilor orgolii.

Din vremea lui, inteligența dregătorilor Hierosolemiți deprinsese să fie atentă către Roma și către toate câte se petreceau acolo, pentru că, de valurile unor asemenea întâmplări puteau depinde și vremurile care-i priveau pe ei. Iar experiența lor de a se insinua în treburile marilor stăpâniri servindu-le și spionându-le în același timp, știința de a-și apăra superioritatea autocrată a unor familii, îi făcuse în acel veac să aibă, pe lângă regii clientelari aflați în grațiile principilor romani, destui oameni curioși la toate întâmplările din For și

de pe Palatin. Oameni suspuși, desigur, mânați de interesele lor și care aveau destul de puțin de-a face cu poporul de rând din cele douăsprezece seminții, norod liniștit și cumsecade. Păzindu-și Templul și puterea, ei erau atenți și dovedeau instincte deosebite față de stăpânitori. Dar, pe cât erau de curioși, pe atât erau și de dornici de a prinde și întinde zvonul întâmplărilor mondene din marea cetate, făcându-le să treacă Mediterana, să ancoreze la Cesareea și să urce de acolo la Ierusalim.

Sistemul de informație funcționând, astfel, destul de bine, atât organizat cât și bizuindu-se pe omeneasca plăcere de a afla și a colporta, Sanhedrinul-adunarea celor aleși și îndreptățiți a judeca totul-avea întotdeauna vești noi care făceau din el un centru de curiozitate. Și, pe calea aceasta, de interes amestecat cu atracție, saducheii și fariseii care făceau parte din judecătoreasca adunare, grăbeau întotdeauna către Templu, în direcția zidurilor. Aici, plăcerea puterii-plăcerea de a știi că ai cuvânt în judecarea altora, dar ai și bancă pe care te poți înfrunta cu egalii în înțelepciune pe temele cele mai întortocheate ale Legii-se împletea cu cea a pauzelor unde nu se putea să nu afli ceva la modă, sau să nu-ți spui părerea despre o întâmplare care se cerea comentată. Și, astfel, trăiai cu orgoliul flatat de mândria că ți-ai spus părerea în problemele esențiale ale imperiului. Chiar dacă acestea se reduceau la ambițiile unui libert sau mofturile unei curtezane, vechea mândrie a inteligenței care le știe și trebuie să le știe pe toate în cetatea lui Solomon, era flatată prin faptul de a fi la curent cu sferele cele mai înalte ale lumii acesteia, putându-le comenta cu ironie și superioritate.

Așadar, pauza în adunarea înțelepților era foarte bine venită și cu interes așteptată.

Însă, cum de la bun început am vorbit despre cealaltă față a cetății-fața păcătoasă a marilor vanități, trebuie recunoscut că și plăcerile lumești din acest solemn Sanhedrin își aveau treptele și reversele lor. Pentru că, unele erau sursele de la

care se informau fariseii de rând, rămași mai la urma noutăților și irosindu-și timpul cu credința lor în viața de apoi, altele erau cele ale vârfurilor lor și altele ale vârfurilor saducheilor. Amestecate în ambiția de conducere mai directă sau mai ascunsă a lumii, așa cum se pretindeau adânc cunoscătoare întru cuvântul și litera Legii, peste acestea din urmă împărățea patima de a ști tot ce se întâmplă pe lumea asta. Iar, dintre ei, unii, puținii, cei din familie și cu ranguri secrete în jurul pontifului lor preoțesc, aveau privirea atât de scrutătoare și autoștiința atât de certă, încât e sigur că știau chiar mai mult decât ceea ce se întâmpla pe lume. Adică, știau în plus și ce avea să se întâmple. Pentru că ei constituiau aparatul secret al puterii sacerdotale, cel care pregătea și punea la cale manevre care să o consolideze și mai mult, să-i arate și mai elocvent tăișul inteligenței, să-i asigure un loc preponderent în treburile ascunse care guvernează destinele în această parte a lumii ca și ale omenirii adunate sub sceptrul marelui imperiu. Doar puterea asupra mâini militare nu-i era la îndemână acestui conclav de familie stăpânitoare și el trebuia să-și afle satisfacțiile în celălalt soi de putere, puterea ocultă care se insinuează prin niște politici mai complicate și mai ascunse , bazate pe inteligență, perfidie și atenție crispată asupra a tot ceea ce se întâmplă sau tot ce se poate întâmpla. Iar creierul unei asemenea puteri, este bine să fie cât mai nevăzut, cu mișcări cât mai imperceptibile, făcându-se cât mai bine simțit prin acte pe care nu trebuie sa le știi de unde vin și, de aceea, le crezi de natură divină. Printre caftanele și bărbile strict religioase ale Sanhedrinului, acei câțiva care știau chiar mai mult decât se putea ști, erau puterea adevărată; uneori chiar mai mare decât a marelui preot.

Așadar, iată pauza: când acei leviți care nu ajunseseră să slujească în templu, ci rangul sau ucenicia îi așeza să îngrijească de părțile lui înconjurătoare, deschiseră ușile către terase - semn al pauzei pe care o poruncise cu autoritatea gestului său stăpân, de zeitate aspră, Ionatan, cel ce purta pe

frunte pentalonul de aur al supremului rang sacerdotal- ca-ntr-un magnetism, fariseii și saducheii se ridicară de pe băncile lor adunându-se-n grupuri după atracțiile secrete ale rangurilor, afinităților, intereselor sau întâmplării, începând a migra sau a se aduna printre coloanele marii săli, către terase, către scări, către colțurile mai intime sau mai ascunse ale construcției aceleia apăsătoare ca și puterea unui Dumnezeu neiertător care te încătușează cu legile lui. Fețele atât de deosebite omenește una de alta în trăsături și-n expresie, căpătară ceva comun prin luciul plăcerii de a pălăvrăgi care le aprindea privirile. Mișcări ale mâinilor sau poziții în care se apropiau trupurile, demonstrau sentimentul unei așteptate confidențe; celelalte gesturi, ritoase și elocvente, arătau mândria păcătosului ce deținea o informație nouă, în vreme ce glasurile înalte, ale celor importanți prin ceea ce știau sau prin comentariul pe care-l potriveau întâmplărilor, se împleteau cu șoapta discretă pe care o descopereai mai mult după schimele interlocutorilor și după expresia pe care o căpăta, sub părul mustății, mișcarea buzelor lor. Și, astfel, în colțurile teraselor sau sub porticuri, în capetele scărilor sau lângă ușile cu canaturi impunătoare, dalele repetate savant ale întinderii marii săli, adunau pe ele grupuri sporovăitoare de oameni dedați la marea plăcere pe care o conferă comunicarea. Ca un prânz sățios alcătuit din cuvinte rumegate laolaltă, de gândiri și personalități divers alcătuite, ce pun fiecare câte ceva în plus la vestea auzita, ca un moț venind din propia-i ființă. Mișcările mâinilor și degetelor se amestecau și ele în această plăcere mângâind unda caldă a conversației ce lega cinstitele bărbi, iar privirile erau mai prietenoase și mai interesate unele de altele, doar uneori explodând în satisfacții egoiste pe fața câte unuia care dădea cine știe ce replică usturătoare sau informație neașteptată.

Și, doar puțini treceau plini de procupare, cu alt fel de expresii și alt fel de interese, privirile lor dovedind altfel de ținte, mersul lor altfel de direcții.

Erau cei pentru care pauza însemna adevăratul câmp de lucru, momentul când își sporeau activitatea și când mișcarea lor devenea mai febrilă.

Grupurile din sală și din jurul ei, de pe terasă și din curtea cu dale a marilor judecăți- cea pe care-o înconjurau zidurile rele, dintre care, cei ce nu făceau parte din Sanhedrin sau dintre aprozii lui, nu ieșeau decât fie iertați fie condamnați- discutau lucruri cunoscute: o nobilă romană care se sinucisese respingând ticăloșiile țapului sadic ce devenise împăratul Tiberius. Trebelinus Rufus, fost preot și fost regent al tracilor celor mai din nord și din Sciția Minor, în calitate de tutore al fiilor regelui Cotys, nemaiputând să suporte teroarea și caznele prin care era silit să recunoască niște mârșave delațiuni, și-a pus capăt zilelor. În schimb, băgat în închisoare odată cu el, Sextus Pacoianus, poet gras și nesățios, lipsit de caracter, care cântase onorurile imperiale, dar se aflase întotdeauna printre denunțătorii ce făceau servicii când cineva trebuia acuzat, și-a dat arama pe față scriind niște versuri împotriva împăratului, fapt pentru care a fost gâtuit chiar acolo, în temniță.

Aceste întâmplări nu erau comentate doar datorită cruzimii lor. Se întâmplau cu sutele asemenea lucruri în ultima parte a domniei acelui scelerat pe care evreii aveau motive să-l urască de mai multă vreme, de atunci de când pornise o prigoană împotrivă-le, iar ei trebuiseră să răscumpere cu bani dreptul de a se închina Dumnezeului lor. De exemplu, Sextus Marius fusese osândit și aruncat de pe stânca Tarpeia numai pentru faptul că era cel mai bogat om din Spania și împăratul, voind să-i ia minele de aur, i-a inventat o vină; Vibulenus Agrippa care, după ce și-a rostit apărarea demascându-și denunțătorii, a scos otrava pe care o ținea ascunsă și a băut-o căzând, a fost luat în agonie și spânzurat, pentru că doar moartea prin execuție aducea și confiscarea averii, sinucigașii putând avea moștenitori. În semn de protest pentru asemenea mârșăvii și împotriva oamenilor care le puneau la cale încurajați de împărat, sfătuitorul bun al acestuia, marele cunoscător al

dreptului divin și omenesc, Cocceius Nerva, se sinucisese; el n-a ținut seama de rugămințile lui Tiberius de a rămâne în viață, pentru că nu voia să fie socotit părtaș la asemenea mârșăvii. Toate acestea erau cunoscute; iar valurile de sânge care curgeau la Roma pe motive neîntemeiate sau, pur și simplu, din dorința de intimidare și răpire a averilor, erau obișnuite în imperiu. Acum, însă, ultimele întâmplări se comentau datorită celui care le provocase-Naevius Sertorius Macro, prefectul cohortelor pretoriene, cel mai perfid intrigant și cel mai crud schingiuitor. Acesta, prin chiar execuțiile care îl arătau cum își făcea tot mai mult loc în jur, căpăta importanță și putere în treburile imperiului. Și dorința de a vorbi despre lucrurile importante făcea să se repete de multe ori în discuție numele său. Iar, din ce în ce mai des, în ciuda cruzimilor sau mârșăviilor relatate, un observator putea să sublinieze accentele care începeau să pună o undă de interes. Care unda, o trăgea după ea chiar și pe cea de respect în pomenirea acestui nume. Era personna gratta de prim rang și comentariile în jurul ei trezeau remarci de tot felul.

Deci, în vreme ce în grupurile adunate pe dalele cele mai de seamă ale Ierusalimului - dale pe care călcaseră pașii celor mai luminați și pașii celor mai osândiți dintre fii lui Israel - cu bănuială și teamă, ca al unuia ce poate produce însemnate surprize, numele lui Macro era pomenit în legătură cu asemenea întâmplări și, cel mult, în legătură cu unii efebi din familiile nobile aduși arestați în patul împăratului pentru plăcerile lui mârșave, dincolo, în încăperile cu uși interzise, tot în legătură cu numele lui Macro se pomeneau fapte mult mai noi și de mult mai mare interes public.

Cu strălucirea plină de reflexe atotputernice a lamei ce-i încununa fruntea colțuroasă prin calviție, cu hainele bogate în superstiție, simboluri de culoare și podoabă ce trebuiau să-i sublinieze fanatica putere, Ionatan avea gesturile moi ale omului care ascultă și gândește. Doar ochii lui, străjuiți de înțesate sprâncene, aproape pătrate, ca niște mustăcioare,

arătau direcția supunerii reale din Sanhedrin, dircție spre care și el tăcea respectuos. Era un chip asemănător cu al lui, cu fruntea mai colțuroasă și mai roșie în lărgimea descoperită de chelie. De pe această frunte, marcând momentul pauzei acceptate de oficialitatea sacerdoțiului, acoperământul de lână mătăsoasă cădea pe ceafă și pe umeri ca un miel negru purtat spre jertfa lui divină. Iar bătrânul Hannah, cu autoritatea pe care știuse să și-o impună de-o viață, avea alura aceea a omului ales pentru a i se primi marea jertfă de către cel mai aspru și mai impunător Dumnezeu. Semăna cu fiul său, sau, mai bine zis, acesta se dovedea a-i fi moștenit firea și trăsăturile, având aceleași sprâncene pătrățoase făcute spre a impune voința privirii și același nas tăiat cu autoritate într-o curbă ce-i desfăcea răutăcios nările. Numai că, în vreme ce marele preot păstra alura sacerdotală pe culoarea închisă a părului și pielii, tatăl său, omul deținând cu adevărat puterea, care-și făcuse doar un act de verificare a acesteia prin a-și așeza fiul pe scaunul suprem al slujirii credinței, avea vinișoarele feței colorate de un sânge ambițios. Iar lățimea spâncenelor complet albite, devenea în argintul lor o podoabă mai importantă decât lama de aur de pe fruntea fiului.

Se mai aflau acolo, împreună cu ei, cele două rude nedespărțite întru putere, Ioan și Alexandru, saduchei din același neam cu Hannah, veri buni și cu el și între ei. Primul deținea puterea administrativă a obștii din jurul Templului. Celălalt, din spița unei surori de mamă, pricină pentru care, poate, ieșise mai mărunt și mai chinuit la înfățișare, dar moștenise toate instinctele și inteligența familiei, începea să-l dubleze pe Hannah în acele treburi de neaflat ale unui serviciu cu existență ocultă care nu purta nici o denumire în Legi, tocmai pentru că mergea, prin secretul slujitorilor lui, în paralel cu voința divină.

Al cincilea aflător în acea sală se înfățișa într-o smerenie plină de importanță în care-l copia parcă pe mai marele său, Alexandru - ruda și urmașul lui Hannah, despre care am vorbit

mai înainte. Smerenie specifică omului care-și știe ascunsa putere sau folositoarea prezență. Era Nathaniel, cel mai îndemânatic aducător de știri din străinătate, care câștigase de curând un rang mai apropiat de acești șefi, concurând pentru aceasta cu habotnicul și plinul de ambiție Schammai, al cărui domeniu de supraveghere, observație și prigoană era cetatea Ierusalimului și ținuturile înconjurătoare ale Iudeei.

Tot în legătură cu Macro, deci, vestea adusă de el era mult mai arzătoare. Și era atât de secretă, încât se părea că jos, peste Vezuviu, în vilele de pe insula Caprea, nici împăratul, ducându-și viața de o destrăbălare disperată ca a aceluia care mai are puțin de trăit, nu ar fi aflat-o. Pentru că, dacă ar fi dat de firul acestei urzeli, la cruzimea lui care se părea că provine tot din acea disperare sexuala care-l apucase la bătrânețe, prefectul corhotelor pretoriene ar fi fost imediat aruncat de pe stânca Tarpeia și stârvul i-ar fi fost lăsat să plutească multă vreme umflându-se în apele Tibrului. În condițiile acestea, însă, informația era deosebit de folositoare: Naevius Sertorius Macro lupta să susțină un nou candidat la puterea supremă; era vorba de Caius Caesar Germanicus Caligula, nepotul împăratului, care supraviețuise doar prin faptul că și-a încurajat bunicul atunci când acela i-a omorât mama și frații. Supraviețuise și căpătase încrederea deplină a tiranului bătrân, purtându-se întocmai ca el, imitându-l și în purtarea veșmintelor și în frazele pe care le rostea. Adică își dovedise de tânăr talentul de a fi un lingușitor perfect și-un egoist insensibil la chinurile alor săi, dintre care, cei care mai scăpaseră cu viață erau surghiuniți în insulele pustii, interzicându-li-se focul și apa. Pe acest Caligula, se găsise prefectul cohortelor pretoriene să-l susțină ca urmaș, exprimându-se, prin vorbe deschise care începuseră a circula în Roma, că el îl părăsește pe cel care apune, privind spre cel care răsare. Un nou împărat se pregătea, deci, pentru principatul roman și Sanhedrinul trebuia să fie atent, să-l cultive încă dinainte de a căpăta funcția supremă. Privită din altă față a ei, dar ducând la aceeași

concluzie, situația din culisele atotstăpânitoare ale imperiului, îl arăta chiar pe Caesarul tânăr ce râvnea la tron drept conducătorul acțiunii, demonstrând că inițiativa era a lui și nu a prefectului gărzilor pretoriene. Caius Caesar Germanicus se bucura de mare popularitate printre soldații cu care chefuise și-și petrecuse tinerețea, chiar ei dându-i această poreclă - de Caligula - ca o alintare. Știind că bunicul său urăște și distruge pe oricine se bucură de grațiile populare, pesemne că a hotărât, în perfidia sa, să încerce a lovi el primul.

Și, astfel, a încercat să-l câștige pe Macro, sau Macronius, cum i se zicea, deoarece gărzile pretoriene erau calea cea mai sigură pentru uciderea unui împărat. Soția sa Claudia, fiica senatorului Marcius Silanus, murind în timp ce năștea, Caligula și-a îndreptat ochii către Ennia, soția prefectului gărzilor pretoriene, promițându-i că, dacă ea îl va ajuta prin soțul ei actual, el o va despărți de acesta luând-o de soție și făcând-o împărătească. Informația aceasta era la fel de încurcată ca și cea care pretindea că, dimpotrivă, Macronius, văzând șansele mari pe care le are Caligula, își îndemnase nevasta să-l ademenească și să-l subjuge asigurându-și astfel ascendentul asupra viitorului împărat. Două informații contrare, după cum contrare erau intrepretările de aici ale legilor. Dar, din punctul de vedere al lor, al ocultei forțe care voia să-și păstreze puterea la Ierusalim, această contradicție nu schimba cu nimic măsurile ce trebuiau luate - măsuri de aflare a unor căi către viitorul împărat, către prefectul corhotelor pretoriene și, în special, către femeia care oscila între aceștia doi.

Nathaniel fu, deci, întrerupt din relatare și, cu sprâncenele metalice dominându-i pe toți, bătrânul Hannah porni la desfăcutul firului în patru așa cum obișnuiau ei acest ritual. Și, spre evidența faptului că nu era decât un ritual prin care ei, învățații neamului, își afirmau ființa alcătuită astfel întru voia înțelepciunii supreme, adică persuasivă și răbdătoare în a întoarce totul pe toate fețele, bătrânul se opri brusc ca și cum ar fi pus puncte-puncte la multe întorsături care se mai puteau

face și trase concluzia ca un om obișnuit să soluționeze rapid orice problemă.

-Deci, poate fi și așa, dar și altfel. Tu, acționează, Nathaniel ! Plasază-ți oamenii ! Și-i făcu semnul eliberării întrebând: Este aici Schammai ?

Cei doi concurenți se întâlniră în ușă. Nathaniel, mai tânăr și mai sigur pe sine prin triumful de curând repurtat, își îndrepta profilul cu obraz supt, nas agresiv, păr pe cât de creț pe atât de negru și fruntea nefiresc de bombată, către neiertarea rea cu care, rivalul său cu nasul turtit într-o lățitură deasupra nărilor, îl privea pieziș. Ochii de cucută ai lui Schammai, surprinși neplăcut sub sprâncenele aspre și roșii, parcă i-ar fi cerut lui Nathaniel socoteală de ceva, sau i-ar fi cerut ceva înapoi. Numai simțind neplăcerea autoritară cu care bătrânul Hannah le urmărea întâlnirea, se purtară doar ca doi câini care-și arată colții abținându-și mârâitul.

Era puternic Hannah și atoatestăpânitor în inteligența și plăcerea cu care sta în umbră exercitându-și puterea căreia nu-i puteai apuca de undeva capătul. Dacă i-ar fi studiat-o sau dacă ar fi învățat de la el această bucurie de taină a unei puteri ascunse, mulți împărați ai lumii și-ar fi știut păstra tronurile până la adânci bătrânețe. Iar cei de la Roma nu ar fi mai avut obsesia continuă a conjurațiilor care-i făceau sângeroși și criminali încercând să lovească ei în loc de a fi loviți. Dar lumea nu e alcătuită pretutindeni la fel, iar oamenii și mai puțin decât lumea ! La Roma, plăcerile mari nu puteau fi decât ale fastului, ale poftelor hulpave și ale perdiției care te gâdila cu toate rafinamentele ei. Oricât se ferea de lume, oricât încerca izolarea în vilele și parcurile insulei cu țărmuri abrupte din fața capului Surrentum și a Vezuviului, lui Tiberius i se știau toate destrăbălările și cruzimile, poftele invertite care-l măcinau la bătrânețe din nevoia de a compensa o tinerețe de fățărnicie austeră prin care putuse să înșele pentru a ajunge la râvnitul loc suprem. I se știau incertitudinile care-l obligau să recurgă la minciunile astrologilor sau îl făceau, în disperare,

să încerce chiar el a ghici ce nu era de ghicit, folosind o brumă de practici ale unor oracole orientale de la care nu se deprinseseră lucruri prea sigure. Îi știau și temerile de a se mai întoarce la Roma de când o părăsise, căutându-și lăcașuri ascunse ori peregrinând până spre zidurile ei, dar neintrând niciodată înăuntru, renunțând pentru totdeauna la For, la Curte și la dominarea de pe Palatin.

În schimb, Hannah era de mai multe zeci de ani omul cu puterea neștirbită și, mai ales, neamenințată, tocmai pentru că nu urmărea plăcerile ei exterioare și răsunătoare. Dominase lumea lui Israel ani în șir prin ginerele său Khaiafas și, apoi, nemaiplăcându-i acela, l-a schimbat din scaunul de mare preot, aducând unul și mai apropiat la sânge - pe fiul său Ionatan. Pentalonului de pe fruntea celor care aveau pe față mărirea îi lăsase și riscurile greșelilor, așa cum se întâmplase cu îndemnul ostil care se pornise după crucificarea acelui Nazarinean. Fiindcă, înviat din morți, acela produsese atâtea și atâtea tulburări. Norocul era că Hannah îi lăsase lui Khaiafas gloria de suprafață însoțită de riscul adevărat, el rezervându-și rolul neaflat de alții de a conduce din umbră și de a stăpâni din umbră, de a decide din umbră și de a aranja destinele neamului din umbră, lucru care s-a confirmat de multe ori, chiar și prin acel Nazarinean despre care lumea începea să se convingă că într-adevăr era Mesia. Pentru că, atunci când și-a dat seama de pericolul învățăturii lui și i-a ordonat răpirea de lângă ai săi, străjile ce l-au ridicat din grădina Ghetsimani l-au adus la casa lui, a lui Hannah, făcând marea greșeală să-i recunoască acestuia pe față puterea de a decide. Și a trebuit, cu toată autoritatea sa, să-i gonească cu deținutul lor spre casa lui Khaiafas, ginerele său, care reprezenta fața puterii, ca să nu se afle că e și el implicat. Acum, toată lumea știe că Nazarineanul a fost purtat de la Hannah la Khaiafas înainte de a fi osândit. Știe asta, mai ales, prin propovăduirile acelor pescari care povestesc întâmplările Nazarineanului legându-le de te miri ce proorociri sau scripturi pe care e greu să le

combați. Iar Hannah face mari eforturi ca să le-nchidă gura acelor pescari și să-și păstreze puterea la fel de bine simțită și la fel de nebănuită în fața lumii. Și, când reușește, chiar dacă folosește metode la fel de crâncene ca Tiberius, ce pune să se smulgă carnea fâșii de pe trupul celor anchetați, e mândru de puterea sa care constă în primul rând în faptul de a se stăpâni și-a se abține. Se abține cu acea încăpățânare de a despica firu-n patru până când găsește calea cea mai ocolită care să-i aducă plăcerea de-a stăpâni. În clipe din acestea, se simte superior, se simte atoatestăpân și, în sinea sa, îi adresează împăratului mila înțelepciunii sale. Pentru că Tiberius, ezitant și temător sau, poate, mustrat mereu de conștiința viciilor și crimelor sale, și-a făcut mai an o flotă nouă cu care, străbătând cei doar trei mii de pași până la capul Surrentum, să înceapă a naviga pe lângă țărm către Ostia și să ajungă în apele Tibrului intrând triumfal în mijlocul romanilor. Își pregătise chiar centurii specializate în a-l feri de prea multele ovații ale poporului și pornise. Dar, apropiindu-se de inima patriei, i-a fost tot mai teamă de modul cum pulsează ea și a făcut stânga-mprejur poposind pe undeva prin Campania.

Ăsta-i împăratul și astea sunt temerile de împărat !

Pe când el, Hannah, își dă pe față atotputernicia numai în acest mic conclav prin care domină. Numai în această încăpere tăinuită din preajma Templului, unde-i este recunoscută supremația. Aici nu se mai ascunde și face gest stăpân noului venit care i se închină lui, dar tot mai scapă privirea după Nathaniel care iese:

-Nu-l privi cu invidie Schammai, și supune-i-te, că el e mai brav decât tine ! El nu mi l-a adus pe Nazarinean în faptul nopții la poarta mea, pentru ca eu să trebuiască să te învăț să-l trimiți de la mine la Khaifas ! Pricepi, nepriceputule ?

Schammai ridică privirile sale înroșite de la arămiul hirsut al sprâncenelor și bâigui în barba la fel de sârmoasă:

-Au trecu mai bine de trei ani de când ți l-am așezat pe cruce și tot nu uiți !

-Nu l-ai așezat pentru mine pe cruce, ci pentru triumful Legii ! - porunci Hannah atât de autoritar încât agentul său cu nas turtit care-i făcea botul ca de lup, un bot de lup cărunt-roșcovan, repetă fără tăgadă:

-Pentru triumful Legii !

Și de abia apoi îndrăzni: Mișcându-și privirea tot ca lupul - din întregul trup și nu din rotirea gâtului - îndrăzni să exprime gândul suferitor:

-De ce nu uiți odată, mai mare între mai marii mei ? !... Și mă pedepsești mereu !... De ce nu uiți, când toată lumea a uitat și toată lumea, așa cum poruncești, nu ți se închină ție, ci doar puterii tale !

-Discipolii lui n-au uitat ! - îi atrase atenția Hannah cel bătrân cu glas de răzbunare.

Iar Alexandru, cu plăcerea celor scunzi de a se afirma, sublinie îndreptând spre el nasul coroiat, cu nări proeminente, specific familiei:

-Și se numesc martori pentru că propovăduiesc oamenilor tot ce s-a întâmplat cu Nazarineanul și tot ce mint în legătură cu el !...Iar faptul că tu l-ai adus la Hannah, nu e o minciună !

Privind spre ochii șefului suprem, ochi arzători care, în deschiderea, în rotunjirea lor rea, confirmau această părere acuzatoare, Schammai încercă să capete iertarea prin soluția adoptată:

-Pe ăștia îi distrug eu !

-Îi distrugi ?... Atâta așteaptă !... Atâta: să faci din ei martiri ca să se-ntindă mai mult molima credinței lor, ca să se ridice și mai mulți proști să propovăduiască nu numai învățătura Nazarineanului, dar și pe a lor !

Rostind acestea, repetându-le - mai bine zis, pentru că erau concluziile lor și hotărârile lor de putere secretă care trebuie să stranguleze tot, Alexandru, cel mai tânăr din neamul lui Hannah, nu se uită la nimeni. Chipul lui, nu prea plăcut la înfățișare, privea spre un adevăr de care era convins, o lege pe care-o stabiliseră în acel conclav secret:

-... Nu le dai, Schammai, nu trebuie să le dai niciodată ceea ce urmăresc și ei ! Inteligența noastră trebuie să treacă peste ei și să-i distrugă altfel. Inteligența noastră trebuie să otrăvească într-ascuns orice încercare de-a ridica altceva, adică alte idei peste puterea noastră ! Și, mai mult, să aducă spre noi orice fel de asemenea încercare, făcând-o să ne slujească. {sta e rostul nostru aici, în această îndeletnicire de care trebuie să știe foarte puțini !

Atunci, cu profilul său de statuie căreia i s-a mâncat nasul, Schammai, Schammai cel umilit, se înălță mai mândru și mai inteligent decât făcea impresia. Se înălță, arătând a avea o statură mult mai impunătoare decât i-o arăta poziția umilă și întrebă nedând atenție altcuiva decât bătrânului Hannah:

-Dacă am adus în slujba noastră și cu ascultarea deplină la ordinele noastre, chiar pe fratele lui, ce ziceți ? !... Chiar pe fratele lui, născut la același tată ! E bine ? !

Urmă un moment de tăcere, o suspicioasă pauză, după care, Alexandru, parcă respingând ideea, întrebă:

-Fratele cui ?

-Fratele Nazarineanului ! Unul din fiii lui Iosif din alte căsătorii; om cunoscut în Galileea ca habotnic păstrător al Legii și care vrea să lucreze cu noi pentru Lege !

-Vrea să lucreze cu noi ? L-ai atras tu ca să lucreze cu noi ?

Încă o pauză, de ceva mai mică suspiciune, în care bărbiile celor cinci bărbați, fiecare cu forma și mișcarea ei, se mai apropiară. După care, Alexandru care preluase inițiativa, întrebă cu un ton de parcă tot n-ar fi crezut:

-Cum îl cheamă ?

-Iacov îl cheamă ! - răspunse repede Schammai, ca și cum de repeziciunea răspunsului ar fi atârnat adevărul lui.

-Iacov... rosti celălalt, parcă cercetând sonoritatea numelui ce i-ar fi produs oarecari dubii.

-Iacov ! - confirmă Schammai cu altfel de ton, care dădea certitudine. Îl cheamă Iacov și este mult mai în vârstă decât a fost Nazarineanul, fiindcă provine dintr-o căsătorie mai veche

a tâmplarului. Îl cheamă Iacov și este prețuit de sinagoga de acolo ca un bun cunoscător și păstrător al Legii lui Moise.

-Schammai, înseamnă că ți-ai îndeplinit bine misiunea !

De abia acum, în autoritatea pe care o avea, glasul lui Alexandru se arăta dispus să creadă. Încercatul agent, pedepsit pentru o greșeală care nu i se iertase ani întregi, își simți inima umplându-i-se de liniștea sentimentului unui lucru bine îndeplinit și asta-l făcu să-și manifeste recunoștința:

-Măriții mei stăpâni, spuse el, Schammai este soldat credincios al Legii și al vostru; Schammaai este mâna cu care se poate face cel mai sigur ceea ce inteligența voastră hotărăște !... Nu a fost, doar, ordinul vostru, ieșit din hotărârea acestui înțelept conclav, ca eu să merg și să caut în ținutul Nazarineanului oameni apropiați lui pe care să-i putem manipula introducându-i în biserica lor și punându-i să le întoarcă drumul în interesul nostru ? ! Nu sunt gătit chiar eu, Schammai, ca să intru printre ei, să mă amestec cu ei și să atrag credința lor spre supunerea sub Legea atotputernică ? Este această idee dovada înțelepciunii și harului vostru secret pentru că numai așa putem păstra neștirbită puterea. Când v-am spus că apostolii ce se numesc martori sunt potrivnici fiind prea înțesați de învățătura Lui și vrând să devină martori, v-a venit idea sfântă să ștergem urmele acelui Nazarinean altfel: chiar prin neamurile lui, Și m-ați trimis în Galileea să găsesc oameni pe care să-i aduc să intre cu mine odată, ca rude mai apropiate ale Lui decât discipolii, în biserica lor și să-i schimbe cursul. A fost cea mai luminată idee, în loc să-i omorâm pentru ca oamenii să creadă în ei ca martiri ! Ideea voastră !... Ei bine, e vreo vină din partea mea, a păcătosului, că l-am găsit pe cel mai nimerit, dacă l-am cumpărat chiar pe fratele învățătorului lor ? !

Și își schimbă fruntea chinuită de prefăcută umilință, pe când ceilalți se străduiau să-i spună ceea ce, de fapt, el le smulsese: să-i spună că făcuse bine, chiar foarte bine; că era un agent destoinic și că, descoperirea lui cu acest frate bătrân

aducea noi șanse planului lor care, abia acum se cerea din nou discutat și pus la punct în funcție de noul avantaj creat.

Iar Schammai, tocmai pentru a-și savura mai bine succesul, trecându-și palma cu rădăcina degetelor prin dreptul nasului turtit, se făcu a considera încheiată discutarea acestui subiect, trecând la altul.

-L-am adus și pe tânărul ce mi l-ați poruncit, discipolul lui Gamaliel. Îl cheamă Saul și e neam de farisei din Tarsul Ciliciei. Așteaptă afară; are o minte ascuțită.

Lovitura lui fusese bine calculată. Cu toate că întreaga familie a lui Hannah, din motivele cunoscute ale îndrăgostirii fiicei lui Ionatan, tresărise ca de-o mică înțepătură la pomenirea numelui tânărului, toți se ridicară într-un glas, ca și cum cel ce trebuia mustrat pentru o asemenea idee era tot Schammai:

-Lasă tânărul ! Lasă-l să aștepte ! Important este acum acest Iacov, dacă e chiar frate cu învățătorul celor ce ne tulbură ! Prin el trebuie să le transformăm credința în ceva favorabil nouă, așa cum am mai făcut-o și cu altele !... Cu strădania ta, el va trebui să ajungă în fruntea lor !

-E dintre cei care îl contraziceau pe Nazarinean ! - reajunse Schammai la îndatoririle sale de agent, informând exact.

-Cu atât mai bine !... El va fi învățătorul poporului ! Îl vom împinge și-l vom susține până va ajunge în fruntea lor și îi vom spune Obliam, dându-i puterea. El va fi „glasul poporului" și nu pescarii ăștia încăpățânați care cred statornic în vedenii !... Numai tu, Schammai, să ai grijă, să- l păzești din umbră, să fii sigur că, pe cât de stăpân devine peste ei, pe atât de supus rămâne în slujba noastră ! Pricepi ? !

-Pricep ! răspunse el repede, fericit că întrebarea nu mai era completată cu „Pricepi, nepriceputule ? !"... Pricep, pricep luminaților, pricep !...

-Cam câți ani are, de zici că-i mult mai bătrân ca Nazarineanul ?

-Păi are în jur de șaptezeci !

-Șaptezeci ? !... Cu atât mai bine... La vârsta asta, dacă se

lasă cumpărați, oamenii nu mai au cine știe ce voință și nici interese de urmărit. Îl vom face mare și el va fi Obliam - glasul poporului pentru credința lor !... Spune tânărului pe care l-ai adus să mai aștepte și vino să chibzuim pe îndelete înscăunarea lui !

2

-A pus mâna pe tine încăpățânatul de Schammai, dar mult mai bine ți-ar sta să lucrezi cu mine ! - îi spuse Nathaniel tânărului mărunțel și subțirel, recunoscându-l după nervozitatea cu care aștepta în umbra porticului.

Și, după gestul prietenesc se văzu că nasul său de copoi mirosise poziția avantajoasă a tânărului. Că, prin știința lui de a iscodi și meseria lui de a afla totul, cunoștea aventura amoroasă care alertase oarecum familia atotstăpânitoare în Sanhedrin.

-După ce te deprinzi o vreme, te iau cu mine; ai să vezi că-i mai avantajos și mai inteligent - adăugă apoi, salutându-l camaraderește, cu aerul plăcut al ochilor săi complici, ca niște ochi de femeie care promite.

Tânărul răspunse printr-o înălțare politicoasă, care-i dădu lui Nathaniel sentimentul că l-a cucerit. Si rămase printre porticurile unde mai dăinuiau grupuri rare, majoritatea plecând să prânzească după ce se îndestulaseră cu noutăți și comentarii. Emoționat, în cămașa sa cea nouă care trebuia să-i pună în evidență rangul de învățătură și familie, aștepta întâlnirea cu cel care avea să-i judece și să-i cântărească pregătirea și calitățile. Dar, în același timp, îl ispiteau teribil veștile care erau rumegate aici în legătură cu acele depărtate foruri ale marii puteri a lumii. Erau rumegate cu sentimentul invidiei ascuns sub cel al superiorității provinciale îndreptățită să judece totul, să ironizeze totul și să-și spună părerea despre orice. Ele ispiteau mintea dominată de curiozitatea în legătură cu tot ce însemna puterea. Și de acea aviditate cu care și-ar fi manifestat el puterea, dacă ar fi avut-o.

Părea o fire voluntară și ambițioasă, acel tânăr mărunțel, subțiratec, ai cărui ochi aprinși țînteau fără ascunzișuri spre ușile în spatele cărora se afla puterea.

Desigur, și în grupul de care el îndrăzni să se apropie, se vorbea despre personajul cel mai important al imperiului, despre acel prefect Macro sau Macronius, care, în numele apărării vieții și demnității împăratului, dirija toate anchetele, toate caznele la care erau supuși interogații și toate execuțiile. De multe ori, decizii, ambiții și răzbunări ale lui, erau prezentate senatului ca și cum ar veni din dorința împăratului, oameni cu mare trecut și prestigiu căzând victime unor născociri iscate din vrăjmășie. Și, cu atenția lui tot mai incitată, remarcă faptul că, în legătură cu puterile discreționare la care prefectul ajunsese, nu se mai vorbea despre persoană ca atare, ci despre funcția pe care o îndeplinea. Privirea tot mai incitată și tot mai strălucitoare trăda râvna unui vis de putere sub fruntea cu păr rar a tânărului pornit spre cucerirea vieții prin orice mijloc.

Prefectul pretoriului, omul în paza căruia se aflau la Roma palatul și slujbele din jurul împăratului, nu avusese, întru începuturile imperiului, o funcție de prim rang. El era subordonat, cum venea firesc în organizarea statală, lui Praefectus Urbi, înaltul magistrat care veghea la ordinea întregii cetăți; și îl avea, egal sau chiar ceva înaintea lui, pe prefectul pazei de noapte, comandantul a celor șapte cohorte de „vigiles", gărzi care vegheau în străjile din afara zilei și combăteau incendiile. Dar, cum orice ordine rațională și democratică a statului se schimbă în funcție de interesele mâinii care o stăpânește, cămașa fiind mai aproape de trup chiar dacă haina somptuasă este cea care-l îmbracă, pe măsură ce atotputerea principilor și grija față de propria lor persoană a crescut, s-a subliniat și importanța acestei săbii mai mici dar aflate cea mai la înmdemână, care era prefectul pretoriului. Apărând viața împăratului, el îi apăra și plăcerile; pus să apere plăcerile, el le verifica: tinerii efebi aduși pentru patul împăratului, pentru a fi dedați la plăcerile cu care să-l satisfacă

pe acesta, treceau mai întâi prin controlul de vigilență și îndemânare al prefectului. Și, astfel, Praefectus Urbis rămnând cu preaânalta sa magistratură față de cetățeni, cele intime ale puterii s-au tot concetrat în mâinile celui care comanda cohortele pretoriene, acesta ajungând la atât de mare putere și influență, încât l-a făcut pe Octavian August să ia măsura de a împărți comanda între doi prefecți, tocmai pentru a le diviza ponderea. Uitând de această măsură, Tiberius riscase chiar cu antecesorul lui Macro, Aelius Seianus, care ajunsese la atâta putere încât îi ucisese sub diverse forme mai mulți dintre urmași, urmărind același lucru chiar și cu el pentru a-i lua domnia. Acum, Macro, repeta istoria. El vorbea în numele împăratului; și către armată și către judecăți și chiar în privința încasării dărilor, ridicându-se deasupra multor magistraturi de seamă ale constituției republicane care numai formal se păstra, magistrații supunându-i-se slugarnici sau pierind. Astfel, dintr-un simplu scut de pază al vieții împăratului, funcția aceasta ajunsese în cei douăzeci și trei de ani de domnie ai lui Tiberius, un tron de la care era manifestată voința lui, nemaiținându-se seama de funcțiile celorlalte magistraturi. Macro și cei din jurul său erau atoatestăpânitori atâta vreme cât vreo intrigă mai ascunsă nu se strecura între el și împărat spre a-l face să plătească cu capul prea marea putere pe care o avea.

-Îți place, a ?... Îți place, tinere ! - rosti un saducheu cu glas impunător, remarcându-i privirile fascinate cu care înghițea totul, înfuleca parcă, nedigerat și cu poftă, tot ce se spunea acolo despre marea putere. Ți-ar place să ajungi să stăpânești ca un prefect din ăștia, a ? !

Dar, tocmai atunci, poate tocmai din instinctele pe care i le bănuia saducheul, tânărul simți sau, presimți deschiderea ușii. Pentru că era gata răsucit spre ea când, un bărbat între două vârste, cu înfățișarea neplăcută îi spuse discret:

-Tu ești Saul, nu-i așa ?Vino cu mine !

Tânărul îl urmă simțind plecăciunea supusă a celor pe care îi lăsa în urmă. Mergea în pas cu el și constata că erau cam de aceeași înălțime. Sau, de aceeași scunzime. Constata acest lucru ca și cum ar fi fost în avantajul ambiției sale de a ajunge cândva la puterea supremă a neamului din care făcea parte acela. „Să-nveți să te zbați, să ai putere pe lumea asta ca să- i îngenunchezi pe alții“ îi dorise tatăl său trimițându-l la învățătura lui Gamaliel. Dar el, fără să uite de dorința bătrânului, îndrăznise să se îndrăgostească de o fată din familia cea mare. Fapt pentru care îl cerceta acum cel de-o statură cu el.

3

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Publius Cornelius Tacitus -*”ANNALES”* IV-V:

„-Pe vremea consulilor C. Asinius și C. Antistinus, Tiberius se găsea în al noulea an de domnie peste un stat liniștit și în mijlocul unei familii înfloritoare (căci el privea moartea lui Germanicus ca o dovadă de propășire), când deodată ursita începu să învălmășească totul: el însuși începu să devină crud sau să le dea puteri celor care erau cruzi. Omul de la care a început această schimbare și care a pricinuit-o a fost Aelius Seianus, prefectul cohortelor pretoriene. Despre puterea acestuia am amintit mai sus: acum vom vorbi despre obârșia și firea lui și despre fărădelegea prin care a purces să-și croiască drumul spre a smulge stăpânirea imperiului.

Născut în Volsini, el l-avea tată pe Seius Strabo cavaler roman. În prima tinerețe fusese omul de casă a lui Caius Caesar, din nepotul divinului Augustus. Lumea vorbea că s-a vândut bogatului și risipitorului Apicius spre a-i servi la desfrâu. Nu mult după aceea, prin fel de fel de vicleșuguri într-atât de mult l-a încătușat pe Tiberius, încât a făcut ca sufletul acestuia închis pentru toți să fie numai pentru el singur neprevăzător și deschis. Și Seianus izbuti nu atât prin iscusința lui, fiindcă din aceleași vicleșuguri i s-a tras și înfrânegrea,

cât din mânia zeilor împotriva statului roman, pentru care atotputernicia și căderea lui au fost urgii deopotrivă de groaznice.

Trupul îi era răbdător la oboseli, sufletul cutezător la orice; despre sine tănuind totul, în schimb împotriva altora rostea numai calomnii, deopotrivă de lingușitor și îngânfat; fățiș, întruchiparea modestiei și firei potolite, în ascuns jinduirea de a ajunge cât mai sus; în acest scop el folosea câteodată dărnicia și fastul și mai adesea zelul în muncă și ochiul treaz, amândouă la fel de primejdioase când cineva urmărește cu ele domnia.

Puterile prefectului, nu prea întinse până aici, el le mări, aducând în același castru cohortele care se găseau împrăștiate în diferite puncte ale Romei. Prin aceasta urmărea, pe de o parte, ca toate să primească în același timp ordinele sale, iar de pe alta ca , dându-și seama de numărul și de puterea lor și văzându-se zilnic, să capete din ele însăși încrederea, iar celorlalți să le insufle teama...

Aceleași ițe urzea și cu senatorii:îi atrăgea de partea sa, copleșindu-și oamenii cu demnități și provincii. Tiberius era atât de binevoitor și atât de mult ținea la el încât îi aducea laude, numindu-l tovarăș de muncă nu numai în convorbiri ci și în senat și în fața poporului, și îngăduia să se dea onoruri statuilor lui Seianus în teatre și foruri, precum și la cartierul general al legiunilor. De altfel, palatul imperial era plin de caesari: un fiu în floarea tinereții, nepoți ajunși la adolescență întârziau realizarea dorințelor lui Seianus și, pentru că era primejdios de-ai răpune pe atâția dintr-odată prin violență, viclenia cerea intervale între crime. Cu toate acestea, el se hotărâ să ia calea (cea din urmă), mai ascunsă, și să înceapă cu Drusus împotriva căruia îl împingea o ură proaspătă. Căci, Drusus neputându-l suferi ca rival și fiind iute din fire, iscându-se întâmplător între ei un schimb de cuvinte grele, ridicase mâna asupra lui Seianus și, cum acesta se îndrepta spre el, îl lovise peste față. Astfel, încercând ba una , ba alta, găsi cel

mai nimerit mijloc este să se îndrepte către soția acestuia, Livia sora lui Germanicus, care, la început lipsită de orice farmec, cu vremea ajunsese o rară frumusețe. Prefăcându-se nebun de dragoste după ea, o ademeni la adulter. După ce această primă faptă ticăloasă îi dădu putere asupra ei (orice femeie odată ce și-a pierdut rușinea nu se mai oprește de la nimic), el, făcând-o să spere că se va căsșători cu ea și că-i va fi tovarășă la domnie, o îndemnă să-și ucidă soțul. Iar Livia, care avea unchi după mamă pe Augustus, socru pe Tiberius și vlăstari cu Drusus, aduse această terfelire asupra sa, asupra strămoșilor și a urmașilor săi, înșelându-și bărbatul prin îndrăgostirea ei de acest pripășit dintr-un municipiul, pentru ca, în așteptarea unei întorsături nelegiute și nesigure să-și jertfească o situație cinstită și înfloritoare. La legăturile lor e făcut părtaș Eudemus, prieten și medic al Liviei, care, la adăpostul îndeletnicirii sale o vedea în taină adesea. Seianus își gonește din casă soția, pe Apicala, care îi dăruise trei copii, pentru ca amanta să nu fie neliniștită (din pricina ei). Grozăvia nelegiuirii dădea însă naștere la temeri, amânări și hotărâri câteodată potrivnice.

De aceea Seianus chibzui că trebuie să se grăbească. El alege o otravă care, strecurându-se pe nesimțite în trup, să facă să se creadă că este vorba de o boală întâmplătoare. Prin eunucul Lygdus, după cum s-a aflat după opt ani, el dă această otravă lui Drusus. Tiberius însă, fie că nu se temea că Drusus va muri, fie că voia să-și arate tăria sufletească, a venit zilnic la senat în timpul bolii acestuia, ba chiar și în răstimpul de la moarte și până la înnmormântare.

Povestind moartea lui Drusus, eu am arătat ce spun despre ea scriitorii cei mai mulți și mai vrednici de crezare. N-aș fi putut însă trece în tăcere peste un zvon ivit în vremurile acelea și care atâta a prins, încât nici până azi nu s-a stins. După ce a ademenit pe Livia să-și ucidă bărbatul, spune zvonul , Seianus, prin desfrâu, a atras de partea sa și pe eunucu Lygdus, pentru că acesta, tânăr și frumos, era iubit de stăpânul său și avea un

loc de frunte printre slugile palatului; când apoi complicii care puneau la cale nelegiuirea se învoiră asupra locului și timpul, Lygdus merse cu îndrăzneala până acolo, încât schimbă planul și, învinuindu-l pe ocolite pe Drusus că vrea să-și otrăvească tatăl, îl sfătui pe Tiberius să nu se atingă de prima cupă care îi va fi oferită la ospățul dat de fiul său; după ce începu ospățul, bătrânul, căzut pradă acelei vicleni, întinse lui Drusus cupa care i se servise; iar când acesta, străin de cele urzite și neprevăzător ca orice tânăr, o dădu pe gât, mări prin aceasta și mai mult bănuiala împotriva sa, ca și cum, de frică și rușine, Drusus a luat asupră-și moartea pe care o pusese la cale împotriva tatălui său.

În adevăr, văzând că ucigașii lui Drusus nu sunt pedepsiți și că nici poporul nu este îndurerat de moartea acestuia, Seianus, fălos de fărădelegile sale și pentru că începutul îi mersese din plin, se frământa acum cu mintea în ce chip să-i răpună și pe copii lui Germanicus, fără îndoială urmași la stăpânirea imperiului.

În schimb, Seianus, îmbătat de marele lui noroc și încis pe de- asupra de dragoste pentru femeie, deoarece Livia stăruia mereu să se încheie căsătoria făgăduită, alcătuiește o cerere pentru Tiberius , căci era obiceiul atunci să scrii împăratului chiar dacă te aflai în fața lui.

În răspunsul său, Tiberius, lăudând credința lui Seianus față de dânsul și enumerând cu modestie binefacerile primite de către Seianus de la el, adăugă:... am făcut-o din prietenie față de tine, de altfel , eu nu mă voi împotrivi nici hotărârii tale, nici hotărârii Liviei. Mă opresc de a-ți aduce deocamdată la cunoștință ce gânduri am față de tine și de ce alte legături cu mine te mai socotesc vrednic. Un singur lucru pot să-ți spun:că nimic nu este atât de sus încât să nu-l merite virtuțile tale și simțămintele pe care le arăți față de mine. Iar când va veni vremea nu le voi trece sub tăcere, fie în senat, fie în adunarea poporului.

Seianus îi trimise iarăși (o scrisoare), nu însă cu privire la

căsătorie ci de data asta, cuprins de o teamă mai adâncă, îl roagă să nu asculte de bănuielile tăcute, de vorbele care umblă prin lume, de pizma care-l amenință. Și atunci, pentru ca nici să nu-și slăbească puterea, oprind să intre în casa lui alaiul neîntrerupt al oamenilor sau, primindu-i, să dea dușmanilor prilej de acuzații, Seianus își îndeptă toate silințele spre a- l face pe Tiberius să trăiască departe de Roma, în locuri încântătoare. . Căci el vedea în aceasta numeroase foloase:nu va intra la împărat decât numai cine va voi el; schimbul de scrisori, în bună parte, va fi la bunul său plac, deoarece vor pleca și vor veni prin ostași; în curând împăratul, pierzându-și vigoarea din pricina bătrâneții care-l ajungea și a locurilor singuratice, va trece mai ușor asupra lui sarcinile imperiului...

La Roma, Seianus se folosește de timpul când familia lui Tiberius se găsea în mare fierbere spre a începe împotriva Agrippinei acel șir de atacuri care aveau să o răpună.

Agrippinei, care era acum obidită și fiind din fire neprevăzătoare, Seianus îi dădu o lovitură și mai puternică; trimise la dânsa câțiva inși, care prefăcându-se că-i vor binele, îi spuneau să ia seama că i-a pregătit otravă și să se ferească de ospețele date de socrul ei. Odată, pe când se afla la masă lângă Tiberius, ea, care nu știa să se prefacă, se încăpățână să rămână încruntată, să nu scoată o vorbă și nu se atinse de nici un fel de mâncare. În cele din urmă, Tiberiu băgă de seamă fie din întâmplarte , fie pentru că alții. poate, i-o spuseseră; și, spre a se încredința și mai bine, lăudând fructele așezate pe masă, le întinse chiar el cu mâna sa nurorii; prin aceasta bănuielile Agrippinei sporesc și, fără să le fi dus la gură, întinse fructele sclavilor. Cu toate acestea, Tiberius nu-i adresă nici o vorbă; întorcându-se însă către Augusta, îi spuse că nu este de mirare dacă se arată cam aspru față de aceia care-l bănuiesc că umblă s-o otrăvească. De aici s-a răspândit vorba că i se pregătește moartea, că împăratul nu îndrăznește să o facă în văzul lumii, ci caută un prilej ascuns spre a săvârși crima.

... In același timp, norodul, purtând chipurile Agrippinei înconjură clădirea senatului, și, cu urări de bine pentru Caesar, strigă că scrisoarea e mincinoasă și că, în pofida vrerii împăratului, se urzește pieirea casei sale. În felul acesta, în acea zi nu s-a luat nici o măsură îngrijorătoare. De asemenea, în numele unor foști consuli se răspândeau vorbe bine ticluite împotriva lui Seianus. Foarte mulți își arătau în scrierile lor răutatea firii, cu o semeție cu atât mai mare, cu cât nu-și dădeau în vileag numele.

De aici a rezultat din partea lui Seianus o ură și mai neîmpăcată, precum și un motiv să aducă senatului astfel de învinuiri:acesta a privit cu dispreț jalea împăratului; poporul s-a răzvrătit; se dă ascultare și se dă citire unor cuvântări aţâţătoare și unor decrete senatoriale răzvrătitoare...

4

Scoase din sân sulurile scrise de mâna sa și le așează pios în fața lui Alexandru fără să-i pese - sau făcându-se a nu-i păsa - de faptul că șeful secretelor acțiuni ale familiei Hannah și ale conducătorului neamului, îl cerceta insistent, amănunt cu amănunt, trăsătură cu trăsătură, gest cu gest, răsuflare cu răsuflare și, desigur, cuvânt cu cuvânt sau chiar gând cu gând. Făcându-se că nu observă , pe măsură ce cercetarea devenea mai obsesivă și mai dură, mai insistentă și mai usturătoare în intenția de a depista totul în legătură cu ființa sa și cu suflarea ființei sale.

Iinu bine sulul ca pe un sprijin al ideilor care-i demonstrau priceperea - și răbdă supus îndeletnicirea omului căruia trebuia să i se supună. Iar, când își depuse opera cu acel gest pomenit mai înainte, află în sine tăria de a rosti cu glas aproape neutru, mimând obișnuința de a se lăsa tratat astfel:

-Aveți aici raportul meu privind pericolul pe care îl reprezintă această nouă sectă.

Alexandru continua să-i scormonească toate dedesubturile ființei. Meticulos, ca unul ce nu se împiedică de nimic atunci

când e să-și facă îndeletnicirea de care e mândru. Remarcase, de prima dată, că tânărul ce adusese tulburare în familia lor, acel tânăr agent angajat în slujba lor pe funcție atât de mică încât nici n-ar fi trebuit să îndrăznească a ridica privirile înspre el, era și de o statură și de o urâțenie cu el. Și, pesemne, acum voia să se edifice dacă era și de aceeași deșteptăciune sau perseverență în pătrunderea lucrurilor, cu el.

Îi cerceta fața; fața aceea cam neplăcută, cu nasul proeminent și strâmb dând expresiei nemulțumire, ca și cum ceva nu-i plăcea, ceva nu-i convenea. Deci, o urâțenie agresivă, negativistă sau neîncrezătoare, trădată și de ochii inteligenți, scormonitori sub sprâncenele neobișnuit de stufoase. Plini de întrebări iscoditoare asupra a tot ce se întâmpla în jur, aceștia luceau într-o veselie descoperitoare de nou care te putea și fascina și intimida; mai ales prin autoritatea vehementă a sprâncenelor. Doar chelia, care accentua paloarea feței lui de tânăr bolnăvicios, schimba deodată veselia într-un fel de grijă gravă care-i marca obrazul ca gândul unei boli.

Îi cerceta această față plăcându-i, din egoism, să afle un om asemănător lui. Dar, ca membru al atoputernicei familii a lui Hannah, i-o cerceta altfel. I-o cerceta cu grija că fata lui Ionathan, cel pe care, prin influența lor îl puseseră în vârful piramidei oficiale, se îndrăgostise de acest tânăr care, culmea, pe deasupra, mai avea și picioarele strâmbe. Pentru că ea, ca fată de mare preot, putea să aibă un viitor strălucit; putea ajunge chiar la brațul vreunuia dintre potentații Romei, așa cum mai nou devenise moda... Îl cerceta și-l evalua dând din cap ritmic - ritm rar al unei deplângeri ce-și țesea melodia lentă în mustrarea lui de unchi ce trebuia să apere interesele familiei: Sarah, tu, fată frumoasă cu păr negru și trup gingaș, ce ți-a trebuit să te legi ca o sentimentală de urâțenia inteligentului ăstuia care te fascinează cu sprâncenele-i atât de dese și de stufoase încât nu-i remarci statura scundă . Ce ți-a trebuit să te lași moale, fărâmată de mila ce naște dragoste, în loc să fii trufașă în frumusețea ta și să-ngenunchezi bărbații trupeși

făcându-le aroganța mielușea ? Ce ți-a trebuit ? !.

Astfel scormonea acest om atent la gloria familiei , în vreme ce răspunsul fetei cu obraz pur îi mângâia incertitudinile lui de bărbat la fel de urât. „Unchiule, ce să fac, unchiule ?Ce să fac dacă-i om atât de deștept și trebuie să-l mângâi pentru chipul lui mai puțin plăcut, ce să fac ? Omul ăsta răspunde atât de duios la orice înțelegere pe care i-o dovedești !“...

Da, îl tulbura și pe el, poate prin asemănarea cu tânărul, faptul că un om poate fi iubit și pentru calitățile ascunse ce i le alungă pe cele vizibile. Și îl făcea să se bucure, în principiu, de faptul că pe lume existau și asemenea inimi de fecioare sentimentale. Dar conștiința de copoi, suspicioasă și înclinată spre sentimente acuzatoare, îl făcea să se întrebe cu lipsă de simțire pentru duioșii:”Da de unde, de unde avusese Sarah, nepoata lor cea hărăzită să aducă înrudiri de seamă familiei, de unde avusese prilejul să-și dea sama de mintea lui inteligentă sau de capacitatea lui de a răspunde duios la înțelegere ? De unde ?... „

Între aceste nedumeriri se dădea lupta în mintea colțuroasă ca și fruntea pe care Alexandru o moștenise de la neamul Hannah.

-Spune: ai făcut un raport detailat despre ce crezi periculos în credința asta a Nazarinenilor ? - întrebă el, pentru că trebuia să întrebe ceva care să deruteze jocul perfect al celui din fața sa.

Intraseră într-o încăpere ferită, a cărei lumină venea prin rotunda deschidere rămasă în tavanul bombat. Mândru de sine, tânărul începu să desfacă sulul arătând cele scrise:

„Prea luminate stăpâne,

„Eu smeritul Saul din Tars, agent în slujba sfântului Sanhedrin păzitor al Legii celei Mari și Unice, angajat cu iscodirea printre sectele din jurul Templului păstrător al Tablelor cu Porunci și al Cărții lui Moise și din întreaga Cetate a Ierusalimului, în îndeletnicirile secrete de sub grija marelui nostru Schammai, cercetând îndeaproape credințele și

temeiurile din care își hrănește spiritul secta Nazarinenilor, am constat marele pericol pe care ea îl prezintă în Cetate, atât pe lângă Templu, cât și la porțile unde se strâng veneticii, mai ales întru tulburarea bunei științe a celor care trebuie, din tot sufletul lor, să se teamă de Lege și să se prosterne la picioarele slujitorilor ei.

Am trăit printre ei, am cerut să fiu neofit la învățătura lor, așa cum mi s-a poruncit de comanda falangei noastre secrete și am ajuns a convorbi cu urmașul învățătorului lor care a murit în cuiele crucii, cel care se numește martorul aceluia pentru că a ascultat tot ce a spus acela și a văzut tot ce a făcut acela - un pescar pe numele lui Simon, zis Petru, adică numit de ei Chifa, ceea ce înseamnă piatră, adică vrea să spună că e tare în credința lor.

Prea luminate stăpâne,

Raportez că acest numit Chifa - Petru, pescarul din lacul Tiberiadei, cu toate că pare domol la vorbă ca și la minte nearătând din fire prea îndrăzneț, are în el o forță care te cuprinde dacă-i stai mai mult alături, încât te convinge despre niște minuni pe care le-a făcut Nazarineanul, învățătorul lui, minuni despre care, altfel n-ai avea cum să crezi. Și el și alții din jurul lui, al căror nume îl dau în tabelul alăturat cu întreaga identitate spre a fi păstrate în evidențele stăpânului nostru Schammai care ni le-a poruncit, cei care se numesc martori ai celui mort, spun că acela a înviat și că va veni să facă dreptate pe lumea asta, mai ales pentru cei săraci. Iar când vorbesc despre dreptate pentru săraci, acești oameni se luminează și arată iubire pentru tot ce este mai scârbos, mai murdar și mai bolnav de foame printre cei ce se strâng ; așa că în asta constă puterea lor de a fi crezuți și înconjurarea lor de către oameni care tot nu au altceva ce să piardă. Este un pericol real pe care, poruncindu-mi-se să-l studiez, îl raportez spre cunoștința limpede a sfântului nostru Sanhedrin care, în înțelepciunea sa ne va porunci metode ca să ardem și să smulgem din rădăcină acest rău venit împotriva Legii. Pentru că o asemenea

învățătură, împotriva Legii învață omul să cârtească.

Prea luminate stăpâne,

Preceptele cu care această sectă subminează orânduirea noastră după lege, sunt următoarele... „

5

-Și, zici că l-ai cunoscut bine pe șeful lor, pescarul Simon, căruia i se zice Chifa ?

-Luminate, l-am cunoscut așa cum mi s-a poruncit. M-am prefăcut dornic să devin adept și m-a primit pe lângă el, deoarece ei pe toți îi primesc, nu fac deosebiri; poți azi să ucizi, iar mâine, dacă îmbrățișezi ce cred ei, îți spun că te-ai salvat și că ești cel mai sfânt om. De asta atracția e mare.

-Dar pe Chifa zici că l-ai cunoscut bine, insistă Alexandru ca și cum l-ar fi bănuit de ceva.

- Pe Chifa, sigur că da; doar v-am spus !... Luminate, eu sunt fecior de om avut din Tars, tatăl meu a făcut negoț cu țesături în Cilicia.

Spre a-i sublinia, desigur, spre a-i sublinia faptul că el remarcă și notează cum ocolește subiectul, Alexandru, cu rânjetul lui care-l arăta a nu crede în nimc și a ști altele, cu totul altele decât ce i se spune, reveni apăsat la întrebare:

-Zici, deci, că l-ai cunoscut destul de bine ca să-i știi și firea și credința. Inteligent, tânărul îi simți aluzia și , cu toate că imediat se întrebă de ce spusese tocmai asta, nu reuși să iasă de sub neîncrederea privirilor negre ale stăpânului și rosti ca o scuză adresată pentru o vină pe care numai el și-o știa:

-Noi suntem neam de farisei; tata a strâns bani și m-a trimis de fraged aici, în cetatea sfântă ca să iau învățătură de la înțeleptul Gamaliel...

Simțise, deci, aluzia pentru că nu era deloc o fire naivă; și, cu toate acestea, neîncrederea dominatoare a înaltului demnitar îl făcea să se scuze docil cu acele copilărești vorbe de apărare în care își invoca neamul și credințele ca niște martori ai cinstei

sale. Se întreba chiar el, cu ciudă, de ce oare simțea nevoia să se înfățișeze cu demnitate și sigur de sine, atacând el și impunându-și prezența în fața mai marelui său. Dar ochii aceluia, obișnuiți să scoată recunoașterea faptelor chiar și de la cea mai dârză împotrivire, sentimentul de stăpân ce-și cercetează supusul, împingeau firea tânărului să simtă că o asemenea comportare îi este mai de folos. Și, astfel, știința de a se umili se năștea chiar fără voia lui, trădându-i instinctele mai puternice decât voința, așa cum au oamenii care învinș în viață prin orice mijloc și nu neapărat cu forța. Suflet schimbător, trecător cu ușurință de la o stare la alta, tânărul se dovedea a găsi calea cea mai bună în a câștiga încrederea ochilor acelora ce nu erau mai puțn iscoditori și neîncrezători decât ai lui. Fiindcă, știindu-și dragostea privită neprielnic de către familia fiicei marelui preot, știindu-se suspectat, poate, de intenții mai puțin curate decât simțirea lui față de acel crin ce-i ieșea în întâmpinarea visurilor de suflet tânăr, venise hotărât de a se arăta supus ca slujitor ce- și prezintă raportul, dar agresiv în ceea ce pivește smulgerea drepturilor inimii sale.

Îl derutase însă, desigur, asemnănarea de statură și, poate, chiar de înfățișare neplăcută, cu marele judecător ce trebuia să-i hotărască destinul. Și, firea lui mai înțeleaptă în ascunzișuri, schimbase tactica la care atât de mult chibzuise chiar mai înainte ca mintea să ia vreo decizie. Era vorba, doar, de soarta unui sentiment grav față de fata aceea care-l mângâiase atât de duios înțelegându-i singurătatea sufletului și, cu toate că, în sinea sa, încă se mai întreba de unde și până unde își amintise de tatăl său și de neamul său invocându-l cu moleșitoare umilință, își dădea seama că starea aceasta spre care-l împinsese un instinct de fire schimbătoare, nu-i era deloc neprielnică. Tânărul se dovedea matur în puterea de a-și disimula ambițiile și meritele raportului îi ieșeau mai mult în evidență pe lângă atitudinea docilă. Cel pus de înalta sa familie să-l cântărească, se dovedi examinatorul dispus să-l ajute. Și strigă la el cu autoritatea celui care-ți sugerează răspunsul:

-Lasă astea ! Te-am întrebat de Chifa. Ce fel de fire are ? L-ai iscodit bine ?

-L-am iscodit, sigur că l-am iscodit ! Are o fire din acelea care cred în ceva fără să vrea mărire.

Alexandru se lumină; degete lui, de-o frumusețe contrarie chipului, făcură un gest de plăcută cuprindere, lumina venind prin rotundul gol al tavanului se așeză mai blândă peste ei și tânărul simți că de răspunsul lui se legau niște speranțe sau niște calcule ale celuilalt.

-Fără să vrea mărire ?

Era rândul stăpânului să se minuneze de intuiția acestui răspuns și să se teamă puțin, cu plăcere, de inteligența cu care tânărul îi ghicise exact direcția întrebării. „Știe oare ceva, o fi auzit vestea cu fratele Nazarineanului pe care mi-a adus- o mai înainte Schammai ?“ - se întrebă el cercetându-l cu încruntare. Și îl somă:

-Ești sigur ?

-Luminate, de când am fost luat în slujba puterii Sanhedrinului, mi-am dat silința să fac treabă temeinică și să cunosc bine lucrurile de care trebuie să mă ocup. Pe Chifa l-am iscodit în toate felurile.

-Și zici că n-are plăcerea asta de a se ști mai mare peste ai lui ?

-N-are el gândul la așa ceva !... Pe ei, Nazarineanul i-a umplut de dragoste. Iar unde există dragoste, acolo toate lucrurile se împacă fără voință, fără ambiție, fără puterea unuia asupra altuia, pentru că puterea e una, deasupra tuturor. De asta am și scris, Luminate, în raportul meu cât sunt de periculoși. Dragostea asta pe care o dai omului, înlocuiește nevoile lui și-i șterge alte dorințe; săracii vor găsi alinare în asta și vor îmbrățișa o credință prin care nu le mai trebuie tocmai ceea ce n-au. Nazarineanul îi adună unul cu altul și le dă o putere care poate răsturna lumea. Eu, despre pericolul ăsta informez în raportul meu...

-Bine, despre pericolul ăsta vom mai vorbi. Noi, cei care

suntem mâinile nevăzute ale Sanhedrinului, trebuie să intrăm în sufletul tuturor lucrărilor și să le aducem sub puterea noastră. Petru mă interesează acum. Cum îi conduce el și cum îi diriguie și cum ar lăsa el asta în mâinile altuia. Ar lăsa ?

-A și lăsat. Pentru că și-a ales diaconi care să îngrijească de treburile obștii lor, iar el vrea numai să propovăduiască. E unul Ștefan...

-Dacă vrea numai să propovăduiască, atunci e bine. Tu de diaconi ai să te descotorosești; pentru că aceștia sunt răi. Iar, pe Petru lasă-l cu propovăduirea lui. E prost, nu ?

-E om simplu, fără învățătură, om care spune ce a auzit de la învățătorul lui și-i împacă pe toți cu bunătatea... Asta este iarăși o cale periculoasă despre care am scris în raportul meu și...

-Raportul tău e un lucru temeinic pe care-l vor citi cu grijă căpeteniile Sanhedrinului, auzi Saul cu plăcere și fu, însă, imediat bucuros că se abținuse să și-o manifeste. Pentru că demnitarul adăugă imediat: Pe mine mă interesează mai mult acest Petru dacă, din dragostea lui prostească, nu vrea puterea.

-Adevărat, luminate, e o dragoste cam prostească la oamenii ăștia care vorbesc tot timpul și se îngrijesc de necazurile altora. Vorbesc aproape fără rost, ca oamenii neștiutori într-ale Legii.

-Le trebuie un știutor. Un știutor care să-i încalece și să-i facă să o respecte ! Tocmai ca să-i câștigăm și să-i despărțim de cei care-i ațâță.

Mai marele vorbi de data asta ferm, ca unul obișnuit a lua decizii. Și degetele sale frumoase făcură gestul hotărât, lipsit de vreo cumpănire. Ceea ce rosti apoi, era lipsit și de orice încurajare:

-Aspiri la Sarah, crezi că te iubește ?... Cum ai reușit s-o cunoști ? !

Supus în aparență, tânărul se sili să n-arate pe obraz nimic din tulburarea în fața acestei trageri la răspundere: „cum ai reușit s-o cunoști ? ? !“ Căută în el voința enormă cu care, uneori, reușea să-și înfrângă boala aceea ce-l încerca cu un

tremur greu la emoție, făcându-l să nu se mai țină pe picioarele care, din pricina asta, poate, rămaseseră cam depărtate. Si, când reuși să se simtă mai sigur, încercă un apel la sentimentele celui în fața căruia se afla:

-Suntem doi oameni tineri și legați prin sentimentele cele mai sincere, luminăția ta !...

-Cele mai sincere !-repetă acela cu obiceiul de a suspecta cântărind lucrurile.

-Cele mai sincere ! sună ca un protest confirmarea pe care tânărul simțea nevoia s-o rostească.

Degetele elegante, obișnuite în gestul lor să expedieze lucrurile, trecură fără interes peste declarația lui, iar buzele de sub nasul disprețuitor întrebară ca o simplă curiozitate:

-Știi să omori ?

În școlirea sa, tânărul se văzu pregătit pentru o asemenea întrebare: se referi imediat la scriptură.

-Dacă un glas ceresc mi-o cere, așa cum a cerut patriarhului nostru...

-Glasul ceresc vine întotdeauna prin Sanhedrin ! - îi atrase neiertător atenția Alexandru, ca om al familiei atotputernice asupra acestui atotputernic conclav. Și-l puse-n încurcătură:Cu cine vrei să lucrezi ?

-Nu am preferințe, în slujba dumneavoastră lucrez cu oricine - spuse tânărul, evident ca să capete timp, după cum îl descifră cel de care într-atât de mult îi depindea soarta.

-N-ai să lucrezi cu mine; poate nici n-ai să mă mai vezi pe mine; te-am întrebat sub șefia cui vrei să rămâi ! A lui Schammai sau a lui Nathaniel ?

Fraza era destul de lungă, mintea tânărului lucra repede. Fără să știe de ce, avu și o viziune: i se păru că, de undeva, ochii alungiți femeiește ai lui Nathaniel îl urmăreau ca și cum ar fi vrut să-i influențeze decizia. De undeva, din spate, ochii aceia îl urmăreau, în vreme ce, față-n față, cei autoritari ai lui Alexandru îl grăbeau. Îl grăbeau ca pe unul nevoit să declare sub puterea cui intră și, supus, să recunoască această putere

fără să mai poată scrâșni.

Tocmai spre a-și sublinia personalitatea, tânărul ridică deodată spre stăpân privirile de sub sprâncenele dese și spuse ca într-o demonstrație pe față:

-Mulțumesc pentru șansa ce mi-o dați, luminate ! Nathaniel mi-a promis că mă duce la Antiohia sau, poate, chiar la Roma. Eu vreau să rămân aici unde e greu și unde este nevoie. Rămân cu Schammai întru paza cetății sfinte !

Era o lecție de credință ?Era o lecție de voință ?...

Dar era, poate, chiar un calcul mai ascuns. Alexandru întrebă:

-Te ai bine cu Schammai ?

-Nu; e aspru cu noi toți, dar asta nu contează. Eu n-am intrat în slujbă ușoară, luminate !

Iar celălalt se simți obligat să se arate blând, să se arate înțelegător:

-Fie voia ta ! - spuse. Să știi că aici se vor întoarce lucrurile. Tu va trebui să-l prigonești și pe el. Ce zici de asta ?

-Eu nu zic nimic, luminate, eu fac cum e voia voastră !

-Da ?- ochii nebinevoitori îl mai fixară o dată, ca'ntr-o amenințare. Ai auzit de eleniști ?... Caută-i, printre nazarinenii ăștia, pe cei care sunt veniți din lumea greacă, din insule; care și-au vândut averile și le-au dat aici, în folosul comun.

-Există un capitol special în raportul meu, luminate.

-Lasă raportul, asta o să vedem noi. Tu vezi ce-ți spun. Pregătește-ți bine armele să lupți împotriva ăstora. Acum gata; îi raportezi lui Schammai și i te supui. Chiar când el îți ordonă să-l prigonești, i te supui !

Fâlfâitul hainelor somptuase, înfoiate în deschiderea ușii, îi tăiară tânărului întrebarea despre focul inimii sale. Marele demnitar nu mai avea timp pentru el. Extras pentru o clipă, tânărul agent reintra în marele mecanism. Trebuia să se lase manevrat și să manevreze scurt, precum clanța ușii care se închidea în urmă-le.

-Schammai, îl iei și-l avansezi pe acest tânăr merituos ! -

ordonă Alexandru celui care aștepta în dreptul porticului. Are un raport foarte bun !... Apoi, considerând lucrurile încheiate, trecu la alt subiect: întrebă de un bătrân care trebuia pregătit de ei și adus în fața lui Hannah cel mare.

Saul rămase în urmă, plecat într-o atitudine prin care-și stăpânea bucuria triumfului asupra acelui om cu fire atât de temută. Târziu, când se întoarse, întâlni ochii lucioși cu care-l țintuia Nathaniel. Păreau glumeți, dar asta era doar o lumină a aroganței.

-N-ai vrut să vii cu mine ! - îi spuse el fără supărare, ba chiar cu bucuria celui ce-ți demonstrează că știe tot. N-ai vrut !...

Și trecu râzând, luând-o pe urmele stăpânului său, pentru ca atunci când îl ajunse, să ia fără ostentație locul din stânga umărului său, îndepărtându-l cu autoritate pe Schammai.

-N-a vrut, îi confirmă și Alexandru când rămaseră singuri. Să te gândești la un loc unde s-o ducem pe fată, iar mai târziu...

Nathaniel clipi din ochii săi ca niște frunze. Lunecătoare, ele cuprindeau într-o privire întreaga clădire a templului, cu adaosurile sale, cu turnurile, porticele, scările, curțile și înconjururile zidurilor sale, toate cele pe lângă piatra cărora se tăia, se desfășura și se manifesta viața acestei bătrâne cetăți căreia Sanhedrinul, prin înțelepții lui încrâncenați asupra puterii, îi păzea cu strictețe gălăgioasa supunere bazată pe o credință aspră și neiertătoare. I-o păzea și întru puterea sa, dar și din înțelepciunea de a nu da prilej centuriilor romane care ocupau turnul cel mai mare din dreapta, să aibă pricină de a se amesteca în vreo răzmeriță și-a ocupa întregul oraș. Ochii aceia vigilenți trebuiau să vegheze asupra echilibrului care încă dădea putere marii familii într-o politică foarte atent condusă pe căile înguste dintre flatarea Romei și a procuratorilor locali. Era știința bătrânilor lui Israel de a fi mai puternici în supunere; și asta cerea servicii secrete conduse de oameni inteligenți și devotați scopului sublim de dominare a acestor ziduri gălbui, din piatră, a căror față o zgâriau mereu nisipurile deșertului -

cetatea Hierosolymei adăpostind singura credință adevărată într-un unic Dumnezeu, care-și arăta fața unui singur popor.

8

Pe piatra galbenă a pardoselilor și treptelor, pașii tânărului Saul dansau.

„Saule, Saule - își spunea - al tău e triumful, a ta e puterea acestei lumi !“...

Ca orice tânăr ambițios care, având în față viața, vede orice succes mărindu-se necontenit în perspectiva ei - perspectivă care nu l-a obișnuit încă să aibă noțiunea de sfârșit sau cea a condiției de limitare. Totul era încă posibil, totul era încă nelimitat pentru el: începutul de calviție nu-i marca decât o frunte mare, plăcut luminată de gânduri inteligente; sprâncenele dese îi subliniau frumusețea cu care ochii oglindeau aceste gânduri; și chiar contrastul cu nasul, căruia nu-i miroseau bine prea multe lucruri pe lumea asta, căpăta în linia ambiției ceva dintr-o statuie de senator sau de om important, așa cum îl visase tatăl său pe când trudea pentru el strângând bani din negoțul cu țesături asiatice aduse pentru greci și romani.

Și, amintindu-și de el, de bătrânul negustător mândru de cetățenia sa romană, independent în actele sale față de obștea limitată a orașului provincial și gata să se ia de piept cu învățații la fel de provinciali care, cu habotnicie se pretindeau păzitorii Legii - amintindu-și de omul ale cărui sentimente grijulii și duioase numai el le cunoștea - simți cum egoismul acelui triumf i se topește și nu se mai gândi doar la sine. Deveni cel care trebuia să fie recunoscător și spuse:„Tată, tată, tu care ți-ai pus atâtea speranțe în mine și ai trudit pentru ca eu să am învățătură, poți să te bucuri !”...

Da, își aminti de el, așa cum își amintise și atunci când, știindu-se examinat, se străduise să nu tremure în fața acelui mare demnitar al Sanhedrinului, rudă în familia de atotputernici a lui Hannah care avea puterea să-i hotărască soarta în orice

chip. Pentru că instinctul îi făcuse atunci să-și amintească de tatăl său și să se umilească după cum îl sfătuise acela, adică să nu-și arate cealaltă față a temperamentului său exploziv, să nu se înfrunte, să nu sfideze, ci, dimpotrivă, să știe să se strecoare, să știe să mintă, să știe să se fățărnicească, să fie moale și îndoitor ca vrejul tânăr care pătrunde oriunde, să nu se rupă ca vreascul cel țepăn. Erau lucruri care nu țineau atât de învățătură, cât de fire. Firea celor contorsionați care-ți crează surprize izbucnind când nu trebuie și muindu-se când nu te aștepți. Așa era tatăl său și, conștient fiind de aceasta, se rugase de el prin învățătura celui care nu se mai poate schimba pe sine, dar vrea să obișnuiască de bine pe alții - se rugase de el să învețe a mai cugeta o clipă înainte de a izbucni, adică tocmai acea clipă care moaie pornirea cu o picătură de înțelepciune, dar și lumina spiritului drept cu o strâmbă umbră de lașitate.

El, tatăl său, nu mai putea fi așa, nu mai avea tăria să se schimbe și se-nfrunta în ciondăneli cu toți mai marii sinagogii orașului. Dar, în dragostea sa pentru fiu, era lucid; și-l tot sfătuise ce să-i moștenească și ce nu, adică să știe să se ferească de impulsurile omului care, având dreptate, o spune într-un fel în care supără stând drept, în vreme ce alții, care știu să se plece spun lucruri mult mai grave ungându-le cu miere.

Făcuse totul pentru a-l forma astfel, îl dăduse la tot ce putea fi învățătură grecească în Calicia, apoi, strângând bani, îl trimesese la sora sa din cetatea Ierusalimului să-nvețe chiar la vestitul Gamaliel, cel mai citit și mai luminat dintre farisei. Iar tânărul, care cunoștea strădaniile tatălui, se simțea vinovat când nu putea să-și astâmpere firea impulsivă, poruncitoare prin convingerea că are dreptate. Pentru că mintea pătrunzătoare și inteligența ascuțită care-l făceau să-și dea seama de priceperea sa în fața altora, nu-l lăsau întotdeauna să se supună criteriilor tocite ale respectului față de vârstă, sau ale temerii față de putere, ci, crezând în dreptatea gândurilor sale mai înalte, îl duceau la răbufniri de om care se știe superior și stă cu fruntea sus, poate chiar prea sus.

De data asta, însă, geniul grijii bătrânului care veghea asupra lui tocmai din depărtările Tarsului, îl ajută. Îl ajută să-și înfrângă dorința de sfidare în numele adevărului, tocmai amintindu-și de el, de tatăl său care suferise din pricina asta. O fi fost emoția de a fi ajuns în fața unui om prea mare și cu prea multă putere pe lumea asta; o fi fost unda sentimentală a sorților dragostei lui sincere față de fata aceea, sorți pe care și-i juca tot în fața atotputernicului Alexandru - ruda ei apropiată și influentă în întregul neam, o fi fost amintirea tatălui care-l sfătuia de mic să se poarte astfel ?Cine știe !

Fapt este că-l ajutase să nu sară, să nu înfrunte. Îl ajutase, conjugându-se, amestecându-se cu acel sentiment de vinovăție. Pentru că, el, dar numai el știind, minți se grav în fața acelor atotputernici ai Sanhedrinului cărora le întinsese prin mâinile lui Alexandru, raportul și, astfel, minți se, în primul rând, în fața lui Alexandru, stăpânul celui mai puternic și mai secret serviciu al puterii Legii.

Dar minți se în numele tatălui său, cu gândul la tatăl său, descriindu-l pe tatăl său. Descriindu-l drept altul, dar descriindu-l.

Se temea oare de asta ? Nu; dimpotrivă: triumfa. Triumfa pentru că gândul la bătrânul suflet al celui ce-l iubea cel mai mult pe lumea asta îi fusese și ajutor întru minciuna sa inteligentă și pavăză și ocrotire în a-l duce spre calea sfioasă, ferindu-l de sfidarea copilărească la care l-ar fi împins, ca pe orice tânăr, nesăbuințele dragostei.

Și triumfa la convingerea că totul reușise să-i pună în valoare inteligența.

Chiar și minciuna. minciuna pentru care tremurase puțin, cu toate că nimeni nu avea de unde ști ce aflase el din frământările tatălui său și pusese pe seama altora, îl făcea să triumfe nemaiconsiderând-o acum minciună, ci doar abilitate, formulă originală și inteligentă de interpretare.

7

Pentru că, amărâții aceia care se socoteau urmașii Nazarineanului, erau cea mai sentimentală sectă și cea mai lipsită de apărare. El, care deprinsese interpretarea cărților prin mintea savantă a lui Gamaliel, nu putea decât să-i căineze pentru aceasta și înțelegea teama stăpânilor săi doar ca o teamă de turma proastă și săracă a celor flămânzi și neînvățați pe care o bântuie tot felul de eresuri. Pescarii aceia, martorii Nazarineanului, aproape că nu spuneau nimic legat de interesele pământești și aduceau o blândețe cu care primeau toți neajutoratii.

Îl fascinase, e drept, persoana lui Simon-Petru și înțelesese de ce admiratorii din mica lume pe care o stăpânea mai mult prin blândețe decât prin inteligență, îi spuneau Chifa. Era un molatec a cărui putere se topea în bunătate și a cărui lipsă de zâmbet te lua în serios. Era un tăcut care răspundea mai ales prin gesturile mângâietoare ale mâinilor sale mari cu care muncise temeinic. Era un om simplu, obișnuit să aștepte, să rabde, să se mulțumească din orice îi dăruia întinderea opacă a apei în care pescuia, așa că așteptarea unor promisiuni pe care i le făcuse Învățătorul lui cel răstignit îl făceau senin și negrăbit întru a căpăta ceva. Despre ceea ce avea să capete, imaginația sa nu era prea bogată, dar calmul lui lipsit de prea multe vorbe te liniștea și-ți dădea încredere. Prin asta, pesemne, părea ca o piatră greu de mișcat în credința lui și impresiona; spunea uneori niște vorbe mai puțin înțelese, dar comunica o anume speranță; și, mai ales, privea cu ochii aceia deschiși, lipsiți de ascunzișuri, cu care parcă-l vedea mereu pe Învățătorul lui dând sfaturi de blândețe și transmitea căldura blajină care liniștea oamenii. Oamenii aceia cărora le trebuiau gesturi puține pentru că aveau speranțe puține și se mulțumeau să urmărească fascinați mâinile lui grosolane care rupeau pâinea pentru ca, apoi, simțindu-i gustul în gurile flămânde, gustând adică liniștea hranei, să simtă și să creadă că un

Dumnezeu liniștitor li se așează deasupra ocrotindu-i.

Această comunicare, pesemne, prin gesturi și vorbe puține, deci necerându-i efort prea mare și dându-i convingerea că e înțeles, că e ascultat, că e crezut, dădea persoanei lui Petru autoritatea sobră cu care domina, ținuta de șef nu impus ci recunoscut, seninătatea celui ce nu trebuie să facă un efort spre a fi urmat, tot așa cum nu făcuse nici el eforturi, ci, dintr-o credință blândă, urmase asinul pe care Învățătorul său intrase în Ierusalim. Și, intrați aici, acela îi sădise în minte că aveau chemare.

Ei bine, această conștință de liniște și siguranță îl fascinase pe Saul pe când încerca să-l iscodească, dându-i sentimentul că trudea degeaba și că nu avea ce smulge sau ce fura de la acel om din care toate convingerile lui, inclusiv cea a totalei dreptăți pe care o poseda, curgeau întruna ca dintr-un izvor cu nimic ascuns. Această senină stare de stăpânire a unor adevăruri și a încrederii unor oameni, îl fascina pe tânăr prin contrastul față de crisparea sa neliniștită.

Pentru că el voia să fure vești, iar celălalt i le spunea cu seninătate; el intenționa să iscodească, iar celălalt să împărtășească tot ce știe; el avea un scop ascuns, celălalt propovăduia fără să vrea nimic pentru sine. Saul își chinuia inteligența, și-o biciuia ambiționând în planul său ascuns, iar Chifa îl socotea frate sincer și deschis asemenea bunătății cu care mintea lui simplă atotcuprindea lumea.

Ei bine, acest sentiment de atotcuprindere fascina la pescarul care, neavând ce face cu palmele sale grele, obișnuite înainte cu munca, le mișca duios ca și cum ar fi făcut din ele niște aripi cu care se mângâiau îngerii spre cuprinderea și îmbunarea lor totală. Mișcarea acestora, îmbinată cu lumina ochilor de un cenușiu sincer, pentru care nu exista nici o spaimă și nici o nedumerire, transmiteau un fluid care te cuprindea liniștindu-te. În acest fel îl fascinase pe Saul persoana lui Petru, trezindu-i într-adevăr niște semne de întrebare în legătură cu zădărnicia ambițiilor pământești. Trezindu-i-le, sau poate, chiar

născându-le în mintea lui ascuțită. Pentru că, în cea domoală a martorului ce-l continua pe Nazarinean, nu se prea simțea a se naște întrebări, cum nu se năsteau nici alte explicații cu care să-și justifice credința. În afara convingerii cu care punea un sfat sau altul pe seama Învățătorului său care urcase la cer pentru a reveni, așa cum au spus dintotdeauna proorocii.

Îl fascina și-l intriga, în același timp, pe Saul, tocmai pentru lipsa de întrebări și pentru seninătatea credulă, atât de contradictorii minții lui active, care fierbea în continuu și descoperea în continuu noi relații între simțăminte, raționamente și convingeri, noi argumente pentru ceea ce avea de susținut, noi căi pentru ceea ce avea de scormonit și descoperit. Prin contradicție, pesemne, îl fascina și-l intriga în același timp, făcându-l să vrea altceva sau să vadă, chiar, altceva decât moliciunea credulă a pescarilor ălora nu prea mintoși.

Și, atunci, inventă. Luă fiecare cuvințel smuls cu greu pietroiului de Chifa, îl așeză într-un cadru logic și dezvoltă tot ce decurgea de acolo conform minții sale active și pline de străluminări. În așa fel încât, cei din Sanhedrin, cu cât ar fi fost mai înțelepți, mai învățați și mai luminați la minte, cu atât și-ar fi putut da seama mai bine nu de exagerările lui, ci de deșteptăciunea lui de a descoperi, sub speranțele modestiei unor habotnici ai traiului în mizerie, marele pericol care putea duce la răscoale, tulburări zguduitoare ale destinelor lumii, răsturnări nebunești și intervenții sângeroase din partea centuriilor cohortelor și legiunilor prin ascuțișul lănciilor cărora Imperiul roman stăpânea omenirea. Lăncii care amenințau în permanență și, care, nu odată înjumătățiseră cât mai rămăsese din poporul ales.

Acest aspect din urmă al pericolului, era faptul la care Sanhedrinul devenea foarte sensibil. Pentru că Sanhedrinul era veghea, însăși veghea, nedezmințita veghe la soarta neamului ales, pe care neamurile celelalte trebuia să nu aibă cum să-l distrugă. Sanhedrinul era acela care, cu cât ura

sălbatecă sau pofta din jurul pământului sfânt deveneau mai mari, cu atât trebuia să găsească arme mai inteligente pentru a face față forței sălbatice a dușmanilor, puterii numerice a cotropitorilor, cruzimii asupritorilor sau focului în care ar fi vrut să-i ardă cei ce nu le puteau suporta superioritatea de a fi aleșii lui Dumnezeu. O experiență de secole înscrisă în cărțile sfinte, trecuse neamul acesta prin furci și robii, ascuținu-i priceperea de a se salva și a-și păstra întâietatea în fața promisiunilor lui Dumnezeu, de vreme ce era singurul care știa adevărul despre El ca ființă unică și depășiseră de mult ridicolul unor fantoșe la care se închinau ceilalți. Având misiunea sacră de a păstra întâietatea acestui neam printre cele mari și înapoiate ce apăreau din cine știe ce văgăuni ale colțurilor lumii, Sanhedrinul cârmuia cu inteligența și precauția care, desprinzându-se prin veacuri scurse de la Facerea Lumii, nu mai aveau nimic urât în piatra îndelung cizelată a perfidiei, ci dimpotrivă. Aici se hotăra cum și prin ce mijloace dulci să se învăluie puterea sălbatecă a marilor imperii trecătoare ajungându-se chiar ca, printr-o umbrită inteligență, ea să fie cârmuită din locuri nevăzute și influențată prin nebănuite spirite, dar tot de aici, cu mână de fier - mâna de fier a Legii neiertătoare ce cârmuia poporul, ținându-l înrobit, pentru ca, nu cumva, în impulsurile lui nechibzuite să trezească motiv pentru ca neamurile mai puternice să vină asupră-le cu foc și sabie. Era un echilibru foarte fragil, ținut cu îndemânarea acelei sublime perfidii de către înțelepții care nu aveau nevoie să-și arate mult fața întru putere, deoarece puterea adevărată își avea mai mare strălucire pentru sufletul ascuns al celui care știa să stea în umbră.

În numele acestei inteligențe și întru cucerirea ei, tânărul ce învățase de mic fie a-i simți apăsarea, fie a aspira la puterile ei miraculoase, mințise atât de frumos și atât de inspirat în raportul său. Mințise îndemânatec tocmai pentru a arăta că domeniul ce-i fusese dat era important și făcuse din acei pescari vorbind o limbă sălbatecă, mult depărtată de cea a scripturilor,

niște vârfuri ale gândirii întru o credință nouă ce putea amenința temeliile celei de până acum. De fapt, așternuse acolo, în acel raport, visuri despre ce-ar fi făcut el dacă ar fi propagat o credință care să depășească Legea.

8

Amenințarea temeliilor se datora spiritului răzvrătitor pe care i-l insuflase chiar tatăl său în conflictele lui permanente cu cătușele pe care i le punea habotnicia altora. Inteligență deschisă, lipsită de prejudecăți, provenea din conduita liberă a ironiei pe care grecii o foloseau ca sculă întru corijarea până la adevăr a tuturor ideilor lumii acesteia, ironie deprinsă ca metodă de la dascălii lui elini din Tars. Iar credința nouă i se configura conform celor învățate de la înțeleptul Gamaliel care-i descifrase ascunzișurile scripturii și ale propovăduirilor de fiecare prooroc.

În entuziasmul imaginației lui, tânărul acesta cu mintea bine cizelată înflorise totul atât de frumos încât se depărtase de mirosul meschin al minciunii, chiar dacă mințea în legătură cu cele raportate. Nu, nu mai era de mult minciună; de la primele rânduri așternute de el cu gândul la înțelepții Sanhedrinului, nu mai era minciună. Era gândire, era imaginație, era revelație. Era revelația lui, a minții lui inteligente, despre ce-ar fi făcut cu o asemenea cheie de descuiat sufletele.

Și, ceea ce așternuse în scris, devenea altceva; devenea un lucru în sine - opera lui, a lui și numai a lui, parcă într-o reverberație secretă de sfântă comunicare cu cei pe care trebuia să-i ponegrească. Devenea un lucru minunat de periculos, o goarnă de argint ce vestește niște foarte posibile pericole; devenea scânteia neobservată de alții care, înregistrată de ochiul său răzbunător, lumina amenințări până atunci nebănuite. Era de fapt deschiderea modului cum ar fi curățat el această lume strâmbă, dacă ar fi fost alături de discipolii Nazarineanului.

De asta, pe semne, se trezi chemat la ceas târziu de noapte. Iar el porni convins că era adus pentru a i se pedepsi minciuna, dar și dorința de răsturnare, pentru a i se tăia capul în care prezicerile deținute de niște pescari, deveniseră cea mai ascuțită amenințare ce se-ndrepta spre temeliile înaltului sinedriu al Sanhedrinului.

Și, vinovat, nici nu îndrăzni să ridice ochii spre a vedea cât de mare era stăpânul în fața căruia se afla.

Auzi numai glasul. Un glas ce nu i se mai adresase până atunci, de asta era sigur; cel puțin de asta era sigur. Un glas ce putea să semene cu al Dumnezeului mânios și amenințător:

-Ești convins că ai scris în raportul tău adevărul ? !

-Adevărul ? încercă tânărul să câștige timp privindu-și umbrele picioarelor așa cum trecea printre ele lumina de la făclii. Adevărul, luminăția voastră, cine poate crede că-l ține între degete și că l-a apucat cu adevărat ? !

-Deci, încercă glasul poruncitor să tragă o concluzie, desigur, în favoarea intențiilor celui care-l rostea: Deci, nu ești convins !....

Dar tânărul, în resemnarea cu care venise spre a-și primi binemeritata pedeapsă pentru înflăcărarea căreia i se lăsase pradă mințind, descoperi deodată ceva. Ca un cârlig de care putea să se agațe, ca o șansă văzută mai mult părelnic în disperarea situației. Era întrebarea propriu-zisă și nu faptul la care se referea. Pentru că faptul era acel adevăr pe care trebuia să-l confirme, în vreme ce amenințătoarea întrebare era:"Ești convins ?".

Or, convins putea fi; adică, sincer în convingere putea fi, chiar dacă acela nu era adevărul. Sofisticata școlire a minții sale descoperise acest cârlig iar, acum, nemaiținând seama de legile supușeniei, el sări întrerupându-l pe omul atât de îndepărtat de el prin mărimea puterii, încât nici nu îndrăzneai a-l privi. Sări în disperare:

-Eu sunt convins, prea luminate; eu, în prostia mea, sunt convins. Eu nu-ndrăznesc să spun în fața stăpânilor mei ceva

ce nu sunt convins. Eu am făcut-o din convingere și, dacă am greșit, capul meu e de vină !

-Ești convins; asta e, că ești convins ! Se auzi glasul ca o căinare, ca părerea de rău a unui om ce trebuie să pedepsească prostia altuia. Ești convins, asta-i ! Ai putut să te convingi cât sunt de periculoși, asta-i grav !

-E grav, înălțimea voastră ? Întrebă osânditul adus în faptul nopții, ca și cum ar fi încercat, prin întrebare, să-și mai îndulcească pedeapsa.

-E grav ! Tună sub bolta încăperii glasul ce parcă ar fi venit din mânia întregului cer. E foarte grav ! E foarte grav faptul că a trebuit să vii tu, o minte proaspătă , de om tânăr și să- ți dai seama de toate acestea, în vreme ce bătrânii din jurul meu le treceau cu vederea !... E foarte grav !

O căldură, o fierbințeală, o sfâșiere, o arsură străbătu ființa măruntă și cocârjată a tânărului. Ca un fulger de plăcere, ca o goarnă de triumf, ca un cutremur ce-i aducea puterea. Și numai un gând fericit, trezit de precauțiile cu care învățase să se oblige a-și încătușa sufletul, îl făcu să nu exulte pe față.

Pentru că, cine știe, dacă nu ar fi ratat totul supărându-l pe marele stăpân, chiar dacă nu i-ar fi trezit mânia prin faptul că s-ar fi manifestat prea liber, oricum, n-ar fi avut marea șansă de a-l auzi rostindu-și atât de deschis gândurile. Rostind, adică, atât de deschis îndoielile pe care nu trebuia să le simtă nimeni în atotputernicia gândirii Sanhedrinului.

-Romanii - rosti bătrânul și atotputernicul Hannah înălțând mâinile sale cu degetele noduroase de adevărat patriarh - romanii, repetă el fixându-și parcă direcția obsesiei, romanii pot să ne distrugă când vor ei cu puterea lor sălbatecă !... Și, la acest gând, parcă îi admonestă pe toți de față măturându-i prin rotirea profilului său uscat din care lipsea orice urmă de zâmbet. Îi admonestă, dar nu pentru că nu se gândeau la puterea romanilor, ci pentru că, înfricoșați de amenințarea lui, nu veneau să-i descopere gândul cu adevărat obsesiv pe care-l rosti cu habotnică satisfacție: dar noi, noi îi putem face, fără

să observe, supuși ai inteligenței noastre !... Și, ca un „amin“ al marii lui ambiții, ca un „amin“ al încrederii în rostul său pe lumea asta, bătrân puternic, vânos și amenințător precum Dumnezeul căruia învățase să i se supună cu teamă, repetă printre dinții săi galbeni dar siguri de mușcătură: Da, îi putem face ! Supuși ai inteligenței noastre, îi putem face !

Prooroc și om de acțiune în același timp, judecător aspru și diriguitor care dă sensuri mișcărilor de neamuri, căpătă avânt de la această ambiție rostită ca un adevăr de netăgăduit și încercă o satisfacție care lumina straniu fața sa lipsită de zâmbet, de înțelegere, de bunătate, marcată doar de o înălțătoare patimă vineție și de arderea ochilor care fuseseră cândva frumoși și albaștri:

-Pentru că inteligența noastră vine de la Lege și Învățătură și, în numele ei nu trebuie să iertăm nimic !... Nimic care să ne poată amenința !... Da, nimic !. . De ce credeți că l-am pierdut pe Nazarineanul de la care pornesc toți ăștia ?... De ce ?... Mare importanță pentru mine să răstignesc un prooroc inspirat !... Dar se voia împărat; își spunea în sărăcia lui, împărat și, atunci, și-a pecetluit soarta singur. Pentru că, Împărat, adică învingător de dușmani, nu are voie să fie pe lumea asta, decât unul care e alesul Romei !... Altfel ar însemna să recunoaștem că vrem noi să învingem Roma și să ne dăm singuri pieirii ! Vor înțelege neamurile noastre pornite și răzvrătitoare de ce folos le este politica la care le înjugăm aspru, prin neiertarea legii, doar când își vor da seama că puternicii lumii de astăzi, care vor să ne distrugă, vor pieri, așa cum au pierit și alții puternici care ne-au adus și ne-au ținut în robia lor, iar noi vom dăinui pentru că suntem aleși să ducem mai departe Legea Dumnezeului Unic și Atoatestăpânitor !... Vom dăinui ! - repetă el cu convingere ca și cum ar fi vrut să alunge orice îndoială - iar cei răzvrătiți din poporul ales care, prin sminteala lor, prin prostia lor, prin pornirile lor nechibzuite, nu se gândesc că aduc dușmanul asupra noastră, dușman care, în sălbăticia lui vrea să ne distrugă, vrea să treacă cu plugul peste pământul

sfânt al Ierusalimului, trebuie să piară deândată. Pentru că e mai bine să se piardă tulburătorii decât, zicând că ne-am răsculat, oștile romane să ne piardă pe noi toți ! Ce, credeți că, altfel, m-aș fi încăpățânat eu să ridic pe cruce un prooroc inspirat care a intrat în Hierosolyma noastră sfântă călare pe un asin ? !...

Tânărul îndrăznise să ridice fruntea. Îndrăznise ca, de la mâinile cu degete precum crengile bătrâne, ochii să i se îndrepte către obrazul vinețiu al marelui stăpân cercetându-i vitalitatea îndârjită, trăsăturile neiertătoare care-i dădeau atâta solemnitate, expresia disprețuitoare a gurii care-l arăta a ști mai mult decât toți oamenii și ochii frumoși deasupra nasului urât, făcându-te să-i înțelegi și mai mult esența de patriarh menit să cârmuiască. Îndrăznise și îl cerceta acum cu atenție sfioasă dar perseverentă, tocmai pentru că în glasul lui, sau, poate, în expresia lui, în mișcările lui, simțise parcă un semn întrebător al neliniștii. Tocmai în afirmațiile pe care le făcea cu toată certitudinea, era o neliniște, un semn de îndoială. Și, simțind cu vanitate că era vorba de reacția produsă de raportul său, de înverșunarea împotriva datelor limpezi și amenințătoare pe care imaginația sa le născocise, tânărul prinse curaj cercetând mai cu atenție părul alb și pielea roșie din care se configura expresia puterii marelui său stăpân. Pentru că semnul acela de îndoială pe care el i-l simțise, îl făcea pe patriarh mai om, îl cobora de pe piedestalul atotputerniciei. Deocamdată, nu știa de unde venea acest semn, dar simțindu-l, intuindu-l, prinsese curajul de a-și cerceta stăpânul cu mai puțină sfială.

-Noi avem o armă !striga acela. Am descoperit acum o armă care ne va aduce paza în fața răzvrătitorilor ăstora !... Dar de unde asemnea nechibzuită răzvrătire, de unde ?

Fără să răspundă, fără să-și permită a răspunde, tânărul pe care școlirea și cine știe ce experiențe moștenite îl făceau mai matur decât arăta chipul său nu prea atrăgător, simți satisfacția de a fi aruncat o sămânță de îndoială tocmai în sufletul ce apărea drept cel mai neîndoielnic al neamului.

-Vine de la cei ce nu cunosc Legea, sau, mai rău, de la cei ce nu vor s-o cunoască ! - își dădu singur răspunsul bătrânul stăpân, tocmai pentru a demonstra întru mărirea lui că nu avea nevoie de răspunsul nimănuia.

Iar vorba lui sună ca o condamnare.

Din păcate, ca o condamnare aspră care-l făcu imediat pe tânăr să lase privirile-n pământ, parcă urâțindu-și și mai mult trupul deloc falnic. Îi trecuse și pofta de a răspunde și pofta de a constata îndoielile celuilalt. Instinctul de apărare îl trăgea cât mai spre interiorul umilinței sale. Iar bănuiala că totul fusese un joc spre a i se întârzia pedeapsa, binemeritata pedeapsă, îi răsuci sufletul. Nu avea cum crede altfel de vreme ce ideile expuse de el în raport, chiar dacă proveneau de la pescari, îl ajutaseră să se ridice cu mintea mult mai sus, arătându-i-se parcă ceva de care se temea chiar el.

Se ghemuia în umilința lui și aștepta mânia asupră-i. Nu putea fi altfel. Mai marele se jucase cu el; îl jucase ca pe un șoarece între labele leului pentru a-l plesni, a-l strivi, pedepsindu-i obrăznicia de a veni cu un raport care, de fapt, înfățișa corcirea Legii de către tatăl său. Și asculta supus, pregătit de orice.

-Romanii, revenise Hannah cel bătrân la obsesia sa, au ajuns la putere mai mare decât au avut egiptenii de pe pământul cărora ne-a adus înapoi Moise. Sau Babilonul care, de asemenea, i-a înrobit pe strămunii noștri. Și, cu toate acestea, soarta noastră sub ei e mai bună, tocmai pentru că am învățat să-i cucerim altfel pe cuceritori. S-a adunat înțelepciunea noastră de veacuri și inteligența noastră s-a ascuțit în așa fel , încât să putem ține mai departe flacăra Legii Dumnezeului Unic. Noi cucerim altfel; noi îi facem pe cuceritori să aibă nevoie de noi, să râvnească la femeile noastre și să se lase prinși în plasa părului lor; să-și administreze imperiul prin priceperea noastră, să aibă nevoie de tămăduirile doctorilor noștri, iar femeile lor, care sunt mai temătoare și mai încrezătoare, să-și aplece urechea la sfaturile noastre. Și, astfel,

fără gândul prostesc de a înfrunta Roma sau de a ne răscula în fața ei, noi ne putem mulțumi s-o conducem conducând capul care o conduce. E legea nescrisă și nerostită a celor care lucrează cu mine și cu Alexandru. Noi, această falangă nevăzută și neștiută, dar simțită , care suntem inteligența Legii, trebuie să pregătim în permanență favoriți pentru imperatori, soții pentru prefecți, sfătuitori pentru consuli, secte în care să creadă cetățenii de rând și chiar învățători pentru libertăți. Noi trebuie să ținem în mână această parte a imperiului altfel, prin altfel de forțe și să ne păstrăm în taină aceste forțe mânuindu-le numai noi cu inteligența noastră... Romanii, reluă el cu trufia celor gândite până atunci, ne rabdă mai greu pentru că sunt mai deștepți și mai răzbunători decât cei care ne-au atacat înainte, dar aceia erau de-ai noștri, din această parte a lumii, iar stricăciunea lor era din această parte a lumii. Roma însă a adunat toate stricăciunile lumii la un loc, aducând viciul din toate colțurile ei și înmulțind Sodomele lumii, așa că, prin stricăciunea ei, e mai ușor de cucerit !... . Fiți, vigilenți ca acest tânăr intrat de curând în slujba noastră și iscodiți totul în amănunt ca să fim stăpâni pe toate știrile și să ne amestecăm în toate mișcările ! Luați exemplu de la el în a fi cu mintea treză și a deduce tot ce se poate întâmpla în viitor de pe urma unei mișcări căreia nu-i dăm atenție astăzi !

„Ca acest tânăr“ - oare chiar spusese ? !... Da, chiar așa spusese cel mai stăpân dintre stăpânii Legii.

Tânărul începu să crească; să devină lumină, să devină putere ! Și numai instinctele sale bune îl făcură să păstreze aceste sentimente cât mai în adâncul umilinței sale. Tocmai datorită tăriei pe care i-o dădeau certitudinile, se știa acum sigur, mirele fetii aceleia care se îndrăgostise de el din singurătate; și își știa deștepăciunea apreciată.

-Nu înțelegeam până acum ce-i atrage pe oamenii proști către credința Nazarineanului. Spusesem atunci „Să moară unul decât să murim toți“, pentru că prea venea ca oaia la junghiere, iar romanii prea aveau nevoie de o dovadă de credință din

parte-ne. Atâta știam, până la raportul tău care mi-a arătat cât sunt de periculoși dar și cum îi putem folosi. Sunt o molimă pe care trebuie să o ucizi sau să o îndrepți către alții. Tu care i-ai descoperit dedesubturile, mă înțelegi ? !

Înțelegea, cum să nu înțeleagă ! Înțelegea că, după îndemnul marelui Hannah, ar fi trebuit să-și ucidă propriile sale gânduri și tot ce i se arăta prin ele.

El înțelegea; înțelegea tot mai bine pe măsură ce ascundea în el tot mai adânc secretul frământărilor și revelațiilor din care își încropise raportul.

-M-am întrebat și eu -recunoștea bătrânul Hannah incitat de explicațiile pe care le aflase în raportul lui - m-am întrebat și eu de unde prinde la oameni învățătura lor... Acum înțeleg ! Oamenii vin către biserica lor și găsesc o masă întinsă, găsesc căldură, găsesc vorbe încurajatoare. O asemenea învățătură care prinde la săraci, noi o putem folosi ca să cucerim alte neamuri care nu au dreptul la Legea noastră. Dar pe cei avuți, pe cei care-și vând avuția și o aduc la masa aia comună, pe ăia cine-i poate înțelege ? ! Cine ?... E o amenințare pe care oamenii aceștia o exercită, iar tu trebuie să veghezi ca amenințarea asta să nu mai existe. S-o tai, s-o treci prin foc, înțelegi ? ! Legea noastră trebuie să-și arate puterea, înțelegi ? !

Întelegea, înțelegea mai ales ceea ce nu știuse până atunci: că nici cei mari, nici cei mai mari nu sunt siguri pe Lege. Și-l cuprinse o slăbiciune în fața bătrânului aceluia care i se păruse până atunci atotputernic.

-Luminăția ta, îi spuse dintr-o pornire pe care, mai târziu, ar fi fost posibil s-o regrete - unii și-au vândut avutul și au venit cu bani și cu ideile lor, alții mănâncă din acești bani și cântă vorbe de slavă, dar și unii și alții, știu încă puțin despre Învățătorul lor. Eu mă gândesc la El și... Îi păru rău imediat de această pornire spre sinceritate:"Dacă aceia știau puțin, de unde știa el atât de mult ?" - ar fi putut să sune întrebarea acuzatoare. „Îl vizitează pe el, îl bântuie și-l învață chiar Acela ridicat pe cruce". Dar avu noroc și de data asta. Fața bătrânului înroșinu-

se și mai mult, căpătă o lumină satisfăcută:

-Știu puțin ? Îi vom face noi să știe mult ! Îi vom face. Nu e prima sectă căreia îi schimbăm cursul către cel drept al respectării intereselor noastre ! Nu e prima !... Tu să-i terorizezi, asta să faci; să nu-i lași să se întindă fără voia noastră. Schammai îți va da oamenii lui cei mai buni și te va învăța ce să faci. Nu e nevoie de răscoale în cetatea sfântă, iar tu vei purta grija înăbușirii lor !... Am auzit că ai fost întrebat cu cine vrei să lucrezi și l-ai preferat pe Schammai lui Nathaniel !... Schammai e biciul, tu să fii fierul !Fierul, înțelegi ? !

Iar el, cu ochii săi gânditori și migdalați ca de fecioară, înțelegea că Legea, atotputernica Lege, are nevoie de fierul lui ca să stea dreaptă sau să pară că stă dreaptă.

9

Pe scările de piatră, se opri privind cetatea care urca într-acolo. Sau, mai mult bănuind-o, simțind-o cum se alcătuia din umbrele nopții. Urmărindu-i marginile drepte, de lut, ale teraselor ce se mohorau în culori sumbre, ascunzându-și unghiurile în întuneric și evidențiind bruște laturi de lumină filtrată, minunându-se cum cerul cu stele scânteietoare, se arcuia deasupra bolților și se frângea în jurul turnurilor parcă lăsându-și decupată lumina lui argintie de întunericul compact al zidăriei, clipind luminițelor care clipeau la ferestre rare pentru a nu lăsa întreaga așezare în masa de întuneric pietros, acel negru strălucitor ca ochiul de mare, spre care se pierdeau dârele de un galben uleios al făcliilor din jur. În spate se simțea apăsat de statura neprietenoasă a tempului și a turnurilor mărginașe, care ridicau mult mai sus masa de umbre și lumini stelare reflectate în drepte spații cenușii. În stânga și în dreapta, zidurile treceau din galbenul pietrei mângâiate de facle, către culorile reci ale unor spații siderale. Dinainte-i, însă, la picioarele treptelor largi dar și ale ființei sale mărunte, începeau străduțele înguste umbrite de întuneric sub respirația nopții. Străzile ale căror pietre scânteiau prinzând unda câte unei stele.

Străzile ce coborau spre porțile de jos ale cetății strecurându-se printre pereții drepți și aspri între care dormeau miile de supuși ai ei.

Cetatea aceasta, cu supușii ei dormindu-și somnul, se întindea în față-i, cucerită. Cucerită cu toate umbrele, penumbrele și rarele luminițe care-i punctau veghea. Atotcuprinzătoare, privirea omuletului de pe treptele cioplite masiv în piatra care lucea de bătrânețe, trăia din plin sentimentul cuceririi. Convingerea că avea de stăpânit cetatea lui David, îi era la fel de bine cioplită ca și piatra din jur.

Cei ce, prin casele mărginașe adormiseră cu speranțele agățate de ființa sau mai mult decât ființa Nazarineanului, nici nu aveau de unde ști câte intenții și câtă logică, ce năzuințe adânci și ce tulburătoare răbufniri de cuget se atribuiseră blândei lor credințe și oamenilor ei.

Trimis la Ierusalim ca să învețe și să învingă, tânărul privea astăzi învingător cetatea ce i se întindea la picioare ca o coroană printre turnurile căreia cerul de noapte își desena înfloriturile luminii sale siderale. Severa măreție a pietrelor enorme din care se ridicau clădirile ce-i stăteau în spate, limitându-l parcă de-adâncurile Asiei, îl înconjura protector. Iar străzile ce coborau spre valea Tyropeonului i se supuneau recunoscându-i puterea acum, în noapte, înaintea oamenilor care de abia a doua zi aveau să afle cine este el !

Dinspre străzile astea, din întunericul lor plin de ascunzișuri, parcă spre a-i stăvili sau a-i reteza entuziasmul puterii visate, apăru deaodată, printr-unul dintre vestibularele incintei, chiar șeful pe care el singur și-l alesese: răutăciosul Schammai. Din umbrele coloanelor ce se întindeau negre într-un desen lunar, apăru deodată bărbia sa împinsă înainte, mereu împinsă înainte cu intenția agresivă de a fi el primul care întreabă, care rostește sau care cere socoteală. Prin poziția aceasta a bărbiei, Schammai arăta sau pregătit întotdeauna de atac, sau plin de conștiința că el are de spus ceva primul. Astfel se și întâmplă întrucât tânărul fu luat prin surprindere:

-Ce-i cu tine aici ? !

Dar, când dădu să-i răspundă, o ființă neobservată până atunci se prăvăli între ei și trecu un moment bun până când tânărul să-și dea seama că era vorba de un trup care făcea mătănii.

-Stai liniștit că încă nu am ajuns ! - îi spuse Schammai cu îngăduința pe care o acorzi unei vite. În-că nu-am a-juns !... N-am ajuns ! Și, convins că nu are șanse să fie înțeles chiar dacă silabisește ca pentru străini, se răzbună pe Saul: Ce-i cu tine aici, te-am întrebat !

-Am fost chemat, sună răspunsul cu sfioasă mândrie în vreme ce fruntea se îndrepta către mărturia zidurilor de deasupra.

-Chemat ? Cum chemat ? - se indignă bărbia agresivă; păi nu te-am dus eu la Alexandru ? ! Dar părându-i-se că iese batjocorit sau neliniștit din întrebarea aceasta, pufni și se răsti la cel cu care apăruse din noapte: Ridică-te, am spus că încă nu am ajuns !

-Ridic, mă ridic; dar eu nu-s frate bun cu Nazarineanul, i-am spus asta și lui Iehova, acum, bătând mătănii în fața Templului.

Schammai făcu un gest energic prin care parcă blestema noaptea aceea în care totul părea să-l înfrunte și, simțind nevoia să se justifice, îi spuse tânărului ca și cum l-ar fi contrazis pe celălalt:

-E fratele Nazarineanului; l-am adus tocmai din Galileea; e fratele mai mare, cel mai bătrân dintre frați !

Dar fața bătrână și destul de speriată care se ascundea în umbra lui, simți și ea nevoia să se justifice :

-Habar n-am de erezia lor și de ce-a propovăduit pe la pescari ! Eu sunt fiul tâmplarului de la altă nevastă, noi am crescut altfel.

-Lasă, nu-i spune lui asta, că nu e el ... Ai să afli sus dacă ai știut sau n-ai știut, dacă știi sau trebuie să știi ! - îl repezi Schammai. Și, dându-și seama că nu-i răspunsese, hotărâ el:

-Ai fost, deci, din nou la Alexandru !

-Înțeleptul Alexandru, doar a trimis să mă cheme - auzi el răspunsul rostit cu glas șters, incolor, ca o demonstrație, parcă, a vanităților ascunse.

Și, fără a-și feri în vreun fel manifestarea neplăcutei surprize, bărbia lui Schammai se ridică și căzu aproape în același timp, îmbinând dorința de a împunge și instinctul de a se supune:

-Ai fost chiar la...

-La marele Hannah , răspunse tânărul cu un calm de care, șeful său nu avea de unde ști că venea din convingerea pe care proaspăt o căpătase.

Convingerea că nimeni nu este stăpân pe Lege, de vreme ce și marele Hannah are temerile și îndoielile sale.

Din această convingere, tânărul îl privea cu o siguranță obraznică ce nu-i plăcu deloc șefului poliției secrete a Ierusalimului. Nu știa el de unde venea această siguranță. Îi dădea, poate, explicația mai simplă a îngânfării că fusese chemat chiar de stăpânul suprem, dar de enervat îl enerva. Într- un fel straniu în care se amestecau și unele intenții de precauție care-i rețineau mișcarea agresivă a mandibulei.

-M-a încurajat; a spus că am făcut bine alegând să lucrez sub ordinul înălțimii voastre - mărturisi încălzit tânărul.

Dar Schammai, cu modul său suspicios care nu-l lăsa să creadă în nici o manifestare sinceră, se consideră luat peste picior cu astfel de vorbe. Și, căutându-le insinuarea pe care n-o descoperea, vorbi supărat, mai mult mușcându-și decât mișcându-și buzele.

-Bine, bine; lasă, vedem noi !Vedem noi !

Și se răzbună iarăși pe cel pe care-l aducea, împingându-l fără menajamente:

-Haide, fiu bătrân al tâmplarul, urcă într-acolo unde-ți surâde norocul !... La toți vă surâde norocul ! Toți cei pe care eu, Schammai, trebuie să vă fac oameni !

„Dacă l-ar prinde pe tata, ar fi în stare să-l taie în bucăți !“,

simți nevoia tânărul să-și spună, privind pe urmele lui.

Privea pe urmele fostului său șef, înălțând cutezător fruntea spre marile turnuri și ziduri și înșiruiri de coloane ce înconjurau mărețul templu construit în așa fel încât să domine totul prin înălțimea sa.

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Iosif Flavius-*„ANTICHITĂȚI IUDAICE”*, cartea XIII, cap. II

„Simon Macabeul luă cu asalt fortăreața Ierusalimului și o distruse până la temelii. El nivelă, de asemenea, chiar muntele pe care ea era ridicată, în așa fel încât nu mai rămase nici un loc mai înalt decât templul care domina totul. Pentru a realiza o asemenea lucrare el adună tot poporul convingându-l cât de mult rău suferise garnizoana acestei fortărețe prin atacurile dușmanilor și ce rău mai putea ea aduce atrăgând alte armate străine. Și astfel, în trei ani fără întrerupere, zi și noapte, convinși să facă o asemenea măreață muncă ei nivelară muntele în așa fel încât nu rămase nici un loc în prejur care să nu fie dominat de templu... “

Idem, cartea XV, cap. XIV:

„Irod într-al XVIII-lea an al domniei sale, concepu un plan pentru un templu mai înalt și mai mare decât cel existent. Astfel, folosi mii de căruțe pentru a aduce pietrele, adună toate celelalte materiale, angajă zece mii de meseriași foarte pricepuți și numi asupra lor o mie de preoți cunoscători în ale zidărie, pietrăriei și dulgheriei îmbrăcându-i pe cheltuiala sa. Când totul fu astfel pregătit, demolă vechile temelii zidind altele și ridică deasupra Templu de o sută de coți lungime și o sută douăzeci de coți înălțime, dar temeliile nerezistând, reduse și înălțimea la o sută de coți... Această construcție a fost ridicată din piatra cea mai tare și cea mai albă tăiată în blocuri de douăzecișicinci de coți lungime, opt înălțime și doisprezece grosime. Fața acestei minunate zidiri semăna cu a unui palat regal cele două laturi din margine erau mai joase decât corpul din mijloc, iar acesta era atât de înalt încât cei ce locuiau pe

lângă Templu sau venea spre el se simțeau dominați de la înălțimea mai multor stadii. Arhitectura porticulor se îmbina măiestrit cu restul, întinzând deasupra țesături în diverse culori împodobite cu flori de papură. Porticule erau mărginite de coloane sub cornișele cărora atârnau ramuri de viță de vie măiestrită din aur, cu ciorchinii și boabele strugurilor atât de bine meșteșugite încât te minunai văzând cum materia se supune artei în întreaga bogăție a acestei lucrări.

Irod a făcut să se ridice jur-împrejurul templului galerii atât de largi și atât de înalte încât întreceau măreția din restul construcției și depășeau în frumusețe tot ce văzuseră oamenii până atunci, dovedind astfel că nimeni nu a făcut vreodată mai mult decât acest prinț pentru împodobirea Templului. Două dintre aceste galerii erau susținute de grele și puternice ziduri de o frumusețe fără seamăn.

E o ridicătură pietroasă și foarte aridă care coboară în pantă lină spre partea de răsărit a orașului și Solomon a fost primul care a înconjurat creasta cu ziduri după porunca primită de Sus. Irod încinse alt rând de ziduri tot cuprinsul acestei ridicături, înconjurându-l în întregime. Forma sa este de partrulater, iar construcția este atât de înaltă și atât de puternică încât nu o poți privi fără să te înfricoșezi. Blocurile de piatră de o mărime extraordinară de îmbină maestru în fațada exterioară și sunt prinse unul de altul prin interior cu fier pentru a rezista tuturor vicisitudinilor, atacurilor și vătămărilor de peste vremi. După ce acest zid a fost ridicat la aceeași înălțime cu vârful movilei, tot spațiul gol dintre le și cel vechi rămas înăuntru a fost umplut în așa fel încât n-a mai rămas decât o platformă înconjurând totul la înălțimea respectivă pe un perimetru de patru stadii. Pentru că fiecare dintre cele patru laturi astfel fortificate între cele două ziduri era un stadiu lungime și avea câte o mare poartă la mijlocul distanței dintre colțuri.

In acest cadru s-a mai ridicat încă un zid de piatră pentru a înconjura vârful înălțimii, a cărui latură ce privea spre răsărit

avea un portic dublu străjuind portalul central al templului. Și mulți dintre regii noștri au împodobit și îmbogățit mereu acest portal (...)Irod a poruncit să se toarne și să se monteze pe portalul templului un vultur de aur de o mărime nemaipomenită și de o nemaiântâlnită bogăție, cu toate că legile noastre interzic să se așeze vreo figură de vietate.

Întregul spațiu înconjurător al templului era plin de prăzile și trofeele dobândite în luptele cu inamicii, iar Irod le așează mai temeinic adăugându-le și pe cele cucerite de la arabi.

În partea de nord, străjuia un turn foarte puternic și bine înzestrat, ridicat de acei regi ai noștri din familia Asmonienilor care deținuseră multă vreme puterea supremă laolaltă cu înaltul Sacerdoțiu. Ei dăduseră acestui turn numele de Baris, datorită faptului că, în el, se păstra odăjdiile sacre pe care le îmbrăca marele preot doar când aducea înalte sacrificii Domnului. Și Irod a îmbrăcat acest veșmânt sacru. După moartea sa, romanii au confiscat odăjdiile până în vremea împăratului Tiberiu. Dar când Vitelius a luat în primire guvernarea Siriei, locuitorii Ierusalimului l-au primit cu atâtea onoruri încât, pentru a le demonstra marea sa satisfacție, el obținu de la Tiberiu îngăduința de a le îndeplini stăruitoarea rugăminte privind reîncredințarea păstrării acestui depozit sacru. Și se bucură de această favoare până după moartea regelui Agrippa cel Mare. După aceea, Cassius Longinus, guvernatorul Siriei și Cuspius Fadus, guvernatorul Iudeii, porunciră evreilor să le depună în turnul Antonia pentru a se afla, ca și mai înainte, în stăpânirea romanilor. În legătură cu această hotărâre, evreii trimiseră ambasadori la împăratul Claudius. Dar, întâmplându-se a fi la Roma, tânărul rege Agrippa ceru să ia el în păstrare odăjdiile, ceea ce i s-a acceptat și a fost trimis în acest sens un ordin lui Vitillius. Modul cum se porceda înainte vreme, era ca aceste prețioase veșminte să fie păstrate sub sigiliul marelui preot și al trezorierului Templului, iar, în ajunul marilor sărbători, aceștia se duceau la comandantul roman al turnului unde, după ce constatau că sigiliul lor era neatins, primeau din mâna

aceluia sfântul veșmânt și, după ce sărbătoarea trecea, îl readuceau sigilându-l ca mai înainte.

Acest turn era puternic, dar Irod îl întări și mai mult, dorind să întărească prin aceasta Templul. Și îl numi"Antonia" pentru a omagia memoria lui Antoniu care îi dovedise atâta prietenie.

În partea de vest erau patru porți. Prin una se ieșea în calea către palatul regal care traversa valea ce se întindea între cele două construcții. Prin altele două se ieșea spre cartierele mărginașe, iar, printr-a patra, spre oraș; dar, pentru a ajunge acolo, trebuia coborâte mai multe trepte până în vale și, apoi, urcate tot atâtea. Pentru că, orașul este așezat față în față cu Templul în forma unui amfiteatru care coboară în această vale cu partea sa de sud. Și, tot spre sud, pe latura respectivă a careului, se află la mijloc o altă poartă deschizându-se spre o triplă și superbă galerie care se întinde din valea dinspre răsărit până în cea dinspre apus cuprinzând întregul spațiu. Această lucrare este una dintre cele mai minunate dintre câte a putut vedea soarele vreodată pentru că valea este atât de adâncă, iar lăcașul înălțându-se deasupra galeriei arată atât de înalt încât nu poți îndrăzni ca, din el, să privești spre adâncul abrupt al văii fără ca privirea tublurată să nu ți se încețoșeze. Aceste galerii sunt susținute de patru rânduri de coloane egal distanțate, un zid de piatră închizând spațiile dintre coloanele celui de-al patrulea rând. Toate aceste coloane sunt atât de groase încât abia trei oameni mâmă-n mână pot înconjura una; ele au douăzeci și șapte de picioare jur-împrejur, iar temelia le este dublă. Sunt în număr de o sută șaizeci și două, în stil corintic și atât de măiestru lucrate că te simți copleșit de admirație. Între aceste patru rânduri de coloane se află trei galerii, fiecare de treizeci de picioare lărgime, peste cincizeci de picoare înălțime și un stadiu lungime. Dar cele din mijloc sunt o dată și jumătate mai groase și de două ori mai înalte decât celelalte. Pe placajele pereților acestor galerii poți vedea figuri frumos proporționate și măiestru cioplite, iar bolta galeriei din mijloc, care le depășește cu mult pe celelalte, este susținută

pe cornișe de piatră atât de bine croite și îmbinate cu colonadele într-o asemenea lucrătură de artă încât locul înghegării nu se poate observa. Ochiul se înșeală și poți crede că toată această lucrătură este făcută dintr-o singură piatră. Astfel este construit acest prim înconjur de piatră. Vine apoi, la destul de mică distanță, un al doilea, dintr-un zid compact. Iar, după ce urci câteva trepte, afli o inscripție care interzice străinilor să intre, sub pedeapsă capitală. Acest zid interior are în părțile de sud, nord și apus trei porți de dimensiuni egale și una mare în partea de răsărit prin care, cei ce erau purificați, intră împreună cu femeile lor; dar e interzis femeilor să treacă mai departe.

Cât despre spațiul aflat în mijlocul acestor două incinte, doar preoții îl pot călca; acolo se ridică Templul și se află altarul pe care se înalță sacrificii lui Iehova. Astfel, însuși Irod nu a îndrăznit să intre pentru că nu avea rang sarcedotal și a lăsat preoților grija de lucra la această zidire. Ei au ridicat-o în optsprezece luni, în vreme ce pentru tot restul au trebuit opt ani.

În afară de marea lucrare a Templului despre care am vorbit, acest mare prinț a mai făcut să se construiască un tunel subteran care duce de la turnul Antonia până la poarta răsăriteană a Templului, alături de care a înălțat un alt turn pentru ca, atât el cât și alți regi să aibă unde se adăposti în caz de răscoală... „

Filon din Alexandria-”Opera Omnia”-VI:

„... Înalții sacerdoți intrară atunci în ceartă cu preoții de rând și cu căpeteniile din Ierusalim. Toți erau însoțiți de oameni înarmați pe care îi alegeau dintre cei mai turbulenți și mai înfocați. Ei începeau prin a-și adresa injurii și ajungeau apoi la lovituri cu pietre fără ca nimeni să caute a-i despărți. Se părea că nu mai era loc în cetate de magistrați laici care să aibă dreptul de a-i împiedica să-și ia aceste libertăți prin care făceau tot ce le plăcea. Nerușinarea și cutezanța preoților de rang înalt merse atât de departe încât ei își trimiteau oamenii lor în grânare de luau dijmuirile care aparțineau preoților de rând, dintre care unii erau atât de săraci încât mureau de

foame...

Iosif Flavius-"ANTICHITAȚI IUDAICE"-cartea XVIII, cap. IV

„... Pilat, guvernatorul Iudeii trimise din Cezareea în tabără de iarnă la Ierusalim, trupe care purtau pe steagurile lor chipul împăratului, ceea ce este atât de potrivnic Legii noastre încât nici un guvernator de mai înainte nu a făcut- o. Aceste trupe intrară noaptea și, astfel, nu se făcură cunoscute decât a doua zi. De aceea, evreii porniră în număr mare la Cezareea să-l caute pe Pilat și-l rugară vreme de mai multe zile să ducă în altă parte acele drapele. El îi refuză zicând că nu poate face asta fără să-și jignească împăratul. Dar, cum evreii continuau să insiste, el ordonă într-a șaptea zi ca armata să se înarmeze în secret, îi înconjură și îi amenință cu moartea dacă mai persevereză. Atunci evreii se aruncară la pământ întinzând gâturile spre tăiere, pentru a-i demonstra că respectarea legii lor le era mai scumpă decât viața.

El încercă de asemenea să ia bani din trezoreria cea sfântă pentru a construi apeducte spre Ierusalim... Poporul se opuse și veni în mare număr la el protestând. El ordonă soldaților să-și ascundă sub haine bâte și să înconjoare mulțimea. Iar, când aceasta reîncepu să vocifereze și să protesteze, el dădu semnalul. Soldații loviră crunt în răsculați, ca și alți oameni care nu manifestaseră. ^i, cum evreii nu erau înarmați au căzut o mulțime de morți și răniți, iar răscoala se înteți. În acel timp trăia Iisus care era un om înțelept. El propovăduia celor care aveau nevoie de învățătură și fu ascultat nu numai de mulți evrei ci și de mai mulți păgâni. Acesta era Hristos, acuzat de cei mai însemnați oameni din neamul nostru înaintea lui Pilat care-l răstigni pe cruce. Cei ce-l iubiseră în timpul vieții sale nu-l uitară nici după moarte... „

IDEM - cartea XX, cap. V

„Agrippa regele Iudeii ... își căsători fiica Drussila cu Aziz, regele emezienilor care (pentru aceasta) s-a botezat iudeu, în

loc să o dea lui Epifane, fiul regelui Antiohus, care promisese că, astfel, va trece la iudaism, dar n-a făcut-o. La puțin timp, Drusilla îl părăsi pe Aziz. Era cea mai frumoasă femeie din vremea sa și Felix, guvernatorul roman al Iudeii când a văzut-o, a făcut o violentă pasiune și l-a trimis pe un evreu pe nume Simon din Cipru, prieten de-al lui și mare magician cerându-i să-și abandoneze soțul pentru el și promițându-i că o va face cea mai fericită femeie din lume. Cât despre Berenice, cea mai mare dintre surori - ea rămase pentru puțină vreme văduvă după moartea lui Irod care-i fusese unchi și soț și îi propuse lui Polemon, regele Ciciliei, să se căsătorească cu ea trecând la religia iudaică. Acest prinț consimți deoarece ea era extrem de bogată... "

10

Privi pe urmele lui Schammai care urca treptele cu strădania ducerii celuilalt ca pe-o greutate și, asigurându-se să nu dea de vreun serv sau vreun ușier al templului, se strecură printre porticuri și grădini până la zidul de incintă care izola cu o severitate sacră casa marelui preot. Ziduri drepte cu ferestre tăiate îngust ca niște buze rânjite neprietenos, terase înalte, aliniate dreptunghiular și cupola unui mic tabernacol de taină unde, spre deosebire de templul servit de leviți, intra doar înaltul prelat și aprozii săi, dar și aceștia numai atunci când îi chema el să aducă miresme.

Învățăcel recomandat de magistrul său Gamaliel, tânărul slujise acolo ca aprod, așa că știa ascunzișurile și locurile de trecere, nefiindu-i greu să intre nici la un asemenea ceas târziu. Știa ascunzișurile grădinii unde, serv sfios, începuse jocul nevinovat cu fata marelui preot; și, mai mult chiar: știa să se ferească de cei care îndeplineau astăzi rosturile avute de el.

Așa că, sigur pe pașii săi datorită cunoașterii locului și sigur pe sine, cu atât mai sigur pe sine cu cât se convinsese că nimeni, nici mărimile mărimilor nu pot fi sigure pe înțelesul Legii, sări zidul și, fără temeri, parcurse grădina.

Nesiguranța, încurcătura născătoare de bănuieli se trezi în el de abia când își dădu seama că, fără să știe de venirea lui, fata îl aștepta. Ca un pom straniu în grădina plină de umbrele nopții !

Îl aștepta și îi vorbea direct, ca și cum ar fi fost normal să-l aibă alături și să i se adreseze:

-Mi-e teamă, spuse ea încă mai înainte ca să salute; mi-e teamă pentru mine, dar mai ales, pentru tine, pentru tine mă tem și mă tem de ce se va întâmpla cu noi.

-Cum să te temi ?De ce tocmai acum să te temi ?

Pentru el, în starea lui, era de neînțeles. Dar sufletul firav al fetei se zbătea în voia presimțirilor.

-Mă tem; oamenii sunt atât de răi !

-De unde știi asta ?Tu care-ai trăit aici...

El arătă către înconjurul de bogăție sau de tihnă bogată al grădinilor acelora, dar ea insistă:

-Tocmai fiindcă am trăit aici și știu...

Pe băiat îl cuprinse o moliciune. Impulsurile înțepătoare și agresive ale minții lui luminate se topiră în valul de căldură tristă pe care-l emana fata aceea singuratecă ce-l iubea cu duioase temeri.

-Tu nu trebuie să te mai temi de nimic, încercă s-o mângâie, parcă spunându-și acest lucru sieși, tu n-ai de ce te teme !

Dar în vreme ce rostea asemenea duioase îmbărbătări, simțea cum o umbră din sufletul fetei se așează asupra lui neliniștindu-l cu neliniștea ei, cu neliniștea acelei grădini tăcute printre arborii căreia se întâlniseră. Simțea cum, cu mintea lui care învățase să gândească lucid, cât hazard și câte vorbe fără acoperire topesc aparențele dure și categorice ale Legii. Îl văzuse pe marele Hannah bântuit de îndoieleile nopții acesteia; îl știa pe fiul său, marele preot al lui Iehova, a cărui frunte cu pentalon de aur strălucea numai către alții, ascunzându-i nesiguranța de om în spatele căruia se face o politică pe care el n-o știe, ci trebuie doar să o joace. Iar aici, în fața lui, fiica acestuia, copil crescut în liniștea serenissimă a palatului, avea,

fără motiv, doar datorită intuițiilor ei de copil sensibil, viața-i tânără bântuită de temeri.

-Vrei dragoste, vrei iubire caldă și adevărată, vrei căldura sufletului apropiat , îi spuse tandru, ca și cum i-ar fi dăruit toate acestea.

-Dragoste, rosti ea temătoare, duios temătoare.

Atât de duios, atât de rugător încât, pentru el, deodată cuvântul căpătă alte semnificații, căpătă un înțeles în plus despre care scrisese o pagină în raport fără să-l intuiască așa cum i se limpezea acum:

-Avem nevoie de dragoste, spuse fata ca și cum ar fi spus „Avem nevoie de liniște".

Sau, pentru prima oară înțelese el astfel, amintindu-și de pescarii cărora le scormonise ideile căutându-le un sens. Lor li s-a descoperit dragostea asta care răsplătește totul, își spuse - nu trebuie să fii neapărat un înțelept sau un mare gânditor ca să ți se descopere; ea vine dinăuntru tău, din ființă; este dată ființei cum este dată setea, sau căutarea de aer"... Mai încercă să-și spună și încă ceva pe lângă aceste explicații, dar gândul i se muie, i se topi, zbură de la el ca un dulce duh trecător, alungat de mângâierile firavelor degete tremurătoare ale fetei.

Pentru că fata îl mângâia și-l acoperea cu răsuflarea ei neliniștită; fata respira asupra lui nevoia de dragoste în așa fel încât el nici nu mai știa dacă-i spusese vorbele acelea de mai înainte sau doar i le făcuse simțite prin starea ei, prin nevoia ei și prin apropierea ei. În vreme ce el gândea la alții și-și gusta mândru propriile triumfuri cu mintea lucidă către sine și către faptele sale, fata existase doar pentru el, așteptase doar ființa lui, își adunase toată căldura doar spre a i-o dărui.

-Eu numai pe tine te am, îi spunea ea, iar ei vor să mă rupă de tine !

O luă, o mângâie, o duse spre adâncurile grădinii bine cunoscute de amândoi. Pentru că, împreună, copilăriseră acolo și se cunoscuseră acolo datorită singurătății sufletești de care sufereau amândoi. Iar acum, vârsta fetei era aceea la care

nevoia de un suflet apropiat se cuprinde și-n căldura trupului. În căldura trupului cu care-l așteptase sau, mai mult, presimțise venirea lui la acel ceas târziu de noapte.

-Știai că vin ? o întrebă el ridicând-o în brațe.

-Simțeam că vii ! - răspunse ea și, lăsânu-și capul pe spate în lumina lunii, spuse cu vanitatea unei personalități pe care parcă nu i-o simțise până atunci: Te chemam să vii !

Descoperindu-i această trăsătură nouă care-i făcea glasul să sune altfel, el îi văzu altfel și fața albită de lumina nopții și părul răsfirat în luciul negru deasupra brațului său. Și îi află astfel tremurul unei neliniști calde cu care ea îl cuprinse.

-Și, de ce te temi ? Te temeai că nu vin ?

-Mi-e teamă tot mai mult de zidurile astea, de oamenii dintre ele.

-Așa mi-ai spus și prima dată, când am venit să mă joc cu tine.

-Atunci eram copil.

-Copilul stăpânului.

-Copil crescut fără mamă, între oameni aspri.

-Da, și eu ți-am spus că sunt aspri din temerea Legii.

-Ai fost singurul blând. Aveai și tu nevoie de mine.

-Aveam, eu eram chiar singur: slugă singură ce trebuie să se poarte cu supușenie.

-Erai sufletul bun de care aveam nevoie.

-Dar știi că nu sunt bun; știi că cine intră între zidurile astea nu are voie să fie bun. Așa mi-a spus înțeleptul Gamaliel când m-a luat dintre discipolii lui și m-a adus să mă supună aici.

-Pe mine m-ai mângâiat, cu mine te-ai jucat; ești singurul suflet de care m-am legat !

-Și atunci, de ce te temi ?

-Femeile sunt rele; sunt tot mai rele cu mine.

-Cu tine, fata marelui preot ?

-Spun că mă păzesc; spun că sunt la vârsta când trebuie sa fiu păzită !

-Și tu, ce vrei să faci ?

-Orice împotriva pazei lor; și a sfaturilor lor !

-Dar cum sunt sfaturile lor ?

-Sunt groaznice; nu mă-ntreba, sunt groaznice și nerușinate !

Se cutremură; trupul ei subțire se cutremură cu indignare și se lipi mai strâns de el:

-Tu mă iubești, tu mă înțelegi, tu ești singurul care...

Ești singurul care... Sub lumina aceea a nopții de argint era singurul care... Singurul care...

Era iubit și simțea căldura ei; asta era ! Asta-i dădea aripi, asta-i dădea căldură, asata-i dădea putere.

In universul format din umbrele noptatece ale grădinii și ființele lor confundându-și șoaptele de dragoste cu foșnetele acelei grădini, el era iubit și, prin asta era totul; el era „singurul iubit " și prin asta, nu mai avea nevoie de nimic. Lui i se adresa și i se dăruia totul din partea ființei de alături și, prin asta, nimic în lume nu-l mai putea nici dezarma, nici îndurera. Se simțea frumos, se simțea puternic, se simțea atotcuprinzător, nu mai era chinuit de nici o nevoie, de nici o dorință, de nici o neliniște. Simțind dragostea alături, totul îi aparținea.

-Sunt urâte, sunt rele, te chinuie femeile astea de aici ? - o întrebă el pe fată, cu grijă, văzând parcă sute de chipuri de-ale lui Schammai plutind în noapte deasupra lor.

-Sunt odioase, îi răspunse ea; odioase și pline de necuviință. Cu cât există mai în secret, ca niște cârtițe ale zidurilor acestora, cu atât mai pline de necuviință și mai fățarnice cu poftele !

-Sărmană fată, cum să nu fii temătoare și ascunsă având doar asemenea ființe în jur ! - rosti el gândindu-se din nou la mutra rea, de spion spurcat, a lui Schammai.

-Dar am să mă răzbun ! - spuse ea deodată sigură și netemătoare, într-o ambiție de multă vreme rumegată. Am să mă răzbun !

-Cum ?

-Iubindu-te pe tine, am să mă răzbun !...Iubindu-te pe tine...

Ca un cer plin de stele, ca un univers plin de străluciri în misteriosul său întuneric, părul ei se revărsă asupra feței sale

acoperind-o, cufundând-o în umbra dulce și arzătoare a sărutărilor.

Dar, când el uită totul și își pierdu toate gândurile căutând doar fierbințelile moi ale trupului ei, fata se dovedi lucidă și urmărită de un gând. Poate gândul acela al ei răzbunător:

-Te vor ucide dacă află ! - îi spuse.

-De ce să mă ucidă ?

Lui nu-i venea să creadă; nu mai era în starea în care să creadă ceva; merita totul pentru că, ținând-o pe ea în brațe, avea sentimentul că posedă totul.

-Pentru că eu sunt pregătită altuia.

-Nu poate să existe un altul, spuse el încă moleșit și căutându-i cu buzele uscate pielea obrazului, a gâtului, a umerilor... Nu se poate altul în afară de mine !

-Sunt pregătită pentru altul, insistă ea, ca și cum n-ar fi avut nici o părere, pentru ca deodată să izbucnească:Femeile alea rele care mă păzesc, de asta sunt nerușinate când îmi dau lecții... Mă-nvață să fiu nerușinată ca ele, pentru ca să pot trezi oricând poftele altuia.

Abia acum, băiatul redeveni atent:

-Ale altuia ?... Ale cui ? !...

-Ale împăratului, sau ale altui mare stăpân al Romei, sau ale vreunui rege - răspunse ea aproape inconștientă, într-o naivă nepăsare; și adăugă cu seriozitatea unui copil care iese din joc: La o mare sărbătoare, sau petrecere, mă vor pieptăna frumos, și mă vor așeza goală pe o tavă care va fi dusă în fața lui.

-A lui ?... A cui adică ? se trezi deodată băiatul ca și cum ar fi pus mâna pe pumnal.

Dar ea răspunse cu aceeași candoare care o făcea copil serios și resemnat:

-A împăratului...Sau a altuia care trebuie atras prin mine...

-Asta nu se poate, hotărî el, simțindu-se iarăși mic și urât: Nu se poate !

-Așa mă-nvață femeile care mă păzesc, spuse ea ca și cum

s-ar justificat, pentru ca deodată să izbucnească: De asta am avut neoie de tine, de când te-am văzut că mă tot priveai din depărtare și cu grijă printre copacii aștia.

-Eram o slugă aici și nu indrăzneam mai mult, se justifică el.

-Dar eu m-am apropiat de tine !

-De unde să fi știut că erai atât de singură și atât de încolțită !

-Dar ai știut; ai știut și m-ai iubit până la urmă, nu e așa ?

-E așa !... Așa este !... Așa este !... spuse el ca și cum ar fi încuviințat ultimul verset al unei rugăciuni.

Iar fata simți credința lui în ceea ce spunea. Aproape ca pe-un jurământ care-o făcea și pe ea să jure, care-i cerea și ei să răspundă. Și, chiar dacă nu i-ar fi cerut, ea tot ar fi simțit nevoia să răspundă; era pregătită să răspundă. Mintea ei de fată era chiar mai limpede în răzbunarea pe care o pregătea.

Îl privi adânc și, lăsând parcă lucrurile să se aleagă în sinea ei, căpătă deodată în priviri un luciu straniu, de răzbunare și plăcere în același timp; de ambiție prin care face cum vrea ea, doar cum vrea ea:

-Mă vor duce pe tavă fără să știe ce duc ! - spuse ea cu un gând încă ascuns.

-Fără să știe !

-Fără !

-Cum adică ?

-Pentru că, eu... și se lipi strâns de el cuprinzându-i încet umerii și zgârieindu-l ușor, tremurător cu unghiile, eu am să fac cu tine ceea ce mă învață să fac cu acela !

11

A fost un cer, a fost un rai, a fost un neant, a fost un vânt și o furtună care i-a înălțat și i-a zbuciumat și i-a lăsat absorbiți de adâncurile boltei din care-au lunecat apoi, ca o stea căzătoare ?...

A fost un gol în acel pământ care i-a unit făcând din ei o unică ființă, tot mai mult și tot mai fierbinte unică, tot mai

adânc și tot mai mai cuprinși de pământul ca o magmă prin care ei se topeau unul într-altul ?...

A fost o mare zbuciumată care i-a cuprins și i-a făcut să se simtă unici în nemărginirea ei, atingând împreună, doar împreună și cerul și pământul ?

A fost un miraj, un mister și-o sfântă inițiere din care au crezut că nu se mai dezlipesc.

Și nici nu au vrut să se dezlipească; dovadă că prima ei vorbă a fost, atunci când a avut din nou degete pentru propriu ei păr, un gând cu tot ce învățase mai intim:

-În părul ăsta vreau să te leg numai pe tine !

Iar el, năuc de iubirea ce se revărsa asupra-i, întrebă ca și cum n-ar fi fost cu putință:

-Dar cine crede că poți învălui și pe altul ?

Sărutul ei deveni iarăși temător, iarăși sfios, iarăși conștient de nelegiuirea care-i putea atrage pedepse; și, iarăși, grijă pentru viața lui:

-Nu mai întreba; ei mă pândesc, mi-e frică pentru tine, mi-e frică pentru noi...

-Dar tu mă iubești pe mine, nu ?

-Eu te iubesc numai pe tine !

-Și atunci, cum poate crede cineva că vei învălui pe un altul în părul ăsta ?

-Taci, îi spuse ea, n-ai văzut cum m-am răzbunat pe ei ? !

-Tu nu te-ai răzbunat pe ei; tu mă iubești pe mine !

-Da, te iubesc, te iubesc pe tine; dar ei nu mă lasă să te iubesc.

-Nu se poate ! Dacă tu mă iubești, asta nu se poate !

-Eu te iubesc, dar părul meu e hărăzit să-nvăluie și să adoarmă un imperator; așa îmi spun femeile care mă păzesc.

-Și unde sunt ele acum ?

-Se vor trezi curând; și mă vor căuta; iar noi va trebui să ne despărțim.

Nu te-am întrebat ca să-mi răspunzi; te-am întrebat ca să-ți dai seama că ele nu-s, că nu mai sunt. Că doar eu mă aflu

lângă tine. Și că nimeni nu poate veni să mi te răpească.

Ea mai dădu din cap să spună ceva dar, sigur pe sine, sigur prin toate câte i se întâmplaseră în noaptea aceea, sigur prin căldura tremurătoare cu care i se dăruise ceea ce era hărăzit împăraților, el o cuprinse atotstăpân și o rugă să tacă.

Sau o făcu să tacă. Să tacă, dăruindu-se din nou și dăruindu-i tot ceea ce femeile cele cupide și pricepute în desfrânare pregătiseră pentru patul de purpură al unui împărat... Și o iubea cu ciudă, înlocuind desfrâurile împărătești cu dragostea lui fierbinte.

Atunci nuntiră cu adevărat, simțindu-se legați în veșnicie.

Iar ea, nu mai îndrăzni să-și amintească de nimic. Nici de femeile rele, nici de paznic. Tremura suav la pieptul lui și privea îngrozită cum mijea începutul de lumină al zorilor. Pentru ca, deodată, dându-și seama ce însemna geana aceea vineție de deasupra lor, să tresalte în sperietură, să-i sărute trupul cu flămândă disperare și să dispară ca o nălucă în adâncul grădinii.

El rămase moale și fericit, mângâind cu atotputernică gingășie iarba strivită de trupul ei. Iarba asta nu era pentru împărați, spuse ca și cum ea ar fi mai fi fost alături; iarba asta era pentru dragostea noastră care vindecă totul !

„... Dragostea care vindecă totul !“

Rămase ușor și liber de toate frământările, cu gândul ăsta plutindu-i ca un nor duios deasupra.

Pentru ca, deodată, ușor parcă, revenindu-și dintr-un vis ca o idee, sau dintr-o idee ca un vis, să simtă nevoia de a apuca de undeva cuvântul în care se învăluise:

Dragostea !... Dar, oare, pescarii aceia nu tot despre dragoste vorbeau, nu tot cu dragoste își umpleau toată viața ? !

Dar numai ca un zbor, un zbor nătâng și ușor, îl străfulgeră gândul acesta. Ca un zbor trecător sau nici măcar atât: Ca umbra unui zbor care trece și pe deasupra lui o clipă. Pentru că toropeala aceea plăcută și atotcuprinzătoare alături urmei lăsate în iarbă de trupul ei, moleșeala aceea de dăruire și putere, de lene și de haos care te face să te simți când deplin, când

nemărginit, îl cuprinse din nou, cu starea ei atât de mulțumitoare. Se simțea puternic și atotstăpânitor, pentru că se știa iubit. Se simțea frumos și de neînvins, pentru că se știa iubit. Se simțea iubit și se știa iubit, iar asta îi alunga orice limite.

Îl despărțea de orice îndoiala, de orice întrebare, de orice neliniște. Îl făcea să se simtă singur și puternic și frumos. Era cel mai frumos și cel mai puternic om de pe lume așa cum stătea întins în iarba ce respira încă urma trupului ei. Pentru că se știa iubit, se simțea iubit și nu-i mai trebuia nimic în plus pentru ca să se poată considera astfel. Iubirea ei, dăruirea ei îl învăluiau cu cu toate harurile și toate bucuriile, cu toată puterea și toată frumusețea, cu convingerea că totul e posibil și nimic nu-ți stă în cale. Încrederea ei, înțelegerea ei, dăruirea ei pentru el și numai pentru el, îi conferea totul făcându-l să se simtă deplin, făcându-l să rostească atotcuceritor spre zorii ce i se deschideau cu lumina lor proaspătă:

-Dragostea !... Dragostea care-ți dă totul !... Dragostea care te face frumos și puternic !...

Și era.

Era cel mai frumos, era cel mai puternic, era cel mai lipsit de griji, era cel mai sigur pe gândurile sale. Era tot ce-și poate dori omul să fie.

-Dragostea, dragostea !...

Rostea el către zorii care i deschideau, i se dezvăluiau, i se dăruiau în cele mai frumoase culori pe care le putea cuprinde prefacerea nopții în ziuă, prefacerea ceții în rouă, prefacerea umbrei în lumină. Prefacerile înălțătoare ale ceasului când noaptea se destramă în curcubeu iar cerul începe să descânte chipul omului.

-Dragostea ! - exclama el simțindu-se cel mai frumos și mai fericit om de pe lume. Dragostea !...

Porni încet printre copacii mângâiați de lumina dimineții, în unda de sori și de culori cu care aceasta îi așternea calea prin frunzișul ascunzător al grădinii. Fără teamă, fără fereala

cuvenită existenței lui nepermise acolo, ci sfios, cu pasul cercetător numai din pricina gândurilor care-l purtau.

Iar, după ce sări fără teamă înălțimea amenințătoare a zidului de piatră, când se simți călcând pe dalele sigure ale străzii ce cobora spre râpa Tropaeonului, gândul hotărârii sale era limpede:

Dragostea nu se dă mereu; dragostea e pentru totdeauna. Dragostea se capătă o dată și se păstrează pentru vecie !... Așa că, el, el cel plin de dragostea fetei care răzbunase totul, trebuia să facă orice ca să și-o păstreze !...

12

Călca stăpân printre zidurile drepte ce mărgineau panta îngustă a străzilor umbroase, parcă depărtându-se mereu de ambii poli ai certitudinilor sale. Pentru că, într-o direcție rămânea fata care-i dăruise tot ce se putea dărui din parte-i, iar în alta rămânea grija cu care tatăl său îi transmisese ideile ce le folosise în raport. Dar ambele se situau în urma, tot mai în urma țintei spre care , întărit în sine, el se înrepta cu decizie și necruțare. Începuse prima zi a puterii lui în cetatea aceasta și puterea trebuia să-i fie deplină. Fără ezitările de mic provincial ale tatălui răzvrătit față de atotputernicia altora și fără temerile de a nu-și aparține lor și dragostei lor care isca sărutările îngrijorătoare ale fetei.

Nu; el era sigur și stăpân și nimic nu le putea sta în cale, lui sau alor săi !

Și era decis să nu ierte nimic spre a-și arăta puterea.

O auzea, printre mângâierile ei duioase, de suflet candid ce n- avusese pe nimeni până la el, o auzea pe fată spunându-i cu glas sfios ca într-o damnare:

-Noi, nu ne aparținem; nu putem hotărâ nimic în legătură cu noi și nu putem să vrem, noi, nimic în ceea ce ne privește.

-Cum poți spune asta ? ! - se împotrivise el.

-Pot spune, îl mângâiase cu căldura ei tristă, ca într-o fatalitate de care uitase numai în clipele dăruirii; pot spune,

pentru că totul este împărțit și totul este orânduit, iar nouă nu ne rămâne decât să ne supunem.

-De cine este împărțit și orânduit ?

Aici, ca o pasăre neștiutoare, fata ridica din umerii ei micuti:

-Cine știe ! Sunt porunci mari, cine le poate ști !

-Cât de mari ?

-Mai mari decât puterea tatălui meu.

-Mai mari decât puterea tatălui tău ?

-Da; el, de exemplu, e poruncit să fie, cu tot neamul lui, prietenul Romei și să facă totul pentru a atrage prietenia Romei. De asta soarta mea-i pecetluită; pentru că, el, e poruncit astfel. În schimb, fratele lui, unchiul meu și cu toți ai lui, sunt porunciți către alte neamuri și alți împărați. Ficele unchiului meu au și fost trimise într-acolo.

-Dar tu nu vei fi trimisă nicăieri !

Sărmana ei ființă, plăpândă ca voință și fragedă la trup, nu putea face altceva decât să i se lipească tot mai strâns și să tremure în fiorul apropierii de el cu acea căldură tristă a convingerii că-l pierde.

Iar asta îl îndârjea și-l ambiționa mai mult dându-i voința de face orice și a nu ierta nimic; de a tăia și a spânzura oricât, numai ca s-o păstreze pentru el; de-a ține cu dinții mica putere care i s-a dat, pentru a ajunge la cea mare, cea în fața căreia să nu mai existe porunci despre care să nu știi de unde vin.

Cu o asemenea hotărâre străbătea cetatea pe care o avea de cucerit, iar grecul la care intră, parcă simți asta, venindu-i în întâmpinare supus. Era grecul acela în atelierul căruia el învățase să țească corturi, tocmai pentru a-și găsi o îndeletnicire care să-l țină nebănuit printre sectanți și să-i poată iscodi. Pentru că acolo, în atelierul grecului, veneau pescarii din Galileea care știau țesături asemănătoare pentru pânzele bărcilor. Era atelierul în care claca năștea obiceiurile sectei ce se adunase în jurul învățăturii de dragoste a Nazarineanului.

Și, tocmai fiind vorba despre învățătura de dragoste, el întrebă în legătură cu primul semn rău apărut între acei oameni

ce propovăduiau iubirea:

-S-au liniștit văduvele grecilor ?

-S-au liniștit; Ștefan e grec de-al lor. Simon-Petru a spus că el rămâne cu învățătura; de tot ce înseamnă banii și mesele și slujbele și obștea care se adună, îngrijește Ștefan cu diaconii.

-Ștefan e, deci, arhidiacon...

-Cam așa !E minte luminată, e crezut. Oamenii au nevoie de un conducător.

-N-au avut Unul pe care și L-au dus pe cruce ? !

-Au avut; acum vine rândul discipolilor.

Atelierul nu era mare, dar mișunau prin el, pe sub șoproanele lui și prin curtea pe care acestea o înconjurau, mulțime de oameni cu figuri blânde și mișcări liniștite. Întinse în mijlocul acestei curți, pânzele mari de țesătură neagră sau vineție se înnădeau, se îndoiau sub diferite forme, se întăreau la margini cu urechi prin care se treceau funii. Se perindau astfel prin multe îndeletniciri, toate făcute de mâini negricioase, cu degete mai subțiri sau mai groase, de bărbat sau de femeie.

Saul luase obiceiul de a veni ades aici, mai ales că învățase ceva din meseria țesutului încă de la tatăl său. Așa cum mulți se perindau și oricine era binevenit în adunările astea mici care îmbinau spusele religiilor cu o îndeletnicire, trecerea lui nu avea nimic ciudat și nemaiântâlnit, oamenii fiind obișnuiți să lucreze și să se roage când alături de unii, când alături de alții, care cum puteau veni și cum îi aduceau nevoile mesei. Acum, însă, lucrurile păreau să fi intrat într-o anumită ordine. Diaconii cei noi, aleși dintre greci, veniseră cu anumite reguli de care apostolii pescari nu prea ținuseră seama. Oamenii își vedeau de lucru, dacă le plăcea să lucreze, alții ședeau pe de margini, dar asupra tuturor se revărsa glasul invocator al unei diaconese care repovestea cele auzite de la apostoli, luând drept mărturie înaltul spre care erau probate din când în când vârfurile corturilor.

Și, astfel, sub povestirea recitată cu crez- ca un cântec plin de tresărire, pe lângă mâinile care lucrau pe întinsul pânzei și

după care distingeai care era bărbat și care era femeie, câte o față se ridica înspre sensul povestirii și, atunci, îi descopereai ochii și trăsăturile, urmărind cu speranță din ce în ce mai aprinsă:

-... Când s-a înserat, ucenicii au zis să dea drumul oamenilor să se ducă prin sate să-și caute de mâncare, dar Iisus le-a spus să le dea ei să mănânce. Ucenicii au zis că n-au decât cinci pâini și doi pești și Iisus le-a zis să aducă astea la El și a poruncit mulțimii să stea pe iarbă, a luat cele cinci pâini și doi pești, s-a rugat, apoi le-a frânt și le-a dat ucenicilor să le împartă. Toți au mâncat și s-au săturat. Erau ca la cinci mii de bărbați în afară de femei și copii !...

-Petru ! - simți Saul nevoia să exclame, Simon-Petru, tu suflet mare ! Iată, stau și ascult faptele Învățătorului tău așa cum le-ai povestit tu și iarăși Îl găsesc trecând peste mare, la Ghenezaret, iarăși Îl găsesc făcând minuni, înviind morții, dând de mâncare dintr-o palmă la mii de flămânzi, vindecând bolile numai prin atingerea hainelor sale !... Simone-Petre, bine ai deprins tu din ce ți-a lăsat Acela ?... Toate faptele astea arată dragostea ! Acela ți-a lăsat cel mai magic și purificator lucru din câte pot exista pe lume; Îi-a lăsat ideea de credință deplină și de împlinire omenească prin dragoste !... . Îi-a lăsat DRAGOSTEA, Simone, care-i adevărata minune ce-o poartă omul, și ți-a lăsat-o crezând că tu ești piatra lui cea tare în care se va zidi această dragoste !... De ce mărturisești doar minunile pământești, iar despre minunea minunilor care este dragostea, nu vorbești ? ! Oare eu L-am înțeles mai bine decât tine ? Ehe, Chifa, nu e dat fiecăruia să aibă totul în mintea sa și să știe a alege esențele ! Din păcate, nu e dat... De asta, nu-mi pare rău că veți pieri; nu-mi pare rău că vă sacrific; pentru că nu vă ridicați la un gând dumnezeiesc pe care El vi L-a dat !...Și, dând din cap trist, ca-ntr-o spășită și nedorită condamnare, ca un călău bun, îmbunat de starea sa duioasă își căină astfel victimele ca și cum nu de el, ci chiar de ei le depindea pedeapsa. Glasul diaconesei recita mai departe învățătura

deprinsă de la apostoli:

- „Lângă marea Galileii, când s-au suit pe munte cu mulțimea după ei, ucenicii au zis că nu au cu ce sătura gloata. Dar Iisus i-a întrebat câte pâini au iar ei au răspuns că au șapte și puțini peștișori. Iar Isus, iarăși a luat cele cele șapte pâini și peștișorii și s-a rugat, a frânt și a dat ucenicilor să le dea la norod. Au mâncat toți și s-au săturat și s-au ridicat șapte coșuri cu rămășițe și frimituri. Și erau acolo patru mii de bărbați afară de femei și copii“...

Stăpânul atelierului se afla lângă Saul când acesta a izbucnit. Se afla lângă Saul pe care, tocmai fiindcă îl cunoștea bine, îi era acum de nerecunoscut:

- Proști și ticăloși ! strigă Saul făcând spume la gură. Și își căută argumente pentru a se liniști pe sine:Dacă răspândiți minunile astea mari, ajungeți puternici și vă răzvrătiți !

- Ce ți-a venit, frate, de unde ți s-a năzărit ? - încearcă acela să-l liniștească.

- De unde mi s-a năzărit ?De la faptul că nu meritați în răzvrătirea voastră nici o iertare ! - strigă tânărul amenințând cu ochi răi și adăugă cu dreptul celui care condamnă: Nu meritați nici o iertare ! Cu răzvrătirea voastră duceți neamul lui Israel de râpă și chemați dușmanul să ne distrugă !... Și, apucând o funie dintre cele care legau corturile, începu să lovească amenințând către cei care, doar a răzvrătiți nu arătau: Mai bine vă distrug eu pe voi, o mână de răi, decât să vină romanii peste noi și să ne distrugă din pricina voastră !... Și le arătă vina: Vreți altă împărăție pe pământ, decât a lor, a ? !... În loc să dați Cezarului ce-i al Cezarului ? !... Luații pe toți ! strigă el unui grup care-l aștepta în stradă. Bățeți-i cu funiile ude până vor uita !

- Frate, ce-ți veni, frate ? - se mira grecul care-l știuse șezând cu ei și țesând la corturi. Ce-ți veni, frate, tu care aveai urechi atât de atente la învățătură ? !

Nimeni însă nu-i mai auzi răspunsul pentru că oamenii lui Schammai veniți din stradă îi îngenunchiară pe toți sub

loviturile funiilor ude.

- Fraților, întru Învățătorul nostru trebuie să plătim ! - strigă grecul disperat, găsind această cale unică pentru uimirea ce încă-l mai stăpânea în legătură cu schimbarea la față a lui Saul.

Iar acestuia, nu-i păsa de nimic. Striga la oamenii săi, proaspeții oameni din subordinea sa, striga cu acea furie spumegândă de șef ce-și simte puterea față de chinul altora. Striga, tomai ca să-și simtă această putere pe care atâta și-o dorise:

- Loviți-i, bateți-i că nu merită altceva !

13

Reușise. Reușise să-și înfrângă orice strângere de inimă și, privindu-și oamenii cum îi biciuiau pe amărâții aceia încă uimiți fiindcă fuseseră obișnuiți doar să li se dea mâncare și să li se aline nevoile cu vorbe bune, era convins că face un bine în numele legii pe care o servea. Oamenii de ordine erau cruzi: oameni ai lui Schammai, aleși după chipul și înfățișarea aceluia. Loveau cu plăcere și strângeau cu satisfacție trupurile aplecate sub durere. Iar el, cu rece gând cinic la scopul de putere pe care-l avea de urmărit, nu simțea nici o tresărire. Din când în când, doar umplându-i-se auzul de apa murdară a gemetelor animalice, simțea cum îi năvălește sângele în cap justificându-i furia.

- Nu credeam ca tu să fi iscoadă și călău !

Tânărul răspunse convins de disprețul pe care-l arunca:

- Nici eu nu credeam că minunile Aceluia v-ar duce la răscoală.

Dar asta se petrecu doar pe jumătate, restul consumându-se în mintea lui, deoarece un glas tunător se ridică deodată din capul străzii pe care oamenii săi împingeau turma speriată. Un glas tunător și plin de încurajare:

- Nu vă temeți, fraților ! Nu vă temeți și nu vă plângeți, că sunteți bătuți întru Mântuitorul nostru ! Întru slava Lui sunteți

bătuți !...

Și plânsetele, mișcarea aceea gemută de vite speriate, încetă ca prin minune.

- Loviți-i !... De ce v-ați oprit ? !... Loviți-i și duceți-i în fața Templului să-și capete judecata !

Așa striga Saul oamenilor săi. Iar glasul tunător al omului care se simțea stăpân pe turma aceea îi înzeci motivele:

- La Templu a fost judecat și El; cu judecată strâmbă ! striga acela. Judecata dreaptă e numai cea care va veni în urma credinței noastre ! Fraților, nu vă pierdeți credința ! Credeți și veți vedea că nu mai simțiți loviturile lor ! Credeți în Acela care este singur cârmuitor și stăpân !...

O satisfacție rea puse stăpânire pe chipul ambițios și plin de vanități al tânărului care simțea plăcerile crude ale noii lui împunericiri: Da, de data asta avea un adversar; nu turma de flămânzi, ci unul dintre aceia cu care se putea înfrunta în idei.

- Ești dintre cei care și-au vândut averile ca să dea de mâncare turmei de proști, nu-i așa ? - îl provocă el.

- Sunt dintre cei care mi-am schimbat averea pământească cu cea sufletească ! - îl înfruntă omul.

-Și la ce-ți folosește, ca să înfrunți stăpânirea și să vrei s-o răstorni ? !

-Eu nu vreau asta !

-Nu vrei ? ! - țipă Saul, dar îi înveți că alta e cârmuirea decât a Cezarului și pângărești templul cu pornirea ta la nesupunere !... Legați-l, legați-l - mai strigă apoi străjilor și trecu sfidător printre cei care-l văzuseră umilit și apropiat lucrând lângă ei la corturi. Sunt stăpânul vostru ! - le spuse. Și viața voastră stă în mâna mea !... Iar viața voastră n-are preț pe lângă viața poporului lui Israel. De cât să-i asmuțiți pe alții prin nesupunerea voastră, mai bine vă trec prin sabie !...

Și urcă treptele spre porticurile ce duceau către lăcașul mare al Sanhedrinului, călcând apăsat, ca un om pregătit de luptă. Pentru că, acum, da: avea de dus lupta și avea cu cine duce lupta.

Cel cu glasul tunător știa mai multe și mai adânci lucruri. Nu era nici prost, nici credul, mintea lui se agita, se revolta, judeca adânc. La fel cum judeca mintea nemulțumită a tatălui său de la care Saul luase ideile al căror pericol îl demonstrase în raport. Avea deci un adversar cu care se putea înfrunta demonstrând înalților săi stăpâni cât de dăruit este el întru exaltarea Legii. Și, astfel, cu sabia-ntr-o mână și Tora în cealaltă, nimic nu-i va mai fi împotrivă, urcând în glorie alături de fata care de mult îl iubea și atât de mult se temea de îndepărtarea lor.

Acolo, pe treptele dominate de piatra grea a porticurilor deschise către Sanhedrin, simți nevoia ca, din nou în acea dimineață atât de miraculoasă pentru convulsiile sufletului său, să-și spună că nimic nu-i poate face să se teamă de o despărțire de vreme ce însăși Legea slujită de părinții ei avea nevoie de el. Iar pașii i se făcură mai înceți, mai blânzi, mai ezitanți. Până ce, de la înălțimea la care ajunsese, simți nevoia să se întoarcă.

- Te cheamă Ștefan - îi spuse el celui pe care oamenii săi se pregăteau să-l lege.

Iar omul îl înfruntă cu altfel de priviri decât fusese obișnuit să vadă pe Chifa cel blând.

- Vii din lumea greacă și aduci de acolo ideile nesupunerii... mai adăugă el venind înapoi cu o treaptă.

Omul legat nu avea mușchi puternici, părea firav ca și el, dar mai înalt, mai osos, mai amenințător la figură, amintind parcă de proorocul al cărui cap fusese dus Salomeii pe o tavă, tocmai pentru că amenințările rostite de el cu încrâncenare n-o lăsau să doarmă.

- Te-am văzut aici la Templu, în pridvorul lui Solomon, împreună cu pescarii pe care eu i-am dus la temniță iar Sanhedrinul i-a biciut interzicându-le să mai vorbească de Nazarineanul voastru !... continuă Saul țipând înfuriat de tăcerea celui care-l înfrunta cu priviri de înger răzbunător -... Voi batjocoriți Templul, strigă către oamenii înconjurați care

urmăreau ce va face și ce va spune diaconul lor. Și acolo, pe marile trepte, simți nevoia să arate ce știa: Părinții noștri au adus din pustie Cortul Întâlnirii, sub povățuirea lui Iosua și au rămas pe locul acesta până în zilele lui David !

Atunci, luminându-se la față și căpătând chip de înger mai blând, cel înconjurat de străjile cărora li se porunciseră să-l lege îi răspunse pentru prima oară:

- Da, știm asta ! Și știm că David a căpătat milă înaintea lui Dumnezeu și a cerut să ridice o lucuință pentru Dumnezeul lui Iacov !

- E Templul acesta pe care voi...

Ștefan făcu un semn liniștit dar categoric. Și înaintă printre străji spunând:

- E Templul pe care Solomon l-a ridicat pentru că Solomon a fost acel hărăzit să-i zidească o casă lui Dumnezeu !... . Nu-i așa ?

- Întru tocmai ! - confirmă Saul obligat de privirile aceluia mărite ca la o bufniță atotștiutoare.

Ștefan îi mulțumi cu gestul larg al unei mâini sigure că este urmărită de mulțime și își întoarse către acea mulțime trupul subțire, format din oase lungi și firave. Apoi, deodată tună cu glas neașteptat de puternic.

- Dar, așa cum zice proorocul:CEL PREA ÎNALT nu locuiește în lăcașuri făcute de mâini omenești !... Și, întorcându-se brusc înspre treapta pe care urcase Saul, întreabă cu ochii aprinși:Adevăr grăiesc ?Spune astfel proorocul ?

- Dar tu ce vrei să spui cu asta ? !

- Cu asta ? - rosti omul dovedindu-se obișnuit să se contrazică în discuții pe seama cărților sfinte. Cu asta vreau să zic precum proorocul a auzit de la însuși Dumnezeul lui Iacov:"Cerul este scaunul meu de domnie și pământul este așternutul picioarelor mele ! Ce fel de casă îmi veți zidi voi MIE, sau care va fi locul MEU de odihnă ? !" Zice prin asta Domnul. Adică se întreabă:"N-a făcut mâna mea toate aceste lucruri ?"... Adică, nu noi îi facem Domnului o casă, ci noi

trebuie să intrăm cu suflete curate în casa Domnului care este pretutindeni !...

Explica liniștit și blând. De la tunetul de început al vocii lui și până la expresia de taină pe care și-o descifra în fața tuturor celor adunați, străji și străjuiți la un loc, parcă trecuse o veșnicie. Avea o privire, un glas și o mișcare a buzelor care nu puteau să nu te pună pe gânduri. Spusele lui treziseră un anume plan în Saul, amintindu-i iarăși de tatăl său, dar simțind nevoia să-și spună:"Cu unul ca ăsta, asemenea idei pot și învinge !"... Și, cercetându-i fața ascuțită, cu barba neagră și ochii albaștri, luminați de mișcarea ideilor, îl întrebă datorită unui gând numai de el știut:

- Unde predici lucrurile astea ?

- Nu în Templu; în nici un caz ! - răspunse Ștefan parcă pentru a se desprinde de cei ce ocupau pridvorul lui Solomon.

- Dar unde ?

- Oriunde apuc, iar în zilele de sabat la sinagoga Izbăviților, cea a Cirenilor și Alexandrinilor.

Cu fața lui ciudată, agresivă, tânărul demnitar porunci:

- Acolo să-l duceți și să-l biciuiți, așa cum au fost biuciți pescarii înainte de a li se da drumul dela Sanhedrin ! Și, cercetând brațele și picioarele subțiri ale omului, ca și cum ar fi dorit să le constate fragilitatea sau, poate, mirat de forma firavă a pieptului din care ieșea un glas atât de tunător, îi spuse cu gând ascuns: Ai auzit cum învățatul meu Gamalilel a cerut iertarea celor care spun că sunt martorii învierii Nazarineanului, nu ? Ei, tot așa te iert și eu de data asta ! Dar să nu mai vorbești niciodată în numele Aceluia și să nu mai pomenești numele Aceluia. Pentru asta vei fi biciuit, înțelegi ? !... Și voi pune oamenii mei să asculte de acum înainte ce vei vorbi la sinagoga Izbăviților !

Ștefan nu-i răspundea, dar îl învăluia cu privirile lui mari, cuprinzătoare. Avea fruntea bombată, aproape transparentă, făcută din os subțire, delicat, cum îi era întreaga alcătuire: și a brațelor, și a pieptuluui, și a picioarelor. Ca o trestie ce se înclina

după greutatea gândurilor ce-i treceau sub acea frunte. Gânduri ce se rosteau cu glas neașteptat de puternic.

- Să nu mai vorbești despre El și în numele Lui - îi porunci Saul atent la această stranie înfățișare care deloc nu aducea cu modestia rudimentară a celorlalți, pentru că era un chip desenat pe o fereastră de cer și având în el ceva din fragilitatea îngerilor. Să vorbești în numele tău, dacă vorbești; și să uiți de Acela; altfel te voi prigoni mai rău !... Să faci cum îți spun și să te pot găsi mereu la sinagoga aceea ! - își dezvălui el pe jumătate gândul; apoi, ridicându-se cu încă o treaptă, schimbă glasul pentru a se adresa mulțimii pe care nu punea atâta preț: Să fiți supuși și să respectați Legea ! De mine depindeți ! De azi, eu sunt stăpânul vostru și judecătorul vostru !

14

Când el intră, vorbea Gamaliel. Auzi încă de afară rotunjirile frumoase, dramatice ale glasului cărturăresc al mesterului său și intră încet, respectuos, rămânând în picioare. Dar era, de data asta, respectul celui care se știe sigur pe sine. Pentru că, altădată, n-ar fi îndrăznit nici să intre, nici să privească, ci ar fi rămas spășit, îngăduindu-și cel mult să asculte și să ia aminte.

Așa că gestul de a intra, a asculta și a privi, chiar respectuos și rămânând în picioare, dovedea schimbarea produsă în modul său de a lua aminte. „Au nevoie de mine, își spunea acum cu siguranță și fără ezitare - au nevoie de ce știu eu și de ce știu eu să văd !“...

Întâlnirea cu Ștefan îi confirmase lucrul acesta și nu se mai simțea vinovat pentru faptul de a fi pus prea multe din mintea sa și din ce-ar fi făcut el sub zodia învățăturii tatălui său. Omul acela subțire și fragil avea sub fruntea de culoarea trestiei gânduri temeinice. Revelația lui ataca Legea altfel, prin întrebări care cereau lumina răspunsului adevărat. O altă gândire decât cea a încrâncenaților întru așteptarea minunii, se lega în mintea sa pământeană. Știința cărților sfinte era la el un prilej de interpretare și de explicații omenești, ca și la tatăl

lui Saul căruia îi plăcuse să- i asculte pe filozofii greci meditând pe sub porticurile cetății și credea în Logosul pe care Dumnezeu îl lumina doar unor oameni. Prin Ștefan, Saul avea un aliat în ceea ce voia să demonstreze, chiar dacă era la antipod, chiar dacă se negau unul pe altul, chiar dacă el ar fi fost în stare să-l distrugă pe acela. Avea un adversar cu care se putea înfrunta chiar dacă nu se dușmăneau. Iar asta, ca umare a toate câte i se întâmplaseră, toate câte se petrecuseră cu el în ceasurile ultimelor zile și ale acelei dimineți, îi dădea siguranța de a transmite peste spații și ziduri, către grădina casei MARELUI PREOT, peste urechile femeilor acelora rele și perverse care-o păzeau pe fată, mesajul său de liniște și certitudine:"Tu, care mi te-ai dăruit cum te dăruiești doar împăraților, ești a mea; a mea pentru totdeauna. Nu ne va despărți nimeni, ci, dimpotrivă, se vor strădui să fim împreună ca să apărăm ce au ei de apărat !"... Cu gândul acesta, ajunse la a-și îngădui să-l asculte cu alte urechi pe meșterul său care vorbea cântându-și cu încântare înțelepciunea cuvintelor, ca și cum le-ar fi ridicat spre bolta de piatră a încăperii și le-ar fi lăsat să cadă de acolo, sonor, asupra capetelor celor ce ascultau:

-... Să luăm seama bine - spunea Gamaliel ca un bun cunoscător al Legii - omenirea are nevoie de credințe, omenirea a ajuns la nevoia unui Dumnezeu cum este al nostru; zeii toți cu chip pământean au devenit niște prieteni de beție și de desfrâu care nu mai înfricoșează; Roma aduce de peste tot zei noi în templele ei și tot nu-și află calea de izbăvire !... Bărbați israeliți, nu se știe care credință va pune stăpânire pe lumea asta, pentru că noi o ținem pe a noastră doar aici, pentru poporul ales ! Dar neamurile caută, caută alte credințe și au sufletul deschis către tot ce li se oferă nou în credință: sectele prind mai repede ca oricând ! Așa că noi, care cunoaștem cărțile Torei, trebuie să umplem de spiritul lor orice credință nouă care apare. Toate, mă înțelegeți ? ! Fiindcă nu se știe care va fi îmbrățișată mai lesne ! Numai așa vor lua toate neamurile câte ceva din credința noastră și ne vor recunoaște popor ales pentru

că noi vom ști întotdeauna mai mult decât ei. Să nu dăm cu piciorul altor credințe, ci să vedem dacă vin și ele tot de la Dumnezeu ! Iar, dacă vin de la Dumnezeu, să le umplem cât mai mult cu spiritul Legii noastre și, atunci, a noastră va fi puterea ! Căci nu demult s-a ivit Teuda, care zicea că el este ceva sfânt și la care s-au alipit aproape patru sute de bărbați. El a fost omorât și toți cei ce-l urmaseră au fost nimiciți și risipiți. După el s-a ivit Iuda Galileanul pe vremea înscrierii și a tras mult norod de partea lui. A pierit și el și toți cei ce-l urmaseră au fost risipiți. Și acum, cu secta aceasta a nazarinenilor, eu vă spun să-i lăsați în pace aducându-i doar către Lege. Dacă încercarea sau lucrarea aceasta este de la oameni, se va nimici; dar dacă este de la Dumnezeu ? Dacă este și ea de la Dumnezeu ? - vă întreb eu, bărbați israeliți ! Și vă spun: Ea poate fi de la Dumnezeu, sau poate fi făcută - da, făcută de noi să fie de la Dumnezeu. Prin ascultarea Legii și răspândirea Legii cu ajutorul ei !... Mă înțelegeți ?

Îl înțelegeau !Ba, mai mult, chiar se supuneau calculului său înțelept. Toți înclinau să se supună - figuri încăpățânate în habotnicia lor, iar Schammai se și grăbi să se laude:

- Păi de ce altceva l-am descoperit eu chiar pe un fel de frate al Nazarineanului, om care a făcut copite la genunchi de câte mătănii bate în templu dreptei credințe !... De ce altceva l-am descoperit și l-am adus aici ? ! - întrebă el apoi mai moale și, repede, înghiți ultimile silabe văzând privirea mânioasă a lui Alexandru.

Iar acesteia i se mai adăugară câteva:

- De ce l-ai adus ?... Nu cumva vrei să pui acum lama de aur pe fruntea unui nespălat din Galileea, numai pentru că și-a bătătorit genunchii în mătănii ! - strigă un tânăr saducheu care se vedea că aflase ceva în legătură cu incursiunea nocturnă a copoiului.

Și, spre neplăcerea lui Hannah care, bătrân hirsut, necruțător și atent la toate, stătea deasupra adunării neîncuviințând încă nimic, oamenii începură să se miște, să

se agite, să ceară amănunte, să vrea să știe mai precis despre ce era vorba.

Privirea ageră a lui Saul remarcă aceasta și, binechibzuit, el crezu că e momentul să treacă la a spune ceea ce își îngăduise a gândi încă ascultându-și meșterul. Și se ridică repede în vârful picioarelor, vrând a se face cât mai bine văzut, cu acea plăcere pe care o simt tinerii avântați și mândri de ei, atunci când pot să-i contrazică pe cei ce i-au învățat.

- Luminate Gamaliel, îngăduie să nu fiu în același gând cu înțelepciunea ta ! - spuse el într-o provocare reținută, parcă apăsându-și vanitatea cu o roată grea care o făcea să se miște încet... Dar roata mai scăpa de sub apăsare dând frâu liber acestei vanități, așa că nu se putu să n-ajungă la un ton de laudă ca la Schammai: Cunosc mai bine secta asta și am înaintat un raport luminatului Sanhedrin, rosti el cu emfază așteptând încuviințarea mai marilor... Este o sectă care ne poate face mult rău atrăgându-ne mânia armatelor imperiale. Învățătorul ei s-a vrut împărat în locul singurului pe care trebuie să-l recunoaștem, iar înțelepții aici de față, când L-au trimis la moarte, au recunoscut că e mai bine să moară unul decât să fie amenințat tot neamul lui Israel. Tot acela a spus că va dărâma Templul. Iar acum, chiar acum, l-am auzit pe un urmaș al lui dezicându-se de Casa lui Dumnezeu, îndemnându-i să nu le pese de Templu. Cum putem crede că îi vom face să păstreze Legea dacă ei vor să distrugă Templul ? Este cea mai periculoasă învățătură din câte am cunoscut; adunându-i pe cei săraci, obligându-i pe cei bogați să-și lase averile, ea îndeamnă la răscoală. Iar cohortele romane atâta așteaptă ca să sfârșească poporul ales. De asta, luminate învățător al meu și luminățiile voastre, eu ca umil slujitor al acestui Înalt Sanhedrin spun ca să se audă că vreau să dăm Cezarului ce e al Cezarului și să-i distrugem pe acești răsculați ! Mergeți, care doriți, cu mine în sinagoga Izbăviților și îl veți auzi pe arhidiaconul ales de Nazarineni cum le vorbește !... Și veți înțelege că oamenii aceștia sunt îndemnați să fie împotriva

Legii !... mai adăugă el dintr-o răsuflare, vehement, strângând pumnii la piept după obiceiul neiertător al fariseilor.

Vanitățile, emoția, voința și plăcerea de a se dovedi mai credincios decât însuși meșterul care-l învățase, îl făceau să tremure, să se dăruiască și să-și piardă măsura. Mai avea puțin și i-ar fi dat lecții chiar Marelui Preot spunându-i cum se înrudise cu el în noaptea aceea. Pentru că o forță ascunsă îl descătușa de teama că minți în raport. Acum avea dovada că nu inventase nimic, ci doar intuise. Da, intuise. Nu-i mai era teamă de faptul că ar putea să fie acuzat că gândea ca ei și, mândru de sine, cu figura neintimidată în trăsăturile ei când stranii când dure, privea cinstitele fețe care formau vestitul Sanhedrin, simțindu-se egal cu cei mai luminați fii al lui Israel. Acum nu- i mai era teamă că gândea ca și acel Ștefan, tocmai pentru că putea arăta arăta pericolul unei asemenea gândirii luminate. El învățase asta de la tatăl său, dar putea fi folositor Sanhedrinului.

Înțelegându-i starea, Alexandru, fratele mai tânăr și mai urât al atotstăpânitorului Hannah, le făcu alor săi semn să nu se neliniștească de îndrăzneala tânărului și nici să nu-i corecteze exagerările.

-Frumos, tinere bărbat, îi spuse el; frumoasă simțire de supus al Legii ! Ai dreptate: fii gata să-i distrugi, iar noi îți vom da porunca cuvenită la timpul cuvenit. Asculta-ți stăpânii tăi și fii vajnic cu apărarea Legii ! - îi mai spuse el ca și cum l- ar fi dat exemplu. Apoi făcu semn câtorva și porniră cu aceiași pași încăpățânați ca ai bătrânului Hannah.

Astfel procedă Alexandru. În schimb, Schammai îl privea cu o răutate dublată față de cea obișnuită.

15

Mai târziu însă, când l-a chemat să-i predea și restul oamenilor de pază din întreaga cetate, Schammai revenise la figura sa dominată de-o singură răutate; cea nativă, care era doar ursuză și neîncrezătoare. Îi vorbea iarăși, fără să-ți poți

da seama de ce, cu superioritatea de stăpân care-l consideră un tânăr oarecare în slujba sa; și chiar se înveselea uneori, privindu-l. Se înveselea ca și cum i-ar fi jucat o șotie, sau ca și cum l-ar fi cântărit exact și, dându-și seama că nu reprezintă chiar un pericol, îi devenea simpatic așa cum îți devin uneori propriile victime.

Saul însă nu remarca nimic din toate acestea. Atent și plin de satisfacția răspunderii, el își lua în primire oamenii, își lua în primire domeniul, exact cu acel aer stăpân cu care privise în noaptea trecută cetatea ce se întindea la poalele treptelor de după porticuri. Cu copaci negri , conturul opac al frunzelor mari și zidurile desenate sub cerul selenar.

Acum cetatea se vedea în plină zi, cu foiala pestriță a oamenilor și a animalelor pe străzile înguste, cu luminile și umbrele soarelui mângâind zidurile galbene și acoperișurile cenușii, cu turnurile săltând către cerul aurit de căldură, cu căștile și platoșele soldaților romani scânteind în înțepătura fierbinte a razelor de lumină . Mulțime de habotnici, negustori, cărăuși, cerșetori, sacerdoți și pierde- vară mișunau la picioarele Templului pe care aprozii îl pregăteau pentru marile slujbe; în turnul Antonia se auzeau comenzile centurionilor care se amestecau cu mai apropiate strigăte ale zarafilor; ciocăniturile fierarilor și argintarilor însoțeau cântecele femeilor din ateliere și învocațiille cerșetorilor ologi. Pe trepte, frizerii tundeau părul celor ce se pregăteau să se curețe de păcate, fluturau caftanele demnitarilor venind sau plecând de la Sanhedrin, moțăiau milogii căutând umbra coloanelor, se scuturau de praf sandalele călătorilor veniți de departe, se vindeau rădăcini și plante miraculoase, își mâncau azima cei care o căpătaseră de pomană. Printre porticuri se discutau afaceri sau se puneau la cale acțiuni secrete de către oameni cu bărbi preacinstite și se propovăduiau credințe diverse de către propovăduitori nespălați. Oamenii de gardă se amestecau cu slujitoarele înveșmântate în negru, prooroci vehemenți vesteau porunci cunoscute , picioare contorsionate și degete mult rășchirate

de umblet se afundau bucurându-se de apa havuzelor, preoți tineri aprindeau tămâie Torei, baloturi se descărcau. La tarabele negustorilor, o lume cu amestec de culori, de priviri și de sunete, mișuna fără să știe că era în puterea acestui tânăr care, sub biciul său, trebuia să o țină în apropierea Legii, spre a nu intra în acțiune săbiile și sulițele legionarilor ale căror căști și platoșe scânteiau în turnuri.

Conștient de aceasta, Saul primea cu îndârjită atenție indicațiile lui Schammai, fără să întrebe ce-i rămâne aceluia de făcut de acum înainte , în afară de a fi șef și a-i porunci lui. Îl interesa mai mult puterea sa decât soarta altora , pentru că nu prin soarta altora avea el să și-o rezolve pe a sa, ci prin puterea pe care, exercitând-o, își demonstra credința și utilitatea. Prin putere își crea el singur soarta, așa cum putea fi nepăsător la cea a altora. Îl asculta pe Schammai, făcea ce-i spunea Schammai și nu era atent la veselia răutăcioasă care încânta chipul de țap a lui Schammai.

Iar când terminară de pus la punct totul , după ce , îndreptându-și bărbia agresivă spre frontul în care erau adunate străjile , Schammai strigă acestora:"Să ascultați de acest om , el e stăpânul vostru de acum înainte ! „ -Saul considera normal ca, trăgându-l sub umbra unui portic, acela să-l întrebe cu ochii săi de o curiozitate amenințătoare, folosind limbajul de raport polițienesc:

- Zici că pescarul acela care e șeful lor, Simon-Petru zis și Chifa, bănuit de a face minuni, l-a lăsat mai mare pe grecul numit Ștefan ?

- Da, i-a lăsat lui și încă altora câțiva puterea, hotărârea și îmbelșugarea maselor, zicând că el rămâne numai cu învățătura.

- Lui și la încă șase, printre care unul Nicloae din Antiohia, Ce zici de asta ?

- Înseamnă că se întind acolo, au prozeliți și acolo ! Iar acolo nu mai e în puterea noastră să-i oprim; acolo stăpânesc de-a dreptul romanii.

- Ești drept. Înseamnă că ai înțeles că trebuie să-i gâtuim aici, repede, ca să trimită în Antiohia om de-al nostru.

- Ei să trimită om de-al nostru ?

- Lasă, că asta ți-o explic eu pe urmă. Acum spune-mi: Nu crezi că pe Simon-Petru, zis și Chifa, grecul numit Ștefan l-a obligat să-i dea puterea și hotărârea și îmbelșugarea maselor ?

- Firea lui l-a obligat. Firea lui care vrea numai dragoste și înțelegere. Că s-au certat femeile grecilor...

- Știu asta: femei din familiile care-și vânduseră averile și care, rămânând văduve, nu mai primeau ajutor; știu: au ajuns a se certa de la bani - aici putem să-i înrăim între ei !

- Tocmai de asta l-au ales pe Ștefan.

- Dar Chifa e mai bun decât Ștefan, Ștefan n-are ce căuta !

- Chifa a vrut; a vrut ca să lase pe altul.

- Ești sigur că nu vrea el puterea ?

- Nu vrea.

- Atunci o s-o lase cui vrem noi, și nu acestui grec numit Ștefan !

- Ștefan e tare, are minte deschisă întru credință; îi face să gândească, e crezut...

- Datoria mea e să-i înlătur pe toți.

- Pe acest Ștefan am spus; mai întâi pe acest Ștefan !

- De ce tocmai pe el ? E cel mai deștept, cel mai luminat, cel cu care se poate vorbi.

- Noi n-avem ce vorbi cu ei; noi trebuie să le ucidem credința; ai să vezi tu cum ! Deocamdată te-am întrebat dacă ai fi în stare să-l înlături pe acest Ștefan.

- Pe Ștefan ?

- Da, pe grecul numit Ștefan care și-a vândut averea și a venit s-o împartă la masa lor !

„De ce tocmai pe el ?“ era gata să întrebe Saul, gândindu-se la oasele fragile din care era alcătuit omul acela cu fruntea având ceva din luciul trestiei.

- Pe el ! - insistă Schammai lugindu-și agresiv maxilarul. Pe el, în așa fel încât Simon-Petru zis Chifa să afle că noi îl

apărăm.

- Deci, nu pe toți ?
- Eu îți transmit chibzuința Înaltului Sinhedrin.

16

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

„FAPTELE APOSTOLILOR“ 6-7-8-9

-6-

1. In zilele acelea, înmulțindu-se ucenicii, eleniștii (iudei) murmurau împotriva evreilor, pentru ca vaduvele lor erau trecute cu vederea la slujirea cea de fiecare zi.

2. Si chemând cei doisprezece mulțimea ucenicilor, au zis: Nu este drept ca noi, lasând de-o parte cuvântul lui Dumnezeu, să slujim la mese.

3. Drept aceea, fraților, căutați șapte bărbați dintre voi, cu nume bun, plini de Duh Sfânt și de înțelepciune, pe care noi să-i rânduim la această slujbă...

7. Si cuvântul lui Dumnezeu creștea, și se înmulțea foarte numărul ucenicilor în Ierusalim, încă și mulțime de preoți se supuneau credinței.

8. Iar Stefan, plin de har și de putere, făcea minuni și semne mari în popor.

9. Si s-au ridicat unii din sinagoga ce se zicea a libertinilor și a cirenenilor și a alexandrinilor și a celor din Cilicia și din Asia, sfădindu-se cu Stefan.

10. Si nu puteau să stea împotriva înțelepciunii și a Duhului cu care el vorbea.

11. Atunci au pus pe niște bărbați să zică: L-am auzit spunând cuvinte de hula împotriva lui Moise și a lui Dumnezeu.

12. Si au întărâtat poporul și pe bătrâni și pe cărturari și, năvălind asupră-i, l-au răpit și l-au dus în sinedriu.

13. Si au pus martori mincinoși, care ziceau: Acest om nu încetează a vorbi cuvinte de hulă împotriva acestui loc sfânt și a Legii.

14. Că l-au auzit zicând că Acest Iisus Nazarineanul va

strica locul acesta și va schimba datinile pe care ni le-a lăsat nouă Moise.

15. Si, ațintindu-și ochii asupra lui, toți cei ce ședeau în sinedriu au văzut fața lui ca o față de înger.

-7-

1. Si a zis arhiereul: Adevărate sunt acestea ?

2. Iar el a zis: Bărbați frați și părinți, ascultați ! Dumnezeul slavei S-a arătat părintelui nostru Avraam, când era în Mesopotamia, mai înainte de a locui în Haran,

3.Si a zis către el: Ieși din pământul tău și din rudenia ta și vino în pământul pe care ți-l voi arăta...

44. Părinții noștri aveau în pustie cortul mărturiei, precum orânduise Cel ce a vorbit cu Moise, ca să-l facă după chipul pe care îl văzuse;

45. Si pe acesta primindu-l, părinții noștri l-au adus cu Iosua în țara stăpânită de neamuri, pe care Dumnezeu le-a izgonit din fața părinților noștri, până în zilele lui David.

46. Care a aflat har înaintea lui Dumnezeu și a cerut să găsească un locaș pentru Dumnezeul lui Iacov.

47. Iar Solomon i-a zidit Lui casă,

48 Dar Cel Preaînalt nu locuiește în temple făcute de mâini, precum zice poorocul:

49. „Cerul este tronul Meu și pământul așternutul picioarelor Mele. Ce casă Imi veți zidi Mie ? - zice Domnul - sau care ste locul odihnei Mele ?

50. Nu mâna Mea a făcut toate acestea ?“.

51. Voi cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, voi pururea stați împotriva Duhului Sfânt, precum părinții voștri, așa și voi !

52. Pe care dintre prooroci nu l-au prigonit părinții voștri ? Si au ucis pe cei ce au vestit mai dainte sosirea Celui Drept, ai Cărui vânzători și ucigași v-ați făcut voi acum,

53. Voi, care ați primit Legea întru rânduieli de la îngeri și n-ați păzit-o !

54. Iar ei, auzind acestea, fremătau de furie în inimile lor

și scrâșneau din dinți împotriva lui.

55. Iar Stefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu.

56. Si a zis: Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu !

57. Iar ei, strigând cu glas mare, și-au astupat urechile și au năvălit asupra lui.

58. Si, scoțându-l afară din cetate, îl băteau cu pietre. Iar martorii și-au pus hainele la picioarele unui tânăr numit Saul.

59. Si îl băteau cu pietre pe Stefan, care se ruga și zicea: Doamne Iisuse, primește duhul meu !

60. Si, îngenunchind, a strigat cu glas mare: Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta ! Si zicând acestea, a murit.

-8-

1. Si Saul s-a făcut părtaș la uciderea lui. Si s-a făcut în ziua aceea prigoană mare împotriva Bisericii din Ierusalim. Si toți, afară de apostoli, s-au împrăștiat prin ținuturile iudeii și ale Samariei.

2. Iar bărbați cucernici au îngropat pe Stefan și au făcut plângere mare pentru el.

3. Si Saul pustiia Biserica, intrând prin case și, târând pe bărbați și pe femei, îi preda la temniță.

4. Iar cei se se împrăștiaseră străbăteau țara binevestind cuvântul...

-9-

1. Iar Saul, sufla încă amenințare și ucidere împotriva ucenicilor Domnului...

17

„Tocmai pe acela !De ce tocmai pe acela ?“

Indiferent ce-l chinuia, așa suna unica întrebare în care i se întruchipa chinul:

-De ce, Doamne, de ce tocmai pe el ? ! De ce tocmai pe Ștefan care arată mai înțelept decât toți ? !

Și nu-i mai păsa cărui Dumnezeu îi punea întrebarea: Dumnezeului care primise jertfa aceluia, Dumnezeului Legii și a Sanhedrinului pe care-l învățase de la înțeleptul Gamaliel, sau dumnezeul răzvrătirii tatălui său ?

Nu-l mai interesa, pentru că întrebarea devenise obsesia coșmarurilor sale.

Iar de când îl cuprinseseră frigurile și, în focul lor, i se așezau solzi negri pe ochi făcându-l să bâjbâie și să caute cu degetele răschirate, i se părea că pipăie mereu fața aceea prelungă întinsă pe oscioare fragile cu tăietură delicată și fruntea ca de trestie ce pocnea spartă cu ușurință de loviturile pietrelor.

Și simțea nevoia să se șteargă pe mâini de sângele care le năclăia, cu toate că el nu atinsese trupul aceluia și nici mâna pe vreo piatră care să-l fi atins, nu pusese.

El strigase doar, el poruncise: Mânase mulțimea, o înfuriase și o asmuțise băgând spaima în toată turma de prozeliți ai Nazarineanului, cu o tactică binecunoscută și acerbă, fiind convins că va primi laude modul cum știuse să provoace cearta scoțându-i pe toți în stradă, mulțime prostită, ca o cireadă pe care putea apoi să o înconjoare cu oamenii săi și s-o împingă de-a valma spre gurile temniței.

Îi scotea din case, îi ațâța, umplea străzile și înconjura piețele făcând din întregul oraș o colcăială și o nebunie care- l învălmășea în vrajbă și nesiguranță, în așa fel încât, oamenii săi intervenind, să aibă motiv de-a schingiui și-a pune în lanțuri. Sigur de sine, știindu-se privit și apreciat de la ferestrele prin care stăpânii săi îi urmăreau mișcările, era gata să arunce porunca de începere a măcelului, când totul s-a năruit și l-a apucat acel tremur auzind glasul cel rău al lui Schammai:

-Oprește totul ! Oprește totul !... Pune-l între străji pe Ștefan și atât ! Nu vezi că mulțimea pe el îl urăște ? Nu vezi că el a provocat totul ?

-Dar eu l-am provocat, tocmai ca să-i provoc prin el pe ceilalți și să-i arestăm pe toți ! - protestă ca și ar fi avut cui explica, Saul.

-Fă cum ți-am spus ! - mai amenință cu bărbia Schammai înainte de a dispărea. Fă cum ți-am spus ! - rămase ultima lui porunsă fixată în urechile tânărului prin glasul acela rău și neiertător.

Pentru că, după ce-l scoaseră pe nefericitul de Ștefan din cetate și-i zdrobiră cu pietre oasele firave din care-i era alcătuit trupul, pe când, înghețat stană în fața hainelor dezbrăcate de martorii lapidarii ca un simbol al nerăzvrătirii iudeilor, dar simbol ce trebuia văzut din turnuri de către comandanții romani, Saul auzi deodată glasul șefului său, căpătând însă o cu totul altă intonație. O intonație de necrezut; o intonație pe care maxilarul rău al aceluia nu avea de unde și nu putea s-o scoată; o rezonanță venită parcă din nebunie, dacă nu era a unui mare prefăcut.

Întâi nu-i veni nici să bănuiască. Apoi lăsă cele vreo două-trei rânduri de haine care mai zăceau la picioarele sale și dădu buzna pe poarta cetății. Iar când ajunse înăuntru, încă trebui să treacă multă vreme până să poată să creadă că era aievea ceea ce se petrecea între pragurile dintre miază-noaptea Templului și zidul cetății. Acolo, într-un perimetru larg, dar ușor de păzit, reușise el, prin stratagema la care fusese încurajat de către stăpânii săi și mai ales de către Schammai, să-i adune, fie cu zarva, fie cu forța, pe toți cei ce trecuseră la credința Nazarineanului. Îi strânsese ca să-i poată lua mai ușor și înlănțui. Apoi venise porunca lui Schammai care oprise totul, ducându-l doar pe Ștefan în afara zidurilor, acolo unde fusese zdrobit, însângerat și acoperit cu pietre ucigașe.

Iar acum, tot glasul acela, glasul lui Schammai care dăduse porunca, jeluia plin de miere către cei care fuseseră aduși aici la osândă.

Cu toate că-i cunoștea sunetul și răsunetul dintr-o mie, tot n-ar fi crezut dacă, ajungând îndeaproape, nu l-ar fi văzut la față.

Da, era Schammai; cu bărbia lui , cu maxilarul lui, cu mușcătura lui asupra fiecărui cuvânt. Schammai care, cocoțat

pe unul din praguri, striga mulțimii aceleia „Fraților".

„-Fraților, striga el, fraților, mi s-a arătat Dumnezeul vostru ! În timp ce acel nevinovat murea afară din cetate, aici, mie mi s-a arătat Dumnezeul vostru !... "

Saul se apropie, parcă dorind să-i pipăie hainele, să-și dea seama dacă lucrurile se petreceau aievea. Iar Schammai, văzându-l, strigă cu și mai multă înverșunare mieroasă:

-Iată, cei ce l-au ucis pe el sunt gata să mă ucidă și pe mine ! Dar nu-mi pasă, eu tot voi face ce mi-a poruncit Cel ce mi s-a arătat !... Pentru că, tocmai venind să ia lângă sine duhul celui ucis, Dumnezeul vostru mi s-a arătat mie și mi-a spus: Schammai, din prigonitor tu vei deveni cel mai mare apărător al turmei Mele !... Așa mi-a spus, fraților !...

Era ceas de înserare și dinspre adâncurile Asiei, dinspre țărmurile bogate ale Mesopotamiei de unde venise peste râul Cedron bătrânul Abraham pomenit de cel zăcând acum sub pietre, deasupra porții prin care intraseră și ieșiseră cei care înfăptuiseră omuciderea, ca și cum ar fi luat duh din mormanul lapidării, călătoreau niște nori de furtună secetoasă. Iar amenințarea roșie a norilor de deasupra, se îmbina cu glasul de căință pe care Schammai îl arunca asupra sutelor de capete.

-Fraților, îngerul mi s-a arătat și, poate că nu era înger, mi-am zis eu, ci era sufletul pe care Ștefan osânditul și-l dădea. Dar m-a tulburat, m-a cutremurat și m-a pătruns încât mi-am dat seama că era de putere cerească. „Ce ai cu mine, mi- a spus îngerul, ce ai cu mine și cu credința care vine de la prooroci și de la cărțile sfinte care sunt totuna cu Legea; ce ai cu mine, tu, Schammai, care ești pus să păstrezi dreptatea cetății ? !... Oare eu nu pot să intru și să trăiesc sub această dreptate a cetății ? Oare eu nu vin din Lege și nu Moise mi-a proorocit această venire ? !... Iată, propovăduitorul meu își dă duhul sub pietrele voastre, iar tu stai ! Ce fel de păzitor al Legii ești , dacă nu vrei să fii blestemat și osândit pe veci la mânia mea ? !...

Vorbea cu tulburare Schammai, iar gesturile lui, profilate

pe piatra zidurilor înroșite de la lumina cerului, căpătau altfel de dimensiuni în fața mulțimii care uita de sperietură ascultându-l. Pe turnurile înălțate masiv și retezate drept apăruseră străjile romane urmărind cu atenție ceea ce se întâmpla, iar siluetele lor neclintite se profilau pe cer încadrate de coroanele palmierilor celor mai înalți. Norii de foc, străjile vigilente pe ziduri, palmierii ca niște umbre decupate iar jos, mulțimea de capete care asculta la Schammai.

„Oare pe romani i-a anunțat dinainte ce vrea să facă ? - se întrebă Saul încă uimit de schimbarea totală a șefului său, luând totul ca o buimăceală adusă de chinurile crimei aceleia pe care o patronase mai înainte. Și simți un fior când, sub ploaia vorbelor lui Schammai, se trezi față-n față cu chipul lat, de-o blândețe stăpânitoare, luminat de acei ochi blânzi și înțelegători, a căror lumină o remarcai dintr-o mie la pescarul cu mâini mari care se numea martorul învierii Nazarineanului.

Îl mai întâlnise o dată în după amiaza aceea, înainte de lapidare, când străjile îl purtau pe osândit sub comanda sa.

Atunci îi înfruntase privirile; atunci sfidase apele lor pline de adâncimi și înțelesuri sfidându-l pe Simon-Petru ca pe un posibil al doilea osândit pe care avea să-l ducă la lapidare. Dar acum, după ce văzuse cu ochii săi plesnind osul subțire ca trestia al frunții lui Ștefan și sângele înroșindu-i fața care continua să privească cerurile nevăzute altora, după ce urmărise bolovanii zdrelindu-i fluierele subțiri ale picioarelor și-i auzise strigătul cutremurat prin care, din masa de sânge și oase zdrobite, își lua sufletul și-l așeza în niște mâini pline de mângâiere și speranță ce coborau din înalt, după ce, amețit de sânge, de înverșunare și de mândria împlinirii misiunii se simțise pocnit deodată de înțelesul nebunesc al vorbelor lui Schammai, reîntâlnirea cu privirile acelea liniștite și atotânțelegătoare îl tulbura. În loc să amenințe arătându-și puterile discreționare, simțea nevoia să plângă nefericirea celui căzut sub pietre, aflând răspuns la liniștire de la duhul mângâietor al pescarului cu mâini mari și chipul neavând nici

zâmbet nici pornire, nici veselie, nici mânie, nici încântare, nici durere ci numai un soi de înțelegere blândă a tot și a toate... „De ce, de ce tocmai pe el, pe Ștefan a trebuit... “ - simțea Saul nevoia să-l întrebe, ca și cum de la acela ar fi aflat răspunsul.

Și se abținu, se feri, se obligă să fie de piatră, nelăsând să i se vadă gestul slăbiciunii sale. Își înșurubă privirile în cele adânci ale pescarului, obligându-se să-l facă a înțelege că nu credea în cele ce Schammai striga de pe pragul templului.

Iar Schammai striga, nu se lăsa; cu obiceiul lui de a ordona, ordona și de data aceasta mulțimii să-l creadă:

- Nici nu-și dăduse duhul Ștefan, acolo, după zidul cetății, când îngerul care cobora din cer să-l ia mi s-a arătat mie cu sabia lui de foc și am crezut că vrea să mă străpungă ! Atunci am căzut la picioarele lui și am întrebat:”Ce să fac ?Ce să fac ca tu să mă ierți, Doamne ? !” Iar îngerul mi-a răspuns: ”Dacă l-ai ucis pe Ștefan și l-ai trimis lângă tronul Judecătorului, să aduci oamenilor acestora alt arhidiacon la fel de înțelept și la fel de puternic întru credință și întru cunoașterea Cărților”. Iar eu, m-am cutremurat în păcatul pe care l-am făcut și am întrebat cu teamă:”De unde, Doamne, pot eu găsi așa ceva ?” Iar îngerul a arătat cu sabia sa de foc și a spus:”Chiar din dreapta ta !... Au nu stă în dreapta ta un om preacredincios care este fratele Nazarineanului, din același neam și din aceeași casă cu el ! ? Arată-l ucenicilor și spune-le că nimeni nu-i poate învăța mai bine decât un frate adevărat al celui răstignit de voi !”... Da, așa mi-a spus îngerul și m-a orbit cu flacăra sabiei lui în vreme ce se înălța la cer ducând sufletul lui Ștefan. Iar de acolo, din înalt, mi-a mai făcut un semn către acest om din dreapta mea și atunci am văzut din nou cum li se deschideau cerurile și ei intrau acolo, și...

Uimit, derutat, trăind și tulburarea produsă de cel alături de care se afla în mulțime, Saul nu se mai controlă, nu se mai putu abține și, făcând în mintea sa toate legăturile cu cele întâmplate în ultima vreme cu Schammai, rosti plin de disprețul celui care-și dă seama cam cum stau lucrurile:

- Minte ! N-a văzut nici cerul deschizându-se, nici îngerul coborând și nici nu l-a auzit pe înger spunându-i ceva !... Nu de la înger a auzit toate astea !...

Și se opri speriat, ca omul care-și dă seama că, peste voința sa, gândurile ce trebuia să le țină doar pentru sine, la rostise cu glas tare. Speriat, întrebându-se: oare starea lui îl împinge către asemenea scăpări, sau pescarul acela cu trup mare și greoi ale cărui priviri te poartă blând făcându-te să le spui totul ? Cum de se-ntâmplase.

Nemulțumit de sine, privi către acela înfruntându-l.

Dar omul nu ținu seama de această înfruntare, sau nici măcar n-o bănui. Îl liniști cu blândețe ca și cum era convins că avea datoria să o facă, avea datoria să lumineze nedumeririle altora:

- Poți fi supus oricui și, până la urmă, adevărul să ți se arate !... Mai devreme sau mai târziu, căile dreptății se arată oricui, așa cum adevărul se dăruiește oricui... E minunea adevărului să-i aducă alături nouă pe cei mai potrivnici !...

Nu-i mai răspunse. Se uită cu priviri tulburate când la acela, când la Schammai care striga:

- Iată, eu, păcătosul, de acum înainte Îl slujesc pe Nazarineanul vostru aducându-I fratele aici în cetate. Și voi crede alături de voi, tocmai pentru că îngerul mi-a spus să-l aduc pe acest om în fruntea voastră ! El știe cărțile și știe proorocii ! Copite i-au crescut la genunchii în care stă îngenunchiat slăvind Credința. Îngerul mi-a poruncit să vi-l aduc și să trec la credința voastră !... Îngerul !...

Se aplecă în dreapta sa și trase de acolo o făptură de om bătrân prosternat încă în habotnica sa rugăciune.

- El e fratele Învățătorului vostru ! L-am adus din Nazaretul Galileii !-strigă Schammai fără să mai explice cum avusese timp, din ceasul acela în care i se arătase îngerul, să se și ducă în Galileea, să se și întoarcă aducând acel bagaj dreptcredincios care mergea greu căzând mereu în rugăciuni.

Saul își punea malițios această întrebare amintindu-și întâlnirea sa de noapte cu Schammai. Șeful său fusese cam

neplăcut surprins bruscându-și din pricina aceasta însoțitorul care deabea acum se dezvăluia a fi fratele Nazarineanului. Alături de el, nedumerirea unor întrebări asemănătoare se simțea și la ceilalți care-l vedeau pentru prima oară pe bătrânul ce le era arătat.

- El e Iacov, cunoscut pentru credința sa în Lege de toate sinagogile Galileii !-strigă Schammai arătându-și mulțimii omul.

- E Iacov, fratele bun al Învățătorului vostru !

Saul întâlni din nou privirile total deschise, lipsite de orice urmă de ascunziș, ale pescarului. Iar acelea, în blândețea lor sinceră, nu se feriră câtuși de puțin și nici nu-i arătară vreun resentiment, cu toate că era limpede faptul că-l recunoscuseră.

- Mă urăști, îi spuse el provocator; știi că sunt prigonitorul vostru.

- Te iubesc, așa cum trebuie să-mi iubesc toți semenii, îi răspunse acela neclintit și neschimbându-și lumina privirilor.

- Simți că am aceleași gânduri cu tine, în legătură cu acest bătrân, asta e !-îi răspunse Saul având ca orice om care se simte puternic și convingerea că spune adevărul; că el spune adevărul.

- Se poate, îngădui celălalt cu înțelegere și căldură; gândul cel bun ne poate uni.

- Deci nu crezi în ce spune Schammai !

- Învățătorul nostru era frumos și tânăr; omul acesta este bătrân...

- Și urât ! - adăugă Saul cu satisfacție.

Dar Simon-Petru ridică mâinile dând din cap a dezicere de cuvântul rău.

- El e Iacov, fratele Învățătorului nostru; îi va aduce cu el și pe ceilalți frați !-striga Schammai.

Dar oamenii care erau atenți la Simon-Petru și culegeau toate vorbele de pe buzele lui, auziseră ce-i spusese acela lui Saul și, din mulțimea din jurul lor, se auziră răspunsurile adresate lui Schammai tot prin strigăte:

- E prea bătrân; Învățătorul nostru a fost frumos și tânăr !

În Schammai se trezi vechiul polițist care nu obișnuia să-i fie contrazisă vorba. Mandibula lui avansă agresivă schimbându-i fizionomia în acea expresie de atac. Totuși, noua lui stare îl obligă să se abțină și rămase încremenit în expresia aceasta ca și cum n-ar fi auzit bine.

- Cum era ? - întrebă el, dar fără blândețea întrebării ci cu amenințarea celui obișnuit să interogheze.

Iar răspunsul se ridică parcă din acea întreagă masă de capete care mișcau în spațiul larg dintre zidurile negre, sub umbrele de violet și purpură ale amenințătoarei înserări:

- Era frumos și tânăr !...

Pe pragul său de deasupra, alături figurii schimnice de bătrân veșted a lui Iacov, Schammai rămase încă o vreme cu bărbia sa monumental împinsă înaintea nasului, ca și cum ar fi căutat un răspuns în chiar rezonanțele celor afirmate de mulțime. Și, deodată, dădu o explicație ca și cum ar fi poruncit-o:

- E fratele mai mare ! E fiul dulgherului Iosif din Nazaret de la altă nevastă, cu care acela a trăit mult mai mult. E om învățat și, de la învățătura lui a deprins și Învățătorul nostru !

Saul se îndreptă din nou către Simon-Petru. De data aceasta căutându-i el privirile, ca unul care voia să se asigure că și acela era convins de minciună.

- Se poate ? - întrebă el arătându-i confidență.

- Se poate !-răspunse fără îndoială pescarul. Dacă vine de la Dumnezeu, totul se poate !

Atunci, căutând desigur, alte argumente pentru raportul care exagerase, cu ochii săi aprinși, scormonitori și neprietenoși, tânărul îl întrebă de-a dreptul:

- Ascultă omule, oare ce te mulțumește că tu mă iubești pe mine când eu te prigonesc ? Oare ce ? !

Din masivitatea sa înceată și liniștită, pescarul îi răspunse ca și cum ar fi mângâiat un năvod promițător, înainte de-al arunca în apă:

- Când te vei lumina, mă vei iubi și tu.

Și se pierdură unul de altul, despărțiți de mulțimea care se înghesuia spre pragul unde Schammai promitea că se va produce nu se știe ce minune.

Pe celălalt prag, înspre curțile și logiile Sanhedrinului, cu figura lui de diavol frumos, plin de farmec și de maliție, pe Saul îl aștepta Nathaniel.

- Ești îngândurat; te-a pus pe gânduri discuția cu Simon-Petru ! - îi spuse el mai în glumă, mai cu intenția de-ai arăta că-l observase și-l avea la mână.

- Sunt îngândurat de nebunia asta a lui Schammai; ce l-o fi apucat ? !-răspunse Saul sincer preocupat.

- Cum ce l-a apucat ? Tocmai tu te miri ? A citit raportul tău, asta l-a apucat !-spuse Nathaniel folosind doar din obișnuință tonul său de persiflare . -A citit raportul tău și s-a convins că asta este o mare mișcare ce trebuie luată în mână din vreme, dacă nu vrem să ne covârșească, nu-i așa ?

Nepăsându-i dacă acela îi ironiza părerile sau voia numai să se arate bine informat, Saul întrebă cu seriozitate:

- Credeți ? Credeți că Schammai, cu mintea lui...

Nu mai termină întrebarea, că râsul satisfăcut al acelui om perfid și periculos, izbucni plin de veselie și ținu îndelungă vreme.

- Bravo ! Va să zică asta îți este părerea despre șeful pe care l- ai avut !... Bravo !... Te pomenești că, la fel o să vorbești și despre mine dacă-ți sunt acum șef !... Bravo !

- Dar ce, Schammai nu mai... Saul nu avea chef de veselia celuilalt și asta îl făcea mai obtuz:... nu mai e... nu mai lucrează cu noi ?-vreau să spun...

- Dacă a citit raportul tău și și-a dat seama că trebuie să se dedice a ține cârmele mișcării ăsteia atât de periculoase !-își repetă Nathaniel persiflarea apăsând cuvintele cu buzele sale frumoase.

- Nu zău; nu glumesc acum; chiar vă întreb serios dacă spuneți că-mi sunteți șef.

Omul cu obraz smead și păr negru, frumos încrețit, îi înțelese seriozitatea preocupării. Îi răspunse și el serios, mulțumindu-se, doar, să-i plătească o poliță:

- Nu m-ai vrut șef, dar am ajuns să-ți fiu. Și asta, poate, tot din pricina raportului tău... . Da, am să-ți răspund exact pentru că ești un băiat deștept și vreau să lucrăm bine: Poate că Schammai, cu mintea lui de câine de urmărire, nu ți-a înțeles raportul în toată deșteptăciunea lui; dar alții, fii sigur că l-au înțeles și l-au obligat și pe Schammai să-l înțeleagă dându-i misiunea să facă tocmai ceea ce face el acum. Tu, sub ordinele mele, îi preiei locul. Spune-mi: ai să fii în stare să-i prigonești mai tare decât până acum ?

Tocmai prin gravitatea întrebării care i se punea, cu seriozitate, depășindu-se orice urmă de ton glumeț sau persiflant, tânărul își dădea seama de importanța locului pe care îl ocupa și a rolului pe care îl juca. Își dădea seama, însă, pentru prima oară în acele zile în care trăise sentimentul succeselor sale și de micimea poziției în care se afla. O micime reală, pentrucă, nu cum i se păruse la început, spusele lui erau importante, ci măsurile pe care le luau alții, cu inteligența lor și raționamentele lor, în urma a ceea ce informase el. Era un mecanism complicat și perfid, mult mai perfecționat decât îți făcea impresia la prima vedere. Ca dovadă că Schammai fusese trimis să scormonească și să-l caute pe bătrânul acela, iar el, fără să i se dezvăluie tot planul, fusese dirijat în a crea provocarea în legătură cu Ștefan. Tocmai cu Ștefan, a cărui minte i se arătase atât de frumoasă. Tocmai cu fruntea lui, aceea...

Nu avea, însă, vreme de prea multe ezitări, explicații și meditații. Întrebarea șefului său era la obiect și categorică:

- Ai să fii în stare să-i prigonești mai tare decât până acum ?

Îi privi trăsăturile adâncite, de bărbat vanitos și căută un răspuns care să-i facă aceluia plăcere.

- Să-i prigonesc mai tare ?... Păi dacă Schammai se află acum printre ei, o voi face cu cea mai mare plăcere !

Râsul strident, singurul lucru ce dezvăluia la Nathaniel urma unei lipse de distincție, izbucni din nou, cu și mai multă fervoare:

- Așa da; îmi place; ești băiat deștept !... La treabă !

18

Și totuși, de ce tocmai pe acela ? ! De ce-i fusese hărăzit să-l ucidă tocmai pe Ștefan ? !... Nu era asta o răzbunare a sorții lui de băiat crescut tot în înțelegerea grecească a lumii și a devenirii gândurilor omenești ?... Nu era acesta un blestem de a-l ucide tocmai pe acel cu care avusese intuiția că s-ar fi înțeles, s-ar fi comparat și s-ar fi înfruntat în discuții frumoase, pline de lumina gândului liber și a Logosului emanând din cerurile Dumnezeirii ?

Pentru că el, Saul, înainte de a veni acolo, în Ierusalimul Legii, Torei și cărților proorocilor, deprinsese de la tatăl său gândirea liberă din care acestea se născuseră; iar învățatul Gamaliel, de la care deprinsese înțelesul cărților sfinte, era mintea cea mai luminată, care nu excludea niciodată gândirea altora și nu se încăpățâna, precum saducheii, pe litera moartă a fiecărui cuvânt uscat în vechimea unor intrepretări dogmatice.

„De ce tocmai pe acela ?“ - striga sufletul lui - De ce ? ! ! !

Și, negăsind răspuns, sau neconvenindu-i nici unul dintre răspunsuri, pornise cu și mai mare furie prigoana împotriva nazarinenilor pe care, acum îi organiza Schammai. Îi închidea și-i schingiuia, chiar dacă știa că, în planurile celor mai mari ca el, trebuia să facă aceasta numai pentru a-i da prilejul lui Schammai să-i apere, să-i salveze și să li se arate astfel folositor, aflându-și ascultare printre ei.

Iar, pe măsură ce se răzbuna astfel, soarta se răzbuna și ea pe el. Întrucât, ordinele primite acum indirect de la Schammai, erau să-i ferească pe cei ce îi dădeau aceluia ascultare și să-i termine doar pe răzvrătiți, adică tocmai pe cei care gândeau mai liber.

Misiunea lui criminală era să spargă, să distrugă cu

bolovanii lapidării, tocmai frunțile sub care erau gânduri ca ale lui Ștefan, lăsându-le pe cele care pot crede în Schammai.

Așa că întrebarea aceea chinuitoare crescu în sinea lui modificându-se puțin: „De ce tocmai pe ei ? De ce ? !“...

Și nu găsea decât un singur răspuns care să-l încurajeze: Pentru ca să se arate supus șefilor; pentru ca să-și consolideze poziția căpătată; pentru ca să-și păstreze și să-și întărească puterea prin care se va arăta necesar și-și va putea păstra alături fata. Fata aceea firavă și drăgăstoasă pentru care el însemna totul și a cărei despărțire nu ar fi putut să o sufere.

În felul acesta, supunându-și dorințele și impulsurile, alături de chinuri, trăia în sinea sa mândria de a-și ști cetatea tot mai bine supusă. Și ajunse, cu planurile sale, la poarta lui Gamaliel, cel care-l învățase multe.

- Îmi cer iertare dacă v-am contrazis în fața mai marilor; vă rog să mă iertati - îi spuse el direct și fără să-i ocolească privirile și fără să se rușineze.

- Nu e nimic, răspunse îmțeleptul cunoscându-l bine; trebuie să-ți arăți sârguința în fața mai marilor că și ei ți-au arătat încredere. Învățătorul tău te poate înțelege și te poate ierta, dar mai marii tăi te dau afară dacă nu le faci placul.

Era felul său înțelegător de a-și explica chiar și mustrările. Vorba sa delicată, palmele sale întinse cu bunăvoința celui care știe totul despre orice, chiar și despre cel din fața sa, ori, mai ales despre cel din fața sa , îi dădea acea superioritate înțeleaptă cu care putea să și ierte.

- Nu, nu; n-ai făcut rău, spunea el, încercând să le arăti credința ta; chiar dacă nu m-ai înțeles, chiar dacă n-ai înțeles așa cum au înțeles ei planul meu. - Ce planuri puteți să vă faceți înțelepciunea voastră cu ăștia ! - încercă Saul să se scuze pe sine, rușinat de bunăvoința învățătorului său. Cu ochii mici, rotunzi, luminând din adâncul unei bărbi impresionante, Gamaliel îl mustră pentru prima dată de-a dreptul:

- Dacă v-am învățat ceva pe toți cei care-ați trecut prin mâinile mele, v-am învățat ideea atotputerniciei Dumnezeului

nostru !

- Da, luminate, știu prea bine și, precum m-ați învățat, sunt mândru că Dumnezeu ne-a ales pe noi cu această învățătură mai bună decât a altora, răspunse Saul așa cum știa că face plăcere.

Atente la idei și stăruind odată cu acelea, ca și cum le-ar fi pipăit cu satisfacție, privirile învățatului îl încurajară:

- Ei bine, lumea are nevoie de o credință ca a noastră; lumea caută o credință ca a noastră, dar lumea ne urăște pe noi fiindcă tocmai noi suntem popor ales.

Ca un elev bun, Saul începea să priceapă:

- De asta ați spus că s-ar putea ca ei să fie de la Dumnezeu ?

- Câte secte și câte interpretări n-are credința noastră ? Ce mai contează !

- Și, de asta, merse Saul pe firul său, Schammai trece acum la ei !

- Asta n-am hotărât-o eu... Din năpădișul de păr cărunt amestecându-i pletele cu sprâncenele și barba, ochii lui Gamaliel străluceau cu satisfacție: Asta au hotărât-o ei; și, în urma raportului tău.

- Luminate, cu dumneavoastră trebuie să fiu sincer; dumneavoastră mă iertați pentru toate exagerările și pentru toate îngâmfările; dumneavoastră sunteți bun și înțelept: eu am exagerat rolul lor, i-am făcut mai importanți decât sunt în realitate.

- Explozia de bucurie sau de mulțumire continuă să crească in expresia lui Gamaliel:

- Bravo ! A te îndoi de ceea ce ai spus odată, este trăsătura minții inteligente !

- Dar eu...

- Tu, nu-l mai lăsă Gamaliel, în bunătatea sa, să se scuze, tu i-ai descifrat mai bine decât noi toți iar acum, mintea ta, fiindcă e inteligentă, caută să vadă dacă nu cumva a greșit. Etapa îndoielilor de toți și de sine, e bine cunoscută în calea aflării adevărului de către mințile luminate. Numai prostul care are

gânduri puține, se încăpătânează a și le păstra neschimbate.

- Luminate...

- Uite ce este: tu îi cunoști mai puțin pe romani.

- Sunt cetățean roman; tatăl meu a apucat vremea cânt cetatea noastră a fost recunoscută la Roma.

- Asta e una, iar firea lor e alta. Firea romanilor, firea celor care trăiesc la Roma, în Latium, firea italicilor, vreau să spun, care e cu totul alta decât a noastră !... Și, prinzându-și firul demonstrației ca orice minte speculativă, înțeleptul se încinse simțind că pornise pe filonul bogat al unor gânduri ce puteau aduce noutate: Romanii sunt ca niște copii crescuți foarte mari și foarte puternici. Popor nou, netrecut prin miile de ani de experiență biblică, ei se bucură de puterea pe care o au, neinteresându-i că mintea le e mult mai simplă și mai lipsită de înțelepciunea noastră. Experiența lor constă în dirijarea armatelor și, apoi, din nevoia adusă de cuceririle acestora, de împărțirea prăzii, folosirea ei în ridicarea de cetăți puternice și organizarea statului întins pe care l-au cucerit. Incolo, n-au avut vreme decât să se gândească la plăcerile lor și, ca toți cei cărora le-a venit bogăția prea repede, își pierd capul în fața acestor plăceri, făcând din viața lor o Sodomă și nepăsându-le de răzbunarea pe care o aduce o asemenea viață. Zeii lor benchetuiesc împreună cu ei, se lasă mânuiți de ei și nu le pun nici un fel de opreliști. Sunt zei ai desfrâului, care-i ajută și-i îndeamnă numai la desfrâu. Pe asemenea zei, un om care ajunge la nevoia de a cere ajutor cerului, nu-i poate lua în serios, mă înțelegi ? Iar acei dintre romanii care au început să se teamă de viața pe care o duc, i-au învățat să caute alți zei. Vin la Roma zei din toate colțurile imperiului; zei egipteni, zei indieni care câștigă sufletele și li se fac temple, dar tot nu reușesc să le dea o credință mare, într-un Dumnezeu unic a cărui forță să fie simțită. A venit vremea credinței noastre culese de patriarhi din mâinile Domnului. Dar lumea ne știe pe noi, tocmai pentru că suntem popor ales, care nu-și împarte credința cu alții. Vom reuși să învingem și să-i aducem pe toți sub teama

Dumnezeului nostru. Dar pe căi ocolite, în care să nu fim simțiți și nici să nu trebuiască să dăm altora totul din învățătura noastră. Numai așa vom rămâne mai deștepți și aleși între popoare, înțelegi ?

- Înțeleg.

- Ce înțelegi ? - întrebă Gamaliel ca să se convingă că acela nu-l accepta doar formal.

- Înțeleg de ce ați spus că și secta asta poate să fie tot de la Dumnezeu.

- Adică ?

- Adică de la învățătura care e numai a noastră, pornim secte care îi pot atrage pe alții, dar pornim mai multe pentru că nu se știe care va aduce mai mult folos. Îl privi o clipă cercetându-i trăsăturile și, cu satisfacție de profesor înțeles, îi dădu nota:

- Ești deștept; știi ce ai de făcut.

- Îi voi prigoni până când vor fi întrutotul supuși Legii.

- Asta vrea Hannah și familia lui. Oamenii să creadă ce vor, să aibă ce prooroc vor ei, dar să le fie, într-un fel, supuși. Dacă vor fi cât mai multe asemenea secte supuse lui Hannah, el le va ajuta răspândirea și va avea puteri, poate chiar în îngâmfata Romă... Și, doar aici, la urmă, glasul lui, expresia feții sale bărboase lăsară să trecă înaintea ideilor, sau pe deasupra lor, umbra perfidă a unui calcul: Așa că nu te mai îndoi de dreptatea raportului tău. Folosește-ți mintea cum să faci lucrurile mai bine decât până acum; și mai bine !...

- Cei din familia Hannah sunt atotputernici - spuse Saul cu ezitarea care-l marca.

- Și cei mai puternici au nevoie de mințile celor inteligenți ! - își proclamă Gamaliel profesiunea de credință sau, poate, chiar justificarea destinului său: Și cei mai puternici ! Mai ales când sunt atenți să intre în grațiile Romei și să trimită acolo idei prin care s-o cucerească !

Iar învățăcelul prinse curaj:

- Luminate, ajută-mă: Vor să mă desprindă de fata marelui

preot; eu o iubesc, știți că am slujit în casa aceea; suntem legați.

Intâi surprins, Gamaliel se lăsă în voia pornirii sale bune:

- Dacă le vei dovedi că trebuie să aibă nevoie de tine - îl sfătui el - vei câștiga. Și repetă cu gândul său nu prea limpede exprimat: Pe ei îi preocupă acum Roma; grațiile împăratului.

- Dovediți-le și dumneavoastră, Luminate; dovediți-le credința mea !

- Trebuie să le dovedesc priceperea ta, spuse Gamaliel... Nu trebuie să-i încurci în planurile cu Roma.

Plecă încurajat; bunătatea și aprecierile învățătorului său îi dădeau toate speranțele. Dar, cu toate acestea, tocmai acum, când ar fi trebuit să se simtă mândru de asemenea aprecieri, nu mai era. Și nici nu pricepea aluziile acelea în legătură cu Roma.

Nu mai era ca-n zilele trecute. Ceva straniu, ca un presentiment, se petrecea în sufletul lui.

19

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Suetoniu - „Viețile împăraților“ din capitolul

TIBERIU NERO CAESAR:

„În retragerea sa de la Caprea (Tiberius) și-a amenajat chiar un salon special pentru plăceri secrete, pe care le numea spintrii. Avea multe camere împodobite cu picturi și statuete reprezentând scene și figuri din cele mai lascive și dotase fiecare cameră cu cărțile elefantide, ca oricine să găsească în ele lecțiile și exemplele de desfrâu poruncite de el. În păduri și crânguri amenajă ici și colo locuri pentru plăceri amoroase. Era numit de către toți în public Tiberius Caprineus, de la numele insulei.

În curând se dedă la tot felul de cruzimi, având nenumărate ocazii. Mai întâi, urmări pe amicii mamei sale, pe ai nepoților, pe ai nurorii sale, în cele din urmă pe ai lui Seianus și chiar pe cunoscuții lor. Cruzimea lui deveni și mai mare după moartea lui Seianus, ceea ce făcu să se vadă cu nu Seianus era cel

care-l ațâța la crime pe Tiberius, ci el numai furniza tiranului ocaziile pe care le căuta.

Ca să le amintesc pe toate ar fi prea lung șirul tuturor faptelor lui de mare cruzime. Va fi de ajuns să le arăt în general.

N-a trecut o zi, fie ea chiar sărbătoare religioasă, ca să nu aplice execuții. Pe unii îi urmărea în prima zi a anului nou și pedepsea pe mulți împreună cu copiii și soțiile lor. Nu da voie ca rudele să plângă pe cei condamnați la moarte. Acorda recompense mari acuzatorilor și uneori și martorilor. Nu era contestată marturia nici unui delator.

Orice greșeală, chiar și numai de simple cuvinte, era considerată drept crimă și pedepsită cu moartea. A fost socotit vinovat un poet fiindcă într-o tragedie a lui ar fi insultat pe Agamemnon. De asemenea, a fost acuzat un istoric că ar fi numit pe Brutus și pe Cassius cei din urmă dintre romani.

A luat măsuri împotriva autorilor, distrugându-le operele, , deși fuseseră aprobate cu ani de zile înainte și citite în fața lui Augustus... Mulți dintre cei dați în judecată și chemați în fața judecătorilor să-și apere cauza, își provocau singuri răni grave acasă la ei, fiind siguri de condamnare, ca să scape de torturi și de rușinea la care erau expuși. Alții se otrăveau chiar în incinta senatului și, totuși, așa cum erau, după luarea otrăvii și răniți, li se legau rănile și erau aruncați în închisoare în zvârcolirile și spasmele morții.

Nimeni dintre cei pedepsiți nu scăpa să nu fie târât cu cârligul și aruncat în Gemonia. Într-o singură zi au fost târâte și aruncate în Tibru douăzeci de persoane, între ei fiind copii și femei.

Fiindcă tradiția oprea ca fecioarele să fie strangulate, era batjocorite de către călăi și apoi duse la ștreang. Pe cei care vroiau să moară îi forța să trăiască, moartea fiind socotită de către Tiberius ca un supliciu atât de ușor, încât, când a auzit că unul din acuzați, anume Carvilius, se sinucisese, a exclamat: „Carvilius mi-a scăpat“. Într-o zi, pe când vizita închisorile, unui deținut care îl ruga să-i facă mai repede de petrecanie,

Tiberius îi răspunse: „Încă nu m-am împăcat cu tine !“ (...)

Cruzimea lui crescu și mai mult când auzi cum a murit fiul său Drusus. El credea că a murit de boală și din pricina vieții desfrânate, dar când află că în realitate a fost otrăvit de soția acestuia Livilla și de Seianus, nu cruță pe nimeni de la pedepse și chinuri. Zile întregi fu preocupat exclusiv și atât de mult de această chestiune, încât, amintindu-i-se între timp de sosirea din Rhodos a unui oaspe chemat de el la Roma printr-o scrisoare amicală, îl închise numaidecât și îl puse la cercetări, ca și cum ar fi fost unul dintre vinovați. Mai târziu, aflând de eroarea făcutăporunci să-l ucidă, ca să nu se divulge această nedreptate.

Se vede și azi la Caprea locul de execuție, de unde se aruncau în mare, în prezența lui, condamnații după ce suferiseră lungi și grele torturi. Cadavrele erau luate în primire de o trupă de marinari și lovite cu răngile și cu parii, ca să nu-i rămână vreunuia urmă de suflare.

Între diferitele feluri de tortură, născocise și pe acela de a a da celor condamnați să bea cu de-a sila o mare cantitate de vin și de a le lega apoi partea de jos, așa încât să fie chinuiți de durerea legăturilor și de nevoia de a urina.

Dacă moartea nu i-ar fi luat-o înainte și dacă vrăjitorul Thrasyllus nu l-ar fi sfătuit să amâne unele pedepse, după cum se spune, îm speranța unei vieți mai lungi, el ar fi ucis foarte mulți și se crede că n-ar fi cruțat nici pe nepoții lui, deoarece pe Caius îl suspecta, iar pe Tiberius îl disprețuia ca pe un fiu ieșit din adulter. Această bănuială nu e departe de adevăr, căci de multe ori numea fericit pe Priam că a supraviețuit întregii lui familii.

Pe Seianus care conspira împotriva lui și care ajunsese așa de sus că i se sărbătorea în mod publi ziua de naștere și i se ridicaseră în câteva temple statuete de aur, îl răsturnă mai mult prin viclenie și șiretenie decât prin autoritatea de împărat. Mai întâi, ca să-l înlăture sub pretext onorabil, îl luă în calitate de coleg în al cincilea consulat, pe care și-l atribui într-adins pentru aceasta, după un mare interval de timp și pe când nu era la

Roma. Apoi îi promise, pe de-o parte, o înrudire și putere tribuniciană, iar pe de altă parte, îl acuză inopinat printr-o scrisoare nerușinată și ticăloasă către senat, rugând între altele pe senatori să-i trimită pe unul din consuli să-l conducă singur, bătrân și părăsit în fața lor, păzit de o gardă militară. ^i atunci fără încredere și temându-se de o mișcare populară, dădu ordin să fie liberat din închisoare nepotul său Drusus, încă închis la Roma și, dacă va fi nevoie, să fie făcut șeful statului. linea chiar corăbiile pregătite ca să fugă la una din legiuni. Din timp în timp observa din vârful unei stânci semnele ce ceruse să i se dea, asupra desfășurării evenimentelor, , de teamă ca nu cumva curierii să întârzie cu veștile. Dar, deși conjurația lui Seianus fu înăbușitț, el nu rămase nici mai sigur, nici mai tare, ci în răstimpul de nouă luni ce urmară nu ieși din vila lui din insula Caprea, pe care o numea casa lui Jupiter (...)

În timpul retragerii sale în insula Caprea, încercă numai de două ori să vină la Roma. Prima dată veni cu o triremă până aproape de grădinile Naumachiei, așezând soldații pe malul Tibrului, ca să oprească pe cei ce ar vrea să-i iasă în întâmpinare. A doua oară, veni pe Via Appia, până la a șaptea piatră militară, privi doar zidurile orașului, fără să se apropie, și se întoarse înapoi. La cea dintâi, nu se știe de ce s-a întors. La cea de-a doua, a fost speriat de o arătare. Între plăcerile lui avea grijă de un șarpe pe care, când se duse să-i dea de mâncare cu mâna lui ca de obicei, îl găsi mâncat de furnici. A găsit în aceasta un semn să se ferească de furia mulțimii.

Așadar, reîntorcându-se îndată în Campania, căzu bolnav în Asturia. Apoi, simțindu-se puțin mai bine, se duse până la Circeii. Aici, ca să îndepărteze orice bănuială de boală, nu numai că asistă la jocurile militare, dar aruncă chiar cu sulița într-un porc mistreț, căruia i se dăduse drumul în arenă. Simți însă îndată o durere în coastă și, tras de curent, după ce avusese febră, se îmbolnăvi mai greu. Totuși rezistă bolii un timp și se duse la Misenum, unde nu lăsă la o parte nimic din viața lui obișnuită, nici măcar ospățurile și celelalte plăceri, fie că nu

se putea stăpâni, fie ca să-și ascundă boala. Căci medicul său Charicles, după ce s-a ridicat de la masă, la plecare, i-a luat mâna ca să i-o sărute. Crezând că-i ia pulsul, Tiberius l-a oprit și a prelungit masa. Ba, mai mult, n-a renunțat la obiceiul ce-l avea de a sta în picioare în mijlocul sufrageriei cu un lictor lângă el, ca să răspundă pe nume la fiecare comesean, care-l saluta la plecare.

Între timp, citind în actele senatului că el pe mulți acuzați i-a trimis în închisoare, fără a-i audia măcar, ci doar mulțumindu-se să scrie scurt despre ei că au fost denunțați, tulburat de gândul că este disprețuit, se hotărâ să se retragă în orice chip în insula Caprea, neîndrăznind să facă nimic la întâmplare decât dintr-un loc sigur. Dar, reținut de furtuni și de boala care se agrava, muri în curând în vila lui Lucullus în vârstă de 78 de ani, după o domnie de 23 de ani, în ziua a 17-a de calendele lui aprilie, în timpul consulilor Cneius Acerrinus Proculus și Caius Pontius Nigrinus.

Sunt unii care cred că i-ar fi dat Caius Caligula o otravă care ucide încetul cu încetul, alții cred că, slăbit de febră, nu i s-a dat de mâncare când cerea și a murit de foame. În sfârșit, alții spun că i s-a pus perna pe față când, revenindu-și dintr-un leșin, a cerut inelul ce i se trăsese din mână. Seneca scrie că, simțindu-și sfârșitul, Tiberius și-a scos inelul din deget, ca pentru a-l da cuiva, l-a ținut câteva minute în mână, apoi l-a pus din nou în deget, rămânând un timp înțepenit, cu pumnul strâns, că deodată și-a chemat servitorii, dar nerăspunzând nimeni s-a ridicat și, părăsindu-l puterile, a căzut mort, nu departe de pat.

Moartea lui fu primită cu atâta bucurie de către popor că la cea dintâi veste oamenii alergau pe străzi, unii strigând: „In Tibru cu Tiberius“ iar alții rugând pământul și pe zei să nu facă loc umbrei celui mort, decât între cei nelegiuiți. Alții îi amenințau cadavrul cu cârligul și cu Gemonia, îndârjiți de amintirea cruzimilor vechi, la care se adăugase o atrocitate nouă. Căci senatul hotărâse ca torturile condamnaților să fie

amânate cu zece zile și se întâmplă ca unii condamnați să trebuiască a fi executați chiar în ziua morții lui Tiberius. Ei cerură să fie grațiați. Cum nu era nimeni căruia să se adreseze, Caius negăsindu-se până atunci la Roma, gardienii, de teamă să nu contravină ordinelor primite, i-au strangulat și i-au aruncat în Gemonia. Astfel că ura crescu și mai mult împotriva tiranului, a cărui barbarie se simțea și după moartea lui. Când i-au ridicat cadavrul din Misenum nu mulți strigau să-l ducă în Atella și să-l ardă pe jumătate în amfiteatrul de acolo. Soldații l-au dus la Roma unde l-au ars și i-au făcut funeralii publice. „

20

- Suntem biciuiți fraților pentru credința noastră !...

Striga Schammai căpătând credit în fața noilor săi confrați; iar Saul , tocmai arătându-i că-i susține acest joc și-l ajută să fie crezut , îl ajută , adică, să se facă tot mai crezut de către cei cu care avea interese ascunse, își mai îndemna câte unul din paznici să-l șfichiuiască bine în văzul tuturor.

Pentru că jocul, pus la cale frumos în încăperile acelea secrete din preajma tabernacolului, era de a băga groaza în mulțimea atrasă de noua credință, chiar a sacrifica pe câte unii, dar numai dintre cei dați cu învățatura libertină adusă de la greci, pentru a-l lăsa pe Schammai să-și lanseze strigătul:

- Nu vă înfricoșați, fraților; credeți și veți fi izbăviți ! Credeți și Duhul se va pogorâ asupra prigonitorilor noștri alungându-i !...

Iar, apoi, când Saul dădea oamenilor săi brusc și neașteptat ordin de retragere, să fie auzit din nou, triumfător:

- Vedeți, vedeți cum duhul cel bun îi potolește ! Vedeți cum se retrage ! Credința noastră e mai tare !...

Atunci, abătându-se de la schema cunoscută de amândoi, Saul mai găsea prilejul unui ghiont sau unui șfichi care, chiar dacă-l contraria pe Schammai făcându-l gata să izbucnească altfel, cu năravurile sale de pe vremea când lucra pe față, lui îi

dădea cinica plăcere de a putea explica oricui, și aceluia ca și vreunui stăpân la care l-ar fi reclamat, că nu o făcuse decât pentru a sădi și mai mult încrederea celor de la Schammai.

Și, retrăgându-se, îl lăsa să-și urle triumful:

- Intru numele Lui am fost bătuți, întru numele Lui am fost izbăviți; vedeți ce-nseamnă credința !...

Odată , însă, depărtându-se de mulțimea pe care o înfricoșase auzise cuvintele acestea rostite de un alt glas:

-Intru numele Lui am fost schingiuiți, întru numele Lui am fost izbăviți; eu sunt fratele Lui și vă voi vorbi despre această credință !

Se opri surprins și el, tot așa cum era surprins Schammai când primea un bici în plus față de cele la care se aștepta. Si, mergând după sunetul acelui glas, printre trupurile celor ce se fereau de el, dădu de ceea ce bănuia. Dădu de figura ștearsă, lipsită de strălucire, marcată numai de grija de a nu greși precum și de o nesiguranță în fața greșelii, cu ochii placizi și gălbui cercetându-se fără gând bun, într-o bătrână teamă care se voia supusă, cu obraji supți și buza lăsată ca la un cal bătrân, a celui pe care-l mai văzuse de două ori în tovărășia lui Schammai.

-Ești fratele Nazarineanului ! îi spuse el aspru, parcă mai mult poruncindu-i să recunoască.

- Sunt și eu nazarinean, răspunse acela ca și cum ar fi fost vreo deosebire.

- Dar n-ai murit pe cruce, nu-i așa ?

Intrebarea sună ca o provocare care-l derută pe bătrânul cu gânduri ascunse.

- De ce să mor ? întrebă el, repetând: De ce ?

- Așa, ca să afli învățătura Lui, sau ca să înviezi ca și El !

- Invățătura Lui este scrisă-n Lege ! își trădă atunci bătrânul părerile impuse de Schammai.

- Dacă e scrisă în Lege, de ce Legea l-a părăsit ? !

Il privi atent, cu ochii săi gălbui în care nu puteai citi un gând bun și rosti repede, ca și cum ar fi vrut să se despovăreze:

- Nu știu; eu am stat în sinagogi, eu m-am rugat.

- Dar pe El pe fratele tău, L-ai ascultat ?

De-o parte și de alta a nasului agresiv, privirile răutăcioase ale lui Saul prindeau lumina unei satisfacții; calmul lui rece dovedea siguranța celui căruia i se confirmă bănuielile. Prin această siguranță, statura lui mică domina.

- Eu am stat în sinagogă... repetă bătrânul fără chef.

- Si El pe cruce. iar acum, vrei să fii conducătorul credincioșilor Lui, nu-i așa ?

- Sunt fratele Lui, sunt fiul mai mare al lui Iosif dulgherul.

- Dar , pe El, nu l-ai văzut urcându-se la cer, nu ?

- L-au văzut alții și ne-au spus tuturor...

Il privi lung, cumpărându-l și descifrându-l cu privirile lui inteligente, dar nu mai cotinuă. Schammai se apropia, auzea și ar fi putut să spună cuiva că încercase să-l demaște, să- i demaște sau să le demaște intențiile. Si asta n-ar fi fost bine. Se făcu că nu-l observă și dădu la o parte cu brutalitate femeile din jur care, mai curajoase și mai curioase se îngrămădiseră în jurul fratelui Celui adorat, ca să audă și să poată spune mai departe ce auziseră. Urcând treptele templului, un aprod îi spuse că-l caută Nathniel. Pesemne că, prin vreo iscoadă rapidă, plângerea lui Schammai ajunsese la Sanhedrin. Evident că întrebările adresate de el bătrânului nu prea inteligent, îi încurcaseră într-un fel ițele.

Nathaniel, însă , cu modul său de a ști să se facă plăcut și să aibă un aer de comportare superioară, îl luă cu totul altfel:

- Te vorbește lumea de bine !... Înțeleptul Gamaliel te-a lăudat celor mai înalți...

Inima începu să-i bată puternic și uită de Schammai. Tăcu numai din emoția prea mare, sau din nerăbdarea de a afla cât mai repede și cât mai multe amănunte, nerăbdare care-l făcea supus și timid, chiar dacă întrebarea de ce-l lăuda Gamalieil când el îl înfruntase, și-o pusese chiar în clipa în care văzuse bunăvoința exagerată a înțeleptului cu ochi focoși. li- a lăudat și mintea și credința și știința.

Iar când a aflat că marele preot...

Aici, numai răbdarea lui de fier, obișnuința de a se supune, de a se abține și de a asculta ce spun alții îl păstrară demn, netrădându-se în fața noului său comandant. Dar pomenindu-i-se de marele preot și de Gamaliei pe care-l rugase, acea speranță îi incolți...

Se făcu mic până la pământ, deveni imens și atotputernic, se făcu iarăși mic și iarăși...

- Trebuie să te duci la marele preot, îi spuse Nathaniel; să-ți iei scrisorile de împuternicire către sinagogile din Damasc. Vei fi reprezentantul lui personal peste tot Damascul. Îi vei strânge pe toți ereticii de acolo și-i vei trimite la Ierusalim. Iar tu, vei stăpâni acolo păzind Legea.

- Voi stăpâni păzind Legea repetă după el Saul, ca să ajungă să spună ceva.

- Vei fi reprezentantul întregii puteri, vei avea toate drepturile !...

De data asta nu-l mai îngână pe acela; nu mai avu tărie. Nathaniel îl simți:

- Te întrebi ceva ? Ce te întrebi că taci astfel ?

- Mă întreb, răspunse el, fiindcă trebuia să răspundă ceva: mă întreb de ce mă laudă atât de tare Gamaliel ?

- Nu te mai întreba, îl îndemnă cu bunăvoință acela; du-te că te așteaptă marele preot; te-așteaptă cu planuri importante !

- Pentru Damasc ? întrebă el ca-ntr-o presimțire.

- Pentru Damasc, îi confirmă acela cu un ton prin care îi spunea că trebuie să fie mândru: Damascul e important; păzirea legii acolo e chiar mai importantă decât aici !... Înainte de a pleca, am să-ți spun mai multe; și eu am fost la Damasc înainte de a ajunge ce sunt astăzi !... Hai, intră, eu te aștept.

21

- De ce tocmai pe Ștefan ?... Și la Damasc va trebui să ucid un Ștefan ?

Asta era întrebarea cu care ieșise, încă buimac, ținând la piept scrisorile marelui preot.

Iar Nathaniel, întâmpinându-l, îl atacase:

- Te mai întrebi de ce te-a lăudat atât de tare Gaamaliel ?

Saul era atent la altceva; era atent la oamenii săi, cei cărora de curând le devenise comandant și cu care stăpânise cetatea. Și străzile și intrările și ieșirile. Nathaniel îi strânsese încolonați militărește acolo, în fața lor:

- Vă conduce-ți comandantul până la poarta Damascului și vă luați rămas bun de la el; de acolo, patru dintre voi - cei pe care i-am trimis să-ți aducă bagajele, îi explică el binevoitor noului trimis - vor călători cu dânsul mai departe. Încolonați-vă !

- De ce atâta grabă ? întrebă din ce în ce mai alarmat Saul, chiar acum trebuie să ...

- Tu, care vii de la martele preot cu scrisorile lui în mână, mă întrebi pe mine asta ?...

- N-am vorbit cu marele preot; am vorbit cu Alexandru; marele preot pleca acasă.

- Cu atât mai mult ! Puterea lui Alexandru e necunoscută lumii, dar e mai mare. Deci tu știi mult mai bine decât mine ! Și știi ce grabă este !

Era o ironie în tonul lui Nathaniel. Dar atât de fină, atât de discretă, încât nu i-o puteai imputa. Simțind aceasta, Saul deveni mai neliniștit în acea intuiție a unui lucru pus la cale în legătură cu el. Și numai obiceiul de a se reține, de a se abține, de a nu se manifesta, de a ști să păstreze pentru sufletul său, chiar dacă o făcea cu durere, ceea ce-l împingea inima să spună sau să facă, numai această deprindere pentru care se chinuise mult, îl făcu să-și ascundă intuiția și alarma pe care i-ar fi creat-o ea.

Ca să pareze, încercă o altă direcție:

- De ce m-ați întrebat de Gamaliel ?

- Pentru că se pare a-ți fi neclar de ce te-a lăudat atâta, - îi plăcu pesemne și lui Nathaniel să schimbe vorba.

- Da, îmi e neclar. Eu tocmai îl contrazisesem în Sahedrin, iar el mă propune la marea cinste de a pleca spre Damasc.

De data aceasta, Nathaniel fu cel care se crispă. Simțise prea bine neliniștea cu care Saul ieșise de la Alexandru sau de la marele preot și-l uimea tăria cu care acesta și-o înfrângea, vorbind doar de marea cinste și nelăsând să se simtă vreo bănuială, teama de vreun gând ascuns, atenția la vreo manevră împotrivă-i. Îl cercetă cu atenție încercând să descifreze ceva în trăsăturile nu deosebit de plăcute ale băiatului care era mai scund decât el. Dar nici o fibră nu clintea pe obrazul ciupit al acestuia.

- Oare dumneavoastră puteți să-mi explicați de ce m-o fi lăudat atât ?- spunea el, ca și cum nimic altceva nu-l preocupa în acea clipă. Și numai tonul trist cu care întreba sau, mai bine-zis, se întreba, îl arăta a fi măcinat în străfund și de alte gânduri. Figura însă, nu; iar privirile nu i se puteau prinde, fiindcă el cerceta la distanță scormonind cu atenție printre chipurile celor încolonați.

Tocmai pentru că bănuia o anumită căutare, Nathaniel se agață de întrebarea lui încercând a fi savant și detașat, ca și cum nimic altceva nu-l preocupa pe nici unul dintre ei. Și, în vreme ce Saul, privind oamenii cărora atât de scurtă vreme le fusese comandant, își făcea socoteala cum îl așteptase Nathaniel în acel loc atât când intrase cât mai ales când ieșise de la marele preot, ca și cum ar fi vrut să fie sigur de el și să nu-i scape, acela spunea:

- Și eu am învățat carte la Gamaliel, și eu i-am fost discipol luminatului, așa că n-am uitat ideea cu care-și începe orice discurs. Tu ai uitat-o ?

Privindu-l întrebător, Saul bâigui căutând sensurile:

- Dacă îi învățăm pe oameni Cine a creat lumea și Cine stăpânește lumea așa cum știm noi...

- Exact, exact îl încurajă cel căruia nu mai știa dacă-i era supus sau prizonier; iar el se supuse:

-... înseamnă că îi stăpânim noi !

- Exact, repetă Nathaniel parcă având nevoie să lungească vorba: „Dacă îi învățăm pe oameni Cine a creat lumea și Cine stăpânește lumea așa cum știm noi, înseamnă că îi stăpânim noi !“...

- Și ce are asta ?... Ce are cu...

- Cu tine ? Are foarte multe. Mai bine zis cu raportul tău !...

Nathaniel îl privea complice ca și cum iar fi spus „ cu minciunile din raportul tău“; dar poate că era doar o impresie.

- Nu văd, recunoscu Saul, ca și cum chiar ar fi căutat să vadă ceva în jur.

Atunci, parcă făcându-i un dar de preț, Nathaniel se arătă generos, permițându-și să-l bârfească pe cel recunoscut mai înainte drept maestru:

- Are și el vanitățile lui; doar știi de câtă vreme tot spune lucrul acesta. Raportul tău se pare a fi fost picătura prin care a câștigat; i-au dat în fine dreptate; au adoptat ideea lui.

- Dar raportul meu era despre pericolul acestor ...

- Iar ideea lui era cum să-i întoarcă în favoarea Legii. Nu pricepi nici acum ?

- Aș trece, spuse Saul cu gând ascuns, aș trece pe la el să-i pun o întrebare în legătură cu aceasta.

- Acum, când trebuie să pornești în cea mai mare grabă ? Uite, tocmai au venit și cei patru cu bagajul.

Se tatonară. Nathaniel nu arăta dispus să cedeze, iar Saul pricepea că nu-i mai era dat să calce pe străzile cetății.

- Ce întrebare ? Poate îți răspund eu, doar i-am fost discipol !

De data aceasta, tonul lui Nathaniel nu mai avea nimic de joacă; era poruncitor.

Încercând să câștige timp, Saul cercetă din nou oamenii înșirați în fața lor. Își plimbă privirile de la aceștia la cei patru care-l așteptau deoparte. Pe cei patru nu-i cunoștea; nu-l însoțiseră până atunci. Constatând acest lucru, nu se putu abține:

- Voiam măcar doi oameni mai apropiați, doi oameni cu care să mă știu mai bine !

Tonul lui surprinse. Era pentru prima oară altfel. Cunoscător la sensuri, Nathaniel pricepea că joaca încetase. Încercând să nu se trădeze, întrebă ca și cum i-ar fi poruncit:

- Care ?

- Cei doi din stânga, arătă Saul. Și, fiindcă nu mai era nimic de glumit, chiar explică: Îi știu mai de mult, sunt...

- Dar sunt de la casa marelui preot ! - găsi Nathaniel motiv să se opună.

- Tocmai asta vroiam să spun: Îi știu mai demult, am fost cu ei aprod acolo; am și eu nevoie de oameni mai apropiați !

- Și să-i luăm tocmai de la casa marelui preot ? !

O undă rece, de dușmănie, se declara între ei fără cuvinte, sau printre cuvinte. Se priveau ca și cum s-ar fi supravegheat fiecare pe celălalt să nu scoată o armă.

- Plec în misiune grea; am nevoie de oameni apropiați !- insistă Saul.

- Nu ți-i pot da ! - veni răspunsul ca o poruncă de a se arunca în săbii, sau ca recunoașterea unei condamnări.

- Am să-i cer chiar marelui preot !

De fapt, Saul aici voise să ajungă. La marele preot. Să-l caute acasă, unde se afla pesemne el acum; pentru că, dacă ar fi trecut pe la poarta acelei case nu s-ar fi putut să nu... Asta voia, ăsta era ocolul pe care-l avea de făcut. Asta încerca și acum să provoace, înfruntându-l pe Nathaniel.

Dar acela îl liniști:

- Nu ți-i pot da acum, se muie el ca și cum niciodată n-ar fi vorbit aspru, trebuie să văd cu cine îi înlocuiesc. Dar ai dreptate, îți trebiue cu tine oameni cunoscuți !... Voi căuta să le găsesc înlocuitori cât mai repede și ți-i voi trimite în așa fel, încât să te ajungă pe drum... Haidem; porniți ca să apucați ceva de mers până se înoptează !

Gestul cu care, însă, îl luă de braț și-l împinse către cei patru, nu era la fel de blând ca tonul cu care vorbise.

- Am să trec pe la Gamaliel, e doar în drum ! - insistă Saul cu calculele pe care târziu începuse ale face.

- Am să-ți trimit cei doi oameni pe urme cât mai repede, să te ajungă înainte de Damasc ! - îi promitea Nathaniel.

Saul privi la el și la cei patru necunoscuți care trebuiau să-l însoțească. Privi semnificativ, fără să-și mai ascundă întrebarea:"Oare ce instrucțiuni primiseră în legătură cu el ? Oare ce li se spusese că trebuie să facă și când ?... Oare ei erau instruiți pentru ca... Oare ? !... "

- Te vor ajunge pe drum, până atunci te vei împrieteni și cu aceștia, așa că vei avea șase oameni apropiați pe care să te poți baza !... Da, insista de data aceasta Nathaniel ca și cum i-ar fi poruncit să creadă neapărat ce-i spunea: Până atunci te vei împrieteni și cu aceștia.

„ Până atunci, aceștia mă vor căsăpi și mă vor arunca la marginea drumului", îi trecea prin minte lui Saul, privind figurile lor primitive alături de cea distinsă, de-o distincție perfidă, sau de cea mai prefidă distincție, cu care-l dăruise natura pe Nathaniel.

Dar nu se trădă. Nu scăpă nici un gest, nici un semn că ar bănui aceasta. În mintea lui obișnuită acum bine de tot cu ascunzișurile vieții din sferele înalte ale cetății, începea să încolțească planul unui mod în care avea să scape pe drum de paza însoțitorilor săi. Trebuia să încolțească acest plan; trebuia neapărat !... Și Saul, ascuns în sinea sa, străduia întru acesta, mai ales văzându-l pe Nathaniel cum îl însoțea, neavând pe semne de gând să-l părăsească înainte de a-l fi știut ieșit pe poarta cetății.

Încercă să calce liniștit alături de el, simțindu-se însoțit din urmă de tot acel șir de oameni pe care-i comandase. Nu trebuia să dea nimic de bănuit. Ba, la o vreme, chiar găsi tonul nimerit ca să-l întrebe pe Nathaniel, ca și cum ar fi vrut să-i confirme încrederea că și el îi putea explica ceea ce i-ar fi explicat învățatul Gamaliel:

- Și, dacă învățatul vrea să-i întoarcă în favoarea Legii, cum i-a folosit raportul meu ?

- Asta era întrebarea ? Nathaniel fusese luat pe nepregătite,

din mijlocul altor gânduri cu care mergea alături de el însoțindu-l sau, mai bine-zis, escortându-l.

- Asta ! - confirmă Saul cu candoare.

- Chiar nu-ți dai seama ?

- Nu ! - Își continuă el jocul, tot neavând altceva ce face.

- Păi nu știi că Legea noastră, Cărțile Sfinte care ne proclamă popor ales, ni-l rezervă pe Iehova numai nouă și nu ne lasă să-l dezvăluim altora ?

- Și ?

- Ia pune asta în legătură cu gândul lui Gamaliel de-ai învăța pe alții Cine a creat lumea și ine-o stăpânește.

- Păi nu se poate.

- Nu se poate, asta-i ! Și atunci, Gamaliel caută de multă vreme alte învățături pe care să le atragă spre Legea noastră. Raportul tău i-a dat această cale și-a ajutat ca Sanhedrinul să ajungă să-l creadă. Hannah cel bătrân l-a luat de partea lui.

- De asta m-a iertat de toate !

- Orice om, oricât de învățat, tot are slăbiciunile sale ! Nu se putea să nu te ierte, adică să nu vadă binele pe care i-l faci, mai mare decât contrazicerea pe care i-ai adresat- o.

Vorbindu-i astfel Nathaniel era deschis, chiar aproape vesel, văzându-l că se supune. Oricât de ascunși, oricât de perfizi, oricât de înțelepți, oameni au întotdeauna slăbicuine la ceea ce le este convenabil lor. Și simt nevoia să devină afectuoși cu victimele care li se supun fără să le creeze probleme !

- Deci, Legea noastră, dar insuflată prin alții ! - rosti Saul, ca și cum atunci ar fi priceput.

- Dacă nu ne e dat decât dreptul de a o păstra pentru noi ! - rosti iluminat Nathaniel. Cum altfel să-și împace Hannah setea de putere cu dogma scripturii ? ! Tu, prin Gamaliel, i-ai dat soluția !...

Cu aceasta, ajunseră la poarta Damascului, poartă tăiată în zidul de nord al cetății și străjuită de două turnuri mici, cu zidărie abruptă. Însoțitorii cei mulți se opriră, cei patru veniră lângă el, ca și cum nu ar fi vrut să-l piardă. Nathaniel căpătă

acea umoare bună ca să-l răsplătească pentru că nu se împotrivise prea mult; și-i spuse a încurajare:

- Până la Damasc vei călători tot pe pământul făgăduinței. Chiar dacă treci prin țara lui Herod sau prin cea a lui Filip, în ceea ce privește credința, tot scrisorile marelui preot sunt mai puternice; așa că în tine e baza ca voia învățatului nostru Gamaliel să se împlinească. Cu cât vei trimite mai mulți răzvrătiți aici, cu atât îi vom aduce la Lege și vom stăpâni peste ei. Pornește și nu te mai uita înapoi ! Din depărtarea drumului, ca unul ce se așteaptă să primească cuțitul în spate, Saul se uită, totuși:

Nathaniel încă îi supraveghea îndepărtarea dând porunci străjilor. Porunci, desigur, în legătură cu el, dacă ar face vreun pas greșit.

22

Prima noapte, Saul nu dormi pândindu-și însoțitorii; așa că, a doua zi, ajunse cam amețit în Samaria cea provincială păzită de trupele romane, pentru că acolo se aflau cei din neamul lui Manase, care erau mai răzbunători și, tot acolo, pe țărmul mării, se afla Cesareea, cetatea locuită de procuratorul roman.

Gândindu-se la procurator și la oștile lui, Saul privi la însoțitorii săi: rămăseseră doar patru din suta care-l urma pe străzile Ierusalimului, când el poruncea acelor sărăntoci dispuși la răzvrătire, să păzească Legea... Doar patru și aceia nesiguri; pentru că, cine știe ce ordine le putuse da Nathaniel.

Deocamdată îi tatona; încerca să afle sau să-și dea seama cât îi erau de potrivnici și să desprindă din firul gândurilor ideea pentru care trebuise el să fie scos atât de repede din cetate. Desigur, o explicație era că îi crescuse puterea prea mult și se temeau ca el, având această putere, să nu pună la cale ceva. Dar ce putea el să pună la cale ? Gamaliel îl lăudase; putuse Schammai să fie sau să se facă crezut atât de mult ?

După prima tulburare, tulburare produsă de faptul că era

trimis atât de brutal, fără să mai poată trece s-o vadă măcar o dată pe fată, se gândi și la faptul că Nathaniel putuse fi sincer vorbindu-i de importanța Damascului și a drumului spre Damasc. Chiar și Alexandru îi vorbise de această importanță, legând-o de laudele lui Gamaliel... Deci, poate că-i dădeau o misiune mai importantă, tocmai ca să-i încerce legământul și priceperea, înainte de a-l lăsa să se apropie de fată ? ! Gamaliel, desigur, își rostise laudele legându-se de dorința lui de-a fi lăsat să se apropie. Poate s-a luat măsura asta, de a fi încercat într-o misiune și mai grea, iar ordinul grăbise zelul lui Nathaniel de a-l îndeplini pe dată ! Se putea și asta, își spunea el în clipele bune, când vânturile dinspre mare îl mângâiau mai prietenos, iar tovarășii de drum nu mai păreau atât de încruntați. Spera; sufletul îi exulta chiar mințindu-se în speranțele sale, legându-se doar de-o vorbă bună sau de un gest de reală supușenie al vreunuia dintre cei patru cu care îl trimisese Nathaniel la drum. Apoi se întreba care dintre ei știa că trebuie să-l ucidă și când. Se întreba cercetându-i atent și reajungând la disperare.

Când trecu din Samaria în Galileea, îi reveniră iarăși speranțele cele bune și alinătoare. Era țara Nazarineanului și mulți dintre săracii sinagogilor știau de învățătura Aceluia. Săracii care trăiau din speranțe îndreptățeau năzuințele lui Gamaliel. Pentru că erau mulți și se întindeau pretutindeni. Dacă pe asemenea oameni îi înveți că acest Dumnezeu respectă Legea venită din scripturi, atunci ți-ai întărit legea ta în toată omenirea și poți deveni stăpânul ei. Asemenea gânduri îl încurajau în legătură cu misiunea sa și cu buna credință a trimiterii sale. Era un lucru important să-i aducă pe toți la credința Legii, nu era o misiune oarecare; era foarte de crezut ca mai marii să se fi gândit la el tocmai datorită meritelor pe care și le arătase și pe care i le subliniase Gamaliel.

Iată, își spunea mângâindu-și gândul bântuit de neîncrederi și temeri, această Galilee pe care o străbătea, era deosebită acum de Iudeea, aflându-se în hotarul tetrarhiei lui Irod Antipa.

Regatul întins al lui Irod cel Mare se fărămițase, romanii îi luaseră clienți pe tetrarhi ca pe acest Antipa sau Filip, ce domneau din Samaria și Iudeea, peste Fenicia și Celesiria, făcuseră o altă tetrarhie peste muntele Hermon, în părțile Abilenei și Damascului. Totul era fărămițat ca putere, dar peste acest pământ sfânt, Legea și autoritatea Sanhedrinului din Ierusalim nu încetau să domnească. Scrisorile lui, parafate de marele preot al templului lui Solomon, aveau autoritate și aici și dincolo, indiferent cine era cârmuitorul. Deoarece cârmuitori erau mulți în aceste locuri, dar puterea Legii și a învățăturii sfinte era una !

Tot astfel, pesemne, gândea Familia Hannah să împingă și mai departe, peste granițele pământului sfânt, această putere a Legii, iar oamenii care aveau nevoie de o Lege și o Credință care să le dea speranțe, oamenii aceștia care mișunau prin lumea de rând căutându-și traiul, aveau darul de a putea întinde și răspândi o credință. Nu văzuse Roma, nu văzuse părțile Cartaginei, nu văzuse Egiptul, dar văzuse destule părți de la întinderile pontice până la ținuturile moabiților de peste Marea Moartă, ca să-și dea seama că Gamaliel nu se putea înșela când vorbea de puterea unor alți zei pe care o simțeau oamenii. Și atunci, nu poate să nu fie adevărat gândul lui care spune că, dacă-i învățăm pe oameni cine a creat lumea și cine stăpânește lumea, înseamnă că îi putem stăpâni noi... E adevărat și se poate spera la această stăpânire, se poate ajunge la această stăpânire. Gamaliel a deschis ochii lui Hannah care are puterea secretă... Iar el, el, Saul, e trimis într-o misiune într-adevăr mare, prin roadele căreia, după ce va reveni la Ierusalim și se va așeza alături de fata marelui preot intrând în familia atotputernică a bătrânului Hannah, va vedea cum i se întinde stăpânirea asupra tot mai multor părți ale lumii !... Va vedea aceasta !...

Purtat de asemenea gânduri care-i dădeau încrederi și puteri, la Cesareea lui Filip, când pe zare începură să se arate culmile cenușii și roșietice ale muntelui Hebron, își întâlni cei doi

oameni ai săi de inimă care-l ajunseră; dar nu din urmă, ci de pe un drum care venea lăturalnic dinspre părțile mării.

Iar bucuria lui de-ai întâlni și de-a i se confirma că era într-adevăr cu cinste trimis în acea misiune, se cutremură. Nu imediat. Ci mai târziu, când înțelese de unde veneau ei. Veneau de la țărmul mării, unde o purtaseră pe fata marelui preot până la corabia cu care plecase spre Roma. Intregul cer se prăbuși asupra lui. Cu luminile sale mari și scânteietoare arzându-i ochii.

Vasăzică asta fusese !

Vasăzică toată strădania lui de-a se purta cinstit în slujba mai marilor, cu înșelătoria aceasta se răsplătise ! Le fusese frică de el. Le fusese frică de el, pentru că avea putere asupra cetății, îi crescuse puterea atât de mult încât le-ar fi putut lua fata !... Și-l trimiseseră; repede îl trimiseseră batjocorindu-i tot ce făcuse el cu credință, înșelându-l fără rușine și îndepărtându-l pentru ce el nu fusese în stare să facă, dar ei fuseseră în stare să-l poată bănui !

Pentru că, el, cu mintea lui cinstită, nu fusese în stare nici o clipă să gândească a-și folosi puterea pe care o căpătase ca să-și alăture ființa ce-i arătase dragoste. El fusese cinstit în fața mai marilor, dar mai marii îl înșelaseră luându-i ce i-au dat, pentru că îl bănuiau a fi la suflet precum ei: fățarnic și necinstit !

Dragostea, dragostea asta pe care i-o dăruise ființa ce-l iubea, îl chinuia și-l ardea acum odată cu flăcările pe care le năpustea asupra lui cerul cutremurat și el de atâta necinste și fățărnicie. Dragostea ei pe care știa acum că n-o va mai avea niciodată și că niciodată nu se va mai putea bucura de ea !

Dragostea de care avusese atâta nevoie !...

Câtă nevoie ? Câtă nevoie avusese de acea dragoste ?

Multă, nemaipomenit de multă. Atât de multă, încât ucisese pentru ea ființa inteligentă a lui Ștefan.

- Da, urlă el spre cerul în flăcări de deasupra-i, ca să le- arăt lor credință, ca să le-arăt c-o merit pe ea, li l-am sacrificat pe Ștefan; iar ei ! Ei n-au ținut seama de fidelitatea mea, ei mi-au

batjocorit cinstea !... Dragostea mea s-a spulberat, cinstea mea e terfelită; nevoia mea de dragoste e arsă, cinstea mea e nesocotită !... Iar pe tine, pe tine Ștefane, te-am prigonit zadarnic !... Și, într-o răzvrătire ce-i tortura toată ființa, simți nevoia să-și blesteme starea recunoscând cât fusese de înjosită: Iar acum, acum m-am lăsat trimis să prigonesc alți Ștefani ! Da, ca un om prost, crezând în cinstea lor !

În locul chipului ei, pe care se chinuia zadarnic să și-l aducă în memorie - în locul chipului ei de dragoste pe care-l tot chema să i se arate, memoria nu-i aducea dinainte decât chipul de chin al lui Ștefan.Ceva se prăbușea în el și se prăbușea cu el și-l făcea să încerce a se apuca de ceva căutând ajutor. Căutând ajutor pentru a se simți scăpat de ticăloșia în care se prăbușea. Si-n disperarea care-l orbea, strigă din tot ce mai rămăsese curat în sufletul său:

- Doamne, nu mă lăsa, Doamne !... Doamne - striga el vazându-și îngrozit păcatul sub forma acelui chip de chin, cu fruntea ca o trestie spartă din care se prelingea sânge...

Da, se prelingea sânge, așa cum se prelingea și din palmele pătrunse parcă de piroane și de sub coasta înțepată...

Era - și, în același timp, nu era - victima lui. Era o lumină din cer, ca de fulger, un fulger orbitor pe care-l presimțise-ntotdeauna, în cele mai sincere momente ale rugăciunilor lui, în cele mai fierbinți invocări, când privea cu credință cerul. Dar, de data asta, înmiit: de mii de ori mai puternic, de mii de ori mai strălucitor ! Si înspăimântându-l în cele ce avea cu păcat, și umplându-l de lumină în ce avea mai curat, și arătându-i toată neomenească putere. Toată dumnezeiasca putere, în fața căreia cazu la pământ.

-Te-am prigonit ! - îi spuse

- De ce m-ai prigonit ? - îl întrebă Acela, blând.

Iar Saul, temându-se să răspundă, se uită la însoțitorii lui care-l priveau uimiți pentru că nu vedeau pe nimeni, dar auzeau glasul arzătoarei întrebări:

- Saule, Saule, de ce Mă prigonești ?

- Cine ești, Doamne ? - întrebă el și uimit și plin de o neînțeleasă nădejde.

Si își plecă fruntea până atinse piciorul Celui care i se arătase, sărutând rana lăsată de cuiele crucii.

23

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

FAPTELE APOSTOLILOR - 9:

3. Dar pe când călătorea el și se apropia de Damasc, o lumină din cer, ca de fulger, l-a învăluit deodată.

4. Si, căzând la pământ, a auzit un glas zicându-i: Saule, Saule, de ce Mă prigonești ?

5. Iar el a zis: Cine ești, Doamne ? Si Domnul a zis: Eu sunt Iisus pe Care tu Il progonești. Greu îți este să lovești cu piciorul în țepușă.

6. Si el, tremurând și înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac ? Iar Domnul i-a zis: Ridică-te, intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci.

7. Iar bărbații care erau cu el pe cale, stăteau înmărmuriți, auzind glasul, dar nevăzând pe nimeni.

8. Si s-a ridicat Saul de la pământ, dar, deși avea ochii deschiși, nu vedea nimic. Si luându-l de mână, l-au dus în Damasc.

9. Si trei zile a fost fără vedere; și n-a mâncat, nici n-a băut.

10. Si era în Damasc un ucenic anume Anania, și domnul i-a zis în vedenie: Anania ! Iar el a zis: Iată-mă Doamne;

11. Si Domnul a zis către el: Sculându-te, mergi pe ulița care se cheamă Ulița Dreaptă și caută în casa lui Iuda pe un om din Tars, cu numele Saul; că, iată, se roagă.

12. Si a văzut în vedenie pe un bărbat, anume Anania, intrând la el și punându-și mâinile peste el, ca să vadă iarăși.

13. Si a răspuns Anania: Doamne, despre bărbatul acesta am auzit de la mulți câte rele a făcut sfinților Tăi în Ierusalim.

14. Si aici are putere de la arhierei să lege pe toți care cheamă

numele Tău.

15. Si a zis Domnul către el: Mergi , fiindcă acesta Imi este vas ales, ca să poarte numele meu înaintea neamurilor și a regilor și a fiilor lui Israel.

16. Căci eu îi voi arăta câte trebuie să pătimească el pentru numele Meu.

17. Si a mers Anania și a intreat în casă și, punându-și mâinile pe el, a zis: Frate Saul, Domnul Iisus, Cel ce ți S-a arătat pe calea pe care tu veneai, m-a trimis ca să vezi iarăși și să te umpli de Duh Sfânt.

18. Si îndată au căzut de pe ochii lui ca niște solzi; și a văzut iarăși și, sculându-se, a fost botezat.

19. Si, luând mâncare, s-a întărit. Si a stat cu ucenicii din Damasc câteva zile.

20. Apoi propovăduia în sinagogi pe Iisus, că Acesta este Fiul lui Dumnezeu.

21. Si se mirau toți care îl auzeau și ziceau: Nu este, oare, acesta cel care prigonea în Ierusalim pe cei ce cheamă acest nume și a venit aici pentru aceea ca să-i ducă pe ei legați la arhierei ?

22. Si Saul se întărea tot mai mult și tulbura pe iudeii care locuiau în Damasc, dovedind că acesta este Hristos...

- sfârșitul părții întâi -

PARTEA A DOUA:

"DUPĂ MĂSURA OMULUI MĂSURA INGERUL"

1

Omul care venea dinspre adâncurile deșertului purta in ochii înroșiți de vânturi o lumină stranie si fascinată, dar și fascinatorie, precum ale celor care nu numai că văd mai mult decât semenii, dar au și puterea de a transmite aceasta.

Cercetându-l îndelung, cu tăcerea lor înțeleaptă care nu-i lăsa să se grăbească întru nimic, nici întru respingere, nici întru prietenie, păstorii pământii și nemișcați ca niște pietre în marginea oazei, citiră lucrul acesta la el. Dar nu se mișcară. Sau, poate, tocmai din pricina aceasta nu se mișcară.

Și, chiar după ce limbile li se dezlegară, doar vorbiră cu el; convorbiră adică, dar nu comunicară, nu-și deschiseră sufletele, conform legilor aspre ale acelui deșert care-i învățase sâ se

ascundă de vanturi ca și de soare, de ploaie ca și de uscăciune, de semenul necunoscut ca și de fiara care te pândește.

Și numai târziu, noaptea, la focul sub care pocnea iada înăbușită în propria-i piele, sub stelele mari care transformă deșertul în ape alunecătoare, tocmai atunci când nu-i mai întâlneau atât de limpede privirile cu care îi fascina, deveniră mai deschiși apropiindu-se de el, ca și cum s-ar fi apropiat de gândurile pe care el le rostea cu glas mângâietor, de inteligență inspirată care crede cu adevărat în tot ce spune. Se pricepea veneticul la oamenii aceștia ai deșertului; și li se apropia prin faptul că avea o soartă umblătoare ca și a lor. Se apropia lor aducându-le vești din întinsul lumii, dar și iscodindu-i, ca să afle ceea ce era mai nou în întâmplările din preajmă... Știa, adică, să fie aproape de ei și cu ce le spunea dar și cu ce zgândărea în sufletele lor ca să-i fie spus și, astfel, reușea să scuture din firea lor asprimea pe care le-o împietrise deșertul. Ca o recunoaștere a acestei apropieri, când fu ca fiecare să se ducă la culcare, păstorul care stapânea peste ceilalți prin vârstă și pricepere îl trase cu mâna lui aspră într-un mod prietenesc, spunându-i fară ocolișuri:

- Ești un om luminat și cu suflet cald, ești prietenul nostru; să ne spui dacă vrei să-ți dăm o femeie pentru la noapte, pentru că deșertul e mare, drumurile sunt lungi și n-ar fi bine să râvnești la vreuna pentru care te-am putea omorî; ne spui și noi iți dăm o femeie în care să ne faci cinstea să lași sămânța trupului tău... .

Indemnul era cumpătăt; venind dintr-o experiență sau o tradiție îndelungată, iar mai marele păstorilor nu lăsa impresia a-și face altceva decât datoria de gazdă față de un oaspete bun. Dar omul mărunt, cu ochi fascinați, făcu un gest brutal, ca de împotrivire.

- Nu trebuie să te împotrivești; pentru că noi nu o facem împotriva voinței noastre - îi explică gazda, e obiceiul nostru de oameni ai deșerturilor pe lângă care trec din când în când cei ce bat drumuri îndelungate. Iar dacă acei călători s-au

obișnuit cu templele grecești în care slujesc atâtea preotese, înseamnă că și la noi trebuie să caute așa ceva.

- Dar eu nu sunt grec - protestă călătorul - și detest acele preotese !... Așa ceva vine din Sodoma !

- Vine din Sodoma, recunoscu gazda, că, și pe la noi, unii dintre cei care-au trecut, dacă n-au găsit femei, sau nu i-au lăsat lă femei, s-au repezit la capre sau la băieți fragezi.

- Sodoma acum se intinde peste tot - spuse ca-ntr-o mare durere a sa călatorul - romanii, care au cucerit lumea pentru plăcerile lor, au adunat obiceiurile tuturor Sodomelor lumii și-au făcut din orașele lor Sodoma Sodomelor !...

- Ai fost prin orașele lor ? - îl iscodi gazda.

- Am fost - recunoscu călătorul - că și eu sunt cetățean al Romei.

- Cetățean al Romei ?... Păstorul se îndoi: Cetățean al Romei și umbli singur prin pustie în loc să te ții de cohortele lor ?

- Nu-ti prea vine a crede, nu ?

- Dacă mă uit bine, ești mai degrabă de-ai noștri, din neamurile noastre de pe aici; cum te cheamă ?

- Saul mă cheamă, pe limba părinților mei, sau Pavel, după scrierea romană; sunt din Tarsul Ciliciei, bunicul meu a slujit lui Pompeius, iar Roma ne-a recunoscut drept cetățeni ai ei.

- Dar la Roma n-ai fost, nu-i așa că n-ai fost ? - mai cercă păstorul o cale prin care să aibă el dreptate.

- Nu, n-am fost - răspunse celălalt cu înverșunare ca și cum ar fi gastit pe dedesubtul cuvintelor amenințarea de a ajunge el acolo. - N-am fost, dar știu multe; și, din și mai multe, din cate am aflat, mi-am ales calea pustiului ăstuia. - Pribegești mai de mult prin pustiu; se vede asta.

- După ce se vede ?

- Oamenii pustiului cunosc; cunosc și se cunosc între ei; se simt.

- Iar tu m-ai simțit ?

- Te-am simțit.

- După ce ?

- După mai multe; și după mers,și după nevoia de a vorbi și de a tăcea, și după nevoia de a vorbi anumite lucruri sau a tăcea despre anumite lucruri, răspunse înțelept din burnusul larg îmbrăcându-i trupul osos, păstorul; pentru ca, deodată, într-o prietenească pornire, să-l încerce din nou cu întrebarea provocatoare:

- Nu, zău, chiar nu vrei să iei pentru la noapte o femeie să te îngrijească prin somn ?

- Nu vreau ! - răspunse încăpățânat omul închizându-se iarăși în el. Și repetă de parcă și-ar fi poruncit: Nu vreau !

- Ai ceva pe suflet, dacă nu vrei așa ceva ! - conchise păstorul - ai tu ceva pe suflet. Rămas de la o femeie, pus de o femeie, sau în legătură cu o femeie, Și, vrând să fie blând și să-i facă bine, spuse concesiv, ca și cum nu voia să-l lase să-și piardă șansa, sau ca și cum ar fi fost de datoria sa să albă mai multă grijă decât ar fi meritat acela: Nu-i nimic, aduc atunci o capră; noi, păstorii, suntem obișnuiți și cu caprele; ele nu sunt așa de învăluitoare ca femeile. Și n-ai a te teme că-ți vor prinde sufletul !

- Din păcate - dadu trist din cap călătorul - sufletul meu e prins; e așa de prins, încât am trecut de toate femeile pe care le-am încercat. Nu te mira; sunt un om căruia-i place să spună adevărul !

Rămase cu ochii mari, larg deschiși, cercetand abisuri, undeva, către adevărul său, sau către imposibilitatea de a ocoli acest adevăr.

Iar păstorul îi recunoscu căldura. Și sinceritatea.

- Ești un om care nu se poate purta ascuns - îi spuse.

- Am avut multe zile în lumea rnea, când a trebuit să fiu foarte ascuns - recunoscu călătorul privind spre același punct fix al adevărului pe care-l cerceta cu ochi mari, arși de vânturile și nisipurile pustiei - Acum nu mai vreau !

- Toată viața ne face să fim ascunși ! - răspunse păstorul ca și cum s-ar fi gândit la ceva anume, sau ar fi urmărit un fir anume: Toate zilele noastre !

-Aici, în pustie ? - se miră călătorul. - De cine te ascunzi aici, în pustie ?

- De fiare, de șerpi, de oamenii care vor să fure turmele; de multe ! - răspunse cu convingere gazda: de mulți și de multe !

- Eu bat pustia de când m-am săturat să fiu ascuns și nesincer ! - mărturisi călătorul fără să i se fi cerut lucrul acesta, ca dintr-o nevoie a sa, lăuntrică.

- Te-ai săturat ?

- Da, cred că oamenii pot sa fie frați și să se iubească cu sufletele curate.

- Nu crezi, mai degrabă, că oamenii pot să fie fiare ?

- Oamenii sunt fiare, dar dacă ajung a pricepe Cuvântul ce s-a pogorât asupra mea, își vor da seama că le e mult mai ușor în iubire.

Păstorul îl privi lipsit de expresie; primindu-i vorbele tot așa cum primea vântul și ploile. Tăcerea lui spunea, cel mult, că se poate și așa ceva; cum crede omul obișnuit, convins că se poate aștepta la orice. Dar călătorul nu arăta a dori să treacă atât de ușor peste ceea ce spusese.

- Fără iubire nu suntem oameni, fără iubire nu ne deosebim de celelalte ființe; fără iubire vin peste noi toate relele cerului !

- Eu am văzut o cetate mare pe care au ars-o fulgerele - își aminti deodată păstorul, pesemne de la amenințarea din glasul celuilalt.

- Ai văzut ?... Unde ? !

- Departe - arătă omul într-o direcție relativă; peste muntele de piatră, unde se deschide marea sau curge un râu căruia nu-i vezi malul celălalt. Departe, unde toată lumea petrece și cântă... - Și, deodată, ridică privirile exprimându-și îndoiala: dar nu cred că erau oameni cei care petreceau acolo !

- Către Antiohia ! - încercă să ghicească Saul.

Dar nomadul neagă; neagă mișcându-și profilul mândru și departe scrutător, ca al șoimilor de pustie cu care era înrudit:

- Era o cetate mare, în care casele erau așezate unele peste altele. Zidurile ei se ridicau până la cer, iar locuitorii semănau

cu noi dar de la picioare până la brâu, având rușinea la fel. Incolo, aveau pielea de diverse culori, iar capetele le erau mult mai mari. Unii aveu coarne; alții aveau copite; beau o băutură dulce care te-nnebunea; unii aveau ciocuri de pasăre din care cântau; după cântecele astea se-nvârteau până amețeau și mai tare; până cădeau. Iar, atunci când cădeau, se-mperecheau care cu cine apuca: bărbat cu femeie atunci întâlnită sau femeie cu bărbat îndelung urmărit, bunic cu nepoată și mamă cu fiu, oamenii cu jivinele și fecioarele cu niște păsări mari, bărbat cu bărbat și femeie cu femeie, colcaind și cântând și bând băutura aceea amețitoare, ba chiar amestecându-se mai mulți deodată în aceleași stricăciuni ca și cum nu erau făcuți să se ia doi câte doi; laolaltă bărbați și femei. Bărbați prefacuți în femei și femei prefăcute-n bărbați, guri prefacute-n locurile unde te-nfigi cu madularu, preoți și preotese, slujitori su slujitoare de temple cu vestalele sau novicii lor; laolata cu jivine și păsări într-o destrabălare beată de nebunie, sau cu nebunia izbucnind din bauturi. Se destrabalau goi amestecându-și rușinile fără rușine și strigând prin cuvintele murdare toate pofetele, nedovedind nici o fereală. Ce-i mai groaznic, vedeam cum se amestecau printe ei, acolo, chiar unii ca îngerii, plutind pe deasupra și, când o destrăbălată s-a repezit la înger cu gura pofticioasă și a vrut să-i apuce ceea ce acela nu avea tocmai pentru că era înger, el a fulgerat-o și a prefacut-o-n stană de piatră făcându-i părul să curgă ca o sare: Crezând că-i o joacă și poftind să-și facă joaca cu îngerii, celelalte femei despletite și goale s-au ridicat de la bărbații care le calareau părăsindu-i și i-au atras pe îngeri apucându-le veșmintele spre a-i vedea goi: Atunci îngerii sau speriat și au aruncat fulgere asupra lor; dar ele, în nebunia lor pofticioasă, crezând că-i semn de dragoste, se înfigeau în fulgere, desfaceau picioarele ca acelea sa le intre și, arzându-se, țipau de isterie până când părul li s-a aprins cu foc mare pe care, ele fugind, l-au răspândit. Au încins rufele, covoarele, corturile iar focul a cuprins toată cetatea. Ingerii au zburat cu o corabie către cer; iar corabia a

aruncat din nou mult foc și s-a cutremurat totul. Zidurile s-au prăbușit și le-au îngropat trupurile arse sub pietre. Unii fugeau dar tot piereau. Am văzut doar o femeie care, iubindu-se cu un măgar, s-a apucat de gâtul aceluia cand s-a zmucit sărind și a scăpat prinzându-se așa în goana lui prin pustie; dar măgarul gonea atât de repede, că noi, care priveam de departe, oricât am alergat pe același drum ca să ne depărtăm de prăpăd, nu l-am mai putut ajunge. Am găsit-o doar pe femeie înfiptă-ntr-un par negru care se retezase din fuga măgarului; și-am omorât-o cu pietre, cum se omoară la noi femeile prinse cu animale; ca să nu plămădeasca-n ele cine știe ce monstru prin care să se schimbe lumea asta a noastră...

Dură îndelungă tăcere sub cerul vânăt și înstelat al deșertului; printre umbrele corturilor care acopereau oamenii, umbrele animalelor, movilelor, bolovanilor. Umbre sărace și pitice, ca și ale buruienilor, neavând nimic din măreția cu care zidurile de piatră își desenează noaptea umbrele lor masive. Când vorbi, călătorul încă își înfrunta indignarea proclamând apocaliptic:

- Și, totuși, lumea asta a noastră trebuie să se schimbe !... Nu prin monștr zămisliți de femei parșive, ci prin alegerea credinței pe care o aduce Cuvântul. Cuvântul vine de la Dumnezeu pentru ca lumea să se schimbe, sau să-și redobândeasca chipul pe care i L-a dat El la facere !...

- Tu de ce stai în deșert ?:.. Aștepți aici schimbarea ? - il iscodi păstorul.

- Dar tu ?... Tu de ce stai, tu de ce preferi deșertul ?

- Pentru că așa am apucat de la neamul meu. Poate că nu vrem să ne închidem în cetăți care să fie fulgerate și prăbușite asupra noastră ! .

- Dacă duceți trai de bună purtare și temătător, n-are ce vă înfricoșa de asta; iar dacă nu, vă ajunge ea chiar aici, in pustie răzbunarea îngerilor !

Pus pe gânduri, starostele păstorilor întoarse încet către el chipul prelung, ca și cum ar fi vrut să se împotrivească, dar îi

lipsea îndrăzneala pentru aceasta:

- Deci, nici pustia nu ne poate feri ?

- Ce mi-e pustia, ce mi-e cetatea, dacă oamenii se îmbuibă și înnebunesc de pofte ! - îi răspunse călătorul blând, parcă i-ar fi alinat o rană; și, banuindu-i nevoia de-a asculta atent, ca și cum l-ar fi mângâiat, îi explică: Răul vine din altele, răul vine din atotputernicia pe care cred că o au oamenii in cetățile lor. Păcătuind și uitându-l pe Dumnezeu, ei nu mai poartă frică de nimic, nu mai cred că au a se teme de ceva. Nu vezi că zeii lor, asemenea lor, îndeamnă numai la stricăciune, la uciderea semenului și la pervertire ? Nu vezi că zeițele lor strâng stricăciunea în preotesele care le slujesc și trezesc poftele în muritori ca și-n nemuritori ?... E drept că unii vin cu altă lege; mai dreapta, dar nu aduc un har pașnic, de înlelegere, ci doar înfricoșarea care nu place oamenilor. Iar, când din deșertul ăsta s-a întors Fiul Omului care vorbea despre dragoste și înlelegere, L-au ridicat pe cruce !...

Inteligent, păstorul îl țintui cu privirea spunându-i de-a dreptul:

- Vorbești de dragoste, dar ți-e teamă de femei... De ce te ferești de cea pe care vreau să ți-o aduc ?

Nu mă feresc; răspunse călătorul ascunzându-și privirile, dar eu nu vorbeam de dragostea dintre bărbat și femeie; eu vorbeam de dragostea care ne face să fim sinceri și apropiați unii de alții !

Păstorul pricepu:

- Deci, asta cauți tu în pustie !

- Asta ?- cel ajuns acolo din pribegie cumpăni ca și cum ar fi căutat cât mai exact vorbele prin care să nu-l minta: Vezi, eu am ales calea pustiei ca să caut adevărul. Adevărul care mi s-a arătat și mi-a arătat că poate coborî în mine. Am treizeci de ani, am învățat până acum destule de la viață și vreau ca rnintea mea să judece numai după cele adevărate. A mai fost aici prin pustie și Invățătorul meu, cu toată lumina Lui !

- Și, dacă avea atâta lumină, tu de ce n-ai rămas lângă El ?

Păstorul pricepea acum că avea de-a face cu unul dintre acei prooroci care, precum ei, neamurile nomade, în înțelepciunea lor, bat deșertul.

- Pentru că eu nu L-am cunoscut, mărturisi călătorul fără nici un ascunziș; L-au omorât înainte de a ajunge eu la El; și fiindcă urechile mele n-au apucat să audă ce spunea El, caut în ecourile pustiei să mă umplu de El și de ce transmite Duhul Lui !... Eu sunt un vas făcut pentru a se umple cu Duhul; așa a spus El.

- Și atunci, dacă nu L-ai auzit; atunci ce te-a învățat ?

- M-a învățat ! Mi s-a arătat și mi-a arătat un drum ! - se lumina el devenind pătimaș, se trase mai aproape de om dar vorbi la fel de tare: M-ai intrebat de ce bat deșertul ?... Eu bat deșertul pentru că deșertul se află în sufletul fiecărui om Și fiecare om trebuie să străbată deșertul din sufletul său, deșertul care-l face rău, aspru, neietător, ajungând la limanul dragostei; înțelegi ? !... Eu eram un om ascuns; închis în mine, tăcut cu cei din jur câtă vreme trăiam in cetatea care strânge toate amenințările. Și am venit aici pentru că vreau să fiu deschis și liber și numai cu dragoste de oameni. Aici Mântuitorul meu mi se arată mereu și stă de vorbă cu mine și mă învață prin Cuvânt.

- Și cum s-a întâmplat ? - întrebă păstorul străluminându-se.

Iar peregrinul, descifrând în străluminarea lui deschiderea pe care orice suflet o are pentru Cuvânt, chiar daca-i cunoaște sau nu-i cunoaște pogorârea divină, își dădu seama că ajunseseră la starea aceea de taină în care Cuvântul încolțește. Și-i spuse cu grijulie dragoste, ca și cum l-ar fi mângâiat:

- Nu am, frate al meu, cum vorbi despre mine; dar am să vorbesc despre un altul pe care, acum, am pornit să-l caut și trebuie să ajung la el. Acesta este Petru; un pescar pe care Fiul lui Dumnezeu și l-a ales drept apostol și i-a încercat în fel și chip sufletul întru credință. Lui, Mântuitorul nostru i s-a arătat odată călcând deasupra apelor; da, mergând pe ape, așa cum

mergem noi pe pământ. Dar iubitorul Lui discipol n-a crezut; s-a temut și i-a spus Învățătorului: "Dacă ești Tu, poruncește-mi să vin la Tine pe apă". Iar cel care era Hristosul, a incuviintat umplându-l de încredere: „Vino" !... Cu crez în ceea ce i s-a spus, Petru a mers deasupra apei cu privirea dreaptă spre Cel care adusese Cuvântul Credinței și nu s-a scufundat...De asta, pașii mei se îndreaptă acum spre acel Petru...Asta-i povestea mea; hai să ne culcăm... Și adăugă, acum știindu-se înțeles: Ai să mi-o aduci, dacă vrei, pe cea pe care mi-ai hărăzit-o, dar n-ai sa-mi faci o vină dacă mă voi purta cu ea altfel decât se obișnuiește !

- E o femeie sârmană, spuse ciobanul, i-ai face un bine dacă a-i primi-o alături de tine.

2

Când călătorul se îndepărtă destul de așezarea păstorilor nomazi și îl cuprinse deșertul cu nesfârșitul stralucirii lui moarte, de undeva din lumina soarelui răsfrânt pe dune, cu șiretenie, ea se deprinse ca o umbră sau ca un joc de culori venind către el cu dâra de gropițe pe care călcâiele mici i-o lăsa în intinsul nisipului. Până când această dâră ajunse la cea apăsată de călcâiele lui mai mari și mai late și se desenă în continuare alăturea, ca-ntr-o supușenie venindu-i pe urme. Tiptil, ieșind din jocul de culori și ape ale luminii dure, faptura se contură și călătorul o află - dublându-i supus urmele cu cele ale călcâieIor ei fragile, de vietate agilă a deșertului - pe femeia care-i stătuse alături în noaptea trecută, suspinând supusă și neîndrăznind să dea alt semn decât tremurul sflos al degetelor ce-l atingeau.

Neieșindu-și din ritm, el îi privi apropierea cu neascunsă bucurie și renunță să-și urmarească doar direcția, cercetându-i din mers fața și străduind sâ-i afle privirile din ochii care căutau în pământ ca și cum n-aveau altă îndeletnicire decât aceea de a-și măsura pașii. Avea un ten măsliniu, întins, nasul mic dându-i un aer de căprioară și buzele tăiate frumos, ca o

fructă dintre acelea care se ingemănează din jumatăți delicat arcuite. Ochii, insă, și-i dezvălui abia-ntr-un târziu, când surâsul lui insistent o înțepă așa cum îi înțepa pe amândoi lumina soarelui. Erau surprinzători, ochii, in deschiderea lor mare și migdalată, având o lumină rece, întrebătoare și neîncrezătoare, ca de felină. Nu erau, în culoarea lor deschisă și cuprinzătoare, niște ochi care să exprime ceva, ci luminau sub genele prelungi doar pentru a cerceta, pentru a afla, pentru a isocodi.

De funia care lega mijlocul femeii, atârna o mică secure. Saul o remarcă, atras poate de luciul ei care avea aceeași culoare cu a ochilor femeii. Dar reveni cu privirea la expresia lor.

Voluptoși în deschidere, trădând alte instincte decât sfioșenia care-o demonstrau când stăteau ascunși sub pleoapele plecate, ochii aceia de sălbăticiune superbă își plimbară privirile pe chipul bărbatului mângâindu-i nasul strâmb și obrazul tras, de-o frumusețe ascetică, buzele agresive pregătite parcă să spună vorbe mari, iar bărbia conturată elegant, în contrast cu ele. Mângâiară astfel fața lui cam stranie, adunare de frumuseți și urâțenii. Făcea aceasta ca-ntr-o obișnuință. ca-ntr-o cercetare atentă prin care-și lua măsurile de precauție sau poziția de atac felin și scânteiară numai când dădură de ochii negri, buni și inteligenți care emanau un fel de veselie prietenoasa sub strâmbele sprâncene groase, urâțind fruntea frumos bombatâ și, și mai frumos arsă de soare a barbatuIui cu negru păr creț. Scânteiara într-un fel anume, ca de o amintire care-o făcea recunoscătoare, iar buzele ei desenate cu conturul grațios prinseră un zâmbet de sfială.

- Ei - spuse călătorul trădând prin sonoritatea vocalelor o încantare mai mare decât i-o arăta gestul retinut - dar ce-i cu tine tocmai aici, în inima pustiei ? Doar nu te-ai luat după mine așa, hai-hui.

Nările ei mici și transparente, care-i dădeau trăsăturilor un aer fin, se-nfiorară descoperind plăcerea de a o fi întâlnit pe care o trăda glasul călătorului. Și, mică, supusă ca un copil, îi

prinse într-un gest calin mâna.

- Am venit după tine și te-am ajuns, spuse ea simplu, dar sfios, parcă rugând să nu fie pedepsită pentru asta. - Și ce vrei să faci, dacă m-ai ajuns ? - întrebă el șoptit, ca și cum ar fi voit s-o pună în incurcătură - Ce vrei să faci, acum, dacă mi-ai ajuns ? - O privi amuzat, ca și cum ar fi vrut să glumească cu ea spunându-i: "Vezi, n-ai-curajul să recunoști !"... Dar ea îl învălui cu privirile acelea mari, de un verzui acaparator, rostind ca-ntr-o veche nostalgie:

- Dacă te-am ajuns, vreau sa merg cu tine.

- Cu mine ? Și ce să faci cu mine ?

Modestă, ea plecă pleoapele iar tăietura ochilor i se desenă, într-un alt feI de fiumusețe, o frumusețe a liniilor care se îmbină din dungile genelor, cercurile vibrante ale narilor și conturul buzelor. Roși sfios dar, ca-ntr-o plăcere, ii spuse ca și cum s-ar fi alintat:

- Vreau să văd și eu cetățile; cetățile alea despre care vorbeai aseară cu marele nostru.

- Ai ascultat, deci, cele vorbeam noi !

- Am ascultat; doar aveam de asteptat.

- Ce aveai de asteptat ?

- Dormitul cu tine.

- Da de unde ai auzit tu asta ? Te-a poruncit cineva ?

- Nu, dar eu speram. Asta e legea lor, a nomazilor pentru peregrinii din pustiu. Le dau lor femei singure, spre a nu fi scandal cu nevestele.

- Bine, dar nu mi te-au dat de tot; de ce-ai venit acum pe urmele mele ?

- Vreau să văd orașul; n-am văzut niciodată un oraș.

- Și dacă eu vreau să rămân aici, în deșert ?

Ochii i se deschiseră deodată, ca-ntr-o hotărâre și. înfruntându-l cu lumina lor verzuie, femeia recunoscu:

- Atunci rămân cu tine, aici în pustiul acesta sau merg spre altul, unde mergi tu.

Călătorul o cercetă și o cântări cu plăcere. Îi învălui printr-

o privire trupul micuț dar grozav de bine alcătuit in simetriile ce i se conturau sub bucata de pânză ce-l cuprindea, îi aprecie pieptul bogat șî umerii înguști, dar nu-și putu abține mâna să nu-i atingă, în treacătul încetinit al degetului mare, conturul obrazului suind deasupra sprâncenii ce arcuia spre tâmplă.

- Ești cutezătoare; de unde știi c-am să te opresc ?

- Vreau să mă oprești, răspunse ea înfruntându-l; vreau mult de tot să mă oprești.

- Dar nici nu știu ce nume ai; aseară nici nu te-am întrebat cum te cheamă ! - se justifică bărbatul care, atunci când i se luminau într-un fel ochii, știa să-și transforme urâțenia unora dintre trăsături printr-o luminare de voință și înțelegere - nici n-am auzit cum te-ar striga cineva !

-Mă cheamă Tecla - spuse ea parcă rușinându-se de amănuntul că abia acum ajungea să-i spună numele - mă cheamă Tecla și am fost nevastă de vânător, din alt trib decât ăsta la care ai poposit tu:

-Și cum ai ajuns la ei ?

- Ei m-au salvat când bărbatul meu a fost mâncat de fiare.

- Și nu te-ai mai dus la ai tăi ?

- Ai mei m-ar fi omorât; sau m-ar fi lăsat singură-n pustiu.

- De ce ? Ai vreo vină ?

- Femeia celui mâncat de fiare trebuie să omoare fiara care i-a mâncat bărbatul; așa e legea.

-Aveți și voi legi ?

- Avem ! - îi răspunse ea țepoasă; parcă înfruntându-l, parcă mândrindu-se spre cei care îi tratează cu dispreț pe oamenii din deșert. Dar Saul rostise gândul acesta cu alte rezonanțe, altele erau înțelesurile lui. „Sunt si la voi legi" spunea ca și cum ar fi spus „Aveți și voi jugul vostru" sau: Aveți și voi apăsarea voastră". Era gândul lui despre legea manevrată la Ierusalim, de falanga terorii pe care o comandase chiar el, dar mai nou acum, cu provocatori de teroare sub supravegherea falangelor romane. Legea rea prin care, cei ce credeau altfel, mureau pe cruce. Ea nu pricepu ce voise să spună, dar îi

înțelese tulburarea care-i venea de undeva, din altă parte. Apropiindu-se, atinse ușor, cu gest timid, trupul omului, odihnindu-și palma mică pe pieptul lui.

- Ai frică de lege ?

-Eu caut o altă lege - răspunse el adresându-se mai mult deșertului spre care înaintau. Și o scuti de inutilul chin de a-l înțelege: Spune-mi mai bine despre legea ta !

-Legea mea... Pe legea mea nu am voie să mă apropii de nici un barbat până nu omor fiara care mi-a omorât omul; sunt blestemată; cu toate ca n-am nici o vină.

-Dar de mine cum te-ai apropiat ?

-Tu ești străin; tu nu ești de legea mea.

-Eu nu sunt de nici o lege; de nici o lege din cele care sperie; eu fac cunoscută o altă lege; eu aduc prin gâdurile mele, de la Cineva cu care am vorbit, o altă lege !

- Și legea ta nu mă alungă dintre oameni până nu omor fiara ?

- Nu; legea mea e numai dragoste, e numai bunătate și prietenie între oameni.

- Ai să stai cu mine chiar dacă nu mă duc să omor tigrul ?

- Ai spus că vrei să vezi cetățile mari, cu toate stricăciunile din ele.

- Am spus așa, pentru că te-am auzit aseară vorbind despre ele, dar eu nu știu.

- Și nici nu vrei să vezi stricăciuni, teroare ? Nu vrei sa-i vezi cum ma vor lega, cum vor da bani unora care vor vinde lor sufletul meu cu trupul meu legat spre ucidere. Nu numai uciderea mea, ci uciderea legii noi pe care eu o strig tuturor oamenilor ?

- Te voi feri !... Nu-i voi lăsa aproape de tine !... Nu vei muri de fierul lor !... Dar vreau să rnerg cu tine, asta vreau - spuse femeia deschizând spre eI ochii mari ca niște flori golite de sfială, trezindu-i-se instinctul unei vreri de a lupta sau chiar a ucide - Mă iei cu tine ? Asta vreau ! Asta vreau, chiar dacă stăm în pustie, chiar dacă mergem la cetățile mari unde, am

priceput, sunt fiare care te pot ucide cum mi-au ucis mie omul !... Dar eu nu le mai las - se trezi vrerea ei feroce spre secure - voi lupta; voi ucide eu prima !

Pașii ei lăsau acum urme mai adânci alături de-ai lui, înșiruindu-se supuse pe lângă călcătura lui aspră, sub vânturile ce se legănau in înalt, coborând doar din când în când ca niște aripi care lovesc rapid; dunele se schimbau cu noi creste în nisip, ca niște balauri unduind leneși spinările aurii. In mijlocul imensei pustii, ei doi, ființe mărunte și bătute de soare, călcau pe propriile lor umbre apăsând urmele acelea care le arătau apropierea, înfrățirea pașilor - unii mai mari, unii mai mici - pe drumul unui destin care-i așeza alături, mereu alături până ce, din spatele lor, vântul care lovea cu aripi rare ștergea totul lăsând iar netezimea nisipului necălcată.

Dar, deodată, parcă reluând unda vântului și inspirând-o prin nări și prin pori, femeia mică se crispă ca un animal de pradă care-și ascute adulmecarea. Adulmecarea aceea care-o îndemnase mai-nainte spre secure vorbind de potrivnicii lui, o-ndemna acum mai puternic, trezind-o la legile ei vechi. Trupul ei deveni cremene lovită fără efect de nisipul călător. Ochii ei căpătară lumina unui instinct de zece ori mai feroce. Și clocotul sângelui aprins îi răbufni aprig în goana cu care dispăru prin tromba nisipului spulberat.

Călătorul rămase o clipă uimit. Apoi, lovindu-l și pe el presentimentul unei întâmplări nemaipomenite, porni în fugă pe urmele gropilor lăsate de goana femeii. Urcă dune și coborî în adâncul lor auzind tot mai limpede gemetele crâncene ale unei lupte. Iar, cum ajunse în dreptul oazei, văzu de departe trupul mic al femeii zbatându-se deasupra unui animal. Era-o mișcare de cutremur și groază în lipsa de asemănare dintre cele două ființe care se luptau: fiara cu puterile ei nemaipomenite, femeia dominată doar de-un instinct devenit, prin încordare, mai feroce decât al animalului. Zgâriată, cu hainele sfâșiate, cu pielea sângerândă, ea suia mereu pe spinarea fiarei știind să se ferească de ghearele ei. O luptă

nedreaptă pentru că biata femeie avea doar mica armă a securii, în vreme ce colții și ghiarele acelei fiare mari a deșertului făceau o jucărie din ea. Dar mai avusese ceva femeia: mai avusese, ca și atunci cand declara solemn moarte celor ce vor vrea a-l ucide pe el, care era noul ei destin, avusese pe semne, instinctul acela de a ataca, puterea pe care i-o dădea chinul la care o supusese legea ei, nevoia de sânge de a-și răzbuna omul iubit, sau propriu-i destin blestemat să sufere astfel. Pentru că, aproape sfâșiată sub labele animalului, află tăria să se zmulgă zmucind de-a dreapta și să-l înfrunte venind calculat tot mai spre ochii lui. Saul o văzu înaintând apăsat, cu provocare de moarte, către botul fiarei. Ambele ființe, la feI de înfuriate, unite-n ura din sălbatecul instinct de luptă, făceau mișcări infime de parcă s-ar fi petrecut doar în interiorul trupurilor lor crispate. In fiară, vedeai cum năvalea un urlet de atac, căruia încă nu-i dădea drumul. Dar în femeie era altceva: Se năștea parcă o putere crudă, miraculoasă, care se tot aduna și aglomera în ochii ei cu privirile acelea de frumoasă sălbăticiune, focurile nebănuite ale unor vrăji. Saul le văzu cum țâșneau țintuind fiara care calcula saltul. Și femeia firavă se prefăcu într-o imensă forță care înfipse toporul în fruntea animalului când acesta sări. O văzu apoi căzând odată cu fiara care o târa amestecând-o în nisip și sânge. Alergă la ea, o trase, dar pe ea o interesa ultima zvârcolire și căderea în moarte a animalului. Neiertătoare, ea se prinse de blana fiarei pe care o răpusese, mai puternic, parcă spre a-și înfrâna spasmele ce-o cuprindeau. Spasme ce deveneau treptat un cutremurător plâns de descărcare. Plângea cu trupul zguduit de hohote, amestecându-și părul negru cu blana fiarei moarte, cutremurându-și trupul deasupra hoitului cald încă al aceleia, descărcându-se într-un amestec de disperare cu plăcere, de ură care se voiește a fi acum moale și inconștientă, care se pierde prin convingerea triumfului sau a faptului de a nu fi murit ea. Lacrimi de bucurie și frică, de neașteptare și înverșunare, de plăceri ca-ntr-o dragoste și chinuri vecine cu

pierderea. Plângea, plângea într-o groaznică zbatere, dar plângea cu întreaga-i făptură, nu doar cu ochii. Ochii îi trecuseră dincolo de plâns. Erau ochii ei, mai stranii decât înainte, căutând undeva, spre disperarea unui destin. Și chipul i se făcu mai frumos, ca de mireasă, cuprins parcă de liniștea unei nevoi și a unei voințe împlinite. Și a tuturor impulsurilor care-i mânaseră trupul, îi mânaseră gesturile spre pofta unei răzbunari vecine cu moartea. Plină de sânge pe trup și frumoasă ca o mireasă prin paloarea obrazului, ea se uita la el, dar vedea prin el, peste el, spre o altă parte a lumii și, poate, în alt timp, zvâncnindu-și încet fiorurile bucuriei ce-o cuprindeau și-o tot cuprindeau. Până când căzu ca-ntr-o moarte în nisipul amestecat cu sânge.

Saul se sperie. O trase greu, cu teama ca nu mai are suflare, lângă măruntul izvor al oazei, îi frecă fruntea până o aduse în simțiri, apoi, grijuliu, îi spălă rănile încercând să nu-i trezească durerea. Ii muie buzele cu apa luată-n căușul palmei sale și, când ea deschise ochii, ochii aceia ca ai felinelor, ochi de animal deștept și agil al deșertului, o întrebă cu mustrătoare dragoste:

-De ce ?... De ce te-ai lăsat terorizată de legea ta ? ! N-am spus că aduc eu o lege prin care nu vei mai avea teamă ?

Dar ea, suferind cu drag mangâierea prin care el îi ștergea rănile, căzu într-un leșin liniștit ca un somn sau ca starea aceea când nu vrei sa te trezești din somn. Și, din fiară ucigașe, fiara care fusese până atunci, redeveni fata sfiosă pe care el o ridica la piept ducând-o spre locul mai ferit al oazei. Sfioasă și lipită de el în ecourile ce-i mai rămăseseră din tremur

-De ce-ai făcut asta ? - repetă el întrebarea după ce o așeză, îi sprijini capul și-i deschise ochii. Nu ți-am spus că am primit eu o altă lege ?

Ea îl privi deodată drept, cuprinzându-l cu neclipirea ochilor ca-ntr-o veche așteptare. Și buzele e căpătară un zâmbet triumfător când îi spuse:

-Trebuia sfarșită treaba; trebuia sa-l omor. Ca să mă

eliberez !... Acum ai să vrei; acum nu te mai împiedică nimeni să mă iubești !... Voi merge cu tine oriunde !

-Oriunde ?- se miră el.

-Oriunde !... Oriunde mergi tu !

- Ești sora mea ! - spuse el pe gânduri, amintindu-și că apostolii Nazarineanului aveau asemenea surori care credeau și propovăduiau ca și ei.

-Sunt femeia căreia tu îi vindeci rănile ! - îi răspunse ea lipindu-și ușor fruntea de pieptul lui. Acum nici un blestem nu ne mai desparte.

3

Cu zidurile sale grele, de piatră bătrână, ziduri drese de Neemia, fiul lui Azbuc, de Ezer, fiul lui Ieșua, de Meemot, fiul lui Uria, de Palal, fiul lui Uzai, de Beniamin și Hașub și Azaria, fiul lui Maaseia, fiul lui Anania și atâția alții:Leviți și servi ai templului, Tekoiți, argintari și neguțători - cu aceste ziduri ridicate semeț ca să se știe că e vorba de o cetate a regilor și a păstrării Legii, Ierusalimul strălucea înspre toate depărtările lumii sfidându-le. După anii grei, întunecați, când apăsarea romană venea cu neîncredere, bănuind peste tot răscoale și obligându-l pe Irod cel Mare să ucidă pruncii din fașă, când cei care căutau o nouă Lege erau ridicați pe cruce ca să nu mai îndrăznească și alții, iar regii și marii preoți făceau poftele mărunților funcționari ai Romei, acum, prin prietenia împăratului față de Irod Agrippa, totul căpăta o altă față. Blestemul de neîncredere și ură a Romei față de Ierusalim se îndulcise odată cu surghiunirea lui Irod Antipa tocmai în Gallia, acolo unde fusese trimis de Augustus și cel dinaintea lui - Irod Arhelaul. Iar următorul Irod, dobândind prin cine știe ce mijloace capricioase dragostea lui Caligula, deveni Irod Agrippa. El își întinse regatul peste întreaga Iudee și chiar mai departe, ca-n vremurile lui Irod cel Mare, cele de până la căderea în dizgrație a acestuia și a neamului său.

Prin slăbiciunea perfidă a lui Caligula și jocul de capricii

de la curtea imperatorului, lumea iudee nu mai era suspectată la Roma și puterea creștea în mâinile celor care, la Ierusalim, mânuiau Legea. Bucurându-se de grații, dinastul clientelar Romei refăcuse curtea somptuoasă a regelui Solomon, numai că o ținu mai departe de Cetatea sfântă a acestuia, spre a se simți cât mai legat de atmosfera latină a Cezareii. Aici, în preajma Templului, vegeau ochii și brațele polițienești ale Sanhedrinului refăcând gloria patriarhală a marelui preot. Recunoașterea puterii acestui preot cu fruntea împodobită cu lama de aur a pentalonului, se făcu și prin înapoierea odăjdiilor de mare ceremonie care fuseseră confiscate în urmă cu patruzeci de ani, când se arătase marea supărare a Romei pentru nesupunerea și mișcările ascunse ale poporului ales. Acum, din turnul Antonia, sediul centuriilor aduse spre pază aici, în preajma Templului din care amintirea lui Solomon putea trezi oricând marile vanități, din acest fort înalt unde stătuseră sechestrate sub paza lănciilor romane, hainele pontificale fuseseră trimise înapoi, marelui preot iudeu, arătându-i recunoașterea rangului în imperiu. După unchii, frații și cumnații săi, care trebuiseră să poarte straiul supus al penitenței în fața cuceritorului împotriva căruia inteligența lor uneltise și vechimea neamului lor se semețise, Teofil, fiul lui Hannah cel Mare le îmbrăcă din nou cinstind cu ele slujbele prin care Iehova devenea și zeu roman în vremurile acelea tulburi când Roma nu avea nici un dumnezeu. În Sanhedrin, ridică fruntea ambiția aceea din totdeauna a marilor familii, spre a se amesteca în destinele întregii lumi; iar serviciile secrete conduse de frații lui Hannah primiră încurajări deosebite.

Cu hainele sale venind din marea tradiție a puterii spiței lui David, Teofil aducea în slujbe aerul răzbunător al cuceririi cuceritorilor prin acel destin dat de alegerea de către Iehova. Chinuindu-se în fărâmițarea religiei ei, marea putere militară părea un copil neștiutor, gata de dat la învățătură. Până când, copilăria își arătă adevărata față tirană: Caligula voia un nou viței de aur, punându-și statuia lui în templul în care Teofil

slujea în hainele-i pontificale. Dar cei de afară, cei care se apropiau de luminăția zidurilor cetății, nu aveau de unde cunoaște acest nou început de cutremur care-i clătina pietrele dinăuntru. Zidurile reparate de Leviți, de Tekoiți, de argintari, de negustători, de fii ai lui Uzai, Maaseia și Anania, stăteau severe față în față cu înălțimile mici de pe care coborau măslinii spre valea Cedronului. Apropiindu-se de zidurile cetății, Saul știa toate ascunzisurile, ca om care comandase tocmai acea oaste ce trebuia să simtă pericolul oricărui cutremur: al zidurilor ca si al sufletelor. Dar el se ascundea sub burnuz, alături de femeia pustiurilor.

Și astfel, mai scunzi decât măslinii, bărbatul și femeia coborau printre trunchiurile acelora, împletindu-și, în dimensiunile lor diferite, pașii. și, pe măsură ce coborau, pentru ochii ei de-o uimită frumusețe sălbatecă, zidurile cetății se tot înălțau asupră-le, amenințătoare în marile dimensiuni ale pietrelor lor. Mari, cum ea nu mai văzuse niciodată, până în acei zori a căror lumină le dădea dimensiuni și mai stranii.

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Iosif Flavius-"ANTICHIȚI I UDAICE"-cartea XV cap. 12:

„... De asemenea, după nunta sa, (Irod) construi la șaizeci de stadii de (templul din) Ierusalim, un castel măreț pe locul unde el i-a învins pe evrei pe vremea când se războia cu Antigon. Așezarea era bine aleasă pentru că e vorba de un mic munte rotund, în aceeași măsură și apărat și primitor, pe care el îl înfrumuseță și îl fortifică mai mult. Acest palat era înconjurat de turnuri și urcau până la el două sute de trepte de piatră. În interior avea încăperi splendide pentru că Irod nu a economisit nimic spre a îmbina frumusețea cu puterea de apărare. Se vedeau, la poale, mulțime de construcții atrăgătoare, în special prin bogăția oglinzilor de apă adusă de departe prin apeducte. Toată câmpia din jur era atât de plină de case încât acestea puteau compune un adevărat oraș căruia impunătorul castel zidit pe înălțime îi era citadela din care se

comanda și se diriguia totul... „

Idem-cartea XVI cap. 9:

„... El construi (în memoria fratelui său Fazael) mai multe splendide edificii. Primul fu un turn în Ierusalim, mai semeț decât acela al faraonului. La numit Turnul Fazael, făcând din el una dintre principalele fortărețe ale orașului... “

Idem - cartea XIII cap. 4:

„... Ionathas... se folosi de acest prilej pentru a face mari reparații la Ierusalim. El își stabili acolo reședința fără ca nimeni să se opună și înălță ziduri din mari blocuri pătrate de piatră în scopul de a le face să reziste oricărui inamic... “

Idem-cartea XIX cap. 7:

„... Agrippa își arătă grija față de Ierusalim. El folosi banii publici ca să lărgească și să consolideze zidurile orașului nou și l-a întărit atât de bine încât putea rezista în fața oricărui asediu. Dar Marsus, guvernatorul Siriei, anunțându-l pe împărat, l-a obligat pe Agrippa să nu mai continue... “

4

În tăcere și purtată de o resemnare uimită, femeia auzi neauzita strigare pe care, omul de care se legase o chinuia doar in sufletul sau. Dar merse fidel pe urmele lui. Când, între două turnuri groase și puternice, se distinse tăietura unei porți înalte, Saul se opri și un scâncet prelung, cutremurător, eliberându-i parcă frământarea din piept, îi arătă clar starea: Se oprise în mijlocul drumului și, cu privirile pierdute, spunea ceva în legătură cu poarta aceea prin care fusese scos un om pe nume Ștefan. Din instinct matern, femeia-ncercă să-I mângâie, să-l apere de vedenii. Ii cunoștea de acum și trupul și sufletul, cu toate frământările, cu mânii sau chinuri răbufnind în somnul din care se trezea vorbind, rostind vorbe mari, apocaliptice. Ii cunoștea chinul și deprinsese cum să-l liniștească, învăluindu-l în părul ei. Dar acum nu stăteau culcați pe nisipul deșertului, pentru ca ea să poată face asta, iar gestul lui era de ușoară respingere ca și cum ar fi considerat-o și pe

ea vinovată de ceea ce se întâmplase cu acel om.

- Cine-i acest Ștefan și de ce-l plângi ? - întrebă ea încercând cu vorba ceea ce nu reușea cu mângâierea.

Iar el îi mirosi tulburarea sau grijâ și se-nmuie în umbra sentimentelor ei. Ca și cum ar fi iertat-o de faptele pentru care tot nu avea nic o vină. O luă de mână ușor și o trase într-o margine, parcă vrând să o ferească de ceva ce li s-ar fi putut întâmpla daca mai urmau drumul deschis. Dintre copaci, vru a cerceta mai atent ferecatele lemne negre ce închideau intrarea; cercetându-le bine, porni la iscodit și turnurile din lături ca și cum ar fi încercat să distingă pe ele oștenii ce încheiau acum străjile de noapte. Apoi, printre tufișuri, o ghidă precaut spre valea pârâului și-o luă cu grijâ în brațe trecând-o apa.

- Cetatea e rea; fii pregatită m-ar putea ucide - îi spuse ca și cum ar fi instruit-o - Cetatea are cruzimile ei ! - Și nu le poate nimeni învinge ? - întrebă mica femeie cu acea undă a curajului pe care i-l dădea triumful asupra fiarei.

- Ba există un lucru care o poate învinge - răspunse Saul continuând a se gândi doar la durerea păcatului său care-l frigea acum - există, dar eu nu-l știam pe atunci. Nu-l știam și am fost crud, am ascultat ordinele păcatului, m-am amestecat în cruzimea altora.

- Și care este acest lucru făcut să Ie doboare cruzimea ? - întrebă femeia ca o învingătoare ce vrea să știe cum poate învinge mai departe.

- El îl știa - răspunse bărbatul neieșind din gândurile sale. El cunoscuse Dumnezeul care aduce pacea și tocmai de asta, cruzimea cetății ne-a impins să-l ucidem cu pietre !

- Cetatea nu iartă, așa cum nu iartă fiarele - conchise ea pricepînd - înseamnă că trebuie s-o ucizi, ca pe fiare.

- Pe fiare nu le pot învăța dragostea ! Dar cetatea eu o cuceresc pentru Dumnezeul meu dacă-L fac cunoscut oamenilor !... De asta am venit aici: Sau mor, sau aflu dragostea altora.

- De murit, n-am sa te las; voi lupta pentru tine - aminti ea

cum a fost mai tare ca fiara.

- Atunci vei merge cu mine-n alte locuri, ca s-aducem oamenilor dragostea.

- Și ce ai tu dacă aduci altora dragostea ?

- Ai dragostea; atât doar ai, dar e de-ajuns.

- Și tu, tu ai căpătat dragostea ?

- Eu trebuie să-i învăț pe alții să vrea s-o capete; iar, dacă vor s-o capete, trebuie să o dăruiască... Fără dragoste, nimic nu însemnă lumea asta, decât ură și moarte și cruzime. Eu am fost foarte crud pe vremuri, in slujba lor.

- Pe atunci nu știai că ai nevoie de dragoste ?

- Nu, nu știam !

- Și cine te-a învațat ?

El îi privi ochii aceia cercetători si ageri în lumina lor aurie, lucind cu o naivă sălbăticie în tăietura alungită și îi cuprinse, încet, cu totul, umerii mici, înguști, dintre care îi răsărea lujerul subțire al gâtului. O purtă astfel printre stâncile negre până la un mormânt.

- EI m-a învățat, îi spuse; el, cel pe care l-am ucis cu pietre !

- De ce l-ai ucis cu pietre ?

- Pentru că așa mi-a poruncit cetatea.

- Și acum, acum ce vrei ? De ce-ai mai venit din deșert aici, la oamenii răi ?

- Cum am dus oamenii la moartea lui, vreau să-mi capăt iertarea, iar cetatea să-l iubească pe el... Astfel eu voi fi iertat de apostolii care au aflat de trecerea mea la ei.

- Și crezi că te vor ierta ?

- Nu știu.

- De ce nu știi ?

- Pentru că ei se feresc de unul ca mine care poate fi ucis atrăgand pedeapsa asupra lor ! Străjile le sunt pe urme. De-abia asteaptă să-i prindă !

Privind mormântul și numai mormântul, femeia se retrase încet cantr-un semn de opunere; ochii ei duiosi căpătaseră un luciu potrivnic..

- Să nu intri - îi spuse într-o hotărâre clară pe care o lua din adâncul sufletului ei curat - n-am să te las să intri !

- De ce să nu mă lași ?

- Pentru că acolo e răul ! Oamenii de acolo n-or să-ți facă decât rău.

-Eu am să le fac lor; nu ei mie !... Dar altfel - nu prin răutate: Am să le sfârâm puterea prin puterea dragostei ! Puterea dragostei mele va fi mai mare decât puterea lor care vine din frică ! Eu le voi arăta cum se poate spulbera frica prin dragoste. Eu știu asta !

-Dar ce poți face, dacă numai tu știi asta ?

-Nu numai eu: Sunt apostolii care știu mai demult decât mine. Sunt cei care au învățat de la Cel Sfânt ce mi s-a aratat și mie, Cel ucis pe cruce. Dar El mie mi s-a arătat tocmai ca să mă cheme să-mi șterg păcatul celui ucis cu pietre al căru mormânt e la picioarele noastre; înlelegi ? De asta m-am prăbușit în praf pe drumul Damascului, de asta am peregrinat atâta vreme prin pustie, pricepi ? Ca să le simt înscrise adânc pe sufletul meu și să le aduc tuturor cu aceeași revelație, pricepi ?

Dar creatura neștiutoare care stătea în dreapta lui învăluită-n pânzele îmbrăcăminții ei din pustie înțelegea altceva:

- Nu vreau să te omoare; nu te duce !

El o mângaie moale ș îi spuse ca-ntr-un destin:

- Trebuie să mă duc; orice s-ar întâmpla, trebuie !

- Eu am înfruntat fiara ca să te capăt ! - îi spuse ea, dezvăluind faptul c-a știut ce face. Asta pentru el, pentru sufletul lui chinuit, aduse adevarata tulburare. Deși de atunci, de la orbirea pe drumul Damascului, rostul pe lumea asta-i era limpede, spusa ei îl tulbură, îl muie, îi induioșă gestul și privirea în mângâierea lor:

- E pentru prima oără când îmi spui prețul dragostei tale; e pentru prima oară ! - O mângâie încet, în vreme ce ea spunea:

- E pentru prima oară că înțeleg ce mi-a dat curaj; da: Imi dau seama.

- Iți dai seama pentru că, din adânc, dragostea te Iumineză - recunoscu el, iar pe ea o bucura nespus căldura vorbei lui.

- Hai să plecăm de aici; îi spuse, nemaivoind să privească nici mormântul nici zidurile; hai să plecăm departe, în deșert, unde să nu ne fie teamă de nimic !

El surâse trist mângâind-o:

- Ai dreptate: pentru tine deșertu-i mai fără teamă decât zidurile astea rânduite pentru a ne feri de rele. Zidurile sunt mai rele; ele au straja care te supune, iar straja are poterele ei care te ucid. Sunt relele lumii care necinstesc libertatea oamenilor !

- Sunt rele, pline de ură; tu ai spus asta; ele te-au făcut să-l ucizi cu pietre pe omul îngropat aici. Hai să mergem, să ne depărtăm de blestemul lor !

Trist și-mpietrit, citindu-și lucid destinul, bărbatul ridică fruntea ca-ntr-o damnare:

- Nu pot, Tecla; nu pot; soarta sau mândria mea este să învingblestemul; să-nving prin dragostea mea, dragostea pe care i-am ucis-o omului acestuia ce zace-n mormânt. Trebuie să intrăm în cetate !

- Și dacă te vor ucide ?

- Am să-ncerc să fiu mai abil; să-i învăț dragostea înainte de-a da ei cu pietre; așa cum omul ăsta nu a știut să-mi arate mie și, de asta, am priceput târziu, am purtat fiara-n mine, trebuind să simt cutremurarea de abia când am ajuns departe de aici.

- Eu nu merg ! - hotărî femeia cu glas surd, ca de despărțire.... Iar când, dându-si seama de ce putea însemna într-adevar aceasta, deveni din nou femeia apriga ce zmucise de lângă el adulmecând fiara:

- Am să stau aici și am să te aștept; iar dacă ei te vor scoate cu pietre, voi fi prima care sare; voi lovi cu securea crunt; și am să-i ucid !

El privea chipul femeii ce căpăta expresia unor sălbatece puteri vrăjitorești care-o conturau mai frumoasă. Și tare ar fi

vrut s-o ia de mână apucând din nou drumul pustiului cu noaptea limpede a stelelor mari, pline de dragostea ce o promit scripturile care aduc aici, pe steaua noastră, legi dure. Dar nu avea cum să-și arunce din spinare crucea pe care o purta prea trainic legat. Și porni-ncet, cu pas damnat spre poarta Ierusalimului. Părea același pas ca atunci când, terorist în aplicarea puterii ce o avea asupra strajilor care acum îl sfidau de pe crenelele zidurilor, se trezise deodată clătinat de întrebarea cu care îl frigea imaginea craniului fragil al omului pe care îl lapidase. Imaginea frunții aceleia mari și luminate din care exploda sângele sub pocnetul pietrei.

Cât de nerecunoscător fusese atunci ! Se considera stăpân și asupra cetății la care se așezase cu spatele, ca și cum pe spatele său ea își sprijinea toată mărirea, dar și asupra oamenilor care, supuși, își plăteau tributul și puneau hainele la picioarele lui, ca să-i dovedească tot lui că se supuneau legilor aspre; și, tot prin supunere oarba se pregăteau să arunce cu neiertare pietre ucigașe în cel ce sfida aceste legi. Atotputernic, el îi verifica prin cât de criminal le putea fi gestul și cât de crudă le putea fi neiertarea. Și se credea puternic pentru că el devenise neiertătorul celor neiertători. Puternic întru legea strâmbiei neiertătoare. Până-n clipa care a adus brusc steaua țâșnetului de sânge pe fruntea de trestie a celui condamnat. Pe fruntea aceea frumoasă și plină de gânduri mari. Atunci, deodată, toată puterea militară cu mândria pământească în care se credea Saul ajuns, i s-au topit sub disperarea întrebării: "De ce tocmai el, de ce tocmai fruntea aceasta mântuita prin cântul gândurilor bune care o umplu, să plesnească împroșcându-și creierii ? !"

Și s-a întors către cetate mâhnit, apasat de greutatea crucii acestei întrebări pe care începea s-o ducă, s-o ducă mereu, apăsându-l tot mai greu, tot mai greu, până când, acolo, când a început să i se arate dinainte Damascul, l-a trântit la pământ orbindu-l... Orbindu-l dar dându-i revelația că nu numai Ștefan, victima sa, a cărui imagine cu fruntea spartă-l chinuise tot timpul, venise la rând sa-l judece. Ci, însuși Celălalt, Cel pe

care nici nu-l cunoscuse și pentru moartea căruia nu avea nici o vină. Celălalt, Mesia care murise pe cruce mai înainte și în numele Căruia se dorise a fi omorât Ștefan.

Iar acum, după lunga vreme în care pustia îi dăduse siguranță, zidurile înalte și aspre ale cetății porunceau parcă să-și simtă din nou apăsarea. Nu mai era aceea chinuitoare, a remușcării; era apâsarea unei înalte datorii de la care n-avea cum da-napoi. Datorie care-l despărțea de femeie trăgandu-l spre porțile uriașe care se deschideau odată cu dimineața primindu-l curat și plin de învățătura revelată.

Mărunți, se vedeau ieșind prin ea oamenii care se duceau spre pajiști sau grădini. Și asta, pesemne, o făcu pe femeie să se răzgândească. Il ajunse din urrnă și-i șopti fierbinte:

- Nu-s ăștia cei care vor să te ucidă ? !

- Poate că da, răspunse el cu înțelepciune și nepăsare; poate vor voi și ei asta, la porunca saducheilor.

- Nu te las ! - se agață femeia de brațul lui trâgându-l înapoi, in spatele mormântului, ca și cum acolo ar fi fost mai păziți, ca și cum de acolo i-ar fi vegheat un înger bun.

- Ba va trebui ! Tu rămâi, dar eu intru - se-ncăpațână el - eu le știu teama. Nu mi-e frică; sunt mai puternic decât ei, de vreme ce am deprins de la El rostul dragostei !

Și arăta spre mormântul frumos și îngrijit de cine știe ce mâini credincioase.

- Aici mă tem pentru tine; vino cu mine în deșert ! - îl implora femeia cu un glas care răsuna din propriile lui framântări.

Și, tocmai din pricina aceasta,simți nevoia să-și răspundă cu convingere:

-Deșertul e aici, pentru că e-n sufletele oamenilor ăstora; pustia este în ei și între ei, cei prigoniți de două ori: prigoniți și de romani, prigoniți și de-o lege aspră. Tu n-ai de unde ști toate astea, dar omul înmormântat aici a știut-o. Iar, pe el, trebuie, să-l răzbun.

- Să-l răzbuni ?... Prin ce să-l răzbuni ?

-Prin dragoste, prin dragostea lui venind mereu asupra

altora ! - deveni el solemn apropiindu-se de mormânt.

Ingenunchind, nu se mai ferea de nimic; se adresa doar către cel acoperit acolo:

- Dacă atunci când te ridicai împotriva templului, ai vrut să spui ca Dumnezeul se află inlauntrul ființei noastre, de partea ta e marea dreptate ! Am stat în pustiu și am auzit Cuvântul care spune la fel !... La fel ca tine, Stefane, fii fericit ! Totul arată că ai dreptate ! E marea dreptate aflată de mine abia acolo, pe drumul spre Damasc unde am auzit Cuvântul și am văzut chiar chipul Mântuitorului. Remușcarile dinspre tine, cu chinurile lor, mi l-au adus pe El cu-ntreaga-i lucire orbitoare. Orb am fost, iar tot El mi-a luat solzii orbirii prin mirul luminii lor !

Un fum ușor mirosind cu pătrundere, se ridică dinspre latura mormântului, Iar din spatele lui apărură doi ochi negri, inteligenți, bucuroși și-nțelegători, deasupra unei bărbi dese:

- Eu sunt Barnaba cipriotul, discipolul lui Stefan dintre nazarinenii greci; tu, cine ești, frate ?

- Sunt ucigașul lui, răspunse senin, Saul căutând sprijin pe umărul femeii.

5

Atunci, un tunet mare, nemaiauzit, zgudui înconjurul, poate tot înconjurul său, poate tot spațiul dinlăuntrul ființei sale. Și, peste toate, auzi glasul limpede al celui înmormântat. Limpede, așa cum îl auzise predicând în sinagoga Izbăviților, Cirenienilor și Alexandrinilor, întrebând fără ciudă, ca și cum ar fi căutat adevărul și logica:

- Saule, Saule, de ce mă prigonești ? !

Arăta frumos, cu fruntea lui mare și fața alungită în linii subțiri; frumos și plin de adevăr. Ca acolo, în sinagoga unde se strângeau credincioșii veniți din lumea greacă a Cirenei, Alexandriei și altor cetăți mari în care orice prooroc e un filosof și orice filosof e un prooroc, vestirea bună amestecându-se cu gândul lucid și înfruntând habotnicia împietrită. Arăta frumos, iar șuvița de sânge ce i se prelungea din spărtura țestei, dădea

ochilor lui o lumină mirată, dar nu îndurerată...

Da, asta este diferența, constată Saul ca și cum și-ar fi pipăit vedenia: Nu avea răni la mâini sau la picioare din care să i se prelingă sângele pe urmele cuielor crucificării, ci țeasta îi plesnise și sângera; nu avea în întrebarea lui duhul blândeții sau al dragostei frățești, ci liniștea unor convingeri care duc la revoltă:

-Saule, Saule, de ce mă prigonești ? !

Iar el îi răspunse așa cum i-ar fi răspuns Celuilalt, Celui care era numai dragoste blândă:

-Ascultă-mă, îi spuse, eu pe Nazarinean nu l-am văzut la față nici când predica, nici când era ridicat pe cruce; pe tine, însă, te-am văzut; te-am văzut și când predicai, și când ți-a plesnit țeasta scurgându-se din ea prea multele gânduri pe care le aveai. Pe tine te-am înțeles, pentru tine am suferit, în legătură cu soarta ta m-am revoltat până la orbirea care m-a apucat pe drumul Damascului... Tu mi l-ai adus pe El, nu-i așa ? Pentru că pe El eu nu l-am prigonit !

- Prigonindu-ne pe noi, l-ai prigonit pe El ! - îi răspunse un glas pe care, acum, îl recunoștea, desigur, și se adresa gândurilor lui.

- Dar mi-am răscumpărat fapta propovăduind cuvântul Lui și înmulțind numărul vostru ! - se apără Saul, pentru ca, deodată, să nu-și mai ascundă mândria: Cuvântul meu înverșunat a făcut tot atâta cât blândețea apostolilor pe care-i caut ! Eu am propovăduit departe, fără teamă de Lege, ceea ce ei propovăduiesc aici necârtind împotriva ei !

- Dacă ai făcut așa, bine ai făcut și te vom lua printre noi, îi răspunse glasul; caută-mă în preajma templului și te voi duce la ei; acum, uite că s-a împlinit vremea și vin alții...

Saul deslușì cu greu că glasul era al aceluiași pământean cu care vorbise mai înainte și nu venea din mormântul celui cu țeasta crăpată. Deslușì, doar când un alt glas, care-i trezea altfel de amintiri se năpusti asupra lui:

- Mântuiește-mă Dumnezeule după mare mila ta și după

mărimea îndurării tale ! - trezi în el reflexele slujbașului de altă dată glasul lui Schammai, care parcă ordona cuvintele rugăciunii: Mântuiește-mă pe mine și sufletul meu pocăit, iar puterea Ta va fi mai mare și neînduplecarea Ta mai temută de semenii mei !...

- Barnaba, își aminti Saul de numele omului care-i vorbise, ce spune ăsta nu e credința Nazarineanului; Nazarineanul n-a amenințat și n-a blestemat. Apostolii lui ce zic ?

-Temeți-vă de puterea Învățătorului nostru așa cum vă temeți de puterea lui Dumnezeu ! - striga Schammai împingând în față o făptură bătrână, cunoscută și ea lui Saul - iată, fratele Lui este episcopul nostru care ne poruncește ascultarea întrutocmai a Legii și îndeplinirea poruncilor date din vechime neamului lui Israel; pentru că numai Legea, Legea este cea care ne scapă de pedeapsă...

- Cei care l-au cunoscut pe Nazarinean ce zic ? - insistă Saul către Barnaba -Eu îi știu pe ăștia !

- Caută-mă la templu, ți-am spus; acolo e predica liberă, vino să predici împreună cu mine.

- Aici nu e liberă ?

- Ai să vezi; dacă rămâi, ai să vezi. Eu mă duc.

Urmărind îndepărtarea lui Barnaba și intrarea lui pe poarta pe care, cândva, chiar îl scosese pe cel care odihnea în mormântul din preajmă, Saul văzu în turnul de piatră gărzile schimbându-se, iar jos, în față, apărând patrulele pe care el le comandase cândva. Era falanga lui Alexandru, cei din subordinea sa în vremurile când se simțea stăpân pe cetate și credea că Sarah poate fi a lui și numai a lui. Printre ei, trezindu-le încremenirea în semn de respect, apăru pentru o clipă subțirea siluetă autoritară a unui om cu gesturi sigure. Din depărtare, Saul bănui privirile oțelii, ale unor ochi alungiți, ca de femeie. Glasul lui Schammai începu și mai puternic rostirea în fața mormântului:

- Ștefane, tu, al cărui martiriu m-a adus în fața Lui, a Mântuitorului, pe calea cea dreaptă a credinței; tu știi că Legea

este cea pe care noi, cu toții, o ținem deasupra capetelor noastre, în frunte cu Iacov, învățătorul nostru de azi și fratele Învățătorului nostru dintotdeauna... Ștefane, tu care ești acum alături de Învățător...

Când îndreptă din nou ochii spre poartă, silueta lui Nathaniel dispăruse. Glasul lui Schammai, însă, continua cu tonul agresiv care făcea din rugăciune un fel de comandă sau amenințare:

-... Că mântuirea promisă de El atârnă deasupra capetelor noastre laolaltă cu Legea lui Moise !...

„Tot ei, tot ei sunt cei puternici; tot ei mânuiesc binele și răul; tot ei !“ - își mai spuse Saul cu mintea sa limpede, după care simți cum i se tulbură din nou, i se tulbură crunt în revolta unei dorințe de-a răsturna totul și de a se răzbuna pe toate. Începu din nou să nu înțelelagă dacă vorbea cu cel căruia îi zdrelise țesta sa cu cel bărbos care se numea Barnaba; privirea i se întunecă și se lăsă purtat de femeie spre un loc mai retras, având mereu impresia că trupul ei gol se află purtat pe o tavă ca o ofrandă de preț.

-Te vor vinde, îi spuse, căci ăștia n-au nimic sfânt; te vor vinde și vor cumpăra cu tine puterea cea rea asupra împărăției lumii... Și, deodată îi răbufni toată revolta orbindu-l: N-am să-i las; n-am să-i las să te vândă !

În fața ochilor săi orbiți, se legăna când tava cu trupul gol al fetii lui Ionathan, când chipul prelung, cu țesta plesnită, al lui Ștefan. Și, o lumină albă, ca o patimă devoratoare, îl făcea să-și lipească fruntea de pământ, într-un gest suprem al căinței, cum i se întâmplase și acolo, pe drumul Damascului când i se arătase dinainte culmea munților Hebron.

- Am să chem toată cetatea - gemea el - ca să te salvez !... Și nu știai căreia dintre vedenii se adresa, căreia dintre vedenii îi promitea, în fața căreia dintre vedenii se lega să facă aceasta. Pentru că, dinaintea privirilor sale oarbe, se legăna și tava cu trupul fetei și spărtura țestei lui Ștefan. Dar acestea se topeau și începea revelația.

-Văd, văd prea bine ! - striga el fără să spună ce anume. Femeia-i ținea capul în poala ei ștergându-i sudorile reci:

- Cetatea asta este rea, iar oamenii ei și mai răi ! N-am să te las să intri în ea; n-am să te las ! - îi șoptea ea apărându-l și făcându-l să tacă în legătură cu gândul său de a salva ceva sau pe cineva.

Iar el nu mai vedea nimic în jur decât lumina aceea puternică. Și simțea cum Cuvântul coboară asupra lui liniștindu-l și făcându-l înțelept.

6

Vorbindu-i Teclăi despre misiunea de dragoste pe care o căpătase, o lăsă acolo, pe malul râului Cedron, iar el îl trecu muindu-și îndelung picioarele. Îi făcu apoi și ei semn să treacă, dar ea nu voi, nu voi în nici un chip, rămânând acolo, peste râu, ca o stană care-i amintea adevărul asupra a ceea ce i s-a arătat. „El mi s-a arătat", își spuse, așa cum își spunea ori de câte ori simțea nevoia să creadă mai mult în cele ce avea de propovăduit, în cele ce avea de adus la cunoștința acestei lumi. Și se desprinse de urmărirea privirilor cu care Tecla își îndeplinea destinul de ființă născută în pânda deșertului. Porțile zidului de răsărit al cetății i se deschideau larg, iar el parcă intra într-un alai urmându-l pe Cel călare pe asin. „E Pavel, cel care poartă mai departe Cuvântul Domnului, răsunau niște glasuri din cer rostindu-i astfel numele. Cetatea renăștea în ceasul dimineții adunând, în latura aceasta care înconjura marele templu, toată mulțimea de neajutorați laolaltă cu fețele atotputernice, fiecare în căutarea unui sprijin dumnezeiesc pentru fapta sau nefapta sa. Iar, pe lângă acest sprijin dumnezeiesc, sau, până la el, cele lumești se înfățișau sub formă ceva mai concretă: de zvon, de bârfă, de bănuială sau de informație adevărată în legătură cu stăpânirea lumii acesteia și cum se înfățișa ea în depărtata Romă. Privind zidurile mohorâte și nepăsătoare care închideau grădinile casei marelui preot, Saul își află singura cale de-a lega cele întâmplate cu

ani în urmă. Erau veștile despre Roma. Erau comentariile șoptite sau bârfite sau furnizate cu satisfacție, despre faptele împăratului care nu mai era doar principe, adică primul între demnitari și comandanți, nu mai dorea să fie doar imperator militar, adică suprem al armatei prin care domina totul și mare preot care oficiază totul, ci urmărea să-și repună și coroana de rege-tiran, prin care să fie recunoscut drept stăpân al tuturor averilor din imperiu.

Răscoalele romane, toate luptele care convulsionaseră cu secole înainte cetatea și Latiumul întru aflarea unor căi de îmbogățire a mai multor cetățeni, dându-le prin senat, adunări și magistraturi, cuvânt și putere în treburile publice și drepturi neștirbite în averile particulare, erau acum încălcate, iar puterile se strânseseră din nou, treptat, spre o singură pereche de mâini. Tot ce se adunase a fi cod de legi al cetății guvernând prin logica publică, se topea spre dominația militară a celui care comanda războaiele și slujea în fața zeilor altarele armatei. Se spulberau magistraturile care împărțeau puterea între potentați, dând bogaților dreptul de a-și cumpăra puterea și puternicilor dreptul de a se îmbogăți. Acum, sub ochii unui împărat pofticios, averile tuturor trăiau amenințarea de a trece în slujba si posesia lui, iar comanda lui militară devenea tiranie civilă asupra țării. Pofta unuia singur domina imperiul pe toate întinderile sale semețe, iar trimișii lui cereau ca în templele tuturor credințelor să i se înalțe statuia de mare zeu. Templul lui Solomon, cel în jurul căruia dimineața de zi senină aducea aprozi cu vase fumegânde de tămâie alături milogilor cu buboaie mirosind a puroi, preoți în odăjdii scumpe printre trențele cerșetorilor, saduchei îngâmfați laolaltă cu minți speriate căutând pocăirea, leviți întăriți în Lege și profeți propovăduind credințe noi întru salvarea sufletelor - templul acesta mare acoperind tabernacolul pietrelor sfinte, nu mai avea zile multe până ce ar fi trebuit să ridice în mijlocul lui un nou viței de aur cu chipul urât și lărăreț al lui Caius Caesar Caligula.

Luând cunoștință, călătorul umil care-și ascundea chipul în burnuzul de om al deșertului, descifra mișcările de autoritate supraveghetoare ale soldaților imperiali din turnul Antonia, ale cărui creneluri mărgineau latura templului prelungindu-i spațiile sacre cu piețele și curțile lui de închisoare și cazarmă; dar, prin mișcarea mulțimii ce-și căuta loc de afaceri, de trândăveală, de cerșetorie sau de rugăciune, știa să descopere mișcarea mai discretă a celor pe care el îi comandase cândva. Erau oamenii pe care-i împânzea Nathaniel spre liniștea cetății. La unii dintre ei, fără să-și explice cum, Saul simțea că exista și ordinul de a-l căuta, a-l descoperi și a-l urmări pe el. Și înverșunarea de a striga toate cele aflate în revelațiile sale, îi crescu ca o satisfacție a înfruntării. A înfruntării cu cetatea aceasta aflată în mâna lui Nathaniel, prin rostirea liberă a tot ce crede și tot ce a văzut el luminat de Cuvânt. Demostrând oamenilor că numai dragostea îi poate feri de ura pe care noul împărat o răspândește.

7

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Filon din Alexandria-"OPERA OMNIA" - V :

„... Caligula dezlănțui o mare prigoană împotriva tuturor popoarelor și mai cu seamă împotriva evreilor. Ura de care el era însuflețit contra acestui neam îl împinse a ocupa și prelua toate lăcașurile de închinare pe care evreii la aveau în cetăți și, începând cu acela din Alexandria, el le umplu cu statuile sale. Fiind că, făcându-se a permite altora să-i ridice statui, și le punea, de fapt, el însuși. In fine, el schimbă acel Templu atât de celebru din Ierusalim, care până atunci fusese inviolabil, considerat întotdeauna un azil sacru, într-un templu cu numele său, având intenția să-l facă a se numi Templul Tânărului Jupiter... „

Iosif Flavius -"ANTICHITĂȚI IUDAICE" -cartea 18 cap 9 :

„... Întâmplându-se în Alexandria o foarte mare ceartă între evrei și greci, ei trimiseră din ambele părți câte trei deputați la

Caius (Caligula) dintre care erau șefi Filon (zis "din Alexandria") și, respectiv, Apion. Apion îi acuză pe evrei de mai multe lucruri, mai ales de acela că, nefiind pe atunci niciun loc pe toată întinderea imperiului roman unde să nu se zidească temple și altare în onoarea împăratului și unde acesta să nu fie cinstit precum un zeu, evreii erau singurii care refuzau a-i da această onoare. Când Filon se pregătea a răspunde pentru evrei, Caius îi porunci a se retrage și se umplu de mânie în contra lui, astfel că, de nu ar fi ascultat cu grăbire porunca, el ar fi fost, fără îndoială, ucis. Atunci Filon, întorcându-se către evreii care-l însoțeau, le zise: Acum, noi trebuie să sperăm mai mult decât întotdeauna, fiindcă împăratul fiind atât de pornit împotriva noastră, Dumnezeu nu va întârzia de a ne arăta îngăduința sa... „

Pubius Cornelius Tacitus:"ANNALES" -cartea a VI-a:

„Cam în aceeași vreme, C. Caesar (Caligula), care-și însoțise bunicul când a plecat la Capri, a primit de soție pe Claudia, fiica lui M. Silanus; Caligula își ascundea sufletul de fiară sub o prefăcută modestie și nu scosese nici o vorbă nici la osândirea mamei sale, nici a fraților săi. Orice înfățișare ar fi luat Tiberius în fiecare zi, o lua și el, rostind aproape aceleași cuvinte. De atunci s-a răspândit frumoasa reflecție a retorului Passienus: "Nicicând n-a existat un rob mai bun și un stăpân mai rău". Puterea lui Macro crescuse considerabil. Acesta căutase zi de zi cu tot dinadinsul să-i intre în grațiile lui C. Caesar (Caligula), cultivate de altfel întotdeauna. După moartea Claudiei, care, după cum am arătat, fusese măritată cu Caligula, Macro își împinsese soția - pe Ennia - să-l ademenească pe tânăr prin farmecele dragostei și să-l subjuge prin încheierea căsătoriei. Caligula, pentru a dobândi domnia nu refuză nimic, căci, cu toate că era fire pătimașă, totuși își însușise școala prefăcătoriei, învățată în preajma bunicului său. Tiberius îi făcu mustrări lui Macro, care s-a exprimat nu prin vorbe enigmatice cu două înțelesuri, ci (a spus deschis) că el îl părăsește pe cel

care apune și că acum îl privește pe cel care răsare. Având întâmplător o discuție cu C. Caesar (Caligula), care îl luase în derâdere pe L. Sylla, Tiberius i-a prorocit acestuia că va avea toate cusururile lui Sylla, în schimb nici una din virtuțile lui. În același timp, Tiberius îl îmbrățișă pe cel mai mic dintre nepoții săi și, vărsând multe lacrimi pe când pe celălalt îl privea întunecat, spuse: „Tu îl vei ucide pe acesta, iar pe tine un altul“... Charicles îi dădu asigurări lui Macro că Tiberius e pe ducă și nu va mai trăi mai mult de două zile.

Numaidecât, în urma unor convorbiri între cei prezenți, fură trimise însărcinări prin ștafete la delegați și la armate. În ziua a șaptesprezecea, înaintea calendelor lui Aprilie, întrerupându-i-se suflarea, s-a crezut că Tiberius și-a împlinit ursita lui de muritor. Și, în timp ce lumea în mare număr alerga în întâmpinarea lui C. Caesar (Caligula) ca să-i facă cuvenitele urări pentru începutul noii domnii, deodată se dădu de veste că lui Tiberius i-a revenit graiul și privirile și că strigă la sclavi să-i pregătească numaidecât masa pentru a-și întrema puterile. Din această pricină, toată lumea a intrat în panică; toți au început să se împrăștie prin toate părțile care încotro; fiecare luase o prefăcută înfățișare jalnică sau a celui care habar n-are (ce se întâmplă); Caesar (Caligula), mut de buimăceală după nădejdea cea mai mare, aștepta acum cea mai cumplită pedeapsă. În schimb, Macro, fără să se piardă cu firea, dădu poruncă ca bătrânul să fie înăbușit, aruncându-se asupra lui un morman de haine și ca toată lumea să plece din pragul odăii. În felul acesta și-a sfârșit Tiberius zilele în al șaptezeci și nouălea an al vieții sale.

Caius Suetonius Tranquillus -”DE VITA CAESARUM”-
CAIUS CAESAR CALIGULA:

„... Porecla de Caligula a căpătat-o din glumele de tabără, fiindcă era crescut între soldați, cu îmbrăcăminte și încălțăminte de simplu soldat. Felul acesta de educație i-a atras dragostea și trecerea în fața soldaților atât de mult, că la moartea lui

Augustus singură prezența lui a potolit legiunile răzvrătite și înfuriate la culme. Ele nu se liniștiră decât când văzură că din cauza primejdiei vreunei răscoale era să fie luat pentru a fi dus într-un oraș vecin. Atunci soldații, regretând, îi opriră trăsura și-l rugară să le ierte supărarea pricinuită. A întovărășit pe tatăl său în expediția din Syria. La întoarcere a locuit mai întâi la mama sa, apoi, când aceasta a fost exilată, a rămas la Livia Augusta, străbunica sa, la moartea căreia a ținut în fața rostrelor discursul funebru, fiind îmbrăcat încă în toga de adoloescent. Apoi s-a mutat la Antonia, bunica sa. La vârsta de 21 de ani a fost chemat de Tiberius la Caprea și în aceeași zi a îmbrăcat toga de bărbat și și-a ras barba, fără ceremonialul care se făcuse fraților săi în aceeași împrejurare. Ispitit de unii, care prin diferite chipuri îl ațâțau să-și arate vreo nemulțumire, el nu s-a manifestat astfel niciodată. De asemenea uita neajunsurile făcute alor săi, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, iar cele de care suferea el însuși le ascundea cu disimulare neîntrecută. Se purta cu atât de mare supunere față de bunicul și față de cei din jurul lui, încât pe drept s-a spus că n-a existat un servitor mai bun și un stăpân mai rău decât el. Totuși, nu-și putea stăpâni natura lui sălbatecă și înclinată spre viciu, căci lua parte cu plăcere la pedepsele și chinurile celor condamnați și, îmbrăcat în haine lungi și cu perucă pe cap, vizita noaptea casele de perdiție și locurile infamate. Îi plăceau foarte mult spectacolele cu cântece și dans, pe care Tiberius le îngăduia cu ușurință, în nădejdea că ar putea prin ele să-i îmblânzească sufletul lui crud. Înțelept, bătrânul îl cunoscuse destul de bine și adesea zicea că nepotul său Caius trăiește pentru nenorocirea lui și a tuturor, crește ca o viperă pentru poporul roman, ca un Phaeton, pentru tot pământul. Nu trecu mult și luă în căsătorie pe Iulia Claudilla, fiica lui Marcus Silanus, unul din cei mai de seamă nobili romani. Numit augur în locul fratelui său Drusus, înainte de a intra în funcție, ca o încercare a devotamentului și a caracterului lui, fu ridicat la pontificat de către Tiberius care, singur și lipsit de alte ajutoare,

căci pe Sejanus îl suspecta și chiar l-a înlăturat în curând, îl ridica încetul cu încetul pe Caius, în vederea succesiunii. Pentru a se asigura și mai mult de acesta, Caius, murindu-i fiica Iunia din naștere, amăgi pe Ennia Naevia, soția lui Macronius, care era atunci comandantul cohortelor praetoriene, promițându-i că se va căsători cu ea, dacă va fi împărat. Întări această promisiune prin jurământ și printr-un act scris cu mâna lui.

Prin Naevia câștiga pe Macronius care, după cum spun unii, l-a otrăvit pe Tiberius. Pe când împăratul era pe moarte, Caius porunci să i se smulgă inelul din deget și fiindcă muribundul părea a nu-l ceda, să i se pună o pernă pe față. Chiar el l-a strâns de gât cu mâinile lui, iar pe un libert, care țipase în fața acestei atrocități, l-a pus imediat pe cruce. Aceasta nu e departe de adevăr, fiindcă, după cum spun unii autori, însuși Caius mărturisea mai târziu că, deși n-a săvârșit crima, dar a cugetat-o singur. Se lăuda necontenit, ca să-și arate pietatea filială și să răzbune pe mama și pe frații săi, că a intrat cu un pumnal în mână în dormitorul lui Tiberius, care dormea, și, cuprins de milă, a azvârlit pumnalul și s-a retras. Nici Tiberius, deși îl simțise, n-a îndrăznit să-l acuze sau să-l urmărească. Inventă pe lângă acestea un gen de spectacol nou și nemaiauzit. Uni Baise cu Puteoli printr-un pod de aproape trei mii șase sute de pași, construit din bărci de transport așezate una lângă alta pe două rânduri și fixate în ancore, așternute pe deasupra cu pământ, drumul acesta asemuindu-se aproape cu Via Appia.

Pe acest pod merse ducându-se și întorcându-se două zile una după alta; prima zi, calare pe un cal împodobit cu lucruri scumpe, pe cap cu o coroană de stejar, înarmat cu secure, cu un scut mic și sabie și îmbrăcat cu hlamidă aurită, iar a doua zi în haine de conducător de care, la un car înhămat cu doi cai vestiți, ținând în față pe micul Darius, un copil din ostaticii parților, escortat de o trupă de praetorieni și de o mulțime de care ale prietenilor. Pe cât știu, mulți au socotit că a clădit acest pod ca să-l întrecă pe Xerxes, care nu fără să fie admirat clădise un pod peste strâmtoarea cea mai îngustă a

Hellespontului. După alții, Caius l-ar fi clădit ca să sperie prin faima unei opere gigantice Germania și Britania, împotriva cărora pregătea un război. Dar, pe când era copil, am auzit pe bunicul meu spunând că pricina construirii podului a ieșit din interiorul palatului, fiindcă astrologul Thrasyllus, văzând pe Tiberius îngrijorat de succesor și mai înclinat către adevăratul său nepot, ar fi spus că atunci va fi Caius împărat, când va merge călare pe apa golfului Baise.

Până aici s-a povestit ca despre un principe. Cele ce urmează sunt de povestit ca despre un monstru: după ce-și luase o mulțime de nume (căci se numea Piosul, Fiul taberelor, Părintele armatei, Caesar cel bun și mare), când a auzit din întâmplare pe regii care veniseră la Roma, discutând la masă asupra nobleței neamului lor, deodată exclamă:"Nu e decât un șef, un singur rege" Și nu lipsi mult să ia diadema și să schimbe forma principatului cu cea a regalității. Dar spunându-i-se că el a depășit măreția prinților și a regilor, a început să-și atribuie o majestate divină. Porunci să se aducă din Grecia statuile divinităților celor mai strălucite prin măreția cu care au fost făcute și respectul de care se bucurau, între care a lui Jupiter Olimpianul, cerând să li se taie capul pentru a fi înlocuit cu al lui. Prelungi o parte din palat până la Forum, iar templul lui Castor și Polux îl transfomă în vestibul. Aici se așeza adesea la mijloc între statuile celor doi frați zei și se înfățișa vizitatorilor ca să i se închine. Unii îl salutau cu numele lui Jupiter Latialis. Institui un templu special pentru divinizarea lui, cu preoți și cu jrtfe din cele mai căutate. În templu era o statuie a lui de aur, făcută în mărime naturală, pe care o îmbrăca în fiecare zi ca pe el.

Cei mai bogați cetățeni ocupau rând pe rând demnitatea de preot fie prin intrigi, fie prin licitație cu sume foarte mari. Victimele (jertfelor) erau cocostârci, dropii, găinuși de Numidia, bibilici, fazani, din care se sacrifica în fiecare zi câte o altă speță. Noaptea, invita cu stăruință luna, când aceasta era plină și strălucitoare, să vină în brațele lui și în patul lui.

Ziua vorbea în secret cu Jupiter Capitolinul, șoptindu-i la ureche, când mai tare, când mai încet, cu și fără ceartă, căci s-a auzit vocea lui care amenința:

- Ori mă ridici tu pe mine, ori eu pe tine. Până ce, după cum spunea el, rugat și invitat de zeu să se ducă și să locuiască la el, a unit Palatinul cu Capitoliul pritr-un pod ce trecea pe deasupra templului lui Augustus. Ba, ca să fie și mai aproape, puse temelia unui nou palat pe terasa Capitoliului. Trimise pe un tribun militar de ucise pe fratele său Tiberius prin surprindere. De asemenea sili pe socrul său Silanus să se sinucidă, tăindu-și gâtul cu un brici de ras. Motiva aceste două omoruri spunând că socrul său nu l-ar fi întovărășit pe mare, când aceasta era mai furioasă, și că ar fi rămas pe uscat ca să pună mâna pe Roma, dacă i s-ar fi întâmplat lui vreo nenorocire pe mare; iar despre fratele său spunea că ar fi luat un antidot greșit, spre a se apăra de o eventuală otrăvire. În realitate, Silanus voise să evite răul de mare și greutatea călătoriei pe apă, iar Tiberius folosise un medicament, pentru a combate o tuse rebelă și care se agravase.

Pe Claudius, unchiul său după tată, nu-l lăsă în viață decât din dispreț. Întreținu legături imorale cu toate surorile lui. Se crede că pe sora sa Drosila o batjocorise când era încă minor și că ar fi fost prins în flagrant delict de bunica lor Antonia, care îi crescuse pe amândoi. O luă de la fostul consul Lucius Cassius Longinus, cu care era căsătorită și o consideră în public ca pe soția sa legitimă. O dată fiind bolnav o institui ca moștenitoare a onorurilor lui și ale imperiului. Când ea muri, dădu un decret prin care era pedepsit cu moartea cine ar fi râs, ar fi făcut baie, ar fi luat masa cu rudele lui, cu soția sau cu copiii. Neputându-și stapâni durerea, plecă pe neașteptate noaptea din Roma, străbătu Campania și se îndreptă prin Syracusa, de unde se înapoie repede, lăsând să-i crească barba și părul. Niciodată după moartea ei, în orice împrejurare cât de importantă, fie că vorbea poporului sau militarilor, nu jura decât pe divinitatea Drusillei.

Pentru surorile celelalte nu avea nici așa de mare dragoste, nici stimă, fiindcă le prostitua cu tovarășii lui de stricăciune. De aceea îi fu foarte ușor ca în procesul lui Aemilius Lepidus să le condamne la moarte ca adultere și părtașe la conspirația împotriva lui. Nu numai că publică declarațiile lor scrise, smulse prin fraudă și corupție, dar consacră și trei săbii lui Marte răzbunătorul pentru moartea lor, adăugând la acestea și o inscripție cu elogiul zeului. Nu e ușor de deosebit dacă a fost mai nerușinat în contractarea căsătoriilor, în anularea ori în păstrarea lor. Porunci ca Livia Orestilla, care se căsătorise cu Caius Piso, chiar în ziua nunții la care el asistase, să fie adusă la el acasă, ca peste câteva zile să o repudieze, iar peste doi ani să o exileze, fiindcă i se părea că în acest timp a reluat raporturile cu primul soț. Alții spun că, fiind de față ca invitat la masa nunții, i-ar fi spus lui Piso, care ședea în fața lui: "Numi stânge soția" și că imediat o luă de la masă cu el, iar a doua zi făcu cunoscut că s-a căsătorit, după exemplul lui Romulus și Augustus. Auzind vorbindu-se despre Lolia Paulina, măritată cu Caius Memmius, fost consul și comandant de armată, că a avut o bunică frumoasă, chemă imediat pe Lolia Paulina din provincie, care veni cu soțul ei. O luă în căsătorie și după puțin timp o goni, interzicându-i de a mai fi soția cuiva. Iubi cu mai multă ardoare și statornicie pe Caesonia, care nu era nici frumoasă, nici tânără, ba chiar mamă a trei fete cu un alt bărbat, dar era o femeie perversă și desfrânată. Adesea o arăta soldaților îmbrăcată în hlamidă, cu scut și cu coif, călărind alături de el. Iar amicilor o arăta chiar goală. Când a născut, o onoră cu titlul de soție, și în aceeași zi se declară soțul ei și tatăl copilului născut. Pe nou-născuta o numi Iulia Drusila. O preumblă pe la toate templele zeităților și o așeză la sânul Minervei, încredințându-i-o s-o hrănească și s-o instruiască. Nu era un indiciu mai puternic că aceasta era din sămânța lui, decât răutatea care i se arătă atât de mult, încât rănea cu degetele ei furioase fața și ochii copiilor cu care se juca.

Cruzimea naturii sale s-a arătat în cel mai înalt grad și prin

altfel de fapte. Fiindcă hrana animalelor sălbatice pregătite pentru jocurile de circ costa foarte mult, a ales dintre condamnați pe cei care trebuiau să fie sfâșiați de fiare. A trecut pe la toate închisorile și fără a ține seama de motivul deținerii cuiva, stând doar în incinta fiecărei închisori, a poruncit să fie aduși de la primul la ultimul deținut pentru a fi sacrificați. Unuia, care făcuse legământ că va lupta în arenă ca gladiator în sănătatea lui, îi ceru să-și țină cuvântul și-l privi în lupta cu sabia, nelăsându-l să plece decât victorios și atunci după multe rugăminți. Pe altul, care jurase că va muri tot pentru aceeași cauză, fiindcă ezita, îl dădu pe mâna unor sclavi care-l purtară încoronat și împodobit cu panglici, prin toate cartierele, amintindu-i jurământul, până îl azvârliră jos de pe o înălțime. Pe mulți cetățeni onorabili, după ce mai întâi i-a stigmatizat cu fierul roșu, i-a condamnat să muncească în mine, sau la întărirea șoselelor, sau să fie sfâșiați de animale sălbatice, sau i-a închis în cuști, unde nu puteau sta decât în patru labe ca animalele, sau i-a tăiat în două cu fierăstrăul. Nu toți erau condamnați pentru motive grave, ci fie că nu se arătaseră mulțumiți de spectacole, fie că nu juraseră pe divinitatea lui. Forță pe părinți să asiste la torturile copiilor. Când unul s-a scuzat că este bolnav, i-a trimis lectica lui. Pe altul l-a chemat imediat la masă, când privea chinurile copilului și prin tot felul de amabilități îl stârnea la râs și glume. Pe administratorul spectacolelor și vânătoarei, bătut în lanțuri câteva zile în șir, în fața lui, nu l-a ucis mai înainte de a simți că-i miroase creierul putrezit. Pe un poet, autor al unei atelane, l-a ars în arena amfiteatrului, din cauza unui vers cu o glumă echivocă. Pe un cavaler roman destinat fiarelor în circ, fiindcă strigase că e nevinovat, l-a chemat la el, i-a tăiat limba și l-a trimis înapoi...,,

8

Preasupus slujitor, eu Nathaniel, informez luminatul Sanhedrim că numitul Saul din Tarsul Ciliciei, fost aprod la curtea marelui preot în urmă cu patru ani, fost slujitor al falangei

și comandant al ei, trecut la secta Nazarinenilor printr-o revelație pe care a propovăduit-o în sinagogile Damascului și în țările nesigure din deșertul Arabiei, a reintrat în cetatea sfântă a Hierosolimei și umblă sub chipul unui păstor nomad din deșerturi propovăduind o credință dușmănoasă, o credință a dragostei între cei neajutorați, a hranei sufletești pentru cei flămânzi și prorocind o nouă Sodomă despre care nu se sfiește a spune că este cetatea Romei, adică cetatea împăraților și stăpânilor care ne pot pedepsi. Cu toate că, după cum spun informatorii noștri nu s-a dezvăluit nimănuia, venind ca un străin care are dreptul să vorbească în sinagogă înfățișându-și credința și modul cum îl înțelege pe Iehova, înclinăm să credem cele spuse în mare taină nouă la întâlnirea pe care o avem rânduită cu înțeleptul Schammai care își duce cu grijă rostul dat în această sectă. Credem, deoarece, din descriere multe asemănări apropie la chip și purtare propovăduitorul venit dintre nomazii deșertului de fostul aprod și slujitor al Sanhedrinului, ceea ce poate să însemne că el a refăcut purtarea învățătorului sectei lor nazarinene care a fost dispărut în deșert nu se știe cât, după care a venit și, în puțină vreme de propovăduire, și-a făcut prozeliții care l-au urmat sfidând ritualurile sfinte și căutând un Dumnezeu care se află pretutindeni și poate fi al tuturor.

Ceea ce l-a făcut să săvârșească păcatul prevestirii dărâmării Templului, al Legii și al riturilor ordinei care dă vieții temeinicie și frică. Acesta vine la fel din deșert, sfidează credința veche scrisă în legi acuzându-i pe credincioși de fățărnicie, le spune oamenilor că fiecare poartă în ei Templul și fiecăruia i se poate arăta oriunde Dumnezeu, sfidează puterea lumească spunând că nimeni nu are a se teme de nimic și că totul trebuie înțeles cu credință și dragoste, așează ironia grecească asupra dogmelor pe care nimeni nu are dreptul să le schimbe și spune că celor săraci le e dată puterea de a vorbi peste cetăți, orașe, porturi și țări în vreme ce dogma sfântă a Legii stă ferecată în tabernacole.

Dragostea așa, prostească, a tuturor pentru toți și ebionismul, cultul sărăciei, sunt la fel, dar și multe din cele spuse de el sună altfel decât le rostea Nazarineanul, cu toate că el spune că de la acela le-a aflat și că acela i le transmite, ceea ce creează tulburare în secta pe care strădania luminatului Sanhedrin a ajuns să o aducă oarecum pe calea Legii celei drepte întru neîndepărtarea de la dogmatica scripturilor. Dacă acest om va începe să facă și alte minuni, atunci ne va fi o piedică și mai mare întru întărirea la secta nazarinenilor a unei căpetenii cum este bătrânul Iacov care respectă laolaltă cu noi Templul și Legea, putând fi manevrat ușor prin grija celor pe care îi știm în slujba cea dreaptă. Întru limpezirea persoanei care poate fi acest propovăitor care observă diferențele și tună împotriva lui Iacov, notăm datele principale ale celui care a slujit în falangă în vremea marelui preot Ionatan: Născut la anul 5518 de la Facere în Tarsul Ciliciei, i s-a dat numele de Saul, tatăl său trăgându-se din tribul lui Beniamin dintr-o familie de loc din Gischela, deci galileeni ca și Nazarineanul. După spusele lui, erau farisei, având cetățenie romană căpătată încă de bunicul său care a ajutat armatele lui Pompei la anii 5445. Totuși, acest amănunt cu cetățenia romană, duce și la cealaltă bănuială cum că numitul Saul nu ar fi fost iudeu și s-ar fi circumcis doar fiindcă voia, în ambițiile lui, să se poată căsători cu fata marelui preot intrând în familiile noastre preaputernice. Acest lucru pe care-l spuneau cei cu care se întrecea în dobândirea slujbelor care cer devoțiune nu poate fi sigur din pricina invidiei acelora, tot așa cum cele spuse de el în legătură cu neamul de farisei, iarăși poate cere cercetări mai amănunțite. Faptul care ne interesează pe noi este nesupunerea minții sale și gândurile ascunse, de peste Lege, pe care le-a nutrit și care i-au răbufnit, lucru explicabil prin amestecul de greci, traci, armeni, iudei și alte neamuri care se adună cu obiceiurile lor în Tars încă de pe vremea lui Augustus care i-a adus înflorirea și a așezat în el ostași din toate părțile imperiului.

Totuși - și aici apare încă odată îndoiala pentru că tatăl său

a păstrat Legea care-i tot una pentru toate triburile iudee și l-a dat la rabini pentru învățătura talmudică, întâi la sinagogile din Tars iar apoi trimițându-l pentru această învățătură întru preaslăvirea Legii, chiar în cetatea sfântă a templului lui Solomon, la prea învățatul Gamaliel, unul dintre cei mai adânci cunoscători ai scripturii sfinte care, la rându-i, a avut cuvintele cele mai bune pentru învățătura talmudică a discipolului său și pentru dreapta sa credință, punând temei pentru primirea lui printre aprozii casei marelui preot. Dacă adăugăm la aceasta că sora lui din Ierusalim este de dreaptă credință și păstrătoare a tradiției, înseamnă că Marele Sanhedrin nu s-a înșelat când l-a considerat printre cei aleși a-l sluji și că alte vorbe au fost invidii, el fiind un fiu credincios al neamului și un bun învățăcel al Legii. Dar și bănuielile aruncate de către cei care i-au fost potrivnici își au, de asemenea, partea lor de adevăr de vreme ce, pe drumul Damascului, când era trimis cu scrisori de împuternicire pentru a distruge erezia, el a putut avea vedenia aceea lepădându-se de credința în Lege și de păzirea ei. Informațiile noastre primite de la Damasc spun că acest om pregătit în dreaptă credință de către tatăl său pentru a fi rabin și a descifra numai înțelesurile pe care scriptura le are pentru poporul ales al lui Dumnezeu și numai pentru el, a început deodată să predice cuvântul Nazarineanului, spunând ba că acela i s-a arătat și l-a învățăt ce trebuie să facă, ba că a aflat toate gândurile Nazarineanului de la prozeliții aceluia pe care i-a torturat punându-i să spună tot ce aveau în minte. Așa că, în loc să combată aceste idei ale lor pe care le-a aflat, a început să le propovăduiască spunând că le știe chiar de la Nazarinean care, arătându-i-se lui, înseamnă că nu a murit, că e viu și se arată unora dintre discipoli. De aici vine pericolul mare pe care el îl prezintă făcându-i pe oameni să creadă că Nazarineanul într- adevăr trăiește și că i s-a arătat lui fiindcă este fiu al unei familii care se trage tot din Galileea.

Guvernatorul din Damasc al regelui din Petra a vrut să-l piardă când eu, Nathaniel, șeful falangei, i-am cerut pedeapsă

pentru trădarea lui Saul, dar acesta făcuse atât de mulți prozeliți în Damasc încât au fost numeroși și au avut puterea să-l salveze, așa că el a rămas să predice mai departe ideea sa că Nazarineanul numit Iisus este Hristosul și Mesia, cel pe care l-au proorocit scripturile; și nu a putut fi prins trecând în Auranitida din provincia Hauranului unde, sub regele Hareth, arabii l-au alungat pe Irod. Unii spun că s-a salvat de mai multe ori arătând că este cetățean al Romei de la care și regele Hareth a luat investitura, alții că își fascinează prozeliții care-l iubesc, îl ascund și îl salvează. Acum, după ce a petrecut atâta vreme în pustie, de unde și Nazarineanul s-a întors făcând minuni și câștigându-și credincioși în atât de puține săptămâni, se spune că a dobândit și el inițierea acelor minuni cu care vrea să răstoarne Templul. Acestea fiind datele despre Saul din Tars, aflăm o asemănare între el și nomadul venit din pustiurile Auranitidei care predică în jurul templului despre iertarea păcatelor prin ridicarea Nazarineanului pe cruce. Dar este și o deosebire întrucât, în vreme ce acela prezicea cutremurarea cetății sfinte a Hierosolimei, predicatorul nomad de acum, vorbește despre cutremurarea Romei, amenințare care ar putea să trezească furia centuriilor romane ce nu suportă răzvrătirea. Față de această deosebire, însă asemănările pe care le găsim în descrierea celor care l-au văzut trebuie luate în seamă.

Astfel, descrierea informatorilor ne-a atras atenția că și acest om venit din deșert are, ca și Saul cel pe care l-au avut în subordine, un trup scund, cu umeri lați și un cap mic cu o chelie care-l face să pară mai bătrân decât este în realitate și, de asemenea, nasul acvilin dar numai dintr-o parte, din partea cealaltă fiind puțin strâmbat, cu sprîncenele unindu-se deasupra, fața palidă, barba foarte deasă și o aplecare a trupului fie din șiretenie, fie din politețe, care-l face plăcut, cu toate că nu este deloc frumos. Așa că, informând cinstit luminatul Sanhedrin, ne facem datoria să spunem și ce se crede de o parte și ce se crede de alta și ce se aseamănă și ce nu, pentru

ca nici să nu împărtășim și nici să nu respingem vreo idee, ca niște cinstiți ochi și cinstite urechi ce sântem în slujba ce ne-a fost încredințată. Iar dacă este vreo asemănare, este, iar dacă nu, nu, așa cum se va considera că trebuie. Din cele ce propovăduiește străinul - lucruri care pot să fie combătute întru apărarea învățăturii Legii, dar pot la fel de bine să fie folosite întru impunerea ei pe alte căi, informăm următoarele:El spune că iubirea poate ține loc de toate celelalte ale lumii aducând mântuirea și, prin asta, nu mai crede în mântuire prin respectarea Legii. În acest fel, el spune că de pravile și de ritualuri au nevoie doar cei fățarnici, care nu cred cu adevărat în Dumnezeu, în vreme ce credința adevărată nu mai cere ritualuri ci numai dragoste și pace. El spune că toți profeții au căutat îmbunarea omenirii și că Nazarineanul, prin așezarea lui pe cruce, a adus iertarea păcatelor tuturor așa că, acum, este nevoie ca oamenii să se iubească spălându-se de păcate. Iubirea, după el, este a tuturor, ca și sărăcia, așa că, prin asta, n-ar mai exista credința noastră de popor ales, urmând să ne amestecăm cu toții în această iubire și să mâncăm laolaltă, unde fiecare aduce ce are și nu mai există nici un ritual al mâncării poruncite de Iehova poporului său pentru că, zice el, săracii mănâncă ce au, nu ce li se poruncește prin Lege. În legătură cu această mâncare, el s- a arătat supărat că oamenii sectei nu mai mănâncă laolaltă ca înainte de venirea lui Iacov în fruntea lor și spune că ceea ce era mai folositor credinței erau mesele comune și averile puse la un loc. Despre legăturile între oameni, el nu recunoaște nici triburi, nici neamuri ci spune că toți se înrudesc prin Dumnezeu făcătorul, că numai puternicii îi despart pe oameni după poftele lor și dogmele pe care le țin, în timp ce sufletele simple sunt unite prin nevoia lor simplă de dragoste. Din asta, el trage învățătura unei legături universale care va deveni mai puternică decât puterea stăpânilor.

El spune că oamenii, așa cum s-au amestecat astăzi în omenire, au nevoie de o credință unică și simplă care să-i

unească și să-i mântuiască și li-l propovăduiește pe Nazarinean care s-a jertfit pentru ei și, astfel, le-au fost iertate păcatele tuturor celor care cred într-însul. Religiile care supun acum omenirea, el spune că nu mai sunt pe măsura omului cu simțirea de astăzi, om care nu mai vrea doar să fie amenințat și supus la lucruri interzise; dogmele, spune el, sunt învechite iar ritualurile nu pot aduce mântuirea sufletelor, ele îi despart pe oameni în caste și triburi, în loc să-i unească. De asta, el crede în religia apropierii între oameni, a înțelegerii necazurilor celor nevoiași și nu a ordinelor celor puternici, în religia care dă speranțe egale și celor săraci și celor bogați. El zice „Închipuiți-vă cum poate fi viața în mântuire și veți fi mai fericiți decât dacă veți căuta în legi opreliști și în despărțire rostul neamurilor". Iar, după el, salvarea nu mai vine prin Lege de vreme ce a venit prin Nazarinean despre care el spune că este într-adevăr Hristosul, adică Mesia cel prevestit.

În felul acesta, el predică alături de cuvântul acelora care au fost discipolii Nazarineanului, dar se depărtează de cumințenia lor față de Lege. Pentru că cei ce se numesc Apostoli îndeamnă doar la dragoste și la trai smerit, în vreme ce el se vrea învățător de lucruri noi vorbind despre Hristosul dar și despre un Antihrisos care aduce rău și care poate fi descoperit în obiceiurile și orânduielile vieții pe care el vrea să o schimbe cu ajutorul săracilor, atrăgând fariseii și neținând seama de puterea saducheilor nici de ceea ce au moștenit ei prin Lege, în așa fel încât chiar a spus că nu în cărți trebuie crezut ci în dragoste, fiind că dragostea vine de la Dumnezeu iară cărțile, oricât de sfinte, tot de oameni sunt scrise și fac oamenii fanatici fără credință adevărată, așa cum le-a spus și Nazarineanul. Acestea predicând, el chiar a întrebat de ce înțeleptul Iacov, zis Olbiam, zis Hegesip, care stă toată ziua în genunchi în templu rugându-se pentru iertarea păcatelor, se roagă numai pentru iertarea poporului lui Israel, când fratele său, Nazarineanul, și-a jertfit trupul pe cruce pentru toți și pentru dragostea tuturor.

Acestea sunt lucrurile pe care el le predică în numele Nazarineanului zicând că, tot așa cum acela într-un timp foarte scurt a putut face toate acele minuni care i-au adus credincioși, tot așa și el a putut afla întreaga învățătură în revelația pe care a avut-o; pentru că învățătura e scrisă în speranțele tuturor celor care caută alinare în dragostea față de toți semenii. Prin asta, el se dovedește dușman al Legii, dar poate fi tot atât de bine și un înnoitor al ei; prin asta el duce mai departe cuvântul proorocirilor neamului lui Israel, dar se și dezice de legile care cer seminției să nu se amestece cu altele; prin vedenia lui, el întărește ce spun ceilalți, care i-au fost discipoli apropiați și se numesc martori ai Nazarineanului, dar și schimbă predica lor trimițând-o spre universalitatea celor care-l cred. Așadar, este ceva nou și deosebit, dar în același timp și un pericol, exact cum a fost și Saul din Tars al cărui tată s-a dovedit apropiat Templului prin învățătura pe care a dat-o fiului său și prin înrudirea cu preoți devotați din neamul lui Benianim, de loc din Galileea. Și, dacă după unii, Saul din Tars nu a fost evreu ci s-a circumcis doar ca să ajungă în familia marelui preot, atunci tatăl său nu i-a dat învățătura Legii, dar dacă, așa cum spune el, a fost evreu fariseu din tribul lui Beneamin, atunci mintea lui se manifestă după amestecul acela al învățăturilor tuturor neamurilor care s-au strâns în Tarsul Ciliciei de când această cetate a prins a se mări, adică se manifestă fără să țină seama de îngrădirile Legii și de ritualul cel sfânt. Iar predicatorul acesta, care umblă ca un păstor nomad din deșerturi, scund la trup, chelit de păr pe creștet și cu ochii ascunși sub sprâncene stufoase, tot împotriva Legii și a ritualului cel sfânt propovăduiește mântuirea prin dragoste și prin Hristosul care a venit prin Nazarinean, așa că poate fi chiar el.

Pentru că se află și asemănări de chip și asemănări de idei răzvrătite care ar trebui sau combătute sau folosite. Iar, dacă aceste asemănări se vor dovedi a fi adevărate, atunci e el, iar dacă nu, nu. Noi, slugi preacredincioase ale Sanhedrinului

celor înțelepți ne facem datoria să informăm și dacă se va crede că da, atunci va fi da, iar dacă se va crede altfel, așa va fi. Pentru că puterea lui de convingere este mare și unii informatori au mărturisit cinstit că, uneori au simțit că îi prinde și pe ei, fapt pentru care m-am grăbit să-i trimit la Templu, să plătească să fie rași în cap și scăldați lângă pridvorul lui Solomon și curățați de păcatul de a fi înclinat urechea către acel propovăduitor. Astfel i-am iertat considerând că au înclinat-o doar din misiunea meseriei ce ni s-a încredințat, ca să tragă această ureche cele ce informăm aici. Si, dacă acestea vor fi de folos stăpânilor mei, eu voi fi bucuros să-mi primesc răsplata; iar dacă nu, nu...

DOCUMENTE LAMURITOARE Hegesip - „COMENTARII“ - din fragmentele păstrate în Eusebios din Cesareea - „HISTORIA ECCLESIASTICA“:

„... Iacov, fratele Domnului Iisus, supranumit “dreptul”, fu însărcinat de apostoli cu conducerea bisericei (...) El a intrat singur în sanctuar și nu era îmbrăcat cu haine de lână, ci de in. Intrând astfel în Templu el se ruga în genunchi pentru păcatele poporului și era atât de sârguincios la rugăciune încât genunchii săi se învârtoșară ca pielea unei cămile (...) Doctorii Legii și fariseii se tulburară zicând că era primejdie ca tot poporul să creadă (în învățătura nazarinenilor). Adunându-se, deci, ei ziseră lui Iacov: „te rugăm de a opri poporul care este mințit de ideea că Iisus este Hristosul. Convinge, deci, pe toți cei ce vin în această cetate la ziua Paștilor, de a avea față de Iisus simțăminte normale ca față de toți oamenii. Noi avem toți încredere în tine și-ți dăm această mărturisire cu tot poporul că ești drept și că nu cauți înșelăciune în fața oamenilor (...) Suie-te, așadar, sus pe Templu ca să poți fi văzut și auzit de tot poporul care a venit aicea din toate triburile și chiar din țările barbare pentru ținerea sărbătorii“ (...) Doctorii Legii și fariseii, punându-l, deci, pe înălțimea Templului, îi strigară drepturile...„

9

Când, adus de Baranaba, ajunse față-n față cu Simon-Petru, Saul, cu trupul său mic, se simți apasat de-o putere blândă și molcomă, iar tot㠠atmosfera aceea neclară din jur, cu șușoteli, ascunzișuri și priviri spioane, cu mișcări ascunse, îndepărtări furișee și prezența unui aer neprietenos, dispăru. Ii văzu trăsăturile mari, pietroase, năpădite de barba îngrijit ondulată și palmele grele care odihneau împaciuitoare în atârnarea lor pe lângă trup. Si, mai ales privirea; privirea pe care mai mult i-o adresa decât îl privea, o privire cu care mai mult il intâmpina, dar nu-l cerceta, o privire care îl primea în liniștea ei.

- Ești mâniat, sau nemulțumit - Spuse tot așa, adică fără să-l întrebe sau fără să-l iscodească, ci mulțumindu-se cu constatarea, pentru ca abia apoi să-l mângâie: de ce te mânii ?... Ai venit, fii binevenit ! Cine vrea să stea, să stea; cine se mai teme, însă, nu-l poți opri să plece.

Fără să înțeleagă prea bine despre ce era vorba, neatent la mișcarea oamenilor din jur, veneticul se simțea învăluit de bunătatea, căldura și calmul aceluia, așa ca-i mtărturisi fără nici un ascunziș și faptul ce-l constata și vanitatea pe care i-o trezea:

- Sunt unii care mă urmăresc așa cum i-am urmărit și eu pe alții cândva, dar nu știu că eu îi las sau chiar îi atrag să facă asta pentru că, de mă vor urmări, vor înțelege dragostea mea și vor trece la credință precum am trecut și eu.

- Cei care te urmaresc, o vor face oricum. Ai cunoscut pericolul venind aici, nu ?

- Prea bine. Dar am venit, botezat fiind de Anania la Damasc, ca sa am și miruirea ta. Apoi sunt gata sa mor, cum a fost gata El.

- El a murit pentru noi. Pe tine te vor ei murind; cei de care te-ai rupt. Eu cunosc cum te-ai rupt; te cred și te voi mirui; dar unii se tem sa nu aduci prigoana asupra noastra.

- Nu-i voi aduce asupra niciunuia dintre voi ! Voi lupta eu

cu ei !

- Eu nu vorbesc de cei care te urmăresc; eu vorbesc despre cei dintre noi care s-au înfiorat la amintirea ta și n-au vrut să te vadă. Despre frații noștri îți vorbeam. Mai ales grecii, fiindca Stefan era diaconul lor.

- Sunt frați care nu vor să mă vadă ? - Atunci, pesemne, Saul pricepu acest lucru. Pentru că celălalt citi în ochii săi tulburarea și se-nfiora îngrijorându-se pentru el.

- Eu nu mă îndoiesc - îl asigură - și nici nu mă feresc să stau cu tine; până la urmă or sâ te creadă. Dar înțelege-i așa cum sunt: Se vor apropia când te vor cunoaște; uite: Schammai, care te-a comandat pe tine, a fost mai puternic, mai aspru și mai îndelungă vreme asupritor decât tine; iar acum stă alături de Iacov, fratele Mântuitorului și se roagă împreună cu el iubindu-ne crezul.

- Schammai ! - nu se putu abține măruntul venetic de a protesta - Scammai e... Schammai e perfid, e... Doar eu am lucrat sub el !...

- Pai vezi ! - vorbi neocolit Simon-Petru - Vezi !... Tu ai protestat auzind de Schammai, cum unii o fac auzind de tine !... Dar noi, asta am deprins: Salvarea-ntru Domnul prin pocăirea păcatelor !

Nesimțind nevoia să se ascundă ci, dimpotrivă, puterea blândă a celui la care venise ca un venetic ce era, fâcându-l să se simtă bine în sinceritate, Saul întrebă trist:

- Deci sunt frați care nu vor să mă vadă ?

- Sunt, - răspunse drept Simon-Petru.

- Și sunt alții care vor să mă vadă prea mult, să știe tot ce fac, nu ?

- Sunt și din aceia, cred; noi nu ne ferim de oameni, noi le vorbim tuturora pentru că tuturora trebuie să le aducem iertarea păcatelor.

- Deci unii mă iscodesc, alții se feresc de mine, iar Schammai e fratele vostru - conchise Saul cu un gând pe care nu mai avea îndemnul să-l exprime.

- Trebuie să-i înțelegi, răspunse Petru fără să cumpănească; ai venit după atâta timp și aici, la Ierusalim, nu există decât amintirea ta de atunci.

- Eu l-am ascultat și, acum, îl cunosc - se simți obligat Barnaba să intervină - oricine poate simți că sufletul lui a primit Duhul și că Duhtul rodește în el. Omul ăsta eo lumină, o spun toți cei care l-au ascultat. O spun și eu care sunt chiar dintre grecii lui Stefan.

- Atunci o vor spune și ceilalți, care încă se mai feresc; o vor spune, veni glasul împăciuitor dar convins al celui pe care Nazarineanul îl avusese atât de aproape.

Iar Saul se trezi iscodindu-l pe omul acela simplu și deschis ca un munte ce n-are nici ce ascunde nici cum se clatina, ca să discearnă de ce alesese Mesia tocmai pe unul ca el; și .întrebă cu înțeles:

- Toți ceilalți ? -

- Toți; toți câți își vor da seama ca Barnaba; toți cărora le vei prilejui să-și dea seama - răspunse bărbatul acela încrezător, parcă îndemnându-l. Iar Saul simți aceasta.

- Simoane-Petre - îi spuse el - eu am venit la voi, care i-ați fost cei mai apropiați lui Iisus, ca să aflu din gura voastră tot ce se știe despre El și apoi să-mbin cu ce mi-a arătat EI mie. La voi am venit, care sunteți mai aproape de El decât fratele lui lumesc, frate ce nu l-a însoțit pe Fiul Domnului ca voi, prin lumea aceasta, n-a crezut ca voi a fi chiar Mesia; și n-am venit deloc la Schammai pe care nu-l voi pune niciodată pe aproape de voi, fiind cel mai de departe de El, cel mai potrivnic unui credincios ca voi ! - nu se abținu el, ba chiar dovedi sinceritatea de frate tocmai rostind ce credea mai mult.

- Nimeni nu e departe, de vreme ce s-a apropiat - își arătă Simon-Petru neclintirea. Nimeni nu poate fi mai aproape sau mai departe, ci poate fi numai cu El sau fără El !

- Stiu unii care sunt fără El, deși vor fi cu El...

Dar insinuarea lui Saul nu-și facu loc pe lângă neclintirea blândă a pescarului obișnuit să nu se oprească din lopătat.

- Dacă vor să fie, atunci sunt; pentru că El, nu doar primește pe oricine vine, dar are brațele deschise spre toți oamenii !

Era atât de sigur, de categoric în calmul lui, încât Saul nu mai făcu altceva decât să pomenească numele care-l obseda:

- Schammai, de exemplu...

- Știu - îi spuse Petru fără să fie nevoie să i se explice - ai îndoieli fiindcă a fost un păcătos mare; tot așa cum și el poate avea îndoieli, fiindcă ai fost și tu un păcătos. Dar toți am fost păcătoși și toți căutăm iertarea păcatelor prin Învățătorul nostru: El este cel care a spus că doctorul nu are nevoie să vină la cel sănătos. Trebuie să, ne obișnuim cu gândul ăsta, dacă ne simțim frați și dacă vrem numai dragoste !

-A spus El asta ? L-ai auzit pe El învățându-vă asta ? - nu se abținu Saul de la a striga bucuros, nepăsându-i că va trezi mirare de vreme ce omul cu care vorbea nu arăta nici urmă de a fi bănuitor - frate, e lucrul cel mai însemnat, care deschide tot ce știm noi spre toți oamenii !... De la El ai auzit asta ?

- Tot ce știu e învățătură de la El ! - veni răspunsul - Și nu avem a ne îndoi de nimeni, fiindcă sufletul oricui vine la El !

Atunci, incurajat, Saul își dezvălui adevărata întrebare. Intrebarea care-l frământa ca om pe care unii îl urmăreau iar alții refuzau să-l întâlnească:

- Ai, într-adevăr, o credință, de piatră, Simone; iartă-mi mintea mea care caută o credință din gânduri și întrebări; iartă-mi-o și spune-mi: Oare, El, El a fost doar dragoste, a fost numai dragoste, ătâta vreme cât L-ai văzut ?... N-a fost și mânios, n-a fost și revoltat, n-a fost și pornire împotriva a ceea ce, fiind strâmb, strâmbă lucrurile vieții acesteia ?... N-a fost ? !

- A fost numai dragoste ! - răspunse Simon Petru privind doar în sinea sa. Si repetă, parcă spre a întări pentru sine însuși: Numai dragoste, chemând pe oricine; pe orice păcătos !

Cu aducerea sa de spate, care, de fapt, la el putea fi numai o ușoară aplecare spre gândurile care-l frământă mereu, il bântuie și-l luminează, Saul se apropie ca și cum ar fi căutat sufletul celuilalt; și, prinzând mâna lui Barnaba drept mărturie,

se simți și îndreptățit și îndatorat să mărturisească sau să proclame adevărul căutării sale:

- De asta am venit aici la voi; asta m-a frământat în toate drumurile mele prin pustie și-n toate popasurile mele printre oamenii care au nevoie de o nouă religie; asta e temerea mea !

- Care anume, sau ce anume ? - întrebă Simon Petru, pe cât de sigur pe ce se afla în sufletul său, pe atât de deschis la ce se afla în sufletul altuia.

- Ce anume ? Asta: teama asta de-a nu face din El un zeu oarecare !

- Un zeu oarecare ?

- Da, se explică patimasul venetic cu vorbe, cu gesturi, cu priviri aprinse: Lumea are nevoie de dragoste, chiar de acea dragoste pe care a propovăduit-o El; și, atunci, e foarte ușor să faci din El un zeu al dragostei așa cum nu există pe altarele templelor din lumea asta.

- Și ce e rău ? - se lumină la acest gând credinciosul Simon Petru.

- Ar fi foarte rău, pentru că El ne-a adus tot, întreaga credință. El crește în noi o întreagă religie a dragostei și nu este numai un zeu printre alții.

- El ne-a descoperit Dumnezeul dragostei și ne-a învățat să-L cunoaștem.

- Nu e deajuns ce spui; El ne-a descoperit dragostea din care este făcut Dumnezeu. Dumnezeirea este dragostea și a venit prin El la noi spre a ne învăța să ajungem cu toții la ea - spuse Saul manifestându-și pentru prima oară încăpățânarea acelui gând mult rumegat de el. Iar Simon Petru, care simți în el teologul, tot pentru prima oara îl întrebă, cu nevoia mai mult de a-l cerceta și nu doar de a-l crede:

- De unde știi tu asta ?

- Din pustiu; de unde am vorbit cu El și numai cu El ! - veni răspunsul apăsat. Vorbeam și ma umpleam de dragoste, pentru că mă umpleam de El.

- Și noi, noi care L-am cunoscut, nu crezi că tot astfel, tot

cu El vorbim și tot cu El ne umplem ?

- Ba da; dar să nu faceți din El doar un zeu pe care cei neînțelegători să vi-l așeze printre alții ! - se apropie și mai mult Saul cu înclinarea aceea perseverentă a frunții sale - Gândindu-mă în anii aceștia la toată minunea adusă de El prin dragostea pe care a propovăduit-o, de asta, numai de asta am simțit nevoia să mă tem și de asta am venit la voi să aflu adevărul. Adevărul Dumnezeirii lui mari și întregi; nu a unui zeu sau prooroc oarecare, cum L-ar vrea cei ce nu cred suficient in El, dar nici nu pot trece peste venirea lui printre oameni, la care voi ați fost martori !... Dupa mintea mea acesta este adevarul; dar am venit sa-l aflu de la voi aici la Ierusalim, unde slujitorii templului vor sa-L cunoasca lumea doar ca pe un prooroc oarecare.

- Ai să-l afli, spuse Petru ca și cum ar fi luat o hotărâre - ai să-l afli negreșit. Numai să ne spui cum ți s-a arătat și ce ți-a dezvăluit ție.

- Am să vă spun; cum să nu vă spun ? ! - se supuse Saul argumentând: Cum să nu vă spun când vreau ca frații să nu se mai fereacă de mine !

- Eu nu mă feresc - precizează Simon Petru. Eu îți stau alături și aștept să ne spui. .

10

Totuși, nici mai târziu ceilalți nu s-au apropiat. Saul a mers la Templu doar între Petru și Barnaba și a îngenuncheat acolo doar alături de ei, rugandu-se impreuna cu ei și primind, astfel confirmarea lor dinaintea tuturor celor care se rugau, ca pe un mir. Târziu, într-un colț bine ales, l-a văzut și pe Iacov prosternat și rostind cuvinte cam fără înțeles. In jurul aceluia se adunau ființe blânde, asemenea lui, bucurându-se de șansa care li se dădea de a rosti orice și oricum, fără a-și supune mintea vreunei gândiri și gura vreunei ordini a cuvintelor. Acestea se amestecau într-un murmur de habotnicie ce se scurgea, se răspândea și se împrăștia ca nisipul, fără noimă și

fără legătură, cu firele nelipindu-se unele de altele ci numai lovindu-se, adunându-se grămadă și răspândindu-se care-ncotro. Printre ele, din când în când, la timpi egali, ca o încăpățânare, glasul gros și răgușit al lui Iacov fâcea să pătrundă, pentru a se ridica deasupra, niște cuvinte amenințătoare despre Lege, despre prooroci și despre poporul ales, singurul căruia Iehova îi arăta poruncile lui. Din când în cand, ca niște stâlpi infipți rar prin masa de vorbe nisipoase care se scurgea aiurea învăluind în bălăceala lor spiritele. Asta îl ameți o vreme pe Saul, văzând coloanele înalte păstrând piatra înnegrită de vremurile care se scurseseră de la Solomon cel înțelept, parcă rotindu-se deasupra lui nemulțumite de turuiala-n care habotnicii transformau înțelepciunile ce-l prevesteau pe Mesia. Le vedea chiar și clătinându-se într-o amenințare care amesteca umbrele Ior cu lumina cerului și spațiile văzduhului cu ecoul care venea dinspre zidurile tocite, la fel de bătrâne. Si simți nevoia să vorbească.

- Ești fratele Invățătorului nostru Iisus și vii din Nazaret ca și El, nu-i așa ? - îl întrebă parcă spre a-l aduce mai pe pământ pe omul opac și total opus harismei dumnezeiești.

Iar Iacov mormăi ceva tot despre Lege și despre salvarea prin ea; în așa fel încât, in ciuda înfățișarii sale mai mature dată de inceputul calviției și de obirazul ars de vânturile pustiei, Saul își dezvălui impulsivitatea tinereții care încă-l mai stăpânea: Dar fratele tău, Invățătorul nostru, s-a sacrificat tocmai ca să avem salvarea prin El și nu prin Lege !... Prin El, prin jertfirea Sa pe cruce; n-a spus așa ? - ceru la fel de agresiv mărturia lui Simon Petru.

- Așa a spus ! - confirmă fără echivoc Simon Petru; sau, chiar se grăbi a confirma, ca unul care, pățit fiind la a treia cantare a cocoșilor, nu mai vroia să aibă îndoieli sau deziceri.

- Eu... Legea, nu... Nu ! Legea e Legea ! - mormăi Iacov până își aminti ceva important din ce-l învățasera să spună: El, pentru îndeplinirea Legi și a celor așteptate prin ea, a venit !

- El a venit ca să ne facă să gândim împreună, obștea de

credincioși ai Lui, ca să alegem singuri cuvântul cel drept ! - proclamă Saul cu satisfacție și înverșunare- Asta a facut: A trezit gândirea cea adevarată la oamenii orbiți de fiara din ei ! Ne-a chemat pe toți la dragostea Lui !... Adevărat, Simoane ?

- Adevărat ! - răspunse Simon Petru cunoscându-i acum gândirea teologică ce-i întărea credința.

- Si a făcut să se împlinească Legea ! - nu se lăsă nici Iacov.

Mulțimea se strângea în jurul lor cu fețe curioase, cu ochi iscoditori, cu ochi înțelegători, cu priviri intrigate sau priviri încântate de cele ce auzea. Frații mai vechi, obișnuiți cu vorbele ucenicilor; căutau către Simon Petru atenți ca să vadă ce trebuiau sa împărtășească și ce nu; oamenii de rând căutau spre fariseii cei cunoscuți prin jurul templului ca și cum, fără îngăduința lor le-ar fi fost mgi greu să aleagă. Unele dintre priviri, mai puțin dar mai perseverent ațintite, se îndreptau spre obrazul uscat de ascet încăpățânat al bătrânului Iacov. Si, parcă la insistențele acestora, Saul îl văzu atunci cum aparea, pe Schammai. Da Schammai, neiertatorul lui comandant la falangele secrete care vegheau orice răsculare contra poruncilor Legii pedepsind crunt ereziile. Il văzu pe Schammai cum își întinde bărbia sa agresivă ordonându-i ceva. Iar Iacov se și grăbi să-și facă datoria:

- Da - răspunse el dovedindu-se a fi fost învățat să-și ridice cuvântul deasupra altora -fratele meu Iisus a venit prooroc la noi, la poporul lui Abraham pentru că nouă ni l-a hărăzit Cerul ca prooroc. Așa că noi așezăm numele Lui laolaltă cu numele celorlalți prooroci și, supunându-ne Legii, vom primi mântuirea. Așa că și tu, străine, ar trebui să fii mai supus !

- Eu sunt supus Dumnezeului dragostei aduse de Mesia !

- Cine nu e supus, cine nu e supus ? - se auziră deodată glasuri pe care, întrerupt din vorbă, Saul le știa la fel de bine ca și cum le-ar fi comandat el. Iar Iacov, cu întreaga autoritate a bătrâneții proclamă:

- Cine nu se supune Legii din acest Templu nu este nici cu adevărat frate cu noi, pentru că mântuirea pe care ne-a adus-o

Iisus, prin Lege ne-a adus-o !

- Și Legea l-a ridicat pe El pe cruce ! - simți Saul nevoia să se împotrivească văzând că tocmai cei care fuseseră cu privirile atente spre gestul pe care-l va face fratele Nazarineanului, erau și cei care, intrând în mulțime, intrebau acum amenințător, cu aceași amenințare ca și pe vremea când el conducea o asemenea falangă:

- Cine nu e supus, cine nu e supus ? !

- Toți suntem supuși, toți suntem supuși și toți ne purtăm credințele noastre în supunere, pentru că numai așa vom dăinui ca poporul ales, dintre proorocii căruia s-a ridicat fratele meu Iisus ! - le răspunse Iacov cu gest de apărător al turmei.

- Ce-am spus eu ? ! - șopti Saul spre Petru - l-au pus pe Iacov sa fie ascultat de cei ce vin la templu, iar Mesia nu va fi Mesia !... Asta vor, ca sa-și pastreze puterea lor prin puterea Legii. Să nu-i lăsăm, Mesia trebuie sa fie Mesia, Simoane !

Dar Simon-Petru nu răspundea decât rugându-se rușinat:

- Iarta-l, Doamne ! E frate cu tine aici, printre noi cei de lut, dar nu știe ce spune !... Iarta-l, dar iarta-ne și pe noi apostolii care ne-am drumețit mereu cu propovaduirea și l-am lasat pe el aici, la templu, vorbind cum nu se cade !...

Auzindu-l cum se ruga, Saul chibzui a-i cruța durerea și rosti vehement spre Iacov:

- Nu cred că ai spus adevaruri nici despre Lege; nici, mai ales, despre legatura ei cu Mântuitorul nostru care este Mesia !... Mie, cu palmele lui încă găurite de cuiele voastre, Mesia mi s-a arătat pe când străbăteam drumul Damascului și mi-a vorbit despre acel adevăr căre nu este totuna cu Legea prigonitoriior Lui !... El mi-a poruncit să ridic alt templu, lăsându-vă curați și netemători prin puterea dragostei; asta mi-a spus să păstrez: Dragostea care face ca templul lui Dumnezeu să fie pretutindeni !

-Tu vrei să dărâmi templul ?

- Nu vreau, așa cum n-a voit nici El ! Sau, vreau în măsura în care a voit si El. Înțelepciunea nu este să dărâmi un templu

ci să ridici unul pe măsura acelei dumnezeiri care este dragostea !

- Dar templul acesta adăpostește scripturi care l-au vestit pe Mesia !

- Dragostea este adevărata sciptură; ea, dragostea, te învață tot ce trebuie să faci bine că să înalți un alt templu, un alt fel de templu ! - Saul rosti aceste cuvinte puternic și tunător ca o poruncă. Sau ca o provocare adresată celor pe care-i simțea strângând tot mai mult cercul în jurul său.

Pentru că îi simțea. Ii simțea cum se adună încet și perseverent dirijați de niște priviri stăpâne care-i domina de undeva, de după ascunzișul, coloanelor sau dintre crenelurile mai apropiate.

Dar, în vremea aceasta, unul dinire cei pe care Saul îl tot vazuse făcându-și loc spre a ajunge la el, ii prinse cotul cu mâna puternică și întrebă, într-o lecție bine învățată:

- Cine este acest om ? ! Cine ești tu, care vrei dărâmarea templului ? !

- Sunt unul care vă cunoaște bine ! Sunt cel care vă știe cel mai bine secretele !

Simbriașul rămase reținut că de un anume respect sau teamă în fața ființei scunde a lui Saul care emana poruncă. Rămase astfel, într-un gest nesigur și lipsit de curaj, până când îi simți apropiindu-se și pe alții de ai săi, îmbrăcați ca și el în cămășile lungi ale străjilor, cu semnele templului lui Solomon pe piept și pe mâneci, cu încheietura mâinii stângi prinsă-n catarame și scurte toiage de lemn greu la brâu.

Dar privirea cu care-i pătrundea Saul în încordarea chipului său neplăcut ca de acvilă, parcă le poruncea tuturor adunându-i, ațâțându-i, cerându-le el să atace, amestecându-le temerea cu provocarea și, peste această temere, în ciuda ei, obligându-i să se apere atacând.

- Cine esti tu care... - reluă cu vocea sperioasă și nesigură primul ajuns; dar Saul i-o luă înainte:

- ...Care vreau dărâmarea Templului, nu ? - rosti el

ameniţător pentru ca, deodată să-şi schimbe tonul dovedindu-şi satisfacţia de a-i încurca: Ei bine, eu nu vreau să dărâm templul, eu vreau numai să ridic de deasupra voastră pânza cortului că să se vadă în ce deşertăciune trăiţi şi ce diavol slujiţi !...

- Cine eşti tu ? - gemu cu un glas mai sigur, de data asta ameninţator, cel pe care Saul îl domina - Cine eşti tu, care...

Simţindu-i pe mai mulţi înconjurându-l şi gata să-l înşface, Saul ajunse la momentul pe care şi-l dorise şi pentru care-i întârâta. Ajunse la clipa pe care şi-o pregătise măcar ca răzbunare pentru cât zbucium trăise-n cetatea asta. Şi, numali când avu plăcerea dea-i vedea gata să-l înşface, numai când se ştiu aproape de bucuria de a le îngheţa gestul cel mai pornit, strigă privind către crenelurile îndepărtate pe care vegheau coifurile romane, pieptarele de piele ale centuriei şi steagul legiunii:

-Sunt cetăţean al Romei şi ştiţi bine că mă cheamă, pe limba ei, Paulus !... Aşa să-mi spuneţi: Paulus !

Rostind acestea, se înălţă între ei spre a le face mai bine văzută neputinţa şi lovi; lovi cu vorba aruncându-le cursa în căre-i prinse fără ca vreunul să-şi poată închipui:

-Sunt cetăţean al Romei şi vă respect templul. Cum puteţi crede că eu l-aş vrea dărâmat ? !... Cine să-l dărâme, dăcă în el se aduce statuia imperatorului Caius Iulius Caligula ? !

Fără zâmbet, fără expresie aproape, citi bine stupoarea de pe feţele celor care, mai- nainte, ar fi fost gata să-l înşface. Şi intâlnind răutateă tâmpă de pe chipul lui Schammai, care se facea a nu fi auzit nimic, foarte liniştit, foarte sincer, spuse mulţimii potolindu-i murmurul:

-Nu, nu vă speriaţi; templul lui Dumnezeu nu se strică de vreme ce este în toate sufletele noastre; Dumnezeu îşi are templul pretutindeni unde este dragoste şi credinţă ! Iar împăratul işi face voia aşezându-şi statuia doar într-un asemenea loc. Propovăduirea mea este să dăm Cezarului ce-i al Cezarul şi, cine vrea, n-are decât să mă lege pentru asta.

Cu nări tremurânde, își înălță victorios nasul său de acvilă, fără a mai căuta spre zidul îndepărtat asupra căruia trona triumfal și nepăsător steagul de metal strălucitor printre flamuri, al legiunii.

Dar pe acea direcție, întâlni expresia derutei agresive cu care, amuțit, Schammai încerca să-și stăpânească tremurul maxilarului împins înainte.

Îl trase pe Petru, care-i apucase brațul cu satisfacție și se apropie de acela:

- Simon-Petru spune ca suntem frați, Scammai ! - zise el ironic, dar vechiul copoi striga ca un ordin:

- Suntem, trebuie sa fim !

- Mai vorbim despre asta... - zise Saul fiindcă nu putea avea dovezi despre conlucrarea lui Schammai cu cei din straja templului și se-ntoarse spre Petru conducându-l intr-o despărțire duioasă: Mulțumesc. Mi-ai stat alături miruind !

11

- Să vii la cina noastră, îi spuse Petru care-i promisese că-l va pune față-n față cu toți ceilalți ucenici; și rosti asta cu glas blând , frățesc, impresionat de ceea ce-l văzuse în stare a spune și a face, adăugând ca o recunoaștere sau o intemeiere a ceea ce auzise de la el: Să vii negreșit, *Pavele* !

-Pavel; da, eu sunt *Pavel* ! - răspunse cu emoție cel ce nu mai era un venetic, văzând cum i se recunoaște acest nume pe care, aici, in cetatea aceasta pe care o parcurgeau impreună, nu îndrăznise să și-l rostească decât în forma sa biblică, acceptată de preoții Legii - Dacă mă numții *Pavel,* așa cum m-au cunoscut toți ca supus al Romei, înseamnă că uitați de Saul, supus al Sanhedrinului, care v-a prigonit și ma recunoașteți frate al vostru !

-Te recunoaștem, sigur că te recunoaștem - răspunse cu blândețea sa înțeleaptă pescarul învăluindu-l cu o privire de încredere, bucuros ca pășeau alaturi - Tu nu mai ești Saul prigonitorul... Și sinceritatea îl obliga să-și dezvăluie tot ce

gândise: Tu ești altceva, Pavele; credința ta cred că vine dintr-o altă parte a învățăturii Lui, cea pe care o pricep oamenii cu carte; noi cei simpli credem, voi explicați credința, poate că aici ne deosebim: tu mergi pe calea școlilor ce le ai, noi pe cea a ascultarii neștirbite, dar pe toți ne lumineaza Duhul, așa ești oricum fratele nostru și vrei tot ceea ce vrem și noi.

- Credința mea vine din suferința Lui; din suferință și înțelepciune - îl asigură proaspăt recunoscutul venetic, cu ochii înflăcărați în care plutea mulțumirea că-și căpătase identitatea tocmai acolo, ca un botez în fața cetății pe care, cândva, încercase s-o cucerească altfel. Și, oprindu-se în dreptul acelorași porti pe care întraseră împreună în cetate, prinse mâna pietroasă a pescarului, dorind să-i simtă sufletul care îți oferea liniște îndemnându-te să te încrezi in el și-n rostul lui pe care i-l randuise Mântuitorul. Apoi, trăgându-l în afara lor, într-acolo de unde putea lua martor mormântul lui Ștefan, îi spuse cu prietenie și credință: Botezul meu, primul meu botez, nu a fost cu apă, a fost cu sângele care a țâșnit din țeasta omului acestuia și care nu se mai poate șterge de pe sufletul meu ! Al doilea botez mi l-a dat Anania căruia glasuri sfinte i-au spus ca sunt in casa lui Iuda de pe Ulița Dreapta din Damasc. Iar, dacă tu mă recunoști drept Pavel și drept frate al tău, se cheamă că și tu mă botezi a treia oară și că-ți rămân legat pe veci în numele Lui, nu-i așa ?

-Așa e ! - consimți Simon-Petru; numele noastre trebuie să fie noi ca și credința pe care o propovăduim; și, dacă El mi-a spus Petru că am credinta adevărată, eu îți voi spune Pavel... Fii binecuvântat, frate, și aibi tu harul de a binecuvânta pe alții !

-Și sufletul tău să fie la fel ! - simti el nevoia de-a-i întoarce vorba frățească - Am să vin negreșit la voi. Acum mă duc. Simt cum ne urmăresc ăștia. N-aș vrea ca ura lor împotrivă-mi să se abată și asupra ta !...

Când se opri să-i privească pe urme, Petru urca de unul singur printre măslinii rari și mișcarea pașilor săi părea plină

de îngândurare.

- Nu obișnuiește să fie singur; pentru tine s-a despărțit de ceilalți ! - veni un glas furișat pe marginea gândurilor lui Pavel.

Iar acesta tresări neplăcut surprins. Și, de data asta, spuse aspru, fără a se feri de ceilalți trecători:

- Schammai, degeaba mă urmărești și mă pândești cu botul tau lung de copoi ! Degeaba, de vreme ce eu spun tuturor ce gândesc; n-ai ce spiona la mine !...

Din reflex, fostul său șef împinse înainte bărbia agresivă și rosti primele vorbe ca un ordin:

- Tu să nu... Să nu... Tu... Nu, tu să nu...- Și, abia după ce-i trecu bâlbâiala care-i era fie pricina, fie efectul agresivității, deveni mai blând, mai prietenos spunând: Să nu crezi că altul nu poate îmbrătișa o credință, la fel cum ai îmbrătișat-o tu !... Petru mă știe bine, iar tu mi-ai vorbit mai-nainte cumsecade; am mers in spatele vostru ca sa va păzesc !

- Vrei să-mi spui acum că-mi ești frate !

- Îți sunt, sigur că-ți sunt ! Îți sunt frate și vreau să te apăr !

- Îmi ești copoi urmăritor și vrei să mă vinzi !

Atunci, la vorbele rele, de crudă respingere, pentru prima data în relațiile lor, Schammai căpătă înfățișare omenească și priviri îndurerate, spunând ca-ntr-un mare chin:

- Știam, știam că ai să-mi arunci vorba asta !

- De unde știai ?

Ochii lui se luminară devenind mai șireti, dar mângâietori:

- Din faptul că și eu... și eu pot să-ți spun ție exact același lucru !

- Același lucru ? !

- Da; gândește-te puțin și-ți vei da seama că așa e; exact așa. De ce te-aș crede eu pe tine că ai ajuns la vorba Nazarineanului și tu nu m-ai crede pe mine ? ! Te-am crezut, te-am și ascultat, știu acum că te numești cu mare drag Pavel și iei asta ca un botez. Dacă-L înțelegi pe Iisus, trebuie să crezi că orice suflet o poate lua pe calea Lui !.:. Sunt de atâta vreme însoțitorul fratelui Său !

- Ei da, tocmai de asta nu cred ! - găsi Pavel răspuns; fu, adică, bucuros să găsească răspuns tocmai când se-ndoia și când era gata să dea crezare vorbelor celuilalt: Tocmai de asta nu cred !

- Tocmai de asta Ștefan ne e martor iar tu trebuie sa crezi ! - se-nfurie celălalt din nou, redevenind stăpânul cu gest autoritar și ordonându-i.

Dar ordonadu-i într-un asemenea fel, adică făcând apel la rațiunea lui, la logica lui, încât nu-l intriga, ci îl punea pe gânduri:

- Să crezi; de ce să nu crezi ? ! Nu e învățătura Lui destul de frumoasă încât să-l poți crede pe orice păcătos în stare s-o înțeleagă ? !

Scund și lat în umeri, tânărul a cărui conformație, ca și chipul, arăta o forță incăpățânată, ezită o clipă în fața celui care-i fusese șef dușmănos și neiertător. Ezită spunând ca pentru sine:

- Da, îmi ești frate; ar trebui să-mi fii frate...

- Și chiar îți sunt ! - tună acela - să știi că-ți sunt, pentru că si eu înțeleg de unde vine mântuirea !

- Ce dilemă ! - zise Pavel amintindu-și de învățăturile sale grecești - într-adevăr, ținând seama de unde venim; fiecare putem să nu avem încredere în celălalt, cu toate că ar trebui să avem !... Ce soartă de convertiți !... Imi vine foarte greu să cred că unul ca tine îmi poate fi frate, cu toate că învățătura noastră trebuie să mă facă să cred așa ceva ! Ce dilemă ! Ce soartă de convertiți !... Ce blestem de a nu ne putea încrede, cu toate că învățătura ne convinge și ne obligă să credem ! - și încercă să se convingă: Da, învățătura noastră spre asta conduce...

- Nîci eu nu te-aș crede, aș avea și eu motiv să nu te cred - rostiră buzele lui Schammai care nu-și schimbaseră mușcătura rea.

Ca și el, însă, Pavel se gândea la ce-i chinuia și-i impresiona propria ființă:

- Și dacă tu-mi ești frate, atunci cine mă urmărește, așa,

peste tot, cu ură ?... Cine ?...

- Cum poți intreba "cine" ? N-ai lucrat acolo ?

- Dar n-au ce afla în plus de la mine; eu tot ce am în mine acum, o spun pe față, tuturor; ăsta mi-e rostul, asta mi-e credința !

Schammai deveni deodata grav; înlelegerea care se stabilise între ei le dăduse încrederea de-a nu se feri să-și vorbească drept:

- Da, dar vrei să le dărâmi templul; de când ai venit aici spui asta. Nu vezi că nici unul dintre ucenicii lui Iisus, în afară de Simon Petru care, în bunătatea lui înțeleaptă îi înțelege pe toți, cu toate gândurile și cu toate nebuniile lor - nu vezi că nici unul nu se apropie de tine ? ! Eu iți apreciez deșteptăciunea cu care i-ai asmuțit astăzi, căci numai așa te vei putea salva. Dar, de când ai venit, le amenințI tot ce au mai puternic și mai din vechime, adică templul !

- Adevărului, nu-ntr-un templu de piatră-i stă puterea, ci în sufletele oamenilor care cred în mântuire, în sufletele care înțeleg deșertăciunea răului și ajung la dragostea pe care ne-a adus-o Hristosul. Dacă ești fratele meu, nu se poate să nu fii convins de asta !

- Da, dar să le bagi statuia imperatorului, pe care ei au făcut toate ocolișurile ca s-o evite, fără să i-o poată spune direct !... I-ai speriat și, fiindca nu se pot atinge de tine ca cetățean al Romei, te vor lovi pe ascuns. Primește-mi prietenia și te voi salva !

- Nu înțelegi că, pentru mine, nu contează construcția din piatră ci numai construcția din suflete ? ! Crezi într-un templu al sufletelor care se află pretutindeni unde sunt oameni, sau nu crezi ? !"

- Cred, cum să nu cred ! - rosti și convingător și cu convingere omul pe al cărui chip apăruseră urmele unei înțelepciuni bătrâne. Sunt teolog ca și tine și i-am citit pe toți profeții, știi asta !... Hai, așează-te aici și crede-ma; sunt doar un om bătrân față de tine și am mai repede nevoie de mântuirea

pe care ne-a adus-o El. Am ajuns la credința asta pe aceeași cale pe care ai ajuns și tu !

- Suntem făcuți pentru ca să încolțească în noi Cuvântul; altfel ne-am mulțumi cu zeii altora !

- Exact, exact; știam c-ai să mă înțelegi ! - se lumină și mai mult la față Schammai, părând acum un țap simpatic și plin de înțelepciune. Eu, îți spun un secret: eram atât de rău și de ursuz când vă eram șef, tocmai pentru că mintea mea, care era mai deșteaptă și-nțelegea mai multe decât a altora, nu se mulțumea cu ceea ce i se spunea sa facă. Credința Nazarineanului, tocmai de asta m-a luminat pentru că lasă fiecăruia minte-nțeleaptă să meargă mai departe. De ce să-i fiu eu, prin dogmă, supus lui Hannah ? !

- Vrei să iei locul marelui preot sau, poate, chiar al lui Hannah ceI bătrân !

- De ce nu ? - se lumină chipul pocit al lui Schammai care prindea acum, de la inteligența expresiei, deosebite urme de lumină - De vreme ce i-am slujit și mi-am dat seama că mintea mea cuprinde mai mult decât a lor, de ce nu ? !...

- Cu sprijinul nazarinenilor; de asta l-ai adus pe Iacov in Ierusalim ! - demonstră și Pavel ca nu uitase vechea meserie de a adulmeca și deduce.

- Cu sprijinul tuturor celor care vor veni la mine... - dezvălui Schammai ascunsele sale ambiții de putere.

12

Printre măslini, acolo, în afara cetății, unde Petru îi spusese să vină la cină, se afla doar Barnaba. Desigur, așteptându-l. Avea figura îngândurată, poate chiar apăsată de tristețe. Pavel nu descifra prea bine dacă erau doar gândurile căutătoare ale unor soluții, sau era implacabilul temerilor care deja îl copleșiseră. În orice caz, grecul îl întâmpina cu ochi triști.

- Știi, cinele s-au cam rărit la noi - ii spuse - nu mai sunt ca-n anii de început. Oamenii mănâncă acasă și, dacă vin, vin numai pentru obiceiul înstăpânit... De multe ori, însă, nici nu

vin.

- Petru mi-a spus mie să vin la cină - se justifică veneticul simțind o neregulă - poate nu vrea să-l mai înfrunt pe Iacov !

- Iacov nu vine la noi; el e frate lumesc, dar nu martor. Petru s-a răzgândit văzând că nu vin ceilalți apostoli... Unii sunt departe propovaduind, alții... nu știu ce sa cred... - spuse grecul cu ochii în pământ, lăsând să i se vadă doar pleoapele.

Ceea ce, la omul care căutase drumul spre pizmașa cetate numai fiindcă aici se aflau ei, apostolii Mântuitorului, trezi o răbufnire neînțelegătoare:

- Petru e piatră; el nu trebuie să se răzgândească ! Am auzit că și Iisus i-a prezis că se va lepăda, iar el, într-adevar, n-a avut tăria și s-a lepădat ! ... Spune-i să nu se lepede și de mine, findcă eu nu aștept până la cel de-al treilea cântat al cocoșilor !

- Nu cred că se leapădă; ai văzut că față de Iacov ți-a dat dreptate - încercă Barnaba o împăcare sau atenuare, îndreptând către el cu sinceritate culoarea măslinie a ochilor săi înțelegători.

Dar asta nu avu puterea să-l împace pe gânditorul hotărât și limpede în lupta sa, care devenise Pavel. Acea jumatate din trăsături care nu-i înfățișau fiumusețea, stăpâni tot chipul său când spuse:

- Fie că se leapădă, fie că se teme de aceia din Sanhedrin care ma urmăresc de moarte, e tot una ! Eu am venit aici cu inima deschisâ și uite că pe nici unul dintre ucenici nu l-am văzut, în afară de el !

- Dar pe el l-ai văzut, în el poți avea încredere - încercă grecul să pună în evidență ceea ce era plăcut, trecând sub tăcere celelalte, care ar fi putut într-adevăr să îndârjească. Însă, nici aceasta nu reuși s-abată convingerea bietului trecător nedorit de nimeni în Hyerosolima cea pe vremuri binevoitoare, azi Ierusalimul pizmaș.

- De când am venit simt forțe care mă înconjoară și mă resping - spuse el în hotărârea de a nu ascunde nici ceea ce simțea, nici adevărul pe care îl gândea... - Da, frate, mă așteptam la asta: Ei, puternicii de la care am plecat, vor să mă

distrugă pe mine pentru că și eu am venit hotărât să le încalc puterea lor. Și nu m-am ferit să simt că Iacov e manipulat de ei !...Dar tocmai frații pe care-i caut, să se ferească de mine !... Se petrece ceva aicea, ceva care nu-mi place deloc și pune în cumpănă inima mea. Ar fi păcat să mă simt rupt de frații pe care-i caut.

- El nu s-ar fi temut; ar fi venit către tine. Simt eu asta după cum te-am auzit vorbind ! - proclamă Barnaba cu chip drept de astă dată, ca a unui om care s-a hotărât ca și el să spună numai ce simte.

Iar gestul lui avu efect mai mare decât vorbele de scuză de mai înainte: Chipul lui Pavel se îmblânzi, barba i se mai înfoie parcă demonstrând trecerea crispării obrazului care o purta, mâna cu prelungi degete frumoase - poate partea cea mai încântătoare a trupului său alături de ochii arzând, străjuiți de o frunte plină de gânduri - făcu un gest de încântată înțelegere:

- Să nu se întâmple și să nu lăsăm să se întâmple, frate ! - tuna el- Dă-ți seama că purtăm în suflete o credință cu care se poate întoarce pe dos această omenire spurcată și se pot face minuni în schimbarea ei !... Depinde de noi dacă o lăsăm din mână sau nu. Ei ar vrea. Ei asta urmăresc ! N-avem voie să dăm înapoi; sa-i spui asta lui Petru și să-i spui că eu de asta am revenit în cetatea de care mi-e silă ! Ca să mă alătur lor și să fim tari și să putem crește învățătura pe care o așteaptă oamenii. Nu ca să se ferească ei de mine lăsând ca Iacov să-I știrbească dumnezeirea. Să-i spui, cu toată mâhnirea mea !... Ai să-i spui ?

Atunci, printre copacii din jur simțiră foșnet de felină și, din ascunzișul frunzelor, Pavel o simți.

-Ferește-te ! Vor să te omoare. Nu trebuia; nu trebuia să vii aici - îi șuieră Tecla apropiindu-se.

13

Informăm înaltul Sanhedrin că s-a găsit o cale prin care pierderea lui Saul din Tars care, de când a urcat în Cetatea Sfântă, își spune numai pe numele său latin de Paulus, pentru

a i se ști cetățenia romană și a nu i se putea face nici un rău de către Legea noastră, să nu aducă supărări din partea armatelor romane. Pentru că, dacă el este iudeu intră sub legea noastră, dar dacă nu, nu. Iar el, știind că poate cere apărare de la soldații legiunii, a făcut crima de a înfrunta slăvitul Templu al lui Solomon cerând un lucru care, nici măcar de scris în acest raport secret nu se poate scrie pentru că, dacă se scrie înseamnă că trebuie să se și facă și, dacă nu, poate, cu ajutorul lui Iehova, că nu. Așa că, luându-se în urmărire toate căile secrete care duc la puterea noastră neștiută asupra sectei Nazarinenilor, am găsit calea ca, printre cei veniți din lumea greacă să aflăm mijlocul pierderii lui folosind spusele înțeleptului Gamaliel care-i desparte pe nazarineni în două: cei răzvrătiți, iudeii din lumea greacă și cei de aici care știu și respectă Legea Templului. Pentru că, învățatul Gamaliel i-a fost și învățător acestui Saul care se numește azi Pavel, dându-i toată știința lui care acum se ridică împotriva noastră. Pentru că, având această știință, învățată bine la școala rabinică, acest Pavel dă alte înțelesuri și face mult mai periculoasă învățătura sectei decât o fac discipolii inițiali ai Nazarineanului care au fost oameni simpli, aleși dintre pescari și nu știu să spună decât ce-au auzit de la acela, în plus lăsând loc pentru toată Legea lui Moise așa cum a fost ea de la început.

Dar Pavel, așa cum a și rostit, vrea să răstoarne întru totul această Lege, aducând alta în baza învățăturii Nazarineanului și a ceea ce mai născocește el cu mintea sa învățată la școala lui Gamaliel dar și a unor greci din Tars, glasul lui fiind de luptă și nu de împăcare ca al Nazarineanului și ajungând mai periculos acum decât cel de răzbunare și răscoală al lui Ion care spăla oamenii de păcate în apa Iordanului. Așa că, respectând ordinul prealuminatului Hannah de a merge după gândul învățatului Gamaliel de a nu distruge această sectă, ci de a căuta să întindem prin ea puterea noastră, am aflat calea de a-i pierde numai pe cei răi și mai nesupuși care vor să o smulgă de sub Lege nemailăsând-o sub influența noastră. Căci,

dacă se va petrece așa, o vom pierde; iar dacă nu, nu și vom rămâne stăpâni folosindu-ne de ea și de întinderea ei întru stăpânirea cât mai multor suflete.

Respectând așadar îndemnul învățatului Gamaliel, trebuie, în același timp, să facem să nu-i ajungă la ureche intențiile noastre, care poate nu i-ar conveni, tocmai pentru ca, numai noi, în numele luminatului Sanhedrin, să rămânem cei care deținem adevărata putere, atât de secretă încât să nu ne-o poată lua nimeni vreodată, împlinind pravila întemeietorilor falangei noastre, de a ști noi tot ce știu și alții și a nu ști nimeni ceea ce trebuie să știm noi. Iar întrucât numitul Saul din Tars este trădător al falangei noastre știindu-i secretele și răzvrătindu-se după ce i le-a învățat, el trebuie pierdut fără ca să se vadă mâna noastră și fără ca să se zguduie încrederea sectelor în ceea ce facem noi ca să le atragem și să fim tari oricare dintre ele ar prinde mai mulți adepți. Căci, dacă nazarinenii vor prinde, în spatele lor noi vom fi, iar dacă alte secte vor prinde, în spatele lor tot noi vom fi îndeplinind voința falangei noastre de a fi noi singurii și adevărații stăpâni pe mințile și sufletele oamenilor care caută credințe, ca și pe ale celor care nu caută și cărora le dăm plăceri. Așa că, am găsit calea care să se pară firească, de a ațâța împotriva celui care acum se denumește Pavel ura acelor nazarineni de limbă grecească din care s-a ales martirul lor Ștefan pe care el l-a omorât cu pietre. Si au fost ațâțați acești iudei-greci să meargă chiar și la șefii lor care au fost ucenicii direcți ai Nazarineanului și să le ceară să-l alunge pe acest venetic lăsându-l în mâinile lor ca să-l răzbune pe Ștefan. Unii dintre aceștia au fost de acord de la bun început neplăcându-le faptul că Pavel din Tars zice că Nazarineanul i s-a arătat și lui după moarte, cum li se arătase numai lor.

Alții, însă, mai ales cei care l-au auzit vorbind în templu și în sinagogile pe care le-a vizitat de când a urcat în cetate, au început a prinde interes pentru el, mai ales că învățătura lui este mai înaltă decât cea a propovăduitorilor nazarinenilor. Însuși Simon Petru, care este cel mai ascultat, s-a arătat foarte

legat de el, intrând și ieșind alături de el pe poarta cetății și ascultându-l în Templu. A trebuit să trimitem grecii la el și să-i facem să-l amenințe cu schisma, ca să-l facă să nu-l mai primească pe venetic alături. Alții dintre ai noștri lucrează la a-i arăta lui Petru că, Nazarineanul, dacă se arată, nu are cum să se arate decât lor, celor care l-au cunoscut, iar dacă nu, atunci nu se arată nimănui, mai ales unui prigonitor cum a fost Pavel pe vremea când se numea Saul și era în slujba Sanhedrinului făcând parte din falangă.

Despre Simon Petru nu putem însă raporta mai multe, cunoscut fiindu-i modul de a privi, a asculta și a nu se rosti cu alte vorbe decât amintindu- le pe cele auzite de urechile lui de la Nazarinean. Am încercat ceva și prin Schammai pentru ca Iacov să se dezică dând pe față minciuna lui Pavel de a fi avut revelația, dar nu este o cale prea folositoare, deoarece e cunoscută înfruntarea dintre nazarinenii greci care protestează și vor altă orânduire și cei pe care i-am lăsat în grija lui Schammai ca să respecte Legea din Templu. Așa că, de data aceasta, grecii urându-l pe Pavel, Schammai s-ar putea să-i ia partea prin care să-și întărească el pozițiile în sectă și nu e bine să-l împiedicăm. Calea e prin greci, care vor să-l ucidă cu pietre lângă mormântul lui Ștefan, cu toate că și unii dintre ei se împotrivesc, cipriotul Barnaba spunând peste tot că Pavel l-a făcut să creadă în tot ce spune, așa că unii dintre greci spun da iar alții nu și trebuie să fim foarte atenți cu cine vorbim pentru ca moartea păcătosului să fie numai de mâinile lor, fără să se simtă vreun amestec al nostru.

Pentru aceasta, avem nevoie a folosi câteva pungi cu bani din tezaur, pentru care cerem dezlegare, bani pe care îi vom trimite pe căile noastre secrete spre a se împărți la mesele nazarinenilor greci liniștindu-le pe femeile văduve cărora ei nu le-au mai dat și care au plâns amintind de averile pe care soții lor le-au adus pentru masa comună, dar care, sărăcind, nu și-a mai găsit locuri și pentru ele. Îmbogățindu-le-o puțin în acest fel, exact cum a căutat Stefan lapidatul atunci când a

fost ales diacon, le vom aminti de el și de nevoia de a-l răzbuna plătindu-i lui Pavel din Tars pedeapsa meritată. În acest fel vom atinge două scopuri în slujba marelui Sanhedrin: vom scăpa de acest renegat dintre noi care, părăsindu-ne, amenință să spună secretele noastre, dar vom reaprinde în sufletele acestor nazarineni greci care nu prea țin seama de Lege, acea străbună parte a ei care se cheamă Legea Talionului. Dacă da, atunci să ni se dea acele pungi pentru care mulțumim slăvitului Sanhedrin; fiindcă nu, nu se poate aici, neavând altă cale.

14

- Am venit aici ca să mă însoțesc cu voi în frumusețea gândului, dar dau peste aceleași ascunzișuri și amenințări ale Sodomelor ! Să știi, frate, că Sodoma nu e numai spurcăciunea, ci și perfidia celor care încurajează spurcăciunea și se folosesc de ea ! Da, frate Chifa, voi n-veți dreptul în nici un fel să vă plecați, pentru că voi trebuie să aduceți curățenia celor lipsiți de vreun interes ascuns ! Știi prea bine că, pentru asta, penrtru această curățenie săracă ce poate fi mai puternică decât orice bogăție necurată, mi s-a arătat Invățătorul nostru și m-a trimis la voi... Tu, care ai spus că ești fratele meu și care ți-ai recunoscut, prin numele nou pe care l-ai căpătat, botezul, ca și mine, nu poți să nu înțelegi că, de asta și numai de asta, Mântuitorul mi s-a arătat mie... Da; așa cum vi s-a arătat și vouă !

Pavel era vehement și profilul său parcă fierăstruia loc pentru cuvintele pe care le spunea; avea ochii aprinși, de mag ce nu-și pierde din priviri steaua, iar buzele lui subțiri, ambițioase, rotunjeau fiecare sunet dându-i înțelesuri mai exacte și mai adânci decât vorba:

- Mi s-a arătat mie !... Da; exact cum vi s-a arătat și vouă: cu fruntea înțepată de spini și palmele sângerânde de pe urma răutății omenești și a sfidării Dumnezeirii; așa mi s-a arătat !

Simon Petru îl privea de la înălțimea trupului său nemișcat, a chipului său nemișcat într-o expresie de ascultare a tuturor

sunetelor lumii și a cuprinderii lor în ceea ce aflase el de la Învățător.

Iar Pavel, tocmai asta voia: voia să-l clintească, voia să-i facă ființa pietroasă și stabilă spre care ridica fruntea sa de om mărunt, să se clatine:

- Poate nu crezi că l-am văzut !... L-am văzut ca și voi. Dovezile sunt scrise în sufletele noastre, în credința noastră, în prelungirea gândurilor Lui prin noi !

- Gândurile lui nu se prelungesc prin noi, așa cum vrem noi; ci numai dăinuie prin noi, așa cum vrea El ! - vorbi din masivitatea sa Simon-Petru atunci când socoti că trebuia neapărat să așeze lucrurile pe locul lor. Și tăcu din nou, cu ochii liniștiți sub sprâncenele frumoase, mai ordonate și mai liniștite, contrastând cu vehemența celor apăsate, îngemănate și stufoase ale lui Pavel. Plutea greoi în tăcerea celui care nu ascultă ce-i spui, ci ascultă rezonanțele din sinea sa a celor ce i le spui.

În tine dăinuie, în mine se prelungește; să fie asta singura noastră deosebire și să avem încredere unul într-altul ca doi care-l slujim pe Același ! - propuse Pavel în aprinderea sa.

Iar faptul că celălalt rămânea nemișcat în tăcere, îl făcea să caute vorbe multe și nenumărate ca să pătrundă prin nemișcarea de piatră a celuilalt.

„Cu asta domină, cu asta transmite credința - își spuse el - cu vorbele puține prin care drămuiește tot ce-a deprins de la Învățător și cu limpezimea obrazului pe care, pesemne, tot de la acela a învățat-o sau a moștenit-o fără să-și dea seama. “

- Ascultă-mă Petre, credința asta în dragoste, alungarea tuturor altor sentimente din suflete și întărirea lor prin umplerea cu cât mai multă dragoste, e cuprinsă în cuvânt de la facerea lumii și până astăzi ! Facerea lumii l-a alcătuit pe om ca ființă; credința în dragoste îi salvează și sufletul ridicându-l peste cel al animalelor. Dumnezeul nostru e blând; nu amenință cu Legea ! De ce-ai oprit-o, de ce-ai oprit acest mers ?

- Trebuie să facem astfel încât Legea să ne ocrotească -

răspunse scurt și încăpățânat apostolul.

- Legea cui ? A celor care l-au răstignit ? !... Despre Lege vorbește Iacov. Iar tu, l-ai lăsat în frunte pe Iacov, cel despre care știi că, chiar de-i e frate de sânge, nu-i este frate de credință. E o invenție a falangei secrete ca să vă înmoaie, asta e !

- Cum adică: te-ai convertit tu, cel mai mare dușman și prigonitor al nostru și n-o să cred în convertirea a însuși fratelui Lui ? !

- Aici îți dau dreptate: așa trebuie să judecăm lucrurile și așa trebuie să-l judecăm pe fiecare. Dar îndoiala tot nu mi-o risipești: Eu cred că tu, Simon Petru, nu vrei să te sacrifici ca El, vrei să plutești, să stai pe valuri înclinându-te după ele. Iar valurile sunt pentru tine Legea. Spune: nu-i așa că te dai după Lege ?

- Mă dau... Petru întâi rosti asta, fără preget, din firea sa cinstită. Iar apoi simți nevoia să și întărească: Dacă știu că astfel pot propovădui mai bine cuvântul Lui, mă dau !... Și, privindu-l drept, mai drept decât s-ar fi așteptat celălalt, recunoscu încă ceva ce făcea parte din concepția pe care, cu toate că nu arăta prin purtarea sa greoaie, se vedea că o are: Cât despre sacrificiu, eu știu de la El însuși că s-a sacrificat pentru noi. El s-a sacrificat cu bună știință, îndeplinind scriptura spre mântuirea noastră. Așa că nu mai e nevoie de alte sacrificii... Și întări: Nu; nu mai e nevoie.

Pavel îl privi altfel, începea să înțeleagă că era nevoie de multă trudă spre a da la o parte ascunzișurile firii lui greoaie, dar că, ceea ce se întipărise în sufletul lui, se întipărise curat, temeinic și cinstit, fără să se mai poată clinti. Din pricina aceasta, pesemne, Mântuitorul, cunoscându-l bine, și-l alesese drept cel dintâi dintre ucenici. Pescarul învățat să tragă fără oprire la lopeți înfruntând furtuna, avea firea făcută spre a ocoli izbiturile ei în plin, avea instinctul de a ocoli primejdia și a se apleca în fața vântului celui mare, ferindu-se; dar mâna lui încordată lopăta neabătut și privirea lui țintea același țărm spre

care era convins că trebuie să ajungă. Ceea ce încolțea în sufletul lui, erai sigur că va rodi - asta văzuse prea bine Iisus alegându-și-l cel mai de speranță dintre ucenici.

Gândindu-se la această deosebire dintre ei, Pavel, cel trăit în toate întrebările și explicațiile tatălui său, ale rabinilor din Tars și ale filosofilor de sub stoa cetății, ale marilor învățați ai Ierusalimului și ale proorocilor tuturor sectelor pe care le ținuse în frâu, simți nevoia să-i spună cu aceeași sinceritate care-l făcea mai duios, umplându-i inima de aleasa curățenie a celei mai cinstite comunicări:

- Am nevoie de tine, Petre, tot așa cum îți vei da seama că și tu ai nevoie de mine. Să fim frați, Petre, și să ne unim numele botezului nostru întru gloria învățăturii Lui pe pământ !... Am stat în pustie mult și am gândit mult, până când, în tot ce știam și-n tot ce gândeam s-a făcut un gol care avea nevoie să fie umplut cu cele ce știi tu de la El. Vreau măsura lui pământească așa cum se spune și în scriptură că „după măsura oamenilor măsura îngerul". E singura măsură pe care o putem pipăi, Petre. Iar eu, îți mărturisesc, am nevoie de tine pentru ca măsura cu care judecăm lucrurile să fie adevărată; să fie măsura oamenilor pe măsura ideii Lui dumnezeiești. Prin asta, tu poți să mă împaci cu toți !

15

Petru, Pavel, Iacov și Barnaba se-ntâlnira-n marginea cetății pentru a merge-mpreună și in vazul tuturor pe toate ulițele ce se-ntindeau de acolo până la treptele templului.

De la trepte cotiră, coborând alte uliție spre partea unde se afla sinagoga devenită lăcaș al nazarinenilor.

Petru călca puternic înaintând ca un om vrednic aplecat asupra rostului său; Iacov, cu figura habotnică, părea nesigur și derutat de lipsa lui Schammai; Barnaba era sincer bucuros și, din când în când, prinzând cu dragoste brațul lui Pavel îi zâmbea deschis, ca și cum i-ar fi spus: „vezi, a fost să fiebine; Petru la-ndreptat pe Iacov !". Numai acesta, mergând alăturea

lor, simțea o amenințare care-l făcea să privească în jur suspicios; cu acel sentiment de a bănui pericolul pe care i-l transmisese, în fervoarea sălbatecă a instinctelor ei, Tecla.

Se așezară în mijlocul oamenilor, dar el păstră același gest reflex de-a căuta să nu aibă pe nimeni în spate. Și se lipi de perete. Mai târziu se liniști, spunându-și că se afla în locul unde altă dată intra sau ca spion, ca să-i studieze și să le audă riturile, sau comandându-și garda care lega și biciuia bietele ființe nedumerite.

In timpul acesta, cu modul său bolavănos, rostogolind fraze scurte, mai mult apeluri și îndemnuri, Petru vorbea ca să-l prezinte oamenilor. Vorbea numindu-l pe el "frate întru sfințenie, curățenie și cumințenie față de Domnul"; și apăsa pe această „cumințenie" uitându-se la Iacov care, alături, aproba automat dând ritmic din capul său cu părul ciufulit. La un moment dat, când crezu de cuviință și prinse momentul, se ridică în picioare și își făcu misiunea rostind ceea ce, pesemne, învățase dinainte, dar și măturisitor precum Petru:

-Vă amintesc ceea ce Fratele meu a spus: "Este mai lesne să treacă cerul și pământul decât să cadă o singură frântură de slovă din Lege"... Așa a spus, fiindcă El a venit să vă mântuiască, iar mântuirea stă în păstrarea Legii; fiindcă Legea vine de la Moise, iar venirea Lui tot de la Moise a fost vestită prin proorocii neamului căruia singur i-a fost dată Legea ca să se mântuiască prin ea și prin venirea celui carele astăzi toți știm că a fost Mesia, din neamul lui David care l-a proorocit spunând cu glasul psalmilor... Iar Mesia a fost Iisus !

Pavel tresări. Își aminti, de pe vremea când iscodea și cerceta ca să-și facă raportul în fața Sanhedrinuiui, o poveste cu trecerea Nazarineanului prin satul lui în care nimeni inafara de Maria n-a vrut să creadă în cele ce spunea, nici frații dintre care făcea parte și Iacov, adica acest Iacov și-a respins atunci fratele. Ceea ce l-a făcut pe Nazarinean să spună că nici un prooroc nu este bine primit în țara sa. De atunci s-a dezis Iisus de ai săi, spunând ucenicilor că mama ta și frații tăi sunt doar

aceia care Îi ascultă cuvântul și-l împlinesc.

Se gândi la asta deducând cum Schammai îl găsise pe Iacov tocmai spre a avea un om docil, care să amestece vorbe despre Hristosul-Mesia cu porunci neclintite pentru păstrarea Legii care nu mai erau doar tablele lui Moise, ci multe ambiții pământești ale corifeilor. Exact cum era și aceea a lui Schammai de a ajunge printre ei, chiar cu ajutorul nazarinenilor fața de care, in felul lui, era sincer, dupa cum putuse constata Pavel: In felul lui, adica pentru sperantele sufletului lui dornic de putere și nu incapabil de a se dărui cu dragoste pentru a ajunge la aceasta... Dacă Iacov asculta acum de Petru, nu era rău !

Liniștit astfel, Saul se gândea la toate astea cu blândețe. Știa, adică pricepuse că, pentru triumful credinței lor, pentru oamenii care trebuiau aduși la ea, nu avea cum face altfel decât primindu-l pe fiecare cum era. Înțelegea acum marea toleranță a lui Petru, pentru frăție cu toți, înțelegere cu toți, după măsura sufletului iertător al pescarului.

Și, așa cum îi promisese lui Petru, hotărî sa se-nțeleagă cu toți, căutand a le înțelege adevărata ființă. Pentru că nici una pe lumea asta nu se aseamănă cu alta, fiecare are de la Dumnezeu sufletul ei anume, dar toate aceste suflete deosebite și anume, trebuie unite prin dragostea care le va apropia, le va trezi grija pentru aproapele, va alunga fiara din ele și, prin iertare, o va aduce mai aproape de dumnezeire.

In clipa aceea, învățând iertarea, nu-i mai păsă de nimic și simțindu-se deasupra oricărei amenințări, întâlni privirile Teclei care pândise pesemne pe urmele lor și ajunsese tiptil aici, iar acum se amesteca prin mulțime... Își dădea seama cum, în toate aceste zile, fiindcă-i urmărise dușmanii, dar îi și ascultase toate cuvintele adresate altora, ea-și incepea ucenicia deprinzând să gândeasca și înțelegându-l mai bine.

Incurajat astfel, glasul său începu să se audă acolo-n sinagoga nazarinenilor din Ierusalim:

-... Toți se vor convinge ca Tu ai fost Cel uns: Hristosul ! - proclamă el deslipindu-se de peretele care îl apăra și venind

fără teamă în mijlocul oamenilor - Toți se vor convinge, așa cum suntem noi convinși astăzi, iar locul Lui va fi știut de toți că este acolo, la dreapta Tatălui !... Da - cuprinse glasul lui puterea mângâietoare a celui care se simțea îndatorat să facă lumină deasupra celor pe care-i iubește - adevăr vă spun vouă: Căci dacă tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, iar dragoste nu am, nimic nu sunt ! Si de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește !... Omul a fost făcut pentru curățenie și s-a coborât în mocirlă; el trebuie să reînvie așa cum a fost făcut. Pentru ștergerea acestor păcate ale noastre ale tuturor, Hristosul s-a sacrificat răstignit pe cruce. Dacă-i înțelegem dragostea suntem salvați și vom renaște înfrângând păcatele de care el ne-a izbăvit... Venind la voi, eu am învățat iertarea !

Vorbea infocat, cu-nflăcărare și cu inspirația pe care-o simțea venindu-i de Sus. Dar acolo, jos, zarurile fusesera aruncate. Porunca uciderii lui era pecetluita, cu toate că lui nu-i mai păsa; și, tocmai de asta, vorbea cu mai mare-nfocare:

- ...Chiar dacă L-am cunoscut sau nu L-am cunoscut pe Hristos după trup, îl putem cunoaște după dragostea care nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Prin ea îl, avem pe El Mântuitor și învățătura Lui mântuire. Pentru că dragostea nu gândește răul și nu cade niciodată !...Amin.

Atunci o văzu pe Tecla sărind ca o fiară. Aruncându-și broboada în fața unuia din dreapta.

-Ferește că vrea să te omoare ! - strigă ea acoperind, cu propriu-i trup fierbinte, trupul lui nepregatit.

Împins de ea prin mulțime, Pavel văzu un cuțit mișcat de cel care se străduia să-și îndepărteze broboada de pe față. Și, întâlni chipul aceluia: Chip rău, ieșind de sub broboada Teclăi ca de sub giulgiu, pentru a-l împroșca și a-l scuipa cu ură:

-Tu vorbești de dragoste ? Tu care l-ai ucis pe Ștefan ?... Ticălosule !

Cu puterea ei de fiară încordată, Tecla îl ținea la distanță, ca sa se adune între ei mulțimea de oameni ce dădea să iasă.

Și-l impingea pe ucigaș cu puternică îndemânare încordată, atentă și agilă, la fel de agilă și de sigură-n mișcări, ca în lupta cu animalul. Așa că, în curând ajunsera-n stradă. Acolo, o mână mai puternică decât te-ai fi așteptat se ridică din mulțime, prinse brațul ucigaș și-i smulse cuțitul. Iar, din acea mulțime, apăru chipul de țap al lui Schammai, drept în fața lui Pavel.

-Vino-n templu !... Să intrăm cât mai repede în templu - îi spuse el. Și findcă Tecla nu-l lăsa, rosti ca o apărare de femeia care-i arăta colții: Explică-i că în templu nu poți fi omorât. Explică-i că, în templu n-are nimeni voie să ridice fier ascuțit asupra cuiva. Haide, repede; dacă e nevoie, te bag și-n Tabernacol !

Cu chipul ei de frumoasă felină amenințătoare, Tecla nu arata a avea de gând să-i dea drumul.

16

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Caius Suetonius Tranquillus:DE VITA CAESARUM-

Caius Caesar Caligula

„... Dorind să vadă pe un senator sfâșiat în bucăți, pregăti oameni care să-l prindă când intra în senat, să-l numească dușmanul poporului și, străpuns de pumnale, să-l dea mulțimii să-l sfâșie. Nu s-a mulțumit până ce n-a văzut membrele și măruntaiele omului târâte prin cartiere și făcute grămadă înaintea lui.

Faptele cele mai criminale le mărea cu cruzimea cuvintelor sale. Spunea că nu laudă și nu aprobă nimic mai mult în firea sa decât, ca să mă folosesc de cuvântul lui însuși, „îndrăzneala“.

Bunicii sale Antonia care-l tot sfătuia, ca și cum era puțin lucru ca să n-o asculte îi spunea:”Nu uita că totul mi-e permis împotriva oricui”. Pe când era să-și ucidă fratele, pe care-l bănuia că s-a imunizat cu medicamente împotriva otrăvii, a zis: ”Cum ? Antidot împotriva lui Caesar ?”. Exilându-și surorile, le amenința spunându-le că el are nu numai insule,

dar are și săbii.

Din zece în zece zile semna lista deținuților ce trebuiau pedepsiți, spunând „că-și reglează socotelile“. Condamnând în același timp și gali și greci, se lăuda că a supus Gallo-Grecia.

Nu suferea ca cineva să fie omorât decât prin lovituri dese și mici. După un cunoscut precept al său, pe care-l repeta mereu:”Lovește așa, să simtă că moare”. Pedepsind cu moartea pe unul în locul altuia, din cauza greșelii de nume, spuse că și cel pedepsit merita un tratament la fel. Repeta necontenit acel vers tragic:”Să mă urască, numai să se teamă de mine”.

Lovea mereu în ordinul cavalerilor, ca fiind prea iubitor de spectacole. Supărat de mulțimea care, prin aplauze, își arăta alte gusturi decât ale lui, a spus:”O, de ce n-are poporul roman un singur gât !”. Când unii acuzau pe hoțul Tretinius, spunea că și ei sunt niște Tretini. Cinci gladiatori retiari, care luptau împreună, au fost învinși fără rezistență de un număr egal de adversari. Dând ordin ca învinșii să fie uciși, unul din ei puse mâna pe furcă și ucise pe toți învingătorii. Acest fapt el îl deplânse printr-un edict, ca pe cea mai crudă crimă și blestemă pe cei care suportaseră să o privească.

Chiar când era cu sufletul mai slobod, dedat jocurilor sau ospățului, aceeași cruzime în vorbe și fapte o avea totdeauna. Adesea în timpul prânzului sau al cinei se aplicau pedepse și torturi, în fața lui. Un soldat, dibaci în decapitări, tăia capetele tutror prizonierilor în fața lui.

La inaugurarea podului de la Puteoli, construit după fantezia sa, precum am spus, a invitat de pe țărm la el pe mulți pe pod, pe care apoi i-a aruncat în mare. Unii s-au agățat de bărci, dar au fost zvârliți în mare cu vâslele și prăjinile.

Un gladiator făcea exerciții cu bastoanele împreună cu el și lăsându-se învins de bună voie, s-a culcat la pământ. L-a străpuns cu pumnalul și a alergat, după obiceiul învingătorilor, cu pana de palmier. Când s-a adus o victimă la altar, el fiind îmbrăcat în costum de sacrificator, a ridicat securea în sus și a ucis pe cel ce înjunghia animalele e jertfă. La o masă mai

deosebită, apucat deodată de un râs cu hohote, consulii care stăteau lângă el, întrebându-l cu amabilitate de ce râde, el le-a răspuns: ”Pentru că la un singur semn al meu din cap ați putea fi amândoi uciși !”

Între alte distracții, se așeză odată lângă statuia lui Jupiter și întrebă pe actorul tragic Apelles care din doi i se pare mai mare. Fiindcă actorul șovăi să răspundă, l-a bătut cu biciul, lăudându-i vocea pe care o găsea frumoasă, când acesta se văita.

De câte ori săruta gâtul soției, sau al prietenei, zicea:”Acest cap frumos va cădea, îndată ce voi porunci eu”.

Adesea spunea că el va căuta să afle de la Caesonia, chiar chinuind-o, de ce o iubește așa de mult.

Arăta tuturor oamenilor cu faimă din toate timpurile numai mică invidie și răutate decât mândrie și cruzime.

Statuile oamenilor mari, care au fost transportate de Augustus din forul Capitoliului, din cauza locului strâmt, în Câmpul lui Marte, au fost atât de stricate și risipite, că n-au mai putut fi refăcute împreună cu inscripțiile ce le purtau. A interzis să se mai așeze statui sau busturi ale cuiva, fără aprobarea sau inițiativa lui.

Se gândea chiar să distrugă poemele lui Homer, zicând că de ce nu și-ar permite și el cum și-a permis Plato, care l-a expulzat pe acel cântăreț vechi din statul pe care-l preconiza ? Puțin a lipsit de n-a îndepărtat din toate bibliotecile opera lui Virgilius și a lui Titus Livius, ca și portretele lor.

Nu respecta rușinea nici a lui, nici a altora. Se spune că a iubit pe Marcus Lepidus, pe pantomimul Mnester și pe niște ostatici, într-un chip infam. Valerius Catulus, tânăr din familia consulară îi reproșa că a fost batjocorit de el și-l dor coastele din pricina asta.

Pe lângă incestul surorii lui și cunoscuta pasiune pentru prostituata Pyrallis, n-a respectat nici o femeie, oricât de demnă ar fi fost.

Adesea chema soțiile cu bărbații la masă. Le făcea să treacă

prin fața lui și, examinându-le încet și cu atenție, ca un negustător de sclave, le ridica fața cu mâna dacă vreuna și-ar fi lăsat capul în jos de rușine. Apoi, ori de câte ori vrea, ieșea de la masă cu aceea care-i plăcea mai mult, întorcându-se după puțin timp cu urme proaspete de desfrâu și lăuda sau critica în fața tuturor calitățile sau defectele trupului celei cu care se ducea. Unora le-a intentat divorț în numele bărbaților absenți și le-a înscris în actele oficiale.

Prin cheltuielile fără socoteală a întrecut orice închipuire. A inventat un nou fel de băi și cele mai extravagante feluri de mâncări și mese. Se spăla cu parfumuri calde și reci. Bea perlele cele mai prețioase topite în oțet. Punea mesenilor la masă pâine și mâncări în vase de aur, spunând că cineva trebuie să fie ori un om sobru, ori împărat. Din vârful basilicii Iulia arunca plebei monede de o sumă importantă, timp de câteva zile. Puse să se construiască corăbii din lemn de cedru cu zece rânduri de rame, cu pupele împodobite cu pietre scumpe, cu pânzele din diferite culori, destul de largi ca să cuprindă băi, portice și o mare sală de mese, ba chiar vițe și arbori fructiferi de diferite varietăți. În astfel de corăbii, așezat la masă în plină zi, în mijlocul dansului și muzicii de diferite instrumente, parcurgea coastele Campaniei.

La construirea palatelor și caselor sale, orice rațiune era pe plan secundar, căutând să clădească ceea ce nu se putea clădi. Astfel, construia diguri unde marea era adâncă și furioasă. Tăia stâncile cu piatra cea mai mare și umplea văile și le ridica la înălțimea munților și munții îi făcea vale, cu o iuțeală de necrezut, fiindcă întârzierea se pedepsea cu moartea.

Pe scurt, ca să nu le mai enumăr pe fiecare, a cheltuit în mai puțin de un an bogățiile imense și tot tezaurul lui Tiberius, care se ridica la două miliarde de sesterți.

Cheltuind ultimul ban și ajuns în lipsă, se gândi la jefuiri, născocind tot felul de șicane în justiție, de vânzări la licitație și de impozite. Tăgăduia dreptul de cetățean acelora care obținuseră această cetățenie de la strămoși, pentru ei și urmașii

lor, dacă ei nu erau fiii lor imediați, căci el pretindea că urmaș este numai fiul. I se arătau acte și diplome semnate de Iulius Caesar și Augustus, dar el le disprețuia ca pe ceva vechi și fără rost.

Anulă, ca vinovate de ingratitudine, testamentele comandanților centuriilor, care începând cu domnia lui Tiberius nu lăsaseră moștenitor pe Tiberius sau pe el.

De asemenea, testamentele celorlalți cetățeni le-a considerat nule și neexistente, chiar și pe ale acelora despre care cineva spunea că ei avuseseră intenția să lase după moarte moștenitor pe Caesar. De teamă, mulți cetățeni îl înscriau moștenitor între prieteni, și părinții între copii. Atunci îi socotea ridicoli dacă mai doreau să trăiască după această inscripție testamentară și multora le trimitea prăjituri otrăvite.

Când judeca unele procese fixa mai întâi suma. Ședea pe scaun până când această sumă se completa și ridica ședinta. Nu suferea nici cea mai mică prelungire a orelor de serviciu: o dată a condamnat patruzeci de inși cu o singură sentință de diferite pricini, lăudându-se Caesoniei, trezită din somn, cât de mult a muncit el în timp ce ea și-a făcut somnul de prânz.

Făcând o licitație puse să se vândă lucruri ce rămăseseră de la toate spectacolele date de el, fixând chiar el prețul și urcându-l atât de mult, încât unii, forțați să cumpere la un preț peste puterile lor, sărăcindu-se, și-au tăiat venele.

Se cunoaște povestea lui Aponius Saturninus, care moțăia de somn în scaunul lui: Caius atrase atenția celui care striga prețurile licitației să nu uite pe acel fost praetor, care aproba mereu din cap licitația. Nici nu se isprăvise bine licitația, și Aponius cumpărase, fără să știe, 13 gladiatori cu nouă milioane de serterți.

După ce vându cu prețuri uriașe în Gallia podoabele condamnaților, mobilierul, pe sclavi și chiar pe cei achitați de vreo pedeapsă, ispitit de câștig, aduse din Roma tot mobilierul ce mai era și se grăbi să-l transporte din palatul vechi cu chirigiii și căruțele morarilor, încât adesea a lipsit pâinea la Roma, și

mulți avocați au pierdut procesele, fiindcă nu s-au putut duce la proces la termenul fixat.

La vânzarea acestor mobile n-a fost fraudă sau lingușire pe care să n-o întrebuințeze: ba acuza pe toată lumea de avariție și că nu le e rușine să fie mai bogați ca el, ba se prefăcea că regretă c-a adus spre vânzare particularilor bogăția care trebuia să fie numai a prinților.

Aflase că un provincial bogat plătise oamenilor curții sesterți ca să fie invitat, prin fraudă, la masa împăratului. Nu s-a arătat deloc supărat că s-a plătit, așa de scump, onoarea de a fi prânzit cineva la masa sa.

Dar a doua zi, văzând pe acest individ la licitația publică, trimise pe cineva să-i dea un lucru de nimic pe două sute de mii de sesterți și să-i spună că va cina la Ceasar, fiind invitat chiar de el.

Puse impozite noi și nemaiauzite, mai întâi prin perceptori, iar apoi, fiindcă beneficiul era considerabil prin centurioni și tribuni praetorieni. Făcu așa ca nici un lucrător să nu scape de a fi impus. Pentru alimentele care se vindeau zilnic în tot orașul se cerea o anumită taxă precis stabilită. Pentru procese și judecăți, oriunde s-ar fi ținut, stabilise patruzeci la sută din suma în litigiu. Nu rămâneau fără impunere nici cei care se împăcau sau renunțau la proces.

Din câștigul pe o zi al hamalilor lua a opta parte; din al prostituatelor, prețul unei vânzări. Era adăugat la capitolele legii că plătesc impozite și femeile ușoare și mijlocitoarele lor. Nici căsătoriile nu erau scutite.

Stabilind aceste impozite, fără a fi însă enunțate public, se comiteau o mulțime de contravenții, prin faptul că nimeni nu cunoștea textul legii. Mai apoi, la cererea poporului, publică legea, dar (tablele erau) scrise cu litere așa de mici și așa de înghesuite, că nimeni nu putea lua copie după ele.

Ca să nu rămână neîncercat nici cel mai josnic mijloc de câștig, stabili un lupanar în palatul său, cu multe alcovuri luxoase, demne de majestatea locului, în care se găseau

matroane și oameni liberi.

Trimitea misiți în jurul forului și tribunalelor ca să invite pe tineri și pe bătrâni la desfrâu. Le împrumuta bani cu dobândă și funcționarii le notau numele în public, fiind vorba de veniturile ajutătoare ale lui Caesar. Nu disprețuia nici câștigul din jocuri de noroc, ba mărea câștigul prin fraudă și sperjur. Odată rugă pe vecinul său să-i țină locul la joc și ieși în vestibul, dar văzând doi cavaleri romani bogați trecând prin apropiere, porunci să-i închidă și să le confiște totul. Întorcându-se la joc, se lăudă că niciodată n-a avut un câștig mai mare la jocurile de noroc.

Născându-i-se o fată, începu să se vaiete de sărăcie, că, pe lângă sacrificiile împărătești, le mai are și pe acelea de părinte și ceru ajutoare pentru a hrăni și înzestra fiica.

În sfârșit, aprins de dorința de a se atinge într-un nou chip de bani, adesea cu picioarele goale călca pe grămada de monede de aur întinse pe podea și se rostogolea uneori cu tot corpul în mijlocul lor.

17

Lasă; nu-ți fie teamă; am să te scot. Te scot eu din cetate și te scap de ei; ți-am spus că ești fratele meu, ești ! Spune femeii ăsteia să nu mai înainteze către cele neîngăduite și intră în Tabernacol; acolo vei fi în siguranță până te voi scoate eu.

„Femeia aceea", însă, despre care Schammai nu avea de unde să știe că doar la infățișare era așa ceva, dar ca ființă venea dintr-o cu totul altă lume, aparținând mai degrabă păsărilor, sau jivinelor celor binecuvântate cu neprihănire, îl înfrunta pe bătran cu ochii ei neiertători în care strălucea dragostea și grija și sfânta posesiune pentru bărbatul urâțel ce întruchipa în instinctele ei "perechea", adica tot ce putea avea mai apropiat ca ființă, unica legătură de trup și de suflet, rațiunea de a exista la maturitate.

- Ea e altceva - îi explică Pavel - ea e curățenia și neprihănirea, fiindcă nu are decât instincte curate; ea nu poate

necinsti Templul pentru că e la fel cum erau Adam și Eva înainte de păcat.

Dar, spunând acestea, o luă cu grijă și o așeza în spatele unei coloane explicând privirilor ei de fiară maternă care nu voiau să-l lase pradă nici unei amenințări, că acolo era locul unde trebuia să-l aștepte.

- Legea e Lege, îi spuse Schammai ca și cum s-ar fi justificat, sa-i spui să nu înainteze, și haidem mai repede până ucigașii năimiți nu se pun pe urmele noastre.

Și, ridicând perdeaua Tabernacolului, îngenunchiară amândoi in fața odoarelor cu străluciri dominatoare, frângând lumina ce se prefira din înalt despletindu-și în raze culorile.

În lumina aceea de intimă sfințenie, privirile lui Schammai, altădată ascunse în umbra disprețului său poruncitor, căpătaseră o intimitate blândă, strălucitoare, care te făcea să nu mai ții seama de negii negri ce-i creșteau pe pleoape.

- Aici e locul aleșilor dintre aleși și va veni o vreme când numai pe noi ne vor sfinți aceste odăjdii !... Da, nu te, mira - pricepu el nedumerirea lui Pavel asigurându-l din nou intr-o șoaptă binevoitoare - tu ești din același aluat cu mine și sunt sigur că vom răzbi !... Cum să nu răzbim, când avem la îndemână atât experiența din slujba Sanhedrinului cât și credința în Mesia pe care l-au vestit toți proorocii și toate scripturile !... Ehe Sanhedrinul, este el tribunalui tuturor judecăților înalte, care țin de cult și de interpretarea scripturii; este însa-n spatele acestor lucruri, cum bine știi, și falanga de acțiuni ascunse care deține secretele adică dedesubturile necurate ale salvării neamului; dar noi, care deținem pe lângă toată mișcarea acestor secrete și credința nouă, învigorată de Mesia, vom ajunge deasupra lor ! - Mai ești in slujba lor, nu-i așa !

- Cum să nu fiu ! ? Doar ei m-au trimis aici !... Misiunea mea nu e sa-i distrug pe nazarineni, ci sa fac din ei o sectă ascultatoare. Legea accepta secte, iar eu o să fac din asta cea mai puternică sectă ca să ajung în fruntea Sanhedrinului ! Vom fi stăpâni atunci ! N-am dreptate ?

- Totuși, ei te-au trimis ca sa ne astâmperi, nu ?

Toate șireteniile lumii se luminara in ochii mărginiți de negi ai lui Schammai:

- Da, dar ei nu știu că, prin asta, mi-au dat o arma mult mai puternică; ei cred încă în puterea lor, nu simt, ca mine, că oamenii au nevoie de o altă religie. Eu am ajuns a crede-n noua religie ce-a propovăduit-o Iisus și simt bine nevoia de schimbare prin această învățătură ! E nevoie de noi, ți-o spun - îi șopti, cu un fior de intimă frăție.

- Dar nu o simplă sectă, cum vor ei ca să ne domine.

- Vom fi mai tari ca saducheii sau fariseii și vom conduce noi !

- Iar tu vei ajunge Marele Preot !

- De ce nu ? !... Am recunoscut cinstit față de tine !

- Dar ai ramas și-n slujba lor.

- Ai mâncat și tu pâinea asta și știi prea bine că toată deșteptăciunea noastră aici in Ierusalimul ocupat, constă în a nu-i lăsa pe proști să facă vreo mișcare ce aduce revoltă, fiindcă romanii atâta așteaptă ca să ne șteargă de pe lumea asta ca popor. Știi prea bine acest lucru, că doar ai fost în soldă și, dacă am să te scap de beleaua asta în care ești, cred chiar că am să te ajut să mai fii !... Da, nu te uita așa la mine ! Lucrurile s-au schimbat: Poți fi in soldă păstrându-ți credința ! Ce, eu nu cred în Mesia ?... Putem să credem în ce vrem, dacă păstrăm neștirbită puterea Legii

- Și dacă nu vrem s-o păstrăm ? Dacă vrem să aducem în locul ei puterea dragostei ?

Cu gestul vădit al celui ce se simte in fruntea lucrurilor, bătându-l prietenește pe umar, Schammai nu-i înțelese respingerea:

- Crede ce vrei ! Dar să știi: la Schammai totul e adevărat !... Așa că stai aici până se întunecă, și te voi salva ! - mai spuse el mângâind draperiile cu aur și mătase pentru a-i atragedeodată atenția: Știi că Nathaniel te urmărește !

- Nathaniel e cel ce umblă să mă omoare.

- Ai înțeles bine: el e cel care-i asmute pe greci împotriva ta. Dar tu îl ai pe Schammai, ești frate cu Schammai și ești din aceeași spiță cu Schammai așa că vei scăpa și vei învinge.

- Dar de ce mă ajuți, de ce îmi sări atât de repede în ajutor ?

În atmosfera aceea bogat sacramentală, din aurul căreia se nășteau dumnezeiri opulente cu voințe tari ca luciul pietrelor Legii și dimensiuni nebănuite ca și adâncul din transparența nestematelor de pe potire, trăgându-se de barbă și privindu-l strâmb, din înclinarea frunții sub care-i sclipeau negii pleoapelor, Schammai degaja lumina glumeață a unui drăcușor care face concesii și confidențe. Era cu totul altul, mult mai inteligent si mai deschis decât ursuzul politist al cărui rol îl juca tot timpul:

-li-am spus că eu cu tine vom face minuni în credința asta. Prea ne asemănăm aici ! - arătă el țeasta. și vom face să crape fierea-n Nathaniel !... Apoi, cu umor născut din degustarea unei satisfacții, își țuguie buzele groase:Și-n alții; dar, mai întâi, în el !

-Numai de asta ?

-Din două motive - deveni Schammai ordonat și prestabilit ca- n cărțile pe care le învățase, simțind că tânărul mărunțel a cărui frunte plesuvise căutând explicații, avea nevoie de el. Și o luă pe rând, precum rabinii înglodați în metodică:Primul ți l-am spus - Nathaniel e adversarul meu și crede, în prostia lui, că acum îmi poate fi șef. Prostia lui e îngâmfată. E o prostie a ăstora frumoși care își dau importanță încât, când îi vezi, aștepți de la ei vorbe mari, iar când deschid gura te dezamăgesc ca păunul cârâind o prostie. Nathaniel se crede nemaipomenit și dibaci, dar e o slugă perfidă. Nu știi rapoartele lui:"dacă da , da; dacă nu, nu". Adică șmecheria prostului care se supune lăsându-l pe cel mai mare să gândească !... {știa, arătoșii, îți iau ochii prima dată și, pe urmă te lămurești când îi auzi spunând slugarnic:"dacă da, da; dacă nu, nu"... preciză el cu inteligență pe chipu-i urâcios; și continuă:Pe când noi, ăștia... ăștia - și nu precizăm cum, ci făcu un semn evaziv dar care îi

unea atât în defectele de aparență cât și în marile calități mai greu de observat - noi sântem mult mai deștepți decât părem și surpriza oamenilor e inversă... Nathaniel vrea să te piardă, a luat subvenții trei pungi, ca să dea la masa grecilor să-i asmută împotriva ta. Și precizează în treacăt:Nu știu dacă a și dat, dar, de luat, a luat.

Ei bine, ăsta este primul motiv:vreau să se vadă că nu-i capabil. Iar al doilea motiv sunt grecii. Știi că ei produc întotdeauna discordia și, din pricina lor, am riscat de multe ori ca romanii să intervină și să ne anihileze pe toți. Ai mâncat și tu pâinea asta și știi prea bine că toată deșteptăciunea noastră constă în a nu-i lăsa pe proști să facă vreo mișcare ce aduce a revoltă fiindcă romanii atâta așteaptă ca să ne șteargă de pe lumea asta. Știi prea bine, că doar ai fost în soldă și, dacă am să te scap de beleaua asta, cred, chiar, că am să te ajut să mai fii. Da, nu te uita așa la mine, ti-am mai spus: poți fi în soldă, păstrându-ți credința ! Ce, eu nu cred în Mesia ?... Putem să credem în ce vrem, dacă păstrăm neștirbită puterea Legii și găsim mijloace ca să ținem deșteptăciunea Înaltei familii deasupra ! Ei, grecii ăștia, care sunt al doilea motiv, fac rău și nației și sectei noastre, prin nesupunerea lor.

Eu sunt dușmanul lor neîmpăcat, pentru că eu vreau ca învățătura Nazarineanului să se răspândească în liniște, fără să ne-o oprească cineva, înțelegi ?... Aici mă rup de ei, de dorința lor veșnică de a protesta și a se împotrivi și a născoci alte idei decât cele care trebuiesc credinței noastre ! Iar acum, acum e cel mai cumplit. Caligula ne urăște; l-a pedepsit și pe procuratorul care, nu că ne-a apărat, dar a spus doar adevărul despre noi. E de ajuns cea mai mică mișcare și centuriile ne trec prin sabie. Acum e mai tare ca oricând porunca de a nu da apă la moară dușmanului și de a ne arăta mai deștepți decât el ! Grecii trebuiesc puși cu botul pe labe și Nathaniel demascat ca susținător al lor ! Prin asta, vom impune credința noastră, făcându-i pe toți s-o recunoască drept cuminte și liniștită - mai proclamă el cu gestul vădit al celui ce se simte în fruntea

lucrurilor. Și adăugă bătându-l prietenește pe umăr:Ei, vezi, ți-am arătat cele două motive, nu ți-am vorbit de simpatia mea. Crede ce vrei -își repetă obsesiv ideea - dar la Schammai totul e adevărat. Așa că stai aici până se întunecă și te voi salva !... mai spuse el strecurându-se printre acele draperii grele, țesute cu fir de aur și mătase.

Iar Pavel rămase pe gânduri, cântărind în mână țesătura grea, adusă parcă din lumea de flăcări și străluciri a cerurilor. Era mâna lui cunoscătoare, învățată să țească pânză de corturi, dar corturi sărace, corturi pământești, din pânză aspră, în culoarea ternă și primitoare a pământului. În vreme ce cortul aceasta ce adăpostea odoarele și odăjdiile, potirele cu nestemate și sfeșnicul cu șapte brațe grele și șerpuitoare, cărțile sfinte legate în piele scumpă și tablele înrămate în lemn rar, lucitor și mirositor, era făcut cu mătase de aur și cuie de argint precum corăbiile sfinților cu capete învăluite într-o cunună de raze, care zboară din slava cerului și, când poposesc pe pământ, pomenesc despre ei scripturile. Era măreț totul, în cortul Tabernacolului, dar făcea parte din altă lume; o lume pe care el o părăsise în drumul spre Damasc, atunci când constatase că unica legătură cu ea, dragostea fecioarei Sarah, îi fusese răpită. Soarta lui era să țească la pânza aspră a corturilor celor multe, sub acoperământul cărora trebuia să înflorească dragostea pe pământ. Fără compromisuri, fără jocul acela meschin pe care i-l propunea cu onestitate, dar conform conștiinței înrobite unei anumite pervertiri Schammai. Bazat numai pe luciditate și adevăr. Chiar dacă luciditatea și adevărul îi spun că ideile lui, trăirile lui sunt mai aproape de ale celor ce astăzi vor să-l omoare, de ale grecilor care-l înțeleg pe Nazarinean în răzvrătirea pe care i-o vedea și i-o înțelegea Ștefan. Da, mai aproape de cei care, tot astăzi, ca să-l salveze, cu grijă și bunăvoință frumos explicată, l-au ascuns aici, în locul sacru unde nu poate pătrunde mână ucigașă.

Între imaginea cortului aceluia de aur cu odăjdii pontificale și cea a pânzei aspre cu care făcea negoț tatăl său și la

îmbinarea căreia în corturi lucrase chiar în atelierele comunei bisericești spionându-i pe nazarineni până a fost câștigat de credința lor, el nu avea de ales. El era făcut pentru cea din urmă și, poate, chiar așa făcut din ea. Din materia ei aspră și pământeană căutătoare de adăpost spiritual sub acoperământul unei religii blânde care să readucă adevărul uzurpat. Iar dacă unii crâcneau împotriva acestei uzurpări preluând de la nazarinean tocmai ideea dărâmării templului deținător de asemenea bogății lumești, aceia erau frații lui chiar dacă astăzi, în orbire, voiau să-l omoare.

18

Un foșnet îl făcu să tresară parcă zgâriindu-i liniștea meditației. Apoi se stinse, dar își lăsă asupra faldurilor mișcătoare ale cortului sacru urma sa de amenințare și pândă. Pavel se crispă, se încordă în instinctul de apărare și simți, cu alt simț decât cel al auzului, cum se lipesc în taină pași neștiuți lăsâindu-și urmele pe piatra pardoselii. O tristețe mare coborî în toată ființa măruntă a lui Pavel făcând, fără să vrea, legătura cu plecarea lui Schammai: „Vin sa mă omoare, proștii ! - își spuse el mai mult căinandu-i pe aceia ce se lasau instigați, decât pe sine - ei nu știu cât sunt de aproape de credința lor !... Proștii, se lasă duși de provocarea falangei secrete !”

Pesemne că și strigă aceasta, invocând mărturia odoarelor sacre, atunci când ființa care era numai o mișcare a pânzei de aur i-ajunse-n spate ca o răsuflare caldă: Și, doar când îi simți degetele tremurânde precum antenele lungi ale fluturilor, se întoarse cu un altfel de instinct. Din înaltul pe unde se strecurase, Tecla îi cădea la piept acoperindu-i barba și nările cu mirosui tulburător emanat de pielea sânilor ei. Miros de păgână faptă divină care căpăta plutiri ametitoare sub vraja de aur a obiectelor sacre ce încercau și ele o plutire în umbrele înserarii. Iar înserarea întrista lumina de acolo coborând altfel de culori din deschiderea spre înalt a cortului. Și cum, în inconștiența ei superba de vietate a pustiului, Tecla nu avea

nici o prejudecată în legătură cu rostul odoarelor aflate acolo, o clipă se simțiră ca și cum el ar fi fost gata sâ intre în ispita mirosurilor ei. Dar sabia de luciditate care-i înfrânse pofta, îi aminti lui Pavel că se născuse, totuși, sub semnul religiei a cărei sacralitate se strângea în acel Tabernacol. Și simți nevoia să-i spună, cum rostise mai înainte spre prezumtivul său ucigaș:

- Adevărul meu e totuna cu adevărul lor, dar ei nu știu asta !

Iar ea înțelese ce putea înțelege, amestecând cu ce știa:

-Și de ce vrea... adevărul, de ce vrea să te omoare ?

Impresionat de efortul prin care ființa ei stranie îsi scotea la iveală instinctul, Pavel o mângâie spunâdu-i blând:

- Adevărul nu omoară; adevarul e Dumnezeu, care dă viață !

- Dar ei, cei despre care spuneai că au adevărul tău ?

- Ei ?... A, da; ei care nu știu că adevărul lor este și adevărul meu !

- Da, ei ! - se dovedi femeia bucuroasa pentru faptul că înțelesese.

- Ei au același adevăr cu mine - îi spuse el grav, fără să-i pese dacă avea rost sau nu să spună așa ceva unei ființe a cărei minte lucra cu alte măsuri - măsurile păsărilor când țâșnesc în înalt, sau ale superbilor cai când zburdă prin câmpiile cu iarbă și soare, sau ale fluturilor când poposesc in flori... - Pentru noi, oamenii, care avem mintea curată, adevărul este tot ce poate fi explicat; pentru lumea asta de aici cu legile ei stabilite-n piatră, dar răstălmăcite de o voință rea, care vrea puterea pentru ea, ceea ce este adevărat nu trebuie să fie și explicabil; e de ajuns să le convină lor ca să devină dogmă !...

Femeia îl privi cu ochii ei minunați in care nu pluteau gânduri ci altfel de lumini de înțelegere a lucrurilor Și, printr-un întreg mecanism al minții ei pure, spuse ceva nemaipomenit:

- Adevăr ? Adevăr ești tu ! - rosti într-o concluzie supremă a purității din care se constituia logica înțelegerii ei

Ceea ce, pe Pavel, care îi cunoștea curățenia de petală sau de fir de iarbă, îl covârși. Cu emoție duioasă și tremurătoare, întinse către ființa ei mâinile recunoscăoare îmbrățișând-o.

Astfel îi găsi Barnaba, care, de uimire, rămase mut gesticulând fără înțeles.

- Știu - spuse Pavel înlelept - in locul ăsta unde nu ajunge de veacuri nici un fir de păr de femeie, tu vezi una; și, înca, îmbrățișată de mine: Nu te speria, n-am făcut nici un păcat; ea nu este femeie precum cele din lumea noastră; numai chipul o arată astfel; ea este altceva; ceva pur, netrecut prin păcatele lumii. Ea nu este ce vezi că este. Ea e o frunză, sau o stea, sau un fir de apă limpede al unui izvor. Ea face parte dintre acele daruri din natură care există alături de noi și nu in interiorul păcatului nostru care este lumea oamenilor. Iart- o !

Cipriotul, cu ochii săi blânzi, se dezmetici greu. Il mai ajută vorbirea curgătoare a lui Pavel. Când fu în stare, spuse numai atâta:

- Schammai nu mai poate veni.

- Nu-i o pierdere - i-o trânti Pavel sincer mai ales fața de intrebările pe care și le pusese mai-nainte - Nici pentru voi n-ar fi o pierdere !

- Dar el ne ferește de mâinile poterei, sau ale romanilor... Chiar și acum, a aranjat pe unde să ieșim...

- Am zis doar ca n-ar fi o pierdere - cedă Pavel - Vezi, știam că, venind aici voi învăța ceva. Iar de la voi, de la Petru și de la tine, am învățat ce-nseamnă iertarea, chiar dacă nu toți m-au iertat !

- Iartă-i tu - spuse Barnaba - s-au întâmplat lucruri mari: Caligula e mort. Pe tronul Romei se află un prieten al iudeilor. Petru se roagă. Schammai încearcă. Tu trebuie să scapi. M-au trimis să te scap... Să vă scap - se corectă el. Îmbracă asta și ne vom strecura afară din cetate...

Pavel se supuse, dar Tecla fu foarte greu de convins. Tot drumul până rămaseră doar ei doi lăsând în urmă noptateca cetate, nu-l desprinse din brațele ei. Nu avea nici o încredere în Barnaba, orice i s-ar fi explicat. Până la urmă, Pavel se lăsă încătușat de grija ei de a nu-l pierde și merse astfel, ținând-o ca pe o pavăză. La despărțire, îi spuse lui Barnaba:

- Imi ești frate, într-adevăr frate. Să le spui grecilor că prin credința lor m-am convertit la iubire și nu merit sa ma urască; eu știu, asta e soarta: Să fim loviți de ai noștri. Dar să le spui că eu cunosc intriga străină care i-a asmuțit și chiar aș fi socotit drept sa mor de mâna lor; însă credința mea e cea mai aproape de credința lor. Avem același adevăr. Până și ea - arătă el spre Tecla - a înțeles asta. Să le spui !

- Am să le spun - promise Barnaba - Dar lui Petru, lui Petru ce să-i spun ?

- Să-i spui că, pe lângă dragostea de care știam de la Duh, am învățat de la el și iertarea semănată de Iisus între oamenii care fiecare arată altfel dar se pot uni prin El... Așa că, acum, voința lui Petru e voința mea; chiar dacă vrem sau nu vrem, suntem legați de-o datorie mai mare decât noi... Și să-i mai spui că pentru asta venisem.

- Pentru asta veniseși ?

- Da...

- Numai pentru asta ?

- Mai ales !... Voiam să așez și un chip de om lângă chipul ideii dunmezeiești care s-a pogorât în noi și ne unește... De fapt, asta sa-i spui: Că ne unește. Asta e important !

19

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Caius Suetonius Tranquilus -"DE VITA CAESARUM - Viața Lui Caius Caesar Caligula":

„... Caligula avea statura înaltă, fața palidă, corpul enorm, gâtul și picioarele foarte subțiri, ochii în fundul capului, tâmplele scobite, fruntea lată și amenințătoare, păr rar pe cap, în creștet neavând deloc, celelalte părți ale corpului păroase.

De aceea era socotit crimă de moarte ca cineva, când trecea el pe stradă, să-l privească dintr-un loc mai înalt sau să pronunțe cuvântul capră, indiferent care ar fi fost motivul.

Natura îi dăduse o figură respingătoare și urâtă, dar el se trudea s-o facă și mai oribilă, aranjându-se în fața oglinzii, ca

să inspire și mai mult teroare și groază.

Era de o sănătate șubredă, și la corp și la suflet.

Copil, suferise de epilepsie; ca tânăr era rezistent la efort, dar câteodată îi venea un fel de slăbiciune pe neașteptate, încât abia mai putea merge sau sta în picioare și-și revenea greu din această stare. El însuși își dădea seama de starea minții sale și deseori s-a gândit să se retragă undeva și să se îngrijească. Se credea că , o dată, soția sa Caesonia i-a dat să bea ca medicament un filtru de dragoste, dar aceasta l-a făcut furios. Îl chinuiau insomniile, căci nu se odihnea mai mult de trei ore pe noapte și atunci nu era liniștit, ci tulburat de coșmare și fantome, încât între altele a visat că marea stătea de vorbă cu el.

Plictisit să stea culcat treaz mai toată noaptea șezând pe marginea patului sau umblând prin lungile portice, obișnuia să cheme și să aștepte astfel lumina zilei.

Îmbrăcămintea și încălțămintea nu erau nici ale unui roman, nici ale unui cetățean, nici măcar ale unui bărbat, în sfârșit, nu era nimic omenesc în ele. Purta tunică cu broderii și pietre scumpe, cu mâneci și brățări. Câteodată era îmbrăcat în mătase și-n rochii de femeie. În picioare avea când sandale, când conturi de actor comic, când sandale de cercetaș, când conturi de actor tragic sau pantofi de damă.

Adeseori purta o barbă de aur, ținând în mână fulgerul și tridentul sau caduceul, insignele zeilor. A fost văzut chiar îmbrăcat ca Venus. Purta des ornamente triumfale, încă înainte de expediția făcută în Germania și uneori chiar platoșa lui Alexandru cel Mare, pe care i-o scosese din mormânt.

Pasiunea sa pentru ceea ce dorea era așa de mare, că mergea până la nebunie. Săruta pe pantomimul Mnester chiar în timpul spectacolului.

Era așa de atașat și de legat de colegiul vizitiilor verzi, că mânca adesea cu ei și rămânea în grajd printre ei.

La o orgie, vizitiului Eutychus i-a dăruit două milioane de sesterți. Pentru ca nimeni să nu tulbure liniștea calului său

Incitatus, mai ales în ajunul jocurilor de circ, obișnuia să impună liniște la toți vecinii prin soldați. Acestui cal îi făcuse un grajd de marmură, iesle de ivoriu, harnașament de purpură și un colier de pietre prețioase, pe lângă o casă, servitori și mobilier, pentru ca invitații, în numele său să fie bine primiți. Se spune că dorea să-l facă consul... „

Iosif Flavius - „ANTICHITĂȚI IUDAICE“ cartea XIX, cap. 1:

„... Pământurile și mările gemeau sub tirania lui (Caligula) și, dintre atâtea provincii supuse imperiului roman, nu era una care să nu o fi resimțit. Răul pe care-l sufereau ajunsese la un asemenea exces încât nu se putea găsi asemănare în istorie; însă și Roma nu fu mai puțin inuman tratată ca alte orașe.

În această teroare generală el își dovedea deosebita plăcere de a-și năpusti ura asupra a tot ce era mai înalt și mai ilustru. Casele patriciene, senatorii ca și cavalerii care nu erau mai prejos ca demnitate și avere, erau ținta persecuțiilor. El nu se mulțumea doar să-i trimită în exil, să le dea pedepsele cele mai grave și să-i deposedeze de averi; le lua chiar și viața, iar confiscarea bunurilor celor omorâți era ca o recompensă pe care și-o dădea sieși pentru modul sângeros în care-i ucidea. Nu-i ajungea să primească de la supuși toate onorurile care se pot da unui om, ci dorea să fie slăvit ca un zeu; iar atunci când se ducea în Capitoliu la cel mai important templu al Romei, avea insolența de a-l numi pe Jupiter fratele său(...)Nu a existat templu în Grecia pe care să nu-l fi despuiat de tot ce avea mai bogat; a ordonat printr-un edict să i se aducă tot ce se găsea ca tablou rar, statui minunate și alte lucruri dedicate zeilor, cu care își umplu palatul, grădinile și casele de plăcere pe care le avea în Italia.

S-au organizat diverse conspirații pentru a i se lua viața. Unele din dorință de răzbunare, altele pentru a apăra restul lumii de teroarea cu care era amenințată, deoarece nici un alt mijloc decât moartea lui nu ar fi putut asigura restabilirea autorității legii, siguranța cetățenească și liniștea publică. S-au

organizat trei diferite conjurații pentru a elibera lumea de jugul insuportabil al acestui tiran, toate formate din oameni de mare inimă. Dar Chereas a fost cel care a dovedit cea mai mare ardoare, având și cel mai ușor acces la Caius (Caligula). Era în timpul curselor de cai și a jocurilor de circ, atât de familiare romanilor. Chereas și-a plasat conjurații în locurile cele mai nimerite pentru misiunea lor. Apoi el înaintă pentru ai cere parola. Iar Caius (Caligula) nu se abținu și, conform obiceiului său, răspunse cu o înjurătură vulgară. Chereas răspunse înjuraturii cu una la fel ca și printr-o puternică lovitură de sabie care nu a nimerit într-un loc mortal ci între gât și umăr.

El (Caligula) nu strigă și nu chemă pe nimeni în ajutor, scăpând doar un suspin. Fie că durerea îl făcuse să amuțească, fie din pricina mândriei cu care disprețuia pe toată lumea. Încercă, însă, să fugă, dar Cornelius Sabinus îl împiedică și-l făcu să cadă în genunchi. Atunci, toți conjurații îl înconjurară strigând „Lovește, lovește !“ și se întrecură în a-l omorâ. Dintre toate loviturile, cea a lui Aquilas fu cea sub care muri tiranul și imperiul fu eliberat.

(Chereas) îi spuse lui Iulius Lupus, unul dintre căpitanii gărzii, să se ducă să o ucidă pe împărăteasa Chesonia și pe fiica sa. „

IDEM - cartea XIX, cap. II

„... (Iulius Lupus) o găsi pe Chesonia întinsă la pământ lângă cadavrul soțului ei căruia îi lipseau toate acele lucruri care, de obicei, nu se refuză morților. Era mânjită toată de sângele care curgea din rănile cadavrului și își ținea fiica alături. Crezând că Lupus venise pentru a vedea mortul, îi făcu semn să se apropie. Dar, văzându-l că nu răspundea, înțelese motivul care-l aducea și-i întinse gâtul gol grăbindu-l să termine cât mai repede. Primi lovitura mortală în neclintire și fiica ei, care era doar un copil, fu ucisă alături de ea.

Acesta a fost sfârșitul lui Caius (Caligula) după ce domnise trei ani și opt luni. Se știuse, încă înainte de a fi ajuns împărat că era brutal, rău, voluptuos, protector al calomniatorilor, timid

și, tocmai prin aceasta deosebit de crud. El considera drept cel mai mare avantaj al puterii suverane posibilitatea de a abuza de inocenți, de a se îmbogăți prin ce despuia de la cei pe care-i omora. „

Eusebios din Cesareea - „HISTORIA ECCLESIASTICĂ“ cartea a II-a, cap. 9:

„... Caligula nedomnind decât cel mult patru ani, Claudiu i se succedă la imperiu. Mai tot pământul fu bântuit sub domnia sa de o cruntă foamete ce a fost istorisită de către autorii cei mai contrari... “

Caius Suetonius Tranquilus -” DE VITA CAESARUM „- Caius Caesar Caligula:

„... În ziua a noua înainte de calendele lui februarie șovăia dacă să se ducă la masă ori nu, având stomacul încărcat de la masa precedentă. În sfârșit, cedând amicilor, ieși. Cum trebuia să treacă printr-o galerie subterană, unde copiii de nobili chemați din Asia se pregăteau să apară pe scenă, el se opri să-i cerceteze și să-i încurajeze. Și dacă șeful trupei nu i-ar fi spus că-i e frig, s-ar fi înapoiat și ar fi luat parte la repetiția spectacolului. De aici sunt două versiuni: unii spun că, pe când Caius vorbea cu copiii Cherea pe la spate i-ar fi străpuns gâtul cu o sabie, spunând: “Haide”, iar Cornelius Sabinul, alt tribun, care făcea parte din conjurație, i-ar fi înfipt pumnalul în piept din partea opusă. Alții spun că Sabinus, îndepărtând mulțimea prin centurionii complici la complot, i-ar fi cerut, după obiceiul militar, parola și Caius spunând „Jupiter“, Cherea ar fi spus: „Primește-i mânia“ și cu o lovitură i-a despicat maxilarul, pe când se întorcea spre el.

În timp ce era doborât la pământ, prin zvârcoliri și vaiete dând semne că încă mai trăiește, ceilalți l-au ucis cu treizeci de lovituri. Consemnul tuturor era: „Repetați“. Unii i-au înfipt sabia și în părțile rușinoase.

La primul zgomot, purtătorii lecticii sale alergară cu bastoane în ajutor, iar după ei îndată corpul de gardă german,

care ucise pe unii dintre asasini și chiar pe unii senatori nevinovați... „

20

Veștile venite de la Roma încinseseră spiritele cetății. Bărbile și caftanele mișunau, ochii întrebau, urechile ascultau, buzele rosteau presupuneri sau înfloreau informațiile.

Iar faptul că aceste vești ajunseseră la ceas de seară, căzând în mijlocul cetății aproape ca un obiect material și pipăibil, produse aceeași revoluție pe care ar fi produs-o proorocul Ilie dacă, în carul său de foc, ar fi coborât din înaltul cerului drept pe lespezile de piatră din fața Templului. Din pregătirea pentru somn și liniștea sufletească, din pregătirea de odihnă pe saltelele ridicate la înălțimea teraselor binecuvântate de adieri, din clipa de taină care se crea odată cu amestecul de culori al plecării soarelui, cetatea se trezi brusc, oamenii coborâră printre pietrele încinse ale zidurilor, înghesuiala străzilor redeveni sufocantă iar largile trepte care urcau alături parapetelor impunătoare prin dimensiunile bolovanilor ciopliți, fură invadate de mulțimea care urca spre locul tuturor întâlnirilor și adunărilor de peste zi, ca și cum, într-adevăr, vestea căzută asupra lor era materială și, cu cât s-ar fi apropiat mai mult, ar fi avut de pipăit ceva. Sus, printre coloanele și logiile clădirilor ce se legau în trupul de piatră al Templului, strânsura mulțimii devenise ca o masă de capete amestecate în masa vorbelor care întorceau pe o față și pe alta mereu aceleași câteva informații. Iar, când, făcându-și loc cu greu, trecea câte una din bărbile preacinstite ale membrilor marilor conclave, toată lumea încremenea cu urechile ciulite și respirația întretăiată, în speranța de a afla ceva în plus. Dar, cum trecuseră atâtea săptămâni până ca, de la Roma, vestea aceasta să ajungă aici, era logic faptul că pentru un răstimp cel puțin egal, nu mai puteau avea loc decât bârfe, speculații sau palavre. Oamenii, însă, cu năravurile lor pofticioase, scormonitoare și iscoditoare de nou, continuau să mișune și să caute.

Cel care știa clar că, faptele aflate erau bine aflate și care nu-și mai folosea mintea decât pentru a calcula ce decurgea de aici, era Schammai. Știa limpede, așa cum știau și alte minți suspuse, că mai rău decât sub nebunia lui Caligula nu avea cum să fie. Și, sperând în înclinația bună despre care se vorbea la noul împărat, calcula acum ce foloase va trage pentru cele întreprinse în ultimii câțiva ani: Dacă bunăvoința și interesul pentru ceea ce emană inteligența poporului ales va exista de acum înainte, atunci credința lui cu un Mesia care întregește Legea și o face mai ascultată, nu va putea decât să triumfe. Îl va împinge mai mult pe bătrânul Iacov și va face o biserică puternică prin care se va ridica deasupra puterii de azi a Saducheilor. Va deveni, într-adevăr, nu la modul ocult și ascuns, ci pe față, stăpânul acestor ziduri impunătoare și al mulțimii de oameni care mișună printre ele.

Era mulțumit și sigur pe sine în planurile pe care i le permiteau noile împrejurări, când dădu cu ochii de mutra cam răvășită a frumosului Nathaniel. Si, cu satisfacție, îi veni să râdă de felul în care arăta acela:

- Ce-i Nathaniel ? Te-a tulburat vestea ? Erai omul lui Caligula ? !

Frumosul bolborosi ceva neînțeles, dar nu se depărtă; rămase pe loc din instinctul de a spera că mai poate afla ceva.

- Nu se poate - continuă Schammai, ascuțindu-și trăsăturile într-o inteligentă urâțenie ironică - tu ești un iudeu credincios, nu se poate să nu te bucuri că am scăpat de statuia tiranului !...

- Sigur că sunt bucuros ! - răspunse Nathaniel ca un protest, negăsind un lucru mai inteligent de făcut.

- Și, atunci, ce-i tulburarea asta din privirile tale ? - își făcu jocul mai departe Schammai, pentru a-l fierbe și, deodată, i-o trânti ca un bolovan pe picior: A, ești supărat... Ti-o fi scăpat în învălmășeala asta urmăritul, nu ?

Satisfăcut că nodul din gâtul aceluia nu-i dădea starea să trăiască bucuria generală, îl jucă în continuare:

- N-ai reușit să-i faci de petrecanie lui Pavel din Tars, pricep

acuma; te-ai încurcat degeaba cu grecii - mai adăugă el fără să se mai teamă dacă celălalt îl bănuia implicat în acest renghi, ci de-a dreptul sfichiuindu-l: Da, nu-i plăcut; ai făcut înscris la Sanhedrin și ai luat subvenție trei pungi pentru asta; acum... acum o să cam trebuiască să le dai înapoi !...

Și, desprinzându-și degetele din bărbuță, le flutură, ca o tiflă, dinaintea privirilor înciudate ale lui Nathaniel care, pesemne, înjura în gând.

- De ce să le dau înapoi ? !... bolborosi el prostește, ca și cum lui Schammai ar fi trebuit să-i dea socoteală. N-am cumpărat de mâncare pentru greci ? De ce să le dau înapoi ? !

Mulțumit că reușise să-l întărâte, Schammai vârâ încă un cui în el atrăgându-i atenția:

- Ba, de vreme ce Pavel din Tars e viu, o să mai trebuiască să-l urmărești și-o să mai faci înscrisuri cerând bani; crezi c-o să ți se mai dea ? !

Înciudat, celălalt nu găsi să spună decât:

- De ce să nu mi se dea, de ce ? !... Și, față de râsul satisfăcut al lui Schammai care, acum, drept că semăna cu un țap - plecând îmbufnat, blestemă: În definitiv, să fie al naibii acel Pavel din Tars cu tot neamul lui !...

Bucuros că-l perpelise adâncindu-i starea proastă, Schammai strigă pe urmele lui:

- Ehe, asta mai vedem: dacă da, da; dacă nu, nu... dragă Nathaniel !

Pavel din Tars era însă departe. Pe drumul spre pustie unde-l duceau instinctele Teclăi. Iar când întunericul deveni deplin, pipăind la rădăcina unui copac, se culcară unul alături de altul, îmbrățișați. Și, simțind-o, așa cum o știa: curată ca un izvor sau o frunză, nemaiavând asupră-i apăsarea odoarelor din Tabernacol, se dărui odorilor calde ale pieptului ei și, în vibrația trupurilor lor, refăcură într-o clipă de puritate întregul pământului.

- Sfârșitul părții a doua -

PARTEA A TREIA:

MAMA LUI NERO

1

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Pausanias - CALATORIE IN GRECIA - VIII-29:

Orontes este un fluviu din Syria al cărui curs până la mare nu străbate peste tot un teren neted, ci, după ce trece pe sub o stâncă abruptă, curge pe un loc în pantă. Un împărat roman, vrând să-l facă navigabil de la mare până la Antiochia a străpuns cu multă trudă și cu cheltuială bănească un canal potrivit pentru navigație și a făcut ca fluviul să treacă pe acolo...

Idem - VIII - 33

... Orașul ridicat de Alexandru cel Mare în Egipt ca și acela ridicat de Seleucos pe malul lui Orontes (Antiochia ad Daphnen anul 300 î. e. n.), deși sunt orașe noi și zidite nu de mult, au ajuns la atâta putere și prosperitate, pentru faptul că soarta li s-a arătat prielnică.

Iosif Flavius: Antichități iudaice XII - 3, 1:

Seleucos, supranumit Nicanor, le-a dat (evreilor)dreptul de cetățeni ca macedonenilor și grecilor, în toate orașele pe care el le-a ridicat în Asia și în Siria de jos; și chiar în Antiohia care este capitala...

Procopius din Caesarea - ISTORIA SECRETA 18-41

... Antiochia, cea dintâi cetate a răsăritului și Seleucia aflată în apropiere...

FAPTELE APOSTOLILOR -11:

19. Deci cei ce se risipiseră din pricina tulburării făcute pentru Ștefan, au trecut până în Fenicia și în Cipru, și în Antiohia, nimănui grăind cuvântul, decât numai iudeilor.

20. Și erau unii dintre ei, bărbați ciprieni și cireneni care, venind în Antiohia, vorbeau și către elini, binevestind pe Domnul Iisus.

21. Și mâna Domnului era cu ei și era mare numărul celor care au crezut și s-au întors la Domnul.

22. Și vorba despre ei a ajuns la urechile Bisericii din Ierusalim, și au trimis pe Barnaba până la Antiohia.

23. Acesta sosind și văzând harul lui Dumnezeu, s-a bucurat și îndemna pe toți să rămână în Domnul, cu inimă statornică.

24. Căci era bărbat bun și plin de Duh Sfânt și de credință. Si s-a adaugat Domnului mulțime multă.

25. Și a plecat Barnaba la Tars ca să caute pe Saul.

26. Și aflându-l, l-a adus la Antiohia. Si au stat acolo un an întreg, adunându-se în biserică și învățând mult popor. Si în Antiohia, întâia oară, ucenicii s-au numit creștini.

FAPTELE APOSTOLILOR -13:

1. Și erau în Biserica din Antiohia prooroci și învățători: Barnaba și Simeon ce se numea Niger, Luciu Cirineul, Manain, cel ce fusese crescut împreună cu Irod tetrarhul, și Saul...

4. Deci, ei mânați de Duhul Sfânt, au coborât la Seleucia și, de acolo au plecat cu corabia la Cipru.

5. Și ajungând în Salamina, au vestit cuvântul lui Dumnezeu în sinagogile iudeilor. Și aveau și pe Ioan slujitor...

13. Și plecând cu corabia de la Pafos, Pavel și cei împreună cu el au venit la Perga Pamfiliei. Iar Ioan, despărțindu-se de ei, s-a întors la Ierusalim.

14. Iar ei, trecând de la Perga, au ajuns la Antiohia Pisidiei și, intrând în sinagogă, într-o zi de sâmbătă, au șezut...

43. După ce s-a terminat adunarea, mulți dintre iudei și dintre proseliții cucernici au mers după Pavel și după Barnaba, care, vorbind către ei, îi îndemnau să stăruie în harul lui Dumnezeu.

44. Iar în sâmbăta următoare, mai toată cetatea s-a adunat ca să audă cuvântul lui Dumnezeu...

48. Iar neamurile pământului, auzind, se bucurau și slăveau cuvântul lui Dumnezeu și câți erau rânduiți spre viața veșnică au crezut;

49. Iar cuvântul Domnului se răspândea prin tot ținutul.

Dar iudeii au întărâtat pe femeile cucernice și de cinste și pe cei de frunte ai cetății, și au ridicat prigoane împotriva lui Pavel și a lui Barnaba, și i-au scos din hotarele lor.

50. Iar ei, scuturând asupra lor praful de pe picioare, au venit la Iconiu;

51. Și ucenicii se umpleau de bucurie și de Duh Sfânt.

FAPTELE APOSTOLILOR -14:

4. Și mulțimea din cetate s-a dezbinat și unii țineau cu iuideii, iar alții țineau cu apostolii.

5. Și când păgânii și iudeii, împreună cu căpeteniile lor, au dat năvală ca să-i ocărască și să-i ucidă cu pietre,

6. Înțelegând, au fugit în cetățile Licaoniei: la Listra și Derbe și în ținutul dimprejur...

11. Iar mulțimile, văzând ceea ce făcuse Pavel, au ridicat glasul lor în limba licaonă zicând: zeii, asemănându-se oamenilor, au coborât la noi.

12. Și numeau pe Barnaba Zeus, iar pe Pavel Hermes, fiindcă el era purtătorul cuvântului...

20. Dar înconjurându-l ucenicii, el s-a sculat și a intrat în cetate. Și a doua zi a ieșit cu Barnaba către Derbe.

21. Și binevestind cetății aceleia, și făcând ucenici mulți, s-a înapoiat la Listra, la Iconiu și la Antiohia.

22. Întărind sufletele ucenicilor, îndemnându-i să stăruie în credință și (arătându-le) că prin multe suferințe trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu.

23. Și hirotonindu-le preoți în fiecare biserică, rugându-se cu postiri, i-au încredințat pe ei Domnului în Care crezuseră.

24. Și străbătând Pisidia au venit în Pamfilia.

25. Și după ce au grăit cuvântul Domnului în Perga, au coborât la Atalia.

26. Și de acolo au mers cu corabia spre Antiohia, de unde fuseseră încredințați harului lui Dumnezeu, spre lucrul pe care l-au împlinit.

27. Și venind și adunând Biserica, au vestit câte a făcut Dumnezeu cu ei și că a deschis păgânilor ușa credinței.

Libanius Sophista Antiochiensis - ANTIOCHIKOS:

... Consider că nici unul dintre orașele lumii prezente nu se arată ochilor noștri cu o asemenea întindere și într-o așezare atât de frumoasă. De fapt, Antiohia se întinde drept de la răsărit la apus expunându-și porticurile cu două etaje. Aceste porticuri se desfășoară de-a parte și de alta a unei cărări larg deschise sub cerul liber, cu pasaj de piatră pe toată lărgimea. Pe atât de mare distanță se desfășoară această arteră mărginită de porticuri încât, doar pentru a-i lustrui întinderea este nevoie de-o mare mulțime de mână de lucru, iar pentru a o parcurge cu piciorul de la un capăt la altul presupune un efort obositor și grijă față de goana cailor. Pe de altă parte, întinzându-se de la un capăt la altul pe teren drept, fără a-i fi împiedicată perspectiva de vreun obstacol, totul arată ca-ntr-o pictură în care benzi de culori înaintează și tot înaintează în plină libertate. De la aceste porticuri pornesc străzi dintre care unele înaintează spre nord pe un teren aproape drept, iar altele urcă ușor spre sud, către

contraforturile muntelui unde se prelungesc cartierele, dar numai până la o înălțime care să continue unitar aspectul general al cetății și să nu pară, printr-o altitudine prea mare, separate de rest. Pentru că cetatea nu se ridică nici peste prăpăstii, nici peste vâltori, ea nu permite nici o înălțime în mijlocul ei și, valorificând spațiul plan dintre ridicăturile munților, n-a înălțat case suprapuse ameniță tor ca stânca lui Sisif, ocupând doar acel spațiu în care se putea întinde continuu și, în acest fel, păstrându-și atât frumusețea cât și posibilitatea de a adăposti un mare număr de locuitori.

Muntele care se întinde în lungul orașului se ridică precum un scut spre înalt și, pentru cei ce locuiesc la picioarele lui, în marginile orașului, nu numai că nu există nici o teamă fiind apărați de flancurile lui, dar totul le aduce tihnă și mulțumire: izvoare, pâlcuri de arbori, grădini, adieri, flori, cânt de păsări ca și faptul de a se bucura de primăvară înaintea altora.

Porticurile din centru se pot asemăna cu fluviile ce înaintează în depărtări, iar străzile cu torentele ce tind către ele. Din aceste străduțe, cele ce urcă în direcția muntelui oferă deliciile cartierului de la poale, iar cele din direcția opusă ajung la o altă cale, mărginită de case fără porticuri; acestea sunt ca niște canale trasate de la un fluviu la altul. Acest cartier de nord se mărginește în multe locuri cu frumoase grădini care, la rându-le, ajung până pe malul fluviului Oronte.

Astfel, aceste porticuri care, după cum spuneam, se întind de la apus la răsărit pe o atât de mare distanță încât ar putea cuprinde trei orașe, chiar din mijlocul lor, deschid spre dreapta perspectiva spre un ansamblu de arcade arcuite în toate direcțiile cu un mic acoperiș de piatră aparentă, care nu este decât punctul de pornire a altor porticuri ce înaintează în direcția nord până la fluviu și deschiderea către Sanctuarul Nimfelor care se ridică până la cer atrăgând toate privirile prin frumusețea marmorelor sale, policromia coloanelor, strălucirea frescelor și bogăția fântânilor ce-l împodobesc. De la aceste porticuri, de asemenea, pornesc străzi și străduțe (...) La ce

servește această continuă desfășurare a porticurilor ? După părerea mea, dintre toate ornamentele din oraș, locul de întâlnire unde se amestecă toată lumea este cel mai plăcut; aș adăuga, cel mai util. Și zău că un oraș nu este el, dacă nu oferă din belșug acest avantaj ! De fapt, este cel mai plăcut lucru să ai unde lua cuvântul, unde-l asculta pe al altuia, unde să dai un sfat, unde să vii în întâmpinarea prietenilor bine sau rău dispuși cu o vorbă veselă sau compătimitoare, să primești din partea lor, la fel, aceleași semne de simpatie. Și mai există o mulțime de alte bucurii, avantaje pe care ți le oferă întâlnirea și comunicarea cu semenii. Or, dacă de-a lungul caselor nu sunt asemenea porticuri, timpul rău îi separă pe oameni făcându-i să trăiască despărțiți ca-n orașe diferite (...) Ne plimbăm deci, în voie, la adăpostul acoperișurilor și ne adunăm împreună de câte ori se ivește ocazia, contactul permanent făcând să progreseze cunoașterea, unele amiciții înflorind, altele decăzând (...)

Acum, nu este adevărat că, dacă cetatea este admirabilă din toate punctele de vedere, suburbiile trebuie să fie la fel; dar ele ilustrează cu exactitate ceea ce este bine în oraș. Sunt astfel periferiile importante și aglomerate cu locuitori mai numeroși decât în unele cetăți - meseriași care-și prezintă produsele la târguri (...), mai fericiți decât oamenii comerțului pe mare pentru că în loc de hulă și furtună ei câștigă banul în mijlocul veseliei din piață (...) Numele de piață nu a fost rezervat unui singur loc al cetății și nu e nevoie să te îndrepți spre un singur loc pentru cumpărături; oriunde poți cumpăra și nu e nevoie decât să întinzi mâna (...) Totul este plin de oameni și totul este plin de mărfuri (...) Obiectele inventate pentru lux rivalizează cu cele de strictă necesitate și sunt locuri în cetate pentru toate pungile; săracul poate să subziste iar poftele bogaților sunt imediat satisfăcute (...) La orice oră ai nevoie găsești ceea ce-ți trebuie; nici chiar venirea nopții nu întrerupe activitatea pieții (...) Zi și noapte totul se găsește la fel de abundent (...) Nu ai decât să-i asculți pe vânzătorii care

strigă. Cu toate că locuim în plin uscat, peștele e mai abundent decât la țărm; cu toate că ne aflăm la o bună distanță, pescarii aduc pentru noi fructe de mare în plasele lor și, zi de zi, intră în oraș maldăre de pește. Este o șansă că, în Antiohia, săracii nu sunt lipsiți de acest aliment. Oferind fiecăruia hrana potrivită, soarta hărăzește celor bogați produsele mării iar celorlalți ale lacului și ambelor clase le-a dăruit în comun fluviul în care cresc, pentru cei bogați soiurile de pește ce urcă din mare iar pentru alții, celelalte soiuri care se înmulțesc (...) Noaptea la noi nu se deosebește de zi decât prin natura luminii. Pentru practicarea celor mai multe meserii nu e nici o deosebire între noapte și zi și unii își dedică întregul efort muncii aspre, iar alții se amuză râzând și se dedau cântecului. Noaptea aparține în egală măsură lui Hefaistos și Afroditei, unii modelând fierul alții dansând și lăsând altora să-l preacinstească pe Endymion.

Câtor categorii de oameni nu le folosește cetatea noastră ! Nu se află aici tote căile pentru bancheri de a se îmbogăți, pentru cei abili la vorbire de a ajunge la glorie, pentru cei petrecăreți să ajungă la distracțiile dorite ? Nu avem noi, nederanjați de partide și de găști, cursele de cai ? Sau divertismentele scenei ? Grijile nu se îndulcesc aici prin prilejurile de petrecere ? N-am adus noi aici măreția jocurilor olimpice și n-am depășit ceea ce învață oamenii prin onorurile pe care i le înalță lui Zeus ?

Care oraș se simte în stare să se compare cu al nostru ? Mai fericit decât cele ce dăinuie din străvechime (Atena - n. n.) el le învinge pe unele prin măreție, le depășește pe altele prin noblețe iar pe cele mai multe, prin rodnicia tuturor celor produse în cuprinsul său. Dacă există vreun oraș superior în privința zidurilor ce-l înconjoară (Constantinopol - n. n.), Antiohia îl întrece în ce privește bogăția apelor, dulceața iernii, urbanitatea locuitorilor, punerea în practică a înțelepciunii; de asemenea, ea întrece în frumusețe un oraș și mai mare (Roma - n. n.), prin ceea ce are mai frumos în cultura greacă și în arta

discursului.

Într-un cuvânt, se pot face comparații cu unele orașe mai mici sau cu altele lipsite de grație în întinderea lor; aici, în schimb, zeița mamă a lui Eros a răspândit grația asupra amplorii. Dacă părăsești acest oraș pentru a te duce oriunde, amintirea lui te chinuie; dacă vii din altă parte aici, uiți toate locurile pe unde ai mai trecut. Din pricina aceasta trebuie iertați toți cei care-și uită de patrie și părinți, lăsându-se învăluiți în mrejele Antiohiei: ei au cunoscut un oraș cum nu mai este altul și știu prea bine că nu vor afla nicăieri nimic asemănător".

Polybios fiul lui Lycortas: ISTORII cartea a V-a:

... Așezarea Seleuciei și caracteristica locurilor din jur este următoarea: acest oraș este așezat lângă mare între Cilicia și Fenicia și alături se află un munte mare de tot, numit Coryphaion. La apus ultima parte a mării dintre Cipru și Fenicia își sfărâmă valurile de poalele acestui munte care, la răsărit, domină ținutul Antiohiei și al Seleuciei. Pe panta de miazăzi a muntelui se află Seleucia, care este despărțită de el de o prăpastie adâncă și greu de trecut și se întinde până la mare într-un ținut deluros, fiind înconjurată în cele mai multe părți de prăpăstii și de stânci povârnite. În partea îndepărtată spre mare, are un singur drum, făcut cu mâna în formă de scară, cu înclinări dese și cu cotituri continue. Nu departe de Seleucia, se varsă fluviul Orontes, care își începe cursul din regiunea Libanului și Antilibanului și, străbătând câmpia Amice, ajunge la Antiohia, trece prin acest oraș și, luând cu puterea curentului său toate murdăriile, în sfârșit se varsă în marea amintită nu departe de Seleucia...

2

Între aceste bogate ziduri, împovărate de strălucirea ce leagă opulența Asiei de ambițiile Romei și măcinate de desfrâul aurit al unei vieți în plină parvenire, cel mai impresionant eveniment, de la gloriile lui Alexandru și măririle Seleucide, s-a petrecut

în anul 772 de la fondarea Romei când, în piața din mijlocul măreților edificii care legau răsăritul de apus, a fost ars trupul lui Claudius Iulius Caesar Germanicus, fiul lui Drusus cel Bătrân și al Antoniei celei Tinere, care, la numai treizeci și patru de ani încheia o viață strălucită de general și conducător politic, orator și poet, comandant încununat cu glorie de senat și urmat cu dragoste de armate. Trăgându-se din neamul lui August, fiind înfiat de împăratul Tiberiu, el a fost ecoul ultimei glorii a dinastiei Iulio-Claudiene. Pentru că moartea-i neașteptată după scurte chinuri în cetatea Antiohiei, a lăsat drum liber spre împărăție fiului său al cărui nume spune totul: Caligula. Iar lui Caligula i-a urmat unchiul său și fratele lui Germanicus, Claudiu, pe care propria sa nepoată, fiica lui Germanicus și sora lui Caligula - Agrippina, l-a făcut să se înjosească cerând senatului să legifereze căsătoria lor, adică dintre unchi și nepoată. Iar ea, nu mai era nici măcar pură cum o arăta calitatea de nepoată. Trecuse până atunci pe la mai mulți bărbați, printre care propriul ei frate - fostul împărat Caligula. Iar, cu unul dintre soți pe nume Ahenobarbus, îl zămislise pe cel numit Tiberius Claudius Drusus Germanicus Caesar, care avea să marcheze cel mai urât loc în istorie sub numele de Nero.

Mama lui Nero, deci, era fiica denaturată a marelui comandant al cărui rug luminase în mari festivități Antiohia de pe Oronte, Antiohia de lângă Dafne, al treilea mare oraș al imperiului, celebrul Tetrapolis, minunata egretă a orientului cum o numește Ammianus Marcellinus. Gloria ei rău famată plutea în povești spuse cu amuzament și patimă, hrănind plăcerile nevoii de bârfă care însoțea cu siropul ei pervers eleganța nepăsătoare a desfrâului marilor cetăți. Și aromele perdiției se sorbeau în parfumul infam al dulcelui vițiu prin care marile familii ale Romei își prostituau cu savoare existența. Germanicus fusese un consul iubit de popor și un imperator admirat de către cei ce se duceau la moarte sub comanda lui. La fel Agrippina Major - soția sa, era considerată cea mai nobilă

și mai distinsă femeie romană, al cărei glas îl ascultau chiar armatele de bărbați războinici. Dar ei lăsaseră urmași netrebnici. Și, astfel, virtuțile care-i înălțaseră în ochii cetății li se perverteau în auritul desfrâu al unor fete curve și al unui băiat scelerat, la care numai ambițiile înrobitoare mai curmau perfidia și numai poftele devoratoare ale tuturor plăcerilor lumii îi mai atenuau vocația criminală. Dacă era adevărat ce se spunea, că moartea lui Germanicus, acest ultim virtuos care se născuse în ginta Iulia, fusese pusă la cale de însuși tatăl său, împăratul Tiberiu care-l gelozea pentru cât de iubit era de armată, dacă un împărat bătrân putea ucide pe la spate un general tânăr care-i adusese gloria consolidându-i și nu râvnindu-i tronul și dacă relațiile dintre aceștia erau, pe deasupra, și cele dintre părinte și fiu, devenea limpede că blestemul lumii ajunsese asupra acelui popor viguros și încă proaspăt în noutatea dăinuirii lui. Era limpede că înflorirea romanilor, splendidă la început, ofilise prea repede. Într-un răstimp de numai șapte sute de ani de când de-abia se porniseră, ei ajungeau a se destrăma fără voință în mucegaiul aromitor și sățios, adormitor și devorator, dulce-moleșitor și fierbinte-devorator al viținului luxos și crimei cinice în care, dragostea și gândul cel bun nu-și mai găsesc loc printre sentimentele acelei ființe născute spre a deveni om. Iar marile cetăți ale imperiului, cu speranțele lor de nestemate înfloritoare, cu strălucirea luxuriei pe care le-o dădea existența cuceritoare a Romei, erau, de fapt, trupuri care se descompuneau fetid în veninul îmbietor și trezitor de pofte aprinse al dulcelui desfrâu și al plăcerilor de rafinate animale ce se legănau între răsfăț și crimă. La trei decenii de când arsese aici rugul tatălui ei, Agrippina Minor, ca o umbră a plăcerii, a puterii, a puterii plăcerii și a plăcerilor puterii, bântuia cu faimă cetatea Antiohiei, în tot fastul stricăciunii accentuat de lumina ce cădea mai oriental asupra porticurilor ei decât asupra Romei. Viața acestei nepoate, fiice, surori, iar acum neveste de imperator, era obiectul poveștilor de satisfacție, excitare și groază care înconjurau - dacă mai era nevoie de așa ceva - atrăgătoarea

lunecare spre perdiția plăcerilor cultivate, însămânțate sau altoite pe malul faimosului Oronte.

Când rugul tatălui ei ardea aici, ea abia împlinea trei ani. Dar cu nouă ani mai târziu, la doisprezece, bunicul ei, imperatorul Tiberius Iulius Caesar al cărui principat rămăsese singur și neamenințat după moartea lui Germanicus cel iubit de popor și legiunile Romei, a căsătorit-o cu Domitius Ahenobarbus, ceea ce n-a împiedicat-o să facă amor cu fratele ei, împăratul Caligula, dar și cu alți romani de vază printre care învățatul întru multe ale vieții și ale politicii Lucius Abnnaeus Seneca, care-i pășea pragul din două motive, al doilea fiind pentru a da o învățătură aleasă fiului ei. Ce a ieșit din această învățătură, s-a văzut mai târziu; atunci însă, vanitățile împăratului Caligula care, nemaipoftind-o pe ea, trecuse la cealaltă soră a lor - Drussila, au condamndat-o la exil într-o insulă de pe coasta Campaniei, de unde a scăpat doar după moartea acestuia. Puterea imperială a preluat-o unchiul lor - Tiberius Claudius Nero Drusus Germanicus, cunoscut ca împărat sub numele de Claudiu, căruia i s-a dus faima prostiei de a se fi lăsat în mrejele multor femei și, până la urmă, ale ei, luând-o de nevastă. Făcând-o Augusta, acceptându-i mașinațiile de înlăturare a propriului său fiu, înfiindu-i fiul și proclamându-l moștenitor, Claudiu s-a trezit până la urmă otrăvit de ea într-un mod cu atât mai pervers cu cât pana cu care-i era gâdilată gâtița ca să vomeze otrava înghițită înainte, fusese, din ordinul, ei, îmbibată într- o otravă și mai puternică. Dar toate acestea s-au petrecut mai la urmă, pentru că, până la a ajunge Augusta, ea a mai avut o lungă viață mondenă pierzându-și soțul, cochetând până la scandal cu Galba, cel care avea să ajungă împărat după moartea fiului ei Nero, măritându-se cu Passienus Crispus care, în vremea când ea trăgea ițele spre a intra în grațiile lui Claudiu, a murit în chip cam dubios concomitent cu Mesalina, rivala ei din patul împăratului. Și, între timp, a găsit cu cale să se împerecheze cu Pallas, libertul lui Claudiu, om îmbogățit până

la rușine, împreună cu care a condus împăratul, palatul și imperiul. Fapt care, intrându-i atât de mult în sânge, mai târziu, a făcut-o să fie surprinsă când fiul ei Nero a pus piciorul în prag nelăsând-o să se amestece în toate treburile politice. Atunci a recurs la ultima îndemânare, oferindu-și nurii ei fiului, spre a nu mai putea exista altă femeie cu care Nero să împartă puterea.

Se spunea că, la nașterea lui Nero, astrologii caldeeni pe care i-a adus să citească stelele prin cheagul placentei lepădate de ea, i-au spus că acesta va putea să ajungă împărat, dar, dacă va fi, atunci își va omorî mama. Iar ea a încuviințat cu ambiție, dorind cu orice preț ca mai derabă el să fie împărat decât ea în putere.

Faptele ei, ale acestei femei, umpleau de plăcere sinistră palavrele din cetatea legănată-n bogăția celor mai opulente desertăciuni, constituind exemplu de nerușinare pentru locuitorii bogați de pe calea porticurilor și din cartierele de miraj de la poalele muntelui Silpius, sau de pe malul Orontelui.

3

Dar, în creșterea ei, pe lângă sâmburele de amestec sirian, macedonean și grecesc, Antiohia adunase neamuri nenumărate dintre cele atrase de încrucișarea drumurilor dintre Asia și Europa, dintre nordul barbar și sudul egiptean, dintre orient și occident, dintre austral și boreal și, mai ales, adunase, în jurul palatelor și grădinilor ei, sute de străini și mii de case sărace care adăposteau meșteșugarii și cărăușii, negustorii și grădinarii, oamenii mării și oștenii rămași la vatră, liberții care nu reușiseră să se pricopsească, păstorii și pescarii atrași de oraș, grăjdarii și toate felurile de slugi care nu făceau parte dintre sclavii caselor mari. Înghesuiți în cartierele mărginașe precum Charandame, Ghisira, Gandigura, Apate, aceștia constituiau o astfel de plebe, mai precară decât a Romei dar și mai numeroasă, și mai covârșitoare în furnicarul ei. Lumea simplă, a credințelor simple, cu profesii libere din care se nasc

ideile liberale ale omenirii. O lume aparte, un univers întreg, cu legile lui și, în ultima vreme, chiar cu monarhul lui a cărui putere era de necontestat.

Pentru că era o altfel de putere: lipsită de legi, de temeri și de porunci. Ceea ce făcea din omul care era recunoscut astfel, o ființă aparte; o ființă stranie și atrăgătoare în originalitatea forțelor prin care stăpânea. Erau altfel de forțe, mai mult îmbietoare și încurajatoare decât poruncitoare, dar care stăpâneau sufletele la fel, dacă nu chiar mai bine. Mult mai temeinic, printr-o vrajă de dragoste și înțelegere care dădea oamenilor altfel de trăiri; le dădea altfel de sentimente unora în fața altora.

Era un împărat blând, bun, pătimaș; căutat de toți și găsit de oricine; un monarh al dragostei pe care o propovăduia și o răspândea într-o strălucire fără măreție, dar caldă sufletelor oamenilor. Spiritul lui, învățătura lui, cuvintele lui se insinuau și dăinuiau în cartierele mărginașe înconjurând cetatea și înaintând spre miezul ei, ca o forță nevăzută, dar care lumina figurile oamenilor, fețele lor, privirile lor. Cele mai multe fețe și cele mai multe figuri, adică tocmai ale celor simpli și mulți ce împânzeau străzile ziua și umpleau periferiile noaptea. Apariția lui îi făcea pe oameni mai cuminți și mai înțelepți, iar urma trecerii lui era o anumită încredere și lumină care se așeza între ei ca un legământ care-i aduna pe toți într-un regat al liniștei și înțelepciunii numai de ei știute.

Pentru că, din cuvântul lui ațâțător de dragoste și potolitor de vrajbe, tocmai mulțimile care mișunau și formau nevoia orașelor, primeau mai mult decât le-ar fi fi putut da orice imperiu împărțindu-le lor bogățiile. Iar, din liniștea care le-o aducea învățătura lui, viața li se umplea mai mult decât ar fi tânjit vreodată, trecerile lui printre ei însemnând împăcare și dragoste și convingere că au câștigat mai mult decât cred că au câștigat cei cu averi. Era un regat legându-se altfel și cârmuindu-se altfel, iar revenirea celui care-l întemeiase se însoțea întotdeauna cu bucuria unei întăriri sufletești pe care o

aducea frățește, așteptat și primit sufletește, altfel decât defilarea somptuoasă a tiranilor.

Așa se întâmplă și atunci când, înconjurat de cei câțiva însoțitori, coborâ din corabia cu mărfuri și oameni de rând, pășind în portul Seleuciei din Pieria. Era mare portul și, printre corăbiile care se clătinau sau ale căror boturi stăteau înfipte în nisipul țărmurilor, mișunau sute și sute de oameni - soldați și cărăuși, vagabonzi și negustori, călători și gură-cască, purtători de cămile sau asini, ori oameni înhămați ei înșiși la căruțe sau sub coșurile din spinare, sclavi încărcați de sarcini și vameși luându-și tainul, scelerați coborâți din petreceri dionisiace și cerșetori aduși de vânturile lumii, amestecați laolaltă cu mărfurile stivuite pe scândurile debarcaderelor și pe pavajele de piatră ale teraselor, cu mișcarea manipulelor de oșteni ai Romei și paza unui fel de lictori locali rămași de la puterea Seleucidă - goană negustorească și pas măsurat militar, cerșeală miloagă și glasuri poruncitoare ale vătafilor de sclavi, chef de taverne și tocmeala afacerilor dintre orient și occident - o lume vânturată în amestecul drumurilor de apă cu cele de uscat, al călătoriilor militare cu cele negustorești, al îmbulzelii de mărfuri cu milogeala declasaților, al buboaielor lumii cu depozitele care asigurau huzurul orașului de lux strident, plin de carnavale și serbări bahice, de fanatism, și superstiții orientale, de petreceri și slujbe precum cea a lui Maiuma, în care se înlănțuiau fete goale cântând și curtezane înotând despuiate în apele Orontelui. Ghicitori asiatici și proroci israeliți, greci cinici sau sceptici și preoți ai templelor oculte, altare de jertfă și tarabe de zarafi guralivi, preotese curvăsărind după perdele și oșteni gâfâindu-și clipele libere în brațele lor, călători căutând direcții spre drumurile deșertului și alții așteptând vase pentru direcțiile lor pe mare, meșteșugari și femei ușoare, mimi, magicieni, taumaturgi, sclavi transferați sub pază militară și preoți ai celor mai diverse culte, totul într-un zgomot specific portului, unde glasurile oamenilor se topesc în fosnetul mării și comenzile marinărești se amestecă în cuvintele de cult și

jertfă de lângă altarele ce primesc dania celor ajunși și dau îndurare celor ce se pregătesc de drum.

În nebunia unei asemenea foieli, Pavel descinsese de pe corabia carel readucea la oamenii din care clădise aici o biserică puternică.

Venea de pe mare, venea din alte biserici în care propovăduise si lăsase ucenici vrednici. Se-ntorcea în locurile de început ale propovăduirii sale.

Îl întâmpinaseră ucenicii lăsati altă dată, oameni maturizati acum, având la rândule ucenicii lor. Iar acum, micul grup își făcea loc înmulțindu-se cu cei care-l recunoșteau tot mai des și tot mai mult pe cel ce coborâse primul de pe puntea vasului. El le răspundea tuturor cu bucurie, zâmbindu-le, fiind sigur de dragostea lor și convins că toate privirile îl urmăreau. Din pricina aceasta, nici nu-l interesau alte priviri - ascunse și iscoditoare - care-l urmăreau din alte motive. Si, în încrederea lui augustă, răspunse la fel de blând proorocului urâcios și vagabond care-i rânjea cu gingiile înnegrite sub roșeața buzelor.

- Totul depinde de credința ta, frate; puterea ta stă în credința ta !

- Da ? ! - rânjetul aceluia devenea de-a dreptul obraznic, într-o bucurie răutăcioasă și batjocoritoare.

- Sigur că da; luminează-ți ochii inimii, nu te lăsa supus dogmelor și-ai să vezi cum duhul înțelepciunii coboară asupra ta - îi răspunse convins importantul călător mergând alături de el prin mulțimea portului.

Iar zdrențărosul începu să râdă lățindu-și și mai mult buzele crăpate peste vinețeala gingiilor:

- Ce-i spun eu și ce-mi răspunde el ! - râdea acela atrăgând atenția mulțimii.

- Mi-ai spus că vrei să încerci credința mea - îi răspunse Pavel obișnuit cu întrebările și nedumeririle oamenilor - iar eu, care pentru tine și pentru alții ca tine am reajuns aici, pe drumul Antiohiei...

- Tu nu mi-ai spus cum te-ai tăiat împrejur târziu - îi luă

acela vorba din gură - cum n-ai spus nimănui că ești din alt neam decât cel ales și te-ai tăiat împrejur numai ca să poți ajunge la fiica marelui preot ! ... Voiai să ajungi cineva minținд că ești de-ai noștri. Ha...

Și râsul provocator, împreună cu gesturile sale hilare atraseră mulțimea de gură cască. Apoi, mai încet, chiar pe cei care se îndeletniceau cu treburi în foiala portului aceluia unde se amesteca orientul cu occidentul în toate nebuniile născocite de ambele părți ale lumii.

Pavel simți și provocarea și direcția de unde venea. Dar, nefiind prima oară când era confruntat astfel, îi spuse proorocului vagabond care nu era primul de acest fel ce-i era trimis în cale:

- Tu vii dinspre Ierusalim, nu-i așa ?

- Ce ușor ai ghicit, rânji acela din nou.

- Și vii dintr-o anume casă a Ierusalimului - sună mai convingător glasul obișnuit să învețe mulțimile.

- Dintr-o anume casă vine oricine; care-o fi aceea, dacă știi ! - îl înfruntă prevestitorul.

- Vii dintr-o casă cu un om atât de credincios încât a făcut copite la genunchi bătând mătănii ! - nu-l iertă Pavel și nu făcu nici un joc de bănuială, ci își arătă pe față convingerea. În așa fel încât zdrențărosul se simți obligat să-l privească altfel, ca și cum i-ar fi recunoscut puterea:

- Înțeleptule ! - proclamă el ploconindu-se cu niște mișcări forțate din care nu știai dacă se supunea într-adevăr sau numai batjocorea.

-Da, el e înțeleptul, el e învățătorul nostru, el e Pavel din Tars - își confirmară cei care se aflau mai departe sau care acum se adunau. E Pavel, cel care a adus aici credința cea nouă, care nu face deosebire între săraci și bogați ! ... E Pavel, cel care s-a înfruntat cu învățații Atenei și i-a adus și pe ei la învățătuira lui... E cel care îi adună pe nevoiași dându-le putere ! ... E învățătorul nostru, cel care a adus aici sămânța, cu ani în urmă, iar acum Antiohia este toată alături de el și credincioasă

învățăturii lui !

- Nu i-a convins pe învățații Atenei, ci aceia l-au batjocorit și l-au alungat, strigă vagabondul, dar mulțimea nu-l lua încă în serios.

Ei exultau, exclamau, confirmau sau constatau și se adunau în coasta aceea a portului Seleuciei, dedesubtul căreia, sub clătinarea liniștită a corăbiilor negustorești, pescărești și imperiale, începea mediteraneana întindere limpede a mării din interiorul întinsului puterii romane. Si vestea sosirii pe ape a acelui cuceritor de suflete, aduna tot mai multă lume din ascunzișurile locuințelor sărace înghesuite pe calea ce lega portul de marele oraș al plăcerilor asiatice descoperite de lumea latină. Până când, cineva, observând mișcarea din jurul personajului a cărui venire îi atrăgea și-i aduna, remarcă cele ce se întâmplau:

- Și ce vrea vagabondul acela de la el ?

- Vagabondul acela-i un prooroc care bântuie Iudeea și părțile dinspre Egipt, iar acum cine știe din ce chemare a greșit drumul aungând în părțile noastre, explică cineva în vreme ce, în inflexiuni cabotine, dezvelind mai multe rânduri de buze nefiresc înroșite, trențărosul striga spre Pavel într-un fel de invocare:

- Și tu ai avut, ca și mine, pleoapele ochilor arse de vântul deșertului, atunci când ai văzut mai departe decât ceilalți și ai auzit ceea ce ceilalți nu auzeau, nu-i așa ? ... Și, întinzând o mână mare, cu degetele îngroșate la încheieturi, îi ceru: Dă-mi haina ta ! Dă-mi-o ! ... Pentru ca, a doua oară, chiar să poruncească: Dă-mi haina ta, ca să-ți proorocesc ce se va alege din tine și din învățătura pe care o porți ! Dă-mi-o, doar știi de unde vin !

- Știu nu numai de unde vii, știu că bați pentru prima oară părțile astea- îi spuse Pavel în contuinuarea unui gând.

- Da, îl înfruntă celălalt arătându-și dinții negri, am urcat prima oară spre Damasc, cum ai făcut și tu cândva...

Dar Pavel, obișnuit a nu se juca nicicum cu tot ce însemna

adevărul, încuviință aceasta ca-ntr-o îmbrățișare duhovnicească.

- Ai dreptate, frate; înseamnă că și tu cauți să vezi adevărul.

- Unii spun că adevărul e mai ușor de văzut; dar alții, că e mai ușor de auzit ! - prinse din zbor prilejul proorocul vagabond: Tu, unora le-ai spus că l-ai văzut, altora că l-ai auzit. Aici nu pricep eu; și am venit să mă conving.

- Dacă vrei să te convingi prin mine, atunci vei auzi adevărul, spuse sincer cel obișnuit să-i învețe pe oameni. Pentru că, încă nu voia să creadă că celălalt era doar sămânță de provocare; sau, dimpotrivă, pe măsură ce-și dădea seama că așa era, se ambiționa și mai mult a-i transforma intenția în supunere ascultătoare. Dacă, însă, după ce te vei convinge ascultându-mă pe mine, adică ascultând prin mine glasul de care ai nevoie, vei dori să și vezi, aceasta nu mai depinde decât de tine. Pentru că, adevărul, fiecare îl putem vedea cu ochii sufletului nostru, dacă avem sufletul curat și credem în adevăr.

-Așa să fie, învățătorule, îi spuse veneticul care se vedea pregătit cu tot felul de informații; sper să primesc botezul din partea ta sau a presbiterilor tăi, dar să nu spui după aceea, cum ai făcut în Cipru după ce l-ai botezat pe Sergius Paulus; să spui că ți-ai luat de la el numele latin, când tu erai Pavel dintotdeauna, și ți-ai spus Saul și te-ai tăiat, doar fiindcă voiai să ajungi printre cei aleși, luând fata marelui preot !

Atunci Pavel nu se mai sili să ascundă cele ce gândea. Își privi însoțitorii, îi privi pe toți cei care se adunau întâmpinându-l regește și întrebă răspicat:

- Oare atât de mare a ajuns ura lor încât din nou să pregătească un asemenea om ca să mă provoace ? Vă aduceți aminte cum s-a întâmplat și la acea mare agapă cu Petru ! ... Oare atât de mult vor ei să ne alunge și să fărâmițeze biserica ? Oare nu-și dau seama că trebuie să fim uniți și laolaltă ?

Arși de întrebări, ochii lui semănau cu cei arși de vânturi ai proorocului vagabond. Scormoniți de privirile lor, cei mai

apropiați dintre oamenii locului, cei care veniseră primii în întâmpinare, lăsară frunțile în pământ. Până când, cel mai bătrân dintre ei, Luciu din Cirena, cu care propovăduiseră aici încă împreună cu Barnaba, în prima dintre biserici, nu se mai abținu și se repezi la vagabond îmbrâncindui-l:

- Tu, limbă spurcată; tu ai fost învățat să spui toate astea, așa cum le spun și ei, pe față !

- Care ei ? - întrebă Pavel parcă nemaisimțindu-se acel rege primit de toți. Dar, în loc de răspuns, auzi glasul celui ce voia să-i proorocească:

- Să-mi dea haina lui, am spus; și-am să-i arăt ce se va întâmpla cu învățătura pe care o aduce !

- Ba să piei tu, cu toate cele ce te-au învățat dușmanii ! - Porunci Luciu, încercând, cu o grijă îndurerată, să-l îndepărteze pe Pavel de incident și de tot ce putea fi altfel decât bună primire:

- Te-am așteptat cu dragoste, Pavele, știi că ținem la tine și ascultăm învățăturile tale și știi că suntem din ce în ce mai mulți aici, unde tu ne-ai întemeiat ! Haide cu noi, nu privi la gunoaie !

Dar, lucid și iute, apostolul nu dori să ascundă nimic mulțimii care se strânsese.

- Cirenianule, îi spuse lui Luciu cum îi spunea pe vremea când chemau la ei ucenicii din toate neamurile, noi nu avem a ne ascunde nici somnul dacă vrem într-adevăr să câștige adevărul nostru; tu ce vrei să-mi ascunzi ? Ce vrei să nu se afle, sau cu ce vrei să nu mă mâhnești ? ! Oare nu cu tine am atras noi toate neamurile și nu cu tine ne-am găsit prima oară numele nostru și al credinței pe care o avem ?

- Cu mine, Pavele, cu mine ! - răspunse acela mâhnit. Eu știu că tu ai deslușit pentru prima dată, aici, la noi în Antiohia, că numele nostru este de Creștini și așa ne-am numit; și că neamurile toate pot lua învățătura lui Hristos, și așa am crezut; dar vin alții acum...

- Ca să alunge neamurile, nu ? ... Ca să fie ei cei aleși ? ! -

tună Pavel înțelegând totul.

La care Luciu răspunse cu aceeași indignare:

- Cei mai mulți n-au nici o vină, să știi tu; din nici un fel de neamuri, fie că sunt tăiați, fie că nu sunt tăiați împrejur. Dar cei de la Ierusalim îi ațâță.

Atunci, ridicându-se peste toți care se strângeau, Pavel spuse cu o vehemență prea mare și prea puțin obișnuită, care dădea alte dimensiuni trupului său destul de scund altfel:

- Nu Ierusalimul, căci și acolo există sinceritate, și acolo există adevăr. Ci doar o parte, partea cea mai ascunsă și cea mai secretă din secretele Ierusalimului. Cea care vrea să țină puterea pentru ea și simte cum, prin noi, îi scapă din mâini... Fiindcă - tună el încurajat de acea adunare de credinciosi căreia îi împărtășea intotdeauna toate gândurile si revelatiile sale - fiindcă noi, prin mărturiserea Evangheliei lui Mesia, adăugăm noi învățături la cele ale Scripturii !... Da, noi venim cu Evanghelia întrupării Cuvântului, a răstignirii lui si a înălțării lui la Tatăl care ni L-a trimis ! - mai strigă Pavel gândul său cel nou, care-i încoltise tocmai din înfruntarea cu cei ce sencăpătânau pe stăpânirea prin vechile legi - Iar, când si această carte se va înscrie în scriptură, toate neamurile vor fi ajuns la ea, asa cum noi ne simtim ajunsi !... Ne simtim ?

Întrebarea nu dăinui nici o clipă. Pentru că din piepturile tuturor, osanalele aduseră răspunsul încrederii depline a acelei adunări de oameni pe care prezenta episcopului lor în acel port cu oameni si corăbii de tot felul îi făcea să creadă si să nutrească sperante de tot felul, sub fruntile lor de tot felul, exprimate prin chipurile lor de tot felul, după cum adună un mare port neamuri de tot felul.

- Adevăr zic vouă ! - își întări atunci Pavel cuvântul tocmai către aceste neamuri de tot felul - Că eu am lucrat pentru ei, am fost de-ai lor exact cum spune călătorul acesta și-am vrut puterea numai pentru mine. Până când am înțeles puterea cea mare și adevărată. Așa că nu mă feresc, am să-i dau lui haina mea, să văd ce vrea să zică despre învățătura din care eu mi-

am făcut rostul vieții. Iată-mi haina ! - făcu el un gest larg și retoric dezbrăcându-se, ia să vedem ce te-au învățat cei din umbra Sanhedrinului să faci cu ea.

Nemaiașteptându-se la așa ceva, vagabondul exultă de bucurie întinzând mâinile cu degete noduroase. Sui, apucând stofa scumpă prin croiala căreia învățătorul, neplăcându-i smerenia fățarnică, își purta și-și arăta întotdeauna rangul de om ales, începu să țopăie învârtindu-și-o în jurul său.

Era grotescă și nebunească țopăiala dar, prin asta, proorocul acela cu ochi arși și multe rânduri de buze, știa să atragă atenția și să facă loc în juru-i ca să fie cât mai bine văzut. Iar când consideră că a atras toate privirile, se opri brusc desfăcând haina, arătându-i căptușelile și ridicând capul său deasupra, ca o arătare smintită. Apoi, deodată, cu toate cele șapte rânduri de buze care de care mai sângerii, începu să râdă - un râs macabru, între plânset și batjocură și, cu mișcări încete, demonstrative, întâi scoase afară, lăsându-le să atârne, toate buzunarele, apoi întoarse întreaga haină pe dos scoțându-i la iveală cusăturile care nu se văd de obicei. Și, astfel, o aruncă în văzduh, făcând-o să se umfle cu aerul în care plutea și să cadă ca un trup lipsit de viață. Sări după ea, prinzând-o repede în mâinile murdare și, aducând-o stăpânului, își dădu peste cap ochii pătați, spunând:

- Așa va fi cu învățătura ta, apostole: Va fi golită cum ți-am golit eu buzunarele, va fi întoarsă pe dos și răstălmăcită și va fi lăsată să cadă în mâinile unor netrebnici ca mine. Asta voiam să-ți spun !

- Asta ți-au spus să-mi spui ! - tună Pavel smulgând haina din jocul netot al mâinilor aceluia.

- Mi-au poruncit - precizã acela cu cinism.

- Și te-au plătit ! - tună Pavel ca și cum i-ar fi poruncit să nu mintă.

- Puțin... foarte puțin- recunoscu tot cu cinism proorocul vagabond, strivindu-și parșiv buzele pentru a preciza: speranța e în răsplata cea mare, din lumea pe care o promiți tu în numele

Nazarineanului.

- Iar tu vii din partea celui care zice că e fratele lui, nu-i așa ? !

- Eu vin din partea mea, pentru că sunt prooroc și ghicesc singur ce are să se întâmple - își recăpătă acela un fel de demnitate, ei doar m-au plătit să ajung până aici.

- Și ce ai de gând să faci aici ?

Răzbunările ascunse în naivitățile glumețe cu care-și juca rolul răbufniră din nou. Proorocul înălță fruntea pe care tronau mai mulți negi și spuse cu glas care te făcea să-l crezi:

- Să te urmez pe tine ! N-am spus, doar, că vreau să văd, sau să aud, măcar, adevărul ? !

- Vrei să iscodești și să mai storci bani de la cei care te- au plătit ! - îi spuse Pavel deodată răzbunător și neiertător, fără să încerce măcar a-și ascunde mânia. Ei bine, află că tocmai asta nu știu ei: că n-au ce afla nimic în plus, pentru că noi nu avem nimic de ascuns. Dimpotrivă, asta e viața noastră: să facem să se afle cât mai limpede totul despre noi și adevărurile pe care le știm !

Și, pornind însoțit de întreaga mulțime, lăsă în urmă imaginea amplă și mișcătoare a marelui port cu oșteni și negustători, sclavi și stăpâni, căutători de plăceri și suflete candide în care pâlpâiau învățăturile sale. Lăsă în urmă imaginea apelor cu corăbii negustorești, pescărești și imperiale și imaginea caselor Seleuciei care, cândva, stăpânise peste aceste locuri. Mergea agitat ca un om îndârjit la treabă, ca un comandant încrâncenat în luptă. Și nu se putea spune că nu-i plăcea marșul ăsta susținut de mulțimea din juru-i. Cândva, îi întrebă pe cei ce-l întâmpinaseră:

- Au apărut mai mulți din ăștia... și mai multe vorbe ca ale ăstuia, nu-i așa ?

- De unde știi ? - întrebă cu candoare statornicul său frate Luciu din Cirena.

La care apostolul, în seninătatea celui pentru care totul e limpede, nu se sfii să spună cu glasul cel mai răspicat:

- Cum, de unde ? ! ... Eu n-am lucrat, doară, la ei ? ! ... Nu cunosc eu serviciile secrete cu care neamurile lui Hannah vor să țină în stăpânire o cât mai mare parte din lumea aceasta ! ... N-am fost și eu unul dintre cei care au învățat toate ascunzișurile unei asemenea meserii ? ! ...

Și înainta nestăvilit, simțind cum se amestecau, sub fruntea lui, curenții mării cu cei purtați de curgerea largă a apelor aduse de Oronte. Părea hotărât, dar și cunoscător al tuturor mizeriilor omenești, într-un asemenea fel încât nu mai avea cum să-l surprindă.

4

Și, totuși, nu și-ar fi putut închipui că și Petru era amestecat în ele. Asta l-a lovit. L-a lovit grav, până la cutremurare și l-a făcut să-și tulbure gândurile și simțirile în starea aceea a lui de febră din care, când ieșea, nu-și dădea seama dacă durase clipe sau zile. Asta i-a întunecat întâmpinarea cea veselă, plină de dragoste și de suflete apropiate pe care i-a făcut-o Antiohia încă înainte de a-i trece porțile.

Era pe malul fluviului, acolo unde începeau casele mici și livezile înguste, străzile modeste și cartierele înghesuite pentru a slăvi și mai mult lărgimea apelor călătoare ale Orontelui. Era lângă poarta Bab Blas, în acele locuri și printre acei oameni unde el se știa singur stăpân și învățător ascultat. Era în regatul lui, părticică din marele imperiu pe care îl slujea și ale cărui dregătorii sufletești se adunau către sine mai trainice decât orice dregătorii din mâinile împăraților. Era poporul unic pe care el îl adunase din zecile de neamuri ale lumii, făcând din fiecare individ un uns după gândirea acelui Prim Uns care se sacrificase întru prefacerea individului în persoană. Și, dacă Acela, prin gândirea sa, fusese Hristosul, el, Pavel, aici, în cetatea ce se vedea mărginind cu măreție zarea, denumise întregul cuprinderii cu pluralul numelui Lui, în multiplicarea Lui în toți cei care începeau să înțeleagă și să gândească adevărul, spunându-și Creștini... Si se întreba dacă acești

oameni adunați acolo în întâmpinarea lui, ajunseseră să gândească într-adevăr în chipul Nazarineanului căpătând asemănarea Sa sufletească ? ... Această întrebare îl bântuia, iar răspunsul nu venea direct ci doar prin învățătura ce-o căpătau, devenind și ei cei unși întru Hristos și numindu-se Creștini.

Cu o asemenea inimă deschisă, Pavel făcuse tot ceea ce-i cuprinseseră acei lungi ani de când pornise pe drumul Damascului și, tot cu ea, își privea mulțimea adunată să-l întâmpine acum pe malul Orontelui. De vreme ce tot timpul tinsese spre ce era mai frumos, el nu putea înșela tocmai credința în frumusețea sufletului omenesc ! ... Simon Petru înțelesese asta, stătuse cu el de nenumărate ori la mesele frățești în care se adunau toate neamurile care căutau noua învățătură și încuviințase toate acele gânduri izvorâte din revelațiile lui, ale lui Pavel. Acum, când poporul creștin se constituise, când exista, ființa și gândea în toate cetățile și-n toate locurile acestei părți de lume, Petru nu putea decât să fie bucuros și recunoscător unei asemenea creșteri a învățăturii.

De unde, dar, fusese trimis acel vagabond, ca să arate prin chipul propriei sale haine întoarse și făcute să cadă din înalt fără însuflețire, că ar vrea cineva să-i răstălmăcească învățătura și să-i spulbere poporul luminat de dragoste față de cele adevărate ale vieții. Așa ceva ar putea dori doar un spirit potrivnic... Așa ceva, doar cineva ce s-ar numi Anti-Crist ar putea dori... Așa ceva, doar maleficele manevre ale celor din secretul falangei Sanhedrinului ar putea face... Privind mulțimea care-l întâmpina, rămase rumegând cuvântul pe care-l născociseră fierbințile chinuri ale minții lui incitate: Anti-Crist... Da, de vreme ce existau cei unși cu lumina adevărului, existau și cei potrivnici, care vor să dăinuie doar poftele și puterea lor în întuneric ! ...

Cu înfățișarea gravă a gândurilor care-l animau, Pavel, care atât de mult învățase în tinerețe arta fățărniciei și a înfățișării în neasemuire cu ceea ce te îndeamnă mintea și inima, se arată

tuturor în deplinătatea sincerității sale. Era acum un bărbat pe chipul căruia se citea vârsta matură și experiența de viață. Puțin obosit - pesemne că de drumuri și de gânduri, mai mult intrigat - pesemne că de cele întâmplate în întâmpinarea sa, dar cu expresia înțeleaptă a celui care știe că se poate ridica deasupra meschinăriilor vieții, a celui care se cunoaște și pe sine, își cunoaște și semenii printr-o experiență îndelungată, în așa fel încât, chiar dacă trăsăturile nu-i sunt dintre cele mai atrăgătoare, expresia de știință, înțelepciune și autoritate, se amestecă frumos cu căruțeala și cu siguranța vârstei mijlocii, creind sentimentul unei prezențe care ajută, îndrumă și are chiar acele bogății interioare care-i dau dreptul să poruncească fără a umili ci, dimpotrivă, trezind o respectuoasă dragoste. Avea, așadar, în toată gestica sa, o siguranță care-l făcea atrăgător; scotea din mișcările lui razele unui farmec aparte, ca al unui principe bun și generos:

- Știți prea bine că nu există bucurie mai mare pentru mine decât atunci când îmi deschid sufletul în fața voastră. Pentru că, dacă Dumnezeu este nevăzut și privește numai El în sufletele noastre, cei care suntem frați aici, pe pământ, putem vedea prea bine unii curățenia altora și, astfel, îi putem iubi. Cât despre mine, așa cum spuneam, după ce-am învățat toate legile ascunzișurilor dintre oameni și toate purtările ochiului dușman față de celălalt, nu am găsit bucurie mai mare decât aceea de a fi sincer și deschis în fața tuturor și a spune numai ceea ce gândesc. Adică, a nu ascunde altuia nimic din cele ce se frământă în mine. Așa că n-am să vă ascund mânia mea, ci am să v-o împărtășesc și vouă în spiritul dragostei cu care mă întâmpinați. Fiindcă, încă departe fiind, eu am auzit că unele suflete necurate au poposit aici. În drumul meu, acum, acest ticălos a cerut să mă dezbrac și mi-a proorocit că există oameni care vor să-mi întoarcă pe dos credința în adevăr, tocmai cum el mi-a întors haina; și să o scuture de dragostea pe care o propovăduiesc, tocmai cum el mi-a scuturat buzunarele. Deci, iată fraților că, așa cum am apărut noi aici numindu-ne de la

numele curat al Celui Uns, întru dorința de dragoste și adevăr, apare acum și necuratul, care nu poate fi altfel decât un anticrist. Oameni plini de toată viclenia care nu mai încetați să strâmbați căile drepte ale Domnului, nu vă rămâne decât orbirea !

- Dar văd, îl înfruntă proorocul vagabond - te văd și pe tine, îi văd și pe cei cărora le vorbești ! Văd prea bine ! ...

Pavel îl privi lung și-i spuse cu un soi de milă neiertătoare:

- Nu vezi, degeaba te lauzi; degeaba vă lăudați toți în necurățenia voastră. Sunteți orbi, de vreme ce adevărul stă în fața voastră și voi nu sunteți în stare să-i vedeți puterea ! ... Și, întorcându-se spre cei mulți față de care nu avea nici un ascunziș, le demonstră cu satisfacția celui care se simte și se știe înțeles:

- Noi, care am văzut adevărul și știm să-l vedem în dragostea noastră unul pentru altul, ne dăm seama prea bine cât sunt ei de orbi. Că numai unui orb îi arăți drumul, iar el calcă în altă parte ! Numai unui orb ! - mai amenință el, fără a-și ascunde că gândul ăsta îl adresa cuiva anume.

Numai că acea persoană nu era acolo, iar gestul lui Pavel cuprindea o întindere largă, foarte largă, pe care se conturau acum, ca două culori distincte, acele forțe contrarii ale căror nume se rostiseră pentru prima oară în acel spațiu de pe malul Orontelui. Hristosul și anticristul, se conturau pentru el limpede.

Și știa clar că va trebui să-i spună asta, în față, celui care lipsea.

5

Cel care lipsea, sau cel care orbise și nu mai vedea ?

Pentru că sufletul bolovănos al lui Petru îi dăduse nu o dată dovadă că poate deveni moale și înțelegător în marea sa sinceritate.

Da, Iisus Nazarineanul nu-l alesese degeaba pe pescar drept primul între ucenicii săi. Simon fusese încercat, învățat, mustrat, mângâiat și iubit, îndrumat, iertat în toate felurile de către acel Fiu al Omului cu priviri care pătrundeau toate adâncurile

sufletului, până să fie proclamat primul dintre primii și, chiar atunci, arătându-i-se părțile rele, sau lașe, sau lipsite de voință care-i mai dăinuiau în cuget, dar iertându-i-se acestea pentru curățenia sincerității cu care, în ceea ce era de crezut, credea. Pavel simțea nevoia înțelegerii și apropierii de bolovănosul pescar, de seninătatea lucrurilor - poate nu multe, dar temeinice, în care acela credea. Și i se adresa întotdeauna, cu flacăra încrederii în priviri. Lui, mai ales lui, chiar dacă se aflau, amândoi, în fața unei mulțimi întregi care căuta învățătura.

Iar Antiohia - lumea ei pestriță și atât de amestecată, furnicarul întărit de învățătura lor - era martora unor asemenea cuvinte patetice pe care, cu deschisele sale frământări, Pavel nu se sfia să le rostească în două direcții: către inima lui Petru și către inimile celor strânși în jurul lor:

- Spuneți și voi, rostească-se și sufletele voastre: dacă am ajuns la o învățătură a adevărului și a dragostei între oameni, dacă am ajuns a alunga răul din sufletele noastre și a ne umple numai de frumos gândind frățește unul la altul, dacă ne încercăm tăria prin asemenea credințe înalte, mai are ea rost să fie încercată prin dogme mărunte care separă oamenii în loc să-i unească ? ! ... Iată, vin unii și vă spun că nu e bună calea pe care v-o arată învățătura noastră, că e bună calea lor și că Mesia ar fi gândit ca ei ! ... Dar asta înseamnă despărțire și ruptură. Pentru că Cel Uns nu a putut gândi decât spre binele nostru, al tuturor; iar binele înseamnă unirea sub semnul dragostei adusă de El, tuturor neamurilor lumii, fără să-și aducă unul asupra altuia credința lui veche ci mântuindu-se cu toții în lumina nouă a adevărului... Iar acum, vin unii să ne judece spunându-ne că nu avem ce căuta în fața Domnului, ca și cum El ar alege doar pe unii, iar pe alții i-ar da pierzaniei. Că neamurile să stea deoparte și poporul ales deoparte sau că, cei ce cred întru Hristos trebuie să ia neapărat credința strămoșilor Lui și nu credința Lui, cea nouă, pentru care s-a jertfit ! ...

Dar glasul lui de înaltă pasiune, tunător cum nu mai fusese vreunul de la mânia adusă de Ioan cel ce boteza oamenii în

Iordan, nu cerea numai sufletelor lor să se rostească. Ci, privind în ochii limpezi, privind lumina blândă a feței pescarului, Pavel avea nevoie și de încuviințarea lui, de mărturia lui întru încuviințarea unei asemenea idei. Omenească nevoie de cumpănă, atunci când te afli în înfruntare cu niște forțe pe care le știi pornite din alte interese decât cele ale sincerității.

Și nu era bucurie mai mare pentru el, decât atunci când, la sfârșitul slujbelor lor cu oameni mulți și mult împestrițați, trupul masiv al pescarului se alătura lor, așezându-se la masa nesfârșită unde se adunau credincioși din toate neamurile și frângea pâinea pentru toți, cu mâinile lui mari și puternice, așa cum învățase chiar de la mâinile subțiri și hieratice ale lui Iisus din Nazaret.

Atunci se simțeau frați și discutau despre anticrist în imaginea lui spurcată și nu perfidă, adică despre cel reprezentat de mama lui Nero ca o cloacă a tuturor murdăriilor lumii stricate și sfidătoare.

6

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Caius Suetonius Tranquillus: DE VITA CAESARUM - TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS

(Împăratul Claudius)... se căsători cu Valeria Messalina, fiica vărului său primar Barbatus Messala.

Dar când află că aceasta, pe lângă atâta depravare și fapte dezonorante, se căsătorise cu Caius Silius, iar actul de dotă fusese semnat în prezența augurilor, o pedepsi cu moarte și declară în fața praetorilor adunați că, nereușindu-i căsătoriile, va rămâne celibatar, iar, dacă nu va rămâne nu se opune să fie ucis de mâinile lor.

Aceasta nu l-a putut împiedica să trateze în curând despre condițiile de căsătorie din nou cu Petina, pe care odinioară o izgonise, și cu Lollia Pavelina, care fusese căsătorită cu Caius Caesar (Caligula).

Dar subjugat de farmecele Agrippinei, fiica fratelui său

Germanicus, care-l săruta și-l mângâia folosindu-se de dreptul său de rudă, aranjară ca în cea mai apropiată ședință a senatului unul din senatori să ceară ca să fie constrâns Claudius să se căsătorească cu Agrippina, ca și cum ar fi în interesul statului, și totodată să dea voie și altora de a face astfel de căsătorii, care până aici erau considerate ca incestuoase.

Abia trecu o zi și el se căsători cu Agrippina, fără să se găsească cineva care să-i urmeze exemplul, în afară de un libert și un centurion, la a căror căsătorie asistă el însuși cu Agrippina.

Oamenii se mirau, între alte lucruri la el, de uitucenia și de lipsa lui de judecată sau, ca să spun pe grecește, de ramolismentul și tâmpenia lui.

După ce-a omorât-o pe Messalina, se așeză la masă și întrebă de ce nu vine și împărăteasa. Pe mulți dintre cei condamnați la moarte îi chema a doua zi, fie la masă, fie să joace zaruri cu el și, crezând că ei întârzie, le reproșa prin curier că sunt niște somnoroși.

Când își pusese în gând s-o ia pe Agrippina de soție împotriva legii, nu înceta să spună tot același lucru ca mai înainte: că ea este ca și fiica lui, eleva lui, că s-a născut în casa lui și a fost crescută pe genunchii lui.

Când era pe punctul de a adopta pe Neron, ceea ce era o nedreptate, fiindcă propriul lui copil era adult și nu era nevoie de adoptarea altuia, spunea în gura mare că nimeni n-a intrat și nu intră prin adopție în familia Claudia.

Către sfârșitul vieții, dădea semne vizibile de regret că s-a căsătorit cu Agrippina și că l-a adoptat pe Nero.

Când liberții îi aminteau judecata cu care pedepsise cu o zi înainte o femeie vinovată de adulter, el spunea că destinul i-a rezervat numai femei nerușinate, dar nu și nepedepsite.

Nu după mult timp și-a scris testamentul, întărit cu semnătura tuturor magistraților. Înainte de a merge mai departe, fu oprit de Agrippina, neliniștită de planurile lui Claudius, tulburat de conștiința ei și împinsă de foarte mulți delatori,

care au acuzat-o de atâtea crime. Toți sunt de părere că a murit otrăvit. Unde și cine i-a dat otrava - sunt diferite păreri. Unii spun că l-a otrăvit eunucul Halotus, care gusta mâncarea, pe când el lua masa cu preoții pe Capitoliu. - Alții spun că însăși Agrippina i-a amestecat otrava, la masa obișnuită, în mâncarea de ciuperci, pe care el le mânca cu lăcomie. Sunt păreri deosebite și relativ la urmările otrăvirii. Mulți susțin că după ce a înghițit otrava a amuțit imediat și că, după o noapte de dureri atroce, a murit înspre ziuă. După alții, stomacul fiindu-i prea încărcat, a căzut într-o toropeală și a început să vomite totul. Atunci, i s-a dat din nou otravă nu se știe dacă în mâncare sau sub pretext de a-l alimenta ca să-și refacă forțele pierdute, ori în clistir, sub motiv că-i ușurează stomacul, fiindcă suferea de indigestie".

Decimus Junius Juvenalis -"SATIRE2 VI - Despre femei"

... Furiile să te apuce într-un val de nebunie, Ca pe unchiul lui Nerone, când Caesonia la cină, În mâncare i-a pus coasta încă vie de găină. Se-aprinsese-ntreaga lume și-n ruini se năruise, Ca și cum Junona însăși soțul și-l înnebunise ! Ce femeie stă pe gânduri, când pe scumpul ei bărbat A putut să-l otrăvească o soție de-mpărat ? Doar ciupercile-Agrippinei mai puțin fatale fură, Că pe lumea ailaltă au trimis o căzătură, Un bătrân fără putere care bâțâia din cap, Si lăsa să-i curgă bale ca prin gura unui crap. Ce prăpăd dezlănțuise a Caesoniei ispravă ! Fier și foc, cumplite lupte, schingiuiri, blestem, otravă Se tăiau unii pe alții, cei mai buni amici de ieri, În același loc de sânge, senatori și cavaleri. Câtă ură să pornească și câți oameni să omoare, Izbutit-au fiul iepei și-o femeie-otrăvitoare ! ...

Publius Cornellius Tacitus - ANNALES - Cartea a XII-a:

... În timpul consulilor C. Pompeius și Q. Veranius, căsătoria dintre Claudius și Agrippina, asupra căreia ei căzuseră de acord, era întărită prin zvonul public, și prin dragostea lor neîngăduită; nuntă însă, cu toată solemnitatea nu îndrăzneau

să facă, deoarece nu se pomenise până atunci vreo pildă ca cineva să se fi însurat cu fiica fratelui său; ba oamenii se temeau și de incest, și că, dacă s-ar închide ochii asupra acestuia, s-ar putea ivi vreo urgie pentru stat. Șovăirea de până acum nu s-a curmat decât atunci când Vitellius își luă asupră-și sarcina de a duce cu mijloacele sale totul la bun sfârșit. Întrebându-l pe Claudiuis dacă va asculta de porunca poporului și de autoritatea senatului, acesta răspunse că el, un singur cetățean, nu e în măsură să se împotrivească voinței tuturor. Atunci Vitellius îl poftește să aștepte în palat, intră iar în senat și, declarând că sunt în joc înalte interese de stat, cere voie să vorbească el înaintea altora.

Vitellius, reluându-și firul cuvântării, spuse că, de vreme ce toți îl îndeamnă pe împărat să se căsătorească, trebuie să fie aleasă pentru el o soție deosebită ca neam, zămislire de prunci și curățenie sufletească. Nimeni nu trebuie să cerceteze mult spre a vedea că în ce privește strălucirea neamului, Agrippina este în frunte... Dar se va spune că la noi e ceva nou ca (unchiul) să se căsătorească cu fiica fratelui. La alte neamuri însă asemenea căsătorii se obișnuiesc și nu sunt oprite de nici o lege; chiar și căsătoriile dintre verii primari, multă vreme necunoscute, au ajuns, cu scurgerea vremurilor să fie foarte dese. Să potrivim obiceiurile cu interesele, căci nu peste mult timp ceea ce e nou azi va trece, la rândul său, în numărul celor îndătinate.

Nu lipsiră senatori care să iasă în grabă din curie strigând unul mai tare ca altul că, dacă împăratul stă la îndoială, ei îl vor împinge cu forța. Îndată se strânge o mulțime împestrițată de oameni care țipă că aceasta este rugămintea poporului roman. Atunci Claudius se îndreaptă fără întârziere spre for pentru a primi felicitări. Înapoindu-se după aceea în senat, cere un decret pe temeiul căruia căsătoriile între unchi și fiica fratelui să fie legale și pe viitor(...) Agrippina căuta necontenit să ridice cât mai sus culmea propriei sale măriri; urcă pe Capitoliu într-o caleașcă, cinste care din vremuri străvechi era

îngăduită preoților și statuilor de zei (...) Tot uneltirile Agrippinei făceau pe Claudius să dea dovadă de o neobișnuită cruzime; în urma învinuirilor aduse de Targuitius Priscus lui Statilius Taurus, ale cărui grădini erau râvnite (de Agrippina), ea făcu să piară acest bărbat vestit pin bogățiile sale(...) Atunci Agrippina hotărâtă de mult pentru crimă și zorită să se folosească de prilejul care i se punea la îndemână - unelte nu-i lipseau - chibzui ce fel de otravă să aleagă (pentru Claudius): cu una puternică și repede ar fi ieșit la iveală crima dacă ar fi ales una înceată și otrăvitoare, se temea că împăratul, simțindu-și sfârșitul aproape și dându-și seama de cursa întinsă, se va întoarce la dragostea pentru fiul lui. Agrippina găsi deci că e bine să caute ceva care să-i tulbure mintea și să-i amâne clipa morții. În acest scop este aleasă o femeie meșteră în astfel de treburi, cu numele Locusta, condamnată nu de mult pentru otrăvire și privită de lungă vreme ca unealtă a domniei. Mulțumită priceperii acestei femei a fost pregătită o otravă, sarcina de a i-o servi a fost încredințată eunucului Halotus, cel care de obicei aducea mâncarea la masă și o gusta.

Otrava fu turnată într-o mâncare de ciuperci care-i plăcea foarte mult; puterea ei nu fu simțită fie datorită prostiei lui Claudius, fie pentru că era beat; în același timp, deșertându-și pântecele, păru să se ușureze. Din această pricină, Agrippina fu cuprinsă de groază și, deoarece se temea de cele ce vor urma după aceea, înfruntă primejdiile clipelor de față și recurse la medicul Xenofon, a cărui complicitate și-o asigurase din vreme. Și acesta, sub cuvânt că-l ajută pe bolnav în sforțările lui să verse, se crede că i-a vârât în beregată o pană înmuiată într-o otravă fulgerătoare, știind bine că o crimă, oricât de înfiorătoare ar fi, se începe cu primejdie, dar se termină cu răsplată.

Intre timp se convocă senatul, iar consulii și preoții înălțau rugăciuni zeilor pentru sănătatea împăratului, pe când Claudius, care își dăduse sfârșitul, era învelit cu pături și i se puneau cataplasme (spre a se câștiga astfel timp) pentru pregătirile

care să-i asigure lui Nero domnia...

Iosif Flavius - ANTICHITATI IUIDAICE - Cartea 20, cap. V: ... Agrippina se temea ca imperiul pe care voia să i-l asiguire lui Nero, fiul ei, să nu cadă în mâinile lui Brittanicus (fiul împăratului Claudiu) și se grăbi să-l trimită pe Neron la cazarma gărzilor pretoriene chiar mai înainte de a-l vedea pe Claudiu mort. Comandată de Burrus și de alți ofițeri care, fiind eliberați de Claudiu îi erau foarte credincioși, în această garnizoană Neron fu proclamat imperator. Unul din primele lucruri pe care îl făcu ajungând la puterea supremă a fost otrăvirea în secret a lui Brittanicus. Câțiva ani după aceea el își omorâ fără scrupule propria mamă, mulțumindu-i astfel nu doar fiindcă i-a dat viață, dar și pentru că l-a ridicat să domnească asupra celei mai mari părți a omenirii. El și-a ucis, de asemenea, soția - Octavia, fiica împăratului Claudiu și multe persoane dintre cele mai ilustre, acuzându-le de a fi conspirat împotriva sa... !

Idem - Cartea 20 - cap. VII ... Regele Agripa (tetrah al Iudeii) făcu să se construiască alături porticului o foarte mare aripă a palatului regal din Ierusalim, care era o lucrare a prinților asmoneeni. Și, cum acest loc era foarte ridicat, vederea era foarte frumoasă cuprinzând tot orașul, iar Agripa putea vedea din camera sa tot ce se petrecea în jurul Templului. Vârfurile Sanhedrinului din Ierusalim fură foarte nemulțumite pentru că nici o lege nu permitea să se vadă cele ce se petrec în Templu și în special oficierea sacrificiilor. Pentru a-l împiedica, au făcut să se ridice deasupra reședințelor care erau în partea inferioară a templului, pe latura vestică, un zid atât de înalt încât, din camera regelui, nu se mai putea vedea nu numai ceea ce era chiar în față, dar nici galeriile care se aflau în partea de vest, în afara Templului, unde romanii făceau de gardă în zilele de sărbătoare pentru a păzi liniștea în Templu. Agripa fu foarte jignit iar Festus i-a dat dreptate, ordonând să se dărâme zidul. Dar ei cerură să pledeze în fața împăratului pentru ca moartea le era mai dulce decât să vadă o parte din Templu dărâmat. Li s-a permis și ei au trimis la Roma zece din

cetățenii de vază, cu marele preot Ismail și Chelcias, paznicul tezaurului sacru. Neron i-a ascultat și împărăteasa Popeea, nevastă-sa care era credincioasă, a pledat pentru ei în fața lui în așa fel încât nu numai că i-a iertat, dar le-a acordat dreptul ca zidul ridicat să rămână astfel...

FAPTELE - 4:

32. Iar inima și sufletul mulțimii celor care au crezut era una și niciunul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obște.

33. Si cu mare putere apostolii mărturiseau despre învierea Domnului Iisus Hristos și mare har era peste ei toți.

34. Si nimeni nu era între ei lipsit, fiindcă toți câți aveau țarini sau case le vindeau și aduceau prețul celor vândute.

35. Si-l puneau la picioarele apostolilor. Si se împărțea fiecăruia după cum avea cineva trebuință.

FAPTELE APOSTOLILOR -10:

34. Iar Petru (văzând neamurile botezate la Antiohia), deschizându-și gura, a zis: Cu adevărat înțeleg că Dumnezeu nu este părtinitor.

35. Ci, în orice neam, cel ce se teme de El și face dreptate este primit de El...

FAPTELE APOSTOLILOR -11:

2. Si când Petru s-a suit în Ierusalim, credincioșii tăiați împrejur se împotriveau,

3. Zicându-i: Ai intrat la oameni netăiați împrejur și ai mâncat cu ei.

4. Si, începând, Petru le-a înfățișat pe rând, zicând: ...

15. Si, când am început eu să vorbesc, duhul Sfânt a căzut peste ei , ca și peste noi la început.

16. Si mi-am adus aminte de cuvântul Domnului, când zicea: Ioan a botezat cu apă; voi însă veți boteza cu Duh Sfânt.

17. Deci, dacă Dumnezeu a dat lor același dar ca și nouă, acelora care au crezut în Domnul Iisus Hristos, cine eram eu ca să-L pot opri pe Dumnezeu ?...

7

Petru purta cu el înțelepciunea calmă și străveche a omului pe care miile de ani l-au legat de țărână, de ape, de iarbă și de animale făcându-l să se asemuie lor și să se încreadă mai mult în legătura lui pașnică cu ele. În Pavel, însă ardea flacăra voinței de rostire a celui care, a ridicat fruntea în așa fel încât nu mai poate s-o plece nici măcar dacă riscă să piardă și nu mai vrea să și-o dezică de lumina care i-a încununat-o odată.

Și, totuși, de la o asemenea înălțime a minții sale învățate, Pavel, fără să poată sau fără să vrea să și-o explice, ridicat spre flacăra ideilor, avea nevoie, tocmai în actele lui cele mai temerare, de încuviințarea celui rămas la dialogul dintotdeauna al omului cu pământul și apele. Avea nevoie, simțea această nevoie și dorea, dorea fierbinte să fie înțeles de acela, fără să vrea să se întrebe de ce. Iar venirea lui Petru în mijlocul prozeliților, a lui și a celor pe care, în această Antiohie strălucitoare și păcătoasă îi câștigase pentru credința nouă, îi umplea de bucurie luminoasă sufletul pe cât de dur pe atât de sentimental.

Erau cândva la întinsa adunare unde se strânsese toată eclesia, toată mulțimea de credincioși din periferia modestă și înghesuită a strălucitoarei cetăți. Iar, în mijlolcul acelei mulțimi pestrițe, masiv și blând, în simplitatea sa cu gesturi sobre, Petru arăta și mai strălucitor. Cu glas liniștit și calm, greoi în alegerea cuvintelor, repetând câte unele, ca și cum le- ar fi încercat pe-o parte și pe alta să vadă dacă sunt, într-adevăr, cele mai potrivite, relata faptele Învățătorului rămânând uneori cu ochii în gol și cu gura deschisă în neputința de a exprima toate superlativele pe care le-ar fi dorit. Dar sinceritatea acelei neputințe se simțea și se transmitea. Oamenii înțelegeau dinlăuntrul lor ceea ce nu mai aveau nevoie să le audă urechile și îi vedeai cum se luminează comunicând cu credința pescarului. Pavel înțelegea cu înțelepciune și chiar cu oarecare invidie, acel fenomen. Îl înțelegea atât de bine încât trecea

peste neîncrederile pe care i le trezeau anumite tăceri, temeri și chiar încăpățânări ale pescarului și insista:

- Chifa, chiar dacă în sufletul tău de piatră sunt săpate bine doar câteva adevăruri și nu mai ai nevoie de adevărul sufletului meu, chiar dacă tu mă respingi, eu te vreau alături și vreau să fiu alătuiri de tine ! Vreau, mă înțelegi ?

Cu felul său din care descifrai mai greu ce gânduri îi dăinuiau în minte, cu ochii aceia deschiși și convingători, Petru nu răspundea decât printr-o îndelungă și temeinică tăcere.

- Simone, îi spunea Pavel, vezi cât de mult cred oamenii în noi și în învățătura noastră ? ! Mai mult decât crezi tu în mine ! ... Învățând de la noi, ei se iubesc și mai mult decât ne iubim noi, cei care propovăduim iubirea ! ... Avem nevoie unul de altul; Simone, avem nevoie ! ... Tu nu-ți dai seama că noi ne întregim unul pe altul și că, numai fiind apropiați, putem să facem să învingă învățătura Lui ? ! ... Numai noi doi, laolaltă, putem face asta; nici eu fără tine, nici tu fără mine, înțelegi ?

Înțelegea ? Oare înțelegea ? Privirea lui senină și rece trecea prin celălalt răscolindu-i și mai mult fierbințeala temperamentului prin nerăspuns. Iar tăcerea care lăsa impresia că, doar din precauție, nu vrea să-ți spună anumite gânduri contrarii, trezea cele mai tulburi explozii în sufletul măcinat de nevoia de încredere și iubire cu care se obișnuise atât de mult Pavel printre cei ce-i ascultau învățătura. Tulburi explozii, în chinul bănuielii că celălalt nu avea suficientă deschidere spre el:

- Petre, trebuie să înțelegi: n-am suferit pentru că nu mi i-am atras pe filosofii Atenei; dar de la tine sufăr.

De fapt atunci și acolo, lângă marmurile orașului de larg renume, marmure de care se sprijiniseră în demonstrațiile lor cei mai mari filosofi ai lumii, el își dăduse seama cât de adâncă trebuia să fie credința pe care el o căpătase în drumul spre Damasc. Epicurei sau stoici, învățați a despica ideile și a le împăna apoi din nou căutând toate sensurile lumii și vieții acesteia, filosofii s-au arătat neîncrezători cu viața viitoare.

Adică mult mai puțin înțelegători decât oamenii simpli care poartă în ei frica de Dumnezeu.

8

DOCUMENTE LĂMURITOARE Faptele -17:

15. Iar cei ce-l însoțeau pe Pavel l-au dus până la Atena; și luând ei porunci către Sila și Timotei, ca să vină la el cât mai curând, au plecat...

18. Iar unii dintre filozofii epicurei și stoici discutau cu el, și unii ziceau: Ce voiește, oare, să ne spună acest semănător de cuvinte ? Iar alții ziceau : Se pare că este vestitor de dumnezei străini, fiindcă binevestește pe Iisus și Invierea.

19 Si luându-l cu ei l-au dus în Areopag, zicând: Putem să cunoaștem și noi ce este această învățătură nouă, grăită de tine ?

20. Căci tu aduci la auzul nostru lucruri străine. Voim deci să știm ce vor să fie acestea.

21. Toți atenienii și străinii, care locuiau acolo, nu-și petreceau timpul decât spunând sau auzind ceva nou.

22. Și Pavel, stând în mijlocul Areopagului, a zis: Bărbați atenieni, în toate vă văd că sunteți foarte evlavioși.

23. Căci străbătând cetatea voastră și privind locurile voastre de închinăciune, am aflat și un altar pe care era scris: „ dumnezeului necunoscut“. Deci pe Cel pe Care voi, necunoscându-L, Il cinstiți, pe Acesta Il vestesc eu vouă...

32. Si, auzind despre învierea morților, unii l-au luat în râs, iar alții i-au zis: Te vom asculta despre aceasta și altădată.

33. Astfel Pavel a ieșit din mijlocul lor.

34. Iar unii bărbați, alipindu-se de el, au crezut, între care și Dionisie Areopagitul și o femeie cu numele Damaris, și alții împreună cu ei.

FAPTELE APOSTOLILOR - 18:

1. După acestea, Pavel , plecând din Atena, a venit la Corint.

2. Si găsind pe un iudeu, cu numele Acvila, de neam din

Pont, venit de curând din Italia, și pe Priscila, femeia lui, pentru că poruncise Claudiu ca toți iudeii să plece din Roma, a venit la ei.

3. Si pentru că erau de aceeași meserie, a rămas la ei și lucrau, căci erau făcători de corturi.

4. Si vorbea în sinagogă în fiecare sâmbătă și aducea la credință iudei și elini.

5. Iar când Sila și Timotei au venit din Macedonia, Pavel era prins cu totul de cuvânt, mărturisind iudeilor că Iisus este Hristosul.

6. Si stând ei împotrivă și hulind, el, scuturându-și hainele, a zis către ei: Sângele vostru asupra capului vostru ! Eu sunt curat. De acum înainte mă voi duce la neamuri...

18. Iar Pavel, după ce a stat încă multe zile în Corint, și-a luat rămas bun de la frați și a plecat cu corabia în Siria, împreună cu Priscila și cu Acvila, care și-a tuns capul la Chenhrea, căci făcuse o făgăduială...

9

Împins de spiritul provocator al inteligenței sale, Pavel avea plăcerea de a spune oricui:„Eu vin din Tarsul deasupra căruia, zburând, pegasului i-a căzut o bucată de aripă; poate că am moștenit această bucată; încercați-mi mintea și priceperea ! Ar fi fost, deci, hărăzit să se simtă bine în lumea filosofilor. Să-și știe chemarea spre luciditatea și calculul gândirii, să se considere un ales al minții omenești și să-și caute loc aici, printre mințile superioare. Dar acum, după o asemenea experiență, își dădea seama cât de mare nevoie avea de lumea celorlalți, cum adevărul fără dragoste și credință devine o piatră rece, cu strălucirea mai degrabă amenințătoare decât ajutătoare. Și, față de frumusețea aspră a gândirii, nevoia lui de iubire și de înțelegere triumfa trăgându-l spre mulțimile acestea care-l înțelegeau crezându-l.

Iar Petru era duhovnicul unei asemenea simțiri de încredere și înțelegere sufletească venind din intuiții și dăruire, din

chemările lăuntrice ale chinurilor sufletești și mai puțin din calculul rece al gândirii care nu crede nimic dintre cele ce pot fi dincolo de ea. Și, cum lumea cea nevoiașă, are mai multă nevoie de dragoste și înțelegere decât de adevărurile goale ale filosofilor, Pavel își dădea seama cum, pentru cei mulți, pentru cei mai mulți, adevărul nu e numai ce pipăi, ci și ce speri, ce năzuiești, ce aștepți, ce dorești; și constata cum, prin asta, credința lor, învățătura lor, erau mai puternice pentru că aveau în ele mai mult adevăr omenesc decât adevărurile celelalte.

-Petre, frate al meu întru Hristos- îi arăta el astfel, cu satisfacție, lumea Antiohiei în care acela, venind după ani, avea surpriza unei biserici întinse și puternice, cu mii și mii de credincioși care se înmulțeau necontenit - vezi cum vin oamenii la credința noastră ! Vezi din câte neamuri și de la câte credințe deosebite se adună și ajung la învățătura noastră ! ? ... Au nevoie de ea; mulți, tot mai mulți de pe lumea asta au nevoie de ea, tocmai pentru că au nevoie de o altă lume... Așa că mă rog inimii tale să priceapă: chiar dacă au fost neînțelegeri sau contraziceri între noi, trebuie să găsim calea unică pentru ca să folosim toată tăria îndemnului cu care vin oamenii la Învățătura Hristosului. Eu am propovăduit la neamuri, voi ați propovăduit la poporul ales, acum nu mai are rost să fim despărțiți. Voi ați vrut să nu fim împotriva Legii celei vechi, eu am zis că El, Hristosul, ne aduce un alt adevăr; trebuie să fim cu toții creștini legați prin dragostea de Iisus. Dragostea asta e mai presus de toate și ne leagă pe toți la un loc, așa că n-are rost să ne despărțim de la lucruri neînsemnate ci, dimpotrivă, să ne facem o învățătură cu toate temeiurile care să ne unească. Dacă am greșit în unele lucruri, putem repara, dar numai așa vom face credința noastră să fie mai puternică decât altele și vom da un rost celor care vin la ea. Nu crezi ? ...

Tulburarea venea din faptul că Petru nu spunea nici da, nici nu. Fruntea lui rămânea într-o neclintire inertă din care nu puteai descifra nimic. Nu respingea, asculta cu atenție, cu îngăduință; participa, chiar, încurajâdu-i expansiunea

gesturilor, înțelgându-i înflăcărarea; dar, de exprimat în vreun fel, nu se exprima.

10

De acestă piatră se lovea și se frângea toată știință, toată filosofia și toată teologia care se adunau în mintea înțelegătoare și cuprinzătoare, îndrăzneață și plină de idealuri, agresivă și onestă a lui Pavel din Tars.

- Petre, îi repeta el glumind mângâietor, gândește-te că cetatea mea s-a născut din aripa Pegasului; mintea mea zboară inspirat și caută calea cea bună; cele ce ne despart nu vin de la El, ci de la habotnicia ăluia care zice că e fratele Lui ! Petre, ascultă la mine: Iacov a fost ales și dinadins adus din Nazaret ca să vă îndepărteze de învățătura lui Iisus care trebuie scrisă întro nouă Scriptură !

- Nimeni n-are cum să ne îndepărteze ! - proclama neclintit pescarul.

- Petre, îl ruga și-l invoca Pavel în numele celei mai frățești nevoi - Iisus a venit să aducă mântuire în lumea aceasta întoarsă spre păcat. El a vestit o împărăție de care să se teamă împărații pământești, așa e ?

- Așa e.

- Ca să fie puternică, biserica aceasta pe care o facem noi, nu trebuie să aparțină nici unui împărat pământesc, Ci numai Evangheliei Lui, nu-i așa ?

- Așa e.

- Atunci, puterea nu stă în manevrele de la Ierusalim, ci în oamenii aceștia, Petre, care așteaptă de la noi învățătura. Ei au nevoie de învățătura care să nu-i mai supună nici unui împărat lumesc. Crezi acest adevăr ?

- Cred.

- Atunci haide; haide să nu mai lăsăm pe nimeni să ne dezbine și să le dăm oamenilor acestora învățătura de care au nevoie. E timpul să le facem cunoscută Evanghelia, apoi, unii o vor scrie. Crezi asta ?

- Cred.

- Atunci haide, vorbește Petre; nu te închide în tăcerea ta !

Și, fericindu-l mai ales pe el, pe tumultosul Pavel fericindu-l, Petre își ieșea din tăcerea prin care, evident îngrijorat de ceva, nu dorise să comenteze nici ce se spunea despre Iacov, nici ce se petrecea la Ierusalim:

- În ziua Cincizecimii eram cu toții împreună, în același loc. Deodată a venit din cer un sunet ca vâjâitul unui vânt puternic și a umplut toată casa unde ședeam. Am văzut niște limbi ca de foc înaintând printre noi și ne-a atins apoi câte una pe fiecare dintre noi, parcă încălzindu-ne. Toți ne-am umplut de Duhul Sfânt și am început să vorbim în alte limbi... Mulțimea s-a adunat și a rămas uimită pentru că fiecare ne auzea vorbind în limba sa, toți se mirau, se minunau și ziceau despre noi: Aceștia care vorbesc nu sunt Galileeni ? Cum dar îi auzim vorbind fiecăruia din noi în limba noastră în care ne-am născut ? Ce vrea să zică aceasta ? ... Pavel îl asculta cu bucurie nemaiîntâlnită. Indiferent cât de greu se pornise pescarul, întregea gândurile lui iar el, la rându-i, le întregea pe ale aceluia.

- Petre, tu ești fratele meu întru Credință. Dacă nu ne înțelegem și ne despărțim, atunci Dumnezeu nu va mai fi ceea ce ne umple pe noi toți, ci va fi iarăși o amenințare în mâna unuia sau altuia. Și, iarăși în loc să se întărească prin iubire, se va întări doar prin serviciile secrete ale intereselor și poftelor de putere. Eu am lucrat într-un asemenea serviciu și știu Petre, știu !

- Și cum vrei să facem ? - întreba Petru covârșit de ardoarea cuvintelor lui

- Cum să facem ? -Să ne înțelegem în primul rând noi; să fim Petru și Pavel la un loc și vom deveni piatra de temelie pe care n-o vor mai putea zgudui alții ! ... Tu ești primul dintre apostoli, eu sunt al treisprezecelea; să fim unul și atunci vom fi unul cu toții, fără să mai rămână loc pe unde să pătrundă anticristul !

- Dar cine este anticristul ? De la El n-am auzit de anticrist !

- Cum era să auzi de la El, de vreme ce El a adus ideea de om ales, de Hristos ? ! Anticristul a apărut după aceea.

- De unde știi că a apărut ? Ți s-a arătat așa cum ni s-a arătat El ?

- Dacă mi s-a arătat, ha ! ... Păi chiar eu am fost, într-o anumită vreme, anticristul !

- Da, mormăi pescarul, asta așa e; ne urmăreai și ne pedepseai doar pentru credința noastră în El.

- Da, confirmă Pavel - anticristul apare cu chipul meu, cu chipul lui Schammai, cu chipul frumos și perfid a lui Nathaniel, cu chipul lui Hannah cel bătrân care demult a uitat ce-i puterea lui Iehova și și-o vrea numai pe a sa, cu chipul perfid al bogăților din cetatea asta și chipul criminal al femeii frumoase care este mama lui Nero; are sute și mii și sute de mii de chipuri pentru că și el vine tot dinlăuntrul nostru, dar dinspre partea cea rea, cea mârșavă a sufletului ! Știi tu câte nelegiuiri se petrec la Roma și-n tot imperiul ? Petru nu mai spuse nimic. Rămase pe gânduri rumegând cele auzite. Cu interes, într-o mișcare înceată a frunții sale drepte ca un perete pe care nu poți să te cațări și nu poți să-l înclini, rămânâd mereu așa cum a fost așezat de prima oară. Și, într-un târziu, ajungând la ceea ce corespundea cu gândurile lui, admise:

- Da, ai dreptate, frate; de vreme ce El a fost Hristosul, există și anticristul...

- ...Care trebuie înfrânt ! - îi continuă Pavel vorba într-un fel de reverberație produsă de marea fericire că se face înțeles. Marea fericire a sufletului său dăruit, care se bucura luminându-i cu străluciri captivante, pline de strania frumusețe a satisfacțiilor, fața cu ochi arzători, barbă hirsută, buze răsfrânte sățios și nas croit strâmb, într-o voință cu al cărei contur nu era ușor să te obișnuiești... Înfrânt de puterea credinței care ne leagă ! - proclamă el apucând degetele noduroase ale pescarului care, nemaifiind muncite, căpătaseră un fel de jilavă moliciune. Și, cu dorința aceea nesecată de a-și manifesta cât mai mult și cât mai larg bucuria ca pe un succes și succesul ca

pe o bucurie, îl îndemnă spre foiala diaconilor care rânduiau grămezi mari de produse și pungi de bani ce se strângeau întotdeauna în ziua de după sabat: Hai să vorbim oamenilor; după câte-s strânse aici, înseamnă că au venit mulți, mulți de tot.

Aducându-l în mijlocul mulțimilor înșirate-n toată acea lărgime din care se vedea muntele cu păduri măslinii și argintii de deasupra Antiohiei, se trase din fața lui, îndemnându-l să rostească cele ce se cuveneau la eclesiastica adunare. Si, cu mărită plăcere se înclină în fața primului dintre apostoli, îndemnându-i pe toți cei adunați.

Asta nu-l împiedică, însă, să vadă în ce colț se așezase proorocul vagabond care-i vestise batjocurile pe drumul dinspre portul Seleuciei. Constată că avea ceva din înfățișarea, sau expresia, sau gesturile lui Schammai. Și, ca să-l înfrunte, atunci când îi veni rândul, spuse:

-Vor veni unii aci, în numele lui Iacov, să se certe între ei frații, așa cum se bat astăzi între ei cei puternici - Să schimbăm noi lumea, să nu lăsăm să ne schimbe lumea pe noi ! ... Să aducem în mijlocul acestei biserici o nouă Romă cu toate păcatele ei, e lucrul cel mai ușor. Și un nou Ierusalim cu lupte perfide, de asemenea ! ... Credința mea e una cu a lui Petru și cu a voastră, a tuturor. Ea e salvarea. Lumea e putredă. Roma e o plasă de aur care acoperă buboaiele cele mai urâte. Anticristul ne pândește.

11

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Caius Suetonius Tranquillus-„DE VITA CAESARUM- Nero Claudius Caesar":

... Nerușinarea, poftele, desfrâul, lăcomia, cruzimea nu și le-a arătat pe față decât cu timpul, cu încetul și pe ascuns, la început ca pe niște greșeli de tinerețe; dar și atunci nimeni nu se îndoia că aceste vicii nu erau ale vârstei, ci ale firii sale.

De cum apunea soarele își lua o bonetă sau o șapcă pe cap

și vizita lupanarele.

Hoinărea pe străzi ca un amator de joc, dar nu de jocuri fără primejdie. Astfel, obișnuia să lovească pe oamenii care se întorceau la masă și, dacă rezistau, îi rănea serios și îi arunca în canal. Spărgea prăvăliile și le prăda. Făcuse acasă la el un magazin, unde vindea lucrurile furate, la licitație. Adesea în asemenea aventuri a riscat să-și piardă ochii și viața. Insultând soția unui senator, a fost lovit aproape mortal. De atunci nu s-a mai expus să iasă singur la această oră și, dacă ieșea, avea tribuni care îl urmăreau în secret de departe. Chiar în timpul zilei era dus clandestin într-o litieră închisă la teatru și asista din prosceniu la cearta pantomimilor. Dacă cearta degenera în bătaie și începeau să-și zvârle cu pietre și bucăți de scaune unii în alții, arunca și el în spectatori și a rănit o dată un praetor în cap.

Pe lângă legăturile lui vinovate cu tineri de condiție liberă, pe lângă adulterele cu femei măritate, violă o fecioară vestală, numită Rubria. Puțin a lipsit ca să nu se căsătorească în regulă cu liberta Actea, angajând câteva persoane consulare care să jure că ea s-a născut din viță regală.

Pe Sporus, un copil, a încercat să-l considere femeie dându-i dotă și un văl de culoarea flăcării și făcând nuntă în regulă cu solemnitate deosebită. Respectând toate datinile unei asemenea împrejurări, l-a dus acasă și l-a tratat ca pe o soție. De aceea și circula o glumă: ”Ce bine ar fi fost pentru neamul omenesc, dacă Domitius, tatăl lui Nero, ar fi avut asemenea soție”.

Pe acest Sporus îl împodobi ca pe o împărătească. Îl lua cu el în lectică în adunări și în târgurile din Grecia, ba chiar la sărbătorile Sigilaria din Roma, sărutându-l necontenit.

Ar fi dorit să-și necinstească propria sa mamă, dacă dușmanii Agrippinei nu l-ar fi îndepărtat, de teama ca această femeie rea și orgolioasă să nu se folosească și de această favoare, ca să facă rău.

În tot cazul, puțin după aceasta aduse între concubine pe o

curtezană, care semăna mult cu Agrippina.

Unii afirmă că mai înainte, de câte ori era purtat cu mama-sa în lectică, avea dorințe incestuoase, fapt pe care-l arătau petele de pe îmbrăcămintea lui. Atât de mult și-a prostituat pudoarea, că nu i-a rămas nemurdărită nici o parte a corpului.

Inventă, ca un fel de joc, să se acopere cu o piele de fiară și să stea într-o ascunzătoare, și de aici să se repeadă la trupurile bărbaților și femeilor, legate de un stâlp. După ce-și satisfăcea poftele bestiale, se ducea la libertul Doryphorus cu care s-a măritat, după cum se însurase cu Sporus.

După cum am aflat de la unii, el era convins că nu există nici un om cast, curat în vreo parte a corpului său, că cei mai mulți își ascund viciile, știind să se prefacă cu abilitate. De aceea tuturor celor ce-i mărturiseau depravarea le ierta celelalte delicte.

Cu nimic n-a cheltuit mai mult, decât cu construirea de clădiri. Își întinse palatul de la Palatin până la Esquilin; prima fu casa de trecere, pe care, fiind distrusă de incendiu, o refăcu și o numi Casa de aur.

Ca să cunoaștem întinderea și bogăția palatului, e destul să spunem că avea un vestibul în care se ridica propria sa statuie sub forma unui colos înalt de o sută douăzeci de picioare. Vestibulul era așa de larg, că avea trei portice cu trei rânduri de coloane și era lung de o mie de pași. De asemenea avea un lac ca o mare, înconjurat de case, care da aspectul unui oraș. În jurul acestora se întindeau câmpii cu ogoare, cu vii, cu pășuni și păduri, cu o mare mulțime de animale domestice și sălbatice de tot felul.

În celelalte părți ale palatului, totul era acoperit cu aur și încrustat cu pietre scumpe și cu perle. Sălile de mâncare erau capitonate cu plăci mobile de fildeș, ca prin deschizături să fie împrăștiate deasupra mesenilor flori și parfumuri.

Sala principală de mese era în formă rotundă și se învârtea necontenit ziua și noaptea, ca să imite mișcarea universului.

Băile erau alimentate cu apele mării și ale râului Albula.

După ce a terminat o astfel de casă, când i s-a făcut inaugurarea, s-a mărginit să spună că, în sfârșit, de acum înainte începe să locuiască și el ca un om. Pe lângă acestea, începuse să facă un bazin acoperit de la Misenum la lacul Avernus, înconjurat de portice, în care să aducă toate apele calde din golful Baiae. De la lacul Avernus până la Ostia, începu să sape un canal lung de o sută șaizeci de mile, ca să se circule cu corăbiile dar să nu se meargă totuși pe mare, și destul de larg pentru ca două galere cu cinci rânduri de rame venind din direcții contrare să poată trece una pe lângă alta.

Ca să realizeze aceste lucrări dădu ordin să fie aduși din Italia toți prizonierii, fără excepție, iar toți vinovații și condamnații să fie pedepsiți cu muncă forțată.

La această nebunie a cheltuielilor a fost împins și de încrederea în puterea sa, dar și de speranța venită pe neașteptate în bogății imense și ascunse, potrivit indicațiilor date de un cavaler roman, care l-a asigurat că tezaure foarte vechi, aduse de regina Didona în fuga sa din Tyr, fuseseră ascunse în peșteri foarte vaste, în Africa, și că aceste comori pot fi descoperite fără prea multă osteneală.

Însă când se văzu înșelat în speranțe, dezamăgit, ajuns la ultimul ban și așa de lipsit încât fu nevoit să amâne și să suspende plata soldaților și pensia veteranilor, își îndreptă gândurile către calomnii și confiscări.

Publius Cornelius Tacitus-"ANNALES"- Cartea a XIV -a ...

Și cu toate acestea, pentru ca să nu se înjosească în public numai pe calea teatrului, Nero înființă jocurile numite Juvenale, la care ordonă să se înscrie o mulțime de tineri. Pentru nimeni nu mai constituia acum o piedică nici obârșia nobilă, nici vârsta, nici demnitățile îndeplinite pentru a face pe actorul grec sau roman, ajungându-se la roluri și arii nepotrivite unui bărbat. Chiar și femei de neam ilustru studiau roluri obscene. În dumbrava plantată de Augustus în jurul lacului destinat

concursurilor navale se înjghebau locuri de reuniune și cârciumi înzestrate cu mijloace de atracție, prilej de risipă și dezmăț. Se împărțeau banii, cetățenii de ispravă fiind nevoiți să-i risipească, iar cei necumpătați îi cheltuiau ca să stârnească vâlvă. Din această pricină au început să-și facă faimă ticăloșia și netrebnicia. Nicicând n-a fost vreo revărsare mai mare de patimi din pricina decăderii moravurilor ca în acea vreme de dezmăț și imoralitate. Cu mare greutate bunele moravuri se puteau păstra de oameni cu ocupații cinstite, cu atât mai vârtos, în acest vârtej al viciilor, simțul rușinii sau al smereniei sau ceva din cinste greu își pot menține existența.

În cele din urmă, Nero însuși apăru pe scenă, căutând cu toată grija să se acompanieze cu țitera, arătându-și talentul, în preajmă roindu-i profesorii de cânt. Pe deasupra, mai exista o cohortă de ostași, centurioni și tribuni, precum și Burrus, care, deși abătut, totuși și el îl proslăvea (pe împărat)... Aceștia făceau să răsune zi și noapte ropotele de aplauze, slăvind frumusețea și glasul împăratului ca pe niște daruri vrednice de zi și ducând o viață de oameni vestiți și copleșiți de onoruri, de parcă ar fi dobândit-o pe temeiul virtuților.

Și, în vreme ce situația statului se înrăutățea din ce în ce mai mult, veniturile lui se micșorau. Burrus s-a stins din viață, dar nu se știe dacă din pricina vreunei boli sau otrăvit. Fu bănuită de unii o boală din faptul că treptat-treptat i se umflase gâtul și i se oprea respirația, sufocându-l. Majoritatea oamenilor erau siguri că din porunca lui Nero, sub cuvânt că i se administrează un leac, i s-a uns gâtul cu un medicament vătămător și că Burrus când a venit la el împăratul ca să-l viziteze, și-a întors privirile de la Nero, deoarece își dăduse seama de crimă; iar când împăratul l-a întrebat de sănătate, Burrus nu i-a răspuns decât atât: "Mă simt bine" ... lui Nero i s-au decretat slujbe publice de mulțumire; s-a mai hotărât cu acest prilej scoaterea din rândurile senatorilor a lui Sylla și a lui Plautus, ceea ce era o batjocură mult mai păgubitoare (pentru faima sa) decât fărădelegile săvârșite... De aceea Nero,

după primirea decretului senatorial, când băgă de seamă că toate nelegiuirile sale sunt privite ca niște strălucite isprăvi, o izgoni pe Octavia, spunând pretutindeni că e stearpă. Apoi se căsătorește îndată cu Poppaea. Această femeie, care fusese multă vreme amanta lui Nero și-l dominase și în vremea adulterului și, în urmă, și ca soție, îl împinge să-i aducă Octaviei învinuirea că unul din slujitori întreține legături de dragoste cu stăpâna sa. Primește însărcinarea să-i aducă acuzația unul numit Eucaerus, de obârșie din Alexandria, un flăcăiandru priceput să cânte din flaut. În acest scop au început să fie anchetate sclavele Octaviei; dar, cu toată strășnicia torturilor, numai câteva au fost înduplecate să mărturisească minciuna plănuită, pe când cele mai multe au rezistat până la capăt, apărând sfințenia stăpânei lor. Ba una din sclave, în fața (stăruințelor și) amenințărilor lui Tigellinus, i-a răspuns că părțile femeiești ale Octaviei sunt mai puțin spurcate decât gura lui.

După un răstimp de câteva zile, când Octavia primește poruncă să-și ridice viața, ea declară că e văduvă și că e numai sora lui Nero, și îi striga pe nume pe cei trei Germanicus comuni, și în cele din urmă și numele Agrippinei, care, cu toate că a fost nefericită în căsnicie, totuși își dusese până la capăt viața fără să fie ucisă.

Octavia, totuși, este legată în chingi și i se deschid vinele la toate încheieturile; și deoarece sângele-i contractat în vine din pricina spaimei i se scurgea prea anevoie, Octavia e înăbușită în aburii unei băi cu apă clocotită. La aceasta s-a mai adăugat o grozăvie și mai cutermurătoare: capul i-a fost tăiat și adus la Roma pentru a fi arătat Poppaeei. Pentru aceste fapte s-a decretat aducerea de ofrande în temple.

Am pomenit acest eveniment într-adins la sfârșitul cărții de față, pentru ca toți cei care vor lua cunoștință despre întâmplările acelor vremuri fie din cele zugrăvite de mine, fie din cele istorisite de alții să-și poată da dinainte seama că, ori de câte ori Nero a poruncit surghiunuri și crime, de atâtea ori

au fost aduse mulțumiri zeilor și că tot ceea ce era privit atunci ca vestind un eveniment fericit a devenit acum pentru noi semnul unei urgii pentru stat.

Totuși, eu nu voi învălui în tăcere faptul că (drept urmare) s-au dat decrete senatoriale care au avut ceva nou în lingușirea împăratului; și aceasta a însemnat căderea pe treapta cea mai de jos a slugărniciei.

În același an toată lumea a fost încredințată că Nero și-a ucis prin otravă pe cei mai devotați dintre liberții săi, pe Doryphorus, ca unul care se împotrivește căsătoriei lui cu Poppaea, și pe Pallas, deoarece, la adânci bătrânețe, acesta ajunsese posesorul unor uriașe averi".

Decimus Iunius Iuvenalis - SATIRE II - Fățarnicii

... Tu, părinte al cetății ! Te coboară și privește ce destrăbălați ajuns-au bunii tăi păstori latini ! Cine i-a-ndemnat să calce legea oricărei rușini ? Un bărbat de neam ilustru, cum de s-a-njosit să-i fie Unui alt bărbat besmetic, nu prieten, ci soție ? Zeule, de ce cu spada pe-acești mârșavi nu lovești, Și cu-al tatălui tău fulger, vatra lor s-o nimicești...

Iuvenalis - SATIRE I - Pentru cei ce scriu statire:

"... Și să nu vorbesc de soțul ce nevasta și-o împrumută, Prefăcându-se că doarme când amanții se sărută ? Iar cum dreptul moștenirii unei târfe nu-i e dat, Moștenește el, bărbatul, pe ibovnicul bogat ! (...)Uite nobila matroană care pune-otravă-n vin; Soțul suferea de sete și i-a dat să bea venin ! Mai dibace ca Locusta, meștera otrăvitoare, A-nvățat muieri naive pe bărbați cum să-i omoare, Azvârlind pe rug, sub ochii privitorilor uimiți Trupurile-nvinețite ale celor otrăviți(...)Toată această bogăție, minunatele zidiri, Mesele lucrate-n fildeș, bolțile de trandafiri Cupele cu țapi ce zburdă, vase-n aur cizelate, Sunt răsplata unei crime și cu sânge sunt pătate. Socrul își seduce nora lacomă de bani murdari ! Numai însoțiri spurcate ! Copilandri preacurvari ! Și deși nu mi-a dat firea

darul de-a cânta din liră, Versul, ca lui Cluvienus, indignarea mi-l inspiră...

Caius Suetonius Tranquillus. DE VITA CAESARUM - Nero Claudius Caesar:

Nu sta la îndoială să joace între actori și la spectacole particulare și o dată un praetor i-a oferit un milion de sesterți. A jucat chiar în tragedii, mascat.

Măștile eroilor sau zeilor care erau reprezentați pe scenă erau făcute să semene cu el sau cu femeia pe care el o iubea atunci. Între altele, a cântat operele: Canace Născând, Oreste Matricidul Oedip cel Orb și Hercule Furiosul. La această ultimă piesă, se spune că un recrut pus de pază la intrarea în teatru, văzând că Nero este împodobit, dar legat cu lanțuri, cum cerea subiectul operei, alergă să-i dea ajutor (...) În timp ce cânta el, nimeni nu putea să iasă din teatru, orice necesități ar fi avut. Astfel, se spune că unele femei au născut în timpul spectacolului și că mulți, scârbiți de atâta muzică și aplauze, găsind ușile închise la ieșire, au sărit peste ziduri, ori s-au prefăcut morți și astfel au fost scoși ca pentru a fi înmormântați. Abia e de crezut cu ce neliniște concura, cu ce invidie privea pe adversari și ce teamă avea de judecători. Trata pe adversari ca și cum ar fi fost în aceleași condiții sociale: îi observa, îi căuta, în secret îi acuza, adesea îi înjura când îi întâlnea. Iar dacă vreunul îl depășea prin talent, îl cumpăra (...) Inventă un nou plan de case. Ceru ca grupurile de case, precum și casele izolate să aibă în fața lor portice, de pe a căror terasă să se poată stinge incendiile.

El vroia să întindă zidurile Romei până la Ostia și să aducă apa din mare în vechiul oraș printr-un canal (...) Sub domnia lui a pedepsit și a reprimat cu severitate, făcând regulamente nu mai puțin severe. Puse frâu luxului. Mesele publice le reducea la simple distribuții. Interzise să se vândă în cârciumi alte mâncăruri în afară de cele gătite cu legume și zarzavaturi, deși înainte nu era interzis în aceste localuri nici un fel de

mâncare. Aplică torturi creștinilor, un soi de oameni cu superstiții noi și vătămătoare".

Iosif Flavius. AUTOBIOGRAFIE - III: ...

13. În vreme ce Felix era praetor în Iudeea, câțiva preoți amici ai mei și oameni distinși au fost puși în lanțuri și trimiși la Roma spre a se explica în fața lui Caesar.

14. Cum eu căutam un mijloc de a-i elibera, mai ales că aflasem cum, chiar în mizerie, departe de a uita pietatea față de Dumnezeu, ei trăiau cu smochine și nuci, am ajuns la Roma după o călătorie pe mare plină de pericole.

15. Fiindcă corabia noastră scufundându-se în mijlocul Adriaticei, șase sute de inși ne-am salvat înotând toată noaptea, până în zori când, providențial, ne-a apărut în față o corabie cyreniană. Atunci noi vreo optzeci de înotători i-am devansat pe ceilalți și am fost luați la bord.

16. Salvat la Dicaiarchea pe care italienii o numesc Puteoli, am legat prietenie cu Alituros. Acesta, evreu de neam, era un mim favorit al lui Nero. Prezentat prin intermediul său Poppeii - soția lui Caesar, eu am depus toată strădania de a obține eliberarea acelor preoți. În afară de această favoare am obținut de la Poppeea și alte ajutoare importante, așa că ne-am întors acasă...

12

Petru continuă cu vorbele lui cunoscute din alte predici, cu gesturile sale calme, cu temeinicia pe care o căpăta spunând cum a văzut el cu ochii și a auzit cu urechile. Dar, o minte atentă ar fi putut distinge faptul că, dintre toate cele spuse și în alte slujiri de credință sau la alte biserici formate din adunarea altor ucenici din alte părți, el alegea anumite idei rostindu-le cu fața la fratele său Pavel care-și avea întâietatea la sufletele eclesiei de aici:- Fraților, v-am făcut cunoscută puterea și venirea Mântuitorului nostru, nu întemeindu-ne pe niște basme meșteșugit alcătuite, ci ca unii care am văzut cu ochii noștri,

noi înșine, mărirea lui. În popor s-au ridicat și prooroci mincinoși, cum și între voi vor fi învățători mincinoși care vor strecura pe furiș erezii nimicitoare, se vor lepăda de stăpânul care i-a răscumpărat și vor face să cadă asupra lor o grabnică pieire. Mulți îi vor urma în destrăbălările lor. Și, din pricina lor, calea adevărului va fi vorbită de rău... Dar aceștia, ca niște dobitoace fără minte, din fire sortite să fie prinse și nimicite, batjocorind ce nu cunosc, vor pieri în însăși stricăciunea lor și își vor lua astfel plata cuvenită pentru nelegiuirea lor. Fericirea lor este să trăiască în plăceri ziua în amiaza mare. Ca niște întinați și spurcați, se pun pe chefuit la mesele lor de dragoste, când ospătează împreună cu voi. Le scapără ochii de preacurvie și nu se satură de păcătuit. Momesc sufletele nestatornice, au inima deprinsă la lăcomie de bani, sunt niște blestemați; în ei, după cum v-a spus preaiubitul nostru frate Pavel, sălășluiește anticristul. Vă îndemn să credeți că îndelunga răbdare a Domnului nostru este mântuire, cum v-a îndemnmat și preaiubitul nostru frate, după înțelepciunea dată lui. În înțelepciunea aceasta a lui Pavel sunt lucruri grele de înțelesuri, dintre care unele chiar greu de înțeles pentru cei neștiutori. Iar nestatornicii le răstălmăcesc, ca și pe celelalte scripturi, spre pierzarea lor. Voi, deci, preaiubiților, știind mai dinainte aceste lucruri, păziți-vă ca nu cumva să vă lăsați târâți de rătăcirea acestor nelegiuiți și să vă pierdeți tăria ! ...

Îi spusese deci: îi spusese poate chiar mai mult decât recunoscuse vreodată în convorbirile lor intime; pescarul era mai înțelept și mai adânc decât părea și îl umplea pe Pavel de emoție așezând o fericire duioasă pe luciul frunții, sub sprâncenele altfel agresive, pe buzele căutând în tremurul lor vorbele inimii.

- Eu mă îmbărbătez necontenit în mijlocul vostru, mărturisi el către mulțimea adunată alături meselor ce așteptau, pentru că simt cum ne îmbărbătăm laolaltă prin năzuința pe care o avem împreună, și voi și eu. Iar față de păcatele pomenite de fratele nostru întâiul, care se cheamă Simon și Petru, noi am

murit, pentru că nu mai știm de ele. Nu știți că toți câți am fost botezați pentru Iisus Hristosul, am fost botezați pentru moartea Lui. Noi, deci, prin botezul pentru moarte am fost îngropați împreună cu El, pentru ca, după cum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot așa și noi să trăim o viață nouă... Știm bine că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, pentru ca trupul păcatului să fie dezbrăcat de puterea lui, ca să nu mai fim robi ai păcatului... Socotiți-vă, așadar, morți față de păcat și vii pentru Dumnezeu, și, astfel, nu va mai fi nici o deosebire; aici nu mai este nici grec, nici iudeu, nici tăiere împrejur, nici netăiere împrejur, nici barbar, nici scit, nici rob, nici slobod, ci Hristosul este totul și în toți. Să nu vă potriviți chipului veacului acestuia, ci să vă prefaceți, prin înnoirea minții voastre, ca să puteți deosebi bine voia lui Dumnezeu cea bună, plăcută și desăvârșită. Dragostea să fie fără prefăcătorie. Fie-vă groază de rău și lipiți-vă tare de bine. Iubiți-vă unii pe alții cu o dragoste frățească... Dragostea nu face rău aproapelui; dragostea singura este împlinirea Legii...

Aici se opri o clipă, privi peste capetele mulțimii adunate ca și cum ar fi căutat pe cineva anume; se uită și la Petru, care stătea lângă el și la proorocul vagabond, cu căutătură batjocoritoare, care se afla tocmai în îndepărtatul său colț, se uită și peste multele rânduri de capete, dovedind până la urmă că nu cercetează pe nimeni, ci propriile sale gânduri care, când ajunseră pe buze, îi umplură glasul de tremur cald.

- Da, fraților. dragostea cea neprihănită ! ... Pentru că, oricum, chiar dacă aș vorbi în limbi omenești și îngerești și n-aș avea dragoste, sunt o aramă sunătoare sau chimval zăngănitor. Și, chiar dacă aș avea darul proorocirii și aș cunoaște toate tainele și toată știința, chiar dacă aș avea toată credința încât să mut și munții și n-aș avea dragoste, nu sunt nimic. Și chiar dacă mi-aș da trupul să fie ars și n-aș avea dragoste, nu-mi folosește la nimic. Dragostea este îndelung răbdătoare; dragostea este plină de bunătate; dragostea nu pizmuiește; dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie,

nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu pune la socoteală răul, nu se bucură de nelegiuire și se bucură de adevăr, suferă toate, crede toate, nădăjduiește toate, rabdă toate. Dragostea nu va pieri niciodată. Proorocirile se vor sfârși; limbile vor înceta; cunoștința va avea sfârșit. Căci cunoaștem în parte și proorocim în parte; dar când va veni acest desăvârșit, acest în parte se va sfârși... Acum, dar, rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea; dar cea mai mare dintre ele este dragostea...

Privi la toți cei înmărmuriți întru ecoul adânc pe care-l aveau vorbele sale. Era obișnuit. Stia prea bine, din clipa în care se hotărâse să spună numai vorbe din inimă, că răsplata pentru aceasta era primirea lor în deschiderea inimilor. Dar, de data aceasta, parcă simțea ceva în plus: ecoul vorbelor sale în inimile celorlalți căpăta atâta putere încât se răsfrângea din nou asupra lui impresionându-l și dându-i acea stare de inspirată bucurie. Privi alături, la ființa lui Petru: fruntea lui dreaptă stătea ca un zid pe care se putea înscrie nepieritor ideea credinței. Era certificarea adevărului celor ce Pavel simțise nevoia să le propovăduiască. Și își aminti de un lucru adăugând la spusele sale:

- Deci vă îndemn, fraților, să vă feriți de cei ce fac dezbinări și tulburare împotriva învățăturii pe care ați primit-o. Depărtați-vă de ei !

Spunând acestea, privi spre locul unde, cu expresia sau gestica lui Schammai, se așezase proorocul vagabond care atunci îi fusese trimis pentru prima oară. Dar chipul milog al aceluia, cu buze arse și pleoape înroșite de vânturi, nu mai era acolo. Se grăbise să plece . Să plece repede undeva unde îl chema murdara lui îndeletnicire.

13

Diaconii așezaseră mesele în rânduri, ca oamenii să audă și să-și transmită unul altuia ce auzeau, iar diaconesele, cele asupra cărora forța de perorație care înfrumusețea urâțenia lui

Pavel exercita cel mai mare miraj, împărțeau în egală măsură pentru toți bucatele aduse, indiferent de ce neam erau și în ce fel gătiseră. Făceau o masă în care, așa cum îi plăcea apostolului lor să spună, se adunau toate felurile și obiceiurile, după toate sufletele oamenilor, amestecându-se și unificându-se în dragostea pentru adevărul pe care-l înțelegeau. Asemenea adunare și asemenea întindere de mese Petru nu mai văzuse în bisericile mici care, după obiceiul lor, al celor din Ierusalim, se strângeau numai pe lângă sinagogile evreilor. Iar adunarea aceea de capete în mijlocul căreia se așeză la masă i se părea nesfârșită, înzecită parcă față de cea mai mare pe care o văzuse în viața lui.

La îndemnul lui Pavel, Petru frânsese cu gest de dragoste și supușenie pâinile, acele pâini care, pentru prima oară se deosebeau în mâinile lui, pentru că erau făcute după obiceiurile mai multor neamuri, în mai multe feluri și cu mai multe dospeli. Și, împărțind dumicații, se simți la fel de legat de toți acei oameni de diferite neamuri, cu fețele de diferite culori și părul de diferite străluciri, cu gesturile venind din diferite obiceiuri dar cu atenția îndreptată spre același încurajator cuvânt, ca și fratele său întru mărturisirea din ce în ce mai intimă, care era Pavel. Și se simți bine și fericit predicându-le ca-ntr-o aleasă mărturisire:

- Altă dată, voi nu erați un popor - le spuse privind la Pavel ca să-i facă plăcere - dar acum sunteți poporul lui Dumnezeu ! ... Și, făcând gestul binecuvântării sale peste toate capetele, de toate neamurile, le aminti: Căci știți că nu cu lucruri pieritoare, cu argint sau cu aur, ați fost răscumpărați din felul deșert de viețuire pe care-l moșteniserăți de la părinții voștri, ci cu sângele scump al lui Hristos... aici, glasul i se ridică apăsând: Pe care voi Îl iubiți fără să-L fi văzut, credeți în El fără să-L vedeți ! ... Privi numai o clipă la Pavel, de data asta parcă spre a-i cere încuviințarea și, apoi, îmbrățișând cu gestul mulțimea lui de prozeliți, repetă ca o concluzie: Îl iubiți fără să-L fi văzut, credeți în El fără să-L vedeți, dar vă bucurați cu

o bucurie negrăită și strălucită pentru că veți dobândi, ca sfârșit al credinței voastre, mântuirea sufletelor voastre ! ...

Glasul îi vibra de emoție și bucuria sinceră a celui care se simțea înțeles, care-și dădea seama că și turma aceasta formată din tot felul de neamuri în care învățase să n-aibă încredere ca în cei care cunoșteau scripturile vechi, puteau înțelege și crede. Și, simțind în murmurul lor de aprobare multe glasuri de femei, își aminti de preferința fratelui său Pavel și adăugă arătând spre celălalt:

- Erați ca niște oi rătăcite. Dar văd cum v-ați adunat la păstorul și episcopul sufletelor voastre... Vorbește Pavele, vorbește și tu întru slava Mântuitorului nostru ! ...

Cu gesturile sale repezi, ca și cum atunci și-ar fi adus aminte de mulțime, Pavel se întoarse către ea atrăgându-i atenția cu un soi de autoritate părintească în care dragostea se împletește cu impunerea sfatului celui bun:

- V-am învățat înainte de toate, așa cum am primit și eu: că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi; că a fost îngropat și a înviat a treia zi, tot după Scripturi și S-a arătat lui, acestuia, lui Simon Petru, apoi celor doisprezece. După ei toți, mi s-a arătat mie. Căci eu sunt cel mai mic dintre apostoli; nu sunt vrednic să port numele de apostol, pentru că am prigonit biserica lui Dumnezeu. Prin harul lui Dumnezeu sunt ce sunt. Și harul Lui față de mine n-a fost zadarnic...

Ajungând aici, cu modul său de a ținti ideile într-o rostire sacadată ca și cum ar fi lovit mereu o altă țintă, ajunse deodată față-n față cu niște priviri rele, batjocoritoare și cu expresia unor buze ce parcă se pregăteau să-l scuipe. agabondul venise mai aproape. Se opri vexat, își înfipse privirile adânc în cele arzătoare de răutate și, făcând efortul de a depăși această înțepenire în înfruntare, rosti ca o replică ce trebuia să fie bine auzită de toată lumea:

- ... Lauda noastră este mărturia pe care ne-o dă cugetul nostru: că ne-am purtat în lume și mai ales față de voi, cu o sfințenie și curăție de inimă date de Dumnezeu, bizuindu-ne

nu pe o înțelepciune lumească, ci pe harul lui Dumnezeu !

- Iar lauda ta este rușinea cu care-ai încercat întotdeauna să-ți minți și să-ți înșeli Dumnezeul !

Ca un tunet rău și răzbunător, cu răbufnirea unei porniri înelung pregătite, aceste vorbe îl împroșcară amuțindu-l. Pavel simți o amețeală : fusese bătut, fusese înjosit pentru credința lui, fusese supus la tot felul de cazne care chiar îi făceau plăcere pentru că nu reușeau decât să-l îndârjească în dorința sa de adevăr. Dar loviura aceasta, venită în plinul bucuriei pe care o trăia, față de mulțimea care-l urma și, căreia, reușise să-l dedice și pe pescar ajungând la triumful frățeștii înțelegeri, era cu totul și cu totul neașteptată.

- Cine ești tu, străine ? - întrebă el cu un glas care-i însoțea lividitatea ? Cine ești tu ?

Iar buzele aspre scuipară toată răutatea pe care ochii roșii ai vagabondului o cuprindeau ca la un câine asmuțit:

- Sunt unul dintre cei care știu tot ce-ai făcut îm Ierusalim în tinerețe și cum ai mințit într-una ca să trădezi învțățătura și scripturile !

- Tinerețea mea e limpede pentru toți, iar calea pocăirii mele de asemenea ! - răspunse Pavel obișnuit a înfrunta cu seninătate.

- De cine ? - rânji batjocoritor vagabondul - De neamurile străine, care nu știu ce-i Legea și pe care tu, fără de lege, le aduci la masa poporului ales ? ! ... Eu vorbesc celor care știu ce-i respectul Legii ! Și, simțindu-se bine școlit în această direcție, el nu se sfii să proclame: Frați din neamul lui Israel, voi, urmași ai lui Abraham, temeți-vă de Lege și rupeți-vă de omul acesta care vă amestecă cu neamurile la aceeași masă frângând pâinile lor alături de ale voastre ! Că el nu este de-ai noștri ! El este păgânul care s-a circumcis târziu, doar spre a putea pătrunde în familiile stăpânilor noștri luând-o pe fata marelui preot ! El este un înșelător care, când a văzut că nu poate aceasta, a mințit că l-a văzut pe Hristos și a întors învățătura Lui împotriva Legii ! El este un om care încearcă să

ajungă la putere și într-un fel și-ntr-altul și vă duce la pieire învățându-vă potrivnicia Legii. Lepădați-vă de el, că altfel, altfel... altfel... Pavel simți nevoia să privească la Petru ca și cum ar fi vrut să-și reconfirme prezența lui acolo, ca garanție a întregului legământ pe care-l pecetluiseră în ceasurile din urmă. Neclintit în atitudinea lui de piatră pentru care, parcă, nu contau nici timpul nici evenimentele lăuntrice din care își făcuse credința, pescarul era la locul său.

- Sunt din neamul lui Abraham și al lui Iuda ! - proclamă Pavel ca și cum ar fi vrut ca pescarul să știe bine lucrul acesta - și sunt fariseu precum cei mai mulți dintre voi; tatăl meu...

- Lasă-l pe tatăl tău, spune despre tine care ai mai mare bucurie să vorbești de anticrist !

Era limpede: prin glasul vagabondului vorbea Schammai sau, poate, chiar Nathaniel, folosind datele despre el.

Asigurându-se din nou că, pe locul său, Petru era neclintit în mijlocul încordării cu care ascultau toate sutele de capete pe care le puteau cuprinde privirile lui, lovi cu totul altfel: lovi în cuvinte cu acea nevoie cărturărească de a face teorie pe marginea răului în loc de a se lua de gât cu el; lovi în idei ca și cum le-ar fi înfipt temeinic ca pe niște țăruși ai construcției în care îngropa vrerea celuilalt.

- Anticristul a apărut - rosti el mai liniștit, mai mult constatând decât amenințând această apariție, adică mai mult sfidându-l cu profilul său disprețuitor în desenul contorsionat al unui nas neiertător și-al unei bărbi înțepătoare. Sfidându-l prin explicația logică cu care îl demasca. Pentru că, ceea ce rosti ținea, mai degrabă, de dialectica dihotomiei grecești decât de proorocirile amenințătoare ale scripturilor: De vreme ce Hristosul ni s-a arătt și a însămânțat în noi credința lui Dumnezeu, trebuia să apară și anticristul, care să încerce a-l înfrânge, așa cum s-a întâmplat încă de la judecarea și răstignirea Lui. Așa că, frați întru Hristos, să ne fie limpede că, tocmai ca să triumfe, credința noastră trebuie să se lupte mereu cu anticredința, ridicând slava lui Hristos prin înfrângerea

anticristului.

Nu dădu atenție invectivelor bolborosite de celălalt. Oamenii îl înțelegeau. Logica impusă de greci în aceste părți ale lumii așeza întotdeauna un lucru alături de altul, o situație alături de alta, o stare alături de alta dând minții satisfacția de a alege prin ratiune. Și, la această satisfacție făcea apel izolându-l printr-o altfel de luptă pe cel ce i se opunea. Lăsând mințile oamenilor să aleagă ceea ce el știa că e de partea lui.

- Ierusalimul ! - striga celălalt: Fiți atenți ce spune Ierusalimul ! La Ierusalim sunt părinții adevărați și apostolii !

- Eu nu desfid Ierusalimul ci doar puterea oarbă a poliției lui !

- Și ea te va distruge pe tine ! - strigă vagabondul aflând cel mai bun prilej de a-l discredita în fața mulțimii: Frați iudei, lepădați-vă de acest om care vă aduce nenorocire și blestem. El nu e...

- Sunt ca și voi, interveni Pavel energic și colțos, cu firea lui care chiar avea nevoie de înfruntare - ca și mulți dintre voi, eu sunt israelit, din sămânța lui Avraam, din sămânța lui Beniamin și întreb dar: A lepădat Dumnezeu pe poporul său ? ... Nicidecum ! Dumnezeu n-a lepădat pe poporul său pe care l-a cunoscut mai dinainte. Nu știți ce zice scriptura în locul unde vorbește despre Ilie ? Cum se plânge el lui Dumnezeu împotriva lui Israel când zice:"Doamne, pe proorocii tăi i-au omorât; altarele Tale le-au dărâmat; am rămas eu singur și caută să-mi ia viața ! Dar ce-i răspunde Dumnezeu ? Mi-am păstrat șapte mii de bărbați care nu și-au plecat genunchiul înaintea lui Baal". Tot așa și în vremea de față este o rămășiță datorită unei alegeri prin har. Deci, ce urmează ? Că Israel n-a căpătat ce căuta, iar rămășița aleasă a căpătat pe când ceilalți au fost împietriți după cum este scris:"Dumnezeu le-a dat un duh de adormire, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu audă până în ziua de astăzi".

Clonțul lui, dorința de ceartă prin atotștiință își arătase ambele fețe:și aceea de învățat sub stea grecească, mânuitor al

dialecticii, logician al antinomiilor din lumea aceasta, și aceea de teolog iudeu, cunoscător al scripturilor într-o cuprindere atât de mare încât poate scoate oricând semnificațiile de care are nevoie. Și, tocmai asta, această pricepere dublă din care convingerile la care-i convertea pe oameni ieșeau mai noi și mai salvatoare decât altele, derută mintea adversarului pe care Ierusalimul i-l trimisese sub chipul acelui vagabond, căruia nu-i mai rămânea decât să strige:

- Vrei să spui că nu tot Israelul e Israel ? !

Iar Pavel îl înfruntă:

- Exact: nu toți cei ce se coboară din Israel sunt Israel !

- Nu ? ! țipă într-o răzbunare lipsită de cumpăt celălalt și se repezi spre Petru: Iar tu, tu îl lași să spună asta ! Mârșăvia asta ! ... Îl lași să batjocorească ceea ce te-ai jurat să slăvești ! ... Vei fi judecat ca și el, află ! ... Tu n-ai dreptul să clintești de la credința adevărată și să te așezi la un loc cu neamurile ! ... Ca și voi toți, care sunteți tăiați împrejur ! - se adresă el mulțimii cu amenințare: Ploaia de foc a lui Dumnezeu se va prăbuși asupra voastră dacă mai umblați după acest tâlhar pentru care tăiat și netăiat împrejur este totuna, pentru care scripturile, tabernacolul și Templul însemnează lucruri de batjocorit. Spune ! - i se adresă el tunând, spune oamenilor acestora ce crezi despre Templu, ca să te cunoască.

-Ce înțelegere poate să fie între Hristos și Belial ? îl deplânse Pavel. Sau ce legătură are cel credincios cu cel necredincios ? Cum se împacă Templul lui Dumnezeu cu idolii ? Căci noi, noi cu sufletele noastre suntem Templul lui Dumnezeu celui viu; cum a zis Dumnezeu: ”Voi locui și voi umbla în mijlocul lor. Eu voi fi Dumnezeul lor și ei vor fi poporul meu”...

Ocupându-și locul cu acea încăpățânare de piatră, Petru asculta drept, atent, putând să-i iei cuviința drept încuviințare. Dar vagabondul deodată se repezi la Pavel sfâșiindu-i cămașa:

- Tu, strâmb credinciosule, strigă, tu care te dai drept apostol când nu ești, drept iudeu, când nu ești; drept văzător al lui Hristos, când nu ești ! ... . Și, deodată nu se mai ascunse

arătându-și întreaga împuternicire: Fraților întru Israel, vă vorbesc în numele lui Iacov, fratele lui Iisus din Nazaret - acest om trebuie alungat și ucis cu pietre cum l-a ucis el pe Ștefan. Rupeți-vă de el cât nu este încă prea târziu; fiți evrei adevărați și nu vă lăsați târâți ! ...

Amintindu-și de exemplul pe care trebuia să-l dea prin plăcerea de a se lăsa maltratat, Pavel zâmbi către mulțime și-i vorbi cu o parșivă blândețe:

- Sunt ei evrei ? Și eu sunt ! ... Sunt ei israeliți ? Și eu sunt ! Sunt ei sămnță a lui lui Avraam ? Și eu sunt ! ... Sunt ei slujitori a lui Hristos ? Eu sunt și mai mult. În osteneli și mai mult; în temnițe și mai mult; în lovituri, fără număr; de multe ori în primejdii de moarte ! De cinci ori am căpătat de la iudei patruzeci de lovituri fără una, de trei ori am fost bătut cu nuielele, o dată am fost împroșcat cu pietre, de trei ori s-a sfărâmat corabia cu mine, o noapte și o zi am fost în adâncul mării... Îi plăcea, simțea o căldură când își amintea lucrurile acestea, iar căldura îi devenea și mai mare simțind-o cum se transmite oamenilor care-l ascultau. Așa că-i învălui cu privirea sa simțindu-i aproape, simțindu-i curați și apropiați și nemaifăcându-l să depindă de unul sau de altul. Și, înflăcărat, nemaicătând nici în dreapta nici în stânga, ci doar îmbrățișând cu privirile sale mulțimea, continuă:

- Deseori am fost în călătorii, în primejdii pe râuri, în primejdii din partea tâlharilor, în primejdii din partea celor din neamul meu, în primejdii din partea păgânilor, în primejdii în cetăți, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare, în primejdii între frați mincinoși. În osteneală, și în muncă, în priveghiuri adesea, în foame și în sete, în postiri adesea, în frig și în lipsa de îmbrăcăminte. Și, pe lângă aceste lucruri de afară, în fiecare zi mă apăsa grija pentru toate bisericile. Cine este slab și să nu fiu și eu slab ? Cine cade în păcat și eu să nu ard ? Dacă trebuie să mă laud, mă voi lăuda numai cu lucruri privitoare la slăbiciunea mea. Dumnezeu și Tatăl lui Iisus, care este binecuvântat în veci, știe că nu mint ! ... . În Damasc,

dregătorul împăratului Areta păzea cetatea damaschinilor ca să mă prindă; dar am fost dat jos pe o fereastră, într-o coșniță, prin zid și am scăpat din mâinile lor... . Și, gâfâind de plăcerea înfruntării clonțoase, mai spuse: E nevoie să mă laud, măcar că nu este de folos...

Aici însă, deodată, ca de un prag rău și neașteptat se poticni. Se poticni cu privirea holbată spre dreapta, spre locul de unde simțise spijinul lui Petru: Locul era gol. Petru dispăruse. Se topise, fusese luat de vânt, se șterse dinaintea lui. Locul era gol și mut. Mai mut decât obișnuita mutenie a pescarului.

Când privi în cealaltă direcție, își dădu seama că și agentul vagabond dispăruse. Întinzând un braț tremurând de ciudă și indignare în direcția în care acela se făcuse nevăzut, Pavel strigă gâtuit de spectrul ideii ce i se limpezea cu durere:

- E Anticristul ! ... Vrea să ne despartă ! ... Uniți, suntem puternici ! Anticristul vrea să ne despartă ca să ne înfrângă !

Striga aceasta cu accente de disperare care-i rugineau deconcertat unele inflexiuni ale glasului, Erau, de fapt, inflexiunile prin care-și înfrângea nevoia unui alt strigăt: acela prin care să întrebe unde e Petru, când plecase Petru și din ce motiv sau cu ce scop plecase Petru. Asta-l durea, îl frigea pe dinăuntru, îi răscolea dureri și drame cu atât mai mari cu cât fusese mai sigur, mai sigur decât oricând, că tocmai ajunsese la cea mai apropiată frăție cu pescarul. Era ca și cum, tocmai în clipa când ajunseseră să se îmbrățișeze, pământul a căscat o prăpastie între ei; era groaza despărțirii de o dorință veche tocmai în clipa împlinirii ei; era ura față de o forță care-ți smulge tocmai ceea ce ai dobândit mai greu. Asta, tocmai pentru ca să nu-și strige adevărata durere, făcându-l să blesteme doar cauza ei:

- E Anticristul ! Vrea să ne despartă ! ... Uniți suntem puternici. Anticristul vrea să ne despartă ca să ne înfrângă !

Oamenii se molipseau de alerta nelămurită a strigătului lui; mulțimea rămăsese încremenită în fața bucatelor; mesele improvizate pe câmpul acela deschis verde spre grădinile

urcătoare păreau a fi șirurile unei armate uluite de atacul dușman; pe ele, abandonate, lipsite de rost și de îndemn, bucatele stăteau fără de atracție în fața mâinilor inerte și a buzelor de pe care dispăruse pofta. Masa frățească își pierduse tocmai acea însuflețire prin care îi aduna pe toți laolaltă în căldura unei mari, unei imense familii. Deruta părintelui ei, a însuflețitorului ei, îi lăsase pe oameni în acea tristețe prin care se simțeau singuri unul față de altul.

Pavel simți aceasta; simți că starea lui era pricina rătăcirii și îndepărtării, tot așa cum, în alte ocazii, exaltarea lui era suflul care se transmitea unind inimile. Brațul lui, încă slab sub tremurul neliniștei și indignării, coborâ încet dinspre direcția aruncării anatemelor și căpătă o neputincioasă unduire blândă înspre meseni ca un gest între mângâiere și renunțare.

-Mergeți la casele voastre - le spuse el înțelegându-le starea - mergeți la casele voastre și gândiți-vă să fiți tari împotriva anticristului care vrea să ne dezbine. Mergeți la casele voastre știind că eclesia noastră nu poate fi decât una după cum unul singur este adevărul pe care-l propovăduim. Și, tot așa cum adevărul este doar unul, trupul bisericii noastre aidoma trebuie să fie. Eu, pentru asta am primit să glăsuiesc și să schimb vorbe cu cel care ne rupea de restul creștinilor. Tocmai ca să feresc de orice dezbinare. Tocmai de asta, înțelegeți-mă, nu l-am alungat din prima clipă în care mi-am dat seama că e trimis de dușmani. Am zis că nu putem fi dușmani, tocmai pentru că doar anticristul ar avea de câștigat de pe urma dușmănirii noastre. Duceți-vă și păstrați-vă tăria credinței într-un singur adevăr ! ...

Apoi, încet, îmbătrânit parcă, se așeză la colțul unei mese, fără să mai privească la cei ce se ridicau și părăseau locul în tăcere.

14

Singur, dând încet ocol meselor pe care rămăseseră bucate neatinse, parcă golite de gust în lipsa gurilor care să le poftească, văzut din depărtarea colțului opus celui în care se învârtea - gânditor nedumerit și lipsit de rost - arăta ca un corb făcând pași rari și nesiguri în mișcări reținute, cu umerii ridicați ca niște aripi, în marginea meselor întinse și îndestulate inutil, sub fundalul grădinilor cu frunze lucitoare ale împodobitei Antiohii. O ființă singură, apăsată și convulsionată de chinurile ei, în decorul acela straniu cu mese întinse nefiresc în lunca verde dintre mare, fluviu și grădinile de printre stânci. Și bucatele tot nefiresc neatinse, pe care începeau să se așeze, chemându-se unele pe altele, negre păsări apucătoare.

În ochii lui lucind de febra pe care i-o aduceau neliniștile, acest tablou cu pâini, păsări, mese și verdeață ieși din formele adevărate și căpătă circumvoluțiuni moi ca o materie elastică ce curge și se întinde invadând locul, izolându-l sau înecându-l în mișcarea ei haotică, fără sensuri și fără forme, ca o dizolvare a timpului în spațiu și a spațiului în neant, ale cărui valuri mișcau ridicând și prăbușind pâini, diferite pâini după forma în care le făceau diferite neamuri când lungindu-se când lățindu-se în zborul lor contorsionat odată cu haotica ondulare a întregului peisaj. O imagine de apocalipsă, căpătând acele dimensiuni nesigure și chinuitoare nu de la starea ei, ci din interiorul lui, a măruntului personaj cu nări avide, tresăltând diform - una mai mare decât cealaltă - și buzele proferând indignări peste barba înțepătoare alungindu-i expresia cu vehemență; din interiorul vulcanului care clocotea în sufletul lui chinuit de amenințarea nereușitei care-l făcea să-și invoce Dumnezeul spunându-i:

- Ești martor că eu n-am respins nici măcar respingerea lor. Ești martor că eu le-am vorbit ca să-i ajut să înțeleagă și că, în loc să-i alung, am încercat să le explic acestor dușmani, tocmai ca să nu se rupă în mai multe credința noastră. Ești martor că

ei mă huiduiau, iar eu căutam pilde în scripturi cu care să întăresc unirea noastră. Eşti martor ! ...

Dar, în mijlocul acelei mişcări chinuitoare a decorului cu mese şi grădini şi păsări din care-i plecaseră, ca-ntr-o presimţire a prăbuşirii, credincioşii, o asemenea invocare nu era suficientă. Lui, în afară de un Dumnezeu atoatevăzător, îi trebuiau oameni, oameni atoatesimţitori cu care se obişnuise să se amestece într-o credinţă unică ce dădea putere unuia de la celălalt. Îi trebuia Petru, în virtutea acelei clipe când avusese sentimentul că se înţeleseseră ajungând amândoi la aceeaşi exprimare a aceleeaşi dorinţe şi năzuinţe şi, arzându-l adânc plecarea lui, se gândea la ceilalţi apostoli, cei în mijlocul cărora, desigur, Petru se întorcea acum mânat de ameninţarea agentului travestit în vagabond. Lor li se adresa acum gândul lui Pavel, ca-ntr-o umilinţă şi-o durere frăţească, cerându-le ajutorul pentru a-l aduce din nou alături de sine pe pescar. Lor, acelor oameni pe care-i ştia dinainte, de pe vremea când îi prigonea, pe care-i văzuse puţin dar pe care, acum, înţelegându-l pe pescar, îl înţelegea tocmai în acea structură simplă şi puternică în care ei se legaseră. Şi, ca o speranţă a întoarcerii aceluia prin ei, li se adresa în singurătatea sa chinuitoare:

- Ce idee v-a luminat şi ce lumină v-a arătat atât de puternic adevărul când aţi ajuns lângă Mântuitor ? Şi cine vă prosteşte şi vă întunecă minţile acum, ca să daţi înapoi de la aceste popoare, ca şi cum v-ar fi puterea mai mare printr-unul singur ? ! ... Cine v-a dat atunci lumina măreaţă iar acum vă orbeşte ? Ce minune se petrece cu voi şi ce blestem vă poartă ? ... Aţi ajuns până aproape de sublim şi acum daţi înapoi ! ... . De ce ? ... De ceeee ? ! ! !

Dar nu era nimeni ca să-i răspundă, singurătatea lui neavând decât întrebări. Chinuitoare întrebări care ajungeau până la strigătul disperat în faţa meselor goale:

- Ştiu ! ... De luminat v-a luminat El, iar de orbit vă orbesc ei. Ştiu ! ...

Dar degeaba ştia, dacă nu găsea putinţa de a se opune. În

mintea lui totul se tulbura ca o boală, ca o epilepsie devoratoare și epuizantă care-i topea toate puterile într-un tremur suprem cu imagini de coșmar de unde, unică speranță, îi apărea, ca din pustia tinereții sale, chipul dominat de o altfel de forță decât cea lumească, al Teclei. Fata sălbatecă ce găsise în ea tăria de a se ridica peste blestemul credinței primitive care-o domina, sărind la fiara pustiului care-i mâncase soțul și ucigând-o spre a-și câștiga un nou soț în el, Pavel.

Se zbătea între pământ și cer invocând un spirit salvator: al acelei femei care-l iubise fără cuvinte, ci doar cu marile instincte ale dăruirii, ale dragostei care precede cunoasterea !... O chema în chinul său; o chema pe Tecla cu toate începuturile lumii prin dragoste, care dăinuiau vii și puternice în ea.

Sub ochii săi, Tecla, femeia deșertului, se lupta cu fiara deșertului; iar mâinile sale erau legate. Doar buzele sale spumegau, la fel cum spumega și fiara. Și, într-o amenințătoare halucinație se năștеau în juru-i diverse chipuri ale anticristului.

15

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Decimus Iunius Juvenalis. SATIRE I - Pentru ce scriu satire:

... Nu vor fi urmașii-n stare în năravuri să ne-ntreacă, Tot ca noi au să gândească și la fel au să petreacă; Căci noi suntem azi pe culmea rușinoaselor plăceri. Și plutim în stricăciune. Ha ! Suspinele, dureri ? ! Dar ai tu destoinicia despre-această desfrânare. Să vorbești cu îndrăzneală, ca cei vechi, în gura mare ? Poate crezi, că n-am curajul pe nemernici să-i numesc ? Sau pe Mucius mi-e teamă nu cumva să-l ponegresc ? Scrie despre Tigellinus, dacă nu te temi să-ți fie Trupul pironit pe cruce, fumegând ca o făclie, Și arena s-o brăzdeze stârvul tău, în praf târât ! Cum, ortăvitorul, care pe trei unchi i-a omorât, Să stea-n puf și să ne-nfrunte cu disprețul crimei sale ? Nu-ndrăzni să spui: Acesta-i". Pune strajă gurii tale...

Publius Cornelius Tacitus. ANNALES-cartea XII

... De altfel, trecerea de care se bucura mama sa se spulbera încet-încet, căci Nero se îndrăgostise de o libertă, numită Acte.

Agrippina însă, cu nestăpânirea ei de femeie, clocotea de mânie spunând că are o rivală o libertă, ca noră o sclavă, și altele la fel, și că ea nu așteaptă până ce fiul ei va fi cuprins de căință sau până ce se va sătura ...

Atunci Agrippina, schimbând mijloacele de luptă, căută să-l prindă în mrejele ei pe tânăr, luându-l cu binele, și se arătă gata să-i pună la îndemână chiar iatacul său și încrederea intimă, spre a acoperi cele cerute de începutul tinereții și de rangul său prea înalt. Ba chiar mărturisea că asprimea arătată n-a avut nici un rost; îi lăsă mână liberă asupra averii ei, care era aproape tot așa de mare ca și a împăratului; și, pe cât împinsese nu de mult lucrurile prea departe, ținându-și fiul din scurt, pe atât acum întrecea orice măsură, umilindu-se. Această schimbare nu-l înșelă pe Nero, iar prietenii lui cei mai apropiați se temeau și-l rugau să se ferească de viclenia acestei femei, totdeauna pornită, iar acum și fățarnică...

Agrippina izbucnește în amenințări groaznice și, fără a se feri să fie auzită chiar de împărat, strigă că Britanicus a intrat în anii de adolescență și că el este adevăratul vlăstar vrednic să ia tronul părintesc, pe care un intrus, un adoptiv, îl deține spre a face zile amare mamei sale. Ea nu se codește să vorbească pe șleau despre toate nenorocirile aduse nenorocitei familii a lui Britannicus, în primul rând (incestul) căsătoria ei și crima ei de otrăvire. Numai zeii și ea au avut grijă să rămână în viață acest fiu vitreg. Va merge cu el în tabără; și fie că acolo să se dea ascultare, pe de o parte, ei, fiica lui Germanicus, pe de alta lui Burrus, un infirm, și lui Seneca, un exilat, care cer să conducă neamul omenesc unul cu mâna lui ciungă, celălalt cu dăscăleasca lui limbă. Totodată întindea amenințătoare mâinile, rostea ocări după ocări, chema în ajutor pe divinul Claudius, pe zeii (mani) din infern ai celor doi Silanus, mărturisind că atâtea fărădelegi săvârșite au rămas zadarnice pentru ea...

Neliniștit de aceste amenințări și apropiindu-se ziua când Britannicus avea să împlinească 14 ani, Nero se frământa necontenit în sinea sa, gândindu-se când la firea lui Britannicus, de care își dăduse seama de curând într-o împrejurare, lipsită de altfel de însemnătate, dar prin care însuși Britannicus își câștigase dragostea unor cercuri largi... Și, deoarece Agrippina nu-i da pace cu amenințările, de vreme ce pentru Britannicus nu exista nici un temei de dare în judecată, iar ca să poruncească pe față uciderea fratelui său nu se încumeta, Nero începu să-i urzească în taină moartea și ceru să se pregătească otrava. Se sluji în acest scop de Iulius Pallio, tribun într-o corhotă pretoriană, care avea sarcina de a păzi pe femeia numită Locusta, condamnată pentru otrăvire și faimoasă prin numeroasele sale nelegiuiri săvârșite. Într-adevăr, de mult se luaseră măsuri fără ca toți cei care erau în apropierea lui Britannicus să fie oameni fără lege, fără credință. Întâia oară Britannicus primi otrava chiar de la educatorii lui, însă, deșertându-și pâtecele, o dădu afară...

Era obiceiul ca atât copiii împăraților, cât și ceilalți copii de nobili de aceeași vârstă să mănânce sub privirile rudelor, șezând la o masă a lor anumită și mai puțin bogată. La un astfel de ospăț se afla și Britannicus. Deoarece un om ales dintre slujitorii săi avea sarcina de a gusta el întâi din mâncare și băutură, spre a nu se abate de la această rânduială sau pentru a nu se da la iveală crima prin moartea amândurora, s-a născocit următorul vicleșug:

Se aduse lui Britannicus o băutură nevătămătoare și foarte fierbinte, gustată de sclav; Britannicus, refuzând s-o bea fiindcă era prea fierbinte, se turnă otrava în apa rece, care, sorbită, îi străbătu cu atâta repeziciune trupul, încât îi tăie deodată și glasul și răsuflarea. Cei din jurul lui fură cuprinși de groază; unii, mai puțin prevăzători, fugiră; cei care aveau minte mai pătrunzătoare rămaseră locului înlemniți, cu privirile pironite asupra lui Nero. Iar acesta, răsturnat pe pat și asemenea unui om care știe ce s-a petrecut, spuse că așa ceva e obișnuit la

epilepsie, boală de care Britannicus suferea de mic copil, și că încet-încet îi vor reveni văzul și simțirea. Pe Agrippina o cuprinse atâta groază, într-atât i se tulbură mintea, deși căuta să nu i se vadă nimic pe fața ei, încât era vădit că nu știuse nimic din cele petrecute, tot așa ca și Octavia, sora lui Britannicus . Într-adevăr, Agrippina își dădea seama acum că i s-a smuls și cel din urmă sprijin și că aceasta este o pildă de ucidere a rudelor de sânge. Și Octavia, cu toată vârsta-i fragedă, învățase să-și ascundă durerea, iubirea, toate simțămintele. Și astfel, după o tăcere scurtă, ospățul își reluă veselia...

Nero află despre toate acestea. El dădu ordin să fie desființat atât pichetul de onoare, care fusese hărăzit cândva Agrippinei ca soție și care continua acum să-l aibă ca mamă de împărat, precum și detașamentul de germani, care nu de mult i se dăduse pe deasupra ca gardă personală spre aceeași cinstire. Și, pentru ca să nu tot fie vizitată de droaia celor care veneau să-l salute (pe împărat), desparte locuințele, mutând-o pe mama sa în palatul care fusese al Antoniei, iar ori de câte ori venea acolo Nero s-o vadă, era înconjurat de un cordon de centurioni și, după o îmbrățișare în fugă, pleca...

Caius Suetonius Tranquillus. DE VITA CAESARUM-
Nero Caludius Caesar:

... otrăvi pe Britannicus, pe de o parte, invidiin-du-l că avea o voce mai plăcută ca el, pe de altă parte, fiindu-i teamă că amintirea tatălui său cândva o să-l facă mai iubit de popor.

Fiindcă doza dată de renumita otrăvitoare Locusta întârzia să-și facă efectul, provocându-i lui Britannicus numai un deranjament de stomac, Nero a chemat-o imediat, și a biciuit-o cu mâna lui, acuzând-o că i-a dat nu otravă, ci contraotravă. Fiindcă ea se dzvinovățea că a dat doza mai mică, pentru ca să ascundă o crimă așa de odioasă, Nero zise: „Sigur, o să mă tem de legea Iulia !“, și o forță ca în camera lui și în prezența lui să pregătească imediat otrava mortală cât mai violentă.

Încercă otrava cu un ied, dar acesta muri peste cinci ore, puse otrava din nou la fiert și apoi o dădu unui purcel, care muri imediat. Îndată porunci s-o ducă la masă și să i-o servească lui Britannicus care lua masa cu el. Cum gustă din otravă, acesta căzu, iar Nero spuse către oameni că este un atac obișnuit de epilepsie de care suferă Britannicus. A doua zi, pe ploaie torențială, îl îngropă în grabă, fără nici o pompă. Locusta, pentru serviciile ei, primi imunitate față de legi, vaste proprietăți și chiar discipoli...

FAPTELE APOSTOLILOR - 13:

13. Si plecând cu corabia de la Pafos, Pavel și cei împreună cu el au venit la Perga Pamfiliei. Iar Ioan, despărțindu-se de ei, s-a întors la Ierusalim...

FAPTELE APOSTOLILOR - 15:

35. Iar Pavel și Barnaba petreceau în Antiohia, învățând și binevestind, împreună cu mulți alții, cuvântul Domnului.

36. Si după câteva zile, Pavel a zis către Barnaba: Intorcându-ne, să cercetăm cum se află frații noștri în toate cetățile în care am vestit cuvântul Domnului.

37. Barnaba voia să ia împreună cu ei și pe Ioan cel numit Marcu;

38. Dar Pavel cerea să nu-l ia pe acesta cu ei, fiindcă se despărțise de ei din Pamfilia și nu venise alături de ei la lucrul la care fuseseră trimiși.

39. Deci s-a iscat neînțelegere între ei, încât s-au despărțit unul de altul, și Barnaba, luând pe Marcu, a plecat cu corabia la Cipru;

40. Iar Pavel, alegând pe Sila, a plecat fiind încredințat de către frați harului Domnului.

41. Si străbătea Siria și Cilicia, întărind Bisericile.

FAPTELE APOSTOLILOR - 16:

1. Și a sosit la Derbe și la Listra. Si iată era acolo un ucenic cu numele Timotei, fiul unei femei iudee credincioase și al unui tată elin,

2. Care avea bune mărturii de la frații din Listra și din Iconiu.

3. Pavel a voit ca acesta să vină împreună cu el și, luându-l, l-a tăiat împrejur, din pricina iudeilor care erau în acele locuri; căci toți știau că tatăl lui era elin

FAPTELE APOSTOLILOR - 18:

19. Si au sosit la Efes și pe aceia i-a lăsat acolo, iar el, intrând în sinagogă, discuta cu iudeii.

20. Si rugându-l să rămână la ei mai multă vreme, n-a voit.

21. Ci, despărțindu-se de ei, a zis: Trebuie, negreșit, ca sărbătoarea care vine s-o fac la Ierusalim, dar, cu voia Domnului, mă voi întoarce iarăși la voi. si a plecat de la Efes cu corabia.

22. Si coborându-se la Cezareea, s-a suit (la Ierusalim) și, îmbrățișând Biserica, s-a coborât la Antiohia...

16

Da, s-a urcat la Ierusalim, dar de Petru nu a mai dat ! Oricât l-a căutat, oricât i-a trimis vorbă !

Amintindu-și aceasta la apariția călătorului-vagabond sub chipul căruia se ascundea cine știe ce agent cu misiunea inspirată de Schammai sau chiar de șeful lui Schammai, Pavel se cutremură. Cu toate că, după acea dezamăgire din Ierusalimul care, tocmai prin Petru nu l-a primit si nu l-a ascultat în dorinta lui de a continua Scriptura prin faptele Celui care a întrupat Cuvântul, revenise în Antiohia pregătit sufleteste la durere. O durere cu care se se obișnuise deoarece, la coborârea în oricare din porturile pe unde mai trecuse cu învățătura sa, aflase schisma înaintând, împotrivirea la gândul lui de a se scrie o Evanghelie a venirii Hristosului crescuse prin amenintarea celor care voiau să domine numai vechea Scriptură, iar dreptcredincioșii săi se împuținaseră. Dar asemenea rupturi, care îi erau altă dată de neconceput, îl căliseră la gândul că el era apostolul neamurilor iar Petru rămânea,

dincolo, apostolul hierosolemit al celor din poporul ales și tăiat împrejur. Se resemnase chiar și cu o asemenea împărțire căutând căi și dogme pentru a consolida credința măcar astfel.

Dar, după ce le răspunse celor care îl întâmpinaula corabie,că s-a întors la ei fiindcă Evanghelia asa se scrie, tot se cutremură mărturisindu-le frăteste că-l apăsa și îl chinuia gândul că, cine știe de unde, din ce forță, blestemul împărțirii putea fi aruncat asupra acestei credințe unice, una si unită într-un adevăr unic al Hristosului unic.

Iată, trecuseră douăzeci de ani de când această unicitate i se arătase pe drumul Damascului, iar el se cutremura în nedormita lui speranță și strădanie de a lipi lucrurile la loc, de a face orice concesie doar-doar nu se vor observa crăpăturile ce despărțeau catapeteasma noii credințe.

Dar, indiferent de asemenea gânduri cu frământări, indiferent de tristetea plecării din Ierusalim fără a fi văzut încrederea din ochii lui Petru, dinaintea Eclesiei lui Antiochiene, dinaintea eparhiotilor cărora le era întemeietor ca episcop, după ce-si mărturisi tulburarea zâmbi celor care-l întâmpinaseră iar acum îl însoțeau, spunându-le că el pune mai sus bucuria reîntâlnirii statornicilor decât pierderile care l-au îndurerat.

Ajunsese la acea vârstă matură a legământului său cu cetățile, cunoscând toate mizeriile omenești într-o asemenea adâncime, încât nu mai aveau cum să-l surprindă. Ajunsese chiar la resemnarea că trebuie să se mulțumească doar cu cei care-i rămâneau prozeliți și nu mai suferea, ca altădată, văzând cum cei din Ierusalim îl despărțeau de mulți. Ajunsese la un fel de joc, de întrecere: pe măsură ce aceia-l despărțeau și îi furau învățăceii, el se ambiționa și aduna mai mulți alții în juru-i, simțindu-se astfel mai puternic decât ei în toate cetățile largi care veneau să-l asculte și să-l urmeze. Se simțea, astfel, răzbunat. Și, numai în adâncul sufletului său recunoștea că era, de fapt, o înfrângere. Pentru că, în acel adânc cinstit și plin de duioasă sinceritate nu exista decât o posibilitate: aceea

a unei uniri depline a tuturor, în jurul unui singur adevăr. Știa asta bine și, la nevoie, s-ar fi lăsat și răstignit fără regrete, dacă prin sângele scurs din trupul său s-ar fi închegat la loc o singură biserică, cea numai astfel capabilă să se ridice deasupra altor împărății. Dar, începând cu acea duminică din istoria legăturilor lor, când Petru dispăruse de la masa întinsă la care se așezaseră cu toate neamurile, de la acel praznic în care, în fața câmpului întreg de creștini, pentru prima dată înfruntase batjocura și amenințarea trimise de la Ierusalim pe buzele unui prooroc vagabond al cărui glas e folosit întotdeauna drept trâmbiță a unor anumite scopuri întru lucrarea conștiințelor oamenilor, de atunci se resemnase. Nu-și mai arăta suferința la ideea de împărțire și înfruntase destui alți agenți vagabonzi trimiși împotriva lui cu misiuni speciale. Părea tare, părea că adoptase din partea grecească a științei pe care o învățase, cinismul care cicatrizase toate durerile într-o înțelepciune a resemnării nedeclarate, ci doar sfidate cu zâmbet înghețat. Arăta convins că nu toată lumea putea fi a lui dar că puterea i se poate dovedi și astfel prin stăpânirea părții celei mai mari din câte sunt împărțite. Și nu dezvăluia contradicția din el, contradicție ținând tot de învățătura grecească a filozofiei, că nu poți să stăpânești doar o parte din adevăr când singura lui tărie constă în întreg; că totul poate fi dihotomic în afară de adevăr și că, cel căruia i s-a ciuntit o parte din adevăr este ca și cum l-ar fi pierdut. Știa. Și suferea pentru ideea că împărăția adevărului, care trebuie să fie unică, nu este ! Iar, în slăbiciunea sincerității sale lăuntrice, încă mai spera să o restabilească.

Spera, spera în sinea sa să se ajungă a se uni cu toții învingând vrajba semănată, prin însăși rosturile ei, de poliția secretă a Sanhedrinului. De asta urcase din nou la Ierusalim căutându-l pe Petru. Sperase să ajungă să pună piciorul în gâtul lui Schammai sau Nathaniel, să scape de minciuna cu Iacov drept frate al Nazarineanului și să rămână doar el și cei doisprezece apostoli. Era o dorință mai mare decât toate vanitățile și orgoliile, care chezășuia adâncul curat al sufletului

său. Pentru că, astfel, trecuseră douăzeci de ani e când începuseră propovăduirea.

Iar acum, la revenirea în Antiohia unde era propria sa eparhie, asezânduse la masă cu credinciosii care doriseră să-si întâmpine episcopul, nu-l mirară asemenea atacuri ale acelora trimiși ca trâmbițe ale poliției. Îi descifra înmultiti printre meseni, creindu-i mari dureri, dar nu se lăsa învins.

- Vrei să iscodești ca să mai storci bani de la cei care te-au plătit - îi spuse el răzbunător vagabondului nou apărut, dintr-un nou contingent de spioni si provocatori, așa cum mai spusese și altora de aceeași teapă din generatiile mai vechi - Ei bine, află că tocmai asta nu știu ei: că n-au ce afla nimic pentru că noi nu avem nimic a ascunde. Dimpotrivă, asta e viața noastră: să facem să se afle cât mai limpede totul despre noi și despre adevărurile pe care le știm.

Și se uită peste multele rânduri de capete, dovedind până la urmă că nu cercetează pe nimeni, ci propriile sale gânduri care, când ajunseră pe buze, îi umplură glasul de tremur cald. Amintindu-și unde lăsase predica multă vreme în urmă, ca întru întărire în credință repetă cele de atunci:

- „Da, fraților - își reluă el vorba începută tot aici altă dată - dragostea cea neprihănită ! ... Pentru că, oricum, chiar dacă aș vorbi în limbi omenești și îngerești și n-aș avea dragoste, sunt o aramă sunătoare sau chimval zăngănitor. Și, chiar dacă aș avea darul proorocirii și aș cunoaște toate tainele și toată știința, chiar dacă aș avea toată credința încât să mut și munții și n-aș avea dragoste, nu sunt nimic. Și chiar dacă mi-aș da trupul să fie ars și n-aș avea dragoste, nu-mi folosește la nimic. Dragostea este îndelung răbdătoare; dragostea este plină de bunătate; dragostea nu pizmuiește; dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mânie, nu pune la socoteală răul, nu se bucură de nelegiuire și se bucură de adevăr, suferă toate, crede toate, nădăjduiește toate, rabdă toate. Dragostea nu va pieri niciodată. Proorocirile se vor sfârși; limbile vor înceta; cunoștința va avea

sfârșit. Căci cunoaștem în parte și proorocim în parte; dar când va veni acest desăvârșit, acest în parte se va sfârși... Acum, dar, rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea; dar cea mai mare dintre ele este dragostea..."

Privi la toți cei înmărmuriți întru ecoul adânc pe care-l aveau vorbele sale repetate, asa cum avuseseră de câte ori le repetase. Era obișnuit. Știa prea bine, din clipa în care se hotărâse să spună numai vorbe din inimă, că răsplata pentru aceasta era primirea lor în deschiderea inimilor:

- Deci vă îndemn, fraților, să vă feriți de cei ce fac dezbinări și tulburare împotriva învățăturii pe care ați primit-o. Depărtați-vă de ei !

Spunând acestea, privi spre locul unde, cu expresia sau gestica provocatoare, se așezase mai înainte noul prooroc vagabond trimis de Scammai. Dar chipul milog al aceluia, cu buze arse și pleoape înroșite de vânturi, nu mai era acolo. Se grăbise să plece. Să plece repede undeva unde îl chema murdara lui îndeletnicire.

Luciu din Cirene, însă, discipol sigur si suflet neprihănit, îi apucă mâna mărturisindu-i deruta sa sinceră:

- Nu numai proorocii vagabonzi ca ăsta ne atrag oamenii; Barnaba și Apollo, care ți-au fost frați, predică pentru ei !

- Barnaba ? ... Și Apollo ? ... își scăpă Pavel strigătul fără să poată să se controleze. Și se sprijini de brațul cirenianului: Puteau să nu se înțeleagă cu mine; dar chiar să predice pentru aceia ? !

Tulburarea nu i se mai putea ascunde. Se confirmau veștile pe care le primise în peregrinările sale. Lucrarea nedreaptă și provocatoare a acelor polițiști ascunși înainta. Unde nu e unire nu e iubire și unde nu e iubire nu e nimica din tot ce vrem să facem - această constatare tristă care i se cuibărise în suflet de mai multă vreme, căpăta răsunete largi.

-Ar fi păcat, zise el; ar fi păcat tocmai acuma, când avem chipul unei lumi noi în acești douăzeci de ani de când se întinde credința noastră. Ar fi păcat ! ...

Dar proorocului vagabond care se apropia din nou de el rânjindu-i cu multele lui rânduri de buze nu-i, vorbi cu același ton de regret trist. Fiindcă, simțindu-l venind tiptil, mânia străfulgeră în glasul lui Paul:

-Să știi că nu ești primul ! Am văzut mulți ca tine si-n alte locuri, nu numai în Antiohia !... Să-i spui lui Schammai că degeaba vă plătește; degeaba vă...

-Poți să-i spui tu însuți - sfidă vagabondul cu o plăcere în ochii săi roșii; Schammai e aici și are multe adunări care ascultă de el în eclesia Antiohiei !

17

- Schammai, ai venit aici în lipsa mea și ți-ai băgat coada. Vrei să ne mărunțești ca apoi să ne înfrângi mai repede !

- Am venit aici ca să aduc scrisoarea lui Petru și să înfăptuiesc ce cere el ! - răspunse acela rămânând, ca și pe vremuri, când era șef, cu bărbia ridicată într-o încremenire autoritară.

- Vreau să-l văd pe Petru, Schammai; Petru nu se poate să nu fi înțeles !

- Nu știu dacă Petru vrea să te vadă pe tine.

- Nu știi, sau te așezi ca un zid între mine și el ? ... Tu, cu toți proorocii vagabonzi și habotnici față de vechile scripturi, după chipul lui Iacov ? ... V-ați perfecționat, a ? Ați înființat o nouă falangă de când m-am despărțit de voi: falanga proorocilor vagabonzi care nu proorocesc nimic ci spulberă credințele. Spune: e o falangă nouă sau funcționează pe lângă femeile pe care le băgați în paturile romane ? !

- Vrei să spui răutăți... îl mângâie Schammai cu glasul dojenitor al celui care nu uita că-i fusese șef și voia acum să pozeze în șef înțelegător. Vrei să spui răutăți; dupădouăzeci de ani, încă te mai chinuie povestea cu fata marelui preot, nu-i așa ? !

- Mă chinuie toate nedreptățile, toate ascunzișurile și toate murdăriile de pe lumea asta !

- Te chinuie un fapt din tinerețe și nu vrei să înțelegi că tu ai barba căruntă, eu am o barbă albă și ne putem înțelege altfel acum.

-Cum să ne-nțelegem altfel, Schammai; când tu umbli pe urmele mele și strici tot ce am clădit eu ?

Într-adevăr, așa cum remarcase Schammai, erau amândoi, cu îndemnurile lor și cu neîmplinirile lor, cu mințile lor pline de experiență, cu chipurile lor înăsprite de vârstă în așa fel încât nu se mai făcea distincție între trăsăturile firești și cele urâte, totul amestecându-se în acel întreg al unei fizionomii cu personalitate matură care-i egala. Și, totuși, amintirea fetei aceleia din grădina strașnic împrejmuită a casei marelui preot... Dragostea ei sinceră, plină de focul răzbunării pe femeile versate care o pregăteau pentru cinica viață trupească ce i se hărăzise... Fericirea lui de băiat urâțel asupra căruia se revărsa nevoia ei de dragoste și înțelegere într-o lume care-o pregătea chiar ca pe-o sculă a intereselor altora. Nevoia ei de suflet, tocmai când trupul îi era pregătit pentru alegerea altora... Părul ei lung și negru, brațele ei albe și moi, încă de fetiță, buzele ei care sărutau între candoare și patimă ! ... Apoi fericirea lui, speranțele lui sincere în iubire, tinerețea lui luminată de conștiința că exista pe lume o ființă care îl iubește și care are nevoie de el ! Și, în final, toată mârșava rupere a lui de ea, cu tot acel blestem al destinului ei pecetluit de-a se prostitua în paturi scumpe pentru a întări puterea celor care, din umbră, trăgeau foloasele.

-Schammai - îi spuse și el cu același ton de dojană și regret venite din înțelepciunile bătrâneții - nu mi-am explicat niciodată de ce vă încăpățânați atâta pentru putere, când ea tot nu e de nici un folos.

- Cum adică ? -veni interogarea rapid, din mișcarea și înaintarea bărbii de țap a aceluia.

- De mii de ani acești înțelepți ai noștri tânjesc pentru o putere care nu există. Romanii măcar, se bucură de ea în desfrâul lor, așa cum s-au bucurat și babilonienii și egiptenii

cărora le-am fost supuși - rosti el cu înțelepciunea nepătimașă, adusă de aura duioasă a amintirilor pe care acela i le trezise. Se luptă, cuceresc regate, iau bogății, petrec în beții și perversiuni, își zeifică ce au mai murdar și transformă în plăcere sau viţiu tot ce ar trebui să aibă mai sfânt; trăiesc din plin puterea, perversiunea și stricăciunea satisfăcându-și toate plăcerile lumești, își îndeamnă copiii să intre în asemenea jocuri ale plăcerilor și-i învață să-și înalțe monumente de glorie. E și asta o vanitate a desfrâului puternic. Dar luminații noștri ce fac ? Își usucă viața arătându-se credincioși și temători de Lege și au bucuria de a se ști din umbră sugerând sceleraților marile lor pofte și cuceriri; trag sfori nevăzute îndemnând faptele altora și-și petrec viața fără bucurii supunându-se unui Dumnezeu amenințător. Nu trăiesc nici bucuria dragostei, nici a sincerității, pentru că sunt ascunși față de semeni; și nici orgiile celorlalți care sunt deschișii în destrăbălările lor; nu au nici nepăsarea inconștientă a acelora în satisfacerea crimei și a desfrâului, nici conștiința curățeniei față de semeni. Și-atunci, mă-ntreb pe drept cuvânt: ce au ?

- Au puterea Scripturii !- răspunse Schammai ca si cum s-ar fi îndoit, dar n-ar fi vrut să arate, dovedindu-se, asa cum Paul remarcase de la întâlnirile lor anterioare, mult mai destept, mult mai ascuns si chiar mult mai ironic decât politistul urâcios si limitat al cărui rol îl juca doar din carierism.

- Atunci recunoaste - făcu apel Paul la această ironie ascunsă - Iacov, de asta a fost învătat să se împotrivească scrierii Evangheliei: Ca să nu fie o nouă Scriptură, iar ei să-si mentină puterea prin cea veche !

- Prin cea veche ? - întrebă Schammai cu obiceiul său unsuros de a câștiga timp de gândire.

- Da, fiindcă cea nouă se scrie prin propovăduirile noastre de mărturisitori si vor veni pe urma noastră alti apostoli, care le vor strânge într-o altă carte... Si va fi o singură Carte: De la Facere, până la întruparea, răstignirea si învierea Lui ! Stăpânii tăi nu mai au ce face !

- Ba au - se încăpătână Schammai trezindu-i-se reflexul de respect pentru mai marii săi: Au de vegheat la soarta poporului ales !

- Sărman popor ales, dacă rămâne la veghea lor ! - rosti Pavel cu un zâmbet trist pentru a se încrâncena deodată cu speranța că-l poate trezi pe celălalt la realitate: Schammai, poporul nostru ales nu e totuna nici cu Templul, nici cu mai marii din el ! Poporul ăsta e omenos și înțelept; si, spre deosebire de altele, a învătat că, pe lângă ceea ce e hrană pentru carnea trupului, mai e nevoie de hrană si pentru suflet ! De asta el e cel care l-a născut pe Nazarinean, si nu cel care l-a ucis ! ... În mijlocul lui s-a născut Iisus, care ne este Hristosul, tot așa cum s-au năascut toți proorocii. De asta este el popor ales și va rămâne astfel în înțelepciunea sa. Dar preoții, judecătorii, prea puternicului Sanhedrin care sunt atenți la puterea lor, nu a poporului, L-au dat pe mâna romanilor ca să-L ucidă. Poporul iudeu nu are nici o vină, el, așa cum a dat înțelepciune scripturii are meritul că L-a născut pe Mesia ! Vina o au ei, Hannah și Chaiafas care L-au dat pe mâna romanilor. Evreii nu L-ar fi omorât, pentru că evreii sunt înțelepți și credincioși și și-ar fi amintit de toți proorocii lor care L-au vestit de multă vreme ! ... Ce știu romanii, însă, de proorocii și de scripturile noastre ? ! Nu știu nimic, așa cum n-au știut nimic și L-au ridicat pe El pe cruce, ca pe orice sclav răzvrătit, din orice parte a imperiului ! Să știi asta Schammai: poporul evreu și L-a dorit și L-a așteptat, Îl iubește și acuma și chiar Îl dăruiește cu învățătura Lui și altor neamuri ! El n-are nici o vină în uciderea lui Hristos !

Pe fața lui Schammai se vedea limpede: pe de o parte îi plăcea fiindu-i lăudat așa cum merita poporul, pe de altă parte se supăra și voia să protesteze fiindcă îi erau acuzați șefii. Printre aceste sentimente însă își făcea loc și un al treilea, mai perfid; un gând perfid și ascuns, cu care venise de la bun început și pe care instinctele lui de copoi nu aveau cum să-l uite. Privea la Pavel, meditând. Meditând cum să folosească

cele ce indignarea aceluia spunea cu sinceritate, în scopul pe care, mai consecvent ca oricare altul, el trebuia să îl urmărească. Scopul unei anumite distrugeri și al unui anume avantaj. Și rosti:

- Ar trebui să vii la Ierusalim să spui asta. Și, cu un gând și mai ascuns: S-ar putea unora să le placă !

- Am să mă duc la Roma, îl amenință Pavel: Mă duc la Roma și o voi cuceri cu credința noastră. Apoi stăpânii tăi, ca orice lingușitori ai Romei, se vor supune. La Roma mă duc, Schammai ! - tună el și mai amenințător, apucând cu mâna bărbia vanitoasă a fostului său șef și ridicându-i privirile către ale sale. Și-i spuse scrâșnind tot ce clocotise în el: Sunteți răi, Schammai și egoiști, și singura voastră plăcere e perfidia ascunsă, adică pânda ca la animal. Tocmai voi, cu care ar fi trebuit să fim alături ca evrei care cunoaștem din scripturi toate proorocirile și le facem cunoscute și altora, tocmai voi veniți să-i alungați pe cei din neamurile pe care le-am apropiat ! Dumnezeu nu vă iartă pentru asta, Schammai; și nici poporul iudeu - amenință el fără cruțare. Am să mă duc la Roma, am să răspândesc învățătura acolo și, abia atunci cu mentalitatea voastră de codoși, veți veni supuși ! Dar nici atunci nu veți putea fi crezuți pentru că ascunzișul fără rost și sforile de dedesubt sunt singura voastră plăcere. Am să mă duc la Roma, Schammai, dar am să-i asmut și aici pe oameni împotriva voastră, pentru ca nu cumva să stricați totul ! ...

Spăsit, dominat de vehemența cu care, prin glasul lui Pavel, ideile explodau în acuzații, Schammai se învârti dibaci, aducând lucrurile iarăși la interesul perfid al misiunii sale:

- Te duci, te duci la Roma, dar treci mai întâi pe la noi; urcă mai întâi la Ierusalim !

Și-l privi cu ochii dulci cu care l-ar fi devorat, scărpinându-și cu un gest de falsă alintare bărbia:

- La voi ? - tună Pavel. La voi care...

Și, fierbând de indignare, arătă spre credincioșii care se depărtaseră preferând liniștea în locul acestei discuții. Arătă,

ca-ntr-un semn de mărturie și apărare a ceea ce, prin fapta celuilalt, aștepta distrugerea. Și, când se mai adună, scăpând de furii, îl țintui pe celălalt intrând în el până rămaseră aproape proptiți bărbie-n bărbie:

- Faci o prostie, Schammai, despărțind oamenii unii de alții când credința asta trebuie să-i apropie ! Să spui șefilor tăi că faceți o prostie ! Voi simțiți că este credința cu cel mai mare viitor; a spus-o încă Gamaliel în Sanhedrin !

- Și ? Și dacă-ți dai seama de asta, atunci...

- Atunci ! tună Pavel simțind supunerea impresionată a celuilalt. Atunci v-o spun că, din răutatea voastră, din dorința voastră oarbă de a ține în mâini dedesubturile puterii, fiindcă vreți să nu vă scape această credință și s-o controlați numai voi, crezând că loviți în mine, alungați zeci de mii de credincioși dintre neamurile care nu s-au tăiat împrejur ! Spuneți că nu pot îmbrățișa învățătura Nazarineanului decât cele douăsprezece triburi care se trag din seminția lui Iacov și alungați astfel neamuri întregi ! Vrând voi întreaga putere, lipsiți această credință tocmai de marea ei putere de a se întinde la toate neamurile. Și, prin asta sunteți dușmanii ei cei mai mari ! Înțelegi Schammai: acest adevăr eu îl voi spune mereu și peste tot ca să vă dezvălui în fața credincioșilor și să vă pierdeți orice putere asupra lor. Îți dai seama că oamenii mă vor înțelege ! - tună el iarăși atât de convins, încât celălalt nu putu decât să bâlbâie:

- Dar tu nu crezi că ne-am putea înțelege între noi, mai bine ? Nu vrei să te înțelegi cu noi ?

- Eu nu vreau ? - se indignă Pavel. Sunt eu acela care a încercat schisma între tăiați și netăiați ? ! ... Și, plin de sinceră durere: Eu îmi dau și viața, dacă știu că sângele meu ne va închega pe toți !

- Atunci vino la Ierusalim ! Da, da: nu doar să treci și să faci urări, ci ca să discuți cu ei ! - se grăbi hâtru Schammai să revină la unicul interes pe care îl avea.

- Dacă nu dau acolo de Petru, de ce să vin ? !

- Vino. Poate dai si de Petru, dacă se întoarce - ocoli Scmammai promisiunea - eu nu sunt decât un emisar. Dar acolo e o biserică mare, chiar dacă apostolii s-au răspândit în lume !

- E Iacov, care e al vostru, asta e !

Pavel îl privi lung, dar fără să-l cerceteze. Îl privi spunându-i vorbele, dar fără să vrea să se convingă de ceva. Îl privi cunoscând și citind totul. Deci, era limpede: Ei se alarmaseră că, venind de la Cesareea, el doar a trecut prin fața cetății; că n-au avut timp să-l afle și să-l provoace, fiindcă el a si dispărut neaflându-l pe Petru. Le-a părut rău că au scăpat prilejul și, acum, încercau să-l amăgească, să-l atragă a veni din nou. Oare atât de perfizi sunt ? Și atât de departe pot ajunge cu necurățenia ? ! ... Îl privi numai pentru a-i spune, cu durere față de gândul respectiv, dar cu nepăsare la această durere:

-Nu ca să discutam, vreți voi să vin; ci ca să-mi pregătiți ceva la fel cum i-ați pregătit lui Iisus sau cum mi-ați mai pregătit chiar mie o dată ! De asta vreți ! ... Și, încurajat de tăria pe care o avusese ca să rostească acest adevăr demascator, trist, damnat, dar nepăsător la sine ci doar la ceea ce avea de făcut, nu se sfii să spună: Am să vin; când am să știu că venirea mea, indiferent ce urmări ar avea pentru mine, va putea să ferească credința noastră de blestemul schismei; am să vin !

- Ai să vii !

Exclamația lui Schammai nu putea să nu cuprindă în ea toată bucuria slugii care-și ducea la îndeplinire misiunea.

- Am să vin; am să vin când am să fiu sigur că...

- Poți fi sigur oricând că vei găsi...

- Că voi găsi ruptura făcută, cum ați făcut-o aici, în Antiohia, cât timp am lipsit eu; cum o faceți acum în Corint, când eu sunt aici; și cum umblați pe oriunde plec eu, amenințându-i pe evrei și trăgându-i laoparte de neamuri !

Era și ciudă și durere și amenințare în aceste spuse ale lui Pavel. Dar lui Schammai nu-i mai păsa. Avea impresia că scopul său fusese atins. Toată pregătirea pusă la cale cu întâmpinarea

amenințătoare a lui Pavel în port cu denigrările vagabonzilor plătiți și, apoi, apariția sa personală, avusese efect. Își simțea scopul mergând spre împlinire și, atent la jocul său, dădu drumul argumentului decisiv:

- Să știi că nici noi nu suntem atât de proști încât să nu ne dăm seama de pericolele pe care le prezintă ruptura; să știi asta !

- Și atunci, atunci de ce o faceți ?

- N-o facem noi- spuse Schammai cu interes.

- Atunci cine ? !

- Cine ? - bătrânul polițist scoase de la piept sulul unei scrisori din care citi: "În popor s-au ridicat prooroci mincinoși cum și între voi vor fi învățători mincinoși"... Ei, ce zici ? Cine sunt, oare, acești învățători mincinoși ?

- Sunt mulți, avu Pavel presimțirea că trebuie să respingă insinuarea buzelor perfide ale lui Schammai; poate fi vorba chiar de tine !

- De mine, când eu aduc scrisoarea aceasta ? Nu prea cred ! - zâmbi acela cu superioritate.

- Atunci ?

- Ascultă și-ai să vezi:"... învățători mincinoși, care vor strecura pe furiș erezii nimicitoare... În lăcomia lor, vor căuta ca prin cuvântări înșelătoare să aibă un câștig de la voi"... Ai auzit ? Și, uite, mai departe: "Ca niște îndrăzneți și încăpățânați ce sunt, ei nu se tem să batjocorească dregătoriile !" ... Ei ?

- Adică de ce mă întrebi privindu-mă așa ?

- Cine este mai îndrăzneț și mai perseverent dintre toți propovăduitorii ? Cine se opune Templului, Legii și tuturor dregătorilor lor ? - întrebă Schammai voios în răzbunarea sa, ca și cum s-ar fi jucat și ar fi dansat cu vorbele. Apoi, cercetându-l cu niște priviri afurisite și glumețe, continuă lectura: „pe când îngerii, care sunt mai mari în tărie și putere, nu aduc înaintea Domnului nici o judecată împotriva lor"... Îngerii, vezi, care sunt mai mulți, care sunt mai apropiați, care ar putea fi și apostolii la o adică, nu-i așa ?

Pavel deveni nervos față de toată iscusita insinuare și dădu să apuce scrisoarea spre a se convinge. Dar palma puternică, exersată, cu care Schammai îl ținea la distanță, nu-l lăsă decât să audă ce se citea:

-„... Fericirea lor este că trăiesc în plăceri ziua în amiaza mare. Ca niște întinați și spurcați se pun pe chefuit la mesele lor de dragoste, când ospătează împreună cu voi”...

Asta, Pavel nu mai putu suporta. Izbucni cu toate furiile de care era capabil sufletul său veșnic răsculat și veșnic în căutare de contradicții din care să-și cizeleze adevărurile:

- Eu ? ... Vrei să spui că eu ? ... Aduci minciuna aici și vrei să spui că eu ? ... Eu care spun că toate îmi sunt îngăduite dar nu toate îmi sunt de folos; că toate îmi sunt îngăduite, dar nimic nu trebuie să pună stăpânire pe mine ? !... Nu, nu Schammai, intrigile tale nu prind ! -proclamă el ca și cum s- ar fi obligat să fie tare în fața tuturor acelor provocări... Ce, n-avem dreptul să mâncăm și să bem ! N-avem dreptul să ducem cu noi o soră, ca nevastă, cum fac ceilalți apostoli și frații Domnului și Chifa ? ... Ori, numai eu și Barnaba n-avem dreptul să nu lucrăm ? ... Cine merge la război pe cheltuiala sa ? Cine sădește o vie și nu mănâncă din rodul ei ? Cine paște o turmă și nu mănâncă din laptele turmei ? Dacă se bucură alții de acest drept, nu ni se cade cu mai mult nouă ? Dar noi nu ne-am folosit de dreptul acesta, ci răbdăm totul ca să nu punem vreo piedică Evangheliei lui Hristos... Da, Schammai, eu oriunde m-am dus, nu m-am așezat ca apostolii, ca Iacov și ca Chifa, la masa celor cărora le propovăduim, ci am lucrat împreună cu ei, am țesut corturi împreună cu ei și mi-am câștigat traiul din meserie. Și nici măcar n-am purtat cu mine o femeie pentru ca, atunci când mă așez la vreo masă să nu vin cu două guri, așa cum veneau ei, ci să iau cât mai puțin în schimbul învățăturii pe care o dau. Eu nu m-am folosit de nici unul dintre aceste drepturi. Chiar dacă Domnul a rânduit ca cei ce propovăduiesc Evanghelia să trăiască din Evanghelie, eu nu m-am folosit de nici unul dintre aceste drepturi. Care

este atunci răsplata mea ? Este să vestesc fără plată Evanghelia pe care o vestesc. M-am făcut robul tuturor ca să câștig pe cei mai mulți... Fac totul pentru Evanghelie ca să am și eu parte de ea. Și mă port aspru cu trupul meu, și-l țin în stăpânire, ca nu cumva, după ce am propovăduit altora, să fiu eu însumi lepădat ! ... Înțelegi, Schammai: ai lui Iacov umblă cu surori și se așează cu multe guri la mesele fraților și strâng daruri de la toți, așa că nu pot scrie despre mine lucrurile astea; despre mine, care merg singur și-mi muncesc mâncarea țesând corturi alături de credincioșii mei ! Să nu-mi citești mine asemenea mârșăvii care sunt ale lor, Schammai ! ...

Amenințat, acesta avea un zâmbet strâmb:și supus și satisfăcut. Ridică brațele ca unul nevinonat care și-a făcut datoria și, apoi, lăsându-l în jos pe cel care ținea scrisoarea, o arătă drept mărturie:

- Lor să le spui ! De ce îmi spui mie toate astea. Uite ce scrie: "Oamenii aceștia sunt niște puțuri fără apă, niște nori alungați de furtună; lor le este păstrată negura întunericului. Ei vorbesc cu trufie lucruri de nimic... Ar fi fost mai bine pentru ei să nu fi cunoscut calea neprihănirii, decât, după ce au cunoscut-o, să se întoarcă de la porunca sfântă ce le fusese dată... Da, da, uite aici cum te numește: Batjocoritor plin de batjocuri"... Eu doar am adus scrisoarea; cu cine trebuie să discuți, cred că știi...

- Chiar el a scris-o ? întrebă Pavel făcându-se alb.

Schammai nu răspunse. Răsuci sulul spre început și-i arătă: "Simon-Petru, rob și apostol al lui Iisus, către cei ce au căpătat o credință de același preț cu a noastră"; apoi, lăsându-l să mediteze asupra a tot ce-i oferea, reveni la nada pe care nu o părăsise nici o clipă:

- Singura cale e să urci la Ierusalim și să discuți cu ei.

Cu tot glasul mieros al îndemnului, Pavel nu-l iertă:

- Vrei să mă prinzi, Schammai, acolo, și să mă judeci ca pe Hristos !

- Vreau să te ajut... spuse acela fără să-l privească.

- Vrei să mă pierzi - se dovedi convins Pavel, pentru ca, deodată să tune: Tu nu vezi că nu de viața mea îmi pasă mie, ci doar de a alunga schisma ? ! Eu știu, Schammai, rosti el profetic, că de va fi schismă, asta nu va mai fi credința noastră și alții vor profita de ea. Așa că nu-mi pasă că vrei să mă pierzi. Voi urca în Ierusalim fără teamă de tine. Și nici de ei... Ei trebuie să mă înțeleagă ! -mai tună. Să mă înțeleagă !

- Poate te vor înțelege, îl încurajă Schammai; dacă nu sunt prea porniți împotriva ta, te vor înțelege.

- De ce să fie porniți împotriva mea ?

- Tu ai spus-o; pentru că prea dai exemplul de schimnicie; pentru că nu porți și tu o soră cu tine, pentru că te lauzi cu faptul că muncești la corturi și-ți câștigi mâncarea pe care o mănânci la mesele comune, pentru că teologia ta e mult superioară lor...

- Dar eu nu fac nimic altceva decât să înalț mai sus învățătura pe care și ei vor să propovăduiască !

Sentimental și sincer, lui Pavel nu-i păsa dacă, astfel, călca în mrejele întinse de celălalt.

- Trebuie să le-o spui; trebuie să vorbești cu ei... Te vor înțelege; eu sunt sigur că te vor înțelege. Dar trebuie... trebuie să vii să le-o spui. Consecvent, Schammai nu se mulțumea doar cu amenințarea sinceră prin care Pavel îi arătase că vine oricum, știind limpede chiar și pericolele. Tocmai avertizat prin această franchețe, el se simțea dator să-i dea atâtea argumente încât prada să nu i se răzgândească. Iar Pavel, în convingerea lui nu se sfii să-i spună:

- Credința asta poate cuprinde totul și poate schimba destinul omului. Dar numai în unire, sub împărăția adevărului. Dacă pune mâna pe ea vreo putere pământească și o folosește doar pentru ce vrea ea, se prăbușește totul !

-Ai dreptate - spuse Schammai în vârful buzelor, studiindu-i expresia de încăpățânată convingere. Ai mare dreptate și nu cred că ei nu te vor înțelege ! ... Și, bucuros de calea pe care mergea discuția, îi dădu chiar un sfat sincer: Uite, vezi că ai în

mine un sprijin, te sfătuiesc din inimă, doar știi că biserica de la Ierusalim are mulți propovăduitori, dar cei care vin la credință sunt săraci; lipsurile sunt mari așa că ajutoarele de la bisericile mai avute sunt binevenite; doar știi prea bine, fiindcă ai mai strâns de la ucenicii tăi și ai mai trimis ! ... Fă asta și acum; adu tot ce poți pentru că bisericile tale adună oameni mai avuți; adă cât poți și hierosolemiții nu vor mai avea cum să nu-ți fie recunocători, mă înțelegi ?

- Te înțeleg, te înțeleg...

- Eram sigur că mă înțelegi ! - Schammai își arăta toată satisfacția spunându-i pe șleau fără să-și ascundă ironia, ba, mai mult, considerând-o chiar o confidență: Știi, după apostoli au venit alții, tot pescari, dar au cam uitat să pescuiască de când, vorba ta, trăiesc din Evanghelie; și, chiar dacă și-ar mai fi folosit vechile unelte, tot nu mai e Iisus ca să facă minunea de a le umple năvoadele ca celorlalți ! ... Și-i dădu un ghiont prietenos - complice în convingerea că nu toate stăteau chiar așa cum orânduiseră la Ierusalim: Am auzit că tu ai spus că evreii au nevoie de minuni ca să fie convinși, pe când grecii de înțelepciune... Trebuie să te gândești că și Iacov a adus lângă el niște bieți galileeni, nu oameni cu școală ca noi !

- Am să aduc - spuse Pavel cu gândurile adunate - am dă aduc tot ce s-a strâns, că doar pentru asta strângem; cu toate că așa ceva, Hristos n-a spus !

- Ei, a spus, deveni Schammai concesiv - a spus că cei bogați să dea săracilor ! Sunt mulți săraci la Ierusalim !

- Am să aduc, repetă Pavel ca-ntr-o corvoadă - am să urc la Ierusalim cu tot ce am strâns pentru bisericile de aici !

Bucuros, bucuros peste poate, Schammai îl asigură:

- Ai să vezi, ai să vezi că vei reuși ! ... Îi vei convinge; nu se poate să nu-i convingi !

- Trebuie ! - vorbi Pavel mai mult ca pentru sine, ca pentru cărunțeala bărbii sale hirsute ce-i sublinia încăpățânarea, ambiția și toate convingerile provenite din încrederea în misiunea sa. Trebuie; altfel, degeaba am descoperit adevărul

unic; altfel rămâne totul doar îmbrăcăminte fără trup și fără inimă pe dedesubt !

În încântarea pe care i-o dădea succesul, Schammai promitea orice; chiar și acea împărăție unică pentru venirea căreia nu prea suferise până atunci.

- Vei reuși - îl asigura - vino la Ierusalim și vei reuși; vom face o împărăție puternică în care Dumnezeu însuși va fi împărat înconjurat de toți sfinții și patriarhii în frunte cu Hristos. Iar noi, cei care am ajuns primii la credință, fiindcă apostolii s-au răspândit în lume, vom fi armata Lui de încredere conducând poporul căruia i s-a promis viața veșnică ! ... Nu-i așa ? ... Așa vezi și tu, nu ? ... Și, în calculul sincer al eventualului profit, îl asigură: Poate așa să rămânem nemuritori !

Profund dominat de hotărârea pe care o luase, Pavel dădu îngăduitor din capul său chel:

- Schammai, Schammai, ai mintea atât de pervertită de cele lumești, încât nu poți vedea și înțelege cea mai firească frumusețe: ideea !

- Crezi ? - rămase acela derutat, nedorind să riposteze.

- Trebuie să ne desprindem de năravurile țărânii ca să putem înțelege - proclamă Pavel. Altfel...

- Altfel ? ... întrebă Schammai cu teamă, ca și cum n-ar fi dorit să strice ceva și să rămână muritor.

Dar Pavel nu răspunse la întrebare și nu-i dădu nici asigurările pe care Schammai le căuta. Pavel rosti plutind pe marile ape ale lumii ce și-o imagina:

- Împărăția va fi o idee ! o idee măreață cum este aceea de Dumnezeu. Iar armatele ei, singurele ei armate vor fi ideile care cuceresc omenirea. Și nu va fi nevoie de alte trepte și ierarhii, nu va fi nevoie de sfinți între tine și Dumnezeu, ca să te mănânce ei; fiindcă ideea Lui, ideea despre înțelegerea cu care sunt binecuvântați toți oamenii de pe lumea asta va fi atât de mare, încât va fi atotputernică în noi toți... Înțelegi ? Dumnezeirea nu vine din altă parte, ci din noi ! Și, venind din noi, nu are nevoie de ierarhie.

În locul bărbiei sale agresiv împinse înainte, chipul de țap al lui Schammai era dominat acum de golul gurii deschise, așa cum rămase ea căscată în amestecul dintre dorința de a înțelege și lipsa de hotărâre. Din gâtlej îi ieșeau niște sunete neclare care, până la urmă se articulară în formula cu care el își apăra ceea ce cucerise înainte:

- Acuma... acuma să nu zici că nu mai vii la Ierusalim !

Pavel îl înțelese prea bine și, cu mărinimia conștiinței sacrificiului său, îl asigură:

- Am să vin, Schammai, cum să nu vin ? ! Crezi că eu mă pot teme de tine sau de ce-mi urzește acolo Nathaniel ? ! ... Dacă m-aș teme de asta, cum aș mai putea spera în acea împărăție despre care ți-am vorbit ? ... Am să vin, chiar dacă nu mai este acea vajnică ființă a pustiurilor pe nume Tecla, care să mă apere cum m-a apărat atunci, să mă ferească cum m-a ferit atunci și să mă salveze cum m-a salvat atunci... Da, Tecla ! - îi rosti el numele cu privirile pierdute-n amintiri, Tecla care nu știa nimic de Dumnezeu dar îl purta în sufletul ei curat pentru că îi era curată iubirea ! ... Nu, nu te speria Schammai; am să vin fiindcă eu nu mai pot fi nici pedepsit, nici salvat. Eu sunt cel care trebuie să salveze !

18

DOCUMENTE LĂMURITOARE

FAPTELE APOSTOLILOR - 20:

16. Pavel hotărâse să treacă pe apă pe lângă Efes, ca să nu i se întâmple să întârzie în Asia, pentru că se grăbise să fie, dacă i-ar fi cu putință, la Ierusalim, de ziua Cincizecimii.

17. Si trimițând din Milet la Efes, a chemat la sine preoții Bisericii.

18. Si când au venit la el, le-a zis: Voi știți cum m-am purtat cu voi, în toată vremea, din ziua cea dintâi, când am venit în Asia,

19. Slujind Domnului cu toată smerenia și cu multe lacrimi și încercări care mi s-au întâmplat prin uneltirile iudeilor.

20. Si cum n-am ascuns nimic din cele folositoare, ca să nu vi le vestesc și să nu vă învăț, fie înaintea poporului, fie prin case,

21. Mărturisind și iudeilor și elinilor întoarcerea la Dumnezeu prin pocăință și credința în Domnul nostru Iisus Hristos.

22. Iar acum, iată că fiind eu mânat de Duhul, merg la Ierusalim, neștiind cele ce mi se vor întâmpla acolo.

23. Decât numai că Duhul Sfânt mărturisește prin cetăți, spunându-mi că mă așteaptă lanțuri și necazuri.

24. Dar nimic nu iau în seamă și nu pun niciun preț pe sufletul meu, numai să împlinesc calea mea și slujba mea pe care am luat-o de la Domnul Iisus, de a mărturisi Evanghelia harului lui Dumnezeu.

25. Si acum iată că eu știu că voi toți, printre care am petrecut propovăduind împărăția lui Dumnezeu, nu veți mai vedea fața mea.

26. Pentru aceea vă mărturisesc în ziua de astăzi că sunt curat de sângele tuturor.

27. Căci nu m-am ferit să vă vestesc toată voia lui Dumnezeu.

28. Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însăși sângele Sau.

29. Căci eu știu aceasta, că după plecarea mea vor intra, între voi, lupi îngrozitori, care nu vor cruța turma.

30. Si dintre voi înșivă se vor ridica bărbați, grăind învățături răstălmăcite, ca să tragă pe ucenici după ei.

31. Drept aceea, privegheați, aducându-vă aminte că, timp de trei ani, n-am încetat noaptea și ziua să vă îndemn, cu lacrimi, pe fiecare dintre voi.

32. Si acum vă încredințez lui Dumnezeu și cuvântului harului Său, cel ce poate să vă zidească și să vă dea moștenire între toți cei sfințiți.

33. Argint, sau aur, sau haină, n-am poftit de la nimeni;

34. Voi înșivă știți că mâinile acestea au lucrat pentru trebuințele mele și ale celor ce erau cu mine.

35. Toate vi le-am arătat, căci ostenindu-vă astfel, trebuie să ajutați pe cei slabi și să vă aduceți aminte de cuvintele Domnuilui Iisus, căci El a zis: Mai fericit este a da decât a lua.

36 Si după ce a spus acestea, plecându-și genunchii, s-a rugat împreună cu toți aceștia.

37. Si mare jale i-a cuprins pe toți și, căzând pe grumazul lui Pavel, îl sărutau.

38. Cuprinși de jale mai ales pentru cuvântul pe care îl spusese, că n-au să mai vadă fața lui. si îl petrecură la corabie.

FAPTELE APOSTOLILOR - 21:

1. Si după ce ne-am despărțit de ei, am plecat pe apă și, mergând drept, am venit la Cos și a doua zi la Rodos, iar de acolo la Patara.

2. Si găsind o corabie care mergea în Fenicia, ne-am urcat în ea și am plecat.

3. Si zărind Ciprul și lăsându-l la stânga, am plutit spre Siria și am coborât la Tir, căci acolo corabia avea să descarce povara.

4. Si găsind pe ucenici, am rămas acolo șapte zile. Aceștia spuneau lui Pavel, prin Duhul, să nu se suie la Ierusalim.

5. Si când am împlinit zilele, ieșind, am plecat, petrecându-ne toți, împreună cu femei și cu copii, până afară din cetate și, plecând genunchii pe țărm, ne-am rugat.

6. Si ne-am îmbrățișat unii cu alții și ne-am urcat în corabie, iar aceia s-au întors la ale lor.

7. Iar noi, sfârșind călătoria noastră pe apă, de la Tir am venit la Ptolemaida și, îmbrățișând pe frați, am rămas la ei o zi.

8. Iar a doua zi, ieșind, am venit la Cezareea. Si intrând în casa lui Filip binevestitorul, care era dintre cei șapte (diaconi), am rămas la el.

9. Si acesta avea patru fiice, fecioare, care prooroceau.

10. Si rămânând noi acolo mai multe zile, a coborât din Iudeea un prooroc cu numele de Agav;

11. Si, venind el la noi, a luat brâul lui Pavel și, legându-și picioarele și mâinile a zis: Acestea zice Duhul Sfânt: Pe bărbatul al căruia este acest brâu, așa îl vor lega iudeii la Ierusalim și-l vor da în mâinile neamurilor.

12. Si când am auzit acestea, îl rugam și noi și localnicii să nu se suie la Ierusalim.

13. Atunci a răspuns Pavel: Ce faceți de plângeți și-mi sfâșiați inima ! Că eu sunt gata nu numai să fiu legat, ci să și mor în Ierusalim pentru numele Domnului Iisus.

14. Si neînduplecându-se el, ne-am liniștit zicând: Facă-se voia Domnului.

15. Iar după zilele acestea, pregătindu-ne, ne-am suit la Ierusalim.

16. Si au venit dimpreună cu noi și dintre ucenicii din Cezareea, ducându-ne la un oarecare Mnason din Cipru, vechi ucenic, la care am fost găzduiți...

Caius Suetonius Tranquillius. DE VITA CAESARUM-
Nero Claudius Caesar

... Mama sa, care observa și încerca să-i corecteze faptele și vorbele, îi devenise o grea povară, încât de multe ori căuta s-o facă odioasă publicului, spunând că se retrage din domnie și că va pleca la Rodos.

În curând o lipsi de orice onoare și autoritate, îi retrase garda de soldați germani și o goni chiar din palat, interzicându-i să mai locuiască la el. Nu uită apoi nimic care să n-o chinuiască. Dacă ea stătea în Roma, el urzea o mulțime de procese prin supușii lui, iar dacă se retrăgea în altă parte a imperiului, trimitea oameni peste mări și țări ca să-i tulbure liniștea, întâmpinând-o cu insulte și batjocuri. Înspăimântat însă de amenințările și caracterul ei violent, hotărâ s-o piardă. Cum încercase de trei ori cu otravă, și-și dădu sema că ea este întărită cu antidoturi, pregăti atunci ca plafonul camerei de

dormit, printr-un mecanism, să cadă peste ea în timpul nopții, când dormea. Secretul acestui plan însă nefiind bine păstrat de complicii săi, inventă o corabie demontabilă, care s-o ucidă, fie înecând-o, fie căzând peste ea...

Publius Cornelius Tacitus. ANNALES-cartea XIV

... Cluvius povestește că Agrippina, în dorința ei de a-și păstra (cu orice preț) trecerea, a împins lucrurile până într-atât, ncât ziua în amiaza mare, adică tocmai în vremea când Nero se înfierbânta tot mai tare din pricina vinurilor și mâncărurilor, ea se oferise feciorului beat în numeroase rânduri pomădată și împodobită, gata de a se deda dăsfrâului. Deoarece cei din preajma împăratului băgară de seamă sărutările ei pătimașe și toate semnele premergătoare nelegiuirii, împotriva acestor mreje femeiești, Seneca căuta să recurgă la sprijinul altei femei: i-a trimis-o lui Nero pe liberta Acte, care, îngrijorată însă în același timp atât de primejdia ce o pândea pe ea, cât și de urâta faimă a lui Nero, îi atrase acestuia atenția că pretutindeni s-a răspândit zvonul incestului, de vreme ce însăși mama lui se fălește cu așa ceva și că, prin urmare, ostașii nu vor mai suporta domnia unui împărat osândit de zei.

În cele din urmă, Nero încredințat că Agrippina rămâne pentru el o grea povară oriunde s-ar găsi, hotărâ s-o omoare, singura lui frământare fiind acum prin ce mijloace anume: prin otravă, cu arma sau pe orice cale, (oricât de) violent. La început s-a gândit (să recurgă) la otravă; dar dacă i-ar fi fost dată la masa împăratului, moartea ei nu putea fi pusă pe seama întâmplării, deoarece în același chip își sfârșise viața și Britannicus; apoi i se părea o încercare grea faptul de a-i ademeni pe slujitorii acestei femei, care, datorită atâtor fărădelegi săvârșite erau mereu (cu atenția) încordată asupra capcanelor urzite. De altfel, Agrippina însăși, folosind antidoturi își înarmase dinainte corpul împotriva oricărei otrăviri. Nimeni nu găsise prin ce mijloc să se ascundă arma și crima, apoi Nero și sfetnicii săi se temeau și de faptul că cel

însărcinat cu această faptă atât de cumplită nu le va îndeplini porunca. Atunci libertul Anicetus, cu mintea lui născocitoare, îl scoase din impas. Comandantul flotei de la Misenum, care se ocupase de educația lui Nero în copilărie, era urât de Agrippina și, la rându-i, îi nutrea acesteia ură. De aceea (Anicetus) îl convinge pe Nero că se poate întocmi un vas cu parte meșteșugit desfăcută, pentru ca în timpul navigației pe mare să se scufunde (și odată cu vasul și Agrippina), care habar să n-aibă de toate acestea: căci nimic pe lume nu e în stare de întâmplări neprevăzute în așa măsură ca marea ! Și apoi, dacă Agrippina ar pieri datorită acestui naufragiu, cine ar fi atât de nedrept încă să pună pe seama unei crime ceea ce au făcut orbește vânturile și talazurile ? Împăratul îi va hărăzi dispărutei un templu și altare, precum și toate celelalte semne spre a-și dovedi dragostea lui (de fiu).

Lui Nero i-a plăcut vicleana născocire, mai ales că și anotimpul îi era prielnic, deoarece el se ducea la Baiae tocmai în vremea sărbătorilor Quinquatre. El a atras acolo și pe mama sa.

Nero întreținu cu ea neîntrerupt convorbirea când cu firească dragoste, când cu seriozitate, ca și cum ar avea de gând să-i aducă la cunoștință lucruri de seamă, și prelungi cât mai multă vreme ospățul; o însoți apoi pe Agrippina când porni la drum, o strânse cu putere mai mult ca oricând în brațe, sărutându-i ochii și sânul, fie pentru a duce până la capăt toată această prefăcătorie, fie că cea din urmă privire a mamei sale, sortită pieirii, îi zbuciuma sufletul, oricât de crud ar fi fost.

Zeii au hărăzit parcă anume pentru dovedirea fărădelegii, o noapte înstelată și liniștită pe tot întinsul mării. Corabia nu ajunsese să înainteze prea mult, când - în vreme ce doi dintre însoțitorii Agrippinei făcând parte din rândul prietenilor ei, dintre care Grepereius Gallus sta nu departe de cârmă, iar Acerronia, tolănită la picioarele Agrippinei, care aproape adormise, îi atrăgeau luare aminte cu bucurie asupra căinței fiului său și asupra vazei redobândite de mamă - la semnalul

dat, s-a prăvălit acoperișul cabinei Agrippinei din pricina greutății plumbului. Creppereius a fost strivit și numaidecât a și murit. Agrippina și Acerronia au fost ocrotite de pereții ieșiți în afară ai patului, care întâmplători erau atât de tari, încât n-au cedat în fața greutății.

... Între timp i se aduce la cunoștință lui Nero, care aștepta cu nerăbdare vestea împlinirii acestei crime, că mama lui a scăpat numai cu o ușoară rană, dar că viața i-a fost atât de mult pusă în primejdie, încât nu mai avea nici o îndoială asupra făptașului. Atunci, din pricina fricii, el se pierde cu firea și strigă că Agrippina va fi gata de răzbunare în cel mai scurt timp, fie înarmându-și sclavii și aținându-și ostașii, fie recurgând la senat și la popor și învinovățindu-l pe el atât ca făptaș al naufragiului, cât și pentru rana primită și pentru prietenii răpuși.

Nero însuși când a aflat că a sosit Agerimus în chip de crainic din partea Agrippinei, urzește punerea în scenă a acuzației, și, în timp ce Agerimus își îndeplinea însărcinările primite, Nero îi aruncă sabia între picioare. Apoi dădu poruncă să-l pună pe Agerimus în lanțuri, ca și cum l-ar fi prins asupra faptului, sub cuvânt că mama lui, Agrippina, a urzit uciderea împăratului și că de rușine, în urma descoperirii nelegiuirii, Agrippina și-a pus singură capăt zilelor.

Ancetus înconjură vila (împărătesei) cu trupa sa și sfărâmă poarta, dădu peste cap sclavi întâlniți în cale, ajungând în cele din urmă la ușa odăii de culcare (a Agrippinei); aici mai ședeau câțiva credincioși de-ai ei, pe când ceilalți fugiseră îngroziți de ceata celor ce năvăleau.

În iatac era o lumină slabă și doar o singură sclavă stătea acolo alături de Agrippina, care era tot mai neliniștită pentru că nu vedea pe nimeni din partea fiului său, nici chiar pe Agerimus; cu totul altfel ar fi fost întâmpinată vestea unei bucurii; acum însă singurătatea și zarva neașteptată erau semnele celei mai cumplite nenorociri. Când din fața acestora și sclava căuta să se îndepărteze, Agrippina strigă după ea: „Și

tu mă părăsești ?, dar îl văzu pe Anicetus însoțit de comandantul de vas Herculeius și de centurionul flotei Obaritus, și atunci le spuse că, dacă au venit la ea să-i facă o vizită, atunci să-i dea de știre lui Nero că ea s-a întremat; dar dacă au venit să săvârșească o crimă, ea e încredințată că nu e cu putință ca el, fiul său, să fi dat poruncă a-i fi ucisă mama.

Ucigașii vin toți în jurul patului ei. Cel dintâi care o izbi cu un ciomag în cap fu comandantul de vas, și când, după el centurionul scoase sabia ca s-o răpună, Agrippina arătându-i pântecele, îi strigă: „Lovește pântecele", și se prăbuși apoi doborâtă de numeroase răni.

Această întâmplare toți istoricii o povestesc la fel. Unii mai istorisesc că Nero și-ar fi privit mama lipsită de viață și i-ar fi proslăvit splendoarea trupului ei; alții însă nu pomenesc așa ceva".

FAPTELE APOSTOLILOR - 21:

17. Si sosind la Ierusalim, frații ne-au primit cu bucurie.

18. Iar a doua zi Pavel a mers cu noi la Iacov și au venit acolo toți preoții.

19. Si îmbrățișându-i le povestea cu de-amănuntul cele ce a făcut Dumnezeu între neamuri prin slujirea lui.

20. Iar ei, auzind, slăveau pe Dumnezeu și i-au zis: Vezi frate, câte mii de iudei au crezut și toți sunt plini de râvnă pentru lege.

21 Si ei au auzit despre tine că înveți pe toți iudeii, care trăiesc printre neamuri, să se lepede de Moise, spunându-le să nu-și taie împrejur copii, nici să umble după datini.

22. Ce este, deci ? fără îndoială, trebuie să se adune mulțime, căci vor auzi că ai venit.

23. Fă, deci, ceea ce îți spunem. Noi avem patru bărbați, care au asupra lor o făgăduință;

24. Pe aceștia luându-i, curățește-te împreună cu ei și cheltuiește pentru ei ca să-și radă capul, și vor cunoaște toți că nimic nu este (adevărat) din cele ce au auzit despre tine, dar

că tu însuți umbli după Lege și o păzești.

25. Cât despre păgânii care au crezut, noi le-am trimis scrisoare, hotărându-le să se ferească de ceea ce este jertfit idolilor și de sânge și de (animal) sugrumat și de desfrâu.

26. Atunci Pavel, luând cu el pe acei bărbați, curățindu-se împreună cu ei a doua zi, a intrat în templu, vestind împlinirea zilelor curățirii, până când a fost adusă ofranda pentru fiecare din ei...

19

- Petre, îi spuse când rămase singur cu el, cu toate că avusese clara convingere a faptului că apostolul evitase să se întâmple aceasta - Petre, îi spuse, deci, mai mult obligându-l să se oprească acolo, în marginea coloanelor templului, ieșind din pridvorul lui Solomon, nici nu știi ce bine-mi pare că vii să stai de față la curățirea mea și să mă vezi Nazir - ras în cap ! ... Petre - mai spuse apoi, fiindcă acela tăcea, cu obiceiul său de a asculta ușor și a răspunde greu - să știi că eu, cu tine am gânduri, cu tine am vorbe, cu tine am sfaturi, pe tine te simt frate și cu tine vreau să slujim același crez; pentru tine am urcat aici în Ierusalim și, ca să mă pot înțelege cu tine, m-am dus la Iacov și am stat de vorbă cu el și cu toți presbiterii săi, văzând că voi ați lăsat treaba pe mâna lor. Da, văzând aceasta, Petre, dar eu având nevoie de tine, eu voind să mă înțeleg cu voi, care ați fost alături de Iisus și prin voi să mă fac înțeles celorlalți. Înțelegi, Petre, dacă se leagă ceva, prin noi se leagă; și, dacă se rupe, prin noi se rupe ! Așa că m-am bucurat când te-am văzut aici, printre cei care au venit când s-a adus jertfa pentru mine și nu mi-a mai părut rău c-am fost la Iacov și l-am găsit pe el mai marele cu presbiterii lui. Și chiar dacă el, cu răutate față de lucrarea mea mi-a spus: De ce să scriem viața lui Iisus dacă El va reveni ? ! Iar eu am înțeles că el vrea să rămână în putere doar scripturile vechi, pentru ca noi să nu avem alte scripturi, dar tot nu l-am înfruntat ! ... Eu cu voi vreau să mă împac, toți trebuie să fim uniți, înțelegi Petre ?

- Noi umblăm și propovăduim și facem biserici așa cum faci și tu - se hotărâ Petru să vorbească, după felul său, referindu-se doar la o parte din ce-i spui - de multă vreme, aici, în Ierusalim, păstoresc ei, iar ei n-au nevoie de Evanghelie ca să rămână doar puterea Scripturii de până acum.

Păstoresc sau taie și spânzură și-ntorc adevărurile noastre așa cum le vrea Sanhedrinul ? - ar fi fost tentat să întrebe, cu limba sa ascuțită, Pavel. Dar urcase calea spre zidurile vechi ale cetății sfinte cu un scop și acela îi era mai presus; în virtutea lui făcuse toate plecăciunile și penitențele, adusese toate contribuțiile bisericilor sale, acceptase sfaturile - porunci care-l îndemnaseră spre împlinirea tuturor obiceiurilor neîngăduitoare ale Templului care, de aici, de pe înălțimea Ierusalimului, cu coloanele sale imense deasupra trupurilor lor, părea să-și exprime puterea asupra întregii lumi din văile care coborau în umbre albăstrii și roșiatice. Așa că, alegând cele ce i se amestecau în suflet și cântărindu-le, se obligă să fie la fel de sincer rostind numai o parte din gând:

- Dar dacă ei păstoresc ocolind tocmai ce-i nou în credința noastră ? !... De ce crezi, tu, Petre că eu îmi îndemn discipolii să scrie Evanghelia pe care noi o propovăduim ? !

Petru îl privi cu ochii mari, adânci, lipsiți de orice umbră de împotrivire, dar nici de vreo umbră de încuviințare. Plini de interes, plini de înțelegere, plini de cunoaștere; o înțelegere și o cunoaștere adresată lui ca și mulțimii ce mișuna pe trepte urcând și coborând din templu, ca și celorlalte mulțimi care se mărunțeau în depărtările străzilor ce lunecau spre râu, ca și păsărilor cerului ce planau deasupra marilor coloane ce se subțiau spre înaltul cu soare și nori umblători, ca și soldaților romani ce-și schimbau gărzile în turnul Antonia din ale cărui creneluri se vedea un unghi pe jumătate însorit, pe jumătate umbrit, ca și leviților care, printre arcade, făceau oficiile templului primind ofrandele și aprinzând mirodeniile, ca și zarafilor și negustorilor ambulanți care de mult uitaseră că un Nazarinean se năpustise într-o zi asupra lor și-și duceau mai

departe îndeletnicirile cu glas distinct în concertul îngrămădelii pestrițe de oameni, mărfuri și animale de sacrificiu, ca și întinsurilor din partea cealaltă unde, peste zidul de piatră galbenă se vedea un colț din verdele cenușiu al Muntelui Măslinilor, ca și caravanelor oprite la Poarta Damascului prin care, el, Pavel, cel ce aștepta acum o încuviințare de la privirile pescarului, ieșise cândva apucând-o pe un drum care-i schimbase tot sensul vieții. Dar privirile pline de bunăvoință și de luminoasă adâncime ale lui Petru, care dădeau chipului său dăltuit cu migală răbdarea știutoare a acelor Atlași ce țin pe ceafă lumea cu toate convulsiile ei, păreau făcute doar ca să te înțeleagă. Cu gest calm și cald, mâna lui îl trase pe nazirul proaspăt ras în cap mai spre colțul umbrit al zidului și, în arcada coloanei, îl îndemnă să se așeze alături de el pe ultima treaptă. Acolo adia mai multă răcoare, venind odată cu susurul apelor ce umpleau și se scurgeau necontenit din bazinul imens care ocupa tot centrul intrării templului pentru ca, după obiceiul deșertului, toți să se spele în el de boli, de păcate și de praful drumurilor. Acolo, privind spre valea cu străzi și case care se-ntindeau până-n cealaltă înălțime unde Irod își înălțase palatul, îmbrobodite de mișcarea aerului, clipocitul și șiroiala apei, veselia celor care se bălăceau și invocațiile altora pentru care scăldatul era prilej de rugăciune și speranță, în tot amestecul acesta de glasuri și zgomote printre care răzbăteau când goarnele din turnuri, când cântecul imnelor dinăuntrul templului, îi spuse, ca și cum ar fi ales înadins un asemenea fundal:

- Nu trebuie să te împotrivești tăiatului împrejur.

- Dar nu mă împotrivesc, sări imediat, dornic de conversație și nu de tăceri, Pavel, nu mă împotrivesc și, ca dovadă, l-am tăiat împrejur pe Timotei ! ...

- Să-i tai pe toți; așa vor ei: să-i tai pe toți pentru ca Legea să fie a tuturor.

- Dar nu pot să-i tai pe toți; se taie numai cei care vor să intre în Templu; ceilalți rămân afară că așa-i datina; dar buni

creștini pot fi ! Înțelegi: prin asta arătăm tot respectul pentru Lege !

Petru nu era atent la argument; el își făcea datoria de a spune și a repeta cum îi era obiceiul:

- Nu trebuie să te împotrivești tăiatului împrejur; pentru că, astfel, te împotrivești lor.

- Dar nu mă împotrivesc, numai că nu pot eu să tai împrejur pe cei netăiați.

Petru, iarăși, nici nu-l contrazise, nici nu-i dădu dreptate, ci merse înainte pe ce știa el:

- Ei vor ca toți să fie tăiați pentru ca toți să fie sub Lege; iar dacă această credință a noastră se va întinde, să se întindă odată cu ea și puterea Legii pe care o stăpânesc ei. Înțelegi ? ! Asta vor !

- Eu înțeleg; dar tu, tu Petre, tu ce gândești despre asta ? !

- Știi bine, răspunse neclintit apostolul - știi bine că mie nu-mi pasă decât să răspândesc învățătura; fac orice mă ajută și mă supun oricui mă ajută.

Și glasul său, deobicei blând și necontrolat, prinsese o asemenea apăsare încât Pavel pricepu; pricepu încă o dată că trebuia să-l ia așa cum era.

- Bine Petre, foarte bine; fă așa și mergi pe calea ta. Tu ești apostolul celor din triburile lui Simeon, Juda, Beniamin, Ruben, Gad, Dan, Efrain, Manase Isahad, Abulon, Așer și Neftali care au primit Legea și se botează acum, iar eu sunt al celorlalte neamuri; eu sunt apostolul neamurilor care nu au primit mai dinainte Legea dar și ele se botează acum... Astfel, ne vom face amândoi datoria, iar învățătura adevărului nostru va înainta fără ca ceva să ne mai despartă. Mintea lor umblă să ne despartă.

- Nu, contestă Petru liniștit. Mintea lor nu umblă să ne despartă; mintea lor umblă să stăpânească toate credințele care ar putea pune stăpânire pe lume. Și nu uita că grija pentru faptul că am putea pune noi stăpânire pe lume vine chiar de la învățătorul tău Gamaliel.

- Gamaliel, nepotul lui Hilel fariseul, era un om luminat ! - spuse Pavel. El ne-ar fi înțeles.

- Gamaliel, precizã ritos Petru, ne-a apărat punându-le întrebarea că dacă suntem și noi de la Dumnezeu ? ... {sta-i adevărul: întrebarea lui a prins, iar ei îi știu prea bine rostul. Ei n-au armate, armate mari cum au romanii, cum au avut babilonienii, cum au avut mai înainte egipenii și, cine mai știe, care alții și mai înainte !

- Știu: ei au doar mintea care poate născoci altfel de puteri. Știu, tună Pavel, de asta au văzut puterea învățăturii noastre și... Da, Petre, știu, se înflăcără el din ce în ce mai mult. Ei sunt singurii care își dau seama că învățătura noastră vine din scripturi vechi, singurii care, cunoscând proorocii, știu că oamenii, de multă vreme caută o cale nouă și multă vreme l-au așteptat pe Mesia; ei sunt singurii care au citit în scripturi despre nevoia de dragoste care poate schimba omenirea, singurii care au auzit și au citit că împărăția lumii se va schimba până la urmă prin adevăr și înțelegere între oameni, de asta vor să ne țină de mână ! ... Dar, Petre, ei sunt și singurii care, acum, încearcă să ne despartă și te asmut pe tine împotriva mea și pe alții împotriva altora. Știi tu că, la Corint sunt patru biserici care se ceartă între ele ? Una e a mea, una a ta, una a lui Apollo și una inventată de Schammai prin oamenii lui. Când ajungem să ne-mpărțim așa, nu mai suntem noi, Petre, ci va fi un blestem ce se va răspândi peste veacuri ! Eu, ca să salvăm am urcat aici !

- Ai urcat aici, îi răspunse Petru ca o condiție de mult rumegată și de mult acceptată de el - ca să arăți că ești iudeu și te supui învățăturii lor, pentru că, tocmai această învățătură l-a vestit pe Mesia !

- Mă supun, strigă Pavel, cum să nu mă supun învățăturii care a vestit adevărul ? ! ... Dar, ascultă-mă Petre: iudeu nu este acela care se arată pe dinafară că este iudeu și tăiere împrejur nu este aceea care este pe dinafară, în carne. Ci iudeu este acela care este iudeu înăuntru și tăiere împrejur este aceea

a inimii, în duh, nu în slovă; în simțire, nu în învățarea pe de rost a dogmelor. Știm că tot ce spune Legea, spune celor ce sunt sub Lege, pentru ca orice gură să fie astupată și toată lumea să fie găsită vinovată înaintea lui Dumnezeu. Dar acum s-a arătat o neprihănire pe care o dă adevărul peste acea Lege și fără ea; despre această neprihănire mărturisesc scripturile și proorocii. Crezi că Dumnezeu este numai al iudeilor, nu este și al neamurilor ? ... Este Petre, este și al neamurilor; pentru că Dumnezeu-Adevărul este unul singur ! ... Hristosul este Adevărul, adică este sfârșitul dogmei pentru ca oricine crede Adevărul să poată căpăta neprihănirea. Iar pe oameni trebuie să-i învățăm că nu este nici o deosebire între iudeu și grec, căci toți au același adevăr și același Domn care este bogat în îndurare pentru toți cei ce-l cheamă...

Se opri. Se opri impresionat el însuși, poate, de gândurile care-l năpădeau. Ele repetau sau formulau ceea ce simțise înlăuntru său de câte ori se gândise la Petru. Glasul lui aducea în sunet cuvintele care se răsuciseră-n el cu durere de câte ori simțise nevoia să strige în depărtări către Petru. Vorbele lui cuprindeau toată nevoia de a urca aici, la Ierusalim oricum, de vreme ce trebuia să i le comunice lui Petru. Oricum, fără să țină seama de pericole, de vreme ce el avea de înlăturat cel mai mare pericol - acela al ruperii lor. Argumentele lui erau tocmai legătura prin care se simțea convins că va salva ceea ce avea de salvat, legătura cu Petru cu acest om alături de care stătea pe treptele cele mai de sus ale templului, cu fața la depărtările din care se ridica palatul lui Irod și spatele la șiroitul apei peste cei ce-și spălau păcatele. Pentru asta urcase, asta avusese de spus vreme de ani și asta spusese dintr-o răsuflare cât întregul său suflet.

Petru, însă, tăcea. Iar, când deschise gura, nu făcu decât să repete:

- Nu te împotrivi...

Nu se aștepta. Nu se aștepta să nu primească un răspuns mai cald și mai direct pentru tot sufletul pe care și-l întinsese

dinaintea celuilalt. Nu se aștepta.

Și, din pricina aceasta - din pricina aceasta, dar pe fondul tensiunii cu care spusese toate cele de mai înainte, izbucni:

- Vorbești cu gura lor, Petre ! Vorbești cu gura celor care vor să dezbine, tot așa cum ai scris scrisoarea în care mă înjurai, cu mâna lor ! ... M-ai batjocorit în epistola ta, Petre, și i-ai îndemnat pe oameni să se lepede de mine. Nu pot să cred decât că ai uitat ce-am vorbit în noaptea aceea și, de asta, am nesocotit tot ce e pus la cale, am nesocotit orice pericol dintre cele pe care le văd, chiar acum, chiar aici în piață și am urcat până aici ca să-ți amintesc. Dar văd că sufletul tău nu-și amintește și mintea ta nu vrea să înțeleagă ! Rămâi la batjocurile din epistolă și tot așa mă vei batjocori mereu uitând că această credință nu va mai fi ea dacă o dezbină cineva, ci se va întoarce împotriva Adevărului ! ... Epistola ta, Petre...

Rotindu-se cu o încetineală care, parcă provenea din piedicile unor nedumeriri sau indignări, Petru reacționă prompt când îi întâlni privirile negre:

- Care epistolă ?

- Epistola ? Nu știi tu care epistolă ! ... Epistola pe care ai trimis-o tu bisericilor spunându-le să se ferească de învățătorii mincinoși !

- Da, și ? !

- Epistola în care spui că eu vorbesc cu trufie lucruri de nimic ! Că am urmat calea lui Ballam, fiul lui Bear...

- Tu ?

- Că ar fi fost mai bine să nu fi cunoscut calea neprihănirii...

Apostolul rămase drept, chibzui și spuse cu felul său lipsit de ascunzișuri:

- Da, sunt vorbele mele; sunt vorbele mele, dar nu despre tine. Ai citit tu scrisoarea aceasta ?

- Nu -își aminti Pavel - mi-a citit-o Schammai.

- Schammai ?

- Da, Schammai.

- Și, până unde ți-a citit-o ?

- Mi-a citit-o toată; mi-a citit-o până unde spui că sunt un batjocoritor plin de batjocuri.

Pescarul rămase câtva timp într-o tăcere încordată și atentă la ceva, ca atunci când, din barca sa cerceta depărtările apelor. Apoi, fără nici un fel de intonație dar și fără nici o putință de interpretare lăsă cuvintele să cadă ca niște pietroaie:

- Atunci înseamnă că nu ți-a citit-o toată.

- Toată ?

Dar Petru nu răspunse acestei întrebări lăturalnice și neclare în deruta în care fusese rostită. La fel ca și mai înainte, așeză înaintea lui Pavel, unul câte unul, pietroaiele cuvintelor sale:

- Du-te în toate bisericile în care ea a ajuns și citește-o !

- De ce ?

- Pentru că eu scriu acolo limpede despre fratele Pavel, despre prea iubitul nostru frate Pavel care le-a scris și el asemenea mie învățându-i să se ferească de aceleași lucruri.

- Tu ai scris asta ?

- Da.

Nu mai era loc între ei; nu mai era loc de nici un fel. Totul se răsturna, totul se învârtea și totul îi aducea în picioare, mereu mai aproape unul de altul în toată patima aceea plină de surprindere. De surprinderea bucuroasă, a pătimașului, a chinuitului, a dezlănțuitului de Pavel:

- Deci tu, tu așa ai scris !

Simon-Petru răspunse liniștit:

- Am scris, așa cum ți-am spus și ție părerea mea; am scris că tu, ca și în toate epistolele tale, scrii după înțelepciunea dată ție. Adică scrii unele lucruri grele de înțeles pe care cei neștiutori și nestatornici le răstălmăcesc ca și pe celelalte Scripturi, dar că tu le-ai scris la fel ca mine fiindcă tu ești prea iubitul nostru frate Pavel.

Ridicat pe treapta pe care-și sprijinise picioarele, pescarul stătea nemișcat, fără clătinare, ca și cuvintele pe care le rostise. Cărturarul cel scund și chinuit, însă, nu se mai oprea îmbrățișându-l și sărutându-i barba.

Și, în toată exaltarea sa, nu spunea decât:

- Va să zică n-am urcat degeaba până aici; n-am urcat degeaba !

Și-l îmbrățișa, îl îmbrățișa, în dorința lui neștearsă de a nu se despărți, rostind întruna:

- N-am urcat degeaba până aici; n-am urcat degeaba !

Îl trezi, cine știe când, un zgomot mai puternic, ca o alergătură amestecată cu vociferare. Și, ca-ntr-o presimțire, când se întoarse către mulțimea ce urca treptele spre ei, undeva, pe sub bolțile depărtate, îi apărură ochii alungiți, ca de femeie, ai lui Nathaniel. Pe un chip mai bătrânicios, mai greu de recunoscut, dar cu aceeași tăietură alungită, atentă și feroce pe care i-o știa prea bine. Pentru o clipă. Apoi nu-i mai văzu deoarece capetele multora se apropiau urcând, iar strigătele în legătură cu grecii și cu sfințenia templului se făceau auzite. Niște capete ce se tot ridicau către el, sacadat, așa cum se ridicau treaptă cu treaptă trupurile nevăzute în înghesuială. Cu priviri rele, deasupra cărora apăreau din când în când mâini cu gesturi instigate.

Când își dădu seama ce intenții avea mulțimea, remarcă și faptul că Petru dispăruse de lângă el.

Și, în loc să se apere, rămase pe loc cu o privire care căta, parcă, spre depărtări, amintirea unui fapt înscris în sinea lui fără să-l fi trăit. Cu timpul, fără a ține seama de ce făcea mulțimea cu el, depărtările se precizară la zidurile casei marelui preot înconjurând grădina tinereții sale. Dar nu la faptele acestei tinereți se gândea, ci simțea nevoia să-i șoptească lui Petru: ”Du-te, du-te și nu privi înapoi și leapădă-te de mine“

20

DOCUMENTE LĂMURITOARE

FAPTELE APOSTOLILOR - 21:

27. Si când era să se împlinească cele șapte zile, iudeii din Asia, văzându-l în templu, au întărâtat toată mulțimea și au pus mâna pe el,

28. Strigând: Bărbați israeliți, ajutați ! Acesta este omul care învață pe toți, pretutindeni, împotriva poporului și a Legii și a locului acestuia; încă și elini a adus în templu și a spurcat acest loc sfânt...

30. Si s-a mișcat toată cetatea și poporul a alergat din toate părțile și, punând mâna pe Pavel, îl trăgeau afară din templu și îndată au închis porțile.

31. Dar când căutau ei ca să-l omoare, a ajuns veste la comandantul cohortei, că tot Ierusalimul s-a tulburat.

32. Acela, luând îndată ostași și sutași, a alergat la ei; iar ei, vazând pe comandant și pe ostași, au încetat de a mai bate pe Pavel.

33. Apropiindu-se atunci comandantul, a pus mâna pe el și a poruncit să fie legat cu două lanțuri și întrebat cine este și ce a făcut.

34. Iar unii strigau din mulțime una, alții altceva și neputând să înțeleagă adevărul, din cauza tulburării, a poruncit să fie dus în fortăreață.

35. Când a ajuns la trepte, a trebuit, de furia mulțimii, să fie purtat de ostași.

36. Căci mergea după el o mulțime de popor strigând: Omoară-l !

FAPTELE APOSTOLILOR - 22:

22. ... și au ridicat glasul lor, zicând: Ia-l de pe pământ pe unul ca acesta ! Căci nu se cuvine ca el să mai trăiască.

23. Si strigând ei și aruncând hainele și azvârlind pulbere în aer.

24. Comandantul a poruncit să-l ducă în fortăreață, spunând să-l ia la cercetare, cu biciul, ca să cunoască pentru care pricină strigau așa împotriva lui.

25. Si când l-au întins ca să-l biciuiască, Pavel a zis către sutașul care era de față: Oare vă este îngăduit să biciuiți un cetățean roman și nejudecat ?...

29. Deci cei ce erau gata să-l ia la cercetare s-au depărtat îndată de la el, iar comandantul s-a temut, aflând că el este

(cetățean) roman și că a fost legat.

30. Si a doua zi, voind să cunoască adevărul, pentru care era pârât de iudei, l-a dezlegat și a poruncit să se adune arhiereii și tot sinedriul și, aducând pe Pavel, l-a pus înaintea lor.

FAPTELE APOSTOLILOR - 23:

10. Deci făcându-se mare neînțelegere și temându-se comandantul ca Pavel să nu fie sfâșiat de ei, a poruncit ostașilor să se coboare și să-l smulgă din mijlocul lor și să-l ducă în fortăreață.

11. Iar, în noaptea următoare, arătându-i-Se, Domnul i-a zis: Indrăznește, Pavele ! Căci precum ai mărturisit cele despre mine la Ierusalim, așa trebuie să mărturisești și la Roma.

12. Iar când s-a făcut ziuă, iudeii, făcând sfat împotrivă-i, s-au legat cu blestem zicând că nu vor mânca, nici nu vor bea până ce nu vor ucide pe Pavel...

31. Deci ostașii, luând pe Pavel, precum li se poruncise, l-au adus noaptea la Antipatrida.

32. Iar a doua zi, lăsând pe călăreți să meargă cu el, s-au întors la fortăreață.

33. Si ei, intrând în Cezareea și dând procuratorului scrisoarea, i-au înfățișat și pe Pavel.

FAPTELE APOSTOLILOR - 24:

1. Iar după cinci zile s-a coborât arhiereul Anania cu câțiva bătrâni și cu un oarecare retor Tertul, care s-au înfățișat procuratorului împotriva lui Pavel...

22. Si Felix, auzind acestea, i-a amânat cunoscând destul de bine cele privitoare la învățătura (creștină), zicând: Când se va coborâ comandantul Lisias, voi hotărâ asupra acelora ale voastre.

23. Și a poruncit sutașului să țină pe Pavel sub pază, dar să-i lase tihnă și să nu oprească pe nimeni dintre ai lui, ca să vină să-i slujească...

26. In același timp, el nădăjduia că i se vor da bani de către Pavel; de aceea, și mai des trimțând să-l cheme, vorbea cu el.

27. Dar când s-au împlinit doi ani, în locul lui Felix a urmat Porcius Festus...

FAPTELE APOSTOLILOR - 25:

9. Iar Festus, voind să facă plăcere iudeilor, răspunzând lui Pavel, a zis: vrei să mergi la Ierusalim și acolo să fii judecat înaintea mea pentru acestea ?

10. Dar Pavel a zis: Stau la judecata Cezarului, unde trebuie să fiu judecat. iudeilor nu le-am făcut nici un rău precum bine știi și tu.

11. Dar dacă fac nedreptate și am săvârșit ceva vrednic de moarte, nu mă feresc de moarte; dacă însă nu este nimic din cele de care ei mă învinuiesc - nimeni nu poate să mă dăruiască lor. Cer să fiu judecat de Cezarul.

12. Atunci Festus, vorbind cu sfatul său, a răspuns: Ai cerut să fii judecat de Cezarul, la Cezarul te vei duce...

FAPTELE APOSTOLILOR -27:

1. Iar după ce s-a hotărât să plecăm pe apă în Italia, au dat în primire pe Pavel și pe alți câțiva legați unui sutaș cu numele Iuliu, din cohorta Augusta.

2. Și întorcându-se pe o corabie de la Adramit, care avea să treacă pe locurile de pe coasta Asiei, am plecat; și era cu noi Aristarh, macedonean din Tesalonic...

FAPTELE APOSTOLILOR - 28:

12. Și ajungând la Siracuza, am rămas acolo trei zile.

13. De unde, înconjurând, am sosit la Regium. si după o zi, suflând vânt de miazăzi, am ajuns la Puteoli în cealaltă zi.

14. Găsind acolo frați, am fost rugați să rămânem la ei șapte zile. si așa am venit la Roma.

15. Si, de acolo, auzind frații cele despre noi, au venit întru întâmpinarea noastră la Forul lui Apius și la Trei Taverne, pe care, văzându-i, Pavel a mulțumit lui Dumnezeu și s-a îmbărbătat.

16. Iar când am intrat în Roma, sutașul a predat pe cei legați comandantului taberei, iar lui Pavel i s-a îngăduit să locuiască aparte cu ostașul care îl păzea.

17. Si, după trei zile, Pavel a chemat la el pe cei care erau fruntașii iudeilor. Si, adunându-se, zicea către ei: Bărbați frați, deși eu n-am făcut nimic împotriva poporului (nostru) sau a datinilor părintești, am fost predat de la Ierusalim, în mâinile romanilor...

23. ...Si de dimineața până seara el le vorbea, dând mărturie despre împărăția lui Dumnezeu, căutând să-i încredințeze despre Iisus din Legea lui Moise și din prooroci....

30. ... Iar Pavel a rămas doi ani întregi în casa luată de el cu chirie, și primea pe toți care veneau la el,

31. Propovăduind împărăția lui Dumnezeu și învățând cele despre Domnul Iisus Hristos, cu toată îndrăzneala și fără nici o piedică.

Caius Suetonius Tranqiulus - DE VITA CAESARUM - Nero Claudius Caesar

... Cu toate lingușelile soldaților, senatului și poporului, conștiința crimei a fost mereu trează. El n-a putut nici atunci, nici mai târziu să-și înăbușe remușcările. Adesea mărturisea că este urmărit de chipul mamei sale, de biciul și forțele arzătoare ale Furiilor.

Încercă, făcând un sacrificiu prin magi, să cheme și să îmblânzească pe zei.

În călătoria sa în Grecia, nu îndrăzni să ia parte la misterele din Eleusis, fiindcă vocea crainicului îndepărta pe criminali și nelegiuiți.

La paricidul mamei adăugă uciderea mătușii sale. Făcându-i o vizită, o găsi culcată în pat, bolnavă de stomac. Cum îl văzu, după obiceiul persoanelor în vârstă, îi mângâie barba cu mâna, spunându-i cu blândețe: Când o voi primi, ca dar, voi consimți să mor.

Nero, întorcându-se la cei din jurul său, spuse cu un aer de glumă că se va bărbieri imediat și ceru medicilor să dea bolnavei purgative din belșug. Nici nu murise aceasta, și el îi luă toată averea, distrugându-i testamentul, ca să nu piardă

nimic.

În afără de Octavia, a mai avut două soții: pe Poppeea Sabina, fiica unui quaestor și căsătorită mai înainte cu un cavaler roman, apoi pe Statilia Messalina, strănepoata lui Taurus, fost de două ori consul și onorat cu triumf. Ca să o poată lua, i-a ucis soțul, pe Atticus Vestinus, consul în activitate.

Pe Poppeea, cu care s-a căsătorit după douăsprezece zile de la divorțul cu Octavia, a iubit-o foarte mult. Totuși, și pe ea a ucis-o cu o lovitură de picior, pentru că, fiind gravidă și bolnavă, îl certase că se întorsese târziu de la o cursă de care. De la ea a avut o fată, pe Claudia Augusta, pe care a pierdut-o de mică. N-a fost nici-un fel de legătură căreia să nu-i fi pus capăt printr-o crimă.

Ucise pe Antonia, fiica lui Claudius, acuzând-o de conspirație împotriva lui, fiindcă refuzase să se căsătorească cu el după moartea Poppeei. Tratã la fel pe toți care erau rudă cu el, fie prin sânge, fie prin alianță. Între aceștia a fost și tânărul Aulus Plautius, pe care l-a pângărit cu forța, înainte de a-l trimite la moarte, zicând: ”De acum mama mea să se ducă să sărute pe succesorul meu”, făcând aluzie la faptul că Plautius era iubit de Agrippina și împins de ea să pună mâna pe imperiu.

Pentru că fiul său vitreg Rufinus Crispinus, născut de Poppeea, copil încă, se juca de-a generalul și de-a împăratul, porunci servitorilor lui să-l înece în mare când pescuia. Exilă pe Tuscus, fiul doicei sale, pentru că fiind guvernatorul Egiptului, se spălase în băile construite anume pentru împărat, când va sosi în Egipt.

Forță pe profesorul său Seneca să se sinucidă, deși acesta adesea ceruse să iasă din slujbă și-i promisese averea sa. Nero îi jurase pe ce e mai sfânt că e bănuit degeaba și că el vrea mai degrabă să moară decât să-i facă vreun rău.

Praefectului Burrus, promițându-i un leac împotriva durerii de gât, îi trimise otravă.

Pricinui moartea unor liberți bogați și bătrâni, punându-le otravă fie în mâncare, fie în băutură, deși aceștia îl ajutaseră

mai întâi să fie adoptat și apoi îi fuseseră slujitori în continuare.

N-a cruțat nici poporul, nici zidurile Romei. Spunând odată cineva într-o conversație: ”După moartea mea, poate să ardă pământul”, el a zis :”Ba mai înainte, când sunt în viață". Și așa a și făcut.

Căci, ca și cum l-ar fi supărat urâțenia vechilor clădiri, străzile înguste și întortocheate, incendie Roma așa de pe față, încât mulți consulari nu îndrăzniră să se atingă nici de sclavii lui, pe care îi prinseseră la casele lor cu câlți și torțe ca să le dea foc.

Hambarele de grâu așezate lângă casa de aur, fiindcă dorea foarte mult să ia terenul, fură incendiate și dărâmate cu berbece, fiind construite din piatră...

Publius Cornelius Tacitus:”ANNALES XV”

... El însuși, ca să insufle încredere că nicăieri nu s-a simțit mai bine ca în Roma, organiză ospețe în locul adunărilor publice și se folosi de întregul oraș de parcă era palatul său. Cele mai faimoase ospețe și prin lux, și prin risipă erau cele pregătite de Tigellinus, asta ca să dau un exemplu și să nu fiu nevoit să istorisesc de prea multe ori despre asemenea dezmățuri. De aceea s-a construit în bazinul lui Agrippa o plută uriașă care putea fi pusă în mișcare de alte vase și care îi plimba pe toți oaspeții aflați pe punte: vasele erau încrustate cu aur și fildeș, iar vâslașii recrutați dintre tinerii corupți, rânduiți după vârstă și după priceperea lor în (tainele) desfrâului. Nero dăduse poruncă să se facă rost de păsări și de felurite jivine de pe tot pământul, precum și de viețuitoare de pe întinsul mărilor și chiar al oceanului.

Pe marginea lacului se aflau lupanare unde mișunau femeile de neam mare, în față se puteau vedea prostituate cu trupurile goale.

Pretutindeni gesturi și scârbavnicele mișcări ale dezmățului, iar când se lăsa amurgul răsunau cântece și scânteiau lumini pe tot întinsul dumbrăvii și în locuințele din jur.

Urmează apoi arderea Romei. Nu se știe dacă focul a izbucnit întâmplător sau datorită unei toane a împăratului (pentru că istoricii au pomenit și de una, și de alta), dar a fost cât se poate de cumplit și de dăunător pentru toată lumea, căci datorită violenței pârjolului urgia s-a abătut asupra întregului oraș.

Cu o năpraznică violență incendiul s-a răspândit mai întâi la cartierele din locurile joase, apoi s-a întins către cele situate pe înălțimi; și din nou s-a năpustit la cele joase, pustiindu-le; repeziciunea prăpădului a zădărnicit orice putință de stingere, orașul fiind parcă menit dezastrului din pricina ulițelor înguste și cotite în toate părțile în urma alinierii fără socoteală a caselor și a uriașelor cartiere, așa cum se înfățișa vechea Romă. Pe lângă toate acestea și țipetele de jale ale femeilor îngrozite, bătrânii gârbovi și copiii nevârstnici care nu își dădeau seama de nimic, precum și cei care erau îngrijorați de soarta lor și a celorlalți în vreme ce îi târau după ei sau îi așteptau pe cei nevolnici, unii din pricina întârzierii, alții din pricina grabei, produceau o totală învălmășeală. Și de multe ori când își aruncau privirile înapoi erau înconjurați din părți sau din față; sau dacă cumva unii izbutiseră să scape în vecinătate, și această regiune era cuprinsă de flăcări, chiar dacă fuseseră încredințați că sunt la adăpost de prăpăd datorită depărtării, totuși ajungeau și ei în aceeași situație. În cele din urmă, neștiind de ce să se ferească și încotro să se îndrepte, puhoiul de oameni a umplut drumurile, s-a revărsat peste ogoare: unii, deși ar fi putut să se salveze, au pierit și ei după irosirea întregii lor agoniseli și chiar și a hranei zilnice, alții din pricina pierderii celor dragi pe care nu-i putuseră scăpa. Și nimeni nu se mai încumeta să lupte cu focul în fața deselor amenințări a unor pâlcuri de oameni care-i împiedica să-l stingă și pentru că unii aruncau fățiș făclii aprinse și strigau că ei știu prea bine din partea cui au primit această însărcinare, fie pentru a se înfrunta după pofte de jafuri, fie că (într-adevăr) așa li se poruncise.

Iar în vremea asta Nero petrecea la Antium. El nu s-a întors

la Roma înainte ca focul să ajungă în preajma palatului său, care fusese zidit în continuarea Palatinului, legându-l de grădinile lui Maecennas. Și, totuși nu s-a găsit nici un mijloc care să împiedice totala mistuire a Palatinului, și a locuințelor, și a toate dimprejur. Dar ca să potolească poporul scos din minți, care pornise în bejenie, Nero deschise mulțimii câmpul lui Marte și monumentele lui Agrippa, ba chiar propriul său parc; puse apoi să se construiască în grabă locuințe, unde să se adăpostească mulțimea lipsită de orice sprijin. Au fost aduse mijloace de trai de la Ostia și din provinciile învecinate; prețul grâului a scăzut ajungând până la trei sesterți măsura.

Oricât de populare au fost aceste măsuri luate de Nero, ele nu au avut nici un răsunet, deoarece se răspândise zvonul că, chiar în vremea în care Roma era toată în vâlvătăi, el se urcase într-un foișor ridicat în palatul său și cântase arderea Troiei, asemuind orgia de față cu străvechiul pârjol.

Pentru a înăbuși zvonurile, Nero a căutat niște vinovați anume cărora le-a dat cele mai crunte osânde; pe aceștia norodul îi numea creștini: datorită nelegiuirilor lor, ei erau urâți de toată lumea. Hristos, căpetenia de la care își luaseră numele (creștinii), fusese osândit pe vremea împăratului Tiberius de către procuratorul Pontius Pilatus. Credința lui dăunătoare, înăbușită pentru moment, începu din nou să se răspândească nu numai în Iudeea, locul de obârșie al acestui rău, ci chiar și în Roma, unde se revarsă de pretutindeni toate grozăviile și (unde)tot ce e condamnabil capătă faimă. De aceea la început au fost înșfăcați creștinii care (își) mărturiseau (credința), apoi, în urma denunțurilor, o uriașă mulțime din rândurile lor au fost dovediți nu atât a fi vinovați de arderea Romei cât a fi niște ființe care urau întregul neam omenesc.

Și, în vreme ce mergeau la moarte, creștinii mai erau și batjocoriți în fel și chip: de pildă, erau îmbrăcați în piei de fiare și apoi dați câinilor ca să-i răpună sfâșiindu-i, ori erau răstigniți pe cruce sau hărăziți arderii pe rug, iar când se lăsa amurgul erau arși de vii în chip de torțe pentru a se lumina

noaptea.

Nero își oferise și parcurile sale pentru aceste spectacole. El organiză chiar jocuri de circ, la care luă parte îmbrăcat ca vizitiu stând de-a valma cu plebea sau într-un faeton. Din această pricină, deși creștinii fuseseră osândiți ca oameni vinovați, care meritaseră cele mai aspre pedepse, totuși lumea începu să-i compătimească pe cei osândiți, ca și cum aceste pedepse nu ar fi fost date în interesul obștesc, ci datorită cruzimii unei singure ființe: Nero...

- Sfârșitul părții a treia -

EPILOGOS

Teofile, în cartea care se încheie aici, am vorbit despre tot ce a început Pavel să facă și să învețe pe oameni de la început, când a venit în Ierusalim și până la urmă când n-a vrut să mi se dezvăluie printre zidurile arse ale Romei lui Nero și l-am urmărit convingându-mă că era el. L-am urmărit și n-am auzit ce-i spunea lui Petru care, răstignit cu capul în jos, se chinuia să-și dea duhul acolo, în grădinile împăratului din Valea Vaticană de la poalele Ianicului.

Îți voi spune, prea alesule, deîndată și felul în care s-a sfârșit această întâmplare a mea cu el și cum a fost să se petreacă ultima noastră întâlnire, ca o răzbunare față de cei care îi călcau pe urme stricând bisericile clădite de el din suflete omenești. Dar, tocmai ca să înțelegi toate acestea și să înțelegi câte amărăciuni s-au adunat în sufletul lui neodihnit și întărâtat, mereu gata să ia de la început lupta, acum, fiindcă am spus toate cele de mai înainte, fiindcă am amintit de stările inimii

sale clocotitoare care îl împingeau să-și amintească și de duioșia tristă, disperată, a Sarei, și de iubirea sălbatecă, gata de-ai gâtui dușmanii, a Teclei, am să amintesc de o altă iubire a lui care te va face să-i înțelegi mai bine și liniștea și neliniștile și înălțările și cutremurările și blestemul lui de-a fi urmărit de unii doritori să-i distrugă opera și să-i fărâme cele clădite.

Pentru că, farmecul lui la femei, așa aspru cum arăta, era nemaipomenit ! Vorbele lui cu adevăr amar și năzuință dulce intrau adânc în sufletele acestor ființe deschise spre a primi și înduioșate spre a înțelege tot ce poate salva de temerile lumii acesteia, lume ce se continuă prin roadele pântecelor lor. Ele se strângeau cu nemiluita în bisericile lui, îl ascultau și credeau în adevărul rostit de buzele lui pătimașe, mai repede decât bărbații, ale căror gânduri erau ocupate de afaceri sau de război. Iar credința lor se revărsa asupra familiilor, făcând, deodată, pe nesimțite, de la o săptămână la alta să crească înzecit biserica ce se strângea să îl asculte. Multe dintre ele, cu sufletul lor simplu mai bine făcut spre a aștepta și a primi dragostea, îl ascultau, învățau și rămâneau ele diaconesele bisericilor pe care Pavel le înființa. Și nevoia lor de dragoste le aduna laolaltă, sclave și patriciene, femei din pătura de jos și neveste ale celor mai bogați oameni, ele, stâlpii caselor ai căror zei rămâneau de piatră și păleau în fața cuvântului înflăcărat prin care Pavel promitea altceva, acel altceva ce face fericită atât femeia trecută prin griji cât și pe cea trăită în huzur. Doamne din marile familii, auzind de la sclavele sau de la clientele lor, își puneau fața sub văl și veneau la aceste biserici libere, care nu le îngrădeau pe ele numai în anumite locuri și numai cu anumite drepturi, ci le așezau în fața Adevărului la fel de binemeritate ca și bărbații. Iar, în comunitățile mici, glasul femeilor acoperea totul răspândind învățătura lui.

Când l-am cunoscut în marea lui glorie, adunând toată mulțimea truditoare a Antiohiei și tot amestecul de nații ce se întâmpla în portul Seleuciei, chiar și atunci avea câteva locuri unde, pe lângă oamenii obișnuiți ai bisericii, veneau să-l

asculte, sub discreția vălurilor lor, neveste de dregători, fiice de bogătași, femei din preajma mai marilor oștirii care, deseori, aduceau după ele și bărbații sau, cel mai adesea, copiii. Iar unele dintre ele, fie văduve, fie nu, ajunseseră chiar diaconese ale marii biserici ce împânzea ambele cetăți, îngrijind de ajutorarea săracilor, de mesele care căpătaseră ritualul comunității de simțire, de cele adunate pentru a se trimite drept dania așteptată de Ierusalimul unde Iacov, dacă nu sporise cu altceva învățătura Celui de care își amintise că-i fusese frate, înrădăcinase, în schimb, acest sistem de milă al bisericii, prin a cerși și pretinde. Iar Pavel, închidea și el ochii lăsând acele femei bogate să strângă danii pentru Ierusalim, fiindcă știa că, prin asta, îi îmbuna pe cei de acolo și împiedica ruperea poporului de credincioși în mai multe tabere, așa cum încercau mereu polițiștii Sanhedrinului prin boicotarea și bârfirea lui.

Cât despre el, nu primea nimic rămânând credincios ideii că, ceea ce dai din suflet numai cu suflet se răsplătește. Și le răsplătea din plin pe acele doamne și matroane care veneau către credința noastră, ridicând pentru ele glasul întru idei cu mult mai înalte subtilități decât stricta referire la scripturi și la prooroci pe care o făcea descinzând de sabat în sinagogi. Cu mintea lui de epistat luminat, cunoscând toate religiile și toate căutările filosofilor lumii acesteia, el dezvăluia femeilor trăite în lumea căutărilor mai înalte, legătura dintre învățătura despre dragostea universală pe care Mântuitorul o coborâse de la adevărul divin la înțelegerea minții omenești. Predica lui se lărgea, căpăta nuanțe diverse și impresiona sensibilități diverse, fascinația cuvântului său devenind tot mai profundă, mai tulburătoare și mai plină de dragoste din partea acelor femei alese care își simțeau chemarea spre sufletul lui. Iar când, cantotdeauna, pândindu-l și încercând să semene discordie acolo unde cuvântul lui încânta, trimișii lui Iacov, ai lui Schammai, ai lui Nathaniel, prefăcuți, ca deobicei chiar în trimiși ai apostolilor și ai lui Petru, îl acuzau de erezie spunând că nu se auziseră asemenea lucruri ca venind de la Nazarinean, el îi

înfrunta cu toată plăcerea de luptător arțăgos și sigur pe ce vrea să facă, înălțându-și fruntea enormă și, laolaltă, nasul acela teribil accentuat. Și, explodând în toată puterea fascinatorie a privirilor, răspundea fără ezitare:

- Ce puteți ști voi de la cei care nu l-au văzut pe Iisus ? ! ... Ei doar vor să-i împartă biserica, dar mie mi s-a arătat El, Adevărul unic, și mi se arată mereu ! Lor le este teamă de evanghelia faptelor Lui și nu vor să fie scrisă, dar mie mi se luminează căile omenirii spre Adevărul pe care El l-a adus. De asta a fost nevoie ca eu să fiu al treisprezecelea ! Evanghelia trebuie să devină o religie mare având toate răspunsurile, pentru toți oamenii, în toate situațiile. Marea evanghelie o vom scrie de acum înainte, dând, în numele și revelația lui Hristos, răspunsuri la toate întrebările în așa fel încât omul să nu mai aibă nevoie să și le pună ! ...

Spre ura celor care nu știau a trece dincolo de vechile scripturi și-ncântarea tuturor minților deschise la adevărurile care chinuiau omenirea ! Prin asta, el se răsplătea în fața acelor ființe alese, cu ajutorul cărora învățătura lui își tăia cale la neamurile mari ale vremii. Și nu-și răsplătea vreun folos de-al său, el neprimind nimic, răsplătind doar daniile cu care, după cum s-a văzut, tot degeaba făcea hatârul celor de la Ierusalim.

Și, totuși, dintre aceste credincioase, iubitoare și cinstite față de el ucenice, a iubit-o cel mai mult pe Lidia, cea întâlnită la Filipi și a primit întotdeauna ajutorul ei. Pe când a coborât la Troa la malul mării, în gând, o chemare, un vis l-a îndemnat pe apostol spre Macedonia așa că, după ce a pornit din Troa, a mers cu corabia drept la Samotracia și, a doua zi, ne-am oprit la Neapolis. De acolo ne-am dus la Filipi care este cea dintâi cetate dintr-un ținut al Macedoniei și colonie romană. În ziua sabatului, am ieșit afară pe poarta cetății, lângă un râu unde credeam că se află un loc de rugăciune. Am șezut și am vorbit femeilor care erau adunate. Una din ele, numită Lidia, vânzătoare de purpură, născută în cetatea Tiatira, era o femeie temătoare de Dumnezeu și asculta. Domnul i-a deschis inima

ca să ia aminte la cele vorbite de Pavel. După ce a fost botezată ea și casa ei, ne-a rugat și ne-a zis "dacă mă socotiți credincioasă Domnului, intrați și rămâneți în casa mea". Și ne-a silit să intrăm. Pe această femeie Pavel a iubit-o mult și, în scrisorile pe care le trimitea, o numea nevasta lui și cea care a intrat împreună cu el la jug - adevărat tovarăș de jug. Și a revenit în Macedonia ca s-o vadă pe ea, cu toate că, după cum îi era obiceiul, nu a luat-o cu sine în drumurile care-l chemau. Ba, s-a lăsat și bătut cu nuiele acolo, împreună cu Sila și a stat în temniță până când dregătorii au aflat că era cetățean roman; iar din temniță, mândru de urmele vergilor sub care pătimise, tot la casa ei s-a întors.

Acestei femei pe care a iubit-o mult, eu am auzit, în seara în care am intrat în casa ei cum i-a spus tot adevărul învățăturii sale. Eu îi eram proaspăt ucenic, fiindcă deabia mă luase, la marea lui tristețe, când, datorită zâzaniei aduse de cei ce vorbeau în numele lui Petru și Iacov, Pavel s-a despărțit de cel mai apropiat al său, de Barnaba. Trecusem ca și el prin școli fiind libert al unei familii înstărite și învățasem medicina, pictura, știința legilor grecești și romane, ca și pe filosofi, așa că nu veneam la învățătura lui doar în numele unei scripturi deprinse dogmatic sau al temerii de Dumnezeu ci, ca și el, în căutarea adevărului care să-i liniștească și să-i unească pe oameni. Asta l-a făcut ca, tot drumul, prin Siria și Silicia să-mi vorbească și mie făcând toate legăturile între nevoia de dragoste adusă de Domnul Nostru Iisus lumii ca un adevăr suprem și toate celelalte învățăminte cu care El o îmbogățea vorbindu-i și arătându-i-se în revelații. Iar, odată când i-am dat multă dreptate sau chiar am adăugat ceva ce lui i-a convenit ca argument, s-a oprit în mijlocul drumului pe care îl călca cu sandalele sale tocite și i-a spus lui Sila: ”Vezi, vezi, ei mă înțeleg și-și dau seama de nevoia de a face o religie întreagă; dar cei din Ierusalim, pentru ce se lasă amenințați de Sanhedrin spunând că nu trebuie scrisa Evanghelia ? !“... Și nu mai continuă, ci făcu gestul său mânios într-o smucitură a mâinilor

strânse pumn, gest care devenise parcă mai accentuat de când intrigile celor care dărâmau ce construia el, îl despărțiseră și de Barnaba.

Ei bine, atunci, la primirea caldă și găzduirea acelei femei care îl emoționa mult, încă oblojindu-și rana despărțirii de Barnaba, el a continuat gândul întrerupt pe drumul spre Troa spunând așa, deodată:

- Să știți, pe mine nu mă dor sufletește numai gândul despărțirii de niște oameni care mi-au fost dragi și apropiați, ci mă doare ideeia de despărțire. Fiindcă ea trebuie să dispară dintre noi. Fiindcă nu putem ajunge în imperiul dumnezeiesc al dragostei și înțelegerii dacă există despărțire !

Și ne privi pe noi ca și cum ne-ar fi cercetat convingerea, iar pe Lidia ca și cum ea îi știa dintotdeauna gândurile și nu mai trebuia să-i explice nimic. Apoi, chinuit în continuare de ideea răsturnărilor pe care începuse să le trăiască după ce vreme de ani și ani avusese numai izbânzi în întemeierea de biserici, spuse răzbunător:

-Aici, cu toate că sunt deabia în prima zi de sabat și am propovăduit lângă un râu, presimt că nu vor putea veni să distrugă ce-nfăptuiesc eu cu această femeie. Aici am propovăduit pe malul unui râu ca și Ioan. Iar Ioan a avut mai mulți prozeliți la vremea lui decât Nazarineanul. Mult mai mulți și mult mai temeinici - adăugă el cu un anume gând - mult mai temeinici fiindcă printre ei, nu intraseră provocatorii lui Nathaniel ! Pentru ca, deodată, să tune: Dar nici noi n-am pierit, așa că vom face Hristosului prozeliți la fel de temeinici. Îi vom face ! ... Vom face biserici precum aceasta, în care stricătorii să nu aibă cum ajunge ! Și o îmbrățișă cu dragoste pe văduva vânzătoare de purpură spunându-i: Tu, sora mea, tu care ești din neamuri care nu pot fi speriate cu dogma, tu nu te vei lăsa nici cumpărată, nici amenințată, ca alții ! ...

Și o strânse la pieptul său ca și cum ar fi fost împreună de când lumea.

Apoi, cu aceea ardoare care-l făcea să fascineze tocmai

pentru că îl simțeai pe el fascinat de gândurile care i se aprindeau, într-o inspirație liniștită și suavă povesti încet, duios, un lucru pe care nu l-am mai auzit spunându-l a doua oară:

- Da, de asta i-am stat lui Chifa împotrivă în față, căci era nehotărât. În adevăr, înainte de venirea unora de la Iacov, el era frate înțelept cu toți, îi binecuvânta pe toți care veneau la credință și mânca împreună cu neamurile, unde mâncam noi toți; dar când au venit acei fățarnici provocatori care nu voiau să se scrie Evanghelia ca o nouă Scriptură, el s-a ferit și-a stat deoparte de teama șefilor celor tăiați împrejur. Împreună cu el, au început să se rupă și ceilalți, așa că până și Barnaba a fost prins în lațul fățărniciei lor ! ...

Era iarăși trist. Îl clocotea indignarea proaspetei, ultimei despărțiri care încheia cu durere lanțul distrugerilor pe care oamenii lui Iacov le făceau pe urmele clădite de el. Și strigă:

- E un blestem ! Trebuie să învingem în unire. Altfel, Dragostea Adevărată, credința nu se va întări pentru că va intra pe mâinile dregătorilor mărunți ! A dregătorilor mărunți care, luptându-se între ei vor strica totul și vor minți totul. Se va face altceva din Evanghelia Domnului Nostru Iisus; se va face o simplă dogmă care să servească unora sau altora, dar nemuritori prin El și în numele Lui, nu vom mai ajunge în veac ! ... E un blestem peste care trebuie să ne ridicăm ! - mai proclamă el privind cu speranță la noi toți și jurându-se: Credința noastră-i mare, și trebuie să rămână mare prin Hristos ! Alt rost nu avem !

Mă aflam de prea puțină vreme împreună cu el ca să-l pot înțelege. Mai târziu, însă, mult mai târziu, când i-am cunoscut toate marile gânduri, am readus vorba amintind întâmplările din Filipi și cele spuse acolo.

Mă cunoștea și el bine, îmi purta toată dragostea și toată încrederea, așa că mi-a spus cu neputința lui de a nu fi sincer:

- L-au adus în frunte pe Iacov, pentru că a fost cumpărat de oamenii puterii din Sanhedrin. Poate nu cu averi, dar cu promisiuni sau cu amenințări. Petru s-a supus și mi-a spus că

el face orice ca să fie lăsat să-l propovăduiască pe Iisus. El e cinstit, dar, în spatele lui, aceia vin să distrugă tot ce clădesc eu ! Și, îndurerat, cum știa să fie coborându-și fruntea pleșuvă între umerii mari, mari ca niște aripi lăsate cu tristețe să se târască, adăugă conjurându-mă: Dar poate că nu se va ști asta; în orice caz, de la tine să nu se știe ! Vom lăsa moștenire o nouă Scriptură, una pentru toată suflarea ! Mintea mea lucrează. Lucrează și voi găsi ceva prin care să întăresc dragostea și nu dezbinările. Pentru că, dacă nu dăm oamenilor dragostea, nu le dăm nimic; nimic în plus față de alții ! ...

Acestea au fost ce am găsit și eu cu cale să-ți mai adaug, prea alesule Teofile, după ce am făcut cercetări cu de-amănuntul asupra sufletului meu. Cele ce am mai simțit nevoia să-ți adaug ca să cunoști astfel tot ce-i de trebuință până la acele vorbe pe care le-am auzit la poalele Ianicului, în Valea Vaticană, după ce, pe urmele apostolului meu, am trecut puntea de la poarta Iana intrând în locul de masacru din grădinile împăratului.

Acolo erau înșirate cadavre schingiuite și cruci și stâlpi și ruguri; iar, într-o margine, ca dovadă că-l bănuiseră a fi om mai de seamă, răstignit cu capul în jos, murea Petru.

Străjile erau dese dar nu împiedicau mulțimea să se plimbe și să vadă, că doar pentru asta fusese făcut spectacolul; iar din fața mersului impetuos al lui Pavel, se dădeau înapoi ca dovadă că aveau un consemn de la cei ce-l precedaseră.

Da, pașii lui, ținuta lui în înaintare, impresionau exprimând întotdeauna, prin sensul mișcării, conștiința unei misiuni. Aceasta era, poate, ceea ce-i dăduse tărie într-o viață în care, pe urmele sale veneau alții ce distrugeau ce construise. Pentru că, știindu-se luptător și în luptă, el nu dispera ci înainta cu acel pas sigur al misiunii cu care era uns, găsind noi locuri unde să înalțe ceea ce, în cele vechi, anticriștii dezbinau prin intrigile puse la cale de falanga secretă. Înălțase în Antiohia o unică biserică a dragostei și Schammai venise să o împartă; construise puterea cuvântului după ce învățații Atenei l-au

respins, iar Nathaniel l-a câștigat pe Apollo ca să facă spărtura; se dăruise Efesului și, acolo au fost trimiși în același scop chiar dintre ebioniți; în Damasc, la Iconium și Derbe, la Galateni și Coloseni și chiar până în Thesalonic au fost folosite scrisorile ciuntite ale lui Petru care, înlănțuind cu perfidie cuvântul bun al aceluia, făceau din el un Balaam fiul lui Beor; iar în Cipru unde Pavel și Barnaba îl convertiseră pe comandantul roman Sergius Paulus, chiar fratele Barnaba, ajunsese a propovădui ruptura. Din pricina aceasta, epistolele lui Pavel, trimise din depărtările unde era întemnițat sau reținut, erau și drăgăstoase și sfătuitoare și amenințătoare și duioase și amintind cele propovăduite până atunci și lămurind lucrurile noi pe care mintea lui scormonitoare le descoperea necontenit și patetice și mustrătoare și încurajatoare și pline de toate efluviile sale de simțire. Pentru că erau, ca și pașii lui, apăsate de rostul și misiunea pe care el și le știa. Iar, când, la Roma fiind, a văzut că este și acolo semănată dezbinarea și că, însuși Petru este mințit ca să fie făcuți să se înfrunte, a renunțat cu înțelepciune la plăcerea unei confruntări în care arțagul său intelectual tare s-ar mai fi simțit bine și, chemat de protectoarele sale femei ale dregătorilor, a luat drumul Hispaniei căutând să facă biserici în locuri cât mai depărtate, unde greu puteau ajunge agenții dezbinării. Prin această înțelepciune, nici el nici Petru nu au intrat în păcat.

Iar acum, pesemne tot ocrotit de asemenea femei din neamuri mari, femei în fața cărora urâțenia lui inteligentă și pasionată apărea în toată frumusețea, Pavel revenea la Roma străbătând-o cu pas stăpân și sigur, în misiunea de a elibera sufletul lui Petru chinuit de îndoielile lepădărilor sale.

Pentru că, ascuns acolo, în apropierea crucii la care l-am văzut că se oprise, chiar dacă n-am putut înțelege ce horcăia crucificatul în chinurile trupului său întors, am înregistrat clar dezlegarea pe care, la căințele lui, i-o dădea celălalt.

- Nu, Petre, auzeam eu vibrația gravă a glasului lui Pavel, nu ești vinovat față de mine cu nimic, fii sigur ! Am avut grijă

să reîncheg totul, fără urmele vreunei despărțiri și să se uite de Iacov. Ucenicii mei bat toate bisericile în care a ajuns epistola ta stricată de Schammai și spun fraților cuvintele dulci prin care tu ai recunoscut frăția noastră ! ... Cuvintele de legământ pe care mi le-ai spus ultima oară la Ierusalim și care sființesc toată biserica într-o singură credință ! Sunt cuvintele tale cu care urmasii nostri vor scrie Evanghelia !

Da, asta îi spunea, drept dezlegare de toate păcatele lepădărilor lui, convingându-l că de vreme ce însuși Hristosul îi recunoscuse această slăbiciune a lepădării, însemna că el fusese iertat de mult și luat așa cum era; luat printre cei care aveau să moștenească lumea. Chiar dacă nu auzeam toate cuvintele, le deduceam, pentru că și eu fusesem printre acei ucenici pe care Pavel, cu mintea lui ageră și împătimită de nevoia dragostei universale, ne trimisese în bisericile întemeiate de el ca să luăm epistolele apostolice care începeau să fie păstrate drept scripturi ale noii învățături și să aflăm în ele cuvintele de frăție și dragoste neîntreruptă și de înțelegere deplină între învățătura lui Petru și învățătura lui Pavel. Îmi amintesc cum chiar eu am aflat și arătat cuvintele amintite la Ierusalim de Petru, pe exemplarele celei de a doua epistole sobornicești a sa ajunsă la Filipi, la Thesalonic și la Bereea. Adică tocmai cele două stări de la urmă pe care Schammai, ne voind să se citească, le șterse: „ Să credeți că îndelungata răbdare a Domnului este mântuire, cum v-a scris și preaiubitul nostru frate Pavel, după înțelepciunea dată lui, ca și în toate epistolele lui când vorbește despre lucrurile acestea. În ele sunt unele lucruri grele de înțeles, pe care cei neștiutori și nestatornici le răstălmăcesc, ca și pe celelalte scripturi, spre pierzania lor"... Tot asemenea gânduri îi spunea și lui Petru, acolo, îngenunchiat spre a ajunge cu buzele lângă urechea capului său îndreptat spre pământ:

- Nu Petre, să nu te temi, fiindcă tu n-ai greșit cu nimic; tu, în fața tuturor, vei fi cel care m-ai iubit și, ai lucrat cu mine, fiindcă amândoi am înțeles că împărăția Lui e una și dacă se

desparte și se fărâmițează intrând pe mâna unor dregători mai mici, atunci nu mai e aceeași, nu mai cuprinde adevărul dragostei universale... Da, du-te acum liniștit la El, pentru că eu am să-ți ridic ție amvon aici, tot așa cum tu, cu mărturia învierii pe care ai propăvăduit-o, i-ai ridicat Lui.

Și, ridicându-se din țărâna cu sânge și sudoare, repetă ca un jurământ pe care nu se sfia să nu fie adresat aceluia, ci sieși:

- Am să-ți ridic aici amvon. Un amvon în care va răsuna întotdeauna glasul tău, iar învățătura care se va răspândi în toată lumea va fi a noastră ! A noastră, înțelegi ? ! Așa cum astăzi, știe creștinătatea că am fost uniți... Uniți în credința Lui și nu dezbinați în plăcerea anticristului ! Vom fi Petru și Pavel. Ii-o jur !...

L-am ajuns pe punte, după ce-am trecut de poarta Iana, lăsând în urmă Valea Vaticană, care părea ea însăși a ridica gemete creștine către cer.

Nu se mai grăbea, sau nu se mai ferea de mine, sau mergea ca un om împăcat de încheierea unui capitol al ființei sale . M-a lăsat chiar să-i prind privirile când l-am ntrebat:

- Învățătorule, acum ce ai de gând să faci ?

- Acum ? - întrebă el puțin derutat sau încă neatent, fiind distras de la propriile-i gânduri. Pentru ca, deodată să-i simt acea caracteristică a plăcerii de a răspunde cât mai sincer și cât mai deschis cu putință: Acum am să-mi iau ucenicii și am să plec departe, la granițele occidentului, peste continent și peste încă o mare, în Britania. Mă duce pe căi sigure Cartimandua, regina brigaților care e bine văzută de Nero și îmi asigură paza. În felul acesta scap și eu de ce se întâmplă aici - arătă el în jur - găsesc și un pământ depărtat unde să pot propăvădui fără să vină alții să întineze dragostea pe care o voi răspândi. Este acolo neamul celt al reginei Boudicca, soția lui Prasutagus al icenilor, dar sunt și alte neamuri.

Și încheie cu un alt gestcunoscut al lui, acela prin care,

parcă ar fi vrut să se scuture de cineva.

- Ia-mă cu tine, învățătorule, i-am spus - nu sunt eu ucenicul tău cel mai bun ? !

Dar, după toată sinceritatea cu care mă dăruise mai înainte spunându-mi întregul său plan, el își luă dreptul să revină la ceea ce avea bine stabilit:

- Nu ești ucenicul meu; cred că ești al altuia și mă confunzi.

- Ești Pavel, epistates - am strigat: Cum să te confund ? !

Cu obrazul său proaspăt bărbierit și cu hainele de soldat bătrân ajuns la missio - eliberarea din armată, ceea ce, într-adevăr, mi-l făcea foarte straniu îndemnându-mă uneori, împotriva tuturor câtor auzisem, să-l cred când îmi spunea că nu e el, învățătorul meu avea o și mai stranie urâțenie în conturul nasului său atât de accentuat. Lipsa bărbii scotea în evidență o altă expresie; poate chiar o încrâncenare mai altfel decât cum i-o cunoscusem.

- Pavel e acolo ! -arătă el poruncitor în direcția văii de unde venisem. Pavel este și va rămâne mereu alături de Petru cu care s-a înțeles toată viața întru propăvăduirea dragostei Hristosului. Pavel este acolo, crucificat alături și mort alături, pentru că vor rămâne mereu legați unul de altul - Petru și Pavel - așa cum ne leagă pe toți adevărul în care credem.

- Și tu cine ești ? - am început să intru și eu în jocul care vedeam că-i place: Tu nu ești, epistates, propăvăduitorul care...

- Da - răspunse el drept: sunt propăvăduitorul care, înainte de a crede, am fost cel mai mare asupritor al creștinilor !

- Exact - îi simții eu sincerittea încurajându-mă în a-l identifica: Și, pe drumul spre Damasc...

Mă opri cu dragoste și calm:

- Nu; greșești. Pe drumul spre Damasc a fost Pavel, care a rămas alături de Petru tot timpul. Eu, ăsta care mă vezi, am altă istorie; eu am fost un polițist din garda pretoriană a lui Nero, care azi l-am schingiuit aici, așa cum vezi, pe Petru. Și, mâine, când am ajuns în drumul spre Londinium, ocrotit de regina Cartimandua, la un moment dat am văzut o lumină

care m-a orbit și am auzit un glas din cer care mă întreba de ce-l prigonesc. Ăsta sunt. Și poimâine am ajuns la Londinium și acolo mi-au căzut solzii de pe ochi și mi-am recăpătat vederea odată cu credința în adevărul dragostei universale. Și atunci, cândva, răspoimâine, m-am întors aducând această poveste de pe drumurile spre Londinium, în locul de unde am plecat, adică aici la Roma. Și, apoi, am propăvăduit dragostea în numele victimei mele Petru, iar cu mărturia mea despre cinstea lui, i-am ridicat amvonul cât mai sus și cât mai alături de Tronul Tronurilor. Tot așa cum el, cu mărturia lui despre înviere și alte minuni, i-a ridicat tronul lui Hristos ! ... E clar ? - mă întrebă el și, mângâindu-mă consolator, îmi promise: Ei, atunci când, îngreunat de credință mă voi întoarce aici, dacă te voi mai găsi, poate că te voi lua ca să predici cu mine si să scrii ceea ce va rămâne în Scriptură ca Evanghelie pe care noi o rostim deocamdată.

- Mă vei lua epistates - am spus eu trist simțind despărțirea - Și, până atunci ce să fac, învățătorule ?

- Până atunci ? ... Mă cercetă atent făcându-mă să simt că nu-i eram de loc indiferent și că, în calculele lui, chiar dacă erau atât de ascunse și de categorice, eu intram. Mă cercetă cu priviri încântate și deodată îmi spuse ca și cum, cu veselie, mi-ar fi atras atenția că greu mai pricep: Până atunci îți faci rostul și începi să scrii Evanghelia propăvăduind peste tot minunile Lui !... Si învățătura Lui ca noua Scriptură a întrupării Cuvântului, asa cum au vestit proorocii !

- O s-o scriu, epistates - i-am promis - că eu te-am auzit vorbind despre ea cu Petru încă de la ecclesia Antiochiei !

- Nu pe mine m-ai auzit ! - redeveni el hotărât în aceasta - Dar poti să scrii că El i-a avut printre apostoli pe primul și al treisprezecelea, Petru și Pavel, cum i-ai văzut si-n Antiochia si aici, în Valea Vaticană, unindu-i pe veci dragostea și încrederea în adevărul lui Hristos, vestind credincioșilor că, dacă dragoste nu este, nimic nu este și că împărăția cea mare nu va veni câtă vreme oamenii vor încerca dregătorii mărunte...

- Deci, nu va veni ? - rămăsei eu derutat.

- Va veni, mă contrazise el cu convingere de necontrazis; va veni odată cu dragostea universală.

- Și tu, tu când vei veni înapoi ?

- Voi veni - răspunse promițător - voi veni după ce-mi vor cădea solzii de pe ochi în urma glasului...

- Știu, am spus: așa cum și el...

Și ne-am despărțit lasând vorbele fără încheiere. O gardă de briganți clientelari oprise așteptând lângă pinii carbonizați din fața noastră. Si, dintr-o lectică, am văzut fluturând un văl spre care el se ducea. Tot o femeie: Recunoscătoarele și credincioasele lui femei !...

Nu știu dacă s-a mai întors. Am auzit numai că, acolo, la Londinium, alții i-au ridicat lui amvon, așa cum el i-a ridicat aici la Roma lui Petru, întemeind slujirea începută la Ierusalim, a învățăturii Celui despre Care amândoi au mărturisit.

- SFÂRȘIT -

Corneliu Leu
ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

VECINUL CEL BUN

un roman de

Corneliu Leu

REALITATEA - 2008

Corneliu Leu

VECINUL CEL BUN

- roman -

REALITATEA
2008

LEGENDA PROLOGULUI ÎNTÂMPLĂRILOR NOASTRE

Istoria nescrisă, păstrată și transmisă ca amintire la această sobră curte regală – curte organizată mai degrabă ca un detașament de căpetenie al luptătorilor din micile regate cu aceeași religie și aceeași limbă, sau ca o administrație armată aspră și smerită în regulile ei, decât ca un fastuos protocol imperial cu cancelarii înrăite, mari puteri împărțite sub cea a absolutului și ceremonii zeificatoare pentru tiranul în mâna cu inel a căruia stătea puterea – istoria transmisă de oștenii care erau țărani în timpul lor liber și memorată ca o taină de inițiere de către preoții altarelor sacre cărora regele le lăsa altă stăpânire, pe alte locuri decât cele ale curților sale, istoria păstrată aici ca un imaterial tezaur național spune că, atunci când s-a întors de la Roma, după doi-trei ani de petrecere în care-și tot prelungise solia pentru care tatăl său-regele îl trimisese la vecinul lor-marele frate latin, tînărul principe avea schimbată nu numai expresia feții, ci chiar și comportarea de fiecare zi, oricât ar fi încercat el să și-o ascundă în spatele ritualurilor sobre ale curții și armatei regale pe care le deprinsese în inițierile din adolescență.

Dar vremea petrecută în marea țară a veninului celui bun care aducea pe lume cele mai rele obiceiuri, îi completase cu alte deprinderi această inițiere: Când părea straniu, când părea a tânji după ceva, când era prea drăgăstos, când prea credincios zeului lor căutând paraclisul în care să i se închine și să-i ceară iertare, când

prea impulsiv și-l apucau furiile. Atunci, spre a nu-i fi văzute la curte asemenea comportări labile, pornea să pedepsească triburile mici dinspre nord și răsărit aflând prin limbile lui că dușmanul cel mare dintr-acolo, cel pe puterea căruia se bizuiau în hoțiile lor și triburile mici, era angajat în alte lupte și nu le putea veni în ajutor neprietenilor.

În orice caz, în cele mai multe dintre situații nu dovedea o comportare de rege chibzuit, cum se obișnuiseră a avea luptătorii și tot poporul lor. Își petrecea în lupte și răzbunări sângeroase toată vara; iar toamna, când dădea arama frunzelor iar soarele se apleca mai spre câmpie, pornea pe direcția acestei aplecări a astrului și, după cum spuneau însoțitorii lui, străbătea toate bărăganele, ajungea la vadurile știute traversând apele aurii ale fluviului și ajungea tocmai în provincia pe care hărțile romanilor, ca dovadă că se pregăteau să o ocupe, îi dăduseră denumire pe limba lor: *Scitia Minor*.

Acolo, cu toate că regatul tatălui său avea mai mulți regi clientelari, rude, prieteni și acoliți ai familiei domnitoare, el nu se oprea la aceștia, ci traversa ținutul cu dealuri de cretă, de granit și de aramă, ca trei elemente care se înfruntau în perenitatea lor ridicând pe platoul nivelat de ploi și vânturi colți hiperboreeni și stane de piatră, piscuri de cremene abia văzute, îngropate de munții mai noi care se răsculaseră în calcar ridicându-se deasupra străvechilor creste granitice și chei tăiate adânc de fierăstrăul apelor. Toate acestea fiind sacre urme menhirice asupra cărora lucrase și natura, dar și mâna acelor strămoși despre care aceeași istorie spunea că erau de două-trei ori mai mari decât oamenii ce se cunoșteau acum pe lume, renăscându-se din ceilalți uriași pe care-i ucisese ghiața sau îi înghițise potopul topirii ei, aici, pe malurile cu multă hrană ale mării care, așa cum se retrăgea oceanul lumii, se retrăgea și ea ca parte a aceluia, lăsându-le viețuitorilor aerului maluri însorite, pline de viață.

Către malul mării, într-acolo unde se retrăsese oceanul lăsând pământurile între granița adâncă săpată de fluviul prin care apele ce mai rămăseseră printre puste și bărăgane se vărsau în el, se îndrepta și principele devenind tot mai nerăbdător, tot mai neatent și mai lipsit de înțelegere pentru cei din jur, ca și tot mai de neînțeles pentru ei, pe măsură ce simțea în nările-i de armăsar tânăr briza adusă de aceleași vânturi care stârneau spuma valurilor. Stârneau și-n el o neostoială și-un impuls de-a-și grăbi năbădăios mica oștire însoțitoare. Poruncea călăreților să biciuie caii și galopau stârnind nori de praf sau stoluri de păsări ascunse-n ierburile stepei coborâtoare, până ce ajungea la piatra albă, cioplită cu fețe drepte, din care se ridicau zidurile cetății de la țărmul unde începeau verzui undele strălucitoare ale oceanului lumii, așa cum se-ntindea el, împingând mări și golfuri printre toate pământurile continentelor.

Cetatea îl întâmpina cu atracție și mister așa că, oprit în fața înaltelor ei turnuri îmbrăcate-n lespezi cu urme de cochilii marine, principele își lăsa suita la oarecare depărtare, ca să facă tabără pe câmpul cu marile gorgane ale religiei și strategiilor înaintașilor săi, iar el, singur, scoțându-și insemnele și lăsându-le scutierului, bătea în poarta de bârne, striga străjilor de deasupra acesteia o parolă prin care i se deschidea și intra înăuntru ca-ntr-un ritual secret pe care cei din *extra muros* nu trebuiau nici să-l știe, nici să-l vadă. Supuși poruncii de a nu se apropia dincolo de gorgane, ei așteptau liniștiți hrănindu-se cu azime și mămăligi făcute din meiul rămas pe câmpuri, cu strugurii stafidiți din viile culese, cu vânatul îngrășat de toamnă ce le cădea în capcane, cu câte-o pasăre săgetată din stolurile ce desenau frumos cerul în zborul lor precis dirijat spre țările mai calde. Din când în când, adus de vânturile de pe mare, zvonul unor muzici și unor veselii din *intra murosul* cetății ajungea până la ei, dar preoții-ofițeri care comandau îi îndemnau la cântecele lor de luptători, așezând steagurile cu guri de lup împotriva acelor

vânturi ca să le facă să șuiere acoperind zvonul câtecelor potrivnice, de deșănțată petrecere.

Peste mai multe zile, cam atunci când se-mplinea săptămâna, scrâșnind în groasele lor ferecături porțile se desprindeau una de alta deschizându-se, iar principele apărea în bolta lor cu doi străjeri dinainte-i netezindu-i calea și dându-i onor lângă uriașele turnuri de piatră ce pășeau odată cu el, parcă, înafara zidurilor, în vreme ce alaiul, mai marele alai care-l însoțise de la amfiteatrul de pe malul mării și până acolo, se simțea doar prin chuiturile și muzicile din intra muros.

Ca un adevărat zeu strălucind de plăceri satisfăcute, încă purtând coroana dionisiacă ce înlocuia laurii prin vița de vie, cu fața luminată și plăcută oboseală în mișcări, cu blândețe și chiar dorință de glumă în glas, cu înțelegere și răbdare acum, pentru cei care-i spuneau ceva, ca și cu un fel de leneș-dulce pierdere de sine parcă plutind deasupra lucrurilor, el venea la mica sa cohortă, primea cu neatenție și înțeleaptă răbdare ovațiile ei, își săruta calul care-i ieșea singur în întâmpinare cu harnașamentele-i aurite, îl încăleca și, făcând semn, porneau. Făcea semn larg și de pornire către unii și de adio către alții, cu dreapta-i plină de brățări, așa cum învățase la Roma să poarte iar, prima dată văzându-l, îi supărase pe bătrânii tarabostes din consiliul regal. Dar apoi, oameni de arme fiind, pricepuseră că, la hainele de luptă, o brățară bine înfășurată pe braț poate evita multe lovituri ale tăișurilor de săbii și, datorită lui, făcuseră din ea uniformă, turnându-se pentru neamul regesc grele spirale de aur, iar pentru ceilalți, din bronz și fier.

În fruntea alor săi, începea drumul de întoarcere prin peisajul acela cu gorgane și stejari pitici și pante mari de mei cosit târziu, al cărui pai semăna cu argintul, ajungea la stâncile menhirice a căror cioplitură făcută de mâna omului celui mare căpătase ștergerile lucioase ale vânturilor și ploilor și la piatra muntelui cu perete din calcar și rugină tăiat de fluviu până-n adâncurile unde apa lui își

făcuse albie, trecea înapoi prin vadul cu unde aurii lăsând în dreapta insula mare pe care-o-nconjurau acelea urmându-și cursul, traversa bărăganele cu dropii mustăcioase, grele la zbor dar mai iuți la alergătură decât caii, trecea și de satele cu livezi și stupi unde-și avea câteva cetăți din lemn gros întărite cu palisade, ocolea drumul spre curțile domnești care dominau dealurile și urca tocmai sus, spre templele de piatră ale munților, până pe sacerdotalele înălțimi vecine cu cerul, care aparțineau marelui preot.

Acolo devenea smerit descălecând la oarecare distanță de pietrele sacre, se descălța și se lepăda de orice insemn rămânând în cămașa de cânepă groasă precum a fiecărui plugar sau oștean, sau oștean-plugar pentru care daca cea ascuțită era și secere și armă de luptă și, cu piept dezvelit, în picioarele goale pe zăpada muntelui, înainta spre soborul preoților ce-i ieșeau în cale, urca împreună cu ei treptele marelui calendar cu stâlpii ca niște soldați înșiruiți pe cercul ce se-mpărțea astfel în sutele de zile ale anului, în vreme ce duhul intonat al cuvintelor sacerdotale urca la cer ca un abur de invocare pe tot timpul serviciului divin astfel îndeplinit. Apoi abia, după această rituală invocare, cetele de slujitori formând soborul se dădeau într-o parte și-ntr-alta, făcând loc principelui lor purificat prin slujbă să urce spre altar și să se așeze lângă marele preot care-i punea pe umeri mantia sa din blăni de lup și alte jivine mai rare.

Atunci, toată lumea – cohortă de soldați, sobor de preoți și adunare de oameni veniți cu daruri la locurile sfinte, aclama dualitatea frățească a unei singure mantii ce-l învăluia pe voievod și pe sacerdot, ca un semn simbolic al acestei etnii mari și mult diferite față de toate etniile din jur, ca dovadă respectul de care se bucura chiar din partea Romei. Viitorul rege asculta sfaturile celui ce-l înfășura în mantia sa, marele preot primea de la el veștile noi din lume spre a le chibzui în legătură cu credința lor sau a formula întrebările prin care avea de cerut sfatul zeului și părintelui

lor Zalmoxis cel atoateînțelept care-i ajuta în toate cele ale trupului și ale sufletului. Și, împreună, trimiteau la zeu un mesager care avea să-i comunice întrebările. Mesagerul era ales greu, pentru că mulți tineri se înghesuiau cerând această favoare, marele preot le atrăgea atenția că Zeul nu primește decât un om foarte curat la suflet, care s-a pocăit de toate păcatele, iar unii începeau a se-ndoi hotărând a mai rămâne să se izbăvească de cele rele, viața pentru ei fiind oricum veșnică și aici ca și acolo. Apoi, dintre cei și mai curați era tras la sorți unul care devenea fericit și mândru aflând toată taina întrebărilor pe care marele preot le trimitea Zeului, voinicii îl ridicau cât mai sus spre a-l arunca la cer, iar sulițașii se-nșiruiau jos ținând fiecare câte trei sulițe în multele ascuțișuri ale cărora să se sfârtece trupul pământesc ce nu era, după învățătura lor, altceva decât închisoarea sufletului. Eliberat astfel, sufletul trebuia să rămână acolo, la scaunul zeului pentru că, dacă cel aruncat mai dădea semne de viață pământească după ce trupul îi cădea în sulițe, era blestemat spunându-i-se că avea păcate de care nu se pocăise, iar Zeul nu-l primise ca mesager.

După acest ceremonial, preoții rămâneau să aștepte și să interpreteze răspunsurile, iar principele se întorcea la curțile sale unde, supus bătrânului său tată, celebra cu el toate sărbătorile de iarnă ale neamului lor, sărbători cu alaiuri de săteni, de militari, de săpători din ocnele de aur și de sare dar, mai ales cu alaiuri de copiii care-și făceau astfel intrarea în viața obștilor. Copiii purtând pe ger straie din țesătura flocoasă în dungi de lână albă cu lână seină și opincuțe cu inele de fier colțat ca să se-nfigă-n gheața drumurilor bătute-n cântec spre a primi daruri de turtă făcută dulce cu mierea albinelor. Din ceara acestora, pe care lipeau urechile și colții animalelor vânate, staroștii cetelor își făceau măști cu care alungau spiritele rele, iar din miedul lor amestecat cu vin oamenii se-nveseleau cu toții; dar nu prea mult, nu ca-n dezmățatele petreceri de jos, din cetatea de la malul mării.

Principele era sobru și lua în serios toate acestea, stătea ca un monument sfios pe locul din stânga tatălui său și primea nimbul pe care sărbătorile iernii îl așeza asupra capetelor lor și a obiceiurilor lor. Dar, după ce treceau toate acestea, pentru a se obliga la pocăință în continuare, își lua armatele și bătea granițele țării lui rotunde. Cu acribie, răzbunându-și tatăl și neamul pe nord-răsăritenii care, în sălbăticia lor amenințau mereu iar, la timp fix, din vreme-n vreme, jefuiau cetățile de margine, ocupau satele bogate și tânjeau mereu să intre-n trupul țării furând hrana pentru care ei nu se pricepeau a munci câmpurile sau a îngriji staulele. Bătea toate granițele lovind și-n vecinii aliați ai romanilor, sau în castrele legiunilor prin care marele imperiu înainta și el la fel de apucător, dar ascunzându-și prin politici șirete intențiile de a ocupa. Atunci supărarea ajungea la Roma, iar pedeapsa tot de acolo amenința să vină cu mult mai multă asprime.

Ascultător la sfaturile preoților săi, așa cum erau tradițiile regatului acestuia, bătrânul rege își mustra în zadar fiul, uneori chiar părându-i rău pentru faptul că, după întoarcerea de la Roma, îl urcase pe tron alături de el, ceea ce nu mai însemna supunere decât așa, doar dintr-un respect filial pe care l-ar fi simțit. Dar viața misterioasă a fiului său ce se-ntorsese parcă altul din cetatea trufașă, către care se spunea că luminează toți sorii lumii, îl tulbura foarte în simțirile lui de părinte ce-i distingea mai bine molipsirile recente iar, pe deasupra, îi aducea necazuri în cârmuirea regatului. Fapt pentru care, prima dată doar între ei doi, l-a pus să-l asculte și i-a spus:

- Știi prea bine că am fost și eu în tinerețea mea la Roma, dar nu m-am molipsit de lucrurile de acolo. Adică m-am molipsit de cele bune, nu de cele rele. Da, am fost și mai departe de Roma, la Aquileea, acolo unde au marile cuptoare în care topesc fierul și toarnă din el săbii oțelite, mai tari decât făceam noi pe atunci. Am fost ca să cumpăr, dar m-am molipsit de felul în care lucrau ei fierul, am adus

și alții ca să-l deprindă, iar acum facem noi, aici, tăișuri la fel de bune... Ce noroc, însă, că pe tine te-am trimis singur la învățătură, nu cu alții; fiindcă tu ai învățat stricăciunile lor. Dacă le-ar fi învățat mai mulți, am fi fost un popor pierdut !...

- Mărite, nu mă judeca prea aspru; eu îți apăr granițele. Eu mă lupt cu ei.

- Nu te lupți cu ei cum s-ar lupta un dac; te lupți cum se luptă ei între ei la Roma ca să se omoare să-și ia puterea. Ei se luptă din stricăciune și ambiții deșarte !... Tronul meu...

- Tronul tău îți aparține iar eu n-am să ți-l clatin - si-a permis principele să-l întrerupă, iar tatăl său a devenit mai vehement:

- Ți-l clatini pe al tău – tună el cu nemulțumire – pentru că ți-am dat armată care să fie a ta și ți-am ridicat scaun alături de al meu; iar scaunul tău clătinându-se lovește și-ntr-al meu, lovind în întregul neam de oameni drepți; adică, reajunși a fi drepți, fiindcă ne-a mai pedepsit odată zeul și a trebuit să tăiem viile ca să reajungem limpezi la minte !... – Și, spre a-și face datoria învățându-l chiar și la vârsta aceea, îi aminti: Cunoști rugăciunea prin care noi îl întrebăm pe zeul nostru de ce ne-a făcut mai mici decât strămoșii Hiperboreeni și recunoaștem în fața Lui că am primit o pedeapsă pentru păcatele noastre pe care nu mai vrem să le repetăm ?

- Cunosc.

- Romanii nu au o asemenea rugăciune și nu fac o asemenea penitență; ei sunt trufași așa cum au rămas: mici și neputincioși față de strămoșii uriași care au ajuns și la ei și la greciii care-i numesc Pelasgi. Știi ce-nseamnă dacă nu au o asemenea rugăciune ?

- Înseamnă că nu se pocăiesc, așa cum mă pocăiesc eu.

- Înseamnă că sunt inconștienți ! – tună din nou regele ne prea crezându-l apt de a se izbăvi – Își duc viața-n petreceri și sunt inconștienți cu viitorul lor care-i va

pipernici și mai mult până îi va distruge.

- Dar eu știu. Tu m-ai inițiat în peștere aceea cu oase de uriași. Tu m-ai dat la călugării care încă sunt mult mai mari decât restul oamenilor !

- Și tot eu am avut nechibzuința de a te lăsa trei ani în stricăciunile Romei, crezând că vei deprinde doar cele bune ale învățăturii lor – spuse regele cu o supărare vinovată; mai moale, care-i dădu tânărului puțin curaj în a interpreta lucrurile:

- Dar, tată, eu petrec și apoi mă pocăiesc; Zeul mă iartă, așa cum îi iartă pe toți care, chiar dacă greșesc, își amintesc de învățătura lui...

- Învățătura lui a fost să tăiem viile ! Chiar tatăl meu a făcut-o !

- Tatăl tău, a fost bunicul meu, așa că nu pot să nu-l respect, oricât de aspru a fost !... Dar oare, nu avem dreptul să ne întrebăm: Dacă el a dat o interpretare greșită poruncii zeului ?... De vreme ce Zeul ne-a dat vița de vie, putea el să poruncească să o distrugem complet ? !

- Ne-a poruncit să scăpăm de molipsirea perdiției; iar tu, la Roma...

Atunci, principele deveni foarte grav, ca-ntr-un jurământ, întrebându-l:

- Chiar dacă mă dedau uneori petrecerilor, crezi că e mai tare ce-am învățat la Roma decât ce-am învățat la călugării unde-am stat în inițiere ? !... Eu cred că înțelepciunea e pocăire, nu neatingerea de păcat...

- A crede ce-ți convine, nu-nseamnă a cunoaște adevărul !

- Și atunci: Dacă bunicul, tăind viile, a crezut ce-i convenea ?... Călugării m-au învățat...

- Vorbești de călugării uriași – îl întrerupse regele – știi de ce sunt aceia călugări ? !... Pentru că a dispărut familia lor de oameni hiperboreeni de dinaintea noastră. Mai ales femeile. Femeile care trebuie să nască și să-și crească copiii în familie, au dispărut odată cu familia mare. Așa a fost

blestemul păcatelor lor, iar aceștia, ultimii, sunt făcuți cu femei mici, care mor la naștere și ei ajung în sihăstrie, unde-i îngrijesc ai lor.

- La Roma n-am văzut așa ceva.

- La Roma ? – își arătă regele oprobiul – la Roma e mult mai grav !... La Roma merg spre decădere și oamenii mărunți, așa cum suntem toți astăzi !... Religia noastră știe și ne învață să ne ferim; ne poruncește să ne ferim, să nu ne lăsăm stricăciunii !... Ești primul ce cunoaște legile pe care eu le pun la cale cu preoții mei și tocmai tu le încalci cu năravuri romane !

- Dar una dintre poruncile cu care m-ai trimis la Roma a fost tocmai să învăț cum fac ei legile.

- Pentru că Roma a avut, chiar la bărbații scunzi care am rămas astăzi pe lume, minți luminate care le-au făcut legi temeinice ale ocârmuirii. Dar ascultând numai de aceste legi pământești, și-au pierdut alte legi: legile zeilor ! Au căzut în stricăciune, așa că și-au pierdut repede și acei bravi bărbați mici care aveau suflete mari. A rămas din ei numai răul pofticios și acaparator care-i duce spre decrepitudine. Ai mai auzit, de la Caezar, de vreun împărat mare al lor ?... Numai decrepiți !... Iar după August au început să prefere marionete care, decât imperatori, sunt mai mult actori, aplaudați la spectacole, pentru ca din umbră, să conducă țara pe căi secrete, militare, niște oameni necunoscuți, nevăzuți la față. Adevărații puternici stau nevăzuți, iar, dinaintea poporului pun niște histrioni din teatru, care să joace roluri așa cum le suflă aceia ! Tu nu trebuie să fii așa ceva; tu...

Principele înțelese. Își dădu seama de vinovăția sa, de păcatele care-i îndulceau viața și, atât din respect pentru părintele său, cât și din faptul că, poate, nu dorea să ajungă la jurământul că n-o va mai face, puse punct discuției sărutând mâna aceluia ca o demonstrație a înțelegerii.

Așa că, înmuind sentimentele dintre tată și fiu, porunca ce urmă, fu una mai blândă decât cea care ar fi trebuit să

vină din pornirea unei asemenea discuții:

- Să nu afle nimeni ce-am vorbit între noi !

- Așa va fi, mărite - promise tânărul.

Dar oricât de solemn a fost ținută acea promisiune, fiind vorba de o curte regală către care ochii și urechile serviciilor spioane ale dușmanului nu-și slăbesc atenția, despre o înfruntare sau o neînțelegere între tată și fiu, chiar dacă ei o aplanaseră, tot nu se putu să nu se afle.

Asta făcu să apară prin preajmă, cu tot cu pungile de bani și carele gata aduse spre a-și demonstra neschimbătoarea hotărâre de a le cumpăra toată marfa, acel negustător de miere, ceară, lână, sare și alte cele, care tot bătea locurile având multe calități prin care se împrietenea cu oamenii și un singur defect: punea prea multe și prea iscoditoare întrebări.

Prin cealaltă meserie a lui, cea ascunsă printre cele mai ascunse falange ale instituțiilor imperiului, el prezentase stăpânilor săi un mare raport în care vorbea în primul rând despre bogățiile de aur, care se spunea a fi dintre cele mai mari ale acestei părți a lumii, bogății la care, de multă vreme tânjea Roma, dar se temea de răspunsurile ferme și dure primite în repetate încercări ale armatelor ei de margine, care tot presau granițele de sud ale acestui neam, dar nu îndrăzneau mai mult. De fapt și temându-se, dar și ascultând de mintea acelor chibzuiți bărbați pe care-i mai avea Roma în Senat, ea putea să profite mai degrabă de faptul că un asemenea regat puternic era așezat ca o pavăză între el și sălbăticiunea asiatică. Așa că imperiul tânjea, dar nu îndrăznea; iar dacii, cunoscuți ca urmași ai acelor oameni uriași care înfruntaseră potopul, se închideau și mai mult în granițele lor și, mai ales, în credința lor care avea un singur zeu, mai degrabă înțelept decât setos de putere. Încrederea în acesta îi făcea să fie închiși, ostili la influențele altora. Nu primeau nimic de la alții, chiar dacă era vorba de lucruri mai înaintate în civilizație, iar tinerii și-i fereau de tentațiile vieții libertine care făceau din imperiu o mare

întindere de plăceri și vicii satisfăcute prin averi și trezind pofta de mari averi. Încăpățânați în învățătura lor, dacii își refuzau asemenea plăceri retezându-le rădăcina, cum au făcut cu vinul de nu l-au mai băut și au ajuns cu toții oameni siguri de sine și de țara lor care mereu se întregea; dar bogățiile nu le luau mințile, ci stăteau ascunse undeva unde Roma le va găsi o dată și o dată... Cam așa suna raportul care-i interesa pe strategii acelor secrete încrengături romane șimai degrabă îi dezarma când aflau, așa cum s-a spus, că unul dintre regi i-a convins chiar să distrugă vița de vie spre a nu-i mai face pe oameni să se îmbete și să-și piardă simțurile. De atunci, luciditatea, mintea întreagă și trupul harnic, trup capabil oricând de fapte și de luptă, le dădea o mândrie prin care chiar ajungeau să refuze unele progrese ale lucrurilor de folosință noi cu care îi îmbiau negustori ca el. Iar cetele lor, satele lor, garnizoanele lor, chiar dacă erau în preajma unor cetăți sau așezări străine, se țineau la distanță ridicându-și gorganele între ei și cei de alte neamuri, în vreme ce vânzarea grâului și mierii și cărnii și lânii către alții era pentru ei tot o treabă de negustorie cinstită, luând banii de la cumpărători și retrăgându-se fără să se amestece cu ei la petrecerile târgului... Îi descria neguțătorul a fi aparte de ceilalți oameni, mai convinși decât cei din Latium și de pe malurile unde fusese răpită Europa că se trăgeau din acei uriași pe care unii îi numesc Hiperboreeni, alții Pelasgi, alții Menhirieni, alții în alte feluri, dar nimeni nu le-a văzut altceva decât oasele, sau pietrele cât o casă pe care le puteau ridica, în vreme ce acolo, în munții lor, la fel de ascunși ca și aurul, se spune că mai există încă sămânță de asemenea oameni de la care se trage și limba asemănătoare pentru toate populațiile vechi ale continentului hărăzit a fi dominat de Pax Romana. Dar, din păcate, tocmai această Pax Romana se realiza fără ei. Fiindcă ei aveau această mândrie comună care-i lega laoparte de imperiu și, astfel, arătau puternici în voința lor chiar dacă, întrutotul cu bună știință,

se privau de plăceri. Se privau de cele ce, în lumea marii cetăți și a celorlalte așezări înnoite de puterea romană se chema că este viața trăită din belșug și cu ușurătate, prin bunuri deosebite și plăceri evoluate aduse din toate colțurile lumii cosmopolite, tot așa cum fuseseră aduși cu nemiluita și zeii cosmopoliți, care mai de care cerându-și ofranda lui prin preoții stricați și apucători care îl slujeau. Iar faptul că acești daci aveau tăria să se ferească și să reziste, chiar dacă lucrurile se făceau cu o anumită ascultare față de autoritatea bătrânilor și a preoților lor care aveau un altfel de duh, le dădea acestor oameni un anume sentiment de încredere în sine și neîncredere în alții, care se dovedise în decursul vremurilor a-i feri de multe rele...

Făcând o asemenea prezentare total nepromițătoare în fața secreților strategi prin care imperiul trebuia să meargă înainte oricât de nebuni, de impulsivi, de lași sau de proști împărați ar fi avut, negustătorul își pregătea de fapt recunoștința acelora pentru soluția pe care el le-o oferea ca o cale unică de dezbinare și pătrundere, întrucât, după cum se lăuda: prin reîntoarcerea la viciu, putea produce o ruptură între armatele fiului și cele ale tatălui regesc fiindcă, urcându-l alături pe tron, regele îi dăduse principelui și o armată prin care să se învețe a fi bun mânuitor de oști cu știința lor de pândă, atragere-n capcane și atac rapid pe care o aveau din străvechime.

... Deoarece – explica raportul – avându-și principele armata sa, chiar și față de o asemenea învățătură restrictivă cum deprindeau dacii, chiar și față de supravegherea riguroasă din partea tatălui său și a preoților acelora încuiați, neobișnuiți cu zburdălniciile zeităților romane, cei trei ani petrecuți la Roma în fastul plăcerilor marii cetăți, toate prieteniile legate acolo tocmai în fierberea chefurilor, toate subtilele vicii practicate în mijlocul cetelor cu cheflii care de care mai simpatici, nu se putea să nu-i fie retrezite făcându-l independent, dacă nu chiar potrivnic vechilor lor legi. Principele suferea mult în mijlocul vieții aceleia

uscate de sobrietate și abstinență iar, când nu mai rezista, fie își năvălea furiile peste străinii de la granițe, ceea ce putea fi oricând prilej de a se veni cu o armată mare împotriva lui intrând astfel mult în țară și, poate, chiar cucerind-o, fie se călătorea către mare și intra singur în cetatea unde grecii băutori de vin îl serbau cu destrăbălate chefuri pe Dyonisos, care nu era altul decât cel ajuns la Roma cu numele de Bacchus, zeul vinului celebrat cu bacante fierbinți și muzici zornăitoare. Așa că se putea profita și de această slăbiciune din pricina căreia, mustrările tatălui său duseseră la o ruptură care, bine folosită cu iscusite provocări, ar putea duce la o înfruntare dintre rege și principe care să pună în aplicare priceputa strategie a lui „*divide*" ca să ajungi a „*impera*"...

Cam asemenea lucruri se puneau la cale folosindu-se informația că, prin obiceiuri, principele devenise de-a dreptul roman și că au trebuit mai multe măsuri voluntare din partea tatălui său pentru a-l readuce, chiar și ca asociat la tron. El nici nu bănuia aceasta și își ducea viața căutând să dea cât mai puțin ochii cu regele. Pentru că mintea, gândirea, memoria lucrurilor și a obiceiurilor, adică tot ce se deprinde în copilărie și tinerețe erau treze în capul său, așa cum se înrădăcinaseră, dar și viața de petrecere veșnică în splendoarea stricăciunii și a viciului, în compania unor strălucitori convivi lipsiți de prejudecăți față de acestea, ba chiar făcându-și un merit de concepție nouă din practicarea lor în mijlocul splendorilor și alintăturilor prin care fastuoasele grădini și case de petrecere ale Romei te atrăgeau înzecindu-ți plăcerea, printre oameni de seamă ai imperiului, oameni cu gândire vie, făcând chiar o filosofie din această viață de perdiție, ca și printre bogații timpului, oameni care strânseseră aurul fără să le pese prin ce mijloace... Ei bine, cam dintre acești oameni trebuiau aleși, după socotelile strategilor, unii cu care principele legase mai strânsă prietenie. Apoi urma a se hotărâ asupra aceluia care avea să fie trimis să-l influențeze în

continuare, să-l tragă la petreceri și la o viață de desfrâu care să adâncească prăpastia dintre el și tatăl său. Pentru că orgia din care gustase era dulce și cuceritoare făcându-l să se rupă de cel care i-ar fi luat-o, să-l atace pe acela și să-și asigure puterea întru prelungirea unui asemene trai pentru tot restul zilelor sale... Trebuia pregătit un om care să-l readucă la petrecerile unor nopți întregi de nevisat, a căror nostalgie îl chinuia și-l făcea mai rău, pe măsură ce-și amintea de viața nepăsătoare în care cădea beat și epuizat de femei și, trezindu-se apoi în toată moleșeala plăcerilor satisfăcute, se îmbăia și se lăsa uns tot de ele cu cele mai fine arome, până ce trupul îi era iarăși bun de petrecere și ieșea din nou în lumea aceea fascinantă în care, veseli sau îndârjiți, toți căutau cu frenezie deliciul și o luau de la început. Dorindu-și asemenea plăceri, el se putea îndârji să vrea să fie liber să le facă. În vreme ce bătrânii care ar fi vrut să-l oprească s-ar fi opus, pornind astfel o luptă care să le macine țara și pe ei între ei, până ce Pax Romana se va putea instaura și asupra bogățiilor lor.

Pentru asemenea calcule, negustătorul și-a primit plata tocmai în banii cu care avea să se prezinte la curtea regelui unde era cunoscut ca un serios cumpărător, în vreme ce un altul avea să-l întîlnească pe principe în alte părți, să-i recâștige prietenia în mai multe feluri, să-i întărească armata și să ajungă a petrece cu el după ce se vor închide între zidurile cetății cu destrăbălări dionisiace.

Și, cu toate că în drumul pe mare, până ce ajunseră la Gurile Danubiene ale fluviului-tată ce aducea aici apele tocmai din părțile occidentale ale munților Hercinici, cei doi veniseră împreună, poposind la țărm ei se despărțiră, ducându-se fiecare spre direcția câte unuia dintre cei pe care voiau să-i despartă. Negustătorul luă cai îndreptându-se spre munții cu sanctuare unde încă nu reușise să afle în ce ascunzători se ținea aurul, iar celălalt, știind că principele, ca să nu stea aproape de curțile domnești, făcea incursiuni spre sălbatecii din răsărit bătându-le toată vara

stepele spre a trece mai repede vremea până-n toamna cu bucurii dionisiace, continuă cu corabia drumul prin limanul fluviului Tyras ce aducea apele din nord, căutând la vadurile aceluia calea hiperboreică pavată cu lespezi pe care nu le-ar fi putut ridica nici douăzeci de oameni ca el: Calea despre care se spunea că uriașii locuitori de altă dată o construiseră prin stepa de deasupra mării, ca să ajungă la țara de piatră de pe înălțimile căreia Prometeu apucase să fure focul din ceruri. Într-acolo, unde legendele spuneau a se fi dus și Argonauții căutând lâna de aur, găsi și popasul clădit tot cu pietre uriașe pe care nu le-ar fi putut ridica oamenii vremurilor lor, în care principele își făcuse cetatea sa de strajă către pustiurile reci și prăfoase de unde veneau năvălitorii și Crivățul. Se-mbrățișară ca buni prieteni din tinerețea romană, iar noul venit îi oferi drept daruri tot felul de arme de luptă noi, născocite de inginerii legiunilor romane, spunându-i că-i poate aduce și oșteni din aceste legiuni, care să-i instruiască pe ai lui în mânuire.

Cu altfel de daruri, formate din arme obișnuite dar de mare mândrie, se înfățișă negustorul în fața regelui-tată, oferindu-i minunate săbii cum se făceau întotdeauna la Aquileia, dar al căror oțel era mai nervos, mai vibrant, mai încordat și mai iute tăietor în ascuțișuri, arătând marea meserie a secretelor turnătorilor lui, ceea ce știa că-l interesa pe rege încă din tinerețe. Se petrecu un protocol întreg în care negustorul primi însoțitori regali pentru toate mărfurile pe care avea să le cumpere în toamna aceea, iar, când ajunseră a vorbi despre ce se mai întâmpla la Roma, acela se arătă foarte vesel asigurându-l pe rege de marea faimă și prietenie de care se bucura fiul său printre tinerii romani cu care fusese coleg și prieten, de încântarea acelora și a altora care auziseră că principele adusese aici obiceiurile romane și chiar continua să le practice când ajungea la cetățile cu greci latinizați sau latini grecizați de pe malul mării.

Regele se întunecă. Mai întâi se abținu să întrebe sau să

ceară mai multe amănunte, așa cum ar fi avut impulsul. Dar când romanul pomeni pentru a doua oară de cetățile acelea pontice locuite de greci latinizați și de latini grecizați, își aminti deodată de tot amestecul acesta de învățături sceptice și ironice și cinice și epicureice care, în vremea din urmă, încurcau cele zeiești cu cele omenești, încurcau oamenii cu diverse zeități ce le aduceau plăcere făcând din toți o apă și-un pământ. Care, și apă și pământ, nu puteau reprezenta decât viața de aici și nu mai avea nimic din viața ideală spre care-i învăța zeul lor, părintele lor. În numele înalt al acelui zeu, regele preot si filosof îi atrase veneticului atenția:

- Pytagoras, care era tot un fel de latin grecizat sau grec latinizat cum spui tu, fiindcă stătea lângă Latiumul vostru, în Magna Graecia, a învățat de la părintele nostru Zalmoxis ce înseamnă nemurirea, iar Platon care i-a urmat preluând de la Pytagoras cunoașterea lumii ideale de dincolo, lume care se mai descrie astăzi numai la noi, prin numerele noastre sacre ce dau echilibru universului, spune limpede că trupul nu e decât temnița sufletului. Dar voi ați uitat aceste învățături !... În tinerețea mea, părintele meu care m-a inițiat într-ale noastre, nu s-a sfiit să mă trimită și acolo, în Magna Graecia, să aflu urmele filosofiei lăsate de dicipolii lui Pytagoras, tocmai pentru că Pytagoras purtase urmele lăsate de părintele nostru Zalmoxis. Le-am găsit pe acelea, așa cum găsisem și la Atena urmele lui Platon scrise chiar în cărți. Dar și la Atena și la Roma, discipol în filosofie fiind, am văzut cum voi, cu filosofii voștri nebuni de astăzi care explică mai mult de ce se iartă stricăciunea trupului decât cum se câștigă înălțimea sufletului, dați acestei temniți toate plăcerile înjosind sufletul !...

Rostite mai mult ca o lecție sau ca o amenințare, vorbele lunecară însă prin abila întorsătură pe care o dădu celălalt, având bine fixată ținta interesului său și arătând orice fel de înțelegere doar pentru a și-o atinge:

- Întrutocmai, mărite; înțeleg credința voastră că trupul

e temnița sufletului și nici eu, fiind un om mai bătrân și mai umblat, nu aprob întrutocmai ahtierea aceasta carnală. Dar, de vreme ce ea face însuși miezul vieții stăpânilor mei, trebuie să mă supun ei; pentru că astfel mă supun poftelor lor, ale celor puternici de astăzi; ale tinerilor în vigoare care vor să și-o simtă. Și de asta sunt bucuros pentru unirea țărilor noastre printr-o asemenea înțelegere între fiul vostru și fiii strălucitori ai Romei. Faptul că ei petrec împreună, iar principele vostru este iubit și apreciat la aceste petreceri, poate aduce mari apropieri între noi. Iar eu sunt un negustător care de apropiere și concordie am nevoie ca să-mi fac negoțul fără războaie. Asa că, pe de o parte mă închin în fața ideilor voastre și a măriei tale ca filosof al lor, iar pe de alta mă închin la zeii care v-au dat un fiu ce știe să facă plăcere imperiului petrecând cu stăpânii mei atotputernici și cu trimișii lor. Asta înseamnă înțelegere între popoare chiar dacă noi nu mai înțelegem generația care vine. Fiul vostru e un dar pentru o asemenea înțelegere și o șansă pentru Pax Romana care stă numai și numai în puterea imperiului. E vesel, e petrecăreț, nu ține seama de prejudecăți, iar asta place foarte mult stăpânilor de astăzi ai Romei. Ei sunt bucuroși și spun că au aici un om de nădejde, când le vin vești despre petrecerile și chefurile pe care fiul vostru le face în cetățile de la Pont, cu grecii și cu romanii slăvindu-l laolaltă pe Dyonisos al lor care la noi e Bachus și beau în cinstea lui, poartă femeile pe aripile lui, cântă și se îmbrățișează și se iubesc în petrecere dionisiacă, mai bine decât s-ar lupta în războaie...

Regele ar fi ucis în clipa aceea, dar își dădu seama că era mai bine să tacă; și pentru a afla totul, chiar dacă erau lucruri neplăcute urechilor sale, dar și pentru a nu-i da aceluia prilej de a spune la Roma că el s-a înfuriat din pricina propriului său fiu și principe așezat alături pe tron. Ceea ce, era pentru negustător prilej deosebit de a-și duce planul până la capăt și, cu glas plăcut, ca și cum ar fi spus povești încântătoare, își făcu temeinic datoria descriindu-

i regelui cum, în toamnele care veneau chiar ca atunci, în acele zile, principele își lăsa liberă armata pe care el, regele, i-o dăduse spre a păzi depărtările dinspre răsărit, își lua cea mai mică suită pe care i-o permitea rangul, pornea prin bărăgane și peste bărăgane, peste fluviul auriu și colții hercinici care se mai ridicau numai în câteva locuri de pe continent, se oprea la gorganele dinspre mare unde aprindea ultimele focuri în cinstea zeului lor lăsându-și oștenii să se închine și intra singur pe poarta acelei albe cetăți unde se încingeau petreceri ce erau invidiate și la Roma. Da, sublinia el: Se dusese faima-n Roma despre asemenea năbădăi cu petrecerile de acolo, încât nobilimea romană ajunsese să-l admire și să-l invidieze pe principele care le dădea acest avânt și chiar se străduiau să ajungă in Pont tocmai în toamnele când era el acolo, ca să se bucure de nemaipomenita petrecere...

- Nemaipomenita petrecere... – mormăia regele ascultând și străduind să-și ascundă zvâcnirile din suflet.

- Nemaipomenite, mărite ! – îi confirma perfidul ca o laudă – atât de nemaipomenite încât fiul vostru este pomenit cu mare admirație la toate petrecerile prin care romanii se străduie să-și facă viața dulce, toată nobilimea marii cetăți considerând că viața principelui vostru este și mai dulce !

Iar nepătrunderea pe care și-o impunea regele cedă:

- Se știe asta ? !

- Mărite – se făcu neguțătorul a nu observa și a-și aduce în continuare elogiul – acum toată lumea e convinsă că Dyonisos s-a născut ca zeu aici. Simpaticul, copilărosul și perversul Dyonisos, așa cum îl văd grecii, sau pofticiosul Bacchus, așa cum îl vedem noi, de aici și-a luat coroana viței de vie !... Fiți mândru: Toată lumea s-a convins că e zeul vostru.

- Zeul nostru este înțeleptul și atotștiutorul Zalmoxis, care l-a inițiat pe Pytagoras în toată magia numerelor ce țin și dețin echilibrul lumii ! – proclamă bătrânul rege

convins de toată filosofia inițierii celor aleși din neamul lor.

Dar subtilul trimis știu să-l convingă a vedea cum, chiar și atunci, la puțina vreme de după tăierea viilor, era celebrat Dyonisos în acele cetăți cu zidurile așezate pe teritoriul regatului său. Era celebrat atât de zgomotos, iar năbădăile principelui dădeau atâta strălucire petrecerii, încât golful se umplea de corăbii cu pofticioși bogați veniți să chefuiască alături de cel care a început a fi numit „Regele Dionisiac al Pontului”...

- Regele Dionisiac al Pontului ? !

- Da, mărite; această faimă îl face foarte iubit pe fiul vostru la Roma !

Când regele a poruncit nobilimii de tarabostes pileați să se strângă, negustătorul a și transmis vești la Roma și vesti celui care venise împreună cu el, ca să se pregătească ajutoare spre a-l încuraja pe principe să-și înfrunte tatăl.

*

* *

Negre și mari, asemenea unor cămile uriașe îngenuncheate pentru somn, gorganele își desenau conturul tăcut sub luna plină. În umbra unuia dintre acestea, ghidându-și stăpânul pe care-l însoțise, regele clientelar al acestor locuri le făcu semn să oprească: de partea cealaltă era tabăra unde așteptau oamenii principelui. Dinspre zare, unde se ridicau lăptoase zidurile cetății, venea ca un zumzet continuu de muzici prin care chiotele pătrundeau ritmic ridicându-se și mai ascuțite decât ele. Scântei îndrăcite țâșneau uneori deasupra turnurilor, iar luminile unui foc întețit de briză se ridicau spre cer, parcă l-ar fi tivit cu o dungă subțire de flacără. Răpit din somn și adus în spatele gorganului, comandantul escortei tânărului prinț căzu cu fața la pământ când se văzu dinaintea regelui celui mare. Și îi mărturisi supusa sa așteptare pentru ca principele să

revină la ei, cei care nu se apropiau mai mult decât atât de porțile cetății, jurându-se că el nu știa nimic din ce se petrecea dincolo de ziduri, că nu avusese niciodată curiozitatea de a privi printre crenelurile cetății ca să știe de unde veneau cântecele, și chiotele și flăcările, dacă erau oameni aceia care petreceau, sau vietăți ale mării, sau jumătate oameni-jumătate vietăți ale mării, sau cine mai știe ce...

Regele clientelar însă știa și confirma cele spuse de negustătorul care plecase înainte, spre a-l tocmi pe șeful strajei. Așa că fură primiți cu tăcută cinste și urcați discret în turnul pentru care se plătiseră bani grei, după cum spunea tot negustătorul care acum îi primea cu altfel de expresie-n ochi fiindcă, între timp, fusese primul care-și aruncase privirile dincolo.

Dar banii fuseseră dați degeaba. Regele nu stătu decât o clipă deasupra imaginii de lupanar cu colcăială de nerușinată petrecăreață perdiție, cu nimfe bete și bacante gălăgioase, cu bețivani incitați înghesuindu-le ca niște satiri, cu trupuri goale și rușinile devenite mândrii, mirosind totul a amețeală cu vin și fum de cânepă, a împerechere-n sudori și-n zgomotoasele muzici ale unor vicioase ritualuri falice în care nuntirea devenea beție nebună și isterică.

Coborâ, încălecă și porunci trâmbițașilor săi acel sunet de chemare la luptă din cornurile lungi ce trezeau de obicei munții din jurul curților sale, iar acum se lovea doar de cele două turnuri de piatră spărgându-se parcă asupra zgomotelor dinăuntru. Până ce, tăiată-n cele mari, din bârne ferecate, o poartă mică se deschise și, pe ea, într-o sperietură tembelă apăru principele, a cărui clătinare îl făcea în special pe negustător să se simtă îngrijorat. Întru speranța aceluia, însă, la mijlocul podului de peste șanțul cu apă în care luceau zorii, fiul regelui filosof care privea cu durere acest spectacol se opri și se înălță puternic, fruntea i se lumină scuturând părul, gestul îi deveni solemn reașezându-se parcă pe osul regesc și căpătând bărbăție. Bucuros,

neguțătorul constata că nu numai el urmărea cu înfrigurare înfruntarea ce stătea deocamdată neclintită în ochii cu care aștepta regele ci, de undeva, dintre crenelurile zidulului, alți ochi care, cunoscând ca și el urmarea, așteptau să dea semnal de intervenție oștenilor aleși înadins pentru aceasta, precum se alegeau doar pretorienii Romei.

Reușiseră. Oprobiul era prea puternic în toată atitudinea regelui aflat călare, iar principele care se înălța trezit complet în fața înfruntării, traversa sigur podul spre calul care-i venise ca de obicei în întâmpinare depășind cu galopul său galopul cavaleriei nobiliare pileate ce urcase-n șea răspunzând semnalului regesc. Apucându-i căpăstrul, principele nu încălecă, ci veni cu el, ca și cum și l-ar fi adus martor, în fața calului tatălui său, înfruntându-l.

- Da, am păcătuit – spuse el fără tăgadă și fără căinare – judecă-mă și hotărăște !

- Păcatul e prea greu, iar amenințarea lui prea mare ca să hotărăsc eu – spuse însă regele arătând că mai dinainte hotărâse – Fiindcă neamul nostru întreg este amenințat cu păcatul ăsta, dacă însuți tu, fiu de rege, te-ai putut molipsi.

- Te temi că se va rupe țara ?

- Ea s-a și rupt. De când te-am urcat pe tron am știut că se va rupe – rosti regele spre întristarea nobililor săi pileați și bucuria urechilor dușmane.

- Nu mai e nici o cale, tată ? !...

- Nu !

În vreme ce neguțătorul își dădea seama că deocamdată va fi o despărțire fără luptă, o despărțire între bătrânul rege filosof al lui Zalmoxis și cel pe care-l denumise chiar el Regele Dionisiac al Pontului, o despărțire care lor, romanilor, le va pune apoi la încercare priceperea de a atrage unul sau de a învrăjbi două regate, principele făcu un gest de înfruntare strigând spre a fi auzit și de ceilalți tarabostes:

- Mai e și hotărârea Zeului, tată, nu numai a ta !... Marele Zeu trebuie să știe asta; tu m-ai învățat ! Trimite-mă la el.

- Să te trimit pe tine ? ! – se-nfurie regele – Dar știi prea bine cum ne respinge zeul mesagerii lipsiți de curățenie !...

- Trimite-mă, mărite; fii sigur că, oricât de necurat aș fi, învățătura ta eu n-am uitat-o. Am păcătuit, dar n-am uitat. Tu m-ai învățat că zeul nostru înțelege și pocăința.

Iar regele nu-l contrazise, ci doar chibzui, alese și îngădui:

- Să-i spui tot răul care te-a molipsit și să-i ceri să ne-nvețe cum să ne ferim ! – Apoi amenință: dar știi ce pățești dacă nu ești destul de curat ca să te primească !

- Nu sunt curat, dar învățătura despre El am primit-o de la tine, așa că, împotriva trupului, ea trebuie să fi rămas temeinică în sufletul meu ! – mai spuse principele mărturisindu-i pentru despărțirea întru iertare: De asta eram atît de tulburat și de nesigur pe mine, mărite !

... În vreme ce sulițașii sacri își așezau rândurile ridicând fiecare câte trei sulițe spre cer, principele se pleca într-un mare semn de recunoștință în fața regelui care avea el acum emoții pentru hotărârea luată. Emoția lor dintotdeauna. A întrebării dacă Marele Părinte le va primi mesagerul. Și se liniștiră toți: regele înconjurat de credincioșii lui bărbați cu sânge de tarabostes, numai când în trupul căzut pe suliți văzură semnul ceresc: Acela că Zeul se aplecase luând sufletul celui aruncat către el, iar vârfurile de fier primiră doar trupul din închisoarea căruia sufletul scăpase. Zeul lor era bun, înțelept și înțelegea pocăința. Regele, cu întreaga lui suită, înțelegeau și ei această bună înțelegere.

Numai romanii, cu toate sofisticatele lor politici, nu mai înțelegeau nimic. Erau complet depășiți și nu pricepeau unde greșiseră în strategia lor perfectă.

Din pricina asta, despre neguțătorul de lână, miere, ceară și alte cele se spune că i-a fost teamă, sau silă, sau nevolnicie să se întoarcă la Roma și a rămas bându-și banii cu stricatele de pe malul Pontului. Dar când se îmbăta prea rău făcea urât blestemând un zeu care nu numai că-l învățase pe Pytagoras niște numere a căror secretă

îngemănare asigurau echilibrele lumii, dar umpluse și mintea principelui cu o învățătură mai încăpățânată decât toate dulcile perdiții ale Romei.

În drumul de însoțire a regelui lor spre curțile sale din munți, nobilii pileați aprinseră mereu sfara pe toate gorganele pe lângă care trecură, spre a da semn mulțimii, în vreme ce preoții vesteau adunările acesteia că Marele Zeu și Părinte poruncise rămânerea întreagă a regatului în granițele peste care niciodată nici unul dintre ei nu va trece decât ca să le apere, dar nici vreunul dinafară nu va putea pătrunde molipsindu-i cu sticăciunea de care ei trebuiau să fie complet izolați, iar țara să rămână curată pe vecie.

Nu a fost să fie pe vecie, dar vreme de o sută de ani porunca aceasta a fost ținută cu dinții de către toți cârmuitoii regatului, în toată rotunjimea lui. Un veac întreg de mare izolare.

CAPITOLUL UNU

Bătrânul doctor cu mare rang de preot tămăduitor apăruse în lumina intrării cercetând prin aburul și semiîntunericul hrubei în care fiul său își făcea cu meticulozitate îndeletnicirea și mistică și fiziologică, dirijând respirațiile celor proaspăt operați, pentru ca emanațiile pereților de stâncă să le grăbească însănătoșirea. Era încă îmbrăcat de drum, așa cum călătorise.

Văzându-l, înafară de respectuoasa bucurie filială a sentimentelor manifestate cu sobrietatea castei lor, doctorul cel tânăr deveni și asistentul disciplinat ce se pregătește să-i prezinte raportul saptămânii în care răspunsese de starea pacienților, venind spre el nu înainte de a-i pregăti șorțul cu care să-l îmbrace în acel ritual al primirii la altarul său medical a celui care oficia asupra anatomiei trupurilor încinse de boală și a mădularelor cu răni sângerânde.

Era o adevărată mistică a îmbrăcării șorțului de vindecător cu care marele doctor se apropia de trunchiul special dăltuit pe care se afla cel supus operației, îmbrăcare în timpul căreia, cu toții, tămăduitori și slujitori mai mici, cereau binecuvântarea zeului-părinte a cărui invocare tradiția o impunea a se rosti la acel moment. De data aceea, însă, lăsând fruntea fiului să i se aplece peste o mână, bătrânul îndepărtă cu cealaltă șorțul și-l trase pe tânăr din aburul vindecător amestecat cu miros de cărbune și pucioasă, ieșind cu el afară, între solemnitatea brazilor a căror înălțime majestuoasă atesta vechimea acelui loc stăpânit de familia lor.

De atunci, de la acel moment de gravă comunicare, de câte ori tânârul doctor își amintea de părintele său, și-l

amintea astfel: Cu statura-i impunătoare și o tristețe atentă, cercetătoare, pe chipul dăltuit de aspre trăsături în expresia adânc conturată. Purtată cu el oriunde, încă din copilăria în care îi dusese dorul, imaginea paternă se conturase atunci mai evident în memoria sa rămânând fixată așa cum îi apăruse pe deschiderea luminoasă a bolții de la intrare, distanțat de el în neclaritatea aburului ce-i iriza conturul și chemându-l cu glas ferm pe numele său mic, negrecizat:

- Zanes !

Apoi, plimbarea în taină și căutarea singurătății printre copacii înalți, groși cât trupul omului și drepți ca și catargele ce se făceau din ei, până sus, unde le ajungea vârful în înaltul cel înalt și albastru, plimbare ce și-a fixat în memoria tânărului iarăși un loc însemnat, îmbinându-se și suprapunându-se cu imaginea de mag a celui care-l veghease și ca părinte îmbinând atoritatea de cap al familiei lor importante cu o duioșie care, pe cât era de reținută pe atât era de profundă, dar și ca maestru atoateștiitor al științelor organonului trupesc în îmbinarea lor cu cele ale intuițiilor și înălțărilor sufletului. Ea s-a desfășurat tot sub semnul acelei apariții prevestitoare, ca un contur de curcubee celeste în contrastul dintre lumina de afară și aburul dinăuntru, cu care bătrânul lui tată și maestru avea să-i apără și după trecerea sa din această lume, atunci când Zanes îl evoca având nevoie de sprijinul și înțelepciunea lui. Ba, chiar mai mult, chiar și atunci când nu-l evoca pe el, ci pe Zeul-Tată, sprijinitorul transcendent al neamului lor, chiar și acela, tot sub același chip, al unui contur definit doar de aura strălucitoarelor culori ale luminii, îi apărea. Ceea ce, cu timpul, devenind el capul familiei ce stăpânea acel colț de țară și somitatea priceperii vindecătoare a vestitelor bolnițe de aici, îi aduse înțelepciunea interpretării religiei lor care credea în Zeul Primordial ce le fusese și le rămânea tată sfătuitor, drept religia unei dragoste și ascultări filiale în care zeul are, pentru fiecare, chipul și amintirea înțelepciunii bătrânilor săi: Un zeu care, în

momentele cruciale, nu are alt scop decât acela de a grăbi să vină la tine, mânat de ceea ce-ți aduce bun și dăruitor, așa cum grăbise bătrânul doctor, mânat de ceea ce câștigase pentru fiul său:

- Vei merge la Roma ! Am obținut asta pentru tine. Tumoarea regelui e de durată, dar e mai sigur să i-o taie acolo; nu că nu mi-aș putea mânui eu inciziile, însă, pentru vindecarea rănii, au ei loțiuni secrete, făcute pentru imperatori și cei bogați, din ierburile africane. E un prilej să le-nveți și, poate, să le căutăm asemănarea prin pădurile noastre.

Aceasta era vestea mare, adusă dintr-o răsuflare acolo, sub bolta aburită și aburindă. Restul, plimbarea prin discreția arborilor solemni ce strecurau lumina soarelui printre acele lor verzi dându-i mai mult mister și mai multă mângâiere decât în impactul direct al ochiului cu astrul de pe cer, era doar comentariul și sfaturile:

- Regele trebuie însoțit; nu doar pentru ceremonii, ci și pentru a avea oameni pricepuți în jur. E și nevoia de a fi operat, dar și un prilej de a reface mai strâns legăturile cu Roma. Vei deprinde astfel și îți vei arăta învățătura în cealaltă tradiție pe care nobila noastră familie o are, pe lângă harul vindecării rănilor omenești: comunicarea către străini în numele neamului nostru, purtarea soliilor regale și găsirea de aliați regelui nostru. În jurul lui vor fi mulți romani, așa că voi, cei care-l însoțiți, trebuie să vi-i apropiați pe cei de seamă cu multă atenție, pentru că și ei au interesele lor, iar slujirea voastră va fi ca regele să aibă câștig pentru interesele noastre. Pesemne că-i vor face chiar onoruri în Senat proclamând o alianță care să ne-ntărească la granițe; de asta ar fi vrut să-l însoțesc eu. Dar, pentru că doctorii de acolo se vor ocupa de el, l-am convins să mergi tu în locul meu. Nu numai pentru că veți intra în legături cu mulți bărbați de care ai vârsta mai apropiată, ci și ca să înveți de la medicii lor ce știu mai nou. Tu ai viața în față și sper să aduci de acolo ceea ce este bun... E bine să vezi Roma,

acum când ni se ivește ocazia. S-o cunoști și cu luminile și cu întunecimile ei, iar mintea ta să discearnă, să aducă aici, chiar pentru alții de-ai noștri, o părere actuală, dezvăluind ce e acuma și nu ce e prejudecată pentru că s-a gândit astfel cândva. Tare-aș fi vrut să văd cu ochii mei, dar pentru neamul nostru e mai bine să vada unul din generația ta. Eu n-am avut norocul sa cunosc, dar nu cred nici în prejudecațile habotnice ale celor care ne-au despărțit total de ei. Lumea se mai schimbă; fie în bine, fie în rău, e de datoria minților înțelepte să cunoască... Nouă, știi că religia ne interzice, de mai bine de o sută de ani ne interzice drastic orice amestec cu obiceiurile lumii străine; iar Roma, cu toate că vorbim aproape aceeași limbă, e locul pe care nu trebuie să calce picior de-alor noștri, sau de unde nu trebuie să se-ntoarcă picior ce-a călcat. Limba ne e aproape, dar obiceiurile și credințele ni sau îndepărtat; ne-a confirmat-o și Cerul, când a urcat la el tânărul rege pervertit în luxuria și viții le Romei, iar Zeul-Părinte s-a cutremurat de ticăloșiile pe care le deprinsese acela acolo. Tu să fii atent. Noi suntem neamul înțelept al acestor locuri. L-am convins pe rege să facă el primul pas, cu toate că sunt unii habotnici care ne-ar lapida pentru asta. Dar eu cred în mintea mea, nu în habotnicia lor care, ai să vezi: din ura de azi, mâine se va preface-n slugarnicie și-n copiere totală a perdițiilor. Eu nu le acuz total si nici nu mi le voi însuși total, pentru ca nu sunt răzoinic să am nevoie să-mi înrăiesc luptătorii împotriva altor credințe. Familia noastra este de oameni învățați care vor pacea neamului lor prin înțelegerea credințelor altuia. De asta nu-mi satisfac mie curiozitatea de a merge, ci te duci tu, fiindcă vei avea viață mai lungă. Dar, bagă de seamă: Păstrează-te cum te-am crescut eu. Înțelegerea altuia, nu-nseamnă nici să te îndemne la ceea ce are el prost. Am încredere că-ți vei păstra credința în care te-am crescut. Suntem o veche familie a unui neam străvechi, legați de zeul nostru aspru și drept, încă de pe vremea în care, pe locurile lor, ale marelui popor

care se dau astăzi romanii, li se aflau de-abia înaintașii aceia uriași despre care se spune că ajunseseră acolo de pe locurile noastre. Dar părintele nostru a rămas zeu aici, păstrându-ne-n înțelepciunea noastră modestă, în vreme ce la ei, topirea fierului învățată de la acei uriași le-a crescut ambiția de a face armele cele mai scumpe. Așa a crescut la ei pofta îmbogățirii din războaie iar, la impărtirea jafurilor, zeii au coborât în piață amestecându-se cu oamenii și cu păcatele lor. Au cucerit apoi întinderi, dar i-au cucerit pe ei zeii acelor întinderi, pervertirile acelora, adunătura năravurilor lumii și pofta de bogăție. În vreme ce noi ne-am înrădăcinat pe acest loc și ni l-am apărat întărindu-ne credința, ei au strâns laolaltă științele, dar și poftele deșarte, ambiția militară, dar și perfida ucidere între ei, măreția conducerii lumii, dar și rușinea cinstirii necinstei; acolo, până și zeii încurajează păcatul ! În vreme ce strâng averi, templele zeilor se aseamănă în deșertăciune cu palatele oamenilor, iar nevoia de aur, de sclavi, de mirodenii le ațâță și nevoia de război. Au cele mai înalte clădiri și cele mai josnice obiceiuri pentru că și-au pierdut sentimentul de frăiție unul pentru altul... În fine, nu-ți spun mai multe, eu nu le-am văzut ci doar le-am învățat din explicația pentru ce ne este inchis drumul într-acolo printr-o palisadă ce apără străbuna noastră lege morală. Dar mintea mea nu mă lasă să cred în habotnici, chiar dacă sunt de neamul nostru. Cine-i prea habotnic împotrivă, va deveni si prea slugarnic pentru. Noi suntem frunti drepte, cu spinarea dreaptă și nu ma tem sa cred că poate să se fi schimbat ceva acolo. Tu vei vedea și vei trage învățăminte pentru viața îndelungă pe care o ai înainte... Să nu-i respingi, să le arăți prietenie, să-nveți tot ce se poate învăța, dar să nu te amesteci cu ei. Va fi cu voi și vicarul marelui preot, dar nici el nu știe mai multe decât din auzite. De când s-a-ntâmplat ce știm cu toții și însuși principele viciat a fost trimis prin sulițe la Tatăl ceresc, răspunsul divin ne-a venit categoric: Nici un contact, nici o legătură; tot ce

vine de-acolo trebuie purificat și abia apoi cunoscut mulțimii. Să-i ceri sfatul vicarului când e vorba de religia noastră, pentru că ea ne ajută să rămânem curați.Dar să afli și tu mai bine ce-i face să se simtă atât de puternici pe niște oameni care, acum șapte sute de ani, deabia sentemeiau ca neam. E ceva ciudat: Ca un dar și un blestem al zeilor, în același timp !... Roma e și splendoarea, dar și pierzania lumii. E locul vieții celei mai înnoitoare, dar și al plăcerilor celor mai sângeroase și mai degradante. Așa sentâmplă cu cetățile care ajung repede la trai bun. Noi trebuie să ne păstrăm traiul nostru și nimeni să nu te vadă că ai înclina vreo clipă spre al lor, pentru că familia noastră n-ar mai putea fi dintre cele apropiate regelui și cele binecuvântate de cinul preoților. Am vrut, pentru tine, să vezi. De-o sută de ani nimeni n-a mai văzut, sau nimeni n-a mai împărtășit ce-a văzut. Ai viața-nainte și trebuie să cunoști cât mai multe, dar fără să-ți strici sufletul în pofida legilor noastre. Mă înțelegi ?

- Te înțeleg, tată – se aplecase el din nou asupra mâinii aceluia, ca și cum ar fi făcut să coboare în juru-i mărturia verde-argintie a brazilor ce-i înconjurau.

- Bine; atunci te voi duce înaintea convoiului la răspântia cu drumul mare dinspre curțile regești. Ai grijă: regele are în partea stângă o tumoare nu prea mare, dar care poate da în creștere. Am să-ți arăt ce-am făcut până acum. Cu ce ți-am pregătit, fețele, leacurile și metalele ce le-am folosit și eu în săptămâna aceasta, tu îi vei ține în loc această creștere; îi vei îngriji hrana cu uleiuri și sâmburi ce resping boala prin sângele lui și, astfel, va putea face drumul. Tatăl Ceresc a răspuns că e posibilă însănătoșirea, prin solii pe care i-am trimis să anunțe că Marele Preot rămâne regentul tronului. Îl duci doctorilor de acolo în starea în care ți-l voi da eu la despărțire, le atragi atenția asupra a tot ce-ți voi spune despre organele trupului său și leacurile noastre, asiști la tot și le folosești pe acestea atunci când ei îți vor spune că le poți amesteca cu ale lor. Fii

deschis cu doctorii, ca-ntre oameni cu aceeași știință; arătându-le tu lor ce știm, îți vor arăta și ei ție ce au nou. Știința lor e mare, chiar dacă se spune că sufletul le e mic. Suta asta de ani de ruptură, n-a fost folositoare învățăturilor noastre. Vicarul merge cu voi fiind, ca și tine, un tânăr instruit. Eu îți spun acum și tainele marelui sfat: Împreună cu regele, am hotărât ca, prin acest prilej, generația voastră să-ncerce apropierea pe care ei o doresc de mult. Vor să ne vândă arme și mașini de război al căror meșteșug i-a împătimit. Nu ziceți nu și, mai ales, nu vă lăudați că avem și noi făurarii noștri, fiindcă obișnuiesc să-i atragă la ei pe cei buni din toată lumea. Când vine vorba de arme, militarii din suită știu ce au de făcut. Or să le comande ceva, ca să-i plătească; poate că le vor promite chiar luptători de-ai noștri în părțile dinspre prădători, că lor le place să lupte alții pentru ei, iar drumul ăsta de vindecare poate fi și de solie. Tu fii atent la doctori, fă-ți prietenii în știința care-i mai trainică decât politica; află leacurile noi, ia câte una din sculele lor, sau desenează-le. Cândva, în tinerețe, mi-a căzut în mână un pergament cu asemenea desene, pe care știi că le-am perfecționat; dar, de atunci, pesemne că și ei au făcut același lucru... Fii binecuvântat !... Hai, du-te și te pregătește !

CAPITOLUL DOI

De ce și-o fi adus aminte tocmai acum de apariția majestuoasă, dar puțin aferată, a marelui doctor, vindecător și sfetnic regal, care fusese tatăl său ?... Apariție majestuoasă ca întreaga persoană a acelui nobil învățat din care se trăgea, figură aparte chiar și printre sfetnicii regelui, stâlp de seamă al familiei lor de stăpânitori, bani și sarabi, sau tarabоști, pe aceste locuri de la marginea regatului, unde muntele coboară spre a fi fierăstruit de apele fluviului: o cârcă de stânci metalifere de pe care lunecă într-o parte și-

ntr-alta livezile ca niște covoare ale dealurilor și câmpiile șesului întinzându-se până-n lunci.

Poate fiindcă privea la bolta încăperilor pe care le lărgise și le înălțase pentru folosul oștenilor apărători bătrânul doctor, făcând bolnițe și mari lăcașuri de tratament între munții aceștia ce respirau și ozon din înalt, și pucioasă din miezurile încinse ale pământului și alți aburi vindecători ridicându-se din apele fierbinți cărora, cu știința sa, tot tatăl său le descoperise efectul tămăduitor și le făcuse prima dată captarea.

În deschiderea boltită – alta, chiar frumos ornată acum, ca un adaus al lui la ceea ce făcuse părintele său, cu acante cioplite precum aveau termele romane – trebuia să apară și de data aceasta cineva. Iar, când omul apăru, emoția lui fu la fel de mare sau, poate, chiar mai mare. Deoarece, la apariția de atunci a tatălui său, nu știuse ce avea bătrânul să-i spună; în vreme ce, acum, era vorba de sentimente, de amintiri, de întrebări care se aflau deja în sinea lui și-l emoționau: Venea vechiul său prieten ajuns astăzi general, împuternicit al Romei de a fi rezident în locurile din această vecinătate - *praefectus orae Danubii* – comandant al trupelor și stăpân al zonelor de la granițele imperiului ajunse lângă regatul lor. Regat bogat, poreclit chiar de romani cu invidioasă poftă de a-i cuceri bogățiile: *Felix.* Dar, indiferent de asperitățile diplomațiilor reluate în relațiile dintre state, omul acela era prietenul tinereții lui, prezența pregnantă, care nu se uită chiar dacă ai petrecut cu ea un timp scurt; pentru că nu lungimea, nu durata unei prietenii te marchează, ci faptul nou și trăirile nemaiîntâlnite ce le aduce în viața ta apariția unei noi persoane care ți se apropie, îți demonstrează interes și-ți dezvăluie unghiuri necunoscute din care privește el criteriile, nevoile, obiceiurile și plăcerile trecerii prin această lume. Sinceritatea sau dăruirea cu care un asemenea om, apărând brusc și neașteptat alături de tine, faptul că el îți dezvăluie atâtea dintre cele necunoscute ție și nu se-ascunde cu nimic,

cu toate că deabia te cunoaște, poate statornici sentimente cât unul care ți-e alături din copilărie și până la bătrânețe și, cu care, legăturile devin o obișnuință, iar atașamentul lui ți se pare ceva firesc. Chiar dacă trecerea precipitată prin viața ta a unei asemenea persoane rămâne doar o amintire, tu ți l-ai așezat și-l păstrezi în galeria marilor amiciții. Acestea sunt prieteniile fierbinți, cu ardere scurtă sau intensă pe care ți le leagă mai ales tinerețea și, care, chiar dacă persoana dispare apoi din drumul tău, prezența ei îți rămâne într-un loc foarte special al memoriei sentimentelor, făcându-te să știi că ai undeva un suflet care ți-e aproape.

Bărbatul acesta de viță nobilă romană ce se-mprietenise cu el înainte ca țările să le fie prietene, își continuase, pesemne, relațiile și cu alții, perseverase pe această cale deschisă tocmai atunci, când cu călătoria regelui și a alaiului său spre a fi operat de chirurgii Romei.

Apoi, prin demersurile unor solii ulterioare ale celor două curți - cea strălucitoare în perdiții cu zeii destrăbălați ai Romei și cea austeră, ferecată în inițieri ascunse din munții Kogaionului și ai lui Zalmoxe - după o sută și mai bine de ani de ruptură se refăcuseră legăturile și, general ajuns, prietenul lui fusese trimis de Roma să-și instaleze comanda legiunii în apropiere. În fruntea unor impunătoare cohorte imperiale, pentru prima dată nestingherite de oști bărboase care să le oprească sau să li se opună, acela parcursese drumul din câmpia marelui fluviu venerat, până în munții cu zeul adorat pentru tainele inițiatice în care-și păstrase norodul. Cu fast roman, însoțit de o numeroasă solie purtătoare de daruri, se prezentase în fața noului rege flancat de sobrii bătrâni sarabi ai neamului. Și, acceptând plin de respect ritualul orfeic în care mesajul diplomatic al acestui regat era transmis prin cântec, el primise până la urmă acordul regelui într-un pact așa cum imperatorii marii lor armate îl făceau cu alte armate ale țărilor ce li se alăturau. Iar, pentru statornicire, cumpărase de la regatul lor o veche

palisadă construită spre veghe peste apa de legătură sfântă a neamurilor de pe aceste locuri, Istrosul pe care latinii îl numesc Danubiu, lărgind-o și întărind-o cu zidărie de pietrari aduși din părțile Damascului sau Babilonului și așezându-se să locuiască, să conducă cohortele și să administreze plaiurile pe care le cucerise imperiul tot mai spre regatul lor, transformând fluviul, din legătură venerată în hotar.

Vremurile se schimbaseră, nu mai erau stabile deloc, nici măcar ca pe vremea tinereții lui ca fiu și învățăcel al bătrânului doctor. Soliile circulaseră și, chiar dacă ei nu se apropiaseră de Roma, Roma se apropiase de ei, iată, până la Istru. Se vedeau la față acum, cu acei latini simpatici și buni tehnicieni ai războiului, amestecați prin cuceriri cu multe neamuri de la care-și îmbogățiseră și tehnicile și mărfurile de pe piață. Tehnicile lor ajunseseră la arme noi și la zidiri uluitoare, mărfurile se-nmulțiseră puzderie ajungând a se oferi mult peste trebuința omului, dar și perdiția în luxuri cu sclavi perverși și leneviri orientale se-ntinsese-n palate, ba chiar în locuri publice pervertind și plebea. Corăbiile sau caravanele aduceau bogății și animale și neguțători și aventurieri și militari și prizonieri înrobiți din toate colțurile lumii, iar imperiul ajunsese o colcăială de neamuri fierbând într-o singură oală instinctul ager latin cu încăpățânarea ursuză a nordicilor, cu zgomotoasele obiceiuri africane, perfidiile grecești și misterele satrapiilor de peste Eufrat și, poate, chiar de peste decăzutul imperiu al perșilor. Spiritul activ de truditori și luptători stabili în așezările lor europene, spirit care-i înrudise cândva pe cei din văile Latiumului cu ei, muntenii și câmpenii austeri de aici, de la vărsarea Istrosului, se transformase înr-o levantină amestecătură de stăpânitori trufași plini de bogății și de stricăciune. Pe atunci, pe vremea tinereții lui, el urmașul capabil și învățat al nobilei lor familii, meritând încrederea tatălui-stăpân, era primul cetățean al țării și primul credincios al religiei lor care avea să reajungă, după

multe zeci de ani de ruptură în numele acestei credințe care îi ferea de stricăciune, la Roma - cetatea visurilor oricărui muritor al lumii acesteia. Pentru că doar ei, nemuritorii lui Gebeleizis, așezați temeinic pe aceste locuri, încă din ascunse istorii știute și transmise doar între inițiați, refuzau să viseze la așa ceva.

Se schimbaseră mult vremurile, nu pentru că și-ar fi pierdut ei aici din credință și ar fi făcut concesii la viața austeră cu care-i învățase Zalmoxe. Ci, mai ales, din pricina unor succesive năvăliri de mare agresivitate pe care le scuipase Asia vreme de câteva zeci de ani. Neamuri nomade, sălbatece care, atâta cât se puteau ele așeza, se așezaseră tocmai în coasta regatului înconjurându-l de la Miază-Noapte și de la Răsărit iar, uneori, când furiile lor spre obsesia aurului european îi zminteau cu totul, chiar mai desprindeau câte un principat mic și făceau harcea-parcea locuitorii. Or Zanes, prin nobila sa familie, era banul stăpânitor al unor asemenea locuri de graniță, mai stimat decât alții pentru că, pe lângă cușma de stăpân luptător ce-o purta prin neamul său de taraboști sau sarabă, mai era și învățatul vindecător al regatului, neputându-se lăsa desprins de trupul acestuia. Iar năvălitorii, neștiind a râvni decât la jaf, erau neostoiți în sălbăticia lor pânditoare: Lăsau oamenii să semene, să-și îngrijească animalele casele și livezile, apoi loveau, ucideau, tâlhăreau sau ocupau. Aproape împrejur aici, dar la fel și mai spre marginile de nord ale continentului, acolo unde se-nvecinau direct cu imperiul, armatele acestuia putând face față cu greu la a le pedepsi fapta ucigașă și jăcuiala.

Dușmanul comun, așadar, îi apropiase; adică mai scăzuse și din agresivitatea imperiului față de atitudinea sfidătoare a unui vecin mândru și închis în el, ca și din cea pe care, credința lor de nemuritori o impunea oamenilor aspri ai acestor locuri. Romanii deveniseră vecinii de peste fluviu ai Dacilor, iar comandanții castrelor și garnizoanelor Moesiei, vecinii direcți ai domeniilor lui Zanes. Ba, chiar

mai mult, deoarece faima lui de vindecător și faima așezămintelor lui cu bolnițe de îngrijire îi făcea să se simtă în siguranță cerându-i ajutorul. Astfel, un vraci pe care-l aveau oștirile pe acolo, bun cunoscător al ierburilor și mineralelor tămăduitoare, dar nepriceput în a tăia răni și a lipi oase, tot la Zanes apela, aducându-i schilodiți sau, uneori, chiar căruțe cu cei tăiați în măruntele lupte din jur. Era un personaj ciudat, ca un vrăjitor cu două smocuri de păr într-o parte și alta a cheliei, care i se adresa cu „Strălucitorul meu confrate și coleg" și îi vindea orice secret despre vreo plantă vindecătoare, dacă putea obține de la el două. Acesta îi tot aducea pacienți și-i spunea că-l va invita și la Roma să opereze, dar era la fel de îndemânatec a-și face legături și printre ostași, și printre negustori știind să lege lucrurileîntr-un mod cam dubios. Se perindaseră astfel mulți; dar de data asta avea emoții. Sincere emoții.

Nu doar pentru că solia militară și politică a Romei căpătase rezidență permanentă la locurile de graniță stabilite și-i vizita ades ținând legătura cu capitala regală din munți; ci mai ales pentru că solul principal, comandantul întregii misiuni și trimisul atoateîmputernicit al marelui imperiu era chiar acel Vincențius al tinereții sale. Era prietenul pe care-l așteptase cu fervoarea dulcilor amintiri și pe care-l vedea acum ajuns în deschiderea boltită a intrării refăcută de el după model patrician.

Îmbrăcate-n grele brățări șerpuitoare, brațele întinse ale aceluia îl cuprinseră, îl atraseră, îl învăluiră în mirosul de pomezi rare, în vreme ce buzele lui de bărbat pofticios, cu expresie de cinică veselie exclamau ca și cu ani în urmă:

- Zanes, băiatul cel înțelept și pur; curatul meu ostil la toate tentațiile vieții, bine te-am găsit !

- Fii bine venit ! – îl cuprinse la rându-i doctorul amestecând cărunțeala bărbii sale cu cărunțeala frizurii scurte a aceluia.

Și, pentru câteva clipe rămaseră astfel, ca un simbol ce poate reprezenta prietenia adevărată prin îmbrățișarea a

doi bărbați vânjoși, la vârstă matură: unul purtându-și somptuoasa uniformă iar altul impozant în învăluirea pânzelor albe ce îmbinau înveșmântarea de sacerdot cu cea medicală; unul cu degete prelungi, făcute a mânui subțiri instrumente de operație, altul cu palma puternică pentru ținut spada; unul ajuns de pe drumul străbătut cu atracția prieteniei, altul ridicându-se dintre bolnavii săi și venind în întâmpinarea prietenului. Descoperindu-le capetele, un coif închipuind înaltul grad militar și o cucă de tarabostes făcută spre a încununa rangul pileat nobiliar, căzându-le aşezânduse alături și lăsându-le în voie creștetele care-și amestecau căruntul păr de oameni în puterea vârstei.

- Aici îți duci viața de schimnic, va să zică ! – îi spuse ca-ntr-o șotie generalul arătând înapoi cu degetul mare spre a preciza: Am văzut eu afară... Am văzut cohorta de femei care te ajută !... Sunt diaconesele tale de zeu al sănătății și al speranțelor de viață !...

- Nu sunt zeu; sunt doar un slujitor; sunt, cel mult, preotul speranțelor celor ce vin căutând tămăduirea.

- Ești zeu, pentru că ești deasupra tuturor - insistă acela - toți oamenii caută tămăduirea; orice muritor are speranțe de viață mai lungă.

- Dar noi ne socotim nemuritori; religia noastră așa spune.

- Așa spune ?... Măi ce povești frumoase știți voi ! – se minună Vincențius cu neîncrederea firilor prea mult legate de cele lumești.

Iar Zanes pricepu ceea ce învățase de mult de la ai săi, dar nu prea meditase la semnificațiile învățăturii: Pricepu că lor, acestor oameni atât de ahtiați de plăcerile zilnice ale trupului, chit că e vorba de înfruntarea mușchilor în pofta de luptă, sau de mulțumirea simțurilor în pofta de petrecere, le e greu să înțeleagă sufletul nemuritor al marii comunicări cu neamul tău dintotdeauna. Așa că, fără a se strădui să-l convingă, se mulțumi să spună:

- Nu sunt povești, generale. Vei trăi aici și ne vei

înțelege... – pentru a trece ușor peste lucruri cu care ei, slujitorii acestui regat nu glumeau și a redeveni protocolara gazdă: ... Pot să-ți spun general, nu ? Cred că ești general, sau cum se cheamă asta în armata voastră !

- Se cheamă grad, se cheamă onoruri, se cheamă orice vrei; totuși, prietene dragă, nu se mai cheamă tinerețe... Regret să ți-o spun, dar asta-i viața !... Când m-ai cunoscut eram doar centurion, însă eram tânăr !

- Tânăr, frumos și mi-ai devenit dintr-o dată prieten !... M-ai purtat o zi și-o noapte prin toată Roma și prin toate splendorile ei pe care le mai visez și astăzi... M-ai purtat, m-ai răsfățat și mi-ai dat de toate; tot ce mi-a dorit sufletul sau, poate, chiar mai multe... Mi-ai arătat o lume; mi-ai deschis ochii față de cele mai neașteptate lucruri pentru mintea mea; mi-ai dat să gust din toate splendorile ce existau pe pământ fără ca eu să le fi cunoscut – se-ncinse el – și chiar dacă nu voiam, chiar dacă nu mai puteam, tu-mi aduceai și-mi descopereai alte și alte plăceri care mi-au îndulcit și mi-au înfrumusețat tinerețea... Mi-ai rămas în amintire drept cel mai generos prieten, prin cel mai sincer mod de a dori să-mi produci plăceri. Ai fost pentru mine cel care, nu din vreo obligație, ci din propria ta plăcere, ceea ce, în prietenie este lucru mult mai important, mi-ai pus la picioare, chiar și dacă numai pentru o zi și-o noapte, toate fascinantele îndulciri ale vieții romane !... Da, prietene – se avântă el cu sinceritate într-un asemenea discurs prin care simțea nevoia să mulțumească pentru aceeași sinceritate ce o simțise pe vremuri – mi-ai dăruit totul, m-ai purtat și mi-ai dat de toate în așa fel încât, pornind pe drumul întoarcerii, am tot dormit în șea visând în continuare splendorile Romei și veselia tinerească a petrecerii cu tine !

- Și nu te-ai trezit nici acum ? – întrebă și glumeț și încântat celălalt.

- M-am trezit, dar uneori reintram în visul acela și te-așteptam ! – îi făcu Zanes marea plăcere a întâmpinării – te așteptam, prietene, chiar dacă atunci, în șea fiind, m-am

trezit din visarea cu care continuam petrecerea noastră... M-am trezit când cornul suna oprirea alaiului pentru înnoptare. M-am trezit dându-mi seama că nu mai eram in luxurianta Romă; eram într-o pădure prin care începuse prea repedea mea îndepărtare de ea. De-abia după ce o atinsesem; de-abia după ce, datorită ție, tocmai apucasem să o ating !

- Ți-am adus o fărâmă din ea - spuse frumosul bărbat al cărui trup punea în valoare toate zalele și paftalele aurite ale uniformei.

Și, de mărimea unei potcoave dar cu toată înălțimea proporțională a zidurilor sale turnate masiv în argint, îi puse în palmă un Coliseum în miniatură, o machetă-bibelou de mare meșteșug, cu încrustații de flori și arcade de aur incizate în modelul de argint reprezentând colosala arenă ridicată recent în miezul Romei.

- E Circus Maximus care se ridică deasupra Forumului pe care l-ai văzut cu temple și palate; cam pe unde am peregrinat noi atunci – mai adăugă Vincențius – pe vremea aceea era în construcție. Acum e terminat și e mândria Romei. Dacă-mi pare rău că acum sunt departe, îmi pare rău numai după spectacolele și petrecerile noastre de acolo... Dar îmi fac și eu unul, e apoape gata,mai pe măsură, aici, în garnizoana mea – adăugă el consolându-se cu conștiința celui care știa că-i este în putință.

Emoționat, doctorul Zanes îl îmbrățășă pe general și, luându-l camaraderește pe după umeri, îl purtă spre încăperile palatului său, traversând rotonda mare, cu ape clipocind în mari jgheaburi de piatră ce-o încercuiau lateral și statuia tatălui său în mărime naturală ridicată-ntre ele, desigur, după obicei roman. Apele limpezi mângâind ciopliturile pietrei se scurgeau înspre stânga unde, printre arcade, se vedeau încăperi mai mari cu bazine în care mișunau oameni – pesemne pacienții săi, printre care se amestecau asistenții ce-i învățau să se trateze. Dar înspre dreapta, încotro își îndemna el oaspetele, se deschidea,

mult mai măiestrită, arcada spre o curte mică, de factura patio-urilor romane, dar cu un anume specific local în stâlpii de lemn și într-un anume acoperiș din plăci subțiri de marmură translucidă, prin care lumina zilei se prefira într-o culoare dulce, uneori ca miezul de alună, alteori ca mierea, ca un adaus față de frigul din acest miez al continentului pe care nu-l mângâie brizele mării.

- Ai văzut cum, din curtea mare, clădirile noastre se-mpart în două - îi spuse el - unul este spațiul bolniței, celălalt aparține preoților cu altarele și chiliile lor. Într-o parte oamenii se roagă, în alta se vindecă. Eu mi-am ales locuința la mijloc: între înălțările rugăciunilor și coborârea la instrumentele care inră în carnea trupului. Și, știi de ce-am făcut aceasta ?...

- Ai descoperit ceva, la mijoc, între rugăciune și chinurile cărnii. Știu, mi-ai spus asta de mult, când ne-am întîlnit prima oară.

- Nu eu. Ai noștri au descoperit-o. Părintele nostru Zalmoxis, atunci când și-a întâlnit strămunii, sub formă de înțelepciune, pe muntele Kogaion.

- Știu; mi-ai dat o lecție atunci, când refuzai plăcerile în care ne vedeai pe noi petrecând.

-Îți amintești ? – veni întrebarea cu un fel de bucurie a constatării.

- Mi-am amintit tot. Mai ales când mi-au căzut sorții să vin să comand în părțile astea. Trebuie să cunosc firea locurilor și a oamenilor, nu ?... – se plecă acela cu eleganță dezvăluindu-și scopul – m-am gândit mult că tu-mi vei fi cel mai bun profesor al secretelor voastre.

- Secretele sunt secrete. Ele țin de inițierea prin care noi transmitem de la suflet la suflet ceea ce voi scrieți pe toate pietrele. Noi nu scriem; noi știm.

- Aș vrea să știu și eu – se arătă mai mult decât interesat generalul – mă-nveți ?

- Asta nu se-nvață așa, asta e ca un cântec ce însoțește viața fiecărui om și fiecare om îl fredonează înțelegându-

se cu celălalt. Ai ascultat cântecul solilor noștri când vin la Roma, sau chiar aici, când te-au primit în palatul regal ?

- Da.

- Și ce-ai înțeles ?

- Că ei vorbeau între timp cu mine, dar vorbeau și ei între ei, vorbeau și cu altcineva.

- Exact: pentru că noi vorbim și cu trecutul și cu prezentul și cu viitorul, deoarece credem că omul, cuprinzându-le pe toate acestea, este nemuritor.

Bine, dar tu ești medic, tu știi că atunci când nu mai are carnea, atunci când i se scurge sângele, atunci când inima nu-i mai bate, omul nu mai este nimic pentru noi.

- Pentru alții, care nu-l cunosc, poate; dar pentru cei care-l cunosc el rămâne. Rămâne chiar în ei, rămâne în meditația lor; da, noi îl simțim, pentru că ne-o îmbogățește pe aceasta așa cum singuri nu ne-o putem îmbogăți. Așa că, poate să nu mai fie trup, dar ființă este...

- Dar tu, ca medic, tu ca fiziologos, cum ar spune grecii...

- Eu, ca fiziologos - răspunse Zanes arătând înconjurul încăperilor sale - caut și tot caut în trupul omului locul unde sălășluiește meditația; meditația aceea care vine de la alții, din străvechime și nu se pierde odată cu trupul ci merge mai departe la cei din viitor dându-ne nouă credința că suntem nemuritori... Vezi, eu mi-am ales lăcașul sălilor mele aici, la mijloc, între înălțările rugăciunilor și coborârea la instrumentele care intră în carnea trupului. Pentru că aici undeva, la mijlocul dintre cele două, eu caut locul, sau organul, sau inefabilul spațiu unde sălășluiește meditația prin care omul își depășește trupul și ajunge mai aproape de cei nemuritori cărora li se adresează. Iar unii dintre oameni, care au locul sau organul acesta mai bine constituit, mai puternic, așa, ca o voce stentorială care ajunge mai departe decât altele, acela vede mai bine înțelepciunea pe care i-o transmit cei care n-au murit, ci doar s-au dus de la noi în alte sfere. Sau ajunge chiar și

mai departe, la părintele nostru, la cel care ne-a făcut pe toți și ne păstorește purtându-ne grija tuturor.

- Tu asta cauți chiar în trupul ăsta muritor al omului ? – se minună cam neîncrezător celălalt iscodindu-l.

Iar Zanes îl atrase într-o sală ca de operații, cu multe instrumente de argint și de bronz și de fier călit albăstriu, așezate pe măsuțe înfășate în pânză albă ce înconjurau un podium scund, ca de răstignire pe orizontală:

-Aici eu lucrez asupra trupului. Am instrumente lăsate de tatăl meu, am instrumente făcute de mine și de argintarii pe care-i dirijez spunându-le cam ce-aș mai avea nevoie ca să pătrund acolo, ți-am explicat eu unde - în locul acela dintre atomii care ne alcătuiesc, unde nu mai suntem doar noi, ci vedem în urmă prin ochii celor care au fost și vedem înainte prin ochii celor care vor veni.

- Chiar crezi că există un asemenea loc ?

- Există ! – răspunse cu convingere preotul-doctor – am înțeles eu că-l caută și doctorii voștri și cei pe care ia-ți adus din lumina orientului. Iată, pe lângă ce ți-am arătat am această trusă cumpărată cu aur greu la Roma, de la meșterii hirurgilor la care tu m-ai purtat împreună cu regele meu de atunci. Pe modelul lor, eu am făcut altele, uite, până la această dăltiță care trepanează creștetul omului lăsându-mă să extrag tumorile de pe creier. Tumorile care apasă și-i fac să nu vorbească, sau să nu se miște. Iar eu le îndepărtez și văd omul cum iarăși vorbește, sau se mișcă, deci ele au apăsat pe ceva nevăzut, care-i undeva, acolo, și-i aparține numai lui, sau voinței lui de a fi în contact cu ceilalți...

- Câte operații din astea ai făcut ? - întrebă foarte interesat generalul.

- Am făcut multe; pe unii nu i-am putut salva.

- Câte ai făcut salvându-i ? – insistă acela

- Am făcut douăzecișișase. Douăzeci la oameni loviți în luptă, cărora le-am scos cheagurile; dar șase la oameni neloviți, cărora le crescuse de la sine ceva pe creier.

- Dacă douăzecișișase ai făcut pe creier, înseamnă că pe restul trupului ai făcut sute.

- Poate chiar mii... Socoti Zanes ca o îndatorire, fără urmă de laudă.

La aceasta, străinul care-i strângea cu căldură mâna deveni moale, aproape topit. Și, urmărind cu privirea luciul instrumentelor în formele lor neobișnuite, scăpă un geamăt moale la care adăugă:

- Poate, dacă vor zeii, mă vei scăpa și pe mine !

- Zeii ?... Zeii vor. Zeii vor binele nostru; de asta sunt zei: Ca să ne vrea bine și, mai ales, să ne-ndrume spre bine - rosti încrezător doctorul Zanes, mândru sau, mai degrabă sigur pe valoarea instrumentelor acelora în mâna sa, dar și pe legătura sa de preot-doctor, slujitor al unui lăcaș de însănătoșire considerat sfânt, cu Părintele Ceresc a cărui veghe îi ocrotea neamul. Și-i spuse, jucând între degete un scalpel strălucitor: Zeul nostru cel Mare m-a ajutat să privesc înăuntrul creștetului unui om, acolo unde viața trupească se leagă cu viața sufletească și ne face nemuritori. După ce am văzut la Roma cum hirurgii voștri au făcu gaură în osul creștetului regelui nostru și i-au absorbit de acolo cheagurile provenite din loviturile războaielor, eu am continuat propria-mi experiență, am învățat, am încercat și am reușit să tai un capac întreg din creștet, să văd cu ochii mei unde sunt cheagurile și tumorile care se pot curăța și să-i închid apoi omului creștetul la loc redându-i viața normală. Să știi că e cea mai mare fascinație să poți privi creierul prin care se coboară Dumnezeirea în om și-i îndrumă faptele trupului acestuia pe care eu încerc să-l vindec continuând harul tatălui meu.

- Sunteți, cred, unicul neam care v-ați produs singuri vracii curților regale; de asta, pesemne, sunteți atât de înaintați – rosti cu admirație și un anume soi de speranță-n glas, generalul.

- Suntem preoții unui zeu care iubește oamenii - răspunse doctorul Zanes nu lipsit de orgoliu.

- Iubește !... Îi iubește, iar ei sunt convinși că-i apără atunci când se înfruntă cu noi; știu asta de pe câmpul de luptă.

- Tu, ca general, i-ai studiat în luptă. Eu în viața de zi cu zi.

- Și ești de altă părere ?

- Nu. Dar cred că zeul nostru ne ajută să ne limpezim gândurile. Oricând, nu numai în luptă. Să ni le limpezim spre bine. Prin meditație. O meditație pe care o învățăm de la începuturile inițierii și, în timpul căreia, el ni se așează alături și ne ajută.

Era voios vorbindu-i deschis, ca-ntr-un îndatorat răspuns la modul în care, cândva, cu multă vreme în urmă, latinul acesta cu bust puternic îi dezvăluise, la fel de sincer, comportările lor libertine de mândri locuitori ai Romei. Era un mod princiar de a-i oferi din inimă orice informație, de a-i arăta atenția și onorurile cu care-l conducea ca pe un oaspete de seamă. Și intrară astfel în corpul propriu zis al locuinței lui, mai îndepărtată, cu mai puțin iz spitalicesc și mai puțin freamăt al aburilor ce proveneau de la vindecătoarele bazine ce rămâneau în urmă. Era o încăpere rotundă, cu o difuză lumină venind tot prin transparența unor marmure laterale, plus a unui spot, un trunchi de raze năvălind prin cercul rămas gol în înălțimea bolții. Dirijat oblic, acesta lăsa în penumbră celelate obiecte - de data asta, pare-se, de cult - căzând pe un desen în relief, o dăltuire măiastră pe fața unei tăblii din piatră moale de tuf, închipuind o înșiruire de temple, de palate, de arcuri, porticuri și colonade care lăsau să treacă prin mijlocul lor, într-un mod în care perspectiva și îndepărtarea erau mai mult sugerate decât construite exact, o majestuoasă cale marcată cu machete de statui bine reliefate. Sigur de surpriza pe care i-o va face oaspetelui său, Zanes întinse mâna în care ținea argintul greu al cadoului ce i-l adusese generalul și puse imaginea noii construcții printre evocatoarele amintiri romane ce se aflau în acel colț de

mărturie.

- E plasat cam pe-aici, nu ? – întrebă el așteptând cu plăcere reacția.

Iar romanul, surprins și cuprins de mulțumită mândrie, așează bibeloul de argint ornat cu aur cam exact unde ar fi trebuit să se afle față de celelalte dimensiuni ale construcțiilor imperiale ce făceau mândria cetății sale. Sincer emoționat, îi mulțumi venerând imaginea templelor, mângâind cu degetele reproducerile cunoscutelor statui; și exclamă admirându-le:

- Forul !... Forul sfintei noastre latinități !

- L-am făcut din memorie. L-am făcut după cum mi l-am amintit... Poate că tu...

- Știu ce vrei – îi veni în completare oaspetele – când vom avea vreme vom sta împreună și vom așeza lucrurile exact cum sunt acolo !... N-ai făcut mari greșeli, iar Coliseumul ți l-am pus chiar acum pe locul lui adevărat.

- Am făcut totul din memorie – se scuză Zanes – după cum mi-am amintit. Să ierți greșelile, pentru că doar o dată am trecut pe acolo cu tine; iar, a doua oară, când plecam și eram legat de cortegiul regal... Dar, doar o dată am privit ce se vedea de pe treptele înalte ale Senatului și doar o dată am bătut calea asta imperială cu pasul, de la un capăt la altul.

- N-ai făcut mari greșeli; ți-ai amintit destul de bine.

- Sunt minuni nemuritoare. Sunt din piatră, în vreme ce cetățile noastre din lemn se trec sau se ard. Poate de asta m-au impresionat; mi-au rămas întipărite exact așa cum le-am întipărit și eu pe pietrele astea; fiindcă dăinuie în mine drept cea mai plăcută amintire a vieții mele.

- O arăți multora ? Întrebă cu un anume scop generalul.

- Nu prea. Încăperea asta am făcut-o pentru gândurile mele cele mai intime; e altarul meditațiilor mele și locul unde mă retrag după ce mi-am consultat bolnavii, ca să mă consult cu mine însumi în privința lor !... Și – adăugă el – să-l evoc pe Zeul-Părinte când mă tulbură cazurile

cele mai complicate, cărora nu le găsesc singur leacul.

Ascultându-l spunând acestea, generalul se plimba printre obiectele care umpleau camera descoperind tot mai multe ce aminteau de Roma. De la animale de figurație sacră, până la arme și insemne militare; de la mobilier asemănător spațiilor romane, până la obiecte de uz propriu; de la scrijelirea în piatră a unor cunoscute frontoane, la țesături ce aminteau de draperiile vilelor din Latium... O mare nostalgie a Romei, sau o mare nostalgie după Roma, pe care el, Vincențius, prea bine o-nțelegea, sau chiar o și trăia prin propriile sale sentimente, se demonstra în existența acestui matur bărbat cu rang sacerdotal în împrejmuitorul ținut bogat și sobru. Se simțea aceasta în starea lui Zanes, ca și în lucrurile intime cu care se-nconjurase, ca și în straturile unor lumini mătăsoase ce se cerneau deasupra acelor obiecte. Privindu-le, o undă de speranță, cea cu care venise până acolo, se înfiripă în sufletul generalului.

- Se pare că n-am bătut atâta drum degeaba ! – rosti el criptic pentru ca, deodată, să-l îmbrățișeze pe doctor: Viața e dulce și de neprețuit chiar și pentru un militar obișnuit a-și privi moartea în față ! – spuse el ca și cum și-ar fi justificat frământările. Și rosti deslușit: Leacul ce-l caut la tine, nu e doar pentru ființa mea. Am văzut multe ființe atinse de aceeași boală, doctore ! Cu aceleași simptome și același sfârșit tragic pe care, mai bine-l provoc eu cu lama cuțitului. E mai mult un blestem, decât o boală, doctore !... Mai mult un blestem !... Spui că zeii voștri vor binele oamenilor. Poate că-l vor și pe al meu. Prin mâna ta, doctore; prin iscusința ta, prin comunicarea ta cu ei !... Spune-mi: ce jertfe trebuie să le aduc ?...

CAPITOLUL TREI

Studiase totul despre Roma. Și avusese chiar norocul să o pipăie. O săptămână, doar; mai bine zis orele libere dintr-o săptămână. Nu prea multe, dar deajuns ca să o vadă, să o asculte, să o pipăie în așa fel, cu atâta curiozitate și ardoare, încât să-i rămână pentru totdeauna în simțuri. Trei zile întregi privise marea așezare doar de pe înălțimea unei coline unde se aflau așezămintele doctorilor, având deaface doar cu aceștia, cu ceilalți slujitori, cu mâncările și fructele acestor locuri meridonale, cu frunzișul deosebit al arborilor, forma monumentală a zidurilor și culoarea lor de cărămidă arsă, cu mișcarea oamenilor ce se vedeau mărunți pe străzile de la poalele colinei. Stătuse mereu la căpătâiul regelui său în timpul pregătirii și după reușita operației. Ceasuri întregi asistase la aceasta urmărind cu atenție meșteșugul hirurgilor din cetatea-lumină, cercetând întăritoarele pe care le dădeau ei bolnavului și instrumentele fine cu care știau să umble printre organe fără a strica ceva din alcătuirea lor în trupul omenesc.

Era vorba de un braț care-i rămăsese strâmb regelui din loviturile unei lupte. Tatăl său, bătrânul doctor i-l îndreptase, îi legase venele și nervii în cusătura alcătuirii lor dintodeauna, făcându-l să se miște în toată arcuirea dinainte. Dar forța deplină în mânuire a armelor, tot nu i-o redase. Regele nu mai avea aceeași lovitură puternică, iar doctorul nu se dorea a fi mulțumit decât știind că-l refăcuse în întregime. Mare vindecător de boli dar, mai ales salvator de răni grele primite-n războaie, el devenise faimos de tânăr recuperând oasele frânte-n luptă, vindecând rănile grele ale mușchilor și dându-le din nou forța de mișcare, ba chiar refăcând cele ce, pînă la el, se obișnuia a fi lăsate doar ciuntitură. Participase la cele mai însemnate bătălii alături de scutierii regelui, vindecând pe loc ceea ce era ușor sau preluându-și apoi cohorta de răniți pe care-i oblojea cu

harul preoțesc și știința doctoricească pe care o moștenise. Pentru că, meșteșugul deprins și harul căpătat în practica sa veneau dinspre cinul preoțesc, tămăduitor de suflete din care, cu vremea se desprinseseră tămăduitorii de dureri și răni ale trupului, ei devenind o tagmă separată. Iar tatăl lui, acel doctor bătrân și venerat, o separase și mai mult prin știința celor fiziologice ale trupului încărcată prin vreme de cunoștințe noi. Cunoștințe la fel de bogate și de complicate precum ale celorlalte îndeletniciri preoțești, precum cititul în astre și-n alte semne ale cerurilor, ale scoarței pământului și ale roadelor acesteia, sau alcătuirea calendarului ca numărătoare a lunilor și anilor sau de întâmpinare a pragurilor în muncile pământului, sau de petrecere a sufletelor omenești printre cele îndatoritoare față de viața ce le fusese dată nemuritoare. Erau tainele sau, mai bine zis, nu atât taine cât cunoștințele inițiatice pe care ei, odraslele sarabilor, ale celor deosebiți în rang, de la banii cei mari, cum era familia lor până la orice pileat care purta cușma nobiliară, fiecare după mintea lui ale cărei praguri se cerneau în timp, le căpătau petrecându-și vremea tinereții în taberele e inițiere din jurul lăcașurilor preoțești, sau cele ostășești ale regelui, unde învățau să lupte. Care era destoinic, deprindea ambele direcții; care nu, măcar una, dar tot se maturiza format în convingerea că el trebuie să știe și să țină numai pentru urmași învățătura acelor inițieri dintre care multe erau ca un cântec ce-l știe cânta doar sufletul tău între puținii oameni aleși, rămânând astfel nemuritor, tot atâta vreme cât răsuna din tată-n fiu și cântecul pe plaiurile acestea ale regatului lor ce cobora din munți înspre apus și miază-zi spre Istros și înspre răsărit, prin câmpurile acelea cu ierburi înalte cât călărețul, până în părțile mării pontice de unde venea Crivățul.

Destoinic tânăr printre cei aduși la învățătură, tatăl său atrăsese dragostea multora dintre preoții care-l inițiaseră și deprinsese mai mult decât alții și cele ale trupului și cele ale sufletului. Astfel, având la îndemână oamenii ciopărțiți

în lupte, el studiase ființa lor dată de mișcarea sângelui în trupul acesta omenesc ce se leagă singur într-un tot alcătuit din mii de fibre și organe. Și ajunsese a le deprinde pe fiecare, a le ști locul, îngemănarea și comunicarea dintre ele, a putea face tăieturi sau cusături sau oblojiri pentru vindecarea lor. Le știa la fel de bine, așa cum știau ceilalți preoți slujbele, datinile sau meșteșugul aritmetic al legăturii dintre plimbarea astrelor pe cer și zilele calendarului înscrise în stanele de andezit ale marilor cercuri rituale. Așa își definise și mai bine meșteșugul, tot sacerdotal, dar aplecat spre alt domeniu decât al celorlalți preoți: Spre țesuturile și vasele de sânge și oasele tari și organele elastice și nervii abia văzuți și măduvele tremurânde din care se emană un fel de forță cum n-are nici o altă materie. O forță ce provine din îngemănarea văzută a tuturor acestora, dar și dintr-o îngemănare nevăzută cu fluxurile prin care Părintele Atoatefăcător vorbește cu noi din depărtările Sale.

Aici, când era vorba de transcendența către Cel Atotputernic, abia aici, știința lui ce divagase printre mădularele fizicului omenesc pe care învățase să le repare, reajungea la cea generală, a întregii preoțimi care, indiferent de preocupările fiecăruia în parte, forma o castă și un întreg. Fiindcă cinul preoțesc era creierul de comunicare a obștei cu Părintele Prea bun care le dăduse Legile și veghea asupra lor din depărtările lumilor la care se ajungea trecând prin gaura neagră a peșterii în care se spunea că el se retrăsese. Adăpostea oare peștera chiar lăcașul Lui, sau era aceasta doar o trecere convulsionată ca și apele subterane, un loc de prefacere care oprea timpul sau chiar îi schimba scurgerea căpătând alte și altfel de dimensiuni ? Acest adevăr îl știa, sau doar îl căuta și-l slujea cinul lui, al celor inițiați în sacerdoțiul lor, tot așa cum oștenii erau inițiați în îndemnarea luptelor sau țăranii cei pletoși în meșteșugurile pământului.

Și, totuși, cu toată știința lui și cu inspirația pe care i-o dădea duhul invocat al marii zeități, chiar dacă a străduit

îndelung asupra fiecărei fibre și fiecărui os cu îndemânarea lui și cu instrumentele lui, brațul regelui, cel mai însemnat brat din țară, nu-și recăpăta vigoarea după lovitura primită.

Bătrânul doctor s-a închis în încăperea sa de meditație, aceeași pe care astăzi o folosea Zanes, rămânând singur cu sine și cu comunicarea spre Înalt. Ieșea din când în când și cerceta scheletele pe care le făcuse de la oasele adunate, sau lua câte un braț amputat pe care-l desfăcea în fibrele subțiri ale mușchilor, le căuta alinierea dată de dumnezeiescul mecanism al ființării și descifra mersul filiform al nervilor care, prin aproape nevăzute lăcașuri subțiri se strecurau în os, ori veneau din os aducând cu ele minunea mișcărilor dirijate de o voință unică. Apoi se închidea din nou, numai el cu zeul său, încercând să afle de la Acela misterele prin care plămădise omul.

Iar când, prin transcendența comunicării ce-o reușise le află pe toate, luminat de bucuria de a fi descoperit adevărul, îl luă pe Zanes și urcă larga cale pietruită cu lespezi mari de andezit ce ducea la așezările regale, cerându-i regelui permisiunea să-l consulte din nou. Dar nu se apropie de brațul aceluia, ci de creștet căutând urmele altei lovituri primite tot atunci, în aceeași luptă, dar căreia el nu-i dăduse atenție fiindcă se vindecase repede, după puține oblojeli. Cu o știință sau o deducție la care ajunsese tocmai prin acea meditație, a început a cerceta locul, a-l palpa, a apăsa cu atentă căutare. Iar când, la o asemenea apăsare acolo, sus, pe creștet, jos, chiar mai jos de cot, brațul regelui a avut o tresărire, cu lumina mare a satisfacției confirmării celor gândite, bătrânul doctor i-a vorbit mai mult fiului său, arătându-i ce era de făcut ca medicină, decât regelui căruia îi era obligat din supunere:

- La Roma se scot asemenea cheaguri. Au ace de argint găurite ca niște țevi, sau țevi ca niște ace, dar și știința de a găsi exact locul, pe care trebuie so-nveți și tu.

Apoi abia, cu acest gând îi explică regelui:

- Rana de la cap s-a vindecat repede, dar a lăsat

dedesubtul ei un cheag a cărui apăsare se răsfrânge tocmai în braț.

Era concluzia care ducea spre toate complicațiile politice pe care le-au avut de rezolvat ca să fie primiți la doctorii imperatorilor. Așa a ajuns Zanes la Roma și a văzut cu fascinație altceva decât satele lor de lemn și lut, sau lemn și piatră, cu oameni cuminți și harnici pentru care noaptea era noapte iar zilele respectau calendarul muncilor agricole sub grija înțeleaptă a unor preoți cu morală simplă. O morală simplă și dreaptă, știind ca din harnici să-i facă viteji, tot prin aceeași perseverență cu care plecau la lupte ca și la munci. Și tot cu același trai sobru, cumpătat sau hărțuit, dar păzit de ei pe-ntinderile acelea frumos-liniștitoare, cum poate fi doar muntele, câmpia și pădurea moștenite de la tatăl zeiesc, fiecare așa cum este plămădit dintru începuturi.

Roma era cu totul altceva.Era o vrajă continuă de nebunie asaltatoare, o gheenă strălucitoare și plină de flăcările vii ale petrecerilor, o disperare întru a chefui și a te dezmăța venind parcă din neliniștile în legătură cu ce va fi mâine. Așa interpreta el, muntean sobru și liniștit în conștiința nemuririi neamului său, acel *carpe diem* - să ne bucurăm de ziua de azi - cu care te întâmpinau toți petrecărețiii Romei, oameni îmbogățiți pesemne atât de repede, încât nu mai credeau decât în prezentul bunăstării pe care o pipăiau și o voiau în permanență pipăită, ca să fie siguri că o au. Dar viitor, tocmai acel viitor spre care învățase să gândească Zanes, ne mai existând pentru ei.

Aceasta îi fusese prima reacție, primul impuls de a-și spune ceva despre splendorile nesăbuitei vieți pe care o vedea în jurul său. O viață de goană după bunuri și avuții, de marfuri cărate în disperarea de a fi consumate, de munci intense în înconjururile unde se cărau și se depozitau, de agitatie nebună după cumpărături și vânzări pe străzile cu negustori și meșteșugari care le umpleau cu marfuri strălucitoare sau în târgurile și emporiile dinafara zidurilor

cetății unde se descărcau corăbiile aducând și tot aducând din toate colțurile lumii, o foială de hamali, descărcători, marinari, negustori tocmind mărfurile și bogătași aruncând cu pungile de bani, misiți și vătafi care agitau munca mișunândă a încărcării și descărcării acestor mărfuri... O întreagă agitație pentru cărat, luat, cumpărat, vândut pe parcursul zilei, care se transforma în aceeași agitație pentru consumat, petrecut, lăudat cu ceea ce câștigaseși și bucurat pentru ceea ce dobândiseși sub luminile amiezii și după amiezii care încheiau socotelile acelei zile, amestecarea lor cu dezmățul și petrecerile pe care unii le începeau de-abia deschizând atunci ochii. Totul însă, și muncile și petrecerile agitate într-o nebunie care te grăbea, te forța, te zbuciuma și te-mpingea spre dorințe desfrânate, fie că erau de dobândit bani sau de bălăcărit în bogățiile petrecerii. O obsesie de a trăi prezentul, a și-l însuși sau chiar a-l smulge numai pentru plăcerile lor, la niște oameni pentru care viitorul sau nu exista, sau nu conta.

Așa gândise Zanes, în învățătura lui dobândită de la preoții sobri, când se lovise de acea lume. Dar, repede, foarte repede, pe măsură ce se obișnuia cu ea, simțea cum se afundă și el în plăcerile nemaipomenitei opulențe despre care nimeni nu se-ntreba cât va dura, nimeni nu făcea nimic spre a-i asigura viitorul, ci toți se-nghesuiau numai s-o guste, s-o devoreze, să simtă prezentul moliciunii, lenei și viițiului spre care ea te îndemna. Și nu se mai întreba nimic, ci se delăsa în veselia tuturor celorlalte mii de petrecăreți pentru care marea magistratură a cetății era recunoscută și aclamată pe unicul criteriu al lui *panem et circensis*, cu ore calme de odihnă leneșă la soarele dimineții, când numai în emporiile extra muros se căra, se tăvălea, se jefuia, se tocmea și se transporta marfa, apoi cu împătimirea luptelor, întrecerilor și spectacolelor de peste zi, pentru ca, stropită din belșug cu vin, noaptea să atingă culmile veseliei. O veselie nebună și continuă printre bogății și spectacole, un trai de nesfârșite încântări nebunești prin care oamenii

parcă nu se mai săturau să celebreze fastul cu care se ridicau în jurul lor monumentele. Columne și arcuri de triumf mărginind lespezile savant repetate ale marilor căi imperiale. Trepte impresionante, multe, foarte multe trepte ducând spre înalt, tot mai spre înalt. Iar, din acel înalt, ridicându-se și mai sus coloanele, mirificele coloane ca niște dansatoare împietrite acolo, în azurul de deasupra colinelor Romei. Coloane imense și îndelung repetate ca întru sprijinirea cerului pe coronamentele lor. Havuze cu izvoare țâșnitoare și chipuri de copii, sau păsări, sau animale desenate-n mozaic spre a se legăna sub limpezimea apelor mărgineau grădini cu plante modelate după arta sculpturii. Și tot arta aceasta, prin clasicele ei meșteșuguri ale cioplitului în piatră de alegorii cu personaje, ghirlande și fructe, zeități călărind animale ale pământului sau altfel de vietăți închipuite, împodobea frontoanele caselor și frizele templelor. Zeii - mulțimea de zei opulenți, petrecăreți, iubăreți și irascibili, adică altfel, cu totul altfel decât înțelepciunea aceea părintească a zeului lor - își găseau la fiecare loc altare cioplite-n piatră și statui de marmură trandafirie, iar imperatorii tronau în bronz aurit pe socluri înalte. Teatre mari și terme publice făceau mulțimea să mișune între locurile de distracție și grădinile imperiale unde tuturora li se dădea mâncare ca unor drept merituoși de a huzuri fără muncă, iar printre terme, printre temple și printre teatre se strecurau străzi înguste cu zgomotoase locuri în care petrecerea era permanentă, ca o lungă beție și amețeală de viții dulci, într-o continuă nepăsătoare și îmbuibată inconștiență.

Era, parcă, sfârșitul lumii celebrat într-o veselie nebună și molipsitoare, ca o molimă a fericirii de care nu-ți vine să te desparți chiar și să vrei. Fiindcă ești om hărăzit cu slăbiciuni prin care nu poți scăpa de dulcea ei contaminare. Era ca o scânteietoare construcție perfectă căreia nu mai aveai ce să-i adaugi și, față de care, trăiai obsesia de a-ți folosi viața de huzur într-o petrecere prin care căutai cu

disperare noi plăceri. Și, încercându-le mereu pe cele vechi, te obseda gândul nimicniciei tale de om neînstare de a găsi noi vicii care să-ți biciuie trupul cu altfel de dulci arsuri decât cele cunoscute. Iar disperarea aceasta creștea prin pofta de a-ți face viața cât mai nebunească în apucăturile ei descreierate și cât mai descreierată în nepăsarea față de ziua de mâine, în înfrățirea coruptă cu zeii care deveniseră un fel de convivi cu care beai alături și te distrai și te sodomizai, nemaiavând nici o poruncă scrisă înafară de acel *carpe diem* ca unic exercițiu de a căuta plăcerea clipei în disperata idee că mâine vei pieri și nu-ți vor mai aparține aceste splendori.

Zanes vedea toate acestea ca frânturi, ca spărturi, în scurte fragmente de timp, ca niște cufundări într-o altă lume ce ți se întrerup brusc trăgându-te cineva înapoi în lumea ta, doar cât reușea să fie liber, o oră, două cel mult, de la căpătâiul regelui operat. Iar fragmentarea imaginilor pe care le înregistra aiurea, când într-o parte-când într-alta a orașului, când ziua-când noaptea, când printre plebeii care petreceau nebunește în distracții vulgare, când în opulența la fel de lenevită și mult mai detracată a celor care jucau cu zaruri de aur și înfigeau diamante în buricele femeilor de petrecere sau mângâiau băieți fragezi cărora le invertiseră bărbăția, când de departe - când de aproape, când ferindu-se în colțuri umbrite - când amestecându-se cu petrecăreții... Toate aceste șocuri scurte, după care revenea în austeritatea dureroasă, cu mirosuri doftoricești a bolniței regale unde-și avea îndatorirea, erau ca niște explozii în lumina cărora vedea frânturi scurte dintr-o cu totul altfel de viață, o viață care n-avea nimic de-a face cu certitudinile lui stabile ca o stâncă atotconvinsă de nemurirea ei, convingeri pe care le căpătase din religia moșilor și strămoșilor săi nemuritori.

Disperarea aceea a nebunei dorințe de a se distra era de neînțeles pentru liniștea cumpătată a unui nemuritor care-și duce senin viața tacticoasă, modestă dar continuă, plină

de siguranță în propriile-i mișcări și-n obiceiurile nepieritoare ale neamului său știind că, oricând, la nevoie, putea cere ajutorul bătrânilor săi prefăcuți în Înțelepții Înaltului. Pentru că, prin rangul preoțesc pe care-l avea și ca demnitate dar și ca inițiere, gândurile lui, care erau totuna cu el însuși, învățaseră să circule fără stavilă între acei înțelepți din Înalt și oamenii de jos. De la aceia, cu sfaturi de ascultare către cei de pe pământul de jos, iar de pe pământ, purtând întrebările obștești până la înaltul înțelepciunii lor, circulând astfel prin libertatea gândului într-o lume unică în care se amestecă stămoșii cu moșii, cu fii, cu nepoții și cu strănepoții, trăind în nemurirea naturii lor desăvârșite de Dumnezeul care le-o dăruise și foarte puțin modificată de oameni.

Dintr-o asemenea gândire, făcută mai ales să înțeleagă și să adâncească firea, decât s-o schimbe, era de neînțeles pentru el dorința acolor romani mânați de ambiții și pofte de a se arăta mai înțelepți decât dumnezeiasca natură, de a ridica mereu monumente care să înfrunte munții acelei naturi, de a face bazine care să imite mirificile ei lacuri și, mai ales, de a inventa distracții potrivnice, care să întoarcă pe dos firea ei. Si nu avea cu cine comenta, cu altcineva, decât cu acel tânăr centurion care-i arăta prietenie și-l lua, în scurtele-i răgazuri, ca să-i arate minunile și plăcerile cetății sale. Cu generoasă grijă superioară, ca un profesor căruia-i era milă de nepriceperea învățăcelului său, dar se străduia să-l înțeleagă: Să nu râdă nici de întrebările lui neștiutoare în arta petrecerii vieții, nici de bosumflările lui rușinoase când îl îndemna să guste din plăcerile care lui i se păreau firești. Nu. Îl lua în ușor, cu zâmbetul său superior de cunoaștere a tuturor perdițiilor de care era sigur că se va linge pe buze oricine care va pune botu-n ele. Îl împingea și-l lăsa să ricaneze și nici nu-l persifla atunci când îl vedea că-ncepea să-i placă. Ci doar se-afunda el în acele plăceri, li se dăruia total și fără jenă față de reținerile celuilalt, tocmai astfel demonstrându-i cât i se păreau de

firești.

- Hai, intră cu mine-n lumea asta și veselește-te așa cum nu te vei putea veseli niciodată în lumea ta ! – Îl îndemna Vincențius tachinându-l ușor cu promisiunea că nu-l va spune nici regelui, nici vicarului preoțesc ce făcea parte din suită: Tu ești doctor, tu vindeci cele lumești; de asta trebuie să cunoști toate cele lumești !...

Ce amintire frumoasă și ce prietenie strânsă, legată în puține zile, așa cum se întâmplă numai în frăgezimea sentimentelor tinereții !... Vincențius devenea pentru el un diavol frumos și priceput, inteligența și spiritul spumos al căruia nu avea cum să nu te fascineze, iar generozitatea și sinceritatea dorinței de prietenie a căruia nu avea cum să nu te cucerească. Își permitea toate capriciile de pe lume într-o firească inconștiență de copil bogat și încălca toate prejudecățile lumii acesteia cu atâta seninătate în convingerea că lui i se cuvine orice și poate plăti orice, încât nici nu se mai punea întrebarea dacă se cade să-l urmezi. Era în toată purtarea lui de cuceritor și-n toată mișcarea de trup agil, instruit militărește, atâta convingere c-a ajuns stăpân pe lume și poate răscumpăra orice de la ea, încât lăsa impresia că trăiește o vreme fără sfieli și intrebări, ca a celor ce nu ajunseseră încă oameni ca să aibă conștiința dumnezeirii de deasupra dar, în același timp, și cu puterea celor mai perfecționați dintre oameni, care știu că la ei e aurul cu care-i domină pe ceilalți.Candoare și putere, nepăsare și poftă, nici o rezonanță la cele spirituale și nici o abstinență la cele trupești. Iar, din toate astea, țâșnea numai generozitatea unei sincere voluptăți de a-i arăta tânărului prieten toate plăcerile de care poate să se bucure:

- Lasă altele, veselește-te de cele lumești că prin ele o să-i vindeci și pe alții !...

Spunea dracul glumeț ce-i oferea cu gesturi elegante toate tentațiile lumii; și chiar așa, în toată acea explozie de veselă și dulce perversiune, se întipărise de mai bine de

douăzeci de ani în amintirea sa, ca un sol risipitor al unei dărnicii neînțelese, venită dinspre o lume la fel de neînțeleasă, dar care nu putea să nu te fascineze. O altă lume, care-l făcea uneori să râdă sau să se indigneze, dar niciodată să vrea să se lepede de ea. O lume plină de atracția pe care, cu toate că el nu o acceptase decât în tangența unei scurte ieșiri din lumea sa, o mai simțea și acum. Îi străfulgerase sufletul marcându-l cu o permanentă nostalgie de care nu avea cum să scape și, atunci, și-o legăna reconstituind mereu, pe macheta aceea a sa, câte unul dintre palatele Romei. Fără a dori să-și verifice memoria, se trezea uneori cu câte un amănunt luminându-i-se neșteptat în minte - o pasăre de piatră sau o himeră de pe vreun fronton, sau gestul vreunui sclav la petrecerile unde fusese, iar reconstituirea lui, mentală ori scrijelind bucățile de cărămidă ale machetelor, îl fixau undeva, ca pe-o corectură ce-o faci pentru totdeauna pe pagina scrisă. Universul acela visat i se completa și, în clipele de meditație, chiar dacă avea cu totul alte gânduri, se apropia de machetă ca-ntr-o plimbare pe străzile miniaturizate, simținduse tânăr și alături de pasul milităros a lui Vincențius cu care peripatetiza.

Si, dacă Roma rămânea nostalgia tinereții lui, Vincențius se întruchipa ca imaginea vie a acestei Rome care-i asalta mereu și simțurile și judecățile și prejudecățile. Vincențius era demonul frumos și simpatic și afectuos al tinereții lui, prietenul-unicat pe care-l deosebești total de ceilalți prieteni, cel căruia-i iubești defectele și în legătură cu care suferi sincer pentru că nu-ți poate înțelege unele convingeri. Dar continui să ții la el și, mai ales, să-ți fie dor de el.

De când limesul imperiului ajunsese lângă granițele lor, iar comandanții castrelor romane aflaseră de efectele miraculoase ale bolniței lui și ale științelor lui, primise pe mulți acolo. În mod normal, de vecinătate. Ofițeri, persoane importante, și chiar terapeutul acela care se pricepea mult la plantele medicinale, dar nu la altele, apelau la ajutorul lui adcându-i pacienți. Dar asta nu-l impresiona

cu nimic. Venirea lui Vincențius, însă, era cu totul altceva; era însăși reîntâlnirea cu un sentiment puternic, așa cum poți trăi doar în tinerețe.

Vincențius nu era pentru Zanes doar un personaj; era însăși nostalgia după o lume care-l fascinase chiar și fără a se fi putut lega de ea, chiar recunoscându-i nevrednicia în fața credințelor solemne ce-i formaseră lui caracterul.

CAPITOLUL PATRU

Diagnosticul tatălui său fusese exact. Medicii Romei, care nu erau doar hirurgii și tămăduitorii formați în timpul marilor războaie, ci se împlineau cu știința celor aduși din Orientul unor îndeletniciri străvechi ce îmbinau funcțiile organelor văzute în anatomia omului cu cele nevăzute, care făceau parte din energia transcendentă cu care persoana lui fusese dăruită, l-au confirmat întrutotul: Brațul fusese vindecat bine de toate rănile și rupturile prin știința bătrânului doctor. Nu funcționa însă cum trebuie legătura dintre el și ordinele creierului, iar ruptura putea fi acolo, la cicatricea celeilalte răni, de la creștet.

Zanes a intrat în savanta atmosferă spitalicească din preajma palatelor Romei, a rostit împreună cu vicarul rugăciunile către zeul lor, în vreme ce medicii romani aduceau jertfă Aesculapului împrumutat de la grecii care-l numeau Asklepios și căruia i-o adăugaseră ca zeiță pe Hygeea. Apoi l-au introdus pe rege în fumul semințelor de cânepă amestecat cu aburul captat din cloroticele ape termale care adormeau simțurile atât de evident, încât și sclavii care, de la distanța unei alte încăperi suflau prin două guri de ceramică spre țeava în care se realiza amestecul, trebuiau schimbați din când în când fiindcă îi cuprindea o dulce moleșală căzând într-o beție pe care, ca slujitor credincios al regelui său, ascultând explicațiile romanilor, o încercase și el, cu o zi înainte, ca și cum i-ar fi

gustat din mâncare. Țeava aceea în care se realiza amestecul din două direcții de suflare, era așezată cu o botniță tot din ceramică pe gura și nările pacientului făcându-l să se îmbrățișeze cu zeii în vreme ce hirurgii, cu îndemânări de mânuire a unor scalpele strălucitoare, începeau operația.

Pentru Zanes, ca medic și tămăduitor, era un miraj să vadă mânuirea instrumentelor de către acei pricepuți doctori ai lumii: Căutarea cicatricei, îndepărtarea învelișului cu capilarități, executarea tăieturii cu mână sigură, acolo unde nu se atingea vreun vas de sânge, decopertarea osului frunții până la găsirea cicatricei lui, marcarea inciziei și executarea ei cu lovituri încete, grijulii, spre a nu se pătrunde osul deodată, apoi mirajul folosirii dăltițelor de aur și argint pe șira ce sudase fosta spărtură, până la deschiderea, ca a unei ferestre spre altă lume, deschiderea spre cele nevăzute și foarte puțin cunoscute ale creierului de pe care trebuia scos cheagul, adică tocmai deschiderea spre locul închis de Dumnezeu cu os puternic, în așa fel încât să cuprindă nu numai materie, ci și emanație divină.

Teoretic, cunoștea asta de la tatăl său și de la perseverenta inițiere pe care o făcea bătrânul nu numai pentru el, ci pentru toți cei care-l asistau devenind discipolii lui și supușii ritualului întru vindecare poruncit de zeul care le păzea viața. Dar de deschis cutia magică a înțelepciunii care-l definește pe om, nu deschisese decât pe cadavre, adică atunci când emanația se mutase în altă parte decât materia și nu mai coexistau. Văzuse materia aceea cenușie în contorsionările ce-i asigurau imense suprafețe față de spațiul mic și ușor ce trebuie să-l aibă creștetul trupului ca să poată alungi aspirația către cer a ființei umane, văzuse și pânzișul de vinișoare, nervi tresăritori și capilarități ce leagă și dezleagă circulația cunoașterii și ideilor, dar le văzuse atunci când această circulație, vibrația undelor ei, părăsiseră lăcașul lor de os al vieții acesteia înspre dincolo, unde era nemurirea de la

care, mai înainte, atrăgea înspre încoace iluminarea gândurilor. Tocmai această iluminare, adică, lipsea; se retrăsese către sursele ei înalte unde plutea nemurirea, lăsând materia inertă, în zvâcnete mici, pământești.

Acolo, însă, pe patul de marmoră, în somnul hipnotic a cărui provocare o și înregistrase bine în minte tânărul doctor, regele lor exista ca atare, cu toată înțelepciunea și vitejia lui, spre undele cărora, cu instrumentele lor strălucitoare, hirurgii își făceau cale. Iar el era atent, crispat, încordat ca o legătură de arc; pentru că datoria lui era ca nu cumva, prin vreun gest nesăbuit, această înțelepciune venită de la zeu să se diminueze, atunci când, prin operația ce se făcea, vitejia îi va fi ajutată să-și recapete forța. Sub ochii lui, dălțițele de aur deschideau o fereastră chiar spre locul unde se îngemănau cele două virtuți din care era făcută făptura unică a regelui său; asta constituia un miraj pentru tânărul doctor ale cărui simțuri trăiau o înaltă concentrare urmărind fiecare mișcare, fiecare poziție și rostul fiecărui instrument. Cu o voință de fier și încordarea extremă a tot ce putea însemna atenție, el supraveghea și învăța în același timp. Iar, uneori, atunci când, fie că mișcările îi erau cunoscute, fie că gândirea lui le descoperea intenția, fără voie, tocmai în virtutea acelei îmbinări dintre gestul fizic și voința emanată de centrii transcendentali pe care tocmai știința lui era cea care le studiase, brațul, ori mâna, ori degetele lui făceau aceeași mișcare, același gest și luau aceeași poziție cu a celui ce mânuia instrumentul asupra creștetului regelui său.

Era parcă și o teamă de acest eveniment necunoscut în legătură cu regala persoană ce-i fusese dată în grijă, dar mult mai mare era interesul pentru meșteșugul pe care îl urmărea. Ajunseseră tocmai la momentul decisiv. Gaura era făcută și, prin ea , se vedeau palpitațiile creierului din interior. Atunci, medicul trepanator se dădu laoparte și lăsă loc altuia mai în vârstă și cu chipul mai pronunțat asiatic. Un punct de cheag roșu se distingea deasupra strălucirii

argintii prin care creierul iradia materia cenușie a mișcărilor sale interioare. Doctorul ezită în încercarea de a mânui un scalpel fin, îl puse la loc făcând un gest ca de teamă, sau de pericol, sau de faptă la care nu-i este permis să se încumete, își plimbă mâna cu subțiri degete osoase asupra instrumentelor ce-i stăteau la îndemână și alese o țevușcă fină, de argint lățindu-și vârful ca un cioc de rață bine ascuțit. Și așezând-o la proeminența cheagului, o prinse între dinți încercând să aspire ușor ca și cum ar fi supt cu buzele... În concetrarea sa, parcă simțind și el nevoia să facă același lucru, Zanes îi înțelese efortul frânturilor abia perceptibile de mișcări crispate amplasând ciocul lățit și tăios tot mai dedesubtul cheagului, în vreme ce buzele creau în țeava subțire un vid absorbant. Ca martor și asistent repeta, dubla sau chiar premergea mișcările și crisparea prin care acela le ritma, având și el aceleași tresăriri abia perceptibile. Ca specialist, însă, trăia concomitent un mare sentiment de admirație față de ingeniosul procedeu și față de siguranța milimetrică prin care, concomitet cu buzele, doctorul lucra și cu ambele mâini, una mânuind tăișul țevuștei, iar alta trepanând fin, aproape invizibil, locul unde cheagul se mai lega de vasele ce-l produseseră. Atât de fin încât să le desprindă pe acelea ferindu-le de orice atingere.

Îl încălzi sau chiar îl încinse brusc sentimentul de admirație, ca atunci când te lași pradă unei intense trăiri artistice. Dar, tot brusc, printr-un act de lucidă voință, se obligă să fie mai puțin admirativ și mai mult atent, înregistrând cu minuție teribilele mișcări aproape neobservate, imperceptibile dacă n-ai fi ținut seama de schimbarea crispării. Era ca și cum ai fi vorbit de mișcarea încremenirii care atacă fin, mai mult printr-o forță de a atrage spre sine contrariul decât prin ireperabila sa înaintare. Întreaga ființă a doctorului era total concentrată asupra cazului pe care-l rezolva într-un savant tremolo de mare finețe care-l făcea să vibreze-ncontinuu, dar să pară nemișcat.

Zanes se obliga, însă, să nu admire, ci să vadă, să urmărească. Să urmărească lucid descompunând în cât mai multe părți posibile mișcările și așa abia perceptibile, înregistrându-le bine în memorie și, chiar, prin subtile mișcări, reproducându-le ca și cum ar fi operat el. De la încântare trecea la lucidul și practicul interes de a învăța secretele celuilalt, adică de a-l admira furându-i meseria. Rămase până la urmă la fel de concentrat și la fel de atent, ca și cum gesturile celui pe care-l urmărea înregistrau pe creierul lui fiecare mișcare pe care o făceau, de fapt, pe creierul regelui. Rămase astfel, până când o plăcuță subțire, de aur, acoperi locul osului dăltuit și, deasupra ei, cu ață din mat de pește, se cusu la loc pielea. Își urmă regele în sala cu abur adormitor care-i îndulcea durerile, îl așeză apoi în patul său regal și-i veghe somnul. Iar, când puternicul viteaz se trezi, făcu o glumă înțeleaptă și iscusită, care nu avea cum să nu-i producă mare încântare aceluia:

- De-acum, Măria Ta, ți s-a întors la supușenie singurul din țara noastră care nu te asculta pe deplin: Brațul tău !

Era, de fapt, o parafrazare a diagnosticului pe care-l pusese tatăl său când zeul îl luminase în legătură cu secretul bolii: Nu brațul lovit nu a putut apăra lovitura de la cap, ci aceea a făcut ca brațul să nu se mai supună comenzilor și să se lase lovit.

Înțeleptului rege îi plăcu formularea aleasă și meșteșugită.

- Zanes, îi spuse încercând să-și supravegheze mișcarea degetelor, te știu de copil că erai deștept și se spunea că vei duce faima tatălui tău mai departe. Am să fac pentru tine ceea ce, luptele în care el mi-a fost aproape, nu m-au lăsat să fac pentru tatăl tău. Am să-ți dau cea mai frumoasă vale din țară să faci acolo un loc de vindecare precum cel de aici și, poate, chiar mai mare !

Apoi, sub mrejile lui adormi somn odihnitor și calm eliberându-l și lăsându-l, astfel, să facă ceea ce voia mai

mult. Zanes apucă o făclie și porni cu ea pe întinsul sălilor spitalicești.

CAPITOLUL CINCI

- Ha, ia uite savantul nostru, marele doctor tămăduitor, cum își petrece nopțile ca un adevărat preot al zeului său !... Ce-i cu craniul ăsta asupra căruia te apleci ? !...

Centurionul care asistase la operație ca gardă acordată de Senat drept atenție pentru marele rege aliat, avea ochii jucăuși, plini de intenții bune și de pofte ciudat-scânteietoare, fără să știi în ce măsură erau malefice ori benefice. Simpatic, însă, era. O ironie îngăduitoare îi colora zâmbetul prietenos, iar siguranța de sine, generoasă, îi dădea o superioritate plăcută, nejignitoare.

- Îl imiți pe bătrânul vraci care șoptește creierului bolnav prin țevușca asta lucruri numai de el știute ! – constată el văzând uimirea cu care nu putea răspunde Zanes, surprins ca-ntr-o stare de vrăjitorie, aplecat asupra unui craniu și încercând a-și sincroniza mișcările țevuștei ținută cu buzele și mâna stângă, cu cele ale scalpelului pe care-l mânuia cu dreapta... Sau – se răzgândi el ajungând mai aproape de adevăr – vrei să-i furi meseria !... Pentru ca, râzând de imposibilitatea lui Zanes de a răspunde și de poziția ciudată a craniului care parcă lua parte la conversația dintre ei doi, să constate fără îndoială: ai vrea să faci și tu asemenea operații, nu-i așa ? ! O să le faci, doctore, după cât se spune că ești de priceput, o să le faci !

- O să le fac ! – confirmă Zanes cu ton puțin înciudat, reușind să scape de instrumente și acoperindu-le repede, ca și cum îi era rușine că fusese surprins acolo, asupra unui fapt pentru care nu ceruse îngăduință de la nimeni și-și permisese să umble în trusele celebrilor medici ai Romei.

- Te desparți greu de ele; ai vrea să fie ale tale !... Constată din nou centurionul cu acea certitudine asupra

intențiilor celuilalt pe care i-o dădea siguranța de sine... O să le ai; o să le ai dacă străduiești; văd că ți-ai și desenat unele pe tăblița asta cerată !

- Nu știam că nu e permis – se fâstâci Zanes trezind un hohot de râs; râs sincer și nu răuvoitor, din partea aceluia:

- Amice, veghea mea s-a terminat. Auzi cum sună-n toată Roma sfârșitul primei veghi ? Acum bătrânii și bolnavii dorm, proștii se culcă, iar adevărații latini încep marea petrecere !... Știu un loc nemaipomenit care, printre străduțele dintre Capitoliu și locul unde se construiește Circus Maximus, dă în grădinile unor doamne pe care le vizitează întreaga lume bună. Nici împăratul nu lipsește de acolo !... Mergi cu mine ?... Regele tău e salvat; merită să sărbătorim !...

Nu numai că era simpatic, dar volubilitatea lui avea și persuasiune. Când ajunseră în preajma termelor, gărzile strigau parolele dintre prima și cea de a doua veghe a nopții.

- Zici că numai proștii se culcă acum ? – își aminti Zanes amuzat.

- Numai ! – Răspunse acela cu modul său de convingere absolută, înaintând cuceritor prin orașul deasupra căruia se auzeau strigate parolele străjilor.

Dar, la un moment dat, strigătele acestea se estompară în alte ecouri. Deveniră chiote și râsete și zvonuri de muzici. Iar, printre copacii parcului pe care-l traversau, apărură niște lumini stranii care se legănau în ape. Ajunseră, astfel, pe malul unui lac, sau al unui mare bazin în luciul căruia se oglindeau flăcările torțelor ce luminau ca ziua în jurul unor dănțuitoare ale căror mișcări se oglindeau și ele în ape asemenea flăcărilor. Mirosea a trupuri îmbietor unse-n uleiuri parfumate, iar bărbații se vedeau deabia după aceea, cu trupurile întinse lasciv printre mișcările svelte și provocatoare pe care le făceau dansatoarele.

Li se aduseseră togi speciale, de petrecere, după obiceiul ospeției romane, iar vestalele îi dezbrăcară cu mișcări

îndemânatece plimbându-și degete cu finețe exact pe-acolo pe unde ar fi trebuit să ocolească. Apoi, chiar când bărbățiа din ei începu să miște, făcând loc sclavilor care, după obiceiul grecesc, le turnau vin cu apă, vestalele dispărură printre dansatoarele care își continuau mișcările făcând volute ațâțătoare între ei și colțuri mai îndepărtate spre care i-ar fi îmbiat. Dar un satir cărunt cu falusul erect sau, poate, o imitație reușită de falus pe care o tot manevra, se repezea la câte una, o lua ca-ntr-o țepușă sau o făcea să-i încalece ditamai bărbățiа lipindu-i-se de tors ca să-l lase de la distanța respectivă să-nțepe încă una. Spurcatul sărea pe ele bălăngănind niște testicole imense. Femeile chicoteau sau chiar dădeau strigăte isterice lasându-se străpunse. Sau se fereau una pe alta din calea lui împreunându-se ele între ele, în vreme ce bărbații amețiți, cei pe la care ele trecuseră dezbrăcându-i îmbrăcându-i și ațâțându-i, aruncau cu sesterți de argint în trupurile lor împreunate ca să le despartă și arătau pungi de aur ca să le îmbie spre ei. Unii le trimiteau băuturi scumpe, alții uleiuri parfumate pe care le vindeau negustorii ambulanți luând de zece ori mai mulți bani decât ziua, iar alții, deja beți, se lăsau păcăliți cumpărând bijuterii care să le atragă.

Înfrumusețate de noapte și patimă, fetele veneau caline și drăgăstoase așezânduse pe genunchii lor, dar le dădeau cu bijuteriilen cap când constatau că-s false. Refuzați brusc, după ce li se stârniseră toate poftele, bărbații dădeau cu mâna după săbii sau pumnale ca să se răzbune pe negustorii ce se făceau nevăzuți. Din pricina asta, pesemne, ca să nu se încaiere și nu ca să fie cinstiți ca la banchetele imperiale, hainele lor era schimbate în togele de musafiri lipsite de centuri și arme, iar femeile aveau timp să se regrupeze în jurul satirului care le punea să călărească pe falusul său, ori se-mpleteau ele-ntre ele gemând de plăcerile grecești inventate de preotesele insulei Lesbos și făcându-i tot mai mult pe clienți să poftească și să jinduiască la ele.

Când, însă, excitarea ajungea la punctul maxim, poftele

oamenilor făcându-i să nu mai fie în minţile lor, ele se respingea una pe alta şi se răsfirau aducându-le acestora băutură de vin cu miere care-i îmbăta şi mai rău, apoi fugeau tăvălindu-se cu satirul care tot încerca să le pătrundă. Pocit şi bosumflat, acesta se ferea de loviturile lor, fugea undeva în spate de unde se întorcea cu câte un băieţel fraged, sau chiar câte o capră cu care-şi făcea poftele ţinând-o de coarne ca pe-o cârmă, spre uralele beţivanilor care se amuzau de semi-onania lui uitând de poftele proprii.

Muzici lente începeau în timp ce dansatoarele împărţeu mângâieri umplând cupele şi sărutau genunchii oaspeţilor amuşinând în sus insinuant cu răsuflările lor calde. Bărbaţii sencingeau din nou, iar cei mai sanguini nu mai răbdau plăcutul supliciu şi răsturnau femeia-n iarbă încercând s-o încalece. Dar, tocmai când reuşeau, satirul cel voinic îi apuca de fund trăgându-i înafară şi nu-i lăsa să intre în fierbinţeala dintre coapsele femeii până nu-i puneau în palmă moneta de aur cu efigia unui împărat trecut sau prezent. Întărâtat, omul făcea gestul repede şi grăbit de-a se întoarce la ce începuse. Dar satirul îl mai ţinea o clipă, parcă proţăpit în propriul său proţap până ce, cu dinţi negri încerca metalul să vadă că nu-i calp. Când era eliberat, plăcerile întrerupte reveneau atât de înverşunat în cel pofticios încât, spre propria-i disperare, el se trezea slobozindu-se cu vehemenţă, surprins şi neputincios în a-şi opri spârcâitura, rămânând flasc şi tembel ca şi malafia gelatinoasă pe care şi-o vedea stropită unde nu trebuie. Trupul îi era muiat şi incapabil de mişcare, dorindu-şi mai degrabă somnul decât femeia de sub el care se retrăgea cu îndemânare, dispărând.

Într-un târziu, când clientul se ridica păstrând din toate energiile numai furia, mutra-i bosumflată şi gesturile cu care orbecăia după femeia pe care o plătise trezeau hohotele de râs ale tuturor. Şi ale celor care avuseseră răbdarea de a aştepta situaţii mai bune, dar şi ale celor care o păţiseră la fel mai înainte, iar acum se răzbunau pe necazul altuia. În

hohotele generale, satirul defila cu băiatul și cu capra de-o parte și de alta, sau călărea un măgar căruia i se băgase un pai în fund ca să-i miște mădularul negru într-o stare de semierecție, simbolizând, de fapt, starea tuturor. Iar hohotele și uralele, fie triumfătoare fie răzbunătoare sau consolatoare, izbucneau din plin, cu nepăsare față de rostul de somn al nopții. Satirul triumfa aducându-și toate dansatoarele în jur, iar zarafii mișunau schimbând galbenii cu pumni de bănuți de argint în afacerile bune ale nopții, pentru ca petrecărețiii să aibă mărunțișul cu care s-arunce-n ele despărțindu-le, adică luând jocul de la-nceput în zornăiala muzicilor incitante.

- Așa pățesc fraierii, sau noii veniți - îi explică Vincențius peste hohotele tot mai mari – femeile astea știu să se păstreze pentru cea de a treia veghe, când fac amor adevărat și lung cu cei care știm să nu ne-nflăcărăm atât de ușor.

Lui Zanes îi venea foarte greu să comenteze.

Atunci începură muzicile vesele ale Romei, cele mai populare și mai gustate de vulg tocmai pentru că erau obscene și conduceau la gesturi incitante, oricât de disgrațioase s-ar fi părut. Ele căpătaseră mare vogă în vasta cetate pe măsură ce aceasta se umpluse de țigănia asiatică a noilor cetățeni ai imperiului. Iar acum, ca o molimă, nicăieri, la nici o petrecere, nu mai puteai scăpa de vulgaritatea ei lălăită și agresivă care răsuna peste tot ca o jignire la adresa incantațiilor vestiților poeți care constituiseră fiorul liric al adevăratelor arte romane. Arte astăzi călcate în picioare de mulțimile venetice care imigraseră cu toate obiceiurile lor primitive și plăcerile pornografe ale unei vizibile perdiții spre îndobitocirea obscenă. „Împărații sunt niște derbedei zeificați de taberele militarilor cărora le-au făcut mai multe plăceri păgâne, iar cetățenii loviți de decrepitudine nu mai știu să muncească și vor tot timpul pâine și circ” – își aminti el proclamația preoților care devenise lege pentru neamul lor. Și, fără voia sa, se trezi rostind cu voce tare ultima parte a versetului:

- Ignoranța celor decăzuți în viţiu !...

Se opri, surprins el însuși de riscul de a-și jigni prietenul și îl văzu pe acela râzând cinic sau chiar batjocoritor, ca dovadă că-l auzise prea bine.

-De ce te-ai oprit ?... Continuă !... Cunosc prea bine preceptele voastre, ale celor care vă pierdeți anii tinereții învățând prostiile lui Pitagora pe dinafară și memorând născociri savante ale unor astrologi de doi bani !...

- Mi-a trecut, așa, prin minte – se scuză Zanes arătând spre nebunia perdiției care începuse în dansurile falice la care îmbiau dansatoarele cu mișcări repezi de fereală, făcându-i pe bărbații beți să-și înfigă mădularul în câte-o scândură de gard sau în câte-o piatră de zid, râzând apoi și oblojindu-le zgârieturile care-i muiaseră lăsându-le doar plăcerea de a scânci sub mângâierea doftoricească a degetelor lor.

- Nu-i nimic, continuă ! Cunoaștem prevestirea voastră că viţiul și turpitudinea vor duce Latiumul la pierzanie, dar asta o spun din invidie neamurile neajutorate.

- „Toate viţiile lumii s-au strâns la Roma și toate viţiile lumii vor pierde Roma !”...*Luxuria et vitium*... – se trezi el rostind formularea exactă, ca și cum ar fi fost nevoie să-l corecteze pe acela.

Iar Vincențius, cu ochii înveseliți de beţiv, ceea ce dădea și mai multă insolență comporamentului său de om sigur pe sine, bău fără să-i pese că celălalt nu se lăsa îndemnat și-l bătu pe umăr ca pe unul mai mic și mai prost:

-Avem cea mai puternică armată din lume, avem cea mai înaintată tehnică, avem inginerii și arhitecții cei mai grozavi, cele mai teribile arme și cele mai bune drumuri, cele mai frumoase poduri și cele mai inexpugnabile bastioane; avem adunate aici averile și inteligențele lumii !... Putem, deci, avea și cele mai mari vicii; ni le putem permite și, de asta, putem fi nepăsători în fața oricui !... Salve !... Pentru amiciția noastră !... Sper că ești destul de deștept ca să mă înțelegi !

- Și dacă nu sunt ? – se trezi în Zanes o dorință provocatoare, cu toate că rațiunea nu-l îndemna la aceasta.

- Dacă nu ești, ai să mori prost ! – deveni Vincențius mai neiertător și mai vulgar – ai să mori fără să cunoști bucuriile vieții; ai să mori fără să înțelegi cea mai mare înțelepciune pe care Latiumul a adus-o în filosofia lumii și care, brevilocvent și elocvent în același timp – rosti el cu emfază citând din cine știe ce învățătură – se exprimă nu în „*luxuria et vitium",* ci în: „*carpe diem" !*... Trăiește-ți clipa, băiete, că ea tot trece; ia uită-te-n jur, la fericirea celor care au învățat asta !

Și-ntradevăr, cu muzicile acelea țipătoare, primitive și zornăitoare, lumea se amuza de mama focului, într-o frenetică veselie, la scălâmbăielile unor pitici goi care-și agitau falusurile mari nu doar pentru proporția lor, ci chiar mai mari decât la oamenii normali. Lovindu-și-le cu genunchiul și făcându-și-le să se arcuiască până-i loveau în coșul pieptului sau în bărbie, ei alergau niște gâște mari și grase sărind pe ele și călcându-le ca gânsacii. În același timp, trăgeau din spate o caretă în care, jucând rolul mitologicei Leda, o fată căreia de-abia îi creștea părul pubian strângea în brațe un lebădoi apăsându-i târtița ca să facă amor cu ea si frecându-i ciocul negru-portocaliu cu sfârcurile mici ale sânilor până când lebădoiul i le ciupea și dădea întărâtat din târtiță, iar ea chicotea imaginând sau chiar trăind orgasmul.

În urma acestora, ducând de căpăstru măgarul pe care-l ținea în două picioare cu ajutorul unui trident, satirul ridica osanale și cerea ovații pentru cea mai stricată femeie a Romei, starosta detracatelor care, sulemenită până la a nu i se mai putea citi vârsta, se opintea înfiptă în mădularul negru al animalului, care devenea vinețiu prin sângele pompat în erecție.

Muzicile urlau paroxistice ritmuri de junglă, clienții colcăiau într-o beție excitare, bacantele mișunau printre ei mai fierbinți și mai incitate la pornografie, pentru că

erau îmbătate de-acum și-și ofereau fățiș pulpele albe într-o generoasă vulgaritate a deschiderii genunchilor până la vederea totală a ofertei ce palpita păros, piticii sufocau gâștele îndopându-le cu falusurile lor babane, iar măgarul se opintea cu mai multă furie în bătrâna detracată ce-i oferea fundul mișcat agil, ca și cum fesele-i crăcănate ar fi cernut ceva. Cu tot mai multă furie încăpățânat-măgărească, pe măsură ce satirul și slugile lui încercau să-l tragă de coadă și să nu-i mai lase sprijin de opinteală pe picioarele dinapoi.

Prin toată iarba grădinii, cupluri și grupuri se-ncârligau în cele mai diferite și mai plurale forme de a-și satisface libidoul, trupurile se frecau amestecând mirosurile uleiurilor parfumate cu cel al sudorii și cel al sexului fiecăruia, amestecând sunetele de la geamăt și gâfâială până la invocare, recunoștință, încurajare, amestecând imagini de busturi nedezlipite, fese și capete neliniștite, degete crispate bezmetic și picioare dezorientate căutând fericirea prin aer. Și doar cei care se sloboziseră mai înainte se lăfăiau în satisfacția de spectatori bând vinuri drogate cu anumite ierburi și susținând cu aclamații sau indicații mișcările de efort sexual ale participanților amestecați în pofticioasa lor înghesuială nesăbuită. Femeile păreau mai late în răsfirarea părului, strivirea sânilor pe stânga și pe dreapta și contraria direcționare a genunchilor spre unghiuri total diferite, în vreme ce bărbații se subțiau deasupra lor crispându-se parcă spre a-și face loc să intre de unde-au ieșit, se umileau dedesubt lăsându-se posedați de coapsele lor frenetice, sau se lăbărțau căpătând mutre surprinse ca-ntr-o uimire holbată când ele, perfide, îi sorbeau de bărbăție lăsându-i într-o tâmpenie nedumerită și scuipându-i cu propriile lor secreții.

Din când în când, doar câteun hoț se vedea zbughind-o cu punga smulsă de la brâul vreunuia care tocmai semperechea, iar acela rămânea mofluz deasupra femeii, neștiind dacă să strige a pagubă sau să-și continue plăcerea.

Sclavi discreți împrospătau făcliile și, în lumina acestora, toată colcăiala căpăta o și mai clătinătoare, și mai inconștientă, și mai dezorietată dorință disperată de plăcere.

„Așa ceva, pesemne, a văzut regele cînd a urcat pe zidul cetății de la mare în care petrecea principele" – își spuse Zanes cu gîndul la ultimul din neamul lor, până la el, care trăise așa ceva: Fiul de rege trimis prin suliți să-și mărturisească păcatul în fața zeului ceresc. Și nici nu-și dădea seama că o făcea cu glas tare, fiindcă spectacolul la care privea îi biciuia simțurile. Toate simțurile și altele, câteva în plus pe care cunoașterea despre om nu le înregistrase încă – „Asa ceva !"...

Tresări, totuși, atunci când își dădu seama de rostirea cu glas tare a gândurilor și se uită cu teamă la companionul său, fiindcă n-ar fi vrut să-l supere.

Dar acela, ca dovadă că nu venise degeaba la locul știut și răsștiut, nu mai era atent la el. Fremăta tot cu simțurile îmbătate de toate bețiile posibile și participând la toate bețiile posibile. Celulele lui trăiau întro libațiune ce clocotea și prin ce absorbeau ca băutură și prin ce le invada ca privire aţâţată de poftele ce se satisfăceau vehement în jur și prin ce adulmeca din transpirația epuizării altora. Și, chiar dacă îl auzea pe Zanes, el se uita în altă parte, urmărea cu atenție altceva și, de răspuns, răspundea la alte vorbe: cele pe care le auzea dinlăuntrul ființei lui.

- Așa ceva – îi preluă el vorba – am să le-arăt eu ce înseamnă într-adevăr fericirea !

Vorbea criptic, dar amuzat și atoateștiutor, arătând spre un cuplu care tocmai se-mpreuna la o oarecare distanță de ei, sub privirile mămoase ca îndemn și sadic-pofticioase ale unei matahale păroase, un găsan purtând pe el mult aur în brățări, lanțuri, fibule și chiar încheieturile sandalelor.

- Haide, haide ! – îl îndemna acela pe un tinerel blonziu și cu mușchii brațelor nu încă la fel de bine formați precum cei ai feselor, ca dovadă că acolo exersase mai mult – Haide, trebuie să-nveți și asta ! – îi spunea ca și cum l-ar fi giugiulit

și ar fi dorit nespus să se bucure de plăcerea aceluia.

Dar, în același timp, cu vârful sandalei o împungea pe bacanta bine plătită îndemnând-o libidinos și scrâșnind nemulțumit de serviciile ei:

- Hai fă, pune limba și gura-n mișcare, gâdilă-i mădularul și linge-i coițele; nu vezi că băiețelul e timid ? !...

Vincețius o făcea pe seniorul care privește peste acest fapt mărunt, dar se amuza copios chicotind pe ascuns și șoptindu-i lui Zanes povestea:

Matahala era un libert nerușinat, îmbogățit rușinos de mult. Avusese un stăpân la fel de venal care facuse cândva afaceri cu gladiatori și aranjări de lupte, treabă în care se băgase și libertul: Încet, tenace, pornind de la a-i crește stăpînului caprele și ajungând la a-și lua un palat plin de aurării de prost gust în Roma, caruia îi mai făcuse și o bordură de marmoră, dar încă nu îndrăznea să-și pună statuia în față. Pentru aceasta făcea sacrificii mari atrăgând mulțimea la altare și chiar construia unele chemând la el plebea să se-mbuibe, își plătea cu bani grei invitatiile la petrecerile împăratului și aștepta un act de bunăvoință al aceluia în momentul în care ar fi demonstrat că poate să cumpere asemenea gladiatori încât să câștige orice luptă...

Asta, i-o spuse Vincențius dintr-o suflare, așa, ca să știe cine-i omul !... Apoi însă, relaxându-se, degustând încet băutura și privind spectacolul zbaterii aceluia pe fundalul zbaterii tuturor celor ce se-mbătaseră, mândru în superioritatea sa de-a nu se năpusti la pofte tocmai ca să și le satisfacă mai profund, mai perfid, mai parșiv și mai cu deplină stricăciune, prinse chef de vorbă și începu povestea pe-ndelete:

Nobilul decrepit care-l crescuse și de la care preluase îndemnarea afacerilor cu gladiatori, le făcea pe vremuri de amorul artei, cum o fac nobilii ce au în instinctul lor dorința de a-și arăta măreția. El cheltuia bani cu sclavii luptători și cu spectacolele, ca să-i surclaseze pe alții, poate chiar și pe împărat; ca să devină popular și celebru în lumea

romană. Libertul, însă, furându-i patronului său câștigurile, transformase ambiția chiar într-o afacere; la început numai pentru a câștiga bani și de abia acuma pentru a-și plăti ajungerea pe treptele mai înalte. Nobilul degenerat avea și alte mari venituri, posedând mine de argint în nordul Iberiei încă de pe vremea când Senatul, ehe... Dar astea erau alte povesti. Era bogat, fiu de om bogat și vanitos pe care nu-l moștenise decât la avere și-n înverșunarea ambițiilor. Dar pe-o altă direcție, care-l făcea stricat până-n măduva oaselor, cum duc adesea copiii moștenirea ambițiilor în alte direcții și chiar mult mai fără rușine. Matahala asta cărea i se vedea netrebnicia oricât s-ar fi înzăuat în aur, își facuse el și-o biografie cum se purta la modă prin cetatea plină de parveniți, zicând că era un fiu de principe, sau așa ceva, căzut prizonier într-o luptă și vândut ca sclav care, la rându-i, găsise o sclavă și mai nobilă decât el la origine, așa că în venele lui, ale matahalei ăsteia borâte și flasce cum devin toți ăia care sunt în copilărie frumușeii bucălați, curg niște valuri de sânge nobil din diferite colțuri ale lumii – Poveste ticluită de vreun retor flămând căruia-i dăduse să bea și să mănânce; fiindcă, în fapt, el era rod de slugă puternică dintre neamurile sălbatice ale pădurilor de la nord, cumpărată spre a căra bolovani și trunchi grei, zămislit cu vreo târfă din alea unse cu toate alifiile levantine și decăzută-n piețele unde erau vîndute tocmai ca să se vîndă la rândul lor sclavilor tineri care trebuiau să aibă gâdul la muncă. O fi fost frumușel când era mic, moștenind ochii aceia albaștri care deveniseră acum apoși și având zulufi aurii sau roșii până să nu-i crească flocăraia încărunțită de pe piept... Oricum, îi fusese nobilului aceluia pe rând: sclav, iubit, libert, logodnic și moștenitor împins spre cetățeanul liber care putea deveni peste vreo generație dacă-și spăla bine cu bani urma jugului pe care îl purtase; și nu ca acum, când încă își mai acoperea cu aur bătăturile moștenite. Dar, astea toate, numai fiindcă-i căzuse cu tronc bătrânului decrepit și-i făcuse toate meremeturile

păstrându-i vie plăcerea sexului, a nonsexului, antisexului și parasexului, într-o dulce nebunie de extaziere a simțurilor lui ramolite, fabulându-i mai degrabă libidoul decât chiar trezindu-i libidoșenia, dar storcându-i și ultima spârcâială sau măcar lăsându-i impresia că mai poate face asta. Era, zice-se, un specialist în placebo sexual întreținându-i bătrânului paroxismul până la moarte; adică moartea provenită, pesemne, tot din motivul unor asemenea eforturi. Pentru că matahala făcea chiar și acum comerț rentabil cu niște ierburi asiatice care trezeau potența, sau părerea de potență, impresia de potență care menține cele mai scofâlcite făpturi, făcându-le să-și dea duhul odată cu celelalte secreții scoase din trupul istovit dar nesătul.

Din ierburile acelea pesemne că-i dăuse să bea și giugiulitului său băiat adus acolo, despre care zicea că-i timid. Dar, de fapt, Vincețius nu credea c-ar putea fi vorba de timiditate, ci de invertirea aceluia ce nu se mai răscolea la mirosul de femeie și nici la vederea a ce se deschidea dintre pulpele ei. Pentru că matahala îl luase de mic în patul său și, pesemne că, tot lucrând pofticios în fundul lui, îi atrofiase virtutea din față.

Iar acum tot ăla, matahala, suferea și se ruga de târfă să i-l repare. De: Și l-ar fi dorit întreg și dintr-o parte și dintr-alta; și ca activ și ca pasiv; și lăsându-se încălecat, dar și încălecându-l. Fiindcă mai îmbătrânise și el obosindu-i pofta de a tot poseda; îi reveniseră instinctele din adolescență când era mai mult posedat și, prin obsesia asta a lumii lor înnărăvite-n sex, voia iubire-n toate felurile de la puștiul pe care și-l școlise dar pentru care căpătase patimă. Însă junele, oricât de pătimaș ar fi fost iubit, pesemne că nu avea o trăire atât de puternică; se plafonase lăsându-se iubit și i se îndărătnicea într-un singur fel... Vezi, de asta credea Vincentius – și, nu numai credea, dar era sigur: de asta își adusese matahala puștiul la lubricul spectacol cu ciocurile gîștelor pe falusuri de pitici, excitarea măgarului la bătrâna parfumată cu mirosuri de măgărițe

ca să-i trezească pofte, cu perversiuni care mai de care și cu multe, multe împerecheri sau multiîmperecheri în grup, pe iarbă, în apă și oriunde își mai puteau zgândări poftele...

Îi pusese puștiului, pesemne, tot felul de ierburi în vin și o tocmise pe priceputa bacantă să-l provoace, să-l incite, să-l excite să-i facă toate poftele și chiar mai mult decât atât; adică să-i aţâţe chiar și pofte pe care, în neștiința lui, acela nu le poftea. Isteric în concupiscența care nu-i dădea pace, matahala îmbogățită prin satisfacerea plăcerilor altuia, își dorea acum toate plăcerile stoarse din trupul pubertului aceluia pentru care făcuse pasiune, dorindu-și-l amant universal, în care să intre el și care să-i intre lui în mădulare, după cum era moda chiar și la casa imperială.

Da, chiar și la casa imperială, după exemplul căreia, cu cât erau mai parveniți, cu atât opulenții ăștia libidinoși tânjeau să ajungă să guste și ei din plăceri ca ale imperatorului... Pentru că, nu de mult, chiar în aceste grădini Nero își celebrase căsătoria cu băiatul pe care-l plimba peste tot după sine, ținându-l îmbrățișat și sărutându-i mereu insemnele pubertății, adică perișorii aurii din jurul cocoșelului ce începea să-i miște. Iar toți mârlanii și vulgarii îmbogățiți ai Romei se grăbeau să facă la fel, îi călcau pe urme, își luau băieți fragezi, cu tuleiele abia crescânde și angajau aceleași vrăjitoare de sex care se dovediseră eficace în serviciul tiranului, prețul acelora crescând după priceperea care le era recunoscută iar tarifele ne mai având nici o importanță când era vorba de a ajunge și ei, bădăranii, la plăceri imperiale. Fiindcă ele dădeau rasol în strădania aceea plătită pentru a-ți întârâta poftele; accelerau, se precipitau ca să-și termine cât mai repede treaba, că aproape nu mai ajungeai să plătești atât serviciul făcut ca lumea, cât firma sau eticheta care dădeau marcă acelor târfe de lux. Adică prețul buzelor care atinseseră falusul divinului în viață; cu alte cuvinte omeneasca trezire prin îmbieri și săruturi a muiatei bărbății de sub pântecele principelui care, pentru romani, era singurul zeu făcut din

carnea ce-o puteau ele excita, întremându-l pentru plăcerile cu adolescentul. Sau prețul de după acea pregatire înfrigurată: prețul limbilor ce-i linseseră împăratului măscarile atârnânde în spate, în vreme ce, împipotat în față, el își încăleca iubitul adolescentin.

Din pricina aceasta, nerăbdător, matahala aurită o boscorodea pe bacantă cerându-i să-și sporească străduințele: „Mai cu foc, curva dracului; iubește-l, că merită drăguțul de el !... Na, freaca-te si de degetul meu, ca ți-l bag cu tot cu inel dacă asta te face să fii mai întărâtată; numai ține-l în fierbințeală, nu-l lăsa să se moaie !”... Și se răscăcăra să-i ciupească și ăleia fesele activizându-le, să ajungă și la obrazul imberbului său mozolindu-l cu sărutări și șoapte fierbinți: „Hai, inimioară, hai drăguțule, hai puiule; hai c-o să-ți placă !... Nu-i așa că-ți place ce ți-a pregătit tăticu ? !”...Pentru ca, epuizat el de epuizarea pe care i-ar fi dorit-o aceluia, să se răscoale din când în când ieșind din mângâierea buhăită și poruncind mânios: „Hai... puuuiuleee !... hai odată !... Înfige-te-n târfa asta nepricepută, că doar nu degeaba ți-o plătesc !”...

Spre râsul înfundat prin care Vincențius îi comenta mișcările la care trăgea cu coada ochiului. Râdea parșiv, ca-ntr-o șotie secretă pusă la cale de spirirtul său cinic, prefigurând gândul ascuns ce-i încolțea în mintea ispirată de băutură. Și-i relata în șoaptă lui Zanes care nu avea o direcție prea bună de privit. Îi descria în soaptă amuzată desfășurarea mișcărilor din împătimita lucrare a trupurilor și sexurilor ce se încârligau în tufele din spatele lui:

- Cred că se lasă; cred că puștiului i se trezesc simțurile; cred că le reușește !... Văd cum femeia îl încolăcește mai strâns și lucrează insistent cu cracii... Îi freacă fundu cu călcâiele... Fundu, bine-nțeles; puștiu acolo-i sensibilizat !... Acum o să-și dea seama cum e dincoace, intrat în gaura fierbinte a femeii care zbârnâie ! Aha: a reușit, putoarea; și l-a înfipt și-l ține cu palmele de fund să nu-i scape !... Acum îl are și-l simte-n ea fiindcă îi face semn

matahalei să se îndepărteze !... Asta așteptam prietene ! – își proclamă el gândul încolțit, ridicându-se agil-tiptil, ca o felină și suflecîndu-și toga – Să vezi ce pocinog îi fac !... O să te amuze grozav povestea asta cu sexul dublu !

- Lumea voastră este preocupată doar de sex ?... Vă chinuie și vă roade ideea asta cu sexul, că mai mult vi-l doriți decât vă trebuie; mai mult vă face să tânjiți decât să iubiți !... Nu crezi că vă obsedează prea mult sexul ? ! – ar fi vrut, sau chiar încercă Zanes să-l întrebe.

Dar Vincențius nu mai era lângă el. Într-o clipă dispăruse printr-un singur salt iar, în următoarea clipă, i se și auzea strigătul ca de trimf, strigătul care-i confirma reușita saltului, strigătul care chema să fie văzut cum încălecase și cum călărea năbădăios, strigătul prin care-și proclama reușita intrare, înfigere, străpungere prin toate ațâțările sale răsculate !... Zanes rămase uimit privind spectacolul:

Matahala se îndepărtase, ca o mamă discretă care și-a făcut datoria. Fesele albe ale junelui, încordate că nu li se mai vedea rozeta neagră ce-l împătimise pe libert, se zbăteau voluptuos deasupra pulpelor creole pe care le deschidea larg și cu generoasă înfierbântare femeia cuprinsă de plăcerile străpungerii care-o făceau să răsufle gemete fierbinți, amușinâdu-l pătimaș pe puber într-o frenetică încurajare. La aceste îndemnuri căpătând glas oftat tocmai din adâncurile mustoase în care el pătrundea, pubertul se opintea tot mai mult în instinctele bărbătești ce-l făceau să domine femeia care, ca-ntr-un fericit triumf al nurilor ce-i reușiseră, se lăsa acum răsplătită în toate cărnurile ei de înfocarea trezită tânărului mădular agresiv și devastator prin încrâncenare.

Dar, deodată, deasupra lor, încălecându-i cu un chiot și nimerind cu îndemânare armăsărească gaura dintre fesele albe ale băiatului, sări Vincențius ca-ntr-o quadrigă-n mers, pe care-o preiei biciuind caii. Copulația reuși fulgerător iar pubisul său se lipi strâns de mușchii băiatului în timp ce pubisul aceluia se zbătea deasupra pulpelor femeii. Se

zbăteau toți trei, cu îndârjire, căutându-se unul într-altul pe dinăuntru. Pe dinafară, însă, păreau toți trei un singur animal cu împătimite mișcări, animal întrupat dintr-un mijloc de fese lipite, trei capete mișcând separat cu trei rânduri de expresii ale ochilor și trei feluri de strigăte ale gurilor, în amețeala cărora se agitau, se împeteau și se încleștau trei rânduri de mâini și trei rânduri de picioare, într-un ritm foarte potrivit cu muzicile sălbatice care urlau în jur, cu dansurile sălbatice la care ajunseseră cei încă trișați de dansatoare și cu gâgâitul sălbatic al gâștelor siluite de pitici...

Mai sălbatic, însă, decât toate acestea, se auzi deodată glasul matahalei. Urlând din toate ambițiile și disperările sale de libert bogat, acela năvălea disperat zornăindu-și lanțurile, brățările și paftalele de aur:

- Copilașul meu, băiețelul meu !... E-al meu, al meu; l-am luat virgin și e numai al meu !... L-am cumpărat pe bani grei !... L-am cumpărat de la părinți, nu ca sclav !... L-am cumpărat ca iubit al meu; să fie numai al meu !... Ticălosule !... – lovea el în Vincențius – scoate-ți scârbavnicul !... Scoate-ți scârbavnicul din copilașul meu !... N-ai tu voie să-ți bagi scârbavnicul acolo !... Locșorul ăla scump e numai pentru mine !... Eu i-am pus toate parfumurile de pe lume, iar tu mi-l spurci !...

Striga, se zbătea în jurul încârligării lor în trei încercând să le desprindă împletitura mâinilor, să le-ndrepte îndoirea încleștată a picioarelor, țopăia disperat ne ținând seama de faptul ca, prin magnetismul sexului, trupurile erau înșurubate unu-ntr-altul, dădea cu picioare-n femeie făcând-o curvă lașă și-n Vincențius acuzându-l că e violator al proprietății sale, că o să-i facă proces până la împăratul care știe ce-nseamnă să iubești un asemenea tânăr; iarăși dădea cu sandaua-n bacantă acuzând-o că-i place perversiunea și amenințând-o că, dacă nu dă din fund spre băiat, n-o mai plătește; și iarăși îl zgăria pe Vincențius trăgându-l într-o parte ca să vadă dacă flăcăiandrul se-

nfigea cu adevărat în femeie... Iar, când constată că acela, prin mișcările pe care le făcea, se dovedea a da mult mai multe răspunsuri de dragoste în spate, adică înălțându-și bucile și dăruindu-le mai cu foc celui care-l călărea, decât în față, femeii care-și străduia sexul să i-l mulgă pe al lui, ajunse la disperare și, înfigându-și mâinile pe sub pântecele lui Vincențius, începu să-l tragă înjurându-l:

- Blestematule, nu numai că-mi spurci curișorul lui scump, care era numai pentru mine; dar îi strici și bărbăția de care aveam nevoie la bătrânețe și voiam să-l deprind de pe acum !...Lasă-l, spurcatule ! Nu-ți dai seama că inhibi tot ce am plătit-o eu pe femeia asta să-i educe ? !... Nenorocitule, te omor !... Scoală de pe copilașul meu !... Eu vreau să-i las lui toată averea, iar tu-ți lași în el malafia !...

Dar Vincențius, întărâtat și el de cele două feluri de bețiii în care căzuse, cuprins de o răzbunătoare ură față de cel ce-i întrerupea plăcerea trăgându-l de burtă ca să-l scoată dintre fesele băiatului, își pierdu tot umorul cu care pornise la acest gest doar spre a-l batjocori pe libertul care credea că, prin averile lui, poate să-și permită orice. Se-ntărâtă uitând de glumă și de amuzament și, înfigându-se mai abitir în pușți, se îndreptă o clipă, doar, cât înfundă un adevărat pumn greu, de luptător, în nasul matahalei, spulberându-i sângele pe trupul junelui său amant. Și-i nimeri apoi un alt pumn în viscere îndepărtându-l, pentru a călări pubertul creindu-i asemenea plăceri încât îl scoase de deasupra femeii făcându-l să se moaie complet dinspre partea aceea. Fără a se fi slobozit în femeie, sexul băiatului se muiase spre disperarea libertului care constata asta cu holbarea ochiului ce-i rămăsese sănătos. Cinic, Vincențius îi demonstră cum iubitului băiețel îi plăcea mult mai mult ce-i făcea el și îi strigă aceasta. Dar, scîrbit de întreruperea lucidă, ieși din fundul băiatului scuipând spre amantul-tutore al acestuia:

- Nu-mi las nimic în el, fiindcă mi-e scârbă că ai lăsat tu !... Zi mersi că i-am înnobilat pușțiului tău fundul cu

osul meu nobil !... Și nu te scumpi la bani, cum faceți voi, parveniții !... Caută niște preotese mai pure și într-un loc de mai mare intimitate, dacă vrei să-i formezi amantului tău pe care-l pătrunzi azi, falusul cu care el te va ferici la bătrânețea care ți se și vede pe față !

Rosti asta cu multă superioritate; și științifică, și nobiliară, dar nu rezistă instinctelor care-l decădeau: Uitând șocul întreruperii plăcerii, năvăli triumfător înapoi în iarbă la puștiul care, atras de femeia ce voia să demonstreze strădanie, își reluase lucrul la încercuirile tentante făcute de torsul aceleia. Îl luă de ceafă ca pe un cățel și-l trase dintre cracii ăleia făcându-l să se-apuce cu mâinile de ce-i ieșea dintr-însa. Îl aruncă în brațele tremurânde ale puhavului bătrân îndrăgostit, apoi o încălecă el pe bacantă așa cum trebuie, bărbătește, înfigându-se-n ea cu asemenea meșteșug puternic, încât o aduse la pofte reale facând-o să strige invocare zeului zeilor:

- Ah, Jupiter !... Juu-pi-teer, se simte că mi-ai trimis focul tău cu un adevărat nobil roman !

CAPITOLUL ȘASE

Însă, acesta era mai mult geamăt. Strigătul adevărat, cel lipsit de satisfacție și fervoare, bântuia pe-alături de împerecherea lor:

- Și pe asta, tot pe banii mei o încaleci, ticălosule !... Hei, săriți !... Săriți !... Unde sunteți nenorociților ?... Nu vedeți ce jignire mi se aduce ! ? – striga matahala legănându-și în brațe odorul, dezmierdându-l cu săruturi dulci și masturbându-l ca să nu-și iasă din stare – Unde sunteți ? ! !...

Iar, când câteva matahale ca și el se prezentară la ordin încercând să se-mbrace ascunzând urmele desfrâului din care gustaseră și ei pe de margine, le făcu semn spre locul marii lui invidii: acela unde Vincențius o supunea pe

bacantă ca un adevărat învingător.

- Trăgeți-l din ea !

Cinci gealați se repeziră care cum putură, venind de-acolo cu Vincențius ca și cum ar fi adus un uriaș pește zbătător. Dar, exact ca la pește, fu deajuns să-l slăbească o clipă din strânsură pentru ca el, sărind și amestecându-i-se clocotul sângelui cu dorința de răzbunare, transformându-și poftele de mai înainte în urlet, să-și înfigă degetele în ochii și obrajii celui mai apropiat.

Zanes vedea la el colcăindu-i toate stupidele furii pe care ți le dă o asemenea stare criminală, vedea și gheata matahalei lovind cu botul în pulpele femeii care, dezgolite, tot mai mișcau lasciv nepăsându-le de pubertul care le era trimis la loc, dar vedea și celelalte matahale ridicând amenințător cuțitele. Patru cuțite gata să se-nfigă în trupul lui Vincențius, în vreme ce acela își înfigea nebunește degetele în ochii celui de al cincilea mardeiaș.

Și lupul din el se trezi. Agerimea luptătorului de pădure născu în sângele lui Zanes instinctul mișcării surprinzătoare în așa fel încât lovitura lui fu mai rapidă decât cuțitele criminale ale celor patru. Sări descumpănindu-i și făcându-i să se lovească unul de altul, îl smulse pe Vincețius de la victima lui așezându-și-l spate în spate, îl dezmetici în fața pericolului făcându-l să-și sincronizeze cu el loviturile bine țintite și, cu pumni, coate și picioare lovind precis, unde trebuia, reușiră să pună mâna pe două dintre cuțitele acelora devenind ei amenințători și simțindu-se puternici ca și cum, de când lumea, exersaseră să lupte împreună. Mișcările lor erau prompte și egal direcționate, răsuflările păreau să se completeze una pe alta, prin exclamații scurte se înțelegeau perfect, ca și cum ar fi fost parteneri dintotdeauna. Săreau prompt, loveau cu precizie, se redresau imediat revenind în poziția de apărare, spre ciuda matahalei care, apăsând cu o mână fundul băiatului spre pântecele bacantei, gesticula cu cealaltă blestemându-și simbriașii și ordonându-le să-i omoare.

În momentul acela se auziră semnalelele veghei a treia și mișcările patrulelor care se schimbau. Lucid, Zanes se roti ca o armă mecanică lovind și culcându-și pe nepregătite adversarii, îl smulse pe Vincențius și, cu toate că nu cunoștea drumul, alergă cu el printre gardurile străzilor înguste, sări câteva și dispărură în întunecimea împădurită a celei mai apropiate coline.

Adus la trezie de încrâncenarea cu care luptase, dar mai ales impresionat de dârzenia cu care celălalt îl apărase și-l dirijase în luptă, Vincențius se sprijini cu triumfătoare oboseală de zidul unui vechi edificiu și, gâfâind încă, exclamă cu admirație:

- Extraordinarule !... Viteazule !... Energicule !... – și recită hexametric: „*Spate în spate, noi doi am gonit toți dușmanii din preajmă...*" – pentru a exclama din nou: Ca Romulus și Remus !... Tu ești fratele meu: te-am descoperit în luptă !... Știam doar că părul tău e ceva mai deschis la culoare, dar vorbirea limbii tale e foarte aproape de cuvintele limbii mele. Știam că avem zei diferiți și năravuri diferite, dar nu știam că putem face față unei lupte chiar cu aceeași vitejie și cu aceeași știință !...

Zanes îi simțea din plin sinceritatea și prietenia. Erau doi bărbați tineri și obosiți de plăcerea luptei în care învinseseră, iar celelate amănunte, cele care duseseră propriu-zis la luptă, nu mai contau. Vitejia lor, prezența lor de spirit făcuseră față momentului critic. Mândri și nevătămați, ei pășeau alături de parcă ar fi fost camarazi în lupte de când lumea.

- Ești fratele meu de luptă – repetă Vincențius oprindu-se în fața unor porți discrete boltite în vechiul zid din vârful colinei – te voi răsplăti cu cele mai nobile și mai frumoase matroane ale Romei !... Și, văzându-i ezitarea, îl înghionti cu prietenie: Lasă sfiiciunea laoparte; aici și zeii se simt în largul lor ! Circul de jos e pentru îmbogățiții de acuma; spre Olimpul de aici te-au adus fără să vrei, pașii tăi... *Ignoti nulla cupido !* – nu dorești ceea ce nu cunoști, spune

dictonul. Tu, doar cu intuiția de frate al meu, ai apucat pe drumul colinei ăsteia. E colina marilor plăceri ale Romei; plăcerile rafinate și înălțătoare, care te spală de cele vulgare dar voluptuoase de jos. Ca viața: În culori pur-delicate și transparente, sau în vopseli stridente. Are nevoie de ambele, ca să fie cu adevărat viață. Ambele sunt plăceri, iar bogăția înseamnă să le ai pe ambele. Acolo jos se-ntârâtă animalul din tine, aici se moleșește filosoful amorului diafan. Trebuie să le cunoști pe toate ca să fii fericit. Nici cel care vine numai aici, nici cel care se duce numai acolo, nu e !... Ci eu sunt ! Acolo am trecere fără să dau nici a zecea parte din cât dau îmbogățiții; aici am venit cu îngăduință, dar acum am căutare !... Să știi că nu pătrunzi aici dacă n-ai acest inel – își arătă el degetul pregătit să bată-n poartă.

Dar Zanes îl opri:

- Vrei să-mi faci o plăcere ?

- Orice, pentru prietenia noastră !

- Și, vrei să-ți spun ce mi-a plăcut cel mai mult aici ?

- Plăcerea ta e și plăcerea mea !

- Termele; termele mi-au plăcut. De dușurile lor reci și de aburul lor înfierbântat cred că avem nevoie la ceasul acesta, înainte de a ne duce spre insula Tiberina.

- De ele vei avea parte ! – spuse concesiv Vincențius și porni mai departe afundându-l prin niște bolte până când ajunseră la o altă poartă unde trebui să arate străjilor inelul.

CAPITOLUL ȘAPTE

Stăteau amândoi, unul lângă altul, întinși pe lespezile fierbinți, lenevind frumos și discutând calm, cu atât mai calm cu cât trăiseră înainte trepidațiile și agitația nebuniei petrecărețe ce-l apucase pe Vincențius, ca și furiile bătăii pe care el o provocase.

Acum, în paza centuriilor ce apărau locurile senatoriale unde intraseră datorită inelului său, în tihna serviciilor

tăcute ale sclavilor dresați a urmări doar plăcerea celor pe care-i serveau, mângâiați moleșitor de abur și tresărind deodată la fiorul căldărilor cu apă rece aruncată peste ei, se simțeau prieteni de când lumea, apropiați ca de-o viață de încercări la care ar fi fost supuși împreună.

Zanes vorbea despre tatăl său, de copilăria sa în preajma preoților marelui calendar pe care-l citeau în stele și-n semnele matematice primite de la zeul-părinte, despre adolescența petrecută cu părintele său pe câmpurile de luptă unde venerabilul doctor alina suferințele celor răniți, despre o fată de rege din neamul barbarilor cu păr roșcat dinspre nord, adusă singură în tabăra învingătorilor după ce toți ai ei fuseseră uciși, a cărei dragoste a căpătat-o prin prefacerea urii ei înmuiate în disperare, în resemnare și, până la urmă, în privirile recunoscătoare ale unor ochi plini de albastră minune prin care-și înlocuia neputința de a vorbi pe limba lui. Despre această neputință a comunicării lor, care l-a făcut să nu-nțeleagă că ea își căuta moartea pe care, până la urmă, poate și-a dobândit-o aruncându-se în mijlocul jivinelor pădurii. Sau, poate, dimpotrivă: s-a alăturat acelora, nemaiavând din neamul ei cui să se alăture; și astfel a devenit zeița lor, sau regina lor, așezându-și pe frunte coarnele lor și îmbrăcându-și pielea roză în pieile lor, de unde îi vine și tradiția de răzbunătoare nimfă a pădurilor, care-și aduce haitele de jivine în satele de graniță pustiindu-le așa cum făceau altă dată neamurile ei.

Zanes și-a amintit cât de mult îl tulburase la ciudata și neașteptata lor prima și ultimă întâlnire. Cât de disperată, văzându-l atât de tânăr, sărise dintre soldații bărboși care-o aduseseră cu grijă, ca pe-o căprioară rănită, parcă cerându-i lui ajutorul, cu toate că nimeni nu-i făcuse nimic altceva decât s-o despartă de ai ei și de spectacolul în care acei sălbateci erau crunt pedepsiți. Cum, în vreme ce el îi scotea săgeata din umăr tăind în unghi drept, cu acea știință de-a deschide rana spre a o feri de otravă, tresăltase în plânset auzind invocările către Walhala pădurilor nordului

pe care le gemeau osândiții și cum, noaptea, când el s-a dus să vadă dacă-i trecuse febra, ca-ntr-un instinct de conservare, se aciuase ea la pieptul său adolescentin tresărindu-i pentru prima oară sentimentele bărbăției și făcându-l să se creadă stăpân pe trupul ei care i se dăruia cu cea mai firească fierbințeală. Dar și modul în care, sălbăticiune perfidă, dăruindu-i-se și epuizându-l în zbaterea lor plină de chemări și pofte, îi pândise doar momentul adormirii, ca să fugă goală în pădurile jivinelor ei. Acolo, s-a aflat de la cei multă vreme atacați, că își făcuse o armată din fiare ale pădurii pe care le comanda cu șuiere și scheunări din limbajul lor.... Iar el își mai aminti cum, după aceea, cu ani mai târziu, când se dusese undeva spre depărtările granițelor ca să vindece rănile soldaților ce luptaseră cu fiarele sălbăticiei ce se-ntindea dincolo de țara lor, căzând cu numai alți doi oșteni într-o ambuscadă și trezinduse înconjurat de sălbătăciuni, sub blana uneia dintre ele descoperise frumoșii ei ochi prelungi și recunoscuse strălucirea albastrei lor minuni. I-a țintuit cu privirile lui și i-a retrezit, pesemne, toată amintirea ghemuirii ei înfricoșate și fierbinți la pieptul lui pe care de-abia începuse să crească părul bărbătesc. S-au făcut, parcă, mai mari ochii aceia de minune albastră, iar blana capului de jivină căzând de pe creștetul ei, a lăsat să-i fluture mătăsoasele bucle roșcate. Mâna ei albă a ieșit de asemenea de sub blana cu labă descoperindu-i umărul și sânul într-un gest în care, sau ar fi vrut să i se dăruiască din nou, sau exprima dorința de a-l ucide. Atât: o străfulgerare a privirilor ei de frumoasă sălbăticiune și o tresăltare de vrajă sau de moarte a sânului ei alb, deasupra căruia, spre umăr, se descifra unghiul drept al cicatricei lăsate de hirurgicala lui îndemânare. Apoi, frumoasele ei buze senzuale deveniră de groază scăpând un sunet ca din gât de fiară, iar haita se-ntoarse zburând-o și pe ea pe spinările jivinelor, pierzânduse-ntr-o clipă în depărtările pădurii... În vreme ce ambii săi însoțitori se închinau minunii că scăpaseră,

vrăjit încă, Zanes rostea cu buze mute chemarea unei speranțe de-a o aduce înapoi. Țăranii din satele de fruntarii i-au confirmat prezența ei printre haite amușinând mereu prada de oameni și vietăți ce nu lăsau nici o urmă. Ba, unii chiar spuneau că fura copii și ajungea chiar la progenituri cu masculi din animalele cele mari, prin care voia să-și refacă neamul răpus în războaie.

La rândul său, Vincențius, ascultând cu uimită plăcere povestea și cerându-i cu pofticioasă curiozitate amănunte despre desfătările pe care i le dăruise regina-jivină, îi povesti despre copilăria lui într-o cu totul altă parte decât Roma cea a cărei trufie strălucitoare era atât de agitată. Cu toate că tatăl său era nobil roman, copilărise conform misiunilor militare ale aceluia într-o cetate a orientului a cărui strălucire era altfel orânduită, fără sclavi și liberți parveniți la eleganță, cu bogății și mizerii mai mari, sau mai evident împărțite, dar și cu altfel de legi. Acea lume mai plină de mistere și ascunzișuri, dar mai lipsită de impulsivități și fanfaronade îl adoptase cizelându-l, sau ungându-l cu toate mirurile ei, așa cum câștigau experiență mulți dintre cei care ajungeau apoi să domine la Roma, aducând asupra exuberanței și precipitării la pumnal a celor din Latium, fața calmă a fanatismelor mai profunde și a perseverențelor mai mari din alte lumi, opulența lor rafinată în degustări încete prin care Roma nu mai era de mult nici miezul cizmei italice, nici a zonelor iberice sau galice, ci a unei întregi omeniri căreia îi culegea și inițierile ascunse și nectarul de suprafață. Zig-zagul unui destin luptător al familei sale, îl adusese pe tatăl său comandant legionar în părțile trans-hispanice, cele de la oceanul cel mare care mai păstra sub forme insulare urmele strălucitoarei Atlantide și care, din pricina depărtării față de imperiu se numeau acuma Extremul Occident, cuprinzând o lume pelasgică ce dăinuise și-n părțile uriașilor dinspre care venea Zanes, unde și acum invocările muzicale aduceau importante mesaje, având pesemne aceeași limbă clară din care se trăgeau cele ale

lor. De acolo îi era mama, iar de la fruntariile dinspre oamenii blonzi lărgite de legiunea tatălui său, învățase apoi exprimări celtice mai complicate și mai puțin muzicale, așa cum intraseră în limbă odată cu oamenii recrutați acolo. Și, conform mișcărilor armatelor imperiale, aceștia se transferau tocmai la alte fruntarii, cele extreme spre orient, amestecând neamurile și făcând din contopirea sângelui atlantic, cu cel iberic, cel galic, cel italic sau grecesc, cel al egiptenilor străvechi, al iudeilor care se lăsau greu amestecați, până la al hititilor și al persanilor, un nou amestec, mai larg și mai mare decât al Vavilonului legendar. Un amestec de rase și de năravuri, de înțelepciuni și de vicii, de perfidii și de credințe, de mijloace de luptă și de altare zeiești înmulțite cu sutele, după sutele de neamuri ce se amestecau în căldarea imensă a imperiului care-i numea pe toți romani, făcea din toate aceste milioane de suflete deosebite prin obiceiuri altfel căpătate de fiecare și prin instincte altfel formate la fiecare, cetățeni ai Romei. Ai măreței și universalei Rome, care numai cu zidurile se mai afla acolo, înconjurată de Latiumul natal. Sufletul, însă, îi era exprimat de rigorile unei administrații universale și de capriciile unor imperatori stăpânind, poruncind și judecând, cu absolutul puterii de Zeus Maximus, asupra tuturor acelor milioane.

Iar gloria urbei crescuse înmiit latinizând lumea și delatinizându-se pe ea. Față de cei doi gemeni ajunși comananți ai micului grup compact de viteji latini, imperatorii de astăzi conduceau marea deslânare a omenirii. În cei vreo șase sute de ani, câți trecuseră de la întemeiere – *ab urbe condita* – Roma ajunsese stăpâna lumii, iar cetățenii ei, chiar dacă nu aveau cum a o stăpâni cu toții, se considerau a face parte dintre cei hărăziți să stăpânească. Oricât de răspândiți ar fi fost ei în întreaga lume, în orice provincie supusă oricărui fel de exarh, aveau mândria de a nu răspunde în fața aceluia și a oștenilor sau a tribunalelor lui. Fiind recunoscuți cetățeni ai Marii Rome, erau cu toții

supuși direct Senatului și primeau doar judecata Imperatorului. Prin aceasta, prin drepturile deosebite ale cetățenilor ei, Roma își arăta puterea și deosebirea față de toate celelate regate sau armate a căror administrație locală o îngăduia și-i lăsa la voia ei teritoriul. Teritoriul și cetățenii proprii, da; dar drepturile celor care ajunseseră a fi recunoscuți drept romani, drepturile familiilor care adusesesră servicii imperiului, primiseră recunoașterea Senatului și plătiseră taxe direct imperatorului, nu se aflau la cheremul oricărei judecăți locale, nici a satrapilor locali și nici a templelor ridicate pentru zeii acelora, ci numai Roma avea dreptul asupra lor: De a-i salva din mâinile oricăror trupe ale regatelor clientelare și a-i condamna sau nu după cum îi servise ei interesele. Vincențius relata asta cu plăcerea amintirilor de adolescent obraznic și provocator față de strălucirea curtenilor străjuiți de legiunea în care slujea tatăl său, convins ca oricare roman că tocmai legile Romei îi făcea pe cetățenii ei trufași și siguri pe superioritatea lor, oriunde s-ar fi aflat. Pentru că, după cum pricepea Zanes lucrurile, tocmai în măsura în care asigura drepturi cetățenilor ei, oriunde sar fi aflat, Roma dirija în interes propriu țările pe care ajunsese să le domine. Și își dădea seama mai bine de rezistența lor, cu zeul lor, regatul lor și obiceiurile lor, acolo, la marginile pe care le impuseseră marelui imperiu.

Medita înțelept în vreme ce frumosul tânăr militar își povestea odiseea de copil iber, sau chiar atlantic, trăit la antipod, în depărtarea orientului cu cetăți de aur unde ajunsese doar marele Alexandru, retras apoi mai aproape, în luxuria și viciile pentru care popoarele orientului mediteranian construiseră, ca o replică a Romei, cetatea Antiohiei și avansat mai tîrziu chiar în „*ombilicus mundi*”, în cetatea imperială a veșnicelor petreceri și libertinaje de pe malul Tibrului, spre a păzi togele cu distincție de purpură ale senatorilor, a avea dreptul să poarte caligele, adică ghetele roșii ale celor mai nobiliare insemne, să deschidă

porțile palatine cu simbolul inelului său și să se strecoare printre vălurile paturilor cubiculare ale celor mai faimoase curtezane. Cele mai frumoase, cele mai răsfățate și cele mai celebre în împătimirea femeiesc-disimulată a viciului suprem cu care-și disputau nurii în fața împăraților.

Curtezanele !... Când ajungea la ele cu povestea, lui Vincențius începeau a-i sticli ochii, iar nările lui fremătânde ca de tânăr armăsăraș, făceau să-i tresalte buzele într-un provocator zâmbet concupiscent menit să-nfrângă toate mailiile femeiești și să le supună tremurătoare în fața încălecătorului viciu bărbătesc. Expresia lui avea o nerușinare frumoasă și dulce prin care se amuza de propriile sale dorințe, parcă pregustându-le din experiențe trecute. Mizând pe o sinceritate lipsită de pudoare și manifestând deschis îndrăzneala masculă, el nu putea să nu facă poftă și altora, mai ales femeilor sau tinerilor invertiți. Și persevera deschis într-o dulce nerușinare a ofertei, câștigând în fața celor care, timizi, se dovedeau până la urmă mânați pe ascuns de aceleași dorințe cu care el sfida. Cu acest mod direct, câștiga sigur dorințele împărtășite sau neîmpărtășite ale femeilor pe care le făcea să fie mai directe în chemarea către masculi, dar chiar și prietenia obiectivă a bărbaților cu care glumea pe temele vulgare ale poftelor soldățești.

Ăsta era farmecul lui de neînvins. Pentru că, pe lângă ținuta atletică de militar – ținută care putea impune, dar nu încânta – el învățase, așa cum învățau doar ofițerii de mare rasă cu adevărat romană, să-și sublinieze cu podoabe și arme purtate la vedere mișcările precise ale mușchilor. Dar agilitatea militară pe care mulți o deprinseseră fără a avea talentele lui de plăcută apariție, ajungea deseori a fi doar autoritară, chiar înfricoșătoare prin ce știau supușii că are misiune să facă un soldat. În vreme ce, la Vincențius, pe măsură ce soldatul era mai agil și mai bine legat la trup, pe măsură ce ofițerul era mai împodobit cu elementele decorative și cu armele uniformei, pe măsură ce gradul mare în ierarhia militară îi sublinia mai bine tinerețea, iar

eleganța mișcărilor îi punea în evidență noblețea, un atribut în plus i se dezvăluia tot mai simpatic, tot mai cuceritor, tot mai harismatic: Cel de armăsăraș în putere care nu-și ascunde deloc bărbăția, nu-i încercat în nici un fel de vreun timid sentiment de pudoare ci, sigur de sine și atrăgător-agresiv, plăcut-obraznic și putându-i-se citi pe față sau în gesturi însutitele experiențe de cuceritor dedat la orice pofte, nu se sfia în nici un fel de impudicele instincte ale plăcerii ci, dimpotrivă, le afișa cu un soi de amuzament care spunea: „Ăsta sunt, așa mă port și, în felul acesta mă simt mereu capabil să vă produc și vouă plăcerile pe care le doriți" !...

Totul cu un zâmbet cuceritor de superioară intimitate și plăcută impertinență sexuală care topea femei de toate categoriile: de la virgine care tremurau dorindu-l, la matroane versate care și-l disputau; de la rafinate care ar fi vrut să-l subjuge și până la vulgarele care și-l pofteau deschis măcar odată; și, din treaptă-n treaptă, la nobilele bigote care păreau de neatins. Sub văluri, sau măcar sub coborârea pleoapelor, ele își ascundeau pentru o clipă poftele trezite de el, pentru a strecura apoi, din umbra genelor printre care priveau, scânteierile instinctelor dornice pe care le trezea masculul acesta tânăr a cărui prezență simpatică atrăgea ca un potent magnet ce-ți umblă provocator pe la sex.

Femeile-l doreau, invertiții îl savurau, iar bătrânii militari – comandanți importanți glorificați cândva prin cuceriri de spații geografice și trupuri de femei suspuse, îl admirau cu un paternal sentiment al celor care se simt continuați, sau răzbunați, sau satisfăcuți prin alții, atunci când zeii le dăruiesc o senectute generoasă, lipsită de invidii.

Așa și-l amintea Zanes în vila aceea albă, așezată pe promontoriul unei coline de pe care se desfășura panorama de aur roșu a dimineții romane sub răsăritul soarelui, pe terasa căreia ajunseseră revigorați de aburii și dușurile termelor, readuși la vigoare și mirosind îmbietor a uleiurile

cu care sclavi uriași și docili îi masaseră.

O vilă ca o navă plutind pe cerul de deasupra măreței cetăți. O navă căreia – în loc de pânze, pe terasele unde, tatonându-se și îmbiindu-se, persoane importante își practicau ritualurile preludiului la amor carnal – îi fluturau vălurile de pe umerii curtezanelor sau togele unor însemnați bărbați de stat. Fluturau în jurul trupurilor care se căutau cu sexualitate-n priviri, se pipăiau cu lascive gesturi ascunse, se încleștau în câte-un sărut cu despărțiri bruște care lungeau savant pregătirea. Iar, când cuplurile se încingeau semnalând împătimirea bruscă a acuplării de dedesubt, vălurile se desprindeau de umerii trupurilor desgolite plutind singure în zefirul discret umblător prin pădurile răsăritului de soare.

Pe Zanes îl încânta siguranța de fecior răsfățat cu care Vincețiu își făcuse intrarea în petrecerea aceea selectă și impudică prin sex și vicii ridicate la mare rang nobiliar de prezența celor mai înalte figuri ale imperiului. Fie ei militari, senatori sau curtezane, se simțea o selecție făcută altfel, pe criterii de mult mai neîngăduitoare castă decât cele de pe malul lacului de jos, unde prima doar mărimea averilor sau a disponibilității de a arunca cu banii, favorizând astfel parveniții, liberții îmbogățiți și aventurierii veniți de aiurea. Aici se simțea funcționând o altfel de selecție, iar noblețea își demonstra rasarea și rafinamentul trăirilor instinctuale. Cu toate că, până la urmă, totul ajungea iarăși și iarăși la sex, în vreme ce dincolo poftele se-ngroșau și aveai mereu deaface cu întâmplările vulgare ale excitării lor permanente, aici, până la a se ajunge la aceleași gemete, îndemnuri, candori și invocări ale împreunării, desfășurarea bahică avea un ritual mai prețios și mai nobiliar, vibrația sexuală fiind, parcă, de o altă natură: Ca diferența dintre muzica însoțitoare a harpei, față de sunetele zgomotoase ale tamburelor și cornurilor.

Topit de-atâta cunoaștere, într-o singură noapte, a tot ce inventase ca perversă plăcere lumea care din altă parte

se vedea ca un Olimp, recunoscător pentru aceasta proaspătului său prieten care se dovedise atât de deschis și de generos, pe Zanes nu numai că-l încânta acea răsfățată siguranță de sine, plăcut-agresivă în bărbăție – siguranța pozei cu care-și făcuse intrarea Vincențius, - dar, simțind cum îi cad de pe umeri toate timiditățile educației sale austere, se trezi molipsit de acesta, imitându-l și manifestându-se ca un adevărat conviv de veche experiență romană: Luă femeile la rând, răspunse obraznic bărbaților, își permise gesturi mai mult decât senzuale față de grupuri întregi și se simți aparținând deplin lumii aceleia căreia îi savura din plin farmecul. A fost, aceea, noaptea unică în care a înțeles toate plăcerile unei alte lumi cu care, chiar dacă n-a mai avut apoi deaface, a rămas în suflet cultivând-o ca pe o dulce rezonanță ce l-a marcat definitiv.

A evoluat astfel alături de Vincențius, la fel de dezinvolt ca și acela. Pletele sale de culoarea bobului de grâu – nici aurii sau roșii, dar deloc negre, trezeau furori și chiar invidii. Se lăsa în voia femeilor cărora le plăcea să se joace cu ele și le clătina în fața bărbaților cu priviri mieroase. Iar, după îndelungi jocuri, trecând pe la diverse partenere, s-a simțit deodată apucat de mână într-o poruncă fierbinte: „Lupule tânăr, vino !”. Și și-a dat seama că se afla chiar sub privirile mărite de atracție ale stăpânei casei – frumoasa matroană căreia, puțin timp mai înainte, de-abia-i fusese prezentat cu politicoasă plecăciune. Atunci a simțit cum totul – marea din depărtările bănuite, vasta vilă albă ca un vapor ce spinteca norii, grădinile ei în care se răsfățau primele raze ale soarelui, terasele încă navigând între lumină și umbră iar, dedesubtul lor, al tuturor acestora, orașul – imensa cetate albă ca fildeșul, strălucitoare ca aurul, ondulând pe întinderile dintre coline și fluviu – toate acestea au început să se învârtă cu el. Într-un vârtej tot mai cuprinzător, tot mai tremurător, tot mai devorator; un vârtej nebun și dulce invadat de parfumurile de pe umerii, de pe sânii, de pe gâtul fin mișcând o bărbie catifelată deasupra căreia

ajungea răsuflarea fierbinte, de pe pântecele cu ombilic tresăltând ale torsului încântatei tinere matroane ce-l căuta din adâncurile ei acoperite de puf pubian, un vârtej total în care parcă se doriseră dintotdeauna... Odată cu ea, odată cu convulsiile, șerpuirile și fierbintele ei efort, acolo, sub cerul latin, se părea că întreaga Romă se dăruia acestui vânjos tânăr de seminție străină, dezbrăcat aici, întru libațiuni libere, de haina preoțească prin care slujea științelor medicinei între munții săi pădurоși. Munți viguroși ca și vigoarea trupului său din care, parcă năvălea acum, asupra Romei, tot melosul urletelor îndepărtate ale lupilor în călduri. Căldurile care-l făceau pe el să geamă frământând-o-n plăceri despre care ea îi pomenea tot prin gemete.

Iar el nu mai era preotul, ci bărbatul; nu mai era slujitorul auster, ci trupul tânăr. Tânăr și deținător al tuturor energiilor lumii, cu care poseda întreaga măreață Romă, prin trupul alb, cu brațe și pulpe mereu unduioase, cu pântece și coapse și sâni vibrând în tot mai adânci și repetate cutremurări, cu șuierate vorbe de plăcere care-l înfășurau ca și parfumurile trupului de sub el.

Și se simți deodată moale, parcă adormind și visând pe-o pernă legănată de cer.

CAPITOLUL OPT

Când se trezi – tinerească trezire voinică de soldat odihnit în minute puține – alcovul era pudrat auriu de lumini prefirate prin văluri, iar perna de lângă el mai păstra mirosurile de uleiuri dulci ale femeii. Dar el nu-și dădu seama de lipsa ei; adulmecă doar, cu ochii închiși, înfundându-și în acele mirosuri nările și buzele, în vreme ce mâinile și genunchii și instinctele mușchilor mișcători de dedesubtul pântecelui căutau cărnurile fierbinți pe care le frământaseră până dincolo de contururile văzute ale

trupului femeiesc ce se dezvăluie bărbatului prin sâni ce se strivesc și pulpe primitoare.

Însă, acel molatec început de întârâtare îi fu retezat de râsul cam răgușit – răgușeala urmelor de chef în care ți-ai perorat entuziasmele, prin care se distingea hispanica sonoritate din glasul lui Vincențius:

-Fii atent cavalere să nu găurești salteaua; că doamna nu mai e sub tine !

Se-ntoarse și deschise ochii ca un motan bosumflat, văzându-l pe centurionul cu ochi de drac ghiduș sub bretonul frunții și trup de luptător încins în pieptarul de piele cu paftale și fibule strălucitoare.

- Se pare că ți-ai făcut bine datoria – sună ștrengar ironia aceluia arătând spre o consolă de marmoră pe care se vedea împăturită o țesătură de stofă cu chenare de purpură și, tot spre culoarea purpurei, o pereche de calige – acele ghete din piele roșie care marcau rangul cavaleresc al celui încălțat cu ele – Îmbracă-le; sunt ale tale. Ți le-a dăruit nobila matroană.

- N-am nevoie ! – răspunse el cu un mahmur sentiment de jignire care-l făcu pe celălalt să înțeleagă fie că întrecuse măsura, fie să-l considere lipsit de umor.

Asa că îi explică deadreptul:

- Nu te speria ca un pudic ce ești ! Aici nu-i vorba să fii plătit pentru bărbăția ta; e, mai degrabă, o măsură de precauție față de ochii vecini în lumina dimineții: Togi romane intră și ies o mulțime prin aceste porticuri, în vreme ce hainele tale de tarabostes ar crea suspiciuni aparte la lumina zilei. Ți le vei lua la noapte, când ea te așteaptă din nou !... E, ce zici ? !

Și nu se abținu de la gestul acela glumeț-sfidător prin care-și sublinia zâmbetul cu înțelesuri de complice al plăcerilor dorite de frumoasele și perversele curtezane pe care el le domina și-n alcovurile cărora intra fără să se anunțe, mai intim decât intimii cu care ele se afișau.

- Cred că ar trebui să-ți mulțumesc...

- Nu. Nu trebuie să mi te arăți îndatorat... Te așteaptă. E prietena mea bună și i-am făcut prin tine un frumos cadou !

CAPITOLUL NOUĂ

Pe străzile ce coborau spre Forum, trecătorii și negustorii îi salutau sau se dădeau laoparte respectând dubla pereche de botine roșii ce mărșăluia în cadență tinerească. Iar toga în care era îmbrăcat Zanes, togă amplă, cu multe falduri și tiv de carouri purpurii înconjurat de linii frânte grecești, flutura prinsă pe umărul său în fibula ce închipuia un bot de lup. Superba matroană care, de plăcere își crispase degetele în părul său spunându-i „Lupule; lupule tînăr și frumos !", ținuse minte până și acest amănunt.

Printre tarabele, prăvăliile și speluncile străzilor de sub grădinile marilor vile, ei erau, evident, personajele cele mai importante ale acelei dimineți, traversând cetatea cu toată importanța pe care plebeii le-o dădeau... Până când ajunseră să constate că importanța aceasta se pierduse total. Oamenii își întorseseră atenția înspre o cu totul altă direcție și chiar începură să se îndrepte cu toții într-acolo, unii chiar luând-o la fugă. Iar Vincențius, când își dădu seama despre ce era vorba, exclamă:

- Ești favorizat de zei ! Ai norocul să fi gustat de noaptea până dimineața din toate plăcerile Romei, iar acum să ți le încununi cu una imperială.

- Dar ce se-ntâmplă ?

Printre aclamațiile, invocațiile sau, pur și simplu, chiar cuvintele de încurajare obscenă ale mulțimii, Vincențius îi explică:

- Trece Nero. De multă vreme petrecerile lui n-au mai prins zorii pe stradă. Când era mai tânăr avea obiceiul să iasă singur, să violeze ce-ntâlnea și să provoace scandaluri... A fost epoca noastră cea mai frumoasă !...

- Chiar așa, ca imperator ?

- Ce, imperatorul n-are voie să se distreze ?

- În plină cetate ?

- Tinere ascet, superba cetate de aur a Romei, pentru asta e făcută !

- Dar marii lui preoți ce ziceau ? – își aminti Zanes de întâmplarea cu prințul lor care fugea periodic spre cetatea mării.

- Marele lui preot este chiar el – îi răspunse Vincențius făcându-i loc prin mulțimea care părea mai mult amuzată decât entuziasmată – imperatorul cumulează toate comenzile militare, magistraturile romane și rangul preoțesc de *Pontifex Maximus*.

- Atunci, ca Pontifex Maximus, ar trebui să stea retras în convorbiri cu zeii !

- Ha !... Retras ?... De ce retras ? ! Dimpotrivă: El îi aduce pe zei la petrecerile sale, îi îmbată, le dă cele mai frumoase femei și cei mai cuminți băiețandri, fauni pentru felații și sclave pricepute în a le trezi excitarea. Ba, mai mult: Eu cred că se tăvălește cu ei în paturile nupțiale, acolo, în palatele pe care eu le păzesc pe dinafară. Noi pe dinafară, iar olimpienii, că și el e semizeu, ei între ei, înăuntru !... Nu-i grozav ? !...

Soldat îndemânatec, el vorbea dar și mărșăluia într-o direcție anume, cam câșă, spre a străpunge oblic mulțimea făcându-și loc mai ușor. Așa că, după ce văzură lecticile printre oameni, fiindu-le mai greu să privească îndeaproape obrazul dezabuzat, tăiară pe-o latură și ieșiră la o rigolă cu mult înaintea alaiului spre care se îmbulzeau toți acei gură-cască ce-și clamau imperatorul cu îndemnuri parșive de bordel și hedoniste osanale lumești de genul „*Nero, Nero, Nero – Sfânt zeu al plăcerilor !*”...

- Tu spui „ei între ei olimpienii”, aștia îl strigă „zeu și sfânt”, dar eu nu văd decât un bețivan care... – bombăni dacul obtuz în sobrietatea principiilor sale, fără să mai încheie ce-ar fi vrut să spună.

Iar mult experimentatul roman de la care cetatea a păstrat

până astăzi conceptul suprem de „*dolce vita*", răspunse fără să-i pese că vorbea credinciosului unui zeu ce sihăstrea în adânci peșteri:

-Păi el, dacă-i imperator, e zeu care poate face mai multe pe pământ decât alți zei !... Are statuia de aur mai mare decât a lui Jupiter.

- Se poate așa ceva ? Uite, eu am alt zeu decât Jupiter și tot n-aș face-o !

- Se poate – răspunse cinic romanul. Caligula urca pe Capitoliu și stătea de vorbă cu Jupiter spunându-i „frate". Iar, o dată, așezându-se lângă statuia aceluia, l-a întrebat pe actorul Apelles care din doi i se pare mai mare. Și, fii atent: Fără ca acela să-i răspundă, numai văzându-l că ezita, l-a biciuit lăudându-i vocea cu care acela striga de durere „Uite ce voce frumoasă îți dau eu și nu Jupiter" !

- Dar, cum a murit Caligula ? – întrebă cu un anume scop Zanes pentru ca, subliniindu-și râsul cinic, Vincențius să-i răspundă:

- Cum o să moară și ăsta !... La fel cum o să moară și ăsta !... Dacă imperatorii se proclamă nemuritori, noi ne permitem să-i omorâm. Cu cât se vor mai puternici și mai populari, cu atât mai multe pumnale îi amenință.

Astfel, alaiul începu să se apropie de locul pe care ei și-l aleseseră ca să privească și, odată cu alaiul, se apropiau și osanalele acelea pervers pofticioase care se părea că făceau plăcere personajului tolănit în lectica de aur: *„Nero, tu plutești în cer/ Să le faci la zei plăceri !"*... Sau, chiar mai flatant la adresa imperatorului, față de zeul care nu-i mai putea fi superior: *„Nero, tu pe Jupiter/ Îl înveți la noi plăceri/ Și-n Olimp e căutare/ Pentru falusul tău mare !*"...

- Obsedați de sex ! – rosti Zanes diagnosticul în silă, întrebând: Cine-i învață asta ? – Și adăugă tulburat de o asemenea amestecare a zeilor printre cele lumești: Cine face versurile astea stupide ? !

Iar răspunsul veni fără nici un fel de dubiu:

- Chiar el. Marea plăcere a lui Nero e să fie histrion. Să

joace pe scenă și să ia mai multe aplauze decât alții. Cu cât dovedește mai puțin talent, cu atât îi invidiază mai mult pe adevărații artiști. Pe cei care arată a fi mai talentați decât el și a obține mai multe aplauze, îi urăște ca și cum i le-ar fi smuls dintre cele meritate de el. Ba, pe unii i-a tăiat chiar acolo, în arena amfiteatrului. Actorii au învățat să se abțină și aplaudă ei primii la orice râgâitură a lui. Iar mulțimea a învățat de la ei că asta-i place: Să se considere alesul muzelor. Prostimea primește bani și îl aplaudă, sau îi scandează versurile. Nu prea mulți bani, ci firfirici din astea cum vezi aruncându-se, că e și zgărcit; dar îi obligă pe alții să completeze pentru faima lui.

- Iar tu vorbeai de epoca voastră frumoasă !

- Da: Când n-avea frică. Era tânăr și nebun. Se-mbrăca în piei de animale și se repezea la femei și bărbați înfigându-le-o unuia după altul. Pe atunci, toți făceam la fel cu el ținându-i isonul, iar plăcerea cea mare era să violăm vestalele virgine pe treptele templelor, ca să dăm exemplu zeilor cum trebuie să-și ducă viața.

- Adică să fie și ei obsedați numai de sex ! Să aibă mintea plină de sex și balele...

Dar Vincențius nu simți dezamăgirea sa dezaprobatoare, tocmai fiindcă și mintea lui se-nvățase a fi agitată de acele obsesii:

- Da; ăia au fost anii cei mai frumoși ai tinereții noastre !... Dansam toți dansuri falice în jurul unui imperator zvăpăiat.

- Și, acum s-a cuminți t ?

- Nu, dar s-a însurat.

- Are nevastă ?

- Are. Are și o nevastă femeie și o nevastă băiat.

- Cum adică ?

- Normal. Așa cum se fac cununiile. Că l-a obligat Senatul să se cunune, ca să nu se-ncurce cu maică-sa.

- Cu maică-sa ?

- Da, Agrippina e încă o femeie pofticioasă; a fost

amantă și nevastă de împărat, iar el a încălecat-o când mergeau împreună în lectică. Sau, poate chiar ea l-a încălecat, pentru că nu s-ar fi sfiit să-i fie nevastă. Dar senatorii n-au acceptat pentru că e femeia dracului și ar fi căpătat prea multă putere. Au motivat că i-au mai dat o dispensă când s-a măritat cu celălalt împărat bătrân, căruia îi era nepoată, iar acum nu-i mai pot da ca să se mărite și cu ăsta tânărul căruia îi e mamă.

- Și ?

- Și l-au obigat să se însoare cu o fată de împărat; cu Claudia. Fiica lui Claudius care a fost și soțul Agrippinei, deci îi este și lui tată vitreg.

- Au făcut nuntă ?

- Mare !... Apoi, după ce a făcut nuntă cu ea, s-a căsătorit și cu un băiat de treisprezece ani, pe nume Sporus. L-a îmbrăcat în văl roșu, l-a purtat prin cetate, i-a dat dotă și l-a făcut soția lui în văzul tuturor, acolo, la o petrecere cum am fost noi asnoapte.

- Dar Claudia ce-a zis ?

- N-a zis nimic, pentru că a omorât-o.

- Pentru băiatul acela fraged ?

- Nu, pentru o altă femeie: Popeea, cu care trăiește acum.

- Dar legile permit căsătoria între bărbați ?

- Legile le facem noi; de ce avem Senat ? !

CAPITOLUL ZECE

Exact în momentul acestui răspuns - care-l lăsa mut, nedumerit și pe deplin derutat de toate alambicările unei asemenea nebune obsesii dominând și contorsionându-se printre pofte și vicii și ambiții ale poftelor și delicii ale viciilor și vicii ale poftelor ambițioase și pofte ale ambițiilor vicioase, toate petrecându-se și-n cer și pe pământ și la zei și la oameni și-n Olimpul nevăzut și-n Roma asta foarte concretă - pe vasta alee a cărei margine o ocupaseră, apăru

alaiul.

Saltimbanci de tot felul, năimiți dinainte sau ieșind din public, o precedau dansând, cântând sau făcând tumbe. Pe un cal cu harnașamente aurite, însuși Tigellinus, tribunul gărzii pretoriene și al tuturor spionilor imperiali, cam mahmur, cu figura bosumflată a celui trezit dintr-un somn scurt, conducea pâlcul de pretorieni blocați între scuturi ce deschideau drumul, iar începutul propriu-zis al coloanei îl formau sclavi și liberți apaținători, pesemne, după tunicile asemănătoare pe care le purtau, unei bogate și importante familii romane. Ei înconjurau targa îmbrăcată-n purpură care, așezată pe umerii a patru gladiatori, purta stauia de aur a unui mare falus – cizelat cu toate amănuntele anatomice, după cum remarca medicul din Zanes – care înainta triumfător deasupra alaiului și mulțimii din jur, purtând inscripția: *„Lui Nero, venerabilul zeu care mi-a făcut marea cinste să se mărite cu mine, sluga și bărbatul său iubit Doryphorus”*.

În urmă, după încă un patrulater de scuturi pretoriene, venea mult împodobita lectică în care se legăna un trup leneș sau obosit, ale cărui trăsături nu se vedeau încă la fel de bine ca mâna dreaptă ce atârna inertă, într-o lâncezindă nepăsare, pe marginea de aur a scaunului imperial.

Dar Zanes, în toate complicatele sale curiozități, întrebări și nedumeriri, fu mai grăbit să ceară explicații decât să privească și să cerceteze amănunțit urmele desfrâului care-i făcea cu atât mai multă plăcere împăratului cu cât era mai public:

- Doryphorus ? Cine e acest Doryphorus și în ce mod e el bărbatul lui Nero ?

- În modul că-l regulează oficial, adică s-a căsătorit cu el – răspunse firesc Vincențius.

- Păi n-ai spus că Nero s-a căsătorit cu băiețelul acela pe care l-a îmbrăcat în văluri roz ? !

- Ba da; cu Sporus.

- Deci, de căsătorit, e căsătorit cu Sporus.

- Exact.

- Păi n-ai spus că Senatul l-a căsătorit cu Claudia ?

- Claudia îi era soția femeie, în vreme ce pe Sporus l-a luat ca soție bărbat.

- A făcut nuntă oficială și cu ea și cu el ?

- Exact. Adică... chiar două nunți.

- Și atunci ?... Acest Dyophorus ce caută ?

- Cu Dyophorus a făcut a treia nuntă; dar inversă, adică luându-l de bărbat – răspunse Vincențius fără să știi dacă, în gravitatea afișată, era doar serios, sau își bătea joc de proaspătul său amic.

- Adică, cu Sporus s-a însurat, iar cu Dyophorus s-a măritat ?

- Bravo ! Începi să pricepi ! – îl bătu acela profesoral pe umăr: În vreme ce cu mă-sa s-a culcat, dar n-a luat-o de soție, pe Claudia a făcut-o nevastă, dar numai ca să-l excite să-l călărească pe Sporus în vreme ce Doryphorus îl călărește pe el... Nu te mai mira, omule și nu te mai holba așa, că e simplu: Pe Claudia a făcut-o nevastă ca s-o omoare și să se poată desfăta în vrăjile nemaipomenite ale sexului formidabil care știm mulți că-l are Poppaea; pe Sporus l-a făcut tot nevastă luându-l de soție, iar pe Doryphorus l-a luat de soț, ca să-l încalece acela cînd obosește la soții sau amante.

- Sunteți o națiune pierdută; obsedați de sex ! – repetă Zanes spre înveselirea arătosului său nou prieten care exclamă:

- Dacă el e zeul nostru și caută toate plăcerile lumii, noi trebuie să-l urmăm și să nu ne lăsăm mai prejos ! E un îndemn pentru noi.

- Mai prejos decât la gâtul Claudiei, la sexul Popaeii, la fundul lui Sporus sau la mădularul lui Dyophorus ? ! – atacă pentu prima dată Zanes.

Dar celălalt, fie din superficialitate nu-l luă în serios, fie din deșteptăciune nu dori să-i dea cuvenita dreptate.

- Ești nedumerit ! – îi spuse el ca și cum l-ar fi scuzat.

- Posibil. Cum să nu fiu nedumerit ? !

- Te nedumerește măreția lui zeiască ! – proclamă Vincențius arătând spre urâțenia buhăită din lectică, într-o solemnitate frizând, categoric, ironia – Altfel, ai înțelege un lucru simplu: În vreme ce cu Sporus, imperatorul nostru s-a însurat, cu Doryphorus s-a măritat. A făcut cu amândoi nunți imperiale, așa că unuia îi este soț, iar altuia îi este soție. Ce te mai poate nedumeri ? !...

Nodul întrebării sau al exclamării îi rămase lui Zanes în gât. Lectica imperială ajunsese chiar în fața lor și, pesemne, cu dreptul sau cu datoria sa de rang cavaleresc, Vincențius își întindea gâtul și buzele ca să sărute inelul de pe inelarul mâinii ce atârna inertă, precum o altă partea trupului care, când se învârtoșează – când se pleoștește fără vlagă.

Atunci îi răsări de-aproape chipul ticăloșit prin stricăciune al împăratului. Sub buclele presate de coroana frunzelor de laur văzu o față puhavă, obosită de pofte și niște priviri înrăite de mistuiala poftelor pe care nu mai avea putere să și le satisfacă. Un trup lâncezit în desfrâu trona lenevos sub haine pline de podoabe mai degrabă femeiești, iar palma lui pleoștea, în neatente balansuri meschine și penibile, gestul care ar fi trebuit să fie riguros-ostășesc: gestul brațului întins cu care salutau romanii.

Se afla față-n față cu stăpânul lumii; dar lumea pe care acela o stăpânea nu era, în nici un fel, cea a lui. Era o altă, o cu totul altă lume decât cea aspră și sobră a munților săi pădurоși, a preoților austeri din rangul cărora făcea și el parte, a... Dar nu mai continuă cu enumerarea, pentru că îi veni în minte întâmplarea aproape mitologică în istoriile locurilor lor carpatice: Cea cu prințul care gustase din lumea aceasta levantină și mediteraneană; prințul care dispărea câte o săptămână spre a se desfrâna în libațiunile dionisiace din cetatea pontică. Acela o făcea o dată pe an, ca un ritual după care se curăța în postul peșterilor; se pocăia, fapt pentru care fusese iertat și primit la Zeu... Dar aici, viciul nu are nici sfârșit, nici limite. E perpetuu în toată

nebunească sa desfășurare; poate, doar la ceasurile toride ale amiezii, frenetica împătimire să mai lâncezească puțin în vreme ce trupurile obosite își caută odihna.

Acolo, la ei, cum s-a aflat, viciul a fost pedepsit, Aici, nebunească atâtare a poftelor începe chiar de sub aurul frunzelor de laur care acoperă creierii băloși ai imperatorului și se răspândește în toată cetatea, de la cavaleri la cetățeni, la liberți, la sclavi și chiar la animalele atrase deavalma în această beție obsesie sexuală. Aici colcăie drojdia care ar distruge toată înțelepciunea părintelui lor Zalmoxis dacă ei, acolo, la fruntariile lor, n-ar pune stavilă năravurilor care se lățesc și se întind ca o arsură de decrepitudine umană. Roma, strălucitoarea și atotputernica Romă, nu e altceva decât...

Nu-și mai continuă meditația în fața chipului puhav al obositei prezențe imperiale, din pricina ghiontului pe care i-l dădea Vincențius:

- Salută !... Grăbește-te să saluți; nu uita că porți îmbrăcăminte de nobil roman ! – îi șuiera acela la ureche ridicându-i cu mâna sa antebrațul în semnul salutului – zi „*Ave Caesar*" !

- Ave Caesar ! – rostiră fără entuziasm buzele lui în timp ce descifra parcă un fel de licăr în ochii adipoși și încercănați ai aceluia ce, nu numai că se pretindea zeu, dar chiar i se descifra acolo de față ca un zeu al perdiției.

Și, cine știe dacă, moliciunea glasului său sau vigoarea cu care i-l acompania de alături glasul lui Vincențius, sau alte reacții venite din glandele obosite ale imperatorului, treziră în ochii aceluia un soi de curiozitate. Curiozitate față de tânărul pletos îmbrăcat în togă romană. Curiozitate, sau poftă, sau cine mai știe ce reacție a imperialei minți încâlcite de băutură. Pentru că, într-o legănată turmentare, mâna cu inelul imperial se desprinse de pe brațul tronului umblător, iar degetele ei cam nesigure, într-o pornire de neputincioasă poftă, atinseră pletele lui de culoarea închisă a grâului copt. Și le mângâiară într-un mod respingător

pentru Zanes.

- Cine ești tu, că nu te-am mai văzut ? – întrebară mai mult din rutina instinctelor decât din vreo reală poftă momentană, buzele senzuale dintre obrajii căzuți ai împăratului, în vreme ce lectica trecea.

Iar Zanes îl văzu cum adormea mormăind un fel de poruncă în sensul de a-i fi adus diseară în alcov, după ce imperialul trup obosit își va recăpăta forțele.

- Ai scăpat ușor ! – îi spuse Vincențius cu veselia sa ironică – dacă ar fi fost mai în formă și nu l-ar fi obsedat gelozia lui Doryphorus, te urca lângă el în lectică și ți-o trăgea acolo, cum i-a tras-o mamei sale Agrippina.

- Ce vorbești ? !

- Vorbesc !

- Așa, în văzul lumii ?

- Astăzi da; că se simte atât de zeu încât poftele lui sunt sfinte și trebuie aclamate în văzul lumii; pe vremea aceea, însă, nu umbla în lectică, ci umbla în litieră acoperită. Pentru că făcuse mari dezmățuri ieșind mascat de unul singur și hoinărind prin lupanare. Ataca oameni și prăvălii furându-le, viola nevestele, virginele și băieții; iar noi, precum ți-am spus, veneam pe urma lui petrecând la fel. Era veselia tinereții, iar noi ne bucuram mult. Dar l-au bătut unii bine, gata să-l omoare până să-și dea seama că era împăratul. De atunci, se ducea la teatru numai în litieră închisă. Dar, când o lua pe Agrippina cu el, văzând că ea îl săruta incestuos și-l învăluia în mirosurile pomezilor cu care cucerise mai mulți bărbați și chiar un alt împărat, sencingeau în el poftele, iar începerea spectacolului întârzia până la sosirea litierei imperiale care se oprea pe drum ca să-și facă ei poftele...

Pe larga cale pe care se aflau, alaiul se îndepărta în uralele derbedeilor străzii și a celor plătiți de Doryphorus ca să scandeze versurile pe care și le făcuse chiar Nero cântându-le mascat la spectacolele în care se îmbrăca în vizitiu spre a-și începe petrecerea în mijlocul vulgarităților

acestora. Aclamat de golani el ridica osanale prostituției, pentru ca apoi, odată cu noaptea, s-o practice începând cu nevestele de nobili care n-aveau voie să părăsească lojile decât atunci când împăratul mascat o încăleca pe una dintre ele. Se spunea chiar că el le obliga pe nobilele matroane să învețe roluri obscene pe care să le joace acolo, în teatru, în fața lui și a tuturor celorlalți pentru ca să-l excite și să-l facă să se repeadă asupra lor stârnind aplauze care, la rându-le, îl stârneau pe el.

Așa că falusul de aur care se semețea pe targa ce deschidea alaiul, își merita din plin scandarea însoțitoare a mulțimii: „*Nero, tu, pe Jupiter/ Îl înveți la noi plăceri/ Șin Olimp e căutare/ Pentru falusul tău mare*" !...

Și, totuși, în ciuda acestei scandări care-l adormea în lectica lui ca un cântec de leagăn pentru un copil decrepit, simbolul care-i deschidea alaiul spunea altceva despre Nero. Prin dedicația inscripției purtate el nu sugera bărbăția împăratului, ci recunoștința de bărbat înrobit de plăcerile ce i se oferă, recunoștință pe care o manifesta soțul mult îndrăgostit de soția sa ce se lăsa penetrată oferindu-i fierbințelile dinlăuntrul trupului său imperial. Era o întreagă și totală invertire de roluri. Adică lui Nero, care trebuia adulat ca împărat, nu i se mai slăvea bărbăția ci feminitatea îndărătnică pe care și-o dezvăluia ca pederast în patul marital. Asta continua să-l nedumerească pe Zanes, în vreme ce, mereu voios-ironicul său atoateștiutor prieten, îi explica:

„Era acesta un mare tur de forță și de inteligență pe care îl făcea bogatul libert Doryphorus, jucând rolul de soț subjugat spre a se păstra în grațiile împăratului. Și se făcea publică această invertită calitate a lui Nero printr-o asemenea celebrare, tocmai pentru a i se slăvi omnipotența manifestată atât prin fierbințeli bărbătești cât și prin fierbințeli femeiești, omnipotență ce demonstrează originea sa divină și apartenența sa la înaltele sfere ale zeilor pe care oamenii de rând nu le pot atinge, ei fiind hărăziți să-

și ducă viața de ființe simple și stupide în nevolnicia de a fi ori bărbat, ori femeie, fără putință de alegere"... Cam așa sunase chiar discursul unui senator din armata de lingușitori ai împăratului, când senatul acceptase să-l celebreze, confirmându-i atât însurătoarea cu copilandrul Sporus cât și măritișul cu mai experimentatul Doryphorus.

Iar, cu toate că acest întreg circ senatorial avea drept scop să nu lase o femeie, sau un singur iubit să-l stăpânească pe împărat preluându-i cine știe ce atribuții fără știrea senatului, cu toate că strategia făcea parte tot din principiul „*divide et impera*" al acelor servicii secrete care manipulau existența imperatorului, Roma, cetatea cetăților, cu întregul gloatelor ei plebee și auspiciile rangurilor ei nobiliare, era obigată să celebreze și să aclame aceste neîndoielnice calități multiplu-sexuale, considerate de lingușitori drept calități de zeu ale imperatorului ei, numindu-l astfel, pe bună dreptate: „*Divinus*" !

- Divin, pe naiba !... E tartorul stricăciunii și nimic mai mult ! – răbufni Zanes. Dar Vincențius nu-l încurajă deloc:

- E divin, nu înțelegi ? !... Pentru că, dacă el e divin astfel, suntem și noi !...

CAPITOLUL UNSPREZECE

- Sunteți cu toții pierduți în trup !... Dincolo de trup, înălțimile nevăzute la care se poate ridica sufletul omenesc, nu le mai cunoașteți !

Cândva, în drumul lor urmând cortegiul fără prea mare încântare și meditând la scârbavnica mutră ce-i trecuse prin față, Zanes își aminti de învățăturile austerului său zeu și rosti așa, parcă nici nu i le-ar fi spus celuilalt. Dar Vincențius se consideră avertizat și îi atrase atenția:

-Suntem cuceritorii lumii; suntem stăpânii ei; suntem cea mai mare forță de pe pământul ăsta, cu cele mai bune arme și cea mai bine instruită armată !

- Adică mușchi și fier ! – păru Zanes fie să-i dea dreptate, fie să-l încerce.

- Mușchii soldaților noștri sunt de fier, fierul armelor lor este oțelit, strategiile generalilor noștri sunt cuceritoare, construcțiile strategilor noștri sunt de necucerit, averile lumii se strâng la noi !

- Dar stricăciune lumii, unde ?...

- Plăcerile lumii ! – îl corectă centurionul.

- Plăcerile negândite, plăcerile care îți stâlcesc sufletul. Plăcerile mușchilor, cum bine spui.

- Pentru că plăcerile mușchilor îi exersează pe cei mai buni luptători, iar cu ei cucerim lumea.

- Dar cei mai buni gânditori, cum îi exersați ?

- Gânditori ?... E plină lumea de-alde ăștia ! Până de curând îi aduceam din Grecia; acum vin de peste toate mările.

- Tot e bine, dacă ai voștri învață de la ei !

- Ai noștri n-au timp să-nvețe. Cine devine cetățean roman trebuie să lupte; iar ca să știe pentru ce luptă, în restul timpului trebuie să se desfete în plăceri. Îi învățăm să se desfete cum vor, ca să-i putem învăța și să lupte și să moară. Religia noastră e desfătarea !

- V-ați pierdut aripile cu care să urcați la zei !... – conchise Zanes într-un târziu, fiindcă mândria afirmației aceluia îl pusese pe gânduri – Ați uitat inițierile pe care le capătă omul din înaltul necunoscut !... În loc să vă urcați la zei, îi coborâți pe ei aici, ca să-i terfeliți în prostituția voastră !...

Dar și Vincențius se detașase de mândria bucuroasă cu care susținuse ideile de mai înainte. Nu-l combătu câtuși de puțin, ci îl bătu pe umăr convins de superioritate pragmatismului său:

- Dar le place; grozav le mai place zeilor ceea ce învață de la noi !... Uite: Nu e decât un veac de când cezarii Romei au cucerit omenirea și am înaintat atât de mult încât ajungem să-i cucerim și pe zei !

- Cu desfrânarea !

- Exact. Pesemne că ei, în Olimp, n-o cunoșteau atât de bine, cum am perfecționat-o noi – proclamă romanul, pentru a preciza cu modul său de obrăznicie simpatică în care nu-ți dădeai seama dacă glumea sau vorbea serios: Suntem cei hărăziți să perfecționăm lumea învățând-o să cunoască toate plăcerile perdiției !

- Sunteți pierzania.

- Suntem copiii plăcerilor lumii !

- Infantilism de minți crude, nepregătite pentru puterea mușchilor pe care i-ați căpătat !

- Minți crude, dar care știm să facem bani, să facem averi !

- Bogățiile la care ați ajuns prea repede, or să vă joace feste.

- Avem destule neamuri sărace în jur, care vor munci pentru noi.

- Iar voi ce le veți da ?

- Apărare. „*Pax romana*". O Mediterană care devine „*Mare nostrum*" ! Noi suntem cei care am putut tăia cu adevărat Nodul Gordian, iar armele noastre susțin și lărgesc ceea ce n-a putut susține Alexandru Macedon.

- El a ajuns prea tânăr la putere, iar voi sunteți un neam prea tânăr ajuns la putere.

- Posibil. Dar suntem mai mulți, mai voinici și mai bogați decât el !

- Necopți la minte și bogați. Asta vă face și copilărești și pofticioși și netemători de învățăturile celor mai vechi.

- Învățături ? ! – sări Vincențius insolent – Crezi că n-am auzit de prostul ăla de preot care l-a sfătuit pe regele vostru să taie vița de vie ? !... Păi, ce-i mai plăcut decât să bei și să te distrezi, cum, în ciuda lumii, face întreaga Romă ! ?... O face pentru că are oamenii cei mai bogați, care trăiesc cel mai bine și au ajuns la unica înțelepciune adevărată: Aceea de a plăti cel mai bine armatele care o apără și îi aduc bogățiile altora !... Plătim armatele bine, le

antrenăm, le facem arme cum trebuie, iar noi petrecem și facem bani !... – Strigă el într-o veselie, ducânduse spre scalvii ce încheau alaiul cu un butoi tras pe roți, purtând inscripția: „Beți pentru Doryphorus !", din care dădeau de băut în jur.

Și, smulgând cel mai mare corn care purta insemnele de argint ale libertului soț de împărat, îl bău până la fund făcându-și datoria să strige cu subînțeles, ca și cum ar fi corectat inscripția: „*Beți voi și pentru Doryphorus, care i-o trage; dar slăviți-l mai întâi pe divinul Nero, zeul tuturor plăcerilor pe care le avem pe dinăuntru și pe dinafară* !"...

În urma butoiului din care - oridecâteori turnau băutura în cornurile, cupele și cănile întinse de către cei pregătiți pentru asemenea ocazii, sclavii strigau cât îi ținea gura invocații forțându-și rărunchii ca să se audă în lectica din față - se-nghesuiau dansatori cu falusurile fardate și dănțuitoare bete cărora, de sus, de pe careta ce ducea butoiul, li se turna băutura în gură și pe despuiala dintre sâni, ele mișcând buricele fie ca s-o oprească pe pântecul de pe care le-o lingeau trecătorii, fie ca să-i dea drumul între picioare muindu-și sexul. Apoi veneau două rânduri de țimbale și, înconjurat de mulțimea străzii, înainta calul cu harnașamente aurite pe care, însuși Doryphorus, îmbrăcat după ranguri asiatice, deoarece ranguri nobiliare romane nu putea să aibă cu toată bogăția sa, călărea aruncând din când în când bani din punga de la brâu, obosit și fericit, jucându-și cu mândrie rolul de soț iubitor ce-și conduce epuizata soție la culcare.

- Vivat Nero, zeul plăcerilor noastre ! – striga Vincențius stimulând mulțimea să strige la fel odată cu el și, apropiinduse de călărețul în aurării, glumi cu amenințare: Călărețule care n-ai voie să fii cavaler, ferește-te c-am să-ți fur nevasta !

Apoi reveni râzând către Zanes care-l întreba:

- De ce n-are voie ?

- Pentru că e un pârlit de libert căruia, oricât i-am bea

noi vinul – răspunse Vincențius mai umplându-și cornul chiar de la sclavii aceluia – nu-i va permite nimeni să acceadă în ordinul cavalerilor romani !

Și, spre ciuda fălosului încălecat, îi strâmbă din nas șoptindu-i cu jumătate de gură:

- Am să-ți intru-n pat și am să-ți fur nevasta !... Apoi, însă, luându-și inteligent măsurile de precauție de a nu putea fi pârât, adăugă: Divinul nostru merită mai multă iubire decât îi poți da tu !... Mădularul tău păcătuiește muindu-se lângă o asemenea divinitate !... Da, nu te supăra; ce, ești capabil să fii într-o continuă erecție ? !...

- Astâmpără-te, te privește cu ochi de moarte ! – îl avertiză Zanes – dar frumosul centurion, plin de curaj în dulcea lui beție, reveni imediat la aclamația care-l apăra:

- Vivat Nero cu toate plăcerile lui !... Vivat Nero cu toate plăcerile care sunt numai ale lui !...

Și dirijă cohorta de bețivi, saltimbanci, gură-cască, ba îi dirijă chiar și pe scalavii care împărțeau vinul celui înjurat, mânându-i pe toți și asociindu-i pe toți la strigătele sale de glorie:

-Vivat Nero !... Vivat Nero !... Nero și numai plăcerile lui !... Vivat, vivat, vivat; iubire pentru împărat !...

Apoi, deodată, adevărat saltimbanc cu histrionic gest de amuzament, azvârli cornul băut, care zbură pe lângă urechile libertului, direct în mâinile sclavilor de pe butoiul călător. Dar, fandând, se-ntoarse drept spre Zanes venindu-i ochi în ochi, privire în privire și, cu un luciu de ascuns șiretlic în ele, din dorința de a i se dovedi lucid într-un frumos act de prietenie, i se mărturisi într-un confident șuier acoperit prin amestecul cu hohotele unui râs actoricesc:

-Ha-ha !... Pot să strige ăștia „vivat” cât vor... Haha !... El tot de moarte de câine o să aibă parte... Ha-ha !... Strigați „vivat”, ticăloșilor !... Beți vinul și aclamați Divinul !...

- Împăratul ? – se sperie Zanes întrebând tot în șoaptă, pentru a se minuna imediat de semnalul deosebit pe care

i-l dădea sinceritatea celuilalt – Despre Nero vorbești ?

- Dar de cine ? ! – șuieră acela cu un glas de-al doilea, discret, pe sub ovațiile străzii care se repezea la vin și la bănuții aruncați – Soarta lui de câine e pecetluită, oricât s-ar crede de zeu acuma. Nu l-ai văzut, în fruntea coloanei, pe Tigellinus, paznicul și călăul său, ce priviri înnegrite de nesomn avea ? !

- Și ce-nseamnă asta ?

- Că tot o s-adoarmă odată, dând șanse conjuraților.

- Există conjurați ?

- Un stat care se respectă, un stat modern, mare și puternic asupra lumii, cum este al nostru, din clipa în care își ridică un nou împărat, are și o nouă conjurație împotriva lui. Tradiția de a-i omorâ pe cei care devin prea puternici, face parte din legile nescrise ale marii noastre puteri.

- Există, deci, o conjurație... – constată Zanes cam dezamăgit față de dedesubturile meschine ale măreției ce i se arătase.

- Chiar dacă nu există – răspunse Vincețius cu atotștiutoare priviri jucăușe care-l arătau a considera firească această existență de pândă nesinceră și necinstită – se formează ea, de cum se ivește prilejul !...

Îl covârșea acel bărbat ironic și parșiv și sigur pe el; îl covârșea cu sinceritatea aceea aproape nejustificată în fața unui străin și, tocmai din acest motiv, Zanes care-l înfruntase mai înainte cu principiile învățăturii în care crescuse, simți nevoia să-l întrebe solemn:

- Sinceritatea ta e o dovadă de prietenie ?

Dar acela nu se dovedi sentimental, ci pragmatic:

- Poate că mă satur și eu din când în când de zeii ăștia perverși și simt nevoia să mă mărturisesc unuia drept ca al tău !

Atâta, doar, îi spuse; iar prietenia și-o manifestă prin brațul vânjos cu care-l cuprinse, pornind cu el pe urmele alaiului.

- Tu ai face parte dintr-o asemenea conjurație ? - insistă

Zanes întrebarea; însă acela îi răspunse tot indirect:

- Spuneai de romani că sunt neam tânăr și ajuns necopt la puterea lumii...

- Da: Niște copilandri răsfățați; uneori viteji, alteori chiar cruzi, mândri de armele lor moderne și de armatele ce-au căpătat întâietate față de restul neamurilor; buni la făcut averi lumești, dar încă navi și neștiutori față de înțelepciunile lumii acesteia – simți Zanes nevoia să fie cât mai explicit, pentru a-l răsplăti pe acela neascunzându-i nimic din ce gândea.

- Posibil – acceptă nobilul cavaler cu toată trufia celui obișnuit să decidă – Posibil să fim încă niște copilandri neștutori ai marilor învățăminte, dar ține seama că avem o tradiție ce se confirmă prin repetare.

- Ce tradiție ?

- Cea despre care m-ai întrebat chiar adineaori. Poate că n-avem alte tradiții, dar pe asta ne-am căpătat-o: Noi ne ucidem cezarii tocmai atunci când ei cred c-au ajuns în cea mai mare stăpânire și glorie.

Fu rândul lui Zanes să-l îmbrățișeze subliniind mersul lor voios de prieteni tineri, ritmând călcătura caligelor nobiliare în pielea roșie a cărora erau încălțați amândoi.

- Ești prietenul meu, îți mulțumesc ! – îi spuse el mai încolo – dar explică-mi, atunci, de ce ai vrut să-l umilești pe libert punând golănimea asta să strige că toate plăcerile sunt numai ale lui Nero ?... Ai vrut, cumva, să-l faci nevolnic în plăcerile lui ?

- Ți-e milă de Doryphorus ?

- Nu. Dar cred că tot alaiul e plătit cu banii lui;

- Bine-nțeles !... Un soț trebuie să-și întrețină soția. Crezi că de altceva s-a măritat cu el Nero ?

- L-am văzut și cum arunca bani ca să se dea mare.

- E mai bine să-i arunce el – spuse Vincențius cu tonul acela înțelept care-l dovedea mai profund decât vorbirea-i glumeț-ironică. – Mai bine să se bucure el risipindu-și averea, decât să i-o ia împăratul după ce, tot îl va tăia, îl va

strangula, îl va îneca sau îl va da la fiare !

- Crezi că asta-l așteaptă ?

- Neîndoielnic ! Nero nu condamnă la surghiun. El condamnă la moarte. Și nu doar pentru că iubește crima, ci și din rațiuni practice: Legea spune că doar averile condamnaților la moarte intră în posesia împăratului.

- În orice situație ?

- În absolut orice situație, fiindcă moștenitorii sunt bucuroși dacă scapă ei cu viață ! – deveni el ironic – Sunt oricum bucuroși, numai să scape cu viață. Și respectă legea romană care e sfântă. Om fi noi popor tânăr, de copilandri răsfățați, dar toată lumea recunoaște că avem cei mai buni legiuitori !

- Iar tu voiai să-i atragi lui Doryphorus atenția asupra acestui lucru, nu ?

- Nu... Nu lui Doryporus; puțin îmi pasă de penisul lui mânjit în rahatul lui Nero !

- Atunci ?

- Voiam să atrag atenția; ai dreptate !... Dar altcuiva: Voiam să atrag atenția spionilor Poppaeii.

- Poppaea nu e încă împărătească, nu ?

- E mai mult. Îi face toate poftele nesățiosului ăstuia și, în curând, va găsi ea calea să i le satisfacă și pe acelea pe care astăzi i le satisface Doryphorus.

- E o rivalitate între ei ?

- Doryphorus face parte dintre cei care luptă din răsputeri să-l împiedice pe Nero s-o facă pe Poppaea împărătească.

- Iar tu ești de partea Poppaeii !... Acum înțeleg: Ai strigat că toate plăcerile sunt ale împăratului, adică i le satisface ea.

- Cam așa, dar nu întocmai.

- De ce ?

- Să-ți explic: Nero este nesățios și de nesăturat în poftele lui sexuale. Are o disperare care, ca-ntotdeauna, vine din nu prea multă putință.

- Păi, asta cred că vă caracterizează pe toți. Ai spus foarte bine: Pofta disperată care vine din nu prea multă putință. Imaginația bolnavă cu care compensezi impotența – vorbi el ca medic, pentru a preciza: Faceți din sex spectacole chipurile ascunse, dar la care privesc sau participă și copiii, fiindcă nu mai știți cum să vă săturați poftele fără putință !...

Pe Vincențius nu-l jigni deloc acest diagnostic, atribuindu-l doar împăratului pe care, fie și în șoaptă, îi plăcea să aibă cu cine-l bârfi:

- La el e și mai și, mai ales când se îmbată. Iar asta pornește încă de la prânz când, chiar pe paturile din tricliniumul unde se servește masa, încalecă femeile oaspeților pe care i-a invitat. Apoi continuă la teatru, când centurionii trag perdelele lojii deîndată ce el despoaie vreo matroană. Iar noaptea, se maschează și bate lupanarele. Îl excită futaiurile lor vulgare și rareori ajunge în case mai nobile, cum am fost noi... Dar, vezi, asta-l obosește; adică-i obosește putința și-i lasă trează doar dorința. Așa că, la sfârșitul petrecerii, când în față îi atârnă doar o piele bleagă, îl cheamă pe Doryphorus care, oricât s-o fi săturat și el, trebuie să-l aștepte proaspăt și în putere, ca să-i lucreze fundul până când îl epuizează complet.

- E ca un vomitorium invers ! – conchise cu ton științific Zanes – Un vomitorium care-l obsedează să scape de toate secrețiile.

- Ăstai Nero ! Altfel nu adoarme !... – rosti Vincențius ca o explicație concesivă, pentru că adăugă: Și, zău că nu e rău !... Te sfătuiesc să-ncerci și tu. Să vezi ce bine-i să te turmentezi într-o totală dulce epuizare !... Nu l-ai văzut în lectică ?... Era stors tot, că nici nu mai știa la ce privește. Degeaba va ajunge acuma în patul Poppaeii ! Doryphorus i-a tras-o până l-a golit de orice energie.

- Poppaea se va răzbuna ?

- Păi, dacă s-a răzbunat ea pe Octavia, fată de împărat, punându-l pe Nero să-i taie venele, s-o înnăbușe în apă

clocotită și să-i fie adus capul tăiat în vreme ce ei doi se destrăbălau, crezi c-o să se-mpiedice de un libert ? ! Doryphorus, de fapt, e disperat. El, când îl prinde pe Nero și-l epuizează bine pândind să vină zorii, îl trezește pe Tigellinus plătindu-l să facă asemenea alaiuri – chipurile pentru că imperatorul nu poate trece prin cetate pe lumină fără garda pretoriană. De fapt, însă, el o face spre a demonstra celor ce se împotrivesc încoronării Poppaeii, că penisul lui mai are căutare la fundul împăratului. Dar toată lumea știe că Poppaea se pricepe într-atâta să-l domine pe Nero și are atâtea ascunse calități, poate chiar virtuți, am putea spune, încât atunci când vaginul ei va triumfa în fața penisului lui Doryphorus, acestuia îi va cădea și capul, chiar dacă Nero trăiește cu el de când îi era sclav; că el și l-a făcut libert... Asta-i povestea – conchise vesel de confidență centurionul, strigând baritonal după butoiul umblător: Hei, unde sunteți, mă, cei cu vinul lui Doryphorus ? !...

Dar nu mai ajunseră alaiul din urmă și intrară într-o tavernă cunoscută pentru vinurile aduse din Falern, cu vița crescută sub soarele Campaniei. Înălțând pocalul, Vincențius își recăpătă zglobia ironie, fără să-i pese că și-o adresa chiar sieși:

- Vezi, deci, dragă prietene că, toate cele clamate de mine, nu erau ca să-l înfrunt pe Doryphorus, ci ca să-mi servesc o veche prietenă și matroană pe care o cheamă Poppaea !

- O cunoști dinainte ?

- Eu i-am împins-o lui Nero – spuse el nostalgic – am cam regretat să pierd o asemenea femeie, dar îți jur că flăcările pe care ea le scoate, merită să ardă un împărat !

CAPITOLUL DOISPREZECE

Acum, pe aceeași fizionomie cuceritoare, cu trăsături

mai accentuate prin înăsprirea vârstei, parcă numai privirile rămăseseră la fel de zglobii în ironia lor inteligentă. În rest, avea în fața sa un Vincențius cărunt, cu trup tot de militar falnic dar mai aspru, ca un stejar îmbătrânit în fibră, nu încă și în vigoare; adică așezat mai bine pe os decât pulsând tinerește în contracția mușchilor. Insemnele de general îi aureau bogat, strălucitor și impunător pieptarul și mantia, iar suita lui de afară – oșteni bătrâni în uniforme scumpe, așezați pe trepte alături coifurilor pe care și le scoseseră de pe frunțile asudate la permisiunea unui centurion tânăr cu picioare lungi, spelbe, femeiești și verzui priviri vanitoase în ochii prea migdalați – îi arătau marele rang, nu numai de trimis imperial cu steag de metalice discuri zornăitoare, ci chiar de stăpân cu mult mai multe insemne, unic prefect răspunzător în fața zeilor Romei printre care se afla și împăratul. Exarh – în limba greacă - a acestei părți din imperiu, sau satrap după modelul asiaticilor, funcția lui de legat imperial, cum se chemau toți înalții trimiși ai Romei, încă nu avea denumire localizată doar ca să nu se mai întâmple încercări de independență ca pe vremea lui Antoniu; dar însemna cea mai înaltă împuternicire imperială, asemănătoare doar cu *Praefectus Aegipti*.

Iar răspunderea aceasta, sau conștiința ei, sau purtarea pe umeri și pe frunte a gloriei ei, îi oboseau puțin bătrânește obrazul, în trăsături mai dure, mai calme, mai satisfăcute decât neliniștea pofticioasă, la fel de vioaie, din ochii a căror ironie îngăduitoare îi colora frumos zâmbetul.

Zanes își aminti astfel de substanțiala lor convorbire în care, cu siguranța de sine care-i dădea o superioritate plăcută, nejignitoare, Vincențius îi dezvăluise atunci rostul său în propulsarea Poppaeii. Bând a doua carafă de Falern, el își amintise de triumfătoarea curtezană căreia, din amant îi devenise supus și, tânjind încă după așternutul în care ea i se așternea, după „flăcările în care ea te ardea" – cum, încântat, îi descrisese apetitul și voluptatea de sex,

mărturisea: „Am fost stăpânul și posesorul ei absolut. Am făcut-o femeie, adică i-am aprins focul care acum arde nebunește în trupul ei !... Iar, pe mine, chiar mă iubea; nu ca pe Nero pe care, cel mult - sic - îl divinizează doar pentru că murdăria împăraților e și ea divină... Dar a trebuit să i-o strecor lui, ca să-mi întăresc propria-mi poziție... Da, mi-am întărit-o și direct prin ea, de care prostul uneori ascultă, ca și prin forțele puterii secrete la care eu serveam. Am crescut în grad și în încrederea lor îndepărtându-l pe împărat de la alte femei și bărbați care lor nu le conveneau. A fost o datorie publică, pricepi ?... *Salus patriae suprema lex* ! – ar spune legiuitorul chiar dacă e vorba chiar și de cracii unei curtezane”... Pentru a adăuga apoi cu un regret destul de tânjitor: „Ți-am spus că am și eu anumite forțe deasupra mea; forțele care conduc cu adevărat imperiul manipulându-l pe împărat, sau scăpând de el, atunci când este cazul. Poate de asta sunt așa de năbădăios la asemenea petreceri desfrânate... Mi-e poftă de ea și sufăr că nu o mai pot avea !... *Vivit sub pectore vulnus* – spunea poetul !... Nu că ea nu m-ar primi; ea încă mă iubește, știu bine. Dar când m-aș înfige eu în ea, s-ar înfige și un pumnal în mine. Dacă nu dinspre Nero, oricum dispre partea stăpânilor mei pentru care există doar *salus*, ni și *falus*... Îți place cum sună retorica romană, nu ?”... Pentru ca deodată , recunoscându-și propria-i sinceritate, să se întrebe pe sine, mai mult decât să-l întrebe pe el: „Tu, fratele meu atât de îndepărtat, de ce-ți spun eu ție toate astea ? !”...

...Iar acum, peste ani, la vârstă respectabilă, Zanes îi răspundea cu constatarea:

- Te felicit. Văd c-ai urcat o carieră glorioasă, prin cele ce mi-ai făcut onoarea să-mi mărturisești ca unui confident de încredere.

- Poppaea, sărmana !... – înțelese acela exact – Și acum am rămas un desfrânat din pricina pierderii ei. A omorât-o, ticălosul, lovind-o-n burta unde-i purta copilul !... – pentru a încerca, apoi, să se consoleze: Mai bine; cine știe

ce fiară dementă ar fi ieșit din sămânța lui !

- O mai iubești încă ?

- Doar ție ți-am mărturisit. Tu plecai, nu rămâneai în lumea noastră, ca să-mi fii un rival folosindu-mi secretul.

- Și am băut vin de Falern ! Uite, am pregătit ceva asemănător care, la porunca mea, se face în viile de aici. Ia loc pe singurul pat roman pe care ți l-am așezat în fața mesii, iar eu voi sta pe jilțul de meditație al tatălui meu. Fii bine venit și să închinăm !... Pentru ce vrei să închinăm ?

- Pentru ironia care ne face să fim lucizi și să supraviețuim – rosti convins falnicul general; și, după ce, dintr-o înghițitură soldățească băură tot, îl întrebă: Câți regi ai schimbat, doctore ? – Dar nu așteptă răspunsul pentru că, prin rostul său de legat imperial în acele locuri, îl știa. Așa că vorbi tot el: Numai doi. Ei bine, eu am schimbat de atunci șase împărați; iar, dacă-l pun la socoteală și pe ramolitul de Claudius, la sufocarea căruia i-am asistat pe Nero și pe Agrippina, am la activ chiar șapte... Eh, noi să fim sănătoși ! Mai toarnă din vinul ăsta că-i bun; dar toastează și tu pentru ceva !

- Eu, cum ți-am spus și atunci, toastez pentru sufletul tău sentimental care se ascunde sub această ironie de care vrei să fii atât de mândru – rosti doctorul tot cu obiceiul său de a pune diagnostice.

- Chiar crezi că un suflet atît de hârșit mai poate fi sentimental ?

- Hârșit prin vicisitudini e trupul. Eu caut – e meseria mea – acele organe din el care ajung la inefabil și se consumă-n sentimente.

- Ești sigur că avem asemenea organe ?

- Tot așa cum sunt sigur că tu ai sentimente inefabile pe care le acoperi cu ironia. Dar și ironia asta, tot inefabilă e. Pricepi ? !... Diagnosticul meu e că ești un sentimental.

- Sunt un stricat ! – tună Vincențius dovedind o oarecare neliniște – Un stricat care are nevoie de doftoriceala ta la stricăciunile lui !... La stricăciuni și nu la sentimente ! De

asta am venit la tine, doctore.

- Am auzit eu că ești de mai multă vreme prin preajmă. Adică, am auzit de un legat imperial cu misiuni speciale; dar nu știam că ești chiar tu ! – îi spuse Zanes neascunzându-și informațiile și, poate, chiar cu un fel de imputare.

Dar acela pară vorbind lung și încurcat, ca unul ce, într-adevăr se simte vinovat și vrea să ocolească subiectul:

- A durat o vreme până să mă așez peste Istru. Am avut de ales între Ritiario și Oescus, dar am străbătut de vreo două ori întreagă această parte a fluviului fiindcă împăratul Vespasian făcuse flota numită cu propriul lor nume:"*Classis Flavia Moesica*", având gâduri mari cu această parte a lumii căreia eu puteam să-i ajung un fel de vice-rege. Dar Vespasian, cu toate că era împăratul pragmatic, știind să facă bani din orice, tot muritor a fost... S-a dus fără să mai facă toate din câte plănuise.

- Știu că era pragmatic – își arătă Zanes informația consecventă – romanilor le lua bănuțul la pisoare, iar nouă ne spiona aurul la care râvnea. Aveți specialiști în aurul nostru, nu-i așa ? Ne cercetează și fac mereu planuria !

- Avem specialiști în toate ! – ocoli generalul răspunsul; fiindcă un răspuns cinstit ar fi trebuit să recunoască și misiunea sa la care dacul făcea aluzie – Noi suntem puternici fiindcă avem cei mai mari specialiști. Vespasian i-a atras la Roma din toată lumea.

- Da, aveți și unii care lucrau în minele noastre și i-ați dus să caute aur în Spania – își sublinie Zanes încă o dată rostul nu numai medical, ci și politic printre slujitorii regelui său.

- Ți-am spus că avem tot felul pentru că-i plătim mai bine decăt alții – se dovedi și generalul abil în a da laoparte acest subiect – eu îți vorbeam de Vespasian, care a fost un om al banului și al marilor acțiuni, cum era și acea flotă care trebuia să poarte numele nou, al neamului lor de împărați, al Flavilor; el a ridicat banul și averea peste

noblețe. De asta l-am servit cu plăcere și nu l-aș fi trădat, orice funcție supremă mi-ar fi recunoscut !

- Deci tu erai acela care era pe cale să devină Exarh al neamului nostru de la sud de Dunăre !

- Vicerege ! – precizează cu trufie generalul; reușiserăm să-l convingem de această formulă de care Senatul se ferea. Dar...

- Dar ?

- Dar Vespasian s-a dus, iar fiul său Titus... Eh, ce să mai vorbim !... Un filosof cu capu-n nori ! Își critica tatăl că strîngea bani din pisoarele care astăzi, iată, chiar se cheamă „vespasiene" !

- Știu ! – se amuză și Zanes – e adevărat că bătrânul i-a dat să miroasă banii ?

- Da, spunîndu-i de la obraz că, de oriunde i-ai strînge...

- *Banii n-au miros* ! – rostiră deodată ambii, izbucnind în hohotele unei prietenii pe care le-o întărea această informație comună ce dovedea că nu fuseseră total despărțiți vreme de atâția ani.

Ciocniră și băură bărbătește, iar Zanes se demonstră într-adevăr și om de stat, la curent cu politicile din lumea care cuprindea alte neamuri:

- Se spune că e un filosof al binelui, că suferă pentru suferințele altora...

- Da: de copil era un zurbagiu, iar acum zicea „*diem perdidi*", adică a pierdut o zi, a trecut o zi degeaba, dacă n-a făcut un bine. O făcea pe filantropul, suferea pentru suferințele proștilor și zicea că vrea să facă fapte bune...

- L-o fi influențat religia cea nouă a lui Crestus sau Hrestus propovăduită de apostolii ăia pe care voi îi dați la fiare.

- Îi cunoști ? – deveni Vincențius deodată interesat – aveți și pe-aici din ăștia ?... Mi-ar trebui, fiindcă mi-am făcut și eu un circ pentru gladiatori și lupte cu animale. O să vii să-l vezi; o să fac o mare petrecere în cinstea ta ! Pun soldații să prindă cât mai mulți...

Zanes se abținu să-i atragă atenția că-și demasca anumite accente de cruzime bolnăvicioasă și încercă un altfel de protest:

- Dar împăratul tău cel nou înclină către ei...

- O să încline de tot și ăsta ! – prevesti Vincențius o răzbunare romană – Înclină către proști fiindcă și ei, Flaviii, sunt neamuri proaste !

- La voi e vremea neamurilor proaste cu bani ! – îi atrase atenția Zanes simțindu-se în el mândria nobiliară a acestei părți levantine a continentului, cu obiceiuri și așezăminte mai străvechi.

- E drept - confirmă generalul: Vespasian s-a ridicat dintre plebei, dar are măcar meritul de a fi pacificat Iudeea – ținutul acela din care porneau mari conflicte, iar imperiul tot trebuia să intervină. I-a liniștit. A terminat și cu tulburările lor de acolo, unde se băteau ca nebunii pentru fâșiile lor mici de putere și cu emisarii pe care tot trebuia să-i aducă la Roma ca să-i împace... Ierusalimul a fost întotdeauna, prin neamurile lui belicoase, o problemă pentru puterea imperiului nostru.

- Păi tocmai Titus l-a dărâmat !

- L-a dărâmat; a trecut chiar și cu plugul peste el, pe când conducea armatele tatălui său. Dar când a devenit el împărat, s-a prostit ca și cum l-a urmărit cine știe ce blestem al semințiilor Ierusalimului... Se temea de ceva, era laș, făcea filosofia milei...Bine c-am terminat-o cu el

- Poate că era altceva; astea se cheamă premoniții.

- Ei, premoniții la o familie provenită din plebe !... Sunt plebei care s-au îmbogățit, ți-am spus: Bătrînul a fost un mare cap făcător de bani, iar pe ăștia i-au tâmpit banii !...

- Familia Flavia e proaspăt apărută, nu ?

- Plebei dedați cu negustoria !... Vespasian a reorganizat Senatul și ordinul cavalerilor, tocmai pentru a înscrie familia lor, familia Flavia, în nobilime. Dar ăștia, fiind a doua generație, chiar se cred nobili !... Și-au luat-o-n cap și, acum, Domitian vrea să reducă nobilimea veche pentru,ha:

„virtute" !... Cu toate că taică-său, care venea din vulg, a pornit Circus Maximus, colosalul Colisseum, tocmai pentru a da petreceri vulgarilor săi, Titus l-a continuat dar n-a mai permis petrecerile vulgare, ca acelea cum ți-am arătat eu că făceau deliciul Romei și, pe deasupra, îi îndemna pe toți la fapte bune de parcă s-ar fi molipsit de la milogii aceia cu credința venită tot din Ierusalim, pe care Nero ni-i făcea spectacole vii sfâșiați de fiare... Nu mai sunt la Roma spectacolele de altă dată. Despre ăsta, cei ce l-au pus, n-au gândit că e fratele lui Titus !... Dar aici, unde am eu putere, am să fac la fel ca pe vremuri ! – căpătă el, iarăși, în ochii doctorului, acea expresie de bolnavă agresivitate.

- Te-ai fi vrut vicerege, nu ?

- Era cât pe ce ca Vespasian, care a trecut prin Senat noua lege a Cavalerilor, să facă și asta. Dar, despre moliciunea de apoi a lui Titus, toți credem că e un blestem iudeu. Domitian, la fel. Tot aurul strîns de Vespasian... eh, în fine, să lăsăm aurul, că voi îl aveți în munții ăștia. Voiam doar să-ți spun că de asta am întîrziat să te caut, iubite prietene. – găsi el o ieșire din vorbăria aceea prin care maturul doctor înțelegea că, de fapt, se scuza sau se ascundea: ...Mi-am căutat pe-aici un loc plăcut, cu adevărat rezidențial, unde să-mi fac și eu mica mea cetate, micul meu imperiu, mica mea Romă cu plăcerile ei. L-am căutat în mai multe zone și iată că acum l-am găsit chiar peste fluviu de tine !... Ești primul pe care-l vizitez după ce m-am așezat. Special am venit ca să te chem să fii invitatul meu de onoare !... Flavienii termină acum zidurile și treptele marelui teatru al Romei. Ei, eu n-o să am chiar un Coliseu, am pus piatră doar pentru zidurile de jos unde trebuie sa vedem sângele, dar din bârne și scânduri, să vezi ce frumoase-s balcoanele răsfățurilor noastre – îi apăru din nou acea ciudată scînteiere de boală nebună în priviri, proclamînd: Am să dăruiesc mari plăceri; mai mari ca acolo, celor care au venit aici cu mine, pe malurile Istrului, ca să nu uite cetatea mamă. Le voi face mai nerușinate și mai

crude, ca pe vremea adevăraților cavaleri ai perdiției; cu cât sunt mai departe de plebeul ăsta ajuns împărat filosof, cu atât voi fi mai lubric, mai destrăbălat și mai pofticios !... Dă-mi mie creștini din ăștia ca să am cu ce ațâța fiarele, că fauni și femei stricate care să ne desfete pe noi, am trimis două vapoare să aducă din Antiohia !... Decada următoare te invit să inaugurăm împreună un alt loc de pe lume unde să dăinuie plăcerile Romei din vremurile ei cele mai bune, fără pârlitul ăsta de Domitian care, da, ai dreptate, vă invidiază pentru aurul vostru !...

Excitarea lui verbioasă avea prea multă sămânță de palavră ca să nu bănuiești anumite ocolișuri manevrate cu o diplomatică îndemânare, sau chiar provocarea, dând vina pe altul pentru veșnicul spionaj cu aurul. Zanes se pregătea să-l întrebe tocmai despre asta, el perora în continuare într-o șireată verbozitate cu ascunzișuri... Dar care, deodată, i se poticni când, în cadrul ușilor pe care intrau servii aducând solemn, pe mari platouri, bucatele plutind în îmbietoare mirosuri, apăru figura tânărului centurion. Avea o expresie oarecum bosumflată, ca de nevastă pe care o neglijezi, ca de matroană austeră, atentă la nevoile dar și la abuzurile din familie.

- Ce este Dulcius ? ! – întrebă Vincențius cu glas gutural, de imputare sau neplăcere.

- Nimic – răspunse acela cercetând încăperea și pe Zanes cu niște priviri ciudate, pentru a adăuga: Nimic, stăpâne. Am vrut numai să văd dacă te simți bine.

Într-adevăr, vedea. Adică se uita la ei ca să vadă ceea ce, într-adevăr, venise să vadă: Dacă totul era în ordine cu stăpânul său. Privirile lui cam halucinate în adâncimea orbitelor și expresia intransigentă a obrazului spelb demonstrau o grijă suspicioasă, o neîncredere funciară, precaută și atentă, caracteristică gărzilor de corp ale marilor generali. Dar mai era la acel tânăr și o neliniște plină de invidii, sau altceva mai greu de definit. O stare pe care doctorul o intuia fără a avea timp să și-o precizeze

deoarece subiectul acestei observații făcu stânga-mprejur. La un semn leneș lansat de general doar din degetul cu inel și, cel mult, pe jumătate și dintr-un al doilea deget, el se făcu nevăzut.

- Tânăr neliniștit – spuse acela după ce ușile se-nchiseră – e aghiotantul meu și ține mult la mine...

- Păi, ar fi trebuit să-l reținem; să ciocnim și cu el un pahar – spuse Zanes cu sinceră politețe, dar oaspetele său îl liniști:

- Lasă-l. Să stea unde-i e locul: printre soldați și centurioni. Așa se cade; îl pregătesc pentru grade mari, iar gradele mari în armată le capeți dacă știi să fii pe placul celor pe care îi comanzi. Comandantul care duce armate înafară de țară, nu poate jongla cu vorbe și nesinceități trâmbițate, cum fac politicienii care se răsfață la tribunele din Roma. El trebuie ascultat, respectat și iubit, iar toate acestea le deprind oamenii doar dacă trăiești în mijlocul lor. Nu-i așa și la voi ?

- Noi punem accentul pe momentele când ne rugăm împreună, când ne îmbărbătăm împreună...

- Tot una-i; chiar dacă noi punem accentul pe momentele când ne îmbătăm împreună – se amuză Vincențius râzând copios, ciocnind zgomotos și bând voinicește – Te salut Zanes ! Ești un prieten bun și sunt convins că mă înțelegi chiar și cu tânărul ăsta cu ieșiri geloase... Vreau să-i fac un viitor strălucit și, pentru asta, trebuie să mă port aspru uneori – se justifică el, parcă nu față de doctor; și adăugă la gândul de mai înainte: Să fii pe placul celor pe care îi comanzi !... La noi legiunile, adică puterea oștilor, adică tot corul soldaților aleg chiar și împăratul. Dintre copiii sau favoriții împăraților au avut succes cei care petrecuseră printre cohorte și chefuiseră cu oștenii. Pe Caligula, oștile l-au pus în tron fiindcă de copil petrecea și dormea cu soldații; pe Nero, Agrippina l-a dus repede în tabăra militară ca să-l poată impune peste Britanicus, iar Vespasian, ți-am spus: L-au adus la putere oștirile fiindcă era plebeu, ca

majoritatea dintre ei... Așa că și pe tânărul meu lasă-l acolo ! – spuse el oarecum amenințător; mai degrabă drăgălaș-amenințător – Lasă-l să petreacă afară; să-l iubească soldații bătrâni care au un cuvânt de spus printre ceilalți !...

- Îl las – nu se-mpotrivi Zanes – au destul vin și afară, chiar dacă nu din soiurile astea sfinte cu care te cinstesc pe tine... Te cinstesc pe tine – repetă el meditativ tocmai pentru că, pe lângă intuițiile sale cărora nu le dăduse mare atenție – privirile suspicios-scormonitoare ale tânărului aghiotant căpătaseră un calificativ chiar din partea protectorului său: „Tânărul ăsta cu ieșiri geloase", scutindu-l pe el de concluzii: ...Te cinstesc pe tine iar, la urmă, îi vom împărtăși și pe ei cu câte un pahar din acesta, fiindcă sunt oștenii tăi credincioși și o merită !

- Sunt ! – confirmă mândru Vincențius – Ei îmi sunt credincioși, dar și eu le sunt un comandant pe cinste !... Prin mine, fiind cu mine, ei au mai mult decât au alții de la prostul meu de împărat antinobil, așa cum ți-am spus !... Să vii în tabără la mine, să vezi: Exact Roma pe care ai cunoscut-o pe vremuri !... Nu e arhitectura atât de bogată, am folosit, ca și voi, mai mult bârne în loc de ziduri; dar noaptea – tot așa cum noaptea nu mai interesează frumusețea femeii ci fierbințeala ei – petrecerile și libațiunile compensează această bogăție. Chiar dacă avem un împărat tâmpit, suntem romani și ducem peste tot, cu mândrie, spiritul perdițiilor Romei !... – rosti el falnic pentru a recunoaște un singur amănunt: Doar proști din cei de dat la fiare nu prea avem... Chiar, spune-mi: Am auzit că mișună și pe-aici credincioși din ăia pe care Nero i-a acuzat că au dat foc Romei. E adevărat ?

Zanes îl asculta politicos, fără a-i riposta, deocamdată, atunci când vorbele și intențiile aceluia îi încălcau lui principiile; iar generalul învigorat de vin și de imaginile Romei pe care le aflase aici miniaturizate, devenea din ce în ce mai volubil. Dar, de data asta era o volubilitate mai sinceră și pe măsura poftelor sale, poate tocmai pentru că

trecuse peste vorbăria de mai înainte, cea provenită din faptul că Zanes știa de existența lui mai veche în aceste părți și, poate, chiar de motivele pentru care până atunci îl ocolise sau nu simțise nevoia să-l caute. Relata ceva, tot despre niște pofte sălbatice de a vâna și de a chinui, iar Zanes avea înțelepciunea să nu se supere, chiar dacă celălalt îi atribuia modul său, cam nesimțitor, de a gândi, crezându-și-l confident în poftele astea sălbatice.

- Pot să fac un circ cu cele mai sângeroase lupte, tocmai pentru ca să-i întăresc în simțăminte crude pe oștenii mei ! Sub ochii lor animalele îi vor sfâșia pe cei din arenă. Nu-mi pasă că sunt departe de Roma și n-am fiarele lor aduse din Africa. Lupii voștri sunt foarte buni. Am o crescătorie întreagă; i-au prins oștenii mei iarna, când treceau flămânzi Istrul pe gheață, iar în iarna următoare am pus să se prindă din nou – gafă el iarăși, dezvăluind lungul timp de când se afla în zonă fără ca prietenia pretinsă să-l îndemne a-l căuta pe Zanes – sunt animale agere și sîngeroase, chiar mai inteligente decât fiarele africane. Nu degeaba stindardul vostru are simbolul de lup !... Iar, dacă mă gândesc bine, la începuturile noastre, când eram puri și sobri ca voi și nu ne pervertisem la toate stricăciunile Orientului și ale Africii, tot *Lupa-Capitolina* era mama noastră !... Da, ferocele lup e, ca și voi, viețuitor sobru al pădurilor ăstora aspre care v-au salvat de moliciunile cu care ne-a contaminat pe noi strălucitorul și bicisnicul orient !... Voi face cu ei spectacole mari; îmi trebuie numai milogi din aceia de adus în arenă. Unde aveți secte din astea pe-aici ?

CAPITOLUL TREISPREZECE

Întîi centurionul acela spelb, cu comportare stranie, apoi chiar privirile lui Vincențius, la fel de straniu contaminate când își dezvăluia plăcerile pentru un circ sângeros care-i excita simțurile de jivină și, peste toate astea, insistențele

lui cu acei oameni de altă credință pe care-i voia aduși în arena cu fiare, totul demonstra niște ascunzișuri nebune pe care Zanes nu putea deocamdată decât a le bănui. Îl zgâriau, îl oripilau și nu voia să se manifeste, chiar dacă-și dădea seama că prietenul său din tinerețe avea numai zburdalnice aparențe prietenoase, ascunzând mai mult decît perfidii. Poate chiar urâte fapte de oprobiu. Că nu venise el acolo din dragoste sau din plăcută amintire, era acuma clar. Dar scopurile acelea ascunse-n perversiuni chiar și evidente precum relația cu spelbul său aghiotant, obligându-l la o precaută diplomație, îi lăsau lui Zanes și gust amar și o batjocură pentru sentimentele frumoase cu care-l așteptase. Avea de multă vreme întrebarea: De vreme ce bolnița lui era cunoscută de comandanții armatelor romane din vecinătate, iar vraciul acela cu ochi spioni, chelie mare și două ciufuri de păr în părți care, mirare că nu-l însoțea și astăzi, venise insistent de nenumărate ori cerându-i să-l ajute în cazurile mai grave, cum de el, Vincențius, care i se pretindea prieten de tinerețe, nu se-ncumetase până atunci să calce pe la el ? Nu erau fățărnicii toate frumoasele invocații despre tinerețe ?... Nu era un semn de uitare, cum la el nu se petrecuse; semn de-așI fi amintit la nevoie ? !

Avea această întrebare, dar nu i-o puse. Pierdu numai, orice încântare din cele produse de emoția unei reîntâlniri prietenești și se simți, așa cum de fapt era: un om aproape bătrân cu gândurile sale, deranjat de răutățile altui bătrân care nu mai simțea nimic în ceea ce ar fi adus unda de sinceritate a întîlnirii lor tinere. Împovărat de dezamăgire, îi respecta aceluia, diplomatic, perorațiile, din ce în ce mai nesincerele perorații, în vreme ce gândul îl purta în alte spații, cele pe care încă tatăl său le pregătise pentru nevoia sufletească a limpezirii și unde, de curând avusese surpriza să afle ce-ar fi visat într-adevăr bătrânul doctor.

Trecuse pe-acolo chiar în ultimul drum făcut spre curțile regelui și își dăduse seama că, de oricâtă dragoste se bucura, faptul că-n tinerețea lui cunoscuse Roma, tot nu

era privit cu ochi buni. Însoțitorul său, un tânăr cu ochi deștepți pe nume Viezur, inițiat pentru prima dată pe un asemenea drum, nu-și ascundea emoțiile. Apucaseră pieptiș poteca de scurtătură dintre izvoarele fierbinți pe care tatăl său le captase aducându-le prin grotele ce nu lăsau firul apei să se răcească.

Acelea se vedeau acum jos, în valea cu brazi drepți ca niște hiperboreene lumânări slăvind cu scânteierile lor verzi lumina din cerul zeilor. Tot mai mici acei brazi verzi, micșorați de îndepărtare, pe măsură ce ei urcau sub clăile muncelelor învăluite-n aburul ca un duh al pământului. Duh tămăduitor de vreme ce, prin el, apa fierbinte a izvoarelor lua din stâncă atomi de metale, săruri și pucioase, topiri vindecătoare pe care tatăl său le folosea punând bolnavii, răniții, istoviții să le tragă-n piept prin răsuflare și-n trup prin aspirația tuturor porilor, întru înzdrăvenirea pe care le-o veghea cu nobilă știință.

Iar acesta era drumul lui secret. Drumul bătrânului doctor în laboratorul său cu pământuri și stânci din care luau putere apele de sub ele, cu ierburi care trăgeau aceste puteri în sus, prelucrându-le prin lumina soarelui, cu aer tare care aducea din văzduh alte forțe tămăduitoare, dar și cu scurtături necunoscute altora, care duceau direct spre locurile sacre ale regilor și marilor preoți, scurtături pe unde, la vreme de război, oștenii garnizoanei regale cădeau în spatele dușmanului ce înainta pe calea cunoscută de jos, cea care ocolea poalele muntelui. Îl adusese pe Zanes aici numai la vremea inițierii și-i arătase ultimii uriași din neamul lor – oștenii aceia sihaștri mai înalți aproape de două ori decât fiecare om cărora, din păcate, sihăstria le pierduse femeile și nu mai aveau urmași luând ucenici dintre localnicii văilor. Bătrânul doctor îi adunase de unde-i mai găsise pe dealurile din fostele maluri ale mării ce se retrăsese dincolo de Istru descoperind câmpia getică, încercând aici a le păstra hrana rădăcinilor și jivinelor de altă dată dar, mai ales, a peștilor aurii cu pistrui roșii, din vechea mare,

ce putuseră înfrunta schimbarea erelor făcându-și trupuri cu mult fosfor în ele, tot mai puternice pentru a învinge apa în suișul spre izvoarele ei. Câțiva din urmașii acelor oameni, făcuți cu femei ale locului - mai mărunți astăzi, dar cu forma osului încă păstrată, fapt de care el, ca anatomist, își dădea seama prea bine – păzeau și acum acest drum, spre a nu se face vreo stricăciune la izvoarele sfinte. Pieptiș, printre stânci, prin păduri tot mai cățărate și prin grohotișuri, dumul tăia în linie dreaptă, ca o rază, marele arc pe care-l făcea drumul de jos ocolind muntele așa cum îl ocolea și apa Diernei și alte ape ce curgeau dincolo, ieșind în câmpia Marisului – lenești și înțeleptul râu transilvan. Prin ocolul făcut, drumul se putea păstra larg, cum ei nu prea obișnuiau în această țară de oameni pașnici, tocmai pentru ca să nu poată intra năvălitorii. Dar devenise necesar pentru legarea țării încă de pe vremea marii uniri a regatelor de pe toată întinderea geto-dacă – de la munții de peste Crișuri și Tisa, până la cei de peste Istru, din Moesia unde străjuia Cavalerul, ca simbol al graniței cu popoarele lui Alexandru Machedon.

Și astfel ajunseră sus, în căldarea munților ce ridicau deasupra unui fantastic perete alb coroana a cinci vârfuri: trei din piatră tot albă, cu crestături fie cenușii făcute de vânturi și șuvoaie, fie negre, desenate de jnepenii mici târâți prin văgăuni, iar două vârfuri mai depărtate, încheind încoronarea în spate cu pante mai largi, urcate de pini, larici și molizi ce le vopseau în valuri deosebite de verde. Era verdele păduros al unor munți ce începeau tocmai dincolo, ca un al doilea rând de întărituri cărora le urmau altele și altele, cale de zile-ntregi până la garnizoanele regale de pe apa grădiștelor ce coboară spre miază-noapte. Aceea era o altfel de apă, fără căderi limpezi precum cele de aici, repezișul ei trecând printre minele de fier și carierele de granit, andezit sau calcar, stingând varul în gropile de pe maluri și sfârâind spre a oțeli fierul încins de meșterii de pe marginea ei.

Ajunseră așadar sus, la acea perspectivă grandioasă spre depărtări, având la picioare izvoarele cu miros specific de metal și pucioasă al aburilor pe care, jos, în bolnițele văii a cărei proprietate și guvernare o moștenise de la tatăl său, ei le foloseau la minunile de curarisire.

- Ce repede am urcat, stăpâne – îi spusese Viezur cuprinzând în ochii săi inteligenți marea lucrare de arhitectură și captare ascunsă acolo, în creierii munților – nici o jumătate de zi nu ne-a luat, când, pe dincolo, am fi făcut două zile.

- Aici am urcat aproape drept. Suntem exact deasupra văii noastre; grotele sunt mai întâi mărunte, una sub alta; se succed până la cea mare de jos, iar apa cade prin ele.

- Tatăl vostru a făcut asta, nu-i așa ?

- El a săpat, a ajutat să nu se mai piardă apele căutându-și drumul, le-a făcut cale dreaptă și lăcașuri ascunse unde să rămână fierbinți; dar a moștenit și el de la înaintași cunoașterea acestei minuni.

- Dar drumul ăsta necunoscut de nimeni l-a făcut, sau l-a moștenit.

- Drumurile – se adresă Zanes băiatului cu ochi inteligenți învățîndu-l prin rolul său preoțesc – sunt secretul stpânirii unei țări. Multe drumuri trebuie să le știe doar locuitorii ei, ca să-l lovească pe dușmanul ce năvălește dar bâjbâie. Fiindcă suntem popor așezat și avem țara noastră care ne hrănește, trebuie să ne cunoaștem doar pentru noi scurtăturile și linia dreaptă prin care ajungem mai repede ca să-i alungăm pe cei neașezați și năvălitori care tânjesc după bunurile noastre. Garnizoane la drumurile mari și cunoașterea numai pentru noi a pânzișurilor potecilor dintre ele. De asta tatăl meu a pus pază acestui drum și l-a ținut de taină. Soldatul care știe drumurile de taină învinge.

- Acum pricep – spuse Viezur – de ce ne tot iscodesc romanii pe care-i primește în bolniță înălțimea voastră.

- Vă iscodesc ?

- Da, ei ne întreabă pe noi, apoi ăla mărunt, cu ciufuri de păr, care zice că-i doctorul lor și ți-i tot aduce, are o placă de lut ars și zgârie pe ea planuri. Fiindcă el tot vine și pleacă, întreabă mereu cum se ajunge într-un loc sau într-altul.

- Și voi ce le-ați spus ?

- Am priceput noi ce urmăresc; nu cred că le-a spus careva mare lucru.

- Așa să faceți; mi-au confirmat și alții că nu s-a spus nimic ! – porunci Zanes scârbit de perfidia pe care bine o cunoștea – eu îi ajut, le vindec bolnavii, iar ei spionează. Știm asta, și nici nu trebuie să ne așteptăm la altceva decât la înțelepciunea noastră...

... Aceste vorbe și le amintea și la masa unde generalul, pretins prieten din tinerețe, reușise să-i readucă în minte un asemenea adevăr dezamăgitor, care pe el nu-l împiedicase să-l aștepte cu emoțiile unor amintiri frumoase, păstrate-n sufletul său drept, așa cum îți păstrezi numai frumusețea unor vibrații tinerești, ce nu fac parte din meschinăria experiențelor de viață. La fel de frumos în aparență, Vincențius ba ocolea lucrurile, ba se făcea că se dezice de invidiile lui Domitian pe aurul lor, dar spioni și nesinceritățI ducea cu el cu nemiluita. Așa că, în vreme ce vinul îl făcea pe el mai vorbăreț, pe Zanes îl întrista cu adevărul- *vino veritas* - despre decăderea entuziasmelor și efuziunilor prin vârstă și interese. Dar, cum se aflau amândoi pe drumul înțelept spre bătrânețe, prefera să le uite, ascultînd indiferent palavrele aceluia și plutind în imaginile locurilor sacre ale inițierilor sale:

Nu mai continuase cu Viezur discuția despre acele iscoade pentru că, în fața lor, la adăpostul marelui perete al muntelui, cuprinzându-i latura de jos, o tot atât de mare potcoavă cu ghizduri și parapete făcute cu pricepere de mână de om aduna apele unei cascade ce aducea în vuietul ei hăurile înviorând aerul cu stropii pulverizați, iscând în jurul lor curcubee. Din lături, alte izvoare repezi își lățeau

apele pe stânci prăvălindu-se tot în marele bazin ce părea a se istovi într-un permanent clocot. Era o imagine unică: munți de piatră contorsionată ca o răscolire rămasă stană în nemișcate masive valuri și clocotul fierbător al apei ce izvodea mereu valuri în mișcare. Totul: piatra masivă, apele vuitoare cu străluciri și spume, curcubeele neobișnuite ce făceau salturi dintr-un loc într-altul printre razele soarelui care, la rându-le, se sfâșiau printre aburi în mirifica lor înaintare suflată cu scânteieri de aur, ca și cum ar fi adus duhul unui zeu bun – duh de înălțare ce te făcea ajuns, dacă nu în raiul unor suflete pline de forță, oricum prin preajma sau la intrările acestuia. Miracolul unui asemenea loc luminat, binecuvântat și zguduit de viguroase forțe benefice, amintea de hiperboreii care se spunea că ar fi viețuit în ozonul acelei păduri hercinice, crescând imenși și blânzi – copii puternici ai mamei Europa, încă neamestecați cu sângele ce-i micșora; sângele semințiilor mai scunde, venite din depărtări prăfoase, murdărite în nouri de țărână ce s-au așezat în câmpiile prielnice grâului. Iar, prin razele ce păreau uneori ajunse aici din răsuflarea cerului dar, alteori, păreau a se ridica de aici spre punctul de foc al zenitului sferei cerești, totul căpăta forță strălucitoare din amstecul ozonului albăstriu cu pulberea de aur, sub stropii explodând în toate culorile unui vesel dans de curcubee.

Îi trezi din admirație șuierul subțire, cu tremur metalic ce făcea să vibreze aerul, șuier de săgeată cu țintă sigură. Din instinct, tânărul duse mâna la daca de la șold. Dar doctorul îl opri. Și, aplecându-se pe locul fix țintit, la un pas în fața lor, acolo unde fusese trimisă dinadins săgeata, o smulse demonstrându-i:

- E fără venin și fără colț prea ascuțit.E pașnica noastră săgeată de semnal. De întâmpinare sau avertizare.

Apoi răspunse semnalului cu un șuier la fel de subțire și de pătrunzător ca și al săgeții.

Atunci, de după marele ghizd sau dintre cotloanele lui

de piatră arcuite ca la un înălțător templu, apăru minunea care-l uimi pe băiat: Cu cel puțin două capete mai înalți decât orice om și cu umeri mari, de ridicat pe ei butoaie, apărură acei preoți-oșteni cu obrazele brăzdate precum văile abrupte ale munților ce poartă urme de șuvoaie. Apărură ca din înălțimea altei lumi, dar deodată se plecară și îngenunchiară recunoscându-și stăpânul în numele căruia păzeau acele locuri. Iar Viezur văzu cât de blânzi și de drăgăstoși erau uriașii aceia, conduși de un bătrân ceva mai scund decât ei, dar încă mult mai înalt și mai viguros clădit decât oricare semen: cel care se desprinse din înclinare întâmpinându-l pe Zanes și sărutându-i brățara mâinii, pentru ca abia apoi să-l îmbrățișeze ca suflet apropiat ce-i era.

- Zanes, ai devenit într-adevăr strălucitorul nostru Bostes !... Fii binevenit, Saraba !

- Și tu Protos al acestor locuri – îi vorbi Zanes cătând în sus la el, cu dragoste – ai contribuit la creșterea mea, dar mai ales la creșterea acestor oameni a căror sămânță se pierduse.

- Se pierde dacă urmezi stricăciunile altor locuri ! – Vorbi asceza acelui uriaș de altă dată care știa el ce știa. Tu ai fost primul care ai călcat în stricăciunea lor după ruptura pornită de la principele desfrânat !... Ia uită-te la ei, dacă i-am ținut aici, au recrescut mai mari ca mine ! – arătă el spre cei patru care se ridicau din îngenunchere spre toată înălțimea trupurilor lor – Dacă ai fi putut să stai și tu aici, dacă ți-ar fi permis rangul !... Dar soarta a fost alta... Nu spun că n-o fi nevoie de înțelegere între regi și neamuri. De asta ai fost și tu acolo; de asta stai de vorbă cu ei aici... Dar – redeveni el aspru anahoret – nu; nu e bine... Sunt neamuri dionisiace și afrodisiace de care trebuie să ne ferim. Ba chiar să-i lovim dacă ei se bagă prea mult în sufletul nostru. De ce crezi că e nemulțumit regele ? !

- De unde știi că e nemulțumit regele ? – glumi Zanes spre a-i mai lumina înverșunarea.

- De unde știu ? !... Ehe, pădurea are zvonuri, iar vârfurile munților ne fac semne aici !

- Dar ai să-mi spui ce semne fac, nu-i așa ?

- Mai întâi gustă mâncarea noastră isihastă în care creștem.Începusem să te cresc și pe tine când te urca aici doctorul ca să te țin în aburii izvorului și... Și, uite că ți-ai păstrat curățenia, chiar dacă ai legături cu Roma !

Era a doua oară când bănuia insinuarea bătrânului. Poate prea sensibil el, poate cu prejudecăți prea accentuate celălalt. Oricum, de la șoapta pădurii sau de la semnele munților, protosul avea informații, iar insinuarea era, desigur, în legătură cu cele ce-i spusese și Viezur despre iscoade.

Dar, chiar și așa, îi era drag lui Zanes uriașul în care el studiase urmele acelor vechi hiperboreeni ce apăruseră cândva pe aici, odată cu pământurile de sub mare și se răspândiseră-n lumea în care au devenit tot mai mici. Sau, poate că tocmai așa îi era mai drag: Cu prejudecățile acelea încăpățânate, moștenind în ele tot ce-avea mai încăpățânat neamul lor și cinul lor de slujitori religioși – singurul în care se mai regăsiseră cei cu oase atât de mari.

- Ei sunt cinul care-l moștenesc pe Deceneu – îi explică lui Viezur.

- Puritatea și înțelepciunea lui Deceneu, care a înțeles că stricăciunile l-au micșorat pe om ! – proclamă protosul ca un blestem pentru ca Zanes să-ncerce iarăși o explicație de îmblânzire:

- Știința lui Deceneu și vocația lor de slujitori religioși ai marilor calendare cu datini venite din vremuri de nemăsurat.

- Din Deceneu mă trag eu; dar el se trăgea din alții mai mari și mai înțelepți. El nu voia să ne-amestecăm cu neamurile pierzaniei, prin care oamenii nu mai sunt mici numai la trup, ci și la suflet ! – își vărsă protosul îndârjita chemare venită dintr-o puritate pe care numai Zanes, ce copilărise la el, i-o descifra cu bucurie.

- Cu toate că fac parte dintre cei mărunți, aici eu trag în piept adevăratul aer al neamului nostru ! – spuse el îmbrățițându-l cu dragoste.

Dar acela îi porunci perseverent și neiertător:

- Să-i fii sprijin regelui; pentru că pornirea lui pe Domițian e adevărată !... Hai, gustă...

- Gustă și tu – îl îmbie și-i porunci Zanes însoțitorului său venind la bucatele întinse pe masa din blăni groase așezate pe picioare de piatră – lunga masă a ospețelor liniștite din taina acelei văgăuni binecuvântate la care stătuse din copilărie alături de prietenii și slujitorii tatălui său care-și făcuse un rost din a căuta urmașii acelor ființe străvechi clădindu-și din ei prieteni drepți, neclintiți și slujitori credincioși pe care nimic nu i-ar fi putut scoate din asprimea învățăturilor cu care se născuseră. Ca și atunci, toți se așezară cu sfială pe băncile din partea de jos, lăsând respectuoasă distanță până la capul mesii hărăzit întâistătătorilor

- Să mulțumim Zeului pentru cele ce avem dinaintea noastră ! – binecuvântă protosul cu convingerea că i se auzea rugăciunea acolo unde trebuia, convingere tot mai delăsată și mai nesinceră la cei din lumea de jos care rosteau aceleași vorbe dar fără adevărata înflăcărare pe care o simțeai la el. Și, în vreme ce înaltele lui ajutoare așezau la masă niște grupuri de oameni mărunți, altfel decât ei, mai degrabă oameni ai câmpiei care-i ascultaseră rugăciunea cu smerenie, dar apoi făcură un gest ciudat cu degetele la frunte și la umeri, îi pofti: Omeniți-vă; tu, Viezur, du-te la oamenii aceia, în partea cealaltă a mesii, vorbește cu ei iar pe drum ai să-i spui și stăpânului tău cine sunt; iar tu, Zanes stai cu mine aici, pe locul tatălui tău, – îl ridică el pe-o treaptă mai înaltă – apoi, dacă n-ai vrea să rămâi ca să mai vorbim...

- Voi rămâne la întoarcere, iubite protos; voi avea mai multe de vorbit cu tine după ce voi ști ce vrea regele.

- Regele vrea să nu-l calce dușmanul; asta vrea. Și să

nu-l iscodească ! – mai rosti bătrânul ca o amenințare, iar Zanes parcă-i simți din nou un fel de avertizare.

- Nu-i bine să fim suspicioși; lumea e mult mai mare decât credem noi și trăim o vreme în care trebuie să ne lărgim încrederea unii într-alții...

Dar, ca un alter-ego, ca acea parte din el ce păstra toată tradiția credințelor moștenite, bătrânul protos îi răspunse parcă știindu-i gândurile mai adânc decât permitea fugara lor întâlnire:

- Nu degeaba... nu degeaba, Zanes, tot mai multă omenire se ferește de romani, oricât ar părea ei de bogați, de pricepuți în tehnici și de născocitori în mărirea averilor. De la distanță, ei par măreți și veseli și ageri prin invențiile lor cele noi; dar cei care-i văd de-aproape le spun „*latrones gentium*" – jefuitorii popoarelor... Se trag și ei din noi; au și ei aceeași tradiție că descind din oamenii mari care de-aici s-au răspândit în locurile unde e stâncă și mare; vorbesc o limbă atât de apropiată de a noastră încât, acolo, când tatăl vostru m-a trimis, am înțeles tot și m-am înțeles cu toți !... Nu te-ai înțeles și tu, nu vorbim cu ei cam aceeași limbă ?

- Ba da. Ai dreptate. Prima dată ți se pare rostită altfel dar, pe urmă, înțelegi tot – răspunse el repede, surprins însă de altceva: Te-a trimis tata și pe tine ?

Zanes auzea pentru prima oară acest lucru de mare mirare.

- Da, dar nu în cetățile perdiției, unde vă duceați voi, nobilii ! – îi reaminti imediat acela ceea ce considera drept pată – M-a trimis peregrin, prin locuri cu stânci și insule, ca să văd pe unde mai sunt oameni cu oase mari, ca mine. Așteptam să ți-o spun; dar acum, la bătrânețe. Pentru că eu am fost mai tînăr decât tatăl tău și mie mi-a încredințat peștera în care el a strâns oasele oamenilor mari găsite în aceste locuri, iar acum tu trebuie să știi, pentru că ești mai tânăr decât mine. El a studiat, că era om învățat și venea la noi, în sihăstria unde se retrăseseră oamenii cei mari,

păstrători ai legii zeului celui vechi, pe care v-au răspîndit-o tuturor urmașii lui Zalmoxe, dar fără să se mai știe de la cine dintre cei de mai înainte a moștenit-o el, marele Zalmoxe, tocmai pentru că noi ne inițiem prin cântec, iar cântecul ne spune ce să facem, nu de la cine ni se trage învățătura.

- Și te-a trimis în numele acestei învățături ?

- De asta tatăl vostru mi-a spus „Protos"; adică să fiu primul care să aducă ceva, sau să păstreze ceva. Ăsta mi-e și rangul, dar mi-e și numele prin care el m-a deosebit de ceilalți monahi.

- Care era diferența voastră de vârstă ?

- Când eu eram încă puber, el era învățat mare, cunoscut aici sus, la oamenii ca mine care nu prea-i primesc pe alții; poate chiar poruncit lor de părintele Zalmoxe, de vreme ce ei îi ascultau poruncile cu toate că era mai scund.

- Dar zici că ți-a dat numele, ți-a fost naș.

- Eram tânăr de-abia crescut; mi-a dat numele și rangul scoțându-mă din sihăstrie, fiindcă rămăseserăm numai bărbați, chiar eu fiind făcut cu o femeie mică, și m-a învățat cum să merg să tot merg înspre „*extremum occidentis*", până am să-mi găsesc o femeie mare cu care să mă-mperechez și să refacem neamul. Și să-aduc și lui una, dacă se poate.

- Asta voia tata ?

- Nu numai că voia, ăsta era rostul lui și visul lui pe lume: Să ne refacă neamul !... Că doctor înțelept era și s-ar fi priceput la asta dacă ar fi avut cu ce.Studiase pe oasele astea mari...

- Știu că studiase. Mi-a arătat și mie. Am și harta cu exodul lor spre occident, săpată de el pe placă.Dar n-am știut că te-a trimis ca să aduci și pentru el o femeie mare.

- Nu știu dacă pentru el, dar merita ! Merita un trup mare, cu care să se iubească într-o forță mare, simțindu-se și el mare. Poate că de asta nici nu se însurase până atunci.

- Dar de unde a știut în ce locuri să te trimită pe tine ?

- Din științele lui. Doar era om foarte învățat. După cine știe ce calcule cerești făcuse harta aceea: cum s-au răspândit de-aici oamenii cei mari, spre alte maluri de mare, spre insule. Mi-a arătat tot, cum să merg până ajung la *extremum occidentis.* Dar nu știa că acela se prăbușise sub ape.

-Și tu te-ai întors ca să-i spui, nu ?

- A suferit foarte când eu m-am întors singur, fără vreo femeie mare cu care să putem reface neamul. Atunci s-a convins că nu mai sunt femei care să ni-l refacă. Fiindcă eu am căutat peste tot. Iar sihaștri ca ai noștri, sau oameni mari așezați la casa unor femei mici am mai găsit, că am fost până-n Britannia unde sunt alcătuiri de pietre uriașe ca și aici; însă femei, nu. Femeile au pierit odată cu insula cea mai mare decât Britannia și așezată-n ocean mai jos de Britannia, unde ajunseseră cele mai multe familii plecate de aici. Așa că nu i-am putut găsi femeie nici pentru mine, nici pentru ce voia să facă el, cu știința lui. Și doctorul de-abia atunci s-a însurat cu mama voastră aleasă din nobilii Bostes ai neamurilor de azi și te-a făcut mai spre bătrânețe. Iar eu m-am întors la sihăstria în care aducem copii ca ăștia, făcuți cu femeile mici, măcar să păstrăm credința dată nouă de pe muntele cel mare.

- Mă tulburi, iubite Protos; mă tulburi mult cu fapte pe care tata, cel care m-a învățat atîtea lucruri, nu mi le-a spus niciodată.

- Fiindcă s-a jurat să nu se mai gândească la ele când m-a văzut că mă-ntorceam fără să fi găsit ce trebuise să caut. S-a aplecat asupra științelor sale vindecătoare, fiindcă pe astea le putea face și avea de ce să te-nvețe și pe tine. Oase mari, ale *hiperboreenilor*, cum îi numea el, ale *pelasgilor* sau *atlanților*, cum am auzit spunându-li-se în alte părți, își dăduse seama că nu mai putea face să se nască !

- Ți-a cerut el să nu-mi spui mie asta ?

- Să nu-ți spun până la anii pe care-i ai acum, adică la

anii când te-a făcut el pe tine – îl liniști protosul văzându-i tulburarea – știi doar că te-a făcut mai spre târziul vârstei și ți-a dat toată știința lui cea folositoare. Nu voia să ai dezamăgiri și să pierzi timpul cum a pierdut el așteptându-mi întoarcerea. Când s-au născut, din femei normale, flăcăii ăștia pe care-i vezi în juru-mi, el îi pipăia, le căuta încheieturile să vadă dacă sunt aceleași cu oasele pe care ți-am spus că le-am strâns, dar gemea cu suferință spunându-mi că: nu, nu sunt acelea; nu vom mai ajunge la oamenii aceia !...

- Și tu, tu cum îl puteai ajuta ?

- Cu învățătura; doar cu învățătura – răspunse convins bătrânul – i-am spus că dacă nu mai putem face oameni atât de mari la trup, măcar să-i păstrăm mari la suflet prin legile ce ne-au fost date pe muntele nostru cel mai înalt de-aici !... Da, da: de asta-ți spun ca om ce-am bătut drumurile întregului imperiu ocupat de romanii ăștia: Ei par măreți, dar sunt mici la suflet !...

Și se bucură când Zanes adăugă:

- Chiar la gândire, ca toți împăunații pentru bani, care nu mai măsoară omul altfel, decât numai după cât cheltuiește.

- Să-ți mai spun ceva despre dezamăgirea mea de-a căuta în extremul occident, unde m-a trimis tatăl tău. Privește la oamenii ăia din partea cealaltă a mesii.

- Privesc. Sunt cam rupți, cam flămânzi...

- Fiindcă-i alungă romanii. Ăștia sunt dintre cei pe care-i prind și-i duc în circuri, cu fiarele...

- Sunt din cei de-ai lui Crestus, sau Hrestus ?

- Hristos îi spun grecii; adică cel desemnat sau cel așteptat. Iar asta ar putea însemna „*Venirea*" în care credem și noi... Nu se spune că Zalmoxe s-a dus în peștera lui așteptând *Venirea* aceeea luminată ? !... Tatăl tău nu căuta tot *Venirea* încercând să refacă neamul oamenilor celor mari ?

- Asta a moștenit tata din neamul nostru de preoți.

- Da, cu toate învățăturile dăruite de un zeu acum câteva mii de ani pe muntele nostru sfânt.

- Cântecele Kogaionului.

- Ei bine, oamenii ăștia - o să-ți spună însoțitorul tău, că de asta l-am trimis printre ei, au luat religia nouă a acestui Hristos sau Crestus, cum îi spui tu, de la un ucenic al aceluia care nu vine din occidentul unde-am căutat eu, ci din orient !

- Și ce spune ?

- Spune, exact cum spunem și noi în cântecele inițiatice ale Kogaionului, că preoților lor, pe un munte de-acolo, le-a dat Zeul porunci asemănătoare, dar scrise pe niște pietre.

- Când ?

- Tot acum câteva mii de ani, numai că, la ei, cu literă scrisă.

- Iar la noi cu cântec învățat.

- Exact. Iar Hristosul în care cred ei a venit acuma, nici cu literă scrisă, nici cu cântec inițiat, ci folosind ceea ce este miezul dintr-amândouă.

- Și care este acest miez ?

- Cuvântul ! – răspunse ca-ntr-o căutare protosul – Cuvântul pe care-l înțelege oricare; și inițiat și neinițiat !... Nu crezi că s-ar putea să aibă dreptate ?... De ce-i prigonesc romanii care umblă numai după averi ? Poate că simt că lor le lipsește averea cuvântului !...

- Acum plec ! – îl îmbrățișă Zanes – Dar voi veni să ne-afundăm în apele fierbinți descifrând asemenea taine.

Dar, apropiindu-se de Viezur, îi văzu pe acei oameni speriați de mărirea lui nobiliară și se așeză să-i liniștească. Erau vreo șase familii cu bărbați, neveste și copii, câțiva bătrâni aduși după ei și niște copilandri mai mari cărora spuneau că romanii le prinseseră părinții împingându-i în lupte cu animale sau răstignindu-i ca pe învățătorul credinței lor. Ei fuseseră oieri ce-și pășunau turmele de aici și până peste apa mare a Istrului, iar acolo îi întîlniseră

pe sfinții dintre care îl salvaseră pe propovăduitorul lor. Era printre ei: un bătrân cu fața arsă de vânturi și genunchi tăbăciți de desele-i îngenuncheri pentru rugăciune, oștean lăsat la vatră în Sciția Minor, spunând cum slujise cândva într-o legiune din Asia Anterioară și-l ascultase pe unul Pavel propovăduind în Antiohia cea plină de pierzanie. Apoi, rămânând veteran pe la Pont, întîlnise un alt propovăduitor al aceleiași credințe, pe Andrei pescarul care mărturisea că învățătorul lor era fiul Dumnezeului Celui Mare, că învinsese moartea la care-l supusese tot stăpânirea romană, că el îi fusese printre cei doisprezece discipoli pe care-i învățase *glosolalia*, adică a propovădui în toate limbile lumii, trimițându-i să răspândească noua credință.

Veteranul acela care, urmându-și apostolul pescar, slujise prin peșteri cu el bătând toată Moesia Inferioară, cum denumise Vespasian acea nouă parte a imperiului, îți explica foarte simplu în ce consta noua credință: Așezând iubirea în locul urii dintre oameni. Încolo, spunea lucruri care lui Zanes i se păreau deosebit de cunoscute, tot așa cum remarcaseră și uriașii care le dădeau adăpost și-i acceptau să se roage cu ei la masă. Învățături ce semănau mult cu inițierile pe care le primise în legătură cu Zeul său, vorbind și ei de un singur zeu aflat în cer, așa cum al lor se afla în peșteri; și de viața simplă, frățească, prin care se simțise și el legat cu neamurile lui.

- Ai dreptate – îi spuse el protosului când se ridică reîmbrățișîndu-l de plecare – au tot un munte, ca al nostru și tot un Zeu, precum al nostru, dar... – și dădu drumul întrebării care-l rodea de când aflase acele lucruri despre tatăl său – oase mari, puternice, nu au !

Din înălțimea sa, uriașul se aplecă dându-i umărul să i-l pipăie.

- Încheieturile mari ale celor de altă dată ! – rosti Zanes ca un cunoscător de anatomie, pentru a adăuga: Despre asta mi-a vorbit tata !... Oare crezi că...

Celălalt nu confirmă ci, mai degrabă, dădu liniște întrebării pe care i-o simțea:

- Pipăie și la tine; ai să vezi că-i la fel, chiar dacă ești mai scund !...

- Așadar tata...

Porni cu Viezur după el în vreme ce, înconjurat de uriașii săi și de mărunții lui Crestus, protosul dădea din capul său mare, înclinând obrazul cu trăsături adânci și fruntea mult asprită de vânturi.

- Și eu și tatăl tău și tu, chiar, suntem din osul ăsta cu încheieturi mai mari, care ne fac mai drepți și, poate, chiar mai înțelepți... – îi aduceau vânturile înaltului șoapta confirmării uriașului. Iar Zanes se simțea tulburat la gândul că bătrânul doctor așteptase ca Protosul să se întoarcă aducîndu-i o femeie din vechiul neam, cu care l-ar fi făcut pe el. Chiar pe el, dar la dimensiuni mult mai mari. De atunci, în toate întâlnirile lui cu bătrânul doctor din lumea de dincolo, întâlniri a căror taină numai ei dacii o au, știind să-ngenuncheze și să creadă într-un anume fel, Zanes discuta altfel cu tatăl său. Discuta despre această tentativă secretă, parcă uitând că avusese o mamă din familiile nobiliare ale oamenilor mici ai vremii aceleia.

CAPITOLUL PATRUSPREZECE

Pierzânduse-n astfel de gânduri față de sporovăiala nesinceră a generalului care se învârtise pe-acolo destulă vreme, spionase, provocase, atacase cetăți, răpise bunuri și oameni cum fac toate armatele de limes, iar abia atunci, din motive ce începeau să i se dezvăluie, se hotărâse să-l caute, Zanes reuși să se păstreze gazdă bună până la sfârșitul ospățului. Însă, când acela, luat de băutură, întrebă pentru a treia oară unde putea găsi oameni ce-ar fi trebuit pedepsiți pentru credințele împotriva zeilor lor, când îl auzi amestecându-l iarăși pe zeul lor înțelept cu cei denaturați

de credințele romane, mai trebui să facă încă un efort ca să nu-l jignească acuzându-i zeii de care făcea caz și disprețuindu-i Pantheonul. Așa că spuse dur:

- Eu salvez oameni; nu-i dau la fiare !

- Tu ? – râse băut Vincențius. Tu, al cărui zeu e salvatorul sufletelor ? !... Ha !... Și rosti cu tot cinismul posibil: Păi acești nefericiți și-au pierdut sufletele într-o credință strâmbă !... Dându-i la fiare, noi li le salvăm !... Ce, nu-i așa ?... Eu am studiat credința ta, care tocmai așa ceva spune !... Credința asta se înrudește cu a iudeilor. Nu uita că Titus, care a fost marele meu imperator, a trecut cu plugul peste templul lor !

- Parcă vorbeai de Titus ca de-un tâmpit !

- Vorbeam ! – proclamă Vincențius cu bețiv amuzament – cum vorbesc și despre Domitian. Dar sunt tâmpiții mei din parvenita gintă Flavia, care au străduit să termine circul tatălui lor pentru distracția romanilor !... Circul e mai important decât orice filosofie ! – proclamă el în vesela-i abureală – Ce, acolo nu se salvează suflete ? Crezi că numai zeul tău o face ?... Titus i-a alungat pe iudei. Acum eu, sub furiile lui Domitian, trebuie să le stârpesc învățăturile. Fiindcă învățăturile care pornesc de acolo clatină cel mai mult Roma !

- Să vorbim mai bine despre boala care te aduce la mine – refuză Zanes politicos subiectul de discuție – la vindecat, poate că mă pricep mai mult decât la... altele...

Și se abținu, prin acele „altele" să numească sângeroasele instincte ce atâtau pofta generalului. Acela pricepu. Simți chiar răceala provenită fie dintr-o dezaprobare, fie din neîncrederea în declarațiile de prietenie pe care doctorul începea s-o capete; ca și cum, prin invitația la descrierea bolii, îi preciza că ăsta-i era motivul real și nu vreo prietenească dorință de a-l vedea, de vreme ce se afla prin părțile astea de mai multă vreme.

- Am vrut să te caut și anul trecut, când am călătorit spre regele vostru, dar discuția cu el nu a avut termenii cei

mai buni, ca să mă pot opri în drumul de întoarcere. Acum, da, nu trebuie să mă bănuiești de ceva, dar ai dreptate – recunoscu acela bărbătește – aș putea să mă duc să mă tratez la Roma, dar n-aș vrea să ajung acolo și să fiu reținut, când mi-am construit aici micul meu imperiu. Așa că, te rog, consultă-mă și mă dau pe mâna ta...

- Ai putea să rămâi aici, să-ncercăm o operație ? – întrebă Zanes după ce văzu despre ce era vorba.

- Nu cred că sunt pregătit – am de pus la punct multe în garnizoană la mine; n-ai putea veni tu acolo ?

- Aici am peștera cu duhurile ei de abur vindecător, am izvoarele de apă fierbinte în care se scaldă zeul nostru și izvoarele apelor cu metale din care bea el.

- Atunci zeul vostru va fi cel care-mi va reda plăcerile trupului meu – spuse Vincențu ca un nerușinat general plin de pofte în fundul lui rămas gol pentru consultația atentă a medicului.

Iar medicul, mai examinându-i umflătura neplăcută ce nu-l lăsa nici să călărească pe cal, nici să fie el călărit de trăpași mai tineri, răspunse în stilul său sobru:

- Eu sunt slujitorul lui; eu oficiez învățătura lui păstrată în memoria strămoșilor mei, ajunsă în cea a tatălui meu și transmisă mie.

- Dar și completată cu ce-ai văzut la doctorii Romei, cu sculele de argint întărit ale meșterilor aduși de noi din Levant, cu...

- Generalul nu mai ajunse, însă, a-i enumera îmbogățirea cunoștințelor sale în amintirile acelui îndepărtat timp roman, pentru că ambele canaturi ale ușilor se deschiseră din nou, încet, cu o grijă spioană, ca din partea unuia ce pândise mai de mult prin crăpătura lor.

De data aceasta, o evidentă expresie geloasă însoțea nestăpânitul gest al tânărului centurion, iar o surprindere indignată, chiar amenințătoare se îndrepta din ochii lui spre bărbatul aflat cu mâna pe fundul gol al generalului căruia, așezat în genunchi și-n coate, îi atârnau dedesubt, odată

cu organele proprii, paftalele cingătorilor de pe burtă.

- Ce este, Dulcius ? ! - întrebă generalul din acea poziție în care i se mișcau paftalele și ce mai atârna – Ce te holbezi ? ! – gâjâi neplăcut din gâtul întins altfel din pricina poziției de patruped, cu un glas tot mai amenințător: Ce este ? !

- Nimic, stăpâne – bâigui acela și nu se abținu să nu se scuze: Știi că te iubesc și nu pot lăsa să ți se întâmple ceva.

- Nu mi se-ntâmplă nimic, Dulcius ! – proclamă, tot din acea poziție generalul. Dar fără să-l convingă, tocmai pentru că poziția îi era prea intimă spre a nu trezi la tânărul posedat priviri urâcios-suspicioase față de doctorul aflat în picioare chiar lângă locul durerii generalului și poftelor aghiotantului său.

- Dar, stăpâne... – bâigui el într-o înamorată tulburare – eu... care știi că...

- Nu vreau să știu nimic, Dulcius ! – tună scremut generalul; dar cine știe ce instinct îl făcu deodată drăgăstos, pentru a-l mustra ceva mai blând: Ești un băiețel rău, care știi că n-ai voie să fii gelos !... Doctorul mă va vindeca, iar asta va fi și pentru plăcerea ta, prostule !... – și tună din nou: Închide ușile și nu uita că-n primul rând îți sunt stăpân, iar apoi, doar apoi mai e și...

Iar ușile închizându-se peste gelozia tînărului efeminat ce se-ascundea în spatele lor, el nu-și mai continuă mustrarea. Glasul i se muie într-un geamăt: geamăt și de durere, dar și fericit pentru lucrarea cu niște lumânări de ceară vindecătoare, lucrare pe care doctorul o meșteșugea abil la locul său bolnav și inflamat.

- Va trebui să faci asta o vreme; apoi abia ne dăm seama dacă are efect.

- Mulțumesc, mulțumesc... – gemea generalul fericit și de perspectiva însănătoșirii și din năravul lui pidosnic.

Dar, în vreme ce-și spăla mâinile, Zanes îi atrase cu umor atenția:

- Eu am încercat să-nvăț în special hirurgia capului, a

oaselor rupte în luptă... Nu știu dacă sunt cel mai bun...

- Ești foarte bun ! – proclamă revigorat generalul într-un gest de revenire cu picioarele pe pământ.

- Dacă nu poți rămâne aici, încercăm cu acest propolis adunat din știubeiele albinelor. E leacul lor pentru sănătatea reginei – îi vorbea Zanes profesional, conducându-l – dar de cuțit nu scapi; tot va trebui să te tai.

- Vedem asta când vei veni la mine; vei veni, nu-i așa ?...

- Trebuie să vin, dacă am început să te tratez.

- Mă și tratezi, dar nu-ți va prinde rău să guști o mică Romă ! – vorbi generalul reajuns pe picioare, în poziția sa falnică, așezându-și paftalele strălucitoare ale cingătorilor de piele roșie, pielea ținutei nobiliare.

- Apoi va fi bine să vii tu încă o dată; dar cu gândul să stai mai multe zile. Peștera mea e mai grozavă decât termele voastre.

- Termele ! – rosti generalul cu nostalgie amintindu-și pesemne, prin aventura tinereții lor, de multe alte amintiri – Eh, de câte ori, după nopți epuizante, nu mi-am recăpătat eu forțele în termele alea !...

- Aici o să-ți recapeți forțele după o întreagă viață în care te-ai epuizat, cum bine îmi dau seama că ai dus !

- Trebuie mai întâi să primesc curierii, trimit mesajele la Roma și apoi voi încerca să mă întorc – hotărâ Vincențiuss precizând: Dar nu pot lipsi mult, așa că trebuie să mă înveți scurtăturile drumurilor. Ai să poți ?... Știu că aveți niște drumuri mai scurte pe care le cunoașteți numai voi...

Nu mai primi, însă, răspunsul. Zanes nu-și ascunse un gest evaziv și se grăbi, plecându-se, să-l poftească a ieși înainte-i, precum cerea protocolul. Ajunseră astfel afară, în cercul de oșteni care săriră din tolăneala de după îmbuibare. Mai departe de ei, într-o isterică epuizare, tânărul centurion Dulcius se sprijinea cu priviri inerte, parcă răstignit, de trunchiul unui copac. În jurul lui, zăceau pe jos crengile acestuia, pe cetina căruia el se răzbunase

retezând-o cu sabia pentru a-și potoli furiile neputinței sale de a ști sau de a afla ce-i mai făcuse doctorul generalului său iubit.

Era nebun, cu ochii roșii, iar lângă el, fără să se fi remarcat până atunci, apăruse acel terapeut înțepat în statura sa măruntă, cu smocuri de păr agresive pornindu-i într-o parte și-ntr-alta a cheliei, care-i muia buzele în ceva picături cu miros de Laudanum, dându-i palme pe obrajii ajunși ca varul.

- Strălucitorule confrate al meu, bine c-am ajuns ! – rosti acela surprins când dădu cu ochii de Zanes; și-i liniști: Cunosc eforturile centurionului; e bine, e bine !...

- Nu te-am văzut la sosire – îi spuse Zanes ca și cum s-ar fi scuzat că nu-l remarcase, dar acela răspunse pregătit:

- Am venit pe alt drum. Aveam întâlnire aici cu generalul nostru și uite ce bine s-a nimerit că...

Generalul, însă, făcea eforturi să scape de tânărul centurion care, văzându-l, începuse să-i plângă pe umăr, așa că răspunse nemulțumit:

- S-a nimerit !... Acum, dac-ai venit, ai să pornești cu el înainte ! – Și făcu un semn a dorință de a scăpa de ei amândoi mai înainte ca gazdele sale să intre în prea multe amănunte. Abia apoi, citind bănuielile din privirea lui Zanes pe urmele vraciului, explică disprețuitor: Știe multe și nimic prea bine; dispare săptămâni întregi căutându-și ierburile. Bine că te am aici pe tine că, unul ca ăsta, care nu-i nici vraci nici tămăduitor... – Și dădu din mână a lehamite.

- Dar se-nțelege cu centurionul ? – întrebă Zanes ne arătând prea bine ce fel de bănuială avea.

- Ca și la meserie: Ăsta se-nțelege cu toți și cu nimeni !

- Păcat. Credeam că-l poate influența. Băiatul e bolnav.

- E foarte sensibil – încercă Vincențiuss să îndulcească lucrurile, dar primi răspunsul de-a dreptul:

- Sensibil, sau altceva... oricum, te rog: Când vii să te tai, să nu-l mai aduci ! – îi spuse Zanes fără ocoliș. Ai nevoie de liniște; iar băiatul e nebun !... Ai spus că de-abia

poți veni câteva zile, între două treceri ale curierilor voștri, așa că...

- Bine, acceptă generalul. Dar pe doctorul meu ăsta tâmpit pot să-l aduc să-nvețe ceva de la tine.

Zanes îi răspunse cu mai multe înțelesuri:

- Chiar dacă n-ai să-l aduci, el tot ajunge ! Nu știu cât e de doctor, dar a învățat drumurile către mine de mai multă vreme decât ești tu prin preajmă !...

- A făcut parte din avangardă – îl scuză Vincențiuss.

Iar Zanes nu-l mai iertă:

- Avangarda vine înaintea ta, sau are rostul să te controleze și pe tine ? Eu v-am văzut cum ascultați toți de el... Are ceva misiuni paralele ?

- Are și ranguri preoțești; e sacerdot – minți Vincențius și încheie discuția găsind un argument convingător: Ce, tu ca vindecător nu ai și rosturi sacerdotale ?

... Când Vincențius veni să se supună cuțitului său, nu-l aduse pe Dulcius; dar Zanes porunci ca acel sacerdot mărunțel înțepat, agresiv și curios să fie bine supravegheat. Ba chiar îl obligă să stea lângă el și să-i pregătească cele ale operației, dar văzu că nu se pricepea nici cât un ajutor din aceia simpli. Și i-a spus-o deschis, întrebându-l dacă, oricât de sacerdot ar fi, prin nepricepere, i-ar conveni să înrăutățească starea generalului.

A doua zi acela era dispărut, iar străjile care porniră pe urmele lui dădură de Dulcius iscodind prin jur. Îl legaseră și tocmai voiau să-l trimită la anchetele mai marilor armatei.

- Spune-le că-l iubesc; nu puteam să stau departe de el când tu îl tăiai ! – Îi strigase acela atunci lui Zanes, care l-a căinat și l-a eliberat grăbindu-se să se reîntoarcă la generalul proaspăt operat.

De-abia după aceea, strajile i-au arătat un avanpost ridicat pe teritoriu dac, a cărui construcție nu era deloc improvizată. În acel avanpost se refugiase pretinsul sacerdot tămăduitor dispărut de la căpătâiul generalului,

iar de acolo i-a fost și mai ușor să dispară. În ce direcții ? Doar fluviul și pădurea puteau ști.

Zanes se făcu a nu observa, dar trimise veste la curțile regelui prin călăreți de goană întinsă, descriind și cum arăta omul acela: „mărunt, înfipt ca un ac plin de importanță, semeținд un cap mic, precum o tărtăcuță din care se zburleau în părți două ciufuri negre ce parcă i-ar fi umbrit sau i-ar fi prelungit urechile, iar pe mijlocul căreia lucea o chelie cu un îngust și clătinător smoc; un histrion spunând mereu că are alte îndeletniciri, iar generalul, care ascultă de el ca de un mai mare, zicând că-i sacerdot”...

Pe Vincențius îl îngriji și-l obloji fără alte vorbe decât constatările medicale, lăsându-l să se mire că nu-l întreba de acești oameni din propria-i suită. Se făcu a fi foarte ocupat, a da ordine în jur, a se interesa dacă pacientul său avea de toate și a se uita mai mult la rana operată, decât la om, până când îl obligă să deschidă el discuția, întrebându-l dacă va veni să-i controleze vindecarea.

- Vin peste douăzecișiuna de zile cum îmi cere meseria; dar în legătură cu faptul că ți-ai construit avanpost aici, fără ca noi să știm, va trebui să raportez la curtea regelui – răspunse Zanes generalului cu imputare, în vreme ce-i făcea ultimul pansament.

Vincențius privi puțin mirat, apoi, cu modul său de a găsi explicații prin care se delimita arătându-se nemulțumit, încercă să o dreagă:

- Dulcius ascultă prea mult de terapeutul sacerdot; cred că ăla a fost cu ideea.

- Pe pământul nostru ? !

Indignarea era acum evidentă, iar Vincențius, care se aștepta, se dovedi pregătit pentru asta, așa că îl liniști flegmatic, fără a arăta că-i pare rău, sau că recunoaște vreo minciună:

- Trebuiau s-o ridice. Face parte din regulamentul de apărare a mea. Nu uita că sunt viceregе, chiar dacă Vespasian n-a mai apucat să dea o asemenea lege. Lasă,

nu te supăra; când vii să mă declari vindecat, îți voi da și ție voie să-ți faci o tabără pe teritoriul meu. Nu de vicerege; ci chiar de rege !... Ca să încheie cu o superficială și nesinceră insinuare: Poate că vei ajunge cândva. Dacă vrei, Roma o să te sprijine !

CAPITOLUL CINCISPREZECE

Din asemenea motive, la sfârșitul decadei cu lună plină, când stabiliseră să-i întoarcă vizita spre a constata dacă se împlinise sorocul de vindecare, Zanes nu porni să treacă Istrul cu prea mare plăcere, iar toate onorurile, solemne, fastuoase și pline de destrăbălată ospeție, bucuria sinceră cu care vindecatul îl îmbrățișa, iar supușii aceluia îl venerau, nu reușeau să-l scoată dintr-o anumită precaută rezervă.

Cetatea lui Vincențius, chiar dacă mai mult drapată-n țesături cu borduri aurite după nevoia taberelor temporare ale militarilor care n-au vreme de zidărie, mai mult pictată pe lemn de geniști rapizi, decât cioplită-n piatră de meșterii construcțiilor faraonice, arăta veselă și înfloritoare, chiar dacă nu ca Roma, sau ca cetățile grecești, oricum ca Antiohia și alte așezări ale comerțului înflorit peste noapte printre țărișoarele vechi ale Asiei Proxime. Și, prin asta, avea chiar mai mult farmec fluturând pânzeturi și prapori colorați în turnurile de bârne ridicate după obiceiul locurilor, pe sub porticele pline de trandafirii târzii ai toamnei aceleia frumoase, pe spalierele cu rodul bogat al ciorchinilor de aur și zidurile năpădite de curpeni lungi de care atârnau bostani galbeni printre marile frunze verzi, pătlăgele roșii ca luciul rubinelor precum și unele mari, făloase, vânăt-albăstrii cum nu se mai văzuse culoare de fruct, aduse din grădinile palatelor Asiei.

La fel cu fructele, planturos-lascive se mișcau și trupurile învelite-n țesături colorate ale femeilor ieșite la plimbare

sau cumpărături printre militarii învoiți și negustorii aduși sau atrași ca și ele din alte părți ale imperiului, în amestecul acela de tot felul de fizionomii și porturi, deosebite de cele ale localnicilor cu femei frumos-prelungi la față, păstrând în îmbrăcăminte culorile lânii și inului și bărbați nu prea înalți dar robuști, cu cioareci strâmți și pieptare strâns încheiate, așa cum îi știa el prea bine, folosiți aici la diverse munci prin care serveau militarii sau lăsați să-și vândă acestora produsele. Ca-n toate orașele de la marginea imperiului, totul se vindea și se cumpăra în stradă, de la furctele în coșuri și pepenii în grămezi, la peștii și carnea din căruțe, la animalele din țarcuri, la băuturile și grînele din mari vase de lut, la prăzile militarilor ținute e aceștia pe umeri și la nurii veneticelor lascive ieșite în porți unde cântau histrioni levantini și chiar pitici africani. Piața era veselă, iar soldații porniți pe petrecere se îmbătau repede după ce treceau de sentinelele ce păzeau o parte a cetății, pesemne cea militară în care se simțea mai multă ordine și chiar unele mișcări secrete, spre niște porți care duceau către direcții pe unde se făcea doar venirea sau plecarea unităților organizate. Dar acestea puteau fi mai mult bănuite după movila ca un capitoliu pe care se aflau mai multe clădiri, pesemne și fortul de reședință a generalului, pe un versant al căreia urca un drum străjuit de arbori proaspăt plantați care nu aveau încă măreție imperială, iar pe celălalt, sub o lojă care se deschidea chiar din grădinile de deasupra, coborau treptele amfiteatrului după măsura căruia îți dădeai seama că pe drept se lăuda Vincențius cu dimensiunile, dar și că avea în acea zonă mai multe trupe de distrat decât ar fi numărat o simplă garnizoană. Repetate în graba de a așeza cât mai multe pentru împodobirea zidului de jos, siluete de animale turnate-n gips cam strâmb și cu trăsături ușor de confundat între fiare fioroase și câini blegi sau oi naive, împreună cu zei crăcănați și zeițe bașoldite ale căror fețe nu se prea schimbau de la bărbat la femeie, încercau un fel de alegorie ridicată de meșteri amatori cum se

putuseră găsi, de-o parte și de alta a porticului prin care se deschidea perspectiva spre altarul pe care trona, da, chiar el, Vincențius. Mai mare la trup decât era în realitate dar, din pricina unei mîini cu sabie întinsă care venea prea în față, capul care se vedea că fusese făcut cu o mască pe care o suportase pe față până la întărirea lutului, părea mai mic decât proporția cu trupul căruia i se mulase un bust fălos, pesemne tot turnat, dar pe trupul unui oștean sau gladiator mai zdravăn, așa încât cununa de lauri bătută din plumb aurit părea un fel de cipilică, iar picioarele mai mici, fiind turnate spre a primi chiar încălțăminte autentică, din sandale cu nojițe aurite împletite soldățește până sub genunchi, lăsau impresia că stătea oarecum pe vine.

Generalul, însă, era mândru de cele ce putuse face în atât de scurt timp aducându-și Roma aici prin cîteva corăbii cu gladiatori nu atât voinici cât circari și cu femei dezabuzate din portul Antiohiei, într-un amestec grosolan cu preotese din Lesbos și călugări poponari din insulele de mai sus, din îngusta mare Propontidă cu strâmtoarea de stânci a Hellespontului ce-i speriase pe argonauți, dar care se dovedea foarte prielnică pentru a ajunge repede la Pontul din care se naviga pe fluviu înspre aici. În acest mod aducea el rapid civilizația poftelor făcând un emporium unde, pentru soldații întărâtați împotriva rezistenței celor de pe asemenea locuri aspre, care-și fereau de ei și pământurile și femeile cu părul de culoarea castanei, erau bune și căzăturile din porturile mai calde, mai răsfățate, cu măsline și curmale în locul rădăcinoaselor, cu ape mai puțin limpezi, dar vinuri mai dulci. Corăbiile acestea, pe care Vespasian le făcuse pentru a deveni stăpân pe fluviu și pe teritoriile din jur, tot trebuiau să patruleze; așa că duceau prăzi și aduceau mărfuri. Și erau pline la dus ca și la întors, ca dovadă că centuriile și garnizoanele generalului nu stăteau degeaba, forțându-și tot mai spre nord incursiunile de unde aduceau prada, dar și deveneau din ce în ce mai numeroase și mai bogate-n soldă de vreme

ce emporiumul creștea, iar cererea de mărfuri era tot mai mare. Atât mărfuri curente, vândute la cântar sau la bucată, cât și mărfuri vii, mișcătoare și înfierbântătoare, vândute ca plăceri măsurate-n timp.

- Nu mai fac față, așa că încep să le dau voie să-și facă familii aici, celor care vor ca pe urmă să rămână veterani pe aceste locuri; altfel au nevoie de prea multe asiatice de consum, iar, când vin centuriile din incursiuni și trebuie să le iau roabele pe care ei le aduc, ca să le trimit la târgurile mari de unde ne câștigăm solda, vestalele lucrează la câte trei soldați de-odată... Nu te superi că îți vorbesc așa, cazon, dar ești fiziolog și înțelegi – îi dovedi generalul preocupările lui de logistică tot în direcția obsesiilor sexuale – Ești fiziolog și înțelegi că un comandant...

- Înțeleg – răspunse Zanes întârâtat spre imputările pe care i le făcuse din prima lor noapte de chef – cunosc doar nebunia dintre putință și dorință pe care-o cultivă întreaga Romă și toate spectacolele voastre bazate pe sex. La voi e ca o teamă că n-o să mai apucați ziua de mâine și vreți mai mult decât se poate azi. Vă stoarce obsesia asta și vă pierde mai devreme, o știu !...

- N-o știi tu cât de dulce e !... Pentru tine, organele sunt făcătoare de copii, nu de plăceri. Noi străduim mereu să descoperim zeci de plăceri în plus. Ai auzit tu ce-i ăla *haedonismul* ?... Pe lângă el, învățătura lui Epicur e simplă naivitate: Să trăiești unele plăceri e prea puțin; trebuie să trăiești pentru plăceri; pentru cât mai multe plăceri !... Noi ne chinuim, ne chinuim dulce să găsim mereu plăceri !

- E bine spus că „vă chinuiți". Vă chinuiți prea mult și nu vă mai rămâne loc pentru alte gânduri ! – mai adăugă Zanes oprindu-se de a-i mai spune, cum încercase odată, că dragostea-i mai mult decât un exercițiu de sex. Nu mai erau tineri, nu mai avea rost să spună lucruri pe care altul tot nu le-nțelege. Iar dezinvoltura asta nesimțită a romanului începuse mai de mult să-l intrige, stare care nu era nici politicos s-o arate dar, din unele precauții, chiar el simțea

nevoia să nu și-o dezvăluie. Pentru a se autotempera, își spunea că Vincențius era un pacient de tratat, iar învățătura lui Zalmoxis pe care tocmai el și neamul lui o continuau, arăta că trebuie tratat în același timp și corpul bolnav și psihicul. Era „un caz" la care cunoștințele lui anamnetice îi spuneau că trebuie doar să țină seama de toate antecedentele, toate influențele si toate consecințele.

- Ai să te chinui și tu în noaptea asta ! Să vezi ce prilejuri am să-ți dau ca să te chinui ! – nu demonstră Vincențius a fi capabil să deprindă altceva.

Cu toate că începuse să arate cam apăsat de vârstă sau de unele griji, era mândru și era mulțumit de cum se vedea totul de pe înălțimea fortului său în fața căruia îi trona statuia, întrebând mereu: „Nu sunt eu generalul care știe ce să-i dea oșteanului ca să-i stea alături la nevoie ? !" ... Sau: „Ce, crezi că de aici, la imperator care tot pe placul oștilor trebuie să facă, mai e vreun pas înafară de norocul de a ajunge ? !"... Sau chiar: „N-aș fi eu bun să civilizez astfel toate locurile astea ? !".

- Fiecare, e de-ajuns să-i civilizeze pe ai lui ! – nu se putu abține Zanes. Și-i păru rău pentru că, știindu-și în sângele său dac aversiunea pentru expansiunea altora, aversiune care trezea mereu firea lor războinică de apărători bine formați în a fi gata să dea ei prima lovitură pedepsind crunt agresiunile care mereu aveau loc la hotare, pe când, meticulos ca de obicei, își făcea socotelile pornirii încoace, își propusese să nu-și manifeste acest instinct. Ba chiar, preot-medic fiind, cunoștea din învățătura zeului său și remediul pentru a nu cădea în furii: Trebuia să te obligi să nu faci altceva decât să tragi aer în piept și să-l ții mult, cât mai mult, până nu mai gândești altceva decât cum să-ți ții respirația. Asta te face să redevii liniștit, depășindu-ți starea. Așa că o dădu mai pe glumă: Tu, rege meriți să fii, dar nu peste noi !...

- Vezi, asta-i diferența: Tu nu m-ai accepta rege aici, dar eu sunt mai deschis și mai puțin vanitos spunându-ți

că nu m-ar deranja să fii tu împărat la Roma – răspunse generalul adăugând cu glumeț cinism: Decât canaliile sub care am tot servit !...

Spre a ocoli răspunsul, Zanes îi atrase atenția că, pentru a desăvârși acele construcții i-ar trebui artiști mai buni, cu știința proporțiilor mai bine învățată; dar marele general provenit din măreția Romei îl liniști:

- Crezi că în Forul roman e altfel ?... La cât se grăbesc să se arate mari, după ce s-au grăbit să-l omoare pe cel dininte ca să-i ia locul, când e nou împăratul apar statui și mai scălâmbe. Important e s-o pui să se vadă de către toți, cum o văd cei de-aici pe-a mea. S-o vadă și când se trezesc și când se culcă, și când ies din casă și când se-ntorc înapoi, ca să te știe de stăpân !... Important nu e cum arată, ci să-i vezi cum se închină la ea !... Pe urmă, dacă ai noroc să trăiești mai mult în tron și să apară un meșter ca lumea, faci și o statuie mai frumoasă; dar primul lucru e s-o ai pe altar !... Ehe, câte mutre hidoase și făcute nepriceput n-am văzut eu pe altarele Capitoliului, veneratii fiind mândri de ele și așaiar mulți, grăbindu-se schimbă numai capul statuii !... Noi trebuie să dominăm, iar eu sunt hărăzit să domin aici !

- Bine, mărite vicerege, sau viceimperator, sau cum vrei tu... – o luă mai în glumă Zanes, spre a nu-i înfrunta din prima clipă marile vanități de cucerire pe care acum i le știa prea bine și se obliga să nu se vadă că-ncep să-l deranjeze – bine; hai să cercetăm acum locul pe care statuia nu ți-l arată, așa că nu pot să-mi dau seama doar după ea; trebuie să te consult.

- Mi-am făcut eu o primă consultație aseară; l-am încercat; l-am verificat bine; l-am pus la treabă până n-am mai putut... Ah ce bine a fost ! – vorbi acela cu nerușinare, fapt pentru care Zanes simți nevoia să ridice glasul poruncind profesional:

- Trebuie să te dezbraci.

- Mă dezbrac – răspunse Vincențius concupiscent, ca și

cum i-ar fi făcut un apropo trăgându-l spre încăperi, dar avu grijă să strige străjilor: Dacă vine Dulcius, să nu-l lăsați să intre. Ba nu; chiar alergați unul, căutati-l și spuneți-i că am poruncit să se ducă repede la poarta de răsărit, să inspecteze cavaleria care acum trebuie să plece. Să stea acolo controlând până la ultimul călăreț, pentru că pleacă cu misiune foarte grea !... – Și, dezbrăcându-și cam greoi trupul pe care Zanes citea acum mai clar scofâlcelile îmbătrânirii, făcu pe mironosița: Băiețelul ăsta mă iubește atât de tare, încât face mari nebunii pentru mine. Uneori, chiar își iese din țâțâni. Are o gelozie bolnăvicioasă care pe mine, să-ți spun drept, mă excită la culme... Mă excită, da; asta-i când te simți iubit !... Tu, ca fiziolog trebuie să înțelegi așa ceva !... Mă excită când îl văd că orbește de pofta mea !... Dar e și periculos. Zilele trecute a despicat cu sabia trupul unui legionar tânăr la care, dacă mă uitasem o secundă ceva mai mult. Dar el mi-a simțit privirile și a înnebunit. Se răscoală-n el niște pofte nebune care uneori mă-nnebunesc și pe mine și nu-mi mai dau seama că-s bătrân și trebuie să am chibzuința să-l liniștesc. Ești fiziolog și trebuie să înțelegi starea de exaltare: Nu-mi mai dau seama; mă incită și pe mine și asta-mi place la maximum și peste maximum ! Mă înnebunește și, din pasiv, cum e mai comod să fii la bătrânețe, că de asta simt la el iubire adevărată, mă face să mă simt bărbat; să-mi admir falusul cum se ridică în erecție sau măcar semierecție, să fiu atât de pofticios încât îmi vine să-l schimb cu o femeie. Da: să-l dau pe el înlături de la spatele meu și să aduc sub mine o femeie; că, să aduc deodată cu el și o femeie, aș vrea eu de multe ori – recunoscu asemeni unui soț sub papuc – dar nu îndrăznesc, fiindcă e atât de gelos încât ar fi în stare să o omoare; iar eu, ți-am spus: asta-i plăcerea, că mă simt covârșit de gelozia lui care mă excită la maximum și face să ne simțim foarte bine împreună !... Știi, că ne și bătem, când suntem în intimitate. Ne bătem, pentru ca apoi să ne iubim și mai frenetic... Eh, de-ale vieții aștea care, altfel,

are plăceri atât de puține !... Tu, ca fiziolog...

Ca fiziolog, ca om, ca tămăduitor, ca orice, Zanes își amintea doar de furia oarbă cu care-l văzuse pe tînărul spelb cum reteza din nebunie bradul acela puternic. Și se străduia să nu-și arate disprețul pentru o asemenea stare de nebunească invertire pe care-o constata și la gazda sa, chiar dacă se manifesta sub forma mai duioasă a unor mărturisiri, cum simt nevoia maturii trecuți, tocmai ca să se laude cu ceea ce nu mai au prea tare, sau chiar să se mintă pe ei înșiși încurajându-se. Se hotărâse: Își va face până la capăt datoria de medic, apoi va găsi un pretext ca să plece. Ca să se depărteze cât mai repede de locul acela pe care nu-l mai vedea acum la modul de surpriză cum văzuse tavernele în tinerețe, ci îi descifra esențele sordide. Era la vârsta la care nu-l mai puteau orbi strălucirile altor vieți, precum parfumurile și fardurile cu care femeile trecute își ascund decăderea din starea de iubire adevărată. Și nu voia s-ajungă să o spună pe față, cum simțea că ar fi putut reacționa față de exaltările necugetate la care el, ca vindecător de trupuri și suflete, știa prea bine că ajung întotdeauna invertiții, fiind mai labili, mai predispuși la acte neașteptate decât logica oamenilor banali, cei care urmează firescul naturii. Medicul din el își lua niște precauții, ca și cele sanitare care-ți creau reflexul de-a te spăla, de-a te curăța, de-a preveni atingerea directă cu boala. Îi era teamă, mai ales, ca nu cumva la obsedatele nerușinări ale aceluia, să nu-i spună ceea ce simțea nevoia de când se lămurise: Să nu-l porcăiască pentru că a avut nerușinarea să apară în fața regelui lor care era unul dintre cei mai sobri bărbați ai lumii, împreună cu iubitul său masculin centurionul, afișându-și dragostea care mirosea de la o poștă a rahat... Așa îi descriseseră audiența regală a lui Vincențius mai mulți nobili dintre strălucitii din jurul tronului, pileați austeri care remarcaseră relația nefirească dintre general și aghiotantul său, punând aceasta chiar pe seama sfidării din partea senatului Romei, care ar fi trebuit să știe pe cine

trimite în ambasadă la această curte de oameni aspri.

În schimb, gazda sa era tot mai excitat, ca îmbătat de fericire și, după ce îi auzi diagnosticul de vindecare, îi ascultă sfaturile pentru tratamentul de întreținere și îi obținu încă o dată confirmarea că totul era pe calea cea bună, veni fericit la el și, îmbrățișându-l, îi aplică o atît de puternică și de zemoasă sărutare de mulțumire, încât era clar că nu mai avea margine între recunoștință și poftă. Poate chiar, în eleganța acelui cubicullum roman, în exaltarea lui, cu inconștiența celor care cred că toți pot avea poftele lor, ca un maximum de recunoștință și iubire ar fi încercat să-i facă felul dacă, dintre perdele și coloane nu s-ar fi auzit un gâfâit neliniștit.

- Ce-i Dulcius ? !... Ți-am poruncit să te duci la poarta pe unde pornește cavaleria ! – scrâșni total nemulțumit, chiar derajat de surpriză, Vincențius și-i atrase atenția poruncitor: Aștept pradă multă în această toamnă bogată !

- Întrutocmai, nobile vir - gâfâi acela umil, dar cercetând înconjurul cu ochi bănuitori și neîncrezători – am alergat să-ți spun că toată plecarea s-a făcut conform ordinelor !

- Bine; lasă asta ! – îi dădu peste nas cel ce-i atrăgea atenția că-i e și comandant. Apoi găsi prilej să-l plesnească spunându-i lui Zanes pe față, fără a se gândi că putea fi vorba chiar de incursiuni împotriva satelor dace: Îl pun să-și facă datoria când pornim oștile; pentru că la întoarcerea lor cu prada, trebuie să trimit pe altul; ăsta ar fi în stare să gâtuie tocmai fetele și femeile pe care luăm banii cei mai buni la târgurile de sclavi !

Discipol zalmoxian, doctorul se obligă la acele exerciții de respirație neauzită pe care le învățase știind că, exercitate cu voință, te țineau lucid făcându-te să nu-ți pierzi cumpătul.

CAPITOLUL ȘAISPREZECE

- Eu am să plec - spuse Zanes – am cazuri grave.

- Ba n-ai să pleci nicăieri. Vom bea pentru cazul grav pe care mi l-ai rezolvat ! – făcu generalul un semn poruncitor prin care se deschideau draperiile spre săli cu militari așteptând în ordine, cu pocalele pregătite, dezlegarea lui de a le goli.

Servii le aduseră și lor pocale și vase prin gâtul lung al cărora stăteau gata să li le umple din nou, iar generalul îl prezentă:

- Sunteți în fața celui mai mare vindecător, preot și hirurg, doctor fiziolog... și psiholog – adăugă el ca om ce citise istorii amintindu-și de un accent zalmoxian care trebuia pus ca să-i flatezi pe daci – V-am chemat de la castrele și unitățile voastre astăzi aici, ca să toastăm pentru el și să petrecem cu el ! – Și, oprindu-le uralele soldățești, i-i prezentă: Ei sunt comandanții și centurionii mei, șefii garnizoanelor și armatelor mele, adunați astăzi din toată Moesia mea ca să le spun pe față, soldățește că, datorită ție, generalul lor poate din nou să încalece... dar și să fie încălecat ! – se răzgâie el, cu gluma grosolană, cazonă, care făcu mare plăcere provocând uralele pe care el nu le mai opri, ci le încurajă făcând semn să se toarne.

- Urmează ospățul. Cu matroane, îți jur, nu cu femei stricate. Alea le lăsăm pentru soldați, iar astea trebuie să fim convinși că sunt matroane... Bine-nțeles, în masura în care, pe aici se găsesc matroane – glumi el spre marea veselie și uralele ofițerilor, proclamând: Vom petrece plăcut și discret, fiecare când îi vin poftele și fiecare cu poftele sale, în lojile cu perdele care se pot trage când vrem, ca pe vremea lui Nero... – și, față de încă rezervata atitudine a lui Zanes, îl îmbie la accept facând apel la sentimentele camaraderești: Nu poți, Zanes, să le iei acestor bărbați aduși de departe ca să te sărbătorească, o asemenea plăcere. Un banchet cu spectacol e rar pe-aici, iar în cinstea ta, eu vreau să fie strălucitor pentru ei toți !

- Bine, dar după asta, imediat voi pleca.

- Treaba ta. Darurile îți sunt pregătite; unul singur trebuie

să ți-l alegi.

- Dar nu-i nevoie.

- Ai să vezi că e; te cunosc; dar tu nu conoști gusturile lor.

- Adică ?

- Eu am strâns fiarele. O bogăție !... Ei au adus prizonierii care să se lupte cu ele.

- Nu vreau să văd așa ceva.

- Nu-i nimic; ți-am spus că ai draperii la lojă. Dar oamenii ăștia sunt ostași, educați prin sânge, prin neiertare și prin forță, iar tu meriți cadoul pe care ți-l fac lăsându-te să alegi dintre prizonieri pe cei pe care-i vrei salvați. Îți sunt prieten, Zanes. M-am gîndit că tu vei suferi pentru unii de-ai tăi. Și am chibzuit acest spectacol ca o bucurie pentru tine eliberând pe oricine ceri. Sufletul meu e cu tine, Zanes – adăugă el pe un ton categoric, ba chiar vehement, ce se cerea crezut.

Doctorul pricepu că era vorba de ceva grav, de un adevărat cadou despre care generalul nu glumea, că trebuia să fie atent și la chibzuiala aceluia:

- Ce vrei să spui ?

- Știi, doar, că au fost incursiuni și prin părțile voastre.

- Știu. Știu fiindcă eu fac parte dintre aceia care, la voia regelui, încercăm eforturi de înțelegere; dar mulți din sfetnicii tronului nu vă mai rabdă; dacă vom ajunge la război, nu va fi din vina noastră.

- Eu, ca și tine, Zanes – îl îmbrățișă mai lucid decât înainte, generalul – am misiunea înțelegerii dintre noi; de asta, dintre prizonieri, ți-i dau pe cei care sunt de la voi. De la voi. Atât. Va fi chiar și o demonstrație de loialitate între țările noastre care le va tăia din avânt celor porniți pe război – vorbi el chiar cu o anumită căldură a înțelegerii dintre ei – Dacă vrei, o fac public, luându-te pe tine drept ambasador al prieteniei noastre. Vezi, m-am gândit chiar și la această diplomație a păcii dintre noi. Și asta, încălcând multe ordine – precizâ el – pentru tine o fac. Te poți duce

să cauți. Vezi dacă e vreunul de-al vostru, iar eu voi da poruncă de eliberare și se va-ntoarce cu suita ta.

Apoi, dovedindu-și neplăcerea sau teama de a fi fost atât de sincer, bău mult, pe nerăsuflate, până când, umplut cât să-și astâmpere pornirile, îi alungă pe cei cu vasele din care turnau:

- Gata ! Rămân comandanții care vor raporta și vor primi ordine. Dulcius, tu te duci cu doctorul să viziteze circul și cetatea. Apoi aduci doamnele în loji și, după consiliul militar continuăm petrecerea !...

Centurionul făcu un gest de respect față de general, de salut către ceilalți ofițeri și un gest de gazdă către Zanes conducându-l protocolar și respectându-i tăcerea prin care acela nu-și ascundea concentrarea de-a aștepta să vadă prizonierii. Dar când caii de la quadriga în care Dulcius îl conducea ca pe un oaspete de onoare se opriră agitați dând înapoi cu gesturi nărăvașe de lângă țarcul cu freamăt de lupi mulți cărora le sticleau ochii printre bârne într-un ison de gemete înfometate sfâșiat uneori de câte-un urlet solist de fiară la care neliniștea flămândă se agita în și mai amenințătoare mârâituri, în timp ce el îi descria cu laudă tehnica: „Prinși flămânzi, aduși flămânzi și ținuți flămânzi, li se atârnă carne deasupra, la mirosul căreia ei sunt în stare să sară și cât trei înălțimi de om; așa-i dresăm mai răi decât fiarele africane... „ – doctorul îi puse mâna pe braț:

- Câți lupi sunt ?

- Două sute.

- Și câți oameni ?

- Șaizeci. Minus cei pe care veți voi să vi-i dăruim. Adică ar rămâne cam un om la patru lupi.

- Va să zică ați făcut planul acesta înainte.

- Le generalul meu, totul este gândit și calculat. El nu se joacă de-a politica, așa cum fac mulți vorbăreți la Roma.

- Atunci întoarce.

- Nu mai mergem să-i vedem.

- Mă voi decide mai târziu; am nevoie de timp de

gândire. Unde mai vrei să mă duci ?

- Lăsăm caii în grija străjilor, spre-a ne putea plimba. Poftim: E cavalerul de pe munte ! – arătă Dulcius frontispiciul așezat asupra a două coloane mari ce-nchipuiau o intrare ca de Forum.

- Da – răspunse Zanes plăcut surprins – e cavalerul nostru cioplit pe străvechiul perete al munților care s-au ridicat când s-au ales apele.

- Al vostru ? Noi îi spunem „Cavalerul trac".

- Iar noi suntem traci.

- Traci ? – îi făcu tânărul, iarăși, o surpriză plăcută – Voi nu sunteți traci; voi sunteți „Cei mai viteji și mai drepți dintre Traci și care vă consdierați nemuritori", așa spune Herodot !

- Dacă un militar cuceritor, ca tine, l-a citit pe Herodot, atunci e lucru foarte mare ! – aprecie Zanes și, sub frontispiciul cu imaginea cavalerului, cercetând și alte pietre, cu cioplitură autentică, pe care generalul poruncise a fi aduse în capitala lui, peripatetizară răspunzându-i la întrebările despre religia lor de nemuritori. Dar Zanes ocoli ceea ce-l chinuise pomenind de traci: Gândul acela de-a refuza să aleagă doar unii dintre cei șaizeci de condamnați, așa cum apreciase, cu principiile politice ale cinismului învingător, generalul – Suntem cu toții traci ! – repetă el într-un gând ascuns – chiar dacă am avut mai mulți regi, sau mai multe regate...

- Știu - dădu centurionul dovadă de bună pregătire asupra locurilor păzite de armata sa – Hecateu scrie în „Înconjurul pământului" despre crobyzii și tirizii de la Pont pe care, după aceea, Herodot îi numește geți povestind minunile lui Zalmoxe al vostru pe care eu mult îl admir, ca și pe Deceneu care v-a tăiat via, dar v-a învățat atâtea științe cum au puține neamuri; iar, în piesa lui Sofocle se află Charnabon, regele care domnește peste acești geți, ceea ce înseamnă că erați cunoscuți ca atare.

- Cercetezi atât de mult ?

- Cât pot – dovedi tânărul mai multă modestie decât l-ai fi crezut în stare – când mă voi întoarce la Roma, aș dori să pot scrie istorie. Acum strâng pietrele astea din care voi afla mai multe. Deocamdată știu că, din geți, vi se spune acum daci, de la arma voastră pe care v-ați făcut-o la lungimea și forma îndemnării voastre. Se cheamă „*daca*", nu-i așa ?... E mai scurtă și mai curbată decât săbiile noastre; am încercat-o: se taie foarte bine cu ea; și se luptă foarte bine !... Asta înseamnă că, pe lângă luptători buni, aveți și fierari buni, acei *faberi aciari* cu care noi ne lăudăm că fac arme pentru toată lumea, dar voi îi aveți pe ai voștri așa de pricepuți că v-ați luat și numele de la arma lor. Însuși Caesar, Caius Iulius vă spune daci, iar Strabo scrie că dacii și geții sunt totuna ca limbă...

Surpriza era destul de mare pentru un cărturar, cum se considera Zanes prin însăși vocația sa și nu numai prin rangul preoțesc ce obliga asta la toți urmașii lui Deceneu care, la rându-i, le sistematizase și îmbogățise învățătura lui Zalmoxis. Dar această învățătură era inițierea lor, în vreme ce tânărul o afla din sursele libere ale unei culturi pe care se vedea că și-o însușise cu multă voință. Prima reacție, cum fusese și aceea de la vizita lui Vincențius, când văzuse la însoțitorii aceluia plăcuțe pe care-și însemnau drumurile și alte cele, fusese doar gândul de spionaj, de iscodire care trebuia anihilată. Acum, însă, își dădea seama că era vorba de o însușire intelectuală a tânărului acestuia, mai importantă decât interesele strict militare ale imperiului. Și, tocmai de asta se simți obligat să-i spună, nu ca o lecție, ci chiar cu dorința sinceră de a-i întregi cunoașterea:

- Știi de ce spune Herodot că suntem cei mai drepți ?

- De ce ?

- Pentru că dintre autohtonii care ne-am trezit dintotdeauna pe aceste pământuri, noi ne-am scos din ele traiul și n-am năvălit peste bunurile altora...

- Într-adevăr, acesta este un semn de oameni drepți. Dar, de luptat știți să vă luptați, sunteți necruțători și chiar

șireți în luptă – își dovedi buna documentare cel care se dovedea mai profund și mai priceput decât gradul său militar.

- Suntem. Fiindcă nu ne convine să vină alții aici, de vreme ce noi suntem autohtonii care nu ne-am mișcat ! – rosti Zanes, regretând imediat că depășise tonul ne rămânând la obiectivitatea strict cărturărească și, redeveni explicativ: Vorbesc de cavalerul pe care tu ai pus, sunt acum sigur că tu, sa fie reprodus pe acest frontispiciu. Știi de ce se află el acolo, la peretele de stâncă al trecătorii ?

Bine informat, dovedindu-se chiar a fi adevărat om de știință pentru vârsta lui, Dulcius răspunse sigur și glumeț:

- Cred că știu. În ori ce caz, a fost pus pentru greci, pentru perși și, cel mult, pentru satrapii lui Alexandru cel Mare. N-a fost pus pentru Romani.

Zanes se opri în ultima clipă să nu-l îmbrățișeze, doar fiindcă era conștient ce semnificație strâmbă ar fi pututu avea un gest de intimitate pentru unul ca acela. Dar o îmbrățișare normală, de înțelegere comună pe baza unor idei intelectuale, băiatul ar fi meritat pentru deșteptăciunea și cultura dovedită.

- Da – îi spuse – ai dreptate: Romanii încă nu-și începuseră invaziile, pe vremea când ne invadau alții; dar simbolul de graniță al cavalerului, au știut ai mei prea bine de ce l-au pus acolo !

- De asta ai spus că toți sunteți traci. De asta nu știi pe cine să alegi drept ai tăi dintre prizonieri, îi demonstră acela că fusese atent și-i înțelesese reacția aspră de mai înainte.

- E un lucru pe care-l discut cu generalul tău – închise Zanes butal subiectul și schimbă vorba: Cavalerul căruia voi îi spuneți trac, reprezintă tot ce, pe locurile astea, se află dinaintea venirii voastre. Foarte frumos c-ați salvat aceste pietre deasupra cărora l-ați reprodus pe el. E un act de știință.

- L-au copiat bine ? Am auzit că statuile noastre nu vă plac – se dovedi Dulcius a fi tras, cu urechea lui sau cu

urechile altora, la discuția de mai înainte cu generalul.

Asta îl înveseli oarecum pe Zanes, făcându-l să se amuze la gândul că tânărul centurion își stăpânea generalul nu numai cu apropierile trupului, ci și spionându-i de la distanță celelate mișcări. Și se obligă să-și depășească ecourile furiei dureroase, gata de luptă, pe care acela se vedea că i-o observase când opriseră trăsura militară în dreptul lupilor și a victimelor pregătite. Începu să pălăvrăgească vrute și nevrute cu el, să comenteze mărfurile prăvăliașilor pe lângă care treceau sau să vadă cam ce negustoreau soldații din prăzile care li se lăsau, să-i răspundă tânărului la întrebări curioase despre învățătura zeului lor, despre animalele pe care le sanctificau sau le sacrificau, despre obiceiurile cititorilor lor în stele și chiar despre performanțele medicale la care ajunsese el, despre trepanatul creierului și căutarea lui de a găsi acolo, sub osul capului, centrii psihici, despre neamurile din jur și urmele Mării Sarmatice, pe malurile căreia știa și acela că apăruseră hiperboreenii răspândiți apoi pe tot continentul.

Dar, pe măsură ce-l plimbă, cât îl plimbă și-l iscodi, cât îl iscodi, mai mult pentru a-i face conversație și a-i fi plăcut, decât pentru a afla lucruri despre care Zanes își dădea seama că se informase, tânărul spelb se dovedi a fi fost bine pus la învățătură de către generalul său, cu multe lucruri din istoria și filosofia lumii bine deprinse. Avea o aleasă minte speculativă prezentând cunoștințe în multe domenii, o minte a cărui inteligență înțepătoare chiar îl făcea pe doctor să deplângă faptul că, într-o singură persoană, se amestecau atâtea: Atâtea calități și atâtea inconsecvente căderi în vanități irascibile, dezlănțuiri de dorințe răzbunătoare sau cuceritoare, perfidii foarte perseverent dirijate până ajung să frizeze actul malefic, laolaltă cu deosebita eleganță în vorbire și comportament, cu inteligența dublată de cultură temeinic însușită și, uneori, chiar gândire surprizătoare, grația cu care-ți acorda un interes calin, mai presus decât respectul, exact așa cum au

fecioarele de care te îndrăgostești, dar și bogăția versurilor pe care le recita, alături de asocierile savante pe care memoria sa putea să le facă dând strălucire convorbirii și știind s-o păstreze în sfere superioare. Cu obișnuința sa provenită din formarea profesională, Zanes îi punea prin acestea un diagnostic, sau chiar mai mult decât atât, punea un diagnostic chiar relației aceluia cu bătrânul său prieten, găsind explicația comportării generalului ca un îndrăgostit fericit de modul cum i se răsplătea dragostea. Cu îngăduința dorinței de a înțelege omul, Zanes chiar îi găsea asemănări cum, de obicei, găsești doar în căsniciile în care bărbatul și femeia știu să-și trăiască și să-și aprecieze întreaga dăruire. Și, blazat, era chiar dispus la această înțelegere superioară, lăsând laoparte prejudecățile și spunându-și cu cinism: „În definitiv, poate că pentru Vincențius e mai bine, decât cu o femeie rea, ambițioasă dar pe deasupra și stricată, cum sunt mai toate cele din înaltele cercuri unde se situează generalul”... Pentru ca, după un asemenea raționament îngăduitor spre care-l îndemnau ipotezele direcționate divers pe care le deprinsese în practica sa științifică, să vină și grecească ironie pe care preabine o deprinsese, ironie care spunea: „N-ai ce găsi justificări în viața plină de instincte carnale a unuia ca Vincențius !... Ți-a spus el, cu propriu-i glas, că l-ar iubi și pe ăsta și pe-o femeie, în același timp. O fi el deștept și cavaler, dar viciul roman și-a pus asupră-i acea amprentă a nesătulului neputincios, care se simte trăind doar prin erecții, ba chiar și le omoară pe acestea înainte de vreme, tocmai obsedat mereu de teama că i se vor sfârși odată”... Iar doctorul din el conchise: „E o nebunie a necumpătării; aceeași care i-a făcut pe romani să inventeze *vomitoriumul*, adică vărsatul burdihanului ca să mai poți băga din nou în el ce nu mai ai nevoie. E psihosul, aici, care se instalează pe creier ca o pată neagră pe care tot o s-o descopăr eu cândva !”...

Nici cu femeile, tânărul centurion nu se dovedea a avea complexe, giugiulindu-se cu ele, așa cum obișnuiesc să

facă, de obicei, femeile de lume și, cel mult, trădându-și un anumit sentiment de superioritate asupra lor. Din acest motiv, desigur, purtându-l pe sub porticurile marii străzi care venea de la șoseaua emporiumului mai depărtat, marcând ca un ax de centru, conform rigorilor romane de construcție dreaptă, pentru așezarea rezidențială retrasă pe dealul de deasupra luncii fluviului, el îl invită, fără resentimente și aproape ca-n propria-i casă, în atriumul unei construcții noi, adresându-se colegial matroanelor savuroase și frumos parfumate ce se vedeau a locui acolo:

- Doamnelor, am trecut pentru o clipă cu invitatul nostru de onoare, pentru a-l vedea, a-l ști cine este și a vă gândi cum vă veți tăvăli mai frumos cu el în lojile unde astăzi, recunoașteți că sunt darnic, nu vor avea satisfacții decât femeile și invitații noștri. Eu conduc parada, mă abțin de la plăceri și sunt sclavul vostru; asta am trecut să vă anunț !...

Femeile le săriră libertine-n brațe; unele mângâind, admirând și adulmecând pletele cărunte ale încă frumosului bărbat care era doctorul, altele giugiulindu-se camaradereşte cu Dulcius, căruia Zanes era bucuros că-i descifra calități care, oricum, îl mai motivau pe Vincențius ca îndrăgostit satisfăcut, dacă-i admiteai în principiu direcția și invertită și obsedată a conceptului său despre iubire.

Și nu băură mai mult decât să se simtă bine bărbătește, privind decorațiunile cu lebădoi, vieri și armăsari călărind femei bucolice, în vreme ce matroanele se coafau, se pomădau și se costumau în iatacurile lor, trecând din când în când ca-ntr-o demonstrație de lux prin care cereau asementimentul celor doi bărbați pentru modul cum se pregăteau să arate. Era ca un balet oferind avansuri pentru marea petrecere din teatru. Ca o repetiție plină de tentații, făcută acolo, în atmosfera intimă a încperii unde trona, desigur, tot prin ambițiile sale imperiale, iarăși o statuie a lui Vincențius. De data asta sub mărimea naturală, dar cu

același tipar al feței scos după masca originală, ceea ce făcea, invers decât în fața amfiteatrului, ca trupul să fie disproporționat de mic față de capul care căpăta proporții amenințătoare.

Cu imaginația înmiresmată de băutură, ceea ce-i dădea un pic de roșeață simpatică pe orazul spelb, Dulcius opri dansul luxoaselor dame ca-ntr-un tablou vivant și porunci:

- Să-i arătăm strălucitului doctor cum îl iubim noi pe stăpânul care ne-a construit această casă pentru plăcerile noastre. Haideți, aici toată lumea !...

Îmbrăcate în întregime sau pe jumătate, sau chiar dezbrăcate așa cum lăsau pregătirile venind la ordin, femeile se așezară pe două rânduri dealungul sălii cu decorațiuni excitante, între statuie și pernele pe care stăteau ei. Iar centurionul, cu ceremonioase mișcări militare înaintă spre statuie, se înclină în fața ei și, dându-i laopate scutul cu insemnele legiunii, lăsă să se vadă un falus agresiv și promițător, cu toate dimensiunile lui priapice. Îi dădu și acestui mădular același onor ca și statuii în întregime, după care se retrase făcând loc femeilor care treceau pe rând depunându-și sărutul pios pe glandul sculptat cu mai multă acuratețe și măiestrie decât întreaga statuie. Treceau pe rând, frumos, sărutau cu fervoare mimând gesturi de înfiorare cu care se depărtau manifestându-se în exces și venind în starea asta chiar să se lipească de trupurile lor. Dulcius le-ndepărta și le dirija pantomima iar, când vreuna mai destrăbălată nu se mulțumea să sărute, ci încerca să muște sau să cuprindă cu buzele, amuzat, el le izgonea strigând vesel:

- Stricatelor !... Numai eu am dreptul acesta; voi: doar sărutul !...

Spre murmurele dezamăgite, reprobatoare dar supuse, cu care femeile îi făceau plăcerea să-l recunoască a fi vioara-ntâi printre ele la mângâierile generalului, adică unul dintre ele ceva mai sus pus, cu care colegialitatea mergea doar până la un punct.

Bine regizat, demonstrându-i-se și-n cazul acesta talentele și imaginația cu care-i făcea viața plăcută generalului, spectacolul se termină cu o năvală de alintături ale femeilor la picioarele lui Zanes, de îndemnuri de a ciocni și a bea împreună.

- Nu vă supărați, strălucite, că v-am adus într-un loc mai puțin solemn, dar așa mi-a poruncit supremul. Eu, Dulcius, astăzi nu mă distrez, ci sunt în slujba voastră organizând tot !

- „Supremul" ?

- Supremul meu. Generalul e supremul meu, chiar dacă alții îl consideră suprem pe altcineva. Nu vă supărați, nu-i așa ?

- Cum să mă supăr ? Sunt și soldat, așa că iubesc petrecerile dure ale soldaților – spuse Zanes râzând cu poftă și făcând gestul puterilor dezlănțuite.

- Da, mi-a spus supremul: Sunteți un fiziolog și înțelegeți... Așadar, vă place !

- Am avut deaface și cu barbari mai răi – păstră Zanes tonul de glumă – mai decăzuți și mai grosolani decât voi, care beau ca porcii rachiuri tari și-și scuipă unu-n băutura celuilalt până-și pierd mințile.

- Și ați băut cu ei ?

- Îndatoririle de stat sunt multe. Am băut cu unul din nordul nostru răsăritean, războinic, nebun, pofticios tot ca voi, dar știind să se spele numa-n urină de cal, până când din doctor, tot venind să-l vindec, a-nceput să mă considere zeu, cerându-mi favoruri mai mari.

- Și ce v-a cerut ?

Zanes îi spuse într-atât de pe șleau ce-i ceruse barbarul din îndepărtatele lor vecinătăți, încât, vesel de prietenie centurionul, ne mai putându-și ține pântecele de râs, strigă femeilor care se aprinseseră:

- Tăceți, ascultați ce i-a cerut strălucitului doctor sălbatecul barbar de la răsărit, considerându-l zeu ! Spuneți-le și lor să-nvețe, strălucite !

- Mi-a cerut să-i refac bărbăția pe care și-o pieruse rămânând doar cu poftele ce-l răscoleau – spuse el spre femeile ce gesticulau a dispreț față de personajul din poveste – L-am întrebat cum vrea să i-o fac și mi-a jurat că-mi va aduce ofrande toată viața dacă i-o fac precum a unui armăsar care se vedea sărind nărăvaș în fața celor ce voiau să-l prindă !

- Și ?... Și i-ai făcut-o ? – întrebară femeile încurajate de intimitate.

- A fost ușor - răspunse Zanes cu înțeles, făcându-le să explodeze de bucurie – fiindcă armăsarul pe care mi l-a arătat era o iapă.

Urmă o explozie de veselie femeiască, tachinări suportate cu stoicism de centurion și chiar de îndrăzneală a matroanelor către Zanes, cu șoapte fierbinți sărutându-i urechea: „De-abia aștept să mă chemi în loja ta !”...

Fapt după care, cu eleganță bărbătească, le salutară plecând.

- Mai vrei, strălucite, să trecem pe la țarcurile circului ? – întrebă centurionul neuitând nimic din rosturile sale, după ce-i făcu loc de onoare în quadrigă.

Ceea ce, amintindu-i-se lui Zanes, îl făcu să redevină rău:

- Am spus că lucrul acesta îl discut cu generalul !

- Precum ți-e voia: eu sunt supusul vostru ! – rosti centurionul sincer, fără pic de afectare, pentru a repeta precum o mărturisire și mai sinceră, și mai caldă: Dulcius, astăzi, nu contează !... Dulcius a primit de la supremul său ordin să-ți facă cea mai plăcută ședere... Dulcius renunță pentru asta la orice plăcere a lui fiindcă stăpânul i-a poruncit o petrecere numai cu femei, așa cum ar trebui să-i placă strălucitului său invitat... Dulcius, astăzi, se jură pe Zeus că doar organizează și servește spre toate plăcerileee voaaastreee ! –mai strigă el biciuind goana cailor pe aleile întortocheate ce urcau colina.

CAPITOLUL ŞAPTESPREZECE

Ca-n faţa unei operaţii grave, ar fi avut nevoie de camera sa de chibzuinţă – acea încăpere săpată-n stânca unde se aflau şi grotele binefăcătoare, cu micul altar de rugăciune, unde tatăl său se retrăgea când simţea nevoia a se sfătui cu Zeul asupra soartei oamenilor pe care-i îngrijea cu ştiinţa moştenită. Ar fi avut nevoie de singurătate şi concentrare spre a aşeza alături, cuvânt cu cuvânt, într-o frază categorică prin care Vincenţius să înţeleagă că niciodată, când e vorba de neamul lui, el nu va umbla cu o jumătate de măsură şi că nu are de ales dintre prizonieri, ci de salvat vieţile tuturor. Ar fi avut nevoie de un mediu mai prielnic pentru întâlnirea transcendentă cu zeul care trebuia să-l sfătuiască şi de tihna convingerii că era înconjurat, chiar dacă pe departe, de suflete mai clare şi mai calme decât zurbagiii aceia războinici veniţi din lupte ca să petreacă ceasurile de plăcere disperată a unor oameni care nu ştiau ce avea să se întâmple în ziua de mâine. Ar fi avut nevoie de nemuritorii lui, în ochii liniştiţi ai cărora se putea uita altfel. De asta preferă ca măcar el să rămână singur, spunându-i centurionului care, cu comportament incitat de rolul său organizatoric, îl adusese în auritul apartament unde trebuia să se-mbăieze şi să se schimbe pentru ospăţul cu mare gală de spectacol:

- Lasă-mă cu gândurile mele; fără ajutoare. Închide uşa şi lasă-mă singur. Când generalul e gata, vii şi mă chemi.

Şi, îndepărtându-se de bazinul cu abur care i se pregătise, deschise fereastra căutând aerul unor păduri puternice, pe care să-l tragă în piept adânc, până va simţi cum un duh de oxigen îi limpezeşte creierul legându-i treptat comunicările cu infinitul înţelepciunii.

- Cum să fac, preamărite, ca un gând bun, de-o clipă doar, atâta cât se spune „da", să-l cuprindă deodată pe el ca şi pe mine, repede, înainte de-a avea vreme de îndoială sau refuz ?... Învaţă-mă cum să fac !

Rămase astfel, stană, așteptând revelația sau lucrând cu interioară voință la provocarea ei. Nu mai era făptură, nu mai era el, nu mai era nici doctorul, nici preotul, nici seniorul; era o voință imensă care se concentra asupra acelor suflete ce trebuiau salvate, asupra acelor cuvinte ce trebuiau rostite, asupra acelor fapte ce trebuiau făcute pentru ca toate alienările romane ale lui Vincențius să nu mai funcționeze alterându-i rațiunile superioare care există, desigur există, în sufletul fiecărui om.

Dar cine știe când, în vreme ce apa din bazin se răcea pierzându-și aburii care-i pluteau pe luciu, totul se nărui. Toată voința și concentrarea lui se prăbușiră la strigătele ce loveau ușa sa explodând în ecoul altor încăperi:

- Salvează-l !... Salvează-mi-l, doctore !... Salvează-l cum poți; zeii au făcut să fii aici întru salvarea noastră !... Doctore, strălucitule, salvează-l !

Disperarea lui Vincențius îl descumpăni și pe el. Alergau amândoi în direcția în care-l conducea generalul ce nu-și putea abține bocetele și își dădu seama despre ce era vorba deabia când, pe marmurele fastuosului cubiculum al comandantului general, legat imperial și stăpân al Moesiei așa cum arătau toate insemnele aurite ale mobilierului, văzu scurgându-se sângele pe lângă trupul căzut al oficialului amant, în vreme ce două gărzi țineau lângă pat, în spume și spasme, o despletită femeie aproape dezbrăcată, la picioarele căreia, un bulgăre de piatră cu aur sângera și el printre cristalele tăioase ce i se desprinseseră în căderea pe lespezile podelei.

Îi dădu laoparte pe cei ce încercau primul ajutor, poruncindu-le să-l țină nemișcat pe Dulcius iar, când văzu că lovitura era la cap, le porunci chiar să se culce pe trupul lui spre nemișcarea totală.

- E grav, doctore; mi-l salvezi, doctore ? !... – întreba atât de disperat generalul, încât ar fi trebuit și el imobilizat la fel – Are șanse ? Mi-l salvezi ?... Nebuna i-a înfipt în creier țepii pietrei !...

El folosi lavă de vulcan spre a opri cât putea din sângerare, dar asta era pentru vasele subțiri din pielea despicată; pentru creierul din spărtura care-l doborâse total pe centurion, nu avu ce face decât să-i lege gâtul pe un scut spre a rămâne nemișcat în starea aceea de adânc leșin, dacă nu chiar mai mult decât atât.

- M-au ajutat zeii să fii tu aici ! – se căina mai mult decât mulțumea generalul.

Și, fiindcă i se agăța de haine împiedicându-l, Zanes îl puse la punct deducând ceea ce era de dedus din prezența femeii aceleia ținută de gărzi:

- Mi-ai spus că e irascibil la femei; nu trebuia să-l provoci !

- Nu m-am gândit – se văicărea îmbătrânit și îndobitocit de durere dar și de viciu generalul – îmi dădea târcoale de mult isterica asta care, când a intrat la mine a știut că el lipsea...

Atunci, întorcând privirile de la figura jalnică a bătrânului posedat, Zanes văzu ochii mari ai centurionului deschiși către el și-ngenunche cu bucurie cercetându-l. Se-ntâmplase o mare minune, sau un act de mare voință se petrecuse cu victima care auzise ceva fiindcă, aplecându-și urechea la buzele lui, Zanes îl auzi spunând cu dureroasă încăpățânare:

- N-am fost irascibil... Dulcius v-a servit... Dulcius n-a vrut astăzi plăceri !...

Și recăzu în leșinul adânc, ceea ce doctorului îi confirmă că fusese capabil atât să audă ce se vorbea, cât și de marea concentrare de a se trezi și a rosti; deci – îi spunea știința lui – avea șanse să mai ajungă la alte etape de concentrare prin care să supraviețuiască. Așa că-i îndrumă cu ordine precise pe toți cei care-l ajutau, făcându-i treptat și targă sub trup și un fel de cască pe fețele apăsând țeasta spartă, cu fărâme de os ajunse-n creier.

- Ce-a spus ?... Zei mari, e viu; a putut vorbi !... Ce-a spus ? – nu se mai putu abține generalul depășind iarăși

rușinarea de după prima mustrare a lui Zanes – Ce-a spus, sau ce-a vrut să spună ? – se rugă el disperat.

- A vrut să spună că s-a ținut de promisiune. Că n-a fost irascibil și n-a vrut pentru el plăceri ! – îi răspunse ritos Zanes, ca și cum i-ar fi dat o lecție. Ceea ce, prin labilitatea caracteristică invertiților, pe general îl scoase din minți:

- Întrutocmai !... Eu am fost canalia și-am acceptat-o pe asta în lipsa lui... – și, înlăcrimat, simți nevoia să se mărturisească – El, sărmanul, de data asta fost cuminte și doar a întrebat uimit ce fac ?... Dar pe târfă, căreia tocmai i-a împiedicat orgasmul, a apucat-o isteria și l-a lovit... Cu bulgărele ăsta de aur al vostru, l-a lovit, când el doar o trăgea de sub mine... Mititelul !... Băiețelul meu drag !... Spune-mi, spune-mi doctore, îl poți salva ? !... Îl poți salva ?...

Se milogea, se ruga de Zanes care se scutură brutal ca să scape de el:

- Lasă-mă să văd ! – îi porunci ascultând, ciocănind, palpând și testând în diferite locuri ale trupului aceluia.

- Salvează-l !... Salvează-mi-l !... Îți dau orice !... Orice vrei ! – striga și repeta acela până când, ridicându-se încet de lângă sufletul aflat încă în trupul celui consultat, crispat, Zanes întrebă:

- Ți-l vrei sănătos, chiar și atâta cât ar mai putea ieși după lovitura aceasta ?

- Cum să nu-l vreau ! – plângea bătrânește, ca un bătrân neputincios acum, Vincențius.

- Atunci îl iau la mine și ți-l refac; dar dacă dai drumul oamenilor aduși pentru fiare ! – îi puse el neiertător condiția, ca și cum ar fi punctat faptul că orice relație sentimentală între ei nu mai avea cum să existe.

Spre a-și confirma totuși puterea, marele comandant arătă spre femeia ridicată din patul său:

- Da, îl vreau sănătos; chiar dacă asta a vrut să-mi arate că mă face ea bărbat ! – Și strigă, ca și cum ar fi cerut o sentință a Senatului: Toate nimfomanele astea din paturile

împăraților vor să înmoaie bărbații ca să aibă ele puterea !

Livid de încordare, solemn în obligația de a depăși ca și de a face să fie depășită orice reținere, Zanes perseveră cu glas netremurat:

- Are aschii de os în creier, dar poate și de la piatră. Îmi dai toți prizonierii din circ și-l iau să-l vindec.

Generalul făcu ochii mari și se îndreptă la trup pregătindu-se de înfruntare. Apoi dovedi că se-nfrunta pe sine însuși:

- Ți-i dau – scrâșni el învingându-se cu apăsare – dar să știi că vin asupra ta cu foc, dacă nu mi-l vindeci !

- Ai fi venit oricum – rosti la fel de încordat Zanes, spre a mulțumi prin aceasta zeului său care-i șoptea din înalt tocmai ceea ce rostea și el cu glas împăciuitor către fostul prieten: Roma, nu sunt romanii; cu cetățenii Romei te poți înțelege. Dar Roma a devenit ea însăși un instinct al provocării armelor.

- Nu te atinge de Roma – își făcu, totuși, Vincențius, datoria patriotică de a protesta – Roma e binefăcătoarea lumii, aducând lumii *Pax Romana*; imperatorii și cu noi facem războaiele.

- Le provocați.

- Da. Fiindcă suntem puterea care poate domina lumea – găsi Vincențius, măcar astfel, un mod de a amenința pentru înfrângerea ce-o trăise cedând prizonierii.

- Tocmai asta spuneam și eu – confirmă cu calm Zanes: Roma își găsește întotdeauna provocatorii. Iar, dacă nu și-i găsește, și-i naște ca să-și folosească armele și armatele.

- Dacă suntem pricepuți în făurirea lor, e normal să vrem să le folosim !... Le folosim, ba chiar le vindem și altora ! – răspunse generalul ca o răzbunare, redevenind cumpătatul cinic. Și, simțindu-se redresat, se dezlănțui cantr-un act de demnitate: Luați târfa de-aici și duceți-o-n arenă; eu sunt om de cuvânt, așa că n-o mai avem decât pe ea pentru lupi !

CAPITOLUL OPTSPREZECE

”Și-au pierdut de fapt capacitatea de a avea alte sentimente omenești înafara obsesiilor carnale. S-au coborât atât de jos, încât și dragostea, care s-ar părea că-i preocupă, o terfelesc într-un asemenea nesaț de sex încât instinctele le covârșesc judecata. Instincte de fiare în luptă, chiar dacă folosesc armele noi; instincte de furnici în construcții, chiar dacă fac cele mai mari clădiri, instincte de soboli în afaceri, chiar dacă strâng cele mai mari averi, instincte de buhai în pat, chiar dacă au cele mai frumoase femei... Are dreptate protosul: e coborârea omului, e pierderea lui. Toată bogăția și puterea lor le ascunde micimea și nesimțirea. Nu le mai ajung bogățiile lumii și, prin asta, își distrug bogăția ființei lor !”...

Ar fi vrut să-i spună toate acestea regelui, dar se simți oprit de la a spune ceva printr-un gest ferm și prin porunca:

- Acum, Zanes, să-mi spui dacă despre cel ce ți-l voi aduce-n față era vorba în vestea pe care ne-ai trimis-o.

La semnul său, se apropie mai întîi de ei preotul-judecător întrebând prin gest dacă i se permitea să apuce cithera de la picioarele tronului, iar regele încuviință urcând și așezându-se. Atunci, gărzile din adâncul marii săli se despărțiră-n două trecând pe lături iar, prin șirul lor înaintă o escortă formând, ca semn de acuzare, gard de suliți în jurul celui ce era adus.

- El este, mărite.

Regele făcu semn spre instrumentul sacru: un fel de citheră din mâinile preotului-judecător, ale cărui degete ciupiră corzile precipitat. Ceea ce, pentru un cunoscător al sunetelor însemna că nu era vorba de nimic bun, că spiritele trebuiau să ia aminte la un pericol, o amenințare sau o mârșăvie, că, în ori ce caz, era vorba de ceva perfid și neprietenos. Pesemne că, spre a cultiva demnitatea rostirii se foloseau asemenea sunete de avertizare, cum în alte situații se foloseau sunete de îndulcire, mângâiere sau

apropiere, tocmai pentru ca glasul omenesc să nu se precipite sau să se oțărască în nedemnitate, ci să spună măsurat și fără inflexiuni:

- Mărite Doamne, în regatul tău și fără învoirea ta, acest om a fost găsit iscodind. El se declară a nu fi iscoadă ci călător cu misii ca cetățean al Romei, nu spion ci alcătuitor de hărți, nu fur de morminte ci strângător de urme, nu dușman iscoditor ci om al științelor. Însă, fiind roman, el folosea cuvinte asemănătoare vorbirii ce noi o moștenim de la Zalmoxis, dar care tot de aici au ajuns la ei pe altă cale, așa că noi le înțelegem pe ale lor, iar ei pe ale noastre. Cuvinte care, iată, le găsirăm pe tăblii ce-avea la dânsul, cu drumuri sacre pentru noi și întăriri de garnizoane, cu vaduri cărora le măsoară și adâncimi pentru piciorul omului sau al podului, cu râuri cărora le caută săpăturile de unde ies și firele de aur pe care le aduc, cu locuri locuite și nelocuite, cu granițe păzite și nepăzite... El zice că a fost într-o solie la tronul tău cu generalul Romei, dar nici de unde are însemnarea ce noi nu ne-o permitem s-o așternem pe nicăieri în scris, ci doar în suflet precum mai multă altă-nvățătură; și nici de ce acele drumuri sacre le-a însemnat făr' a avea credința noastră prin care știm unde duc ele cu adevărat și nu doar aici, pe pământ; fără voia ta și fără știința noastră, el le-a însemnat și le-a purtat cu dânsul... – Și, ridicând tonul, dând isonului său melodios inflexiuni acuzatoare, ciupind corzile într-un mod care lovea în multe direcții, trase concluzia: El nu vrea să ne spună și-o-ntoarce cu minciuni !...

Apoi, acuzator fiind prin rostul său, ridică glasul și mai mult și își revărsă baritonal gravitatea pledoariei repetând cuvintele cu alte tonuri, punând alte accente, ridicând alte acute și coborând alte pedale apăsătoare care parcă înfundau și incriminau mai mult fapta veneticului.

Cunoscător al ritualului unei asemenea judecăți, lui Zanes îi fu limpede mânia produsă nu numai lui de acel personaj nu prea înalt și înțepat care acum îi ocolea privirile

fără a i se mai adresa cu „strălucitorule confrate și coleg al meu”, ci și celorlalți, cărora nu li se prezentase ca doctor, ci fie ca legat roman, ca inginer militar, ca negustător, ca vânzător de plante felurite, ca... în fine: cu zeci de identități, dintre care era curios s-o vadă acum, în fața regelui, pe care și-o va alege.

Se arăta ca un cui drept înfipt într-o poziție arogantă, îmbrăcat straniu, aproape indecent pentru modul în care își aveau ei portul muntenesc din haine aspre și, exact așa cum îl descrisese el prin mesagerul trimis să alarmeze, semețea un cap mic, precum o tărtăcuță din care se zburleau în părți două ciufuri negre ce parcă i-ar fi umbrit sau i-ar fi prelungit urechile, iar pe mijlocul căreia lucea o chelie cu un îngust și clătinător smoc pe care el și-l lipea din când în când cu scuipat pe frunte, ca și cum și-ar fi tras o palmă. Asupra acelei palme, dinspre degetul mic, parcă alungat de pe inelarul a cărui grosime n-o mai încăpea, venea strălucirea unui inel mare, lat și mult lustruit, care-și avea anumite semnificații de funcție și putere în cadrul imperiului său, de vreme ce straniul personaj cu gesturi impulsive și-l tot flutura, cu toate că acești oameni, în marea lor depărtare față de Roma, nu-i pricepeau insemnele și drepturile pe care i le dădea.

Dar ceea ce atrăgea cel mai mult atenția la acest fals sacerdot care altă dată căuta cu umilită șiretenie să-ți intre-n voie, iar acum se dovedea împuns de-un neastâmpăr prin care ar fi tot vorbit, ar fi răspuns, contrazis și protestat, era teribila mobilitate a feții sale; a buzelor subțiri și malițioase, a bărbiei îngânfate și a nasului disprețuitor, curbat asupra unor nări ce nu dădeau doi bani pe răsuflarea altuia. Un nas a cărui agresivitate se schimba în nepăsare față de alții numai din pricina privirilor strâmbe, pe cât de neastâmpărate și de iscoditoare pe atât de ironice și de atotștiutoare care, în sticlirile lor verzui, îți atrăgeau atenția că totu-i o glumă înafară de ce știe el, înafară de ce se află sub fruntea desenată între chelie și sprîncenele stufoase,

pornite tot în direcții strâmbe, ca și privirile, încercând a repeta ciufurile de deasupra urechilor. Un amestec de clovn saltimbanc și ambițios impulsiv care-și strigă caraghios ideile, dar vrea să-i și terorizeze pe alții cu ele. O față care se întindea, se deschidea și se strângea schimbându-și forma obrazului, a buzelor și a pleoapelor, parcă atacând cu ciufurile, cu sprâncenele și cu nasul; o histrionică prezență de buric al pământului, ce nu-și dădea deloc seama de gravitatea momentului și de răspunderile la care era tras în fața unor legi neiertătoare.

Inconștiența aceluia, modul cum încă mai credea că fapta-i incriminată era dovadă de deșteptăciune îl înfiorau pe Zanes care, dacă nu i-ar fi fost bine cunoscută smerenia la care obliga ritualul, cu toate instinctele care-i spuneau că răul venea de la acel Vincențius a cărui trufie publică se supunea în secret ordinelor pe care le demonstrau gesturile atotputernice ale saltimbancului, s-ar fi repezit și, cu un singur pumnal, i-ar fi luat și aceluia viața, și-ar fi luat-o și pe a sa; spre a spăla rușinea de a fi bănuit, de a putea fi bănuit de vreo înclinare spre lumea perfid-strălucitoare a dușmanului. O lume condusă la paradă de mândri detracați precum Vincențius, iar în dedesubturile intereselor ascunse de perfide stârpituri ambițioase precum acest așa zis sacerdot.

CAPITOLUL NOUĂSPREZECE

Dar ciuda lui cea mare, ciudă rușinată, ca și cum ar fi avut vreun amestec în încurajarea acelui histrion, era că nu putea transmite în nici un fel smerenie agitatului personaj care nu luase în serios rechizitoriul preotului.

Abia se stinseră ecourile corzilor dintre brațele curbate ale instrumentului sacru, că mâna cu inelul, a cărui greutate îi trăgea în jos degetul, de-ndată făcu un gest emfatic iar,

din schimonoseala buzelor lui îngânfate ieșiră vorbe de unic prețuitor:

- Îmi place ! Îmi place că faceți artă aici, în depărtările barbare !... Glorie cântărețului !... Dacă am fi la Roma i-am pune coroane de flori... Sunteți artiști ! Nero ar fi avut ce să-nvețe de la voi. Dacă ar fi știut că voi cântați legile și deciziile și soliile, ar fi făcut la Roma la fel !

- Se poate – rosti preotul-judecător după ce primi tacita încuviințare a regelui. Dar astăzi, noi ne-am rostit acuzațiile.

- Și, vreți să răspund la fel ? – se arătă personajul gata să preia instrumentul sacru, imitându-i sunetele și chiar caricaturizând:

- Mărite rege, nici nu știi ce mari bogății sunt în jurul țării tale; cu Roma le vei împărți dacă asculți solia mea !...

Dar preotul îi feri nedorita atingere cu instrumentul sacru:

- Nu le vrem pe-ale altora; vrem să răspunzi de ce le iscodești pe ale noastre !

Ne lăsându-se impresionat de lipsa instrumentului, personajul își reluă poziția de cui înfipt direct în ochii lor disprețuindu-i:

- Pe mine zeii m-au făcut să am știința bogățiilor lumii. Eu port acest inel imperial care ordonă tuturor plecăciune în fața cercetărilor mele. Cu el întorc armate și corăbii. Iar din rapoartele pe care cu el le sigilez pornesc războaiele noastre !

- Conduci armate ?

- Pentru armate sunt mulți generali !

- Atuncea ești spion, șef de iscoade.

- Sunt geograful marelui imperiu.

- Dar nu al nostru. Ce cauți la noi ?

- La voi ?... La voi eu caut nodurile lumii. Vreau Via Appia s-o leg cu drumul spre Extremul Nord ce-ncepe dincolo de Tyras, pavat cu pietre-atât de mari, că n-a fost om ca noi cel ce le-a așezat. Iar Tyrasul se varsă lângă

gurile Istrosului pe unde Vespasian a trimis flota Moesica.

- Vespasian s-a trecut ca împărat, iar tu nu baţi numai drumurile spre Extremul Nord, ci drumurile munţilor noştri. Ai cercetat toate salinele.

El se făcu a nu auzi.

- Da, s-au schimbat pe tron Flavienii, dar inelul meu a rămas !

- Nu pe pământul nostru. Ştiai că nu îngăduim şi, totuşi, ai sfidat.

Dar el sfidă în continuare:

- În faţa inelului acestuia se va deschide odată şi comoara ta, mărite rege. De ce nu o arăţi, dacă te simţi stăpân ? !... Te laudă o lume c-ai fi cel mai bogat. Arată-ţi bogăţia ! – provocă el.

- Ai stat cu aurarii şi-ai calculat-o. Ţi-am găsit tăblia în care învăţătura lui Pitagoras ţi-a folosit ca să-nmulţeşti sutele de ani, cu miile de oameni şi cu cât spală ei de la o lună la alta. Nu-i asta iscodire ?

- E ştiinţă !... Vreţi să mă acuzaţi.

- Te-am acuzat. Vrem să răspunzi. Atât.

Cu un gest caraghios de plecăciune, dar care avea rostul de a-i plimba prin faţa celorlalţi inelul cu semnificaţii în lumea Latiumului, cel acuzat a fi iscoadă şi intrus nu se arăta impresionat:

- Sunt cetăţean al Romei şi am fost însoţit ca sol, aici, la curtea ta, mărite rege, chiar de generalul legat al Romei. Era anul trecut pe vremea asta, îţi aminteşti ?

Conform protocolului, regele nu făcu decât să schimbe priviri cu preotul-judecător şi să încuviinţeze. Iar glasul aceluia rosti:

- Noi am ştiut că eşti însoţitorul lui.

- Însoţitor ? !... Însoţitorul acelui general era altul; era un efeb. – Făcu o aluzie necuviincioasă acela, dar nu i se dădu apă la moară.

- Aveai rang mai mic – preciză preotul.

- Mai mic ? !... Ha ! – reveni înfipt şi agresiv lăudărosul

– Ce știe lumea voastră-ndepărtată de rangurile Romei ? ! Roma are zeci de generali și numai o mână ca mine ! Noi suntem ochii și mintea Romei la hotarele cu celelalte lumi, iar pacea lumii asteia, armatele Romei o asigură ! *Pax Romana* ! – proclamă nu numai sfidător, dar parcă cerând chiar supunere, caraghiosul – Vă spun asta, pentru că măritul rege trebuie să știe că numai cu armele Romei se poate înfăptui Pax Romana !... Da: generali – își aminti el de cel care, cu jignire, îi era considerat superior – generali poate vom lua și de la voi; oșteni vom lua neîndoielnic, fiindcă v-am studiat și am văzut că s-ar putea face o legiune de mari viteji dacă-i supunem instrucției așa cum știm noi s-o facem. Dar armele Romei, armele noastre perfecționate, tehnica noastră de luptă, vor fi cele ce vor întări victoria, echilibrul, alungarea temerii de alții !...

Se-ncinsese și, tocmai de asta rămase puțin uimit când își dădu seama de ecoul inert, ca o cădere a spuselor sale în fața dezinteresului total al celor de față. Toată retorica prin care ar fi smuls aplauze în senatul Romei se desumfla aici fără sunet; toată emfaza gesturilor lui producea, parcă, și mai multă blazare. Iar tăcerea care nu purta nici măcar vagi rezonanțe ale spuselor lui devenea de-a dreptul lugubră. Nu-și dădu seama de asta decât după ce, descumpănit, mai făcu în gol câteva dintre obișnuitele sale gesturi agresive. Iar nimeni nu-l opri nici de la acestea ca și cum tuturor le-ar fi fost indiferent, ca și cum nimănui nu i-ar fi putut comunica nimic.

Și, doar când consideră că timpul acordat prin legea lor spre apărare oricărei persoane se terminase, ca și cum ar fi fost purtătorul de cuvânt al tuturor celor care, în tăcerea lor, nu făcuseră altceva decât să numere secundele ce i le-ar fi respectat orice ar fi făcut, peotul-judecător rosti ca și cum cerul, doar, ar fi trebuit să preia acest adevăr:

- Ești acuzat de a fi încălcat drumurile noastre sacre.

Cerul, care tăcea și el deasupra tuturor, tăcere lungă și neprimitoare... Până când histrionul, simțindu-se împins,

apăsat, încolțit de toate acele tăceri, scăpă el un strigăt între înfruntare și sughiț:

- O să mă omorâți !... O să... Nu aveți...

Pentru ca, atunci, regele de la care se aștepta porunca finală să spună, în vreme ce ieșea ca semn că judecata era încheiată:

- Nu meriți tu să te trimitem în nemurire !

CAPITOLUL DOUĂZECI

Ca semn că nu-l socoteau părtaș la vina propriu-zisă, îi spuseră lui Zanes să se pregătească pentru că, după judecată, va primi o misiune. Ca avertisment, însă, pentru supărarea produsă prin simpla lui legătură cu oamenii acestui act perfid, îl lăsară să aștepte ca și pe acuzat, ne chemându-l printre pileații care hotărau răspunsul regesc la un asemenea afront.

Așa că atunci când se dădu semnalul readunării, el știa la fel de puține ca și cel ce se dădea drept marele geograf al și mai marelui imperiu.

- Legea noastră nu e făcută ca să condamne cercetările învățaților geografi ! – proclamă preotul-judecător trezind surprinderea în toți ce remarcaseră și ieșirea mâniată a regelui și faptul că nu mai reintrase la acest moment al sentinței – ...Așa că nu avem cum a te pedepsi pentru asta – mai adăugă el spre îmbătoșarea celui ce-și ținea inelul ca pe o pavăză; apoi adăugă un lucru care făcu la acela chiar să-i sticlească privirile de perfidă bucurie – Așa că vom cere alor tăi să te pedepsească; după legile voastre, de vreme ce și voi pedepsiți iscoadele... Pentru aceasta, însă, Roma trebuie să te recunoască, iar spusele tale despre împuternicirile pe care le ai, să ni se confirme !

- Vi se vor confirma ! – răspunse falnic acuzatul căruia-i creșteau aripile.

- Preabine. Atunci ne dai inelul să-l trimitem la Roma

să-ți fie recunoscut.

- Ce certitudine am că va fi trimis la Roma.

- Aceea că noi facem întotdeauna ce spunem. Iar, în plus, acum va pleca cu el al nostru Bostes, doctorul Zanes, să-l ducă prietenului lui care este generalul apropiatei garnizoane. Pune-l pe masă !- arătă el trunchiul marilor sacrificii.

Iar îngânfatul ce-și demonstrase puterea de care nu se putea atinge nimeni, făcu aceasta cu un gest ca de îngăduință:

- Poftim; de vreme ce tot nu-l voi folosi în țara voastră...

Preotul-judecător îl lăsă să se apropie, îi aștepta emfaticele mișcări cu care-și scotea inelul și-l așeza pe locul indicat, îi aștepta întoarcerea către locul său și luarea poziției de mai înainte și, spre uimirea tuturor care cunoșteau gestul, ridică satârul de sacrificiu lovind cu latul aceluia, spre freamătul întregii săli, spărgând inelul.

- Dar ați spart insemnele Romei !... Asta înseamnă declarație de război ! – Strigă personajul cutremurat și uitându-și accentele histrionice.

- Întrutocmai ! – confirmă preotul-judecător – Văd că studiile tale sunt adevărate și ne-ai deprins bine toate orânduielile !

- Dar ați spus că n-aveți cum a mă pedepsi – strigă acela pricepând că rămânea prizonier.

- Pe tine, nu; dar Roma care te-a trimis să iscodești poate fi pedepsită, iar cei luați prizonieri de la ea puși în lanțuri !

Atunci, deschizându-se ușile de afară, se văzură mulți oameni în lanțuri, alcătuind aproape o jumătate de centurie.

- Toți au fost prinși iscodind, mai înainte de tine sau după tine și toți fac parte din armatele romane recunoscându-te comandant. Ești comandantul atacurilor ascunse la care oștirea noastră va răspunde. Dar tu vei sta în lanțuri alături de cei cu care ne-ai invadat și nu vei mai avea cum trimite vestea asta la Roma, decât după ce îi vom lovi !

Preotul ieși, gesticulând poruncă gărzilor să-și facă datoria, în vreme ce înlănțuitul striga:

- Ai spus că trimiți inelul generalului !

- Ne vom ține de cuvânt spuse preotul-judecător luându-l pe Zanes cu el.

- Tu le-ai dat prima lovitură, salvând prizonierii, Zanes; tu le vei duce și vestea războiului !– spuse regele demonstrând că la curtea sa lucrurile fuseseră îndelung chibzuite.

- Măria ta – spuse Zanes încă smțindu-se vinovat – am luat la mine un centurion rănit, apropiat generalului. I-am vindecat o rană de pe creștet.

- Nu te-am mustrat că-i vindeci.

- Să ți-l trimit să fie aici ostatec ?

- E cel pe care l-ai luat să-l vindeci în schimbul eliberării acelor oameni ?

- El e – rosti Zanes fără a ridica privirile – credeam că-i voi descoperi în creier granițe mai mai mari dintre rău și bine.

Dar monarhul nu era atent la cele ale căutărilor lui:

- Înseamnă că ai făcut un târg.

- Întrutocmai, mărite !

Regele cumpăni rostind, fie ca și cum ar fi repetat o veche învățătură, fie ca și cum, din acea învățătură, sau prin acea învățătură, ar fi ajuns la o sentință:

- Oricum ar fi dușmanul, noi trebuie să-l învățăm că pactele se respectă. Doar astfel, după ce îi vom lovi, le vom cere o pace putând să-i obligăm să o respecte, precum și-o graniță, putând să-i obligăm să n-o încalce !

- Am înțeles, mărite ! – se plecă Zanes în fața umerilor drepți ai aceluia, cu încheieturile încă amintind suportul sufletelor mari din care se trăgeau.

- Știi, deci, ce ai de făcut.

- Știu, măria ta !

- Îl scoți pe general din cetate, pentru ca noi să i-o atacăm fulgerător.

- Lovitură dacică, măria ta !

- Noi nu iertăm. Noi tragem cu săgeți și-n cer, când nu ne e prielnic.

- Știu, măria ta !

- Ia atunci inelul sfărâmat și, după ce oastea cea mare va ajunge la malul fluviului, i-l duci aceluia pe un scut întors. Vom porni lupta contra celor care ne tot încercuie. Nici flota cea trimisă de pe vremea lui Vespasian, nici cetățile lui Titus și ale lui Domitian nu mai trebuie să sensire la Istru. Moesia lor nu trebuie să treacă de munții Haemus, iar turmele noastre trebuie să pască nestingherite până la stânca pe care e cioplit Cavalerul !

- Am înțeles, măria ta; cer o îngăduință.

- Ascult.

- Să se ordone oștilor care intră-n cetate în vreme ce eu îl aduc pe general la mal, să nu pună foc până nu caută-n țarcurile circului. S-ar putea să fie acolo alții de-ai noștri luați prizonieri.

- Bine. Du-te !

Porni urcând pragul muntos dedesubtul căruia se deschidea valea grădiștelor lor străvechi, cu altare și fortificații făcute de regii și marii preoți al căror neam se trăgea din vremurile zeului-tată Zalmoxe, sau și mai demult.

În marile depărtări se vedeau strălucirile apei domoale a Marisului, cu verzi-albăstriile sale lunci; iar dincolo de el, munții de aur și argint, bogăția din care se-ntăreau tezaurele aceloraşi regi care recunoscuseră familiei sale stăpânirea unică, de mari tarabostes: bani cu scaun stăpânitor în țara de dincolo, dintre munții tăiați de curgerea Istrului, sau Donarisului, cum i se spunea mai nou, țară cu ape fierbinți și mine de aramă, căreia tatăl său, își amintea acum, ca un ecou al anilor copilăriei, îi spunea: „Mica noastră Hiperboree”...

Hiperboreea în care și-ar fi dorit adusă o femeie din

cele mari ale neamului puternic dinainte, cu care să facă dragoste pe măsura acelor puteri și s-o reumple de copii uriași a căror joacă să binecuvinteze plaiurile.

CAPITOLUL DOUĂZECI ȘI UNU

Ajuns la așezămintele sale, Zanes își vizită bolnavii, își ascultă asistenții, dădu ordinele necesare și, ieșind din rituala baie pentru care tatăl său spunea că își au propriul bazin fiindcă, în el, uneori vine și Zeul, se închise în camera sa de chibzuință pentru puținul timp pe care-l mai avea la dispoziție până se vor fi întors vestitorii trimiși să-l cheme pe Vincențius la malul fluviului.

- Unde-am greșit și unde-am făcut bine ? – își întrebă el Zeul, dar în locul acestuia reauzi glasul regelui său care-i amintise că ei, dacii, trag cu săgeți și-n cer, de nu le e prielnic.

- Eu n-am tras niciodată în cer; eu am fost mai cuminte și mai puțin răsculat. Eu am avut încredere-n oameni și-n tine ca Zeu al lor.

- Încredere în oameni am și eu – îi răspunse Zeul pe care-l simțea acum coborându-se asupra lui – dar nu și-n relele din ei. Roma va fi pierdută, dar poate să vă piardă pe voi înainte. Prea mult pulsează-n ea instinctul ăsta de-a fi stăpâna lumii !

- Am văzut asta la ei, Atotstăpânitorule; iar Tu îmi ești singurul martor cum am stat aici, în meditație, înainte de a trece la trepanarea centurionului. M-ai fi făcut fericit dacă mi-ai fi arătat calea prin care, în creierul său, să găsesc partea de rău, aceea pe care o știu prea bine c-o au romanii, s-o tai de-acolo și s-o arunc !

- Asta, iarăși știi prea bine că n-o vei putea afla, oricât ai ajuns tu la puterea de a umbla în creierele oamenilor.

- Știu, pentru că am mai căutat diverse părți de bine sau de rău din creierele oamenilor și, oricât M-ai ajutat Tu cu zeiasca Ta înțelepciune, n-am reușit.

- N-ai reușit, fiindcă omul e făcut și din bine și din rău. Tu n-ai cum să-i tai numai răul. Tu trebuie să afli calea să-i crești binele.

- Da, Atotstăpânitorule, dar tot Tu îmi ești martor că, atunci, când m-am întors aici cu rănitul încredințat de general, când i-am deschis destul osul ca să-i pot curăța creierul și te-am întrebat cum să fac, te-am invocat fiind vorba de un om tânăr căruia alții i-au insuflat răul; dacă nu cumva, fiind încă proaspăt în el, i-l voi putea distinge și desprinde cu lamele fine ale bisturielor mele.

- Iar eu ți-am spus că nu; așa cum îți spun și acuma, că nu ajungi tu a desprinde în creierul omului răul de bine.

- Știu, că trebuie să fac să crească binele prin învățătură și nu prin operație.

- Dar că prin operație poți distruge răul.

- Distrugându-l pe om în întregime. Numai așa; nu ?

- Numai așa. Pentru că, numai venind la mine, în această lume a nemuritorilor, se va putea alege răul de bine.

- Dar rostul meu nu e să-i distrug pe cei ce vin să-i oblojesc. Pe acest centurion puteam să-l anihilez cel mai ușor, ne mai scoțându-i așchiile din creier și trimițându-l la Tine !

- Aveai dreptul să faci asta. Erau nu numai așchii de os, ci și din piatra de aur furată de la voi, așa cum ei vor să vă fure totul.

- Dar tu m-ai învățat că uciderea o fac soldații. Rostul meu e să vindec.

- Întrutocmai !

- Atunci ?... Atunci de ce să fiu crezut că le țin partea, când eu, o știi prea bine că doar aici am venit la chibzuință cerându-Ți sfatul: mi-am făcut doar datoria de vindecător ? !

- Te vor înțelege și te vor ierta, dacă acum ți-o vei face pe cea de soldat, ajutându-i pe ai tăi să-i atace cât mai pe nepregătite, cât mai tare, cât mai fulgerător, după cum nimeni nu știe mai bine decât oastea noastră !

Zanes simți cum, binevoitor, Zeul său îl lua pe după

umeri coborând cu el în calda apă purificatoare deasupra căreia se ridica sub formă de abur, pesemne chiar duhul Aceluia.

Și ieși întărit poruncind să-i fie adus vindecatul.

- Te simți bine ? Vei ajunge acasă. Poate chiar vei ajunge la Roma ! – îi spuse el mai mult decât îl întrebă, fiindcă-l primea chiar în acel atrium unde avea reconstituite câteva dintre suvenirurile Romei care-l impresionară pe flăcăul slăbit.

- Mărire ție, strălucite, pentru ce-ai făcut cu țeasta mea și cu creierul meu și cu tot trupul meu !... Mă simt bine și nu cer mai mult de la zei, chiar dac-am rămas puțin beteag.

- Ai mușchii tineri și nervii tineri și destul timp în viață ca să-ți revii complet.

- Mulțumesc zeilor c-ai fost acolo și-ți voi rămâne recunoscător pentru toată viața.

- Atunci – întrebă Zanes cu felul lui dacic de a dori să fie drept și să nu umble cu ascunzișurile perfidiilor bine cunoscute în lumea mediteraneană amestecând levantinismul cu Mare Nostrum iar șireteniile feniciene cu lăudăroșenia latină și îmbrobodirile sofismelor grecești – atunci de ce însoțitorii tăi, cei pe care generalul ți i-a dat să te îngrijească, au spionat aici iscodind alte lucruri ? !

Băiatul îl cercetă ferit, parcă fiindu-i teamă de privirile lui drepte, până ce luă o hotărâre care-i dovedea inteligența.

- Poate că generalul nu mi i-a dat numai mie, ci și ție, tocmai ca să te spioneze ! – spuse el căpătând parcă, prin sinceritate, statura celuilalt – Ești salvatorul meu și nu te pot minți, chiar dacă îmi iubesc supremul !... Sunt legile războiului ! – își justifică el comandantul, după aceea.

- Legile războiului le cunoaștem – răspunse ferm doctorul – Le acceptăm și le practicăm pentru că în luptă câștigă cine-i mai șiret și cunoaște mai multe ! Dar legile provocării sunt altceva. Roma provoacă; provoacă tot timpul, am mai spus-o !

- Strălucite, nu mă face să-mi reneg patria; te rog ! – se

plecă acela cu demnitatea unei neașteptate poziții și educații la unul ca el – Poate că nici mie nu-mi plac unele lucruri, dar sunt roman.

- Cum o să-ți placă ? ! – îi spuse Zanes – Am să fiu sincer cu tine, tocmai în respectul înțelegerii pe care o dovedești și care mă face fericit că ți-am salvat mintea.

- Sunt recunoscător; am spus.

- Te cred, te respect și, de asta, îți spun și eu: Ce-au făcut imperatorii voștri cu Ierusalimul, e o crimă. Tocmai pentru că a fost perfidă provocare. De ani și ani legiunile voastre provoacă și tot provoacă acea mică bucată de pământ pe care se află atâtea neamuri vechi ale lumii. Dar pe voi nu vă interesează vechimea lor, ci bogățiile lor. Și-ați provocat, ați provocat mereu – se simți el înfocat știind că aceste vorbe de imputare nu i le spunea tânărului, ci generalului aceluia de la care se așteptase la mai mult – ați provocat mereu războaie așezându-vă centuriile și susținând regi clientelari vouă, tot tânjind la drumurile de cucerire ale lui Alexandru Macedon; ați nesocotit popoare și v-ați inventat dușmani provocându-i să vă dușmănească spre a putea porni războaie și a le pune foc !... Da: ce-ați făcut cu acest vechi popor al lui Iuda, care-și apăra Templul lui Solomon și învățătura lui străveche ? !... A venit Vespasian din lumea neînvățată și ahtiată de averi a parveniților și a provocat, a provocat acolo, la granițele orientului, numai ca să aibă el glorie la Roma. Da: Să aibă glorie printre parvenții lui din Roma și să-l aclame din nou ca imperator, ca stăpân al lumii. Fiindcă Roma, numai ea vrea să proclame stăpânii lumii, iar Vespasian avea nevoie de voturi care să-l aclame. Acest Vespasian care a strâns bani din closete, reprezintă așezarea voastră printre cei setoși de averi care proclamă cu nerușinare că banul nu are miros !... Dar are putere; putere militară – proclamă el sigur acum că-i transmitea lui Vincețius acest oprobiu, fiindcă băiatul cu minte ageră avea să rețină tot și să-i spună – Și, pentru ca să vă aprobe pe voi și să-l proclame pe el

potentații voștri pentru care banul nu are miros, Vespasian a tot provocat această lume a celor mult mai credincioși decât voi, până i-a reușit războiul de distrugere. De ce ? Ca să taie capetele înțelepților unei vechi religii și să-l trimită pe Titus să treacă cu plugul peste templul lor în care-și păstrau de mii de ani comunicarea cu Dumnezeu !... Iar Titus ?... Titus care a venit cu foc și sabie asupra unor civilizații de mii de ani, cine a fost ? !... Un imperator, fiu de imperator al unor sălbateci care acum câteva sute de ani vă coborați din păduri îmbogățindu-vă prin jaf și omucideri, iar acum ați și căzut în perdiție. Sunteți dintre acele popoare și țări agresive și efemere care nu ajung a împlini mileniul. V-ați înfumurat astăzi prin arme și bogăție, dar purtați perdiția în voi, care vă va autodistruge !... Nu mă interesează ce faci în pat cu Vincențius; dar dacă acest general roman a avut nerușinarea să vină în ambasadă la noi aducându-te pe tine ca soț care nu-i poți dărui un urmaș, înseamnă că Roma e putredă, iar urmașii ei vor trebui să fie alții !... Ei bine, știi de ce-ți spun toate astea ? Fiindcă am convingerea că, în creierul tău astăzi vindecat, ele se vor fixa nu numai ca să le spui generalului, ci te vor roade mereu ca gândire și, poate, te vor aduce la lumină !... Fiindcă, la asemenea provocări pe care, prin slugi spioane, cum era acea piticanie ce vă dirija din umbră și se dădea când vraci, când sacerdot, împărații voștri le fac, tulburând locuri depărtate de Roma doar ca să-i aclame romanii, suntem supuși acum noi !... Iar noi avem o religie la fel de veche ca și a poporului lui Iuda; și avem mai mult aur decât templul lui Solomon. Da: aur ca bulgărele furat cu care dormea în pat Vincențius ca să se-ntărâte să ni-l ia pe tot !... Ați înaintat aici, sălbateci proaspăt parveniți, exact după ce Titus, urmaș și executant al provocărilor tatălui său, a trecut cu plugul peste străvechea Hierosolymă. Și provocați mereu, ca să înceapă și aici războiul; să ne cuceriți și să treceți cu plugul peste simbolurile învățăturii noastre celei de mii de ani. Dar nu veți reuși. Știi de ce nu

veți reuși ? !

- Te ascult, strălucite; te ascult și învăț, chiar dacă-mi iubesc generalul și cetatea !

Atunci Zanes își dezvălui frământările pentru care nu o dată se retrăsese în chibzuința sa cu zeul:

- Sărman copil stricat în necuviințele Romei !... Cât de mult aș fi vrut eu să pot, atunci când umblam în creierul tău, să-ți desfac și să arunc ceea ce e rău acolo !... Dar pentru asta, iată că și medicul e neputincios: ar fi trebuit să-ți iau viața. Or, datoria mea este să salvez viețile acestea de aici ! Dincolo, e altceva; dincolo e Zeul nostru care le salvează.

- Îți mulțumesc încă o dată, strălucite și am să-nvăț mai multe despre zeul vostru ca să-l port alături de ceilalți.

Zanes chibzui o clipă, surprins de o asemenea idee ca și de promisiunea ei făcută dintr-o naivă seriozitate, apoi spuse chiar amuzat de apropierea total antagonică:

- Nu se știe dacă Zeului meu îi va conveni să fie pus alături de cei pervertiți la voi; tot așa cum mie nu-mi convine, să-i spui asta generalului, să fiu pus alături de detracările voastre. Atât să-i spui. Cât, despre provocări, acestea le știm pe toate și, poate, mintea ta tânără îi va învăța pe romani să nu-i mai aprobe pe imperatorii care câștigă astfel aclamații la Roma și fac crime în Orient !

- Să ai încredere în mine, strălucite.

- Va trebui să am. Și, știi de ce ? – trecu Zanes de momentul gravității devenind mai prietenos și mai glumeț.

- Poate că am să deduc, dar vreau să aflu de la tine, strălucite.

- Am umblat în creierul tău – îi spuse Zanes – am cules așchiile de os, dar și așchiile din piatra aceea cu care ai fost lovit. Știi ce piatră era ?

- N-am văzut cu ce am fost lovit dar, fiindcă mi-ai mai spus, o știu.

- Era o piatră de aur. O piatră din aceea cu bulgărași și așchii subțiri de aur, furată din minele noastre, pesemne

tot de unul de-ai voștri care a spionat.

- Sunt lângă pat mai multe din astea. Femeia a apucat-o. N-am avut cum s-o văd – se justifică tânărul.

- Eu am văzut-o, însă; era ascuțită. Facă zeii să-ți fie de folos !

- Cum, strălucite ?

Un luciu de șireată speranță apăru în ochii doctorului:

- Așchiile aurului sunt foarte mici; nu știu dacă le-am putut culege pe toate, așa că ți-am cusut țeasta lăsându-ți acolo câteva fire din aurul nostru. E aurul pe care-l păzim, fiindcă Zeul nostru ni l-a dăruit aici unde suntem autohtoni. Poate că-ți dăruiește și ție înțelepciune...

Și, de-abia atunci, recunoscând cu adevărat cui îi adresase întreaga vehemență a discursului său, adăugă nici fericit, nici încântat, nici cu vreun motiv de veselie:

- Să-i spui asta „supremului" tău. Că eu nu mai am cum să-i spun. Noi nu mai suntem nici apropiați, nici tineri ca să trecem peste adevărul că n-am fost apropiați cu adevărat niciodată !...

ISTORIA EPILOGULUI ACESTOR ÎNTÂMPLĂRI

Din ceața care se ridica pe zorii ce luminau sticlos fluviul, începu să se distingă schela cea mare pe care tronau strălucitoare insemnele de limes ale fruntariilor romane. Dedesubtul lor, ca și pe țărm, primeau străluciri de la soarele ce începea să se ridice, coifurile și platoșele impresionantei suite cu care venise generalul stăpân al Moesiei, spre ale cărei depărtări se întindea iarna. Iar tot tabloul acesta de impresionantă mișcare militară, desenat în culorile mantiilor, platoșelor și cailor, se așeza pregnant în peisajul luncii înzăpezite și al copacilor albiți de chiciura ca o podoabă imperială.

De la provă, Zanes porunci cârmaciului să oprească barcazul pe mijlocul cursului făcându-i semne ușoare să-l întoarcă încet, încet, împotriva curentului: Și ca să cîștige timp și ca să-ndrepte toate steagurile dacice cu guri de lup cât mai în bătaia vântului care urla în ele. Pe schelă, romanii care le pregăteau acostarea pricepură rămânerea în limesul apelor și începură să mișune ascultând de niște ordine. Zanes urmărea, la egală distanță și în asemănată încețoșare iernatecă, mișcarea romanilor și cea a ascunșilor în lunca cestuilalt mal, care se îndreptau prin semne abia percepute spre vadul din aval. Două mișcări în zăpezile dintr-o parte și alta a fluviului, una zgomotoasă, cu ordine și uniforme imperiale, alta tăcută, abia bănuită și mascată-n blăni de jivine, ambele bruiate de urletul de crivăț al gurilor de lup care formau stindardele sonore ale barcazului, ambele

urmărite de el din singurul loc în care se puteau vedea și una și alta.

Și, tocmai pentru că le urmărea cu atenție, se făcu a nu remarca faptul că pe schelă se urcase chiar Vincențius făcându-i semne cu gestica sa impunătoare. Porunci în șoaptă semnale marinărești de invitare la bord și abia când, printre vânturi, se auziră strigătele de împingere a unei bărci, se făcu a-și da și el seama de semnele fostului său prieten, înaintă calm până lângă micul galion al vasului militar și luă poziție transmițând spre general un salut în mișcare rară, la care acela îi răspunse prompt, poate încă sincer, cu largul salut legionar. Apoi Zanes se obligă a nu mai privi deloc spre ce se petrecea în taină pe malul său, urmărindu-și frații cu altfel de simțuri încordate și tot poruncind comenzi de menținere spre amonte a barcazului pe care lopătarii îl redresau constant. Priceputele lor mișcări de împotrivire la curent, ofereau un adevărat spectacol romanilor ce-i urmăreau de pe malul lor. În felul acesta, marea mahună militară trimisă de Vincețius ajunse lângă ei ridicând, la o comandă răspicată, lopețile spre cer și începu legarea de babord.

Atunci, abia, ca și cum ar fi oficiat, preotul doctor făcu semn într-o parte de unde fu ridicat pe punte Dulcius, făcu semn într-alta de unde veni oșteanul purtând pe scutul întors inelul sfărâmat și făcu semn scribului de alfabet latin, care așeză între cei doi o ciupercă mare așteptând să cresteze pe ea ce i se va dicta.

- Dulcius, vei coborî însănătoșit la generalul tău, dar înainte de-a-l îmbrățișa îi vei da astea ! – porunci el spre tăcuta supunere a centurionului ce recunoscuse gravitatea avertismentului prin inelul spart, în vreme ce porunca se întorcea spre scrib: Iar tu, scrie adânc în carnea ciupercii: „E sfatul meu să vă întoarceți de unde ați venit”...

Apoi, îi făcu semn pacientului său să coboare în mahuna cu vâslele ridicate în semn de onor și urmări înfrigurarea cu care era așteptată la mal. Se limpezise totul: Și cerul și

întinsul apei și sentimentele cu care privea acum mișcarea de pe țărm a generalului. Înălțat, alături de galionul vasului său, el privea de aici, așa cum cel de care era legat prin tinerețea lor aștepta dincolo, făcându-i semne de mulțumire pe măsură ce-și descifra mai îndeaproape trăsăturile însănătoșite ale aghiotantului ce i se întorcea. Le urmări cu atenție mișcările tremurătoare ale momentului când neagra mahună acosta. Remarcă poziția solemnă la care se obliga Vincețius în vreme ce Dulcius era ajutat să coboare. Și îi văzu deodată reacția stupefiată, urmată de vehemența gesturilor generalului, în vreme ce tânărul centurion, neîndrăznind vreo altfel de explicație, îi punea mesajele la picioare.

Zanes nu mai avea nevoie de nimic. Ridică palma făcând barcazului semn de întoarcere și, cum manevra conducea spre o apropiere de malul vecin, dădu ochi în ochi cu Vincențius care rămăsese stană în nevoia sa de a lua urgent decizii importante.

Rămase și el stană, sprijinit de galionul ce reprezenta un simbol al armatei sale și, din înfruntarea privirilor ce li se întâlniseră, încet, calm, staturile celor doi bărbați vârstnici căpătară solemnitatea unui salut. Salut rece, ca și vremea ghețoasă ce-i înconjura; salut nesigur, fără semnificații exacte. O crispată mișcare de braț făcută instictual de fiecare, rămas însă, fiecare, cu gândurile sale. O mișcare rece din care nu-ți dădeai seama dacă mai simțeau nevoia să-și transmită ceva, sau doar să-și marcheze despărțirea rămânând cu salutul în aer.

Până când Zanes auzi din aval un chiot ce răscolea malurile cu păduri din care coborau dacii. Chiot de luptă, eliberând crisparea celor care așteptaseră ascunși ordinul de atac; chiot amenințător amestecându-se cu forfotul de derută al romanilor din fața sa și ordinele precipitate pe care le transmitea generalul prin ecourile glasurilor de centurioni. Dar ordinele acestea încă nu reușeau să domine surprinderea speriată a legionarilor și, mai ales, sforăitul

de neastâmpărat al cailor. O fierbere din ce în ce mai mare precipita, convulsiona și agita cavaleria romană.

Dinspre flăcările ce se ridicau deasupra cetății de unde Vincențius nu mai avea cum să comande Moesia, haite mari de lupi năvaleau înrăite de gonacii ce le eliberaseră, făcând mari salturi peste nămeți, atât în sperietura cu care se depărtau de foc, cât și din foamea ce le-mpingea a ajunge prin alte salturi la gâturile cailor. Gâturi însângerate spre care săreau prinzându-se feroce cu colți albi și făcând zadarnice toate ordinele de redresare sau de așezare după scuturi a armatei generalului.

Lupi flămânzi, sângeroși, pregătiți chiar de acela pentru altă pradă.

-sfârșit-

9 ianuarie 2008

CUPRINS

Legenda Prologului ..... pag. 5
Capitolul unu ..... pag. 29
Capitolul doi ..... pag. 35
Capitolul trei ..... pag. 51
Capitolul patru ..... pag. 62
Capitolul cinci ..... pag. 67
Capitolul șase ..... pag. 84
Capitolul șapte ..... pag. 87
Capitolul opt ..... pag. 97
Capitolul nouă ..... pag. 99
Capitolul zece ..... pag. 103
Capitolul unsprezece ..... pag. 110
Capitolul doisprezece ..... pag. 119
Capitolul treisprezece ..... pag. 130
Capitolul patrusprezece ..... pag. 146
Capitolul cinsprezece ..... pag. 154
Capitolul ăaisprezece ..... pag. 162
Capitolul șaptesprezece ..... pag. 175
Capitolul optsprezece pag.180
Capitolul nouăsprezece ..... pag. 183
Capitolul douăzeci ..... pag. 187
Capitolul douăzeci și unu ..... pag. 191
Epilog pag.198

Corneliu Leu
ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

CORNELIU LEU

ROMANUL PLÂNGERILOR

sau

CĂLĂUL LUI DRACULA

poveste spăimântoasă despre
Voievodul Vlad Drăculea
și preaînvățatul său călău
cu care a făcut mari meșteșuguri
de magnetisme și vorbire
la depărtare
care
în limbajul nostru de astăzi
s-ar putea chema mai mult decât
comunicare
deoarece s-a dovedit a fi
o foarte perfidă și hicleniteare armă
tulburând și chiar ucigând
sufletele mai curate laolaltă cu cele mai puțin curate

-roman-

REALITATEA
2003

Corneliu Leu

OPERE DEFINITIVE

ROMANE ISTORICE

ROMANUL PLÂNGERILOR sau CĂLĂUL LUI DRACULA

ROMANUL PLÂNGERILOR

sau

CALAUL LUI DRACULA

poveste spăimântoasă despre
Voievodul Vlad Draculea
şi preaînvăţatul său călău
cu care a făcut mari meşteşuguri
de magnetisme şi vorbire
la depărtare
care
în limbajul nostru de astăzi
s-ar putea chema mai mult decât
comunicare
deoarece s-a dovedit a fi
o foarte perfidă şi hiclenitoare armă
tulburând şi chiar ucigând
sufletele mai curate laolaltă cu cele mai puţin curate

PROLOG

1

Slabe ființe mai suntem, Doamne ! Ai vrut să ne întocmești după chipul și asemănarea Ta, dar nu am ieșit întrutocmai. Ne pândesc multe slăbiciuni asupra cărora mai avem de lucrat ca să ajungem mai aproape de puterea Ta.

Dintr-ale sângelui suntem răi, și fierbinți, și gata de a ne lua la harță, dar e deajuns un tăiș mai ascuțit de sabie sau o ghioagă mai puternică pentru ca o fibră să se rupă-n trup, oriunde-ar fi, și să ne dăm duhul asemenea gângăniilor celor mai firave… De ce nu ne-ai plămădit, Doamne, și cu fier, sau cu mai mult os acolo unde trebuia, ca să nu ne muiem la prima înțepătură și să ne curgă sângele ca și cum el ar fi hărăzit mai mult să-ngrașe pământul decât să alerge prin vinele noastre ? ! Sau, dacă nu ne-ai putut da tuturor mai bună și mai tare osânză,

de ce n-ai încercat măcar pe unii să-i faci altfel, așa cum își face meșterul lucrurile alese, migălite, meșteșugite de n-au moarte, adică cele cu care-și laudă iscusința ?

Tu, Doamne, numai asupra sufletelor ai lucrat. Făcându-le deosebite și dând unora puterile Tale cele mari, după măsura credinței lor, sau a celor care i-au crescut. Dar, la trup, ai fost cu toți la fel de bun și de îngăduitor, n-ai luat de la unii ca să dai la alții și nu le-ai făcut unora paveze, pe măsura minții lor, ca să rămână nemuritori. De ce, în meșteșugul acesta de a-i alcătui pe oameni, n-ai făcut barem pe unul-doi mai deosebiți, deopotrivă cu ceea ce-ți cer eu. Că mila ta mi-a dat puteri sufletești mai mari decât ale altora și voință mai puternică să o pot trimite asupra altora, să-i fac pe alții să se minuneze și chiar să se înspăimânte de forțele ei. Dar carnea, sângele ? Astea le au toți la fel: și prostul și deșteptul, ne având nici o legătură cu mintea și cu puterile sufletești… Că eu nu-ți cer să ne fi făcut dintr-ale cărnii și sângelui chiar nemuritori. Dar să ne fi făcut ceva mai puțin muritori, mai greu muritori, mai trudnic de omorât decât cu prima armă pe care ne-o împlântă dușmanul.

Și, nu mă ridic aici, iartă-mă dacă m-ai înțeles cumva altfel, împotriva ființei noastre trecătoare, a săvârșirii noastre din această viață atunci când obijduitul de trup nu ne mai poate duce; ci mă gândesc la mila Ta de a ne fi pus niște apărători altfel decât cele cu care faurii ciocănesc platoșele și cămășile din za, adică niște apărători pe dinlăuntru care să ne oprească curgerea sângelui, care să nu lase capul să se desprindă de trup, care să nu facă din mațele în care-a intrat tăișul de sabie o ferfeniță netrebuincioasă, iar din inima pătrunsă de ac un pumn de carne fără rost. Asemenea apărători, dacă ne-ai fi dat pe dinlăuntrul trupului nostru, Doamne !

Nu mă pedepsi, Doamne, pentru cele ce-ți spun Io, Vlad Voievod, fiul lui Vlad Dracul, acum în cumpăna vieții, când am trăit atâtea, am pățit atâtea și am făcut altora atâtea, încât pot să mă consider cunoscător al celor lumești și pe dinlăuntru

și pe dinafară. Pentru că, vezi, eu nu mă plâng decât de neputința de luptă a omului, de vreme ce Tu ne-ai întocmit astfel încât să fim ființe care se luptă. Mă supun voinței Tale, și nu cu gura, că mărturie îmi stă jumătate din viața în care m-am luptat, am tăiat, am tras cu tunul, am pândit prin păduri și am lovit pe neașteptate, am băgat groază vărsând dunări de sânge, am numărat, la o singură luptă, până la douăzeci și trei de mii opt sute capete tăiate și am ridicat, după alte lupte sau chiar în vreme de pace, păduri de țepe în care mi-am înfipt dușmanii și tâlharii și cotropitorii dinafară și hiclenitorii dinlăuntru și, uneori, chiar oameni nevinovați pentru care îmi plătesc păcatele. I-am tras pe toți, mii, de sus în jos, ca să ajungă să-și vadă țeapa, să o simtă pârâindu-i măruntaiele pe dinlăuntru și să mai trăiască până ce vârful ei le ajunge în dreptul văzului. Și i-am lăsat înfipți acolo, în preajmă, luni, ani - pădure a cetății mele voievodale în care mă plimbam fără teamă, tocmai pentru că ei erau stârvuri și erau sus, în vârfuri, cu coșurile pieptului deschise de clonțul paserilor răpitoare, spre a deveni cuiburi de coaste pentru alte zburătoare.

Și, după ce-au alcătuit înfricoșații de sași cărțulia aceea cu chipul meu pe dinafară și faptele cu care i-am îngrozit scrise mincinos înlăuntru, pentru toată Europa căreia mirosul de sânge îi gâdila nările, am ajuns a fi Vlad Țepeș.

Îi gâdila simțurile odoarea puhavă pe care o capătă sângele când rămâne singur și nu mai are mirosul trupului nostru, îi satisfăcea setea de cruzime din om pe care lașii și-o astâmpără doar cu poveștile altora. Și nu se mai întreba cu ce scop și cu ce gând am făcut eu toate acestea; n-o interesa ce aveam eu sub frunte și deasupra orbitelor ochilor, ci numai sabia mea, țepele mele, călăii mei, devenind pentru ei Dracula.

Așadar, Doamne, eu nu m-am răzvrătit sorții de a face din om ființă rea și n-am cercetat cât aparține aceasta voinței Tale. Am știut, doar, că această ființă este mai doritoare de luptă decât de înțelegere. Mai aplecată spre a tăia decât spre a lua

aminte la celălalt, folosindu-și mintea ca să fure, ca să înșele, ca să smulgă ceea ce nu-i aparține, folosindu-și ochii ca să iscodească și gura ca să mintă, mâna ca să apuce și piciorul ca să lovească, auzul ca să se ferească și cupa inimii ca să țină-n ea venin, nu dragoste…

Rău ne-ai mai pornit să ne alcătuim, Doamne, lăsându-ne încercați de păcat ! Atât de rău încât mie, păcătosul, îmi vine să mă întreb: oare după ce animale de pradă am venit noi la rând în mâinile Tale care ne alcătuiau ?

Pentru că doar unele dintre ascunsele și apucătoarele animale au atâtea porniri spre rău câte are păcătosul de om !

Dacă a trebuit să ne faci după alcătuirea dobitoacelor, apoi, de ce nu ne-ai făcut, Doamne, după cal ? După noblețea făpturii sale nehărțuitoare ?… Să ne fi dat frumusețea lui, și agerimea lui, și semeția și înțelepciunea lui, și cumpătarea lui și păscutul pașnic al plimbării lui prin iarbă, și blândețea contemplatoare a ochilor lui, și forța lui de a da cu copita numai când se apără, fără să aibă vreo parte a trupului făcută spre a ataca, așa cum ne-ai lăsat nouă degetele ca să sugrumăm cu ele, să smulgem beregățile și, mai nou, să strângem în ele arme ucigătoare.

Ne-ai prelungit din acele animale cu gheare și colți, și cu ochi perfizi făcuți pentru pândă, și pofte nesățioase, mult mai mari decât poate bârdanul nostru să cuprindă.

Eu, păcătosul, m-am supus voinței Tale de a face din noi asemenea ființe războinice și am tăiat, am ucis în dreapta și-n stânga, am făcut să curgă sânge și răzbunare, am pus foc și-am împușcat ghiulele, am dușmănit și-am folosit toate armele pe care omul a învățat să le mânuiască în moarte, tocmai pentru că n-are puterea Ta de a sufla viață… Dar ce frumos ar fi fost, Doamne, dacă ne-ai fi făcut după asemănarea cailor !… După cumpătarea prin care nu se-mbuibă, lăsând în iesle prisosul și nestricând mai multă iarbă decât le prieste. După încordarea semeață a gâtului lor, după ținuta falnică a piepturilor lor, după zborul lor iute, pe glezne subțiri care-i aduc a fi unduioși ca pasărea, și după focul pe care-l aruncă pe nări numai atunci

când bărbăția îi face să simtă nunta aproape !…

Privește-i, Doamne, din înaltul Tău, ca pe cele mai adevărate ființe ce ți-au izbutit, pentru că, adevărat, n-ar trebui să fie decât ceea ce este frumos ! Privește-le armonia trufașă a mersului prin pășunile verzi ale lumii Tale, mers legănat și zbor alintat și simțire de copil al Tău bucuros de ce i-ai dat, neîntinată în nici un gând rău, de nici o perfidie, de nici o pândă, de nici o umilință în ceea ce-l privește și de nici o rea voință în ceea ce-i privește pe alții. Și vei vedea ce frumoasă ar fi putut să fie această lume.

Ar fi putut !

Dar eu nu tânjesc la atât de mult.

Nu mai tânjesc, adică, așa cum tânjeam în răzvrătirea crudelor mele tinerețI.

Rămân robul Tău, supus voinței Tale de a mă lupta și cu rost și fără rost iar, de răscolit, mă răscolește numai nedreptatea alcătuirii noastre de ființe cu suflet urât, războinic, hărăzite luptei, dar neînarmate cu toate pavezele prin care am putea face față ei, păzindu-ne viața care tot din suflarea Ta vine.

Și, rostind această plângere, cea mai plângere dintre multele plângeri pe care le poartă sufletul meu în acest chinuit trup ascuns lumii prin paznicii lui Matei, îmi plec în țărână fruntea glăsuind cu umilința pe care Tu ai pecetluit-o în sufletul nostru alături celorlalte rele din noi:

Slavă Ție Doamne și Învățătorule, ascultă plângerile robului Tău !

Ascultă-le, Dumnezeule, că mi-am pierdut toate legăturile în hruba asta unde mă ține Matei și nu mă mai aude nimeni !

Înafară de îndurarea Ta, plângerile mele nu le mai aude nimeni, Doamne !… Nimeni !

2

Ba le aud !

Le aud și nu pot să-i răspund.

Aud plângerile voievodului meu, îi aud glasul tunător cu

care m-am obișnuit să-mi poruncească, dar nu pot să-i răspund și nu pot să-i dau semn cum că l-am auzit, cum că-i cunosc plângerile și i le ascult mereu, cum că strâng, în tolba asta pe care-o port de gâtul meu, sau a calului meu, oriunde, toate înscrisurile și documentele despre el și că nu voi avea căință pe lumea aceasta până nu-i voi face dreptate.

Îl aud, dar fiindcă fratele meu, călău la fel de vestit ca și mine, cu care am stat în slujba voievodului Dracula în mai mulți ani de lupte și trecere prin sabie a dușmanilor, a căzut acolo, la Piatra Craiului, nu mai am cum să-i răspund. Nu mai am cum să-l întreb, nu mai am cum să-i dau de veste și nu mai am cum să aflu unde e ținut el închis ca să mă duc, să mă cațăr pe ziduri, să-i gâtui paznicii și să-l fac slobod ca să-și recâștige scaunul domnesc pe care-l merită și prin os și prin virtute.

Îl aud, dar el nu mă aude. Îl aud cum i se plânge lui Ștefan, vărul lui și voievodul Moldovei, că acela îi este cel mai drag. Nu mie mi se adresează, ci lui Ștefan. Că Ștefan este speranța lui, iar eu sunt un vierme de care cred că a și uitat. Și, nu numai că a uitat, dar nici nu-i trece prin minte că eu sunt cel care umblu să-l salvez, în vreme ce Ștefan își vede de tronul lui, de luptele lui și de nevolniciile din țara lui. Eu, însă, nu am alt ideal decât să-mi salvez voievodul, adică pe Vlad, Vlad Țepeș sau Vlad Draculea, fiul lui Dracul; că n-am pe lume mai mare dorință și mai înalt îndemn decât acesta. Dar el nu știe și, sunt sigur, chiar m-a uitat. Iar eu nu am cum să-i dau un semn. Nu am cum să-l prind în depărtările lui și să-i spun că mai trăiesc și că doar pentru el și salvarea lui mai trăiesc !… Nu am cum, nefericitul de mine, cu toate că, uneori îl aud plângându-i-se lui Ștefan.

Îl aud, dar nici nu știu cum de-l aud la asemenea depărtări și avându-și gândurile lui îndreptate către altul !… Chiar că nu știu; dar îl aud. Îl aud limpede și plângerea lui mă sfârtecă-n imimă chinuindu-mă, iar glasul lui, care e numai al lui fiindcă îl recunosc prea bine, înscrie totul, cuvânt cu cuvânt în sufletul meu, ca și cum aș simți eu aceste plângeri… Doamne, cum le

mai aud și cum răsună ele în mine !… De la orice depărtare, de peste țări și ape și munți, eu le aud !… Le aud și rămân în mine de neuitat. Pesemne că dorința mea de a ajunge la el e atât de mare, încât se tot duce, se-mpinge-n văzduh către el și dă de glasul lui care se adresează, tot peste văzduh, lui Ștefan. Și sufăr foarte că n-am cum să-i dau un semn, n-am cum vorbi nici cu el, nici cu Ștefan care nu-l aude. El strigă către Ștefan, dar îl aud eu; eu strig către el, dar el nu mă aude. Iar Ștefan nu ne aude pe niciunul, ne crede morți; ba, chiar a pus să se pomenească la slujbe numele vărului său Vlad. Trăim într-o lume în care nu ne mai auzim; s-au rupt legăturile dintre noi și nu știu dacă le vom mai putea reface; nu știu dacă voievodul meu va mai avea sufletul acela tare cu care ajunge să comunice la depărtări. Că el avea întotdeauna forța de a-și trimite gândurile peste mari depărtări și a mânui alți oameni, precum eram eu și fratele meu, la mari depărtări. Prin voința lui. Prin voința încordată a marelui caracter pe care îl are, făcând din noi arme cu care înspăimânta dușmanul, făcând din noi acei cavaleri negri pe care-i trimitea ucigători; mai ucigători decât cele mai ucigătoare arme. Ne comanda, ne dădea ordine, ne dirija. Comunica cu noi într-una !

Iar acum, eu păcătosul am rămas fără să mai pot comunica cu el. Și mă perpelesc, și mă-nforțez, dar nu ajung decât la gândul lui care se duce spre Ștefan. Eu nu-i pot spune nimic și nu-i pot da semn că exist. Fiindcă, înainte, el mă auzea prin fratele meu. Fratele meu vorbea cu el, fratele meu devenea mâna pe care el o întindea la orice depărtări, prin fratele meu el ne trasmitea voința de a deveni cavalerii negri care înspăimântam dușmanul. Eu aveam rostul de a transmite mai departe cele ce-mi poruncea prin fratele meu; eu făceam legătura cu alții, dominând alte suflete, după cum mă pregătise voievodul. Dar comunicarea cu el, făcea parte din alcătuirea fratelui meu și, de asta, acum, am pierdut-o.

Pentru că voievodul nostru, măritul Vlad, fiul lui Dracul, de unde i s-a spus și Draculea, cel mai bun folositor al

meșteșugului nostru de a trage în țeapă de unde i s-a spus și Țepeș, ne-a alcătuit pe amândoi ca pe-o mașinărie în care o roată face una iar cealaltă roată face alta, tocmai ca să folosească moliciunile sau tăriile sufletelor noastre într-o împletire care să le dea mai multă putere. Fratele meu era concentrat către porunca voievodală pe care mi-o transmitea mie, iar eu eram concentrat către ceilalți luptători care alcătuiau pâlcul înfricoșător și de neînvins al cavalerilor negri. De neînvins, câtă vreme îi țineam eu sub puterea mea poruncită de voievod. Formam noi, astfel, mașinăria unui lanț al puterii sale și deveneam, nu numai de neînvins, dar înspăimântători pentru dușman. Mai înspăimântători decât tunul care se inventase pe vremea aceea, deoarece eram ca o armă necunoscută altora, armă prin care, cu oștire puțină, voievodul nostru spulbera cele mai mari oștiri ale lumii, adunate de sultan.

A fost vremea vieții noastre cea mai măreață și cea mai fericită. Și, desigur, cea mai de glorie, neînvinsă de nici o putere străină.

Iar acum plâng și-l caut pe voievodul meu și nu reușesc să-i dau de știre unde mă aflu, pentru că, slăbindu-i-se lui atunci doar pentru o clipă puterea, doar pentru o clipă, a fost deajuns ca să se rupă de noi, iar fratele meu, nemaiavând puterea aceea de neînvins pe care i-o transmitea voievodul și fiind lovit tocmai în acea clipă, a căzut. Degeaba a simțit el apoi puterile revenindu-i, că n-a mai fost în stare decât să se ridice și să ucidă câteva zeci de dușmani din jur. Dar fierul îl pătrunsese, sângele i se scurgea și, până la urmă, a căzut. A căzut, fiindcă fusese dezlipit doar o clipă de sprijinul pe care i-l trimitea voievodul din depărtări. A căzut fiindcă furia îl orbise o clipă pe voievodul nostru. Pentru că furiile acoperă puterea, iar voievodul era apucat de furii văzând trădarea lui Matei. O clipă de întunecare a fost deajuns ca lanțul acela nevăzut dintre noi să se desprindă. Că, fratele meu, sigur pe puterea pe care i-o transmitea voievodul, răpunea sute în jurul său și a intrat în luptă încrezător, tocmai ca să-i spulbere pe dușmani și să-l

scape pe el; dar n-a simțit că se rupsese lanțul și a căzut răpus sub săbiile altora, mulți ucigând și el, dar dându-și duhul.

Eu am simțit asta. M-am ferit, am scăpat, dar am rămas singur. Singur cu căutările mele și tânjind după voievodul meu.

Am făcut toate vrăjile pe care le-am învățat de la el și de oriunde, am încercat toate puterile acelea nevăzute, dar n-am ajuns la altceva, decât la a-i auzi din când în când plângerile. Și nici măcar pe toate; pentru că, tocmai când el îmi răsună mai clar, se rupe firul, iar eu caut din nou și străduiesc cu greu, cu foarte mare greu, cu toate că simt în drumurile mele că, uneori, îi dau târcoale pe aproape, iar alteori mă-ndepărtez, dar niciodată nu ajung să-l știu unde-i !

Și mă pedepsesc mereu căutându-l și iar mă pedepsesc strângând în tolba pe care o port mereu cu mine toate hârțoagele care fac vorbire despre el, să le prezint ca niște documente lămuritoare unor înalți judecători care să-l scape. Dar nici de el nu dau și, din pricina aceasta, nici la care mare scaun de judecată trebuie să ajung nu știu, așa că port cu mine tolba cu înscrisuri ca pe încă o cocoașă ce o am de dus în spinare și aud din când în când, din depărtări cărora nu le pot afla locul, asemenea plângeri în care, neîndoielnic, răsună glasul voievodului meu. Și încerc să le învăț, pentru că nu știu să scriu. Dar le învăț, le înscriu în mintea mea iar, dacă vreodată, voi ajunge sa am de-a face cu ceva călugări, să-nvăț a le scrie sau să le pot spune cuiva ca să le scrie.

Că ce-au scris alții nu a fost adevăr cinstit și din asta cred eu că se trage înciudare plângerilor voievodului meu, acolo, în închisoarea unde zace.

Plângerile !… Da, plângerile !… Că, altceva ce face un om în temniță decât să se plângă de ce-a făcut bine și nu i s-a recunoscut, ori să se plângă de ce-ar fi vrut să facă și n-a făcut ? !

Mintea mea le rumegă și le strânge acolo, în cămara creierului pe care și-a făcut-o pentru ele, la fel cum ochii mei, care au deprins citirea unora dintre litere, și cum le scriu turcii,

și cum le scriu slavii și cum le scriu apusenii, dar numai degetele mele n-au îndemnarea să le aștearnă, ochii aceștia ai mei caută hârtiile care pomenesc de voievodul meu, toate hârtiile și toate documentele și toate plângerile acestea care nu mai sunt scrise cu cerneală ci sunt scrise cu sângele lui în sângele meu. Iar mâinile mele tremurând de dragoste pentru el, le apucă, le mângâie ca pe documente lămuritoare ce sunt și le-aruncă-n tolba mea cu care mă voi duce pentru el la judecată. Numai că nu știu care judecată, că n-am cum să-l întreb pe el, ca să mă-ndrume spre niște judecători pe care și i-ar ști drepți.

Că strâmbătatea am văzut-o și mintea mi s-a tulburat foarte. Mi s-a tulburat într-atât, de mi-a fost teamă că uit tot, când am văzut ce minciuni au tipărit oamenii lui Matei în limba săsească și-n limba latină, ponegrnidu-l în fața întregului apus. Și, de-atunci, tot alcătuiesc eu în minte povestirile cele adevărate despre Dracula, tyranul meu cel drag, ca să afle oamenii că a fost necruțător dar drept.

Dar nu pot să-i spun lui toate acestea, nu am nici cum să-l fac să știe ce străduiesc a arăta unor minți luminate prin aceste documente, nici a-i cere lui sfatul cum e mai bine să fac; și, asta, mă chinuie de moarte !

Findcă voievodul ne-a construit și ne-a alcătuit ca pe o mașină a lui, cu intrările și ieșirile și pornirile ei, eu făcând un lucru, fratele meu altul, ceilalți care erau legați de noi altele, dar mânuirea fiind numai a lui, a minții care ne-a alcătuit astfel și ne-a așezat la locurile noastre ca să-i slujim lui și comenzilor pe care el le dă.

Cunosc, cunosc prea bine această mașinărie fiindcă am vibrat înlăuntrul ei și i-am asigurat funcționarea pe când era în glorie și înspăimânta aliotmanul, Că Vlad, voievodul nostru, de unul singur se ducea doar în sufletul lui Mahomed al doilea, ca să-l înspăimânte, că știa cum putea să-l domine și-i cunoștea mașinăriile sufletului care se puteau deschide la comunicare. Dar, către alții, pe noi ne trimitea; noi alcătuiam lanțul

cavalerilor lui negri care căpătau puteri uriașe prin mânuirea lui și loveau în dușmani cu paloșele lor, dar cu loviturile lui. Că fratele meu căpăta puteri înzecite sorbindu-le pe cele ce i le trimitea din depărtări voievodul nostru, redându-ni-le nouă și năvălind cu toții, ceată mică și puternică, în mijlocul dușmanului pe care-l înspăimântam. Ba, mai mult, către noi, cei astfel împuterniciți, se simțeau atrase chiar și unele suflete dintre ceilalți, din tabăra dușmanului; suflete care simțeau magnetismul voievodului nostru, se lăsau acaparate și mânuite, prin noi, de el. Atunci începea adevăratul prăpăd, fiindcă-i făceam pe vrăjmași să se taie ei între ei întunecându-le mințile și făcându-i să se dușmănească unul cu altul.

Era o mare mașinărie de război, cu fierul ucigător mânuit de brațe care nu te așteptai să facă asta, tocmai pentru că magnetul voievodului nostru, transmis și retransmis într-o mereu înnoită încordare, îi cuprindea pe toți făcându-i pe ai noștri să ucidă și pe dușmani să se ucidă. Transformând noaptea în orbirea luptelor pe nevăzute și înfricoșând taberele venetice prin spaima de cavalerul negru care-i făcea pe spahii și pe beșlii să nu mai asculte de bașibuzuci surzind și să orbească omorându-se ei între ei.

Măreață mașinărie a mărețului meu voievod !… Dar care s-a frânt acolo, sub Piatra Craiului, când, rupându-i-se pentru o clipa legătura cu mânuitorul nostru care-l făcea de neînvins, fratele meu, care era un fel de miez al acestei mașinării, s-a prăbușit sub săbiile oamenilor lui Matei pe care voievodul îi crezuse venindu-i în ajutor, dar care îl răpeau mâniindu-l foarte.

Atâta a fost nevoie; o clipă de mânie care l-a descreierat pentru moment pe voievodul nostru, pentru ca toată mașinăria să se prăbușească odată cu cel prin care el comunica cu noi, adică prin pomenitul meu frate.

Și, de atunci, eu păcătosul care eram ridicat în rang mare, drept cel de al doilea călău domnesc, degeaba am rămas pe primul loc urmându-i fratelui meu, dacă nu mai am domn și

stăpân, adică nici nu-i pot da de urmă pe unde o fi închis și nici nu-i pot da de veste că eu sunt viu și-l caut.

Îl caut, îl caut și duc cu mine nu numai povara documentelor lămuritoare pe care le-am strâns, ci, de când am citit spurcata tipăritură care nu-i vede decât părțile întunecate, întunecându-i-le și mai mult, port cu mine și povestirile adevărate pe care le scriu și le tot scriu în mintea mea pentru a le răpune pe cele mincinoase.

Și, pe măsură ce, neputicios de-a le răspunde, ascult plângerile domnului și voievodului meu, eu sufăr foarte și alcătuiesc, tot alcătuiesc în minte povestirile pe care le cred eu adevărate și le-am văzut cu ochii mei și le-am auzit cu urechile mele. Fiindcă slugă credincioasă i-am fost aflându-mă mereu lângă el și pricepându-i toate faptele, cât putea să priceapă mintea mea cea proastă.

CAPITOLUL UNU

1

După ce a tipărit acea ciudată *"Historie despre un mare Tyranu, pe nume Dracul-Vodă*" - și, cu tot dichisul, a împăturit foaia în șase pagini calcându-i fiecăreia în parte îndoitura sub sulul greu născocit chiar de el, pe meșterul Heinz Szacsz de pe ulița aceea stingheră a meseriilor mai noi ce se lungea în spatele parohiei Sankt Lorentzkirche din cetatea Nürenbergului, l-a cuprins un fel de teamă. Un fel de panică și de neliniște care nu-l lăsa deloc să doarmă. Ba, uneori, îl făcea să și izbucnească în lacrimi fără pricină, ca femeile acelea la o anumită vârstă. Iar, când, chinuit și neliniștit, somnul îi venea fugarnic, abia într-un sfert de măsură a adevăratei odihne, se trezea udându-se tot, asemenea copiilor din fașă. Sau chiar mai rău decât aceștia, deoarece trezirea propriu zisă

se făcea exact după ce udul din bășică muiase cearceaful și nu mai avea de gând să se oprească oricât l-ar fi gâtuit el cu amândouă mâinile alergând spre ușurătoare sau, măcar, spre ieșirea ce dădea în curte. Degeaba: Țâșnea din el ca la pompe, îi uda degetele cu care se strângea, îi uda poalele cămășii cu care dormea și nu se oprea decât atunci când, zicând bogdaproste că ajunsese la locul unde o putea face, meșterul îndrăznea sa-și dea drumul din strânsura ambelor mâini cu care-și strangulase zadarnic mădularul. Acesta rămânea sterp sau, cel mult, mai lăcrima vreo picătură-două smochinindu-se neputincios și satisfăcut. Pe moment satisfăcut; pentru că, venindu-i din nou somnul după ce simțea uscăciunea mângâietoare a cearceafurilor schimbate, deodată meșterul se trezea iarăși în lacul din care sărea speriat, iar își gâtuia izvorul cu degetele mari și amândouă mâinile făcute căuș asupra lui, dar iarăși ajungea prea târziu și prea împroșcat la locul de descărcare, rugându-se să-i vină și privind cu ciudă neînsemnatele lacrimi care i se mai prelingeau.

După cum se vedea însa și din alte semne, era vorba de un blestem triplu, această neobișnuită stare fiind doar primul dintre ele. Al doilea era reacția Margarethei, jupânița sa care se culca acum în alt pat, relațiile lor nemaifiind dintre cele mai firești, ba, uneori, ea chiar ajungând să vomeze. Iar al treilea blestem venea din grija ce-i încolțise în legătură cu slobozirea ce avea loc atunci când îi era somnul mai adânc: Grija asta îl făcea să nu mai doarmă, adică să se ferească de clipa aceea când se simțea căzând în somn și, în felul acesta, ajunse la o stare de spaimă care-l slăbea și-l tot slăbea.

O spaimă mult mai mare și mult mai chinuitoare decât udeala pe care o provoca, sau neputința lui de a-și cepui țâșnirea, adică un fapt ce putea fi și de râs dacă ne-am copilări.

O spaimă enormă, atotcuprinzătoare atât ziua cât și noaptea, exact cum îi spusese în somn vizitatorul necunoscut în care el, târziu, îl recunoscuse pe drăcescul tyran despre faptele căruia tipărise in-sexiens-ul. Adică, ținând în mână tocmai

tipăritura lui despre care nu vorbea decât cu ciudă numind-o *"libellus famosus"*, l-a strâns de gât sau, poate, și de alte mădulare mai sensibile, până când a aflat, om cu om și ban cu ban, cine-a venit, cine-a comandat, cine-a dat avansul, cine-a plătit restul, cine-a luat marfa aceea nouă - tipăritura, despre care Europa încă nu știe cât de drăcească e și cât rău poate face - și, mai ales, unde-a dus-o s-o răspândească. Iar, când s-a dumirit, arătarea aceea care-l interoga parcă n-a mai fost om, parcă n-a mai fost ființă; s-a prefăcut în fulger și trăznet; sau, mai bine zis, într-un uragan negru ca un nemăsurat trup uriaș de putere ce te covârșește cu apăsarea lui, te trăznește cu fulgerele lui și te ține la pământ cu amenințarea lui. Și, prefăcut astfel, a dat un strigăt care s-a îndreptat amenințător cam către răsărit: "Mateeeei, am să-ți sug sângele !"... Cam către răsărit, sau așa ceva, pentru că, de îndreptat s-a îndreptat și de îndepărtat s-a îndepartat strigătul încotrova, lăsând aici, în dormitorul lui Heinz Szacsz, numai ecoul său monstruos.

Iar personajul din pieptul căruia ieșea, retransformat în chip pletos cu ochi de cadână voluptuoasă și nări care amușină totul, recăpătă o liniște princiară în contrast total cu descărcarea de mai înainte și, mângâindu-și delicat, cu degete lungi ce sugerau mai mult mister decât putere, colanul cu dragon ce-i strălucea deasupra platoșei, îi vorbi cu o iluminare serenissimă. Da: îi spuse fără ciudă, fără mânie, cu un glas liniștit care te înghețа mult mai rău că, deocamdată, nu-i ia sângele să-l dea unor ființe necurate să i-l sugă, nu-i înfige nici o țeapă în fund împingând-o aspru spre bârdan, spărgându-i toate măruntaiele și scoțându-i-o pe la ceafă sau prin coșul pieptului... Nu !... De partea din spate îl iartă, deci, deocamdată și îl blestemă la chinuri numai cu cea din față. Adică să fie astupat și incapabil de a se slobozi toată ziua și să-și dea drumul noaptea, stropindu-se în somn cu udeală leșioasă și trezindu-se în spaima țâșnirii printre degete, tocmai ca să-l sperie și să-i producă o veghe nebună care să-l slăbească, să-l îndepărteze de jupâneasa Margarethe și să-l facă neom.

Atât i-a spus cu glasul calm al nobilului conștient de puterea sa judecătorească. Apoi s-a-ntors spre alții, spre dușmanii săi adevărați pe care trebuia să-i răpună cu puterea sabiei, iar degetele sale fascinante au căpătat teribilă forță, ca și cum ar fi lovit. "Mateeeei !" - strigă el din nou, dar nu se mai auzi continuarea pentru că platoșă, plete, om - totul se transformă în furtuna acea răzbunătoare care se îndepărtă cu fulgerele ei cam spre răsărit, după cum i se păru lui Heinz Szacsz, adică, față de așezarea Nürenbergului, cam spre Pilsen, unde făceau cehii berea, dacă nu mai departe: spre Viena, spre Budapesta, spre Dunărea de Jos... S-a spulberat într-o asemenea direcție, lasându-i semn concret al vizitei nocturne meteahna cu care l-a blestemat.

Și s-a dus meșterul Szacsz la mulți medici, doar Nürenbergul e vestit în asemenea celebrități !... I-au făcut medicamente mulți spițeri, lucrând cu cântare fine și amestecând zeci de extracte; i-au luat bani grei mulți chimiști și șarlatani punând pe limbă urina lui mai proaspătă sau mai veche spre a vedea daca nu găsesc în ea vreun element ce s-a introdus sau s-a produs în plus; ba, un bijutier, recomandat de un chirurg pe care-l ajuta la meșteritul sculelor de tăiat organe umane, i-a făcut o țevușcă de argint cu care, băgând-o pe acolo pe unde udul ar trebui să iasă, să-l forțeze pe acesta la alte ore decât cele înspăimântătoare de noapte. Dar tot degeaba !

Într-o zi, însă, meșterul Heinz s-a simțit parcă străpuns de o țeapă, cu esofagul ca un furtun sângerând zbătându-se peste rană ca să ducă spre plămânii perforați aerul pe care, în disperarea morții, îl mai trăgea nebunește gura.

Adică, a văzut întâmplându-se cu el, leit ceea ce tipărise în foile plătite bine cu galbeni de la misterioșii trimiși ai regelui Matei. Misterioși, pentru că nici el nu-și dăduse seama exact, sau nu-i păsase de toate ascunzișurile care-i aduceau bani, până când nu și-a văzut înspăimântătorul personaj prefăcându-se-n adevărat nor de furtună, ramânând numai furie pură, fără față umană; furie și strigăt de ură către cerul răsăritului:

“Mateeei, am să-ți sug sângele !”...

S-a văzut tras în țeapă de Dracul; într-o țeapă de argint ca și țevușca meșterită de bijutier, dar care, după ce-i intra pe-acolo pe unde fusese făcută să intre, prin locul acela delicat și îngust și mai depărtat cu câțiva centrimetri de trupul propriu zis, se făcea apoi de zece, de douăzeci, sau chiar de treizeci de ori mai mare rupând și străpungând înlăuntrul trupului său toate organele și înaintându-i pârâitor până sub gâtiță. Atunci a dat strigatul acela de moarte și și-a mai amintit un amănunt aflat de el tot la culesul literelor pentru acea tipăritură: Că, după ce te străpungea cu țeapa și te planta ca pe un pom în grădina lui de muribunzi, tyranul Dracula se apropia de tine și-și înfigea flăcările privirilor drăcești în ochii tăi urmărind tot ce se petrecea acolo, adică cum se oglindea în ei lumina vieții tale sfârșindu-se, ori cum se adunau și se puteau culege alte puteri, pe care omul le lasă să se desprindă în timpul morții sale. Cu forțele supraomenești ale magnetismului minții sale, voievodul vedea în adâncul ochilor muribunzi. Vedea și citea toate miracolele pe care le trăiește sufletul omenesc pe pragul morții. Descifra pârghiile încordării prin care muribundul pricepe lucruri importante pe care nu le-a priceput în timpul vieții, constata cum acela ajunge la concluzii pentru întrebări care l-au frământat pe când trăia și vedea încă multe alte secrete ale vieții pe care răposatul le pierdea nefolosite, dar mintea vrăjitorească a lui Dracula știa să le folosească în fel și chip pentru gloria sa și împotriva dușmanilor. Fiindcă se spunea că, pe Mahomed al doilea, cu asemenea forțe drăcești îl speriase: Luptând singur și omorându-i câteva mii de spahii, sau venind cu o mână de oameni în fața armatelor de sute de mii. Sau, chiar mai rău: intrând în sufletul lui de sultan care până atunci cucerise lumea și făcându-l, spăimântos, sa-și ucidă proprii săi oșteni pierzând lupta.

Adunată din pupilele muribunzilor, puterea acestui sângeros voievod de-a se preface în furtună cu trăznete și a străbate spații imense, sau de a comunica cu oamenii lui de la distanțe

nemaipomenite, transmitându-și gândurile și ființa peste păduri și munți și chiar țări, făceau din el cel mai temut mister. Dracula ucidea căpătând putere; așa spuneau paginile culese și, din pricina asta, pedeapsa venea spre tipograful lor.

Atunci, însă, a dat Heinz Szacsz al doilea strigăt, strigăt gâtuit, rămas mut în aer, pe care nu l-au putut auzi nici unul dintre cei ai casei, sau dintre calfe, sau dintre negustorii care-i aduceau hârtia, sau dintre rarii clienți ai atelierului, or gravorii care-i încrustau literele înflorate. Fiindcă era ziuă și l-ar fi putut auzi. Era în plină zi, iar el se afla la umblătoare numai spre a se scormoni cu țevușca de argint, doar-doar s-o mai ușura de câteva picături preîntâmpinând chinul nopții. Dar, în loc de asta, i-a murit în gât al doilea strigăt atunci când, deasupra lui, în fereastra privatei, a vazut capul lui Dracula cu ochii de cadână care scânteiau într-un mod ciudat: când cu flăcări verzi, înrobitoare și când cu o curiozitate de copil rău. Și n-a fost nici o închipuire, pentru că l-a auzit spunându-i cu glasul lui nici mânios, nici răzbunător, ci de o liniște aspră care te înghețа:

- Da, meștere, nu te mira că te pot trage într-o țeapă de argint; unor dușmani de-ai mei suspuși, le-am pregătit chiar și țepe de aur; fundul lor nobil merita aur să bag în el, aur să le sfâșie rărunchii și plămânul, aur să le iasă prin ceafă așezându-li-se lângă coroana de aur !...

Privindu-i chipul care nu era înspăimântător ci, mai degrabă, te atrăgea cu o urâțenie aparte, compusă din trăsături care, unele erau chiar frumoase iar altele, precum ochii, erau deadreptul fascinante, meșterul îndrăzni să-i spună ceea ce, de obicei, nu se îndrăznește față de o ființă atât de suspusă:

- Păi, toată lumea spune că nu mai ești; și chiar acei nobili care, am priceput eu, erau de la curtea regelui Mathias, m-au asigurat că...

- Uite că sunt ! Atinge-mă; chiar pipăie-mă, dacă vrei, și-ai să simți că nu sunt nici mort, nici dispărut, ci ființă adevărată, aici, în spatele rândului tău de case de pe strada breslelor noi

din Nürenberg; așa-i ? !

-Așa-i.

- Lângă Sankt Lorentzkirche unde tu, ticălosule, vindeai înainte cărticele de rugăciuni; așa-i ?

- Așa-i.

- Până când te-ai spurcat la banii pe care Matei mi i-a furat mie. Papa mi i-a trimis mie; iar tu, ticălosule, tipărești acel "Libellus famosus" ca să mă urască Papa !

- N-am știut, Măria Ta; n-am știut !... Tot așa cum n-am știut că ești în viață !

- Dar acum știi ? !

- Știu; fiindcă m-a ajuns blestemul tău !... se căia bietul meșter neîndrăznind să facă vreo mișcare spre a nu-i intra mai rău țeapa de argint provenită din țevușca cu care se zgândăra acolo pe unde spera să se ușureze.

Aranjându-și poalele strălucitorului veșmânt domnesc, Dracula se întoarse către el și preciză cu acel glas care nu dădea putința de tăgadă:

- Nu e blestemul meu, meștere, ci pedeapsa mea !... Blestemul cuiva te ajunge, indiferent unde-o fi el, sau dac-o mai fi ! Pedeapsa o primești; din partea cuiva care este stăpân, care are voința slobodă și poate să pedepsească !... Înțelegi ?

- Înțeleg, se ploconi meșterul pe cât îl lăsau mâinile ocupate și i se părea că scaunul din acea încăpere de făcut nevoile se transformă într-un fel de tron în fața căruia el, umilitul, trebuie să se supună primindu-și pedeapsa... Am înțeles de când mi-ai spus-o prima oară: nici nu mă dai pe mâna unor ființe pofticioase de sânge, care să mi-l sugă, nici nu mă tragi în țepele tale care rup omul pe dinlăuntru, ci milostivenia ta e mare și mă pedepsești numai cu neputința asta care... Si, nemaiputându-se abține, izbucni în lacrimi grele care se prelinseră din îndurerații săi ochi albaștri pe zulufii blonzi ai favoriților și ai bărbii:... Care m-a nenorocit, m-a făcut neom, Măria Ta !…

Căzu în genunchi și se ploconi tremurând. Atunci, așa cum

orice pedepsit simte nevoia de sprijin, dar cum aproape niciunul nu găsește, el se simți cu capul susținut de o mână puternică, ale cărei degete prelungi, fascinante, i-l ridicau încet, aproape mângâindu-i obrazul. Când înălță privirile, văzu fața aceea stranie, de o urâțenie compusă din frumusețI: ochi cu gene prelungi, ca de cadână, mari, migdalați, păstrând în ei o veselă curiozitate, dar străjuiți de niște sprâncene fioroase; buze frumoase, bărbătești și pline de căldură, străjuite de-o mustață impunătoare, dar contrazise dedesubtul lor de o bărbie amenințătoare, plină de câinoșenie; în fine, frunte frumoasă, mare, bombată, luminată, continuând cu expresia dură a unui nas plin de voință, dar încununată de o țeastă imensă, pe care părul se învâltora aproape ca într-o coamă de zimbru, făcându-i capul mult mai mare decât cel de om, ca al unui animal înspăimântător prin forță. Un cap atât de mare încât, sub el, obrazul se întindea pergamentos și se ascuțea căpătând ceva din umbrele scheletice ale osului de dedesubt. O figură măreață, dar chinuită, care-și pune aspre întrebări, dar, mai ales, are în permanență răzbunătoare răspunsuri.

- Tu ai tipărit despre mine minciuni. Nu le-ai scris, dar le-ai tipărit; calea spre lume prin tine au luat-o - vorbi el cu un glas egal, al judecății drepte, reci și neiertătoare. - Eu am fost mult mai crud și am tras în țeapă mult mai multe trupuri decât scrie în cartea ta; dar bătrâni n-am ucis, femeilor nu le-am tăiat sânii ca să le înec pruncii cu sângele care țâșnea de acolo, nici fier înroșit nu le-am băgat prin părul de jos ca să le ard locul împreunării. Cât despre poftele mele, da, priveam în ochii muribunzilor ca să aflu o cale; o cale pe care o caut și eu, pentru puterea mea; și știu cum să strâng putere din puterea lor; am învățat asta de la vrăjitorii pustiei, când m-au întemnițat turcii la marginile orientului. Dar că-mi așezam masa de ospăț sub hoiturile care puteau atrăgând corbii, sau că-mi umpleam cupa cu sânge ce se prelingea de la proaspeții uciși, acestea sunt născociri ale dușmanilor mei !... Meseria ta e miraculoasă, meștere, pentru că umple lumea cu vești așa cum n-a mai fost

umplută până acum. Fă ce știi și astâmpără-i efectul; umblă pe unde știi și oprește-ți cărticelele din drumul lor; du-te pe urmele mele și scrie tu singur o carte care să arate adevărul despre faptele mele și, mai ales, află-mi urmele tuturor acelora care ți-au pus în palmă galbenii și ți-au luat tipăritura, în așa fel încât, până te voi căuta din nou, să le știi locurile unde-s de găsit, ca să mi le spui ! Asta e. Si, să știi: numai de asta, deocamdată, nu te-am pedepsit mai rău !

Ținându-și cu ambele mâini țevușca în locul ce se cerea desfundat, meșterul Heinz se pleca umil și se ploconea ducând fruntea asupra acestor mâini, ca la rugăciune. Dar impunător-înfiorătorul personaj, zicând "asta e", îl lovi peste degetele strânse pe tevușcă, îl mai amenință cu celelalte vorbe și dispăru înălțându-se de pe tronul închipuit.

Atunci minunea, marea minune, ușurătoarea minune se petrecu: Lovite de drăcescul personaj, degetele meșterului începură să tremure într-un asemenea hal încât nu li se mai putea controla forța mișcărilor prin care mânuiau țevușca. Sau, poate că nici nu mai mânuiau ele țevușca ci, dimpotrivă, țevușca le mânuia pe ele. Țevușca aceea blestemată altă dată pentru că nu reușea să scoată nici o lacrimă, se transformase într-un mirific instrument lucrător asiduu la îndemnul unor nebănuite forțe ce-o manipulau într-o vibrație secătuitoare prin care izbucneau jeturi și jeturi și jeturi; jeturi ude și calde și acid mirositoare care-l înfiorau pe meșter înălțându-l pe culmile fericirii. Iar degetele tremurau, vibrau, se lăsau purtate de acea mașinărie hidraulică provenind din adâncurile bășicii care se ușura de parcă forțele dinlăuntru nu le mai lăsau să fie stăpâne pe operația pe care o încercau. Lichidul țâșnea și mărșăluia și se îndrepta vehement către adâncurile budei, ca o armată pe care n-o mai puteai opri și care se revărsa într-un entuziasm chiuitor. Iar degetele, de mult nu mai erau instrumentul acestei vehemențe, ci roabele ei, tremurând bombardate și căutându-și expresia de bucurie ca și cum ar fi fost suflate prin găurile unui flaut ce cânta singur, umplând privata de bucuriile

nebănuite ale chiotelor pe care le scotea meșterul. Si, deodată, parcă dându-și seama că bucuria nu trebuia ascunsă între pereții încăperii urât mirositoare, el își lăsă mădularul să se zbată ca un furtun sub presiunea jetului înproșcându-i când pantalonii, când încălțările și, împingând cu ambele mâini ușa, ieși afară alergând spre hârdăul acela mare din mijlocul curții, cada de doage în care se muiau preșurile și pâslele tipografiei și, răsturnând-o, o goli pregătind-o pentru bucuria al cărei plan îi încolțise în minte.

Apoi sări în acea cadă, prinse din nou cu mâinile țevușca arătându-se stăpân pe jetul ei și deveni din ce în ce mai fericit văzând cum, tot ce ieșea din el, spumegând între doagele hârdăului, creștea, se înălța, umplea tot mai mult cada atrăgându-l, ca pe un copil, să se lase-n fund și să se bălăcească în ea.

Nu-i păsa de haine; își smulse doar vesta aruncând-o spre ușa atelierului unde mutrele câtorva calfe se uimeau sfiit de patosul chiuitor care-l apucase pe meșter, le strigă să aibă grijă de ceasornicul din buzunarul ei, le mai aruncă, apoi, cu nepăsarea câte unui șut, o încălțare și alta, pentru ca după aceea să-și strângă genunchii către gură și să se afunde. Se afunda cât putea în umplutura care-l făcea fericit, fiindcă mustea din propriul său trup și țâșnea cu vehemență în plină zi, răzbunându-l pentru lungile nopți de chin și de nesomn. Era o forță care venea din el, eliberată dinlăuntrul lui chinuit și umplând cada cu valuri spumoase produse atât de jet cât și de libertatea fericită a mișcărilor sale. O duioasă sensibilitate se așeza în sufletul lui chinuit încercându-l pe toate felurile stării inverse; inversă față de spaima pe care-o trăise până atunci. Si, legănându-se în mângâierea lichidului ce-l îmbăia gălbui și leșiatic și cu damfuri de hazna, meșterul Heinz Szacsz începu să plângă de recunoștință mulțumindu-i fantasticului personaj pedepsitor care acum îl eliberase. Plângea cu lacrimi mari, care se adăugau și ele la conținutul hârdăului, rostogolindu-se cu bucurie din ochi în barba lui blondă, tunsă

cu emfază ca la pictorii cu care se înrudea prin meserie, iar, dintre firele ei arămii, iarăși rostogolindu-se în lichidul care urca mustind din cealaltă parte a trupului.

Calfele au spus apoi că, atunci când la strigătul jupânesei Margarethe s-au dus să-l ridice, meșterul lor de la care deprindeau arta atât de curând inventată a tiparului, stătea până la piept, bălăcindu-se ca un copil în băița sa.

Cinci zile apoi, cât el a dormit tun în cada din doage de stejar, l-au spălat în ape întărite cu leșie și l-au frecat cu săpunuri fierte în pelin. El dormea lăsându-i să-l frece și să-l alinte, însă mormăielile îl arătau a avea mintea în altă parte.

Când s-a trezit, însă, a șasea zi, avea o mare conștiință a datoriei pe figură. I-a cerut jupânesei Margarethe acel rând de haine făloase de nuntă, pe care ea a crezut că vrea să le pună fiindcă stătuseră mult în levănțică și mai alungau vedeniile legate de mirosul uric. El însă le-a îmbrăcat ca într-o damnare. A sărutat-o și a plecat lăsând-o stăpână peste atelierul acela care nu mai avea meșter, meseria lor fiind de-abia la prima generație. Fiindcă nu trecuseră decât treisprezece ani de când meșterul Gensfleisch, zis Gutenberg, din Meinz, se asociase cu Fust și Puster făcând acele prese de sub care ieșea hârtia tipărită. Iar Fust se asociase apoi cu Schoeffer deschizând atelierul unde învățase și Heinz al ei meserie.

Acum, el o lăsa la grea încercare, pentru că era o meserie pe care multă lume n-o privea bine, spunându-se că are ceva necurat și atârnă de unele forțe care subjugă omul.

Și, dacă jupâneasa Margarethe nu ținuse seama de asemenea bârfe atunci când se măritase cu Heinz, putea acum să-și dea seama că nu erau vorbe aruncate-n vânt. Mai ales că, înainte de plecarea atât de neprevăzută a meșterului, se mai petrecuse un lucru ciudat: O calfă a lui de încredere, pe care o trimisese la Budapesta cu o tipăritură făcută de curând și care se întorsese bine sănătos aducând și restul de bani ce îl avuseseră de primit, calfă cu care, în secret, Margarethe își mai ostoia poftele, se sinucisese netam-nesam înfigându-și o țeapă drept în inimă,

exact cum se omoară spiritele rele și, cum, nimănui nu-i trece prin minte să-și facă de unul singur.

Așa că, plină de teamă în suflet și-n răsuflarea care-i legăna sânii mari, înălțați majestuos în corsaj, jupâneasa Margarethe, femeie la vârstă cărnoasă, s-a îndreptat spre atelierul lui Ambrosius, Der Olde Gruber, cu toate că-l știa îmbătrânit în pofta de a-și băga repede mâna sub fustele femeilor.

Bătrânul Gruber fusese cel care le adusese comanda zicând că el are mult de lucru; dar Margarethe nu descifrase atunci, în privirile lui perfide, altceva decât intenția de a o întâlni și a-i umbla cu mâna pe sub șorțuri, în vreme ce ochii lui Heinz aveau toată atenția îndreptată asupra comenzii.

Se gândise, oare, Bătrânul Gruber la acest moment de blestem când Margarethe avea să rămână singură ? Era un adevăr meșteșugăresc de-al lor faptul că avea alte comenzi și le-o ceda pe asta, era speranța de a-și face drum pe lângă fustele Margarethei, sau era un blestem cum se putea bănui din ultimele întâmplări petrecute cu Heinz si cu calfa lui ?

Pentru orice eventualitate, Margarethe luă galbenii budapestani ce-i mai rămăseseră dintre cei aduși de calfă, plăti toate datoriile, mai cumpără o cantitate de hârtie de la magaziile acelea unde se descarcă mărfurile aduse pe apă și dădu și-un acatist punându-și contribuția în cutia milelor de la Sankt Lorenzkirche.

Dar tot nu scăpă de îndemnul de a se duce la Der Olde Gruber. Un personaj misterios o mâna într-acolo, parcă ducând-o cu binișorul, ca pe femeia ce nu vrea dar se lasă.

2

Era Nürenbergul, în acea iarnă de început a lui 1463, o cetate înfloritoare cu multe bresle rentabile și burghezi bine așezați, cu un senat activ, construind ziduri și străzi din piatră, și, mai ales, lărgind cheiurile acelui canal tăiat pentru vapoare mari, ce aduceau mărfuri de peste tot făcând din portul lui un emporium în inima Europei. Se dezvolta, așadar, burgul cu

burghezii săi; dar latura nobiliară, acolo unde se păstrau valorile eterne ale tradiției, cam tânjea și se sleia, bântuită de multe necazuri, neliniști și, mai ales, lucruri necurate ale căror forțe supranaturale se răsfrângeau și asupra populației de rând.

Un astfel de necaz a pornit din turnul cel mare al castelului fostului împărat Sigismund, cel contemporan cu vremea când Gutemberg, numit de italienii unde căutase gravori pentru litere sau furnizori de hârtie Buonamonte, își făcea de-abia începuturile și presele lui, nefiind încă răspândite ca în decursul acestor ultimi zece ani, nu aduseseră după ele nici blestemele evidente azi. Deci, din turnul cel mare al acestui castel, ca și din celelelate, tocmai în ajunul Crăciunului, când oamenii erau mai smeriți așteptând sărbătoarea, se revărsaseră asupra burgului puzderie de lilieci. Mii, poate chiar zeci de mii, care se repezeau la gâturile oamenilor, pe unii învinețindu-i, pe alții molipsindu-i de sperietură.

Venise aceasta după ce, mai înainte, se revărsaseră asupra caselor și a străzilor niște puhoaie de ape murdare care nu-și dovediseră nici o sorginte, dar lăsaseră urme de molimă.

Iar, după năvala liliecilor, în preajma zilei Sfântului Stefan, o flacără mare țâșni din castelul de sus. Sau, după cum o văzuseră unii, cazu asupra lui și, aprinzându-i toată pulberăria îl făcu să sară în aer mai bine de jumătate, împroșcând cu pietroaiele sale mai multe străzi.

Toată lumea și-a făcut cruce și a rămas amuțită de groază, numai meșterul Heinz, din rangul al doilea al mai tinerilor tipografi, a strigat în somnul lui nebun, pricinuit de boala pe care i-o cunoaștem: "Eu știu cine a făcut asta !"...."Eu știu bine cine a făcut asta !"... Dar, atunci, Margarethe, pe care el de mai multe ori o udase în loc de a folosi altfel patul conjugal, a pus exclamația lui pe seama proaspetei țicneli și n-a luat-o în considerație.

După aceasta, s-au mai abătut încă alte câteva semne tot din partea castelului de peste râul Pegnitz, cum ar fi faptul că toți câinii de vânătoare, vreo câteva sute, au rupt gardurile

canisei și au năvălit în oraș mâncând copiii, iar șoimii de vânătoare, care și-au luat zborul odată cu explozia, s-au constituit într-un stol umblător prin pădurile din jur și, abătându-se asupra satelor din preajmă, au întunecat cerul cu mulțimea lor răpind totul, de la orătănii la miei și de la purcei la prunci în fașă. Se spunea că nu mai apăruse un asemenea blestem de la una mie patru sute cincisprezece, când, instalat de patru ani în castel, ca stăpân al lui și împărat al întregii Germanii, Sigismund de Luxemburg acceptase arderea pe rug a lui Ian Hus, după ce-i promisese că-l lasă să treacă liber prin țara lui. Chinurile în care sfârâise carnea vie a sfântului, sufletul lui, de care degeaba voiseră să scape episcopii catolici din Conciliul de la Constance, aduseseră nu numai schisma - prima mare schismă din Biserica occidentului - ci și mari blesteme asupra castelului în care-i plăcea să stea împăratului mincinos. Înfricoșat de credința pe care a sădit-o și mai mult în oameni arderea de viu a celui ce nu fusese un eretic, ci un vizionar, Sigismund a vrut să-și spele păcatele făcând din castel sediul ultimilor cruciați. A întemeiat un mare ordin cavaleresc, acela al Dragonului Răsturnat, care întruchipa efortul Europei de a-i strânge pe toți nobilii cavaleri meniți să lupte cu armele lor împotriva păgânilor care lărgeau cu tot mai multă repeziciune granițele Imperiului Otoman împingându-le în Europa. Și sunt mai multe bănuieli în legătură cu această faptă a împăratului: O fi fost mai mult un gest al lui de disperare spre bătrânețile care i se apropiau în anii cât l-a obsedat imaginea sfântului pe care el l-a mințit dându-l pradă flăcărilor, o fi fost și o rațiune militară împinsă de puterea prea mare a avântului turcesc... Nu se știe. Fapt este că Ordinul Dragonului s-a constituit foarte bine și cu multe legi ale lui puternice și secrete, cunoscute doar de inițiați, dar asupra castelului cu poduri peste Pegnitz și a solidului burg de dincolo de ele s-au abătut o serie-ntreagă de blesteme. Iar Sigismund de Luxemburg, după cincizeci de ani de domnie ca rege al Ungariei și, mai apoi, ca împărat al întregului Imperiu Romano-German, a murit la timp ca să nu

trăiască blestemul căderii Constantinopolelui.

Era, așadar, tocmai miezul acelei epoci de glorie și chin din care se nășteau marile transformări ale Europei. Pe parcursul a treizeci de ani, aproape vârsta a două generații de soldați, se întâmplaseră mari prefaceri. Prin rugul său, Hus aprindea flacăra unei credințe mai moderne; prin invenția tiparului său, Gutenberg transforma căile culturii și dărâma bazele atotputerniciei științei unora, dând gândirii alte căi de răspândire; cavalerii Dragonului își stabileau alte legi de știință militară și alte nevăzute legături de apărare a puterii; iar forțele Asiei își arătau îndârjirea de a contamina continentul, făcând să se spulbere imperiul imperiilor, deținătorul bogăției bogățiilor, a înțelepciunii înțelepciunilor și a diplomației diplomațiilor, marele Bizanț, prin căderea cetății cetaților sale, a Constantinopolelui, sub loviturile armatelor lui Mahomed al doilea.

Si astfel, personajele noastre, cele al căror duh a și început să bântuie paginile acestei cărți, își trag, toate, sorgintea din asemenea mari evenimente ale unui secol-prag de istorie.

Meșterii tipografi, cu a lor meserie ce începuse să prindă rădăcină în miezul continentului, tulburau apele. Le tulburau destul de mult și prin specificul bârfei care se-ntindea acum cu mijloace tehnice dar și ca orice lucru nou ce nu se așează cu limpezime în conștiința oamenilor. Tipăriturile lor aduceau când minunea unor lumini, când furiile unor nemulțumiri, când răzvrătirea unor forțe care ar fi vrut să le oprească mersul. Ba, uneori, această meserie era descrisă chiar în imaginile necurate cu care putea să sperie sufletele obscure. Pentru că tiparul uimea pe vremea aceea, căpătând semnificația ocultă sau mirifică pe care a avut-o mai târziu, să zicem, auzirea vocilor de la distanță și pe care le va avea, desigur, captarea primelor semnale ce ne vor veni din alte lumi.

Urmează, după tipografi, cavalerii marelui ordin ce moștenea misterele și regulile stricte ale francmasoneriei tradiției cruciate. Ei au îmbunătățit această tradiție cu tot ce adusese

nou secolul și ca mister, și ca dibăcie, și ca arme. Dintre acestea, citățm spăimântoasa apariție a tunului - ale cărui ghiulele făceau primele ravagii - și decăderea armurii la care obligase mișcarea rapidă a otomanilor îmbrăcați ușor, ca și multe alte arme apărute din nevoia de a născoci puteri de altă natură decât cele ale dușmanului ce înainta cu armate de sute și sute de mii.

Vin la rând, după tipografi și cavaleri, capetele încoronate. E toată măreția suveranilor acestui miez de secol, din care lipsește numai Ludovic al unsprezecelea preocupat în acea perioadă de căsătoria lui târzie cu Margareta de Scoția și de pocinoagele interne pe care le făcuse ocupând cam cu anasâna tronul francez al tatălui său. Încolo, toți: Marele Pontif Pius al doilea care se numise până de curând Enea Silvio Piccolomini; Mathias Corvin, rege de referință al ungurilor; Mahomed al doilea, sultanul otoman cuceritor al Constantinopolelui; regele Cazimir al patrulea al polonilor; Ștefan cel Mare, domnul Moldovei; și, în fine, chinuitul de soartă Vlad Drăculea, principele istoriei noastre. Toți apar și se perindă prin paginile acestei cărți, dar nu numai cu grandoarea pe care le-o dau pozițiile suverane care i-au fixat în istorie, ci și cu nimicnicia unor gesturi sau trăsături ascunse pe care și le știu unii despre alții, cu intimități ca de vacanțe adolescentine sau de internat și cu snoave cum se povestesc despre oamenii de rând. Pentru că soarta a făcut ca ei să-și petreacă împreună copilăria și chiar tinerețea, sau să vină în contact în anii când nu erau ceea ce au rămas în cronici. E vorba de vremea când relațiile le-au fost de la om la om și nu de la monarh la monarh, cuprinzând în ele și frumusețți, și slăbiciuni, si patimi, dar mai ales putința de a se fi înfruntat altfel, cu totul altfel, de la brat la brat și de la vorbă la vorbă; cu totul altfel, deci, decât le-a impus-o mai târziu rangul.

O lume plină de legături, dar și de ambiții, de nevoie a unuia de altul dar și de interese contrarii, a căror soluționare urmează căi ascunse. O lume de personaje aflate la vremea când istoria nu scrie încă despre ei, lăsându-i să plutească în

tulburătoare mistere amestecându-se cu oamenii de rând asupra cărora ei vin cu ambiția să stăpânească. Pregătindu-se pentru a veni la putere, ei fac încercări adânci de a zgudui ființa umană sau a-și dovedi forțe mai mari, peste limitele ei. Este o lume de necunoscut și de temeri, al cărei nod de început se află în această cetate germanică, burg de meșteri ingenioși și de artiști meticuloși care trăiesc sub zodia atotputerniciei de concepție și secret a cavalerilor Ordinului Dragonului Răsturnat: Nürenbergul veacului al cincisprezecelea.

Spre această cetate și burg bântuite de obsesiile lor, se îndreaptă, desigur, și nădejdea și gândul damnatului Vlad. Dacă nu cumva i se îndreaptă chiar ființa, despre care se spunea cândva că i se putea desprinde de trup și bântui prin alte locuri. Da; așa se spunea: Că în îndepărtările misterelor anatoliene, el învățase să se desprindă de trup ca și cum ar fi fost o ființă de sine stătătoare și să ajungă oriunde; sau să-și desprindă anumite părți, cum ar fi auzul sau vorbirea și să le întindă la mii de stadii, peste orașe și țări, vorbind cu inițiații lui. Sau să-și ia imaginea și s-o arunce acolo fiind în mai multe locuri deodată. Sau cine mai știe ce alte minunate lucruri spăimântoase șoptindu-și ordinele și vrerea unor urechi aflate în alte lumi.

Despre acestea nu știm a vorbi cu documentare: vor fi doar născocirile vremilor acelora oculte și spăimoase care incitau imaginații negre ? ! Ori va fi fost el, în curenții nebuni și destoinici care-i animau și-i înflăcărau ambițiile, un premergător având în vintrele sale, sau în celulele ce alcătuiau creierul capului său atât de mare, sau în suflul pe care orice ființă îl are fără să i se vadă, ceva geniu din care urmașii săi făcuseră vorbitul sau văzutul la distanță ? !

Nu putem spune că știm despre toate acestea, cu toate că puterile lui nebune ne-nfioară numai la firul povestirii. Dar putem spune că, oriunde s-ar fi aflat, spre Nürenberg ființa lui tânjea și străduia încă de la inițierea pe care tatăl său i-o făcuse ca membru al Ordinului Dragonului Răsturnat cu colan primit chiar din mâna lui Sigismund. Iar, de când Nürenbergul îl

năclăise în veștile purtate de acel *libellus famosus*, întotdeauna spre burgul lui se îndrepta atunci când își striga ura. Cu ochii săi mari, înverziți de lumini răzbunătoare, în tot ce este la el nădejde și gând, Dracula încoace se îndreaptă atunci când strigă. Strigă invocând Nürenbergul și cele făptuite între zidurile lui, așa cum face în această primă plângere care niciodată nu a ajuns la Ștefan:

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Toți mă cred mort, Ștefane. Toți mă credeți mort !

Cu capul despicat de trup, după cum merită osul meu domnesc si așa cum chiar eu am cinstit osul lui Dan care-mi râvnea scaunul.

Dar, mai degrabă în țeapă, cum nu se cade osului meu domnesc, chiar dacă țeapa este aurită, cum le auream eu pentru fețele luminate.

Da, toți mă cred mai degrabă tras în țeapă, cum au tras armașii mei cel puțin o sută de mii și mi-am făcut padure de țepi în jur, oriunde mi-am așezat tabăra, oriunde m-am așezat în jilț de județ și chiar oriunde am prins lotri de rând, neguțători necinstiți sau boieri care umblau cu lucrătura răufăcătoare.

Sau, poate mă cred tăiat pe din două, ca un trunchi, pe la prapore, dedesubtul coastelor, cum fac turcii ca sa-ți lase viața mai mult în jumătatea cu capul, unde inima mai bate iar plămânul mai trage - și vezi tu însuți cum mori tu; cum mori înainte de a muri: Adică îți moare jumătatea cu picioarele, boașele, bârdanul și măruntaiele. O vezi zbătându-se, simți cum te sfâșie durerea ei, dai din picioarele care nu mai sunt ale trupului tău, le urmarești cum, cu zvâcnituri, îngheață. Și, abia după aceea ți se împăienjenesc ochii în mari chinuri, ca să îngheți și tu. Adică tu, jumătatea care gândește și vede !...

Eh, în orice chip și-or închipui sfârșitul meu, ei toți tot mă cred mort. Voi toți tot mă credeți mort. Chiar și tu, Ștefane, care știi cât de mult prețuiesc eu, viul, cât de mult prețuiesc și ca om, și ca prieten, și ca frate, și ca minte lângă mintea ta ! Mă crezi mort, iar soborul preoților tăi îmi pomenește numele când iese cu Sfintele Daruri la slujbele domnești. Mă crezi mort și verși câte o lacrimă pentru mine în fiecare dintre mănăstirile pe care le-ai ctitorit. Mă crezi mort, când naosul răsuna de "Încă ne rugăm…". Mă crezi, de-a binelea, mort.

Numai Matei mă știe viu; numai el !...

Fiindcă el mă ține; el mă ține ascuns aici !... Mă ține ascuns știind că, la o înfruntare cu turcul, nu are brat mai bun decât al meu.

Altfel, poate că el se-mpăunează cu faptul că mi-a lăsat viața. El s-a îndurat de mine și mi-a lăsat viata !... El, țâncul ce se-mpiedica printre picioarele noastre la curtea lui taică-său de la Hunedoara și plângea că nu ne punem minitea să ne jucăm cu el !...

Nu; nu m-a iertat el !... Nu sunt eu acela ca să fiu iertat de unul ca el ! Eu am strigat la el !...

Am srigat, auzi, tot atât de tare cum cum strig acuma și răscolesc ecourile temniței ășteia puturoase, de fac să se zguduie pereții și să se-nfioare inima până și-n piatră și-n mucegai, dac-or avea-o. Că unul sunt eu, și nu exista ființă pe lumea asta să nu se înspăimânte la fulgerul privirii mele, la

tunetul glasului meu.

Am strigat la el; am strigat de s-a cutremurat toată Alba Iulia sub movila căreia se află oasele strămoșilor noștri și strămoșilor strămoșilor noștri !...

Am strigat:

- Mateeei !...

Și s-au zguduit zidurile catedralei sub lespedea căreia doarme tatăl său, cel din urmă brav voievod român al Transilvaniei.

- Matei ! - am strigat eu - Matei, gândește-te la fratele tău de părinți și de sânge, la Ladislau, care tot Vlad înseamnă pe limba românească a tatălui tău !... Așa cum pe Iancu de Hunedoara nu l-au iertat nobilii din Buda că s-a ridicat deasupra lor, nici pe Ladislau nu l-au iertat ca fiu al lui Corvin și al Transilvaniei; și nici pe tine nu te-ar fi iertat, dacă n-ai fi fugit cu unchiul tău Szilagy !

Matei s-a uitat la mine greu. Are douăzeci de ani; adică, acum - dacă eu mi-am pierdut rostul și numărătoarea zilelor - are douăzecișidoi, spre douăzecișitrei, pesemne. Dar avea atunci douăzeci; numai douăzeci, iar chipul lui nu prea frumos era apăsat de povara unei coroane pe care nu voiau încă să i-o recunoscă toți. Și credea că și-o va mai ușura făcându-le pofta cu sângele meu.

- Mateeei !... am strigat de s-au mișcat limbile grele ale clopotelor deasupra lespezilor tatălui său Iancu și unchiului său Ioan cel Tânăr, Matei, gândește-te aici, cât încă te afli pe pământ românesc, cum i-au tăiat baronii capul lui Ladislau în piața din Buda, cu patru lovituri care tot nu reușeau să i-l desprindă de trup, pentru că dinadins lăsaseră neascuțită securea gâdelui: ca să lovească mai crunt, mai îndărătnic... Matei, tu nu se poate să nu auzi aici, lângă piatra sub care zace nu numai tatăl tău, ci zac, ehe, zac de veacuri și veacuri cei care ne-au făcut țara, nu poți să nu auzi cele patru lovituri, una după alta, una mai cruntă decât alta, cu care gâdele tot nu mai desprindea capul fratelui tău de trupul care luptase lângă

taică-tău. Luptase cu glorie și-l ucideau ca să n-ajungă ce-ai ajuns tu acum, când s-au mai schimbat vremurile !

Așa i-am strigat. Și m-am uitat la fața lui tînără, încă de copil bucălat, la ochii lui tulburați de întrebările puterii regale. M-am uitat drept, fiindcă nu-mi era frică de moarte și nu ca să mă apăr de moarte strigasem eu ce-am strigat.

Strigasem, pentru că de mai multă vreme voiam să i-o strig; de mai multă vreme trebuia să i-o strig. Să i-o strig lui, care ajunsese mare și luminat rege la Buda. Ca să înțeleagă ceea ce înțelesese tatal său în ultimii ani ai vieții, dacă n-a știut-o cumva dintotdeauna. Ca să înțeleagă ceea ce noi doi știm, Ștefane, pentru că am fost acolo, lângă tatăl tău Bogdan, în cetatea Romanului, în miez de iarnă, ascultând o bună parte din ce-a sfătuit el cu marele Iancu de Hunedoara.

I-am spus-o, așa cum i-o spusesem în sinea mea de mai multe ori: de câte ori vedeam că oștile lui Mahomed înaintează, iar ajutorul de la el tot nu vine și nu vine. I-am spus-o ca să știe că, acolo, la curtea lui de suveran tânăr, va avea tot timpul dușmani și, dacă nu chibzuiește bine, îi va veni vremea, ca și lui Iancu, să-și caute printre frați ajutoarele.

Și l-am privit în ochi ca să vad cât îl zguduie cele ce aude din gura mea. L-am privit în cenușiul privirilor lui chinuite de câtă politică trebuie să facă printre nobilimea regatului.

I-am văzut atunci mâna cu inele săltând într-un gest scurt. Nu temător, dar vrând, vrând numaidecât să mă facă să tac. Să mă facă să nu strig către toată curtea ceea ce aveam de strigat numai pentru el. Să nu amintesc curții lui, curtenilor lui clevetitori ca toți curtenii, ceea ce el nu voia să-și amintească nici sieși !

Dar eu îi strigam, pentru că eram în Alba Iulia și-mi era totuna, ca și cum aș fi fost la Târgoviște. Pentru că pe aici am copilărit, iar la Târgoviște am stat la curtea tatălui meu; aici mi-am petrecut tinerețile, iar la Târgoviște m-am așezat în scaunul tatălui meu; la Târgoviște l-am înspăimântat pe Mahomed făcându-l să recunoască ce merit, iar aici, chiar dacă

ei m-au pus sub lance, am venit cu inima deschisă, tot ca-n țara mea, după ajutor de la ai mei.

Matei, însă, nu voia să se știe că eu îi pot vorbi astfel, ca unuia care trebuie să mă asculte. N-a avut inima să facă pe pofta sașilor și să mă taie, punându-se astfel bine cu ei și cu împăratul, dar nici să mă lase să strig cea ce trebuia să știe curtenii care ciopliseră gâtul lui Ladsislau cu securea aceea fără tăiș.

A făcut gestul căznit al mâinii cu inele și, ca să-mi astupe glasul, m-a înfundat aici, la Vișegrad, păstrându-mă pentru nevoie ca pe-un bun de preț pe care mintea lui îl cunoaște.

Strig, așa cum i-aș fi strigat și dacă m-ar fi tras în țeapă. Pentru că eu am văzut mii de oameni, și lași, și bravi, cum se zbat în țeapă, se zbat cât mai tare ca să-și ciuruie măruntaiele, să-și facă chinurile mai mari și să le vină moartea mai repede. Dar eu, nu; mă și gândisem la asta: toată viața și toată suflarea care-mi rămânea mi-aș fi folosit-o ca să-i strig. Să învețe; să știe ce-l așteaptă din partea oamenilor de curte: ce l-a așteptat și pe tatăl lui și pe tatăl meu, și pe tatăl tău, și pe mine: Trădarea !... Asta e !

Și, totuși, vorba asta nu spune tot. Pentru că, spre a te trăda, cineva trebuie ca mai întâi să te fi iubit. Or, ei, oamenii de curte, nu fac decât să ne urască; de la bun început să ne urască și să ne hiclenească !... E hiclenia lor ca de păsări care se uită la noi numai cu ochi de pradă !... Chiar când îi trăgeam în țeapă, când își simțeau moartea pătrunzându-i cu durere de jos în sus, în ochii lor nu vedeam altceva decât hiclenia.

De asta strig !... Strig de aici, de la Vișegrad, să se audă peste Buda; și mă liniștesc doar când prind câte un liliac și-l trag în țeapă în piroanele ușii zăvorâte... Ca pe-un boier de-al meu îl trag, scuipându-l spre hiclenia din priviri.

În rest, strig ca să se știe că sunt viu, pentru că așa mi-am pus în gând: atâta vreme cât oi fi viu, voi striga ceea ce am de spus, ca să spun tot ceea ce am de strigat !

2

Și la tine am strigat, Ștefane. Mai ales la tine.

Pentru că tu ai fost fratele cel bun al inimii mele. Și-mi mai ești și acum. Tu mie !... Eu ție nu-ți mai sunt, pentru că nu mă mai știi în viață și ți-ai pus egumenii să-mi ceară spălarea păcatelor atunci când se pomenesc morții.

Dar, chiar de mai-nainte, tu nu te-ai gândit la mine ca la un frate, Ștefane... Și m-ai trădat, Ștefane !...

Ah, eu care-am făcut acum în temniță răbojul tuturor celor cărora le-am despărțit sufletul de trup și m-am supărat pentru că nu i-am biruit întotdeauna pe dușmanii care trebuiau să ajungă pildă pentru teama tuturor altora, eu care, pregătindu-mă să mă răzbun, am coșmaruri în care mă cert cu Bunul Dumnezeu pentru că ne-a făcut trupul atât de firav și ușor de omorât, eu care vreau să trăiesc nu de dragul vieții ăsteia păcătoase, ci ca să mă răzbun, ca să trag în țeapă tot ce rău am făcut că n-am tras; eu, prietenul tău pe care oamenii mă numeau până acum numai Dracula, sau Drăculea și care, de când au tipărit dușmanii de sași acel libellus famosus în șase foi, numit "*Hystorie minunată și spăimântoasă despre un mare Tyranu pe nume Dracul-Vodă*", au început să-mi spună și Țepeș; eu, lângă sufletul tău lipicios, de dulce copil moldovean, lângă graiul tău moale și împăciuitor, m-aș muia și mi-ar pieri din minte orice gând de răzbunare.

Să-mi umpli tocmai tu, mie, paharul cu venin, Ștefane !... Să vii tu cu oastea să cucerești din pământul meu !

Eu am fost necruțator și m-am învățat și m-am obligat toată viața să fiu fără milă, pentru că nici răul care mă năpădea dinafară nu avea milă sau vreo tulburare în fața mea; și am tăiat, am tras în țeapă, căutând mereu rădăcina acestui rău. Dară uite: eu, ăsta, cred că n-aș fi avut tăria să te ating nici cu un pai pe tine, chiar dacă te-aș fi prins acolo, în fața Chiliei !

Cu toate că, la vestea că tu m-ai atacat, am uitat nevoia de

a ține piept turcilor, am lăsat tot ce amenința țara și, orbit de durerea că tu mă loveai la Chilia, am pornit iureș într-acolo, ca să mă răzbun pe tine ! Orbit, cu mințile luate de chinul pe care mi l-ai aprins tu în suflet. Am lăsat lupta cu Mahomed, am lăsat țara pe mâna boierilor, adică am făcut tot ce în acea clipă nu putea face o minte întreagă. Dar fusese prea mare lovitura pe care mi-ai dat-o în suflet și prea mare setea mea de răzbunare, ca să mai pot judeca la altceva.

Și, știi de ce s-a întâmplat asta ? Pentru că, tu, cât ai fost lângă mine m-ai avut ca un frate, dar n-ai învățat de la mine. N-ai avut mintea la a deprinde acele unde secrete pe care le-am învățat la răspântia aia de drumuri asiatice unde m-a exilat sultanul și pe unde își făceau loc toate magiile orientului. Uite, cu alții, cu călăul pe care l-am avut în slujba mea, de exemplu, eu pot să vorbesc stând aici, în închisoare, iar el aflându-se în alt oraș sau chiar în altă țară. Pentru că, el, supus fiindu-mi, a deprins de la mine tot ce trebuia ca să-mi fie mediu bun. Cu alți oameni, chiar străini, dar cu firea învățată a fi supusă unuia ca mine, pot comunica, peste munți și fluvii, sau chiar mă pot arăta lor spunându-le ce trebuie să facă. Dar, mai ales, știu cum să comunic cu dușmanii care au prins frica mea și stau cu gând temător față de răzbunarea mea. Spre ăștia mă pot repezi peste mii de stadii deodată, spăimântându-i și făcându-i să o ia la fugă, așa cum am făcut nu o dată cu ienicerii și spahii din taberele lui Mahomed, tulburându-le cu spaima de mine somnul și punându-i pe fugă numai cu spiritul meu care li se arăta făcându-i să tremure și să strige "Kaziklî, Kaziklî Șeitan - vine Țepeș Dracul și ne trage-n țeapă !"...

Dar tu, fiindcă-mi ești prieten de joacă și ai avut întotdeauna firea ta neatârnată, nu te legi cu undele pe care puterea mea le trimite peste spații și nici nu știi ce rău îmi pare pentru asta !...

De câte ori n-am încercat ! Am încercat să te chem în ajutor; am încercat să-ți spun o bucurie de-a mea, am încercat să te mustru. Degeaba ! Suntem prea aproape alcătuiți și prea asemănători ca să ne putem înșuruba unul într-altul devenind

puternici peste lumile care ne despart.

Cât am strigat la tine și cât te-am amenințat când am aflat că-i alungai pe tătari, dar nu ca să-mi aperi mie Chilia, ci ca s-o iei tu ! Dar nu mă auzeai și asta mă înfuria mai rău !... Dacă, pe mine, care am ridicat păduri de țepe, m-a putut trage în țeapă cineva, apoi acela tu ai fost, Ștefane, cu firea ta neatârnată !... Nu mi-ai băgat țeapa în burtă, ca să mi-o scoți pe la ceafă și să mă vadă toți cum mă zbat în ea; mi-ai înfipt-o-n inimă, subțire și nevăzută, ceea ce duce la ură și nebunie ! Iar nebunia crește de câte ori îmi strâng puterile cu care vorbesc unora de peste mari întinderi, iar ție nici nu-ți pasă când te strig, când te chem, când vreau să mă arăt pentru o clipă în fața ta, așa cum o pot face în fața altora. E o sculă stricată între sufletele noastre, Ștefane; pentru că, de iubit, ne iubim, iar meșteșugul de a nesocoti întinsurile despărțitoare și a trece peste ele, eu l-am deprins.

Spune, Ștefane, acum, când mă crezi mort, când nimeni nu știe că zac aici, în beciul ăsta jilav care acoperă numele meu ca o lespede, acum, când vorbești cu mine numai în paraclis, la ceasurile tale de rugă cu duhurile, nu te fierb chinurile că ți-ai pornit armata împotriva fratelui tău de cruce ? !... Dacă aș ajunge la tine, eu ți-aș da dezlegare de la chinul acesta. Dar, oricâte încercari aș face, oricâte semnale ți-aș transmite, mintea ta nu mă primește, nu știe că eu, îndepărtatul, zbor cu știința mea de a depăși spațiile și bat la poarta ta... Până și cu jivinele pot comunica, Ștefane, numai cu tine nu !... Animalele pădurii se supun forței privirilor mele, liliecii noptateci zboară în stoluri unde-i trimite gândul meu, păsările de pradă și câinii de vânătoare se mișcă după cum există numai în mine voia mea. Numai spiritul tău neîmpăcat cu supunerea, nu se supune acestor legi pe care eu le știu ca să putem comunica !

Dar nu mă las. Aici, în temniță, unde vremea se scurge atât de încet, am destulă și tot o să dau eu odată de șurubul ăla pe care să ți-l întorc în așa fel încât să ai ascultarea către mine. Tot o să dau eu odată de el și nu va mai fi ca acum.

Acum, când mă crezi mort, dus de pe lumea asta !

Pentru că, precum odinioară am fost în slavă și cinste, acum sunt fără slavă și fără cinste. Cel care odinioară eram atoatestăpânitor, iar acum zac neștiut nimănuia, precum cel mai netrebnic dintre netrebnici; cel care odinioară eram de temut tuturor, acum m-am făcut cu totul nebăgat în seamă; cel care odinioară eram iubit și prețuit, acum sunt necunoscut lumii și porțile temniței apasă asupra mea. Dar nu numai aceasta, ci și dușmanilor mei și tuturor oamenilor, numele meu este de râs, de batjocură și spre clătinarea capului. E pildă rea în toate limbile, pentru că până și Papa a pus de i s-a tradus în latinește, ca să le înțeleagă putându-le citi cu ochii lui, cele șase foi mârșave pe care sașii le-au răspândit în lume sub chipul și numele meu de Dracula, unde arată toate faptele mele ca pe niște fărădelegi. Întunecat și înnegrit mă arată față de chipul meu adevărat: numai că am tăiat, și am tras în țeapă, și am ars în case oameni vii. Dar nu arată pentru ce; nu arată ce a fost în inima mea și în mintea mea când am făcut toate acestea; cu ce gânduri le-am făcut și ce-am pohtit eu să fie cu cinste-ntre hotară și cu teamă mare din partea scârbavnicului păgân !

Știu: au umblat și s-au zbătut pârgarii Brașovului pe care i-am pedepsit cu foc pentru că negustorii lor n-au mai lăsat câștig și pentru negustorii noștri; au îmbiat cu bani niște meșteri tipografi din Ulm și din Budin încă din timpul domniei mele, ca să bage în zaț *"Viața lui Dracole Wyda*" și, apoi, însoțindu-se în acest act tâlhăresc cu judele sașilor din Sibiul pe care l-am pedepsit pentru că-l găzduise pe Dan când acesta îmi pizmuia tronul, au găsit cu cincizeci de florini de aur o tiparniță la Nürenberg, care a tipărit mârșăvia. Da, tocmai la Nürenberg, acolo unde*, in anno Domini* 1431, adică 6939 pe numărătoarea Bizanțului, împăratul Sigismund de Luxemburg l-a încoronat pe tatăl meu, fiul lui Mircea Voievod, în luna lui fevruarie, recunoscându-i dreptul asupra tronului tatălui său.

Acum, toată lumea îl știe pe Dracula, fiul lui Vlad Dracul, numai după acele întocmiri tipărite. Și, numai tu, numai tu,

Ștefane, știi ce este în mintea și-n inima mea. Știi ce-a fost în mintea și-n inima mea, știi că mirosul de sânge, nu atât mi-a plăcut cât mi-a trebuit; mi-a trebuit ca să fac ceea ce voiam să facem din țările noastre, adică ceea ce ne-am jurat noi când ne-am legat frați de cruce. Pentru că, noi, întâi am știut ce vrem și unul și altul, iar apoi ne-am legat frați de cruce !

Asta mă chinuie și mai mult acuma: cum de suntem atât de legați, dar nu putem comunica ? ! Cum de gândurile mele pentru care am meșteșugul să ma silesc, să mă adun în mine și, deodată, să le arunc la depărtările pe care le vreau, nu răsună în tine ? !... Mintea ta e prea puternică pe gândurile ei, voința ta e prea încordată pe pohtele ei; suntem cremene amândoi și dăm scântei fără să ne putem lega. Iar tu, n-ai teamă de mine, ci doar iubire. Am observat eu; am observat că gândul meu pătrunde acolo unde mintea celuilalt e mai moale, e din alt aluat, ori a prins o teamă de mine, ca o flăcăruie veșnic trează spre care gândul meu se poate duce direct. Așa cred. Adică, așa cred atunci când vreau să mă împac cu gândul că nu pot comunica cu tine. Dar nu mă lasă conștiința, pentru că nu-mi place pe nici o latură să fiu un înfrânt, așa că am să-mi chinui sufletul și puterile alea înflăcărate ale creierului meu și-o să descopăr eu șurubul, ori la mine ori la tine; șurubul ăla pe care să-l întorc până când dau de tine și-ai să-mi răspunzi în dulcele tău grai moldav.

Pentru că, tu ești singurul, frate Ștefane, care știi că nu am ucis de dragul omuciderii, ci numai a uciderii a ceea ce este rău !... Știi asta, dar eu sunt mort pentru tine și te simt cum verși câte o lacrimă când mitropolitul tău Teoctist, care te-a uns la locul numit Direptate, îmi cere iertarea păcatelor. Așa că eu zac aici, deasupra Dunării, în vreme ce numele meu umblă prin lume pe cele șase foi tipărite la Nürenberg. Toată ziua rușinea mea este înaintea mea și rușinea feții mele m-a acoperit, caci am ajuns într-adevăr de batjocură vecinilor mei foști și de spaimă pentru poveștile altora. Cei care m-au văzut cândva au fugit departe de amintirea mea, iar cei care m-au

urât au ridicat capetele și s-au bucurat și s-au veselit pentru nenorocirea mea. Unii ca aceștia au ridicat mâna asupra mea și m-au umilit, facându-mi foarte rău și crezând că pun asupră-mi, asupra trupului meu mort și asupra memoriei sufletului meu, o lespede de rușine. Iar eu zac singur aici, condamnat la uitare; la uitarea mea, cel care am fost; și nu am nici frate, nici rudă, nici prieten, ci sunt singur, singur în durerile și supărările mele nemângâiate de aceste plângeri.

III

După câte îmi amintesc, avea Cetatea Romanului o biserică mare, cu turle cam năstrușnice, nici după asemănarea cupolelor elinești cu bolți mari și joase sprijinite pe ziduri pătrate, nici după a celor nemțești înălțând turnuri ascuțite către cer, ce se desprind în suliți ca niște flăcări. Aceasta avea turle înalte, foarte înalte ca și domurile, dar nu se ascuțeau ci, mai degrabă, se umflau acolo sus, unde se plimbă în jurul lor întotdeauna vânturile și, ziua, ca niște ciorchini, înveliți în aripile lor cu oase și piele ca ale diavolului, atârnă liliecii.

Noaptea însă, atunci când rămăseserăm noi la ceasul nostru de taină, pe lângă încăperile pentru străji în împrejmuirea caselor domnești, liliecii zburau și ajungeau până la noi.

Iar eu ți-am arătat cum le puteam porunci. Nu; nu era o vrajă, erau anii mei de exil în turnul de la Egrigöz, de unde vedeam râul spălând pietrele unei vechi cetăți grecești: Nimphaeon, care uneori îmi părea să răsară din îngemănarea pietrelor cu valurile înspumate.

Ti-am arătat cum îi pot aduce, ca pe fluturi la lumina, cum am forța să-i atrag, să-i fac să vină la mine, să-i las să se depărteze și apoi iarăși să-i aduc.

Și ți-a plăcut vrăjitoria mea, când i-ai văzut, bezmetici, cum toți liliecii din clopotniță ascultă de poruncile mele, cum rămân smirnă în aer, înșirați ca oștenii, cum fug și-și fac ocoalele, cum vin iarăși în fața mea și stau la câtă depărtare-i țin eu, până ce eu le dau drumul să umple noaptea cu zborul lor

zăpăcit de vietăți fără noimă, firimituri de draci înviate sub lumina moartă a lunii.

Ți-a plăcut, dar mi-ai spus că sunt un diavol. Mi-ai spus că de asta am fața atât de subțiată spre bărbie și obrazul ca foaia unei citanii de biserică.

- Ai chip de drac și ochi de turcoaică cu gene mari, mi-ai spus.

Și nu m-ai crezut că eu, c-un șuierat subțire, țâșnit pe lângă luciul dinților și aproape neauzit urechii omului, îi făceam să asculte de porunca mea.

Te luminai cu surâsul tău hâtru și îmi puneai vin cu mied, dădeai cu facla-n măruntele jivine ale iadului ce se-adunau sub vraja mea și-mi spuneai închinând:

- În sănătatea Mariei Tale Vlad ! Măria Ta Dracul !... Ia uite cu cine mă leg eu frate de cruce: cu un drac din neamul Drăculeștilor pe care, după obiceiul turcesc de a-l numi cu numele tatălui, îl cheamă de fapt Drăculea !

M-am înfuriat. Cândva, m-am înfuriat. Am trântit fereastra slobozind liliecii și am spus, cu mai multă ciudă către mine decât către obrazul tău sănătos, ca și al tatălui tău, cu bărbie mică și frunte mare deasupra.

- Sunt prost; sunt prost eu că mă port ca țampazii la panaire !... Oare de ce m-oi fi prostit așa ? Niciodată n-am fost astfel.

Mă prostisem sentimental la căldura voastră sufletească de neamuri; îmbătat de aerul acela curat al codrilor Moldovei pe care-l regăsisem după aerul îmbâcsit de parfumuri dulcegi din palatele sultanului, îmbunat de ochii tăi albaștri-verzui, așa cum mi i-am închipuit întotdeauna pe ai strămoșilor, lucioși la fel ca-n urmă cu opt ani, doar că se făcuseră mai mari; iar, sub nas, îți mijeau tuleiele alea ca de motan rotofei, cu care le e drag pisicilor să se alinte.

Mi-ai simțit durerea care nu era a întâmplării aceleia, ci a firii mele pidosnice, schimonosită-n închisoarea exilului și întărâtată în lumea lacomă și fățarnică de la Poartă. Mi-ai

mângâiat sfios brațul, cu degetle tale lungi, de arhanghel.

- Ce era să fac ? ! - am strigat eu bând până la fund cupa - Ce era să fac altceva decât să strunesc șoimii și liliecii, în lumea aia de fiare hulpave ? !

Tu m-ai privit blând, răbdător și-ai întrebat, mai mult ca și cum m-ai fi înțeles, decât așteptând răspuns:

- Te-ai chinuit mult ?

- Nu cât am fost în închisoare - am strigat eu - ci pe urmă !... Pe urmă, înțelegi ?

Nu înțelegeai; n-aveai de unde înțelege. M-am liniștit, m-am limpezit și am început să-ți spun ceea ce țineam în mine de atâția ani:

- Sunt o lume trufașă și înapoiată, Ștefane. Și sunt mulți; și au forță războinică în ei !... Vai nouă, țărișoarelor mici, dacă nu vom ști să ne apărăm !... Ne înghit. Ne înghit și ne macină-n burta lor și ne fac totuna după voia Porții, fără alt vis decât prada și căpătuiala. Vai nouă, țară mică; ce folos că ne-am născut mai curat, mai cu gânduri bune, mai neapucători, dacă vine peste noi valul cel mare al fărădelegii !... Ei, cei printre care am stat eu, nu știu a munci, ci numai a jefui, a lua de la alții. La curtea sultanului, totul se cumpără pe față, fără nici o rușine. Cinstirea se plătește, înțelegi ? Cine plătește mai bine, ăla se bucură de mai multă cinstire. Slujbele se cumpără. Cine pradă mai mult are putința să dea preț mare și primește slujba mai grasă. La rându-i, după ce a cumpărat-o atât de scump, încearcă să scoată cât mai mult de la alții. O lume în care tâlhăria e lege. Și, ce e mai rău: năravul lor prinde; intră spre noi mai stricător decât oștile. Îi vor trebui omenirii sute de ani ca să scape de o asemenea ciumă care intră în sufletul ei. Pentru că, unora, le convine: Își închină țara, dau haraci sultanului și-și fac pohtele. Eu am văzut ce-nseamnă să fii dus la Poartă. Am văzut cum i-au prins tatii de mâini lanțuri, după ce l-au primit cu mare cinste. Noi am pățit rușinea asta până de curând. N-a trecut nici o tinerețe de om de când Domnii noștri s-au recunoscut unși de Poartă. De ce ?... Pentru că unor boieri

mari le place să nu-i știe atât de puternici. Eu am văzut, Ștefane, și-am trăit pe pielea mea ce-nseamnă să fii închinat la Poartă. Și am văzut zeci de fii de domnitori fără țară și fără putere, cum sunt ținuți numai ca să fie asmuțiți unii împotriva altora; își pierd credința și neamul acolo, în parcurile seraiului. Sau strâng în adâncul sufletului lor venin, așa cum am strâns eu. Venin pe care cine știe dacă mai apucă să-l răzbune...

Măcar, din veninul meu, îmi fac punțile către lume !... Că veninul se adună-n mine și-mi dă atâta forță încât trec de zidurile închisorii, trec de locurile unde mă ține ascuns Matei, trec peste spații și distanțe și tulbur somnul unora care mi-s potrivnici !... Asta pot să fac. Păcat că n-am forță ca să ajung și la prieteni ca tine, Ștefane. Acolo unde e vorba de prietenie devin duios și veninul mi se topește. Dar n-ajung decât cu gândul și n-am cum intra în sufletul tău.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Așadar întâmplările pline de groază și de înspăimântare din preajma și răstimpul Crăciunului, adică tocmai din zilele de mare sărbătoare creștinească, fuseseră interpretate drept un semnal, doar simplu semnal privind pedepsele crunte ce se vor abate asupra lumii catolice în anul viitor, când urmau să se împlinească cincizeci de ani de când Conciliul episcopilor pronunțase ucigatoarea sentință de ardere a propovăduitorului unei credințe mai simple și mai țărănești. Iar groaza pentru ceea ce avea să urmeze la împlinirea cifrei fatale de o jumătate de veac trebuia, după cei care avuseseră interesul să o insufle, ca de abia de acum înainte să crească.

Norocul îndulcirii către uitare a acelei obsesii a fost răspândirea veștii celor întâmplate cu nefericitul meșter tipograf Heinz din rangul al doilea al breslei care avea acum să

primească în rândurile ei prima femeie, pe jupâneasa Margarethe, rămasă singură și cu cifra de afaceri deschisă.

Adică, nu să o primească pe ea, direct, așa, ca femeie, dar să-i păstreze înscrisul în continuare și, fiindcă nu avea nici o calfă mai spre liman, cel mai vechi dintre lucrători sinucigându-se într-un mod atât de straniu, girul de meșter să fie al lui Ambrosius Huber, zis și Der Olde, nu numai pentru că ar fi avut urmași în breaslă, ci și pentru că mai exista un tipograf Huber, zis Burciensis, adică Bârsanul, în orașul Budin.

Breslașii au aprobat aceasta cam zâmbind pe sub mustață, deoarece năravurile de văduv cu bărbăția devenită agresivă la bătrânețe, i le cunoștea meșterului Ambrosius tot Nürenbergul. Odată, chiar i se jucase un renghi, fiind atras de o ochioasă și dezbrăcat într-o cameră unde se aflau vreo zece bețivani ascunși prin dulapuri și pe sub mese, și a fost ținut gol să pozeze unui gravor pentru lecția de anatomie.

Mărunțel și rubicond cum era, la cei nu mult peste cincizeci de ani ai săi, cu burticica îmbrăcată întotdeauna în elegante veste de catifea cu nasturi de argint care purtau emblema mândrei bresle aducătoare de nou, cu chelia compensată de niște falnice barbete având aspect metalic pentru că se împleteau în ele, savant, firele roșii ale părului arămiu din tinerețe cu firele argintii pe care le adusese vârsta, avea niște mâini care, fiind deprinse cu iuțeala așezării literelor, nimereau îndemânatic pe sub fustele femeilor când ele, bietele, nici nu se așteptau. Iar pe Margarethe, cea care avea un gât atât de elegant ridicându-se deasupra corsajului cu sâni bogați, pusese el de mult ochii la balurile breslei. Odată, îi trăsese fusta-n sus văzându-i chiar glesna. Era cam groasă și nu de eleganța gâtului, dar sănătoasă și atrăgătoare spre amor, ca toată făptura Margarethei care emana cu atât mai multă senzualitate, cu cât îi cădea umbra mai drept asupra ființei apatice și umflate de bere a meșterului Heinz.

Din pricina aceasta, poate, cunoscând-o mai bine, când ea i-a intrat în atelier cu obrajii cărnoși și ochii împodobiți de

mari cearcăne, mângâindu-și favoriții făloși, Der Olde Huber și-a făcut un plan de mai lungă durată. Nu s-a repezit, conform obiceiului său, ci a ascultat-o chibzuind în sine dacă sperietura îi venea femeii de la cele întâmplate cu bărbatul dipărut, sau de la gestul lucrătorului sinucigaș. Pentru că, de multă vreme, Margarethe era bănuită a avea legături cu acela.

În primul rând i-a mărturisit cu ton de încredere și mister, că și lui i s-a întâmplat un lucru straniu, deoarece un vizitator îndrăzneț și necurat i-a umblat prin hârtii și a făcut să dispară una, destul de secretă, tocmai în legătură cu o lucrare pe care el, nemaivaând loc în atelierul său, i-o cedase lui Heinz Szacsz, soțul ei care și-a luat zborul. În al doilea rând, a întrebat-o cum stă singură și neajutorată în rândul acela de case bântuit de atâtea blesteme și a gratulat-o pentru tăria ei, afirmând că, până și lui, în zilele astea chinuite de atâtea mistere, nu-i venea la îndemână să doarmă singur. Iar după acestea, i-a arătat ce înseamnă să ai sprijinul unui bărbat priceput, punând-o să-i spună despre starea tuturor materialelor care se aflau în atelierul lui Heinz, ce lucrări avea începute și câtă meserie știa fiecare calfă în parte.

Era calea sigură sau, poate, unica, spre o femeie căreia nu știai ce sensibilități să nu-i jignești: unele în legătură cu soțul care o părăsise, sau altele pornind de la țeapa ce străpunsese inima amantului...

Și, uite-așa, la fel cum mergeau calculele lui, mergeau și toate vorbele prin care se manifesta conștiința burgului sau personalitatea lui prin bârfă. Pentru că, întâi s-a auzit ceva vag și nesemnificativ despre boala lui Heinz, mai mult prilej de glumă în legătură cu patul din care trebuia să se mute Margarethe. Dar aceasta nu era o pierdere prea mare dacă ținem seama de firea plină de slăbiciuni, moliciuni, sperieturi și, uneori, chiar accese ciudate, a celui cu care se măritase. Pe urmă a venit dispariția lui, care s-a păstrat în oarecare secret, omul putând fi plecat și cu afaceri. Dar a venit moartea atât de ciudată a celui mai vechi dintre lucrătorii lui, întors de la un

drum unde nu se știa dacă nu fusese trimis tocmai spre a fi îndepărtat de Margarethe cea cu multe dantele. Ăsta n-a fost subiect pentru o stradă, o breaslă sau o mahala, ci a cuprins tot orașul. Iar mortul, cel cu inima străpunsă ca la animalele ce poartă în ele ceva drăcesc, a atras dezicerea preoților și trimiterea spre îngropare undeva, într-un cimitir de ciumați. Fapta înspăimântătoare, însă, s-a amestecat din nou cu una glumeață, pentru că nu putea fi subiect mai monden decât girul pe care-l dădea meșterul Ambrosius, cu burticica aceea ca o minge îmbrăcată-n vestuțele lui de catifea, atelierului rămas în proprietatea Margarethei, adică atelierului la comptoarul căruia se vedea gâtul ei alb ieșind dintre dantele. Glumele s-au împletit astfel cu amenințările de groază, ironia cu niște calcule mai atente, bănuielile cu unele informații precise și, amestecându-se toate cu setea de noutate, mondenitate și comentariu a lumii burgului, a apărut deodată, spontan, din aceste discuții în care fiecare se simte dator să adauge câte ceva, enunțul următorului adevăr terifiant:

Heinz Szacsz, cel cu ochi spălăciți și priviri pierdute, ca de bețiv, tipărise o cărțulie despre niște întâmplări groaznice, cu un tiran diavolesc ce trăgea în țeapă sute de mii de oameni, pe care cum îl apuca, înfigându-le țeapa din fund spre gât, de la buric spre spinare, din moalele ficatului spre umăr, sau chiar prin coșul pieptului străpungându-le inima. Calfa lui Heinz, păruse a se fi sinucis înfigându-și o țepușă în inimă, iar însuși Heinz dispăruse de acasă în acea perioadă. Așa că, nu cumva...

Și totul se amesteca, se amplifica, adaugându-i-se frânturi din întâmplările îngrozitoare ale cărțuliei tipărite, așa cum apucaseră ele să fie aflate de la alte calfe care ajunseseră să-și arunce ochii pe pagini. Iar Nürenbergul a început a fierbe, uitând de pedepsele care urmau să vină la împlinirea jumătății de veac de la judecarea lui Jan Hus.

2

In această vreme, în hainele lui arătoase de postav

gros, țesut cu brandemburguri și tivitură bavareză, acum ceva mai ponosite de drumurile pe care le făcuse, cu privirile sale spălăcite care nu mai pluteau, ci oglindeau încăpățânarea ducerii la îndeplinire a unei îndatoriri sau a unei porunci, Heinz Szacsz se strecura printre dărâmăturile de la pulberăria castelului și se îndrepta spre curtea cavalerilor unde știa precis cine-l așteaptă. Acolo, în careul străjuit de semicoloane având cioplite-n piatră statui de luptători, el întinse mâna neîndrăznind să privească mai sus de medalionul mare ce odihnea pe pieptul cavalerului. Medalionul înfățișa crucea apăsând un dragon turnat în aur, cu ochii închipuiți din două bobițe de smarald care-l fixau pe meșter înrobindu-l.

- Acesta este documentul, spuse el supus.

Mâna înmănușată a cavalerului îl luă, îl desfăcu și-l apropie de ochi acoperind chipul tocmai când Heinz Szacsz începea a îndrăzni să înalțe privirile. Apoi, din spatele documentului, un glas răspicat se auzi citind: "Subjudele orașului Sibiu către breasla tipografilor din Nürenberg, la anul 1462 - Noi, judele și subjudele orașului Hermanstadt, către maistorul cel mare al tipografilor din Nürenberg, notificăm și certificăm *publice per presentes* că suntem de acord să plătim meșterului tipograf Ambrosius Der Olde Huber, cei cincizeci de florini (*florenos hungaricales*) promiși pentru a grăbi tipărirea cărții Dracole Wyda, in lingua theutonica și cu respectarea clauzelor de mai înainte din contractul nostru. Rugăm, maistore, să aveți în vedere că acest opusculum interesează foarte și pe secretarul Curții din Buda, care ne-a cerut historia spre a o da la tradus în latină la îndemnul ilustrissimului său stăpân și binecuvântatului nostru rege Mathias... Cedulă: cele privitoare la traducerea cărții în latină și la secretarul regelui, rugăm strict secret între noi a se păstra până veți primi comanda"...

Chipul cavalerului mai rămase o clipă în spatele hârtiei pe care o cerceta, iar apoi, dezvăluindu-se, întrebă:

- Și, ați primit comanda ?

- Comanda ? pricepu mai greu Heinz... Nu, înălțimea

voastră, nu, pentru că lucrătorului nostru pe care l-am trimis cu tipăritura în germană, i s-a spus că ea încă se traduce în latină și va veni special s-o aducă cineva de la curtea Maiestății Sale.

- Și a lăsat toate tipăriturile în germană la curtea Maiestății Sale ?

- Numai în parte; pentru că celălalt pachet, mai mare, l-a luat un domn, pe numele lui Isgra, pentru cei din Hermanstadt care au plătit, iar cele două pachete mai mici le-am trimis eu: unul la Ulm, altul la Colonia, după cum a fost porunca.

- Dar cei cincizeci de "florenos hungaricales" ?

- Florenos hungaricales ?

- Da, cei cincizeci de florini care scrie că-i dă pentru grăbire.

- Păi, aceia, înălțimea voastră, cred ca și i-o fi ținut Olde Huber, că el a grăbit... El m-a grăbit ! accentuă Heinz cu ciudă, ca și cum ar fi înjurat. Eu am primit numai prețul lucrării pe care n-a vrut s-o facă el. Dar mie, abia acum îmi e limpede treaba asta, fiindcă atunci când eu am auzit că el ar fi spus că e ceva necurat cu cărțulia asta, o treabă din acelea care îndeamnă ca meseria noastră să fie privită drept ciudată și drăcească, întâi că nici n-am fost sigur că ar fi spus-o el și, apoi, culesesem toată lucrarea și chiar începusem s-o potrivesc la teasc, adică băgasem muncă și nu mi-a mai convenit să mă întreb de ce mi-a dat-o mie și n-a tipărit-o el; că, eu, înălțimea voastră...

-Bine, bine... reacționă cavalerul ca unul obișnuit cu tânguiala neoprită a meșterului; du-te acum la tine-n ascunzătoare și așteaptă să terminăm Consiliul; mai fă exercițiile acelea, poate reușești ceva și... deveni el amenințător, să nu-ți treacă prin cap să fugi, că știi ce se spune jos, în burg, despre moartea calfei tale...

- Știu, înălțimea voastră, începu din nou să se tânguie Heinz, dar cum o să fiu eu acela care să înfigă o țeapă în inima cuiva și mai ales a calfei mele ? !

- Cum-necum, lumea te bănuiește de gelozie; știi prea bine,

așa că stai aici în ascunzătoarea ta; stai cuminte și ascultă poruncile noastre !

- De ce-aș fi eu gelos ? mai întrebă prostește Heinz în credulitatea sa, dar cavalerul îl eliberă:

- Lasă întrebările; du-te la locul tău !

Si meșterul Heinz Szacsz, care nu știa dacă mai era în rangul al doilea al breslei tipografilor, se duse repede printre dărâmături unde, sub cerul zilei, privind încă fericit la lumina lui, își dădu drumul fîcându-și singura plăcere pe care o mai putea trăi în acea dizlocare din patul conjugal la care singur se pedepsise.

3

Pe scaunele lor înalte, gotice, păstrate încă din tradiția începutului, puținii dintre cavalerii Ordinului Cruciat al Dragonului Răsturnat care mai rămăseseră activi sub imperiul lui Frederic al treilea de Habsburg, discutau cu înverșunare, cu ciudă, cu vehemență. Și asta, fiindcă își dădeau seama că trecuseră treizeci de ani de când se vânturase ideea tiparului și mai bine de zece de când el devenise un meșteșug practicat în mai multe dintre cetățile-burguri ale imperiului Romano-German, iar ei, cavalerii ordinului de ascunsă inteligență, îl luau în considerație de-abia acuma. Ei, care erau constituiți pe baze mai moderne decât toți ceilalți cavaleri, ca un ordin decis să-și gireze atotputernicia prin cumpărarea și stimularea tuturor puterilor oculte și a născocirilor noi ale minții omenești !

În hainele lor de catifea strălucitoare, în nuanțele stacojiu-vișinii cu somptuoase împletituri la mânecile bufante, cavalerii pe pieptul cărora odihnea răpus dragonul cu ochi de smarald constatau, fără să rostească, decăderea ordinului; și, de aici, a puterii lor. Ei, care reușiseră să-și justifice dăinuirea târzie față de ceilalți cruciați tocmai datorită unor secrete noi pe care le dobândiseră, fie politice, fie în tehnica de luptă, erau acum depășiți de evenimente. Pentru că acest ordin care și-a luat drept semn o cruce înfiptă în dragonul răsturnat, adică victoria

Sfântului Imperiu asupra tuturor puterilor oculte, s-a înființat ca un organism modern care avea nevoie de perfidia vremurilor. E drept că își avea ordinul și armatele sale de luptători cu spada și halebarda, dar la fel de multe îi erau detașamentele care foloseau alte arme, cum ar fi spionajul, provocările, furtul de idei, introducerea de oameni devotați la curțile dușmanilor. Și, în vreme ce cavalerii demni, atrași din toată lumea luptau cinstit, pe față, pentru scopul înalt moral, făcând fala ordinului, alții, cei ai casei și ai neamului, lucrau cu mijloace mai delicate făcând să se sinucidă câte un dușman sau să sară în aer câte o pulberărie neprietenă, sau adunând bani pentru experimentarea de noi arme. În această direcție lucrau mințile cele mai pricepute ale ordinului, el având pretenția de a-i atrage și a și-i subordona pe toți cei capabili de marile invenții ale acestui secol care dovedise că nu lupta dreaptă a cavalerilor romantici și creduli era calea cea mai bună, ci înspăimântarea dușmanului cu arme necunoscute lui. Și, astfel, sfântul ordin cheltuia din sumele sale secrete aur mult pentru încurajarea și cumpărarea invențiilor, neuitându-se la bani. Principiul opulenței lui era: dacă una din zece îi reușește dovedindu-și utilitatea, înseamnă că rostul căutărilor e îndeplinit.

Dar acestea fuseseră vremile de glorie; trecutele vremi de glorie ! Împărații se schimbaseră, banii scăzuseră, rezultatele se împuținaseră și, refuzați de curtea care-i înființase inițial, magisterii ordinului își căutau în continuare alți susținători oferindu-și serviciile științei lor. Iar, ca să aibă ce oferi, disperarea îi făcuse să irosească mari sume de bani cu născociri care se dovediseră netrebnice.

De aici conflictele din sânul ordinului și acuzele de nepricepere pe care și le aruncau cavalerii unul altuia. Iar vestea cea care le arăta că stătuseră ca proștii nesocotind o invenție ce-și arăta azi roadele și colții, făcea să izbucnească conflicte până acum mocnite: Cum se poate ca sfântul lor ordin, care avusese cândva mari glorii devenind un fel de eminență

cenușie a Sfântului Imperiu din centrul Europei, dobândind atribute văzute și nevăzute prin care să poată domina continentul, nu fusese atent tocmai la un asemenea fenomen care era atât de specific german ?

În sala aceea de consiliu cu bolțile susținute de nervuri ogivale, unde se puseseră la cale mari acțiuni și strategii secrete ale veacului, de la cumpărarea noilor născociri de arme până la organizări militare și de la susținerea urcării pe tron a acelor vasali credincioși până la țeserea de tactici pentru răsturnarea unor capete încoronate, țâșneau acum acuzele reciproce. Pentru că în sala aceea se vorbise pentru prima oară despre tun și se înregistraseră în secret numele europencelor introduse cu misiuni de câte o viață întreagă în haremurile sultanilor; în sala aceea, nu o dată se stabiliseră candidaturi de papi și de nenumărate ori se hotărâseră noi domnitori în provinciile Europei. Ei bine, în acea sală în care totul se decidea de către cavaleri cu onestitate și credință numai în interesul cauzei supreme a ordinului, conflictele începură să fiarbă ca-n neliniștile pe care le dă sentimentul că ești depășit, că nu mai însemni ce-ai însemnat odată.

Și magisterii ordinului se aprinseră atât de tare, încât, doar cavalerul care, venind de afară, de la interogatoriul luat meșterului Szacsz, nu avusese cum să se încingă în dispută, mai putu rămâne lucid. Îndreptată ritos, subliniată de priviri, bărbia lui ascuțită arătă cu intransigență spre scaunul cel mic, spre un fel de scaun de audiere pe care stătea un individ straniu, ras în cap, cu fața scofâlcită și ochi iscoditori, cu totul altfel îmbrăcat decât sobra distincție europeană a hainelor stacojii purtate de cavaleri. Arătă spre intrus, ca și cum ar fi atras atenția că se fac de râs în fața unui om care le este și străin și de rang mult inferior. Dominat de speteaza imensă a scaunului său, conducătorul conclavului, bătrânul Magister Maximus înțelese, încuviință și, făcând cu inelul un gest categoric prin care cerea tăcere, luă chiar el inițiativa:

- Acum, conduceți-l pe acest sol care nu vine de nicăieri

sau, dacă vine, vine din partea unui duh - spuse provocând în privirile șirete ale aceluia un fel de idioată încântare. Dar aceasta dispăru, dovedindu-i capacitatea de concentrare, de îndată ce bătrânul cu glas teatral i se adresă direct: -Caută să devii apropiat și intim cu tipograful și să-ți bazezi această intimitate pe înțelegere și prietenie. Dacă conchidem că tipograful e un mediu bun și poate intra în comunicare cu voievodul, atunci reușita se va bizui pe cunoașterea cât mai exactă a unor date despre acela. Prin asta ne vei convinge și vom verifica sistemul tău de a intra în comunicare cu voievodul; prin asta îl vom ajuta pe voievod. Ordinul dă ajutor tuturor celor care s-au supus legilor lui. Aici e vorba mai mult de ereditate, dar pentru binele Europei, ne vom strădui. Lasă-ne documentele și du-te. Dar dacă se va dovedi că nu ești cu adevărat sluga credincioasă a stăpânului despre care ne vorbești, ca nu ești călău domnesc ci spion, adică vreo iscoadă pătrunsă aici, în marele consiliu al ordinului, zilele îți sunt numărate. Prea e greu de crezut povestea ta că vorbești cu voievodul peste spații și țări.

- E puterea lui, nu a mea înălțimea voastră, se umili creatura de pe scaunul de audiere.

- Numai să fie adevărată; iar adevărul ni-l dovedești punând altă persoană în comunicare cu el. Altfel, am spus: zilele-ți sunt numărate !

Îmbrăcat într-un fel de uniformă otomană ascunsă sub o rasă de călugăr care, la rându-i, era acoperită de-un caftan cu margini de jder, cel ras în cap pe o porțiune de cinci șesimi și având-o pe a șasea lăsată sub forma unui triunghi care se lățea spre frunte, vorbi de data asta scurt, milităreste:

- Cunosc, înaălțimea voastră; sunt călău de meserie.

Și zâmbi slugarnic, dezvelind pentru prima dată ceva ce-i stupefie pe cavaleri. Adică, dezvelindu-și gura, arătă sub buzele ei nu o dantură normală, ci un singur dinte lat, foarte lat, cât patru, poate chiar cât cinci din cei normali: un os mare și singur, poate ca un dinte de cal, poate ca altceva, care nu păstra arcuirea

normală a maxilarului, ci îl făcea drept, ca o lamă de cuțit. Ceea ce, când ținea buzele închise, lăsa obrajilor impresia de scofâlcire. Cu osul lătăreț în loc de dantură și cu triunghiul de păr făcându-i un fel de îngust breton pe frunte, slugarnicul din fața lor emana un fluid de groază.

Știa pesemne asta; era mai inteligent decât lăsa aparențele să dovedească, pentru că profită de efectul scontat și făcu precizarea de care avea nevoie ca să nu fie bănuit:

-Eu am venit întâi la înălțimile voastre și v-am vorbit de soarta voievodului meu așa cum el m-a instruit încă de când nu-l păsteau pericole. Apoi m-am dus și la nenorocitul de tipograf să-i cer socoteală pentru mârșăvie. Dar, când am aflat că el intrase în comunicare și a primit vizita stăpânului meu, m-am convins că el este un bun mediu privindu-i ochii aceia spălăciți cum îi avea și fratele meu care vorbea de la depărtări cu voievodul, Și m-am grăbit iarăși să vă spun înălțimilor voastre toate astea; nu m-am dus în altă parte.

- Prin ce ne dovedești ?

- Prin faptul că eu îl caut de mult pe voievodul meu și primesc unele semne de la el. Îl aud cum se chinuie să intre în legătură cu vărul său Ștefan și cum se chinuie în închisoare, dar nu pot să intru în legătură cu el să-i spun că sunt viu ca și el și că-l pot ajuta. Sau ne putem ajuta între noi.

- Și cum ai aflat că el e viu ?

Căutându-l cu credință, măriile voastre !… Întâi m-am concentrat și m-am forțat și i-am auzit vocea care se îndrepta spre Ștefan. Apoi am pornit spre acea voce și am simțit-o că ar fi undeva, pe cursul Dunării. Dar am pierdut-o și am trecut peste Siegmaringen, la mănăstirea Sankt Gall, de unde v-am adus un document, că am tolba plină cu documente. Dar voievodul meu m-a chemat înapoi la Dunăre și am ajuns până pe-aici urcând pe cursul apei până pe la Regensburg.

- Aici ești la Nürenberg, pe râul Pegnitz și nu la Regensburg, pe Dunăre. Iar Pegnitzul e legat cuun canal făcut de mâna omului și arătând priceperea germanică

- Știu unde sunt măriile voastre, fiindcă eu, fiind călăul lui de încredere, am primit semnale de la voievodul meu pe Dunăre, dar m-am îndepărtat dinadins încoace urmărind un semnal pe care-l tot primeam după ce am găsit la Sankt Gall cărțulia tipărită aici. Am venit după tipograful care putea să știe ceva despre voievodul meu. Și, aflând că el este în puterile măriilor voastre, am venit drept și cinstit la măriile voastre. Fiindcă măriile voastre îl aveți în posesie pe omul ăsta cu care eu pot să vă fac anumite minuni dacă-mi promiteți că mi-l salvați pe voievodul meu. Vedeți - rânji el dezvelind o buză crăpată deasupra osului aceluia cu cocleală de aramă sau ca pucioasa iadului - nu m-am dus la alții care l-ar putea ajuta pe voievodul meu, ci am venit la măriile voastre !

- Nu te-ai dus, asta e drept; dar ce ne-ai spus nouă e adevărat ? - întrebă cu glas neiertător, din stânga marelui magister, procurorul ordinului care semăna cu un lup păros și neînduplecat.

- Ce anume, înălțimea voastră ? - întrebă la rându-i călăul cu a sa supușenie nesinceră care înfuria și mai mult.

- Nu te face că nu știi !... tună procurorul. Ne-ai promis arma secretă a voievodului tău, care zici că are puterea de a face multe minuni de la depărtări și a transmite gânduri... Să nu te joci cu noi mințindu-ne, că...

- Eu nu mă joc, protestă călăul și arătă spre cavalerul proaspăt intrat, a cărui privire intransigentă îl urmărea: Chiar dacă n-a văzut cum știu să retez capete pe butuc, înălțimea sa a văzut ce știu să fac și cu liliecii, și cu șoimii, și...

- A văzut înălțimea sa, dar nu noi, spuse procurorul remarcând un gest de protest la cavaler, dar nepăsându-i de acesta sau, poate, tocmai dorind să-l jignească. Trebuie să vedem noi, cu toții, cei care răspundem de averea și destinele ordinului !

Omul hidos ridică din umeri a “n-aveți decât !”:

- Dacă nu aveți încredere unii într-alții !

Ceea ce îl înfurie chiar și pe marele magister, pe calmul și

serenissimul Magister Maximus.

- Cum îți permiți să vorbești așa ? !

- Păi - își dădu drumul hidosul ca la piață - aici înălțimea sa îmi spune că n-are încredere în înălțimea sa celălalt, mai înainte înălțimea sa celălalt îmi spunea...

- De-ajuns ! - porunci magisterul temându-se de un duel între cavalerii săi, ale căror priviri se înfruntau atât de crunt pe deasupra spuselor călăului - Și, să faci bine să ne arăți la toți !

- Am să vă arăt. Tot ce știu am să vă arăt, dar să nu mă întrebați cum le fac !... spuse călăul arătându-și dintele, dar nu a zâmbet. Și, înclinându-se doar de formă, ieși cu pas sigur ca omul care a realizat ceea ce-și propusese, fluturând mânecile îngreunate de garnitura blănilor de jder.

- Un asemenea caftan - spuse pe urma lui, cu ciudă, marele magister al ordinului, îl poartă acolo numai cei care au fost unși pentru rangul respectiv, sau călăii care-i dezbracă la execuție !... Și, cu o ușoară undă de zahariseală în figura-i majestuoasă, fu foarte entuziasmat de faptul că-și amintea unde fusese întrerupt mai înainte:... Da, cavaleri, ordinul nostru este cel care continuă și-i depășește pe benedictini în racolarea savanților, a inventatorilor, a tuturor ideilor ingenioase și inteligente pe care am știut să le punem în slujba țelului suprem, Din pricina aceasta confuzia în legătură cu Bertold Schwartz, cel care a inventat iarba de pușcă, despre care se spune că a fost benedictin sau cordelier. Nu ! Aici e vorba despre începuturile secrete ale ordinului nostru care atrăgea pentru gloria imperiului marile invenții și marile idei. Dacă Albert cel Mare, alchimistul dominican născut la Lanigen nu este inventatorul prafului de pușcă, atunci cum o să fie Roger Bacon al englezilor, care a murit numai cu patru ani mai târziu, adică la 1294 ? ! Sau, chiar dacă am admite că e el, atunci cum explică englezii că au folosit această pudră abia la Crecy, în 1346 ?... Evident lucru că Schwartz, cel născut la Friburg în 1318 și repausat la 1384, acoperă cel mai bine perioada când a apărut această invenție, dovadă fiind și bombardele de bronz pe care

el le-a turnat venețienilor. Ordinul nostru l-a atras în mijlocul lui și l-a format; pot spune asta cu certitudine, și...

Aici, împiedicându-se de politicoasa neatenție a cavalerilor și așa puțini la număr, glasul lui teatral se opri. Iar privirile care, cu o indignare oarecum ramolită, îl arătau a fi pierdut ideea, începură parcă s-o caute cu nemulțumire și neliniște, ca și cum cineva i-ar fi jucat un renghi. Astfel, pe imensa masă, tocmai în dreptul scaunului de audiere pe care stătuse trimisul netrimis al lui Dracula, aceste priviri care căutau doar șirul pierdut al gândurilor, dădură de vraful de documente pe care hidosul personaj interogat le descărcase din tolba sa dând naștere la atâta tulburare. Și magisterul strigă deodată, aducându-și aminte că, atunci când fusese întrerupt, nu despre praful de pușcă vorbea el, ci despre genealogia incriminatului Dracula: Da, un asemenea om, de o asemenea tărie și voință, am vrut să spun că e ca și praful de pușcă ! Cruzimea lui dovedește tăria unuia care nu poate face parte decât din ordinul nostru ! Trebuie să dovedim că el a fost crescut în chingile legilor noastre draconice și că, deci, ne aparține cu toate secretele arme de care el dispune !… Trebuie să ni le însușim cât mai repede; asta e !

Se lăsă epuizat pe pernă, lunecând mult dealungul interminabilului spătar și făcând semn că, după asta, putea să vorbească cine voia.

4

- Chiar dacă luminatul nostru Magister a vorbit despre benedictinii de la care ni-l revendicăm pe Bertold Schwartz, inventatorul categoric al tunului și, desigur, al prafului de pușcă, spuse cavalerul cel lucid ridicându-se în toată distincția tunicii sale de velur mătăsos, îndrăznesc să atrag atenția că noi nu ne găsim rădăcini în cine știe ce organizare mănăstirească, ci suntem ordin aristocratic de cavaleri, chemați prin genealogie și inițiere să veghem puterea nobiliară a Imperiului și a Europei !... Rosti un “da” solemn, prin care el însuși își dădea

dreptate. Era acesta singurul lui defect, prin care-și trăda megalomania, în drumul tenace și riguros pe care-l parcurgea, ca un slujitor habotnic și supus legilor ordinului, spre rangurile de conducere pe care le visa înfruntându-se din când în când cu bătrânii aflați în ele. Se deplasă solemn și, profitând de apropiere spre a se înfrunta din priviri cu mutra păroasă, ca de lup, a marelui procuror al ordinului, așează în fața magisterului scrisoarea pe care Heinz Szacsz fusese pus s-o fure din documentele lui Ambrosius Huber. Și rosti ca într-o demonstrație de apocalipsă: Priviți până unde s-a ajuns cu această invenție pe care noi - și, ca noi, mulți alții, o considerăm doar o tehnică mai ușoară pentru răspândirea cărților bisericești ! Oamenii mai simpli și mai îndepărtați de miezul imperiului o și folosesc în scopurile lor lumești, iar noi...

- Ce vreți să spuneți în legătură cu "noi", înalte cavaler ? se simți obligat să intervină, în tunica sa stacojie, din catifea la fel de strălucitoare, procurorul. Și, întinzând gâtul, scoase în evidență obrazul său păros care arăta gata de a fi provocat.

- Exact ce credeți dumneavoastră, se făcu rivalitatea simțită din apăsarea politicoasă a tonului: că s-au cheltuit bani grei pentru tot felul de șarlatanii neinspirate, că s-au finanțat acțiuni care erau evident sortite eșecului, că ne-am amestecat în treburi politice care nu ne-au reușit, dar această invenție care se arată acum a fi folositoare și amenințătoare ne-a scăpat !... Dacă ea ne-a scăpat, cine știe câte altele !... Ni s-au tocit oare antenele, forța, atenția și inițiativa ? - bărbia sa pregnantă și impunătoare, de om care degeaba se străduie să-și ascundă voluptățile, se îndreptă ca o cârmă ce manevra privirile ochilor mici, rotunzi, de pasăre atentă. Apoi, cu un gest scurt, dădu lovitura retorică: Dar nu îndrăznesc să mă gândesc la toate acestea; eu, ca un supus slujitor, mă întreb numai: unde e gloria de odinioară a ordinului nostru ? !

- Vreți să faceți să ajungă acestea la urechile împăratului, de asta strigați așa ? - își găsi procurorul tonul de acuzare.

- Ordinul e mai presus chiar decât... spuse cu priviri fanatice

cavalerul lucid, demonstrând atâta tărie în credința ce li se cerea, încât toți cei din jurul mesei înghețară în tunicile lor la fel de stacojii și de strălucitoare, rămânând stană între umerii pe care croiala li-i umfla în mari arcuri bufante.

Le inspira teamă cavalerul acela mai perseverent decât ei, mai atent la legile ordinului, mai dăruit cauzei; strigătul lui le trezi deodată disciplina jurământului inițial, buzele lor rostind automat deviza implacabilă: "Ordinul și Legile lui" !

Lucid, nepierzând efectul momentului, cavalerul le servi argumentul pe care-l pregătise pentru zguduirea conștiințelor:

- Să gândim limpede și fără ocolișuri, așa cum suntem chemați să o facem când ne aflăm între noi. Până acum, dacă nouă, sau Imperiului, sau Bisericii nu ne conveneau gândurile cuiva, îl ardeam și terminam cu el ! - strigă apocaliptic subliniind cu degetul pe cerul din fața frunții sale: Un singur rug era de ajuns pentru o idee !... Dar, dați-vă seama, cavaleri, invenția aceasta drăcească multiplică ideile de sute și mii de ori; va trebui să se aprindă mult mai multe ruguri și tot nu va fi nimeni sigur că s-au ars toate exemplarele dintr-o idee !... Înțelegeți ce armă cu două tăișuri ne-a scăpat ? !... Da, ne-a scăpat - spuse el iarăși amenințându-i pe toți cu faptul că era mai habotnic - pentru că, dacă s-ar fi aflat în mâinile noastre, am fi îndreptat-o împotriva cui am fi vrut și n-am fi dat-o altora care s-o îndrepte împotrivă-ne. Acum, iată prima amenințare: un urmaș de cavaler al ordinului nostru este ponegrit în fața întregii Europe. S-au răspândit opuscule în limba germană, iar acum se pregătesc și traduceri în limba latină !

- Nu aparține ordinului nostru !

Glasul vehement era al procurorului în tunica ce-l făcea să semene cu un rac fiert, dar nu avu ecou; cavalerul - de a cărui inteligență nu-ți dădeai seama, dar de perseverența, chiar prostească, sigur - știuse să concentreze către sine toată atenția:

- Lăsăm asta acum, porunci el în crescendoul celui ce încalecă puterea simțindu-se aprobat... O vom discuta mai târziu, cu argumente. În ori ce caz - îl plesni repede pe adversar

- reţin că este fiul unui cavaler al ordinului nostru, chiar dacă n-a avut prilejul să depună până acum jurământul ca urmaş. Acum însă - redeveni atent, curtenitor, adresându-se întregului conclav - fără a acuza pe niciunul dintre răposaţii magiştri şi nici chiar pe cei care le-au fost în preajmă, de faptul că Gutemberg şi născocirea lui le-au scăpat, să fim lucizi la pericolele prezente ! Iată, păcătosul de tipograf îmi mărturiseşte că două pachete a trimis spre răsărit, unul care a ajuns la curtea din Buda şi altul care, acum, se află desigur răspândit în toată confederaţia Siebenburgen, cele şapte cetăţi din Transilvania. Dar nu e singurul; răspândite la acest ceas, mai sunt alte două pachete care au plecat, unul către Ulm, altul cu destinaţia Köln !... Noi trebuie să le strângem, să nu lăsăm...

- Nu-i vorba de un cavaler al ordinului nostru ! proclamă din nou procurorul cu obtuză încăpăţânare, fără să ştie că dădea cea mai mare şansă luciditătii cavalerului cu care se înfrunta.

Acesta râse; pentru prima dată râse vanitos, înfruntându-şi direct adversarul:

- Cavaleri, strigă el, aş avea zeci de argumente, dar nu le-nşir; vă-ntreb numai dacă v-ar conveni ca urmaşii voştri să fie astfel calomniaţi. Dacă sunt calomniaţi urmaşii, e ca şi cum ar fi calomniat viitorul ordinului. Eu vorbesc despre acest interes superior al ordinului. Pentru că, la mine, ordinul... - glasul lui se ridică într-o asemenea acută încât, dominaţi de această dăruire sau, poate, temându-se ca nu cumva să fie acuzaţi că sunt mai puţin dăruiţi, cavalerii nu mai murmurară, ci strigară cu toţii în cor deviza solemnă:

- Ordinul şi Legile lui !

O strigară posedaţi, contaminaţi, ridicându-se în picioare cu intenţia, mai reuşită sau mai puţin reuşită, de a-şi dovedi fanatismul.

Iar cavalerul lucid, simţindu-şi consolidat drumul către magistratura ordinului, repetă de trei ori, peste glasurile lor, acelaşi lucru:

- Ordinul şi Legile lui !... Ordinul şi Legile lui !... Ordinul şi

Legile lui !

Avea acel cavaler o față smeadă neiertătoare, cu obraz pergamentos și buze subțiri sub care luceau niște dinți mari, ieșiți înafară; iar ochii lui, de parcă nu priveau, ci aveau doar direcții, treceau prin tine cu o flacără fanatică pe care nu doreau deloc s-o ascundă ba, dimpotrivă, țineau cu tot dinadinsul să o demonstreze.

"Ce om o fi și ăsta pe chipul căruia nu se citește nici un fel de satisfacție ? !" - se întreba înciudat marele procuror așezându-se greu pe scaun, într-o vădită dorință de răzbunare.

Cu madibula sa gata de a mușca încă un jurământ de credință în fața legilor ordinului, cavalerul rămase neclintit până se termină zgomotul scaunelor trase sub fundurile confraților săi și proclamă, cuprinzându-i pe toți într-o rotire a capului prin care parcă le adulmeca tăria credinței:

- Cavaleri, trebuie să ne verificăm măcar în ultimul ceas puterea. Cheltuim atâția bani pe încercări care dau sau nu rezultate, așa că, de ce n-am face un efort să vedem cum ne putem împotrivi forței de răspândire a acestei invenții mai periculoase decât s-a putut bănui ?... De ce, vă întreb eu, să nu studiem, așa cum la fiecare armă se studiză o posibilitate de a o contracara ?... Pentru săbii s-au făcut scuturile, pentru cavalerie s-au făcut șanțurile și lăncile, pentru lăncii s-au făcut armurile; arcurile au fost învinse de pușți, iar împotriva zidurilor inexpugnabile, Bertold al nostru a turnat tunuri !... Ordine și imperii întregi au cheltuit să inventeze arme și să vină de hac armelor. Noi trebuie să nu pierdem măcar acest moment, să profităm de răspândirea opusculului pentru a vedea cum să atragem pe viitor tiparul în folosul nostru dar, în același timp, să căutăm arma care poate să vină de hac acestei perfidii. Dacă nu este al nostru, acest voievod Dracula trebuie să devină al nostru pentru ca, prin el, sau să învingem tiparul, sau să-i câștigăm avantajele de partea noastră, să ni-l facem sculă numai pentru noi și pentru interesele ordinului nostru !

Avea atâta habotnicie în ceea ce spunea încât, dându-și

seama de capacitatea de convingere a cuvintelor lui, procurorul cu fața păroasă nu se mai abținu. Se ridică strigând cu acea forță a glasului pe care o foloseau judecătorii inchiziției:

-Priviți-l cum e posedat ! Despre voievodul Dracula s-a spus mai de mult că are forțe supranaturale ! Și-a făcut loc în sufletul cavalerului nostru și acum vorbește cu gura lui. Cunoașteți mijloacele prin care se scoate diavolul din cineva ! - dădu el drumul setei de răzbunare trădându-și pofta de inchizitor... Dracula, cântări el numele mai îndelung, simțind că are auditori, Dracula nu este altceva decât dracul !

- Dracula este traducerea în limba lui a numelui de glorie al ordinului nostru, proclamă cavalerul rotindu-și privirile în jurul mesei: Logica celor spuse de mine nu v-a convins ? Nu vreți să fim lucizi ? !

- Vrem să fim lucizi ! - proclamară cavalerii fără a privi spre procuror.

- Atunci aduc un martor chiar din Ulm, unde a ajuns unul dintre pachete ! - hotărâ în numele lor cavalerul, fără să mai ceară decât printr-un formal gest de "nu-i așa", încuviințarea marelui magister care, nici el nu mai voia să se uite la procuror.

Dar, stupoare ! Până la a se ajunge a se discuta cum urma să se procedeze cu martorul, se întâmplă ceva și mai rău: Dinspre cămările unde erau ținuți călăul și tipograful năvăliră doi tineri din garda celor aflați la inițiere. Aproape căzând, ei împinseră ușa împreună cu halebardierul care o păzea și, oprindu-se prostiți în fața eminențelor din consiliu, începură să vorbească amândoi deodată, cu o sperietură teribilă în priviri și în precipitarea gesturilor. Cu greu fură liniștiți și, tot cu greu, cu îndemnuri și opriri din partea cavalerilor de la masă, cu poticneli și strigăte năuce din partea lor, se înțelese până la urmă motivul sperieturii care-i scosese din minți făcându-i să dea din mâini și din picioare, cum fac numai nou-născuții cărora creierul încă nu le controlează toate mișcările. Era clar că o electricitate ciudată le arsese unele părți din creier posedându-i și înnebunindu-i și, până la urmă se află că această electricitate

provenea de la călăul cel diform, cu țeasta rasă. Ființa aceea ciudată care umbla pe două picioare, dar nu era neapărat om, aducând a cine știe ce îngemănare din zodiacele cele mai negre, ființa aceea care vorbea pe gură, dar, când o deschidea, dezvăluia sub buză un os lat în loc de dantură și-o limbă despicată care mai mult șuiera cuvintele, îi îngrozise, nu numai de la prima vedere, prin înfățișarea sa cu un ochi mult mai mare și altul mult mai mic, dar, tocmai când se obișnuiseră cu el fiindcă trebuiau să-l păzească, i-a îngrozit și mai rău prin ceea ce făcea.

Arătarea aceea fusese pusă dinadins să stea în chilia ferecată împreună cu tipograful care adusese veștile negre dar, în loc să-l liniștească, îi băgase aceluia un drac în suflet. Sau, dacă nu-i băgase un drac, atunci îi scosese sufletul dincoace de trup, i-l frământase în mâinile lui cu gheare murdare, făcuse din el un cocoloș cu care se juca așa cum s-ar fi jucat c-un bulgăre de pământ: sufletul deoparte supunându-se labelor lui, iar trupul primind numai comenzile să facă sau să spună ceea ce i se dicta dinafară... Cam așa ceva se-ntâmplase în chilia aceea ferecată iar, dacă nu se întâmplase chiar așa ceva, oricum se întâmplase ceva asemănător, ceva îngrozitor, ceva care trezea mii de draci în scânteierile nebunești care-nconjurau ființa călăului în vreme ce frământa sufletul tipografului scos din trup, dar transmițând dureri trupului aceluia care se chinuia groaznic. Iar, dacă nici așa ceva nu se-ntâmpla, oricum se-ntâmpla ceva. Adică altceva. Adică, dracii mai știu ce !... Se-ntâmpla; se-ntâmpla ceva îngrozitor, fiara asta cu vorbă omenească, holbându-și și mai mult ochiul holbat și chiorându-și și mai mult ochiul turtit, se juca în ghearele sale care semănau a scârnă amestecată cu pucioasă, lungind și lățind, turtind și umflând sufletul tipografului, trântindu-l în calapoade numai de el știute și-apoi dezbătându-l și de acolo... Sau, poate, nedezbătându-l, că nimeni nu vedea bine ce se-ntâmpla ci, mai degrabă băgându-i o mașinărie în suflet, o mașinărie drăcească ce i-l manevra în mod magic și supraomenesc...

Dar, asta este, că e o crimă și despre crimă s-au repezit ei să anunțe mărețul consiliu, fiindcă se rostește, ah, se rostește un nume la care ei tremură, tremură, tremură făcându-și mii de cruci deasupra buzelor înainte de-al rosti; și cerând absoluțiune; ba, chiar absoluțiunea absoluțiunilor.... Da, să nu se supere eminentul consiliu al eminențelor lor dar... da: de la tipograf, din gura tipografului care este chinuit astfel, se aude un geamăt care sună când a "Margarethe", sau așa ceva, fiindcă de nimic nu poți fi sigur... dar sună... sună... sună, Dumnezeule mare !... sună foarte clar a numele sfânt al Papei Pius al doilea !... Exact a numele sfânt, al sfântului părinte, ponegrit acolo, în chilia cu draci care scânteiază în jurul călăului. De asta sunt siguri și asta i-a făcut să se repeadă să spună: Numele Papei Pius !...

Si nu-i numai atât: pentru că, celălalt, călăul, acuma nu mai arată a om, ci mai degrabă a pasăre, dacă nu a animal sau, și mai sigur, ar spune ei dacă n-ar jigni simbolul ordinului, a dragon care șuieră și are gheare și se-nvârtește cu ochi sticloși - ochii ăia, unul mult mai mare și altul mult mai mic, unul mult mai holbat, altul mult mai turtit, da, așa se-nvârtește !... Sau, poate că nu se-nvârtește și nici n-are gheare și nici n-are ochi sticloși, ci e numai ca un duh puturos care intră în sufletul tipografului și iese de acolo învârtindu-se ca la el acasă, așa cum numai demonul ar putea s-o facă și cum numai demonul ar putea să pută, nu a tămâie, așa cum ar trebui să se înalțe odorurile când se pomenește numele Papei Pius al doilea, ci a duhoare și-a pucioasă, cum miroase cazanul iadului în care se slobozesc toți pedepsiții fierbând în clocotele propriei lor scârne duhnitoare...Da, o scârnă duhnitoare care te-amețește și te umilește cu pestilența ei, făcând din tine, om tânăr și zdravăn venit sub arme, un cocoloș de rahat ca și sufletul tipografului !... Că ei, bieții băieți aflați la inițiere, cu toate că sunt soldați zdraveni și știu mânui sabia, simt că forța drăcească îi subjugă și pe ei...

- Dreeepți !... Stânga-mpre-jur ! Înapoi fuga marș și aduceți-

l aici !...

Dură, neiertătoare în rezonanțele sale aspre de armată medievală, porunca îi percută pe cei doi idiotizați, îi aduse la conștiința lor de soldați și-i puse pe fugă umplând cu bocănitul lor spațiile goale ale bolților susținute de nervuri ogivale și sprijinite de capitelurile sculptate ale stâlpilor groși de piatră. Tot repetându-se și depărtându-se în masivitatea lor, scundă față de înălțimile arcuite de deasupra, aceștia păreau statui multiplicate ale lui Pepin cel Scurt, înconjurate ca de niște flamuri de ecourile comenzii vehemente și ale pașilor pierduți pe depărtate scări. Și, în timp ce goana soldaților se auzea mai slab, prin alte etaje, cavalerul cel lucid care dăduse prompta comandă își roti intransigenta bărbie fără să privească la nimeni. Își roti, deci, privirea lui inexpresivă pe deasupra capetelor celorlalți cavaleri, subliniindu-și cu modestie prezența de spirit și lăsând să se înscrie în jocul de vitralii al ferestrelor evidenta întrebare: "Ce s-ar fi făcut fără el acest ordin aflat în declin ?"...

Manifesta cavalerul acea modestie a marilor aspirații care, abia mai târziu s-a numit "iezuită". Și, cu obrazul îmbujorat, fie de satisfacție, fie de reflexele roșului viu al tunicii, rămase așteptând ca un răbdător paznic al prestigiului ordinului, până când pașii celor pe care-i scosese din panică prin comanda sa se auziră revenind.

Rămase astfel, între pereții cu nervuri de piatră cenușie și vitralii colorate prin lumină, printre cavalerii în tunici roșii, fără să observe schimbul de priviri - întâi brutale, apoi adânci și semnificative - dintre marele magister al cărui bust domina statuar în capul mesii și figura de carte de joc a înaltului procuror din dreapta sa. Schimb de priviri semnificativ sau, poate, chiar decisiv, în vreme ce, ca un bulgăre turtit pe picioare strâmbe, arestatul era adus între înalții săi paznici.

Dezbrăcat de caftan și rămas doar cu sutana neagră ce-i contura și mai straniu în gulerul ei capul lipsit de gât, călăul apăru între cei doi învățăcei pe care-i hipnotizase porunca.

Ochii lui bulbucați erau ca niște stele ale iadului care căutau în permanență și, uneori, chiar stabileau legătura cu necuratul. Iar obrazul i se scofâlcea gălbui, ca de pucioasă, în jurul dintelui imens pe care buza sa de iepure nu reușea să-l acopere. Ca spre a demonstra că nu-i e teamă de nici un fel de putere drăcească, lucidul cavaler care, atent la propriile sale vanități, nu observase schimbul de priviri dintre cei doi bătrâni magisteri, se consideră îndreptățit să acționeze primul. Și, autoritar, îndreptă asupra lui arătătorul:

- Ce i-ai făcut tipografului ?... Spune aici, limpede !

În contrast cu paznicii de două ori mai înalți decât el, care înlemniseră-n poziție, călăul fornăi mucos pe nări ne dându-i prea mare atenție și răspunse lipsit de defernță, fără chef, bădărănos, cu gândurile la ale lui:

- Idiotul !... Tot bombăne către una Margarethe, în loc să ajungă să comunice cu voievodul meu !

- Cum să comunice cu voievodul tău ?

- Păi, asta e: că nu poate să comunice; se interferează Margarethe și-i taie legătura.

- Cum "îi taie legătura" ?

- E greu să-nțelegeți. Două legături nu pot intra-n funcțiune în același timp. Se interferează și se neutralizează una pe alta... Idiotul trage către Margarethe iar eu îl împing către voievodul meu...

- Care Margarethe, omule, care voievod ? !... Ești numai tu cu el acolo.

- Exact. Sunt numai eu cu el, și vreau să-l pun în contact cu voievodul meu. Dar voievodul meu se află departe, peste Pilzen, peste Viena, într-un beci numit Vișegrad, pesemne aproape de Buda, iar Margarethe e aici, jos, în orașul de sub cetate, lângă magaziile Nurembergului, în spatele bisericii Sankt Lorenz... Dacă tot nu înțelegeți, n-am ce să vă spun. Curva lui e mai aproape, aici, și emană unde mai puternice, iar idiotul nu mai poate să ajungă tocmai pe malul Dunării, la Vișegradul ăsta unde naiba o fi !

- Cum să ajungă, dacă el e aici, închis cu lacăte ? !

- Trimis de mine - rosti călăul morocănos ca și cum ar fi refuzat să mai vorbească: Eu îi fac legătura. Și, mai mult ca pentru sine, mormăi concesiv: Dacă scap de tâmpenia asta a lui cu Margarethe care-l trage cu mirosurile ei de femeie aici, jos, în Nuremberg, nu mai e nici o problemă; îl duc peste Pilsen, peste Viena, până lângă Buda !... Eu i-am făcut toate semnele, toate pregătirile, ca să poată sta de vorbă cu voievodul meu; i-am transmis toată energia, dar el o bagă-n curu lui asta, lui Margarethe !... Eu i-am făcut...

Oricât de sigur pe sine ar fi fost, oricât de intransigent, cavalerul nu se mai putu abtine, nu se mai putu lăsa purtat printre vorbele și nesimțite și fără noimă ale monstrului aceluia lat și turtit. Izbucni cu glas gâtuit, nu ca și cum ar fi amenințat el, ci ca și cum ar fi fost amenințat:

- Spune odată ce i-ai făcut !... Spune limpede că...

Dar se opri. Globurile bulbucate și strîmb rotitoare ale ochilor călăului lansau către el niște unde care-l făceau să nu mai fie atât de sigur pe sine.

- Ce să spun ? - veni întrebarea morocănoasă și bosumflată, în contrast cu scânteierile ochilor.

- Spune ce i-ai făcut - repetă cavalerul fără să-l mai privească.

Dar această fereală a lui nu dură mai mult de-o clipă. Pentru că, într-un fel anume, ca de tocmeală lipsită de respectul pe care-l impuneau atât imperialul decor al sălii cât și figurile cavalerilor, împingând o mână înainte (Doamne, ce mână înfiorătoare, lățită, noduroasă, cu unghiile ca niște copite tuciurii, capabile să gâtuie dintr-o strânsură !), arătarea aceea se îndărătnici șuierând pe sub osul ce-i înlocuia dinții de sus:

- Nu, nu !...Ce i-am făcut, e știința mea; e secretul meu și-al voievodului meu. Eu vă servesc punându-l pe direcție, îl șurubăresc cum știu și-i fac legătura pentru ca în mintea lui să intre ce-i spune voievodul meu, iar în glasul lui să se audă glasul voievodului meu; dar e treaba mea; aici nu se bagă

nimeni.

- Așa vorbești, cu "nu se bagă" ? ! - mai găsi cavalerul energie, dar mai degrabă către masa cavalerilor decât către hidos. Pentru că, aceluia, se adresă mai circumspect: Dă-ți seama, omule, aici te afli în sala dominată de spiritul marelui Barbarosa !...

Niște pleoape îngrozitoare, negre și cu negi, se bulbucară peste ochii bulbucați acoperindu-le scânteierile și lăsând a se-nțelege doar o exprimare politicoasă, de om umblat care știe vorbi mai marilor lumii:

- Toată cinstea luminăției sale - rosti cu eleganță de castelan hidosul, dând să se încline dar neștiind în fața cui; era evident faptul că-l considera pe Barbarosa unul dintre cei din jurul mesei... Toată cinstea pentru ce-nseamnă științele dumisale !... Dar eu, măriți cavaleri, eu am o știință care nu-i a mea, ci a voievodului meu !

Contrastul dintre fața scofâlcită și ochii, nu numai iscoditori, ci obrăzniciți de conștiința unei perfide puteri, așa cum se citește în aparenta umilință a țiganilor vrăjitori, îi făcu pe cavalerii din răritul consiliu să simtă ceva deosebit. Era prezența fluidului de groază pe care-l emanau pâlpâirile scurte ale modului în care buzele lui scofâlcite dezveleau și acopereau osul acela scârbos din locul dinților. Os lat și tocit, un fel de dinte de cal a cărui murdară îmbătrânire galbenă prindea uneori nuanțe fosforescente, ca a scheletelor proaspăt dezgropate.

Și, coborând supuse privirile-n jos, eminențele ordinului dragonului descoperiră cu stupoare, sub rasa călugărească, șalvarii. Șalvarii turcești, veritabil turcești după forma bufantă, dar care aveau culorile marelui simbol al ordinului lor; culorile prin care se distingeau pelerinele lor; pelerinele pe care le îmbrăcau fiecare numai după ungerea de către întreg conclavul. Da, șalvarii care îmbrăcau picioarele scurte ale ființei aceleia al cărei trup părea retezat sau, mai degrabă turtit de o forță care-i ondulase în cocoașe succesive șira spinării, erau de mătase ca și pelerinele lor, cusuți în verde și roșu, culorile

solemne ale jurământului lor cavaleresc.

"Ordinul mai presus decât..." simțiră ei, toți deodată, nevoia să prindă curaj prin conștiința de solidaritate a rostirii devizei. Si începură să-și balanseze privirile holbate, plimbându-le de la pelerinele așezate de fiecare pe spătarul scaunului său, la șalvarii omului căruia îi descifrau bine bustul imens, cu carapacea pieptului bombată de turtire, sprijinit pe niște picioare foarte scurte... Da, erau culorile pelerinei care purta marele simbol al ordinului - acea dublă pelerină de mătase strălucitoare, verde pe dinafară impunând culoarea de smaragd a dragonului și stacojie pe dinăuntru, spre a flutura flăcările sângelui vărsat în ideea de sacrificiu.

- Și-a făcut șalvari din simbolul sfânt al ordinului nostru ! - rosti indignat meisterul procuror îndreptând acuza nu către păcătos, ci spre rivalul său lucid.

Dar gestul i se văzu a fi motivat de lașitate, fiindcă nu voia să înfrunte privirile ciudat-înfricoșetoare ale omului cu țeasta ornată de-un îngust triunghi de păr. Acesta însă, fără efort, ca și cum ar fi învârtit c-un deget o mică manivelă, îi supuse privirea aducându-i-o spre el. Și, după ce-i fixă corect alinierea: pupilă către pupilă până la coincidența perfectă, răspunse cu un glas prea umil ca să nu-l bănuiești că, în sinea sa, avea convingerea categorică a unei puteri dominatoare:

- Nu, înălțimea voastră; cum mi-aș fi putut permite așa ceva ? !... Sunt șalvari autentici ai unei căpetenii de azapi osmanlâi. A trebuit să i-i scot fiindcă nu intra țeapa. Avea baș-azapul forță mare în mușchii de la fund și, fiindcă strângea din buci, a trebuit să-l întorc cu capul în jos și să-l crestez puțin cu securea la îngemănarea dintre picioare. Pe urmă, abia, a putut intra țeapa. Dar atunci am observat că nu era bine rindeluită; se-mpiedica în așchii... Așa că, eu, am scos-o din fundul lui, am ars-o puțin în foc și, când a căpătat în vârf jeratec, a mers ca unsă !... Sfârâia bașa pe dinăuntru ca la grătar, iar asta i-a fost spre binele lui pentru că, atunci când țeapa mea l-a pătruns tot, scoțându-și la iveală vârful prin ceafă, el

tocmai își și dădea obștescul sfârșit, așa că n-a mai rămas viu ca să-l înălțăm cu țeapă cu tot, să se holbeze de sus la noi cum îi retezăm boașele și i le îngropăm la picioare. Că ăsta este un ritual al nostru, ca să știm îngropată sămânța de dușman, să nu mai apară alții. Ce mă priviți așa mirat ?… Ăsta-i un obicei al nostru, cu toate că domnitorul nu ni-l îngăduie întotdeauna. Zău, e un obicei bun, ca să piară sămânța dușmanilor; și nu vă mai holbați așa la mine, ca și cum vi le-aș tăia pe ale măriei voastre ! Eu vă vorbesc doar despre dogmele mele de călău domnesc ce știe bine meseria cu toate ritualurile ei... Zău, nu vă mai uitați așa ținându-vă cu mâna de ele, că nu vi le tai. Eu tai numai din porunca domnitorului meu. Și, tot din porunca lui, trag în țeapă... Că-i mai fac puțin jăratec în vârf ca să sfârâie, asta-i o îngăduință pe care mi-o iau de unul singur și, vă jur, e spre binele celui care simte arsura pe dinlăuntru, că-și dă drumul mai repede; organismul se sloboade în jos cu pișat și scârnă ca să stingă jăratecul, iar duhul se sloboade în sus fiindcă, prin jăratec, se desprinde mai ușor de trup. Zău că nu vă mint, așa că nu vă mai holbați tremurând, că băgați frica și-n mine... Mai bine înelegeți-mă: De aia i-am luat șalvarii - fiindcă l-am ajutat !... Mi-am îngăduit să-i iau șalvarii, adică să-i iau ca să-i port eu, ca amintire a faptei bune pe care o făcusem. Pentru că legea și dogma noastră, a călăilor, nu ne lasă să luăm bunuri de la cei pe care-i avem drept lemn de lucru cu satârul sau cu alte scule de schingiuire, decât dacă le-am făcut vreun bine !... Adică, mă-nțelegeți înălțimile voastre: dacă le-am dat curaj, dacă le-am păstrat vreun mesaj secret, sau dacă le-am grăbit sfârșitul... Păi, ce s-ar fi făcut sărmanul baș-azap, dacă eu nu l-aș fi străpuns cu jar ? - întrebă el cu multă smerenie în glas, dar făcând gesturi brutale cu mâinile care mimau cu îndemnare și plăcere mânuirea țepii.

Cu atâta îndemnare și plăcere în gest și în luminile de pucioasă ale privirii, încât, în jurul mesei marelui lor conciliu, pe scaunele lor cu spătare la fel de înalte ca și înălțimea demnității lor în rangurile ordinului, iluștrii cavaleri începură

să-și miște îngroziți fundurile strângând cu împotrivire din fese ca și cum s-ar fi cutremurat la pătrunderea vârfului de jăratec. Dar călăul, prea bine obișnuit cu asemenea gesturi și chiar cu unele mai disperate, continuă cu glasul său plin de politețuri cavalerești care înfiorau:

- ...Zău: ce s-ar fi făcut sărmanul baș-azap, dacă eu nu l-aș fi strrrăăpuunsss...cuuu jaar ? ! Se mai chinuia vreme lungă în țeapă !... Că, pe unii, știți, fiindcă eu am mare meșteșug, îi pot străpunge în așa fel încât să se zbaaaatttăăă acolo, sus, și mai bine de-o zi și-o noooapteee !... Nu vă speriați și nu mă priviți așa de îngroziți: asta-i meseria, iar eu mi-o știu bine ! Sunt într-un fel, magister; așa aș spune dacă acest cuvânt nu s-ar atribui doar rangurilor domniilor voastre și nu unui păcătos ca mine care vi se pleacă smerit... Domnitorul și stăpânul meu știe asta iar, la porunca lui, fiți vă rog atenți și nu vă cutremurați, că eu sunt obișnuit cu asemenea cutremurări, eu bag țeapa ca undreaua și o pooort cu delicateeețe printre mațe și măruntaieee, fără să le ating și să le sfâșii pârâind în bârdanul condamnatului, cum fac cu cei de rând. Nu; am meșteșug separat pentru nobilele mărimi: Lucreeez ateeent și, manevrând țeapa ca pe-o undrea la împletitura de plasă, le gâtui mațele numai în unele locuri, ca la înnodat, că plesnesc singure în el, de-abia a doua zi, după mare și lungă durere. Și, chiar dacă-i strrrăăăpuuung, prin dreapta ficatul sau prin stânga splina, las stomacul întreeeg, mă strecor pe lângă bojoci și șira spinării zdrobind mai bine coastele decât să mă ating de acestea, ca să-l las să aibă cu ce trage aer în piep chinuindu-se murind și să nu i se frângă șira, ci sa-l țină drept în țeapa mea căreia îi scot ușuuureeel vârful prin pielea de la ceafă pentru ca, apoi, calfele mele să ridice țeapa-n sus înfigând-o drept, vertical, în rândul pădurii de țepe cu care-și amenință voievodul meu dușmanii înspăimântându-i... Da, înălțimile voastre: dușmanii; potrivnicii; adversarii !... Ei trebuie înspăimântați, nu cinstitele voastre fețe cărora le vorbesc cu pleeecăciune ! Pe domniile voastre vă rog să nu vă îngroziți, ci numai să mă ascultați,

fiindcă vă vorbesc despre metodele cu care voievodul meu v-a apărat și pe voi de năvala osmanlâilor ! Că, oricât de viteji ar fi ei, când îi văd pe cei răpiți noaptea dintre ei, cum se zbat dimineața în vârful țepelor mele rugându-se să moară și nu mor, o iau la sănătoasa și nu mai calcă pe meleagurile noastre !... Dar, pentru asta, trebuie meșteșugul meu. V-am spus; îi las stomacul întreg și-i bag în el mâncare, ca să n-aibă pe unde-o scoate dacă i-am înnodat mațele și să plesnească acolo, târziu, peste o zi sau două !... Și, îi las plămânul întreg, ca să respire acolo, sus, lângă vârfurile brazilor, și să nu-și dea duhul cu una, cu două, ci să simtă îndelungă vreme țeapa pe care i-am înfipt-o-n cur !... Ăsta e meșteșugul meu și, pentru asta, cum spun grecii, trebuie să cunoști *a-na-to-mi-e,* adică știința trupului omenesc ce nu se mai taie, nu se mai desprinde, decât prin mâna mea !... Voievodul meu mult mă prețuiește și mă iubește pentru această știință iar, el făcând parte din ordinul măriilor voastre, înseamnă că trebuie să mă iubiți cu toții, și nu să mă priviți așa de îngroziți și de speriați ținându-vă fundurile ca și cum smeritul de mine ar îndrăzni să vă înfiiigăăă ceva între bucile lor !...

Atunci, ca și cum nici n-a mai putut fi observat când plesnise de încordare țâșnind, un strigăt groaznic se lovi în tavanul cu ogive și căzu în zbatere asupra cvalerilor, lovindu-i și relovindu-i pentru că se lovea el însuși de toate colțurile și pereții marii încăperi:

- Terminăăă !... Terminăăă !... Terminăăă !...

Intransigentul cavaler care voia să se impună printre ceilalți, cedase. Nu mai putuse răbda și, din mațele sale care parcă începeau să simtă "undreaua" călăului, fără a se ști pe unde - pe sus sau pe jos - izbucnise strigătul acela terifiat și terifiant care părea a se rostogoli acum pe toate culoarele castelului. Alături lui, rămași cu gurile căscate de groază, ceilalți cavaleri păreau că strigaseră și ei sau, oricum, scăpaseră acel strigăt rămânând deabia apoi amuțiți.

Dar, desigur, bine obișnuit cu asemenea răcnete și jeluiri

pe care le provoca însăși practicarea meseriei sale, cu făptura sa bondoacă și lată înscrisă parcă într-un cub, îndreptându-se către cavalerul speriat, călăul nu arătă câtuși de puțin impresionat. Și nici tulburat din fățarnica smerenie cu care li se adresa, în același timp, tuturor. Se apropie de fostul său anchetator destul de mult spre a i se simți răsuflarea puturoasă și rosti parcă mirându-se:

- De ce strigați, măria voastră, credeți că am păcătuit dacă am îndulcit moartea baș-azapului ?

Ceea ce, poate din continuarea groazei sperioase prin care-l vedea apropiindu-se, poate din a celei care-i simțea duhnetul de stârv, provocă încă un strigăt lung din partea cavalerului:

- Nuuu !... Niciodatăăă !... Nuu !...

Strigăt care se înălță ca o pasăre zăpăcită, lovindu-se de pereți și căzând greu, dar trezi un schimb de priviri semnificative între cei doi bătrâni magisteri cu care rivaliza cavalerul și care redeveneau mândri pentru faptul că reușiseră să iasă din șoc înaintea lui. În vreme ce, neschimbat, cu supușenie sinceră-n glas, dar dând multe de bănuit prin calmul cercetător al privirilor ce-ți disecau anatomia, călăul continua să spună:

- Bine-nțeles că nu, măria ta; eu mi-am învățat bine meseria și știu ce trebuie făcut când vreau să ajut pe cineva. Știu ce să fac și când îmi cere domnitorul meu ceva, mă-nțelegeți dumneavoastră... ceva special pentru un cap înalt, pe care el îl mai înalță cu vreo doi metri deasupra pământului ca să-l ciugulească acolo corbii de viu, dar și când nu-mi spune nimic, adică îi e indiferent dacă-l omor pe prăpădit repede sau încet. În asemenea cazuri, fiindcă sunt bun creștin și mă duc duminica la liturghie chiar dacă nu sunt lăsat să stau decât în pridvor, eu îi ajut luându-le gâtul mai repede, că le curge sângele deodată, ca dintr-o căldare răsturnată, sau chiar le zdrobesc creierii că, dacă nu e creier, nici simțire de durere nu mai e. Nu-i bine așa ?... Ia gândiți cu creierul vostru, înălțimea voastră ! - rosti el atât de smerit încât era limpede aluzia și la

creier și la înălțarea în țeapă.

Sau, poate că nu era nici o insinuare din parte-i, dar așa simțea tulburata minte a cavalerului care se tot ferea atât de privirile cu care călăul parcă-i cerceta viitorul cadavru, cât și de răsuflarea de hazna a aceluia; se ferea răspunzând cu geamăt prelung:

- Nuuu... nuuu !...

- Păi, sigur că nu, nobile cavaler - schimbă călăul deodată tonul - sigur că nu !... Eu, fiindcă l-am ajutat pe baș-azap, mi-am permis să-i îmbrac șalvarii care tot n-aveau croială ca să-mbrace și țeapa. Aceștia sunt șalvarii lui, ai uniformei lui, iar faptului că glorioasa voastră pelerină are aceleași culori cu șalvarii azapilor, îi trebuiesc căutate altfel înțelesurile, nu la un păcătos ca mine !

- Bine; bine dragul nostru - spuse mai marele conclavului, simțindu-se mai în stare decât tânărul său rival care de-abia acum se deștepta - să lăsăm această întâmplătoare asemănare și să ne spui mai bine ce-ai reușit cu tipograful.

- Am reușit măria ta; poftiți !... Poftiți, vă rog documentele !... - se scormoni călăul prin buzunarele șalvarilor până scoase din ele niște hârtii ca un fel de "libellus" asemănător celui care stătea pe masă. Și, netezindu-le, adică întinzându-le mototoleala cu copitele unghiilor sale, le așeză printre celelalte documente în fața marelui magister adăugând:

- L-am dus pe nenorocit asnoapte la atelierul său, că tot îl atrăgea mirosul grasei ăleia de Margarethe, și l-am pus să tipărească aceste foi care, de fapt, se vor tipări deabia peste mai mulți ani. Ele încă nu sunt scrise, dar se vor scrie curând așa cum vi le prezint eu, acuma, atrăgându-le înaintea timpului lor, special pentru știința măriilor voastre.

- Mulțu... dădu să-l concedieze magisterul, dar nu mai apucă să termine cuvântul deoarece, livid dar lucid de data aceasta, adică revenit la luciditatea sa rea, cavalerul rău și carierist contrazicea vehement și acuzator totul:

- Blasfemie ! - acuza el - Curată blasfemie !... Blasfemie la

adresa logicii, blasfemie la adresa scolasticii ! Se răsucește-n mormânt Aristotel și ne blestemă Sfântul Toma d'Aquino dacă ascultăm palavrele acestui nemernic ! Auziți blasfemie: Ele nu sunt încă scrise, dar el ni le aduce tipărite; ele se vor tipări peste mai mulți ani, dar el l-a dus asnoapte pe tipograful cu care-a stat încarcerat aici sus în cetate, să le tipărească jos, lângă Sankt Lorenz. Omul ăsta aiurează, cinstiți magisteri ! Aiurează sfidând legile logicii și ale scolasticii !

-Aveți dreptate, cinstite cavaler, răspunse superior călăul: nici logica și nici scolastica nu ajung la metafizica științelor mele și, mai ales, ale voievodului meu !... Dar metafizica aceasta vă pune pe masă scrieri care încă nu s-au scris și tipărituri care se vor tipări peste câțiva ani. Nu contează când se vor tipări; tolba mea le va strânge pe toate. Pentru că cineva, chiar dacă spiritul meu va veghea din altă lume, va trebui să le tipărească spre adevărul vieții voievodului meu și sfidarea minciunilor care s-au tipărit acum. Eu am strâns și documente care s-au scris, și documente care nu s-au scris încă, dar care, sigur lucru, se vor scrie. Le-ați citit cu ochii domniilor voastre.

- Un mincinos; un șarlatan; ne-a pus pe masă hârtii goale ! - strigă cavalerul fluturând în mâini într-adevăr, niște hârtii goale.

- Aveți dreptate, răspunse neclintit monstruosul personaj conștient că-i înfricoșează oricât de umil se purta - unele sunt scrise, pentru că s-au scris, iar altele sunt goale, pentru că nu s-au scris încă. Dar se vor scrie; v-ați convins de asta pentru că le-ați citit cu ochii domniilor voastre. Le-ați citit, sau nu le-ați citit ?

- Le-am citit – recunoscură în cor cavalerii dominați de privirile ochilor lui bulbucați asimetric.

- Atunci fiți fericiți că ați putut citi o scriitură chiar înainte ca ea să fie scrisă și credeți în puterile voievodului meu și în științele pe care numai el le cunoaște. Este, doar, os de cavaler de-al măriilor voastre și trebuie să fiți mândri de asta !

Și, chiar îi convinse, cu fascinația exercitată asupra acelei

întregi mese de conclav, să fie mândri și să nu mai întrebe cum unele documente erau scrise iar altele nescrise, de vreme ce ei le putuseră citi cu ochii lor. Se simțiră devenind mândri pentru că putea fi aceasta una dintre invențiile cu care ordinul lor își va recăpăta faima, cum îi liniștea și-i trăgea spre îndemnul călăului aceluia oriental chiar marele lor magister.

Numai cavalerul încăpățânat și ambițios, care voia a se impune ca spirit lucid al conclavului, nu se lăsa și privea tâmp spre hârtiile goale pe care, chiar ochii lui intransigenți văzuseră mai înainte literele pe care le citise și al căror înțeles îl pricepuseră prea bine toți cei din jurul mesii. Derutat, dar îneverșunat în neîncrederea sa, el bombănea ca mai înainte:

- Unde-i logica ?… Unde-i scolastica ?… Se răsucește Aristotel și ne desfide Sfântul Toma… - pentru ca, deodată, dându-și seama de încă un argument, strigă demascator: Să chemăm străjile; ele ne vor confirma că acest om minte, pentru că n-a părăsit as-noapte castelul. Da; nici el, nici tipograful ! Au dormit aici, sub pază !

- Nu e nevoie de străji; recunosc eu că e-ntru tocmai cum spune nobilul cavaler - se dovedi călăul a fi și mai cavaler. Dar eu vă rog să vă mai uitați odată pe hârtii și să le vedeți scrise, nu albe.

- Se poate așa ceva ? - întrebă marele magister.

- Se poate, măria voastră - răspunse călăul amuzat, dar sigur pe jucăria ce-o mânuia - de vreme ce s-a putut odată, se mai poate încă o dată. Vă rog priviți și citiți ! - Și întinse din nou hârtiile spre mâinile cavalerului intransigent, recunoscând cu seninătate: Cât de dormit, da, am dormit aici, sub pază, alături de tipograf. Doar spiritele noastre s-au dus dincolo și v-au adus ce punem pe masă. Iar despre Aristotel, nu vă fie teamă că se răsucește; spiritul lui e de multă vreme înșurubat pe spiralele metafizicii.

- Aristotel nu poate să... încercă un protest cavalerul redevenit lucid și agresiv.

Dar marele magister îl opri punându-i autoritar în mână

hârtiile și obligându-l să le citească tare, cu voce cât mai tare și rostire cât mai rară, ca să-nțeleagă toți cei care, pe scaunele lor cu spătare înalte, încă se mai țineau cu mâinile de fund, privind cu oarecare teamă la monstrul spăsit care purta șalvari din mătasea pelerinelor lor, cu toate că pretindea a fi fost croiți pentru un baș-azap.

5

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Povestirea tipărită în limba slavă despre viața lui Dracula și datată astfel : „În anul 6994 (1486) februarie 13, a scris (Ghideon) cel de mai înaintea mea (aceste rânduri). Apoi, în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am tălmăcit-o eu…"

„A fost în Țara Muntenească un Voievod creștin de credință grecească, anume Dracula, pe limba românească, iar pe a noastră diavol, atât era de neiertător. Așa i-a fost numele, așa i-a fost viața:

I. Odată au venit la dânsul soli de la împăratul turcesc. Când au intrat la dânsul și s-au închinat după obiceiul lor, iar turbanele lor nu le-au scos din cap, el i-a întrebat: „De ce faceți așa ? Veniți la un mare stăpânitor și-mi faceți o astfel de rușine." Și au răspuns: „Astfel de obicei are stăpânul nostru și țara noastră !" El le-a răspuns lor: „Și eu vreau să întăresc legea voastră, să o țineți cu tărie". Și a poruncit să le înțepenească turbanele pe cap cu un cui mic de fier. Și le-a dat drumul, spunându-le: „Mergeți, spuneți stăpânului vostru: el este învățat să rabde această rușine de la voi, noi nu suntem învățați; să nu trimită obiceiul său la alți stăpânitori, care nu voiesc să-l aibă, ci să-l ție pentru dânsul".

II. Împăratul foarte s-a supărat pentru aceasta și a pornit cu oaste împotriva lui și a venit asupra lui cu multe puteri. El a

adunat oastea cât avea și a lovit pe turci noaptea și a nimerit o mulțime dintre dânșii și nu a mai putut să se bată cu oameni puțini împotriva marii oștiri și s-a întors înapoi. Și pe cei care au venit cu dânsul din această luptă, a început el însuși să-i cerceteze. Care era rănit la față, aceluia îi dădea mare cinste și-l făcea viteaz al său, care era rănit la spate, pe acela poruncea să-l puie în țeapă, spunându-i în loc de prohod: „Tu nu ești bărbat, ci femeie". Și atunci când a pornit iar împotriva turcilor, astfel a vorbit întregii lui oști: „Cine se gândește la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămâie aici". Împăratul, auzind aceasta, a plecat cu mare rușine; a pierdut oaste nenumărată și nu a îndrăznit să meargă mai departe împotriva lui.

III. Împăratul a trimis la dânsul un sol, să-i dea bir. Dracul a cinstit mult pe solul acela și i-a arătat toată averea sa și i-a spus: „Eu nu numai că vreau să dau bir împăratului, ci cu toată oastea mea și cu toată visteria vreau să merg la dânsul la slujbă. Cum îmi va porunci, așa îl voi sluji. Și tu dă de veste împăratului, când voi merge la dânsul, să poruncească împăratul să nu mi se facă nici un rău în țara lui, mie și oamenilor mei. Iar eu voi merge la împărat, curând după tine, și voi aduce birul și însumi voi veni la dânsul". Împăratul auzind aceasta de la solul său, că Dracula vrea să vie la dânsul în slujbă, i-a trimis cinste și multe daruri și a fost foarte bucuros, căci pe atunci se războia cu împărații și cu țările din răsărit. Și îndată a trimis pe la toate cetățile și prin țară, ca atunci când va veni Dracula, nimeni să nu facă nici un rău lui Dracula, ci încă și cinste să-i dea. Dracula a pornit, adunându-și toată oastea, și pristavii împăratului erau cu ei și i-au dat mare cinste. El a străbătut prin țara aceluia vreo 5 stadii și pe neașteptate s-a întors și a început să prade cetățile și satele și a prins mulțime mare și i-a tăiat, pe unii turci îi punea în țeapă, iar pe alții îi tăia în două jumătăți și-i ardea, pe nimeni nu a lăsat… Pe alții, care sunt creștini, i-a mânat în țara lui și i-a așezat acolo, și luând mare mulțime de avere s-a întors înapoi. Iar pristavilor acelora

le-a dat drumul cu cinste, spunând: „Mergeți, povestiți împăratului vostru ce ați văzut. Cât am putut, atâta i-am slujit, și dacă slujba mea îi va fi plăcută și eu încă îi voi sluji așa, după cum îmi este putința”.

Împăratul nu a putut să-i facă nimic, ci a fost înfrânt în chip rușinos.

IV. Și așa de mult ura răul în țara lui, încât dacă cineva făcea un rău, furt sau tâlhărie, sau vreo minciună sau nedreptate, nici unul dintre aceștia nu rămânea viu. Fie că era boier mare sau preot sau călugăr sau om de rând, chiar dacă cineva avea mare bogăție nu se putea răscumpăra de la moarte. Și atât de temut era, încât era într-un loc al lui un izvor și o fântână și la această fântână și la izvor veneau mulți călători din multe părți și mergeau mulți oameni și beau din fântână și din izvor, căci apa era rece și dulce. El a așezat la acea fântână, în loc pustiu, o cupă mare și minunată de aur. Și cine voia să bea din acea cupă o punea înapoi la locul acela și, cât a ținut vremea lui, nimeni nu a îndrăznit să ia acea cupă.

V. Odată au venit la dânsul din Țara Ungurească doi călugări latini după milostenie. El a poruncit să-i așeze deosebit și a chemat la dânsul pe unul dintre ei și i-a arătat în jurul curții o mulțime nenumărată de oameni în țepe și pe roate și l-a întrebat: „Oare bine am făcut aceasta și cum îi poți socoti pe cei ce sunt trași în țeapă ?” Acela a spus: „Nu, stăpâne, rău ai făcut, pedepsești fără milă, se cuvine stăpânului să fie milostiv. Iar cei ce sunt în țepe sunt mucenici”. A chemat și pe al doilea și l-a întrebat la fel. Acela a răspuns: „Tu, stăpâne, ești pus de Dumnezeu, ca pe făcătorii de rele să-i pedepsești, iar pe făcătorii de bine să-i miluiești. Iar aceștia au făcut rău, după fapta lor au fost răsplătiți”. El a chemat pe cel dintâi și i-a spus: „De ce din mănăstirea și din chilia ta umbli pe la marii stăpânitori, neștiind nimic ? Iar acum, tu însuți ai spus că aceștia sunt mucenici. Eu vreau să te fac și pe tine mucenic, ca și tu să fii cu ei mucenic”. Și a poruncit să-l puie îndată în țeapă. Iar

celuilalt a poruncit să-i dea 50 de ducați de aur spunând: „Tu ești un om înțelept” și a poruncit să-l ducă cu trăsura cu cinste până în Țara Ungurească.

VI. Odată a venit un oarecare negustor străin din Țara Ungurească la cetatea lui. Și după porunca lui a lăsat căruța lui pe ulița orașului, înaintea casei și marfa lui din căruță, iar el însuși dormea în casă. Și a venit cineva și a furat din căruță 160 de ducați de aur. Negustorul s-a dus la Dracula și i-a spus de pierderea aurului. Dracula i-a spus: „Du-te; în această noapte vei avea aurul”. Și a poruncit să se caute hoțul prin tot orașul, spunând:”Dacă nu se află hoțul, atunci voi nimici tot orașul”. Și a poruncit să se aducă aurul său, să-l așeze în căruță în timpul nopții și a mai adăugat un zlot. Negustorul, sculându-se, a găsit aurul și a numărat o dată și de două ori; s-a aflat un zlot mai mult. Și s-a dus la Dracula și i-a spus: „Stăpâne am găsit aurul. Și iată: este un zlot mai mult, care nu este al meu”. Atunci au adus și pe hoț și cu aurul. Și a spus negustorului: „Mergi în pace, dacă nu mi-ai fi spus despre zlot, eram gata să te pun în țeapă cu acest hoț”.

VII. Odată mergând el pe drum a văzut la un oarecare siromah o cămașă foarte ruptă. Și l-a întrebat: „Oare ai femeie ?” El a răspuns: „Am, stăpâne”. El a spus: „Du-mă la casa ta, să o văd”. Și a văzut pe femeia lui, tânără fiind și sănătoasă. Și a spus bărbatului ei: „Oare ați semănat in ?”. El a răspuns: „Stăpâne, am mult in” și i-a arătat mult in. Și a spus femeii lui: „De ce ești leneșă față de bărbatul tău; el este dator să semene și să are și să te hrănească, iar tu ești datoare să faci bărbatului tău îmbrăcăminte curată și frumoasă, iar tu nici cămașă nu vrei să-i faci, sănătoasă fiind la trup. Tu ești vinovată, iar nu bărbatul tău. Dacă bărbatul nu ar fi semănat in, atunci bărbatul ar fi vinovat”. Și a poruncit să-i taie mâinile și trupul ei să-l puie în țeapă.

VIII. Odată a venit la dânsul un sol de la craiul unguresc Matiaș, om mare, boier de neam polon; și i-a poruncit să stea cu el la masă. Și lângă dânsul se afla o țeapă foarte groasă și înaltă, aurită peste tot. Și a întrebat Dracul pe sol: „Spune-mi, de ce am făcut așa această țeapă ?”. Solul atunci s-a înfricoșat tare și a spus: „Stăpâne, așa mi se pare, vreun om mare a greșit în fața ta și vrei să-i faci moarte mai cu cinste decât celorlalți”. Dracula a spus: „Adevărat ai spus. Tu ești solul regal al marelui stăpân, pentru tine am făcut această țeapă”. Acela a răspuns: „Stăpâne, dacă voi fi făptuit ceva vrednic de moarte, fă ce vrei, căci ești judecător drept, nu tu vei fi vinovat de moartea mea, ci eu singur”. Dracula a râs și a spus : „Dacă nu mi-ai fi răspuns așa, în adevăr ai fi fost pe această țeapă”. Și l-a cinstit mult și l-a dăruit și i-a dat drumul, spunând: „Ție în adevăr se cuvine să umbli solie de la mari stăpânitori, căci ești învățat să vorbești cu stăpânitorii cei mari, alții să nu îndrăznească, ci mai întâi să fie învățați cum să stea de vorbă cu stăpânitorii cei mari”.

IX. Astfel de obicei avea Dracula: Ori de unde venea la dânsul un sol, de la împărat, de la rege, și nu era îmbrăcat în chip ales și nu știa să răspundă la cursele ce le întindea, atunci îl punea în țeapă, spunând: „Nu eu sunt vinovat de moartea ta, ci stăpânul tău sau tu însuți. Nu-mi faceți vină. Dacă stăpânul tău te-a trimis la mine, la un stăpânitor înțelept, atunci stăpânul tău te-a ucis. Dacă singur ai îndrăznit să vii, nefiind învățat, atunci singur te-ai omorât”. Unui astfel de sol îi făcea o țeapă înaltă și aurită peste tot, și-l punea în ea. Și stăpânului lui îi scria aceste cuvinte, prin alții: „Să nu trimită la un stăpân înțelept în solie un om cu minte puțină și neînvățat’’.

8

Citind cu glas tare și, mai ales, simțindu-se ascultat, mai tânărul,dar nu prea tânărul cavaler, își reveni în apele sale ambițioase. Mai ales că, spre sfârșitul povestirilor despre Dracula care constituiau un opuscul ce se dorea a contrazice

uneori cele tipărite de Heintz Szacsz la comanda perfid-răzbunătoare a judelui și pârgarilor din Siebenburgen, atunci când se descriau acele țepe frumos aurite pentru soli de seamă cum ar fi fost chiar cei din jurul mesii, îi văzu pe măreții cavaleri topiți de frică și săltând în scaune ca și cum ceva li se înfigea. Și redeveni impertinentul care se vedea făcând carieră peste rândul altora, întrebând el înaintea marelui magistru:

- Ei, și ce ai de spus cu asta ?

Călăul, însă, îl cântărise, așa că, fără jenă se întoarse spre cei din capul mesii privindu-i cu ochii săi ceacâri și întrebând:

- Pot să vorbesc, măriile voastre ?

- Vorbește ! - îi îngădui cu o undă de simpatie venerabilul care prezida în superba tunică stacojie. cercetându-i mai cu interes, parcă, șalvarii ce iscaseră atâtea discuții și triunghiul de păr rămas pe creștetul ras, ca un capac prin care se putea pătrunde la înfiorătoarele sale taine.

- Măriile voastre, spuse el scormonind în jos, ca și cum s-ar fi pregătit deodată să ridice privirile și să lovească... Măriile voastre, repetă el întinzând mâna după hârtiile pe care, cavalerul ce le citise cu glasul său cam pedant și provocator, le păstra ca pe un bun propriu îndepărtându-le pentru ca el să nu le poată apuca... Măriile voastre, cele ce ați văzut în aceste hârtii sunt o mare dovadă !... O mare dovadă ! - strigă el, deodată furios, văzând că-i erau îndepărtate de vigilența celuilalt și nu le putea apuca - O foarte mare dovadă a dreptății voievodului și domnitorului meu ! Dar - începu el să șuiere parcă amenințând supărat că i se confiscau hârtiile – sunt și dovada științelor noastre oculte pe care le-am studiat bine preluând energii și magnetisme din sufletele celor pe care i-am pedepsit !...

Și, cu scârbă, ca și cum un semnal interior îi confirma că răzbunarea se petrecuse, dădu din degetele sale terminate cu mici copite, ca și cum nu mai avea nevoie de nimic din ceea ce ferea cavalerul. Iar procurorul cel rău și vârstnic asemenea marelui magistru, profită de ocazie și, punând mâna pe hârtii, îi aprobă:

- Poți să continui.

- Păi continui, măria ta; sigur că eu continui ! Cum să nu continui dacă e-n cauză demnitatea voievodului meu, prin minciunile acelor sași de la curbura Carpaților care l-au plătit pe nefericitul tipograf să le tipărească. Eu vă dau o scriitură care n-a fost încă tipărită, dar care se va tipări și va afla o lume-ntreagă că voievodul meu a fost crud și neiertător, dar cu dușmanii cei răi; și nu neapărat din pofte sângeroase. Ia cititți în porcăria asta de libellus famosus tipărită aici, jos, sângă Sankt Lorentzkirche, cum scrie că a tras în țeapă oameni femei și copii, bătrâni și tineri !... Nu-i adevărat; a tras în țeapă dușmani care ridicau arma împotriva lui, sau care furau din bunurile lui și ale norodului lui !... Ia uitați-vă ce scrie în opusculul tipografului: "De asemenea, el a născocit o tortură teribilă, îngrozitoare și de neînchipuit pentru altă minte, încât a poruncit să se tragă în țeapă mame și copii sugari, de un an, sau doi, sau mai mult. Și copilașii au apucat sânii mamelor, iar mamele i-au apucat pe ei. A și despicat sânii mamelor, iar pe copii i-a împins cu capul în despicătură și abia după aceea pe ele le-a tras în țeapă. Asemenea mari torturi și dureri n-a născocit niciunul dintre tiranii și prigonitorii creștinismului, nici Herodes, nici Nerone, nici Diocletian nu au născocit chinuri ca acest tiran"... Așa scriu aceste minciuni, măriile voastre; dar eu vă spun că sunt scrise numai ca să vă facă pe măriile voastre să-l dușmăniți pe acest bun domn creștin care, de fapt, s-a răzbunat astfel pe păgâni și pe cei înarmați, nu pe mame și copii !... Asemenea grozăvii sunt făcute ca să ajungă la urechile Papei, care-l susține. Iar ticălosul de tipograf, le-a tipărit numai ca să ia bani pe ele. Că oamenii dau bani pe ele !... Hârtiuțele astea se vând la Sankt Lorentzkirche, cum se vând indulgențele; că omenirea s-a spurcat; oamenii nu mai vor doar cărți cuminți și sfinte; ei vor acum să citească despre crime și violuri care-i înfioară, iar mârșava invenție a tiparului le face această plăcere ca și cum i-ar gâdila pe lângă floci, așa de rău s-a pervertit omenirea !... Dar eu n-am să las ca

voievodul meu să fie necinstit prin invenția asta a tiparului după urma căruia multă lume ar vrea să câștige. Unii să câștige onoruri și favoruri în oarece demnități, iar alții să câștige bani; bani mânjiți cu căcatul scriiturii lor !... Măriile voastre, eu mă răzbun !...

- Stai, stai... stai liniștit ! - rostiră deodată mai multe voci văzând cum, în ochii aceia inegal bulbucați, scânteiau privirile lui tulburi și galbene ca fumul de pucioasă.

- Măriile voastre - nu ținu el seama - eu v-am dat să citiți cele ce vor fi scrise de-abia peste ani ! Și, care nu vor ascunde cruzimea lui, ci vor spune doar adevărul către cine o îndrepta. Iar eu, pentru că eu sunt mâna lui și arma lui, nu-mi voi ascunde deloc cruzimea față de cei ce-au mințit. Îi voi trage în țeapă cum știu eu mai rău. Le voi înfige pari neciopliți și cu așchii, voi arde cu foc pe dinafară în vreme ce-i voi pătrunde pe dinăuntru. Le voi hărșcâi boașele cu un cuțit neascuțit, de-și vor pomeni toți bunicii și străbunicii dintr-ale căror ouă au ieșit, până vor ajunge să scape de ale lor ! Le voi sfârâi....

- Taaaci... Dragul nostru, taci; nu-i nevoie să ne descrii tot ! - îl imploră magisterul simțind cum și pe el, cu toată bătrânețea, îl furnică locurile acelea... Te rugăm să taci; adică să nu ne mai spui din astea, ci...

- Ci ?

- Ci să ne demonstrezi că-ntradevăr, ceea ce se aude aici, peste cetatea noastră, ceea ce ni se comunică nouă, ca mari cavaleri ai ordinului, vine chiar din partea cavalerului nostru Vlad, fiul lui Vlad care a fost dăruit chiar aici, din chiar mâna împăratului, cu ordinul nostru sfânt al Dragonului Răsturnat, care simbolizează, așa cum bine se știe, răsturnarea și învingerea dușmanilor noștri păgâni.

- Ordinul și legile lui ! - răsună deodată bubuitor corul tuturor cavalerilor ridicați în picioare la pomenirea menirii pentru care juraseră credință.

Iar călăul înțelese că trebuia să rămână smerit până ce, la semnul magisterului, ei se reașezară producând celălalt zgomot,

al tragerii scaunelor pe care el le vedea ca niște scuturi așezate de cavaleri în dreptul locului amenințat de poveștile sale.

Dar se înșela. Ritualul cavaleresc avusese și darul de a-i repune pe toți în starea lor bună și lucidă, intransigenți față de arătarea de dinaintea lor.

- După cum ați văzut, măriile voastre, începu el, alte tipărituri, pe care historia le va scoate la iveală, vor arăta adevărul față de minciunile neguțătorilor pe care el i-a pedepsit nu numai pentru că nu au vrut să-i plătească birul, dar au uneltit împotriva lui ajuntându-i la uzurparea tronului său pe alții; dându-le bani și arme ca să-l ucidă pe voievodul meu și să ajungă oameni ai lor pe tronul nostru. El n-a pedepsit nici copii, nici mame, nici bătrâni, decât dacă s-or fi aflat sub copitele cailor pe care a dat năvală-n dușmani. El i-a pedepsit pe uneltitori, sau pe cei care voiau să-l ocupe. Tipăritura pe care ați citit-o mai înainte, arată asta prea limpede…

Mâinile mai multora dintre cei din jurul mesii se-ntinseră spre hârtii. Dar, din scaunul său de onoare, apropiat celui al bătrânului Magister Maximus, procurorul marelui ordin fu cel mai iute în a le confisca, așa cum îi permitea și funcția.

- Rămân la noi aceste documente ! -proclamă el punându-l la punct pe adversarul mai tânăr care, egocentric, încă stătea cu mâna-ntinsă, socotindu-se în drept. Și, aplecându-și ochii scormonitori asupra lor, procurorul începu o amănunțită cercetare forțându-și privirile presbite.

Pentru ca, deodată, fără a se mai dumiri nici singur dacă trebuia a rosti cu satisfacție personală sau cu dreptul la acuzație pe care i-l dădea rangul, să-i strige cavalerului care, desigur, îi râvnea locul:

- Unde-ai citit, domnia ta, cavalere, cele ce-au ascultat urechile noastre ?

- Ce anume ? întrebă acela înțepat.

- Povestirile. Povestirile pe care ni le-ai prezentat de sorginte slavă, despre fiul fostului nostru cavaler. Povestirile la care face referință interogatul nostru - veni răspunsul ca un gând

de răzbunare.

Și, cam în același fel, accentuându-se cu înțeles cuvintele protocolului cavaleresc, sună și replica.

- Le-am citit chiar în hârtiile pe care le țineți în mâna voastră, mărite magister procuror; cele pe care le-ați luat cu mâna voastră de pe masă, de unde le pusesem eu.

- Da ?...

- Da !

- Acestea sunt ?

- Acestea !

- Scrie pe ele " Scrisoarea lui Vlad Voievod trimisă brașovenilor la anul 1456" ?

- Scrie ! - continuă celălalt înfruntarea.

- Scrie pe alta " Scrisoare către Măria Sa Mathias Corvinus, trimisă din cetatea Giurgiului la 11 fevruar 1462" ?

- Scrie.

- Scrie pe acest libellus despre Dracole Wida Tyranu că e tipărit de Heinz Szacsz aici la Nürenberg ?

- Scrie.

- Și, atunci, unde scrie despre poveștile alea slave, unde scrie ? ! - întrebă procurorul îndreptând intransigent obrazul păros și, cu mâna tot păroasă, aruncându-i în scârbă hârtiile după care acela tânjise - Unde scrie ? !...

- Unde să scrie ? Aici scrie ! - rosti cavalerul cu buzele sale subțiri de sub care ieșeau dinții lucioși.

- Nu scrie nimic ! - proclamă procurorul către conclav cu glas inchizitorial. Domnia sa a comis o blasfemie făcându-se a citi hârtia albă.

Nimeni nu mai pricepea nimic din înfruntarea celor doi, înafara concurenței pe care și-o arătau pe față. Ba, cavalerul cu obraz pergamentos și priviri care treceau prin tine ca o flacără fanatică, chiar nu se sfii să insinueze:

- Când presbiția îmbătrânește privirile, pericolul e nu numai că nu vezi ce scrie, ci că ajungi să nu vezi cea ce este în interesul ordinului.

Și, cu satisfacția replicii date, se aplecă asupra hârtiilor răsfoindu-le cu degete apucătoare.

Dar, deodată, oricât de apucătoare ar fi fost, degetele lui subțiri se desprinseră de hârtie și se desprinseră unul de altul, într-un tremur tot mai puternic. Un tremur tot mai puternic și tot mai de sine stătător, de parcă fiecare deget ar fi străduit să se desprindă de celelalte, să se desprindă de mâna care le ținea laolaltă, să zboare, să scape, să se ferească de blestemul care le făcuse să atingă hârtiile acelea ce se dovedeau a fi, într-adevăr, drăcești hârtii otrăvite cu o nebuneală care-ți lua mințile.... Si, pe măsură ce hârtia se dovedea mai albă și mai nescrisă, mai curată și mai neatinsă de cerneala tiparului pe care, cu ochii săi cei buni și încă tineri cavalerul o văzuse prea bine și o citise prea limpede mai înainte, degetele lui se-nfiorau și se răschirau într-un tremur tot mai puternic, de parcă fiecare falangă și fiecare unghie ar fi jucat de sine stătătoare la un îndemn drăcesc pe care nu-l puteai opri cu nici un fel de voință.

- Nu se poateee ! - urlă el înnebunit - e o mârșăvie prin care vrei să mă compromiți; ai schimbat hârtiile !...

- Ba se poateee ! - șuieră amenințător, recăpătându-și toate funcțiile inchizitoriale, procurorul - se poate; pentru că astea sunt hârtiile de pe care tu te-ai făcut că citești, ca să induci în eroare mărețul nostru conciliu !... Se poate - mai adăugă el cantr-o sentință definitivă - se poate, și-ai să ne spui aici ce complotezi împotriva ordinului, mână-n mână cu pocitania asta pe care ne-ai adus-o drept mărturie !

- Pocitania asta ? - păru cavalerul să-și dea seama de gravitatea acuzației.

- Da, pocitania asta cu șalvari în culorile înaltei noastre distincții a pelerinelor !

Cu binecunoscutele-i inflexiuni acuzatoare pe care le recăpătase prin dominarea situației, suna atât de acuzator glasul procurorului încât rivalul său cu obraz pergamentos se simți deodată mic, nevolnic, neajutorat și chiar derutat, simțind

nevoia să repete prostește întrebarea:

- Pocitania asta ?

- Da: pocitania asta cu duhoare de hoit, veni răspunsul ca și cum l-ar fi băgat în aceeași oală a mirosurilor.

Tembelizat complet, cavalerul păru s-asculte supus de-un ordin aplecându-se spre călău ca spre a-l mirosi.

Dar, deodată, degetele lui înfiorate se-nfipseră în gâtul gros al aceluia, iar glasul său porunci cu deplină iluminare în privința celui care provocase totul:

- Răspunde tu; răspunde tu, spurcăciune !... Răspunde tu de ce sunt albe foile de pe care, eu, prea bine am citit adineaori. Răspunde tu !

Glasul lui și poruncitor dar și înfricoșat, căzu, însă, în gol. Călăul făcu o mică mișcare din buze și nări ca și cum doar și-ar fi tras mucii, și, fără nici un efort, se scutură de toată strânsura poruncitorului cavaler.

- Răspunde tu ! - mai striga încă acela.

Dar călăul rosti bădărănos:

- Răspund; bine-nțeles că răspund.

- Răspunzi de ce e hârtia goală ? - se miră indignat cavalerul căutându-și salvarea.

- Bine-nțeles că e goală, dacă va fi scrisă de-abia peste douăzeci de ani iar, tipărită, și mai târziu ! - răspunse la fel de nepăsător călăul.

- Peste douăzeci de ani ? !... Și, atunci... atunci, cum am putut-o eu citi acuma ? !

Călăul îl privi calm, dar tăcu lăsând inteționat o pauză. Precum pauza aceea pe care o făcea când ridica securea, înainte de-a o repezi în ceafa condamnatului. Pauză amenințătoare, care îi împinse chiar pe unii dintre cavaleri să-ngâime:

- Da: cum a putut-o el citi acuma ?

Pe picioarele sale scunde, călăul se retrase doi pași spre a-și putea lărgi cât mai mult gestul reverenței. Iar, abia la sfârșitul acesteia, cu deplină sinceritate și credință, le dărui tuturor răspunsul:

- Prin bunăvoința voievodului și domnitorului meu, măriile voastre !... Prin bunăvoința lui se poate orice. Chiar și a citi cu douăzeci de ani mai înainte ceea ce abia apoi va fi scris !

Urmă o tăcere deplină. O mare mirare și o mare înfiorare cuprindea întregul conclav al cavalerilor pe care, smeritele priviri de pucioasă ale călăului îi fascina într-un mod misterios. Pe fiecare îl fascina dar, pe unul dintre ei, tocmai pe cavalerul ce dorise a se dovedi cel mai agresiv, îl copleșea cu uimite neîncrederi. Ceea ce, dădu magisterului procuror curajul unui ton de neîndoielnică poruncă:

- Atunci, pune-l să mai citească o dată !... Încă o dată !... Acum !... Tot cu douăzeci de ani mai înainte, dar ceva mai puțin c-un sfert de oră, cam cât a trecut de când a citit prima dată.

- Să-l pun să mai citească o dată povestirile slave ? - întrebă supus călăul, obșnuit din meseria lui a cere confirmare deoarece, odată tăiat, gâtul nu se mai putea lipi la loc.

Iar magisterul procuror, amintindu-și de servituți, ceru cu privirile îngăduința marelui magister și, apoi, confirmă:

- Da: să mai citească odată acele povestiri care se vor scrie abia peste douăzeci de ani.

- Nimic mai simplu ! - rosti deloc impresionat călăul, pregătindu-se să-și ia în primire victima.

7

După ce citi pentru a doua oară, întrutotul identic cu prima, întregul text ce se vedea cum nu se poate mai bine tipărit pe hârtiile din mâna-i tremurândă, lucidul cavaler așeză foile pe masă într-un semn de mare și nedumerită îngândurare. Și deodată se repezi apucându-le din nou. Le pipăi, le întoarse pe-o față și pe alta, citi la întâmplare un rând, apoi altul, se convinse de ceva privind la călău ca să i se confirme convingerea și așeză din nou textul pe masă, ca o dovadă în fața tuturor, rostind cu încredere:

- Așa e scris.

Dar magisterul procuror care, mai sigur pe el acum, părea a fi înțeles mai multe, îl ignoră.

- Poate să fie scris, poate să nu fie scris. Noi avem aici un martor grăitor, ceea ce este mult mai important. Pentru că el neagă doar cele scrise în broșura scoasă de sub teasc de tipograful nostru. Cele ce am auzit acum, pentru a doua oară cu urechile noastre, iar nobilul nostru confrate cavaler a citit chiar cu ochii săi și a rostit cu buzele sale, înțeleg că au fost poruncite de măritul voievod Vlad Draculea, dar mâinile, mâinile care le-au făcut, sunt chiar acestea - arătă el spre degetele noduroase, terminate cu copite mici, pe care călăul le ținea la vedere, pe piept, într-o pioasă ascultare. - Mâinile acestea au făcut toate acele crime și mârșăvii, nu-i așa ? !

- Nimic nu-i mârșăvie, când faci din porunca domnului și stăpânului tău, măria ta, răspunse fără teamă, ca și cum ar fi rostit un citat de specialitate, călăul.

- Ai bătut cu ținte fesurile solilor sultanului ?

- Ehe, nu numai că le-am bătut, măria ta, dar am inventat eu țintele punându-l pe fierar să le turtească și să le ascută ca să intre subțire, fără prea mult sânge și fără să li se scurgă pe acolo creierii, lăsând și un mâner afară, pentru ca voievoul meu să le mânuiască după știința lui. Apoi, ca să rămână vii și conștienți până la tabăra sultanului, am căutat locurile acelea unde se îngemănează plăcile țestei, că eu știu bine ceea ce numesc grecii *ana-tomia,* care e sub piele; iar voievodul meu știe bine ceea ce numesc tot grecii *meta-fizica*, pe care o purtăm ca o emanație pe diferite straturi ale creierului, că noi suntem, foarte cunoscători și cu știință încât, dacă am fi aici, în apusul dumneavoastră cu universități, ne-ați face profesori mari ! Și, din cuiul meu țintit cum trebuie ca să nu fărâme osciorul, din știința lui, care mi-a desenat, cu *geo-metrie*, la care punct din creier să fac contactul, mânuind fin cuiele că urlau solii de crăpau pereții, le-am gâdilat acele ascunzișuri ale creierului încât ne-au spus tot: Și despre armată, și despre arme și despre locurile unde ascund iarba de pușcă; toate secretele armatei

osmanlâi. Că voievodul îmi făcea semn pe ce direcție, iar eu le gâdilam fin creierul cu vârful cuiului înfipt, de spuneau tot. Se zbăteau și spuneau chiar mai multe decât voiam noi să aflăm. Așa răsuceam eu, cu finețe, vârful cuiului printre vinișoarele creierelor lor, cum v-am spus; cu *geo-metrie*, că e tot cuvânt grecesc… Dar vă închipiți ce doare zgârietura asta mânuită de mine *geo-metric* pe creier ?… Doareee !…

- Bine, bine, bine ! Lasă asta ! - porunci procurorul apucându-se de tâmple, așa cum făcuseră mai înainte ceilalți cavaleri din jurul mesii apărându-și creștetul cu palmele și holbându-se unii la alții ca și cum ar fi căutat ajutor.

- Dar la mine nu doare, măria ta, decât puțin, insistă călăul - v-am spus, doar, că eu am știință, că astea sunt universitățile noastre învățate acolo, la marile porți ale orientului, când eram închis la Egrigöz împreună cu voievodul meu.

- Cum nu doare ? - se trezi însă, întrebând câțiva cavaleri pe care se vedea limpede că-i durea.

Ceea ce, în ciuda poruncii procurorului, făcu să continue discuția pe acest subiect:

- Măriile voastre, spuse ca de la catedra unei universități călăul, știința mea este să provoc durerea mare, pentru ca să nu se mai simtă apoi durerea mică. Adică, precizează el, una dintre științele mele: când vreau s-o fac așa !

- Și, când nu vrei ? - întrebă un cavaler fără să se mai poată abține.

- Când nu vreau, ehe ! - se-mpipotă arătania - ehe: am știința să provoc toate durerile iadului !... Să vedeți...

- Nu, nu; nu vedem ! - porunci magisterul procuror - zi fără dureri.

- Fără dureri - acceptă călăul concentrându-se asupra subiectului. Fără dureri, măriile voastre, noi, adică eu și voievodul meu, procedăm atunci când vrem să scoatem de la condamnați anumite energii; când vrem să li le preluăm, sau să studiem drumurile pe care ele le parcurg; pentru că lumea este formată dintr-un sistem de energii pe care noi am început

să-l studiem și avem rezultate. Creierele comunică unul cu altul nu numai prin vorbe, iar ordinele se pot da prin priviri sau prin fluxuri la mari distanțe. Așa că noi, nu cum spun proștii care nu ne cunosc, am fi vampiri și am bea sângele celor torturați. Noi le luăm energiile și le studiem, pentru ca apoi să le folosim fie împotriva altora de-ai lor, fie în alte îndeletniciri de care avem nevoie. Puterea voievodului meu e mare, fiindcă știe aceste secrete de a gâdila creierele, cum v-ați simțit și mările voastre gâdilați când am început a vă povesti cum am făcut cuiele și le-am înfipt încet, înceeet...

- Înceeet... înceeet... rostiră cu groază buzele cavalerilor: Înceeet...înceeet....

Până când, deodată, o poruncă se rosti cu putere:

- Înce…teză !

Ridicat în picioare, cavalerul smead, cu profil neiertător, redevenise lucid, poruncind în apărarea confraților săi care se țineau strâns de tâmple.

- Încetez, măria ta ! - rosti călăul ca și cum ar fi spus "puțin îmi pasă !"- dar mi-ați cerut să vă vorbesc.

- Vorbește despre altceva; treci la alta dintre povestiri ! - porunci și procurorul ca să nu se lase mai prejos și să nu-nceapă celălalt să domine din nou.

- Despre altceva, măria voastră; sigur că da: pot vorbi despre altceva. Să vă vorbesc despre cum l-am făcut mucenic pe călugărul acela care...

- Nu; fără mucenici !

- Atunci să vă spun cu cât respect m-am purtat față de înaltele fețe aurindu-le țepele ?

Cine știe din ce instinct, fie de curiozitate, fie ca să nu i-o ia înainte agresivul cavaler care-l concura și, oricum, spre a afla ceva ce-l interesa dar nu era atât de terifiant, magisterul procuror rosti după oarecare chibzuială:

- Ai vorbit de țepe de aur.

- Da, măria ta, am folosit și țepe aurite.

- Aurul ăsta, care e un metal miraculos, vă folosește la

energiile voastre, sau cum vrei să le spui, nu-i așa ?

- Oho !... Numai să mă vedeți când le fac, măria voastră !... Că eu le auresc. Pentru oamenii de rang înalt, eu le auresc ! - se mândri călăul parcă scânteindu-i aurul în priviri.

Atunci, mai puternic decât rațiunea, instinctul îl făcu pe marele procuror să piardă din mână discuția, rostind:

- Ai făcut țepe aurite pentru oameni de rang înalt așa cum...

- Da, măria ta, pentru oameni de rang înalt așa cum sunteți măriile voastre !

- Dar ai făcut deosebire - se trezi procurorul ridicând glasul ca să-l îndepărteze de la ce spunea - ai făcut deosebire între creștini și păgâni ?

- Mare deosebire, măria ta.

- Ce deosebire ?

- La creștini, aveam și un popă lângă mine, care le cânta veșnica pomenire.

- Hm, nu de asta-i vorba, rosti nemulțumit procurorul iarăși spre a nu-l lăsa să-i îngrozească.

- Atunci, poate fi vorba că, așa cum v-am spus, la pagâni le tăiam și boașele, așa, din superstiție, ca să piară sămânța lor - aminti călăul descrierea care le crease mai înainte cavalerilor gâdilituri înfiorate - Că-i descânt ouăle cu custura, să vă explic...

- Nu asta voi să știu ! - strigă procurorul; nu poveștile tale cu boașele osmanlâilor !

- Păi, la osmanlâi, mi-am zis că nu-i păcat, măria ta; - insistă însă călăul cu calm despre îndeletnicirile sale. Că, dacă ei tot sunt obișnuiți să-și taie prepuțul când intră-n viață, îi mai botez și eu odată când ies, c-o bucată mai mare, cu care-mi fac și eu farmecele ca să le piară sămânța; că, ce-i trebuie lui coaie pe lumea cealaltă ?

- Taci !... Taci că doare; începe să ne doară și pe noi - se scăpă procurorul simțind freamătul de pe celelalte scaune.

- Nu doare, măria ta, insistă călăul - că doare mai mult țeapa în care se zbate el, nenorocitul. Aici, în față, nu mai

doare, că eu îmi știu meseria bine... Știu meseria, măria ta !... Eu, dacă ți le tai, ți le tai deodată: Harșt !

- Termină !

- Termin, că nici mie nu-mi face prea mare plăcere când văd cum, în timp ce i le tai, mădularul mai zvâcnește o dată, parcă pentru a-și mai simți odată bărbăția... Da, da, nu vă mai holbați așa la mine; termin imediat, că vă văd firi sensibile care-nlemniți la ce vă spun eu. Dar vreau să vă garantez, măriile voastre că, dacă v-ar veni ceasul, vă puteți lăsa fără teamă în grija mea, deoarece sunt un foarte bun meseriaș. Eu vi le tai deodată: Harșt ! Și gata: ați scăpat de ele !... Că nu e tot una dacă un bun meseriaș face "harșt" și, gata, trece totul, sau te ia un nepriceput, cu un cosor cu lama cioantă, de ți le tot hârșcâie ca și cum ți le-ar tăia cu fierăstrăul.

Înlemniseră toți, nemaiștiind ce-ar putea să-și apere mai degrabă, sau nemainimerind încotro să-și îndrepte mai repede palmele apărătoare: în sus, spre cap, ferindu-și creierii de cuiele scormonitoare, sau în jos, spre celelate părți, ferindu-și-le cu tot ce aveau ele pe dinlăuntru și pe dinafară.

Îngroziți de cumințenia și firescul tonului cu care călăul vorbise despre toate acele cutremurătoare operațiuni ca și cum ar fi fost un tâmplar relatând modul cum se crestează și se îmbucă lemnul, privindu-l cât stătea de smerit lângă stâlpul ușii, cavalerii remarcară deodată strania lui asemănare cu acele scunde și groase colonade de piatră spre care coborau, din înaltul boltei ogivale, nervurile sculptate care o sprijineau. Da: era scund și gros. Avea un piept înfiorător și, din umerii ca două ghiulele, îi porneau păroasele brațe amenințătoare ale căror palme imense ajungeau, ca la cimpanzei, mai jos de genunchi. Un bust uriaș de pe care se desfăcea sutana călugărească, rămânând acel bust îmbrăcat numai în bunda de blană amestecată cu părul pieptului. Apoi, în jos, picioarele crăcănate, de pitic, peste care se revărsau în valuri îmbelșugate șalvarii de atlaz verde și roșu.

Era, leit, perechea colonadelor groase și bondoace pe care

se sprijinea înaltul elegant și alb al sălii, ca o corabie plutind în apele de vitraliu ale sveltelor ferestre. Stătea printre ele, ca și cum ar fi sprijinit și el pe ceafa bombată și-n crăcănarea curbă a picioarelor acele nervuri ce susțineau bolta. Și, numai țeasta mică, lucitoare, ca un os însemnat cu triunghiul negru al smocului de păr, contrasta cu capitelurile late și bogat ornate-n sculptură.

Toate acestea: și asemănarea și contrastul, și prezența lui stranie acolo, între neofiții din garda castelului care nu îndrăzneau să-l atingă și tresăltau la relatările lui mai abitir decât magisterii, duceau la o stare gravă de derută pe care o simțeau toți, chiar și lucidul cavaler care-și dădea seama că ar pierde orice șansă dacă s-ar lăsa în voia ei. Și, obligându-se la un act de voință, apucă din nou foile care stăteau pe masă în fața sa amintindu-și de un amănunt cu un pocal de aur lăsat la o fântână de răspântie, din care bea toată lumea fără să poată fi furat. De la acel amănunt ar fi încercat el o anumită chestionare depre puterile oculte ale celui al cărui duh plutea printre ei venind din toată povestirea. Așa că întinse mâna, apucă foile și dădu să citeze cu glas tare.

Dar, când ajunseră-n fața privirilor lui, foile erau din nou albe. Atât de albe încât, oricât de lucid și-ar fi impus să fie, cavalerul deveni și mai pământiu la obraz scăpând blestemul pentru care ar fi trebuit să-și facă multe cruci peste gură:

-Toți dracii !... Toți dracii dracilor, iar e albă !... Iar a fugit tipăritura !... Pocitania asta ne batjocorește !

Si, dându-i laoparte pe cei doi neofiți inzăuați care-l flancau pe călău, se repezi din nou în gâtul lui gros ca de taur din care ieșea gâjâit protestul:

- Eu nu batjocoresc pe nimeni, măria voastră; eu niciodată nu batjocoresc. Eu, sau respect, sau ucid.

- De data asta vei fi ucis tu ! - amenință cavalerul. Te vom judeca aspru !... Să ne spui imediat în ce constau vrăjile tale.

- Nu sunt vrăjile mele, e știința voievodului meu - înfruntă pentru prima dată direct călăul.

- Cum ai făcut să apară în fața ochilor mei tipăritura ?

- De ce nu mă-ntrebați cum am făcut-o să dispară ?

- Spune cum ai făcut-o să dispară !

- Spun, măria ta, sigur că spun, dacă sunteți bun să-mi dați hârtiile.

- Poftim !

Degetele sale negre și cu umflături amenințătoare, acelea care te înfiorau numai când te gândeai ce chinuri sadice erau în stare să producă, apucară foile și le aranjară rapid, cam cu prestidigitația cu care se măsluiau cărțile de joc. Ațintite ca-ntr-un magnetism asupra lor, privirile celor din jurul mesii văzură cum iese dintre ele sulul unei scrisori,

- Scrie pe aceasta că este scrisoarea trimisă de voievodul meu brașovenilor ? - întrebă călăul.

- Scrie - răspunse cavalerul concentrat ca nu cumva, sub ochii săi să se petreacă vreo înșelătorie.

- Scrie că e de la anul una mie patru sute cincizecișișase ?

- Scrie ! - confirmă acela.

Degetele făcute pentru strangulare și nu pentru mânuit hârtii, mai scoaseră un sul arătându-l tuturor:

- Scrie aici că este scrisoare trimisă măritului rege Matias ?

- Scrie - se concentră acela și mai mult pentru ca nu cumva să i se tulbure privirile.

- Scrie și data din fevruar una mie patru sute șaizecișidoi ?

- Scrie.

Călăul așeză liniștit sulurile pe masă făcând o plecăciune către cei care-i permiseseră să se apropie și rămase în mână cu hârtiile mai mici, împăturite în in-sexto. Le privi o clipă, ca și cum le-ar fi transmis ceva din scânteierile ascunse ale ochilor săi, apoi le-mpinse sub privirile cavalerului a căror străduanie de a rămâne lucide era evidentă, chiar dacă mâinile îi fereau încă retezarea ceor de jos:

- Citiți, rogu-vă, mărite, tot frontispiciul acestui libellus.

Cu o mișcare seniorială prin care voia să-și precizeze nesupunerea și libera voință, cavalerul se apropie ca-ntr-un

hatâr și, în vreme ce marele magister schimba priviri pline de înțelesurile unei bătrâne înțelepciuni cu magisterul procuror, el citi:

- "În anul 1486, fevruarie 13, a scris cel de mai înaintea mea aceste rânduri"...

- În anul una mie patru sute optzecișișase, măriți cavaleri ! - sublinie călăul așezând foile pe masă spre a fi trecute din mână în mână și a se citi adevărul - Scrie una mie patru sute optzecișișase ?

- Scrie ! - recunoscură cavalerii și pipăind in-sexto-ul și citindu-i frontispiciul.

Smerit, călăul trecu înapoi, între cei doi paznici ai săi neofiți, făcu una dintre plecăciunile sale de prea mare respect ca să fie adevărată și întrebă:

- Iar noi, în care an al sfintei voastre biserici papale suntem ?

- In ano domini... începură să rostească încet buzele cavalerilor parcă descifrând ceva. Iar, când ajunseră să descifreze, rămaseră cu toții aproape muți de mirare, scoțând în cor un singur sunet uimit: aaaaa...

- Da, suntem aproape cu douăzeci de ani mai înainte, măriile voastre !

- Așa-i ! - confirmară cavalerii parcă dorind să se lepede de spurcata tipăritură ca de cosorul care le-ar fi retezat părțile moi.

- Cu douăzeci de ani mai înainte !... Păi, atunci, cum vrea măritul vostru nobil confrate cavaler să fie gata tipărite foile acestea ? !

- Așa-i ! - murmură conclavul din nou și, din nou dezicându-se și depărtându-se de foile acelea împăturite in-sexto.

Numai unul, cel care se voia mai lucid decât toți, desigur, pentru că s-ar fi visat conducându-i și încăpățânarea îl făcea să lupte prostește pentru aceasta, făcu gestul invers. Adică se apropie de acel *libellus* care zăcea pe masa de consiliu și nu se sfii să-l cerceteze. Dar, pe măsură ce privirile lui încăpățânate se dilatau mai mult, foile rămâneau tot mai albe și tot mai

nescrise în fața sa.

- Cum ai făcut să le ștergi ? ! - țipă el scos din minți și chiar ducând mâna la mânerul sabiei.

- Cum o să le șterg de vreme ce încă n-au fost tipărite ? - întrebă însă și călăul neclintit în bădărănia sa față de acela.

- Atunci cum ai făcut să le tipărești mai înainte ? Doar n-ai să spui că nu le-am văzut tipărite ? !

- Ba le-ați văzut, măria voastră ! - răspunse călăul cercetându-l cu niște priviri care păreau a calcula de unde să-l înceapă cu meșteșugul său.

- Cum ai făcut să le văd ?

- N-am făcut eu; măria ta le-ai văzut. Eu am făcut altceva.

- Spune atunci cum ai făcut ce-ai făcuuuut ! - nu se mai putu abține cavalerul și urlă, urlă, urlă, până își dădu seama că nu era deloc bine ceea ce făcea.

- Le-ai văzut, măria ta ?... Dacă le-ai văzut, ce rost mai are să vorbim ! - i-o trânti călăul cu gest grosolan de lehamite, arătând că, la o adică, putea să și uite de politețuri.

Cavalerul, intransigentul cavaler, lucidul cavaler, dornicul de carieră cavaler, nu se lăsă. Se concentră în voința lui, chiar dacă era purtată de o prostească poftă de putere pe care, cei doi bătrâni din fruntea conclavului care văzuseră multe la viața lor, o comentau cu ironie în privirile pe care le schimbau. Se concentră simțind că aceea era ocazia, că atunci se putea arăta cât este de folositor ordinului și că nu mai trebuia să cedeze, așa cum i se întâmplase mai înainte.

- Și, dacă le-am văzut, unde sunt ?

- Vor fi, măria ta; peste douăzeci de ani vor fi !

- Cum ai făcut, dară, ca să le văd eu, să le vedem cu toții, acuma ?

- Asta, n-am făcut-o eu, măriile voatsre; asta, numai puterea măritului nostru voievod o poate face.

- Cum a făcut, atunci, măritul tău voievod ?... Cum a făcut, când el nici nu este măcar aici ?

- El este peste tot; el poate ajunge peste tot, dacă eu îi fac

legături bune, măria ta.

- Și cum îi faci aceste legături ?

- I le fac; avem o știință pe care am studiat-o împreună încă de copii. Atâta pot să vă spun.

- Vei fi judecat aspru dacă nu spui cum le faci ! - proclamă cavalerul sigur de sine, cerând doar pe jumătate încuviințarea conclavului și poruncind: Spune tot ! Spune pe rând ! Începe prin a spune ce-i făceai tipografului !

Dar, ca și celelalte coloane masive și stabile pe care se sprijineau ogivele sălii de consiliu, stâlpul acela omenesc rămase nemișcat.

- Eu sunt călău, înălțimea voastră, precizează el revenind la glasul supus - sunt călău și am stat în preajma judecăților prea mult, ca să nu le cunosc. Judecata nu există. Există numai voia celui care o face. Fiecare își face legile după voia sau nevoia lui, iar abia apoi judecă după ele poruncindu-ne nouă osânda. Așa că numai osânda e dreaptă !... Și, chiar și această osândă, e dreaptă, numai dacă e îndeplinită de un meseriaș bun. Fiindcă, mie, cum îmi spune să-l tai, să-l spânzur sau să-l trag, așa fac; și, cu sculele respective mă ajut. Eu am meserie...

- Ah... iar meseria lui !... Iar ne vorbește de meseria aia spurcată care ne-nfioară ! - se auzi un glas din conclav care nu mai putea răbda.

- Bine, măriile voastre, înțelese călăul, nu mai vorbesc de meseria mea. Vorbesc de judecată. Că judecata, oricât de drept ar fi cel care o îndeplinește, nu e decât voia celui care a făcut legea... Uitați-vă, măriți cavaleri, mie, odată, mi-au comunicat osânda unui om: Să fie tăiat în patru. Atâta; să fie tăiat în patru și nimic mai mult. Adică, eu, puteam să-l iau cu fierăstrăul dintre picioare, să-l despic doar până la coșul pieptului, apoi să scot fierăstrăul și să-l iau la tăiat invers, pe mijloc; pe urmă, să pornesc iarăși cu fierăstrăul în carnea și oasele lui în sus, sau...

- Încetează !... Încetează ! Încetează cu poveștile astea prin care vrei să ne înmoi ! - strigă cavalerul cu evidentă teamă

de a-și pierde ascendentul. Încetează cu astea și spune-ne ce făceai cu tipograful !

- Îndeplineam porunca măriilor voastre - reveni călăul la ordin. Încercam să-l pun pe idiot în legătură cu voievodul meu aflat în temnița aceea îndepărtată. Iar el, ca un milog, nu reușește să-și treacă fluidul mai departe de o Margarethă care-și poartă grăsimile fundului pe aici, prin orașul de dedesubt. Tânjitoriii aceștia după o singură femeie, sunt penibili !

- Si poți îndeplini în continuare porunca ? - întrebă cavalerul repede, ca să nu piardă din autoritate.

- Pot - răspunse călăul lingându-și cu limba dintele de sub buză. Dacă nu-mi cereți să vă spun cum, atuncea pot.

- Și, dacă-ți cerem ?

- Dacă-mi cereți, puteți să-mi faceți ce vreți, dar rămâneți cu idiotul acela care se-nvârte ca un bondar în jurul Margarethei lui ! - răspunse omul corect și fără a le da prea multă atenție. Pentru că atenția îi era îndreptată spre ceea ce-l preocupa pe el indignându-l: Da, un idiot !... Eu vreau să-l pun în legătură cu voievodul meu, cu forțele supranaturale pe care le are acest geniu unic în lumea noastră; iar el, dobitocul, pornește bine, dar în loc să cuprindă mii de stadii, în depărtările altor ținuturi așa cum îl pot duce energiile noastre, cade deodată chiar aici în burg, la poale, lângă Sankt Lorentzkirche, unde patul îi miroase a grasa aia de Margarethe.

- Deci, vorbești limpede aici despre forțele supranaturale pe care le are voievodul tău ! - îl aduse cavalerul spre cele ce voia el să demonstreze.

- Bine-nțeles - spuse cu mândrie călăul; voievodul meu are niște forțe extraordinare ! El, nu numai că-și îngheață dușmanii de la distanță, dar poate comunica cu dumneavoastră sau cu mine peste țări întregi !...

- Are el forța asta supranaturală, sau e o știință ?

- Asta nu știu - ridică hidosul din ghiulelele umerilor săi, convingându-i că nu vor putea scoate de la el nimic.

- Dacă poate numai el, asta înseamnă că e forță - îi explică

binevoitor cavalerul; dacă te-a învățat și pe tine, înseamnă că e știință. Spune: te-a învățat ?

- Sigur că m-a învățat - vorbi călăul ca și cum s-ar fi opus denigrării voievodului său. Altfel, eu, cum...

Dar cavalerul nu pierdu replica:

- Ce te-a învățat ? Descrie-ne aici, repede, ce te-a învățat !

Însă autoritatea imperativă cu care rostea porunca, nu impresionă nici fața hâdă, nici trupul bont și straniu:

- Eu nu spun nimic. Eu, numai vă arăt ce pot ! Și, arătându-vă ce pot, veți vedea cea mai bună armă... Apoi, pentru că făcuse o asemenea declarație importantă, își permise să-i înfrunte amenințând: Dacă, însă, îmi cereți să vă spun cum, înseamnă că îmi cereți să trădez jurământul față de voievodul meu. Și, atunci, nu obțineți nimic !... Eu sunt călău, măriile voastre, nu sunt un oarecine !... V-am spus că, aici, în apusul cu universități, pe mine și pe voievodul meu ne-ați face mari profesori !... El ar fi rectorul celei mai minunate universități, așa cum nu aveți voi; iar eu aș fi asistentul său credincios, care ar face toate acele lucrări practice prin care, privind adânc în ochii muribunzilor, noi citim întreg trecutul și viitorul preluând energiile; da, și cele trecute, și cele viitoare, pentru ca să facem din ele puterea noastră. Puterea noastră de neînvins !... Așa că, vă rog să nu-mi cereți, dacă vreți să aflați ceva !

- Și dacă nu-ți cerem ? - întrebă tot autoritar cavalerul, dar simțind nevoia să-și rotească privirile pentru a avea încuviințarea consiliului.

Când, în această rotire, ajunse la marele magistru, bătrânul tocmai schimba niște șoapte cu procurorul ordinului. Dar, atent la toate, îl văzu și pe el și reacționă prompt: Făcu un gest de încuviințare care, în același timp era și gest de respingere față de insistențele celui din stânga. Și îngădui cu glasul său teatral:

- E foarte bine, cavalere ! Te felicităm pentru modul cum îți conduci misiunea încredințată.

Primind solemn complimentul, cu deviza ordinului pe buze,

cavalerul se întoarse și mai autoritar, repetându-și întrebarea:

- Și, dacă nu-ți cerem ?... Ai văzut bunăvoința luminatului conciliu...

- Am văzut bunăvoința luminatului conciliu - răspunse omul fără patimă - Dar și eu pot spune că am fost cinstit cu luminatul conciliu !... Am venit aici spunând tot ce era de spus. Am arătat cum pot să dau ordine liliecilor, scoțându-i din colțurile lor și trimițându-i unde vreau eu, am rechemat șoimii de vânătoare fără să mă cunoască și fără să le fiu stăpân, am aruncat pulberăria-n aer fără să vă-ntreb care era interesul dumneavoastră. Și, fără să mă-ntrebați, v-am arătat că tipograful ăsta nătâng e unul dintre sufletele apte de fluid, bune de trimis la depărtări, de vreme ce a fost vizitat o dată chiar de însuși voievodul meu... Restul, nu e treaba domniilor voastre; restul e știința mea și a voievodului meu. Ce, credeți că lui i-a convenit să mă învețe cum să aduc aici, în prezent, trecutul sau viitorul, cum v-am adus eu foile care se vor tipări peste douăzeci de ani ?... Credeți că n-ar fi păstrat secretele astea pentru el ?... Dar avea nevoie de mine pentru că, alături de mine s-a uitat în ochii a mii și mii de muribunzi pentru a descoperi acea forță, acea energie cu care ei își comunică ultimul gând până departe. Și ne-am uitat împreună pentru a descoperi alte forțe ale omului, forțe care se trădează numai atunci, în înclinarea către moarte, când se adună și ies la iveală în ultimele strădanii ale trupului. Acest lucru de mare energie noi l-am învățat în tinerețea noastră, acolo, la porțile orientului, când eram închiși la Egrigöz împreună cu șamanii care n-au vrut să spună nimic turcilor despre aceste energii, dar pe noi ne-au învățat. Voievodul meu a învățat multe, iar eu am învățat de la el fiindcă eu cu fratele meu am fost primele lui suflete cu fluid pe care le-a putut mânui. Și, s-ar putea ca unii dintre luminățiile voastre să aveți nevoie de mine; să aveți nevoie de ce știu eu !... Pentru că, măriile voastre, cu umilință vă atrag atenția că prin mâna călăului trec și oameni de rând, dar și mari seniori; și nu e puțin lucru știința călăului de a te face să

fii vesel când te trimite pe lumea cealaltă !... E știința mea de a trezi în om energii nebănuite și numai voievodul meu mi-o cunoaște, pentru că numai el știe mai multe decât mine.... Împliniți-i ruga, v-o spun: Faceți să dispară aceste mizerabile cărțulii tipărite de prostul pe care mi l-ați dat în grijă !... E drept că cei ce-au iscat asemenea povești fuseseră pedepsiți crunt de voievodul meu; dar fuseseră pedepsiți pentru că l-au ținut acolo, ca o amenințare la hotarele țării, pe rivalul său Dan... I-a tăiat, i-a ars; e adevărat. Dar nu din plăcerea cruzimii a făcut-o, ci ca să se asigure că alt rival, altă *adversaria personna* nu i se va mai ridica și alți oameni care să-i susțină potrivnicii-*rivalis,* nu se vor mai găsi ! Vă spun adevărul: asta este !... Iar cărțuliile blestemate au suflet și se întind drăcește; asta-i partea diavolească a tiparului, când nu tipărește scrieri sfinte !... Vreți să-l pot mântui pe tipograf ? Eliberați-l de blestemul cărților strângându-le și arzându-le !

- Cu ce ne poți dovedi că așa stau lucrurile ? - întrebă intransigent, dar mai potolit, cavalerul.

- O, de-aș putea ! - se căină pentru prima oară omul - De-aș putea !... Și veni în fața lor promițând: Am să încerc, luminați cavaleri, am să încerc. Voi reuși, pentru că și acum am avut semne de reușită, după cum ați văzut și mările voastre, aducându-vă în față cărțulia ce se va tipări peste douăzeci de ani. Iar, mai înainte, pe blegul ăla, am reușit pentru o clipă să-l trimit până, hat, la Vișegrad, pe malul Dunării, cred că pe la Buda !... Da, am reușit pentru o clipă să-l fac să intre în temnița voievodului meu. Și mi-a dar chiar amănunte !... L-am întrebat ce-l vede făcând pe voievodul meu și mi-a spus ceva de Ștefan. Că scrie, sau că vorbește... În ori ce caz, de Ștefan a pomenit. Și e adevărat, pentru că Ștefan îi este voievodului meu și văr și frate de cruce și cel mai apropiat suflet al lui. Tipograful nu avea de unde să știe, dar mi-a spus !... Apoi... Apoi, netrebnicul linge-fustă-linge-craci, de la distanța aceea uriașă la care am reușit să-l trimit, distanță pe care am bătut-o eu călare vreme de zece zile, a căzut deodată aici, jos, în vale, unde râul

dumneavoastră Pegnitz face mai multe bucle, în mahalaua lui Lorentzkirche. Și a început să-mi bolborosească de Margarethe a lui și de unul Ambrozie, sau Ambrosius care i-o regulează... Am să încerc; am să încerc, dacă dumneavoastră îmi promiteți că veți opri această mizerabilă cărticică !... Să știți: dacă o opriți, îi faceți un bine și tipografului. Fiindcă el e blestemat că a tipărit-o și nu va avea liniște. Dacă nu va ști că păcatul lui a fost șters prin distrugerea cărții, nu se va concentra cum avem nevoie dacă doriți să-i transmit energii de comunicare și să-l trimit acolo departe pentru ca, prin undele lui, mările voastre să auziți glasul voievodului meu. Că el e os de cavaler al ordinului vostru și armele noastre secrete v-ar putea ajuta mult la recăpătarea gloriei pe care, iertați-mi îndrăzneala, ați cam pierdut-o mările voastre !

Cerând din nou încuviințarea obositului conclav, cavalerul devenit bucuros că-și putuse păstra luciditatea, vorbi cu autoritară blândețe:

- Bine; vom lua măsuri. Spre răsărit, am și trimis gărzile noastre. Cât despre apus, am chemat un martor din orașele unde s-au răspândit. Dar tu, înainte de a te ocupa din nou de omul tău cu ochi spălăciți care zici că primesc mai bine fluidul, ai să arăți luminaților magiștri și cavaleri în ce îți constă forța. Ai să demonstrezi !... Luminați consilieri, mai stați; trebuie să aprobați planul meu ! - strigă el văzând gestul mai multora înspre pelerine. Dacă-l găsim pe Dracula, vom avea o armă nouă. Pentru gloria ordinului merită toate eforturile !...

- E setos de glorie ! - îi spuse încăpățânat procurorul marelui magister.

- E inimos - răspunse cu scop ascuns marele magister și întrebă repede: Crezi că bănuiește de ce am aruncat în aer pulberăria ?

- Pulberăria ? - întrebă și marele procuror destul de alarmat - De unde să știe el de pulberărie ? !

- Și, dacă știe ?... Fii mai atent și lasă-l să-și facă jocul până se-ncurcă el singur.

- “Jocul” ! - exclamă cu ciudă marele procuror pufnind: Ăsta trebuie îndepărtat cât încă nu e prea târziu !

Dar cavalerului lucid nu-i trecea prin minte că se puteau spune asemenea lucruri despre el, alții putând fi, în ascunsul lor, mult mai lucizi. Se credea mare și începea să dea ordine:

- Să urcăm în Turnul Pentagon și vă veți lămuri, cinstiți magiștri și cavaleri ! - striga el - Să urcăm că, în acest timp, va sosi și martorul.

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Narațiunile germane asupra lui Vlad Țepeș
("Van deme quaden thyrane Dracole Wyda")
texte din manuscrisul bibliotecii conventului
din St. Gall, No. 806 pag. 282-288.*

„-Item, imediat după (ajutorul dat de sași unui rival), a poruncit să ardă sate și castelele din Transilvania, lângă Sibiu, castele și sate legate de mănăstirile Holzmündorf și Holtznetya, prefăcându-le în cenușă.

-De asemenea, pentru negustătorii și cărăușii din Țara Bârsei, Dracula a poruncit o zi de târg și în acea zi pe mulți i-a tras în țeapă.

-De asemenea, mulți băieți tineri și bărbați care veniseră din alte țări ca să învețe limba românească și să iscodească au fost prinși și i-au fost predați. Pentru aceștia, i-a strâns pe toți într-o încăpere și i-a ars. Erau patru sute la număr.

-De asemenea, el l-a prins pe tânărul Dan (care venise cu armată să-i ia tronul), a poruncit preoților să-i facă slujba de îngropăciune după obiceiul creștinilor încă viu fiind și abia după aceea i-a tăiat capul lângă mormântul săpat.

-De asemenea, regele a trimis din Ungaria, din Saxonia și din Transilvania cincizeci și cinci de soli la Dracula, în Țara Românească. Acolo, Dracul i-a lăsat pe cei nobili să aștepte vreme de cinci săptămâni poruncind de asemenea ca, lângă locul unde erau adăpostiți să se cioplească o mulțime de țepi. Văzând aceasta ei credeau că li se pregătește tragerea în țeapă și s-au perpelit în mari griji !… Dar el (Dracul) i-a ținut atâta de mult numai pentru ca să nu fie trădat de ei. Și, când a putut, s-a ridicat cu toată puterea sa trecând în Țara Bârsei. În zorii unei dimineți năvăli peste satele și orașele lor, toate distrugându-le, iar roadele și cerealele le-a ars. Și pe toți cei care i-a prins acolo i-a dus în afara orașului numit Brașov, la capela Sfântul Iacob. Acolo Dracul a prădat și a pus să se ardă întreaga mahala.

-De asemenea, pe negustătorii și pe ceilalți oameni care porniseră cu marfa întregii negustorimi din Țara Bârsei către Dunăre, prinzându-i la Predeal în număr de șase sute, Dracul îi trase în țeapă și le luă bunurile.

-De asemenea, el porunci să se facă un cazan mare cu două mânere și deasupra lui să se bată scânduri cu găuri atât de mari încât câte un om să poată scoate capul prin ele. După aceea făcu un foc mare dedesubt, clocotindu-i. A tras în țeapă mulți oameni, femei și copii, tineri și bătrâni.

-Și iar a venit în Transilvania, către Tălmaciu (unde se ascundea un alt rival), acolo a poruncit ca dușmanii lui să fie tocați ca varza, iar pe cei ce i-a dus în Țara Românească, i-a tras în țeapă în mod crud și diferit.

-De asemenea, el a născocit o tortură teribilă, îngrozitoare și de neînchipuit pentru altă minte, încât a poruncit să se tragă în țeapă mame și copii sugari de un an sau doi sau mai mult. Și copilașii au apucat sânii mamelor, iar mamele i-au apucat pe ei. A și despicat sânii mamelor, iar pe copii i-a împins cu capul în despicătură și abia după aceea pe ele le-a tras în țeapă. Asemenea mari torturi și dureri n-a născocit nici unul dintre tiranii și prigonitorii creștinismului, nici Herodes, Nerone, nici Diocletian nu au născocit chinuri ca acest tiran.

-De asemenea, era un țigan care fusese prins furând. Și veniseră ceilalți țigani să-l roage pe Dracul să-l ierte și să li-l dea lor. Dracul le-a spus că hoțul trebuia spânzurat și că ei înșiși trebuie să-l spânzure, dar ei i-au răspuns că asta nu e în obiceiul lor. Atunci, Dracul puse ca țiganul să fie fiert într-un cazan și, când a clocotit îndeajuns, i-a pus pe ei să-l mănânce cu carne și oase…"

2

Toți mă cred mort.

Iar eu când voi ieși de aici, când îmi vor vedea fața, se vor cruci și vor fi convinși că am înviat.

Se vor răscoli în ei, venindu-le în minte toate părerile despre puterile mele vrăjitorești, despre sufletul meu de vampir, despre legăturile mele cu diavolul și de-abia atunci vor fi convinși că n-am fost om, ci drac, suflet vrăjit care nu se desparte de trup, inimă de vampir care trebuie pătrunsă în cruce de o țeapă precum țepele mele și care, dacă nu e crucea dreaptă, într-adevăr dreaptă, nu-și dă duhul în nici un chip.

Ce ochi vor face când mă vor vedea !…

Toți. Parcă-i văd.

Își vor face cruce și vor fugi din calea mea.

Iar eu îi voi urmări, îi voi goni, băgând groaza în ei.

Toți în afară de Matei.

Pentru că el mă știe viu, mă știe întreg și mă știe aici, în beciurile Vișegradului. El n-o să se mire. Poate doar c-o să se

înspăimânte văzându-mă la chip. Văzând cum arată chipul celui pe care l-a vândut ca să-și acopere hoția.

Da, strig din nou. Strig să răsune beciurile astea până la Dunăre; strig înmormântându-mi strigătul aici:

-Matei m-a furaaaat !…

M-a furat, înțelegi ? ! Lucrul ăsta trebuie să se știe !… Trebuie !… Și dacă oamenii, plătiți sau neplătiți de cineva, ar fi dornici să-l uite, dacă tu, Ștefane, din interesele politicii tale, ai să accepți să-l uiți, eu am un fiu, undeva, făcut cu acea româncă frumoasă și pietroasă, cu obrajii și sânii ca merele și cu ochii prea plecați în fața furiei dragostei mele de seară !… Eu am un băiat făcut de Ancuța, pe care-am trimis-o să-l crească la Săcele, lângă orașul Coroanei, într-o casă pe care am cumpărat-o pe ascuns de la niște brașoveni… Pe ascuns, pentru ca să nu se știe că Mihnea este fiul meu, și cineva să-l ucidă vrând să-mi ucidă stirpea !… Nu !… Sămânța mea care continuă neamul Basarabilor pe ramura lor cea mai mândră, aceea a Drăculeștilor, întemeiată de tatăl meu, cel căruia împăratul Sigismund i-a atârnat de gât la Nürenberg colanul Dragonului în cea mai înaltă clasă de cavaler din Europa, sămânța aceasta nu va pieri ! Sunt acolo, în casa aceea neștiută de nimeni, brațele calde ca niște pâinițe mari și pufoase ale Ancuței, brațe care s-au prins de grumazul meu când am iubit-o gemând și care, iubind acum într-un alt fel, îl cresc pe fiul meu !…

Ștefane, din inimă grăiesc pentru tine: nu mai sunt un tânăr, să cred în toate iubirile tinereții. Nu mai sunt un om dornic de gloria ascunsă a marilor prietenii pe care nu le-am avut, pentru că m-am lovit încă de copil de toate cele ale lumii ! Știu, Ștefane, vine o vreme când jurămintele tinereții trec, nevoile vieții cu toată curvăsăria ei pun stăpânire asupra sentimentelor noastre. Tu îți ai acum țara ta, politica ta, interesele tale ! Aș fi copil să cred că te pot întoarce de la ele, să îndeplinești lucruri pe care eu, prietenul tău din tinerețe, am sperat atunci că le vom îndeplini. Viața e parșivă, e o paciaură; și învinge cel

care nu se lasă amăgit de vorbe sau de sentimente calde. Prost aș fi dacă aș crede că tu ai renunța astăzi la ceea ce-ți cere viața ta, ca să te ții de jurămintele pe care le-ai făcut cu un mort. Pentru că, iată, sunt ani și ani de când eu zac aici, în neștirea nimănui, deci de când eu sunt mort pentru tine, ca și pentru toată lumea !…

Nu, Ștefane, nu ți-aș cere lucruri nebunești și încrederea în cele ce ți-ai jurat față de un mort, într-o vreme de mult moartă. Chiar dacă aș ști că mă știi în viață, și tot nu ți-aș cere !… Așa e făcut omul, să spere și să viseze frumos la tinerețe, pentru a se pocăi după aceea, luat de valul vieții și-al intereselor ei. Ceea ce este curat și sfânt în visurile tinereții noastre ni se par apoi doar prostii frumoase care ne-ar fi dus pe calea pierzării… Nu-i adevărat ! Proști suntem mai târziu, când nu ne mai putem ține de ceea ce este frumos și înălțător. Atunci ne prostim, ne înjosim, ne coborâm ! Dar ce să-i faci ? ! Știm cu toții că omul este o ființă slabă, și mai multe păcate trag de el înjosindu-l, decât adevăruri frumoase înălțându-l. Pe măsura îmbătrânirii noastre, cu cât spunem că ne-a venit minte mai multă, cu atât asta înseamnă mai multă șiretenie, mai multe politicale printre nemerniciile și netrebniciile vieții, mai multă îndepărtare de ce-am fost în stare să visăm cândva. Viața o stăpânim supunându-ne ei și mizeriilor ei, omul își iese din pielea curată a dorințelor și năzuințelor tinereții, așezându-se sub vremuri, făcându-le voia și omorând în el ceea ce era frumos. Așa ajunge a fi considerat de semeni că-i priceput și ajunge a fi temut. Dar dragoste de sine însuși și înflăcărare pentru ceea ce face nu mai are ca-n tinerețe.

Acestea spunându-ți-le limpede, înțelegi, Ștefane, că nu aștept de la tine să-ți calci pe interesele tale și să duci mai presus dorul răzbunării mele; nu sunt copil să cred că vei face așa ceva. Ești om în putere și-n scaunul tău, și tu știi cum se păstrează acesta mai bine, cu câte clătinări și îngăduințe și neliniști, și renunțări și fapte aspre și fapte nedemne.

Nu-ți cer s-o faci tu, iar dacă interesele tale te fac să zici că

mârșavul acesta de Matei, care după sângele tatălui său își trage sângele dintr-al nostru, e prea mărit și prea cinstit și prea luminat pe tronul lui din Buda, atunci așa să fie și așa să zici pentru că, mai presus de toate și mai aproape de inimă decât tot ce ne e drag, ne sunt fiecăruia interesele politicii noastre…

Dar, Ștefane, ceea ce nu cer gurii tale să spună față de oameni, cer inimii tale să sădească în sufletul curat de om tânăr al fiului meu, atunci când el va avea vârsta înțelegerii pe care încă nu o are, dar și a înflăcărării pe care noi nu o mai avem.

Tu să nu vorbești despre asta; să-ți vezi de trebuințele scaunului tău. Dar fă cumva ca fiul meu să știe că Matei m-a furat. El trebuie să știe, înțelegi !… El trebuie să afle asta la vârsta când îi clocotesc simțurile, să știe că eu n-am fost învins, ci vândut, și să răzbune ceea ce mi-a făcut Matei pe deoparte și ceea ce mi-a făcut fratele meu, fătălăul de Radu, pe de alta !

Iată, la gândurile astea nu mă mai pot abține și strig răscolind tăcerea beciurilor și surzenia paznicilor mei bătrâni, pe care înadins i-a ales Matei astfel, ca să nu afle ce vorbesc eu de unul singur !… La gândurile astea nu mă mai pot abține. Pentru că Radu, fratele meu mai mic Radu, nu cu mintea, că minte n-avea, l-a îndemnat pe antihrist asupra mea. Să vină cu oștirea cea mai numeroasă de la căderea Constantinopolelui asupra mea. Iar Matei a luat bani de la papă și de la toată creștinătatea ca să strângă armată să vină să mă ajute, și i-a cheltuit altfel, lăsându-mă să lupt singur, sigur fiind că voi cădea și că nimeni nu-l va mai întreba despre modul cum m-a ajutat.

Dar eu n-am căzut. Ha ! Ha !… Sunt viu și urlu aici în beciurile de desubtul Dunării:

- Matei m-a furaaat ! Ne-a furaaat !… Și nu pe mine m-a furat. Pe papăăăă !… L-a furat pe Papa de la Roma !…

Da, a furat banii cu care creștinătatea voia să mă ajute, banii cu care Europa întărea armata mea ca s-o apăr de sălbăticia pe care-o duceau osmanlâiii asupra ei !…

Iar căderea lui cea mare a fost atunci când a văzut că eu am

învins chiar și fără acest ajutor ! Că eram viu, că alungasem singur oastea lui Mahomed, că Europa mă sărbătorea trăgând clopotele în capitalele ei !…

S-a temut foarte tare Matei !… S-a temut că voi spune celor care mă sărbătoreau că n-am primit ajutorul lor trimis prin el. Că-l voi face de două ori de rușine în fața Europei: o dată pentru că eram atât de viteaz încât putusem să înving fără ajutor și, a doua oară, pentru că îl va întreba toată lumea ce e cu banii trimiși de papă !… Se mai temea el că, în acest chip, Transilvania, care fusese apărată și ferită de năvala turcilor prin pavăza ce o făcusem eu în Țara Românească, mă va voi poate pe mine, nu pe el !… Și-aș fi îndeplinit visul tatălui său, Iancu de Hunedoara, de-a pune toate oștile românilor sub steagul aceluiași voievod. S-a temut de multe Matei în tinerețea lui, sfătuit strâmb de nobilii de la Buda, baronii care i-au tăiat capul fratelui său și tizului meu Ladislau. Eu m-am rugat mult de el să vină cu oaste să mă ajute.Și l-am rugat mereu să nu întârzie când el întârzia și mă ocolea. Că el întârzia ca să vadă alte jocuri. Eu i-l trimiteam pe Radu Farmă cu rugăminți de grăbire, iar el se gândea cum să păstreze banii fără cheltuială. Și, ca să nu se afle că a folosit altfel banii trimiși de la Sfântul Scaun pentru cheltuielile mele de oaste, ca să șteargă totul, a vrut să mă piardă măsluind scrisori neadevărate.

Iar dincolo, în tabăra sultanului, fratele meu strâmb, Radu, fătălăul, s-a grăbit să-mi ia fără luptă, prin viclenie, scaunul !…

O vor plăti, Ștefane !… Strig aici s-audă toate vămile subpământului. O vor plăti !… Și cel puțin unul din ei de mâna mea o să moară !…

3

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Scrisoarea lui Vlad Țepeș, trimisă lui Matei Corvin, din cetatea Giurgiului la anul 6970 (1462)

„…Deci să știi, Măria Ta, că am încălcat pacea cu dânșii, nu pentru vreun folos al nostru, ci pentru cinstea Mărie Tale și a Sfintei Coroane a Măriei Tale și pentru păstrarea Creștinătății întregi și pentru întregirea legii catolice. Ceea ce văzând ei că am făcut, și-au părăsit gâlcevurile și certurile pe care le aveau până acum în orice parte, și despre Țara și Coroana cea Sfântă a Măriei Tale și despre toate celelalte părți, și și-au aruncat toată turbarea asupră-mi. Cum se va deschide vremea, adecă primăvara, au de gând să vie dușmănește, cu toată puterea lor. Însă vad nu au, căci vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească și să le facă pustii. Pentru că pe la vadul Vidinului nu prea pot să ne strice, ci ei ar voi să-și aducă vasele de la Țarigrad și Galipole, pe mare, în Dunăre. Deci Măria Ta, milostive doamne, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu dânșii, atunci strânge-ți toată țara și tot poporul la oaste, și călărețiі și cei de pe jos, adu-i în această Țară-Românească a noastră și binevoiește să te bați aici cu dânșii. Iar, dacă nu vrei să vii Măria Ta însuți, atunci fii bun de-ți trimite oastea întreagă în părțile ardelene ale Măriei Tale, încă de la Sânt Gheorghe. Dacă Măria Ta nu vrei să-ți dai însă toată oastea, atunci dă doar cât ți-e voia, măcar Ardealul și Secuimea. Ci, dacă Măria Ta voiește să dai vreun ajutor, atunci Măria Ta să fii bun a nu ne zăbovi, ci să ne spui cu adevărat gândul Măriei Tale. Pe omul nostru, care aduce scrisoarea, de data aceasta să nu-l întârzii, mă rog, Măria Ta, ci să mi-l trimiteți îndărăt, îndată și iute. Pentru că nici cu un chip nu voim să lăsăm în drum ce-am început, ci să ducem lucrurile la capăt căci, Dumnezeu cel atotputernic va asculta rugăciunile și dorințele creștinilor și-și va apleca auzul cu bunăvoință spre rugăciunile sărmanilor săi și când ne va da astfel de biruință împotriva păgânilor, dușmani ai Crucii lui Hristos, va fi cea mai mare cinste și folos și ajutor sufletesc pentru Măria Ta și pentru toată creștinătatea cea adevărată. Deoarece nu voim să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu dânșii. Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un

capăt rău, și va pieri țărișoara noastră aceasta, nici Măria Ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi spre paguba Creștinătății întregi. De altminterea, să crezi ce-ți va spune acest om al nostru, Radul Farmă, ca și cum am grăi noi de față cu Măria Ta. Din cetatea Giurgiului, 11 februar 1462".

4

Tu n-ai crezut sfaturile mele de odinioară.

Mânia cu care eu trăiam și trăgeam în țeapă nu ți-a plăcut.

Am citit-o în ochii tăi atunci, la acei Paști timpurii de primăvară, când ai plecat din Târgoviștea căreia îi sădisem livadă cu cei trași în țeapă.

Încercai vorbe frățești de despărțire, dar privirile tale îmi erau străine. Mă ocoleau și, mai ales, încercau să ocolească câmpul cu țepi înfipte-n ordine, militărește.

Eu ți-am spus încă o dată că, pentru a ne dovedi tari și puternici față de cei din afară, care vor să ne cotropească, trebuie să ne arătăm mai întâi tăria înlăuntrul țării noastre, împotriva celor care nu poartă interesele țării, ci pe cele ale dușmanului. Pentru că cei ce vând, cei ce hiclenesc nu se gândesc decât la soarta lor, spre a se pune bine cu cei tari din afară și a le închina țara, numai lor să le fie bine. Iar dacă te temi de ei, dacă nu-i pedepsești, înseamnă că pedepsești toată țara, lăsând-o s-o cuprindă cât mai mult răul, nepăsându-ți de ea. Și pentru ce suntem noi, atunci, ridicați în scaunele noastre de domnitori și voievozi ? Pentru plăcerea de-a bea și de-a mânca plecându-ne frunțile în fața altora ?… Sau pentru datoria de a ne ține drepți !…Ștefane, ți-am spus, taie răul ! Dovedește-i că sub mâna ta nu se poate întinde, iar țara se va strânge în jurul tău și așa tu vei fi tare în afară. Iar dacă vei fi tu, voi fi și eu !…

Ochii tăi jucăuși albaștri-verzui ca ai dacilor, mă priveau, dar nu-mi dădeau și dreptate. Iar eu am rămas să te văd cum te topeai spre răsărit, însoțit de oștenii mei îmbrăcați cu mândrie ca la oricare dintre curțile Europei.

Când ei s-au întors, spre vară, mi-au povestit cum ai fost primit în triumf la Direptate unde, în odăjdiile lor scumpe, cu icoane și cruci din perle strâmbe și tari ca dinții, cusute cu fir de aur, mitropolitul Teoctist ți-a adus mirul sfânt al înscăunării. Chiar el, prietenul nedespărțit al lui Harnazan, cel care ucigându-l pe tatăl nostru Bogdan și-a spus Petru Aron, a venit să-ți ungă creștetul drept creștet al țării și să-ți facă slujba de domn. El, cel pe care domnul trecut îl folosise mai mult decât ca pe un sfetnic, luându-l într-un fel părtaș la domnie ! El, Teoctist cel fericit, cu sfânta-i barbă albă așezată peste engolpioane și cruci bătute-n nestemate, cu stiharul încheiat în clopoței de aur. S-a apropiat smerit acolo, la apa Siretului, urmat de soborul arhiereilor, arhimandriților și stavroforilor săi, ducând pe sub prapori chivotul și lăcrița cu sculele Sfintei Taine, și s-a oprit între sulițele oștenilor mei și ale moldovenilor tăi, ce ți s-au alăturat din toată Țara de Jos. Cu glasu-i înalt, de preafericit slujitor al Domnului, a cântat slujba aceea frumoasă care începe cu „Ție Doamne…" Mi-l închipui: mitropolit alb și venerabil, impresionând cu odăjdiile care, în Moldova, sunt mai bogate chiar decât cele venețiene, plecându-și fruntea de sub mitra de aur pe care sunt bătute sutele de nestemate ale bisericii noastre, în norii de tămâie ai cădelnițelor cu clinchet și glasul gros al soborului preoțesc.

Mi-l închipui, și nici nu-ți dai seama cum l-aș fi tras în țeapă pentru păcatele lui de popă schimbător, lunecând pe lângă fiecare domnie !…

Da, recunosc, eu sunt Vlad Dracula, cel care a înspăimântat granițele vecinilor cu trupurile lor trase-n țeapă și care le-a vărsat atât de mult sânge încât l-au numit vampir. Dar sângele acela eu nu l-am băut, ci mi-am însemnat cu el mai puternic hotarul, ca să nu spună cei ce jinduiesc a-l trece că nu l-au văzut. Iar țepele în care am așezat trupurile lor au fost de asemenea semne care opreau a se mai stoarce de către alții bogățiile țării mele. Mă urau dușmanii, dar țara sleită se refăcea. Mă amenințau oamenii sultanului, dar nu mai îndrăzneau să

intre în câmpiile mele și să le ia cirezile pe nimic. Tipăreau mârșăvii despre mine teascurile nemțești arătându-mă ca pe unul care nu știe altceva decât setea de sânge, dar orășenii mei deveniseră neguțători slobozi și înavuțiți. Crâcneau, desigur, chiar și boierii dinăuntru, dar eu readusesem pe acest pământ cinstea și sârguința călătorului; mă urau leneșii, dar cei harnici simțeau oblăduirea mea. Și, mai ales, avuția țării se plimba între hotarele ei, ungându-i rănile, fără a se mai scurge spre apucătoarele străinătăți.

Sunt pline cancelariile Brașovului și Sibiului de legăminte ale lui Dan și Vlad Călugărul, ce voiau să-mi ia tronul; ei plătesc ajutorul ce li s-ar da cu readucerea străinilor în neguțătoria țării, sleind-o; cu vânzarea drepturilor de târg până la porturile Dunării, cu îngăduința de a cumpăra de la noi la preț jumătate și-a nu plăti vămuiri.

Da, așa am fost eu vampir; păzind asemenea drepturi pentru țară și pentru oamenii ei.

Și dacă am pedepsit crunt, a fost ca să se știe !

Crunt !

Crunt am mai pedepsit !… Crunt și cu mare plăcere. Ca atunci când știi că tai răul din rădăcină.

Pentru că noi, Ștefane, suntem înconjurați de lume rea, apucătoare, hrăpăreață, pe care doar simpla curgere a sângelui n-o mai înspăimântă. Trebuie s-o înspăimânți prin felul cum faci să curgă sângele !…

Ce, mie după ce l-am pedepsit pe Dan, mi s-a mai arătat vreunul care să-mi râvnească scaunul ? !

Și nu l-am pedepsit astfel doar pentru că venise împotriva mea, ci pentru că, încă înainte de a mă călca, el vânduse țara și, mai ales, ceea ce ajunsesem eu să-i salvez. Vânduse negustorilor sași tot dreptul de-a o stoarce din nou.

5

Dan a venit cu oaste mare. Pe două părți: și dinspre Sibiu,pe valea Oltului, și dinspre Brașov, drept asupra Târgoviștei. Cu oaste mare ajutată de pârgarii federați ai Siebenburgenului cărora le tăiasem pohta de negustătorie prin sărăcirea noastră. Era ultima lor nădejde. Fiindcă era al cincilea an de când mă aflam în scaun. Țara asculta de poruncile mele, dar și credea în mine, pentru că ajunsese să vadă că nu spre rău o duc. Eram tare înlăuntrul hotarelor, aveam armată bună, de oameni credincioși pe care-i ridicasem și le dădusem ranguri după vitejie și nu după neamul lor și, dacă nu izbuteau să mă-nlăture acum, slabă nădejde le mai stătea în față.

S-au adunat în oastea lui și dușmanii pe care-i aveam înlăuntru. Asta spre folosul meu. Ca să-i aflu pe toți câți mai rămăseseră. Și astfel, Dan cu armata lui a intrat mult în trupul țării, crezând chiar că, în curând, va deveni alesul ei. Era pe pragul acela dintre martie și aprilie, când mirosul crud de muguri ce ajunge până aici la mine mă-mbată și mă trage spre melanholie.

N-a fost o luptă ușoară. Dar ai mei știau prea bine cum să-i cadă dușmanului în spate și cum să-l prindă de viu când pohta mea de răzbunare e mare și cruntă, iar sufletul meu îi comandă de departe dându-le duh din duhul drăcești lor mele puteri pe care bătr]nii greci le numeau "pneumatice".

Și, când bătălia s-a sfârșit, înfrângându-le oștile venite pe două căi, pedeapsa lor s-a petrecut.

Întâi au fost adunați toți cei căzuți în luptă și s-au așezat în cerc movile cu trupurile lor. În jurul movilelor acestora s-au ridicat țepile pentru cei care-l ajutaseră pe Dan. Iar în mijlocul cercului i s-a săpat groapa lui Dan și s-a adus soborul de preoți. Nu puteam ca pe ruda mea de os domnesc să o ridic modest în țeapă, alăturea tâlharilor. Asta o făceam cu străinii, cărora, ca să le cinstesc rangul, le auream țepele ca să nu le-nfig doar lemnul, ca-n trupurile oamenilor de rând. Dar celui din neamul

meu îi lăsam moartea domnească: închinat și cu capul pe butuc.

Așa că i-am adunat pe preoți în jurul lui, i-am pus să cânte slujbă scurtă, ca de război, celor căzuți în luptă și apoi să tacă. Atunci când au tăcut, au început a se auzi, tot jurul-împrejurul, glasurile de jale ale celor trași. L-am lăsat să-i și vadă unul după altul pe toți cei care-l ajutaseră, cum se ridicau pentru totdeauna în vârful țepelor, ca să știe că, pe pământul țării, n-a mai rămas să calce nici unul dintre cei care i-ar ține partea. Și abia apoi, în mijlocul cercului celor cu care venise în țara mea și cu care acum se ducea pe lumea cealaltă, am pus preoții să-i facă de viu toată slujba cea largă de îngropăciune.

Cu toate stările, pe toate glasurile, ca la o înmormântare într-adevăr domnească.

Și i-am pus să n-o cânte așa, aiurea, cu ochii în altă parte, ci asupra lui cu privirile, înspre el îndreptându-și rugile, așa cum se face cu orice mort care stă țeapăn pe năsălie și-l tămâiem și-l miruim.

Erau îngroziți ochii popilor, care sunt atât de obișnuiți cu morții și cu liniștea lor, dar le lipsește cu totul obișnuința de a privi omul viu sub glasul slujbelor acestora. Erau îngroziți, dar nu îndrăzneau să sară sau să bâlbâie nici un cuvânt din slujbele trecerii în ceea lume și, privind chipul tânăr al lui Dan, primul din neam care-și auzea cu urechile sale drumul cântat al ducerii dincolo, urlau mai tare vorbele ce mângâie mortul dar îl îngrozesc pe cel viu. I-au turnat vin și untdelemn, așa cum se toarnă pe stârvuri, i-au legănat și coliva, în „veșnica lui pomenire", picurându-l cu ceara lumânărilor fumegânde și, abia după ce glasurile lor au amuțit, s-a făcut în jur o tăcere de gheață care m-a albit până și pe mine. Peste ea, a pocnit scurt lovitura călăului; și capul lui Dan a căzut în groapă cu urechile încă pline de slujba înmormântării sale.

Abia apoi, zvâcnind, i s-a alăturat și trupul.

Odată cu el, nimeni pe lumea asta n-a mai crezut că mi s-ar mai putea sui în scaun luându-mi-l !… Nimeni !…

Nimeni nu s-a mai gândit la asta. Nici chiar Radu, când

Mahomed l-a adus cu el. A venit în cortul sultanului ca însoțitor al plăcerilor aceluia, dar nu pentru a rămâne domn !

Întreabă-l pe Radu dacă l-a-ncântat pe atunci vreo clipă gândul acesta ? !… Vei vedea că nu !… El din întâmplare a rămas. I-a poruncit Mahomed să rămână, să-nvingă cu trădare și viclenie ceea ce cu oastea de sute de mii nu putuse.

Dar de gândit mai înainte la asta, nu cutezase !…

6

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Scrisoarea lui Vlad Voievod trimisă brașovenilor
la anul 1456

„Dumneavoastră fraților, prietenilor și vecinilor noștri cu adevărat iubiți. Prin aceasta vă dăm de știre, cum v-am dat știre și mai înainte, că acum a venit la noi solul turcilor: să vă intre bine în minte și să păstrați cu tărie ce ne-am învoit mai înainte pentru frăție și pace bună; ce am zis atunci, acum și totdeauna cu tragere de inimă a noastră și bunăvoință vom ține statornic. Așa precum ne ostenim și lucrăm ale noastre, așa, și mai mult, voim să ne ostenim și să lucrăm pentru ale voastre. Iată acum a venit vremea și ceasul pe care dinainte vi le-am spus: tributuri mari, aproape cu neputință de purtat, vreau să le puie Turcii pe umerii noștri și să ne îngreuie. Nu pentru noi sau pentru ai noștri pun greutăți așa de mari, ci pentru voi și ai voștri vreau Turcii aceia să facă și să ne silească. Pentru că, în ce privește ale noastre, zău că ușor am putea face pace și bună liniște, dar pentru voi și ai voștri pacea cu acei Turci nu putem s-o facem, că ei caută cale să iasă și să prade la voi prin țara voastră; și afară de aceasta ne mai silesc în multe cele a lucra împotriva credinței catolice și împotriva voastră. Însă voința noastră desăvârșită este de a nu face nimic rău împotriva voastră, ci nu voim a ne despărți de voi niciodată, voind, cum am spus și v-am jurat, să fiu foarte credincios și prieten al

vostru. De aceea am oprit aici solul turcesc până voi da de știre. Și să vă gândiți că, atunci când un om ori un domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea; dar când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dânsul ce va voi. De aceea cu aceasta vă cerem de la fiecare din voi, cu dragoste, ca la vederea acestora îndată pentru folosul nostru și al vostru, fără zăbavă să ne trimiteți ajutor 200 ori 100 ori 50 de oameni aleși până Duminica viitoare. Când vor vedea turcii putere de la voi, vor fi mai moi, și le vom spune că vin și mai mulți. Așa că vom putea rândui după cuviință lucrurile noastre și ale voastre până ce vom fi avut porunci de la dumnealui".

7

Dar să reluăm povestea de mai înainte. De pe vremea cînd doar te pregăteai să fii Domn la Moldova și ai venit la mine tocmai ca să punem aceasta la cale. Da, atunci, în iarna aceea târzie care s-a năpustit cu nămeți groși peste babele lui Martie, tu ai venit la mine, Ștefane.

Pe zăpada albă, zidurile de cărămidă ale Târgoviștei sângerau frumos, ca-n ajunurile de Crăciun ale copilăriei noastre.

Te-am văzut pe fereastră; ai intrat pe sub boltă însoțit de cei câțiva oameni ai tăi și de mica suită de zece călăreți pe cai albi cu hamuri negre și valtrapuri roșii, pe care ți-am trimis-o în întâmpinare. Caii păreau de aur, crescând parcă din zăpadă, pierzându-se în ea și rămânându-le doar ochii negri, desenul căpestrelor și fuioarelor groase ce le ieșeau frumos pe nări. Iar oștenii cu căciuli țuguiate și suliți ridicându-și vârfurile păreau că plutesc, seini în hainele lor de dimie tivită cu înfloriturі de filendriș, pe valtrapurile roșii, deasupra aburului alb al iernii. Printre ei, mărunt și zdravăn, tu. Începuse-și să semeni cu Bogdan-Vodă.

Da, aveai vâna lui în mișcările iuți ale trupului scund și zdravăn; am văzut asta când ai descălecat. Sub mustața sucită

subțire, aveai obrazul lui sănătos și roșu pe care zâmbetul se deschidea atât de liniștit. Vigoare în mișcări și liniște pe chip, iuțeală în mâini și senină glumă în zâmbet, fierberea trupului netrădând-o decât ochii tăi iscoditori. Întâmpinându-te, te vedeam astfel și-mi aminteam cum, la castel la Hunedoara, fetele se dădeau în vânt după obrazul tău dulce de cocon moldovean. În timp ce se intimidau sau, poate chiar se speriau de răutatea aspră a feții mele subțiate, așa cum o moștenisem de la Drăculești și cum, cu gândurile mele aprinse, o mai înăsprisem și eu. Te simțeam aproape, prieten drag al tinereții mele, cu care băusem vin cu mied, hârjonisem fetele boierești din Roman, înfundasem niște frumoase țigănci într-o șură din Borzești, dansasem copile de cnezi transilvăneni care se strângeau la curtea din Hunedoara îmbrăcând horbote pentru petrecerile date de Iancu Voievod și furaserăm în mai multe rânduri fetele de târgoveți din Cluj și din Timișoara, la bâlciurile Sfintelor Mării.

Și-ți vedeam zâmbetul subțire, șotiu, pe obrazul de copilandru dulce la mângâiere nu numai fetelor, ci și nevestelor. Te apropiai de mine în mantia tivită cu blănurile animalelor și blănurile zăpezii albe ce acoperea totul. Te-ai plecat ca un curtean de rasă și ai spus cu glas tunător în care numai eu am înțeles glumeața emoție sentimentală:

-Închinăciune Măria Ta !…

Eu stăteam în ușa deschisă, între doi străjeri, pentru că nu puteam să te aștept în scaunul meu, în mijlocul divanului așa cum îmi cerea rangul; și nici să mă port la venirea ta cu caftan și sabie, ca la primirea solilor străini. Te așteptam pe tine, prieten drag al inimii mele și privindu-ți mersul voinic prin zăpada spulberată de încălțările negre, mă întrebam încă o dată de ce ești tu drag și oamenilor și muierilor, iar eu sunt urâcios. Mă întrebam, dar nu te pizmuiam. Iar când ți-am auzit glasul: „Închinăciune, Măria Ta !” am uitat de acolada ce-mi propusesem să ți-o dau și te-am îmbrățișat și ți-am simțit obrazul înroșit de ger și ți-am privit boabele verzi-albăstrii ale ochilor,

întrebându-te ca un copil, vrând mai întâi să mă conving că te-am bucurat într-adevăr:

- Ți-a plăcut ce armăsari albi cu valtrapuri roșii ți-am trimis în întâmpinare ?…

Șiret, tu te-ai plecat ca-n ritualurile curtene și ai rostit cu zâmbet pe sub mustăcioara subțire:

- Îți mulțumesc, Măria Ta !…

Dar se vedea cât de acolo că simțiseși inima mea de prieten și bucuriile ce veneau dintr-o copilărie apusă.

- Ce ai înțeles din asta ? Te-am întrebat urcând scările pe lângă curtenii plecați.

- Am înțeles că-i sânge roș care ne leagă în cruce pe albul acesta al zăpezii ce ne înconjura când noi fugeam după uciderea tatei.

Te-am îmbrățișat din nou, te-am arătat boierilor și le-am cerut să plece. Să ne lase. Nu aveam chef de fățarnice sărbători la curte. Te așteptasem atât fiindcă aveam multe să-ți spun și numai ție ți le puteam spune. De când urcasem în scaun știusem că avem multe pe care numai și numai ție ți le puteam spune pe lumea asta.

Nu știu de ce, și nu știu dacă altcineva decât diavolul mă poate înțelege, dar eu, Vlad, căruia nimeni nu se sfiește să-mi spună Drăculea, ceea ce este mai mult decât fiul dracului, fiindcă înseamnă și fiu de drac și de neam drăcesc, dar și drac eu însumi. Și toți se tem de privirile mele, de răsuflarea mea, de călcătura apăsată a pașilor mei. Dar, cu toate acestea, eu temutul, în fața ta sunt moale ca lumânarea și duios ca un copil.

I-am eliberat pe boieri și am cerut să ne dea pocale de vin cu mied, așa cum, tot în iarnă, șapte ani mai înainte, băusem la Roman, în încăperea aceea albă de taină pe fereastra căreia se vedea clopotnița cu lilieci.

8

M-am simțit atât de bine în acele zile alături de tine, Ștefane !

Tu m-ai înțeles întru totul. De fapt, erai singurul om care știam că poate asta, că merită asta. Iar, de la o vreme, am simțit chiar mai mult decât înțelegerea ta; am simțit îngrijorarea ta.

Ți-aduci aminte dimineața aceea cu cețuri dese printre care brațele copacilor se-nchipuiau atât de straniu și nelumesc, iar soarele se întrezărea printre ele plesuv, ca un bulgăre de seu ?… Dimineața când am plecat la vânătoare de jderi.

Ți-au plăcut cavalerii mei, mica mea suită rânduită în patrulater, cu uniformele acelea frumoase și vesele, cu care nu-mi era rușine să mă duc la nici una din înaltele curți ale Europei.

- Parc-am fi la regele Francilor, sau la curtea Engliterrei, ai spus tu pe când încălecam, iar cornul de vânătoare suna dulce în ceață.

- Suntem europeni doar !… Ți-am răspuns bucuros de faptul că-ți plăcuseră. Așa ne-a fost portul până acum, și nu trebuie să ne lăsăm turciți !… Și, rotindu-mă în scările șeii, am tunat cu glas amenințător în care numai tu pricepeai voioșia: Sunt unii pe-aici care și-ar pune repede șalvari și cealmale, dar vom avea noi grijă să le retezăm capul și fundul, ca să nu mai aibă pe ce le pune.

După aceea de-abia m-am mâniat, când mi-a venit gândul celălalt:

- Îți dai seama: dacă n-ar trebui să plătesc cei zece mii de galbeni haraci Porții, ce armată mi-aș înzestra cu ei !…

Mi-am înfipt pintenii în burta fierbinte a calului și-am pornit. Îmi călcam ciuda într-un galop apăsat care spulbera zăpada sub copite. Și tocmai când am ajuns în deal, deasupra Târgoviștei înzăpezite, privind alaiul cu oșteni, cai și câini de vânătoare ce urcau pe urmele mele, mi-am continuat gândul:

- Zece mii de galbeni înseamnă, la prețul de azi, optzeci de

sate, cu case și cu oameni cu tot. Îți dai seama ! Câtă armată aș face cu prețul a optzeci de sate !… Și cum aș îmbrăca-o, și cum aș înarma-o !… În fiecare an sultanul îmi va fura banii ăștia, și-n fiecare an boierii divanului meu vor fi liniștiți și mă vor recunoaște în sinea lor domn numai după ce vor ști că am trimis galbenii la Poartă !

Fierbeam. Ți-am făcut semn să pornim la trap înainte, numai ca să pot striga în voie:

- Eu am moștenit haraciul acesta și mă voi scutura de el !… Dar Petru Aron cel ticălos l-a recunoscut de-abia acum pentru Moldova, care era neatârnată !… A închinat Moldova, când eu speram să ajung neatârnat ca Moldova !… Trebuie să te duci sa-l răpui, Ștefane, pentru ca Moldova să nu mai plătească haraci turcului !

Vorbele mele se-mpiedicau de pâcla dimineții, rămânând parcă deasupra capetelor noastre ca niște amenințări. În urma trapului pe care îl pornisem, venea suita. Tropotul nu se auzea. În schimb, ca o coamă de sunete se lungea în urma noastră sforăitul cailor și lătratul câinilor. Ca o coamă de sunete aspre ce se-mpleteau într-o barbară melodie bărbătească. Iar ceața și zăpada amestecau totul într-o mișcare de umbre în culori moarte, din care, ca prin minune, răsărea uneori pieptul câte unui cal cu hamuri țintuite, vreun bot de câine cu limbă roșie sau câte-un chip rumen de oștean cu chiciură la mustăți. Începea pădurea care ne primea c-o iarnă moale și dulce, împletită alb printre tulpinele cenușii. Ea mărea parcă, în răsunet de lemn, amestecul acela de fornăit de armăsar și lătrături.

Vedeam ochii hiclenitori ai boierilor puși pe iscodit la cele ce vorbeam noi și, cu necinstea gândului lor, pândind prilejul să mă vândă. Să vândă repede vestea că eu vreau să te ajut să urci în scaunul Moldovei și, astfel, să mă vândă chiar pe mine și pe tine ca să ne taie sultanul capetele… Îi vedeam !… Prin ceața care-i ascundea, dar nu de tot, eu îi vedeam.

- Ce stați, le-am strigat, prindeți jderi să-i facem lui Ștefan caftan; caftan domnesc, spre a-l ridica în scaunul Moldovei.

Prindeți jderi pentru Ștefan, dar nu le stricați vizuinele, ca să puteți să vă ascundeți voi în ele !…

Am simțit o răcoreală ca și când până atunci aerul curat al pădurii de iarnă nu-mi pătrunsese cum trebuie în adâncul plămânilor. Știindu-mi mânia, boierii s-au repezit care-ncotro pe urmele gonacilor, au luat din mâinile slugilor lor jderii și i-au adus, trofee moarte, cu sânge picurând prin nări, în fața ochilor noștri. Frumos, în aburul acela rece mirosea a sânge cald; boierii aveau fețele fericite arătându-ne jderii, ca și cum erau bucuroși că-mi făceau o poftă scumpă cu cheltuială puțină din partea lor. Și le-ntindeau frumoasele blăni aurii în zăpada albă pătată cu sângele lor roșu, așezându-le înghețate, moarte, supuse animale moi, la picioarele noastre, ca o slavă.

Dar atunci, pe când cu ochii lui ca o cucută otrăvitoare, Pahulea cel Tânăr, înjurându-mă în sinea lui, se apleca să-și așeze ofranda în grămada de animale vânate, un jder, pesemne atins foarte puțin, sau prins în capcană cu vreun mădular sfărâmat, a sărit dintre mortăciuni și i-a înfipt colții în beregată.

Am zărit mai întâi, prin mișcarea înceată și făloasă a boierilor, ochii lui. Apoi văzându-i animalul zbătându-i-se în locul de sughiț ce izvora șuvițe iuți de sânge țâșnind pe lângă dinții aceluia, mi-am dat seama mai bine de tot ce se-ntâmplase. Pentru că ochii mei fuseseră martori. Și doar timpul prea scurt m-a luat prin surprindere, făcându-mă să tresar înfiorat, când se putea ca animalul, tocmai la porunca gândului meu să-i fi sărit în beregată.

Șuvițele alea subțiri de sânge țâșneau din gâtul boierului, înroșind gulerele hainei sale, ca și blana animalului ce se zbătea cu dinții încleștați în esofagul ce sughița pe rană !… Cu câteva clipe mai înainte văzusem ochii ascunși, cam strâmbi ai acelui boier în putere, care nu-și putea ascunde sub hlizeală ura ce mi-o purta, împletită cu frică sau izvorâtă din frică. Știa, sau bănuia, ce știam eu, și stătea alături mie doar așteptând clipa prielnică să mă lovească sau să mă vândă. Fratele său era omul lui Albul cel Mare. Așa că nici el nu se afla mai departe. Aveau

să-i spună și, prin acela, avea să ajungă la dușmani dorința mea de a te așeza în scaunul Moldovei… I-am văzut, deci, ochii strâmbi, atenți la mine, nu la grămada de animale din care ieșea un abur mort de blană udă și sânge închegat. Astfel s-a-mpiedicat și, aplecându-se mai mult s-arunce prada, s-a trezit deodată, dintre mortăciuni, cu acel jder încolțindu-i beregata. I-am văzut apoi ochii din nou, cu o tulbureală de moarte. Fiindcă mâinile-i trăgeau de animal, iar jderul se desprindea cu tot cu gâtița pe care-o ținea încleștată. Atunci am rămas uimit. Văzându-i spumele ce-i gâlgâiau pe lângă rană. Îl vedeam cum moare holbând spre mine ochii de cucută. Iar ochii jderului erau orbiți de sângele ce-i împroșca.

Vedeam mâinile nenorocitului cum, trăgând înnebunite de jder, își smulgeau beregata.

Și-am auzit deodată, cu urechea mea de jivină ageră, am auzit bâlbâiala îngrozită. Era, desigur, frate-său: Pahulea cel Bătrân, care, prin cruci mari, nemaiputându-se abține, spunea că asta-i curată vrăjitorie, că moartea năpraznică a fratelui său nu era deloc întâmplătoare, că animalul fusese mânat de diavol chiar la ținta gâtlejului, că auziseră toți de înrudirea mea cu diavolul, de vrăjile cu sânge pe care le făceam, ca un demon, dar acum vedeau pe față toate mecanismele ocultei mele puteri…

Nu m-am mâniat. Îmi dădeam seama că oamenii ce smulseseră acum animalul din gâtul victimei, o făcuseră prea târziu. Acela horcăise pentru ultima oară mai înainte, prăbușindu-se în zăpada muiată în sânge. Doar o mână încleștată zdravăn mai ținea în ea coada smulsă a jderului. Îmi aminteam cum o văzusem smucind, smucind de moarte, din trupul lunguiеț ce pârâia.

Uimiți, oamenii stăteau într-o roată largă în jurul mortului. Eu am trecut prin golul acela știind că-i înfiorez. Iar, când am ajuns în dreptul fratelui îngrozit, i-am aruncat:

- Nu, jupane Dimitrie, nu e vrajă; îi era scris să moară astăzi, ai să vezi dumneata că așa e !… Eu știu vrăjitorii, dar mai

aprige decât asta !…

Am pornit în galop. Mă bucura credința lor în puterea mea de-a asmuți de la depărtare animalul pe jumătate mort.

Tare mă bucura.

Ca și sângele acela fierbinte de dușman pe care chiar că-l dorisem gâlgâind ! Nu astfel, dar îl dorisem.

9

Mai târziu, ai înțeles și tu de ce.

Am galopat o vreme tăcuți, lipiți de grumajii fierbinți ai cailor și înfruntând cu fruntea aerul de gheață al amiezii care limpezise cerul. Am galopat întărâtat prin zăpada ce strălucea acum ca o sare în lumina soarelui. Un aur alb se spulbera și scânteia dinainte-ne. Era o câmpie prelungă, acoperită de zăpadă ca pulberea, în care se scuturaseră orbitoare fire subțiri din lumina soarelui. Pădurile ce-mbrățișau larg acel loc păreau negre de-atâta strălucire câtă le-mpingea parcă și le-nghesuia pe zare.

În spatele nostru, un grup de doisprezece oșteni de credință. Și-n urmă mult, despărțiți de mari hectare albe, grosul suitei care se aranjase greu până să ne urmeze. Atunci mi-a venit în minte că, pe-ntinsul acela de zăpadă strălucitoare, un pâlc de patruzeci-cincizeci de inși ne-ar fi putut prinde și căsăpi în câteva clipe. Poate de aceea te-am întrebat atât de aspru:

- Ștefane, dacă ne-ar ataca acum, m-ai apăra, ai muri tu pentru mine ? !…

Soarele scânteia aprig în promoroaca mustății și genelor tale, așa că nu prea îți puteam vedea ochii. Dar după glas mi-am dat seama c-ai înțeles prea mult din întrebarea mea, pentru că, la rându-ți mai întrebat:

- Chiar ți-e teamă de ei ?…

Mă înfrunta întrebarea asta a ta; ca și scânteierile promoroacei din mustăți și sprâncene, care nu mă lăsau să-ți văd ochii.

M-am învârtit în loc, am căutat cu privirile toată zarea zilei

de aur mai strălucitor și mai alb decât orice lumină și ți-am strigat peste toată acea întindere:

- Nu, Ștefane !… Nu mi-e teamă. Mi-e gândul numai să fiu cât mai tare și cât mai puternic aici, înăuntru la mine !…

Am făcut semn să-ntindă acolo, în mijlocul câmpului binecuvântat de țepii soarelui, ca să mâncăm și trăgându-te într-un mers roată, agale, care ne legăna în apele lucioase ale amiezii, ți-am spus:

- Ține seama de asta: când un om sau un domnitor este tare și puternic înăuntru, atunci el poate să capete partea pe care o dorește; dar când este fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dânsul ce va pofti !… Te-am privit, că nentorsesem într-un fel în care îți puteam privi ochii, și-am strigat deodată râzând rău, cu dinți de lup: Cu mine n-o să facă nimeni ce va pohti !… Iar pentru tine, doresc tot asta, Ștefane, dendată ce te vei urca în scaunul tatălui tău !… Noi suntem neam de domnitori, os de voievozi și stăpâni !… Noi nu venim în scaun ca oricare altul, numai cu pohtirea de-a domni, noi trebuie să știm limpede pentru ce domnim și cum domnim !… Sănvățăm asta din ce-au făcut părinții noștri și să ducem numele neamului nostru mai cu glorie, fie el Drăculesc sau Mușatin ! Înțelegi, Ștefane ? De asta eu știu limpede pentru ce domnesc și ce am de făcut: voi fi tare în așa fel încât să-mi pot arăta tăria și în afară !…

N-am mai așteptat prânzul întins pe zăpadă. Și nici pe ceilalți care se-apropiaseră nu i-am lăsat să le tihnească. Ți-am aruncat plosca și am pornit în galop nebun făcând semn tuturor să mă urmeze. Mi-era poftă de altceva. Galopam cu nările fremătânde, ca și ale armăsarului. În urma noastră, o dâră groasă de zăpadă spulberată, un drum larg, adâncit de copitele cailor, se-ntindea până-n miezul de nea al câmpiei unde o dâră subțire de fum albăstrui se ridica din jarul încins pentru prânzul nostru neașezat.

Flămânzi, veneați toți după mine. Priveam din când în când înapoi parcă vrând dintr-o ochire să vă număr, nu cumva să-

mi lipsească cine trebuia.

Galopam pe drum drept, coboram văioage, urcam costișe printre arborii dezgoliți ce-și răstigneau pe cerul strălucitor zecile de brațe ale crengilor, iar eu, din când în când, priveam înapoi ca să mă asigur că nu lipsea niciunul.

Pe la trei ceasuri după-amiaza, când soarele începuse ușor să bată strâmb înroșindu-se, am ajuns. Era un loc închis între coame de deal, și numai către asfințit se deschidea o câmpie largă cu pâlcuri de copaci scunzi și mocirle înghețate pe care acum le acopereau zăpezile.

Acolo, trecând printre zidurile vechi ale unui conac ars, am intrat în livada stearpă pe care oamenii mei o și curățaseră de zăpadă lăsând locul drept și la vedere așa cum îl lăsasem eu în toamnă. Era, sub un zarzăr bătrân, o groapă adâncă, cu pământ scos într-o movilă crudă și fundul acoperit de zăpada rece. M-am uitat înăuntru și ți-am arătat și ție ca și cum el s-ar fi aflat acolo, sub zăpadă:

- Vezi, asta-i groapa lui Mircea; de viu l-au îngropat în ea…

Spunând asta, parcă mi s-a arătat trupul lui zbătându-se acolo, în fundul gropii, sub zăpadă; și deodată am ridicat fruntea cu privirile mele care-i înghețau pe toți.

- Jupan Dimitrie - i-am spus eu lui Pahulea, cel care încă mai sughița având dinainte chipul fratelui său dându-și duhul cu jderul de gât - fie pomenit numele fratelui dumitale ca și numele fratelui meu: viii cu viii, morții cu morții !… Ia spune-i vărului meu Ștefan, cocon moldovean, ce mi-ai spus și mie, că nu e această moarte vina lui Iancu de Hunedoara.

Cu obrazul negru de spaima ce-l încercase, Pahulea nu-și stăpânea tremurul de parcă într-adevăr era vrăjit.

- Ți-am mai spus, Măria Ta, Iancu de Hunedoara n-a ajuns până aici; pe tatăl Măriei Tale, într-adevăr el l-a pedepsit.

- Dar pe Mircea ? Am șuierat eu scoțând aburi pe sub mustață.

- Pe Mircea l-au îngropat de viu…

- Cine ? !…

- Ți-am mai spus în divan, Măria Ta, ți-am mai spus… Dușmanii Drăculeștilor…

Am auzit eu gasul lui gâfâind și, deodată, când am ridicat privirile fulgerându-l, i-am văzut și ochii tulburi.

Am stat așa o vreme, țintuindu-l, și l-am întrebat cu glas stins, așezând vorbele foarte încet, una câte una, ca și cum le-aș fi învelit în ceva.

- Fratele dumitale, răposatul de azi-dimineață, era și el aici, lângă groapa asta ?…

- Era, nu chiar lângă…

- Dar tu erai lângă !… Am strigat eu atunci deodată și-am făcut semn călăului cel cu țeasta rasă și cu un os lat în gură în loc de dinți.

S-a zbătut. Cred c-a făcut pe el. Era rău și nevolnic, Pahulea, iar fața lui de corcitură se strâmbase mai rău. Când s-a târât la genunchii calului ca să-mi ceară milă, l-am împins cu talpa și pintenul încălțărilor înspre țărâna udă, proaspăt scoasă din groapa fratelui meu.

Și m-am întors, numai până ce i-au pregătit țeapa. M-am întors către ceilalți, stând așa, cu privirile înfipte în privirile lor, ca și cum i-aș fi țintuit acolo, să nu plece, să stea să vadă cu ochii lor pedeapsa.

Stăteam către ei, cu spatele la pregătiri, și-i priveam pe toți, patruzeci-cincizeci dintre fețele cele mai luminate ale țării, cum vedeau ceea ce se pregătește. Ca o toacă deasă și mușcătoare, securea ce ascuțea țeapa lovea egal și aspru măsurând grăbit timpul, iar, la fiecare lovitură a ei, tot egal, tresăreau și mâinile lor, sau umerii lor, sau capetele lor. Tresăreau ei, neștiind încă dacă erau doar prezenți martori sau viitori condamnați. Securea lovea, ei tresăreau neîndrăznind să se ascundă privirilor mele țintuitoare, iar eu simțeam dogoarea focului care avea să încingă țeapa scormonind în ochii lor. Crunt, tăcut, neiertător, dorind să-i simt cum se feresc de arsura privirilor mele care se roteau încet oprindu-se pe fiecare față. Și pricepeam, după expresia obrazelor lor, ce se petrecea în spatele meu, de unde-

mi veneau sunetele securii care mușca din lemn subțiind clipele ce le mai avea de trăit Pahulea cel bătrân.

Asfințea, și umbrele crengușului copacilor brăzdau straniu fețele îngrozite sau îndurerate ale boierilor mei, pe care le vedeam acum subțiate și amare precum, sub candele, chipurile pictate pe pereții bisericilor. În fața lor stăteam eu, neclintit și aspru, văzându-mi umbra cum se întinde către ei ca o amenințare pe zăpada călcată în picioare. În spatele meu se afla groapa neagră a sărmanului Mircea și țepușa albă pregătită lui Pahulea. Securea smulgea din ea ultimele așchii, lovindune sacadat cu sunetele ei.

Când a tăcut securea, m-am întors. Pahulea atârna spânzurat în funii deasupra, iar alte funii îi legau picioarele crăcănându-i-le. La semnul călăului, care potrivea cu pricepere țeapa în Pahulea, armașii au început să tragă de funii și am văzut cum trupu-i primește țeapa, învelind-o în carnea lui. Mă sileam să stau drept, pentru că auzeam în urechi de zece ori mai puternic, ecoul rupturii măruntaielor lui. Crăpau și pocneau pătrunse în vârful țepii, și eu le auzeam prea bine, mai bine chiar decât vaietul lui. Dar mă sileam să stau neclintit, smirnă de voință încordată, ca să dau pildă de neiertare ! Când trasul în țeapă a ajuns în jos, mai în dreptul meu, făcându-i semn acelui călău care-mi cunoștea poftele să-i plece capul ca să mă vadă, i-am spus cu glas încet, fără patimă, dar tare, răsunător, mai ales ca să audă ceilalți:

- Acum pricepi, jupân Dimitrie, de ce eram eu sigur că fratelui tău îi fusese scris să moară astăzi ?… Nu știam că de colții jderului; dar, de scris, îi fusese scris !…

Atâta i-am spus privindu-i adânc ochii în care se tulburau apele morții laolaltă cu spaima și cu durerea. Îmi înfrângeam orice părere de rău, știind că doar astfel îi fac pe dușmani să nu mai cuteze. Iar călăul cel cu dinte de cal, pe care-l învățasem la lucruri oculte, emana către ei un fluid înfricoșător.

Cândva, mi-am dat seama că înserarea aducea gerul.

- Îmbrăcați-l, am strigat, să nu lăsăm noaptea pe frig o

cinstită față !…

Și am privit cu încăpățânare cum îl îmbrăcau în șube, ca să nu înghețe și, prin degerătură, să-i treacă chinul prea ușor.

Apoi, când mi-a fost de-ajuns pentru spaima pe care pohtisem s-o trezesc, când mi-am dat seama că le dăruisem pildă bună de răzbunare a fratelui meu, m-am întors către ceilalți. M-am întors deodată, răzbit, strigându-le în același timp cu mișcarea trupului:

- Așa vor păți toți ce vor clinti și toți ce vor crâcni ! Supuneți-vă legii mele, v-o spun !… Nu e o plăcere să omori, dar veacul nostru aduce această nevoie. Și, la nevoie, omul devine rău. Fiți siguri că voi fi, dacă nu vă supuneți.

Ultimele vorbe s-au amestecat cu tropotul calului. Goneam îndârjit, căutându-mi odihna după o zi plină.

Cândva, întorcând capul, bucuros te-am văzut cum galopezi alături de mine. Galopam împreună, călcând sub cai umbrele nopții ce ne venea din față.

10

Veneau Paștile tare devreme, în primăvara aceea.

Tu mă înțeleseși bine în planurile mele de domnie. Te asemănai cu mine la gând și-mi dădeai dreptate atunci când spuneam că trebuie să fiu tare înăuntru. Am stat la multe ceasuri de taină și am chibzuit cum să facem lucrul acesta în așa fel încât, întărindu-ne înăuntru, să putem fi cât mai neatârnați în afară.

Și toată dreptatea celor puse la cale de noi s-a dovedit încă o dată când diacul acela în sutană, pe numele lui Leu, a venit din Moldova vorbindu-ți de răscoala pornită de fratele său. Asta dovedea împotrivirea lor, dovedea slăbiciunea acelui uzurpator de tron, Harnazan pe nume, care și-a zis ca vodă Petru Aron; și mai dovedea putința ta de a-l alunga.

Era în săptămâna mare. O săptămână încă friguroasă, cu soare galben ce bătea oblic.

Popa acela tânăr și grăsun, rostindu-și cu supușenie numele:

blagocinul Mihail, a venit aducându-ne cai, o herghelie de cai, fiecare încărcat cu câte două burdufe de vin de Huși, cel care miroase ca florile de toamnă și așterne bobițe mici de aer pe pereții pocalului.

Când m-a-mbunat vinul acela, ascultând glasul dulce al blagocinului ce povestea smerit, i-am privit ochii rotunjori și mi-am zis că semănau leit cu ai tăi.

- Păi noi suntem supuși de-ai Măriei Sale tatălui lui, a răspuns popa Leu cu glas înalt și frumos. De pe moșia Țuțcanilor, unde s-a născut Vodă Bogdan. Suntem dintotdeauna supușii Horincești-lor, a căror jupâniță i-a fost credincioasă lui Alexandru Vodă cel Bun, crescându-i pruncul care ne-a fost domn. Iar la casa noastră, Vodă Bogdan trăgea ca la el…

- Și fratele cum ți-a ajuns tocmai în Țara de Sus, să pornească răscoala de acolo ?

- Ne-am strămutat. De când i-au tăiat capul domnului nostru Bogdan, i-au strămutat pe toți dintre Horincești și slugile lor, moșia intrând pe mâinile jupanului Mihail. Și eu sunt botezat Mihail. Dar fiind botezat și Gheorghe, îmi spun așa ca să fiu mai departe de el.

- Și de ce v-ați răsculat ?

- Ne-am răsculat, am pornit răscoala noi, neamul lui Leu, că nu mai puteam dovedi birurile. Petru Aron se supune la toți și le-ar plăti tuturor biruri ca să-l țină-n scaun. Boierii cei mari l-au silit să se-nchine turcilor.

- De unde știi, popo, că boierii cei mari și nu strâmbătatea sufletului lui ?…

Diacul-popă m-a privit drept, zâmbind șotiu ca tine, și a scos de la brâu două suluri:

- Boierul Duma al lui Braie, care i-a fost credincios tatălui vostru, Vodă Bogdan, le-a copiat. Spre știința măriilor voastre. Sunt gânduri potrivnice celor ce m-au trimis aici cu burdufele, dar mai ales cu solia lor, prefăcându-mă în negustor de vinuri. Citește-le Măria Ta, și ajută-l pe Ștefan să vină să ne scape, că noi i-om sta alături cu oaste din Țara de Jos !…

Erau două scrisori. Prima, cu care se acoperise Harnazan zis Petru Aron prin peceţile boierilor săi, spunea că au rugat cu toţii la Vaslui, pe Mihail logofătul, ca să meargă la turci, să le ridice greutatea şi să facă pace oricum, dându-le cei două mii de ducaţi de aur pe care de atâtea ori ei i-au cerut… A doua însă, cuprindea chiar şi turana pe care i-o dăduse sultanul logofătului Mihail către domnul său după ce primise legământul de haraci, şi suna tare strâmb:

„De la marele domnitor şi marele Emir sultan Mehmetbeg, nobilului şi înţeleptului şi vrednicului de orice cinste şi laudă Ioan Petru Voevod şi Domn al Mavrovlahiei. Prietenească salutare să primeşti, noblţea ta ! Ai trimis solul tău, pe boierul Mihail logofătul. Şi domnia mea a luat cunoştinţă de toate cuvintele ce el a rostit. Dar dacă vei trimite domniei mele haraciul două mii de galbeni de aur în fiecare an, să fie pace desăvârşită. Şi acesteia îi punem soroc peste trei luni. Dacă haraciul va sosi la acel soroc, atunci să fie pace desăvârşită cu Domnia mea. Iar dacă nu va sosi, atunci ce va fi, ştiţi. Şi Dumnezeu să te bucure ! În luna lui octombrie 5 la Sahranbeili".

Era limpede ca o tăiere a capului.

- Şi "nobilul, înţeleptul şi vrednicul de orice cinste şi laudă" ce face acum ? - l-am întrebat pe popa cel tânăr, căruia atunci îi descopeream mustăţile mijind ca şi ale tale pe faţa rotofeie, în acest fel mult veselindu-ne noi cu vinul de Huşi adus de acela…

Apoi ţi-am pregătit oştirea ce avea să te însoţească, l-am trimis pe popa Leu cu veste la cei ce urmau să te aştepte în Ţara de jos şi-am hotărât să veghem până în ziua de Paşti care cădea chiar pe doi al lui aprilie, ca să luăm împreună, la Târgovişte, în catedrala copilăriei noastre, sfânta, cuminecătură.

În urma noastră i-am lăsat pe toţi boieri s-o primească, din mâna mitropolitului, a arhimandriţilor şi protopopilor săi; şi i-am chemat la praznicul nostru, aducând în proţape miei tineri

hrăniți cu iarbă crudă.

I-am cinstit pe hâtrii mei boieri ridicând paharul cu vin pe care-l înăspriseră frunzele pelinului și, odată cu șerbeturile pe care dinadins le-am poruncit ca la Poartă, aduse de țigănci cu nurii acoperiți de fuste lungi, au apărut în spatele fiecăruia și armașii mei tineri, pe care mi-i făcusem oameni de credință.

Am ridicat palma pe care purtam inelul cu pecetea cea mică și-am dat semn, simțind cu plăcere freamătul neliniștii de animale pregătite pentru junghiere. Dar m-am făcut că nu înțeleg nimic și i-am poftit:

- Luați mai întâi pelteaua, boieri dumneavoastră !…

Nu mi-a păsat de zarva iscată. Armașii mei i-au luat, în vreme ce se trâmbița și se dădea din turn semnul către călăreții care aveau să înconjoare orașul împingând toată lumea spre grădina castelului meu, grădină înfiptă toată cu puzderie de țepi proaspete cioplite la vârf cu dichis. Și deloc rare, ci bătute în pământ la câte un pas numai, pentru ca cei ce vor sta în vârfurile lor să mai poată schimba câte o părere.

Erau patru rânduri a câte zece țepe puse în grup, tocmai ca să se poată plimba deasupra lor cumpăna pe care mi-o făcuse neamțul meșter în mașinării de moarte.

Urcasem pe zid și priveam. Călăreții aduceau, împingând-o încoace, mulțimea orașului. Armașii îi aduceau cu mâinile legate în șnururi de mătase ca pentru sigiliile de ceară, alese înadins pentru rangul lor, pe cei patruzeci de boieri ale căror stomahuri încă mai mistuiau carnea de miel tânăr. Călăul cel scund și gros, cu care copilărisem la Egrigöz, se pregătea.

Recunosc: mă înfiora chiar și pe mine noua invenție, mașinăria neamțului: o cumpănă lungă, așezată pe un trunchi gros, cu câteva roți și scripeți, în așa fel încât își putea roti brațul deasupra întregului pătrat de țepi. Meșteșug nemțesc !… Priponea omul numaidecât, îl ridica în sus și-l așeza direct deasupra țepii în care urma să fie tras. Prin ea, trasul în țeapă devenea un mecanism, și nu o orbecăială ca de obicei, când îl spânzurai pe om de vreun copac, și apoi îi potriveai țeapa, și

apoi te chinuiai cu el. Era o armă nouă, înfricoșătoare, iar eu așa cum jurasem, trebuia să o folosesc dacă voiam binele țării.

Brațul se lăsa ca un gât de girafă, boierul era agățat de el, ca un ciorchine, cătușele îi prindeau lanțuri de picioare, cumpăna îl ridica în sus, roțile și scripeții se mișcau aducându-l în dreptul țepii. Apoi, ca la fântână, când armașii trăgeau de lanțurile prinse de picioare, cumpăna se lăsa încet, petrecându-l pe osândit cu grijă, ca un braț ocrotitor, până ce țeapa îi ieșea prin gât, sau prin ceafă, după cum Dumnezeu voise să-i dea direcția… Călăul meu cel mai priceput, acel înfiorător schilod cu țeasta rasă, aproape că nu mai avea de lucru.

Apoi, trăgând caielele prinse, cătușele se desfăceau și, rotindu-se peste capetele celor pe care îi așezase, brațul lung se întorcea zornăindu-și lanțurile înapoi, spre grupul de osândiți de unde îl înșfăca pe altul ridicându-l ca pe un ciorchine în aer !…

În țepe noi, cei trași se zbăteau. În spate, păzită de călărești, mulțimea privea îngrozită. Neamurile își ascundeau fețele, neplângându-i prea mult pe cei osândiți, de teamă să nu le așez în țepele de alături ca să le aline durerile. Armașii lucrau și asudau, păsările de pradă începuseră să dea ocoale pe cerul cenușiu. Ochii mei erau doar la cumpănă, la brațul ei. La mișcarea lui care trebuia să fie egală, cumpătată, ca mersul măsurat al unei armate de călărești. Era armata cu care eu îmi cuceream pacea în țară. Îi măsuram timpul marcat de câte un singur scârțâit, atunci când se elibera de greutatea trupului: jos, în aer, deasupra țepii, jos, în aer scârțâitul, apoi ridicarea și mersul înapoi. Ca pasul măsurat al unei armate ce nu trebuie să greșească.

Mașina trebuia să meargă perfect. Mersul ei îmi arăta că pot cu o mișcare sigură să scap de dușmani. Deci, și de oștenii Porții. Nu trebuia să se împiedice, ci să pedepsească, să curețe lumea de canalii. Pentru că sfântul Bizanț, Constantinopolul, căzuse din pricina unor asemenea boieri trădători.

Mașina asta mă făcea să cred că eu pot apăra lumea de

năvala sultanului. Mersul ei mecanic îmi dădea curaj și siguranță: lumea nu va cădea !…

Când m-am întors către tine, cred că eram ca beat. Simțeam cum globurile ochilor mi se făcuseră mai mari, ieșind din orbite.

- Du-te acuma, Ștefane, ți-am spus. Fă-ți o asemenea grădină la ferestrele tale și vei fi sigur de puterea ta dinlăuntru.

Tu m-ai privit cu ură și-ai strigat tare, oarecum înspăimântat, de parcă-i fi vrut să te audă, peste păsările ce se roteau peste cer, Dumnezeu:

- Asemenea păcate eu n-am să fac !… N-am să fac !… Și l-ai scuipat pe călăul schilod, în țeasta rasă, care era cel mai priceput dintre toți călăii mei.

Am rămas cu strigătul tău atârnat deasupra grădinii de țepe în care mi se zbăteau dușmanii, dându-și duhul.

Și n-am înțeles de ce mă urai !…

11

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Despre Vlad Vodă Țepeș aflăm din

Letopisețul Cantacuzinesc

„Vlad Vodă Țepeș. Acesta au făcut cetatea de la Poienari și au făcut sfânta Mănăstire ot Snagov. Mai făcut-au un lucru cu orășenii den Târgoviște, pentru căci dovedise că boierii târgovișteni l-au îngropat pe un frate de-al lui de viu. Și, pentru ca să afle adevărul, căutând pe fratele său în groapă l-au găsit cu fața în jos. Când au fost în ziua Paștilor, fiind toți orășenii la ospețe, iar cei tineri la hore, fără veste pre toți i-au înțepat de au ocolit cu ei tot târgul, iar câți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, pre toți i-au dus la Poienari de au lucrat la cetate, până s-au spart toate hainele dupre ei și au rămas toți dezvăcuți în pieile goale. Pentru aceea i-au scos nume Țepeș. Domnit-au ani 15.

Semseddin Ahmed Bin Suleiman Kemal-pașa-Zade, mare muftiu al Porții otomane, scrie în a sa lucrare:

„Tevarih-I AI-I Osman”

„Despre aceea că stăpânul (Sehriyar) Țării Românești a devenit neascultător (ak) față de sultanul lumii, precum și despre aceia că prin capul acelui răsculat, cu sfârșit nenorocit, a suflat vântul tulburării (Bad-Fesad).

Nenorocitul de stăpân al Țării Românești, care în gura musulmanilor și ghiaurilor șezători sau în trecere devenise cunoscut sub numele de Voievodul Țepeș (Kazîklu Voivoda), având obiceiul de a trage în țeapă pe cei pe care îi osândea la moarte pe vremea sa, fusese de aceea poreclit Kazîklu (Țepeș).

… El slujise o vreme la înalta Curte a sultanului cel ocrotitor al lumii. Murind tatăl său Dracula, padișahul cel dătător de coroane îi acordase vilaietul Țării Românești. El devenise cunoscut prin marea măreție a sultanului și plecase de la pragul său cel aducător de fericire cu steag cu vârf aurit și cu spadă împodobită cu aur.

Prin osândirile sale la moarte, el pârjolise Țara Românească până la ceruri, iar răutățile sale se răspândiseră pe tot întinsul ținuturilor acelora.

Pentru el nu însemna nimic să-și distrugă până și propria sa avere și să verse chiar sângele soției și al copiilor săi.

Pentru crime puține el aducea multe necazuri și pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare.

Pentru puține păcate, el dădea pedeapsă mare.

Față de nimeni nu avea milă și îndurare.

Dacă vreun ghiaur săvârșea vreo trădare și dacă omuciderea aceasta se întâmpla lângă el atunci el trăgea în țeapă pe acel hain și chiar pe toți ghiaurii din satul acestuia, împreună cu soțiile și cu copiii lor, până și pe copiii mici, și nu lăsa să fie dați jos. Dacă vedea pe cineva coborând pe careva dintre morți, atunci legea de osândă a celui sângeros era ca acela să fie spânzurat de țeapă în locul lui. Reședința de domnie a acelui nenorocit rătăcit era o cetate de lemn (Agac Hisar); zicând că „voi face o grădină din ea”, el pusese să se împletească garduri

pe amândouă părțile drumului pe o întindere de șase leghe (milii), și pusese să fie trași acolo în țeapă rebelii din propriul lui ținut și cei din vilaietul Moldovei, precum și cei din Țara ungurească, pe care putuse să-i prindă. Locul dintre împletiturile mai sus arătate, care era grădina sa, se umpluse cu criminalii (djinayet ehli) pe care îi trăsese în țeapă, omorându-i prin osândire la moarte. Sângele proaspăt împrăștiat pe jos forma lalelele înflorite ale acelei grădini, iar tigvele oamenilor erau fructele coapte, atât vara cât și iarna, ale pomilor.

… De asemenea el era vestit printre cei de o seamă cu el și în privința meșteșugului de a conduce oști (sipah slarlik). La fel era unic și în serdărie, un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor…

Bizuindu-se pe sultanul lumii, el făcea ca până și o sută de dușmani să-și întoarcă fețele.

În cele din urmă afurisitul acela a devenit îngâmfat și și-a închipuit că este satana.

Pornirile sale lăuntrice, aținându-l, l-au scos de pe drumul cel drept și l-au făcut să se răzvrătească și răsculându-l pe acela împotriva binefăcătorului său, l-au făcut să devină rebel.

El a supărat ținuturile aflate la hotarele Țării Românești și i-a necăjit foarte mult pe musulmanii aflați în acele locuri. În timpul expediției mai sus arătate, Ishak-pașa fusese pus să stea în capitala Adrianopol (Edirne) pentru a păzi tronul, dar neavând putere să-l calce în picioare și să-l lovească cu pumnii pe acel rătăcit plin de îngâmfare, el înghițea toate de nevoie".

* Întrucât aceste texte sunt scrise într-un vechi dialect, asemănător celui numit „plattdeutsch", reproducem doar ceea ce s-a putut traduce în mod inteligibil. Textul din St. Gall se presupune a fi fost reprodus nu după primele tipărituri de la 1462, ci după o broșură tipărită tot în timpul lui Matei Corvin, dar după anul 1477.

CAPITOLUL AL CINCILEA

1

Nu se știe dacă întreg conclavul cavalerilor a auzit toate aceste plângeri în vreme ce răsfoiau documentele căutând să le verifice autenticitatea și cercetând când hârtiile, când pe șarlatanul ce li se părea că străduia mereu să pară mieros. Nu se știe și, mai degrabă n-au auzit decât au auzit.

Dar călăul, care li se dovedea a nu fi chiar șarlatan pentru că le arăta și le băga sub ochi documentele, auzea sau avea în urechi și aceste plângeri. Expresia lui nu era mieros adresată cavalerilor, ci plutea încântată fiindcă auzea glasul voievodului său, sau își amintea de glasul voievodului său, sau prindea din zbor sentimentele voievodului său simțindu-l pe-aproape și plângând fiindcă n-avea el putința decât să-l audă, fără a putea să-i spună vreo vorbă.

- Eu v-am pus aici pe masă, măriile voastre tot ce știe sufletul meu. Și ce-i scris și ce nu este decât înscris aici, în cap. Dar, de adevărate, sunt adevărate toate. Scrise sau nescrise încă, așternute pe foi sau așteptând să fie așternute pe foi, eu vi le-am spus pe toate cele drepte fiindcă eu le aud de la voievodul meu, îi aud plângerile și tânguirile și mult sufăr că nu-i pot răspunde și nu-i pot trimite o vorbă de mângâiere. Dar de înscris le-am înscris în mintea me și, de învățat, le-am învățat pe toate pe dinafară, mai ales cele ce trebuie să ajungă la urechile lui Ștefan. Fiindcă Ștefan nu-l aude pe voievodul meu, iar voievodul meu în zadar se plânge mereu către el. Sunt toate așezate aici cu inimă curată. Măriile voastre. Citiți-le, ascultați-le și vă veți dumiri.

- Bine - îl opri marele magister din plângerea care, pe lângă că aparținea voievodului devenea acum și una proprie - le vom studia și vom vedea tot ce este cu bună credință. Acum, însă, ai să ne arăți cele ce spui că ai învățat de la voievodul tău.

Dar călăul nu se lăsă:

- Măriile voastre, eu aud toate aceste plângeri ale voievodului meu ! Le aud și-i recunosc vocea prea bine si tare sufăr și că nu pot să-i răspund și că nu pot să-i îndrept plângerile către Ștefan, căruia îi sunt adresate.

- Am înțeles asta; te-am auzit și te-am crezut. Dar, ca să te putem crede total, trebuie să ne arăți ce știi să faci și nu ce știi să povestești !

- Am înțeles, măriile voastre - se ridică el împins de cavalerii care-l scoteau ieșind odată cu el și îndreptându-l spre turn - dar să știți că eterul mă apropie de voievodul meu, iar sufletul mă doare că-l simt aproape fără să-i pot vorbi; trebuie să faceți ceva ca să se ridice blestemul tipografului, arzând toate hârtiile și atrăgându-l pe loc curat pe voievodul nostru !

- Vom face, dacă și tu ne vei dovedi că vei face.

- Eu vă dovedesc; urcăm în turn și vă dovedesc așa cum i-am dovedit cinstitului cavaler. O să înnegresc cerul

Nürenbergului cu zborul liliecilor și o să înspăimânt pe toată lumea. Dar aveți grijă: Se vor înspăimânta chiar și oștenii măriilor voastre. Vreți așa ceva, mărite magister ?

-Vreau, porunci magisterul. Dacă sunt oșteni trebuie să-i punem la încercare !

- Precum poftiți !

- Așa poftesc: Să ne arăți ce poti face. Să nu-ți pese ție de burg sau de oșteni - porunci magisterul. Tu fii atent să nu ne înșeli încrederea. Tu arată-ne ce știi ! Hai, urcă în turn și arată-ne !

2

Un pâlc de călăreți, cu pelerine verzi pe care semnul dragonului răsturnat sub cruce era aplicat din postav de culoarea racului fiert, cobora pe drumul de piatră depărtându-se de castelul așezat ca o coroană în vârful stâncii. Era vechiul drum, al lui Konrad al doilea, întemeietorul castelului și primul din familia sa ajuns pe tronul Sfântului Imperiu, drum lărgit apoi de un alt Hohenstaufen, care a rămas cunoscut în gloria omenirii sub numele de Frederich Barbarosa.

Seniorial, cu Turnul Pentagon prelungind spre cer linia temerară a stâncilor, castelul le străjuia drumul așa cum îl străjuise de zeci și sute de ori în decursul veacurilor, pentru armatele de cruciați care porniseră de aici înarmate cu credință în crucea catolică și-n dreptul lor de a cuceri Locurile Sfinte. Erau armate întregi în acea epocă de glorie, și nu un oarecare pâlc, precum cel de azi. Armate pornind împotriva anticristului agresiv și nu împotriva unor foi tipărite, pe care le poți mototoli cu o mână. Dar, cum orice misiune dată de ordin este sfântă, porniți întru îndeplinirea ei, călăreții aveau aerul la fel de temerar, iar pelerinele le fluturau în vânt cu același simbol al datoriei până la sacrificiu și al pedepsei crunte pentru tot ceea ce este împotriva Sfântului Imperiu și a catolicismului.

În vale, aflând ceva loc între cele două coline pe care se ridica burgul, râul Pegnitz se desfăcea în brațe rebele care

făceau unghiuri bruște ca și cum ar fi vrut să se smulgă din cursul principal și reveneau la matcă atunci când nici nu te așteptai. Asemenea lor, străzile burgului în cățărarea lor pe cele două coline, făceau cele mai bizare ocolișuri ca și cum s-ar fi rupt și s-ar fi reîngemănat la fiecare cotitură.

Din pricina acestor serpentine, uneori line, alteori bruște, lumina ferestrelor - ferestrele, nenumăratele ferestre din îmbinarea cărora cu acoperișurile se compune, văzut de sus, orașul - răsfrângeau în toate părțile lumina soarelui de iarnă: Soare cu străluciri înmiite de scânteierile zăpezii și ferestrele scânteind la rândul lor, rotite după rotirile străzilor, parcă înadins orientate în toate direcțiile spre a crea acea aură de reflexe cu care strălucea cetatea Nürenbergului. Strălucea imperial, sub azurul înghețat limpede al cerului de iarnă împuns de săgețile bisericilor burgului: Sfântul Sebold, Sfântul Laurențiu, Sfăntul Mauriciu, Frauenkirche și altele, săgetând cu dantelăria de piatră înaltul de deasupra burghezelor acoperișuri cu multe rânduri de lucarne.

Străzi cenușii în pantă lină, acoperișuri roșii în pante mari, case înfipte dezordonat pe cele două coline, lucarne înfipte în ordine pe abruptele acoperișuri și râul cu brațe incoerente în mijloc, respirând o ceață aurie care pudra totul cu o lumină de bună vestire. Cam așa arăta panorama burgului, cuprinsă de aici, din înălțimea drumului sinuos al stâncii încoronate cu crenelurile castelului. Lipseau doi îngeri care să-i țină emblema heraldică pe mijlocul luminii reci a cerului de deasupra, și totul ar fi fost leit ca-n gravurile în care meșterii dălților fine ce locuiau strada aceea cu case nu prea mari, dar meserii nobile, din mahalaua Lorentzkirche, își înfățișau orașul lor - marele nod de comerț între orient și occident, antrepozit german al mărfurilor italienești și levantine pentru apus și al celor englezești și olandeze pentru răsărit. Pentru că lumea trăia tocmai acel ev de înflorire burgheză a marelui schimb de manufactură între țările și zonele lumii, cu șlepuri pântecoase navigând pe toate întortocheatele ape ale Europei și având

schele de mal la poalele tuturor burgurilor. Dar Nürenbergul fiind burgul burgurilor, avea cea mai mare schelă, cu cele mai multe antrepozite, la malul nu prea marelui râu Pegnitz, mărit de mâna constructorilor germani cu un canal prin care navigația lumii pătrundea până în miezul muntos a ceea ce se numea cu tot mai multă mândrie Mitteleuropa.

Sub această aură frumoasă, pâlcul de călăreți înainta solemn. Fornăitul cailor bine odihniți dădea o fierbere și un maiestuos sentiment de putere mersului lor, în așa fel încât păreau din nou cavalerii care aduseseră cândva gloria acestei cetăți deschizându-i, prin marșurile lor, căile de comerț și făcând din ea centrul continentului. Erau iarăși ei, cei puternici, și nu armata nedotată de astăzi, armată săracă pentru care Marcgraful storcea tot mai greu stipendii de la zgârciții de negustori și meseriași. Fiindcă, pe măsură ce se chiverniseau și căpătau putere, ei deveneau tot mai hapsâni și disprețuiau tot mai pe față puterea nobiliară.

Ca dovadă acum, când, la o cotitură, pe mijlocul drumului, în fața oștenilor apăru un grup ciudat. Era format dintr-un călăreț cu mare basc de catifea și barbă olandeză, înaintând înfumurat în șeaua unui frumos cal sur, în fruntea suitei sale constituite din doi catâri dintre care numai unul călărit de o slugă, celălalt venind încărcat cu baloturi. Omul țanțoș îi privi pe slujitorii ordinului, dar nu se dădu în lături, așteptându-i pe ei să-l ocolească. Așteptându-i mândru, pe calul lui ale cărui valtrapuri aveau brodate niște imense semne ca ale cavalerilor, dar fără să fie cavalerești ci întruchipând, categoric, doar niște scule și inițialele numelui său de burghez.

- Au ajuns și ăștia să-și facă blazoane din însemnele breslelor ! - spuse cu ciudă cavalerul din frunte după ce dădură cotul drumului.

Dar călăreții nu apucară să salte în trapul încă unei cotituri, că ziua senină li se întunecă deodată deasupra capetelor și un sfârâit negru acoperi fierbând cerul sub care călătoreau.

- Demonii ! - strigară călăreții, cu mâinile ezitând între săbii

și semnul crucii. Și se străduiră să țină în frâu clocotul cailor acoperindu-le ochii cu pelerinele lor verzi, până ce norul de lilieci trecu, abătându-se peste orașul din față.

Acolo, lunecând în șuvoi printre case, coborând spăimântos deasupra străzilor, lovindu-se de ferestre și agățându-se-n gheare de hainele trecătorilor, stolurile de lilieci treziră încă o dată spaima blestemelor dând o sperietură zdravănă celor ce nu aveau de unde să știe că, sus, în castel, un personaj straniu, cu un os lat în loc de dinți, șuierând și rânjind, le demonstra prin aceasta magiștrilor din conciliul ordinului forța sa de a dirija voința altor ființe, abătând din nou asupra burgului năvala acelor scârboase vietăți.

Înfășurați în pelerinele lor verzi, magiștrii stăteau sus, pe crenelurile Turnului Pentagon de unde panorama asupra orașului căpăta alte unghiuri căzând brusc de la mare înălțime. Urmăreau modul cum, la niște comenzi și șuierături ale călăului în ochii căruia se petrecea ceva diavolesc, norul de lilieci zburând, ca niciodată în plină zi, se făcea tot mai numeros îndreptându-se când spre stânga, când spre dreapta, când în sus, când în jos, ca o armată bine disciplinată, întrutocmai după cum i se dădeau comenzile.

- Acum vor năvăli asupra bieților burghezi de jos ! - spuse cineva dându-și seama de groaza pe care o puteau produce. Vor crede iarăși că vin blestemele apropierii a cincizeci de ani de când l-am ars pe eretic.

Dar obermeisterul, cu vocea sa teatrală, fu chiar fericit în fața unei asemenea imagini:

- Lasă-i să se teamă și să se căineze !... De-abia mai scoatem un ban de la ei pentru interesele sfântului nostru ordin ! - Și, cu sentimentul unei satisfații, își revărsă mulțumirea asupra țestei călăului, cea rasă și cu smocul de păr în triunghi: E bine, omule; ni s-a vorbit despre știința asta a ta, dar acum am văzut-o cu ochii noștri. Dacă spui că voievodul tău, care are și filiație cu ordinul nostru, posedă și mai multe puteri de acest fel, atunci vom face totul ca să-l salvăm !... Stai aici și fă toate câte te-ai

angajat.

Atunci, acolo, prin vânturile între care se înalță Turnul Pentagon, se auzi o scurtă și explozivă exclamație de satisfacție:

- Așa !... Așa, înălțimea voastră !

- Dar nu venea din gâtlejul flancat de mușchi proeminenți al călăului. Acesta plutea, ca-ntr-un vis fascinat, privind înalturile din care venea glasul de stentor satisfăcut:

- Așa !... Așa, mare magistere al ordinului tatălui meu !

- L-ați făcut fericit pe voievodul meu ! - rosti de-abia atunci cu vocea sa călăul, apucând mâna obermeisterului și sărutând-o cu zemoasă recunoștință, în vreme ce ecourile tot se mai auzeau:

- ... mare magistere al ordinului tatălui meu...

- E glasul lui, e glasul voievodului meu, care vine tocmai de acolo, de pe malul Dunării de la Vișegrad ! - exclama fericit călăul făcând din degetele sale noduroase niște volute prin care parcă încerca să se agațe de acel glas, să-l tragă spre sine, să-l ducă la piept și să nu-l piardă.

Si, într-adevăr, parcă ultima oară glasul se auzi venind chiar din pieptul lui:

- ... al ordinului tatălui meu !...

Dar nu numai din pieptul lui. Alături, alăturea ființei sale scunde și late, cu importanța pe care o avea și importanța pe care și-o autoconferea, cavalerul care voise a se demonstra lucid, părea acum la fel de posedat. Cu alt ton, cu altă intensitate, ca un ecou de altă natură, și buzele lui rosteau odată cu cele ale călăului primele dintre vorbele care se auziseră venind cu acel puternic glas de stentor din fluxurile văzduhului:

- Așa, înălțimea voastră !...

Era, clar lucru, molipsit de ceva, impresionat de ceva, încurajat de ceva.Și ținea mâna pe umărul imens al călăului nu numai ca și cum s-ar fi sprijinit pe acesta, sau ca și cum ar fi demonstrat că e mândru de descoperirea de către el a talentelor ascunse ale acestuia. Ci, mai mult, ca-ntr-o confrerie

din care primea și el flux pentru ambițiile sale, ca-ntr-un fior ce trecea prin amândoi atunci când, din eterul nepipăibil al cerului de iarnă, se configura acel glas care venea la ei vibrând peste depărtări. Și considera această demonstrație ca un triumf al propriei sale persoane:

- Așa, înălțimea voastră, așa !... Să știe cei cărora nu le pasă de interesele ordinului, cei care s-au sclerozat în principii și nu mai văd cauza !... Iată: îl simt acum aproape pe voievodul acela depărtat și-mi dau seama cum ne părăsește. Da, mare magistere, se retrage din fața celor care nu-i dau respectul cuvenit ! - exclamă el îndreptându-și bărbia impulsivă chiar spre marele procuror al ordinului. Și, în încăpățânarea lui, cum se întâmplă de obicei cu proștii perseverenți, găsi capacitatea de a demonstra: Se mai pune sub semnul îndoielii dacă voievodul Dracula aparține sau nu ordinului nostru ? !... Și, cerând confirmarea călăului, atrase atenția: Cinstiți cavaleri, pronunțați-vă repede. Nobilul cavaler-voievod a fost adineaori printre noi, cu prezența vocii lui și a tot ce ne-a transmis persoana lui; iar acum, simțind ezitarea noastră, s-a îndepărtat. Iată-l cum nu mai e printre noi și nu-l mai putem face să vorbească. De ce să-l supărăm dacă el...

- Da, măriile voastre, sări deodată călăul în întărirea spuselor celuilalt. Eu vin des în contact cu voievodul meu, dar niciodată nu l-am simțit mai aproape și mai prezent ca adineaori. El are marea știință de a comunica peste depărtări și nu trebuie să i-o nesocotiți. E o știință nouă, pe care oamenii o vor căpăta mult mai târziu decât în veacul nostru. Eu v-aș sfătui să fiți mai cu luare aminte. Uitați: acum îl simt; îl simt cum s-a supărat și se retrage.

- Nu se poate pune nicicum sub semnul îndoielii; voievodul Dracula aparține întrutotul ordinului nostru ! - strigă alături de el cavalerul și ca o amenințare către magisterul procuror, dar și demonstrând că voia să se evidențieze în fața nevăzutului, dar atât de bine simțitului printre ei voievod Dracula care le făcuse onoarea sî li se arate pe cerul de deasupra Turnului

Pentagon. Si încheie ca și cum lui i-ar fi revenit dreptul de a decide: Nu se mai pune nici o îndoială !

- Nu a fost nici o dată nici primit, nici inițiat ! - își revărsă veninul marele procuror prin batrânească încăpățânare dogmatică cu care-și contrazicea rivalul.

Dar, ca de obicei în fața unei generații noi, ce vrea să-ți ia cu de-a sila puterea de care te cramponezi, nu făcu decât să-i dea o șansă-n plus acelui cavaler mai mult agresiv decât inteligent.

Rotindu-și bărbia care-i dădea aerul intransigent ce-i disimula carierismul, mai tânărul, dar nu prea tânărul cavaler, a cărui vârstă de cumpănă îl făcea să forțeze nota știind că e vorba de "acum ori niciodată", rosti neînduplecat:

- Ordinul înainte de toate !... Chiar dacă voievodul Dracula care ne-a dat atenția și ne-a vizitat...

- Lucru rar, măriile voastre - îl întrerupse călăul încă fericit de auzirea vocii principelui său - eu, de obicei, nu intru în contact cu voievodul; el, dacă vrea, mi se adresează printr-un mediu, cum e, de exemplu, tipograful; știința noastră secretă permite mai mult transmiterea gândurilor, dar nu a vocii !.. Asta înseamnă că, acolo, în închisoarea lui, voievodul a lucrat și-a experimentat și, uite, a reușit să-și trimită chiar propriul glas până aici.

- Dar acum de ce l-a retras, de ce nu se mai aude ? - întrebă rău procurorul ca și cum i-ar fi demascat pe amândoi.

- Păi știți măria voastră câtă energie trebuie ca să trimiți un sigur sunet ? !... Știți ce efort trebuie să faci și ce putere trebuie să ai ca să concentrezi lângă tine alte puteri ale lumii, puteri necunoscute și nevăzute oamenilor de rând ? !

- Da - sări încurajat și cavalerul - eu despre puterile astea vorbesc și puterile astea trebuie să le aducem ca o armă nouă în slujba ordinului nostru care... care... care a îmbătrânit - prinse el până la urmă curaj să spună lucrurilor pe nume - Chiar dacă voievodul Dracula n-ar vrea, el tot ar trebui să ne aparțină. Trebuie să-l atragem la ordinul nostru unde îi este

rădăcina ! Secretele științei lui s-au văzut acum; dar eu vă spun mai mult decât atât, pentru că, eu, în slujba ordinului m-am pus atunci când i-am studiat faptele: Un voievod care, cu zece mii de oameni, înfruntă armate de sute de mii, are niște secrete care...

- Da, măriile voastre, are !

Exclamația aparținea tot călăului care știa acum prea bine ce șanse-i dădea vehemența cavalerului.

Dar tocmai atunci, calculându-și bine jocul de a se arăta preocupat numai de interesele ordinului mai mult decât toți ceilalți, preocupat nu de a-i da lui dreptate, ci de a-și arăta cu îndârjire meritele în fața înaltului conclav care l-ar fi putut promova, preocupat de gloria pe care ar obține-o el, cavalerul îi porunci:

- Dacă are asemenea merite, tu ai să ne pui imediat în posesia lor !

Dar, cu toate că privirile sale deveniseră fanatice în setea de putere pe care nu și-o mai ascundea - acea sete de putere care-i saltă uneori în fruntea unor obști, nu neapărat pe cei mai învățați și mai cu minte oameni, ci pe cei care-și pot manifesta mai fanatic această sete - pe călăul care văzuse căzând multe asemenea capete fanatice în poftele lor, nu-l impresionă. El răspunse modest și convins:

- În posesia lor vă poate pune numai voievodul meu; eu pot să vă pun în legătură cu el; asta pot: Să vi-l caut oriunde s-ar afla, să intru în contact cu aripile gândului lui care se pot întinde mult mai departe decât credeți măriile voastre și, astfel, să vi-l aduc, sau să vă trimit pe domniile voastre la el.

- Nu; nu pe noi - se temu până și procurorul; ori îl aduci pe el aici, ori îl trimiți pe tipograf, așa cum ai promis !

- Pe el, ați văzut măriile voastre: e greu să se mențină. Poate da un semn, ca un semnal de trâmbiță, ca un apel; dar nu mai mult. Sunt energii mari de tot care trebuie concentrate din curenții nevăzuți ai lumii și asta-l epuizează; or, eu nu vreau să-mi epuizez voievodul.

- Și, atunci, vrei să ne epuizezi pe noi ? !

- Ați ghicit, măria voastră; dați-mi voie să vă privesc mai bine pentru că s-o găsi și printre măriile voastre vreun mediu... - rosti călăul cu privirile lui strâmbe atât de pofticioase de a face un asemenea lucru, încât întregul conclav se dădu înapoi din fața ființei sale boante, îmbrăcată în caftanul de blănuri prea lung spre a fi fost dintru început al lui.

- Nu, nu; lasă - îi spuse calm însuși marele magistru - fă-o cu tipograful, așa cum ai promis. Ai spus că el e mașinăria prin care ne pui în legătură cu voievodul tău.

- De bine, de rău ! - rosti cu dispreț călăul. E o mașinărie nu dintre cele mai bune. Cele mai bune sunt alea cărora le pot pune capul pe butuc, să le iau toată energia. Am nevoie de puțin sânge, măriile voastre - rânji el - ca să-mi intru și eu în puteri ! Dați-mi un condamnat să-l trimit pe lumea cealaltă; făceți-mă să simt miros de sânge, că eu... Dar, în fine, mi-e rușine să vă spun că am nevoie de ceva sânge...

În fața privirilor atente ale marelui magister, mai inteligente decât păreau în somnolența din sala de consiliu, călăul simți slăbiciunea unei bâlbâieli, ca-n fața unuia cu care nu se putea tocmi. Bătrânul avea, într-adevăr, o cumpănire seniorială în tot comportamentul său, spunându-i fără ordin, ci dovedindu-se a fi atent la toate; mult mai atent decât părea:

- Fă-o cum te-ai angajat, iar noi îți vom acorda atenția noastră.

- O fac, măria ta - se dovedi călăul a ști să fie supus în fața marilor seniori - o s-o fac chiar cu nenorocitul ăsta, chit că-l epuizez de tot. Că el are un mecanism strâmb acolo-năuntru, unde-i zgândăr eu comunicarea încercând să-l pun în legătură cu voievodul nostru; are o tâmpenie de futălău la grasa aia a lui de Margarethe și, tocmai când îl înalț mai sus, să-l trimit până, hăt, la Dunăre, cade ca un papă lapte lângă flocii ei spre care tânjește... Iertați-mi vorbele, măriile voastre - își dădu el seama de dezaprobarea indignată a cavalerilor față de limbajul său - dar am vrut să vă explic limpede, că eu nu sunt prea

învățat ca s-o pot face cu vorbe meșteșugite. Sunt un … *ignorantus* ! - căută el un cuvânt prețios prin care să spele rușinea celorlalte

- Bine, bine - îi dovedi mai departe duiosă înțelegere marele magister - fă-o cum știi; dar fă-o odată !

Înfășurându-și trupul scund în caftanul cu blănuri scumpe moștenit de la cine știe ce mărită față nobilă ce-i trecuse prin mână, ieșindu-i din gulerul bogat doar țeasta cu smocul de păr în triunghi, călăul simți ca un câine mângâierea și sărută crucea mai mare decât a altora, apăsând un mai mare dragon răsturnat, care împodobea pieptul obermeisterului. Și recunoscu într-o tristă neputință: Nărodul ăsta tânjește după Margarethe, îi e și frică de voievodul meu !

- Îi e frică, sau tu nu ai forța aceea de a-l trimite, cu care te-ai lăudat ? ! - veni întrebarea rea și amenințătoare a procurorului care-și redresa ținuta acolo, în bătaia vântului ce agita pelerinele magisterilor printre crenelurile Turnului Pentagon.

- Nu v-am mințit - spuse încăpățânat omul cu picoare scurte, parcă scrâșnindu-și osul din gură - dar, măriile voastre, trebuie să-l eliberăm mai întâi pe tipograf de blestem ! Voievodul meu l-a amenințat cerându-i să-și ardă tipăriturile. Când le va vedea arse, el se va simți liber și va avea curajul să se îndrepte spre voievod. Și nu uitați că, tot atunci, i-a promis și voievodul meu că-l va vizita. Fluxul va fi dublu, din ambele sensuri; iar întâlnirea se va face cu ușurință !... Da, înălțimea voastră, pricepeți ? - ceru el înțelegere tot marelui magister.

- Pricep ! - proclamă vioi obermeisterul, cu o lumină de mare interes în priviri, alta decât obișnuita sa gravitate. Și hotărî, făcând un gest de dare la o parte ce nu prea convenea tuturor celor nevoiți de a se arăta supuși, mai ales procurorului și rivalului său: Ai să vii și ai să stai de vorbă cu mine pe această temă. M-am ocupat și eu de forțe din astea ca ale voastre, pe când luptam în orient. Vei sta de vorbă cu mine !

- Voi sta; e mare cinstea ! - spuse omul scărpinându-și ciuful cu groaznicele lui degete - dar eu, dacă n-am poutința să mă

ung cu sânge de condamnat, sunt ca o sculă nefolosită și ruginesc aicea, măria ta !

- Rugineşti ?... De ce ? Te-ai angajat la o treabă: Fă-o !

- O fac - răspunse el fără ocol - dar treaba cere timp. Iar timpul ăsta, pe mine, mă rugineşte. Eu, dacă nu-mi fac meseria și nu mă ung cu sânge, îmi pierd forțele.

- Meseria ?

- Da, înălțimea voastră; nu v-am spus că-s călău ? !... Și, încă dintre cei mai pricepuți !

- Și ce vrei ?

Simțind comunicarea cu bătrânul magister, simțind că întrebarea sună a început de înțelegere, călăul se plecă respectuos:

- Asta e, înălțimea voastră; m-ați înțeles !... Dați-mi ceva de executat: spânzurare, tragere, rug, fierăstrău, roată; orice !... Timpul de așteptat e lung și eu nu pot rugini. Am nevoie să mă uit în ochii lor și să citesc acolo ce-am învițat de la voievodul meu.

- Ce-ai învățat ? ! - se trezi vigilent cavalerul mai tânăr, sperând că va prinde ceva.

Dar călăul trecu peste întrebarea lui ca peste a unui neștiutor, adresându-se tot bătrânului:

- Măria voastră, dacă ați cercetat tainele orientului, știți prea bine că ceea ce am învățat eu nu se spune. Atâta doar se spune, ce știe toată lumea: E vorba doar de o energie pe care eu am nevoie să o scot de la alții, în momentele acelea. De asta se spune că sunt cel mai blând călău: Că, pe urmă îi răsplătesc și-i omor ușor... Zău, măria ta, nu mă lăsați să ruginesc: O fi măreață cetatea Nürenbergului, dar sunt convins că n-are călău de priceperea mea !

- Îți vom da, îți vom da ! - promise generos bătrânul magister înfășurat în mantia sa verde.

Privirile nesfielnice, sigure pe ele și autoritare, erau de data asta neporuncitoare ci, mai degrabă cunoscătoare, experimentate și înțelepte; studiau ființa fioroasă și stranie din

fața sa, oglindind în ele un plan care i se tot întregea în minte, împletit cu perfidie și amănunțime.

Atunci, asupra platformei Turnului Pentagon, ca un blestem cu mii de gheare, căzu deodată un stol de lilieci. Pierduți din atenția voinței călăului care se gândise la altceva scăpându-le frâiele care porneau din propriile sale impulsuri, scârboasele zburătoare de noapte trimise somnabule peste zi, rătăciseră direcția venind înapoi.

3

Pâlcul de călăreți se răspândi. Unii o apucară pe drumurile Marii Germanii încă înainte de a intra în burg, alții trecură de zidurile lui traversându-l către o poartă sau alta, fiecare după direcția în care se îndrepta, ca pe vremurile de glorie când aici era inima, aici se aduna voința marilor împărați, de aici porneau consemnele ei către nordul hanseatic și către sudul italic, către apusul francilor sau răsăritul stăpânit de la Baltica până la Marea Adriatică de Cavalerii Teutoni prin Coroana Poloneză, Regatul Ungariei, Banatul Severinului și părțile Dalmației, care încă mai țineau piept invaziei otomane.

Acum, însă, capitala mutându-se după cum principii electori alegeau împăratul, de colo-colo, în castelele marilor familii care urcau pe tron, tocmai orașul Nürenberg în care, această constituție a electoratului fusese proclamată prin Bula de Aur a lui Carol al patrulea, rămăsese sărăcit de trăsăturile-i nobile, lăsând loc îmbogățirii negustorilor și meșteșugarilor din burg ale căror bresle împingeau spre o ignobilă putere mârlănească într-un fel de consiliu numit "Rat", prin care treceau banii înainte de a ajuge la puterea nobiliară care avea atât de mare nevoie de ei încât, uneori, chiar trebuia să facă pe placul burghezilor.

Obermeisterul Ordinului Cavalerilor Dragonului Răsturnat își trăia crepusculul deasupra, în castelul Konrazilor și al lui Frederich Barbarosa, reușind tot mai greu să-i adune pe toți magisterii din conciliul ordinului. Aceștia își vedeau de nevoile

castelelor și ale domeniilor lor răpândite în tot imperiul, în vreme ce, jos, cele două mahalale cu case de lemn de la anii o mie o sută și o mie două sute se întăreau și se lărgeau cu cheiuri, piețe, poduri, rigole și zdravene construcții de piatră. Negustorii își făceau antrepozitele marilor lor afaceri, ridicându-și locuințele deasupra acestora, la nivele superioare, construind etaje cu nesfârșite șiruri de ferestre și balcoane închise, încălecate de atotcuprinzătoarele acoperișuri compuse din panta țiglei roșii și ochii strălucitori ai lucarnelor de la camerele de mansardă.

Multe dintre casele acestea, colțuroase prisme, parcă ținându-se la distanță unele de altele, ca să marcheze clar proprietatea burgheză, împingeau laturi întregi din zidurile lor peste malul apei, făcându-și largi debarcadere unde șlepurile descărcau și încărcau marfă. Altele opinteau străzile în cățărarea lor sinuoasă pe cele două coline, etalând pe porți sculpturi simbolice pentru meseriile și negustoriile ce le reprezentau, punând aceste vulgare imagini în locul insemnelor nobiliare și ale chipurilor legendare de eroi Niebelungi. Sculpturi ce luau locul blazoanelor ținute de lei și vulturi și se întindeau, după cum am văzut, pe broderiile hainelor, pe valtrapurile de sub șeile cailor, pe ușile caretelor și chiar pe steagurile ce atârnau sub balcoanele primăriei. Fațada acestei clădiri ce simboliza puterea vulgară bazată pe bani și nu pe drepturi nobiliare nu era încă terminată din pricina războaielor țărănești, dar, în interior, burgmeisterul era destul de puternic pentru ca să fie luat în considerație de cavalerii care se voiau finanțați de foști lor subiecți emancipați prin înavuțire.

Pe colina ale cărei case se grupau în jurul lui Sankt Lorentzkirche, case ce nu arătau deloc pretențiile celor nobiliare, dar aveau un fel al lor de a fi arătoase, emanând siguranța modestă, trainică a banilor câștigați prin negustorii și manufacturi, după ulița cu mai multe rânduri de ferestre, balcoane și lucarne a breslei papetarilor care era în mare înflorire și câștig, după atelierele bănoase ce fabricau de aproape un

secol cărțile de joc și de tarot ale căror venituri le ridicaseră deasupra etaje și acoperișuri simandicoase, se afla, mai nouă și cu case mai modeste, ulița unde își făceau începuturile lor tipografii, ca nouă breaslă apărută din invenția tiparului. Aici, într-una dintre ele, în dormitorul de la etaj ale cărui ferestre se deschideau prin lucarna principală, lucarnă sprijinită de stâlpii în care constructorul, fără nici un fel de preconcepție, sculptase niște dragoni, Margarethe îl primise de mai multe ori pe meșterul Ambrosius. Dar îl făcuse să se perpelească pentru că, în ultima clipă, când să zică și el că i se deschide ca o floare depărtându-și petalele și lăsând la iveală pistilul, ea se răzgândea, plângea, se închidea la loc și îl ruga să plece.

- De ce, de ce ? - întreba el cu buzele umflate și ochi turmentați sub chelia îmbrobonată de strădanii și roșie de sângele pofticios care năvălise în ea.

- Nu, nu... - se ferea Margarethe trezită din intenții - Nu !... Simt că este Heinz pe aici; se plimbă pe aici; se uită la noi; ne urmărește; mă trage către el... Nu !... Te rog, nu !

Iar Ambrosius se perpelea până când îl treceau căldurile răbufnind în broboane pe chelia lui lată, ceea ce-l înfuria de moarte făcându-l să-l drăcuie pe Heinz:

- Fir-ai al naibii de pișărcos; de unde naiba te simte ea ? !

Îl drăcuia cu ciudă și amenințare, ca pe unul care te face să ratezi rămânând numai cu pofta, nu și cu puterea de a reveni. Cu o ciudă îndreptată cu atât mai mult împotriva prezenței nevăzute a aceluia, cu cât era și la adresa vârstei sale care, fiind ca o plită ce se încinge greu și nu întotdeauna, te face să te certi cu îndărătnicia propriului tău trup și propriului mădular al acestuia.

- Fir-ai al naibii, dacă ești pe-aci ! - mai bombănea Ambrosius cu cămașa scoasă din brăcinari, bântuit de îngândurarea celui care se îndoiește că va mai prinde avânt; pentru ca, nemaicontrolându-se, să țipe chiar la adorata Margarethe: Și tu, de unde știi că-i el aici; de unde ți-a mai intrat și asta în cap ? !

- Știu ! - tremura Margarethe și de poftă și de frică; tremura toată, de la bărbia cu gropiță până la genunchii ei rotunzi - știu eu că se-nvârte pe-aici și ne vede !

- Ce să mai vadă ? Nu mai are ce să vadă ! - spunea Ambrosius cu blazarea lătăreață pe care i-o dădea starea inertă în care se simțea, reajungând ca un obiect ce nu mai era de folosit. Și, trăgându-și brăcinarii, pleca mustind într-o supărare neputincioasă.

Pe scări, scările ce coborau până-n marginea atelierului, în gangul cu boltă din dreptul porților mari, la fiecare treaptă, după ce călca, simțea nevoia să dea cu câte un picior lovind în aer, doar-doar o nimeri stafia grăsană a lui Heinz, cotonogind-o... Dădea cu ciudă, răzbunându-se pe tot ce nu făcuse.

În dupăamiaza acea, însă, după ce se asigurase că ucenicii și lucrătorii plecaseră să aducă baloturi de hârtie tocmai din mahalaua de pe colina cealaltă a orașului, Margarethe deveni moale și caldă în mâinile cu degete boante ale meșterului și, când el o strânse în brațe, scăpă un oftat și-i spuse că se simte liberă, că Heinz nu le mai dă ocol și nici vreun semn că s-ar afla prin preajmă. Meșterul Ambrosius începu să tremure de plăcere și broboanele izvorâră altfel, din altă pricină și cu alt efect pe fruntea lui pleșuvă, cam spână de sprâncene. Și mai trecu prin oarecare chin, doar având să constate câte fuste dantelate purta Margarethe una peste alta.

Când Ambrosius Huber, slobozit acum de instinctele-i de mic armăsar grăsuț și încântat de faptul că se dovedise a nu fi chiar atât de "Der Olde", a început să coboare scările potrivindu-și bretelele pantalonilor și încheindu-se la ei, Margarethe a deschis moale, cu o alintată nedumerire, ochii ei frumoși, de pisică tânără și arătoasă, și a simțit nevoia să întindă lasciv mâna pe locul unde ar fi trebuit să se afle bărbatul de lângă ea. Simțea nevoia unei mângâieri, sau a unei vorbe drăgăstoase, pe care fierbințeala trupului ei o dorea și o merita. Dar rămase cam bosumflată atingând, cu vârfurile degetelor ei încă vibrânde, numai pânza rece a cearceafului.

La vârsta lui, însă, când calculele se împletesc frățește cu poftele și chiar le domină ridicându-se deasupra lor și răcindule, meșterului Ambrosius îi venea mai la-ndemână s-o considere pe Margarethe o problemă încheiată pentru ziua aceea. Trecea, deci, ca un bun și calculat meseriaș german, de la lucrarea cu Margarethe, la lucrarea pe care o avea de terminat în tipografie. Și, astfel, călcând mulțumit pe trepte, cu o liniște degajată, fără a mai simți nevoia să dea cu picioarele după vreo urmă de Heinz, coborâ în atelier printre ramele cu scriitură culeasă.

Avea un gând. Un gând pe care i-l înfipsese în minte vizita acelui călător cu mare basc de catifea și barbă olandeză, pe care-l întâlniseră și călăreții în drumul lor bârfindu-i insemnele burgheze de pe harnașamente. Era un cunoscut al său: meșterul tipograf Ulrich Zell, care părăsise cu vreme în urmă atelierul lui Peter Schoiffer din Meinz, deschizându-și și el atelier propriu la Köln. Fuseseră amândoi martori în procesul lui Gutemberg cu Fust, atunci când bancherul, șmecherul bancher Fust, i-a luat marelui meșter toate sculele și tipăriturile lăsându-l pe drumuri și făcându-l să se întoarcă la casa mamei sale de la care își luase numele de Gutenberg, ea numindu-se în latină Bonimontis, iar în italiana Buonamonte.

Ulrich Zell îi purtase noroc fără să vrea, pentru că îi dăduse șanse într-o direcție, vorbindu-i despre ceva ce se afla într-o cu totul alta. Adică, fiind chemat în fața mai marilor Ordinului Dragonului Răsturnat, el trecuse prin burgul de jos în drum către castelul locuit de marele magistru, în mod special pentru ca să se intereseze de soarta zațului cules la tipăritura despre Dracula. Și venise la Ambrosius care, cândva, i-l recomandase pe Szacsz. Povestea era așa: Zell primise, ca să vândă în părțile lui, câteva sute de exemplare din tipăritură, dar cavalerii îi porunciseră să se prezinte aducându-le înapoi pe toate. Acum, el se executa, dar avea o părere de rău pentru că mirosise a fi o afacere foarte bună, mulți cumpărători înghesuindu-se de curiozitate ca să cumpere acel libellus despre Dracole Wyda.

Și, tot bătând drumul, fiindcă el, ca burghez, știa bine că banul e mai puternic decât voința cavalerilor, îi încolțise ideea năstrușnică de a preda mai marilor ordinului ceea ce se afla asupra lui, dar a se întoarce spre Köln ducând alte câteva sute de exemplare; care exemplare, cu voia lui Ambrosius, se puteau trage ușor în secret, dacă meșterul Heinz Szacsz păstrase zațul și nu împărțise la locul lor, în căsuțele mesei tipografice, literele culese.

Asta era propunerea - afacere surâzătoare, aducătoare rapidă de arginți. Iar Ambrosius Huber, după ce se înțelesese cu acela să treacă pe la el a doua zi, pornise către atelierul lui Heinz cu gânduri serioase, în limitele meseriei. De unde avea el să știe că, tocmai în acea zi, la acea oră, Margarethe urma să scape de obsesia bântuielii lui Heinz în jurul casei, să-i vină poftele de femeie nelucrată și să se lase tremurândă în brațele lui ? !... Așa că s-a-nvârtoșat cât a putut nelăsând să-i scape păsărica. Dar, și fericit că izbutise s-o-ncalece, și recunoscător într-un fel lui Zell, el nu mai gândise la minutele de mângâiere de după pecetluirea legăturii cu o femeie ci, ca un meseriaș grăbit, nici nu încheie bine o treabă că fu cu gândul la cealaltă. Iar acum, fluierând calm și relaxat în semiîntunericul atelierului, cerceta zațurile rămase nedesfăcute pe cele două mese lungi de la perete, împipotându-se din când în când, ca un reflex la poftele satisfăcute.

Și, tocmai când găsi ceea ce căuta, aprinzând o lumânare și descifrând fața literelor de metal ce se citeau invers, în vreme ce silabisea un prim "Item" pe care-l știa clar aparținând libellusului cu pricina, se petrecu lucrul acela groaznic.

Întâi se auzi un țipăt. Țipătul de spaimă al Margarethei... Sau, poate nu întâi, pentru că mai înainte fu ca un sfârâit, un sfârâit uriaș și niște pocnituri ce umpleau strada. Apoi, sau concomitent cu asta, țipătul Margarethei acolo, sus, în camera unde, numai cu puțină vreme în urmă, ea nu făcea altceva decât să geamă moale. Un țipăt înfiorător, prelung, de groază. Și pașii ei alergând nebunește.

Apoi se deschise ușa din capul scărilor și Ambrosius sări s-o prindă pentru că, ea năvălise atât de puternic, încât era gata-gata să se rostogolească pe trepte.

Dar, când o prinse, toată numai un țipăt și-un tremur, se clătină el și nu mai știu cum parcurse treptele pentru că, pe ușa lăsată deschisă, sfârâind ca și cum ar fi clocotit aerul, veneau spre ei, în zbor, zeci, sute de ființe scârboase și lipicioase. Veneau năuce, lovindu-se de ei, zgâriindu-i, pocnindu-se de pereți și căzând cu bufnituri, agățându-li-se de haine și, mai rău - spre groaza Margarethei, groază crescândă - împleticindu-i-se ei în păr și smulgându-i șuvițe în zbaterea de a scăpa.

Meșterului nu i se puteau împletici, fiindcă era pleșuv; dar îi lăsau urme usturătoare pe chelie zgâriindu-l cu ghearele care-ncercau să se agațe.

- Sunt lilieci, sunt lilieci ! - bâiguia el privindu-și în palmă sângele pe care și-l ștergea de pe creștetul zgâriat și ținând cu celălalt braț trupul Margarethei ca pe-o obligație și nicidecum ca pe-o dorință. Ba, trecându-i repede prin minte și o asemenea posibilitate, se-nspăimântă gândindu-se că liliecii i-ar fi putut intra în pantaloni, dacă-i descheia. Rosti macabru o replică reținută din cele ce tipărise la viața lui: "Totul se plătește cu sânge !" - și nu i se mai păru că femeia de lângă el mirosea frumos.

- E blestemul lui Heinz, blestemul lui Heinz ! - plângea Margarethe ținându-și părul de care trăgeau scârboasele viețuitoare zbătând aripi de pieliță pleșuvă.

Tot atelierul sfârâia de fâlfâitul acestor aripi și, din timp în timp, ca-ntr-un clocot, se auzeau pocnituri atunci când, în zborul lor bezmetic, zburătoarele se loveau de ziduri căzând.

Calfele i-au găsit leșinați, îmbrățișați și aproape înghețați de frică. Și ar fi fost de necrezut povestea lor, dacă nu s-ar fi găsit câțiva lilieci sinucigași căzuți prin colțuri după loviturile pe care le căpătaseră izbindu-se de pereți.

Pentru că, la un moment dat, ca la o comandă, tot stolul se

trăsese înapoi, spre ușa din capul scărilor prin care pătrunsese; și, tot așa, ieșise pe fereastra deschisă ca și cum ar fi fost supt de un curent invizibil.

Fereastra o deschisese biata Margarethe, ca să se răcorească, după căldura care o pătrunsese și o aprinsese în folosirea patului ei fost conjugal. Iar acum bâiguia în neștire, încă tremurând de groază:

- E blestemul lui Heinz, e blestemul lui Heinz; el i-a trimis...

Nu avea de unde să știe că Heinz nu venise, ci o lăsase să se simtă liberă și relaxată, tocmai pentru că forța care îl trimitea aici își avea ocupate energiile cu dirijarea liliecilor.

4

In curtea principală, spre care dădeau fațadele celor mai multe corpuri ale castelului, creștea un tei imens numărând mai bine de patru sute cincizeci de ani de când îl sădise acolo, în stânca seacă a vârfului de munte, sfânta Cunegonda, soția fecioară a împăratului Henric al doilea, cel care fusese făcut sfânt tocmai pentru că trăise numai în liturghii și lupte.

Acolo, în curtea de cetate-castel, străjuită de cele două umbre ale turnurilor - Turnul Pentagon, spre care urcau trepte înguste de piatră masivă, ciobită pe alocuri de la greutatea bombardelor care fuseseră urcate, și Turnul Păgânilor, cu pereții încărcați de sculpturile unor vechi idoli germanici ciopliți de meșterii Romei luați prizonieri de primii cuceritori ai orașului sfânt european - acolo i se făcu lui Heiz Szacsz un ritual foarte puțin obișnuit.

Întâi fu dus într-una dintre cele două vechi capele bizantine construite suprapus și asistă la o slujbă la care participau toți cavalerii, în uniformele lor de gală, cu pelerine verzi deasupra tunicilor stacojii din umerii cărora coborau cele două lanțuri ale colanului cu care era investit fiecare. Stăteau în rânduri acolo, după ranguri, iar cele două lanțuri ale colanului li se uneau pe piept prin crucea dublă la picioarele căreia se afla răsturnat dragonul ca-n icoanele Sfântului Gheorghe. Era

insemnul lor de cavaleri ai ordinului și, ținându-și-l cu palma deasupra inimii, își înnoiră, ca deobicei, jurământul de a fi neiertători cu dușmanii și ereticii bisericii catolice.

După aceasta, tipograful fu lăsat pe întuneric, în cafasul capelei, în tovărășia omului în caftan și cu smoc triunghiular pe creștetul ras, ca să privească, printre nervurile rozetei de piatră sculptată a ferestrelor, la ceea ce se petrecea în jurul bătrânului tei.

În jurul bătrânului tei, săditîn stâncă seacă de sfânta Cunegonda, împărăteasa fecioară căreia soțul ei, împăratul Henric de Bavaria, îi construise capela deasupra celei în care se ruga el, împodobind-o cu acel basorelief în marmură despre încoronarea Fecioarei și cele două în lemn punându-i față-n față pe sfinți și judecata de apoi. În jurul acelui tei venerat se adunaseră în semicerc, ieșind de la slujbă, toți cavalerii și învățăceii ordinului care serveau în castel. Pe băncile de piatră se așezaseră magiștrii ordinului iar, în fața lor, în dreptul portalului masiv al scărilor ce duceau spre aripile castelului construite de Friederich Barbarosa, chiar sub timpanul cu basoreliefuri care amenințau către sculpturile păgâne rămase de la cei care nesocoteau Biblia lui Wulfilla, stătea, cu basca lui mare de catifea și semeața barbă olandeză, meșterul Zell, care-i preluase exemplarele din lucrare să le vândă la Köln. Heinz îl cunoștea pe acesta încă de pe vremea când era calfă în atelierul lui Heinrich Keffer, tipograf venit în oraș direct din școala lui Gutenberg și făcuseră împreună mai multe afaceri, ținându-se solidari în breaslă, așa cum doreau toți tipografii, spre a nu se mai întâmpla drama marelui lor înaintaș, gravorul iscusit și inventator al tiparului Gutenberg-Buonamonte, care sărăcise fiindcă luase bani de la bancherul Fust ca să-și mărească atelierele, iar acela i-a confiscat apoi, prin legile noi ale banului burghez cu dobânzile sale, toată căpătuiala și chiar sculele născocite de el.

Să-l fi trădat Ulrich Zell ? - se gândi Heinz încercând să distingă ce căuta acela acolo, dinaintea cavalerilor. Și, astfel,

văzu în fața confratelui său un maldăr de tipărituri în care, da, sigur că da !... Cu toate că era ceva distanță, Heinz Szacsz nu putu să nu recunoască sau, măcar, să simtă litera atelierului său. Iar, dincolo de maldărul tipăriturilor care, limpede acum, erau exemplarele ultimului libellus tipărit de el in-sexto, cavalerul acela cu figură intransigentă care îl anchetase și-l întorsese pe toate fețele și pe el, se ocupa acum de Zell interogându-l aspru:

- Ulrich Zell, faci parte din breasla tipografilor din Köln, nu-i așa ? !

- Întrutocmai, înălțimea voastră.

- Și, ai tipărit această cărțulie ?

- N-am tipărit-o, înălțimea voastră; ea a fost tipărită aici, la Nürenberg, iar eu am preluat, conform obiceiurilor de breaslă, balotul, ca să le vând în părțile de nord și-n Țările de Jos.

- Dar ți s-a oferit să le tipărești și tu ?

- Mi s-a oferit, înălțimea voastră. Acum doi ani, de către pârgarii orașului Coroanei, zis Brașov, contra unei sume frumoase.

- De ce ai refuzat comanda ?

- Eram ocupat, înălțimea voastră... și, apoi, fiindcă am auzit motivul mărturisit de acei pârgari.

- Și care era acel motiv al acelor pârgari ?

- Răzbunarea, înălțimea voastră. Voiau să se răzbune pe un voievod care nu-i lăsa sa-și facă negustoriile în țara lui, iar ei au susținut un dușman care dorea să-l răstoarne. Voievodul și-a pedepsit acel dușman cu tăierea capului, apoi i-a pedepsit crunt și pe ei punându-le foc.

- Și ce are asta a face cu o cărțulie ?

- Are, înălțimea voastră, că tiparul este o minune a lumii noastre adusă de meisterul nostru Gutenberg pe care l-a sărăcit Fust, bancherul cămătar...

- Lasă-l pe Fust, care n-a dat bani nici ordinului nostru ! - se înfurie cavalerul - răspunde la ce te-am întrebat !

- Păi ei, pârgarii, au aflat că răzbunarea poate veni prin

tipar; dacă scrii o scrisoare și o dai la tipar, îl împroști pe dușmanul tău cum vrei și află toată lumea. Și nu numai că află, dar dă și bani pe foaia tipărită care zgândără-n om plăcerea de bârfă... Vedeți, breasla noastră așa a început să câștige și se depărtează de...

- Nu mă interesează de ce se depărtează !

- De cele sfinte, am vrut să zic, măria voastră - îi închise gura și tipograful fîcându-l să îngăduie:

- Hai, zi !

- Păi, acei pârgari, aflând de minunea tiparului care, deodată și dintr-o dată te face cunoscut, adică te așează în gura întregii lumi, au vrut să se răzbune povestind cruzimile acelui tiran și au strâns bani cu încă o cetate dușmană aceluia, cetatea lui Herman sau Cibinium pe numele ei latinesc, dar și cu niște nobili de la curtea Ungariei care-i erau potrivnici acelui voievod vrând, cum am spus, să se răzbune.

- Și tu, de ce n-ai vrut să dai curs acestei răzbunări de vreme ce ți se plătea ? De ce i-ai trimis aici ?

- Nu i-am trimis eu, și-au găsit ei.

- Tot una ! Răspunde de ce !

- De ce ? - repetă meșterul ca omul care vrea să-și sublinieze virtutea - Pentru că meseria noastră se află la începuturile ei și nimeni nu-i cunoaște toate minunile pe care le poate face și toate blestemele pe care le poate aduce ! - proclamă apoi, sfidând profilul intransigent al cavalerului și parcă răzbunându-se pe îngânfarea întrebărilor aceluia.

- Deci, recunoști că e ceva necurat în meseria asta, ceva care ține de alte puteri decât...

Dar tipograful i-o trânti:

- Necurat, în măsura în care pot fi necurate cărțile sfinte pe care le scoatem și faptul că Sanctitatea Sa Papa apelează la noi ca să-i tipărim bulele !

Cavalerul simți acum nu numai sfidarea celui pe care-l interoga, ci și bucuria concurenților săi din conciliu care, desigur, făceau zâmbre și mustăceau în spatele lui. Ba, pentru

că nu-i putea privi, poate-și făceau chiar semne să-l înfunde. Se răzbună pe tipograf:

- Cum îți permiți să amesteci numele Sanctității Sale ? !

- Pentru că ne este client și-l servim - veni răspunsul în stil burghez.

- Și, de ce ai vorbit mai înainte despre...

- Am vorbit despre minunile și blestemele acestei meserii - recunoscu omul cu mândrie.

- Întrutocmai !.. Ți-ai permis să le amesteci !

- Înălțimea voastră - îl înfruntă din nou tipograful care putea vedea zâmbetele celor din spatele cavalerului ce-o făcea cu el pe intransigentul - meseria mea are o putere mai mare decât o bănuiți și, poate, decât o bănuim noi; da, chiar și noi. Iar, o putere necunoscută, nu ai cum s-o stăvilești. Ia închipuiți-vă o vreme când fiecare om va avea în mână o foaie prin care să afle tot ce e-n gușa celuilalt !... Oare asta nu va duce chiar, poate, la schimbarea omenirii ?... De asta vă spun că trebuie încă să ne temem de îndeletnicirea noastră și trebuie încă vreme ca să-i cunoaștem puterile !... Eu știu numai atât astăzi: că, prin meseria mea, secretele din cărți nu mai stau în biblioteci și-n puterea celor care pot intra în biblioteci. Cu câțiva bănuți, câți îmi dă mie, omul poate lua și citi cu ochii lui. I se deschid noi căi și noi puteri se dezlănțuie.

- Și, atunci, dacă-ți vezi atât de frumoasă și de curată meseria, de ce n-ai vrut să tipărești ce ți-au cerut ăia din Brașov și din Cibinium ?... Și, mai ales, nobilii de la curtea Ungariei ? !

- Pentru că v-am spus: Când nu-i cunoști unui lucru toată puterea, nu-i cunoști nici toate blestemele pe care le poate aduce. Eu, încă mă tem de meseria mea și, încă mai mult, ar trebui să se teamă alții ! - sună profetic glasul meșterului în curtea aceea înconjurată de fațadele mai vechi și mai noi ale clădirilor castelului și nu se mai uită la cavaler, ci la magisterii ordinului care-l urmăreau cu crispare - Măriile voastre, orice meserie și orice invenție plătește un tain către forțe mult mai mari decât noi. Știți că la tunuri, noua invențiune atât de lăudată,

cu care defilează și se mândresc armatele, explodează iarba în ele, plesnesc țevile și-i omoară chiar pe cei care au vrut să tragă ?

- Lasă tunul ! - se răzbună cavalerul neluat în seamă - tunul e marea armă a secolului, iar de arme ne ocupăm noi, cavalerii.

- Măriile voastre - rosti cel cu barba îndreptată tot către magisteri - și meseria noastră e o nouă invențiune ale cărei rele încă nu le cunoaștem, ca dovadă ceea ce s-a-ntâmplat cu mai tânărul meu confrate de aici.

- De unde știi ce s-a-ntâmplat ? - i se băgă intransigentu-n suflet.

- Pentru că s-a întâmplat și cu alții, mai mari și mai pricepuți decât el ! - rosti tipograful parcă aducând acolo furiile văzduhului și chiar întorcându-se oarecum de la cel care-l interoga - Da, măriile voastre: Gutemberg, geniul și inventatorele meseriei noastre este acum om sărac, un bătrân învins, retras la micul domeniu Buonamonte al mamei sale care, noroc că mai primește câte ceva de la noi, breasla care am învățat de la el totodată meseria și arta !... Dar, nu numai el; chiar dușmanul și înjositorul său, marele bancher Fust care s-a lăcomit cu camătă să-i ia atelierele și sculele aruncându-l pe drumuri după rușinosul proces din 1455 care a dat dreptate banului și nu inventatorului, a murit în condiții foarte dubioase, cam ca acelea care se petrec acum în burgul de la poalele acestui castel; a murit înecat în banii lui de avar...

- De unde știe interogatul ce se petrece aici, la noi ? - nu-l mai înfruntă cavalerul direct ci, cam șifonat, găsi cu cale de a se întoarce la ascultarea cu care trebuia să se adreseze magisterilor.

Dar și aceia îl nesocotiră, făcându-i semn să tacă și urmărind cu atenție și cine știe ce deducții pentru mințile lor experimentate, povestea despre ocultele forțe pe care o dezvăluia tipograful:

- E o meserie care nu se face numai cu gravură și așezare de literă, măriile voastre; nu se face numai cu întinsul cernelii

și strângerea teascului !... E o meserie care se poate face cu înțelepciune și chiar credință, cu perfidie și rea-credință, cu simplă știință sau ascunse jocuri de interese pentru că, a răspândi aceste foi, începe să însemne a te amesteca în politicile lumii. Iar politicile lumii sunt răzbunătoare !...

Dădu să mai spună ceva, dar mai multe glasuri ale magisterilor strigară atunci spre gestul interogativ al cavalerului:

- Nu-l mai întrerupe !

Ceea ce însemna decăderea infatuării aceluia și punerea lui la ordin față de magisterii mai bătrâni.

- Nu mă-ntrerupe nimeni, măriile voastre, pentru că am și terminat povestea - se plecă galant tipograful din Köln - vă mai spun numai blestemul ginerelui lui Fust, cel care a preluat atelierele meșterului nostru Gutemberg, vrând să devină el marele tipograf după ce a furat meseria de la acela. Ei bine Schoeffer acesta, simțindu-se puternic prin tipar, a început să se considere un fel de comite sau de baron al informațiilor, permițându-și chiar a da sfaturi și a face comentarii și băgându-se printre conflictele mai marilor vremii, storcând pesemne niște bani. Ei bine, măriile voastre, așa a intrat în cearta dintre Diether de Isenburg și Alfred de Nassau pentru arhiepiscopia de la Meinz. Și a folosit perfidia meseriei tipărind și cuvinte ale împăratului Frederich al treilea și cuvinte ale Papei Pius al doilea, după cum i-au fost comenzile, sau după cum l-a dus mintea lui intrigantă. A scos bani buni, nu zic nu; dar, încurcându-i pe toți aceștia în conflict - știți cum sunt mai marii: ei se ceartă, ei se-mpacă; ei se cotonogesc în lupte, ei se-mbrățișează-n slujbe, ei se-nclină galant unu-n fața altuia ținând pumnalul ascuns sub mantie... Ehe, măriile voastre, eu am citit multe, fiindcă unul dintre ascunzișurile meseriei noastre este că te face să citești și să devii om învățat; și nu știu ce veți face măriile voastre nobilii cu lumea asta, când se vor considera toți învățați, ascultând mai mult de ei decât de poruncile voastre ! Vedeți, asta e forța tiparului, fie ea dumnezeiască sau chiar

drăcească !... Așa că, pomenitul mai înainte Schoeffer, cât se dădea el de mare, în loc să-și vadă de nasul lui de breslaș burghez și l-a băgat în conflictul dintre mai marii lumii făcându-o pe deșteptul, ceea ce a adus asupra lui blestem după blestem. Nu mai spun în ce dezicere l-au aruncat aceia de l-au pus în lanțuri, i-au făcut procese cum făcuse socrul lui meisterului nostru, i-au ars marfa, calfele i-au fugit, atelierul i s-a spulberat cu tot cu literele de argint răpite lui Gutenberg, de a ajuns mai sărac decât acela. Dar și mai vițios, că s-a târât prin hanuri bețive și s-a umplut de bube dulci care vin din sifilisul acela când faci amor cu nespălate, urcându-se apoi la creier și făcându-te nebun. Asta a pățit ca răzbunare, cel care a dat din coate să-și facă un imperiu de hârtie scris cu intrigile tipăriturilor lui !... Și, prin asta, sper ca măriile voastre să nu mai aibă nevoie de alte explicații...

Sub marele tei al Cunegondei care, căsătorită fiind cu Henric de Bavaria a reușit să-l convingă să rămână amândoi feciorelnici pe tronul imperial, fără pat imperial și nededându-se la ale simțurilor cărnii, ci suprapunându-și trupurile doar în cele două capele suprapuse în care se rugau - el dedesubt și ea în cea de deasupra lui - sub ramurile bătrâne care-i acopereau pe toți, cuvintele tipografului se adunaseră de parcă s-ar fi agățat în ele ca niște fructe. Ca niște fructe grele și otrăvitoare prin sensurile pe care le dezvăluiau. Magisterii rămaseră pe gânduri, fiecare cu întrebările și raționamentele ce-i bântuiau mintea. Doar obermeisterul stătea ceva mai senin, ca unul înțelept și bătrân ce a avut vreme la viața sa să afle toate acestea și să le deducă. Dacă nu cumva, chiar el ascundea anumite taine oculte de genul celor ce tulburau acel sfârșit de deceniu al mărețului secol; secol al cincisprezecelea după numărătoarea sfinților papi purtători ai celor trei coroane.

Redus la rangul său și readus pe locul său de pe care, carierist, încercase căpos să țășnească înaintea celorlalți, cavalerul acela încăpățânat - la care, cum se spune-n lume: încăpățânarea nu-i dovadă de inteligență, iar prostia nu-i dovadă

de lipsă de șiretenie, cu perseverența instinctelor sale ce țineau mai mult de ambiții decât de măiestria diplomaticheștii gândiri - deveni mai mic, așa cum era în realitate, dar, în nici un caz, mai puțin vanitos. Așa că își aminti de respectul în fața conclavului, se plecă către magisteri, așa cum făcuse și tipograful din Koln și ceru îngăduința să-l întrebe pe acela:

- Să ne spună, cinstiți magiștri, omul acesta, dacă din asemenea motive susține că n-a vrut a tipări cărțulia despre tiranul Dracula.

- Asta era întrebarea mea; întrebarea pe care eu aș fi fost îndreptățit să o pun - veni protestul marelui procuror cu gelozie, dar fără succes, pentru că marele magistru acceptă ca și cum aveau dreptul amândoi să pună întrebarea:

- Să ne spună !

- Vă spun, măriile voastre: Nu știam cât adevăr și câtă răzbunare cuprind în ele aceste istorii ! - răspunse demn omul, pentru a preciza apoi: Răzbunarea întinsă prin meseria noastră, aduce după ea altă răzbunare; aduce o răzbuare asupra noastră, așa cum a adus asupra lui Schoeffer și atelierului lui. Și, de asta, trebuie musai să ne ferim !

- Atunci, cinstiți magiștri - nu-și uită rolul, dar nici îndărătnicile ambiții cavalerul - să ne spună de ce, dacă a refuzat să le tipărească, nu a făcut același lucru cu împărțirea lor și a acceptat să le vândă ? !

- Astea sunt legile breslei noastre - spuse omul limpede și fără ocol - Suntem o breaslă tânără și trebuie să ne susținem unii pe alții. Fiecare-n prăvăliile noastre, vindem ce tipăresc ceilalți pentru că, prin asta, ne susținem breasla. Da: Eu le vând după legea comerțului celui modern și nu întreb nici cui, nici de unde vine banul. Iată: măriile voastre mi le-ați cerut, eu vi le-am adus; îmi dați banii pe ele, vi le las și plec !

- Îți vei primi banii, nu avea grijă - îl asigură marele-magister pentru ca, uitând iarăși de protocol în deșertăciunea sa agresivă, prostul încăpățânat să spună și el:

- Vezi, vei ieși din castel cu banii; dar, mai înainte de a

pleca, spune: Recunoști că foile tipărite au în ele ceva necurat ? Ceva ca un suflet al lor murdar ?... Recunoști că nu sunt numai niște simple foi de hârtie, ca niște scrisori ?

- Ehe, parcă scrisorile n-au ? ! - rosti mai mult gânditor decât în replică, tipograful - Scrisorile nu poartă gânduri ?... Nu poartă secrete ?... Nu poartă șoapte de amor ?... Nu poartă blestemul cererii unor datorii sau binecuvântarea acordării unor libertăți ? ! Tot ce e scris, constat eu, vine din om, adică vine din cele rele sau bune ale lui. Iar tiparul, scoțând din teascuri foi cu nemiluita, mărește aceste rele sau bune cu nemiluita.

- Deci, recunoști că au o putere aparte, nu-i așa ? ! - nu putu el trece de încăpățânarea aceluia care, prostesc-ambițioasă fiind, se dovedea mai puternică decât orice vorbă de duh.

Meșterul gândi bine, privi bogata coroană a teiului încercând să o cuprindă în întregime și, fulgerându-l deodată pe cel din fața sa fără nici un fel de ocoliș, mândru de secretele meseriei sale spuse deosebit de ritos:

- Așa-i !

Apoi se înclină cu demnitate în fața tuturor cavalerilor înfășurați în pelerinele lor verzi, în fața magiștrilor de pe băncile de piatră și se îndepărtă cu pas de om sigur pe puterile oculte ale meșteșugului său. Puterile acelea care duceau și la minuni și la blesteme.

Când, călare pe surul său cu valtrapuri făloase, trecea puntea porții coborâte numărându-și banii, se întâlni față-n față cu câțiva dintre călăreții al căror drum îl încrucișase cu o zi în urmă. Erau cei cu misiunea cea mai apropiată care, intrând în marea curte a castelului se plecară înmânând cavalerului ce le poruncise misiunea câteva hârtii împăturite dintre care numai două erau, într-adevăr, tipăritura căutată. Apoi fură adusi Heinz si călăul care, cu solemnitate, puse hârtiile deasupra celorlalte aduse de Ulrich Zell. Hidos, cu picioare strâmbe și degetele ca niște copite, mândru de caftanul său cu blănuri de rang înalt, clănțănind sub buze osul mare în loc de dinți, călăul procedă la un adevărat ritual aranjând și organizând rugul

arderii. Alături de el, Heinz Szacsz, tipograful cu ochi spălăciți care căutau în gol spre a sa durdulie Margarethe, asculta smerit o predică pe care i-o ținea însuși marele magistru:

- Vom arde hârtiile pentru care te-a blestemat voievodul și îl vom face să se apropie de tine ca să te elibereze de blestem. Acest om care este călăul lui, are puterea să ți-l aducă aici pe căi nebănuite.

- Nu vreau... nu mai vreau !... se spăimântă Szacsz amintindu-și de arătarea care-l blestemase.

- Calmează-te ! - îi porunci magisterul... Trebuie să-l aducem aici tocmai pentru ca să vedem aceste puteri de comunicare peste spații care vor deveni minunea științelor ordinului nostru !

- Dar mi-e frică... scânci tipograful umil.

- Calmează-te și pregătește-te să-l întâlnești fără frică; suntem și noi aici - îl îmbărbătă magisterul mai mult spre a-i arăta călăului că-i face pe plac. Și chiar îl întrebă pe acela: Ești mulțumit ? Îți facem toate poftele, dar să ne arăți și tu ce știi !

- Eu știu multe - bombăni călăul - știu o mie de feluri de a scoate sufletul din om.

- Lasă; pornește flacăra !

- Stiu și cu flacără și fără flacără - nu se lăsă acela - dar dă-mi trupuri de carne ca să sfârâie; nu-mi da niște hârțoage !

- N-ai auzit ? Hârțoagele astea au suflet ! - se sborși magisterul tunând deodată poruncitor: Ca pe trupuri să le arzi, până scoți sufletul ăla blestemat din ele. Blestemăția asta de invenție a tiparului are un suflet ce trebuie omorât !

- O fi având - bombănea nemulțumit călăul - dar miroase a funingine, nu a carne sfârâindă !... Mai bine-mi înfund nările decât să miros așa ceva !

- Înfundă-ți-le, fă ce vrei; dar îndeplinește voința voievodului tău, ca să-l îmbuni și să-l aduci la noi, aici, ca să vă văd și eu puterea de a comunica peste spații, porunci marele magister întorcându-se spre cavalerii săi: Domnilor, dacă ordinul nostru se va îmbogăți cu știința de a vorbi la distanță

a acestui fiu al celui ce ne-a fost confrate, vom deține din nou întâietatea în arta noastră militară !... Aș-a că... dă foc ! Pune focul tău, călăule și arde aceste blestemății care l-au supărat foarte pe voievodul Drăculea !

Călăul se înfoie rotind de câteva ori în vânt torța spre a-i înfuria flacăra și, rostind pe sub osul din maxilar niște cuvinte numai de el înțelese, repezi cu meșteșug flacăra direct în mijlocul rugului care se aprinse cu un fum gros din care țâșneau necunoscute păsări.

De fapt, îi hipnotizase pe toți, ca să vadă astfel scrumul hârtiilor ce se-nălța odată cu vâlvătaia.

- Ordinul și... murmurau fascinați cavalerii.

Numai cavalerul lucid, apropiindu-se de călău îi atrase atenția fără iertare:

- Ei bine, să nu mai îndrăznești să ne ceri altceva până nu-ți faci treaba !

Călăul, însă era în altă lume, parcă ascultând încă o plângere a voievodului său.

- Dar, măria voastră, îmi trebuie forțe noi; îmi trebuie să execut pe cineva cu adevărat, nu niște simple hârțoage ! Voi mă țineți de atâta vreme aici, ruginind...

- Te ținem, interveni cavalerul care se simțea angajat în acțiunile lui. În interesul tău te ținem. Până îl vei dresa pe tipograf și-i vei trimite sufletul acolo unde îl va întâlni pe voievodul tău, ca să avem vești !

Călăul nu se lăsă impresionat, ci i-o trânti bădărănește:

- Dar nu v-am spus limpede că, de câte ori îl pun în priză, milogul ăsta pizdarnic se repede la grăsana Margarethe ? !… Chiar și unui deștept îi smulgi greu pofta de fofoloancă; darămite unui netot ca Heinz ăsta !

CAPITOLUL AL SASELEA

1

Priveam prin desișul pădurii cu frunză tânără toată această năpustire de forțe și de oameni, de parcă venea o lume s-o acopere pe alta, și-i uram de moarte, cu toată puterea și trufia lor. Trufași și puternici mai erau sub steagurile sultanului ! Și aduceau cu ei obiceiurile lui apucătoare; asta nu puteam eu să sufăr. Apucătoare și primitive, cu ochii sticlind după averi, după aur și după pietre scumpe, după pradă, după tot ce pot lua de la alții - asta nu puteam eu să sufăr !… Fiindcă viața noastră săracă și curată de aici, de la poalele Carpaților, cu oameni gospodari, mulțumiți să-și crească o vită, să aibă de secerat un lan de grâu și să se bucure de sfântul soare în verdeața câmpiilor cu flori, nu se poate împăca nicicând cu viața lor stricată de pofta bolnavă a aurului și prădăciunii, care-i făcea să nu fie oameni, ci fiare pe care nu le împaci decât

aruncându-le bogăţii. Asta nu puteam să sufăr de când am ajuns la ei şi m-au închis în palatele lor scumpe şi am văzut cum totul se cumpără, cum singura lege e aurul, cum sunt făcuţi numai din plocoane care se trec crescânde de la mici la mari, iar singura lor înţelepciune este mâna întinsă după dări şi daruri. Stricăciunea sufletească e ca o molimă care s-a aşezat asupra întregului năravi al Porţii; nu are căutare decât cel care dă mai multă mită şi nimeni nu-l întreabă nimic pe cel care ia cât poate; ba, dimpotrivă, toată viaţa lor şi toate războaiele lor sunt alcătuite după acest tipic: ca să apuce şi să ia.

Dacă ar sta în puterea mea, le-aş tăia mâinile aşa cum le-am tăiat furilor sau boierilor hrăpăreţi. Ca să nu mai aibă cu ce lua, ca să nu mai aibă cu ce apuca. Poate că, dacă ar fi toţi fără mâini, şi-ar găsi alt rost pe lumea asta decât să ia de la alţii !…

Aşa, vin cu puzderia lor, cu trufia lor de mare oştire şi aduc obiceiurile lor, molipsind lumea şi trăgând-o înapoi. Acest Mahmud, marele vizir, căruia i-am lăsat din treizeci de mii de ciarkagii doar o mie, este dintre cei molipsiţi. Căci după mamă e sârb, iar după tată elin. L-au furat de băiat mic ostaşii din cavaleria de pradă, împreună cu mumă-sa, şi i-au dus la împărat. Împăratul l-a luat pe băiat în camerele sale, l-a făcut favoritul său, iar el i-a făcut toate plăcerile lumeşti salvându-şi astfel mama de ruşinare. Şi repede l-a înălţat în grad sultanul, punându-l peste hergheliile sale. Stăpânul lui, Mahomed al II-lea, când i-a urmat lui Murad al II-lea pe care l-a lovit damblaua de prea multă băutură fără voia profetului lor, prima grijă ce a avut a fost să scape de fratele său închizându-i răsuflarea în apă. Şi fratele meu Radu, fiul bun al tatălui meu, s-a lăsat în voia lor şi, fiindcă s-a însoţit trupeşte cu sultanul, nici alt merit neavând, venea acum să-mi ia locul meu, pe tronul Ţării Româneşti !

Cum să nu tragi în ei şi în obiceiurile lor spurcate; şi cum să nu vrei să-i spulberi până la unul ! ? !… Cu toată armia lor, cu toate armele lor ! Toate armele lor, dintre care cele mai cumplite sunt tunurile ! Am luptat în multe locuri, dar asemenea

tunuri eu n-am mai văzut. Pentru că, dacă nu s-ar fi născocit pe lumea asta tunurile, n-ar mai fi căzut niciodată Constantinopolul. Când a apărut pe lume cu adevărat puterea tunului, abia atunci a putut să fie înfrânt marele Bizanț. E o armă puternică, iar topkiii lor sunt învățați de multă vreme a o mânui, pe când ostașii mei, ba. Nu sunt nici douăzeci de ani de când, grăbindu-se, tatăl meu îi strica bombarda cea mare burgundului Waleirand de Wauwrin, în acea zi de august 23, la asediul Giurgiului, pentru că oamenii lui învățaseseră să tragă doar cu bombardele din lemn de cireș ferecate cu cercuri ca doagele, sau cele de bronz mult mai mici, din care oastea Țării Românești ajunsese a avea abia două.

Teribilă armă e tunul !… Când am să-mi capăt din nou armata, am s-o alcătuiesc din multe tunuri, din cât mai multe !… Am să fac turnătorii de tunuri, așa cum a făcut în ultimii ani marele meu învățător Iancu de Hunedoara, cel pe care l-am iertat că a tăiat capul tatălui meu și pe-al fratelui meu, fiindcă a făcut-o la război cu turcul; iar pe mine, care nu eram amestecat, m-a primit cu pace și m-a instruit în armata lui… Ah, ce tunuri a pus el să se toarne la Hunedoara întărindu-și armata !

2

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Despre spăimântoasa apariție a tunurilor în acea vreme scrie Laonic Chalcocondil din Atena în ale sale

„Expuneri Istorice –Creșterea Puterii Turcești, Căderea Împărăției Bizantine și alte Istorii

despre Felurite Țări și Popoare”,

pe vremea când greutatea cea mare se măsura cu talantul care avea mai mult de 26 de kilograme la greci,

iar el ne numea pe noi încă daci.

„…Pietrele aruncate de tunuri trăgeau trei și jumătate talanți

la cântar; dar zidul era tare încât rezista la tunurile acestea și nu ceda deloc. Tunul se pare că nu este o născocire prea veche încât să putem spune că un lucru ca acesta le-a venit în minte oamenilor din antichitate. Totuși, de unde-și are începutul și care oameni au ajuns să născocească tunul, n-aș putea arăta cu siguranță. Dar se crede că aceștia au fost din Germania și că acestora le-a venit în minte acest mecanism. Puștile, sigur de la germani s-au răspândit pe încetul și în alte părți ale lumii; tunurile însă n-aș putea să afirm, în chip lămurit, unde s-au ivit dintru început. Puterea și izbitura neînchipuită cu care fiind repezită, piatra pricinuiește corpurilor oriunde ar ajunge, cea mai mare stricăciune, i-o dă cu totul pulberea; și de aceasta este repezită. Puterea din pulbere o are însă silitra amestecată cu cărbune și pucioasă. Așa se face că, în ce privește armamentul lumea stă foarte bine; de aceea și vitejia mai puțină poate să dispună de acea izbitură demonică. Mai întâi se pare că au fost construite din fier; apoi, însă, a fost inventat un anumit aliaj din amestecul arămii și al cositorului, care e găsit mai bun la aruncarea pietrii cu mai multă siguranță și cu mai multă tărie. Iar forma să o descriem cum este, ar fi lucru de prisos, toți putând-o vedea oriunde. Țeava fiind lungă, cu cât ar fi mai lungă cu atât piatra este repezită la o depărtare mai mare, încât a fost făcut un tun care arunca piatra, precum am aflat, până la șaptezeci de stadii, zguduind prin prejur pământul pe amândouă distanțele. Și se pare că această putere a focului produce bubuitura și repeziciunea cu care e dusă piatra; căci acest element când e înghesuit, se pare că e de o putere demonică de tot mare, după cum și trăsnetul îl produce gazul din aer când se aprinde. Zgomotul și repezitura se produc fie prin faptul că încărcătura, ceea ce nu este vid, cedează, fie prin puterea focului care este pus aici, după ce scăpărând aprinde materia și neapărat, producând această putere, are aceste două efecte. Dar se pare că puterea arderii este toată pricina și că pulberea sporește puterea ce o are focul din fire, spre a pune prin ardere în mișcare și a arunca foarte departe

proiectilul…”.

Și scrie Ducas în a sa „Istorie Turco-Bizantină”:
Tunul cel mare e adus în fața Constantinopolei

„…1. Trecând luna ianuarie și fiind la începutul lui februarie a puruncit ca tunul să fie transportat la Constantinopole; și punând treizeci de perechi la jug, îl trăgeau de partea cea dindărăt cei șaizeci de boi, spun boii boilor; și pe delături de tun 200 de bărbați, și de o parte și de alta, ca să-l tragă și să-l îndrepte ca să nu alunece din drum; și înaintea trăsurilor 50 de dulgheri să facă podețe de lemn pe unde drumul nu e neted și cu ei lucrători 200. Și drumul a ținut februarie și martie, până ce-au ajuns într-un loc, cinci mile depărtare de Constantinopole.

2. Căci mai înainte a fost trimis Caragea-bey cu armata asupra cetăților de la Marea Neagră, adică Mesemvria, Aheloon, Bizon și celelalte și le-au cucerit. De asemenea și turnulețele de pază a sfântului Ștefan, așezate între Silivria, le-a luat cu război și pe toți cei dinăuntru i-a măcelărit; celelalte turnuri și Epibate i s-au închinat; și câți i s-au predat au scăpat întregi, cei ce s-au împotrivit însă le-au tăiat capul. Dar Silivria a rezistat cu lupta.

3. Aducând deci tunul la locul în care i s-a poruncit și ordinul pentru Caragea-bey ca să-l păzească, a sosit cu oștile să calce împrejurimile Constantinopolei și să nu lase pe bizantini să iasă din porțile orașului.

4. Și toată iarna a iernat acolo trei steaguri de ostași din Misia și Paflagonia, ca să țină sub pază orașul și ca bizantinii să nu poată ieși și face năvală asupra turcilor. Și s-a făcut tabără mare și bizantinii nu erau în stare să facă ieșiri. Și totuși dinspre mare, cu direme și trireme pustiau și ei până la Cizic satele turcilor așezate de-a lungul marginii Mării și pe mulți îi jefuiau, și pe unii dintre ei îi ucideau, pe alții îi aduceau în Constantinopole și-i vindeau. Și cu aceste hărțuieli a sosit și

primăvara și au început să se numere zilele din postul cel mare”.

Să revenim acum la Laonic Chalcocondil
care scrie în ale sale „Expuneri istorice”

„Împăratul așadar a adus de îndată aproape oraș mașinăriile de război, unele într-un loc, altele într-altul și, punând în poziție de tragere două tunuri, a început să bată zidul. Un tun a fost așezat în direcția palatului împărătesc al elinilor, iar celălalt în direcția porții numite „a lui Roman”, unde își avea tabăra însuși împăratul. Au fost puse tunuri în poziție de tragere și în multe alte locuri ale taberei, trăgând asupra elinilor. Acestea însă două, cele mai mari, aruncau fiecare o piatră grea de doi talanți și mai mult. Pietrele însă care erau negre, se zice că oamenii porunciți a face acest lucru le-au adus de la Marea Neagră în tabăra împăratului.

Dar avea împăratul un tunar cu numele de Orban, dac de neam; acesta a fost înainte la elini și i-a părăsit pentru că nu avea din ce trăi; și a venit la Poarta împăratului. Atunci acesta a fost primit cu leafă mare și a avut grijă de pregătirea tunurilor.

Și tunurile trăgeau așa. Mai întâi trăgeau două tunuri mai mici, așezate de o parte și de alta a tunului celui mare, aruncând o piatră grea de jumătate de talant. Și aceste două pietre repezite zdruncinau zidul. După cele două pietre era aruncată și o piatră mare având o greutate de trei talanți; și o bună bucată de zid a fost surpată; căci piatra era dusă cu o repeziciune minunată și cu o lovitură ce întrece orice margini, și făcea o stricăciune nimicitoare. Se mai spunea că bubuitura tunului era oarecum de neînchipuit și ajungea prin prejur patruzeci de stadii zguduind pământul. Zidul de afară și turnurile au fost surpate de tunuri și cel dinăuntru era lovit. Peste zi, tunul trăgea șapte pietre și peste noapte una, făcându-se de cu ziua semnul unde trebuia să tragă. Și așa de la început spaimă și frică i-a cuprins deodată pe elini…”

3

Îl voi pedepsi pe Radu așa cum l-am pedepsit pe Hamza, acel saingibașa de pe vremea lui Murad al doilea, făcut de Mahomed al doilea subașă de Nicopole și Vidin, severul păzitor al hotarului dunărean.

Pentru că, Hamza, zâmbind plăcut în față-mi, se pregătea să-mi prindă mâinile la spate și să mă lege. Asta se pregătea să facă, pentru că, împotriva cavalerilor europeni care-și țineau cu sfințenie cuvântul dat, asta au adus ei, din depărtările de unde au venit: neîncrederea în oameni și între oameni.

Aici, în Europa, oamenii au învățat a fi mândri de cuvântul lor, a ține onoarea lor, și a ști că onoarea lor este păstrarea cuvântului dat. De câteva mii de ani, de când există semințiile noastre aici, oamenii au învățat nu numai că așa este mai frumos să trăiești, dar că astfel, respectându-și cuvântul ei pot trăi mai bine și mai în siguranță, ei știu mai limpede în ce pot crede și în ce nu trebuie să creadă, ei știu când să se înfrunte drept și să triumfe cel mai tare și când să stea cinstit, în pace, unul alături de altul. În acest fel, cu truda a mii de ani, omul s-a depărtat de pădure și de legile fiarelor, făcându-și-le pe ale sale.

Cu ce vin ei, din adâncurile tărâmurilor lor sălbatice ?…

Vin cu toate obiceiurile omului, pentru că, la față, oameni sunt: Obiceiul de a vorbi, obiceiul de a zâmbi, obiceiul de a privi în ochi. Dar păstrează încă năravurile animalelor: Obiceiul de a sări în spate, de a smulge altuia bucata, de a avea drept singur Dumnezeu pohtele lor.

Vai nouă oameni, zic, atunci când ei se vor amesteca și-și vor aduce obiceiurile în lumea noastră ! Eu, care sunt născut aici, la hotarul dintre ei și cealaltă lume, simt răul neîncrederii, al fățărniciei și al urii apucătoare pe care acest veac îl întinde peste tot în lumea noastră.

Vai, nouă oameni, zic, pentru că acei vestiți cavaleri, viteji ai armelor și păstrători cu cinste ai cuvântului dat, au pierit

astăzi nu pentru că ar fi fost înfrânți în luptă, ci pentru că au rămas puțini în fața năvalei de neîncredere și neadevăr între vorbă și faptă, care tot vine dinspre necunoscutul altui continent.

Așa cum fiarele pădurii pândesc, așa ei îți vorbesc, îți zâmbesc, dar cu gândul sunt tot la pradă. Și, orice le-ai spune, fiindcă te judecă pe măsura lor, ei nu cred. Pentru ei vorbele au alt rost decât acela de a spune adevărul.

Am învățat asta prea bine în lungii ani pe care i-am petrecut ostatic acolo. Am învățat și cum să mă feresc, și cum să gândesc asemenea lor și cum să lovesc mai repede decât ei. Am învățat toate astea și nu mi-e teamă. La fel ca mine, în fața pericolului lor, toată lumea va învăța, va deprinde năravurile, se va obișnui cu ele și, fără să-și dea seama că, prin asta, cade cu miile de ani înapoi, va fi bucuroasă că, învățând să gândească asemenea lor, se poate apăra.

Da, asta e groaznic: că eu, Vlad Draculea, os de voievod european, fiu al unui cavaler al Dragonului, mă simt tare numai fiindcă am învățat să gândesc la fel ca ei și, poate, în felul lor, dar ceva mai iute. Dar în felul lor !… Asta e groaznic: asemenea mie, întreaga Europă e bucuroasă că nu mai trebuie să-și țină cuvântul, că poate lovi pe la spate, dacă poate, dacă are cum fi mai repede în mișcări.

Cădere cumplită de veacuri și veacuri înapoi, spre simțirea fiarelor pădurii. Dar nimeni nu-și dă seama decât de schimbarea portului armatelor, spunându-se că de când au apărut ei, în hainele ușoare ce le lasă libere mișcările iuți, a trecut pentru luptători vremea armurilor.

Nu, n-a trecut; ei nu le aveau, nu ajunseseră încă a le purta, și ne-au făcut, ca-ntr-o nefastă poruncă, să le aruncăm și noi !…

Dar, tot așa, ei n-au ajuns încă la încrederea în cuvânt; și ne-au făcut și pe noi să ne lepădăm de ea. Pe noi, care ajunsesem !

Ușor ne-am mai lepădat !

Ușor ne mai lepădăm, Doamne, de ce e bun și ni l-am

dobândit cu atâta trudă !…

Vai omenirii acesteia, că strâmbă ai mai lăsat-o să ajungă, și atât de ușor se leapădă de ce-a câștigat drept !…

De asta eu mi-am zis: mai bine ridic sute și mii în țeapă, decât să știu că prin voia mea am lăsat răul să se întindă atât de mult.

Trebuie să simt că sunt mai puternic decât răul și că-l înfricoșez.

Asta mă face să știu că nu trec degeaba prin lumea noastră !

Îmi place: recunosc !

Ei m-au făcut așa !…

4

Era o iarnă grea, cu geruri cumplite.

Mie, în țară, îmi era cald și bine. Ajunsesem la ce chibzuisem că voi face cu domnia mea încă din ziua când mă ridicasem în scaun, dacă nu chiar mai înainte.

Primii doi ani, am plătit smerit birul către Poartă fapt care l-a făcut pe sultan să fie liniștit cu mine știindu-mă în bune relații cu turcul.

Al treilea an, după ce am făcut curățenie în țară și m-am simțit puternic înăuntru, am ajuns a-mi alcătui oastea așa cum de multă vreme socotisem: din orășenii care aveau a-și apăra drepturile pe care li le dădusem eu față de negustătorii și meseriașii străini, și din țăranii cărora nu le luam copiii ca să-i dau turcului. Acestora le ațâțam pohta de luptă sau de răzbunare și le răsplăteam atât vitejia, cât și cruzimea în fața dușmanului.

Ajungând astfel, am făcut precum pohtisem de la bun început și n-am mai plătit birul.

Un an, sultanul m-o fi crezut întârziat. Al doilea, s-a prins în lupte îndepărtate în Asia Mică, vrând să dărâme Trapezuntul și încurcându-se în război cu dușmanul lui de moarte din același neam, turcul Caraman, care-și cerea întîietatea în fața turcului Otoman; așa că nu m-a zgândărit, dorind liniște în

partea aceasta. Dar într-al treilea an, voita mea nesupunere i-a fost limpede.

L-am simțit: n-a dorit sultanul să se facă mare istorie, să se-audă-n lume de nesupunerea mea. Armatele încă le avea departe, în Asia, unde Caramanul nu-i dădea pace.

Și s-a gândit să mă gâtuie pe nesimțite, fără a prinde alții de veste că i-a slăbit hotarul dinspre mine.

Pe drum de iarnă, cu o suită mică aducându-mi chiar mărunte daruri neînsemnate, el a trimis, peste Balcani și peste Dunăre, în șuba-i de parvenit căptușită cu veverițe cenușii, pe acel grec cu priviri lucioase ce-și scărpina bărbuța neagră cu buricele degetelor boante încărcate de inele, numit Katabolinos sau Katavolinos.

L-am primit frumos, făcându-i grecului cinstea ca unui sol păgân al împărăției al cărui birnic eram. M-am arătat tare mirat de drumul lui în plină iarnă, sărutând cu îndelungă fățărnicie darurile pe care mi le adusese ca la chiori. Eram amândoi tociți de fățărniciile asiatice ale aliotmanului; și-mi făcea mare plăcere în seara aceea de iarnă tăiată de șuierele lungi ale crivățului, să mă-ntind pe blănurile mele calde din fața focului, să-l îmbii să bea cu mine și să m-alint în vorbe dulci care ascundeau tăișuri rele, veninoase. Chiar mă ambiționasem în acel joc perfid, în a-l topi pe grecul neîncrezător cu atâta gingășie și supușenie, încât să nu mă poată crede decât sau nebun sau prost de-a binelea.

Și, cu dulcețuri, supușenii și vorbe dantelate mărunt, așa cum în haremuri fetele împletesc minuni de fire de mătase rozalbe, i-am îmbrobodit acestui grec-turc mintea isteață, de nu mai vedeam în ochii lui decât dorința de-a mă adormi odată și de-a mă prinde ducându-mă legat.

Aveam vin bun, afară viscolea, buricele degetelor cu inele scărpinau fără smerenie în fața mea bărbuța rară, iar eu, fiindcă nu aveam de ales decât între a-l tăia crunt sau a-i înșela viața lungindu-i-o cu vorbe dulci, mi-am zis că, până la urmă, dacă tot îl voi tăia, de ce să nu mă joc cu el în seara aceea de iarnă,

de ce să nu-mi amintesc de toate perfidiile învățate-n serai și să mi le prefir prin fața ochilor ca pe niște pietre scumpe dintr-o pungă pe care n-am mai deschis-o de mult…

În fața ochilor lui lucioși, de scârnăvie care se simte tare bine arătându-i-se mare cinste, bălăcindu-se boieros în cinstea pe care i-o arătam, eu încercam un joc care-mi plăcea și mă veselea foarte când se-mpletea cu planul ce mi-l făceam despre felul în care-l voi ucide. Și mă aprindeam tot mai mult, știind că în spatele privirilor lui se țeseau de asemenea gânduri cum să mă prindă și cum să mă ducă legat la sultan.

I-am spus, cu toată inima pusă pe masă, că o dădusem prost în primii ani de domnie, că boierii și negustorii străini mă furaseră, dar că eu, bineînțeles, îmi voi plăti birul față de Înalta Poartă, voi strânge toți copiii neamului meu pe care să-i dau pentru corpul iserniceresc întru apărarea slăvitului sultan și că nu există pentru mine dorință mai fierbinte decât să vin în fața lui, împăratul împăraților și binefăcătorul meu din totdeauna, și să-i aduc toate cele datorate. Voi veni, bineînțeles că voi veni, dacă Măria Sa mă cheamă. Voi pune toată iarna aceasta să se vâneze cele mai scumpe blănuri pentru peșcheșurile înalților demnitari, voi strânge bine baierele țării toată primăvara ca să adun galbeni de bir și, după sfintele Paști ale noastre, cam pe vremea ramazanului lor, voi veni prea plecat, supus la Înalta Poartă, ca să am neasemuita cinste de a atinge cu fruntea-mi netrebnică luminatul papuc al stăpânului lumii.

Cu vorbe la fel de dulci, el mi-a spus că prea înălțatul sultan care și-a pierdut atâta timp în luptele cu Caramanul ar vrea să mă vadă chiar de îndată, deoarece cămara sa are nevoie de birul meu, iar el, luminatul, are nevoie a se sfătui cu mine pentru paza acestei părți de lume…

M-am luminat și m-am îmbujorat ca de o mare fericire: Eu să pornesc chiar în aceste zile către sublima Poartă ? ! Păi nu există vis și dorință mai mare pentru mine !… De ar ști arhonda, oaspetele meu, cu câtă nerăbdare aștept să mi se permită să șterg cu genele mele praful de pe crupa celui mai însemnat cal

al slăvitului împărat !… Dar, un singur „dar” mă chinuie; cum aș putea eu, netrebnicul, să mă înfățișez în fața prea luminatului sultan, care a avut și așa atâta îngăduință față de mine, fără pungile de galbeni care-i datorez. Cum aș putea eu ca, față de mărinimia sa celestă de a-mi primi birul păcătoasei mele țări, să îndrăznesc a mă duce fără acești bani ? !…Eu nu pot nesocoti într-atât sublima făptură a padișahului meu, precum și a cinstiților viziri și dregători ce-l înconjoară și cărora inima mea, nu poate să nu le ducă daruri de mare cinste… Le voi strânge, deci, pe toate și voi veni negreșit cu ele, așa cum se cade după atâția ani de lipsă datorată nevolniciei țării mele. Le voi strânge pe toate până în primăvară și voi veni cu fruntea sus să mă plec în fața slăvitului tron; acum e iarnă și e greu; abia am putut scutura cămara țării ca să-i pregătesc un dar ca lumea dumnealui, arhonda Katabolinos, slăvitul trimis al prea slăvitului împărat.

Auzind de dar, el s-a mai muiat sau, mai bine zis, s-a grăbit să-l ia punându-și în lucru planul.

Sigur că da, mă înțelege, mi-a spus; el știe că eu nu pot veni fără ceea ce datorez de atâta vreme. El știe și mă înțelege. Dar, dacă cei de la Poartă nu-l vor înțelege pe el când va spune asta ?… Așa că el, văzând darul greu care arată că într-adevăr îl cinstesc, ar putea fi crezut în legătură cu legământul meu de a mă duce în primăvară cu toate birurile, numai dacă, pe lângă el, mai depune mărturie vreun om de încredere al sultanului. Or, cel mai apropiat om care se bucură de o asemenea încredere este fostul saingibașa, Hamza, subașe de Nicopole și Vidin. Să mergem până la el la Dunăre, pentru că ca legământul meu să fie făcut față de doi demnitari ai Porții…

Ne-am culcat, liniștiți fiecare în felul nostru, și grecul încă nu credea că mă va vedea a doua zi în ham cu el, străbătând nămeții groși pe care-i viscoleau vânturile Teleormanului și ale Vlașcăi.

Când m-a întâlnit, însă, a doua zi, în dimineața cu ger de sticlă, gata de drum, înconjurat de mica mea suită de vânătoare,

pe semne ca vărsat o lacrimă în iadul sufletului său, rușinându-se pentru faptul că mai sunt oameni de cuvânt pe lumea asta. Și și-a așezat mai bine picioarele în sania scundă, peste sacii umflați și grei ai darurilor pe care i le făcusem.

A fost cel mai frumos drum al meu de iarnă ! Fața mea mohorâtă și ursuză era luminată, spre mirarea oamenilor de credință ce mă însoțeau. Chiuiam spintecând gerul și spațiile albe, iar câmpia țării mele mi se părea a adăposti cel mai frumos și mai strălucitor decembrie de pe lumea asta !… Goneam spre aerul rece al soarelui de la miazăzi și toate cântecele iernii se înălțau cu chiuituri în sufletul meu: minunat joc de fățărnicie îmi venise să fac seara trecută; minunat ! De n-aș fi avut închipuirea aprinsă și pofta de a mă juca atât de copilărească, aș fi rămas cu îngâmfatul acesta de Katabolinos ridicat într-o țeapă cu buricele degetelor înfipte în barba rară. Dar astfel, fiindcă m-am încântat în a-i înșela înșelătoria, iată cum îmi cade în mână chiar temutul comandant de ieniceri, vestitul saingibașa Hamza, sabia lui Mahomed la Dunăre !…

Pentru că, prin pădurile lăturalnice, alături drumului meu de domn pașnic însoțit de mica suită de vânătoare, oștenii mei cei cu pași moi ca fiarele acestor păduri, se scurgeau neauziți spre Dunărea subașei de Nicopole și Vidin.

În fața cetății Giurgiului, prea bine întăritul loc al său de comandă, Hamza m-a primit cu mare cinste. Ba chiar m-a îmbrățișat, cu toate că, în fața înaltei Porți, rangul său de steag era mai mare decât al meu. M-a îmbrățișat cu dragoste ca pe o pradă scumpă și, în ochii lui micuți, tăiați oblic pe fața-i cu piele bătrână, dar ale cărei trăsături nu arătau vârsta, am simțit bucuria sinceră. Era atât de încântat de peșcheșul gras pe care i-l adusesem, încât nu mai avea nevoie să se prefacă arătând o falsă bucurie la vederea mea.

Stăteam pe malul Dunării, iar nămeții groși măturați de vânt de pe gheața ei și îndesați îi pădurea de sălcii a malului îi dădeau acestuia alte forme, ca-ntr-o altă lume, tăiată după alte porunci decât tăietura pe care o fac râurile în pământul pe

lângă care curg. Era o țară de viscol, de nămeți și de gheață pe care nu vedeai decât ochii mici, înconjurați de piele bătrână, a lui Hamza, și ochii negri lucioși, fără adâncime, ai grecului ce-și scărpina mănușa-n barbă. Peste apa înghețată a fluviului, alb-cenușie, brăzdată de pârtii mici făcute de cai și sănii, vedeam cetatea către care tatăl meu trăsese cu tunul pentru prima oară în istoria armatelor române și o cucerise. În aburul rece al iernii, zidurile ei, turnurile ei desenate pâclos ca o himeră, tare mă mai chemau, tare mă mai îndemnau să mă așez între ele.

Dar m-am înfrânat. Privind malurile acelea preschimbate de zăpadă în forme cu totul necunoscute, a căror albeață înșelătoare putea să-i mintă pe oamenii mei înghițindu-i, m-am făcut a-i zâmbi lui Hamza, care-mi spunea c-a pregătit în cetatea sa și grămătici și cerneală pentru legământul de care vorbea Katabolinos. Și mi-am spus că îndoită plăcere voi avea dacă voi face pe cinstitul și pe omul de cuvânt până la urmă, lăsându-l pe el să provoace.

Arătându-mi drumul prin nămeți, Hamza mă îndemna voios spre cetate. Eu l-am ținut în gerul ce ne țesea bărbiile cu fire de gheață spunându-i că pot semna și acolo în bătaia crivățului. Atunci am văzut ceva ca un semn între privirile sale înguste și cele moi, dar de nepătruns, ale grecului. Le era teamă să nu le scap. Și nu s-au mai ferit !

Râzând în continuare, Hamza mi-a spus că oricum, trebuie să merg în cetate; și mi-a arătat măruntă și neagră pe întinderea albă armata pe care o văzusem și eu c-o clipită mai înainte ieșind pe porțile dintre turnuri. Venea tot mărindu-se în năvala către mine; venea amenințătoare și pregătită să mă-nconjoare și să mă lege.

Atunci am scos sabia. Dar Hamza a râs în continuare, chiar întrebându-mă ce voi face în fața armatei lui cu micu-mi alai de vânătoare îmbrăcat frumos ca la curțile mari ale Europei.

Dar când, la chiotul meu, au ieșit din pădure cei cinci mii de oameni cu arme groase, bătute țărănește, n-a mai râs. Mai

ales că ai mei erau mult mai aproape, n-a mai râs deloc.

Am râs eu. Am râs a rânjet mai degrabă, fiindcă prea mă abținusem. Și le-am strigat alor mei:

-Dacă vă scapă vreunul, voi veți sta în țepi în locul lor !…

Apoi nu i-am mai privit. Aveam încredere în armașii mei care, legându-i, le tocau mica suită. Am pornit în fruntea celor mai mulți peste nămeții aceia care nu știai dacă sunt maluri de pământ sau de zăpadă și, acolo, pe gheața lată a fluviului, văzându-i pe ostașii lui Hamza cum creșteau în fața galopului meu, am căzut în coasta armatei ce ieșise din cetate.

Dumnezeule, ce sânge roșu poate să curgă pe gheața care se-nnegrește !…

Și ce frumos scârțâie ea când o ating vârfurile înverșunate ale săbiilor ce au trecut prin oameni !…

Loveam împreună cu oștenii mei știind că am puterea să le transmit tuturor ura mea, înverșunarea mea și forțele mele ucigătoare. Și, încântat de bătălia mea, vesel simțind cum forțele mele se scurgeau în forțele oștenilor mei, mă gândeam că așa ar fi frumos să se dea toate bătăliile: pe gheața dedesubtului căreia curg fluviile lumii.

Loveam, tăiam, îmi împingeam și-mi întărâtam oamenii; și simțeam cum bătrâna Dunăre curge nepăsătoare pe dedesubtul nostru.

I-am împins pe osmanlâi înapoi, până sub zidul cetății de pe insulă, ale cărei ziduri le vedeam acum bine, fără pâcla depărtărilor.

Dar când au dat să intre, din spatele lor, chiar de la porțile cetății, a izbucnit focul pe care-l puseseră tăciunarii mei strecurați mai dinainte. Pentru că așa socotisem eu să-l prind pe Hamza; punând foc cetății în care el vroia să mă închidă. Acum Hamza, însă, însoțit de Katabolinos care se tot închina reajuns la religia de întâi, făcea neplăcută cale de iarnă sub paza oamenilor mei, prin Vlașca și Teleorman până sub dealuri, acolo unde drumul o apucă spre Târgoviștea care-i aștepta cu țepile ei. Iar eu mă așezasem în cetatea bunicului meu Mircea,

recucerită de tatăl meu Vlad Dracul cu ajutorul flotei burgunde a lui Walleirand de Wauwrin și readusă acum de mine la trupul țării. Proaspăt adusă prin înfruntarea în care mă pusesem la încercare cu turcii privind știința ipocritei lor șiretenii. Cetatea Giurgiului !

Îmi plăcea. Zidurile de piatră din mijlocul apelor înghețate ale Dunării mă încântau nespus. Mi-am pus în minte să rămân acolo, în coasta imperiului, și să bag spaima-n turci până la Constantinopole. Așa că m-am abătut din nou în Târgoviște doar pentru vreo trei zile, cât am arătat țării cum îl pun eu comandant pe Hamza peste armata lui. I-am tras în țeapă mia de ostași ai semilunei care-l însoțeau ca prizonieri. Apoi, în fruntea lor, i-am așezat țeapa lui, de două ori mai înaltă și toată poleită cu aur ca la o mare căpetenie ce era. Iar, ca să nu-i fie urât, de-a dreapta i-am așezat-o pe a lui Katabolinos, poruncind călăului aceluia cu-n singur triunghi de păr pe țeastă, să-i tragă pe amândoi încetișor, încetișor, încet și nu deodată, ci când pe unul, când pe altul, de sus, de unde erau spânzurați pe după umeri, în jos, spre țeapa ce le intra tot mai mult în trup, încet și potrivindu-i mereu unul în dreptul celuilalt, ca să poată schimba păreri despre plăcerea ce le-o pregătisem. Da, încetișor și paralel, având grijă ca obrazele să le rămână unul în dreptul altuia.

Așa i-am lăsat, nemișcați comandanți peste nemișcata lor oaste, și eu mi-am pornit armatele peste tot hotarul Dunării înghețate, arzând și tăind satele și cetățile de dincolo de ea, câte erau aflate sub puterea turcească.

Am luat-o din sus, dinspre malurile Dunării de la Obucița și, în același timp, vitejii mei au intrat la Cartal, la Rasova, la Turtucaia, la Nicopole, la Turnu, la Samovit, la Giurgiu, la Rahova, băgând groază în toată turcimea, de la muftiul de Babadag și până la cel din Vidin. Tăiam, spânzuram, puneam foc, luam prizonieri, trăgeam în țeapă. Eram peste tot eu, pentru că peste tot se cunoșteau aceste semne ale mele. Eram, prin puterile mele neîncetate de a trimite ordine și tărie supușilor

mei, în același timp și la gurile Dunării și la gura Oltului, și pe pământul Dobrogei și pe cel al Traciei. Eram peste tot, și la intrarea Dunării pe pământul românesc și la ieșirea ei; pe sute și sute de leghe eram eu deodată băgând groaza în dușmani. Da, eram eu, pentru că atât de bine știusem să-mi fac armata pe firea și pe voia mea, atât de bine știusem să o învăț să creadă în simțirea mea și, mai ales, să-și dea seama că era una, salvatoare pentru ei și pentru toată țara, atât de strâns m-am legat cu cei care-mi simțeau și-mi auzeau de la mari depărtări ordinele, încât fluidul meu trecea prin ei oriunde !

A fost iarna când mi-am simțit brațele lungi cât Dunărea ! Stăteam la Giurgiu, în cetatea dezrobită a strămoșului meu, și întindeam stânga până în Deltă, iar dreapta până la Porțile de Fier !… Deodată cu o singură voință, lovind cu putere. Urla toată turcimea fugind spre Constantinopole ca să treacă Bosforul în Asia. Țepele mele pe care le lăsam semn în fiecare sat ars, îi înfricoșau atât de tare, cei care scăpau de mâna mea ajungeau atât de înspăimântați, încât chiar la Constantinopole, cetatea cetăților, mari negustori, bogătași și capetele bisericești începură a-și strămuta averile în Asia, fiind siguri că voi ajunge acolo și voi răzbuna cetatea sfântă, cotropită de Mahomed cu nici nouă ani în urmă.

După cinci ani de domnie în care am clădit pas cu pas o țară și o armată făcând din ele brațele mele, acum puteam lovi în plin cu ele, arătându-mi puterea și voința.

Altfel, oare s-ar putea crede că Mahomed a strâns, chiar în următoarea primăvară, împotrivă-mi, o armată cum nu mai avusese de la asediul Constantinopolului ? !…

Era semnul nou pe care îl pusesem la hotarele mele, mai puternic decât monumentele strămoșilor noștri: semnul care ne arată a fi mai răi și mai neiertători decât cei bătrâni pe care nu-i supăraseră atât de mult cotropitorii !… Erau țepele mele în care dușmanii stăteau înfipți ca pietre de hotar. Erau parii gardului meu întins dealungul întregii Dunări, avându-i paznici pe corbii ce-și făceau cuiburi în coșurile coastelor celor înțepați,

ca și paserile mai mici care cuibăreau în țestele lor. Croncătul și pliscurile lor transmitea teama de mine pe malul celălalt, ca un fior descărcător de ură de care nu mai îndrăznea nimeni a trece.

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Scrisoarea lui Vlad Țepeș către Matei Corvin,
de la anul 6970 (1462)

„Prea-înălțate Doamne, milostiv nouă. În alte scrisori ți-am fost scris Măriei Tale cum turcii, dușmanii cei prea cruzi ai crucii lui Hristos, trimiseseră la noi solii lor cei mari ca să nu mai ținem pacea și legătură făcută și întocmită între Măria Ta și noi și să nu mai serbăm nunta și să ne alipim numai de dânșii și să mergem la Poarta împăratului aceluia al turcilor, adică la curtea lui, iar dacă nu ne vom lăsa de pacea și de legătura și de nunta Măriei Tale, nici turcii nu vor ținea pacea cu noi. Mai trimiseră pe un sfetnic de frunte al împăratului turcesc, anume Hamza-beg de Nicopol ca să hotărască granița la Dunăre, pentru ca, dacă acest Hamza-beg ar putea să ne aducă în vreun chip, cu șiretenii, ori pe credință, ori pe alt meșteșug, la Poartă, bine, iar de nu să caute a ne prinde și a ne duce prins. Dar, cu îndurarea lui Dumnezeu, pe când mergeam spre hotarul acela am aflat despre șiretenia și vicleșugul lor, și noi am fost aceia care am pus mâna pe acel Hamza-beg, în ținutul și în țara turcească, subt o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizând turcii cetatea la strigătele oamenilor noștri cu gândul ca să intre numai ai lor, ai noștri, amestecându-se cu dânșii, au intrat și au dobândit cetatea pe care am și ars-o îndată”…

Catastif în câte locuri, câți oameni,
de data aceasta au fost uciși
de dumnealui Vlad al Țerii-Românesti

„Întâiu în locurile ce se zic Obluciţa şi Novoselo au fost ucişi 1350, ş.a; şi în Darstor şi Cartal şi în Dridopotrom 6840; aşijderea în Orşova au fost ucişi 343, în Vectrem au fost ucişi 840, în Turtucaia au fost ucişi 630; aşijderea la Marotin au fost ucişi 210, la Giurgiu de amândouă părţile au fost ucişi 6414, şi cetatea de peste Dunăre a fost cucerită şi luată. Domnul cetăţii, adică subaşa, a fost omorât, şi Hamza-beg acolo a fost prins; şi subaşa de Nicopol, fiul lui Firuz-beg şi el a fost prins, şi i-au tăiat capul; şi câţi turci erau, ce se ţineau de Nicopol, toţi cei mai de frunte au pierit cu el. Aşijderea la Turnul şi la Batib şi la Novigrad au fost ucişi 384, la Şiştov şi două târguri ce se ţin de el au fost ucişi 410; aşijderea vadul de la Nicopol a fost ars cu totul şi nimicit; aşijderea Samovitul; şi la Ghighen au fost ucişi 1138; în târgul Rahovei au fost ucişi 1460; acolo aşijderea a ars cu totul; şi a fost pus căpitan, de domnul Vlad, Neagoe de Rahova. Aşijderea în locurile de mai sus unde au fost vaduri, tot locul acela a rămas nimicit. Iar cele de mai sus sunt numai numerele cotropitorilor a căror capete şi semne au fost aduse dregătorilor noştri aşezaţi în toate părţile, cei care astfel n-au fost arătaţi, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l ştim, că au pierit foarte mulţi."

Din nou Laonic Chalcoconidil, care scrie în ale sale „Expuneri istorice" – IX

"…Acestea deci dară le-a sfârşit aşa. Şi atuncea, iarna aceea, când împăratului i s-a dat de ştire că acesta umblă cu gânduri vrăjmaşe de răzvrătire şi că, îndreptându-se către peoni, face cu ei învoieli şi alianţă, a socotit că e lucru grozav; şi trimiţând un bărbat încercat de la Poartă, un diac elin, l-a chemat la Poartă că, dacă o să vină la Poartă, nimic neplăcut nu va păţi de la împăratul, ci pentru că s-a arătat cu priinţă pentru interesele împăratului, va dobândi bine şi favoruri şi răsplătire chiar mai mare decât priinţa ce a arătat-o împăratului. Cu acest ordin l-a trimis la el pe diacul Porţii, Katavolinos. Iar lui

Chamuza, numit purtătorul de șoimi, care primise însărcinarea să guverneze nu puțină țară la Istru și să fie guvernator la Vidin, îi trimite în taină ordin că va avea parte de mare bine de la el, dacă prin viclenie va putea să-l aducă pe om și să-l prindă, cum va putea, fie cu vicleșug, fie în alt chip. Acesta așadar spunându-i diacului că e vorba să-l prindă pe om, se sfătuiesc asupra hotărârilor care să-i ducă la scop, anume când Vlad îl va însoți la întoarcere, să-i întindă în taină o cursă de mai înainte chiar în această țară a lui și așa să-l prindă; diacul însă să-i semnaleze, când va avea să pornească înapoi. Diacul face aceasta și semnalează într-ascuns ora în care trebuia să plece, însoțit de Vlad; și Chamuza s-a pus de mai înainte la pândă chiar în acest loc. Vlad însă, înarmat cu oamenii lui, cum însoțea la întoarcere pe conducătorul Porții de aici, a căzut în cursă și cum și-a dat seama, de îndată a poruncit și-i prinde pe aceștia cu însoțitorii lor; când Chamuza a atacat, s-a luptat în chip nemaipomenit și biruindu-l, l-a prins, și din ceilalți care au luat-o la fugă, a omorât nu mulți. Pe aceștia cum i-a prins, i-a ciuntit mai întâi câte puțin, apoi i-a dus cu toții și i-a tras în țeapă; lui Chamuza însă i-a făcut o țeapă mai înaltă; și slujitorilor le-a făcut același lucru ca și stăpânilor lor… Când i s-au anunțat acestea împăratului Mehmet, că atât solii lui au fost uciși de Vlad, domnul Daciei, cât și Chamuza, un bărbat cu mare trecere al Porții împăratului, a fost dat morții așa fără nici o vorbă, s-a îndurerat precum era firesc, și socotea lucru mai grav dacă va trece cu vederea uciderea în așa fel a unor oameni ca aceia și nu va pedepsi îndrăzneala atât de mare a aceluia, încât să-i ucidă solii, și nu va cere domnului Daciei socoteală pentru moartea chiar a acelora. Dar era îndurerat și de aceea, că Vlad a trecut Istrul cu o oaste multă și că, după ce a ars multe împăratului și a făcut omor printre oamenii din neamul lui, s-a putut întoarce înapoi. Dar din toate acestea mult mai grav socotea ce a făcut solilor săi. De aceea a trimis celor mai de frunte ai săi veste în toate părțile și le-a spus și celorlalți după rang să vină în ordinea cea mai frumoasă și să i se

înfățișeze deplin înarmați, fiindcă pleacă la război cu armatele. Așadar și-a pregătit expediția asupra dacilor. Dar se mai spune și aceasta că mai înainte de a-i fi sosit știrea despre uciderea solilor și a guvernatorului Chamuza și de pârjolirea țării, Machmut vizirul fără să fi fost la împăratul, a spus oamenilor împăratului cele întâmplate și (împăratul) s-a mâniat rău; și se spune că i-a dat omului și bătaie. Și aceasta la Poarta împăratului nu se consideră ceva cu totul rușinos, când e vorba de oameni care din robi și nu din feciori de ai turcilor au ajuns la înalta dregătorie. Trimițând așadar crainici în toate părțile, a poruncit oastea să i se înfățișeze bine și deplin înarmată și toată cavaleria ușoară de pradă să-l însoțească în această expediție. Crainicii împăratului îi duc veștile în țară și vestitorii când s-ar întâmpla ceva nou, sosesc foarte repede la Poartă; și în puține zile de tot, fac drumuri foarte lungi în chipul următor: Unde se întâmplă se vede în cale un cal, de îndată dă jos călărețul de pe cal și însuși încălecând, mână din răsputeri și calul aleargă cât de tare îl ține puterea. Apoi, găsind pe altul, îl dă jos și calul de mai înainte îl dă omului. Și așa făcând popasuri scurte, săvârșesc un drum foarte lung. Și întreg corpul și-l au strâns încins cu fețe care-i țin drepți, încât să nu-și obosească prea mult trupul, să nu aibă dureri când gonesc. Și din Peloponez până la Adrianopole știm crainici care ajung în cinci zile un drum de cincisprezece zile pentru un bărbat care călătorește mult și bine. Olăcari se cheamă acești crainici.

După ce oștile îi fuseseră pregătite, împăratul a pornit asupra Daciei îndată la începutul primăverii. Această armată, spun oamenii că a fost foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanțului. Această tabără se spune că a fost cea mai frumoasă decât alte tabere și că avea mare pregătire în ce privește armele și îmbrăcămintea, iar armata să se fi ridicat la două sute cincizeci de mii. Și aceasta se poate socoti ușor de la bancherii care au luat vadul Istrului și care au cumpărat de la împăratul trecerea peste fluviu cu trei sute de mii de galbeni și se spune că au mari sume de bani. Pe uscat armata

a pornit de la Filipopole, iar pe mare a umplut vreo douăzeci și cinci de trireme și la o sută cincizeci de vase și mergea de-a dreptul spre Istru, cu gândul să treacă la Vidin. Și a poruncit ca aceste vase să plutească pe Marea Neagră spre Istru. Și flota, potrivit poruncii împăratului a plecat pe Marea Neagră la gura Istrului; și îndată ce a ajuns la gură, s-a dus pe fluviu în sus spre Vidin. Și pe unde flota a făcut vreo debarcare, dădea foc la case și ardea și, punând foc, au ars Brăila, oraș al dacilor, în care fac comerț mai mare decât toate orașele țării. Căci, mai peste tot, casele sunt din lemn. Dar dacii când au auzit că împăratul vine asupra lor, copiii și femeile le-au adăpostit, pe unele în muntele Brașov, pe altele într-un oraș cu numele…… în jurul căruia întinzându-se în cerc loc mlăștinos, îl apăra și-l păzea și-l făcea foarte întărit din fire și-l punea foarte bine la adăpost. Iar pe altele le mai adăpostește în pădurile de stejar, greu de străbătut pentru un om nou venit și care nu e localnic, căci sunt foarte dese și acoperite de copaci foarte deși, încât foarte puțin se poate intra mai adânc în ele".

5

Primul lucru pe care l-am făcut - am pustiit totul din calea lui Mahomed. Totul. Și sate, și fântâni și hambare, și lanurile care, binecuvântate de soarele cald al acelei luni de mai, începuseră a da în pârg. Știam eu: era obiceiul musulmanilor dintotdeauna care luaseră de la Persani știința cititului în stele și a prezicerilor de vremuială, de a-și începe campaniile lor în Europa o zi, două sau trei după sfântul Gheorghe. Asta însemna că se porneau atunci când știau sigur că au scăpat de zăpezi și drumuri noroioase care să le îngreuneze înaintarea și că socoteau să ajungă pe pământurile ce voiau să le cucerească atunci când pe ele se puteau găsi și pășuni pentru vite și făină pentru oameni. De asta, obiceiul nostru, al românilor, de-a arde totul din calea lor și, ca bunicul meu Mircea, de a-i atrage în mocirle, ca la Rovine, acolo unde apa stă tot timpul anului. Hărțuiala în bălți e bună pentru a-l mocirli pe dușmanul care

nu le cunoaște adâncimea. În mijlocul lor, ochiul de apă ține viața peștilor și găsește românul ce mânca atunci când se întoarce din pribegie, iar pe margine, rovina face să se afunde și să se împiedice pașii cailor și ai oștenilor năvălitori. Al treilea, am dus familiile și vitele la locuri de adăpost, fie în cele înconjurate de ape, fie sub munții cei mari care ne despart de Țara Bârsei. Pentru că, știut este pentru un domn și voievod ca nu cumva să lase pe acei copiii ai dregătorilor săi sau a-i țăranilor săi înaintea dușmanilor, când aceștia pornesc cu război împotriva sa. Nu te vor simți domn și nu ar vrea să te știe dacă tu cu oștile ești dincoace și astfel dușmanii tăi pot să lovească și să prindă și să robească pe copiii dregătorilor și țăranilor tăi. Pentru că, atunci, dacă vor vedea dregătorii și țăranii că au fost robiți copiii lor, ei te vor lăsa și vor merge pe urma copiilor lor. De aceea, grija a fost ca pe fiii și fiicele tuturor, pe toate neamurile și avuțiile care le-au putut lua, să le ducem departe, în dosul oștirii. Și, după aceasta am dat foc. Am pârjolit toate câmpurile și toate pășunile și chiar satele le-am pârjolit, ca să nu găsească dușmanul decât pustie, iar hrană să-i fie cenușa. Oamenilor nu le păsa, că era mai bine să le ardă bordeiul decât să-i ia păgânul și să-i ducă în robie veșnică. Iar de-se-mpotrivea câte un boier cu gândul la curțile sale, frumos îl ridicam în țeapă deasupra lor, ca să-și poată privi în voie averea de care nu se mai despărțea, tocmai ca să se-nchine turcului împotrivă-mi. Aceasta făcând, nu ne-a mai rămas decât să otrăvim puțurile ce nu se lăsau secate și șipotele și gurile de izvor, iar apoi să scoatem în calea cea mare, pe unde avea să treacă oastea împăratului, toți ciumații pe care-i găsisem în țară. Acestora, dându-le rachiu și usturoi ca să reziste, le-am vorbit apropiindu-mă de ei ca să le arăt că sunt oameni, că-i socotesc oameni și că pe mine nu mă respinge boala lor; ci simțirea lor, sufletul lor de oameni încă în viață pe acest pământ al nostru, mă apropie.

Erau la vreo trei sute de ciumați, ființe zdravene încă, doar cu ochii fierbinți duși în fundul capului de chemarea morții.

S-au plecat în fața mea, iar eu n-am avut tăria să-i opresc, spunându-le că ei nu mai trebuie să se plece în fața a nimic ce este pământesc, pentru că ei sunt porniți către dincolo, unde vor fi împărați. Și eu, cel care obișnuiam să mă uit în ochii morților să le descopăr voința, căința, sau trufia înghețată, m-am muiat foarte în fața acestor ființe tinere și bătrâne, frumoase și urâte, cele frumoase urâțite de raza morții, cele urâte parcă tot de ea înfrumusețate. Și le-am vorbit sincer:

- Fraților, că frați îmi sunteți în moartea care ne așteaptă pe toți, mă bizui pe voi !…

- Iar ei, care fuseseră aduși de slugile ce se țineau la o parte și crezuseră că eu, cu ființa mea iute, voiam să mă scap de ei, să-i ard, ca pe holde și ca pe câmpuri, au căpătat altfel de chip, întrebător și mânios, ca în fața batjocorii. Ba, un bătrân ce începuse a ține mâinile departe de trup din pricina gâlcilor ce ajunseseră a se i se umfla la subsuori, un bătrân pe a cărui față neagră lucea febra ochilor răi, unul mai închis și altul mai deschis, unul mai chiorât mâniindu-se și altul holbat către cealaltă lume, mi-a strigat cu buzele strânse pe gingiile groase:

- Da, nu ne mai batjocori, Doamne, și scapă-te odată de noi prin foc, prin sabie, prin ce vrei, că, doară, ca să ne tragă în țepi nu s-o mai atinge nimeni de noi !…

Va să zică ei asta credeau !… Zapciii, care-i mânau de la distanță de teama molimei, spre asta le împinseseră gândul. Atunci am strigat fiindcă n-aveam vreme, iar eu voiam să-mi văd puterea de a schimba lumina hâdă de pe chipurile lor de coșmar. Am strigat crunt, adunând acea forță de a fascina pe care eu mi-o cunosc:

- Dar ce, voi mă credeți prost să-mi pierd acum, în pregătirea luptei, vremea omorându-vă ? !…

Strigătul meu a fost convingător. Ei m-au crezut.

I-am văzut mișcându-se, apropiindu-se de mine și mi-am dat seama că, până atunci, eu eram pentru ei ciumatul, fiindcă eu veneam către ei, iar ei nu veneau către mine.

- Toți o să murim ! M-am îmbărbătat eu strigându-le iarăși

acelor fețe nebunești ce clocoteau parcă în jurul meu. Și, dacă mă atinge la noapte, sau mâine, un tăiș de sabie dușmană, eu să mor înaintea voastră !… Dar până am să mor, am să lupt, și chiar dacă se întâmplă moarte, voi lăsa numele meu cu slavă ! De asta v-am chemat pe voi aici, să fiți oștenii mei până veți muri și să vă arunc cu oștirile în luptă !

M-au înțeles. S-au strâns sfioși în jurul calului meu și-au întins mâinile cu căldură, oprindu-le abia la jumătate, dându-și seama să nu mă atingă dându-mi boala lor. Și, atunci, am sfătuit cu ei, mai sufletește decât am sfătuit cu cineva vreodată, și-am plănuit cum se vor împărți în pâlcuri și se vor răspândi pe drumul pe care va porni armata sultanului. Și cum vor pătrunde în tabăra lui, printre soldații lui, la bucătării și la provizii, mai ales, și cum vor scuipa unde se va putea, și cum vor lăsa în culcușuri fierbinți bucăți din hainele lor, și cum vor mânji trupurile celor în somn cu puroiul buboaielor lor, iar, de-i va descoperi vreo strajă și va încerca să-i alunge, ei să nu se lase și chiar de acela îi va omorî cu iataganul, să-i cadă în brațe, să-l atingă, să-l îmbrățișeze măsluindu-l în sudoarea lor ori stropșindu-l cu strănutul lor. Și să-l sărute; de se va putea, să-l sărute pe nas, pe gură îmbăloșându-l foarte.

Ciumații, nu numai că m-au înțeles, dar s-au închinat întru slava mea, pentru că, din netrebnicioșii ce erau, eu am făcut din ei oameni de trebuință, luptând cu folos până la moartea ce tot avea să vină. Erau luminați, și-mi ridicau slavă cum nu mi-a ridicat, poate, nimeni niciodată cu atâta sinceră credință. Iar eu îmi vedeam chipul slab, pătimaș, pe care-l știam urât și neprietenos, cum se oglindea în ochii lor strâmbați și înfierbântați de moarte. Era parcă mai urât, amestecat cu urâțenia hâdă a morții de pe obrazele lor; și mai diavolesc decât spun dușmanii; diavolesc luminat în privirile oamenilor cărora le dădusem cea mai mare plăcere înainte de moarte.

De atunci, de câte ori întâlnesc o oglindă, peste asceza rea a obrazului meu luminat de ochii aceștia mari ca de spânzurat, eu mă văd ca o pasăre cu clonț greu ce vine din iad, aducând

bucuria ciumaților. Iar capul meu mi se pare nefiresc pentru mine, cu toate că mi-l cunosc atât de bine și-i ridic în fiecare zi vârfurile mustății împotriva ascuțișului bărbiei. Rămân gânditor cu privirile în gol, înconjurate de genele mari ce acoperă cearcănele chinurilor mele, și trebuie să-mi recunosc mie că niciodată n-am fost mai frumos și mai aproape de heruvimi, decât atunci când le-am dat un rost pe lume ciumaților.

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Despre persoana lui Vlad Voievod zis Dracula, zis Țepeș
scrie Kodja Hussein,
reis-efendi (prim cancelar) al Porții Otomane,
în a sa lucrare „Beda'l ul Veka'l"

„De asemenea și sultanul cel luptător pentru Islam, trecând peste Dunăre cu mai mult de două sute de mii de oșteni victorioși, a împodobit tot pământul Țării Românești cu corturi de diferite culori. Atunci, făcându-l pe Evrenosoglu Ali-bey serdar peste acângii, l-au trimis pentru pustiirea Țării Românești…

… Mahmud-pașa, care mergea înaintea oștii, călăuzind-o, a nimerit deodată peste un loc de popas. Aici, până la o depărtare de șase leghe (ferșah), nu se găsea nici o picătură de apă și soarele fiind dogoritor peste măsură, căldura era așa de mare, încât zalele se muiau ca lumânarea. În acel șes dogoritor peste măsură, luptătorilor pentru Islam li se uscaseră buzele. Din locul acela „turcii" au plecat spre un palat (serai). În clipa sosirii, pe când spahii nu-și potoliseră încă setea, a apărut din partea ghiaurilor o ceată nenumărată"…

7

Peste noapte, am simțit mișcarea. După ce s-au strâns

armatele de uscat cu luntrile venite din sus și luntrile venite din josul Dunării, turcii, după cum le este obiceiul, au ars trei nopți focuri în tabăra de pe malul apei largi și-au înălțat cântări Dumnezeului lor, ca să le treacă teama de hotarul de țepe în care stăteau scheletele alor lor. Acum, prinzând curaj, treceau. Prin frunzișul pădurilor de sălcii, care răsfrângea subțire și argintiu lumina lunii, ochii noștri urmăreau cum treceau ienicerii de la Nicopole spre Turnu. Ceea ce m-a înfricoșat, cu loviturile lor demonice, erau tunurile. Vreo șaptezeci de luntre, ducând fiecare câte două tunuri sau chiar unul dintre cele mai grele, ajunseseră la mal, jos, sub pădurea încordatei noastre pânde. Atunci, am făcut oamenilor semne tăcute, așa cum îi învățasem pe toți să priceapă pentru un război din acesta tăcut, dus din adâncul pădurii unde aveam să ne înțelegem numai din ochi, din zgomote care să fie ale crengilor și pe care numai noi să le pricepem, din glasuri care să fie ale păsărilor și animalelor, dar pe care noi să le scoatem și noi să le auzim. Și s-au întins încet, în buza pădurii, tot câte patru arcași, unul în spatele altuia, stane negre ca și copacii, pe tot malul lung al apei mari în oglinda căreia, răcoros, mijea cu unde aburii dimineața.

Iar, când s-a luminat, osmanlâii s-au cutremurat pentru că, deodată, întunericul s-a lăsat din nou asupra lor, a tuturor celor care ajunseseră pe malul nostru, celor care erau în bărci, celor care se pregăteau să pornească de pe malul celălalt. Un întuneric de moarte. Era norul des al săgeților mele, care așternea pământul cu cei de pe mal și dădea peștilor pe cei de pe apă. Un nor, două, trei-fulgere de lumină și de întuneric pe cerul Dunării și moarte în dușmani. Era ca o amenințare cruntă de ce-i așteaptă cât mai pe nepregătite din umbra pădurilor, oriunde s-ar afla.

Când s-au dezmeticit și au început să bată tunurile lor, eu cu oștirea mea eram departe, în Deliormanul cu sălcii, cu stejari subțiri și vânoși de câmpie, cu fagi a căror frunză, crudă încă, în luna aceasta are cel mai frumos verde cu putință. Verde

tânăr prin tremurul căruia vezi cerul de deasupra pădurii. Dar frica le-o sădisem în suflete !

Cu ea au pornit osmanlâii pe drumul cel mare, drum cu două căi - de dus și de întors, pe care-l tăiasem până la Târgșor pentru carele și chervanele negustorilor. Și nu îndrăzneau să miște nici pe dreapta, nici pe stânga, fiindcă ne simțeau pe lângă ei - nevăzut duh al pădurii, gata să-i luăm viața oricui s-ar depărta de trupul de moloh al armatei împărătești ce înainta sub apăsarea de foc a soarelui de vară.

Noi lătuream prin codru. Și orice pâlc ce se răspândea din grosul armatei nu mai apuca să se întoarcă. Îi înghițea pădurea, prinzându-i cu brațele ei nevăzute care eram noi. Sultanul mai avea vreme să-și vadă foștii supuși doar a doua zi când, în plin drum, îl întâmpinau țepele în care erau trași aceștia. Iar din crengile copacilor aflați la marginea drumului, îi priveau cu ochii sticloși capetele tăiate ale celor căzuți în luptă. Moartea era acum foarte limpede pentru ei; o vedeau cu ochii în calea lor, știind că-i pândește din adâncul pădurilor, de după cotloanele drumului movilos. Cavaleria ușoară, care se afla pe lângă armata lor tocmai pentru pricini de pradă, adica să se lase repede într-o parte și într-alta a drumului și să aducă hrană pentru ceilalți, nu mai îndrăznea să se miște și ținea pasul alături de toți. Nu se mai desprindeau; stăteau unu-ntr-altul, unul lângă altul, oștean lângă oștean și eșalon lângă eșalon lipiți, ca să nu-i putem desprinde ucigându-i sau, mai rău: lăsându-i vii în vârful țepelor.

Atunci am făcut altceva: am început să-i smulgem noi. Noaptea. Noaptea, când își așezau tabăra cam pe la straja a doua, țăranii mei cu pași neauziți în opincile moi din piei de animale, cu săbii scurte, a căror moarte nu se însoțea decât de un hâc, năpădeau pe o latură a corturilor, tăiau cât puteau, lua prizonieri cât puteau, iar armata care, trezită la luptă, se lua după ei spre pădure, era prinsă din spate de alții așezați dinadins în întunericul nopții, spre a o lăsa să treacă, dar nu să se și întoarcă. Iar groaza cea mare o băgau în ei spăimântoșii mei

cavaleri negri cărora eu, ținându-i legați de mintea și voința mea, le dădeam puteri de neînvins cu care terorizau spăimos întreaga tabără a sultanului… În zori, nedormiți, dușmanii se scuturau ca după un vis urât. Și, văzând măceluirile din acele laturi ale taberei, dar, mai ales, lipsa și dintre vii și dintre morți a unora dintre ei, adică cei pe care-i răpiserăm teferi pentru țepele noastre, porneau marșul cu inimi mici. Porneau fără vlagă, numai de frica poruncii de a mărșălui împinși de ceauși, știind că-i pândește ca o vrajă rea, un dușman nevăzut ce merge în același pas cu ei. Iar, la vreun ceas după pornirea marșului, acolo unde avea drumul vreo înălțime, ca să se poată vedea de către toată puzderia de armată ce înainta, îi întâmpinau toți cei care se desprinseseră de ei asnoapte. În țepe îi întâmpinau !… Proaspăt trași în țepe de călăii mei, orânduind pădurea trupurilor lor pe înălțime, ca să se poată vedea de departe.

Erau în țepe, iar mulți încă se mai zbăteau, pentru că și oastea mea și armașii mei erau orânduiți la munca de noapte rapidă și tăcută: unii îi prindeau, alții îi mânau repede înainte, alții aveau așezate țepele în fața drumului pe unde trebuia să vină armata și-i trăgeau fără întârziere, pentru că încă din drum li se legaseră funiile de picioare ca să nu se irosească nici un dram de timp. Soarele, când răsărea cu focul lui de aur, vestind năduful de cuptor al zilei, îi descoperea frumos cocoțați în țepe, zbătându-se încă nefericiți, de parcă aveau supărare că-i orbea lumina lui. Iar ienicerii și spahii care veneau după saiale, și toată oastea împăratului, când voiau să întoarcă privirile în altă parte de la ei, ca să nu-i vadă cum se dau morții crâncene, întâlneau, pe crengile copacilor și pe malurile drumului, capetele celor care avuseseră norocul să fie tăiați. Fiecare căpătând după așezarea sa lumină sau umbră de la soare… Astfel, peste noaptea nedormită venea groaza acestei prime întâmpinări a zilei; și ceaușii, aprigi veghetori ai ordinii în armia sultanului, cu ghioagele de fier țintuit înadins date lor, aveau ce bate la spinări și umeri, făcându-și meseria de

câini dresați întru a-i spiona și supune orb pe toți ceilalți oșteni, păstrând rândurile nedezertate. Pentru că, îngroziți, oamenilor le venea s-arunce și arme și tot, căutând scăparea în fuga spre Dunăre, iar ceaușii aveau misie să-i supună la ascultare. Atunci, în învălmășeala care se făcea, răsărea printre ei pâlcul de ciumați, ales dintre ciumații cu care sfătuisem, și ridicau învelitorile de pe hoiturile altor ciumați, care muriseră, dând drumul muștelor molipsite care se înfruptaseră din puroiul acelora. Soldații sultanului se-ngrozeau și dădeau înapoi, iar cei care, sub amenințarea subașilor trebuiau să se repeadă la ciumați să-i taie, nu scăpau de sărutarea lor de moarte, dembrățișarea lor din subsuorile cu gâlci puroioase, de scuipatul lor ciumat. Pentru că oamenii aceștia, chiar găsindu-și moartea-n iatagane, împlineau ceea ce-mi juraseră mie și țării căreia îi făcuseră armă din boala lor. Din hoiturile celor care cădeau se ridicau apoi alte muște, care însoțeau armata sultanului, sub năvala de căldură a verii, printre pășunile și holdele arse, în setea cumplită a fricii de otrava fântânilor. Pentru că, acestea, când își arătau cumpenele pe zare, era știut că de ele nu atârnau găleți, ci câte-un spânzurat tot dintre osmanlâi.

Și puțina vlagă pe care le-o mai păstra inima, poate i-ar fi ținut, dacă împăratul i-ar fi putut sătura, după năravul lor, măcar cu ceva pradă. Pentru că acești războinici sălbatici adunați din tot felul de neamuri ce vin din întinsurile Asiei sau au fost cotropite pe aici, sunt mânați de un singur gând: prada. Comandanții lor, generalii lor, sultanii lor i-au mânat întotdeauna și i-au avut buni luptători, doar dacă le-au dat să jefuiască și să se-ncarce cu bunurile altora. Neavând mintea la muncă, adică neajungând în sălbăticia lor să-nvețe să dobândească lucruri prin truda lor, ei le dobândesc mai greu: prin moarte, adică murind ei sau omorând pe alții. Asta e viața lor, așa cum în pustiurile îndepărtate care i-au născut, prindeau animalele lui Dumnezeu, beau laptele făcut de țâțele acelora și mâncau carnea hrănită din libertatea pășunilor. Iar, când au aflat că, aici, în această parte a lumii, se află atâtea lucruri

făcute de mâinile altora, au dat năvală încoace și și-au recunoscut întotdeauna regi și împărați dintre aceia care știau să le arate calea spre locuri pe care le puteau jefui. Înțelepciunea și știința era la ei a aceluia care știe unde se află locuri de prădat. De aceea, oricât de mari în slava lui Alah ar fi sultanii și padișahii lor, aceștia nu se impun dacă nu aruncă mereu pradă trupei, zicând că le-o dăruiește pentru vitejia ei.

Da, așa sunt ei alcătuiți sufletește, și-i urmează pe împărați câtă vreme le dau orașe și țări să jefuiască. Otuman sau Osman, de la care li se trage numele, și care a făcut armata Porții cu soldații lui cei mai credincioși, le-a dat Brusa s-o prade înainte de a și-o face capitală. Și Brusa era unul dintre cele mai înfloritoare orașe. Iar, după ea, le-a dat să pradă Niceea și Filadelfia. Feciorul acestuia, Orhan, a ajuns pe tron învingându-și frații mai mari, pentru că a dăruit oștenilor lui o herghelie de cai și i-a lăsat să prade orice, chiar și capitala tatălui său, apoi s-a ridicat în glorie dând oștirii sale pe mână Cherosonesul Tracic și țara Bitiniei. Auzind acestea, oștenii fraților lui i-au părăsit pe aceia venind la el. Fiul lui, Soliman, purtând război cu elinii, lua robi și-i dăruia soldaților, iar aceștia îi vindeau în Asia pe bani buni. Lui i-a venit în minte pentru prima dată că Europa ar fi prea frumoasă, lesne de cucerit și călărețiii din Asia, câți aflau de aceasta, treceau la Soliman de la ceilalți șapte stăpânitori între care fuseseră împărțiți, pentru că la el era prada mai mare, el dându-le lor și robi ca să-i vândă. Așa a făcut primul pas în Europa, iar fratele lui, Murad, și-a așezat chiar capitala la Adrianopole pentru că, de acolo pornind, prăda țara din interior a Macedoniei, a Pindului și a Tesaliei luând numeroși robi de război cu care îi îmbogățea pe soldații ce veneau cu ei; și câți îl însoțeau în nădejdea vreunui câștig, le dăruia robi și vite, prăzi luate de la misi, de la elini, de la albanezi și de la sârbi. Așa s-a creat obiceiul ca, la moartea unui sultan, comandanții ienicerilor de la Poartă să-l ajute să ia tronul pe cel care se dovedea mai războinic arătându-le c-ar putea avea mai mult câștig de pe urma lui, iar, de aici, de la

această stricăciune sufletească, s-a stricat totul în jos, totul cumpărându-se cu plocoane care erau, de fapt, prăzi din războaie. Se cumpără dregatoria cu ploconul, iar cel cu ploconul mai mic rămâne și fără el și fără rang. Totul este la Poartă astfel: numai pe apucate, pe luat unul de la altul, pe plătit slujbe și favoruri, lăcomia și corupția punând stăpânire pe toate. Când își cumpără tronul cu făgăduieli, cu nădejdile de jaf ce le dă ienicerilor, prima grijă a sultanului este să-și omoare ceilalți frați ca să nu apuce să promită mai mult. Astfel, când a ajuns împărat Baiazid, ca și bunicul său Orban, a trimis după fratele său Jugup și i-a pus capăt vieții prin juvăț. Fiul acestuia, Musulman, l-a omorât pe fratele său Ese și a luat cu japca tronul; dar, mai târziu, când comandanții ienicerilor și ai cavaleriei au trecut de partea altui frate, Musa, acesta l-a ucis pe Musulman și a domnit doi ani până ce a venit asupra lui tot un fiu al lui Baiazid, fratele lui mai mic, Mehmed, care, după ce i-a ciuntit o mână, l-a sugrumat cu juvățul. Dar și împotriva lui Mehmed s-a ridicat fratele său Mustafa care, la rându-i, tot cu juvățul a fost sugrumat de Murad. Ca să nu se mai întâmple asemenea lucruri, Mahomed, dușmanul meu, a avut grijă, când i-a urmat lui Murad, să-l înece pe fratele său mai mic, renunțând la juvăț și reluând vechea tradiție; și a rămas în tron fără grijă, pentru că pe fratele său mai mare, Aladin, pusese chiar tatăl lor să fie sugrumat în secret la o vânătoare la Amasia de către Hidiri-pașa, pentru că i se părea prea în voia ienicerilor.

Acestea sunt obiceiurile lor sălbatice care pornesc toate de la cât le-ai da bir sau plocon dacă ești sub ei, sau cât le dai să prade, dacă ești mai puternic decât ei. Altceva nu știu și nici nu arată a avea nevoie a ști, ca și Hoarda tătarilor, venită pe cealaltă parte a lumii noastre, pe deasupra Mării Negre, tot din acele locuri îndepărtate ale Asiei.

Chiar și orânduirea lor este făcută în așa fel încât, așa cum meșterii cei pricepuți și calfele lor și țăranii care fac grâul sau vinul sau mierea și vânătorii care iau pielea animalelor, își vând în târguri roadele lor, ienicerii, spahiii, azapii și achingiii

își vând prăzile lor. În taberele sultanului, oriunde s-ar așeza ele, se întinde pe lângă corturi bazar mare, unde fiecare poate vinde ce a prădat. De aceea, după armata sultanului se țin întotdeauna, cu carele și animalele lor, puzderie de negustori ai Levantului, de la zarafi și marchidani, până la cumpărătorii de robi. Și tot ce nu e luptă în tabăra împăratului, e târg.

Pentru că inima care-i duce la luptă asta este; ei așteaptă cu toții să ajungă în orașe mari și cuiburi de boieri pe care să le prade. Apoi, sultanul își așează în aceste orașe garnizoane de subași aleși dintre emuralmii purtători de steaguri, așa cum a pus peste tot pe unde a putut; și aceștia încep a strânge de la oameni dări și biruri, îmbogățindu-se fiecare după rangul său.

Dar, în câmpia asta cu holde tăiate înainte de vreme, cu pășunile arse, în care nu se vedea picior de vită, ei nu găseau decât așezări mistuite de foc, lipsite de orice fel de pradă. Cât despre oamenii pe care i-ar putea lua robi sau pune la biruri, e drept că prin locuințele arse mai aflau pe câte unul. Erau ciumații scoși din satul lor îndepărtat, care, atunci când nu se mai putea mișca, își făceau culcuș de moarte în casele mai arătoase unde erau siguri că va intra dușmanul și, înainte de a-și da duhul, un scuipat cu molimă tot le spulberau în față.

Asta era țara promisă în care-și adusese sultanul cea mai mare oaste din câte strânsese de la asediul Constantinopolului. Pustie, și cu un duh chinuitor urmărindu-i în umbrele neștiute ale nopții. Pentru că, ceea ce-i îngrozea ziua în calvarul marșului, avea în grijă să se înzecească noaptea când, pe lângă loviturile lăturalnice prin care ne luasem obolul pentru cei ce trebuiau trași în țeapă a doua zi dimineața, pe lângă cavalerii mei negri care făceau prăpăd fiind considerați chiar draci, ostașii mei începuseră să pătrundă în tabăra împăratului îmbrăcați în haine de ieniceri și de spahii. Tăiau cât puteau, începând un măcel cumplit, până când unii dintre comandanți își dădeau seama că aveau de-a face cu de-alde noi îmbrăcați în hainele lor. Dar era prea târziu pentru că, atunci când dădeau alarma asupra românilor astfel îmbrăcați, ei nu făceau decât

să năvălească turci contra turci, măcelărindu-se ei între ei, în vreme ce pe ai noștri îi înghițea neagra noapte. Când veneau zorii, buimaci, uitându-se la mormanele celor care se tăiaseră între ei, nici unul nu mai știa din ce se pornise - dacă fuseseră într-adevăr ghiauri îmbrăcați în hainele lor sau vreun vis urât le tulburase mințile făcându-i să sară și să se ucidă unii pe alții.

Atunci, în acel canon nesfârșit care le aducea marșuri cu scârbă după nopți cu coșmaruri, zăduf ziua și nesomn noaptea, pustiu dinaintea mersului și groază când odihneau capul, zile de sfârșeală și nopți de amenințare tăcută, foame ziua și noaptea, atunci când simțeau loviturile armatei mele și n-o vedeau, când se trezeau de gât cu oștenii mei și, până să se dezmeticească, aceștia se topeau ca nălucile, când simțeau numai loviturile dușmanului, dar nu apucau să-i vadă nici fața, nici arma și când totul deveni pentru ei un chin de nesomn, nemâncare și neliniște bântuit de un duh rău căruia nu-i puteau apuca pulpanele, au început, în prostia lor să-și dea seama de puterile mele neobișnuite, și să creadă despre mine că sunt într-adevăr un strigoi, un vampir, un diavol negru ca noaptea și lunecos ca noaptea, o apă neagră și nevăzută căreia îi simțeau doar răceala morții și care lăsa urme doar prin țepele cioplite la repezeală pentru a-i sălta pe ei. Atunci mi-au tălmăcit numele și și-au dat seama că e al diavolului și mi-au spus șaitan pe limba lor, ceea ce asta înseamnă; și mi-au mai spus kaziklu, adică cel care trage în țeapă, dar, mai presus de asta, s-au convins că sunt duhul rău al nopții, cel care vine din iad cu moartea și se topește fără să lase alte urme decât moartea lor. Asta și voiam ! Ca ei să se întrebe cine suntem noi și să se îngrozească de noi cunoscându-ne numai prin mânia noastră.

Și să le treacă pofta de a face din noi pașalâc, așa cum făcuseră din alte țări. Să știe că, țară mică, așa cum suntem, suntem noi și suntem țară, iar alții n-au ce să caute, pentru că nu ne pot dovedi cu numărul lor.

De asta mi-a plăcut când au început să mă înțeleagă a fi un

duh rău, și vampir, și fiu al satanei, chiar dacă eu cred că mi-am dobândit puterile mele neobișnuite și fără să fac înțelegere cu diavolul. Dar nu-mi pasă de asta, ci de frica lor; pentru că eu trebuia să fiu cel care-i alungă, cel care le umple nopțile de nesomn peste zilele trudite.

Așa i-am stors până în miezul lunii iunie, semănându-le cu groază drumul pe care au ajuns sus, în țara sfântă a livezilor descălecatului nostru. I-am lovit mereu, noapte de noapte, iar ziua i-am prins pe toți cei care se îndepărtau cât de cât…

Și când i-am lăsat doar la jumătate, am dat atacul cel mare cu toți vitejii mei. La lumina torțelor, toată tabăra sultanului s-a prefăcut în iad.

8

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Despre așezarea și înfățișarea taberei sultanului
cu păzitorii lui care n-au mamă, n-au tată,
ci numai pe el îl au și atâta știu:
că pe el trebuie să-l apere,
ne spune Laonic Chalcocondil în „Expuneri istorice”- V

„In ce privește Poarta, stă astfel: pedestrașii are împăratul pe lângă sine ca la șase mii și uneori ca la zece mii; căci din aceștia formează garnizoanele de pază prin cetăți și apoi în locul acelora pune iarăși altă formație. Iar el și-i formează astfel: luând băieții robi pe câți soarta i-a făcut să cadă în mâinile lui robii, îi dă pe la turcii din Asia încât fiecare să învețe graiul. Și stând câte doi și trei ani învață limba; după ce înțeleg graiul, încât să poată vorbi, iarăși alege dintre cei pe care i-a dat, ca la două mii și mai mulți decât atâția. Pe aceia îi aduce cu toții la Galipoli și îi repartizează pe vase, ca să învețe marinăria și să ducă peste strâmtoare pe cei ce vreau să treacă în Asia din Europa. Aici fiecare are un obol și un rând de haine pe an. După nu mult timp trimite după ei să vină la Poartă, și le dă

leafă încât să le poată ajunge de trai, unora; altora însă mai mult. Și, rânduiți și împărțiți sub comandanți de zece și de cincisprezece oameni în cete mici și mari pleacă în război; masa o iau laolaltă și la asfințit de soare sunt cu comandantul de zece oameni în cortul lor. Aceștia își au corturile împrejurul împăratului, fiecare în locul său, ținându-se de celălalt. Înăuntrul acestora nimeni nu are voie să-și ridice cortul în afară de șerbii, slujitori ai împăratului și ai visteriilor împăratului și ai domnitorului lui. Cortul lui e de culoare roșie. Și pentru persoana împăratului se ridică uneori două, alte ori trei corturi din foi de lână de culoare roșie, brodate cu fir de aur și încă alte vreo cincisprezece, toate înăuntru rândului de corturi ienicerești. În afară își ridică corturile ceilalți oameni ai Porții, armurachorii și paharnicii numiți la ei saraptari și purtătorii de steaguri numiți emuralmii, și serdarii Porții, așa numiții viziri, care îi aduc împăratului și rapoarte. Aceștia fiind mari dregători și având cu ei slujitori foarte mulți, formează o mulțime nesfârșită (de corturi)."

Din nou Laonic Chalcocondil
în ale sale „Expuneri istorice"-IX

"...Vlad însuși, așadar venea, și ziua, foarte aproape de tabără și se uita la corturile împăratului și la cortul lui Machmut și la piață. Având chiar mai puțin de zece mii de călăreți, dar unii spun că nu avea mai mult de șapte mii de călăreți, cu aceștia pornind pe la straja întâia de noapte, a năvălit în tabăra împăratului. Și întâi s-a produs o spaimă mare în tabără, deoarece oamenii împăratului credeau că o armată străină nou venită i-a atacat, și ei, înspăimântați și apucați de mare frică din cauza năvalei, se și socoteau dați cu totul pieirii. Căci năvala se dădea la lumina făcliilor și la răsunet de corn, care le indicau locul de năvălit. Tabăra, ce-i drept, a rămas întreagă locului, nemișcându-se nici într-o parte; că și de altcum oștile acestui

neam noaptea au obiceiul să nu se miște niciodată nicăieri, ci să rămână neclintite locului, fie că se întâmplă ca un hoț să pătrundă în tabără, fie că a dat peste ei vreo altă răzmeriță. Și atunci, turcii deși apucați de mare frică, stăteau neclintiți, unde fiecare își avea cortul. Și crainici de-ai împăratului, de îndată ce Vlad a năvălit, umblau prin tabără și vesteau ca nimeni să nu se urnească din loc, căci doar moartea îi va ajunge îndată de mâna împăratului. Astfel, crainicii împăratului încurajându-i, îi îndemna să rămână fiecare pe loc, unde fusese rânduit, spunându-le astfel de cuvinte:

- Bărbați musulmani, așteptați puțin ! Căci veți vedea foarte curând în tabără, căzut, pe dușmanul împăratului și luându-și pedeapsa pentru îndrăzneala lui față de împărat !… Acestea le spuneau, repetând și multe altele asemănătoare, în deosebit aceea că „dacă armata stă locului dușmanul este dat îndată pieirii, iar dacă se urnește din loc, sunteți pierduți cu toții; căci împăratul vă va ucide, înainte de v-ați îndepărta, fugind de acela". Când însă Vlad a dat foarte repede năvală în tabără, l-a întâmpinat mai întâi armata asiatică și s-au luptat puțin timp cu el; apoi însă puși pe fugă, încep a se retrage pe rând, căutând să scape ei cu viață. El însă având făclii și torțe aprinse și înaintând cu armata în ordine desăvârșită și bine închegată, s-a pornit întâi asupra Porții împăratului. Și din greș nu nimerise curtea împăratului și au căzut în corturile vizirilor Machmut și Isaac; și la aceasta s-a dat luptă mare și au ucis cămile și catâri și animale de povară. Și luptând în rânduri bine strânse nu au avut nici o pierdere care ar fi vrednică de însemnat, dar dacă s-a îndepărtat careva din rând, de îndată a căzut sub loviturile turcilor. Și oamenii din jurul lui Machmut fiind viteji se luptau în chip remarcabil, pedestrași cu toții. Dar cei din tabără și-au încălecat și caii afară de ostașii Porții împăratului. Timp destul de mult s-au luptat aici, apoi însă întorcându-se au pornit asupra Porții împăratului și pe ostașii din jurul împăratului i-au găsit afară de Poartă așezați în ordine de luptă. Și luptându-se încă și aici puțin, s-au întors spre piața taberei și, prădând și

ucigând dacă le stătea cumva în cale cineva cum era acum aproape de zori și se lumina de ziuă începu să se retragă din tabără, pierzând în noaptea aceasta câțiva oameni, puțini de tot…”

9

Da, da; unii se-ndoiesc, dar eu, singur și nebănuit, ca un duh, cu știința mea de a mă face nevăzut, am intrat de câteva ori în tabăra sultanului, nu numai ca s-o văd cum e orânduită, dar ca să lovesc și, mai ales, să-mi încerc oamenii pe care-i țin legați sufletește de mine ordonându-le numai cu gândul, cât de bine știu a lovi în tăcere și în fugă, iar apoi să lunece pe vântul nopții înapoi în codru. Duhul meu, tot nevăzut, dar de data asta ca o forță cumplită, băga frica-n dușmani, dar îi ținea închegați laolaltă pe oștenii țării. Asta e forța mea, cu atât mai înspăimântătoare cu cât ei nu știu de unde vine și cum lovește !

Nu-mi dădeam seama prea bine: funcționau doar ordinele mele date prin cavalerii negri pe care-i mânuiam ca pe propriile mele săbii, ori - pentru că, nu s-ar putea spune că eu pot fi un suflet apropiat - și iubirea de mine îi făcea pe oștenii mei iuți să lupte atât de bine, adică le era ciudă pe dușmani văzând în mine steagul lor, care îi apăra de acesta ?… Pentru că eu am puterea de a-mi transmite ordinul, chiar la depărtare; dar pentru asta trebuie și credința lor. Iar eu fac calcule azi, că tot n-am ce face în această închisoare, despre toate științele și toate șiretlicurile care se îmbină în mașinăria asta militară pe care numai eu o știu, pentru că eu am inventat-o și puterile ascunse ale sufletului meu i-au dus faima spăimântoasă la dușmani.

Pe atunci, nu-mi păsa însă de răspunsul la o asemenea întrebare. Îmi păsa numai să-i văd mișcându-se sigur, să-i văd intrând, lovind, plecând, toți într-un corp, ca o singură armă în mâna mea, ușor de mânuit, prin ordine scurte - șuierături de păsări, glas de animale, pe care numai ei le prindeau, le înțelegeau și știau că vin de la mine, prin căpitanii mei. Forța mea, asta e; să comand de la distanță și pe neauzite. Să-mi

transmit gândul celor ce-l ascultă și ordinul celor ce-l îndeplinesc.

Mă învârteam noaptea ca un diavol și tare mai eram mândru când simțeam cum toți zece mii ai mei sunt fiare și draci, cu mers de pisică, lovitură de ură și retragere de vulpe. Pentru că știau că, unde-i trimit eu și câtă vreme sunt sub forța mea, ies învingători. Iar ziua eram ca lupii pe lângă turci, ageri, păstrându-ne în adăpostul pădurii și știindu-le orice mișcare. Terorizându-i de la distanță cu forța și priceperea mea de a băga frica în ei.

Mahomed a dat poruncă să îndoiască paza acolo unde au tăbărât să odihnească. Au săpat salahorii șanțuri și au făcut palisade din pari. Dar tot se temeau de puterile mele drăcești de a trece prin ziduri. În spatele acestora a legat catârii și cămilele purtătoare de poveri ca-ntr-un lanț și și-a așezat muselmii de pază. Iar în spatele lor, a mai făcut un gard din suliți și din scuturi, după care a așezat, în două jumătăți de inel, la dreapta corturile armatei din Asia, iar la stânga ale armatei din Europa. Pentru ca, vezi Doamne, forța mea drăcească să se izbească de mai multe praguri ! Carele negustorilor înconjurau apoi marele bazar. Le urmau în roată mare, nesfârșită, corturile călăreților cu caii priponiți alături și abia apoi începeau cele ale ienicerilor și ale întregii Porți. Iar, la mijloc, corturile sale frumos împodobite - ținta roșie pentru toate planurile mele, pentru toate gândurile mele, pentru toată priceperea mea de războinic. O suliță trebuia să ajungă până acolo și, așa cum pe vampiri îi dovedești străpungându-le drept prin mijloc inima, vampirul acesta uriaș, care era oastea otomană venită să sugă sângele nostru, avea să cadă când eu voi fi străpuns inima roșie a cortului padișahului.

Și am așteptat noaptea cea mai neagră, cu norii cei mai deși, așa cum luna lui iunie trebuie să aducă deasupra ținuturilor noastre pe dealurile de sub Carpați.

Cu fețele acoperite de întuneric, oștenii mei au ieșit deodată ca la zece mii, de sub frunza neagră a pădurii și, fire de umbră

umplând câmpul, ușori și mlădioși ca iarba, au ajuns la palisade, au sărit șanțurile răsărind neauziți pe sub burțile cămilelor. Au trecut acest zid trimițând la pământ cu lovituri scurte, înfundate, saialele și muselmii și, abia după aceea, făcându-și loc prin gardurile de scuturi și suliți, au năvălit odată cu călăreții ce veneau din urmă cu făcliile aprinse. Chiotul lor înconjurător de păduri și munți și-a dat drumul odată cu primele mii de spahii care mureau… Ca o urgie căzuseră asupra lor. Ca o urgie de foc și moarte, diavolii negri ținând într-o mână sabia și într-alta făclia sub cerul de smoală, înnegrit și mai mult de fumul ce se ridica acum deasupra taberei. Strânși în rânduri ca lanțurile, lovind cu flacără și tăind în același timp cu sabia ca un burghiu, lăsând moarte în jur, noi nici nu ne-am terminat chiotul bojocilor atât de multă vreme apăsați în tăcere că, având câte doi morți lăsați de fiecare în spate, căzurăm în mijlocul corturilor vizirilor Mahmud și Isaac. O învălmășeală de oameni și animale se auzi cu vaier în mijlocul nopții. Care scăpaseră dintre soldații armatei din Asia fugeau acum speriați, neștiind pe întuneric cum să se roage la Dumnezeul lor. Fugeau din tabără părăsindu-și și viziri și sultan, neștiind că - perete nevăzut în miezul nopții - doar la o goană de cal îi așteptau călăreții mei, să-i culeagă pentru țepele de a doua zi.

În acest timp, în alte locuri din tabără oameni de ai mei sunau din corn ca spre a ne chema la luptă în locurile acelea și dușmanii care năvăleau într-acolo în apărare se omorau între ei. Iar noi, ca la seceră pe o moșie nesfârșită, ne tăiam crâncen drum tot mai spre miezul taberei, culcând șiruri după șiruri de oameni și animale, în urletele lor înfricoșătoare, în goana lor nebună și speriată, în vaierele răniților călcați în picioare, în năvala tropăitoare a animalelor îngrozite, în fuga de moarte cu care timargiii, cei mai nobili și mai aleși soldați, strânși de sultan dintre moștenitorii familiilor bogate, își căutau caii și goneau făcându-și ei înșiși loc cu sabia printre capetele alor lor.

Spulberarăm astfel și a doua armată, cea a beiler-beiului Asiei. Noaptea apăsa și ceasurile treceau repede în iureș. Noi tăiam și alții răsăreau mereu înaintea noastră. Mare de oameni înspăimântați, înfricoșați sau îndârjiți se zbăteau la lumina faclelor și a corturilor cărora le dădusem foc. Noaptea vuia ca o pădure în furtună și loviturile oțelelor nu se mai auzeau de atâta mare zgomot și țipete. Iar noi, drăcești șiruri legate zdravăn precum mânerul de sabie, înaintam ca un rug aprins de care nimeni nu se putea atinge - săbii și flăcări sub noaptea de vârcolaci, armată străină și nemaipomenită pe care dușmanul o credea căzută pe el de-a dreptul de pe porțile iadului. În mijlocul ei, spălându-mi furia cu lovituri crunte, eu nu aveam decât un gând: Mahomed. La cortul lui roșu să ajung, obrazul lui palid și nasul lui strâmbat în plăceri străine să le văd, să-mi înfig sulița în inima lui de epileptic ce a înspăimântat omenirea. Mă simțeam tare, mă simțeam sigur cu oștenii mei - fiare mlădioase care știau, corp la corp să lupte pehlivănește, fără greș, fără să cadă. Lupta asta o pregătisem eu; și astfel o pregătisem ca să mă știu tare, să nu-mi pese de mulțimea lor și, mai ales, să n-aibă ei ce face cu tunurile lor. Minunatele arme, ca la o sută douăzeci - câte le numărasem la Turnu, fuseseră trase până aici osândind pe drumuri lungi șiruri de bivoli însetați, iar acum stăteau fără folos. Ca și minunatele lor uniforme. Sute de mii, cârduiseră vreme de două săptămâni prin foame și sete pentru ca acum să încerce a-și scăpa viața care cum putea, fugind care încotro pe drumurile cunoscute numai mie. Dar erau prinși și înlănțuiți. Și de mulți ce erau, armașii mei îi grăbeau să-și cioplească singuri țeapa. Asta voisem, asta pândisem, asta făcusem eu, cu mintea mea pe care unii o numeau diavolească. Îi obosisem îi însetasem și-i înspăimântasem de la o duminică la alta și, apoi, la încă una, vreme de două săptămâni nelăsându-i să mănânce, și împiedicându-i să doarmă, pentru ca acum să cad peste ei cu zece mii de oameni odihniți în răcoarea pădurii cu frunză tânără, cu setea potolită la apa limpede a izvoarelor numai de

noi știute, încălecându-i pe cai ce rumegaseră otava spălată cu rouă și aprinzându-le în priviri flacăra cruntă a urii de dușmanul care le-a călcat țara și vrea să-i ia în robie. Iar eu, cu plete negre în vânt, eram ca un drac negru în mijlocul lor, transmițându-le pe căi sufletești, numai de ei simțite, fluidul comenzilor mele. Nu le strigam nimic, așa cum, înspăimântați, crainicii sultanului dezmeticiți în strigăte și vaiere porunceau tuturora să nu se clintească din jurul împăratului lor, trâmbițând amenințări de moarte. Nu; nu mi se auzea glasul. Mașinăria născocită și stăpânită de mine, mașinărie războinică mânuită în tăcerea unor mișcări numai de mine știute, îngrozea cu atât mai mult cu cât funcționa aproape neauzită. Poruncile mele erau săbiile pe care le băgam în dușmani, flăcările făcliei roșii care le ardeau privirile. Poruncile mele erau icnetul scurt al loviturii și pasul înainte în care săltam calul. Poruncile mele erau răsuflările mele, egale, ca o bătaie de inimă, răpunând cu fiecare câte un dușman. Pentru că mișcările săbiei mele se transmiteau mișcărilor celor zece mii de arme ale alor mei și simțeam cum, fiecare mișcare a mea, se repetă odată cu mine de zece mii de ori, din zece mii de brațe în bătaia sănătoasă a zece mii de inimi. Era armata pe care mi-o făurisem în șase ani de domnie. Și loveam cu ea, loveam cu ea tot așa de sigur cum loveam cu propriul meu braț ! Loveam, loveam, loveam secerând în răzbunare !… Și, în lumina torțelor a căror rășină umplea văzduhul cu miros ca de tămâie, i-am văzut cum, în nebună învălmășeală, nemaipăsându-le nici de porunca de moarte a sultanului, fug. Fugeau cu miile cei care mai rămăseseră netăiați.

Așa mântuirăm cu toate armatele de spahii, de achingii, de beșlii și de gemlii, pentru că muselmiii și saialele fuseseră tăiați și-mprăștiați din prima clipă. Mântuirăm cu toți lăsându-i înghițiți de întunericul veșnic al morții, sau de întunericul drumurilor țării mele sub noaptea neagră aleasă de mine, și ajunseserăm față în față cu ienicerii care făceau zid în jurul împăratului lor.

Zid de neclintit. Zidul dintotdeauna al Porții otomane, făcut din feciori care nu au mamă, nu au neamuri, sunt născuți numai și numai pentru paza vieții sultanului.

Deci, știam: din toată armata de două sute cincizeci de mii cu câți venise sultanul asupră-ne, rămăsesem în față cu cei vreo patruzeci de mii care ne țineau pe loc pentru ca sultanul să poată fugi. Am lovit odată cu caii în ei și-am spulberat un rând; apoi ne-am aruncat făcliile peste ei, spre corturile din care ieșiseră.

Când ne-am întors în goana cailor a doua oară, zidul era făcut la loc neclintit ca și mai înainte - siluete negre în fața focului care încinsese corturile în noapte. Ne despicarăm a doua oară goana lovindu-ne de ei și îndrumând spre lumea cealaltă pe care cum îl puteam lovi din galopul cailor ce se despărțeau în două aripi ucigătoare pe lângă ei.

A treia oară când am venit, zidul lor era la fel de crâncen umplut la loc, dar se arăta mai limpede: tot negru, însă profilat pe lumina zorilor care începuseră a tulbura întunericul cerului.

Se sfârșise. Venea ziua, cea care rânduiește și trădează forțele, așa cum stau ele într-adevăr de fiecare parte. Venea, cu lumina roșie a răsăritului care acoperă flăcările aduse de noi. Și forța mea de a îngrozi din depărtare și a comunica pe întuneric se stingea. Am dat semnul. Se deschidea ziua de șaptesprezece iunie. Dar, pentru noi, se închidea noaptea de șaisprezece, noaptea victoriei noastre. Victorie măreață în care, dacă sultanul n-ar fi fugit încă înainte de a-și arăta ienicerii zidul, îmi era astăzi oaspete pe veci, în cea mai înaltă țeapă de aur. Victorie la vestea căreia au bătut multe clopote din țările creștine, pentru că armata osmanlâie care învinsese la Constantinopol cucerindu-l, din fața mea fugea, lăsându-mi chiar și tunurile la care râvneam atâta, chiar dacă pe urmă, trădându-mă, și le-a luat Matei.

Încununarea acestei victorii pentru mine, însă, nu a fost aici; a fost alta. A fost atunci când, spre prânzul zilei, au adus un moșneag cu ochii uscați de durere. Mă privea fără să mă

vadă și repeta mereu:

- Doamne, să știi că nici unul n-a spus; doamne, să știi că au murit, dar n-au spus; nici unul n-a spus.

M-am răstit la el, dar tot așa spunea. Numai într-un târziu a adăugat:

- Ca pe butuci i-a tăiat cu fierăstraiele, pe din două.

Am priceput greu: dimineața, în vreme ce unii fugari dintre spahiii care mai scăpaseră se întorceau rupți la tabără, pe urmele noastre pornise o armată cu cei mai aleși ostași de-ai guvernatorilor, având în fruntea lor pe Ali-bey. Ei au cutreierat locurile și-au găsit prin satele din jur câteva sute de țărani, bătrâni, femei și copii. Împăratul a pus să-i chinuiască până ce vor spune unde mă aflu eu. I-a omorât pe unii, a început, pe alții, să-i taie cu fierăstraiele pe din două, cum povestea bătrânul care cine știe prin ce minune a scăpat. Dar de la nici unul, cu toate că-i tăia cu moartea aceea cruntă și înceată, acolo, pe la prapurele de la mijlocul trupului, și, încă nu cu tăișul sabiei, ci cu fierăstraiele, ca pe butuci. Iar ei nu scoteau o vorbă despre mine și armata mea. Știau unde îmi am tabăra - mărturisiseră mulți în fața morții - dar nu voiau, pentru nimic în lume, nici măcar pentru viața lor, nu voiau să spună.

Am auzit apoi că această voință a oamenilor mei, adăugându-se movilelor de morți care se ridicau prin tabără și fugarilor care se întorceau spășiți, cu sperietură nebună-n ochi, l-a tulburat foarte pe Mahomed. El, învingătorul Constantinopolei, dădea deodată de-un zid tăios și tare, de cremene, la care nu se așteptase !… L-a tulburat tare și s-a-ndreptat fără vlagă spre apropiata mea cetate de scaun, tânjind să dea ceva pradă celor care-i apăraseră viața.

L-a tulburat pe el, dar pe mine și mai !… Eu, care făcusem din oastea asta și din țara asta doar o armă pentru mâinile mele, doar un trup cu mii de brațe înarmate care să lovească, îi simțeam acum, pentru prima oară, și inima. I-o simțeam cum bate lângă a mea, peste a mea, alături de a mea, inima norodului ăstuia pentru care nu făcusem prea multe, pentru

că, moșiile, chiar dacă le-am luat de la unii, le-am dat la alții !… Ah, să mă-ntorc numai și știu eu ce-aș face acum cu oamenii ăștia, știu eu !… Pentru că ei au simțit în mine flacăra unei neatârnări; asta au simțit. Asta le-am dat, altceva nimic. Pentru că i-am asuprit și i-am lăsat asupriți de alții. Atâta au simțit, și tot le-a fost de-ajuns !… Ah, de-aș apuca să mă întorc acolo, la ei, la oamenii aceia care știu să moară tăiați cu fierăstraiele și să nu spună unde le arde flacăra neatârnării, pentru ca s-o apere, să nu vină dușmanul care, cu răsuflarea lui spurcată, s-o spulbere !…

Ce puteam face într-un asemenea ceas pentru inimile lor ? !… Oștenii din juru-mi au priceput durerea răzbunătoare din ochii mei fascinați. Am pornit în galop nebun, până la pădurea de țepi pe care le-o pregătisem în fața Târgoviștei. Am pustiit cetatea, lăsând doar tunarii care să-i sperie și să-i atragă în același timp. Și, acolo unde, în iarnă, îl cinstisem cu țeapă aurită pe Hamza - guvernatorul a tot ce-avea sultanul la Dunăre de la Dristor la Vidin și peste cetatea Giurgiului subașă, acolo am pus, fără milă să se tragă în țeapă toți câți rămăseseră atunci ostateci. Toți. Fiindcă auzeam în urechi beschia fierăstraielor care tăiau la trupurile bieților mei țărani și pe aceștia cum nu voiau să spună.

Am tras ostatecii în țeapă așezându-i alături de spahiii care stăteau încă din iarnă acolo sus, sub comanda lui Hamza, căruia clonțul păsărilor îi mâncaseră totul, în afara oaselor, a mantiei de slujitor al Porții și al turbanului cu surgiuc. Iar alături lor, în fața oaselor mai vechi, ce albiseră de ploi în vreme ce, tot de ploi, țepile de sub ele înnegriseră, am pus să se tragă, repede ca la război, miile de prizonieri ai nopții trecute. Se trăgea la ei cu grabă și furie și tot nu se mai terminau. Atunci mi-am dat seama că prizonierii ajunseseră atât de mulți încât, dacă ar fi avut doar mâinile libere, i-ar fi dovedit pe cei ce alcătuiau oștirea mea.

Apoi, poruncind tunarilor să tragă cu zgomot mare, chiar cu tunurile lui, ca să-l aducă încoace pe Mahomed, ca să-l

înfund între munți eu cu Matei, fiindcă încă speram că va veni și Matei cu ajutorul papal, cum îi era poruncit de la Roma și cum îi trimisesem și eu rugăminți repetate, am pornit spre pădurile mele de deasupra Târgoviștei.

Și, din depărtările lor negre-verzui, binecuvântate de ceața răcoroasă a munților, auzeam acele tunuri care bubuiau, slăvind parcă victoria mea. Victoria mea. Victoria mea asupra lui Mahomed, dar mai ales victoria mea asupra inimii țării acesteia ! Acum de-abia eram sigur că eu, răul și asprul, mă făcusem înțeles acestei inimi.

Ah, Ștefane, de ce mi-ai lăsat atât de puțină vreme această bucurie și mi-ai stors în ea picătura amară a durerii ? !…

De ce, Ștefane ? !

Eu, care pot să-mi trimit gândurile la depărtare și pot să bântui aceste depărtări fără opreliști, rămân acum fără răspuns.

10

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Despre tulburarea lui Mahomed scrie Semseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-Pașa-Zade - marele muftiu al Porții otomane, în opera sa „Tevarih-I Al-I Osman"

„… Împăratul cel glorios ca Alexandru (Iskender-Alexandru Macedon) a mers cu 15 tümeni de ostași purtători de victorii asupra Țării Românești cea plină de răutăți.

… Peste numitul fluviu vestit (Tuna-Dunărea), care era lat cât Oceanul Atlantic (Bahr-î-Muhît), a trecut repede cu vasele în bătaia zefirului și, răspândind focul nimicirii în satele și orașele acelui nenorocit rătăcit, a împrăștiat prin țara sa scânteile copitelor cailor. Oștile asemenea oceanului s-au scurs val după val în diferite părți ale acelei țări. N-au lăsat nici un ținut neatins, ci le-au cotropit și le-au pârjolit sub potcoavele lor scânteietoare.

… Potrivit înaltului firman împărătesc, purtător de glorie,

Alibeioglu Evrenos-bey a făcut incursiuni în unele locuri din împrejurimi. Trecând munții și pădurile prin focul războiului el a zburat iute ca vântul și a plecat repede așa precum curge un torent. După ce a lovit locurile care erau de lovit din țara ghiaură, pe când serdarul cel mai sus-arătat se întorcea spre ordie, ducând cu el, după putință, robi și vite din acea țară, a aflat despre aceasta căpetenia oștii, voievodul Țepeș (Kaziklu) și a ocupat intrarea trecătorii aflate în calea lor.

Când dușmanii nenorociți au văzut în împrejurimi o mare de cercetași ai ordiei care se așezaseră și stăteau acolo crezând că sunt cetele împrăștiate în împrejurimi ale călăreților care se întorceau din incursiune, s-au năpustit asupra lor. Ei (turcii) au fugit, și ei (românii) au venit după ei și astfel, gonindu-i, i-au dus până la ordie. Ei au venit și au atacat din partea unde se afla oastea rumeliotă.

Lui Mahomed-pașa, care avea asupra sa și comanda oștii din Rumelia, i s-a poruncit să taie calea acelor călăreți nenorociți care veniseră ca torentul, ascultând de hotărârea căpeteniei țării celei mai sus-amintite… Acela, la rândul său, dând ascultare poruncii, și-a rânduit alaiurile și a pornit la măcel.

…Iar el (sultanul) a plecat asupra dușmanului, așezând în dreapta sa pe Turhanoglu Omer-bey și pe Evrenosoglu Ahmed-bey și pe Mihaloglu Ali-bey și pe Malkacioglu Bali-bey și pe alți câțiva bei mari ca ei, iar în stânga sa l-a pus pe beiul Arnavut, Nasuh-bei, și pe beiul de Ianina, Duraluoglu Umur-bey și pe Mihaloglu Iskender-bey și mulți alții, împodobind cu ei stânga persoanei sale împărătești.

…Când dușmanul cel nenorocit s-a uitat la steagurile strălucitoare ca luna și care împrăștiau lumină, a văzut atunci de aproape că ostașii care veneau nu erau cei care se duseseră în incursiune… Venind față în față pe câmpul de luptă, el s-a întors totuși pe calea înfrângerii înainte de a se lupta și de a fi fost înfrânt. Gazii s-au pus pe urmele lor și, ajungându-i din urmă cu iuțeala unui ogar (tazi), au făcut să dispară mulți dintre

acei nenorociți răufăcători, trimițându-i în iad.

Dar până să iasă ei din câmpul de luptă pe malul salvării și până să se odihnească și să-și îngrijească caii, s-a ivit pe neașteptate în fața lor Evrenos-bei împreună cu acângiii săi.

…Evrenos-bey, crezând că nenorociții aceia au venit să se lupte cu el, s-a pregătit de luptă și măcel și a pornit la bătălie. Dar până ce acângiii, rânduindu-și alaiurile, să transforme acel loc de bătălie într-o grădină de lalele… alaiul acelor nenorociți s-a împrăștiat întocmai ca un harman măturat de uragan.

***

Constantin Mihailovici de Ostrovița, fost ienicer în oastea lui Mahomed al II-lea, scrie în ale sale „Memoriile unui ienicer, sau cronica turcă" publicată în Polonia între 1497-1501 …Despre voievodul valah Dracula care stăpânea țara Moldovei de jos:

…Și pornind voievodul Dracul cel Tânăr, a adunat oaste și era iarnă, Dunărea era înghețată și a trecut voievodul Dracul peste Dunăre cu toți oamenii săi în țara împăratului, mai jos de Nicopole și au pricinuit mare pagubă împăratului turcesc. Și tuturor vii și celor uciși a pus de le-a tăiat nasurile, atât femeilor cât și bărbaților și a trimis acele nasuri regelui Mathias al Ungariei, fălindu-se că acele multe nasuri sunt a tot atât de mulți turci biruiți și uciși.

Iar împăratul fără întârziere, adunându-și oaste, a pornit pe urma lui. iar când a fost la Nicopole, pe malul Dunării stătea de asemenea voievodul Dracul cu oastea sa și oprea trecerea oștii împăratului.

Iar împăratul Mahomed a spus către ienicerii săi: „Iubiții mei berbeci, ce este al meu, este al vostru și mai ales visteria mea. Vă rog, dați-mi un sfat căci acesta atârnă de voi, ca să putem să trecem de cealaltă parte, împotriva dușmanului meu". Au răspuns ienicerii: „Fericite stăpâne, poruncește să se pregătească luntrele, iar noi în timpul nopții ne vom pune capetele și vom trece în partea cealaltă". Deci împăratul îndată

a poruncit să li se dea 70 de luntre potrivite, pe lângă aceasta să li se mai dea și altele de care aveau nevoie și de asemenea bombarde, tunuri ușor de purtat și altele mari. Și când s-a făcut noapte ne-am așezat în luntre și ne-am lăsat la vale pe Dunăre și am trecut de partea cealaltă, la câteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului. Și acolo ne-am îngropat în șanțuri, așezând tunurile pe rând în jurul nostru. Ne-am îngropat în șanțuri pentru ca oamenii călări să nu ne poată vătăma. După aceea, ne-am întors înapoi pe partea cealaltă și astfel am transportat și pe alți ieniceri peste Dunăre. Și când toată oastea pedestră trecuse, atunci ne-am pregătit și am pornit pe încetul către oastea lui Dracul, cu tunurile și cu celelalte ce le aduseserăm cu noi. Oprindu-ne am așezat tunurile. Dar până să izbutim să facem aceasta, ne-au fost uciși 300 de ieniceri. Pentru aceasta împăratul s-a întristat foarte mult, văzând de pe partea cealaltă o mare bătălie și neputând el însuși să vie într-acolo. Se temea foarte mult ca să nu-i fie uciși toți ienicerii, de vreme ce împăratul însuși încă nu trecuse. După aceea noi văzând că partea noastră slăbește foarte mult, având trecute peste râu 120 de bombarde, ne-am arătat cu dânsele și ne-am apucat să tragem cu foc des, încât am respins toată oastea voievodului de pe acel loc, iar noi ne-am întărit. După aceea împăratul, având mai multă siguranță, a trecut peste râu și alți pedestrași, care se chiamă azapi, cum sunt la noi drabanții. Iar Dracul, văzând că nu poate opri trecerea, s-a retras de la noi.

Dar apoi, după ce împăratul a trecut după noi cu toată oștirea lui peste Dunăre, acolo ne-a dat nouă ienicerilor 30000 de zloți ca să-i împărțim între noi. Pe lângă aceasta, pe toți ienicerii care încă nu erau liberi, i-a făcut liberi, să poată lăsa cui vor averea lor, după moarte.

De acolo am pornit în Țara Românească pe urma lui Dracul, iar fratele lui mergea înaintea noastră. Totuși ne cuprinsese o spaimă mare, deși voievodul român avea o oaste mică și peste tot eram cu mare grijă și ne îngropam în fiecare noapte în șanțuri, totuși nu puteam fi siguri. Ne-au lovit într-o noapte

încât au omorât oameni, cai, cămile, au omorât o sută de mii de turci. Când toți turcii fugind din fața lor au venit la noi la ieniceri, ienicerii i-au alungat de la dânșii, așa încât au făcut mare pagubă împăratului.

Iar după aceea, a doua zi, au prins câteva sute de români și împăratul a poruncit ca pe toți să-i taie în două… Iar împăratul Mahomed, încredințând fratelui acestuia Țara Românească, a plecat din această țară. Mai târziu turcii spuneau împăratului cum că mai înainte, de multe ori, au fost biruiți românii de turci, dar de atâtea ori acolo au pierit mulți turci „și de aceea, și tu, fericite stăpâne, trebuie să te gândești la aceasta". Și a spus către dânșii împăratul: „Atâta vreme cât Chilia și Cetatea Albă le țin și le stăpânesc românii, iar ungurii Belgradul sârbesc, noi nu vom putea avea nici o biruință"…

***

Nicolae de Modrussa, legat papal, scrie la anul 1462

„…La acest cot al Dunării, în anul al treilea al pontificatului lui Pius al II-lea, necuratul împărat al turcilor, chemat de mulți boieri valahi împotriva tiranului lor, pe nume Dracul, trecând Dunărea cu 150.000 de ostași, l-a urmărit pe acela prin întreaga Valahie timp îndelungat… Dracul, folosindu-se de câteva căpetenii turcești pe care le-a prins spre amurg, pe când rătăceau în chip imprudent, a pătruns la începutul nopții cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungând fortificațiile și în tot cursul nopții, alergând ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel mare; încât, fie dacă dintre comandanți, căruia îi încredințase restul trupelor, ar fi avut tot atâta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale împăratului de-a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, Valahul fără îndoială ar fi dobândit cea mai mare și strălucită victorie. Dar întrucât nici celălalt (regele Mathias) nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit, și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă strășnicie locurile lor, Dracul, după ce a provocat

un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atât de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care mulți au fost doar răniți, a părăsit tabăra dușmană înainte de zorii zilei și s-a reîntors în aceeași munți (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atât le dăduse de furcă și vârâse groaza în toți. Am aflat, cercetându-i pe cei care au participat la această luptă, că împăratul turcilor, pierzând în acea noapte orice încredere în privința situației sale, a părăsit în ascuns tabăra luând-o la fugă în chip rușinos și ar fi continuat drumul, dacă, dojenit de prieteni și adus îndărăt aproape împotriva voinței sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra la locul ei. Înapoiat în tabără, după ce a văzut marea pierdere suferită de ai săi, și aflând că ungurii aduc întăriri Dracului, s-a grăbit să se întoarcă pe unde venise și a trecut Dunărea în același loc pe unde fluviul își îndreaptă cursul spre nord…"

***

Laonic Chalcocondil scrie despre aceasta în „Expuneri istorice"-IX

„…Împăratul însuși, înaintând de aici înlăuntrul țării, s-a gândit să meargă deadreptul asupra orașului, în care însuși domnul Vlad își avea reședința. Și, în fiecare noapte, ori de câte ori poposea, își înconjura tabăra cu palisade și înlăuntrul palisadelor o întărea și o ținea închisă și punea străji mari ca de obicei și dădea porunci ca oștile să-i fie zi și noapte sub arme. Înaintând astfel cu armata în rânduri strânse mai departe în Dacia, a ajuns în orașul în care Vlad își avea reședința-i domnească. Și dacii, pregătiți să fie împresurați aici de împărat, au deschis porțile și stăteau gata să dea piept cu însuși împăratul care venea cu oastea asupra lor. Împăratul trecând pe lângă oraș și nevăzând nici un om pe ziduri decât tunari trăgând cu tunurile asupra oștirii, nici tabăra n-a așezat, nici de împresurat nu s-a apucat. Dar, înaintând, a mers ca la douăzeci și șapte de stadii, când i-a văzut pe ai lor trași în țepe; oastea împăratului dă peste câmpia cu țepe, care se

întindea în lungime până la șaptesprezece stadii și în lățime până la șapte. Și erau pari mari în care erau înfipți la douăzeci de mii, precum se spunea; spectacol pentru turci și pentru însuși împăratul ! Chiar și împăratul, cuprins de uimire, spunea întruna că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și, mai presus de fire, știe să se folosească așa de domnia și de supușii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Și ceilalți turci văzând mulțimea de oameni trași în țeapă, s-au înspăimântat foarte.

CAPITOLUL AL SAPTELEA

1

- Tot către Margarethe trage ?... N-ai mai încercat altceva ?

- Parcă înălțimea voastră mi-ați dat altceva de executat decât niște hârțoage fără glas ? !

Se stabilise o oarecare intimitate între solemnul obermeister al ordinului și omul acela cu bust înfiorător așezat pe picioare scurte, care se simțea atât de lejer în cabinetul cu mobilă scumpă. împărătească și vitralii dumnezeiești ce scânteiau vesel în lumina sfârșitului de iarnă.

- Fii atent: În fața unui scaun luminat ca al meu, vii ca să răspunzi, nu ca să pretinzi !

- Călăii și-au dus întotdeauna viața numai pe lângă scaunele luminate; oamenii de rând se omoară singuri, nu-și anagajează călăi.

- Te porți mai degrabă ca un măscărici, decât ca un călău ! - era îngăduitor și prietenos magisterul - Nici nu s-ar spune că ai privit în ochii atâtor muribunzi și ți-ai citit acolo, în puterile lor ultime, învățătura de care faci atâta caz - rostea el mai departe, și simpatizându-l, dar și cu interesul ascuns de a repeta ca să memoreze toate câte le afla de la călău despre ocultele științe pe care le poseda împreună cu voievodul acela închis în depărtare - așa faci, nu ? Strângi energii nebănuite pentru ca apoi să le folosești spre a trimite la depărtare comunicări și gânduri. Științele noastre ar trebui să se ocupe de semenea energii, pentru că eu știu...

- Știți măria voastră; am priceput eu că știți mai multe decât ceilalți cavaleri; pentru asta mă și credeți; ăia care nu știu, nici nu cred !

- Păi, cum or să te creadă, dacă faci caz de învățătura ta, dar nu prea faci dovadă !

Călăul pricepea, că nu era prost; pricepea toate motivele bunăvoinței și ale comportării amicale. Și, tocmai de aceasta, ascunzându-și anumite lucruri pe care magisterul ar fi vrut să le afle,ascunzându-și anumite tertipuri al căror secret era jurat între el și voievodul său, o făcea pe neștiutorul:

- Fiecare privim în ochii unor muribunzi și devenim mai înțelepți, înălțimea voastră; pentru că muribunzii vor să spună foarte multe în clipele acelea. Nu trebuie să fii călău pentru asta. Mor oameni în jurul nostru și fără să-i silim noi. Ne mor părinții, frații, apropiații și trebuie să le veghem sfârșitul; mor lângă noi camarazii pe câmpul de luptă. Fiecare om căruia îi veghem ultimele clipe ne spune ceva ce n-a fost în stare să spună toată viața și, prin moartea lor, noi devenim mai înțelepți.

- Bine, bine; asta-i una, iar știința ta și a voievodului tău e alta ! Ăsta-i începutul pe care-l află mai mulți oameni de știință, îl caută unii anatomiști sau chiar preoți în ordinele lor acelea secrete; dar voi ați ajuns mult mai departe, ați amestecat mai multe feluri de științe, ați făcut mai multe feluri de exerciții și de experiențe, poate că folosiți chiar unele feluri de elixiruri

sau metale, ehe, îmi închipui eu ! - își trăda marele magistru curiozitatea obligându-l pe celălalt s-o facă și mai pe prostul:

- Se poate, măria voastră, dar astea nu-s ale mele, ci ale voievodului meu ! Eu sunt un prost de călău !

Se încercau unul pe altul. Călăul nu era prost ca să nu priceapă de ce obermeisterul se descotorosise de ceilalți magisteri tocmai spre a rămâne în intimitate cu el, a-i afla el secretele și a vedea apoi în ce măsură le-ar mai afla și alții sau le-ar folosi numai pentru gloria sa, iar magisterul își impusese răbdare știind ce greu se află asemenea secrete, mai ales de la un asemenea om. Uneori, însă,nerăbdarea îl trăda și, privind mărețele portrete cu inscripții heraldice ale celor care stătuseră în jilțul pe care el acum îl stăpânea, părea să-și amintească de faptul că, în fața rangului său, răspunsurile nu trebuiau să ezite.

- Nu ești deloc prost ! - rostea el mai mult ca o amenințare decât ca o apreciere, ca și cum i-ar fi atras atenția că-și dau seama de asta toate gravele figuri din ramele mult aurite.

- Fără școală adevărată, măria ta; am învățat și eu ce-am apucat - pe unde-am apucat !

- Ai apucat bine ! Cunosc și eu sursele. M-am gândit și eu la ce va putea face viitorul din asemenea științe. Vorbește ca și cum ai vorbi cu unul de-al tău !

- De-al meu ?

- Da. Fiindcă sunt de-al voievodului tău și știu să-i apreciez știința dacă mi-o explici.

- Asta, măria voastră, numai el poate.

- Ba poți și tu !... Mie poți să mi-o spui; că doar, el, prin tatăl lui, face parte din ordinul nostru1... Ai văzut portretul tatălui lui ?

- L-am văzut.

- Poartă pe piept o cruce cu dragonul răsturnat cum port și eu ?

- Poartă; că de-aia-i zice Dracu.

- Dragon, nu Dracu.

- Totuna. Turcii fug de dragon ca de dracu !

- Și, cum îi face să fugă ?

Călăul zâmbea cuminte, dacă se poate numi cuminte rânjetul verzui care-i dezvelea osul acela ros și coclit. Râdea dezvelindu-și crăpătura buzei de iepure pe care i-o ascundeau firele mustății - care crăpătură iepurească ce-l făcea să semene a jivină, îi dezvelea la rându-i ruginitul os lat pe care-l avea în loc de dinți. Râdea fornăind mustăcios a negație ca un animal ce se-mpotrivește cu șiretlic, dădea din țeasta-i lucioasă pe care se-ntindea un singur smoc triunghiular de păr spre frunte și, printr-un refuz zâmbăreț, odată cu cocleala din gură își arăta și meșteșugul de a schimba vorba netrădând nimic în ceea ce priveau secretele sale și ale voievodului său:

- Parcă mi-ați poruncit să vă spun cum l-am cunoscut pe voievodul meu, nu,măria ta ?...

- Bine, bine; spune atunci, dacă asta vrei, spune măcar cum l-ai cunoscut ! - se demască bătrânul magistru dezvăluindu-și interesul si căutările; ba, chiar și concesiile pe care le făcea ca să-i smulgă aceluia informațiile dorite.

Iar călăul, despărțindu-și mustățile ca de vulpoi de-o parte și de alta a tăieturii ce rânjea, recunoștea șiretlicul prin care marele magistru se dovedea mult mai inteligent și cu mintea mult mai vioaie decât în solemnitatea osificată a consiliilor pe care le prezida, dar încerca să-l fenteze și el făcându-se numai că-i făcea pe plac:

- Dacă asta vrea măria ta...

- Ei, asta vreau !... Vreau eu, să ajung cu tine le o înțelegere; asta vreau !... Dar spune; sunt dispus să te ascult oricât; numai spune odată !

Călăul se foia cu picioarele-i scunde în scaunul acela de oaspete prețuit, ocolea privirile magistrului făcându-se că se uită la portretele din fresca solemnă a pereților și începea cu toate ocolișurile posibile:

L-am cunoscut la Egrigöz, în fortăreață, înălțimea voastră, vilayetul Kütahia, în munții Anatoliei. Fortăreața păzea drumul care venea din Caucaz și Persia intrând în Asia Mică. E drumul

prin care a pătruns Tamerlan la osmanlâi, dar și drumul prin care osmanlâii au pătruns spre Europa, Avrupa, cum spun ei, și s-au așeztat la Brusa unde și-au proclamat neamul - nemul lui Otoman... Neamul ăsta al lui Otoman ne-a adus pe noi la toate păcatele lui pentru că, profetul, știți, mă iertați, profetul lor Mahomed sau legile aceluia au pus femeile la preț, în haremuri și a dat dreptul să fie tăiat cel care se uită la nevasta sau la fiica cuiva. Și, atunci noi, băieții, când ajungeam la vârsta bărbăției, ne făceam poftele fiecare cum puteam, noi între noi, noi cu noi căutându-ne găuri sau fierbințeli care să semene cu ale femeii, fiindcă spre femei nu puteam îndrepta nici privirea, darămi-te mădularul ce începea să se nărăvească... Și o duceam așa, iertaț-mă, cu coitul noi între noi până când, sau strângeam bani ca să ne cumpărăm o femeie, sau ajungeam soldați și apucam o roabă până ce nu era dusă la carul vizirilor ori, mai sus, chiar spre seraiul făcut numai pentru poftele sultanilor. Dar cele mai multe dintre trebile astea cu femeia și soldatul sunt visuri, că ți-o smulge de sub tine ăla care e mai mare-n grad; chiar dacă, pentru un asemenea vis, mulți se zbat să ajungă în armatele care luptă, doar-doar o apuca să se înfigă-ntr-o muiere de la învinși. Asta-i slabă speranță, însă, fiindcă, oricum nu rămâi cu ea, chiar comandanții cei mari au voie să-și ia doar băieți pentru corturile lor de tabără. Așa că, de obicei, rămân bărbații cu obiceiul ăsta pe toată viața, fie că sunt păstori și-și mai regulează caprele sau vitele, dar îi bat stăpânii pentru că, nărăvite la, iertați-mă iarăși pentru limba mea needucată care nu știe să spunbă frumos lucrurile de rușine, nărăvite, zic, animalele la futai de om, rămân sterpe și stăpânii îi alungă pe ciobanii ianabeci care fac asta. Așa că tot mai sigur e om cu om, numai dacă nu vrei să-ți taie ouăle ca să intri în tagma eunucilor. Dar și acolo e treabă cu meremet, că-ți ia puterea din boașe ca să-ți dea putere în palat și au ei secretele lor de tagmă...

- Au astea vreo legătură cu secretele voastre ? - găsi magisterul o spărtură ca să aducă discuția spre ce-l interesa.

Dar călăul nu se scăpă decât atât:

- Or fi având, că aveam și noi un eunuc la Egrigöz; îl exilaseră acolo fiindcă-l prinseseră cu limba la o cadână care...

- Nu mă interesează cadâna și mai încetează odată cu măscările astea ale tale ! - nu se mai putu abține magisterul în eșecul tuturor procedeelor pe care le încercase.

- Mă iertați, măria voastră, voiam doar să vă spun că atunci s-a propus firman ca, eunucilor, când le face harșt la coițe, să li se taie și limba; dar nu s-a aprobat fiindcă ei sunt și mari purtători de cuvânt în politicale; eu vă înșir aici tot ce știu; v-am spus că sunt om prost și nu mă duce mintea la mai mult...

- Ba te duce ! - mârâi amenințător obermeisterul - ca să nu-mi spui ce te-ntreb. Vrei să te dau pe mâna procurorului ? El te-ntreabă altfel !

- N-o să faceți asta, măria voastră - spuse călăul parcă luându-i martori pe înaintașii din portrete - iar, dacă o să mă lăsați să vă spun povestea prințului meu, așa cum chiar mi-ați cerut, poate c-o să aflați destule.

- Bine; spune-o ! - se înarmă acela cu răbdare așezându-se mai bine în jilț.

- Vă mulțumesc și vă rog să mă credeți că v-am spus toate astea ca să explic acest năravpidosnic la care se dedau mulți, fie că sunt ciobani, fie că sunt soldați, fie că ajung mari dregători. Că aicea mă opresc să vă spun mai pe larg: la marile dregătorii la care ajung beizadelele. Dar, până a ajunge, ei trăiesc împreună în seraiuri și tot asta fac. O fac cu ienicerii care se-nfruptă din trupul lor tânăr și-i iubesc și pe urmă îi pun în dregătorii; că ienicerii sunt cei mai puternici în jocurile de palat. Cât despre beizadelele crescute în seraiuri, chiar dacă sunt ei spiță de sultan sau viitori sultani care urmează să aibă cele mai bogate haremuri, cu cele mai frumoase cărnuri femeiești muiate-n lapte de iapă și-n uleiuri parfumate, tot degeaba, că rămân și cu năravul pidosnic. Fiindcă, atunci când sunt mici sau de vârsta învățăturii, trăind printre soldații de la corturi și ienicerii de la palat, tot calea asta o iau când încep să

le răsară poftele, pentru că cei mai maturi, îndeletniciți cu năravul bucilor, știu cum să-i ia, cum să-i inițieze și cum să le facă bucurii, ungându-se ei între ei cu uleiurile alea frumos mirositoare. De asta, beizadelele rămân legați în prietenie cu ienicerii; iar ienicerii, atunci când moare vreun sultan sau se pornește vreo răscoală, îl susțin pe prințul care le e mai drag și mai apropiat, pe care l-au cunoscut și pe dinăuntru și pe dinafară făcându-și reciproc poftele, cum ai susține măria ta o femeie care te-a bucurat mult la pat. Îl susțin fiindcă știu că se vor putea înțelege cu acela când va ajunge împărat și le va îndeplini alte pofte, ducându-i în lupte unde să poată prăda și smulge bogății.

Și așa, la îndemnul ienicerilor, se nărăvesc toți la pidosnicia asta, măria ta, fie osmanlâi, feciori născuți în haremurile împăratului, fie copii luați drept tribut de la neamurile supuse, fie feciori de domni vasali ținuți la Poartă ca zălog... Da, luați de la părinții lor, pe care sultanul îi recunoaște principi domnitori și ținuți zălog la Sublima Poartă din două motive: Ca să fie crescuți în ascultare față de sultan, pregătindu-se astfel viitorii voievozi, dar și ca să știe tatăl lor că, dacă ar încerca să se răzvrătească sau s-ar alia cu altcineva, ei vor fi tăiați de către sultan… Uite, eu, se spune despre mine că n-aș fi turcoman, că tatăl meu sau bunicul meu ar fi fost urmașii unui prinț uriaș din neamurile caucaziene, sau chiar de peste Caucaz. Că am fost neam de uriași, se vede după trunchiul meu care, uite cât de fălos arată, ce piepți și ce umeri nemaipomenți are. Se spune că, pe când m-au luat de copil, mi-au ținut picioarele strânse-ntr-o ladă, ca ele să se chircească iar eu să cresc numai în sus. Iar când ne-am trezit, eu și fratele meu, băieți mai mari în grajdurile din Egrigöz, ceea ce înseamnă ochi-sașiu, ne-am trezit în legea lor, lege care nu-ți dădea voie să te uiți după femei. Acolo, la Egrigöz l-am întâlnit noi pe Vlad, beizadeaua prințului care domnea la Carpați, lăsat de tatăl său ostatec aici, pentru a-și putea păstra el acolo tronul. I se spunea Drăculea, adică fiul lui Dracul care, acuma înțeleg

de la măria voastră că se numea așa de la dragonul pe care îl purta la gât, dar proștii de turci nu știu asta, cu toate că-l cinstesc și ei pe Sfântul Gheorghe care străpunge dragonul cu sulița.

Noi eram pe atunci un fel de ucenici la călăul fortăreței, adică făceam treburi mai mici cum ar fi smulsul unghiilor sau strânsul boașelor între două scânduri legate cu sfoară tot mai gâtuitoare până ce pedepsitul spune tot ce vrei sa afli de la el. Că noi eram mici și ne băgam sub scaunul pe care el era legat iar altul, dintre cei mai mari în grad stătea în fața lui întrebându-l iar, din când în când striga la noi "mai strânge !"... Iar noi, acolo, dedesubt, că era scaunul găurit, strângeam... Dacă vreți, pot să vă arat !

- Nu-mi arăta ! - porunci magisterul și supărat de faptul că acela lungea povestea, dar și dintr-un instinct de-ași feri locul acela pe care călăul își făcuse ucenicia - Nu-mi arăta; zi-i mai repede, ajungi odată la ceva mai... Zi !

- Zic, măria ta, că, așa cum v-am spus, se părea că ne luase călăul și ne crescuse sau, în ori ce caz, ne alesese pentru aceasta dintr-o turmă de copii răpiți care trecuse pe acolo. M-o fi ținut chiar el cu picioarele îndesate-n ladă, ca să cresc așa și să mă înrăiesc, cum se înrăiesc câinii legați de mici ?... Nu mai știu; asta nu-mi amintesc, iar el spunea că așa m-a luat sau m-a primit și aveam făcute vrăji ca să-mi uit copilăria și să-nvăț altele, lucruri misterioase pe care știu să le fac și astăzi.

- Păi vezi, vezi ? Asta e ! - tună magisterul; despre astea să-mi spui !

- Vă spun; vă spun eu când ajungem la ele - își ascuți acela botul despicat de jivină fără să știi dacă rânjea sau promitea - dar nu pot să nu vă mărturisesc că tocmai din pricina asta eu n-am știut niciodată ce-i iubirea. Zău, pe mine nu m-a iubit nimeni, nici o femeie, înălțimea voastră și, de asta... de asta forțele mele se răzbună altfel, adică se răzbună când îmi fac meseria și tai la carne, sau văd sânge, sau văd frica de moarte cuprinzând toată ființa osânditului, sau citesc groaza aia nemaipomenită în ochii lui și mă răzbun; nu pe ființele pe

care le ucid mă răzbun, ci pe groaza din ochii lor; ca pe tot ce e urât și îngrozitor pe lumea asta, dacă mă înțelegeți, înălțimea voastră !... Iar alteori, când nu ucid, când nu căsăpesc, forțele mele se răzbună jucându-se cu sufletele altora, adică trimițându-le departe și aducându-le înapoi !… Nu-i așa că asta voiați să aflați ?… De asta v-am rugat să aveți răbdare ca să vă pot spune că eu sunt un fel de legătură, un fel de aparat care, dacă s-ar face mai multe, s-ar câștiga bani buni pe lumea asta. Un aparat care ia sufletele, sau vorbele, sau gândurile unora și le trimite departe, apoi le aduce înapoi împreună cu răspunsurile primite de la alții, ca o poștă care se petrece pe loc, imediat, făcând legătura între oameni aflați chiar în țări diferite, dând animalelor niște ordine care le fac supusele mele și, în fine, făcând tot ce am învățat de la stăpânul meu voievodul...

- Păi asta spune-mi ! Și descrie-mi exact tot ce-ai învățat ! – porunci magisterul. Dar porunca trecu în zbor pe lângă călău, ca și cum reculul lui îi dăduse o altă direcție.

- Măria voastră, mare noroc pentru mine c-am dat peste un înțelept cum sunteți și mă înțelegeți !… Pentru că noi, de la stăpânul meu am început discuția noastră, dar m-am trezit și eu cu pofta de-a mă mărturisi în fața tuturor mărimilor acestora care vă înconjoară în portrete de înaintași vestiți și, mai ales, în fața măriei voastre

- Exact, exact, îl încurajă marele magister, de la el am pornit discuția; zi !

- De la el am pornit-o, măria ta, dar m-am trezit și eu cu pofta de a mă mărturisi - spuse călăul cu un ton pe care, dacă nu l-ai fi bănuit muiat în șiretenii ascunse, chiar că ai fi simțit nevoia să-l consolezi... Că băiat amărât am fost și un monstru am fost și pe mine nu m-a iubit nici o femeie și păstrez aici cămara sufletului plină; plină cu tot ce ar trebui să-i dau celei care m-ar iubi cu mângâieri dulci și moi așa cum numai sufletul de femeie știe să aibă și să-ți dăruiască. Păstrez plină această duioasă nișă boltită a simțirilor mele și mă tem că îmbătrânesc

prea rău. Iar când îmbătrânești, portița ei ruginește, se închide și n-o mai poți deschide pentru nimeni, asta e ! Și, de asta sunt uneori sângeros și simt nevoia să ucid și să chinuiesc, pentru că n-am putut să dăruiesc dragostea strânsă în cămara sufletului meu. Pentru că, pe mine, nu m-a iubit nici o femeie, nici o dată, înălțimea voastră. Nici măcar una din acelea stricate !... Fug de mine fiindcă sunt hidos și ele nu știu ce suflet am. Ah, sufletul meu care ucide numai pentru că nimeni nu-i dă dreptul să iubească ! Aș iubi, zău, cu aceeași patimă cu care ucid, înălțimea ta; numai să simt puțină iubire... Dar soarta mea e cumplită: Nu m-a iubit niciuna, niciodată !...

Înălțimea sa rămăsese trist și tulburat. Parcă mai tulburat de liniștea luminoasă a încăperii al cărei gol înalt cu ogive nu-l mai umplea sunetul gros al tânguirii călăului. Și se simți deodată foarte aproape de făptura ca o buturugă a aceluia, de picioarele lui strâmbe, de pieptul lui imens, de palmele cornoase și degetele groaznice ale căror gesturi, acum, îi frământau tristețea, propria-i tristețe ca și cum ar fi vrut să și-o gâtuie.

Se înmuie și nu mai știm dacă, din bătrână perfidie, ca să-i spună aceluia o poveste asemănătoare și să-l înduplece, sau chiar căinându-se sincer la tulburarea amintirii, îi spuse:

- Nici eu, dragul meu, nici eu n-am avut parte de vreo iubire din aceea arzândă, cum am visat. Și pe mine, cu toate că nu-ți semăn, cu toate că am fost frumos la trup și am avut o tinerețe falnic îmbrăcată în hainele astea de cruciat menit să răstoarne dragonul, soarta m-a ținut departe de niște mângâieri alintate și dragi. Iar legea în care am crescut eu, cu toate că e alta decât a osmanlâilor, mi-a fost potrivnică unui asemenea gen de fericire !...

Rostise oare magisterul vorbele astea cu glas tare ? Se făcuseră ele auzite sub bolțile înalte și albe mărginite de linii ascuțite ? Sau simțise numai nevoia să le spună, să le mărturisească hidoșeniei de făptură din fața sa ?...

Se prefirau prin vitralii fascicole de raze bogate și înălțătoare ca la facerea lumii, călătorindu-se în ele însele sau călătorindu-

se unele prin altele într-o liniște celestă la care vegheau doar portretele triumfale ale celor petrecuți prin această încăpere atotstăpânitoare. Într-atât de celestă, încât te întrebai dacă, oare, rostise magisterul vorbele acelea cu glas tare. Se făcuseră ele auzite sub bolțile înalte și albe mărginite de linia rotunjită a nervurilor de piatră ce urcau în ogivă ?… Sau bătrânul magister al ordinului simțise doar nevoia să le spună, dar nu-și dăduse drumul la mărturisire, ci numai la intenția lucidă pe care o avea cu călăul ?… Fusese doar rațional sau, într-adevăr, simțise nevoia să se mărturisească celui din fața sa, pocitania care, prin flăcări de durere și mâhnire își îndulcea atât de omenește în expresie chipul care nu se mai vedea a fi atât de hâd ?

Nu mai știa exact nici chiar el, marele magister așezat în jilțul care se vedea pictat și în pânzele ce-i înfățișau pe ceilalți ce stătuseră în el. Dar nici nu-l mai interesa asta, pentru că lumina vâscoasă a comunicării unor triști amesteca în taina lor ambele făpturi: și cea solemnă în stacojiul aprins al hainelor de mare rang cavaleresc, și cea umilă, abătută, purtând, prin caftanul cu blăni scumpe, rangul celui de la care-l luase prin execuție.

Oricum, trăia un sentiment de mărturisire topit la flăcările de durere, de mâhnire și de jale nemângâiată care îndulceau omenește chipul de monstru al aceluia și se simțea purtat moale spre nevoia de spovedanie sau de înțelegere sufletească auzindu-și glasul care doar respira prin el, dar venea parcă din toate ungherele acelei covârșitoare arhitecturi ce-i înconjura. Așa, ca-ntr-o înțelegere perfectă despre care nu mai știi dacă e rostire sau doar gând.

Dar nici nu mai conta lucrul acesta. Pe marele magistru nu-l mai interesa dacă rostise sau gândise vorbele, pentru că nu numai lumina vâscoasă a comunicării unor triști, ci ăi nevoia acestei comunicări amesteca în taina lor ambele lor făpturi. Nu mai conta nici o deosebire de statură sau de rang și nici faptul dacă vorbele erau rostite sau auzite dinlăuntru.

Venerabilul cavaler privea doar mâinile acelea monstruoase

de ucigaș și le vedea făcând altceva: O treabă delicată, dar la fel de cruntă în semnificațiile ei; o îndeletnicire care cuprindea în ea cutremurarea unor sentimente adverse, cum ar fi dragostea, egoismul, ambiția, teama, patima și voluptatea la un loc, îndeletnicire pe care o avusesesră cândva mâinile lui. Da, mâinile lui tremurânde de plăcere, înfiorare și vanitate; mâinile lui tremurânde, dar nu ca astăzi de bătrânețe, când inelul sacramental îi joacă pe pielea pistruiată dintre falange. Ci mâinile sale tinere, frumoase, ca niște albe antene sensibile, tremurând concupiscent atunci când simțeau în nări și atingeau cu buzele fiorurile pântecelui cald peste care ferecau centura de castitate, încingând în fieru-i rece acele coapse albe și parfumate pe care le iubise mai înainte cu nesaț. Coapsele femeii de care se despărțea, dar nu mai înainte de a-i fereca locul plăcerilor printr-o zăbală cu gaură și dinți ascuțiți, ca să zgârie orice mădular ar fi încercat să intre acolo. Și, nu numai să-l zgârie, dar să-l prindă rupându-l dacă ar fi încercat să se tragă înapoi.

Numai el avea dreptul acolo și, tocmai de aceea, sărutând buricul deasupra căruia urma a se încheia ferecătura, s-a rugat la Dumnezeu să-i mai dea zile s-o și desferece.

Asta era soarta lor de cavaleri. Cu idea ei se obișnuise încă înainte de a se îndrăgosti și de a iubi. Dar șocul fusese puternic pentru că nu se așteptase ca, tocmai când amorul tinereții sale cu frumoasa italiancă ajunsese a se împlini, goarna să-l cheme la luptă. Și, atunci, privind trupul alb ce trebuia să fie numai al lui, l-a mai iubit odată cu voluptate nebună zvâcnind în el ca pentru eternitate, dar nu s-a mai putut lăsa moleșit pe perna somnolenței satisfăcute, ci datoria de militar și cavaler l-a ridicat în picioare cu conștiința instrucției primite și a pus mâna pe centura de castitate. A încins fierul ei rece pe mijlocul pe care până atunci îl mângâiase cu mâinile sale și a prins celălalt braț, brațul transversal al centurii, în lăcașul de ferecătură. Apoi l-a petrecut prin locul pe unde trebuia petrecut, aducându-i curbura prin întredeschiderea pulpelor și printre minunea de

fese făcute să-nfioare degetele care le cuprindeau fierbinte în amor. L-a forțat puțin, simțind parcă fiorul de durere din pielea catifelată ce i se supunea și, potrivind lingura lățită cu despicătura zimțuită ca o gură de știucă, a apăsat-o pe minunea de trandafir care-și ascundea rozul petalelor ușor umezite în puful negru scânteietor închipuind toată vraja pubiană a ascunzișurilor ce ți le dezvăluie trupul dezgolit al femeii. A asigurat apoi coada acestui braț de fier printre emisferele de carne fierbinte și piele albă ce se arcuiau până pe șolduri și a încheiat-o deasupra lor, acolo, la spate, în celălalt cerc de fier ce încingea subțirimea mlădie a mijlocului. Apoi, controlând totul cu simțul proprietarului ce-și încuie averea, a învelit în mătăsurile pregătite ceea ce era doar pentru voluptatea sa intimă și a chemat fierarul care aducea în cleștele lui bobița rubinie a unui nit încins. Iar nitul, când a prins cercul de pe mijloc de brațul curbat peste locul plăcerilor oprite, ca o stavilă până la întoarcerea cavalerului, a trezit un fior în torsul tânăr, dulce modelat, al femeii care plângea înfășurată în părul ei negru. Era frumoasă italianca de la care el, cavaler cruciat în plină vârstă tânără, își lua rămas bun prin acel ritual barbar.

Barbar; care îl obsedase cu pofte și vanități, cu visuri împătimite și regrete, cu întrebări chinuitoare și amintiri fierbinți îndelungată vreme, ajungându-l în timp până astăzi, când obsesia e chiar groaznică. Groaznică pentru că își imagina acest ritual făcut cu îndemnare și împătimit tremur, nu de degetele sale care păstrau și la vârsta asta o osoasă eleganță. Ci de mâinile îngrozitoare ale călăului din fața sa; de cioatele acelea negre cu gheare murdare, plăsmuite înadins pentru a sfâșia sau a gâtui, dar având și ele, ca-n orice sânge de animal, buricele fierbinți și pofticioase-n pipăială care le făceau să se-nfioare parcă fornăind pe pielea albă și catifelată care le transmitea impulsuri de erecție tremurândă în hidoșenia lor de mădulare prin care-și manifesta poftele bestia din fața sa. Și, așa, deodată, simți nevoia să dea cu piciorul, să alunge imaginea degetelor acelora noduroase de pe carnea albă cu dulce puf

străveziu; imagine care i se năzărea, obsedându-l cu ideea că pielea tăbăcită și murdară a buricelor lor o atinge cu pofte pe cea catifelată a femeii, că înaintează pe ea căutându-i ascunzișurile.

Dar se abținu cu nobilă pudoare față de un asemenea gest vulgar. Se abținu și-și aminti durerea - gândul celălalt pe care simțise nevoia să-l comunice.

- Și eu, dragul meu, și eu am fost blestemat să stau departe de niște mângâieri alintate și dragi - spuse el, sau simți nevoia să spună. Pentru a recunoaște deodată, cu uimire, cealaltă asemănare dintre ei: asemănarea reală și prezentă decurgând din ceea ce spusese sau gândise până atunci: Da, de asta avem nevoie de putere astăzi, sau vrem puterea ! De asta suntem roși de ambiția de a ne simți mai puternici, mai tari decât alții, tu văzându-i tremurând în fața morții, eu simțindu-i că mi se supun, că-i frâng în intențiile lor și-i fac să vrea numai ce vreau eu... Avem pofta asta pentru că nu suntem senini și liniștiți precum cei care au fost iubiți și mângâiați la vremea lor. Ne răzbunăm astfel pe ce n-am avut; ne răzbunăm căutând altfel de plăceri decât cele pe care am fi vrut să le avem; îi urâm pe cei care le-au avut și căutăm în sufletul lor mulțumit prin mângâierile de care au avut parte, locul în care să-i lovim și să-i facem să li se scurgă această mulțumire, sau pe cel în care să-i frângem, să-i aplecăm în fața noastră, să le dovedim că plăcerile lor nu coontează față de plăcerea noastră de a-i stăpâni și de a le fi superiori. Ei nu știu că noi ne răzbunăm astfel pe ceea ce invidiem la ei și că o parte din strâmbătatea sufletului nostru e cea care vrea să-i domine ca și cum le-am putea lua, pentru noi, plăcerile trăite numai de ei și meritate numai de amintirea seninei lor mulțumiri. Da: le urâm această seninătate pe care le-au dat-o femeile care i-au iubit și-am vrea să le-o facem să sângere și să doară, numai pentru faptul de invidie că noi n-am avut parte de ea. Da, nu suntem senini și liniștiți precum cei care au fost răsfățați de femei și nu putem avea seninătatea liniștei celor care n-au fost

blestemați ca noi la lipsa de iubire.

Pentru o clipă, i se păru că nu mâiinile călăului cuprindeau mijlocul și coapsele cu piele albă făcând ceva mai mult și mai senzual decât simpla îndeletnicire de a prinde fiarele curbe ale centurii - o curbă pentru o jumătate de mijloc, curba cealaltă pentru a prinde mijlocul întreg și curba a treia, cea cu guri zimțuite, ca să nu poată pătrunde prin gaura ei niciun mădular fără a fi sfâșiat, pentru a se prelungi din îngemănarea celor două în jos, printre picioarele femeii și a-și ridica din nou ferecătura printre minunea de buci roze, reajungând la inelul de pe mijloc.... Nu, parcă nu mai erau mâinile călăului ci le simțea pornind din propriul său trup și transmițând pofetele către propriul său trup. Da, erau mâinile lui, numai că ele își răschirau degetele ce i se îngroșau ca niște crengi noduroase prinzând asemănare cu cele ale călăului. Erau mâinile lui urâțite în dorința de răzbunare când, după ani, întorcându-se ca orice cruciat și trăind pofta, trăind tot mai mult, din ce în ce mai mult pofta de a desface acea centură care o păstrase pe frumoasa italiancă numai pentru el, o aflase pe aceea de mult fugită. Fugită din casa lui, fugită din patul lui, fugită din ferecătura care ar fi trebuit să o facă să fie numai a lui. Poate, fugită chiar cu fierarul bohem care-i desferecase semicercurile bătute-n nituri și se lipise cu pielea lui țigănească de cea albă a ei, în acel dans pofticios care amesteca imaculatul cu murdăria, exact cum i se părea că ar face și degetele tăbăcite ale călăului.

Dar, domn și senior fiind, se abținu și de această dată de la a-și mărturisi obsesiile carnale, se înfruntă pe sine însuși abținându-și soldățește poftele și arătă din ființa sa doar partea de înțelept care meditează:

- Nu e ușoară soarta noastră de băieți săraci, care vrem să ne facem o situație mânuind armele în slujba celor mari - spuse el cu of, amintindu-și părul roșu și pielea pistruiată a nemțoaicei cu care se căsătorise și care devenise cea de a doua femeie de care se despărțise prin același ritual.

Pe aceasta, întorcându-se, o găsise acasă. Dar o găsise

zbuciumată și țicnită; o găsise smintită de perpeliri, așteptări și dracu mai știe ce poate face în iernile lungi o femeie fierbinte, încinsă pe pântece și printre pulpe cu fierul rece despicat la mijloc, dar prevăzut cu neiertători zimți ca la botul peștilor răpitori, din care peștele cel mic nu mai are altă cale decât să se rupă dacă coada îl trage înafară. Așa se rupsese în ea mădularul unui fante cu care încercase să-l înșele, iar ea înnebunise de tot simțindu-se acolo cu o bucată din hoitul acelui om rămas în rest viu... Fiindu-i nevastă cu cununie, magisterul o găsise pe loc, așteptându-l între zidurile casei sale. Dar o găsise smintită, speriată și apucată în nebunia ei, trebuind s-o păstreze în paranoie, suportând-o astfel până la bătrânețe, nu numai pentru că-i adusese o importantă dotă, ci chiar și după legea aspră a Bisericii Catolice care nu concepe despărțirea. Iar acum, de când sufletul ei nebun îl părăsise, ce-i folosea că, pe sfoara de moșie ce-o încropise în lungile lui strădanii de gentilom sărac, avea o franțuzoaică încă bună de pat, pe care o păstra pentru timpul când treburile castelului și ale ordinului nu-l rețineau aici ?... O păstra, cu o centură mai finuță, nu bătută-n nituri, ci prevăzută cu lăcățel; un lăcățel a cărui cheie îi atârna, nevăzută, în spatele crucii marelui ordin.

Dar ce-i folosea franțuzoaica aia destrăbălată în intimități, dacă ea nu se străduia să-și mascheze suveranul dispreț cu care-i gratula deseori neputința ? !... Mai ales disprețul răbdător cu care privea mâinile lui bătrâne tremurând de pofta mai mare decât putința, atunci când își băga nasul în buricul ei ca să vadă cu ochi bătrâni cum să descuie lăcățelul !...

2

- O viață trecută fără prea mari plăceri !... se trezi el mărturisind cu resemnare în fața monstrului aceluia care-l fascina și-l făcea, cine știe cum, să spună cam tot ce avea pe suflet atunci când scăpa de sub cenzura pretențiilor sale nobiliare.

Da, chiar dacă se putea abține de la mărturisirea poftelor

mai intime, care aparțin răbufnirilor cărnii, ecourile acestora în considerațiile triste pe care simțea nevoia să le facă, ieșeau la suprafață. În fața monstrului aceluia cu priviri de culori ciudate, marelui magistru îi pierea morga înaltelor sale funcții. Se simțea foarte om, foarte mic, foarte neputincios și, în ultimă instanță, destul de trist. Un biet om covârșit de tristețile sale, o uniformă solemnă golită de funcții și învelind doar un muritor oarecare plin de desnădejdile sale. Și, tocmai dându-și seama de toate neputințele ce-l muiau desprinzându-l parcă de solemnitatea înaltului spătar al scaunului din care obișnuia să stăpânească, încercă să se smulgă din efluviile ce le simțea venind dinspre călău și porunci:

- Să lăsăm astea ! Revino la voievodul tău; despre el începusem a vorbi !... Dar nu se putu abține să nu mai scape un oftat: Noi, cei care tânjim toată viața să ajungem precum cei mari, cei care ne sacrificăm timpul și plăcerile fiind atenți numai la pofta asta, ne dăm seama cât de trist este prețul acestor sacrificii numai când îi vedem pe alții care nu-și impun asemenea pravile. Îi vedem pe alții care se nasc acolo unde tânjim noi și au de la început tot ceea ce noi nu dobândim nici măcar atunci când constatăm că ne-a trecut viața !... Și ajungem să ne întrebăm: Doamne, de ce-a fost nevoie de atâtea renunțări și atâtea ambiții ? !...

Se simțea mic, mărunt. El, marele magistru ajuns în fruntea ordinului tocmai atunci când acesta nu mai însemna nimic, își dădea seama că toată viața lui de ambiții nu prețuise mai mult decât cea a monstrului care era una dintre cele din urmă ființe umane de pe acest pământ.

- Trebuie să ne naștem sau regi, sau să ne vedem de fericirea simplă a pământului și grădinilor lui ! - proclamă el ca-ntr-o tristă profeție. Cei ce mișună între aceste două margini sunt nefericiții !... Hai, spune-mi despre voievodul tău, că el s-a născut sub altă zodie !

- Sub ce zodie s-a născut, nu știu prea bine; se spune că pe aici - pe undeva, de vreme ce tatăl său a fost cavaler al ordinului

vostru.

- A fost, confirmă marele magistru; și-a făcut ucenicia mai înaintea mea, pentru că, mie, mi-a fost un fel de comandant când învățam mânuirea armelor. Era dintre bunii luptători; nu știu dacă a fost inițiat și în alte domenii ale ordinului dar, printre luptători, era de frunte. Apoi a intrat în grațiile împăratului Sigismund, care l-a uns domnitor al Valahiei chiar aici, în curtea noastră de onoare... E visul fiecărui cavaler să ajungă să fie uns stăpân al unui comitat, ori al unui ducat; dar mi-te chiar peste o țară !... E ceva impresionant și măreț, nu-i așa ?

- Nu știu, spuse călăul cu indiferență pentru că el nu avusese niciodată asemenea visuri sau veleități. Nu știu, pentru că eu l-am cunoscut pe prinț, fiul celui despre care vorbiți, în locul acela numit Egrigöz, adică ochi-sașiu, în vilayetul Kütahya, în fortăreața care păzește drumul dinspre Persia, Caucaz și părțile armenești, cum v-am spus.

- Era ostatec acolo, nu ?

- Da, înălțimea voastră, era ostatec lăsat de tatăl său zălog Porții care nu prea avea încredere în domnitorii de peste Dunăre. Îl lăsase împreună cu un frate al lui, unul blond și frumos ca o fată, care n-a ajuns la Egrigöz, pentru că i-a plăcut sultanului de el; sau unei beizadele de sultan, sau unui comandant de ieniceri, ceva, pentru că l-au păstrat pentru plăceri la curtea împărătească de la Adrianopole, adică Edirne, cum îi spune pe turcește. Dar pe Vlad l-au trimis la noi drept pedeapsă, fiindcă l-a bătut pe fiul sultanului când acela s-a dat la el vrând să și-l facă iubit... Că nici Vlad nu era urât; avea ochii verzi, mari și alungiți ca de cadână, iar pletele îi erau lungi și mătăsoase, cum osmanlâii n-au, fiindcă părul lor asiatic e țepos. Dar înfățișarea îi era rea, iar obrazul aspru încă de tânăr. Avea puteri supranaturale în el; știa multe lucruri prin care să domine ființele și să bage teama în șiruri întregi de oameni; ba chiar putea, uneori, să-și trimită sufletul departe de trup, la mari depărtări. Ce-am învățat eu de la el e doar o brumă...

- Dar el, el de unde a învățat ?

- O fi învățat și de la tatăl lui, înălțimea voastră, că doar spuneați mai înainte - se dovedi el a fi fost foarte atent - cum sunt inițiați aici cavalerii în diverse secrete... Nu știu exact; pentru că tatălui lui i se spunea Dracul, poate nu numai de la dragonul ăsta pe care dumneavoastră, cavalerii ordinului, îl purtați pe piept. Dar acolo, la Egrigöz, era prieten cu un mag indian sau persan care, nu știu de ce, fusese și el ținut ostatec mai bine de cinci ani, până ce sultanul și-a amintit de el și a cerut să-i fie trimis la poartă. Dar, până atunci, prințul și cu magul îi terorizau și-i înspăimântau pe paznici.

- Ce știa să facă magul ?

- Nu știu, înălțimea voastră, că noi eram bieți băieți de grajd și ne-am apropiat de prinț tocmai atunci când indianul nu a mai fost cu el. Ne-am apropiat așa, cu gândurile noastre pofticioase; fiindcă, văzându-i mereu împreună, nouă ne-au trecut prin minte alte celea; din acelea mai porcoase și nu că indianul îl învăța din știința lui. Fiindcă, având beizadeaua plete lungi și ochi alungiți de cadână, noi ne-am apropiat când l-am văzut rămas singur și trist printre paznicii care nu prea îndrăzneau să se apropie de el.

- Și, și ? Ce s-a-ntâmplat, cum v-a primit ?

- Ne-a înghețat, înălțimea voastră. Ne-a privit o dată într-un fel anume și ne-a făcut să nu ne mai putem mișca. Ba, a băgat și un tremur în trupurile noastre; tremur de care n-am mai scăpat multă vreme, până ce el a binevoit să ne ierte și să ne elibereze de farmecele astea.

- Câți ani avea ?

- Să fi avut cinsprezece, cel mult șaisprezece ani.

- Și voi, voi ce-ați făcut ?

- Am rămas slugile lui pe vecie, asta am făcut; am simțit o chemare către el, o supunere în fața lui, o putere care emana de la el, ne ținea legați de el; asta e că am rămas slugile lui pe vecie.

- Dar cum a început să vă învețe ? Înseamnă că a căpătat

încredere în voi.

- Păi da; când ne-a simțit supuși, când ne-a controlat sufletele - zău că ni le-a controlat, că doar am simțit nu numai din privirile lui scormonitoare care te înghețau, am simțit chiar o gâdilătură pe dinlăuntru, prin suflet, cum ne controla el toate ascunzișurile - deci, când ne-a controlat și ne-a simțit într-adevăr supușii lui, a început să ne învețe.

- Ce să vă învețe ?... Treaba asta cu vorbitul departe, la mari distanțe; treaba asta ca să poată ajunge de la suflet la suflet peste țări și mări; treaba asta pe care, eh - se opri el, dar nu putu să nu-și trădeze marele interes - hai, apune, spune ! Că doar el e cavalerul nostru, iar știința lui trebuie să fie știința noastră; puterea lui, trebuie să fie puterea ordinului nostru; secretele lui trebuie să fie secretele cu care să învingă din nou ordinul nostru !

Înflăcărat, marele magistru nu mai vorbea călăului, ci vorba cinstitelor figuri ale înaintașilor săi care, de acolo, din portretele ce umpleau pereții, păreau că-l disprețuiesc pentru decăderea în care ajunsese ordinul, tot așa cum franțuzoaica pofticioasă îl disprețuia pentru încetineala cu care îi bâjbâia pe la buric pentru a deschide lăcățelul centurii și, atunci când reușea s-o desferece pe ea, i se muia tocmai ceea ce trebuia să fie fier în el.

Dar nici călăul nu se dădea prins așa ușor. Îi spuse cel mai simplu lucru; cel cu care n-avea magisterul cum să redreseze gloria ordinului pe care-l conducea cu chinuri de urmaș decăzut:

- Când ne-a simțit supuși, ne-a învățat cum să dirijăm liliecii.

- Liliecii ?... Ce-mi pasă mie de lilieci; noi avem interese mari, omule. Papa de la Roma trebuie să vorbească din nou lumii întregi despre puterea ordinului nostru !

- Dacă el asta ne-a învățat !... Asta e; vreți să vă spun, vă spun; nu...

- Bine, spune ! - nu avu încotro acela; spune și cu liliecii.

- Liliecii pe care el îi făcea uneori să năvălească asupra

paznicilor, iar aceia se perpeleau de mama focului, cu toate armele pe care le aveau asupră-le. Da, le ordona; îi aduna ca pe soldați chemându-i la ordin de pe toate coclaurile, iar liliecii se-nșirau ca la comandă, sute și mii; apoi năvăleau în stol acolo unde le poruncea șuierul lui subțire. Dar să nu-mi cereți să vi-l spun cum e, că ăsta-i secretul meu jurat !

- Bine, nu-ți cer; nu-ți cer asta - se prefăcea bătrânul că-l respectă... Dar alte farmece, alte lucruri de putere deosebită, ce știa să facă ?

Încerca magisterul să-i smulgă vorbele. Cu o intensă curiozitate în ochii săi apoși, tot trăgea nădejde să ajungă la marile secrete militare care-l făcuseră vestit pe acel voievod încât chiar papa adunase o sumă de bani și i-o trimisese ca să-și întărească armatele. Povestea cu liliecii care năpădiseră și asupra Nürenbergului întărea toată această nădejde a sa, dar era oștean bătrân și-și dădea seama că fapta aceea era doar un avertisment, liliecii erau doar o avangardă a meșteșugurilor mult mai mari pe care le avea voievodul acela cu priviri neiertătoare și puterea de a porunci asupra depărtărilor. Dacă ar fi avut el, magisterul, în mână acest meșteșug, spre a dovedi regilor că stă acolo, în cetatea Nürenbergului, dar poate vorbi cu ei la depărtări, în castelele lor, dacă le-ar fi gâdilat puțin sufletele cu acea înfiorare de groază pe care principele valah o-nfigea din depărtare în sufletele dușmanilor săi făcându-i să arunce armele, atunci n-ar mai fi fost lăsat ca o mână a doua sau a treia, de ordin sleit ce trăiește doar prin tradiție, ci ar fi revenit la zilele de glorie, arătându-le puterea sa în fața împăraților, chiar și proștilor de cavaleri din Marele Conciliu al ordinului, care-l lucrau din umbră și pândeau să-i vină schimbarea... Încerca el, dar nici călăul nu se lăsa tras de limbă:

- Ce alte farmece știa să facă ?... Știa multe, înălțimea voastră; de unde aveam noi să le aflăm pe toate ? !

- Nu toate, dar zi ce-ai aflat. Vezi că, dacă ești jurat față de voievodul tău, ești jurat și față de ordinul din care el face parte !

- El face parte din multe ordine, măria ta; dacă a venit

Mahomed cu două sute de mii de oșteni asupra lui, iar el, cu câteva mii de oameni, l-a făcut să se-nfioare și să se-ntoarcă !

- Păi vezi, vezi: așa ceva spune-mi; că, doar, nu numai cu liliecii l-a gonit !

- Eu spun numai ce știu.

- Spune ce știi; dar spune odată !

Călăul nu se lăsa impresionat de porunca celui din înaltul jilț; se-nfășura și el mai bine în caftanul de mare rang pe care și-l câștigase conform meseriei și, tot ce voia el rostea:

- Iată, vă spun despre fratele meu. Fratele meu era pesemne mai deștept și mai potrivit decât mine. Voievodul îl trimitea unde voia el și-i dădea puteri cum voia el; într-o zi, i-a dat putere de a pus la pământ douzecișidoi dintre paznicii noștri... Dar și cu mine comunica. Odată, când îl ajutam pe gâdele cetății la un osândit, am simțit de la depărtare, de unde nici nu-l vedeam pe voievod, porunca lui de a dezlega osânditul. Și l-am dezlegat fără să crâcnesc și i-am acoperit drumul până a reușit să fugă. Da, i-am ținut pe toți paznicii și oștenii cu o forță nebună, care m-a părăsit târziu, când acela scăpase, iar voievodul meu, din depărtările sale, pesemne că-l îndruma cum să se depărteze cât mai mult. Eu m-am pleoștit, ăia au pus mâna pe mine și m-au aruncat în temniță. Zău, n-am mai scăpat de acolo decât când au constatat că-s nebun. Eram nebun deabinelea, ținut cu răngi, la distanță, ca o fiară. Asta, tocmai fiindcă voievodul meu voia să arăt față de ăia că sunt nebun și n-au cum să mă judece. Da: eram nebun. Când voia el, mă făcea nebun. De la depărtare mă făcea cum voia el !

- Și altceva, altceva ce mai făcea ? - recăpătă magisterul speranța unor date mai de esență, nemaijenându-se de tremurătoarea sa aprindere curioasă.

- Se putea face liber și cutreiera într-o noapte un spațiu imens; fugea în țara lui, la cunoscuții lui, până unde, de fapt, erau săptămâni întregi de mers călare.

- Cum făcea asta ?

- Nu știu; era puterea lui, sau știința lui. Își lăsa trupul

dormind acolo, în turnul unde era închis și pornea așa, cutreierând o lume. De cele mai multe ori se ducea chiar peste țara lui, tocmai în Moldova, Țara Bogdaniei Negre, cum o numeau turcii, fiindcă acolo chiar domnea un Bogdan, tatăl lui Ștefan care era văr cu voievodul meu. La acesta, la Ștefan, se ducea el călătorind în noapte și chiar întorcându-se tot în aceeași noapte, pe un drum pe care alții îl făceau în luni de zile. Pentru că, după moartea tatălui său, acel Bogdan îi era ca un tată, iar Ștefan îi era cel mai drag văr; erau singurele ființe de care mi-am dat seama că se simțea într-adevăr legat. Erau ființe pentru care sufletul lui, înrăit printre dușmanii în mijlocul cărora era ținut zălog, avea simțire și căldură. "Am fost la Ștefan, spunea el când se trezea. Am fost la Ștefan să-l văd ce mai face"...

- Bine, asta putea fi vis.

- Nu era vis, înălțimea voastră, nu era vis; pentru că uneori mă lua și pe mine cu el; ne lua și pe noi și ne ducea, ne plimba prin cetatea de cărămidă unde domnise tatăl lui, apoi ne trecea peste niște munți pădurоși și niște ape limpezi în lumina lunii, oprindu-se într-o altă cetate. Era o cetate de piatră unde domnea un alt voievod, iar noi ne opream la o fereastră și ne uitam cum vărul lui, acel Ștefan, un băiat cam de-o vârstă cu el, rumen și bucălat și cu sprâncene arcuite blonziu, dormea acolo. Și prințul meu se ducea la el și-l trezea și vorbeau ceva, sfătuiau ceva, adică puneau la cale ei lucruri mari pe care, pe urmă le-au și făcut. Apoi, desprinzându-se de acela, venea de ne lua și porneam înapoi, sub lumina lunii, ca niște umbre lungi și negre peste munții aceia pădurоși, apoi peste apele mari, apoi peste alți munți golași, de cretă. Iar, când vedeam cum strălucea dedesubtul nostru Marmaraua și ajungeam deasupra munților Anatoliei intrând din nou la noi, în cetatea aceea de răscruce numită Egrigöz, adică ochi-sașiu care nu ne privește deloc cu dragoste, ca să nu ne simtă că intram înapoi, trimiteam liliecii asupra paznicilor. Iar liliecii, speriindu-le unora paza și altora somnul, îi făceau să se încaiere între ei și să se taie. Că, a doua

zi, umblau de nebuni oblojindu-și rănile și cutând urmele de dușmani care să-i fi atacat, în vreme ce noi ne făceam somnul și ne odihneam oasele obosite de zborul în depărtări.

- Bine, astea sunt amintiri vechi, din tinerețe - se transformă în calcul și precaută cercetare curiozitatea din ochii magisterului - spune-mi altceva, mai sigur și mai clar, din vremea de mai aproape.

- Din vremea de mai aproape nu am ce să vă spun până ce n-am să-l trimit pe tipograf la el, înălțimea voastră - spuse, deodată mult mai hotărât, călăul. Că voievodul Vlad îmi dăduse mie acea putere și știință de a-l trimite pe fratele meu la el, oricât de departe ar fi fost și sub orice strajă s-ar fi aflat. Iar el însuși și numai el avea asupra fratelui meu puterea și mai mare de a-l trimite oricât de departe și a ajunge la oricine, chit că avea de dat lupte cu oricât de multe străji. Pentru că fratelui meu îi putea da forțe și energii mult mai mari decât mie, pentru a se împotrivi oricui și oricăror armate care l-ar fi prins.

- "Forțe și energii"... asta e; asta e !... Spune despre asta; aici am vrut s-ajungi: la "forțe și energii" - gusta magisterul termenii deosebit de noi pentru mintea nefericitului din fața sa, confirmându-și bănuiala că putea afla mult mai multe: Hai, spune, vezi să nu uiți ce-ai început !

- Cum o să uit, dacă e vorba de fratele meu ? !

- Păi zi; zi ce forțe și energii avea...

Însă călăul i-o trânti:

- Păi asta-i, că nu mai are; nu mai are nimic. E oale și ulcele...

- Dar a avut; tu însuți ai recunoscut c-a avut; n-o-ntoarce acuma, că...

- Eu n-o-ntorc, măria ta, eu îmi plâng fratele.

- Plânge-l, dar spune.

- Spun; uite, vă spun; zău ca voievodul îi putea da fratelui meu puteri nemaiîntâlnite și-l trimitea în fața unei armate întregi, el stând în spate și numai dându-i ordine din depărtare.

- Și ?

- Și, asta a fost dacă nu i-a mai dat !

- Ce să-i dea ?

- Stați să vă spun; aveți răbdare.

- Am !... Dacă nici eu nu mai am răbdare !...

- Îi dădea forțe cât de mari. Dar acolo, între munți, unde l-au atras pe voievod baronii unguri promițându-i ajutor, dar l-au înrăit pe regele Matei împotriva lui trădându-l, s-a aflat și fratele meu. Ca o pavăză, ca o sperietură pentru dușmani.

- Și i-a speriat ?

- Nu.

- Atunci, de ce-mi mai povestești.

- Ca să aflați, măria voastră; nu vreți să aflați ?... Fratele meu era la datorie, el se știa încărcat cu toată puterea pe care i-o transmitea voievodul; se știa atât de încărcat, că n-avea teamă nici de tun, nici de pușcoace. Dacă-i poruncea voievodul meu cu energiile lui osânda pentru o sută de dușmani, se făcea negru de acea energie și cu o sută se lupta răpunându-i pe toți. Negru de atâta încărcătură transmisă; de asta se-nfricoșau turcii de cavalerul negru, neștiind dacă era chiar voievodul sau unul încărcat doar cu puterile lui.

- Ce fel de puteri ?

- O să înțelegeți măria voastră, eu vreau să vă spun că acolo, între munți, când cu șiretlic l-au răpit pe voievod oamenii lui Matei, fratele meu a crezut că voievodul e cu gândul la el și n-a avut nici o teamă. N-avea, sărmanul, de unde să știe că voievodul nostru fusese răpit chiar de cei care ziceau că-i vin în ajutor trimiși de papa. L-a apucat pe voievod o asemenea ură, o asemenea furie blestemându-și trădătorii, încât n-a mai fost atent cu mintea ca să-l țină în legătură pe fratele meu. Iar acela, bietul, n-a bănuit că domnul lui, aflându-se trădat și prins, era cuprins de furii și nu-și mai îndrepta gândul către el ca să-i dea forțe și energii. Cu suflul susținut de emanația aia pe care i-o trimitea voievodul, s-a luat la luptă cu ei știindu-se întotdeauna încărcat cu puterile nebune pe care i le transmitea Vlad. Forțe și energii, cum spuneți măria voastră !… De unde să știe el că Vlad spumega cu gânduri de ură către alții ?

- Și a pierdut energiile, nu-i așa ?

- Întrutocmai, măria ta. Nu știu eu ce-or fi energiile astea, dar fratele meu și le-a pierdut.

- N-a mai fost în contact ! - se văzu un zâmbet ca de descoperitor pe fața venerabilului.

- Puteți să-i ziceți și așa; eu nu știu ce-i aia contact. Știu că fratele meu s-a luat la luptă cu ei știindu-se întotdeauna încărcat de putere și a căzut sub loviturile lor, uimit, fără să creadă că pierduse legătura cu voievodul lui și că se putea petrece una ca asta.

- Se putea; uite că se putea ! - rosti magisterul cu o și mai mare satisfacție a confirmării descoperirilor pe care le făcea.

Dar călăul i-o trânti:

- Nu știu de ce te bucuri așa, măria ta, când eu mi-am pierdut fratele !... Păi. ăla nu-mi era numai frate; v-am spus în ce legături mă pusse chiar voievodul cu el. Măria ta te bucuri de răul meu ? Păi eu am rămas singur și, de atunci... da, de atunci caut două lucruri: Caut ajutorul dumneavoastră și caut un suflet cu moliciuni asemănătoare celor pe care le avea fratele meu. Pentru că, pe fratele meu, aveam și eu puterea să-l trimit la voievod; dar acuma... acuma pe cine trimit ?... Îmi trebuie un suflet căruia să-i cunosc moliciunile, să-l strunesc și să-l trimit la voievodul meu. Să aflu unde este acel Vișegrad de care tot pomenește, că ăsta e nume sârbesc, așa cum e Belgradul, dar nu-i acolo; trebuie să aflu cum îi spun ungurii sau nemții și să mai aflu cum îl pot scăpa pe voievod.

- Deci, după câte înțeleg, ai o mașinărie care nu merge, dar pe care o poți repara.

- Întrutocmai, măria ta; și nu mai râde, așa, cu satisfacție; că eu am venit aici să-ți spun necazul meu.

- Nu râd. Mă bucur, numai; și mă voi bucura mai mult dacă voi putea să te ajut !

- Eu vreau să ajung să-i trimit semne voievodului meu și să pot primi iar poruncile lui - mai spuse călăul supărat, parcă ștergându-și o lacrimă cu cioatele alea de degete înfiorătoare.

- Ai dreptate, spuse șiret, venindu-i apa la moară, magisterul. Dar încă nu mi-ai spus o faptă care să mă convingă de puterile astea despre care vorbești, fie că le posezi tu pe jumătate, fie că le-a posedat fratele tău pe cealaltă jumătate, fie că le posedă în întregime voievodul tău. Tu, tu nu te îndoiești nici un pic; nu te-ai îndoit niciodată ?

- Sî mă îndoiesc ? Cum o să mă îndoiesc dacă, după ani și ani de zile, fără să mai fi știut nimic unul de altul, voievodul m-a chemat la el ? !... Iar asta nu s-a întâmplat ieri-alaltăieri, ci atunci, de mult, când el a urcat pe tron. Și nu numai pe mine, ca să spun că a fost, așa, o nălucire; ci și pe mine și pe fratele meu... Dar, chiar dacă am zice că a fost o nălucire pentru amândoi chemarea aceea, pe urmă, când ne-am dus, când am ajuns la cetatea lui de scaun, el însuși a spus: "aha, ați venit !" și a recunoscut că ne-a chemat la el.

- Cum, adică, v-a chemat la el ?

- Așa cum se cheamă, înălțimea voastră; așa cum întotdeauna un om îl cheamă pe altul.

- Care om cheamă pe altul, așa, vorbind cu el de peste țări și mări ?

- Ehe, păi ăsta-i voievodul nostru; că el nu e om ca toți oamenii. El are știință multă și meșteșuguri multe, cine știe unde învățate. Dar mai are, din născare, în creierul lui, sau în sufletul lui, sau unde o fi având glanda aia așa de puternică încât, dacă se-nforțează și-și țâșnește gândurile, sau puterile, sau voințele lui, le face să ajungă oriunde pe lumea asta. Are umoare, măria ta !

- Și cum poți dovedi ce-o fi la el umoarea aia, sau glanda aia, sau cum îi spui tu ?

- Eu o simt, măria ta; am simțit-o prea bine, încă de-atunci, de când ne-a chemat.

- Dar ce era deosebit în ea, ai simțit ?

- Păi, să vedeți ce e deosebit: Că eu eram acum călău de meserie, adică meșter și nu calfă - zâmbi omul cu modestie dezvelindu-și osul fosforescent de sub buza ce i se despica în

culoare sângerie - eram călăul cetății Dürres, pe malul Adriaticii și căsăpeam la albanezii rămași ambițioși, cu ambiții mari trezite de pe urma lui George Castriotul, zis Scanderbeg, care aprinsese în sufletul unui popor mic o flacără mare. Ei, flacăra asta trebuia eu s-o sting făcând să curgă sânge mult pe lespezile vechii cetăți romane. Tăiam, tăiam de zor !... Dar nu capete, că ar fi fost o pedeapsă prea ușoară: Poc la gâtul de pe butuc și, gata, l-ai trimis pe lumea cealaltă fără durere, cu ochii holbându-se mirați că s-au desprins de trup, iar trupul orbit, dând din mâini și din picioare fiindcă nu mai vede nimic. Nu... Eu eram tocmit la meșteșugul unor tăieri mai complicate. Tăiam trupurile în două, fie pe lung, fie pe oblic, fie pe lat. Pe lung, cu securea aia ca o semilună care tot cioplește-n el până jos; iar pe lat cu fierăstraie, ca pe butucii care troznesc la noduri. Pe oblic, și cu una și cu alta… Mai și beleam, adică dezbrăcam trupurile de piele, încet și cu meșteșugul custurii subțiri, ca la oi, dar nu tăindu-i gâtița înainte, ca animalului, ci lăsându-l viu, ca să vadă cum îl dezbraci. De tras în țeapă, pe vremea aceea trăgeam mai puțin, trasul în țeapă fiindu-mi atunci o îndeletnicire mai rară. Dar, dacă primeam poruncă de la cadiul ce avea dreptul a stabili osânda, lucram și cu roata, lăsând pielea la locul ei și zdrobind mărunt doar oasele, sfărâmând încheieturile, stâlcind palmele și labele, până ce trupul rămânea ca o cârpă, dar avea avantajul să moară în pielea lui. Ehe, am dat eu dovadă de mare meșteșug și mi-au dat rang mare acolo, că aveam sabie de Damasc cu încrustătură de aur, numai că trebuia s-o port pe partea dreaptă, nu pe stânga ca toți cavalerii, ca să se știe că sunt călău și nu ceva comandant de armată... Ei, atunci, tocmai când îmi ștergeam mâinile și mă spălam pe față după o execuție mai obositoare a unuia care nu mai murea și mă privea cu atâta obrăznicie, încât îmi venea să-i scot ochii dar nu o puteam face pentru că nu aveam poruncă pentru aceasta, atunci l-am simțit pe voievod cum îmi pune mâna pe umăr și-mi spune "vino la mine". M-am întors către el, dar nu i-am simțit decât în continuare mâna pe umăr; și, astfel, am

știut că ființa îi este departe, în altă țară, peste alte țări. Și numai glasul lui, glasul lui pe care l-aș recunoște din mii de glasuri, fiindcă nu e numai glas, e și poruncă, e și îndemn, e și o forță care te furnică de parcă ar intra în tine punând stăpânire pe toate mișcările tale, numai glasul lui mi-a spus limpede: "vino la mine; m-am urcat în tron și vei avea treabă mai bună de făcut decât faci acolo !"... Când am dat cu ochii de frate-meu, acela nu mi-a spus decât "mergem !"... "Unde mergem ?" am întrebat eu ca să-l încerc și să mă încerc; dar el mi-a răspuns senin și sigur, ca dovadă că-i vorbise și lui: "La voievod; nu ne-a chemat voievodul ? !"... Și am pornit; am trecut munții Macedoniei, acolo unde se cutremură mereu pământul, am trecut Balcanii și Stara Planina, am trecut Dunărea într-un loc unde se îngusta și fierbea, am străbătut apoi o câmpie întinsă și, când am ajuns din nou să vedem munții pe zare, ni s-a arătat și cetatea de cărămidă îmbinată cu piatră în care mai fusesem cu el în zborurile noastre de copii. Iar, când ne-a văzut, și el, la rându-i, ne-a vorbit tot ca omul care știa că ne chemase: "Ați venit ! Bine; odihniți-vă că avem treabă !" Ce dovadă mai bună că ne chemase ?... Ne chemase, înălțimea ta, sigur că ne chemase !... Își amintise de noi, se gândise cum să ne folosească în armata lui mică dar cu care îngrozea totul și ne trimisese gândul său cu porunca de a veni. Era limpede pentru noi că făceam parte dintr-o mașinărie teribilă pe care numai știința lui putea s-o mânuiască.

Magisterul dădu din cap edificat și spuse ca pentru sine:

- Da, e limpede; dacă faci armă de război din puterea asta de a comunica la mari distanțe, atunci...

- Dar de ce neapărat armă de război, înălțimea voastră ? - îndrăzni călăul nemaisimțindu-se îngrădit prin ranguri sau prin distanțe de gândire și de vârstă.

- De ce ? - prinse întrebarea magisterul mirându-se și el, trist, cu o fatalitate tristă în privirile apoase - pentru că, dragul meu, pe lumea asta totul e război; totul se câștigă prin război sau prin meserii care ajută războiului. Toată viața mea m-am

străduit să le fiu monarhilor mei folositor în războaiele lor, să-i oblig să mă prețuiască făcându-le arme sau armate cu care să-și dea seama că au mai multe șanse în război, să fac învingător numele lor. Dar acum, tocmai acum când mi-am împlinit toată știința asta, mi-a adus destinul un împărat tâmpit pe care nu-l interesează războiul, un aiurit cu mintea apucătoare nu cum trebuie, prin luptă, ci sperând să-i cadă în mână o mașinărie de făcut aur. Făcând-o pe inventatorul de belea înconjurat de șarlatani ai științei, Friederich al treilea stă în palatele lui și, fără nici un gând cu adevărat imperial, uită de supușii lui și de armatele în care ar trebui să îi organizeze; fluieră toată ziua ca un pițigoi, dansează ca saltimbancii, sau face experiențe neîndemnatece cu pocnitori și prafuri crezându-se alchimist. Un zănatec ce ne-a dus de râpă și care umflă fustele damelor cu aburi din eprubetele lui. Imperiul e o rușine și ordinul care i-a adus cândva gloria, nu mai face doi bani ! Iar eu, eu cu toată știința mea, cu toate triumfătoarele mele bătălii, mă văd căzut în desuetudine odată cu ordinul !... Impărat tâmpit, afumat la fumurile pe care le scoate din retorte ! - înjură el luându-i martori pe înaintașii de pe pereți și aprinzându-și glasul cu dramatică indignare - nici nu m-ascultă când îi spun că eu am misiunea să redresez ordinul înființat de înaintașii săi glorioși !... Așa că, nu mai merge: eu trebuie să caut o armă nemaipomenită și un monarh căruia să i-o închin în bătălii învingătoare și aducătoare de glorie ! Numai așa, numai așa...

Rămase cu privirea-n sus, parcă agățat de planul său, de visul său; o respirație tumultuoasă îl arăta încurajat de speranțele ce-i răspundeau frământării. Și, deodată, cutremurat parcă de chinurile îndelungilor întrebări pe care și le pusese prin ani, coborându-și ochii din înaltul alb al ogivelor, răscolit, întrebă cu amenințare:

- Dar tu... Cine ești tu, că m-am pornit, așa, să-ți mărturisesc gândurile mele cele mai intime; cine ești ? !

Simțindu-i ura care provenea dintr-o deloc ascunsă

nemulțumire, călăul se grăbi să-l liniștească:

- Sunt un nimeni, înălțimea voastră; sunt un nimeni ! - Și, ascunzându-și sub pleoape luciul parșiv al privirii, adăugă: Sunt un nimeni, dar am eu ceva; ceva față de care sufletele mari simt nevoia să se mărturisească. Numai sufletele mari; să știți asta, înălțimea voastră. Chiar și când îi execut, eu știu care au sufletele mari; pentru că îi văd privindu-mă altfel și le simt nevoia de a se lăsa în grija mea.

Dar magisterul nu fu deosebit de impresionat:

- Să-mi spui ce citeai în ochii muribunzilor; tu și cu voievodul tău, asta să-mi spui !

Capul mare, ras până la strălucire și cu triunghiul de păr desenat parcă în creion, se clătină încet, rar și cu multă încăpățânare:

- Asta nu pot, înălțimea voastră; ăsta e jurământul meu.

- Să-mi arăți, atunci; să-mi arăți ce ai învățat făcând asta ! - sună glasul magisterului a tocmeală.

- Asta da - încuviință șuvița de păr de pe capul ras - dacă mă ajutați, vă arăt.

- Cum să te ajut ?

- Dumneavoastră știți - spuse ceva mai indignat călăul, cu ton provocator sau, poate, provocat de nemulțumirile pe care le trăise pe parcurs - știți mai bine. Tipograful e supusul dumneavoastră, eu n-am de unde să știu mai multe despre el. Eu știu doar că e bun de folosit pentru știința mea. Dar ce fel de chinuri ale dracului are el în orașul ăsta, că nu se desprinde, nu mai știu !... Da, măria ta, eu îl înalț, îl trimit pe drumuri îndepărtate, iar el cade și nu se mai deslipește de Margarethe aia. Eu îl trimit la voievodul meu, cu care a dovedit că poate intra în legătură, iar el cade la fofoloanca grăsanei !... Eu n-o cunosc pe Margarethe, nu știu nici măcar dacă-i grăsană, dar nu știu nici ce-l chinuie pe idiot că, mereu, cracii ei se-așează între mine și voievodul meu, iar tot avântul pe care i-l dau eu se moaie. Astea-s energii, cum spuneți măria voastră; energii pe care le irosesc… Puneți oamenii voștri să afle ce-i cu ea, s-

o astâmpere dracului, să nu-mi mai stea în cale, sau aduceți-mi-o să-i sucesc gâtul. Trebuie ca înălțimea voastră să vă ocupați, să mi-l eliberați pe tipograf de tot ce ne stă piedică și atunci veți vedea !

- Ce voi vedea ?

- Veți vedea… energii - folosi călăul termenul aristotelic ce-i facea pe plac.

- Voi vedea ? ! - gâjâi amenințător magisterul.

- Veți vedea, înălțimea voastră, veți vedea ! - îl asigură călăul semețindu-și fruntea cu smoc și sâsâind cu apăsată încredere cuvintele pe sub culoarea putredă a dintelui său atât de lat.

3

Cu toată autoritatea pe care o sugera roșul aprins al veșmintelor sale aproape imperiale, marele magistru era o fire din acelea triste și chinuite, apucătoare și nemulțumite, care calculează prea mult și, din pricina aceasta, trăiesc foarte puține clipe de satisfacție în viață. Poate firea lui chinuită de ambiții, născută sub o zodie vânătă în ale cărei însemne se amestecau ca niște electricități nefaste schimnicia fățarnică, pânda temătoare, invidia mieroasă, poftele acoperite de supușenii, marile vanități minimalizate de o tactică ocolită, firea aceasta îl condamnase să fie, astfel, veșnic chinuit de căutări și veșnic bântuit de dorințe. Poate, însă, se datora aceasta și condiției de gentilom sărac în care se născuse, noblețea tatălui său fiind zdruncinată de niște averi pierdute ca și de multele fete pe care le avusese de măritat, lui, singurul băiat, revenindu-i doar șansa afirmării prin mânuirea armelor. Soartă, cum am spus, de gentilom sărac având dreptul de a ajunge orice, dar neputându-se sprijini pe nici o forță sau avere.

Cert lucru că una dintre aceste cauze, indiferent care, îl făcuse temător, insidios, calculat, fățarnic; iar alta dintre ele îl făcuse nemulțumit de cât avea, dornic de mai mult, invidios pe alții, nesigur de sine și încercând întotdeauna lovituri mai mari decât i se iveau posibilitățile. Era aceasta o adevărată

viață de chin acoperită cu morga puțin osificată de bătrân obosit in mari ranguri. Viață de chin pe care alții, supușii săi și cei care trebuiau să i se supună, nu și-ar fi putut-o închipui văzându-i prestanța și măreția nobleței la care ajunsese. Dar lumea este făcută în așa fel, cu asemenea ascunzișuri ale sufletelor și ale zodiilor, încât unii oameni cu palate și moșii nu sunt atât de ferciți pe cât sunt alții care beau un rachiu prost și-și pun un braț de fân sub cap. Iar unii care se bucură de toate măririle și toate onorurile, nu simt nici măcar atâta căldură sufletească pe cât simte ciobanul de la câinii lui.

O lume făcută pe dos: Prințul își vrea părintele mort ca să se vadă rege, regele se visează împărat, iar magisterul ajuns în fruntea ordinului său se gândește că nu se va vedea niciodată nici împărat nici papă. Și se mai gândește, așa cum alții nu știu, că a ajuns în fruntea ordinului tocmai când acesta se află în plin declin, în decăderea și dezonoarea aduse de un împărat tont și inconștient. Se gândește cu amară tristețe, calculând câte sacrificii făcuse în tinerețea lui ocolind și averi și femei, deoarece se considera supus numai intereselor ordinului în gloria căruia credea orbește.

Câte ! ! !... De câte ori nu se dovedise a fi mai credincios imperiului decât însuși împăratul și mai catolic pentru cauza bisericii apostolice decât însuși papa !... Cât despre ordin, despre îndatorirea habotnică față de tot ce înseamnă simbolurile și interesele ordinului, aici nu a mai fost nici măcar el, ci s-a confundat cu însuși cuvântul dogmelor și preceptelor; a fost o virgulă neștirbită din statutele ordinului.

După orice luptă glorioasă, când fiecare cavaler avea parte de ceva pradă, cine venea, aducând tot ce dobândise și depunând ca o ofrandă în fața altarului unde se slujea mesa de recunoștință către Atotputernicul ?... Cine, cu chip radios ca la împărtășanie, așeza în fața mai marilor ordinului toate bunurile, rămânând fericit și curat doar cu mulțumirea spirituală ?... Cine, dacă nu el care, astfel, prin perseverența cu care se demonstra a fi numai al ordinului, cu toate fibrele

sale dăruit ordinului, ajunsese să se impună în fața tuturor ? Și, astfel, a urcat treaptă cu treaptă, până la rangul de maximus. Da: prin asta era el magisterul maximus al marelui ordin imperial !... E drept că-l urau ceilalți cavaleri pe care-i obliga să facă la fel, iar magisterii din vremea tinereții sale, știindu-l sărac, se întrebau din ce aluat o fi făcut acel novice. Dar el știa să nu se bucure la puțin, să-și ascundă poftele mici, țintind mereu spre gloria mare pe care i-ar putea-o da asemenea fapte.

Și gloria venise. Cu câte sacrificii, cu câte opreliști, cu câte minuni de tărie făcute în fața slăbiciunilor semenilor !... Pe toți cei din jur i-a lăsat să se compromită cu poftele lor mici, iar el a continuat să-i sfideze habotnic aducând în fața altarului ordinului tot ce-ar fi putut opri pentru sine. Chiar și pe femeile eliberate din haremuri, femei care, recunoscătoare de eliberare și fericite de-a reajunge la bărbații religiei lor, l-ar fi iubit altfel decât pe păgâni, el nu și le aducea în pat, ci le ținea cu rugăciuni în văzul tuturor dându-le un singur îndemn; să se călugărească.

Era, încă din tinerețe, mândru de modul cum știa a-și stăpâni clocotul sângelui. Era mândru de tăria cu care-i nevrednicea pe ceilalți pavându-și cu încăpățânare drumul său spre o glorie mult mai mare decât cele trecătoare. Pentru ca acum, când gloria venise, să-și dea seama că ea arăta mai searbădă și mai săracă decât plăcerile mărunte la care renunțase. Pentru că era goală de toate amintirile lor și, așa cum trupul omenesc nu poate fi considerat doar în întreaga lui mărime, ci se alcătuiește din fiecare celulă în parte, bucuria nu poate fi una de o viață dacă nu se împlinește din mai micile sau mai marile bucurii zilnice. Bătrân, sacrificându-și totul, magisterul își încununase strădania ajungând în fruntea ordinului, exact cum urmărise. Dar ajunsese exact atunci când ordinul nu mai însemna nimic și când destrămarea lui se petrecea sub ochii nătângi ai unui împărat pe care nu-l interesau nici războaiele, nici cuceririle, nici apărarea unor lucruri sfinte, ci își trăia viața mirosind florile și făcând copilărești experiențe de alchimie, fără să-i pese de soarta Sfântului Imperiu și, cu atât mai puțin, de cea a

continentului.

Unde erau vremurile împăratului Sigismund ? !... Vremuri de glorie în care magisterul își făcuse ucenicia sub ordinele tatălui acestui voievod devenit celebru ca "Dracula" , adică fiu al aceluia care făcuse parte din Ordinul Dragonului Răsturnalt. Epocă de triumf, de ascensiune, de avânt. Epocă în care meritele lui de om care demonstra că nu-l interesează decât gloria împăratului și legea sfântă a ordinului se remarcau aducându-i și lui respectiva recunoaștere. Meritele devoțiunii lui îl făceau apreciat de mai mari și temut de egali !… De asta, potrivnic procurorului, îl înțelegea pe cavalerul acela mai tânăr care dădeadin coate agresiv făcând-o pe intransigentul. Chiar dacă-l considera prost, adică mai prost decât el, jucând prea pe față și nemulțuminidu-i pe ceilalți, îl lua în serios și-l contracara sau îl îndemna să se compromită, tocmai pentru că, prost-prost, dar era cam tot din fibra lui. Și, în sinea lui disprețuitoare, chiar îi era milă pentriu zbaterea aceluia în asemenea vremuri când cariera cavalerească spre care tânjea, nu mai însemna nimic în comparație cu vremurile tinereții sale. În tinerețea sa, miza era foarte mare - își scuza marele magister apucăturile carieriste pe care și le recitea în agresivitatea suficientă a cavalerului.

Atunci, da: putea să nu-i pese că nu e de os domnesc din vreo țară vasală. Avea perspective mari fără să-l aștepte vreun tron, pentru că acele tronuri erau susținute de ordinul care devenise forța lor superioară de legătură pentru răsturnarea dragonului ce amenința din asiile lui. Așa că, perspectivele lui erau chiar mai mari decât ale unui tron. Prin forța ordinului, el putea deveni strategul mânuitor al regilor și domnitorilor. Și, apoi, urcându-te pe un tron îți alegi soarta de a avea cel puțin câțiva călăi în jur și deosebit de mulți potrivnici. Confrații lui din ordin care aveau os domnesc progresau mai repede, pentru că ordinul îi ajuta să-și capete tronul meritat prin genealogie. Dar și mureau mult mai repede urmăriți de alți purtători de genealogie pe care-i ajutau forțele contrarii. Ca dovadă acel

Vlad Dracul cu care își făcuse începuturile: Nu numai că el era de multă vreme descăpățânat, dar și fiul lui, Vlad Draculea, după ce domnise ani buni ajunsese a-și pierde tronul. În vreme ce el, cavaler și meister al acestui ordin a mers în pas egal și a urcat constant până la treapta de Mare Magister. Și stă încă, în această treaptă de ani buni, nimeni nerușind să-l conteste, cu toate lucrăturile celor invidioși sau potrivnici. În forul său intim, poate că îi invidia și el pe cei de os domnesc; dar, oricum, nu prea mult. Și, chiar că i-ar fi invidiat și mai puțin dacă rangul la care ajunsese nu s-ar fi petrecut în această perioadă de declin. Poate, chiar că nu i-ar mai fi invidiat deloc, simțindu-se mai important, mai mare și mai puternic legat prin rolul funcției sale în sforile de interes ale întregului continent.

Dar, după marele Sigismund urmase un Albrecht nu prea semnificativ pe care, numai avântul european al celui de dinaintea sa îl făcuse să dea Pragmatica Sancțiune încercând să țină frâiele atotputerniciei imperiului. Aceluia, însă, i-a urmat tontălăul de Frederic, cel care, din primul său an de domnie a pierdut marea cucerire din 1391 - izbândă a lui Sigismund când, Conciliul de la Basel stabilise ca lege pentru catolici faptul că el, împăratul, în fruntea unui conclav de înțelepți ai Bisericii, este superior papei și că papa se supune hotărârilor lui. Ce glorie măreață asupra întregului continent, unind armatele și bisericile sub același sceptru. Sceptru de împărat german !... Iar, după numai cincizeci de ani, netotul ajuns în tron a vândut acest privilegiu. Au fost orbi germanii și toți electorii Sfântului Imperiu când l-au ales pe acest netot, cu toate că, încă din 1445 el făcuse cu Papa Eugen pactul rușinos de a abandona pentru două sute de mii de ducați acest mare triumf al împăraților germani. Acum a pierdut în fața lui Matei Corvin și Viena și drepturile asupra Ungariei. Le-a pierdut de tot, pentru că ele erau deținute doar formal de către un copil de câțiva ani, pe nume Ladislau dar menționat ca Ladislau Postumul, pentru că se născuse după moartea tatălui său, poate chiar la mai mult de nouă luni de la moartea tatălui său, copil

făcut numai pentru a fi așezat în tron din față. Si domnea prin mama sa, o femeie rea, ambițioasă, dar nefericită în dragoste sau, mai degrabă, neiubită, care a avut tăria să vândă aurul și nestematele din coroana Ungariei ca să-și plătească armata și să lupte. Dar Frederic al treilea, împăratul leneș și apucător, n-a făcut nici cât această femeie lipsită de bărbat și a pierdut Ungaria în fața lui Mathias întâiul. Cât despre turci, cei împotriva cărora s-ar putea umple de glorie cavalerii ordinului, Frederic nu mișcă un deget în fața lor, cu toate că mintea șarlatană îl duce să ceară bani dietei pentru înarmare și să-i cheltuiască în altă parte.

Astfel, s-a ajuns în situația că dieta nu mai dă bani, puterea a revenit total în mâinile papei, iar ordinul căruia el îi este magistru tânjește, bolește și se asfixiază devenind inutil. Inutil printre luptele prințișorilor care macină imperiul în vreme ce, apucător pentru averile sale și leneș cu toate celelalte, Frederic al treilea își trăiește negloria într-o domnie lungă și îmbuibată, făcând ierbare pe care, pesemne, le presează sub fundul gros al Eleonorei de Portugalia. Și cheltuiește banii imperiului încurajând bălciul alchimiștilor și astrologilor, tot din firea lui apucătoare care-l face să se zbată a pune mâna pe mașinăria făcătoare de aur.

Gândindu-se la acestea, magisterul își dădea seama cât de mult trecuse de pe vremea când nu-i invidia pe cei hărăziți să-și treacă viața scurtă suind pe vreun tron. Și simțea nevoia să se întrebe ce i-a folosit lui că a stat la adăpost de luptele pentru domnie care scurtează mereu capete ? ! Ce i-a folosit să fie un magistru sărac sub însemnele cu care se umflă-n pene împăratul netot autonumit din lașitate "pacificul" ? !... Privea, pe marginile bolților, înscrise celebrele insemne A E I O U, adică "Austriae Est Imperare Orbi Universo". Inscripție nesinceră și neadevărată cu care se minte în lenea lui megalomană împăratul și care nu are nimic de-a face cu denumirea de "pacificul" care denumire, la rându-i, nu are cu nimic de-a face cu faptul că era un căcănar în politicile cu alții și nu se

amesteca în nimic. Auzi: să-i spui "Pacificul", unuia căruia îi este dat să împărățească universul, un terchea-berchea incapabil să-și mai mențină armata în starea în care devenise celebră "orbi universum", cheltuind banii ei în interese meschine și vânzându-și supremația asupra papei pe două sute de mii de ducați cu care naiba știe ce-o fi făcut !... La asemenea gânduri îl cuprindea ciuda spunându-și că, nu, nu este prea bătrân; că el mai poate face ceva; că el va salva Sfântul Imperiu. Da: Se va îndrepta spre Papa de la Roma. Dacă tot e cumpărată de către Scaunul Pontifical supremația, de ce nu s-ar pune el în slujba acestei supremații ?... Acum e papă acel învățat pe care l-a cunoscut cândva, pe când făcea studii cărturărești și se numea Enea Silvio Piccolomini. E o minte atentă și un diplomat de înaltă ținută, care știe prea bine ce înseamnă armele puterii. Dacă el, magisterul, îi va aduce elemente despre acest voievod valah, considerat mort, dar care se pare că este numai întemnițat, ținut ascuns tocmai pentru a nu-și putea pune în practică meșteșugurile și, dacă el va pune la cale, împreună cu papa, folosirea acestor arme secrete pentru întărirea ordinului, atunci armata cavalerilor lui va fi din nou în fruntea apărării creștinătății, iar rangul lui va fi mai mare decât al regilor. De vreme ce călăul confirmă zvonul mai vechi că, voievodului Vlad, atunci când era în mare glorie, i s-au trimis chiar bani de la Vatican ca să-și întărească armata împotriva antihristului, papa știe lucrul acesta și, dacă i se aduc probe, va crede că Draculea mânuiește altfel de forțe decât mulțimea armatelor. El, magisterul, îi va dovedi astfel că fiul unui cavaler al ordinului lor este deținătorul unor secrete militare ce pot fi folosite, de vreme ce a știu să sperie tot aliotmanul păgânilor și să-i domine cu groază meritându-și denumirea drăcească, dată prin asemănare de către cei ce nu știu ce înseamnă Ordinul Dragonului. Iar, dacă va reuși să-l convingă pe papă să-l ajute să înarmeze ordinul cu asemenea arme și strategii secrete, atunci va mai avea și el, magisterul, zile în care să trăiască revigorarea cavalerilor săi și a importanței lor în lume. Peste

puterea regilor și a împăraților, Ordinul Dragonului Răsturnat va deveni o forță armată a tuturor oștirilor de la Atlantic până la Dunăre, speranța de apărare față de năvălirile asiatice, lărgind Europa cu locurile sfinte și înaintând cu avangarda unor arme moderne până în deșerturile arăbești ce-au aparținut cândva lui Alexandru Machedon și imperatorilor Romei.

- Nu "Austriae est imperare" - proclamă el - ci "Ordinus Est Imperare Orbi Universo" !... Voi pune să se schimbe inițiala !

Decis, îi făcu semn diformului cu smoc pe chelie și buza dezvelită sângeriu deasupra marelui os coclit drăcește și, lăsând în urmă încăperile cu inscripția A E I O U, porni sprre curtea binecuvântată de teiul Cunegondei, fecioara rămasă fecioară în sfințenia ei.

4

Cercetat cu atenție de privirea aspră a magisterului, Heintz Szacsz, meșter tipograf din mahalaua nouă de lângă Sankt Lorentzkirche, avea o fi gură cam tembelă. Grăsan, cu ochii spălăciți și bărbia teșită, cu obrazul puhav și părul moale, lipsit de bărbăție, el exprima în totul o îmbuibeală lipsită de personalitate. Dovedea o veselie cam prostească, din aceea nejustificată de burghez care se simte sigur cu câștigurile sale mici, e suficient și la minte și la dorințe, ne prea mai tinzând spre altceva.

Magisterul îl citi imediat și-i spuse ca-ntr-o admonestare:

- Se pare că te simți bine aici, în paza noastră !

- De ce nu m-aș simți, înălțimea voastră, ? ! - răspunse chiar vois tembelul: mi se dă mâncare bună, m-ați scăpat de blestemele prințului și mă pot slobozi când vreau, iar bănuiala aia stupidă, cu calfa care mi s-a sinucis, e pe uitate... Dacă aș avea-o și pe Margarethe aici, lângă mine, mai că nici n-aș vrea să cobor jos, în burg !... De ce-aș coborî ? Ca să m-apuc din nou de muncă ? !

Nasul cam strâmb, neiertător, ca al unui om căruia în

permanență ceva nu-i miroase ca lumea, nasul acela care trona pe fața magisterului compunându-i expresia majestuoasă, simți ceva.

- L-ai drogat ! - îi spuse el călăului, mai mult spre a-și confirma sieși pista bună spre metodele pe care ar fi vrut să i le afle cât mai repede.

- Ce să fac ? - se justifică acela - încerc toate metodele, doar l-oi desprinde !

- De cine să-l desprinzi ?

- De Margarethe ! Nu l-ați auzit ce v-a spus ? A dat omul de trai bun, nu-l mai paște blestemul cu pișarea și se slobozește când vrea; acum îi e mintea doar la...

- La Margarethe ! - mormăi magisterul uricios spre tipograf pentru ca, în clipa în care perfdul călău venea să încuviințeze confirmându-i bănuiala, el să-l poată lovi cu întrebarea: Cu ce l-ai drogat ? !

Dar călăul avea pavăza pregătită:

- Ăsta e secretul meu, înălțimea voastră; v-am promis și mi-ați promis...

- Bine... - mormăi nemulțumit magisterul ca și cum l-ar fi înjurat - fie secretul tău !... Dar, dacă te ajut, mi-l spui ?

- Cum să mă ajutați ?

- Să-l dezleg pe nefericit de gândurile astea, de grijile astea, de... - și pufni deodată înfuriat: de onania asta a lui cu care o visează pe Margarethe !

Capul luciu, cu smoc de păr în triunghi, înclină într-o parte, mai a ezitare, mai a învoială:

- Am să vi-l spun, înălțimea voastră; dacă o să colaborăm, va trebui să vi-l spun. Și așa, eu tot nu-l mai am pe bietul de frate-meu; îmi trebuie cineva cu care să colaborez.

Înciudat de comparație, magisterul se uită la picioarele lui scurte, parcă văzându-se astfel. Și vru să-i atragă atenția că el nu fusese crescut îndesat pe jumătate-ntr-o ladă. Dar, promisiunea pe care-o obținuse de la călău îl făcu să-și calce pe orgoliu. Promisiunea aceea, prin care spera să afle mai multe

de la acela. Iar asta-i dădu imboldul de a-și folosi și experiențele mai vechi, a arăta și cum știa și el a citi în amestecul acela ciudat dintre carne și gând care alcătuiește ființa omului. Se îndreptă spre tipograf așezându-și solemn palma sub dragonul atârnat cu ghiarele-n sus de lanțul majestuos ce i se petrecea pe după guler. Se aplecă asupra privirilor spălăcite ale aceluia și-i șuieră fără a-i da nici o șansă de negare:

- Te chinuie gândul la Margarethe, nu ? !

- Mă chinuie înălțimea voastră.

- Pentru că o dorești, sau pentru că ți-e teamă să nu ți-o dorească altul ?

- Și una și alta, măria voastră.

- Dar spune-mi, n-ai fi fost mai puțin îngândurat dacă, plecând de-acasă, ai fi avut timpul, sau mintea, să-i pui acolo, unde ți-e teamă că te va înșela, o centură de castitate ?

Holbându-se uimit, tipograful cu mutră de fătălău păru mai întâi lovit în moalele capului de ideea aceasta. Dar, apoi, încet, încet, trezindu-i-se urmele anumitor frământări, două lacrimi mari îi răsăriră lângă ochii urâți și, tremurând, apucă mâna magisterului ca să i-o sărute:

- Ce înțelept sunteți, măria voastră, ce înțelept !... Prin mintea mea nătângă n-a trecut un asemenea gând salvator.

- Salvator; bine-nțeles că salvator ! - proclamă magisterul - Pentru că poftele omului, înafară de cele care sunt ale lui, sunt și cele de a se apăra de poftele altora !... Ca să nu-ți mai faci gânduri, iubita ta Margarethe trebuia apărată. De ce s-a inventat în vremea noastră centura de castitate ? !... Voi, burghezii, mai aveți multe de învățat de la ce-a adus pe lume spiritul cavaleresc.

- Mai avem, măria ta, mai avem - scheuna acela morfolindu-i cu sărutări mâna.

Dar, parcă fără a-i da atenție călăului, ale cărui reacții le studia discret, făcându-se că nu-l privește, magisterul îl așează pe tipograf la oarecare distanță, își trase mâna și, de dedesubtul dragonului, mai scoase un lănțișor cu o anumită cheie întinzându-i-o la nări:

- Ia miroase !... Miroase a minunea de floare pe care ți-o dăruie iubirea femeii ?

- A ce, măria ta ?

Față de prostia neînțelegătoare a aceluia, în nobilul cavaler pus pe poezie se trezi soldatul cazon. Și i-o trânti:

- Miroase a fofoloancă, netotule ? !

- Miroase, măria ta, trase puternic pe nări tembelul.

- Și nu miroase a fofoloanca Margarethei ?

Pletele blonde ale lui Heinz Szacsz începură să se clatine la un loc cu fălcile-i grăsane, iar lacrimile-i țâșniră ca și cum ar fi ejaculat:

- A Margarethei, măria voastră; a Margarethe !

- Ei vezi ! - rosti ca o sentință magisterul ascunzând la loc cheia care bine știm că era a franțuzoaicei sale. Experiența mea nobiliară te-a ajutat - adăugă el mimând și mai mult faptul că nu-i dă nici o atenție călăului rămas prostit - am văzut cât te perpelești și am poruncit să i se pună Margarethei centură de castitate. Orice mădular care va încerca să intre acolo, nu mai iese decât rupt !... Fii sigur de asta și lasă gândurile tale sumbre; eliberează-te !

Si, în vreme ce porunca lui plesnea în silabe tot înconjurul lovind timpanele tipografului: e-li-be-rea-ză-te ! - magisterul își simți pulpana apucată și genunchii mângâiați.

- Ce vrei ? - întrebă el ca și cum ar fi vrut să sublinieze totala neatenție pe care i-o acorda călăului- Ce te bagi unde nu te pricepi ?

- Sunteți... - bâigui de la picioarele lui mostrul - sunteți un...

- Știu eu ce sunt ! - își marcă superioritatea magisterul tocmai spre a-l umili mai mult - centura de castitate a fost una dintre armele mele !

- Sunteți mare, sunteți foarte mare; nu degeaba vă aflați în fruntea ordinului voievodului meu !

Față de cele ce spusese mai înainte, lovit de propriile-i amintiri, magisterul ar fi simțit nevoia să recunoască faptul că

centura de castitate a fost una dintre armele lui triste, care i-au marcat viața lipsită de senzualitate. Dar, tocmai spre a nu-și pierde ascendența căpătată, își înfrânse în el sentimentalismul amintirilor. De data asta, prin jocul cu centura pe care, pentru o clipă, în obsesiile sale sexuale, și-l închipuise chiar a-l fi făcut cu carnea tare a unei burgheze tinere din orașul de jos, experimentul îi reușise supunând obsesiile și mai mari decât ale lui, pe care tipograful le avea la vârsta-i tânără. Și nu reușiseră doar față de acela, ci față de ținta principală care era monstrul perfid ascuns în toate informațiile sale. Din acest motiv, tocmai pentru ca lecția lui să aibă efectul dorit - adică, asupra călăului mai mult decât asupra tipografului, magisterul nu se lăsă deloc înmuiat de flatări și umilințe ci avu prezența de spirit să ducă în crescendo lecția sa:

- N-am nevoie de aprecierile tale; ia-l pe tontălău și așează-l acolo, sub teiul cel bătrân.

Călăul îl apucă. Dar, oricum le-ar fi făcut, mișcările lui erau acelea cu care așeza omul pe eșafod. Așa că Heinz Szacsz simți aceasta și încercă un gest de disperare.

Disperare ce conveni magisterului ce se apropie ca un salvator:

- Știi sub ramurile cărui arbore te afli ? - întrebă el blând.

Dar tipograful privi cu aerul său tâmp crengile ce-și împleteau măreția seculară, bâiguind ceva de neînțeles.

- Te afli sub teiul sfintei Cunegonda - îi explică magisterul, încercând cu această poveste să-și reprime imaginația prin care se și văzuse o clipă plimbându-și mâinile pe pielea și părul grăsanei de neveste de tipograf, prin acele locuri unde trebuia pusă centura. Și, nu numai să-și reprime această imaginație, dar chiar să uite gândul prin care-și spunea parcă încurajându-se: "știu eu ce focoase și slobode sunt femeile astea din clasa de jos, nu ca mironosițele nobiliare; amorul cu ele e ca o cavalcadă !"... Așa că, din dorința de pedepsire a propriilor gânduri, se trezi strigând, fără să se știe dacă la tipograf sau la el însuși: Te afli sub teiul sfintei fecioare neprihănite

Cunegonda, nemernicule !

- Cunegonda - bâlbâi tipograful

- Fecioara castă și neprihănită ! - porunci magisterul către scârbăvnicia propriilor sale simțuri.

Și, abia apoi își dădu seama de efectul strigătelor prin care-și mustra zvâcnirile de fostă bărbăție. Atunci când își auzi invocația repetată nu numai de tembel, ci și de monstru; nu numai de tipograful căruia se făcea că-i dă lecții, ci și de călăul spre care era îndreptată lecția. Umili, murmurau amândoi în cor:

- Fecioara castă și neprihănită...

- Fecioara care și-a purtat fecioria ca un trandafir imaculat ! - strigă el mai tare, parcă iarăși reprimându-și niște pofte în legătură cu acel trandafir.

- Fecioara care și-a purtat fecioria ca un trandafir imaculat... - veni murmurul însoțitor al celor doi, parcă mai lințindu-l și pe el prin comuniune.

Magisterul își recăpătă ținuta solemnă, glasul echilibrat și ținta directă spre înmuierea secretelor călăului, spunând ca o rugăciune:

- Sub teiul sădit de sfânta noastră împărătească și fecioară Cunegonda acum patru sute de ani și, sub care, ea însăși a stat sub el, fecioară și neprihănită, vreme de douăzecișișase de ani alături de soțul ei, împăratul Henric al doilea sfântul !… Au stat aici alături unul de altul vreme de douăzecișișase de ani - i se înălță iarăși glasul ca într-un instinct de a-și autoadmonesta poftele trupești - fără să se apropie vreodată unul de altul decât cu cugetul și fără să se împreuneze ca animalele, ci păstrându-și amândoi fecioria, cu adevărată voință omenească... Cu sfințenie și fără gând carnal, înțelegi ?

- Fără gând de carne; înțeleg, au postit - bâlbâi Heiz Szacsz.

- Au postit de la iubire; au postit de la… futai, nemernicule, că tu nu-țelegi altfel - se-nfurie el făcându-și cu limba-n gură semnul crucii - și astfel au condus imperiul vreme de douăzecișișase de ani, lăsându-i pe alții să facă amor și copii,

iar ei trăind în neprihănire și iubindu-se doar prin această neprihănire !... Înțelegi acum ?

Dar din bâlbâiala grăsanului cu ochi spălăciți rezulta limpede că nu a înțeles.

- Înțelegi, sau ești cu gândul tot la Margarethe ? ! - tună amenințător glasul magisterului.

- Margarethe e soția mea ! - protestă sau se justifică tipograful simțind mustrarea.

- Și Sfânta Cunegonda era soția împăratului Henric, dar nu s-a băgat niciodată sub el ca să gâfâie împreună și l-a făcut și pe el să uite de poftele lumești, de asta i s-a spus Henric al doilea sfântul !

- Da, dar nevastă-mea nu-i sfântă ! - smiorcăi încă gelos nefericitul de Heinz, fapt pentru care magisterul simți nevoia să-l îmbărbăteze:

- Știu, e focoasă; e arzoaie, nu-i așa ? - întrebă el deodată, ascunzându-și luminile pofticioase din ochi și chiar gândul care l-ar fi îndemnat să facă o vizită nocturnă prin burgul de jos, așa cum făceau alți cavaleri în tinerețile lor, pe când el, nefericit carierist, se reprima.

- Așa e, măria ta; așa e ! - recunoscu tipograful fără să ascundă faptul că tânjea.

- Păi de asta, prostule, de asta ți-am spus povestea cu centura de castitate; ca să te eliberezi !... Spune: Te-ai eliberat ? !

- M-am eliberat - răspunse acela lipsit de convingere și, dând de privirile aspre, încercă din nou, cu mintea sa de proprietar burghez, justificarea: Mă gândeam așa, doar că e soția mea...

Magisterul simți cedarea omului prin acest mod proprietăresc de a se justifica și căpătă o didactică blândețe:

- Păi, dacă ți-e soție, trebuie să fii numai cu gândul la... hm, numai la... cele lumești - se corectă el în ultima clipă - trebuie să nu mai poți pluti liber ca spirit; să nu o vezi altfel decât desfăcând cracii ? !... Hm, în fine, nu vreau să mai intru în amănunte din astea vulgare și te rog și pe tine să le uiți. Le

uiți ?

- Le uit ! - promise Szacsz care tocmai tresărise când magisterul îi vorbise atât de deschis de anumite forme anatomice ale scumpei sale soții.

- Bine; atunci ascultă aici; ascultă ce ai de învățat de la sfânta care a sădit acest copac sub care te afli. Ascultă că, altfel, blestemele...

- Ascult, spuse tipograful spăsit auzind de blestemele care, pentru el, însemnau chinurile de care abia scăpase; ascult, cum să nu ascult ? Doar blestemele m-au îndepărtat de Margarethe și ea n-a mai vrut să doarmă cu mine.

- Păi vezi, vezi, se agață magisterul de exemplul lui: femeia a simțit îndemnul sfânt de purificare, iar tu... Ascultă aici exemplul Sfintei Cunegonda și să trăiești cu gândul numai la ea ! - deveni el deadreptul habotnic pentru că în juru-i începuseră să se strângă alți cavaleri, iar procurorul ordinului chiar îi veni aproape. Față de aceia, magisterul nu trebuia să-și arate decât măreția, adică duhovnicia sau bunătatea față de semeni și cucernicia față de tradițiile sfinte ale cetății, tradiții care convergeau spre acest tei al Sfintei lor. Privi pelerinele stacojii care se adunau cu solemnă smerenie în jurul său și, cu un gest prin care-i demonstra călăului că-și avea și el puterile sale oculte, îl întrebă pe păcătos:

- Asculta-vei totul ca să nu mai ajungi la blestemele prin care ai trecut ? !

- Asculta-voi... - mai bâigui Heinz înălțând ochii săi spălăciți, în vreme ce glasul magisterului rostea cu consacrata retorică a seminariilor medievale, dar și cu unda de tristețe a propriei sale experiențe:

- Dacă nu ai încredere în femeie, poți să-i pui centura de castitate ca proprietar al ei; e un prim pas. De aici, trebuie să ajungi la sfințenie. Măsura adevărată a lucrurilor a dat-o această sfântă împărătească a noastră care și-a păstrat fecioria. Ea a fost atât de neprihănită încât a putut face cincisprezece pași pe un drug de fier înroșit, fără să capete cea mai mică rană !...

Pentru că, ea, fiule - căpătă glasul său inflexiuni ecleziastice prin care-și arăta superioritatea față de celelate pelerine - ea, fiica lui Siegfried de Luxemburg și a preacinstitei sale soții Hedwiga, crescând sub semnul adâncii supușenii religioase, s-a măritat cu Henric de Bavaria, împăratul anului o mie, nu pentru ceea ce le grăbește la măritiș pe toate fetele la o anumită vârstă. Ea s-a măritat cu Henric tocmai întru slava credinței, adică ocolind plăcerile trupului și hotărând să se iubească numai ca frate și soră. Acești doi sfinți pe care Biserica noastră de astăzi îi are înscriși în calendarul ei, au hotărât să-și arate tăria în fața celor lumești, nu izolându-se și depărtându-se bărbat de femeie, așa cum fac călugării, ci stând în permanență alături unul de altul și iubindu-se îngerește, fără să se atingă. Adică, stând în permanență alături focului fără ca vreodată să se ardă !... Înțelegi, fiule, spiritul înalt al vieții lor care l-a tulburat până și pe diavol ? ! Se vedeau, se adulmecau, se strigau, dar nu se atingeau unul de altul pentru nimic în lume. Și, tocmai prin asta, situându-se deasupra acestei lumi !... Iar, când diavolul înciudat de atâta cumințenie, i-a fluturat împăratului gândul negru că femeia sa dădea altuia din ceea ce nici el nu îndrăznea să se înfrupte, Cunegonda a fost atât de curată în fața judecății cerești, încât a călcat pe fierul încins fără să simtă nici cea mai mică arsură, fără să capete nici cea mai mică rană. Iar împăratul a căzut la grea penitență dându-și seama de inocența soției sale, petrecându-și toată viața în rugăciuni de iertare !... Gândește-te la această viață exemplară, fiule, cereți iertare pentru poftele tale cu care ți-ai ostoit în mădular nevasta făcând-o și pe ea să ți-l ostoiască și vezi-o pe soția ta Margarethe numai ca o puritate; numai astfel: ca pe sora ta întru credință.

- Sora mea, sora mea... - bâigui tipograful - dar îi dă meșterul Ambrosius târcoale !

- Nu-i dă ! - țipă magisterul a păcat, fiindcă nu putea să repete față de ceilalți cavaleri povestea cu centura de castitate care fusese imaginată mai mult de mintea lui pofticiosasă; așa

că îi șopti doar călăului: Să-i aduci aminte mereu de centură ! – Iar, pentru ceilalți, se arătă doar cavaler al Marii Judecăți: Nu-i dă ! Diavolul îți sucește ție mintea !... Fii tare și te vei elibera de el; gândește-te astefel, numai în acest mod la sora ta, și te vei elibera și de, în fine, mirosul ei !... Fii convins că orice om poate deveni ceea ce noi, cavalerii acestui sfânt ordin credem despre el și, astfel, te vei mântui !... Iar noi, tot așa cum te-am ferit de cei care vor să te ucidă, tot așa cum te-am slobozit de blestemul voievodului, tot așa cum ți-am strâns foile tipărite care ți-au adus blestemul și ți le-am ars aici, în această curte, tot așa te vom face cunoscut prin toate bisericile că ai urmat pilda sfintei căsătorii neîntinate a Cunegondei cu Henric al doilea și, poate, dacă o vei merita, te vom înnobila cu toate că ești om de rând !

Dar, tocmai atunci, avântul pe care i-l insufla magisterul, avânt de avantajele căruia călăul își dăsea seama prea bine pregătindu-se să-l umfle pe tipograful bine pregătit pentru a-l supune meșteșugurilor sale, fu gata să se spulbere printr-o replică neașteptată. Făcând un pas înainte cu semeția lui ambițios-prostească, cavalerul acela cu poză neiertătoare și intransigentă care se ocupase până atunci de tipograf și se simțea îndreptățit a i se cere părerea, cu obtuzitatea lui ce nu pricepea jocurile fine, întrebă cu mirare și protest:

- Să-l înnobilăm pe netotul ăsta ?

- Da: să-l înnobilăm dacă va merita ! - tună magisterul având grijă să-i dea un ghiont călăului îndemnându-l să-l ia pe tipograf dintre ei - Să-l analizăm bine și să vedem dacă credința lui îl va dovedi vrednic !

Porunci cu dreptul său de magister maximus lucrul acesta, nesocotind mirarea din ochii cavalerului aceluia, nu prea inteligent, dar perseverent, de o prostească tenacitate care reușește uneori mai mult decât sclipirile de inteligență, făcându-i de multe ori să triumfe pe asemenea oameni a căror minte nu e deloc dintre cele mai strălucitoare. Și, remarcând satisfăcut fascinația din ochii tipografului, îl grăbi pe monstrul

cu picioare scurte:

- Du-l; du-l repede și bagă-l în mecanismele tale !

- Sunteți într-adevăr ca fratele meu ! - simți călăul nevoia să-i facă acel compliment barbar la care magisterul tresărea simțindu-și picioarele stâlcite-ntr-o ladă.

- Cum să promiteți că vom înnobila un asemenea netot ? ! - călca și mai în strâchini agresivul cavaler care tânjea la puteri peste capacitățile sale.

Dar, mulțumit de succesul cu care-și asigurase supunerea călăului lui Dracula, magisterul îl iertă c-o vorbă ușoară:

- Să te-ajute Sfânta Cunegonda să-nțelegi, cavalere !...

- E enervvant avest cavaler; nu înțeleg de ce îl lași să întreacă măsura - îi spuse cu ranchună marele procuror al ordinului, în vreme ce se despărțeau de ceilalți îndepărtându-și mantiile roșii de lemnul întunecat și noduros al teiului Cunegondei - Trebuie pus la punct. De ce-l lași să ne jignească ?

- E prost; - îl linști magisterul - vrea să capete el putere asupra ordinului, tocmai acum când ordinul nu mai are putere !

- Și de ce-l lași ? ! - nu se mai abținu procurorul - Îi accepți agresivitatea și, în ultima vreme, chiar i-ai dat funcții mai mari !

- Nu pricepi ? - zâmbi cu un gând ascuns, parcă mirosind cu nasul său seniorial damful unei centuri de castitate, marele magister.

- Nu - răspunse acela jignit - Eu n-am făcut ce trebuie și nu m-am împotrivit, doar fiindcă țin la tine și înțeleg că vrei să-l părtinești !... Treaba ta; nu te întreb de ce; în mine ai avut întotdeauna un sprijin. Dar obraznicul ăsta prost și infatuat mă calcă pe nervi !

- De ce ? - fața magisterului deveni deodată neașteptat de tânără și de inteligentă: Nu numai că-l las, dar îl și încurajez ! Cât e de prost, o să încerce el să facă vreo schismă, să pună mâna pe conducerea ordinului.

- Dar asta nu se poate; cât suntem noi...

- Bine-nțeles că nu se poate - râse cu satisfăcută inteligență magisterul - Se poate, numai, ca netotul de împărat care este

un prost ambițios ca și el, să-i dea anumite puteri neținând seama de noi.

- Și, asta-i bine ?

- Nu bine; e foarte bine !... Ce, vrei să se scrie-n istorie că noi am dus ordinul de râpă ?... Nouă, tot ne rămân rangurile iar, pe el îl vom lăsa să conducă în numele împăratului ăstuia care distruge tot. Îl vom lăsa cu toate chinurile și lipsurile, iar noi ne vom duce la Papa de la Roma.

- Și, ce să facem cu papa ?

- Să punem sub puterea lui seniorială ordinul, așa cum se cade dacă tâmpitul de împărat a renunțat a mai fi capul Europei, să primim ajutorul papei și, astfel, să redresăm gloria ordinului.

- Ai toată strategia pregătită ? Ce vom face după aceea ?

- Strategia s-a pregătit chiar sub ochii tăi la teiul Cunegondei. Vom fi în posesia unei arme care le va birui pe toate. În vreme ce el va căuta aici sprijinul împăratului netot, noi ne vom duce cu arma noastră victorioasă la papa.

- Și vom rămâne la Roma ?

- Dimpotrivă. Ne vom întoarce aici ca niște salvatori ai ordinului, dând toată vina pe el și pe împăratul lui... Plăcerea puterii se plătește; mulți proști o vor. Trebuie să-i lași să se avânte compromițându-se în ochii lumii. Nu există plăcere mai mare pentru omul inteligent, decât să-l vadă pe prostul îngânfat dând din colț în colț !

Și, râzând mult mai luminat și mai plin de idei decât părea în viața de toate zilele, odată cu această lecție îi dădu și un ghiont prietenesc bătrânului său confrate.

Astfel, bucurându-se din plin într-o șireată veselie, pelerinele lor se pierdură printre sculpturile de la Turnul Păgânilor. În vreme ce, călcând bătrânele dale cu picioarele sale strâmbe, călăul îl ducea pe tipograf ca pe o pradă de preț. Netotul avea fața transfigurată de emoție și dăruire.

Semn sigur pentru bunul mers al operațiunii.

CAPITOLUL AL OPTULEA

1

DOCUMENTE LĂMURITOARE

"Despre un tiran care se numea Dracul Voievod din Valachia"
-poem întocmit în altdeutsch de calugărul Michael Becheim la abația St.Gall, care a fost trăitor pe vremea acelui tiran-

… **A** fost numit Dracul voievod
iar Țara Valachiei
sta sub stăpânirea sa.
Tatăl a fost, și el, stăpân peste țară,
voievod puternic peste ținuturile de aproape și de departe
și își împlinea domnia sa
tot cu îmbelșugare și puteri mari.

De aceea dușmanii i-au tăiat capul
Astfel încât puterea sa a luat sfârșit.

Anul în care se scrie înseamnă,
de la nașterea Domnului nostru Hristos,
paisprezece sute
și cincizeci și apoi opt.
Atunci, acel Dracul
a fost ales și înălțat
voievod și stăpân
peste întreaga Valachie,
în cuprinsul ei tot, acolo,
aproape și departe.

Primul lucru ce l-a făcut
a pus să-l omoare pe voievodul domn Lasla
cu toate intrigile sale rele.
Același Lasla care era și el
voievod și domn în Valachia.
Dracul i-a venit de hac cu schingiuială,
cu viciu, cu rușine și cu suferință.

Apoi, pe dușmanii care i-a prins,
i-a dus în Valachia
și a poruncit să-i tragă pe toți în țeapă
într-un cerc și, astfel, să-i ucidă.
N-a păstrat pace de fel,
dintre negustorii și cărăușii care-i călcau țara
foarte mulți au fost trași în țeapă de el.
De asemenea fuseseră trimiși mulți băieți tineri
din diferite ținuturi și chiar țări
la el în Valachia
să învețe limba valahă și să poată iscodi;
pe aceștia Dracul a pus în anul trecut
să-i aducă pe toți laolaltă.
Erau patru sute sau mai mulți,
acestora le-a aplicat suferința morții.

A pus să-i ardă pe toți
și a spus:”nu vreau ca ei
să iscodească aici
sau să-mi vândă țara”.

A prins un domn ce-i zicea Tan sau Dan
și apoi a pus să-l ducă la înmormântare
dar viu, cu toată preoțimea sa.
Acolo și-a îndeplinit voia
când l-a învinuit pe Tan
de rele și ticăloșii.
A pus întâi să facă o groapă
și a poruncit preoților să-l ducă acolo în cântări
și apoi să-i taie capul;
dar a făcut lucruri și mai rele.

Atunci când i-au fost trimiși soli
din Ungaria și din Țara Sașilor
și chiar din Transilvania,
pe aceștia, în număr de cinci sute,
i-a ținut cinci săptămâni încât să creadă
că el urzea să-i tragă în țeapă și să-i sugrume.
Au fost cuprinși de mare frică
atunci când i-a pus să facă țepi pentru
adăpostul lor pe care l-au îngrădit
cu țepile așteptându-i împrejur și-n fața ușii.

I-a ținut însă atâta vreme
În acea temniță sub paza sa,
pentru că avea grijă
doar să nu fie trădat de ei…

De asemeni a trimis
un căpitan de-al său într-un sat
ca să-l năvălească cu oaste și să-l cuprindă.
Acel sat se numea Seiding,
și i s-a împotrivit și a rezistat,

a rezistat mult acest sat Seiding.

Și căpitanul s-a întors la domnul său
și a grăit: ''Orice poruncă ți-o împlinesc,
dar asta n-o pot înfăptui,
doamne, după gândurile tale,
că locuitorii dinlăuntru sunt cumpliți
și au apărare prea puternică
prin numărul forțelor lor''.
Pe dată Dracul l-a luat pe om
și a pus să-l tragă în țeapă
pierzându-l pe el și frica lui…

… A pus să prindă un țigan
care tâlhărise foarte;
dar când vestea asta s-a aflat,
au venit ceilalți ai săi țigani
și s-au rugat de Dracul
să li-l dea pe cel prins înapoi.
Dracul a spus:''asta nu se poate,
trebuie spânzurat; e răsplata faptei lui
împotriva căreia să nu se ridice nimeni''.

Ei au spus:''Doamne, obiceiul
nostru nu e să fie spânzurat
cel care a furat,
că furatul nu e vină la țigani.
Chiar noi avem și uric cu peceți
de la împărații romani de demult,
ca să nu fim spânzurați''.
Acum ascultați ce-a făcut Dracul;
n-a stat mult la vorbă sau cumpănire
ci să vedeți nemaipomenit vicleșug:
Pe acel țigan,
ca să nu fie spânzurat,
el a pus să-l fiarbă-ntr-un cazan,
chemându-i pe ceilalți la ospătat.

… De asemenea a poftit
pe boierii cetății sale, toți
și pe cei mai mari din țară
acasă la el, toți laolaltă.
I-a ospătat din belșug
apoi a prins să iscodească
pe cel mai vârstnic dintre boieri:
cam câți, ar socoti el,
voievozi și domnitori
a cunoscut și i-a văzut petrecându-se pe tron
în această țară ?

Omul i-a dat răspuns
că ar fi mulți de numărat
și a început să-i pomenească pre câteșunul.
La fel, pe toți ceilalți boieri,
tineri și bătrâni i-a întrebat pe fiecare în parte
câți erau la ospățul lui
aceeași poveste:

Câți domnitori ai țării, socotesc ei,
ar fi putut trece prin tronul acesteia ?
Și i-au răspuns cu toții pe rândul
câți știa fiecare:
Unul zicea vreo treizeci
și un altul douăzeci,
dar nu s-a găsit niciunul, cât de tânăr
care să fi zis doar șapte.
Răspunsurile la întrebare fiind spuse
așa cum v-am cântat eu,
vorbit-a Dracul:
''Ia spuneți cum se poate ca voi
să fi avut atâți voievozi și domni
în țara voastră ?
Trebuie să fie de vină
rușinea potrivniciei voastre''.

Dintre acești boieri n-a iertat niciunul,
i-a luat prinși pe toți tineri și bătrâni
cu anasâna și a pus să-i tragă în țeapă…

…Dracul era dator tribut
sultanului turc, care pentru asta
a trimis o solie la el.
Nenumărați greci și turci
au venit atunci la Dracul
cerând de la el
tributul neplătit sultanului lor.
Dracul a spus: ''vreau ca eu însumi
să aduc tributul cu mâna mea,
părâmindu-se cu cinste că așa se cuvine.

Când turcii au auzit că
era cu gând bun față de sultan,
s-au liniștit cu toții și n-au mai cerut.
Dar Dracul, din câte am aflat,
a și pus să le facă seama
supunându-i la cazne și chinuri.
Și astfel a făcut de petrecanie la toți,
doar pe grămăticul turcilor a pus
să-i taie nasul și gura
trimițându-l astfel acasă
spre a putea doar scrie ce a văzut.

Apoi, tot ținutul din jur,
care se numea Rumelia,
a fost ars cu meșteșug pe de-a rândul…

…De asemeni, în țara sa
a văzut un țăran muncind
într-o cămașă scurtă și i-a zis:
''acum, ia să-mi spui aici, ai tu nevastă ?''
Țăranul a zis:''stăpâne, am'',
iar el i-a spus:''ad-o aici, la mine''.

Și acest Dracul i-a spus femeii:
''ia vorbește-mi care-i treaba ta''.
Ea a grăit: ''stăpâne află
că eu gătesc, torc, spăl și cos''.

Pe dată Dracul a pus s-o tragă-n țeapă
pentru că nu-i făcuse bărbatului
cămașă lungă ca s-ascundă
burta ieșindu-i din nădragi.
Altă nevastă apoi i-a dat
amenințând-o pe aceea
că-n țeap-o trage de nu-i face
cămașă lungă la bărbat.

Dintre călugării Sant-Bernardini
ce bat drumurile desculți
au venit doi la el
și l-au rugat amândoi într-un glas
cerându-i de pomană.
Dracul i-a căinat astfel:
''cât de săracă este viața voastră !''
ei au spus: ''stăpâne, împărăția veșnică
vrem s-o dobândim prin asta''.

Atunci el le-a grăit celor doi călugări:
''nu doriți să ajungeți curând acolo ?''
ei au spus:''stăpâne, da,
am dori să fim acum acolo,
dacă ar fi dorința Domnului nostru''.
El le-a spus:''vă ajut cu sârg
ca să ajungeți în cer''.
A pus să-i tragă în țeapă pe amândoi
Și a zis: ''am făcut-o din dorința de a face bine,
Ajutorul meu îi fericește''.

Dracul a venit în Valachia
călare din Serbia.

Când s-a oprit, nu departe de acolo
era o mănăstire, îi zicea Gorion,
fiind din ordinul călugărilor desculți.
La un sfert de milă
a întâlnit un paznic
împreună cu alți doi călugări
care adunaseră danii de prin sate.

Acest paznic se numea fratele Hans,
fratele Michel era celălalt,
fratele Iacob al treilea.
Dracul l-a chemat la el pe Michel
zicând: ''domnule călugăr, vino aici la mine
degrabă și nu zăbovi''.
Fratele Michel a venit la el;
Dracul l-a întrebat ce veste aduce
și încă l-a întrebat ce anume crede
că i se va întâmpla lui în cer
și dacă ar vedea ca toți acești oameni,
ca norod pe care l-a ucis,
se va întâmpla să se roage pentru el
smerit Domnului din cer.
Acolo, în măreția cerului,
cu locuri sfinte pentru oameni,
el n-are nici o îndoială
c-ar fi un loc și pentru el.
Fratele Michel a grăit: ''stăpâne
s-ar putea să ajungi la liman,
căci Domnul s-a milostivit
de unii a căror mântuire era departe''.

Și pe fratele Hans, paznicul
a poruncit să-l cheme de sârg la el
și i-a spus: ''domnule călugăr, ia spune,
cum crezi ca să fie soarta mea ?''
Și fratele a grăit: ''mare chin și durere

și jalnică tânguire
va fi soarta ta,
fiindcă tu, bântuitor păcătos,
ai vărsat și risipit
atâta sânge nevinovat''.

Dracul a mărturisit: ''asta vreau să-ți spun
și să-ți istorisesc aici nu fără temei
că, cineva, dacă vrea să stăpânească ceva,
atunci, înainte de a se apuca de lucru,
nu trebuie să taie doar stricăciunea
care e crescută, ci trebuie a nimici și rădăcina;

Căci de-i lasă rădăcina în viață,
într-un an va avea stricăciunea din nou
mai grosolană, mai smintită, mai cumplită''…

Călugarii au luat-o din loc pe alte drumuri;
fratele Iacob pe care l-am numit,
a venit cu brudării
la țărm la Steiermark
și a sosit la Neustadt
într-o mănăstire preasupusă
curții stăpânului nostru împăratul.
Acolo, eu însumi, Michael Beheim,
am mers foarte adesea la acest călugăr,
care mi-a povestit multe rele
făcute de acel voievod numit Dracul,
pe care povești, unele le-a pus în versuri,
iar eu le cânt
ca să le afle oamenii și să le cunoască.

Iar acum ascultați ultima ce-a făcut:
Ca să se lupte cu turcii,
a luat trei sute de țigani și multe piei de vacă,
cu ele a îmbrăcat caii și oamenii
și i-a pus astfel să meargă călare.

Turcii au pornit înaintea lor
iar când s-au întâlnit, toți caii acestor păgâni
au auzit tropotul
și au văzut îndată pieile de vacă
acoperind caii și oamenii;
Atunci s-au speriat și au fugit dinaintea lor,
turcii au fost duși de cai
și nu i-au putut stăpâni.
Spre o apă se îndreptau grăbiți,
iar țiganii goneau după ei
băgându-i adânc, în gropile pline cu apă.
S-au înecat toți păgânii aceia,
căci caii îi duceau cu ei,
și împreună cu ei toți păgânii
s-au scufundat în apă…

Când el, precum am cântat mai sus,
i-a făcut turcului asemenea pierzanie,
acesta s-a frământat foarte;
În mânioasă nestăvilire,
ură îi răzbunare asupra Dracului
a abătut gândul lui.
Chibzuind la această răzbunare,
a adunat oaste din toată țara lui
și a dat veste și mai departe,
multor păgâni cotropitori.

Când Dracul a primit semnul
că turcii aceștia, atât de îndârjit
voiau să pornească împotriva lui,
cu forțe ca frunza și iarba,
a scris regelui Ungariei
ca să-i vină în ajutor
împotriva turcului, repede și degrabă,
ajutându-l la această nevoie…

Regele Ungariei s-a gătit
cu forță mare din câte mi s-a spus
și a pornit la drum
spre Transilvania, la Brașov,
cu el erau mulți comiți
șiruri de nobili, cavaleri și slujitori
și era o zarvă foarte zgomotoasă
la ivirea lor pretutindeni.
Și Dracul a venit și el acolo
aducând mult norod în ceata sa,
iar regele Matiaș a făcut cu el planul să pornească
spre păgubirea turcului.

Dracul își zicea că e acasă,
întrucât se aflau la poalele unui castel
numit Piatra Craiului, adică Konigstein.
Dar a fost atacat fără veste
de un domn dintre vasalii regelui
fălos de numele său.
Domnul Ion Isgra se numea,
cel ce l-a atacat fără veste pe Dracul
chiar în Valachia, pământul lui,
zicând regelui că e primejduit cu toată garda sa
în țara acestuia.
L-a dus în Ungaria și l-a predat
sortit morții fără scăpare,
dar regele mai târziu l-a pus sub pază
la un castel ce-i zice Iersin…

…Aste povești și altele
le-a pus în versuri fratele Iacob
iar eu Michael Beheim le cânt
ca să le afle oamenii și să le cunoască.

2

Minciuni !… Multe minciuni care se trag una de la alta !…

Întâi cărțulia tipografului, acum cântecele călugărului. Toate făcute ca să înspăimânte despre persoana mea !

Și nici nu-mi pare rău; asta nu mă lovește. Lasă-i să se înspăimânte de mine, că am să-i înspăimânt eu și mai rău. Pe călugării aceia îi știu; m-am purtat bine cu ei și i-am lăsat în viață. Dar ei povestesc nu numai lucruri adevărate ce-au văzut la mine și ce le-am spus eu, ci spun și unele nevrednicii ce le-au auzit de la defăimătorii mei !… Dar mie nu-mi mai pasă, cum mi-a păsat prima dată, fiindcă toate astea îmi înspăimântă și mai mult dușmanii, iar eu ajung mai înțelept zicând: Lasă-i să se-nspăimânte și-i voi lovi eu pe ei !…Ce, pe Isgra crezi că nu l-am lovit ?… L-am tăvălit în toate turnirurile și, sub masca de fier, nici nu bănuie că aș fi eu. Nu mă pot lovi ei pe mine !

Tu m-ai lovit cel mai crunt, Stefane, cu toate că, acum, aș putea să-ți dau și dreptate.

Da, dreptate aș putea să-ți dau, dar lovitura tot rămâne, ce-am simțit eu, vreau să spun, ce m-a clătinat pe mine !…

Cum de-ai putut tu, Ștefane, să vrei să-mi smulgi mie Chilia ? !

Vezi, asta nu o mai strig. Asta o spun în șoaptă, cu durere, ca și cum mi-aș linge o rană…

Știu, știu cum: ai avut toate motivele. În afară de unul - sufletul meu; inima mea !… Tu n-ai știut, Ștefane, cum mă poate clătina rana pe care mi-ai lăsat-o în inimă. Și cum mă mai clatină și acum. Pentru că eu sunt atât de tare făcut, mai tare decât orice ființă în fața loviturilor dușmanilor. Știu, știu dintotdeauna că omul este slab tocmai în fața unor lovituri. Îl invoc pe Făcător pentru această neînplinire a noastră. Când mi-am dat seama pentru prima oară de ea, m-am și gândit cum să mă apăr; cum să mă îndrept eu, muritorul ! Cum să adaug câte ceva în plus ființei mele ca să capete și alte forțe !… Și am găsit; pe ființa mea am găsit. Pavezele pe care nu le putem pune trupului, le-am pus sufletului. Iar duhului i-am gâdilat puterea aceea de a fi ceva mai desprins de trup. M-am obligat în primul rând să fiu ager, să nu mă las niciodată nici

moleșit de lene sau plăceri deșarte, nici obosit înainte de a duce la capăt un lucru. M-am învățat apoi să stau cu simțurile treze în fața oricui, să-l cântăresc eu mai înainte de a mă cântări el, să-l întreb eu mai înainte de a-mi spune el ce crede, să-i spun eu ce să facă mai înainte de a-mi arăta el ce vrea, să-i cer eu mai înainte de a-mi lua el, să-l lovesc eu mai înainte de a ridica el mâna… Și, numai dacă e vorba de îngăduință și ochi buni, să zâmbesc eu mult, mult după ce încearcă el să-mi smulgă un zâmbet. M-am strunit, de asemenea, să nu-mi fie milă de nimic și de nimeni și, dacă vreau a îndeplini ceva, acela să-mi fie singurul gând călăuză. Călcând pe orice, trecând peste orice. Și mi-am ascuțit mintea, ca să pătrundă ea mai înainte în gândurile altora, să le răscolească, să le cearnă și să le aleagă în așa fel încât nimic din ceea ce fac eu să nu fie cu gândul altuia, nimic din ce-mi șoptește altul să nu fie poruncit de mine !… Iar cât privește gândurile altora, ele nu au nici un fel de ecou la mine până nu le înfrunt cu armele mele, până ce nu judec eu lucrul după mintea mea și știința mea, până când nu ajung eu la gândul cum trebuie să fac și ce trebuie să fac… Și, astfel, făcându-mi duhul stăpân peste trup, gândul meu poate ajunge departe; foarte departe, așa cum bântuie acum în jurul tău. Mi-am făcut o platoșă veșnic închisă și veșnic trează, deci, care să-mi apere sufletul și mintea de orice lovitură pe care trupul ar putea-o primi. Pentru că, am chibzuit eu, trupul nostru care a slăbit și se poate da pierzării repede, de multe ori ajunge acolo din pricina minții. Or, dacă trupului, ori câte i-ai pune, tot i se mai găsește un loc pe unde să-l pătrundă un vârf ascuțit, otrăvindu-i sau scurgându-i sângele, mintea și sufletul le poți închide perfect în platoșele acestea.

Așa am crezut și totul a mers bine. Pe toți i-am dominat. Și pe Mahomed !… Până când mi-am descoperit și aici locul rămas slobod pentru lovitura dușmanului: dragostea mea oarbă către tine, Ștefane.

…Vezi ce gânduri lașe îmi trezește amintirea armei pe care tu ai ridicat-o împotriva Chiliei mele, Ștefane ? !

Știu, știu prea bine: ai să spui în primul rând că cetatea nu era a mea. Că era încă sub paza garnizoanei pe care o lăsase acolo cu ani în urmă Ioan Corvin. Și că n-ai vrut să lovești în mine, ci în Matei Corvin, la care încă avea sălaș Petru Aron Harnazan, ucigașul tatălui tău ! Ai să spui, apoi, că eu tot eram învins, că venise asupra mea Mahomed al II-lea cu o armată de două sute de mii de oameni, cum nu mai ridicase el de la asediul Constantinopolelui, că după socotelile tuturor eu nu aveam nici un fel de scăpare și, atunci, tu ai chibzuit mai bine să rămâie Chilia neamului nostru, fie unei țări, fie alteia, decât să o ia dușmanul… Știu prea bine și asta, și-ți dau dreptate la orice ai să spui !… Dar să spui cinstit și alt adevăr: că în clipa aceea nu te-ai gândit la inima mea, nu ți-a păsat de inima mea, poate chiar nici n-ai crezut că mai bate inima mea sau că mai poată să bată inima mea.

Ea era vie, și o ardea crunt nepăsarea ta. Socotelile pe care tu le făcuseși față de orice, numai în legătură cu ea, nu !…

Vezi, de asta sunt vampir și când voi ieși de aici mă voi hrăni numai cu sângele inimilor altora !… Pentru că al inimii mele a fost supt de alții. Pentru că ce n-a putut face în fața mea virtutea de luptă, a făcut trădarea și nepăsarea. Precum trădarea lui Isgra si nepăsarea lui Matei !

Ce folos, Ștefane, că, două luni mai târziu, tu îmi dădeai oști, ca să mă lupt cu fratele meu Radu, să-mi apăr scaunul pe care cei două sute de mii de oșteni ai sultanului nu mi-l putuseră lua. Lovitura rămăsese în inima mea și putere de a ieși din descumpănire n-am mai aflat. Eu, puternicul, care mă puteam întinde cu voința mea peste mari îndepărtări și înfiora dușmanul !

Iar Mahomed știa prea bine aceasta. Ceea ce n-a putut face el cu oastea câtă frunză și iarbă, l-a lăsat pe Radu să facă fără glorie militară, cu intrigi și promisiuni. Cu intrigi, cu promisiuni și, mai ales, cu necredința dintotdeauna a boierilor. Pentru că aceeași boieri, gata a zâmbi în barbă și a râde răutăcios pe seama beteșugului care-l culca pe fătălău în patul sultanului,

când a fost vorba să le vină domn, au cântărit beteșugul drept cinste și glorie; ei voiau să se pună bine cu Poarta, ei voiau domn care, având trecere la sultan, să le poată face interesele, să-i ierte pe ei și să jupoaie numai țara, așa că tot ce era pidosnic la Radu le convenea și le folosea. Și i-au pus șezutul lui în scaunul țării, ploconindu-se lui cu convingere tot așa cum altă dată zâmbeau în bărbi cu înțelesuri rușinoase. Dar nu le păsa decât de interesele lor și din ceea ce era rușine au făcut glorie, din ceea ce era slăbiciune au făcut cinste, din ceea ce mirosea urât au făcut tămâie, ploconindu-se lui Radu nu pentru osul lui domnesc, ci pentru trecerea lui mare pe care o avea la sultan.

Ah, ce-am să-l frig eu când am să-l prind !…

Iar pe boieri, înainte de a-i trage în țeapă, am să-i pun să pupe ceea ce credeau ei că Radu are mai tare să-i susțină la Poartă. Doară ei n-au nimic mai sfânt decât meschinele lor interese.

Precum nobilii sași care atât au așteptat ca să-i servească lui Matei explicații pentru trădarea și hoția ce mi-a făcut-o. Și, pentru ca Europa să-l uite pe viteazul pentru care a strâns bani ca să-l susțină în lupta împotriva otomanului, au umplut-o cu cele șase file mârșave în care mă arată ca pe un rău, ca pe un sadic sângeros și vampir… Minciuni ! Strig aici, cu pieptul plin de ură, ca să audă cine poate auzi: minciuni !… Fiindcă acelor călugări care cântă, eu le-am spus drept cât sânge am vărsat și de ce; dar ei au luat și minciunile din cărțulia care le-a răspândit… Da, le-a răspândit făcându-i pe oamenii care m-au lăudat să mă urască.

Mă-ntreb eu și mă zgudui, aici, în închisoarea mea, ce invenție mârșavă poate fi și ce putere drăcească poate avea acest tipar ? Dacă toate faptele mele la un loc, dacă toată puterea mea care a dus la curățirea dinăuntru și apărarea din afară a unei țări, dacă toată asprimea mea ce a fost îndreptată numai spre binele Valahiei, pe care-am moștenit-o de la părinții mei și nu am lăsat-o să se strice, nu atârnă cât mârșăviile înscrise

pe șase foi și minciunile despre mine !…

Drăcească invenție, tiparul, dac-a putut umple Europa cu faptele mele, văzute astfel, în vreme ce ei, Matei, cel care-a furat banii nedându-mi ajutor, și Radu, cel urcat pe scaunul meu, sunt cuminți și drepți și bine văzuți.

Da, ei sunt cinstiții și luminații, păcatele lor mari sunt cu bună-știință transformate-n cinste, vițiul în glorie și netrebnicia în laudă; iar eu sunt de râs, și urât, și înfricoșător pentru toată lumea. Pentru ca să uite lumea că am fost furat și am fost trădat, că s-au furat ajutoarele trimise către mine pentru vitejia mea, că s-a trădat neatârnarea pe care-am vrut s-o dau țării mele.

M-aș liniști, spunându-mi că suntem făcuți pe lumea asta spre a fi trădați, a suporta rușini și necinste. Dar încă nu cred !… Cu toată forța drăcească a acestei invenții care este tiparul !… Încă mai cred în ziua când voi ajunge la lumină. Că și eu am forța mea drăcească !

Ah, Doamne, cât de mult am de răzbunat când voi ieși de-aici; cât de mult !…

3

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Laonic Chalcocondil scrie în „Expuneri istorice”- X

„…Iarna aceasta însă împăratul petrecând-o în palatele sale, a trimis după Vlad, feciorul lui Draculea, domnul Daciei; cu toate că avea la sine pe fratele aceluia, mai tânăr, trăind și locuind la el. Și s-a întâmplat că în timpul când a ajuns la domnie și sta să plece asupra lui Caraman, împăratul dorind să aibă relații cu Vlad, era cât pe ce însuși să moară de mâna aceluia. Căci fiindu-i drag băiatul, îl chema la petreceri și, închinând cu patimă paharul către el, îl chema în camera de culcare. Și băiatul, fără a bănui că va păți așa ceva din partea împăratului, l-a văzut pe împărat repezindu-se la el pentru un lucru de așa fel și s-a împotrivit și nu se da la dorința

împăratului. Și-l săruta împotriva voinței lui și băiatul, scoțând un pumnal, îl lovește în coapsă pe împărat și îndată a luat-o la fugă, pe unde a putut. Doctorii i-au vindecat rana împăratului. Iar băiatul urcându-se într-un copac undeva pe acolo, a fost ascuns…

…Și prinzând ostașii împăratului în noaptea aceasta un ostaș de ai lui Vlad, l-au dus la Machmut; și-l întreba cine e și de unde vine. Apoi, după ce a vorbit de toate, l-a întrebat dacă ar ști pe unde se ține acum Vlad, domnul Daciei. Iar el i-a răspuns că știe bine, dar despre aceasta, de locul aceluia, n-ar spune nimănuia nimic. Atunci, cum îi spuneau mereu că-l vor ucide, dacă nu află de la el ce voiesc să-l întrebe, el spunea întruna că e gata să moară oricând, dar să descopere ceva cu privire la acela, n-ar putea să îndrăznească. Machmut minunându-se mult de aceasta, să-l fi ucis dar să fi adăugat cu oarecare teamă pentru situația sa, că dacă Draculea ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere…

…Și așa s-a întâmplat cu cea de a doua năvală îndrăzneață a dacilor asupra armatei împăratului; iar împăratul a luat nu puțini robi din țară, căci slobozind pe urmă cavaleria ușoară au cutreierat țara nu puțină și, aducând robi, dobândeau mari câștiguri (venind neamurile să-i răscumpere)... Totuși taberei îi era, ce-i drept, frică de dacii care întru nimic cu mai puțină îndrăzneală făceau câte o mare ispravă, dar turcii cu multă grabă au trecut peste Istru, iar împăratul a poruncit lui Ali al lui Michal să acopere spatele armatei; și când a tăbărât la Istru, l-a lăsat pe Radu, fratele domnului Vlad, acolo în țară, ca să trateze cu dacii (care veneau sa-și răscumpere neamurile) și să ducă țara sub ascultarea lui, și a poruncit guvernatorului din părțile acestea să stea în ajutor, iar el însuși a pornit de-a dreptul spre reședința împărătească…

…Așadar Draculea cel Tânăr (Radu cel Frumos) îl chema pe fiecare deosebit și-i spunea: „Bărbați daci, ce credeți că o să mai vină asupra noastră în viitor ? ! Au nu știți împăratul ce putere mare are și că, foarte curând, vor veni asupra voastră

oștile împăratului, pustiind țara, și o să fim despuiați de orice ne-a mai rămas ? ! De ce nu vă faceți prieteni împăratului ? Și veți avea liniște în țară și în casele voastre. Știți doar că acuma n-a mai rămas nici un capăt de vită. Și toate aceste suferințe grele le-ați avut de îndurat din cauza fratelui meu, pentru că ați ținut cu acest om făr-de Dumnezeu și care a adus mare nenorocire asupra Daciei, precum n-am mai auzit nicăieri pe pământ". Trimițând aceste vorbe dacilor, care treceau să-și răscumpere pe cei robiți dintre ai lor, i-a înduplecat și i-a îndemnat să spună altor nobili să vină la el cu toată încrederea. Aceștia, așadar, întrunindu-se au cunoscut că tânărul e de preferat pentru ei față de domnul Vlad și, trecând de partea aceluia, se adunau puțini câte puțini. Și ceilalți nobili daci, cum au băgat de seamă, repede l-au părăsit pe Vlad și au trecut la frate-său. Și de îndată ce i s-a strâns armată, a năvălit și a pus mâna pe domnie și, adunându-și totodată armată de a împăratului și-a supus toată țara. Atunci Vlad, văzând căci dacii au trecut de partea fratelui său și când și-a dat seama că în zadar a făcut înainte atâta omor, a plecat la peoni…

…Expediția împăratului asupra dacilor s-a desfășurat deci așa; Vlad însă, de îndată ce fratele său Draculea cel tânăr a năvălit și a supus țara Daciei, el însuși, ce-i drept, a plecat la peoni. Peonii însă, ale căror rude le-a ucis în Dacia, l-au pârât de moarte la împăratul peonilor, feciorul lui Choniat, și, osândindu-l din greu, ca pe unul ce a ucis oameni, l-au băgat la închisoare, în orașul Belograd…"

CAPITOLUL AL NOUALEA

1

În atelierul aflat dedesubtul patului Margarethei, printre tejghelele părăsite de Heinz Szacsz cel dispărut din lumea de jos a burgului după ce calfa sa fusese găsită cu inima străpunsă, de se înspăimântaseră toate jupânițele în ale căror case trăiau calfe tinere și în putere, în acest atelier care rămăsese ca mort după spăimântoasa întâmplare, începuse din nou mare forfotă. Presa lucra din plin cu loviturile ei scurte și înfundate urmate de scârțâitul precaut al desprinderii laturilor în așa fel încât foaia de hârtie să nu mai aibă alte suferințe după sărutul literelor; colile fluturau prin aer și se potriveau de lucrători când sub teasc și când pe tejghelele unde-și uscau cerneala; sulurile și șomoioagele muiat-n culoarea acesteia erau manevrate peste

litere cu prăjini lungi ținute de câte doi ucenici, foile uscate erau așezate pe tărgi și cărate fie către mesele de legat din fundul curții, fie dincolo de stradă, către atelierul mai mare și mai încăpător al meșterului Ambrosius Huber. Acesta, cu șorț țeapăn peste vestele colorate care-i încingeau mingea pântecelui, supraveghea aici împăturirea foilor tot așa cum, peste lucrătorii de dincolo, veghea cu barba lui impunătoare meșterul Ulrich Zell, oaspetele din Köln.

Și, cu toate acestea, cu toată atenția celor doi meșteri la vraful care se strângea încet și anevoie trecând prin multele operații ale începuturilor tipograficești, la un moment dat, el începu să nu mai crească. Ar fi făcut impresia că o putere ocultă, așa cum era foarte posibil să aibă acea scriitură, tot sleia vraful diminuându-l sau, în ori ce caz, făcându-l să nu mai sporească. Meșterul Ambrosius, care trăise ca martor toată nebunia lui Heinz, moartea calfei, năvala liliecilor, dar și ca profitor ajungând apoi la patul Margarethei, îngălbeni: Era vreo vrajă de răzbunare a confratelui său dispărut, sau chiar a personajului aceluia ciudat care-l terorizase pe Heinz Szacsz ? Era forța de împotrivire a acestor hârtii tipărite cu textul pe care, cavalerii din cetatea de sus umblau să-l ardă și să-l facă dispărut ?... Nu cumva, fiindcă la îndemnul lui Zell din Köln care luase bani buni de la cavaleri pentru exemplarele predate, îndrăzneala lui de a căuta prin zațurile lui Heinz și, găsind culegerea acelei spăimântoase povești, porniseră s-o tipărească din nou fiindcă simțeau că se putea câștiga bine - nu cumva, această îndrăzneală, îi era acum pedepsită ? Colile fluturau, presa mergea, dar vraful de hârtii nu mai creștea deloc. Nu era acesta un avertisment supranatural ?... Amintindu-și de pedeapsa prelungă pe care o suferise Heinz Szacsz,o usturime de presimțire îl făcu pe meșterul Ambrosius să ducă mâna la prohab. Și, așa, parcă ferindu-și locul de neiertătorul care venea să-l pedepsească, trecu strada ca să-i spună temerea celui cu care se asociase în această necurată afacere. Că, doar, Ulrich Zell, după ce luase banii cavalerilor, venise la el cu ideea de a

băga în presă din nou zațul cules de Heinz și a mai scoate niște parale de vreme ce foile astea se vindeau atât de bine.

Se vindeau, dar uite că aduceau după ele blestemul !... Într-o clipă, Ambrosius văzu și toată scalda pișărcoasă a lui Heinz, și calfa cu inima străpunsă ca la lilieci, întrebându-se cu groază oare care dintre pedepse avea să se abată și asupra lui. Cu o mână ferindu-și inima care-i fusese străpunsă calfei, iar cu alta mădularele pe unde se produsese pedeapsa lui Heinz, el porni să treacă strada. Dar, fiindcă-și ridică ochii spre lucarna de la iatacul Margarethei unde el păcătuise libidinos, se spăimântă mai tare amintindu-și de lilieci și văzându-se ciugulit de stolul lor scârbos.

Așa că, bietul Ambrosius Huber, cu tot locul său respectabil în sfatul breslelor din însemnatul burg, intră țipând pe poarta atelierului lui Heinz și se lovi de Ulrich Zell care și el țipa. Încât, țipară amândoi câteva minute până să se înțeleagă, Ambrozius ferindu-și cu palmele cele două locuri, iar Ulrich bătându-și buzunarele. Abia târziu se lămuri întâmplarea, ajungându-se la concluzia că era vorba de bani. Niște bani pe care tipograful din Köln îl puse pe meșterul din Nürenberg să-i smulgă unei calfe dându-i palme peste ceafă.

Lucrurile se întâmplaseră astfel: Calfa asta, foarte pricepută și atentă la citit, pe care o avea meșterul Ambrosius, ducând targa cu foi de la teascul lui Heinz la tejgheaua de împăturire a acestuia, își aruncase ochii pe prima pagină. Fu deajuns numai atâta ca să nu și-i mai poată dezlipi.Și, fiindcă mai avea de așteptat până la transportul al doilea, se ghemui undeva printre baloturi și începu să citească.

Acesta a fost începutul. El a povestit unora, în stradă, în vreme ce se întorceau de la atelierul lui Ambrosius spre cel al lui Heinz, povestea cu Dan, rivalul lui Dracula, pe care acesta l-a pus, viu, să-și asculte întreaga slujbă de înmormântare și deabia după aceea l-a tăiat băgându-l în groapă. Ș, astfel, crescînd numărul de curioși, la al doilea transport au mai dispărut câteva foi, apoi iarăși, până când meșterul Zell i-a

prins pe lucrătorii care le vindeau pe ascuns. Da: începuseră să se cumpere pentru că, una dintre aceste foi, ajunsă în mâna unui neștiutor, a fost folosită ca mărturie a ceea ce povestea el, cu toate că, de fapt, acela povestea lucruri prinse după ureche și înflorite de propria-i imaginație. Se întâmpla aceasta nu departe de ulița tipografilor, în braseria cu miros proaspăt de malț unde se strângeau meseriașii din breslele mai noi. Și, cum neștiutorul acela limbut se lăuda că tot ce îndruga el se afla scris pe coala încă neîmpăturită, așa cum i-o dăduse pentru o bere prietenul lui, calfa de tipograf, cuiva îi veni ideea să-l verifice și ceru să fie adus un știutor de carte care să le citească. Dădură, astfel, mai multe târcoale în jurul chiliilor din spatele bisericii Sfântul Laurențiu, până se ivi un călugăr cu nasul roșu și gâtița setoasă pe care-l puteau îmbia la braserie.

De aici încolo, versiunile și variantele povestirii au prins a se desfășura , așa cum se desfășoară orice noutate asupra unui burg setos de noutăți. Pentru că glasul călugărului, uns mereu de halbele și rachiul de korn care i se ofereau, citind acea "Spăimântoasă poveste despre un tyran pe nume Dracul" fusese auzit de peste șaizeci de perechi de urechi. Oamenii sembuluciseră în jurul lui mai ceva decât la citirea psaltirii, de parcă s-ar fi oficiat o slujbă și, fiecare, îi împingea călugărului ofranda sa de bere și de korn rugându-l să-i mai citească odată una sau alta dintre întâmplări, după cum îl interesa mai mult pe fiecare. Și-l ascultau, și comentau, și-i împingeau călugărului ofranda încât, în scurtă vreme, bietul de el trebui să recunoască nu numai faptul că nu mai deslușea literele; dar chiar acela că, semnele negre de pe hârtia groasă și vărgată începuseră a juca drăcește, ca și întâmplările descrise de ele.

Și, astfel, în vreme ce, sub supravegherea celor doi meșteri, în discreția atelierelor, foile acelui tiraj scos în secret pentru a fi dus în alte locuri de unde se puteau lua banii, ieșeau încet de sub teasc, faima lui Dracula, cel totalmente neștiut de burghezi cu un ceas mai înainte, făcea acum înconjurul cetății Nürenbergului. Ele se vindeau pe ascuns aduse sub cămașă

de ucenicii care luau bănuții aducându-i calfei și tot mai mulți călugări setoși riscau pedepsele superiorilor lor fiind îmbiați în berării unde își luau ofranda de gât uscat în pustnicie, bând și citind până ce literele începeau să le joace drăcește în fața ochilor. Cel care obținea câte o foaie își găsea repede grupul său, iar berarii trimiteau special slugi și tocmeau cititori cu știință de carte, pentru că asta le umplea berăriile.

Dar, cititul, ca cititul; asta este doar pornirea pe care ți-o oferă cuvântul tipărit. De atunci, însă, de la acea primă întâmplare produsă de monstrul tiparului printre burghezii Nürenbergului, oricine ia în mână o foaie tipărită, nu o ia numai ca să-ți citească din ea, ci o ia ca să înflorească, să umfle, să comenteze și, mai ales, să pălăvrăgească el câte vrute și nevrute pe marginea fiecărui făptuleț oferit de informația tiparului. Blestemul presimțit de meșterul Ambrosius, nu avea să se producă în inima sau în pantalonii lui. Dar era un blestem care pornea atunci din tiparnițele lui subjugând omul față de minciunile și invențiile și dezvpluirile celor ce aveau să-și facă o meserie din vânzarea foii tipărite. Era un drog nou, care se revărsa atunci și omenirea nu mai avea cum să scape de tagma celor care-l produceau. Pofta de bârfă, pe care a avut-o omul dintotdeauna, își găsea o nouă cale de certificare prin faptul că oricine putea spune: "am văzut eu, cu ochii mei, lucrul acesta tipărit !"... Acolo, jos, în burgul de sub cetatea marelui Sigismund, amestecate cu bere, korn și palavre, întâmplările voievodului carpatin întruchipând chiar dracul, căpătau cele mai fantastice semnificații care se pot naște atunci când există baza unei istorii scrise. Adică, atunci când, o foaie cu caracterele încă puțin cunoscute ale acelei născociri noi, născocirea tiparului, putea fi luată drept mărturie: "Nu se poate; e de necrezut !"... "Ba se poate; am văzut eu tipărit !"... Și, ca să poată spune aceasta, omul începea pentru prima dată în istorie să scoată din buzunar bănuțul și să-l dea pe foaia tipărită. De la gândul ascuns de a le vinde în altă parte, controlându-și mai bine calfele ca să nu-i fure, cei doi meșteri începură să

tragă-n draci foile și să angajeze oameni care să le răspândească tot mai departe, în burguri, bâlciuri și chiar la castelele nobililor. Degeaba încerca Biserica să păstreze numai pentru ea și pentru povestirile ei despre sfinți, tiparul. Dovedindu-și o drăcească putere de a aduce bani, invenția nu mai putea fi nici oprită, nici controlată.

În acest fel se abătea asupra omenirii întregi, și nu asupra bietului Ambrosius, blestemul lui Dracula: Prin faptul că apăreau într-o tipăritură, adică negru pe alb, lucrurile căpătau acea dimensiune a veridicității prin care poți lansa orice minciună vrei. Era acel "negru pe alb" care avea să devină mai târziu efigia credibilului pentru omenirea noastră atât de credulă !

Dar, pe atunci, să nu uităm, lumea era încă la începuturile tiparului și încă nu cunoștea toate forțele acestei mașinării care depășea latura strict mecanică a meșteșugului.

Cel mult, o intuia. Cu acel simț în plus care nu ține seama de logică sau de experiență, ci de alt fel de atracții născute în sufletul omului. O intuia pentru că, în interval de numai câteva ore, când seara de primăvară înroșea sutele de ferestre ce înălțau fala burgului, o mulțime dornică de a afla vești noi se strânsese acolo, pe ulița tipografilor din spatele bisericii Sfântul Laurențiu, parcă teascul acela, ale cărui litere erau așezate de luni de zile, ar fi scos la fiecare sfert de oră, cât dura așezatul, potrivitul și imprimatul fiecărei foi, câte o veste, sau câte o poveste nouă despre pătimitul voievod din viața căruia, acum se știa aproape tot: Se știa că fusese rob la turci, dar că primii ani și-i petrecuse chiar prin locurile acestea, tatăl său fiind acolo, sus în cetate, mare cavaler al împăratului Sigismund de Luxemburg. Se știa că dăduse bătălii nemaipomenite făcând față cu o armată de zece mii de oameni la sute de mii de păgâni. Se știa că palatul lui era înconjurat de o grădină de țepe în care se aflau trase trupurile dușmanilor săi și, mai ales, se știa că era dotat cu puteri supranaturale cum ar fi aceea de a zbura sau de a-și gâtui adversarii la mari distanțe și că, de la o vreme,

cu toate că dispăruse sau era dat mort, el tot mai bântuia, ca o armă din acelea teribile și de neînvins, cum mulți conducători de oști și-ar dori să aibă. Toate acestea le știa mulțimea care se aduna pe ulița tipografilor, cu bani în mână, căutând să intre în posesia câte unei foi tipărite, lucru care nu se mai întâmplase până atunci niciodată în lume dar, care, de atunci, avea să se repete la nesfârșit.

Iar cei doi meșteri, punându-și laolaltă priceperea, chemară un gravor dintre aceia care le săpau în metal literele și-l puseră să facă și niște ilustrații. Îl obligară pe acela să închipuie o față de voievod cât mai fioroasă, înconjurat de trupurile care se zbăteau trase în țeapă și călcând pe țestele cărora le luase gâtul. Apoi lărgiră într-o parte și-ntr-alta textul cules de Heinz Szacsz și așezară gravurile printre povestiri. "Cei care au comandat tipăritura, voiau s-o facă să ajungă la mințile luminate, care s-o citească și să-l înfunde pe tyran - se lăudară ei unul către altul, mândri de ideea care le venise - noi o facem și pentru proștii care nu știu să citească, dar se vor uita la poze !"... Și, cu toate că se gratulară reciproc pentru afacere, în mod cât se poate de negustoresc își stabiliră procentele din ceea ce aveau să câștige.

Amestecau astfel cuvintele scrise cu imaginea, ceea ce aduse o cerere și mai mare din partea oamenilor ce veneau cu bănuțul în mână, fără să știe că, prin aceasta, își sădeau în suflete un obicei nou, de care nu vor mai avea cum să se dezvețe: acela de a cumpăra foi tipărite care să le satisfacă pofta curiozității. Iar cei care nu știau să citească, în prostia lor, la fel ca și astăzi cei pe care nu-i mai interesează să citească, se holbau la poze și își imaginau ei tot felul de povești, năzbâtii sau păreri proprii pe care, în omeneasca dorință de pălăvrăgeală, le colportau referindu-se, chipurile, la textul tipărit. De atunci a apărut tipul de burghez care intră-n berărie, scoate țanțoș din buzunar foaia tipărită și, încă înainte de a o citi bine, le explică altora cum stau cu politicalele.

2

Ce nu știa mulțimea aceea care, pentru prima dată în viața omenirii, se arăta ahtiată după noutăți tipărite contaminându-se cu un năravcare avea să rămână bine înscris în genele omului, era noutatea pe care, acolo sus, în cămările de dedesubtul capelelor suprapuse ale palatului lui Frederich Barbarosa, călăul o producea prin manipularea acelor slăbiciuni ca o electricitate moale ce funcționau în creierul amărâtului de Heinz Szacsz, manevrându-l, dirijându-l și căutând să-l așeze pe orbita cea lungă a contactului cu voievodul aflat cine știe unde.

Mai bine zis, să-l reașeze; pentru că, o dată, fusese. Adică se dovedise docil și sufletul lui alergase până hăt, departe, peste munții Bavariei, peste turlele Vienei, peste câmpia Panoniei, ajungând undeva, în podișul cu vii al Transilvaniei și-i confirmă că găsise pe malul unei ape mari și liniștite, cetatea Alba Iuliei. Dar, de acolo, duhul lui se întoarse brusc și călăul simțise cum reintra în trupul puhav contorsionându-l.

- Nu e acolo; degeaba m-ai trimis acolo, mormăiseră buzele de om pofticios ale lui Heinz. Sunt urmele lui în închisoarea din poarta cetății Albei, dar el nu e acolo.

- Caută-l, caută-l ! - Îl îndemnase călăul șoptind ca-ntr-un șuierat pe sub dintele său lat.

Dar acea parte care putea să fie făcută călătoare din sufletul lui Heinz se întorsese în trupul său leneș, parcă aciuindu-se la leneveala ce-i plăcea mai mult, iar domnii magisteri ai ordinului, așezați deasupra, în încăperea de observație a capelei, acolo unde un grilaj înflorat înlocuia podeaua pentru a-i lăsa să privească și să asculte ce se întâmplă în camera destinată interogatoriilor, fură dezamăgiți auzindu-l spunând:

- Nu e acolo; l-au dus, sau l-au pierdut; dar de multă vreme nu mai e acolo.

În vremea asta, însă, glasul călăului biciuia ca-ntr-o goană de cai de la care vrei să smulgi performanțe:

- Caută-l, caută-l; dacă ai intrat în contact cu urmele lui, trebuie să-i găsești și sufletul !

- De unde să știu eu cum miroase sufletul lui și de unde să știu dacă mă lasă să intru la el ? - se dovedi bun mediu tipograful spunând lucruri care n-ar fi putut trece prin mintea lui fără transă, în vreme ce partea netoată și leneșă din el gemea ca-n chinurile pișărcoase ale blestemului de care scăpase, tot ca dovadă că simțea fiorul apropierii de acel voievod-demon care-l blestemase.

Urmărind atent toate aceste reacții de deasupra grilajului de feronerie înflorată și știind că un caligraf pus de el nota tot ce se spunea pentru ca spusele să fie apoi analizate, marele magister îi liniștea pe ceilalți care, nepricepând prea mare lucru se arătau nemulțumiți de nereușită și, în același timp, încerca să descifreze acele mișcări prin care călăul mânuia sufletul celuilalt având, evident, puterea de a-l trimite în anumite locuri. Și, după încă o sforțare, nu mică îi fu uimirea auzind din gâtlejul tipografului un cor hieratic de cântece liturgice.

- Ce faci, ai ajuns la popi ? -întreba călăul.

- La popi - răspunse glasul în transă acompaniat de un cor liturgic venit din ecouri, care îi tulbura pe magisteri făcându-i să se minuneze de puterea de a aduce asemenea sunete din depărtări. - Sunt niște popi care cântă acum mezonoptica, dar îi simt că ei știu despre viața lui.

- Unde ești ?

- E o mănăstire, se fac slujbe de noapte și curge un izvor cu ape fierbinți. Dar el nu e; scrie numai, despre el, un călugăr.

- Vezi că-l simți ! Caută-l, caută-l !

- O să-l blesteme și pe călugărul ăsta, cum m-a blestemat și pe mine. Uite, îl văd; nu are litere ca ale noastre; are litere rusești, dar cuvântul "Dracula" e scris aproape ca la noi. O să-l blesteme !

- Lasă-l ! Nu-ți pasă ție de călugăr !... Dacă cele ce scrie cu literele alea rusești se vor dovedi minciuni și mie mi se va porunci osânda, o să-i înfig eu o țeapă-n cur și i-o scot pe la

gâtiță. Tu n-ai treabă cu asta. Tu, cauta-l pe voievod !... Caută-l ! Caută-l că e pe-aproape !... Forțează-ți celulele mai bine, fă-ți electricitatea mai puternică și caută-l !... Ești pe-aproape, înțelegi ? !

- De unde știu eu cum miroase sufletul lui - se auzi revenind întrebarea printre cântecele bisericești care, oricum, nu erau de acolo ci, clar că veneau prin glasul lui de departe.

- Știi ! - îi porunci călăul - pentru că el te-a mai vizitat. Adu-ți aminte că te-a vizitat când te-a blestemat ! - strigă el simțindu-l că-i scapă și se molește- Și adu-ți aminte că te-a vizitat și când te-a slobozit de blestem ! - mai strigă el, într-o sforțare inutilă.

Inutilă, Pentru că, sfârșit, obosit de efort, obosit de cântecele liturgice ce vibraseră în corzile lui vocale, dar cu alte glasuri decât al său și, mai ales, emoționat de zborul pe care știa prea bine că îl realizase, Heinz se rugă, ca și cum ar fi vrut să-și confirme dispariția blestemului:

- Lasă-mă, te rog, să mă duc până afară.

- Ai făcut pe tine ?

- Nu; dar l-am simțit pe voievod și m-a apucat...

- L-ai simțit !... Vezi, vezi că l-ai simțit ! Ți-am spus eu că l-ai simțit. Ești pe-aproape; ai să-l găsești ! - striga bucuros călăul devenind îngăduitor: Bine; treci aici în colț la pișare și nu-ți da drumul odată cu ea, la impulsul pe care ți l-am băgat; vino repede, până nu-ți ieși din mână !

În vreme ce, marele magister se gândea să afle oare ce fel de impuls îi băgase călăul mediului său, șoptind caligrafului să noteze această întrebare, la posturile lor de observație, ceilalți domni magisteri fură obligați să aștepte până ce gemetele de fericire și ușurare ale tipografului deveniră o amintire relaxantă și el reveni supus lângă călăul care, evident, exercita o fascinație asupra lui.

Dar nici despre acesta nu s-ar fi putut spune că se afla în largul său. Știindu-i acolo, deasupra, nevăzuți în spatele arabescului plafonului, pe preaînțelepții și atotputernicii

magisteri, avea și el un anume trac. Sau, mai degrabă, un sentiment din acelea de actor prost, duios și pedant, așa cum au oamenii simpli, necizelați, când se străduiesc să pozeze în altceva decât vulgarii care sunt și să facă față limbajului înțelepților; adică, atunci când dorința acerbă de a ocoli vulgaritatea propriei lor exprimări îi conduce spre cele mai hazoase formule de exprimare, chipurile gravă, pe care le poate născoci limbajul uman. Era infatuat din smerenie și arogant din nimicnicie; o făcea pe înțeleptul și pe duhovnicul, pe nobilul și pe cărturarul, dar își dădea în petec scoțând la iveală câte-o apucătură firească de călău ce era și câte-o vorbă bădărănoasă, după obiceiul gurii sale. O făcea pe duiosul, pe elasticul, pe gravul, pe pedantul și scotea niște vorbe care nu erau ale lui, tot așa cum ar fi îmbrăcat niște haine care, limpede, nu erau ale lui, împiedicându-se în lărgimea lor.

Însă, meseria și-o știa; manipularea acelor electricități pe care le bănuise mai ușor de deșurubat în mintea nătângului aceluia bun de mediu pentru legătura cu voievodul, o făcea cu destulă pricepere și, chiar cu emoție, atunci când simțea că e pe-aproape de prințul căruia îi era devotat. Și, fiindcă nici nu avea de gând să-și trădeze secretele, dar nu voia nici să se lase mai prejos decât marele magister a cărui poveste cu Sfânta Cunegonda răsunase cu simboluri atât de mari împingând spre smerenia uitării de Margarethe sufletul bântuit de pofte al tipografului, se strădui să găsească și el o poveste prin care să-l liniștească pe Heinz și să-l ajute să-și refacă forțele reîncărcându-se cu acea electricitate care-i pria în magnetismul către voievod. Așa că se obligă să pară înțelept și plin de retorică, oferind parabola lui, pe măsura minții și a apucăturilor sale:

- Tipografule, tipografule... - îi spuse încercând un ton a cărui duioșie suna la el cel mult a promisiune de a te ucide ușor - tu ai început să zbori, sufletul tău se arată a fi tot mai curat și mai moale, pentru că numai sufletele moi se pot întinde ca niște fire să lege vorba cu altele de peste țări. Tu întinde-te,

străduiește-te, screme-te cât poți și fă ce-ți poruncesc eu; pentru că omul cu care te pun în legătură e un om mare, un suflet puternic ce trimite raze către toate colțurile lumii !... Ei bine, razele astea pe care el le emană ca nimeni altul prin puterile lui, încerc eu să le prind prin nevolnica ta făptură care, tocmai fiind foarte moale, le primește. Cum fac asta, să nu mă-ntrebi, că e secretul meu și al voievodului meu - divagă el ca o aluzie către cei care-l ascultau de sus, ca să-și dea seama magisterii că erau la mâna lui - dar noi am citit în ochii muribunzilor cum își pot trimite ei gândurile, cu ultima forță, până departe, la cei cu care sunt legați sufletește și am încercat cu voievodul meu mecanisme ca să facem asta. Dacă nu murea fratele meu, ajungeam departe și dărâmam multe imperii cu o armă pe care nu o mai are nimeni, iar Matias îl ține închis pe voievodul meu, tocmai ca să nu-i scape o asemenea armă. Acum, ca să ajung din nou la el, eu trebuie să mă folosesc de un netot ca tine, că ai sufletul moale și se-ntinde ca un muci unde îl trimit eu. Și ai să vezi că o s-ajungi să preiei din electricitatea voievodului meu și să devii tare, cum era fratele meu câtă vreme se afla în contact cu el. Și, doar în clipa când n-a fost, l-au și ucis dușmanii acolo, la Pasul Carpaților...

Spunând acestea și știind prea bine că, din porunca marelui magister, un caligraf scria totul acolo, deasupra plafonului de fier forjat, începu să facă niște mișcări când monstruoase, când delicate cu degetele sale boante și sfâșietoare de parcă i-ar fi montat niște mecanisme în aerul de deasupra lui, aer spre care priveau, cu gura tot mai căscată, magisterii. Apoi, simțindu-și ascendența asupra lor, se liniști, îi bătu părintește obrajii de fătălău tipografului și începu să-și povestească parabola, exact cu tonul cu care o făcuse și marele magister sub teiul Cunegondei:

- Eu te trimit către un om foarte mare și către un suflet foarte puternic, să știi asta !... Și, ca să știi cât de tare e, află că el l-a înfruntat pe sultan când îi era prizonier și ostatec, încât acela putea face orice cu viața lui. Dar privirea voievodului

meu era atât de aspră și de puternică, încât... Adică, mai bine ascultă - se răzgândi el din comentariul care-l furase, restrăduindu-se a da glasului său cât mai mult din inflexiunile grave cu care magisterul vorbise despre fecioria Sfintei Cunegonda sărutând prin rostire puritatea reprezentată de aceea. Numai că el o făcea la mintea și la vorbele de la nivelul țestei sale lucitoare spunând: Împăratul turcilor era cam poponar, sau îi plăceau poponarii, sau făcea și una și alta după curvăsăria lor masculină. Și umbla după băieți frumoși, mă înțelegi, tu, tipografule ? Iar cei doi frați valahi, Vlad și cu mezinul Radu i-ar fi plăcut tare !... Pentru că poftele lui futăcioase și le nărăvise de pe vremea când era doar fiu de sultan și petrecea cu ienicerii dezbrăcându-și șalvarii și făcând dragoste în horă, cu trupa întreagă, ca și cum ar fi dat o bătălie unu-n curu altuia, înțelegi, tu, dragul meu ? - întreba el moale și părintește de parcă ar fi rostit o omilie. - Când îl voia pe unul, sultanul țipa și bătea din picioare până când îi era adus, ba chiar se tăvălea pe jos, cu spume la gură, pentru că era cam epileptic în tinerețea lui acest Mahomed care a tot căpătat faimă cucerind Constantinopolul. Dar, pe vremea aceea nu avea faima decât că alerga după fundurile și după mădularele tinere ale băieților și, mai cu sila, mai cu dragostea, trebuia să-și sature poftele... Când l-a văzut pe voievodul meu, acesta avea ochi mari și plete lungi, de s-a perpelit sultanul cu nasul său coroiat și obrazul albit de patimi. Dar voievodul meu era mai tare și, când l-a privit odată, l-a făcut să înghețe pe loc și nici măcar să se zbată în epilepsia lui pofticioasă. Și a suferit tare sultanul și s-a mâniat de rușinea care i s-a făcut, că a spart totul și multe capete de ieniceri care nu-l putuseră ține pe voievodul meu ca să i se facă felul, deoarece, prin puterile lui, acesta i-a înghețat și pe ei. Atunci, ca să-l împace și să scape de pedeapsă, ienicerii i l-au adus pe fratele voievodului meu, pe Radu care semăna cu el la păr și la ochi, dar nu la vrăjmășie. Era mai tânăr și mai ușuratec și s-a lăsat îmbiat până ce sultanul a început să trăiască cu el și să se iubească cu el. Ba, chiar,

epilepticul de Mahomed s-a-ndrăgostit de frumusețea lui Radu căruia i se spunea de atunci "ghiuzel", adică "cel frumos" după mângâierile sultanului care nici n-a mai vrut multă vreme alt bărbat. Și au rămas nedespărțiți, luându-l cu el în toate campaniile și bătăliile, unde dormeau împreună în cort ca doi porumbei, văzându-și de dragostea lor și încălecându-se chiar dacă în jurul lor se dădeau lupte. Da, ienicerii și spahii se luptau afară cu dușmanii, mânuiau săbiile și sulițele, ba chiar trăgeau cu pușcoacele și tunurile, iar în mijlocul taberei, la adăpostul carelor de luptă, pe covoarele din cortul cu steag verde al sultanului, ei se desfătau unul cu altul nepăsându-le de larma și tăierile și fumul din jur; sau, cine știe, acestea poate chiar ațâțându-le poftele... Și, pregătindu-l pentru tron, când acela a trebuit să ia o prințesă de soție, sultanul i-a fost chiar naș la nuntă. Dar nu l-a lăsat în noaptea nunții să se ducă cu ea, ci l-a obligat, cu gelozie, să rămână cu el și să se iubească numai cu el, că nu se știe nici azi cum i-a făcut Radu o fată prințesei aceleia !... Așa era de pofticios cuceritorul Constantinopolelui, dar pe voievodul meu nu s-a putut cățăra oricât a dat din picioare, ci acesta l-a cotonogit și l-a alungat chiar acolo, în palatul lui și l-a făcut să înghețe, să nu se poată mișca; nici măcar tremura în epilepsia lui !... De asta, Mahomed l-a urât toată viața; iar când au ajuns a se bate, nu în palat, ci pe câmpul de luptă, a adus împotriva lui cea mai mare armată cu putință. Mai mare decât cea de la asediul Constantinopolelui. Și tot n-a putut să-l alunge, iar atunci a umblat cu intrigi ca să-l piardă și l-a adus împotrivă-i, să spună vorbe dulci la boieri, pe Radu, ibovnicul lui. Da, ibovnicul lui pe care era gelos când îl știa cu prințesa, cu toate că el însuși le fusese naș... Ei, asta-i povestea ! - spuse el mândru de toată pedagogia de care putuse da dovadă, de virtuțile sale de predicator și de măiastra însușire a tonului cu care grăise și magisterul. Se admira pe sine însuși și se simțea parcă în amvon binecuvântându-l pe nefericitul de Heinz cu asemenea vorbe meșteșugite: Acum, fiule, ai auzit două povești despre virtuțile oamenilor. Cavalerul

Mare Magister ți-a spus-o pe cea a Sfintei Cunegonda a cărei fofoloancă a rămas pură, iar eu pe cea a voievodului meu care și-a apărat curișorul de obiceiul cel păgân !... Ia aminte și lasă-te purtat de virtuțile lor ! Vezi că...

Atunci, din capela de deasupra, prin împletiturile feroneriei, se auzi cum marele magistru tușea grav și cam indispus, neconvenindu-i deloc asemănarea dintre virtuțile sfintei sale și întâmplările cu sultanul pofticios de băieți. Și chiar bătu din picior în podeaua găurită, protestând cu oarecare indignare și privind temător figurile ascetice ale sfinților din basoreliefuri. Dar, tocmai când indignarea lui era gata să ia forma cea mai demnă, de jos, din încăperea interogatoriilor, căpătând rezonanțe nebănuite și venind către înaltul unde se aflau ei, într-un suflu fericit, glasul călăului tună, pentru prima oară într-o reală iubitoare supușenie:

- Dumnezeule mare !... înălțimea ta, te-am găsit !... Va să zică trăiești; va să zică ești viu și-l auzi pe supusul tău, înălțimea ta !... Te ascult, înălțimea ta; te ascult; spune-mi !

Iar glasul gângav al tipografului, care căpătase, peste inflexiunile lui curente, o rezonanță sincopată de parcă ar fi venit de la mari distanțe, întrebă poruncitor:

- De ce nu mă cauți prin fratele tău ? !

- Pentru că fratele meu... - începu călăul și se opri cu un nod în gât bâiguind: ... fratele meu, înălțimea ta...

Un zgomot ca un uruit metalic se auzi în pieptul tipografului; apoi, aceeași voce care, categoric, nu era a lui, veni poruncitoare cu suflul acela care parcă străbătea distanțele:

- E mort, nu-i așa ?... Am bănuit eu !... Am vrut să-i trimit spiritul către Ștefan, în Moldova, să-i dea semn din partea mea... L-au omorât, ticăloșii !... De asta n-am reușit.

- De asta, măria ta, de asta !... Iar eu am rămas un biet sărman crezând că te-am pierdut și pe măria ta !... Spune-mi că trăiești; spune-mi că ești viu și ne vom răzbuna, măria ta !

- Ne vom răzbuna; n-avea grijă !

- Atunci sunt cel mai fericit om, măria ta !... Cel mai fericit !

- se auzi rostind călăul gâtuit de lacrimi - Cât te-am căutat !... Și la Făgăraș, și la Alba !... Și la Buda am venit și-am dat târcoale palatului regal, dar nu te-am găsit.

- Știu ! - se auzi glasul acela tunător care nu mai era al tipografului dar ieșea din pieptul aceluia după ce producea acolo zgomotul metalic - Știu. Ți-am simțit undele că mă căutau spre Alba Iulia, pe lângă mormintele lui Ioan Corvin și Ladislau.

- Credeam că te-au omorât, măria ta; și-mi spuneam că, dacă te-au omorât, trebuiau să te înmormânteze regește, alături de ei.

- Dar la Bistrița, de ce m-ai căutat ?

- Acolo, în speranța că trăiești. Știam c-aveai o doamnă pe care ai iubit-o și m-am dus să te caut la ea; dar nici ea nu știa nimic și a plâns pe umărul meu. Să mă ierti, măria ta, dar așa am simțit eu, în prostia mea: ți-am căutat și mormântul, ți-am căutat și urmele de viață. Și la Viena, și la Ulm și-n Pădurea Neagră. Am bătut tot cursul Dunării căutându-ți urmele.

- Simțeai că sunt lângă Dunăre ?

- Simțeam; cum să nu simt eu urmele tale ? !... Le adulmecam, disperam și iar le găseam... Așa am dat de nevolnicul ăsta de tipograf pe care am simțit că l-ai vizitat și mi-am dat seama că legătura noastră se poate face prin el, așa cum o aveam prin fratele meu.

- Ești deștept; n-ai uitat ce te-am învățat.

- Cum o să uit, măria ta ? !... Cum se pot uita învățăturile tale ? ! - strigă atât de bucuros călăul încât marele magister controlă el, să vadă cu proprii ochi dacă caligraful notase tot.

Pândea ca vulpoiul, doar-doar o prinde vreun fir el, mai înaintea altora; pentru că și ceilalți cavaleri, trecându-le uimirea, deveneau mai atenți dându-și seama de toată importanța celor ce se petreceau sub ochii lor. Unii erau mai nerăbdători, parcă vrând să năvălească asupra călăului ca să-l vadă cum proceda; dar alții mai cu cap îi potoleau în șoaptă, ca nu cumva să strice jucăria aceea colosală, jucărie unică, prin care vedeau prima

dată cum, prin gura unuia, venea glasul unui cu totul altul aflat la mari depărtări. Și înghețară privindu-se cu fericită speranță atunci când îl auziră pe călău spunând:

- Bine că te-am găsit prin prostul ăsta; acum suntem în legătură și vom putea amândoi să găsim și alții ca fratele meu, să se poată încărca cu toată voința ta și să lovească mai tare decât cea mai teribilă armă care se poate folosi astăzi !

Urmă o pauză cu hârâitul acela metalic și, oricât de tunător se păstra, glasul acela care venea de departe căpătă un fel de tristețe:

- Am cam ruginit aici, în închisoare, călăule; n-am mai manipulat oameni, ci numai lighioanele care pătrund pe aici.

- Lasă măria ta; acum că te-am găsit, vom reface totul. Unde ești ?

- Așa cum ai simțit tu; sunt la Dunăre.

- Am simțit eu; am simțit !... Ah ce nevolnic sunt că n-am răscolit peste tot !... Că Vișegrad e undeva în munții sărbești, peste Belgrad… Spune; spune măria ta unde ești ? Spune-mi mai repede despre tine, ca să știu; căci altfel mor, dacă nu știu, măria ta ! - se auzi cu atâta emoție glasul călăului încât nu mai încăpea nici o îndoială că, el știa o mașinărie secretă care, prin Heinz, să-i aducă glasul voievodului său și, poate, chiar fioruri din impulsurile aceluia.

Si, după ce produse din nou, mai puternic și mai straniu, zgomotele acelea metalice sau, parcă, mai degrabă cosmice, în pieptul lui Heiz Szacsz a cărui transă se putea observa acum prea bine, glasul voievodului veni cu toate depărtările pe care le purta ca o răsunătoare trenă:

- Sunt aici, pe la mijlocul Dunării; tot Vișegrad îi spune, dar mai ales Viș, sau Vaț, sau Hochschloss ! Adică e castelul de mai sus de Buda. Matei mă ține închis în această fortăreață a cărei hrubă a devenit închisoarea mea secretă. Nobilii lui au vrut să mă omoare, dar el nu are inima asta. Mă ține aici, în secret, spre a mă folosi cândva, dar unii tot află și se strecoară aici să mă omoare. Atunci, doar, mă mai distrez și simt că nu

ruginesc, fiindcă îi omor eu pe ei.

- Așa, măria ta; așa !... Tu ai forța să simți orice dușman, din orice parte ți-ar veni. Spune-mi exact, exact unde ești, ca să ajung acolo.

- Sunt în fortăreața care se ridică înalt, păzind cotul Dunării cu bombarde ce pot ținti corăbiile printre crenelurile din vârf. Sub turnul al treilea, în hruba ce dă tocmai sub mal, e o sală mare pentru toate onorurile mele. Dar are porți ruginite, greu de deschis și mă păzesc paznici surzi și muți ca să nu am cu cine vorbi, să nu se afle nimic despre mine.

- Atât de hain este Matei ?

- Îi e frică; mă ține ascuns pentru ca glasul meu să nu ajungă la Papa de la Roma, să-i spună cum i s-au mâncat de către alții banii pe care el i-a trimis pentru întărirea mea și a armatei mele împotriva turcului... Sunt aici, la cetatea înaltă care se ridică direct din Dunăre, iar tu să vii către mine !

- Am să vin, măria ta; îi tai eu pe toți muții ăia care te păzesc !

- Stai, stai; nu te grăbi ! Să te duci întâi la papă. La Papa Pius al doilea, că el mă știe de pe vremea când îl chema Enea Piccolomini. El a vrut să mă ajute, dar nobilii lui Matei au furat banii !... Să-i spui asta. Să te duci la el, la Sfântul Scaun, înțelegi ? !...

Un horcăit se auzi ieșind din pieptul tipografului, dar asta, pe marele magister nu-l mai impresionă. Figura lui temerară părea tânără acum; plină de voință și de forță; ba, chiar, licărind și o umbră de răzbunare față de răuvoitorul său împărat tembel:

- Vom merge - spuse solemn - vom merge la Papa Pius !... - Și, privindu-i fără îngăduință pe cei din jur, îi consideră doar publicul necesar importantei lui declarații: O eră nouă începe pentru ordinul nostru. Dumnezeu mi-a hărăzit mie să-l salvez de la pierzania la care îl ducea împăratul ! O armă nouă intră în mâinile noastre; cu ea vom salva totul !... Cavalere - se adresă el tocmai nesuferitului aceluia îngânfat care-o făcea pe intransigentul și căruia-i ierta carierismul numai pentru că, și el, în tinerețe, îl avusese - rămâi aici și conduci destinele

ordinului. Prinzi orice hârtie din acelea tipărite, o arestezi și o arzi.

- Păi, eu parcă mă ocupam de tipograf ! - simți acela că era retrogradat la arestat hârtii.

- De tipograf ne ocupăm noi; va merge cu noi - porunci fără drept de răspuns magisterul și-l admonestă: Îți dai seama ce mare îndatorire primești ? Conduci garnizoana de aici și arestezi orice hârtie. Te războiești cu puterea tiparului, pentru că noi vom impune o alta: a comunicării de la distanță; arzi tot ce găsești și sechestrezi tot ce poți de la breasla asta care a început a se îmbogăți nesocotindu-ne. S-a-nțeles ?

- Ordinul și legile lui ! - răspunse mobilizat vanitosul rămânând smirnă.

- Iar tu, îți vei pregăti mai multe ajutoare - se-ntoarse magisterul către caligraf - și vom scrie tot ce se va auzi în zilele astea venind de la voievodul Dracula; pentru că îl vom pune pe călău să vorbească cu el mereu, cât va fi cu putință ca să aflăm toate secretele. Distrugem ce-a tipărit acest netot pe vremea când era tipograf. El nu mai e acum tipograf. El e cheia magnetică a acestei puteri noi pe care o vom declanșa. Și trebuie să adunăm cât mai mulți ca el, făcând o armată de oameni asupra cărora Dracula să-și trimită undele forțelor sale de neînvins.

- Dar, dacă netotul a spus, așa, niște vorbe care-i treceau prin cap ? - încercă o îndoială, în stilul său circumspect, bătrânul procuror.

Însă magisterul, care fusese concentrat spre înțelegerea științifică a vrăjilor pe care le măsluia călăul în secretele sale, îl puse la punct chiar și pe acest vechi aliat și prieten:

- Voievodul valah e singurul care știe până acum să-și trimită undele umorilor sale către niște armate făcându-le mai puternice. Asta e clar. Știința lui s-a dovedit și a recunoscut-o chiar papa !... Dar să nu uităm că el, prin filiație, aparține ordinului nostru; iar puterea lui magnetică, fiindcă termenul "magnetisieren" este al nostru, al germanilor - își arătă el

cunoștințele docte prin care, urmărindu-l pe călău, încercase să-i deducă secretele - sau puterea electrică, precum acel "elektron" observat de Thales din Milet, sau puterea drăcească, observată de toate scripturile, sau… ce-o fi fiind ea ca impuls invizibil al fluidelor din creier, va fi puterea noastră !

- Eu n-am zis nimic de asta, de magnetisieren sau de elektron, se scuză procurorul justificându-se în modul specific al îndatoririlor sale de rechizitoriu: Vreau doar să nu ne înfierbântăm până nu verificăm vorbele auzite de la tipograf, să nu fie venite doar din capul lui.

- Din capul lui ?... Știe capul lui netot că cetății Hochschloss îi mai spune și Vișegrad ? Știe de Stefan de la Moldova ? Stia până acum de fratele mort al călăului, sau de Papa Pius care s-a numit Enea Piccolomini ? Știe de Alba Iulia care, de fapt, până la acest împărat care pierde totul, a fost cel mai îndepărtat punct înspre Carpați al unui principat din fostul nostru Sfânt Imperiu ? !... Alege cu atenție toate astea, venerabile procuror, calculează bine și ai să vezi că vorbele nu pot fi decât ale voievodului Vlad !

Enumerând cu ton ritos aceste argumente imbatabile, concentrat pe efectul lor asupra cavalerilor, magisterul nu fu atent, sau nu auzi ce se petrecea dedesubt, în camera interogatoriilor. Tocmai în acel moment important când călăul îl chema:

- Coborâți aici, înălțimea voastră.

Făcu un semn seniorial și toată suita de cavaleri se mișcă pe urmele lui, costumele aprinse părând o flacără unduitoare pe scările și coridoarele castelului. În fața ușii le făcu semn să se oprească și, deschizând-o încet, intră doar el cu caligraful, pe ceilalți lăsându-i în prag.

Călăul nu-l primi cu plecăciune ci, mai degrabă triumfător, făcu un gest demonstrativ spre buhăitul care zăcea în transă. Și se arătă generos, ca un negustor care-și face reclamă:

- Poftiți, aveți legătura cu voievodul meu - spuse mândru de ce se dovedea a fi în stare - peste atâtea țări și drumuri și

ape, el vă ascultă și îi puteți vorbi. Vorbiți, vă rog !

Încercând să-și stăpânească emoția și să nu arate surprins, marele magister rosti:

- Să ne spună cinstitul voievod cum i s-au furat banii trimiși de Papa de la Roma.

Urmă un moment de tăcere. Degetele călăului lucrară undeva, ca la un mecanism, în spatele urechii lui Heinz, acesta se mișcă, gemu, trase aer în piept dar, când începură să-i deslușească sunetele scăpate de buze, acestea se articulară într-un sfâșietor:

- Mar-ga-re-the...

- Ce-i asta ? - întrebă indignat magisterul -Iarăși Margarethe ? !

Călăul, însă, îi făcu semn de calmare cu degetele lui boante:

- Liniștiți-vă; nu-i transmiteți stări nervoase; nu e decât acea undă-parazit de pe direcția Margarethe care se interferează; adineaori a strigat chiar mai tare, dar tot l-am pus pe direcția bună - și, șoptind ceva într-o limbă necunoscută ale cărei sunete degeaba încerca caligraful să le transpună în semne, manevră din nou mecanismele din spatele urechii întrebând poruncitor: Unde-i voievodul ? De ce l-ai pierdut ? !

- Nu l-am pierdut - gemu adormitul - el fuge; nu eu l-am pierdut. Eu mă țin după el, dar el fuge la... la... la Ștefan. E Ștefan ăla care-l tot cheamă peste niște munți. Fuge acolo mereu, dar se chinuie fiindcă Ștefan nu are unul ca mine prin care să vorbească. Dar el se-ncăpățânează, ca acum , că mă dă pe mine laoparte cu voința lui, își părăsește trupul și închisoarea, sare peste Dunăre, zboară peste munți și se duce mereu în preajma lui Ștefan.

- Întrutocmai; întrutocmai ca-n tinerețea noastră - exclamă vesel și triumfător de confirmare călăul - când ne lua pe mine și pe fratele meu și zbura spre Stefan !

- Dar Ștefan ? Ștefan vine spre el ? Îl caută și Ștefan pe el - se trezi magisterul întrebând fără să-și poată stăvili nervozitatea precipitată.

Și chiar dădu laoparte mâna călăului care-l strângea pe Heinz, atent la modul cum reacționau mecanismele celui în transă.

- Ștefan nu-l caută; Ștefan nu știe de el - gemu acela - Ștefan nu zboară; Ștefan e pe pământ... Numai Vlad zboară către el, mereu. Și îl caută, dar știe că nu-i poate vorbi, pentru că Ștefan nu are unul ca mine; iar Vlad, din închisoare, nu are cum să-i trimită unul. El nu-și poate trimite decât gândurile, dar Ștefan nu are cum să le primească.

- Înțeleg - spuse la modul său doct magisterul - nu are recepție.

- Nu are - gemu Heinz repetând: Vlad comunică cu mine acum, dar nu mă vrea pe mine ci ar vrea să comunice cu el. De asta Vlad se chinuie și fuge de mine.

- Gata; acuma nu mai fuge de tine ! - interveni călăul cu glas autoritar, poate și pentru a-l face să tacă, nu cumva să dezvăluie vreunul dintre misterele acestui zbor peste largile spații - Gata ! - porunci el - acuma îl găsești și nu mai fuge de tine. Acuma ! - repetă el porunca.

Zornăitul acela cu ecouri cosmice se învârtoșă în gâtița tipografului și, deodată, se auzi foarte clar întrebarea:

- Când pornești către papă ?

- Pornesc, măria ta - răspunse călăul - deîndată ce încheiem aici și vorbim totul cu tine, voi pleca.

- După ce te duci la papă, vii aici la mine !

- Vin Măria ta !

- Să faci un ocol: Te duci la Ștefan și-l instalezi acolo pe tipograful ăla; ca să pot vorbi prin el cu Ștefan.

- Am înțeles, măria ta; acum, uite, marele magister vrea să te întrebe. Marele magister al ordinului tatălui măriei tale.

- Să-ntrebe !

- Poftiți, măria voastră, întrebați; aveți legătura ! - se ploconi, serios în funcțiile sale, călăul.

- Să ne spună măritul voievod cum i s-au furat banii trimiși de Sanctitatea Sa Papa - repetă marele magister așteptând cu

emoție.

- Matei i-a furat ! - se transformă geamătul omului într-un fel de amenințare; și, schimbându-i-se glasul complet, adică devenind sigur al altcuiva, al unui om cu mult mai multă voință și sete de răzbunare, continuă: Papa i-a trimis în august doisprezece, când e scrisă și scrisoarea lui către mine. I-a trimis pentru mine, ca să mă ajute pe mine cu armată. Iar Matei, atunci, în 1462, luna octombrie, i-a folosit pentru armatele lui și interesele lui, sau ale nobililor de la Buda care au vrut să mă piardă... I-a luat zicând că o să-mi vie mie în ajutor ca să-l alungăm pe turc, fiindcă altcum Sfântul Scaun nu ar fi dat banii; dar i-a cheltuit altfel și, ca să nu-l spun, în noiembrie, sluga lui hiclenitoare Isgra m-a prins la Piatra Craiului și a vrut să mă ucidă... Și, fiindcă Matei n-a avut inima să mă piardă, la curtea lui, sau prin oamenii lui s-a făcut textul pentru acea infamă tipăritură care să spună despre mine rău ! Acea infamă cărțulie care... care... care...

- Care, ce ?... Hai, spune ce ! - nu mai avu răbdare magisterul

Dar glasul se schimbă redevenind geamătul milog al tipografului:

- Care o citește acum Margarethe și suferă - spuse el convulsionat - se îngrozește Margarethe citind !

- Iar nefericita aia de Margarethe ! - țipă marele magister indignat de încurcătura ce se producea tocmai când avea să afle lucruri mai interesante pe care să le prezinte el la Roma.

- Nefericită; într-adevăr nefericită !... Dacă ați vedea-o cum se chinuie - mormăi epuizat tipograful răsuflând tot mai greu.

- L-am stors prea mult - explică științificește călăul - iar unda asta cu direcția Margarethei se tot bagă mereu peste noi, cum bine știți; nu am cum să-l dezleg de ea; și așa am făcut progrese mari...

Dar marele magister nu mai era atent la explicațiile tehnice. Radios, triumfător, îi dădea dezlegarea să-l culce:

- Odihnește-l. Și, apoi, cum zici tu, "luăm din nou legătura",

iar caligrafii vor nota tot. Trebuie să strângem toate documentele, să le prezentăm și scrise de mâna noastră și vorbite prin glasul acestuia. Dacă Vaticanul a trimis bani atunci, ne va mai da și nouă, astăzi, ca să garantăm pornirea unor asemenea arme secrete. - Și, către caligraf , împingându-l aproape de călău: Îți pregătești ajutoarele și, cum se odihnește, cum îl stoarceți din nou. Până se termină pregătirile de plecare, vreau să am toată povestea voievodului. Papa Pius e un mare cărturar și va crede în cât mai multe documente.

Apoi, veni în prag, mulțumind murmurelor de admirație ale conclavului său de cavaleri.

- Să ni se mai împotrivească cineva ! - amenință el lăsând să se-nțeleagă că-i știa pe cei care erau iscoadele împăratului nătâng care trăgea sfori și făcea experiențe afumate în Hradul de la Praga - Vedeți: doar în câteva minute am aflat atâtea amănunte ! E limpede că n-avea de unde să le știe mintea unui netot de tipograf. E clar, e foarte clar că, de vorbit, vorbea voievodul care, prin filiație, face parte din ordinul nostru. Numai dacă ne gândim la ciuda cu care striga că a fost furat și trebuie să-i venim în sprijin și să-l susținem pentru a primi din nou, bine-nțeles, prin mijlocirea noastră, sprijinul de la Roma. Iar, ia gândiți-vă la chinul său că nu putea lua legătura cu Ștefan ! Era glasul lui care venea peste spații și frământările lui care veneau peste spații. Asta e marea noastră descoperire, cavaleri !... Tipograful vorbea cu glasul propriu numai când pomenea de amărâta aia de Margarethe; ați remarcat asta ?... Suntem, deci, în posesia celei mai teribile arme a spiritului. Iar ordinul nostru a fost celebru în epoca sa de glorie încurajând toate invențiile. Avem un împărat tâmpit, puteți să-i spuneți asta cei care mă denunțați la el - se simți el puternic, poate chiar venindu-i în minte că ar putea ajunge în locul aceluia - dar ordinul nostru va fi cel care va reinstaura Sfântul Imperiu. Vine o eră nouă pentru noi, cavaleri ce purtați pe piept semnul Dragonului Răsturnat !...

3

Văzând mulțime de oameni adunată în fața casei ei, Margarethe coborî în tipografie cu toate că, de când i se întâmplaseră necazurile, trăia o reținere și o temere ciudată când trecea printre lucrătorii tineri, care-o cercetau cu priviri cam obraznice. Trecu repede, deci, ieși în stradă și se uită strâmb la oamenii care se adunaseră vorbăreți și curioși, își ascunse fața-n șal și se strecură printre ei vrând să ajungă la atelierul lui Ambrosius. Pe drum, printre oamenii care n-o recunoșteau, chiar auzi ceea ce bănuia, se temea sau, mai degrabă presimțea: Auzi vorbindu-se despre faptul că, în atelierul ei, adică rămas în stăpânirea ei, apăruse acel meșter cu barbă făloasă tunsă rotund care, nu numai că tipărea ceva de mare interes luând locul lui Heinz, jos, lângă teascuri dar, bârfea lumea că-i luase și locul celălalt, din pat, de lângă ea, de vreme ce nu mai pleca spre Köln, ci rămăsese acolo.

Această mulțime era adunată în stradă, așa cum se adună prostimea de când lumea, căutând bârfe și noutăți ca să-și potolească setea dublă: Cea provocată de iscoditoarea curiozitate, care este o sete adevărată pentru că te face să dorești să absorbi vești și spuse; dar și cea datorată dorinței de pălăvrăgeală care, de fapt, este reversul setei, venind din omeneasca nevoie de a răspândi, adică de a da din tine ceea ce ai strâns. Se adaugă la acestea și o a treia mahalagească plăcere: de a amplifica veștile aflate găsindu-ți de lucru pentru o a altă omenească slăbiciune care este imaginația. Așadar, această mulțime nu se putea să nu zgândăre toate complexele bietei Margarethe care, sinucigându-i-se ibovnicul tocmai când îi dispărea și bărbatul pișărcos, încurcându-se cu bătrânul Ambrosius și venindu-i acum în casă cel cu barba olandeză, era un subiect cum nu se poate mai bun pentru gura lumii.

Sărmana Margarethe !... Câtă suferință pentru ea, trecând cu obrazul ascuns în broboadă și oprindu-se să asculte bârfele celor adunați !... Complexele ei de femeie neînțeleasă, dar care

avusese norocul să facă totul în curtea ei, completându-și cu calfa ceea ce nu-i dădea bărbatul, dar ne prea temându-se că s-ar ajunge să se știe acestea peste gard, erau terfelite acum în gura străzii. Amuzant și nemilos, cu parșivă satisfacție vulgară, trezind hlizeli și o dorință acerbă de amplificare a lucrurilor. O foarte mare amplificare, făcând din țânțar armăsar. Deoarece, fără să-și dea seama, biata mulțime trăia un moment nou, cu totul nou în istoria curiozității omenești: momentul îmbinării curiozităților vulgare, ale prostimii, cu acea curiozitate nouă, apărută în legătură cu litera tipărită. Iar această curiozitate nouă îi făcea pe oameni să dea bănuțul spre a obține foaia. Bănuț mărunt, firfirică, sau cent, sau kopeică, sau pfening, adică împărțire la sută sau alt submultiplu spărgând în mărunțiș de aramă ducatul, sau marca, sau lira sau polul de aur pentru nevoile curente ale pieții, pe care, italienii numindu-l "gazetta", s-a ajuns ca și foaia tipărită să se cheme tot astfel: "Dă-mi o gazetă"; adică: "Dă-mi o foaie de-un bănuț"... Or, cei ce se strângeau acolo strigând la meșterul din Köln să le dea și lor foaia de care Ambrosius, fiind localnic, încă se temea, stăteau și așteptau ieșirea ei din teasc, apoi o luau și se duceau s-o buchisească de parcă ar fi aflat de acolo nu numai despre Dracula, ci chiar despre Margarethe a lor, cea care ajunsese în gura lumii prin soț dispărut, ibovnic mort, meșter localnic trecând strada la ea, meșter venit din Köln și găsindu-și pat la ea, ca și prin cine mai știe ce alte lucruri pe care gura lumii putea să le inventeze că s-ar petrece sub fustele ei. Măcar printre rânduri și foaia aceea care vorbea de un diavol îndepărtat pe nume Dracole Vyda de la Carpați, tot trebuia să dea unele explicații burgului despre cele ce se întâmplaseră cu nevasta concetățeanului lor dipărut. Sau, chiar dacă nu dădea asemenea explicații, măcar isca prilejul ca, bazându-se pe faptul că țineau documentul tipărit în mână, oamenii cu mai multă și mai parșivă imaginație bârfitoare să-și poată lansa ei versiunile lor.

Ceea ce se petrecea acolo, în spatele bisericii Sfântul Laurențiu, în capul uliței tipografilor din Nürenberg, fostă cetate

de scaun a Sfântului Imperiu German în epoca sa de glorie, era începutul a ceea ce, veacuri și veacuri avea să dăinuie făcându-i pe oameni, la anumite ore din zi, să alerge după foile tipărite. Înghesuindu-se în fața atelierului lui Heinz, smulgând din mâna fălosului Ulrich Zell venit din Köln câte o foaie cu cerneala încă umdeă, ei făceau pentru prima oară în istoria lor de ființe umane un gest care avea să le devină reflex. Iar asta incita, alerta, dădea nervozitate, curiozitate, nerăbdare, tot felul de sentimente care nu puteau să nu se transmită în replicile provocate de apariția Margarethei în poarta casei ei. Iar ea, sărmana, femeie slabă, se ascunse în umbra broboadei, trase șișalul deasupra și fugi căutând apărarea meșterului Ambrosius.

- Ce scrie în hârtiile alea blestemate ? - întrebă ea lipindu-se fără jenă de burticica lui și căutând apărarea.

- Am să-ți dau - răspunse meșterul cu un cu totul alt gând - de îndată ce ne vom face socotelile, am să-ți dau partea ta; e o afacere grozavă ! Nici nu mi-am închipuit că...

- Dar astea sunt blestemele care l-au nenorocit pe Heinz ! - protestă biata femeie cu gândurile ei.

- Nici nu credeam, când a venit meșterul Ulrich să-mi propună, nici nu credeam că va fi o atât de rapidă afacere ! - continuă Ambrosius pe direcția gândurilor sale. Deoarece gândurile acestea în legătură cu bănuții care se strângeau nu-l lăsau să simtă tremurul cald al femeii speriate.

- Să-mi spui ce scrie acolo; să-mi citești ce scrie; lumea asta adunată mă sperie ! - continuă ea împinsă de instinct.

- Lumea asta adunată e triumful meseriei noastre ! - proclamă Ambrosius voios. Până acum, numai Biserica îi putea chema așa; sau poruncile regești. Acum vin ei. În spate la mine așteaptă alții: negustori de bâlciuri veniți cu căruțele lor de marfă; aici, în față, se strâng și gură-cască, dar și cumpărători din toate mahalalele Nürenbergului. Am înnebunit burgul care vine către noi cu bănuții ! Care buchisesc, buchisesc; care nu, se uită la poze și tot iau foaia !... Am să-ți dau și ție partea ta,

n-avea grijă ! Treaba pe care o facem noi nu e un simplu meșteșug; meseria noastră are alt har. De azi înainte, fiecare om poate să afle cu ochii lui și nu doar să asculte ceea ce spun alții.

- Asta vreau și eu ! - spuse Margarethe - vreau să-mi citești, să aflu ce scrie acolo.

Meșterul chibzui o clipă, apoi alese dintre ucenici pe cel mai copil, cel mai timid, adică nu pe unul căruia să-i treacă prin minte alte cele tăbărând pe frumoasa femeie îngândurată, care s-ar fi lăsat moale fiindcă avea nevoie de mângâiere. Îl alese pe cel mai copil și, punându-i în mână o foaie împăturită, îl trimise cu Margarethe la masa de sub lampă, ca să-i citească.

Iar el trecu strada dincolo, cerând oamenilor să aștepte, să aibă răbdare pentru că vor tipări foi pentru toți. Și, apropiindu-se de tejgheaua la care trona figura încântată a meșterului Zell, cel ce venise la el cu ideea acestei afaceri, își trânti cu satisfacție palma-n palma lui:

- Vom aduce gloria breslei !... Am mai trimis două care după hârtie. Am pus să se mai culeagă un zaț și pentru teascul meu. Vom scoate imediat dublu !

- Vom scoate de patru ori mai mult - spuse Ulrich Zell preluându-i imediat ideea - trimit chiar acum o foaie la atelierul meu din Köln să se culeagă și să tragă și teascul meu care merge mai repede !

- Bravo ! - îl strânse în brațe Amborsius - Ăsta-i secretul nostru, al lumii negustorești: Să ne mișcăm repede !... Nobilii visează cai verzi pe pereți, iar bănuțul intră la noi. Ha !... Zici că au pus călăul să ardă foile pe care ți le-au plătit ?... Ei nu știu că, de vreme ce mai rămâne zațul, sau o singură foaie, totul se poate înmulți la loc, sau de zece ori cât a fost !

- Da - zise Ulrich strângând bănuții și înmânând broșurile - erau atât de caraghioși nobilii cavaleri ! Porniseră război, ca împotriva unei ființe. Au preluat hârtiile cu gardă, cu călău, ca pe un condamnat. Iar, când urcam eu, un șir de ostași porneau călări ca la luptă.

- Ei nu știu că marfa noastră e mai tare decât puterea lor !... Fiindcă marfa se răspândește mai repede și de marfă are nevoie toată lumea, mai mult decât de rangurile lor ! - zise Ambrosius foarte satisfăcut; chiar mai satisfăcut decât atunci când Margarethe îl lăsase să-și dea seama că încă mai poate fi cuceritor.

- Ei cu armele lor care cheltuiesc bani, noi cu armele noastre care fac bani ! - răspunse la fel de satisfăcut și meșterul Ulrich, chiar dacă despre el nu avem informații precise dacă-l satisfăcuse Margarethe. Pentru că, omul, în ciuda bârfelor care circulau, stătuse zi și noapte printre lucrători supraveghind teascul.

- Suntem tari ! - îl bătu pe spatele său lat Ambrosius privind cum oamenii începuseră să se dreseze învățând jocul cel nou: de a scoate automat bănuțul din buzunar și a lua foaia tipărită.

- Dar ce, numai Vaticanul să se îmbogățească tipărind mii de foi cu indulgențe ? ! - îl acompanie în crescendo Ulrich.

- Bine-nțeles colega !... Le vom tipări noi, de acum înainte, cu toate minciunile pe care mirosul nostru ne va spune că se pot vinde la mulțimea de proști !

4

In timpul acesta, sus, în vârful stâncii pe care trona cetatea feudală a Nürenbergului, caligraful și ajutoarele sale notau de zor tot ce călăul storcea ca poveste depărtată a voievodului său, poveste scursă prin țevile oculte pe care, descoprindu-le în inconștiența tipografului, reușise să le canalizeze așezându-le pe direcția dorită. Uneori, la poveștile astea care se derulau prin zornăitul din pieptul lui Heinz, asistau și cavalerii adunați în capela cu podea găurită de deasupra; alteori numai marele magister și, cel mult, prietenul său cu care se înfrunta doar de formă și doar datorită statutelor ordinului care fixau în funcții precise cine să confirme și cine să contrazică. Dar toate firele, ca și toate rapoartele caligrafilor, se strângeau numai în mâna care se dovedea mult mai sigură decât părea, a marelui

magister. De altfel, după amenințarea lui directă la adresa celor care erau spionii împăratului, vreo doi cavaleri chiar dispăruseră. Dar el nu-și făcea griji, știind că era cale lungă până la Praga, unde tontul de împărat își mutase scaunul riscând să piardă și Viena la sud, și unele ducate nordice, după ce prăduise destule părți ale puterii sale. Era cale lungă până la Praga, iar el va ajunge mai repede la Roma, prezentându-i papei atât documentele cât și confirmarea lor prin gâjâiala din pieptul tipografului. Așa că, pe cavaleri îi lăsa mai puțin să asculte, doar ca să li se țină treaz interesul, iar pe acela dintre ei pe care, cu milă, magisterul îl simțea că ar fi vrut să-i ia locul, îl biciuia mereu trimițându-l să aresteze hârtii, care încă se mai dovedeau a exista sau a izvorâ de undeva.

În aceste mari și prelungi ascultări pe care ei le făceau suferind când era vorba de pauze pentru hrănirea sau odihnirea grăsanului aceluia care începuse să-și cunoască valoarea cerând des bere și cârnați, s-au aflat multe dintre cele povestite de călău mai înainte, sau doar vrăjite de el ca să pară scrise pe foi albe. Acum se scriau într-adevăr, se așterneau cu cerneală pe suluri de hârtie de către caligrafi meșteșugiți și deveneau într-adevăr acele Documente Lămuritoare pe care călăul le dezvăluise încă dinainte, prin forțele lui oculte, cavalerilor din jurul mesei de înalt conclav.

Spre învingerea celor care se îndoiau și spre triumful marelui magister, tot ce mai înainte, ba era ba nu era, se confirma acum cu document scris și nu numai citit de vreo minte cu viziuni manevrate de călău.

Monstrul acela cu caftan era, deci, cinstit, iar Marele Ordin al Dragonului Răsturnat avea multe de câștigat de pe urma lui și a voievodului său.

- Pura veritas ! – proclamă marele magister fluturând foile care acum erau scrise toate așa cum le-am tipărit și noi aici; pentru ca, demonstrându-și tăria de a-și citi în ochi dușmanii, să precizeze: Și, pentru că vorbim în limba lui Terențiu, știu că veritas odium parit, dar n-au decât defăimătorii noștri să ne

urască, aici e purul adevăr, pura veritas, cu care ordinul nostru va avea de câștigat la Sfântul Scaun recăpătându-și onoarea… dar și subsidiile !- precizează el mai moale și mai insinuant, pentru ca, imedait, să le ordone tuturor: Domnilor magisteri, domnilor cavaleri !

- Ordinul și legile lui ! – strigară solemn toți cei din jurul mesei, nemaiîndrăznind nici unul să crâcnească.

Iar magisterul procuror exultă și el față de triumful bătrânului său confrate de interese:

- Habemus documentum ad subjiciendum ! – proclamă profesional, făcându-i pe rivali să se supună din nou clamând:

- Ordinul și legile lui !

5

După ce dădu ultimele dispoziții în legătură cu plecarea spre Sfântul Scaun, magisterul se liniști. Trecu personal prin cămările de jos unde călăul tot mai lucra asupra clientului său, dar nu-l mai interesară ultimele rezultate.

- Să-i comunici voievodului tău că pornim spre Roma. Să se odihnească, să fie bun de comunicare acolo, ca să-l audă Papa Pius - porunci el călăului și luă ultimele foi scrise din mâna caligrafului; apoi ridică bărbia spre monstrul care-i devenea din ce în ce mai simpatic, semn devenit convențional între ei, că, ridicând bărbia, îi ascultă raportul.

Fu mulțumit cu informația că totul mergea bine. Sau, după cum se exprima călăul într-un limbaj bizar, care venea din altă lume că "legătura era făcută" sau "legătura era stabilită și va rămâne pe tot parcursul drumului", adică, după cum se spune pe latinește: connectere. Apoi, acela îi arătă hainele spălate și călcate în care-l îmbrăcase pe tipograf, se făli și cu îmbrăcămintea sa de gală, având și sabia încinsă la coapsa dreaptă, cum e permis prin legea călăilor, și caftanul de mare rang pus pe lada de călătorie, semn că puteau pleca oricând.

Magisterul porunci plecarea înainte de zori, la primul cântat al cocoșilor, trimițându-i pe toți cei care urmau să-l însoțească

să se închine la slujba mezonopticei.

Poate că această hotărâre le fu cu ghinion, pentru că, îngenunchind în pronaos alături de călăul care, tot prin legea călăilor, nu avea voi să păşească mai înlăuntrul bisericii, Heinz Szacsz se simţi eliberat de transa sa şi i se păru că, în locul Sfintei Fecioare, o vede pe Margarethe. Dar nu spuse nimic şi, fiindcă-şi dăduse raportul urmându-i meritatele clipe de odihnă, călăul nu mai fu atent la el, ci îl duse în careul unde le era locul de călătorie, culcându-l în grija vizitiilor. Apoi făcu un gest de eliberare asupra propriei sale concentrări de până atunci şi-şi ghemui trupul diform într-un fel anume, fel în care ştia el să se odihnească. Să-şi odihnească, mai bine zis, oasele strâmbe, sau late, sau mărite peste fire, înaintea luptelor sau a marilor călătorii sau, după cum îi era meseria, a zilelor care-l supuneau la un prea mare efort "profesional".

Aşa că, toată acea groaznică întâmplare când Dracula veni la tipograf din nou, chiar fără să mai fie chemat, Heinz Szacsz o trăi singur şi nesupravegheat de nimeni.

Pentru că, încă din biserică, de când pomenise pentru prima oară numele soaţei sale, el presimţise la modul ciudat ceva în legătură cu ea: chinurile ei, sau pericolul care se abătuse asupra ei. Dar toţi cei atenţi la marea călătorie ce se pregătea, în virtutea speranţelor pe care şi le puneau în succesul de la Roma, nu-i auziră disperarea:

- Dracula !... Dracula e la Margarethe !

Strigătul lui disperat făcu, la modul somnambul, înconjurul curţii în care se pregăteau carele, ajungând până la teiul Sfintei Cunegonda; dar rămase agăţat acolo, fără să-l audă nimeni prea bine sau prea deslușit, călăul dormind zdravăn în poziţia sa ghemuită strâmb, cavalerii pregătindu-şi caii, rândaşii târâind bagajele,iar marele magistru dând înăuntru ultimele ordine şi felicitându-l pe cavalerul ambiţios care, în fruntea a douăzeci şi patru de cavaleri bine înarmaţi, mai arestase optsprezece foi.

- Să-ţi faci datoria pentru gloria ordinului ! - îi poruncea

marele magister ambiționându-i prostia și canalizându-i energiile spre o preocupare care să nu-l lase pe acela, în timpul lipsei lui, să ajungă la împărat cu cine știe ce alte perfide gânduri. Dar acel cavaler, în virtutea faptului că el îl descoperise pe Heinz, păru să audă ceva și atrase atenția:

- Parcă tipograful se mișcă; ceva nu e-n regulă.

- Nu te preocupa de tipograf ! - îi porunci magisterul asigurându-se că tot vraful de hârtii ce consemnau ciudatele convorbiri cu voievodul erau în tolba sigilată a caligrafului, mergând alături de el spre Roma și ne având cum să fie furate spre a fi trimise la Praga, împăratului - tu conduci aici ordinul și ai grijă de gloria lui. Tu comanzi cavalerii în lupta cu aceste hârtii și, astfel, îți vei dovedi priceperea ca să comanzi, cândva, întregul ordin ! - mai adăugă el, perfid, ceea ce știa că gâdila ambițiile prostului.

Iar acela rămase smirnă de fericire, strigând jurământul solemn pe care trebuiau să-l rostească membrii ordinului în toate clipele importante:

- Oooordinul și leeegile lui !

- Să le păzești cu credință ! - veni răspunsul, de asemenea înscris în statute, al magisterului.

Si, toate acestea se așezară peste strigătul înfundat, somnambulic, al lui Heinz Szacsz, aceasta putând fi singura explicație a faptului că nimeni dintre cei ocupați cu pregătirile de plecare, nu numai că nu-l auziră pe el, dar, în nici un caz nu auziră replica. Teribila și amenințătoarea replică adresată numai pentru sufletul tipografului în legătura sa directă cu voievodul acela închis la Hochschloss, replică ce-l făcu să tacă hâcâind scurt și înfricoșat, oricine putându-l considera că doarme sforăind și nu că trăiește din nou înfruntarea cu cel care se răzbuna fiindcă i se ponegrise numele.

- Dracula !... Dracula e la Margarethe, horcăia el.

Iar cumplitul voievod îi răspundea terorizându-l:

- Sunt la tine, netrebnicule, acuma; nu mai sunt lângă Margarethe, ci chiar aici, lângă tine !

- Lângă mine, măria ta ! - bâlbâia tipograful simțind cum se tâmpea de groază; și izbucni în lacrimi rugându-se: Să nu-mi aduci blestemul înapoi, măria ta !... Vai mie; să nu-mi aduci blestemul înapoi !

- Ar fi prea puțin ! - tună amenințătorul personaj - ar fi mult prea puțin !... Un blestem mult mai crunt te paște, nemernicule; pentru că și gravitatea faptelor tale a devenit mult mai mare.

- Mai mare ? Cum, Dumnezeule ? ! - se căină bietul tipograf - Cum a putut deveni mult mai mare dacă eu stau aici închis și ascuns și nu mișc niciun deget, fiind fericit doar că mă pot slobozi în voie, scăpat de blestemul tău ?

- Păcatul e păcat; pedeapsa e pedeapsă ! - deveni seniorial în gânduri obiective și nepărtinitoare marele spirit ce-l bântuia pe tipograf, dovedindu-se astfel a aparține într-adevăr unei ființe de înalt rang și noblețe: Tu ai păcătuit tipărind acea infamie, iar păcatul ăsta nu se spală niciodată; toat așa cum nu se pot spăla urmele de cerneală pe care literele le imprimă pentru vecie !

- Și ce mai urmează ? - întrebă Heinz cu glas total fatalist în fața măreției pe care-o dovedea judecata celuilalt ?

- Ți-ai nenorocit nevasta ! - veni sentința.

- Nevasta ?... Săraca mea nevastă, ce vină are ea ?

- Arte vina că i s-au citit și ei mârșăviile tipărite de tine. Da, tu le-ai tipărit odată și ele nu se mai șterg; zboară alte foi peste tot, iar nevastă-ta le cunoaște, fiindcă le-a citit.

- Nevasta... - gemu Heinz căinând-o; pentru ca, deodată, să se răscoale-n el toată disperarea: Dar, măria ta, eu, așa cum ți-am promis, am ars tot ce mi-a rămas și, mai mult decât atâta: Am văzut cum s-au ars aici, în curtea acestui castel, de către un călău priceput, toate foile tipărite de mine. Îți jur ! Măriții cavaleri m-au ajutat, au trimis soldați peste tot și le-au strâns trântindu-le aici, pe locul de osândă; iar ele au ars sub ochii mei cu flacără dată de însuși călăul măriei tale !

- Degeaba ! - tună disprețuitor glasul - se cheamă că invenția asta e drăcească: sau iese fum din cenușă, sau n-ai ars

tot !

- Jur, măria ta ! Jur că este așa și numai așa !... Altfel, cum aș fi îndrăznit eu să mă înfățișez în fața măriei tale ? ! Le-am cerut să le ardă. Până nu le-am văzut aduse aici de soldații trimiși peste tot, și până nu le-am văzut pe toate arse pe rug, că doar le știu numărul dacă eu le-am lucrat, nu m-am desprins de acolo !... Crede-mă, măria ta - strigă el disperat - eu nu mă puteam desprinde de blestem și nici nu mă puteam desprinde de aici și zbura prin înalt până la tine, dacă ele nu ar fi fost arse !

Dar marele spirit rămase impasibil și de nezdruncinat:

- Degeaba ! - repetă el blând dar categoric - Tu ții așa pentru că nu cunoști puterile drăcești ale meseriei pe care ai învățat-o. Urmele ei nu pot fi arse. Ele tot mai rămân și, fiindcă rămân, din ele învie altele !

- Cum adică ? - bâlbâi tipograful mai mult bănuind decât pricepând.

- Adică, acum, la ceasul ăsta, Nürenbergul este plin din nou de foile tale, oricât ar fi vrut cavalerii să le ardă. Cu cât le-au ars mai repede, cu atât au ieșit mai multe; pentru că lumea le-a căutat cu mai multă îndârjire. Iar banii care se câștigă sunt o putere mai mare decât cea a cavalerilor care le ard. Ceea ce aduce bani nu moare, oricâtă pândă și oricâți călăi am pune noi la treabă. Ceea ce aduce bani, se strecoară drăcește printre cele mai cumplite pedepse. Cavalerii pot să ardă foile, dar meseria ta e mai tare pentru că le renaște câtă vreme ele aduc bănuțul. Uite: acum, tocmai cei care s-au ferit băgându-te pe tine ca prostul înainte, le fac înzecit la loc.

- Să nu le mai facă ! Oprește-i ! - se rugă tipograful.

- Ușor de zis. Dar nimic nu se poate opri când lumea începe să caute, să ceară, să cumpere și să dea banul. Așa s-a întâmplat cu indulgențele tipărite care au adus bani papilor, iar acum se-ntâmplă cu breasla voastră care se îmbogățește de pe urma mârșăviilor tipărite despre mine !... A apărut pe lume o putere mai mare decât a oricărei armate. E cea a lucrului care se vinde

și se cumpără. Pe el nu ai cum să-l împiedici de vreme ce sute și mii de oameni, în sute și mii de locuri, îl caută. E o forță mai mare, care îl face să pătrundă, oricât l-ai stăvili. Iar forța asta face din voi, meseriașii, o tagmă mai periculoasă decât armatele. Eu i-am tras în țeapă pe negustători, dar degeaba; acum ei se răzbună pe mine. Armatele pătrund unde pot, dar marfa pătrunde oriunde e nevoie. Vorbesc fără păcat și fără părtinire, pentru că eu sunt domn și voievod de armată. Și am încercat cu puterea sabiei să stăvilesc pătrunderea negoțului, dar negoțul care nu luptă, ci pătrunde ca nisipul, s-a dovedit mai puternic decât armata mea. Acum te cunosc și mă cunoști, tipografule, așa că îți spun fără ciudă: Am tras în țeapă sute de negustători străini care-mi intrau în țară fără voie de la mine, dar au răsărit alții, pentru că nu negustătorii erau importanți, ci nevoia de marfă, căutarea de marfă care făcea să apară alți meseriași și alți negustători, oricâți aș fi căsăpit eu... Așa că, tu, asta ai făcut, netrebnicule: ai produs o marfă care se caută și aduce bani; iar, câtă vreme se cere, poate umbla tot ordinul cavaleresc și răscoli tot imperiul, că ea apare iarăși și nu poate fi dată pierzaniei niciodată !... Zațul tău tipărește alte și alte foi înlocuindu-le pe cele arse; iar, când vor descoperi că poate fi ars zațul, tot va mai rămâne o foaie din asta blestemată, după care alt meșter, în alt burg, va face un alt zaț și va trage alte foi. E o forță mai mare, care nu poate fi stinsă !

- Și, atunci, atunci... - bâlbâi tipograful - dacă forța asta e atât de mare, ce vină am eu, măria ta ? !

- Ai vina că ai acceptat să tipărești mârșăviile alea - vorbi voievodul calm și aproape îndurerat, ca un judecător drept că dă o sentință definitivă - Ulrich Zell din Köln a refuzat să le tipărească, vecinul tău Ambrosius de asemenea și, cu toate că se îmbogățesc acuma de pe urma ta, te-au găsit pe tine mai prost.

- Dacă asta-i meseria mea, ce ara să fac Mărite Domn ? - înțelese Heinz că se afla în fața judecății neiertătoare.

- Să gândești cu capul și să știi că, în clipa în care ai turnat

în litere o mârșăvie, ea nu mai poate fi ștearsă.

- Mărite Domn – rămase la fel de solemn condamnatul - dar sunt acolo fapte spăimântătoare care-ți arată curajul și bărbăția.

- Și sunt altele odioase, care mă arată ca pe o fiară setoasă de sânge, când eu am fost un om setos doar de libertate și aspru doar în pedepsirea intrigilor și a hicleniei !... Da: am fost rău doar cu dușmanii, cu necinstiții și cu trădătorii, dar am fost cumpătat la judecată iar ei nu spun asta !...Nu vezi cum, chiar cei ce povestesc aceleași fapte, le întorc cum le convine ? !

- De unde să știu eu, care dintre atâtea întâmplări sunt adevărate, și care neadevărate, Mărite Domn ?

- Când tipărești, când dai drumul vorbelor în lume, trebuie să știi ! - conchise neiertător voievodul: De nu ții seama de răspunderea asta, îți primești pedeapsa neștiinței tale !

- Și, care e pedeapsa, Înălțimea Ta ? - întrebă scăldat în groază și-n resemnare tipograful.

- Pedeapsa e Margarethe !... Ai să treci acum, când vei coborâ în drumul spre Roma, ai s-o vezi și ai să-ți dai seama că orice greșeală se plătește crunt,

- Margarethe !... - gemu bietul Heinz bântuit de presimțiri și, deodată, strigă: Măria ta, nu poți să pedepsești un om, mai ales o femeie, care n-a știut despre ce e vorba. Zici că ești cumpătat la judecată !

- Sunt cumpătat - rosti cu înțeleaptă blândețe în neînduplecarea sa, voievodul - Va trebui să fii pedepsit, iar istoria pedepsei tale să se tipărească. Să se tipărească răspândindu-se tot așa cum se răspândesc acum minciunile despre mine !... Da, tocmai pentru ca alți tipografi, alți oameni care vor deprinde meseria asta cu puteri drăcești, să ia aminte și să nu mai cadă în păcatul tău !

- Dar nici nu-mi știu păcatul ! - mai gemu bietul Heinz.

- Dacă nu-l știi, dacă nu l-ai înțeles până acuma, află-l ! - proclamă voievodul îndârjit în ceea ce-l răscolea: Crud am

fost, dar și drept; sângeros am fost, dar cu cei strâmbi și răi. Poveștile astea nu spun adevărul, pentru că mă arată ca pe un nebun setos de sânge și de crimă. Le-au născocit dușmanii mei, dar de asta nu-mi pasă prea mult; îmi pasă că nobilii de la curtea lui Matei și pârgarii cetăților ălora nemțești cu care m-am războit fiindcă-mi adăposteau rivalii, s-au gândit să le tipărească pentru a le răspândi în lume. Păi, știi tu de ce-au făcut-o ? Pentru că ei au furat banii trimiși de la Vatican mie ! Papa Pius mă știe prea bine. A scris despre locurile noastre în Cosmographia sa ! Cunoaște neamul meu; m-a cunoscut chiar și pe mine iar, când l-am învins pe Mahomed, a pus să se tragă clopotele în toată Europa. Pentru mine, care am fost groaznic trăgând în țeapă băgând spaima-n păgâni, el a strâns o avere și mi-a trimis-o ca să-mi întăresc armata !... Acum pricepi nemernicia ta ? Cei ce mi-au furat această avere te-au pus să tipărești minciunile, ca să ajungă la cardinali și la Sfântul Părinte faima mea de om care nu le merită ajutorul. Ei vor să spună că nu ne-au dat banii cu care mă ajuta Europa, fiindcă nu-i meritam și nu fiindcă i-au furat ei. Pricepi: Cei care au furat banii strânși de Biserică împotriva păgânilor, dau acum vina pe mine; asta e tot !

- Dar eu n-am știu nimic, măria ta - gemu tipograful.

- N-ai știut, dar ai tipărit; ai cules zațul din care și acum ies foile alea blestemate.

- Dar, dacă Sanctitatea Sa Papa te știe, te cunoaște atât de bine, ce contează asta ? - încercă Heinz o ultimă scăpare - Uite, acum mergem la Roma...

- Mergeți la Roma, după ce au ajuns foile tale netrebnice, de le citesc toți cardinalii și se leapădă de mine !

- Dar Sfântul Părinte ?

Glasul mărețului spirit deveni trist, resemnat, în fatalitatea înțelepciunii sale. Cu o undă amară de înțelegere a lucrurilor, amărăciune care-l covârșea pe tipograf convingându-l de vinovăția sa.

- Lumea te știe și te apreciază cât o servești, tipografule.

Ba, mai mult: tot în acea vreme când o servești, unii te invidiază !... Pe mine, mă țin ascuns într-un beci, tocmai pentru ca să nu mai aștepte omenirea faptele mele mari. Și, nemaifăcând eu fapte mari, cei ce mi-au fost cândva recunoscători, mă uită !... Apoi, peste această uitare se așează praful mârșăviilor scrise în cartea ta și, astfel, cei care m-au furat găsesc justificare, găsesc iertarea, iar eu nu mai exist !... Nu-mai-ex-ist, înțelegi ? ! - își ieși el din fire țipând - Eu nu mai exist, Papa Pius îmbătrânește uitându-mă. Și, având nevoie de alți aliați, îi iartă pe cei care au furat banii de două ori: Și lui, și mie !... Spune-mi - strigă el - spune-mi cine în ziua de azi a mai obținut vreo victorie împotriva turcului ? !... Prin cărțulia ta, ei au vrut să-mi trasnforme faima în rușine. Au descoperit această armă nouă a manipulării, pe care tu o ții în mână și au îndreptat-o împotriva mea !... E o armă ticăloasă, care poate mări pe oricine, dar poate să schimbe fața și faima oricui !... Oricuiiii, nemernicule !

Tipograful pricepu. Poate că strigătul acela de durere îl făcu să priceapă, mai degrabă decât vorbele înțelepte de la început. Pricepu și, trist, resemnat, se depărtă încet de voievod. Ca un om care își recunoaște condamnarea și nu mai are să-i ceară nimic judecătorului său. Se depărtă, se depărtă, până ce duhul aceluia nu i se mai făcu prin nimic simțit. Se depărtă cu tristețea și resemnarea sa proprie, molipsită din tristețile mărturisite de marele spirit. Și, trezindu-se printre atelajele pregătite de plecare, începu să caute căruța unde dormea călăul, ca să se urce în ea.

În ultima clipă, însă, se răzgândi și porni hotărât spre fruntea convoiului, acolo unde era cupeul marelui magister. Iar, când acela apăru, îngenunche și spuse:

- Înălțimea voastră, Margarethe...

6

- Iar Margarethe; unde e călăul ? Iar a scăpat ăsta ? ! - Cu un pas pe scara trăsurii, marele magister se oprise furios: Cine

l-a adus pe ăsta în față, să ne blesteme călătoria, de-abia după ce ne-am rugat pentru succesul ei ?

Dar glasul tipografului îngenuncheat veni atât de convingător în solemnitatea sa, încât marele magister tresări deodată cu interes, parcă înțelegând abia atunci semnalul pe care îl primea. Și, gânditor, coborî piciorul de pe treapta trăsurii. Gânditor și atent pentru că, respectuos, dar sigur pe el, poate chiar cu glasul acela hârâit de depărtări pe care magisterul îl mai asculase, tipograful îi spunea;

- Voievodul, voievodul Dracula m-a adus aici, în față. Va jur că, dacă nu era voievodul, eu n-aș fi îndrăznit !

De unde tocmai îi stătea pe buze să poruncească a fi adus călăul ca să-și strunească instrumentul ce i se dăduse-n grijă, magisterul făcu semnul invers, îndepărtându-i pe cei din jurul său la o distanță respectuoasă, spre a păstra pentru sine cele ce afla de la tipograf. Și se aplecă asupra lui, nu numai curios, dar chiar în speranța că, fără călău de față, va afla sau, măcar, va mai descifra niște secrete.

- Ia zi, cu ce magnetism, sau cu ce elektron a venit voievodul la tine ?… Ce ți-a spus ?

- Mi-a spus că Margarethe e pedepsităăă... - se tângui acela.

- Bine; lasă asta; altceva... altceva nu ți-a mai spus ? Cum a ajuns la tine ?

- Păi el poate s-ajungă oriunde, măria voastră !

- Hm - rosti incert magisterul - nu e chiar așa; la mine de ce n-ajunge ?

- Poate nu-i cunoașteți măria voastră secretele.

- Nu i le cunosc ! - rosti înciudat magisterul și amenință: Dar am să i le cunosc, eu; toate magnetismele și toate elektronurile am să i le cunosc, până vom ajunge la connectere !... Tu să fii sluga mea credincioasă, și am să i le cunosc !

- Eu sunt cea mai credincioasă slugă a măriei voastre... Dacă mă ajutați ! - spuse sincer, în disperarea lui, tipograful.

- Cum vrei să te ajut ? - îi dădu importantul personaj curaj,

iar omul izbucni:

- Înălțimea voastră, puteți să mă duceți la capătul lumii; eu merg și voi încerca să vă fiu de folos cât pot. Vă rog, numai, să opriți, o clipă, în spate la Sankt Lorentzkirche, s-o mai văd odată pe Margarethe.

- Iar Margarethe ! Nu mai terminăm odată cu obsesia acestei Margarethe ! - răbufni supărat, tulburat din speranțele sale de a acumula cât mai multe secrete, marele magistru.

Dar tipograful nu mai era decât un biet om care promitea totul și cerea milă:

- N-o blestemați, înălțimea voastră, pentru că Margarethe nu mai este. Margarethe și-a pus capăt zilelor !

- De unde știi ?

- De la voievod.

- Ți-a spus ție asta voievodul ?

- Da, mi-a spus voievodul - recunoscu Heinz într-un mod foarte convingător - a aflat ce scria în cărțulia tipărită de mine și i s-a făcut atâta teamă încât și-a pus capăt zilelor.

- Voievodul ? Când ți-a spus voievodul ? Când l-ai văzut tu pe voievod ? Pe ce cale a ajuns la tine voievodul ? Cum ești tu connectere cu el ? Prin magnetismus, prin elktron, prin ce naiba-mi ascunde călăul ăla ? ! - încercă magisterul să afle cât mai multe.

- Pe voievod îl văd mereu. El mereu mă vizitează, sau îl vizitez eu pe el - răspunse plin de credință habotnică tipograful, cu un ton foarte convingător - a venit special la mine și mi-a spus că trebuie să ajungem cât mai repede la Roma, poate chiar înainte de a ajunge hârtiile tipărite de mine. Mi-a poruncit lucrul acesta; zău, măria ta !

Si tonul acesta îi dădu un impuls magisterului făcându-l să poruncească pornirea de îndată în marea călătorie.

- Până la Sankt Lorentzkirche, urcă lângă mine - îi făcu el acest hatâr, dar tot cu un anume scop: Să te gândești pe acest drum la tot ce a făcut călăul cu tine; să-ți amintești, să ții minte totul și să-mi spui; poate, reușim să facem singuri acel

connectere; fără el, fără ascunzișurile lui; numai eu cu tine !… O să te gândești ?

- O să mă gândesc, înălțimea voastră, sigur c-o să mă gândesc !

Magisterul îi cercetă cu atenție umbra în întunericul călești, parcă încercând să-i adulmece acele trăsături prin care tipograful poseda electricitățile pneumatice despre care vorbeau vechii greci. O deducție îi era clară față de secretele călăului: că omul avea o moliciune de caracter care, frământată de tăriile altui caracter, putea produce curenții aceia, fluidele acelea care să se-ntindă peste spații și să comunice.

- Vei fi un cadou frumos pentru Sanctitatea Sa - îi spuse ca și cum ar fi recunoscut trocul pentru care îi făcea hatârul de a opri în burgul de jos.

La popasul promis, o găsiră pe Margarethe pe năsălie, cu o expresie de groază încă întipărită pe fața-i moartă.

- I-au citit din cărțulie - spuse una dintre femeile care o privegheau - iar acolo scrie lucru groaznic despre modul cum le pedepsește Dracula și le arde pe femeile care scapă frâul. Dracula nu iartă curvăsăria.

- Dracula !... De unde-ai auzit despre Dracula ? Ce știi tu despre Dracula ? ! - întrebă intrigat magisterul de parcă ar fi dorit să nu permită ca muierile palavragioaice de burg să se bage în lucruri care numai sus, în castel, ar fi trebuit să se știe.

- Știu tot ! - îl înfruntă încrezătoare femeia cu mândria celor cărora nu li se mai pot ascunde secrete și privilegii de cunoaștere; și întrebă convinsă de puterea banului ei: Crezi, măria ta, că dacă nu știu să citesc, sunt o proastă ?... Păi ce, eu nu pot să bag mâna-n buzunar la bărbatu-meu, că doar câștigă destul ? ! Dau acolo, ceva, unui călugăr, sau unei calfe din astea și-mi citește; așa că știu și eu, nu numai măria ta - păru ea să-i dea cu tifla în emanciparea pe care și-o dovedea.

- Ce știi ? - îi păru rău magisterului că se băgase în gura mahalagioaicei aceleia mândră de banii ei.

- Stiu tot ! - răspunse și convinsă și mândră femeia - Știu tot

ce se știe în burgul ăsta; fiindcă, unde este un loc în care a învățat cineva să citească, toată lumea se strânge și ascultă ce scrie. Iar când cineva citește, noi ne uităm și pe pozele care arată cât de fioros era Dracula. Că, acuma nu se mai tipăresc numai cărți cu sfinți. Acuma sunt povești din astea pentru gura mahalalei !

- Dar ce faptă atât de tulburătoare poate să scrie acolo - se mai muie magisterul - încât a făcut-o să se omoare.

- Asta nu știu, sau nu vreau să vorbesc ! - se trezi nobletea în mahalagioică - Asta o privește pe ea, cu păcatele ei. Că dacă nu se pedepsea ea, o pedepsea el, Dracula, așa cum l-a pedepsit și pe bărbatu-său.

În timpul acesta, magisterul fu surprins și scârbit pe loc de un spectacol groaznic ce se petrecea chiar pe năsălie, Heinz întinzându-se peste moartă și sărutându-i, tot sărutându-i locul însângerat din dreptul inimii moarte.

- Ce-i cu ăsta ? Nu-l lăsați să facă așa ceva ! Ce, a înnebunit ?

- Păi sigur c-a înnebunit - confirmă femeia - că noi știm cum o iubea, prostul !... Uite, acum îi linge sângele care se scurge din inima pe care și-a străpuns-o pedepsindu-se ea de frica pedepsei... Da; scrie acolo !

- Ce scrie ? - întrebă mahgisterul scârbit de tot ce vedea și dând cu mâna spre Heinz.

- Scrie că le taie despicătura dintre picioare cu satârul, ia toată partea aia cu care a păcătuit femeia și o așează într-un fier roșu ca să sfârâie.

- Groaznic ! - se cutremură magisterul imaginându-și părți pe care el doar le mângâia așezându-le centura de castitate - E groaznic să faci așa ceva unei femei. Oare putea fi Dracula, ăsta, atât de sadic ?

Atunci, cu o figură total schimbată, deadreptul nebună, Heinz veni la el strigând:

- Nu e adevărat; nu e adevărat !.... Dracula a fost om drept și viteaz, mi-a spus chiar el asta !... Dar cartea mea l-a împroșcat cu asemenea bârfe. Cartea mea l-a făcut să pară așa de crud,

cum tot cartea mea a omorât-o pe Margarethe !... Ha, ha, ha ! Uitați-o pe Margarethe, căreia ziceați că i-ați pus centura de castitate ca să și-o prindă Ambrosius în ea !... Tipăritura mea i-a pus-o; i-a pus-o definitiv !... Ha, ha, ha ! - porni el un râs dement ieșindu-și complet din minți.

- Cum poate o carte să omoare pe cineva ? - protestă magisterul disprețuitor și indignat pentru starea în care îl vedea.

- Poate, înălțimea voastră; uitați-vă cum poate !... Vreți să-i ridicăm fustele să-i căutăm centura de castitate ? - strigă Heinz cel total schimbat, râzând nebunește și sărutând mâna magisterului care-l plesenea îndepărtându-l de năsălie; pentru ca, deodată, și mai nebunește, să izbucnească în lacrimi și să sărute țevușca de argint pe care el o smulsese din inima moartei.

- Chemați-l pe călău ! Să vină călăul să și-l ia de aici, să și-l liniștească ! - porunci magisterul gărzii sale, încercând să se ferească de atingerea țevuștei aceleia din care se prelingea sânge, pe care nebunul i-o tot arăta când râzând, când plângând, când băgându-i-o lui sub nas, când sărutând-o.

Dar Heinz , cu ochi posedați și hohote amestecate de râs și de plâns, juca între buricele degetelor țepușa de argint din care se prelingea un fir închegat de sânge:

- O vedeți ? Asta e scula pe care mi-a făcut-o un argintar ca să m-ajute să mă slobozesc după blestemul voievodului. Acum, când blestemul a ajuns-o pe Margarethe, ea a luat țevușca și, cu toate că știa că-i făcută pentru a se băga ușor într-o sculă de bărbat, și-a înfipt-o în inimă, până și-a slobozit prin ea tot sângele... Eu am știut asta încă de sus, din castel; voievodul m-a făcut s-o simt ca și cum se-nfigea în inima mea, dar vedeam cum țâșnește din ea sângele Margarethei !...

Și-l scârbi din nou pe magister îmbăloșându-i mâinile cu sărutatul lui și făcându-l să strige:

- Încetează !

- Încetez, măria ta; dar, vezi, de ce nu te-ai gândit să-i pui la inimă centură de castitate ! ? - îl lovi nebunul cu logica

perfectă a întrebării sale. Și, cuprinzându-l din nou râsul acela demențial, începu să sărute țevușca nefiindu-i silă de cheagul sângelui mort: Margarethe, draga de ea ! Și-a înfipt în inimă țevușca mea de argint, iar acum plutește cine știe pe unde, iertată de voievodul Dracula... Iertată !.... Ha, ha, ha !... Nu-i așa, voievoade, nu-i așa măria ta, că ai iertat-o ? ! - întrebă el către călăul care venea să-l înșface.

- E scârbos, uite-l cum suge sângele ăla închegat; fă-l să înceteze ! - porunci magisterul.

- Ăsta nu mai e teafăr. Am dormit și eu puțin și mi-a scăpat ! - spuse călăul cărând greutatea nebunului spre căruțe și oprindu-se respectuos să-l aștepte pe magister ca să se urce în landoul cu marile insemne ale ordinului, în vreme ce gărzile dădeau mulțimea deoparte.

- Să nu-ți scape ! - porunci magisterul de pe scara trăsurii.

- Ușor de spus, măria ta; dar eu n-am nici o vină că l-ați adus aici; eu am dormit.

- Și ce dac-ai dormit ?

- Ăsta nu mai e teafăr; nu știu dacă vreodată vom mai putea face ceva cu el - explică monstrul ținându-l pe Heinz ca pe un sac și vorbind ca despre o defecțiune tehnică.

Iar magisterul, nedorind în nici un chip să audă așa ceva, se-nfurie de groază:

- Să nu-mi spui așa ceva ! De ce să nu mai poți face ? !

- Nu-l vedeți că s-a țicnit de tot ? Cine-i mai poate stăpâni mintea și simțirea ? - arătă călăul disperarea situației.

- Te privește ! - răcni magisterul așezându-se pe pernele călătoriei sale și făcând cu bastonul semn poruncitor vizitiilor - Te privește !... Dacă până ajungem la Sfântul Scaun nu-ți repari jucăria, vei putrezi împreună cu ea în cea mai adâncă temniță !

Si convoiul porni, ropotul cailor repetând, parcă mereu, ideea de "cea mai adâncă temniță".

Privind figura complet tâmpă a tipografului clătinat în hurducăturile căruței, călăul îi cerceta, cu un sentiment de

resemnare, toate adâncimile golite de efluviile pe care i le manipulase mai înainte. Nu avea ce face; știa că dăduse atât de mari speranțe, că ordinul își făcuse atât de mărețe planuri încât, chiar dacă marele megister va prezenta papei toate documentele scrise de caligraf, dacă el nu-și va face demonstrația mânuind mașinăriile imbecilului din fața sa, pedeapsa era de neschimbat.

În legătură cu pedeapsa, se resemna; mai trecuse el prin astea. Dar suferea și-i părea cumplit de rău pentru faptul că iarăși era îndepărtat de voievodul său cu care, acolo sus, în castel, mai ales după ritualul de sub teiul Sfintei Cunegonda, avusese speranța că reușise să-și reînoade viața, putându-i rămâne alături. Nu mai avea nici o altă șansă decât să înncerce să fugă din acest convoi, să-și schimbe direcția și să ajungă a se putea strecura în temniță la Vișegrad, la Vaș, la Hochschloss sau cum naiba îi mai spune locului aceluia ale cărui porți ruginite îl închid pe voievod.

CAPITOLUL AL ZECELEA

1

Matei Corvin s-a urcat pe tronul Ungariei la 1458, urmare a unei lupte din care se alesese tocmai el, june de vârstă fragedă și mlădiță a unei familii nobiliare românești, cu rădăcini de o parte și de alta a Carpaților. În ciuda acestor date, el s-a dovedit în scurtă vreme a nu fi ce părea, adică doar un băiat cuminte ajuns rege datorită familiei Szilagyi a mamei sale și faimei tatălui său care salvase Ungaria prin sabie și vitejie, în vreme ce nobilii imperiului se hărțuiau pentru interese meschine.

Este drept că Iancu de Hunedoara , cu toate marile averi dobândite, se gândise mai puțin la agoniselile lui, cheltuindule cu solda unui număr de oșteni mult mai mare decât aveau ceilalți nobili ai regatului. Dar, chiar dacă lucrurile ar fi fost să

se aleagă numai după aceste două criterii: vrednicia înaintașilor și puterea armată cu care neamul acesta de principi transilvăneni garanta apărarea țării, tot nu i-ar fi fost dat lui Matei să se urce pe tron. Pentru că, după moartea tatălui lor la apărarea cetății Belgradului, dintre Corvinești rămăsese în fruntea familiei fratele său mai mare Ladislau. Numai că, în dorința lor de a scăpa de rivali la tron, tot așa cum împotriva lui Iancu -Ioan Corvin țesuseră intrigi nemailăsându-l să fie guvernatorul Ungariei, grofii regatului, adunându-și forțele prin care voiau să domine în Liga Baronilor, îl scurtaseră de cap pe Ladislau în jurul căruia se strângeau celelalte interese. Și nu-l scurtaseră de cap oricum ci, pentru ca răzbunarea să fie mai mare, porunciseră o secure tocită, care trebuia să lovească și să tot lovească, măcelărindu-i multă vreme gâtul până să reușească a-l desbina.

Și, totuși, dovedindu-se a fi singura soluție față de neînțelegerile pofticioase ale celorlalți, Matei, mezinul familiei Corvineștilor, ajunse rege. Copil urât și grăsan, vlăstar al unei familii neiubite de Liga Baronilor, Matei s-a hotărât să le dea o lecție realizând pentru regatul Ungariei, ca și tatăl său, ceea ce nu reușiseră să facă nobilii lui pământeni din câmpia Panoniei. Și a ajuns la mare glorie cucerind chiar Viena de la împăratul tembel ce se mutase la Praga interesându-l doar alchimia, cititul în stele și rotunjitul averilor familiei sale. Tânărul necopt ales de dieta Ungariei spre a fi manipulat în interesul altora, s-a dovedit a fi Regele Soare al maghiarilor.

În acest fel, odată cu el, Buda, veche cetate de scaun a lui Attila, a înflorit devenind una dintre frumusețile renașterii europene. Fastul de la curtea regelui Matei a căpătat aura marilor ceremonii ale continentului, iar turnirele cavalerilor se transformau în cele mai bogate sărbători.

La un asemenea turnir, apăruse de câtăva vreme un cavaler necunoscut, cu vizeta coifului de armură lăsată în permanență, căruia nimeni nu i-a putut vedea vreodată chipul, nu i-a putut întâlni ochii, din care ișeau doar țâșniri diabolice prin tăietura

subțire a vizetei și, pe cât era de necunoscut, pe atât devenise de temut, nimeni neputând ieși învingător în lupta cu el.

Erau turnire elegante și bogate, pline de măreție, regele și curtea împreună cu oaspeții de onoare ocupând loji făcute din prețios lemn sculptat și tapisat în brocart, caii îmbrăcând cele mai somptuoase harnașamente și valtrapuri, iar luptătorii purtând armurile strălucitoare în arta cărora se întreceau iscusiți feronieri.

Acum, la un astfel de turnir, în fruntea celorlalți ambasadori se afla, ca invitat de cinste al regelui Matei care spera mult în ajutorul Vaticanului, legatul papal, Monseniorul Nicolae de Modrussa, cel care, doar cu câteva zile în urmă, îi comunicase o insistentă misiune, delicată dar fermă față de ezitările regale, venită chiar din partea Papei Pius al doilea. Iar, când a apărut cavalerul necunoscut, adică acea armură de sub care nu se simțea ființa umană decât prin mișcările amenințătoare, toată asistența s-a spăimântat. Printre femei a trecut ca un fior de supunere și spaimă moale, epuizantă, iar bărbații s-au simțit dominați de un sentiment straniu și dăunător. Cavalerii care se înfruntau cu el au început să tremure-n șa aruncându-se în lături încăînainte de a-i lovi lancea ținută cu mâna ca de piatră.

Legatul papal îl urmări cu deosebită concentrare și, la un moment dat, asigurându-se că toate privirile erau preocupate doar de turnir, se aplecă respectuos la urechea regelui. Dar întrebarea sa șoptită îl arătă hotărât să nu-și neglijeze misiunea legatată de Papa Pius al doilea:

- El este, nu-i așa ?... Se simte că emană ceva.

Matei Corvin confirmă cu discreție vorbind indirect, adică făcându-se că urmărește turnirul:

- Păstrându-i secretul, îi păstrăm și viața. Paza din închisoarea unde-l țin este mai puțin pentru el și mai mult pentru cei ce-ar vrea să-l știe dispărut.

- Nu e nimic altceva, care să impieteze asupra relațiilor cu Sfântul Scaun ? - întrebă, destul de aluziv în limbajul său diplomatic, legatul papal făcând același joc de a urmări turnirul.

Iar Matei Corvin, rege format acum, se dovedi a fi prompt în materie de politicale:

- Excelență, asigurați pe Sanctitatea Sa că și eu am aceiași dușmani. Până să ajung eu rege, fratelui meu mai mare, tocmai ca să n-ajungă unul de-ai noștri, i-au tăiat capul cei din Liga Baronilor pe care acum îi vedeți invitați de mine la turnire. Eu îi invit, fiindcă am ajuns să-i domin și să fac mai mult decât ei pentru Ungaria; dar interesele politice lucrează.

- Credeți că păgânii, își au și ei influența lor.

- În această parte a continentului, din care ei tot cuceresc bucăți, nu se poate să nu aibă.

- Îl țineți pregătit să-l trimiteți înapoi, în Muntenia ? - atacă atunci, în meșteșugul său diplomatic, legatul papal.

- Excelența voastră ați spus-o iar, față de agresivitatea turcului, eu nu neg. Dar, spuneți-mi: Ce vă face să credeți asta ?

Tot dibăcia diplomatică a acelui înalt prelat cu care regele pare să comenteze turnirul, chiar făcând gestul nepoliticos de a nu-și acorda priviri, veni cu întrebare la întrebare:

- Sunteți pe cale să vă împăcați cu Ștefan ?

Dar nici regele nu se lăsă mai prejos de la aceeași modalitate de-a țese discuția:

- Are Sfântul Scaun vreun interes ?

- Aici - răspunse indirect legatul papal - Sfântul Scaun și-a arătat mereu interesul de a ține închisă poarta creștinătății ! - Și nu-l iertă: Sprijinul a fost foarte concret !

Spre a ocoli delicata problemă și, poate, chiar ca să atragă un asemenea gest din nou, regele preferă să vorbească în calitatea sa de strateg care-și alege oamenii:

- Ștefan este la fel de periculos pentru turci; dar el a reușit să consolideze mai bine Moldova, păstrând un echilibru al luptelor. Vlad este un general care l-a umilit pe Mahomed trezindu-i o ură imensă, dar are și rivali la el în țară; i-a înrăit și pe grofii a căror ură pentru tatăl meu a moștenit-o mai mult el decât am moștenit-o eu... El trezește ură.

- Ura se poate tipări acum; am ajuns la mijloace mai perfide decât luptele demonstrate de acest turnir ! - lăsă Modrussa să se-nțeleagă limpede că nu credea în poveștile tipărite - Întrebarea e: de ce și-a atras el atâta ură ? Nu cumva, contra lui, interesele negustorești ale unor creștini se leagă cu interesele războinice ale păgânilor ?... Invitații majestății voastre, cei de aici, de la turnir, despre care mi-ați vorbit; sunt, doar, dreptcredincioși creștini !

Înțelegând clar că, ajunseseră la pragul de sus al sincerității pe care o permit întortocheatele discuții diplomatice, regele Matei își dovedi clar experiența monarhică și, privind dincolo, ca și cum ar fi trecut încet în revistă figurile acelor invitați necesari unei curți somptuoase dar, în ascunzișurile lor, gata să întoarcă turnirul împotriva lui și pentru răsturnarea lui, îi explică legatului papal cu înțelepciunea pe care începea să o capete prin prețul propriilor sale frământări și înfruntări:

- Există pe lume, eminență, mii de ființe care n-au alt rost dect să urască pe orice om care vrea să facă ceva ! Pe tatăl meu l-au urât când a ajuns guvernator al Ungariei salvând țara aflată sub sceptrul unui rege copil, cu toate că el a ținut piept turcilor, salvându-i; pe fratele meu l-au ucis ca să nu ocupe tronul iar mie, dacă nu aș avea asigurată puterea, mi-ar face la fel !

- Dar, pe el, îl urăsc, din pricina majestății voastre ?

- Îl urăsc; fiindcă neputincioșilor le e dat să urască și să conspire !... Vedeți, mă mărturisesc excelenței voastre, ca un înalt prelat ce sunteți ! - se descărcă regele care știa că, de pe tron, trebuia să zâmbească întregii țări - Ei îl urăsc, fiindcă știu că nu vor ajunge niciodată la înaltele lui simțiri !

- Îl apreciați, deci, pe Dracula ?

- A făcut un lucru măreț și pentru țara lui și pentru Europa - confirmă regele - e o armă cum nu se poate mai prețioasă. Da, e singura persoană în fața căreia, nebunia agresivă a acelui posedat de Mahomed care ne smulge mereu teritorii din colțul Europei, se transformă în reținere și chiar în teamă... Sau, poate

chiar în uimire - precizã el cântãrind lucrurile cu obiectivitatea monarhicã pe care și-o dorea recunoscutã - Dracula uimește pe mãsurã ce lovește și, prin asta produce groaza celor care fug din calea lui. El nu e doar un om, el nu e doar un general de oști; el e o armã care îngrozește. Da, se spune cã Mahomed, care a fost vindecat de epilepsie, tot mai face câte o criză în somn când i se aratã Dracula ! - adãugã regele și cu ascunsul scop de-a se comunica celor care administrau tezaurele Vaticanului ce armã grozavã deținea el, nu un rege oarecare, ci nedoritul Matei care ajunsese sã aducã Ungaria la cea mai mare strãlucire.

Iar efectul se simți, pentru cã legatul papal întrebã nu cu un anume scop ci, poate, chiar cu scopul principal al venirii sale la Buda:

- Și nu s-ar putea, oare, sã-l facem sã învingã pânã la capãt ?

- Sanctitatea Sa e înțelept, iar Vaticanul puternic; puternic și bogat ! - rãspunse regele gãsind calea cea mai potrivitã de a nu-și mai aminti de cele trecute și marcând toatã deschiderea spre avansurile viitoare.

- După ce voi vorbi cu voievodul, îi voi scrie Sanctitãții Sale - spuse Modrussa, de data asta categoric, precizând tranzacția: Credeți cã o voi putea face în curând ?

- În curând ? - întrebã regele ca sã câștige timp - Cred cã da; trebuie numai sã ne asigurãm ca paznicii sã fie cu toții surzi, ca și cel care vã va însoți. Surzi într-adevãr; dacã se strecoarã vreunul care simuleazã, înseamnã cã se va auzi unde nu trebuie !... Avem câțiva condamnați la surzenie, pe care vi-i pregãtim - mai trase el de timp - Haideți sã privim; intrã acum chiar el în confruntare; iatã cum i se pregãtesc armele.

Și-ntr-adevãr, un murmur și o neliniște cuprinse asistența, îi fãcu sã înghețe pe halebardierii din gardã ba, chiar trezi un fior de încordare printre caii aliniați mai în depãrtare.

Cavalerul necunoscut își prezenta cu semeție onorul în fața tribunei, neputând a-și apleca ceafa încinsã de platoșa din care creștea coiful misterios. Voci lașe, parcã temãtoare de a nu fi

descoperite și pedepsite, îl încurajau pe adversar. Câteva femei plângeau, dar parcă nu de mila acelui adversar, ci dintr-un fior isteric pe care li-l trezea prezența misteriosului bărbat.

2

Si, într-adevăr, din cine știe ce calcule ale regelui Matei, mai dură o vreme până ce legatului papal Nicolae de Modrussa i se organiză întâlnirea cu voievodul valahilor, cel dat de multă vreme dispărut. Acolo, în tainițele adânci din hrubele Vișegradului, ei au avut într-adevăr paznici surzi, pentru că, din cele stabilite, nu s-a auzit nimic până în ziua de astăzi.

Legatul papal și-a alcătuit apoi raportul către Suveranul Pontif în care i-l descria astfel pe cel cu sabia căruia Papa Pius al doilea spera să mântuie continentul: L-am văzut captiv la regele Hunilor pe tiranul Valahilor, Dracul, nume cu care ei numesc diavolul. Era nu foarte înalt de statură, dar foarte vânjos și puternic, cu înfățișare crudă și înfiorătoare, cu nasul mare și acvilin, nările umflate, fața subțire și puțin roșiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi și larg deschiși, iar spâncenele negre și stufoase îi arătau amenințători; fața și bărbia erau rase cu excepția mustății. Tâmplele umflate sporeau volumul capului. Un cap ca de taur lega ceafa înaltă de umerii largi pe care cădeau plete negre și încârlionțate"...

Și a rămas să aștepte răspunsul de la Vatican, care urma să vină prin curier special.

Curierul a venit târziu și misterios, aducând în suita sa, ori, mai degrabă aducând împinse de el, două personaje stranii. Unul era o ființă scurtă de picioare și cu tors imens, având țeasta rasă, cu un singur smoc triunghiular pe frunte; altul era un grăsan cu favoriți blonzi și ochi spălăciți care privea mut, mormăind din când în când doar un singur cuvânt: "Margarethe", sau cam așa ceva. Curierul i-a explicat legatului papal că blondul cu favoriți era un fel de mașinărie cam stricată, care nu mai funcționa cum trebuie și, de aceea, hotărâseră să o încerce mai aproape de obiectiv, poate o reuși să stabilească

contactul și să intre în legătură. Dacă lucrurile se vor petrece astfel, atunci înălțimea sa legatul papal va mai putea vorbi cu voievodul captiv fără a fi supravegheat de oamenii regelui. Deci, se va stabili o comunicare permanentă cu voievodul, ceea ce era un lucru foarte important și chiar nu singurul. Pentru că experimentul era important în egală măsură și pentru știința militară: Se va experimenta o nouă armă; armă pe care voievodul o deține și a folosit-o, dar trebuie să intre în dotarea Ordinului Cavalerilor Dragonului Răsturnat și, prin el, în mâinile Vaticanului.

Monstrul cu picioare scurte și tors înfiorător, care avea în toate gesturile sale o supușenie perfidă, a spus că îi trebuie un loc cât mai secret și câteva zile până va face trecerea acelei mașinării umane cu favoriți, pe care o mânuia, de la starea de călătorie, când energia se folosește la drum, până la starea de emisie-recepție. Energia se folosește la stabilirea legăturii dorite - a explicat el scurt. Legatul papal s-a simțit onorat pentru faptul că Vaticanul, prin serviciile sale secrete, îi punea tocmai lui la dispoziție această invenție tehnică de ultimă oră și, fiindcă așa cum își amintise în taina discuției cu voievodul că el mai scrisese o relatare despre lupta acestuia cu sultanul încă din 1462, speră să afle alte lucruri pe care să le scrie. Îi dădu drumul curierului cu un nou raport despre invaziile lui Mahomed în părțile sârbești iar, pe cei doi, îi așează în taină la o mănăstire a ordinului Franciscan din apropierea Vișegradului, în abatele căreia avea mare încredere, fiindu-i om de informație în această zonă.

Monseniorul Nicolae de Modrussa era un bărbat în puterea vârstei, până-n patruzeci de ani, la care se vedea de prima dată că era bine școlit în materie de lupte, de conflicte și de influențe, nu numai prin îndemnarea diplomatică a prelatului de cabinet pontifical, ci chiar și printr-o meserie a armelor practicată cândva. Și-ntr-adevăr, din discuțiile lui cu abatele, reieșea că făcuseră pe vremuri parte dintr-un ordin călugăresc mai deosebit, din acelea care se alăturau cruciaților făcându-

le slujbele pe câmpurile de luptă și preluând apoi, duhovnicește, garnizoanele pe care aceia le cucereau ocupându-se de impunerea ritualurilor catolice și de extinderea bisericilor sufragane Sfântului Scaun. Aduși de tineri, chiar de la vârsta adolescentă de învățăcei în seminariile unor abații cu misune specială în formarea lor, instruiți în rutina tradițiilor vechilor ecouri ale cruciadelor, ei se adaptaseră pentru alte rosturi, mai domestice, în perioada decăderii acestora. Dar asaltul păgânilor, căderea Constantinopolelui, transformarea cruciadelor mari și greoaie în lupta acerbă și veghea continuă a micilor popoare din această parte a continentului care se-nfruntau mereu cu păgânul hărțuindu-l și nelăsându-l să înainteze decât în mici teritorii pe care apoi le recucereau, aduseseră alte echilibre în apărarea Europei, regăsindu-le rost unor asemenea oameni ai Sfântului Scaun în stăpânirea cu atenție a politicilor acestor țări. Astfel, remarcat de acel înțelept cărturar care, la vremea lui monsenior tânăr fiind, studiase pentru folosul Bibliotecii Vaticane și chiar ale secretelor ei multe zone ale lumii acesteia scriind o "Cosmographie", cărturar și atent cercetător de istorie și prezent care s-a numit până pe treapta de cardinal Eneas Silvio Piccolomini, iar acum ajunsese a fi cunoscut chiar ca Papa Pius al doilea, Nicolae de Modrussa a ajuns legatul papal în capitala catolică a Ungariei de unde, cu inteligența, priceperea militară și spiritul analitic ce i se remarcase, putea urmări politicile din celelate țări care erau ortodoxe ținând de ritul grecesc. La rândul său, el l-a adus în vechea abație de la Dunăre a călugărilor franciscani pe bunul său coleg de studii secrete dedicate pornirilor cruciate, pe abatele François, copil dintr-o familie de origine creștină străveche salvată de călugări pe teritoriul biblicului Liban. Amândoi: monseniorul potrivit de stat, cu un început de calviție tânără, care-i făcea fruntea mai luminată și mai impunătoare deasupra unui chip din care remarcai ochii inteligenți, dar nu remarcai neapărat și chipul, pentru că era foarte schimbător în expresie, apărându-ți când ca prelatul inspirat, când ca omul

de lume, galant, când ca analistul concentrat asupra descifrării anumitor secrete, alături de abatele care, spre deosebire de el, își arăta rar ochii, distingându-se mai mult prin obrazul prelung, măsliniu, de veche seminție a levantului mediteranean, se completau cu diplomatic tact, știind să impună voința puterii superioare pe care o reprezentau.

Cu acești doi oameni tineri și bine experimentați în studierea politicilor necesare privind interesele diverselor tabere care putea fi folositoare oricum, chiar și cu cele mai neînsemnate amănunte, marilor comandamente ale continentului creștin, călăului nu-i mai mergea așa cum îi mersese cu procedeele clasice și, poate, învechite, în care-și desfășura sau își înfășura intențiile imperiale acel Magister Maximus al Ordinului Cavalerilor Dragonului Răsturnat. Pentru simplul fapt că, premergând iezuitismul care de-abia se clocea, vorbeau mai puțin, luau seama de cele de catre trebuia luat seama, își notau ceea ce era de notat, informau, dacă trebuia, acolo unde trebuia și, mai ales, acționau. Acționau prompt, învățați și bine experimentați în a fi pionii în acțiune ai marelui serviciu pontifical.

Mai întâi, ei scoaseră din orânduiala hârtiilor pe care le aveau bine clasificate, acea lucrare aparținând studiilor mai vechi pe care, ca și ei, provenind din aceeași ramură călugărească a cărturarilor pe care și-i forma Statul Papal pentru a studia toate cele văzute și cele nevăzute ale lumii acesteia și, mai ales, toate cele cunoscute și toate cele secrete prin care Sfântul Scaun putea rămâne deasupra ei, le făcuse mai înainte însuși cel care era acum Suveranul Pontif. Și, din Cosmographia transcrisă deocamdată doar în exemplarele necesare unor cancelarii teritoriale ale Vaticanului, precum era cea a lor, extraseră ce trebuia știut în legătură cu noua îndatorire ce o primiseră: pagina prin care ei își rememorau cele ce trebuiau știute despre țara unde domnise voievodul Dracula. Ea suna astfel în descrierea celui care o semnase Enea Silvio Piccolomini:

"... Valahia este o regiune foarte vastă care, începând de la hotarele Transilvaniei, se întinde până la Marea Neagră; este netedă aproape în întregime și e lipsită de cursuri de ape. Spe miazăzi se află fluviul Dunărea, la nord sunt rușii pe care cei din vremea noastră îi numesc ruteni și, către râul Nistru, neamurile nomade ale sciților pe care îi numim azi tătari.

Acest pământ a fost locuit odinioară de geți, care l-au pus pe fugă rușinoasă pe Darius, fiul lui Histaspe și au pricinuit multe înfrângeri Traciei. În cele din urmă au fost subjugați și zdrobiți de forțele romane. Și a fost dusă acolo o colonie de romani, care să-i țină în frâu pe Daci, sub conducerea unui oarecare Flaccus, după care a fost numită Flacchia. Apoi, după o lungă bucată de timp, alterându-se numele, așa cum se întâmplă, a fost numită Valahia și, în loc de flacci, locuitorii au fost numiți valahi. Acest popor până acum are un grai roman, deși schimbat în parte și abia putând fi înțeles de un om din Italia.

Printre valahi (români, cum își spun ei) în vremea noastră au fost două fracțiuni, una a Danilor și cealaltă a Dragulilor, dar cum aceștia erau mai slabi decât Danii și erau asupriți de ei în tot felul, au chemat pe turci în ajutor, și ajutați de forțele acestora au zdrobit pe Dani, aproape nimicindu-i. Iar Danii primind ajutor de la Ioan de Hunedoara, care cârmuia Ungaria, acesta prin acțiunea sa nu i-a reinstalat într-atât pe aceia, cât a dobândit pentru sine însuși glorie și bogății, ca unul care smulgând pământurile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reținându-le ca posesiuni perpetue pentru sine și pentru urmașii săi.

Românii populează și insulele Dunării, dintre care insula Peuce era vestită la antici și au așezări și în Tracia. O parte dintre români se află sub puterea turcilor, o parte sub unguri..."

Arătându-se atent și meticulos în alcătuirea studiilor de interes strategic, abatele François mai scoase două hârtii pe care le clasă alături aceleia:

- O însemnare din codicele arhiepiscopului de Strigoniu și

alta din "Rerum Ungaricum" , lucrare pe care o pregătește lectorul italian Bonfini, pe care regele Mathias l-a angajat secretar la curtea sa - explică el.

- Antonio Bonfini ! - își aminti Modrussa - da, e format ca și noi, dar la universitatea din Padova. E semn bun că regele și-a angajat un italian ca să-i scrie istoria.

- Nu numai a lui, ci a întregii Ungarii; Matei țintește să fie pus el în fruntea înaintașilor săi ajungând, poate, la titlul de "cel mare".

- Da, pare ursuz și neprietenos acest rege, pentru c-a fost amestecat de copil în politicalele altora, chiar până la a-și vedea neamurile ucise; dar asta l-a îndârjit. L-au crezut un copil, dar s-a dovedit că știe să fie neiertător ca să-și întărească puterea.

- A învățat asta, chiar de la personajul nostru, să știi ! Dintre ei trei: Matei. Ștefan și Vlad, care au copilărit împreună la curtea lui Ioan de Hunedoara, Vlad e cel mai cu știința politicii interne prin care-i ține-n frâu pe conspiratori.

- Și-n cea externă, prin care-a îngrozit dușmanii, nu e ? !... Ehe, Vlad e un geniu; de asta-l ține regele ascuns și de asta ne-a atras Sanctitatea Sa atenția asupra lui.

- Eu cred că Matei învață de la el, vrea să-l folosească; e arma lui secretă. De asta o face pe morocănosul când aducem vorba de Vlad; e un joc ca să ne țină deoparte.

- Matei e mult mai deștept și mult mai vanitos decât pare… Da: s-ar putea ca Bonfini să-i facă o istorie bună pentru gloria sa.

- Titlul complet pe care l-au convenit când l-a angajat pe Bonfini, este: "Rerum Ungaricum decades quatuor cum dimidis".

- Interesant; de unde știi ?

- Sunt duhovnicul lui Bonfini; m-a ales ca un bun catolic ce este - răspunse, fără măcar ca să clipească, cel cules de copil din Levant de călugării care-l formaseră ca novice; îl formaseră într-un spirit mult mai militant decât contemplativitatea majorității celor care umpleau abațiile.

Crescut în același spirit, adică lăsându-i pe călugării de rând să stea cu picioarele goale și să se roage pentru el, care-și folosea timpul întru o glorie mult mai importantă, mult mai lumească și chiar lipsită de contemplație, a Scaunului Papal, glorie fără de care, credința celor mulți era amenințată și de dușmanul diavolesc și de cel lumesc, Monseniorul îl îmbrățișă într-un gest de confrerie. Apoi, citi repede cele două extrase bine clasificate, așa cum îșsi învățaseră ei meseria de a alcătui rapoarte despre orice colț de lume unde ar ajunge. Din primul, alese următoarele pasaje: "Poporul care locuiește aceste pământuri în vremea noastră este acel al valahilor care își trage originea de la romani, deși cu un nume mult schimbat... Lăsând deoparte nenumăratele cuvinte pe care valahii le au întocmai și cu același înțeles ca în limba latină și în dialectele italienilor, când întreabă ei pe cineva dacă știe să vorbească în limba valahă spun: "oare știi românește ?" sau când întreabă dacă este valah, îl întreabă dacă este român... În Țara Românească, Târgoviște este oraș mai însemnat, destul de întins și capitala țării, mai sunt două cetăți de piatră, dar nu așa de însemnate ca să fie vrednice a fi arătate pe nume. Celelate toate sunt aproape ca în Moldova. De altfel, potrivit cu decretele împăraților vechi și ale împăraților turcești de acum, lor nici nu le este îngăduit să întemeieze cetăți și fortărețe, nici să-și împrejmuiască orașele cu ziduri și întărituri, toată puterea țării stând numai în numărul și vitejia ostașilor..." Iar din a doua, cea mai proaspătă, a conaționalului său adus de rege secretar, sublinie: " ... Căci românii se trag din romani, ceea ce mărturisește până în vremea de acum limba lor, care, deși se află în mijlocul unor neamuri barbare atât de felurite, nu a putut fi răpusă. Ei au locuit de partea cealaltă a Dunării pe care odinioară o populau dacii și geții, căci partea de dincoace au ocupat-o apoi bulgarii care au venit din Sarmația. Deși năvăliri barbare de tot felul s-au revărsat asupra provinciei Dacia și asupra poporului roman și asupra regiunii geților împreună cu Panonia, totuși s-a văzut că n-au putut fi răpuse

coloniile și regiunile romane care se dezvoltaseră... Inecate sub valul de barbari, ele totuși mai exhală limba romană, și ca să nu o părăsească nicidecum, se împotrivesc cu atâta îndârjire , încât îi vezi că luptă nu atât pentru păstrarea neatinsă a vieții cât a limbii... Dincolo de acești munți despre care am spus că se întind de la Carpați la Severin, se află Transilvania. Transilvania însăși este nespus de productivă, mai ales în aur, argint și alte metale; pe lângă acestea mai sunt munți de sare; prăsește cai din cei mai de soi, are belșug de vin, dar nu de o bunătate egală cu a celor din Ungaria și din Slavonia. Transilvania este încinsă de cele două Valahii: adică Țara Românească și Moldova. Aceea, aproape de Dunăre, aceasta de Marea Neagră și amândouă împreună cu Transilvania ocupă acea parte a Europei care odinioară a fost Dacia"...

- Bine - rezumă el ca pentru concluziile raportului: Un înalt slujitor al bisericii acestor locuri și un cărturar al curții regale maghiare, pot fi considerate două surse sigure. Rezultă și bogăția locurilor, ca interes de a fi ocupate și grija ocupanților, care nu le dau voie să-și facă cetăți ca să nu se întărească; dar rezultă și origina romană și limba comună, care ne îndreptățesc să punem bază în vitejia acestor oameni sprijinindu-le lupta. Însă, trebuie și să ne-ntrebăm de ce Apusul nu le-a dat atenția meritată, de ce i-a neglijat lăsându-i să fie creștini de credință grecească și i-a lăsat apoi să facă liturghie slavonă, când limba lor era romană ? Să acuzăm această neglijență care nu este deloc în folosul Europei catolice și să prezentăm propunerile noastre nimerite în acest sens... Asta scrii de la început; apoi așează citatele în ordinea cuvenită, pregătindu-le pentru raportul nostru proxim. Și, să nu uit: pune copiștii și pe toți cei al căror duhovnic ești, să mai caute asemenea documente, cu toate că, ai văzut, tot cea a Suveranului Pontif e mai completă; fiindcă spiritul său de observație și înalta sa școală cărturărească ne dau detalii despre acele lupte interne dintre nobilii Dănești și nobilii Drăgulești, făcându-ne sa tragem concluzii cum ar putea fi ajutat acest Dracula... Da, da; să

avem grijă să scriem chiar așa în următorul nostru raport. Suveranul Pontif va fi sensibil, iar noi ne vom lărgi aici acțiunile. Am scris și eu ceva despre secretele luptelor lui cu turcul, dar asta vom analiza și vom completa mai târziu. Ai găsit vreo casă, ori îi mai ținem pe cei doi în mănăstire ?

- Aici e un loc bun, dar sunt mulți călugări maghiari, prin care s-ar putea scurge știri spre nobilii lor. Și, apoi, fiind o abatie de bărbați, nu putem încerca femei, dacă ai avut ideea asta.

- Am avut-o; fiindcă, dacă e vorba de medii bune pentru fluxurile călăului, atunci, zic eu că sufletele mai slabe și mai ascultătoare sunt ale femeilor.

Conștiincios în îndatoriri, cum era deobicei, abatele scoase o listă pe care scria: "Domenii și case care se pot obține sau cumpăra". Cunoscându-l din tinerețe și știind că pentru asemenea calități de discretă conștiinciozitate și-l luase apropiat în munca de aici care, pe lângă aspectele exterioare ale reprezentării sacerdotale a Sfântului Scaun, avea și altele, mai discrete, veghind la interesele de orice natură care priveau puterea catolică a continentului, monseniorul de Modrussa ieși din comportamentul auster al relațiilor dintre prelați și, dându-i o palmă prietenească, bifă: "loc larg, peste Dunăre, în orașul de jos din Pesta, cu împrejmuire de zid, magazii cu ponton la mal, pavilion de locuit și grădini ce dau spre vechea biserică arsă".

- Nu-i așa că te gândeai și tu la asta, de vreme ce ai lăsat-o ultima ?

Levantinul crescut în aceeași școală monahică de misiuni importante îl privi cu ochii săi măslinii ce nu se arătau multora:

- Întotdeauna te poți ascunde mai bine în mulțimea unui oraș. Pesta se dezvoltă; târgoveții sunt obișnuiți cu străini; locul are mai multe intrări. Putem aduce câțiva călugări de-ai noștri siguri, a căror îndeletnicire să fie pentru toată lumea că strâng bani ca să refacă biserica...

- Iar înscrisurile se fac pentru călău, care-și reprezintă

nobilul stăpân al cărui nume se trece sub tăcere !

- Bine-nțeles !... Pesta e orașul cosmopolit de negustori de dedesubtul reședinței regale a Budei, și se ridică din interese comerciale care vin de oriunde !

Și, înglodați mult în cele lumești, cei doi confrați începură socotelile bănești pentru a nu mai trebui să facă apel la rege: În primul rând pentru că acela nu trebuia să afle nimic spre a nu lua măsuri de precauție iar, într-al doilea, pentru a nu fi dijmuiți sau chiar lăsați fără fonduri, cum arătau plângerile parvenite, chiar dacă ocult, tocmai de la personajul de care se ocupau ei acum.

3

Calăul fu, așadar, chemat nu la spovedanii, cum sentâmplase în impozantul cabinet al marelui magister de la Nürenberg, ci, într-o încăpere simplă și albă din abație, i se comunicară câteva lucruri limpezi, care sunau mai degrabă a ordine. Cei doi preoți tineri, după socoteala lui nu mult trecuți de treizeci de ani, aveau un alt mod și o altă școală de a aborda lucrurile, ordonându-le după niște criterii de ei stabilite și căutând imediat afectul din care, fără prea multe palavre, să poată deduce și cauza. Insinuările lui, tărăgănările lui, șiretenia cu complicații bizantine prin care-și făcea el jocul, nu prea mergea la acești pragmatici apuseni, chiar dacă erau îmbrăcați în haine de slujitori ai Domnului.

- Ce-ai făcut cu omul tău ? S-a odihnit, funcționează ?

- Păi, să vedeți, excelențele voastre, că el, încă de la Nürenberg...

- L-ai pus în funcțiune ?

- El nu funcționa bine încă de la Nürenberg, că îi cădea legătura la Margarethe... Iar de când am ajuns la Vatican...

- Funcționează, sau nu funcționează ? !

Știind câte ceva despre obiceiurile catolicilor cu inchiziția, monstrul se simți obligat să ia poziția de drepți pe cât îi permiteau picioarele strâmbe și scurte și se adaptă greu

răspunzând:

- Doar pe jumătate, excelențele voastre; funcționează doar pe jumătate. De când am ajuns la Vatican, eu am încercat să-l repar, dar...

- Să ne arăți cum funcționează pe jumătate !

- Și Sfântul Părinte a văzut; adică, cred c-a văzut, pentru că eu n-am fost lăsat să-i ies în față, ci am stat după perdea la Vatican...

Dar, pe cei doi care-l luau alternativ din scurt, nu-i impresiona nici măcar invocarea locurilor supreme ale ierarhiei lor; direcțiile lor erau de neabătut:

- Adu-l și arată-ne !

- Să vă arat, sau să vă explic ?

- Și una și alta.

- Eu de arătat, vă pot arăta; dar de explicat, nu pot să vă explic fără să știe voievodul meu...

- Păi, să știe !

- Asta e: că nu poate să știe ! - strigă el - Jucăria aia buhăită e stricată. Am băgat în el și bere și korn și alte ierburi de ale mele...

- Ce fel de ierburi ?

- Asta nu pot să vă spun fără voie de la voievodul meu.

- Păi cere-i voie !

- Dacă nu pot; nu funcționează... - trase el cât mai mult de timp întortochind discuția și, deodată, îi veni o idee strigând: Și grappa i-am dat, că se găsește la Roma; și benedictină, de la călugării benedictini, și la Monte Cassino când am oprit, și la Vatican...

Dar tot nu-i impresionă:

- Arată-ne cum funcționează sau cum nu funcționează !

- Nu funcționează cu dus-și-ntors.

- Adică ?

- Adică e ca la-nceput, când nu-l aveam pe el, când eram eu singur și-l auzeam pe voievod ce spunea, ce striga sau la ce se gândea; și detectam, deci, pe voievod, dar el nu mă

detecta, nu știa de mine, la fel cum Ștefan nu știa de el și nu se auzeau, la fel cum el nu m-auzea pe mine și nu știa de mine, iar eu nu puteam afla de el decât ce striga el, dar nu-l puteam întreba altele fiindcă el nu știa de mine, așa că...

- Stai !... N-avem nevoie de turuiala ta ! S-o luăm metodic: Ai spus că tipograful este ceea ce se numește un mediu de care ai nevoie !

- Întrutocmai, excelențele voastre.

- Iar acum spui că nu funcționează !

- Întrutocmai, excelențele voastre.

- Dar zici că îl auzi pe voievod ce spune !

- Întrutocmai, excelențele voastre.

- Înseamnă că funcționează unilateral ?

- Se poate, excelențele voastre; eu nu știu ce-i aia unilateral.

Cei doi s-ar fi luat cu mâinile de cap ; călăul era ca un zid elastic sau ca o pernă de lână în care dai cu pumnul și fără zăbavă revine la loc. Dar se calmau unul pe altul ajuntându-se cu întrebările

- Am înțeles, - spuse cu cunoștințele sale monseniorul - că meșteșugul ăsta al tău funcționează doar cu anumite suflete care sunt mai moi și pot fi trimise undeva prin voința ta.

- Sau, mai ales, a voievodului meu - se înclină călăul

- Bine: sau a voievodului tău. Tipograful ăsta e un asemenea suflet, da ?

- Intrutocmai, excelența voastră.

- Noi ți-am promis că vom cerceta și-ți vom găsi mai multe asemenea suflete.

- Păi, dacă faceți asta, excelențele voastre, ajungem iarăși la puterea pe care o avea voievodul meu cândva ! - se înflăcără monstruosul personaj scoțând flăcări în ochii aceia de jivină - îi distrugem !

- Foarte bine; foarte bine; așa vom face; vom găsi medii - să știi că persoanele astea care transmit, se cheamă medii.

- Medii să se cheme, excelența voastră, oricum să se cheme, numai dați-mi mie mai multe și să vedeți ce minuni vom face.

- Îți dăm, dar pentru asta trebuie să ne explici totul.

- Vă explic totul - rosti cu același ton de condiție călăul - dar, pentru asta, trebuie să avem voia voievodului meu iar, cu tipograful, nu fac mare treabă.

- Înțelegem, deci, că tu îl așezi pe tipograf să asculte ce spune voievodul, asculți și tu, dar tu nu poți să-i spui nimic.

- Întrutocmai, excelențele voastre; se vede că aveți mai multă școală esoterică decât magisterul de la Nürenberg !

- Lasă laudele; adu-l aici pe tipograf și începe demonstrația.

Călăul își dădea iarăși seama că nu-i mergea cu oamenii aceia tineri, bine școliți chiar până la a pricepe unele dintre secretele lui, care știau exact ce vor. Și numai instictul îl făcu să se mai tocmească:

- Parc-ar fi mai bine să mergeți excelențele voastre acolo.

- Bine; vom veni ! - acceptară aceia retezând și această tocmeală - Du-te, pregătește-l și vom veni !

Dar tot nu scăpară de grecismele bizantine ale arătării aceleia când monstruoase, când caraghioase. În rasa de călugăr croită după modelul grecesc și, pentru a nu-i împiedica piciorușele mult strâmbate prin apăsarea trupului uriaș, suflecată-n brâul care, la el, era destul de aproape de tălpi, dând vina pe tipograf dar lăsând a înțelege că nici lui nu-i displăcea, călăul pretinse umil:

- Excelențele voastre, ca să vă spun drept, când l-am văzut pe tipograf stricat, acolo, sugând cheaguri din sângele nevestisi, eu nici pe-atât n-am mai crezut c-o să-l repar...

- Bine; acuma l-ai reparat cât ai putut; hai, du-te că venim și noi.

Butucul cu gesturi umane, însă nu se mișcă.

- Știți unde l-am reparat ?...

- Nu ne interesează acuma !

- Ba da: L-am reparat la Monte Cassino, când am poposit la marea abatie a călugărilor benedictini, excelențele voastre !-

- Și, ce-i cu asta ?

- Mi-am dat seama că-l pot repara, doar când i-am dat

Benedictină ! - proclamă el adăugând obligant: vedeți, vedeți că vă spun din secretele mele.

- Vrei Benedictină; asta vrei ! - pricepu monseniorul

- Întrutocmai, excelențele voastre ! - veni răspunsul tip, cu un zâmbet al buzei aceleia de iepure, pe cât de umil, pe atât de șiret și pe atât de pofticios - Mi-au spus călugării că Sfântul Benedict a fost un înțelept și-un cărturar foarte mare. Pesemne că băutura lui înțeleaptă, ori mai drege ceva din prostia tontălăului ăluia, ori îmi dă mie mai multă învățătură ca să-l strunesc ! - Și nu uită să adauge: Cu binecuvântarea sfântului vostru catolic Benedict, bine-nțeles !...

Pragmatici, cei doi prelați renunțară chiar la propriile lor porții din băutura atât de rară, care nu se putea face decât cu secretele călugărilor benedictini aducându-se aici, la depărtare de Monte Cassino, cu mare preț.

- Dacă se dovedește a avea vreun efect, acolo, pe domeniul ce-l cumpărăm la Pesta, va trebui să facem o mănăstire de călugări benedictini - rosti abatele politicos, ca o propunere adresată monseniorului căruia, cu toate că-i fusese coleg, îi recunoștea rangul.

4

Iar tăria aromată-n fabricația secretă a călugărilor benedictini se arătă a fi eficace nu numai pentru buhăitul în transă căruia călăul doar îi umezea buzele, nu numai pentru el însuși, care-și lipea buza de iepure de sticlă și sorbea cu poftă, ci chiar și pentru cel de dincolo, de la Hochschloss, reședința regală mai bine apărată decât Buda, fapt pentru care găzduia încarcerarea lui, adică voievodul căruia schnapsul benedictin îi atingea numai duhul.

Pentru că, Dracula, al cărui glas se auzea ieșind hârâit și zornăit din coșul pieptului celui întins în transă, luase și el achiu de la cei care-l contactau. Și povestea, cu glas aventuros în care numai uneori apăreau obișnuitele sale accente de mânie, o poveste mult mai lumească și mult mai carnală decât celelate

plângeri care se auziseră de la el:

- Se zguduie dedesubturile acestei cetăți, înfipte în stânca tăiată de apa Dunării, prin strigătul meu !…

Se înfioară chiar paznicii surzi, pe care mi i-a pus Matei, care știu eu de ce mă păstrează ca pe un lucru de preț; se înfioară pentru că sunetul se lovește de ziduri și apoi se întoarce izbindu-le trupurile.

Mă uit la chipurile lor de bătrâni soldați prostiți în războaie multe, care-și petrec bătrânețele în uniformele amintirii bătăliilor unde-au fost zmei, păzind șobolanii ce mă păzesc pe mine. Sunt chipuri aspre, bărbierite proaspăt, așa cum stă bine unui soldat al imperiului, lucru care tare-i plăcea tatălui meu ! Am moștenit și eu gustul ăsta: să-mi văd oștenii îmbrăcând cele mai frumoase uniforme ale Europei și purtând cele mai noi arme… Dar sunt surzi toți, și surzenia le tâmpește privirea, sau le-o înrăiește și le-o tâmpește. Ei râd cu guri știrbe atunci când, simțindu-mă înfierbântat de dorințele mele de răzbunare, ajung să mă-ntărâte.

Dar când strig ca acum, o alarmă se dă în ei și stau cu ochii holbați, furioși că nu pricep nimic în castelul ăsta de groază și mister, prin încăperile căruia plutește stafia veșnic lipsită de bărbat a reginei Elisabeta…. Elisabeta… Eli…

Un hârâit nelumesc tăie deodată glasul, iar călăul le făcu semn monseniorilor că-l mai lasă să se odihnească pe amărâtul tipograf care se epuizase. Și profită de timpul de odihnă al mediului său pentru a încerca să se justifice în fața celor doi prelați:

- Vedeți, asta e; eu îl aud pe voievod; pentru că e soarta mea să-l aud; pentru că el m-a meșterit, de când eram tineri, ca să-l aud eu pe el. Dar el nu mă aude; și nici nu știe că eu îl aud. Nu avem comunicare pentru că tâmpitul ăsta s-a defectat de când și-a văzut țevușca de pișat înfiptă-n inima lui Margarethe. El nici nu crede că Margarethe și-a înfipt-o, ci că Dracula i-a înfipt-o. Și, de atunci, are frică de voievod; nu se mai apropie de el, adică nu-i mai spune nimic fiindcă-i e teamă

și, tot numai de teamă, transmite încoace ce spune acela.

- Ce Margarethe, ce țevușcă ? - întrebară deodată cei doi nepricepând și pregătindu-se din nou să-l descoase.

Călăul le spuse povestea cu blestemul tipografului, cu țevușca de argint pe care și-o făcuse spre a o înfige în altă parte și care fusese găsită înfiptă în inima Margarethei făcând să țâșnească prin ea sânge de femeie în loc de ud de bărbat, iar ei își notară atent și schimbară priviri consemnând anumite fapte, pesemne necesare pentru deducțiile lor. Monseniorul cu ochi inteligenți sub frumoasa-i frunte luminată de calviție mustăci; ceru câteva sfaturi preotului celuilalt cu prelung obraz proapăt bărbierit și fixară amândoi câteva idei, ca niște concluzii, în savante formulări cu termeni latini necunoscuți de călău. Apoi îi porunci:

- Încearcă să-i spui voievodului că l-ai văzut la turnir.

- Încearcă să-i spui asta; poate că-l impresionezi și comunică.

- Eu încerc, dacă porunciți, dar...

- Încearcă ! - nu-i merse călăului așa cum îi mergea cu magisterul.

Iar monstrul, desfăcându-și buza care arăta sângerie sub mustața ce-o ascundea, mai trase un gât din benedictina al cărei gust îl deprinsese de curând și se execută.

- Măria ta; te-am văzut la turnir, măria ta !... Auzi-mă, măria ta, fiindcă eu te-am văzut... Te-am văzut, mă auzi ?...

- Insistă, insistă ! - îl presau cei doi foarte atenți la mișcările pe care, degetele îngrozitoare ce i le remarcau ca fiind de bestie, le făceau asupra gâtului și cefei tipografului adormit.

- Te-am văzut la turnir - șuiera călăul pe sub osul acela fosforescent al maxilarului. Erai înfricoșător pentru toți !... Erai iarăși cavalerul negru care intra în tabăra sultanului !... te-am văzut !

Atunci, un spasm zgudui pieptul tipografului. Un spasm ca o explozie care, apoi, se dezamorsă încet, fâsâind.

- Vezi că s-a-ntâmplat ceva; s-a-ntâmplat ! - spuse abatele

încercând să pipăie mediul.

- I-ai spus de cavalerul negru ! - constată tot atunci și Modrussa - știu; eu am trimis un raport chiar atunci, după lupta cu Mahomed. Spasmul ăsta a fost un semnal, nu-i așa ?

- Semnal; da. Mi-a mai dat asemenea semnale, dar nu mai mult decât atât.

- Trebuie calculat - se băgă peste știința lui monseniorul – trebuie calculat cum se transmit de la unul la altul umorile pe care le trezește legătura asta...

Dar nu mai avu vreme să continue pentru că, sfârșindu-se acel spasm, pieptul tipografului se liniști și, întâi uruit, apoi mai bine uns, glasul care venea de dincolo se auzi în continuare, pe aceeași idee și cu aceeași obsesie, demonstrând că personajul principelui nu fusese deloc întrerupt de vreun semnal trimis către el:

- Da, plutește pe-aici, prin temnița mea, dându-se meru la mine, stafia veșnic lipsită de bărbat a reginei Elisabeta. E ea, pentru că o țin minte de când eram copil. Dar ea nu mă vrea copil; ea mă vrea acum bărbat. Nesătulă, nesățioasă la iubit și nesatisfăcută, cum era, pesemne, și-n viață, pe vremea când tatăl meu bătea monede de aur la Sighișoara.

Eu am mai apucat-o. Eram copil și mâna ei care se-nfiora la atingerea de bărbat, poate că mi-o fi mângâiat obrazul. Dar altfel mă plecam atunci, în reverența pe care, ca orice cocon de domn pregătit să trăiască pe la marile curți ale lumii, o învățasem odată cu prima îmbucătură.

Acum însă, ca un taur mă reped asupra stafiei ei, când îmi apare prin hrubele lungi, și intră printre gratii în încăperea cu mobile grele, italienești, pe care le-a poruncit Matei a mi se aranja în beciul acesta. Vine, îmi face ea reverența și se-așază-n patul meu cu toată viața ei nesatisfăcută, parcă cerșindu-mă, adică cerșindu-mi bărbăția.

Iar când se liniștește, plânge cu lacrimi mici, suspinând ca un cântec:

-Eu sunt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul

Vișegradului coroana sfântă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci și trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald și trei sute treizeci și opt de perle mari. Am dat-o zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducați, lui Frederich al II-lea de Habsburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbați frumoși care nici unul nu m-a iubit, ci numai s-au lăsat plătiți de mine !…

Plânge mereu cântecul ăsta, sau cântă plânsetul, și atunci când vine către mine ca o nălucă albă din depărtarea hrubelor, și când străbate gratiile care n-o opresc să treacă, și când se-ntinde cu toate fustele care n-o opresc să fie goală.

Plânge mereu cântecul ăsta mângâindu-mă recunoscătoare pentru bărbăția cu care eu o chinui necrezând. Plânge întruna:

- Eu sunt regina Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vișegradului coroana sfântă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci și trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald și trei sute treizeci și opt de perle mari. Am dat-o zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducați, lui Frederich al II-lea de Hasburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbați frumoși care nici unul nu m-a iubit, ci numai s-au lăsat plătiți de mine !…

Îmi e și milă de ea. Și, peste poftele mele, mai încerc s-o bat, s-o mușc, s-o frâng și s-o storc, numai așa, ca să se bucure duhul ei de ceea ce nu i s-a bucurat trupul. Pentru că a avut o viață tare tristă.

A luat-o și-a încoronat-o alături de el un bărbat firav - Albert de Austria, care-a iubit-o numai din nevoia de-a avea un moștenitor. Și nevoia asta s-a răzbunat. Pentru că așa este făcută viața: întocmai ce vrei mai dinainte, asta n-ai. Și dacă pui în locul plăcerilor interesul, că ți-l vei face nu poți fi sigur. Poți doar fi sigur că, plăcerea, în nici un caz n-o vei trăi !

El s-a suit pe tron în 1437 când a murit Sigismund de Luxemburg, cel care-l încoronase pe tatăl meu. A avut doi ani grei, luptându-se cu husiții și înăbușind în sânge răscoala de la Bobâlna. Trupul lui firav și bolnăvicios îl făcea să fie

sângeros cu răsculații și umil cu Elisabeta. Fugea de frica lor, căuta armate să trimită să-i potolească, se-nfricoșa de triumful răsculaților și întinderea răscoalei, trăgea sfori să facă „unio trium nationum", dar de Elisabeta n-avea vreme. Apoi, l-au zdruncinat zdravăn evenimentele și, de sperietură, acest dușman al transilvănenilor a rămas multă vreme fără vlagă în fața nevesti-sii.

În 1439 a plecat la război să salveze Semendria de turci și Elisabeta l-a petrecut din ochi de la fereastra castelului, simțind ceva prunc în pântecele său; ori, spunându-i măcar lui așa, spre a-l pregăti sufletește pentru ce avea de gând să facă spre a primi de la vreun bărbat sămânța. El n-a mai apucat să vadă coconul și să știe de-o fi fost al lui, de n-o fi fost al lui, pentru că, de la luptă, nu s-a întors cu cine știe ce victorii, ci cu o pântecăraie ce l-a răpus în brațele arhiepiscopului de Strigoniu.

Elisabeta a rămas văduvă și, atunci, de teamă, a spus că nu e singură, ci sunt doi împreună cu pruncul din pântecele ei. Că l-o fi făcut cu Albert, care a chinuit-o în neputința lui, că o fi așteptat plecarea lui pentru a-și aduce bărbat zdravăn în pat, sau că l-o fi făcut apoi, din dorința de a striga ceea ce striga, nu se știe !… Fapt este că ea striga că trebuie să rămână în tron așteptând moștenitorul. Numai că nici cu nobilii nu i-a mers, pentru că i-au spus-o de la obraz: „Așteptăm, așteptăm; dar, dac-o fi fată, nu așteptăm degeaba ? !"…

Au tărăgănat-o așa din discuții în discuții, până când chibzuiala nobililor a învins și, în dietă, l-au ales ca rege al Ungariei pe cel care era deja încoronat ca rege al polonilor: Vladislav al III-lea Jagello !…

Elisabeta, atunci, văzând că nu are altă ieșire, i-a propus lui Vladislav ca, odată cu tronul, să o i-a și pe ea, dacă vrea să nu i se împotrivească. Și astfel au plecat solii spre Cracovia. Dar tocmai atunci când Vladislav Jagello, tânăr și el foarte, accepta propunerea solilor, aici, la Vișegrad, că e aproape de Buda castelul, dar e mai bine fortificat, soția și regina lui născtea copilul care s-a numit ca rege Ladislau Postumul. Văzându-l

băiat, ea s-a gândit să nu mai împartă tronul cu polonul și a poruncit întoarcerea solilor. Vladislav însă acceptase, așa că a venit cu armată și s-a încoronat alături, la Buda. Atunci a dat Elisabeta zălog coroana sfântă a regilor Ungariei, pentru două mii cinci sute de ducați de aur cu care și-a plătit mercenarii. Și, baricadată în cetatea asta, a pornit lupta împotriva celui care îi era soț, dar nu și tată al regescului ei fiu pe care s-a grăbit să-l încoroneze aici în scutece. Ungaria avea acum doi regi; dar regina n-avea nici un bărbat. Și, ca să nu existe pricină să fie renegată, adică soțul ei cu care nu se culcase s-o acuze de infidelitate, ea s-a abținut de la orice, deci iarăși și-a chinuit trupul, ca pe vremea neputinciosului Albert.

Astfel, din ianuarie 1440 când l-a născut pe cel ce singur în istorie a devenit ca după moarte „Postumul", și până în noiembrie 1442, aproape trei ani, adică, ea s-a luptat cu Vladislav pentru coroana pe care de fapt o zălogise. Și după atâta vreme au ajuns să se împace, văzându-se prima oară l-a Györ, în 23 al lui noiembrie. Ce i-o fi făcut Vladislav în patul nupțial sau cât de mari or fi fost poftele ei de femeie care avusese parte doar de regi nu și de soți, nu se știe prea bine. Se știe doar că, la câteva zile după aceasta, Elisabeta și-a dat, cu-n zâmbet satisfăcut pe buze, obștescul sfârșit.

Asta-i povestea, iar stafia ei vine mereu adusă de gândurile mele, stafie de femeie care n-a avut parte decât de noaptea de dragoste care a jertfit-o. Vine la mine lăcrimând într-una; și înainte, și după, cu același cântec plâns: "Eu sunt regina Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vișegradului coroana sfântă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci și trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald și trei sute treizeci și opt de perle mari…"

Vine la mine, cel ce zac aici de ani și ani ani, și unde Matei mi-a trimis după gratii mobilă italienească, grea și cu multe chipuri cioplite care, uneori, se preschimbă într-unul singur; se preschimbă-n chipul ei, în trupul ei care se leagănă, în plânsetul ei cântat:

-Eu sunt Elisabeta, regina care… care… care…

Tipograful rămase sleit, părând aproape inert dacă n-ar fi început să sforăie într-un somn adevărat.

- Ei, asta-i ! - spuse călăul - animalul a obosit. Dă-l dracului, și așa nu e mare lucru de capul lui. Mi-ați promis că-mi faceți rost de altul.

- Dacă ne vei spune toate schemele pe care le folosești, îți vom face. - Monseniorul era tranșant, nepermițând ocolișuri.

- Eu nu am scheme și nici nu știu ce sunt alea scheme. Voievodul meu...

- O să-ți explice domnul abate ce sunt alea scheme și ai să cooperezi cu el. Noi am notat deocamdată spasmul când ai pomenit de cavalerul negru. Ce e cu cavalerul negru ?

- Asta, excelențele voastre, e un secret de care mă poate dezlega doar voievodul meu - încercă aclași joc precum în cabinetul marelui magister, călăul; dar fără să-i meargă.

- Te vom dezlega noi; n-avea grijă. Deocamdată, uite ce faci: Te vei îmbrăca în negustător; o să-ți stabilească domnul abate identitatea și ți se va scrie un salv-conduct, apoi te vei duce la Pesta cu trimisul nostru în treburi administrative și vei cumpăra o casă cu grădină mare pentru voievodul tău.

- Pentru voievod ?

- Nu mai pune întrebări; când lucrezi cu noi, faci ce ți se spune. Numai în felul acesta ți se vor aduce și alte ființe animale cu care să-l înlocuiești pe tipograf.

- Animale ?

- Animale vine de la "anima". care înseamnă suflet. Vom cerceta orice fel de suflet care poate fi trimis pe undele tale făcând legătura cu voievodul.

Călăul chibzui o clipă și, dându-și seama că aceia erau oameni cu care trebuia să te porți altfel, cu totul altfel, încercă pe altă cale:

- Văd că excelențele voastre sunt inițiate în unele lucruri pe care le știu eu.

- E bine să nu vezi; e bine să crezi - îi porunci monseniorul

- și să n-ai secrete față de noi !

- Dacă-mi va permite voievodul meu.

- Auzi - îi atrase atenția înaltul prelat - eu am fost să aflu despre cavalerul negru, chiar după lupta în care voievodul tău l-a speriat de moarte pe Mahomed - raportul meu se află la Vatican cu mult înainte de a fi trecut tu pe acolo. Iar, cu voievodul tău, eu vorbesc direct. Fă ce ți se spune ! Deocamdată s-a constatat că pomenirea cavalerului negru a produs o tresărire în fluxul pe care tu îl stabilești. Rămâi la dispoziția domnului abate.

Lăsându-l pe călău foarte pe gânduri, cei doi porniră prin impresionanta curte a abației răspunzând saluturilor smerite ale călugărilor.

- Povestea asta cu Elisabeta și coroana Ungariei... - spuse abatele intuind gândurile confratelui său.

- Importantă. Trebuie să o mai adâncim - răspunse Modrusa - ăsta-i duhul rivalilor regelui Matei. Cert lucru că circulă undeva un asemenea duh, printre grofii regatului, de vreme ce Dracula îl simte.

- Am auzit că-n Transilvania se simte de-o răscoală - spuse, surprinzător ca-ntotdeauna prin bogăția informației sale, abatele François.

- Numai atât ai auzit ? - îl întrebă abatele cunoscându-l prea bine.

- Cam atât - se deșertă celălalt cu modestie bine jucată - numai că se pare că nobilii de-acolo ar avea și sprijinul lui Ștefan din Moldova.

- Iar Dracula e obsedat de Elisabeta, al cărei fiu a eliberat tronul pentru Matei - conduse mai departe deducțiile monseniorul, în inteligența ochilor căruia sclipeau semnale luminoase spre tot felul de legături culte și oculte care se puteau face pe lumea asta.

- Căile Domnului sunt multe și necunoscute, dacă noi nu le descifrăm cum trebuie - răspunse în înțelegerea lor reciprocă abatele François arătând spre un atelaj care intra pe porți: Iată,

vine părintele administrator; să vedem ce-a făcut la Pesta cu domeniul acela.

5

Când, asistat de iconomul-administrator al abației franciscane, în caftanul său cu vidră și jderi, călăul nostru apăru în fața pisarului autorității orașului de jos al Pestei, el fu prezentat drept monahul Ghideon, legatat special al unui voievod din Valahia căruia nu i se pomenea numele, dar al cărui salv-conduct era confirmat cu sigiliu de însuși legatul Sfântului Scaun pe lângă regele Ungariei, așa că legitimarea lui nu întâmpină nici un fel de piedică. Vânzătorul, tot legatat și el, dar al unui nobil mai mic, baron vienez ce-și lichida averile trăindu-și viața în petreceri franțuzești, primi pungile cu florini de aur pe care călăul, scoțând câte-o mână din înfundăturile caftanului, parcă le prindea din aer așezându-le aliniat și la vedere pe tejgheaua acelei cancelarii, iar pisarului care insista să i se spună, spre a fi trecut în act, numele măriei sale marelui nobil valah, i se răspunse de către iconomul-administrator că nu era nevoie de vreme ce cumpărarea se întocmea pentru a fi făcută danie sfintei abații a ordinului franciscan. Nobilul donator și cu sluga sa Ghideon, cel de față înfășurat în caftanu-i la fel de nobil, aveau doar dreptul de a găzdui pe acea proprietate, de câte ori doreau, toată viața lor, ori de a se retrage acolo ca monahi, atunci când vor dori ca ordinul să-i primească în rândurile lui; în acest fel, devenea de ajuns faptul că numele lor erau înscrise în registrele abației.

Așa că, priceputul pisar în acte de proprietate, dându-și seama că nu era de nasul lui să se bage prea mult în catolicele treburi sfinte care guvernau omenirea, întocmi actul așa cum se cerea, fără să mai comenteze. Iar confirmarea că procedase bine astfel, o avu imediat când, cerându-le părților să semneze sau să-și pună sigiliul, trăi acel moment de groază când văzu mâna înfiorătoare ieșind din mâneca largă a caftanului celui numit în acte monahul Ghideon. Era îngrozitoare; era, mai

degrabă, o copită de drac împărțită în degete negre ca niște gheare sfâșietoare; era un amestec de piele păroasă cu os vânăt și chiar cu fier ruginit, care-l făcu pe pisar să scape tot nisipul din călimara de uscat cerneala și să scuture apoi hârtiile într-un tremur care nu mai înceta.

De atunci, pesemne, din vorbele lui, vorbe cu care se mărturisise pisarul altora nesimțindu-se în stare țină un asemenea secret, chiar dacă era profesional, trecuse din gură-n gură informația că, pe locul acela cu o mică schelă la Dunăre și grădini înspre biserica arsă, se afla o casă care aparținea dracului. Și așa i s-a spus, chiar înainte ca în ea să vină și să locuiască acel nobil principe Valah ce purta un nume asemănător cu satana. Târziu, cândva, auzind sau citind toate povestirile care s-au scris, au înțeles oamenii că era un drac ce amenința doar religia osmanlâilor năvălitori, iar cele povestite de pisar se petreceau din grija Vaticanului de a se opune lor. Blestemele acelui drac erau, așadar, îndreptate numai spre orientul unde, pe atunci, doar se tânjea la cucerirea Budapestei și Vienei prin amenințările acelui Mahomed al doilea care, în epilepsia sa, năvălea mereu, vară de vară, conform obiceiului trupelor otomanului, care luptau mai bine de la Sfântul Gheorghe până la Sfântul Dumitru când era cald și se coceau grânele pe care le puteau fura de la oamenii alungați.

Exact despre acest lucru, în așteptarea întoarcerii iconomului cu actele pentru a da porunci despre modul cum să se repare acel domeniu, discutau, în marele salon cu ștucaturi cam deteriorate, Monseniorul de Modrussa cu abatele François.

- Trebuie să trimitem un raport, să propunem organizarea unei campanii de iarnă în care să fie încolțite trupele sultanului !

- Și mai trebuie să găsim aici un principe care să poată conduce o asemenea campanie de iarnă.

- Dar nu-l scoatem, pentru aceasta, pe Dracula de la Vișegrad ?

- Desigur, cel mai bun ar fi el. E singurul care, după tatăl regelui Matias, a mai zguduit și a înfrânat avântul turcesc.

- Oare chiar, are puterea aceea de a i se arăta în somn lui Mahomed înfricoșându-l ?

- Asta vom vedea, dacă o facem cu discreție și fără să se afle la curtea regală de aici. Ceea ce vom pune în funcție în această clădire, poate că ne va ajuta. Dar, deocamdată, Mahomed înaintează, iar pe creștinii greci nu ne putem baza deloc.

- Deloc ! - confirmă legatul papal amintindu-și de încercările sale. În Peloponez, ei au trecut de partea sultanului ajutându-l să-i deposedeze pe Paleologi de ultimele rămășițe ale imperiului lor; tot statul sârbesc a devenit pașalâc; Mahomed a cucerit și părțile bosniace amenințând Dalmația.

- Mă mir că senatul Veneției, Dogele, toată puterea lor militară nu intervine ! De-acolo ar putea veni o nouă conducere cruciată.

- Am sperat și eu, dragul meu, dar de-acolo nu va veni. De aceea Sfântul Scaun veghează întărindu-și misiunile din care facem și noi parte. E singura putere care veghează cu adevărat. În Franța, Ludovic este ocupat cu englezii, Frederic al germanilor se-mbată cu alchimia, iar Italia se luptă mai degrabă cu ea însăși:Toată peninsula noastră e fărâmițată de lupte între feudali mărunțiți de negustorii de la care primesc bani: Milano cu Florența, Florența și Veneția cu Genova, Regatul Neapolelui cu Veneția !... Și, chiar aceasta din urmă: A pornit acum un an războiul cu turcii, dar are prea multe interese negustorești în imperiul turcesc spre a-l duce așa cum trebuie ! Ei caută mai degrabă o înțelegere cu sultanul, ca să nu le-o ia înainte cei din Genova sau din Ancona... În acest fel, turcii mai au un pas până la a intra în Istria și, din peninsula asta mică, vor amenința marea peninsulă italică - desfășură monseniorul toată imaginea situației politice pe care legația sa, ca un avanpost aici, spre răsărit, avea misiunea de a găsi forțe care să o redreseze.

- Ar fi o soluție să facem din regele Matei un fruntaș de cruciadă, cum a fost și tatăl său ? - întrebă sau propuse abatele.

- Nu cred - veni răspunsul - și, de asta trebuie să lucrăm

aici în mare secret. Ioan Corvin simțea mai românește. El își dorea Valahia, poate chiar și Moldova, ca să facă o țară mare cum era Dacia când a cucerit-o Traian. Înainte de a se bate la Belgrad, el s-a bătut și a cucerit Chilia pentru el și nu pentru voioevodul valah. Ce-nsemna asta ? Că se voia stăpân la Dunăre; de aici, de la Budapesta și până la gurile ei. El a mers cu cruciații spre Sofia și a luptat la Varna; adică, reprezenta mai mult interesele valahe, care se îndreaptă spre sudul Balcanilor. Fiul lui, nu-l vezi, țintește spre Praga și-i face zâmbre regelui Boemiei dar, până la urmă, prevăd că-l va alunga pe Podebrady, fiindcă interesele acestor nobili din jurul nostru care îl susțin, tind către Praga și Viena; lor nu le pasă de partea de jos a continentului și asta îi va costa !... Da - spuse el calculând lucid - de la Ioan Corvin, doar Draculea ăsta le-a mai dat islamicilor o lecție de vitejie creștinească. Drama este că tocmai el, cel mai recent cruciat, a fost trădat.

- Dar și avem și norocul - îl completă abatele - că, fie chiar și în hrubele fortăreței de pe malul din fața noastră, Matei l-a păstrat.

- Însă, spre rușinea noastră, a trebuit să primim această veste de la Vatican, în loc s-o aflăm noi.

- Ne va ierta pentru aceasta Sanctitatea Sa, dacă procedăm acum cum trebuie.

- Sanctitatea Sa e un cărturar, e autorul Cosmoghoniei după care noi am învățat și cunoaște importanța oricărui colț din lume. Avem norocul cu el că a studiat aceste locuri și înțelege importanța unui nou mod de lupte cruciate.

- Cu conducători militari aleși chiar de aici.

- Exact. Valahii și moldovenii și transilvănenii, toți acești daci romanizați reușesc cu trupe mici, fiindcă-și apără pământul lor. Papa Pius știe bine acest lucru. Alți papi, care n-au știut, s-au preocupat de politicile din apus. Trebuie să profităm de influența acestui mare Suveran Pontif pe care-l avem acum - vorbi Modrussa cu toată condescendența despre Eneas Silvio Piccolomini căruia îi fusese învățăcel.

- Curierul a plecat. Cu cel de al doilea, va trebui să-i trimitem mult mai multe amănunte despre Draculea.

- Îl vom aduce pe voievod aici și vom vedea ce se poate face - hotărâ legatul papal - întâi cu spiritul, comunicând din ce în ce mai bine, dacă monstrul ăla știe într-adevăr să pună la punct mașinăria. Apoi, voi găsi un prilej favorabil și-i voi cere regelui să-l lase în grija noastră catolică. Trebuie să-i propunem papei neapărat sa-i facă o scrisoare în acest sens. Matei nu-l va putea refuza, chiar dacă cu noi e cam ascuns.

- Sunt atâtea lupte de interese între grofii ăștia de aici - spuse ca un bun cunoscător abatele - tânărul monarh pare morocănos, tocmai pentru că e concentrat ca să domine…

Când, în curtea largă dar neîngrijită a domeniului, năpădită de bălării, apăru trăsura în care, lângă haina sobră, călugărească a iconomului trona caftanul impunător purtat de călău, cei doi prelați aveau planul de bătaie bine făcut.

- Lasă-ți caftanul și treci la lucru ! - porunci monseniorul în timp ce citea înscrisul cu cerneală proapătă - Ia-ți instrumentul ăla cu favoriți și plasează-l în încăperea pe care o crezi mai potrivită.

Apoi se îndreptă spre altă căruță care intra aducând grupul de călugări pe care-i selecționase abatele. Le cercetă arent figurile ca și cum ar fi vrut să descopere ceva intenții spioane sau să se convingă dacă aveau toți trăsăturile monahicești ascultări și se convinse încă o dată de priceperea colegului său care alesese în acel grup mai ales călugări refugiați din părțile ocupate de turci. Erau bine selecționați, deci, pentru că nu aveau directe legături cu lumea grofilor, spre a putea deveni limbi pentru aceia.

- Misiunea noastră este ca, în acest oraș de jos al Pestei, unde mișună tot felul de nații, să ridicăm vechea biserică arsă la incursiunile trecute, să-i dăm hramul Sfântului Francisc dedicându-i-o acestuia și să slujim misionar răspândindu-ne în tot orașul pentru a întări credința catolică și a strânge fondurile din care să ne gospodărim.

- Nu uitați să-l pomeniți pe donatorul necunoscut, care ne-a pus la dispoziție acest lăcaș întru stăvilirea asaltului păgân care v-a gonit din mănăstirile voastre - adăugă, atent la racordarea cu gândurile lui, abatele Framcois - El e osul unei foarte nobile familii; atâta trebuie să știți. Fiind modest, el nu vrea să pună numele său alături de numele sfinților, având singur țiitorul gând de a înfrânge anticristul !

- Ai făcut foarte bine - se amuză monseniorul vorbindu-i în șoaptă - pentru că, chiar de-am fi vrut să-l dezvăluim, nu aveam cum să punem numele Draculea alături de o sfântă misiune catolică.... Femeia, ce-i cu ea, n-a venit ?

- E drum mai lung; e o nebună schimnică pe care a cedat-o cu greu un preot care strângea bani buni de pe urma viziunilor ei la care veneau oamenii spre iertări și tămăduire.

- Sper să nu se afle că o aduci aici - spuse monseniorul mergând cu el înaintea grupului de călugări ce-i urmau smeriți - avem nevoie de ea pentru călău, nu ca să vină lumea la tămăduire.

Apoi, marcându-le călugărilor locul până unde aveau voie să calce nepermițându-li-se să ajungă la clădirea lăsată în spate, îi puseră să-și facă chilii în magaziile din marginea domeniului care dădea chiar spre biserica arsă, și stabiliră regulile slujbelor de peste zi și de peste noapte, pe altarul de piatră salvat de la foc împreună cu crucifixul și câteva figuri schimnice de sfinți contorsionați în cioplitură.

Dar, adevăratele și importantele reguli ei le aveau de stabilit cu călăul care lucra de zor în clădirea principală, nepăsându-i de paragina pereților și pânzele groase de păianjen din jurul candelabrelor, ci așezând și bătând scânduri ca și cum ar fi organizat un eșafod.

- Aici, sub scara aceasta largă ce urcă la etaj e un loc foarte bun - își dădu el raportul; eu stau cu el dedesubt, ca să nu-l deranjeze vreo prezență străină, iar excelențele voastre puteți sta deasupra și asculta prin grilajul scării; la Nürenberg, capela avea un grilaj de fier, iar eu stăteam în încăperea de dedesubt.

Încerc să fac tot cam așa ceva. E mai bine să nu vă vadă și să nu vă simtă, înțelegeți ?

- Și e mai bine să nu vedem nici noi secretele tale cu care îl manevrezi pe tipograf ! - i-o trânti monseniorul făcându-i buza de iepure să rânjească. Privirile lui pătrunzătoare, deducând mai mult decât amenințând, ca și impozanta sutană neagră cu seniorială tivitură roșie, exercitau o oarecare autoritate asupra monstrului. O oarecare autoritate. Doar câtă se putea deduce din comportamentul său cu atât mai umil cu cât demonstra pe dedesubt convingerea că el va putea ajunge a-ți fi călău vreodată, dar tu lui, nu.

Rămaseră așa, cu privirile una-ntr-alta, nesfiindu-se nici unul de celălalt. Până când, înțelegându-și îndatorirea, călăul apucă în forță două jilțuri imense și le ridică pe postamentul de deasupra al scării:

- Aici puteți lua loc excelențele voastre. Eu am să pun drugul la ușă ca să nu ne deranjeze nimeni și-am să-l așez pe tontălău pe direcția Vișegrad. Ziceți că poziția asta în care să-l întind, e bună ?... Știți, excelențele voastre: firul apelor duce întotdeauna mai bine duhul comunicării. Eu de asta am umblat pe toată Dunărea căutând să miros unde mi se afla voievodul... Vă rog, numai să m-ajutați să-l așez pe direcția cea mai bună continuată afară de firul apei.

8

- Minciuni ! Minciuni spurcate, născocite ca să se răzbune pe mine și să arate papei că n-avea de ce să mă ajute.

Când au scris mârșăviile acelea, răstălmăcind adevărul și amestecându-l cu minciunile lor spurcate, ei încă nu credeau ce născoceau. Dar lumea credea ! Cu timpul, a ajuns să creadă, tot așa cum crede că eu sunt mort. Papa a uitat de mine și l-a iertat pe Matei de banii pe care-i trimisese pentru mine.

Și atunci, ce altă mulțumire poți avea în beciurile astea pline de vuietul Dunării, cum îți poți dovedi ție însuți că ești mai tare decât toți cei care te cred mort, care te cred astupat, care

te cred ferecat în pământul de sub ei ? !

Hai, spune tu: ce mulțumire crezi că mi-am găsit ?… Prima o știu mai mulți: cos. Croiesc și cos. Cos haine de gală. Haine de împărați, de voievozi, de duci… Uneori, când mă gândesc la armatele pe care mi le voi face, cos și haine de oșteni. Dar pentru niște oșteni anume, așa cum mi-i închipui eu !… Tot așa cum le cos pentru niște împărați anume, sau pentru niște duci anume. E forța mea de a-mi închipui o lume așa cum o doresc ! Îmi închipui lumea îmbrăcată în hainele pe care le doresc și le tai astfel , le cos astfel, făcînd moda Budapestei și a Vienei. Da, ei se-ntrec în modă cu Parisul și Veneția prin hainele croite de mine. Eu nu mai sunt doar cel care trage-n țeapă; sunt marele croitor din Valahia, anonimul modei care se lansează la balurile de aici.

Pentru că ei mi le smulg. Pun să mi se umple beciul cu mătăsuri, cu taftale, cofterii, postavuri, atlasuri, velururi aduse din Flandra și de la Veneția, din Spania și din Francia, și, repede, când dorm, iau hainele cusute, de teamă să nu mă trezesc și să le tai bucățele cum am făcut nu o dată !… Proștii !… Nu știu că eu numai când nu vreau nu le tai și numai când vreau li le las, să se-mpopoțoneze cu ele la balurile lor și, când le e lumea mai dragă, privindu-se unii pe alții, să mă simtă pe mine printre ei și deodată să-i înfioare spaima !… Pentru că hainele mele închipuie lumea mea. Iar asupra lumii mele puterea e a mea și cei ce le îmbracă ascultă de mine. Oamenii ascultă de hainele pe care le poartăș ba unii devin chiar slugile acestor haine !… Iar cel care știe să facă haine cu care să se-mpopoțoneye proștii, naivii, îngânfații, crezând că ajung astfel altceva, devine stăpânul lor. Că haina, așa cum face fetișcanele mieroase, face și armatele făloase. Haina desprinde ofițerul de trupă și haina deosebește trupele.

Da, de asta fac aceste haine. Pentru ca să-mi îmbrac armata mea, curtenii mei, suita mea, divanul meu. Cu foarfecele și cu acul pe care le mânuiesc, eu închipui curtea mea de mâine, cu toată strălucirea unei țări europene, cu tot fastul pe care-l știu

de la curțile Francilor, ale Engliterrei, ale Sfântului Imperiu Roman și cu ceva încă în plus ca să-i întreacă pe toți și să-i domine pe osmanlîi cu măreție. Pentru că e curtea mea, voievod din neamul Basarabilor care l-au bătut pe regele Carol Robert de Anjou și le-au fost chezaș de izbândă cruciaților. Ei nu știu că prin aceste haine, pe care le smulg uimiți de frumusețea lor, eu îmi fac viitoarea curte. Așa va arăta ea, cu cele mai frumoase haine din lume, semănând cu toate curțile Apusului și fiind mai frumoasă decât toate la un loc. E un vis întreg de putere și glorie în aceste haine, pe care eu mi-l construiesc ! Așa am ajuns să fac cele mai frumoase costume, eu, eu care nu știam nici croi, nici coase. Meșteșugul nu-l știam, dar cum trebuie să arate curtea mea, știam prea bine. Și atunci, dorința mea, pofta mea mi-au fost meșteșug, iar filendrișurile, bogasiile, mătăsurile au luat forme ce-i uimesc și-i farmecă pe toți. Ei nu știu, proștii de curteni ai lui Matei, că nu pentru ei sunt făcute și că atunci când voi ieși de-aici așa îi voi trage în țeapă: în hainele scumpe cusute de mine. Și va fi cea mai frumoasă pădure de țepe, cu cele mai mari minuni ale îmbrăcămintii fluturând sub aripile corbilor.

Iar în fruntea acestui alai încremenit în țepi îl voi așeza pe fratele meu Radu !…

Un hârâit din ce în ce mai slab se auzi pierzând vocea aceea nereală, apoi călăul rosti cât se poate de pământean:

- Du-te naibii cu mă-ta, nefericitule ! Iar ai început să te uzi pe tine ! - Și veni de sub scară în fața celor doi care, așezați îm jilțuri la înălțime, tronau deasupra lui: E stricat rău; nu merge, ați văzut cât m-am chinuit. Aici, într-adevăr, cele ce ne spune voievodul ajung mai clar; ați auzit și excelențele voastre. Îl prindem mai repede, îl auzim mai deslușit ce spune. Dar, despre comunicat, adică de transmis de aici încolo, nici vorbă ! Nenorocitul ăsta, atâta mai e în stare să facă. Chiar și la Vatican, am fost bucuros să demonstrez măcar atâta, ca să ne creadă Sfântul Părinte. Nici nu știți cât m-am chinuit să-l repar, chiar și pentru asta. Dă-i cu benedictina, dă-i cu frica băgată-n el !...

Dar, mai mult decât atât nu e-n stare. O să-l arunc în Dunăre... Mi-ați promis că au găsit călugării voștri...

- Ți-am promis; ne va veni; ai răbdare. Avem și noi răbdare cu toate că ar trebui să ne grăbim - răspunse monseniorul strângând însemnările pe care și le făcuse - Du-l la culcare și, dacă ai vreun semn cum că voievodul ne-ar putea auzi sau, măcar, ar putea ști de noi, să ne spui.

Apoi, cei doi prelați ieșiră, comentând totuși cu interes povestea cu hainele și calculând dacă era bine sau nu să-i facă lui Matei vreo aluzie în legătură cu aceasta.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

1

Călăul se holba, cu o figură greu de descris, la arătarea din fața sa repetând de mai multe ori, fie intrigat, fie pe gânduri:

- Femeie !... O femeie !... O fi într-adevăr femeie ?... E femeie, ce mai; are și țâțe !

Dar nu numai asta avea, ci avea, într-adevăr, ochii apoși ca și ai tipografului iar, ceea ce-i plăcea mai mult, o sfiiciune neobișnuită, tâmpă și neîndemnatecă, ce o făcea să semene cu liliecii la lumina zilei, când sunt adormiți și deloc în largul lor.

- Fii atent: am făcut mari cercetări până am aflat-o - îi spuse abatele care venise singur cu ea - Monseniorul îți poruncește să ai mare grijă. Călugării noștri au descoperit-o având vedenii

care s-au dovedit adevărate. Pare uneori nebună, sau posedată, sau tânjind după ceva, dar s-a dovedit a avea viziuni adevărate. Călugării au adus prin ea mulți pelerini.

- E călugăriță ? Dacă-i călugăriță, o să-mi vinăai greu. Că, pe călugărițe le atrage numai ce ține de sfinți și de îngeri.

- Încearcă tu și pune-ți toată știința în asta ca s-o dirijezi cum trebuie. Călugării nu știau cum s-o mânuie și o lăsau în voia ei; spunea ce-i trecea ei prin cap; ce vedea ea în orbirea ei și ce i se părea ei că aude - îl informă abatele cu meticulozitatea sa caracteristică, atent la amănunte, la studierea lor și la deducțiile pe care le avea de făcut - Crd că este mediul pe care ni l-ai descris și are trăsăturile prin care s-ar putea supune voinței tale. Monseniorul s-ar supăra foarte, dacă ar afla că nu faci toate eforturile ! - încheie el cu un ton ceva mai amenințător, fiindcă presimțea la călău intenția aceea de a începe cu pălăvrăgeli și ocolișuri de care nu-i puteai dezbăra șiretenia.

Simțindu-i autoritatea, așa calmă, hotărâtă și echilibrată cum se citea pe obrazul prelung , cu priviri greu de prins, călăul n-o mai lungi începând deîndată să pipăie țeasta femeii pe la creștet, pe la ceafă, pe sub ascunzișul urechilor, ca și cum ar fi vrut să-i afle niște butoane.

- O s-o pun alături de tipograf - spuse el - poate-i fac să-și transmită unul altuia niște lucruri prin care să se ajute și să se împingă mai bine spre voievod.

- Cât timp îți trebuie ?

- O zi, două...

- Ai o zi și jumătate; mâine seară voi fi cu monseniorul aici !

Călăul se pregăti conștiincios și, la ceasul poruncit, cei doi erau sub scara salonului de la parter iar pentru alți doi, pentru excelențele lor, erau pregătite deasupra, ca pentru un teatru nevăzut, cele două jilțuri.

Călăul li-i arătă pe bărbat și femeie în transă, întinși alături pe scândurile ridicate ca un mic eșafod dedesubtul scării. Apoi,

așteptându-i respectuos să se urce și să se așeze, își începu convins demonstrația:

- Măria ta !.... Mă auzi, măria ta ?... Sunt eu, aici, m-am mutat aproape de tine - își începu călăul invocația - Mă auzi ? Sunt pe cursul Dunării pe unde te-am căutat, dar mărețul tău spirit era plecat la Nürenberg !... Sunt aici, măria ta; răspunde, măria ta; răspunde dacă mă auzi ! Sunt aici cu excelențele lor monseniorul și abatele; Vaticanul te dorește și te păzește, măria ta; răspunde !…

Se auzi mai întâi un geamăt greu, un zornăit de fiare ruginite, iar glasul tipografului cu care se obișnuiseră de mai înainte, începu să spună ceva foarte nedeslușit; repetat, dar nedeslușit într-o tulburare care semăna cu un fel de tremur.

Cei doi de deasupra erau atenți, crispați, încercând să perceapă și șuierele cu care-și coordona călăul mașinăria. Șuiere cuprinzând cuvinte la fel de nedeslușite, sau rostite într-o limbă pe care n-o pricepeau ei.

Și, deodată, peste toate acestea, gâjâit și speriat, un strigăt de femeie care avea totuși în el și ceva de surprindere plăcută, adică era mai mult rugător decât respingător, mai mult plângăreț de teama propriei dorințe:

- Păcatele mele !...Omule, nu mă ispiti, nu mă ispiti !... Ia mâââânaaa de acolooo !...

Iar bolboroseala din glasul tipografului se desluși din ce în ce mai bine în accentele tot mai drăgăstoase cu care rostea:

- Margarethe, Margarethe; Margarethe a mea !...

- Ia mâââânaaa !... Ia mâânaaa !... Nu mă ispiti, diavoleee !...

Scâncea glasul călugăriței tot mai suspinat, până când, ca și cum deabia atunci își dădea seama că-i scăpase de sub control, glasul călăului năvăli.

- Nemernicule netrebnic;netrebnicule nemernic !... descalec-o că-ți rup gâtul; descalec-o !

- Mar-ga-re-the ! - gemea tipograful ca și cum s-ar fi încontrat.

- Nu mă ispiti... Nu mă issspitiii ! - șuiera tot mai moale

femeia.

- Descalec-o că-ți rup gâtul ! - urla călăul din bocăniturile căruia îți dădeai seama că trăgea de bolund ca de-un armăsar.

Trăgea din greu înjurând, îl tăvălea pe grăsanul care nu se lăsa și striga la călugăriță cu ciudă:

- Strânge-ți cracii, proasta dracului !... Strânge-ți cracii că ne strici… experimentul !

Și, numai când se trezi față-n față cu sutanele celor doi prelați care coborau scările-n grabă, încercă o explicație care i se părea politicoasă:

- E stătut, excelențele voastre !... Ca să vă dați seama cum m-a-ncurcat tot timpul tânjind după Margarethe. E greșala mea că nu m-am gândit la aceasta punându-i alături.

- Desparte-i !

- Păi asta și fac. Pe dobitoc îl arunc direct în Dunăre - spuse călăul furios - dacă știe să-noate, poate scapă; dacă nu, nici o pierdere !... Îl aranjez eu !

- Ai răbdare - îi porunci lucid monseniorul - nu te hazardezi cu nimic ! Spune-mi mai întâi cât ești de sigur că femeia corespunde.

- Încerc și eu...- bâjbâi călăul.

- Dacă nu ești sigur, nu-l arunci pe ăstalalt. De bine de rău, mai aflăm prin el câte ceva.

- Voi face așa cum porunciți, excelența voastră - răspunse acela în cunoscutu-i stil umil, pentru a răbufni deodată: Dar, până la urmă, tot îi fac felul. Prea m-a înfuriat !

- Urma asta despre care vorbești, nu este acuma ! - își continuă cu coerență firul legatul papal – nu cumva să-i faci de petrecanie ! O să-l dăm în grija călugărilor să-l tămâieze bine și să-l dezlege de obsesiile sexuale. Tu te ocupi de călugăriță. Și uite ce, bagă bine-n minte, dacă se-ntâmplă s-ajungi la voievodul tău și să-i poți spune prin ea ceva. Ești atent ?

- Smirnă, excelența voastră ! - se umili călăul ca o autopedeapsă pentru ce nu-i reușise.

- Îl rogi pe măria sa, spunându-i despre mine așa cum i-ai spus și astăzi, să se pregătească să ne spună totul în legătură cu fratele său Radu. E important; Radu stă pe tronul lui acum; iar Radu e omul lui Mahomed, dar are legături și aici, sus, la Buda. Dacă vrea să se-ntoarcă-napoi pe tron, voievodul trebuie să ne ajute să descifrăm toate astea. Ai înțeles ?

Din pieptul imens al călăului, ca un chiot, izbucni glasul lui de bucurie:

- Cum să nu-nțeleg, excelența voastră ? Cum să nu-nțeleg ? !... Păi credeți că poate exista mai mare bucurie pentru mine decât gândul vostru sfânt de a-i reda tronul voievodului meu ? !... E gând măreț și, dacă o faceți, vă jur eu că Dumnezeu vă va răsplăti înfrângând păgânul !

- Vezi că ți-am spus un mare secret prin cele ce ai de comunicat. Treaba ta cum o faci, dar fă-o în așa fel încât să știe voievodul tău și numai el !... Prin asta ai intrat în secretele noastre și, călău fiind, știi ce urmează dacă le scapi cuiva !

- Știu excelența voastră; știu prea bine. Iar excelențele voastre să știți că n-aveți om mai credincios decât mine, atâta vreme cât știu că sunteți singurii care vor binele voievodului meu !

- Bine. Pe asta am contat și eu... Pune-o cât mai repede în funcțiune ! - porunci monseniorul arătând, cam fără să vrea s-o privească, spre călugărița care gâfâia de una singură în mici spasme, pipăind cu mâinile locul de lângă ea rămas gol prin smulgerea lui Heinz care, cu mâinile la pantaloni, se holba la ea din colțul unde-l împinsese călăul.

2

Radu era frumos. Eu eram urât. Radu era fricos. Mie nu-mi păsa de nimic. Radu era mieros, eu neprimitor ca un mărăcine.

În închisoare la Egrigöz, paznicii care pe mine mă urau (dar și eu, Doamne, ce-i mai uram !), pe el îl răsfățau. Mai târziu, la Edirne, se juca cu prinții păgâni ca și cum i-ar fi fost frați. Eu l-am înfruntat nu numai pe Mahomed, sultanul de

azi, beizadeaua de atunci, față de care nu eram cu cine știe ce mai nevârstnic, dar chiar pe Hamza pașa, Saingibașa, maestrul de vânătoare al sultanului, căpetenia șoimarilor care-l însoțeau peste tot pe împăratul împăraților. Iar Murad al doilea, în fala lui, ținea cele mai multe mii de șoimi de vânătoare din câte avusese vreun monarh vreodată.

Radu era făcut să lingușească la curte, otreapă a celor mari; eu să duc mai departe mânia voinică și înțeleaptă a tatălui meu.

Ah, Doamne, după ce că lumea toată ai făcut-o atât de strâmbă, partea asta a ei în care ne-ai hărăzit pe noi, ai lăsat-o cea mai sub semnul strâmbătăților nerușinate ale puterilor sălbatice și apucătoare !… Ne-ai lăsat să ne urâm și să ne omorâm unii pe alții, chiar între frați, năravsălbatic, căruia popoarele apusului au încetat de mult să-i pună stavilă.

La italieni, de exemplu, frații noștri cei mai de aproape, dar așezați de tine într-un loc mai depărtat de năvălitori, există un obicei sfânt: Dacă într-o familie de neam și de rang ce e făcută spre a fi stăpânitoare se nasc doi băieți, apoi unul e dat la meseria armelor, iar celălalt la sofistica și cazuistica acelor întortocheate căi teologice pe care le urmează popii. Căci se gândesc bieții părinți: mari vor ajunge și vor începe a se lupta fiecare dorindu-și întreaga putere moștenită. Dar sutele de ani de sălbăticie, de vremuri în care se omorau unii pe alții pentru putere, i-au învățat să le despartă calea. Și atunci, fiecare fiu își vede de drumul său: unii comandă oștile înarmate, alții turma ta, Doamne. Fiecare își are scaunul lui la fel de înalt, și nu se mai omoară unul pe altul pentru putere.

Este învățătura pe care omul nu o capătă decât cu veacurile, pe măsură ce devine minte mai înțeleaptă, depărtându-se de animal. Iar noi am făcut parte din lumea aceasta, a unei Europe care-a trecut prin multe, și s-a șlefuit, s-a cizelat. De ce ne-ai lăsat, Doamne, acum, pradă puterii unui întuneric înapoiat, de ce ? !…

Acum, credincios îți mărturisesc ție că, eu, cum îl voi prinde,

îmi voi omorî fratele. Pentru că altă cale nu mi-ai lăsat și m-ai smuls bunelor obiceiuri pe care le-au deprins ai mei în veacurile lor lungi, aruncându-mă pradă celor rele, ale semințiilor ieșite de curând din sălbăticie…

Da, îl voi ucide așa cum el m-ar ucide și așa cum, sub învățătura vicleană a Porții care a ajuns atotstăpânitoare, toți ne pândim, ca să ne furăm și să ne ucidem unii pe alții. De asta tatăl meu a fost cruciat. Nu atât, cred eu și aibi Tu milă de el, dacă îi greșesc voia, atât întru slujirea numelui Fiului tău Celui Slăvit, cât și întru apărarea lumii noastre care, de bine de rău, s-a mai scuturat de neajunsurile în care tu ne-ai pierdut prin păcatele noastre. Întru apărarea ei de cei care, sălbatici și trăind la un loc cu animalele lor în depărtările necunoscute ale pământului acestuia, veneau să-ntoarcă drumul lumii în urmă cu sute și mii de ani. De asta, cred eu, a fost un cruciat și a purtat pe piept toată scurta-i viață dragonul acela cu ochi de safir. De asta s-a învățat a fi neiertător și vajnic în luptă, iar pe mine m-a făcut mai neiertător și mai vajnic decât el. Radu nu e un viteaz. Nu e nici o minte. Îl lingușesc boierii atât cât le trebuie ca să-și poată face mendrele. El e o păpușă frumoasă cu care sultanului încă îi mai place să se mai joace !…

Da; și e rău ca toți neputincioșii. Amintește-ți Ștefane cum ți i-a trimis pe tătari și, dacă moldovenii tăi viteji n-apucau să-i dovedească atât de repede, din partea cealaltă, de la hotarul cu el, te-ai fi trezit și c-o armată turcească, prinzându-te într-un clește greu !…

E laș și perfid. Pentru că ceea ce eu am învățat din perfidia de la Poarta sultanului ca să știu să mă apăr de ea, și am deprins-o pe fiecare așa cum iei un leac amar pe care trebuie să-l înghiți, el a învățat de-a binelea, sârguincios și-ncrezător, făcându-și din asta viața și gândirea.

Dar gând de domnie el n-a avut niciodată. L-a avut Mahomed în legătură cu el, așa cum au sultanii întotdeauna feciori de os domnesc din toate țările înconjurătoare pentru a-i putea înscăuna dacă e cazul, asigurându-și astfel oameni ai

lor. Cheltuiala e mică pentru o asemenea împărăție și, înconjurat de toate îmbrăcămințile lumii, padișahul apare și mai mult ca împărat al împăraților; în plus, atunci când are nevoie să schimbe vreo domnie, el are la pofta sa, așezat ca-n raft, moștenitorul de scaun care-i trebuie.

Așa s-au petrecut lucrurile și cu fratele meu de sânge; frate de sânge, în vinele căruia curge un cu totul alt sânge decât al meu. În marea sa expediție pe care a pregătit-o ca să mă pedepsească, Mahomed l-a luat alături sieși pentru plăcerile lui, în tabăra aceea așezată în cercuri de pază cu valuri de pământ, palisade, care rânduite jur-împrejur, cămile, boi și bivoli aidoma, apoi oamenii de trudă, salahorii, armata Europei, armata Asiei și corpul ieniceresc făcând zid viu în jurul corturilor stăpânului lor.

Acolo, în locurile de nepătruns din mijlocul corturilor de ieniceri, își duceau și ei huzurul trupesc înaintând în pământul țării mele, fără ca prin mintea subțire a lui Radu să fluture gândul de domnie. Pentru că, preaiubitul său sultan cu nas coroiat ca păsările răpitoare avea de gând să nu mai lase domn, nici măcar vasal, în această parte a Daciei; ci s-o supună prefăcând-o în raia.

Și numai când puhoiul lui cât frunza și iarba a fost înjumătățit de oastea mea care nu număra nici măcar a zecea parte din câți erau ei, văzând că nu poate birui prin luptă, Mahomed i-a spus favoritului său:

-De acum înainte îți vei pune și capul la bătaie, ca să vezi cum câștigi încrederea boierilor nemulțumiți de Vlad.

Spunându-i aceasta, s-a grăbit să plece suindu-se-n corăbiile care-l așteptau la Brăila, pe puntea cărora a ridicat osanale dumnezeului său pentru faptul că scăpase din iadul pregătit de mine. Iar pe Radu l-a lăsat de căpătâi cu câțiva slugarnici boieri bătrâni care, când eram încă în bătălie, urmărind ultimele cete de turci rămase după pradă prin Bărăgan și așteptând ajutorul trimis de papă ca să mă arunc și mai tare asupra dușmanului, au pătruns prin viclenie pe insula Snagovului

unde erau adăpostite toate familiile dregătorilor mai de seamă și, zălogindu-le, sub amenințarea morții acestora, i-au făcut pe cei mai mulți să se supună lașului supus al Porții.

Rămas în țară fără prea mult îndemn și nădejde la tron, Radu făgăduia tuturor liniște și întoarcerea vechilor obiceiuri pe care eu cu sabia le plivisem aproape șapte ani. Iar boierii, care mai înainte râdeau de pricina pentru care el era preferatul sultanului, au început a vorbi despre aceasta ce de-un mare noroc pentru ei, propovăduindu-și supunerea față de acel ce era atât de aproape de sufletul înaltului împărat. Pentru că așa sunt boierii: se-ntorc după cei aflați mai în grațiile puternicilor, nepăsându-le unde le stă acelora virtutea. Ba chiar și pupând locul acelei zise virtuți.

Și, fără nici o rușine, ca întotdeauna în politicalele lor, greața li s-a prefăcut în ploconit zâmbet, iar acesta, chiar în credința că așa se poate face bine țării, adică lor.

Ceea ce era de râs și batjocură a ajuns a fi glorificat precum un act de mare folos divanului țării.

Iar în osanalele lor, care puteau fi chiar sincere, scroafa s-a așezat bine în scaunul ei. Dar năravurile aduse de cei sălbatici, în puterea numărului lor nesfârșit, ni s-au așezat pe suflet cu fierul roșu, și eu, când îmi voi prinde frumosul frate, îl voi ucide cu cea mai mare poftă și cu cea mai mare plăcere.

Pentru că nu poți sălbăticiei să-i răspunzi decât prin sălbăticie, și nu poți să o răpui decât prin sălbăticie.

Părinții noștri Romanii, din împărăția lui Caesar și a lui Augustus, construiau la marginile imperiului lor mari monumente de piatră, minuni de neînchipuit pe vremea aceea, pentru ca barbarii, văzându-le, să încremenească smeriți, simțind că începe o altă lume, o lume făcută de zei cu palate de piatră și mari monumente, o lume care era peste puterile lor de sălbatici trăind în gropi, la căldura animalelor. Și, o vreme, ființa primitivă s-a temut de puterea ce înălța acele monumente dumnezeiești, dovedind o altă forță decât a minților lor înguste. Dar apoi, când și-au dat seama că toată această

civilizație era ridicată doar prin înțelepciune și pricepere, și nu printr-o forță deosebită de a lor, au năpădit asupra ei, și i-au pus foc, și-au dărâmat-o. Eu, prin înțelepciune și pricepere, am încercat să mă ridic din nou deasupra lor făcându-i să creadă în puterile mele neomenești.

Pentru că, cei care, în sălbăticia lor, s-au oprit o clipă din veșnicie în fața a ceea ce duraseră niște minți aflate mai îndelungă vreme sub soarele tău, Doamne, și s-au oprit frumos, parcă înțelegând minunile pe care le poate face firea, au reajuns la curajul lor barbar când și-au dat seama că au numai a admira, dar nu a se și teme.

Și, cotropind, au dărâmat munca a milioane de oameni pentru a putea topi și pune la cingătoare o unghie de aur. Au ars, și-au tăiat, și-au jefuit, pentru că pofta de jaf e mai tare în om decât oricare crez, decât orice minune și chiar decât smerenia față de tine, Doamne !…

Așa că, învățând din istoria tristă a imperiului pe care barbarii l-au ars și l-au dărâmat veacuri de-a rândul, până-n acest veac în care învinsul de către mine Mahomed i-a rupt și sfânta ultimă coastă a Constantinopolelui, nu avem a opri pofta de sânge decât prin sânge ! Nu monumente trebuie să punem la hotarele dintre lumi; nu monumente care să uimească prin frumusețea lor. Ci groaznice semne ale puterii noastre, cruzimi mai înfricoșătoare decât toate pedepsele cunoscute !… Numai astfel, vărsând cu durere înmiită fiecare picătură de sânge, vom putea să-i îngrozim pe cei care nu pun preț pe sângele omenesc. Morțile groaznice la care-i vom supune sunt singurele pietre de hotar în fața cărora se va putea opri tot cei hrăpăreț și apucător pe lumea asta. Și vor crede doar astfel în forța mea supranaturală. Fiindcă, naturale par slăbiciunile lăsate de Tine, Doamne !

Puteam să fiu un domnitor mare și înțelept, ctitor de biserici întru slava Ta. Dar tu, Doamne, m-ai adus pe lume în acest veac strâmb care se spune că mi-a aprins pofta de sânge. Nu e poftă de sânge, e ură împotriva hicleniei și a necinstei lor. Că

Radu i-a momit pe boierii nestatornici și învățați cu hiclenia fiindcă i-a chemat acolo, la tabăra sultanului ca să-și răscumpere pe cei robiți și le-a promis mult ajutor și multă iertare dacă trec de partea lui spunându-le: nu vedeți cât de puternic este sultanul, cum să se împotrivească lui o țară mică, cum e Țara Românească ? Eu voi veni peste voi să slujesc ca slugă a lui, iar voi veți sluji ca slugile mele și tuturora ne va fi bine !… Că la ei se gândeau, nu la țară. Iar cei slabi pe care eu cândva am să-i tai, fiindcă trebuie să-i tai, și am să-i trag în țeapă, fiindcă trebuie să-i trag în țeapă ca să nu mai trădeze nimeni în fața păgânului, i s-au supus lui și sultanului cu care fătălăul dormea în cort și l-au primit pe tronul meu; așa că, eu, prin hiclenie am ajuns aici, tocmai când băgasem mai mare spaimă-n Mahomed. Că, pe Mahomed, fiind epileptic, spiritul meu îl bântuie des cu amenințări înfricoșându-l foarte; iar eu, cu teama lui de mine, l-am pus pe fugă, tocmai intrând peste somnul lui, peste liniștea lui, peste clipele lui de curvăsărie cu Radu. Pe Mahomed spiritul meu îl bântuie oricând și-l pot aduce la epilepsie când vreau, făcându-l să-și molipsească de tremur trupele și să fugă. Când spiritul meu năvălește-ntre ei sub chipul cavalerului negru, stigă toți Șeitan, Șeitan, adică dracul și o rup la fugă fiindcă, prin Mahomed, eu bag spaima în toată armata lui. Dar hiclenia, trădarea alor mei, mă omoară. Iar Radu a câștigat prin hiclenie !… Ce, parcă acum nu hiclenește ? !… Acum îi face zâmbre lui Matei, iar Matei e prost și-l crede vasal al lui. Dar Radu îi promite sultanului că ține Chilia pentru el, ca cetate la Gurile Dunării, ca să n-o ia Ștefan punând-o la cheremul regelui Cazimir al Poloniei cu care Moldova are legământ. Fiindcă aceste Guri ale Dunării străjuite prin Chilia sunt râvnite de toți, încă de pe vremea vechilor greci. Le vor și nemții și genovezii și polonii și osmanlâii, adică și apusul și răsăritul. Iar Matei crede că prin Radu le va avea el, cum le-a avut o vreme tatăl său. Dacă m-a lăsat pe mine fără armată și m-a înfundat aici, Matei îl sprijină pe Radu, ăsta-i adevărul. Sau, oricum, îl atrage de partea lui,

acolo, la războiul din Bosnia. O să vedeți, o să vedeți: Radu îl va înșela și pe Matei, arătându-i-se supus, dar el tot omul sultanului rămâne, că e scula lui, cu care acesta vorbește creștinilor trădători cumpărându-i pentru gheara otomană care se-nfige în pământurile noastre !… Dar am să-i înfig eu; am să-i înfig țeapa acolo unde s-a lăsat el mai gâdilat de iubitul său sultanul !…Am să-i înfiiig !…

Glasul, care nu mai era al călugăriței, cu toate că din pieptul ei ieșea, se transformă într-o gâfâială sleită de puteri care, de-abia acum prindea subțirimi femeiești, ceea ce-l făcu pe călău să se precipite și, repede, să intervină:

- Sărut mâna, măria ta; stai, nu pleca !… Sărut mâna pentru toate câte ne-ai spus, că la cererea excelențelor lor monseniorii, le-ai spus ! Așa că, rogu-te, nu pleca încă; ascultă-mă pe robul tău, că pentru măria ta lucrez !… Mă asculți ?…
- Spune; vorbește !… Vorbește, că nu mai am stare – se auzi limpede iarăși glasul acela din hrube.
- Vorbesc, măria ta, ca să știi să mă găsești. Sunt aici, în Pesta unde, mă rog, am să-ți explic eu, mi s-a dat o casă ca să te pot aduce și pe măria ta, cândva, cât mai repede, că, dacă nu te eliberează Matei, te răpesc eu și tot te aduc.
- Lasă prostiile; m-ai obosit. M-ai bucurat dar m-ai și obosit; știi că forțele astea trebuie refăcute, altfel iar ne pierdem.
- Nu, nu, măria ta – se sperie călăul – să nu ne mai pierdem; de-abia ne-am regăsit !… Stai să-ți spun repede: pe mine mă cheamă acum Ghideon și bănuiesc a fi considerat un fel de călugăr la franciscani, dacă așa vor excelențele lor care m-au ajutat.
- Cine te-a ajutat ?
- Legatul papal, măria ta; însuși legatul papal ! Papa știe de măria ta; veselește-te !
- Și te cheamă Ghideon ?
- Da: Ghideon la franciscani; lângă biserica arsă din Pesta. Aici să vii dacă scapi !
- Ghideon… Ghideon… Ptiu, spurcatule !

- Spurcă-mă, măria ta, că veselia mea e prea mare când te aud; spurcă-mă !

- Ghideon… Ghideon… - se mai auzi o dată glasul înainte de a se transforma într-un râs nebun: Ha, haaaaa !… A aflat papa !… A aflat papa mârșăvia lui Mateiii !…

- A aflat că ești în viață, măria ta; și că-i poți fi din nou de folos !

- A aflaaaaat !…- zbuciumă strigătul de bucurie pieptul călugăriței, pînă o lăsă leșinată acolo, pe scândurile așezate de călău sub scara marii încăperi părăginite în care glasul acela venit din hrubele Vișegradului se tot amplifica și se amplifica tulburându-i foarte chiar pe lucizii prelați țintuiți în jilțurile de deasupra.

Obosit, transfigurat, dar și fericit de reușită, călăul veni în fața largilor scări privind în sus spre cei doi prelați:

Sunteți mulțumiți, excelențele voastre ? - întrebă el, mai întâi umil, cum îl făcea întotdeauna instinctul fățarnic, pentru ca, deodată, simțind topindu-i-se încordarea cu care-și dominase mediul, să nu-i mai pese, să nu se mai controleze, să se simtă atotputernic chiar în fața acelor mărimi șI să se eleibereze printr-un râs triumfător: Ha, haaaa !… Ați înțeles marele nostru meșteșug !…Ați înțeles puterea voievodului meu !… Aduceți-mi aici câteva nefericite din astea care au vedenii, dar și câțiva zdrahoni cretini cărora voievodul meu să le insufle o forță inconștientă pe câmpul de luptă și vă fac… vă facem, vreau să zic, cea mai teribilă armă !… Nu era prost marele magister când mă înghiontea șI mă iscodea și m-a dus chiar la Sanctitatea Sa !… Acum, comunicați-i Sanctității Sale că mașinăria funcționeazăăă !… Ha, haaa !… Contactele sunt făcute; nebuna asta își lasă toate fierbințelile în voia mea, iar eu comunic liber cu voievodul meu !.. Să afle Sanctitatea Sa și să se veselească, pentru că Mahomed al doilea e mort; e ca și mort, înțelegeți ? !

Înțelegându-i succesul, prin sentimentul propriului lor succes ce le era confirmat, coborând scările încă impresionați,

cei doi prelați îi respectară și-i ascultară tot monologul, opriți solemn la doi pași de el, în sutanele lor negre tivite cu acea mătase roșie ce-i purta spre culoarea de cardinal. Și, poate că-n sinea lor de călugări învățați să nu exteriorizeze decât sentimentele mistice, chiar își și imaginau cum acea culoare va înlocui în îmbrăcămintea lor negrul, ca semn al prețuirii prin care îi va avansa Suveranul Pontif.

- Foarte bine - îi vorbi mult mai condescendent monseniorul cu impunătoare frunte strălucitoare - foarte bine !… Așa vom face precum spui. Vom trimite deîndată propunerile noastre către Sfântul Scaun; da, le vom trimite deîndată.

- Așa să faceți, excelența voastră; așa să faceți ! - veni mai mârâit glasul călăului, parc-ar fi spus:"că, dacă nu…" - Să îl aducem cât mai repede pe voievodul nostru aici, lângă noi; că doar pentru el s-a cumpărat casa, nu-i așa ?

- Întrutocmai ! - confirmă monseniorul sub fruntea lucioasă a căruia se produceau niște calcule – Curierul pleacă vineri; înseamnă că mai avem o zi și-o noapte.

- Și ce dacă mai avem o zi și-o noapte ? - șuieră circumspect călăul presimțind o condiționare.

- Mai avem o zi și-o noapte ca să ne completăm raportul - precizează monsenioru dar, dându-și seama ca nu era îndeajuns de convingător, sublinie: Raportul către Sanctitatea Sa; ca să primim binecuvântarea Sanctității Sale.

- Ce să mai completăm ? – mârâi neîncrezător celălalt, dar monseniorul reuși să-l aducă la logica sa de nezdruncinat:

- Avem acompletarea despre Radu; acum ar fi necesară o completare despre Mahomed; ce crede voievodul tău despre Mahomed și, mai ales, cum l-a dominat, cum l-a înspăimântat; ai auzit, doar, cu urechile tale când ne-a spus că el are puterea să-l înspăimânte și să-l înfricoșeze.

- Păi are !

- Tocmai: Să ne spună cum, să ne spună exact pe ce putem conta; Sfântul Scaun trebuie să știe tot, fiule !…

- Tot ?… - încercă parcă o tocmeală călăul, muiat, totuși,

de acel mângâietor "fiule" care-l punea şI pe el, călău proscris de a sta doar în pronaosul bisericii, în rândul lumii.

- Tot ! - confirmă de data aceasta mai poruncitor monseniorul, explicându-i cam fără chef: Ţi-am mai spus că după acea bătălie de noapte care l-a înspăimântat de moarte pe Mahomed, bătălie care se petrecea în anul al doilea al pontificatului Papei Pius, chiar eu am trimis un raport despre forţa lui uluitoare. Sfântul Părinte trebuie convins acum cu noi amănunte. Crede-mă, e pentru binele şi numai pentru binele voievodului tău !… Crede-mă, fiule ! - ajunse el la un ton mai duhovnicesc prin care văzuse că acela se muia.

- Şi, trebuie să-l întreb din nou ?

- Da. Despre Mahomed; despre epilepsia lui; despre înfricoşarea lui; dar şi despre puterile lui cu care a venit şI cu care poate să mai vină, despre armatele lui si alcatuirea lor, ca să ştim cum să i le înfruntăm mai bine. E limpede ?

- O fi ! - bombăni călăul - Om vedea !… Întâi să ne odihnim ca să-mi recapăt ceva forţe. Încă nici nu ştiu cum face amărâta asta să-şi recapete forţele; n-am mai lucrat cu femei – mai zise el, tot a tocmeală, arătând spre călugăriţa care căzuse într-un somn epuizat.

- Veţi primi de toate - interveni de-abia atunci abatele - Dar ai grijă consemnul: Tu ieşi în poarta care te desparte de chiliile lor, tu dai ochii cu ei; nici un călugăr nu trebuie să intre aici; le-am şi poruncit astfel. Aici e regatul tău !

- Foarte bine că le-aţi poruncit ! - mormăI căscând călăul.

- Mâine, deci - îi spuse monseniorul fără îngădinţă de tăgadă, pentru ca, la urmă, să capete un ton mai încurajator: Mâine încheiem raportul şi-l şi trimitem; la întoarcerea curierului, vei fi lângă voievodul tău. Bagă de seamă: Veţi fi puternici amândoi !

3

- Mahomed al II-lea a trecut Dunărea în noaptea dintre luna lui mai şi luna lui iunie, anul 6970. Ziua asta este atât de adânc

scrisă în mintea mea că, și de-oi muri, și de-oi putrezi, ea tot se va putea ceti pe fruntea țestei mele. Toate planurile ce le făcusem de-o viață erau în legătură cu ea.

Era în culmea gloriei Mahomed: îl bătuse pe Caraman, cucerise Constantinopolele ștergând de pe fața pământului Imperiul Bizantin, îl îngenunchease pe Gheorghe Brancovici, despotul sârbilor, născocise așezarea tunurilor înclinate în sus, care reped piatra în aer, iar când vine din văzduh nimerește minunat țința; și, astfel, avea la picioarele lui, în câteva zile de asediu, orice cetate. Cucerise apoi Peloponezul în Europa, Trapezuntul și Sinope în Asia și părea că nimeni nu i se mai poate pune în cale.

Era în culmea furiei, pentru că în acea iarnă eu îi arsesem toate cetățile de la Dunăre și o bună latură din partea europeană a împărăției sale, pe care turcii o numesc, după strămoșii romani, Rumelia. Iar, numai cinci zile înainte, îndată după sfinții Constantin și Elena, eu îi nimicisem și avangarda comandată de marele vizir Mahmud-pașa, în așa fel încât, din treizeci de mii de azapi și anchingii, cu câți ajunsese la trei zile de drum de la Dunăre, dacă i-au scăpat o mie, și aceia ca prin minune.

Aveam o forță cu mine și știam că pot să-l înspăimânt. Aveam oastea de țară, călăreți în cea mai mare parte, zece mii două sute treizeci și șase oameni. Cu mine, treizeci și șapte; dar, cu ce știam eu să-i înspăimânt, încă de șapte ori câte șapte mii de temeri pentru Mahomed !

Ei veniseră două sute cincizeci de mii; cea mai mare armată, pe care n-o mai strânsese sub steagurile sale niciodată sultanul, de zece ani, de când cucerise Constantinopolul. Și, mai frumos alcătuită decât aceea, cu îmbrăcăminte mai bogată, corturi mai multe, arme mai puternice, iar cai și cămile cât jumătate din oaste. Era cea mai mare oștire din lume. Mahomed, al doilea fiu al lui Murad, nu mai era băiatul spelb, cu nas coroiat subțire și obrazul pergamentos, chinuit de pofte ușuratice, pe care-l cunoscusem eu cândva la Poartă, nestăpânit, nepotolit,

trecându-și viața în vânători și petreceri cu favoriții de toate neamurile și mai apucându-l din când în când și-o dambla care-i făcea spume la gură. Nu; se schimbase mult ajungând împăratul împăraților, omul cu cea mai puternică și mai de temut armată din lume. Doar nasul și obrazul îi mai rămăseseră la fel. Ochii lui erau de mare stăpân, de tiran al omenirii.

Se înșirau la Turnu puzderie de armate, mai multe decât văzusem eu vreodată în toți cei opt ani câți am petrecut în împărăția sultanului. În toate culorile; mai multe culori decât fuseseră vreodată așezate pe o singură armată de oameni; oștenii erau împărțiți pe aceste culori după steagurile lor, luându-ți ochii în luciul oțelului amestecat cu cel al mătăsii și al crupelor cailor.

Cei mai mulți erau spahiii-timarioți călări, ca la vreo cincizeci de mii, toți bogați, floarea nobilimii sultanului, stăpâni ai unor moșii din moși-strămoși sau din daniile marelui lor stăpân, care-și făceau rostul de credință venind sub schiptrul lui ca o armată de luptători unul și unul, purtând pe ei haine scumpe împodobite cu aur, și așezând hamuri bogate pe alesele animale. Se înșirau, apoi, la vreo douăzeci de mii de ieniceri oșteni pedeștri, cei mai făloși și mai înalți din paza crescută la Poartă în jurul fiecărui sultan, credincioși Porții și puterii. Erau cu toții războinici de viță, cu comandanți aleși dintre copiii luați de la alte neamuri; purtau cămăși de zale pe sub hainele cu poale lungi, încinse cu cingători scumpe de care atârnau iatagane coroiate, cu surgiucuri de pene la coifurile rotunde ce le-acopereau creștetele sau la cucele de pâslă albă, împărțiți fiecare după rostul lor, silihtarii - călăreți aleși din armatele Asiei, caripii, viteji din Libia și Egipt, cei mai bine plătiți dintre ieniceri: olofații aleși cu simbrie din alte oști. Lor li se mai adăugau, în șalvarii verzi și roșii, acei lăncieri neîntrecuți, ce mânuiau cu ușurință cele mai lungi arme de acest fel: azapii, care parcă fiecare purta câte un steag, achingiii, cei mai destoinici arcași, beșliii care mânuiau și arcul și sabia, gemliii care, pe lângă arc și sabie, luptau strașnic cu sulițele, și tapciii

și topciii, tunarii în jurul tunurilor trase de bivoli negri, cu care fusese cucerit și nimicit Bizanțul.

O știam; era armata pe care-o învățasem și eu încă din copilărie. De la șaisprezece ani începusem să mă instruiesc în ea pentru a deprinde meșteșugul armelor. Și tocmai de aceea, tocmai pentru că eram deprins cu ea cunoscându-i puterea de oțel, aveam și mai mare poftă să o învinge. Să știe toți sultanii și sultanii sultanilor că rânduiala de a lua coconi de domni, fii ai țărilor din jur, drept zălog la Poartă se poate întoarce împotriva lor. Că, prin această deprindere, numai sufletele slabe ei le pot cumpăra și apăsa în tiparele gândirii lor, căci dacă sufletul de copil are suptă de la mumă-sa simțirea țării lui, n-o uită oricât de fraged ar fi adus el sub obiceiurile marii împărății. Ba, dimpotrivă, tot ce deprinde acolo se întoarce ca o armă cruntă împotriva celor care l-au învățat !…

Priveam armata aceea măreață, așa cum știam că eu, cu țărișoara mea, nu voi putea avea în veac, și măsuram cum să pot dovedi că și țara mică își are simțirea ei, așa cum orice om tot o inimă are. Căutam hibele, locurile nevolnice ale unei asemenea oștiri mari, printre rândurile căreia știam că umblă o altă breaslă de lefegii pe care nu i-am pomenit până acum: ceaușii spioni și paznici în același timp, iscoadele și păzitorii, ochii și urechile împăratului, care vegheau să se țină disciplina fiecărui tiumen, să se înainteze și să se lupte după ordin; ei aveau grijă să lovească de îndată umerii răzvrătiților și fugarilor cu ghioagele lor grele, pentru ca nu cumva să se întindă răzvrătirea ca o molimă. Le loveau doar umerii, spinările, ca să le lase brațele bune de luptă; iar dacă vedeau ceva încăpățânare la nesupuși, îl tăiau pe loc, întâi în două și apoi în patru.

Asta era oastea sultanului - marea armată a Porții, ca un trup vajnic, dăruit de Mahomed cu armament nou și corturi de tabără nemaipomenite, ca un sultan cuceritor ce era, ce strângea haraciul de la o jumătate de lume și avea în urma lui prada bogată de la luptele mereu câștigate. Iar de o parte și de

alta a ei, ca două aripi, celelalte două armate comandate de beglerbeii săi: armata Asiei și armata Europei, o amestecătură de soldați și animale; soldați cu zecile de mii și animale mai numeroase decât aceștia, caravane de cămile și catâri și bivoli cărând corturile și armele de prisos și hrana și sacalele și bucătăriile și nutrețul pentru ele și pentru caii de luptă. În dreapta lor stăteau muselmii, cei instruiți să ridice tabăra acolo unde se așeza, și salahorii cu haine obișnuite, țărani luați din satele de pe drum ca să facă muncile cele grele la animale, la tabere, la întărituri, sau aghiazi aduși din Asia pentru repararea drumurilor și îngrijirea animalelor de hrană, hachimi și scribi, muiezini, călugări, zichizi și seitizi dintre ale religiei lor, aduși pentru slujbele împărătești și slujbele de rând către Alah, puzderie de negustători și meseriași ce-și câștigau traiul în tabăra umblătoare, ca și mutrele îndoielnice ale unor invertiți și negustori de plăceri și muzicanți și vrăjitori și vraci ce veneau din Asia cu năravurile lor, însoțind aliotmanul acesta ce voia să se așeze peste noi cu toate pacostele lui, sufocându-ne viața și strâmbându-ne-o după asemănarea și traiul lui.

În frunte, împinși și de sacrificiu, ca să deschidă drum, erau saialele, oștirile unor neamuri supuse, care veneau la luptă dând acest obol în loc de a plăti biruri în vreme de pace. Pentru că avea grijă sultanul și vizirii săi care gândiseră o asemenea oaste, să-ș fereascș trupele cele bune și mult instruite de la loviturile vrăjmașe, punând-i în față ca o carne de sacrificiu pe aceștia, care erau mai puțin siguri. Mare și chibzuită întocmire a unei înspăimântătoare armate, de neînvins prin alcătuirea și numărul ei !

Iar eu trebuia să încerc doar cu ce mă țineau puterile țării mele mici, la care nu puteam să adaog decât puterile voinței mele nebune. Trebuia să-l scot din mine pa acel cavaler negru și rău care-i mai înspăimântase și până atunci, învățând ei a-i ști frica și să-i înspăimânt băgând groaza în sufletul epileptic al dușmanului meu. Dușman care, țineți seama: înspăimântase el prin cucerirea cetății cetăților Bizanțului !… Și mă-ntrebam:

Avea-voi eu putere în fața sutelor lor de mii, să fac un cavaler negru din fiecare dintre cei zece mii trei sute treizecișișase de oameni ai mei ? ! Că, doar, eu, al trei sute treizecișișaptelea, nu mă puteam lupta singur !… Prin grea încercare am trecut !… Prin foarte grea încercare !… Dar uite că am izbândit atunci și am auzit că lumea creștină a tras clopotele !… Da, da: Spre invidia lui Matei care m-a trădat, s-au tras, totuși, clopotele, chiar dacă acuma eu zac aici, în hrube !… De asta mă folosește Matei la turniruri. Ca să vadă cum iese din mine cavalerul negru ce înspăimântă !… Dar nu va vedea, nu va vedea !… Asta-i știința mea și taina mea pe care o țin pregătită doar pentru Mahomed, să-l văd iar cum, înspăimântat, o rupe la fugă molipsindu-și de spaimă armatele… Pentru că știința mea e un fel de molipsire de spaimă a celorlalți. Îl spurc pe unul, îi spurc pe zece, îi spurc pe o sută și, de la ăștia, se întinde înnebunitoarea spaimă la toți !… Ca la șobolanii care-și transmit unul altuia nu prin vorbe, ci prin alte forțe sperietura și năvala părăsirii locului. Ha, haaa !… Așa strigau în noaptea aia fugind ca șobolanii din fața cavalerului negru, zecile de mii de oameni molipsiți de spaima stăpânului lor. Nu mai strigau kaziklî, adică cel care-i trage-n țeapă, ci strigau deadreptul șeitan, șeitan, șeitan, adică dracul care se băgase chiar în sufletul lor tăindu-le puterea de luptă… Și, dacă au priceput că eu sunt dracul pentru ei, vă spun vouă: Cu toate politicalele pe care le face Matei, tot eu am să-l străpung pe Mahomed, punându-i trupul mârșav în cea mai înaltă țeapă de aur !… Îl voi face pe epileptic să vină singur cu fundul spre țeapa asta, când va vedea toată molipsenia de groază ce-i cuprinde armatele. Să spuneți Sfântului Părinte că mă simt mai în puteri decât oricând !…

4

Atent orânduite și clasificate după criteriile secrete ale marilor cancelarii, documentele care alcătuiau amplul raport al legatului papal fură semnate cu smerenie și sigilate cu grijă

fără ca nimeni înafara caligrafilor să le mai poată afla conținutul și nici măcar aceștia să nu-l poată cunoaște pe cel al paginilor cu importante propuneri privind soarta acestei părți a lumii, scrise cu mână proprie de către monseniorul Nicolae de Modrussa.

Asigurate astfel, ele porniră bine însoțite de pază către Sfântul Scaun al Episcopului Romei, precum meritau tainele cele mai ascunse ale stăpânirii și orânduirii lumii acesteia. Curierii erau aleșI dintre cei mai credincioși oameni ai Gărzilor Vaticane, iar locurile de popas stabilite printr-o practică de sute de ani a mănăstirilor sufragane.

Îmbrățișându-se cu bucurie, cei doi prelați îngenuncheară în fața altarului mulțumind Celui de Sus pentru faptul că îi ajutase să ducă la îndeplinire un act atât de important pentru misiunea lor aici, la porțile creștinătății, nemairămânându-le decât punerea lui în practică după binecuvântarea șI fondurile ce le vor veni. Săvârșiră împreună euharistia petrecându-și duminica în plăcutele secrete ale unor înfruptări monahicești, iar apoi se puseră pe așteptare trecând fiecare la îndeletnicirile lui curente. Monseniorul de Modrussa începu unele delicate demersuri prin care să-l pregătească pe rege pentru momentul când vor veni toate hotărârile papale; pregătire mai mult sufletească, fără a-i dezvălui deocamdată ceva din destinul ce trebuia prevăzut doar în tainele deținute de raportul aflat în călătoria spre locul numit de ei cu vanitoasă pioșenie "ombilicus mundi". În schimb, abatele François, înainte de a se întoarce în abația sa, orândui meticulos treburile călugărilor care aveau să refacă biserica arsă din Pesta și, prin asta, chiar repararea clădirii peste care doar călăul era stăpân până-n fundul curților sale, meșteșugarii având să lucreze doar sub supravegherea sa și să-și aleagă locurile doar cu învoirea acestuia, văzând cât mai puține dintre cele ce aveau să se petreacă înlăuntrul zidurilor, unde excelența sa avea de gând să adune o armată de suflete potrivite pentru îndemnările călăului și, mai ales, ale voievodului acestuia, care va trebui

să le găsească pregătite la venirea sa.

Toate acestea fură puse la punct în amănunțime, ca și multe alte pregătiri prin care, locul acela de pe cheiul stâng al Dunării, plasat în Pesta, cam pe axa diagonalei ce traversa în amonte fluviul atingând la polul celălalt tocmai zidurile ce susțineau până sub cursul apei cetatea Vișegradului, devenea legătura nevăzută cu marele prizonier secret, chiar dacă, în aparență, se-ntruchipa doar ca un așezământ călugăresc, resfințind din ruine biserica arsă. Era o "redută de altă natură decât cele vizibile în luptele armate, din care aveau să fie dirijate focuri mistuitoare către năvălitorul păgân", după cum spunea argumentația raportului secret trimis la Vatican.

Dar, niciodată, nimeni n-a mai aflat dacă s-a pronunțat la Vatican vreun răspuns la acest raport. Curierii veniți înapoi de la Cetatea Sfântă, au adus vestea că Papa Pius al doilea își săvârșise trecerea prin lumea aceasta, iar conciliul cardinalilor era convocat pentru alegerea noului pontif.

Totul se răsturnă, nimeni neștiind dacă avea să se mai lege vreodată.

Nicolae de Modrussa porni către Roma, nemaiștiindu-se dacă el avea să mai revină aici ca legat al noului papă, sau alte misiuni îi vor încărca rangul. Abatele François îi ținu locul o vreme, dar regele Matei se afla încurcat în cu totul alte probleme ale regatului. Sătul de a aștepta și de a o face pe supraveghetorul lucrărilor pentru care nu mai erau bani, călăul puse în practică un gând încolțit mai de mult și care-l tot împungea când vedea supușenia cu care-i executa ordinele călugărița adormită.

Așa că, într-o zi, pe tipograful care-l tot enerva ținându-se bolând după fusta muierii și nedându-i lui pace să fie singur cu ea, îl trimise la malul Dunării să mânuiască un băț cu undiță. Apoi își pregăti meticulos o sculă pe măsură, se apropie de el și își verifică meșteșugul dacă mai știa să execute pedeapsa înecării. Cum, lucrurile învățate temeinic nu se uită niciodată, el nimeri atât de rapid lațul legat cu pietroi, încât Heinz se mai

văzu doar o clipă plutind în șuvoaie, ducându-se numaidecât acolo unde-l căutau peștii pe care trebuise să-i prindă.

Călăul a făcut un semn ca de dezlegare, fie către acela ca să se ducă, fie către apele cărora le îngăduia să-l primească. După aceasta s-a întors în clădire, a închis bine ușile, a pus călugărița în funcțiune și i-a comunicat voievodului său:

- Măria ta, vreau să te anunț: L-am pedepsit, măria ta, pe cel care a tipărit acel "libellus famosus" despre faptele tale; l-am aruncat în Dunăre !

- De-abia acum, după atâta timp ! - veni nemulțumit glasul care zornăia în pieptul călugăriței.

- Nu te aud, măria ta - spuse cam perfid călăul desfăcându-i aceleia nasturii ca să audă mai bine.

- De-abia acum l-ai pedepsit ? După atâta timp ! - repetă morocănos, din celălalt punct al Dunării, voievodul.

Dar călăul, care se îndeletnicea cu alte cele printre fustele călugăriței, îl cam expedie, cu aceeași intenție cu care îl expediase și pe tipograf:

- Am să-ți explic, eu, măria ta, am să-ți explic; acum nu pot !

Și-o încălecă deabinelea pe femeie, îngenunchind deasupra ei cu picioarele sale scurte.

Din pieptul cu sâni întăriți de călugărie, asupra cărora lucrau degetele fioroase ale călăului, mai hârâia încă ceva. Până ce, deodată, glasul se îmblânzi femeiește șoptind cunoscuta rugăciune:

- Ah, nu mă ispiti; nu mă ispitiii !… - pentru ca instinctul fierbințelii femeiești s-o determine, dar nu mai înainte de a-și face îndatorirea călugărească: Păcatul meu asupra ta !… Păcătooos ce eeești !… Păcătooosuuuleee !…

5

Dând de trai cu călugărița care, și înainte de împreunare și după, rostea niște rugăciuni latinești ce parcă-l curățau și pe el excitându-l ca s-o pună să le mai spună o dată, călăul uită de

înalții prelați și se mulțumi să-și ia tainul de la călugării care cerșeau prin oraș sau primeau danii în biserica pe jumătate refăcută, ca un întitulat proprietar cu act în regulă pe numele Ghideon, ce era.

Ba, mai mult decât atât, moliciunea de-a avea și el o femeie, adică plăcutele moliciuni la care ajungea punându-se la cazne cu acea femeie, îl făcură să mai uite din când în când chiar și de voievodul său care zăcea în linie oblică peste Dunăre, neglijat și uitat datorită marilor interese vaticane care încingeau floarea lumii catolice în frământările complicate ce se rezolvau numai după alegerea noului papă, atunci când fumul hârtiei pe care fuseseră scrise voturile înaltului conclav se ridica din hornul spre care erau ațintite toate privirile Romei, iar credincioșii puteau să proclame acel "habemus…" prin care se recunoșteau ca turmă a noului păstor.

Dar noul păstor venea cu prioritățile viziunii sale asupra lumii și a catolicismului, iar prelații din cancelariile Sfântului Scaun aveau de așteptat până să-l pună la curent și numai dacă, printre toate cele noi pe care le scoteau la iveală evenimentele, mai apucau să-l pună la curent cu cele începute sub anteriorul pontificat. Eruditul Enea Silvio Piccolomini care, în descrierea Europei, cercetase mult aceste locuri danubiene, se stinsese prea devreme ca Suveran Pontif hărăzit să le ajute, asistând doar la decăderea schismaticilor Paleologi în Peloponez, dar nereușind să întărească aici stavila pentru înaintarea otomană. Ucenicul său, Nicolae de Modrussa, trebuia să-și vadă de drumul propriu sub noua papalitate, Ordinul Cavalerilor Dragonului Răsturnat se despărțea întru Domnul de marele său magister fărâmițându-și ultimele forțe, iar regele Matei se asigura de un armistițiu cu turcii după luptele din Bosnia, fiindcă el tindea mai degrabă spre coroana Bohemiei, pe care o deținuseră cândva mari împărați din familia de Luxemburg ce domnise și-n Ungaria, avea de liniștit Transilvania unde frații Zapolya voiau regat independent și-l mai avea de pedepsit pe Ștefan care dădea ajutor moldovenesc

secuilor răsculați. O întreagă țesătură de interse arunca pânza uitării asupra zbuciumatului caracter înfundat la Vișegrad sub semnul acelei nesocotiri depline, care făcea să clocotească și mai mult umorile sale cu puteri atât de ciudate.

Și, astfel, tocmai când pompa și pistona mai îndârjit la gâfâielile călugăriței care-l făcuse băiat mare pe el, amărâtul necunoscător la femei, tocmai când, el, cel care-i făcuse pe alții să-și dea sufletul în diverse chipuri, gusta din dulcele avânt de a simți cum îți dai sufletul printr-o altă parte, mai de jos a trupului tău, parte care se moaie ea și te lasă-n viață pe tine tocmai când crezi că ai murit mai frumos, călăul auzi o întrebare poruncitoare răsunându-i în urechi:

- Ce faci acolo ?… Ce faci acolo, ticălosule ? !

- Măria ta ! – sări el de pe femeie ascunzându-și cu mâinile hidoase rușinea, ca și cum ar fi fost sigur că e nu numai auzit, ci și văzut.

- Te-am auzit horcăind, ticălosule; credeam că mori, dar bănuiesc acum că făceai alte prostii !

- Prostii, măria ta, prostii ! - se scuză acela trăgându-și nădragii peste picioarele scurte și strâmbe.

- Te-ai dat la femei, ticălosule ?… Am simțit eu că ai o femeie acolo !

- Ai simțit, măria ta ! – recunoscu călăul acoperind și pulpele femeii; pentru ca, deodată, să dea un strigăt de uimire, sau sperietură, sau și uimire și sperietură:

- Măria taaa; măria ta: femeia nu vorbește, femeia nu se mișcă; înseamnă că vorbești direct cu mine !

- Cu tine, ticălosule; cu tine !

- Ai ajuns direct la mine; nu mai e nevoie de altul între noi doi ?

- Nu mai e. Sigur că nu mai e, de vreme ce mă auzi și te aud.

- Minunea minunilor, măria ta !… De-o viață aștept asta. De-o viață tot aștept să fiu eu, prin mine însumi, direct și alături de tine !… Minune mare, măria ta; minune mare !

- Nu e minune; e voință; voința mea care a prins moliciunea ta. Până acum nu erai moale; erai uscat și încordat ca un nefutut ce erai !… Fratele tău…

- Fratele meu, înțeleg acuma, măria ta; pe fratele meu, de asta-l însuraseși !

- Te-am însurat și pe tine, ticălosule; dar erai crispat cu femeia aia și nu i-ai putut face nimic; ai părăsit-o tot așa cum ai luat-o. Erai bun la ucis, dar nu erai bun la făcut bucurii muierilor. Neputința ta te ținea departe de altă comunicare. De asta, din fratele tău eu am putut face cavalerul negru, pe care-l trimiteam oriunde cu forțe nebunești ce nu-i puteau fi răpuse.

- Cavalerul ne…

- Să taci !… Nu vezi că toți vor să afle cum e cu cavalerul negru ? !… Să duci asta în mormânt cu tine, pentru că trebuie să fie numai forța noastră. Ai văzut că popilor tăi le-am spus de toate ca să-i spună papei; dar ce voiau ei să afle despre modul cum mânuim noi cavalerii negri, nu se poate spune nimănuia; înțelegi ?

- Nimănuia, măria ta; jur ! E numai știința măriei tale !

- E o armă; e o sculă vie de război care nu va mai muri de sabie dacă o mânuiesc eu și stă legată cu mine peste depărtări ! Așa era fratele tău.

- Dar putea-voi fi și eu, măria ta ?

- Putea-vei ! - porunci în inima călăului glasul voievodului său - Dacă te vei purta cu grijă și vei uita de poruncile trupului tău, lăsând mintea ta la porunca minții mele !

- Mintea mea la porunca minții tale ? Păi ea e dintodeauna, măria ta !… A fost dintotdeauna !

- A fost cu voitul, dar n-a fost cu pututul ! Străduiește-te de acuma să te lași numai în voia gândurilor mele că, altfel, iar ne pierdem. Lasă-ți sufletul slab, ca la muierea aia sau la fătălăul care zici că l-ai pedepsit, iar eu te voi face tare din tăria mea !… Nu mai fi încrâncenat; nu-ți mai ascunde sufletul cum ai învățat în tinerețile noastre. Eu am nevoie de suflete moi și mușchi puternici !

- Păi, mai mușchi ca ai mei…

- Taci ! Vezi că-ți spun toate astea de-abia acum, când nu e un altul între noi. Străduiește-te să rămâi așa, că, altfel mă pierzi.

- Nu vreau să te pierd, măria ta ! - strigă călăul cutremurat de moarte. Și, dându-și seama că femeia era acolo holbându-se la el ca la un beţiv sau un nebun care vorbea de unul singur în dodii, o alungă arătându-i direcția altor încăperi și-și repetă geamătul greu:

Nu vreau să te pierd, măria ta !

- Atunci ascultă: Dacă sufletul tău s-a eliberat de neputință, dacă începi să simți în tine nu numai nevoia de a ucide, ci și de a lupta; dacă nu te simți doar stăpân, așa cum se simte călăul față de cel care îi este adus în lanțuri, ci te simți în luptă, încontrându-te cu cel care te poate ucide el pe tine, tot așa cum te simți în plăcerile vieții mângâind-o pe cea care te poate mângâia ea pe tine, atunci voi putea face din tine ce am făcut din fratele tău !

- Să faci, măria ta !… de când aștept să faci așa ceva. Că eu, când prin fratele meu primeam ordine de la tine, ți le executam cu credință !… Să faci, măria ta; că eu, degeaba spui că n-am curaj, ai văzut cum mă aruncam și în luptă !… Să faci, măria ta, că…

- Nu-mi spune tu mie ce să fac ! Tu ascultă și-ngroapă-n tine toate acestea, cum știu că n-ai trădat nici altele, când căutam împreună tainele din privirile muribunzilor.

- Întrutocmai, măria ta; întrutocmai !

- Taci, am spus !

- Tac, măria ta; sunt numai ascultare către tine !

- Așa să fii; numai ascultare ! Sufletul tău strâmb avea credință către mine, dar n-avea ascultare; de asta nu puteai comunica cu mine !

- Am să fiu numai ascultare

- Ai să fii arma mea împotriva lui Matei !

- Îl pedepsești pe Matei !… Vrei să-l pedepsești pe Matei ?..

De-ndată, măria ta !

- Stai, ascultă !

- Ascult !

- Ascultă bine și bagă totul la cap !

- Ascult bine și bag totul la cap !

- Matei se duce împotriva lui Ștefan; Matei are atâta ură, că a strâns o armată de patruzeci de mii de oameni și are tunurile cele mai bune. Cinci sute de tunuri. Alea care trebuia sa mi le aducă mie.

- Am înțeles.

- N-ai înțeles ! - strigă voievodul supărat de întreruperea poruncii sale - Ștefan nu are mai mulți oameni decât am avut eu; vreo zece-douăsprezece mii. Pricepi ?

- Pricep: îl va învinge, măria ta; îl va învinge !

- Pentru asta, tu vei pleca deîndată către el. Îți iei cai buni, cauți drumul cel mai scurt, nu te oprești nici în cetățile nemțești și nici în secuime și, mai ales, te ferești de armatele lui Matei ca să le-o iei înainte.

- Așa voi face, măria ta !

- Când ajungi la Ștefan, îi spui de mine că sunt viu și nevătămat în toate puterile mele pe care el mi le știe și, pe urmă, vorbești cu mine de acolo.

- Dar cum fac, măria ta ? Pot să ajung și eu la tine, sau numai tu mă ajungi ?

- Om vedea. Tu ai grijă să rămâi neschimbat.

- Neschimbat ?… - călăului îi licări o speranță: Atunci o iau și pe călugăriță ?

- N-o iei; o muiere te-mpiedică la drum întins.

- Și, atunci, cum mă moi eu, ca să fiu în voia mărie tale ?

- Rămâi moale de dorul ei. După ce-ai intrat într-o femeie, rămâi mereu moale de dorul ei și te răzbuni cu altele la care găsești aceeași gaură. Fiindcă muieri găsești oriunde; pohtă de ele să ai !…Înțelegi: ăsta era defectul tău de până acum: N-aveai pohtă, sau chiar aveai față de ele o teamă care te-nchidea. Că, altfel, semănai cu fratele tău și ai deprins toate cele de

taină de la mine, dar nu te-ajuta încrâncenarea în care erai ascuns și-aveai nevoie de alții, mai moi, cum știi și te-am învățat să-i alegi ca să-i poți trimite la mine; fiindcă nu întâlnești prea des asemenea suflete iar, dintre acelea cărora să le dau eu puteri din depărtare, și mai puține !… Ce, lui Ștefan n-am vrut să-i dau ? Dar el are sufletul lui puternic și nu-l pot aduce către semnele pe care i le trimit eu. Nu mă aude, așa că va trebui să te duci tu și să fii tu, acolo, cavalerul meu negru, care bagă spaima-n dușmani.

- O să fiu – promise repede călăul pentru că alt gând îl împungea mai cu necaz: O să fiu; dar înțeleg că trebuie s-o las aici pe muiere.

- Aici o lași. Fiindcă, dacă va trebui să mai trimit eu vorbă cuiva, prin ea voi face, dacă pe tipograf l-ai înecat.

- Am înțeles - se supuse călăul parcă încă fără să-i convină, dar ascultător întrutotul poruncii voievodului său - am înțeles: ea va rămâne aici s-asculte poruncile măriei tale. - Și, neuitându-și îndatorirea de slugă fidelă, neputându-i săruta mâna la acea depărtare, rosti emoționat: Casa asta te așteaptă, măria ta; pentru tine e cumpărată aici, în buricul Pestei, cu ieșire la Dunăre și călugări franciscani la biserica din partea cealaltă, gata să-ți slujească încoronarea, sau nunți, sau botezuri, sau orice vrei măria ta !… Eu sunt credinciosul poruncii tale și pornesc spre Ștefan !

8

Dar, după ce se eliberă de voievod împovărându-se doar cu porunca aceluia, când ieși în târg să potcovească de drum lung unul dintre caii cu care cărau călugării materiale pentru biserică, găsi vreme și pentru acea grijă, singura ce-l întristase din povestea aceasta. Se apropie de urechea potcovarului și, parcă văzând dinainte-i figura majestuoasă a marelui magister al Ordinului Dragonului Răsturnat, îi făcu o descriere amănunțită a ceea ce căuta.

Potcovarul pricepu și, după ce termină cu copitele calului,

ieși în strada largă arătându-i pe unde putea ajunge la meșterul cel mai priceput din breasla fierarilor.

Când se-ntoarse la proprietatea lui, încuind pentru ultima dată porțile pe dinăuntru, călăul aducea cu sine un cal bine potcovit pe care-l legă la ieslea cu grăunțe ca să-l umple de drum și un obiect ciudat, mai mult ca o coroană cu margini de fier bine rotunjite, pe care și-o puse la îndemână.

Apoi o luă pe călugăriță, o dezbrăcă și o nunti îndelung arătându-și toată dragostea de care era capabil sufletul său până atunci schilodit. Ba, chiar, o puse el ca, în pauze, să spună rugăciunile acelea de iertare cu sonoritate latină care-i mângâiau și lui inima, dar îi și gâdilau simțurile făcându-l s-o-ncalece din nou.

Iar când se simți terminat în puteri și liniștit în pofte, luă cu ghearele sale odioase lucrătura de fier și, parcă simțindu-se oficiind în impunătorul cabinet împreună cu marele magister care-și confesa iubirile, trase centura de metal strălucitor printre cracii cu pulpe albe ce până atunci îi dăruiseră zbaterea, apăsă lingura cu buze zimțate peste flocăria muierii și-i închise cercurile peste buric încuindu-le cu grijă și atârnându-și șnurul cheii de gât, parcă mândru și împlinit de noblețea gestului său cavaleresc. Apoi, ca și cum ar fi fluturat o mantie imaginară precum a marelui magister, îi spuse aceleia ritmând solemn;

- Eu plec, iubito, la luptă; rămâi credincioasă aici !

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

1

Gândurile mele nu pot fi închise, așa cum nu stă închis timpul. Gândurile pe care oriunde le trimit

Uite, către tine le trimit, Ștefane !…

Le trimit către tine și te fac să-l urăști pe Matei !…Mai mult decât îl urăsc eu; mai puternic !…

Da, îmi trimit gândul către tine și îl fac să-ți țină brațul drept, pentru că, ce ești tu altceva decât fratele meu, gândul meu cel bun, stăpân pe-o țară și pe-o oaste, în stare să răzbuni neputința ființei mele închise !…

Și atunci, fac toate vrăjitoriile din lume, câte-am învățat de la ofițerii din Ordinul Dragonului, al cărui mare cavaler a fost tata, de la vracii din Sighișoara, dar mai ales de la temutul

șaman cu care am stat ostatic și de la neîntrecuții vrăjitori pe care i-am aflat la curtea sultanului, fugiți din apus, unde i-ar fi ars rugurile Inchiziției, sau sclavi luați din țările calde ale Asiei, unde se-nvață tot felul de credințe, mult mai vechi și mult mai știutoare decât ale noastre.

Și, dacă e adevărat ce am văzut eu într-un vis al meu, dacă tu ai pus zugravii ca într-o biserică nouă ce-ai ctitorit-o să aștearnă pe peretele și pe tâmpla ei un sfânt Gheorghe cu chipul meu imaginat, este tocmai pentru că eu mă aflu veșnic lângă tine și te apăr, și-ți țin brațul drept, și-ți port gândul cel bun. Gândul cel folositor adică, pentru că „bun" nu înseamnă blajin, ci, în viața noastră spurcată de necinstea altora, poate însemna de cele mai multe ori crunt, rău, neiertător, sângeros, dar folositor ție și țării !…

Și nu e bucurie mai mare pentru mine decât să știu cum îl vei tăvăli pe îngâmfat, ca s-ăi plătești cu vârf și-ndesat ajutorul pe care mi l-a furat el mie !… Mi-a povestit chiar un transilvănean din oastea sa, cum Matei s-a lăsat în mâna grofilor lui, cât a făcut de rău atunci când a smuls bucăți de carne cu cleștele roșu, la Cluj, din trupul celor ce voiau un voievod al Transilvaniei… Da, știu că tu ai sprijinit mișcarea transilvănenilor dăruiți acestui adevăr pe care Matei, depărtându-se de spița tatălui său, îl uitase așa cum, uneori, ispitit de puterile mari ale regatului, vrea să uite. Și atunci, trufașul Matei a pornit împotriva ta.

Cu patruzeci de mii de oșteni a pornit; și, pe Berindei, sau pe Harnazan aducându-ți-i rivali !… Să știi, Ștefane, vin spre Moldova, pentru că în ea bate inima ta cea asemănătoare mie. Vin habotnic într-acolo, ca un strigoi damnat în blestemul de-a încerca mereu ceea ce n-a izbutit în viață. Numai că blestemul meu e dulce, pentru că în puterea ta eu văd puterea mea; și în biruințele tale eu văd biruințele brațului meu

Are douăzeci și cinci de ani acum Matei; nu-l mai putem ierta, ca-n urmă cu cinci ani când m-a vândut pe mine, că era încă fraged și sub semnul altora !… E acum mintea lui întreagă

în tot ceea face.

Nu arăta prea chipeș Matei când l-am văzut eu, cu ceva vreme în urmă. Avea o frunte înaltă, moștenită de la tatăl său, dar nasul strâmb și mare îi acoperea fața până la buzele groase. Te privea aspru cu ochi mohorâți de sprâncenele late care-i apăsau într-o parte și-ntr-alta, mărindu-i și mai mult fruntea. La acest chip, ce te impresiona era bărbia mare, plină de trufie, o bărbie într-adevăr regească. Datorită chipului acestuia neprietenos părea mai vârstnic; doar glasul lui era ceea ce moștenise într-adevăr de la Iancu: un glas puternic, venind din piept ca dintr-o biserică.

Cu glasul ăsta a poruncit el armatei, celor patruzeci de mii, să pornească împotriva ta, pe vreme de iarnă, pentru că este voinic și plin de încredere Matei, la vârsta sa. L-am urmărit cum a trecut prin secuime și a apucat pasul Oituzului, în fruntea steagurilor sale cu cavaleri buni, bine aleși și strașnic instruiți încă de mâna vitează a lui Iancu. E sigur de biruința sa, înaintând nepăsător și primind în față vânturile înăsprite de gheața Carpaților. Cât despre singurătățile din jur, el nu se sperie, făcând să bubuie din când în când tunurile grele ce le duce cu sine.

Te-am văzut apoi pe tine: te-am văzut cum veneai în noaptea moldavă de iarnă cu pași moi ca ai jivinelor pădurii; pădurea din care ieși călcând zăpada pufoasă. Și, deodată, zarea se-ncinge roșie ca zorii, cu toate că suntem de-abia în întâia strajă a nopții !… Se-ncinge roșie de flăcări și noaptea cu fum se înfioară cu chiotele moldovenilor porniți la atac. E înfiorător chiotul, răbufnește-n el toată apăsarea tăcerii mocnite cu care l-ai urmărit, nevăzut, săptămâni și săptămâni, pe dușman !

Și acum năvălește, Ștefane ! Năvălește și lovește-l unde nu se-așteaptă, pentru că lupta lui nu mai e pentru cinstea armelor, ci, cel mult, pentru a-și scăpa viața…

Dacă mai poate face față la loviturile crâncene ale lupilor tăi fioroși, ieșiți cu cușmele pe ochi din desișul pădurii de nea.

Îi văd cum luptă, tenaci și viteji, asudând de parcă și-ar lucra pământul. Așa erau și ai mei, când i-am adunat de prin satele muntene: lucrau la dușman cu simțul lor de oameni ai trudei, de parcă, ar fi fost la plug, ori la coasă; lucrau temeinic, curățând fiecare tot ce era postața lui.

De asta sunt și eu cu tine, îl bântui din toate părțile pe Matei trimițându-i spăimântos cavalerul negru înarmat cu forțele mele, iar tu înaintezi înconjurând tot mai strâns Baia în focul faclelor celor douăsprezece mii de oameni ieșiți din pădurea golașă și strângând, strângând mereu cercul, până ce focul începe să crească pe cer odată cu orașul care arde. Înfricoșat, Matei stă înlăuntrul zidului a două sute de pedestrași, care țin piept atacurilor cu coase și măciuci și suliți ale celor ce-și răzbună pământul călcat și te răzbună pe tine, cel ce-ai fost vrut umilit și mazilit. Ar încerca să fugă, dar n-are pe unde fiindcă munții de-aproape sunt cu atât mai grei, cu cât sunt mai necunoscuți; și nu se încumetă nici unul de-ai lui să-i treacă. Așa că nu-i rămâne decât lupta pe rugul încins care-a ajuns acest oraș moldovenesc, o luptă câinoasă și plină de spaime pentru că nici nu poate ști pe unde se află sau au căzut, sau cad toate steagurile sale care strâng sub ele cei patruzeci de mii de luptători. Simte cavalerul meu negru cum îi bagă spaima-n oșteni și aude numai vaierele și icniturile acoperite de strigătele vrăjmașe pe care moldovenii ieșiți din tăcerea de săptămâni a pădurii nu le mai contenesc. Ele țâșnesc răzbunător odată cu loviturile și se înalță mai sus decât flăcările spre cerul de fum negru și noapte vânătă.

Și se bat, se bat, sub loviturile lor scurgându-se străjile nopții ca și valurile de sânge cald ce înroșește zăpada. Se bat întruna, unii ghiftuiți de ospățul asupra căruia au fost surprinși, alții flămânzi de dreptate, pentru trufia cu care-au fost călcați.

Cu tot zidul cavalerilor săi, Matei primește o rană, și încă una, fiindcă voința mea l-a găsit și i-a scos în cale cavlerul negru care năvălește tăind capetele din jur, retezând brațele străjilor și pedepsindu-l chiar pe el cu două tăieturi de sabie,

ca să simtă moartea pe-aproape. . Așa că, să știi, Ștefane, Matei nu numai că n-a putut avea pentru mine lanțuri și gratii, dar mâna mea i-a făcut cea mai rușinoasă dintre cele trei răni pe care el le-a primit la Baia. Rana aceea primită în spate, rana fugii și a lașității, rana cu care nu te poți decât rușina fiindcă dovedește că arma dușmănoasă te-a atins pe când tu dădeai bir cu fugiții, pe când întorceai spatele de la luptă… Pentru asemenea răni, când li le găseam după bătălie, eu îi pedepseam pe ostașii mei, fiindcă n-aveam nevoie de lași și fugari !…

Da, i-am înfipt adânc vârful săgeții aceleia bătute de ciocane țărănești, drept unde e pentru bărbat rușinea mai mare !… Să nu poată sta decât pe burtă; și să râdă de el întreaga Europă, ca un rege tânăr și trufaș ce este. Iar în zori când, începând a vedea pe unde, Matei își caută fuga, săgeată lată, ascuțită pe nicovală, i se-nfige rușinos în moalele curului și iese de-acolo greu, smulgând multă carne, în așa fel încât, de câte ori se va așeza pe tronul său, el își va aminti de tine !…

Ha, ha !… De mine ar trebui să-și amintească, pentru că eu am îndreptat săgeata aceea către spatele lui netrebnic !… Ura mea a îndreptat-o. Ura mea care a ajuns la tine trimisă prin încordarea voinței mele. Ca să-i pecetluiască acolo fuga și rușinea de-a nu fi primit lupta cu priviri viteze și cu brațul înarmat !…

Îl scot ai lui pe targă, printre movilele de jar pe care ard miile de trupuri ale celor căzuți, iar tu îl lași în grija vornicului Isaia, care trebuie să le cadă în spate, așteptându-i pe fugari să se strângă în valea Siretului și dându-le ultima lovitură în așa fel încât să-i înece pe toți sau să-i îngroape în pământul Moldovei !…

Tu te oprești în lumina zorilor pe treptele bisericii cu bolte mari de piatră, înălțată de bunicul Alexandru, primești steagurile multe pierdute de Matei în luptă și, iată descoperi printre ele semnele unora sub care am luptat și noi, lângă brațul lui Ioan Corvin de Hunedoara. Și, amândoi, ne întristăm atunci mai rău de îndepărtarea fiului său, iar setea mea de răzbunare

te face să ceri cu glas spart socoteala dușmanilor răpuși. Iar oamenii tăi, făcându-le movile, aduc șapte mii de trupuri tăiate de sabie, astea fiind numai cele pe care le-au aflat pe-aproape și le-au putut târî acolo, sub turnul înalt, zidit în Baia încă înainte de Mușatini. Tu le socotești, iar eu sunt lângă tine triumfând și veselindu-mă. Fiindcă, și dacă nu știi tu, eu am ajuns de multe ori lângă tine; te-am sprijinit de multe ori împingându-ți brațul în luptă și îndârjindu-ți voința ca să fii crud, așa cum cred eu că trebuie să fim cu dușmanii. Am fost de multe ori în preajma ta, Ștefane, ca o stafie pe care tu nu o vedeai, dar îmi simțeai gândul, și voința care îmi părăseau trupul întemnițat venind cu tine la luptă…

Dar acum, acum sunt cu tine prin toate puterile mele mânuindu-mi și arma cavalerului negru cum o mânuiam în mijlocul armatelor mele. Privim împreună cum ninge cu fulgi mari peste sânge, hoituri și tăciuni dar, spulberând neaua, ceata unui comișel oprește caii în spume, vestindu-ți că vornicului Isaia i-au scăpat urmăriții de la locul de înghesuială unde trebuia să-i curețe.

Îl privești mânios, ca și cum trădarea o bănuiești și-n acest comișel cuminte. Eu, poate chiar că l-aș ucide sau aș încăleca pornind să mă răzbun pe trădarea lui Isaia. Dar tu, stăpânindu-te, faci din mână un semn de răzbunare viitoare și te-ntorci spre naosul unde preoții și-au început slujba. Rămâne-n spatele nostru călăul meu, care n-are voie să calce-n biserică dincolo de pronaos, cu toate că-i mult mai cinstit față de Dumnezeu decât boierii care hiclenesc, iar noi înaintăm ascultând glasul înalt al popei taberelor tale, acel frumușel la ochi ca și tine popă Leu, care ne-a adus vin de Huși cândva, la Târgoviște, chemându-te să fii înscăunat acolo, la Direptate.

Dar sunt sigur, Ștefane, că-n fumul de tămâie care nu miroase chiar așa de plăcut cum miroase focul pus taberei dușmane de către tăciunarii noștri, lăsând să-ți curgă pe lângă urechi slujbele cădelnițate, îngenunchind supus Domnului, fierbe în tine mânia împotriva trădării boierești care ți-e acum limpede. Și, sub

răsunetul bolților mari ale lui Alexandru cel Bun, făcându-ți cruci largi, tu aduni cu degetele veninul pe care ți-l făcuseră cei care te-au vândut pe jumătate, salvând viața dușmanului tău. Și bagă de seamă: te-ar fi vândut întreg în noaptea trecută, de le-ar fi fost cu putință. Nu-i cruța ! Răzbună-te Ștefane, că nu o faci pentru tine, ci pentru întărirea înlăuntru a țării tale ! Răzbună-te ! Îți las călăul aici, în pronaosul bisericii, ca să-ți aștepte poruncile și să-mi transmită vești de la tine. Acum putem vorbi peste depărtări; nimic nu ne mai desparte !

Eu plec de lângă tine și-l urmăresc pe Matei cum ajunge înapoi, dus în trăsura rușinii sale până la pasul Oituzului, cu o armată împuținată, trențuită și obosită, care nu mai are tăria să-l treacă. Și, spre a-și salva viețile în pragul Crăciunului, ei dau foc la trăsuri, prăvălesc tunurile în râpele munților, îngropându-le pe vecie, și-și află scăparea trecând pe jos până-n secuime.

De-abia la Brașov, ajungând și oblojindu-și rănile, Matei se mai scutură de frică și rămâne doar cu celelalte sentimente: rușinea și ciuda pentru cele pățite. Și, de ciudă, poruncește către Cluj pedeapsă cruntă transilvănenilor care se voiau rupți de Buda și apropiați de Moldova, făcând să le rupă carnea cu cleștii înroșiți.

2

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Din scrisoarea de solie a lui Ștefan Vodă către regele Cazimir:

" …Au căzut acolo de sabie multe capete de dregători, de căpitani ai oștii, de mari viteji ale căror nume nici să le scriem nu putem. Și am rănit și pe craiul unguresc cu trei răni de moarte, și nu va putea trăi. Și altă oaste a căzut de sabie, ale căror trupuri am pus pe ai noștri să le adune movilă la număr de șapte mii; și sunt mulți încă ale căror oase nu s-au adus. Și

ei au pus pe Crai pe targă și pe alți domni și au fugit cu ei peste munți…"

Din Letopisețul Anonim al Moldovei:

"…S-a ridicat craiul unguresc numit Matiiaș, și a coborât la Trotuș cu toată puterea ungurească, noiembrie 19. Dar la 29 noiembrie au venit la târgul Romanului și în a 7-a zi a lunii decembrie au ars târgul. Și apoi au venit la Baia. La 14 ale lunii dechembrie, luni spre marți s-a împlinit gândul lui Dumnezeu cu Ștefan Voievod și a năvălit noaptea asupra ungurilor la Baia. Și i-a dat Dumnezeu în mâinile lui Ștefan Voievod și ale oștii lui și au fost uciși dintre dânșii mulțime mare. Și Craiul atunci a fost săgetat în luptă. Și așa s-au întors rușinați pe altă cale mai scurtă și n-a fost cum s-au gândit ei ci a fost precum era voia lui Dumnezeu, părintele atotțiitorul…"

Din "Historie Polonica" de I. Dlugosz:

"…După ce au sosit Matiaș craiul la cetatea Baia și au întărit orașul (căci se temeau de năvălirea moldovenilor) cu șanțuri și cu care, Ștefan Vodă care se așezase cu oastea sa între râurile Moldova și Somusul, gândind că au venit timpul când cu puțini să-i bată pre mulți, lăsând caii și sarcinile în tabără, numai pedestre și ușor au venit în Baia și, aprinzând orașul din vreo câteva laturi în 15 decembrie noaptea, au năvălit peste unguri, și au ținut bătaia amestecată până în revărstaul zorilor. Iară căzând mulți dintre unguri și mai mulți sodomindu-se de flăcări, craiul Matiaș, rănit pe trei locuri, ci nu de moarte, ca să nu vină în mâinile românilor, cu o lectică s-au scos din locul bătaiei. Partea cea mai mare a oștirilor ungurești venind la munți, și aflând drumurile îndesate cu arbori, ce se tăiase de Moldoveni, au ars carele și bogăția și, îngrpând 500 de bombarde ca să nu se poată folosi Moldovenii cu dânsele, au trecut cu fuga în Ardeal. Prin facerea de bine a unui român au

scăpat craiul Ungariei de nu s-au prins sau nu s-au tăiat. Pre care român, Ștefan Vodă l-au pedepsit cu moartea, după ce au înțeles trădarea lui. Spun că 10.000 de unguri au perit în bătaia aceea; steaguri militărești vreo câteva s-au prins, care le-au trimis Ștefan Vodă, prin solii sei în semn de biruință, Craiului Cazimir…"

Din Cronica Moldo-Germană:

"… De asemenea, în luna noiembrie, ziua 19, într-o joi a venit Mathias craiul unguresc cu mare putere de oaste și cu multe tunuri la Trotuș, unde este ocna de sare. În ziua de 29 au venit ungurii la târgul Roman și în ziua de 7 decembrie, într-o luni atunci au ars ungurii cu desăvârșire târgul Romanului și au pornit cu toată puterea spre Mulda, o capitală a Țării Moldovei. În ziua de 14 decembrie, într-o luni spre marți, în timpul nopții a năvălit Ștefan Voievod cu oastea sa asupra ungurilor și a omorât foarte mulți dintre dânșii, a căror oase zac încă până astăzi și vor zace veșnic. Atunci a fost săgetat și craiul Mathias cu două săgeți pe care le-a purtat cu el afară din țară. Dacă i-ar fi fost cu credință lui Ștefan Voievod marele său vornic Isaia, și ar fi călărit acolo unde i se poruncise, atunci n-ar fi scăpat nici picior de acolo. De aceea a trebuit să-și puie și capul pentru aceasta, el și mulți alții… În același an au venit și tătarii în țară și oastea iarăși a venit călare la voievod încât a pus în mișcare o oaste mare. Aceasta a auzit-o craiul Mathias și a ieșit cu puțin folos din țară. Astfel, Ștefan Voievod a pornit cu oastea lui împotriva tătarilor și i-a lovit, alungându-i din țară și a omorât pe mulți dintre ei. Totuși, mulți oșteni au pornit și pe urma Craiului, care au rupt de la el mulți oameni, așa încât Craiul nu a scos din țară nici un tun și sunt încă îngropate în munți… De asemenea, în luna ianuarie, în ziua de 16 a poruncit voievodul să i se taie capul lui Isaia Vornicul, cumnatul său…"

3

- Măria ta, sunt bine, măria ta; am făcut să curgă mult sânge, multe capete de boieri am tăiat și multe cururi de păgâni am băgat în țeapă, așa că mă simt lângă Vodă Ștefan așa cum mă simțeam lângă măria ta în glorie. Iar Vodă Ștefan, acum se arată într-adevăr că e văr cu tine și că a învățat de la tine și că nu degeaba l-ai ajutat tu să urce în scaunul tatălui său. Nu mai e deloc băiatul sfielnic și cu duhul blândeții; taie și-nțeapă ca tine, măria ta, iar eu am de lucru până peste poate !…

- I-ai tăiat pe boierii care l-au hiclenit ?

- Pe toți, măria ta, în frunte cu Isaia. Am caftan nou, de mare vornic, cu blană scumpă și călduroasă, că l-am tăiat pe ger și zăpadă.

- Înseamnă că acuma Ștefan știe că boierii au hiclenit cu Matei când acela a pornit împotriva lui.

- Știe, măria ta; nu mi-ai poruncit să-i spun eu ?

- Și de ce a întârziat până acuma cu pedepsirea lor ?

- Pentru că am mai avut de tăiat un cap, măria ta. Ne-am luat după urmele lui Matei, ca să-i tocăm toată armata și, mai ales, l-am făcut să lase toate tunurile aici. Apoi, când el a pornit să se închidă în ziduri la Brașov, l-am lăsat să-și lingă rănile…

- Nu trebuia; trebuia să-l tăiați de tot !

- Știu; ai fi fost și măria ta liber, acuma; dar n-am putut, fiindcă ne-au spus iscoadele unde adăsta Harnazan, pe la Izvoarele Mureșului, așteptând ca Matei să învingă și să-l aducă pe el înapoi pe tronul Moldovei.

- Harnazan n-a venit cu Matei, cum v-am spus eu ?

- A așteptat mai în urmă, ca să-l ia boierii ce-l hicleneau pe Ștefan, să-l facă din nou, din Harnazan, Petru Aron pe scaunul Moldovei. Numai că l-am luat noi și, de-abia după ce l-am tăiat pe el, i-am tăiat și pe ceilalți, ca să fie învățătură.

- Învățătură hicleniei ! Dar și lui Ștefan tot învățătură să-i fie; că i-au trebuit zece ani ca să-nceapă să-i taie cum trebuie !

- Îi taie, măria ta; că pe Aron-Harnazan mi-a poruncit să-l

așez întrutocmai cum l-a așezat acela pe tatăl său Bogdan la nunta de la Răuseni și să-i retez strâmb gâtul, cum i s-a retezat și lui Bogdan. Cu gâtul ăsta strâmb tăiat, am așezat capul celui ce a fost Petru Aron la una dintre trecătorile ce vin din Transilvania, iar trupul la alta, să se știe că, pe acolo, chiar dacă-i ajută Matei, n-au cum să vină să ia tronul Moldovei dușmanii lui Ștefan.

- Dar țepe, n-ai pus și țepe în care să-l înconjure prietenii, să nu stea singur Harnazan ?

- N-am avut vreme măria ta; că a trebuit să vin să pun țepele aici.

- Unde adică ?

- Aici, măria ta; spre marele răsărit; aici lucrez acum, că au năvălit tătarii și i-am bătut la Lipnic. I-am tăiat, le-am luat caii, i-am pus la fugă peste Nistru, iar acum fac o treabă nu tocmai de meseria mea, că am avut doar vreo două sute prinși vii. Restul, am adunat hoiturile și le punem și pe ele-n țeapă, tot dintr-un stânjen într-altul înșirați pe malul Nistrului, ca un hotar întrutocmai cum făceai și măria ta, să-i vadă de departe ai lor și să se-nspăimânte să mai treacă vadul spre noi.

- Asta faci tu acuma ?

- Asta fac. Acuma mă odihnesc, fiindcă aștept să aducă țepe. Că am mai multe hoituri decât țepe și trebuie să le-nfig pe tot malul Nistrului, până departe, și încă n-am oameni pricepuți, cum aveam la măria ta, așa că mai trebuie să-i învăț; de asta am vorbit mai puțin cu măria ta, iartă-mă.

- Lasă iertarea. Spune-mi: Toate acestea ți le-a poruncit Ștefan ?

- Ștefan, măria ta; sigur că Ștefan !

Un chiot parcă se auzi cuprinzând malul acela înfipt până-n depărtări cu țepele ce-i înălțau pe tătari cu fața spre pustiurile hoardei lor clătinându-le în înalt picioarele și sprijinidu-le cu vârful țestele ce aveau să devină cuiburi pentru păsările mai mici după ce se vor fi săturat și vor fi plecat nourii negri ai stolurilor de corbi ce dădeau târcoale desupra apei. Un chiot

puternic ce se tot întindea împletindu-se prin șirul de țepe, înfășurându-se cu plăcere în jurul lor și parcă jucându-se cu duhurile celor înălțați cu fața la răsăritul lor sălbatic. Un chiot de triumf, dar și de dragoste, în care zbârnâia mereu numele lui Ștefan:

- Ștefane, Ștefane, Ștefaneee !…

- Ștefan nu-i aici, măria ta; m-a lăsat pe mine mai mare peste îndeletnicirea asta.

- Nu-i nimic; când te vei duce la el, să mă cauți. Să mă cauți să-i spun bucuria mea. Să mă cauți !

- Sigur că te caut, măria ta; cum să nu te caut ? !

- Bine; să mă cauți. Vezi-ți acum de îndeletnicirea ta; că știi prea bine că-mi place !

- Măria ta, stai; vreau să-ți mai spun ceva, măria ta; m-am gândit bine.

- La ce te-ai gândit ?

- La măria ta m-am gândit; și la femeia aceea care m-a dezlegat și m-a făcut să pot vorbi deadreptul cu măria ta.

- Ce-i cu ea ?

- Eu am încuiat-o, măria ta.

- Cum ai încuiat-o ?

- Cu centură de fier, măria ta; că prea era focoasă după ce-a scăpat de călugărie; am încins-o, am încuiat-o și-am luat cheia la mine. De gât o port.

- Poart-o sănătos !

- Păi, m-am gândit că, poate, scapi măria ta de la Vișegrad și te duci să locuiești acolo, în Pesta că, doar, e casă pentru măria ta cumpărată !

- Când o să scap, o să mă duc.

- Asta mă gândeam și eu: că o să te duci. Și, atunci, poate ai să ai trebuință și de muiere că, ți-am spus: e focoasă, măria ta; focoasă și numai rugăciuni latinești spune când se-ncinge sub tine.

- N-am eu nevoie, mă, de rugăciunile ei !

- De rugăciuni, poate nu; dar dacă-ți trebuie ea, ca muiere,

asta vreau să-ți spun, măria ta: îmi pare rău c-am luat cheia la mine, dar poți să chemi fierarii să-i rupă centura, că-i ca o zăbală… Da, nu râde, măria ta; nu râde; e obicei boieresc, ăsta; chiar nobilul cavaler care era magister maximus al ordinului tatălui tău, m-a învățat tot dichisul cu care se face. Chiar m-am simțit nobil cu adevărat câmd i-am încuiat fofoloanca.

Dar râsul lui Dracula răsuna deasupra acelui întreg mal al Nistrului, avântându-se și răspândindu-se dincolo, spre părțile tătărășți:

- Să mă cauți când ajungi la Ștefan ! Să mă cauți să-i cântăm gloria la care a ajuns prin fapte asemănătoare mie !

- Așa voi face, măria ta – rosti cu smerenie călăul pipăindu-și cheia de la gât cu anumite sentimente pofticioase.

Și, poate din acest motiv, se ridică fioros din locul său de odihnă de la umbra luncii Nistrului, începând din nou să comande și să poruncească armatei care-i ridica țepele tot mai spre izvoare și tot mai spre vărsare, întrutocmai cum îi făcuse și lui Vlad pe malul Dunării.

4

Ura, Ștefane !…

Să-ți deie Domnul această minte toată viața ta !… Și dacă nu ți-o va da El, să ți-o păstrezi tu !…

Ura !…

Strâng în jurul meu, aici în temniță, memoria celor mai vestiți căpitani ai istoriei și, împreună cu ei, strig întru gloria ta:

-Vivat, crescat, floreat !…Ura, Ștefane !…

Ai ajuns la mintea robustă a maturității și înțelepciunii pe care ne-o dă viața !… Ai ajuns la ce-ți doream eu de mult; ai ajuns !…

Ura, Ștefane !… De-acum vom fi tari și nimic nu ne va mai putea sta în cale !… Tu nu mai ești țâncul bun ce vrea să se pună bine cu toți; ai ajuns înțeleptul războiului pe care viața asta, ca să-l ducem, ne-a născut !

Ura, Ștefane !…

De-acum soarta neamului nostru e limpede și clară. Nu mai rămâne decât să scap și eu din temnița asta, să-mi reiau scaunul, să ne așezăm spate-n spate ca două brațe ale aceluiași trunchi ce suntem, și nimic nu ne va mai putea răpune ! Vom reclădi monumentele de hotar ale străbunilor noștri, le vom așeza alături pe ale noastre, cele înspăimântătoare, și nu vom mai lăsa să vină semințiile apucătoare !

Ura, Ștefane !…

Am auzit ! I-ai tăiat pe boierii care i-au dat ajutor lui Matei să scape de mânia ta, i-ai tăiat și pe cei care voiau să ți-l aducă pe Harnazan și astfel, arătându-ți puterea, te-ai întărit înăuntru !… Asta ți-a trebuit. Pentru că faptul pentru care strig eu „ura” a venit pe drumul lui firesc.

Am auzit de Lipnic ! Am auzit cum i-ai înșirat în țepe pe cei care n-aveau ce căuta acolo, dar acum le rămân scheletele acolo, în pari, pe vecie.

Vezi, asta e întrebarea: ce căutau ei acolo ?

E la fel cum i-ai întreba ce caută în întreaga lume. Pentru că ei n-au un loc anume sub soare. Ceea ce înseamnă că n-au ridicat nimic pe lumea asta, și nu și-au adus cu nimic obolul la umplerea pustiei, la smulgerea comorilor pământului… Au smuls doar comorile altora, din mâinile altora, din truda altora !… Bântuie hoardă prin lume, adastă unde-apucă, pradă, jefuiesc, răpesc oameni pe care apoi îi vând ca robi în altă parte. Și toată trecerea lor prin viață este punga de galbeni așezată sub șaua calului.

Barbarii aceștia înspăimântă de trei sute de ani lumea. Ei sunt groaza țărilor. Bine le-ai făcut la Lipnic !… Ai umplut Nistrul cu hoiturile lor și malul cu țepele lor !… Îți vor spune și ție kaziklî, cum mi-au spus mie iar, amândoi vom fi frați întru țepuire.

Să știi, Ștefane, pe mine nu mă bucură victoria ta doar pentru că pe tătari îi asmuțise împotriva Moldovei bicisnicul de Radu, fratele meu. Nu; fii sigur că nu numai așa ceva mă

bucură !…Radu își va avea el partea sa frumoasă, ca și trupu-i scârnav; de asta nu duc grijă și pedeapsa lui va fi cu atât mai mare, cu cât s-a vândut păgânului barbar, fiind fiul tatălui meu; nu numai pentru așa ceva mă bucur. Ci pentru marele semn pe care-l pune pe fruntea ta toată această biruință asupra tătarilor. Pentru că neamul lor fiind fără țară, nu ai cum a-l lovi și nu ai cum a te răzbuna decât atunci când îl prinzi în luptă. Neavând glie strămoșească și nici hotar de apărat, pe ei nu-i poți îndurera stricându-le ceva. Celui ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu ai ce să-i strici, și cel ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu are cum a-și ridica înțelegerea până la cel care-a trudit neam de neamul lui ca să ridice minunile lumii înțelepte.

De asta te văd cum ai primit în coastă lovitura lor barbară ca fulgerul, văd cum au năvălit ei prădându-ți acel trup de pământ strămoșesc alintat în dealuri și acoperit de codri, bogat în livezi și mângâiat de zumzetul stupilor, cu români voinici și harnici născuți din semințiile străbune de plugari peste care au venit oștile Romei înălțând acolo un înalt val de pământ împotriva altor barbari.

Văd oștile tale cum pornesc în galop din Suceava și cad în spatele dușmanului ce prăda satele, încurcându-l prin codrii deși și lovindu-l crunt pe cel ce nu știe fugi decât prin pustia largă. Iar la Lipnic, nelăsându-l să apuce vadul, l-ai secerat groaznic prinzându-i toate căpeteniile: și pe fiul, și pe fratele stăpânului lor celui mare, hanul Mamac.

Atunci Mamac, după obiceiul lor de-a socoti oamenii în aur, spre a-și arăta puterea curții sale călătoare în corturile din blănuri de animale scumpe, a trimis la tine solie mare și grea, alcătuită din o sută de dregători și boieri de-ai lui. Parcă văd aceste mârze venind cu cealmale mari și fețe trufașe în fața ta, încercând și amenințarea și înduplecarea și răscumpărarea. Și-ți trimitea Mamac odată cu ei cele mai groaznice prevestiri de năvală și jaf, ca să te plece.

Știu, Ștefane, știu cum se-aprinde mânia atunci când se aprinde în ochii tăi cu sprâncene tăiate subțire. Dar dacă a fost

numai mânie, încă nu sunt fericit. Pentru că eu știu că a fost înțelepciunea mâniei, socoteala de minte bărbătească a unui om neînfricat.

L-ai adus în fața lor pe fiul hanului și-ai pus să li-l taie în patru, acolo, pe hotarul tău. Iar după ce i-ai așezat sfârtecăturile către cele patru vânturi, ca să le vadă hoarda lor de oriunde ar veni, i-ai luat pe rând, pe toți cei o sută de mârze purtători de cealmale, și-ai pus să-i tragă-n țeapă, cu fața spre răsărit…

Îmi place să mi-i închipui cum pârâiau în țepele tale și cum se înșirau, înălțați, în ele, unul după altul - semne de hotar pentru țara ce nu se lasă călcată: unul, zece, nouăzeci, nouăzecișinouă… Toți cu cealmalele pe cap și-n hainele lor scumpe de mârze fluturând acum la înălțime, în bătaia vântului ce venea dinspre pustiile lor. Parcă aș fi fost eu acolo ! Adică ce „parcă" ? Desigur: am fost; am fost cu tine acolo, de vreme ce tot lucrul l-a făcut călăul meu !

Pe al o sutălea l-ai oprit jos, pe pământ. Ai pus de i-a tăiat numai nasul și l-ai trimis spre Mamac și ai lui, să le spună ce-i așteaptă ! Ura, Ștefane !

Asta-i așteaptă !

Asta trebuie să-i aștepte !

Astea sunt pietrele noastre de hotar !

Ești fratele meu, ești inima mea, ești simțirea mea !…

De n-ar fi zidurile astea mucede ale temniței cu jilțurile de-ngropăciune mult sculptate pe care mi le-a așezat Matei, aș zbura spre tine și ți-aș îmbrățișa făptura scundă și zdravănă ca și a tatălui tău și ți-aș spune: Cu noi doi neamul nostru nu piere !…

Ție, moldovean domol, ți-au trebuit zece ani de domnie până să te-nfurii.

Dar când te-ai înfuriat, știu eu prea bine că-ți vei păstra ura toată viața. Și, mai ales, pofta de a-i zădărnici astfel, cu semnele mâniei tale de om care, nerâvnind la ce-i al altora, nu îngădui nici altora să râvnească la ce-i al tău !

Ștefane, voi ieși de-aici și ne vom întări ca nimeni alții !…

II

DOCUMENTE LAMURITOARE

Scrisoarea lui Eminek Mîrza, dregător al hanului Crimeii, către sultanul Mehmet al II-lea

„Sultanului fiu de sultan, Mehmet Han, dătător de belșug !

Slavă lui Allah care, atunci când i-a cinstit pe suveranii Islamului, l-a făcut sultan pe cel mai vrednic dintre sultani, suveran măreț și onorat, stăpânul lumii drepte, luptător pentru credință, veșnic victorios, și glorios, sabia lumii și a credinței, sultanul lumii islamice și a musulmanilor, însuflețitorul dreptății în cele două lumi, împărțitorul dreptății printre cei năpăstuiți de asupritori, cel care îi pedepsește pe răufăcători și pe uneltitori, moștenitorul suveranilor arabi și persani și turci, cuceritori de ținuturi și de țări și de cetăți, cel care îi înfrânează pe tirani și pe răzvrătiți și pe necredincioși, Alexandru al timpului, cel care face să se mențină tradiția profetului și tot ce este porunca acestuia, preaînaltul Allah să-l țină în împărăția lui și să facă să biruie oștile sale și să-l înalțe tot mai sus, pe el, care este mare peste mari și sultanul guvernator !

Arzul:

Din partea înălțimii voastre ilustre ne-au sosit nouă, sărmanilor slujitori, vorbe ilustre cu știrea: „Măria-sa împăratul s-a hotărât să meargă la război sfânt asupra blestematului de Kara-Bogdan. De aceea vi se face și vouă cunoscut că, alăturându-vă împăratului cu toate oștile voastre, sprijiniți credința islamică și să porniți din partea aceea”.

La sosirea acestei vești, deși noi înșine avem dușmanii noștri, totuși primind să vă slujim pe măria-voastră, ne-am dus la scara domniei-voastre cu războinici încercați și cu arme de luptă. Am aprins cu foc numeroase cetăți ale ghiaurului;

am luat multe și nenumărate prăzi. Apoi, până să ne întoarcem, a sosit vestea neînsemnată precum că „a venit dușmanul și a devastat corturile voastre". Lăsând numaidecât prăzile noastre, când ne-am gândit să ne întoarcem, ghiaurul, venind în urma noastră, s-a războit mult cu noi. Au pierit mulți oameni dintre noi; doi frați de-ai mei au devenit martiri. Au pierit luptătorii și caii noștri. Noi înșine am venit cu un cal. Apoi, dușmanul nostru, venind după noi, cu oastea de Taht, a luat ținuturile noastre. Noi ne aflăm în orașul Kîrîm. Nu avem însă cai grași ca să ieșim și să ne războim. A venit la Kîrîm-Sehri ca să se lupte acolo, dar nu a putut să facă nimic cetății. Din pricina acestor vești neînsemnate, nu am putut să ne onorăm cu vederea feței binecuvântate a măriei-voastre… Mulțumiri lui Allah ! Am auzit că ați avut biruință și glorie asupra blestematului de moldovean. Când va sosi la auzul nostru știrea că l-ați înfrânt, potrivit versetului: „Așa cum a zis atotputernicul Allah, victoria vine de la Allah, …este apropiată, sigură, dați de veste credincioșilor !", care vestește biruință și cu sprijinul sufletului curat și sfânt al măriei-sale-profetului cel măreț, atunci în inima noastră s-ar naște foarte mare bucurie și mulțumire.

Apoi, deși venise Ieghian-bey, totuși nu am putut să-l trimitem mai departe pentru că la mijloc se afla dușmanul. Am zis că s-ar putea ca dușmanul să dea peste el, iar acel slujbaș să dispară și măria-voastră ați putea să vă supărați atunci pe noi. Astfel, ne-am temut de domnia-voastră. S-a trimis scrisoare înălțimii voastre, zicând că noi nu avem pregătită oaste mare. Scris pe la sfârșitul binecuvântatei luni djemazi-ulahâr, anul opt sute și optzeci și unu.

Sărmanul de mine cel supus,

Eminek"

***

Solia lui Ștefan cel Mare către dogele și senatul Veneției

„8 maiu 6986, în fața întregului senat al Veneției.

Aceste lucruri le-a spus din gură Io Ioan Țambalac, sol și unchiu al dumisale lui Ștefan-Vodă, din partea lui.

Tot ce s-a întâmplat din pricina Turcilor în Domnia lui, va fi aflat Înălțimea Sa dogele de mult. Dar cu adevărat ceea ce s-a întâmplat n-ar fi fost dacă ar fi aflat că prinții și vecinii săi nu s-ar fi purtat cu el așa cum s-au purtat; dar ei au călcat jurămintele lor și învoielile ce le aveau cu ei, l-au înșelat, și a pățit câte a pățit. Învoielile și jurămintele ce erau între ei cuprindeau că toți trebuie să se gătească și să ajute acel loc și acea Domnie împotriva căreia ar merge Turcul. Și deci, în nădejdea lor, au urmat împotriva mea ce am spus. Pentru că, de n-ar fi fost așa, din două lucruri aș fi făcut una: Ori m-aș fi împotrivit dușmanului la vad și nu l-aș fi lăsat să treacă, ori, de mi-ar fi fost aceasta cu neputință, aș fi căutat să scap pe oamenii din țara mea, și nu ar fi suferit atâta pagubă. Dar ei m-au lăsat singur și au urmat cum zic mai sus. Și, dacă dușmanul ar fi fost singur, n-ar fi fost atât de rău, dar a făcut să vie Țara Românească de o parte și Tătarii de alta, și el însuși cu toată puterea lui și m-au înconjurat de trei părți și m-au găsit singur, cu toată oastea mea turburată pentru mântuirea celor de acasă. Și gândește-te, Înălțimea Ta, că gloată aveam asupră-mi, împotriva mea, atâtea puteri. Eu, cu Curtea mea, am făcut ce mi-a fost cu putință și s-a întâmplat ca mai sus, -care lucru socot că a fost voința lui Dumnezeu ca să mă pedepsească pe mine, păcătosul; și lăudat să fie numele Lui !

Iar, după ce a plecat dușmanul, cu adevărat am rămas părăsit de orice ajutor de la creștini, pentru că, nu numai că nu m-au sprijinit, dar poate că unii au avut plăcere pentru paguba făcută mie și țării mele de necredincioși. Și în această vreme a venit la mine secretarul Înălțimii Tale și mi-a spus ce i s-a poruncit și mi-a făgăduit multe lucruri din partea Înălțimii Tale preacreștine, care ești plină de bunăvoință și de grijă pentru binele creștinilor și nimicirea vrăjmașului. Care lucru m-a mângâiat și mi-a dat mare nădejde, și am rămas aproape

odihnit. Pentru că mi-a spus că din banii trimeși în Țara Ungurească și din alții, voiu avea ajutor și orice fel de ocrotire.

Și de aceea m-am grăbit să izgonesc pe Basarab ca Voievod al Țerii-Românești și să pun alt Domn creștin, adecă pe Drăculea, ca să ne înțelegem împreună. Și am îndemnat la aceasta și pe Măria Sa Craiul Unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea să se facă Domn, și încredințându-l în sfârșit a trimis să-mi spuie că eu să-mi strâng oastea și să merg să pun pe acel domn în Țara Românească. Și așa am făcut îndată, și am mers eu de o parte și căpitanul craiului de alta și ne-am unit, și am pus în Domnie pe acel Drăculea. Și, făcând aceasta, el mi-a cerut să-i lăsăm oamenii noștri pentru paza lui, căci în boierii Munteni nu se încredea prea mult. Și eu i-am lăsat 200 de oameni de la Curtea mea și după aceasta ne-am despărțit și îndată s-a întors acel necredincios Basarab, și l-a găsit singur și l-a ucis și cu el au pierit toți ai mei afară de zece…

Cu ceilalți Domni creștini, vecinii miei, am avut să fac o încercare ca să nu mă aflu iarăși înșelat. Și Înălțimea Ta știe gâlcevile ce sunt între ei din pricina cărora fiecine cu mult greu abia poate face ale sale și de nevoie lucrurile mele rămân fără ocrotire.

Nici nu vreau să spun de cât folos e această țară a mea pentru Creștinătate, socotind că e de prisos, căci e lucru știut bine de toți că e zid de apărare al Țerii Ungurești și al Țerii Leșești. Și, în ce privește aceste două Crăii, afară de aceasta fiind împiedicat Turcul cu mine acum de patru ani, au rămas mulți creștini odihniți

EPILOG

- Vai mie, Dumnezeule, vai mie !… Că, de n-aș fi doar un păcătos de călău blestemat să nu trec mai încolo de pronaosul bisericii, m-aș duce la altar și mi-aș întinde trupul cu căință la pedeapsa Ta pentru păcatele lumești ale preacurviei, ca să nu-ți cer îndurare tocmai de aici, de departe. Că greu am mai păcătuit eu, dar nu cum păcătuiesc călăii, cu sânge vărsat, ci cum păcătuiesc ceilalți oameni, stricații de rând care se-nfundă-n femei și nu mai ies de acolo. Iar Tu, pe aceia îi ierți, că ești blând întru slava Ta, dar pe mine, călău, păcătos pentru alte lucruri făcute cu sabia sau cu satârul, mă vei ierta, oare, și pentru cele făcute cu mădularul cu care se zgândăre femeile ?… Că prin mădularul ăsta am făcut mai mare păcat decât toate păcatele vieții mele și m-am înfundat cu el în femeie ca un armăsar netrebnic și pofticios, văzându-mi doar de poftele mele și uitând de voievodul meu !

Da, Dumnezeule Mare, uitând de voievodul meu în clipa cea mai grea a lui. O clipă, doar, uitând, dar tocmai în clipa în care pe el îl ajungea fierul dușmanilor hiclenitori.

Și astfel, cu gândul doar la poftele pe care mi le făceam cu

femeia, nepăzindu-l, nemaipăzindu-l pe el, adică, ci văzându-mi de coitul în care mă îneverșunasem, l-am dat pierzării pe marele, pe strălucitul, pe luminatul și neîntrecutul viteaz care a fost Vlad Draculea al Țării Românești, lăsându-l singur în mâna dușmanului.

Oare voi putea sa-mi iert în vreun fel acest păcat vreodată, Mărite Doamne care ne străjuiești din cerurile tale unde a ajuns Voievodul meu ? !

Iată că au trecut zece ani de atunci. Zece ani de căință în care, utrenie de utrenie și vecernie de vecernie, fără a mă mai încinge cu sabia pe partea dreaptă, cum le este îngăduit călăilor, ca să n-o poarte pe stânga, precum adevărații luptători, nemaiîncingând-o, deci, spre a uita de spurcata mea meserie. Ci înfășurându-mă numai în smerita rasă călugărească și apăsându-mi până peste ochi gluga întru rușinea faptei mele, vin aici, la fosta biserică arsă din Pesta pentru care voievodul meu a dat danie călugărilor franciscani ca să o termine căsătorindu-l aici cu acea nobilă doamnă din Buda pe care i-a dat-o de soție Matei când l-a scos din temniță. I-a dat cea mai frumoasă și mai nobilă femeie, pentru ca Dracula, bucurându-se de nurii ei, și de averea ei, să-l ierte pe el; ca să se-nrudească și să lupte din nou alături.

Iar eu, care am stat în haine scumpe și încins la sabie cu paftalele de aur luate de la un mârză, la acea nuntă cântată toată parcă de heruvimi numai în latinește, vin acum, de zece ani, smerit și cu picioarele goale în acest pronaos și nu-mi găsesc iertarea.

Deoarece, chiar dacă el m-a învățat la asta, eu urât am preacurvit chiar când el murea și n-am mai ajuns să-l salvez. Adică, n-am mai avut în clipa aceea legătura cu el, ca să prind forțe devenind cavalerul negru cum, într-un târziu, putusem deveni datorită lui și, asemenea fratelui meu, năvăleam ca o vijelie în rândurile dușmanilor ucigând sute.

O clipă, doar, a durat: aia când mă slobozeam în femeie.

Că voievodul meu a ajuns triumfător în țara lui unindu-și

armata cu a lui Ștefan. Și l-a prins pe Radu, m-a pus să-i pârâi țeapa prin cur, prin bârdan, prin prapori și prin plămâni până i-am scos vârful în gâtiță, și a recucerit pentru sine Bucureștii. Atunci a fost mare bucurie pentru noi și am băut vin despărțindu-ne de oștenii lui Ștefan care se întorceau în Moldova.

Iar, bând eu vin, mi s-a făcut și de femei, dacă voievodul meu m-a încurajat tot timpul să redevin bărbat ca lumea ca să pot avea comunicare cu el. Și, fiindcă acolo, la marginea Bucureștilor, ne aflam lângă o mănăstire de femei care ne pregătiseră ospățul despărțirii de Ștefan cu tot alaiul vesel de după triumful luptei, eu m-am îndepărtat de voievodul meu începând a căuta prin chilii înfierbântat de poftele pe care ți le trezește vinul. Astfel am ajuns la fântâna unde o maică tânără scotea apă aplecată cu trupul peste ghizdul de piatră și ridicându-i-se fustele în spate de i se vedeau picioarele albe. M-am înfipt în ea, încălecându-i umerii ca un taur.

Dar ea nu era moale și lăsătoare precum aceea care m-a făct băiat mare rostind rugăciuni pe latinește, ci era țărancă zdravănă de credință grecească, ocărându-mă pe românește și cerând de-adevăratelea ajutor din cer împotriva diavolului turbat care eram eu. Așa că am avut ceva de furcă cu ea până când m-am înmuiat pătrunzând-o.

Atunci, Dumnezeule, atunci a fost clipa fatală pe care de zece ani nu mi-o iert și umblu pe gheață cu picioarele goale ca să-mi aflu liniștea și îndurarea. Fiindcă, învârtoșat în lupta cu ea, eu n-am mai simțit semnalul voievodului meu aflat în pericol și l-am lăsat pierzării.

Când am simțit și-am năvălit acolo spulberând toată armata turcească din jur pe care-o aduseseră hiclenitorii boieri ce mi-au vândut voievodul, în jurul lui zăceau o movilă de morți răpuși de el cu fierul. Movilă mare; poate douăzeci, poate o sută.

Dar și el era străpuns tot de fier.

Și-a dat duhul în brațele mele, spunându-mi doar atât: să-l

duc să doarmă în biserica de pe insula Snagovului, pe care el a ridicat-o și-a sfințit-o. Și nu m-a urât și nici nu mi-a adresat din priviri imputare. Ci, numai, a vorbit peste mine, către Dumnezeu, întrebându-l de ce nu l-a făcut pe om cu mai mult fier, tocmai pentru ca să nu-l poată pătrunde fierul.

Iar eu, simt acum că mor, Dumnezeule, rugându-te a ne face cu mai mult fier, precum te-a rugat el; că am fost călău la viața mea și știu cât de ușor se scurge sângele din carne.

Și simt că mă rog aici, în pronaos, pentru ultima data astăzi, februarie treisprezece la anul șase mii și nouă sute nouăzeci și încă patru, întrucât puterile mele au slăbit și, cum mi-a trebuit vreme îndelungată ca, de la a citi, să învăț a și scrie, voi sta în chilia mea unde port numele de Ghideon și voi scrie poveștile adevărate despre voievodul meu, așa cum le-a rumegat mintea mea, cernându-le de cele neadevărate făcute de hiclenitori.

Grăbi-mă-voi să le scriu astăzi, Doamne, ca să le pun în tolba mea unde am strâns toate acele documente lămuritoare prin care voievodul meu să poată sta în fața tuturor judecăților lumești, pentru că Judecata Ta, Doamne, nu are nevoie de hârtii, eu fiind sigur că l-ai primit pe Vlad Draculea acolo unde merită.

Dar oamenii nu ajung niciodată la Înțelepciunea Ta, Mărite !… Pentru prostia lor am strâns în tolba mea tot ce s-a scris și-o las urmașilor să strângă tot ce se va mai scrie.

Iartă-l Dumnezeule pe nefericitul Ghideon, care mai bine n-ar fi ascultat îndemnul voievodului său de a se nărăvi la femei și i-ar fi rămas câine rău de pază fără să guste din această dulceață moleșitoare a împreunării !

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Aflăm din Povestirea în limba slavă despre Dracula

XVII – "Când craiul l-a scos din temniță și la adus la Buda și i-a dat o casă la Pesta, în fața Budei și încă nu fusese la crai,

s-a întâmplat unui răufăcător să intre în curtea lui și să se adăpostească acolo. Gonașii au venit și au început să caute și l-au găsit. Dracula s-a sculat și a luat sabia și a sărit din casă și a tăiat capul pristavului care ținea pe răufăcător, iar răufăcătorului îi dădu drumul. Ceilalți au fugit și s-au dus la birău și i-au spus cele petrecute. Birăul cu toți pasadnicii s-au dus la crai și s-au plâns împotriva lui Dracula. Craiul a trimis la dânsul întrebând: "De ce ai făcut un astfel de rău ?" El a răspuns așa: "Nu am făcut nici un rău, ci el singur s-a omorât. Oricine piere așa, năvălind tâlhărește în casa unui mare stăpânitor. Dacă acel birău ar fi venit la mine, mi s-ar fi înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte". I-a spus aceasta craiului, craiul a început să râdă și să se mire din inimă de dânsul…"

XVIII – „… Sfârșitul lui a fost așa. Trăia în Țara Muntenească și au venit turcii asupra țării lui și au început să jefuiască. El s-a pocnit într-ânșii și turcii au fugit. Oastea lui Dracula a-nceput să taie fără milă și i-a gonit. Dracula de bucurie s-a urcat pe un deal să vadă cum taie pe turci și s-a depărtat de oaste. Apropiații lui, boieri de neam, zice că, luându-l drept turc, unul l-a lovit cu o suliță. El văzând că este ucis de ai lui, îndată a ucis cu sabia lui pe cinci dintre ucigașii lui. Pe el l-au străpuns cu multe suliți și astfel a fost omorât."

XIX – „Craiul a luat pe sora lui și cu cei doi fii în Țara Ungurească, la Buda: unul trăiește pe lângă fiul craiului, iar celălalt a fost la episcopul de Oradea și a murit în vremea mea. Iar al treilea fiu, mai în vârstă, Mihai, l-am văzut aici la Buda, fugise de la împăratul turcesc la rege. Încă înainte de căsătorie, Dracula l-a făcut cu o fată. Ștefan al Moldovei, cu voia craiului, a așezat în Țara Muntenească pe un oarecare fiu de voievod, anume Vlad. Iar acest Vlad a fost în tinerețe călugăr, după aceea și preot și egumen în mănăstire. După aceea s-a răspopit și s-a ridicat la domnie și s-a însurat, a luat

pe soția voievodului care a fost scurtă vreme, după Dracula, și pe care îl omorâse Ștefan al Moldovei. Pe soția aceluia a luat-o și acum este voievod în Țara Muntenească Vlad, cel care a fost călugăr și egumen.

În anul 6994 (1486) februarie 13, a scris Ghideon, cel de mai înainte. Apoi în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am tălmăcit-o pe slavonește eu păcătosul Efrosin înadins pentru folosința lui Ivan al III-lea Vasilievici, cneazul Moscovei, care vrea să învețe a-și întări tronul tăind la dușmani.

- SFÂRȘIT -

Corneliu Leu
ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

ANONIMUL BRÂNCOVENESC

CRONICI AȘEZATE SUB FORMĂ DE *roman*

de

Corneliu Leu

Editura Realitatea

ANONIMUL BRÂNCOVENESC

şi alte cronici
ale trecerii
dintre veacul al şaptesprezecelea
şi veacul al optsprezecelea
aşezate sub formã de
roman
al vieţii Sfântului Domnitor
Brâncovean
de cãtre
CORNELIU LEU
la anul de graţie
1 9 9 4

ÎN LOCUL UNUI PROLOG

CE SPUN CRONICARII DESRE ÎMPREJURĂRI

Radu GRECEANU

Multe și vrednice istorii fiind lucrurile și întâmplările ce s-au întâmplat în zilele luminatului și preacrestinului domnu Țării Rumanești, Io Costandin Brancoveanu Basaraba - voievod și de vreme ce ale altor domni vieți și istorii mai denainte întru neuitare de alții au rămas la letopisetul țării, așa și noi a pomeni de viiața acestui preacreștin domnu Io Costandin-voievod Basaraba ne-am ispitit numai den câte a ținea minte am putut, care în zilili noastre și prin vederea noastră s-au întâmplat dupa multe vrăjbi și turburari, carii de la o vreme încoace între Împaraţiia Turcului și a Neamțului s-au întâmplat de când răposatul Șărban-vodă la Beci au oștit cu Cara Mustafa-pașa veziriul, dempreuna, împărățind sultan Mehmet, leat 7191, câte razboaie și turburari într-aceste doao împărății s-au întâmplat, care la viiața acestuiasi Șărban-voda pare-mi-să ca scrise vor fi, iar noi de aicea începem viiața acestuiași care mai sus am zis cum și în ce chip s-au rădicat și domniia au luat, apucând strămoșăscul scaun de vreme ce strănepot bătrânului Matei-voda Basarab să trage...

Radu POPESCU

După ce au trecut câtăva vreme după moartea Zmarandii fetii lui, Șărban au iesit la plimbare la Fântâna Rece și trimițând paharnicii cu ogari și coconii să vâneze crângurile dimprejur si el ședea de priviia de la corturi, au prinsu și câțiva iepuri și aducându-i naintea lui, au împărțit boiarilor câțiva și câțiva i-au trimis la cuhnie; și în cei din cuhnia domnească s-au innemerit o iepuroaică cu pui in pântece, care spintecând-o,au găsit un pui gata să-l fete, și cu 2 capete și cu 4 picioare dinainte, un cap trăgea într-o parte, altul într-alta, îmbinate trupurile la mijloc și îmbinătura nu să cunoștea, care aducându-l la domnu, fiind și patriarhul Dionisie Șarg-oglan și Ianache logofat Cariofil, să mira ce ciuda ca aceia, ce să fie si tilcuind unii într-un feli, alții într-alt feli, nimeni n-a putut 'innemeri, fără numai Cacavela dascălul, cele ce au zis, acelea s-au și izbândit mai cu vreme.

Acesta au zis că din neamul lui Șărban-voda vor să să ridice 2 capete, să stea împotriva unul altuia unul să tragă într-o parte, altul să tragă într-alta și va fi mare stricăciune țării și pământului acestuia, de vreme ce acest semnu ciudat s-au găsit în tara aceasta și asa s-au intâmplat, că după moartea lui Șărban-vodă, s-au aridicat aceste 2 capete, Costandin-vodă despre turci si Bălăceanul, ginerile lui Șărban-voda despre nemti, și împoncișați unul altuia, au cursu multe rele și stingere pământului, precum la domniia lui Costandin-vodă mai pre largu scrie; cine va vrea să citească va vedea și faptele ce s-au făcut și prorocirea Cacavelii ce s-au izbândit.

Întorclndu-să domnul la București de la Fântâna Rece și trecandu câtâva vreme, iată veste vine de la banul Vintilă de la Craiova, ca Viterane ghinarariul trece pe la Cerneți, cu oști nemțești cu gându ca acela să ierneze în Țara Românească; care veste auzindu Șărban-vodă, îndată au gătit pă Costandin logofat Brancoveanul și alți boiari cu daruri si cu rugăciuni să faca bine, să treacă în Ardeal, care trecandu, și mergându, și

luându darurile, și priimindu-și rugăciunea, au trecut în Ardeal petrecându-l cu cinste pâna la hotar.

Dupa aceasta, Șărban-vodă, văzând că nemților le merge lucru inainte, de biruiescu pă turci și le iau cetățile, țările, au socotit cu ai lui frati și rude sa trimită la Beci, la chesarul soli, cu cărți despre toată țara, să să inchine chesarului și să ceara oști ajutori împotriva turcilor, ca să-i dezlipească țara de cătră turci, și să o lipească lânga chesarul de care pe turci îi amăgiia ca un viclean cu cărțile lui, scriindu-le ca va să trimită soli la nemți ca să îndemneze si sa roage ca să să facă pace între împărați, să nu mai fie vărsare de sânge și altele ca acestea, cu care adormiia pe turci. Turcii încă fiind supărați de atâtea războaie ce au făcut fără noroc și gândindu că le voiaște binele, i-au dat voie să trimită soli și au trimis 4 boiari, pă Iordache spătarul, fratele lui, pă Șărban comisul, pă Costandin Bălăcean, ginerile lui, pă Șărban căpitan, nepotu-său, și purcegând și ducâdndu-să pă cale, Șărban- vodă să bolnavește aici în luna lui octomvrie; dintr-aceea boală au și murit la octomvrie in treizeci și l-au ingropat la Cotroceni. Ieșit-au cuvântul atuncea și zicea cei mai mulți din oameni că 1-au otrăvit Costandin stolnicul, frate-sau, și Costandin logofăt Brancoveanul, nepotu-său, de care vreun adevăr atuncea nu să putea gasi, ce era îndoire, sau va fi, sau nu va fi. Iar târziu, prin multă vreme trecând, s-au dovedit acest lucrul, că singur Costandin stolnicul au mărturisit, că el au omorât pă Șărban-vodă, precum vom scrie mat Inaite pre largul. Insă după Șărban-vodă au pus domnul pă Costandin-vodă Brâncoveanu, domindu Șărban-vodă ani zece...

Ion NECULCE

Era mare foamete, că fusesă țara (Moldovei) toată bejenită și nu putusă oamenii ara și nu să facusă pâne...Tâlhăret mult era. De la Cotnar în sus era țara pustie...Pâne aduce oamenii de pen Țara Ungurească și de la tătari, câte putințe... Atunce dmnul muntenescu Șerban-vodă a încărcat pâne de a lui, arată cu

plugurile lui, câteva sute de cară, de-au dus-o la Cameniţa, având poronca de la Împărăţie. Oamenii în târgu în Ieşi arde curţile boierilor şi ogrăzile şi a altora, de-au arsu târgu mai giumătate, că nu era cine să aducă lemne. Viteli era scumpe, mierea era scumpă, găineli mai nu era în ţară. Găina câte un leu, oul câte um potronic, oca de untu cite doi orţi bătuţi şi un zlot, oca de brândză câte doi potronici. Bani ieşisă mulţi în ţară, dar bucate nu era.

lară când au fostu în al doile anu al domniei, început-au a vini mulţime de taberi de cară tătăreşti cu mălaiu de vândut în Ieşi. Dece Dumitraşco-vodă pus-au de au făcut mierta mare si au pus de au strigat crainecul să nu cumpere nime pân-în trei dzili, că-1 va înţepa care va cumpăra. Şi aşe au rumtu preţul mirţii câte un leu bătut, şi peste doo, trei săptămâni ni s-au scoborât mierta şi la zlot. Dece au început săracii oameni a să sătura. Numai era greu, că murise că era hămisiţi...

Dmitraşco-vodă era un om batrân, grec ţarigrădean de neamul lui, de Cantacozonesti. Şi mai înainte vreme fusesă visternic şi-n Tara Muntenească, la Gligori-vodă. Şi era om nestatator la voroavi, talpiz, amăgitor, geambaş din cei de la Fener din Ţarigrad. Şi dup-aceste, dupe toate, era batrân şi curvar. Doamna lui era la Ţarigrad, iar el aice îşi luase o fată a unei rachierite de pe Podul Vechiu, anume Arhipoaie, care o chema Anita, ţiitoare, de o purta in vedeală între toată boiermea, de-o ţine in braţi, de-o săruta şi o purta cu sălbi de galbeni şi cu haine de sahmarand, cu şlic de sobol şi cu nulte odoară împodobită Şi era tânără şi frumoasă si plină de suleiman, ca o fată de rachieriţă. Şi o trimite cu carata dornească, cu siimeni şi cu vornic si cu comişi dzuoa amiadzazi mari pe uliţi, la feridiu si pe la mănăstiri si pe la vii, in primblări. Si făce şi pe boieri de-şi trimite giupânesăle cu dânsa. Şi dupa ce vinie de la primblări, triimite giupânesilor daruri, canavete, bilacoase, cace i-au făcut cinstea de-au mărsu cu dânsa în primblare. Şi dupa ce s-au mazilit, au luat-o cu dânsul ş-au dus-o în Ţarigrad ş-au măritat-o dup-o slugă a lui, după un grec. Căutaţi, fraţi iubiţi

cetitori, de videți ce este cmenia și curvia grecească ! Că el, de bătrân, dinți în gură n-ave. Dimineața îi înclie, de-i pune în gură, iar sara îi desclie cu incrop și-i pune pe masă. Carne în toate posturile cu turcii dimpreună mânca. Oh ! oh ! oh ! săraca Țară a Moldovei, ce nărocire de stapâni c-aceștia ai avut ! Ce sorți de viiață ț-au cadzut ! Cum au mai rămas om trăitor în tine, de mare mirare este, cu atâtea spurcăciuni de obiceiuri ce să trag până astadzi în tine, Moldovă ! Și din vreme în vreme tot s-au mai adaos spurcateli de obiceiuri, care mai înainte s-or pomeni cines la rândul lor...

Constantin CANTACUZINO-STOLNICUL

Iar când au fost văleatut 7193, mazilit-au turcii pre Dumitrașco-vodă și în locul lui au pus domn pre Costandin Cantemir-vodă. Iar când au fost 7194, august 2 dni, cu vrerea lui Dumezeu luat-au nemții cetatea Budei. Și atunci au pierit mai mulți de 40.000 de turci. Fost-au mers și Suliman-pașa, veziriul, cu mulțime de oaste turcească, ca să fie ajutor Budii, și nimic n-au folosit, ci s-au întors iar înapoi cu mare rușine.

Iar când au fost 7195, dechemvre 27 dni, bătând nemții cetatea Seghedinului ce iaste pre apa Tisei, și înțelegând veziriul de aceasta numaidecât au trimis pre chehaiaoa lui cu o seamă de oști turcești preaalese și cu tătari impreună, ca să fie ajutor acei cetăți, pentru că oastea nemțească au fost puținei,ca 12.000.Deci fiind turcii tăbarâți far de nici o grijă, iar nemții i-au lovit noaptea făr de veste, ca la 2 ceasuri pân-în ziuo, și au făcut într-înșii o moarte mare nespusă. Atuncea veziriul neștiind de aceasta, fostu-s-au rădicat cu toate oștile, ca la 70.000 și mergând ajutor iar asupra cetății numai ce să întâmpina cu nemții, însă nu cu toți, ci numai cu călărimea, ca 8.000, și numaidecât dederă razboi față cu față, ca la 3 ceasuri... Și nu mai putură turcii sta impotriva nemților, ci numaidecât dederă dosul. Și foarte groaznic au fugit, cât venirea lor a fost in 3 zile, iar fuga lor a fost numai într-o zi, trecând Dunărea la o cetate ce-i zic Varodin. Intr-acel război fost-au și Iordache

Cantacuzino vel-spătarul, trimis de frate-său, Șărban-vodă, însă din porunca veziriului, și iar s-au învîrtejit de au venit de acolo aici în țară, la casa lui, cu mare cinste...

Iar, cind a fost leatul 7195, mesița mart, iar sultan Mehmet, împăratul turcesc, poruncit-au tuturor turcilor de au făcut oaste mare. Numai ce au rămas el cu curtea lui la Țarigrad. Și au trimis pe Suliiman-pașa veziriul cu toată puterea împărătească, poruncindu-i impăratul ca să facă război mare cu nemții nimica să nu-și dea mijlocul, pân'va izbândi. Nemții încă simțind de aceasta, venit-au cu toată oastea lor de s-au tăbărât dincolo de apa Drevii, împotriva Osecului. Turcii încă veniră, tăbărîndu-se dincoace de Dreva. Nemții încă văzând atâta mulțime de turci, s-au dat înapoi și s-au tăbărât la un loc unde au socotit ei că va fi bine de rdzboi. Turcii văzând așa, au crezut că de frica lor au fugit înapoi. Ci degrab trecură apa dupre dânșii pân'să apropiară de oastea nemțească și acolo tăbărâră, facând șanțuri și tocmind tunurile. Sumețind mânecile făcură toți salvat mare și strigară de 3 ori: hal-ila ! hal-ila ! hal-ila ! Și numaidecât incălecară pre cai și purceseră asupra nemților cu toată pedestrimea și cu toate tunurile, fiind tunuri-mai mici 130 și mari, ce le zic banimez, 4. Și așa cu mare îngrozire și groaznici făcură năvală mare asupra nemților, lovindu-se față în față în mijlocul câmpului. Iar nemții nimic nu-și dederă mijlocul, ci sta toti ca un munte nemișcat, până le dede Dumezeu ajutor și putere mare, cât unii să batea în față cu dânșii, iar alții i-au luat pă denapoi, pe despre tunuri. Si fiind turcii ocoliți despre toate părțile, căzu asupra lor mare frică cât numai ce tremura și nu știia ce fac. Iar nemții vitejește-i tăia și-i omoria, cât de-abiia a scăpat veziriul cu puținei turci, tar ăilalți au perit acolo. Zic cei ce au fost acolo și au văzut cu ochii lor, 10.000 și mai mult să fie perit acolo...Iar sultan Mehmet, împăratul, înțelegând aceasta numaidecât au omorât pre Sulimam pass, veziriul. Iar turcii, câți au scăpat din război, iniceri, capigii, încă au venit dupe veziriul la Țarigrad și numaidecât au mazilit pre sultan Mehmet și ridicară pre un frate al lui ce au fost închis, anume

sultan Suliiman, ca să fie el împărat turcilor, iar pre fratele său î1 închiseră în locul frăține-său. Și puseră alt veziriu, anume Sius și alti pași. Iar după aceea, capigiii și inicerii făcură gâlceavă mare asupra împăratului si a veziriulut ca să le dea 6 lefi. Si au omorât pre mulți până de abiia i-au potolit și s-au așezat împăratul și veziriul cu pace.

Și au trimis cu aga caftan la Șărban-vodă, sa fie iar domn cum au fost. Acest războiu, ce scrie mai sus, făcutu-s-au la august 4 deni, 7195...

De aicea începem de un războiu ce au mai făcut turcii cu nemții... din sus de Belgrad, lângă apa Drivei... făcându-se multă vărsare de sânge într-amândoaua părțile pân s-au umplut zile 32. Iar când s-au facut august 6 deni 7196, au dat Dumezeu de au fost izbânda creștinilor. Au tăiat pre turcii toti si cadânele lor, și mari și mici. Perit-au creștini mulți, fiind cu dânșii amestecați. Și toate trupurile lor le-au tras la marginea Dunării, până au măturat toată cetatea de spurcăciunea lor. Și nici așa nu i-au lăsat, ci i-au infășurat câte 2 și câte 3 la o sfoară si i-au înecat în Dunăre înotând trupurile lor, cât la multe locuri se strângea mulțime de trupuri, de se făcea naglabie, cât și apa mult să oprea. Și așa s-au preumblat acele trupuri fără caice, până ce vor fi dat și in Marea Neagră.

Și trecura o seamă de oști dincoace de Dunăre, de au luat Caravansebeș și Lugojul și Rusava și Cladova. De acolo au rădicat o seamă de oști nemțești fiindu-le cap Viteranie generalesul, de au trecut în Țara Românească și s-au tăbărât la Turnu Severinului.

Atuncea Șărban-vodă de aceasta înțelegând, degrab trimise pre nepotu-său, Costandin Brâncoveanu vel-logofătul, cu cărți la Viteranie generalesul, cu multă rugăciune și cu multe daruri scumpe, ca să să intoarcă inapoi iar, ca nu cumva, simțind turcii, vor zice ca iaste țara haină și vor porunci tătarilor de vor veni aici în țară să o robească. Atunci Viteranie generalesul, întelegând de aceasta, numaidecât s-a rădicat de acolo cu toată oastea lui de au venit pre sub munte până la Câmpul Lung.

Șărban-vodă iar au trimis pre frate-său, Mihai Cantacuzino biv-vel-spătarul și pre gineri-său, Constandin Bălăceanul vel-aga, de s-au întâmpinat cu dânșii la Câmpul Lung, fiind și Brâncoveanul acolo, tot cu ei, facând multă rugăciune până s-au rădicat de acolo, de au trecut la Brașov și s-au așăzat acolo cu toate oștile, să ierneze...

URCAREA ÎN TRON

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre alegerea lui Io Costandin - voievod, așa cum a văzut-o necunoscutul autor pentru ca apoi să se întărească sau să se completeze faptele prin cele scrise de către cronicarii cunoscuți ai vremii

Multe si vrednice de auzit istorii sânt de faptele ce s-au întâmplat în zilele domniei lui Constandin-vodă Brancoveanu, care mă voi nevoi a le scrie cât voi putea.

De vreme ce au murit Șărban-vodă, precum s-au zis mai sus, boierii cei mari și al doilea, carii se întâmplase în București s-au strâns toți în spătăriia cea mică, noaă, care-i zic cu stealile, fiind și patriarhul Dionisie șeheroglanul, care-i zicea și muselimul din petnarii împărătești, fiind Cantacozinilor rudă; era și vlădica Theodosie, mitropolitul țării, și au sfătuit pe cine vor pune domn în urma lui Șărban-vodă întru care vorbe că nu este bine să facă zăbavă a nu pune domn și nu este bine să meargă la Poarta turcească să ceară domn pentru două pricini: una că prin delungarea vremii, fiind oști streine nemțești, care fiiind nevoitori de a coprinde țări și locuri întru lauda împăratului lor nemțesc, pot să vie și să-și rădice domn despre partea lor, să cuprinză țara, și în urmă Inca fiind turcul puternic va vrea să nu lase țara si cu multe pagube și vărsări de sânge se va îndrepta. A doaa pricină socotia că mergând la Poartă sa-și ceară domn pe indelungarea vreamii pot să mai sfătuiască unii și alții într-alt chip ca să nu priimeasca cele ce vrea cei mai mari, întru care neuniciune pagube ar fi făcut și vrăjrmși având, cei mari, gindiia ei că pot să dea bani turcilor și să puie domn strein, măcar și din feciorii de domn ce era la Țarigrad și atuncea

ar fi fost pagubă și rea primejdie Șaităneștilor ce stăpânesc țara si așa, cu acestea și ca cu de acestea gânduri fiind, nevoia cu tot mijlocul ca să rădice domn de pământ și curând pentru ca să să așaze gândurile tuturor și a vrajmasi, și a altora... Și făcură socoteala ca Costandin logofătul Brancoveanu este neam de al lui Matei-vodă și are și alte bunătăți, blândețele si altele; să-l rădice pre dânsul domn ca și om este în vârstă, de va putea chivernisi domniia cum să cade, în vreme ce este țara ocolită de oști și de primejdii, măcar că doamna lui Șărban-voda ruga pe unii, alții, și încă au chiemat toți buluc-bașii siimenii lor și le-au dat bani să stea, de nu să poate într-alt chip și cu arme, să puie pe fii-său Iordachie domn...

Ion NECULCE

Șerban-vodă făcusă gătire mare de oști în Țara Muntenească, și facusă câteva vasă, seici, la Arges, cu zahară, de sta gata să coboare pe Dunăre. Și s-agiunseră cu toate capeteli sârbimei pe di ceia parte de Dunare si trimisesă și la nemți pe frate-său Iordachi spătarul și pe ginere-său aga Bălăceanul, ca să vie cu o samă de oaste nemțească. Agiunsesă și la Moscu, să să scoboare la Crim.

Si stând împotriva sfatului cu cneadzu mare, cheltuit-au Șerban-voda de 1-au otravitu, ca să nu mai hie potrivnic sfatului. Agiunsesă și cu craiul Sobetchi, ca să să scoboare în gios la Bugeag. Și așe și el să purceagă cu aceaste gătiri, să apuce Țarigradul, când or hi turcii la Beligrad, la nemți. Numai era pedică Cantemir cu Cupărești, ca-l tot pârâie la Poartă. De ce Șerban-vodă, vadzând împidecarea lui Cantemir-vodă, au strânsu câțiva boieri moldoveni ce era în Țara Muntenească pribegi, unii de frica lui Cantemir-vodă, alții pentru frica poghiazurilor leșești. Strânsu-i-au pe toți la dânsul la sfat, la București. Și-au ales pe Ilie Dragutescu să-l facă domnu îm Moldova, cu toată cheltuiala lui, ca să mântuiască de Cantemir-voda, să nu-i mai fie piedică. Și n-au zăbăvitu dup-acesta sfat Șerban-vodă ș-au și murit. Dzic să-l fie otravitu frații lui,

stolnicul Costantin și spătarul Mihai, că era un om groaznic: nu veghe nimarui voia. Om mare la stat cu ochii ca de bou, harnic, darnicu, milă făce mare la streini, la slujitori. Cheltuie mult să-și facă nume, iar nu să strângă. Cantemir-voda încă de aceste oblicnd de toate, pârâsă la Poartă pe Șerban-vodă. Și turcii nu pute să-l mazilească, că se teme de numeli lui Șerban-vodă, ce scriseră la hanul să să gatedze să margă să iernedze în Țara Muntenească, să prindă pe Șerban-vodă. Ce gătindu-să hanul, i-au si vinit veste c-au murit. Ce gindeste omul nu dă Domnul ! Că cine știe la ce cumpănă aru hi vinit și Țara Mluntenească, de n-ar hi murit atunce...

Radu GRECEANU

Costandin Brancoveanul... lângă oasele lui Șerban-vodă aflându-să și de cele ale morțiii ce trebuia grijind; iar sfatul și toată adunarea boierimei ce se afla la Mitropolie, au trimis pe Preda Brătășanul vel-pitar, i Radu Golescul, de 1-au poftit ca să meargă acolo... și așa mergând, toți nunaidecât la un cuvântu fiind, ca să priimească stapânirea țării 1-au poftit... Fiind dar precum am zis adunarea toată la Mtitropolie, toată boierimea țării și slujitorii, și Dionisie patriiarhul Țarigradului, care atuncea aicea să afla, si părintele Theodosie mitropolitul țării, era și un capigi-bașa împărătesc anume Ahmet aga, care mai înainte venise cu trebi la domn și alti bogați agi, care atunci în țară se afla.

Deci văzând și ei cu toți alegirea și socoteala cea de obște ce să făcuse pentru domnie, iar capigi-bașa numaidecât pre acest Costandin Brâncoveanul vel-logofăt cu caftan 1-au imbrăcat, și așa boiarii împreună cu arhiereii luându-l, în biserică au mers și, ducându-i părintele patriarhul în oltar, moliftele de domnie i-au cetit, sfântul prestol înconjurându-l după cel ce domnii dup-obiceiu să încoronează.

Decii ieșind den biserică, îndată și calul domnescu i-au adus cu toată podoaba, și toți slujitorii și toată orânduiala domnească fiind, au încalecat și la curtea domnească cu cinste și cu pompă

mare au mers; și întâi în biserica domnească au mers și au intrat, și cântând axion după obiceiu, sfinteli icoane au sărutat și jurământu acolea cu boiarii încredințându-să, în sfinta evanghelie ca cu măriia-sa în dreptate să ție, după aceea în casele domnești în divanul cel mare suindu-să, în scaunul domnesc au șăzut și cu tunurile dând, mare bucurie în toată politiia s-au facut de domnie noao...

Radu POPESCU

Leat 7197. După ce au murit Șărban-voda, Costandin stolnicul Cantacuzino și cu o seamă de boiari, ce să întâmplasă în București, s-au strânsu toți la Mitropolie și fiind patriarh Dionisie Șeher-oglan și întâmplându-să și un capigi-bașa împărătescu, cu alte trebi venit la Bucureși, 1-au chemat și pă el acolo la Mitropolie și au făcut alegere pă care vor pune domnu și au găsit cu sfatul lor să puie pă Costandin Brancoveanul și îndată aducând caftan, capigi-bașa au luat caftanul și 1-au îmbrăcat pă Costandin Brâncoveanul. Decii au intrat în beserică și i-au cântat mnogaleta după obiceiu, și mai aducându de la curte și toată slujitorimea, și meterhanea, și toată rânduiala ce se cade domniii și au ieșit din beserică, și încălecându au venit în curtea domnească cu halai și iar în beserică intrându, era gătit tatrapod cu evanghelia deasupra și șăzând în scaun au pus pe toți boiarii de au jurat pă evanghelie că-i vor fi cu dreptate și vor sta cu dânsul, măcar la ce primejdie i-ar veni, care jurărmânt și cu zapis mai pe urmă 1-au întarit...

Constantin CANTACUZINO - STOLNICUL

Atunce Costandin-vodă au strigat catră toți boiarii cu glas de bună cinste zicându-le: "Iată am ascultat eu rugăciunea voastră de mi-am lăsat toată odihna și toate moșiile mele și mai mult fără voia mea m-ați rădicat domn. Acum dacă să cade și dumeavoastră să vă arătați credința cea adevărată, cum că vă veți afla în toată vremia lângă noi, cu slujbă dreaptă și credincioasă, și veți face toate poruncile domniei făra nici o

îndoială, precum și noi ne făgăduim să aveti dmmeavoastră si toată țara de la noi dreptate."

Asijderea și boiarii îi răspunseră "Cum de vreme ce au dăruit Dumnezeu pe măriia-ta cu domniia după pofta noastră,suntem bucuroși foarte să ne dăm credința neclătită". Și câte unul, câte unul pre rând, fiind sfânta evanghelie așezată în mijlocul bisericii, puseră mâinile toți pre dânsa, jurându-se și legându-se cu numele marelui Dumnezeu, cum vor sluji domnului lor, cu credință și cu mare dreptate, dând la mâna domn-său și o scrisoare a lor încredințată, precum iaste mai sus scris.

Isprăvindu-se aceasta, cu toți dimpreună se închinară și ieșind din biserică, suindu-se toți în casele domnești, șezând în cinstitul scaun, alergară către dânsul toți boiarii, mari și mici, și toate gloatele sarutând mâna, zicea: ''Intr-un ceas bun să ne fii măria-ta domnu si să ne stăpânești cu pace în toată viața măriei-tale". Și aciiași porunci Costandin-voda tuturor logofeților domnești de scriseră cărți pre numele lui la toate târgurile și la toată țara, dând veste de pristăvirea lui Șerban-voda și de domnie noao a lui Costandin-vodă...

Șerban-vodă au domnit ani 10, iar vârsta lui au fost, când au murit, de ani 55. Și cât au fost el domn mult au pătimit, mai vârtos pentru țară, că vrăjmașii nu-1 lăsa, ci-l necăjia în tot feliul ca să-l surpe din domnie, să poată hrăpi țara, mai vârtos grecii țarigrădeni; iar Dumnezeu tot nu 1-au lăsat, nici-și da mijlocul ci pre turci îi biruia cu banii, iar pre greci îi biruia cu alte meșteșuguri; pre toți vrăjmașii lui i-au supus, pre unii cu moartea, pre alții cu închisoarea, cât nu mai putea scăpa nici unul, ci de frica lui să ascundea toți în toate găurile, că-i dedese Dumnezeu minte și chibzuială mare. Și chipul lui era groaznic, cât să sperea de el și păgânii și alte țări. Și în zilele lui nimeni n-au cutezat să-i calce țara pâna la moartea lui.

Iar doamna lui, Mariia, cu fiu-său Iordache și cu pat ru cocoane au rămas în urma lui Șerban-vodă cu mare jale și cu multe lacrimi vărsate...

ANONIMUL BRÂNCOVENESC

despre înscăunarea noului domn,
despre intrigi1e ce se țes odată cu ea,
poftele famliei celui răposat și ale altora
ce trag spre relele dinauntru și dinafară

Doamna lui Șărban-vodă ruga pe unii, alții și încă au chiemat toți buluc-bașii și siimenii lor și le-au dat bani sa stea, de nu să poate într-alt chip și cu arme să puie pe fii-său Iordachie domn.

Dar norocul nu i-au slujit, așa cum vrea ea, ci toți cu un cuvânt au zis că Iordachie este mic și nu va putea chivernisi țara într-atâtea răzmir i țe ce se afla, oștiri nemții cu turcii, ci om de vârstă să punem care s-o poată pazi și a îndrepta pă noi și pă săraci.

Și aleseră pe Costandin logofătul Brancoveanu să le fie domn. Și să rădicară cu toții din curtea domnească și merseră la Mitropolie, unde este obiceaiul a să pune domnii și îndata ce au sosit acolo au strâns oștile și au trimis un boiariu de au chiemat pe Costandin logofătul Brâncoveanu de la curte, că rămăsese acolo. Și porunciră să aducă comișăii al doilea cal domnesc. Și îndată ce sosiră acolo ziseră cu toții:"Logofete, noi cu toții pohtim să ne fii domn".

El zise: "Dar ce aș avea eu cu domniia, de veme ce ca un domn sunt la casa mea; nu-mi trebuiește să fiu". iar ei ziseră: "Ne rugăm, nu lăsa țara să intre alți oameni sau răi, sau nebuni să o strice, ci fii !"

Și-l luară de mâini și-l împingea de la spate. Și acolea fiind și un capegiu împărătesc pentru trebi împărătești, il dusească și pă el la Mitropolie și duseră caftan la capegi-bașa al împăratului, de l-au îmbrăcat cu caftan, și intrară în biserică de i-au citit moliftele de domnie, și au mers de i-au sărutat toti mâna, zicându-i mnoga leata.

Deaci, ieșind afară, calul domnesc era gata; ci au încălicat și înainte mergând oastea și pă urmă boerii, toti pogorâră spre curtea domnească tragând clopoțile la Mitropolie.La curte au gătit 3 tunuri să le dea când va ședea în scaun și surlari, trâmbițașii domnești și turcești, le-au dat poruncă să să gătească

să zică când va ședea în scaun domnul; carele, după ce au intrat în curtea domnească cu gloatele, au descălicat dinaintea bisericii domnești și au intrat în biserică cu boierii, și sărutând icoanile, au șăzut în scaun și iar au zis mnoga leata.

Deci, fiind mâlcomire, era acolea și părintele patriiarhul Dionisie și vlădica. Începu să zică domnul: "Boieri dumeavoastră, bine știți toți că eu am fost la casa mea ca un domn, trait-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi și domniia aceasta eu nu o pohtesc ca să-mi inmulțesc grijile și nevoile, ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voia mea m-ați pus domn în vremi ca acestea turburate, încongiurați de oști de vrajmași; ci dar acum iar întreb: este-vă cu voia tuturor ?" Aciiași toți răspunseră: "Toți voim, toți pohtim".

Zise iar: "Deacă pohtiți toți mi-e voia și mie să-mi dați un juramânt înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreptate și de ar veni vreo primejdie domnii mele, despre vreo parte, să stați cu mine toți". Și ziseră toți să fie așa și merseră boierii cei mari întâi la icoană și începu logofătul al doilea a zice jurământ pe o foaie de hârtie, scris precum îl socotise mai înainte și după ce au sfârșit zisa, precum fusese scris, ziseră amin toți și începură a săruta boiarii icoana.

După aceea ieșira din biserică și s-au suit în divanul cel mar re si șăzu domnul în scaun și făcură armașii semn la tunuri, la zicători și toți odată începură a zice, a slobozi tunurile; însă 2 tunuri s-au slobozit, iar unul nu s-au putut slobozi; de care zicea mulți ca va fi acesta un semn rău, însă pe urmă s-au văzut că sunt băbești cuvinte. Și în zicăturile acelea mergea de săruta mâna domnului de la mare până la cel mai mic.

Deacă au isprăvit aceasta, s-au rădicat domnul de au mers în spătăriia cea mică cu stealile și au chiemat gămăticul grecesc, logofătul rumânesc, azagiu turcesc și au început a învăța cărți a scrie. Unile la capichihaiele, altele la pașa seraschiiariul si la vizirul întru care scriia ca domnul Șărban-vodă murind și fiind vrajmașii împăratului adecă nemtii în spinarea țării noastre, temându-ne să nu afle că au murit domnul și nefiind altul în

loc, să aducă ei alt domn să puie în țară, carele cu multe pagube ale țării s-ar fi scos, am socotit și am pus domn între noi, care este și nepot lui Matei-vodă și pe cum acela cu dreptate au fost împărăției și mai cu dreptate va fi acesta și poruncile împărătești toate le va plini, și-1 luăm noi asupra noastră cum va fi așa cum zicem. Numai ne rugăm ca să fie și cu voia măriilor voastre, că streini nu pohtim, că am avut mai înainte streini, ci multă pagubă au făcut țăriii. Și altele ca acestea au scris și au gătit boieri de au trimis pa unii drept la Odrii, pă alții la seraschiiariul de la Baba, ca să facă și serschiiariul carte la viziriul, adeverind că țara au venit la el și 1-au pohtit și pentru că să nu faca vreo turburare despre nemți, fiind aproape, l-au facut domn și i-au trimis caftan. Și cu acele scrisori ale pașii au trimis un haznadariu al lui împreună cu boierii la Odriiu, pe care boieri i-a intrebat pașa: "Mai trimis-au alți boieri inainte la Odriiu, au n-au mai trimis, au numai prin mine așteptați să vă fac treaba ?" Ei au zis ca alțiii nu s-au dus și că nădejdea noastră la măria-ta ne este. Pașa înțelesese, poate-fi, c-au trimis boieri la Odriiu, mai înainte si-i părea rău, însă nu credea de tot, ci au dat 2 perechi de cărți unile cum s-au zis mai sus, bune si de folos domnului, iar unele împotriva domnului...

Radu POPESCU

Dupa aceia s-au suit in casă si au început a scrie cărți la Poartă și la Mustafa-pașa saraschiiariul, ce era la Baba, si au trimis boiarii spre amândouă părțile, dar Poarta, auzindu, foarte s-au mâniat căci au făcut rumânii domnu, far'de știrea stăpânilor și sta lucrul în cumpănă ca să nu-1 lase pă el să fie domnu, ci să puie pe altu, care vor vrea ei...

Ion NECULCE

Cantemir-voda și Cupăreștii, s-au mai apucat și de un alt dantu asupra muntenilor, și muntenii asupra lor. Țineți-vă, saracelor țari, dacă sânteți putencioase, de acmu să biruiți nevoile din pizmele vechi la ce s-au început să să lucredze !

Era un boier de mult priibag din Țara Muntenească în Țara Ungurească, anume Stoica paharnicul, și și cu alții mai mici, iar munteni pribegi, încă de când au luat domnia Șerban-voda. Chematu-i-au Cantemir-vodă de la Brașov aice la dânsul în Moldova. Ș-au început a face până și harzuri la Poartă, a pârâ pe munteni cu feluri de feluri de pâri, cum sântu haini și bogați. Ce Poarta dintaiu i-au îmbucurat. Și i-au trimis Constantin Cantermir-vodă la Poartă la Cuparesti, la spătarul Lascarachi cuparul, fiind capichihaia lui Constantin Cantemir-voda, să pârască pe munteni și să isprăvească domnia lui Cantemir-vodă în Țara Muntenească...

Radu GRECEANU

Și așa, toată isprava și așăzarea dcmniei făcându-să, apoi mariia sa Brancoveanul socoteală au făcut ca să trimită la boiarii de la Beci ca era duși soli la nemți, să le facă știre în ce fel lucrurile s-au strămutat; și așa, pă Preda spătarul Pirscoveanul cu cărți la Beci 1-au trimis, la boiarii care s-au zis mai sus ce era soli trimisi de Șărban-vodă făcându-le și lor știre atât de petrecerea răposatului Șărban-vodă, cât și de înălțarea domniei mării-sale lu Costandin-vodă.

Deci mergând Preda spătarul încă pre cale i-au ajuns pre boiari nesosiți la Beci, cărora vestindu-le și de una, și de alta, despre o parte mare întristare coprinzându-i de moartea lui Șărban-vodă, iar despre altă parte de domnia măririi sale lu Costandin-voda s-au bucurat, afară den Constantin aga Bălăceanul, și așa dimpreună pâna la Beci au mers, și la împăratul neamțului soliia și-au dat, după cum rânduită era de Șărban-vodă, așa și despre măriia-sa Costandin-voda; și făcându-li-să priimire cu cinste, dupa aceia toți aceialalți la un gând era, afară den Costandin Bălăceanul, căruia vestirea domniei lui Costandin-vodă peste voie fiind, altele mai de demult în inima lui hrănind și socotind, la mare mâhnire au venit, și în zavistie vrăjmașul adevărului 1-au adus, și cu tot feliul de vrăjmășie asupra țării și domniei s-au întorsu,

nesocotindu-și ticălosul binele și folosul casei și al capului lui, si cinstea carele de la mariia-sa Costandin-voda era să aibă, avându den boierie dragoste și frăție cu dânsul, ci cu minte cuvântul carele zice (grecește)...că zavistia nu știe a alege cela ce iaste de foios.

Cl multe amstecături au făcut, cuvinte împotrivnice pre la cei mari de acolo de la nemți semănând pentru bolarii carii să afla cu dânsul acolo, adecă de Iordache spătarul și de Șărban căpitanul, și multe rele pentru dânșii zicându, până în cea de apoi acești doi boiari, acolo la Beci den porunca împărătească s-au oprit, ca să nu vie în țară, și el luându-și voie să vie, și pre Șărban comisul Vlădescul cu dânsul au slobozit, cu carii împreuna și Ceachi Laslo, ungur de fel, un hiclean, înșălător și mare mincinos, de acolo s-au trimis cu răspunsurile, care boiarii aceștia solie mersese și cu toții pân'la un loc viind, iar Costandin aga Bălăceanul, cu ficlesug la inima lui fiind și ajungându-l și cărțile de la soacră-sa, doamna lui Șărban-voda (sârbcă de fel din Nicopole, fata Ghieții neguțătorului de abale), ca să nu vie în ttară, s-au oprit la Sibiiu, nicidecum în țară să vie vrând, și așa numai Șărban comisul Vlădescul împreună cu Ceachi acela au venit...

ANON I M U L B R Â N C O V E N E S C
despre "pohtele" care apar și de cealaltă
parte a taberelor și despre
„învârtoșirea" dușmanilor
la intrigi care pregătesc războaie

Pașa înțelesese, poate fi, că au trimis boieri la Odriiu mai înainte și-i părea rău, însă nu credea de tot, ci au dat 2 perechi de cărți: unile cum s-au zis mai sus, bune și de folos domnului, iar altele împotriva domnului. Și au învățat pa haznadariul lui, zicându-i: "De nu vor fi mers boieri alții la Odriiu să le facă treabă și ramâne treaba lor numai pe mine, tu să dai ceste darti, iar de au de trimis boieri acolo, având mai bună nadejde într-alții și vor fl vrând numai să-și râză de mine, de obrazul mieu,

tu să dai aceste cărți", și i le-a semat.

Și mergând de olac la Odriiu și văzând că sânt boieri alții la Odriiu, au vrut să dea cărțile cele de împotrivire, dar boiarii încă știind lucrul acesta, că-l aflase încă fiind la Baba de la iazagiu pașii, îndată cu toți au căzut la haznadariul acela de s-au rugat să nu facă aceasta și dându-i și 5 pungi de bani, au dat cărțile cele de folos și au făcut și viziriul cum a scris pașa seraschiiariul, că era viziriul și ălalți meghistani îndoiți pentru această domnie și cam cu părere rea, căci întâi s-au rădicat rumânii, deacii le-au f ăcu t știre si zicea: deacă rumânii scot domnii și pun domnii, dar noi ce sântem aici și ce păzim aici ? Ci lucrul în cumpănă sta și putința jalba cât de mică și cât de puțini oameni de țară sa fie fost, n-ar fi luat domniia. Dar toți rumânii vorbindu-1 pentru blândețele ce arăta pentru toți, n-au rădicatu-sa nimeni cu nici o pâră și și ajutând și cărțile pașii, și banii ce se făgăduiră pentr-ascuns, au voit și turcii de i-au dat domniia și i-au trimis și carte împărătească, și a viziriului, și caftan cu capegiu, înaintea a căruia i-au ieșit domnul cu toata oastea și cu halai mare în deal la vii, în marginea tufelor. Și împreunându-se cu turcul au venit în București, puindu-i și cuca în cap până au intrat în București, în divanul cel mare și acolo citind cartea sta domnul și toți în picioare cu mâlcomire, care carte sfârșindu-să o au sarutat domnul, si 1-au îmbrăcat cu caftan și 1-au pus în scaun. Aciiași făcură semn tunurilor si muzicelor și toți începură deodată a da cu tunurile și a zice cu muzicele și boierii a săruta mâna domnului cu alte gloate. Sfârșind aceasta, turcul s-au dus la gazdă, unde-i gătise, domnul au intrat vesel înăuntru și de atuncea înainte să știia domn adevărat.

Să venim dar iarași la prochimen. Întru aceea zi ce s-au zis că s-au făcut domniia lui Costandin-vodă și scrise scrisorile și trimiseră boieri cum ați auzit, Șărban-vodă mortul zăcea ca un om den cei proști, numai cu muierea lul și cu fetele lui plângând și, zicând: prădatele de ele si de domnul sau și de domnie; că avuseseră nădejde să puie pe fii-său domn, dar n-au vrut

Dumnezeu și tiraniile tătâne-sau, ce facuse boierilor si săracilor țării și încă de la o vreme nici muierea lui, nici fetele lui nu șădea lângă dânsul, că-și strângea avuția si o ascundea, că-i era frică să nu-i ia avuția Costandin-vodă; iar bărbatul ei zăcea pă o masă stârvul, părăsit de toți până a doaa zi dimineața.

Deaci l-au rădicat cu cinste domnul și 1-au dus la Cotrăceni, la mânăstirea lui, de 1-au îngropat și s-au dus.

După aceasta au trimis domnul pe vărul mării-sale, pă Preda spătarul, feciorul lui Trufanda, de olac după boierii soli, cari-i trimisease Șărban-vodă la Beci, la împăratu nemțesc Leopold ca să-i ajungă să dea știre cum că au murit Șărban-voda și din elexiea țării, adică alegerea, s-au pus Costandin-voda domn si cele ponturi care le-au făcut Șărban-vodă de le-au dat solilor să le dea la împăratul, acelea și mariia-sa le priimește. Pre carii i-au ajuns în Țara Ungurească de sus, la o cetate ce se cheamă Pojun, unde coroana craii Țării Unguresti sta, aproape de Beciu, care vești dându-le solilor, întii întristăciune au avut de moartea lui Șărban-voda, apoi unii să întristă, căci s-au pus domn Costandin-vodă și nu altul. Iordache spătarul și cu Șărban căpitanul Cantacuzino zicea că nu s-au căzut să lipsească domniia de la mâna Cantacozinilor și altele zicea împotriva domnului...

Radu GRECEANU

Și au trimis boiari la Poartă, la împărăție, anume pre: Ghincea vel-vornic, i Alexandru vel-clucer, i Pirvul logofăt Cantacozino, i Preda Brătășanul și alți mulți boiari, cu arzu-magzaruri de la toată țara, dându în știre pentru domniia mării sale, iar pre alti boiari, anume pre: Dumitrașco Caramalaul vel postelnic, i Socol vel-medelnicer, i Vergo vel-portar capichihaia lângă serascheriiul fiind, l-au trimis la pașa serascheriiul anume Mustafa-pașa, care era cu oștile la Baba. Așijderea pe alți boiari, anume: Mihalcea șătrariul, i Costandin clucer Ciorogârleanul, au mat trimis la hanul Selim Gherei, întimplându-să a fi și el atuncea în Bugeac.

Deci, după ce au mers boiarii la Poartă și au făcut știre la împărăție, cum că nu poftește tara pre altul fără cât pre măriia-sa, dat-au Dumezeu și împărăției năstav și au 1ăsat după a țării poftă, alegire și rugăciune, si numaidecât și schimni-aga au trimis anume pe Ismail aga-capigilar-chihaias al veziriului, cu caftan de domnie; iar dupe acestea nu multe zile trecând, venit-au și boiarii de la Poartă cu steagul domniei și cu tuiurile.

Și așa, toată isprava și asăzarea domniei făcându-să...

Radu POPESCU

Numai norocu lui Costandin Brancoveanul, și banii și cărțile saraschiiariului i-au ajutat de 1-au lăsat să fie domnu, căruia și caftan i-au trimis, și cucă cu aga turcu, la care ieșindu înainte cu pompă domească au venit în București, dându cu tunurile și altele facându după obicei...

Constantin CANTACUZINO-STOLNICUL

Au început a să griji de toate cele ce trebuiesc pentru îngroparea lui Șerban-vodă. Iar a doa zi rădicat-au cinstitul trup și-l duseră cu mare cinste la sfânta mănăstire din Cotroceni, unde iaste hramul uspenie bogorodite, care iaste facută de el cu toată podoaba ei încă den temelie. Și fiind acolo adunați doi patriarși ai Țarigradului, anume Dionisie și Parthenie dimpreună cu părintele Theodosie mitropolitul și cu mulțime de egumeni și de preoți, de-i făcură pogrebania cumsăcade și toți blagoslovindu-1, dederă-l gropii în biserică după jețiul cel domnesc, fiind mare jale și plângere de dogma lui și de coconii lor, și de frații lui, și de toate rudeniile, zicând toți ''Dumnezeu să-l iarte !"

Și-i făcură pamâme mare cu bani la săraci, cu bucate multe.

Și de acolo se întoarse Costandin-voda iar la scaunul lui și tot într-aceia zi fost-au trimis la Poartă pre o seamă de boiari, pre alta i-au trimis la pașa, care au fost sarascheriu la Oblucita, unde-i zic Cartal, pre alții la hanul tătărăsc cu cărți scrise pentru moartea lui Șerban-voda, făcând mare rugăciune pentru

Costandin-vodă, să-l lase să fie domn precum l-a poftit țara.

Oh, mare minune și mare milă făcu Dumezeu cu dânsu, că preste 2 săptămâni sosiră la Costandin-voda de toate parțille veste bună. Întâi pe drum de la împărăție veni Pârvul logofătul Cantacozineanul cu veste bună, cum s-au tocmit domniia numai în 8 ceasuri și în urma lui au sosit un agă mare, turcu, împreună cu Dumitrașco Caramalăul, îmbrăcând pre Costandin-vodă cu caftan de la împărăție pentru domnie noao. Și-l puse cu mâna lui de șezu în scaunul cel de domnie dând cu tunurile, făcut-au întru toți mare bucurie de domn tânăr.

Când au șezut Costandin-voda domn, fost-au cursul anilor 7197, mesița octombrie 29 de zile, luni la 10 ceasuri de zi, iar vârsta lui au fost de ani 34...

Iar doamna lui Șerban-vodă, Mariia, cu fiiu-său Iordache și cu patru cocoane au rămas în urma lui Șerban-vodă cu mare jale si cu multe lacrămi vărsate.

Iar Costandin-vodă nu i-au lăsat să fie atâta obidiți, precum au fost mai nainte alte doamne rămase sărace de domnii lor, ci le-au dat mare cinste. Și n-au lăsat pre doamnă să o bântuiască cineva, ci o au lăsat la casăle ei, să se odihnească cu coconii ei și să-și ție satele și moșiile și tot ce va avea, cu bună pace. Asijderea și slugile ei câte au avut, le-au făcut cărți de milă ca să slujeascg acei case până vor fi...

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre alte pricini de înfruntare unde dușmănia împotriva domnului se amestecă și cu toate poftele asupra țării
ale celor care spun că vor să o elibereze

Si cercând pă Șărban comisul de ce n-au vrut (Bălăceanul) să vie, alt nu putea da seamă, fără cât zicea să-i fie venit scrisori de la soacră-sa, doamna lui Șărban-vodă, întru care scria să nu vie, spuind că are multe necazuri de Costandin-voda. Iar deacă va veni și el mai multe necazuri se vor înălța asupra casii aceea si acelea văzând s-au oprit. Altii zicea, den slugile lor, carii

mersese la Beci, că nu era aceea nimic, ce s-au zis de Șărban comisul, ci din purcederea lor din țară tot gâlcevi și certi între dânșii au fost. Unii vrea unile, alții vrea altele și mai vârtos ca Iordachie Cantacozinul batjocoriia pre toți cum vrea, dintru care batjocură s-au născut vrajba și încă și altă pricină, că bănuia Iordachie spătarul și Șărban căpitanul oprirea lor la Beci, precum ar fi umblat ceilalți doi, soții ale lor, Vlădescul și Bălăceanul, într-ascuns la curtea împărătească de au făcut pa cei mari de au slobozit pre el și pre ceilalți au oprit; care lucru au scris și în țară la Costandin-vodă și la ceilalți Cantacozini de întâmplarea ce au avut; de care, cum unii zicea, temându-să Bălăceanu, n-au cutezat să vie în țară. Iară Șărban comisul au venit cu Ciachi Laslo. Și lui Ciachi Laslo dându-i-se răspunsurile de la domnul, s-au întors îndărăt la împăratul lor, având împreunare cu domnul la Mogoșoaia.

Bălăceanul Costandin, acolo la Brașov șăzând, îi umbla mintea lui cu vrednicie socotea ca este. Însă să înșăla ca un Bălăcean, că Bălăcenii totdeauna își întindea mintea după niște păreri nebunești, adecă dupa vitejii, precum și tată-său Badea vornicul Bălăceanul, în zilele lui Antonie-vodă, au ucis niște neguțători moscovlii, împreună cu cari era și călugări merși pentru milă la Mosc. Pe toți omorându-i cu o soție a lui ce-1 chiema Buta, averea le-au luat, de care prinzând domnul de veste, au cercat pe Buta și 1-au aflat și cu dreaptă judecată l-au înțepat în movila den marginea târgului, despre Dudești, iar pe Bălăceanu 1-au lăsat. De acest feliu de viteji era Bălăcenii. Însă cu acele păreri nebunești ce era Costandin Bălăceanul au găsit soție asemenea lui, pe un ghenararіu ce-1 chiema Haizler, carele era mai mare peste neamții din Ardeal, pe carele, cu avuție ce avea Bălăceanu, îl făcuse prieten și începea a lucra ficlesug asupra țării și a domnului, îndemnând oștile nemțești să pogoare în țară și cu ai țării dimpreună să purceazăasupra turcilor, să taie și să mântuiască țara de robiia turcilor cea păgânească.

Ci dar acestea toate le socotiia și le sfătuia în deșărt,

acoperindu-le nebuniia priceperea si orbindu-i, orbindu-i rău bogăția a nu vedea mulțimea turcilor, și a tătarilor și puțina lor oaste ce o avea în Ardeal; că nu era mai mult decât 3 mii sau 4 mii de oameni neamți si li se părea că, cu nebunească lor vitejie, cu această puțină oaste a lor vor birui toată puterea turcului și a tătarului. Carele turcul de la Răsărit sculându-să au venit pe-ncet-încet și au biruit domnii, craii, împărății mari și puternice, cât și Apusul jumatate îl coprinsese și cât se lățiа atâta să întăriia în avuție și în oameni, de putea cu un cuvânt să ridice nemincinos 100 de mii sau 200 de mii de oameni. Și gândea acei nebuni viteji Haizier si Bălăceanu că pogorând în Țara Rumânească vor putea stăpâni țara fără primejdie de cătră turci și de cătră tătari, pazindu-o cu acei 3-4 mii de oameni și nu socotia câmpiile si locurile cele slobode ce sunt împrejurul țării, pe carii mii de mii de oști pot intra și atuncea ce să facă cei puțini ai lui Haizler ghenerariul ? Si iar nu socotiia că în pământul Țării Rumânești cetăti nu sânt, nici costeie întru care să intre oamenii țării văzând primejdii de vreo parte, să scape până s-ar isprăvi războaile, să să vază biruința și atuncea să să laude cel ce au mântuit pământul; ci numai bătaia războiului socotia și nădăjduia biruința care nici aceea nu o au dobândit, iar să rămie, au să nu rămâie cineva în urmă, aceea nici cum nu gândiia, carele lucru de-ar fi și fost, să zicem vreo biruință despre ei și să fie peirea patriei și norodului ce era în pământul acesta, nici o laudă, nici o cinste n-ar ti fost; că cel ce gândește să-și răscumpere patriia lui din robiia tirănească întâi trebuie să caute folosul cel de obște; cum zic cei învățați; deacii să caute ale războiului și ale biruinții și atuncea este fapta cea desavârșit încoronată "laus in fine cadit", cum zice oarecare politic latin sau cum zice altul" finis coronat opus", adecă sflrșitul cunună lucrul. Iar a incepe cineva lucrul căutând numai folosul său osebit si nu de obște, cum acești scriși mai sus căuta, pe urmă ocară și alte rele se întâmpla. De acestea și ca de acestea lucruri nebunești ce gândiia acei fără minte oameni înțelegând domnul Costandin-vodă din Țara Rumânească, să mira ce va

să facă și în tot chipul să sfătuia cu sfeatnicii mării-sale și să nevoia cu tot sufletul să găsească vreun mijloc ca să oprească răul ce-l cunoștea că vrea să vie asupra țării. Și au socotit întâi de au trimis la Bălăceanu boieri și slugi de ale lui, cu cărți de la domnul întru care îl pohtea să vie în țară la jupâneasa-și, la coconi, la moșii și să să părăsească de ceale ce gândește, ca nu-i vor fi de folos. Că încă nu este vremea a ceea ce gândește, că turcul și tătarul încă este în puterea lor, iar când ar fi vremea tot creștinul este datoriu a ajuta altui creștin, și domnul încă zicea că să va scula cu puterea lui să ajute creștinilor, nemților, cu vreme; ci nu l-au putut să-l plece cu de acest fel de cuvinte nicicum si cu altele îi făgăduia să-i dea domnul boierie și bogății, carele nu le primiia, socotindu-să că este un om prea mare și cu multă înțelepciune de a chivernisi domnii și țări. Pentru aceea îl și roagă să-l aducă în țară, dar nu era aceea, că la mintea lui nu să uita cineva, că nu era, ci numai să uita la răutatea și la nebunia lui, ce o avea și munciia în tot felul să-l potolească cu blândețe; însă nu au putut cu această socoteaă, ce au trimis la Haizler ghenerariul, de iznoavă, pe Radul postelnicul Golescul și cu pisariul leșăsc-letinesc ca să cerce și socoteala lui, oare este cu a Bălăceanului totuna, au ba, și să-i puie cuvinte înainte pentru țară, ca să nu facă vreun lucru ce nu este cu cale și pe urmă să vie vreo primejdie pamântului.

Care mergând l-au găsit pe Haizler turburat de Bălăceanul și mânios ca pe un urs împușcat și nicicum nu să apropia de voroba lui, că nu să uita la vorbele ce le zicea acei trimiși de domnul,ci să uita tot la cuvintele Bălăceanului. Ci s-au întors boierii aceia in deșărt.

Domnul Costandin-voievod tot nu să odihniia, că pricepea că îndată ce vor coborâ nemții în țară va să vie mare primejdie țării; că îndată ar fi venit oști turcești și tătărăști, și mari prăzi s-ar fi făcut și pustiire pământului. Ci dar au mai trimis pe Radu logofatul sin Hrizii vistierul din Popești, fiind învățat și în limba letinească, și i-au dat și o seamă de bani să dea pentru treaba oștilor și o mie de boi iar pentru oști și ea, doar ar

îmblânzi pe Haizler să nu vie în țară. Carele, mergând la Brașov și împreunându-să cu dânsul, i-au dat banii și boii care era trimiși de la domnul și au luat și răvaș de seamă de la comisariul. Lânga vorbele banilor ce avea au început a zice Radu logofătul:

"Jupâne Haizler, ce pricină este la mijloc între dumeavoastră și între măriia-sa vodă și între țară, de prea te-ai mâniiat pe domn și pe țară și în toate zilele te lauzi cu rău asupra pământului, în loc ce am avut și avem nădeajde de mântuință din mâinile turcilor păgâni, acum de la dumeavoastră să ne vie peire, care nădejde la noi va să fie de art ?"

Haizler au zis:"Aceasta este pricina ce o întrebi dumneata c-ați trimis soli la împăratul nostru ca să vă așezați cu pace și să vă supuneți creștinescului împărat, carii facând legătura precum s-au căzut creștinilor, n-ați vrut să păziti tocmealele și legăturile, cum zic la noi, la neamți, parola, ce le-ați călcat și toate legăturile și ați stricat și parola."

Radu logofatul răspunse: "Mi-ar fi voia să auz de la dumneata care legături am călcat de am stricat parola, că domnul nostru și cu țara gândește că le țin toate câte au legat solii noștri acolo în Beci, fiind câte 4 soli de față. Iară de au legat dumnealui Băăceanu, care îndeamnă pe dumneata spre mânie, alte legături afară de cei trei soli ai noștri, pe neștiință, în taină, acelea nu le vom ținea, că tot lucrul ce-1 face omul într-ascuns de soțiile lui nu să chiiamă lucrul de folos obștii ci mai vârtos să chiiamă vicleșug; care de vreme ce au făcut ca un viclean, el va da seama cu acelea, iar noi nu le priimim, iar acelea priimim care le-au legat fiind solii noștri toți de față. Și de au legat bani să dăm, iată dăm bani, numai deodată toți nu putem să-i dăm, de vreme ce sântem dajnici si turcilor. Si de au legat boi să dăm, pentru hrana oștilor, iată că am adus și o mie de boi și iar cu vreme vom mai da și să fiți odihniți la aceasta; iar de vă îndeamnă Bălăceanu ca să veniți la pamântul nostru, socotind să ni să facă mântuire, acum, într-această dată, nu va fi mântuire, ci va fi peire pentru 2 pricini: una că încă turcul este în puterea lui până acum și tătarii întregi, neclătiți

mimic de nimeni, alta că în pământul nostru niscaiva cetăți mari și tari sau alte fortalițiii, întru care să scape norodu în vreme de acest feal de răzmirțe nu sânt, ci îndată ce ar veni oștile creștinești în țară, fiind locurile deschise de toate părțile, ar veni turcii și tătarii de ar pustii tot pământul, atunci nu știm cât de oștile împărătești scăpar-ar au ba; care lucru dacă ar rămânea pamântul fara oameni de ce fealiu ne sânt ostenealile, și vorbele, și legăturile ce le facem, că noi, pentru aceea legăm ca să dam bani și hrană oștilor, ca să ne mântuim cu mijloc ca acela, să nu vie primejdie locului, iar când va fi cu primejdie mai bine să lipsească toate acestea, să nu avem a face unii cu alții."

Iar Haizler zise că nu să poate nici o mântuință fără primejdie și făr de pagubă. Au zis la acestea Radu logofătul:"Că să poate face de vreme ce-i veți bate și-i veți birui pe vrăjmași, și-i veți goni departe de vecinătatea noastră cu armele împărătești, iar nu cu ale noastre, că noi am spus că arme nu avem a sta împotriv turcilor fără cât ce putem aceea am și legat ca să dăm pentru treaba oștilor impărătești, ca să ne facă mântuința fără primejdie".

Și ca de acestea multe zicându-i-să, nicecum nu s-au putut îmblânzi, ci tot cu mânie mare să arăta cătră domnul și cătră țară, fiind ațâțat de Bălăceanu. Și acestea le-au scris lui Costandin-vodă Radul logofătul înștiințându-l de toate.

Deacii viind porunca domnului ca să meargă la Cerneți cu oștile țării și poruncind împăratul (sultan) și lui Ali-pașa, căpitan de la Dunăre, să meargă cu armada pe Dunăre la Rusava cetatea să o ia de la neamți, care o luase neamții de la turci în celălant an; îndată au purces Ali-pașa cu oștile după Dunăre în sus și au purces și domnul către Cerneți, după cum au avut porunca de la turci și au scris la Radul logofătul despre o parte să spuie lui Haizler ghenerariul că merg turcii cu oștile la Rusava și au poruncit să meargă și măriia-sa, ci, să să păzească. Iar despre altă parte grabiia pă turci ca să meargă mai curând, chivernisind lucrul ca să nu vie primejdie pământului, aratându-se despre amândoao părțile prieten. Și indată ce au venit cartea domnului

la Radul logofatul la Brașov, au mers la ghenerariul și i-au spus toată povestea precum scrisese domnul. Ghenerariul îndată au încălecat și s-au dus în cai de poște să ajungă mai curând la Rusava și oștile încă le-au pornit, câte avea acii la Brașov, să meargă după dânsul, că avea și acolo la Rusava niște oști. La care ajungând, iată și Ali-pașa ajungea cu oștile turcesti, cu multe vase. Ghenerariul a rădicat oștile lui și le-au rânduit cu tunurile pe marginea Dunării în sus de Rusava. Turcii trecea pe marginea de dincolo cu vasile în sus ca să să sloboază în jos asupra oștilor nemțești.

Intr-aceea vreme au slobozit nemții câteva tunuri de au stricat un vas turcesc, dar turcii n-au luat nici o spaimă, ci tot trăgea în sus ca să să sloboaza în jos asupra oștilor nemțești. Au slobozit și turcii câteva tunuri și zic cei ce au fost acolo că-și bătea joc nemții tinzând mânile în sus să prinză gloanțele însă nădejdea din partea lor au fost deșartă, că turcii după ce s-au suit ei pre cât au gândit, au început a slobozi vasele în jos spre nemți și au început tunurile a le slobozi și puscile, dupa ce s-au apropiiat, atât cât au dat o spaimă o peire nemților de n-au fost știind ce să facă. Și pașa s-au sculat în picioare și au zmult sabia dim teacă și au strigat: "Trageți câinilor și toți sabiile să le luați dacă veți ieși afară". Și traseră la lopeți și deteră vasele la margine, că se mai depărtase nemții de la margine cu tunurile și îndată ieșind pe uscat, cu sabiile zmulte, începură a-i tăia pe nemți și a-i goni, și fugi ghenerariul rușinat cu câte oști rămăsese și fu izbânda turcilor. Însă nemții căuta la altă gătire și la primejdiiea ce le veni, ca-i bătură și le luară cetatea Rusava și nu mai căuta de Țara Rumânească. Și gătindu-se într-același an, fiind ghenararіu mare pe oștile cele mari Badensis, au avut cu turcii bătaie la Niș și au făcut și cetatea acolo de au lasat 2.000 de nemți...

Constantin CANTACUZINO- STOLNICUL

Decii (H) Aizer ghenerałeșul, întelegând de aceasta, numai-decât trimise carte la Costandin-vodă, poftindu-1 să vie la

scaunu-si, să fie cu dânșii împreună, iar despre turc să se hăinească.

Atunce Costandin-vodă, înțelegând de aceasta, numaidecât au chemat pre părintele vlădica Theodosie, și pre toți boiarii marii și mici, făcând mare sfat ce vor face de aceasta, mai vârtos arătând o seamă de boieri ca să se lepede Costandin-vodă de turci și să fie cu nemții; iar ei cu altă seamă de boiari, mai vârtos Costandin Cantacuzino, ce-au fost mare stolnic și Mihai Cantacuzino, marele spătar, socotiră că nu iaste acest sfat bun, căci de vor face una ca aceasta, tătărăi sânt aproape și numaidecât vor veni cu putere mare de vor robi țara si o vor prăda, și de către nemți nu vor avea nici un folos. Ci numaidecât s-au sculat de acolo de au mers la sat la Rusi, unde sânt helești eiele domnești.

Atunce au venit și Aizer la Drăgănești, poftind pre Costandin-voda de au venit de la Ruși de s-au împreunat amândoi acolo la Drăgănești,. aratând acest ghenerales mare liubov către Costandin-vodă, rugându-l, cu toată credința, că să-l învețe ce va face. Și au spus adevărul că această venire a lui cu ostile o au făcut pre minciunile acelui Bălăcean, că el s-au lăudat că după ce va veni aicea în țară, să va închina la dânsul toata boierimea, și toată țara, iar n-au fost asa.

Deci Costandin-vodă i-au spus tot adevărul, cum că tătarii vor să vie în țară la dânșii, și făcându-i mare cinste, 1-au ospătat și s-au întors iar la București cu mare frică. Iar tătărăi înțelegând de venirea nemților, numaidecât s-au sculat sultanul cu tătărăi și au trimis înainte soli la Costandin-vodă spuindu-i că sânt viitori aicea în țară asupra nemților.

Deci Costandin-vodă, înțelegând de aceasta, foarte rău s-au întristat, mai vârtos pentru săraca de țară și numaidecât s-au rădicat de acolo de s-au dus la Buzău. Si de acolo au trimis pe doamnă-sa și cu toate jupâ la mănăstire la Brad, iar el cu puținei oameni au încălecat au ieșit înaintea sultanului, închinându-se lui cu mare plecăciune și cu mult dar.

Atunce au văzut sultanul că nu iaste Costandin-vodă hain,

ci iaste slugă dreaptă împăratului(de la Constantinopol) făgăduindu-se că nu vor robi țara, numai ci merg asupra nemtilor, care sânt vrăjmașii lor. Și de acolo Costandin-voda numidecât s-au învârtejit de au venit iar la Buzău, de au fost în zioa sfintei blagoiavleniei si de acolo, cu porunca sultanului s-au sculat de au venit iar la scaunul lui la București, cu toată boierimea și cu toată curtea lui. Iar Aizer, înțelegând de venirea tătarăilor, de mare groază au dat dosul, fugind până în Tirgoviște de n-au mai descălecat, în ghenarie 2 zile, 7198.

Radu POPESCU

Însă trecând prințipul (neamț) prin țară, făcând conace cât s-au putut, au tras la Ardeal și au mersu la Brașov, iar de la Câmpul Lungu au rădicat pă ghinarariu cu o seamă de oști, cât au socotit să vie la Bucuresti să ierneze si cu dânsul au luat pa Costandin aga Bălăceanul, vrăjmașul de obște al domnului și al tarii...

Atuncea domnul au poftit pa Haizeler să vie de la București să se împreune la Drăgănești far' de nici o oaste; că au facut asa, și au mersu, și s-au impreunat. Vorbele ce vor fi fost, ei vor fi știut, iar noi ce am vazut scriem.

Despărțindu-să de el la Drăgănești, ghinarariu au mersu la București, domnul s-au dus la Buzău la piscopie și viind sultanul cu tătarii pân'la oraș la Floci, au mersu domnul de s-au împreunat cu dânsul și tăraii au purces cătră București, răschirându-să prin țară după obiceiu lor. Domnul încă au purces spre București și dându știre lui Haizeler ca vin tătarii și nu iaste într-alt chip, s-au sculat cu toate oștile lui, de la București și s-au dus in Ardeal. Tătarii îi goniia dar nimic nu l strica...

Și strângându-să în țară toate ostile, au purces cătră Rucăr, și găsindu-să plai aproape de Bran, au intrat toate oștile în câmpu spre Tohani și Zarni. Prinzând veste și Haizler ghinarar ca vin turcii cu Tiukeli, le-au ieșit înainte cu nemți cu săcui ce au avut și dându razboiu iute ca la un ceas, au intrat turcii si tătarii și ungurii tiukelenii si rumânii nostri pân nemți si au

început a-i tăia de au fost zăcându trupurile ca bușteneі și au fost izba turcilor. La acest război au perit Bălăcean, vrăjmașu lui Costandin-vodă și i-au- trimis capu la Bucuresti, puindu-l într-o suliță în curtea lui, în zioa de Sânta Marie...

Radu GRECEANU

Deci dar după contenirea războiului, aducându ostașii totdeuna și nemții vii, și steaguri, si de altele, adus-au tocmai și pre Hatzler ghenarar, prinsu viiu den război, pre care ducându-l la Tucheli cu cinste 1-au priimit, și lângă dânsul alăturea a șădea 1-au pus.

Atuncea și domnul Costandin-vodă mergând la Tucheli, au împreunat cu Haizler, cu carele dând mâna au sdzut între Tucheli și-ntre Haizler, și câtecevași voroavă domnul cu Haizler făcând, îl îmbuna cu cuvinte de mângâiare pentru ale vremii și ale lumii întâmplări. Care cuvinte de cea semeță și nebunească megalopsihiia lui Haizler puțin să atingea, ca nu ca un prinsu și rob răspundea, ci și atuncea firea lui cea înaltă vrea sa-și arate micșorându lucrurile și biruințile ce să făcuse, ca și o nimică arătându-le, că cu atâta, zicindu, lumea nu piiare, si de au perit aceia, mai sântu ș-alții si ca acestea nebunești grăiia răspunsuri. Și Tucheli le priimiia, pentru pricinile și nădejdile ce pentr-însul a ispravi nădăjduia, ca să-și scoată muierea de la nemți, că oprită era acolo, ficlenindu-să el de cătră Împărăției Neamțului, și galbeni mulți pentru dânsul să ia...

Atuncea dar dupa bătalia nemților, ce s-au zis mai sus, și Costandin aga Bălăceanul acolo aflându-să, nu în război, ci mai de o margine fiindu, și înfrângerea nemților văzând, cum au putut și el dosul au dat, și ajungându-l turcii rău 1-au tăiat și 1-au fărâmat, al cărui cap la Costandin-vodă aducându-l tocma în țară, la București, în vederea tuturor 1-au trimis. Pentru că izbânzile și minunile lui Dumnezeu nu să pot ascunde, că altele sântu sfaturile oamenilor și altele Dumnezeu poruncește, si cel ce sapă groapa altuia, el într-însa cade...

Aici, anonimul își pierde foile, iar noi încheiem
din scrierile aflate mai sus capitolul pornirii pizmelor
ce au clătinat tronul Brâncoveanului din prima zi
a suirii lui, ale multor ascunzișuri încă neclare
din interiorul neamului Cantacuzinilor, ca și al
obiceiului urât al slugilor domnești de-a vicleni și
a pârî la alte puteră mai mari ce tânjesc la bietele
țărișoare cărora le-au dărâmat cetățile și nu
le-au mai dat voie a le reface ca să se apere.
Ba, chiar a obiceiului și mai urât de a se pune în
slujba acestor puteri, spre a pârî și trăda;
obicei asupra căruia el își va duce barca înțelepciunii
domniei sale multă vreme, până ce va fi, totuși,
doborât.

PESTE O IARNĂ

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre îndatoririle domniei și politichia păstrării țării față de oștirile străine, despre rudele și înrudirile moldovenești

Dupa aceea în iarna aceasta domnul Costandin-vodă Brâncoveanu au avut odihnă și pace în scaun, iar primăvara au început a face gătire mare turcii de au rădicat oaste spre nemți, fiind viziriu Chiuprіuliuoglu cel mai mic, și au purces cu mare gătire către Beligrad si domnului i-au venit porunca ca să meargă să păzească bohazurile de catre Ardeal, și așa au făcut. Iar viziriul cu toată puterea împărătească au purces de la Beligrad în sus, cătră nemți. Nemții încă au avut gătire bună, fiindu-le mai mare gheneral Badensis, și sta așteptând pa turci în Zemlin și Strasovar. Acolo mergând și viziriul, s-au întâlnit oștile și rânduindu-să după obiceiu și o parte și alta, au dat turcii o năvală asupra nemților atât cât au intrat printr-înșii de le-au stricat toată rânduiala și-i tăia foarte rău. Încă și Badensis, ghenerariul ș-au pierdut toată socoteala lui, numai alerga și într-o parte și într-alta ca să poată ceva îndrepta, dar nu putea să ispravеascd nimica, numai norocul lui și al oștii lui au fost mare că au perit viziriul atuncea, într acel razboi, pe carele vazindu-l turcii perit, s-au deznădăjduit și s-au tras îndărăt și au rămas în oarece chip și nemții cu oarece biruință și turcii au venit iar către Beligrad Costandin-vodă încă venind de la paza bohazurilor la scaun, despre toamnă, au făcut gătire de nuntă fii-sa Stancăi, care au dat-o dupd Radu beizadea, fecior lui Ileaș-vodă, carele mai înainte au fost domn la Moldova, fiind neam batrân de domn, carele să trăgea din Pătru-voda Rareș.

După acel Radu-beizadea dându-și pre fii-sa, cu cinste și cu mare pompă nunta au făcut, strângându-se toată boierimea țării

și venind soli de la Moldova și din alte părți mai vârtos. Deci au venit și Dragomanul cel mare al Împărăției Otomanilor, anume Alexandru Scherletoglu, pogorându-se de la Beligrad să meargă la Țarigrad, 1-au pohtit Costandin-voda ca să vie să să împreune amândoi și să fie și la nunta Radului beizadea.

Și fiind dragomanul ruda Radului beizadea, însă prea de aproape și viind, cu mare dragoste și cu mare cinste 1-au priimit Costandin-voda și în casele din curtea domească 1-au conăcit pentru ca să aibă în toată vremea împreunare si vorbă, între carii mi se pare ca mai multă dragoste s-au întărit decît era mai înainte, și tot dimpreună petrecind nunta cu bucurie și veselie. După ce s-au sfârșit nunta au purces dragomanul de s-au dus la împărăție petrecându-l cu mare cinste până. la Dunăre.

După aceia domnul, iarna aceea au petrecut-o cu pace si al doilea an iar cu pace. Iar într-acest al doilea an, iarna, pa mare zăpadă, tătariui au venit pen Moldova fără veste și au intrat în Ardeal pă la Comănești, fiind calea mai largă, și mare pagubă au făcut în Ciuc și în Ghiurghiu, și iar s-au întors îndărăt, luând mulți robi și mult plean.

Pe aceste vremi Costandin-voda Cantemir, de la Moldova, au tăiat pa Miron logofatul și pe fratele său Velicico hatmanul, însă pe Velicico, hatmanul la Iași, iară pre Miron logofătul la Roman i-au tăiat capul, a căruiași jupânească într-aceea vreme să întâmplase de murise, și pe amândoi într-o groapă i-au îngropat. Pe aceștiia i-au vinuit Costandin-voda Cantemir precum ar umbla cu cărți la Costandin-vodă din Țara Rumânească pentru ca sa-1 scoată din domnie. Pentru aceea 1-au amorât. Dupa aceea o seamă de boieri Moldoveni Antohie hatmanul, și Lupul și alții au pribegit aici în Țara Rumânească sau pentru că au dorit tare de Miron și de Velicico căci i-au omorât Costandin-vodă Cantemir ca să muncească, să faca rascumpărare, sau că au fost uniți cu dânșii la sfaturiIe lor și de frică au fugit. Care viind aici în țară au cerut de la Costandin-voda Brâncoveanu ajutoriu si să să ducă la Poartă să pârască pe Costandin-voda Cantemir de rău și de ucigaș de oameni. Carei ducându-să acolo la Tarigrad și fiind un Lațcarachie-

spătar, capichihaieaoa lui Costandin-vodă Cantemir acolo la Țarigrad, și aflându-i că au mers acolo să pârască pe Costandin-vodă Cantemir, au umblat cu meșteșug și cu putere împărătească de i-au luat și i-au băgat în hieara și i-au trimis la Costandin-vodă Cantemir, la Moldova. Care, ducându-i acolo, nici un rău nu le-au facut, ci i-au ținut câtăva vreme închiși și au dat cheltuială câtă au fost făcut până i-au luat din Țarigrad și apoi i-au slobozit.

Iar când au fost leat 7201 iară între domnul Costandin-voda Brâncoveanu din Țara Rumânească și între Costandin-voda Cantemir din Moldova-ntrase vrajbă pentru acele pricini ce s-au zis mai sus, care munciia unul asupra altuia cu multe feliuri de mijloace prin stapânirea turcească ca să facă rău unul asupra altuia, de vreme ce prin putearea armelor nu să îndrazniia pentru 2 pricini: una că așa oaste bogată nu avea, a doua că le era frică de turci să să scoale unul asupra altuia, ca să nu le găsească vreo pricină să-i mazălească, ci cu meșteșuguri numai pe la meghistanii turcilor și cu bani ruga și da ca să mazălească unul pe altul...

Radu POPESCU

Int ru anul lumii 7200, având odihnă domnul și având o fiica întâi născută, anume Stanca, de vârsta viâdu să o căsătorească și aflându de fecior lui Iliiaș-vodă, ca iaste frumos, de treabă, au triimis de 1-au adus în țară de la Țarigrad, anume Radu, și făcându nunta cumsăcade, domnească, au dat pe fiesa după acest beizadea. Sărac era foarte, iar domnul l-au îmbogățit, blând să arăta dintâi, și vin nu bea. Să părea tuturor, că va fi înțelept. Dar pă urmă îmogățindu-să și învățându-să a bea și vin, s-au făcut foarte rău, și vraijmaș și crunt, atâta cât cu mâna lui mulți oameni au omorât pentru care Dumnezeu i-au scurtat viiața, Și s-au mântuit mulți de nevoie.

În miijlocal vremilor acestora, fiind domnu la Moldova Costandin-vodă ce-l porecliia Cantimir, vrajba au intrat între domnii amândoi și muncindu unul pă altul să surpe, venindu

din Moldova câțiva boiari pribegi, Antohie hatman, Lupul vornic și alții i-au îndemnat Brâcoveanu să meargă la Poartă, să pârască pă Cantimir, ca iaste rău șî altele, ajutându-i cu banii lui și cu priiatenii lui de la Poartă și i-au trimis...

Ion NECULCE

Tot într-acel anu, mai înainte ce-au mărsu la Soroca, strânsu-s-au toți feciorii lui Gavrilță și cu alți boieri mulți de Țara de Gios la nunta lui Ion Palade, la Băcani, din sus de Bârlad. acolo au fostu și vornicul Velicico, fiind cumnat lui Palade. Și strângându-să acolo, la cea nuntă au sfătuit și s-au giurat cu totii, ei în de ei, să fug-în Țara Muntenească la Brâncoveanul, să le de agiutor de cheltuială, să margă la Poartă să pârască pe Cantemir, să-l scoată din domnie, să rădice domnu dintre dânșiii pe Velicico vornicul.

Dece s-au sculat un boieriu dintre dânșii, anumi Ilie Țâfăscul, care îl poreclisă pe urrmă Frige-vacă, și i-au pârât la Cantemir-vodă, de le-au spus tot sfatul. Că era boerii de la o vreme prea supărați de Cantemir-vodă, că era la curte boerinași, tot ficiori de mojici codreni si gălățeni. Și dzice Cantemir-vodă că domnul face neamurile, domnul le stinge. Și-i era urâți ficiorii cei de boier, să nu-i vadză într-ochi, de pe cum ii era natura lui. Și era în cinste numai hatmanul Bogdan ginere-său, cu Iordachi visternicul Rusăt. Aceștii doi schinvernisie si mânca țara, cum le era voia. Dece boierii pe a vrme nu mai pute suferi să fie călcați de acei doi boieri și de mojicii acelorlalți mai mici de curte. Că, când iește la țară cu slujbe, boiernași făce multe năcazuri casălor celor mari a boierilor.

Dece Cantemir-voda, cum au înțeles acel sfat, din Ilie Frige-vacă, a boierilor, au și rapedzit într-o noapte boernași d-e lui si slujitori, să-i prindză pe toți aciie. Dece unii au scăpat în Țara Muntenească, iar pe carei i-au prinsu i-au adus la Ieși. Și pe Velicico vornicul, după ce l-au adus la Ieși, era zavistie mai mare despre Cupărești, împungându-să cu horba mai denainte vremi.Și ave și sfiială de dânsul, cace era mai om decât toți. Atunce în grabă, Cantemir-voda în mânie l-au bătut cu

buzduganul si 1-au închis în beci. Deci neprietenii lui Velicico atunci au și aflat vreme de-au dzis lui Cantemir-vodă: "De vreme ce te-i grăbit și l-ai bătut, nu-1 lăsa viu. Păzește de-1 omoară ca, d-e scăpa viu, mâne, poimâni el ne omoară pe toți". Și el încă îndat-au ascultat și 1-au scos noaptea de i-au tăiat capul denaintea porții. Pentru bineli ce-au dat de știre Velicico lui Iordachi visternicul, de-au fugit când vre sa-1 omoare Cantemir-vodă, acum i-au mulțămit și Iordachi visternicul într-acesta chip, ca un grec. Și aflară atunce neprietenii vreme de-au dzis lui Cantemir-vodă: "Acmu, de vreme c-ai omorât pe Velicico, trimite de prinde și pe frate-său, Miron logofătul, de-1 omoară. Ori vinovat, ori nevinovat, să nu scapi, c-apoi încă a hi mai rău și de tine și de noi". Deci Cantemir-voda nu și-au socotitu viiața lui, că era trecut cu batrânețeli, cam de 70 de ai, de numai cât nu-i sosisă ceasul și lui, că s-au potrivit neprietinilor si nu ș-au cruțat sufletul. Ce ca un tiran au triimăs pe Macrei, vătavul de păhărnicei, cu slujitori din Roman de 1-au luat decolo, de la casa lui de la Barboși, de l-au dus pân-în Roman, și i-au tăiat capul...

Cantemir-voda dup-acee mult se căie ce-au făcut și de multe ori plânge între toată boierimea și blăstăma pe cine 1-au îndemnat de-au grăbit de i-au tăiat. Că, după ei, n-au trăit un an nice Cantemir-voda ș-au murit. Iara Lupul, ficiorul lui Gavriliță, si Costantin cumatu-său, paharnicul Lambrino, și cumnatu-său Ivașco și Antiohie Jora și Bujorăneștii și alții din Bujorănești au scăpat în Țara Muntenească, la Brâncoveanul, și de acolo s-au gătit și s-au dus la Odrei, la Poartă, să pârască pe Cantemir-vodă. Și le-u dzis atunce Brâncovanul să nu să grăbască să margă atunce la Poartă, că-i prietin vizirul Cupăreștilor. Ei n-au ascultat ș-au pădzit de au mărsu. Iară Cantemir-vodă, după ce-au înțeles, au repedzit și el pe Bogdan hatmanul și pe Iordachi Rusăt visternicul, cu alți boieri mulți de țară, de s-au pârât de față cu toți la Divan. Și i-au dat pe toți în obedzi de grumadzi, de i-au adus 1a Cantemir-vodă în Ieși...

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre încontrarea mai mare a domnilor,

unul asupra altuia și
despre muncile pârii la Poartă

Munciia unul asupra altuia cu Multe feliuri de mijloace prin stăpânirea turcească, ca să facă rău unul asupra altuia, de vreme ce prin puterea armelor nu să îndrazniia pentru 2 pricini una că așa oaste bogată nu avea, a doua ca le era frică de turci să să scoale unul asupra altuia; ca să nu le gasească vreo pricină sa-i mazălească , ci cu meșteșuguri numai pe la meghistanii turcilor și cu bani ruga și da ca să mazălească unul pe altul. Și fiind tun boeriu din Tara Rumânească pribeag nu din domniia lui Costandin-vodă Brâncoveanu, ci încă din domniia lui Șărban-vodă, care au fost domn mai înaintea lui Costandin-vodă, anume Staico paharnicul, în Țara Ungurească și având lângă dânsul pă Preda căpitanul de la Proroci, pre Preda căpitanul de la Milcov, și pe un Iacșa căpitan Sârbul, și pe un Radu Hațag fost-au trimis Costandin-vodă Cantemir cărți la aceștia în anul trecut de i-au adus în tara lui, in Moldova ca cu dânșii să lucreze împotriva lui Costandin-vodă Brâncoveanul, ca să-1 scoată din domnie de vreme ce și Costandin-voda Brâncoveanul mai nainte trimisese pă o seamă de boieri moldoveni cum s-au zis mai sus ci vrea să facă și el una pentru alta.

Ci dar i-au ținut acolo la Iași, în târgul cel de scaun al Moldovei, până când au socotit că va fi vremea. Deacii i-au trimis la Odriiu, la Poarta Impărătească, fiind capichehaia Moldovei Lațcarachie spătarul, ca să le poarte de grijă, să-i împreune cu cei mai mari ai turcilor, să-și dea jalba. Atuncea dar când vrea să-i purcează către Odriiu, iar niște boieri ce mai era pribegi cu ei, anume Barbul căpitanul BădeanuI și Constandin comisul Vărzariul, din ce pricină nu să știe și ei îndată au purces de au venit în țară la Costandin-vodă Brâncoveanul degrabă foarte și i-au dat veste cum merg Staico paharnicul cu ceilalți, care s-au zis mai sus, cu voia lui Cantemir să-l pârască la Poartă.

Iar Constandin-vodă, deacă au auzit, îndată au trimes pe Vergo portarul și pre Barbul Brătășanul la Odriiu, să apuce

înainte la cei mari, făcând pâra acelor boieri că ei au fost cu nemții când au venit de au stricat țara și multă pagubă făcu țării cu Bălăceanu, ginerile lui Șărban-vodă. Nu s-au săturat si să să odihnească cu nemții, ci au venit să facă rău și pâră domnului, care cu atâta dreptate să află spre turci, precum s-au văzut și în vremea nemților, că nu s-au lipit cu ei, ci cu turcii și cu tătarii s-au dat și s-au împreunat de au scos vrăjmașii Impărății din țară. Ca acestea si altele au zis cărțile trimise despre partea țării către cei mari, mai vârtos către Mustafa-pașa caimacanul , care era prieten lui Vergo portariul încă de când era seraschiearíu la Baba și Vergo era capichehaia lui Șărban-vodă la Baba, care caimacan prin voia lui Vergo portariul și a dăruirilor au purtat aceste trebi către vizirul din vremile acestea din care, având buna nădejde Constandin-vodă Cantemir și Lațcarachie spătariu, capichihaiaoa i-au dus la viziriul pentru să le facă treabă, fiind la mijloc acesta și sol frantozesc, carele mergând și zicând de Constandin-vodă domnul Țării Rumânești cum este hain de către împăratul și muncește să găsească vreme să rădice sabie asupra împărății și cum mulți domni stapânesc țara, carii sânt din neamul lui carii jăfuiesc fără dreptate cum vor și cum s-au umplut de multă sumă de bani, cu care-i pot face cândva pagubă împărății și altele ca acestea cuvinte împotrivă ce au putut găsi, au zis, dar nu li s-au ținut în seamă nimic, de vreame ce Mustafa - pașa caimacamul era de mult ajutoriu lui Constantin-vodă Brâncoveanu către viziriul și le stricase și le strica toate vorbele lor, si încă și alt lucre le-au stricat lor: portul cel nemțesc (sau să zic nebunesc ce-l purta Preda de Prooroci, că avea chica nemțească numai legată și supt işlic și cizmele cele nemțești cu pinteni lungi ce le purta; căruia i-au luat işlicul înaintea viziriului si a altor mari întru mai adevărata mărturie precum au fost cu nemții când cu Bălăceanu au stricat Țara Rumânească și acum iar de 1a nemțivine. Cizmele încă i le-au văzut nalte și cu pinteni. Acestea văzându-le de față poruncit-au viziriul de i-au pus la opreală ca să trimita om credincios în Țara Rumânească să întrebe boierii și slujitorii țării și de vor

mărturisiri pre domnul de rău de hain, precum îl mărturisesc acei boieri pribegi, să iasă la dreptate cuvintele lor, iar de vor mărturisi pre domnul bun și drept împărații, iată ei să ramâie mincinoși și în patimă

Deci îndată viziriul au trimis un aga la București iară Staicu cu ai lui rămaseră în opreală Și viind aga al viziriului la domn s-au dat poruncă ce au avut-o. Domnul îndată au poruncit de s-au strâns toți boierii cei mari și mici, și slujitorii și i-au trimis la turc să mărturisească cele ce vor ști, au de bine, au de rău. Și mergând la turc, toți cu un cuvânt cu un glas au strigat: "Că domnul ne este bun și drept împărății și altul nu ne trebuie", și pă cuvintele acestea au făcut și cărți turcești iazagiii de mărturiseală cu peceți și cu nume multe, și le-au dat turcului cu alte daruri și le-au trimis la Odriiu; care cărți ducându-le la viziriul și văzând mărturiseala țării că nu să potrivește cu a celor pribegi, rămaseră pribegii mincinoși, și Lațcarachie spătariul rușinat, și Costandin-vodă Cantemir în mare jale si ocară, ca ceea ce au început n- au putut să săvârșească ci încă și punere de suflet socotiia că s-au făcut de vreme ce viziriul au poruncit capichihaielor rumânești și boierilor ce era acolo și cu un popă Necula de la Sinop de peste Marea Neagră, credincios domnului muntenesc și într-acel ceas îi porniră de-i aduseră în țară, pe carei i-au descărcat din car la casa iazagiului in București și au poruncit tuturor slujitorilor și toti oamenii târgului să să strângă să-i vază cum îi aduc. Și mult norod de oameni să strânsese cât toate ulițele era împănate dincotro veniia. Și trimise pe gâdea cu un ciomag mare în mână de veniia înaintea lor în chip de postelnic mare așa se auziia, precum Staico vrea să fie domn în Tara Rumânească...

Radu GRECEANU

Acest Staico au fost om de jos, fecior unui Barcan, care și părcălab de curte fusese, iar fiiul-său acesta, Staico, mai înainte slugă era la Pârvul vistiariul Vlădescul; după aceea lipitu-se-au lângă Mareș banul, și cu vreme i-au dat și pă soru-sa de l-au făcut cumnat. Deci Mareș banul, fiind el și om de casă boiarilor

Cantacozinestilor, cu mijlocul lor au tras și pă Staico mai la cinste și la boierie, fiind Mareș vister mare, pă Staico 1-au făcut logofăt de visterie, apoi și vistier al treilea ajunsese. Iar dup-aceia, câtăva vreme trecându într-altu chip preminindu-să vremile și țara la domnii streini și la greci căzându, și boiarii aceștia Cantacozineștii la nevoie ajungându, den zavistiia unura și altora acestora răi pământeni și acesta, nemulțămitor binelui s-au arătat cu aceia alăturându-să cu de tot feliul de-mpotriviri, iar nici Staico de dumnezeiasca judecată n-au scăpat... Cantimir-vodă îndemnare făcându-i sculatu-se-au de au mersu la împărăție ca să facă pârâ lui Costandin-vodă... Rămânând Cantimir-vodă rușinat împreună cu ai lui, care spre acestea îi povățuia...Ce alegându-și ei pre acest Cantimir, răposatul Șărban-vodă prieteșug mare având cu Suliman-pașa srascheriul ce se afla atunci la Baba, trimis-au boiari la dânsul cu cărți si cu rugăciuni și îndată pentru voia lui Șerban-vodă domniia lui Cantimir s-au dat. Iar el, cum au luat domniia întâiași dată, nemulțumitor s-au arătat, și spre făcătoriul lui de bine Șerban-vodă cu multe împotrivnicii s-au întorsu și neputându-i vremea sluji ca să strice ceva lui Șerban-vodă cât au trăit, apucatu-s-au cu mijlocul acestui Staico ca cu vreun mod lui Costandin-vodă sminteală și surpare să-i facă...

Ion NECULCE

Cantemir-vodă și Cupărești s-au mai apucat și de un alt danțu asupra muntenilor și muntenii asupra lor. Țineti-vă, săracelor țări dacă sânteți putencioase, de acmu să biruiți nevoile din pizmele vechi la ce s-au început să se lucredze !

Era un boier de mult priibag din Țara Muntenească în Țara Ungurească, anume Stoica paharnicul, și și cu alții mai mici, iar munteni pribegi, încă de când au luat domnia Șerban-vodă. Chematu-i-au Cantemir-vodă de la Brașov aice la dânsul în Moldova. Ș-au început a faci până si harzuri la Poartă, a pârâ pe munteni cu feluri de feluri de pâri, cum sântu haini și bogați. Ce Poarta dintâiu i-au îmbucurat. Și i-au trimis Cantemir-vodă la Poartă la Cupărești la spătarul Lascarachi-cuparul, fiind

capichihaia lui Cantemir-voda, să pârască pe munteni și să isprăvească domnia lui Cantemir-vodă în Țara Muntenească.

Dece știu c-a isprăvit Cantemir-vodă bine ! Că, după ce-au oblicit muntenii au cheltuit Brâncoveanul la Poartă 1000 de pungi. Ș-au luat Brăncoveanul pe ceilalți pribegi de grumadzi. Și pe cuparul Lascarachi, fratele lui Iordachi vistiernicul, i-au facut surgun la Rodos. Și era să mazilească și pe Cantemir-voda. Numai au sosit veste atunce c-au murit...

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre încercările domnului
și lucrarea lui împotriva vrăjmașilor

Și trimise pe gâdea cu um ciomag mare în mână de veniia înaintea lor în chip de postelnic mare ca așa să auziia, precum Staico vrea să fie domn în Țara Rumânească.

Drept aceea și Costandin-vodă îi facea cinste ca aceea de-i trimisease pe gâdea în loc de postelnic mare, cu toiag de beldie si pe armașul cel mare înainte însemnând și sfârșitul lui în ce chip va sa fie. Mai veniia Inainte și boierii care era trimiși la Țarigrad pentru dânșii și de o parte și de alta toată slujitorirmea din casa lui efendi, până în divanul cel mare, rânduri rânduri, în spătăria cea mare boioerii al doilea, în spătăria cea mică domnul cu boierii cei mari toți ușile toate deschise. Pe dânșii îi ducea călărașii de Țarigrad de supțioară și împiedicați în fieară și mâinile în cătuși Așa legați de mâini și de picioare și cu acest feliu de pompă i-au dus la Costandin-vodă și i-au îngenunchiiat.

Începu Costandin-vodă să zica:"N-aș fi gândit, Staico, să vaz una ca aceasta, zău n-aș fi gândit în vieața mea. Cela ce într-atâta vreme printr-atâtea locuri și cu atâtea fealiuri de umblete astăzi să te văz așa dinaintea mea într-acestași chip, zău n-aș fi gândit. Staico raspunse: ,,Greșit iți sânt măriii tale, doamne, Dumnezeu m- au dat în mâna mării tale; mila mării tale încă este mai mare decât greșala mea." Zise domnul Predii din Prooroci și celorlalți ca de acestea. Să mai zică ei ceva nimica n-au mai zis, fără decât : "Greșiiți sântem, doamne,

greșiți și ce va fi mila mării-tale".

Zisedomnul: " Armaș ia pă dumnealor de-i du în pușcărie unde s-au gătit că noi avem altă treabă să bem, astăzi". Și-i rădicară de-i duseră în pușcărie și domnul au rămas cu boierii toți de au șăzut la masă toată zioa până noaptea, cu fealiuri de muzice, cu tunuri, precum este obiceaiul domnilor pentru că să întâmplase într-aceea zi și nuntă. Însă pe acei boieri, Staico cu alții, băgându-i în temniță dedesupt, une lăcuiesc tâlharii, multă vreme au trecut până a face divanurile. Un divan l-au făcut domnul în spătăriia cea mare; alt divan l-au făcut în divanul cel mare. Al treilea divan 1-au facut singuri boierii fără domnul cu cealaltă țară în vistierie jos. Mustrările ce 1-au mustrat pe Staicul si pe ceilalți domnul și judecata înfricoșată ce le-au facut acestor mai sus ziși sânt cuvinte de minune și cu anevoie a să scrie una câte una.

Dupe ce dar i-au arătat faptele toate îi zicea și pentru chemările de câte ori l-au chiemat să vie în țară dându-i iertăciune si n-au vrut și de câte ori i-au dat pâne de la Sâmbăta satul domnului carele avea în ținutul Făgărașului si arătare cum Dumnezeu i-au dat lucruri împotrivă adică domnul i-au dat pâine și cu iertăciune, iară el arunca cu piatra și cu vrăjmășie pentru care 1-au osândit Dumnezeu de 1-au adus supt picioarele lui ca pre un vrajmas, iară el nu avea ce să mai ziecă, fără cât blestema pe Costandin-vodă Cantemir și pe Cupărești zicând că ei 1-au îndemnat...

Ion NECULCE

Cantemir - vodă au fost de oameni proști de la ținutul Fălciului. Și dacă s-au rădicat la vârstă s-au dus în țara Leșască de au slujit la oaste de au fost rohmistru. Apoi viindu în Moldova, s-au dus cu Gligorașco-vodă Ghica în Țara Muntenească și au fost acolo ceauș spătărescu. Și era om viteazu și cu sfat bum. După aceea viindu aice în țară în Moldova și slujindu bine 1-au pus căpitan mare și apoi au fost și sărdariu, și mai pe urmă au fost și cliucer mare.

Fost-au și capichihaie la Poarta împărății și, știindu

limbi multe și fiindu om batrân. Cu alesul tuturor boierilor ce erau pribegi în Țara Muntenească l-au rădicat domnu, cu cheltuiala lui Șerban- vodă, domnului muntenescu,
precum mai sus s-au scris. Și titlusul lui nu scrie Cantemir-voevoda, ce numai Costantin-voevoda.

Carte nu știe, ce numai iscalitura învățasă de o face. Practică bună ave la voroavă, era sănătos, mânca bine și be bine. Semne multe ave pe trup de 1a războaie în cap și la mâini de pe cându fusese slujitoriu în Țara Leșască La stat nu era mare; era gros, burduhos, rumăn la față, buzat. Barba îi era albă ca zăpada. Cu boierii trăie pâna la o vreme pentru că era om de țară și-i știe pe toți, tot anume pre careli cum era. Și nu era mândru nici făce cheltuială țării, că era un moșneagu fără doamnă. Și ave doi ficiori, beizadele, pre Antiohii si pe Dumitrașco, și era zălog la Poartă ...

Cantemir-vodă după ce-au murit, ținutu-l-au mort tăinuit o dzi și o noapte, pân' s-a gătit cărțile să puie pe un ficior al lui Cantemir în locul tătâne-său.

Dupa ce au îngropat pe Cantemir-vodă, au ședzut in scaonul domnescu fiiu-său Dumitrașco beizade, de au domnit 3 săptămâni. Și-au venit un capegiu de la Poartă de-au luat pe Dumitrașco-vodă beizade...cace atunce, mărgând veste la Poartă c-au nurit Cantemir-vodă, Brâncovanul, domnul muntenesc, au apucat înainte ș-au ispravitu domnia lui Costandin sin Ducă-i vodă, de-au îmbrăcat caftan de la Poartă de domnia Moldovei...

Radu POPESCU

Socotindu-să că va putea el mai mult decât Brâncoveanul s-au înșelat Cantimir, că îndată ce au prinsu veste Brâncoveanul, au trimis boiari și cărți si bani... După aceasta nu multă vreme au trait Costandin-vodă Cantemir și au murit și boiarii Țăriii Moldovii au rădicat domnu în locu lui pe fie-sau, Dumitrașco beizadea. Dar înțelegând Costandin-voda Brâncoveanui îndată au trimis la Poartă, de s-au rugat ca să puie domnu pe Costandin fecior Ducăi-vodă vrând sa-1 facă ginere după o fiică a măriisale anume Mariia, și s-au ascultat rugăciunea lui si 1-au făcut

domnu Moldovii și au rămas Dumitrașco beizade în ocară și toți boiarii, care făcu sfat de i-au rădicat pe el domnu fără stirea străinilor...

Radu POPESCU

Acestu cocon dar, ce mai sus s-au zis Io Costandin Ducavoivod, pre carele Dumnezeu cu domniia Țării Moldovii 1-au conronat dentru multă nevoință ajutor și osârdie a mării sale lui Costandin-vodă Brâncoveanul, despre împărăție domniia i-au dat, pentru că ginere era să-l facă după fiica mării-sale doamna Mariia, precum 1-au făcut, cum istoriia se vede înainte...

Ion NECULCE

Trimis-au Brâncoveanul pe Mihai Spătar și cu alți boieri ce se tâmplas-acolo pribegi, de s-au dus la Poarta de au asedzat logodna cu fiica Brâncoveanului, anume Maria, cu Constantin feciorul Ducăi-voda. Și strângându-s-atâta boierime acolo atunce la Poartă, au făcut mare cheltuială țării cu multe podoabe, cam și fără treabă, precum era țara atunce slabă: cai, rafturi, corturi, 200 de siimeni cu haine si cu leafă și alteli multe... Iară când fu de toamnă într-acel anu a domniei lui s-apucă de făcu nuntășie. Și triimisă Brâncovanul pe fiica-sa Maria cu unchisău stolnicul Costantin Catacozono și mică-sa, doamna Stanca, și cu mulți alți boieri și giupinesă, rudenii din Tara Muntenească de vinir-în târgu în Ieși. Și le dede tuturor gazdă pen curți boierești și negutitorești grijă de toate să nu li lipsască nemic. Iar pe mireasă ii dede gazdă în casăli lui Vasilachi vornicului Gavriliță. Și acolo fece nunta mireasa, iar domnia în curțile domnești. Și boierimea a doo țări nuntiră 3 săptămâni cu mare pofali si podoabe si cu feluri de feluri de muzice si de pelivănii, de mirare în târgu în Iești. Că era să facă nunta la Focșeni ce, fiind vreme de iarnă au făcut-o la Ieși. Și-ncălecă singur domnul ca un mire, împodobit și cu surguci în cap și cu mare alaiu, deu mărsu la gazda miresii de-au luat-o. După ce-au luat-o de la gazdă, au mărsu la mănăstire la Golie. Și acolo fiindu un

patriarhu de Țarigrad mazil, anume Jacob, îi cunună acolo fn Golie. Și de acolo purcesă cu mare alaiu pen mijlocu târgului de sus și pen târgu de gios pân'la curțile domnești. Pe-cee vreme și eu, Ion Neculce vel-vornicu, eram tânăr postelnicu și mergem cu alți postelnici împreună, cu toiegeli a mână pe gios, înaintea domnului. Și, după istovul nunții, petrecu domniia pe boierii muntenești pân'la Valea Adâncă, cu mare cinste. Și-ș luară dzua bună de acolo...

Această poveste care răzbună atât de frumos
încăpățânate zavistii și intrigi,
se află și
în paginile anonimului
încheind zbuciumatele povestiri
ale anilor de mijloc ai domniei Brâncovanului
cu asemenea cuvinte
ca-n sfârșiturile basmelor cu împărați blânzi
și crăiese iubitoare:

... În anul acesta au trimis domnul Costandin-vodă Brâncoveanul pre fii-sa Mariia cu jupâneasa Stanca, muma domnului, și cu boieri mulți în Moldova de o au măritat după Costandin-vodă Duca, domnul Țării Moldovei, petrecând-o domnul și doamna părinții ei, pâna la Afumați, a cărora jale de despărțire nimeni nu poate povesti, iar și veselie ce s-au făcut în Iași, la Moldova, cum spun cei ce au fost câte una, cu anevoie este a să povesti...

CLĂTINĂTOAREA TRONULUI CORABIE

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre veșnica surpare și lucrare de rău
la care este supusă firea chiar și a omului celui drept,
căpătând teama de-a se destăinui
înspre care puteri ale lumii îi înclină simțirea
și despre cum au găsit scrisoarea
paharnicului Durnitrașco
în bozanariul lui Staico paharnicul.

Iar în anul acesta, mai înainte până a aduce pe Staico paharnicul, un boeriu, anume Dumitrașco paharnicul de la Corbi, încă au căzut în urgiia domnului Costandin-vodă pentru aceasta că fiind Staico paharnicul în țara Moldovei nepurces la pâră la Odriiu și mergând Dositheu, patriiarhul de la Ierusalim, din Țara Rumânească în Țara Moldovei și având Dumitrașco paharnicul prieteșug cu patriiarhul, i-au dat o scrisoare să o ducă la Staico paharnicul în Moldova învățându-l să să nevoiască cum ar putea mai cu deadinsul împotriva domnului și va fi și el ajutoriu și peste scurtă vreme va fugi den țară de să va împreuna cu toți. Și scrisoarea au dat-o la Staico paharnicul, care văzând s-au bucurat și au pus scrisoarea în pozanariul antiriului si au purces de s-au dus la Odriiu. Și prinzându-i turcii și dându-i în mâinile boierilor lui Costandin-voda Brâncoveanul, cum ați auzit mai îndărăt la istoriia lor, îndată 1-au fost căutat pen pozanare de niscareva scrisori și lângă alte scrisori ce avea, izvoadele cărților ce făcuse la turci și la nemți, care le-au găsit la el, au găsit și răvașu acesta carele aducându-l la Costandin-vodă și văzându-l 1-au cunoscut al cui este.

Ci îndată au poruncit de 1-au prins și 1-au pus la inchisoare.

Dar nici aceasta n-au fost pricina închisorii lui numai, ci și alta, că el se gătea să fugă în Țara Turcească și după cum avea înțelegerea cu Staico și muncea să-și mai adaoge oameni lângă el.

Ci având o slugă care știia și turcește și umbla el și pă la Țarigrad de multe ori pe la feciorii de domn, mai vârtos pe la feciorii lui Gligorie-vodă, că cu ei avea Dumitrașco paharnicul cunăștiință au văzut un căpitan de cei de leafă urgisit de domnul și socotind că să va alătura lângă vorbele și sfaturile lui Dumitrașco paharnicul, au început a face prieteșug cu el și de multe ori la cârciumă mergea de bea și să spovedea unul cătră altul, pentru care au spus și la Dumitrașco paharnicul, sluga lui, cum au găsit om de treabă, căpitan, care făgăduiește sa meargă si să veseliră. Însă acel căpitan vrând să vie iar la mila domnului cea mai denainte, au mers la căpitanul cel mare al lor și toate pe amărunt le spunea și căpitanul mergea la domnul de le spunea.

Pe carele îl învața să-i zică aceluia, carele au venit de au spus, ca făcând aceasta, cum s-au căzut au făcut și milă va avea, numai cum s-au purtat până acum cu vorbe cu sluga acelui boieriu, iar tot așa să să poarte, zicând că va fugi și el cu ei până va afla vremea întru care, sau Dumitrașco paharnicul va vrea să meargă sau vreo slugă ar vrea să trimită cu scrisori și atuncea îndată să vie să dea veste domnului ca să trimită oameni să-i prinză ducându-se și să-i caute și de scrisori, că prepunea a fi și ale altor boieri scrisori.

Și așa au făcut acel căpitan. Au umblat cu sluga lui Dumitrașco paharnicul până ce l-au gătit pă slugă și au vrutsă purceazd și s-au împreunat cu acel căpitan zicându-i: "că eu, iată, gata sânt și purcez; mergi și tu de încalecă și ieși la marginea târgului să ne împreunăm". El zise: "așa să fie, du-te de purcede și eu voi veni".

Și îndată se duse de dete veste domnului de ce se întâmpla și-i dete îndată câțiva călărași cu el și merseră unde-si puseseră sorocul și-l găsesc pe feciorul acelui boiariu și-l luară de-l

băgară în pușcărie și-i luară toate scrisorile ce le-au avut lânga dânsul. O minune ! In vremea ce prinseră pă fecior cu scrisori, într-aceea vreme veniră și scrisori de la Odriiu aducând veste că au prins pe Staico paharnicul și au găsit scrisoarea paharnicului Dumitrașco în bozanariul lui Staico paharnicul. Ci, amândouă acestea pricini împreunându-se, s-au făcut o mînie mare de la domnul asupra acelui boieriu și îndată au poruncit de 1-au închis nu la pușcărie ci la o casă și-l păziia cazacii de lefi. Și acolo au șăzut pâna au adus pe Staico paharnicul cu ceilați în București în temniță. Și după 2 divanuri ce au făcut lui Staico și cu ai lui, precum s-au zis mai sus, au poruncit domnul căpitanului celui mare de cazaci să ia pe Dumitrașco paharnicul să-l ducă în temniță, să să împreune cu Staico paharnicui și i-au zis să-l lase în zioa aceea și noaptea să șază amândoi la un loc că pohtia să să vază unul cu altul și să faca sfaturi împotriva domniei, ci Dumnezeu le-au plinit pohta să să vază ce sfătuiesc acum și ziua si noaptea amândoi în temniță cât le place și iar să-l ducă cu alai la gazdă. Și așa după cum au poruncit domnul au făcut, că i-au împreunat și i-au despreunat iarăși. Aceasta în ocara lor și în batjocura lor o făcea domnul și în lauda lui că au putut de au făcut niște lucruri ca acestea și întru învățătura altor boieri ca să nu mai facă altul ca acestea ce au făcut acești boieri. Însă domnul nicicum n-au vrut să aducă pe Dumitrașco paharnicul înaintea lui la divan, că zicea că "nu-mi trebuie sa-i văz obrazul". Ci au poruncit de 1-au dus la al treilea divan ce au făcut vladica cu boierii în vistierie lui Staico paharnicul, de i-au pus pe amândoi în genunche înaintea adunării și au poruncit de 1-au întrebat ce nevoie au avut de au umblat și el împotriva domnului cu Staico paharnicul. El n-au răspuns alt fără cât zicea că vrea să afle cuvinte de la Staico și să spuie domnului si să se arate cu slujbe, dar în deșărt le zicea, că nu era de a să crede, ci mai vârtos îl ocariia cine auziia cuvintele acestea; lui mai cu cinste i-ar fl fost să tacă sau să zică că au greșit, decât să zică și să mărturisească el că au vrut să facă mozăvirie, vânzătoriu de

oameni.

Însă după ce i-au pedepsit și i-au dus pe la gazdele lor, Staico paharnicul au rămas în celea ce ați auzit, iar pe Dumitrașco paharnicul 1-au trimis la Tismana la mânăstire de au șezut acolo vreun an. Dar nu fiștecum 1-au iertat, că după politicești le pravile îi era vina de moarte, numai având frate mai mare pă Vintilă banul, care ținea o soră a mumei domnului și mult s-au rugat domnului pentru frate-său, mai vârtos războindu-să banul Vintilă, când au și murit, venind domnul Costandin-vodă să-l vază în boala lui ca pe un unchiu și boieriu bătrân de cinste, i-au zis atuncea: "mă rog mării-tale pentru cel becisnic de frate-mieu, nu te potrivi mariia-ta nebuniei și blestamăciunii lui, ci pentru mine, fă bire de-l iartă". Și îndată făgădui că-l va ierta. Și aceasta au fost pricina iertatului Dunitrașcului paharnicul...

Pre Prooroceanul asijderea pedepsiia, pe Milcoveanul, pe Hataghi, feliuri pe fiștecare dupa vina lui. Însă de la al treilea divan, ce făcură boierii în vistierie fiind și vlădica Theodosie, s-au cunoscut sfârșitul lor, că adusese vlădica pravila și au deschis la un loc si la un cap unde zicea: "Boieriul care va umbla împotriva domnului și a țării, să-l spânzure și să-i facă spânzurătorile mai nalte cu un cot decât ale altor oameni proști", și i-au dat lui Staico de au citit capul acela unde s-au văzut osânda. Deacii și de acolea îi rădicară de-i duseră în pușcărie și preste multă vreme șăzând în pușcărie au iesit răspuns de la domnul pe Staico paharnicul și pe Preda căpitanul Prooroceanul să-i ducă la Znagov, la mănăstire iar pe Milcoveanul pe Iacșa și pe Hațaghi i-au înfierat și i-au dat pen târg și i-au dus la ocnă. Acolo în ocnă un an au șăzut și i-au iertat, iar pe cei de la Znagov, au trimis pe un Văcărescu slugă din boierii domnului de i-au bătut pa talpe, întrebându-i cu cine au avut înțălăgere, socitind că vor fi mai fost amestecați și alti boiari din țară. Ci au marturisit ei vor ști și cei ce vor fi auzit. Însă n-au trecut vreme multă după bătaie, ci au trimis iar pe acel Ianache Văcărescul, căpitan de lefecii si pă Prooroceanul 1-au trimis la Rușii-de-Vede de 1-au spânzurat în zioa târgului. Așijderea și

pe Staico 1-au adus într-o noapte în Tîrgul-de-Afară al Bucurestilor si 1-au spânzurat în mijlocu târgului la o zi de târg. Acest sfirsit au luat acesti boieri...

Ion NECULCE

Dusu-l-au pe Stoica la Brâncoveanul în București, cu o lăcată cât un șlic de mare la grumadzi. Și 1-au scos la Divan naintea a toată țara s-apoi l-au purtat tot târgul cu lăcata de-a grumadzii. Ș-apoi i-au spândzurat îmbrăcat încălțat, la târgul de afară. Și pe cele soții a lui, pe unii i-au spândzurat și pe altii i-au iertat...

Radu GRECEANU

Că domnul spre moartea lor nu să bucura, iar nici vina și faptele lor să scape era, ci cu tot sfatul înaintea țării judecata făcându-i-se, și cele ficlene scrisori ale lor arătându-să și toate de față cetindu-li-să, nimini den câți auziia a să milostivi spre dânșii era, faptele lor cele spurcate si păgâne aievea văzându-să, câte spre domnul ficleșuguri și țării vânzări făcuse, că ei pre nemți în țară-i adusese, și pentru nemți tătarii venise, si la primejdie și de istov prăpădire țara ajunsese, cât nimeni den creștini poate zice că n-au rămas de pradă și de sărăcie scăpați care de tătari care de nemți lasându multă sărăcime, care arși de tătari și căzniți au murit, far'de robii ce au luat.

Acele lacrămi și suspini ale creștinilor pre ei la osândă ca aceia i-au adus, că "strigarea săracului ascultă Dumnezeu" zice Iov; și David așijderea "că nu desăvârșit săracul să va uita, și răbdarea săracilor nu desăvârșit va peri, că am cunoscut, zice, că domnul judecata săracilor va face și dreptatea meserilor".

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre căutarea de a feri acele lacrămi și suspini ale creștinilor
și a feri acele nesăbuințI care pre nemți în țară-i adusese
și pentru nemți tătarii venise

și la prăpădire țara ajunsese

Alt feliu de ispravă au făcut banul Cornea domnuluiț și țării care să nu dea Dumnezeu să facă vreun boeriu altul vreo-dată ca acest lucru, că mare primejdie va veni pământului sau domnului țării, ca să vie un împărat mare ca acesta atuncea întâi în pământul țării și să nu găsească conace, nici domn nici ispravnicu domnului, care să fie pentru o vorbă, pentru o călăuză să îndrepteze calea încătro ar vrea să mergă și să nu facă rău sau domnului sau țării (minune mare să ție). Însă trebuiește să să știe că două lucruri au astupat întâmplările aceste rele de n-au venit: bunătatea și blândețea împăratului și buna chiverniseală domnului țării. Că împăratul fiind bun n-au cercat ca un tiran să poruncească să aducă și de cele ce nu să află în pământul țării, ci mai mult decât fin și lemne nimic n-au mai cerut. Chiverniseala domnului aceasta au fost, ce s-au zis mai sus, ca deacă au auzit că vine împăratul și banul au fugit, care au fost ispravnic, și cunoscând că nu va veni la lucru bun aceasta ce au făcut banul, îndată au trimis alți boiari, pe Caramanlăul postelnicul pentru limbă, pă Bunea armașul, pă Mihai postelnicul Corbeanu, pă Pătru capitanu de Obedeni știind căile într-acolo. Și i-au învățat podurile să facă, lemne și fân să aducă pă la conace și foarte degrabă ajungând, au făcut porunca și s-au îmblânzit lucrurile, iar domnul rămâind pă urmă vreo 2-3 zile să sfătuia totdauna să meargă, oare să nu meargă. Și era la îndoială. Cei mai mulți, ce nu-i ajungea mintea să socotească mai departe lucrurile cele viitoare, zicea să nu meargă, cu de acest feliu de socoteale: că turcii sânt mânioși pentru fuga banului și viziriul nu-ți este prieten bun și dar de s-au găsit la Vetirani (neamțul) nișcare cărți trimise de aici și vor cunoaște lucrurile noastre pentru care te va opri și te va mazăli. Însă nu era sfat bun acesta. Iar aleții 1-au sfătuit să meargă, că cu mergerea sa toate să vor potoli, orice mânie ar fi, tocma și cărți de vor fi prins, le vor ținea mincinoase mergând față cătră față și obrazul ce să vede este farmec. "Și de vei avea vrăjmași iar sânt și prieteni, care vor grăi bine. Văzându-te că ai mers, toată

țara este odihnită, nici un rău nu va păți. Și nădăjduind și măriia-ta să te întorci cu slavă și cu cinste în scaun, iar nemergând când te chiiamă și facând și banul ceea ce au făcut, câte vor zice vrăjmașii minciuni de măriia ta, toate vor să le crează, ca cum ar fi adevărate, și atuncea și de măriia-ta rău că te vor mazăli și de țară rău că o vor robi, si-ți vei pierde și sufletul după altele"... ...

Radu GRECEANU .

Care poruncă văzând-o domnul și toată boierimea, la mare grijă și întristare au venit, cât au încremenit, socotindu întâi cele peste putință dări și cheltuieli, care a odihni pre doao împărății trebuia, adica pre viziriul și pre hanul, și a doao, stricăciunea iarăți si călcarea ticaloasii țări, ce era să calce de atâtea grele oști și nesilnice ca acelea...

Poate dar fiește ce înțeleptu socoti, la câtă grijă domnul s-ar fi aflat și ce fel de inemă mare trebuia a fi la o vreme ca aceea, fiindu a merge înaintea unii împărății, întâi că rădicarea îi era grabnică făr' de veste și făr' de nici o gătire; alta, călătoriia încă era lunga și vremea scurtă, gătindindu-să nu cumva să apuce împărățiia să intre mai nainte în țară și nu să va afla domnul să-i, iasă înainte la hotar, unde-i era porunca; și de va cere niscareva zaharale, unde să putea afla în grab, fiind și țara fugită și băjănită, ca acestea domnul gândiia.

Însă pre Dumnezeu nădăjduind cela ce la multe întâmplări ca acestea 1-au luminat și 1-au ajutat, numaidecât au început a să găti de purces înainte precum i se poroncise, socotindu că unde ar putea întâmpina pre împăratul cu toată puterea ce venia.

Intâi pre Pătru vel-căpitan za Dorobanți Obedeanul de olacu înainte 1-au trimis la Dimircapi ca să dreagă drumul, să vaz-ca vel-ban și cu Istodor căpitanul acolo tot dregea și purta acele griji cât să putea, și să grăiască de cele ce ar fi de treaba împărății. După aceia și alți boiari au mai trimis, anume:

pre Dunitrașco Caramaliul vel-postelnic, i Bunea vel-armaș și pre alții cu cărți la viziriul, făcând știre că și domnul iaste viitor

și ca să să afle lângă împărăției, până și domnul va sosi, și de olac l-au trimis. Apoi și domnul pre Dumnezeu într-ajutor pre Dumnezeu luând, au purces la septembrie 23 de zile, cu o samă de boiari și cu cătăva slujitorime călări cât s-au socotit de treaba slujbei a fi, lasându la Târgoviște pe doama mării sale și toată casa, lasind și pre Costandin Cantacuzino stolnicul și pre Ianache Văcărescul vel-aga, cu toată pedestrimea împreună și cu o seamă de călărime iar la București au trimis pre Șărban vel-vistier ca să fie ispravnic și purtător de grijă până se va întoarce domniia, fiind acolo și Costandin Ciorogârleanu vel-clucer și Andrei vel-căpitan za cazaci, carii era de pază orașului. Și așa domnul degrab s-au dus, trei conace făcând până la Brâncoveni, iar la al patrulea conac, ajugând până la pod la Iamnic, ce iaste peste apa Jiului, întâmpinat-au
olăcari viindu de la ordiia împărătească cu porunca ca să să neveoiască domnul să meargă cu un ceas mai înainte, pentru că împărăției intrase în țară și într-acea zi încă și purcesese de la Cerneți în jos spre Diiu. Care grabă văzându domnul, lăsat-au acolo carale și alte agarlâcuri ce au fostu, împreună cu Diicu vel-logofat, i Mihai Cantacozino vel-spătar și cu slujitorimea și luând numai o seamă de boiari și cu câțiva slujitori au mers înainte sprinteni și cându au fost la septambrie 27 de zile, vineri au ajuns domnul împărăției la Cușmir si cum au sosit, la ordie au mers numaidecât domnul de s-au împreunat cu veziriul carele au întrebat pre domnul care au fost pricina de au zăbovit cu venitul, de oareșcându făcându-i știre că împăratul vine...

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre neîncrederea împărăției
și amenințarea de pierdere a capului,
peste care domnul trece
înțelept fiind el,
dar alții dinafară și din familie
împing lucrurile la nechibzuință și necaz

Și au purces de olac de s-au dus de au trecut Oltul, Jiiu și

dincolo de Jii s-a împreunat cu împărăția. Insă întâi numai cu Vergo paharnicul și cu comisul cel mare și cu alți 2-3 au fost, când au mers la viziriul și cu groază. Însă ce să facă, au mers. Cum 1-au văzuit viziriul s-au schimbat fața și ca un ceas n-au vorbit. Iar după aceea au zis: "Diisaz ghieaur, cum nu asculți porunca de n-ai venit înaintea împăratului ce acum întâi au venit în țara ta ?" și altele. Domnul încă au zis că "Ascult porunca, numai cale depărtată fiind de la Târgoviște, cu aceea s-au făcut oarece zăbavă, iar nu va fi nici o lipsă, că toate ce va fi porunca împărăției să vor face", și s-au rugat să-l ierte... L-au rânduit de mergea înaintea împăratului lângă toiuri povata cu vreo 30-40 de oameni, iar tabăra osebită meregea. Când era la conac și sta oastea de făcea halai, când intra împăratul în corturi, domnul descălica și îngenunchea și când trecea împăratul să pleca cu capul la pământ. Așa-l învăța cei de lângă împărat, iar oamenii domnului sta tot călări; apoi încăleca și domnul și să ducea la otac. De acolea poamele, pesmezii cei cu apă de trandafir și cu moscos făcuți și struguri și altele ce socotiia domnul nu mat sta de a să trimite la unii și la alții, în tot ceasul și în toată vremea. Galbenii cei roșii nu să vedea ca-i trimitea pentr-ascuns. Așa și-ntr-acestași chip au mers domnul până la marginea Dunării unde s-au pus împăratul în caic și de acolo din caic au scos un caftan și l-au îmbrăcat la uscat și împăratul au purces spre Necopole pe apă. Iar domnul au încălecat și cu toata cinstea lui au purces spre Brâncoveni; de la Brâncoveni au venit la Târgoviște...

Îl slobozise turcii să să întoarcă pe la gurile ce vin din Țara Ungurească și plaiurile să le păzească de nemți, să nu vie in țară....

Fiind în scaunul său, au venit doamna Măriia, a domnului din Moldova Costandin-voda Duca, de au văzut pre părinții ei, pe Costandin-vodă din Țara Rumânească, ieșindu-i toată boierimea înainte la Colintina cu toate oștile și cu mare cinste doamna, mumă-sa, au ieșit întru întâmpinarea fie-sa și au intrat în București frumos până în casele domnești, unde s-au

împreunat și cu tată-său, fiind cu doamna Mariia și soacră-sa, doamna Nastasiia, doamna Ducăi-vodă, muma domnului din Moldova. Și în București au șăzut 2 săptămâni.

Deacii iarăși cu asemenea cinste s-au dus îndărăt în țara ei, petrecând-o până la Colintina iarăși.

Era și boieri modovenești Vasile vornicul, feciorul lui Gavriliță vornicul, și Vasile spătariul, fecior lui Toader vistieriu, și alții; era și jupânesele lor, și altele jupânease moldovence și călărași cu căpitani moidovenești...

Radu GRECEANU

Sosind deci împărăția la Dunare, la Turnu împotriva Necopol, și stându domnu cu boiarii și alte căpetenii ce era lângă domnul, s-au închinat înaintea împăratului și îndată cum au descălecat împăratul în vad, au chiemat pre domnu de 1-au îmbrăcat cu caftan, dându-i și ferman de domnie noao, datu-i-au și voie ca să se întoarcă la scaun înapoi (și a feri țara de nemți ferind astfel și împărăția) Și așa, dupa aceea, Impăratul puindu-să în caic, au trecut Dunărea de ceia parte la Nicopole, iar domnul încă trei zile pe loc acolo cu tabăra de o laturi în câmpu au mai șăzut ca să-și caute cu visteriia împărătească de multe ale țării trebi, păsuri și grele nevoi ce avea nespuse. Atunci, acolo cât au mai șăzut, și câțiva nemți de la turci și de la tătari au răscumpărat întru carele au fost și un Ioan Conrad Hubert î1 chiema, ce era comisar oștii nemțești... Și au venit la scaun în București la octombrie in 20, intrând cu alai mare și frumos, după cum s-au cuvenit si obicina iaste si după ce la curtea domnească au intrat și in scaun au șăzut dat-au de s-au cetit fermanul împăratului care-i dedese de înnoirea domniei în divanul cel mare, în auzirea tuturor, fiind mitropolitul țării kir Teodosie, și toată alaltă boierime și căpeteniile și slujitorimea, la orinduiala lor stându, și cu tunurile și cu puscile dându, s-au făcut bucurie de obște, toti dându laudă și mulțumită lui Dumnezeu celui atotputernic, carele toate dupre adânca înțelepciune, bunătatea și voia sa le tocmește le poartă și le

face...

In Târgoviște dar șăzându, au venit veste de la căpitanul cel mare de la margine la măriia-sa vodă, scriindu că mai multă parte den boiarii Țării Molldovii nemaiputându suferi cele far'de socoteală lucruri și chivernisiri ce să făcea de Costandin Duca-voievoda, au trecut de ceasta parte iproci... Era mai mulți decât 40 de boiari, cu mari cu mici. Viind dar la măriia-sa vodă, au arătat jalba lor și nedreptatea și reaua chiverniseală ce face Costandin Duca-voda, carele acelea toate măriia sa vodă bine auzindu-le și pre ei cu dulci cuvinte întărindu-i și bucurându-i, au făgăduit că cu bun mijlocu va nevoi să le facă pace, ca fiștecarele să meargă la casa și la pământul său. Și numaidecât lui Costandin Duca-vodă scriindu-i cuvinte părintești de învățătură, certându-l căci face lucruri necuvioase, iproci; el (Duca) încă au trimis sol pre Nicolae Costin hatmanul la măriia-sa vodă cu plecăciune și multă rugăciune, aratind și întru aceia talpiziia (sau mai bine să zic blestămățiia cea grecească).

Viindu dar cel mai sus numit hatman, măriia-sa i-au chiemat și pre dânșii și, așa cum am mai zis, ca un iubitor ce era a face pace, ales întru vecin ca aceia a acestor țări cu frumaase cuvinte și căzute, pre sol înapoi l-au trimis, ca să le trimita jurământu despre obiceiu să-și meargă casile lor.

Aceasta dar măriia-sa socotiia și cându astepta să le vie acel așezământu, iata numai că are veste, unde vine un capigiu-baș a cu ferman împărătesc la măriia-sa vodă, caci de o parte ca un talpiz ce era (Duca-vodă) trimitea sol ca sa-i îmbuneze cu cuvântul să-i poată duce în țară-le, iar de alta parte trimisese la Poarta cu multă pâră pentru dânșii. De venirea dar acelul capigi-basa, măriia-sa voda în țelegându s-au turburat foarte, mai mult socotind măriia-sa că acest obiceiu ca să să dea dentr-o țară într-alta boiari fugiți nici au fostu, nici iaste...

Radu POPESCU

Erea și doamna Nastasiia a Ducăi-vodă adeca soacră-sa, cu doamna Mariia care, viind la București au șăzut 2 săptămâni

ospatându-să și veselindu-să unii cu alții. Deci iarăși s-au întorsu la țara lor.

Acolo la Moldova mergând, fiind doamna Mariia mândră și semeață având pe tat-său domnu mare Țării Rumânești, au început a necisti jupâneasele boiarilor, cu multe cuvinte rele și mai vărtos aceasta, că într-o zi de Paști, viind o jupânească cu işlic, precum le iaste obiceiul de poartă jupânesele işlice în toată vremea, i-au luat işlicul din cap și l-au băgat în foc si au lăsat-o cu capul gol zicând că numai doamnelor să cade să poarte işlice, iar nu și jupâneselor. Acestea văzând boiarii s-au scârbit foarte tare și au umblat cu mijloc ca acela, de lau scos din domnie și au pus domnu împărăției pe Antohie-vodă, fecior lui Cantimir-vodă...

Ion NECULCE

Dece, Costantin Duca-vodă, văzându-să că-i mazâl... începu și Bogdan si cu Iordachi a să prici tare cu Duca-vodă înaintea capegi-bașei si-naintea a toată boierimea, pentru ce le-u prădat casăli și le-u muncit slugili și slujniceli din casă, și le-u purtat giuplnesăli pe la Focșeni și pe la Hangu, și le-u triimis în Neamțu, ș-au scris la Poartă că au triimis ei poghiaz leșescu de le-u luat. "Și pentru ce-i trimis pe Moisăiu cu joimiri de-u prădat chirvăsăria ș-au tăiat pe (alt) capegi-basa si pentru ce-i despeceetluit cărțile lui Turcul-grof și i-ei omorit omul"... Toate aceste și mai multe ca aceste i le dzice față și spune și capegi-bașei celuie ce-u vinit cu mazilia, și-naintea turcilor celor de chervăsărie, ce era prădați de Moisăi. Iar Duca-vodă nu pute nemic să mai răspundă de rușine și de frică, numai ce schimba fețe. Uneori se făce roșiu, uneori galbăn, și-i era mai mari ciuda cum că-i știe toate tainele ce le făcusă și i le dzice față, în videală... Precum dzice Scriptura, că nice o taină nu poate să nu să știe, dar încă care este și cu vărsări de sânge, si mai tare și degrabă curund să vădește că sângeli nevinovat cere giudecată la Dumnedzău și nu lasă.

Dece a dooa dzi îi gătira de-1 porni-1, cu mult calabalâc

despre slujitori pentru lefe si blăstămuri de la oameni, de audzie cu urechile, pentru văcăret. Iar doamna lui, fata Brâncovanului fiind tânără și dezmerdată de tată-său, să bocie în gura mare muntenește: "Aolo, aolo, că va pune taica pungă de pungă din București pân' în Țarigrad și dzau, nu ne va lăsa, și iar ne vom întoarce cu domnia îndărăpt''. Iar după ce-au agiunsu la Țarigrad, n-au avut acest noroc să să mai întoarcă c-au trăit 2-3 luni ș-au murit de ciumă. Și să și cunoscu schimbat cu slăbiciunea narocul lui Constantin-vodă și de la Brâncoveanul mai putintel agiutor și silință a-i arăta...

Radu POPESCU

Intr-această vară, sultan Mustafa mergând asupra nemților cu silimul Gherei-ha, găsind pe Viterane ghinarariul cu putintele oști la Logos, osăbit dă celelalte oști mari ale nemților, dând războiu tare, abiia și cu mare peire a turcilor au biruit pe Viterane, și au și perit el în războiu și au fost izbânda turcilor... Împăratul turcul, văzând acea fărâmă de izbândă și auzind că vin oștile nemțești cele mari, n-au vrut să le aștepte ci au plecat de au venit pen țară și intrând pe la Cerneți, i-au ieșit domnul înainte de l-au petrecut pân' la Necopole. Acolo, îmbrăcându-l cu caftan s-au intors la scaun cu bucurie (că era nevoie de el; dar această nevoie era doar fiinde războiu, pentru ca...) Al doilea an iar au mers sultan Mustafa la nemți...Al treilea an iarăși merge sultan Mustafa la oaste asupra nemților (care) ...dând rdzboiu vitejaște i-au omorât pe toți de n-au scăpat suflet dintr-înșii. Împăratu văzând ciudă ca aceasta, au fugit la Belgrad, puind și alt veezir, alt inicer-agași, si alți pași în locul celor morți.

Costandin-vodă la Cerneti, fiind poruncă să păzească plaiurile, priviia acele lucruri și rădea. Însă după râs vine și plâns că iată vine veste de la Țarigrad că au murit doamna Mariia, fie-sa a lui Costandin-vodă Duca, la Țarigrad fiind mazilit, de care mare jale și întristare au avut. După aceia, viind Costandin-voda de la Cerneti la Bucureșt, și întorcându-să și împăratul și veziriul la Odrii, au trimis vezirul caftan de domn

nou.

Trecând după această câtâva vreme, având Costandin-vodă o fată anume Ilinca, o au 1ogodit Scarlat, fiul preaslăvitului Alixandrul, marele dragoman al Împărățiii Turcești și viind Scarlat aici în țară, au făcut Costandin-vodă nuntă foarte frumoasă și cu cinste mare domnească.

Iar la leat 72o7, a gătit împăratu pe Reiz-efendi și pe preaslăvitul Alixandrul marele dragoman de i-au trimis ca să facă pace cu nemții, carii strângându-să si despre partea nemților și despre partea turcilor, la Carloveți șăzându, în câtăva vreme au asezat pace in 25 de ani.

Costandin-vodă nu avea bucurie ce facusă între împărați pentru căci ca, cându era oștire turcii cu nemții, turcii nu gândia de niscareva mazilie să facă, că tot gândul lor era spre oștire iar după ce s-au făcut pace, să temea de mazilie, ci au făcut socoteala, ca să-și facă un dres bun de la împărăție, să-i făgăduiească domniia în viața lui, cât va trăi, să nu aibă temere de mazilie și au gătit boiari și muiți bani de au trămis la Poartă și cu cărți despre tara, lăudându-l și cerșindu-1 să li-l dea domnu, să le fie cit va trăi el și cu multe cheltutale ce au făcut și cu câteva pungi ce au mai adaos la haraciu cel vechi, carele era haraciul cel vechi 250 de pungi, iar el cu' această pricină l-au facut 280 pungi, i-au dat hatișerif împărătescu, făgăduindu-i să-l lase să fie domnu cât va trăi.

Care aducându-l cu cinste mare, strângându-să toată boierimea și țară multă, s-au citit în divanul cel mare, și așa i s-au odihnit inima lui Costandin-vodă, nemaitemându-să de mazilie. Intr-aceia vreme și muma lui Costandin-vodă, jupâneasa Stanca, au murit cu cinste i-au făcut pogribaniia în București. Decii ridicând-o de aici într-o carită rânduindu boiari jupânese și slujitori o au dus la mănăstirea de la Brâncoveni, de o au îngropat.

Scarlat paharnicul însă, ginerile lui Costandin-vodă, fiiul prea-slavitului Alixandru dragoman, care ținea pă Ilinca, razbolindu-să rău au murit la Târgoviște si 1-au îngropat cu

cinste domnească în Mitropoliia de la Târgoviște. Mulți zicea, pă acea vreme, să-l fie otravit Costandin-vodă pentru niște pricini ce avea socrul cu ginerile între dânșii: ci aceasta Dumnezeu va ști și mai bine, si va și plăti fișecăruia după vina si fapta lui... .

ANONIMUL BRÂNCOVENESC
despre pacea dinafară
și ura dinlăuntru
care le macină pe toate

Au adus cu scârbă foarte mare pe Costandin clucerul Știrbei și 1-au închis nu fără pricină. Ci trimițându-l domnul de câteva ori peste Olt cu seama haraciului, când era la curte boieri și fiind el cam lung de unghii, din feliul Știrbeștilor, au luat de la țară câte ceva și despre domnie au ascuns.

Deaci domnul mergând în vara aceasta către Cerneți, la toate conacele venia la divan, la domn, omeni de să jăluia de luările acelea aratând și scrisorile acestui cliucer Costandin. Domnul căuta la catastisele visterii care le didese el mătci și nu să găsiia scrise multe sate, mulți oameni de la care luase bani. Ci domnul le lua răvașele de le ținea, care era cu iscălitura acelui boiariu și au tăcut până au mers la Cerneți.

Acolo si mai multe boclucuri de aceștia ieșiia la meidan, care, socotindu-le domnul, au făcut vreo pungă de bani, pentru care au poruncit caimacanilor de la București să-l chieme pe clucerul Știrbei să-i zică să dea banii, să-i întoarcă sărăciților că de voie nedându-i, va să-i dea cu rușine El au tăgăduit că nu sânt nici unile din acestea și nu va da nici un ban, neștiind iscăliturile lui că sânt strânse în mâna domnului. Și încă au zis către caimacami că domnul îi este pârâș și judecatoriu... Și au strâns domnul divan de boieri și au adus și pă el la divan... Deacii 1-au băgat în pușcăria de la poartă. Deacii, jupâneasa lui, fiind rudă cu domnul mergea la jupâneaasa Stanca, cu mumă-sa băneasa Ilinca, sora jupânesii Stancăi, mumei domnului și plângea rugându-se. Însă i s-au făcut milă pentru

lacrămile ei și au grăit jupâneasa Stanca fiu-său domului. Pus-au și vlădica de au vorbit și i-au iertat de acea purtare pen țară, de ocară și au poruncit să dea banii ce au luat îndoiți și iau dat, și l-au ținut vreo doaă săptămâni închis și l-au slobozit, zicându-i să nu-l mai vază în ochi, să să ducă acasă și să nu să mai amestece la ceva că va să-l spânzure. Dupa această ocară ce-i veni din fapta lui avea patholă asupra domnului, adecă inima stricată, și cerca vreme să facă rău domnului. Și scrisease la tată-său călugaru, în vreme ce venise împăratul pen țară și chemase pe domn cu grabă și cu mânie cum s-au zis mai sus, ca să vie călugărul să să apropie cătră dânșii și să privească ce întâmplare va avea domnul de la turci. De-l vor opri cumva să să gătească tată-său și frații lui Stirbeiu și cu câți oamenii vor putea strânge să meargă să-l pârască la împărăție găsindu-i vine domnului. Și au venit călugărul la Slatina, la niște vii ale lui, în chip că lucrează la vii iară el ședea numai pentru această treabă și avea și om trimis în tabăra turcească să vază de domn ce-i vor face turcii și să vie să-i dea veste...

Radu GRECEANU

După ce Paștile au trecut, a doao zi luni, lucru negândit și niciodată crezut, neprietenii de la Poartă cei ce niciodată nu să odihniia, vreme bună găsindu, așa au aflat și la cale au pus pe veziriul ca să cheme pe măriia-sa Costandin-vodă la Odriiu...Și, cum zic, la 5 dni ale lui mai, zi miercuri, luându pre Dumnezeu într-ajutor, de la scaunul mării sale ot București au purces la Poartă, dupa cum era porunca împărătească... Și la 28 dni ale lui mai au sosit la satul ce-i zic Arnaut-kioi, de lângă Odriiu, au venit și dumealui Alixandru Mavrocordat Exaporitos căruia măriia sa alai i-au și făcut. După aceia dar multe trebuincioase lucruri cu dânsu vorbindu, bine domniia sa dăruindu-l și cu blană de samur și cu zloți 1000 și altele, și pe cal împodobit puindu-1, s-au dus iarăși la cetate la Odriiu.

După aceia, a doao zi și fiind dumnealui Nicolache, marele dragoman viindu !a măriia-sa de s-au împreunat iarași, și pe

dânsul cu cele cuviincioase daruri măriia-sa dăruindu-l s-au întorsu iarași la Odriiu. Așadar după aceea porunca mării-sale au venit ca să mergă la Odriiu...

Dupa aceia, deci, dându-să pocloanele împărăției și plinindu-să și porunca ce era cu adaosul haraciului carele cu multă voie rea a mării-sale lui vodă i durere din inimă a toată boierimea făcându-să, la iunie 15 dni, zi când și calabaș-divan să făce, poruncă mării-sale lui vodă au venit împreună și cu câțiva ceauși împărătești, si cu toată boierimea au mersu la divanul împărătescu să îmbrace caftan. Unde mergându la saraiu împărătesc au îmbrăcat pe măriia-sa cu caftan, puindu-i și cuca in cap, si cu măriia-sa dempreună au îmbrăcat și pe 30 de boiari cu caftane... Și după aceia au dus și pre măriia sa voda la împăratul în casă, de s-au închinat după obiceiu...

Radu POPESCU

Deci l-au rădicat și l-au dus unde i-au fost porunca, și mergînd la Odriiu au șăzut în 30 zile și nu i-au dat nimini voaie să se împreune cu cineva și avea mare întristare temându-se ca-l vor mazili, pentru care umblând capichehaiele și boiarii pe la unii, alții, făgăduind bani, nici un răspuns nu putea lua. In cea după urmă temându-se de vreo primejdie rea să nu-i vie cumva, au făcut adaos haraciului 240 pungi, peste cele 280 ce era mai nainte, numai să i să dea domniia și să vie îm țară și cu aceasta s-au dobândit domniia și binele casii lui. Iar pă săraca țara o au îngreuiat cu atâta haraci, care nu putea să rădice, ci era totdeauna în cazne și în vaiete și în lacrămi pentru greu ca le venisă.

Insă după ce l-au slobozit de la Odrii și au venit în țară s-au schimbat firea, s-au făcut mai rău, mai cumplit, împrumutări mari au pus pă boiari, pă mănăstiri, biruri mari pă săraca de țară cât nu mai avea putere să mai împlinească ci să văieta și blestema.

După aceasta, iar liniște au venit domnii lui, făcându-și și alt hateserif împărătescu ca să fie domnu în viiața lui, după

cum făcusă și celalt, după cum s-au zis mai sus, și câțiva ani au trecut far' de grijă, dar tot nu să odihniia Costandin-vodă, văzându pe turci că sunt nestatornici, nu stau la vorbele lor, ci unele zic și altele fac. Și văzându și pă nemți că s-au împăcat cu turcii, de nu are nici un ajutori, nici un razim despre dânșii au început a să ajunge cu moscalii în vorbe, tot-deauna trimițând oameni cu scrisori, îndemându-i ca să vie cu oști asupra turcilor, ca să ia aceste țări, Tara Rumânească și Țara Moldovii, ca să fie supt stăpânirea lor și s-au cerșut și hrisoave, făcându-se pă dânsu și pe feciorii lui cnezi de Moscoviia și le-au dat. Și cu acestea făgăduiale se lega către țariul, ca viind către părțile acestea, îl va ajuta cu toate ca vor trebui oștilor, zaharele, lefi și oști ale lui și striine, cât va putea. Și așa prin multe rugăciuni și îndemnări ce făcea Costandin-vodă, s-au pornit țariul cu oști de au venit asupra turcilor...

Ion NECULCE

După ce porniră pă Costantin Duca-vodă la Poar tă (mazil, împreună cu damna sa fiica Brâncovanului) viind Antohi-vodă cu domniia la Ieși, era iar om tânar, ca de 20 ani, om mare, cinsteș, chipeș, la minte asedzat, giudecător drept... Iar cei din divan, boiernașii tatâne-său Cantemir-voda vrând să să bucure de domnia fiului... Brancovanul, văzându pe Antohie-voda că-i mergu lucrurili cu-ntemeiere bună, începu în sfaturi cu boieri pribegi și cu Costantin Duca-vodă a mesteca pe Antiohi-voda si pe Cupărești pre mult la Poartă.
Asijdere și Dumitrașco, frate-său beizade (care urmase tatâne-su Cantemir în tron dar fusese alungat) și cu Cupărești depreună, pe de altă parte amesteca și ei pe munteni, cum place turcilor. Așe făce ei, îmbie părțile si nu-ș pute strica unul altuia nemic, fără cât cheltuie sute de pungi de bani la Poartă.

Duca-voda au pârât la Poartă pe Antiohi... Dumitrașco-vodă Cantemir beizade, vădzând neașezarea muntenilor asupra fratâine-său, începu și el a mesteca pre tari pre munteni, să ie domnia în Țara Muntenească. Că cădzusă la

cinste mare Cerchez Mehmet-pașa imbrihorul , care era mare prietin de la moartea tatâne-său Cantemir-vodă, când au vinit cu mazilia de l-au luat. Și era acel pașe și musaip, și altâ-tura. Și spăriesă pe munteni presari, că mai în toate lunile cheltui Brancovanul câte cinci, șesă sute de pungi. Și nu era nice de-o laudă, nice moldovenilor, nice muntenilor, de-atâta cheltuială.

Logodisă Dunitrașco beizade cu o fată a lui Șerban-vodă, din Țara Ungurească, cu tainâ. Și prinsără munteni de veste și-i sta pedică despre nemți, că nu lăsa pe doamna lui Șerban-vodă să i-o de. Și-ncă mai mare vrajbă dintr-acee să face... Domnia lui Dumnitrașco Cantemiru-voevoda, în anul 7219, dintâiu era boierii cam grijiți de numeli lui Dumitrașco-vodă den tinerețe, cându era beizade, la domnia fratâne-sau, lui Antiohie-vodă. Că era atunce nerebdătoriu și mânios, zlobiv la beție, si-i ieșisă numele de omu rău. lar acum, viind cu domnia, nu știu, să-ș piardă numele cel rău: au doar mai la vârstă venisă, au doar chivernisi, unde nu era pace ? Că așee să arăta de bun și blând ! Tuturor ușe deschise și nemărețu de vorovie cu toți copiii... Deci boierii, vădzând așe milă și nemărire, începusă toți a să lipi... Numai la giudecăți nu pre pute lua sama bine, poate-fi trăind mult la Țarigrad în streinatate. Lăcomie nu ave mare, lucrurile lui poftie să fie lăudate.

Dumitrașco-vodă pe tainâ-se gătie să prindză pre Brâncovanul-vodă, precum îi poroncisă Poarta (când îl trimise domn la Moldova). Și trimisese și iscoade la munteni, de vadzusă toate lucrurile lui cum stau. Și s-au făcut Dumitrașco-vodă vro cinci șase steaguri de lefecii și 2 steaguri de lipcani si câțiva feciori de boieri grijiti, și vine gata în Iași. Și făcusă cuvânt ca va să margă în sus, cu podghiaz la moscali, ca să nu priceapă muntenii. Și astepta din ceas în ceas să-i vie omul cel cu fermanul de la împărăție ca să și pornească la Brâncovanul, să-l prindză. Venitu-i-au și de la hanul ferman, numai să încalece să-l prindză. Ce pre fermanul hanului nu cutedza să margă să-l prindză. Ce au mai scris la poartă că el este gata, și hanul încă

i-au scris să purceadză. Ce să știe și de la împărăție purcede, au ba ? Ce de la Poartă i-au venit răspunsu să mai aștepte că, când a fi vreme, i-a face ei știre. Că aștepta veziriul să plinească cele 500 de pungi Brâncovanul, ce le cerus-împrumutu, cam s-au pomenit mai sus...

Radu GRECEANU

…Nu cu puțină nevoință domnul pentru folosul obștii și al țării se nevoia, și nu numai cu bună și înțeleapta chiverniseaală a mării-sale țeara folosind, ci și cu mare sumă de bani au ajutorit, dă vreme ce turcii necontenit cerea, care măriia-sa cunoscând multă slăbiciune a țării și cererile pagânilor mari și nesuferite fiind, din casa mării-sale ca să împlinească cumplita și nesățioasa lăcomie a turcilor pentru folosul, starea și chiverniseala țarii, mare sumă de bani au dat, care alt domnu nu au facut.

Fiind deci domniia in gura Urlaților si pravoslavnicul domnu îngrijat aflându-se în ce chip ar face ca-ntr-o vreme cumplită ca aceia, întreagă să pazească țeara si fără primejdie dă cătră amândoaoă părțile, adică și dă cătră turci si dă către moscali, dumnezeiască pronie, care necontenit iaste păzitoare celui ce nădăjduiaște întru ea, bine au voit ca și acest lucru să să chiverniseasc ă de buna otprăvuire a înțeleptului domnu că aflându-să turcii întru mare groază și temere nu puțină, ca nu cumva să să biruiască dă moscali, carii încremeniți mergea la razboiu și cu totul deznădăjduiți dă izbândă, dat-au voie veziriul mării-sale domnului să mijlocească ca un creștin către creștini, că doară s-ar putea înnoi pacea între împărății.

Deci măriia-sa cu această bună mijlocire, savai că cunoștea cum că de vreme ce moscalii s-au pogorît la Prut nu era cu putință să să împace lucrurile, dar încă și mai vârtos ca pre moscali să-i îmbuneze, ca anume să nu vie cu vreo bănuială asupra țării și mai ales ca un domnu creștin și pravoslavnec, cu dragoste și cu râvnă creștinească și fierbinte, la împăratul creștin bine au socotit să trimită cuvioasă cinste și obligația ceiia ce să

cădea, iar mai mult însă ca să împlinească porunca stăpânească. Și așa alegând din boiarii mării-sale pe un boiariu bătrân, anume Gheorghie Castriotul biv-vel-comis, om cuvios, învățat și întru toate iscusit, carele și mai denainte era țarului cunoscut, pe acesta zic, alegându-l l-au trimis către țarul, însă la iveală pentru pricina ce mai susu pomenim, adeca pentru înnoirea păcii, iar într-ascunsu pentru chiverniseala pamântului. Carele mergând s-au dat soliia către țarul la Iași, care solie nu s-au primit atunci cu dragoste da către țarul, de vreme ce au adus și o mare apostasie zavistnecul și ficleanul diavol... Aflat-au mod și organ ca acela pren carele a o turbura și în grele bănuieli despre stăpânitori a o băga si toate cele ce domnul creștinește pentru toată obștea de folos anevoia a le preface, a le strămuta și a le strca aflat-au, zic, organ și vas priimitoriu de zavistie pre Toma Cantacuzino marele spătar, carele tocma ca cel den 12 apostoli, Iuda, alegându-să și dă către stapânul său fără dă nici o nevoie ca un hiclean hăinindu-se, Iudii cu adevărat s-au asemănat...

Deci trecând Toma spătarul în ținutul Moldovei i-au tras la vestitul telpiz, domnul Țării Moldovii, Dunitrașco-vodă Cantemir, hiclenind ei cu care și mai înainte vreme înțelegere avusese, dă vreme ce mintea amândurora acest feli dă lucruri blestemățești și necuvioase bine se potrivise...

Deci dă acolo cu Șeremet dimpreună și cu Dumitrașco-vodă Cantimir sculându-se, au mersu la Iași, și acolo cu măriia-sa țarul împreunându-se și isprăvind cu minciunile lui cele zavistnice câte pohta lui au voit împotriva domnului și adevărului.

Mai pre urmă și Gheorghie comisul Castriotul, ce mai sus s-au pomenit se-au împreunat cu iubitorul de Hristos Țear, dar nimic ascultare la cele ce de la domnul crestineste și înțelepțește pentru folosul mai mult al mării-sale tarului i să poruncise ca să zică și să arate. Ș-au dat foarte înțelepțește pentru buna chiverniseală sfătuindu, că toate lucrurile Toma le strămutase și foarte la cale rea împreună cu Dumitrașco-vodă Cantemir le pusese...

ANONIMUL BRANCOVENESC
despre cum nu l-au lăsat intriga diavoleștii zavistii pe Vodă Brâncoveanu să facă pace între toate împărățiile din jur, aducând linișteși odihnă pentru țările noastre

Dupa ce dar domnul Costandin-voda Brancoveanu au venit în țară cum s-au zis mai sus, și fiind pace între acesti 2 monarhi - turcul și neamțul, și el vesel și cu pace, având hatișirif de la sultan Mustafa și făcându-și și altul de la sultan Ahmet, fratele lui Mustafa, carele scriia să fie domn până la sfârșitul vieții lui. Și așa cu acestea se bucura în ospețe și în veselii, în nunte și ale boierilor de pamânt și ale lui nunte, maritându-și fetile, însurându-și feciorii cei de vârstă, că atâta era fericit, cât mi să păre că toate darurile norocului era asupra lui. Că mulți au noroc în lume, dar nu în toate, unii au noroc de cinste, iar nu de feciori, și de bogățle, și de stat frumos, și de altele, alții au noroc de feciori, iar nu de cinste, și de bogăție, și de altele, și tot au și lipsă de unile, iar acest domn în toate au avut noroc, bogat, frumos la chip, la stat, vorba lui frumoasă, cu minte mare, rude multe, fii, feate din destul; gineri, nurori, așijderea, cinste mare și în boieriea lui, si în domniia lui, ci au domnit nici o lipsă nu va fi avut. Și acest domn ar fi putut să zică cuvintele lui Solomon că orice i-au pohtit inima lui nu i-au lipsit. Acestea și ca acestea văzând înaintea ochilor lui, numai să veseliea...

Turcii încă au rămas în pace, numai pentru căci se hăinise domnul Moldovei au slobozit pe tătari de au prădat și au robit câtăva țară a Moldovei (însă dacă s-ar fi rămas în pace cu Moscalii să isprăvea pace între împărății mari și rămâneau odihnite și țările mici în creștina lor tihnă, așa chibzuia și chivernisea Brâncoveanu trimițând pe Gheorghie comisul Castriotul la Țarul la Iași)...

Ion NECULCE

Că scrisesă Dumitrașco-vodă (țarului), că oaste turcească este multă, 400.000 și pusci 400, tot tunuri mari, si tătărime multă. Pâine în țară nu-i… Dar împăratuI Mosculuі au răspuns că cu tătarii s-au agiunsu, n-or robi, nici or pute, și oaste are multă, nu să miară de turci. Și pre zahară de pineși de vite a da bani, n-a lua-o în dar, că și la Brâncovanul-vodă au trimis bani, și are nădejde că-i va scoate zahară de agiunsu.Și așe, cu această tocmală, s-au întorsu Luca visternicul la Dumitrașco-vodă, aducând lui vodă de la împăratu daruri un leftu cu diamanturi, cavalerie, pecete împărătească și câțiva soboli.

Dumitrașco-vodă sta atunce în cumpănă, cum ar nemeri să hie mai bine. Ca să să de în gios, să teme în gios să nu-l pârască cineva, să-l apuce turcii să-l mazilească. Să să ducă înaintea moscalilor la Nistru, că acmu sosisă Șeremet la Nistru iar să teme,că să ar pute să scape pan' la Nistru de țară, sau ba. Așijdere și pentru țară să teme să nu o prade tătarii. Ce sta și să mira cum va face.Ce au socotit și au scos tuiurile și corturile afară din Iași spre Balica, ca să mai chivernisească lucrul ceva înainte să vadă oamenii că purcede în gios, la oaste, înaintea veziriului...din Braniște, de la Țoțora, dac-au oblicit ca-i împăratul în Iasi, au lăsat oastea și au mărsu la împărat de s-au împreunat. Atunce au îmblat prin toate mănăstirile împăratul, de le-au vădzut, și din toate i-au mai plăcut mănăstirea Golie, dzicând că are 3 feliuri de meștesuguri: leșesc, grecesc și moschicesc. Și mult lăuda împăratul lucrurile, chipul și toate obiciele moldovenilor, și încă și dobitoacele acestui pamânt, dzicând ca-s frumoasă.

Dumitrașco-vodă au făcut împărăției masă frumoasă în curțile domnești, în casa ce mare cu cinii. Iar când au fost să șadză împăratul la masă n-au vrut să șadză în capul mesei, ce-au șădzut în scaon lângă masă, iar în capul mesei au pus pe Dumitrașco-vodă și după dânsul pe Galoftin Gavriil Ivanovici, apoi pre alți ghenărari mai gios anume Dolhoruchi cel mijlociu, Mihai Galicon cel mic, Sava Rogojenschii, menistru, Sefer,

menistru, adeca visternic, Rentu ghenarar, Vejbah, Toma spătar, ce atunece fugisă din Tara Muntenească… Să ospăta și să veselie pre frumos cu vin de Cotnar și lăuda vinul foarte. Și încă mai bine le place vinul cel cu pelin și mult să mira cum spre partea lor nu să face vin cu peiin așe bun.

După ce s-au sculat de la masă, au venit și boierii țării de s-au împreunat cu împăratul, și le-u dires împăratul cu mâna lui tuturor câte un pahar de vin. Împărăteasa și cu doamna și cu giupânesele ce să tâmplas-în Iași încă șede la masă în casa cea mica de să cinstia.

Iară împăratul era om mare, mai înalt mai decât toți oamenii, iar nu gros, rătund la față si cam smad, oacheș, și cam arunca câteodată din cap, fluturând. Și nu cu mărire și fală ca alti monarhi, ci umbla fiecum, prost la haine...

Iară atâta dragoste arăta împăratul cătră Dumitrașco-vodă, unde vadzusă că s-au Închinat de bună voia lui, că să tinde cu amindoao mâinile și cuprinde pre Dumitrașco-vodă de grumadzi și-l săruta pe față, pe cap si pe ochi, ca un părinte pre un fiiu al său. Aceasta era, când s-au împreunat în casa cea mică.

Atunce Iordache Ruset vornicul și cu o samă de rude ale sale, cu Dumitrașco Racoviță hatmanul și cu Savin Zmucilă banul, au început a agiunge cu clevete asupra lui Dumitrașco-vodă, cum că nu este bine să fie domnu vecinic, pre neam, în Moldova, că este bine să să schimbe după cum va pofti țara, adecă precum este și acmu, domniile de la turci...

Dar în scurtă vreme au și nemerit veste, de la Lupul vornicul, că au trecut veziriul Dunărea și vine în sus... Atunce au vădzut împăratul ca s-au greșit, unde au trimis pre Toma și ș-au împărțit oastea. Și au răpedzit să se întoarcă. Ce n-au apucat, că Toma agiunge atunce la Brăila.

Iară Toma după ce-au agiunsu la Brăila, a tree dzi au și luatu cetatea Brăilii. Și au tnceput a strânge zahara să pornească la Fălcii, și a vini multă oaste cum să apucasă. Și au scris carți înapoiu la împăratul de i-au făcut de știre. Numai Lupul vornicul

au prinsu acele cărți și le-au trimis la veziriul, ca un împiedecătoriu de binele creștinilor. Și moscalii nu știe nimic că au luat Toma Brăila.

Brancovanul-vodă încă, după ce-au audzit c-au dat moscalii oaste Tomii și merge la Brăila, s-au mâniet și n-au vrut să să mai pogoare în gios. Și zaharaoa ce o pornisă înaintea moscalilor la Fălcii au poprit-o și, după ce-au bătut turcii pre muscali, au trimis-o oștii turcești. Și banii ce-i trimisese cu grijă împăratul moschicescu Brancovanului-vodă ca să poată face o oaste și zahara, precum s-au pomenit, după ce s-au întorsu muscalii în țara lor, le-u trimis banii...

Radu GRECEANU

Iar Toma spătarul aflând priimința la țarul și vrând ca cu slujba lui să să arate, gheneralie au pohtit, făgăduindu-se împăratului cele ce mintea lui cea spurcată îl ajunsese și nesocotind cele după urmă și cităva sumă de oaste au cerșut ca să meargă la Brăila, zicând că acolo multă și îndestulată zaharea va gasi pentru treaba oștii impărătești, pentru că cunoștea slăbiciunea ce avea moscalii dă zaharea, cât precum mai înainte câti vedea că flămânziia iar mai vârtos să zic sfaturile și socoteala acestor 2 nebuni, Dumitrașco și Toma, i-au făcut da se-au rușinat și biruinta au pierdut. Dând direpț aceia țearul Tomii ghenerăliia și sfaturilor și socotelilor lui celor nebunești urmând, îndată la Brăila împreună și cu Reni ghenărariul cu 10.000 dă moscali l-au trimis. Care după ce au sosit domiia la Târgoviște nu multe zile trecând, venit-au veste dă la căpitanii cei ce păziia pe margine cum că Toma spătariul împreună și cu Reni ghenerariul către Focșani pogoară, lucru negândit și foarte primejdios, care domnul aceia înțelegând și câți cu minte întreagă era, nu în puțină grijă și turburare să afla, pentru că în mare bănuială domnul și țeara despre turci pentru un lucru ca acela va cădea...

Radu POPESCU

Turcii încă, auzindu de aceasta, au făcut gătire mare de pre toate părțile și au făcut pod peste Dunare și trecind turcii Dunărea,în mare frică era, neștiind slăbiciunea Moscului, gândindu că vor fi oști multe moschicești și, cu de toate gătirile avându.

Pe Costandin-vodă încă, l-au chemat turcii să meargă la oaste, dar el nicicum n-au vrut să meargă, ci s-au gătit cu oastea lui și s-au dus în gura Urlaților și acolo au șăzut cu tabăra de priviia și o parte și alta, să vază ce vor să facă și au muncit în tot chipul să dea bani turcilor un uzmet și să-l lase în țara lui. Turcii însă vâzând că nu-l pot aduce cu voie, l-au lăsat și i-au luat vreo 300 de pungi...

Iar țariul cu oștile ce avea s-au pogorât pe Prut în jos, până la un loc foarte mâlos și înghesuit. Acolo, ieșindu-le turcii și tătarii înainte, i-au ocolit de toate părțile și le da război tare, dar moscalii fiind flămânzi, că nu avea zaharea gătită, nădădjduindu-să în zahareaoa ce făgăduisă Costandin-vodă să le trimită și nu le-au trimis, era pociltiți de foame de nu avea nici o putere să dea războI, ci venisă în cumpănă să piiară și oștile și țariul, și pă țarița, că era cu dânsul aicea, și pă toți ostașii, dar norocul le-au ajutat de au scăpat, că au primit turcii pacea...

Radu GRECEANU

Văzând moscalii mulțimea turcilor și strâmtoarea locului unde ei era tăbărâți și flămânzia, atât a cailor cât și a lor, dă vreme ce caii ajunsese dă-și mânca coadele și coamele si rodea polocoșurile după la cară, și intr-o parte le murea caii într-altă parte slujitorimea, unde să făcuse și putoare foarte groaznică și nesuferită de mortăciuni, care toate aceste nevoi moscalii văzând...îndată pricină dă pace au pus mijlocirea creștinului nostru domn (Brâncoveanul) carea mai sus s-au pomenitu că pre boieriul

mării-sale Gheorghie Castriotul vel-comis se-au trimis, zicând că mai înainte nu se-au putut da

audiență adecă-te ascultare la ceea ce domnul din porunca Porții îi zisese, iar acum voiescu și ei și să pleacă la pace... și dă mare nevoie îndemnâdu-se (cu Castriotul), cu multe rugăminte au căzut la pace, făgăduind turcilor să le dea cetatea Azacului și Camena și să strice și o cetate noao ce pre lânga mare făcuse și încă să-și scoată și oștile sale din Țara Leșască, ca să aibă craiul șfețescu voie a trece la țeara lui cu pace și fără primejdie, dând pentru credința plinirii acestor făgăduieli zălog turcilor pre feciorul lui Șeremetov, voivodul oștilor lor, și împreună cu el au trimis sol mare și plenipotențial pre Petre Safirov, carele era șovescu împărății și așa între dânșii pacea au legat, iulie 11 dni...Iar Dumitrașco-voda Cantimir dă unde începuse a să scrie domnu vecinec al Țărilor Moldovei ca un nemernec, împreună cu moscalii den țara lui au fugit, căruia și unii den boiari au urmat...

Ion NECULCE

Domnit-au Dunitrașco-vodă țara numai 9 luni în anul 7213 și au ieșit din Ieși iulie în 16 dzile, iar moscalii au făcut război atunce la Stănilești în iulie 11 dzile... Au făcut căutare tuturor moldovenilor câți sânt cu dânsul și i-au întrebat merge-or cu dânsul la Moscu au ba. Ce toți au priimit, că într-alt chip nu ave cum zice...

Au purces împăratul la Riga, unde era menjic cu oștile lui carii sta împotriva Sfedului. Iar de acolo, de la Riga, s-au dus la Petreburcu, la scaonul său de iarnă... Mulții moldoveni nu vre să mai marga cu Dumitrașco-vodă în lontru. Și încă și Ion Neculce hamanul nu vre să mai margă cu dânsul gândind că doar ne-or lăsa din Chiov de ne-am întoarce la pământul nostru. Iar Dumitrașco-vodă n-au vrut să ni lasă... Deci Dumitrașco-vodă nu vre să ție pre moldoveni cu dragoste, ca pre niște streini ce ș-au lăsat casăle și s-au streinat de moșiile lor pentru dânsul, ce vre să-i ție mai aspru decât în Moldova. Că i să schimbasă hirea în alt chipu, nu precum era domnu în Moldova, ce precum era mai nainte, tânăr, pre când era beizade în dzilele fratâne-

său, lui Antohie-voda, încă și mai rău și iute la beție. Să scârbie și usa îi era închisă, și nu lăsa pre moldoveni necăiuri din târgu să iasă afară fără ocazul lui... Iar când mi-am luat dzioa bună de la Harcov, de m-am despărțit, mult mă îmbie să mai ședzu, și multe să adeverie să-m de, și să-m isprăvască și de la împăratul mare mila. Și când mi-a hi voia, el să-mi isprăvască. Dar eu eramu bucuros c-au venit acel ceas de-am găsit vreme să ies dintr-acel norod greu și cumplit. Că-s niște oameni foarte necredinciosi (rușii), și pre cu greu traiu au oamenii ce sânt nedeprinși cu acel felu de oameni dintr-acele părți (ale Moscului)... N-am priimit, că este norod pre cumplit, și nu sânt oameni slobodzi să margă unde i-i voia, nici la împărăție fără ucaz...

Radu GRECEANU

Iar Toma spătarul văzându-și isprava și cum că cele ce socotiia asupra făcătoriului de bine și după Dumnezeu hrănitoriului lui, zic, asupra pravoslavnecului domnu (Brâncoveanul) nu s-au învrednicit a isprăvi cu mare întristare si dăn inemă zdrobire, pren mijlocul țării numai cu vreo doi feciori în Țara Ungurească au trecut și acolo precum mintea cea zburatecă așa și portul schimbându-și, iarăși la moscali s-au dus...

Dupa aceasta, neapestit, văzând buna și înțeleapta chiverniseală a domnului, vrăjmașii îl vânduse și-l clevetise și altă vânzare au mai aflat... cum că domnul(Brâncoveanul) adecă era gata sa să hăinească de lângă turci și să să alcătuiască moscalilor, și cum că a gătit pentru treaba lor și multă zaharea și ca acestea câte, care veziriul înțelegând numaidecât (poate fi ca și ca să ispitească), au trimis un capigi-baș cu ferman ca cum mai degrab să trimită la Țutora 30.000 obroace făină și 50.000 obroace orzu...ce nu în puțină mâhnire, grijă și multă inimă rea domnul și toată boierimea să afla, că nu era cu putință așa dă sârg cum porunciia ei a să găti atâta sumă dă pâine...

Vazând domnu că nesățioasa lăcomie a turcilor și cumplitele

și fără de milă ale lor cereri nicidecum nu contenescu ci mai mult încă să ațâță și să lățescu, uitându-se și la mare slabiciunea și neputința ticălosului dă pamânt, și cunoscând că au venit lucru la mare și greu pas și va să fie cu neputință a mai birui cererile cele grele și nesuferite și fără dă milă porunci ale turcilor a le împlini, ca să nu ajungă ticaloasa dă țară la acea margine a distihiii și stingerii cei desăvârșit, s-au sfătuit cu toți boierii mării-sale în ce chip ar face ca doar ar mai conteni lăcomiia păgânilor și ar mai ușura țeara de păsuri...

Radu POPESCU

Costandin-vodă... îndemasă pă țariul ca să vie asupra turcilor, care de va bate pă turci să fie izbânda moscalilor să să arate cu fața curată, că din îndemnarea lui s-au făcut biruința asupra vrăjmașilor lor creștinești...Turcii încă l-au numit de hain împăratului (lor), văzându că Toma spătarul, fiind credincios al lui și boiar mare și de nemul lui, s-au dus la țariul de au cerut oști și au venit la Brăila de au făcut atâta pagubă și au și luat (Brăila) de la mâna turcilor. Iar mai vârtos s-au încredințat turcii din spunerea solilor moschicești, carii mergându la turci (cu interesele lor de pace, l-au vândut pe acesta, adecă...) au spus (pârând) cum că Costandin-vodă au chemat pe moscali de au venit cu oștile împotriva turcilor, rugându-i de câțiva ani mai înainte cu cărți și cu oameni ce trimetea totdeauna cu cărți la dânșii. Dintr-aceasta mai mult s-au adeverit (pârile lor). Și vrea turcii să-l mazilească de atunci, numa să temea că va fugi și nu-l va putea prinde, neavând pă cineva de ai țării mijlocitori, și așa au trecut vreme câtăva, fiind (domnul Brâncoveanul) în necredință de cătră turci...

Aici, la această stare de necredință de cătră turci,
cronicarii își cam opresc scrierea.
Dar și Anonimul se oprește și tace.
Cu tăcere de moarte tace,
de vreme ce toate hatișerifele de domnie ale

Brâncoveanului
erau date până la sfârșitul vieții.
Tace cu tăcere de moarte, pentru ca
prin sfârșitul vieții pravoslavnecului domnitor
să se împlinească
promisiunea hatișerifelor împărătești.
Și reînnoadă povestirea atunci când,
vai nouă,
desigur, se găsesc în zgura țării
acele mâini care să-l vândă.

ÎN LOCUL UNUI EPILOG

ANONIMUL BRANCOVENESC
cum ajunge Anonimul la tăierea capetelor și la primele semne de sfinție

Costandin-vodă încă cu întristăciune mare s-au tras de la Urlați Ia Târgoviște, venindu-i multe hnputăciuni de la turci pentru spargerea Brăilei, cum ca ar fi mers Toma cu știrea lui de au adzes moscalii de le-au făcut atâta pagubg, care să muncia îo tot chipul să le potolească. lar Cantacozinești, adecă Șăitenești, care din feliul for era neodihniți și nenutțămitori tuturor domnilor, precum s-au vazut mai pre urmă scris, ca tuturor domnilor celor mai denainte s-au ardtat cu ficlesug și cu răotate, și domnului Costandin-vodă încă au început să-I ficlenească, de la carele mult'bine au avut, țiind pe unchii lui, C ostandin Stolnicul, Mihai spătariul fn loc de părinți si pe verii lui Ștefan spatarul,Radu ccrnisul ca pe niște frați o credincioși.

lntr-această vreme au socotit că vor putea s -l surpe văzând ca turcii s-au mâniiat pe dânsul numindu-l hain și alt, ca acestea și găsind organ pe Mihaiu-vodă, care era domn mazâl la Țarigrad, ca prentr-însul să lucreze acele hiclesuguri ale lor. Și hind Dumitrașcul hatmanul, fratile Iui Mihaiu-voă pribeag In Ardeal, la Brașov, fiind ginere lul Mihail spătariul Cantacozino, la dânsul au trimis de au făcut toate pecețile boierilor Țării Rumânești si le-au trimis aici la socră-său Mihai spătariul, de au făcut arzuri despre țară, pârând pre damul că este hain și

bogat, și alt, vorbe viclene de ale lor, și acele trimițându-le Dimitrașco hatmanul la frate-său Mihai-vodă le-au dat turcilor carii bucurfndu-se de aceasta cg-1 vor putea prinde pe Costandin-vodă, că le era mai înainte frică că nu vor putea pune mina pa el, i-au făgăduit damiia lui Mihai-vodă. Deci așa umblând cărțile de la unii la alții și ticălosul Costandin-vodg mimic nu știia de acestea, ci încă se gătiia de nuntg, să fnsoare pe fii-sgu Răducanul, să-i dea pe fata lui Antiohie-vodă, ce au fost dam la Moldova Si au trimis pe gineri-său, aga Manolache, cu fii-sa Bălașa, la Tarigrad, să aducă cocoana. far turcii, cu sfaturile Săitănești lor, atuncea au găsit vreme, când era damul fn București și fără nici o gri ja și au trimis cu taină mare pe imbrihorul cel mare al împăratului și pe Mustafa aga capigi-bașa ca să-l prinză și să-l ducă cu toată casa lui și cu toti ginerii lui la Tarigrad... Ci gar au venit întli Mustafa aga la București și imbrihorul

au- rămas la Giurglul de au stâns oaste fn taină că de nu să va da Costandin-vodă, ci va sta impotrivă, să vie imbrihorul cu oaste asupra lui. Insa vi ind Mustafa aga în casele domnești și spuindu-i că 1-au mazălit împăratul, n-au rnai avut ce să mat zica și ce sd facă, ca n-au avut știre rnai înainte măcar cu 3-4 ceasuri, că ar fi fugit, măcar că ar fi fost rău de țară, iar el s-ar fi mântuit.

Aceasta a fost în miercurea cea mare a Paștilor, iar in zioa de joi mari au venit si imbrihorul cu vreo 300 de turci înaintea a căruia i-au ieșit boierii de I-au adus cu cinste ping la gazdă și au avut porunca peste 3 ceasuri să să afle toți la imbrihorul. Săitănești cei mari și cei mici, miercuri noaptea spre jot, îmblase pe la Mustafa aga, pentru ca sd facă domn pe Ștefan spdtariul, feciorul lui Costandin stolnicul, si plecase si pe cei mai mari ai tarii. Mustafa aga asdzase S și pe imbr ihorul cu mu l ț i bani au primit și el. Și indată ce s-au strâns to,, cu pdrintele vlădica, ep scopul de la Râmnic Mihai spdtariul, banul $tirhei, Șărban Bujoreanul vistierul, Ștefan spdtariul și alții mergând inaintea imbrihorului au zis unile-aiteie si au întrebat

care este spătariu, iară spatariu Mlihai au arătat pe Ștefan spaătariu.

Deci 1-au luat turcii și au cerut caftan să-l In-brace și nefiind acii caftanul, s-au dezbrăcat Mustafa aga de contes și I-au imbrăcat pe Ștefan spătariu și au scos un ferman in care nu era numele domnului, ci atuncea I-au scris iazagiu, Bocteș-efendi, numele lui Ștefan-vodă și, până a să citi fermanul, au venit și caftanul de la visterie, și cal domnesc și, cu pompa ce se cade domnului s-au dus la curtea d ească, tar pre Costandin-vodă cu toată casa lui, și cu ginerii lui, a doaa zi, In vinerea Paștilor, 1-au luat Mustafa aoa cu tare urgie împărătească $i 1-au dus la Țarigrad și 1-au băgat In Edicula, unde au fost un loc mai de urgie, și toată avuțiia ce au avut acolo lângă dinsul o au luat turcii. $i ping întru atita avea necredința ca clam ar fi mai ascuns avere până ș i pe doamna ș i pe nuror i le-au căutat și au luat ce au găsit, care obicei la turc n-au fost mai înainte, să sd cerce muierile ptn'tr-atlt precum au fost atuncea. Aici in țară Ștefan-vodă cerea averea lui Costandin-vodă să o găsească cu mare pohtă și o au și găsit; ci una au dat-o la imbrihorul In sera împărăției, alta au mâncat-o el cu imbrihoru si i-au stins casa din fats pamântului nu ca unii rude si făcător de bine, ci ca unui vrăjmaș foarte mare ce ar fi fost, că scote oameni ai țării fără.voia for de striga înaintea agilor ce venise și veniia de la Poartă de pira pe Costandin-vodă de rău, și de ficlean, și de mâncătoriu și altele.

Cu acest fel de mulțămită s-au arătat Șaitănești cătră Costandin-vodă pentru binele și cinstea ce le făcuse. Fostu-i-au stins casa, și pe dânsul, și pe feciorii lui precum să va scrie lnainte.

Și aicea au luat sfârșit domniia lui Costandin-vodă Brancoveanul, damind ani 25, luni șase.

Acum gar să venim iar la lncepătură. Dupa ce au luat domnia joi in săptămâna cea mare a Paștilor, numaidecât, trectnd Paștile, au gătit 2 boieri, pe Costandin banul Știrbei și pe Radul Dudescul, cumată-său, pre care și logofăt mare 1-au facut

atuncea și i-au trimis la Tarigrad cu bani ca s[dea și plocoanile domniei și să pirască pe Costandin-voda într-atât cit ssă nu scape cu viiață, nici Costandin-vodă, nici feciorii lui, temându-se, când vor scăpa vreunii dintr-înșii cu vieață și vreodată sortul și norocui îi vor aduce la starea cea dintli a for și cunoscându-se aieve faptele Șăitănești1or cele ficlene ce 1-au viclenit pe Costandin-vodă și I-au si surpat din dam. ie și din toată averea lui, vcr petrece rău si pentru aceea să nevoia in tot chipul cu multe feliuri de pâri și de aici den țară și acești 2 boieri acolo în Țargrad cu arzuri in toată vremea, ce da la împăratul și la viziriul, s-au nevoit ca să-l dezrădăcineze pe Costandin-vodă din fața pmântului, pe cum au și făcut; că dupe rulte cazne ce 1-au căznit pe Costandin-vodă și pe feciori și lui, după ce au mers și imbrihorul de aici la Tarigrad, fiind plin de vorbele lui Ștefan-vodă, și ale tătlni-său, unchi-său Mihai spătaru, și incă dărurt cu mulțime de bani, au îndemnat pe împăratul de i-au scos în zioa de Sânta Mariea rmre, uncle ședea impăratul la un foișor lIngă mare, carele il numesc turcii lali-Kioskiu, pe Costandin-vodă și pe 4 feciori ai lui: Costandin, Ștefan, Radul, Matei și pe Văcărescul de le-au tăiat capetele.

Dupe aceea i-au rădicat 4n prăjini de i-au scos lnaintea porții împărătești pentru privirea sa-i vază lumea. Și toată zioa acolea au zăcut, iar după ce au înserat i-au rădicat și i-au dus de i-au aruncat in mare.

Zic unit carii sânt vrednici de crezut că vrind imbrihorul să purceazg la Tarigrad să fie mers Costandin stolnicul și Mihai spătariul la dânsul, si afară din daruri ce i-au dat galbeni și i-au zis să facă bine sa stea cu nevoită catre împăratul, ca să omoare pe Costandin-vodă și pe feciorii lui, cd au fost viclent împăratului.

Și acest lucru făcându-l, va fi norocul fii-său, lu Ștefan - vodă pe carele ell 1-au făcut d și cirac. Și cu aceste vorbe rele ale acestor răi și hicleani bătrâni, și cu mulțimea mojicilor ce-i scotea fără voia for înaintea imbrihorului și al unui hasechiu

ce venise cu caftan de la Poartă, car-i pâra pe Costandin-vodă de jăcaș, de viciean și de at tele, acestea au făcut de a u perit Costandin-vodă, și feciorit lui, și casa lui. Și lângă acestea mat molt banul Costandin Stirbei și Radul logofătul Dudescul s-au nevoit cu pâra 1n toată vremea, cu arzuri și cu gura către cei mari, de 1-au sons pe acel domn din față pamântului.

A cărora fapte auzindu-te pământenii nostri toți, încă și streinii se mira cum și în ce chip aces ce au văzut bine,cinste mild de la Costandin-vodă și multă bogăție ctt era tndestulați de toate, aceea au fost vrăjmașii cei mat mari.

Ci dar să Iăsăn pe Costandin stolnicu, unchi-său, ca lângă alte bunătăți ce-i fdcea și casti lui, 41 nuniia tatd, că de multe on și mot am auzit pe Costandin-vodă zicind:"că eu tată n-am pomienit, de vreme ce an rămas mic de tată, făr, cot pe dumealui tata Costandin t-am cunoscut părinte to locul tatâne-mieu", și altele ca acestea zicea acel fericit am.

Să lăsăm pe Miihai spătariul, unchi-său, carele cu atâta cinste și mile ce au avut cot să răsfăța a în avere ce avea, de trdia ca un domn și A z c și mat bine dectt un domn de vreme ce domnuI totdeauna are grijile împărații și ale țării, iar ei nurnai această grijă avea să mănânce și să bea, să se plimbe din loc în loc și A. se veselească, iar ei A brodiră cu atlta rdotate asupră-i. Și să venim iar la Stirbei banul și !a Dudescu logofătul, pre carii de multă lipsă și necinste ce avea precum toată tara stie, i-au rădicat Costandin-vodd Tn cinste ca aceea ce Inca nu Ii să cădea și i-au făcut bogați precum aiții in Tara Rumânească pe acele vremi nu era si ei să să facă până fntr-atita vrajrmași și pricină a nevinovatului sânge al stăpânului for cel bun ca să să verse (o minune ! ? . Cum să =u să mi re toti cei ce au auzit, și cei ce aud, și cei ce vor auzi de nemulțumirea acelor oameni. Incd și răutate au facut pamântului acești L boieri, că au adaos haraciul cu 60 de pungi de bani și piste saraiuri, cu banii țării cumpărate, le-au făcut hoget pe numele lui Ștefan-vodă. Ci dar adevărat este cuvântul înțelepților ce zice cu întrebare: "Care ce A trece sau îrnbătrânește în lume mai curând Facerea de b i ne -zice-

aceea se t rece mai curind."

Acum dară s-au văzut de ochii noștri această zisă a Înțelepților acelora, că s-au întâmplat la acgti oameni. Insă Dnmezeu cel ce nu să înșală niciodată au început a trimite si minuni în lume pentru ca să cunoaseă toți că nu stnt Șăitănești și cu ai for dumnezei, ci este Dumnezeu acel mare pi puternic care face minuni singur.

Insă întlia minune au fost că trimițând Ștefan-vodă pe domna-sa si pe coconij lui la Mănăstirea De-un-Lem, unde este o icoană a maicăi preacestii, făcătoare de minuni, pentru lnchinăciunea și pentru chip de, evlavie, întâmplându-să fn zioa de Stnta Marisa mare, adecă adomira preacestii, de era acolo doamna la mânăstire, In care zi și la Tarigrad au Mat pe Costandin-vodă și coconit lui {o minune !), îrtr-aceeași zi au lovit pe această dogma a lui Stefan-vodd nevoie,lovitură, îndrăcire cât s-au spăriiat toți câți era acolo cu dtnsa și sd mica ce să-i facă. Și multă vreme cu acea îndrăcire au fost. Si această întâmplare Hind, tar n-au venit Ștefan-vodă si cu at lor la cunoștință ca să-și vază păcatul ce 1-au făcut, pentru care Dumezeu și minune mare au făcut de s-au indrăcit doama sa și sd fi cdzut la pocdiante...

GLOSAR

Calabalâc - bagaj mult
agarlâc - renegare reclamtie
apostasie - plângere scrisă
arz - hotărârea sultanului
beldie - prăjină lungă
bilacos -pesemne "belicos"
bohaz (bogaz) – captuseala, tesatura lucioasa, captuseala
canavetă – tesatura bogată de mătase
carale - pesmne „caraule"
conac - loc de Popas,distanta
intre două popasuri timp de o jumătate de zi.
Cin - rang înalt
Dubas - luntre mare
dubă - luntre mică mica dintr'un trunchi
feridiu - baie
a hăini - a se inrăi, a pribegi
hatiserif - ordin al sultanului
încrop (uncrop) - apă fiartă
isprăvi - a duce la lndeplinire
islic - a căciulă de postav sau blana dovedind un rang
jacas - jefuitor polon
joimir - mercenar , militar polon
left - bijuterie monedă de salbe,
a mesi - a sta la masa, a chefui
meterhanea - fanfară
mnogaleta - multi ani trăiască !
nahlap - vârtej în apă
năstav - îndemn , imbold l d obicină rânduială

a oblici - a descoperi, a găsi
olac - stafetă, curier călare
otac - colibă, loc de pază
otprăvuire - restrictie
podhală - pradă
poghiaz - armată de pradă si jaf
politiie - oras
pristăvire - deces
savai - chiar, tocmai
slic - islic
talpiz - viclean, prefăcut
zahara - merinde, alimente, furaje, provizii
(ext.)aprovizionare
zavistnic - invidios, pizmas, intrigant

- SFÂRªIT -

Corneliu Leu
ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

Corneliu Leu

ROMANE ISTORICE

ROMANUL NOPȚII DE FEBRUARIE

SAU PLÂNGEREA DOMNULUI ALEXANDRU

Realitatea
- 2009 -

DEFINITIVE

Corneliu Leu

OPERE DEFINITIVE

ROMANE ISTORICE

ROMANUL NOPTII DE FEBRUARIE

I

Februarie trist, cu întunecarea albastra în care zăpada ce îmbracă turlele acoperișurilor, feroneria gardurilor și crengușul parcurilor boierești prelungește ziua și presează asupra intențiilor nopții, parcă diluându-i și tot diluându-i culoarea.

Poruncind feciorului, mai mult prin gest, să așeze lampa pe masa de lucru, Bolliac părăsește fereastra desprinzând de pe fondul de palidă înseare conturul umbrei sale, cu fruntea aplecată asupra paginii de corectură. Și, ținând cu degetul semn pe coloana unde rămăsese, vine pe scaunul de la birou.

În pauza trecerii printre mobile, se adresează tânărului care așteaptă în modestia unui colț al camerei, spunându-i ritos, ca în continuarea unei discuții pe care o considera începută dintotdeauna și cu oricine:

- Să se facă comersanți, meșteșugari, sau altceva; să se facă ce vor ei, dar să nu spurce meseria asta ! Fără stil bine cultivat, gazetăria n-are rost; stilul e inima și arma ziarului. Să le spui asta: Gazetăria nu-i pălăvrăgeală, ci operă de artă care dă cu picioru-n fundul celor nechemați !... Tiparul ăsta e al naibii, băiete; spre deosebire de scrisul de mână cu care-ți faci reclamația agramată la poliție, el îți trădează

incultura ca și cum te-ar pune sub lupă ! Te arată dacă ești pamfletar de vocație sau simplu turnător; îți trădează și notele proaste pe care le-ai luat la școală, îți deschide ca pe o piedică acele cărți pe care nu le-ai citit și, mai ales, îți demască poltroneria care-ți stă în locul meseriei ca și mârlănia mahalalei din care provii și vrei să te afirmi doar prin obrăznicia de a scrie, fără să te fi cizelat prin talent sau învățătură !... Tiparul ăsta e al naibii - să le spui !... E ca o vitrină care atrage fufele să se așeze-n ea ca să le admire berbanții, dar le-arată chiloții de sub jupă, murdari de period !

Fără a aștepta vreun răspuns și perfect mulțumit de monologul din care toți trebuie să înțeleagă totul, aranjându-și elipsele mici ale ochelarilor, el continuă rapid corectura, cu dexteritate profesională, precizând înțelesuri, adăugând epitete, rescriind fraze pe marginea hârtiei ude, realizând cu precizie, agerime și meticulozitate acea operă unică, de creație febrilă, a făcătorului de ziare care-și pune, asupra fiecărui număr, pecetea personalității sale. Asupra fiecărui număr, oricât de trecător ar fi ziarul, cu aceeași patimă și conștiinciozitate de artizan al unei poetici veșnice, cu convingerea că efemerele virtuți ale paginii tipărite devin perene prin obstinația cu care el, creatorul lor, le impune zi de zi.

Din încăperile de dincolo se aude foiala celor care pregătesc de dus la tipar ziarul, iar din stradă, ropotul fleșcăit al trăsurilor rare și fierăria ușilor de la prăvăliile care se închid.

Când, după ultimele retușuri, fruntea patronului se ridică făcând să-i sticlească lentilele în lumina lămpii, tânărul iese din colțul său umbrit, apucă foaia de corectură care s-a uscat devenind grunțuroasă și, înainte de a porni spre executarea modificărilor și corecturilor făcute de mâna și imaginația impulsivă a patronului, spune:

- Noi, stilul îl învățăm de la dumneavoastră, că ne sunteți maestru și stăpân; dar, să știți: chiar dacă nu scriem cu tot

atât patetism cât dumneavoastră, dragoste de reforme avem; și simțire pentru politică. Eu, altfel de tineri nu vă aduc în preajmă.

- Politica se schimbă – simte Bolliac nevoia să spună cu o oarecare umbră de cinism, ridicându-se de la masa lui sculptată – dar stilul rămâne și, chiar, te impune !... Apoi, fiindcă-și dă seama că vorbele sale nu răspund entuziasmului manifestat de tânăr, îl întreabă: Cam care politică-ți place ?

- Politica pe care-o face Domnul nostru și, pe care, ziarul dumneavoastră o susține – răspunde acela prompt, ca un lucru fie bine meditat, fie bine calculat.

Învățat încă din propriii săi ani de început cu entuziasmul tineresc, Cezar Bolliac îi zâmbește distins ciracului ascunzîndu-și, poate, unele gânduri îndoielnice în legătură cu oportunitatea, în meseria pe care o practică, a unei credințe ferme. Și-i spune o vorbă mai blândă, încurajatoare:

- Să știi că Domnul nostru, suveranul nostru, așa cum chiar noi, prin ziare și publicații am impus a i se spune, prețuiește mult cuvântul tipărit !... Și, amintindu-și sumele frumoase cu care fusese subvenționat, conchide: De asta, cuvântul nostru trebuie să fie cât mai frumos, cât mai ales, inspirat, încântând spiritele altora, dar impunând acelora spiritul nostru; pricepi ?

- Pricep și sunt foarte bucuros să-nvăț de la dumneavoastră; să fiu lângă dumneavoastră care sunteți marele condei românesc și, alături de dumneavoastră, să-l slujesc pe Domnul Unirii noastre.

Apreciindu-i și fraza și patetismul, Bolliac se simte îndatorat să-i facă un dar, așa cum fac bătrânii meșteri ucenicilor: printr-un sfat sau o informație care le va prinde bine în viitor.

- Știi ce zice Domnul Cuza câteodată ?... Că reputația oamenilor mari spânzură de talentul scriitorilor care au transmis memoria lor la posteritate... Vezi, de asta îi place uneori să ne îndatoreze. Fă-ți un stil bun și vei ajunge să...

Rămâne, însă, cu vorba la jumătate și, tot la jumătate cu plăcerea de a citi entuziasmul din ochii ciracului său. Pentru că, aproape concomitent cu feciorul care vine să-l anunțe, intră in birou, aducând în haine și mustăți umezeala penibilă de afară, un bărbat înalt, în civil, care salută însă foarte milităreste. Și numai gestul său ulterior, gest de taină, sau de disperare, îl face sa nu pară locotenentul Gorjanu cu care era obișnuită redactia Trompetei Carpaților.

Pricepându-1, Bolliac cere să fie lăsați singuri.

Tânărul sau colaborator pornește spre incăperea lungă din fundul curții, unde se află arhivele, manuscrisele și ceilați lucrători ai ziarului. Dar nu trec decât câteva minute, că se aude strigat de feciorul ce stă lipit de ușa patronului:

- Dom' Dogărescu, a spus monsieu să-i aduceti articolu' despre Strungaria !

Casa mare, a lui Costache Cantacuzino, mai mult lată, întinsă, are un hol întunecos care desparte locuința lui Cezar Bolliac de redacția și administrația Trompetei Carpaților. Parcurgându-1, Dogărescu remarcă foiala feciorului trimis cu alte porunci. Când deschide ușa înaltă a biroului, în lumina lămpii cocoțate pe piciorul ei tot înalt, îl întâmpină un tablou ciudat: dezbrăcat de șuba de precupeț, noul venit dă la iveală pantalonii cu lampasuri ai uniformei, cu toate că în locul vestonului are doar o jiletcă oarecare. Precipitat, el îi spune lui Bolliac

- Poate, totuși, e mai bine de trimis feciorul.

Galben la față, mai galben decât lumina lampii, văzând pesemne cu o secundă mai inainte apăsarea clanței, patronul ii strânge brațul cu mână tremurândă, facindu-i semn să tacă. Și-a scos ochelarii, ca să-i șteargă sau ca să-și odihnească urechile de strângerea sârmelor, iar privirea lui mioapă arată de-a dreptul alarmată; neagră de grijă și alarmată.

- Poate e mai bine... repetă locotenentul, dar își înghite vorba brusc, facându-se a-și șterge bruma mustăților cu palma sa mare.

- Poftiți articolul despre Austria și Peninsula Balcanică, spune Dogărescu pricepând că intrase prea devreme și, spre a trece peste momentul de încurcatură, adaugă repede, arătându-se foarte interesat de meseria lui: începutul pe pagina întâi, numai că n-am pus literele mari din titlu; apoi, toată pagina a treia, până la grupul de știri, e plină cu el...

Arată demonstrativ cele două foi de corectură uscate și scortoase, făcându-și de lucru cu ele ca să nu deranjeze. E un tânăr subtirel, cu trăsăturile încă pure și cam necizelate ale clasei de unde vine. Inteligența pare la el ceva nativ, amestecându-se cu explozia de bună credință a ochilor mari nu din naivitate, ci din dorința de a pătrunde miezul lucrurilor. Față de fizionomia lui, în expresia feței bătrânului său maestru vezi rasarea unui subtil cinism, așezată de experiența vietii pe care a învățat s-o domine. Și, încă dinainte de a-și așeza ochelarii micuți, prin care alura îi devine intelectual persuasivă, întreabă

- Ai și manuscrisul ?

- Manuscrisul, nu; dar îl aduc, răspunde săritor tânărul.

- Adu-1. Și toate celelalte telegrame care privesc amestecul austriac.

Prompt, baiatul dispare pe ușă, iar Bolliac se întoarce către interlocutorul său

- L-am concediat o clipă, ca să decidem. Ai prefera feciorul ?

- E mai putin legat de politicale.

Zdravăn, cu piepți mari, locotenentul de vânători nu dovedește certitudini pe măsura prestanței sale.

- Dar cum patrunde până la Vodă ?

- Și asta-i adevărat.

Ca-ntotdeauna în momentele de cumpănă, când cineva trebuie să ia o decizie, Bolliac hotărăște invocând, mai mult pentru sine, argumentele:

- El e mai bun; și-apoi, de unde pot pune mâna-n foc pentru fecior, că nu e plătit de poliție sau de conspiratori ? N-ai citit atâtea romanțuri cu valeți aflați în slujba

masonilor ?... Și, ca să-l convingă pe celălalt: vezi, dragul meu, noi nu suntem la curtea sultanului, să ne permitem s-avem ușieri cu limba scurtată ca să nu poată vorbi !... Îți spun: tânărul ăsta e din popor, așa că ține la Cuza; și e destul de isteț ca să poată pătrunde până la el. Auzi-1 !

Intr-adevăr, pasii lui Dogărescu - fiul unui anume Dogaru, dintr-o mahala bucureșteană, al cărui nume indica și meseria - se aud în dreptul ușii. Și, cu expresia sa serviabilă, săritoare, băiatul intră aducând câteva șpalturi, un cârlig în care atârnă telegramele murdărite de mâiniie tipografilor și manuscrisul cu caligrafia plină de imaginație a maestrului său.

- Foarte bine - spune Bolliac luând din mâna lui manuscrisul și ducându-i colțul deasupra sticlei de la lampă, în bătaia flăcării - acum ascultă la mine cu atenție. Glasul îi tremură, mâna cu care ține hârtiile aprinse de asemenea și, deodată, dându-si seama, îi spune locotenentului Gorjanu: citește corectura mai repede, că imediat îi dau foc si ei ! Apoi, lăsând hirtiile să ardă liniștit pe-o tavă de alamă, precizează către ciracul său: Adică, stai o clipă ! Și, încă nedecis, se așează la masa de lucru muind tocul în călimară.

De la distanța respectuoasă pe care o păstrează, Dogărescu vede condeiul lui așternând pe hârtie cuvintele „Prea Înălțate Doamne» și, imediat, răzbunând încordarea într-o subliniere nervoasă. În acest timp, locotenentul mascat în civil, trădându-și nervozitatea prin modul vehement în care-și tot trage mustățile, se împarte între a citi articolul din pagina de corectură, a-1 cerceta îndeamănunt pe tânăr și a scăpa ochii spre rândurile pe care le așterne Bolliac pe hârtia de sub lampă.

- De mine, vă rog să nu pomeniți nimic ! - îi spune el fără să se mai poată abține... Că altfel, dacă se-ntâmplă ca hârtia să cadă în mâna unui...

Bolliac îi face semn că n-a pomenit și, împăturind scrisoarea, se ridică deasupra conului de lumină care-i

luminează galben figura încordată.

- Ai o misiune importantă, îi spune lui Dogărescu apropiindu-se. Trebuie să faci orice ca să pătrunzi în palat și să așezi scrisoarea asta chiar în mâna lui Vodă. Un complot mare se pregătește pentru la noapte. Știu că ești inimos, că ții la Unire, c-ai să știi, ca un gazetar bun, să pătrunzi oriunde, chiar și până la Domnitor... Și, venind lângă el, precizează cu suflarea întretăiată de o emoție sinceră cum rar își permite să manifeste:

- Viața lui Cuza, poate chiar soarta noastră, spânzură de îndemânarea ta. Dacă ți se ia scrisoarea, sau cine știe ce altceva se întâmplă, spune-i lui Voda că se pregătesc patru mii de oameni care, când se vor trage clopotele, să vină să-l silească să abdice. Hai !

Emoționat, dar pregătit ca-ntr-o presimțire ce avusese, tânărul dă sa plece, dar se trezește oprit de mâna mare a locotenentului.

- Stai - ii spune acela cu glas tunător - la nevoie, chemi pe căpitanul Silion sau locotenentul Orășanu și transmiți prin ei; nu spui, însă, nimic de mine; nu m-ai văzut, înțelegi !

Gâtuit, Dogărescu nu răspunde nimic. Dă numai din cap și iese de-a-ndăratelea ținând plicul la piept. Ultimele cuvinte pe care le mai aude, sunt ale lui Bolliac, care-l grăbește pe locotenent:

- Citește mai repede, să ardem și corectura. De va fi cazul, am eu articolul în cap; de nu, mai bine să dispară. Poate că trupele împăratului sunt la graniță. Eu asta am scris: complotarea de acolo, de la Viena se trage, oricare-ar fi mâna de aici !...

Băiatul gonește. Inima lui tânără cuprinde în bătăile ei și emoție, și indignare, și dorință de luptă. Părăsește strada cu pravălii și ateliere apucând pe o uliță cotită care trece printre grădinile Brezoienilor scoțându-l in spatele Teatrului Național. Dar și aici trece numai o clipă pe sub lămpile de petrol care luminează teribila înălțime a podului de decoruri de deasupra culiselor și se strecoară în noapte pe străduțele

fofilate spre ulița lui Știrbei. Frământarea ce l-a cuprins ii trezește în minte explicații din articolul pe care-l văzuse arzând în mâna maestrului și patronului său. "*Viena și Balcanii, sau cum ne-ar vrea impăratul și pe noi*» era titlul încă necules pentru că trebuiau să ia literele de la alt articol. In el, Bolliac dădea pe față zvonurile în legatură cu comploturile despre care se tot vorbea, arătând că, orice formă ar căpăta ele, sursa, "zădărala" tot din interesele împărăției vine, fiindcă nu-i convine în coastă o Românie unită la care e firesc să se alipească și Transilvania. Puterea care a împărățit divizând vrea, de data aceasta, să unească toate cele trei principate române, spunea el, dar nu lâsând Transilvania la locul ei de drept alături României lui Cuza, ci ocupând-o și pe aceasta printr-un complot îndreptat impotriva Principelui Domnitor, ceea ce este echivalent cu un complot împotriva Unirii românești. Că va reuși, că nu va reuși, nu se știe, dar Imperiul încearcă. Doar de asta e imperiu mare: ca să terorizeze națiunile mici și să comploteze împotriva libertății lor, rostul acesta de jandarm, teroare și provocare în Europa fiindu-i bine cunoscut. Articolul îndemna la ură față de o țară mare care atentează la viața celor mici, și cerea ajutorul Europei, adică al acelor puteri mai indepărtate, care nu aveau cum, în numele eliberării noastre, să ne ocupe mai rău... Alergând pe acele străduțe dosnice, cu zăpada doar putin maculată, George I. Dogărescu începea să înțeleagă tot ce se petrecea in ultimele luni cu acest domnitor care, pentru el, prima generație de om instruit venit din clasele de rând, ca și pentru părinții lui, care munceau în mahalalele acestui oraș, ca și pentru milioanele de oameni simpli din toată țara, devenise icoana aspirațiilor lor. Înțelegea acum mai clar și, în special, mai lucid, iar pornirea lui romantică nu mai reacționa dureros în fața accentelor prea raționale ale maestrului său. Atât de raționale, încât presupuneau o oarecare detașare și cinism. Înțelegea acum, cu toate ca pe el îl durea ideea asta, de ce Bolliac spunea uneori ca Alexandru Ioan Cuza nu e e1, cel

cu obraz frumos, ochi profunzi, păr blonziu și uniformă de gală, ci Cuza înseamnă aspirațiile tuturor și, mai ales, voința tuturor. Cuza, ca om, poate că nici n-are voință atât de multă, cum apare ea în fața țării; dar ei, ceilalti, toti, care au făcut din Cuza simbolul lor, îi consolidează această voința. Era chiar mai cinic acest om atât de atent și de meticulos la frumusețea împerecherii fiecarui cuvânt, încât afirma cu seninătate că Voievodul Unirii nici nu exista ca atare, așa cum îl iubește mulțimea. Ci, în mod deliberat, pentru a face din el fermentul Unirii impotriva tuturor loviturilor pe care țărișoara asta atât de fragedă le primește din partea puternicilor dinafară, ei, inteligențele din jurul lui, i-au ridicat monumentul cu chipul căruia el strălucește azi către țară. Ei i-au strigat epitetele până ce acestea au devenit firești în gândurile tuturor românilor, ei i-au glorificat actele până ce au făcut din el eroul popular, ei i-au înălțat tronul mai sus decât și-ar fi dorit muritorul de rând din Cuza, tocmai pentru a face din el pavăză în fața puterilor mari care ne înconjurau cu neprietenie.

Inima tânărului nu mai suferă rememorând ideile acestea scoase la iveală de bisturiul rece al lucidității maestrului său**.** Și aleargă. Nu se mai întreabă dacă aleargă ca să salveze persona suavă și blajină a Domnitorului, sau dorințele altora mulți, care o împodobiseră, făcând-o să exprime pentru popor mai mult, mult mai mult decât era în fapt. Aleargă doar, convins că are de salvat ceva grav.

Din Știrbei Vodă, intră sub bolta de stică a Pasajului Român. Luminile vitrinelor, ca și ale felinarelor ce se arcuiesc elegant din loc în loc joacă pe silueta lui grăbită, pe obrazul lui crispat. Cotește pe Pod, unde e mai întuneric și, trecând de biserica Crețulescu, ajunge față în față cu palatul în care trebuie cu orice chip să pătrundă. O clipă rămâne pe loc înfruntându-se cu somptuoasa clădire. Are marile ferestre luminate și impunătorul fronton triunghiular urcând solemn spre negurile nopții... Trage aer în piept și pornește către ea.

II

DIMITRIE BOLINTINEANU:

„Domnul Cuza era de stat mijlociu. Avea părul blond închis. Ras la față. Fruntea largă. Peptul larg. Privirea inteligentă. Scutit de pleșuvie. Talia dreaptă. Fuma neîncetat, bea cafea multă. N-avea patimă nici pentru tablouri de pictură, obiecte de artă; nici pentru mâncări luxoase, ci numai pentru port-țigări de ambru."

NICOLAE IORGA:

„ ...Frumos trebuia să fie cel dintâi Domn al Principatelor-Unite. Toată lumea a prețuit această frumusețâ... Ceia ce plăcea la Cuza-Vodă nu era însă numai frumusețea, chiar și frumusețea energică ce șede bine unui bărbat; plăcea cavalerismul său: un cavalerism care se vădește în figura sa ca și în toate gesturile și cuvintele sale. Amintiți-vă fața lui deschisă, luminată de doi ochi care nu cuprind nici trufie, nici fățărnicie, nici șiretenie. Amintiți-vă de cuvântările lui !"

JACQUES POUMAY - consulul Belgiei in Principate (februarie 1859):

„Prințul, în vârstă doar de 38 ani, este nalt, zvelt, blond cu ochi luminoși și privire hotărâtă, cu maniere alese și cu un fel de a fi spiritual, original, agreabil, deși mai tot timpul serios. Este un soldat minunat, care poartă cu grație uniforma și vorbește cu multa acuratețe italiana și franceza. Face asupra tuturor o impresie excelentă; este sincer în conversație și nu ascunde de fel dificultățile poziției sale [...] Este un om al ordinei și plin de energie, așa cum o dovedesc cu prisosință funcțiile sale anterioare [...] El declară în mod deliberat ca nu dorește decât independența țării sale. Acest lucru mi 1-a spus cu acea sinceritatea care

îl caracterizează : «Domnule consul, nu poate fi stăvilit elanul unei națiuni, când această natiune este modernă, când ea reclamă un drept și când este bine intenționată; până acum țara a suferit destul [...], aceasta trebuie să ia sfârșit - Marile Puteri în adânca lor înțelepciune vor sfârși prin a înțelege și aprecia nefericita noastră situație [...]»»

DOAMNA ELENA CUZA:

„Era in seara de 10 februarie 1866 pe la orele 7, când treceam la masă, împreună cu Cuza, vedem un băiet de prăvălie, care nu știu prin ce minune pătrunsese în palat, că se apropie de noi și ne spune că la noapte mii de oameni au să năvălească cu armele la palat.

Cuza reținu băetul și trimise după Colonelul Haralamb, la care bărbatul meu ținea foarte mult și care avea comanda trupelor din garnizoana capitalei. Stăteam în sala de mâncare a palatului când a venit Haralamb.

Auzi mă Haralamb, ce se vorbește, îi spuse Vodă, cu un aer de plictiseală. Se pregătește pentru la noapte revoluție mare și tu nu știi nimic ?

Nu știu, Măria Ta, răspunse flegmatic Haralamb.

Ba încă au să năvălească în palat în timpul nopții, adăugii eu sculându-mă de la masă.

Nu crede Mărită Doamnă, îmi zise el, poporul capitalei are admirație pentru Măria Voastră și Domnitorul poate compta pe armata sa, legată prin jurământ. Și apoi ca să ajungă cineva la Măriile Voastre doar va trebui să treacă mai intâi peste corpul meu !”

AL. PAPIU-ILARIAN :

;,Astăzi, toate popoarele Europei se luptă pentru libertate și unitate națională. Toate vor staturi, formate după naționalități, iar nu întemeiate pe conchistă, ca cele mai multe din staturile de astăzi ale Europei...

Idealul român este unirea tuturor românilor într-un singur corp politic, adică Daco-România.

Literații români și streini de mult popularizează acest ideal. Mihai Viteazu îl pune în lucrare.

...Statul ideal al românilor ar fi unul din cele mai omogene din Europa. Locuitorii sunt toți români, tot în mase compacte; vorbesc toți o limbă fără dialecte; românul din extremitatea Maramureșului se înțelege cu românul din Galați sau din Brăila, când venețianul nu se înțelege nici cu turlanul (torinezul), nici cu milanesul.

Daco-România, ca unitate geografică, formeaza un tot într-adevăr sistematic.

Râurile o incing din toate părțile ca un brâu de argint și o apără de năvăliri streine... Carpatii cei de aur ai Transilvaniei ar fi protectori a toată România. Transilvania cea înaltă este în centrul Daciei, ca o adevărată cetate firească, cea mai tare, cea mai importantă. În centru fiind, domină firește șesurile adânci ale Banatului și Bihariei, domină dealurile și văile Moldovei, ca și șesul cel adânc al Țării Românești...

Principatele Unite fără Transilvania nu au viitor în Europa.

Aceleași, fără de Transilvania, duc o existență precară și dubie, care va ține cât va ține și rivalitatea și interesele cele schimbătoare ale statelor Europei.

Unirea Transilvaniei cu Principatele ar scăpa Principatele de moarte, ar completa sistema statului român și ar pune fundamentul vieții perpetue a României.

Românii din Transilvania, în împrejurările de față, numai la Principate privesc, numai de aici așteaptă semnalul, numai de aici își văd scăparea. Când s-a ales Cuza Domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decât în Principate. [...] Românii de peste Carpați, bărbați și femei, bâtrâni și tineri, toți ar fi gata a muri pentru Domnul Cuza...»

ALEXANDRU BELDIMAN, prefectul poliției Capitalei la 11 februarie 1866:

„...Eu, preocupat fiind cu ideea unui asasinat, conjuram în zadar pe Cuza Vodă a nu ieși seara pe jos din palat.

Scrisori anonime, avertismente verbale curgeau droaie, atât la palatul domnesc cât și la prefectura poliției. In ziua de 10 februarie, pe la orele 7 seara, un individ s-a prezentat la palat, cerând a vorbi cu Vodă, care tocmai în acel moment se cobora la masă. Domnitorul îl intrebă ce are a-i spune: „Măria Ta, răspunse el, o revoluție e gata a izbucni la noapte». Și fără a-1 lăsa să termine, Cuza Vodă, deprins cu asemenea denunțuri, puse mâna în buzunar, și scoțând o liră, o oferi băiatului, mulțumindu-i. Lira fu refuzată și denunțătorul adăugă: „Nu am venit să cer pomană. Voiesc a spune că la miezul nopții patru mii de oameni sunt gata a suna clopotele la toate bisericile, a se arunca asupra cazarmei Malmaison, a lua puște și a veni la palat pentru a sili pe Măria Ta să abdici».

Domnitorul, impresionat, nu atât de denunțare, cât de refuzul băiatului de a primi bani, îl invită a sta în odaia aghiotantului și dădu ordin a se chema prefectul poliției și pe comandantul garnizoanei.

La 8 ore colonelul Alex. Zefkari, comandant al garnizoanei, si eu eram introduși in cabinetul lui Vodă. Eu vorbisem cu baiatul denunțător care îmi repetase ceea ce spusese cu un ceas mai înainte.

Cum se mișcă în București, ma întreabă Domnitorul, 4 mii de oameni gata de a se întruni la noapte pentru a se arunca asupra cazarmei Malmaison, fără ca poliția să simtă ceva ? Și întorcându-se către colonelul Zefkari, adăugă: Cum e păzită cazarma din care este a se lua așa ușor puște ?

Eu mărturisii lui Vodă Cuza că nu știu nimic, dar că acest început de revolutie ni se părea straniu. Aveam pozitive informații că conspiratorii părăsiseră cu totul planul unei revoluțiuni.

Plecai cu comandantul garnizoanei, vestind pe Domnitor că voi veni înainte de miezul nopții să-i raportez. Las pe colonelul Zefkari, astăzi general, să spuie, dacă o va crede necesar, ce a făcut în acea nefastă noapte și dacă a inspectat

toate cazărmile din capitală. D-sa avea poliția garnizoanei, eu aveam pe cea a uliței. Mă voi mărgini a povesti lectorilor mei ce am făcut eu până în momentul arestării mele.

După ieșirea mea din palat, m-am dus drept la Prefectură unde am dat ordin ca la 10 ore tot personalul superior pus sub ordinele mele să se afle la Poliție. Până atunci am colindat mahalalele cele mai populate, unde am găsit liniștea cea mai mare.

La 10 ore m-am întors la Poliție, unde mă așteptau toți comisarii și șefii sergenți. Le-am comunicat tot ce aflasem de la tânărul denunțător și le-am recomandat a se mai întâlni cu mine la acea noapte pe la 11, căci aveam a vedea pe Vodă înainte de a mă întoarce acasă. Întâlnirile erau hotărâte la *Hugues,* pe piața Teatrului, pe piața Palatului sau pe piața Episcopiei. Toate rapoartele ce îmi soseau mă asigurau că Capitala era liniștită».

GEORGE I. DOGĂRESCU:

,.Mult onorate Domnule Mina Savel,

La timp am primit frumosul apel către Români și lista de abonament la cartea "Domnia Marelui Domnitor Român Alexandru Ioan I. Cuza" în care m-am subscris și eu și fiii mei.

Cu această ocazie țin a vă comunica că în noaptea fatală de 11 Februar 1866, eu am avut cinstea a fi trimis de către Cezar Bolliac, în al cărui serviciu eram, a preda scrisoarea Marelui Domn prin care îl vestea despre complotul detronării. Introdus cu mari greutăți, am predat scrisoarea și am refuzat să primesc lira ce mi-a oferit Domnitorul, spunându-i că eu n-am venit să cer milă ci să-l previn că în acea noapte vor suna clopotele 1a toate bisericile și patru mii de oameni vor veni la palat pentru a-1 sili să abdice.

O ! cât eram de entuziasmat, căci mi-am putut îndeplini acea sfântă datorie ! Sosind acasă am găsit pe bătrânul Cezar Bolliac foarte abătut și îngrijat; era însoțit de locotenentul Gorjan, care venise îmbrăcat civil încă înainte

de a mă trimite cu scrisoarea. După ce mi-am dat raportul cum am procedat, Gorjan a plecat prin grădina care răspundea în Cișmegiu, dar foarte îngrijat și el, iar bătrânul cu două geamantane pline și cu feciorul (servitorul) au plecat cu trăsura tot prin Cișmegiu, unde nu pot ști.

Din porunca bătrânului am spus servitorilor a încuia porțile și casele și să nu ne luminăm de loc; eu am încuiat biroul și am plecat cu rândașul, ducându-ne la un prieten la Radu-Vodă, părăsind locuința tot personalul, deși ziarul Trompeta Carpaților era sub tipar. N-am ajuns bine la acest prieten și clopotele au și inceput să sune la toate bisericile.

Scuzați-mă că v-am scris mai mult de cât ați fi dorit și rămân al D-v.»

III

La brațul Domnitorului, care-și cam târăște picioarele încălțate în cizme moi de saftian, Elena Doamna începe așadar să urce treptele scării largi și arcuite ce duce spre încăperile de sus. Rochia cu volane, încheiată într-un corsaj sobru croit parca înadins spre a-i sublinia aerul de resemnare, îi alunecă elegant pe covorul de pluș roșu, dungat la fiecare treaptă de vergele masive din alamă lustruită. Ii urmează, cu răsuflarea lui cam obosită de chefliu, Iordachi Lambrino, vărul ei și intimul prieten al lui Cuza. Atât de intim, încât parca lui i-ar fi fost rudă de sânge, iar ei prin alianță. Dar constatarea aceasta veche n-o mai impresionează acum. Se sprijină sau, mai degrabă, simte nevoia să sprijine brațul bărbatului de care și-a legat viață și cu care a urcat nu trepte ca acestea, ce seamănă, cu toată bogăția covorului roșu, a fi ale calvarului amenințării, ci adevărate trepte de glorie. Emoția amintirii acelor zile frumoase se răstămăcește acum în ea ca o dureroasă nostalgie care o face să strângă grijuliu și temător căldura mușchilor de sub mâneca tunicii Domnitorului, dorindu-se ocrotită și, în acelasi timp, simțind înfrigurarea nevoii de a-1 ocroti. O spaimă cu ecouri mici, gâtuite de modul ei

distins de a-și purta tristețea, o face să simtă nevoia de a avea cât mai aproape acel braț. Urcă treptele tot mai strânsă lângă trupul bărbatului pe care 1-a adorat în tinerețe, pe care 1-a admirat apoi și a cărui blazare de astăzi pur și simplu n-o înțelege. N-o înțelege și se frământă în sinea ei fără să se exteriorizeze. Iar, când îl vede topit de gânduri negre, ca acuma, nu știe ce să facă altceva decât, cu bun simț, să tacă. Să tacă înfrângând în ea chinurile de biată femeie; iar pentru demnitatea soțului și Domnului ei, să-și păstreze ținuta dreapta. Da: el să simtă doar cum îi stringe mai tare bratul încă viguros, de barbat în deplinătatea vârstei, vrând să-l apere pe el și, prin asta, să se apere pe sine. Da, e viguros brațul Domnitorului; braț de barbat care mai are un soroc doar, adică patruzeci de zile, până să ajungă la patruzeci și șase de ani. Ținuta lui e dreaptă, iar fruntea i se plimbă nepăsătoare. Doar picioarele au în mersul lor o nedumerire resemnată care răspunde tocmai în priviri și-n oboseala blazată a obrajilor, care dă o lumină gravă distinsului său profil.

Oprit la mijlocul scărilor, sub candelabrul acela bogat, rămas de pe vremea când Dinicu Golescu ridicase cea mai arătoasă casă din București aici, lângă Puțul cu Zale, el privește cam neatent, lipsit de dorința de a trage vreo concluzie sau a avea vreun gând. Privește la cei rămași jos, în capul scărilor și-n holul larg. La Docan, la Pisoțchi, la Cantacuzino, la Haralamb, la Cozadini, la Baligot, la Silion și, numai cind îl vede pe Marghiloman, își dă seama ca Librecht lipsește; nu a fost nici la masă. Dar plictisul trist care i se citește pe față nu-1 lasă să se gindească prea mult nici la asta, nici sa-și pună întrebările firești, nici să caute răspunsurile, explicațiile normale. Nu; din înaltul scărilor somptuoase, sprijinindu-și mâna cu degetele răsfirate, lipsite de vârstă, pe balustrada de mahon, privește la ei moale. Cu gândurile duse departe, ca la o mare sau la un peisaj cunoscut pe care nu-1 mai cercetezi, ci care te însoțește doar în gândurile tale sau în lipsa ta de gânduri. Privește la

ei și cine știe cât de departe se află de ei; cine știe unde i-au rămas amintirile, sub candelabrul acela adus aici de cărturarul tată al lui Nicolae Golescu, dușmanul său de astăzi.

Brațul Doamnei ține strâns brațul lui și, fără să vrea, cantr-o speranță, îi apreciază tăria, parcă visând la vremea când, chiar chinuit, Vodă era plin de energie. Și-1 amintește când a ieșit din cabinetul său de sus, și, aici, pe scările astea, piciorul lui domnesc s-a infipt zdravăn în spatele lui Dimitrie Sturza făcându-l să se rostogolească până jos, acolo unde se află acum oamenii lui ; dacă or mai fi și ei oamenii lui !

Om lunecos și aranjator de interese, considerat de mulți foarte necesar în panamaua nesincerităților politice, iar el însuși crezându-se foarte abil și, tocmai din această instabilitate nesinceră, făcând și prostii, Dimitrie Sturza trădase atunci grav. Și nu pe Vodă, ci țara. Trădase secretul știut numai de el și de Cuza: că Napoleon al treilea îi îndemnase pe români sa-și aseze armata la Dunăre și să-și proclame, susținută de Franța, independența. Planul era făcut în amănunt, iar independența Principatelor ar fi fost acum fapt împlinit, dacă Sturza nu i-ar fi spus unui spion sau unui consul, acela nu i-ar fi anunțat pe englezi, englezii nu ar fi publicat în presă știrea, tocmai pentru a justifica avertizarea Porții.

Cuza nu a avut nici complexe de Domnitor al unei națiuni mici, cu care se joacă marile puteri, nici temeri blazate. A ieșit din cabinet în întâmpinarea trădătorului și, cu partea tare a cizmelor sale de saftian, 1-a lovit în moalele și-n tarele spatelui, rostogolindu-1 pe treptele astea construite de tatăl Golescului cu care acela complotează astăzi. Era, pe atunci, Vodă în anii săi buni și-n forță; iar soarta țării nu numai că-1 durea, ca acum, ci îi dădea energie.

Acum, cu degetele albe răsfirate într-o moliciune nepăsătoare pe lemnul de mahon al balustradei, privește la cei de jos neavând nici măcar curiozitatea să se întrebe care

i-au rămas credincioși, care sunt gata să-l trădeze și care 1-au și trădat. Docan îi e văr bun, fiul mătușii sale Zoița și al medelnicerului Panaite Docan; i-a fost coleg în pensionul francez al lui Cunin de la Iași; Pisoțchi, locotenent-colonel aghiotant, îi e vechi camarad din perioada luptei unioniste, rudă, om care, în casa lui Costache Rolla de lângă sala *Elefant,* a fost cel care 1-a propus candidat al partidei naționale la domnia Moldovei și căruia Cuza i-a lăsat mână liberă la multe numiri în posturi; Alexandru Cantacuzino, prieten al Domnitorului de la 1848, i-a fost ministru de finanțe și conviv zilnic la mesele de la palat; colonelului Nicolae Haralamb, artilerist de frunte și brav militar, sărac, doar cu două săptămâni in urmă, i-a plătit Vodă din banii săi o nouă uniformă de gală cu brandemburguri originale; Mitică Cozadini îi e văr bun, ca și Docan, dar din partea mamei, unchiul lor Grigore fiind, împreună cu ei, revoluționar la 1848 ; Baligot de Beyne, francezul, și-a aflat rost și realizare pe lângă el, în Principate, devenindu-i intim și secretar particular; căpitanului Silion, aghiotant și secretar, îi ajutase familia să ia niște concesiuni cu care să se încropească; Marghiloman, vechi prieten, îi fusese multă vreme prefect al poliției Capitalei, iar Librecht, ce să mai vorbim... Librecht lipsește, însă, ca și colonelul doctor Davilla, medic curant, prieten al trupului dar și al sufletului Domnitorului.

Se uită la ei, sau prin ei, către gândurile sale obosite dar, de-abia într-un târziu, văzându-l intrând pe Beldiman, îi face semn colonelului Haralamb să urce. Și își pornește pașii săi abătuți în care se mai simte încă urma fracturii dobândite în arestul cazărmii Iașilor la 29 martie 1848 când, din porunca lui Mihai Sturdza fusese arestat împreună cu ceilalți revoluționari. Alături lui, cu ținuta dreaptă, ferindu-se să i se simtă bătăile inimii, Elena Doamna urcă și ea până în capul treptelor. Dar nu-i vine să-și desprindă brațul, ci îl urmează spre ușile înalte ale cabinetului. Și, cu toate că bunul simț al unei discreții înnăscute o făcea ca,

întotdeauna, să-și afle rosturile de femeie iertând de amestecul ei treburile Domnului, un instinct mai puternic decât distincția princiară îi îndeamnă de data asta pașii peste pragul cabinetului ale cărui ferestre suple, mărginite de draperii gofrate ce ascund misterioase umbre, dau spre Podul Mogoșoaiei. Cu ochi cupizi, din care nu-și poate feri luminile căutătoare ale îngrijorării, ea ascultă părerile ce se vor profesionale ale lui Beldiman, pe care Vodă îl adusese de la Iași la conducerea poliției acestui oraș plin de dușmani și de invidii. Își indreaptă apoi privirile cu speranță spre chipul drept, lipsit de umbre al colonelului Zefkari, ascultând și asigurările aceluia. Și se înfrânează pentru ca să nu se intrebe de ce tocmai privirile colonelului Haralamb, căruia Vodă îi cere să dubleze garda, au în ele ceva sumbru, funest. Cu presentimente care-i dau gesturi mici, nesigure, îl cerceteaza pe colonel parcă studiindu-i îndeamănunt tunica nouă a uniformei sale de artilerist. Colonelul știe să-și poarte distincția ca și cum și-ar ține în evidență onoarea ființei sale. Într-o legatură de gânduri, Doamna cercetează și tunica de husar a Domnitorului, cea pe care, cu eleganța sa de ofițer nonșalant, el o purta întotdeauna de la suirea pe tronul Principatelor, preluând linia și bogăția cusăturilor din gravurile care-1 înfățișau pe Mihai Viteazul. Privirile ei pendulează astfel de câteva ori de la epoleții Domnitorului la cei ai colonelului de artilerie, ca și cum ar căuta să afle în uniforme ceea ce nu găsește explicabil în priviri și, încercând să treacă peste întrebările pe care i le pune chipul nemotivat morocănos al lui Haralamb, îi spune chiar o vorbă incurajatoare, ca unuia ce trebuie indemnat. Apoi, dându-și seama că a zăbovit prea mult în acel cabinet pe care-1 respectase întotdeauna pentru treburile bărbatului care-1 stăpânea, le urează tuturor noapte bună și iese, dreaptă în neliniștile ei, ascunzându-și resemnarea într-un zâmbet care-o dovedește cât e de tristă, lăsând în urmă foșnetul jupelor care-i melancolizează mersul.

E o femeie slăbuță, cu trasături fine, ușor trecute datorită

grijii care le subliniază. Are în ea ceva ce nu se uită niciodată: gesturile și comportările de fată bine crescută în neamul Rosettilor de la Solești, care capătă în acest palat și la această vârstă distincția unei autorități neimpuse. Obrazul tras, buzele subțiri, chinuite, ochii febrili în orbitele mari, care pastrează adâncimile romantice de odinioară, îi marchează apartenența la peisajul acestui palat rece, cu lumânările pâlpâind în oglinzi afumate. Trecerea ei pe culoare se stinge odată cu ușile care se închid înspre aripa unde-și culcă tristețile și copiii înfiați.

În urmă-i, Vodă simte cum rămâne unda amară de grija caldă, neexprimată și discret purtată în umbra lui, dar care-l urmărește și i se accentuează în momente ca acesta. Simte chiar și durerea ei ascunsă, temerile ei neexprimate, grija pe care ea i-o poartă în ciuda aparentei răceli sufletești care le caracterizează relațiile. Și, o clipă, îi pare rău că nu a găsit vremea să-i spună o vorba încurajatoare, s-o mângâie sau macar să-i arate că brațul lui, de care ea se agățase pe treptele acelea neprietenoase, e tare și o va apara. Sau, măcar că e tare și se va apăra pe el, va apăra familia lor. Familia lor domnitoare.

Îi pare rău, dar plictisul lui, blazarea sunt mai puternice; și nu dă curs îndemnului interior de a se duce după ea spre a-i spune o vorba bună, o vorba de încurajare, a o privi cum culcă copiii, acei copii care sunt doar ai lui, dar cărora ea li se dedică într-o stoică afecțiune. Starea lui, însă, acea nepăsare provenită din plictisul față de intrigi, acea blazare de om sătul să se tot lovească de dedesubturi murdare, acea neputință de a reacționa cu energie la colcăiala ambițioasă a intereselor și vanităților altora, îl face delăsător, poate, chiar, egoist. Plutește pe deasupra lor cu senina dorință de a trăi normal a omului normal, căzut fără voia lui în mijlocul unor răutăți de nesuportat. Totul și toate: stare morală și dorință unică de eliberare, pregătirea sufletească față de ideea de a părăsi acest palat și sila dinaintea manevrelor celor care n-au alt scop decât să-l compromită, toate astea

îl fac să se lase cu nepăsare în voia sorții. Ascultă spusele celor din jur, care-i zumzăie pe la urechi ca niște depărtate zvonuri, îi lasă să se agite și se gândește molatec la niște plăceri diurne de om simplu pe care și le-ar dori. Cândva, chiar peste vorbele celorlalți, face semn să-i vină aproape vărul sau, credinciosul Nicolae Docan, căruia îi dă o misiune intima și delicată față de noaptea rece și umedă de afară.

IV

Ce-ar avea de făcut altceva ?

Ce altceva i-ar rămâne de făcut ?

Nu, întrebările nu vin din blazare. E trist din pricina a ceea ce se întâmplă în jurul său, dar nu blazat. Blazarea înseamnă neputință; or, el, peste sentimentul neputinței a trecut atunci când, în ciuda „oligarhiei tulburatoare" - cum bine i-a numit Kogălniceanu pe cei care se opuneau reformelor lui, pe cei care țineau cu dinții ca nu cumva țăranul să ajungă a fi om - și-a îndeplinit misia pe acest tron. Și-a îndeplinit-o eliberând clăcașul, așezând plugarul pe pământul pe care el îl muncea, și, în ciuda tuturor convulsiilor acelei oligarhii, a dat muncitorului de pământ pogoanele legiuite.

Cum să nu-l urască ei, această "oligarhie tulburatoare de legi, de democrație, de voință națională de dreptate între oameni", cum bine o numea Kogălniceanu luptând impotriva ei în adunarea deputatilor ? !... Lupta o duceau amândoi, e drept. Dar el, Cuza, avea tronul pe care stătea în poziție serenissimă, neintrând în conflict direct și putând, datorită principiilor Domniei constituționale să pară, măcar să pară, deasupra. În vreme ce ministrul său, secretarul său de stat, sfetnicul, inspiratorul si executorul ideilor sale, era, în afară de toate aceste atribute generoase, și pavăza de care se lovea si în care se oprea invectiva adresata lui. Invectiva adresata de guri spurcate, obișnuite a domina din umbră, Domnitorului care nu le făcea pe plac. Kogălniceanu era cel care intra direct cu ei în luptă, acolo,

la tribuna Adunarii, și era cel a cărui minte și credință se ridicau deasupra chiar când ei, în ura lor, în interesele lor meschine, în încăpățânata piedică pe care o tot puneau la progresul țării, știau să fie în majoritate. Kogalniceanu a fost cel al carui glas a răsunat ca un blestem sub cupola Adunării, făcându-i și pe cei mai răuvoitori să se cutremure la amenințarea viitorului când le-a strigat :

- Nu intrați în ogorul românului, că vă ajung toate blestemele acestui pământ !

Iar Kogălniceanu a plătit atunci când, vrând să înarmeze brațul țării ca să-i poată cuceri independența, opozanții lui n-au votat înarmarea țăranilor, temându-se că, astfel, nu se vor mai putea opune numai prin parlament reformei agrare.

Da, ca pavăză a tronului lui Cuza, sfetnicul și ministrul său a platit. El, Domnitorul pe care l-a apărat, a trebuit să-l sacrifice. Sau, mai grav: s-a lăsat influențat sacrificându-l !...

Dar, nu !... Nu asemenea lucruri tulburătoare întru vecie vrea Domnitorul să-și amintească acum !... Se ferește de ele și încearcă să revadă doar chipul luminos al lui Kogălniceanu, ochii lui inteligenți în spatele lentilelor groase și micuțe, expresia lui care rostește dintr-o dată mult mai multe gânduri decât pot formula cuvintele, gesturile lui ferme aparținând unei minți lucide, care știe bine ce vrea, dar aparținând în același timp și omului de acțiune care știe bine ce trebuie să poată, glasul lui înalt, lipsit de orice ezitare și complex care, de la 1848 încoace rostește întotdeauna mari adevăruri, delicatețea lui care nu are nimic servil, ci vine dintr-o generozitate de om atent cu semenii. Toate aceste trăsături ale unui singur om îi amintesc lui Cuza acum altceva. Îi amintesc acele momente înalțătoare din viața și rostul său care, și astăzi, oricât de neplăcut ar fi momentul, îi dau dreptul să spună că, el, după tot ce-a făcut, blazat nu poate fi, așa cum îl bănuiesc unii. El poate fi trist, el poate fi îngândurat, el poate trăi sentimentul pe care l-a trăit de multe ori : Sentimentul că, făcându-și datoria pe

acest loc de frunte al țării, se poate retrage de pe el cu fruntea sus. Dar blazat, dupa tot ce s-a înscris în istoria țării ca acte de civilizațiune semnate de el și de Kogălniceanu, nu poate fi !

Nu poate fi blazat un om căruia, milioane de țărani i-au ridicat cuvintele de slavă: *Mărite Doamne, Tu ne-ai rupt zapisul sclaviei !*

Amintindu-și de Kogălniceanu, asemenea momente își amintește. Și, față de asemenea momente pe care a avut în viața asta norocul să le trăiască din plin, nu poate fi blazat ! Poate fi trist, îngândurat, nostalgic și chiar cu moldava umbră romantică la amintirea unor trecute vremi de zile mari... Îl vede pe Kogălniceanu, atent și inspirat în rotunjimea bonomă a figurii sale preocupate, cum a venit cu proiectul de lege rurală scris într-o noapte de nesomn și dăruire, așteptându-l să se trezească si chiar făcând oarecare zgomot prin antecamere pentru a grăbi aceasta. Nu mai erau personalitățile grave ale națiunii, adică Domnitorul și ministrul său ; ci erau iarași tinerii vecini de pat din internate, din călătorii sau, mai ales, din închisorile unde stătuseră ca pașoptiști. Erau tinerii care n-au răbdarea de a aștepta zorii și se trezesc oricând spre a-și citi o pagină sau a-și împărtăși un gând frumos, rod al inspirației nopții.

Așa se plimba, cu burta lui îmbrăcată-n vesta elegantă și cu fruntea înalta sprijinită pe marile-i sprâncene bărbătești, Kogălniceanu. Măsura holurile palatului, deranjându-i pe lacheii care grăbeau să facă ordinea de dimineață. Tușea aluziv așteptându-și voievodul sau, mai degrabă, prietenul și foșnea hârtiile pe care nu le lăsa din mână. Pentru că, în seara precedentă, așadar numai cu câteva ore de noapte mai înainte, el, Domnitorul, îi spusese :

- Cred c-a venit momentul, Mihalache; cred c-a venit...

Iar el n-a mai așteptat; s-a prezentat la ceasul când vin lăptarii și nu primul ministru, plin de nesomn febril, cu hârtiile acelea scrise înverșunat toată noaptea.

- Iat-o, Măria Ta... E aici negru pe alb.

- Negru pe alb ? Ce anume, Mihalache ? - glumise el, Vodă, ca să-l tachineze - cafeaua ? Ai venit la cafea cu noaptea-n cap și nu lași augustele mele oase să se odihnească ?

- Legea, Maria Ta, legea dezrobirii și împroprietăririi de care mi-ai vorbit aseară !... E aici negru pe alb, întindea el hirtiile, încă febril în emoție și voință... Și începea a-i citi, iar glasul i se înălța, sau combătea, sau proclama, după cum erau articolele și prevederile și formulele juridice. Emoționat, molipsit de emoția acelui glas prietenesc, lui Vodă nu-i mai venea a glumi ca omul trezit dupa un somn bun, ci dădea din cap și țuguia buzele și împungea cu bărbia și demonstra cu deschiderea degetelor, la fel cum făcea confratele său de revoluție lăsând să răsune pentru prima dată în încăperile acestui palat cuvintele ce aveau să devină lege sfântă și aclamată.

Și, numai din satisfacție, din bucuria de a vedea concretizându-se visul vechi al lor, al amândurora, Vodă glumi din nou, alintându-și vechiul camarad :

- Toate astea le-ai scris cu mintea și cu mânuța dumitale în noaptea albă, în loc să ți-o petreci altfel, Mihalache ?

- Da ! - răspundea el cu satisfacție dând din mână a nepăsare, față de toate celelalte ale lumii.

- Și n-ai convocat nici Consiliul de Miniștri, nici legiuitorii, pentru ca legea asta să fie intr-adevăr elaborată ?

- „Că legea este scrisă în chiar sufletele noastre…» - il parafraza Kogălniceanu pe propovăduitor, cu aceeași satisfacție lucindu-i în spatele luminii clare a lentilelor.

- Sufletul, ca sufletul; dar există o procedură, există niște legi ale legilor, Mihalache - continua Domnitorul ușoara tachină făcută cu drag și bună dispoziție.

- Legea legilor e revoluția însăși ! - răspundea acel îndârjit liberal. Așa că iartă-mă Maria Ta că n-am mai consultat pe nimeni, dar pentru legea asta, noi, din pruncie, ne tot consultăm poporul din care ne-am născut, din tinerețe ne tot consultăm revoluția căreia ne-am dedicat și de la

patruzecișiopt, de când ne-au trimis legați în străinătăți ca sa scape de noi, știm care e părerea celor cu care ne înfruntăm !...

- Da. Mihalache, dar acum domnim constituțional și trebuie să-i consultăm !

- Trebuie să-1 facem întâi pe țăran să afle; și apoi nu mai avem nevoie de consultarea lor ! - rosti Kogălniceanu cantr-o hotărâre și se grăbi să publice proiectul de lege în Monitor așa cum îl scrisese el, în noaptea aceea.

Iar, ca o predestinare, dușmanii 1-au acuzat exact de ceea ce, mai în glumă, mai in serios, spusese Voda: ca a făcut singur proiectul; că nu s-a consultat, că trebuie purtate discuții lungi pentru o asemenca lege; poate de-o viață, poate de două, poate de mai multe, amânând cât mai mult ceea ce nu puteau refuza pe față în lumea asta modernă. Amânând, tergversând, știind prea bine că durerea cea mare le va veni odată cu aplicarea unei asemenea legi. Dar țăranii, țăranii citeau *Monitorul,* îl luau și-1 puneau la icoană sau, poate, printre zapisele vechi si se bucurau în toată țara fără să întrebe dacă proiectul îl făcuse unul sau o sută; pentru că ei erau câteva milioane care-1 doreau așa.

La tribuna Adunării, trupul grăsuț, fruntea deschisă a lui Kogălniceanu au primit toate săgețile muiate-n ura oligarhiei. L-au acuzat ca-și face pofta lui, 1-au acuzat că vrea să niveleze societatea ale cărei hopuri le conveneau atât de mult, i-au dat vot de blam în Adunare și au cerut demisia guvernului. Conflictul era pe față: trebuia, ori guvernul să demisioneze, ori Adunarea, ai cărei deputați nu reprezentau voința reală a nației, să fie dizolvată.

Iar el, Cuza, a știut atunci ce să facă. Sprijinită pe umărul lui Kogălniceanu, mâna sa era fermă. De asta, toată ura lor și astăzi ; toată neiertarea acelora pe care nu i-a mai lăsat să-și faca voia cu țăranul asuprit.

MESAGIUL DOMNESC din 14 martie 1864

CU OCAZIA PRESENTĂRII PROIECTULUI DE LEGE RURALĂ

Domnilor Deputati,

Proiectul de lege rurala votat de onorabila Adunare la sesiunea din anul 1862 nu 1-am putut sancționa, fiindcă el nu corespundea la condițiunile de imbunătățire a soartei muncitorilor de pământ, garantată lor prin art. 46 al Convențiunii incheiate la Paris în August 1858. De aceia, în urma încheierii Consiliului Meu de Miniștri din 14 ale lunei acesteia, și a raportului supt n-1 7369, care mi s-a presintat de către Ministrul Meu Secretar de Stat la Departamentul de Interne și Președinte al aceluiași Consiliu, conform art. 6 și 14 din Convențiunea anexată aicea, înaintez în a d-voastră deliberațiune un nou proiect de lege rurală.

MESAGIUL DOMNESC din 30 martie 1864

PENTRU PRELUNGIREA SESIUNII

Domnilor Deputati,

Asupra raportului Ministrului Meu Secretar de Stat, Președintele Consiliului Miniștrilor, supt n-1 459, de la 28 curent,

Având in vedere că cel de al doilea termin cu care s-a prelungit sesiunea curentă a Adunării Elective expiră la 1 Aprilie viitor ;

Eu mai prelungesc această sesiune până la 1 Mai viitor, despre care fac cunoscut domniilor voastre.

Dat in București, la 30 Martie 1864.

ALEXANDRU IOAN.

Ministru Secretar de Stat, Președintele Consiliului Miniștrilor, Kogălniceanu

MESAGIUL DOMNESC din 15 aprilie 1864

PRIN CARE SE COMUNICĂ ADUNĂRII PROIECTUL

REFORMEI LEGII ELECTORALE

Domnilor Deputati,

În urma votului de desaprobare ce majoritatea Adunării Elective a dat Ministerului Meu, in privința infățișării proiectului de lege rurală, Cabinetul Meu din 12 Octombrie 1863 a depus demisia în mâinile Mele.

Eu nu am putut primi această demisie pentru că votul de desaprobare este dat de d-voastră fără măcar să fi intrat in discuția unei chestii de mare importanță : îmbunătățirea soartei locuitorilor muncitori de pământ, garantată lor de art. 46 al Convenției din Paris și pe care tara întreagă o așteaptă cu o legiuită nerăbdare, și aceasta în însuși interesul asigurării proprietății funciare.

PROCLAMAȚIA MĂRIEI SALE DOMNULUI din 2 mai 1864

Românilor,

Șase ani se vor împlini în curând de când existența politică a României s-a recunoscut într-un chip solemn și s-a proclamat prin un tratat la care au luat parte Inalta Poartă, Augusta noastră Suzerană, și marile Puteri

ale Europei. Actul international, Conventiunea din 7 și 19 august 1858, ni-a înzestrat țara cu instituțiuni liberale și binefăcătoare, a căror desvoltare progresivă ar fi asigurat prosperitatea noastră.

Și cu toate acestea Romania stă încă pe loc. De unde vine răul ?

Ridicat la Tron prin voturile unanime ale ambelor Adunări Elective, eu eram în drept de a ma răzima pe concursul acelora cari mi-au impus glorioasa, dar greaua misiune de a organisa țara. A fost însă din contra ; de a doua zi eu am găsit inaintea mea o neîmpăcată opoziție. In zadar, eu am dat nenumărate dovezi despre cel mai scrupulos al mieu respect pentru privilegiile parlamentare ; în zadar am chemat la putere toate partidele, unul după altul. In zadar am făcut

Adunărilor concesii peste concesii și am împins spiritul de împăcare pină a tolera încălcări grave asupra atribuțiilor mele.

Toate au fost nefolositoare.

Unirea țărilor surori săvârșită ; averile mănăstirilor închinate, a cincea parte a pământului românesc înapoiată domeniului național, niște asemenea mari resultate dobândite de Guvernul Meu, toate au fost uitate.

Interesele țării și demnitatea sa, dorințele, trebuințele voastre cele mai neapărate, toate s-au sacrificat unor patimi vinovate.

Drept răsplată pentru devotamentul său către causa națională Alesul Românilor n-a găsit decât ultragiul și calomnia ; și, cu toată înțelepciunea unui număr de deputati, o oligarhie turburătoare a știut a impiedica necontenit stăruințele mele pentru binele public, și a redus Guvernul Meu la neputință.

Ce-mi rămâne dar de făcut ?

Am hotărât a face o de pe urmă cercare, a face un de pe urmă apel la patriotismul Adunării.

Mi-am schimbat din nou miniștrii, și, in timpul sesiunii actuale, Guvernul Meu a infățișat Camerei toate proiectele de legi ce ea insăși le ceruse. In toate acestea eu am voit aceia ce au voit augustii subscriitori ai tratatelor care au ridicat România, aceia ce o voiesc marile principii de egalitate și de dreptate ale timpului nostru.

Am voit, în fine, să se realiseze și marea făgăduință dată muncitorilor de pamânt de art. 46 al Convențiunei. Am voit ca clăcașii, prin plata muncii lor, să ajungă a stăpâni părticica lor de pământ în plină proprietate.

Cum a răspuns Adunarea la infațișarea proectului de lege rurală ? O știți toți. Ea a dat un vot de blam Guvernului Meu. Și pentru ce ? Pentru că proiectul înfățișat era o lege de dreptate, era realisarea sperantelor legitime a trei milioane de țărani. Adunarea, prin blamul său, lovia, in persoana Miniștrilor, propria cugetare a Șefului Statului.

O asemenea stare de lucruri nu mai putea să se prelungească.

Am voit dar să vă fac pe voi toți judecători între Adunarea Electivă și între alesul Românilor. Spre acest scop, miniștrii mei au presintat Adunării o nouă lege electorală, a cărei utilitate este mărturisită de inșiși subscriitorii Conveției, și care asigură țării o represintațiune mai deplină, o represintațiune cu adevărat națională.

Adunarea a refusat de a discuta această lege.

Nu-mi rămâne dar alta decât de a apela la națiune, la cetățenii de toată starea și de toată averea.

Românilor, voi sinteți acum chemați a da un vot hotărâtor.

Eu supun primirii voastre noua lege electorală, răspinsă de Adunare, și un proiect de Statut, care va desvolta și îndeplini dispositiile binefăcătoare ale Convenției.

Deliberați dar, și hotărâți in toată liniștea, in toată neatârnarea.

De acum voua și numai voua este dat a vă rosti daca țara trebuie să fie și in viitor lăsată pradă agitațiilor deșerte care de mai mult de cinci ani desconsidera națiunea, compromit securitatea ei și-i impiedică orice progres.

Vouă, de a hotarî dacă națiunea română este demnă de libertățile publice, cu care am voit și voiesc a o înzestra, și pe care o majoritate de privilegiați i le refusă.

Voua, Românilor, de a arăta Europei, prin înțelepciunea voastră, că meritățm înaltele simpatii ce ni sunt câștigate. Vouă tuturora, de a dovedi că, întocmai ca in zilele de 5 și 24 Ianuar 1859, suntem cu toții uniți inaintea unei situatiuni de la care atârnă fericirea, viitorul și mărirea României.

Să trăiască România !

ALEXANDRU IOAN

Kogălniceanu, Bălănescu, D. Bolintineanu, P. Ordescu, General Manu, miniștri…

* * *

Cum să nu-l urască ?... Cum să nu-l urasca ei, "oligarhia tulburătoare", cărora Kogalniceanu le striga să nu intre în ogorul țăranului ?... Pentru că Kogălniceanu era ministrul lui, iar glasul lui Kogalniceanu era glasul lui, al Domnitorului. Era glasul lui care impunea să se dea țăranului pogoanele legiuite, să i se dea dreptul de a lua lemne din pădure, să fie liber de voința moșierului și să fie adus mai aproape de drepturile electorale.

Numai ajutat de vitalitatea acelui om mărunțel și cu capul bine așezat pe umeri a putut duce la capăt toate astea. Alții au fost doar piedici și colcăială de interese personale !

Ziarul " ȚARA" No. 244 din 31 octombrie 1903 :
TRĂDAREA LUI STURZA FAȚĂ DE CUZA

„Impăratul Napoleon al III-lea avea o simpatie deosebită pentru Cuza, de când cu lagărul de la Florești și gândindu-se cum ar putea să-l mărească în fața românilor, îi trimite o scrisoare printr-un ambasador special, în care îi scrie : «Strânge oricâtă armată ai și concentreaz-o la câteva puncte pe malul Dunării, apoi proclamă independența țării tale, căci eu voi sili pe Turcia să primească aceasta ca fapt împlinit».

Bucuria Domnitorului Cuza a fost atât de mare, că chemând pe secretarul său Dimitrie A. Sturza, îi comunică conținutul scrisorii.

Spre nenorocire, Dimitrie A. Sturza destăinuiește comunicația consulilor englez, german și austriac, care la rândul lor au comunicat știrea guvernelor respective și presei străine.

Napoleon al III-lea a fost penibil impresionat de această divulgare. Planul său devenea nerealizabil, pentru că proiectase să pună Europa în fața unui fapt împlinit, constrângând pe Turcia și influențând puterile să recunoasca astfel noua stare de lucruri din Romania.

PB ——————————— *Corneliu*
LEU

Mare fu durerea Domnitorului român Cuza Voda, când după câteva zile primi telegrama aceluiași împărat, Napoleon al III-lea, în care îi zicea : «O țară care are asemenea trădători nu merită independența». La această telegrama îi alătură mai multe ziare engleze, care publicau conținutul scrisorii lui Napoleon către Cuza. Atunci Domnitorul Cuza înfuriat trimise de chemă pe Dimitrie A. Sturza și în capul scării îl intâmpină cu aceste cuvinte : «Mișelule, ceea ce publică ziarele engleze le-au cunoscut Napoleon, Eu și cu Tine; cine este trădătorul între noi ?» Și fără să mai aștepte vreun răspuns, îl pălmui pe Dimitrie A. Sturza, dându-i un picior în spate, care-1 făcu să se rostogolească pe scara palatului.

După ce furia îi trecu, Cuza Voda își dete seama de ce trebuia să facă și trimise să prinză și să aresteze pe Dimitrie A. Sturza. Însă în zadar îl căutară prin toate părțile, căci trădătorul înțelese situația sa critică, fugise la Giurgiu și de acolo trecu Dunărea în Turcia, pe care o servise în detrimentul patriei și națiunei române.

Numai datorită indiscrețiunii criminale a secretarului fostului Domn, România nu și-a putut realiza la această dată visul independenței, care ar fi însemnat avantaje colosale pentru noul stat român.

Marele Domnitor Cuza Voda adăpat la ideile lui Cavur, voia unirea neamului românesc prin dezrobirea Transilvaniei și a tuturor provinciilor subjugate și dacă n-a putut realiza acest mare ideal cauza a fost conjurația și trădătorii care se pusese în serviciul străinilor și în special al Austriei.»

NICOLAE BLARAMBERG:

„...Librecht este sufletul tuturor intrigilor, încurajatorul bacșisurilor, firul tuturor gheșefturilor. El face și desface ministere, sboară ca un fluture prin buduarele doamnelor galante, grămădite împrejurul său ca musculițele împrejurul unei bucăți de zahăr, acoperindu-le de favoruri pe ele și pe bărbații lor. Librecht este încarnația cinismului și desfrâului

acelui regim.

S-a găsit la Librecht un registru unde trecea toate persoanele mai cu vază din țară și fiecare avea o partidă în acel registru unde erau trecute procesele sale, aspirațiile, trebuințele sale, slăbiciunile și metehnele sale. Când cerca să seducă pe cineva sau să-l atace, Librecht îl căuta la registru. Iată pentru ce noi, reprezentanții lui 11 Fevruarie, priveam cu urât și cu scârbă pe Librecht și ajunsesem cu desnădejdea până a conspira să dam jos pe stăpânul său."

DIMITRIE BOLINTINEANU:

„Persoanele dintăiul ordin pentru cari simpatisa și nu le părăsia niciodată, era Librecht, Davila, Docan Constantin.

După 2 Mai schimbă cugetările. O altă curte se deschise unde venea toată lumea. Acolo miniștri impudici mergeau să i se închine și să primească ordine. Această camarilă nu avea o idee politică. Domnul neavând nimic a-i refuza, camarila ordona miniștrilor care nu mai erau numiți decit prin a ei știință

Această camarilă și câțiva favoriți care prădară țara, oameni fini și dibaci în lingușiri, care goniți pe uși, reintră pe ferești, născocitori de sciri și conspirări a perdut pe Domnul Cuza. De cum ea începu se simți o mare schimbare chiar în caracterul Domnului. Toată curtea cu el. De aici se numiau și se destituiau funcționari, de aici se opria de multe ori acția miniștrilor sau se libera. Ce oameni puteau să înconjure această camarilă femeiască, fără idei, fără scop, dacă nu oameni cari fac a se deconsidera orice ei serv ? Aceasta camarilă era lipita de acel tron, trecu în regimul pur ce veni în urmă spre a urma acestui sistem spre a-l compromite și făcând același trafic cu lucrurile statului. Aceasta camarilă aduse cinismul.

Lumea văzu înălțându-se un palat. Se aduna să îl admire, mai ales că se lucra cu soldați. Fiecare zicea că este palatul Domnului. Era palatul unui favorit care nu avea decât două mii de lei pe lună din serviciul său. Amicii Domnului îi

spuseră. Domnul îndoi protecția sa pentru favoritul său Librecht. In Constantinopol, Abdul Medgid trece o data pe Bosfor si vede înălțându-se un palat pe malul Bosforului. Întrebă cine îl clădește. ,,Directorul telegrafului, i se răspunde, omul casei Măriei tale."

,,Să i se ia funcția, zice Sultanul. Nu se clădesc palate din niște mici salare».

Directorul se destitui.

El fuse supus la o comisie de anchetă care descoperi o mare risipire de banii Statului. Oare nu eram noi mai înapoi decât turcii, când favoriții nu aveau nici o pedepsire pentru abusurile lor și când ca să scape favoriți care își fac case noi și moșii, din lefi mici, se dau judecății oameni săraci și nevinovați ?

La facerea palatului său, favoritul nostru ceru materialul ce se afla pe piața Sântului Ion, de la ministru de culte. Refusă a-1 da, fiind averea Statului. Favoritul se plânge la Domn; în cestiunea pădurilor vărului său cu sântele locuri se purtă cu demnitate.

Era scrupulos pentru persoana sa. Domnul Cuza n-a luat de la Stat decât lista sa civilă, el avea oroare de a face ce făcură unii din Domnii trecuți. El fuse unul din Domnii care se duseră din țară fără avere mare...»

MESAGIUL

M. S. DOMNITORULUI PENTRU DESCHIDEREA CORPURILOR LEGIUITOARE PE 1865- 66

Domnilor Senatori,

Domnilor Deputați.

V-am convocat pentru însemnătoarele lucruri la care Constituția vă cheamă.

Înțelegerea intimă între marile puteri ale Statului este cea mai sigură și cea mai trainică garanție a prosperității publice. Această convingere a trecut în spiritele d-voastra, și am

fost fericit de a constata efectele ei în cursul sesiunii trecute.

Expunerea dorinților Senatului și a Camerei, prin comisiunea mixtă, mi-a dovedit că d-voastra ați voit și ați știut a trage folos din experiența trecutului. Concentrând atențiunea d-voastra asupra chestiunilor dinăuntru, asupra bunei administrații a averei publice v-ați arătat demni și serioși mandatari [ai] alegătorilor d-voastră. Eu așteptam aceasta de la înțelepciunea represintanților țării. Pe acest tărâm puteți și trebuie să exercitați cu folos controlul d-voastră. Prin discuțiunea conștiincioasă a legilor, luminați Guvernul Meu; prin examinul scrupulos al bugetelor, asigurați întrebuințarea folositoare a banilor publici.

Urmați a da lucrărilor d-voastra caracterul de demnitate și de maturitate care li va asigura lor respectul tuturor, și Guvernului Meu, puternic de concursul ce-1 veți da, sprijinit pe d-voastra, cari represintați toate interesele națiunii, va realisa cu înlesnire imbunătățirile și progresul material și moral ce starea României reclamă.

Nu lipsesc dar a vă da astăzi o dovadă netăgăduită despre încrederea Mea în intențiile d-voastre. Reglementul Camerii Elective se făcuse pe când era înțelept a determina cu scumpătate acțiunea particulară a deosebitelor puteri ale StatuIui. În scop de a asigura exercițiul liber și respectat al puterii executive, a trebuit să însemn oarecare margeni acțiunii noii Camere. Însa totdeodata eu instituiam un Senat cu prerogative speciale pentru a asigura, chiar in fața Guvernului Meu, exercițiul liber și respectat al Constituției noastre. Dupa un an de experiență, imi place a recunoaște că Camera Mi-a dat dovezi de devotament despre care sunt mândru, și dovezi de încredere la care răspund prin încrederea Mea. Eu viu dar înaintea d-voastră, domnilor Deputati, și vă dau dreptul de interpelare și mijloacele de a-1 intrebuința fără prejudițiu pentru lucrările d-voastre regulate. Eu nu ma îndoiesc că d-voastra, domnilor Deputați, aprețuiți precum se cuvine această urmare și că veti face întrebuințare de noile d-voastra drepturi cu înțelepciunea

de care nu v-ați depărtat în cursul sesiunii trecute.

Regulamentul Senatului a primit oarecare modificațiuni și îndreptări în scop de a lărgi cercul discuțiunilor sale publice.

Constituțiunea Bisericii ortodoxe-române s-a realisat cu nestrămutare prin instalațiunea Sinodului țării. Patriarhul ecumenic a crezut că trebuie sa ni conteste drepturi de care toate popoarele ortodoxe au făcut intrebuințare unul dapă altul, și care ni se cuvin cu același drept.

Am răspuns la scrisoarea Patriarhului cu adâncul respect ce datorăm celui mai vechi și celui mai venerat dintre păstorii Bisericai Rasaritului, și am dat Prea-Fericirii Sale asigurările cele mai formale că vom păstra cu credință legăturile duhovnicești care ne uniau cu Biserica-Mamă de la Constantinopol; însă n-am lipsit de a-i declara totodată că Biserica ortodoxă română trebuie să existe prin a sa viață proprie, că ea trebuie să aibă o expresiune legală în Stat și să se bucure în Biserica Răsăritului de neatârnare și de rangul ce i-au recunoscut din timpii cei mai vechi celelalte Biserici ortodoxe.

Rămâne acum ca venerabilii păstori ai Bisericei ortodoxe române și colegii lor ai Sinodului să justifice prin actele lor cuvintele ce mi-au inspirat pioasa mea afecțiune și deferință pentru sfântul Scaun ecumenic, respectul meu pentru Biserica noastră națională și pentru drepturile României. Ei acum să dovedească, prin înțeleapta și luminata direcție ce vor da lucrărilor bisericești, că noile noastre legi nu sunt de fel incompatibile cu legăturile duhovnicești care ne alăturează către Biserica-mumă și cu ideile și progresul care sunt onoarea epocii noastre.

Bugetele Statutului pe anul viitor 1866 sunt trimise în studiul Camerei.

Eu le recomand, d-lor deputati, la scrupulozitatea și constiincioasa d-voastra cercetare.

La deschiderea sesiunii anului trecut eu vă adresam următoarele cuvinte : „Guvernul Meu a luat și va lua toate

măsurile cele mai energice pentru a face ca despăgubirea cuvenită proprietarilor după legea din 14 August 1864 să li se plătească la timpul și în cifrele prescrise de lege; aceasta este o datorie națională, care este pusă supt garanția și supt scutul onoarei Guvernului și a Țării». Țara știe astăzi că Guvernul Meu a făcut onoare angajamentelor sale.

Cu o adevărată mulțămire constat exactitatea cu care foștii clăcași își plătesc termenul întâi al datoriei lor de indemnisație. Ei au înțeles ca nu puteau să dea Domnitorului o mărturisire mai vie despre recunoștința lor.

Dobânzile cuvenite pe întâiul semestru au început a se plăti de la 11 Octombre, înainte chiar de termenul hotărât prin lege. D-voastra știți că ele se plătesc neîntrerupt. În conformitate cu art. 49 din Legea rurală, Ministrul Meu de Finanțe vă va supune o dare de seamă lămurită despre toate operațiile Comitetului de lichidare a obligațiilor rurale.

Guvernul Meu n-a scăpat din vedere că agricultura este principala noastră bogăție, și că prin urmare ea trebuie să fie încurajată de toate garanțiile. Prin studiul Consiliului de Stat, s-a elaborat un proiect de lege pentru tocmelile de munci agricole și pentru executarea lor. Acest proiect este trimis în deliberația d-voastră. Știți că el este foarte urgent: Senatul și toate Consiliile județene îl așteaptă cu o dreaptă nerăbdare. Un proiect de Cod rural, care regulează toate afacerile polițienesti de prin comune și ispășile, vi se va supune curând. El se află în studiul Consiliului de Stat. Aceste două legi vor contribui mult la dezvoltarea agriculturii noastre, vor face sigure și lesnicioase transacțiile câmpului, vor ușura viața agricultorului, care va afla în dispozțiile ce veți vota legitima răsplătire a trudelor și ostenelilor sale.

Eu am Privit cu mâhnire reaua recoltă a acestui an în unele districte. Anotimpul a fost defavorabil. Guvernul Meu a luat toate măsurile putincioase pentru a veni în ajutorul celor în lipsă.

O Bancă de scont si de circulație s-a concedat de Gu-

vernul Meu la o serioasă companie financiară, care va începe curând operațiile sale. Acest așezământ de credit va da un ajutor puternic proprietății și comerțului nostru; el va avea o fericită înrâurire asupra multor transacții și va asigura prețul legal și regulat al efectelor noastre publice. Administrația justiției a intrat într-o eră nouă.

Noul Cod civil și Codul de procedure civilă sunt puse în aplicare de la 1 Decembre. Noul Codice penal, cu procedura lui, este în vigoare de la Aprilie. Astfel s-a consolidat și mai mult Unirea. care este în inima tuturor Românilor. Astfel s-au realisat intențiile liberale ale art. 49 din Convenție, care a proclamat egalitatea tuturor cetățenilor înaintea legii. Noua organisație judecătorească este de asemeni aplicată în toată țara, și instalația juriului va da acusatițor garanțiile cele mai serioase.

Mutumită acestei măsuri, legislația noastră a ieșit din haosul vechi. Conștiința judecătorului nu mai poate fi rătăcită prin miile de deslegări, ofisuri și obiceiuri locale. Și astfel averea și onoarea cetățenilor sunt adevărat puse supt scutul legilor.

Instrucția publică, în raport cu noile legi speciale si cu mijloacele putiincioase ale Țării, a luat o nouă desvoltare. Mai multe ameliorațiuni s-au făcut în lucrările noastre publice. S-au dat circuilației mai multe părți de șosele pe căile cele mai principale.

Studiile atingătoare de drumul de fier de la Galați la hotarul Austriei s-au terminat în acest an. Lucrările sunt începute la secțiunea de la Galați la Tecuci și se vor urma, în primăvara anului 1866, cu mijloace puternice de executare.

Studiile drumului de fier de la Bucuresti la Giurgiu, în mare parte, s-au săvârșit si s-au presintat. Ministerului. Antreprenorii se pregătesc cu activitatea să înceapă lucrarile lor. Și la 2 April viitor se va pune cea întâi piatră a gării de București. Iar, in toamna anului 1867, Bucureștii se va lega prin cel dintîi drum de fier român cu unul din porturile

cele mai principale ale Dunării.

În cursul acestui an trebuie să fie gata mai multe din acele 19 poduri de fier concedate la o companie englesă. Lucrările însemnătoare s-au executat la mai multe puncte, și mai ales la Slatina, pentru statornicirea a două poduri mari, care formează principala cale de comunicație peste Olt. Aceste poduri se vor da circulației în anul viitor.

Precum vedeți, domnilor Senatori și domnilor Deputati, capitalurile străine încep a se angaja în România în condițiuni foarte folositoare pentru țară. Să încurajăm dar asemenea întreprinderi care tot deodată așeaza creditul nostru pe piețele Europei. Orice putere reală, fie în inteligență, fie în lucru, fie în capitaluri, care vine să se ofere țării, trebuie să fie bine primită de noi. Oare n-am fi avut noi astăzi mai multe căi ferate pe pământul nostru dacă vechea Cameră, înțelegând mai bine nevoile țării, n-ar fi răspins propunerile scrioase care ni se făcuse de capitaliști însemnați pentru rețeaua liniilor din Valahia ? Vedeți ce se petrece în jurul nostru. Aruncati ochiul d-voastră asupra Europei ! Cine a conceput și executat întreprinderea cea mai îndrăzneață a veacului nostru, tunelul de la Londra ? Un inginer frances. Cui a incredintat Franța construirea telegrafului de supt Mare, care o leagă cu Algeria ? La ingineri englesi. Cine a executat în Austria acest drum de fier de la Baziaș, care vine până aproape de hotarele noastre ? O Companie francesă. Ingineri francesi au construit drumurile de fier din Rusia. Iată cum procedează Statele cele mari ! Să le imităm dar, noi care avem nevoie de drumuri, de căi ferate, de canaluri, de usine, de exploatațiuni industriale, și care suntem lipsiți de capitaluri îndestulătoare pentru asemenea întreprinderi. Să imitam aceste exemple, și vom fi în adevăr patrioți pentru că vom fi în adevăr folositori patriei noastre.

Meritul cel mare al epocei noastre este că ea a recunoscut și a pus în lucrare ideile roditoare de solidaritate și de înțelegere care leagă toate națiile lumii prin interesele lor,

și care le vor apropia mai mult în viitorime, prin sentimentele de frăție și de stimă reciprocă. De aici vine acest mare concurs de la popor la popor, în care fiecare nație aduce tributul geniului său, și care permite tuturor să prețuiască și să admire progresele neîncetate ale spiritului omenesc.

Expoziținea universală, ce se va face în Paris, la 1867, deschide un câmp măreț la aceste lupte care închezășuiesc pacea. Toate popoarele sunt chemate de Franța la această solemnitate, unde fiecare țară se va înfățișa cu viața ei întreagă, cu pământul, cu istoria ei, cu locuitorii, cu productele ei materiale și intelectuale.

D-voastră nu veți cruța nici un sacrificiu pentru ca și Principatele Române să figureze cu demnitatea ce li se cuvine la această Expoziținne.

Guvernul Meu vă va presinta, domnilor Senatori și domnilor Deputați, expunerea specială despre situația țării de la deschiderea Corpurilor Legiuitoare și până astăzi.

Ea va cuprinde toate dispozițiunile și măsurile luate în fiecare ram al administrațiunii.

Am incheiat un cartel de extrădare cu Austria pentru predarea reciprocă a făcătorilor de rele. Am încheiat cu Austria o Conventie telegrafică și în curând se va da ratificațiune unei asemenea convenții cu Rusia. Am încheiat cu Serbia o Convenție telegrafică și poștală. Convenția poștală internațională este în ajunul de a se încheia, și vă putem anunța cu siguranță că în curgerea anului viitor Poșta Română va începe serviciul internațional. Am însărcinat pe agentul meu la Paris sa comunice Guvernului imperial frances adesiunea noastra la actul Congresului internațional care s-a fost intrunit, la 1 Mart, în Paris, pentru a face uniforme tarifele telegrafice, și Guvernul Maiestății Sale a binevoit să ne dea act de aceasta adesiune.

Am împuternicit pe Ministrul Meu al Trebilor Străine să negocieze și să încheie cu plenipotentul imperial al Rusiei și cu participarea plenipotentului imperial al Austriei o

convenție care are ca scop să înlesnească plutirea Prutului.

Măsurile adoptate vor contribui mult la desvoltarea comerțului nostru. O comisiune specială se va întruni în acest an pentru a regula împreună cu nalta Poartă hotarele insulelor Dunării.

Comisiunea internațională, instituită la Constantinopol, pentru chestiunea mănăstirilor secularisate, ce se ziceau închinate, urmează lucrările ei. În ce ne privește, noi împlinim regulat angajamentele generoase ce am luat dimpreună cu Corpurile Legiuitoare. Științi recente ni dau statornica speranță că soluțiunea acestei afaceri nu va întârzia.

Am păcerea a constata că agentul meu lângă Înalta Poartă a fost și în această împrejurare la înălțimea misiunii sale.

Aflu de mutumire a Vă încredința că România poate fi sigură de solicitudinea și simpatiile augustei Curti suzerane și înaltelor Puteri garante, cărora datorim acte mari ce au confirmat starea de lucruri instituită prin voința națională, și garantează pentru totdeauna drepturile și autonomia noastră.

Relațiunile noastre cu Guvernul Imperial al Curții Suzerane s-au semnalat în acest an prin un incident, despre care trebuie să vă vorbesc. D-voastră cunoașteți, domnilor Senatori și domnilor Deputați, tristele evenimente de la 3 August. A vă spune că aceste evenimente ar fi putut pune în primejdie instituțiile țării și cu dânsele viitorul României, este a vă explica tot deodată gravitatea pericolului și asprimea infrânării.

In urma acestui incident, Inalta, Poartă, basându-se pe informațiuni luate din jurnale (precum ne zice), a crezut că țara se află în revoluție și ca Românii în unanimitate ar fi fost osteniți de instituțiile în persoana alesului lor de la 5 și 24 Ianuar. Toată țara a cetit scrisoarea ce mi s-a adresat la această ocasiune, precum și răspunsul meu. Ministrul Meu al Trebilor Stăine vă va da informații despre cele urmate de atunci, în care veți vedea bunele cugetări ale Inaltei Porți

pentru România. D-voastră cunoașteți împreună cu mine că țara nu este solidară la neorinduielile de la 3 August, de vreme ce ea în unanimitate și cu tărie a condamnat autorii acestor turburări. Țara voiește ca și Mine menținerea instituțiilor noastre, căci aceste instituții sunt fapta poporului român.

Demonstrațiile ce am primit de la toate districtele în urma acestor evenimente dovedesc acordul și încrederea reciprocă a Tronului cu Țara. Popor și Domn veghează cu aceeași băgare de seamă asupra drepturilor României. Popor și Domn voiesc triumful ideilor liberale proclamate la 2 Mai, într-un cuvânt poporul român și Domnul său sunt strâns uniți într-una și aceeași gândire, liniștea și prosperitatea scumpei noastre patrii.

Imprejurarea aducând a vorbi despre persoana mea, eu vă declar în această ocasiune solemnă că singura mea ambiție este de a păstra dragostea poporului roman, este în adevăr de a fi folositor patriei mele, de a menține drepturile ei neatinse.

Fiți convinși că eu n-aș vrea o putere care nu s-ar întemeia decât pe forță. Fie în capul Țării, fie alăturea cu d-voastră eu voi fi totdeauna cu țara pentru țară, fără altă țintă decât voința națională și marile interese ale României. Eu voiesc să fie bine știut că niciodată persoana mea nu va fi o împiedicare la orice eveniment care ar permite de a consolida edificiul politic la a cărui așezare am fost fericit a contribui.

In Alexandru Ioan I-iu, Domn al Românilor, Românii vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza, pe acel colonel Cuza, care a proclamat în Adunarea ad-hoc si Camera electivă din Moldova marile principii ale Regenerației României, și care, fiind Domn al Moldovei, declara oficialmente, Inaltelor Puteri garante, când primea și Coroana Valahiei, ca el primește această îndoită alegere ca expresiunea neîndoielnică și statornică a voinței naționale pentru Unire - însă numai ca un deposit sacru.

Domnilor Senatori,

Domnilor Deputați,

Sesiunea Senatului și a Camerei pe 1865 și 1866 este deschisă.

Dumnezeu să binecuvinteze lucrările d-voastre ! Dumnezeu să ocrotească România !

ALEXANDRU IOAN

DOAMNA ELENA CUZA:

„Trecurăm din sala de mâncare în biroul de lucru. Cuza rugă atunci pe Haralamb ca pentru orice eventualitate să se îndoiască garda în acea noapte la palat.

Trecui la copii, căci eu locuiam partea palatului dinspre biserica Crețulescu. Dar nu știu de ce eram foarte neliniștită și nu mă puteam hotărâ să mă culc. Asigurările lui Haralamb nu ma convinsese de fel. Am chemat în camera mea pe Colonelul Pisoschi, unul din aghiotanții palatului și i-am zis: Vezi, Pisoschi, eu am mare teamă căci îl știu pe Vodă cât este de lesne încrezător; ia măsuri și dacă o fi ceva, dă-mi de știre pe dată. Și m-am culcat cu cei doi copii: Alexandru și Dumitru lângă mine».

V

Treptat, dublându-se și gărzile cu soldați din batalionul preferat al Domnitorului, palatul intră calm în noaptea de februarie, începând străjile cele obișnuite cu puțină mișcare. În aripa din spatele bisericii Crețulescu, Elena Doamna îi culcă pe cei doi fii pe care ca n-a putut să i-i dăruiască legitim Domnitorului și își așează alături de ei nesomnul frământărilor sale. Chiar în fața turlelor bisericii Crețulescu, apartamentul pe care-1 ocupă Vodă Cuza a avut lumină puțină, numai câtă vreme 1-au aranjat feciorii pentru noapte, iar apoi s-a cufundat în întuneric, oglindind în luciul negru al ferestrelor lui turlele suple de cărămidă înlăuntrul cărora

puțină lume ar fi putut să bănuiască mișcare. Lumina rămase să dăinuie doar în cabinetul Domnitorului, desenând conturul galben-uleios al ferestrelor înspre strada devenită în ultimele decenii artera principală a Capitalei - Podul Mogoșoaiei. Lumini la fel de galbene, dar mai strălucitoare, la intrarea palatului, nasc în jurul lor halouri din aburul cerului de iarnă. Sub șube, santinelele stau smirnă în cele doua gherete care mărginesc treptele largi ale intrării, iar în vestibulul din spatele marilor uși din fier fasonat și sticlă, ofițerii de rond schimbă parole mai mult sau mai puțin secrete. Mai mare agitație, rutinieră, desigur, ca-n orice cazarmă, se face simțită în clădirea mică a corpului de gardă aflat în niște foste prăvălii din fața palatului. Acolo ofițerii zelosi, cu figuri atente, iau măsuri pentru dublarea străjilor și funcționarea lor în aceste condiții, cercetându-și cu atenție soldații în uniformele de vânători care atât de mult îi plac Domnitorului.

Astfel există în întunecimile reci ale nopții de februarie acest palat pe care maiorul Lecca, comandantul batalionului de vânători, îl strabate controlându-i atent și circumspect ungherele. E o clădire amplasată perfect în epocă, lipsită de misterele tradiționale ale palatelor cu străvechi încăperi ce poartă în zidurile lor eresurile altor secole. Are două etaje parcă sprijinite pe ferestrele înalte, arcuite echilibrat în partea lor superioară, ceea ce dă fațadei un joc de arcade, nouă la număr, repetate la fiecare etaj: Patru de o parte, patru de alta și, în mijloc, ușile - ușa cea mare, a intrării, sprijinită pe șase trepte de marmoră, deschizându-se într-un larg evantai și, deasupra ei, ușa care dă pe balconul impunător. Balustrada acestuia e lucrată cu acea habotnică măiestrie de forjă și ciocan care dă fierului virtuți de bijuterie masivă. Pe centrul fațadei inchipuind încă un etaj, se află triunghiul larg deschis al frontonului provenit din clasicismul templelor grecești, încununând lucrul de migală al ipsosarilor care modelaseră o dantelă de cornișe, striații și caneluri pe cele trei laturi ce mărginesc șarpanta

acoperișului și încadrează basorelieful cu motive simbolice lutate tot din sculptura. clasică. Deasupra lui, cu tricolorul preluat de la pașoptiști, flutură steagul Principatelor.

Aceasta e fațada, orientată cam spre nord, către circulara curte de onoare cu alei de pietriș și ronduri de flori. Mai departe, pe direcția în care Podul Mogoșoaiei iese din oraș spre Calea Tirgoviștei și Calea Transilvaniei, se află clădirile mai mici cu colonade ale Casei militare, în continuarea cărora vin birourile Vorniciei, adică ale Ministerului Treburilor Dinlăuntru. Văzută de aici, clădirea palatului se descrie în toată adâncimea ei. De la fațada mai îngustă cu jocuri frumoase ale acoperi-șurilor într-o parte și-ntr-alta a frontonului, ea face un unghi drept și se lărgește întinzându-și aripa până-n strada podită cu pavele de lemn. E partea masivă a palatului, construită rectangular, continuându-se mult spre curțile și grădinile Brezoienilor și ale bisericii „Stejarul» cu o serie de încăperi încadrând patrulaterul curții interioare și având în centrul acoperișului, ridicat ca un chioșc strălucitor de sticlă, luminatorul marelui salon de recepții de la etajul întâi. În spatele acestui corp, spre apa Dâmboviței și spre centrul de altă dată al orașului aflat în jurul Curții vechi, Podul Mogoșoaiei continuă cu elegantele prăvălii pariziene amenajate în clădirea hanului Cretulescului și cu biserica grațioasă ca o siluetă de domniță. Spre turlele ei dau ferestrele din latura sudică a palatului unde se află apartamentul Dominitorului și, în continuarea acestuia, apartamentul Elenei Doamna.

Văruită în culori cenușii și sinilii, al căror joc pun mai mult în valoare reliefurile arhitectonice, importanta clădire a palatului există acum firesc și banal în mijlocul unui București petrecăreț. E ora când, în restaurantele de lume bună din jur încep chefuri cu vin uleios și lăutari de patimă ce-ți răscolesc niște dulci porniri în necunoscutul ființei tale. Chefulețe, mai bine zis, fiindcă nu-s petreceri rare ci tabieturi obișnuite; chefulețe prietenești voioase și duioase, cu toate felurile de petrecăreți, doar oameni de cursă lungă

să fie, cu palavre spumoase, visări romantice și uitare de păcate, cu jocuri de țigănci și susur de cobzari, cum îi plăcuseră și Domnitorului la tinerețile lui. Acum, însă, stă închis și păzit în acest palat, încercind să-și uite necazul și să-și adoarmă neliniștile, să-și șteargă din minte tristețea blazată și să se convingă că el e om, nimic mai mult decât om, iar, așa cum este și știe să fie, om va dăinui întotdeauna.

Dar clădirea în care se află ca simbol de om peste oameni, clădirea asta ce nu e o simplă casă unde viața să se petreacă firesc, în acea domestică tihnă când oamenii mănâncă, beau, dorm, fac copii și îmbătrânesc, îl apasă, îl stinghereşte și nu-i mai place deloc; nu mai corespunde deloc ființei sale. Pentru că această casă a lui nu-i mai e nici adăpost, nici domiciliu, ci țintă de uri, de invidii, de conspirații, de răutăcioase ambiții și dorințe de căpătuială. Zidurile ei îl apasă din ce în ce mai mult, îl încorsetează din ce în ce mai mult, făcându-l să răvnească la tihna conacului său, unde era cândva numai boierul cel iubit, neștiind nimic în legătură cu viața de invidiat Domnitor. Invidiat, adulat, presat, agresat, flatat, manipulat, rugat, amenințat, suspectat, spionat, linguşit, lucrat conspirativ și ascultat din ordin, adică nimic din ceea ce e în firea de tihnă a unei vieți omenești.

De fapt, cu toate că nu ascunde în zidurile ei misterele unor secole de lupte pentru putere și lucrături de palat, clădirea aceasta, care a ajuns a domina centrul orașului, aduce și ea tradiția unor lupte de familie meschine și încrâncenate. Zidurile ei, temeliile, hrubele deasupra cărora ea se ridică păstrează ecourile aspre, nu ale unor omoruri pentru putere, care s-au pierdut din firea valahă a orașului odata cu trecerea din istorie a Dăneștilor și Drăculeștilor, ci a unei nesecate lupte pentru avere, a unei uri apucătoare care a măcinat familiile ce-și făcuseră veacul prin această margine de oraș.

Cu mai bine de un secol în urmă, aici era bariera și marginea orașului marcată de Puțul cu Zale, cu apa căruia

se spălau și-și adăpau vitele cei ce veneau dinspre țara de dealuri, de munți și de peste munți. Din dania lui Nicolae Vodă Mavrocordat, ogrăzi mari cu grădini și chilii s-au alăturat mănăstirii Crețulescului, a cărui biserică subtire ca un lujer și plină de atâta gingășie pământeană fusese ridicată la 1722. Orașul crescând și întinzându-se tot mai spre nord, spre pădurile de la Băneasa și moșiile brâncovenești de la Mogoșoaia, pe aici apărură străzi și biserici și mahalale, iar, după nevoile târgoveților, chiliile mănăstirii se prefăcură în han, partea dinspre nord a ogrăzilor fiind parcelată pentru case negustorești cu prăvălii la stradă. Și, astfel, la mijlocul veacului al optsprezecelea, Voico Fiștu, după o viață întreagă în care îi crescuse averea odată cu târgul, lăsa „danie sfintei mănăstiri Crețulescu o casă cu pivniță clădită de el pe locul chiar al mănăstirii, lângă mănăstire, și în care își agonisise traiul neguțătorind»... Isaiia, egumenul mănăstirii, om chivernisit fiind și cu grijă față de cele lumești ale sfântului lăcaș, vazând că centrul orașului înainta spre aceste părți și locul căpăta preț bun, mulțămi pentru danie, se rugă pentru tihna sufletului donatorului, dar tocmi o afacere cu Nicolae Grămăticul din judetul Saac, adică părțile Mizilului de astăzi, la valoarea frumoasă de două sute șaptezeci de taleri. Adică dumnealui Nicolae Grămăticul îi plăcuse acea casă în prăvăliile căreia mănăstirea își vindea vinurile, tot asa cum, alături, în alte case, vindea produse de băcănie aduse tot de pe domeniie ei, El dădu în schimbul casei două dintre moșiile sale, Mocești și Ciocănari, care valorau talerii prețuți, si se mută în Târgul Domnesc împreună cu soața sa Ancuța Grămăticeasa, fetele lor Safta și Catinca, cumnatul Constantin fratele Grămăticesei și slugile credincioase care meritau a fi aduse la oras. Dar rostul pe lume al Grămăticului se pare a fi fost doar acesta: să-și infigă osul neamului său în Capitală; pentru că, stingându-se, își lăsă soția să se judece cu un ginere parșiv, Negoiță vel logofăt al treilea, care o luase pe Safta. Cârcotaș, acesta vroia sa puna mâna

pe jumătatea de casă care nu-i fusese dată zestre, judecându-se cu văduva încă în putere, pentru patru sute optzeci și opt de taleri și patru-zeci și sapte de bani, cât îl costasera reparatul caselor și lucrul viei care nu-i fusese dată întocmai actului de dotă. Incepu o luptă crâncenă prin judecăți, înrăită de faptul ca Ianache, fost logofăt de visterie, nu accepta să o ia în căsătorie pe mezina Catinca dacă nu se limpezeau litighiile de proprietate, ca să știe omul clar cu ce se alege de pe urma amorului său pentru fata Grămăticesei. Ura se sparge ca un buboi și împroașcă în toate părțile. Ancuța Gramăticeasa îl blestemă pe ginerele Negoiță și-l cheamă în fața Departamentului de opt boieri. Catinca își blestemă sora pentru că-i terfelește iubirea și-i amenință viitorul. Safta ține însă la dota ei și-l batjocorește ca interesat pe Ianache, fostul logofăt al visteriei, Negoiță e abraș și rău spunând c-a fost înșelat la căsătorie, Ianache gândeste înțelept că nu va putea face niciodată tovărășie cu acela și pune condiția ca unul dintre ei să răscumpere partea celuilalt devenind proprietar pe de-a-ntregul. Surorile se blestemă, cumnații se urăsc, soacra spumegă și caută dreptate ajungând până la Divanul Domnesc, alcătuit din cele mai luminate fețe: Grigorie - mitropolitul, episcopii Cozma al Buzăului și Filaret al Râmnicului, marele ban Pană Filipescu si marele vornic Dumitrașco Racoviță dar și acestia consfințesc împărțirea averii în jumătate, ceea ce-i obligă pe cei ce se urăsc tot mai mult să fie blestemați a trăi împreună, ascuțindu-se astfel ura, făcând-o să sune înfundat și neiertător, cu venin în loc de sânge și sete de sânge în loc de duhul familiei. Târziu de tot, o altă judecata de divan, sub Vodă Mavrogheni, îi face să se împace scoțând la vânzare casa pentru a împărți banii, dar când își dau seama la ce preț mare a ajuns acum proprietatea - peste șase mii de taleri - se ceartă din nou și dau drumul gușilor cu venin. Ajung iar la judecata lui Vodă, care îi dă lui Negoiță dreptul de *promisis* în cumpărarea casei, dar îl obligă să plătească imediat. Acesta se împrumută de la

prietenul sau Velcea, al treilea logofăt, de trei mii de taleri punându-și zălog însăși casele și, când se liniștește văzându-se stăpân, moare. Safta ramâne singură și proprietăreasă și datornică, urându-și mama și blestemându-și sora. Pentru acoperirea datoriilor își vinde averea polcovnicuiui Stoica Urlățeanu. Dar Catinca și Ianache îi pun bețe în roate, anulează actul, iau ei casele și le vând stolnicului Iordache Colfescu pentru o moșie de trei ori mai mare decât cea data de Grămătic mănăstirii, în Popești, județul Vlașca, o pereche de cercei cu smarald și trei inele cu briliante de mare valoare și vechime. Aceasta se petrecea la 14 ianuarie 1791, adica după treizeci și patru de ani de blesteme pentru neamul Ancuței, nevasta Grămăticului Nicolae care, din județul său cu întinse podgorii sub Dealul Mare, numit Saac, se încumetase să râvnească spre buricul Capitalei. Bucureștii crescuseră, se întinseseră în acest timp, hanurile mănăstirii Crețulescu se modernizaseră, adăugându-și prăvălii cu mărfuri din Orient si Occident, având o stradă ce cobora pe lângă ele spre biserica Stejarul, pe lângă altă biserică a unui sfânt mai mititel sau mai alintat: Sfântul Ionică; iar, în partea cealaltă, pe lângă casele lui Diamandi cămărașul, ale lui Costache Cantacuzino, mărginite, la rându-le, de o latură a Podului Mogosoaiei, de proprietățile Episcopiei de Râmnic, iar înspre apus, de două străzi ce duceau spre două biserici, una Calvină, alta Luterană. Nu mai era vorba de o mahala, ci de o parte a orașului care trecea mult peste Podul Târgoviștei, având străzi ca cea a Filipescului, cea a Sfinților Voievozi, ulița Romană, ulița Popei Cosma, ulița Clopotari, până peste locul numit înainte vreme Capul Podului, unde se afla palatul familiei Mavrogheni. Cu aceste vecinătăți, casele căpătară valoare și mai mare, dar nu fu aceasta spre norocul și inima bună a niciunuia dintre locuitorii lor. Stolnicul le lăsă soției sale Ecaterina, aceasta e stearpă și-o aduce fiică de suflet pe Anica, fata fratelui ei clucerul Ștefan, Anica moare proaspăt măritată nelasând nici un copil, iar clucerul

Ștefan deduce că zidurile sunt blestemate de la familia Ancuței Grămăticeasa. Le vinde lui Dinicu Golescu, în 1812, cu patruzeci și cinci de mii de taleri. Acesta, cheltuind mari averi, le preface complet, mai adăugându-le un etaj și aripi noi, până când ajung a fi cele mai frumoase case ale Bucureștilor, cu cel mai mare salon, pentru luminarea căruia se ardeau caruțe de lumânări.

Doar sub acest mare român și om modern al Europei, zidurile au înmagazinat în memoria lor frumoase amintiri de cultură și de spirit luminat. Dar el moare curând, în 1830, lăsând grele datorii, iar cei doi fii ai săi, Ștefan și Nicolae Golescu, vând statului clădirea. Pe rând, ea devine sediu administrativ, reședință a guvernului, palat domnesc.

În aceste condiții, ura, adânc intrată în ziduri ca o igrasie, prinde viață din nou înconjurând cu duhul ei palatul. Pentru că, în 1859, Nicolae Golescu, fiul mai mic al marelui logofăt, se afla printre candidații la domnie în Muntenia și spera să ajungă pe tronul ei. Dubla alegere a lui Cuza îi spulberase veleitățile, iar mai târziu, conflictele lor politice chiar se accentuară. Așa că, trăind între aceste ziduri, tocmai pentru că se afla la cârmele țării, Domnitorul simțea cum ele emană ura și invidia dușmanului său politic, care le fusese cândva moștenitor și stăpân.

O ură surdă, o invidie cu lovituri date an de an de către partide tot mai numeroase care-l sfidau, i se opuneau și complotau, în virtutea unor interese foarte precise de boierie și castă, făcându-l pe acest voios bărbat de numai patruzeci și șase de ani să capete fizionomia tristă a celor care caută ieșire și scăpare. Pe chip i se vedea tot mai adânc nemulțumirea sufletului.

VI

Zapis făcut de advocatul Ghiță Ionescu, logofat al treilea, la 21 aprilie 1833 :

„...Înțelegând noi, Ștefan si Nicolae frații Goleșți, carii

am și câștigat ertarea vârstii, după dezlegarea dată prin ofisul excelenții sale deplin împuternicitul prezedent, de la 19 Aprilie anul 1832, cu no. 269, la jalba ce am fost dat, că este spre folosul casii si spre dezrobirea grelii datorii ce au rămas la sfârșitul vieții răposatului părintelui nostru, biv vel logofat Costandin Golescu, care din zi în zi crește cu dobânzile și înălțarea monedii, și pentru că acum cel dintâi am trecut vârsta de ani douazeci și cinci, care s-au împlinit încă de la trecutul Iunie, și cel de al doilea sunt în vârsta anului al douazeci și cinci, am desăvârșit vânzarea ziselor case, printr-acest zapis al nostru, pe care îl dăm la cinstitul Sfat Administrativ, drept suma de galbeni olandezi 10.000 adică zece mii, carii să ni să sloboază în curgere de trei ani, în trei căștiuri potrivite, adică : căștiul cel dintâi să ni să răspunză îndată când vom da zapisul cu toate formalitățile; căștiul cel de al doilea, la începutul anului de al doilea, și căștiul cel de al treilea, la începutul anului de al treilea, scăzându-să, însă, din toată suma vânzării, lei șaisprezece mii una sută opt zeci no. 16180, pentru trebuinciosul meremet, după chibzuirea făcută de inginerul statului I. Hartin arhitectonul, și orânduitorul boer din partea stăpânirii...

Statistică din anul 1536 privind incăperile palatului aflat in stăpânirea Sfatului Administrativ

- una odaie pentru marele Vornic ; una odaie pentru marele Director ; una sală pentru dorobanții Vorniciei ; una odaie sectia I a Vorniciei ; una odaie sectia II a Vorniciei ; una odaie sectia III a Vorniciei ; una odaie secția inginerească : una odaie Postelnicia cea mare, unde șade expeditoru ; una odaie pentru Marele Postelnic; una odaie pentru slugerul Petrescu ; una odaie pentru Sfatul Administrativ ; una odaie cancelaria franțuzească ; una odaie presudstvia Comitetului Carantinelor : una odaie, cancelaria Comitetului Caranti-

nelor; una odaie pentru Marele Vistier; una odaie sectia I a Vistieriei; una odaie sectia II a Vistieriei ; una odaie secția III a Vistierei; una sală pentru dorobanții Vistieriei ; una odaie cancelaria paharnicului Ianache ; una odaie pentru paharnicul Ianache, unde se numără banii; una odaie a eczecutorului Curții ; casele ce șed soldații de păzesc caraulă, din porunca lui Iancu Manu; una odaie arestul; una odaie pentru rândasi.

Act de fusiune intre șefii opoziției (datat 1865)

...Subsemnații, luând în considerație situația politică și geografică a țării și interesele ei interne și externe, și având de asemenea în vedere voturile exprimate in 1857 direct de națiune, ca și voturile divanului ad-hoc din 1853 și a Adunării de la Iași din 5 ianuarie 1859, ne luăm între noi angajamentul ca în cazul în care tronul va rămâne vacant să susținem prin toate mijloacele alegerea unui prinț străin, aparținător de una dintre familile domnitoare din occident. În acest fel, noi ne legăm pe cuvânt de onoare să votăm pentru un prinț străin și să perseverăm votând astfel până ce vom reuși :

prințul Grigore Brâncoveanu, prințul George Știrbei, prințul Dimitrie Ghica, Ion Ghica. Anastase Panu, Constantin Brăiloiu, Ioan Brătianu, C. A. Rosetti

NICOLAE BLARAMBERG:

„[...] Câteva săptămâni înaintea loviturei de stat, un grup de tineri se constituie într-o societate politică și literară, având de scop mărturisit apărarea regimului constituțional, având de scop ascuns rezistența prin toate mijloacele la arbitrar.

Această societate era compusă de d. Gheorghe și Grigore Cantacuzino, de d. Nicolae Gr. Racoviță doctor în drept, de doctorul Panaiot Iatropolo, Nicolae Costacopolo, Tol Nanescu, I. Fălcoianu, Em. Crețulescu, Ion Sturza, fost

membru la curtea de casație, Gh. Const. Filipescu, Grigore si Gh. Lahovari, Gh. și Voldemar Ghica, Radu Ionescu, doctorul în drept Gh. Economu, D.T. și D.S. si autorul acestui articol. Repeziciunea cu care s-au succedat atunci evenimentele n-a permis acestei asociațiuni să dea toate roadele ce s-ar fi putut aștepta de la dânsa.

Convinși că prezența în sânul nostru a câtorva personalități însemnate va înlesni această întreprindere și va contribui mult la succes, ne hotărâm a determina a intra în conspirație și alții. D. doctor Iatropolo fu însărcinat a lua întelegere cu d. C.A. Rosetti; căci d. Brătianu era la țară de unde s-a pornit peste puțin la Paris, iar d. C. Grădișteanu, General Ion Ghica și subscrisul fură autorizați a cere concursul prințului Dimitrie Ghica. Indată puturăm constata și patriotismul și abnegația Printului Dimitrie Ghica. El fu cel dintâi care strânse mâna ce i se întindea, el fu cel dintâi care apăru în mijlocul acelei tinerimi și fără a cerceta care e numărul lor, care sunt mijloacele de care ei dispun, nici dacă exemplul său va fi imitat de celelalte personalități politice la întrunirea care a avut loc în casele fratelui meu, în prezența tuturor săvârși jurământul după formula adoptată de noi și făgădui solemn a lucra mereu și prin toate mijloacele la rasturnarea regimului.

Cât despre C. A. Rosetti, Domnia sa pretextă legăminte anterioare, invocă existența unui alt comitet și declină propunerile ce i se făcuseră, cu atât mai mult zice D-sa că aceste două comitete puteau merge paralel.

D. Catargiu ceru ca Prințul ce s-ar statornici spre a cârmui noul stat nu va aparține nici uneia din trei mari puteri vecine.»

D. BOLINTINEANU:

„[...] Domnul Cuza stima pe liberali, ura pe boieri și, dacă el nu s-a aruncat cu statornicie în brațele lor, a fort numai că el voia a fi capul acestei partide liberale și naționale.

Aceasta în urmă îl facu să vadă în ei nisce rivali. Atunci voi a-și crea o nouă partidă al cărei cap să fie el. Din nefericire, alese o ceată de oameni fără principii, fără patriotism, fără simțământul libertății; ceată de mercenari cari, după căderea sa, fuseră cei mai sprinteni inamici ai săi, și trecură în aceeași cualitate la regimul nou, spre a face în trecut ceia ce facu mult rău acestui regim [...].

Domnul se înturnă în țară. Pe față, se vedea nemulțumirea sufletului său. Domnul declarase la Cameră că are dorința a da Principe strain și a se retrage.

Această declarare oficială acoperea ca o egidă pe opositie. Ea acum cerea asemenea Principe străin, căci Domnul îl promisesee.

Sgomotul de cedarea României la Austria, căuta a ingriji oarecum oposiția. Ion Brătianu care balanța încă între linisce și răsturnarea Domnului, vine la București și se declară pentru răsturnare, ca ideea de a garanta neatârnarea țărei. Fracțiele oposiției se unesc. Oposiția se mărește. Domnul se isolează. Camera își trecea timpul cu blamul luptei de la 3 August. Guvernul tăcea.

Conspirația câștiga mai mulți moldoveni cunoscuți. Ion Ghica intră în conspirație și atrase după el mai mulți oameni de însemnătate din Moldova și din Valahia.

Partida liberală se unesce cu ceilalți. Interesele cele mari ale nației amenințată de a se ceda Austriei, perderea libertăților, risipa finanțelor ce se imputa, sângele vărsat la 3 August, toate acestea contribuind spre a face nația indiferentă la soarta Domnului. Domnul Cuza fuse perdut nu în noaptea călcărei Palatului, ci mai înainte: îndată ce sistemul absolut și toate relele care purceseră din ele făcuseră pe nație indiferintă.

Nu mai trebuia decât două lucruri: nepăsarea Domnului și adormirea ministerului. Toata țara scia că se urzesce o răsturnare. Toată țara era ingrijită. La palat, nu credea nimeni. Miniștrii, îmbătați de farmecul puterei, în credințele lor despre armonia și fericirile publice, surâdeau la

prevestirile ce se făceau. El perduse cea din urmă energie. Nu era amețiala ilusiilor, era abaterea descuragierei, căci intr-o zi declarase oficial abdicarea sa în favorul unui principe străin în curând. Acum nu avea energia cerută spre a o face. Se găsi isolat din ziua când vorbi de abdicare.

În acea zi trebuia să însoțească vorbele cu faptele. Cei care auziră de abdicare și care până atunci îl serveau cu credința ce dau speranțele despre întărirea dinastiei, crezură a se compromite mai ținând cu domnia osândită la moarte de ea însăși și înturnând ochii în acea parte de unde putea veni noua viață. Puțini nu îl trădară.

Curtea, favoriții, miniștrii presimțind o cădere, grăbeau a bea până la fund cupa lui Baltazar. Spiritul de amețeală în rătăcire, înainte mergător al căderii regilor, de care vorbesce Racine, păru că se răspândește asupra acelor care cârmuiau această țară.

Era între ei toți o adevărată amețeală. Tabloul lucrurilor și oamenii de la putere presintau acele filuri ce istoria ne amintă despre cele din urma zile ale căderei regilor și națiilor, cea din urma orgie a puterei. Cei care atacară această sărbătoare, luară rău momentul. Nu este generozitate a lovi pe adversarul său de moarte și a-1 umili totodată.

Nu vom face istoricul conspirației. Facă-1 aceia care-l cunosc. Sciam ca o să fie o răsturnare în curând. Se zicea la 1 Ianuar.

Nu se făcu la 1 Ianuar. Se amână. "*Clopotul*" apărea în secret, rediglat de d. M. Sturza, aruncând asupra tronului bombe fulgerătoare. Injurii publicate anonim sau aruncate mai în toate nopțile prin curți si pe strade, placarde defăimătoare se lipiau pe murii palatului anunțând că palatul Statului se va da în curând cu chirie. Toate acestea nu desceptau nici pe Domn, nici pe miniștri.

Legea greutăților si măsurilor se sancționă și se publică, opoziția agită această cestie, esploată credulitatea comercianților care protestă într-o zi prin închiderea magasiilor.

De mult timp nu văzusem pe Domn. Calea sa cea noă nu-mi convenia nici decum. Domnul uitase că țelul pentru care se făcuse 2 Mai nu era a lua puterea din mânele unei clase privilegiate și a o da unui om ci a o da tuturor. Deci acest om rămase singur, isolat de clasa privilegiata desmoscenită

[...] Espresie a clasei II din Moldova, el dăte guvernului țărei o formă mai democratică dar nu mai corectă. Poporul se simțea în el sprijinit.

El râdea de toti amicii săi cari voiau a veni la minister. Râdea de miniștri când vorbiau limba francesă în afaceri. Pe D. Iiescu care îi esplica în limba francesă cuprinderea unui referat îl întreba: limba română sau francesă vorbia mai bine ?

Nu permitea nici unui ministru să devie o voință, și nu îi refusa liberul esercițiu, pe cât Camarila nu intra în afacere înainte de 2 Mai scria lui Librecht : « Ține socoteală de miniștri. Ei sunt consiliari tronului. Ei sunt responsabili.» Dupe 2 Mai, schimbase tonul, zicea miniștrilor : «Țineți socoteală că tronul este respunzător.» Omeni cu cari se servia în politică și nu se bucurau de o bună reputație îi primia în secret, îi incărca de favoruri și amabilități; dar nu-i chiăma nici o data la masă. Nimic nu-1 întărâta mai mult ca schimbările ministerelor ce era silit a face. Înainte de a forma noul minister suferia, ca o mamă înainte de a nasce pruncul. Ministerul o data încropit, era voios.

« Reputația oamenilor mari spânzură de talentul scriitorilor cari au transmis memoria lor la posteritate - zicea Domnul Cuza câte o data. Scriitorii la noi sunt înrolați în partide și ocupați a face caricaturile miniștrilor. Astfel ca nu mai sunt citiți de public. Toți suntem espresia timpului nostru.»

Îi plăcea să îndatoreze pe aceia spre a-i face ai săi. El făcu mai multe casarme și edificii pentru spitale. La alegeri nu permitea miniștrilor mijloace de violațiune, cum văzurăm în zilele din urma. Afară numai după 2 Mai,

schimbă îndată ministerul când faptele lui faceau din el de un obiect public, ceea ce îl făcea protector.

El nu opri în țară intrarea foștilor Domni ai țării. Îi invită chiar a veni. Nu exilă pe nimeni peste hotar. Arnota nu fuse sub a sa domnie ceea ce era menită să fie de fondatorul ei. Dar în temerea sa de acția familiei Brâncovenesci, luă veniturile monastirilor ce purtau acel nume și îl dete statului. Neținând compt de cei care îi faceau servicii, îl apărau, căci credea că toți au un interes material să aștepte, nu ținea nici rancună contra celor care îl combăteau și lucrau contra sa. Avea mai multă stimă pentru adversari decât pentru partizani, chiar atunci când lua masca ipocrisiei.

Domnul Cuza, prin declarația sa în camere, prin actul său de abdicare, declară ca voiesce un principe strain. Se zice chiar ca el făcuse cererea aceasta la puterile garante.

Domnul Cuza nu mai are decât un lucru: a lucra ca cetățean, prin mijloacele sale, la realisarea ideilor mari de unire a tuturor Românilor.

Am mai zis undeva, Voda Cuza nu privia clerul decât ca o poliție a guvernului. Religia pentru acest filosof era o fabulă, precum pentru flosofii școalei actuale, dogmele sunt nisce ficții.

În urma cererilor reiterate din partea clerului spre a i se îmbunătăți soarta, Vodă Cuza doria a se face ceva pentru cler. Clerul se simția căzut și cerea mâna guvernului ca să se ridice. Prin sine însusi nu mai putea nimic si nu iînțelegea nici răul de care suferia, nici ce trebuia spre a vindeca răul. Biserica se va vedea părăsită de sprijinul public.

... De aici arăta tolirință pentru unii. Soluția acestei teorii este dată de mult: credințele sunt mai tari decât aurul.

Unde erau la 11 Februarie toți acești favoriți pentru care, ca să-i mulțumească, Domnul tolerase a se înlătura legile. Unii îl părăseau, alții îl trădau.

La balurile sale ce erau splendide, nu veniau decât foarte puține familii din clasa aceea ce prin imitație își luase rola nobleței din Saint-Germain din Paris. Noblețea de naștere

nu a existat la Români. Instituțiile lor încă de la început au fost democratice. Singura aristocrație ce aveau, era aceea a funcțiilor, pe viață. Numai numele și averea aveau ereditare. În timpi mai vechi nici numele de familie, căci toți se subscriau cu numele de botez șl cu ranguri, ceea ce dovedesce că numele de familie nu avea nici un prestigiu. Această noblețe neereditară privia în Domnul Cuza un gâde al privilegiului ei. Nu mergea la balurile sale, nici la mesele sale. Invitați, unii răspundeau ca sunt lăncezi, și ieșeau seara la teatru sau se plimbau pe strade spre a fi văzuți.

Clasa a doua care de la un timp prosperase atât sub raportul material cât și intelectual, domnia în aceste serbatori, dând lucrului o forma și o strălucire ce nu era încă cunoscute. În timpii domnului Bibescu, la un bal, ofițeri de serviciu primiră damele de clasa întâia și le dusera la un capăt al salonului, pe cele de clasa a doua le primiră și 1e dusera la alt capăt al salonului, astfel balul se împărți pe clasele politice. Câțiva bărbați, supărați de această preferință insultătoare și stupidă, plecară cu soțiile lor. Această clasă era răzbunată în balurile Domnului nivelator de clase. Era chiar crudă. Din aceste cause clasa întâia era reservată. 2 Mai a fost mare schimbare. Pentru aceea are partizani și adversari. Credem ca este locul aici să aruncăm câteva vorbe acelora care combat încă acea epocă de egalitate de drepturi. Am auzit prin cluburi, chiar în Camere oameni care în timpul Regulamentului și sub Constituție erau desmoșteniți de drepturi politice, făcându-se ecou al vechilor tirani, făcând o crimă din principiile de la 2 Mai. Românul a restabilit bine lucrul acesta, 2 Mai și 3 Mai. 2 Mai era libertatea țăranilor, egalitatea drepturilor politice ; 3 Mai era despotismul, camarila, favorul, risipa averii Statului, arbitrarul, cumul funcțiilor. Fără acele principii ce le blamez, acești oameni nu ar fi intrat în Camere ca deputați și senatori, n-ar fi fost nici alegători, n-ar fi fost priviți astăzi de stăpânii lor; și ca să poată dobândi drepturile ce le-au dat lor 2 Mai, ar fi fost nevoiți, precum s-a văzut, să își

creeze averi.

[...] Niciodată nu au apărut mai multe satire ca în timpul ce precedă căderea Domnului.

Presa la noi a căutat mai totdeauna să se schimbe în pamflet. Pamfletele apar când societatea este năbușită. Atunci fac efect. Când societatea însă este fericită, fac a râde. Când societatea suferă, aceste ace înțep și fac sânge. Pamfletul apare atunci când guvernele fac din națiie o proprietate a lor.

Orice constituție este o minciună, fara self guvernământ. Aceasta a fost nefericirea Franciei, fericirea și libertatea Angliei și a Statelor-Unite. Singurul mijloc de a face guvernul să nu mai fie privit de națiie ca o causă contrară causei sale.

De multe ori ele fac de nu dorm și nu mănânc pe tirani. Satira Menipea în Francia dete legei o lovire de moarte. Aceste pamflete cată să fie naționale și liberale spre a interesa; de vor fi lăudabile pentru guvern, sunt privite ca opinii ale poliției; atunci când apar fără nume de autor și nu scie nimeni de unde vin, au aerul misterios care le fac temătoare. Aceste pamflete în aceste condiții fac totdeauna mai mult efect.

De câte ori se conspiră nepăsător o răsturnare, pamfletele vin înainte. Dar Domnul Cuza era nepăsător la aceste semne. Aceste pamflete era prea dese ca să nu fie semnalul unei conspirații.

Pamfletul este un jurnal concentrat, el vorbesce numai când are ceva să zică si prin aceasta chiar se face importinte. Pamfletul este țipătul sardonic al poporului ce suferă.

Guvernul Domnului Cuza este constituțional, dar nu era self guvernământ pentru guvern, prin sine însuși, guvern direct prin cetățeni.

Domnul Cuza lesne se înflăcăra la orice idee națională, energică și tot cu aceeași înlesnire se lăsa a se descuragia când era vorba de execuție, când găsia pedice, și mai ales când i se părea că națiia, acea divinitate al cărei templu

adorase, nu era astfel cum el si-o închipuise, înainte de a fi față în față cu dânsa. Causa răului ce bântuia țara se putea vindeca, din moment ce se aflau în lume alte națiii mai fericite; trebuia să se ridice mai presus de acel rău. Domnul. Cuza crezu că răul era în legile rele, avea dreptate până la un punct; le schimbă dar chiamă oameni vechi la legi noi; drepturile omului proclamate de marea revoluție fură încredințate spre a le executa oamenilor care serviseră ca instrumente tiraniei trecute, care avea credința de a reveni la Regulament și la domni regulamentari.

„La lucru nou, oameni noi !„ striga ilustrul apărător al poporului rural robit. Domnul înțelese aceasta, aduse oameni noi; dar aceștia nu îndreptară nimic, căci n-aveau principii; abia sciau ce este convenția, dar nu întelegeau ce sunt principiile. Câțiva oameni de principii nu veneau într-un guvern de unde cătau a se lepăda a doua zi sub greutatea intrigilor favoriților. Trebuia educație politică o instrucție politică, trebuia îmbunătățirea prin legi. Datinele se fac bune prin legi bune. Dar când cei chemați a executa legile nu au datine, când cei chemați a forma principiile nu au principii, legile nu se execută și datinele sufăr. In astfel de stare încuragea ideea de Mână de fier, un om mai onest decât ceilalți spre a face pe toți onești.»

A. D. XENOPOL :

„În sfârșit finanțele nu se puteau îmbunătăți cu nici un preț, și fiecare buget se solda cu deficite și se echilibra cu împrumuturi, producând nemulțumiri în toata lumea; iar funcționarii, neplătiți cu lunile și dajnicii amenințați necontenit cu noue sarcini.

Așa era poziția lui lăuntrică. În afară nu stătea mai bine. Afară de puterile acele care totdeauna îl combătuse, precum erau Austria și Rusia, acuma și Franția, puternicul lui sprijin, în toate vremile de grea cumpănă prin care trecuse, îl părăsise. De la nota inserată in *Moniteur du soir* din 21 Sept. 1865, în care se resfrângea supărarea curtei franceze,

chip pentru izbucnirea turburărilor din 3 August, raporturile cu Franța merseră tot înrăutățindu-se și, lucru curios, învinuirea de căpetenie ce se aducea domnitorului era plecarea lui către Rusia, când pe de altă parte cabinetul rusesc îl învinuia de prea mare supunere la politica franceză. Chiar scopul lui de abdicare, manifestat prin mesajul din Decemvrie 1865, se interpretă ca o manoperă menită a aduce un principe rusesc, pe ducele Leuchtenberg în fruntea României. Așa *Le Temps* spunea ca «domnitorul știa că, prin această declarație, el măgulea pe Rusia și că s-ar apropia de dânsa. Rusia în adevăr, nu trebuie să uităm, ține un suveran gata și, în ziua când Cuza ar abdica, principele Leuchtenberg ar fi acolo. Însă cu el, Rusia ar domni cum a domnit cu gospodarii și cu caimacanii de altă dată. Iată încotro bate vântul pentru moment. Declarația lui Cuza sub o forma de patriotism nehotărât și de generalitate, conține o amenințare la adresa Turciei, Austrei și a Franției». Și dacă *Le Temps* este un organ potrivnic domnului, nu este el singur care pomenește despre zvonurile ce umblau pe atunci. *Le Siecle*, organ prietenesc, spunea și el că "naționalitatea română ar fi în primejdie dacă s-ar lăsa mai mult timp să se răspândcască vuietul că domnitorul ales de ambele adunări ar fi dispus a lăsa vacantă puterea executivă. Astfel de situațiuni nu pot să se prelungească fără pericol. Se vorbește de principi rusi, austriaci, de federați. Cel mai bun lucru ar fi de a se menține unirea cu o putere executivă cu desăvârșire națională.,,

Domnitorul, cuget destept, nu putea să nu-și dea sama de situația în care se afla înlăuntrul și în afara țărei. El își considera menirea ca împlinită și era deci firesc lucru să cugete acuma a pune pecetea pe activitatea lui de până acuma, îndeplinind făgăduința data de el la urcarea lui pe tronurile țărilor române, și așa se explică pe deplin cugetarea cu care el încheia mesajul sau din 6 Decemvrie 1865. Domnitorul crezuse desigur că împărtășind fostului său proteguitor, împăratului Napoleon, scopul său de a abdica,

va izbuti să înlăture norul ce se lăsase între soare și între el. El nu se gândise, că atuncea când mintea este preocupată de o cugetare, toate cele ce intră în conștiință sunt colorate în lumina ei, și că deci manifestarea dorinței lui de a părăsi scaunul va fi interpretată tot în sensul vederilor înșelătoare ce prinsese rădacină la Curtea Franției. Că depeșele agentilor trimși de domn pentru a expune lui Napoleon neașteptata hotărâre, vorbesc de rostiri simpatice la adresa domnitorului, aceasta se explică ușor dacă luăm în privire că politica și diplomația tot deauna au ascuns adevărul și că au fățărit ceea ce nu este».

I. G. VALENTINEANU :

„Cuza care nu iubea extremele, tindea, de la începutul domniei sale, la un partid al său propriu, la o camarilă. A fost însă nefericit în alegerea oamenilor, eliminând de lângă dânsul pe cei mai marcanți bărbați politici care dedeseră probe îndelungate de patriotism adevărat și de abnegațiune sinceră. Dacă de exemplu, ar fi fost pe lângă dânsul, ca consilier intim, un Ion Brătianu, sau Golescu, Cuza nu ar fi fost detronat. Dar cu tot patriotismul și calitățile sale civice, nu putea să o ducă departe și să domnească mult timp, mai ales în lupta cu două partide extreme, vechi și puternice.

Ceea ce i s-a întâmplat la 1866, trebuia să i se întâmple curând sau mai târziu, dacă nu abdica în favoarea unui domn strein. Este el însuși causa propriei sale căderi.

La 1864, sub ministeriul lui Mihail Cogălniceanu, A. I. Cuza proclamă actele măreție ale împroprietăririi țăranilor și secularizarea monastirilor închinate călugărilor greci, sau locurilor sânte. Aceste două acte mari și salvatoare ațâță și mai mult ura si gelosia partidelor extreme care își dispun puterea în țară, și aspirau fiecare la un guvernământ propriu exclusiv.

Aceste partide, ajutate de setea puterii și de intrigile din afară, făcură să se formeze coaliținea monstruoasă în contra Domnitorului român, complotând și pregătind fiecare

zi, detronarea lui.

Cuza, care nu ținea la Domnie și era gata a ceda tronul unui Domnitor străin, lăsă câmp liber conspirațiunii, necrezând că poporul și iubita sa armată ar fi capabilă de a conspira și a dori detronarea lui.

Partidele setoase de putere își urmau calea lor de luptă pentru putere, una contra alteia, și ambele contra alesului țărei, contra Domnitorului.

Liberalii își ziceau: De ce să nu fim noi și să fie conservatorii ? Conservatorii de asemenea își ziceau: De ce să nu fim noi și să fie Liberalii ? Jos dar Liberalii ! Sus noi !

Ambele partide istorice, roșii și albi, erau dar nemulțumite și hrăniau ura lor și dorința de răsbunare contra Domnului și alesului poporului; și ele, coalizate, în cele din urmă strigau:

Jos Cuza ! Sus noi !

Cuza care ura și pe unii și pe alții, pe conservatori ca și pe liberali, și care era mai mult naționalist decât politic socialist, căuta a-și găsi un punct de reazem între naționaliști; făcu apel și chemă la putere oameni din popor, ca Cogălniceanu, Bolintineanu, Alexandri, Mălinescu, Papiu Elarian, Odobescu. [...] Eu, care fusesem inițiat de comitetul subversiv secret, și nu voiam răsturnarea ci îndreptarea Domnului pe calea cea bună, nu credeam nici o data că conspiratorii vor reuși a-1 detrona; căci îmi ziceam: Cine va putea răsturna pe Cuza-Voda ? Poporul e cu Cuza, Armata e cu Cuza.

Mărturisesc franc și în sinceritate că nu sciam că, anticuziștii, prin marele conspirator al lor C. A. Rosetti care era sufletul coaliținii de răsturnare, isbutiseră să atragă în coaliținne pe unii ofțeri cari fuseseră cei mai devotați și credincioși lui Cuza-Voda. Aceasta m-a făcut de nu am denunțat Domnitorului Cuza la care aveam intrare liberă în ori ce timp, complotul și pericolul iminent de care era amenințat în fiecare zi. Căci dacă i-ași fi spus eu care aveam intrarea liberă la palat și eram în intimitatea și bunele grații

ale vechiului meu camarad de esiliu, colonel Cuza, el m-ar fi crezut poate și ar fi luat măsuri de apărare. D. Ioan Niculescu, telegrafist pe atunci la palat, poate marturisi intimitatea mea cu fostul domnitor.

Nu am denunțat complotul pentru că luasem angajamentul de onoare către marele conspirator și organizator al coaliției, C. A. Rosetti, de a păstra secretul ce-mi încredințase pe parolă de onoare, și nu aprobam răsturnarea, ci îndreptarea Domnului.

M-am ținut de cuvânt având și convingerea intimă că nu vor reusi să-l răstoarne.

S-au găsit și alți liberali ca N. Orașeanu, M. Marghiloman, fost prefect de polițe al lui Cuza Vodă, care i-au spus că se conspiră în contra-i și că va fi răsturnat, dar Cuza, care nu ținea la Domnie si era gata să o cedeze unui Domn strein, nu i-a crezut și, astfel, conspiratorii au putut să-l surprindă, în noaptea de 11 Februare 1866 în palat".

VII

Mai jos de palat și pe partea opusă a Podului Mogoșoaiei, după ce lași în dreapta Pasajul Român și casele Ghica-Catargi, iar în stânga, casele lui Peretz și fundătura Cornesculuí, în continuarea acestora până la vechea clădire cu porți sculptate unde fusese palatul lui Caragea-Vodă, se află, peste drum de Teatrul Național, două clădiri înalte Hotelul *Broft* și casele *Bossel.* La parter, hotelul *Broft* are unul dintre marile restaurante ale orașului, restaurantul *Hugues,* cu aleasă bucătărie pariziană. La parterul caselor *Bossel,* funcționează alt restaurant francez cu cofetărie și cafenea – *Frascatti,* ținut de bucătarul Gillet. Între ele, făcând parte tot din casele pe care tapițerul sas Bossel le-a construit pe locul aripei arse a palatului lui Caragea, se află magazinul cu „articole de librarie și de Paris », intitulat „Stabilimentul C. A. Rosetti », unde fusese, până la suprimare, redacția ziarului *Românul.*

La ora asta, stabilimentul este închis. Proprietarul său,

vechi luptător, inițiator de mișcări, condeier acid și conspirator tenace, adus în stare de faliment de către guvernarea pe care o critică, a fost grav lovit, dar nu se lasă. Se spune că, tocmai în această seară, animă o petrecere la hotelul « Concordia », în vale, unde Lipscănia se înclină spre Curtea Veche care reprezenta cândva miezul orașului. Acolo se află burghezul hotel negustoresc, ridicat ca o replică mai nouă la Hanul lui Manuc, de partea astalaltă a grădinilor și cramelor Curții, hotel unde soția radicalului staroste al ziariștilor, tipografilor și altor comersanți emancipați în conștiința că ei sunt baza societății și ne evitând conflictele cu stăpânirea, dă un bal de binefacere. Cândva centrală, găzduind străzile breslelor alături de cancelariile stăpânirii, partea dinspre râu a orașului a pierdut din importanță în favoarea întinderii acestuia pe Podul Mogoșoaiei, acolo unde mai întâi Caragea și-a făcut palatul cu multe cerdacuri spre arhondaricul din care privea prin geamlâc promenada bucureștenilor și cu pasarelă de culoar suspendat care-l ducea direct la strana domnească din Biserica Enei, iar apoi Crețulescul a rezidit din dantelărie de cărămidă biserica mănăstirii sale cu han, de după casele lui Diamandi și ale Cantacuzinilor, Dinicu Golescu a ridicat marea lui podoabă care e acum palatul domnesc și s-a construit mai jos Teatrul cu alte clădiri mari umilind balcanismul vechilor construcții traforate în lemn, cu tencuieli înflorate, cu amenajări de alei printre grădini și cișmele unde mișunaseră caftanele. Clădiri înalte, cu colonade neoclasice, balcoane pe cariatide și borduri de acant, streșini de tablă fasonată în ștanțe moderne, întinse ca adăpost pentru frize cu figurine de ștucărie, clădiri cu etaje de hoteluri sau locuințe, la parterul cărora restaurantele cu uși de cristal au început a deveni celebre prin mișcarea unei clientele împestrițate, preferând croiala nemțească, încălțarea italienească, uniformele napoleoniene și afacerile în manieră anglo-saxonă.

Astfel, în ciuda umezelii reci de afară, se vede că două stabilimente al căror elegant interior ține pasul cu Parisul,

funcționeaza din plin. De câte ori, către Podul acoperit de zloata lui februarie, se deschid ușile lor, odata cu fumul și aburul dinăuntru ies zvonurile suave sau petrecarețe ale diblelor. Înăuntru, îmbrăcați domnește într-o rasată eleganță de Europă orientală, cântă lăutari ale căror origini hinduse se trădează numai în fascinația privirilor gălbui.

Saloane mari, pentru petrecerea clientelei întâmplătoare, saloane mici, rezervate celor obișnuiți, separeuri intime pentru aventuri galante sau jocuri de mare risc, toate plutesc în pâlpâiala lumânărilor, în mirosurile apetisante ale bucătăriei franțuzești altoită pe delicii valahe și în zvonul virtuozităților de cafe-concert ale țiganilor proaspăt dezrobiți.

Plecând de la palat, Prefectul poliției Capitalei, Alexandru V. Beldiman, își începe controlul prin cele câteva localuri din Pasajul Român, frumos luminat și cu cochetă atmosferă occidentală întreținută de vitrinele prăvăliilor. Îi strânge în jurul său pe cei câțiva polițiști întâlniți și, alcătuindu-și un fel de gardă, trece urmat de ei printre biliardele cafenelelor și printre mesele de jucat cărți unde îi sperie puțin pe cunoscuții trișori. E concentrat sau, oricum, îngândurat, dar subalternii săi pun aceasta pe seama grijii penitru Domnitor, căruia prefectul îi fusese cirac încă din mișcarea unionistă de la Iași. Î1 urmează tăcuți, căutând să-și așeze pașii după ai lui și încearcă să-i ghicească ordinele din mișcările nesemnificative ale capului. Astfel, fac în tacere ocolul pasajului, mergând pe-o latura până la ieșirea spre Știrbei Vodă și întorcându-se pe cealaltă înapoi, spre deschiderea largă a Podului Mogoșoaiei. Totul în tacere, mister, supraveghere atentă și respect al subordonaților pentru meditația concentrată a șefului lor celui mare.

În Piața Teatrului, el se oprește. Ceilalți la fel, la o distanță respectuoasă în care se simte curiozitatea pentru tot ce deduce prefectul din rotirea crispată a privirilor.

Pe o rază foarte largă, el trece în revistă ferestrele înaltelor și masivelor clădiri din jur. Până la urmă, părând să decidă

ceva, dă din cap și le face un leneș semn să se apropie. Comisarii și vardiștii vin în jurul lui și se străduiesc a primi cu sfințenie ordinul.

- Fiecare pe zonele voastre. Împânziți orașul, cercetați străzile care le aveți în primire, observați orice mișcare. Voi doi treceți pe la Prefectură și transmiteți același ordin tuturor celorlalții comisari. La orele zece si jumătate venți aici, la Hugues și-mi raportați tot ce-ați observat !

Apoi, salutat de ei, traversează marțial piața și pavelele podului, intrând pe ușa de unde vine zvon de muzică și abur îmbietor de sosuri calde.

De fapt, dilema care-1 încercase în tot timpul scurtului rond prin pasaj și piață, și care provocase respectuoasa tăcere a subordonatilor săi, era de o cu totul altă natură decât grija pentru securitatea Domnitorului. Prefectul văzuse prea bine că nici un zvon de revoltă nu se adeverise în ultimele luni, nu avea nici în seara aceea vreo semnalare și era liniștit dintr-un asemenea punct de vedere. Î1 chinuia însă întrebarea cum sa împace prezența sa la investigațiile necesare în urma alertei produse în ultimul moment, și invitația pentru orele opt treizeci la o partidă de poker într-unul dintre salonașele de la *Hugues.* Din clipa în care ieșise pe poarta palatului mintea lui se frământase mult în ritmul pașilor cu care făcea controlul, obligindu-i la distanță și tăcere pe polițistii ce-1 insoteau, convinși de misiunea lor întru aparărea tronului. Și mintea prefectului găsise solutia : Va aștepta la *Hugues* rezultatele rondului de noapte, adică își va stabili acolo cartierul special spre a remarca oricine prezența lui atentă în preajma platului unde dormea domnitorul, dar îmbinând în acest mod plăcerea cu datoria și putând să-i ușureze de ceva bănuți pe cei care-l invitaseră. La o adică, ar putea spune chiar că s-a făcut a juca poker pentru a sta în preajmă supraveghind situația, iar venirea oră de oră a unui agent care să-i dea rapotul, putând și proba aceasta, dar și arătându-l distrat, cum stă bine unui jucător când ia banii altora făcând-o pe neatentul.

Astfel, la orele nouă și un sfert, când junii din societatea secretă „Progresul », juni pregătiți și ei s-o facă pe neatenții lăsându-l să câștige ca să se încingă, încep a crede ca-l pierduseră pe Beldiman de client, bucuros de soluția găsită el intră în salonaș, se așează grăbit la masa de joc și, cum dintr-a doua mâna, așa cum i s-a pregătit, ia un pot gras, devine ferice de aranjamentul pe care i l-a născocit mintea de jucător cu strategie, ceea ce-i șterge total îngândurarea de pe față. Se-așează mai bine în scaunul de joc, cere garsonului să-i umple din nou paharul și să-i așeze alături, pentru îndemâna degetelor cu care nu fila cărțile, o măsuță cu mezelicuri din care îngurgitează tot mai savuros pe măsură ce, spre ascunsa incitare-n manevre a partenerilor, primește cărți câștigătoare.

E un bărbat prezentabil, viguros, cu însemne de trai bun în vinișoarele roze ale obrazului ; o somptuoasă mustață neagră contrastează cu bărbia teșită, cam lipsită de voință și vădind dedarea la molcome plăceri. Ochii vioi, de o șireată inteligență moldavă, îi trădează știința perfecta de a-și sătura cu opulență orientală poftele fără a-și pierde simțurile ascuțite, ca o ființă atenta la interesele sale, dar la fel de atentă la faptul că semenii trag totul spre interesele lor. Savurând vinul cu mișcarea reflexă a limbii, apreciind delicatesurile mezelicului cu plescaitul buzelor strălucind unsuros sub mustață și receptând în pernuțele degetelor magnetica plăcere a cărților de joc, el își demonstrează cu prisosință firea frumos dăruită petrecerii.

Savoarea valahă cu care trăiesc astfel de plăceri bucureștenii, numai în dulcele târg al Iașilor poate fi întrecută. În rest, muzica lăutarilor ajunge aici în cea mai moale surdină, chelnerii lunecă neauziți, chibiții sunt fair-play, fumul unui tabac oriental de fină calitate plutește gros deasupra capetelor, partenerii sunt simpatici prevenitori și cu portofelele grase, respectând regulile jocului cu înalte sentimente constituționale, iar poturile frumușele vin spre el în șarje spectaculoase. Prefectul poliției Capitalei se

felicită încă o data pentru soluția pe care o găsise de a-și împleti devoțiunea față de tron cu dulcea și, nu-i asa, nevinovata lui patimă, iar tinerii lui parteneri nu prea arată a plânge după banii pierduți, dar nici nu lasă a scăpa vreun semn cum că aceștia nu ar fi ai lor ci a unei cauze mai înalte. Ba, mai mult: buni jucători fiind, tocmai când prefectul se-mpipotează luând pot după pot, câte unul dintre ei dă o mică lovitură luându-i de sub nas miza, tocmai, parcă, spre a-l ambiționa mai mult să se-nșurubeze-n scaun și să-și arate priceperea elegantă a cacialmalei prin care recâștigă și banii și satisfacția de a le fi superior. Și, astfel, jocul se-ncinge, emisarii veniți cu rapoarte fiind expediați din ce în ce mai rapid sau lăsați să aștepte până ce se rezolvă un episod de joc prin purcoiul de bani trași către sine.

În același restaurant, sub același acoperiș, pe colțul marelui salon, într-o lojă care se alcatuiește din banchete tapisate în pluș visiniu, cu uniformele bogate, parcă ieșind și ele din strălucirea aceluiași pluș, petrec, fără mare protocol, câțiva ofițeri. Petrec, fără a se deda prea mult la băutură, aromând, după moda vremii, paharele de vin cu felioare din niște mere cu carnea moale, aurie. Aromându-le sau, prin această veche metodă ofițerească de campanie, când trebuie să pierzi timpul dar nici nu te poți așeza pe chef, încercând astfel să-și mai taie pofta.

Tronează în mijlocul lojei colonelul Haralamb, comandantul regimentului de artilerie de la cazarma Malmaison. Venit și el de la palat ceva mai înaintea lui Beldiman, se așezase între prietenii săi, părăsind figura tristă, oarecum derutată care-l făcuse pe Vodă să-l întrebe ce avea de se simțea stingher. În dreapta ființei lui elegante, care impresioneaza prin gesturile largi, aparținând acelei școli militare în care învățai nu numai armele, ci și modul de a-ți impune cu distincție și noblețe prezența în viață, nu la fel de bine făcut, mai degrabă simpatic decât distins, cu ochi focoși sub sprâncenele stufoase, stă un alt colonel. E Dimitrie Crețulescu, comandantul regimentului din cazarma

Cuza și frate al primului ministru – doctorul Nicolae Crețulescu. E numit prieteneste Mitică și tachinat pentru faptul ca fusese cândva basibuzuc în armata turcă. În stânga colonelului Haralamb, înfipt, cu spinarea dreaptă și alura dezinvolt poruncitoare a oamenilor de talie mică, cu fața sa oacheșă, tăindu-și mustăcioara scurt, așa cum place femeilor mondene, stă căpitanul Candiano-Popescu. Acesta comandă o baterie călăreață în regimentul de la Malmaison, fiindu-i colonelului favorit, acolit sau chiar confident. Pentru că e singurul care cunoaște amorul acelui colonel distins, sentimental, avântat, de-un caracter limpede, lipsit de ambiții și cu inimă romantică, amor pentru frumoasa doamnă Sultana, din familia Crețescu, familie foarte apropiată Domnitorului și guvernului său. Într-o latură a mesei, singur, dezinvolt, cu gestica scurtă, de om decis, cu privirile cam rele, autoritare, atente, stă Dimitrie Lecca, maior de vânători, comandantul batalionului preferat al domnitorului. A venit cel din urmă de la palat și, pentru a se putea întoarce repede, mănâncă grăbit, indiferent, punând mâna sa cu distinse degete prelungi deasupra paharului, într-un gest care ordonă garsonului să nu-i toarne vin. E de familie bogată – moșieri moldoveni din Țara de Jos având întinderi de pământ și livezi in jurul Tecucilor. E cel mai bine format militărește dintre toți, fiindcă a urmat cursurile de tradiție napoleoniană ale scolii militare franceze. În anul 1854, la douăzeci și doi de ani, își începea cariera militară pe vremea când Cuza încă nu reintrase în armată, iar in 1860, puțin dupa Unire, părăsise efervescența politică a Principatelor, fiind atras de gradul care i se dădea în armata spaniolă de pe teritoriul marocan. Luptase acolo, pentru o cauză străină, cu unica ambiție de a se desăvârși ca militar, iar dupa trei ani se întorsese în țară. Cuza Vodă tocmai organiza o armă nouă și foarte dragă lui – vânătorii. Le făcuse frumoase uniforme cu pălării, pampoane și jambiere, ceea ce le dădea o elastică lejeritate în mișcările de luptă, ca și tunicile bine cambrate, strânse-n centiroane cu car-

tușiere mari. Îngăduitor și crezând, cu credințele sale democratice de la 1848, în dreptul de alegere al fiecărui individ, Domnitorul nu-1 întrebă de ce plecase aiurea tocmai când armia moldo-valahă se unea și se consolida. Îi aprecie pe merit buna sa formație militară, dându-i gradul de maior și comanda batalionului de vânători ca o unitate independentă.

Toți acești militari, abonați ai restaurantului în contul soldei pe care, din pricina nevoilor financiare prin care trecea țara, nu o primeau cu prea mai mare regularitate, aveau, fiecare în felul său, motive să-i fie recunoscători Domnitorului. Fostul lor confrate de arme le aprecia priceperea sau dăruirea către armată, le dăduse grade, funcții, situații și chiar sume frumoase de bani din punga sa personală. Dar, iată, chiar neînsemnata discuție pe care o tot târăsc printre tăcerile lungi, meditative, ca acelea dinspre ora de ofilire a unui chef, încetează. Căutăturile bravilor ofiteri devin precaute. În salonul mare, îndreptându-se spre ei cu bucuria de a-i fi găsit, apare maiorul Librecht, aghiotantul domnesc si director general al poștelor și telegrafului. Belgianul, cu aroganța simpatică a celui sigur pe el ca nimeni altul, căruia afacerile îi merg din plin, răspândind în jur aerul omului generos și serviabil, se așează la masa lor fără prea multe formalități, schițând mai mult, decât făcând efectiv, un gest care pare să însemne în același timp solicitarea permisiunii și acceptarea seniorială a unei invitații. Cezar Librecht, venit ca modest telegrafist la Galați cu treiprezece ani în urmă, ajunsese a fi cineva în țara aceasta. Iar, de când domnitorul se-nconjura mai mult de camarilă decât de guvern, era un fel de eminență cenușie a acesteia, Și, dacă nu e chiar adevărat ce se spune – că el schimbă miniștrii si guvernele – în orice caz prefecții, primarii, celelalte demnități si funcții locale depind categoric de modul cum e cultivat și îmbunat el. Are atât de mult credit la Domnitor, încât Mihalache Marghiloman, prietenul său bun și soțul unei superbe femei a cărei fiică

se afla trecută în testamentul directorului general al poștelor și telegrafului cu o dotă foarte frumoasă, trebuind să fie destituit din funcția de Prefect al Poliției Capitalei după răscoala din iulie anul trecut, a fost schimbat, e drept, cu Beldiman, cel care câștigă serios la poker în separeul de alături, dar a primit o funcție mai bună și mai bănoasă : aceea de prefect de Ilfov, județ al marilor moșii de grâne, nimeni neîndrăznind să facă aluzie la faptul că doamna Marghiloman e mai mult a belgianului decât a soțului ei... Grandilocvent în gesturi ca un meridional și cu o inteligență suficientă dată de succesele sale în această parte dunăreană a continentului, Librecht își trădează rasa occidentală în răceala tăioasă cu care tratează afacerile și-n politețea circumspect afabilă prin care simți că nu te respectă. Așa se explică faptul că lumea bună a Bucureștilor, moldoveni și munteni trăiți la portile Orientului, îi poartă o ranchiună care, cu cât e mai putin manifestată, cu atât dospește mai mult.

Dar nu această ranchiună e motivul tăcerii bruște a militarilor la masa cărora el se așează. Ei sunt prea trecuți prin multe, și prea oameni ai armelor ca să se mai lase purtați de resentimente. O bănuială de sorginte mult mai recentă, mult mai actuală ăi face ca, fara voia lor, fara a încerca salvarea aparențelor, să dea frâu liber instinctului retractil. Deoarece noul venit reprezintă chiar măruntul grup corupt, care l-a făcut în ultimul an pe Cuza să devină tot mai străin de țară și mai dependent de aranjamentele acestei infecte camarile. Noroc de faptul că belgianul, știindu-se mai degrabă temut decât iubit, neașteptându-se ca, în mediul acestor ofițeri români, vanitoși și convinși de misiunea lor națională să i se faca mari manifestări de simpatie, nu se formalizează. Lui, ca și altor câțiva de teapa lui, îi e deajuns că au intrat sub pielea domnitorului, că ei învârt lucrurile la palat iar Cuza ascultă mai mult de ei decât de guvern, sporindu-le mereu puterile. Așezându-se la masă în această postură, Librecht e cu gândul tot la afaceri și își aduce

aminte de un interes pe care l-ar avea cu acești comandanți de trupe.

- Bine domnilor, spune cu accentul sau străin, care pare cu atât mai bizar cu cât, din punct de vedere gramatical, vorbitorul nu face greșeli – în armata română nu se găsesc niște soldați care să îngrijeasca de cai ca lumea ?

Cei patru ofițeri, plus Ion Bălăceanu, venit aici în mod nejustificat de la petrecerea soției lui C. A. Rosetti, se privesc precauți ca la o lovitură neașteptată sau la o nadă ce nu știi de unde vine : ce-o fi urmarind belgianul care, apropo, nici n-a fost văzut in seara asta la palat ? !

- Adică, ce vrei să spui dumneata, că ai noștri nu se pricep la cai ? – îl intreabă, într-un târziu, nebinevoitor, colonelul Crețulescu, mormăind ca un urs.

- Nu, domnilor, nu, domnule colonel ; e vorba de-o treabă mult mai simpla, chiar cu foarte mult mai simpla, răspunde Librecht cu gesticulația lui care pare foarte volubilă și, numai când o privești mai bine, îți dai seama ca e făcută din gesturi mici, centripete, care parcă strâng, adună totul către sine.

Mimând plictis și nepăsare în suspiciunea lor, comesenii îl lasă să-și continue spusele. Și doar discret, din instinct, se trezesc cercetându-se unul pe altul, ca și cum ar vrea să se asigure fiecare de celălalt ca e gata să sară, să se opună sau să lovească știind să-și apere viață pusă în pericol.

- …Este vorba de caii mei, știți, am în grajd cai de rasă… se mărturisește cu o modestie neîmpărtășită favoritul Domnitorului, am cerut mai multor comandanti de unități să-mi dea un soldat, doi, să-i îngrijească. Nici unul, însă, n-a făcut față ca lumea; sau sunt leneși, sau sunt perfizi, sau nepricepuți…

- Sau poate râvnesc și ei la mai mult, ca prințul Wittgenstein, vecinul meu de moșie ! – replică straniu, cu un umor cam bizar pe fața-i subțiratică, tăiată de trăsături vanitoase, maiorul Lecca.

Neștiind dacă este flatat sau luat peste picior, cu obiceiul

său de a considera că i se cuvin cele bune, șeful telegrafului și poștelor e bucuros să poată sublinia încă o dată importanța pe plan politic a tehnicii stăpinite de instituțiile lui:

- Păi, dacă nu eram eu ; dacă rețeaua mea nu ar fi interceptat...

Se opreste. Privirile celorlalți nu arată chiar încântate la pomenirea functiilor oculte pe care le are rețeaua sa telegrafică.

- Sigur, rețeaua telegrafică e tehnica cea mai avansată. Datorită ei, statele sunt astăzi mai legate, iar dirijarea lor se poate face la modul mult mai centralizat, rostește colonelul Crețulescu, ducând discuția pe un făgaș mai calm, care parcă îi mai relaxează, le atenuează încordarea aceea creată prin reflexul de respingere care i-a cuprins pe toți. Și argumentează : pe vremea când eram în armata turcă am văzut investindu-se sume colosale în această nouă invenție, cu toate că imperiul trecea prin mari greutăți. Și am reținut afirmația sultanului Abdul Medgid, om fin și cu o cultură foarte europenizată, care răspundea cuiva că investiția asta care unora li se pare cam prea scumpă, îl scutește de multe alte cheltuieii, cu mult mai mari, pe care le fac sau le pretind guvernatorii tuturor provinciilor.

- Păi nu-i apaține lui fraza că telegraful este șireangul al cărui capăt, ținut în mâna sa, obligă la respect pașii și pașalele ?

Librecht e mai mândru de sine pentru că-și subliniază importanța prin niște vorbe auguste și, pe deasupra, pline de tâlc.

- Adevărat, dar firul telegrafului e și o plasă în care-l poate prinde pe suveran cel care-l mânuiește !

Replica aparține acelui căpitan oacheș cu țanțoșă ținută scundă și simpatici ochi scormonitori. Zâmbete amuzate îi urmează parcă mai lejere, mai lipsite de umbra întrebărilor în legătură cu venirea lui Librecht la masa lor. Numai acela, suficient, raspunde ca la carte :

- Telegraful, domnilor, este un mijloc modern, este

invenția de geniu a secolului prin care, nu numai că oamenii pot comunica între ei rapid, dar un stat poate fi dirijat cu mână de fier. Nu numai că ordinele se transmit imediat, dar, în același timp, ceri și confirmarea executării...

- Și, de ce n-am spune-o, tot în același timp pui și oamenii tăi pe urmele celor care trebuie să le execute- spune cu tonul sau rece și lipsit de bunăvoință Lecca.

Pentru ca celălalt să-i replice prompt, ca o bătaie de ciocănel Morse :

- Asta dumneata ai spus-o !

- Vorbeam doar de Wittgenstein ! – răspunde maiorul dând glasului său mult aer de nepăsare.

- În cazul prințului Emil Wittgenstein, domnilor, cred ca am procedat cu toată devoțiunea pe care o datorăm principelui nostru !... Spunând aceasta, Librecht simte nevoia să-i cerceteze mai bine, ca și cum ar fi vrut să vadă pe fețele lor vreun însemn al credințelor politice sau al fidelității față de tron. Și, decis în cartea de supus fidel al domnitorului, pe care o juca, nu se sfiește să adauge : Știți prea bine, domnilor, că eu însumi, străin fiind, țin la prințul autohton mai mult decât mulți români ; mulți români din protipendadă, vreau să spun. Pentru că țara – și nimeni nu cuprinde mai bine decât rețeaua mea telegrafică țara asta – țara are aceeași credință cu mine, domnilor ; exact aceeași credință !

- Și pe noi ne suspectezi cumva că am putea avea altele ?

Ritoasă, întrebarea e tot a maiorului Lecca. Cei doi colonei care somnolează sorbind ușor din paharele aromate cu felii de măr, tocmai pentru a-și păstra emoțiile și enervarea așteptării unei anumite ore într-o stare cit mai latentă, îl lasa pe el să ducă la grad egal scurtul tir al discutiei.

- Cum o să vă suspectez ? !... Păi dacă în noi, cei de față, n-ar avea încredere Domnitorul, atunci...

O tihnă mult mai evidentă, ca o dulce sfârșeală, pune semnul ei de destindere asupra întregii mese ; glasul lui Librecht – omul numărul unu din camarilă, sună pe cât de

convins, pe atât de convingător. Pe fondul de pluș al banchetelor acelei loji elegante, somptuoasele uniforme ale armatei lui Cuza strălucesc iarăși, dând notă de distincție întregului local cu lume prosperă, născută de veacul marilor afaceri. Lumânările pâlpâie în oglinzi devenind mai strălucitoare, chelnerii trec purtând cu elegantă îndemânare comenzile, râsul femeilor ușor grizate răsună excitant. La masa militarilor, Lecca se simte obligat să demonstreze veneticului bunăvoință :

- Printul de Wittgenstein, dupa ce că face bani buni de pe urma moșiilor de aici ale nevesti-si, ar fi vrut să ne și conducă; noroc de dumneata !

- Da; râvnea la tron, se înflăcărează belgianul simțind aprecierea misiei sale. Și, dorind să le demonstreze sinceră camaraderie, adaugă: Domnilor, suntem după patru ani; unor oameni de confidența dumneavoastră aș putea să vă spun: știți cui îi era adresată corespondența interceptată de mine ?

- Cui ? – rostiră mai multe glasuri deodată.

- Marelui duce de Saxa-Weimar.

- Saxa Weimar ?

Simțind în simpla întrebare efectul informației sale, el confirmă cu satisfacție :

- Exact. Lumea germană care râvneste la țara asta !... Și, cu memoria lui care poate să infricoșeze, citează : „...mai mult ca oricând, lumea cere în cor un principe german...'' Auziti : „în cor ''... ăsta era visul lui Wittgenstein !... „Li 1-am propus pe prințul Hermann, vărul altetei voastre regale, sau pe prințul Al. De Hessa ''... Vedeți, era altruist dumnealui !... Dar, chiar în scrisoarca aceea continua așa : „Sunt foarte mulți oameni care mă solicită pe mine personal (!), vor să mă convingă să accept, dar eu refuz...'' ... Ha, refuza ! În finalul scrisorii se lingea ca lupul pe bot spunând: „...această țară, adusă la ordine și la liniște, ar putea deveni un paradis''...

Se oprește satisfăcut și, cu discreția omului încântat de

sine însuși, nu mai subliniază toate meritele pe care le-a avut în interceptarea acelei corespondențe.

- Ai dreptate, neamțul ar fi râvnit.

- Și mai sunt destui prințișori nemți care încă mai râvnesc, domnilor !

Cu amenințarea celui care știe totul, Librecht îi privește binevoitor spunîndu-și că sunt, totuși, oameni cumsecade acești militari ursuzi. Desigur, nu-l simt de-al lor; nici n-ar fi pretins cuiva asta, sau n-ar fi avut naivitatea să creadă posibil așa ceva, dar toți, cu el împreună, au un scop comun. Și asta consideră Librecht că-i unește: El e mâna dreaptă a Domnitorului, iar ei… ei sunt slujitorii devotați ai acestuia. Haralamb e un militar onest, iar Vodă a făcut multe pentru el; Crețulescu e fratele unuia dintre primii miniștri cei mai agreați ai lui Cuza; Lecca a primit gradul de maior și comandant cu toate ca stătuse prin străinătăți, făcându-i-se onoarea de a i se da arma preferată a Domnitorului; Candiano-Popescu, băiat sărac, fusese ajutat de aceeași mâna augustă să crească în grad și să-și desăvârșească prestigiul în cariera armelor. Chiar își propune să devină mai intim cu ei în zilele ce vor veni ; să le acorde mai multă atenție pentru că oameni ca ei au interes de a-i avea pe intimii domnitorului de partea lor. Dacă el îi cultivă, i-ar putea face să-l aprecieze și să-i consolideze poziția aici, în această țară unde până acum i-a mers atât de bine…

Scoate ceasul său mare, de aur masiv, lucrat elegant cu cizeluri și motive clasice și, privindu-l cu atenție, le zâmbește prietenos :

- Domnilor, în sănătatea dumneavoastră !... Ora începe să devină târzie, eu trebuie să mai trec pe la telegraf...

Ofițerii ridică paharele solemn, oprindu-și, pe buze, cu expresie amuzantă, întrebarea dacă telegraful e tot una cu budoarul doamnei Marghiloman. Pentru că, despre ea, chiar se face uneori o licențioasă butadă spunându-se că e atât de frumoasă încât îi face pe unii să bâțâie în ritmul semnalelor Morse.

Îi strâng toți mâna întinsă, cu amabiltatea celor care, crezându-se mai înainte demascați de periculoasa lui inteligență cu care-l îmbrobodise și pe Vodă, își dau seama că au avut de-a face cu un cumsecade fanfaron de camarilă care nu bănuiește nimic și-și face interesele storcând cât mai mult de la încrederea pe care domnitorul și-a decăzut-o în ultima vreme către cei mai corupți oameni ai regimului său. Belgianul nu uită însă interesul cu care a venit:

- Ei, cum rămine, găsesc pe la dumneavoastră niște soldați mai de nădejde ?

- De nădăjde ?... Foarte de nădejde !... Candiano-Popescu, căpitanul țanțoș și mărunțel e încântat de savoarea replicii care i se oferă și, cu tinerească nechibzuială, merge chiar mai departe: Răbdare până mâine dimineață ca vă trimit eu soldați de n-o să mai aveți nici o grijă !

Totul se tulbură, se clatină și începe să se învârtă cu cei de la masă. Salonul cel mare al restaurantului își pierde lumeasca nonsalanță devenind pentru ei o amenințătoare adunare; mișcarea chelnerilor li se pare deodată suspectă, colțul în care se află loja lor, un loc cum nu se poate mai periculos. Și atmosfera se restabilește greu în firescul ei, numai aunci când își dau seama că belgianul a plecat de mult și ca iesirea lui fusese foarte firească. Totuși, deasupra capetelor lor, suspiciunea aceea de conspiratori ce se știu urmăriți ia forma celei mai amenințătoare săbii. Pentru că, militari fiind, cunosc mai bine decât oricine că ,,pasibili de orice'' înseamnă pentru ei plutonul de execuție.

Sar asupra junelui căpitan :

- Bine, Candiano, se poate să întrebuintezi un limbaj primejdios și ușurel ? ! Librecht e inteligent și dibaci ; dacă pricepe ceva suntem pierduți !

- N-aveți grijă – răspunde juvenil căpitanul și citează dintr-un autor la fel de frivol ca și el : a ști să faci pe nebunul este câteodată suprema înțelepciune !

Apoi, cu aroganța dată de vârstă și de febrilitatea momentului, se privește într-una dintre oglinzile cu rame albe.

Încadrat în eleganta stucatură, chipul său se proiectează peste o parte din elegantul salon plin de viață, de chef, de îmbelșugată petrecere.

VIII

CANDIANO POPESCU:

„Punând epoletul de ofițer pe umăr și intrând în artilerie, avui norocirea să întâlnesc un șef fără pereche, pe capitanul Nicolae Haralamb, care mai târziu avea să devină membru al locotenenții domnești în guvernul de la 11 Fevruarie și general în război. Ostaș de frunte, idolatrizat de armată, favorit al domnitorului Cuza, el, uitându-se pe sine, nu-și aduce aminte decât de interesul public, ceea ce îl determină, atât pe dânsul cât și pe maiorul Lecca, să intre în conspirația de la 11 Fevruarie. Maiorul Lecca comanda în 1866 un batalion de vânatori, iar colonelul Haralamb un regiment de artilerie.

În 1859, la ieșirea mea din școală, artileria noastră se compunea din nici un tun. Făceam serviciul în artilerie ca și cum aș fi fost auditor la desen.

În 1859 n-aveam nici un tun; în 1897 aveam 12 regimente de artilerie. Ce deosebire între o epocă și alta ! Când ai fost martor la atâta cădere și la o așa ridicare a țării tale, cum să nu slăvești numele lui Napoleon al III-lea și al bărbaților de la 1848, care au fost pârghia acestei înălțări ?

Chip de gentilom, soldat patriot și energic, colonelul Haralamb fusese întemeietorul unei școli în armată: școala împlinirii datoriei și a lealității.

O strângere de mâna a lui Haralamb îți comunica, întocmai ca un curent electric, o adâncă mișcare în tot corpul și în tot sufletul. Astăzi chiar, cum și în războiul neatârnării (deși Haralamb nu mai comanda artileria), sufletul lui plutește peste această armă, îndemnând-o la disciplină, la onoare, la energie, la izbândă.

Haralamb este o nobilă și mădră legendă pentru armata română. În mișcarea de la 11 Fevruarie am intrat împins de

generalul Lecca. Pe vremea aceea dânsul era maior și comanda un batalion de vânători. Eu, căpitan, comandam o baterie de artilerie călăreață în regimentul aflat sub ordinele colonelului Haralamb.

Haralamb era idolatrat de regimentul său, cinstit de armată și favoritul lui Cuza, iar eu eram favoritul lui Haralamb, pe care îl iubeam și îl slujeam cu un devotament fără margini.

Mâncam cu Lecca de mai mulți ani la hotelul *Hugues* unde mânca și Haralamb. Cu câteva săptămâni înainte de a izbucni revoluția, găsindu-ne singuri la masă, Lecca și cu mine, dânsul imi zise cu sfială:

- Candiano, vezi ticăloșia revărsată asupra noastra ? Orice român și orice ostaș trebuie să fie îngrijorat. Mergem la o pieire sigură. Oricare ar fi însă dorința noastra de a pune sfârșit acestei triste stări de lucruri, fără Haralamb nu putem să izbutim, și pe Haralamb nimeni nu poate să-l hotărască decât tu, căci foarte mult ține la tine. Deși cam enigmatic, pricepui îndată înțelesul cuvintelor lui Lecca și mă pusei pe lucru.

Ceea ce îmi spusese Lecca, de mult mi-o spusesem eu singur. În exaltarea mea patriotică, voiam să devin chiar bandit politic, numai să curăț țara de lepra corupției. Țara, în acea epocă, zăcea asfixiată de atmosfera nemulțumirii... Regimul de față nu mai merge. Să-l dăm jos. România este osândită la pieire". Iată cuvintele ce rosteau toți oamenii cu greutate și cu dor de binele obștesc, așa că puțin mi-a trebuit să fiu îmboldit pentru a intra pe un drum ce ducea, după înflăcărata mea convingere, la mântuire.

De a doua zi chiar îmi pusei în gând să atrag pe colonelul Haralamb. Haralamb avea un suflet plin de cavalerism. Vodă Cuza îl onora cu toată încrederea, și dânsul iubea pe Voda.

Acest distins ofițer la suprafață părea de oțel, voința-i însă era cam slabă. Multă inimă, puțină hotărâre, mare avânt, un cald patriotism, lipsit de ambiție politică, desinteresat și având o absorbantă slabiciune de d-na Sultana Cr. cu care trăia de ani îndelungați si a cărei înrâurire

îl stăpânea cu desăvârșire. Iată Haralamb.

Câteva săptămâni înainte de 11 Fevruarie, d-na Cr. fiind bolnavă de moarte de o cumplită răceaă, această împrejurare n-a contribuit puțin ca Haralamb să fie atras în conspirație.

De a doua zi chiar îmi incepui lucrarea. Era iarnă. Ne găseam în cazarmă pe un timp de lapoviță. Cismele lipseau soldaților. Banii în casele publice lipseau asemenea. Colonelul, mâhnit, umilit de a vedea pe soldați într-o astfel de păcătoasă stare, lăsă să-i scape câte o vorbă de protestare contra acestei ticăloșii. Dar ceasul dejunulu sosind, Haralamb se sui într-o birje, mă invită să-l însoțesc, și pornirăm spre hotelul *Hugues.*

Crezând momentul atacului favorabil, îndată ce porni birja, în chip brusc, îi zisei:

- Eu știu cum se poate pune capăt rușinoasei stări de lucruri.

- Cum ? - mă întrebă acest onest și patriot soldat, uitându-se la mine cu o privire de șoim.

- Să-1 dăm jos.

Ca un leu mușcat de o viperă, Haralamb sari în sus, începând să-mi strige:

- Ești un mizerabil !

Și oprind birjarul îmi zise în frantuzește, cu o furie deznădăjduită:

- Dă-te jos din birje, mizerabile ! Ești nevrednic de a sta alături cu mine. Ești un mizerabil, un mare mizerabil !

Țin minte ca era un noroi strasnic și că nu aveam botforți. Nu aveam putința de a mă împotrivi. Șeful meu se înfuriase asa de adevărat și de îngrozitor, încât mă supusei fără a spune un cuvânt. Mă coborâi în noroi. Colonelul porni singur, în trăsura, spre *Hugues.*

Peste măsură de agitat și căindu-mă că mi-am început lucrarea cu atâta nedibăcie, înfruntai, plin de umilință, noroiul, până ce, întâlnind o birje, mă suii într-însa și plecai acasă, unde mă curățîi și după aceea ma dusei la *Hugues,*

unde eram abonat ca să iau dejunul.

Intrând în birt, zării pe Haralamb la o masă cu maiorul Lecca și cu alte persoane. Ma așezai la altă masă. Dar colonelul, cu bunătate si cu vădită părere de rău de cele ce se întâmplase intre noi, îmi observă:

- Candiano, pentru ce nu te așezi la aceeași masă cu noi ?

Eu, nemaiașteptând să mi se repete pofteala, mă dusei lângă dânsul. În timpul mesei se vorbi politică, se critică destrăbălarea în care băltăcea administrația, căci erau și civili la masă. Eu nu scosei nici un cuvânt. Ascultam tăcut, trist și ginditor. După dejun, Haralamb luându-mă de-o parte îmi vorbi astfel:

- Candiano, m-ai revoltat și m-ai mâhnit astăzi, pronunțând cuvintele nesocotite ce le știi. Regret ofensa ce ți-am făcut-o, dar a fost un ce mai tare decât educația mea. Îți sunt ca un părinte. Am dreptul, prin urmare, să te povățuiesc și îți dau o povață: noi, soldații, am jurat credință Domnitorului țării și trebuie să ne respectăm jurământul. Sunt sigur că te căiești de ce ai făcut.

- D-le colonel, îi răspunsei cu hotărâre, am ascultat cu multă băgare de seamă sfaturile ce mi-ați dat, fără a mă clătina cât de puțin din părerile mele, care sânt acestea :

1) Că țara este pe priporul pierzării, și că noi nu punem umărul să o scăpăm.

2) Că demoralizarea a năpădit toate straturile și că o asemenea societate este chemată să fie roaba străinului.

3) Că părinții noștri ne-au lăsat o patrie și noi, fii netrebnici și ușurei, nu îngrijim de acest sfânt patrimoniu.

4) Că sunt soldat, este adevărat, dar soldatul nu este un lefegiu, nu este un gâde al interesului obștesec și, când interesul obștesc cere ca soldatul să aleagă între patrie și domnitor, soldatul este dator supunere glasului patriei.

Haralamb, aiurit și uimit de argumentarea mea, spusă cu o căldură ce pornea din inimă și dintr-o adâncă convingere, îmi răspunse :

- Să schimbe civilii starea aceasta de lucruri, ce văd eu că

este nesuferită, dar nu noi militarii, care am jurat credință Domnitorului.

- La noi oamenii politici sunt fără putere, ripostai colonelului. Puterea lor ar trebui să fie poporul, și poporul nostru este nepăsător de relele ce le îndură. Dânsul este fermecat de legenda lui Cuza, de pământul dat de Cuza, de ocaua lul Cuza. Poporul Bucureștiului sunt cetele lui Serurie. Pe când armata este forță orgarnizată, și această forță trebuie să o întrebuițăm, nu pentru uciderea, ci pentru scăparea patriei.

- Ești un poet și un vizionar, zise colonelul, și îmbrobodești cu frumoase simțiminte niște teorii primejdioase onoarii și demnității militare.

Ne despărțirăm, eu mai hotărât decât totdeauna a stărui pe drumul ce îmi croisem, iar Haralamb desgustat de prezent, îngrijat de viitor și pradă unei zbuciumări, ce i-o crea firea lui de soldat leal și patriot, așezată într-un suflet, unde locuiau multe sentimente nobile amestecate cu multă nehotărâre.

Informai pe Lecca despre scena cu darea mea jos din birje în mijlocul noroiului și despre convorbirea de mai sus. Lecca mă încurajă să urmez înainte, și încoronarea acțiunii mele trebuia să fie o întrevedere între Haralamb și dânsul, pentru a se înțelege asupra nevoilor situației. Două zile n-am mai pomenit nimic lui Haralamb despre politică. D-na Cr. era tot greu bolnavă și dânsul tot zguduit de furtuna gândurilor sale. A treia zi îmi deschise singur vorba. Inima și cugetarea lui fuseseră mișcate de limbagiul ce-i ținusem.

- Ce mai gândești, revoluționarule, îmi zise el cu ton gumeț.

- Gândesc că noi, militarii, avem soarta țării în mâinile noastre...

- Ești un copil, Candiano. Cu care militari voiești să mă unesc ca să fac ceva ? Cu Lecca ?

- Da, cu Lecca, îi răspunsei cu grăbire și cu siguranță.

- Ești nebun ! Patriotismul tău, în loc să te lumineze, te

orbește. Uiți, nenorocitule, că Lecca este moldovean și omul de încredere al lui Vodă. Asemenea combinații temeinice alcătuiește capul tău ?

- Lecca, d-le colonel, înainte de a fi moldovean și devotat Domnitorului, este devotat țării sale. Lecca fierbe de nerăbdare de a se întâlni cu d-ta și a vă înțelege asupra situației. Nu uita că Lecca este un patriot încercat. Astfel de caractere nu îmbracă livreaua intereselor josnice. Și apoi Lecca are avere, n-are nevoie de grad și de pâine de la Cuza ca să traiască.

- In privința aceasta ai dreptate, răspunse Haralamb. De când cunosc pe Lecca, totdeauna mi-a dovedit că este un om de onoare.

- De ce nu vă întâlniți, prin urmare ? - adăogai eu. Pentru ce să fugi de un om cu caracter și de un patriot, care dorește să te întâlnească ? Nu ești din trestiile ce se pleacă încotro bate vântul. Nu-ți va veni la socoteală vorbele lui Lecca ? Îl lași să vorbească și nu-i răspunzi. Vor fi intemeiate argumentele sale ? Vă veți da mâna și veți merge împreună. Ca să fie însă o hotărâre luată trebuie mai întâi să fie o întâlnire, și Lecca mi-a declarat că este gata să vina la d-ta acasă, când vei găsi de cuviință. Sunt dator să-ți mai spun că lui Lecca și la alți ofițeri le-au vorbit Ion Ghica și Rosetti și că lucrarea în armată este înaintată. Numai șeful militar le lipsește și părerea tuturor, atât a civililor, cât și a militarilor, este că acela trebuie sa fii d-ta.

Haralamb auzind de numele lui Rosetti, în a cărui dibăcie avea mare încredere, îmi replică:

- Ce, și diavolul de Rusetache este amestecat în drăcia asta ?

- Negreșit. Într-alt fel ar putea să reușească ?

- Atunci spune lui Lecca să vina diseară la mine acasă, la orele 9. Să fii însă și tu de față la întrevederea noastră.

Era într-o vineri. Haralamb locuia in strada Popa Tatu. Alergai la maiorul Lecca, îl pusei în curent de tot ce vorbisem cu Haralamb și îi spusei locul și ceasul întâlnirii.

Picătura călduroasei mele convingeri și a curatului meu patriotism pătrunsese în sfârsit granitul în care sta săpat jurământul acestui soldat-cavaler, care în istoria României poartă numele de colonelul Nicolae Haralamb. După o așteptare, ce mi se păru nesfârșit de lunga, ceasul întilnirii sosi. Maiorul Lecca intră în casă. Eram și eu acolo. Inainte de a-si spune vreun cuvint, acești valorosi oșteni se aruncară unul în brațele altuia și începură să plângă. Lacrimile lor spuseră mult. Vorbele avură un rol însemnat. Fiecare pricepea gravitatea împrejurării și chemarea armatei în asemenea împrejurări. Timpul vorbelor trecuse. Acum venise timpul hotărârilor bărbătești. Lecca, după ce zugrăvi cu energie situația, zise lui Haralamb

- Contra ambițiilor nesănătoase nu este decât o stavilă: desinteresarea și patriotismul d-tale; numai ele sunt puternica noastră chezășie că un principe străin va urma lui Cuza Vodă.

Lecca informă pe Haralamb că și colonelul Mitică Crețulescu este părtaș la mișcare, arătându-i în același timp și pe fruntașii civili amestecați în viitoarea revoluție.

Patimile și intrigile politice au aruncat tot felul de acuzatii asupra unora din șefii armatei. S-a șoptit chiar ca s-au dat bani unora din ofițeri, când din contribuțiile conspiratorilor civili abia s-a încropit suma ca emisari civili să poată fi trimiși în străinătate a pleda cauza românilor pe lângă deosebitele cabinete. Numai atâți bani s-au adunat și aceia cu mulă greutate. Bârfiri și numai bârfiri au fost bănuielile aruncate asupra unora din capii oastei."

IX

La hotelul « Concordia », mai jos de străzile Lipscanilor și Gabrovenilor, pe lângă breslele bogate ale șelarilor, blănarilor, zarafilor, covacilor și sticlarilor, cam în dreptul bisericii Stavropoleos, invitații distinsei doamne Maria Rosetti despre care se spunea că adusese Franța revoluționară la București și a soțului ei, pașoptistul C. A.

Rosetti care se abzisese de titlurile boierești și-și vânduse moșiile pentru a cumpăra puști revoluționarilor de atunci, se bucură de cei optsprezece ani de restaurare care au trecut între timp aducând stări noi și iau parte din plin la petrecere. Petrecere gălăgioasa, despre care comisarul și vardiștii ce supraveghează casa spun ca e chiar un adevărat bal. Invitații intră și ies. Mai bine zis, travestiți în invitați, intră și ies tot felul de complotiști, de rang mai mare sau mai mic, unii numai pentru a crea atmosfera petrecerii, alții cu misiuni organizatorice foarte precise sau aducând rapoarte din locurile unde se pregătesc cele prevăzute.

Vinul e bun, vin de Ștefănești, de lângă Florica, adica din via Brătienilor. A fost o recoltă bună, care s-a transformat în alcool puternic, cu arome bine distilate pe parcursul zilelor însorite din lunga toamnă, vin de calitate, cu zahăr mult, răspândind buchetul suav ce persistă în nări chiar și dupa ce a trecut prin adâncul cerului gurii. La sărăcia pe care o trăiseră în urma repetatelor persecuții ale ocârmuirii, recolta aceea frumoasă a fost un dar ceresc pentru Brătieni și pentru prietenii lor Rosetteștii. Din pricina aceasta, cu mândrie negustorească hotărâseră să-l țină, ca să capete preț bun după sărbători, când se învechea. Ion Brătianu plecase astfel la Paris cu bani de imprumut și cu ceva fonduri din cotizațiile conspirației, lăsându-i lui Rosetti vinul ca să-l vindă la preț de detail în beciul din spatele tipografiei poprite și sigilate de guvern.

Lăutarii sunt și ei de elită, taraf complet condus de un țigan bătrân de pe moșia de altă data. Spre începutul secolului acesta a cântat chiar la botezul lui C.A.Rosetti, adică atunci când bătrânul boier valah dăduse pruncului negricios și cu nasul ce încă nu se arăta a putea deveni atât de amenințător, numele de exarh și suveran al împăratului Constantin căruia i s-a arătat crucea pe cerul dintre Ravenna și Constantinopole.

Iar musafirii reprezintă lumea bună a orasului, lumea bogată, mai ales, sau, mai bine zis, activă, întreprinzătoare,

acea lume care se tot năștea și se prefăcea dupa revoluția de la 1848, odată cu prefacerile omenirii moderne aflate sub influența mașinilor și sistemelor bancare inventate de nemți de englezi, de franțuzi. Sunt câteva cucoane Racoviță, din spița Golestilor, care s-au măritat, conform tentațiilor miezului de secol cu doi străini - una cu englezul Grant, așezat temeinic pe moșia de la Belvedere, în coasta Bucureștilor, alta cu francezul Davila, doctor de renume și favorit al Domnitorului. Amândouă au devenit rude prin alianță cu soția lui Rosetti, care era sora lui Grant și fusese preceptoare la familiile bune ale Munteniei până să se căsătorească cu poetul zurbagiu. Pentru că, în dorința lui revolutionară de a nega tot ce e boieresc, deci învechit, Rosetti, chiar și prin căsătoria cu ea împotriva voinței familiei conservatoare care 1-ar fi vrut legat cu vreo odraslă de veche spiță autohtonă, își subliniase în fața opiniei publice credințele democratice.

Se plimbă printre invitați, cu fruntea lui mare și nasul de viezure moldovenesc, Anastase Panu, ieșean sărac dar de mare prestigiu în fața lumii politice, inginerul Lahovari, doctorul Iatropol, cei doi redactori la proaspăt inființată *Revistă a Dunării* - Radu Ionescu și Nicolae Blaramberg, discută aprins Aristide Pascal, decanul avocaților, frații Văcărescu, Dimitrie Polizu, Petre Mavrogheni, înadins venit de la Iași, și, ultimii văzuți la intrare de către privirile vigilente ale pândarilor, generalul Nicolae Golescu și confratele său de pușcărie din anul trecut, Costache Ciocârlan, un proprietar din noua lume care se ridica, având casele în mahalaua Sfintului Gheorghe, vizavi de Piața Mare.

- Se strâng toți, domn prefect, toți revoluționarii din piață de anul trecut, raportase comisarul, cam speriat, înșirând numele color văzuți. A venit și unul de la Ploiești, unu al dracului și rău de gură, o namilă căruia i se spune ,,garibaldistu» !...

Dar Beldiman, fiindcă înainte de a se așeza temeinic la

masa de poker se sfătuise și cu colonelul Serurie, comandantul gărzii civile în care făceau de rând negustorii și meșteșugarii urbei, socoti normal lucrul acesta.

- Dacă face omul petrecere, sigur că-și cheamă prietenii ! Pe cine vrei să cheme ? Pe ăia care-i sunt împotrivă, sau pe noi, care l-am arestat și i-am confiscat ziarul ? Raționamentul aparține colonelului. Prefectul poliției și-l însușește cu bucurie, nu atât pentru logica lui care e într-adevăr implacabilă, cât pentru comoda șansă pe care i-o dă ca sa fie liniștit în legătură cu destinul suveranului său și să-și poată continua partida.

In acest fel petrecerea poate să se desfășoare voios, mai ales ca vinul lui Brătianu a fost plătit cu generozitate de către invitați încă dinainte, de când cotizaseră la fondurile conspirației.

Activ, atent, mai degrabă dând dispoziții de șef decât făcând complezențe de gazdă, Rosetti, cu părul său frumos căzând în onduleuri largi a căror încadrare îi dezvăluie fața prelungă, dirijează cu calm o mișcare discretă și sigură care mai mult se simte decât se vede. Astfel, un militar în civil, pe care-l recunoști doar după comportarea prea regulamentară, vine și-i raportează că postul de observație fusese ocupat. Asta înseamnă că doi juni din societatea politică și literară care-i adunase în rândurile ei pe nemulțumiți, însoțiți de-un locotenent, om de încredere al maiorului Lecca, urcaseră neobservați în turla bisericii Crețulescu, de pe ferestruicile înguste ale căreia se putea supraveghea palatul, tocmai spre ferestrele de la apartamentul locuit de Domnitor. Mișcările observate erau până acum obișnuite: consiliul de după cină cu cei intimi, niște gesturi mai energice îndreptate către colonelul Zefkari, comandantul pieții, altele mai calme, chiar plictisite, în intimitatea prefectului poliției, Alexandru Beldiman.

Rosetti stabilește împreună cu mesagerul modul în care avea să fie dat semnalul de începere, când din turla bisericii se va observa nu numai că luminile s-au stins si somnul

a cuprins palatul, ci, prin fereastra opusă, se vor vedea și trupele de la Malmaison înaintând pe Podul Mogoșoaiei. Apoi, ca un ultim consemn, stabilesc să nu se dea nimic de băut celor din turlă, în ciuda nopții friguroase, ei trebuind să înfrunte asprimea gerului de februarie numai cu conștiința misiunii pe care și-o asumaseră în conjurație.

O a doua mișcare importantă, pe care experiența sa de conspirator vechi de mai bine de două decenii îl obligă să o conducă și să o controleze ceas de ceas, e participarea maselor din mahalale, pe care ei, liberalii, s-au bazat întotdeauna. Clopotele bisericilor aveau să răsune la un momemt dat, trezind tot orașul și împrejurimile lui, dar, cum pentru păstrarea secretului, nimeni nu putea fi anunțat de mai înainte, unii conspiratori se pregăteau acum a se răspândi în mahalale pentru a ieși în fața mulțimii la chemarea clopotelor bisericilor și a le explica oamenilor ce se întâmplase și ce se aștepta de la ei. Atent, meticulos, experimentatul politician îi adună într-o încăpere separată, un fel de cuhnie largă, cu mai multe bolte, din fundul curții întunecate. Acolo, la adăpostul grajdurilor unde fornăitul cailor acoperă zgomotul, chiar discret, al adunării și înghesuirii atâtor oameni, el îi instruiește învațându-i fraze prin care să trezească nemulțumirea mahalagiilor față de acest principe a cărui domnie, în comparație cu alte ocârmuiri, pe săraci îi prea mulțumise. Ei trebuiau să le atragă atenția asupra acelor hibe ale guvernării care-o făcea a fi într-adevăr vulnerabilă, hulită, nedorită de mahalagiii pe care se putea conta... În vreme ce-și rostește instrucțiunile, Rosetti notează pe o hârtie pusă la indemână ideile care-i vin pe moment pentru a nu le uita și a le folosi apoi în articolele cu care avea să incendieze conștiința cititorilor. Sau, măcar, să justifice, în fața unor firești semne de întrebare, lovitura de stat al cărei partizan și mentor atât de înfocat era:

- Fiți atenți, unii pot fi sensibili la gloria de om popular pe care tot noi i-am făcut-o lui Cuza. Atrăgeți-le atenția că

scopul principal al înălțării lui pe tron, care era, categoric, ridicarea burgheziei naționale, n-a fost deloc îndeplinit !... El s-a ocupat de altele, dar nu de clasa comersanților și orășenilor care putea aduce prosperitatea. Ba, dimpotrivă, pe mulți întreprinzători ne-a adus la sapă de lemn !... Uitați-vă: Eu și cu Brătianu am ajuns săraci lipiți, cu toate că mereu muncim ca să întreprindem ceva după legile afacerilor burgheze. Dar, tocmai aceste legi nu-l interesează pe Domnitor. El face legi, sau acceptă năravuri care sărăcesc întreprinzătorii !... Iar, când sărăcește întreprinzătorul, sărăcește și țara !... El nu vrea negustorie activă, ci boernași corupți care se îmbogățesc în umbra lui... O fi părând el curat; poate la bani, că la caracter și la moravuri - ha, mai ales la moravuri ! - nu e !... Deci, o fi părând el buzunar curat, dar dacă tolerează în jurul lui necuratii care jecmănesc și împiedică afacerile curate, înseamnă că nu e; iar din averile lor murdare trage și pentru sine foloase. Și, astfel, țara nu mai are nevoie de el !...

Numai faptul că marea înghesuială de acolo e conspirativă, îi face pe oameni să nu izbucnească-n urale. Mișcând ușor, când înspre unii, când înspre alții, Rosetti îi temperează mereu dirijând spre ei, cu calm gest de apăsare, palmele sale mari, cu lungi și osoase degete răsfirate, obligându-se să vorbească și el calm, ca un profesor care se plimbă prin fața elevilor miruind mintea fiecăruia cu învățătură.

Cu pașii săi arcuiți, de cataligă, cu mișcări elegant stăpânite în virtutea unei stirpe cizelate, el își poartă trupul osos, de o subțire distincție în gestica plină de chibzuință, printre oamenii pe care-i instruiește acolo, în acareturile scunde, întinse și întunecate din spatele hotelului. În încăperile elegante din față, sub candelabre strălucitoare, are loc petrecerea adevărată. Adică petrecerea celor care nu știu că e vorba de altceva decât de dichisul occidental al unei soarele de protocol și gânduri caritabile organizată, ca deobicei, de doamna Maria Rosetti, fosta madmoaselă

săracă, venită în România spre a câștiga o pâine predând limbă, literatură și maniere englezești sau franțuzești la odraslele de potentați dar, nu numai înnobilată prin boierul revoluționar cu însemnele valahe ale tradiției Rosetteștilor, ci chiar devenind, alături de el, o figură activă a ideilor de emancipare.

X

Aici, în cuhnia continuată de încăperi cu bolte joase, cât o fi lumina lămpilor de precară, urâțenia chipului lui Rosetti emană un aer distins, de rasă veche. Dominată de fruntea înaltă, ea capătă un aer straniu și înțelept, perfid și inteligent, încăpățânat și întărit cu aspre convingeri de ascuțimea și perseverența cărora merită într-adevăr să te temi. Ideile mari, de acuitate politică, pe care le enumeră lejer, ca-n urma unor deliberări temeinice sub fruntea sa bombată în ascensiune, calculele mari ale conspirației, cum ar fi nominalizarea locotenenței domnești, din care el nu va face parte, deoarece nu penru gloria sa se luptă, se împletesc la el cu cele mai mărunte griji organizatorice, cum ar fi cea a stabilirii fiecărui om care va trage de funie în clopotnițele bisericilor, a vizitiilor care să fie folosiți în ceasurile imediat următoare loviturii, pentru îndeplinirea cu conștiinciozitate a oricărui fel de misiune din partea conducerii conspirației, ca și a altor mici amănunte.

Lucrează avid, dăruit și concentrat, iar ochii săi parcă prea mari, aprigi, cu sprâncene imense, care-i dau aerul acela fie respingător, fie atrăgător, de rafinată urâțenie, fascinează prin lumina lor acidă obligând la ascultare, înregistrare și executare din partea tuturor. Numai pe o singură față, a unui bărbat rotofei, cu bărbuță mică și priviri de-o voioasă inteligență, expresia e alta: poate mai adâncă, poate mai circumspectă. În ciuda liniștitei, experimentatei și firești neîncrederi moldave a privirilor sale, această expresie este de admirație. Și e vorba de admirație nu din partea oricui, ci a marelui om politic al Iașilor, cândva chiar

locțiitor de Domn, caimacam adică, apoi prim-ministru câtă vreme au existat două guverne, omul politic versat, abil, precaut și plin de surprize care este Anastase Panu.

- Te admir, dragă Rosetti - chiar îi spune el întâlnind la un moment dat privirile vorbitorului, expresia drăcească a feții aceluia, pe care i-o dă nasul adânc contorsionat - te admir și ca gândire și ca acțiune; mâiniie astea ale dumitale, cu oase puternice, sunt făcute ca să țină strâns cârmele revoluțiilor.

Rosetti dă să-i răspundă, politețea îl obligă: Publicist de mai mică anvergură dar, oricum, publicist ca și el, Panu e, însă, o mare figură politică a cărui apropiere îl onorează mult. Dar, tocmai pornind de la atributele aceluia de gazetar, prin asociație de idei își mai amintește ceva și-i face semn cu palma sa într-adevăr mare să-l mai ierte o clipă. Apoi, exact cu acea palmă, lăsând în deschiderea ei un singur deget întins, îl cheamă aproape pe unul dintre acoliți:

- Să nu uităm de Bolliac, de bătrânul meu confrate, coleg și rival care se zbate și el cu cheltuiala ziarelor sale. Să nu uităm să-i pregătim o pungă. El e sensibil la din astea... O pungă de galbeni, deci, ca să scrie de bine despre noi. Dar nu prea plină, ci după măsura noastră de conspiratori săraci, aduși la sapă de lemn de vechea ocârmuire. Îi precizezi asta !

- Am înțeles, domnule Rosetti - răspunde omul cu funcții de casier al conspiratorilor, căutându-se în buzunare.

Dar mentorul său îl oprește

- Nu te grăbi; am spus doar să i-o pregătești; și, mai ales, să știi de unde-l luăm la momentul potrivit pe prețiosul director al «*Trompetei Carpaților*». De dat, o să-i dăm punga mai tîrziu, după ce băgăm puțin frica în el. Să creadă întâi că e amenințat și că va fi pus el să plătească, iar apoi să-l tulburăm cu emoție arătându-i că tot noi, săraci dar generoși, îl plătim pe el !

Face un semn ca de prelat care ar spune „așa să fie" și-și concediază interlocutorul, după care își pune osoasa palmă

cu degete lungi, cu falangele desenate proeminent, pe umărul jachetei negre a lui Panu:

- Eu voi scrie în «*Românul*» verzi și uscate despre fostul Domnitor; dar, dacă va scrie și Bolliac, pe el lumea îl va crede !

Și surâde, poate pentru prima oară în acea seară, luminând pe fața-i sumbră niște trăsături de care îți poți da seama că o pot face și simpatică.

- Ești formidabil, ești un mare cap revoluționar - repetă celălalt cu toată sinceritatea - când eram eu la domnie, n-aș fi vrut să am un adversar ca dumneata !

- Vezi dumneata, frate Panu, domnule Panu - se corectează Rosetti protocolar în fața fostului caimacam, dar simte nevoia, după atâtea ore de încordare, să fie mai moale și mai de suflet, mărturisindu-se - revoluția e-n mine ca o profesie: o fac la fel de bine și dacă cred mai mult, și dacă cred mai puțin în ea !

- Vrei să spui că în cea pe care o facem acum crezi mai...

Falangele mari, terminate cu unghii elegante care subliniază și mai mult spița nobiliară a marelui gazetar, ating mâna grăsuță a confratelui mai puțin dăruit în privința condeiului, dar mai binecuvântat cu funcții politice de soarta sa moldoveană:

- Mai puțin !.. Am vrut s-o spun eu, ca să nu rămână urmă de echivoc între noi.

Îl privește cu lumina gălbuie a ochilor săi bulbucați și, evocând parcă în ea o undă de tristețe, precizează: Am vrut neapărat; am vrut, ca să nu existe echivoc.

- Te temeai să nu ți-o iau înainte și să spun „mai mult".

- Poate și asta; între conjurați trebuie să existe încredere deplină. Iar eu, domnule Panu, cu toate că am făcut toată viața mea parte din conjurații, aș putea spune că numai cu Bălcescu stabilisem încrederea asta deplină bazată pe iubirea de ideal.

- Vrei să spui că acum, cu domnul Brătianu, care-ți este ca și un frate...

- Frate de nevoi, domnule Panu; frate de dureri, frate de interese, frate în multe privințe; cu Bălcescu, însă, eram frate întru toate; la 1848 cu toții eram așa, pentru că eram frați întru tinerețea noastră. Acum...

- Acum suntem hârșiții de toate cele; da, recunosc: suntem maturi, adică suntem cinici și interesați, am acumulat mai multă înțelepciune, dar și mai multă ură.

- Am acumulat mai multă neîncredere unii intr-alții, asta am acumulat, domnule Panu ! Și atunci, dacă ne dăm seama de asta, putem avea și cinismul să ne manifestăm motivele de încredere față de cei in care nu credem deloc.

- Vorbești de Cuza ?

Intrebarea vine într-un tîrziu. După o pauză în care luminile și culorile se schimbă pe fața caimacamului moldovean, dându-i trăsături periculoase: mai circumspecte, mai aspre și mai agresive, devoalând egoiste ranchune mai adânci:

- Eu niciodată n-am avut încredere în ăștia norocoșii și la joc și la politică !

Pentru ca, după încă o pauză în care nu i se răspunde, tot el să spună:

- Cred că te înțeleg. Sigur că da: el apare încoronat, frumos, cu toate că pe multă lume a nemulțumit înlăuntrul țării.

- Pe foarte multă lume, rostește Rosetti pe gânduri, ca și cum ar căuta argumente pentru sine însuși.

- A nemulțumit, și asta se vede în tot ce-nseamnă lumea orașelor; a nemulțumit prin nepăsare, prin favoritism, prin...

- Ai să mă ierți, dumneata, ca ieșean, că ți-o spun: a nemulțumit aici, la noi, aducând cu el corupția care la Iași era mult mai mare.

Se privesc cu grijă, ca și cum s-ar tatona, ca și cum ar căuta să scormonească unul în mintea celuilalt ca să afle care le e chinul ce trebuie spus. Și, întrucât reflexele de pucioasă din albul ochilor bulbucați ai radicalului nepăsător de propria-i boierie munteană au în ele ceva de fascinație

diavolească, vorba cu insinuantă dulceață a lui Panu este, până la urmă, cea care rostește ceea ce așteaptă amândoi:

- Știu și te înțeleg. Mă tem și eu că, în ciuda acestor mari hibe, viitorimea va vorbi despre el de bine, iar domnia lui va fi pomenită cu glorie... - Zicând acestea, Panu oprește cu palma sa intenția de replică a lui Rosetti, meditează o clipă, sau își analizează mai bine gândul ca să-l formuleze corect și, cu gestul de reținere al celui care te roagă să-l lași să spună ceea ce nuvrea să uite, continuă: Mă tem că, din păcate, cu toate relele pe care ni le-a făcut, lumea o să-l vorbească de bine.

- Iar, pe noi...

- De rău !... Vezi, ți-am intuit ezitarea ! Nu-i așa că, de asta ziceai că ai entuziasm mai puțin ?

- Exact: Avem o vârstă și știm că istoria ne va judeca. Brătianu mi-e cel mai bun prieten, dar el crede total în soluția prințului străin.

- Iar dumneata ?

- Știu și eu ? !... Dumneata ai folosit termenul: Suntem hârșiți în experiență, ca să nu ne-ntrebăm: Dacă și ăla străin o fi vreun apucător care-o să vrea să-i căpătuiască pe ai lui de pe urma noastră ? Ce, străinul n-are interese, n-o să profite ? ! Ehe !...

- Brătianu ce zice ?

- O să-și dea seama; dar nu acum, ci mai la bătrânețe... Cum eram acum șapte ani, când l-am adus pe Cuza ? Eram ferice toți !... Și, uite ce dezamăgire !... Brătianu e un politician atât de capabil, încât, pe orice prințișor, filfizon din palatele Europei îl va aduce aici, stându-i în umbră, va face din el monument pentru națiune. Dar, în sufletul lui, bineînțeles, va avea întotdeauna motive să regrete că n-a ales pe un altul !... Uită-te la Kogălniceanu: coroana întregii politici care a dus faima lui Cuza, e a lui; iar acum, stă scârbit deoparte. Prințul străin e o iluzie, ți-o spun eu. O iluzie pentru poporul căruia trebuie să-i promiți altceva. Dar acel altceva trebuie să fie în noi, în oamenii de stat ai României.

Coroana adevărată o vor purta oamenii politici moderni ai românilor care, pe deasupra, vor mai fi și obligați să închidă ochii la defectele, mofturile sau chiar ambițiile și meschinăriile aceluia pe care-l vor aduce !... De asta, eu sunt mai circumspect decât Brătianu. Brătianu vrea o păpușă pentru el, dar s-ar putea să aducă o păpușă care să-l și dezamăgească, să-l și încalece aliindu-se cu trepădușii. Iar atunci, istoria...

- Ai dreptate: Judecata istoriei nu iartă !

- Dar - spune Rosetti ca și cum s-ar răzgândi și s-ar autoîncuraja în acțiunea pe care a pornit-o - nici n-avem voie să ezităm doar de dragul faimei noastre. Cunosc eu niște politicieni perfizi care nu fac nimic și nu iau nici o decizie; duc lumea cu vorba construindu-și numai monumentele lor !

- Cuza n-a făcut asta.

- Nu; ca să fim sinceri: Nu.

- Iar istoria îl va vorbi de bine.

- Exact așa; și chiar omițând faptul că, sub el, noi am trăit mai prost decât sub alții, tocmai pentru că s-a ambiționat să facă acte gongorice, mai mari decât îl țineau puterile.

- Istoria e obișnuită cu vorbe mari și, uneori, actele gongorice, cum le spui dumneata, contează, dragă Rosetti. Uneori se înregistrează ceea ce este demagogie și se uită chinurile oamenilor de rând. Mă tem și eu că prea se va vorbi de bine despre el ! Asta voiai să spui, nu-i așa ?

Rosetti dă din capul său mare clătinându-și buclele romantice ale pletelor, și spune pe gânduri:

- Am fost îngrijat; tot timpul cât am organizat această conspirație am fost îngrijat și rău; eu sunt habotnic în credințele mele, domnule Panu ! Dar acum, când el ne este sigur în mână, când mișcarea noastră de civili și-a căpătat brațul acela care-o va executa - pentru că atragerea acestor militari a fost problema - acum mă gândesc altfel la el: mai senin, cu oarecari regrete la care mă obligă obiectiva mea gândire.

- Vrei să-ți spun un lucru ? - Panu s-a încins, fața lui roșie e luminată. - Eram prim-ministru la Iași, în 1861; nu aveam o impresie prea bună despre el și, înainte de asta, imediat după alegerea sa ca Domn, pentru că nu ascultase tot ce-i spusesem eu, refuzasem să-i fac guvernul. M-a cucerit c-o telegramă care nu era fățarnică, ci îi arăta exact firea. „Dacă nu aș deranja prea mult dispozițiile dumneavoastră - îmi scria el politicos în telegramă - aș interveni ca să acordați prefectului de Iași un concediu de o lună”... Asta, da democrație, mi-am zis eu. Puterea unuia respectă puterea altuia, chiar dacă-i e subaltern !... Dar iată că au trecut doar cinci ani de-atunci și el devine dictator; a ajuns înconjurat de-o camarilă nesuferită și apucătoare care-l adulează și-l minte... Da, da, a uitat că noi l-am ales tocmai fiindcă nu era prea strălucitor și nu ne deranja prea mult. Acum lasă camarila să-și facă de cap !...

Rosetti, însă, parcă nu aude ultimele cuvinte. Sub fruntea lui mare, cu suprafață fermă, ca un fronton de pe care nu poți șterge inscripția ce-i dă rostul, un gînd nou a început să încolțească:

- Vezi, respectul pentru cei din jur și pentru lupta deschisă, perseverența pentru idealul național sunt la el ceva funciar. Ce apreciez la el sunt ideile noastre de la patruzeci și opt; pașoptiștii nu mai pot suporta încoronări totalitare ! Rezervele mele față de prințul pe care-l va aduce Brătianu, de aici provin : Că va deveni rău, că va stoarce poporul, atunci când nu va mai asculta de Brătianu care e un pașoptist. Cuza, e și el un pașoptist iar noi, pașoptiștii, nu ne schimbăm, ne-a rămas ceva în oase și-n creier care nu se poate schimba.

- Lui i-a rămas mai mult în oase !... rostește maliții os, accentuându-și parcă expresia incisivă a feții de vulpe, tânărul cu barbeți brun-roșcați care s-a apropiat de ei fără modestie.

Si, neascunzîndu-și privirile ambițioase, lipsit de complexe în fața unor oameni mai vârstnici și mai cu faimă,

ca un june hotărât să forțeze viitorul, salută cu politețuri în vorbe dar nu în ton, gata fie să sărute mâna, fie să te bată pe umăr, cu aceeași căutătură scormonindu-te fix și țintind departe.

Dar nici Rosetti nu se ferește să-și trădeze slăbiciunea față de generația de ciraci care-i urmează și pe care se sprijnă.

- Vi-l prezint, domnule Panu, pe Radu Ionescu, poet romantic și publicist arțăgos care l-a demolat pe Bolintineanu la «*Dezrobirea*» și a făcut foame cu mine după ce Cuza ne-a suspendat «*Românul* ».

- Îl știu prea bine din citite și chiar il bănuiesc a fi autorele acelor *Don Juani de București* publicați anonim în «*Independența*» domniei sale- spune Panu cu amabilitate, amintindu-și de începuturile sale de gazetar sărac - și precizează: Asta fiindcă vorbim de odioasa camarilă ale cărei corupțiuni dumneata le crezi venind numai din Iași, dar dumnealui le-a sesizat prea bine și la tinerimea bucureșteană... - O asemenea replică l-a ros, pesemne, încă din clipa în care auzise părerea categorică a categoricului său confrate de conspirație. Iar acum are prilejul s-o întărească: Muștele vin de oriunde; vinovată e pielea pe care ele se așează !

- Vreți să spuneți „hoitul" ? - continuă Radu Ionescu în stilul său neiertător ce te face să te întrebi, ca în fața oricărui poet de asemenea factură: care sunt oare clipele cînd e meditativ și romantic ?

- Eu vorbeam acum despre ceea ce regret la Domnitor, rostește Rosetti apăsat, ca-n toate convingerile sale categorice: despre ceea ce regret că trebuie să decapitez, adică... Și ridică ochii săi mari, bulbucați, totalmente neglumeți.

- Si eu am scris la 1860 cu mândrie despre el - apreciază egocentric tânărul - pentru că era un simbol iubit și dorit de noi toți și aveam sfânta datorie să-i facem chipul frumos precum idealurile noastre.

- Exact ! - exclamă cu bucuroasă șiretenie moldoveanul acela domol, care avusese îndemânarea de a ști cum se trece prin toate marile demnități - i-am descris chipul așa cum i-l doream noi, i-am altoit pe gândirea lui înțelepciunea noastră, a tuturor, punându-i fiecare pe portret câte un strop din ceea ce aveam noi mai frumos și mai inteligent; iar acum... Acum el ar vrea să ne oblige să-l credem a fi nu așa cum e, cu meschinăriile lui; ci așa cum am spus noi că e, adicătelea cu frumusețile pe care i le-am adăugat de la noi !... – Și exclamă cu hâtrul cinism al politicalelor recunoscute: Păi noi am spus-o pentru alții, bădie, n-am spus-o ca să ne credem propriile invenții și înfloriturі cu care i-am aurit portretul !

- Sunteți colosal ! Limpezimea viziunii dumneavoastră politice e un exemplu de luciditate ! -îl flatează cu aceeași știință de a se dovedi cirac devotat cu care l-a cucerit și pe Rosetti, tânărul în egală măsură romanțios și interesat care este Radu Ionescu. Pentru a redeveni imedait egocentricul infatuat ce se autocitează - și eu am spus-o: «Tiranilor le place atât de mult aurul pe care li-l punem noi pe frunte, încât, după aceea, tot pe noi ar vrea să ne facă să credem că-i adevărat !»...

- Ci sâ-i faci ? !... Dacă am spus-o șî, mai ales, dacă am spus-o public, trebui,bre, s-o înghițim ! Aista-i jocul afirmațiilor cari, chiar dacă se uită, nu se șterg; aiasta-i soarta noastră de scribi ! – recunoaște Panu cu nepăsarea sa cinic-moldavă, care-l face să pună și limbii accente mai dulci.

- Am spus-o pentru un ideal - precizează grav radicalul Rosetti fără să ascundă că nu le acceptă ușurătatea - am spus-o spre a impune un ideal !... Iar idealul, e bine știut, nu-l poate intruchipa o persoană, oricât ar vrea dictatorii să ne oblige la asta în legătură cu ei.

E grav; e dăruit și concentrat, vehement și apăsat în afirmații, ca atunci cînd își scrie articolele cele mari, acele mari profesii de credință ale omului ferm și frumos în urâta

lui încăpățânare.

Cei doi îl simt și, obligați sufletește fiind, îi respectă starea, mai ales că nu se află departe de a lor. Este doar ceasul când e vorba doar de un ultim pas.

- Nu ne va mai obliga, pentru că nu mai e necesar decât un pas pentru a ne atinge scopul ! – spune entuziast tânărul, amintindu-i iarăși lui Rosetti de grija pentru ce va urma.

- Ni-l vom atinge în ce vom schimba. Dar nu știm dacă-l vom atinge prin cel cu care-l vom schimba. Eu cunosc mai bine: Brătianu e curtat de mulți principi faliți. Cei bogați n-au nevoie de noi. Iar cel scăpătat care va veni să se îmbogățească pe spinarea noastră, trebuie dresat bine, încât să asculte de idealurile noastre !... Or, întrebarea este : Va putea Brătianu toată viața să răspundă pentru acela impunând o politică prin care liberalismul să fie mai mult decât monarhia ?!... Suntem puși la o încercare constituțională, domnilor; să nu credem c-am rezolvat-o detronându-l pe Cuza !

- Dar îl vom detrona, nu ? – începe bătrânul Panu a fi temător.

- Asta fără doar și poate ! – redevine Rosetti conspiratorul cinic, începând din nou să dea dispoziții ferme – misiunea mea aici e sigură; dar rezolvarea ei atârnă de ce face Brătianu acolo ! Dacă ni se impune vreun sărăntoc, apoi ăla vine și ne cere izmene pentru toate nobilele lui rude pârlite !

- Păi da, veni cu gazetărească lui informație promptă Radu Ionescu. Depinde cine te stoarce: Din banii lui, Cuza i-a făcut un costum de uniformă lui Haralamb; dar tot din banii lui Cuza, sau de pe lângă Cuza, Librecht și-a făcut un palat ca și cel de la Ruginoasa. Străinii te iubesc numai cât te storc !

- De-aia mi-ar place mie să am rude bogate – devine hâtru Panu: Nu ca să-mi dea mie; sunt mulțumit doar dacă nu-mi cer !

XI

Din saloane vine zumzetul nepăsător al sporavăielii femeiești, un clavir ține isonul mai mult de formă cu melodii dedicate parcă special încălzirii urechilor polițiștilor lui Beldiman care pîndesc de afară, din zloată, pentru ca șeful lor care joacă acum cărți la restaurantul lui Hugues să aibă situația sub control și să poată raporta la palat că totul e în ordine. Dar auzul unui om avizat sau familiarizat cu clădirea aceea mai nouă decât Hanul lui Manuc și ridicată mai sus de Curtea Veche, beciurile Domnești și biserica Sfântul Anton, printre Gabroveni, Șelari și Lipscani, ar putea însă distinge scârțâitul ușilor din dos, pe unde circulă unii mesageri sau oameni de legătură. Mișcându-se încet, dar cu unghiuri largi, așa cum se desenează prin conformația oaselor sale prelungi, având ca un fundal simbolic draperia roșie care-i aruncă reflexe pe haine, pe chip și, mai ales, pe pletele ce-i acoperă într-o buclă largă urechile și ceafa, Rosetti simte nevoia să recunoască prin acea generozitate îngândurată a învingătorului drept:

- Cuza a fost cu adevărat mare într-un moment. Iar asta nu-i deloc puțin, pentru că rari, foarte rari sunt oamenii care ajung să fie cu adevărat mari.

- Era un camarad... mă rog... simpatic, inteligent, cu farmec, bonom care nu deranja pe nimeni; onest, dar nu exagerat în principii - spune Panu dovedind mai multă maliție decât trădează rotunjoara lui figură bonomă - un om cumsecade, fără personalitate accentuată, care să deranjeze. Noi, moldovenii, ne-am oprit la el pe negândite, dându-ne seama de toate aceste calități. Ne-am oprit după ce ne excluseserăm unii pe alții, din invidie sau din contradicții politice, vreo douăzeci de oameni cu personalitate atât de puternică încât nu putea fi acceptată de către ceilalți. Într-un târziu, văzând că nu iese nici unul dintre cei de prim rang, Pisoțchi l-a propus pe el mai mult fiindcă-i era văr, altfel nici nu l-ar fi pomenit nimeni... Vezi, de-asta vorbeam de norocoșii la joc, fără carte mare !... Fiindcă, deodată dându-ne seama că ar fi cel care ne-ar deranja cel mai puțin,

l-am ales. S-o străduit multâ vreme până o luat poza aiasta prin care a devenit alesul națiunii - mai precizâ el, fără a reuși să-și ascundă nici invidia, nici accentul moldovenesc.

- Și eu, domnule Panu - îl lasă Rosetti să spună ce are de spus, dar nu-i dă și dreptate - și eu știu ce-i acela compromisul. Compromisul în politică devine o treabă curentă; important este doar să-l eviți cât poți de mult. Eu, de exemplu, sunt republican, un republican convins, radical, chiar. Voiesc republica, dar a voi republica când toată Europa este în monarhie constituțională, este a fi smintit sau slugă a inimicilor națiunii noastre. Republica o vom face când vor reuși și alții; deocamdată fiindcă trebuie să avem legături înalte, trebuie să suportăm și vreun prinț pe care alți europeni îl refuză, dar noi îl vom accepta ca să devenim independenți. Deci știu gustul amar al compromisului și tocmai de asta îmi dau seama când Cuza a fost pentru noi, politicienii lucizi, un compromis și, când, ridicându-se peste acest compromis, a fost mare.

- Când și-a înfiat copiii, ca să pretindă ereditate la tron ! - spune cu acreala sa Ionescu, prinzând curaj de la tonul la care se pretase chiar venerabilul Panu, cu toată diplomaticeasca lui rezervă de om trecut prin multe slujbe mari.

- Nu ! - refuză Rosetti, foarte hotărât, și tonul și modalitatea comentariului - Eu recunosc acest moment, cu toate că, pe atunci, îl dușmăneam. S-a petrecut acum doi ani, începând cu secularizarea averilor mănăstirilor și terminînd cu legea agrară. N-am fost pe aceeași baricadă cu el pentru că încălcase legile democratice, dar acela e momentul când a făcut ce avea de făcut pentru țară.

- Te pomenești că maestrul meu, marele meu îndrumător... - începe obraznicul poet, încurajat de ochii cu lumini bârfitoare ai moldoveanului. Și își înfoaie barbetele brunroșcate, gata să enunțe o judecată la care ar trebui să se abțină.

Dar Rosetti, cu nările sale mari, la fel de proeminente ca și ochii, cu fruntea rămasă tot foarte mare în ciuda

pieptănăturii pletelor care cad peste ea, cu toată poziția trupului său de luptător și cu vibrația ascuțită a degetelor elegante, îl oprește :

- A avut un moment mare care-l va înscrie în istorie !... Da, da, el nu va rămâne, așa cum îl știm noi prea bine; noi cei care avem zeci de motive să-l detestăm. Toate astea se vor uita, se vor șterge mai repede decât imaginea lui ca om de voință care n-a precupețit nimic și n-a cedat de la nimic la secularizare, la împroprietărire, la legea electorală. Și zic că n-a precupețit nimic pentru că, uite, s-a compromis chiar el încălcând democrația, dar a făcut ce avea de făcut; există o flacără care arde-n om și cu și fără voia lui !

- Sau cu voia Mariei Obrenovici - fandează din nou, cu ironic accent tenoral poetul, căutând sprijin întru glumă și înțepătură la fostul caimacam și fostul prim-ministru pe care mișcarea îl folosea în ultima vreme spre a ațâța străinătatea împotriva lui Cuza.

- Îi teribilă, bre, fata lui Catargiu - spune bătrânelul râzând cu subțirime. Trecerea ei prin saloane lasă o dâră de poftă care poate încurca chiar și treburile unui imperiu, darămite ale unei țărișoare mici !... - Clipește din ochi în felul acela care-i trădează o țicneală glumeață și-și dă pe față ascuțișul limbii care, la moldoveni e cu atât mai marcat cu cât se îmbracă mai mult în dulceața pronunției: O minte ațâțătoare ca și trupul, de nu știi dacă-i inteligență sau instinct feminin. Te cumpără și te subjugă, frate, asta-i, cum puține femei știu, sau au în ele instinctul s-o facă !... Apariția ei miroase a aventură din prima, iar surâsul ei nu numa că promite, dar și ațâță armăsarii din noi !...Păi mi-a spus mie coana Catincuța Balș care știe intrigile și amorurile din lumea bună mai bine decât pe „Tatăl nostru", de ce principele Milan al Serbiei, fiul ei, seamănă mai mult cu efigia lui Napoleon al treilea decât cu chipul lui Efrem Obrenovici, tatăl său legitim ! Zice coana Catincuța că Maria, Mărioara lui Costin Catargi, venise pe la ai ei, la Iași, în drum de la Paris. Și, vorbind cu ea despre farmecele Franței, Mărioara

își mîngîia pântecele zicînd : „Cred că am aici un Napoleon mititel, am supat cu Napoleon de mai multe ori”. E, ce ziceți ?... O supat, bre; o supat !

- Domnule, îi ține isonul poetul cu barbete, băgați seama, așadar, că ea a dat Serbiei un prinț care este al Franței și lui Cuza doi care, legitim, sunt ai Serbiei ! E o mare performanță: Catargiii – matca princiară a continentului !... Pântecele ei, pe care, pesemne, Cuza încă îl mai mângâie la ora asta...

- Ei bine - îl întrerupe Rosetti dovedind răbdarea, mărinimia dar și perseverența învingătorului - acestea toate se vor uita, fiindcă sunt omenești și obișnuite, iar clipele când el a reușit să se ridice peste omenescul de rând nu se vor uita, tocmai pentru că sunt neobișnuite și omenirea înregistrează ceea ce e neobișnuit.

Vorbește atât de categoric, încât cei doi, porniți pe bârfă, simt nevoia să-i respecte simițirea gravă, care îndeamnă la luciditate chiar în vorbele bune despre dușman. Este marea concentrare care, în momentele de tensiune te obligă să fii lucid.

- Mai sunt și meritele lui Kogălniceanu... - vine timidă, doar ca un ecou al intențiilor de mai înainte, replica poetului pe fața căruia descoperi de-abia acum urmele unei suferințe care-l îndeamnă să fie rău.

- Kogălniceanu ? - se luminează dominator fața impunătoare, cu trăsături marcate a marelui conspirator - mulțumește-i lui Cuza că și l-a alungat pe Kogălniceanu; dacă și l-ar fi păstrat alături, misia noastră ar fi fost și mai grea, și mai riscantă !

- Deosebire de gusturi - își arată din nou poetul dorința cam meschină de a mușca. Și face cu ochiul fostului caimacam care, cu toată bonomia figurii sale, lasă impresia că prinde muște: principele se topește în fața nurilor de protipendadă, în vreme ce primul său ministru rămâne toată viața un pofticios la țigănci. Știți povestea lui cu țiganca pe la spate...

- Toate astea trec - repetă cu înțeleaptă bunăvoință Rosetti, ridicând sprâncenele sale mari, ca niște aripi pe cerul frunții și, cu mâna sa boierească face un gest de largă deschidere: Ei au avut un moment când s-au înălțat deasupra ambițiilor și deasupra intereselor, un moment cînd și-au înțeles misia în toată măreția ei, un moment când nu le-a mai păsat de riscuri și de ce urmează pentru ei. Iar asemenea momente îi înscriu pe oameni în istorie, chiar dacă noi, dușmanii lor, n-am vrea.

- Și atunci, de ce să mai conspirăm, de ce să mai vrem să-i vedem jos ? - ripostează deodată, ca jignit, ca om care-a sperat mai mult, dezvăluind o figură ciudată și nesănătoasă, Anastase Panu, trăgându-se de bărbuța sa aurie cu fire albe.

Ceea ce trezește o deosebită vehemență în reacția munteanului rațional și categoric, făcându-l să strige:

- Cum adică: Să lăsăm dictatura unei camarile să ne încalece ? !

Venită dintr-o simțire adâncă, reacția lui Rosetti îi zguduie pe cei doi oameni dispuși a lua mai în ușor lucrurile.

- Așa Rusetache, așa; acum îl recunosc pe pașoptistul din tine ! - exclamă Panu cu o fericire sinceră și puțin nebună.

- Pașoptist e și Cuza, spune Rosetti, dar trecutul nu iartă prezentul iar revoluția trebuie să meargă înainte sacrificând tot ce nu e categoric și în spiritul ei.

- Categoric și consecvent ! - precizează Radu Ionescu într-o intenție ascunsă - dar ce pasăre rară e aceasta !

- Revoluția, de asemenea păsări are nevoie, îi replică Rosetti neiertător.

- Eu am cunoscut numai una: pe dumneata ! - își desconspiră poetul jocul forțând un ton familiar, dar maestrul său nu-l ia în considerație.

- Obiectiv sau subiectiv, spune el, toți sunt tentați să trădeze rovoluția, mai ales după ce au ajuns la putere prin ea. Tocmai de aceea, revoluția are nevoie de o conștiință, o conștiință colectivă care să vegheze și să gâtuie, să ucidă orice încercare de trădare, de deviere a ei ! - Și, sentimen-

tal, cu acea justificată înclinare a celui ce se știe aproape de izbândă, revine la victima sa: Influențează anumite trăsături caracterologice, superficialitatea îmbinată cu vanitățile și cu simțul puterii trezit de o camarilă infectă și slugarnică; dar eu cred că și o anumită țicneală datorată momentelor mari la care s-a ridicat. Vorbeam de faptul că el este unul dintre puținii oameni care s-au ridicat peste făptură, până la înălțimea momentului pe care i-l impunea soarta țării. Asta nu este puțin. Pe mulți, asemenea trăiri îi epuizează arzându-le pentru viitor rațiunea și bunul simț. Își pierd echilibrul și, fiindcă au fost mari pentru un moment, se cred mari pentru totdeauna.

- Păi asta cam așa se întâmplă de obicei - constată poetul simțind nevoia să întrebe: Există oare vreo soluție ?

- Există ! - afirmă cu hotărâre Rosetti. Este democratia: rațiunea tuturora, cea care resurecționează și se impune de câte ori este răsturnată de interesele vreunui particular, oricâte ranguri și-ar asuma acela. Democrația care, din moment ce s-a născut în mintea omului, nu se mai lasă trădată.

- Ba se lasă; câți n-o trădează ! - rostește Radu Ionescu, nu din dorința de replică, ci cu tristețea unei ascunse convingeri că și el s-ar deda la așa ceva.

Iar Rosetti simte nevoia să-l încurajeze, să-l mobilizeze, așa cum mobiliza masele cu înflăcărarea lui de tribun:

- Indivizii o trădează. Colectivitatea, însă, are nevoie de ea, de democrație !

- Luciditatea asta o ai dumneata, care ești o raritate.

- Nu e chiar așa - protestează bărbatul înalt - eu, din fecior de boier, am aruncat blazonul dorind cu mândrie să fiu negustor liber și acceptând să mă aleagă marchidanii starostele lor, nu din vreun moft, ci fiindcă iubesc democrația. Și, numai fiindcă iubesc democrația, am ajuns la a vrea să fac parte dintre cei care au interes s-o impună și să lupte pentru ea. Democrația și libertatea nu sunt cuvinte de joacă, așă cum nu e nici boieria. Numai că primele nu

pot exista împreună cu cealaltă. Uite, în zilele noastre de revoluție, când vezi un om că se boierește, că o face pe boierul, zic, adică nu vorbesc numai de boierii cei vechi care-și din cu dinițiii puterea, dar cînd îl vezi pe unul că se boierește, că tinde către asta, înseamnă că s-a mai născut un dușman al democrației, că balaurul a mai ridicat un cap care trebuie retezat. Băgați seama: așa a fost și așa va fi multă vreme, poate chiar întotdeauna, în lupta pentru democrație. Democrației nu poți să-i faci un vaccin ca s-o lecuiești pe veșnicie de trădare. Dar trebuie să creezi acea conștiință colectivă care să reteze capul oricui tinde să se boierească. Eu, de asta sunt gazetar: ca să întrețin o asemenea conștiință și, tot de asta sunt și om politic, ca să manevrez ghilotina atunci cînde nevoie. Alt crez nu am ! Cuza, vă spun, s-a ridicat peste puterile lui crezând că, odată ajuns pe culme, rămâne acolo. Ei bine, nu-i așa, domnilor și, în noaptea asta, se va vedea !

- Ghilotina ! - exclamă cu privirile fulgerate straniu, contrazicându-i cumsecădenia, poate arătându-i alte trăsături decât cele cu care apare de obicei, Anastase Panu. Eu am văzut ghilotina funcționând în piețele Parisului !... Și precizează cu un sens mai ascuns: E rapidă și eficace !

- Exact, domnule Panu ! - profită Ionescu de ocazie spre a atrage caimacamului atenția asupra sa - A fost inventată de doctorul Guillotin - mai spune, cu mândria fostului premiant de la Sfântul Sava, care vrea să se știe că a învățat multe: Joseph Ignace Guillotin, medic specialist în vaccinuri, care a ajuns deputat de Paris la 1789 și a propus ghilotina tocmai din motive umanitariste, fiindcă execuțiile se făceau grosolan și dureros; era în continuarea cercetărilor sale de vaccinuri, pentru scurtarea suferinței omenești, pentru micșorarea ei. Doctorul Louis, secretarul Academiei de chirurgie, a făcut referatul de aprobare rostind o celebră pledoarie. Și, cînd scula a început să funcționeze în acele piețe unde ați văzut-o și dumneavoastră - precizează el căutând a câștiga privirile tot mai stranii ale caimacamului

- toți au numit-o după acela: „*La petite Louisette*”. Îngrozit de valurile de sânge ce curgeau legate de numele lui, doctorul Louis a atras atenția că invenția aparținea colegului său Guillotin și denumirea a prins, legându-i numele de instrumentul sinistru dar făcând uitată intenția filantropică a medicului inventator.

Înțeapă cu degetul în aer într-un mod demonstrativ, ca și cum ar da satisfacție privirilor din ce în ce mai aprinse, nebunește aprinse, ale blândului moldovean. Lui Rosetti, ceva nu-i place în comunicarea asta a lor bizară; i se pare că împletește ceva tulbure, anormal, incitându-i pe amândoi spre sentimente sângeroase. Și tocmai de asta, întreabă cu o răgușeală neprietenoasă în glas :

- Ce vrei să spui cu asta ? Ce rost are povestea asta ? !

Acum, de-abia, inteligența agresivă de pe mutrișoara poetului exultă :

-Are ! Fiindcă de numele dumitale se va lega aici ideea de revoluție incoruptibilă; de revoluție pură si consecventă, care nu iartă nimic ! Revoluția e boala secolului. Suferă și ea anumite tratamente. Dumneata, maestre, ești medicul ei radical ! - își încearcă el iarăși familiaritatea - Toți știm că, acum, lupți împreună cu Brătianu ca să aduceți principe străin; e adevărat că, la ora asta, când dumneata organizezi aici puciul, Brătianu duce tratative la Paris ?

- Este. - răspunde Rosetti, nepăsându-i sau neremarcând acel «dumneata» cu care junele continuă:

-Da, dar tot dumneata, consecvent cu ideile pe care le ai, vei lupta mai târziu și pentru răsturnarea principelui străin și, dacă Dumnezeu îți va da viață lungă, vei face Republica !

- Să dea Dumnezeu !

- Perfect ! - triumfă în raționamentul său vanitosul poet - Brătianu a pornit ca socialist, iar acum se zbate pentru monarhie; dumneata ai fost și rămâi republican și chiar dacă unii te vor acuza de conspirație, scopurile pentru care o faci sunt nobile și umanitariste ! De asta vei fi în perma-

nență aici ghilotina în slujba revoluției !... am spus eu: Revoluția asta e boala secolului !

- Ghilotina în slujba democrației, care retează tot ce se opune voinței populare ! - precizează Rosetti trecându-și degetele prelungi prin barbă, cu evidența faptului că-i plac cele auzite. Și, inspirat, ridică fruntea ca și cum și-ar pune în evidență odată cu ea și gîndurile: Domnilor, nu degeaba v-am vorbit despre nevoia unei conștiințe care să vegheze la tot ce ar putea trăda cele câștigate în mersul democrației. Țineți seama de un exemplu din istoria foarte recentă - au fost pline ziarele tuturor acestor ani, dar mai ales ale celui din urmă cu numele lui Abraham Lincoln. E, într-un fel, numele Americii, care devine o țară mare și importantă, dar pentru noi, românii, numele ăsta semnifică și altceva. E o coincidență aproape totală dacă ținem seama și de ce se va întâmpla în această noapte.

- Adică cum ? Îl omorâm și noi pe Cuza ?

Întrebarea vine parcă de la ambele glasuri sau, în orice caz, de pe buzele ambilor parteneri de discuție. Rosetti îi privește cu calm și, fiindcă tocmai atunci trece pe lângă ei Maria, inteligenta intelectuală ce și-a dedicat întreaga viață admirației pentru el, făcându-l mai radical tocmai prin înțelegerea ei, o prinde pe după umeri cu gestul afectuos al brațului prelung și, lipindu-și-o de piept ca pe un lucru într-adevăr drag, fapt ce-i umanizează mult, mult de tot fața neprietenoasă, el o pune la curent:

- Le vorbesc acestor domni de istoriile anglo-saxone ! Și, fără s-o miște de la piept, o îndreaptă spre chipurile celor doi care, din surprindere sau din cine știe ce sentimente ascunse, par cam hilare: ochii fostului caimacam clipesc agresiv, contrazicându-i alura de bursucel, în vreme ce ai poetului se fac tot mai mari având în ei o nejustificată lumină de suferință. Dar, nedându-le atenție, ci numai descriindu-i prin gest soției sale, boierul care singur se desboierise își continuă cu obstinație ideea:

- Abraham Lincoln, domnilor, cu toate că astăzi, la puțină

vreme, îi este Americii erou național, trebuia să moară. Nu uitați că insul acela care l-a asasinat a strigat, de acolo, din lojă, către toată sala teatrului care asista cu uimire : „Sic semper tiranys", deci, măcar o parte a Americii avea impresia că Lincoln începea să devină un tiran, adică un dușman al democrației lor sau, în orice caz, prezenta pentru unii americani germenii pericolului de a le transforma democrația în tiranie. S-a dat explicația că a fost răsbunarea Sudului, că actorul acela, Booth, era un fanatic sclavagist. Mă rog ! Gândiți- vă și dumneavoastră: un măscărici, un cabotin, fanatic sclavagist ! Actorul și-a jucat rolul, atâta tot. Nu putuse juca roluri mari pe scenă și atunci s-a ivit ocazia ca, tot în fața spectatorilor care umpleau teatrul lui Ford, la paisprezece aprilie anul trecut, să joace rolul principal într-o unică reprezentație, intrând în loja președintelui, împușcându-l și strigându-și replica. El a fost actorul, dar cine scrisese piesa, domnilor, nu vă întrebați ? !

- Sudiștii. Nu spune toată lumea că a fost un asasinat pus la cale de sudiști ? Doar eu prelucram anul trecut toate telegramele de presă cu care am scos câteva numere ce ne-au adus bănuți buni, spune Ionescu atent și prompt în replică, adăugând: Așa vorbea toată lumea, cu toate că, iată, doamna Maria zâmbește cu atotștiința dumneaei englezească.

Intr-adevăr, cu acea confidență complice dintre soți, Maria Rosetti zâmbește misterios la aceste spuse, alintându-și privirea cu încredere pe chipul bărbatului ei. Cu acea încredere a femeii convinse de superioritatea inteligenței, informației și deducțiilor lui.

Rosetti o simte, e convins, adică, de încrederea femeii care i-a înțeles atît de bine gânduriie și idealurile și, ca și cum ar prinde curaj pentru argumente de la căldura acestei înerederi, o îmbrățișează mai strâns, cu acel firesc al legăturii dintre sentimente și idei care se creează într-o căsnicie intelectuală, modernă, bazată și pe dragoste, și pe idealuri; și pe obișnuta atracție omenească, dar și pe impărtășirea comună a unor aspirații superioare. Asta a

realizat el, fiul de boier luând, în ciuda tradiției, o fată săracă dar care rupsese cartea cu dinții, o femeie care, nu numai că-l iubea ca bărbat, ci se dedicase total revoluționarului ce era. Și, cu acea temeinică încredere în tine pe care ți-o dă conștiința că dragostea cuiva duce la înțelegerea perfectă a gândurilor tale, dă drumul unei speculații pe care nici Europa, nici Lumea Nouă nu și-o permiseseră până atunci :

- Domnilor, Lincoln realizase prea mult pentru Statele Americane spre a mai putea rămâne în viață și, mai ales, în funcție. Gândiți-vă la acei americani duri și pragmatici care și-au clădit o democrație dintre cele mai temeinice, cu legi de fier stabilite înadins spre a nu mai permite tristele experiențe europene; comparați-i cu penibilul Franței care duce la transformarea revoluționarilor în împărați, a democrației în tiranie și a libertății în supunere militară. Gândiți-vă la acest popor, format din oameni fugiți din Europa tocmai de sub tirania bogaților în speranța de a se chivernisi prin munca lor în libertate. Legi de fier și-au făcut, scrise și nescrise, pentru ca să-și garanteze această libertate. Da, scrise și nescrise - repetă parcă subliniind ceva rămas neînțeles pe deplin, dar știut de el ca vechi conspirator - O societate formată fie din aventurieri care nu doreau a se supune regimurilor statale ale vechiului continent, fie din oameni care aveau toate motivele să le urască, își are legile ei, votate sau ascunse, prin care își ia toate măsurile de precauție. Votată, este legea schimbării președintelui la patru ani, a redevenirii lui cetățean de rând tocmai pentru ca să nu încalece societatea prin vreo lovitură de stat. Nevotată, însă, este cea care a dus la uciderea lui Lincoln tocmai atunci când căpătase atâta popularitate și atâta glorie încât, din om, s-ar fi transformat în monument și America s-ar fi simțit obligată să aleagă între el ca persoană și ideea sfântă a eligibilității permanente. Că-l ura Sudul ? Poate; dar avea și mulți care trebuiau să-l iubească acolo. Că-l iubea Nordul ? Iarăși poate; dar avea,

desigur, mulți care trebuiau să-l urască și să-l invidieze. Așa că uciderea lui a fost un nedeclarat consens național, tocmai pentru că devenise atât de glorios încât, în fața entuziasmelor de moment, ar fi putut să schimbe sensurile statului democratic al americanilor. Și atunci, față de acest entuziasm, de moment, sau împotriva lui, a funcționat acea rațiune sănătoasă a legilor nescrise: America și-a împușcat președintele, nu pentru pericolul real, pe care l-ar fi prezentat el, prin firea lui, ci pentru prezumițiile pe care le conțineau pozițiile la care istoria momentului îl adusese. În situația încântării subiective, de moment, față de meritele unui om, care ar fi putut narcotiza populația făcând-o să-l proclame pe viață, lăsându-se astfel subjugată de un tiran, a funcționat rațiunea rece și obiectivă a celor meniți să supravegheze la destinele sociale. Și America a preferat să și-l treacă pe Lincoln erou în Panteon, decât să se trezească cu el tiran în viața de zi cu zi !...

O flacără stranie, de rațiune și încăpățânată convingere lucește în ochii lui, făcându-i să nu mai fie urâți. Un gest oarecum emfatic, al omului de la tribună, i se oprește la jumătate odată cu emoția raționamentului, atunci când își dă seama că se află în cadru particular. Sublim și îndrăgostit ascultător unic al deducțiilor sale, Maria Rosetti îl sărută afectuos ca și cum i-ar fi îmbrățișat în același timp și ființa și ideile. Rosetti o răsplătește cu mângâierea vibrantă a palmei care-i trădează încordarea și, cu veche rutină de orator, apreciindu-și exact acest respiro, continuă, uitându-se de data asta nu la cei doi, ci în ochii duioși ai femeii cu pieptănătură simplă - o cărare împărțindu-i părul bogat de o parte și de alta a frunții ca să acopere urechile conturând ovalul unei fețe plăcute, cu obraz creol întins, nări mici și buze frumos arcuite.

- E pentru prima oară când s-a manifestat această lege nescrisă prin care democrația își ia măsurile ei de precauție și mă tem că o asemenea experiență îi va convinge pe americani să-și mai ucidă din când în când câte un

președinte în plină ascensiune; să nu uităm că, numai cu cinsprezece ani mai înainte, alt președinte, Zaharia Taylor, murea subit după ce adusese importante cuceriri teritoriale si se amestecase în conflictul politic așa-zis al „Compromisului». Ideea de păstrare a democrației se întipărește la un popor și prin convingerea necesității actelor dure, din simplul motiv că, tirania, prin acte și mai dure se păstrează. Tot așa cum regimul totalitar se folosește de poliție - și vedeți cum a crescut poliția în București sub Cuza - cei care luptă pentru democrație trebuie să se bazeze pe legile de neșters ale rațiunii lor. Pentru că impunerea și dezvoltarea rațiunii îl face pe om tot mai rațional, în vreme ce dezvoltarea poliției face regimul tot mai polițist - are aici Rosetti un zâmbet care solicită complicitatea celor doi: Vedeți în acest sens Imperiul habsburgic, domnilor, cu polițismul lui dinăuntru și dinafară pe care-l simițim și noi din plin, prin cel mai mare dușman al libertăților românești, baronul Eder !

- Dacă ar ști baronul Eder ce se pregătește la ora aceasta !... spune cu satisfacție cam fIecară Ionescu, ceea ce pe Rosetti îl nemulțumește, făcîndu-l să rostească încruntat:

- Nu știe ! Dacă conspirațiunea funcționează după toate legile ei, atunci nu știe !

- Poate că i-ar conveni, încearcă Panu, din niște ascunse și personale interese, să fie mai concesiv cu ideea de putere străină. La Iași, în timpul Unirii, consulatul austriac era ceI mai mare dușman al unioniștilor și făcea totul împotriva lor. - Și adaugă cu o anumită speranță: Dacă Cuza cade, rămân libere ambele tronuri !

- Tocmai de asta ! proclamă Rosetti grav: Noi atacăm tronul, tronul unic, nu Unirea. Așa, ar fi multe forțe care-ar dori să ne vadă iarăși dezbinați. Am spus, doar: ce s-a făcut bun prin Cuza trebuie păstrat. Ceea ce facem mai bun acum, facem prin noi înșine. Pentru că noi ne cunoaștem nevoile. Alții își cunosc doar interesele pe care le au la noi in țară.

- Parcă prințul străin nu e tot un fel de modalitate de a ne

închina la o putere străină ! - spune, intr-un moment de egoistă sinceritate Anastase Panu care, fiind cândva caimacam, însemna că mai avusese doar un pas pînă la a ajunge domnitor.

- Nu ! - protestează Rosetti, domnul străin trebuie să ne garanteze libertatea; altfel, degeaba îl aducem...

Ceea ce dă satisfacție poetului Radu Ionescu a cărui frunte lărgită nefiresc printr-un început tînăr de calviție, se ridică vanitos:

- Am spus eu - se adresează de data asta femeii care pare mai frumoasă în rochia ei simplă, sobră, de profesoară de pension: Ca un stâlp de veghe a democrației, maestrul meu va conspira veghind sau va veghea conspirând, până la sfârșitul vieții ! Prințul străin, pe care-l caută astăzi Brătianu pe la cancelariile occidentale, va fi primit de noi cu sinceritate, dar dacă el nu ne va răsplăti la fel, va afla în Rosetti cel mai temut adversar și va fi dat jos deîndată ce va dori să fie mai mult decât un chezaș al democrației !

Poate tonul poetului, poate suficiența cu care acesta îi dădea calificative marelui Rosetti o fac pe femeia luminată de dragostea față de înfățișarea stranie a celui ce o ține pe după umeri, să capete un ton categoric, bărbătesc:

- Domnule Ionescu, noi, pe fiica noastră născută în ajunul revoluției, am botezat-o cu numele de Libertatea și, dacă am botezat-o astfel, vă întreb: există cineva care să vrea să-i moară propria fiică ?

Căldura cu care a rostit întrebarea, căldura aceea dusă aproape de vehemență și idealism la fel de iacobin ca și al lui Rosetti, o face și mai frumoasă pe femeia ce pare micuță sub brațul protector al impunătorului ei soț. Și asta, în primul rând pe el îl topește. În clipa aceasta de emoție și concentrare, când verbiajul are în el și ceva din nervozitatea așteptării momentului cheie, cei doi îl văd pe neclintitul și durul paznic al democrației cum se topește sub flăcăruia dreaptă a femeii susținute de brațul său larg ca o aripă. Și, cu duios gest romantic, trupul său făcut din oase înalte se

apleacă până ce buzele-i ating cu pios sărut fruntea femeii.

- Tu ești tăria mea, tu și credințele mele pe care le împărtășești !... Și o sărută încă o dată, ca pe o icoană, în vreme ce mâna ei mică se strecoară în palma lui osoasă căutându-i căldura degetelor, iar umărul trupului ei micuț se așează, supus și fericit, cât mai sub brațul acela mare și ferm protector.

- Glorie ! - exclamă poetul inspirat de fluxul romantic al întregii trăiri ce-o vede dinainte-i. Și parafrazează din versurile de tinerețe ale lui Rosetti:

In mâna dânsei este a lumii cârmuire !
La ea, dar, pleci genunchii, iubirea ei o ceri.
Căci ea are puterea c-o vorbă, c-o clipire,
Să te afunde-n iaduri, să te-nalțe la cer.

Pentru ca, apoi, cu gest cabotin să se adreseze ei:

Că el ți-a pus pe frunte o stea strălucitoare,
Umbrită de-al său geniu tu ești nemuritoare !...

Și dând curs ambiției discurive de a se adresa cât mai multora, găsește o replică și pentru cel de-al treilea spectator:

- Priviți, domnule Panu, imaginea sfântă și castă a revoluției noastre ! Acești soți pentru care iubirea și credința într-un ideal se amtestecă și se confundă total. Glorie lor ! Privindu-i, cred în explicația destinului lui Lincoln, explicație care mai înainte mă surprinsese și mă iritase: Da, cred că fiecare conștiință națională trebuie să aibă și, dacă nu are, trebuie să nască acea rațiune care să vegheze la păstrarea și, mai ales, salvgardarea idealurilor. Din pricina aceasta împărtășesc total părerea despre destinul lui Lincoln în America și nu pot să nu cred într-un destin asemănător aici, în Europa !

Face un gest emfatic, de poet care-și încheie momentul inspirației, momentul dăruirii către public și se pleacă în

fața fericitei perechi.

-Mă duc la cucoane - spune Maria Rosetti intimidată în bunul ei simț de prea marele elogiu, dar și cam iritată de emfaza cu care fusese rostit - altfel balul n-ar mai fi bal, iar cei care ne pândesc de afară n-ar mai avea motive să fie liniștiți, liniștindu-l pe Beldiman care, la rându-i, îl liniștește pe Vodă...

Și, zâmbindu-le drăguț, sincer, se depărtează cu mersul discret, neostentativ al fetei culte care-și face datoria în marile famili, fără să iasă în evidență sau să deranjeze.Pe urmele ei, Ionescu nu se poate abține să nu adauge:

- Beldiman îl liniștește pe Vodă, iar Vodă, mamăăă, ce-o mai liniștește pe Maria Obrenovici !

Rosetti, însă, n-are chef de asemenea aluzii. El reia convorbirea serioasă de mai înainte:

- A propos de Lincoln, Maria știe calculul meu, dar nu e un simplu calcul, sunt chiar coincidențe ale istoriei care, neapărat; vor spune ceva... Da, vor spune ceva - se înfierbântă el privind ceasul ca și cum ar cântări timpul ce-l ține sub presiune - Voiam să vă spun mâine lucrul acesta, dar tot trebuie să treacă vremea asta de noapte așteptând semnalul celor din turla de la Crețulescu și intrarea celor de la cazarma Malmaison.

- A propos de Lincoln ? - întreabă poetul - Am văzut articolul dumitale în care făceai o paralelă între Statele Unite ale Americii și noi, Principatele Unite ale Europei !

- Acum lucrurile merg mai departe, spune Rosetti, vă rog numai să fiți atenți la câteva amănunte: Primul - datele alegerii lui Linoln și Cuza reprezintă doar o diferență de un an unul de altul, ceea ce pentru istorie nu contează; iar data aceastălaltă, cea din seara aceasta, e tot de un an, spune el cu maliția celui ce știe că planurile îi reușesc prin încăpățânare; dar, despre asta, încă nu vorbim ! - Și, privindu-și din nou ceasul, calculând în sine-i la ce oră se va putea vorbi „despre aceasta”, îi apasă capacele cu degete nervoase ca și cum ar gândi ceva, sau, mai degrabă, ca și

cum ar apăsa pe un trăgaci. Iar, după o clipă în care ascultă ecoul pocnetului mic, abia perceptibil, al capacelor care închid măsurarea timpului de parcă l-ar curma pe al cuiva, continuă: Fapt este că amândoi au avut de apărat o unire periclitată, că unul a abolit sclavia iar altul iobăgia, că, de numele lor s-au legat la un moment dat speranțele popoarelor respective și că niciunul nu a ezitat să-și asume puteri dictatoriale. Lincoln a desființat legea de Habeas Corpus, Cuza ne-a interzis pe noi; Lincoln și-a asumat puterea absolută a stării de război, oamenii lui Cuza au tras în noi vara trecută umplând piața Sfântu Gheorghe de sângele tutungiilor. Amândoi, în plus, găseau justificări de mare forță: Cuza rămâne memorabil prin răspunsul dat lui Fuad Effendi în chestiunea secularizării averilor mănăstirești, Lincoln, prin ceea ce se cheamă "Gettysburg Address", ambele în 1863. Ei bine, pericolul tocmai în asta constă: în fascinația pe care ar fi putut-o ei reprezenta câștigând masele și instituind puterea personală. Acea rațiune națională pentru păstrarea drepturilor, despre care vorbeam, la asta trebuie să vegheze: Când individul ajunge să încalece societatea, atunci ea intră în acțiune ! Altfel, ajungem, așa cum am spus: Constituțiunea este călcată, controlul Adunării desființat, voința țării disprețuită, drepturile cetățenilor lovite, libertățile publice năbușite, bugetele nevotate și puse în lucrare prin ordinanță, impozitele strânse prin măsuri silnice și arbitrarii, socotelile banilor publici încurcate și necercetate pe mai mulți ani, în finanțe o dezordine spăimântătoare, justiția și administrația un scandal public pe bani mulți !... Toate acestea încarcă talgerul celălalt al cântarului, iar ghilotina, despre care vorbeam mai înainte, intră în funcțiune. Ea trebuie să fie categorică, domnilor, mă înțelegeți ? ! Categorică asemenea ideilor mari ale secolului !

Ultimele vorbe le adaugă cu precipitare, într-un fel de mesianism neiertător, grăbind către un mesager apărut în ușa sălii și lăsându-i pe cei doi sub semnul imperativului

pe care l-a rostit cu vehemență. Pentru auzul celorlalți, înearcă să o facă pe gazda:

- Domnilor, pe mine mă iertați. Serviți-vă. Ce vreți să vă comand, că doar sunem la bal !

- Niște vin din acela Frontignan - zice Panu cunoscător.

Face semn unui servitor și-i părăsește lăsindu-i să se privească îngânduraţi: moldoveanul cu fața blândă dezisă de ochii care scapă uneori priviri stranii, împreună cu balcanicul irascibil și zeflemitor la care poezia e doar ca o mantie purtată pe umeri.

- Se zice că-i un mason ! - spune acesta privind curios pe urmele pașilor mari ai lui Rosetti - că el și Brătianu au intrat la Paris în acea lojă numită "*l'Athenee des Etrangers*", care cuprinde pe cei mai înfocați republicani.

- Nu știu ce-o hi - încearcă să se dezică fostul caimacam dând-o pe moldovenește - dară mie, omul aista îmi dă întotdeauna ca un fior rece pi șira schinării: Di undi, atâta siguranță și neiertăciune habotnică, domnule ? !... Și nici macar nu vrea să fie el Domnitor, nici prim-ministru !... Nu-l vezi ? Nu iasă-n față !... În orice guvern îi pi la coadâ, dar diriguie tăt !... Nu cată funcții, nu cată bani, dar veghiază ca o sentinelă !... Di undi atâta altruism ?... Di undi atâta radicalism ? !... Di undi, bre, di undi ? !... Iată c-o sosit vinișorul !... 'Mda, e Frontignan !... Be-l tinere, cu aista faci gemeni !... Las' că ți-oi spuni io la ci-i bun: Îi bun la tinerâță, ca sâ poți și la batrâneță !...

XII

C. A. ROSETTI : Profesiune de credință (1865)

„Am datoria să spui din nou și îndată publicului căruia infățișez această foaie cari sunt credințele mele politice, cari sunt ideiele ce urmăresc și care este metoda ce voi întrebuința. Negreșit că, dacă n-aș număra viața mea ca om politic și ca publicist decât de la 1848, tot ofer șaptesprezece ani de dovezi atât despre credințele mele politice, cât și despre idealele ce am urmărit, fără nici o altă schimbare

decât aceea ce este schimbător, ce trebuie să se schimbe, adică a tacticei, a strategiei ca să zic așa.

As mai avea și o altă chezășie și mai temeinică, că publicul a cunoscut credințele mele și a crezut a lor tărie. Zic acea chezășie este temeinică, fiindcă el a dat-o.

El, în adevăr, de la 1848 și până la 26 iulie 1864, de câte ori a putut vorbi liber a declarat în mare majoritate că acele credințe erau și ale lui, că le susține, că voiește să le propage și să le aplice.

Și-acum când dovedirăm din nou și prin cele scrise si prin fapte că nu ne-am schimbat și nu ne vom schimba în nimic credințele și ideile noastre și trebuind să sfârșim această mărturisire, deja prea lungă, s-o incheiem cu unul din cele mai sfinte învățăminte ce ne-a dat acum câțiva ani acel geniu al Franței ce se numește Ed. Quinet. In scrierea sa despre români, face o schiță despre toată istoria noastră și arată și gloria prin care am trecut, și monopolul în care ne-am încheiat, precum și cauzele suirii trecute și ale căderii ce-a urmat-o. Face însă ceva și mai mult, căci arată cum s-a operat acea mare minune că națiunea aceasta nu și-a dat pe deplin sufletul în acea înecare atât de mare de invasiuni și de vițuri. Între cauzele cele mai puternice care ne-a scăpat d-a muri prin acea spăimântătoare asfixie, d. Quinet pune și limba. Arată prin ce lupte limba noastră scapă din toate loviturile politice și religioase și cum ei, și mai cu seamă ei, datorim în mare parte existență noastra. Într-unul din capitolele acestei însemnate scrieri, sub titlul *Regenerațiunea morală,* venind la presint și arătându-se ce trebuie să facem spre a ne regenera, spre a fi în adevăr, iar nu a părea numai ca suntem, zice :

„Adăugați (pe lângă aceste reforme) libertatea cuvântului și a presei, căci nimeni nu va înțelege că, dreptul de căpetenie al naționalității voastre constând, precum s-a văzut, în limba națională si poporarlă, cel dintâi act al reorganizării să fie de a lănțui cuvântul. Prin el ați putut scapa cu viață, respectați-1 !»

Ne mai putem oare îndoi că nu ni se va da cât mai degrabă libertatea cuvântului ? Nu, căci, cum ne aduce aminte d-1 Quinet, nimeni n-ar înțelege că noi tocmai acum, când reînviază toate naționalitățile, să sugrumăm însine pe mama noastră, pe salvatoarea noastră.»

C. A. ROSETTI : **Unire** (1848)

„Concetățeni, frati români, unire ! Numai uniți vom fi tari, numai uniți vom putea gusta rodul libertății, numai uniți vom putea rezista vrajmașilor, numai uniți vom fi un popor mare, un popor liber, un popor de frați. De vom prefera interesele particulare interesului comun, de vom uita frăția jurată de toți pe Câmpul Libertății, de nu vom fi sinceri și gata a jertfi totul pe altarul patriei, suntem în primejdie a perde tot ce am câștigat prin zilele glorioase de la 11 și 19 iunie. Să avem încredere în guvernul provizoriu pe care 1-am ales, să-l lăsăm a lucra în odihnă și să fim siguri că el, care a decretat frumoasa deviză „Dreptate, frăție», nu va suferi să se facă nedreptate si să se năpăstuiască măcar unul din cetățeni ; să sprijinim din toate puterile noastre membrii acestui guvern, cari au jurat să moară pentru patrie, pentru fericirea și libertatea românilor. Să nu alergăm dupa posturi și slujbe, dar, chemându-ne patria, să fim gata a o sluji cu toate puterile noastre ; să nu râvnim posturi mari, caci orice slujbă ne va încredința patria este onorabilă; să nu uităm că rangurile și privilegiurile nu mai există, că, după trebuințele momentului, guvernul ne orânduiește poate astăzi în post de ministru și mâine în post de scriitor (copist), caci statul poate să dispozeze de capacitățile noastre. Să nu se socotească cutare sau cutare năpăstuit că altul se află într-un post mare in vreme ce el nu ocupă decât un post inferior sau nu are nicidecum ; mâine poate patria are nevoie de el, s-aștepte dar chemarea ei. În vremea de acum nu poate fi vorba de chiverniseală, după cum se zicea altădată, și cei care caută slujbe o fac de patriotism, vrând a se face folositori țarii. Onorăm acest

simțământ, dar orice cetățean are multe mijloace de a sluji patriei și fără să ocupe un post al statului, și nu poate fi poziție socială cât de inferioară în care omul să nu poată pune în lucrare toate facultățile sale [...]

Unirea, frați români, ne este mai vârtos acum de neapărată trebuință; în unirea noastra stă fericirea noastră, viitorul nostru; neunți nu putem nimic, unți putem totul. » [...]

C. A. ROSETTI : **Către frații noștri din Moldova** (1848)

"Cincisprezece zile au trecut de când s-a ridicat în București și în fosta țară dincoace de Milcov stindardul libertății, de cincisprezece zile ne bucurăm de acest dar dumnezeiesc, ce am dobândit în mai puțin de trei ore și până acum ne lipsește încă orice știre din partea voastră. Această tăcere ce însemnează ? Este oare tăcerea morții ? O, nu ! Moldoveanul cunoaște prețul libertății, moldoveanul, ca și munteanul, are trebuință de o reformă radicală, căci și el suspină sub jugul tiraniei, cum am suferit noi pâna mai deunăzi, și el simte lanțurile sclaviei, și lui i-a sunat ora deliberației, și el are același drept ca și noi a intra în rândul națiilor libere. Ce mai așteptați dar, frați moldoveni ? Mihail Sturza nu mai poate domni în Moldova, aceasta trebuie s-o simtă el însuși după cruzimea după urmă ce a săvârșit, după atâtea tiranii de care s-a făcut vinovat, dupa necontenitele jafuri și abuzuri ce marchează îndelungata sa domnie.

Goniți din țara voastră pe un tiran întinat înaintea toatei Europe, ardicați stindardul libertății si, cum suntem o singură nație, cum suntem frați, vorbind aceeași limbă, având aceeași religie, aceleași obiceiuri și, de atâția secoli, aceeași soartă, veniți să vă împărtășiți și de aceleași drepturi cu noi, veniți și gustați rodul libertății, lepădați cu bărbăție fiarele rușinoase ale despotismului și arătați-vă înaintea lumii vrednici de strămoșii nostri, dovediți națiilor Europei că duhul lui Ștefan cel Mare n-a perit dintre voi.

Vouă nu vă lipsesc bărbați vrednici, bărbați cu inimă, voi aveți ai voștri apostoli și martiri ai libertății, chemați-i înapoi și răsturnați-i de pe șovăindul scaun al tiraniei și al despotismului, ca toată națiia română să fie liberă, ca toată națiia română să alcătuiască un singur stat, un singur popor de frați ! Voi, frați, ați făcut întâia încercare și, dacă n-ați izbutit, pricina este, poate ca prea v-ați mărginit în cercetările voastre; în secolul nostru, un popor cere sau tot, sau nimic si, cerând tot, dobândește totul. Aruncați o privire asupra Europei: italianul, francezul, germanul, toate națiile mult mai puțin subjugate decât noi au scuturat jugul despotismului și își cer sfintele lor drepturi; un Dumnezeu puternic este cu dânsele, el le apără, el le sprijină și cu el biruiesc. Aveti dar credință, frați, și nu vă temeți, căci Dumnezeu este cu voi. Fără voi nu ne putem bucura decât pe jumătate de dobândirile noastre, cu voi bucuria noastră va fi desăvârșită, cu voi vom fi îndoit de fericiti, îndoit de puternici și nimic nu ne va putea rezista. Aideți, frați, deșteptați-vă din lunga letargie, aideți sculați-vă și să ne dăm frățeasca sărutare, frățeasca sărutare a libertății. Încă o dată, în numele suferințelor noastre, în numele acelui sătean român ce de atâția secoli hrănește cu sângele său pe cei de alt neam și pe vrăjmașii libertății, vă jurăm să vă sculați, să răsturnați pe mormântul libertății și să ne dați mâna ca să doborâm zidul dezbinării ce tiranii înălțară între noi. Frați moldoveni, nu uitați că numai când vom fi un singur trup, precum suntem și un singur suflet, vom fi liberi. Brațele noastre vă sunt deschise. Deschideți-le și pe ale voastre, veniți spre noi, precum venim spre voi, lepădați acele mici interese de provincialism, izvorul nenorocirii noastre, și veniți să formăm o singură națiie, o singură Românie, care va fi atât de tânără, mare și puternică încât toată Europa va recunoaște ca ei i s-a dat din ceruri să fie puternicul ramport intre barbarism și civilizatie."

C. A. ROSETTI : **Despre revoluție** (1848)

„Frică si curaj, îndoieli și nădejdi, astfel sunt duhurile astăzi; unii se tem de reacționarii dinăuntru, alții de armiile de afară, unii cred că vom izbuti cu desavârșire, alții plâng ca suntem perduți și alții, nemaiștiind ce să creadă, se închid în casa lor sau la moșii și, făcând pasiență, așteaptă să vadă ce se va alege de bieții români. *Pruncul român*, cu nevinovăția sau cu nevârstnicia lui, cum zice draga lui foaie **Poporul suveran**, o să se silească încetul cu încetul să potolească aceste agonii, si el crede c-o să izbutească cel putin cu aceia ce iubesc pruncii si cred că și Dumnezeu îi iubește și este cu dânșii. Să intrăm dar în dezbatere.

Cine a făcut revoluția noastră ? Un om sau zece sau nația românească ? Negreșit că nația, căci 10 și 20 și 100, măcar rebeliști, cu toata activitatea lor n-ar fi izbutit să răstoarne atâția spioni, atâția cârmuitori și subcârmuitori, atâția miniștri și un prinț stăpânitor; nu ar fî putut să astupe 6 tunuri și 4000 de puști obișnuite a se aprinde la comanda căpeteniilor, nu ar fi putut să rupă 669 de pagini ale Regulamentului Organic, mai vârtos acum retipărit a doua oară cu slobozenia înaltei stăpâniri și cu miile de greșeli și escamatorii ce se introduseră într-însul. Așa că dar credem că nu este nimeni ce nu poate să ne zică că câțiva intriganți și ambițiosi, cu minciunile și sărăcia lor, răsturnară o instituție înrădăcinată de atâția ani -, prin urmare revoluția a făcut-o toată nația, incepând de la Vilara și mergând până la căpitan Costache sau viceversa, cum veti voi. [...] Pentru că o revoluție nu se face de un om. Încet-încet se învârtește și iar se învârteste pământul în osia sa, până ce vine o zi, un ceas, un minut când în oscilația lui se atinge de cine mai știe de ce planetă, de ce soare, de ce foc necunoscut încă și atunci face o rotire, o rotire de acelea ce răstoarnă toate puroaiele, toate păcatele și rămâne iarăși curat ca în ziua creației. De aceea și noi sufeream și toată lumea suferea, căci încă nu venise acel minut: și vai de nația aceea ce se scoală până nu sună acel minut, vai de dânsa, zicem, căci sângele ei se varsă fără mult folos; nu izbutește până nu

vine acel minut când nu mai lucrează un om, nu mai lucrează un popor, ci omenirea întreagă pornește, merge spre Dumnezeu, și, vai de națiа aceea ce în acest moment rămâne în nemișcare; ea atunci este rebelă la glasul lui Dumnezeu ce strigă pasă ! și națiа aceea va fi pedepsită de Dumnezeu cu mulți ani de robie, cu bătăi, cu toate chinurile acelea cu care bătu pe români căci nu ascultară comanda sfântă din anul 1789, când, prin glasul Franței, Domnul a zis Europei cum a zis lui Lazăr: Scoală-te și pleacă ! Și Lazar se sculă si fu viu, și Europa se sculă și fu vie, și ceia ce nu merseră departe pricina este că în scularea lor se îndoiră, se sculară ca valul trecător ce lovește țărmul și moare de slăbiciune, iar nu ca scularea oceanului, când mișcă totul până în fundul abiselor sale, sfărâmă toate acele colosuri și acele corăbii ce în liniștea lor, cu pânzele și bandierile întinse, se făleau ca sunt domnitorii lumii și că el este robul cel supus ce poartă în spinarea lui și le duce unde vra cârma lor. Români, români ! nu nesocotiti această comparație, nu o treceți ușor cu vederea, caci noi o numim parabolă si de multe ori prin parabole și prin glasul unui prunc vorbește Dumnezeu. [...]

Ziua de 11 iunie este ziua în care căzură clasele privilegiate, ziua în care căzu guvernul amăgirii și (se) proclamă dreptatea și suveranitatea popolului, ziua în care se adună popolul, strigă și se risipi intunericul și lumină fu: ziua creației, ziua libertății, a egalității și a frăției, ziua în care popolul, văzând că alesii săi nu sunt destul de creștini ca să sufle viață în toate clasele, și zise: Să-i ajutăm ! și lovi tronul, prințul, miniștrii, deputați, toti căzură; însă libertatea, egalitatea și frăția sunt ele întărite ?

Nu, nu, striga unii, pentru că popolul este încă în copilarie. După atâtea fapte sublime ale popolului român, tot mai sunt oameni ce zic că nu este în stare a se guverna, și aceasta o zic negreșit pentru că 1-au văzut că în 3 ore a răsturnat o tiranie de 18 secoli, pentru că în curs de o lună de 3 ori s-a luptat pentru libertate, pentru că nu știu, sărmanii, ca cu

popolul este Dumnezeu și că ceea ce face Dumnezeu nu pot să strice oamenii. Nu, nu, strigă alții, pentru că au să vie armii străine să ne robească, si acestea o zic pentru că românii aceștia au înfipt steagul lor pe zidurile Adrianopolului, aceasta o zic pentru că nu sunt creștini și de aceea nu știu că credința strămută munții, pentru că nu știu că sunt câțiva ani numai de când femeile române cu cobilițele în mână goniră o armie întreagă, pentru ca nu știu ei că pentru un român fiecare par este o suliță, fiecare piatra o pușcă, fiecare râu și fiecare puț o apă otrăvitoare, pentru că nu știu ei că cela care cu credința lui Dumnezeu în inimă va suna clopotele bisericilor noastre și cu limba lor va asvârli în vrăjmaș, și nici unul nu va rămânea în viață. "Trei sute numai să plece - zicea alaltăieri într-un club domnul Chesar Bolliac -, 300 numai să plece și eu merg cu pușca în mână și toată lumea va veni după noi"-, și avea dreptate domnul Chesar de a vorbi așa. Dar să vie vrăjmașul să ne ia drepturile noastre, să iasă tinerimea română să înfigă steagul lor în piața publică, precum înfigem noi acum pe al nostru, și să strige cum strigăm noi acum fără sfială : «Aici se luptă fiii României, otărâți a muri până la unul pentru asigurarea sfintelor legi de la 11 iunie», și dacă unul, numai de va rămâne neînscris, noi zicem aceluia să vie să dea cu piatra in noi."

JULES MICHELET:

„Era in 6 iunie 1848. Doamna Rosetti se afla în durerile celei dintâi faceri. Bărbatul său, la picioarele patului, aștepta plin de grijă și de nerăbdare: se uita la ceas. Femeia sa știa pentru ce: la orele 6 revoluția trebuia să facă cel dintâi pas.

Rosetti trebuia să însoțească pe doi prieteni cari plecau să ridice țara. Patria-l chema; țipetele femeii sale îl țineau pe loc. Nu mai puțin îngrijată de întârziere, ea voia din toate puterile ca el să fie liber si fu. Copilul era nascut. «Mutumesc lui Dumnezeu !... Sărută-l și pleacă», acestea-i fură cele dintii vorbe și surâse de fericire măcar că întâia

sărutare ce primi ca mamă fu un sărut de adio.

Ținută la pat în acest moment de turburare, nemișcată neștindu-i nimic în putință, ea suferea mult si tăcea. Nu e era singură si nu putea măcar cu gândul să-și urmeze bărbatul. Camera îi era deschisă, vizitele curgeau; prietene compătimitoare veneau de curiozitate, priveau, observau. Acea cameră, acel apartament era, toți o știau, adevăratul focar al mișcărei: era Franța 1a București și Franța din fevruarie. Faptele din Paris, vorbele inflăcărate aveau ecoul lor în salonul lui Rosetti.

Tirania însă avea un ochi deschis asupra d-nei Rosetti, un spion în camera sa care n-o părăsea. În acele momente ale întâiei faceri, în care tânăra femeie avea nevoie de îngrijiri de mamă și de îmbrățișări materne, o străină o ingrijea, dar pentru a o denunța. Nu era mișcare, nu era suspin care să nu fie notat: o femeie se strecura îndată și se ducea să spună prințesei tot ccea ce văzuse sau bănuise.

Revoluția izbucni la Bucuresti în ziua 11 iunie; în ajun fusese o căldură arzatoare. În timpul nopței lauza auzea din pat niște zgomote ciudate, strigăte neînțelese și fluierături, descărcări de pușcă în depărtare, fără să știe dacă aceasta era vijelie sau *Revoluție.* Deodată ferestrele se deschid cu mare zgomot, geamurile se sparg, perdelele zboară. Muma înspăimântată își strânge copilul la sân. O trombă trecuse prin oraș, suflare dumnezeiască, sufletele strămoșilor, oare, sau acela al noii patrii ? România se năștea în mijlocul vijeliilor.

Într-o dimineață, o doamnă, o adevărată prietenă, foarte bine informată de adevăr, intră și zice : «Rosetti ar fi trebuit să se ascundă». În curând se auzi un zgomot de arme, de pinteni. Un prieten intră galben la față «Rosetti e arestat». La această lovitură, d-na Rosetti nu arătă nici o emoțiune; se mulțumi numai a încrucișa mâinile sub plapumă. Cei ce o observau nu găsiră nici o turburare, nici un semn de teamă.

[...]Maria Rosetti plecă după revoluționarii arestați. Deci singură, în puterea nopții, mergea prin ploaia ce curgea râuri,

sau, mai bine zis, înota prin câmpiile inundate și fără drum. Cataractele cerului se rupseseră; sălbatecul Danubiu, ridicat în nori, cădea din nou în torente. Această ploaie însa îi protegia călătoria, caci nu întâlni pe nimeni, nici nu se bănuia năvălirea în țară a două armate barbare.

Emoțiunea, frigul, osteneala făcuse ca laptele să înceteze. Liby plângea; țipetele sale mâhneau cumplit pe mama; la o biată baracă se schimbă caii; o țărancă care-i ieși înainte se oferi să dea ea lapte copilului. Ce dulce mângâiere de a găsi în pustiu în această noapte de gheață inime de mamă.

În sfârșit, dimineața vazu Dunărea, inima n-o înșelase. În mijlocul ei vazu o ghimie ce ancora și în care erau prizonieri. (Această corabie conținea guvernul, literatura, sufletul și cugetarea sa și să sperăm viitorul sau... oameni politici, literați, istorici, profesori, magistrați, poeți, economiști, ca Aristia, Balcescu, Bolliac, Bolintineanu, Ion Brătianu, trei Golești, Grădișteanu, Ionescu, Ipătescu, Snagoveanu, Rosetti.) Pe țărm era un om; doamna Rosetti i se adresă; era, din fericire, doctorul căpeteniei turcești din orașul vechi. Printr-însul dânsa ceru să împărtășească captivitatea bărbatului său, lucru care i se refuză spre binele tuturora, căci, închisă cu prizonierii, nu i-ar fi putut servi. Se mulțumi să-i vadă numai. Cum o barcă cu 7 turci era la țărm, d-na Rosetti strânse copilul la sân și se urcă într-însa cu toată teama și neîncrederea ce avea în ei, dar nu întâlni decât cel mai mare respect. Era, în sfârșit, pe punte. Își vedea prietenii; dădu copilul în brațele tatălui, dadu și celorlalti proscriși noutăți de pe la ai lor. Nimic mai mizerabil decât starea în care se găseau prizonierii. Hrăniți cu câteva cepe uscate și pesmeți de mare, se culcau pe ghiulele, foarte rău adăpostiți în contra frigului, aproape desbrăcați (erau astfel cum trădarea îi găsise pe câmp), mulți dintre ei s-au îmbolnăvit. (Unul dintre ei, și din cei mai de regretat, Balcescu, s-a prăpădit. Era un erudit de primul ordin și, cu toate acestea, un spirit practic, foarte curat, foarte luminos. Ar fi fost cel mai mare istoric al țării sale

și, fără îndoială, unul dintre șefii cei mai înțelepți.)

Îi ducea spre Orșova, cel dintâi oraș al Imperiului austriac și unde turcii îi încredintau că vor fi liberați. Doamna Rosetti ajunse înainte și îi aștepta. Așteptarea îi fu lungă și sfâșietoare.

De unde trebuia să facă numai 36 ceasuri pentru a ajunge, au făcut trei săptămâni, întârziere care nu se explica decât că Poarta aștepta ordine noi de la Petersburg, aștepta să vada ce va hotărâ clemența Rusiei.

În tot timpul acestei întârzieri, d-na Rosetti se topea de grije și nerăbdare. Cu ochii ațintiți pe apa nepăsătoare care se rostogolea mereu fără a-i spune nimic despre aceea ce inima-i ardea să știe, plină de intristare, isi făcea mii de planuri. A avut cu toate acestea o mângâiere. Un prieten devotat, un ungur, dar cu inima de român, o ajunse din urma. El a fost acela care a improvizat la București statuia Libertății, căreia se închină un popor întreg.

Într-o zi, stind pe o piatra pe malul Dunărei, el se adresează prietenei sale, dusă pe gânduri

„„- Ce ai să faci ?

- Îi voi urma pretutindeni, împărtășind soarta lor.

- Dar cum ? o așa călătorie pentru o femeie slabă care alăptează, prin niște țări barbare și primejdioase ?... Dar toate motivele prin care ar fi putut să-i nimicească hotărârea o găsiră nestrămutată. Gândeam ca și d-ta, zise el, dar am voit să te încerc numai; și eu te voi insoți pretutindeni». Ce curată și rară prietenie ! Într-un asemenea devotament, cine va putea despărți în viitor pe acești frați uniți cu inima ?

Ei nu mai așteaptă, închiriază o mica barcă și pleacă. În curând întâlnesc un vapor; căpitanul Illiryan le poartă mare interes: el văzuse în ajun pe prizonieri trecând aproape de Vidin. Mâine negreșit vor trece Porțile de Fier, acest periculos loc al Dunării, mergând la Sem, și atunci fără îndoială vor putea să-i vada. D-na Rosetti își procură câteva haine țărănești, pe care le îmbracă; pe de o parte acest port îi inlesnea apropierea mai în libertate, iar pe de alta o apăra

mai bine în contra frigului din luna octombrie. Strângându-și copilul în brațe, se îndreaptă în grabă spre fortăreață. Deși era la o distanță mare, totuși distinge pe prizonieri, vede cum îi urcă în fort.

Cercetează, ia informații, caută mijloace de pătruns înăuntru; în sfârșit, face așa de bine, încât capătă învoirea de a-i vedea. Se urcă sus; înștiințați, toți o așteaptă. Apariția sa parca le schimbase soarta; ei se credeau deja liberi și strigau : «Traiască Republica !»

De atâta timp fără comunicație, fără ziare, fără noutăți în mizerabila lor închisoare plutitoare, își păstraseră încă nădejdea de scăpare, seninătatea lor chiar.

Cât soare și senin nu văzură ei când acest înger de speranțe se așeză între ei.

Scena era mișcătoare ! Chiar nepăsarea turcilor de sentinelă fu nimicită; și ei împărtășeau bucuria lor, unul plânse chiar. Întunecoasa fortăreață umedă unde creștea iarba prin mijlocul odăilor, parca luase acum un aer de sărbătoare pentru a primi o asemenea femeie.

- Cum te-ai putut înțelege cu turcii și cu toată lumea țărilor prin care ai trecut ? o intrebară prietenii.

- Nu știu, le vorbeam limba pe care Dumnezeu mi-o inspira și eram totdeauna înțeleasă răspunse ea. Atât de bine știa să se facă stăpână pe situație, încât turcii ii ofereau mâncarea lor, o serveau mergând să-i caute lapte pentru copil, îl legănau și Liby adormea pe brațele lor.

Acești bătrâni soldați sălbatici iată-i schimbați în doici.»

Maria Rosetti către C. A. Rosetti

București, vineri 8 martie

„Rose al meu,

Dacă n-aș avea curajul sau energia trebuincioasă, scrisorile tale și amorul tău ar fi de ajuns spre a-mi da și unul și alta. Dacă resimt o vie durere (căci mă pun în locul vostru), sunt îndoit fericită, căci în mijlocul durerii care te sfâșie și al indignării care colcăie în pieptul tău cel leal din cauza

acelor nedreptăți ale căror victime sunteți, mai găsești încă cuvinte de iubire spre a mângâia pe sărmana ta prietenă [...]

Fii sigur, Rose, că eu nu dorm; și ca n-am nicidecum dorința să fiu cuminte.

Sărmanul meu Rose ! Inima mi se sfâșie când ma gândesc la poziținea ta și când văd neputința mea.

Cât despre iubirea-mi, știi bine că aceasta este viața mea. De o mie de ori pe zi voiesc să plec la Rusciuc, dar tot de atâtea ori îmi spun că trebuie să ramân la postul meu. Apoi am visuri de om. Văd că intrați toți în țară, că aceasta mi-o datorați mie. Eu semnez ordinul ăaturi de iscălitura caimacamului. Ma simt mândră că mie îmi datorați Patria și binecuvântez suferințele care s-au sfârșit astfel. Dar - vai ! - nu astfel se sfârșesc bucuriile !

Fratele meu iți va aduce această scrisoare. Și eu ramân !

Toți pleacă afară de mine. Filipescu spune ca o să plece și el. Am lăsat pe fratele meu să înțeleagă ca aș dori să ia pe unul din copii cu el, dar aceasta pare că-1 sperie.

Ce plăcere ți-ar fi făcut să poti avea pe unul acolo lângă tine. Dar nici această fericire nu poți s-o ai !

A, sunt momente, Rose, în care am mare trebuință să-mi aduc aminte ceea ce ești spre a nu blăstema unele lucruri sfinte !

Te iubesc din suflet și din inimă, și nici sufletul, nici inima (nu sunt oare același lucru ?) nu sunt slabe, nici reci; cu toate acestea, sunt momente în care văd că nu pot fi decât o femeie slabă orice-aș face.

Iacă numai ideea d-a merge la un prinț mă revoltă mai mult decât aș vrea, gândindu-mă ca sunt soția ta. În fiecare dată când mă duc, mă indignez în contra-mi. Acuz educațiunea mea, slăbiciunea mea. inima mea chiar și-mi zic:

"Trebuie să ai curagiu ! Știi că prețuiește mai mult decât ei toți, de o mie de ori mai mult ca ei, arătându-le bine cine ești, adu-ți aminte că porți numele lui !" [...]

Mă port uneori ca și când aș fi tare, dar nu mă amăgesc

asupra mea, și tu iubi-vei-mă mai puțin din cauza acestor prostii care ți le spusei, cu nenorocitul meu obicei de-a spune totul ?

A Rose ! Iubește-mă întotdeauna, căci fără de aceasta n-aș putea să trăiesc.

Nu știu dacă fac un ce criminal și dacă Dumnezeu-mi va ierta aceasta, dar m-am gândit adesea de când ne-am despărțit că chiar copiii mei nu m-ar putea face să țin la viață dacă n-ai mai fi tu.

Sărmane și scumpe ființe inocente și dulci, le părăsesc adesea spre a mă gândi numai la tine.

Ce egoiști suntem ! Dar îi mângâi apoi cu pasiune și le cer iertare când dorm.

Ce frumoși sunt, Rose, copiii tăi ! ce cuminți sunt ! [...] Copiii fac fel de fel de proiecte spre a te aduce pe ascuns. Azi-dimineață Biche vine alergând și foarte vesel și-mi spune că dânsa și Mir au găsit un mijloc ca să vii în țară; că trebuie să te îmbraci în femeie turcă și că astfel ți se va ascunde barba. Sărmanii copii !

E ! Amicii mei, veți îndura încă multe neajunsuri, dar veți veni peste puțin și trebuie să trecem pe acolo, mai bine să suferiți aici la Rusciuc, la Stambul; e mai aproape de noi. Da, trebuie să te văd, Rose al meu, caută deci un mijloc. Eu fac proiecte tot atât de absurde ca și ale copiilor ! Nu mai dorm. Trebuie să vii, vei veni."

C. A. ROSETTI (din **Jurnal**)

Marti, 6 iunie

„Astăzi fetița mea a împlinit 2 ani.

Astăzi sunt doi ani de când am auzit întâiul ei strigăt, carele precede cu 5 zile întâiul strigăt al românilor. [...] Oh, fetița mea ! te iubesc, și te iubesc mai mult decât un tată, căci te iubesc ca libertate și ca revoluție. Ziua nașterii tale și toate celelalte, face pentru un șir de daruri și de fericiri, cari vor fi suvenirile cele mai dulci și cele mai triste ale vietii mele.

Ah, sunt sigur că România va învia, dar mă tem de moarte.

A muri când copilașii sunt încă în fașă și Patria în lanțuri este o soartă foarte grozavă, și tocmai de aceea mă tem și mai mult să nu fie a mea.»

C. A. ROSETTI (din **Jurnal**)

Octombrie 27

„[...] Patria, soția, copiii au trebuință de mine și cu fericirea d-a-i iubi și lucra pentru dânșii.

Soția mea, ca totdeauna, bună ca un înger, suferă, o fac și eu să sufere... ar trebui să stau neîncetat lângă dânsa... Aceasta n-o pot face acum și, prin urmare, suferim amândoi, dar sperăm pentru viitor.

Copiii mei, deși ca copii sunt rău crescuți, promit însă mult și, de voi trăi, sunt sigur că voi face dintr-înșii cei mai buni români, ca să nu zic cei mai buni dintre români."

XI

Nu poți cere curtenilor să aibă demnitate și probitate de vreme ce tocmai soarta care îi alege și-i cerne face din ei oameni slugarnici, ascunși, mânați de interese contrarii, servili cu tronul, configurându-le principiile conform intereselor lor. Așa e orice Curte de când lumea, iar atunci când, prin restrângere, ea devine camarilă, e și mai și.

Pentru el, moldovean sentimental, lucrurile merg poate chiar mai departe, deoarece în funcțiile mici pe care le-a avut, se obișnuia ca, cei din jur, cei mai apropiați, să aștepte de la tine concesii sau pomană. Numai țăranii, săracii, stăteau cu căciulile-n mâini fără a primi nimic. Demnitatea lor era lucie ca și sărăcia. Incolo, toate categoriile interpuse, toți sforarii și aranjorii și căpătuiții așteaptă de la tine cu mâna întinsă.

Cuza a fost un om culant și bun toată viața. Din banii primți de la babaci a dat totdeauna colegilor; din solda pe care a luat-o de tânăr i-a făcut plăcere să ofere câte-un pahar sau chiar mai multe camarazilor mai scăpătați sau mai

zgârciți; din prerogativele de prefect i-a lăsat întotdeauna să se înfrupte și pe alții. Într-un cuvânt, așa cum se spune la Moldova printre categoriile intermediare, cele obișnuite mai puțin să muncească și mai mult să le cadă pleașca de sus, cum se spune cu egal de fățarnică și de sinceră admirație față de cel de la care se știe ca pica întotdeauna ceva: Era *un boier* ! « Boier mari, bre; boier adivarat ! Di la aista 'ntotdeauna chică câti șeva; nu sâ uită-n pungâ șî nu-i zgârii brânzâ ! » - zice pleșcarul cu admirație la adresa ta și avertisment la adresa color ce n-ar fi așa. Și așteaptă de la tine darurile, concesiile, funcțioarele nemuncite, cu cea mai orientală credință că așa e bine și firesc.

Fire onestă, convinsă de nevoia onestității sale tocmai pentru că viața îl obișnuise cu neonestitatea altora, domnitorul avusese prea bine vreme să învețe ce înseamnă lingușirea și fățărnicia oamenilor de curte. Dar niciodată, în modestia sa, nu considera ceea ce se afla în jurul lui tocmai ca o Curte. Ci, mai degrabă, ca un cerc de prieteni, de acoliți; în ultimă instanță cercul celor cu care încercase să facă partida sa, tocmai pentru a se putea contrapune partidelor adverse făcute de alții. Nu era megaloman, nu avea plăcere de fast, rămăsese același boiernaș moldovean aflat foarte aproape de durerile poporului, și tocmai din pricina aceasta ideea de Curte îl amuza: Ce, era ca la Topkapi, sau ca la Versailles ? !... Acolo, multimea celor ce trebuie să facă fastul presupune neapărat și intrigi, fățărnicii, parveniri. Dar aici, când cu toții sunt o mână de oameni care vor să salveze o țărișoară și o idee ?

Tipologia curteanului, o știa el !... Omul care te servește credincios și, în forul lui intim îți invidiază sau chiar îți râvnește puterea; ministrul prompt având inteligente soluții pentru ceea ce îi ceri și, mai inteligente, pentru a nu face ceea ce îi ceri; aghiotantul care stă în fața ta smirnă, dar privirile îi sunt ațintite spre locul unde ar trebui să lovească atunci când îi vine vremea să te răstoarne; intimul grijuliu la cele mai delicate sentimente ale tale, dar a cărui pungă

stă pregătită umplându-se mereu și pe nesimțite; fanfaronul care inventează osanele spre lauda ta și își numește oamenii lui în toate locurile cheie de unde se storc profiturile cele mai serioase; tacticianul care pune în aplicare strategia ta, dar își așează peste tot pionii care-1 vor ridica în scaun când se va ivi prilejul; inteligentul care-ți servește la fiecare ceas idei pentru gloria ta, dar la fiecare jumătate de ceas îți smulge favoruri care se strâng în averea lui. Apoi, măscăricii apucători și slugile ce spionează, locotenenții intriganți și cameriștii în serviciul altora, polițiștii cu soldă dublă - de la tine și de la adversar si reangajații din gardă care se pot transforma în pluton de execuție; toată atmosfera de slugărnicie și nesinceritate căpătând rang de protocol în care se amestecă atât de bine hulpavii și bârfitorii, profitorii și nesincerii, lingușitorii și apucătorii, conspiratorii și nepăsătorii, o haita întreaga care trage de pulpanele măririi tale ca să smulgă în interesul ei cât mai mult, o viață de suspiciune și de neîncredere atât de mare încât nici nu mai poți observa când, printre aceștia, apare un om onest și de bună credință. Sau, chiar dacă ai putea să observi, tot n-ai avea dreptul să crezi că e așa.

Cunoaște Cuza prea bine aceste adevăruri atât din istorie cât și din propria-i viață de curtean, dar nu-i vine să creadă că în jurul lui s-ar fi putut aduna o lume la fel.

În primul rând pentru că e vorba de o țărișoară mică, un tron mărunt cu o curte fără fast și pretenții. Ce erau cancelariile domnești în cele două principate de dinainte de Unire ? Erau ceva mai mult decât administrația unor mari moșii cu un administrator care venea și pleca des având unica grijă să se chiverniseasca. Rareori ajungea la cârmă și vreunul dotat cu mândrie și conștiință națională, căzând însă repede pe câmpul de luptă sau sub securea călăului marii puteri. Nu era timp de fast, de protocol prea mare, pentru că veneticul se grăbea să stoarcă pentru suzeran și pentru el, iar cel legat de durerile pământului se grabea să pornească lupta de eliberare.

În al doilea rând, pentru că e vorba de generația lor, de la patruzeci și opt, oameni care se legaseră în virtutea unor idealuri: Cu moldovenii, era ca un frate de cruce, porniți din tinerețe împreună, tovarăși de petreceri și de isprăvi juvenile, de trezire la viață, la amor și la lumea mondenă, de descoperire a unui ideal și a datoriei de bărbați tineri ai neamului care i-a adus fără ezitare spre chemarea revoluției. Cu muntenii, fără să aibă amintiri comune precum cu cei dintâi și fără să se cunoască în împrejurările prietenești ale începuturilor, dar găsindu-și platforma absolut comună a celorlalte temeiuri, a celor grave, a idealului pașoptist și a visului de unire prin care reprezentau un popor întreg.

Da, un ideal și un vis comun, care îi unea și-i inflăcăra. Chiar acest Rosetti, care se putea să-i fie și rudă fiindcă Elena Doamna provenea dintre Roseteștii moldoveni, acest vajnic C.A. Rosetti, dușmanul lui neîmpăcat de astăzi, îi este înscris cu litere arzătoare pe suflet. Pentru că, în acel inceput de an 1859, când el încă nu se trezise din șocul alegerii ca domn al Moldovei, când, în văzul celorlați și-n ascunsul făpturii sale încă se mai chinuia să stea drept pe tron și să șteargă amintirea frivolă a momentului când crezuse o glumă vestea ca fusese ales de moldoveni, când încă mai avea complexul că, din toate acele câteva zeci de bărbați de faimă care se tot respingeau unii pe alții, sorții căzuseră pe el tocmai pentru ca era mai modest, mai insignifiant si nu deranja pe nimeni, Rosetti, munteanul mai lucid și mai puțin sentimental, a fost primul care i-a trezit adevărata demnitate tocmai pentru că, printr-o exprimare deschisă și fără ocolișuri, i-a dat măsura simbolului pe care îl reprezintă. De la Iași, unde adusese mesajul Adunării bucureștene care-1 alesese tot pe el domintor, Rosetti îi telegrafia lui Brătianu spunându-i că *„domnul este întru toate sublim»*. Emoționat, Cuza îl intrebase ca între vechi revoluționari și oameni de ideal comun dacă această vorbă nu este prea înaltă iar superla-

tivul prea nemeritat de el. La care, fără sa-1 flateze, boierul acela distins, dublat de un încăpățânat revoluționar, om ciolănos și hirsut, ale cărui priviri cam gălbui, ca de pucioasă, te fascinau și te dominau, îi răspunsese cu un zâmbet mefistofelic:

- Nici un superlativ nu este prea mare pentru consolidarea idealului nostru pe care ni-1 vedem acum atins !... Nu e prea mult să te numesc pe Măria Ta sublim, dacă prin asta întăresc visul realizat al Unirii. Și, să știi, Măria Ta că, pentru un asemenea ideal, chiar trebuie să fii sublim... Ai datoria să fii sublim ! - îi atrăsese Rosetti atenția - Tocmai pentru a ne afirma, trebuie înca o data să mai repetăm: Ca *noi nu mai este nimeni...* Românii munteni au coronat în Măria Ta nu un individ, ci marele principiu de viață al naționalității noastre !

Ce demnitate și ce simț al răspunderii i-a dat o asemenea vorbă rostită răspicat, chiar fara menajamente; ce conștiință a misiunii sale sacre în fruntea unei țări !... « N-ai decât să fii un prost, noi o să te facem sublim, și-o să te obligăm să fii, ca să corespunzi idealurilor noastre ! » - îi spusese încercatul condeier, cu alte cuvinte, o adusese din condei prin priceperea lui la pamflet și metaforă. Din pricina aceasta, având în memorie formele ideale de domnie în care, acel revoluționar hotărât, îi îngloba persoana și chiar îi demonstra acest lucru supunându-l unei doctrine mult superioare, el, Cuza, a crezut și s-a străduit. Și-a impus demnitatea chiar prin depășirea firii și nu și-a putut închipui vreodată ca va ajunge la rutina unei puteri banale și apăsătoare, adusă de niște curteni care au împrumutat repede, cum nu se poate mai repede, toate defectele si viciile si perfidia vieții curților mai vechi.

Știa acum că așa se întâmplaseră lucrurile; recunoștea aceasta în slăbiciunile lui sentimentale pe care străduia tot mai greu să și le ascundă; îl încercau acte de voință, dar erau repede covârșite de plictisul adus prin constatarea năravurilor din jur care înghesuiau tot mai mult tronul.

Constatarea momentelor de luciditate că « toți care senghesuie îs o apă și-un pământ; nu le poți cere mai mult ». Și, atunci, nu-și mai cerea nici sieși mai mult, complăcându-se în orientala delăsare a unei meditații pe care firile avântate, jurate pe idealuri carvonaresti ca a lui Rosetti, nu le acceptă și au tăria să nu se coboare la ele.

Cam așa, cam la fel cu Rosetti, chiar dacă mai duios, mai cu tact, dar întotdeauna la fel de logic, era și Kogălniceanu. Și iată, cu tot regretul, de data asta regretul unei întregi tinereți în care îl admirase: se îndepărtase și de acela. Se lăsase, moale, în mâinile celei de a doua tagme a cercurilor guvernante, a celor mai mulți și mai lipsiți de altă doctrină decât petrecerea unei vieți în care-și fac lor plăcere prin micile capete ale puterii pe care le țin în mână. Și le manevrează doar într-atât cât să le fie lor bine, să știe că le pică ceva și că, printre cei ce, la rându-le, îi înconjoară, sunt importanți, fiindcă de la ei le vine mălaiul. Tot așa cum de la tine vine către ei, unii crezând într-adevăr că ești important, iar alții doar lăsându-te să crezi că-ți dau importanță... Știe asta și a învățat asta; dar știe și că nu are fibra acelor mari caractere care pot depăși așa ceva, de vreme ce mersul lumii comode, mai ales spre asemenea stări te îndeamnă, înconjurându-te cu oameni care asemenea stări îți cultivă, făcându-te să te simți bine și important chiar prin gesturile mici pe care le faci. Ei nu vor mai mult, așa cum ar vrea un Rosetti sau un Kogălniceanu, dar nici exemplul acestora din urmă nu trebuie să primeze fiindcă și la ei e vorba de o anumită golire sufletească, idealul în care se încăpățânează făcându-i să uite de plăcerile zilnice, să se lipsească de ele oarecum mințindu-se. Pentru că viața, nu e făcută doar din evenimente mari, rutinele ei avându-și rostul pentru liniștirea ființei umane.... Cel puțin a lui. Așa vede el lucrurile, sau așa s-a obișnuit să le vadă în compromisul necesar vieții.

El, moldovean duios, înțelegător și sociabil, are nevoie de prieteni, de amici, de intimi, precum tovarășii de jocuri

și de petreceri ai tineretii la care inchidea ochii chiar dacă beau de la el nu fiindcă nu aveau, ci din zgârcenie, pentru a-si pune bănuțul lor deoparte. Nu se voia și nu se credea sublim, cu toate ca lecția cărvunarului aceluia, boier dezis și mândru staroste de negustori, îl trecuse ca un duș rece atrăgându-i atenția asupra simbolului pe care trebuia să-l reprezinte. Dar simbolul, el îl vedea în actele sale, în perseverența pentru a pune în practică marile idei ce-1 aduseseră pe tron. Asta da, o făcuse cu voință, cu toată voința de care fusese capabil în fața momentelor respective. Uneori mai multă, alteori mai puțină, dar intotdeauna cu conștiința misiei sale naționale. Ca om, însă, și nu ca simbol, nu se grăbea să-și ascundă slabiciunile și avea dulcea cumsecădenie de a întelege chiar slăbiciunile altora, a fi tolerant cu ele precum cu ale sale, a le lăsa să se manifeste și a le răspunde cu ceea ce aceste slăbiciuni omenești așteptau de la el. Cu firea lui de boiernaș blajin în jurul căruia roiesc mulți ce vor căpătuiala, înțelegea aceasta ca pe o trăsătură omenească și închidea din ochi iertător lăsându-și baierile pungii întredeschise pentru ca prietenia, fie ea interesată sau dezinteresată, să fie răsplătită. Iar faptul că proporțiile se schimbaseră, că, din boiernaș ajunsese principe domnitor și simbol național, făcuse ca și dimensiunile profiturilor ce le trăgeau de pe urma lui cei din jur să crească fără ca domnul, epicurean si blajin, sa-și dea seama.

El avea nevoie de prieteni, de oameni atașați care să-l servească în înfăptuirea actelor mari ce le aștepta țara și încerca naivitatea de a-i crede pe toți sinceri, a-i răsplăti cu daruri ca pe copiii cuminți, a și-i așeza la masă în jurul său, a fuma și a bea cu ei cafele ca-ntre egali și apropiați, nedându-și seama cum Curtea se schimbă în camarilă, cum darurile devin mari avantaje, cum intimitățile cu unii conduc la înlăturarea altora. Iar, că ți-i înlătură pe unii definind mai bine sfera de interse a palatului tău, încă nu-i atât de grav fiindcă, dacă-ți dai seama că ai nevoie de aceia, tu

poți să-i rechemi. Mai greu e când, într-o lucrare ascunsă și greu detectabilă tocmai pentru că vine din firile lor cu care te-ai obișnuit la nevoie, te îndepărtează de cineva. Înlăturarea e fizică și, tot cu un gest fizic de rechemare, tu care ai puterea, o rezolvi. Dar îndepărtarea ?... Îndepărtarea e un act sufletesc ce roade alte resoarte, mai intime, a căror refacere nu mai depinde doar de puterea ta. Pentru că a lăsat semn și în tine și în celălalt, iar semnele astea, cicatricele astea sufletești se lovesc singure unele de altele tocmai acolo unde nu se mai pot lega la loc, amintind întregii ființe că ceva s-a rupt... Amintindu-i mereu și cu evidență ! Cum e evident faptul că acea sudură din prima lor întâlnire de la Iași, când hirsutul Rosetti i-a declarat pe șleau admirația deplină pentru forma ideală în care spera, s-a ruginit treptat, odată și cu nemulțumirile aceluia, ca și cu propriile lui concesii în compromisurile cu care orice politică te încarcă.

Dar cea mai dureroasă a fost îndepărtarea de Kogălniceanu. Pentru că, în comparație cu alții, Kogălniceanu reprezenta totul. Koglăniceanu era și tinerețea comună, și ucenicia pe lângă Curțile lipsite de fast ale Iașilor, și conștiința pașoptistă deprinsă în acel deceniu al formării lor, și lupta hotărâtă pentru Unire, și emanciparea națională care le devenise ideal. Însă, mai presus de acestea, după Unire, Kogălniceanu devenise însuși el, pentru că, tot ce se legase de numele Cuza, avea parte și de simțirea, impulsul sau truda lui Kogalniceanu; ce se înscrisese în istoria neamului sub semnătura lui Vodă Cuza, reprezenta lucrarea efectivă a ministrului său Kogălniceanu și ce făcuse românul Cuza cuprindea îndemnul, încurajarea și osârdia românului Kogalniceanu. Kogălniceanu era un alter-ego al lui Cuza cel slăvit de mulțime sau, dacă e să fie sincer până la capăt, el, Cuza, în fața poporului acestuia care-l aclama, reprezenta în bună măsură actele animate de Kogălniceanu. Carele, fără complexul de a nu fi fost ales el domnitor, ci Cuza fiind preferat de electori, a pus mai presus nu numai

cauza, ci faptul că venirea altuia din același ideal, îi obliga flacăra proprie să ardă în numele acestuia pentru un asemenea ideal, confundându-și gesturile de sfetnic cu cele ale în-tron-stătătorului, ne păsându-i că gloria e a unuia de vreme ce folosul era al tuturor celor în numele cărora luptaseră. Cu nimeni nu s-a potrivit mai bine și n-a fost mai la unison !...

La ceasul acela trist și de derută, când gărzile palatului tremură sub zloată, când în apartamentele celelalte Doamna Elena culcă copiii în vreme ce, aici, o tentație de bărbat alintat îl atrage pe domnitor spre mama lor adevărată, când intimii s-au retras cu gândurile lor de parvenire, iar firidele intunecoase poartă ceva din amenințarea veștii neprietene care a umplut mai înainte palatul, fără să-i pese de amenințarea ei, într-o blazare superioară și resemnată, simțirea principelui își manifestă dezamăgirea într-un mod explicabil doar prin firea lui cavalerească. Nu la dușmanii ce-1 amenință se gândește, nu ura sau indignarea față de ei îl animă, ci un cu totul alt sentiment, un sentiment-ecou al sufletelor oneste. Tristețea, resemnarea, blazarea i s-au transformat într-un fel de regret, de remușcare, de părere de rău față de propriile-i greșeli. Și 1-ar dori pe Kogalniceanu aproape, tocmai pentru că știe prea bine că nu-1 mai poate avea; se gândește la el cu tristă plăcere, tocmai pentru că știe cum relațiile lor sunt rupte; întinde mâna către umbra lui, tocmai știind că nu i-o va mai atinge vreodată cu prietenia care-i lega cândva. L-ar dori la masă cu el, să-l vadă înfulecând, elegant dar pofticios, să-i vadă ochișorii mici și acizi, exprimând inteligență, sinceritate, idei multe și inițiativă, în timp ce știe cu dezinvoltură să mănânce, să vorbească și să gândească, legat la gât ca un copil cu șervetul alb al pofticiosului care se bucură de viață sub toate aspectele ei: Și atunci când elaborează o lege pe care îi e poftă să o aplice, și atunci când se răsplătește cu o friptură pe care o întâmpină cu poftă. Da, da: pofticios, cu bărbuța aplecată asupra șervetului care-i încinge gâtul

vânjos, de tăuraș în depline puteri, mânuind cu distinsă pricepere rapidă furculița și cuțitul, extrăgând cu poftă din farfurie cele mai sățioase bucăți, savurându-le și, exact atunci când trebuie, amplificând plăcerea produsă de ele cu o cumpătată înghițitură de vin. Pentru ca imediat sau, chiar concomitent, dovedind un organism perfect ponderat - cu funcțiile dintre ce iei de la natură și ce îi dăruiești acesteia, bine echilibrate - să răsplătească partea materială, cea din care se înfruptă, cu cele mai frumoase idei și cele mai spirituale vorbe. Fiindcă atât glumele cât și gândurile mari veneau de pe limba lui în același ritm cu lucrurile bune și bine alese ce i se așezau pe limbă. Cercetându-i îndeaproape privirile de mare atenție, frumos concentrate atât asupra a ceea ce își alegea cât și asupra a ceea ce gândea, oricine s-ar fi întrebat dacă ochii ce-i sclipeau în spatele sticlelor mici ale ochelarilor nu erau decât în aparență satisfăcuți de ceea ce vedeau în farfurie. Adică, s-ar fi simțit obligat să se întrebe dacă, de fapt, nu stralucea în ei, mai degrabă, satisfacția dată de febrila inteligență a personajului, plăcerea lui ca, înainte de a le comunica comesenilor, să-și savureze propriile idei. Că nu erau deloc niște idei de ici de colo ! Prin ele, omul acela maărunțel si pletoric, trăind viața cu sanguină placere și cu toată eleganta îndemânare de a lua de la ea ceea ce era mai bun si mai gustos, o răsplătea din plin oferindu-i clipă de clipă gândurile frumoase ale minții sale de aur.

La viața lui dusă pe la mesele copioase, în dulce stil moldav, Cuza avusese de-a face cu tot felul de pofticioși. Pofticioși simpatici, ale căror priviri parcă explodează în fața mâncărurilor alese; pofticiosi egoiști și meschini care se reped dintr-o dată; pofticioși dezechilibrați care, de dragul băuturii nu mai mănâncă, sau de dragul mâncării nu mai apucă să bea; pofticiosi buni și prostălăi, aplecați cu nesimțire asupra mâncarii și pofticiosi răi, care ar băga cuțitul în tine dacă i-ai întrerupe; pofticioși plăcuți și pofticiosi dizgrațioși, pofticiosi perseverenți si pofticioși

stricători, care scurmă prin toate din jur, pofticiosi fățarnici care se chinuie să-și ascundă năvala sucurilor gastrice și pofticiosi slabi de înger care se lasă cu frenezie în voia acestor sucuri... Tot felul de pofticiosi ! Dar plăcerile, satisfactiile intelectuale pe care ți le dădea o masă cu gurmandul rafinat care era Kogălniceanu, nu le puteai avea de la nimeni. Plăcerea de om cu care te aduni la masă ca să gândesti, să comunici și sa scaperi idei, nu ti-o producea nimeni mai bine decât el. Și, în plus, convingerea unei consecvențe. A faptului că, pentru ideile ce le avea de impus, bărbatul mărunt și bine legat putea, cu un gest categoric, să-și smulgă într-o clipa șervetul și să se ridice la datoriile înalte ce-1 chemau. Cu gest categoric, de parcă n-ar fi fost niciodată bonviveurul dintre farfurii și pahare. Calități, poate chiar virtuți pe care, în clipe din acestea de regret, ar fi foarte bine să poți să nu ți le mai amintești. Fiindcă, amintindu-ți-le, știi că omul odată jignit, odată îndepărtat, chiar de va mai reveni cândva alături de tine, nu-ți va mai aduce tot farmecul relațiilor sincere pe care le-ai stricat.

Și de ce, oare, în nepăsarea vieții, au trebuit ele chiar să se strice ? - se întreabă Cuza în cabinetul unde mai plutește încă răsuflarea interesată a celor ce-1 îndepărtaseră de Kogalniceanu - De ce ?

Asta era. Întrebarea pusă astfel conținea în ea întregul răspuns: Pentru că intrigile nu se produc, sau nu au efect acolo unde nu e vorba de legături temeinice. Pentru că intriganții nu-și ating scopul decât atunci când rup, într-adevăr, niște relații importante. Pentru că invidia care produce intriga se poate naște în special în legătură cu oamenii valoroși. Iar tot guvernul său, tot. ministerul său, de când se află pe tronul românesc, nu a avut om mai de valoare decât Kogălniceanu. Tocmai pentru asta a trebuit răsturnat. De către cei care erau mai puțin capabili, mai răi, care-și știau slăbiciunile și se știau mal puțin consecvenți iar, în incapacitatea lor, nu aveau altă arma decât de a demola

legătura dintre domn și bărbatul de virtute. Pentru că nu există lovitură mai perfidă decât aceea de a spune unui domnitor că ministrul de lângă el are atâta virtute încât ar fi posibil să-l întreacă. Nu există armă mai eficace !... Ca dovadă că ea produsese efect chiar la el, la Cuza. care nu avusese și nu avea fumuri domnești, nu se considera printre cei cu capetele încoronate, care au dreptul imprescriptibil de a domni, ci se considera conducător, om aflat pe tron pentru a realiza ceva. Și, ceea ce realizase mai de preț, realizase în bună camaraderie cu acel bărbat grăsuț, aprig și de aleasă voință care era Kogălniceanu. Aveau împreună un program care devenise al domniei, iar Cuza era sigur că primul lui ministru i-l îndeplineste cu credință pentru că acel program venea din idealul lor comun. Aveau un program și, în voința lor de a-l înfăptui, erau tari chiar și în fața opoziției forței suzerane a turcilor !... Acum, cu ce se alesese îndepărtându-și-l pe Kogălniceanu ? Se alesese cu nevoia tremurătoare a oricărui tron nesigur de a se orienta spre guverne care să-l pună bine cu o putere sau alta din afară ! Se alesese, ca de exemplu acuma, cu strigătele opoziției. Moruzi-Zvorișteanu, pe care vrea să-l pună prim-ministru, se spune ca e omul țarului. Iar ura față de marea putere apucătoare a țarului e aici atât de mare, încât în aceste condiții ar fi posibil să câștige chiar și o partidă filo-turcă. Spre a nu mai vorbi de Austria, de guvernul împăratului care manevrează abil o serie întreagă de mari interese dorind și reușind de multe ori să dicteze guvernului românesc.

Tristă soarta de țară mică, pe care nu o simțise atunci, în momentele de avânt când, împreună cu Kogălniceanu, făcea marile reforme. Dar acum, acum slăbiciunea lui devenea slăbiciunea tronului acestuia mic, vânat de interesele marilor puteri !

Marile puteri !... Ca niște guri amenințătoare erau căscate înspre țara asta mică ce abia reușise să se înfiripe ! Poarta avea încă ambițiile ei suzerane; țarul, căruia nu-i mai

ajungeau pământurile Asiei, râvnea la bucățile de pe malurile Dunării; Viena spera să recupereze în partea asta ceea ce pierduse în apus. De aici, obiceiul vechi, vechiul păcat boieresc al partidelor ce se puneau în slujba unora său altora, pentru a ajunge puternice făcând interesele acelora. De aici, obiceiul consulilor marilor puteri de a se considera un fel de controlori puși asupra domnitorilor pământeni. El, Cuza, slujbaș domnesc fiind, asistase la modul cum, în Iași, consulul austriac îi dicta pur și simplu caimacamului. Și acum, baronul Eder avea trufia de a se amesteca uneori în problemele statului, fiind pus la punct doar de către acei prim-miniștri cu personalitate. Dar, cum venea la putere un minister mai slab, cum manevrele lui se simțeau. La fel consulul țarului care-și pregătea chiar și propriii lui candidați la domnie, ca să nu mai vorbim de miniștrii turci care aveau chiar dreptul să-și exprime opinia. Și, toate acestea, legate în otgoanele moderne ale datoriilor financiare care chinuiau și storceau țara ținând-o într-o situație dependentă. Crizele financiare cronice îl făceau aproape mereu să n-aibă cu ce plăti slujbașii statului și, uneori, chiar armata. Datorii înrobitoare pe care le facuse și la rezolvarea cărora nu se prea pricepea, îl arătau slab, oricâte idealuri îndeplinise el națiunii ăsteia care îl alesese. Și Vodă își pierdea vlaga, devenea trist, derutat. Consulii ridicau nasul manevrând intersele financiare cum voiau ei, miniștrii furau sau făceau concesii. Vodă nu avea controlul nici asupra contractelor încheiate cu acele firme străine a căror inițiativă el o avusese, pentru că interpușii săi, miniștrii constituționali sau camarila tratau afaceri oneroase, bunurile țării fiind scoase la mezat, lucrările publice îmbogățind profitorii interni și externi. Se fura în jurul lui, iar el trebuia să tacă, pentru că, altfel, sau îl sabotează furnizorii englezi și francezi, punându-i piedici la singurele guverne care-1 ajută, sau îl părăsesc partizanii din țară, și așa deveniți tot mai puțini. Soartă tristă, care a dus la acea mare contradicție ce-1 chinuie, îl macină, tocmai fiindcă-i dă sentimentul că

va măcina și în viitor, după ce el nu va mai fi, memoria lui de om onest. Pe plan extern, el a făcut mari lucruri pentru țară; și a ciștigat. intru desăvirșirea ideilor mari de unire și independență, ajutorul neprecupețit al guvernelor din apus; al împăratului Franței, în primul rând. Dar acest ajutor politic nu putea să nu aibă și el dedesubturile sale financiare, guvernele de acolo nu puteau să nu servească interesele bancherilor lor. Iar aici, în materie de pricepere economică, unde nu se ambiționase, având răi sfătuitori în jur, lucrurile se încurcaseră. Datoria țării față de străinătate crescând de la an la an, drumul spre independența politică era plătit cu dependență și lipsuri economice care-i slăbeau puterea dinăuntru. Tot mai multa lume crâcnea împotriva lipsurilor grele și a abuzurilor prin care intimii lui, care lucrau cu străinii, se îmbogățeau. Guvernul făcea cu greu față deficitului financiar, creșterii de prețuri și situației grele din agricultură, unde mari întinderi de pământ rămăseseră necultivate. Dușmanii reformei lui agrare îl sabotau, iar țăranii erau ei liberi, dar sufereau de pe urma legilor financiare.

Și atunci, tocmai pentru ca Domnul se simțea mai singur si mai instrăinat, era obligat la concesii după concesii. Iar presiunile straine trebuia să le suporte, pentru că, altfel, ar fi ajuns în situația de imediat după alegerea sa, când Austriecii organizaseră un complot spre a-1 ucide. A-1 ucide pe el, făcând să dispară astfel simbolul Unirii care îi deranja atât de mult.

Dar pe vremea aceea... Pe vremea aceea avea în jurul său o țară hotărâtă și entuziastă ! O țară care asculta cu răsuflarea întretăiată mesajele tronului său, pentru că era tronul Unirii ei și al speranțelor ei de neatârnare. Guvernul împăratului de la Viena voia să-l asasineze, pentru că țara înnoită de el îi stătea în coastă. Iar țara, simțind aceasta, se strângea și mai mult în jurul lui, dându-i deplină încredere și totală nepăsare în fața amenințării cu moartea. Așezat cu aspră înfumurare, viclenie, răutate și obicei de a dicta la hotarele

țarișoarei acesteia mici și firave pe care, până atunci, divizată fiind, o dominase, imperiul habsburgic se temea că, unirii Moldovei cu Muntenia ii va urma, firesc, unirea Transilvaniei cu acestea, deci pierderea bogățiilor ei care nu erau indiferente nici Vienei, nici Budapestei. Dar el, Cuza, știind că glasul îi era ascultat de întreaga simțire românească, chiar și de cei de peste munți, care nu avuseseră cum veni înca sub sceptrul său, se simțea tare și înfrunta marea putere ce complota chiar asupra vieții lui.

XII

Raportul nr. 91 al consulului general habsburgic, baronul Eder,

către Mensdorff-Pouilly, ministrul de externe al imperiului,

trimis din Bucuresti la 17 august 1865

„Chiar datcă aici s-a acționat pentru izbucnirea unei răscoale care avea drept scop înlăturarea principelui Cuza, după toate indiciile mișcarea de la 3 ale acestei luni a fost numai întâmplătoare si s-a produs prematur.

Reprimarea imediată și mai mult decât energică a acestei mișcări i-a intimidat pe adversarii prințului și le-a creat convingerea - pe care nu o aveau inainte - că prințul Cuza poate conta pe devotamentul trupelor moldovalahe.

În prezent, există intenția de a se merge pe altă cale. Se preconizează să se trimită puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris petiții în care să fie prezentată starea de fapte creată de prințul Cuza în principate.

Țelul acestor petiții ar fi să determine trimiterea de comisari ai puterilor respective.

Odată cu apariția comisarilor aici, ar începe, neîndoielnic, o agitație, care, după toate probabilitățile, ar duce la înlăturarea prințului Cuza. Toate elementele nemulțumite - cu sau fără temei - de stările de lucruri existente ar câștiga curajul pe care astăzi l-au pierdut, de a acționa pe față și de

a organiza demonstrații populare ostile prințului Cuza.

Dacă nu mă înșel, n-ar fi în interesul Guvernului Imperial de a-1 menține pe prințul Cuza - dacă este vorba pur și simplu de aceasta.

Acest prinț reprezintă un principiu care, în esență, este dușmănos Austriei, principiul unirii și viitoarei independențe a tuturor românilor. Guvernul lui tinde de ani și ani la realizarea autonomiei interne a acestor țări în cel mai deplin sens al cuvântului, potrivit căruia toate atribuțile consulare străine existente conform tratatelor pe teritoriile moldo-vlahe ar urma să fie suprimate.

Tentativele de reformă făcute de acest guvern au eșuat atât de nefericit din cauza incapacității organelor lui, încât în loc să creeze prosperitate au provocat încurcătură.

Dar odată cu căderea prințului Cuza vor dispărea toate aceste rele

Prin convenția de la Paris au fost aduse la viață tendințe ce nu pot fi înlăturate printr-o schimbare de persoană.

Prima problemă care s-ar pune după răsturnarea prințului Cuza ar fi ocuparea tronului princiar și, fără voia noastră, aceea a continuării uniunii celor două țări.

În vreme ce puterile ar duce tratative asupra unei soluții a acestor probleme, ar exista preocupare pentru ele și aici și s-ar trece, pe calea faptului împlinit, la soluțiile ce rezută.

După opinia mea umilă și modestă, în momentul de față Guvernul Imperial este prea ocupat de treburile interne pentru ca pentru dânsul să fie de dorit ca acum, în imediată vecinătate, în țări în care se îmbină atât de numeroase interese austriece, să iasă la iveală probleme asupra soluționării cărora să nu-și poată exercita influența, fără a periclita, probabil, alte interese, dacă aceste probleme nu se pun de la sine la momentul dat.

De asemenea, procesul de soluționare de la sine a problemei încă nu a atins maturitatea necesara. Agitațiile și mișcările care se manifestă sunt pur și simplu simptomuri ale unei stări de fapte care este premergătoare

prăbușirii, care nu și-au pierdut încă toată forta de coeziune, dar fără a fi încă prăbușirea însăși.

Binevoiți a primi... etc., etc. ...

ss/ Eder”

Dispoziție către Baronul Eder

Viena, 19 august 1865

„Confirmând primirea raportului Dvs. din 17 curent, nu pot decât să încuviințez ca scrisorile Dvs., care în împrejurările actuale au sosit de curând din Elveția și care conțin tipărituri razvrătitoare, să nu fie lăsate să se raspândească. Și alte trimiteri de acelasi gen ar trebui, dacă există indicii suficiente că sunt riscante, să fie reținute. Numai că la această procedură Dvs. trebuie să manifestați prudența necesară, pentru ca să nu se ofere ocazia Guvernului Princiar de a se plânge, iar pe de altă parte, pentru a nu pricinui Guvernului Chezaro-Crăiesc însuși încurcături neplăcute.

Primiti... etc., etc. ...»

Din Raportul baronului Eder, la 30 nov. 1860.

„[...] Românii de aici simpatizează cu românii din Austria [...] iar direcțiile Partidului Național de aici nu tind numai spre unificarea Moldovei cu Muntenia, ci și spre crearea unui stat daco-român, independent, care să cuprindă pe toți românii, ceea ce are ca urmare ruperea regiunilor locuite de români fie de Austria, fie de Ungaria.” .

PROKESCH - OSTEN (Ambasadorul austriac din Paris către-omologul său din Londra)

„Eu nu văd în Unire un calmant, ci un excitant; pentru mine, ea nu este un sfârșit ci numai un stadiu intermediar. După Unire se va cere separarea și după separare vor veni agitațiile pentru un regat daco-român... Românii din Austria, astăzi liniștiți incă, nu vor rezista, probabil, seducțiilor

unui apel care le va fi adresat în numele naționalității... “

A. D. XENOPOL:

„Din toate părțile, poporul român, sub îmboldirea domnitorului său, tindea la emancipare; dar aceasta nu se putea desăvârși, decât odată cu neatânarea deplină a Romaniei. Domnia lui Alexandru loan I însă a dat un puternic avânt acestei serii și a dus-o până la un punct îndestul de înalt în a ei dezvoltare.

Se-nțelege însă că orice tendință de scuturare a lanțurilor din partea poporului român trebuia să întâmpine în Austria o neîmpăcată dușmănie care se ascuți, mai ales când monarhia habsburgică, văzu că tendința se îndrepta către răstrângerea căderilor consulare, și deci spre îngustarea foloaselor materiale pe care Austria le trăgea din România. De aici se explică patima înverșunată și tonul cel batjocoritor și plin de veninul turbării, pe care organele presei austriace și anume acele patronate de guvern le revarsă, atât asupra persoanei domnitorului, cât și asupra țării și poporului român, de la primele lui încercări de emancipare.

Organele austriace iscodeau tot feliul de vești compromițătoare asupra domnitorului pentru a-1 ponegri și a-1 discredita în ochii Europei. De la o vreme, *Memorial diplomatique*, care începuse a istovi temele cele vechi, cade pe o idee nouă pe care o exploatează cu destulă ghibăcie. Anume el spune, că principele, după întoarcerea lui din Constantinopole, ar fi cerut ca Sultanul să-i încuviințeze următoarele trei cereri: 1) dreptul de a bate monedă : 2) înființarea unei decorații și 3) ereditarea puterei. Fiindcă această de pe urmă veste suna prea a iscoadă, Memorialul caută să o îndreptățească prin urmatoarele cuvinte: « pretenția de a întemeia o dinastie din partea unui principe ce nu are copii și nici speranță de a-i dobândi, poate părea curioasă. Ea încetează însa de a părea astfel, când se aude că principele ar avea de gând a se despărți de soția lui, sau

de a-și însuși dreptul de a desemna pe succesorul său care în acest caz ar fi un principe străin. Ziarul vienez revine necontenit asupra acestei chestiuni, deocamdată fără mare izbândă, nefiind crezut decât de tovarășul său *Correspondance generale* care spune, în mai multe rânduri, că deși principele n-are copii, el vrea să instituie regalitatea ereditară». De la o vreme însă câteva ziare străine încep a se îngriji și așa *Le Courier d'Orient* reproducând stirea, spune că Poarta s-ar fi preocupat nu puțin de această veste. Apoi și *L'Union* spune că « principele Cuza ar avea de scop a rupe legăturile ce-1 uniau cu Poarta otomană ». Această știre era mai de crezut decât acele privitoare la regalilate și dinastie, și provoacă în adevăr îngrijirea la Poartă; ea era sămănată odată cu veștile din năuntru, încât ținta ziarelor vieneze ajunsese de a vrea în jurul principelui o atmosferă de neîncredere..."

SCRISOAREA M. Sale Domnitorul loan I
către Sofronie Patriarhul Constantinopolei
în cauza indepenenței bisericei române

"Prea Sinte Părinte !

Ca un fiu smerit al Sântei biserici orthodocse. am priimit cu cea mai adâncă pietate părintesca prea fericirii voastre epistolă; nu pot însa ascunde, că vătămătoarea purtare ce au ținut aici arhimandritul Cleobule, însărcinat de a-mi o aduce. m-au pătruns de cea mai viuă mâhnire. Cuviosia sa au părăsit toate datoriele sale, și în loc de a indeplini pe lângă mine misiunea sa conciliatrice, nu s-a sfiit a face acte imprudenți, a frequenta oamenii desordinii, a patrona ideele lor; astfeliu că însușindu-și prin aceasta un rol neînvoit de legi, guvernul meu a fost constrâns a întrebuința - durere - , o rigoare neusitată în contra trămisului prea fericirii voastre.

Totuși am citit scrisoarea prea fericirii voastre cu ochiii minții, și închinând cugetările mele cele mai ascunse mân-

tuitorului nostru, carele este începutul și capul nemuritor al bisericei, m-am întrebat dacă în adevăr, o națiune este condamnabile, fiindu-că a voit să întărească pe pământul ei fundamentele pe cari sunt așezate strălucirea eternă și gloria neînvinsă a bisericei ortodocse, m-am întrebat dacă, în adevar, legile de organisațiune și de discipline acum consimțite de o țară întreagă, de cler și popor - dacă acele legi, prin care se stabilesc o mai folositoare ordine materiale în biserica ortodoxă română, sunt într-atât depărtate de spiritul sântelor canoane și de usul secolariu păzit în țările ortodoxe, încât au putut merita din partea celui mai venerat și onorat dintre păstorii creștinătății, o manifestare atât de însemnătoare către capul unei națiuni care în cursul timpilor, de-a pururea a arătat o nemărginită îngrijire și o credincioasă iubire pentru biserica sa.

Apoi în sinceritatea animei mele nu pot deocamdată a nu mărturi prea fericirii voastre că misiunea ce ați încredințat archimandritului Cleobule, că rostirea actelor ce le au adus sunt fără exemplu în analele țărei, și fără precedente în tradițiunile bisericei independente a Daciei. O asemenea crudă ispită nu puteam ascepta să ne lovească chiar din acea parte care în zilele ei de asuprire și de necasuri a primit de la noi în timpi vechi, și primesce chiar astăzi cu mână largă, atâtea și atâtea mari dovezi de iubire și de generositate precum n-au primit din nici-o parte a lumii creștine. Ca creștin, aș fi dorit a putea ascunde sub umilința ce se cuvine unui supus fiu al bisericei dureroasa suprindere ce mi-a causat inițiativa luată de prea fericirea voastră, într-o așa gravă pornire în contra țării mele însă: ca Domn, purtând sarcina trecutului și a viitorului națiunei române nu pot tăcea, ci sunt dator a apăra, în contra oricărei încercări, antica autocefalie a bisericei dace.

Voi întreprinde dară, prea sinte părinte, a proba preafericirii voastre, cu dreptul bisericei universale, cu sânte canoane în mână, cu dreptul, cu usul, cu datinele consecrate de seculi ale bisericei Daciei - drept, usu și datine

recunoscute de toată biserica, și anume de biserica Constantinopolei -, că Românii, în afacerile lor bisericesci, și astă-dată ca totdauna, s-au ținut în îngrădirile spiritului credinței lor, în marginile prescriptiunilor canonice și în limitele legaturelor si drepturilor ce au avut și are Statul în fața bisericei sale naționale, în veri-ce timp și în veri-ce parte a lumii ortodocse. Nici să vă mirați, prea fericerea voastră, vazând un fiu smerit al bisericei discutând, deși mirean, despre cele bisericesti. Augustele esemple ale lăudaților împărați ai Constantinopolei mă autorisează a o face și poate noi Românii din Dacia Trajană, avem oareșicari drepturi de a fi ascultați pentru că, creștini din primii seculi ai creștinătății, succesiv am suferit toate invasiunile barbarilor, fără ca ele să ne fi putut cotropi; și așa, am controversat cu o justă mândriă naționale, limba, legile și tradițiunile nobililor noștri suitori, și, cu ele, instituționile și datinile primitive ale bisericei, cari s-au păstrat la noi într-o puritate mai neatinsă decât în multe alte părți. Așa s-a mănținut între Români acea veche și lăudată datină a bisericei primitive, care de dorit era să se fi pastrat pretutindeni, că clerul și poporul împreună constituie biserica lui Christ.

Datinele acelea primitive tocmai, și acele instituțiuni neau povățuit a sci, că o altă biserica, fiecare va fi, nu poate avea dreptul de a se amesteca în trebele de administrațiune și disciplină interioare ale unei alte biserici independinte și autocephale. [...]''

Scrisori ale. Consulului general francez Tillos
către ministrul său Drouyn de Lhuys

„Am primit depeșele pe care Excelență Voastră mi-a făcut onoarea de a mi le trimite, purtând timbrul direcției politice până la data de 10 inclusiv.

În această ultimă depeșă Excelența Voastră îmi dă de veste

ca d. Marchiz de Moustier a avut la Constantinopol, cu colegul meu din Anglia, d. Green, o întrevedere de care s-a declarat foarte satisfăcut. D. Green ar fi recunoscut că nici una din persoanele cărora li se atribuie dorința de a ajunge la domnie n-ar putea să-l înlocuiască cu succes pe Principele Cuza, nici să mențină unirea Principatelor. [...] Am arătat întotdeauna Excelenței Voastre că identitatea de vedere și comunitatea de acțiune a guvernelor Franței și Angliei ar fi singure în măsură să contrabalanseze alte influențe de afară și să obțină din partea Principelui Cuza bunăvoința în a se conforma obligațiilor sale. Cu toate acestea, în ceea ce privește subiectul Capitulațiilor, chiar admițând că eforturile reunite ale colegului meu din Anglia și ale mele ar putea determina de partea Principelui Cuza observarea Capitulațiilor într-o oarecare măsură practică, ma îndoiesc că aceste eforturi ar reuși să-i obțină recunoașterea principiului (Capitulațiilor) sau să-l decidă la reformarea eficace a unei administrații deplorabile.

Principele Cuza, am comunicat în scris deseori acest lucru, nu are calitățile trebuincioase nici de organizator, nici de administrator, și incurabila sa delăsare îl va opri mereu de a intra în detalii care-i repugnă, dar care sunt totuși de cea mai mare importanța.[...]

Consulatul Rusiei exploatează situația creată, predică împotriva delapidărilor și se face patronul ideii de onestitate; el ridiculizează toate reformele imitate după cele din Franța; excită sentimentul religios al oamenilor din clasele de jos împotriva reformelor ecleziastice și promite o ameliorare dacă se dă drum liber influenței Guvernului rus. Țarul nu se mulțumește doar cu atât, el lucrează spiritul țăranilor. Mulțime de negustători de icoane și scene sacre a împânzit țara; ei intră în vorbă cu țăranii oriunde-i întâlnesc.[...]

Principele mi-a mai spus că Agentul Țarului ar arăta mai multă abillitate și mai puțină insistență decât în trecut și că i se pare că acesta n-ar acționa decât după instrucțiuni venite de la Constantinopol.[...]

PB ——————————— *Corneliu*
LEU

D'Offenberg este stăpânit de dorința de a forma un minister: El știe că prințul Cantacuzino, în voiajul său la Constantinopol i s-a plâns d-lui Ignatieff de neîdemânarea lui și, în revanșă, ar vrea să atragă elogii impunându-i Principelui un minister. Între altele, el crede, ca și ceilalți colegi ai mei, că situația este disperată. El crede că, în cazul izbucnirii unei revoluții - ceea ce este puțin probabil -, în cazul răpunerii Principelui printr-un atentat - ceea ce este posibil -, catastrofa generală ar putea fi provocată de orice, mai ales de un minister filoțarist care, datorită impopularității sale, ar putea fi chiar cauza determinantă a catastrofei."

11 aprilie 1863 - Jean Alecsandri către Balligot

„[...] Vă spuneam în urmă că încă persistă credința în influența țarului asupra Bucureștiului. Acest coșmar englez se găsește pe larg dezvoltat într-o corespondență publicată de *Times* din ziua de 6. Principele este acolo tratat cu duritați. De altfel, nimeni nu este menajat; e mai ales predicată ideea separării Provinciilor române. Ăsta e și scopul lor principal.»…

Alexandru loan Cuza către Costache Negri (confidențial)

„[...] Atâta vreme cât Rusia a crezut că Unirea Principatelor poate deveni un motiv de slăbire a Turciei, s-a străduit a se arăta favorabilă acestei combinații, cu toate că, de fapt, ea n-a dorit niciodată nimic din ceea ce ar fi putut să contribuie la prosperitatea și forța noastră. Dar, mai ales după voiajul meu la Constantinopol... când s-a observat că, desvoltându-se România putea deveni un tampon folositor Imperiului Otoman și un obstacol în calea invasiei Panslavismului, ea s-a așezat impotrivă [...]".

Balligot către Bărdeanu (oficial) - 10 octombrie 1865

„N-ați uitat cele ce vă spuneam în depeșa de ieri despre încurajările pe care boierii și ultra-liberalii le află din partea unora dintre agenții străini; s-ar părea ca d. baron d'Offenberg este ținut sa justifice, cel puțin în parte, aceste presupuneri.

Agentul țarului a venit să-i citească Alteții Sale un pasaj dintr-o depeșă a d. Ministru al Rusiei la Constantinopol: d'Offenberg a dat Principelui asigurări că nu esle autorizat să facă o astfel de comunicare, dar că, în astfel de împrejurări nu se conduce decât după sentimentele de simpatie ce nutrește pentru Guvernul Român și de dorința sinceră de a fi agreabil Alteții Sale, sentimente de care Altața Sa a putut a se îndoi. In pasajul citat de d. baron d'Offenberg, generalul Ignatieff recomandă Agentului său a consilia pe Principe de a se apropia de oamenii rămași departe de treburile țării, în urma loviturii de stat de 1a 2 mai: de a nu se priva de concursul oamenilor experimentați, care pot să aducă servicii utile, de a nu închide urechile, în anume momente critice, unor preveniri dezinteresate și care vin din partea unei Puteri ale cărei sentimente nu oscilează conjunctural, ci au fost, în toate timpurile, favorabile Principatelor Unite.

D'Offenberg dezvoltă în continuare concepțiile d-lui general Ignatieff. Mai continuă o vreme complezent cu principii de felul acesteia, apoi se strădui să-1 convingă pe Principe că Alteta Sa n-a arătat poate atâta prudență pe cât era necesar, sprijinindu-se întotdeauna, și uneori chiar în mod deschis pe politica Împăratulul Napoleon, că Altața Sa a sacrificat multe ideilor politice și sociale care nu sunt compatibile cu poporul român; că Altața Sa ar favoriza într-un grad prea înalt *latinismul* în dauna credințelor care au rădăcini profunde în țară și care sunt comune cu ale Rusiei, care, față de acestea, s-a aflat profund întristată. [...]

PB ——————————— *Corneliu*
LEU

Aceasta ar fi o modalitate de sinceră apropiere față de Rusia; ar fi o înțelegere ce ar permite de a calma gravele chestiuni religioase care neliniștesc marea biserică a Orientului și de a regla problema nu mai puțin gravă a mănăstirilor închinate.

Principele a răspuns Agentului că niciodata nu a consultat și nu va consulta niciodata, în rezolvarea treburilor guvernului său, decât adevaratele interese ale țării; ca el nu e nici Francez, nici Rus, nici Austriac, ci e Român.»

Document de la 30 aprilie 1864

„Mai jos numiții, miniștri ai Imperiului, asigurăm prin prezenta, dată și incredințată în mâinile d-lui doctor Lambert bey că, îndată ce Principele Cuza va fi destituit, Sublima Poartă nu va numi în Principatul Valahiei drept Caimacam și, în consecință, drept Principe Domnitor, altul decât Excelenta Sa Prințul Constantin Grigore Sturza, și ne obligăm a-1 susține prin toate mijloacele până la completa reorganizare a amintitului Principat [...] dar cu respectarea a două condiții:

1. D. doctor Lambert bey, ca plenipotențiar al Principelui, să se stabilească cât mai curând posibil și să rămână împreună cu familia la Constantinopol, cel putin până la numire și, de asemenea, până la deplina reorganizare a numitului Principat de către Prințul Sturza.

2. D. Lambert bey, in calitate de bey turc și bucurân-duse de încrederea Sublimei Porți, cât și de plenipotențiar al Principelui, trebuie să respingă și să abandoneze oricare altă protecție străină și să ceară printr-o petiție adresată Ministrului Afacerilor Străine al Sublimei Porți reintegrarea sa ca supus al Majestății Sale Imperiale Sultanul Augustul Nostru Stăpân, pentru a da, prin acest act, mai multă greutate și siguranță totdeodată oricărei semnături emise de aici înainte de sus-numitul Lambert bey, cât și pentru a garanta,

prin prezența persoanei sale, orice intreprindere.
Semnat : *Aali, E. Safvet. Hacki»*

D. BOLINTINEANU:

„.[...] Domnul Cuza avu o virtute pentru care nația își va aminti totdeauna. Cât timp el domni se formară diverse partide pentru putere și se urmară unele pe altele: dar aceste partide, acești miniștri nu erau niciodată impuși de politica puterilor străine. Românii erau atunci mândri când vedeau în libera Grecie ministerul rus, ministerul engles, ministerul Frances, pe când în România n-au fost niciodată decât ministere române, bune sau rele, despotice sau liberale: dar totdauna voința Domnului sau a țărei. Astăzi nu mai este astfel.

Lavallette zicea agintelul țărei: «Vii să-mi spui o nouă schimbare de minister ?» Nu zicea insă: «Scrie să se schimbe ministerul acesta, să se numiască acela, căci astfel este voința noastră». Nici aceasta nu s-a făcut atunci. Vodă Cuza tolera în administrație multe rătăciri, dar el era român.”…

Răspunsul Principelui Domnitor Către Mareie Visir al Inalitei Porți

„Alteță !

Nu vă pot ascunde mirarea cu care am primit scrisoarea ce mi-ați adresat, atingătoare de evenimentele de la 3 August trecut. [...]

Să, examinăm Alteță împreună nevoea scrisoarei ce miati adresat și dacă prin această urmare s-au ajuns la țelul ce Inalta Poartă a putut să-și propună, adică: a sustine actul unui guvern regulat si a menține neatinse acele principii de autoritate al căror respect interesează deopotrivă securitatea

Imperiului otoman și liniștea României.

Alteța Voastră ați fost unul din sub-semnătorii actului internațional de la 18 August 1858. Ați avut un rol considerabil și foarte activ în Conferința de la Paris și ați vegheat totdeauna cu strictețâ la respectul unei opere care, în mare parte este a sa, și ale cărei stipulații sunt, fără îndoeală, pururea presente memoriei sale. Mă văd silit a aduce aminte aici, că Principatele Unite, în termenii formali ai Convenției, se administrează liber si afară de tot amestecul Înaltei Porți.

[...] Aici socot de nevoe a aminti Alteței Voastre ceea ce am avut plăcere a zice la toți înalții funcționari otomani în Constantinopole asupra necesității unei strânse și sincere înțelegeri între Înalta Poartă și Principatele Unite.

Vedeți totdeauna cu un ochi mulțumit, zicem, evenimentele și actele ce pot mări prosperitatea României. A ridica pe Români, a consolida instituțiile lor, a încurajea desvelirea puterii lor, a dirige aspirațiile lor, a menține privilegiile lor, imunitățile lor, a face să se respecte drepturile lor, pentru ca ei să scie mai bine a respecta pe ale altora, este a lucra tot atât de bine în interesul Imperiului otoman pe cât în acela al României însăși, este a da totdeodată României închezășuiri nu mai puțin serioase pentru securitatea și puterea sa.

Cu domnii cărora Înalta Poartă nu scia totdauna a menaja drepturile și dignitatea, Bucureștii și Iașii erau nevoiți a căuta reazemul lor în influențe exterioare; nu este trebuință a aduce aminte care au fost resultatele acestei politice. Dar eu, un Domn care înțelege că România să se bucure deplin de drepturile de autonomie și de independență interioară, dobândite țărei din vechime, (*ab antiquo*), drepturi recunoscute și consfințite prin Tractatul de Paris și prin Convenție, și care vrea să respecteze, cum a proclamat și dovedit în toate circonstanțele, niște legături deopotrivă folositoare Imperiului otoman și Principatelor Unite; cu un Domn care va fi sigur de a găsi la Constantinopole considerarea cuvenită țărei ce el represintă, precum și aceea

a posițiunii sale personale, Înalta Poartă va putea totdauna conta pe România, și niciodată primejdia nu i-ar veni din partea Românilor.

Așa a fost odinioară, ziceam încă, polilitica tradițională a Divanului. Să-și arunce ochii guvernul imperial în trecut, și să-și aducă aminte care au fost relațiile Înaltei Porti cu primii Domni Români, care au căutat garanția lor în suzeranitate, va culege mari învățăminte din înțeleapta și pătrunzătoarea politică a glorioșilor Sultani din veacurile al XV-lea și al XVI-lea; va înțelege atunci existența Moldovei și a Valahiei, ca state, cât era socotită de prețioasă pentru imperiul otoman, și pentru ce sultanii Baiazet I-iu, Mohamet al II-lea, Selim I-iu si Soliman al II-lea, departe de a alătura principatele cu alte posesii ale lor, departe de a înăbuși o naționalitate care ar fi putut fi la discreția puternicilor lor arme, au vrut dimpotrivă să-și facă din ele un zid de apărare, să respecte a lor independiență interioară și să întărească autonomia și privilegiile poporului roman.

Și astă-zi voi ține tot același limbagiu Alteței Voastre. Sițuatia reciprocă a Imperiului otoman și a Principatelor-Unite nu s-a schimbat; situația lor comună exterioară este tot aceeași; interesele lor sunt tot așa de strâns legate ca și în trecut. [...]

Mi iubesc prea mult Țara, înțeleg prea mult valoarea legăturilor noastre cu Înalta Poartă și a sale legitime preocupațiuni, pentru a le sacrifica vreo dată unei îngrijiri de o responsabilitale pe care voi sci pururea a o priimi, oricât ar putea fi ea de grea. [...]

Cât pentru mine, Alteță, pururea m-am povățuit, și pururea ma voi povățui, în actele mele, numai de interesele Țării mele."

Din cele 114 depeși prin care domnitorul este felicitat pentru scrisoarea către marele vizir Fuad pașa (1865)

Dorohoi, 27 noemvrie

Prea Înălțate Doamne,

Demnele și puternicele cuvinte în răspunsul Măriei Tale către Marele Vizir a făcut să răsune în inimile noastre simțimintele, dorințele ce a condus la îndoita alegere a Măriei Tale. Strigăm să trăiasca România, să trăiască autonomia. Dumnezeu să proteagă zilele Măriei Tale ca să domniți, pentru prosperitatea României, ani îndelungați.

Botoșani, 27 noemvrie

Prea Înălțatului Domn Stăpânitor, București,

Corpul Justiției Districtului Botoșani văzând respunsul Mariei Tale publicat prin *Monitorul No. 247*, adresat Marelui Vizir al Imperiului Otoman, plin de entusiasm, vine prin aceasta a depune la picioarele Tronului Măriei Tale a Sa eternă recunoștință, pentru dignitatea cu care Măria Ta susțineți dreptul autonomiei țărei și care cu drept cuvânt vă atrage gloriosul nume de reformatorul Romaniei.

Craiova 27 noemvrie

Prea Înalțate Doamne,

Subsemnații ca cetățeni și magistrați, depunem la picioarele Tronului Măriei Voastre respectuoasele noastre felicitări pentru Mărețul Act aparut în *Monitorul No. 247,* care susțineți cu atâta dignitate drepturile și instituțiunile țărei noastre, demn de un succesore al bravilor noștri strămoși. Dea Domnul a vă dărui ani îndelungați, spre a ajunge la realizarea dorințelor poporului Roman, personificate în Măria Voastră.

Pitești; 27 noemvrie

Prea Înălțate Doamne,

Funcționarii civili și militari din județul Argeșul, profund mișcați de patrioticele sentimente ale Înălțimei Voastre, cu care ați susținut demnitatea țărei, prin ideile exprimate în epistola adresată Alteței Sale Vizirului Inaltei Porți, vin

respectuos a vă depune și cu această ocaziune eterna lor recunoștință, simțindu-se fericți, că România prin îndoita alegere, făcută în persoana Măriei Voastre, a știut a chema pe adevăratul ei apărător. Trăiască Romania ! Să trăiești Maria Ta ani mulți, pentru prosperarea țărei.

R.-Vâlcea. 30 noemvrie

Subsemnații funcționari judecătorești și corpul advocaților din districtul Vâlcea, văzând marele Act al Măriei Sale Domnitorului din 29 octomvrie adresat Alteței Sale Vizirului Inaltei Porti, venim prin D-voastră a aduce respectuoase felicitațiuni alesului Națiunei, pentru demnitatea cu care a apărat independența națională, menținând vechile tractate dintre Țară și Înalta Poartă.

Măgurele 1 Dcecmvre

Prea Înălțate Doamne,

Epistola M.V. ce ați adresat către Vizirul puterei Suzerane, văzând în *Monitorul No. 247,* noi locuitorii orașului Alexandria, din districtul Teleorman, am încercat o vie fericire și mulțumire. Printr-însa susțineți și apărați cu energie și demnitate dreptul de autonomie al Țărei, în contra amestecului străinilor. In aplausul poporului Român venim și noi Prea Înălțate Doamne, cu tot respectul, a vă depune înaintea Tronului M.V. cea mai profundă recunoștință și devotament. Să trăiți M.V. ani mulți și îndelungați pentru fericirea și prosperitatea țărei și mântuirea ei, din trista poziție în care vor să o vază căzută inamicii ei.

Cahul, 1 Decemvrie

Prea Înalțate Doamne,

Subsemnații membri Consiliului general districtul Cahul, s-au patruns de o inexprimabilă satisfacție, văzând răspunsul Măriei Tale către Vizirul Porței Otomane. Un atare răspuns plin de demnitate, și inspirat de vocea intimă a Românilor care te încunjoară și te adoră, este încă o probă eclatantă că

alesul în care Romania renăscândă au confiat viitorul și destinele sale au știut, știe și va ști în ori ce caz a o protege contra unor incercări de natură a compromite autonomia ei.

Mizil, 1 Decemvrie
Prea inalțate Doamne,
Frumoase sunt faptele Mariei Voastre, căci și acum din nou văzurăm scrisoarea Mariei Voastre către Marele Vizir prin care știți a ridica Țara la adevărata ei autonomie.
Să trăiască dar România cu alesul Ei Alexandru loan 1.

Huși, 1 Decemvrie
Măria Ta !
Clerul de mir din acest oras Huși, patruns de zelul cu care ați lucrat spre salvarea patriei și independența Bisericei Ortodoxe Române din ocazia de față, ca totdeauna Vă felicită pentru apararea autonomiei naționale prin -
epistola înserată în *Monitorul oficial No. 247*, precum și pentru independența Bisericei Ortodoxe Române, invocând de la Dumnezeu ani mulți și fericiți voă, aceluia ce ați știut a ridica altariul și națiunea la demnitatea lor.

Tirgoviște, l Decemvrie
Măriei Sale Domnitorului României, București
Măria Ta,
In cartea neprescriptibilului drept al gintelor este consacrată o pagină și pentru recunoașterea drepturilor și autonomiei Românilor, prin Mon. Of. No. 247. Consiliul general al judetului Dâmbovița a cetit și a admirat respunsul energic ce înalțimea Voastră ați facut Alteței Sale Fuad Pașa, marele vizir al Inaltei Porți, în privința intervenirei Alteței Sale. Acest răspuns al Măriei Voastre întemeiat pe vechile drepturi și imunități ale României, apărate odinioară cu sângele martirilor ce s-au luptat pentru salvarea patriei și independința națională, și respectate la urmă în tractatele

încheiate cu Inalta Poartă și de Congresul de la Paris, consiliul 1-a privit ca pe un Arhanghel al păcei, pe care Providența din când în când îi trimite asupra națiunilor, pentru ca să le conducă pe drumul onoarei și al patriotismului, însemnat de mâna lui Dumnezeu în cartea mărirei popoarelor. Să trăiască Măria Ta ! Expresiile Înălțimei Voastre sunt sentimentele națiunei Române. Suntem cu profund respect al Înălțimei Voastre întru tot prea plecați și prea supuși servitori.

MINA SAVEL:

„…În scopul de a impiedica Unirea Principatelor Române, Austria dușmanul secular, rapace și zugrumăor al Românilor, a voit să facă cu Cuza-VodA ceea ce a făcut cu Grigore Ghica, care a protestat pentru c-a răpit Bucovina. Diplomații Austriaci au urzit un complot pentru asasinarea lui Cuza-Vodă, care s-a descoperit la București și despre care ziarele *Națională No. 52* și *Anunțătorull* din 1859 spun că acei care luase parte la complot erau străini din Austria. Domnitorul Cuza scăpând de asasinatul urzit de pajura nemțească se face un Te-Deum la care azista reprezentanții Franciei, Olandei, Rusiei și Belgiei, iar din partea Austriei n-a participat nimenea.

Vizita lui Cuza-Voda la Constantinopol a avut mare importanță, prin faptul c-a ridicat prestigiul țărilor Românești. Se cunoștea că Domnul era demn să ocupe două tronuri, de care tremurase Turcii, al lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazu. De unde până atunci mulți din Domnii Români nici n-aveau cinstea să vorbească cu Sultanul, sau dacă li se da această permisiune, trebuia să-i sărute papucul, de astă dată când Voda-Cuza se prezintă Sultanului, acesta ii face primirea ca și a unui cap încoronat.

Câtă deosebire și cât de sus se prezintă Cuza-Voda și cât de slugarnic și degrădător se prezintă Padisahului prinții

Al. Ghica, M. Sturza și alții cu fesuri pe cap, cu mâinile încrucișate la pept și sărutând papucii Sultanului ! Înainte de a întreprinde vizita la Constantinopol s-a urmat tratative între guvernul din București și Constantinopol prin C. Negri. Cuza-Voda a pus condițiuni formale Sultanului cum să fie primit și să fie scutit a indeplini umilitoarele obiceiuri de a intra în papuci și de a trece prin toate celelalte formalități impuse de protocolul oriental al curtei Padișahului, formalități care nu conveneau deloc mândrului și demnului Domn. La 22 Septembrie 1860, Sultanul trimise vaporul de resboi Beyrut din marina turcă la Constanța, împreună cu Salih Pașa și Nusret Pașa ca atașați pe lângă persoana Domnului. Aici toate autoritățile civile și militare turcesti erau adunate pentru a face onorurile Domnitorului Cuza, care în momentul ce puse piciorul pe puntea vaporului turcesc, pe care filfiia drapelul românesc, o salvă de 21 tunuri saluta pe ilustrul oaspe al Sultanului. Călătoria s-a făcut pe un timp foarte frumos până la sosirea la Bosfor. În momentul când vaporul trecea pe lângă Terapia, tricolorul român a fost salutat de un vapor francez, care puse pe catargul vaporului său drapelul românesc.

Cuza își luase cu el o suită foarte numeroasă. compusă din Cons. Negri, R. Bălănescu, ministru de externe, Baligot De Beyne, secretar șef al cabinetului princiar, A. Cantacuzino și E. Silion, membri la înalta Curte de Casație, G. Lambrino, prefect, Strat, profesor și membru în consiliul superior a instructiunei publice, Dr. Davila, inspector general serviciului sanitar civil și militar. Locotenenții coloneli Pissoschi, G. Catargi si Zefcari, capitanii Silion, Filitis si locotenentul Cazimir, ofițeri de ordonanță de cavalerie, Alfon, bancher din Bucuresti și pictorul Satmary, fotograful Curtei, precum și câte un sergent din toate armele române au fost asemenea atașați la suită.

Când Cuza-Vodd ajunse la Constantinopol și se scoborâ într-un caic, vaporul *Beyrut* ce-l aduse, salută din nou prin 21 salve de tunuri pe primul Domn al Principatelor Române,

iar armata turcească de pe uscat dădu onorurile.

Kiamil Bey, mareșalul imperial al Sultanului, generalul Salih Pașa, șef de stat major, colonelul de stat major Ali Bey, căpitanii Efrem Efendi și Djalel Bey, nepot Vice regelui Egiptului, au fost atașați lui Voda-Cuza, care a fost condus cu mare ceremonie la palatul imperial, unde locuia însuși Sultanul și unde i s-au pus la dispoziție apartamente pentru a fi găzduit.

Aci se prezintă Emin Bey, care în numele Sultanului a felicitat și urat bună venire Domnitorului Român. În cursul zilei Cuza-Voda a primit vizitele și felicitările corpului diplomatic, iar a doua zi a fost primit cu toată suita sa de Sultan, care îl aștepta în mijlocul salonului de recepție și făcu câțiva pași întru întâmpinarea sa. Domnitorul Român înaintează cu mândrie și vorbeste cu Sultanul ca și cu un egal. Sultanul mulțumeste Domnitorului Cuza c-a venit cu o suită atât de frumoasă și este admirat pentru atitudinea sa demnă.

Pe tot timpul ședерii la Constantinopol i s-a pus la dispoziție de către Sultan un vapor. La palatul Dolma Badge, Cuza-Vodă a intrat pe poarta rezervată numai Sultanului. Aici o companie de zuavi din garda imperială și altă companie de vânători făcu onorurile cuvenite Domnitorului. In vestibulul palatului, de un aspect grandios, oameni din corpul de gardă al Sultanului îmbrăcați în costumele diferitelor provincii ale imperiului, așteptau trecerea marelui Domnitor și tot în acest timp marele Vizir se prezintă lui Cuza-Vodă și îl conduce într-un mare salon, unde suita sa se opri. Sultanul dorind să facă aci o primire intimă. Domnitorul Român fu introdus de către marele Vizir într-un alt salon, unde Sultanul era acompaniat numai de Fuad Pașa. În discuția ce a avut loc, Sultanul arătă multă simpatie și bună voință atât Domnului cât și Românilor. Cuza-Vodă care era dotat cu o inteligență superioară și cu un spirit vioi convinse pe șeful Imperiului Otoman ca Unirea Principatelor departe de a face rău Turciei, îi aduce cel mai

mare bine. Muntenia și Moldova fiind unite într-o singură țară, cu o singură administrație, se vor putea opune influenței țariste în peninsula Balcanică și vor mări autoritatea Imperiului Turc. Sultanul aprobă cu cea mai mare mulțumire planurile lui Cuza și îl indeamnă a le pune în aplicare. El știind că Cuza-Vodă a creiat în Romania o adevărată armată națională, îl poftește să viziteze cazarmele, spitalele și toate instituțiile statului, punându-i-se la dispoziție trăsurile palatului și cei mai înalți demnitari.

După convorbirea intimă, atât Sultanul cât și Cuza au trecut in salonul Linde se afla suita și aici s-a servit după obicei țigări și cafea. In această ocazie se remarcă că Marele Vizir a avut o atitudine curtenitoare și respectuoasă cu toată suita până la plecare.

După întrevederile aproape zilnice a lui C. Negri, ministrul a României, cu Fuad Pașa și Ali Pașa, s-a stabilit o înțelegere între guvernul imperial și reprezentanții puterilor străine garante deoparte și reprezentantul României de cealaltă, asupra marelor acte îndeplinite de Cuza Vodă și sancționate de națiune.

La conferința ce a avut loc îndată după aceste întrevederi la ambasadorul Angliei au luat parte Marchizul de Mustier, Baronul Procheș d'Osken, Contele Brossier, Abro Efendi, secretarul general al ministerului de externe, și din partea României nemuritorul Costachi Negri, care a dat toate explicațiile cerute și a susținut cu tărie actele politice săvârșite de Cuza. În această imprejurare, Înalta Poartă și celelalte puteri, afară de Austria a cărui diplomat umbla cu subtilități, au arătat și probat cu multă simpatie pentru România, completând opera Tratalului de Paris si a Convențiunei și recunoscând înca o dată drepturile de autonomie a României.

In tot timpul cât a stat Cuza-Vodă la Constantinopol muzicele cântau pe piețele publice și în teatrul din curtea palatului unde era găzduit s-a dat în onoarea lui reprezentații teatrale de gazdă.

In ziua a unsprezecea Cuza-Vodă a fost primit de Sultan cu aceleași onoruri pentru a-și lua rămas bun. Cu această ocazie Sultanul arătându-și Înalta considerație, luă de pe masă o cutie de catifea și o dădu el însuși lui Cuza-Vodă... »

XIII

Da, a fost pentru prima oară în istorie când, la Istanbul, și nu oriunde la Istanbul, ci în miezul seraiurilor care întruchipau toate sensurile magnifice ale dominației cuprinse în ideea de Înaltă Poartă, acolo unde padișahul simțea într-adevăr că se poate intitula .stăpânul lumii», unde stăpâni mai mici din trei continente veneau să-i atingă cu fruntea vârful papucului, unde supușenia prinților străini ducea până la lingușiri de felul acesta : .,Îngăduie-mi, luminate mai luminos decât soarele, să m-apropii având cinstea să șterg cu părul genelor mele praful de pe crupa calului tău !». Acolo, deci, tocmai acolo, a fost pentru prima oară în istorie când, după secole, sau de închinăciune, sau de pedeapsă cruntă la nesupunere, un principe român era primit astfel. Vântul modern al Europei și setea de afirmare a popoarelor dădea înțelepciune acestui imperiu demodat, în fruntea căruia Abdul Medgid era un suveran modern. Dar dincolo, peste țărișoara pe care o reprezenta Cuza, celălalt imperiu, care se considera modern si de civilizație europeană, tocmai pentru că avea angrenajele politice și polițienești mult mai bine puse la punct întru înrobirea popoarelor, îi urzea moartea. Așa cum nu lăsa din gheare Transilvania, Imperiul habsburgic s-ar fi întins și asupra Principatelor proaspăt unite. Cu trufia lui de mare putere lovită în coasta de apus, trata pierderile de acolo, pricinuite de resurecția italiană, pretinzând compensatii aici. Piemontul se recunoștea în schimbul Moldovei, Venetia se dădea în schimbul Munteniei și Gurilor Dunării, pentru că imperiile încă se mai zbăteau în orgoliul puterii, hotărând

soarta popoarelor așa cum credeau ele. Spre veșnica tentație a Gurilor Dunării, căutând să înșface cât mai mult din trupul Principatelor, se zbătea și cel de al treilea moloh, țarismul. Iar în aceste interese ce-i nesocoteau pe toți cei mici care începuseră a se deștepta, în aceste zbateri ale politicilor imperiilor ce voiau să se mențină, Unirea de aici era un grăunte în care li se rupeau dinții. Așadar, el, simbolul acestei Uniri, trebuia să piară. *Divide et impera* fusese dintotdeauna deviza Imperiului habsburgic, deci evident lucru că, împotriva acestei devize nu exista cuvânt mai grav decât „Unirea». Unirea celor două principate care atrăgea după ea si celelalte provincii unde trăiau românii. Domnitorul Unirii trebuia să piară, iar poliția, bine plătita poliție a Imperiului habsburgic, lucra pentru aceasta.
Dar, în acei ani, Domnului Unirii nu-i păsa. Pentru că, spre a-1 ucide pe el, trebuia ucis un popor întreg, și asta era cu neputință. Un popor întreg se afla în jurul lui, așa cum se întâmplă în marile trăiri din istoria afirmării națiunilor. În asemenea momente individul care se simte atât de personal în pielea lui, care e numai a lui, cu mintea lui, care e numai a lui, cu interesele lui, care sunt numai ale lui, își dă seama cum toate acestea se topesc sub flacăra unui mare ideal. Uită deosebirile față de cel de alături și simte cum asemănările sunt cele care triumfă. Uită neîmpăcările care îl despart și vede prea bine tot ce-1 leagă de cei din jur. Uită că este el și-și aminteste ca este parte dintr-o simțire care cuprinde milioane și milioane de ființe asemănătoare.

Se numesc, asemenea stări, momente de înălțare, tocmai pentru că prezența lor e rară iar durata scurtă, ființa umană neputând rezista la tensiunea lor multă vreme. Dar și apoi, când intensitatea scade și când lucida minte a omului răcește înălțarea marilor trăiri, un semn, ca un cerc de copac, tot rămâne înscris în conștiința cu care veacul merge înainte. Revine omul la ale lui, fiind plămădit astfel încât numai uneori să poată exista mai presus de apa nevoilor în care tot înoată de unul singur; dar, amintirea acelui moment când

a zburat îi face fruntea să stea mai dreaptă și mai sus. Și asta, tocmai pentru că în istorie șira spinării lui a devenit dreaptă datorită unor asemenea înălțări de la care coborârea nu s-a mai făcut niciodată la același nivel. Ci, mai sus, aproape imperceptibil mai sus, dar mereu tot mai sus, dând șanse astfel aspirației spre perfectiune.

Și ce fericire, ce har, ce apoteoză de traire pentru omul care se află în centrul unui asemenea moment ! El, Cuza, colonelul Cuza, pentru cei ce-1 vedeau oficial, Cuzaki sau Alecu pentru prieteni, Alexandru pentru femeile care-l iubiseră, conu Alecu, sau. conu Alexandru pentru intimii care-l respectau, poate că nu a fost un om prea grozav; poate ca nu a fost dintre spiritele cele mai alese în jurul cărora întotdeauna și oricum se creează glorie. A fost un om onest, cu simțul datoriei și cu multă cumsecădenie în relații, cu blândețe și chiar înțelegere față de slăbiciunile care nu erau numai ale altora, ci și ale lui. El, Cuza, n-a fost omul gesturilor mari și nici al cuvintelor de amplă rezonanță. Iar atunci când, aflându-se în grațiile caimacamului Vogoride, și-a prezentat demisia din funcția de prefect pe care i-o dăduse chiar acesta, spunând că nu acceptă să se supună unui om care este împotriva Unirii, a făcut-o firesc, pentru că așa simțea. Cum ar fi făcut sute de mii de oameni care doreau această unire și luptau cu tenacitate pentru infăptuirea ei. A fost, deci, un om la locul lui, un ostaș din coloană, fără a crede în vreo misiune a sa extraordinară și fără ambiții de mărire. Mai mult decât atât: Chiar după ce a ajuns domnitor, cu scepticismul său dulce, el a știut că Moldova s-a bucurat dar cei patruzeci și ceva de deputați ai Adunării moldovene, dintre care mulți aveau ambiții pentru domnie si mulți își puneau piedici unii altora, îl aleseseră mai mult pentru ca nu-i deranja, decât pentru ca 1-ar fi dorit neapărat pe dânsul. Și mai știa că Muntenia s-a bucurat, spunându-i-se că el este unionist, dar Adunarea munteană în sânul căreia iarăși erau destule ambiții, nu pe el 1-a ales, pentru că, despre el, aproape că nu știa nimic. Adunarea

munteană 1-a ales pe alesul Moldovei, pentru că aceasta era singura cale întru realizarea Unirii pe care interesele străine din jur nu o doreau. Astfel, el, omul din rând, omul din pluton, s-a trezit în frunte reprezentând un simbol. Și s-a cutremurat când și-a dat seama cât de mare era acest simbol, ce înalte aspirații a mii, a zeci de mii, a sute de mii de oameni reprezenta el !

Atunci, în clipe de aleasă exaltare a tuturor românilor, s-a copt în el voința de a face lucruri mari, așa cum îi erau așteptate. Atunci, călită la flacăra înaltelor simțiri ale unei nații care se afirma, ființa lui modestă s-a clătinat pentru o clipă în amețeala piscului pe care ajunsese, și s-a așezat temeinic pe stânca acestuia prinzând curaj și putere, încredere și tărie, încrâncenare în scopuri si voință în măsuri. Pentru că era cel ales, cel pe a cărui stemă ce alătura bourul Moldovei cu vulturul Munteniei, națiunea scrisese ,,Toți în unul» ! Era simbolul care, dintr-o persoană necunoscută, sau puțin cunoscută, ajunsese deodată a reprezenta ideea de Unire încât și de dincolo, de peste munți, transilvănenii care atunci auzeau de el, se arătau ,,gata a muri pentru Domnul Cuza».

Cu ce sentiment adânc poate renaște un om, atunci când renaște odată cu o națiune ! Cât de puternice sunt prefacerile sufletești în fața unei asemenea stări și cum pot modifica ele însești structura omului ! Îți dai seama că mii, sute de mii, milioane de oameni care ți-au fost până acum necunoscuți, care au existat până acum departe de tine, în nevoile și grijile lor, separati de nevoile și grijile lor, individualizati de nevoile și grijile lor, devin deodată o singură simțire care se strânge în jurul tău și te obligă la fapte mari, te obligă la a uita că ai fost doar tu, individul, cu plăcerile și preocupările tale. Iar clipa gravă, de răsturnare totală a dimensiunilor vieții, este acea când îți dai seama că s-ar putea să și mori pentru simbolul pe care îl reprezinți. Este momentul când înțelegi că, odată cu falnica mantie domnească ai îmbrăcat si subțirea cămașă a

morții care flutură rece în jurul trupului tău. Momentul când începi să simți că te înconjoară umbra lui Mihai ucis mișeleste, a unui Ioan Vodă rupt de cămile, a unui Brâncoveanu descăpățânat cu tot neamul lui, umbre care poartă parcă aceeași cămașă rece ca aceea îmbrăcată și de tine. Și simți nevoia să-ți pipăi fruntea în locul unde, ca și pe frunțile acestor umbre, stă scrisă condamnarea de a fi fost ridicate prea sus și prea semeț în fața dușmanilor, în fața puternicilor din jurul micii lor țărișoare.

Nimic nu te poate confunda mai mult cu națiunea ta, decât această amenințare pe care o simți nu pentru ca ai fi tu, ci pentru că te afli în fruntea ei, pentru că te confunzi cu ea și moartea ta ar putea însemna omorârea voinței ei. Iar convingerea ca nu-ți mai aparții, că nu mai ești al tău ci al unui ideal, există independent de tine, iți pune stăpânire pe ființă, pe gânduri, pe modul de a te purta, pe toată existența ta.

Așa se face că, pe măsură ce poliția perfidă și rutinată, prin care se menținea în miezul continentului Imperiul habsburgic, punea la cale tot mai sistematic asasinarea lui, acest lucru trezea tot mai rare reacții pentru firea sa, și așa nepăsătoare. Nici măcar nu-l preocupa ideea de a se salva. Îl anima doar dorința, neștearsa dorință de a face ceea ce era chemat să facă, de a înfăptui ceea ce trebuia înfăptuit pentru națiunea asta care se strângea tot mai mult în jurul lui, nelasând să pătrundă mâna ucigașă a vreunei puteri străine oricit de mare ar fi fost. Atunci s-a încrâncenat și n-a mai schimbat niciodată uniforma a cărei tunică era asemănătoare celei purtate de Mihai Viteazul. A devenit uniforma lui de gală, cea în care, întotdeauna, apărea în fața națiunii, ca un legământ față de ea și ca o sfidare la adresa aceleiasi forțe oculte și acaparatoare a imperiului care, cu un sfert de mileniu mai înainte de-a încerca să-l asasineze pe el, înfipsese sabia pe la spate în trupul celuilalt român sub sceptrul căruia se unisera laolaltă Moldova, Muntenia și Transilvania. Acum, din prudență diplomatică,

el nu spunea nici un cuvânt în legătura cu Transilvania, cu toate ca norodul ei îl aclama și și-1 dorea. Era ca o iubire ascunsă doar în sufletele celor care o trăiesc, iubire ce nu mai are nevoie să fie rostită de vreme ce ambele părți îi așteaptă realizarea cu fervoare. Ardelenii îl cereau, iar Cuza, știind că nu depinde numai de el asta, aștepta solemn, fără a da apă la moară provocatorilor. Iar Imperiul știa prea bine că, atâta vreme cât ideea de unire pornise a se infăptui, nu-i va mai putea ține în frâu pe românii de peste munți. Și, dacă prin uciderea lui Mihai își mai asigurase un sfert de mileniu de dominație, uciderea lui Cuza merita orice efort și oricâtă perseverență.

Dar Cuza nu mai era el, ca să poată fi ucis oricind și oricum. Acel ,,Toți în unul», înscris pe armele heraldicei sale, însemna stema și idealul unei națiuni afirmate în fața Europei. În locul sabiei lui Basta prin care cursese sângele din trupul Viteazului, epoca aceasta de parlamentarism presupunea otrava perfidă a diplomației baronului Eder. Și, nepăsându-i, Domnitorul dorea numai atât: să moară în tunica ce amintea de Mihai Viteazul, a cărui voință de Unire speriase imperiile încă din acele vremi care se situau cu un sfert de mileniu mai inainte.

Ce mare si puternic sentiment e să te simți nepasător în mijlocul poporului tău, având conștiința că reprezinți aceeași voință cu el și că acel ,,Toți în unul» de pe stema ta nu e vorbă, ci faptă !

Așa a fost ani de-a rândul, ani al căror ecou a rămas atât de puternic încât a continuat mult, chiar și după ce entuziasmul lor a sleit, după ce, lucrurile reașezându-se în matca lor, firea oamenilor în pielea lor și interesele fiecăruia la locul lor curent, vremurile n-au mai avut aura de început. Dar ecoul continua, pentru că fusese prea mare ca să nu se întindă. El, Vodă, obosise, admiratorii i se răriseră, colaboratorii i se divizaseră, adversarii se organizaseră, dar ecoul tot rămânea, tot se păstra. Și, câtă vreme se păstra, pentru el, pentru Cuza, pentru auzul lui slăbit de omagii

false și amenințări vijelioase, însemna că tumultul care-l provocase putea oricând să revină.

Acum, însă, se stinsese de tot. Se stinsese lăsând înconjurul sterp, trist și, mai ales, fără chemare. Se stinsese lăsând numai șicanele zilnice ale unei țări nevoiașe cu finanțele la pământ, scandalul zilnic al opoziției gălăgioase, tracasarea continuă a relațiilor diplomatice în care trebuie să dansezi pe sârmă. Domnitorul se simțea gârbov și apatic, iar amenințarea nu-i producea altă reacție decât aceea de a o chema, decât aceea de a o dori: De-ar veni odată !

Într-o asemenea stare, el mai ridica fruntea cu demnitate numai pentru a atrage atenția că, personal, nu și-a dorit niciodată această glorie, fie râvnită, fie dușmănită, fie subminată de alții*: „In Alexandru Ioan I, Domn al României, Românii vor gasi totdeauna pe colonelul Cuza, pe acel colonel Cuza care au proclamat în Adunarea Ad-hoc și Camera electivă a Moldovei marile principii ale regenerației României și care fiind Domn al Moldovei, declara oficialmente Inaltelor Puteri garante, când primea și coroana Valahiei, că el primește și această îndoită alegere ca expresie neîndoielnică și statornică a voinței nationale pentru unire, însă numai ca pe un depozit sacru.»*...

EPISTOLA M. SALE PRINCIPELUI DOMNITOR
CATRE PRESEDINTELE CONSILIULUI MINISTRILOR

„Domnule Președinte,

Strâmtoarea în care se află Tezaurul public neiertând Statului a veni în ajutorul unor stabilimente de binefacere, nici a subveni la înființarea de nouă creațiuni de neîndoielnică necesitate, și dorind să nu se zădărnicească, din lipsa de mijloace, îndeplinirea unui gând folositor națiunii, am hotărât a dărui deocamdată, din lista mea civilă, suma de cinci mii șese sute de galbeni (5.600). a căror plată

se va începe de la 1-iu iunie viitor și va inceta la 21 Decembre anul curent, numărâdu-se cite 800 de galbeni pe fiecare lună, până la împlinirea sumei de mai sus, care se va întrebuința în modul următor:

2.000 de galbeni se vor capitalisa, și dobânda lor legala va servi de primul fond de întreținere a unui număr de invalizi, ieșiți din șirul oștirii române pentru beteștuguri, și în neputință de a-si câștiga din această causă hrana vieții;

1.000 de galbeni se vor capitalisa, iarăși, și dobânda lor legală va servi de premii pentru cel mai bun uvragiu științific scris în limba română, asupra unei propuneri date de Consiliul Superior al Instrucțiunii Publice;

4.600 se vor întrebuința spre a se săvârși zidirea acum în lucrare a Asilului Elena Doamna, fundat de prea iubita mea soție.

Facându-vă cunoscut despre accasta, d-le președinte, pun totdeodată asupra d-voastra îngrijirea ca să vă înțelegeți cu dd. colegi ai d-voastra. spre a se reglementa precum se cuvine de către fiecare, în competența atribuțiunilor sale, executarea dispozițiunilor de mai sus.

M. KOGALNICEANU : Raportul din 10 Septemvrie *către Domnitor*

„[...] Permiteți-mi, prea Înalțate Doamne, să supun la domneasca Voastră apreciere oareșicare greutăți ce voi întâmpina la aplicarea celor două din urmă ordine a Înălțimei Voastre.

Ministerul de interne nu are alte cheltuieii decât lefi, puțin material, și plata antreprenorilor de lucrări publice. Lefile trebuiesc pătite. Așa dar consimțământul d-lui Ministru de finanțe de mai înainte va fi dat. Cât pentru lucrari publice, aice sunt contracte, cu termine, cu penalități mari atât pentru antreprenori, cât și pentru guvern, la caz de neurmare. A nu le plăti dar ceea ce se cuvine antreprenorilor, este a

discredita guvernul și fiscul, ca și când s-ar refuza plata la casa tezaurului public. Nu vorbesc acum de procesele ce fiecare contract neexecutat din partea guvernului, prin neplata la vreme, are să aducă ministeriului. Aceasta este evident, și Dimitrie Cantacuzino, carele - pe baza contractului și a ordinei ce mi-ați dat de a-i permite a pava podul Mogoșoaei într-un an - a cumpărat la Viena 400.000 petre cubice, a și anuntat ministeriului un proces.

Înteleg, prea Înalțate Doamne, dreapta îngrijire a d-lui Steege pentru situațiunea financiară. Însă bine voiți a vă aduce aminte, că mai înainte s-a fost otarât ca împrumutul de 48.000.000 să se întrebuințeze pentru acoperirea deficitului și activarea lucrărilor publice și a îmbunătățirilor materiale, care singure legitimează în ochii popoarelor lovirile de stat. Dacă apoi, după întoarcerea d-lui Steege, și în neființa mea, în a noua lună a anului, s-a schimbat planul adoptat mai înainte, și s-a otărât a nu se merge înainte decât cu resursele ordinare, permiteți-mi prea Înalțate Doamne, a zice că este prea tirziu, că cu toată supunerea noastră la consimțământul colegului nostru nu vom putea eși la capăt -, căci cheltuielile budgetului sunt bazate pe lucrari începute, ba chiar efectuate, și oricât plata mandatelor s-ar întârzia, ele tot vor fi plătite. Așa vindecarea răului nu stă în împedecarea miniștrilor de a dispune de sumele ce le sunt afectate prin un budget discutat și adoptat de Inalțimea Voastra, ci în crearea de noue resurse. Țara noastră este bogată; nu are cineva decât să bată cu piciorul, spre a eși aur din pamânt. Numai țara noastră nu are a se teme de bancrute si de catastrofe financiare. Aice cu totul diferez de opiniunea colegului meu de la finanțe, al cărui spirit de economie și inteligență le respectez mai pe sus de toate și le apreciez în toată a lor înaltă valoare, dar a cărui îngrijire nu o împărtășesc.

Remediul situațiunei noastre financiare stă dar, după afirmarea mea, în crearea de noue resurse. Aceste s-au prevăzut si s-au adoptat de înălțimea Voastră asupra

raportului ministrului de finanțe ad-interim. Aceste resurse sunt vânzarea pădurilor, a hlizelor de moșii, a locurilor virane din orașe, capitalizarea embaticurilor, crearea unei dări de spirtoase, suirea vamei de importație, și mai ales crearea unei case de consignatiuni, care îndată ar da la dispositiunea ministrului de finanțe milioanele (și ele sunt multe) care astăzi zac neproducătoare în depozitele judecătorești sau se exploatează nelegal de persoane neîndrituite. Din nenorocire nimica din aceste nu s-au făcut; ba nici chiar proiectele toate nu s-au trimis la Consiliul de Stat. Aice însă este mântuirea. Eu însă, în poziținea mea actuală, nu pot face nimic înspre a activa, spre a da impulzinea. Impulziunea o poate da într-un mod eficace numai Înălțimea Voastră. Aceasta ma face respectuos a ruga prea plecat, dar cu tot dinadinsul, pe Înălțimea Voastră ca să grăbți întoarcerea Înălțimei Voastre în București. Cu orice preț, trebuie ca situațiunea financiară a se îndrepta înaintea deschiderii Camerilor. Oricare Cameră este scumpă de bani. Trebuie dar ca mai înainte, consiliul de ministri, în completul său, și sub președința Înălțimei Voastre, să studieze serios situațiunea financiară, sa otărască resursele de creat, să iee măsuri pentru punerea lor în lucrare, ca să nu stee numai pe hârtie, cum stau astăzi, și totodată să discute și să voteze budgetul pe anul viitor, care apoi Camerei viitoare sa-i fie supus numai spre îndreptare. Iar el să poata funcționa cu inceperea anului 1865.»

TROMPETA CARPATILOR : Imprumutul de 40.000.000

„Ceea ce ar suplini admirabile fapta noastra cea mare, noi credem că ar fi un avânt patriotic, prudinte și economic, spre a dovedi inamicilor și amicilor noștri cât amor avem de patria noastra, și cu ce voință stăruim la întemeierea și creditul Statului nostru prin noi însine : - Deacă, în adevăr, împrumutul de 40.000.000 este necessariu, deacă și

guvernul actuale, în care noi punem toată încrederea, affirmă ca este neapărat acest împrumut, cu toate că se zice că cercetări serioase au dovedit că jumătate din acest împrumut ar fi destul spre scoaterea Statului din nomolul în care se află; atunci, Românilor de toata treapta în ierarchia averii, să ne alțâm animele și să facem noi, Românii, împrumutul de 40.000.000. Acest împrumut, cu oricare condițiuni se va face în străinătate, nu ne va putea costa mai eftin decât 60-70.000.000 pentru 40.000 000; pentru că țara este descreditată, si pentru că banchierii sunt cu mult mai pretențioși când își pun capitalurile în țări descreditate.

Sa nu facem illusiuni: oricâte datorie are țara, și oricâte va mai face tot noi avem să le plătim; și negreșit că, oricum se va chibzui plata acestor datorie, orice biruri noue se vor crea pentru plata acestor datorie, tot cei avuți au să plătească mai mult decât cei saraci. De accea, noi venim, cu tot respectul, să facem propunerea noastra guvernului, ca, printr-un appel călduros la toți Românii avuți, începându-se de la M. S. Vodă Sturdza, M. S. Vodă Bibescu, M. S. Vodă Stirbey, M. S. Vodă Cuza, și M. S. principele Miloș, până la proprietarii cei mai mici și până la bancherii cei mai modești, să se facă acest împrumut în țară și de către Români, numai cu dobânda ce platesc băncele străine ce-și au depus capitalurile, product al acestei țări, în acelle bănce.

Nu suntem la înduoeală că vor rămâne foarte puțini Români, atât de tari de inimă cu inima atât de impietrită și cu rațiunea atât de rătăcită, cari să nu grăbească a veni în adjutorul patriei fără paguba lor, ba încă și cu un profit, calculând că paguba ce va adduce imprumutările la străiin va adjunge și assupră-le fără apărare.

In adevăr, când se gândesce cineva că sunt capitaluri mari române, puse în străinătate numai cu câte 3,4 sau cel mult 5% și Visteria țărei, din care auești aceste capitaluri, adjunge să plătească, chiar la acești bancheri poate care țin aceste capitaluri române p-atât de eftin, 15,20 si 30%; când scie

cineva că sunt venituri particularie, între Români, de câte 200, de câte 100, de câte 50 și de câte 30 mii galbeni pe an, și cu toate acestea suntem nevoiți a allerga totudauna la străini, cu atâtea umilințe și cu atâtea sacrificie, ca să ne facă un crâmpei de drum de fer de la Bucuresci la Giurgiu, etc. etc. ; adjunge naturalmente să urască, și să hulească încă, pe avuții țării.

Noi credem aceste momente mai propice decit oricari altele, spre a face guvernul țărei uă assemene cercare; și de aceea am crede că, deaca guvernul actuale va face un assemenea appel, susținut de toată presa română și de toți oratorii zilei, vom izbuti a se face un început de uă altă direcțiune dată capitalurilor române, care direcțiune să fie atât în folosul țărei cât și în folosul capitaliștilor."

A. D. XENOPOL:

„...Între aceste ministerul căutase în zadar să realizeze împrumutul de 6.000.000 de lei încuviințat lui de Adunare. Crețulescu arată în ședința din 1 Fevruarie, că nu a putut găsi bani nici în țară, nici la Londra unde se adresase, aici mai ales din cauza că suma era prea mica. El revine deci la cererea ca să voteze imprumutul de 40 de milioane în timpul cel mai scurt, deoarece ar fi în tratări cu niște reprezentanți ai unor case de bancă care i-ar fu pus termin de 4 zile spre a afla rezultatul. Se naște iarași o discuție furtunoasă, în care opoziția, condusa și acuma tot de d. C. Boerescu, caută să arate că nici cu acesti 40.000.000 nu se va putea echilibra budgetul, deoarece exercițiul lui 1865 se va încheia cu alt deficit de vro 25.000.000; că după Constituția în ființă o echilibrare a budgetului, chiar dacă ar fi făcută de camere, ar fi un ce iluzorie, dcoarece ministerul poate întrece toate creditele până la 1/3 din suma lor, și apoi poate face cheltuieli extraordinare într-un chip nelimitat. Cu toată înverșunata opoziție, urgent se votează cu 75 de voturi con-

tra 36 și împrumutul este adoptat cu 84 de voturi contra 29. În cursul desbaterilor se făcuse destăinuiri însămnate asupra situației financiare. Crețulescu spusese că « să nu se uite că lipsa e mare: nu se pot plăti decât neapăratele trebuincioase, cum hrana soldatilor; iar lefile și pensiile nu sunt de unde să se plătiască Nu intră bani în visterie; nu se știe pentru ce, dar nu intră,,. Oteteleșeanu, ministrul de finanțe, arătase apoi că «veniturile reale ale țărei nu ar fi decit de 125 - 130 de milioane ». Cu toate aceste budgetul pe 1866 era intemeiet pe un venit de 165.000.000.

După votarea împrumutului, să mai desbate legea măsurilor și a greutăților, cu a careia prilej opoziția găsește mijlocul de a ataca iarăși cu putere guvernul, spunând că "prin concesiunea dată d-lor Leon Lemettre și Bergmann se crea un monopol în favoarea lor, îndatorindu-se pe toți comercianții a cumpăra măsurile numai de la ei, cu prețuri uriașe, când dacă s-ar fi lăsat concurența liberă, s-ar fi putut obține prețuri mult mai mici; apoi aceste măsuri s-ar fi putut prea bine face în topitoriile statului, sau ale școalei de arte și meserii de la Iasi. Atacurile sunt așa de temeinice, că guvernul cere amânarea punerii în aplicare a legei și desființarea concesiunei Lemettre."…

ION C. BRATIANU : (Memoriu presentat domnitorului Alexandru loan I. Cuza)

„Înălțate Doamne !

Suirea Măriei Tale pe Tronul Țării Românești fiind chiar triumful causei naționale, este de datoria oricărui Român de a contribui la susținerea acestui Tron, tot cu atâta vigoare cu cât a luptat de a Te înălța pe dânsul. Unul din mijloacele cele mai eficace pentru aceasta, este a înlesni pe Măria Ta în munca ce-Ți dai ca să cunosci această țară la ale cărei destinări ești chemat a presida de acum înainte. Ne iartă, dar, Măria Ta, de a pune sub ochi-Ți acest memoriu care

sperăm că va așeza deosebirea ce va fi între starea lucrurilor de aici și între cea de la Moldova, deosebire ce, find cunoscută, ar cruța negreșit multe neînțelegeri, multe împiedicări în mersul trebilor publice.

Societatea în Țara Românească este împărtățită în patru clase sau categorii. Boerii cei mari, concentrați toți în Bucuresci, si un mic numar în Craiova; boierii cei mici, răspândiți pe toată suprafața țării; negutătorii și meseriașii concentrați mai toți prin orașe; și țăranii plugari, ce locuese prin sate.

Clasa boerilor celor mari se compune dintr-un număr de familii, ce au avut ca monopol toate funcțiunile din țară pe care unele, adecă pe cele mari, le păstrau pe samă-le, iar pe cele mici le vindeau celor ce le dau mai mult. Numărul acestor familii era destul de restrâns ca rândul fiecareia să vie curând la posesiunea uneia din funcțiunile cele înalte; toată dar ocupațiunea lor a fost de a intriga dobândirea sau conservarea unei funcțiuni: comerțul, industria, agricultura, economia domestică chiar, sau orice altă ocupațiune le-a fost cu totul străină, încât, deși mai toți proprietarii mari nu s-au ocupat niciodată cu îngrijirea moșiilor, mulți nici nu-și cunosc proprietătile, ce sunt lăsate cu totul în dispunerea arendașilor. Postul ce-1 ocupă este adevăratul domeniu, principalul fief al boerului mare.

El îi dă mijloace nemărginite de a dobândi bogății fără muncă, fară pericol, de a-și mulțumi luxul și a-și da o însemnătate socială. Lipsa completă a unei aplicări serioase i-a lăsat fără aptitudine pentru treburi și fără spirit practic, astfel încât ar putea zice cineva de dânșii că sunt utopiști fară a avea o teorie. Aceasta viață a boerilor mari nu este de eri; ea a trecut peste mai multe generațuni și a devenit o a doua natură pentru dânșii: orice alte condițiuni de viețuire ar fi o pedeapsă nesuferită pentru boerii mari, si de aceea, ca sa ajungă la putere, sau ca să se mențină devin îndrăsneți, facțioși, până a se goni frate pe frate și tată pe fiu, până a deveni instrumentele oarbe ale străinilor; și chiar a provoca

năvălirile lor.

Se înțelege dar de sine-și că boerii cei mari, într-o asemenea posițiune, n-au putut dobândi o influență în țară, ba încă că ei sunt priviți cu același simțământ cu care erau priviți străinii apăsători. Toată puterea ce aveau în țară le venia numai de la administrația ce o țineau de la străini. Ura de care boerii se simt urmărți din partea națiunii, și pe care ei i-o intorc cu prisos, ii intarâtă și mai rău și-i face să fie adesea mai inamici ai naționalității române decât strainii chiar.

Clasa boierilor celor mici se compune din toți funcționarii de al doilea ordin, și din toți proprietarii mari și mici din toată țara. Această clasă este numeroasă, laborioasă și pe dânsa se reazemă toata lucrarea serioasă din toate ramurele administrative și judecătoresci din țară; alăturea cu țăranii, oamenii din clasa aceasta deschid pântecele pamântului și-1 fac să rodească; ei vin cu speculele lor de stimulează și ridică în considerațiune comerțul, și dacă moralitatea nu este privilegiul acestei clase, causa este că toate funcțiunile ce ocupă boerii cei mici le sunt vândute de boerii mari. O administrație onestă, dreaptă, și care n-ar fi favorisat decât meritul, ar fi ridicat în scurt timp această clasă; cu toate aceasta, ea astăzi încă este în capul mișcării naționale, contribue într-o proporțiune însemnătoare la regenerarea Româ-niei, și are o mare influență în toată țara; și în toate clasele.

Clasa comercianților și a meseriașilor în Țara Românească este pepiniera clasei de care vorbirăm în urmă. Ea în toate părțile produce toate bogățiile ce nu izvorăsc din agricultură, și chiar acestora le dă un preț ce nu 1-ar avea fără dânsa; ea posedă toate calitățile de energie și moralitate, ce caracterizează această clasă în toate societățile europene; ea posedă încă nu numai instinctul, amorul libertății, ce este firesc unei clase de o natură democratică, ci și al patriotismului celui mai înalt, celui mai entusiast; pentru că deși în comerțul de sus se află mulți

străini, însă fiind toți de ritul Bisericei noastre naționale, si fiind veniți toți din țările supuse Turcilor, România a fost adevăratul pământ al făgăduinței pentru dânșii: aici s-au îmbogățit și s-au ridicat la stare de om liber, aici au găsit o patrie mai liberă și mai generoasă, la a cărei prosperitate se interesează astazi, atât cât și noi, născuți Români. Aceia ce întăresce însă și mai mult această clasă și o tin pe drumul patriotismului, sunt meseriașii cari sunt toți Români, cu simțiminte de moralitate și de patriotism ce ar face onoare oricărei alte clase.

În sânul clasei comerciante, ce a luat o mare întindere și putere, se află mai cu osebire în sămânță civilisațiunea română, și numai cu stârpirea ei ar mai putea să mai piară civilisațiunea și libertățile publice în România.

Clasa țăranilor, a plugarilor, formează marea majoritate a locuitorilor acestei țări; ea însa are o mare însemnătate, nu numai prin numărul ei, dar chiar prin dezvoltarea ei morală și intelectuală.

Dacă neîngrijirea boerilor mari pentru starea lor și a moșiilor a fost causa degenerării acestei clase, această neîngrijire însă a favorisat până la oarecare punct desvoltarea țăranilor. Oricât de răi, oricât de răpitori au fost arendașii, însa, ca străini ai proprietății, ca unii ce n-aveau să stăpânească decât trei ani, ca unii ce n-aveau nici-o influență prin modesta și precara lor posițiune socială, n-au putut abusa de țăran cât ar fi putut s-o facă boerul proprietar, ce era totdeodată și dregător, el sau ai lui; și mai cu deosebire, că proprietarii, necunoscându-și valoarea veniturilor lor, le dau arendașilor, până în anii din urmă, cu un pret. foarte jos. Astfel, țăranii, având în genere a se lupta numai cu arendașii, au îndrăsnit să se împotrivească la orice apăsare, și au isbutit chiar câte odată de a se apăra, de a-și dobândi îndreptarea prin autorități; ba de multe ori proprietarii și funcționarii, ei singuri, ca să dobândească ocasiunea să stoarcă pe om, îl întăresce și-i dă consciință de drepturile sale și de demnitatea sa.

Acestea sunt, negreșit, causele principale cari, împreună cu școalele sătenesci, au deșteptat, au ridicat clasa țăranilor, încât, astazi, se poate compara ca avantagiu cu orice clasă de țărani din societățile civilisate. Clasa țăranilor de-acum înainte poate mai îndura, dar ca să se lase de a se mai împila, de a se supune desăvârșit, este peste putință, căci țăranii simt că puterea țării residă într-însii. Printr-o educațiune îngrijită, printr-o bună direcțiune, ce li s-ar da de către un Guvern național și liberal, de către un Guvern ce ar dobândi încrederea și dragostea lor, s-ar putea face din clasa țăranilor un bulevard nestrăbătut al naționalității și al libertăților române.

Acum ca expuserăm starea socială a țării, să ne fie ertat a arunca o privire asupra atitudinii ce deosebitele clase au luat în lupta națională. Această a doua parte a memoriului, ce nu este în genere decât o expunere de fapte, va servi de reazem pârghiei întâi, sau de rectificare, dacă ea ar fi greșită.

Când o rază de speranță veni să însuflețească inimile Românilor, când sfârșitul rasboiului din Crimeea ne lăsă să întrevedem un drum de independență națională, și Românii toți se îndreptară către dânsul, inimile boerilor celor mari înghețară; și cum aveau încă Guvernul în mână, întrebuințară toate mijloacele de persecuțiune ca să sugrume manifestarea opiniunii publice, și să potă astfel dovedi Europei că nu suntem decât nisce poporațiuni fără energie, fără aspirațiuni, fără instinct național, fără trebuință de libertăți și că, astfel, nu suntem în stare de a forma un Stat suveran, independent; acum ca întotdeauna, interesul lor se găsi legat cu interesul străinilor și lucrară într-un acord, ca să ne poprească de a intra în posesiunea anticelor noastre drepturi. Sistemul de persecuțiune, ce, atât în timpul răsboiului din Crimeea, cât și al Congresului de la Paris domni în țară contra unioniștilor și apărătorilor autonomiei, este cunoscut de toată lumea și nu mai face trebuință de a-l descrie aci; constătăm numai că el fu atât de tare, încât sugrumă voința națiunii întregi și nu putu să-și manifeste

dorințele, ba nu putu nici măcar arunca un țipăt de suferință. Astfel, Austria și Turcia putură susține în Congresul de la Paris, că poporațiunile din Principate nu vor Unirea.

Tratatul de la Paris lăsă cestiunea noastră atârnata, nehotărâtă, și boerii putură iarăși răsufla și se puseră din nou la lucru. Ei făcură tot ce le fu prin putință, ca Divanul ad-hoc să fie compus astfel, încât să răspundă în favoarea trecutului; însă energia celorlalte clase triumfă împotriva tuturor uneltirilor lor-, și marea majoritate a Divanului fu națională. Cu Divanul ad-hoc mai cu osebire, și într-un mod oficial și în fața lumei, putură a se constata calitățile morale și intelectuale, devotamentul și patriotismul fiecărei clase. Într-adevăr, în tot timpul discuțiunilor, boerii cei mari se arătară preocupați numai de interesele claselor lor, pe când celelalte clase și mai cu osebire țăranii se arătara întotdeauna dispuși a sacrifica orice interes de clasă; ei sugrumară adesea strigătele de suferințe, pentru interesul general și respinseră, cu o înțelepciune si cu un devotament antic, toate insinuările perfide, prin cari căutau unii să-i atâțe la cereri de natură a compromite causa națională complicând-o cu cestiuni sociale. În fața unei atitudini atât de patriotice a majorității Camerei, în fața umanității cu care națiunea se pronunțase pentru cele patru puncte, ce resumau dorințele, trebuințele și drepturile acestor țări, boerii se smeriră și, în votul de la 9 Octomvrie, Divanul ad-hoc fu unanim. Poporul crezu în sinceritatea votului boerilor și aceștia fură salutati cu aclamațiunile cele mai entusiastice. Ei puteau din acel minut deveni conducătorii națiunii; dar nu voiră, sau mai bine nu putură năravul fiind mai tare decât voința lor și, de a doua zi, începură, atât în Divan cât și în străinătate, a lucra la dărâmarea votului de la 9 octomvrie.

Convențivnea de la Paris fu primită ca un triumf pentru dânșii, ca o revanșă contra votului de la 9 Octomvrie; și ca să smerească și mai mult națiunea, o spuneau în gura mare că nu cu puține sacrificii au dobândit acest eșec national.

Despărțirea Principatelor, o lege alegătoare foarte restrânsă, Guvernul în timpul alegerilor încredintat în mâinile boerilor celor mai înapoiați și mai îndrăsneți, erau negreșit nisce impuneri grele, sugrumătoare pentru națiune. O Cameră dar, aleasă în asemenea condițiuni, nu putu fi compusă, în majoritatea ei, decât de oameni devotați clasei boerilor mari și a candidaților ei la domnie. În momentele însă supreme când era să se hotărască viitorul neamului românesc întreg, și acum nu de străini, ci de representanții a trei milioane de Români, voința publică, voința națională se manifesta cu atâta vigoare, încât numele Mariei Tale, ce devenise simbolul independenței naționale, al emancipării claselor apăsate și al unirii Principatelor, fu aclamat chiar de acea Adunare, a cărei majoritate era devotată pretendentului, fostului Voevod Bibescu.

Votul de la 24 ianuarie a deschis o eră de întărire, de mărire și de fericire națională, nu numai fiindcă aceste două Principate s-au unit sub Maria Ta, dar fiindcă societatea din Țara-Românească s-a emancipat de apăsarea unei clase ce opria desvoltarea puterilor nationale. Boerii cei mari simțiră consecintele votului din 24 Ianuarie, ca și Puterile străine, ce sunt opuse emancipării noastre naționale. Ei se pusera dar iarăși, ca și după votul de la 9 Octomvrie, a surpa marele fapt național ce-1 consacraseră chiar ei cu iscăliturile și jurământul lor. Candidatul de predilecțiune al lor, ce abia ajuns din străinătate, se întoarse în Occident, negreșit ca să lucreze în numele boerilor pe lângă Cabinetele Puterilor garante și să anuleze alegerea Măriei-Tale. Tot cu aceeași misiune a fost neapărat însărcinat un alt personagiu, cel ce s-a întors la Constantinopole înțesat de bani și, se zice, purtător de o protestațiune din partea boerilor. Cât pentru dumnealor, și-au reservat lucrarea din năuntrul țării; astfel, în Cameră, s-au arătat hotărâți a se împotrivi la orice măsură, de a împiedica orice lucrare ar fi fost de natură a înradăcina actul cel mai mare și moral de la 24 Ianuarie; afară de Cameră, ei căutau cu diferite uneltiri să atâțe clasa

țăranilor și să descurajeze pe celelalte clase, asigurându-le că Guvernul Mariei Tale este efemer si că cele vechi iar se vor reînființa; pe de altă parte, caută să înrâureze Guvernul Mariei Tale, spre a-l împiedica, a-l paralisa, a-l compromite pe drumul cel nou, singurul mijloc ce le mai rămâne de a răci dragostea și entusiasmul Românilor pentru Maria Ta.

Reaua voință a boerilor, intrigile lor, revolta lor contra Guvernului sunt atât de evidente, încât simt trebuința să le acopere cu un pretext, și acest pretext este tot acela de la Divanul ad-hoc, adeca pericolul în care s-ar afla proprietatea; în numele proprietății se despart de națiune, se pronunță cu o nerușinare nemaipomenită în contra tuturor cestiunilor de viață, ce de la tratatul din Paris sunt la ordinea zilei; în numele proprietății, se opun ca națiunea să facă un singur pas înainte, zicând că nu 1-ar putea face fără sa calce, să violeze proprietatea. Am constatat noi înșine că boerilor le lipsesce spiritul practic; însă nu le-ar fi trebuit o doză mare de bun simț ca să înțeleagă că, prin atitudinea lor, compromit nu numai causa națională, dar că pun în pericol chiar proprietatea, ce au pretențiunea de a apăra, și că numai o Adunare poporală, rezemată pe un Guvern național, ar putea înlătura cestiunile sociale cele primejdioase și resolva pe acelea ce interesul țării le reclamă.

De n-am fi amenințați din afara, această posițiune critică, ce fac boerii Guvernului Măriei Tale, ar fi de suferit; timpul chiar s-ar însărcina de a o nimici. Situațiunea însă din afara cere măsuri grabnice, viguroase, ca să aducă unitatea înăuntru. Principatele au eșit negreșit din trista situațiune a trecutului, ce era cu totul anormală și fără capăt; posițiunea lor este astăzi strălucită, pe lângă ce era în trecut; viitorul lor este deschis de voim să-l asigurăm; dar ele sunt mai în pericol, de putem zice așa, decât în trecut. Într-adevăr, rivalitățile Statelor vecine și interesul echilibrului european nu mai sunt destul de puternice ca să ne scape din furtuna în ajunul căreia ne aflăm, și pe care numai orbii nu o văd;

bărbăția noastră, opintelile noastre sunt de neapărat de-acum inainte, ca să înfruntăm primejdiile ce o să ni se înfatișeze, și adăugăm că, cu cât rolul nostru va fi mai mare și mai activ într-acea luptă cu atât vom asigura Romaniei o posițiune mai înaltă, mai glorioasă și mai prosperă.

Dară, o repetăm, situațiunea din afara a României nu Te iartă pe Maria-Ta a amâna o soluțiune francă a acestei politice dinăuntru; orice tărăgăire, orice șovăire, orice compromis ar pune în pericol guvernul Măriei Tale și, prin urmare, independența națională. Hotărârea Mariei Tale de a apăra Tronurile întrunite și a protegia regenerarea României a fost exprimată cu atâta tărie încât credința noastră într-acestea este și va fi neclintită. Grija noastră dar nu poate fi alta, decât aceea, dacă Măria Ta o să găsesci puterile trebuincioase acolo unde poate le cauți; această grijă ne-a și dat curajul de a Vă infățișa acest memoriu.

În crise politice ca aceea în care ne aflăm, șefii Statelor mari, Statele organisate de mult timp, n-au, până la oarecare punt, a se îngriji decât de puterile organisate și de resursele financiare obicinuite. Nu este însă tot astfel într-un stat mic și cu totul desorganisat ca al nostru. Aci este trebuință de a improvisa tot și a alerga la sorgințile vii ale națiunii, căci numai devotamenutl entusiasmul poporului poate să dea oșteni și bani într-asemenea ocasiuni. Și acestea ar deveni cu atât mai necesari, cu cât crisa noastră politică ar coincida cu crisa orientală, sau cu un rasboiu european, în cari amândouă cazurile Măria Ta ești chemat a lua parte ca să asiguri României posițunea ce i-ai însemnat în cugetările Măriei Tale.

Casurile de mai sus sunt simple, lămurite, și, cu toată grija noastră, sperăm însă că, până n-ar ajunge acest memoriu în mâinile Măriei Tale, dispoștiunile Guvernului vor veni să dea națunii asigurarea că hotărârea Măriei Tale este chiar dorința, ei.

Este insă un caz mai periculos, aceea când primejdia s-ar

părea lesne de abătut: când Puterile adversare naționalității noastre s-ar arăta comode, îndurătoare, lesne de a ne câștiga cu nisce concesiuni ce fățiș n-ar avea importanță concesiuni raționabile, căci ele ar fi cerute în numele ideilor de ordine și de conservațiune, în numnele salutului public al Statelor vecine și ca o dovadă de moderațiune și de înțelepciune a Guvernului Măriei Tale.

Sunt puțini oameni, și Guverne și mai puține, cari au resistat de a nu aluneca pe un asemenea pripor, și acest pripor ar deveni și mai alunecos pentru noi, dacă o Putere, care astăzi nu este amenințătoare pentru noi, ne-ar lăsa să sperăm un ajutor activ la un ceas de atac din afară. Nu respingem ideile de ordine și de conservațiune; ele sunt condițiuni sine qua non ale societăților; dar ne întrebăm, ce semnificare ar putea avea în țară la noi ?

Căci a conserva instituțiunile presente și a menține la putere oamenii trecutului, n-ar fi oare sinonim de a menține România în starea de slăbiciune a trecutului și a o lăsa astfel la discreținea străinilor ? Tot asemenea respingem ajutorul generoșilor noștri vecini; însă dorim ca puterile naționale să fie destul de desvoltate si reorganisate, încât ajutorul străinilor să nu poata deveni, nici într-un cas, primejdios pentru independența noastră națională.

Să ne fie ertat acum, Maria Ta, să ne facem întrebarea, ce s-ar întâmpla dacă, ferească Dumnezeu, Guvernul Măriei Tale, procupat de greutățile, ce trecerea de la un sistern la altul atrage întotdeauna după dânsa, preocupat de idei de fusiune, de împăciuirea partidelor, și împins de un simțământ de nepărtinire, ar cădea victimă ispitelor ce arătăm mai sus și cari, sub deosebite forme, sub deosebite măsci, înconjoară Guvernul Măriei Tale ! Amorul, entusiasmul și devotamentul cel mai adânc ce are națiunea pentru Măria Ta n-ar face oare loc desafecțiunii și descurajării ? Atunci Măria Ta, slăbit astfel înăuntru, fără ca să fii decât tolerat de Cabinetele Statelor vecine, n-ai cădea oare pradă intrigilor și ambițiunilor ce fierb și care

atunci vor fierbe și mai tare în toată țara la noi ? Și, în asemenea cas, scenele tristului trecut nu s-ar repeta iarăși și acum, pentru desăvârșita noastră peire ?

Nu, Măria Ta, nu sunt două drumuri de apucat, ca să ne ducă la ținta ce Ți-ai propus; înarmarea țării, organisarea Ministerului din năuntru și al Justiției, moralisarea lor printr-o nouă alegere a personalului, reorganisarea totală a administrației finanțelor, introducerea unui nou sistem de contribuțiune și organisare a creditului public, adecă înlesnirea circulațiunii capitalurilor, - acestea sunt măsurile ce nu suferă întârziere, pe când, fără dânsele, orice s-o încerca, orice s-o face, n-o să isbutească, căci numai ele pot întări Guvernul și asigura în toate ceasurile independența națională.

Am arătat unde, după părerea noastra, este puterea în Țara-Românească; am dovedit, în urmă ca tot acolo este patriotismul; am arătat cari sunt primejdiile și cum, după noi, ar putea fi înfruntate.

Măria Ta, cinci milioane de Români Te-au ridicat, prin puterea sufletelor lor, prin puterea credinței lor naționale, pe Scaunile întrunite al lui Ștefan cel Mare si al lui Mihai Viteazul; cinci milioane de Români au simbolisat în Măria Ta independența națională. Astăzi, Romania întreagă și-a oprit răsuflarea și așteaptă de la Guvernul Măriei Tale acte de acelea cari să-i însemne, în trăsuri mari, drumul cel nou pe care este gata să se arunce cu entusiasmul, cu devotamentul unui popor a cărui credință națională, moștenire strămoșească, a crescut și s-a întărit prin atâția secoli de suferințe. Prin iubirea tuturor Românilor, Măria Ta ești unul din suveranii cei mai tari; fă ca actele Guvernului Măriei Tale să corespundă cu această putere, ca astfel generațiunile viitoare să se înșiruiască bine-cuvântând numele Mariei Tale.»

XIV

Da: el a primit acea îndoită alegere a moldovenilor și

muntenilor, ca expresia neîndoielnică și statornică a voinței naționale pentru Unire – însă, precizând de la bun început, din primul său discurs de pe tron, că o primește: « numai ca un depozit sacru » !

Ca pe un depozit pe care poate să-l predea oricând, pe care e gata oricând să-l înmâneze altcuiva și, pe care, acum, starea de oboseală și de apatie îl face chiar să dorească a-l depune în alte mâini. Mai viguroase, zice el din cavalerism, mai dornice de înălțare și putere, înțeleg toți cei care îl aud, ceea ce-i îngrozește și-i alarmează la culme pe cei din jurul lui.

Cei din jurul lui !... Îi știe cum sunt și, doar uneori, din săbiciuni omenesti, se confundă cu ei. De cele mai multe ori, însă în demnitatea și în onestitatea sa, găsește unghiul din care sa-i privească rece și, dacă firea nu-i permite să fie și acuzator, în orice caz cinismul acela dulce, moldav, în care omul pare mai moale și mai nepăsător decât este, îl face să-i vadă așa cum sunt: Sunt mărunți și activi. Sunt interesați și pătrunzători, sunt destul de lipsiți de ideal ca să poată fi foarte perseverenți cu poftele pe care le au. Din pricina aceasta, gestul lui larg, obosit și desinteresat de a-și ceda coroana oricui ar putea-o purta cu fruntea mai sus, îi alarmează la culme. Iar osanalele cu care ei încearcă să-i sprijine moralul nu sunt, desigur, decât o formă de exprimare a temerii. „Ce ne-om face când nu vei mai fi Tu ? !»... „Tu», cu literă mare, cu majuscula majestății în spatele căreia ei își pot face liniștiți interesele și aranjamentele. Și, așa cum alții s-au despărțit de el pe interese contrarii, acum, de când și-a exprimat dorința de a pleca, dorința de a depune „depozitul sacru» ce-l preluase cândva, îi simte pe cei mai apropiați cum se desprind, la modul foarte puțin sacru și foarte mult pământean. Nu pentru că ar dori să se desprindă; dar, simțindu-l pe el desprinzându-se de putere, își caută și ei alt rost, interesul fiind mai puternic decât credința.

Vazută de aici, de la înălțimea dulcei nepăsări care vine

de cine știe unde, dintr-o molicioasă apreciere orientală a ideii de tron, camarila trebue înțeleasă și nu hulită. Să-i hulești și să-i schimbi e ușor - îi spune scepticismul inteligenței sale neagresive; să te folosești de ei, măcar în măsura în care ei se folosesc de tine, e mai cu minte. Și, simțind asta, oamenii maruți din jur îți ridică osanale și profită, te zeifică și profită, îți fac servicii ție și familiei tale și profită, îți bârfesc dușmanii și profită, se bârfesc între ei și profită, te slugăresc și profită, ți se plâng și profită, râd în spate și profită, profită, profită, profită... aceasta fiind legea nescrisă a roirii lor în jurul tronului. Iar tu, care nu-i consideri proști nici pe ei, în înțelepciunea ta îți dai seama cum, cu cât o asemenea categorie de inteligențe e mai strânsă în jurul tău, cu atât vidul este mai mare.

Să te fi simțit cândva puternic și de neabătut în mijlocul unor mari mase de oameni, a unor nesfârsite mase care înseamnă întregul popor cu privirile ațintite către tine, să fi știut că în mijlocul acelor oameni voința ta e mai voință și tăria ta e mai tărie, să fi urcat, chiar în aburii unei amețeli, de la dulcea condiție de boiernaș moldav la cutremurătoarea poziție de simbol al unor aspirații naționale și să ajungi să-ți dai seama ce-nseamnă aceasta în fața lumii întregi, e o ardere cum milioane de vieti nu o pot realiza. Iar apoi, deodată, din cine știe ce greșeli ale tale sau ale destinului, din cine știe ce strâmbătăți, ale caracterului tău sau ale ursitoarelor care ți 1-au urzit astfel, să constați în jurul tău golul, să simți vidul creat de cei întorși către nevoile lor, să-ți dai seama de lipsa de pondere pe care o ai în acest vid și să te clatini văzând cum plutesc in jurul tău, tot fără pondere, doar gângăniile din camarilă !... Nu-ți mai pasa de toate societățile literare care, de fapt, sunt societăți conspirative; nu-ți mai pasă de opoziția tot mai înverșunată; nu-ți mai pasă de răutatea puterilor străine. Te chinuie doar propriul tău vid ce te-nconjoară lăsându-te fără voință și îți aduci aminte de lașa mângâietoare chemare pe care ți-o adresează chiar un om de bună credință. Un om de activă și

permanentă bună credință cum este Costache Negri.

Da, pentru ca însuși Costache - cel care a luptat poate mai mult pentru ideea de ,,Cuza» decât chiar Cuza, cel care fusese animatorul și idolul tinerilor politici de la 1848 și care, până aci și până azi, în ultima clipă, încă mai ține sus steagul țării și al Unirii în centrul luptelor diplomatice din capitala puterii suzerane unde este ambasador al lui Cuza și voce a idealului de unire românească - sastisit și el de de rutina intrigilor diplomaticești și a interesatelor dușmănii neproductive, îi scria nu atât Domnului de acum cât vechiului prieten dintotdeauna, îndemnându-l să se retragă împreună din colcăiala nefastelor politicale, într-o comodă viață de cafele și taclale: ,,...Să facem o viață de bohemă lăsând la dracu politica !»... Costache Negri era personalitatea cea mai marcantă a tinerimii moldovene cu care crescuse voievodul. Era frumos, era cuceritor prin ideile și pasiunea lui. Era făcut să impună și să diriguiasca prin chemarea lui către idealuri limpede rostite. În tovărășia lui și a lui Alecsandri a cutreierat Cuza, în anii tinereții, Italia, văzând cum fierbe și crește revoluția. Si au ajuns împreună la Paris în acea zi de Sfântul Stefan a anului 1848 când Negri a rostit un înălțător toast în fața tuturor junilor români, strigându-le cu patimă cuvintele ce-aveau să le devină ideal: ,.Unirea. Unirea ! Atâta ne lipsește». Revenind apoi în țară, el a fost cel mai vehement și mai neiertător din tot grupul lor de moldoveni cu vederi revoluționare, cerând mereu și fără compromis împroprietărirea țăranilor. Ba, chiar, a refuzat și mari moșii pe care le-ar fi putut moșteni; iar conacul lui de la Mânjina s-a prefăcut într-un loc de pelerinaj al tineretului Moldovei. Acesta era Costache, bunul lui prieten Costache spre care se îndreptau ochii tuturor, și căruia, în 1858, i se propunea coroana Moldovei. Și, dacă a refuzat-o, așa cum refuzase și moșiile, nu a făcut-o decât din credință politică, el ne dorind să mai fie ales cineva ca Domn al Moldovei care ar fi păstrat Principatele despărțite. Iar apoi, când s-a suit Cuza pe tron și și-a dat seama că

idealurile lor se pot înfăptui, le-a slujit necondiționat, dăruin-du-se cu devotament cauzei. El a fost cel care a venit cu ideea dublei alegeri; mintea lui a fost aceea care a născocit insolitul act de inteligență națională, în ciuda manevrelor marilor puteri. El, prin relațiile sale cu frăția munteană, s-a dus la București și a sugerat celor ce luptau acolo acea salvatoare soluție care urma să impună alegerea celui ce se alegea și la Iași. Iar, după ce și-a văzut realizată această genială mașinațiune, a acceptat postul cel mai greu. A acceptat a fi în vârful de lance a susținerii acțiunii, unde putea fi mai eficace, dar și mai expus decât însuși Domnitorul. Și s-a avântat în principala bătălie diplomatică: la Constantinopol, acolo unde se luau toate deciziile. Și a rămas acolo, pe poziții, vreme de șapte ani, salvând țara din multe încurcături și aducându-i multe avantaje prin relațiile sale. A rămas de veghe, precum străjerul din cel mai important avanpost unde vede cel mai bine și manevrele dușmanilor, dar și semnalele aliaților pe care și-i poate atrage. A rămas activ, nu în turnul lui, ci pe câmpul din față, stricând planurile unora și legând alianțele altora în așa fel încât, de multe ori, ceea ce făcea el acolo era mai important decât guvernul, cu intrigile respective, de care beneficia Domnitorul la București.

Iar acum, Costache al lui, neînvinsul, omul de neschimbat în hotărâri și credințe, cel care 1-a slujit cu devotament pe Domnitor tot așa cum și Cuza ar fi făcut-o dacă rolurile ar fi fost inverse, îi trimite obositul și scârbitul său mesaj, tânjind după peregrinările tinereții lipsite de corvoada răspunderilor și a luptelor pline de intrigi: „... Să facem o viață de bohemă lăsând la dracu politica !”...

De 1-ar avea pe Costache alături !

De 1-ar aveaaa !... - strigă sufletul chinuit al Domnitorului în palatul acesta care i se pare acum neprimitor și rece, uns cu umezeala zloatei de afară, nici zăpadă curată, nici ploaie limpede, ci zloată noroioasă de care simți nevoia să te ștergi și să te îndepărtezi. De 1-ar avea pe el, pe Costache !... Că,

de Costache, încă este apropiat. **De el nu s-a rupt așa cum s-a rupt de Kogălniceanu**.

Pentru că asta e durerea; ăsta este gândul lui trist: ruperea de Kogălniceanu !... El și-l evocă acum pe Costache Negri, numai datorită gândului încurajator că, de acela, încă nu s-a rupt.

Dar viața este făcută în așa fel, încât gândul trist care-l chinuie nu poate să nu aducă și întrebarea neiertătoare: Nu cumva nu s-a rupt de el, doar pentru că îi este departe, la Constantinopol; dacă ar fi fost în țară, însă ?... În țară si, alături, în guvern ?... În guvernul care a trebuit să țină piept tuturor presiunilor, tuturor furiilor moșierilor deposedați, tuturor ranchiunelor politicienilor demascați ? !

Și, cu toate ca n-ar vrea, cu toate ca refuză a se gândi la asta, valul de frământări i-l aduce dinainte pe Kogălniceanu, cu expresie tristă în ochișorii săi inteligenți, spunându-i fără imputare, ci numai cu demnitate „Nu merit oprobriul tău, Doamne, eu te-am servit cu credință și fără gânduri ascunse !"...

Nu merita Kogălniceanu oprobriul. Dar intrigile, dar limbile rele ale celor din jur ? !„

Intâi, au știut prea bine să-i amintească chiar de momentul alegerii lui la votul din Adunarea electivă a Moldovei. De seara aceea din ianuarie, 3 ianuarie 1859, când Kogălniceanu plecase din casele lui Costache Rolla, supărat de neînțelegerile dintre deputați, așa că, asemenea lui Cuza însuși, nu asistase la alegere. Cei care s-au dus cu procesul verbal la el acasă să-l semneze, ziceau că ar fi exclamat zâmbind : « Cuza ! » Interpretind tendențios, adică :„*Tocmai Cuza* !".

I-au amintit aceasta dușmanii lui Kogălniceanu, ca pe o picătură de venin; și i-au mai amintit că, în discursul din ziua proclamării, și-a permis să-i dea sfaturi cum să domnească... I-au amintit, ca și cum i-ar fi băgat în inimă acele care să-l îndepărteze de sfetnicul său !... Iar el, el

Domnitorul care ar fi trebuit să fie serenissim, s-a dovedit a fi pământean și a mușcat din nada discordiei dorite de dușmani, uitind ce mare personalitate era la acea vreme Kogălniceanu, în înfruntarea cu boierii conservatori. A lăsat să fie spionat de către oamenii străini din camarilă, oameni veniți din alte țări, precum Librecht care, din șef al telegrafului a devenit stăpân peste deciziile pe care le comunică în toată țara, sau chiar Balygot, secretarul personal care-i ține și cancelaria. S-a lăsat în mâinile lor, da: Slăbiciune omenească de care nu a mai dorit să-și amintească, tot așa cum nu a mai dorit să-și amintească de faptul că, la toate marile lui reforme, principalul - și sprijin și inspirator - i-a fost Kogălniceanu. Fără să se fi remarcat la el vreo tendință de mărire personală, ci doar tenacitatea de a vedea înfăptuit programul lor visat la 1848 și stabilit în Divanul ad-hoc.

Dar pentru asta, pentru a-l face să uite acest adevăr și mai mare, și mai important, intriganții din toate categoriile, de la boierii deposedați de pământuri, până la miniștrii cei mai apropiați care ar fi vrut să ia ei locul lui Kogălniceanu în guvern, s-au înțeles cum se-nțeleg între ei toți intriganții, și i-au zugrăvit chipul plin de spirit al ministrului său, drept o caiafă care ar vrea să-i ia meritele sau chiar tronul.

Tronul !

Parcă acum nu e plictisit de el ? !... E și plictisit, și lipsit de marea prietenie a lui Kogălniceanu. Și plictisit, și schilod clătinător. Pentru că, acum își dă seama: Puterea lui, puterea actelor lui a fost adevărată câtă vreme se sprijinea pe un sfetnic precum acela. Acum, a rămas un om obosit la care, blânda nevoie de prietenie fiind, totuși, mare, nu se mai întreabă dacă oamenii din jur îi sunt amici, îl aduleaza sincer, așa cum ar vrea să se arate, ori doar îl slugăresc cu instinctele perfide ale celor care zic cum zici tu, râd cum râzi tu, se mânie cum te mânii tu; dar, de ciupit sau de stors, ciupesc și storc așa cum poftesc ei.

Asta e Curtea ! - își spune el cu blazare: O Curte nu are

idealuri, ci interese. Interese care te fac întotdeauna să te simți departe de ea, creindu-ți acea senzație de vid în care ești lipsit de pondere. Ești doar simbolul la umbra căruia alții trebuie să-și facă interesele. Și, la această tulburătoare constatare, fără să știe de ce, își amintește figura intransigentă a lui C. A. Rosetti care-i spunea fără ezitare : ‚Românii Munteni au coronat în Maria Ta nu un individ... !"

I-o spunea, oare, cu simțământ rău, dorind să-l aducă la realitate, sau pentru a-și exprima fanatismul de om care crede doar în idee ?

Acum își dădea seama că ceea ce, pe parcursul timpului și a înfruntărilor, îl liniștea și-i păstra echilibrul în fața figurii amenințătoare și neiertătoare a mesianicului revoluționar muntean era numai farmecul dulce și înțelept al acelui bonom perseverent și cult. Al acelui om echilibrat, de francă atitudine, care se înfățișa sub mutrișoara lui Kogălniceanu.

Dar Kogălniceanu era acum departe, cu inima și mai departe. Era dincolo de prăpastia care se căscase între ei.

XV

Discursul lui Mihail Kogălniceanu la înscăunarea lui Cuza în Moldova, 5 ianuarie 1859

„Măria Ta !

După una sută cinci-zeci și patru de ani de umilire și degradare națională, Moldova a intrat în vechiul său drept consfințit prin capitulațiunile sale, dreptul de a-și alege pe capul său, pe Domnul. Prin înălțarea ta, pe Tronul lui Ștefan cel Mare, s-a reînălțat însuși naționalitatea română. Alegându-Te de capul său, neamul nostru a voit să îndeplinească o veche datorie către familia Ta, a voit să răsplătească sângele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile publice.

Alegându-Te pe Tine Domn în Țara noastră, noi am voit să arătăm lumei ceia ce toata firea dorește : *„La legi noui*

oameni noui,,.

O Doamne ! mare și frumoasă îți este misiunea ! Constituția din 19 August ne însemnează o epocă nouă și bine meritată. Ești chemat să o deschizi. Fă ca legea să înlocuiască arbitrarul. Fă ca legea să fie tare, iar Tu, Măria Ta, ca Domn fii bun și blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toți Domnii trecuți au fost nepăsători și răi.

Nu uita că dacă 48 de deputați te-au ales Domn, însă ai să domnești peste 2 milioane de oameni. Fă dar ca Domnia Ta să fie cu totul de pace și de dreptate; împacă patimele, urele dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșească frăție.

Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn cetățean, urechea Ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire.

Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești dar mulți și fericiți ani ! Ca și dânsul fă, o Doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre*, prin simțimintele Tale patriotici*, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale națiunei noastre, când Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor din Bizanțiu: «*România n-are alt ocrotitor, decât pe Dumnezeu și sabia sa*». Să trăiești Măria Ta.»

D. BOLINTINEANU:

,,[...] C. Negri era capul și idolul unei junimi nobile care luase inițiativa în ideile de reforme încă din anul 1848, și care se văzuse esilată din Moldova sub Sturza până la venirea Domnului Grigorie Ghica. Acest domn se urcă pe tronul Moldovei chiemând pe lângă sine pe toți liberalii, pe când liberalii din Tara Românească erau esilati. June încă, C. Negri terminându-și studiile sele în străinătate, primi de la D. Konaki, părintele său vitreg, propunerea de

a-1 face moștenitor peste averea sa imensă, cu condiție a lua numele lui Konaki. Sentimentele sele nobile, cavalerești, împinse până la cea mai sublimă abnegație de persoana sa, făcură a refusa cu indignație condiția de a purta alt nume pentru avere decât numele părintelui său, care murind îi lăsase moșia Mânjina cu un modest venit. Acest act anunța ce va fi mai târziu. Petrecu mai mulți ani în Italia. Sentimentele sale delicate se armoniau cu fericire la minunele ce artele frumoase răs-pândeau în cercul orizontelui seu. Luă parte în mai multe conspirații cu societățile carbonarilor pentru libertatea Italiei și a patriei sale.

In anul 1848, pe când isbucni în Paris revoluția de la Februariu, C. Negri era la Paris. Le presida ședințele junilor români ale caror inimi se înaripau atunci în soarele libertății patriei lor. Veni un moment când bancherii curmară daraverile lor. C. Negri, care vânduse în Londra o mare cantitate de grâne, înaintă mai multe sume de bani pe la români, și luă din Paris cu cheltuiala sa peste cincisprezece juni cari merseră în Bucovina și în București să facă mișcare națională ale cărei semințe erau deja aruncate.

C. Negri adoptase programa cu împroprietărirea țăranilor. Cei mai mulți propietari, de bună credință, neînțelegând interesele ce le promitea soluția astfel a acelei cestii, alții făcând din această cestie un mijloc de partid sau de castă, nu salutară decât cu sfială candidatura la tron a lui C. Negri, Vasile Alecsandri, renunțând la șesesprezece voturi ale sale, le aduce amicului său. Boeri vechi erau în număr mic între deputați. Luptele între partidul liberal și cel bătrân deschise poarta deputaților din clasa II de boeri. Această clasă umilită de clasa I, și mai puternică acum atât prin inteligență cât și prin număr, găsi momentul priincios spre a se ridica, ridicând pe tron unul de ai lor. C. Negri era din ceea ce se zicea atunci in Moldova prin imitație, clasa nobililor. El era asemenea pentru desființarea clăcei, toți sciau că principiile la acel om nu erau mijloace ca să vie la

guvern ci erau convincții puternice. Deputații de clasa II se sfiau a grămădi voturile lor lui C. Negri pentru aceste doă cuvinte. Astfel, în ședința de încercare, un deputat D. Lascăr Catargiu zise că nu dă votul său pentru acela care, dacă s-ar face Domn, i-ar lua moșiile și le-ar da la țărani. "Nici eu, strigă Kogălniceanu, nu voi da votul meu D-lui Catargiu care, dacă va fi Domn, m-ar trimite peste hotar, pe mine care sunt pentru împroprietărirea țăranilor'', zise și se duse acasă.

Ședința urmează, deputatii de a II-a clasă voind cu orice preț unul de ai lor, nu găsiră multă greutate a întruni cu voturile la voturile partidului bătrân înspăimântat, asupra junelui Al. Cuza care îl credeau inamic al împroprietărirei țăranilor.

Moldova trecuse prin nisce încercări dureroase, Guvernul țărei încredințat de Poarta otomană în mânele lui Vogoridi, acesta primi țeara ca o proprietate a sa. El juca rola unui tiran, dar un tiran docil la voințele Consulului Austriac; acest din urmă era adevăratul locoteninte de Domn. Înrâurirea Austriacă era violentă. Consulul ordona Caimacamului, boierilor din partidul ce respingea unirea țărilor: Acest guvern avea mai multe fețe: tirania arbitrariu, necapacitate, ca toate acele guverne ce întârzie d-a mai avea voința lor. Moldova plângea și râdea. Poetul Alecsandri printr-o satiră plină de spiritul său fin, făcu pe Moldova să râdă printre lacrimi. Corispondința secretă a Caimacamului în care se trăda politica Porței, Austriei și Angliei contra unirei, fuse furată din scrinul lui Vogoridi, predată Franciei și publicată în presa Europeană.

Alegerile făcute sub înrâurirea celor trei puteri fuseră fărâmate.

Pe lângă acel Caimacam era un adiotant, un om ca de 35 de ani, cu rang superior în armată, amic intim al Caimacamului. Acest june își dase deja demisia de prefect de Galați, demisie motivată în urma descoperirei politicei Caimacamului contra unirei țărilor și lovitoare drepturilor,

și această demisie făcuse mare zgomot în țară și în străinătate. Poetul Sion cântă această demisie și declară printr-un articol că acest bărbat era demn de timpii antici. Ochii moldovenilor se înturnaseră către acel june soldat, care prin fapta sa venea și le ridica sufletele abătute de impresia spiritului de umilință și de degradare ce părea că încinge toată nația, dar care din fericire nu clătina decât suferințele societății. Acest june era Alesandru Cuza care mai în urmă se urcă pe tronul țărilor unite. Eu l-am văzut pentru prima oară la Caimacamul Vogoridi. Acest Vogoridi nu era născut a fi tiran, nici om rău; avea inima bună, caracter franc, rola sa politică de tiran nu-i ședea nicidecum, și pentru că toți îl cunosceau și îl iubeau în viața de familie, unde nu-i cunoscea nimeni nici un fel de tiranie, pe tronul Moldovei aflându-se nu-i simțea toată greutatea tiraniei. Cu toate acestea, sub aparința surâzătoare, un sistem de ucidere națională se întindea prin ajutorul acelui partid de oameni cari au făcut din drepturile țării prețul urcă-rei lor la putere. Moldova nu mai râse, un singur om râdea încă, și râdea lângă tiran. Era Alesandru Cuza. El râdea de Turci, de Austrieci, de boierii partidului național, râdea de tiran.

Când am văzut pe Caimacam, la palat, după înturnarea mea în țară, mă îndemnă să rămân în Moldova. "Te voi face colonel, zise el. Pe Cuzaki nu 1-am facut eu colonel ?" Vorbind astfel îmi arăta pe un colonel tânăr încă, blond, care ședea pe o sofa cu un ciubuc lung în gură, serios și tăcut: era Alesandru Cuza.»…

Proclamație domnească catre poporul român

(pe care o repetăm contrasemnată de Mihail Kogălniceanu ca prim ministru)

„Românilor !

Șase ani se vor împlini în curând, de când existența politică a României s-a recunoscut într-un chip solemn și s-a

proclamat prin un tratat, la care au luat parte Înalta Poartă, augusta noastra Suzerană și marile Puteri ale Europei. Actul internațional, convenția din 7 și 19 August 1852, ne-a înzestrat țara cu instituțiuni liberale și binefăcătoare, a căror desvoltare progresivă ar fi asigurat prosperitatea noastră.

Și cu toate acestea România stă încă pe loc. De unde vine răul ? [...]

[...] Am voit în fine să se realiseze și marea făgăduință dată muncitorilor de pământ de art. 46 al Convențiunei. Am voit ca clăcașii, prin plata muncii lor, să ajungă a stăpâni părticica lor de pământ în plină proprietate.

Cum a răspuns Adunarea la înfățișarea proectului de lege rurală ? O știți toți. Ea a dat un vot de blam Guvernului Meu și pentru ce ? Pentru că proectul înfățișat era o lege de dreptate, era realisarea speranțelor legitime a trei milioane de țărani. Adunarea, prin blamul său, lovia în persoana miniștrilor, propria cugetare a Șefului Statului. [...]

[...] De acum vouă și numai vouă este dat de a vă rosti dacă țara trebuie să fie și în viitor lăsată pradă agitațiunilor deșerte care mai mult de cinci ani desconsideră națiunea, compromite securitatea ei și îi împiedică orice progres.

Voua de a hotărâ dacă națiunea română este demnă de libertățile publice cu care am voit și voiesc a o înzestra, și pe care majoritatea de privilegiați i le refusă.

Vouă, Românilor, de a arăta Europei, prin înțelepciunea voastră, că merită înaltele simpatii ce ni sunt câștigate. Vouă tuturora, de a dovedi că întocmai ca în zilele de 5 și 24 ianuar 1859, suntem cu toții uniți înaintea unei situațiuni de la care atârnă fericirea, viitorul și mărirea României !

Să trăiasca România !»

Ziarul BUCIUMUL : Marele act a votului universal din 1864/2 Mai

„Ziua plebicistului poporului român s-a început în capitală cu bubuitul tunurilor. Frumoasa priimire a unei zille, în care un popor întreg intră in viata politică și voește să se anunțe ca acum este viu și va să trăiască !

Cine ține minte ziua de 24 Ianuar în Bucuresci, și a văzut și pe cea de 2 Mai, a zis negreșit: 24 Ianuar a fost uă zi de aspirațiuni a poporului, și 2 Mai a fost uă zi de assigurare. Poporul Bucureștilor din 24 Ianuar era omul cerând, era omul mergând la judecată și poporul Bucurescilor din 2 Mai era omul priimind, era omul cu sentința în sân. Fisionomia poporului Buccurescean din 2 Mai nu se aseamănă cu nici una din fisionomiele selle în alte zille: ea esprima încrederea și dorința împlinită.

De la palat până la mitropoliă, un popor în sărbătoare înțessat pe marginile drumului, prin ușele și ferestrele prăvălielor, pe ferestrele fiecăruia etagiu și pe strașine, înfățișa a un aspect imposant. Toate piețele erau pline de popor și dealul Mitropoliei semăna cu un munte alcătuit de oameni.

Aceeași espressiune în femee și bărbați, în copillași și în gârbovi : părea că-și zic unii altora, cei intai : « O să avem patria » și cei d-al doile, « o să lăssăm uă patriă ». De la palat și pâna-n catedrală se desfășurau doo trâmbe de soldați, mândri de sărbătoarea ce erau chiamați să împodobească. Pe la zece 1/2 ore, un detașament de gendarmi, prefectul capitalei, comandantele militariu al capitalei ș-apoi un pluton de lănciări descepta cu treacătul lor lumea asceptând, și Domnitorul Românilor călare, singur, vesel, trecea la catedrală; dupe Măria Sa, la uă distanță tot statul-majorul splendid și apoi trei plutoane de lăncieri. În catedrală Maria Sa a fost primit de S.S. Mitropolitul în capul clerului. S-a cântat un Te-Deum și s-a citit uă rugăciune pe care o vom comunica-o lectorilor noștri. Peste uă oră în aceași rânduială suveranul se întoarce la palat. Urările prelungea pe amânduo părțile ulițelor uă singură voce, care părea imnul înălțat din inima națiunii la Creatoriu. Callul

Domnitorului mergea pe buchetele arruncate de pe la toate ferestrele din toate etagiele, si dintre cele ce cădeau pe call, Principele, affabile, le arunca cu mâna lui pe la ferestrele încărcate de dame. Ca să-și facă cineva idee despre întesarea lumii pe amândouă laturile ulițelor, de la pavagiu până la streșene, să-și închipuiască un teatru plin, de la parter pâna la galerii, și va avea uă idee justă de aspectul ulițelor de la palat până la mitropoliă. Prin toate piețele și de pe la toate bisericele sunau fanfarele și răsunau clopotele.

Peste uă jumătate de oră, salve de tunuri anunțau plecarea plebiscitului de la mitropoliă, și clopotele, acum amestecate cu fanfarele musicelor, erau solemne și înfiorătoarie totudăodată. Elle anunțau trecerea *încarnării voinței poporului*. Șesse carrete domnesci de gallă, - în cea dintâi prea sânția sa mitropolitul României cu primul președinte al înaltei curți de cassațiune, și în cellelalte, ceilalți membri ai înaltei commissiuni ad-hoc, - adduceau, pe uă pernă mare de cătifea roșiă, mandatul cel mare de plenipotiință, pe care națiunea îl trămittea Allessului ei.

Noi nu am avea să zicem alt-ceva oamenilor din 1848, coalisați cu reacționarii cei classici, decât numai aceste cuvinte: în timpul boerilor, asemeni solemnități, într-un assemenea triumf, pe uă asemene perină de catifea roșiă, în locul plebiscitului poporului roman, se adducea Domnului firmanurile; sau se duceau cheile cetății, pâinea și sarea, înaintea invasiilor russesci, turcesci sau austriace, tot de către Mitropolitul țărrei cu coadă de boeri.

Peste un cuart de oră, Principele precess și urmat de statmajorul său, traversând salla tronului, - unde erau toate corpurile Statului în mare ținută și așezate în ordine de către șeful ceremonialului curți - s-a așezat pe tronul său. Mitropolitul înaintă spre tron și offeri Măriei-Sale plebiscitul:

ACT

de constatarea voturilor date de Popolu Român asupra

plebiscitului propus la 2 Mai 1864

„Noi subscrișii... înaltă comissiune, pentru a cerceta votul dat de poporul român assupra plebiscitului ce i s-a propus de Măria sa prin proclamatiunea de la 2 Mai, ne-am adunat în sânta mitropoliă, în zilele de 6, 7 și 8 Mai și am cercetat registrele originali adeverite și de tribunalile fiecăruia județ, în care au subscris cetățenii de orice treaptă - coprinzând clerul și armata - din toale satele și orașele țărrei întrege, și din numărul totale de 764.148 (șepte sute cincizeci și patru de mii una sută patruzeci și opt) al celor cu drept de a vota dupa arătarea administrațiunilor, am dovedit că 682.621 (șesse sute optzeci și două de mii șesse sute douăzeci și unu) de cetățeni au priimit Plebiscitul propus de Măria Sa, zicând : DA, și numai 1.307 (una mie trei sute șepte) au votat împotrivă zicând NU.

Acestea am găsit și le mărturisim înaintea națiunei. Eară spre deplina lor întărire noi am subscris toți cu propria noastră mână actul de față în două essemplare, din care unu-1 vom supune noi înșine *Măriei Sale Domnitorului* ear cellălalt vom înainta D-lui președinte al consiliului de miniștri, pentru a fi așezat în archiva Statului. Închiat la Bucuresci, în sfânta mitropoliă, Joi 1a 9 Mai anul mântuirei una-mie-opt-sute șese zeci și patru [...]

Un electrism parcă pleca din inima Domnitorului în toate inimile cellor prezenți - și avem marturi pe toți aceia pe cari i-am văzut noi plângând. - Fisionomia cea aprinsă până acum a Allesului Românilor deveni palidă și se idealisă ca divinitatea : «Domnilor, rosti Domnitorul, acum să lăsăm discursurile scrisse și oficialli; să vă vorbesc curat românesce: «*Să trăiască România* »și ardicând plebiscitul în sus, adause cu uă voce sigură și petrunzătoariă : «Că pentru mine, jur, că astfel cum au perit suitorii mei apărând drepturile țărrei, voi peri și Eu; nu voi peri însă până nu voi sfârși toate câte copprinde acest plebiscit».

Acestea au rostit Domnitoriul uitând eticheta în transportul său, și vorbind în sânul familiei.

Entusiasmul nu a scos decât uă singură voce în toată sala *SĂ TRĂESCI !*

Spuie altii cele ce s-au mai făcut, căci cel ce scrie aceste linii n-a mai văzut nimica, n-a mai auzit nimica !

Peste ua oră Domnitorul sta în balcon, și oștirea defila, având în capul ei pe generalul Florescu care s-a așezat în facia Domnitoriului pînă a defilat oștirea de toată arma. Tinuta trupelor a fost admirabile, și caii chiar păreau alții de aceia ce erau în alte parade.

Toată ziua s-a petrecut în felicitările cetățenilor de la unul la altul, și chiar cerul părea că respectă această sărbătoare română: nici un vânt, nici un nor n-a tulburat nici ziua nici seara de Mai. Seara în grădina Cismegiului și la palat au răsărit sori electrici în locul soarelui ce appusesse, uă iluminațiune cum arare ori s-a vădzut în Bucuresci, banchete popularie, lăutari și muzice, aduna lumea pe stradele celle mari, pe piețele publice, în giurul palatului, în giurul ministerielor, și împlea immensa grădină a Cișmeglului care ardea în flacăre de differite nuanțe cu tot lacul ei cel mare într-un foc bengal. [...] Cuvintele de: *Vox populi vox Dei* se vedeau pe mai multe transparinte simbolice, și deassupra porții imprimeriei ziarului Buciumul pe un transpirante represintând provinciele Daciei, formând un triunghi încungiurat de două ghirlande de stejari, se citea votul următoriu așezat în modul antic roman

CELLUI CE A FACUT UNIREA
CELUI CE A LUAT AVEREA ROMÂNĂ
DIN MÂINELE STRĂINILOR
CELLUI CE IMPROPRIETĂRESCE PĂ CLĂCAȘI
CELUI CE A CHIEMAT PE TOȚI ROMÂNII LA DREPTURILE
CETĂȚENEȘTI ȘI POLITICE
CELUI CE A DAT INSTRUCȚIUNEA GRATUITĂ ȘI OBLIGATORIĂ

CELLUI CE A OMORÂT MOARTEA.
CELUI CE ARMEAZĂ ȚARRA
APĂRĂTORIULUI NAȚIONALITĂȚII
PROTECTORIULUI NEDREPTĂȚIȚILOR
PĂRINTELUI PATRIEI
DOMNITORIULUI ROMÂNILOR
ALESSANDRU IOAN I.
RECUNOSCINȚĂ ETERNĂ

Teatrul a fost plin de lume alleasă și toaletele firesce și ellegante alle damelor lua văzul cellor ce ar fi voit să le distingă. Măria Sa Domnitoriul a appărut în loja Sa pe la 9,1/4 ore. Ca printr-un instinct, toată lumea a fost în picioare și un URA ! răsunătoriu și prelungit sămăna că esse dintr-uă singură voce de Stentor. Principele răspunse la această manifestațiune spontanee, sculându-se în surrâsul și cu affabilitatea Sa particulară.

Un imn se ardică în facia bustului *părintelui patriei,* prin 60 de voci de copii. Copiii sfârșiră imnul cu un URA la care se uniră tot parterul, toate lojele și toată galeria ! Domnitorul a salutat grațios și s-a retrass.

Astfel se sfârși memorabila zi a primului plebiscit român de 9 Mai."

PROCLAMAȚIA DOMNITORULUI CĂTRE SĂTENII CLĂCAȘI

(redactată de prim-ministrul său - Mihail Kogălnlceanu)

„Sătenilor,

Îndelungata voastră așteptare, marea făgăduință data vouă de Înaltele Puteri ale Europei prin art. 46 al Convenției, interesul Patriei, asigurarea proprietății fonciare și dorința mea cea mai vie s-au îndeplinit.

Claca (boierescu) este desființată pentru de-a pururea, și de astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile supuse

stăpânirii voastre, în întinderea hotărâtă prin legile în ființă.

De astăzi, voi sunteti stăpâni pe brațele voastre; voi aveți o părticică de pământ, proprietate și moșie a voastră; de astăzi, voi aveți o patrie de iubit și de apărat.

Și, acum, după ce, cu brațul Celui de sus, am putut săvârși o asemenea mare faptă Ma intorc către voi, spre a vă da un sfat de Domn și de Părinte, spre a vă arăta calea pe care trebuie să o urmați, de voiți să ajungeți la adevărata îmbunătățire a soartei noastre și a copiilor voștri.

Claca și toate celelalte legături silite între voi și între stăpânii voștri de moșii sunt desființate, prin plata unei drepte despăgubiri.

De acum înainte, voi nu veți mai fi cu dânșii în alte legături decât acele ce vor izvorâ din interesul și buna primire a unora și a altora. Aceste legături însă vor fi pururea neapărate (obligatorii) pentru ambele părți. Faceți dar ca ele să fie întemeiate pe iubire și încredere. Mulți și foarte mulți din proprietari au dorit îmbunătățirea, soartei voastre. Mulți din ei au lucrat cu toată inima ca să ajungeți la această frumoasa zi, pe care voi astăzi o serbați. Părinții voștri și voi ați văzut de la mulți stăpâni de moșii ajutor la nevoile și trebuințele voastre. Uitați dar zilele grele prin care ați trecut; uitați toată ura și toată vrajba; fiți surzi la glasul acelora cari vă vor întărâta în contra stăpânilor de moșii, și, în legăturile de bună voie ce veți mai avea de aici încolo cu proprietarii, nu vedeți în ei decât pe vechii voștri sprijinitori și pe viitorii voștri amici și buni vecini. Au nu sunteți toți fii ai aceleiași Țări ? Au pământul României nu este muma care vă hrănește pe toți ?

Stâpâni liberi pe brațele și pe ogoarele voastre, nu uitați mai înainte de toate că sunteți plugari, că sunteți muncitori de pământ. Nu părăsiți această frumoasa meserie care face bogăția Țarii, și dovediți și în România, ca pretutindenea, că munca liberă produce îndoit decât munca silită. Departe de a vă deda trândăviei, sporiți încă hărnicia noastră, și ogoarele noastre îndoit să fie mai bine lucrate, căci de acum

aceste ogoare sunt averea voastră și moșia copiilor voștri.

Ingrijiți-vă asemenea de vetrele satelor noastre, care de astăzi devin comune neatârnate și lăcașuri statornicite ale voastre, din care nimeni nu vă mai poate izgoni. Siliți-vă dar a le îmbunătăți și a le înfrumuseța; înconjurați-le cu grădini și cu pomi roditori. Înzestrați-vă satele cu așezăminte folositoare vouă și urmașilor voștri. Statorniciți mai ales și pretutindenea școli, unde copiii voștri să dobândească cunoștințele trebuitoare pentru a fi buni plugari și buni cetățeni. Actul din 2 Mai v-a dat la toți drepturi; învățați dar pe copiii voștri a le prețui și a le bine întrebuința.

Și, mai presus de toate, fiți și în viitor ceia ce ați fost și până acum, și chiar în timpurile cele mai rele, fiți bărbați de pace și de bună rânduială; aveti încredere în Domnul vostru, care vă dorește tot binele; dați, ca și până acum pilda supunerii către legile Țării, la a cărora facere aveți și voi de acum a lua parte; și, în toată întâmplarea, iubiți România, care, de astăzi, este dreaptă pentru toți fiii săi.

Și, acum, iubiților mei săteni, bucurați-vă și pășiti la muncă de bună voie, care înalță și îmbogățește; și Dumnezeul parintilor noștri să binecuvinteze sămânța ce veți arunca pe cea dintâi brazdă liberă a ogoarelor voastre.»

Scrisoare adusă de zeci de mii de țărani din Moldova

„Prea Înălțate Doamne,

Mare ești tu Doamne ! Prin actul din 14 August milioane de suflete care zăceau de secole subt osânda boierescului și în desăvârșita sărăcie, azi sunt eliberați și chemați la rândul oamenilor.

Bunule părinte al plugarului român ! Tu ne dai lumină, tu ne dai viață și tu ești puternicul stăpânitor, unicul Domnitor carele ai fost menit de Dumnezeu sfântul să fii mântuitorul nostru de la copilul din fașă până la bătrânul din cârjă. Așa, Prea Înălțate Doamne, ni-ai făcut dreptate. Ai rupt în fine zapisul sclăviei, ni-ai dat ogorașul, hrana

familiei noastre și ai făcut ca și în vatra țăranului să domineze liniștea și fericirea. Speranță de viitor Tu ai deșteptat în inima amorțită a locuitorului sătean și el cu totul pătruns de recunoștință pentru făcătorul lui de bine, aleargă vine să vă întâmpine cu bucurie și respect și jură la picioarele Măriei Tale credință, dragoste și recunoștință eternă.

Uitate să fie Doamne suferințele trecute. Nici voim Prea Înălțate Doamne, a ști cine au fost pricina îndelungatei noastre patimi în trecut și treacă, cu toată ura ce i se cuvine. Inimi senine încoroană pe Suveranul țărei și de la toată suflarea auză glasul bucuriei și de binecuvântare.

Să traiască Mântuitorul țăranului pontaș !

Să traiască Alexandru, Suveran al Românilor, dinpreună cu Măria Sa Doamna, ani mulți și fericiți și sprijinul brațelor noastre rămâne la fiecare, de-a pururea, încredințată tăria tronului Măriilor voastre.

Primește, Măria Ta, binecuvintarea și jurământul de credință ce venim cu miile să depunem, noi prea plecații și umilii voștri servitori».

ION C. BRATIANU : Discurs rostit în ședința Adunării legislative de la 11 fevruarie 1863

„[...] S-a vorbit de Tronul lui Ștefan cel Mare, s-a zis că stă încă în Iași. A cui este însă culpa ? De ce 1-ați lăsat acolo ? Dar eu n-am nici o teama, căci nimic n-ar fi mai ridicul, decât a se gândi cineva că se poate face d-aci înainte să se sue pe Tronul lui Ștefan cel Mare, în contra voinței naționale, aceasta ar fi cea mai mare nebunie. Noi nu atacăm deloc Tronul, ci ne adresam către Guvernul Suveranului României, îi arătăm plângerile și cerem să dea mâna a se face îndreptare. Și de va răspunde la vocea țării, el ar deveni cel mai iubit, ar fi înălțat până la cer și recunoscința noastră ar lăsa memoria numelui său nemuritoare în istoria țării: *Întemeietorul libertății Românilor !* De ce nu voiți a primi

aceasta ? Eu unul credeam că Guvernul are să vie să ne zică că primesce cu mulțumire arătările țării, că promite a merge pe cale constituțională, pe calea națională. Să fie încredințați aceia cari râd, că în ziua când cineva ar face opositiune Guvernului pe această cale, acel om ar fi de plâns, ar fi sfărâmat de puterea opiniunii publice.

D-1 Kogalniceanu a terminat aducându-ne aminte cuvintele d-lui pronunțate către Alexandru Ion I., când a fost ales de Domnitor: ‚Măria Ta, a zis d-lui, fii bun, blând pentru Români și mai ales pentru acei pentru care Guvernele trecute n-au fost blânde»... și altele. Apoi urmează consiliile ce i-a dat d-sa Domnitorului. Însă noi, d-lor, nu ne adresăm către Domnitor, ci Guvernului, conform regimului constituțional. La începutul discursului său, D-1 Kogalniceanu făcea din Domnitor o ficțiune, o ființă abstractă, etc.... ba încă a zis, fără sex; apoi a terminat spunând cuvintele ce a adresat persoanei, spunând ce trebuia să facă, și prin aceasta spunând ce n-a făcut. Și când Adunarea vine să vorbească, nu persoanei direct, ci Guvernului, după legile constitutionale, d-1 Kogălniceanu se supără. Aci este o cestiune de gelosie.

D-sa voesce negresit a se adresa numai d-lui către Domnitor. Înțeleg aceasta ambițiune, dar n-avem ce face, vor și ceilalți Români să se adreseze către Capul Statului, însă în modul constituțional."

Scrisoarea lui G. Magheru din 27 august 1864

„Frate Petre !

Sunt opt zile, de când îmi luai ziua bună, și iată-mă că-ți scriu din patria me; dar vai ! ce-ți vrui scrie, când sunt deconcertat și în neodihnă încă din momentul ce am pus piciorul în Slatina: de acile mi se începe locul preocupației mele. Arcuri de triumf, flori, lume înșirată pe drumuri; nici Mihai Bravul nu cred să fi avut mai mare ceremonie când

intră triumfător in Alba Iulia. Intrebam pe trecători ce este: îmi răspundeau: ne-au dus să vedem pe M.S. care ne-au dat pământ. Plec din Slatina, și m-apropii de Craiova; dar gândurile și căldura mă obosiseră, încât ajungând, am căzut asudat și prin urmare n-am putut merge să văd pe M. S. Dar știi cine era M. S. ? Era cetățeanu Cogălniceanu, ministru constituțional. Frate Petre n-am expresii și curagiu a-ți descrie versiunile, vocabularul ce se vorbește în toate părțile; bancheturi, toaste, lume stau pregătite. Patru prefecți sunt adunați, se zice că geniul României a vrenit; care are putere a destitui toți funcționarii. Magistrații noștri stau... la ușe, să ordone șeful. Eu de frică și de rușine și cam amalat, stam pe gânduri și-mi ziceam: oare adevăratul M. S. știe ce se face și ce se pregătesce pe, aici ? Îți jur că nici Principele domnitor, când a venit să viziteze statul său, n-au avut așa recepțiune. Plebea scoasă de poliție și spuindu-i vorbe mari și... toți crediau că s-au terminat cu Domnia actuală și că a venit alta; se zice că și pe miniștrii i-au scos, că este cu deplină putere și peste puțin... va fi...”

DIMITRIE BOLINTINEANU:

„… D. Cogălniceanu face o călătorie prin țară în mica Valahie. El face a fi primit ca un Domn, dar visitind un spital, directorul Davila dase ordin când se va presinta ministru să-l primească între două rânduri de țucale curate; aceasta se făcu la Craiova, ministru fu furios. Camarila murmură contra primului ministru. Unii din colegii săi unesc vocea cu cei cari bănuiau pe primul ministru de ambiție. Domnul așteaptă deschiderea Camerilor, spre a sdrobi pe primul ministru, ce visa la tron dupa opinia camarilei. Camerile compuse de servili; admițând starea lucrurilor ca să placă tronului; și condusă de insinuirile camarilei și unei părți din Cameră escitată de ceilalți miniștri, care voiau destituirea lui Cogălniceanu, dete primului ministru un fel de blam care nu a putut displace

Suveranului. Înainte de acest blam, primul ministru conduse Camerile cu bageta sa magică din care cura favoarele. Dar într-o zi voind a merge la palat, întâlnesce pe ministru favorit Bălănescu care îl anunță că nu mai este prim ministru, că este înlocuit cu N. Crețulescu. Constituția nu mai există decât cu numele !

Primul ministru Cogălniceanu fuse prea mult confiente în frumoasele speranțe ce i da Domnul. Ținu ordonanțele ca să placă Suveranului; dar Suveranul vedea în primul său ministru un rival la tron și în politica sa docilă, o politică calculată. Moliciunea veni a se uni pe lângă arbitrar. Noul guvern era slab. Miniștrii dispărură în fața camarilei. Nu mai era minister Constitutional. Miniștrii nu mai erau responsabili de actele lor, ne mai făcând nimic printr-însii.»

MIHAIL KOGĂLNICEANU (Raportul din 10 septembrie 1864 către D o m n i t o r):

„...Prea Înalțate Doamne, după întoarcerea mea din nenorocita călătorie ce am făcut la Craiova, am găsit situațiunea cu totul schimbată, cel puțin în ce mă privesce pe mine și asprele imputări ce în fața consiliului de miniștri mi-ați adresat, în conflictul stârnit între mine și între ministrul justiției, mi-a dat dovada că eu nu mai eram președinte de consiliu decât cu numele, și că de abia mai eram ministru. Mai multe depeșe ce am primit de la Înălțimea Voastră toate scrise într-un ton de vederată neîncredere, mă pun în tot dreptul de a crede că eu nu mai pot conta pe bunăvoința Înălțimei Voastre. Ei bine, Prea Înălțate Doamne, dați-mi voie a vă zice respectuos dar franc, că nici odată mai mult decât acum și Domnul și țara n-au avut trebuință de un ministeriu compact, legat între sine și neavând decât o singură idee: consolidarea actelor săvârșite în 2 Mai. Acest minister însă nu-l puteți avea, decât cu singura condițiune, ca Înălțimea Voastră să-i acordați toată

încrederea, și ca ministerul să vă insufle asemene toată încrederea. Îndată ce una sau alta din aceste condițiuni ar lipsi, lucrul public va suferi. Mai este iar o mare necesitate; aceasta este întoarcerea Înălțimei Voastre în București. Până la convocarea Adunărei avem de abia doua luni si jumătate. În acest timp, trebuie să lucrăm zi si noapte; avem de făcut alegerile și a deputaților și a consiliilor județene. De la aceste atârnă Senatul. Avem doar de apreciat, de ales 500 de membri de consilieri; în aceste cinci sute de nume, sunt a se alege din una mie cinci sute de nume. Aici este o cestiune politică. Aice trebue ca consiliul de miniștri să discute, și Domnul, după ascultarea motivelor pentru și contra, va avea a se rosti.

O asemenea lucrare însă nu se poate face nici prin telegraf, nici prin poștă; și nici poate fi amânată.

În două zile voi avea onoarea a vă expedia decretul de convocare a consiliilor județene. Îndată trebuesc a se otărâ candidații, spre a se comunica prefecților. Respectuos dar vă rog, prea Înalțate Doamne, grăbți întoarcerea Înălțimei Voastre în București. Odată sosit, Înălțimea Voastră veți aviza și veți otărâ.

Dar sunt dator, ca un om onest, și ca președinte al consiliului de ministri, a vă declara, că fără o serioasă avizare din partea Inălțimei Voastre, starea politica a țărei se va îngreuia, și că chiar alegerile consiliilor judetene și ale deputatilor se vor pune în pericol. Intre miniștri, în privinta relațiunelor zilnice, nu există nici un conflict. Toți ne vedem, toți lucrăm impreună în pace și liniște. Insă, în țară s-a întemeiat credința că în guvern nu există unitate de vederi, și că unii din miniștri se clatină.

Ei bine, prea Înălțate Doamne, permiteți-mi a vă vorbi adevărul, cum în timpurile critice mi 1-ați permis; permiteți-mi a vă declara respectuos, dar franc, că mai bine este astăzi o schimbare de miniștri decât numai de a se vorbi de clătinare, decât numai de a se paraliza pe un ministru în acțiunea sa legiuită; decât de a se ține niște miniștri care

în loc să concure împreună la consolidarea guvernului Înălțimei Voastre, nu fac decât a se intriga și a se pârâ unii pre alții. Ieu martur înalt numele Înălțimei Voastre, dacă eu pârăsc pe cineva; dacă eu mă amestec în trebile altora. Văd multe că se fac ce n-ar trebui a se face. Unele acte privese chiar politica generală a guvernului. Numai spre a nu aduce discordie, prefer a tăcea. Nu se face însa asemine și de unii din colegii mei. De la ducerea Înălțimei Voastre din Bucuresci, casa D-lui Crețulescu a devenit un centru pentru tânguirile propietarilor; și negreșit că nemulțumiți sunt mulți. În loc ca D. Crețulescu să facă ce fac eu, adecă de a se declara necompetent, D-lui îi primește și-i încurajează, făgăduindu-le indreptare; și apoi, fără a vorbi cu mine, fără a cere lămurire de la un coleg, mă pâresce, catre Înălțimea Voastra. Înălțimea Voastră, ne voind a întârâta, veți căuta negreșit a împăca lucrurile. Insă eu am pozitiva știință că pârele ce se fac în contra mea, și mai toți prefecții îmi raportează că autoritatea ce cu multă strădanie am izbutit a crea și a consolida în termen de 11 luni, astăzi incepe a se clătina. Cu orice preț, o asemenea stare de lucruri, în interesul serviciului, a situațiunei politice, a alegerilor, trebue să continiască Eu sunt cel dintâi a mă face jertfă; numai ordinul de lucruri ce s-a fundat in 2 Mai să nu se pericliteze, și se va periclita, prea Inălțate Doamne, dacă în ajunul alegerilor, veți avea un ministeriu sfâșiat prin intrigi și prin pâri și prin ambițiuni meschine.

Poate pentru cea mai de pe urmă dată voi avea onoarea a vă scrie ca Președinte de consiliu; însă cât voi fi, sunt dator a vă expune adevărul, și a vă declara că mai înainte de toate, și țara și Înălțimea Voastra aveți trebuință de un ministeriu compact, devotat, energic, unit în idei și acțiune. Numai cu un asemene ministeriu veți putea face în alegeri față partidelor dușmane, care au început a ridica din nou capul.

Vă rog dar, Prea Înălțate Doamne, veniți cât mai curând în București, spre a vă da acest ministeriu. Aici veți asculta

și pe unii și pe alții, și veți da dreptate acelui care o va avea. Eu sunt cel dintâi a reclama aceasta de la Înălțimea Voastră. Lăsați revizuirea judetelor de peste Milcov: acolo nu aveți nici o grijă. Veniți în București și de veți putea, vă rog faceți mai bine o excursiune în Valahia mică; spre a vă încredința personal de infamia calomniatorilor mei; spre a vă încredința personal ce am făcut și cât am făcut; pentru ca această parte a României. care odată se privea ca cea mai dușmană guvernului lnăltimei Voastre, să devie astăzi țara cea mai devotată, cea mai entuziastă pentru persoana Înalțimei Voastre.

Sunt cu cel mai profund respect al Înalțimei Voastre, prea plecat și supus servitor,

Kogălniceanu"

MIHAIL KOGĂLNICEANU (la plecarea de La guvern - ianuarie 1865) :

,.Depunând, respectuos, în mâinile Înălțimii Voastre demisiunea mea, eu mă retrag cu desăvârșire în viața privată, eu pun piatră pe cariera mea publică. Vă rog dar să nu credeți că, ca mulți alții, voi reintra în rândurile opoziționii. Între aceasta și între mine este o prăpastie. Ș-apoi, Prea Înălțate Doamne, V-am ajutat a vă creia o autoritate, astfel încât nu aveți a Vă mai îngriji de opoziționea nimănui. Prin demisiunea mea, eu mă pedepsesc însumi de orice din partemi aș fi putut contribui a Vă face să uitați o oră intreagă că unui Domn îi este permis tot, afară de insultă, pe simpla rațiune că insultatul nu-i poate răspunde. Punând astăzi capăt carierii mele politice, eu prin aceasta tot nu uit amiciția ce mulți ani m-a legat de Colonelul Cuza, nici devotamentul nealterabil ce am avut și voi avea pentru Domnul Alexandru Ioan I, în toate ocaziile pendinte de mine».

XVI

Nopțile !...

Astea sunt triste în palat de la o vreme: nopțile. Ziua se umple cu treburile de cancelarie, aspectele protocolare, mesele destul de camaraderești și lipsite de pompă la care se bârfește mărunt și spiritual, cu acea suavă știință moldovenească. Seara își are și ea ritualul ei: Au loc marile primiri ca și intimele consfătuiri, se comentează evenimentele de peste zi, se stabilesc acțiunile care trebuie pornite în ceasurile următoare, dar toți cei care nu se mai dezlipesc de prin holuri, saloane și cabinete câtă vreme viața orașului e în fierbere, acum încep să manifeste o politicoasa nerăbdare de a-l părăsi. Simte fiecare nevoia de a se duce la casa lui, de a nu mai trăi oficial ci intim, de a nu mai fi atent cu cei mari și a nu se afla în atenția celor mărunti, ci de a se bucura de relaxarea orelor libere când e persoană particulară și face doar ce are chef, în casa lui sau în locurile care îi sunt convenabile ca atare.

Da, pentru că toți au casele lor sau locuri care le sunt convenabile ca atare. Pe când el... El e Vodă și ființa-i trebuie să stea între zidurile acestea ca o flacără veșnică pentru a păstra simbolul. Acest simbol trebuie să existe. Așa încât Vodă nu are casa lui, nu are locurile lui intime, nu are, adică, unde se duce după acele ore în care s-a simțit oficial și în armură, pentru că oficial și în armură el este tot timpul, chiar dacă armura rămâne goală, nemaipăstrând în ea un om cu simțăminte, ci un simbol... O fi simbolul în legătură cu care îi atrăgea atenția atât de ritos Rosetti ? Poate. El știe numai un lucru pe care îl simte pe pielea să oriunde, chiar și acolo, la Ruginoasa, unde a vrut ca locurile să fie numai ale lui - persoana particulară cu numele Cuza. El nu are cum să-și ia liber și să se ocupe un ceas doar de viața lui. Pentru că, oriunde s-ar muta, ar duce cu el și simbolul care face totul oficial. Simbolul care nu-l lasă să se simtă om și să se scuture de cele publice așa cum se scutură curtenii lui, seara, când îi apucă nerăbdarea de a-l părăsi, ducându-se în voia lor, fiind liberi și fiind ei înșiși până a doua zi la începerea protocolului, a vieții oficiale, a vieții

de cabinet, a intrigilor.

E drept că, la semnul lui, aceștia rămân. La semnul lui binevoitor și ospitalier, când Vodă mai are nevoie de prietenie, când se trezesc în el molatice nevoi ale firii cum ar fi taina nepăsătoare la un pahar de vin sau la o ceașcă de cafea. Dar taina asta nepăsătoare pentru el, lor nu li se comunică. Pentru ei, prelungirea ședерii e doar slujbă, e datorie față de Dumnitor sau răspuns la porunca lui. Chiar dacă porunca aceasta e făcută cu gest tandru și nevoie prietenească. Zâmbetele sunt tot de circumstanță, conversația capătă în ea ceva fals sau rigid și chiar reacțiile cele mai firești ajungi să le privești cu suspiciunea că-ți sunt dăruite la poruncă. Atunci, lui Vodă începe să-i pară rău că s-a simțit și el om doritor de comunicare cu alți semeni și, cu gest și mai moale, îi concediază rămânând singur în palatul ăsta neprimitor din ungherele căruia îl pândesc parcă Golestii, foștii proprietari, foștii contracandidați la domnie și conspiratorii de azi împotriva lui.

Pentru că, pe conspiratori îi știe. Sunt cunoscuți prea bine și lista lor se află, așa cum o cere birocrația polițenească, în dosarele lui Alexandru Beldiman, pe care 1-a făcut de curând prefect de poliție în locul lui Mihalache Marghiloman. În predarea documentelor, ei, prefecții de poliție, își trecuseră unul altuia și lista aceasta, consemnând-o printre documentele secrete, tocmai pentru ca dosarele să se afle bine puse la punct, dovedind activitatea instituției. Dar cui îi păsa de conspiratori în atmosfera asta balcanică în care toată lumea, oficiali si opozanți, puternici și răzvrătiți, autorități și instigatori stăteau cu toții la un loc în acest București dâmbovițean, dar cu început de pretenții moderne, ca-ntr-o cafenea mare ? ! ?... Iar când, grijuliu, Beldiman lua măsuri ca să-l ferească de vreun atentat, Vodă râdea:

- Fii serios, Beldiman, românul nu e asasin !

Dar acest om devotat, provenit dintr-o familie aleasă din

care făceau parte mai degrabă literați decât polițiști, acest dulce băiat reprezentând Iașii în frumusețea lor petrecăreață, mai dedicată tihnei tradiționale, trebuia să-și facă meseria cea nouă în care fusese ales doar pe criterii de devotament. Și atunci, făcea deducțiuni cu logica în care era mai tare decât în tainele funcției acesteia meticuloase, insidioase și neiertătoare.

- Ma preocupă ideea de asasinat, Măria Ta; asasinatul este astăzi la modă in Europa, marile puteri uzează de el, iar dâmbovițenii o fac pe occidentalii radicali.

De data asta, știind prea bine că devotatul său are dreptate, Vodă brava fără să-și cunoască prea bine intenția: ca să-i dea curaj aceluia sau ca să-și alunge sieși acest memento pe care marile puteri i-l impuseseră încă de la suirea pe tron.

Brava cordial, dar în spatele acestei cordialități, formularea prea limpede dovedea că ideea îl preocupase :

- Alecule, marile puteri, imperiile nu pot asasina ele, pentru ca ar ieși scandal in Europa. Pentru ca eu să fiu asasinat, trebuie o mâna asasină de român. Or, așa ceva nu există.

Pe Beldiman, aflat în această funcție pe care secolul, frământatul secol al nouăsprezecelea o făcuse să fie atât de importantă și de subtilă în marile capitale ale lumii, asemenea nepăsare îl exaspera. Obrazul lui tânăr de om cu mult succes galant la cei treizecișipatru de ani pe care îi avea, se îmbujora; iar dorința de a-i fi util Domnului îl făcea să argumenteze:

- Maria Ta, nu uita pe Barbu Catargiu. Românul care 1-a ucis nu era un asasin, ci un fanatic. Fanatici sunt la toate popoarele !

Dând din mână cu seninătate, Vodă îl tempera. Și nici nu era greu, pentru că afinitățile lor în asta constau: băiatul crescut printre poezii și reviste venea din suava atmosferă de bârfitoare frățietate a Iașilor, iar inteligența lui nu avea răutatea și perfidia atroce pe care ți-o conferă viața dură

din marile capitale care au inventat și conspirațiile și polițiile.

In seara aceea, însă, Beldiman fusese cel care rostise cuvintele liniștitoare, având chiar informații despre conspiratori că-și părăsiseră planul. Îi relatase, de altfel, cu lux de amănunte, din unghiul polițiștilor care observă tot de la locuri fixe, despre ce se vede bine pe ferestrele foarte luminate ale balului Mariei Rosetti. Acolo, din coasta Lipscanilor până la Stavropoleos, am oameni care văd și prin pereți - precizase prefectul. profesional - incât Vodă, în cumsecădenia lui de om tot mai lipsit de cele lumești, trăi o clipă regretul de a nu mai avea comunicare cu acel radical inteligent și spumos. Și se gândi ce frumos ar fi fost dacă, lăsând la o parte totul și amintindu-și numai de sentimentele lor de la patruzecișiopt; ar fi trecut Podul Mogoșoaiei si, dând colțul pe strada Academiei ar fi înaintat până după Lipscani, ar fi sunat la poarta hotelului "Concordia" și ar fi intrat camaradereşte, fără nici o pompă domnească, la petrecerea ce se desfașura acolo, nu departe de palatal său rece și neprimitor.

Nevoia de prieteni era o nevoie reală a firii lui și, poate tocmai de asta, clădirea aceasta frumoasă i se părea ostilă, pentru că, treptat, se golise de prietenie și de entuziasm, căpătând o atmosferă tot mai rigidă și mai convențională.

Încercase s-o încălzească aducându-și aici copiii. Copiii pe care Elena nu i-i dăduse și, asfel, iubirea lor arzândă și romantică din tinerețe se transformase tot într-un fel de convenție în fața națiunii. Și se bucurase mult în maiul trecut când, printre mobilele frantuzești ale clădirii cu iz administrativ, a apărut luminița aceea voioasă a joacei pruncilor. Om duios, nu putea să nu se bucure. Mângâetoare imagine, ca o rază de iubire, ca un joc de lumină printr-un frunziș des, ce pare de nepătruns. Sufletul lui o urmărea cu acea emoție care, din pricină că era ascunsă și disimulată, părea melancolie.

Dar nu s-a putut ca ei, aceia, dușmanii, bârfitorii, să nu-i

spurce și asemenea simțăminte, emoțiile firești ale părintelui luând întorsătura interpretării politice: „Și-a adus bastarzii în palat pentru a-și face dinastie ereditară !», a strigat deîndată opoziția agitând spiritele. Iar el, ce putea să facă ? Să le jure în genunchi că nu era așa, că tot ce făcuse era un drept al firii si o nevoie omenească ? !...

Chipurile Goleștilor neiertători, necruțători față de cel care le încurcase aici, în București, speranțele lor de domnie, au apărut iarași în umbrele cotloanelor acestui palat. Iar el s-a lăsat și mai mult în voia celor care se făceau că-i sunt prieteni. Nu din naivitate, ci verificindu-i bine și dându-și seama că interesele lor erau legate de el, erau foarte strâns legate de el. Le tolera tot, asa cum știa că suveranul trebuie să tolereze dacă vrea să aibă credincioși.

Ce-ar fi putut face altceva ?... S-ar fi dus la Iași. Acolo, zidurile caselor au căldura vieții adevărate trăită într-o tinerețe sinceră și puțin păsătoare. Au amintirea unor bucurii simple, primitoare și nu a celebrărilor oficiale pe care, oricât de spontane le-ar fi vrut Bucureștii, tot căpătau acea grandoare care poate semnifica orice, nu însă intimitatea capitalei moldovene.

Dar, oare, or mai fi Iașii aceiași ?

Întrebarea și-o pune cu teamă, deoarece știe limpede că nu. Iașii nu-1 vor mai primi pe Alecu al lor, ci tot pe Domnitor. Pe Domnitorul care i-a părăsit acceptând rațiunea politică a Bucureștilor drept capitală.

Și își amintește de informațiile puzderie, informatii ale poliției, informații ale serviciului telegrafic al lui Librecht, informații ale intimilor veniți de acolo, despre cum merge intriga adversarilor. „Vodă Cuza, spun ei, a uitat că e moldovean și a lăsat Iașii de izbeliste; toate paralele țării se duc către București, iar aici vine pustia; e un nerecunoscător față de Iași, Vodă Cuza...” Și vorba rea se întinde prinzând sufletele în capcana ei care nu cere explicații, ci trezește numai vanități și nemulțumiri. Iar el, ce să facă ? Să le amintească de faptul că așa a fost convenția unionistă:

domnul - al moldovenilor iar capitala - a muntenilor ! Să le spună că lipsurile sunt la fel de mari și la București, datorită finanțelor acestora nenorocite care se află la cheremul bancheriior străini ? Să le demonstreze că o reformă se plătește cu nevoi până când lucrurile se așează pe drumul lor ?... Ce folos ar fi ? Ce rost are să amintești cuiva ceva ce el știe la fel de bine ca și tine, de vreme ce nevoile prezente 1-au orbit și 1-au înrăit ! ,,Nu ne da explicații, rezolvă-ne nevoile", - ar spune oamenii, pentru că tu ești Domnitorul pe care noi 1-am ales !"... Și, astfel, reajunge tot Domnul, tot simbolul; dar simbolul de la care cei mai mulți așteaptă lucruri foarte concrete; și își dă seama că, oriunde s-ar afla, nu numai în acest palat, el poartă cu sine toate însemnele care-l fac a nu-și aparține, a nu mai putea fi în nici o clipă persoană particulară.

Crusta palatului ăstuia nu e numai aici. Îl urmărește oriunde, transformă orice loc în care s-ar afla el într-un simbol oficial unde nu mai ai dreptul să-ți aparții decât dacă ești completamente nepăsător și indolent. Așa că nu are decât să suporte zidurile Goleștilor în virtutea zilelor de glorie când ele 1-au primit ca Domn al românilor, tot așa cum, în virtutea frumoasei lor iubiri din tinerețe, Doamna lui, cea care face față cu sobrietate tuturor onorurilor de peste zi, se retrage seara în niște apartamente separate și se culcă împreună cu copiii pe care nu ea i i-a dăruit. Iar el, bărbat sentimental, neputând respecta toate rigorile bronzului în care ar trebui să apară ca statuie și simbol, rămâne cu gândul la mama lor adevărată. Femeia care l-a împătimit și încă îl împătimește.

Iar când, în redingota sa de boernaș de țară, Nicu Docan, rudă, prieten și partizan credincios care profită mai puțin decât alții de pe urma favorurilor lui, deschide ușa cabinetului, înmânându-i un bilet cu parfumul atât de cunoscut, Vodă își permite ca, spre miezul nopții, să lase și el mantia aceea care îl apasă și, iertător la fel cu ea ca și cu sine, spune cu voce moale :

- De ce scrisori ?... Să vina să vorbim...

Înviorat de această decizie, îl primește pe Beldiman altfel, chiar glumind:

- Ce fac sărmanii conspiratori pe vremea asta de zloată, când mai e doar o jumătate de oră până la miezul nopții ?

Beldiman își șterge picurii pe care vremuila i i-a lăsat în barbete și privește pe urmele căpitanului Mălinescu, ce 1-a însoțit pe scări.

- Cheamă-l, zice Vodă amintindu-și de ceva, iar căpitanul, atent, răsare într-o clipă în cadrul ușii cu un aer puțin speriat.

- Când pleacă domnul Beldiman, să-i spui maiorului Lecca să vina, poruncește Domnitorul și-l eliberează nemailăsându-l pe prefectul poliției sa-1 studieze pe căpitan. Ce te uiți așa la el ? - ii spune apoi, când rămân singuri și, apropo de căpitan, continuând cu tonul său încrezător: Nenorocită zi pentru ,,revolutionari», dacă vor să atace palatul în această noapte. Ei nu știu, se vede, ca sunt astăzi păzit de dragii mei vânători !

Față de tonusul pe care 1-a căpătat Domnitorul, prefectul de poliție simte nevoia să disimuleze. Pe el îl intrigaseră privirile cercetătoare ale căpitanului care e de gardă.

„O fi știind ca vin de la joc de cărți de la Hugues ?» se întreba el văzâdu-se privit altfel. Și, în continuarea unor asemenea preocupări, răspunde Domnitorului printr-o întrebare:

- Aveți atâta încredere în el ?

Starea bună, optimistă a Domnitorului se accentuează cu fiecare clipă. El nu disimulează ci, pur și simplu trăiește bucuria deciziei pe care a luat-o când Docan i-a adus bilețelul. Și-i vorbește lui Beldiman reflectând această stare asupra aprecierilor în legătură cu frumosul căpitan:

- Mălinescu ? Păi cât m-am zbătut cu corpurile legiuitoare ca să-i voteze o pensie fratelui său Vasile ! Cu lacrimi în ochi mi-a mulțumit acest căpitan în numele întregii familii, atunci când i-am spus ca voiesc a-i lăsa mulțumirea de a-și anunța singur fratele că pensia este votată și-i transmit

salutul meu amical. Și, revenind la tonul acela glumeț-superior: Haide, spune ce-a mai descoperit poliția la conspiratori !

- Am cercetat până acum Bucureștii stradă cu stradă și casă cu casă, spune Beldiman trăgând cu ochiul după urma vreunui Mălinescu ce stie cum și-a petrecut timpul până atunci - nu e nimic serios, Maria Ta !

- Deci nu vor trage clopotele în noaptea asta ?

- Nu le vor trage, Măria Ta ! - raspunde el recapitulând rapoartele pe care le primise fugar de la agenți pe când ieșea din stabilimentul lui Hugues.

- La Rosetti, tot se mai petrece ?

- Petrecere mare, Măria Ta; au vin bun, din viile lui Brătianu, de la Florica.

- Păi, dacă știi și ce vin se bea la petrecerile opoziției, înseamna că ai polițiști cu fler !... - mai spune Domnul voios, parcă precipitat în a-l elibera sau, mai bine zis, a se elibera de oficialele treburi ale zilei, abandonându-le pentru orele acestea târzii când mai putea fi doar el. Și, numai așa, ca să-l facă a-și continua vigilența îl întreabă: Și, nimic, nimic la adresa mea ?

- Vă bârfesc cu aceeași poveste cu guvernul lui Moruzi-Zvorișteanul; vor să-l demaște oficial ca filo-țarist, ca să argumenteze că Maria Voastră vindeți țara. Strâng eu mâine toate datele, și poate că va mai trebui să suspendăm un ziar.

- Eu nu vând țara nimănui; și nici n-am cum o vinde, câtă vreme e după voia mea ! - spune Vodă cu o duioșie nejustificată, ca și cum s-ar amuza de glumele opoziției.

Și chiar gestul prin care-i face semn că poate pleca are în el generozitatea acelui tonus plăcut.

Starea i se transmite și lui Beldiman sau, poate, o are și el simțindu-se liber după acest ultim raport. Liber să meargă înapoi, la masa unde până atunci câștigase din plin. Coboară scările largi, goale la ora aceea, își ia mantaua, chipiul alb și, ridicându-și gulerul, iese din palat. Pe treptele de afară,

însă, căpitanul Mălinescu îi iese din nou în cale, ba, chiar, i se bagă în suflet însoțindu-1 până la trăsură.

- Ați încheiat o zi grea; mergeti acasă acum, nu-i așa ?

- Acasă - răspunde fără chef prefectul, fiind convins acum de știința aceluia despre jocul de mare câștig pe care el îl întrerupsese numai pentru a se prezenta Domnitorului la ora fixată. Și, cu vădită neplăcere, îi strânge mâna.

După ce, însă, trăsura iese printre santinele și dă colțul, tocmai datorită acestei suspiciuni care-1 macină ca o conștiință a păcatului său de petrecăreț, Beldiman se gândește cu imputare la faptul că Domnitorul are încredere în el, cel care nu poate renunta la patima jocului. Și, obsedat de nejustificata vioiciune cu care Vodă spunea „Deci nu vor trage clopotele în noaptea aceasta», o pune pe seama încrederii în el. Frământat, oprește în fața primului șef de sergenți care-1 așteaptă la loc fix și-i ordonă:

- Iei câți oameni îți trebuie și-i răspândești la toate clopotnițele de biserică. Tăiați toate funiile clopotelor. Cine-o vrea să le tragă, să n-aibă de ce apuca !

Pe când, în urma lui răsună acel speriat milităresc „'Nțeles, domn prefect !» simte cum, cu această idee, sentimentul de vinovăție i se mai topește. Spunându-și ca Vodă 1-ar înțelege tocmai pentru că și el e o fire dedată la cele lumești, reintră în restaurant cu băiețeasca nonșalanță a vițiului înțeles de parteneri asemănători. Și, când prinde în mâna o carte pe care o simte într-adevăr mare, cere și șampanie ca să-și stingă focul.

Căpitanul se întoarce în pas alergător căutându-l pe maiorul Lecca.

- Domnul maior Lecca la Domnitor ! - spune cu glas de protocol. Pentru ca, însoțindu-1 pe acela pe somptuoasa scară spre etaj, să-i șoptească într-un cu totul alt mod: Era Beldiman; categoric Beldiman; și singur, nu cum ne temeam noi că le-ar trece prin minte să-1 scoată pe Vodă din palat !

Lecca zâmbește satisfăcut, își îndreaptă ținuta și pornește prin antecamere. El îl trimisese pe căpitan. Se temuse ca

nu cumva, înfășurat în mantaua prefectului de poliție, cum mai avea obiceiul s-o facă, însuși Vodă să plece din palat.

Deschide ușa cu canaturi mari, înrămate în auriu, și cu fața subțiratecă, tăiată de trăsături vanitoase, cu ținuta lui dreaptă, de băiat bogat care nu a avut a tânji, precum alți ofțeri, la dărnicia orientală a lui Vodă, așteaptă militărește.

- Lecca - ii spune Vodă destul de bine dispus, ca omul care și-a încheiat socotelile și vrea să se culce liniștit - ești comandantul armei pe care eu am înființat-o; nu de alta, dar ca să n-aibă ăștia vreun chef să mă trezească, întărește gărzile de vânători.

- Le-am și-ntărit, Măria Ta, raportează sec maiorul; am dat ordin ca tot batalionul să vină aici, în jurul palatului.

- Noapte bună, Lecca !... E februarie și nopțile au început a se scurta.

- Să trăiți, Maria Voastră. Da, au început a se scurta.

XVII

Adressa Consiliului municipal al Iașilor către Cuza la 22 aprilic 1864

„(...) La această solemnă ocasiune, am lipsi misiunei noastre, dacă nu v-am espune, măcar în puține cuvinte, că orașul nostru din zi in zi merge spre cădere, prin paralizarea industriei, comerțului și creditului din lăuntru, în cât, dacă starea de față va mai continua, nu scim dacă alegoricile cuvinte a Dommului Primu-ministru, rostite în Parlament, că pe străzile Iașilor crește iarbă verde, nu vor deveni o tristă realitate...

CANDIANO-POPESCU :

[...] Greșelile au curs cu îmbelșugare în timpul acestei domnii, însă adoptarea de Voda a doi copii bastarzi, pe care îi așezase în palat, le dase numele său și îi înconjurase de titluri și de onoruri, fuse una din greșelile sale de căpetenie. Garda palatului și ofțerii aflați în capul ei sufereau în

toate zilele umilirea de a prezenta armele acestor bastarzi. Amorul propriu ofițeresc adânc rănit n-a contribuit puțin la unirea elementului militar cu cel civil, și din această unire s-a născut 11 Fevruarie.

Câteodată împunsătura unei viespi omoară un voinic, iar o greșeală surpă un tron. Nu puțin, după cum am spus, au contribuit la dărâmarea tronului lui Vodă Cuza acei copii...

[...] Ceea ce a hotarât însă căderea regimului lui Vodă Cuza, care, către sfârșitul său, avea pe Ulyse Crețianu primar al Capitalei, pe Nicu Bălănescu ministru afacerilor străine, pe Alexandru Beldiman prefect al poliției, pe Librecht director general al telegrafului si poștei, pe Mihalache Marghiloman prefect de IIfov, iar pe Ghiță Căliman ca prefect al Doljului, ceea ce, zic, a hotărât căderea acelui regim este mișcarea de la 3 August 1865, urzită prin misterioase manopere si înecată în sângele nevinovat al cetățenilor Capitalei. Sângele nevinovat, vărsat de un guvern sau de un om, strigă răzbunare.

Multe elemente au contribuit la plămădirea lui 3 August 1865. Vodă, la acea dată, lipsea din țară, fiind dus la băi în străinătate. Generalul Florescu era ministru de interne și de lucrări publice. Președinte al Consiliului era Nicolae Crețulescu. Generalul Florescu, poftitor de domnie, ar fi dorit, zice legenda să se producă o răscoală în București, dânsul să o zdrobească și apoi să se proclame domnitor cu ajutorul oastei biruitoare. Răscoala s-a produs, a fost înecată în sânge, iar generalul nu a cutezat sa se folosească de ea, căci dacă colonelul Mitică Cretulescu, un fost basibuzuc, ce fusese primit în armată cu gradul de colonel, comandantul trupelor care luptaseră contra insurecției și o biruiseră, se număra între partizanii lui Florescu, Mihalache Marghiloman, prefectul de poliție, și Librecht rămăseseră credincioșii lui Cuza, și această împrejurare făcu pe generalul Florescu să tărăgănească și să nu îndrăznească a-și aduce la îndeplinire vinovata-i dorință rămânând ceea ce a fost totdeauna: un ambițios, un dibaci curtizan, un om cu

multă prezentabilitate, dar un caracter nehotărât, șovăitor, desbrăcat de curaj.

Faptul însă că autoritățile constituite, din pricina intrigilor urzite de capii lor, vărsaseră sângele cetățenilor pe stradele Capitalei, se ridică amenințător o groaznică protestare contra regimului lui Vodă Cuza, și cum câteva picături fac să se verse vasul, acest sânge făcu să debordeze vasul răbdării publice, pregătind astfel triumful revoluției. Fără 3 August 1865 nu am fi avut pe 11 Fevruarie 1866 [...] «

ION C. BRĂTIANU : (Epistola către domnul Prefect al politiei, din 1 August 1865)

„Domnule Prefect,

Deși nu sunt Ministru, nici Prefect, nici Sub-Prefect, ba nici chiar Senator sau Deputat, însă, cum în timpii de regenerare, curiositatea este ceea ce caracterisă pe Prefectul de poliție, poate, din această causă, să fii și dumneata curios a sci ce m-a adus în Bucuresci, într-un timp în care lumea fuge din capitală, într-un timp, în care noi, țăranii, suntem nevoiți să ogorâm, și să ogorâm mult, dacă nu voim ca, după ce în anul acesta am sărăcit, să murim de foame în anul viitor. Vin dar eu însumi să-ți spun pentru ce am venit, pentru ce mi-am sdrobit oasele ca să viu, și încă în grabă, în capitala României, care, asigurată de inteligenta d-tale administrare, prosperă și banchetează.

Pentru ce ? Numai eu pot să-ți spun, D-le Prefect, căci cu toata iscusința d-tale, nici prin vis n-a putut să-ți treacă acest pentru ce; să ți-o spun dar, și să ți-o spun fără ca să-ți știrbesc fondurile dumitale secrete. Am venit fiindcă mi s-a spus că în Bucuresci se vorbesce de o revoluțiune. La cea dintâi auzire a acestui cuvânt: ,,se vorbesce de o revoluțiune", am râs; și cum să nu râd, Domnule Prefect ? Căci nu este nevoie de a cunoasce analisa logică: bunul simț singur condamnă o asemenea expresiune. O revoluțiune se presimte, cum se simte, cu vreo câteva minute

mai înainte, un cutremur de pământ. Pe cât timp dar se vorbesce numai de o revoluțiune, puteam fi liniștit și eram într-adevăr, și încă sunt, mai cu osebire pentru că revoluțiunea implică ideea de răsturnare prin luptă. Deci, contra cui ar avea să se lupte poporul din Bucuresci ? Avem oare un guvern, impus de străini și susținut de baionete străine ? Casarmele din Dealul Spirei, de la Malmeson și de la poliție sunt ele pline de cazaci sau de bașibuzuci ? Avem de asemeni un guvern, impus țării de o clasă privilegiată care apasă natiunea ? Casarmele noastre sunt pline de legiunile unei caste, sau de bande de condottieri, de seimeni, adeca de oameni plătiți, cari să nu aibă alt drapel, alt Dumnezeu decât vițelul de aur ? Nu. România se bucură de deplina ei autonomie. Pentru ca o armată străină să poată pătrunde în năuntrul ei, trebuie acum acordul a șepte puteri, adeca un lucru peste putință; Guvernul Romaniei este opera noastră; el nu poate decât prin voința noastră; nici o clasă nu mai domnesce peste celelalte, toti suntem o apă. O să-mi zici poate că apa est cam turbure; se poate; însă este tot o apă. Baionetele, ce lucesc la soarele Romaniei, sunt în mâinile fiilor și fraților noștri, ba încă în mâinile celor mai tineri dintre Români, și prin urmare și celor mai luminați și celor mai cu instincte generoase și patriotice; ei nu pot dar deveni instrumente de apăsare sau de trădare națională, ei nu pot susține un guvern, ce ar viola voința națională, ei nu pot să se facă apărătorii acelor ce ar viola jurământul lor către națiune, căci ei singuri ar cădea în păcatul sperjurului, și onoarea este cel dintâi învățământ al oșteanului.

Contra cui dar ar avea să se lupte poporul dacă ar fi nemulțumit ? Contra d-tale, Domnule Prefect ? Caci numai pe d-ta nu te numii ! Dar cine esci dumneata ?

Boerul cutare ? Mâna dreaptă a unei clase domnitoare ? Ai d-ta pe Căpitan Costache înarmat, cu biciul în capul unei dorobănțimi, recrutate după voința dumitale și plătite din punga d-tale ? Nu. Esti ieșit din sânul poporu !ui, prin

voința sa, și nu dispui de o altă putere decât de jandarmeria, care face parte din acea oștire ce demonstrarăm că nu poate deveni instrumentul nimănui și mai puțin al acelor ce ar voi să întoarcă contra poporului putera ce o ține de la dânsul. Nu; dacă d-ta stai Prefect de poliție, causa este că Bucurescenii sunt mulțămiți de administrațiunea d-tale; dacă stai Prefect de poliție, causa e că Bucurescenii sunt încredințați că nimeni nu le poate asigura stările lor, onoarea lor, libertatea lor individuală viața lor, așa de bine cum o faci d-ta; într-alt chip, este învederat că nici Guvernul nu te-ar ține la Prefectură, nici Bucurescenii nu te-ar fi îngăduit 24 de ore a-i administra. Așa dar, dacă elementele contra cărora Românii ar avea să lupte, lipsesc la noi, revoluțiunile nu mai pot avea loc, ci numai nisce simple *evoluțiuni:* adecă a trece de la o stare de lucruri, care nu ne mai mulțumesce, la alta mai mulțumitoare și a trece fără luptă, și printr-o simplă manifestare a voinței naționale.

Dacă aceasta este credința mea, o să mă întrebi negreșit de ce am alergat la Bucuresci ? Dacă ai copii, Domnule Prefect cum am eu, o să înțelegi foarte lesne răspunsul meu. Pentru că tot omul care iubesce tare, cade în puerilități; de-aceea, de câte ori un copilaș se svârcolesce prea repede în somn, soția mea trimete la doctor; de-aceea, și eu mă îngrijesc de câte ori mi se spune ca poporul se învârtesce în somnul său - nu zic culcat fiind în tină, cum zicea un diplomat străin, ci adormit dulce în muzici și lăutari, - ma îngrijesc, zic, căci îmi este teamă ca nu cumva, într-o zi, *scripca* să se spargă, și ca morarul, când îi stă moara, să se deștepte, și poporul prea repede și amețit de somn sa cadă din pat. Și iata cum:

Mi s-a spus, Domnule Prefect, că vorba de revoluțiune s-a întețit; deși ți-am spus că acest cuvânt n-are o valoare pentru mine, însă chiar așa, prea întețindu-se nu mi-a plăcut, căci Românul zice ca .,deși e glumă, nu e bună», și mi-a fost teamă dar ca nu cumva poporul, care e încă prea june în viața politică, să facă întocmai ca copiii, care procedează

prin analogie; ca nu cumva, într-o zi, nemulțumit de cutare act al Guvernului, sau chiar de starea lucrurilor în genere, în loc să proceadă ca un popor liber, în loc să-și aducă aminte că, în condițiunile de astăzi, n-are decât să-și exprime cu tărie și cu unanimitate voința sa, și-i este de ajuns ca să dobândească tot de ce are nevoie, în loc, zic, de aceasta acțiune legală, dreaptă și eficace, să creaza tot ca în Guvernele impuse și care își trăgeau puterea de la străini; că, în fine, pe d-ta, fiindcă ești Agie, să te iea drept cuconul cutare; și atunci și d-ta la rândul d-tale să crezi ca ai drepturile și rolul Prefecților regimurilor trecute. N-am trebuință să-ți spun nenorocirile, ce ar năvăli asupra țării într-o asemenea rătăcire. Această teamă, această grije m-a adus în Bucuresci. Eu nu pot comunica cu poporul; el v-a reservat, v-a dat numai d-voastră acest drept; zic că vi l-a dat, căci într-alt fel cum ați putea să-l luați și să-l țineti. Îți comunic, dar, Domnule, ceea ce aveam a-i zice lui, ca la rândul d-tale să-ți implinesci datoria, ce v-ați impus-o, rezervându-vă dreptul exclusiv d-a vorbi cu lumea. Luminați-o dar, spuneți-i drepturile și datoriile poporului de astăzi, spuneți-i că n-aveți dreptul, nici puterea de a-l apăsa și că prin urmare nici el n-are nevoie de-a vă trata ca pe apăsători, ca stăpâni, ca inimici, ci ca ***delegați ai săi»...***

Acte din dosarul Ministerului de Interne (Direcțiunea Administrativă, Nr. 1624/1865) relative la miișcarea revoluționară dela 3 august 1865 din București

„Domnule Primar,

Subsemnații impiegați ai Primăriei am supus la cunoștința Domniei Voastre verbal tristul eveniment a cărui pradă a căzut, ieri, Marți 3 August, ospelul comunal și conform ordinului d-v de a vă arăta faptul în detaliu și prin raport formal, avem onoare a vă repeta arătările noastre aci descrise.

Ieri Marți, orele 10 și II, înainte de amiazi, subscrișii ne aflam în antreul de jos al ospelului comunal, unii esercitând însărcinările serviciului nostru, și alții veniți după datorie la Primărie ca în toate zilele. In intervalul sus arătat s-a făcut un sgomot, venind în piața Ghica, despre intrarea Bazaca, dând alarmă: că vin Turcii. Subscrișii Marin Zamfirescu și Ion Lăscărescu am ieșit afară în piață ș-am desmințit aceste false demonstrațiuni care buliversase toată piața, restabilind un moment ordinea. Puțin după aceea am văzut o mulțime de popor din clasa de jos, îmbrăcați precupețește, unii cu capul descoperit și alții cu căciuli și pălării pe cap, îndreptându-se din ulița Bazaca către Primărie, nearmați și conducând, în fruntea lor, palid și deconcertat, pe sergentul de dorobanți din județ Ioan Niculescu tistul gardiștilor nocturni din culoarea Roșu, ș-astfel vin dinaintea antreului oaspelui comunal ale cărui porți le închisesem deocamdată.

Această ceată, în capul căreia era precupețul Dumitru Spirescu ce-i zice și Brătianu; cum și Gheorghe Pârcălabul, fostul logofăt al stărostiei pescarilor, sosind dinaintea antreului ospelului, D. Duțulescu, deschizând ușa, a eșit înaintea acestei cete și s-a adresat tare către D. Niculescu mai intâi cu aceste expresii:

„Ce ai adus aici pe acești oameni" ? La care D. Niculescu i-a răspuns: ‚Acești oameni mi-a scăpat viața." După aceea D. Duțulescu s-a adresat către mulțime cu aceste vorbe: „Domnilor, în numele legii și al Domnitorului, liniștiți-vă că nu e nimic". După aceasta s-a făcut o pausă în care interval D. Duțulescu s-a retras înăuntru oaspelului, iar D. Niculescu s-a refugiat în cancelaria comisarială ce este în catul de jos. Mulțimea care-1 urmase, oprindu-se puțin la somațiunea D-lui Duțulescu și văzând ca sosește în momentul aceea doi jandarmi ai Prefecturii călări și armați, s-au ținut un moment în respect ; dar puțin după aceea, ivindu-se o altă bandă de oameni armați cu ciomege ce veneau tot despre strada Bazaca, s-au unit cu cei dinainte

veniți, care, armându-se și ei cu ciomege, cu scânduri rupte din baracele comunale și alții cu pietre, au pus pe goană pe cei doi jandarmi husari și apoi năvăliră cu toții în ospelul comunal, unde, sfărâmând ușile de jos și rănind pe Preda Ioan Botea, Tudose Dinu, Nicolae Ioniță și Licsandru Ioan, cei trei dintâi dorobanți ai Primariei și cel din urmă sergent de zi în serviciul Primăriei, au spart și au sfărâmat geamlâcul de la antreul de sus, care era încuiat, ș-au năvălit cu urlete sus.

Subscrișii, respinși de această mulțime înverșunată, am fost forțați a ne scăpa viața, ca să ne refugiem încotro am putut.

Acestea, la care am fost martori oculari, avem onoare a le supune la cunoștiința D-voastre, alaturând și relația despre cele declarate de cei 11 jandarmi ai Primăriei și a sergenților de zi, despre numele unora din răsvrătitori, care au ranit pe unii și au maltratat pe alții.

Binevoiți, vă rugăm, Domnule Primar, a primi încredințarea despre respectosul nostru devotament.

(ss) Intendent și locțiitor de tist: I. Lăscărescu, Comisarul Pieții Ghica: M. Zamfirescu, Șeful Biur. biletelor de legitimatiune: D. Dușulescu, Comis. Comunal al Cul. de Verde: M. Constantinescu, Com. Dâmbovței: C. Naum, Ajutorul Com. Pietii Ghica: Gh. Danielescu.

Anul 1865 August 4, București

Pentru conformitate: Șeful Biroului I. L. Stăncescu București

Domnului Primar a Comunei București
Relație

Subsemnații jandami ai Primăriei și sergenți de zi arătăm în conștiință despre tristul eveniment de tâlhărie a căruia pradă a căzut ieri, Marți 3 August, ospelul comunal, cum și despre cei ce au adus daune și stricăciuni aci și cari ne-au

maltratat.

Nicolae Ioviță, sergentul de zi, a declarat că fiind de pază la ușa cu geamlâc, împreună cu toți jandarmii și sergenții, a văzut cum mulțimea s-a repezit din ușa antrelei cu lemne și cu petre și cu urlete strigând: „Sus băieti, că sunt boierii în pod». M-am pomenit că vine Nicolae precupețul ce se numește Turcul, și dă brânci D-lui Lăscărescu si, pe când împiedicam ca să nu spargă ușa, vine George Pârcălabul și mă lovește cu bastonul în cap. Asemenea am mai văzut în mulțime năvălind peste noi la ușe și pe Stan băcanul.

Vasile Constantin, jandarmul, declară că fiind trimis la gura pieței, spre Bazaca, a văzut cum acea mulțime de oameni venea spre ospelul comunal, dând cu ciomege prin geamurile prăvăliilor de pe acolo și s-a retras la ospel, unde, fiind pus de gardă la ușa cu geamlâc cu ceilalți jandarmi și sergenti, a văzut pe George Pârcălabul și pe Stan băcanul din ulița Bazaca, cu o sabie de gardiști în mână, repezindu-se peste noi, ca să spargă ușa cu geamlâc și să intre sus. Atunci unii cu petre și alții cu ciomege au năvălit asupra noastră și învingându-ne, au spart și au năboit cu urlete sus Pe urmă ne-am refugiat în vechea casierie.

Paun Marin Leoveanul, sergentul, declară că, fiind și el de gardă la numita ușe, a văzut pe George Pârcălabul și pe alții, pe care nu-i cunoaște și s-a refugiat împreună cu alți camarazi ai săi, jandarmi și sergenți, în vechia casierie, de unde abia au scăpat numai în cămăși și cu capetele goale, maltratați de mulțimea ce năboise în ospel și unde sfărâma și prăpădea tot.

Vasile Voicu, jandarmul, declară că: fiind de gardă la ușe cu toți ceilalți, am văzut cum multimea cu urlete s-a repezit peste noi și a spart ușa cu geamlâc ce conducea sus. Atunci Dumitru Andrei precupețul ce-i zice și Inimă-Rea m-a apucat si mi-a rupt mondirul de pe mine si m-a dat în mâna altor precupeti pe care nu-i cunosc. Și el striga „Sus, băieți, că sunt ciocoii în pod». Atunci, în zarva aceasta, m-am strecurat abia scăpând din mâinile acestor tâlhari ce mă

ghiontia necontenit și am fugit în odaia de lemnărie, unde era întuneric.

Michalache Ștefan, sergentul de zi, declară că: find la ușa cu geamlâc de gardă cu toți ceilalți, am văzut cum mulțimea, cu ciomege și petre, a năvălit asupra ușii peste noi, spărgând-o și unii, suindu-se sus, cu urlete, iar alții cum băteau pe camarazii mei, precum George Pârcalabul. Iar doi măcelari, pe care ii cunosc, dar nu le știu numele, cari m-au scos bătându-mă afară din ospel, după care voind a fugi în prăvălia lui Năstase grecul, care a început și el sa mă injure și că trebue să ne facă și mai bine.

Elie Kyriac, jandarmul, fiind de gardă cu toți ceilalți la ușa cu geamlâc, a văzut cum acea mulțime înverșunată cu lemne și cu petre s-a repezit peste noi si a spart ușa, între cari am văzut și pe Dumitru Spirescu ce-i zice și Brătianu și pe George Parcalabul. D-aci am alergat sus și m-am dus la camarazii mei ce se aflau de gardă la ușa casieriei de unde am văzut și pe Dumitru Inimă-Rea invitând pe ceilalți.

Trică Mitrică, jandarmul, declară că fiind și el de gardă la ușa cu geamlâc cu ceilalți, a văzut cum acea mulțime înverșunată s-a repezit cu ciomege si cu petre și, peste dinșii trecând, au spart ușa, geamlâcul și au năvălit sus. În acea mulțime am cunoscut pe George Parcalabul și pe D. Spirescu ce-i zice si Brătianu. Atunci m-am repezit și eu după camaradul meu, Elie Kyriac, tot sus, și ne-am pus în ușa casieriei.

Alexandru Ioan, jandarmul, declară că fiind pus de gardă la capul măcelăriilor de pe Podul Sacagiilor, a văzut cum acea mulțime sgomotoasă și, cu lemne și, cu petre se îndreaptă spre ospelul comunal. Atunci a alergat și s-a așezat lângă ceilalți camarazi ai săi, unde George Pârcălabul și alții ce nu-i cunoaște, împreună cu Nicolae Turcul și numitul Brătianu, au inceput să dea în noi și, spărgând ușile, au năvălit sus.

Șerban Radu, jandarmul, declară că, fiind de gardă în piața 14 Ianuarie, și, auzind sgomotul și, urletul mulțimii, a

alergat la ospelul comunal, unde vede cum lumea, cu pietre și, cu lemne, da-n porți și, în geamuri, și, pe Dumitru Inimă-Rea cum invita pe multimea d-aci, din piața Ghica, strigând: dați, copii, și, alergați sus că acolo sunt ciocoii și, fărămați și, maghernițele». Atunci el m-a dat pe mâna altor vagabonzi ce nu-i cunosc care m-au bătut încât abia am scăpat cu sufletul.

Preda Ioan Botea, jandarmul, declară că, fiind de gardă la ușa cu geamlâc, a văzut cum acea mulțime, cu pietre și cu lemne, a năboit peste dânșii, spărgând ușa și s-a suit sus. Între această mulțime am văzut pe George Pârcălabul, pe prenumitul Bratianu și, pe un alt precupeț gras care nu-i știu numele, dar pe care îl cunosc.

Ghiță Tănase declara asemenea că, fiind de gardă l-a văzut pe George Pârcălabul cum îndeamnă pe mulțime ca să dea și, să se urce sus.

Elie Nedelcu, tobosarul, declară că, fiind și el de față cu toti ceilalți camarazi ai săi, a văzut cum acea mulțime a spart ușile cu pietre și cu lemne și, au năvălit sus.

Alexe Văncescu, jandarmul, declară că, fiind de gardă și, el la ușe, cu toți ceilalți camarazi ai săi, a văzut cum acea mulțime furioasă, cu pietre și, cu lemne, dând în dreapta și în stânga, între care era George Pârcălabul și procletul Bratianu; iar pe Dumitru Inimă-Rea invitând mulțimea ca să se urce sus că acolo sunt ciocoii și, să strice și, maghernițele.

Ioan Nicolae, jandarmul, declară că, fiind de gardă la casierie, a văzut că vin în fugă camarazii lui Trică Mitrică și Elie Kyriac și, puindu-se cu spatele în usa casieriei, a văzut cum acea mulțime înverșunată spărgea în toate părțile, geamuri mese, dulapuri, scaune, sobe și tot ce găsia înaintea lor, pe care apoi au început a arunca pe fereastră, rupând și sfarâmând hârtiile că acolo sunt bănișorii lor. In urmă au venit Stefan Constantin și Nicolae Ioan precupețul împreună și cu alți doi, un măcelar de porci și un pastramagiu, al căror nume nu-l știu, dar ii cunoaștem, care, împreună cu

mulțimea ailaltă ne-au desarmat și în bătăi am fugit afară spre a ne scăpa viața. În această fugă am mai văzut și pe George Popa precupețul care mi-a dat un brânci pe scară.

Ioniță Popescu, sergentul, declară ca asemenea a văzut acea mulțime inversunată cum da cu pietre și cu lemne în dreapta și în stânga, între care a cunoscut pe George Pârcălabul și pe procletul Brătianu ce asmuțiau pe lume.

Anul 1865, August 4.

Alexe Văncescu. Păun Leoveanu, Trică Mitrica, Ioniță Popescu, Alexandru loan, Nicolae Iovița, Vasile Constantin, Elie Kyriac Preda Ioan Botea, Șerban Radu, Ghiță Tănase, Ioan Nicolae, Mihalache Ștefan, Ellie Nedelcu, Vasile Voicu.

Telegrame sthimbate intre Prefectul județului Argeș si Ministrul de Interne

Pitești.
Notă confidențială
D-lui Ministru din lnterior General Florescu, București

Sunt în casa D-lui Brătianu împreună cu procurorul și comandirul. Brătianu lipsește în București. M-me Brătianu nu voește cu nici un chip a deschide încuetorile, în lipsa consoartelui. Să spargem ?

Vă rog ordonați. Aștept ordin aici.

Prefect, Vărzaru

Răspuns in 3 August.

Prost lucru ca un prefect și un procuror să aibă nevoie de deslegări în asemenea cazuri. În numele legii cereți deschiderea încuetorilor și, în caz de împotrivire deschideți înșivă.

15/8,1865. Pitești.
Urgentă. Confidențială.
D-lui Ministru din Interior București.

Am executat ad-literam ordinul D-v împreună cu procurorul și comandirul Dorobantilor. Am deschis toate încuetorile dela casa lui I. Bratianu. Am făcut cea mai minuțioasă perchesiție. Nu am găsit suterană, nu am găsit arme, nici hârtii care să conție bănuieli. Detailurile cu poșta. Rosetti n-a venit. Va fi priveghiat. Despre menținerea ordinei am luat toate măsurile. Să n-aveți nici o grijă pentru aici.
Prefect de Argeșiu,
C. Vărzaru

Raportul Prefectului Poliției Capitalei asupra cercetării celor arestați la 3 August 1865

În ziua de 3 August afară de persoanele arestate dupe stradele Capitalei s-au arestat dupe la domiciliile lor :
C. A. Rosetti,
Ion Brătianu,
Grigore Eliad (jurnalistu),
Costache Brailoiu și
Cornilie Lapati.
1. – Pentru a motiva arestarea lui C. A. Rosetti, Prefectura Capitalei a trimes un proces-verbal încheiat în ziua de 3 August, în care se văd arătările a 3 persoane, Ghiță Costescu, George Catrinescu și Ioniță Poppescu, că în acea zi, trecând pe ulița Academiei, au văzut dinaintea caselor și în curtea lui C. A. Rosetti „mulțime din partea turburătorilor liniștei publice" care strigau toți „dați-ne afară pe frații noștri Brătianu și Rosetti"; că la una din ferestre a apărut acest din urmă și a strigat catre mulțimea adunată: „luați lemne

în mâini, fraților, și haideți înainte"; că în urma acestuia, mulțimea se înarmă cu lemne dintr-un car ce se afla vis-a-vis și porni spre podul Mogoșoaiei la Passagiu. Nice una din acele 3 persoane nu arată dacă C. A. Rosetti a plecat cu acea mulțime sau nu.

2. - Motivul arestarii lui Ion Brătianu a fost, știința ce avea Prefectura că el era amestecat în mișcarea dela 3 Aug., scrisoarea sa din ***Sentinela*** nr. 29, și strigarea mulțimei de dinaintea casei Rosetti, precum încă aflarea lui la adunarea Butculescu.

3. - Motivul arestarii lui Gr. Eliad a fost arătarea color 3 individe care au relatat cele petrecute la casa Rosetti, că mulțimea ce plecase dela aceasta ajungând în Passaj și făcând mari turburări a intrat în mljlocul ei Grigore Eliad, strigând ura !

4. - Costache Brăiloiu a fost arestat în fața evenimentelor dela 3 Aug, fiindcă luase parte la adunarea Butculescu.

5. - Cornilie Lapati, asemenea,

La toate aceste persoane s-au făcut percheziționi domiciliare și hârtiile ce s-au luat dupe la casele lor s-au trimis Jud. de Instrucție: în nice unde nu s-a găsit ceva să facă probă în contra lor, că ar fi participat sau ar fi avut cu cunoștință despre mișcările dela 3 Aug.

(**Persoanele din procesul-verbal al Despărțirii I-iu din Comisia de Roșu**)

Chemându-se de Judecătorul de Instrucție persoanele care figurează în procesul-verbal al Comisiei de Roșu și au relatat acolo cele petrecute în ziua de 3 Aug. la casa C. A. Rosetti, două din ele au putut fixa ora când s-au petrecut acele scene, că ar fi de la 10-11 dimineață au arătat așa precum și în procesul-verbal, însă declară că nu cunoaște pe C. A. Rosetti; și au zis că el s-a arătat 1a fereastră, fiindcă așa au auzit numind din mulțime pe acela ce se arătase. Signalmentele ce dau despre acea persoană sunt diferite ale unuia de celălalt și nu corespund cu acelea ale lui Rosetti

; - Cea d-a 3-a nu poate fixa nici o oră faptelor dela casa Rosetti, pune în gura lui Rosetti alte vorbe decât cele arătate în procesul-verbal, declară că pe Rosetti nu-1 cunoaște, că nimeni nu i-a zis că persoana dela fereastră este Rosetti, dar că și-a închipuit dânsul aceasta, fiindcă lumea strigând „să trăească Rosetti», persoana aceea mulțumea, că dacă există deosebire între arătările din procesul-verbal si cele făcute înaintea Jud. de Instr. cauza este că procesul-verbal 1-a subscris la Comisia de Verde, fără sa i-1 fi citit cineva. Signalmentele ce dă despre persoana dela fereastră nu corespund cu persoana lui Rosetti.

C. A. Rosetti cerind dela Jud. de Instrucție a cita mai multe persoane care pot arăta modul cum el și-a petrecut timpul în ziua de 3 Aug. dintre ele s-au ales câteva care s-au citat, însă dupa ce mai întâi, după cererea Ministerului Public, s-au citat Gh. Platon și Antofiloiu, vechi cunoscuti ai lui C. A. Rosetti.

Martori citati dupe cererea Ministerului Public:

G. Platon, Consilier la Curtea de Compturi, arată că în ziua de 3 Aug. pe la 10 ore de dimineață a văzut trecând pe Ulița Nouă spre Podu Mogoșoaiei pe C. A. Rosetti liniștit și însoțit de două persoane, pe care nu le cunoaște; că după trecerea acestuia, adunându-se grupe pe uliță și unele venind până la ușa casei lui Rosetti, se respingeau de o persoană ce era înăuntru; că n-a auzit dela acele grupe decât strigăte confuze și un singur strigăt distinct „la Ministru»; că toate acele grupe au plecat înainte dela Rașca, întorcând spatele la Academie; că dela trecerea lui Rosetti pe Strada Nouă până la plecarea grupelor nu a văzut pe Rosetti revenind.

Antofiloiu nu a putut spune nimic, căci a zis ca a șezut mereu închis în prăvălia sa.

Martorii chemati dupa cererea lui C. A. Rosetti:

S-a ales din persoanele indicate de C. A. Rosetti și s-a citat N. Bălteanu, Grig. Lahovary, Radu Ionescu, C. Gr. Cantacuzino, Take Vasilescu și G. Constantinescu, lucrători la tipografia Rosetti.

1. - N. Bălteanu, amploiat la Ministerul Finanțelor, declară că în ziua de 3 Aug. între 9-10 ore de dimineața, fiind la bufetul din Pasaj, a văzut pe C. A. Rosetti venind despre podul Mogoșoaiei și ca 1-a chemat să-i spue că Ion Brătianu era arestat, zicându-i să anunțe aceasta Doamnei Bratianu și apoi a continuat drumul în partea opusă Podului Mogoșoaiei.

2. - Grig. Lahovary n-a voit să depue jurământul cerut de lege, ci a oferit a jura pe onoarea sa. Nu i s-a primit depoziția sa.

3. - Radu Ionescu arată că la 3 Aug. dimineață a plecat cu Gr. Eliad și C. A. Rosetti de acasă dela acesta la 9,1/4, sau și 20 minute, apucând pe Strada Nouă până la Podu Mogoșoaiei; d-aci până la piața Teatrului unde s-a despărțit, C. A. Rosetti si Eliad continuind spre Pasaj, iar el urcându-se la Torok, de unde peste curând s-a dat jos și s-a dus la Radu Rosetti, unde putin dupa el a venit și C. A. Rosetti, să fi fost 91/2 ore. La Radu Rosetti au șezut câtva .i apoi iar cu C. A. Rosetti a plecat, în poartă despărțindu-se și acesta zicându-i că se duce la C. Cantacuzino.

4. - C. Gr. Cantacuzino arată că pe la 10 ore mult 10 *și* 10 minute de dimineața in ziua de 3 Aug. au venit la dânsul acasă C. A. Rosetti, de unde nu s-a mișcat până la 3 ore dupa amiază.

5. - Take Vasilescu arată ca dupe arestarea lui Ion Brătianu în ziua de 3 Aug. pe la orele 10 de dimineață *(*nu poate spune dacă Rosetti plecase d-acasa, ci numai că a auzit deja tovarășii săi că plecase) a venit în curte o gloată de oameni care înjurau și întrebau unde este Rosetti; fecioru le-a răspuns că nu e acasă; - că în timpul ăstui pourparler, venind pe poartă Carada, oamenii aceia au vrut să-l ia cu ei cu sila; că acesta s-a opus și a dat fuga în casă, unde nu știe ce s-a făcut, căci el a intrat în tipografie, de unde a plecat acasă la 1 și unde s-a intors. la 21/2 ore, când a văzut venind pe poartă pe C. A. Rosetti, pe care 1-a auzit zicând directorului tipografiei că, de va veni cineva din popor, să

spune că nu e acasa, iar de va veni din oamenii politiei, să spună că e acasă.

6. - G. Constandinescu arată că, după arestarea lui Ion Brătianu, a plecat C. A. Rosetti d-acasă; că după plecarea lui, fară să poată fixa ora, a venit în curtea caselor o trupă de oameni, care înjurau pe Rosetti, zicând că el le-a luat drepturile; că chiar el cu tovarășii din tipografie a zis acelei trupe că Rosetti nu e acasă, dar că ei vreau să intre în casă, zicând că trebuie să fie închis înăuntru; că în timpul acela a venit pe poartă Carada pe care ei au vrut să-l ia cu ei, că el s-a opus și a dat fuga în casă unde unii din acei oameni au intrat cu el și văzând că nu pot să-1 facă a veni cu ei au deschis fereastra și 1-au dat pe fereastră în mâna altor oameni ce se aflau pe uliță care împreună cu Carada au apucat pe uliță spre Cornescu; că apoi spre seră (fără a putea fixa ora) a văzut venind pe poartă pe Rosetti, că 1-a auzit zicând, dupa ce a întrebat ce se petrecuse p-acasa, că de va veni oamenii din popor, să spuneți că nu sunt acasă, iar de va veni oameni d-ai poliției să spuneți că sunt la Rașca și apoi a ieșit pe poartă; că puțin după aceea a venit un subt comisar, căruia spuindu-i că Rosetti e la Rașca, a plecat și puțin apoi a venit cu el și, luând niște obiecte, s-au dus din nou împreună.

C. A. Rosetti tăgăduește și respinge pâra ce i se aduce, pretinzând că gloata care s-a spus că a venit la el acasă, venise cu intenții rele în contra lui.

Ion Bratianu asemenea tăgăduește si dă mobil al scrisorii lui voința ce avea să facă cunoscută opinia sa asupra unei revoluțiuni de care tot auzea vorbindu-se, ca să nu se poată servi nimeni în popor cu numele său.

C. Brăiloiu zice că a fost la adunarea Butculescu, dar că el a indicat casa acestuia vărului sau C. Cantacuzino, în urma fricei ce acesta îi tot arăta că golanii au să facă revoluția în contra celor ce au ceva. Doreau a se întâlni mai mulți proprietari și oameni de ordine ca să se chibzuiască; a fost foarte mirat când a văzut că la Butculescu vine și Ion

Bratianu, Eliad Rădulescu și Cornelie Lapati; a șezut puțin, în care timp a expus câteva considerații generale, răspunzând d-lui Brătianu, care repeta în conversație scrisoarea către Prefect.

Cornilie Lapati zice că șezând de vorbă acasă cu C. Gr. Cantacuzino și convorbind de sgomotele ce circulau de o revoluție, s-au hotărât să meargă (d-lui propuind) la Butculescu, spre a afla ce știu și alți. Acolo nu s-a petrecut nimic important și d-lui nu ține minte ce s-a vorbit. Crăsnaru spune ca 1-a chemat Ioniță Păltineanu la adunarea Butculescu, dar că n-a fost.

C. Butculescu zice ca s-au adunat la el persoane, care nu aveau obicei de a veni în casa lui, dar că au venit fără voia lui (nu declară însă pozitiv dacă le-a arătat astă nevoință a sa), și că nu știe ce s-a vorbit, fiindcă fiind bolnav, ședea tot pe afară.

Carada a fost arestat și este pentru că-1 denunță cei 3 care denunță și pe Rosetti, că a sărit pe fereastra casei lui Rosetti și a zis la mulțime „luați lemne în mâini fraților și haideți înainte», și a pornit cu ea spre pasagiu. Serrurie a fost cunoscut în capul cetelor dupe piața Sf. Anton dimpreună cu alții.»

DIMITRIE BOLINTINEANU:

„Nimeni din oamenii care puteau fi crezuți de dânsul nu voiră a-i spune, a-1 consilia, a-1 încuragia.

Domnul Cuza este Ludovic al XI-lea al Românilor. El este destructorul castelor si privilegelor, centralisător puterilor. N-am fi în rătăcire, dându-i numele boerocton. Lapușneanu, Mircea, Mihnea și alți Domni uciseră boeri, îi tăiară, spre a lua puterea în mâna lor, spre a desființa casta privilegelor barbare ale timpilor trecuți. Credea că răul încetează cu viața indivizilor. Domnul Cuza nu arestă pe nimeni, nu insultă pe nimeni; dar ucise o clasă, făcu ca

boierii să rămâe ceea ce au rămas familile de la Sant-Germain din Paris. Din nefericire în locul clasii boerilor favoră a se forma o altă clasă de oameni ce aveau vițiurile boerilor fără calitățile lor.

El desrobi poporul rural de clacă, e1 dete egalitatea drepturilor, el stărui a se face unirea țărilor, e1 decidă secularisarea monastirilor închinate, aceste principii vechi ale nației, cerute în toți timpii și în 1848. El asigură printr-o politică dibace afară din țară temerile politicei Puterilor și Turciei. El scrie Vizirului o carte prin care apăra cu bărbăție drepturile țărei, el înlesnesce Serbilor trecerea armelor prin țară, el primește condicele lui Napoleon.

La începutul Domniei primia pe toți cari veniau să i se plângă. Mai târziu nu mai primia decât puțini; cu cine voia era amabil; cu cine nu-1 suferia, îl trata cu asprime.

Era ironic. Conversația sa, plăcută când voia. În interiorul casei sale, uita că este Domn. La masa sa mânca în toate zilele cu invitați și ofițeri de serviciu. După masă conversa cu toți, șezând toți jos, și uitând că este Domn. Era inamic al oricărei etichete de Curte. Râse de nisce oameni ai săi, tipuri de inventatori de etichetă când aceștia îi presintară un regulament ca să se primeasca la Curte. Râdea de decorații. Pe lingușitori îi disprețuia când ghicea într-inșii un interes. Avea un particular simțământ pentru aceia care erau oameni onești, dar nu-i simpatisa. Îi plăcea a pune intrigă între cei care-1 serviau; între miniștri, între partide. Nu era rancunos, uita a doua zi o insultă ce-i adresa gazetele umoristice, nu le lovia.

Când miniștrii Iepureanu și Costafor trimise trei redactori la Văcăresci, caci unul zisese că miniștrii sunt cismele cele vechi ale Domnului și nu trebuie să le mai poarte, Domnul, contra voinței ministrului său, prin depeșă grația câte trei redactorii,

Nu-i plăcea să meargă la biserici cu paradă. Fugia de toate aceste lucruri. Îl supărau, zicea, că numai celor săraci cu duhul plac aceste forme, că ele nu vin de la popor; că sunt

impuse prin poliție și în loc să aibă un merit, va aduce șarlatanismul. Contrar Domnului Al. Ghica se duse cu mare paradă și se urcă pe o mica mașină dupe Lacul Cișmigiului spre inaugurarea ei. Nu-i plăceau profesorii. Nu-i plăceau călugării. De cei dintâi zicea ca sunt pedanți, din cei din urmă ipocrți. Îi placeau militarii, „caci avea inimă și oase de aruncat pentru patrie», zicea el. Râdea de aristocrați. Îi plăceau bufonii și zicea că sunt singurii oameni care mint mai putin decât miniștrii înaintea domnilor sau singurii care nu fur.

Nu citea niciodată cărți. Avea o frumoasă bibliotecă de stejar lucrată la Paris, nu era nici o carte într-însa. Cu toate acestea resona asupra tuturor cestiilor politico, sociale, literare; cu înlesnire. Iubea sexul frumos. Cel puțin avea reputația asta. Un școlar Grandea făcu portretele celor mai frumoase femei. Ca descrieri de frumusețI, spera să facă efect și să-și vândă opera. Camarazii lui luara manuscrisul, îl dară directorului Davila, acesta spune Domnului că școlarul făcuse portretele tuturor metreselor Domnului. Școlarul este persecutat cu furie de director și dat afară. Mai târziu află adevărul de la mine, căci eu dasem acea idee a face ceva ce a făcut Adam cu barca sa plină de frumusețI. Această opera nu era în intenție de a face portretele metreslor Domnului, ci portretele celor mai frumoase femei. „Este culpa autorului, îi zice un ministru, dacă Măria Ta ai iubit cele mai frumoase femei ? !

Nu avea pentru nimeni legământ din inimă. Când cunoscea pe un om și îi plăcea, îl lua îndată în simpatie, tot făcea pentru el. Această simpatie era scurtă, dar nu îl ura.

Domnul era econom, dar nu hrăpia. Din cauza sistemului de a conserva oameni de sprijin, tolera unora. Credea că nimeni nu-i poate fi credincios în Romania dacă nu este interesat. Îi părea rău când cineva nu-i cerea niciodată o favoare. Îi părea bine când îi cerea.

Când se vindeau pe creditori moșiile boerilor prin tribunale, intervenea adeseaori în favoarea debitorilor, spre a

se amâna vinderea, crezând că era totdeauna o înșelătorie din partea cămătarilor la aceste vânzari sforțate. Colonelului Bibescu de trei ori îi scăpă moșia din vânzare.

Domnul Cuza adoptă un copil pe urma încă unul; îi crescu la palat. Acesta făcu să murmure capii fracțiilor care credeau că va declara pe un copil moștenitorul tronului.

Nu mergea niciodată la vânătoare, nu ieșea din capitală decât spre a merge la Iași. Rare ori visita orașele țării. Ura cu deosebire la început orice manifestare. O dată, înturnându-se în țară, fuse primit la Galați de miniștri, de autorități, de un popor numeros care umpleau aerul de aclamații. Înturnându-se către amici zicea ,,Aceste aclamații sunt ordonate de prefect, poate chiar plătite din casa publică. Vedeti comedia !» Seara privind de la o fereastră o mare ceată de oameni care îl aclamau, zicea: ,,Acești oameni te aclam, îți oferă flori; mâne îmi vor arunca petre».

El regreta adesea moartea lui B. Catargiu. O dată la Cotroceni își revărsă gândurile: Ucigătorul Catargiului nu s-a descoperit, o fi liber. Cuțitul său îmi pare ridicat asupra mea. Până nu-1 voi descoperi, și nu-1 voi da legilor nu voi avea liniște.

Avea simpatii vii pentru clasa țăranilor. Erau singurii oameni pe care îi primea totdeauna.

El tolera duelurile în oștire într-un chip ca cum le ordona el singur. Voia cu aceasta să obișnuiască pe ofițeri la arme.

El înțelegea adânc epoca în care trăia. M-ar fi răsturnat de mult partidele, zicea el într-o zi, dacă aș fi fost aspru cu toți care fură țara, căci afară de câteva explicații onorabile, ceilalți nu caut în drepturile ce cer decât mijlocul de a despota. Cei care strig contra-mi afară de câțiva care ar fi trebuit să-i chem, sunt aceia cărora țara este dator soarta ei, soarta ce ei au făcut, îi fac, îi vor face în viitor, și țara nu va fi fericită decât atunci când acești oameni nu vor mai fi. Numai cu perirea lor va peri sistemul ce ne ucide.

Favoritul său de la telegraf avea o role politică și o funcție. Un bal ce se dete la Consulatul francez și unde portretul

mare al acelui favorit fusese expus, făcu un mare scandal la București. Acest om fusese singurul dat în judecată de revoluție. Ceilalți fiind rudiți cu conspiratorii. Dar curtea îl achită, dupe un an de arest preventiv.

Întrebat într-o zi de unul din amicii săi dacă este sigur de armată, respunse: „nu sciu». Părea nepăsător de inamicii săi politici. Se expunea adeseori singur prin grădini și pe strade. Niciodată nu i se întâmplă nici un atac. Când ministrul pune un fel de contribuție pe o mică parte din salariul funcționarilor, el oferi o mare suma din lista civilă care sumă o destină pentru cumpărare de arme și pentru încurageri literare. Nu iubea mai mult artele frumoase. Când ministru facu un concurs pentru pictură, unde se depuse premii artiștilor români, refuză de a încuviința a se cumpăra tablourile. El dete însă o prefectură unui poet Baronzi, care scrise și îi trimise o fabulă „Câinele și pisica». Din contra, pe jurnaliștii politici, aparatori al guvernului, îi încărca de subvenții, până a le crea o viață de lux, însă din fondurile Statului.

In toate duminecile chiama la Curte pe toți membrii curților și tribunalelor: îi trecea în revistă și le spunea dacă au lucrat bine sau nu. Dar aceasta nu ținu mult. O dată pe săptămână primea petiții la minister, dar și aceasta mai târziu.

Adesea da baluri iarna, ura balurile; dar ceda la cuvinte de apropiere cu societatea și cu încuragiarea comerciului capitalului celui mic.

El sancționă pensii chiar pentru adversarii săi politici, pe care pe alt tărâm îi combătea.

In discursurile sale politice ce le zicea în sala tronului, scrise de miniștri, după ce le citea, apoi adăoga de la sine vorbele de fală și mărirea nației.

Ținea mult a-și crea simpatii între Românii din Ardeal.

[...] Se imputa Domnului patima jocului. El nu mai juca alt decât jocuri ordinare cu amicii de când se numise Domn. Îl acusau de mândrie. În casă era foarte amabil cu toți. Îi

punea pe toți să șadă, le permitea să fume, să râdă. Îl acusau de beutură, nu bea decât apă la masă și un licuor dupa masă. Îl acusau de patimă pentru femei. Nu a despărțit nici un bărbat de femeea sa, nu a făcut să plângă nici o mama pentru fie-sa răpită. Femeile care alerg după suverani, sunt acelea care au perdut cu alții ceea ce se tem a perde cu suverani. Când suveranii fac dintr-o femee o camarilă, atunci este răul.

Nu avea nici o îngrijire de persoana sa, respingea căutările doctorilor. Nu credea în medicină ca într-o sciință nu lua medicamente. Zicea adesea că medicii îi sunt mai trebuincioși ca miniștri politici decât ca medici.

XVIII

Plăcerea de conspirator, o plăcere de tehnician atent cu toate detaliile, dar și de demiurg care construiește o lume cu toate conexiunile și relațiile ei, chiar pe dedesubtul altei lumi căreia îi lasă impresia că și le păstrează pe ale sale, plăcerea aceasta a aplicării din plin a unor deprinderi căpătate îndelungă vreme în carvonarism, în lojile exilaților, în focul pătimaș al pregătirii marelui 1848, dar și atenția concentrată, crispată asupra reușitei, conferă o lumină stranie chipului de fascinant bărbat urât al lui Rosetti. Masca gravă, dată de barba acoperindu-i mandibula prelungă, nasul scurt, retezat cu hotărâre și, apoi, fruntea înaltă, foarte înaltă, sprijinindu-și înălțimea pe aripile nemaipomenitelor sale sprâncene, apare cu un aer de concentrată atenție în ușile încăperilor luminate a giorno.

Are grija întregului decor, ducându-se direct la ferestrele dinspre stradă și dând la o parte draperiile sau perdelele, acolo unde acestea au căzut din greșeală, tocmai spre a se vedea dinafară totul, adică întregul spectacol monden și inofensiv, demonstrând celor care pândesc de peste drum faptul că, la balul său și al soției sale, nu este nimic de ascuns. Dar, părând foarte atent la asemenea gesturi exterioare, se comportă, de fapt, ca un ceasornic ce

marchează tot planul pe care-l știe pe dinafară: La ora aceasta, ofițerii au plecat de la restaurantul lui Hugues spre cazărmile lor. Peste douăzeci de minute se va da deșteptarea tuturor trupelor. Comandantul garnizoanei, colonelul Zefkari a fost trimis la culcare, în vreme ce, ademenit la cărți, Beldiman, prefectul de poliție câștigă atât de mult încât dă șampanie pentru toată lumea care a mai rămas în local. La palat, în camera căpitanului Pillat, așteaptă alți câțiva ofițeri care nu sunt de gardă în seara asta, în vreme ce la corpul de gardă, maiorul Lecca ia ultimele măsuri. În spatele palatului, spre biserica Luterană, colonelul Serurie adună negustorii și meseriașii din garda civilă...

Reconstituie toate acestea simțind cum plăcerea îi e și mai mare știind că în mâinile sale se strâng mai multe fire, venindu-i mai multe informații decât pot avea fiecare dintre informatorii, executanții sau conjurații săi în parte.

Plăcere, care, la un moment dat, dacă ești o minte cu adevărat rațională, dispare, înlocuită fiind cu un grav și plin de concentrare sentiment al răspunderii. Al răspunderii față de ceea ce știi numai tu. În felul acesta el i-a atras pe militari, asigurându-i că acțiunile lor vor fi susținute de niște mari mișcări de masă, o demonstrație a Bucureștenilor treziți în faptul nopții și veniți în jurul Palatului. În același timp, însă, pentru că o mișcare de masă era periculos de pregătit fără ca poliția să afle, el își instruise numai oamenii pe care se putea baza, cetele lui de tabaci și tutungii, știind că, la lansarea zvonului, lumea care se va strânge trebuie luată repede, și nu lăsată să delibereze ca să ajungă la decizie. Deciziile se iau în cabinete, sau în mințile conspiratorilor, iar mulțimii îi trebuie aruncat sloganul care imediat s-o inflameze. Și, pentru a avea un sistem de control care să-i dea certitudini, informația dublă, primită din două părți, era folosită cu îndemânare.

Așa s-a întâmplat ca, un amănunt nou, neașteptat, să-i parvină pe două căi. Din păcate, una ocolită, datorită căreia l-au aflat mai mulți, iar palavragiul de Radu Ionescu face

chiar glume fără perdea pe tema aceasta: Vestea sosirii la palat a marii favorite domnești, Maria Obrenovici, fiica lui Costin Catargiu și văduva prințului sârb Efrem, i-a fost comunicată atât prin intermediul ofițerilor de gardă care puteau supraveghea intrarea și scara principală pe unde fusese condusă în apartamentul Domnitorului, dar și de către acoliții pe care și-i postase în turla bisericii Crețulescu, de unde țineau sub observație ferestrele de la cabinetul, salonul și chiar dormitorul Domnitorului, așa că puteau vedea chiar lucruri mai puțin ortodoxe. Asta, deocamdată, doar în imaginația malefică a lui Radu Ionescu, fiindcă cei din turlă se zgâiseră până atunci doar la modul cum Vodă îi elibera pe ceilalți pe o ușă ce se bloca pe dinafară de corpul de gardă, iar, pe cealaltă, Docan, rudă, confident de amoruri și partizan ultracredincios al Voievodului, introducea o ființă ce-și dezvăluia părul dându-și de-abia atunci jos gluga pelerinei. Rosetti își imaginează cum Docan i-o aduce Domnitorului cu plecăciune și curtoazie, ca și cum i-ar pune-o în brațe, pentru a se retrage discret înțepenind bine ușile în canatul lor de stejar masiv. Apoi, cu misiunea de codoșlâc îndeplinită, trece pe post de păzitor al celor intime, ce-și cunoaște prețul și nu stă ca o sentinelă ci, scoțându-și botinele, se relaxează și își permite să se întindă pe divănașul îngust din antecameră, pentru un pui de somn deacurmezișul drumului oricui ar fi vrut să intre. Somn de om care mai trage cu urechea atât la savuroasele zgomote din patul princiar, cât și la cele de pe culoarul care leagă acest apartament de apartamentele unde, resemnată, Doamna Elena îi crește pe copii făcuți nu cu ea, ci tot cu cea din patul Domnitorului.

Asta e sfidarea dintre aparențele glorioase și murdăriile intime pe care el, revoluționarul, vrea să le eradicheze !... Dar nu are acum prea mult timp pentru asemenea reflecții, fiindcă faptul apariției amantei domnești l-a surprins nepregătit: Această variantă nu intrase în calculele lui.

Și, astfel, în afară de satisfacția gazetarului căruia îi venea

pe neașteptate un indiciu acuzator în plus, care putea fi comunicat a doua zi opiniei publice, întâmplarea aceasta neprevăzută îi dădea de gîndit: Făcând parte din familia Catargiilor conservatori, pe care-i avea de partea lui prin ceea ce lumea începuse a numi insidios „monstruoasa coaliție" care se configurase împotriva lui Cuza, Maria Obrenovici ar fi putut afla ceva de la rudele sale, iar venirea ei la palat nu avea scopuri amoroase, ci ca să-l avertizeze pe Domnitor. În al doilea rând, femeia aceasta care nu era deloc proastă, făptură frumos dăruită de la natură: și cu har și cu feminitate, și cu nuri și cu inteligență, și cu instinct și cu ambiție - era parcă făcută spre a domina camarila, ba chiar și restul Curții; așa că, la vreun gest de-al ei, unii dintre ofițeri ar fi putut să cedeze...

Un plan malefic se leagă rapid în mintea lui încordată: ca orice jucător de elită trebuie să transforme dezavantajul în avantaj. Trimite imediat instrucțiuni celor din turla bisericii, iar pe ofițerii din palat îi pune în legătură cu aceștia, conjurându-i să aștepte clarificarea acestei neprevăzute, să nu întreprindă nimic înainte de a primi semnalul, fără a face până atunci nici cea mai mică mișcare... Începe apoi să așeze puțin altfel cărțile jocului său, gândindu-l și ca gazetar, pentru a doua zi, dar și pentru incitarea demonstranților pregătiți pentru noaptea aceasta, ca tribun căruia i se oferă un neașteptat act de acuzare în plus. Apoi, fără a se mai grăbi, în așteptarea trecerii la fapte, rămâne să mediteze la ce poate însemna amănuntul nesemnificativ, faptul divers, într-o istorie atât de importantă: Luat în considerație și subliniat, acesta poate deveni eveniment de referință, căruia trebuie să te adaptezi. Cu toate că avea obligația morală să fie necruțător, neiertător, să folosească totul pentru triumful cauzei sale, experimetatul conspirator din el trebuia să rămână calm, fiindcă, iată, încă mai învăța un lucru, chiar și la ora aceea decisivă.

Plimbându-se printre petrecăreți - credulii invitați adevărați și avertizații conspiratori deghizați în invitați, C.

A. Rosetti constată că Maria a știut să întrețină perfect atmosfera și simte nevoia să-și admire soția, credincioasa lui soție, femeia care l-a cucerit prin adaptarea la tot ce avea el mai bun și mai dăruit ca ființă, femeia care, încurajându-i mesianismul, l-a ajutat să și-l amplifice și să creadă mai mult în el. O admiră pentru modul inteligent și discret în care, făcând oficiile de gazdă, disimulează încordarea cu care îi susține și îi încurajează mișcările, dăruită crezului său. Și, asta, cine știe cum, îl duce cu gîndul la ceea ce au construit ei, gazetarii, în legătură cu frumusețea și perfecțiunea imaginii familiei domnitoare: Un Cuza înțelept, o Elena Doamna iubitoare, admiratoare de soț și plină de acte caritabile, în vreme ce ei, prin cinică înțelegere, jucau teatrul de a salva niște copii de sinistrați de la inundații și de a-i înfia, când ea știa că aceștia erau copii amantei, toată piesa fiind regizată de camarilă numai pentru a avea un moștenitor de tron, care să le gireze actele de corupție în continuare. Prin aceasta, de fapt, a speculat Rosetti atragerea ofițerilor: slăbiciunile omenești ale Domnitorului, slăbiciuni care nu pot să nu zgârie conștiința celor care se simt legați de el fiindcă i-au jurat credință. Or, credința o juri unui simbol sau, măcar, unei ființe care, înțelegând ce înseamnă simbolul ei, nu mai există pământeste; o juri, în ultimă instanță, celui care știe să păstreze simbolul nepătat. Dar nu există tulburare mai mare a unui om simplu, dintre cei mulți care te servesc, a unei conștiințe drepte, cavalerești, ce-l înnobilează pe micul ofițer, decât atunci când își dă seama că a fost indus în eroare și a jurat credință doar unor păcate omenești și unor interese personale !...

Din pricina aceasta, a unor asemenea gânduri pe care le va dezvolta fie în articole, fie într-o cuvântare pe care o va ține ofițeriior, lui Radu Ionescu, a cărui inteligență și înțelegere o apreciază ca pe a unui urmaș, îi adresează o brutală punere la punct. Îl enervează perseverența tânărului de a ieși în față cu un sarcasm de palavragiu ce contrazice poetul din el. Cu acest sarcasm, Ionescu comentează vizita

nocturnă pe care Domnitorul o primește tocmai într-o noapte ca aceasta.

- De ce te amuzi de cele superficiale în loc să scormonești adâncimea semnificației faptelor ? ! - îl mustră Rosetti.

- Maestrul meu îl apără pe tiran ! - spune, cu plăcerea de a se duela, tânărul polemist fandând drept, ca un ac în gămălia căruia strălucesc doi ochișori amuzați: Iată cum renaște confreria junilor aventuroși de odinioară ! La Iași, Cuza cucerea animele feminine din saloane cu uniforma sa, în vreme ce, la București, dumneavoastră - redevine politicos fiind între mulți invitați - erați temutul Berlicoco ce cucerea asemnea anime prin spirit și cinism.

- Nu uita că aveam și eu uniformă, fusesem chiar aghiotant domnesc ! - marșează Rosetti la tonul său glumeț. După o noapte de chef am defilat pe Podul Mogoșoaiei călare pe o saca !

- ln vreme ce scriați romanțele pe care le mai cântă și astăzi lăutarii - preia cu vioiciune replica poetul tânăr și ambițios:

"De ce nu sunt zefirul ce sânu-ți răcorește,
De ce nu sunt parfumul ce pui pe haina ta ?
De ce nu sunt eu glasul ce șopta-ți înlesnește,
C-atunci aș crede lesne că tu nu m-ai uita !.,,

Și, muindu-și glasul în inflexiunile lăutărești, continuă ca-ntr-un poutpouri:

"Când te-aveam în brațe, buza ta cea dulce
Roua fericirii pe a mea lăsa"...

- Cîntece ? Cîntece pe versuri de Rosetti ? - apare, intrând în discuție, soția marelui conspirator. Dar, în deplină consonanță cu simțămintele soțului ei, îi atrage atenția tânărului cu ascuțite barbete: De ce nu cânți atunci aeestea:

"*Ce glas măreț răsună ?*
Văd poporul s-adună,
Prin sfânta libertate
Se simte fericit,
Și toți se strâng în brațe

Căci toti s-au înfrățit".

Și, ca un geniu bun ce aduce lucrurile pe calea lor dorită, se strecoară mai departe lăsîndu-l pe poet să continue imnul atât de legat de soarta lor, pe care Rosetti îl scrisese la 1848, tipărindu-l într-un car adus chiar pe Câmpia Libertății, de unde tipografii scoteau de sub teasc și aruncau foile către mulțimea care incepea să scandeze:

"Censura se gonește,
Tiparul dobândește
Dorita-i libertate
Ce e viața sa;
Cu ea nu mai trăiește,
Cu ea va prospera."

La privirea lui entuziastă, consecvent pe filonul gîndurilor și al concentrării sale, Rosetti îi confirmă solemn și fără jenă de a se autocaracteriza:

- Da, în asta m-am transformat. Eu, greiere ușurel la porțile tuturor aventurilor, când mi-am dat seama de misia mea socială și am pornit pe acest drum știndu-mă în fiece clipă văzut de mulțime, nu mi-am mai permis nici o ușurătate. Viața mea trebuie să fie simbolul gândurilor mele. Nu te poți juca cu mulțimea care te privește, dacă vrei să-i dovedești ceva și să o duci pe o anume cale. Trebuie să fii limpede, conform celor pe care le afirmi; numai așa, ea îți va crede spusele și chemările !

- Gândiți asta în legătură cu Domnitorul ?

- Bine-nțeles ! - răspunde Rosetti cu obligația partenerului cinstit in fața jocului decisiv. Chiar dacă le-a vrut el, chiar dacă le-au vrut alții, Cuza a făcut fapte mari care-i vor marca locul în istoria noastră, am spus-o ! Dar n-a știut să-și țină simbolul sus, în fața celor lumești; n-a știut, să renunțe sau să depășească slăbiciunile care numai omului de rând nu i se impută !... Eu spun asta în fiece articol. Toată lumea mă cunoaște ! -sfidează el față de mulții invitați spre a arăta că nu ascunde nimic, iar discuția e ocazională.

Apoi, făcându-se a-l căuta pe Panu a cărui lipsă o remarcă,

se retrage cu un grup mai mic îndemnându-l pe Ionescu să continue ca să pară a se îndepărta discutând lejer.

- Astea, doar omului de rând nu se impută.

- Dar poate omul, un simplu om, să ajungă la tăria de granit pe care i-o ceri ? - întreabă într-un lamento concesiv poetul, cu gândul la cine știe care slăbiciune a sa.

-Trebuie să poată ! - proclamă consecventul revoluționar de cum rămâne între intimi - E încă gândirea mistică a omului de a spera că altul îi poate exprima aspirațiile lui. Tiranii încă mai profită de aceasta, dar, pe omul deșteptat la democrație, rațiunea îl ajută să-și găsească alte forme de întruchipare a ceea ce aspiră, a ceea ce voiește. Pentru că, altfel, uite: Dezamăgirea e pricina cea mai importantă care ne face să-l dăm jos; dezamăgirea !...

- Dar și Kogălniceanu, și el a cam... încearcă, la modul său capricios să spună ceva Radu Ionescu, ceea ce atrage imediat un gest ca de retezare din partea lui Rosetti:

- Kogălniceanu e fratele meu, chiar dacă astăzi n-avem relații. Dumneata, care ești poet în vogă, să-ți dai seama mai întâi ce a însemnat pentru oameni ca noi să abandonăm poezia pentru că ne-am dedicat luptei politice și abia apoi vei înțelege sacrificiul.

- Dar și azi, versurile lui Rosetti le cântă toată lumea, protestează acela.

- Cântă versurile unui poet dispărut ! - precizează Rosetti fără nici o bucurie. Noi, lumea literelor cea frumoasă am abandonat-o pentru cauza nației și ăsta nu e lucru ușor; e ca și cum cobori din Parnas pentru cele pământene. Una e să scrii hârtii de minister și alta să-ți lucrezi cărțile.

- Și atunci, ce vă leagă, în afară de trecut ?

- Ce ne leagă ? - se luminează hirsutul - Ne leagă fapta și acțiunea !... Kogălniceanu e cel mai de acțiune om. Cât a fost el la guvern, eu n-am putut să nu-l susțin. Acum el nu mai e și mâinile mele sunt curate pentru ceea ce conspir; nu mai am nici o obligație față de un principe care, așa cum s-a lepădat de mine, s-a lepădat și de el ! Să lași un om

ca Kogălniceanu să fie urmărit de un spion ca Librecht și să fie blamat de un invidios cum e Crețulescu, nu e o faptă de glorie.

- Și de ce nu l-ați atras pe Kogălniceanu de partea noastră ?

- Pe el ? Niciodată nu l-aș fi putut atrage, recunoaște cu tristețe conspiratorul. E prea demn și prea dintr-o bucată.

- Am înțeles - subliniază acid Ionescu: înseamnă că noi nu suntem nici demni, nici dintr-o bucată.

- Cu noi e altceva - spune Rosetti, fără intenția de a-i schimba bănuiaia: noi am intrat într-o horă... - Și exultă ca-n clipele lui mari: Kogălniceanu e expresia omului modern pe care-l aduce noua stare de lucruri. E omul activ care realizează încontinuu ceva, omul care produce și mișcă lucrurile din loc, omul care modernizează și caută bani peste tot, omul dispus să-și suflece mânecile, să aiba inițiative și antreprize, într-un cuvânt, omul căruia nu-i e rușine să muncească pentru bani și care nu stă cocoțat pe ranguri ținând societatea pe loc... Domnilor - se înflăcărează el găsind în ceea ce spunea despre Kogălniceanu identități cu propria sa persoană - burghezia în ascensiunea ei va cuceri lumea prin stimularea celui mai harnic, a celui mai activ, a celui mai de inițiativă, care îi va înlocui pe cei ce n-au alt merit decât moștenirea ! Eu, pentru asta m-am făcut negustor; Kogălniceanu pentru asta n-a avut astâmpăr și, chiar pierzând bani și certându-se cu moșiereasa de nevastă-sa, a făcut fabrici, a luat în arendă întreprinderi de poștă, și-a făcut șlepuri care transportă pe Prut și pe Dunăre. Pierde la postav, câștigă la transport; i se fură caii, vinde grânele și-și ia alții, face contracte cu armata și cu străinii și dă de lucru la sute de muncitori. E o lege a progresului căreia noi ne dedicăm inițiativele, iar societatea ne răsplătește știindu-ne germenii ei, asta e ! - Proclamă el încrezător în destinul unui atare individ, pentru a sublinia: O societate în care cucerește lumea cel mai activ și cel mai de inițiativă, asta reprezintă un tip cum e Kogălniceanu !...

5

Spusele lui împătimite au aer vizionar; în același timp, cu cât se apropie momentul, simte nevoia să-și justifice gesturile. Patima tribunei la care s-a învățat să-și dezvolte gândurile și fierberea sentimentelor, l-ar face să continue încă mult dacă cineva de-ai casei, din familia englezească Grant, a soției sale, nu i-ar șopti la ureche ceva ce-l face să fie foarte surprins. Face un semn incert și pornește după acela spre un salon mai mic, mobilat intim.

- Treceam pe aici și am văzut balul ăsta atât de luminat, încât mi s-a făcut și mie poftă să petrec ! - rostește, ridicându-se de la măsuța lui, oaspetele nepoftit. Dar rostește asta având în ochii spălăciți o expresie insinuantă, care vrea să spună cu totul altceva decât înțelesul vorbelor.

Obișnuit cu această formulă diplomatică de a spune cu totul altceva decât ceea ce gândești, Rosetti nu se lasă mai prejos și scoate din bogatul său arsenal instrumentul cu care își poate para surprinderea și îl poate obliga pe celălalt la sinceritate:

- Poftiți, deschide el larg ușa către saloanele petrecerii, balul vă așteaptă și vom fi cu toții onorați.

Efectul scontat se produce: oaspetele, care nu e altul decât Consulul General al Imperiului Habsburgic se retrage repede din conul de lumină care dă efecte strălucitoare coafurii sale arămii, așezîndu-i umbre stranii pe obrazul pistruiat.

- Nu, nu... - se ferește el în spatele aceleiași măsuțe de după care ieșise - de fapt, voiam să spun că mi s-a făcut poftă de un pahar de vin din ăsta bun, cum știu că aveți întotdeauna din viile partizanului dumneavoastră Brătianu. Dar băut în intimitate, vă rog... - mai spune el tot retrăgându-se în umbră și făcând cu degetele rășchirate un semn de împingere spre ușa pe care ar vrea-o închisă.

Crispat încă, deoarece în asemenea momente grave orice nepoftit poate să nu fie un semn bun, Rosetti închide ușa cu un gest mai energic decât ar fi cazul și spune re-

binevoitor:

- Atunci, înțeleg că-mi faceți onoarea unei convorbiri intime, domnule consul !

- Ăsta-i termenul ! - prinde din zbor replica baronul Eder si apoi retractil, cu diplomatic instinct de disimulare, schimbă vorba bălăcindu-se-n banalități: Vinurile din via domnului Brătianu sunt foarte pe gustul meu, seamănă ca fluiditate cu ale noastre, cele din jurul Vienei; de asta, când am intrat aici și domnul Grant a avut amabilitatea de a mă întreba cu ce să mă servească, eu... Mâna lui cu multe inele arată către carafa și păhărelul care-i stau în față, iar labilitatea a ceea ce spune numai pentru a umple conversația, îl face să sară la altă idee: Nici nu știți de câte ori administratorul meu a cumpărat cantități mari din vinul ăsta pe care-l vindeați la stabilimentul dumneavoastră ! Multe receptii am dat eu cu el și multe personalități ale imperiului, aflate în trecere pe aici, au fost convinse că e vin de-al nostru, din împrejurimile Vienei.

- Da, da, multe personalități ale dumneavoastră s-au aflat în ultima vreme în trecere pe aici ! - spune Rosetti fără sfială, umplându-i paharul - Prosit, domnule consul !

- Prosit ! - răspunde cu vehementă subliniere baronul - Să cinstim vinul lui Brătianu și să ni se îndeplinească tot ce dorim !

Rosetti privește atent insinuarea expresiei ochilor spălăciți ai aceluia, parcă dorind să-si dea seama fie cât de multe știe, fie până unde va merge baronul cu impertinența sa protectoare de reprezentant al marelui imperiu de la apus.

Baronul are fața roșie, cu pistrui, pori mari și aparențele omului bine hrănit; nasul său arcuit deasupra unei guri groase, pofticioase, se conjugă cu coafura pretențioasă, subliniindu-i acel aer de autoritate pe care și-o arogă. Gestica largă, cam de operetă, îl arată a voi să fie binevoitor si generos.

Rosetti, însă, nu-și permite să nu fie crispat și întreabă de-a dreptul:

- Cărui fapt datorez vizita domnului Consul General al Marelui Imperiu ?

- Treceam și eu pe aici, v-am spus - își începe consulul fraza stcreotip, pesemne tocmai pentru a căpăta timp de gândire - treceam și eu pe aici, deci, și, cu toate că nu stă în uzanțele diplomatice, mi-am zis: Ce-ar fi să-l vizitez și eu pe domnul Rosetti ? Ce-ar fi să sărut mâna doamnei care face un asemenea bal de binefacere ? ! Când e poftită atâta lume de dumneata, mă pot pofti și eu; mai ales că, în felul acesta, e mai puțin bătător la ochi... De fapt, să știi că am făcut-o cât se poate de discret - precizează el insinuant, părcă lăsând impresia ca ar conspira împreună. Apoi, abia, revine la tonul de mai înainte: ...Deci, hai să intru si eu, mi-am zis, pentru că, în zilele astea când se agită atâtea zvonuri, în zilele astea când, chiar pe palatul Domnitorului, cineva are cutezanța să pună bilet de inchiriat, cine ar putea ști mai bine pulsul Bucureștilor decât domnul Rosetti ?...

- Nu-l știu, domnule consul - se străduie Rosetti a nu se lăsa provocat - eu sunt un falit cu societatea desființată și ziarul suspendat, care încerc a mă apuca de alt comerț pentru a-mi putea duce traiul. Caut fonduri și, în acest scop, am făcut balul acesta. E o problemă strictă de negustorie, nu de politică.

- Fonduri ? - prinde apă la moară baronul - poate că o participare austriacă nu v-ar strica !

- Nu mi-ar strica, e drept; dar pe criterii strict comerciale.

- Comerciale... sau mai puțin comerciale... participarea contează ! - devine generos baronul. Vedeți, eu v-am declarat că am intrat aici pentru că mi-am spus că nimeni nu poate cunoaște în aceste zile mai bine pulsul Bucureștilor, tendințele... răsturnările... în fine, perspectivele...

- Nu cunosc, asta nu cunosc - obstinează Rosetti - în legătură cu acestea v-am spus că de la mine nu aveți a afla prea mult... - Și atacă la țintă fixă: De ce nu apelați la colonelul Crețulescu ? Vă este, doar, intim !... De la mine,

ce-ați putea afla ? !...

- Vai ! - își duce jocul cu elegantă grandomanie consulul, făcându-se a nu lua in considerare insinuarea cu colonelul: Să aflu de la dumneavoastră, adică să vă trag de limbă ! Cum mi-aș fi putut propune așa ceva ? !... Eu spuneam altceva, domnule Rosetti, rog să nu fiu înțeles greșit. Eu spuneam așa: Dacă nimeni nu cunoaște mai bine pulsul Bucureștilor decât domnul Rosetti, de ce nu l-am susține pe dumnealui să devină Domnitor, de vreme ce pe palat s-a pus bilet tipărit de închiriere... Dar tipărit...unde ?

Lovitura e, într-adevăr, magistrală pentru tot ceea ce înseamnă uzanțele limbajului diplomatic.

Încăperea îngustă și înaltă, cu mobile înguste și înalte, pe măsura eleganței secoluiui, rămâne într-un moment de tăcere clătinătoare ca și cum ar suspenda undeva, de un singur fir. Tac amândoi, parcă într-un balans lent al senzației de înălțime, de înălțime, baronul savurându-și îndemânarea cu care ajunsese atât de repede la subiect, gazda încercînd să calculeze, ca la șah, care va fi mișcarea următoare a partenerului. Și se hotărăște pentru replica tranșantă, așa cum îi stă bine firii lui:

- Cu ce preț această ofertă ? Ce-mi cereți în schimb ?

- În schimb ?... - Acum are consulul toate atuurille în mâna sa - ...Imperiul nu cere nimic în schimb; imperiul apreciază personalitățile acestei țări în momentele dificile pentru ea.

- Chiar nimic, nimic ? Parcă n-ar fi în stilul imperiului, domnule consul, ca să vorbim pe față.

- Ca să vorbim pe față - intră consulul în limbajul tranzacțional făcând un gest ca și cum și-ar așeza înapoi în buzunar celălat limbaj, al înfloriturilor diplomatice - ...ca să vorbim pe față, deci, nu vi s-ar cere deocamdată nimic altceva decât să acceptați tronul aici, la București, unde Cuza nu mai este agreat, iar el să se întoarcă la Iașii lui unde, poate, mai are ceva partizani:

- Să se rupă Unirea, deci ? !

Tunetul vocii lui Rosetti îl sperie oarecum pe baron, ale cărui mâini fac gesturi de calmare legănându-și rugător ineleIe:

- Nu vă indignați, fiți calm și ascultați-mi raționamentul: Asta, până la venirea prințului străin. Doar ați votat așa în Divanul ad-hoc ! Încă de atunci, nu ?

- În Divanul ad-hoc nu am votat ideea unui principe străin care să convină neapărat Vienei !

- Sigur, zâmbește cu elegant dispreț baronul, de asta, poate, nici nu va veni; important pentru noi este să vă vedem pe dumneavoastră urcat aici pe tron.

- Sunt revoluționar și iubesc republica, domnule baron !

- Nu-i nimic, n-aveți decât, după aceea, s-o decretați republică; nu cred că asta ar putea să nu convină imperiului.

- Numai să se despartă din nou cele două principate; asta este important, da ?

Dar baronul, cu toată opulența cărnurilor sale știe să lunece:

- Dacă Domnul Cuza nu mai este agreat la București; dacă pe palatul lui s-a pus bilet de închiriat; dacă guvernul lui filoțarist îi arată clar tendințele politice, iar înfierea copiilor pe cele de dominație ereditară; dacă...

Simțind prea bine cum i se strecoară propriile sale argumente, pesemne tocmai pentru a i se arăta că imperiul este la curent, iar consulul său de aici este și mai la curent, bănuind și faptul că, tot vorbind de opoziția din București față de Cuza, consulul speră să scoată de la el vreo exclamație prin care s-ar putea deduce și participarea moldovenească la conspirație, Rosetti se hotărăște să atace limpede și pe față:

- Domnule baron, dar dumneavoastră știți prea bine că ideea de Unire este sfântă pentru mine și că în toate adunările am fost unul dintre unioniștii cei mai îndârjiți !

- Ați fost, domnule Rosetti, tot așa cum astăzi sunteți cel mai îndârjit dușman al regimului de acum.

- Schimbarea regimului nu înseamnă destrămarea Unirii.

Eu, unionist rămân.

- Și nu credeți că puteți lucra mai bine pentru această idee dacă aveți în mâna dumneavoastră toate cârmele ?... Și toate frânele !... - adaugă cu zâmbetul său insinuant baronul Eder.

Cu glasul trist și grav al omului care mai mult a primit o lecție decât ar vrea s-o dea, dar trebuie să o dea, Rosetti îi spune ridicând ochii săi bulbucați, parcă mai bulbucați de concentrarea prin care trece în decizia de a fi cât se poate de limpede:

- Domnule consul, noi avem necazurile noastre, nemulțumirile noastre, ranchiunele noastre, chiar; si străduim a le duce la liman. Poate că suntem dezbinați în alte privințe, dar nu veți afla pe nici unul dintre noi bucuros să dezbine Principatele, așa cum v-ar conveni dumneavoastră. Iar, pe mine, și mai puțin.

Dându-și seama de situație, baronul se ridică mult mai agil decât s-ar fi crezut la corpolența sa și, obligat la fair play, recunoaște fără bunăvoință:

- Tocmai de asta am venit la dumneavoastră, domnule Rosetti; tocmai de asta. Sper că-mi apreciați francheța și, fiți amabil: fie acceptați, fie uitați această convorbire !

Rosetti are prea multe gânduri spre a-i da atenție. L-ar pune la punct, spunându-i „Așa să-i vorbești lui Mitică Crețulescu, fost basibuzuc și acum omul tău de casă". Dar politețea de gazdă nu-i permite, așa că așteaptă rece ieșirea consulului, caută mesageri, dublează oamenii de încredere pe lângă colonelul Crețulescu, pentru ca nu cumva, după ultimele informații, acela să trădeze. Apoi abia reintră în timpul de așteptare care-i dă iarăși posibilitatea să mediteze și meditează închis în sine, chiar dacă își dă seama că Maria se apropie ca să afle ce voia oaspetele. Iar când își dă seama că, umbră credincioasă, Maria îl îngăduie să treacă de toată precipitarea și, înțelegând că nu trebuie să-l tulbure, așteaptă doar, cu ochi întrebători, cuvântul lui, el îi mângâie cu degete tremurânde obrazul drag, spunând ca-ntre ființele

ce înțelg totul dintr-o singură vorbă:

- Iscodea...

Mai apoi, după ce citește înțelegerea din ochii ei, se încălzește rostind pontru dulcea și camarada lui soție ceea ce, altora, li s-ar părea a fi vorbire în dodii:

- Iscodea și nu mă citea; mă momea și nu mușcam; se perpelea și nu-l răcoream... - Pentru ca, amuzat la gândul ăsta să adauge: Ba, de răcorit, s-a răcorit. Îi place vinul lui Brătianu. Îi place atât de mult încât tare ar fi vrut să știe ce face Brătianu la Paris !

Se cufundă o clipă in privirile ei adânci care l-au înțeles și i s-au dedicat necondiționat, nici numai din pasiune, nici numai din rațiune ci, mai degrabă, din patima rațiunii care i-a trezit pasiunile. Și nu-i mai convine să șarjeze:

- Mi-a propus tronul ! - spune el ca și cum ar pomeni de o mare jignire - Tronul Munteniei.

- Adică desfacerea Unirii ! - pricepe deîndată Maria Rosetti.

- Când mă gîndesc la ei, la intrigile lor, spune el înrăit, parcă l-aș ierta pe Cuza și, acum, în ultima clipă, aș lansa consemn de încetare generală.

Degetele ei subțiri i se așează într-un delicat gest ferm pe buze:

- Asta nu, mon Rose; tu ești omul fermității, nu al indeciziei !

Așa-l alintă ea dintotdeauna: « mon Rose », într-o perseverentă poveste de dragoste bazată pe mari ambiții revoluționare ascunse-n comunicarea perfectă dintre două ființe, cum rar dăinuie într-o familie după depășirea lunilor sau anilor romantici. Iar asta-i dă lui Rosetti tărie în toate manevrele conspiraționiste de care iacobinismul lui e capabil. Pentru că totala sinceritate dintre ei le dă amândurora tărie să fie perfizi tocmai spre a învinge toate perfidiile ce-i înconjoară.

- Fii sigură, ma Rose, că nu există indecizie care să mă poată clătina !... Fii sigură și continuă să animezi cât mai

frumos soarela acestor naivi...

XIX

ZIARUL ROMÂNUL (din 27 martie 1(164)
Anunciu
S-au pus în venzare
Vinul podgoriei de Drăgășani
Din via d-lui I. Brătianu
Butoaie mici si **mari.**
Prețul 12 sfanți vadra.
Depositu la tipografia C.A. Rosetti.

C.A.ROSETTI - (text de 1a 1852) :
"...Binecuvântat fii, geniu sfânt al României ! Binecuvintat fii, căci tu numai, printre 18 secole de întuneric, în mijlocul oceanilor de sânge, când biruind și când cotind valurile ai putut aduce nația mea până la țărmul luminilor ! Acum zorile se revarsă. Ca curcubeu al libertății cununa martirilor stă deasupra capului României, lumea întreagă a văzut-o, a cunoscut-o, a salutat-o și tresăltând de bucurie, ne zice cu poetul Mureșanul:

„De n-a pierit românul, când trei se obligară
Prin bule rușinoase, cu negru jurământ,
Să-l sufere în sclavie, a duce viața amară
Lipsit precum de drepturi așa și de pământ
Acum cind tirania se sbuciumă-n dureri,
Tu, bravule române, mai crezi că o să peri ?

Tiranii știu mai bine decât noi că puterea lor este slăbiciunea cea oarbă și fricoasă a poporului. Spre pildă, ce va face autocratul Turciei și-al Austriei când țarul Nicolae, declarându-le răsboi, ar revolta totdeodată o parte măcar din națiile care gem sub jugul lor ? Știu bine că nici atunci chiar n-ar putea birui dacă Franța sau Englitera ar voi să intervie cu dinadinsul. Însă despoții știu foarte bine cât de lesne se poate cumpăra amiciția, alianța sau

neutralitatea domnitorilor.

[...] D-aceea temniţile se umple pe toată zioa de revoluţionari şi ştreangul, cuţitul le golesc în toate dimineţile ca să facă loc altora; căci este legea ideilor celor sfinte a creşte ş-a se împuternici prin sângele martirilor. [...]

„Spiritul timpului este un erou şi timpul va birui"…

Dar, cind zic că spiritul timpului este un erou şi timpul va birui; voiesc oare a zice că românul trebuie să aştepte libertatea sa de la streini şi de la timp ? Precum, când dovedesc neputinţele duşmanilor noştri o fac oare spre a îndupleca pe români să se unească şi să-şi apere Patria lor pe temei că ucigătorii sânt slabi ? Nu şi d-o mie de ori nu ! Dacă spiritul timpului este un erou, încă atunci numai el va birui şi pentru noi când fiecare român va hotărâ, va voi şi se va pregăti necurmat pe toată ziua, pe tot minutul d-a fi el însuşi un erou, un martir.

Astfel dar, spiritul timpului, care este un erou, frăţia şi solidaritatea ce s-a-nchegat între toate naţiile, cunoştinţa ce avem despre intrigile şi slăbiciunile inimicilor noştri nu ne vor putea folosi decât atunci numai când, având drept stindard dreptul absolut, amorul, credinţa sacrificiile şi sângele ce vom vărsa vor fi d-o potrivă cu-nălţimea la care voim să ajungem. [...]

Aşadar, români, fraţii mei, să nu cerem şi să n-aşteptăm de la streini, ci de la noi înşine libertatea noastră. Să nu ne spaimântăm, de puterea ş-unirea despoţilor, ci de neunirea şi necredinţa noastră în puterea românilor. Este dovedit şi prin neputinţă de a nega că orice naţie va prochiema libertatea, dreptatea şi egalitatea tutulor alor săi dând fiecărui om tot ce i se cuvine a avea, naţia ceea, în ziua în care va voi să ia armele în mâna, este nebiruită; căci pe lîngă armele materiale ea are o armă mai tăioasă decât toate săbiile şi iataganele, mai fulgerătoare, mai trăsnitoare decât toate puştile şi tunurile despotismului. Arma aceea este stindardul, idealul ce va avea.

„Nici un popul nu s-a emancipat de domnia altui popul

decât rezemându-se p-un ideal mai presus decât acela al cotropitorilor săi.

Când dar idealul unei nații este mai frumos, mai drept și mai sfânt, când este într-o poziție cu mult mai naltă și mai domnitoare decât a vrăjmașului său atunci nația aceea este nebiruită, căci atunci pârghia prin care se poate ridica ea este înfiptă în inima fiecărui om. Căci atunci fiecare om este un ostaș și fiecare luptător un om liber care-și apără drepturile sale naturale, libertatea sa, căminul său, Patria sa, sufletul său contra unor turme de sclavi carii combat pentru plată de frică și de nevoie, supt un stindard nedrept, ne-nțeles și sdrențuit de spiritul timpului. Căci atunci în nația ceea fiecare om, fiecare ostaș stă cu piciorul ca și cu inima pe pragul căminului său, pe drepturile ș-averea sa, hrănit, armat și susținut de părinții săi, de soția sau de logodnica sa. Căci atunci tot ce vede luptătorul naintea ochilor săi știe că este al său sau alor săi; fiece palmă de loc este o suvenire glorioasă, dulce sau tristă a copilăriei ș-a juneței sale, oricare glas, este un amic, o amantă o soție, o soră o mamă sau un tată, care strigă: libertate, și d-aceea, fiece loc devine pentru dânsul un zid, o cetate nebiruită, fiece râu o baterie, fiece casă fiece cruce, fiece mormânt o baricadă, fiece arbore un scut și orice clopot un apel sau un tun, orice plumb un glonț, orice glas o înflăcărare ș-o inimare mai mult !

A ! Români, frații mei ! Ce ! perdut-ați voi oare cu totul credința, puterea și trufia voastră cea antica ! Cerbicele vostru cel vânos înclinat spre pământ de niște mâini streine și nepotente sdrobitu-s-a acum ? Fruntea noastră de români aplecată, întinată în pulberea urmelor streinilor nu mai poate roși de rușine, nu se mai poate încreti de mânie ? Perdut-a oare ea acum demnitatea ei ș-acea putere de gândire și de voință prin care făcea ca lumea s-o recunoască de născută pentru cununa nemurirei ? Ce ! brațele acelea de români cari ridicau o data ca o pană sabia lui Mircea și securea lui Mihai nu mai pot ridica și sdrobi nici lanțurile infame ale

sclaviei ? Ce ! Ochiul tău de român, falnic ca al acvilei nebiruite a legioanelor Ropublicei Romane, ochiul tău cel fulgerător prin care-mi mărmureai odată însăși mâna unui călău armată cu secure, nu mai crede acum nimic; nu mai are nici o scânteie de mânie nici măcar o lacrimă de rușine ?

Atâta moliciune, calcul, frică abatere, josire, întinare supunere de sclav, pe lângă, atâta virtute, înflăcărare mare, fălnicie și patriotism de oameni liberi, atâta josire, chinuri sfâșieri și fărădelegi pe lângă demnitatea fericirea și libertatea cea antică nu ne este oare d-ajuns a ne face să mai strigăm o data ca mai nainte din inimă, românește si toți cu-n glas:

”Mai bine țara noastră să se prefacă într-un întins mormânt numai să rămâie tot țara românilor !»

Juni români ! răspundeți voi. Puneți mâna pe frunte și pe inima voastră și spuneti, în sfârșit fără sfială dacă simțiți în voi viața, junețea, puterea, setea libertății si hotărârea d-a jertfi totul pentru România; sau dacă, gârbovi în floarea vârstei, voiți mai bine ca mintea și sufletul vostru să fie sdrobite de sclavie, fețele voastre pălmuite, mumele voastre biciuite, surorile, soțiile logodnicele și Patria voastră ucise naintea ochilor voștri ? [...] “

C. A. ROSETTI : “Unire cu Moldova”

“Ca România să fie liberă cu desăvârșire ca să fie mare și puternică, trebuie neapărat să se unească cu Moldova. Muntenii și moldovenii nu fac decât o singură nație, amândoi poartă același glorios nume de români, amândoi vorbesc aceeași limbă, au aceeași religie, accleași interesuri, au suferit aceleași nenorociri și simt aceeași trebuință de îmbunătățire a soartei lor; alcătuiesc, cu un cuvânt, un singur corp. Nu poate fi desăvârșită sănătatea pentru un om pe când mai pătimește un mădular al corpului său; asemenea o nație nu poate fi liberă cu desăvârșire până când se mai

află o parte dintr-însa sub jugul despotismului. [...]

Dar nu numai în privința politică este de neapărată trebuință unirea acestor două provincii, ci și în privința financială este asemenea folositoare și trebuincioasă. Un singur șef poate cârmui amândouă țările, un singur domn al României; prin aceasta țara câștigă toată suma ce alcătuiește lista civilă unui domn; un singur șef al bisericii, o singură Obștească Adunare va fi de-ajuns; câtă economie la cheltuielile statului nu prevede fiecare dintr-aceste ? Câtă înaintare nu va lua comerțul nostru, agricultura și industria noastră !

Așadar, pe de o parte, împuținarea cheltuielilor și, pe de alta, creșterea venitului ! Ce deosebire ! Da, unită, numai unită, România va înflori; atunci nici o putere nu va mai fi perdută, toate facultățile se vor desvolta și vor contribui la fericirea patriei comune..."

C. A. ROSETTI: Apel către alegători:

„Noi nu ne sfiim a spune care ne este credința și pentru ce luptăm; nu ne sfiim însă a spune nici chiar pentru ce luptă potrivnicul nostru, al cărui nume este trecutul sau privilegiul. Lupta este astăzi mai cu seamă între cei cari vor să mențină trecutul, și-ntre cei cari vor transformarea societății. Aceasta este învederat pentru cine are ochi. Starea societății sub regimul trecutului este cunoscută Autonomia sdrențuită și în loc de un guvern national, domnia străinilor sub felurite forme. Toate drepturile, toate scutirile și toate foloasele pentru o singură clasă de câteva familii, și pentru restul nației toate poverile, angaralele, plățile și suferințele de tot felul. Libertatea numai pentru cel mai tare. Dreptatea rezemată pe asa voiu. Comerțul rezemat pe dobânzi ce sunt camete iar nu dobânzi, pe lipsă de credit, pe neasigurare de plăți pe lipsa de drumuri de siguranță și de tot ce constituie viața unui comerț. Omul, în sfârșit, redus a fi nu om ci stăpân sau slugă ciocan sau nicovala, și toată țara redusă în

neștiință în slugărire în corumpere și expusă de azi până mâine a peri pradă celui ce întâmplarea îi va da puterea pentru o zi. Aceasta este în scurt principiul trecutului, pe care însă niciodată n-au cutezat a-1 spune pe față ci numai a-1 face. Sunt unii dintre dânșii cari, siliți a mărturisi ei înșii aceste adevăruri cunoscute de toți, zic: "Așa este, dar ce să facem; astfel a voit Dumnezeu: el a poruncit ca o parte a lumei să mănânce pe cealaltă, precum vedem în natură dobitoace ce pare că n-au fost făcute decât a servi de pradă altor dobitoace. De ce dar să fie altfel și cu oamenii între dânșii ? Este oare ceva mai sfânt în om decât în insecta ce o strivește talpa încălțămintelor trecătorului ?» Și, dacă vei fi fiul lor sau omul lor, vor adăuga părintește sau stăpânește: „Crede-mă, nu te lua după cei nebuni. Un singur lucru este trebuincios în lume și care este să-ți faci loc cu orice preț. Cine poate, oase roade; cine nu va ști cu ce preț să fie stăpân, trebuie să fie slugă; cine nu poate să fie lup, trebuie să fie oaie; cine nu are meșteșug să se facă ciocan, să rabde a fi nicovală.» Aceasta este profesia de credință a trecutului. Cât pentru profesia noastră de credință, am facut-o de când suntem în lume, o facem în toate zilele și o facem și astăzi căci am voi ca nimenea să nu voteze pentru un om până nu va ști din nou care este astăzi a lui credință. Noi am susținut, susținem și vom susține: 1. Apărarea energică a naționalității noastre. 2. Menținerea și desvoltarea convenției în sensul autonomiei, al unirei, al dreptului electoral și al progresului. Subordinare a puterei esecutive Adunărei elective. 3. Libertate adevărată a tiparului și instalarea juraților în pricini de presă, ca și în pricini criminale. Inviolabilitatea dreptului de adunări și asocieri publice. 5. Educație comună gratuită îndatoritoare și intreagă, dupa aptitudine si capacitate. Larga întindere a instrucției primare. Toate funcțiile, și mai cu seamă a profesorilor, bine plătite și realțate în demnitatea lor. Independența funcționarilor, afară din functiile lor. 6. Reforme largi administrative, judiciare și financiare. Justiția

gratuită în adevăr. 7. Reorganisare deplină a armatei și a modului recrutărei. 8. Centralisare și esploatare în folosul societății întregi a ocnelor, a poștelor și a tuturor celorlalte asemenea intreprinderi, ce ne lipsesc, și care trebuesc făcute îndată, între cari însemnăm Banca și încă Banca funciară. 9. Largă desvoltare de agricultură și industrie. Regularea și moralisarea comerciului, încurajat în sborul său leal și în desvoltarea sa cea folositoare, dar curățit de toate amăgirile și de toate piedicele ce-l desonoară și-l sugrumă. 10. Organisarea și desvoltarea artelor și meșteșugurilor, aplicate cu trebuințele țărei și ale societăței celei noi.

Alegători români, mergeti acum în pace și hotărâți voi înșivă, de voiți să avem o patrie a noastră sau să fim clăcașii vreunei alte nații, de voeste fiecare să fie o data om sau să moară slugă caci este stiut acum, ca cine caută stăpân, slugă va muri."

C. A. ROSETTI către A. PANU

București 10 Iulie 1864

„Iubite frate ! Am primit mai alalta-ieri epistola ta cu sfenixul, dar nu mi-a folosit la nemic, căci D. Ghica nu este aci nu știu unde este; este la țară și chiar d-aș întreba, n-am cu ce mă duce la dânsul.

Acuma iaca ce s-a întâmplat eri: *Românul* a fost suprimat prin decret. Insă arbitrariul a mers mai departe: a desființat o societate comercială fondată prin toate formele; iaca fraza oficială:

"Asemenea și societatea anonimă, proprietară acestui ziar, încuviințată în anul 1860 cu Inalta Ordonanță Domnească sub No. 463, rămâne desființată''. Așa dar, iaca proprietatea desființată prin decret, ceea ce aduce insămnată pagubă a unui mare număr de acționari și deplina mea ruină, care perz aci toată averea ce mai aveam și care e în acțiuni.

Să reclamăm la Tribunaluri ? Dar unde sunt tribunaluri care pot cuteza a da o sentință contra guvernului.

Spune aceasta în public și pe cât vei putea mai mult, să se răspândească și să se defineze.

Eu frate nu mai am ce mânca *ad literam*. Așa dar sunt silit să mă mut cu totul la Brăteanu, ca cel puțin să-mi dea el două odăi, de mâncare și lemne. D-aceia nici nu-ți voiu mai putea scrie, căci d-acolo nu pot ști mai nimic. Nici tu nu crez că vei mai putea sta, căci nu mai crez să ți se mai trimită bani.

Te imbrățișez, frate, cu căldura durerei s-a celei mai depline iubire și stimă.»

SABINA BRATIANU-CANTACUZINO:

MARIA ROSETTI (Mama Rose)

„Mama Rose era oacheșe, nu chiar frumoasă, dar cu nurii unei meridionale, expresivă, pasionată, artistă. Tata și Alexandru Golescu îi ziceau *Gitana*.

Nu mai vorbesc de farmecul conversației sale, care i-a făcut un cerc de amici distinși în Bucuresti și în Paris. Scria bine, cu o însuflețire romantică, scotea frumosul din orice lucru întreprindea și îl împrastia imprejurul ei; cu puține obiecte rânduia o cameră de-ți era drag; croia o rochie cântând, parcă se juca, credeai că a prăpădit stofa, dar ieșia ceva grațios și îi punea o mică garnitură, care o deosebia de toate celalte.

Pe când locuiau la Florica, în iarna 1864-1865, Rosettii se aflau în mare lipsă la București. Pe atunci fruntașii partidului liberal: Goleștii, Bălcești, Rosettii, Brătienii, Dr. Grădeanu formau ca o familie mare, fiecare punând la dispoziția celorlalți tot ce avea.

Tata a găsit foarte natural să propue prietenilor săi ospitalitatea modestă de la Florica. I-a instalat în cele două camere mai mari de sus și au petrecut o iarnă pe care toți si-o reaminteau cu multă plăcere, deși C. A. Rosetti nu prețuia viața de țară, sau mai bine zis nu admira natura. Nu se plimba niciodată și nu părăsia odăile lui de sus supranumite de tata *Via lui Roset.*

Și unii. și altii erau deopotrivă de calici, cum ziceau ei;

adesea ori nu știau cum să achite cheltuiala zilnică, ba chiar într-o bună dimineță nu mai avură nici un ban. Rosetti se duse la Pitești și împrumută patru galbeni, pe care îi dete tatii cu toată veselia ce-l caracteriza chiar în împrejurările cele mai critice. Pe când jongla cu prețioasele bucăți de aur, ce ținea în mână, una îi scăpă, se rostogoli pe podeală, alunecă între două scânduri rău încheiate și pieri spre marea consternare a celor interesați.

Se ținu un sfat: dacă trebuia să renunțe la acea sumă de trei zeci și doi de lei vechi ce reprezenta pe atunci un galben, sau să scoată dușumeaua. După o matură gândire și socoteli de reparație, comoara rămase îngropată în vederea fericirii generațiilor viitoare... “

XX

Gândurile în legătură cu această femeie, care i-a consolidat pe veci cursul vieții prin înțelegerea și încrederea neștirbită în idealul lui, îl obligă pe Rosetti la o paralelă compătimitoare cu victima sa. Pentru că seninătatea dată de buna înțelegere și comuniunea de ideal care binecuvântează casa lor măruntă și cu puzderie de copii, din strada Academiei, lipsește cu desăvârșire răcind și meschinizând totul în marele palat de pe Podul Mogoșoaiei. Este-n firea bărbatului, își spune el, să caute a-și însuma noțiunea de femeie trecând pe la mai multe și gustând în mod diferit plăcerea. Dar cel care caută compensații balansând mereu între aceleași două, având, adică, mai degrabă două soațe și două cheltuieli, dar nici o amantă, trăind dilematica nehotărâre de a alege și perseverând fără plăceri și noutăți, ci doar fiindcă sleiește în compromis, înseamnă că-i barbat slab și nesigur. Pentru că aceasta nu poate însemna nici marea camaraderie și înțelegere totală, cum realizezi cu o ființă care te înțelege, nici aventuroasa degajare pe care ți-o dă superficialitatea mai multor legături de bărbat monden; ci doar supunerea față de amândouă cele între care nu ai tăria a alege.

Pentru semnificația momentului, Rosetti știe cât avantaj publicistic va trage datorită faptului că lucrurile s-au întâmplat astfel și ofițerii au fost avertizați sa fețeze situația pentru a consemna sau simula chiar un incestuos flagrant delict. Ridicându-se pe soclul moralei, conspirația își va putea justifica și mai bine actele speculând asemenea amănunte; va zdruncina mai repede, la oamenii de rând, imensa încredere și dragoste pe care ei o au față de Domnitorul Unirii. Militarii care i-au jurat credință vor înțelege că, în asemenea situație, sperjurul se justifică sau chiar devine act de asanare națională, iar masele care 1-au adulat pentru reformele de regenerare națională vor mai uita de recunoștință și dragoste atâta vreme cât asupra acestora se va așeza bârfa... Da, e o șansă asta ! Iar el, Rosetti, cinicul, știe prea bine cât avantaj publicistic și de tribună va avea. Dar Rosetti celălalt, Rosettti omul de caracter, știe și câtă scârbă va avea, gândindu-se la cavalerismul pe care 1-ar presupune o luptă cinstită !

O luptă cinstită, cavalerească n-ar uza de asemenea mijloace. Ba, chiar le-ar ocoli - simte el nevoia să-și spună, radical, energic și dintr-o bucată, așa cum de multă vreme s-a decis să fie, tocmai pentru a putea apăra ideile mari !…

E drept că regimul lui Cuza l-a urmărit ca pe hoții de cai. I-a suspendat ziarele, i-a blocat afacerile uzând de amestecul guvernării în tribunale, l-a adus în stare de faliment cras, la sapă de lemn, nemaiavând nici măcar cu ce-și întreține familia. Regimul acesta, pentru care el luptase, l-a întemnițat așa cum îl întemnițaseră și alte regimuri, acelea împotriva cărora el luptase mereu. Ar avea, deci, tot dreptul să-i fie lui Cuza cel mai crâncen adversar si să nu ierte nimic, să nu mușamalizeze nimic. În afară de un amănunt: principiul pe care el și l-a impus și care-1 deosebește atât de mult de Cuza - decizia pe care a luat-o că, de vreme ce se consideră tribun public, el nu-și mai aparține, deci nu-și mai poate face poftele personale. Dacă, într-o asemenea situație, nu înțelegi că nu-ți mai aparții nici ție nici celor intime ale

tale, orice-ți pui în minte e în zadar !... El, Rosetti, revoluționarul veșnic dăruit cauzei și nu unor interese, trebuie să fie în fond și în cele mai intime resoarte, exact așa cum apare și cum îi place să apară în public. El trebuie să se cramponeze pe simbol, radicalismul manifestindu-i-se în toate directiile: și cele exterioare și cele interioare. Nu poți fi radical numai cu alții, pentru că orice îngăduință pe care ți-o permiți față de tine însuți, în interior, îți dărâmă în fața oamenilor tot ce ai construit cu bună credință în afară. Nu poți spune una și face alta pentru că, astfel, urechile nației se îndepărtează de la spusele tale. Nu poti duce opera de asanare numai cu alții, iar cu tine și cu ai tăi să te porți altfel. Nu ai dreptul ca, în colțișoarele cele mai intime, să trădezi ceea ce ai strigat în piața publică. Aceasta este înțelegerea ascetică pe care trebuie să o dea, tuturor lucrurilor, cel care flutură steagul regenerării naționale; acesta este bronzul pe care trebuie să-l îmbrace, încă din timpul vieții, cel care tinde a rămâne pe soclu când va urca la ceruri.

Cu asemenea gânduri, asemenea frământări, asemenea argumente care-l și justifică în atitudinea față de Cuza, dar îi și pune semne de întrebare față de această proprie atitudine, încercatul cavaler al carvonarismului se înfruntă pe sine însuși. Și, tocmai când ar vrea să întindă mâna și, cu un gest, să întoarcă lucrurile de la ceea ce e meschin, când ar vrea să apară în fața celorlalți conspiratori pe care ar putea să-i amuze incidentul de alcov, să se interpună decent cavalerește și să întârzie clipa, tocmai pentru a o lăsa să se desfășoare în întreaga ei demnitate, Rosetti își dă seama că nu mai e capabil. Fiindcă nu are voie să-și permită sentimentalisme și nu trebuie să-i pese că dușmanul său iese din istorie în izmene. Dacă hazardul a făcut ca, tocmai în momente din astea, muierea dracului să-și bage coada, așa va rămâne, spre amuzamentul ofițerilor acelora tineri care acum, militărește, își crispează emoțiile.

Tocmai datorită propriului său plan pe care și l-au însușit

toți conspiratorii, nimeni, nici măcar el, nu mai are voie să se abată de la vreo mișcare. Conspirația – se scuză vechiul conspirator - fiind ea însăși un risc, nu permite riscuri: *Ad augusta per angusta !...* Mergi înainte, oricâte funduri goale de femeie ți-ar ieși în cale și nu devii milos, chiar dacă acestea ți-au înmuiat adversarul !

XXI

Rămâne singur în fața geamului ce dă în strada atent supravegheată de oamenii lui Beldiman. Cu silueta bine conturată de luminile dinăuntru, ca și cum s-ar oferi deschis adversarilor săi să tragă în el. Privește ceasul și știe că, exact în clipele acelea, cei patru ofițeri ascunși în camera de la palat a căpitanului Pillat pornesc pe coridoarele slab luminate ale patrulaterului vastului imobil construit de Dinicu Golescu, li se adaugă în tăcere un altul care a pândit într-un colț lăturalnic iar, când încep a urca scara principală, ajung a fi șapte, ca-n numerele predestinate. Ultimul care li se alătură, după ce a mai aruncat o privire afară văzând cum se masează trupele comandate de colonelul Haralamb și maiorul Lecca, este ofițerul de gardă din seara aceea, căpitanul Mălinescu. Ceilalți, sunt toți căpitani sau locotenenți, generația tânără la care a putut stimula sentimente radicale: Pillat, Handoca, Lipoianu, Berindei, Gheorghiu, Costiescu. Ei ajung la etaj, se îndreaptă spre aripa ce dă spre biserica Crețulescu și pătrund în salonașul-antecameră unde, cei din turla bisericii, l-au văzut culcându-se pe o sofa, îmbrăcat, în chip de paznic surd la zgomotele amorului, pe Nicolae Docan, vărul cu dublu rol, de Cupidon și Cerber, pentru prostituțiile Domnitorului. Îl imobilizează pe acesta și, forțând ușa, pătrund în dormitorul unde Cuza se desfată cu fosta june zglobie a Iașilor care, până a deveni văduva lui Efrem Obrenovici, trecuse și prin patul lui Napoleon al treilea așa că, pe întuneric, se putea considera călărită în continuare de împărat, de vreme ce Cuza își lăsase barbișon luând fizionomia aceluia.

Acum e momentul important, așa cum a precizat el regia în ultima clipă, conform etapelor conspirative ce te obligă să păstrezi secrete unele indicații, ca nu cumva, cunoscute dinainte, ele să fie trădate: momentul când Domnitorului lipsit de izmene i se pune pistolul la tâmplă și, spunându-i-se că țara întreagă s-a răsculat, i se cere să semneze actul abdicării care este gata redactat.

Rosetti reanalizează textul pe care l-a scis cu grijă, menționând că Vodă semnează abdicarea ce *răspunde dorinței întregii națiuni* și că lasă destinele țării în mâna locotenenței domnești și a guvernului *ales de popor*. Pistolul de la tâmplă și lenjeria intimă ce i se aruncă celei din pat, îl obligă pe Principe să nu mai fie atent la asemenea amănunte așternându-și semnătura. Asta e !...

Aceasta fiind baza de pornire, el începe să calculeze acum pașii următori. Dar meticuloasa-i gândire e întreruptă de un lamento penibil:

- Vai nouă, dragă Rosetti, vai nouă !...

Se-ntoarce brusc de la fereastră și, din instinctul de a-și feri spatele, se dă un pas înapoi înspre perete. Dar fața nu și-o poate feri pentru că, în brațe, beat și lăcrimos, îi cade marele fost caimacam și prim-ministru Anastase Panu, cu mutra lui de viezure schimonosită-n disperare:

- Vai nouă, dragă Rosetti, sunt un păcătos și-mi plătesc păcatele !

Cunoscând prea bine labilitatea politicienilor, chiar a celor cu care te conjuri într-o asemenea conspirație, Rosetti se gândește imediat la trădare și zguduie trupul beat din fața sa spre a-l scutura de lamentări obținând vreo informație:

- Spune naibii ce s-a-ntâmplat !

- Îți spun, îți spun, cum să nu-ți spun tocmai dumitale, în care am încredere ? ! Îți spuuuun... - începe acela să tremure din nou.

- Ce sa-ntâmplat ? !

- S-a-ntâmplat, îți spun.... Eu, la Iași, sunt o persoană suspusă, știi - bâlbâie acela bețiv,strigându-și deodată toată

invidia ce-o ținuse mocnind: Mult mai suspusă decât un mediocru, cum era Cuza !... Un mediocru, care a ajuns să ne conducă conjunctural, în vreme ce noi, cei mari și...

- Lasă omule asta; cazul Cuza e clar; nu mă fierbe; zi ce s-a-ntâmplat acuma !

- Păi s-a-ntâmplat, asta-i !... Că, eu, când veneam de la Iași la București, unde eram mai puțin cunoscut... - o lungește turmentatul obligându-l pe Rosetti să fie rațional și să nu-l întrerupă fiindcă nu mai află nimic dacă acela-și pierde firul - ... eram mai puțin cunoscut și nu mă mai sfiam să practic anumite lucruri secrete, înțelegi ?...

- Nu înțeleg. Spune: s-a întâmplat ceva acuma în acele locuri secrete ?

- S-a-ntâmplat.... Vai, s-a-ntâmplat !

- Ce ?

- Păi, cum să-ți spun... că dumneata ai fost gazda aici.

- Și, am greșit cu ceva ?

- Nuuu !... Ai avut cel mai bun vin. Ăla care-mi place mie: "Frontignan" !... E și splendid la gust și... puțin afrodisiac - îi șoptește el la ureche îmbălșându-l - ... ba chiar mai mult afrodisiac... Stai, nu te precipita că acuma-ți spun ce s-a-ntâmplat !

Uitându-se nervos la ceas și constatând că vine tocmai timpul unor semnale, Rosetti rabdă greu, cătând cu ochii dacă nu vine altcineva să-i explice vestea asta disperată. Dar nu vine nimeni și, în loc de nimic, e imperios necesară și bețiva mărturisire:

- Afrodisiac... așa că, bându-l, eu m-am plictisit de figurația de la balul ăsta și mi-am amintit că vizavi, lângă Stavropoleos, e Suzănica, unde mă distrez eu în București, așa cum n-o pot face la prestigiul meu din Iași... - Și iarăși îi vin acele hachițe invidioase țipând: Că prestigiul meu în Iași e mult mai mare decât al pârlitului de Cuzache, s-o știi !

- Lasă domnule asta; zi dacă s-a-ntâmplat ceva serios. Dacă e serios, zi chiar și de-acolo, de la Suzănica; dacă

nu...

Aruncă o privire-n stradă uitându-se după emisari sau semnale, în vreme ce arătosul caimacam bâlbâie concupiscent:

- Suzănica, vine de la franțuzește, de la "*suzette*"... înțelegi matale: fete care știu suuu...zette !...

- Dă-o dracului ! - urlă disperat Rosetti, enervat și de faptul că nici pe geam nu-i vine vreun semnal - Zi care-i nenorocirea, dacă e vreuna !

- Mare nenorocire - începe a tremura din nou caimacamul - mare nenorocire, frate Rosetti. Am fost acolo !... Ți-am spus: Prinzând curaj de la Frontignan, am tulit-o de-aici...

- Și ? !

Mutra de viezure parșiv și invidios, cum s-a arătat abia acuma, se schimonosește din nou a disperare, iar caimacamul îi cade din nou în brațe plângând:

- E-nchis, frate Rosetti; e-nchis... Erau sifilitice toate !... De-asta simțesc eu de la o vreme arsuri și buboane... Vai ce nenorocireee !... Mă-nțelegi ?... trebuie să mă-nțelegi; boala asta e nenorocirea secolului !... Mă-nțelegi ? !

- Lasă-mă domnule-n pace ! La ora asta Cuza trebuia să fie pus în trăsură și dus !

- Cuza ?... Un mediocru !... La Iași eu sunt cel mai important; și uite acum ce nenorocire pe capul meu !... Boala secolului !... Ce zici de mine ?

La asta, Rosetti chiar că nu mai rabdă. Și se răzbună pentru tot modul bețiv în care acela i-a fiert nervii:

- Ce zic ? !... Că dumneata numai din invidie îl urăști pe Cuza. Credeam că-l judeci prin principiile noastre, și de asta te-am luat în conspirație. Dar la dumneata e numai invidia celui care era cu un picior pe tron ! Salut !...

- Dați-i "Frontignan" ! - strigă el împingându-l pe ușă și făcându-i vânt spre salonul cel mare ca să-și continue lamentarea în mijlocul balului.

Și, stingând toate lămpile din cameră, precipitat, se duce din nou la fereastră deschizând-o.

Înălțat pe canatul ei, caută să scruteze spre Podul Mogoșoaiei, măcar să audă roțile tunurilor venite de la Malmaison ca să înconjure palatul. Trebuiau să fie acolo, nu se putea să dea greș !

Pentru că el gândise bine și, în legătură cu aceasta, chiar că nu-si făcea nici un fel de scrupul. Atunci când conspiri, ai o singura datorie: să faci totul pentru ca această conspirație să reușească Era drept, așadar, că militarilor, spre a-i indemna și încuraja, le vorbise despre o mare mișcare de mase care va veni să susțină acțiunile lor; dar, în practică numai un naiv ar fi scos în jurul palatului, încă dinainte, o populație pe reacțille căreia nu avea nici o certitudine. Calculul său era să lase armata (cele câteva plutoane), a înconjura locul desfășurării, a-1 face să abdice pe Cuza și a-1 izola într-o cu totul altă parte a orasului și, apoi abia, a alarma mahalalele care, venind mai mult din curiozitate și dirijate pe cât se putea de agitatorii lui, să ajungă în spatele cordonului de militari, ca să asiste mai de la distanță la cele întâmplate. Dar să fie acolo pentru ca, lumina zilei găsind străzile pline, să se poata vorbi în orele următoare de o adevărată voință de masă.

Acesta era calculul și dacă în minutele care s-au scurs, semnătura lui Alexandru Ioan Întâiu s-a asternut pe actul de abdicare, acum cei șapte ofițeri inferiori îl escorteaza pe scările palatului, ordonă cordonului de ostasi, cărora li s-a dat și rachiu sub pretextul gerului nopții, stânga-mprejur și, astfel, până la trăsură, Domnitorul este dus printr-un coridor viu, dar care, întors cu spatele, nu-1 poate privi. Nu-1 poate privi pentru ca, nu cumva, recunoscându-l, vreunul din ostași să dea alarma și oastea, formată din fiii de țărani care-1 idolarizează să se răscoale. Să-și calce în picioare comandanții și să-l întoarcă pe Cuza în triumf spre palat. Măsura e bine gândită și, în aceste clipe, principele domnitor al țării urcă în trăsura pe capra căreia stă atât fanaticul Stan Popescu, adus special de la Ploiești, cât și alt partizan al său de încredere - Costache Ciocârlan, în

casele căruia, case cu garduri înalte ce pot fi bine păzite, aflate după Turnul Colții, în mahalaua bisericii Sfântul Gheorghe, s-a stabilit a fi ținut arestatul. Costache Ciocârlan e un om de încredere dintre liberalii radicali care, în vara trecută, a stat arestat împreună cu Brătianu si Rosetti, după răscoala precupeților din piață când s-a ars arhiva primăriei. Ajutat de garda uriașă a lui Stan Popescu, e sigur ca el nu-l va scăpa din mână pe „tiran», mai ales că, și dintre cei șapte ofițeri, e stabilit ca șef al pazei un militar habotnic - căpitanul Costiescu, cel care i-a spus că bașibuzucul transformat în colonel - Mitică Crețulescu - ar umbla cu informări pe la consulatele străine.

Acum... acum trebuie dat semnalul !

Cu privrea sa exoftalmică, accentuată de încordare, Rosetti își privește ceasul și, cu toate că acesta indica săvârșirea evenimentului, se vede nevoit să astepte cercetând în noapte. Dar, tot din precauția lui, fiindcă le-a spus ofițerilor să înfățoare roțile-n paie ca să nu facă zgomot, nu aude nimic. Ți, doar datorită minții sale cu prompte deducții, presupune explicația în faptul că s-a mai pierdut timp cu îmbrăcatul Mariei Obrenovici. Doar toți acei ofițeri tineri sunt niște cavaleri, iar calculul pe minute s-a făcut înainte de a se ți de sosirea ei la palat. Ceasul pe care-l ține în mână cronometrând, are dreptul la o decalare. Inima lui accelerată, însă, ca și încordarea atentă la orice pericol de ultim moment, chiar așa cum i-a fost pusă la încercare de bietul sifilitic, nu mai permit nimic. Simte că va exploda.

Sunt momente lungi, în care dilatarea clipei pare enormă. Momente de tensiune, în fiecare dintre ele, drumul spre triumf putându-ți-se schimba în drumul spre eșafod. Momente de cădere, de voință, de disperare, de încăpățânare pe convingeri duse până la absurd, în care nu mai știi dacă învingi certitudinile, sau învinge tăria ta de a pluti peste lipsa de certitudini. Momente care pot albi părul unui om și, mai ales, al aceluia pe a cărui față nu citești nici un fel de reacție.

Dar și când vine clipa următoare, clipa când semnalul se dă !...

Da: Semnalul se dă, iar tu poți muri din pricina fluxului de stări entuziaste cu care te pocnește emoția !

Detunătura pistolului se aude !

XXII

Este semnalul dat de maiorul Lecca, prin care se confirmă faptul că trăsura cu Vodă a părăsit palatul, că oamenii de acolo și-au făcut datoria, iar noul minister poate veni să-și ocupe locul.

Semnalul s-a dat, deci. Emoțiile au trecut. Însă, din pricina prea marii încordări, Rosetti rămâne lipit în cadrul ferestrei, nemișcându-și silueta înaltă desenată pe noaptea de afară. Și, numai într-un târziu, datorită conștiinciozității cu care mintea sa își face datoria de monitorizare a tuturor mișcărilor, fără a mai fi dirijată de vreun impuls, se trezește strigând:

- De ce nu bat, de ce nu bat clopotele ? ! !...

Trece ca o furtună prin întreg balul și, făcând un singur semn, îi lasă uimiți pe oaspeții invitați numai pentru decor, înjumătățind participarea. Pentru că, cei avizați, părăsesc petrecerea și chiar femeile pe care le dansau. Nu le pasă nici de lăutarii holbați, dintre care doar unul mai scârțâie arcușul, nici de pedanții Bucureștiului ajunși aici doar din bon-ton, care-au rămas cu gurile căscate-n decolteul damelor luate la vals, dar nici nu le vine să le lase din brațe. Unul primește o palmă de la partenera căreia, de emoție, i-a scăpat mâna-ntre fese; altul, neștiind de unde să afle ce se-ntâmplă, strigă la lautari întrebându-i de ce s-au oprit. Iar starostele o ia ca pe o poruncă și dă tonul la polca pe furate...

În timpul acesta, jumătatea cealaltă, a partizanilor avizați, se-mbulucește pe scară formând o ceată, zgomotoasă și entuziastă, ce se-nghesuie să iasă din clădire și-o ia la goană pe lângă trăsurile în care unii au apucat să se înghesuie, sau să se agațe urmând-o pe cea în care a sărit Rosetti.

De-abia afară, când ajung în Lipscani și pornesc să cotească spre Podul Mogoșoaiei, din depărtările câte unei mahalale, stingher și rar în efortul mâinilor înghețate care-l trag, se aude venind cu greu spre centru câte un dangăt de clopot.

- De ce nu bat, de ce nu bat clopotele ? ! - strigă stereotip Rosetti nemaiputând ieși din fixația asta și repetând întrebarea în ritmul trapului care aleargă caii - De ce ?... Trebuia să bată toate clopotele Capitalei ! Să-i trezească pe toți Bucureștenii și să-i aducă la palat !... Am făcut eu, cu mâna mea, lista fiecărui om care va trage de fiecare funie !... Erau zeci !... De ce nu trag ?... De ce nu trag clopotele ? !... – strigă el sărind din trăsură lângă biserica Sărindarului și repezindu-se la clopotniță.

Dar, apropiindu-se de el, unul dintre partizanii care controla locul și încercase asta mai înainte, îl informează cu bosumflată discreție:

- Au tăiat funiile. Prefectul de poliție a ordonat. Asta a fost măsura lui împotriva revoluției.

- Cum ? - întreabă încă nedumerit în tulburarea lui, Rosetti - Asta a fost măsura ? A... tăiat funiile clopotelor ?

- Da - răspunde acela raportându-și meticulos misia de observație: Beldiman s-a dus la Palat cu toate rapoartele agenților până la ora unsprezece, a zis că totu-i sub control și, fiindcă era în mână bună la cărți, s-a întors la Hugues, a mai câștigat câteva mâini și, când a comandat șampanie, l-am văzut cum spunea ceva și unui agent. Dar n-am auzit ce i-a spus. Cum am aflat că a luat măsura asta, am trimis oameni care strigă pe toate străzile.

- A luat măsura... - repetă încă tulburat Rosetti - Asta-i măsura lui Beldiman împotriva revoluției !

Și un început de râs, cam disprețuitor, îl arată a pricepe. Doar un început, pentru că, deodată, se abține ca și cum ar verifica lucrurile. Iar, când își dă drumul din nou, acela e râs !... Râs în hohote, râs în cascade de hohote !... Râs molipsitor care descarcă toată încordarea ceasurilor de mai

înainte, dând ghiont celui de pe capră să facă ultimul salt până la Palat:

- Ha !... Ha, ha, ha !... Asta a fost măsura luată !... Suntem la porțile orientului, domnilor !...

În hohote, alergând infanterește pe lângă trăsuri, mica trupă deasupra căreia flutură pletele negre ale lui Rosetti ajunge la cordoanele de soldați care, habar ne având ce sentâmpla cu adevărat, executaseră totul la perfecție. În hohote și exclamații de triumf, ei trec printre coloanele de militari ce au figuri înghețate și derutate de toată întâmplarea pe care încă n-o înțeleg. Până când, ca un tăiș adânc, un strigăt din rărunchi, apăsat și gâtuit de ciudă, vine spre ei împreună cu furiosul care le retează pofta de râs:

- Astea-ți sunt massele, domnule Rosetti ? ! Patruzeci-cincizeci de oameni cu care vii de la chef ? !

E însuși colonelul Haralamb. Și, cu toată buna dipoziție de care Rosetti încearcă să-l contamineze, din el țâșnește ciuda, pesemne acumulată tot așa, în minutele de încordare în care nu vedea nici un fel de mase venind ca să-i susțină mișcările militare:

- Domnule Rosetti, nu râde ! Spune-mi unde e poporul care promiseseși că va veni să ia parte la răsturnarea lui Cuza-Vodă !...

- Va fi ! - râde Rosetti - Va fi curând aici și va fi, mai ales, mâine, în ziare... Ai comandat o mare mișcare de arme și mase, ai comandat voința populară. Uite, jur dacă nu va scrie astfel domnul Bolliac !... Și le-ai comandat, contra celei mai puternice arme a lui Beldiman: Tăierea funiilor la clopote !

Morocănos, colonelului nu-i place luarea peste picior și nu-și poate savura, ca ceilalți, facila victorie. Arată indignat spre turla bisericii Crețulescu:

- Nici măcar aici, alături, n-au tras clopotele, cu toate că aveai oameni în turlă !

Rosetti îi înțelege indignarea, amintindu-și-o și pe a sa, cea pe care, din același motiv, o trăise cu câteva minute

mai înainte. Dar, bucuros că lucrurile au ieșit până la urmă bine, își explică sieși explicându-i și colonelului:

- Dragă Haralamb, suntem pe Dâmbovița, suntem la porțile orientului !... Aveam eu oameni în turlă dar, la ce se holbau ei spre fereastra dormitorului lui Cuza, văzând țâțe de prințesă, crezi că au mai putut fi atenți când polițistul tăia funia ! ? !...

Și, cum altă dată nu-i stătea în firea gravă, dă un chiot vesel, sare pe unul dintre tunurile drese silențios cu bandaje de paie pe roți, comandând, mai în glumă, mai în serios:

- Clopotari, dacă n-aveți funii, agățați-vă de limbile clopotelor și făceți-le să răsune !... Iar funiile, lăsați-le pentru Beldiman și polițiștii lui, să se spânzure cu ele !... Dar nu le dați și săpun, să nu se spânzure de tot și să-și vândă metoda: arma secretă a păzirii tiranului prin tăierea funiilor !... Că vor mai fi revoluții în Europa, vor mai fi !... Ia vedeți, a mai rămas ceva șampanie la Hugues ?... Că Beldiman a dat-o din banii noștri; nu joacă el așa bine cărți, ci l-au lăsat ai mei să câștige, ca să fie vesel la abdicarea Domnitorului lui !...

Are, de fapt, în mână, sulul adus de ofițeri, cu hârtia abdicării unde, sub semnătură, Cuza recunoaște "*dorința întregii națiuni*", așa că poate convoca imediat la Palat *"guvernul ales de popor"*...

Și, în vreme ce numai colonelul Haralamb, încă mai crede că a fost tras pe sfoară și bombăne descifrând deabia acuma vorbele lui de mai înainte cu *"mulțimea care, dacă nu-i în noaptea asta aici, va fi mâine în ziare",* mai tinerii ofițeri ce i-au adus din Palat hârtia abdicării, se veselesc împreună cu confratele lor de petreceri Radu Ionescu.

Ajutându-și maestrul să coboare de pe tun, acesta nu poate să nu-și dea importanță anunțând, în vreme ce bate cu palma spinarea unui ofițer bine legat:

- Domnule Rosetti, un amănunt ce devine istorie !... Iată, această spinare lată a căpitanului Lipoianu s-a îndoit, dar nu din alte motive decât pentru a ține loc de masă pe care

Vodă a semnat actul de abdicare. Au văzut și cei din turlă !

Iar unul dintre cei din turlă, care tăcuse până atunci la sperietura că nu fuseseră în stare să tragă clopotul, prinde glas:

- Păi, dacă Vodă n-avea acolo decât un pat, și ăla cu suflet !...

- Da, această spinare, proclamă poetul Ionescu bătând-o zdravăn, a servit drept suport pentru semnarea abdicării. E faptă de romanț, nu-i așa, maestre ? !

- Ar fi - răspunde Rosetti ironic - ar fi, dacă nu mi s-ar fi povestit același lucru și despre căpitanul Pillat.

Dar poetul acela superficial și gongoric are explicații pentru toate:

- Istoria uită și înflorește, domnule Rosetti. Uită și înflorește chiar dacă au trecut doar câteva minute de la înfăptuirea ei... Ehe, să vedeți peste ani cum se vor îngroșa laudele de sine !... E drept și cu Pillat, dar nu se mai știe. Fapt este că unul dintre ei a ținut pistolul, iar altul i-a oferit spatele.

- Iar eu mi-am scos mantaua ca să-i țin paravan doamnei Obrenovici ! - strigă un al treilea ofițer din grupul în umbră.

- Poate i-ai ținut tu paravan, dar eu am înfășurat-o-ntr-a mea când a trecut printre șirurile de soldați ! - strigă altul, pentru ca un al treilea să-i arbitreze:

-Ia dați încoace mantăile, să vedem în care a rămas parfumul prințesei !...

Se veselesc toți, iar Radu Ionescu nu scapă ocazia să-și dea importanță:

- Adevărul se află pe undeva, pe aproape, în ideea că acești tineri și-au făcut datoria, chiar dacă se laudă unul cu faptele celuilalt. Ehe, să vedeți peste ani cum se vor împăuna toți bravii de astăzi !...

Dar Lipoianu, cu bravura reieșită cam incert din relatare, îl amenință glumeț:

- Las-o baltă, că te prind eu la petrecere, acolo, știi dumneata, în spatele hanului de la Stavropoleos !

- La Suzănica ! - exclamă încântat de amintire poetul Ionescu recitând:

"*Suzănica, poamă rară,*
Trandafir negru în poală
Cum o vezi, cum ți se..."

- Sunt altele acum, alături - spune cunoscător căpitanul - alea de la Suzănica au ajuns toate prin spitale !...

Și, discret, se apleacă la urechea lui șoptindu-i un amănunt care-l cutremură pe poet, îi șterge orice urmă de veselie și de bravadă, făcându-l să devină livid, să se agațe de mantaua aceluia și să ceară amănunte, în vreme ce se pipăie undeva unde are de câtăva vreme o arsură.

- Ce să-i faci ? E boala secolului ! - îl consolează căpitanul.

În timpul acestui aparteu, însă, colonelul Haralamb care a scrutat spre capetele străzilor din jur, revine și mai indignat: - Nici urmă de poporul dumitale. domnule Rosetti !

- Poporul se mișcă mai greu, domnule colonel; mai ales după povestea asta cu funiile clopotelor, îl liniștește Rosetti; dar, simțămintele lui, noi le cunoaștem prea bine, așa că nu ne deranjează lipsa mulțimii la o asemenea oră când veștile se află greu.

- Și atunci ? Atunci cine proclamă locotenența domnească, cine proclamă noul minister ? ! - întreabă colonelul în onestitatea să militară,

Dar cum, uneori, onestității militare care îndeplinește un act de bravură, inteligența civilă a compromisului politic îi dă altă turnură, Rosetti îl bate pe umăr spunându-i cu cinică voie bună:

- Dumneata le proclami, domnule colonel !... Pentru că, în asemenea situații, tunurile sunt cel mai bun glas popular !... Și, arătându-l pe Nicolae Golescu ce tocmai coboară din trăsură: Uite-l ! Șapte ani a așteptat de când și-a pus candidatura ca să ocupe, fără să dea banii inapoi, casele tatălui său pe care le-a vândut la tinerețe !

Dar, întrucât colonelul Nicolae Haralamb, ca un artilerist

masiv și greoi ce este, nu-i ușor de scos din supărarea lui bombănitoare, Rosetti are grijă să aranjeze doar cu Lecca amănuntele momentului. Amănunte puțin demagogice, dar utile pentru a se putea spune ca „a fost un moment solemn».

- Ai grijă, ordonă comandanților de plutoane sa-i facă pe ostași să strige cât mai tare uralele, ca să realizăm ceva atmosferă credibilă pentru proclamarea unui regim nou !

XXIII

CANDIANO-POPESCU :

„. ... În sfârșit, ceasul 2 al acelei nopti apropiindu-se, plecai cu colonelul Haralamb la cazarma de la Malmaison; în același local sta și batalionul de vânători comandat de Lecca. Trupele colonelului Crețulescu se aflau în cazarma Cuza.

Haralamb părea foarte abătut și pradă unei ascunse remușcări. Pe drum nu rosti nici o vorbă.

Dacă n-aș fi avut inspirația să bravez starea psihologică ce chinuia pe nobilul, lealul, dar nehotărâtul Haralamb si dacă l-aș fi ascultat să ordon deshămarea bateriilor, astăzi 11 Fevruarie ar fi fort înscris ca o mare nenorocire. Într-o bătălie, ca și într-o revoluție, de un minut atârnă soarta bătăliei.

Ofițerii care s-au urcat în palat noaptea și au cerut abdicarea domnitorului sunt: căpitanul Costescu Anton, din artilerie, capitanul Lipoianu Alexandru, capitanul Pillat Constantin, locotenentul Manolescu, din geniu, un ofițer al cărui nume nu mi-1 aduc aminte, si locotenentul Berendei Anton. Acesta, mai tirziu, ajunse, în numele moderației sale, chiar ministrul de război al regelui Carol. Ofițerul însărcinat cu garda palatului în ziua aceea era locotenentul Mălinescu, unul din inițiați.

Eu avusei spinoasa însărcinare să arestez, în momentul când se făcea lovitura, pe generalul Savel Mina și pe generalul Florescu, comandantul trupelor. Nu este adevărat că aș fi unul din ofițerii care s-au suit la Vodă în palat, cu revolverul în mână, spre a-i smulge abdicarea. Dacă mi s-ar fi cerut aceasta, aș fi refuzat categoric. Destul era pentru mine că beam paharul amar de a intra în conspirație. Chiar jertfele au margini.

Generalilor le-am comunicat ordinul arestării astfel:

- Domnitorul a abdicat. Un guvern provizoriu, recunoscut de națiе și de oaste, format din generalul Golescu, colonelul Haralamb și Lascăr Catargiu, 1-a înlocuit. În numele guvernului provizoriu am ordinul să vă arestez. În minutul când veți vroi să violați arestul, veți fi împușcat.

Generalul Savel Mina primi ordinul arestării sale cu multă filosofie, zicându-mi:

- Acuma văd că Petre Grădișteanu a avut dreptate să se plângă în contra d-tale și rău am făcut de nu 1-am ascultat.

Generalul Florescu fu adânc impresionat, auzind de triumful revoluției. Zăpăcit, se preumbla prin odae și nu grăi decât atât:

- Glumești, Candiano ? Se poate una ca asta Candiano ? Dar cu mine ce ai de gând să faci ? Adu-ți aminte ca ți-am fost profesor în școala militară și ca ți-am fost și șef.

- Liniștește-te, d-le general, îi răspunsei. Viața dumitale nu este în nici o primejdie, cu o singură condiție: să te supui ordinului ce ai primit și să-l execuți întocmai.

Și la generalul Savel Mina și la generalul Florescu am mers singur, fără nici o escortă. Arestându-i, nu le-am cerut decât cuvântul lor de onoare că se vor supune și nu vor păși pragul arestului. Energia nu exclude cuviința. După ce mi-am îndeplinit neplăcuta însărcinare, m-am dus pe Piața Teatrului, unde se găsea bateria mea și am așteptat acolo zorile memorabilei zile.»

I. C. VALENT1NEANU:

… și, astfel conspiratorii au putut să-l surprindă în noaptea de 11 Februarie 1866, în palat și să-1 silească să abdice îndată făcându-l să creadă ca poporul voesce și cere detronarea lui, deși poporul habar nu avea de una ca aceasta. Poporul dormea liniștit în noaptea nefastă a răsturnării, pentru a se deștepta a doua zi sub domnia răsturnătorilor februariști..."

ALEXANDRU V. BELDIMIAN :

La două după miezul nopții, mă pomenii cu Căpitanul Ipătescu din regimentul al 7-lea de linie, comandat de colonelul Dimitrie Crețulescu, că intră în odaia mea cu 20 de soldați. El ma deșteaptă și-mi- zice: „D-1e Prefect ! Din ordinul Domnitorului sunteți arestat". Nu m-am putut opri de a-1 întreba:

- Ce vorbești D-le Căpitan ? Eu am văzut pe Domnitor acum câteva ore.

- Vă repet. Din ordinul lui Cuza Vodă, îmi răspunse căpitanul. Mă sculai îndată pentru a-1 urma. Am fost dus la corpul de gardă de la Palat și pus sub paza unei sentinele. Trecând sub excortă prin piața Teatrului, am văzut pe Colonelul Nicolae Haralamb strigând, dar în mijlocul zgomotului nu am putut auzi cuvintele rostite de el. A 2-a zi am aflat ca întreba pe C. A. Rosetti: Unde e poporul care promiseseși ca va veni să ia parte la răsturnarea lui Cuza-Vodă ? !

Viteazul, dar cu prisosință prudentul Căpitan Candiano-Popescu, desemnat a pătrunde și el în Palatul Domnesc, a preferat să se ducă acasă la Librecht, pentru a-l aresta. Calul pe care încăleca în acea noapte Candiano Popescu fusese plătit câteva săptămâni mai înainte din punga prea darnicului Cuza Vodă.

După iscălirea actului de abdicare, Domnitorul se îmbrăcă

repede și ieși din Palat. La scară aștepta o trăsură pe capra căreia se afla d. Constantin Ciocârlan. Vodă Cuza se urcă în trăsură cu Căpitanul Costiescu și, în momentul plecării, auzind o impușcătură de pistol, întrebă pe temnicierul său Costiescu:

- Ce înseamnă acest foc ?
- E un semnal, Măria Ta.

În adevăr, maiorul Lecca, care aștepta în mijlocul palatului, văzând pe Domnitorul plecat, dădu un foc care însemna că membrii guvernului provizor pot veni să ia în posesie Palatul Domnesc. Cuza Vodă fu condus la domiciliul D-lui Const. Ciocârlan, în piața Sf Gheorghe și Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu și Nicolae Haralamb fură proclamați Locotenenți Domnești de către armata care umplea piața și împrejurimile Palatului. Zic de armată, căci de popor nici nu poate fi vorba. Cu noaptea în cap Bucureștii se pomeniră cu o răsturnare la care atât Țara cât și Capitala nu luaseră absolut nici o parte. De aceea Colonelul Haralamb întâlnind pe C. A. Rosetti pe piața Teatrului îi strigă cu amărăciune: Unde-ți e poporul ?»

DOAMNA ELENA CUZA:

„...Dar, într-un târziu de noapte, pe când trudeam să adorm, aud parcă un zgomot asemănător unui foc de pistol. Sar din pat speriată și spui guvernantei franceze care dormea în camera de alături: scoală-te repede Florentina și vezi ce e. Mi se pare ca am auzit o descărcătură de armă și eu mă reped spre copiii cari dormeau îngerescul lor somn. De îndată Florentina intră înfricoșată și-mi spune: Alteță este imposibil de trecut, prin coridoarle palatului; toate sunt pline de soldați și ofițeri. Am fost oprită să înaintez și întrebând ce se petrece mi s-a refuzat orice răspuns. Ușa camerei Alteței Voastre este păzită de trupe și un ofițer stă în dreptul ei.

Atunci, ma îmbrac repede, lăsând copiii în grija Floren-

tinei și deschizând cu curaj ușa, voii să trec, dar fui oprită. Trupele stăteau de o parte și de alta a coridoarelor cu armele gata de atac și soldații îmi închise drumul.

În lături, le strigai eu. Vroi să trec la Domnitor. Nu se poate îmi răspunse ei.

Și cu toate acestea nu ma poate împedeca nimeni ca să văd pe Domnitor, repetai eu. Trebue; da, trebue să-l văd. Un capitan care până atunci ezita să se apropie de mine înaintă și cu un aer liniștit imi zise: Măria Ta, în zadar încercați. Nu se poate trece înainte și apoi e și inutil căci fostul Domnitor nu mai este în palat.

Atunci am auzit pentru prima oară cuvântul de fostul Domnitor. Căpitanul care îmi vorbise era Pillat. Mi se păru că tot pamântul se învarteşte cu mine, că zidurile palatului se pleacă să mă îngroape, că aerul d-acolo ma înabuşă, că ochii mei nu mai văd nimic, că urechile nu mai aud.

Îmi reculesei puterile. Cerui să mi se aducă pe Colonelul Pisoschi și între două garde, aghiotantul palatului sosi.

Ce s-a întâmplat îl întreb eu.

Nu știu nimic, răspunse Pisoschi.

Trec în odae și zdrobită cad pe scaun. Deschid ferestrele palatului și văzând grupuri de soldați în curte: unde e Domnitorul vostru, îi întreb eu ?

L-am dus, nu mai este aici, mi se răspunse. Se făcu ziuă și nici o știre de nicăeri.

Atunci mă gândii la Mitică Sturza (**trădătorul rostogolit pe scări c-un picior în spate*), pe care-l știam că nu poate fi străin de complot și în grabă îi scriu un bilet prin care îi spun că dacă în două ore nu voi fi pusă în măsura de a vedea pe soțul meu, ma voi duce la consulul francez pentru a obține de la el această permisiune.»

GENERAL *SAVEL MINA* :

„La detronarea forțată a lui Cuza-Vodă de către o mână de trădători armați, ce în întunericul nopții a pătruns în Palat,

D. A. Sturza fostul secretar particular al acestui Domnitor a sustras o serie de documente ale fostului său protector.

În privința documentelor sustrase este foarte importantă o comunicare a d-lui Tit. Malorescu, Profesor universitar și fost ministru, cu privire la corespondență diplomatică a lui Cuza și mai ales o notă care se găsește la volumul I al publicațiunilor discursurilor sale parlamentare, publicate și în ziarul *Adevărul No. 5117* din 27 Octombrie, care zicea: ,,Pentru apropiata eventualitale pare a se fi urmat o corespondență între Cuza și Napoleon al III-lea în privința succesorului dintr-o familie suverană».

O confirmare documentală s-ar dobândi probabil din hârtiile lui Cuza sechestrate în noaptea răsturnării și aflate astăzi în păstrarea d-lui D. A. Sturza, unde nu sunt accesibile. Dupa publicarea lor, dacă au rămas intacte, se va putea judeca asupra conspirației de la 11 Fevruar cu mai mult temei.

D. Tit. Maiorescu, are grija de a face rezerva ,,dacă au rămas intacte», fiindcă îl știe pe D. Sturza de ce e capabil. De asemenea, ziarul *Țara* No. 252 din 12 Noembrie sub titlul *„Senzaționale destăinuiri asupra furtului documentelor lui Cuza, relațiunea unui martor ocular»*, spune:

„...este stabilit astăzi că d. D. A. Sturza e acela care a sustras documentele rămase în palat în urma abdicării lui Cuza. Rămâne de stabilit în ce condițiuni D. A. Sturza a sustras aceste documente ale fostului său protector și ce a voit să facă cu ele.»

***Mărturisirea unei santinele**:* «Dupa cercetări minuțioase și ajutați de întâmplare, am reușit să dăm peste santinela postată în cabinetul unde se aflau acele hârtii prețioase în ziua când au fost sustrase de către Dimitrie A. Sturza. Dar să dăm cuvintul santinelei în chestiune; al cărui nume îl putem da la nevoie, reproducând fidel ce dânsa ne-a afirmat.

***Garda la palat**:*. Făceam parte din garda civică, fiind simplu soldat în legiunea a III-a de verde de sub comanda

d-lui Serurie, colonelul acelei legiuni; căpitan aveam pe D. Niță Radovici, cherestegiu cu domiciliul pe strada Luterană.

De oarece pe acea vreme eram foarte ocupat, fiindcă căutam a mă eschiva de serviciu când puteam, iar când nu era cu putință, mă rugam de căpitanul meu de a mă scuti de garda afară pe stradă sau în fața stabilimentelor publice, gărzi ce se făceau atunci de garda civică.

***Dulapul cu documentele**:* Era câteva zile după detronarea Domnitorului Cuza, când căzuse rândul meu de a fi de gardă la palat. Menajat cum eram de căpitanul meu, acesta mă dăduse de gardă într-o cameră a palatului în care se aflau: un dulap de nuc pe care Vodă-Cuza îl comandase la Paris, o ladă de fer și o dormeză deteriorată.

Păream foarte mirat de ce m-a postat să păzesc acea încăpere, când căpitanul meu văzându-mi nedumerirea, îmi zise: Te-am postat aici, fiindcă acest loc cere un păzitor deștept. Să nu lași pe nimeni să se apropie de acest dulap și această casă de fer și dacă o voi cineva să se apropie, să tragi într-nsul dacă nu va vroi să se retragă la somațiunele d-tale.

Apariția lui Sturza: Abia postat acolo văzui trecând pe generalul Haralamb și apoi pe Golescu, locotenenți domnești, cari veneau să vază dacă mobilele ce mi s-au încredintat spre pază erau în stare bună.

După jumătate de oră veni și Dimitrie Sturza care încercă să se apropie de dulapul de nuc. Eu însă 1-am somat să se îndepărteze și dânsul se supuse la somația mea.

Putin mai tirziu, D. Sturza pătrunse în acea cameră însoțit fiind de colonelul meu Serurie, care mi-a dat ordin să ies de acolo și să rămân de pază la ușă nelăsând pe nimeni să intre în acea cameră. Căpitanul meu Niță Radovici, veni atunci spre mine, întrebându-mă de ce mi-am părăsit postul. I-am explicat cele întâmplate și atunci dânsul îmi zise: A venit întâi la mine Sturza cerându-mi să-l las să umble în dulapul ăla, dar 1-am refuzat. Atunci se vede ca D. Sturza

s-a dus la colonelul Serurie. Treaba lor, eu mi-am făcut datoria.

Nu trecu mult și D. Sturza iese din acea cameră însoțit de D. Serurie și ținând sub braț un voluminos pachet de chărții. D. Sturza care părea foarte radios, ajungând în dreptul scărei, strânse mâna lui Serurie și crezând ca nu înteleg, îi zise pe franțuzește: « Iți mulțumesc, ai făcut un serviciu cauzei noastre.»...

D. Sturza și toți acei care au detronat pe Cuza Vodă se temeau de represaliile poporului, așa că a trebuit să scornească această infamie ca să poată justifica trădarea și să cerce a ponegri pe acel Domnitor în fața opiniei publice.“

XXIV

Că l-o fi contactat personal baronul Eder pe Ion Ghica - cel care urma să fie prim-ministru ca reprezentant al liberalilor moderați astăzi, ca revoluționar în vremea lui 1848, ca autocrat mai apoi când a fost uns de sultan pentru câțiva ani prinț de Samos - ca 1-o fi contactat personal, deci, sau prin intermediul cuiva, consulii celorlalte puteri n-au de unde să știe. Fapt este că baronul acesta gras și agil sau, mai bine zis, cu forme pline dar mișcări vioaie, ca o cadână, volubil și atent, dur-teuton pe dinăuntru și zâmbăreț-vienez pe dinafară, înfumurat până-n vârful nasului pistruiat si a coamei arămii, în calitate de decan al corpului diplomatic, i-a convocat la reședința sa somptuoasă, cu tavane pictate, boaserie fină și basoreliefuri îmbrăcate în schlachmetall.

Și mai posibil era ca ambasadorul Habsburgilor să fi stabilit contactele cu Dimitrie Sturza, individ mai lunecos, oarecum invidios, fiindcă avea nas ambițios de beizadea din neamul Sturzeștilor și era bine școlit economicește în Germania, umblând tot timpul cu istorii și politicale. Dușman clar al Principelui de la care încă mai simțea piciorul în fund, el își căpătase locul si-n guvern, dar îl

suplinea, pâna la sosirea acestuia în București, pe Lascăr Catargiu în locotenența domneasca formată din trei. În orice caz, cu știinta meseriei lor, ceilalți consuli, bătrânul Tillos, al Franței, Green, al Angliei, mai puțin important, dar băgăreț, Strambio, consulul Italiei, precum și baronul d'Offenberg, al Rusiei, care a ajuns cu întârziere, încearcă mai mult să deducă, arătâdu-se rezervați cu întrebări. Cunoscându-și meseria și cunoscându-se unul pe altul, diplomații știu că grăsanul care le e decan tot nu le-ar fi răspuns, tot așa cum, nici ei lui, nu i-ar fi vândut niște secrete personale. Pentru că, cert lucru, cel pe care, la venirea lor, 1-au văzut ieșind de aici cam pe trei cărări (*beția succesului* cum îi spusese Green strângându-i mâna tocmai ca să-l identifice mai bine) era colonelul Crețulescu, om cam ahtiat după parale, ușor de cumpărat, dar care nu putea avea decât un rost de legătură cu cineva care statea în umbră și acceepta să facă jocul spionajului habsburgic.

În orice caz, informațiile sunt limpezi – ajung ei la o concluzie - iar, în plus, noii conducători nu se arată a avea de gând sa-i lase să ia legătura cu Vodă Cuza. Cei cinci consuli generali decid sa persevereze și stabilesc drept argument comun faptul că suveranii lor i-au acreditat pe lângă Principele Domnitor și nu pe lângă altcineva. Deci, oficial, ei au dreptul și îndatorirea diplomatică de a ține legătura cu el, fapt care trebuie adus la cunoștința locotenenței domnești.

Cu aceasta, Tillos, Green și Strambio pleacă. D'Offenberg, la semnul discret al austriacului, pretextează că, fiind venit mai târziu, vrea încă unele amănunte și mai rămâne.

Iar replica tip, cu care baronul Eder începe conversațiile cu el atunci când vrea să-l atragă spre colaborare, nu întârzie:

- D'Offenberg, cu toate că dumneata îl ai superior pe generalul Ignatieff, în vreme ce eu, pe contele Mensdorf, în vinele noastre, ale amândurora, curge același sânge: de

baroni și de germani.

- Bineînțeles, răspunde și consulul rus, tot stereotip; prin replica ce ridică elegant steagul alb: Diplomația lumii trebuie făcută de germani si, atunci, totul va merge bine.

- Poate chiar guvernele lumii ar trebui făcute din germani; și atunci nu ne-am mai împiedica în de-alde ăștia, cu loviturile lor de stat ! - râde gras și voios de ideea care i-a venit, arborând un camaraderesc aer triumfător, gazda.

- În definitiv, noi doi reprezentăm imperiile adevărate care mai există astăzi în lume, proclamă și reprezentantul germanic al puterii slave.

- Ai dreptate, d'Offenberg ! - atacă direct consulul Austriei - Și, dacă, în asemenea momente voi nu vă mai cramponați pe ideea aceea cu ruda țarului, ducele de Leuchtemberg, pe tronul Principatelor, eu am o soluție foarte bună și convenabilă pentru amândoi.

- Mai convenabilă decât formula iubită de țarul care m-a făcut baron ? - întreabă acela mai mult pentru a iscodi decât pentru a se opune.

- Pe mine m-a făcut baron ultimul Habsburg, dar te asigur că am o formulă mai convenabilă decât aceea cu ducele de Leuchtemberg pe tronul unei țări întregi !

- Deci, o țară din nou înjumătățită...

- Divizată și ușor de dirijat ! - spune cu satisfacție Eder, mimind solemn: Conform înaltului principiu al casei de Habsburg.

- Și, ai găsit amatori ?

- Parcă dumneata nu ai, de destulă vreme, pregătit la Iași un guvern filoțarist ! - i-o servește cu ondulate mișcări grăsane, baronul austriac.

D'Offenberg pricepe cu limpezime:

- Deci, Moldova pentru tătucul țar, iar Muntenia pentru domniile voastre Habsburgice.

- Sau invers, dacă vă convine - devine concesiv Eder. Nu ne vom certa decât atunci când va fi vorba de Gurile Dunării; dar, până acolo... mai e !

- Domnule baron - răspunde d'Offenberg fericit, în germana lor comună - gândim într-adevăr ca niște mari puteri care merită să-și impartă omenirea !.. Ascult planul.

- Planul e limpede, răspunde Eder netrădându-și afirmația: Tillos va incerca să salveze ceva pentru Franța, cu toate că Napoleon s-a cam săturat de fostul domn protejat al lui; deci să fim convinși că și Tillos caută o formulă: Fie prin altul, care să convină finanțelor franceze, fie găsindu-l și readucându-l pe Cuza. Nu l-ai văzut cum se grăbea să plece ? !...

- Da, se ținea de el și Strambio.

- Italia e la mâna noastră cu problema Piemontului și a Veneției; mie, de Anglia mi-e teamă. Cred că Green are indicații precise cu Istambulul. Englezii au interese mari cu cei pe care noi vrem să-i alungăm de la Dunăre: cu turcii.

- Dar vreo mișcare locală ?

- Aici, în București, Cuza nu mai e agreat în nici un caz, protipendada munteană având și ea ambițiile ei. Nu rămâne decât ca dumneavoastră, care ați încercat să-l atrageți în ultima vreme, chiar și decorându-1, să-i dați șansa ca, din detronat și aruncat peste bord, să-și poată păstra măcar tronul Moldovei. Vă va fi recunoscător și-1 veți face pe vecie omul dumneavoastră, în vreme ce noi, aici, încă mai avem de căutat, nefiind atât de siguri.

- Sunteți generos, domnule baron; ne dați nouă situația cea mai certă ! - spune d'Offenberg ca și cum ar vrea să vadă ce dedesubturi se ascund.

Dar Eder, pricepându-1, intervine franc

- Să stiti ca așa e, domnule baron: aici, radicalii munteni sunt și mai greu de convins. Am și fost refuzat de unul.

- Ati și acționat, deci.

- Bineînțeles ! - recunoaște Eder țâfnos la amintirea eșecului; cu dumneata lucrez pe față și iți spun tot în situația asta. Radicalismul face oamenii imposibili: L-am ales pe cel mai mare dușman al lui Cuza și tot n-am reușit să-l conving !

- Și nu vă demască ? Oamenii ăștia sunt periculoși… - se alarmează consulul țarului.

- Deocamdată am reușit să-l contracarez eu; am aranjat să fie șters de pe lista noului guvern. Ăștia trebuie anihilați cât mai repede !

- Ați stat de vorbă cu domnul Ghica, sau cu domnul Dimitrie Sturza ? - iscodește d'Offenberg făcându-se a întreba nepăsător.

- Important este că am reușit să-l anihilez și să-l șterg de pe lista noului guvern pe care ei îl vor numi acum ! - gesticulează masiv și răzbunător baronul Eder.

Iar omologul său aflat în slujba țarului, ispitind în continuare, vrea să încheie dându-i o lecție de generozitate:

- Dacă doriti relatii cu locotenența domnească, vă pot fi și eu de folos: Prietena mea, doamna Sultana Crețescu, are multă influență asupra unuia dintre cei trei regenți. Și, spre a-i plăti lui Eder până la capăt faptul ca nu vrea să spună prin cine trage sforile în noul guvern, merge mai departe cu gestul cavaleresc: E vorba de colonelul Nicolae Haralamb, persoană care s-a dovedit a fi foarte importantă dacă ținem seama de ultimele evenimente.

Și își ia rămas bun cu superioritatea celui care știe că nada lui a prins.

Dar Eder, spăsit și interesat, î1 conduce până la portalul de afară, asigurându-l:

- Ne vom înțelege, ne vom înțelege; între noi nu e nici o altă diferență decât că, pe dumneata, te-a făcut baron țarul, în vreme ce, pe mine, Habsburgii !...

XXV

CANDIANO – POPESCU:

„...La 28 Decembrie 1898, mergând să văd pe generalul Haralamb, care era bolnav, la hotelul Bristol, camera 28, el îmi povesti următoarele:

În proclamația ce i s-a arătat în ajunul lui 11 Fevruarie, Rosetti (**care întotdeauna avea rol mare dar își alegea o*

funcție mai mică) era trecut ca ministru al cultelor, Beizadea Mitică ministru de interne, Ion Ghica președinte de consiliu și ministru de externe, Mavrogheni ministru de finanțe, Lecca, război, Mitiță Sturza ministru de...

A doua zi dupa ce revoluția isbutise, Haralamb întrebă:

- Unde e Rosetti, ministru de culte, și poporul ? (Aceasta se petrecea la palat, unde se întrunise noul guvern, în ziua de 11 Fevruarie 1866).

Atunci Cornelie Lapati veni la Haralamb și îi zise în franțuzește

- Rosetti nu are ce căuta aici, căci nu figurează pe lista ministerială.

Haralamb, mirat, se uită pe listă și văzu că Rosetti fusese șters și înlocuit cu Iancu Bălăceanu. Iancu Bălăceanu era la fereastra din palat care dădea spre casa lui Iancu Crețeanu. (Casa Crețenilor se afla pe Calea Victoriei, peste drum de aripa stângă a palatului regal) și bătea cu degetele barabanciu în fereastră, asteptând rezultatul.

Haralamb luă condeiul, șterse numele lui Bălăceanu și zise lui Cornelie Lapati:

- Spune domnului ministru al cultelor să vie să-și ia locul în consiliul de miniștri.

Iancu Bălăceanu tăcu, dar putin după aceea sosi în palat Mitica Crețulescu, beat și cu sabia scoasă, (**venea de la baronul Eder)* voind să impună pe Iancu Bălăceanu.

- Nu uita, colonele, îi zise Haralamb, ca este înca fumegând cadavrul vechii domnii. Am luat angajamentul să facem o revoluție onestă, cu scopul de a aduce un principe străin. Așa ne respectăm angajamentele ? Cum ? Dumneata aici cu sabia scoasă, amenințându-ne ? Dar uiți ca trupele sunt încă pe piață și că pot să fac apel la ele ca să te pună la regulă.

Mitică Crețulescu se desbătă și rușinat băgă sabia în teacă și plecă."

XXVI

Da, poate că el, Cuza, chiar dacă a iubit atât de mult Unirea, nu a întruchipat la înălțimea cuvenită idealul Unirii. Poate că evenimentele 1-au luat pe nepregătite, iar dragostea lui fierbinte pentru acest ideal, așa cum au avut-o mulți, nu a însemnat și capacitatea de a fi în fruntea tuturor, ducând steagul.

Poate ca s-or fi aflat în jurul lui oameni mai vrednici de acest destin, pe care momentul nu i-a favorizat, iar întâmplările ulterioare i-au împins în jos.

Poate că situațiile noi, mereu noi, cu care s-a trezit în față, 1-au făcut uneori nesigur, ezitant, temător să nu greșească.

Poate ca a avut o filosofie nepotrivită cu situația lui: acel *carpe diem* al micilor plăceri moștenit de la străbuni si întărit de obisnuința asta veșnică a neamului lui - că mâine vin turcii, sau leșii, sau tătarii, sau oștile împărățiilor din jur și, chiar dacă-i învingi alungându-i, se alege praful din toate ce-ai clădit, iar tu trebuie să-ți iei agoniseala de la început.

Și, iarași, poate că fiecare dintre cei care s-au coalizat împotriva lui ar fi putut deveni la rându-i Domnitor. Dar important nu e a domni, important este ce realizezi atunci când domnești. Puterea înseamnă să faci ceva pentru oameni; prin asta rămâi.

Prin asta rămâi ?

Da. Prin asta rămâi !

Prin asta rămâne. Și, o fi fost el până astăzi fie mai neîndemânatec, fie mai nepriceput, dar ceea ce a făcut 1-a călit, 1-a format, 1-a asezat în haina de Domnitor care știe ce vrea. Care a știut ce vrea și a făcut ceea ce a știut că vrea.

În rest, pot să urle ei cât poftesc, să-l hulească, să-l improaște cu noroi, să-i aducă aminte slăbiciuni și defecte trecute. Un om se judecă prin ceea ce este. Prin ceea ce

este în prezent. Prin ceea ce a ajuns a fi în prezent. Iar, în prezent, el este omul care a făcut ceea ce a făcut și pleacă cu fruntea sus pentru că și-a îndeplinit datoria.

Momentul dur, momentul crunt care i-a zdruncinat întreaga ființă i-a lăsat în suflet, din tot ce-a fost el odinioară, numai tăria. Tăria și conștiința de sine. Și nici o ezitare nu-i mai încearcă pasul, nici o ezitare nu-i mai face întrebător gestul.

Aici, în casele acestui Ciocârlan, din buza pieții mari a Bucureștilor, aici, în încăperea sub geamul căreia, aceiași oameni care-i ridicau lui osanale scandează acum vorbe de glorie pentru cei ce l-au răsturnat, aici, în spatele curții pline cu ostașii care n-au apucat a jura altcuiva credință, aici, în mijlocul amestecului de mobile fandosite și mobile fără gust referind despre starea de ascensiune a proprietarului, nu a mai intrat nimic din ceea ce era omenesc și, la urma urmei, chiar scuzabil la Cuza. A intrat doar bronzul curat, a intrat monumentul, monumentul acela așa cum și-l dorise poporul care l-a ales și, poate, cum el abia mai târziu a înțeles. Pentru că ambițios n-a fost, vanitos n-a fost, dornic de putere n-a fost. Ci numai dornic să-și facă datoria idealului în care credea. Și nu e vina lui dacă a ajuns mai târziu la întelegerea tuturor celor ce i s-ar fi cerut mai devreme. Important este că a ajuns; și că, acum, dezbrăcat de tot ce ar fi trebuit să nu-i aparțină, purificat prin anii în care s-a lovit de nevoia faptelor mari, este cel care ar fi trebuit să ajungă și se simte realizat astfel. Politica de stradă, făcută cu câteva zeci sau chiar sute de negustori și meseriași învățați de Rosetti să strige, nu-l mai impresionează. E moda vremii să scoți câteva sute în stradă zicând că, astfel, vorbești în numele a milioane, Și, tot așa cum nu le-a dat atenție atunci când l-au aclamat, nu-i pasă nici acum de huiduielile lor dirijate. E calm, e numal fibră și numai gând înțelept, cu toată mintea românului cea de pe urmă.

Când, în uniforma sa de gală, cu lampasuri și fireturi, Tillos, bătrânul consul al Franței, pe care îl știe încă de la

Iași, intră în încăperea detenției sale, îl găsește calm și, poate, chiar senin.

XXVII

I. G. VALENTINEANU:

„Și ca să dau încă un exemplu de marele său caracter naționalist și de patriotismul său neinteresat, voi nara următoarea anecdotă pe care mi-a comunicat-o, cu lacrimi în ochi, virtuosul și mult regretatul meu amic, Constantin Ciocârlan, gazda ilustrului prisonier domnesc, din strada Colții, unde locuia; eată ce mai spunea fevruaristul răsturnător, Constantin Ciocârlan:

-După ridicarea din palat, Cuza era prisonierul meu, adecă pus sub paza și garanția mea. Nu am văzut în viața mea un patriotism mai înfocat și o abnegație mai nobilă ca la acest mare, dar nenorocit Domnitor.

Consulul Frances Tyllos, în mare ținută, se anunță esprimându-și dorința de a vedea pe Domnitorul detronat și prisonier al meu. Eu care aveam autorisarea Locotenenței domnești de a lăsa să fie visitat de consulii cari ar dori să-l vadă, i-am permis numai decât întrevederea, anunțând pe Domnitor că d. Consul al Franței voiesce să-l vadă.

- Să intre, răspunse detronatul Domnitor cu un aer de nepăsare; dar era mai bine să mă lase în pace.

- Sunt autorisat, Maria Ta, zise consulul Tyllos cu un aer oficial, ca să vă transmit viile regrete ale augustului meu Suveran, împăratul Napoleon al III-lea, de cele ce s-au întâmplat, și dorința Maestății Sale de a fi restabilit imediat pe tronul ce ați ocupat. Am ordinul de a pune la dispoziținea Măriei Voastre toate mijloacele necesare restabilirii pe tronul român.

- Domnule Consul al Franciei ! zise principele Cuza; mulțumesc Maestății Sale imperiale de înalta Sa bunăvoință precum și Dumitale în particular, de cele ce-mi comunicați. Regret însă foarte mult că nu pot primi restabilirea pe tronul de la care am abdicat formal și fără

regret. Eu sunt om din popor, Domnule Consul. Poporul m-a ales Domn, poporul m-a detronat. Prin urmare, tot ce a făcut poporul, bine a făcut.

La acest răspuns scurt și categoric, Consulul Franciei rămase uimit și se retrase salutând cu respect și admirațiune pe marele Domnitor pentru mărinimia și abnegațiunea sa patriotică.

Eu nu-mi putui stăpâni lacrimile și eșii afară mișcat până în adâncul sufletului de atâta abnegație și iubire de țară".

ALEXANDRU V. BELDIMAN:

„...Am stat arestat la corpul de gardă al Palatului aproape întreaga zi de 11 februarie. Timp de câteva ore am asistat la cel mai dezgustător spectacol, am văzut oameni care datorau poziționea lor lui Cuza Vodă, pe care, cu 7 sau 8 zile înainte, îi auzisem jurând Domnitorului eternă credință și veșnică recunoștință, arătând un entuziasm prefăcut și aruncând pălăria lor în aer ca semn de entuziasm; i-am auzit strigind: Jos Cuza ! Traiască Guvernul Provizor !

Pe unul, care nu era departe de fereastra odăii mele, 1-am apostrofat cu violență scuipându-1. A plecat râzând și făcându-mă nebun. Norocul lui că eram arestat. Pe la 11 dimineața am avut fericirea a vedea în curtea Palatului pe amicul meu Gh. Rășcanu (prefect de Covurlui); 1-am chemat și el mi-a spus că Vodă Cuza a fost dus la d. Ciocârlan, unde era arestat. Mai mult nu știa. Umblam în mica mea odaie în care eram închis ca o fiara sălbatică în cușca sa spumegând de furie și blestemând neputința în care mă aflam. Pe la 4 ore un ofițer a intrat la mine invitându-mă a-1 urma. M-am dus cu el la Palat, unde m-am găsit în fața Prințului Dimitrie Ghica numt ministru de interne, care cu multă amabilitate mi-a zis că, nefiind nici un motiv pentru a prelungi arestarea mea, eram liber. Am coborât în fugă mare scările acestui Palat pe care de atunci nu le-am mai

urcat, m-am suit într-o birjă și m-am dus direct la d. Tyllos, Consul General al Franciei. O surprindere mare mă aștepta acolo. D. Tyllos văzuse pe Cuza Vodă. Iată ce se petrecuse: Consulul General al Franciei, aflând de abdicarea Domnitorului dar mai ales de modul odios cu care i se smulsese această abdicare, grație indiscreției unui agent polițenesc, aflase case unde era deținut Cuza VodA. D. Tyllos se dusese la locuința d-lui Ciocârlan, sui scările și ceru să vadă pe domnitor. Santinela îi puse baioneta în piept tăindu-i calea. Atunci Consulul General începu a striga în gura mare că în calitatea sa de reprezentant al Suveranului Franciei, voiește numaidecât să vază pe Domnitorul României.

Temnicierul, Căpitan Costiescu, auzind strigătele d-lui Tyllos și temându-se de un scandal care ar face să se adune lumea împrejurul casei, lăsă pe Consulul General al Franciei să pătrundă în odaia unde se afla Vodă Cuza.

- Luați brațul meu, ii zise el, și să mergem împreună la Cameră. Drapelul Franciei va proteja pe Domnitorul României !

- Pentru nimic în lume, răspunse Cuza Vodă, nu voi consimți a urca încă o dată treptele Tronului. Iți mulțumesc, d-le Consul, de amicala d-tale vizită, dar te rog înlesnește cât poți sarcina ce și-au luat Locotenenții Domnesti, căci mă tem ca Unirea să nu fie compromisă.

Acest dialog mi-a fost povestit de d. Tyllos, câteva ore după ce părăsise pe Domnitor. Bătrânul Consul era foarte emoționat, și nu găsea cuvinte destul de puternice pentru a exprima admirația ce-i inspirau înaltul patriotism și abnegația lui Cuza Vodă."

Eder către Mensdorf, 12 februarie 1866

„În umilul meu raport de ieri am avut onoarea să arăt că domnul Ion Ghica, ministrul așa-numitelor probleme de stat princiare, a răspuns la dorința exprimată de mine în

numele meu și al colegilor mei de a-1 vedea pe prințul Cuza că în această privință el nu se poate pronunța fără a se consulta în prealabil cu membrii guvernului despre aceasta și fără a fi cunoscut voința lor.

La ora trei după-amiază s-au adunat la mine consulii și eu le-am comunicat răspunsul domnului Ion Ghica. Cu excepția consulului francez, toti colegii mei au găsit acest răspuns corespunzător. Cel dintâi, însă, a fost foarte agitat, a vorbit despre mârșăvia [...] care a dus în mod trădător la catastrofa căreia i-a căzut victimă prințul Cuza. El nu recunoaște nici un fel de guvern provizoriu, nici un fel de reprezentanță princiară, ci numai pe prințul Cuza ca șef al guvernului. Dacă el dorește să stea de vorba cu prințul Cuza, el n-are nevoie de permisiunea acestor oameni, cărora nu le recunoaște nici un drept de a se prezenta ca regenți ai țării. El va căuta să-l găsească pe printul Cuza și ar vrea să vadă cine ar cuteza să-l împiedice să vorbească cu el.

Spre seară, m-a vizitat consulul francez și mi-a comunicat că a descoperit casa în care este ținut prizonier prințul Cuza. Este o casă mică, aproape chiar în mijlocul orașului, ale cărei porți sunt închise. În interior se află soldați din primul regiment de infanterie, sub conducerea unui căpitan, care a participat la arestarea prințului.

După unele discuții cu căpitanul, el - domnul Tillos - a reușit să pătrundă la prinț. L-a găsit pe prinț foarte liniștit și calm. Prințul i-a declarat că acei domni îl tratează foarte cuviincios; că el nu și-a scris actul de renunțare în urma folosirii forței sau prin constrângere, ci de bună voie. Ceea ce dorește el este să i se dea libertatea și să i se permită ca oricărui cetățean român să umble liber pe străzi.

Ziua de ieri s-a scurs absolut liniștit în măsura în care n-au avut loc excese, nici acte de violență

Pe străzi au trecut grupuri cu diferite drapele și cu orchestre, iar seara au fost observați câțiva bețivi zăcând pe străzi, cărora reușiseră să le potolească starea de agitație

provocată de consumul excesiv de alcool. Astăzi lucrurile toate merg pe făgașul lor obișnuit, ca și cum prințul Cuza ar mai guverna în palatul lui.

Binevoiți să primiți...»

XXVIII

Încă tulburat, dar nu spăimântat, ci mai degrabă maturizat de toate cele câte i se întâmplaseră sau la care asistase din seara precedentă și până în dimineața aceea, Dogărescu n-a răbdat prea mult să zăbovească în mahalaua dinspre bariera Beilicului unde se dusese să doarmă. Pașii l-au adus înapoi, încet, prin foiala străzilor care nu se putea spune că era prea sărbătorească, în ciuda faptului că, din loc în loc, scoțând abur din tromboane, cântau niște muzici. A ieșit la Dâmbovița lângă Mahalaua Scorțarului și n-a mai dat pe lângă Curtea Veche, ci a apucat în sus pe Podul Mogoșoaiei, împreună cu vreo patruzeci sau cincizeci de tabaci care se îndreptau și ei în sus. A trecut de ulița Domniței Văcărescu în colțul căreia se aflau casele lui Ienăchiță Văcărescu și, după hanul lui Constantin Vodă, lângă ulița Stavropoleos, a dat piept în piept cu domnul Radu Ionescu pe care-l știa de când scotea foaia intitulată *"Conștiința națională*", dar care i s-a părut foarte schimbat, foarte agitat și nesigur pe el, cuprins de un tremur nefirese și cu figura lui de vulpe speriată; a încercat să intre în vorbă cu el, dar acela a bâguit ceva în legătură cu un doctor și o ghilotină și s-a indepărtat, grăbind undeva spre gangurile care se înfundau in spatele bisericii Zlătari. A văzut apoi călească de lux trasă în fața caselor Venețianei Văcărescu, unde se afla consulatul rusesc și, la colțul dinspre Strada Nouă, Podul Mogoșoaiei și Ulița Sărindar, iată ca întâlnește prima fanfară cu tobă mare în fața căreia s-au strâns câțiva gură-cască. Un tambur de muzică își agită bastonul cu ciucuri pentru dezmorțirea ritmului și doi parlagii strigă din când în când, scoțând abur pe gură: Trăiască guvernul provizoriu !"... Dar, întrebați îndeaproape, de tânăr, nu

știu cam în ce constă acest guvern provizoriu și din cine e format. Mai încolo pe Podul Mogoșoaiei, cam pe la Piața Teatrului, sau mai departe chiar, după Pasajul Român, încotro se îndreptau fără prea mult chef tabacii, se întrezărește acum ceva armată. Lumea spunea că această armată venise în timpul nopții cu tunuri ale căror roți fuseseră înfășurate în șomoioage de paie ca să nu facă zgomot; dar parca poți crede tot ce spune lumea asta, mai mult curioasă de a afla vești decât știind prea bine despre ce e vorba !...

Și nu mai are de văzut multe, pentru că o apuca în jos, pe ulița Sărindar, spre Brezoianu, acolo unde se află casele lui Constantin Cantacuzino.

In poartă, spre marea lui bucurie, îl vede tocmai pe fecior chinuindu-se să ducă înapoi cele două mari valize ale domnului Bolliac.

Iar patronul sau îl primește cam prea firesc, parca nimic nu s-ar fi întâmplat.

- Dogărescule, bine c-ai venit - îi spune - ai să duci asta la tipografie.

Și se afundă din nou cu nasul în hârtii, băiatul punând aceasta pe seama concentrării creatoare.

Când, însă, terminind cu un semn de al său înflorat, apucă hârtiile să i le înmâneze, fața sa, parca mai bine conturată de sticlele ușor ovale ale ochelarilor, are un aer neobișnuit. O spășeală lipsită de avânt; o sastisire cu greață față de ceva. Sau, poate, chiar jenă; jena unui sentiment de culpă.

În orice caz, obișnuit cu modul avântat și retoric al patronului său, băiatul remarcă aceasta, chiar daca nu-și dă seama pe loc. Remarcă în sinea sa, adică înregistrează. Și, cu foile în mână, pornește către tipografia Lucrătorilor Asociați, din Pasajul Român.

Dar, pe drum, imaginea schimbată, neobișnuita încurcătură sau vinovăție din gesturile patronului său încep să-l preocupe, să-l scormone, să-i trezească presimțiri. Și, tocmai în marginea gardului Brezoianului, se așează pe

banca de piatră despăturind paginile cu cerneala încă proaspăt mirositoare.

Primele rânduri le parcurge într-o liniște lividă, asemenea omului care a primit câteva lovituri repezi și atât de puternice încât, deocamdată, nu le simte. Apoi, ca și cum sângele ar începe să curgă clocotitor și fierbinte din rana trupului său tânăr, se simte tot mai amețit. Și vorbele lui, fierberea lui, indignarea lui sunt înecate de limbajul prețios pe care, în toată scrierea românească, numai Cezar Bolliac il folosește. Și-i răspunde în gând, cu cuvinte simple și îndurerate: Ce folos. domnule Bolliac, de lupta dumneavoastră împotriva imperiilor care ne-au asuprit; ce folos c-ați fost închis în tinerețe de ruși și de austrieci; ce folos că v-ați amestecat în toate firele revoluției și că ați fost un om mare la 1848; ce folos că sunteti cel care a scris atâta și a scos ziarul numit *Poporul suveran* !... Ce folos, dacă astăzi ați ajuns să scrieți astfel ? !...

Într-adevăr, cu meticulozitatea tuturor tipicăriilor de trimitere la tipar, deprinsă, cizelată și, poate, chiar osificată în îndelunga sa practică a meseriei, însemnând pentru tipograf toate amănuntele, adică: « ziarul *TROMPETA CARPAȚILOR* din 12 februarie 1866; sub titlul: *REVISTA INTERIOARĂ,* se va culege »... Cezar Bolliac trimitea spre publicare următorul articol:

„Incă uă zi memorabile pe paginile istoriei noastre ! și uă zi care nu se aseamănă cu nici uă altă zi istorică a noastră decât numai prin data ei.

Ziua de 11 Februariu 1866 este identică cu ziua de 11 Februariu 1859, cu deosebire numai că cea din urmă era plină de cell mai divin entusiasm, și cea dintâi a fost plină de cell mai odios desgust; cu deosebire numai că în cea din annul 1859 se făcea chiemarea și în cea din annul 1866 s-a comis gonirea persoanei providențiale care n-a trăit decât șepte anni împliniți, pentru ca să se constate că cele stipulate în tratatul de la Kuciuk Kainargi sunt decretele providinței pentru această nenorocită țară, pentru ca să se

constate, ca uă veritate filosofică și matematică, că peste ziua în care se împlinesc acei fatali șepte anni biblici, nu poate trece nici un suveran român vorbind de Muntenia, și că cell mai cerbicos trebuie să se sfărâme în acea zi hotărâtă pentru viața lui prin tratattul de la Kuciuk Kainargi și prin Senedul din Balta-Liman. Fatalitatea este destinul, și popoarele n-au decât să se încline înaintea ei, precum și toate divinitățile antice erau constrânse să i se încline !

Alessandru Cuza, suveranul de șepte anni all României, nu se mai putea sufferi fărcă uă abnegațiune generale a totoror Românilor din România liberă, de simțământele lor de cetățeniă, de libertate, de moralitate, și pudoare. Annul din urmă mai cu seamă, all domnirii sele, a sfărâmat toate hotărârile cellor mai tenaci în susținerea lui: toate adjunsese peste răscoale. Speranțele de îndreptare, chiar susținute prin voință deveniseră imposibile. Statul căzuse, totu, într-un idiotism putem zice, căci se paralisasse toate facultățile selle spre a distinge binele din rău, justul din injust. - Alessandru Cuza devenise un feliu de *Kirky ciciliana* din Odiseea lui Omer, pe care oamenii cei mai perfecți apropiindu-l, în contact cu dânsul, se metamorfosau, ca prin baguete degrădătoare a Kirky, în ființe immonde, precum ne spune fabula omerică că se metamorfosa în giurul Kirky campanionii cei intelligentti și virtuoși ai lui Ulysse. Imputările să înceteze ! Ne adresăm mai cu seamă la d-voastră domnilor Dimitrie Ghica, B. Boerescu și Ion Brătianu, și apoi la toți câți s-au apropiat mai mult sau mai putin de această vatră a corupțiunii prin amăgire. Imputările să inceteze: am fost amăgiți deopotrivă, trebuie să ne ertăm unii altora. Incriminările să înceteze din toate părțile, pentru că ministru all acestui Domnu, propriu și etern, nu rămâne decât numai ministrul Cogălniceanu.

Se nasce pe sub zăpezile secularie de prin sinuositățile vârfurilor Carpaților uă insectă care se chiamă *verme de zăpadă.* Locuitorii din preajmă prind acest miraculos verme spre a reci, cu unul singur, uă cofă de apă. Ast-feliu se răcia

tot ceea ce ar fi fost fierbinte în atmosfera în care răsufla suveranul Alessandru Cuza. Instinctul conservării morale împingea de la dânsul pe tot acella care simția stingându-se în ell scânteia divină.

Ziua de 11 Februariu 1866 este uă zi memorabile, pe care românii trebuiesc s-o serbeze punând cell dintâi toast, în desfătarea lor, armiei române, care, prin decisiunea, spontaneetatea, valoarea și precisiunea sa, a luat assupră-i curmarea flagelului, pentru ca această concuistă naționale să nu coste pe națiune nici uă picătură de singe. Archangelii conducători în această zi au fost, mai cu seamă, maiorul Leca și trei coloneii, pe care nu-i numim încă, pentru că nu scim dacă modestia d-lor ne ar permite-o. Poporul bucurescean a supleat admirabil această acțiune militară; și comitetul dirigător, necunoscut încă, a combinat lucrul cu toată essactitatea matematică, încât motorul morbului naționale s-a expuls precum se expulsă uă măsea stricată de mâna abile a unui dintist. Detailurile se vor descrie, se vor corrige, se vor adjusta cu timpul, căci faptul e mare, interessante și curiosu.

Noi spunem astăzi câteva trăsure fulminanți alle esplosiunii:

În noaptea de Joi spre Vineri, între 11 și 12 ore, un spion pătrunde până înaintea fostului Domn Cuza; îi spune că, în acea noapte chiar, va fi călcat și surprins de conspirațiune în palat; că armia este în conspirațiune și că chiar garda palatului ar fi inițiată. Fostul Domn, în apatia sa, chiamă commandantele militar all orașului, îi dă ordine să visiteze posturile de gardă și să le înduoască; și după aceasta, liniscit...”

Aici, citind așa ceva, ochii tânărului se împăienjenesc; ciuda, indignarea în fața minciunii, îl fac să vadă totul tulbure, prin lacrimile mari care-i răsar în ochi fără voia lui. Dar se străduiește a citi mai departe:

„...Pe la 4 ore despre ziuă, trei-patru officiari și vreo zece

civili pătrund, sforțând mai multe uțe, la uța immondului cabinet de tăvălire. Scomotul, ce naturalmente se făcuse, desceptase pe suveranul somnoros, și instinctul îll sculase din pat și-l rezimase de uță spre rezistență; forțele descepte alle conspiraților împing uța peste dânsul...

Se infăcișează actul următor de abdicare deodată cu condeiul, și i se impune subsemnarea.

ABDICARE

Noi Alessandru Ioan I, conform dorinței națiunii întrege și ingagiamentului ce am luat la suirea mea pe tron, depun astăzi, 11 Februariu 1866, cârma guvernului în mâna unei locotenințe domnesci și a ministrului alles de popor.

Alessandru Ioan

În lipsă de massă, unul din conjurați își pleacă spatele și se essecută pe dânsele uțurarea patriei. Îll îmbrăcă acești cutezători cu ce se găsesce mai la îndemână și îll conduc, fără să li se-mpotrivească nime prin tot lungul palatului, pe toată scara, până la uă trăssură în care era un conjurat și pe care o conducea alt conjurat având lângă dânsul alt soț; și cu această trăsură se transmută suveranul țărei, din palatul princiariu, la modesta casă a d-lui Const. Ciocârlan unde i s-a pus de gardă câți-va militari și câți-va civili...

...Deuădată cu ziorile, toate musicele militarie și civili, toate clopotele din capitală, păreau că înallță în acord un imn majestuos de salvare către creatore. Toate trupele de liniă erau pe strade, și artileria bravului colonel Haralamb, assigura, cu gurele selle de bronz deschise, liniscea și increderea.

Zecimi de mii de popor, cu stindardele tricolore în frunte, decorați cu cocarde, împleau aerul de Urale și locotenintele pontificelui primat all României, în vestminte sacerdotali și cu sacrul omophor, între preoți, diaconi, cruci și steagurile Metropolei, înaintea cu uă înfricoșată majestate de la

cathedrală până la palat, și - proclamațiunea următoare, tipărită in mii de essemplare, sbura în toate părțille sorbită cu aviditate și fericire...»

…….

Când se trezește înapoi, deschizând ușa cabinetului patronului și râmânând în cadru cu ochii săi mari din care au încetat să mai curgă lacrimile, Dogărescu e în stare de orice, poate chiar să și ucidă.

Iar Bolliac, la cei cincizeci și trei de ani ai lui, își dă seama de starea asta a tânărului. Îl studiază bine, cu teamă, cu conștiința vinovăției care nu s-a putut să nu-l macine și pe el și, ca și cum ar striga repede ,,nu mă lovi" îi spune precipitând cuvintele:

- Știu, Dogărescule; știu că n-am spus adevărul în legătură cu tine, dar special am făcut-o; ca să derutez, înțelegi ? Ca să nu te bănuiască cineva pe tine... sau, chiar pe mine... Știu: te deranjează termenul de ,,spion» pe care 1-am folosit; dar nu-i vorba despre tine; acela e un alt personaj, care vine la unsprezece sau la douăsprezece noaptea, nu ca tine, la șapte-opt. Ziarul trebuie să se arate informat dar, în același timp, trebuie să îndepărtam orice bănuială în legătură cu noi; înțelegi, nu ?... Trebuie sa înțelegi ! Mă înțelegi bine, nu-i așa ?

- Nu, domnule Bolliac; nu vă înțeleg !

În durerea lui, la această prima experiență când își dă seama cum se pot călca în picioare sentimentele adevărate, băiatul atâta poate spune. În vreme ce, în vinovăția lui, Bolliac insistă:

- Nu se poate să nu ma înțelegi; tu ești un băiat inteligent și devotat !...

- Eu am venit pe jos de dincolo de Mahalaua Scorțarului, domnule Bolliac ! - roștește tânarul cu apăsare, ca și cum în asta ar consta contradictia.

- Mahalaua Scorțarului !... își îndreaptă Bolliac ochelarii nepricepând: Și, ce dacă ai venit din Mahalaua Scorțarului ? !

- Am trecut pe lângă Curtea Veche, pe lângă casele Văcărescului, pe lângă Strada Mare... ba, mai înainte, pe la hanul lui Constantin Vodă, 1-am întâlnit și pe domnul Radu Ionescu, poetul... continuă Dogărescu la modul absurd să spună lucruri care nu au nimic de-a face cu vehemența tonului său.

- Și ?... Și ce dacă 1-ai întilnit pe Ionescu ?... încearcă Bolliac zadarnic să-1 îmbuneze.

- ...Domnu Ionescu era speriat; mi-a vorbit de un doctor și de o ghilotină...

- Un doctor și o ghilotină ?

- Da ! - confirmă tânărul, ca și cum asta ar cuprinde dezlegarea.

- Poate de doctorul Guillotin ! - intră în jocul lui absurd și Bolliac, din instinctul de a-1 liniști, a-1 face să nu mai fie pornit. Și, tocmai din această intenție îi explică mîngâietor: Sărmanul doctor Guillotin a inventat ghilotina din motive umanitariste și și-a legat numele de cel mai amenințător, cel mai crud obiect.

Pe băiat nu-1 interesează aceasta, el strigă:

- Dar eu am văzut; am văzut !...

- Ce-ai văzut ? Ghilotină la Bucuresti ? De unde ? !

Însă calfa lui continuă pe aceeași direcție fără sens:

- Am trecut și pe la Consulatul rusesc, am văzut și un grup de douăzeci sau treizeci de tabaci care se duceau spre Piața Teatrului...

- Și ce dacă ai văzut toate astea, ce dacă ai văzut toate astea, măi băiete ?... - îl mângâie ca pe un nebun patronul.

Iar el ajunge brusc la logica faptelor, așa cum a simțit-o în tulburarea sa:

- Și n-am văzut nicăieri zecile de mii de oameni, uralele și veselia despre care scrieti dumneavoastră ! Nu e adevărat ! - mai strigă apoi din răsputeri - Minciuni !... Dumneavoastră ne arătați cum să facem retorică italiană; ne vorbiți despre stilul bogat în care se descriu evenimentele mărețe; dar astea n-au fost deloc mărețe !

Bolliac îl privește o clipă atent, ca și cum nu i-ar veni să creadă că toată vehemența a fost doar pentru asta și, liniștindu-se, ca omul care s-ar fi așteptat la imputări mult mai mari, înălțându-și bărbia proeminentă scapă un râs cam nervos:

- Asta era !... Et, bată-te să te bată !... Păi e bine că mi-ai spus, că doar tu înveți meseria de la mine ! Sigur că nu; sigur că nu e adevărat nici a zecea parte din ce scriu eu acolo ! Dar va fi; peste întreaga zi, va fi ! Iar noi ne tipărim *Mîine,* Dogărescule și n-avem timp de pierdut, înțelegi ? Gazetarul trăiește *mîine*, dar nu poate ști care va fi tot adevărul de mâine, așa că mai... mai...improvizează și el – adaugă termenul pe care l-a gasit în loc de a spune că minte.

Însă băiatul, tocmai pentru ca a început sa înțeleagă, dă din cap categoric:

- Nu va fi, domnule Bolliac; eu de abia am văzut câțiva sergenți de poliție care înnodau la clopotnițe niște funii rupte... Pentru ca, deodată, să izbucnească ajungând la adevărata durere: Și chiar dac-or trage ei toate clopotele din lume, poporul tot n-o să vină să-l huleasca pe Vodă Cuza, s-o știți !

Vinovat, aflându-se față-n față cu credința jignită a acestui tânăr, Bolliac, știindu-și prea bine păcatul, devine gârbov. Și, apropiindu-se de calfă cu gesturi timide, își raspunde sieși mai mult decât aceluia:

- Tu, Dogărescule, tu ești conștiința tinereții mele nealterate !... Îl mai privește o clipă dând din cap cu vinovăție, apoi se smulge, se duce la birou și se așează nervos umplând o pagină cu vorbe pe care le scrie parcă mitraliind. Când termină, cu gest demonstrativ, dar tot așa, ca și cum și-ar demonstra sieși că *se poate*, îi întinde foaia poruncind: Adaugă asta. Adaugă la sfârșitul articolului asta; dar, mai intâi, *citește-o tu !...*

Și, răbdător, poate chiar dorind a-și purifica frământările ce le avusese până la întoarcerea aceluia, îi așteaptă

verdictul, urmărindu-i reacțiile când citește:

„...Vodă Cuza și-a dat tot bunul și națiunea îi va fi recunoscătoare pentru aceasta in perpetuu... Duo fulgere mari a mai putut da spre rechiămarea splendorii sale trecute; acestea au fost: independința bisericei ortodoxe române și sfidarea care a făcut Înaltei Porți prin scrisoarea sa către Vizirul. Aceste duo mari acte aceste duo fulgere asvărlite dupe apogea sa, au fost ca nisce trăssure care se arrată adesse pe uă fisionomiă spre a rechiema beleșea sa trecută... Noi toți Românii, să sperăm și să ne îngrijim de crescerea acestor prunci divini, acestor legi sublime, si să nu lăsăm nici uă mână de pigmeu, nici uă mână neindustrioasă, să le attingă ! Elle sunt statua lui Fidias pentru noi astăzi; să ne înclinăm înaintea acestei statue și să admirăm inspirațiunea divină ce a predominat la concepțiunea ei !»...

Da, privindu-1 cum citește și cum indignarea trecută încă îi dă frisoane, simte nevoia înca o data să-și spuna ca băiatul acesta e conștiința lui din tinerețe; cea înca nepătată de interese, aranjamente și meschinăriile vieții. Și întreabă timid, ca în fața unui examinator:

- Ei, ce zici, Dogărescule ?

Tânărul îl privește lung, cercetător, cu un aer epuizat:

- Mai bine 1-ați ierta pe Domnul Cuza nemaiscriind vorbe despre el; mai bine 1-ați feri și v-ati ocupa de imperiile din jur care vor să ne mănânce !

Vorba asta rostită cu tristețea celui care știe că nu se mai poate aștepta la fapte mari din partea lui, trezește în fostul poet și luptător, în cel care încercase să fie și Petrarca și Garibaldi, toată vehemența:

- Imperiile ? !... Păi știi tu, Dogărescule, cum mă urmărea pe mine politia țarului și cum m-a ținut ostatec la mănăstirea de la Poiana Mărului ? !... Și, uite aici, descrierea mea, făcută de poliția habsburgică, ca sa fiu urmărit: „de statură mijlocie, are părul negru și des pe care-1 poartă întotdeauna foarte îngrijit, mustăți negre, pometi proeminenți, poartă în permanență ochelari, iar mersul său este puțin aplecat -

e redactorul ziarului românesc scos în interesul partidului răzvrătit»... Da, dragă băiete, am fost urmărit toată viața de ei !

- Dar v-am văzut ieri plecând cu două geamantane si nu erau ei, erau ai noștri ! - spune Dogărescu trist, dezamăgit.

- Și ce-ai fi vrut să fac ?

- Să mă luați cu dumneavoastră, să mergem la palat și să ținem pieptul apărându-l pe Vodă ! - izbucnesc de-abia acum marile imputări în glasul băiatului, odată cu lacrimile.

Imputări la care Bolliac nu are ce răspunde, decât:

- Vei îmbătrini și tu, și-ți vei da seama ce e viața; câte furci îți pune dinainte viața !

Cu gustul sleit al acestor vorbe, Dogărescu pornește spre tipografie și, ajungând acolo, își reia munca de rutină începând, împreună cu tipograful, să așeze capul ziarului, asa cum apare el întotdeauna:

Annulu IV. Nr. 9 - 403
patru-zeci si cinci parale numerulu
Duminică 12 februariu 1866
TROMPETA CARPAȚILOR
Prețul abonamentului:
Pentru un ann 128 lei, pentru șesse lune 64 lei în toată România liberă. Pentru Austria 10 florini de argint pe șesse lune. Pentru Francia și pentru Italia 20 franci pe șesse lune.

Pretul anunciurilor:
Anunciuri în pag. IV linia 20 parale ; în pag. 1 ună sfanță ; Inserțiuni și reclame linia 1 sfanț.
Articulii trimiși și nepublicați se vor arde.

Pentru abonare și anunciuri a se adresa la administrațiune, strada Brezoianu, casa d-lui Const. Cantacuzino ; sau la tipografia Lucrătorilor Associați în Pasagiul român.

Această foaie urmează a avea deschisă vechia sa rubrică : Curți și Tribunali și prețul publicării este de 1/2 sfanț linia.

PB ——— *Corneliu LEU*

Scrisorile nefrancate se vor refuza.

XXIX

TROMPETA CARPAȚILOR din 12 februarie 1866;

PROCLAMAȚIUNEA LOCOTENENȚEI DOMNEȘTI ȘI A MINISTERULUI:

ASTĂZI ELL NU MAI ESTE.

...Români ! Prin allegerea Principelui străin ca Domn all Românilor, toate voturile rostite de divanurile ad-hoc devin un fapt îndeplinit.

Români ! Aveți credință tare în Dumnezeu și viitorul României este assigurat.

Dată în Bucuresci, la 11 Februariu, 1866

Locotenința Princiară: Generariul Nicolae Golescu.

In absența d-lui Lascăr Katargi, Dimitrie Sturza ad-interim.

Colonelu Haralamb.

Președinte all Consiliului Ion Ghica, Ministru Intru, Dimitrie Ghica, Ministru Justiția, Ion Cantacuzino, Ministru Finance, Mavrogheni, Ministru Culte, C. A. Rosetti, Ministru Lucrări publice, D. Sturza, Ministru Resbel, Lecca.

* * *

REVISTA INTERIOARA

Doamna Elena, pe la 9 ore ziua, a cerut să eassă din palat ca să meargă să șază la d. dr. Davila. La ieșirea M. S. Doamnei din palat, poporul a petrecut-o cu urări și binecuvintări, ceea ce a probat încă-uă-dată simțul cell bun all Românilor.

* * *

La 1 oră dupe amează adunarea electivă a senatului întrunite, erau în sala de la Metropolie.

Intâiul d. Dimitrie Ghica s-a ivit din partea guvernului și

a adunat applause frenetice.

Peste puțin a venit Locotenința domnească cu guvernul și d. Generariu Golescu, pentru a duoa oară membru all Locoteninței domnesci, a dat citire următoarei espuneri:

Domnilor Senatori, Domnilor Deputați,

Măria Sa Alessandru loan I, fostul Domn all Principatelor-Unite-Române, a depus astăzi în mâinile noastre actul său de abdicare, pe care la rândul nostru avem onoare a-1 depune în originale pe biroul Adunării.

Domni Senatori și Domni Deputați precum vedeți, fostul Domnitor, nu numai că dechiară din nou solemnnul ingagiamentu ce a fost luat înainte de a fi alless Domn în Moldova, și care 1-a repetit officiale înaintea domnieivoastre încă la deschiderea sessiunii actuale, dară recunoasce în sfișit că abdicarea sa a fost dorită și cerută de către națiune.

Poporul intreg all Capitalei, precum ați putut s-o constatați, a dorit, a cerut, a efectuat și a salutat cu entusiasm această abdicare.

Locotenința domnească și ministeriul, priimind acesta deposit sacru atât din mâinile cellui care 1-a avut, cât și din celle ce-1 au în deplină proprietate, a crezut, domni Senatori și domni Deputați, că ar fi în interessul generale all țărrei ca să vină înaintea d-voastre, și să conjure să vă întruniți cu voința națiunii, atât de des și de solemn esprimată, și să sancționați și d-voastră voința națiunii, ce la 1857 a fost espressă chiar aci cu atâta tărie și unanimitate.

Domnilor Senatori, Domnilor Deputați,

Și consciința, și cunoscințele d-voastre, și vocea întregei națiuni, vă arrattă pe deplin, suntem sigur, ca assemeni cestiuni vitali pentru orice națiune, și cu atât mai cu seamă pentru a noastră, pot deveni fatali, adese chiar printr-uă oră de întârziere.

Venim dară cu cea mai deplină încredere, și facem appel

la patriotismul d-voastre, să dați țărrei, și prin votul d-voastre, consacrarea ce asceaptă.

Dat în capitala Bucuresci, în 11 Februari, annul 1866. Locotenința Domnească: Generariu Nicolae Golescu, Colonel Haralamb, Ad-interim, D. Sturza, Subscrișii miniștri: Ioan Ghica, Dimitrie Ghica, C. A. Rosetti, Maior D. Leca,I. Cantacuzin.

Dupe aceasta d. Ion Ghica, președintele consiliului de miniștri și ministru din afară, arrătând cu multă abilitate, în puține vorbe, situațiunea, a spus că, cercetând prin toate familiele suverane alle Europei, a găsit mai possibile, mai potrivit și mai demn pentru noi, să chiemăm pe principe all nostru pe ALTEȚEA SA REGALE FILIP-EUGENIU-FERDINANT-MARIA-CLEMENT-BALDUIN-LEOPOLD-GEORGES, COMITE DE FLANDRA ȘI DUCE DE SAXONIA, fratele M. S. Leopold II regele Belgiei; după care, apprețiindu-se îndestul espunerea și cuvintele, s-a aclamat sus numitul principe, în unanimitate, Domn ereditar all Romaniei, și s-a procedat apoi la votare prin scris și prin jurământ, fară să rămână un singur deputat sau un singur senator, din cei presinți, care să nu voteze și să nu jure precum a votat.

Eattă votul corpurilor legiuitoare:

„Annul 1866 luna Februariu, 11 zile și adunarea electivă a României, întrunite, au alless și au aclamat în unanimitate de Domn stăpânitor all Principatelor-UniteRomâne, conform dorințelor esprimate de adunările ad-hoc din annul 1857, pe alteța sa regale Filip-Eugeniu-Ferdinand-Maria-Clement-Balduin-Leopold-Georges, comite **de Flandra și duce de Saxonia,** sub numele de **Filip I**."

Faptul este implinit.

Negreșit că consumatul om de Stat, d. Ion Ghica, n-a făcut nimic în hassard. - Cavaleru belgian a combinat, a cercetat

și s-a încredințat despre toate de mai nainte, ca să nu cumva să se încurce în-vreun detaliu viitorul patriei salle.

* * *

Să fie cunoscut de către toți și, mai cu seamă, de către tot elementul democratic din guvernul actuale, că noi, în privința fostului Domn Alessandru Ion I, suntem ceea ce este ecclesia în privința lui David; respingem pe om pentru păccatele selle, dară conservăm faptele lui ca alțătoare de poporul român.

Legile celle mari alle fostului Domn Alessandru Ion I sunt religiunea noastră, sociale mai cu seamă. Actul din 2 Mai, recunoscut în principiu de către Locotenința domnească și de guvernul său actuale, prin convocarea adunării și a senatului create de Statutul din 2 Mai, este astăzi evangeliul nostru.

Nu suntem la îndoeală că libertățile publice, garantate prin proclamațiunea Locoteninței domnesci, nu vor rămâne illusorie. Pressa descatenată va vărsa assupra-ne, de astăzi înainte, bine-facerile ei.

Cuza va occupa singur mai multe pagini în istoria poporului român, decât toți ceilalți Domni ce i-au proces. Această ammestec de cugetări mari și de viciuri meschine; acest Domn bine născut și rău crescut, va rămânea cea mai mare figură în galeria de prinți români.

Rămâne acum să vedem actele salle secrete. Uă commissiune s-a alless de trei membri din deputații națiunii, între cari și generariu Tell, să-i cerceteze toate chărțiele și prin urmare să publice pe acelle ce vor fi aparținând istoriei.

* * *

De assemene este comunicat adunării dorinta espresă de către Locotenința domnească ca lista civile, până la venirea nuoului Domn alless, să se treacă la economie. Tot în ședința de eri, s-a propus un credit de 300.000 lei din fostele *fonduri secrete* pentru trămiterea unei deputațiuni spre a pleda pe

la cabinetele europene în favoarea votului de la 11 Februariu.

ZIARIELE STRĂINE

Este timpul credem ca, pe lângă celle publicate prin *Monitor* și prin *Românul*, pe lângă corespondența de Bucuresci a ziarielor citate de sus zissele organe, să spunem Românilor și celle ce se petrec și publică, între dânsele, ziariele europene în privința noastră.

Să nu mai citäm *Pressa* din Paris, căci ea e prea ursuză.

Wanderer, dupe ce descrie evenimentul din 11 Februariu precum poate, conchide așa: „Austria va cullege dacă va sci ceea ce a semănat Țarul.»

Ziarul *L'Europe,* care pe drept cuvânt se crede totdauna bine informat, și care are multă aplicare a ne voi totdauna binele, este la mare grijă despre viitoriul nostru.

* * *

(*Aceeași rubrică, trei săptămâni mai târziu* :)

Eattă ce copprinde acest ziariu importante în Europa numai în numerul său de la 28 alle currintei despre noi „Nimica din celle ce se petrec în Principatele Dunărene nu este indifferinte interesselor Europei. Astfel, nu trebue ca cineva să se mire, dacă, de îndată ce a fost cunoscută nuvella evenimentelor de currând din Bucuresci, puterile semnătoare tratatului, fără înțelegere prealabile și într-un chip imediat, au sondat cabinetul din Bruxel ca să cunoască intențiunile guvernului Belgian relativ la acceptațiunea comtelui de Flandra.

Credem a sci că răspunsul nu s-a întârziat a se face. În momentul de față, puterile semnătiare tratatului din Paris sciu că contele de Flandra nu va primi offerirea senatului și a camerei deputaților din România. Rămâne de sciut ce vor face Moldo-Românii acum. Vor da ei uă a duoa represintațiune a tristei comedie jucată de către Greci

plimbându-se din curte în curte offerirea unei coroane refusată, lepădată sau vor avea încrederea în propriele lor forțe ca să urmărească împlinirea destinelor lor.»

Uă depeșă telegrafică din Constantinopole a acelluiași ziariu conține:

„Poarta a însărcinat pe miniștrii săi pe lângă marile puteri să protesteze contra veri-unor resoluțiuni eventuali din partea acestora, relativ la Principatele-Dunărene, în casul când aceste resoluțiuni ar aduce vătămare drepturilor Turciei.»

Uă altă depeșă din Londra a ziarului *L'Europe,* zice „Deschizându-se vorbă încă de la început, prin calea telegrafică între diferitele puteri semnătoare tratatului din Paris, attingătoare despre evenimentele de curând din Bucuresci, uă conferință va să se reunească într-un interval foarte scurt spre a examina messurele ce sunt a se lua acolo.

1-a. Spre a mănține Principatele sub suzeranitatea Portei.

2-a. Spre a assigura unirea cellor duo Principate.

3-a. Spre a grăbi înlocuirea principelui Cuza fără tulburări.

În consecință acestei înțellegeri assupra acestor puncturi, înțellegere care este un fapt irrevocabilmente officiale în ceea ce s-attinge de Francia și Austria, Principatele nu vor fi reduse să cerșetorească pe la familiele princiare alle continentului europenn, un șef spre a i guverna».

Organul officios din Bruxel, *L'Echo du Parlement,* crede ca poate să confirme ca comtele de Flandra va necunnoasce allegerea sa ca principe de Romania.

Ziariul *La Patrie,* organ semi-officiale all imperiului frances se pronunciă în modul următor:

„Marile puteri sunt înțellese să lasse Principatelor Dunărene a-si allege guvernământul lor, cu condițiunea ca tratatul din Paris de la 1855 să nu se violeze și să nu resulte complicațiuni europene din allegerea Principatelor.

Comtele de Flandra priimesce astăzi deputațiunea moldo-română. Se zice ca va necunnoasce allegerea sa.»

Negreșit că noi nu trebue să punem încă temei pe nimica din câte se aud, până să adjungă advocații noștri să lumineze cabinetele Europei și să lase fără cuvânt pe celle ce vor fi încăpățânate contra votului nostru.

Ce mirare ne copprinde însă ca nu vedem până acum publicat în *Monitor* răspunsul de mulțămire all simțitorului și civilisatului principe suveranul nostru la marele entusiam all poporului său.

Negreșit că această mulțămire trebue să fie călduroasă și cordiale; nu poate să fi conținând încă, înțellegem, primirea sa cathegorică, din causa etichetelor între cabinete, dară trebuie să fie, nu ne îndoim, ca răspuns personale privat, plin de affabilități grațioase.

Noi venim cu tot respectul, să rugăm plecat și umilit pe d. președinte all cabinetului actuale de miniștri să binevoească a ordona să se publice prin *Monitor* acest grațios răspuns, și mai cu seamă pentru ca gurele rele și chronica scandaloasă pretind că încă nici c-ar fi pătruns până acum la auzul M. Salle votul și jurământul nostru.

VARIETĂȚI

Județele sau, mai bine, toate corpurile Statului din județe, s-au grăbit a-și arăta, prin depeșe adresate noului guvern, entusiasmul de care au fost coprinse când au luat scirea despre faptul de la 11 Februariu currinte.

Noi, deși am avea să facem oarecari observațiuni assupra acestor depeșe, însă ne rezervăm dreptul nostru de cronicar pentru mai în urmă, fiind că motive bine cuvântate ne dictează această amânare.

In sedința Camerei de la l. d. ministru de Interne a zis între altele, aceste cuvinte semnificative, pe care n-avem curagiul azi a le commenta pe deplin. D. Dimitrie Ghica a zis:

„De când am fost aruncați pe fereastră și până am intrat

pe poarta mare, nu sciu ce s-a mai făcut în Cameră».

Auzim ca mai mulți deputați se pregătiau a-i raspunde. dară au crezut de cuviință a trece peste acest incident, spre a evita gâlceavă din capulu locului cu guvernul de la 11 Februariu.

Într-adevăr s-ar fi putut raspunde d-lui ministru de Interne:

Să ne permită on. ministru, unul din capii oppositiunii de la 1863 si 64, a ne îndoi, că ar fi pututut sta indifferinte la celle petrecute în țarră și în cameră de la 2 Mai 1864 la 11 Februariu 1866, și pe carele aflat din foaia officiale, lucrând chiar, în interessul țărrei negrești, pentru triumful lui 11 Februariu; eară cât despre comparațiunea lui 2 Mai 1864 și 11 Februariu 1866 mai târziu va avea multe de zis.

* * *

La balul frumos care-1 dete d-na Sevastița Alessandrescu Juoi, la 3 alle curintei, d-na Porumbaru, pe când se suia în trăsura ca să se întoarcă acasă, a perdut uă braciară de preț, care aflăm că s-a constatat, prin mărturirea birjarilor și visitiilor ce se aflau acolo la suirea d-nei Porumbaru în trasura, c-ar fi găsit-o unul dintre birjari.

Sperăm că poliția se va fi grăbit a descoperi pe cell ce a luat de josu acest obiect de preț perdut și că va fi restituit persoanei ce 1-a perdut.

ANNUNCIE

EFORIA BISERICEI CREZULESCILOR

Duminică la 20 alle curintei se va ține licitație în încăperile din curtea Bisericei Crezulescilor pentru lucrarea de zidărie și dulgherie a încăperilor ce au să se construeze în primăvara viitoare.

Cărămida, varul, nisipul, și apa prin fontână se vor procura de Eforie iar toată lemnăria cu oare care mărunțișuri de alt material, și lucrul, se vor îndeplini de întreprenor. Doritorii pot avea în toate zilele la ori ce oră, planul și devisul cu

condițiile.

* * *

Se cere în orașul Ploesci într-uă familiă un pedagog care să cunoască limbile franceze și germană. A se adresa la d. Constantin Schina, Strada Calvină N. 2.

* * *

Sub semnatul posedând duo obligațiuni formulate licuidate una de 1000 galbeni deosebit de procente a D. Stephan Sillion membru la Inalta Curte de Cassațiune și Justiție și alta de 1500 galbeni idem a D. Stephan Sillion și a fratelui ds. D. Costache Sillion Colonelu și adiotant, și vorind a le vinde cu condițiuni foarte favorabili, are onoarea a annuncia aceasta onor. public, ca amatorii d-a cumpăra una sau ambele obligațiuni, să bine voiască a se presenta la subscrisul spre contractare in Bucuresci la Hotelul *d'Orient,* eară de la 5 Febr. înainte în Iassy la locuința sa de vis-A-vis de Hotelul *Binder.*

AVIS

Subsemnatul adduce la cunoscința publică că a priimit și scum, ca și în anii precedenti, sămânța de tutun turcesc de Ieninge, de cea mai bună calitate.

Cultivatorii amatori cari vor să aibe sămânță de acest fel o pot găsi în orice câtime, și cu preț moderat, la magazia cu N. 20 din hanul cu salkâmi strada Gabroveni.

Christea Simeon

UN PIANO FORTE NOU
de BOSENDORFER

Se află de vindere pe un preț moderat. Mușteriii sunt rugați a se adressa la vedova reposatului G. S. de Gaudi la spit. Colții.

A EȘIT DE SUB PRESĂ
ELEMENTE DE COSMOGRAPHIA
ELABORATE PENTRU USUL CLASELOR GIMNASIALI
de DEMETRIU N. PREDA
Se află la deposit la toate librăriile și la typografia lui J. Weiss strada Biserica Ieni No. 1.
Pretiul unui essamplar 3 sfanți.

A EȘIT DE SUB TIPAR
Si se află de vinzare la toate librăriile
ORIGINIELE LEGISLATIUNII ROMANE
de G. MISSAIL.
Avocat jurist absolut de facultatea juridică din Iassy. Pretul 1 1/2 Sfanti.

XXX

Ca o umbră, ca o stafie, într-o incredibilă metamorfoză, poetul Radu Ionescu, cel care cu atâta spirit, atâta impertinență și atâta ambiție a dominat deceniul, cel care cu vehemență s-a năpustit asupra oamenilor cerând glorie sau smulgându-le-o când ei s-au lăsat mai greu, se strecoară acum pe străzile acelea ce au haz numai noaptea, străzile dintre Piața Mare și Turnul Colței. El, poetul versului larg înaripat, rostit retoric, cântărețul emfazelor lungite pe sute de iambi și trohei, cel care și-a făcut loc pentru poezie cu sabia gazetăriei și a forțat calea spre celebritatea de mahala azvârlind către omenire interminabile șiraguri de versuri, calcă acum nesigur, buimac și fără nici o privire către viitor. Ca să ne încadrăm în stilul epocii, putem spune chiar că, în mantia care-i flutură ca un giulgiu, pașii lui, ai poetului "*Nopturnelor", "Consolațiunilor", "Fantasiilor*" și "*Sunetelor orei*", ai celui care a debordat fluvii de filosofie poetică scriind "*Geniul abisului"*, cutezând nici mai mult nici mai puțin decât a pretinde că: ,;*Asupră-mi infinitul /*

Sub mine un abis", ai atacatorului cu versul care s-a pus a cuceri deceniul bombardându-l deopotrivă cu poezie lirică și poezie epică, cu articole și conferențuri rostite baritonal și patetic precum la toți cei care se ascultă pe sine mai mult decât pe alții, pașii lui, acum, bâjbâie nesiguri, topiți ca și ecourile operei pe care și-a dorit-o nemuritoare aflând astăzi că nicicum nu e, că degeaba a căutat săli cu aplaudaci, toate vanitățile și veleitățile sale neajungând să domine mai mult de o jumătate de deceniu.

Iar dimineața aceasta, a anului ce ar fi trebuit să fie de început al celei de a doua jumătăți, îl găsește nu numai sfârșit fizicește, ci și fără vreun ecou din tot ce-i fusese vehement în ascensiunea de până atunci. Se târâie pe lângă ziduri, ca-n propria sa viziune din "*Somnul suferindului*" prin care, cîndva:

..."Copile aeriene, silfide amoroase
Odată surâzânde la capu-mi vă puneați,
Și prinse toate-n horă, copile gracioase,
In sfera fericirii cu voi mă transportați"...

pentru ca, acum, simțind cum trupul îi este măcinat și efemera glorie cu care se mințise i s-a scurs, vehemența ambițiilor să i se întoarcă împotrivă:

"*O ! noapte, noapte neagră ! o singură lucire*
Nu este să lumine cărarea a zări;
Speranța mă delasă în noaptea de-ngrozire,
Teroarea, noapte-abisul s-unesc a mă zdrobi.
Și multe vise triste sunt numai veritate,
Și negrul percipiciu ce-n noapte stă tăcut,
Nu este viața noastră-n a sa realitate,
Și secului prezinte în care ne-am pierdut ?"

Sărman poet ce s-a luptat cu nemurirea ! S-a amăgit confundându-și veleitățile cu neiertătoarea realitate și, în

umflarea lor, nu și-a dat seama că această realitate nici nu i le ia în considerație. S-a crezut mare, dar n-a avut alt argument întru aceasta dacât faptul că s-ar fi dorit astfel; i-a sfidat pe alții prin ceea ce a vrut să fie și nu prin ceea ce era; iar lovitura clipei, conjugându-se cu ipohondria sa, l-a aruncat în țărână, printre cele mai neînsemnate gângănii târâtoare. Și cînd ? Tocmai în această zi în care, fiindcă mersese alături de conspiratori, ar fi așteptat și el un os.

Un os pe care, arătându-l dușmanilor bârfitori din lumea literelor, să-i pună la punct pe cei ce-l consideră porc arivist și apucător, cititorii să-l creadă geniu cum singur se proclamă, iar el să fie satisfăcut cu gândul că știe să dea unui ciolan asemenea lustru încât să semene cu bastonul de mareșal !

Umbra lui, plutind în disperare, trece acum, dintre zidurile clădirilor masive ale orașului negustoresc, în tihna îmbietoare a cartierelor cu grădini mari. Trece prin mahalaua Batiștei, cea stăpânită cândva de italianul Constantin Baptista, prieten al lui Radu Vodă Mihnea, se depărtează de mahalaua Armenească și o tot ține spre Ulița Târgului din Afară de unde începe drumul Buzăului, al Focșanilor și al întregii Moldove.

Trece prin mahalalele cu nume venind de la biserici cărora, la rându-le, le vin numele de la parohii care le-au păstorit cândva: „Popa Rusu", „Popa Soare", dar nu bagă de seamă la nimic pentru că panica lui de ipohondru, ca la toți oamenii care se iubesc prea mult pe ei înșiși, îl face să plutească între disperare și rușine. Și, din cine știe ce instinct, ca și cum s-ar fi dus în fața lui pe vremea când era caimacam, își tot alcătuiește un discurs către Anastase Panu:

„Domnule Panu - i se adresează el pregătit să cizeleze fraza, s-o aurească în politețuri pentru a fi scuzabilă în fond - domnule Panu, nu cred că poate fi vorba nici de rușine, nici de îndrăzneală, ci numai de o cestiune sciințificește văzută, pentru că știința face mari progrese, iar boala asta, oricâte jene ar produce, este boala secolului !... Domnule Panu, o

am văzut-o pe altarul mizer de ospiciu pe ființa cu care am procedat molipsitoriu și m-a cutremurat în cele mai crunte frisoane. Pentru că ființa aceea era o belleță, o suavă, o silfidă cu pielea marmoreană și ochii încântători, o voluptuoasă plină de darurile naturii vioaie, o gracillă cu privirea azurată, dar care m-a infortunat !... Secului acesta este mirific și terifiant, el ne înalță pe culmile revoluțiunilor care ne afirmă și ne asvârle-n percipiciul unor asemenea nenorociri cum este și aparițiunea acestei necruțătoare boli ce se răzbună tocmai pe sublimul amorului ca act carnal !... Ne dă enuziasme spre a doborî legile sociale și ne pedepsește cu degradante fisiologice legi !... Domnule Panu, o am văzut-o pe fosta gracillă cu privirea azurată, astăzi ca o făptură umplută de buboane, pierdută-n suferinți... Nici nu vă-nchipuiți cu ce psihicească decădere a nenorocit-o boala întunecându-i toate suvenirurile, ba chiar punându-i accenturi de inconștiență !... Căci mai bine aș fi știut-o angel la cer decât în degradarea fisicească ce mi-a fost dat s-o văd la mizerul ospiciu !... Și am bătut aceste drumuri, domnule Panu, căutându-vă discreta casă unde trageți la București, cu îngrozire la viitorul ce mă așteaptă și pe mine !... Este boala secului si atinge tot...

... E boala secului; asta e adevărata boală a secului și nu cum credulitatea mea oportuna a fi numai revoluțiile. Revoluțiunile sunt o boală morală, sau socială, care agitează spiritele, dar aceasta este chiar boala fisicească ce infortunează pe vecie bietul om cătător de plăceri. Și, din această motivațiune, ea flagelează cu abjecții corporale firile senzitive de poeți, excitându-le inflamațiuni și pe trup și pe creier, și carnale și psihicești, și usturătoare și dementizatoare !... Iar, numai în anumite faze, dând și geniu, așa cum constat acum motivațiunea geniului meu de odinioară cu care am cucerit celebritatea-mi ce acum decade tocmai din spaima mea de a nu-mi pustii geniul !... Căci eu admir geniul Măriei Tale, domnule Panu, și sunt ferice de a avea o motivațiune consimilară pentru al meu,

dar mă oripilă percipiciul în care, ea, microbian ne-mpinge, această boală a secolului nostru neiertător !... E boala secolului, domnule Panu, dar nu e rușinoasă dacă cutezăm a o afronta și preface rușinea într-o cestiune sciințificească !...

Dumneavoastră, știu bine și cu discrețiune că sunteți unul dintre aceia care, de îndelungată vreme o înfruntați cu ceva prescripțiuni franțuzești de mare folos. Că, doar de la franțuzi ne vine și boala și remediul !... Iertați-mă dacă spun lucruri care trebuiesc tăcute, dar vă rog să comprendrați un om în desperarea bolii, când știe că la dumneavoastră, în chiar fisicul dumneavoastră, s-a experimentat soluțiunea lecuirii !... Înțelegeți suspinul meu, domnule Panu, a unui om care, din falnică zburare se vede la pământ. Numai acest suspin mi-a dat curajul să-mi permit a aduce suvenir pomenind despre maladicul amănunt al boalei ce și dumneavoastră posedați. Dar, spre osebire de persoana-mi demnă de misericordie, dumneavoastră o posedați îmblânzită de medicinuri eficace... Vin la dumneavoastră ca un june confrate rugându-vă să nu vă încruntați dacă ridic giulgiul de pe acest secret pe care l-ați păstrat atât de solenel. Dar boala secolului face ravagii terifiante, iar eu nu vreau să trepasez, sau să-mi văd creierii măcinați ca ai bietei gracile din care azi n-am mai găsit rămasă decât o disgrațioasă umbră cu alterat surâs nebun !... Sunt convins de confrereasca dumneavoastră percepțiune, domnule Panu !... Posed un trup încă june, care se mai poate meremetisi, dacă mă ajutați a-l unge și curarisi cu medicinurile ce-și fac efect benefic pe boala ce-o stăpâniți cu onor !"...

Repetă frazele, le întoarce, le mitocosește, le pune accente crezând mai mult în unele decât în altele și ajunge, astfel, în Mahalaua Silvestrului unde mai mulți negustători moldoveni și-au făcut casele ca să le fie la îndemâna drumului ce vine dinspre așezările lor. Domnul Panu are aici neamuri, dacă nu de sânge, cel puțin de încuscrire și,

dacă nu de încuscrire adevărată, măcar din aceea care, la o anumită vârstă, te obligă să-i faci o casă ceva mai departe de a ta.

- Cu domnul Panu - spune el cuconței care iese la fereastră, dar ea nu aude, pentru că din casă răzbat niște strigăte foarte ciudate - ...Aș dori să conversez cu domnul Panu - repetă el când aceea vine în dreptul ușii de la marchiză - ...Nu stă aici domnul Anastase Panu, fostul caimacam al Moldovei ? Că io-s muntean, dar i-aș fi făcut o odă când era la putere. Stă aici ?

- Mai stă ! - răspunde straniu femeia, acoperind zgomotele dinăuntru; și, cu bărbia ridicată, îl cercetează ca și cum s-ar folosi la aceasta nu numai de ochi ci și de negul mare crescut în dreptul obrazului.

E ea - constată cu bucuria salvării poetul - mi s-a spus că e mai tânără, dara are în schimb mulți negi... Și încearcă politicos să se prezinte:

- Îmi permiteți: Radu Ionescu, poet și publicist.

- Anșantată, dar n-auz, că tot urlă nebunul ! - zice femeia aranjându-și o buclă pe marginea baticului.

- Îl caut pe domnul Anastase Panu...

- L-ai găsit ! - spune ea cu un ton ciudat, care îi dă bănuieli.

- Aș putea avea onorul să-l văz ? - întreabă cu disperare politicoasă poetul.

- De văzut, poți, domnule; să te-nțelegi cu el e mai greu ! - arată femeia spre locul de unde se aud strigătele ce au devenit și mai bizare.

- Dar ce are ? ! - întreabă Ionescu într-o neagră presimțire.

- Cum, ce are ? - mișcă femeia bărbia cu neg - L-au ajuns blestemele. Așa or să pățească toți care l-au săpat pe Cuza !... Numai că, pe Panu, l-au ajuns prea repede !

Făcând ochii mari, poetul pășește după fundul ei ce se rotunjește-n strânsura cordonului de la capotul de mătase vișinie. Pășește încet și se uită la fața de viezure zburlit a celui care nu-l mai recunoaște.... Făcând ochii mari și îngroziți, cu atât mai îngroziți cu cât recitesc pe obrazul

caimacamului toate reacțiile paranoiei pe care a văzut-o în ospiciu la femeia ce l-a spăimântat. Fiindcă fostul caimacam face bale și urlă.

- S-a țicnit ! - spune cu glas stins poetul, ca și cum ar recunoaște o fatalitate.

- S-a țicnit de tot ! - precizează femeia manevrându-și cu impulsivitate negul.

- De tot ?

- Bine-nțeles... Că, doar, țicnit a fost de când s-a pornit împotriva lui Cuza !... Cine nu-i țicnit, dacă se pornește împotriva Domnitorului nostru ? !... A singurului Domn adevărat pe care l-am avut și noi ! - strigă ea cu niște accente de adânci convingeri politice, pe care nu i le-ai fi atribuit la prima vedere, dacă n-ai fi cunoscut apetența mahalagioaicelor pentru politică...

Pe când, nesigur și clătinător, văzând tulbure totul, tocmai penru că nu-și mai vede deloc viitorul așa cum ar fi fost în stare să și-l impună prin orice mijloc, poetul Ionescu se îndepărtează ca o neajutorată umbră, un cărăuș încărcat cu ziare trece cu pas egal și, fără a se opri, pune-n clanța porții o foaie. În ea scrie că membrii guvernului și alții care au contribuit la răsturnarea lui Cuza, și-au luat gratificații de câte două mii de galbeni pe motivul de a merge prin țară ca să explice cauza revoluției. Unul singur a refuzat: C.A. Rosetti, care nici nu mai vrea să facă parte din guvern.

Dar n-are cine o citi. Bietul anonim ce se internează la bolnița Sfânului Pantelimon cu numele de Ionescu e atât de tulburat în măcinătoarea-i iubire de sine care i-a adus ipohondria, încât nu-i mai arde de tiparul în care sperase atâta; caimacamul merge la umblătoare convins că se-așează pe tronul domnesc; iar singura care s-a dovedit lucidă chiar și-n ce-a spus despre răsturnare, mai tânăra țiitoare cu negi, știe a rosti câteva cuvine franțuzești, dar, ne prea având deprindere cu cititul, literele i se împletesc altfel chiar și pe românește, doar când se uită la ele.

XXXI

GENERAL VĂCĂRESCU:

„.O proclamație a noului ministru de interne, principelui D. Ghica, distribuită și afișată pe strade, pe la amiazi, anunța capitalei și țării că în dimineața acelei zile, la orele 5, Domnitorul Cuza abdicase, lăsând puterea în mâinile unei locotenențe domnești și unui guvern aclamat îndată de catre orășenii capitalei. Guvernul actual, în intregul său - și ministrul de interne în parte, zicea proclamațiunea - jurase înaintea lui Dumnezeu și a Națiunei să mențină cu tărie cele patru puncte votate de Națiune și de divanurile ad-hoc: unirea, autonomia, principe străin, guvern constituțional. Proclamațiunea termina cu un calduros apel către toți Românii ca să păstreze demnitatea și liniștea, pentru a arăta astfel prin fapte Europei întregi că ei merită să fie liberi, fiindcă știu să-și mențină drepturile, si să le redobândească, când le sunt răpite, și totdeauna să pastreze înșiși ordinea cea mai deplină, în mijlocul celei mai entusiaste veselii.

Această proclamațiune liniști întru câtva spiritele, fără a le mulțumi desăvârșit. Simțul oblu și nemeșteșugit al poporului țînteste mai degrab, spre soluțiuni concrete și practice, și, Tronul fiind acum vacant, în urma răsturnărei petrecute, ceeace voia numaidecât acest popor, era să afle cine are să fie Domn în locul lui Cuza. Când se răspândi dar zgomotul că Senatul și Adunarea deputaților erau convocate, pentru ora 1 d.a. în ședința extraordinară, la Mitropolie, lumea se îndreptă în gloate într-acolo.

Atunci se petrecură fapte care au tras o brazdă adâncă în pământul țărei și din care au răsărit evenimente însemnate, în istoria contimporană a României.

La ora 1, străbatând cu greutate îmbulzeala mulțimii, simpatice și râvnitoare de știri, care umplea stradele, ministrul de interne, prințul D. Ghica, sosește in Cameră și

exclamă : „Trăiasca România, una și nedespărțită !» Exclamațiunea se repetă cu unanitate și nespus entuziasm în

toată sala. Apoi la 1 1/4, în mijlocul ovațiunilor nesfârșite, Locotenenții domnești, Generalul Golescu și Colonelul Haralamb (al treilea Locotenent domnesc, Lascăr Catargiu, nu sosise încă din Moldova) urcară dealul Mitropoliei, însoțiți de ceilalți miniștri și se infățișară Adunărilor legiuitoare. Generalul Golescu dete citire următorului act de abdicare:

„Noi, Alexandru loan I, conform dorinței Națiunii întregi și angajamentului ce am luat la suirea pe Tron, depunem astăzi, 11 Februarie- 1866, cârma guvernului în mâinile Locotenenței domnești și a ministerului ales de popor. *Alexandru loan»*

Și aceleași Adunări, care-și aveau obârșia în actul de la 2 Mai 1864, aclamau acum actul de la 11 Februarie 1866; din aceleași Adunări în cari, pe lânga o vitează, dar foarte restrânsă opoziție, cu generalul Tell în cap, se afla o imensă și către regimul lui Vodă Cuza devotată majoritate, din aceleași Adunări nu se ridică un glas, ca să protesteze și să apere acel răsturnat de acum regim. Ba da ! fu o singură protestare, mută dar cu atât mai elegantă și care va face vecinic cinste aceluia ce o face. Încă până a nu se citi actul de abdicare, câțiva deputați, între care unii se închinau adânc încă în ajun înaintea lui Vodă Cuza, ceruseră a se smulge de pe Tronul domnesc, deasupra estradei presedențiale a Camerei, cifra detronatului Domnitor. Atunci deputatul Nicu Catargiu, unul din amicii și intimii lui Cuza, înainteaza spre Tron, ridică cifra lui Alexandru Ioan I, sfărâmată și asvârlită la pământ, o apropie de buze, o sărută și o strânge la sân. Atâta fermecătoare vraje stă într-o nobila acțiune, încât Adunarea e un moment uimită, și cavalerescul General Golescu întinde spontaneu mâna lui Nicu Catargiu, în aplauzele Adunărei."

TROMPETA CARPATILOR:

PB ——————————— *Corneliu*
LEU

„Domnule Redactore,

In jurnalul officiale de la 15 currinte, unde s-a publicat procesul verbale all ședintei de la 11 Februariu, se zice că, ***după cererea membrilor Adunării, cifra*** allu Alessandru Ioan I a fost ridicată în acea zi de dassupra Tronului.

Voi observa mai întâi că, dacă s-a rădicat nainte de venirea Locoteneninței, care a amintit abdicarea fostului Domnitor, prin urmare, acea cifră s-a rădicat fără cuvânt, în momentul când s-a rădicat.

Vom observa all duoilea că, chiar dacă vre-un membru all Adunării ar fi făcut uă assemene propunere inoportună, și un alt membru a rădicat, nu urmează că toți membrii Adunării au consimțit.

Membrii Adunării, din care făcui parte, nu se puteau occupa în acelle momente supreme de assemenea mititele lucruri, prin urmare desaprobă modul cum s-a făcut scoatere acellora ciffre.

Te rog, domnule redactore, în interesul adevărului, a publica aceste rânduri în stimabilele d-v. ziar, spre sciința tuturor.

Priimesce, d-le redactore, încredintarea distinsei melle considerațiuni.-

C. D. Aricescu

ALEXANDRU V. BELDIMAN :

„În aceeași zi, pe la 6 ore seara, Vodă Cuza a fost dus la Cotroceni unde i se pregătiseră 2 odăi. Locotenenții domnești se temeau a lăsa pe fostul Domnitor în Capitală, cu toate ca ei pretindeau că poporul l-a detronat și că prin voința poporului erau în capul Țării. Întorcându-mă acasă, am aflat purtarea nedemnă a deputaților și senatorilor care cu 5 săptămâni inainte (la 6 Dec. 1865) primiseră cu aclamațiuni Mesajul de deschidere a Corpurilor Legiutoare, citit de Domnitor. Acești lachei au primit cu o slujnică supunere Locotenența Domnească cu ministerul numit de ea. Un singur deputat (să-i fie țarâna ușoară și memoria

eternă), Nicu Catargiu, a protestat cu indingnare contra insultelor ce deja se aruncau fostului Domnitor. Dar de ce să mă mir de purtarea acestei turme ? N-am văzut oare în urmă pe un bărbat cult, cumnat al Domnitorului, primind, câteva săptămâni după 11 febr. 1866 o funcție de la acei care detronaseră pe Voda Cuza ?

Tot în acel moment mi s-a povestit ca Colonelul Alex. Solomon, în fruntea regimentului său, refuzase să recunoască noua stare de lucruri stabilită într-un mod ilegal și cu prețul onoarei armatei...

Acest tip al militarului fără prihană, care nu consideră jurământul ca un contract sinalagmatic, nu a cedat decât în fața votului nedemnilor reprezentanți ai națiunii. În mijlocul acestui nămol de turpitudini, o veste îmbucurătoare îmi alinase durerea de care eram cuprins. Marea majoritate a corpului ofițeresc din București, nevoind a fi solidară cu scârboasa purtare a trădătorilor în uniformă a protestat cu indignare și a înfierat pe militarii fevruariști (așa au fost numiți trădătorii și cu acea poreclă au rămas).

[...] Mă întorsei acasă, sufletul îmi era plin de durere și de amărăciune. Astăzi, după 25 de ani, când mă gândesc la acea zi mă mir cum nu am înnebunit.

Un ofițer mă aștepta pentru a-mi destăinui că corpul ofițeresc din Capitală, care nu fusese amestecat în aces odios atentat, era hotărât a readuce pe Domnitor în Palat din orice loc El s-ar afla. Generalul Florescu si Colonelul Solomon erau, mă asigura el, în capul acestei mișcări. Neputând să controlez această veste, mulțumii ofițerului și căzui zdrobit de oboseală.

Dar, după plecarea lui, mă gândii mult la cele destăinuite de tânărul militar; ideea că o mișcare s-ar putea face pentru salvarea ca Suveranului meu iubit, fără ca eu să iau parte la ea, mă tortura. Eram hotărât a mă duce să aflu adevărul, când deodată se deshide ușa și văz intrând pe unul dintre Locotenenții Domnești.

Acest Locotenent Domnesc care intrase pe neasteptate

în odaia mea era vechiul meu camarad de școală Nicolae Haralamb.

- Am fost înșelat. Sunt un trădător.

Iată primele cuvinte rostite de el. Și în adevăr, am adânca convingere ca Nicolae Haralamb a fost înșelat. I se promisese, precum a zis, dovezi (negru pe alb) că Vodă Cuza trădează țara; și - dupa ce s-a deschis biroul detronatului Domnitor, inamicii săi cei mai înverșunați nu au îndrăznit să dea la lumină hârtiile găsite. De ce ? -pentru că ele erau cea mai strălucită apărare și totodată cea mai flagrantă dezmințire aruncată calamniatorilor. Cu toate defectele lui Cuza Voda, cu toate greșelile ce El a putut comite, istoria imparțială va recunoaște desăvârșita Sa abnegație și patriotismul Său cel mai luminat. Vizita lui Haralamb nu a fost lungă. Căința se citea pe fața sa. El a plecat zdrobit sub povara actului ce comisese. Dacă el n-ar fi primit gradul de general, dacă el ar fi respins recompensa ce i s-a votat aș putea astăzi susține fără teamă de a fi dezmințit ca Haralamb nu a fost decât victima unor politicieni fără scrupul.

A 2-a zi (12 febr. 1866), întregul corp ofițeresc al garnizoanei București care nu fusese amestecat la odiosul atentat săvârșit cu 24 ore înainte, grupat imprejurul generalului Florescu și al Colonelului Solomon, era hotarât să pătrundă cu forța în palatul de la Cotroceni pentru a readuce pe Cuza Vodă în București.

Acest generos avânt era împartășit de ambii șefi. Capitanul Constantin Silion, secretar și amic al lui Vodă Cuza fu trimis la Cotroceni pentru a obține consimțământul Domnitorului fără de care demersul hotarât ar fi fost o imprudență. Silion plecă la Cotroceni, străbătu cu mare greutate în Palat, dar găsi pe Vodă Cuza nestrămutat în hotărârea sa. Toate rugămințile fură zadarnice. Când Vodă Cuza văzu pe Silion, plângând la picioarele sale, îi zise: Ce vrei ? Să încep o nouă domnie în sânge ? Cum nu înțelegi că prezența mea pe Tron nu mai e posibilă ? Să iscălesc eu condamnarea la

moarte a ofițerilor trădători ? Aceasta nu o pot face. Nimenea nu mi-o poate pretinde. Spune ofițerilor, spune Generalului Florescu și Colonelului Solomon, spune la toți acei care s-au asociat la acest demers, că le mulțumesc. Asigură-i pe toți de recunoștința mea. Gândul meu și inima mea vor fi pururea cu ei.

În acest moment dureros, atât pentru Cuza Voda cât și pentru căpitanul Silion, intră în odaie d. Strambio, Consul General al Italiei, singurul membru al corpului consular care putu străbate în palatul de la Cotroceni.

Căpitanul Silion se întoarse în București cu răspunsul negativ al lui Cuza Voda și numai grație acestui refuz s-a putut înlătura o luptă fratricidă, ale cărui consecințe nenorocite nu le puteam nimeni prevedea.

[...] D. Strambio mi-a povestit amănuntele întrevederii lui Cuza Voda cu credinciosul său prieten Costaki Silion. Nimic mai mișcător ! îmi zicea d. Strambio. Intrând în odaia Domnitorului 1-am găsit pe capitanul Silion la picioarele Prințului plângând și rugându-l a reveni în București. După stăruințele căpitanului, am unit rugămințile mele cu ale sale, însa nu am insistat căci înțelegeam foarte bine că demnitatea lui Cuza Vodă nu-i permitea să accepte propunerea ce i se făcuse. Timpul ce 1-am petrecut în Bucuresti mi-a permis a cunoaște bine pe Voda Cuza, care a știut să-mi inspire o adâncă afecțiune. Astăzi am o mare admirație pentru fostul vostru Domnitor. A putea urca iară pe treptele unui tron; a putea să te răzbuni pe niște trădători ingrați și a renunța fără regret la mulțumirea vendentei; nimic mai sublim. Nimic mai măreț. Orice greșală ar fi comis Principele Cuza, purtarea Sa, după complotul lui 11 Febr. va rămâne în veci o aureolă frumoasă care va lumina amintirea Sa."

DOAMNA ELENA CUZA:

„[...] Dupa câteva ore, o trăsură închisă mă aștepta la scara

palatului. Mă urcai cu cei doi copii și pe când voiam să cotesc la Cotroceni, Colonelul Solomon opri trăsura și îmi zise : "Spune Măriei Sale că armata nu se solidarizează cu trădătorii și conjurații și că un cuvânt așteaptă de la Domnitorul ei pentru a-1 reîntrona".

Sosesc la Cotroceni și intru cu copii în odaia lui Cuza. El se preumbla nervos dintr-un colț într-altul al odăii și era îmbrăcat civil. Cum îl văzui izbucnii în lacrimi. Figura lui avea paliditatea morței, dar el își stăpâni emoția și revolta și înaintă surâzator și blând. Ah ! ce surâs, parcă și acum mă îngheață. Se apropie de copii și îi mângâie.

Fii liniștită, îmi zise el. Vom pleca din țară și vom trăi departe. S-a savârșit un fapt mișelesc, dar armata, scumpa mea armată, n-așI fi voit s-o văd călcându-și jurământul de credință.

Armata te urmează, Maria Ta, îi spusei eu și neputând să pronunț tare numele Colonelului Solomon, din cauza gardei care se afla în odae cu noi, îi spusei, însă cuvintele lui, că un gest așteaptă numai de la Cuza a-1 urma.

Niciodată nu voi face vărsare de sânge pentru a-mi recăpăta tronul răspunse Domnitorul...

EDER către MENSDORF:

.,Cu caimacamia propusă n-ar fi fost imposibil ca peste noapte Principele să fie readus în funcție.

Față de Principe, eu m-am exprimat că m-aș simți fericit dacă el mi-ar oferi ocazia să-i fac un serviciu și 1-am întrebat dacă el n-ar vrea să dispună în vreun fel de mine. Principele Cuza mi-a cerut să intervin pe lângă guvernul de facto ca să i se înmâneze cât mai grabnic cu putință efectele sale și corespondența sa.

Prima parte a dorinței a fost îndeplinită fără rezervă, corespondența a fost însă confiscată de guvernul provizoriu.

În vreme ce mă aflam la Principe, a sosit și consulul francez. El a început cu unele afirmații despre atitudinea

trupelor princiare și a spus: În ochii mei, Principele Cuza este personificarea naționalității române și a Unirii, și eu consider de datoria mea să-1 susțin până la capăt.

Inainte de sosirea consulului francez Principele Cuza mi-a mărturisit că i-a trimis o scrisoare generalului Golescu, membru al guvernului de facto în care a rugat să i se permită să fie lăsat să plece în străinătate cât de curând posibil.

El a adăugat că mai întâi se va duce prin Brașov (Kronstadt) la Viena, acolo va aștepta anotimpul cel mai bun pentru a merge apoi la Ems.

El m-a rugat să aduc acest lucru la înalta cunoștință a Domniei voastre și să adaug că el va solicita o audiență la Domnul nostru atotbinevoitor și Împăratul nostru și se va prezenta Excelenței Voastre.

Astăzi, pașaportul Principelui Cuza și al soției sale pentru călătoria în Austria a fost vizat de cancelaria consulatului.

Pentru moment, aici este liniște deplină și totul merge pe făgașul obișnuit, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. La Minister, însa, unele elemente foarte disparate s-au unit. Aproape fiecare ministru este candidat pentru a deveni principe.

Binevoiți, Excelență a primi…"

XXXII

Cu tot radicalismul său, lucrul care 1-a impresionat cel mai neplăcut pe Rosetti, poate chiar mai neplăcut decât tentativa de trișare a lui, de ștergere a lui de pe lista ministerială, a fost actul nesăbuit de distrugere a stemei lui Cuza, aflată ca o heraldică la tronul din sala Adunării deputaților.

Pentru că manevrele înlaturarii lui din guvern, a ștergerii lui, chiar și cu creionul, de pe lista adusă în fața locotenenței domnești, l-au zguduit și l-au încrâncenat ca individ, chiar ca individ cu experiența lui, punându-l serios și grav pe gânduri în legătură cu ce-ți pot pregăti amicii și inamicii când tu ești cel mai entuziast și mai sincer dintre ei. A fost

o experiență scurtă și dură față cu perfidia oamenilor, când nu ești atent să le-o ții în frâu. Dar toată această mișcare s-a făcut în umbră și, în afară de el, care știe că e mâna lui Eder lucrând la caractere care se lasă cumpărate, nu se poate spune nimic public despre cine a conspirat impotriva lui, a principalului conspirator. Ăsta e paradoxul: În vreme ce conspiratorul pe față e el, om cu o doctrină și o credință pentru care e gata a face chiar și conspirație, bizantinii pe care forța lui îi obliga să-și arate în față tot respectul, dar, în fond, lipsiți de scrupule și atenți doar la stăpân, au făcut jocul așa, pe neobservate, când el se încânta cu principiile. Hâcâitura nu-i convine deloc, dar o înghite știind că politica n-o faci cu sfinți. Se întărește și se încrâncenează în el, spunându-și că-i va veni și momentul să lovească în unul ca labilul invidios Mitiță Sturza sau, poate, chiar ca bătrânul Ghica, cel uns cu alifii și de Londra și de Istambul. Dar se mustră trist și stingher, pentru că lecția i-a dat-o tocmai Haralamb, colonelul pe care el și-a permis să-l înșele asigurându-l că va aduce populația. Cei care l-au lucrat, sunt niște secături cum e normal să fie și, plătiți bine de Eder, ar fi putut să-l și înjunghie. Dar caracterul lui Haralamb, marea probitate a acestui militar care, numai pentru că stabiliseră astfel lista miniștrilor, n-a permis ca el să fie tăiat, fiindcă n-a vrut să permită abaterea de la cele odată stabilite, îi dă un sentiment și de umilință, dar și de bucurie că există asemenea oameni... Își spune asta ca să se consoleze, pentru că, în sinea lui știe că Haralamb l-a rușinat fără intenție, ci chiar mai mult decât atât: din cavalerism și ne având motiv de părtinire. E o lecție tristă, pe care nici la vârsta asta nu e plăcut s-o primești. Nu e plăcut să știi c-ai trecut pe lângă înjunghiere fără să te apere nimic altceva, nici o forță de prevedere de a ta, proprie, ci numai gestul leal al unui om care consideră că trebuie să se țină de cuvânt.

Dar, asta e o învățătură pentru el doar, și pentru consecințele pe care le va hotărâ despărțindu-se de cei care

nu-l merită. Rosetti are tăria și știe s-o țină în secret, așa cum s-a și petrecut. In vreme ce actul public ce s-a făcut cunoscut tuturor din pricina unor caractere nerecunoscătoare, e grav pentru că ar putea căpăta simbol. Da: emblema și armele lui Vodă din sala Adunării, numită „cifra domnească», se afla deasupra scaunului în care fusese așezat Cuza la 1859 ca simbol al Unirii. Iar gestul de a i-o răsturna, ca pe a unui uzurpator, și a i-o călca în picioarele unor nimeni, era nechibzuit. Pentru că putea să însemne, pentru cei ce aveau interesul, călcarea în picioare a ideii de Unire. Iar, față de idea de Unire, Rosetti uită jignirea sa personală și simte nevoia ca, pe acei netrebnici să-i lovească. Să le strige că numai necugetarea unui gest retoric de joasă speță putea conduce la aruncarea și călcarea în picioare a însemnelor care ilustrau ideea de „Toți în unul», indiferent cine ar fi acela !... Iar reacția Adunarii, când acel deputat emoționat Nicu Catargiu - om de altfel șters până atunci - s-a dus, a ridicat stema de jos și, în tăcere, sărutând-o, a așezat-o într-un loc unde putea fi ferită de necinste, a fost firească. Nimeni nu a spus un cuvânt, cuvintele fiind folosite doar pentru proclamarea noii situații. Dar toți deputații, într-o emoție de demnitate ce nu s-a putut ascunde, au aplaudat inițiativa tocmai pentru că ea nu s-a produs în vehemența rostirii, ci a subliniat și mai multe semnificatii prin pioșenia gestului tăcut.

Și atunci, întrucât tot ceea ce este radical i se atribuie lui Rosetti, e cu atât mai neplăcut ca ideea gestului acestuia grosolan să planeze asupra lui. Chiar logica faptelor demonstrează că el, după încercarea misterioasă de a fi înlăturat din guvern, tocmai după ce condusese lupta care adusese acest guvern, nu putea avea dispoziția sufletească de a face așa ceva. După acel avertisment grav care i s-a dat arătându-i-se că, indiferent de serviciile mari pe care le aduce, dușmanii săi nu dorm, el ar fi fost mai degrabă circumspect și încordat, atent la viitor și la măsurile pe care trebuie să le ia dacă vrea ca ideile sale să învingă. Pe când

o gestică din aceasta de stângăcie politică, de instinct primitiv și nepricepere crasă, ar fi putut scinda imediat Adunarea și conduce la o ruptură cu grave repercusiuni... Dar, va face oare cineva raționamentul acesta, sau, ca-n povestea lui Radu Ionescu despre doctorul Guillotin, toate amintirile groaznice și amenințătoare se vor lega de numele său ?

Gestul față de cifra lui Cuza e mult mai posibil a veni din partea egoismului acelor boieri vechi și conservatori, înrăiți în privilegiile de care s-au cramponat, urându-1 pe principe de moarte pentru tot ce le-a retezat din ele. Ar fi putut veni la amintirea faptului că, atunci, 1a îndoita sa alegere ca Alexandru Ioan întâiul, le-a făcut impresia a fi un băiat cuminte, pe care ei 1-ar fi putut manevra ușor. De fapt, unii ca aceia, pentru așa ceva 1-au preferat; iar sentimentele categorice care i s-au manifestat de abia după alegere, când a simțit pe umeri întreaga răspundere, tocmai a acestui « Toți în unul », a dezamăgit și chiar a alarmat egoismul lor care n-avea nevoie de onestitate.

Ura lor e atât de mare, încât pot fi și meschini si provocatori, ei neavând de apărat idealuri, ci interese. Doar n-a trecut mult de când el, Rosetti, cel mai lovit, cel mai năpăstuit de măsurile lui Cuza, trebuise să precizeze: „Domnilor, la cafenea, plăcându-ne să reajungem în mintea tinereților noastre năbădăioase, îl bârfim pe Kogalniceanu că îi plac țigăncușile abrașe, ceea ce i-a atras exilul conjugal din partea doamnei Catinca, născută Jora, dar luată de el în calitate de văduvă Crupenski. Însă la Cameră, când nu mai suntem la cafenea, ci la tribună, trebuie să ne descoperim în fața omului care singur a avut curajul de a-1 îndemna pe Domnitor la faptele sale mari, chiar dacă ne convin nouă sau nu !»

Asta spusese despre Kogălniceanu și se intreabă acum: Despre el, despre Rosetti, se va găsi cine să amintească idealul său înalt, sau ii vor lega numele de imaginea nefastă de „tartor» și „conspirator» ? ? !

De la cine, de la care dintre acești oameni să se aștepte la

așa ceva, când pe ei nimic nu-i interesează în afară de hapsâna lor alergare după situație ? Sunt oameni care, chiar dacă geniul cel bun i-a încălzit cândva la ideea Unirii, acum răstoarnă cu satisfactie însemnele lui Cuza, uitând că ele nu sunt ale omului, ci ale ideii.

Dar, ca în povestea nefericitului doctor, care n-a avut alt scop decât ușurarea suferinței umane, dar a rămas cu numele legat de scula care a înspăimântat omenirea, vina o va purta el, lumea putând să creada foarte ușor că el e autorul. Deoarece el este cărvunarul, el este conspiratorul, el este tartorul ! În fața bârfei se uită repede că el este brațul care ține încă sus ideile mari. Ideile cu adevărat mari, care cer sacrificii !... Dar lumea uită; lumea are mai degrabă memorie pentru descrierea lui exagerată din pamflete și caricaturi. Ca și în cazul de față: Nimeni nu află de faptul ca, lovindu-se de voința lui, de refuzul lui, jignit de modul cum a fost pus la punct, consulul marelui imperiu vecin si acaparator a găsit un simbriaș prin care să-l înlocuiască. Aia a fost o discuție secretă, care nu circulă; dar toate prostioarele și bârfele circulă, iar lumea vede în el doar pe temutul extremist, uitând că e temut, tocmai pentru că este loial și patriot.

- Am să mă retrag din guvern; voi să ramân cu ziarul, ca să pot spune adevărul pe față - îi mărturisește el, obosit, Mariei. Și se justifică: Ziarul e puterea obiectivă care veghează. Și, dacă Cuza m-ar fi lăsat să exercit această putere, multe lucruri s-ar fi asanat, fără a se periclita ideea cea mare. Așa, el nu mai poate lupta pentru Unire iar eu, care a trebuit să-l detronez pe el, nu am cu ce umple golul lui în crăpătura care apare.

Astfel ajunge să îi explice acestei femei inteligente care-l ajută să-și limpezească gândurile, ceea nu și-a dat nici el seama mai înainte: Cuza nu a fost așezat pe deasupra, ca un fronton, sau ca o decorațiune exterioară; el a fost zidit cu totul în edificiul nou al țării; n-a fost ornament, ci parte a acestui edificiu. Așa că smulgerea lui a lăsat un gol care

rânjește îndepărtând închegarea zidurilor. Cine va susține acest gol și cum, pentru ca edificiul să rămână în picioare ? ! Nu va contribui, poate, chiar Cuza, acum îndepărtat, la distrugerea constructiei ?... Jignit, lovit, el nu are altă soluție decât să accepte formula baronului Eder, de a rămâne măcar cu tronul Moldovei. Aplauzele deschise ale deputaților la adresa celui care i-a ridicat stema aruncată la pământ este, în același timp, și semnul că partizanii lui îl vor susține întru aceasta.

- Poate c-ar fi bine ca tu să primești aici. - îi spune Maria - Cu înțelepciunea ta, vei ajunge cumva să refaci ceea ce s-a stricat.

- Eu ? ! - redevine el urâtul plin de frumusețe diabolică ? - Mă și vezi: starostele marchidanilor, negustorul din piață și cărvunarul din revoluții, îmbrăcând hlamida !... Ha ! Ca apoi să-mi calce în picioare blazonul !... Omul reprezentând mulțimea e o idee perimată chiar dacă pe blazon scrie „Toți în unul !»...

Iar ea nu mai zice nimic altceva, decât îl ajută cu întrebarea:

- Ai altă soluție ?... Cuza sigur va accepta și se va rupe cu Moldova cu tot !... Un tron mai mic e, totuși, un tron. El va accepta.

- Soluția e una ! - rosteste Rosetti și vizionar și încăpățânat în același timp: Democrația republicană ! Visul nostru sfânt și de neîntinat de a se hotarâ și face toate lucrurile publice în lumina publică, nu în cabinetele și la dorința suveranilor !... Uite, Napoleon al treilea, auzind ca noi l-am propus pe fratele lui Leopold al Belgiei, care e căsătorit cu prințesa d'Orleans, fata lui Louis-Philippe, dușmanul pe care el l-a alungat, s-a și opus. Ce vină avem noi, popoarele, că ei, suveranii se dușmănesc ? !... Noi n-avem nevoie nici de suverani, nici de interesele sau dușmăniile lor, dar încă trebuie să-i suportăm de vreme ce ei domină Europa.

- Iar prietenul tău Brătianu, umblă pe la curțile lor ca să găsească prințul străin.

- Așa suntem sub vremi !... Eu i-aș zdrobi pe toți, dar încă nu se poate. Nu vezi că s-au făcut revoluții și s-au pus directori, consuli, președinți care apoi s-au încoronat ? ! Americile-s departe. Nouă de-abia ne-a reușit unirea printr-un principe comun care, în șapte ani, a devenit tiran. Îți spun drept: Vedeam stema lui călcată și ma bucura. Pentru că ideea de monarhie, de om deasupra oamenilor și voind ca numai el să-i reprezinte, este perimată. Dar tot eu, care vedeam emblemele acelea aruncate la pământ și, ca revoluționar, doream răul lor pentru că oamenii nu pot accepta voința unuia singur, mă întrebam: oare ce punem în loc, pentru a nu lăsa să se desbine acești oameni ? ! Da, Maria, voința unuia asupra tuturor e un rău; dar ființa umană s-a obișnuit cu acest rău așa de mult încât e foarte greu să pui altceva în loc.

- Dar tu crezi neștirbit în democrație ! - îi aduce ea aminte, cu geniul bun al femeii iubitoare.

- Cred ! - confirmă Rosetti simplu și limpede, fără ascunzisuri politicianiste față de ea care, mai mult decât femeia lui, s-a dovedit a fi însăși conștiința lui. Cred în această adevărată democrație luminând din toate direcțiile domeniul public, în așa fel încât nici o mână să nu se poată strecura pe ascuns în mecanismele lui dirijind altfel lucrurile; cred în lupta asta dintre partide, dar dusă pe față și deschis, tocmai pentru că, temându-se unii de alții ca să nu se demaște, oamenii să ajungă la acel echilibru al onestității generale ! Acel echilibru când nu mai există altă forță și e ales cel care vine cu propunerile cele mai folositoare. Noi nu luptăm pentru o soluție sau alta, pentru că soluția este una: aceea de a asigura tuturor șanse egale. E singura soluție cu care putem înlocui voința de domnie personală. Pentru că, până la urmă și Cuza, cu toate că însăși provenienta lui se datora celui mai larg moment de democratie națională, a ajuns la domnie personală !... Așa vor capetele încoronate și ăștia care au inventat monarhia constituțională. E pentru ei o soluție: pentru salvarea

monarhiei după ce omenirea a trecut prin flacăra de voință populară de la 1848; dar nu pentru noi care am trăit acea flacără ! Singura soluție este lupta permanentă dintre părți, dintre indivizi cărora, dându-le șanse egale, îi obligi să se respecte reciproc.

- Și cine garantează că nu se ajunge la compromisuri ?

Aici, vechiul gazetar, înrăitul om de tiparniță e subiectiv și, cu toată sinceritatea lui de vizionar, confundă ceea ce crede cu ceea ce ar vrea:

- Presa; cuvântul tipărit; cuvântul public ce trebuie să devină o tot mai mare putere în stat, dacă știe să aducă mereu educațiunea și emanciparea !

- Dar, Rose al meu, nu e putere; tu n-ai văzut de câte ori ți-au desființat gazetele închizându-ți gura ?

- De tot atâtea ori mi-au închis gura dându-mi funcții în care nu mai puteam fi obiectiv.

- Știu asta; dar nu e tot ceva subiectiv ? Pentru că, la conștiința ta de veșnică sabie a revoluției, nu-ți place să fii legat în funii de mătase.

- Da; prefer lanțurile ocnei pentru că din ele poti striga mai cu tărie. De asta Eder îmi oferea tronul și nu lanțul; ca să tac !

- Și ai de gând să o ducem așa toată viața, Rose ?

- Da; tu mă întelegi ! Am luptat pentru Unire, iar cine m-a arestat și m-a dus la faliment a fost guvernul Unirii !... Am luptat pentru răsturnarea lui Cuza, iar cine a și încercat să mă înlăture a fost tocmai acel organism pus în locul lui Cuza. Puterea, sau cei ce ajung la putere, nu se complac alături de cei ce vor a fi la nesfârșit paznicii democrației. De asta cred că va trebui să renunț la funcții, ca să pot veghea prin ochiul public al tiparului !

- Și, fără funcție, cum vei putea veghea ? Fără funcții, or să vegheze ei asupra ta !

- Cât de româncă ești tu, înțelegând toate aliș-verișurile astea balcanice ! - începe a râde Rosetti, îmbrățișând-o.

- În privința asta, când e vorba să te apese cu puterea lor,

la fel de balcanici sunt și occidentalii - afirmă femeiescul ei simț practic.

- Da ? - se amuză Rosetti de afirmația făcută atât de serios; și proclamă: Atunci, eu voi fi veșnica opoziție; voi fi ceea ce mi-am propus încă de când mi-am părăsit tinerețile, lepădând poezia pentru luptă.

- Tu ai rămas un poet, Rose; Republica visată de tine e încă departe.

- Nu-i nimic - se alintă el, așa cum nu și-ar permite nicăieri altunde decât în intimitatea ei - drumul e lung, dar noi ne facem datoria de câte ori răsturnăm câte-un tiran ! Cu cât vom răsturna mai mulți, cu atât pofta altora va fi mai mică iar mulțimea se va exersa în a ști ce are de făcut. Mai mult decât atât este peste putință unei vieți de om și nu mă mai interesează ! Eu nu voi a-mi fonda dinastie, ci doar a-mi consolida națiunea !... Și, trezindu-se cărvunarul din el, afirmă: Cu cât voi avea mai mulți tirani doborâți, mai multe voințe personale anihilate, mai multe camarile spulberate, cu atât ne vom apropia mai mult de Republica Mea !

Ceasul târziu le este tulburat de un oaspete neobișnuit. Aferat, negriciosul căpitan Candiano Popescu așteaptă în salonul unde 1-a poftit slujnica bine dresată întru discreția și politica acestei case.

- Trebuie să-1 pornim pe Cuza cât încă e noapte – spune elegantul, măruntul și înfiptul șef al gărzii care-1 păzește pe Domnitor la Cotroceni – Văcărescu așteaptă la Ploiești, omul dumitale a sosit. Poftește, am venit cu trăsura... Pentru ca, abia după ce urcă amândoi și caii pornesc, să adauge: Am spus trăsurilor să-i întârzie pe ceilalți miniștri și am venit la dumneata înainte, ca să te avertizez: consulul rus, baronul d'Offenberg i-a propus colonelului Haralamb să se urce pe tron. L-a consiliat să nu-și facă scrupule, că și Cuza tot colonel era !... Haralamb e om dintr-o bucată însă. Dar demersurile lor mi se par un avertisment foarte grav !

- Haralamb, poate că va refuza aici - spune Rosetti cu gânduri negre - dar Cuza, pe care noi 1-am înrăit, dacă

acceptă dincolo...

- Tocmai de asta, trebuie trimis cât mai repede peste graniță ! - spune căpitanul cu obraz smead – iar, ca să fim siguri că nu-și bagă coada baronii și nu ajunge Cuza în Moldova, numai dumneata poți s-o faci ca la carte !

XXXIII

CANDIANO-POPESCU:

„In Moldova se începu îndată o propaganda îndrăsneață în favoarea reîntoarcerii pe tron a lui Cuza, pretinzându-se că o parte din oaste îl vrea. Alte candidaturi asemenea începură a scoate capul, toate susținute, pe sub mâna și fățiș, de Habsburgi și mai cu seamă de țar, cărora nu le venea la socoteală ca Romania să se întărească deoarece atunci dânsa nu ar fi fost un aluat pe care ar fi putut să-l frământe cum le-ar fi plăcut.

Baronul d'Offenberg, consulul general al Rusiei în București, propunea cu stăruință colonelului Haralamb să primească tronul, mai cu seamă în urma refuzului contelui de Flandra, chezășuindu-i protecția puternicului imperiu vecin. Ghiculescu, avocatul consulatului rus, un cunoscut al lui Haralamb, cum și d-na Cr., stăpânitoarea inimei acestui nobil soldat, care acum se însănătoșise lucrau din răsputeri ca planul baronului d'Offenberg să izbutească.

Eu, văzând atâtea pofte la domnie deslănțuite, temându-ma totdeodată ca vreun ambițios nevrednic să nu pună mâna pe cârma statului, având în vedere și refuzul contelui de Flandra, ținând socoteală și de simpatiile de care se bucura colonelul Haralamb în armată, mă gândii la canditatura sa, dacă era vorba să urce treptele tronului tot un Domn pământean. Într-o seară, ma dusei la Haralamb și, îngrijat de cum mergea rostul afacerilor publice, îi propusei, în numele armatei, să primească domnia, dupa ce mă înțelesesem cu mai mulți ofițeri simpatici oastei.

Pe când îi formulam propunerea, Haralamb, cuprins de o nebunie sublimă, se repede fără veste la mine, ma înhață

cu mâinile de gât și strângându-mă cât putea, mă apostrofează:

- Nenorocitule, dupa ce m-ai îndemnat ca un geniu rău să-mi calc jurământul către Vodă Cuza, acum ma sfăuiești să devin sperjur către mine însumi și să ma sui pe tron în locul domnitorului pe care 1-am răsturnat eu însumi, în numele intereselor patriei ?

În minutul acela d-na Cr. sosind se aruncă asupra lui Haralamb și-i desfige mâinile din gâtlejul meu. Eram aproape asfixiat.

- Ce faci. Nicolae, îi zise d-na Cr., vrei să-ți omori prietenul cel mai devotat pe care-1 ai ? Ce, ai înnebunit ? Și pentru ce toate acestea ?

- Pentru că acest monstru a venit sa-mi propună săvârșirea unei crime.

- Ce crimă ?

- Mi-a propus să mă sui pe tron în locul lui Cuza.

- Și oare rău te-a sfătuit ? Nicolae, ești un om care dă cu piciorul norocului. Pe când alții tot din guvern ca și tine, umblă după domnie și domnia fuge de dânșii, tu fugi de domnie și ea aleargă după tine, căci armata te iubește și te cere.

- Degeaba îmi vorbiți, degeaba mă ispitiți și voi și alții, zise colonelul Haralamb, sunt hotarât să nu ascult de nimeni decât conștiința mea. Nu-mi place tronul și am convingerea că n-aș fi mai bun decât domnitorul răsturnat. Și apoi, dacă mi-am călcat jurământul de soldat, singurul mijloc să ma ierte conștiința, este să-mi împlinesc datoria cu cinste și energie. Nu numai eu nu mă voiu sui pe tron, dar sunt hotarât să împiedic pe oricine din români ar cuteza să dea sbor unei așa de nesocotite porniri. Tocmai pentru că mă iubește armata, mă voi sluji de ea ca să zdrobesc pe mișei și intrigile lor. N-am fost pus la locotenența domnească pentru capacitatea mea, ci pentru lealitatea mea.

Haralamb își ținu cuvântul. Răspunderea ce luase prin participarea sa la revoluție îl înălțase și îl întărise. Toate

intrigile și toate uneltirile poftitorilor și vânătorilor de domnie se sfărâmară contra voinței lui neînduplecate. Nu știu prin ce lucrare psihică, acest om cinstit, dar nehotărât, se schimbă într-o stâncă de granit, ce nici o înrâurire n-a putut-o clătina în mijlocul furtunei de patimi și de ambiții violente și bolnăvicioase ce-1 înconjurau. Numai iubirea de patrie a fost în stare să dea naștere acestui fenomen.»

DIMITRIE BOLINTINEANU:

„Indată ce ajunsei la Turin, primesc visita lui D. V. Ruscala acest filo-român renumit, jurnalist și deputat de Camera. Cum mă vede, îmi dete o scire foarte gravă și tristă pentru speranțele Românilor puse în protecția puterilor Occidentale. Îmi zise că de cinci zile ministrul italian a chiămat pe deputați și jurnaliști liberali Italieni și le-a anunțat venirea unei note de la ministrul Franciei prin care se impune guvernului Italian a cere de la Austria a ceda Italiei Veneția și să ia în schimb Principatele-Române de la Dunăre. Se invita deputații Italieni a sprijini în Cameră această idee, căci deși era o idee funestă pentru România, deși Italia are legături de sânge cu România, dar era salutul Italiei, căci cu armele nu se putea face deocamdată nimic rămâind mai târziu, când Italia se va întări, a repara cu armele în mână.

Câteva zile mai înainte aflai că un secretar de la un minister Italian se presinta la Constantinopol înaintea marelui Vizir Ali-Pașa. El cerea ca Turcia să dea Austriei Bosnia și Herțegovina și Italia să despăgubească în bani pe Turcia. Vizirul răspundea că „sultanii au luat acele țări cu armele în mână și numai cu armele în mână le va da».

Ideea de a ne da Austriei se exprimă pentru prima oară într-o scrisoare a Comitetului Zamlolski către împăratul Francesilor în timpul resbelului Crimeei. El cerea ca Principatele să fie date Austriei și pentru prețul Alianței sale. Lăsa să se console România cu ideea că România, dată în robie Austriei, nu va avea a perde ci a câștiga, căci

ea s-ar uni cu alte milioane de Români, cari, uniți într-un corp, vor putea în viitor a forma un singur Stat. D. Mălinescu răspunde în presa franceză contra acestei nefericite uciderii.

Această idee reveni dar la inceputul resbelului Italiei pentru Veneția, și astă dată chiar guvernul împeratului o pusese înainte.»

XXXIV

În curtea cu bătrâni copaci golași a Cotrocenilor, sub noaptea vânătă parcă plutește umbra de martir a lui Tudor Vladimirescu. Miniștrii și locotenenții domnești par mărunți în așteptarea la care se supun. Pentru că așteptarea îi desparte parcă. Pe fiecare cu sentimentele lui: unul de culpă, altul de ambiție, altul de jenă, altul de răzbunare. Și nimeni, în afară de Rosetti, într-adevăr chinuit de semnul de întrebare a ceea ce va să urmeze, bun sau rău, pentru țară.

Acolo, lângă trasura închisă, o mai neobișnuită și misterios ferecată trăsură de poștă, fiecare dintre bărbații aceștia îmbrăcați de iarnă și învăluindu-și fețele în aburul răsuflărilor ca într-o apă tulbure ce le ascunde expresia, asteaptă în neprielnica lor tăcere. Cine știe când, doar așteptarea nu are măsuri, ci emoții, cel așteptat apare ca o siluetă dreaptă în lumina lămpilor de la ieșirea clădirii sumbre. Și vine către ei cu fața deschisă, subliniind și mai mult acum, faptul că niciodata nu a știut a pluti în austeritate.

Îi privește senin, fără pornire, chiar fără tristețe, iar când profilul lui bine tăiat, cu trăsături drepte, mângâiate parcă de părul moale al bărbiei scurte, se întoarce către capra trăsurii stranii, căutând parcă să distingă cine-l va executa, toți privesc într-acolo, emoția supunându-i gestului lui. Până și Rosetti, care știe că a așezat pe capra trăsurii blindate un partizan de-al său, fanaticul venit de ieri special din Ploiesti, face același lucru. Ca toți de față, e dirijat de mișcarea celui care, cu sau fără voia lor, rămâne personajul principal al momentului.

De fapt, în hotărârea lui de-a părăsi guvernul, poate că

Rosetti ar trebui să se întrebe de ce atâta meticulozitate și precizie în a aranja fiecare amănunt al unei afaceri ce nu-l mai interesează. Dar, chiar dacă și-ar pune această întrebare, nu ambiția, ci un mod de viață care 1-a făcut a fi prin vocație organizator de luptă politică, 1-ar obliga să răspundă: „Cum altfel ? Să las neprecaut să triumfe manevra imperilor ? Eu nu voi funcții, dar și pe Cuza trebuie să-l feresc de ele ! Din trăsura asta trebuie să se tragă, dacă vor încerca să se apropie altele; iar cine e-n trăsură nu va ajunge nicicum în mâinile altora»...

Apoi, se întoarce binevoitor, chiar recunoscător către cel ce-i dă prilej de asemenea preocupări și, în fața privirilor blânde ca de Crist, simte nevoia să se justifice:

- Istoria este stăpâna, iar omul servitorul; când n-o mai servește cum trebuie, îl sacrifici !

Cuza-1 ascultă demn, chiar ca și cum 1-ar încuviința, dar deodată răspunde foarte limpede și cu conștiință de sine:

- Istoria este judecătorul. Pe noi nu ne mai poate judeca nimeni altcineva decât istoria !... Apoi, ca și cum i-ar adresa o apreciere, îl întreabă cu sincer regret: De multă vreme nu-1 mai consideri pe Domnitor sublim, nu-i așa ?

În fața tristeții lui frumoase, Rosetti simte nevoia să se justifice:

- Așa cum atunci am înălțat pe tron un simbol, și nu un om, acum am dărâmat tronul unui simbol, și nu al Domniei Tale !

Stau față-n față, ca și în urmă cu ani la Iași, parcă atunci s-ar cunoaște și încep a-și intui unul altuia calitățile. Care, de data asta, sunt niște calități ale tristeții, ale resemnării. Ceilalți nu contează. Și, desigur, în jena lor pentru comportarea de oameni mici, supuși diurni ai ambițiilor mărunte sau ai neîndemânării față de mari hotărâri, pe care și le simt din diverse motive, nici n-ar vrea să fie prezenți. Își recunosc tacit rolul de figuranți în această scenă a piesei și se învăluie în aburul ce-i distanțează. Prezenți cu adevărat,

sunt cei doi sacrificați: Cuza care pleacă de la ei, fiindcă nu le mai trebuie și Rosetti care pleacă dintre ei, fiindcă nu-i mai trebuie lui experiențe triste, cu perfidia omenească.

Exact cu acest sentiment, privindu-l numai pe el, ca și cum numai ei doi ar fi acolo, voievodul se poartă ca omul care înregistrează atent vorbele celuilalt și doar le completează, nu le respinge.

Iar Rosetti, știindu-și dezinteresata datorie, sau datoria interesată numai în legătură cu idealul său de neatins, îi simte pe cei din jurul lor, al amândurora, mărunți. Și redevine marele combinator al conjuraților. Fără a se sfii de Cuza ci, parcă instruindu-l și pe el ca să nu-l ajungă vreo piază rea din urmă, dă indicații privind paza, parolele, drumul, privind opririle și chiar mișcarea sau semnalizările militarilor, privind toate măsurile ce trebuie respectate întrutocmai cu disciplină conspirativă și fără nici un fel de alte contacte. Ascultându-l, îi acordă aceeași atenție și voievodul și oștenii și credinciosul său partizan de pe capră. Distanțat de surugii, acesta ține, ca pe niște funii ale destinului, frâiele cailor înhămați la trăsura neagră și, într-adevăr, stranie în noaptea aburindă. Ca un transport către cețurile dese ce-i vor înghiți spre necunoscutele unor lumi lipsite de întoarcere. Necunoscute mari, haotice, cosmice; cu atât mai tulburătoare pentru viitor, cu cât ai avut ocazia în trecutul tău să te apropii de sublim. Or, înafară de cei doi care l-au atins - fie-n dăruire blândă dar categorică principele, fie în încrâncenare revoluționară cărvunarul - ceilalți, cei înconjurați nu de cețurile grele ale întrebărilor viitorului, ci doar de aburul propriei răsuflări, rămân în lumea mică a politicalelor lor.

Și, în vreme ce Alexandru Ioan I pășește către cupeu, știind acum limpede că, în noaptea de februarie, nu poate fi vorba decât de ei doi, ființe care, printr-o experiență sau alta, au ajuns a înțelege ce înseamnă înălțimea statuii, Rosetti devine generos, luând pentru celălalt toate măsurile de precauție. Măsuri ca nu cumva să cadă de pe soclu

acceptând propunerea perfidă a baronului Eder. În acest sens, își pleacă fruntea atunci când Cuza urează țării să-i fie mai bine fără el decât cu el, dar nu-și pierde vigilența, încuie el însuși zăvoarele puternice ale portierei și face un ultim semn hotărât, semn cu înțelesuri capitale, omului său care se află pe capra trăsurii. A trăsurii semănând cu o ciudată navă menită să dispară în necunoscut, lăsând și aici tot necunoscutul. Adică, lăsând în politicile de aici multe întrebări necunoscute, de care numai Rosetti a hotărât că se va elibera. Ceilalți, chiar dacă au provizorii funcții mai înalte, deocamdată-l urmează.

Când se salută de despărțire, unul dintre guvernanții care i-au recunoscut capacitatea de lider și al acelui moment, simte nevoia să aprecieze:

- Ai spus bine: Să nu lase vreun Eder, sau vreun d'Offenberg să se apropie de el !

Dar Rosetti e neiertător:

- De el, dacă se apropie, pot spera la un gest de caracter. De voi, dacă se apropie, e mai nesigur.

XXXV

CANDIANO-POPESCU

„Martori la plecarea sa au fost locotenența domnească, toți miniștrii și eu. Vodă Cuza își luă ziua bună de la noi cu multă demnitate.

- Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine. Vă iert pe toți, d-lor, zise Vodă.

Și descoperindu-se, strigă cu glas puternic:

- Să trăiască România !

Apoi urcându-se într-o trăsură închisă, înhămată cu cai de poșta, și însoțit de energicul Stan Popescu din Ploiești, un fost garibaldian și un fanatic rosettist, porni spre graniță, luând drumul Predealului.»

Date din pașaport:

Principele Alexandru Cuza
- Virsta - 46 ani
- Statul - potrivit
- Fața - bălană
- Ochii - căprui
- Părul - blond deschis
- Nasul - potrivit
- Gura - cam mare
- Deosebite sămne - nu are.

GENERALUL VĂCĂRESCU:

„...Pe la 1 din noapte, auzii cele trei detunături de pușcă, la intervale nepotrivite, care erau semnul că convoiul sosise aproape de barieră. (la Ploiești) Prin alte trei detunături ale carabinelor dorobanților ce ma însoțeau, răspunsei că drumul este liber și se poate înainta. Atunci, în goana cea mai mare, intrară pe rând în barieră două trăsuri închise și una deschisă înhămate cu câte 8 cai de poște. În trăsura care preceda, se afla A. Arion cu ofițerul de artilerie Vartiade; în a doua trăsură era Vodă Cuza, având alături pe capitanul de artilerie Costescu, sub a cărui pază fusese pus fostul Domn, de la ridicarea din palat și până la sosirea sa la graniță. Cea de a treia trăsură, deschisă era ocupată de Stan Popescu, de căpitanul de geniu Condeescu, de feciorul francez cel mai de aproape al Domnitorului și de un sergent major de vânători. Pe capra fiecărei trăsuri erau postați câte doi sergenți de vânători cu armele încărcate.

Fără a opri trăsurite la barieră pornii cu căpitanul Dăscălescu în fruntea lor, escortate de dorobanți și îndreptate prin stradele mărginașe și prin mahalalele tăcute ale orașului, către casa poștei, unde erau gătiți cai proaspeți, pentru a urma drumul.

A. Arion eși din casa poștei. Se auzi deodată ,,gata ! ! și inainte !» Ofițerii și soldații se repeziră la trăsuri. In pocnetul bicelor, în tălăngirea clopotelor cailor, în strigătul prelungit și tânguitor al surugiilor, se năluciră în umbra

nopții, ca o posomorâtă vedenie, trăsurile ce duceau pe Domnitorul, acum ticăit și întristat care ținuse o bucată de vreme în mâini sceptrul Țărilor Române, sceptrul pe care în bătălii uriașe și in șipote de sânge se silise să-l dobândească Ștefan și Mihai.»…

EPILOG

O lumină vehementă. Atât de vehementă încât pare a-și însoți undele cu frecvența înaltă a zgomotului provenit din dezagregarea unor metale rare. O lumină a soarelui și a zăpezii năvălind în valuri cuceritoare ce auresc și albăstresc celestele pante dându-le strălucirea amețitoare a dimineților de iarnă în Carpați...

Lăsând celelalte trăsuri în spate, tot mai în spate, neînsemnatul punct negru ce lunecă în vastul alb al ninsorii - închisoarea mobilă, ajunge la locul unde, deasupra culmilor înzăpezite, se află borna de hotar, bariera vârstată roșu și ghereta sentinelei. Surugiii

dau chiote prelungi. Învățați, caii aburinzi opintesc invers în loitre, ca să oprească lunecușul. Și totul îngheață ca peisajul scânteietor din jur.

Cu figura amenințătoare, de perseverent și neiertător dușman, chiar semănând, parcă, în urâțenia lui înaltă cu urâțenia lui Rosetti, Stan Popescu, cel care a stat nedormit, neclintit și înfruntând toate vânturile iernii, în vreme ce, la fiecare poștă, s-au schimbat caii și surugiii, sare acum de pe capra unde a revenit și, trăgând zăvoarele dinafară, deschide portiera cupeului, apoi lasă scara.

Obrazul palid, frumos alungit, al feții de Crist pe care a căpătat-o principele aducând mai degrabă a icoană decât a efigie, vine din interiorul cutiei capitonate și rămâne o clipă în plina lumină a ramei ușii.

Ferm și pregătit, brațul temnicerului său îl ajută să coboare; apoi, cu gest rigid, îl conduce încet, ca spre eșafod. Șuba lui descheiată și cu miros umed lasă să i se vadă pistoalele și, simțindu-i trupul vânjos ce se ridică mult deasupra umărului său, voievodul are impresia ca este chiar Rosetti ducându-l fără ezitări la execuție.

Dar când, cu mâna pe care o are liberă, omul își scoate încet, aproape solemn, căciula, pletele i se revarsa până în barbă, întocmai ca la fermul și iacobinul răsturnător de tronuri.

Și, deodată, trupul imens al omului bine înarmat lunecă parcă pe lângă fostul Domnitor, aplecându-i-se până deasupra mâinii pe care i-o sărută. I-o sărută cu buze arse de ger și mustața plină de chiciură. Apoi, îngenuncheat în zăpadă, ridicând spre ochii principelui ochii săi urâți, îi spune fără înconjur:

- Ce rău mi-ar fi părut să te ucid, Maria Ta !

- Ar fi trebuit să mă ucizi, da ? - întreabă cu candoare și chip calm fostul Domnitor.

- La primul gest pe care-1 făceai căutând drumul spre Moldova, așa aveam ordin !

- Si așa ai fi făcut. - spune Vodă ca o constatare obiectivă

- Așa aș fi făcut, Măria ta ! - confirmă răgușit și fără echivoc acel uriaș Stan Popescu din Ploiești, unul dintre încrezătorii datorită căruia visul fanatic al lui Rosetti nu e imposibil.

- Chiar așa ar fi și trebuit să faci ! - îi spune Domnul iertător, acolo, lângă bariera ridicată prin care călească a trecut la alți surugii.

Și, așa cum a făcut la Cotroceni, căutându-i pe capră prezența simbolică a neiertării, îi mai măsoară o dată înălțimea încremenită, de la mustăți până la șuba descheiată care lasă să se vadă pistoalele, despărțindu-se încet de el și de țară.

De țara lui înghețată în lumina unei frumuseți de nedescris !

Înghețată și scânteietoare în deplinătatea mirificei dimineți albe.

De lângă borna de hotar, Cuza își rotește privirile prelung și nesățios asupra peisajului de la înfrățirea Bucegilor cu Muntii Bârsei și Postăvarul. Și-și umple pieptul cu o rezervă sfântă din aerul acelui peisaj, mai înconjurându-1 o dată nu doar cu ochii, ci cu toată ființa sa.

Până când, coborând de pe vastul cer pe bradul nins de deasupra și, de acolo, pe chivăra sentinelei ce poartă stema sa, privirile îi ajung la fața încremenită a soldatului: E înghețată într-o schimă de plâns și brăzdată de lacrimi înghețate.

Tulburat, pentru prima oară nemaiascunzându-și tulburarea, principele îmbrățișează uniforma armatei lui, sărutând obrazul ostașului. Și trece dincolo de graniță, urcând în trăsură, fără să-i mai pese cine este pe capră.

Privește în urmă dorind, cât se mai poate, să păstreze peisajul pe retină; dar serpentinele repezi care coboară sub Pasul Predealului îi împiedică neîntârziat vederea. Panta e abruptă. Caii nechează de încordare, călească scârțâie.

Intorcându-se dinspre geam și așezându-se mai bine în perna sa, Cuza dă cu ochii de un personaj nemaiîntâlnit, care se străduie între efortul de a-i arăta condescendență și cel de a se ține pe băncuța din față. Din gulerul de blană i se vede doar nasul lung și ochii placizi.

- Sunt din partea domnului baron - se recomandă acela încercând să-și păstreze importanța pe care și-o dau toate slugile ce reprezintă marile imperii; am misiunea să vă conduc în Moldova.

- In Moldova ? Ce să fac eu în Moldova ? !

- Să stați pe tronul pe care ați fost uns de prima dată ! - îi răspunde, din gulerul său, trimisul baronului, ca un mecanism manevrat de departe. Am misiunea ca să vă informez de refuzul contelui de Flandra. Guvernul nostru crede că Napoleon i-a impus să se retragă, iar fratele său, regele Leopold al Belgiei, cu toate că face parte din familii dușmane cu Bonaparții, nu vrea acum un conflict cu Franța... Interesant, nu ? – insistă verbios personajul, mândru de discretele sale informații.

Dar, de pe fața împietrită a principelui nu obține nici un fel de reacție.

- Interesant, nu ? N-aveați de unde să știți asemenea amănunte... – insistă acela.

Dar, de pe buzele crispate, nu obține decât un fel de șuier, ca o vorbă pentru sine:

- Nici nu-mi mai pasă de ele !

Incapabil de a înțelege, omul își face misiunea în continuare:

- Ei cum ? ! Eu am gonit s-ajung aici să vă întâmpin cu o asemenea veste: Filip de Flandra refuzând, înseamnă că, mai târziu, după ce staţi puţin la Iaşi, Măria Voastră aţi putea reveni total ! - Şi, cu obiceiul marilor cancelarii care pun totul la punct, ii supune planul pe care el nu trebuie decât să-l lase indeplinit: Ocolim Braşovul, trecem prin Secuime unde n-are cine ne pândi şi intrăm prin Pasul Oituz. La Mihăileni, oamenii noştri i-au mobilizat pe moldoveni care vă aşteaptă cu steaguri !

- Oamenii dumneavoastră ? - întreabă Cuza cu glas cam înalt.

- Da, am pregătit totul, nu trebuie să vă faceti nici o grijă !

- Nici nu-mi fac - răspunde Cuza bătând în geamul dinspre vizitii - Pentru ca eu voi rămâne Domnitorul Unirii şi nu al dezbinării ţării mele !

Şi, oprind călească în strigătele lungi ale surugiilor, îl coboară pe personajul înfăşurat în guler, acolo, pe panta abruptă din buza pădurii, lăsându-l încă mirat, aşa cum stă agăţat de crengi ca să nu-i scape picioarele de sub zăpada care se prăvale în mici avalanşe.

Când, spre disperarea privirilor din ochii de peşte ai importantului funcţionar secret, călească porneşte, pentru prima oară în acele zile, în afară de liniştea ce şi-a impus-o, Cuza începe să simtă şi o oarecare bună dispoziţie. Adică nu chiar bună dispoziţie, dar măcar dulcea sa apatie moldavă de după îndeplinirea îndatoririlor, care-1 face să-şi spună:

De la Braşov, îi bat depeşă lui Negri că trecem în viaţa de bohemă lăsând la dracu politica !...

- sfârşit -

Corneliu Leu
ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

Corneliu Leu

FEMEIA FIE EA REGINA...

roman

REALITATEA - 2010

Coperta Tudor LEU
Tehnoredactare Veronica IONESCU

Editura REALITATEA
bd. Dacia 126, București 70267, tel/fax 04021610 56 59
e-mail: leuc@b.astral.ro

Corneliu LEU

FEMEIA FIE EA REGINA...

- cronica apocrifă a unei iubiri imaginate -

I

Trecuta de cei doi cinci, adică atât cel care-i marca jumătatea de veac la vârstă, cât și cel care-i mai adauga pe deasupra alți ani, plina de spirit gazdă a celui mai monden salon parizian, conștientă atât de autoritatea cât și de atracția pe care-o exercita asupra lumii ideilor și artelor din cel de al doilea imperiu, era la fel de conștientă și de vârsta sa; lucru mai rar la femeile răsfățate, oricât de inteligente ar fi ele. Înafară de foșnetul mătăsurilor scumpe și de ostentația fardurilor a căror folosire cu insistență era de acceptat la o soție de pictor căutat pentru decorul construcțiilor somptuoase, somptuoasă și ea atât prin maniere cât și prin libertatea ideilor pe care nu se sfia să le afirme public, știa să-și sublinieze prin păreri îndrăznețe rangul intelectual, dar să se păstreze, în același timp, ca o doamnă ajunsă la vârsta și la influențele ei politice. Nu întrecea niciodată măsura, ca orice franțuzoaică știa să provoace și accepta complimentele ce-i demonstrau arta de a flirta, dar nu-și permitea cochetării ieftine, ca ușuratecele băbuțe pofticioase ce uită că nu mai sunt copile și se lasă împinse spre speranțe de amor în acel Paris atotpromițător care, cu înalta știință a frivolității, ajunsese să ridice mult peste cutumele obișnuite baremurile vârstelor amoroase. Parisul acela lipsit de prejudecăți, oferind midinete drăgăstoase pentru moșnegii aproape damblagii, dar importând și italienescul termen de *gigolo* pentru băieții arătoși care nu se sinchiseau de cărnurile vlăguite ale celor care, în ciuda vârstei, încă mai voiau s-o facă pe curtezanele.

Era o adevărată regină în salonul ei plin de marile celebrități ale vremii, dar și de ideile înaintate care adoptau și nu se sfiau să le cultive chiar pe cele mai revoluționare, fapt ce-i dăduse tăria să refuze cele patru milioane de franci pe care, tocmai spre a-i confirma împăcarea deplină, împăratul Napoleon al treilea i-i oferise. Unii spuneau că erau frați de lapte, mama ei fiind doica celui care ajunsese împărat. Alții se îndoiau de aceasta, diferența dintre ei fiind de vreun an și ceva. Un singur lucru era clar: Actualul împărat, fusese consemnat ca naș când familia lui Louis Bonaparte, regele Olandei, hotărâse să o boteze pe fiica servitorilor lor. Așa că, pus în copilărie să-i fie naș, când mama sa îi dăduse propriul ei nume, de Hortense, fetiței născute de slujnica pe care și-o alesese cameristă, ajutat la tinerețe de ea și de soțul ei, pictorul

Cornu, în perioada când Louis Philippe îl condamnase la închisoare pe viață, supărat pe ea, mai târziu, când se amestecase cu cei care-l huleau pentru că, din președinte de republică se proclamase împărat - spre a-i confirma, deci, împăcarea prin care o atrăsese ca să-i fie scânteietoare doamnă de anturaj și sprijin intelectual la curte, Napoleon se oferise să-i subvenționeze cheltuielile elitistului salon. Pentru că și imperiul, căpătand importanța europeană ce-i dădea stabilitate, îi făcea pe multi revoluționari de la 1848 să vrea să se apropie din nou de fostul lor combatant care se încoronase trădându-i, dar și Napoleon al III-lea avea ambiții de autor, își publicase tratatul despre artilerie al cărui limbaj tot această distinsă literată i-l corectase, iar acum voia să scrie și o carte despre Iulius Caesar, pesemne, tocmai pentru a se compara cu acela. Avea, deci, nevoie de verbul talentat al doamnei Hortense Cornu sau, poate, prin ea, chiar al altor scriitori mai mari, de la care să împrumute un stil de geniu sub semnatura sa imperiala și să-l combată pe Victor Hugo care, din exilul de la Londra, nu-l ierta nicdecum de sub tirul pamfletelor în care-l numea *Napoleon cel mic* .

Hortense Cornu, născuta Lacroix de servanta mamei sale, regina Hortense a lui Louis Bonaparte pus de Napoleon I pe tronul Olandei, moștenind inteligența naturală și setea de ascensiune a familiei simple din care provenea, iar, peste aceasta, beneficiind și de educație alături de copiii familiilor princiare, de talentul literar și inteligența politică pe care și le dovedise, putea să-i fie de mare folos. Ca o bonapartistă de cel puțin două generații, ne fiindu-i indiferente onorurile de curte, ea acceptase să-l ajute pe Napoleon să scrie cartea, dar, atât moral cât și material, calculase un și mai mare câștig față de suma oferită : O autoritate politică a ideilor ei. Așa că o refuză, răspunzându-i împăratului cu o malițiozitate convingătoare: « Vreau să fiu liberă, majestate, tocmai ca să vă pot spune adevărurile de care aveti nevoie »... Fiind cândva copii care se jucasera împreună, apoi tineri antiregaliști sub restaurație, mai apoi susținători ai libertatilor de la 1848, au găsit destule elemente de conciliere și împăratul, ca și cea care-i devenea sfetnic de influență, căpătând prestanță la Tuilleries și crescând astfel prestanța propriului ei salon literar.

Demnă, inteligentă, având mai puternic simțul femeiesc al relațiilor bine aranjate decât cel al cochetăriilor superficiale care nici nu stau bine la o anumită vârstă, putându-se să spui despre ea nu că ar fi doar superioară femeilor din jur, ci chiar că bărbații o simțeau mai mult decât egală, știa să se implice în aranjamentele politice nu ca o curtezană, ci ca un adevărat sforar, feminin doar prin delicatețea gesturilor parfumate cu care trata afaceri uneori complicate, de la marile comenzi de pictură oficială pentru soțul ei și toți artiștii acoliți, până la influența celui de al doilea imperiu asupra altor țări și case domnitoare.

Într-un asemenea sens, pesemne, îi spuse celui care stătea pe pretențiosul fotoliu din fața ei, așezat și lejer, fără crispare, dar și politicos, fără nepăsarea acelor nonșalanți de salon care știu să-și expună mai mult eleganța decât bunul simț:

- E bine !... E bine că rezolv și problema unei țări ca a voastre, dar îi rezolv și bietei mele prietene Josefina situația de prinți scăpătați. Că prințul, bărbatu-său, Karl- Anton e la fel cu numele lui ce pare făcut din doua bețe rigide ! E zgârcit, poate din nevoia ca provine dintr-o ramură mai săracă; nu e chiar atât de capabil ca să fie mare comandant sau să reajungă ministru; e slugarnic cu vărul său regele Wilhelm, ca să-i dea câte-o funcțioară cum e asta de la Dusseldorf, dar ciupește niște bani vânzându-i secrete și lui Napoleon; încearcă afaceri cu căi ferate dar a fost prea puțină vreme șef de guvern ca să se poată întrema financiar și nu le poate da băieților un venit demn de rangul lor. Că de asta, Carol, despre care-i vorba, mi-a plâns tânjind după Anna Murat care s-a căsătorit cu ducele de Noailles, iar biata Josefina, care e o Beauharnais, mama ei, Stephanie, trăgându-se de la Josephina lui Napoleon cel Mare, nu reșește să-l vindece de amorul păgubos, în care cad bărbații lipsiți de imaginație. Asta-i trăsătura nemților și eu de asta am tradus *Suferințele tânărului Werther*: Se zbuciumă de parcă n-ar exista altă femeie !...Dar Goethe era genial și a dat multă poezie dramei, în vreme ce ăștia, banalii pofticioși de bani de la Siegmaringen, au coborât-o la nivel de afaceri meschine: Carol, îndrăgostitul, a jucat la bursă ca să se-mbogățească și a pierdut vreo cincinzecișicinci de mii de franci; Anton, tatăl zgârcit, a făcut o criză și l-a consemnat în domiciliu obligator, cu un paznic-contabil obligându-l să scoată bani din piatră seacă; totul s-a redus, după firea lor uscată, la bani și la afaceri, fără nimic din înaltele trăiri ale lui Goethe ! Nemți proști, meschini și afaceriști… Că și ăla tânăru s-a speriat de pierderea banilor și nu-i mai arde de amor.

- Iar cea care suferă, e prietena dumneavoastră Josefina de Hohenzollern-Siegmaringen. - intui Brătianu lucrurile, sau avu inteligența să-i ofere o scuză partenerei sale de discuție

- Bine-nțeles; doar ea e o Beauharnais !... Cred că s-a căsătorit cu neamțul de nevoie, iar primul ei fiu seamănă destul de bine cu împăratul nostru. Știi, între veri se mai întâmplă, iar familia asta a Bonapartților e amestecată, uite-așa, cu progenituri de la Josefina lui Napoleon cel mare. Păi regele Louis, tatăl lui Napoleon al treilea, îi era frate lui Napoleon întâi dar, în același timp îi era și ginere, pentru că Hortense, nașa mea, era fiica din prima căsătorie a Josefinei, înfiată legal de Napoleon întâi !...

- Aha ! – rosti Brătianu această interjecție mai puțin controlată și dându-și seama, se corectă rapid: Adică, voiam să spun, stimată doamnă, că încep să înțeleg rațiunile imperiale.

Iar ea, fără a se arăta deranjată, renunță la comportamentul controlat, întrebând ca la piață:

- Și ce, nu crezi că ăsta e un avantaj pentru sprijinul de care are nevoie țara voastră ? !

Perfect cavaler al jocului politic, Brătianu preferă să tacă și să-i sărute afectuos mâna.

Distinsei doamne nu-i displăcu și își permise o atenționare cochetă punctând cu degetul către bărbatul frumușel, sanguin după aparențe și figura

îndrăzneață, completată frumos prin gesturile de bun simț ale unui om sigur pe sine și experimentat în relații. Și preciză:

- Ai, deci, o sarcină dublă, domnule Brătianu, ca să duci în spate un asemenea rege, care îți va fi recunoscător !... Fiindcă îi vei prezenta și secretele noii lui țări, dar, poate, și secretele vreunei femei care să-l facă să iasă din melancolia asta bleagă a bărbatului care cade la primul șoc amoros și crede că nu mai exista o a doua femeie pe lume... Ei, ce zici ?...Nu se poate să nu găsești vreo romăncuță plină de foc; ar prinde bine politicii dumitale de om dedicat țării !

Brătianu răspunse politicos, foarte echilibrat în mișcările lui sigure și în aerul de om care știe ce vrea, încercându-și împotrivirea doar pe departe:

- Cu tot respectul, Doamnă, vă informez că noi, de zece ani am propus prinț străin, tocmai ca să nu-l încuscrească vreo familie de-a noastră și să poată rămâne obiectiv, ca domnitor al tuturor românilor, fără preferințe pentru unii sau pentru alții.

- Frumos, foarte frumos ca realism politic ! – nu-și ascunse deloc admirația acea femeie încă frumoasă care-l cerceta cu plăcute și interesate priviri pe bărbatul mai tânăr – Și își reformulă tactica: Ei, o să găsim. Ce, femei nu se găsesc pe lumea asta ? !... El să fie în stare ! – și, iarăși, își declină convingerile, ori experiențele de pariziancă disprețuitoare de bărbați nevolnici: Numai, să nu fie prea neamț ! Știi, eu cred că este la fel de rigid și de încuiat ca taică-său; așa-i soarta bărbaților neîndemânateci la femei !... – Pentru a adăuga repede : Dar ăsta nu trebuie considerat defect pentru un principe domnitor, ci dimpotrivă ! Vei aduce pe tron un garant sobru care, fiind si cavaler, deschide porți spre alte case regale care va vor avantaja. De astea, n-avea grijă, mă ocup eu și Josephina care, ți-am spus: e o Beauharnais și compensează insipidul prusac. Mama ei, Stephanie, a fost verișoara nașei mele înfiate de marele Bonaparte…

Politicos, bărbatul cu priviri drepte și gest reținut, sigur, lipsit de orice neîndemânare, cu obraz frumos, sănătos, ca la copiii pe care îți vine să-i săruți, își permise, cu un mod foarte specific, acela de a-și demonstra că nu se teme de sinceritate, să întrebe ceea ce, de fapt, îl chinuia mai demult.

- Să înțeleg, deci, Doamnă și distinsă protectoare, că, în legătură cu Filip de Flandra, lucrurile sunt...

- Nici nu poate fi vorba. I s-a pus în vedere să-și ia orice gând.

- I "s-a pus" ?

- Da; i "s-a pus".

- Impăratul ?

- Poate mai mult decât împăratul !

- Ar putea fi vorba de ce se spune despre Loji ?

- Și ce se spune despre Loji ? – întrebă ea amuzată, cercetându-i chipul de bărbat în vigoare tot cu aceleași plăcut-interesate priviri.

- Că e singurul cap încoronat care are influență și în Loji.

- Posibil – răspunse ea arătând că nu-i displăcea o asemenea afirmație –

posibil ca toate aceste schimbări din Europa să impună și așa ceva. Dar să nu uităm de ritul scoțian și de faptul că există o casă regală care este și a Scoției !

- Bine, dar…

Cochetând, poate dintr-un impuls lăuntric, poate spre a schimba vorba, ușor dar semnificativ, ea îi atinse mâna lăsând gestul să întârzie ca și cum ar fi așteptat să se transmită căldura acelui impuls:

- Dragul meu, pe tema asta, nu știu nimic în plus. Eu sunt femeie și știi că n-am acces la loji. – Și făcu un joc de cuvinte: Europa descoperă abia acum « virtuțile minții feminine »... Eu pot să-ți spun doar un lucru: Că regele Belgiei e înrudit cu Casa de Orleans, dușmana pe care noi am alungat-o de la tron, așa că împăratul nu vi-l recomandă pe fratele lui.

- Și, atunci, ne recomandă unul provenind din familia lui Wilhelm al Prusiei, cu care Napoleon a fost și va fi în conflict ?

- Dar de ce te gândești numai la insipidul de prinț patern care, zgârie-brânză fiind, nu e indiferent la ce-i poate pica de la Napoleon contra unor servicii ? De ce nu te gândești la Josephine, al cărei sânge strigă *Vive la France* ? !... Sau, măcar gândește-te la tânărul prinț, c-a făcut o pasiune zguduitoare pentru nepoata celui care a fost gloriosul nostru Murat și, dacă nu-l oprea, tot fricosul de taică-său care, imediat i-a spus că n-are destui bani ca să trăiască la Paris cu o femeie de lume mare, ar fi fost imediat dispus să devină cetățean francez !

- Chiar așa ?

- Chiar așa, *mon petit* ! – răspunse veselă distinsa doamnă nemairezistând tentației și mângîindu-i ușor, cu unghiile, obrazul acela de bărbat sănătos, crescut cum cresc pomii din livezile însorite. – Dă-ți seama: regele, vrem-nu vrem să-i luăm în considerație pe regi, dacă ți-l alegi, trebuie să-ți fie o șansă, nu o piedică. Ăsta i-a căzut cu tronc lui Napoleon a cărui mamă, Hortense căreia îi port numele, era o Beauharnais. Josephine e tot o Beauharnais, un fel de verișoară... Ba, chiar ți-am zis: se spune că *l'Empereur*, care nu-i ușă de biserică... Ei, să lăsăm asta, hai mai bine să-ți spun una veselă, *mon petit*: Împăratul, fostul nostru pașoptist, are o vorbă: « Eu nu cuceresc femeile; eu mă apăr de ele dar, uneori, capitulez ! »... Ha, ha ! Ce zici ?...

- Întotdeauna am apreciat spiritul francez; ba, chiar pot spune că îl iubesc, e pe sufletul meu ! – răspunse bărbatul fără sfiala de a arăta că reacționa cochetând, așa cum trebuie reacționat omenește la aprecierile pe care ți le adresează o doamnă distinsă.

Și, cu perfectă îndemânare politică, atacă prin tot ce era la el franchețe și sinceritate:

- Distinsa mea protectoare, fiindcă ați rostit gândul acela îndrăzneț cu « vrem-nu vrem să-i luăm în considerație pe regi », n-am să vă ascund faptul pe care-l știți de multă vreme, de când am conspirat pe acolo pe unde era și soțul dumneavoastră, că eu, în tot sufletul meu, sunt un republican.

- Știu ; știu prea bine și nici eu nu sunt departe. Tocmai de asta mi-am spus despre dumneata: Iată-l pe acest frumos republican, care caută un rege

pentru țara lui !

- Sunt și un pragmatic, doamnă, și știu că asta e situația acum: Fiindcă nu avem tăria să ne facem țara republică, adică să riscăm ca la dumneavoastră, să pună unul mâna pe vot și apoi să se declare împărat și dictator pe viață. E mai înțelept s-o facem monarhie constituțională. Am acest sentiment acum, exact cum am avut sentimentul de indignare atunci când republica dumneavoastră s-a transformat în imperiu. Cred că asta mi-a fost o lecție între ce vrea omul pe lumea asta și ce e posibil pe lumea asta.

- Iar eu cred că ți-am găsit exact personajul de care ai nevoie; adică, hai să vorbim ca între noi, republicanii, un principe căruia să i te supui, dar în fond, făcându-l pendinte de partidul dumitale și de ideile avansate pe care le aveți.

- Credeți ?

- Cunosc bine familia: E ramura cea mai nevoiașă a Hohenzollernilor și ar face orice ca să-și poată ține coada sus.

- Și, totuși, stimată Doamnă, față de acest spirit prusac, chiar al sărăciei perseverente, ce n-are legătură cu efervescența noastră latină, la fel de săracă, poate, dar oricum, generoasă, caldă, entuziastă în spirit revoluționar – în comparație cu prusacii, vreau să zic, nu numai familia regală belgiană, ci Belgia, ca atare, ne e mult mai apropiată; e mult mai apropiată de spiritul nostru; afirmarea ei națională e un recent exemplu pentru ce vrem noi !

- Mi-ar părea rău să te las să te-nflăcărezi degeaba – își întinse ea mâna înmănușată-n parfumată muselină de mătase, ca și cum i-ar fi mângâiat mult scurtatele plete ce-i subliniau împătimitul aer leonin.

Dar el se-nflăcăra:

- Belgia, doamnă, și-a rezolvat situația pe care noi o vrem rezolvată acuma, cu doar treizecișicinci de ani în urmă. A fost sub dominație austriacă, așa cum unii dintre ai noștri mai sunt și astăzi. Când ei se eliberau, în 1830, am fi făcut-o și noi, fiindcă porniserăm revoluția încă de la 1821, iar ecoul revoltei de la Paris împotriva lui Carol al zecelea, ajunsese și la noi. Dar n-am putut, fiindcă ne ocupaseră rușii care ne-au dat un *Regulament Organic* pe măsura absolutismului lor și nu a speranțelor noastre liberale care veneau de la Paris, unde se cerea libertatea presei !... Am încercat din nou la 1848, dar dumneavoastră, susținătorii noștri, ați devenit imperiu iar pe noi nu ne-au mai lăsat turcii să acționăm. Un principe care a cunoscut aspirațiile Belgiei, ne va ajuta mai mult să trecem peste acest hiatus de trei decenii, decât un ofițer prusac, educat în regimentele care au îngenunchеat revoluția de la 1848. Germanii au cedat în fața Habsburgilor și nu și-au realizat visul de a deveni un stat unitar; în vreme ce Belgia este deja, așa cum vrem și noi să fim !... Ai mei, în țară, tocmai de aceea s-au și grăbit să-l proclame pe Filip: Ca duce de Flandra ce este, mai mult decât ca vlăstar al Casei de Saxa-Coburg, cum rămâne regele Leopold !

Ea nu făcu decât să-și desăvârșească gestul de mai înainte, ajungând să-i atingă pletele și fruntea spre a-l alinta cum merita:

- *Mon petit – grand revolutionnaire* !... Ești de-a dreptul fascinant, dar nu poți decât să mă faci să-mi pară și mai rău. Înțelege că nu se poate: Regele Leopold nu e numai de Saxa-Coburg, ci e și căsătorit cu Luisa-Maria de Orleans, care nu e alta decât fiica lui Ludovic Filip, cel împotriva căruia s-a ridicat Napoleon, care l-a condamnat pe Napoleon, a fost alungat de Napoleon; e familia cea mai dușmană Bonaparților !

- Înțeleg că nu se poate, doamnă; asta înțeleg și vă dau cuvântul meu că voi respecta. Altceva nu înțeleg, însă, și vă mărturisesc dumneavoastră care ați recunoscut că, neavând dreptul ca femeie să vă implicați în loji, aveți dreptul ca minte mai grozavă decât a oricărui bărbat să comentați decăderea acestora și a speranțelor pe care le-au adus !

- Decăderea ?

- Da: decăderea. V-o spune un inițiat...

- Știu: până la rangul de maestru în *La rose du parfait silence* !

- Știam că știți; nu se putea să nu știți. Ceea ce nu știți, însă, e că maestrul acesta a început a se îndoi... – și, ridicându-și deodată fruntea sa cea mare, proclamă: Masoneria poate avea legi, dar nu tirani. Napoleon *le petit*, al dumneavoastră, vrea să dicteze și-n masoneria care l-a onorat cu marile ei grade. El i-a transmis lui Filip de Flandra ordinul să ne refuze, ca mason și nu ca relații între casele lor monarhice. De asta principele nu mai vrea să stea de vorbă cu noi !... Sunt indignat, stimată doamnă și, vă rog să fiți convinsă că am îngropat în mine această indignare, dar în fața dumneavoastră o recunosc: Nu se poate ca o organizație care are legi, legi mari ce urmăresc stabilizarea omenirii, să fie încălecată de același om care a încălecat și cea de a doua republică proclamându-se împărat, tocmai pentru că legile democrației nu-i mai permiteau să candideze ca președinte... Mă dezamăgește, doamnă, și-mi pun întrebări, dacă nu cumva și legile noastre inițiatice se-ncearcă a fi trădate la fel ! Masoneria e o idee mare, o cale de perfecționare umană; dar dacă încape pe mâna tiranilor care îi schimbă sensul...

Femeia rămase perplexă; cu toată marea ei inteligență, la așa ceva nu se așteptase. Si nici nu-i trecuse prin minte că s-ar fi putut aștepta. Bărbatul acesta, de-o maturitate interesantă fiindcă-și păstra entuziasmul tineresc, se dovedea atât de experimentat, cu fibra atât de intens lucrată în decenii de inițiative și perseverență revoluționară, încât o uimea. Ea, prietena lui Victor Hugo, opozantul de geniu, a lui Ernest Renan ce revoluționa termenii credinței, a liber cugetătorilor de la *Revue des deux mondes* și a celor mai originali scriitori, de la venerabilul Dumas la atât de originala Georges Sand și la fascinantul, încă tînăr, Gustave Flaubert, plus seria celor mai noi publiciști, împătimiți ai ideilor novatoare, care nu mai dădeau doi bani nici pe nobilimea tradițională, dară-mi-te pe sforțările bonapartiste de a fi familie serenissimă – ea cu inteligența ei liberală era obișnuită cu orice se rostea protestatar în salonul unde trona. Dar nu-i trecuse prin minte că al doilea imperiu se baza și pe frâiele masonice acaparate treptat de acest Napoleon, ce se dovedea a fi mai profund periculos, mai ascuns combinator, mai calculat, mai acaparator și

decât abilul aventurier care fusese în tinerețe și decât lipsitul de scrupule autocrat care ajunsese după 1848. Se uită altfel la Brătianu, îi mângâie fără jenă fruntea aceea lățită între niște tâmple mari, depărtate, pe care numai restul pletelor tunse revoluționar le acopereau într-o sugestie de romantism și rosti în șoaptă cu regret, ca și cum și-ar fi spus sieși:

- Ce păcat; ce păcat că mintea asta de mare politică, servește doar o țară mică !

- Am greșit cu ceva ? – întrebă el mai degrabă glumeț, ca să-și ascundă flatarea.

Dar ea îi răspunse cu totul altceva:

- Intuiția dumitale cu perfidia dictatorului care, după ce și-a supus republica, încearcă să-și supună și masoneria, a pus degetul pe punctul nevralgic al liberalismului nostru. Știi bine că eu sunt o republicană; știi bine că, de la 1848 și până la 1856 nici n-am vrut să am de-a face cu acest individ despre care se spune că a supt laptele mamei mele. Contesa Walewska m-a adus la Tuileries și i-am văzut lui Napoleon din nou fața când devenise mai umană, adică muiase teroarea din prima parte a absolutismului sângeros și venea spre ceea ce vrea să numească astăzi *Imperiul liberal*, cum chiar eu i-am sugerat, ca să scape de acuzația de tiran.

- Vreți să spuneți că el și-a slăbit absolutismul oficial, doar pentru că și-a întărit între timp puterile subterane ?

- Dumneata ai spus-o. Eu, auzind asta de la dumneata, mi-am explicat, doar, niște lucruri despre care nu vorbesc nici cei mai extremiști din salonul meu.

Brătianu o privi drept fără să se jeneze de a cuprinde cu palmele umerii ei dar, în loc de-a o trage la piept, păstră distanța brațelor întinse spunând un lucru grav cu convingerea că-i face cadou cel mai mare secret al său:

- Eu v-am făcut doar dumneavoastră mărturisirea unică a unui fapt pe care vreau să-l uit și pentru mine: Mă pune pe gânduri această masonerie franceză care, în loc să reprezinte marile deziderate ale unei întregi societăți, se lasă dirijată de interesele unei persoane; și, cu atât mai rău cu cât aceasta este împăratul. Masoneria are legi stricte, tocmai pentru a-și îndeplini îndatoririle sociale pe care și le-a asumat, tocmai pentru a asigura progresul cizelând ființa umană și întărind solidaritatea între oameni.Nu uitați că eu m-am opus lui ca împărat.

- Ai fost chiar printre conspiratori, împreună cu soțul meu.

- Atunci n-aveam tot dreptul. Trădarea lui îi privea pe francezi. Acum, însă: Să încerce a profita de rangurile înalte ale masoneriei...Asta e indignarea mea, nu principele german.

- Și ce ai e gând să faci ?

- Nu știu; am datoria să mă sfătuiesc mai întâi cu cei din loja mea; da, înainte de-a lua o decizie. Oricum, voi fi loaial ordinului de a-l înscăuna pe prințul prusac, dar decizia negativă în privința Ducelui de Flandra nu se poate amesteca cu legile masoneriei. Dacă acceptăm asta, înseamnă că le punem pe

acestea în slujba altor interese. Iar, dacă le punem în slujba altor interese, nu ne mai poate cere nimeni să le respectăm având încredere-n ele !

Bucurându-se măcar de acea îmbrățișare distantă, care-i transmitea căldura palmelor bărbatului îndârjit de nedreptatea ce se făcuse credințelor lui, distinsa doamnă deveni femeie și rosti sincer, nu ca o aluzie, ci muiată sentimental, în ecoul unui infinit regret:

- Ce păcat !... Ce păcat că nu sunt mai tânără, să am dreptul moral de-a mă-ndrăgosti de dumneata !... - Și-l întrebă cu grijă: Te chinuie, nu ? Simți că ți s-a făcut o nedreptate.

- Urăsc totalitarismul, doamnă; nu vreau nici să ni se dicteze și nici să dictăm noi, ci vreau să ne supunem fiecare aceluiaș statut.

- Uită-l pe Ducele de Flandra, așa cum și eu voi uita clipa nepermisă când am vorbit de dragoste.

- Dar nu e nepermisă, Doamnă !... Cât, despre Duce, nu mă leagă nimic de el. Pe mine m-a indignat procedeul autocrat prin care se schimbă sensurile carbonarismului pe care l-am iubit cândva. Dar, convingându-mă că preferatul dumneavoastră are întâietate, voi încerca să-l servsc tot pentru scopurile țării mele.

- Nu e neapărat preferatul meu. E cea mai bună soluție pentru voi, credemă. Dacă tot vreți cap încoronat, aveți nevoie de un om care să fie agreat la cât mai multe curți. - Și schimbă tonul redevenind malițioasa pariziancă: Eu, despre nemți am impresie proastă ca bărbați, nu ca principi; îl agreez pentru tron, nu pentru pat !

- Aveți dreptate; e important să fie bine văzut de Napoleon.

- În vreme ce dumneata, ca om ce-ai conspirat împotriva lui, nu vei avea niciodată ușa deschisă la Napoleon ! - precizăea bine calculat - Gândește-te la asta: vreau să fiu sinceră, tocmai pentru că nu-mi ești deloc indiferent. Folosit cu îndemânare, Carol poate fi un tampon între dumneata și ranchunele împăratului… Și repetă : Ți-am spus că nu-mi ești indiferent

Eliberându-se de cele ce-i treziseră fierberea indignată a îndepărtării sale de un legământ pe care-l considera ferm, dar și încurajat de faptul că ea își repeta intima declarație, Brătianu redeveni galant:

- Stimată doamnă, scumpă doamnă, fiindcă mi-ați făcut onoarea unei mari sincerități în privința capetelor încoronate, am să vă răspund la ce mi-ati spus înainte despre butada impăratului privind capitularea către femei: La doamne atât de frumoase, cum sunteți dumneavoastră, aș capitula și eu !

Strengăria prinse; atmosfera de intimitate se accentuă; distinsa femeie găsi modalitatea elegantă a unei apostrofări fără sens de respingere și-l umili exact cât trebuia ca să-l încurajeze:

- Te pricepi. Am văzut eu cum îmi apreciai subreta când servea ceaiul. Nu te gândești că un revoluționar tenace ca dumneata, și cunoscut și evident în gesturi ca om de acțiune, o singură privire dacă scapă-n plus din ochii aceia înflăcărați, tulbură viața bietelor copile ? !

- Sunt un naiv, doamnă - se alintă el - nu-mi atribuiți atâtea...

- Ți le-a atribuit viața... și experiența. Voi, bărbații ăștia care începeți să încărunțiți după ce ați avut o tinerețe zbuciumată și plină de voință...

- Ar merita să avem dreptul și la puțin alin, nu-i așa ?

- Știți voi să vi-l luați !… Știți și să-l provocați, sau aveți asta în instinct - spuse ea cunoscătoare și ca femeie, dar și ca scriitoare atentă să se întoarcă la subiectul ei imediat: O să aibă ce-nvăța de la dumneata prusacul ăla care-i mult mai mult lipsit de imaginație decât lipsit de bani, cum a moștenit complexele lui taică-său; și e mai mult plângăreț decât sentimental, ceea ce, îl poate introverti făcându-l brutal.

Brătianu făcu un gest de curtoazie sărutându-i mâna și recunoscând:

- Vă sunt atât de recunoscător că-mi împărtășiți rafinatele dumneavoastră observații de adevărată scriitoare ! - pentru ca abia apoi să-și devoaleze scopul insistând: - Finețea unei asemenea observații psihologice îl poate ajuta mult pe un politician rudimentar ca mine. Vă rog...

Dar ea se dovedi stăpână pe conversație subliniindu-i favoarea:

- Uite, ca să nu par a bârfi, îți dau un exemplu devenit public: Îl știi prea bine pe Frantz Joseph, împăratul care pare acum stabil, domnind de multă vreme, ales de ai săi la 1848 și nu revoluționând și apoi răsturnând revoluția, ca Napoleon.

- Îl știm cu toții prea bine.

- Fiindcă domnește de optsprezece ani. Doar de asta. Cine e, cum e, nu se prea știe !... Lumea nu-și mai amintește că era un necopt când maică-sa l-a pus pe tron promițând o altă constituție revoluționarilor. Pe care le-a dat-o și le-a și luat-o apoi, dar nu brutal, ca Napoleon. Însă, spre deosebire de Napoleon, Frantz Joseph e o fantoșă. Dacă nu era scandalul cu nebunia nevestii lui, împărăteasa Elisabeta, Sisi pe numele mic, despre care se spune că are accese delirante, dar au făcut din ea vedeta Europei, cea care apare in toate ziarele ca frumusețea frumuseților regale și imperiale și care, cu toaletele ei, lansează moda în întreaga lume, dacă nu era nebunia asta, nu s-ar fi aflat nimic. Izbucnind scandalul, însă, a răsuflat exact adevărul despre prostia bărbățoilor care sunt acești nobili nemți: Pentru că femeia care pare fericită și apare în toate ziarele lansând moda, e nebună. A devenit instabilă psihic fiindcă prostălăul de Frantz Joseph a violat-o la vreo paisprezece ani, ne știind cum se mângâie o fată. Maică-sa l-a dus să-l însoare cu alta, iar el, mucosul, știindu-se împărat care ordonă, a sărit pe asta și i-a poruncit să facă amor. Atâta îl ducea mintea, cu toate că maică-sa îl pusese pe tron; sau tocmai de asta credea că totul se face cu poruncă. A siluit-o și, ca să se mușamalizeze scandalul, au făcut repede nunta. Ba, au făcut și copii !... Deci, s-ar putea spune despre fată că a avut fericirea să ajungă împărătească, mai ales că toți pictorii s-au grabit sa-i facă portretul declarând-o frumusețea lumii. Dar uite că, astăzi, când a devenit celebră ca frumusețe și ca vedetă a tuturor ziarelor, mica fetiță violată a capotat; își manifestă nebunia și nu are plăcere mai mare decât să facă de râs mofturile imperiale ale violatorului ei. Care, boul, împărat fiind, dacă ar fi știut s-o mângâie, ar fi avut-o pe viață. Dar mucosul crescut la cazarmă, a crezut că-i

împărat și-i poate ordona. Și a stâlcit-o pe toată viața. Asta-i când nu te pricepi la femei !... Ai înțeles ?

- Am înțeles; am înțeles parabola, distinsă doamnă; fiți sigură.

- Femeia, poți s-o faci regină, poți s-o faci împărăteasă; dacă n-o faci fericită, degeaba ! Ce zici ? Pentru un bărbat experimentat și sanguin, ca dumneata, - îi spuse ea cu o mică insinuare, de experimentată subtilitate - va fi o șansă să-i dai lecții de bărbăție acestui monarh pe care-l vei avea. Bărbăție, în sensul de a-i descoperi secretele virilității, că și el urcă pe tron neînsurat. Îl vei feri pe acest tânăr de neîndemânarea la femei și ți-l vei face recunoscător pe veci. Sărutându-i cu insistență mâinile care nu refuzau aceasta, Brătianu rosti strengar, în libertina manieră pariziană:

- Va trebui, poate, să repetăm împreună, stimată doamnă !

Iar ea, exact cum se cădea, îi dădu o ușoară palmă, mai mult încurajatoare, dar spre a întrerupe deocamdată tatonarea:

- Cuminte, *mon petit* !...Ești convins că vreau să te sfătuiesc, vreau să te ajut ? !

- Convins e puțin spus ! Sunt robul vostru, doamnă !

Îl privi în ochi, având grijă și să-i atragă atenția cu degetul ridicat ca de admonestare și nu se abținu de a nu-i arăta darul pe care i-l făcea, fără a spune însă, care ar fi trebuit să fie și răsplata:

- Comportamentele astea așa zis sentimentale care, de fapt sunt sexuale, spun multe despre om, domnule Brătianu ! În salonul meu, celebrități academice au început a dezvolta această teorie care, sunt sigură, va deveni în viitor o știință esențială despre comportarea și nevoile omului... Da, de asta m-am hotărât: am să-ți dezvălui un secret, lucru pe care n-ar fi trebuit să-l fac. Dar așa se obișnuiește între conspiratori, iar eu mă scuz prin faptul că noi conspirăm un lucru frumos pentru țara dumitale... Și, da, de ce n-aș spune-o ? !... Chiar pentru ambițiile dumitale de revoluționar cu gânduri frumoase...

Se ridicase în acest timp căpătându-și statura elegantă de femeie care știe ce trebuie să-și pună în valoare și se dusese la un scrin cercetând niște pachete cu scrisori, dar ne ascunzându-și curiozitatea de a-i spiona privirile, ca să vadă dacă o cântăreau cu aceleași criterii de apreciere acordate mișcărilor subretei.

- Sunteți mai distinsă decât în portretul pe care vi l-a făcut soțul dumneavoastră ! - îi spuse Brătianu ca și cum, cu acest apropo, i-ar fi demonstrat că înțelegea tot jocul ei abil.

Dar ea devenise atentă la partea gravă a lucrurilor:

- Sper să nu mă faci să-mi pară rău pentru acest secret care rămâne al nostru. Indiferent din ce aluat, dacă noi doi facem un rege, trebuie să iasă ca lumea ! ... Citește și o să vezi că dumneata trebuie să-i dai ceva din fibra asta voluntară și bărbătească pe care o ai !

Scrisoarea era datata în urmă cu mai bine de doi ani, mai precis, la 2 decembrie 1863 :

Scumpă și bună Hortense,

Întors de curând la Berlin, mă grabesc să vă exprim mulțumirile mele cele mai sincere pentru marea amabilitate care ați avut-o față de mine în ultima zi a ședерii mele la Paris. Este frumoasă amintirea pentru mine de a fi fost primit cu atâta bunăvoință de către draga mea Hortense. Această ultima zi, ultimele ore la Paris, au decis multe. Cunoașteți proverbul german: Zarurile au fost aruncate...

- Ăsta, sau e bolnav de mândrie gotică, sau n-a prea citit cum stau lucrurile cu Rubiconul – se amuză Brătianu dar, fluturând încă o scrisoare, ea îi făcu semn să continue:

- Citește, că de la mine s-a dus la Anna Murat, dar n-a fost în stare să se poarte bărbătește. Ehe, de asta nemțoaicelor le sticlesc ochii în cap după bărbați ! O să se căpătuiască până la urmă cu una ca alea și-o s-o anunțe protocolar, cu două săptămâni înainte, că a programat o partidă de sex. Așa râd eu cu Josephine de taică-său.

...După ce v-am părăsit, m-am dus, după cum știți, în avenue Montaigne, pentru a-mi lua ramas bun. Gândul că sunt obligat să părăsesc Parisul îmi era greu de suportat. V-am relatat, dragă Hortense, modul în care prințesa Anna s-a despărțit de mine, tulburându-mă într-atât că la un moment dat am fost cu totul zăpăcit, Ea mi-a strâns mâna spunându-mi: Sper ca ne vom revedea curând, nu-i asa ? Va veți întoarce în curând - și cu greu m-a lăsat să plec...

- Auzi: ea cu greu l-a lăsat să plece, iar el... – se amuzară amândoi găsind prilej de și mai multă intimitate în acest amuzament.

Plecând de acolo, mă gândeam să o revăd curând spre a fi unit cu ea pentru totdeauna. Am fost foarte fericit să pot petrece o zi la Düsseldorf alături de părintii mei, cărora le-am spus totul: mama este încântată, iar tata, după cum se pare, nu are nimic împotrivă... Acum trebuie făcute demersurile. Dacă așteptăm prea mult, prințesa Anna va crede ca nu mi-a făcut nici o impresie, cu atât mai mult cu cât am fost destul de rezervat față de ea la Compiègne... V-am spus, draga Hortense, o iubesc din toată inima și ea este singura care mă poate face fericit. «

- Ei, ce zici: Anna îl va face fericit, dar ea nu știe nimic. Pentru că, în loc să aibă curajul să-i spună ei, bietul băiat prostuț, îmi spune mie, fiindcă sunt prietena mamei lui; te-ai lămurit ! ? – întrebă ea apropiindu-și de el parfumul și schimbându-i hârtiile din mână - Uite dincoace cum nu are nimic împotrivă prințul-tată, prusacul bine calculat. Vezi, eu sunt sinceră, ți-i arăt așa cum sunt: Fiul e un timid, complexat sentimental mai mult din obtuzitatea minții și cam lipsit de personalitate. Ceea ce, fi atent, domnule Brătianu, nu e rău deloc pentru un monarh constituțional dirijat de un politician deștept ca

dumneata !... Iar tatăl, e un paria al marii familii, care caută și el un *gheșeft* mai bun decât ca fiu-său să cheltuiască banii cu o pariziancă pretențioasă; pentru că acești prinți de astăzi nu trebuie pierduți în marile capitale unde cheltuie banii, ci trebuie să devină o afacere pentru familia lor; nu vezi că-i vând, la diverse țări care se emancipează, cum se vând caii de rasă ? !... Așa trebuie privite lucrurile de către politicienii realiști; ceea ce, iarăși vă poate fi convenabil vouă, bărbaților care vreți un viitor pentru țara voastră.

« ...Îmi fac chiar anumite reproșuri de a-l fi ascultat pe Carol » - îi scria Karl-Anton doamnei Cornu. *« Tânara persoană (Anna Murat), obișnuită să trăiască în centrul luxului și al lumii celei mai strălucitoare, se va putea ea mulțumi cu ceea ce poate sa-i ofere Carol, care este fire pur germanică și, mai presus de orice, germană ? ...Va ști ea să aprecieze ceea ce noi prețuim cel mai mult pe lume, viața de familie ? Va dori ea să-și petreacă cea mai mare parte a vieții la țară, pentru a-și crea acolo un mic centru de ocupații subordonate ?...*

Carol nu poate dispune decât de 50 000 de franci venit anual, pe care eu nu-l pot mări din cauza celorlalți copii și a marilor impozite pe care le suport... Se spune că prințesa este foarte bogată și înzestrată, dar averea ei nu are nimic de-a face cu ceea ce îmi dictează mândria mea, că soția trebuie să trăiască din veniturile soțului... Averea lui Carol nu-i va putea permite nicicând așa ceva; ea nu-i va permite nici chiar să traiască însurat la Berlin sau în vreun alt mare oraș, el n-ar putea să trăiască decât la țară, cu excepția călătoriilor și a vizitelor...»

- « Fire pur germanică și, mai presus de orice, germană » - cită Brătianu cu amuzament făcând-o să râdă pe doamna căreia iar începuse să-i sărute mâinile într-un mod și mai intim. – Ha, ha, ha !... Doamna mea, scumpa mea doamnă Hortense, caracterizarea dumneavoastră e genială ! Da, ăștia sunt: Se căsătoresc pentru a-și anunța soția că, în virtutea angajamentelor conjugale, peste două săptămâni, la o anumită oră, vor face puțin amor…

- Îți place, nu ? – îi mângâie ea obrajii lăsându-se legănată în tot amuzamentul ce-i înveselea și-i apropia. Pentru ca deodată să se oprească, atentă la ceea ce avea mai întâi de finalizat: Atunci, hai să punem lucrurile la punct, că de-ndată va sosi Bălăceanu și trebuie să-l trimitem la Napoleon cu lecția bine învățată !...

- Îl trimitem; îl trimitem cât de repede - o asigură Brătianu înțelegându-i gândul jucăuș și zâmbind pe sub mustăți.

II

De unde-l lăsă poștalionul, pe lângă hanurile Episcopiei, era foarte aproape strada Academiei, așa că Brătianu își luă un bagaj ușor, lăsându-le pe celelalte șefului poștei spre a i le trimite la Pitești și porni pe jos respirând nesățios aerul Bucureștilor cu grădini înecate-n noapte și fluiere de vardiști dialogând sub lună la intervale fixe. Asta, ca și rotirea felinarelor din turnuri marca ordinea noptatecă a orașului, în vreme ce mirosul florilor de cireș, ori de măr vărătec și dialogul celălalt, al câinilor peste mahalale, avea valuri haotice, când discrete, când intempestive, poate răspunzând unor semnale de la stelele ce clipeau deasupra orașului cu cer jos, de câmpie, rămânând fixe doar când, de mai aproape, de pe Podul Mogoșoaiei ce se simțea peste străduțele mărginite de garduri cu vegetația înmugurită, se auzeau voci de trecători, uși de stabilimente sau tropotul tacticos al cailor de la vreo trăsură ce ducea chefliii cumințI acasă, iar pe cei întârâtați spre locuri și mai de pierzanie decât cele în care petrecuseră până atunci.

Oricât venise de grăbit și de precipitat, călcând pavajul acesta parcă înota în familiaritatea atmosferei care era a sa și a orașului său. Numai a sa și a orașului acestuia în care făcuse și afaceri și chefuri și politicale și revoluții, ținuse discursuri grave despre libertate, îndeplinise funcții de răspundere și atenție sporită, suportase jigniri, acuze și chiar arestări, sau se amuzase cu confrații ieșind voioși de la petreceri și provocând muscalii ce stăteau pe capre, la rând, ca să câștige un ban mai bun noaptea:

- Birjar, ești liber ?

- Da, conașule.

- Trăiască libertatea !

Pentru că la ei totul gravita în jurul ideii de libertate și nici glumele nu trebuiau să facă uitat dezideratul vital iar, din acest motiv, modificaseră puțin obișnuita glumă a miticilor:

- Birjar, ești gol ?... Du-te-acasă și te-mbracă !

Revenea acasa, adică în insolita atmosferă dâmbovițeană și, chiar în precipitarea care-l aducea, se bucura să guste din noaptea acestui „acasă": mai molcomă, mai lipsită de spectaculos, dar nu mai prejos ca foială de oameni, de plăceri și de interese decât cea parizianâ. Așa că nici nu se sfia să bată în poarta lui Rosetti la o oră despre care puteai spune că e „prea...", dar nu mai mult decât "prea", pentru că putea fi și prea târzie dar și prea cu noaptea-n cap. Știa că, în atelierele din față, tipografii lucrau mai abitir ca ziua, ca să scoată gazeta și că nu era departe ora de trezire nici pentru patronul care veghea ca un cerber la mișcările politice ale orașului, mereu dezamăgit de unii căuzași și mereu sigur pe cauza care era unică; mereu neiertător și cu adversarii și cu

fugarii, dar mereu devotat celor pe care-i reprezenta generic sub numele acesta de „cauză”.

Ca și cum ar fi fost în continuare acolo și n-ar fi lipsit toată iarna și o parte din primăvară, le făcu semn negativ lucrătorilor care, în timpul liber, îi vindeau și lui vinul lui adus de la Drăgășani și Ștefănești; semn înspre ferestrele de sus, din fundul curții, ca să nu-l trezească pe jupân. Și începu a citi prin șpalte, ba chiar prin așezarea pe dos a titlurilor de plumb, ca să-și împlinească imaginea despre orașul ce-l primise ascunzându-și în noapte mișcările. Pe care el, însă, le știa, le ghicea, avea mintea ca să afle în ele adevărul; și voia, doar, să le descifreze mai bine pentru scopurile care-l aduseseră atât de grăbit.

Pentru că, din ziua în care la Paris se auzise de înclinația celor șapte puteri garante de a da turcilor dreptul să rupă și să separeu din nou principatele pentru a nu mai admite decât domnitor pământean, adică a reîncepe zâzania, el nu mai avusese stare. Bătuse în grabă toate cabinetele pariziene unde avea acces încercând să-și găsească aliați ca să împiedice un asemenea lucru. Comunicase, cât permitea telegraful, cu cei de-aici, dintre care numai Rosetti îi răspunsese ferm, pe față între ei doi, adică, chiar dacă limbajul era încifrat, el să înțeleagă nevoia de radicală soluție și, instigat de acel „e frig ca și-n ianuarie ,59, când numai noi și prin noi...”, ceea ce, în metafora conspirativă a limbajului lui Rosetti, însemna că apăruseră atâtea împotriviri încât trebuia acționat ca la 24 ianuarie 1859, când, fentând toate restricțiile, au procedat cum nu se-așteptă nimeni, adică l-au ales pe Cuza și la București, punându-i pe toți dușmanii în fața faptului împlinit. Și-au confirmat astfel unul altuia că se prefigurau situații atât de grave încât trebuiau să acționeze cu picioru-n prag prin punerea din nou a dușmanului în fața faptului împlinit doar prin ei înșiși, iar el fugit din nou în Germania, la principele tânăr care, cu o săptămână în urmă îi confirmase cu încântare, ba chiar și nerăbdare, recunoștința pentru oferta ce i se făcea:

- Alteță, mergem în România și vă așezăm pe tron; n-avem timp de pierdut !

- Dar tata spune că eu trebuie să aștept aprobarea regelui – răspunsese Carol mecanic, fără personalitate, ba chiar demonstrându-și cu îngânfare lipsa de personalitate prin comoditatea pseudodisciplinată a așteptării ordinului.

- Alteță, n-avem timp de așteptat !

- Eu trebuie să am – răspunsese rigid acela, mai mult pentru altcineva care de undeva, din umbră, îi dădea o notă, decât pentru Brătianu.

Iar Brătianu fierbea:

- Să înțeleg că nu mai agreați propunerea care v-a încântat săptămâna trecută ?

- Săptămâna trecută nu se pronunțaseră încă reprezentanții marilor puteri.

Bărbatului care gonise-n noapte tocmai de la Paris, îi colcăiau toate sentimentele și resentimentele produse de acel mare pericol al succesului propunerii turcești:

- Alteță, dar asta distruge unirea noastră, ne distruge unitatea de guvernare

pe care de-abia am căpătat-o ! – folosi el cu sinceritate argumentele supreme ale unui vis pentru care luptase o viață și a cărui dreptate era evidentă pentru oricine.

Nu însă și pentru acel locotenent prusac timorat, complexat și ascuns pe care, de fapt, el îl cumpărase de la tatăl său, bătrânul prinț avar și apucător cu care tratase afacerea în termeni destul de comerciali; așa că răspunsul fu pe măsura lipsei de simțire:

- Asta, vă privește pe dumneavoastră; e interesul dumneavoastră.

- E un interes național pe care ați acceptat să-l serviți, alteță ! – răspunsese Brătianu cu un ton, pesemne, atât de amenințător, încât îl umili pe acela și îl făcu să bâiguie, să se explice fără vreo încredere-n sine:

- Eu, bine-nțeles că doresc... eu v-am dat acordul meu, dar...

Brătianu deveni lucid, își redresă starea sincerei indignări și solicită ferm jucându-și singura carte:

- ...Dar nu vreți să-mi dați cuvântul de onoare că veți respecta acest acord.

Miza era prea mare pentru ca tânărul locotenent, care era mai mult uniformă exterioară decât persoană cu voință în interiorul acesteia, să poată face caz, fără comentariu, de ordinele care-l manevrau. Miza prea mare, iar, de cealaltă parte a ei, un bărbat deosebit de ferm, care-l domina:

- Eu, știți prea bine, domnule Brătianu, doresc... doresc și v-am dat cuvântul, dar...

- Opriți-vă aici, alteță ! – porunci celălalt fără drept de apel – Opriți-vă la dorință și la cuvântul dat. De rest ne ocupăm noi. Vă opriți ? !

Și era atât de imperativă întrebarea, subliniind atât de ferm alternativa închiderii oricărei porți, încât instinctul la ordin reacționă așa cum trebuie în complexatul ofițeraș prusac ce tocmai voia să se plângă spunând cum a vorbit și cu kronprințul și cu fratele regelui care, fiecare, îi dăduse alte sfaturi. Dar astea le spuse după; mai mult ca o justificarea poziției sale de minge trimisă de la unul la altul.

- *Ja vohl* ! – rosti el și, abia după strângerea de mână la care-l obligă Brătianu, continuă cu celelalte: Eu... numai fiindcă... mă înțelegeți: Regele Wilhelm nu spune nimic, fratele lui zice una, kronprințul zice alta...

- Considerati-mă ministrul vostru și lăsa-ți-mă pe mine să tratez cu ceilalți – îl liniști Brătianu devenind și el mai calm. - Dacă-mi dați cuvântul că acceptul e accept, mai pot prinde trenul de Viena care pleacă-n treizecișicinci de minute. Mi-l dați ?

- Vi-l dau .

Răspundea acela complet dominat, chiar dacă un anumit complex de ciudă că nu putea să iasă de sub această dominare, se simțea în privirile-i piezișe.

Dar lui Brătianu nu-i mai păsa. El grăbea către confratele său Rosetti, omul cu care, voințele puternice împletindu-și, știuseră nu o dată să facă prin ei înșiși pasul hotărâtor cu care își surclasau adversarii punându-i în fața faptului

împlinit. Politica faptului împlinit era arma lor neiertătoare care, chiar dacă nu ținea seama nici de angajamentele politice, nici de obligațiile în fața celor cărora îi supuneau jocurile diplomatice, nici chiar de cuvântul de onoare, făcea din ei conspiratorii cei mai abili, cărora nu le păsa decât de cuvântul de onoare dat propriilor lor idealuri.

III

Când fereastra aceea de sus, de la casele din fundul curții, se lumină de flacăra unei lămpi, el luă o bucată de carton mai tare nimerind cu ea direct în geamul luminat și zicând băiatului de la corectură pe care-l refuzase mai înainte, când voise să-i pună de-o cafea:

- Acuma fă-o. Mare și amară că avem multă alergătură astăzi.

Și continuă să citească șpaltul hotărârii despre organizarea gărzii civice în care, chiar dacă nu se spunea, el intuia niște măsuri mai ascunse, cu iz conspirativ sau de organizare de dedesubturi politice purtând pecetea de neconfundat a minții lucide cu care Rosetti aranja întotdeauna lucrurile, cu previziuni și țeluri nu prea evidente altora, dar întotdeauna mergând pe o direcție ascensivă, asigurând succes scopurilor perseverent urmărite de către cel pe care inamicii îl numeau cu un fel de respectuoasă teamă și nevoie de avertizare „*tartorul*".

Da, era tartorul concepțiilor radicale care-i legaseră și-i uneau, a cărui palmă osoasă o simțea acum pe umăr, întorcându-l spre pletele tunse scurt, puțin mai peste urechi decât ale lui, dar încadrând o figură fioroasă, care-i confirma și mai mult porecla.

- Am reușit s-o trec prin Adunare, repede, cu fonduri cu tot ca să-i înarmez pe civili, să nu depindem doar de armată la eventuale ciocniri – înțelese Rosetti dintr-o privire sensurile pe care le descifra Brătianu în șpaltul acela și, cu scânteieri de diabolică satisfacție în ochii săi bulbucați, simți nevoia să-i confirme acest lucru înainte de a-l îmbrățișa acolo, printre mesele cu materie de plumb ce pregăteau ziarul. Afectuos, cu sinceră căldură și bucurie, dar scurt, ca-ntre gărzi ce se unesc pentru a duce împreună, mai departe, atacul. Și, păstrându-și strînsura numai în mână, îl trase înspre rama unei pagini ce păstra deocamdată doar capul ziarului, așteptând: Am păstrat întâia goală, ca să publicăm o proclamație așa cum o să vrei tu.

- Când putem întîlni locotenența ?

- Vrei să zici „Când se deschide la Palat" ! Păi pe la opt-nouă, c-acolo-i cu protocol... Până schimbă gărzile, până ridică steagul, până... Dar mergem mai înainte la Haralamb. Că el e militar și chiar dacă întîrzie noaptea la Madam

Crețescu, dimineața intră fix pe poartă la regiment ! La el e sfântă și iubirea de pat și iubirea de cazarmă.

- Să-nțeleg că pe Golescu l-ai pregătit ?

- Ne va susține. Cu Catargiu-i mai nu știu cum, fiindcă ăia fac mișcări la Iași.

- Am eu un ac pentru Catargiu, m-am gândit pe drum.

- Una-i pe drum și alta-i aici. Uite cum stau lucrurile – nu mai avu răbdare Rosetti demonstrând că aceeași precipitare cu care Brătianu alergase, o trăia și el aici, așteptându-l. Și înșiră repede tot: Turcii au adus trupe la Dunăre; Iașiul e nesigur, cneazul Moruzi atrăgându-l și pe mitropolitul Calinic spre separațiune și ruși; Adunarea au păstrat-o cât au făcut Legea învoielilor, pentru moșiile lor. Conservatorii vor alta, cu vot sigur în caz de prinț pământean. Abia am reușit să trec și eu Legea asta a Gărzii civice și, gata: Pe 30 martie i-au dizolvat pe deputații rămași de la Cuza și pe senatorii din Corpul ponderator. Pe urmă a venit și vestea de la Paris că a învins propunerea turcească. Asta e grav. Desigur, i-au susținut și englezii și austriecii. Dar, spune-mi: Napoleon ? !...

- Napoleon... – își aminti Brătianu marea indignare - Tiran, frate. N-a vrut el să ne vândă Habsburgilor pe Veneția ? !... Tiranu-i tot tiran ! Modernizat, dar tiran; dictează acum și-n masonerie. Avem altele acum, dar eu sunt tare dezamăgit: Dacă ni se fură și organizația de la care pornește chiar lupta împotriva tiranilor, noi ce facem ? Ne prostim, ne mințim idealurile ? !

- Deci am simțit bine sfidându-l când a furat revoluția și s-a proclamat împărat !

- Din păcate, interesele lui sunt singurele care ne sprijină, frate al meu ! Închidem ochii, că suntem țară mică; nu ne pasă că ni-l schimbă pe Filip cu Carol, că noi tot nu credem în capetele încoronate, decât că asta-i conjunctura; strângem din dinți, înjurăm și aducem pe oricine pe tron, numai să nu se spargă Unirea !... Prin noi înșine, cum ai spus tu. Nimeni nu ne va ajuta de bunăvoie. Noi trebuie să-i obligăm.

- Ca la 24 ianuarie !

- Exact. Dacă nu-mi telegrafiai asta, poate că n-aș fi avut toată îndârjirea. Așa, l-am obligat pe neamț să-mi spună „da” și am venit în fugă.

- Să-l proclamăm înainte de-a se trezi alții, cu alte piedici ! – adăugă Rosetti în continuarea gândului celuilalt, aproape ca-ntotdeauna în demersurile radicale pentru care se sprijineau unul pe altul și, deseori, doar unul cu altul, stând spate-n spate.

- Absolut, dacă ai totul pregătit aici.

Rosetti zâmbi înfrumusețându-și oarecum chipul hirsut cu un sentiment de rară sinceritate pentru un rar om care o merita; și spuse cu dulce glas autoironic:

- Pe tine n-am să te mint, cum l-am mințit pe Haralamb să scoată armata contra lui Cuza, zicând că aduc și eu mii de mahalagii. Cum era s-aduc ? Însemna să mă deconspir dinainte. Eu i-am pregătit pentru „după”, dar a tăiat

Marghiloman funiile clopotelor și n-am mai avut cu ce da zvon. Sunt multe de povestit de când nu ne-am văzut, dar nu acuma. A țipat Haralamb la mine că l-am mințit, dar mișcarea ne reușise !... Pe tine n-am să te mint. Nu pot spune c-am pregătit totul. Sunt destule necunoscute, dar te-ntreb ca de obicei: Riscăm ?

- Riscăm.

- Atunci, uite care-i avantajul: Adunarea e desființată. Ei au făcut-o, dar noi profităm. A rămas numai Locotenența domnească depozitând puterea de deliberare. Pe Golescu l-am convins. Mergem la Haralamb și avem doi. Îl izolăm pe Lascăr Catargiu – sticliră bulbucăturile alea ale ochilor săi de conspirator - și-l proclamăm pe ăsta, neamțul... cum îi vom spune ?

- Carol întâi.

- Carol întâi să fie ! Important e... – îi sticliră și mai mult privirile acelea ca-ntotdeauna când întâlneau confidența deplină a bărbatului frumos, dar la fel de agresiv pe care și-l avea prieten – important e să-l proclamăm pe tronul lăsat liber de Cuza, brusc și imediat, așa cum știm noi s-o facem până se trezesc ceilalți. Că, pe urmă, cu Guvernul mă descurc eu să punem ordine și să nu vină vreo lovitură. Carol întâi, zici ?... N-are și un nume așa... ca să sune mai românește ?

- N-are. Îl cheamă Karl-Eithel-Friederich-Zephirinus-Ludvig. Alege care-i mai românesc

- Deci, nu era hărăzit nicium din leagăn pentru noi, cum sunt sigur că imediat va scrie Alexandri o odă ! - nu se putu abține de la o înțepătură hirsutul, dar Brătianu nu marșă, ci continuă să informeze:

- Am convenit să nu semneze cu kappa, ci cu „C": Carol întâi de Hohenzollern-Siegmaringen. Siegmaringen, asta, e latura sărăntoacă a Hohenzollernilor; dar nu contează atâta vreme cât șeful casei e chiar regele Prusiei, iar mama lui e o Beauharnais fapt ce-l gâdilă pe Napoleon al treilea. Urmărim să facem plăcerea cât mai multor tirani, frate, că altă șansă n-avem, oricât de republican ar fi sângele nostru !

- Fie !... – rosi hirsutul și, ca și cum s-ar fi convins pe sine - Asta-i situația: doar un cur nobil pe tron salvează Unirea. Înghițim hapul, numai ca să nu iasă pe-a turcilor și pe-a Habsburgilor !... Măcar, e ceva de capul lui ? Cum se comportă ? – mai întrebă de sub lumina abajurului simplu al lămpii de tipografie, în mirosul acela de cerneală și de hîrtie udă care pătrundea și-n îngustul birou unde ei puneau la cale politicile ce implicau mari imperii.

Iar Brătianu, de sub lumina aceluiaș abajur, răspunse convins:

- E un dobitoc; mai degrabă crispat decât îngânfat ! Eu, de fapt, am tratat cu tat-so, care-nvârte gheșefturile. – pentru a adăuga liniștitor la adresa ambițiilor lor republicane: Dar asta n-are acum nici o importanță față de faptul împlinit în fața căruia vrem să-i punem pe toți. Noi servim doar interesul național, nu ? !... - Îi trase o palmă prietenoasă peste palma lui cu falange mari și spuse hâtru, ca și cum l-ar fi linștit: Să știi că, în ciuda respectului pe care-l arată fățarnic Habsburgilor, tatăl care-și negocia fiul cu mine n-a dat înapoi

nici de la perspectiva alipirii Ardealului, când i-am spus că acolo se află minele de aur.

- Te-a-ntrebat de minele de aur ?

- Dar ce, crezi că-l interesa fluierul ciobanului sau hora lui Alecsandri ? ! - îi făcu și el plăcrea de a-l bârfi pe poetul care le dăduse porecle în vodevilurile sale - Pe 30 martie, când voi desființați aici Adunarea, eu mă anunțasem la el, la Dusseldorf unde ia o leafă ca șef al garnizoanei. Ce crezi ? Bătrânul studiase tot !… Știa și de sare, de miere, de păduri cu fierăstraie mecanice, de păcură și pivele de postav; îl interesa cu cât pot fi mai ieftine vitele decât în Germania; învățase bine lecția cu navigația pe Dunăre, cu schelele pentru grâne chilipir și cu ieșirea la mare; l-a bucurat foarte mult că n-am mai păstrat contractul de căi ferate cu englezii; a strâmbat din nas la numele bancherilor austrieci și nu s-a sfiit să-mi spună că ne ajută el cu soluții mai bune; știa de lipsa de numerar, de camătă, numai treaba cu poziționarea minelor de aur l-a cam încurcat; dar n-a dat înapoi de la perspectiva venirii lor sub sceptrul lui fiu-său... Da, da: E un neamț arogant dar cam stingherit de nevoi și invidios pe faptul că ajunsese prim-ministru dar i-a luat Bismark locul afirmându-se mult mai tare. E ahtiat, fără umor sau imaginație; urmărește interese mărunte pe care nu le lasă să-i scape, perseverent în întrebări și-n idei fixe, încercând mereu să ceară pe titlul său nobiliar mai mult decât face.

- Atunci e bine. Trebuie să-i ținem la nas mirosul de bani românești, măcar până ne facem interesul și obținem dreptul de a ni-i bate noi ! – răspunse cu umor Rosetti - Hai să bem cafeaua până vine Carada să-l las aici cu toate treburile și mergem la Haralamb. Că, dacă i te duc pe tine, mă iartă cu ce i-am făcut în piață acum... uite că e exact: acum exact două luni. – Și, cu toate funcțiile naționale pe care le îndeplinise sau le îndeplinea, afându-se acolo, pe singurul scaun sigur, cel de la biroul lui din fundul tipografiei, deveni mai îngândurat, dispărându-i lucirile diavolești din bulbucătura ochilor și pocnindu-și falangele prelungi ale degetelor osoase: Au trecut două luni, domnule, iar lucrurile se-ncurcă fără să avansăm deloc.

- Le descurcăm pe scurt. Așa cum știi tu să le-ntorci fără ezitări și fără scrupule. Nu ești tu tartorul ? !

- Mersi !... Mersi că-mi susții metoda. Dar ție nu-ți afirm că nu mă tem. Ți-am repetat că turcii au adus trupe la Dunăre, iar rușii și austriecii agită. Ambasadorii puterilor garante nici nu mai lucrează prin locotenență, cel francez e nou. La Paris, știi doar, Bălăceanu l-a înlocuit pe Alecsandri, dar Alecsandri are mai multe informații și, supărat, nu ni le dă... S-ar putea să contăm pe Kogălniceanu care vrea să revină în politică dar i se pun bețe-n roate; unii conservatori se pregătesc să devină domnitori. Cât de mici, dar domnitori !

Și continuă a-i amănunți situația, stând amîndoi de-o parte și de alta a biroului, cu pletele aplecate unele către altele, cu bărbile ținute-n pumn și cu aburul cafelei făcând să nu li se mai distingă obrazele: Unul mai obosit, cu frumoasă întindere pe trăsături distinse, altul, parcă mai odihnit, dar chinuit de figura care i se potrivea cu porecla: *Tartorul*, cu toate că, de fapt, era doar

un dârz om încăpățânat pe convingerile sale.

IV

La colonelul Haralamb care, becher fiind, stătea în gazdă pe strada Berzei, Rosetti adoptă o atitudine de om mai sigur decât își permisese în sinceritatea față de Brătianu. Își arătă tăria de a nu devoala față de alte persoane intimitatea îndoielilor pe care le discuți cu un prieten, își puse în funcțiune calitățile de tribun convingător pe care trebuie să le aibă în discurs chiar și omul care se mai teme de ceva și-și demonstră capacitatea de a transmite altuia siguranța de sine.

- Domnule colonel, - îi spuse mizând pe vechea admirație pe care i-o purta militarul - iată că mă revanșez: Nu mai depindem de funiile clopotelor pentru care m-ai mustrat în februarie, ci ți-l aduc aici pe Brătianu care vine cu toate garanțiile; și a principelui care a acceptat, și a lui Napoleon al treilea care-l agreează mult pe acest principe. Nu-ți ascundem că întârzie încă Wilhelm al Prusiei să-și dea acordul; nu ezită, ci doar întârzie fiindcă a auzit de manevra turcilor. Dar manevra turcilor noi trebuie să o înfrângem; doar ăsta-i rostul nostru, nu ?

Ca locotenent domnesc, Haralamb purta o uniformă de gală foarte arătoasă pentru mobila burgheză din încăpere sau pentru ora aceea la care nici nu se deznoptase bine; și nu putu să nu observe curiozitatea cu care i-o studia Brătianu.

- Îți place uniforma mea ? – îl întrebă el arătându-i prin îmbrățișare mai multă afecțiune decât lui Rosetti pe care, încă mai voia să-l pedepsească - Am îmbrăcat-o ca să fiu gata să mergem la Palat dacă ne-aduci vestea cea bună... Și dacă ne dai certitudini - preciză după aceea, iarăși înțepându-l pe Rosetti.

- V-a confirmat Bălăceanu, care e trimisul vostru oficial, despre acordul lui Napoleon al treilea. Eu precizez că e mai mult decât un acord, este chiar o dorință a împăratului, după cum mi s-a transmis prin Madam Cornu, iar ministrul Drouin de Lhuys m-a asigurat că va transmite aceasta prin nou ambasador. De asemenea, Bălăceanu v-a informat și despre acordul principelui german și a tatălui său cu care am tratat la 30 martie. Acum, după ce la puterile garante și-au băgat turcii coada, eu am trecut din nou pe la principe și aduc acordul lui reconfirmat !

- Reconfirmat ! – exclamă cu bucurie colonelul, sensibil la fraza plină de conținut, aproape ca un raport militar, prin care Brătianu formulase legitimarea situației tocmai pentru unul ca el, punând și concluzia:

- Așa că putem acționa.

- Vom acționa, domnule Brătianu, că ăsta este singurul rost al locotenenței domnești; eu am mai spus-o.

- A spus-o ferm, când i-au propus să fie domnitor și a refuzat - întări Rosetti.

- Ei, domnitor ! - refuză și acum ideea colonelul - Au vrut să mă pună să sparg unirea, adică să mă pună pe mine domnitor aici și să-l trimitem pe Cuza înapoi la Iași.

- Păi, ăsta-i pericolul, domnule colonel. Ei se prevalează de faptul că nu au aprobat unirea, ci doar dubla alegere a lui Cuza, pe care le-am impus-o noi...

- Iar acum, - îi completă Rosetti vorba - cât vom mai putea ține cu dinții de locotenența care e numită doar de Cuza, prin predarea către ea a prerogativelor lui, și de Adunarea care-i desființată ?... Oricine poate veni și spune că locotenența nu mai e legală. Dacă nu-l proclamăm repede pe Carol întâi tot pe tronul lui Cuza, tronul acesta dispare rămânând iarăși cele două principate despărțite !

- „Carol întâi”... repetă onestul militar numele, ca și cum ar fi apreciat simbolul pentru care era pregătit să lupte. Iar Brătianu găsi repede argumentul:

- Locotenent de artilerie. Artilerist ca și dumneata. De asta-ți priveam uniforma, cercetându-ți insemnele artileriei...

Brătianu arăta încântat de acest atu în plus; dar de unde să știe că, tocmai prin asta, îl provoca pe acel om onest să-și explice nehotărârea ? !

- Uniforma asta, domnilor, - spuse el ca și cum și-ar fi recunoscut grav rușinea – mi-a făcut-o cadou Vodă Cuza cu trei săptămâni înainte ca eu să-l trădez. Adică, mi-a comandat-o din banii lui remarcând într-o zi, la masă, că cea veche mi se cam uzase, că fireturile se scămoșaseră. Și, pricepând că nu strânsesem încă bani pentru una nouă, mi-a comandat-o el, Vodă !… Iar eu, v-o spun rușinat, l-am trădat fiindcă am încredere în domnul Rosseti și, dintre toți conspiranții, el m-a convins cu puternice argumente patriotice. Nu-mi pare rău - rosti colonelul ca un dureros oftat - dar pentru cariera mea bazată pe loialitate militară, asta va rămâne o pată...

- Păi Beldiman, care ți-a fost dumitale coleg de liceu, a poruncit polițiștilor să taie funiile clopotelor - se grăbi Rosetti într-un mod nu prea bărbătesc să se justifice - și n-am putut aduna oamenii decât mai târziu.

- Dar mie mi-ai spus că poporul va fi adunat acolo când ajunge armata !

Rosetti știa lecția și, poate, chiar îi fu rușine pentru tonul dinainte. Se aplecă și, până să-și dea seama Haralamb ca să și-o retragă, îi sărută mâna:

- Te-am mințit; recunosc; pentru cauză am făcut-o. Aveam nevoie de armată. De armata unde se păstrează secretul. Populația nu puteam s-o anunț dinainte, fiindcă populația vorbește; am adus-o pe urmă, după ce nu mai era riscul deconspirării.

- Asta este: Dumneavoastră sunteți conspiratori și n-aveți nimic sfânt în afara conspirației dumneavoastră; iar eu sunt soldat și n-am nimic sfânt înafara jurământului de loialitate pe care l-am depus !

- Așa-i ! - recunoscu Rosetti - și să nu crezi că n-am trăit rușinea când ai strigat la mine acolo, în fața palatului: „unde ți-e poporul ? !”... Știam că aveai dreptul să mă urăști. Am fost și eu militar... Dar și cu această rușine, fapt e că am învins ! Am reușit - vorbi el convingător - ceea ce înseamnă că ăsta a fost un sacrificiu !... - Și nu-l lăsă să-și retragă mâna dintr-a lui ci, chiar emoționat repetă, mai mult explicându-i lui Brătianu: Aveai tot dreptul să mă urăști !... Da, Ioane, avea tot dreptul; iar el, acest om dintr-o bucată știi ce-a făcut ?... M-a făcut ministru !... Da, fiindcă eu nu mai eram pe lista guvernului. Se pusese de-a curmezișul consulul austriac care-a amenințat prin Bașibuzucul Crețulescu, prin Mitiță Sturza și, cine știe, poate că nici beyul Ion Ghica n-a zis nu. Numai Haralamb a zis nu !... El a observat că-i venise la semnat lista fără mine și l-a tăiat pe Bălăceanu, da, Bălăceanu al tău de la Paris, că așa a ajuns acolo: Mâna asta l-a tăiat și a scris numele meu !

- Păi, dacă așa se convenise de la început, așa trebuia să fie ! - răspunse cu modestie colonelul în fața gestului demonstrativ al celui poreclit Tartorul.

- Poate. Dar dacă nu erai dumneata, nu era așa ! - și-i explică lui Brătianu. Într-o oră de când le condusesem conjurația și le adusesem triumful, mă și lucraseră băieții !... Iar el, în două ore de când țipase la mine pe bună dreptate, îmi făcea tot mie dreptate.

- Nu dumitale, - precizează obstinat Haralamb - ci pentru a-mi păstra cuvântul dat când am intrat în conjurație.

Privindu-l cu alți ochi, ca pe un exemplar uman întra-adevăr rar, Brătianu nu-și mai permise un ton de pledoarie ca înainte ci, sincer impresionat, rosti:

- Atunci, vom reuși. Pentru că și acum, tot despre asta e vorba: Să ne ținem cuvântul pe care ni l-am dat și noi încă din divanele ad-hoc, și l-a dat și Cuza când a spus că este numai un îngrijitor al depozitului sacru; și să îndeplinim legământul cu principele străin. E singura cale care ne poate da certitudini. Dumneata, domnule colonel, crezi că se poate altfel ?

La care, colonelul îi răspunse fără ezitare:

- Domnule Brătianu, eu știu prea bine că n-am fost pus la locotenența domnească pentru capacitatea mea, ci pentru lealitatea mea.

- Iar acestă lealitate nu poate fi decât față de domnul străin pe care ni l-am dorit cu toții ! - spuse Rosetti logic și deosebit de ritos - dar, față de caracterul atât de frumos pe care și-l arătase omul acela căruia-i sărutase mâna, sentimentul de iertare cerută îl obligă să precizeze pentru a fi cât mai exact și cât mai lipsit de neadevăr: Sau, măcar, am căzut cu toții de acord că e singura formulă prin care putem salva tronul nou, care încă ne mai garantează unirea !

- Cum arată principele... ce garanții ne dă Napoleon ? - întrebă Haralamb după o oarecare tăcere meditativă sau chiar îngândurată.

- Arată... chipeș... am spus: are uniformă de artilerist... a făcut războiul din Danemarca... servește chiar la curtea regelui Wilhelm... e în grațiile lui Bismark... - Brătianu își mișcă greu privirile plecate, ridicându-le cam vinovat spre Rosetti, ca și cum n-ar fi avut tupeul aceluia să-și spună că face orice pentru triumful cauzei. Și, ca să treacă peste ezitarea în fața unor afirmații de

care se îndoia, adăugă repede: E bun; e bine școlit, tatăl său face parte din familia regală a Prusiei și, nefiind căsătorit - încercă el cât de cât să spună și lucruri pe care le credea - se va putea aranja un mariaj care să ne lege și de alte familii europene importante... - De cealaltă întrebare, însă, scăpă mai repede, fără să mai aibă nevoie de improvizații: Napoleon ține la el ca la o adevărată rudă ce îi este... - zise el scurt dar, simțindu-se vinovat, încheie cu un amănunt în care putea fi sincer: Mai ales că mama lui nu l-a prea refuzat pe împărat în tinerețe, iar tatăl lui mai câștigă un ban, de la același împărat, dându-i din când în când informații din secretele Prusiei !...

Nu-și dădu seama dacă pe sobrul colonel, în acele momente decisive, îl amuzau asemenea amănunte. Dar, imediat, avu motiv să devină bucuros când Haralamb, găsind certitudinile de care avea nevoie, recunoscu nevoia imperioasă de a-l proclama pe prinț cât mai repede. Le promise că va trece doar pe la regiment ca să primească raportul și va grăbi spre Palat ca să-i întîmpine oficial împreună cu ceilalți doi membri ai locotenenței.

Suindu-se-n trăsura lor, Brătianu nu se putu abține să nu-i mărturisească lui Rosetti:

- Ce soartă, la acest frumos caracter de om onest !... Tocmai când tu îți ceri iertare pentru că l-ai mințit cu Cuza, eu trebuie să-l mint cu povești frumoase despre Carol !...

- Interesul cauzei și nimic altceva ! - răspunse căuzașul Rosetti cam neatent, mintea lui rumegând mișcarea următoare - dacă-i convingem în trei ore de acum încolo, proclamația mai poate să apară azi, iar mâine obligăm guvernul să organizeze plebiscit !.. Mergem la telegraf acuma. Cât mai avem timp până la Palat, bătem depeșe-n țară, să pregătim oamenii !

Ziua care de-abia se dezmeticea deasupra Bucureștilor, începuse pentru ei de mult, iar primele rezultate le întețea îndârjirea ca-ntr-o alergare contra cronometru. Reajungând a fi împreună, cunoscându-și bine mișcările prin care se completau unul pe altul, deveneau din ce în ce mai crispați asupra frâielor prin care trebuiau să le-o ia înainte mai multor dușmani, care ar fi avut motiv să-i împiedice din mai multe interese.

V

- Direct cu Napoleon al treilea și cu ministrul său de externe, fără alți intermediari, eu am tratat prin două canale diplomatice obișnuite la *Tuileries*, două importante doamne care asigură și relațiile familiei Hohenzollern-

Siegmaringen: Madam Cornu către împărat și baroneasa Franque către ministrul Drouyn de Lhuys cu care m-am și întâlnit primind depline asigurări. Am rugat să vă fie transmise și oficial prin noul consul francez numit aici. Pentru că e un moment propice. Și nu știu dacă de lungă durată, fiindcă împăratul poate reveni oricând la vechile tratative cu Viena, dându-ne pe noi răsplată pentru teritoriile italiene, care-i sunt mai aproape și mai de interes. Tiranii sunt imprevizibili, domnilor. Cu cât ne mișcăm mai repede, cu atât ne rezolvăm problema și, obținându-le acordul, depindem mai puțin de ei. Acum avem acest acord de care trebuie să profităm chiar azi !

Brătianu îi măsură bine pe cei trei membri ai locotenenței, ca și cum i-ar fi asigurat că, vor-nu vor, trebuie să aibă încredere în raționamentul său. Constată, pe chipul ușor de citit al lui Haralamb, că putea conta pe promisiunea ce i-o obținuseră, căută să afle, parcă, în expresia prin care încă nu se pronunța generalul Golescu, dacă aceluia îi mai rămăseseră simpaticele trăsături de om de curte care ar fi putut și sluji dar și domni, adică un anume fler princiar datorită căruia, dintre ei, fusese primul observator autentic al defectelor lui Cuza. Și, trecând de la acesta, întâlni un fel de avidă neîndestulare pe obrazul boieresc al lui Lascăr Catargiu. Era cu câțiva ani mai tânăr decât ei, dar moștenea dragostea de funcție și putere a marilor boieri pe care-i servea fără să fie prea atras de valul schimbărilor; mustața groasă îi făcea mai încăpățânat chipul cuprins într-un dreptunghi mare, vădit nebinevoitor nu neapărat cu cei de față, ci cu lumea în general, parcă atrăgând atenția că era conservator tocmai pentru că avea temeiuri vechi, pe care se putea baza oricând. Se vedea la el plăcerea de a nu se clinti din ceea ce voia, venind nu din mediul lor care cunoscuse boema revoluționară pariziană, ci dintr-un clan de boieri aranjați din junețe cu funcții de ispravnici și pârcălabi, implicați în a administra țara pentru ei, foarte atenți la creșterea în slujbe, lefuri sau onoruri ce puteau ajunge până la a-i sui pe tron. Cu șanse pentru oricare, ca-n republică; dar turciți fără obligații față de nație ci doar față de Înalta Poartă. Erau ca pe o moșie de pe care dădeau haraci, dar nu iertau să nu le fie îndeplinit ceea ce porunceau. Iar, dacă prin schimbările din ultima vreme, care aduseseră elecțiuni, dorințele nu-i erau la fel îndeplinite în cercuri mai largi, unde nu depindea numai de ai săi, cum se-ntâmplase cu mai multe încercări ale Catargiului de a ajunge la domnie, asemenea eșecuri nu-l făceau decât ca, odată cu vârsta, să obstineze și mai mult într-un mod necooperant, ferm pe câteva interese care erau ale tuturor conservatorilor, ceea ce îi dădea multă autoritate în partida sa.

- De fapt - încercă Rosetti să le explice ceea ce, discret, stabiliseră cu Haralamb - însuși rostul locotenenței ăsta este: să aducă principele străin și să-l așeze pe tronul unirii până nu reușesc marile puteri să despartă din nou principatele pe principiul sferelor lor de influență. Ce, pe Filip de Flandra, nu s-au grăbit să-l proclame încă din prima zi ? ! Să procedeze la fel de repede și cu acest al doilea candidat, ca să nu le pară rău apoi că au acționat prea târziu !

- Și, dacă în cazul lui Filip am procedat prompt, dar nu ne-a ajutat conjunctura, ce-am realizat ? ! Suntem supuși capriciilor celor mari; recunoaște

și tu asta, că doar vii de la Paris !...

Întrebarea n-o punea Catargiu ci, spre surprinderea lor, generalul Golescu, a cărui apartenență era, totuși, munteană și liberală. Brătianu simți semnul aproape invizibil pe care-l făcea Rosetti c-o anumită ridicare nemulțumită a bărbiei. Spre satisfacția lui Catargiu de a constata disensiunile dintre liberali, tartorul nu ierta dubiile și împotrivirile moderaților din propriul lor partid, tocmai pentru că radicalismul său, cel mai adesea, de asemenea reacții se lovea.

- Ce-am realizat ? - repetă Golescu întrebarea, ațâțând nemulțumirea pe care i-o trezise ursuzului revoluționar.

- Am realizat că noi, care suntem radicali, care am renunțat la ranguri și visăm republica, dorim acum asiduu prințul pe tron; în vreme ce voi, care v-ați păstrat noblețea, vă puneți asemenea întrebări ! – răspunse acela tăios, ca și cum i-ar fi atras atenția că nu se-aștepta la așa ceva; și porunci: Să-ți spună el de ce n-am realizat. Fiindcă Napoleon a ajuns să dicteze și-n masonerie !

Atenți, locotenenții domnești se traseră mai aproape, ca și cum n-ar fi vrut să lase loc unei provocări. Dar nici Brătianu nu se lăsă surprins fără gardă.

- Asta, n-o discutăm acum și aici. E o frământare a mea, pe care n-am s-o ascund, pentru că, atunci când ai un ideal, nu-ți convine ca un tiran să ți-l confiște pentru interesele lui. Acum avem de salvat tronul unirii și, da, așa cum spune Rosetti, noi republicanii vrem să grăbim oricât aducerea prințului străin, fiindcă altfel ni se surpă unirea. Nu-mi mai pasă că din pricina lui Napoleon, Filip, cel proclamt de noi, a refuzat. Asta arată slăbiciunea lor !... Pe mine mă interesează că Napoleon, cel pe care ca persoană-l desfid, ca împărat îl susține pe Carol; deci nu se va opune dacă ni-l instalăm pe tron cât mai repede. În felul acesta le-o luăm înainte dușmanilor unirii și vom avea susținută strategia noastră, a faptului implinit.

Se uită la cei trei drept, pentru că nu vorbise cu nici un ascunziș; iar ei, ca români, trebuiau să înțeleagă aceasta. Dar îl văzu pe Rosetti zâmbind. Cu zâmbetul său maliții, poate chiar răutăcios atunci când se lovea de oameni ce-i considerau idealurile radicale doar o strategie de politician considerat „cel mai priceput la conjurații", adică acea viziune superficială care făcea din el tartorele și nu omul fermității doctrinare.

- Fii atent, Ioane, că avem în fața noastră doi boieri care candidau în 1859, așa că nu se știe în ce măsură le-a convenit „faptul împlinit atunci", prin alegerea lui Cuza pe ambele tronuri - spuse el cu un anume scop.

Care, așa cum mizase, i se și îndeplini.

- Și, chiar dacă am candidat și noi atunci, îndrăznești să crezi că n-am fi buni români ? ! - îl apostrofă Catargiu dur, simțindu-se solidar cu Golescu.

Generalul scoase o scrisoare arătând-o.

- Tocmai o discutam cu Lascăr care pleacă și el într-acolo. E de la fratele meu Ștefan, care a acceptat să fie prefect la Iași.

- A acceptat Vodă Tefan asta ?

- Anume ca să împiedice mișcările ce vin dinspre ruși, dar nu sunt

străini nici Habsburgii, prin baronul Eder... Ha – reacționă el plăcut impresionat de Brătianu – tot îi mai spui fratelui meu „Vodă Tefan" !

- Pe amândoi, știți că vă respect, iar cu Radu am învățat la Pitești ! Dar Ștefan, fiind cel mai mare al Goleștilor, pentru mine e Vodă. Sper că l-ați ajutat și cu ceva armată. Acolo Prutu-i aproape !

- Și cu armatată. Iar Catargiu se pregătea să se ducă să întărească autoritatea, fiindcă și el a fost prefect acolo.

- Poate se duce ca să fie pus el domn, înfipse pumnalul și mai mult Rosetti făcându-l să riposteze:

- Sunt mai tânăr decât toți cei de față, dar nu permit ! Nici un boier din partida noastră nu agreează manevrele cneazului Moruzi, cu o rupere în interes rusesc, austriac sau turcesc !

Iar Rosetti, care exact asta urmărise, i-o servi pedagogic:

- Dovediți-o. Este exact un moment când situația vă cere așa ceva !

Urmă oarecare tăcere în jurul mesii aceleia de intim înalt consiliu ale cărei scaune rămăseseră neocupate, doi bărbați îndârjiți stând într-o parte cu câte-o palmă ferm sprijinită pe marginea ei, alți trei, autoritari în obligațiile lor oficiale, privind la fel de serios lucrurile, dar ca unii care ar fi putut să aibă și de pierdut ceva. Dintre aceștia, în uniforma sa atât de elegantă pentru care plătise prețul chinurilor de om al datoriei, dar și singurul care-și simțea mai degrabă îndatoririle decât puterea, până la urmă Haralamb fu cel care spuse:

- De fapt, locotenența, ce înseamnă ea altceva, decât să țină locul pregătit pentru cel care va veni ? !

- În cazul nostru e mai mult, pentru că avem și de ales pe cel care va veni ! - îl corectă Golescu.

- Dacă nici unul dintre noi nu e bine venit pe acest tron ! - rosti Catargiu fără să știi dacă era un regret sau o confirmare a angajamentului luat.

Spre admirația lui Rosetti, care-și simțise întotdeauna, chiar și când au conspirat împotriva lui Cuza, impulsul ireconciliabil față de acel urmaș de Catargii, bărbat încă tânăr, dar prea marcat de acea trăsătură desuetă a mândriei prin rang care-l făcea bătrânicios în precepte fundamentaliste, Brătianu se dovedi de neînvins. În ciuda oboselii lungului drum pe care-l făcuse, în ciuda crispării care-l obliga să fie cât mai concis și cât mai convingător prin sinceritatea dezideratelor sale, găsi în nerușinarea pragmatismului, acea undă de tratativă ca o gluma cinică și rosti cam cu același ton cu care ar fi oferit cozonac în loc de pâine:

- Pe tron, domnule Catargiu; ca simplu simbol, adică. Dar nu ca prim ministru, în mâna căruia noi, ca radicali, vedem adevărata putere !

- V-ați și gândit; ați și calculat-o; ați și trasat limitele monarhiei constituționale ! - răspunse acela morocănos, ca și cum le-ar fi spus de la obraz că le știa el planurile.

Și, tocmai când tonul său nebinevoitor îl arăta destul e hotărât să-i împiedice, Brătianu jonglă cu marea artă îndelung exersată în zeci de nuanțe, prin care-ți lăsai preopinentul descoperit:

- Da, ca să-ți facem dumitale un scaun bine așezat de prim-ministru !

- Mie ?

Atunci Brătianu dădu și o a doua lovitură, părând îndreptată spre partizanul lor liberal Nicolae Golescu:

- Da, iartă-mă coane Nicule, - vorbi el familiar, dar cu respectul de vârstă și rang pe care-l acorda fraților Golești - noi liberalii trebuie neapărat să fim mai în umbră. Sunt cunoscute preferințele noastre republicane. Un rege nou, cu un prim ministru conservator e mult mai credibil pentru continuitatea unor trăsături românești bine conservate. Nu-i așa, domnilor ?...

Lovitura era dată. Generalul Golescu ridica mâinile cu palme demonstrativ rotite, ca și cum ar fi recunoscut că altă soluție nu exista și, în vreme ce Rosetti punea pe masă textul proclamației prin care locotenența propunea aducerea pe tron a acelui nume care nu spunea încă nimic, Brătianu îi dădea părintește asigurări rivalului său cu doar doi ani mai tânăr, dar mai vanitos și mai lipsit de scânteierile umorului:

- Ce, crezi că m-am gândit vreo clipă să conduc guvernul protejatului său, când am o condamnare de doi ani pentru conspirație împotriva lui Napoleon al treilea ? !... Și-apoi, prințul ăsta vine dintr-o țară unde Bismark este cel mai puternic conservator !... Vreau să fim, împreună cu conservatorii, la înălțimea acestui moment național și să-l servim cum e mai bine pentru țară. Iar, pentru țară, e mai bine să avem guvern conservator. Asigură-i de asta !

- Am s-o fac. Am s-o fac chiar la Iași. Am să-l împiedic pe Roznovanu care vrea să candideze împins de ruși prin cneaz - spuse acela dovedindu-se cel puțin mai bine informat, dacă nu chiar familiar cu ce se pregătea în Moldova.

Îi întrerupseră ceilalți trei fiindcă apăruse o problemă: Adunarea fiind desființată, nu avea cine să voteze propunerea locotenenței, așa că-l chemau pe Ion Ghica, pentru ca ministerul să facă în cîteva zile plebiscit. Așa că Lascăr Catargiu semnă documentul Locotenenței Domnești și grăbi în călătoria spre Iași tocmai ca, în drum, să-și asigure partizanii că obținuse pentru partidul lor prioritate în fața principelui străin, spre a se alinia cu cancelarul conservator Bismark al Prusiei, țară de unde venea ocupantul tronului.

Exact lucrul acesta le spuse Rosetti celor rămași, felicitându-l pe Brătianu cu stilul lor camaraderesc de a-și bate palma, păstrat din tinerețea de căuzași:

- Băiatul nu e prost și știe să arate boierilor ălora bătrâni că-i servește în funcția pe care și-a câștigat-o printre încăpățânații vechilor privilegii.

- Dar i-am dat și noi prilej s-o facă. Bravo Ioane ! – se devoală pentru prima oară generalul Golescu.

Mai precaut, Brătianu așteptă ca Haralamb să ia documentul spre a-l meremetisi la Cancelaria Domnească în așa fel încât la venirea lui Ghica să fie gata. Și abia pe urmă-i spuse:

- Dar și dumneata, coane Nicule, păreai atât de-ndrăgostit de belgian,

încât mă temeam să nu ni-l respingi pe neamț !

Galantul militar și omul de spirit vesel, iubitor de artă și de femei frumoase, care era acest al doilea fiu dăruit lui Dinicu Golescu de frageda Zoe, luată la nici treisprezece ani din neamul Pârșcovenilor, nu era însă altul decât cel care-i adusese pe Brătieni la Florica, făcându-și-i vecini mai în sus de Golești. El recunoscu glumeț că se-nțelesese dinainte cu Rosetti, iar schimbul lor vehement de replici fusese un joc între liberali:

- Păi nu știu eu lecția de la 24 ianuarie ? !... Eu candidam la tron și toți erau convișii că liberalii vor vota cu mine. N-a făcut Vlădăianu fața prelungă când te-a-ntrebat „Care este candidatul vostru, e Golescu ?"...Iar tu, pentru prima dată i-ai spus: „Nu; e cel ales la Iași" !... Lăsați, frații mei; e bine ! Numi pare rău c-am mai trecut o dată pe lângă tron fără să urc în el ! – spuse generalul dezinvolt, ca și cum ar fi fost la patrecerile care atât de mult îi plăceau - Soarta mea e căimăcămia; a fost să fiu locotenent domnesc la 1848, a fost să fiu și acuma !...

- Și a mea, - fu cinstit Brătianu, a fost să stau la balamucul doctorului Blanche, ca să scap de ghlotina lui Napoleon, așa că, pe cinstite i-am dat locul de prim-ministru lui Lascăr, fiindcă eu tot nu-l pupam !

- Ha, băiatu ăsta al lui Catargi e perseverent, roade la carieră. Ai văzut ce grav a devenit când l-ai comparat cu Bismark !... Ești mare, Ioane, sunt ferice că te am vecin în Muscel !

Și se bucurară toți trei, ca-n tinerețe, de sforile politicale pe care, imbatabili, le-au știut trage cum nu se poate mai bine:

- Dar matale îl trimiseseși la Iași, să-l pună la punct pe cneaz !

- O să-l pună acuma. Dacă i-ai dat postu lui Bismark, sigur îl pune !...

Brătianu deveni însă mai grav:

- Culmea e că, perseverent cum s-arăta de tânăr, o să se-nțeleagă bine cu neamțu, care tot un căpos cu ifose mi se pare a fi ! Conservatorismul prinde la tron și s-ar putea să ne joace festa; să fim atenți. Acum am câștigat, dar trebuie să fim atenți să nu se-ntărească prea mult. V-am spus că eu am căzut pe gânduri cu masoneria. Eu o văd în slujba republicilor, nu dominată de Napoleon. Rămâne-ntre noi această veghe obligatorie și va trebui să punem odată piciorul în prag.

- La Paris, ai găsit un sprijin în direcția asta ?

- Tot salonul lui Madam Cornu, oricât ar fi ea apropiată de împărat, îl sfidează. Marii intelectuali sunt toți republicani, Hugo scrie diatribe de la Londra; lojile nu pot să nu-și dea seama că strada atâta așteaptă !

- Nu pot să nu-și dea seama, sau își dau seama ? Spui asta ca o dorință, sau...

- Ca o dorință, recunosc din păcate - răspunse Brătianu întrebării lui Rosetti - n-am îndrăznit să agit lucrurile. Am încercat să stau de vorbă și cu principele Filip ca să mă informez cum l-au obligat prin masonerie, dar am fost refuzat. Mai mult nu puteam face fiindcă aș fi compromis acțiunea asta, care era mai importantă. Dacă aș fi alertat vreo lojă, ar fi putut ajunge la urechile

împăratului și aș fi compromis misia principală. Așa că am tăcut. Dar vouă vă spun: Ceea ce se-ntâmplă nu corespunde idealurilor noastre !

- Nu trebuie ! - îl susținu și generalul - Noi , când am făcut la 1840, în casele tatii, „Societatea" - asta aveam în ideal: Că lojile vor ajunge să pună pe gânduri tirania.

- Și, atunci, ce ne facem ? Iată că istoria se repetă și de asta noi depindem de familiile princiare: Răsturnăm tirania, punem aleșii mulțimii, iar aceștia reinstaurează tirania, pătrunzând și-n resoartele intime ale minților luminate, precum lojile și societățile secrete !

- Vom avertiza - spuse Rosetti - dar nu e acum momentul; trebuie să ne concentrăm pe ce avem aici de făcut. Zici că n-ai prea mare-ncredere-n neamț, a ?

- E banal. Afișează o disciplină prusacă, dar încolo e nesigur pe el. Pare greu de influențat fiindcă prea execută ordinele date de tatăl său.

- Pentru disciplină, trebuie să-l încorsetăm cu o Constituție care să-l oblige; ordinele tatălui i le-am putea contracara dacă-i găsim o nevastă pe care s-o putem influența. – stabili tratamentul doctorul în științe politice care era Rosetti. La care generalul se amuză:

- Cu toate că am cincizecișișase de ani, la partea cu influențarea domniței încă mă ofer. Când eram maior, făceam asta cu multă voluptate ! - Și, dându-i un ghiont lui Rosetti: Păcat că nu i-o putem oferi odată cu tronul și pe Maria Obrenovici; va trebui să-i povestim lui Ion cum o-mbrăcau ofițerii când Cuza semna abdicarea !...

- Maria e neam cu Catargiu. Știți ce emoții am avut când am auzit în noaptea aia că venise la palat ! Credeam c-a aflat ceva și-l va avertiza pe Cuza. - preciză Rosetti făcându-l pe Brătianu să întrebe:

- Deci, Catargiu a fost de cuvânt în conspirație ?

- N-aș putea spune că nu. Am mizat pe asta fiindcă îl invidia pe Cuza de mult.

- Adică, - pricepură Brătianu și generalul - te temi că, pe Carol, neinvidiindu-l, l-ar putea ajuta într-un sens în care să nu ne convină ?

-Vedeți: De asta va trebui să veghem. Eu nu te-am contrazis când i-ai promis lui Catargi guvernul. Dar, dacă, sprijinit de el, principele ăsta neamț se transformă-n tiran ? !

Rosetti, cu gândirea sa foarte exact calculată, era cu un pas înainte față de veselia momentului.

- Atunci îl radem ! Îl detronăm și facem republică. Dar va fi o republică în locul tronului lui recunoscut de tiranii europeni. Adică nepericlitând unirea !

Demonstrând că nici mintea lui nu stătuse degeaba, iar asemenea calcule erau făcute, Brătianu răspunsese lucid, cu glas egal, în termeni limpezi, ca și cum l-ar fi executat pe cel în cauză. Și se justifică:

- Trebuie luată în calcul și acestă variantă pentru că, nu-i nevoie să fii prea deștept ca să devii tiran, atunci când ai poziția care-ți permite. Noi nu trebuie să-i oferim această poziție.

- Și nici Catargiului ca să-l încurajeze ! – precizează Rosetti.

- Compromisul, frații mei ! - ridică Brătianu mâinile ca-nspre destin. - Va trebui vegheat. Aici, coane Nicule, baza ne este la dumneavoastră. Matale și Vodă Tefan trebuie să stați pregătiți să-l schimbăm pe Catargiu la nevoie, dar și să-i punem picioru-n prag neamțului, dacă se va dori să ajungă ca susținătorul lui de la Paris. Tirania-i tiranie. Uitați-vă cum și-a găsit Napoleon chiar masoni care să-l susțină !... Va trebui ca, la noi...

Tăcură toți, pentru că ușa se deschise și Haralamb, însoțit de funcționarul cancelariei aducând hârtiile parafate, îi făcu loc să intre lui Ion Ghica, arătând prin asta nu numai că îl respecta pe venerabilul pus de ei prim-ministru ci și că locotenența îndemna guvernul să acționeze repede.

- Să vedem tronul apăsat de o persoană pe care s-o facem atât de grea încât să nu-l lase să se clintească, asta-i ! – mai spuse Brătianu văzând proclamația a cărei copie se afla în mâna lui Ghica.

- Și, nu uitați: Ca să fie apăsarea mai puternică, trebuie să-i alegem un fund de principesă pe placul nostru; m-am oferit ! - le aminti generalul pentru ca apoi, cu bonomia lui glumeață să devină mai concesiv: Sau, mă rog, pentru rațiuni superioare putem încerca fiecare. Orice român patriot trebuie să tindă să fie cât mai aproape de tron; și, mai ales, de părticica aia tentantă pe care orice regină și-o așază pe perna tronului !

Cu toate că era minat de sentimente grave, care-l făceau să aibă emoții în fața hârtiilor întinse pe masa de înalt consiliu, Brătianu nu putea să nu fie plăcut impresionat de căldura camaraderească prin care acel om, și mai în vârstă și mult mai înalt în ranguri, le arăta încrederea sinceră de a fi mereu aproape de ei, de la treburile cele mai grave până la glumă, ca un adevărat camarad și om de caracter, fără ifosele de solemnitate ale celor importanți cu suflet mic. Atmosfera destinsă și gluma care nu se ferea de lucrurile serioase era tocmai semnul adevăratei prietenii căuzașe, cum știau să se poarte acești bărbați încercați. Și, tocmai de asta, cu toată graba lui Rosetti care se arăta precipitat de a ajunge cu documentele în tipografie, mai sacrifică un moment pentru a-l tachina pe acela și a răspunde cu aceeași monedă a prieteniei dezinvolte:

- Femeia, fie ea regină, tot femeie rămâne ! La principesă m-aș angaja și eu și, cred că și domnul Haralamb. Așa cum l-am găsit pe prinț, ne sacrificăm patriotic să-i găsim și să-i cercăm una ca lumea, care să fie și-n serviciul nostru !... Numai pe Rosetti să nu contați, fiindcă el e singurul dintre noi care și-a găsit femeia unică !

Pesemne că încă ne având cunoștință de tot sensul discuției lor, Ion Ghica spuse foarte serios:

- Știți pe cine mai putem conta ? Pe Kogălniceanu care dă semne a vrea să reintre în politică.

Ceea ce, cunoscută fiind viața de becher, mereu departe ne nevasta sa cu cununie, a marelui cărturar, îi făcu pe toți să izbucnească în râs:

- Păi Mihalache e cel mai dedicat de a sta toată ziua cu nasul și-n

cărți, și-n vestigii istorice, și-n politică rafinată și-n rafinamente femeiești !…Îi aduce minten, cum zice ardeleanul, o țigăncușă, de n-o mai uită neamțul toată viața !

- N-are cum ! - protestă Brătianu.

- Mihalache ? – făcu a mirare generalul. Păi el e primul din țara asta care cunoaște cel mai bine istoria românilor și al doilea după mine care a cunoscut… istoria romăncelor !

- Dar nu pentru Carol, coane Nicule ! Nu uitați că, dintre toate bogățiile noastre, în legătură cu care a avut taică-său grijă să mă chestioneze foarte amănunțit, neamțul n-are voie să se atingă de femei ! - precizâ Brătianu simțind și el abia atunci pofta de glumă în care i se topea încordarea ultimelor săptămâni.

VI

Nu poți să ai o privire plăcută când ești scos din închisoarea unde persoana și demnitatea ți-au fost umilite, chiar dacă cei ce au primit ordinul te duc direct în fața regelui tău. Deprins cu ținuta îngrijită încă din școala de la Pitești a lui Nicolae Simonide unde învățătorul, la fel de nebogat ca și tatăl său, dar conștient de rolul de luminare a minții copiilor deștepți, ambiționându-se să-i învețe pe lângă altele și ceea ce putea să însemne „sărac dar curat”, nu numai pentru ei, dar și în formarea mentalității unei societăți pe care începutul de veac o întrevedea, Brătianu își scutura mereu hainele. Și când coborâ din trăsura poliției, și când comisarul îl predă aghiotantului regal, și când i se deschise ușa către cabinetul regelui, și chiar când rămase singur cu acela. Ca și cum mai importantă era ținuta în care apărea decât persoana în fața căreia apărea; ca și cum mai important era cum se simțea el - adică să se simtă sărac dar curat, decât impresia pe care i-o făcea celuilalt.

- Am zis să vii direct aici când ți se dă drumul - își luă regele măsuri de precauție fără să-i pese că poruncea într-un moment când, dacă tot hotărâse astfel, noblețea l-ar fi obligat să n-o facă - ... să vii direct aici, dar nu pentru imputări. Eu n-am să ți le enumăr dumitale, dar nici dumneata să nu vrei să o faci. Am vrut să vii aici ca să discutăm ce e de făcut pentru viitor - adăugă el simplist în exprimări, ca-ntotdeauna, soldățește, fără îndemânarea sau imaginația de a marca prin vreo eleganță de comportament eleganța decorului în care trona. Adică, avea conștiința că e dreptul său să troneze și trona, pur și simplu, cu dorința de a simți asta, ordonând lipsit de imaginație, într-un mod rigid, chiar când nu era nevoie de așa ceva. Și, pentru că celălalt continua să se scuture sau să-și întindă elegantul costum șifonat, nu mai amână să-l întrebe:

Îți pare rău că m-ai adus pe tron, nu ?

- Eu nu-ndrăznesc să mă ridic până la a spune că v-am adus; dar, dacă ăsta-i adevărul, să știți că n-am făcut-o nici pentru instabilități guvernamentale, nici pentru subjugare fiscală.

- Deci îți pare rău.

Brătianu rămase cu mâinile trăgând de pulpanele hainei pe care voia s-o întindă de șifonarea de pe paiele beciului de poliție:

- Nu de acum; fiindcă arestat am fost și de Cuza, pe care, tot așa, l-am adus pe tron.

- Dar de când ?

- De când ați început a schimba guvernele, așa, parcă ați face exerciții cu mecanismul ăsta pe care îl aveți în mână.

- Ce mecanism ? – întrebă regele cam obtuz pentru vârsta-i tânără, simțindu-i-se nemulțumirea că era cel puțin la fel de încordat și, din pricina asta, nu pricepea.

- Mecanismul de a schimba guvernele este dat regelui constituțional ca să acționeze spre binele țării, nu spre a demonstra că are dreptul să schimbe oricând și pe oricine.

- Ți se pare că am exagerat, deci !

- Nu mi se pare; mă doare.

- N-am respectat privilegiile tronului ?

- Ba da, dar pe latura despotică, nu pe cea constituțională.

- Și asta dă dreptul la conspirație.

- Acuzatii gratuite. Procesul o va demonstra. Curtea din Târgoviște ne-a eliberat și ne va judeca.

- Știu, răspunse apăsat Carol ca și cum ar fi vrut să-și sublinieze o contribuție. Dar nimic nu vă îndreptățește să mă acuzati pe mine pentru convulsiile politice din această țară. Nemulțumirea voastră l-a influențat și pe Napoleon.

- Napoleon, poate că în aceste zile nu mai contează spuse Brătianu trezind la celălalt o nemulțumire ca și cum s-ar fi ferit să discute subiectul:

- Să nu ne exprimăm până nu vedem dacă învinge von Moltke sau Mac. Mahon ! - porunci el fără jena de a-i putea fi cotată această înțelepciune drept lașitate, dar se arătă a fi urmărit de mult jocul și a fi fost bine informat: Vorbeam de faptul că, încă de anul trecut, ambasadorul lui Napoleon la Viena i-a propus lui Cuza să revină.

- Dar eu mă întreb: Dorințele unui împărat străin vă dau dreptul să vă arestați supușii ? !

- Parcă mă acuzai doar că am schimbat guverne.

- Pentru asta s-a manifestat nemulțumirea mea. Nemulțumirea Măriei Voastre s-a manifestat cu arestarea. Nu e vorba atât de mine, sau de Hasdeu, care este un mare cărturar, sau de preotul acela care a fost bătut la sânge; dar generalul Golescu care a stat regent pe acest tron ca să-l păstreze pentru Înălțimea Voastră, apărându-l de cei ce vi-l distrugeau, merita așa ceva ? !

- Am zis că nu vreau imputări – își sublinie Carol voința și, la modul său rigid, repetă cele ce spusese sau, poate, chiar se pregătise mai dinainte să le spună învățându-le cuvân cu cuvânt: Am vrut să vii aici ca să discutăm ce e de făcut.

- E de făcut un guvern stabil, iar principele să înțeleagă că a meritat acest tron tocmai pentru că ai noștri, cei reacționari, cei mai potrivnici schimbărilor, sunt implicați în intrigi interesate. Am vrut prinț străin care să nu mai permită intrigi unii contra altora. Intrigi care, așa cum înainte duceau la schimbarea domnilor, acum duc la schimbarea guvernelor.

- Îmi garantezi că asta nu te deranjează doar pe dumneata și partida dumitale cea radicală ?

- Vă garantez că deranjează toată țara, la fel de mult cum a deranjat și Cuza când și-a făcut camarilă.

Atunci,Carol veni cu un alt lucru pe care se vedea că-l pregătise tocmai pentru a se putea înțelege cu acest radical:

- Dar pot fi sigur că acest curent al vostru împotriva mea, nu vine de la mișcările ce se agită la Paris împotriva lui Napoleon ?

Brătianu pricepu. Se convinse că, mai ales față de el, care știa că doar prin susținerea lui Napoleon acest Hohenzollern trebuise să fie alesul românilor, domnitorul trăia acum teama ca mișcările de aici să nu se conjuge cu cele împotriva susținătorului său. Aducerea lui aici, lângă tron, direct din pușcărie, nu era numai un act de iertare. Era un joc mai inteligent, pe care trebuia să-l studieze bine. Să iasă din starea nedreptățitului căruia i se dă prilej să-și manifeste indignarea, ceea ce ar fi dorit Domnitorul ca să-l liniștească și, chibzuind mai adânc, să nu se mulțumească a-l jigni, ci să-l surclaseze obținându-i o atitudine și mai promițătoare. Se convinse mai mult constatând tonul concesiv cu care Carol, intrând în rolul pe care și-l pregătise, începea a rosti ceea ce chibzuise de mai înainte a fi o cale de a drege relațiile dintre ei. Relații care, scăpând de sub control, nu le erau favorabile nici unuia:

- Da, recunosc: Am schimbat guverne, poate mai multe decât trebuia.E un prilej să vă cunosc, să văd ce poate face fiecare. Și tatăl meu îmi spune asta.

Pentru a-l domina, în mod chibzuit acum, și nu impulsiv, Brătianu mai găsi un motiv să atace:

- E un prilej să vă arătați puterea !... Dar serenissimul Vostru tată nu V-a spus că mai ales cei slabi vor să-și arate puterea ?

- Poate că mi-a spus. Dar dacă te nemulțumește că nu ți-am dat dumitale mână liberă...

- Nu asta mă nemulțumește.

- Ți-am spus că nu vreau imputări. Mă refeream la cu totul altceva. Și la altcineva: La Madam Cornu care m-a avertizat că Napoleon s-ar putea supăra dacă vei fi prea în frunte. Da, mă refer la Napoleon, tot așa cum sunt convins că dumneata n-ai ezita să te referi la cei care acum, la Paris, crâcnesc împotriva lui.

- Măria Ta, eu cu douăzeci de ani înainte am crâcnit împotriva lui și am fost arestat pentru conspirație ! - rosti pe gânduri, cu ton concesiv , bărbatul proaspăt ieșit din închisoare, ca și cum ar fi lăsat de înțeles că trage linia și e dispus să facă o socoteală avantajoasă pentru amândoi.

- Știu: Ai fost achitat în privința conspirației, dar ai fost condamnat pentru ziarele conspirative care ți s-au găsit la percheziția imobiliară.

- Mi-am petrecut arestul la sanatoriul doctorului Blanche dar, ca și Măria Ta, la un moment dat Napoleon a trimis să mă cheme și m-a întâlnit...

- ...În casa secretarului său particular...

Discuția începea să devină calmă. Amândoi ajunseseră a fi mai relaxați. Domnitorul ieșise din crisparea pe care întotdeauna i-o produceau ciocnirile cu acest om plin de personalitate care-l domina tocmai prin faptul că nu-i atrăgea niciodată atenția asupra faptului că trebuia să-i fie recunoscător pentru ce ajunsese, sau pentru tronul pe care ajunsese. Nu-i atrăgea atenția, dar lăsa mereu impresia că ar putea în fiecare clipă s-o facă.

Brătianu, era și el, dacă nu mai relaxat, cel puțin mai concesiv și mai atent la calea compromisurilor pe care, ca-n orice politică, o putea lua acea discuție. Dar, în paralel cu cele ce rostea fața de tânărul domnitor pentru care nu simțea cele mai bune sentimente, mintea lui era intrigată de un amănunt nou ce apăruse: Madam Cornu... Ehe, distinsa Madam Cornu !... El o uitase; dar ea: uite că nu !... Ea îl flatase și pe el, îi dăduse și principelui sfatul cel bun. Era o femeie care știa să mizeze pe toți caii !...

Chiar ar fi fost curios să afle cam cum a evoluat ea în aceste zile critice pentru Napoleon; dar, cu cel din fața sa nu putea discuta așa ceva. Se vedea cum pozează cu gravitate în omul care nu se bagă, dar cum se ferește ca de naiba să pară că s-ar dezlipi de Napoleon. În țara asta filo-franceză, cu palavragii care nu-ți iertau nici un gest politic și cu consuli străini obișnuiți să-și bage coada și să fie ascultați, singura lui soluție fusese până atunci aceea de a se ști prea bine că, în măsura în care, în țara lui, Bismark îl luase peste picior spunându-i că acceptă un tron de pe care e obligat să sărute papucul sultanului, era să se știe cât mai bine și cât mai mult despre susținerea care-i era asigurată de la Paris.

Deci, nu avea cum comenta zvonurile care veneau dintr-acolo, decât combătându-le. Așa că, fiind mai util pentru principe să le ocolească, Brătianu îi făcu jocul, uită pentru moment și de Madam Cornu și, bine calculat pentru un asemenea moment când încă îi mai putea a închisoare, găsi cu cale să-l flateze ca să vadă și ce-i oferea acela și ce putea obține de la el:

- Aveți și memorie, dar și informație de invidiat, Înălțate Doamne !... Amănuntul întâlnirii mele cu Napoleon în casa secretarului său particular, aproape că n-o știe nimeni !

- Mai am un lucru care-mi aseamănă gestul cu al lui Napoleon - îi atrase celălalt atenția, precaut, cunoscând și riscul de a fi ironizat cu un „haida-de, nu te crede mai mare decât ești !". Și, doar după ce-l văzu dispus să afle ce anume, i-o spuse, călcându-și parcă pe inima aceea bătoasă, lipsită de efluvii:

Am buna dispoziție de a uita că m-ai înfruntat.

Era o surpriză; o surpriză bine pregătită. Un joc inteligent care-l arăta pe principe a fi mai bine calculat decât părea și a ști să propună compromisuri, fără să mai ține la ambițiile cu care poza. Ceea ce, pe prea experimentatul bărbat care, din cei patruzecișiopt de ani câți număra, mai bine de douăzeci practicase asemenea politicale, doar pentru el și pentru șireata sa intuiție, fu un semn că trebuia să pară mai moale, ca firul undiței lăsând peștele să se creadă liber.

- Eram sigur, Mărite Doamne; întrucât pot spune că vă cunosc generozitatea, eram sigur de un asemenea gest - nu se sfii el nici o clipă să-i ofere pe tavă convenționala minciună, ba chiar adăugând: Am simțit asta de când mi-ați pomenit de Madam Cornu, în grațiile căreia m-am simțit la fel de bine ca și Înălțimea Voastră.

Iar Carol mușcă. Zâmbi bucuros că-și îndeplinise tactica așa cum trebuia și-i spuse clar:

- Vreau să-mi fii sfetnicul de care am nevoie.

- Știți că vă sunt, Măria Ta ! - minți și celălalt de dragul jocului protocolar.

- Să mă ajuți ca orice nemulțumire ar putea exista aici, ea să nu fie un ecou a ceea ce se-ntâmplă la Paris. - Și, nedându-i timp de comentariu, preciză: Cu toate că nu mă tem eu, știindu-l pe Împărat stăpân pe politica Franței. Acolo sunt sigur și, tocmai de asta n-ar fi plăcut ca aici, cu superficialitatea de la porțile orientului, să creadă unii că se pot juca de-a revoluția. - Și reveni la tonul mai milităros: Pot conta ?

Ca-ntr-un joc de mingi deosebit de atent, imediat schimbă și celălalt tonul:

- Să vedem, Măria Ta, să-mi consult și eu partidul....

La care domnitorul nu mai putu face față și bombăni cam lipsit de stil:

- Care partid, domnule, că, aici, fiecare sunteți trei-patru partide-ntr-unul ? !

- Eșichier politic, Măria Ta; fiindcă-ntotdeauna e vorba de două componente ale aspirației: Cea națională și cea democratică...

- Aspirație ! – se-nfurie fostul ofițer prusac simțind că i se dădea cu eleganță o lecție - Să nu-mi spui dumneata mie că populația asta de-aici, pe care o manipulați cum vreți, are vreo aspirație !

-Are; și e foarte rău că Domnitorul ei gândește așa. Populația, sărmana, numai de neînțelegere are parte de la cei care se simt bine să o conducă.

- Am spus: Fără imputări !

Reajunseseră ambii la tensiunea inițială din pricina căreia Brătianu se văzu obligat să răspundă:

- Din partea mea fără; dar din partea țării trebuie să fim oricând gata să primim imputările. Pentru că ea ne spune ceea ce se așteaptă de la noi !

Iar domnitorul nu se mai stăpâni:

- Ce să se mai aștepte ? Și cine ? Cei care au trecut, fără nici un fel de tranziție, de la un regim despotic la o Constituție atât de liberală ? !...

- Asta o simt politicienii, cei din jurul Vostru, dar nu populația.

- Și atunci ? De ce-mi vorbești de această populație ? Ce, românii se pot măguli că au vreuna dintre virtuțile civile ce aparțin acestui fel de Constituție ? !... Ei sunt...

- Măria Ta, nu vă jigniți poporul ! - ridică tonul Brătianu tocmai fiindcă găsise echilibrul de a spune ce voia și a și-l aduce la ce voia - era vorba să n-avem un ecou față de ce se-ntâmplă, poate, la Paris; cum vreți să-mi reușească asta dacă vorbiți așa ? !

Carol pricepu din imputare mai mult ce-i convenea lui și, fără să-i pese nici de accentul mustrător, nici de glasul foarte ridicat cu care Brătianu rostise prima propoziție, se bucură de a doua și chiar îl obligă să confirme ceea ce se vedea printr-a treia că obținuse:

- Deci, acceptați !

- Înțelepciunea supușilor e să accepte întotdeauna cerințele legitime ale principilor lor ! - vorbi Brătianu prea în citate solemne ca să poată fi crezut, dar într-un mod care satisfăcea și ambițiile celui care îl chemase și nevoile pentru care acela îl chemase.

- Vreau ca, de la dumneata să se știe că, așa cum am permis guvernului să se pronunțe prin Carp de partea Franței ca imperiu, aici nu-i cazul să ne molipsim de insurgența pariziană. Vreau echilibru. Spune-mi că pot conta și nu-mi condiționa mie asta cu vreo consultare !

Brătianu îl lăsă, cunoscător, să-și asculte ecoul vorbelor; de fapt, îl făcu să-și dea seama că fusese precipitat lăsând să i se recunoască această nevoie de sprijin. Și, apoi abea îi dădu satisfacția.

- Puteți conta.

- Bine - răsuflă ușurat acela - atunci ai dreptul să-mi spui și în ce condiții.

Era de calculat. Era de calculat momentul acela când fiecare considera că își făcuse jocul. Se puteau cere multe și reajunge de unde plecaseră, sau se putea parafa compromisul unei alianțe favorabile pentru amândoi. Experimentatul om de stat chibzui o clipă și răspunse mai mult flatându-l:

- O singură condiție, exact în interesul Măriei Tale și a țării.

- Care anume ?

- Stabilitate guvernamentală. Atât. Promisiunea clară pentru un guvern stabil.

Când termină de spus asta, constată că mâna domnitorului era întinsă către a lui. Cu trei sau patru degete numai, cum obișnuia principele întotdeauna să-și corecteze impulsurile prea generoase retrăgând ceva, iar degetele fiindu-i întotdeuna cele mai la îndemână. Și-i prezică mulțumit:

-Am dat mâna; bagă de seamă: vom conlucra și-mi vei asigura această stabilitate.

Între timp, ușa se întredeschise de vreo două ori, fără însă a intra cineva. A treia oară, văzând insistența pe care aghiotanții n-ar fi trebuit s-o permită, Carol întrebă în germană ce se petrecea acolo și un personaj necunoscut, în fastuoasă uniformă prusacă, se văzu în întredeschiderea ei, arătând mai mult a aștepta decât a vrea să intre. Iar, când Carol pricepu cui nu i se puteau opune

aghiotanții și se îndreptă într-acolo, ușa parcă se închise din nou, nemaiarătând ceea ce spuneau buzele sau gesturile respectivului personaj, iar principele se descumpăni puțin, până luă decizia să-i spună să intre.

Se-ntoarse cu acela după el și, întinzându-i lui Brătianu, de data asta, mâna cu exact trei degete, spuse mai mult spre a-l concedia decât ca o confirmare:

- Bine, domnule Brătianu. Așa rămâne: Voi vedea când îți pot asigura această stabilitate guvernamentală !

Și, înainte de a-și retrage mâna prin strângerea relativă a căreia putea și parafa și amâna înțelegerea, își aminti:

- El e Brătianu - îi spuse mai întâi celuilalt și, apoi abia vorbi către amândoi: Cred că nu vă cunoașteți fiindcă în ultimele zile ați fost, în fine.... Domnul von Radovitz este noul consul al Prusiei, domnule Brătianu. Cancelarul Bismark l-a rechemat pe von Keiserling pe care-l cunoșteai dumneata...

VII

Neconducându-l nimeni, și chiar, încă din antecamera unde observase oarecare agitație, ne având nimeni vreme pentru el, lui Brătianu i se păru cam pustiu largul coridor cu sentinele așezate-n nișele lor ca niște statui. Dar nu dădu atenție, calculând în mintea sa cam cât conta Carol să se afle la Paris din cele discutate cu el. Doar de asta insistase cu declarații de încredere în Napoleon; ba, mai mult, o pomenise și pe Madam Cornu. Versatul politician mirosise asta, luase act și de faptul că domnitorul amintise de folosirea lui Carp, conservatorul, în același scop și calcula cât conta Hohenzollernul pe faptul că el, sau ei, liberalii, îl vor informa pe împărat despre corectitudinea protejatului său, în ciuda faptului că reprezenta o familie prusacă. Erau măsuri de precauție pe care Carol și le lua ca să evite alte convulsii interne, sau erau, mai degrabă unele care voiau să-l păstreze corect în ochii lui Napoleon ?...

Mintea lui activă făcea, aranja și clasa aceste calcule gândindu-se și la modul cum trebuia el să reacționeze ca să lase domnitorului impresia că este servit, dar să poată asigura un ministeriat capabil de reforme duse până la capăt pentru climatul democratic constituțional care, odată stabilit, n-ar mai fi permis schimbările capricioase ale unui domnitor tânăr, rigid și, pesemne, atras de politicalele bătrâne ale nababilor ce țineau cu dinții de privilegii.

Și ajunse astfel la marile scări nu prea luminate din binecunoscutul palat al Goleștilor, la treptele pe care, i se relatase cu amuzament, un Cuza furios ca niciodată, îl rostogolea pe Dimitrie Sturza dându-i picioare-n fund și strigându-i: „Numai eu, tu și cu Napoleon am știut asta; atunci, cine-i trădătorul ? !”...

Acolo, pe scara aceea, fără posibilitate de tăgadă din partea feciorului Sturzesc pe care Cuza îl luase secretar particular când se-ntorsese de la studii din Germania dar, în loc de recunoștință, acela vânduse consulilor străini un mare secret național... Iar el, Brătianu, proaspăt ieșit și din pușcăria cu miros de paie mucegăite ca și din cabinetul domnitorului cu miros de compromisuri făcute chiar murdar politic, în speranța că nu-i vor scăpa din mână interesele, de multe ori mari, pentru care îl adusese pe acela pe tron, trebuia să recunoască faptul că și-l adusese pe unul ca Dimitrie Sturza drept colaborator apropiat, doar fiindcă acela, în ura lui față de umilirea la care Cuza-l supusese pe această scară, fusese printre cei mai activi conspiratori pentru răsturnarea principelui autohton. Se legaseră într-un act în care, pe jumătate doar, era vorba de confidență, iar pe jumătatea cealaltă era vorba numai de interese. Se asociaseră și nu se mai puteau despărți, pentru că astea sunt cotloanele urâte ale politicii !... Sturza era un trădător. Pe care-l folosise si după aceea spre a face nevăzută toată arhiva rămasă de la Cuza, arhiva primilor ani ai Unirii românești din care puteau rezulta multe lucruri mărețe, loiale din partea lui Cuza, condamnându-le astfel conspirația. Iar ei trebuiau să le ascundă, ca să nu fie acuzați că au căzut din lac în puț aducându-l pe acest principe german care, la început, își ascunsese și infatuarea și interesele de altă natură decât cele românești, iar acum îi aresta și-i juca pe degete. Cum încercase să-l joace și pe el cu câteva minute în urmă.... Asta-i politica: Tu trebuie să mergi înainte și să-ți arăți numai gloria, în vreme ce alții te-mping cu șuturi din spate sau, uneori, chiar istoria o face. Cu cinismul ridicării unor caractere urâte pe treptele importante ale diacroniei ei. Oameni de care rămâi legat, vrei sau nu vrei, prin sforile urâte pe care le-ați tras împreună. Aici rușine nu există. Aici au putere doar interesul și compromisurile pe care, apoi, tot ea, istoria, dacă ești deștept și ai o conjunctură favorabilă, ți le pune pe frunte cu strălucire de merite...

Știa prea bine; era o minte prea lucidă; devenise un mare și abil profesionist al acestor practici politice dar, în sinea sa, în asemenea momente de meditație lăuntrică, cum i le trezea și călcatul pașilor săi pe acele scări monumentale, construite de bătrânul Dinicu Golescu care parcă voise să urce prin ele, în miezul Bucureștilor, lucrurile de admirat ale Europei, măcar în această sine a sa, avea tăria să-și spună asemenea lucruri. Pentru că, ce se întâmplase atunci, în primii ani ai domniei lui Cuza, când Napoleon al treilea îl vizitase și-i admirase în tabăra de la Florești atât armata cât și, mai ales, capacitatea pe care o avusese în numai doi ani - exact, uite: câți au trecut numai în convulsii de la venirea lui Carol - de a construi o armată a României celei tinere, ar fi putut schimba mersul istoriei. Dorind în acel moment să facă ceva pentru o țară care-l încântase cu devoțiunea ei, chiar dacă el însuși devenise împărat, dar păstrând în suflet vechiul carvonarism pentru care luptase alături de Mazzini, de Lafayette și de Blanqui pentru o tânără Europă fără monarhii apăsătoare, cel de al treilea Bonaparte redevenise pentru românii care i-au fost alături *il buon cugino*, vărul cel bun din apelativul cu care își subliniau înrudirea carbonarii. Și, când a considerat că e capabil de a dirija lucrurile cu succes

diplomatic european, i-a trimis depeșă lui Cuza să-și posteze armata pe malurile Dunării declarând independența față de Imperiul Otoman... Ce minune ! Iată, s-ar fi împlinit zece ani de ființare independentă și progresivă, în loc de convulsii și conspirații și, poate că n-ar mai fi fost nevoie nici de compromisul cu principele străin pentru care el, în ultimă instanță, suferind chiar și imputările de ferm carbonarism ale lui Rosetti, recunoaște faptul că a militat atât de îndârjit doar pentru că se temea să nu-și plătească propria greșeală prin ruperea tronului pe care de-abia îl înfăptuiseră. A acționat îndârjit fără a putea spune că nu s-a așteptat la nemulțumirile de astăzi. Îi era atât de teamă să nu se prăbușească frumusețea de construcție statală ce le reușise după greii ani revoluționari în care-l cunoscuseră pe Mazzini și idealul lui asemănător pentru italieni, în care și-au amplificat carvonarismul prin pașoptism, în care au suferit urmările patruzecișioptului și nu s-au lăsat până nu au avut un Douăzecișipatru Ianuarie. Poate că a simțit și atunci riscurile nemulțumirilor de astăzi, dar n-a vrut să-și pună nici problema nerecunoștinței pe care i-ar putea-o arăta prințul, nici aceea a suprizelor unui caracter îndoielnic, nici chiar cele ale intereselor clare financiare pe care le-a văzut preabine în tratativele cu tatăl acestuia. Nu-l interesa nimic, atâta vreme cât el trebuia să salveze de la prăbușire o construcție pe care o reușise nu atât ca un merit propriu, ci ca o aspirație a tuturor românilor !...

Dar, în același timp, astăzi, sprijinit de voluta largă a balustradei acelei scări a cărei slabă luminare o face și mai misterioasă, nu poate să nu se gândească la târfa de viață care-l face confrate cu acel inteligent, priceput și cultivat politician ce capătă prestigiu sub aripa lor, dar care, încă tânăr fiind și nerecunoscător, l-a trădat odios pe Cuza făcându-l să-i dea-n fund cu cizma de safian și să-i lovească spatele cu tocul aceleia trimițându-l de-a berbeleacul pe scările ce se tot lărgesc înspre ieșire. Pentru că depeșa în care Napoleon îl anunța pe Cuza să trimită armatele la Dunăre, atunci fiind momentul, o mai cunoștea doar secretarul său particular pe care domnitorul și-l alesese după noblețea familiei și strălucitele studii în pragmatismul german al noilor științe administrative. Două atuuri importante, dar fără a ține seama de cel de al treilea, al caracterului și demnității, tot așa cum fac omisiune și astăzi, ei, conducătorii liberalismului în care Dimitrie Sturza s-a implicat prea mult pentru a mai putea fi ocolit.

Ce s-a-ntâmplat, se știe: Secretarul particular al Domnitorului a trădat secretul către consulii acelor imperii ostile independenței noastre; ziarele, mai întâi din Viena, apoi și din alte capitale, au publicat senzaționala știre; Topkapiul a fost avertizat și placa turnantă a diplomației europene care era Constantinopolul a creat toată conjunctura ostilă unui asemenea eveniment rușinându-l pe Napoleon al treilea în asemenea vechi impulsuri de carbonarism cu care mai încercau să-l compromită și alții. Furios, el i-a transmis lui Cuza că o țară care are asemenea trădători nu-și merită indpendența. Și iată cum s-a prăbușit o șansă, poate cea mai mare șansă de până atunci a României. Exact cum putea să se prăbușească mai târziu și Unirea, dar, de data aceea din pricina

lui. Ceea ce l-a făcut să țină cu dinții de aducerea unui insensibil și infatuat artilerist de duzină, ce-i întinde astăzi trei degete de la mână. Aceasta fiind o favoare, pentru că unora le întinde numai două.

În schimb, trădătorul care, când Cuza, trezindu-se din furie, și-a dat seama că trebuia să-l aresteze, dispăruse de mult spre Giurgiu, unde-a trecut granița și s-a salvat prin azil dat de poarta către care trădase, a devenit popularul om politic de astăzi care este legat de el prin atâtea fire încât, oricât ar vrea să se descotorosească, maturul și lucidul Brătianu își dă seama nu numai că nu mai poate, ci că asta și doar asta e politica. Asta e și așa trebuie făcută, chiar dacă, uneori, în demnitatea sa, în ceea ce are frumos sufletul lui de luptător, îi vin idei de revoltă, sau măcar de revoltă în genunchi, cum a fost cea cu dictatura lui Napoleon al treilea în sânul francmasoneriei. „Târfa de viață", îi vine lui să spună alături de cronicărescul „omul sub vremi", începând să coboare scara cu umbrite mistere.

VIII

Dar nu coborâ prea multe trepte că, din adâncul coridoarelor auzi pași precipitați și, cineva, gâfâind, îl strigă:

- Domnule Brătianu, domnule Brătianu...

Era un ofițer dintre aghiotanți care cobora precipitat scările către el spunându-i:

- Mă iertați, dar cu agitația asta neașteptată nu v-am mai văzut când ați ieșit și n-am avut cum să vă spun: Altețа Sa principesa mi-a spus, când terminați cu domnitorul, să vă conduc neapărat la ea. Mă iertați, dar cu agitația asta...

Instinctul lui Brătianu de a întreba despre ce agitație era vorba, păli însă în fața celeilate vești: dorința principesei de a-l vedea. Mintea lui ordonată începu a chibzui care ar putea a fi motivele și, atacator priceput fiind, a-și pregăti frânturi de idei prin care să n-o dezamăgească pe cea care-l chema. Mai ales că, de la venirea ei în țară, când multă lume îi fusese prezentată, el, prin atitudinea tot mai ostilă căpătată față de principe, avusese tot mai puține prilejuri s-o întâlnească.

Așa că, fără a da atenție agitației din pricina căreia se scuza aghiotantul, își chibzui replica pentru ca intrarea să-i fie și reverențioasă dar, în același timp, să-l așeze pe o poziție mai familiară, de intimitate cu femeia aceea despre care șușoteala dâmbovițeană și începuse a spune că e o fire plină de duioșii artistice, chiar la antipodul comportamentului rigid, lipsit de sensibilitate, al domnitorului. Așa că, intrând pe ușa ce i-o deschideau două drăguțe domnișoare de companie pe care bărbatul din el nu putea să nu le remarce, nu abordă doar

politețea supusă a celui care are prilejul primei audiențe, ci jucă puțin rolul unui obișnuit al casei, cochetând cu situația în care fusese surprins:

- Gratitudine, Mărită Doamnă, dar eu miros a paiele temniței și a osândă de încarcerat.

- Lasă că știu eu: te-a iertat principele - răspunse camraderește, fără protocol principesa înaltă și plinuță, ca o păpușă bine făcută și destul de extravagant îmbrăcată, căreia i se vedea destul de bine sarcina; și nu se sfii deloc să-și evalueze pe față nobilul consort: Chiar dacă nu a învățat că tronul are nevoie de generozitate, știe să fie iertător cu cei de care are el nevoie.

- Ce nevoie să aibă de mine, un supus acuzat de guvernul său ca insurgent ? !

Riscase reușind. Calculele asupra cărora se concentrase pe coridor nedând atenție agitației invocate de aghiotant, dădeau rezultat. Insinuanta lui umilință jucată atrase o replică atât de sinceră din partea principesei, încât, în dorința ei de-a o rosti, chiar făcu mai înainte gestul de a-și elibera doamnele de onoare și-i spuse multe dintr-o răsuflare:

- Crezi că de mine are altă nevoie decât... ? - își arătă ea pântecele pentru a preciza: Adică, nici nu e vorba de vreo nevoie a lui, ci a tronului. Are nevoie de mine și-mi dă atenție; adică îmi face câte-o scurtă conversație despre vremea de afară sau despre tirul armelor de foc. Să nu-ți faci probleme - adăugă ea chicotind puțin răzbunător. Așa e el. Nu are visuri, ci doar interese banale luate foarte în serios. Nu vibrează la natură ci doar măsoară temperatura. Se poartă cu toți ca și cum l-ar ajuta fie să demonteze fie să monteze un tun, iar singurele melodii care-i spun ceva sunt marșurile... Îți place muzica ? Aș vrea să te invit la concertele pe care le fac cu doamnele mele. Ba chiar te rog să-mi recomanzi, dintre prietenele dumitale doamne talentate... Un bărbat frumos și faimos ca dumneata, nu se poate să n-aibă admiratoare de talent !... Știu că ești o glorie aici; faci parte dintre acei briganzi-carbonari, după aventurile cărora mor femeile ca mine, crescute cu romanele lui Walter Scott, Stendhal sau Hugo... Dar, punând să mi se traducă folclorul vostru, am văzut că și aici, le faceți mare glorie acelor „haidouks"; vreau să public în germană asemenea balade care descriu oameni ca dumneata, cu plete ondulate și privire neiertătoare...

Vorbea mult, într-un mic ritm de nervozitate, ca și cum ar fi vrut fie să ascundă ceva, fie să depășească ceva. Vorbea adăugând ea mereu alte fraze, ne având nevoie de răspunsuri și nici măcar de protestul docil al bărbatului flatat, care se obliga a fi mai modest decât modul în care era luat în considerație.

- Vi s-a dus faima de poetă - îi spuse el – iar romantismul Alteței Voastre ne încurajează; înseamnă că înțelegeți și firile care au idealuri.Oricât am fi de pragmatici, oricât de pragmatici ne face politica, trebuie să fim pragmatici în numele unor idealuri… A unor idealuri care ne duc chiar și la închisoare - sublinie el - și să le punem pe acelea mai presus. Ați încercat să înțelegeți idelurile tării acesteia ?

- Mă-ntrebi, ca și cum m-ai confunda cu serenissimul meu soț ! - Îi spuse

ea deodată jignită sau, mai mult: umilită de bănuiala că n-ar înțelege și dorind să se delimiteze de insensibilitățile principelui la adresa țării, ca și de autoritarismul lui meschin: Nici nu mi-am putut închipui că tocmai pe voi vă bagă la închisoare !.

Iar Brătianu își dădu seama că în acea tatonare a lui, ceva mai formală și frivolă, pusese un accent nedorit. Se plecă și îngenunchie făcând o penitență:

- N-am vrut să vă jignesc vreun sentiment, Măria Voastră; poate că șocul aducerii mele din decăderea închisorii în splendoarea apropierii princiare m-a făcut mai dur vorbind de idealuri, dar aici, în această încăpere – sublinie el ostentativ, cum stă bine unui bărbat ce-și joacă rolul în politicoasă sfioșenie - simt sigur că idealurile noastre sunt înțelese.

Atunci se petrecu ceva și, dacă n-ar fi fost sarcina care o punea într-o situație dificilă, pesemne că femeia, fie ea aparținătoare unui tron, i-ar fi arătat toată tandrețea acelui revoluționar asemuindu-l cu cei a căror imagine și-o construise din lecturile bogate, prin care depășise zidurile germanicului protocol nobiliar de care era sătulă. O clipă, figura ei încântată de ecoul imaginațiilor trecute se lumină ciudat:

- Nu m-ai jignit. Nici nu știi de când îmi doresc să văd un revoluționar adevărat, cum am citit în cărți: ferm și mândru de idealurile sale… N-am vrut să scap acest prilej de-a te vedea cum ieși din închisoare cu fruntea sus, exact cum mi-am închipuit eu revoluționarii - îi mai mărturisi ea, pesemne în virtutea unor visuri livrești din adolescență

Și-l ridică ușor, cu mâna-i parfumată pe care o lăsă pentru un moment mai lung în mâna lui. Pentru a și-o retrage doar când își porunci să fie conștientă de starea ei și să se bucure doar atât cât se putea bucura purtând sarcina în numele unui tron.

- Idealurile ?... Ah cum doresc să le-nțeleg !... Întotdeauna am fugit de convenienție - deveni ea, din regina cu trup prestant, o fetiță candidă și sinceră, poate chiar spunându-și altfel oful decât cu înțepături la adresa celui care le era stăpân amândurora, dar spunându-și-l deschis: Firea mea e artistică; nu m-am adaptat niciodată protocoalelor rigide, făcute pentru cei fară imaginație, care cred că trăiesc nobiliar doar prin niște ritualuri banale, amestecându-se cu burghezii care au simplificat ritualurile la bani. Un artist sau un brigand poate însemna mai mult ca imaginație decât mofturile unor pedanți oameni de curte, iar ideeea de a întâlni un revoluționar, un gânditor care se vrea liber de prejudecățile unor oameni ca părinții mei și părinții principelui meu, mi-a avântat toate lecturile. Sunt o femeie care vrea să fie luată așa cum e, domnule Brătianu; și nu m-am putut abține de a-l cunoaște mai bine pe revoluționarul care ne înfruntă aici, în țara unde am fost adusă principesă. Spune-mi - întrebă ea cu foarte sinceră naivitate: Ai fi în stare să mă trimiți la ghilotină ?

- Măria Voastră îmi acordă temperamentul unor prea mari trăiri. Sunt mai degrabă un om ferm al reformelor, decât un fanatic...

Brătianu juca din nou modest, încercând să se despovăreze de o aură pe care, pesemne imaginația prințesei, lecturile ei mai nepermise pentru mediul

în care trăia, i-o atribuiau chiar cu oarecare febrilitate. Putea fi febrilitate în curiozitatea naiv declarată de a vedea un revoluționar, sau, poate, numai, o stare de febrilitate venind din alte motive, exterioare. Poate, numai de la sarcină; poate și de la sarcină și de la imaginația ei romantică; poate de la resentimentele unei meditații mai adânci la care o supusese experiența ultimului an, aceea a unei căsătorii cu Tronul României, mai mult decât cu o persoană anume, în sensul biblic al lucrurilor, pe care lecturile romantice îl accentuau ca sentimentalism.

- Admir prea mult literatura ca să nu știu că oamenii nu sunt ca-n cărți - îi spuse ea - dar tare mi-ar place ! Eu și la Neuwied, decât petrecerile scorțoase, preferam să colind de una singură prin Westerwald și să-mi imaginez c-am fost răpită de-un brigand. De aici, până la a-mi imagina că astăzi, când am ajuns pe un tron care-și are inamicii lui, vreunul dintre aceștia ar putea să mă ducă la ghilotină, să știi că nu e o teamă ci, mai mult, o trăire romantică... A câta oară ai fost arestat acum, domnule Brătianu ?

- Trebuie să număr – răspunse el fără falsă modestie, ca și cum s-ar fi încurcat în socoteli; dar ea îi dădu o lecție chiar surprinzătoare, liniștindu-l:

- Lasă că știu eu: ai fost arestat și de domnii dinainte și de turci și de francezi și de Cuza, chiar și de Napoleon iar, acum iată: și de Hohenzollern. N-ai scăpat o putere, sau un cap încoronat cu care să nu te pui bine !

- Dar nici pe sultan, nici pe Napoleon al treilea nu i-am adus eu pe tron.

- Însă, de răsturnat, i-ai fi răsturnat !

- Sunteți surprinzătoare, Alteță; cunoașteți psihologia revoluționarului.

- A conspiratorului, mai ales. „*Ad augusta per angusta*" ! - cită ea - „*Hernani*" e piesa mea preferată și știu că Hugo cu Blanqui s-au exilat în Anglia pentru că al treilea carbonar dintre ei, cei care i-a trădat și care-i urmărește, este Napoleon. Am auzit că Mazzini s-a retras în regrete la Padova, după ce Cavour a intrat în serviciul Casei Piemont, tot așa cum Rosetti nu agreează intrarea dumitale în serviciul lui Carol...

- Cunoașteți oamenii; vă informați în legătură cu toate evenimentele ! - se minună el exclamând chiar curios: Te pomenești că citiți și ziarele, Măria Voastră !

- Păi ce altceva crezi dumneata că poate face o prințesă care n-are lângă ea prințul, ci doar actele lui oficiale ? ! - răspunse ea cu bosumflată infatuare.

- Alteță sunteți...

- Sunt o poetă. Visez și eu: „*Le poete, en des jours empies/ Vient preparer des jours meilleures./ Il est l'homme des utopies*"... et caetera, et caetera... M-au interesat carbonarii mult, domnule Brătianu, fiindcă-i vedeam altfel decât pe rigizii nobili încătușați în prejudecăți dar ahtiați după banii burghezilor, acei nobili prozaici și total nediferențiați pe care i-am avut în jurul meu... Mă interesează artiștii și conspiratorii cu personalitățile lor puternice și bine definite. Am visat de multe ori să evadez și să mă ascund în lumea teatrului. Am făcut-o pe naiada luminișuriilor din Westerwald atrăgându-mi și surorile. Am făcut împreună rost de cărți interzise nouă. *Vanina Vanini* a lui Stendhal

este eroina mea preferată.

- Mi-am dat seama de asta când ați început să vorbiți de Mazzini.

- Da ?... Ei bine, aș fi vrut să-l cunosc pe Mazzini. Sau, chiar pe Garibaldi, cu care dumneata semeni mai bine.

- Dar soarta Voastră a fost să veniți aici, la latinii orientului.

- Și de asta am vrut să te cunosc pe dumneata - răspunse ea demn, camaradereşte, ne mai permițându-și să cocheteze ci devenind femeia conștientă de sine prin sarcina pe care o ducea - Eu sunt, ha, ha... gestanta tronului acestei țări, pentru familia nobilă adusă aici prin eforturile dumitale revoluționare !... - Și îl uimi iarăși cu perspicacitatea puțin nebunească, aventuroasă: De asta am spus că dumneata ești aici mai degrabă un Garibaldi. Ești revoluționar dar înțelegi să servești tronul, chiar dacă nu te-ai sfii, în unele ocazii, să ne trimiți și la ghilotină. Ești mai greu de înțeles pentru mine. Rosetti, măcar, e radicalul consecvent. În cazul de aici, el e mai degrabă Mazzini ... - își desfășură ea întregul raționament livresc, de fată de castel ce evadase inteligent prin lectură, așa cum singură se mărturisea: Să știi că nu numai eu; multe prințese, le știu că doar toate suntem verișoare, prințesele cu lecturi moderne, vreau să zic, suntem așa, disprețuind banalitatea celor de rangul nostru și visând la aventurieri curajoși, cum nobilimea nu mai are de mult !

- Principelui îi împărtășiți toate aceste... în fine, aceste raționamente ale Măriei Voastre ?

- De ce i le-aș împărtăși ? – protestă ea sincer. El e făcut să conducă țara, nu să viseze la ceva ! Raționamentele mele reies din visurile mele și din lecturile mele. El nu le are nici pe unele, nici pe altele. Nu e o imputare la adresa lui, ci o constatare obiectivă fiindcă orice om e altfel, e diferit de celălalt. Eu îl citesc pe Flaubert și simt că bovarysmul mă copleșește, el citește tehnica armelor de foc și, cel mult, acum, fiindcă e la modă și se câștigă bani din asta, tehnica transporturilor cu foc, a căilor ferate... – Făcu ea o aluzie directă la conflictele lor de interese guvernamentale privind drumurile de fier, pentru a-și arăta însă, deschis și cealată față, a principesei conștiente de rolul ei. Deveni astfel chiar foarte stoică afirmând convinsă; poate, chiar puțin mândră: Femeile simple au voie să-și caute jumătatea cu care să se potrivească. În familiile noastre nu există jumătățile amorului adevărat, ci funcțiile ereditare ale cuplului. Nu sunt sentimente între două făpturi la timpul prezent, ci obligația lor de a procrea pentru păstrarea puterii și averii… La un moment dat, văzând că nu mă mai căsătoresc, speram ca surorile mele să satisfacă acest imperativ familial, iar eu să rămân liberă în nebunia mea… Da, sunt puțin nebună, nu ți se pare ?… Speram să rămân liberă să mă-ndrăgostesc de cine vreau - spuse ea cu un râs straniu, aducând puțin a lirică instabilitate de temperament, a vis dulce și răscoală indignată, a sfidare de femeie ce-și duce crucea poftelor neîmplinite, pentru ca deodată să-l amenințe: Dar dumneata ești de vină !

- Eu, cum Măria Ta ?...

- Mai degrabă voi românii, toți care, după ce l-ați adus pe tron l-ați obligat să aibă și o nevastă, ca să întemeieze o familie ereditară... – Și își arătă pântecele:

Poftim, are !...

De data aceasta, fără nici un joc, ci sincer impresionat de demnitatea cu care ea își înfrângea acea lirică tentație de frivolă nebunie, Bătianu îngenunchie și-i sărută mâna recunoscând solemn:

- Țara dorește așa ceva, Măria Ta; avem nevoie de stabilitate !

De pe fotoliul în care stătea, ea întinse palmele, îi cuprinse ușor barba obrajilor și-l ridică.

- I-ai vorbit și lui de nevoia acestei țări ?

- Din păcate, Alteța Sa încă nu cunoaște țara și o jignește în aprecieri. Poporul este „această nenorocită țară", iar parlamentul lui „viclenie fanariotă".Crește fiscalitatea in favoarea domnului Ambronn, care nu este demnitar român ci angajat al tatălui său la Siegmaringen și consideră că noi nu suntem capabili să înțelegem civismul european.

- El îl înțelege cel mai puțin !... Dar nu trebuie acuzat. E o fire care nu-i făcută spre a înțelege ceva, sau pe cineva. Ci doar de a executa ceva. Ceva ce-a învățat în familie sau la armată. Ceva ce-i cere un tată, sau un superior. Nu jignește că vrea; jignește fiindcă n-are antene cu care să simtă, ci doar memorie cu care să execute.Vouă vă jignește sentimentele de români, mie îmi jignește sentimentele de femeie - îl consolă ea scurt și categoric, făcând un semn că nu mai voia să vorbească despre asta: Sunt femeie și am o șansă. Am să iubesc de două ori mai mult acest copil; care va primi de la mine dublul sentimentelor - i se accentuă din nou acea inconsecvent-zglobie alienare din priviri - fiindcă așteptam să apară mai întâi un tată al lui pe care să-l iubesc... Gata ! Hai să trecem la lucruri mai amuzante, Domnule Brătianu. De mult, de cînd am aflat, voiam s-o știu de la dumneata: E adevarat ca-n apartamentul ăsta, unde noi stăm de vorbă liniștiți, soția fostului domnitor creștea copiii făcuți nelegitim de el, chiar cu femeia cu care dumneata l-ai prins în pat, dincolo, în apartamentul principelui, când l-ai obligat să abdice ?... – Și se avântă revenindu-i verbozitatea aceea oarecum febrilă: Cred că erai tare fioros ca figură... Iar ea era aproape goală, nu ?... Lasă, nu nega, nu te scuza, nu te feri fiindcă nu fac nici o aluzie. Nu vreau să te-ndemn să repeți actul acela conspirativ. N-ai să reușești să-l umilești ca pe Cuza... Unui sloi de gheață cum e Carol n-o să i se poată niciodată întâmpla așa ceva. Adică poți dumneata să faci câte conspirații vrei, dar c-o femeie-n pat e mai greu să-l găsești. El e oșteanul prusac ce doarme îmbrățișând fierul rece al puștii; femeile fac parte doar din programul administrativ al acestui tip de militar pentru că, așa cum o dată pe săptămână trebuie să facă baie și să-și ia schimburi, odată pe an trebuie să facă și copii, pentru progresul națiunii !... Să nu crezi prin asta că sunt o franțuzită și-mi bârfesc națiunea, *„les alboches"*... Avem mari gânditori, mari tehnicieni; neamțul e un bărbat cu adevărat străduitor. Noi, nemțoaicele suntem mai frivole și am vrea, invers, să avem lângă noi un străduitor care să fie cu adevărat bărbat.... Da, da; mai ales dacă ne împuiem capul de tinere cu literatură străină... Îți spun toate astea, domnule Brătianu, ca să nu consideri că ești singurul pe care principele meu l-a dezamăgit. Numai că eu nu-mi permit să mă revolt

împotriva lui decât așa, ca o femeie care a așteptat până la douăzecișișase de ani să-i vină Făt-frumosul din poveștile voastre pe un cal alb, iar acum își dă seama că pe cal era doar șeaua și uniforma. Poate, dacă aș fi avut șaisprezece-șaptesprezece... Dar am scris până la douăzecișișase de ani versuri romantice și m-am jucat cu frunze-n păr prin luncile de la Neuwied, așa că, să nu te miri, aș deveni ca dumneata, conspiratoare, dacă aș ști că s-ar putea să am satisfacția să-l somez cu pistolul în timp ce el și-acoperă rușinea lui și-a ei cu plapuma !... Poate chiar m-aș îmbrăca în bărbat-haiduc, să semăn cu dumneata... - își opri ea vorbele pentru o clipă ca să râdă, cu un amuzat râs cristalin, de femeie veselă și tânără, cam nebună de visuri, cam frisonată de sarcină, dar oarecum eliberată prin plăcerea de-a se destăinui; adică să se amuze de șotia usturătoare, ba chiar amenințătoare, pe care ar fi fost în stare să o facă.

- Am să vă dezamăgesc Alteța Voastră, dar trebuie să vă spun că nu am fost eu acela care am intrat cu pistolul în dormitorul lui Cuza. Conspirația își are legile ei: strategii de-o parte, executanții de alta. Eu eram la Paris, tocmai ca să aduc principele străin. De spectacolul cu horbote și nud din patul domnitorului - insistă el pe elementul picant văzând că principesei îi place - au avut parte niște ofițeri tineri, mai încordați bărbătește decât mine, om care, ca vârstă, mă trec. Ei au văzut nobila doamnă dezgolită și-au îmbrăcat-o repede în mantaua scoasă de pe unul; ei au așteptat ca serenissimul să-și tragă pantalonii ca să poată să abdice cu demnitate...

- Ce vorbești !... - se amuză ea plăcându-i grozav - Mantaua era, deci, încălzită de un trup de bărbat tânăr !

- Întrutocmai, Măria Voastră ! - se amuză și el simțind întreaga intimitate creată și își permise să râdă în cor cu ea, destrămând apăsarea care se simțea în palatul acela agitat, în celelalte apartamente, birouri și saloane.

Până ce, o domnișoară de onoare, care chicotise și ea cu niște ofițeri pe coridoare, veni în vârful picioarelor și, aplecându-se la urechea principesei îi spuse ceva care o schimbă total. Îl privi grav pe Brătianu care tocmai se obișnuise cu bruștele ei schimbări de atitudine, strângându-i mâna camaraderește:

- Francezii au fost înfrânți și dușmanul dumitale Napoleon a fost luat prizonier. Cred că te-așteaptă probleme importante. Du-te și trimite-mi o doamnă de onoare prin care să ținem legătura.

Brătianu nu mai apucă să-și manifeste ce-i spunea instinctul: teama că România pierdea un sprijin sau precizarea faptului că de multă vreme nu se mai simțea în conflict cu Napoleon. Nu-i mai spuse nici măcar că nu avea cum să se bucure. Poate că principesa nici nu l-ar fi înțeles. Ieși condus de aceeași domnișoară de onoare spre un culoar lateral, în vreme ce pe marele coridor se auzea vocea lui Carol poruncind din mers:

- Domnul Carp să-și desmintă declarația filo-franceză de luna trecută ! România are pe tron un principe din familia domnitoare a Prusiei; să se știe asta !

- Au învins la Sedan... - îi șopti domnișoara oprindu-se cu el în umbra

culoarului spre a nu se lovi de trecerea precipitată a principelui.

Și îl văzură oprindu-se în cadrul ușii pe care ieșiseră ei, elegant, nebinevoitor, nu prea înalt, neuitând formal să salute în timp ce spunea un „*Ah, zoo*" ca și cum ar fi constatat că ceva se întâmplase, dar transformând imediat acest salut în poruncă:

- Doamnă, vă rog să ordonați domnișoarelor de onoare să nu se mai amestece cu aghiotanții mei. Avem treburi de stat și ei trebuie să fie cu mintea la datorie !

Salută din nou fără nici un fel de zâmbet, în același timp întorcându-și cât mai repede privirea spre ușa din celălalt capăt al coridorului, unde-l așteptau consulul von Radowitz care-i enumera niște sarcini primului ministru Epureanu ce asculta în poziție subalternă.

- Bine că n-am fost acolo ! – șușoti eleganta fătucă informându-l: Că eu sunt cea care i-a spus locotenentului să vă aducă la doamna; i-am spus la ureche, că oficial n-aveam voie. Principele e așa de aspru cu noi, ca și cum i-am fi făcut ceva !

- E aspru ca un prost, tocmai pentru că nu e-n stare să vă ceară să-i faceți ceva ! - Se trezi Brătianu tachinând-o vesel pe rușinoasa domnișoară de onoare care mulțumea sorții:

- Bine că nu m-a văzut în salonul doamnei, că mă pedepsea. Știe tot, află tot !...- și îl rugă familiar: Să nu-i spuneți lui tata !

- Scuipa-ți în sân de neamț și, hai, fă-mă să ies ! - rosti Brătianu, atunci recunoscând-o a cui era.

Iar domnișoara de onoare, simțindu-l părintește de-al ei, continuă a șușoti tot drumul:

- Nu ne poate suferi. Parcă are o mare teamă să se afle printre femei. Cred că e un frustrat. Un gest galant n-am văzut la el. Unele spun că-i arogant, dar noi credem că are complexe de inferioritate.

- Are ?... Ei bine, când o să mai crești, o să-ți spun eu ce n-are ! - îi zise Brătianu ciupindu-i obrazul cu gestul detașat al superiorității pe care și-o simțea față de nebărbăția principelui. Și care-i oferea măcar această satisfacție acum, când își dădea seama că acela încercase să-l manipuleze doar în condițiile neclare dinainte de primirea știrii; dar că, odată cu această veste despre victoria de la Sedan, pe care, pesemne, i-o adusese acel von Radovitz care tot deschidea ușa, n-o să se mai țină de cuvânt. Se despărți de ea părintește, sfătuind-o de bine: Vezi, ai grijă de locotenentul ăla cu care te hârjoneai; să nu-i dea vreo pedeapsă. Că ăștia frustrații, cum zici tu, fac și crize de invidie... Da, da: Nu de gelozie, ci chiar de invidie a neputinciosului ! - îi vorbi el pe șleau, ca unui băiat, simțind cum măcar asta îl răcorea față de încercarea de manipulare pentru care fusese adus direct din închisoare - să le explici celorlalte domnișoare de unde vine invidia lui pe ofițerii tineri; să le-o explici în limbajul vostru femeiesc, poate-o ajutați pe Doamnă; că merită !

Și ieși din palatul acela cu convingerea că iarăși o făcea pentru multă vreme.

De fapt, într-o săptămână principesa avea să nască o fetiță ne aducând nici un serviciu ereditar tronului, în acest fel ne având nici cum își consolida autoritatea față de acel personaj mai degrabă birocratic decât bărbătos care era principele. Iar, în încă două săptămâni, proclamată de mai multă vreme de drept, dar nu de fapt capitală a Italiei, cetatea leonină a Romei - *Civitas Leonina* - era cucerită de piemontezi, iar steagul papal al lui Pius al nouălea se transforma în tricolorul care pornise de la carbonari ajungând să fluture deasupra întregii peninsule. Așa că și radicalii noștri își concentrară atenția asupra tricolorului românesc.

IX

După moartea copilei păru să-și amintească de Brătianu. Și-o fi amintit de el ca prieten, posibil aliat într-o viață politică pe care ea o privea, într-adevăr, cu nobila detașare a nebuniei artistice ? Sau ca bărbat, ca haiduc frumos spre cuceritorul declin încărunțit al vârstei, bărbatul experimentat ale cărui sensibilități sunt chiar antiromantice și căruia îi mărturisise cea mai inelectuală admirație: cea livrescă, susținută mai mult de imaginația ei incitată de lecturi, decât de porniri senzuale pe care nu i le-ar fi permis starea avansată a sarcinii. Bunul simț - care la el era funciar în ciuda tuturor durităților pe care le învățase în lunga carieră politică, iar ea, ca orice om sensibil și bine cultivat, îl avea mai dezvoltat - dăduse tatonării lor trecute acel aer camaraderesc și intelectual care lasă o amintire plăcută, ca o trecere pe lângă o iluzorie posibilitate de sublim pe care o înțeleg concomitent două suflete chiar și fără să-și mărturisească unul altuia acest lucru. Dar, în același timp, o plasase în planul trecutului care nu se mai reia niciodată cu aceeași intensitate, ci farmecul lui rămâne amintirea, ocazia ratată a unei apropieri, posibilul nedus până la capăt și transformat într-o mică nostalgie așezată stângagi pe raftul cu suveniri, licărind de acolo dar ne mai având îndeajunsă lumină pentru a se răstălmăci în stare prezentă.

Din acest motiv, peste timp, unele mesaje rare care întruchipau chemările ei, nu erau porunci la care să se conformeze, ci mai mult întrebări, ca spre o rudă de care-ți amintești nu la nevoie, cu o anumită nevoie, ci la stări mai romantice, sau mai sentimentale, cu acel: „... spune-i: de ce nu trece pe aici ?", adresat unor terți. Adresat fără vreo chemare anume ci, mai degrabă ca o exclamație nostalgică a unei amintiri care, și aceea, ar putea fi mai mult imaginată decât reală, mai degrabă un produs a ceea ce ne-am imaginat despre o persoană, decât urmare a unui fapt petrecut sau ale unor simțăminte trăite.

Trecuseră aproape încă patru ani de opoziție a lui față de Palat și, de data

asta, față de guvernul conservator al acelui mai tânăr decât el și mai bătrânicios în același timp, bun politician care era Lascăr, băiatul Catargiului celui bătrân cu bogății mari prin județele de mijloc ale Moldovei. Iar, la o asemenea chemare a ei, exact când Carol își îndeplinea ritualul de a vizita taberele militare ca să-și atragă ofițerii mâncând cu ei la popotă un meniu rigid și indigest și știind că aceia, abia după plecarea lui de protocol prusac își descheiau copcile tunicii și porneau sfântul lor chiolhan autohton, Brătianu urcă smerit și aprinse lumânări la Sfînta Mănăstire a Sinaii, unde știa că, în arhondaricul din stânga, spre valea Peleșului pe care-o cumpăraseră începându-și trasarea viitorului castel, își amenajaseră ei micul lăcaș de vară al familiei domnitoare. Încă cernită, mai slăbită de durere, ceea ce-i interioriza distins obrazul de păpușă, așa cum sunt nemțoaicele cele frumușele în contrast cu atracția de altă natură a femeilor din neamurile cu păr negru, Elisabeta apăru în cerdacul cioplit monahicește din lemn brun, creind frumosul său contrast specific românesc față de varul alb și liniștitor al zidurilor de mănăstire.

Plecat, lăsîndu-și să cadă-ntr-o parte și pletele scurte, tăiate după moda insurgenților care vorbeau cândva împătimit mulțimii în intersecțiile Parisului revoluționar, el coborâ treptele bisericii în sfeșnicele căreia tocmai își așezase lumânările și veni spre bolta de balcon ce se arăta, pentru bustul ei prestant,ca o cadră între cei doi stâlpi sculptați. Veni până lângă sentinela înfiretată ce străjuia domeniul princiar, făcându-și plecăciunea tot mai expresivă și în smerenie și în curtoazie.

- Domnule Brătianu, ai venit... la mănăstire ! - dădu ea un aer convențional exclamației care începuse cu un accent de reală bucurie.

- E sărbătoarea Tăierii Capului Sfântului Ioan, Măria Ta - arătă el spre frumusețea luminoasă a zilei de vară - dacă va fi să-l urmez la osândă, mi-am zis să-mi aprind singur o lumânare !

Ea aprecie gluma zâmbind trist și nu se sfii a recunoaște că-i cerceta cu atenție chipul acela de brigand, sau cărvunar, sau haiduc în legătură cu care își petrecuse imaginațiile adolescenței:

- Ai încărunțit; ai acum mai mult argint decât păr negru !

- E-n directă legătură cu gândurile, Măria Ta: mai multe gânduri triste, mai multe frământări.

- Dar nu e-n legătură și cu o poziție politică mai radicală ?

Brătianu chibzui fără a ascunde nici el că simțea nevoia să-i cerceteze chipul cu sentimentală atenție și-și revărsă asupra mâinii întinse pletele:

- În preajma Voastră aș vrea să uit de politică...

Când ridică privirile, ea tocmai își dezvelea spre ureche vălul negru ce-i cobora din cununa creștetului, arătându-și tâmpla:

- Și eu am încărunțit, domnule Brătianu.

-Condoleanțe, Măria Voastră; nu m-am putut apropia atunci, în cortegiu, dar am plâns ca pentru o floare a țării mele, pe care aș fi stropit-o cu lacrimi, numai să crească !...

- Hai pe balcon, dincolo - îl invită ea și, profitând de faptul că treceau

printr-o încăpere în care nu se afla nimeni, spuse în continuarea celor dinainte - El se consolează fiindcă privește lucrurile ca la administrația palatului: Chiar zice că pierderea nu e așa de mare fiindcă tot nu era băiat !... Închipuieți, da, poate să zică asta !... Vezi, domnule Brătianu, au trecut patru ani de când am stat prima data de vorbă mai pe-ndelete, dar n-am uitat sentimentul de încredere pe care mi-l inspiri !... Voiam să te văd; de multe ori am vrut să te văd sau m-am gândit că aș vrea să te văd. Simt că dumneata înțelegi, sau în ori ce caz accepți nebunia mea poetică... Ai să vezi, am și un motiv special pentru care te-am invitat, dar nu e vorba numai de aceasta.

- Nu numai că o înțeleg, Măria voastră, dar m-am gândit. M-am gândit în ceasurile grele prin care ați trecut ca mamă, că aveți drept sprijin poezia; ceea ce nu e puțin lucru !... Vă puteți dărui ei, dacă viața vă lipsește de alte satisfacții !...

- Și, atunci, de ce-ai uitat ce te-am rugat ? ! - deveni ea deodată foarte apropiată în imputare - era vorba să-mi recomanzi doamne de onoare, talentate; ăsta-i universul meu: Am plecat dintr-un castel unde mă defulam în artă, iar el îmi construiește altul acum, în care tot asta am să fac... Vocația mea de mamă, pentru care și voi și el m-ați adus aici, a luat sfârșit, domnule Brătianu - îi comunică ea ca un act oficial, cum mai făcuse considerând că printr-unul ca el vorbea țării - nu cred că voi mai putea face copii; stai de vorbă cu doctorul Kremnitz și-ți va explica ce-a aflat de la specialiști; dar am vrut să-ți spun eu: Voi, care v-ați dorit o familie domnitoare străină, trebuie să știți că nu e doar vina mea; e și vina lui Carol... - tăcu cam aspru, nemaidorind să intre în amănunte- Ca să n-o spun altcuiva, ți-am făcut această declarație deoarece consider că țara trebuie să știe. Dar deocamdată numai dumneata ești țara și e deajuns s-o știi numai dumneata. Pot conta ?... Fii atent: te-ntreabă acea fetiță sentimentală care am fost cândva, împletindu-mi petale și frunze-n păr ca sânzienele; cea pe care unii, cei care nu cunosc poezia, o credeau că face doar mici spectacole de nebuneală artistică în luncile din Westerland. Îți amintești ? Ți-am mai vorbit despre asta....

Iar el își amintea chiar și de tonul cu care îi vorbise: Un ton la fel de febril, ca și acum. Pe care, atunci, îl pusese pe seama sarcinii, acum îl putea pune pe seama doliului, dar, cercetat mai pe-ndelete, putea fie să aparțină temperamentului ei, febril și dornic de trăire sensibilă în întregime, fie căsniciei ei nefericite lângă un bărbat atât de prozaic și, iată, mai dovedindu-și și alte beteșuguri... Iar Brătianu, ajuns prea dintr-o dată confident al acestor stări, își accepta rolul cu sincer raționament, dându-și seama, oricâte frivolități bărbătești l-ar fi încercat, că mergeau pe altă cale decât cea de a-i putea fi amant. Orice considerent psihic se opunea și excludea lucrul acesta, cu toate că principesa părea să nu-și dea seama de așa ceva. Devenise, prin spontaneitatea ei de atunci, confidentul din ultimele zile ale sarcinii; era acum confidentul durerii îndoliate și se pregătea să devină, conform romanțiozității ei care-și juca frumos rolul de cap încoronat, confidentul care trebuia să păstreze pentru țară explicația incapacității ei de a da un prinț moștenitor. Din pricina aceasta reajunsese la

tonul febril care, pesemne, în repetate rânduri punea stăpânire pe temperamentul ei neastâmpărat și schimbător.

- Vreau să fiu prietenul poetei care sunteți și vă veți afirma - schimbă el vorba - și vă rog să-mi spuneți tot ce pot face pentru asta. Voi găsi cele mai talentate fete pentru salonul Măriei Voastre, dar voi strădui să avem și instituții publice așa cum le visați ! Carmen Sylva, cum am auzit că semnați - se arătă el informat - e tocmai ce spuneți Măria Voastră. E cântecul pădurii pe care, desigur, cei simpli și săraci cu duhul, care nu înțeleg sufletul artistului, îl pot considera o nebunie, fără a-și da seama în prostia lor că face parte din frumoasele nebunii, puținele frumoase nebunii ale vieții acesteia. Si eu am scris, Măria Ta, am avut ani întregi la Paris când am publicat cu succes. M-am ratat amestecându-mă în toată politica asta ! Dar nu-nseamnă că nu știu și că nu simt ce poate însemna așa ceva pentru un spirit intelectual.

- Asta fiindcă ești contrariul lui Carol - reveni ea la ceea ce simțea nevoia prea mult să explice. - Uite, să ieșim pe balcon, să vezi valea în care a început construcția castelului. E un act artistic pe care îl face fără pic de artă. E ca un castor care din instinct își construiește cotloanele. El a primit ordin de la tatăl său să minuneze acest loc cu un castel demn de Hohenzollerni și chiar a transformat asta în pasiune. Dar știi cum ?... Nu pe frumos sau pe urât, ci pe cât costă - *viefiel kostet* ? ! El știe că trebuie să coste mai mult decât al altor prinți, ca să le facă acelora o demonstrație de superioritate și muncește pe șantier ca un salahor; muncește cum muncesc eunucii aceia perseverenți care n-au altă plăcere decât să mărească bogățiile palatelor; dar nici nu-i trece prin minte să aprecieze... măcar parcul, ci zice doar că va avea atâtea hectare de parc !... Imi pare rău, îl cunosc de mic drept un copil fără haz, fiindcă familiile noastre sunt rude de sânge... Poate chiar prea apropiate. Întreabă-l pe Kremnitz ca să-ți spună că și asta e una dintre cauzele pentru care nu mai pot face copii. Să zicem - vorbi ea iarăși cu un îndemn cinic de a-și flagela soarta - că el ar fi în stare să mai conceapă unul. Dar și viața aceluia va fi în pericol din pricina combinațiilor sterile din sângele nostru apropiat. Bătrânul Karl Anton m-a ales fiindcă eram cea mai necheltuitoare dintre toate candidatele. Alea ar fi irosit pe rochii și petreceri, eu îmi cheltuiam timpul citind, ceea ce însemna că n-o să-i cost. Și n-au mai ținut seama de sângele prea apropiat !… Întreabă-l pe Kremnitz; am să-i spun că are permisiunea mea. Dumneata trebuie să știi... Așa - rosti ea chiar cu o tragedie antică în glas - voi avea conștiința că țara o să știe, chiar dacă oficial, pentru a se putea aduce dinafară un principe moștenitor cum el de mult are în gând, se va spune că organismul meu e de vină fiindcă nu poate duce sarcina. Da, să nu crezi că nu i-am spus: Aș vrea să-l văd bărbat măcar cu altă femeie. Să facă un bastard pe care apoi să-l înfiem. Da, i-am dat ideea asta, de vreme ce el m-a adus aici în scop de prăsilă. Că prăsila se face cu armăsari ca lumea !... I-am făcut sugestia dându-i și garanții că nu mă supăr, dar se pare că nu-l interesează acest aspect. Pe el, însăși ideea de femeie îl înfurie. El vorbește frumos soldaților, dar are cel mai ursuz comportament față de doamnele și domnișoarele mele de onoare. Parcă l-ar mânca, parcă l-ar

agresa, parcă i-ar descoperi ceva ce ține ascuns. Nu vrea apropierea pe care i-o propun. În schimb, se gândește la birocrație. La ce documente ale casei princiare se vor formula pentru ca să se știe că eu nu mai pot face copii și trebuie adus din familie un moștenitor. Adică, numai eu sunt de vină, iar el e serenissimul fără defect ! -deveni ea deodată îndurerata femeie care se vedea că într-adevăr era, lovită de jignire, chinuită de neputință și furioasă pe împrejurările care-i stâlceau menirea maternă.

Brătianu îi sprijini în palmele sale coatele ce căutau sprijin, desprinzând-o de masivul stâlp cioplit muntenește ce mărginea balconul; și-i așeză grijuliu, în balansoarul cu catifele roșii, trupul purtând haine cernite. Pe furiș, ea își șterse o lacrimă; una singură de pe expresia de asceză ce nu stătea bine obrazului ei rotunjor, de peisaj pastoral cu femei vesele. Și, spre a-și drege vocea scăpând de accentele dramatice, porunci valetului care așeza tava cu dulcețuri:

- Adu-i domnului Brătianu un scaun !... pentru ca revenindu-i glasul melodios într-o oarecare veselie a ironiei să-i spună acestuia:

- E balconul în care stau singură privind la zidurile cu care prințul meu îmi înalță un castel... - pentru a accentua apoi și mai mult: Bine-nțeles, punând în zidurile astea și-n toate furniturile pe care le trece în catastive, întreaga, absolut întreaga lui dragoste !...

Era un balcon îngust, sprijinit pe zidul ce întărea malul pe care se ridica mănăstirea clădită de meșterii locali ai Cantacuzinilor după asemănarea celei de la muntele Sinai, cu uși boltite scund pentru smerenie la aplecarea capului, dar cu cioplitură bogată de lemnărie românească. De pe el se vedea valea cu firul apei Peleșului și șantierul în forfotă, cu muncitori, animale de muncă și care manipulând materialele spre satisfacția domnitorului ce-și ocupa cu asta plăcerile vieții.

- Eu un foarte bun antreprenor; ca un maistru de șantier căruia nu-i scapa nimic pe parcursul întregii zile, apoi se hrănește și bea copios făcând în continuare socoteli pe colțul mesii și adoarme lângă jupânească renumărându-și câștigul în somn, fără să considere că mai are în viața asta și alte obligații.

- Măria Ta, dar asta e o imagine de oameni simpli, de burghezie primitivă pe care noblețea o sfidează prin cavalerismul pe care încercăm să-l deprindem și noi, intelectualii claselor mai de jos !...

- Se poate. Eu am spus că este „ca un" și nu „un". Nu m-am gândit la el sau la austeritatea portretului lui de militar scund și drept, ci la acele prezentări copioase ale pictorilor flamanzi - se dovedi ea rafinată și plină de intuiție... Nobilimea ? !... Eh, dumneata n-ai trăit cu ea pe cap ca să-ți dai seama, în fond, că nu e cu nimic mai puțin banală decât acea burghezie ghiftuită de care scriitorii, oamenii cu spirit, adică, au început să râdă !... Sigur: lui nu i se potrivește imaginea cu „se hrănește și bea copios". El e cumpătat fără să-i pese că asta poate proveni din zgârcenie, sau din lipsă de comunicare cu oamenii. Nu i se potrivește nici cea cu „numărarea câștigului în somn" care ar fi mai apropiată de personajele domnului Balzac; el numără castelele verilor lui, față de care a fost mai sărac și vrea acum să-i întreacă... dar, în rest, te

asigur: lucrurile sunt asemănătoare...

- Nu credeți că-l judecați cam aspru ? - îi veni lui Brătianu o idee provocatoare, care ținea mai degrabă de interesele lui politice decât de confidența nefericirilor cu care-l dăruia acea femeie a cărei sinceritate de moment nu prefera deloc stoicismul.

- Cine l-a pus să se căsătorească tocmai cu mine, fără ca să se întrebe dacă nu cumva am personalitatea mea și visurile mele ? -sfidă ea - Eram convenabilă pentru ei, pentru calculele lor. Carol bătrânul, tatăl lui, putea face afaceri bune cu domeniile noastre și banii veniți de aici, Bismark era mulțumit că nu-i strica socotelile vreo prințesă din altă țară, lui Wilhelm îi creșteau visurile imperiale pe care și le-a și îndeplinit încoronându-se chiar în palatul învinșilor, la Versailles, cu o suită în care puteam să fiu și eu o mică piatră prețioasă, iar pretendentul, mirele, nu avea vreo preferință expresă fiindcă e tipul de om care, după cum am auzit, a avut un singur puseu de dragoste pentru frivola aceea pariziană a lui Murat; după care a plâns ca un copil care-și cere jucăria, iar apoi s-a blazat complet în materie de femei, așa că-i era indiferent că eu eram nebuna singuratecă din Westernland !... Mi-a cerut acceptul și s-a-nclinat încercând o sărutare, apoi s-a dus să facă actele cu cei care habar n-aveau câte lucruri citisem eu, câte lucruri visasem eu; nici măcar câte lucruri scrisesem eu, că aveam caietele pline !... Fiindcă am vorbit de Balzac, să luăm chiar în comparație cu personajele lui Walter Scott - reajunse ea la acea febrilitate de vorbire în care nu mai făcea distincția clară dintre personajele din cărți și cele din viață - nu crezi că suntem foarte aproape de ele și de meschinăria lor pe care voi, intelectualii de stânga o condamnați drept burgheză ?...

- Fiecare clasă își are spiritele ei luminate și spiritele terne, Măria Ta !

- Voi vorbiți cu superioritate despre acea lume burgheză limitată mental la câștig și la ghiftuială, domnule Brătianu, dar eu pot vorbi la fel despre acea lume nobilă de care mă izolam în bibliotecă sau colindând luncile la Neuwied. Aș spune că e vorba de lumea nobilă îmburghezită în așa măsură încât și-a pierdut și trăsătura principală: cavalerismul, generozitatea gestului, lărgimea aspirației, chiar războinică fiind. Pentru că una e Războiul dintre cele două Roze, domnule Brătianu - ajunse febrilitatea ei la împătimire, rostind lucruri asupra cărora se vedea că meditase cu periculoasă inteligență - și alta jaful unor corsari care strâng averi și devin nobili prin ocuparea unor castele ! Da, da; mă gândesc de mult la asta și m-am frământat să găsesc noblețea adevărată în stări mai pure, până ce mi s-a dus vestea că sunt o mică nebună ce face jocul ielelor pădurii !... - Avea ochii aprinși și sărea de la una la alta în mod ciudat, dar cu logică; o logică subînțeleasă, parcă i-ar fi vorbit unuia cu care avusese multe conversații asemănătoare - Știi ce fericită am fost odată ținând copila-n brațe în vreme ce ei, familia domnitoare, nu pot să spun că nu-i dădeau atenție, dar vorbeau negustorește, ca la piață, despre descendența bărbătească pentru asigurarea tronului ? !... Printre ei toți m-am simțit deodată singură cu ea și am strâns-o în brațe cu fericire fiindcă mi-am dat seama ce aveam de făcut.

Mi-am dat seama că Dumnezeu mă hărăzise cu ea, ca să alergăm amândouă prin pădurile astea din Carpații crora le-am studiat legendele tocmai ca să i le spun ei, să fie ale ei, ale copilăriei ei confundându-se cu această țară !… Iar, când va crește un pic, să hoinărim împreună prin ele impodobindu-ne părul cu petale și căutând ielele, sau sânzienele, cum le spuneți voi, depărtându-ne de toți ceilalți și lăsându-i cu viața lor meschină, ternă și telurică prin care au îmburghezit sentimentele nobile și mi-au înjosit mie trăirile poetice, considerându-mă mica nebună inofensivă bună pentru afacerile dintre un regat și un imperiu !... Da, eram atât de fericită că Dumnezeu mi-a dat o fetiță pe care o strângeam la piept cu atât mai tare cu cât lor le dezamăgise genealogia… Și care - Dumnezeule, de ce m-ai pedepsit ? ! - trebuia să mai crească numai un pic, pentru ca să zburdăm cu adevărat amândouă în jocul ielelor, să avem viața noastră bucolică în țara asta atât de frumos bucolică, lăsând problemele meschine ale tronului în seama lor, a familiei lor unde n-au decât s-aducă ce urmaș vor !... N-a fost să fie așa, domnule Brătianu, iar eu îți spun toate acestea dumitale... Oare de ce ți le spun ?... Oare de ce tocmai dumitale ?...

Brătianu ezită, chibzui, renunță și reveni la ideea care-i stătea pe buze cu un cuvânt care se putea să nu fie deloc un compliment:

- Pentru că eu știu, Măria ta...

- Ce știi, domnule Brătianu ?

- Că, poate, sunteți... - ezită el simțindu-se cum schimba direcția -…sunteți o scriitoare pentru a cărei frumoasă imaginație eu ar fi trebuit să fac mai mult…

- Chiar asta voiai să-mi spui ? - insistă ea necrezându-l; iar el încercă să se justifice:

- Mă jur că nu odată m-am gândit să merg la Paris, să reiau relațiile mele cu ziarele și să le atrag atenția că România are o poetă care i-a cunoscut frumusețile și i le cântă.

- Asta te cred. Asta ai face-o. Nu atât pentru mine, față de care nu simți mare lucru - îl tatonă ea - dar pentru țara dumitale ai face-o !

Și reuși prin asta să obțină ceea ce instinctul ei femeiesc nu se putea să nu dorească de la un personaj asemănător cu cele din literatura prin care visase.

- Alteța Voastră - îi declară Brătianu ridicând bărbătețile sale priviri convingătoare - ca principesă vă respect, dar ca poetă și femeie să știți că îmi treziți foarte multe simțăminte; să nu mai spuneți niciodată că nu simt mare lucru !..

- Ai fi în stare să mă iubești ?

Comportamentul ei derutant, pe care i-l știa plin de surprize venind din frustările pe care și le îndulcea singură cu alintările extravaganței artistice, se întrecea de data asta uimindu-l.

- Aș face orice ca să rămâneți numai cu poezie în suflet - găsi el o formă de declarație mângâietoare atingându-i vălul care încă-i mai sublinia viața cernită - dar cred că mă-ntrebați dacă v-aș iubi, exact așa cum m-ați întrebat altă dată dacă v-aș duce la eșafod. Mă vedeți un alt personaj.

- Te văd așa cum ești, domnule Brătianu - vorbi ea de-a dreptul - văd că

ești bărbatul care ar ști să-mi aline sufletul făcându-mi glorie literară, dar eu nu vreau numai atât !

- Cum să vă dovedesc ?

- Simplu - apucă ea mâna pe care celălalt nu-și permisese să o întindă mai mult de vălul negru și îi explică dovedindu-se iarăși fata nebunatecă plină de surprizele schimbărilor de stare sufletească: Nu-ți cer să-mi faci declarații; îți cer doar să mi-o dovedești recunoscând cu adevărat ce voiai să spui că știi despre mine… Da; nu-ți cer declarații pătimașe - îl înfruntă ea femeiește - mă voi mulțumi spunându-mi că sinceritatea dumitale e o demonstrație de iubire. Dar să-mi spui sincer ce aveai în gând atunci, înainte de a întoarce vorba diplomatic, referindu-te numai la poeta care sunt. Îți amintesc - se alintă apoi, mângâindu-i ușor doar mâneca hainei și nu brațul, tot așa cum el îi atinsese doar vălul - te întrebam oare de ce mă destăinuiesc eu tocmai dumitale, iar dumneata ai început doar să-mi spui că „știi". Ce știi ?… Spune sincer, pentru că eu am presimțit !… - Și, împungându-l cu degetul într-un gest de delicată familiaritate, îi repetă începutul : Spuneai că sunt… Hai, că nu te gândiseși atunci la poetă - strădui ea cu grație să-i smulgă adevărul - spuneai că: …poate… sunt…

Era atâta căldură și joc de delicată feminitate care, întradevăr, presimțise ce ar fi vrut el să spună, încât bărbatul se predă făcând un gest de sentimentală supunere:

- …Că sunteți, poate, o fire fantezistă, dar oricum, nu ce se crede; că sunteți înțeleapta și rafinata fecioară din luncile Westernwaldului și nu...

- Și nu nebuna !... Nu-i așa că asta voia să spui: nebuna care mă consideră ceilalți ! Nu-i așa ? ! - deveni ea veselă bătând din mâini ca o fetiță.

Și deodată-l sărută. Poate cu o poftă de mult visată, pentru că nu-l sărută ca o amantă, ci ca o fetiță drăgăstoasă. Nu-i sărută gura; trecu doar cu buzele pe lângă ea și-i sărută obrajii. Obrajii aceia sănătoși, cu pielea frumos întinsă, care, acolo unde prindeau reflexesanguine, subliniau aerul lui frust și natural de brigand frumos răsărit într-o pădure din visurile tinereții ei; visuri provocate de lecturile romantice.

Pentru ca apoi, cu îndemânare princiară, să știe a se reține de la alte gesturi, sau a le amâna tocmai spre plăcerea jocului:

- Ia loc, domnule Brătianu; m-ai făcut fericită recunoscând ce voiai să spui !

- Sunt și eu fericit; înseamnă că mi-am păstrat ceva din puritatea simțirilor carvonare, prin toate ascunzișurile politicilor ăstora în care m-am înfundat ! - se simți și el obligat să spună pe față ceea ce gândea în clipa aceea.

Iar ea, uitându-și doliul, se referi cu minte inteligentă la ceea ce-i producea voioșia:

- Ce-și poate dori mai mult o prințesă, decât să aibă un principe bun cavaler, care s-o accepte nebună pe tronul lui, dar și un carvonar înțelegător, care să știe în adâncul sufletului său că nu-i nebună ? !… Domnule Brătianu, să nu mă minți !… Chiar voiai să spui că nu sunt nebună ? !…

- Asta voiam să spun, Măria Ta ! – confirmă ferm bărbatul cărunt așezându-se în scaunul său - cât despre serenissimul vostru soț - adăugă el căutându-și cuvintele - pot să sper că nu este chiar atât de îmburghezit în sensul prost al cuvântului. El, într-adevăr, încă știe ce-i acela cavalerism. Eu mă bazez pe credința asta și încă îl susțin…

- Să înțeleg că, altfel, dacă nu te-ai mai baza nici pe asta, l-ai răsturna ? - întrebă ea deodată veselă, în modul acela în care s-ar fi pregătit de o șotie aliindu-se lui într-un asemenea scop.

- A trecut timpul răsturnărilor, Măria Ta; e criză mare în Europa și toată lumea strigă de foame !... Am vrut să spun doar că aștept ca acest om care știe ce-i acela cavalerismul, să-l pună și în practică.

- Și dacă nu-l va pune ? - provocă ea fățiș ca și cum l-ar fi îndemnat la ceva radical.

- Nu pot să vă spun altceva - vorbi drept bărbatul - dar dezamăgirea mea că l-am cerut cândva pentru țară, va fi totală.

Principesa se bucură sincer spunându-i ca și cum i-ar fi atras atenția că-l înțelesese total.

- Știu, domnule Brătianu; ești ca și mine: Ți-ar fi rușine să dai înapoi. Ai dezamăgi prea multă lume. Dumneata l-ai judecat ca politician, cerându-l pentru țară; eu ca femeie, cerându-mă pentru căsnicie !... Mergem înainte, domnule Brătianu. Castelul se construiește, domnitorul adoarme în fiecare seară cu metri cubi de zidărie, metri pătrați de curte de onoare și pogoane de parc în minte !... Cred că mai târziu va calcula vânatul și câinii de însoțire iar, la urmă, lista atentă a invitaților pe care să-i covârșească în parvenitismul lor.

- Mie mi-ați făcut, totuși, o mare bucurie, Măria Voastră, arătându-mi șantierul și vorbindu-mi despre pasiunea domnitorului. O mare bucurie !...

- Îmi pare bine; dar pot să știu de ce ?

- Pentru că aveam o impresie mai proastă, Măria Ta, gândindu-mă la cât de mult au stors țara domnii Ambronn și Strousberg, oamenii domnitorului, trimițând bănuții noștri în străinătate.

- Și ?

- Și acum îmi dau seama că banii noștri revin în parte sub formă de investiție a Casei de Hohenzollern. Ceea ce nu e rău; ba, chiar e bine că, măcar, investiția-i pe pământ românesc.

Atentă, totuși, dacă nu cumva era atrasă într-o cursă, principesa avu prezența de spirit să-i spună:

- Eu nu sunt Adunarea Deputaților, ca să judec așa ceva, domnule Brătianu.

Iar el se întristă:

- Nu mi-o luați în nume de rău, Doamnă, vă făceam numai o confidență; în fața Adunării nu îndrăznesc să vin doar cu bănuieli. În fața Adunării, domnitorul e strălucitor, onest și își construiește castel din proprii săi bani, cum și-a construit și Cuza la Ruginoasa; așa că nu este nici un fel de problemă și nu sunt eu acela care și-ar permite să o ridice.

Dar această mare și fermă sinceritate îi fu anulată de afirmația ei:

- Ba este una; ai să vezi imediat...

Principesa se ridică dispărând în interior și lăsându-l pe Brătianu să privească șantierul din acel balcon sprijinit pe stânca de deasupra văii Peleșului. Îl privea pentru prima dată mai obiectivat, mai inginerește, tocmai pentru că i se mărturisise ei. Până atunci, până la acea mărturisire, trăia mereu o indignare subiectivă care-i spunea că neamțul cheltuia acolo bani storși de la țară, așa cum combăteau multe ziare. Până atunci, el, ca autor al aducerii acelui neamț, n-ar fi vrut să recunoască atâta meschinărie din partea celui pe care-l prezentase națiunii ca pe un principe frumos și necesar. Acum se liniștise: avea răspunsul și pentru acele ziare puse pe scandal. Un răspuns cinic dar justificativ care-i va crea ascendent politic. „Nici ca voi, dar nici ca el - avea să le spună detractorilor - neamțul stoarce țara; Ambronn și Strousberg duc banii în Germania; dar iată-i că se întorc sub forma de castel cu temelii în Romania; deci are și țara un avantaj, chiar dacă nu vor locui în el cei care au fost storși !”… Cam asta gândea politicianul dur, lipsit de sentimentalisme din el: Bucurându-se doar de a putea spune că e mai bine decât pe vremea turcilor, când tot ce se lua de aici era bine luat și că, la asta, avusese și el o contribuție… Adăugând apoi, în secret, doar pentru sine: Contrbuție care, iată, i se răsplătea măcar prin avansurile de dragoste ale acestei femei…

Iar femeia, pricipesa năltuță și prestantă, cu mersul ei de alintare aproape dansată, tocmai reveni pe balcon punându-i în mână un obiect înfășurat în muselină fină ca și mănușa ce-i făcea atingerea și mai moale. Un obiect mic, de formă dreptunghiulară, dar care atârna destul de greu pentru o bijuterie, cum ea afirma:

- Are, sau a avut, zeci din astea. Voia să le topească, iar eu i-am cerut să-mi dea măcar una. Și mi-a dat-o în locul unei bijuterii pe care aș fi meritat-o la aniversare… Desfă; desfă și uită-te !… Că eu, care am studiat limbi clasice și nu doar tactica artileriei - insinuă ea - nu o consider bijuterie pentru aurul din ea; ci pentru valorile istorice pe care le-ar putea conține !… Uită-te, domnule Brătianu; uită-te bine și s-ar putea să fii și mai mândru de strămoșii dumitale !… Ți-o spune o nemțoaică mândră de neamul ei dar care, fiind mai mult citită decât ahtiată după aur - își îndreptă iarăși aluzia spre cine știau ei - e absolut de acord și cu ardelenii care vorbesc despre vechimea voastră și cu revistele pe care le tipărea Kogălniceanu !… Eu citesc, nu umblu după bani să construiesc castele; și am vrut să-l împiedic să facă asta !… Nu mă-nțelegi, nu ?… Am spus totul dintr-o suflare fiindcă nu te-am mai văzut de mult !… I-am spus-o și lui Lascăr Catargiu, dar primul ministru vrea să-i arate regelui că nu-i iese din cuvânt… Hai: desfă, privește și-ți vei da seama că e o antichitate importantă pentru care va trebuie un Champollion ca să descifreze ce scrie !

„Femeia, fie ea oricât de nobilă, nu-și uită răzbunarea față de cine a dezamăgit-o” - își spunea Brătianu multă vreme după aceea, amintindu-și de tirada lungă cu care se-ntorsese principesa aducând tăblița învelită-n muselină parfumată cu parfumul ei, cel pe care, în originalitatea sa poetică pe care unii

o luau drept ciudățenie, principesa și-l pregătea singură din miresme de pădure culese tocmai spre a-și găsi îndeletniciri înafara protocoalelor unde trona Carol și a evita atenția formală pe care acel neîndemânatec la femei i-o dădea mai mult în public, prin gesturi stereotipe, cum învățase la cadeți, și mai deloc în relațiile intime.

Brătianu, însă, își spunea astfel, tocmai gândind că nu era înțelept să procedeze ca-n îndemnurile ei oarecum împătimite, dar nici nu trebuia să-l ierte pe Catargiu pentru că acceptase topirea unor asemenea valori… Da, era barbar: Tăbliță cu scriitură antică topite pentru aur. Putea oricând să facă o demascare producând un mare scandal politic, dar amâna un asemenea act întrebându-se în ce măsură era bine pentru țară și, cântărind lucrurile cu pragmatism, chiar pentru interesele partidului lor în perioada aceea când lumea slavilor din jur năștea mișcări împotriva turcimii. Ar fi slăbit el puterea interioară creând un asemenea scandal ?… Grav, răspunzător ca-ntotdeauna cu sine însuși, calcula chiar fără să-i spună bunului său prieten Rosetti care ar fi procedat la un gest radical. Dar el nu voia, nu avea dreptul în acele momente să fie nesăbuit, așa că l-a obligat pe rivalul său conservator la o explicație bărbătească.

- Lascăre, domnule prim-ministru, să rămânem puțin între patru ochi - îi spuse el când găsi ocazia și ținti ca-ntr-o fandare de duel: Să rămânem între patru ochi și să-mi spui câte zeci sau sute de tăbliță de aur cu acel scris foarte vechi, de mare antichitate, a topit principele ca să-și facă tezaur cu acordul tău ? !

Calculul mișcării îi reușì, pentru că, în dulceagul său accent, moldoveanul dovedi că-l preocupase problema, își dăduse seama de gravitatea ei și avea pregătit un răspuns pentru orice eventualitate:

- N-a fost acordul meu; eu am vrut să le păstrăm și l-am convins apoi ca măcar să le turnăm în plumb ca s-avem copii ce vor putea fi descifrate.

- Deci te-ai gândit că acolo s-ar putea să fie istoria noastră, chiar o istorie foarte veche. Cam ce fel de scris era ?

- Nu mi-am putut da seama. Un scris diferit de altele.

- Să fi avut dacii scrisul ăsta ?

- Dar dacii, se spune că n-au avut alfabet, nu s-au găsit de la ei pietre cu înscrisuri; ar putea fi alte neamuri care au trecut pe aici.

- Bun; înseamnă că ministerul a studiat problema înainte de a face concesie poftei de aur a principelui.

- Nu a făcut nici o concesie. Au fost găsite pe terenul lui; pe proprietatea lui din Valea Peleșului unde face săpături pentru castel. Sunt proprietatea lui.

- Chiar dacă privesc istoria noastră ?

- Eu, ți-am spus: ce-am reușit a fost să-l conving să se facă acele copii în plumb. Aurul e proprietatea lui și-l poate folosi foarte bine ca să ridice castelul care e tot proprietatea lui; avem o Constituție în sensul acesta ! - își reveni primul ministru căpătând oarecare agresivitate pe care Brătianu i-o domoli:

- Stai liniștit. Nu voi face caz public, nici parlamentar, din asta. Te-ntreb ca român, când avem zeci de cărturari români care străduie acum ca să ne

scrie istoria. Lui Kogălniceanu i le-ai arătat ?… Sau tânărului Odobescu ce se arată deosebit de…

- Am consultat arheologi vienezi - se grăbi acela să răspundă - care să fie discreți și să nu facă parte din… din opoziție !… Da, ca să nu fie de partea ta ! - recunoscu loial în concluzie. Dar Brătianu i-o plăti cu dispreț:

- Dacă voiai unul din afară, puteai să iei măcar un ardelean, că și pe ei îi preocupă sufletește; și ei caută altare ale dacilor și romanilor aici, la noi. Vestigiile astea erau o proprietate de simțire națională. Ce poate să simtă un străin ? !… Ca dovadă că neamțul tău le-a topit !

- „Neamțul meu" ? !… Spui asta ca și cum nu tu l-ai adus în țară; ca și cum nu tu mi-ai spus că e mai bine să-i fiu eu prim-ministru !

- Lascăre, să fii prim-ministru înseamnă să veghezi și la prezent și la istorie !… Carol le-a topit. Cu acordul tău le-a topit și le-a băgat doar valoarea de aur în construcția castelului. Valoarea istorică era pentru neamul nostru. Bălcescu s-ar răsuci în mormânt !

- Se studiază copiile. Vom avea rezultate de la Academia din Viena. Le vom face publice prin studii de specialitate pe care principele le v a finanța…

Atunci, pragmaticul Brătianu își dădu arama pe față renunțând la întregul discurs patriotic, dar și la a-și recunoaște lipsa de funcție publică față de primul ministru care o avea, ba chiar față de principele invocat. Și, fără să-și facă scrupule, îi porunci:

- Nu faci nimic public, fiindcă ne facem dracului de râs !… Am adus pe tron unul pentru care valorează mai mult aurul decât valorile naționale !… În afacerea asta suntem legați unul de altul cu cătușe, Lascăre; așa că: tăcere !… Ascunde cât poți, cum ai ascuns și până acum. Lasă lucrurile moarte, până găsim vreo explicație mai nobilă privind folosirea acestui aur ! Eu nu te voi acuza; atâta pot să fac ! Ai înțeles ?

Cu toate că nu-i convenea, cu toate că vanitățile lui tresăreau la fiecare cuvânt ce i se adresa cu ton de ordin din partea unuia care nu avea nici o cădere să-i ordone, acel precaut politician încăpățânat și sigur pe susținerea boierimii căreia știuse să-i servească interesele, nu mai rosti nici măcar un sunet. Acceptă prin tăcere; o tăcere supărată, dar de care nu s-ar fi îndoit nimeni, pentru că era așezată ca un garant între două caractere tari. Ceea ce, chiar îl făcu pe Brătianu să capete un mult mai îngăduitor ton explicativ. Tonul unui sentiment trist care-i apropia ca români conștienți că soarta-i împinsese până atunci cam spre marginile istoriei:

- Ți-am vorbit de mai tânărul Odobescu. L-am auzit cum, venind de la studii mai noi decât ale noastre, crede că aici a fost cândva o civilizație minunată !… El vrea să caute, de-o parte și de alta a munților, altarele acelea bogate-n aur pe care le-au tot căutat romanii până le-a găsit Traian !… Ei bine, urcă-te pe platou, la Babele, privind acele pietre care te vor convinge c-au fost mai degrabă altar, decât o joacă a vântului și ploilor. Chiar principesa, care e o fire cultivată, crede că a fost mână omenească acolo… Iar plăcile astea cu înscrisuri pe care principele le-a topit, s-or fi găsit pe proprietatea lui,

dar proprietatea e chiar la picioarele acestui munte !… Să tăcem, Lascăre, să tăcem; că ne facem de râs în omenire și nu ne mai eliberăm nici o dată !…

De atunci s-a petrecut o schimbare și-n sufletul lui, dar și-n modalitățile mai puțin agresive, mai mult bazate pe tenacitate și calcul de fond, decât pe luptă parlamentară, ale confruntării lui cu conservatorii aflați la guvernare. Cu Catargiu s-a contracarat, dar nu s-au dușmănit, fiind și acela un caracter. Purtau amândoi rușinea ascunderii acestei fapte și știau, numai ei doi știau, ce trebuia ascuns încă multă vreme pentru ca românii să aibă încredere în cel care le era și capul armatei prin care ar fi urmat să se elibereze.

Iar când acea femeie care nu se sfia să-i arate dragostea chiar de pe tronul ce-l ocupa alături de Carol, l-a îndemnat din nou ca, în loc de demersuri pe lângă principe, să atace direct la Siegmaringen de unde prințul tată dirija lucrurile, el avea strategia gata pusă la punct.

X

Coborând la Siegmaringen din postalionul care făcea legătura acelor drumuri de fier construite temeinic, nemțește, cu vechea mănăstire de la Sankt Gall și, ocolind marele lac, ajungea la părțile elvețiene ale Schaffhausenului, Brătianu constată schimbări frumoase în peisajul acela submontan: Colina, impunătoarea colină pe care stătea de secole castelul cu zidurile lui înnegrite în îmbătrânirea sub anotimpuri printr-o osmoză a pietrei cu verdele vegetației din jur, căpătase o arhitectură deosebită. Scări largi, foarte largi,din piatră proaspătă, deschideau la picioarele lui un amfiteatru străjuit de marele monument cu statuia ce-l înfățișa pe întemeietorul dinastiei în armura sa teutonică și de un soclu în construcție pe care, pesemne, urma a se ridica încă una. Alte construcții adiacente castelului se prefigurau pornind din această monumentală lărgire, iar părți din zidurile cândva dărăpănate căpătaseră zdravănă consolidare evidentă în gălbuiul proaspăt al pietrelor noi.

Privirea lui de om practic, format la școală politehnică, nu putu să nu constate același interes perseverent pentru construcție pe care, din cerdacul mănăstiresc al principesei îl văzuse și la Sinaia; iar mintea lui de politician român, moștenitor în instincte al dregătorilor care trebuiau să strângă dările țării pentru tributul trimis la poartă, nu putu să nu-și spună cu invidia celui căruia i-au trecut prin mână bani care nu erau hărăziți a fi ai săi: „Le-a priit !... Le-a priit alegerea noastră, dacă s-au pus pe construit și reconstruit !”... Și nu se putu abține de la gândul rău, calculând cam a câta parte a ceea ce se vedea acolo provenea din afacerile despre care venise să-i spună prințului. Nu să-i spună că erau prea costisitoare pentru țară, ceeace era, și acesta, un adevăr;

dar să-i spună măcar că erau prea cusute cu ață albă ca să nu ducă la un mare scandal care ne-ar lipsi de sprijinul important al unor puteri cu care nici Prusia nu avea interesul să se certe.

De asta venise, plătind chiar bilet la căi ferate construite de diferite companii, dușmănoase unele cu altele, implicând guvernele țărilor mari în lupta concurențială și obligându-le pe cele ale țărilor mici la concesiuni cât mai oneroase. Așa că, urcând acele trepte de piatră prea albă ce dădeau măreție vechiului simbol înnegrit al castelului principilor șvabi, nu putea să nu evalueze, chiar dacă gândul era meschin, cam cât adusese pentru construirea lor strădania lui de a-l pune pe Carol pe tronul României. Și, bărbat puternic, hârșit în toate luptele și încurcăturile politice ale ultimelor trei decenii, ajungând sus, pe platoul din fața porții castelului, cu păru-n vânt și cu poalele redingotei fâlfâindu-i deasupra genunchilor, se-ntoarse spre peisajul vast care se deschidea spre munții Suabi, munți ce ascundeau firul subțire de aici al Dunării. Se-ntoarse-ncet, fiind înclinat mai mult spre tristă meditație decât spre indignare. O meditație care-i spunea că acel „prin noi înșine", despre care îl convinsese întreaga viață că e singurul mod în care poți apăra un ideal făcând toate compromisurile posibile, era un lucru frumos în abstracțiunea lui idealistă, tocmai pentru că se arăta atât de divers și atât de neașteptat în confruntarea cu ceea ce voiau să facă alții prin ei înșiși în interesul lor. Deoarece numai interesul fiecăruia este cel care domină, iar politica reiese din deșteptăciunea cu care știi să faci față ciocnirilor unor asemenea interese. Prin tine însuți, pentru că numai tu știi care ți-e interesul, numai ai tăi îl au asemănător cu tine și numai tu și ai tăi trebuie să te strecori printre interesele altora judecându-le lucid, apucând întotdeauna ceea ce poți să apuci, renunțând la ceea ce trebuie să renunți, străduind pe ceea ce trebuie să străduiești și fără să ai prea mult timp pentru scrupulele care te-ar bloca, îndoielile care te-ar face să încetinești sau regretele cu care privești în urmă pierzând direcția. „Viața e grea și numai prin noi înșine o putem duce la capăt" – ăsta era, de fapt, întregul înțeles al devizei care, rostită pe scurt, ar fi putut însemna și resemnare, adică „ nu putem dobândi de la nimeni nimic, decât ceea ce facem prin noi înșine". Negație care, pentru un luptător, nu trebuie să existe...

Desigur, unele lucruri îți stau în gât, altele te-ar îndemna să te rușinezi; dar, chiar dacă trebuie să faci obrazul gros, tu n-ai altă cale decât să-ți vezi înainte de ale tale, atunci când vrei să nu eșuezi !... Chiar castelul ăsta îi amintea cum, cu șapte-opt ani în urmă, când colina nu căpătase monumentalitatea noilor amenajări și urcușul se desfășura doar pe drumul vechi, el făcuse jocul bătrânului principe care lucra cu o birocratică duritate ce-ți făcea impresia mai mult de asiduitate decât de inteligență. În adâncul sufletului i-o disprețuia, dar știa că n-avea de ales atâta vreme cât el reprezenta o țară mică, iar bătrânul Hohenzollern-Siegmaringen reprezenta toată încregătura de veri, mai belicoși sau mai apropiați unii cu alții, de care aceasta avea nevoie pentru că ocupau tronurile marilor puteri ce hotărau soarta ei. Și mai știa că, pe măsură ce lumea afacerilor europene avansa și scotea la iveală bogătași altă dată necunoscuți,

încrengătura devenea mai de netrecut, împletind puterea unora cu știința celorlalți de a stoarce banul, guvernarea cu afacerile, decizia diplomatică în numele nobilelor nume de pe tronuri căpătând cele mai burgheze conotații în contextul în care statul începea să însemne bănci, industrii și grupuri financiare care nu-ți mai cereau tributul ci te-nglodau în datorii, cu acte parafate nu atât de sigilii imperiale cât de notarii care deveniseră personajele domnului de Balzac. Fără a fi în vârful ierarhiei la care avusese acces cealaltă ramură a Hohenzollernilor, Karl Anton se situa în umbra unui asemenea nod unde noblețea își lua partea făcând concesii caselor de bani care n-aveau nevoie de sânge albastru și i-l prezenta pe un domn Strousberg, pe alți domni Bleichroder și Hansemann, cu titluri de „bancheri" sau „industriași", titluri mai noi și mai lipsite de sonoritate decât cele din nomenclatura nobiliară, dar care i-ar fi îndreptățit, după părerea nobilului tată al domnitorului României, să-i controleze acestuia miștrii și să le dea indicații, mai ales în mânuirea finanțelor publice. Principele era foarte convins că numai astfel putea să ajute țara fiului său, iar rolul lui Brătianu era de a impune contractele de afaceri ale acestora aprobării guvernamentale și votului Adunării. Atât de limpede, atât de direct spus, totul bazându-se numai pe semnături și parafe care, în mintea valahului trăit și sub tradiția apăsării osmanlâi, dar și emancipat sub cea a baricadelor pariziene, conducea la o constatare de umor negru: „Asta-i civilizația !... La Înalta Poartă trebuia să te duci încărcat, ca să lași în fiecare încăpere de demnitar greutatea peșcheșului, până ce, eliberat de toată apăsarea asta materială, ajungeai ușor ca un fulg la cele serenissime din preajma padișahului. Aici, vii ușor la cele serenissime ale tatălui castelan, ca să pleci împovărat de obligații față de toți cei care-și vor lua singuri darul prin simple credite bancare !"...

Iar serenissimul era rudimentar, exact ca un cântar căruia nu-i poți schimba cumpăna și meticulos în rotiri mici care, de fiecare dată, mai strângeau încă puțin menghina, până când, cu noblețea sa, storcea tot ce-i calculaseră ignobilii lui colaboratori că trebuia luat. Oricât de inteligent și de diplomat ar fi fost, Brătianu obținuse un rezultat care putea fi numit și convenabil dar și compromițător pentru el. Depinzând de varianta: care jumătate a paharului o privești.

Pentru că - fie acum un oprobiu tot jaful pe care-l făcuseră Ambronn și Strousberg și la prețuri de construcție, și la aranjamentele financiare din afacerea cu căile ferate de care avea nevoie România - atunci, jocul de compromis îi adusese lui puterea politică pe care Carol n-ar mai fi vrut să i-o dea. Era în anul 1867, al doilea de când îl așezase-n tron pe Carol. Era după vreo câteva ministere în care-și schimbase portofoliul când la finanțe, când la interne, când la război, când iar la finanțe, când la încă unul ca interimar, dar niciodată mai mult. Niciodată în fruntea listei ministeriale. Sfatul doamnei Cornu de a nu-l scoate prea mult în față spre a nu-l deranja pe Napoleon, se amesteca în deciziile lui Carol cu propria-i meschinărie. Meschinărie calculată, ce nu-l lăsa să-i arate acestui om - care, la propriu, luându-l de mână, chiar, îl așezase pe tron - recunoștința de care sunt capabile doar sufletele generoase. Evident

lucru că Brătianu îl complexa pe domnitorul străin chiar și numai prin posibilitatea de a face ceea ce nu făcea; adică de a-i aminti că el îl adusese și el, forțând împreună cu Rosetti plebiscitul, îi obținuse sufragiul național înainte ca marile națiuni să se dezmeticească luând o altă hotărâre. O hotărîre care l-ar fi scos pe principe din jocuri.

În rigiditatea sa cu accente de ordine militară și mândrie de familie pretendentă de mari privilegii, junelui domnitor îi venea greu a recunoaște că avea nevoie de un ministru abil și bine exersat cu toate bizantinismele locului. Mai ales că, în țară, situația nu-i era deloc favorabilă, Legea tocmelilor agricole nemulțumindu-i pe țăranii care-i traduseseră pe românește numele spunându-i pejorativ „*Hop În Țol*", adică cel adus cu hârzobul direct pe covorul rușu al tronului. În vreme ce marii boieri conservatori din Moldova, văzându-și doar de interesele lor, nu mai voiau prinț străin și agitau ideea separării de tron. Nesigur pe sine, domnitorul raporta totul tatălui său care-l dirija de la distanță și avea grijă să-i trimită drept întăriri consilieri militari și consilieri economici, bine instruiți de el sau chiar de Bismark, cărora le găsea apoi funcții diplomatice sau comerciale.

Calculându-și bine șansele unui protest, Brătianu demisionă din guvern trăgându-l după el pe primul ministru Crețulescu și plecă apoi în străinătate. Nu se sfii a se duce chiar la Karl-Anton de Hohenzollern-Siegmaringen, spre a trata supărătoarele probleme ivite cu același om cu care, de fapt, tratase și aducerea pe tron a tânărului ce nu decidea de unul singur. Ca-ntr-o afacere, adică, pe care o discutase cu tatăl, iar nu cu fiul.

Bine-nțeles că de aici, sub toate aparențele, s-a întors câștigător în țară, și-a reluat ministerul, ba a obținut și dizolvarea Corpurilor legiuitoare pornind noi alegeri în care partida sa a triumfat. Dar în sufletul lui, în amintirile lui, lucrurile stau cu totul altfel. Pentru că bătrânul tartor i-a dat dreptate în tot ce pretindea el ca măsuri politice, dar i l-a băgat pe gât pe Strousberg, căruia trebuia să i se concesioneze toată construcția căilor ferate, pe bancherii Bleichroder și Hansemann care aveau să manipuleze toate obligațiunile emise pentru marele concern, pe alți acționari germani, stabilindu-se astfel sediul acestui concern la Berlin, cu toate că era vorba de dirijarea bunurilor românești care se implicau și constituiau substanța unei asemenea afaceri.

Își amintea și acum. Cu ciudă-și amintea cum, încet, meticulos, cu gestul cu care de fiecare dată când lua, ar fi făcut un dar, nobilul personaj revenea, chiar o făcea pe prostul care reia și repetă lucrurile, dar nu se lăsa până nu-și atingea obiectivul urmărit, mai și asigurându-l pe Brătianu că-i făcea un mare serviciu. Iar, când acela se încăpățâna, atrăgându-i chiar atenția că: „Doar pentru asta ai venit aici, domnule ministru: Ca să beneficiezi de experiența mea, dacă cea a fiului meu nu este încă îndeajuns formată !"... Mai mult decât atât, după tocmeli mari și reveniri succesive la aceleași pretenții - pretenții nu expuse inteligent, ci repetate cu insistență de mecanism - când vedea pe chipul interlocutorului său expresia tristă sau revoltată a celui care, înfrângându-și răscularile pricepe că e obligat să cedeze, îl și bătea părintește pe umăr

consolându-l stereotip cu aceleași cuvinte: „*Ah zoo*, iubitule, fii liniștit, că așa trebuie să stea lucrurile; așa sunt ele în ordine... *in ordnung*... Noi stabilim aici cea mai bună rânduială !”...

„Cea mai bună rânduială pentru a smulge tot !” – ar fi strigat Brătianu. Dar renunța cu conștiința inutilului: Ce rost mai avea să strige, de vreme ce în țară se știa bine situația; se știa prea bine condiția de a-i face concesii economice tatălui, pentru a le obține pe cele politice de la fiu ? !... Ce rost mai avea să protesteze față de acel cinic „... *meine liebe*, fii liniștit că așa trebuie să stea lucrurile” și față de ipocrita asigurare: „Noi stabilim aici cea mai bună rânduială” rostită chiar cu mândria priceperii germane, când el venise cu gândul de a ceda aici, pentru a câștiga dincolo... Ce rost mai avea ? !

Și totuși, la un moment dat nu s-a mai putut abține și a strigat. Adică, n-a ridicat vocea, dar a protestat. S-a opus. A respins !... Problema era următoarea:

Stabilindu-se ca sediul acestei întregi afaceri românești să fie la Berlin, bine înțeles că se impunea măcar prezența acolo a unui înalt comisar al Guvernului României, care să supravegheze și să avizeze toate mișcările financiare importante.

- Ai perfectă dreptate ! – i-a spus atunci bătrânul principe ca și cum l-ar fi felicitat. Chiar am omul indicat să facă treaba asta cât mai bine și cât mai serios.

- Cred că avem și noi; vom găsi unul – spusese mai rezervat Brătianu, parcă intuind capcana.

Dar principele se dovedise chiar vesel, ne având nici o rezervă, de nici o natură. Nici măcar aceea că vorbea pe șleau despre propriul său interes:

- Nu aveți voi un om atât de devotat !... Uite, vi-l dau pentru asta chiar pe administratorul general al propriei mele averi, al domeniilor noastre din Siegmaringen și din multe alte locuri ale principatului; vi-l dau – spuse din nou lăudându-se sincer cu dărnicia – pe șambelanul meu general: Ambronn !

- Dar asta nu se poate. Aici sunt averi românești. Măcar controlul trebuie să-l aibă un om numit de români ! – răspunsese Brătianu sec, din ce în ce mai sec, auzindu-și gâjâiala ieșindu-i din gura care i se usca.

Nimic nu schimbase, însă, nici hotărârea principelui, nici buna lui dispoziție.

- Ți-o spun ca unui fiu - vorbi el - nu trebuie să-ți faci nici un fel de scrupule cu asta. Ambronn va fi omul vostru, al românilor !

- Nu se poate, alteță; așa ceva nu se poate.

- Ba se poate ! – Cu același ton de bună dispoziție cam fanatică, bătrânul principe strânse menghina la maximum, ca pe cel mai firesc instrument de inchiziție, simțindu-i-se scrâșnetul doar pe sub zâmbet - Se poate, iubitule ! Uite logica: Eu sun tatăl domnitorului românilor. Deci, prin paternitate, sunt și eu român ca și dumneata. Așa că numirea lui Ambronn ca împuternicit al Guvernului României e făcută de noi, românii !

Tăcerea criminală în care se cufundase Brătianu nu influența cu nimic buna dispoziție a principelui care-l bătea pe umăr cu asigurarea sa stereotipă:

„*Ah zoo*, iubitule, fii liniștit, că așa trebuie să stea lucrurile; așa sunt ele în ordine... *in ordnung*... Noi stabilim aici cea mai bună rânduială !”...

Brătianu simțea atunci că explodează dar, în virtutea compromisului politic pe care-l învățase bine, se obliga din răsputeri să-și păstreze firea

XI

Și acum la fel: Trebuie să fie tare și chiar nesimțitor, pentru că are de pregătit o lovitură ce-o așteaptă întregul partid pe care, cu greu, de-abia acum a reușit să-l închege. A reușit a găsi numitorul comun al diverselor tendințe ajutat de Kogălniceanu care a atras liberalii moderați lângă cei radicali ai lui Rosetti, de tinerii de la „Fracțiunea” lui Nicolae Ionescu ce voiau o democrație republicană, de boierii patrioți din jurul acelui om dintr-o bucată care era Ștefan Golescu – Vodă Tefan, cum îi spunea el recunoscător pentru că marii Golești acceptaseră lângă ei familia destul de săracă a stolnicului Dinca Brătianu, de gruparea lui Cezar Bolliac și alte grupări de mici moșieri si negustori în ascensiune, alături chiar de unii conservatori moderați. Oameni și grupări confruntându-se în acea fărâmițare a partidei naționale care parcă-i blestema pe români, sau îi molipsea de schimbari de atitudine cu atât mai mai periculoase cu cât țara era mai mică. Oameni care-și dăduseră seama cu greu că trebuiau să facă front comun prin deputații lor în Adunare, pentru ca acestei Adunări să nu i se dicteze din altă parte.

Lucrase ani de zile pentru a înlătura acel blestem al fărâmițării românești, cum ar fi încercat și acum unele puteri străine să incite această slăbiciune pe care ne-o cunoșteau; îi trebuise mai mult de un deceniu pentru ca acel „Prin noi înșine” acceptat de fiecare, dar numai pe încontrare cu celălalt și ambiție pe interes propriu, să înceapă a însemna și oarecare solidaritate; adică, măcar un început din necesara solidaritate de care avea nevoie un partid puternic. Eșuase de multe ori trezindu-se singuri, el cu Rosetti, dar o luaseră de la început, cu migală și compromisuri repetate, făcând și jocul unuia și jocul altuia. La modul calculat, pentru că Adunarea era efemeră, iar, dacă voiai perspectivă, continuitate, aveai nevoie de un partid unit, despre care să se poată spune că reprezenta interesele mai multora. Numai așa puteau fi siguri pe frâiele politicii. Or, pentru ca, în programa ta, pe care ți-o faci la modul ideal, să-și regăsească interesele cât mai mulți, trebuie să le calculezi pe acestea cu o cunoaștere foarte realistă. Calcule reci, pragmatice, fără scrupule, regrete sau îndoieli, promițând fiecăruia că-i va obține ceva pentru a-l bucura. Iar asta, însemna calea pe care o stia el ca ultimă măsură de risc, de concesie către alții pentru a putea tu să obții mai mult; eventual, să obții mai mult; doar dacă știi să fii tare

în jocurile politice !..

Era calea pe care pornise acum spre principele bătrân căruia, oricât de greu ți-ar fi, îi trebuiau făcute poftele pentru ca să-și dirijeze fiul prin ordin. Neplăcută cale, mai mult înjositoare decât umilitoare, dar care, pentru a păstra interesul fiecăruia din acea firavă unitate de partid pe care o reușise, trebuia urmată așa cum cereau regulele politicii: fără scrupule, regrete sau îndoieli.

Regretele te duc cu gândul înapoi, în vreme ce tu trebuie să ai privirea ațintită înainte; îndoielile te fac să nu reacționezi prompt în fața intereselor altora care sunt decisive, iar scrupulele te fac să nu mai ajungi la compromisul necesar cu acestea. Bine-nțeles că nu mai ești om sentimental ca alții, bine-nțeles că, vrei-nu vrei, calci pe orice și nu-ți pasă pe cine sacrifici. Cu alte cuvinte te dezumanizezi, tocmai pentru că ceilalți, oamenii normali, cei cu sentimente, cu morală, cu simțul rușinii, așteaptă de la tine să le rezolvi probleme pe care nu le poți rezolva dacă ești ca ei. Tocmai de asta așteaptă de la tine. În fond, tu ești sacrificatul, pentru că nu mai ai la îndemână toate sentimentele omenești și trebuie să ți le controlezi amarnic în funcție de interesul politic. Tu nu mai ești om; tu ești politică. Ești altceva decât făptură sentimentală. Ești chiar câine, dacă vrei să învingă preceptele care, numai ele trebuie să te domine. Cu răceala lor, cu calculul lor, cu pragmatismul și neiertarea lor. De aici, privirea scormonitoare și hotărâtă a încăpățânatului său prieten Rosetti; de aici și propria lui știință de a trece peste stări sufletești, peste pierderi și chiar peste înfrângeri și de a persevera în tot ce poți să faci, fie bine, fie chiar ceva mai rău, dar prin tine însuți. Pentru că și concesiile, prin tine însuți le faci și de la tine dai. Dar dai, în perspectiva de a lua ceva, de a căpăta ceva mai bun pentru tine și ai tăi !...

În virtutea unor asemenea gânduri venise din nou de unul singur aici. Era ultima soluție după ce Carol îl arestase, apoi îl obligase să stea în opoziție mai bine de cinci ani guvernând cu adversarii săi politici și chiar încercând să facă din conservatori un partid filo-german ridicându-l, pe lângă Catargiu, pe P.P.Carp, flatându-i pe amândoi că erau din aceeași familie politică cu Bismark și făcând din conservatorii români o aripă a conservatorilor germani. Era previzibil Carol, tocmai pentru că știa puține lucruri și le aplica precum un mecanism. Si tatăl său și Bismark aveau grijă să-l susțină prin agenți consulari ori de altă natură, iar el executa. Executa cu ușurință, deoarece ființa lui rigidă și disciplinată nu dovedea prea multe trăsături proprii, tot așa cum, ca bărbat, nu-i demonstra femeii pe care și-o adusese în patul princiar vreo trăire mai profundă, dezamăgind-o. Executa misiunea proiectelor de a crea resurse pentru capitalul german, tot așa cum își executa misiunea de a avea progenituri pentru continuitatea familiei princiare. Și, în această mecanică a existenței sale, executa totul atât de meticulos încât nu-și periclita cu nimic toate aparențele de a fi el întâiulstătător în politicile țării și nu vreo camarilă din spate. Din acest motiv, pesemne, chiar dacă interesele ar fi cerut, el respecta într-un anume fel și acum recomandarea dată de madam Cornu, dar nu în fondul ei, ci pentru că se ferea de a face din Brătianu un ministru a cărui personalitate puternică s-ar fi

văzut că îi dictează politicile. Prefera ce i se dicta din umbră și de la ai lui, lăsând impresia că el este întâistătătorul iar, prin asta, își dovedea invidiile ascunse și anumite strâmbătăți de caracter, ca și în cazul doamnelor și domnișoarelor de onoare ale reginei, a căror prezență îl inhiba făcându-l să-și piardă cavalerismul și să nu găsească altă cale protocolară decât de a ricana bosumflat la prezența lor. Ba, chiar să nu le privească, ci numai să salute și să ordone; ca unul care știa prea bine că n-ar avea niciodată curajul să admire vreo frumusețe, să se lase atras de vreo trăsătură fie fizică, fie de intuiție mai intimă sau, măcar, să tânjească pur și simplu băiețește după vreuna dintre ele, defectându-și mecanismele stereotipe și austere...

Dar, orice mecanism, oricât de bine pus la punct ar fi, avându-și limitele lui, tot joacă feste; tot înțepenește sau se dereglează la un moment dat. Și, cum unii bărbați, chiar dacă sunt imuni în materie de politica unde au succes, nu sunt imuni în materie de femei și tot își pierd capul când le iese-n cale o apariție femină mai neașteptată, alții, considerându-și neîndemânarea lor la femei drept imunitate, ca o defulare, își pierd cumpătul numai în materie de politică, atunci când le apare în față o măsură nouă, neprevăzută. Așa a fost când nemulțumirile față de politica lui de a stoarce bani prin Strousberg au căpătat glas public atacând chiar politicile prusace în general. Carol s-a speriat că prin el se aduc jigniri proaspătului imperiu, n-a mai așteptat sfaturile dintr-acolo, a aruncat o anatemă la adresa poporului pe care-l conducea, și-a dezis prin aprecieri jignitoare angajamentul de a se considera român și a amenințat cu abdicarea. Fapt care i-a speriat foarte pe cei de la Berlin deoarece afacerile murdare făcute de Strousberg aici, puteau să cadă zgomotos și păgubos. Așa că Berlinul l-a obligat să stea cuminte, să redeclare dragostea față de țara care-l adoptase, tocmai ca să poată gestiona discret marele scandal finaciar izbucnit, oneroasa afacere care tulburase întreaga Adunare a deputaților făcând-o să refuze a plăti din bugetul țării, ratele de credit pe care Strousberg nu le mai putea plăti, fiind deja cheltuite altfel. A fost nevoie de mai mulți emisari care să vină să-l țină legat de tron pe tulburatul principe, până ce s-a reușit ca escrocheria care ar fi dus la condamnări penale și discreditări princiare, să fie rezolvată doar ca un crah financiar, ceilalți doi impuși de Berlin – bancherii Bleichroder și Hansemann preluând acțiunile, iar lui Strousberg declarându-i-se numai falimentul și rămânând la acuzația mai mică, de bancrută frauduloasă.

Și, totuși, pe acest Strousberg, pe care i-l impusese principele-tată data trecută, el, Brătianu, îl susținuse inițial; el, de fapt, îl adusese în țară la ordinul aceluia, deci ar fi putut oricine să-l acuze, chiar dacă după aceea, fiind în opoziție, a întors macazul și a profitat ca să scoată profit politic din acuzarea afacerilor oneroase la care acela ajunsese. Așa că, venind acum din nou aici, la zidurile impunătorului castel care se albeau ca și banii din bancrută, nu mai avea nici scrupule față de ce trebuia să dea, dar nici rușine ca să-i arate tatălui că are un fiu care poate compromite cele mai discrete acțiuni; iar tronul pe care stă acela, nu poate fi consolidat decât prin măsurile salvatoare pe care le

propune noul partid. Venise hotărât să-i spună asta bătrânului în față, hotărât să lupte, hotărât să ia ce poate lua și să dea ce trebuie dat pentru a ajunge să și ia; și nu-și făcea probleme despre cum avea să înfrunte trufia pe care-o mai simțise în acest castel, el, cel anihilat în țară de fiul castelanului care ar fi trebuit să-i fie recunoscător.

Recunoscător pentru ce ?... Pentru trecut ?... Politica nu are trecut; politica are o mică perspectivă de viitor și, în rest, e prezent !... Numai prezent. E numai sincronie și compromis al momentului. Iar el e omul care știe să perceapă orice moment. Și cel de ofensivă și cel de apărare și cel de concesie făcută pentru a nu pierde totul. E a dracului viața asta și, dacă n-o iei ca atare, te trântește. Ce, parcă înaintașii, dregătorii de altă dată, dădeau cu plăcere tributul la Poartă ? ! - îi reveni lui în minte obsesia aceasta de neam pe sângele căruia haraciul și-a pus amprenta. Și, referitor la calculele de mai înainte - când începuse a păși treptele a căror monumetalitate se putea să fie sprijinită și cu trudă românească în contextul acesta în care marile state vin cu marile lor companii obișnuite ca micile guverne să fie la dispoziția lor, iar plățile nu mai sunt plăți de piață în egalitatea pe care ți-o oferă tocmeala, ci se fac așa cum vor cei puternici - el nu se simțea supărat sau deranjat de asta, ci doar interesat să vadă cum o rezolvă. În definitiv - își spunea cu cinism - dacă soarta noastră e să avem mereu o Înaltă Poartă pe care trebuie s-o îmbunăm cu peșcheșuri, ce importanță are dacă ea este mai la răsărit sau mai la apus ? !... - Și se consola cu gândul că: Ăștia, măcar lucrează cu subterfugii comerciale pe care, dacă ești inteligent, cât de cât le negociezi. În vreme ce osmanlâii îți dictau și te obligau să treci în tratat, ca o lege, anagajamentul de a nu vinde și a nu cumpăra decât prin negustorii lor… Păi aia nu era tot piață, chiar dacă ei îi spun Bazar ? !...

Se-ntoarse dinspre largul peisaj cu munții bătrâni, Jurasici, rămași aici ca niște colți rotunjiți în mijlocul continentului si, sprijinindu-se de zidul cenușiu, apucă mânerul tijelor prin care se trage nevăzutul clopot de anunțare. Acesta se auzi doar, undeva, în curți interioare; dar cineva, ca și cum ar fi pândit din spatele porților, o și deschise pe cea îngustă, tăiată în ferecăturile celorlalte. În cadrul ei apăru bătrânul șambelan care făcea întotdeauna onorurile casei, același din urmă cu mai mulți ani care, poate chiar îl recunoștea, poate, știind din lista de primiri cine trebuie să vină, făcu un gest de protocol exclamând:

- Domnule Brătianu !... Fiți bine venit din nou la Siegmaringen !...

- Mă mai țineți minte ?

- Ei, cum să nu ! - minți sau nu minți acela în comportamentul clasic al slujbei pe care o îndeplinea până la confundarea cu zidurile și spațiile castelului - dumneavoastră ați plecat cu domnul Ambronn de aici când Înălțimea Sa v-a primit și vi l-a prezentat pe domnul Strousberg, cel cu căile ferate, iar eu am fost avansat și am preluat locul domnului Ambronn ... - dar schimbă vorba văzând că bărbatului cu geantă de voiaj nu-i convenea ceva din ceea ce el evoca: Ei, nu știu; domnul Ambronn s-a mutat la Berlin, e altă treabă; eu, cu zidurile astea am crescut; și tatăl meu, tot în serviciul... Ce ziceți, vă place

cum am renovat ? – găsi el până la urmă subiect adevărat în privirile evaluatoare, de politehnician priceput în de-alde astea, ale noului venit - Înălțimea Sa Karl-Anton a redresat splendid Casa noastră princiară; e un mare bărbat printre Hohenzollerni. Ați văzut acolo, mai jos: Îi pregătim soclul pentru o statuie care aș vrea să fie la fel de măreață ca și a întemeietorului ! - adăugă bătrânul slujitor cu o firească mândrie de fac-totum pe întreg înconjurul acelor ziduri.

„Cred și eu - i-ar fi răspuns pe șleau valah Brătianu - cu un fiu pe tronul României și o fiică regina Portugaliei, plus interesele companiilor în care s-a implicat cât a fost prim-ministru, ehe !”... Dar, om versat al lumii modernizate cu servicii postale, fiind, întinse numai, spre livreaua cu ținută perfectă deasupra căreia tronau specificii favoriți de șambelan, un cupon cu parafe:

- Să trimiteți administratorul la poșta de mărfuri. E un colet mai greu conținând omagiul meu pentru Înălțimea Sa.

Și trecu pe sub boltele turnului porții, intrând în austera curte de onoare cu statui mai mici de mari comandanți teutoni.

- Vedeți, și aici s-a schimbat - se lăudă vesel, cu mentalitatea specifică de a se simți implicat ca la propriul său succes, înalta slugă - Curtea de onoare, intrarea, sala de primire... avem și sculpturi noi și tablouri... Mătăsurile toate s-au...

Se opri văzînd în aprecierea atentă pe care o făcea valahul mai multă pricepere decât i-ar fi atribuit el; ba intui chiar și un calcul contabil, de evaluator, sau de bancher care are ochiul făcut la valori ca să stabilească dintr-o privire cam la cât se angajează. Și se dovedi a fi mințit doar pe jumătate când declarase solemn că-și amintea de el, fiindcă, oricum, chiar dacă nu-i rămăsese în amintire vreme de aproape opt ani, câți trecuseră de la vizita anterioară, oricum, în zilele acelea când Brătianul se anunțase a veni, răsfoise pentru bătrânul prinț cataloagele cu însemnări și informații identificându-l și aducându-i la zi fișa, cum se procedează în diplomație, pentru ca stăpânul să ia decizii în cunoștință de cauză. Așa că, remarcându-i evaluarea la care acela proceda ca un zaraf ce știe dintr-o ochire cât valorează bătaia aurului, se devoală, spunându-i:

- Ați fost ministru de finanțe, nu-i așa ?... Ați inițiat acolo, în România și bănci, societăți de creditare... - iar, la răspunsul evaziv, mai mult prin semne, al bărbatului care se rotea gânditor studiind noutățile din arhitectură, mobilier și decorațiuni, oftă cu îngândurare făcând o conexiune care nu avu efectul scontat: Eh, sărmanul her doktor Strousberg; păcat !... Păcat că i s-a-ntâmplat tocmai așa, în plină ascensiune, necazul cu bancruta și cu decăderea tuturor afacerilor !... Păcat ! - mai adăugă neprimind nici un răspuns și dădu din cap nerămânându-i altceva decât să filosofeze de unul singur: Cine și-ar fi închipuit că un om cu asemenea forță, cu asemenea ascensiune, cu atâta credit în lumea financiară... Cine și-ar fi închipuit ? !... Păi, omul ăsta, domnule Brătianu, știți ce spun ziarele ?... Spun că ținea, uite-asa, ca-ntr-un cântar, în mâinile lui, aici Londra și aici Berlinul !... Ajunsese să aibă 120.000 de oameni care lucrau pentru el !... Mai mult decât toată armata Prusiei, vă dați seama, herr ministru ? !... Adică o comandă mai puternică decât a unui feldmareșal !... - se

dovedi slujitorul plin de importanță a avea gândirea bine formată la modul prusac - Mai mult decât... - și, văzând că nici prin asta nu scotea vreo exclamație de la „her ministru", veni cu un argument ca de artilerie grea: Și-a construit cel mai frumos castel dintre cele noi care împodobesc Berlinul... Pe Wilhelmstrasse !... Întrebați de palatul Strousberg și orice berlinez va fi mândru de el !...

Rămase cu o minunare deosebită pe figura lui de bătrânel care învățase expresia de austeră curtoazie doar ca pe un joc de protocol pe care-l făcea cu vocație și dăruire atunci când îmbrăca somptuoasa livrea, și ajunse astfel, mai uman, cu priviri de admirație și chiar invidie, să le prindă din rotirea pe care o făcea în jurul vânjosului trup al Brătianului, pe cele impasibile de pe obrazul acestuia.

- Pe Wilhelmstrasse, herr ministru !... Care, de la ascensiunea imperiului nostru prusac a devenit mai important decât Rue de Rivoli, Ringul vienez, Hyde Park, Regent Street sau alte locuri unde se ridică noile palate !... Mai important; nu mă credeți ? !...

Dar răspunsul veni sub forma de întrebare într-o cu totul altă direcție, dovedind că toată peroraţia lui nu găsise adresa necesară:

- Îl cunoști de mult, lucrează de mult cu prințul ?...

- Cu prințul... - arătă acela un pic derutat - păi... Păi, de mult; de când altețа sa era prim-ministru !... Strousberg se ocupa pe atunci cu asigurări „*insurancele*" astea moderne; că reprezenta aici Londra. Prima reparație la castel chiar, îmi amintesc, am făcut-o cu o asemenea asigurare pe care el ne-a plătit-o foarte bine... Foarte bine... - repetă după modelul său bătrânesc, pentru a rămâne cu gura căscată în fața sunetului cu care i se răspundea:

- Aha !...

Atât: „Aha !" și, apoi, continuarea rotirii privirilor acelora impasibile pentru a evalua noutățile din castel.

- Dumneavoastră l-ați cunoscut mai târziu, când a devenit și antreprenor, dar el a adus prima dată „insurance"-le acelea de la Londra , care sunt o teribilă invenție financiară. Uite-așa curg banii !... De la Londra a venit, sau la Londra și-a făcut cheag... Ehe,degeaba râd francezii de oamenii ăștia și îi invidiază spunându-le *„les nouveaux riches*"; ăștia știu să facă bani; fiecare guvern are câțiva din ăștia pe lângă el; uneori sunt mai importanți decât miniștrii și, în plus, nu se schimbă. E școală englezească, școala Albionului celui perfid !...

- Oxford ?

- Poftiți ?... Ce-a spus herr ministru ? – fu surprins acela din turuială auzindu-l pe Brătianu care nu-și ascundea indignarea față de subiect.

- Am întrebat dacă asta se-nvață la Oxford, sau la Cambridge.

- Nu pot să vă informez cu exactitate – se arătă bătrânelul imun la a înțelege ironia.

- Atunci vă informez eu, domnule șambelan - păru Brătianu a se răzbuna pe altcineva: Se-nvață la târgurile de haine vechi. Herr doktor Stroussberg, că la dumneavoastră toți sunt doctori, și-a luat doctoratul ăsta ca telal în America.

A vândut haine vechi pe stradă, pe urmă a fost printre cei care vând unora gunoaie aruncate de alții în târgurile de obiecte și haine vechi, pe urmă a făcut un depozit de vechituri în Queens. Deci doctoratul și l-a luat în America, la „*flea market*", adică piața unde cumperi mărfuri cu tot cu purici, nume preluat de la francezi sau preluat de la ei de francezi: „*marche aux pouces*" !... Acolo și-a luat doctoratul și apoi a venit la Londra, la „*insurances*", cum spuneți dumneavoastră. De la Londra a venit la Berlin unde l-ați făcut foarte mare și l-ați trimis să ne spolieze pe noi !...

Se opri, tocmai dându-și seama că-și începuse prea devreme peroația și se răzbuna pe altcineva răstindu-se la acel om nevinovat care voise, poate, numai să-și îndeplinească datoria protocolară făcându-i conversație. Și, ca om de bun simț, își ceru scuze:

- Mă iertați, n-am vrut să spun că l-ați trimis dumneavoastră; am vrut numai... dacă nu știați...

- Nu, nu știam - răspunse grav omul ca și cum s-ar fi ferit - Știam numai că este un ovrei de-al nostru, orfan pârlit din Prusia Orientală, Baruch Hirsch, care a plecat la Londra unde s-a botezat Bethel Henry și a revenit putred de bogat... - Clar lucru că șambelanul se ferea; dar îl privi deodată cu o derută indignată ne mai abținându-se: A avut succes în Anglia; mare dezvoltare-n Germania; după cum spuneți, a câștigat și-n America; ei bine, cum de și-a rupt gâtul tocmai într-o țărișoară ca a dumneavoastră ? ! - Dar tot el, temător, parcă citind pe buzele celuilalt un răspuns privind tocmai greșelile fiului stăpânului său, renunță. Se grăbi să nu afle răspunsul mulțumindu-se cu năduful defulat din întrebare și schimbă deodată tonul: Am ajuns, herr ministru; vă rog să așteptați o clipă să vă anunț la Înălțimea Sa... - Iar, de sub gulerul cu țesături de aur ce i se ridica deasupra protocolarei plecăciuni, se auzi ca și cum i-ar fi spus „s-o crezi tu !": Mi-a făcut mare plăcere conversația cu dumneavoastră, domnule Brătianu !...

XII

S-ar fi așteptat să fie primit cu acel „ah zoo, iubitule...", dar comportarea de protocol solemn a bătrânului rămas într-o neschimbare uscată îi sugeră lui Brătianu că acela primise informări amănunțite din țară.

- Ce mai faci, domnule Brătianu ? Am auzit că prosperi. Faceți bănci, porniți antreprize. Vă organizați și ca partid...

- Lumea progresează, alteță; - replică elegant, cu aceeași insinuoasă flatare, noul venit - și Înălțimea Voastră sunteți acum tată de *prince-regnant* în România, socru de rege în Portugalia, socru de prinț moștenitor în Belgia... Pe lângă

aceste înalte... onorurui - spuse el corectându-se în ultima clipă ca să n-o scape spre „gheșefturi" – micile afaceri prin care noi ne chinuim să câștigăm un ban, să ne facem o casă și o fermă, nu un palat și un domeniu, sunt mărunțișuri burgheze !

- Mărunțișuri sau nemărunțișuri, afacerea-i afacere iar câștigul, mic sau mare, e tot câștig ! - deveni și principele de-a dreptul burghez - vreau să spun că mă bucur că ești în ascensiune financiară, ceea ce...

Ne prea convenindu-i aluziile la lumea afacerilor în jurul căreia se dădeau toate bătăliile și prin care trebuia să existe făcând aranjamente de tot felul pe vechiul principiu că banii n-au miros, Brătianu recunoscu:

- Ne străduim să urmăm exemplul vostru nobiliar. Că... de n-ar fi fost Napoleon să se opună la înțelegerea cu regina Isabella a doua, ați fi avut și un fiu rege al Spaniei, nu ? - îl întrebă el chiar curios, ca pe unul cu care face de mult afaceri și nu mai are rost să se ascundă - Nu-i așa că, atunci când... când am... negociat - își căută el cuvintele - și mi-ați spus că nu mi-l dați pentru tronul nostru pe altețа sa Leopold, ci ni l-ați oferit pe fiul mai mic, fiindcă și noi aveam o țară mai mică, îl păstrați pe altețа sa pentru Spania, nu ?... - și-l obligă să recunoască, așa, ca-ntr-o șmecherie negustorească la târg: Că doar cu mine ați tratat afacerea asta, tot așa cum ați tratat cu Juan Prim, cealaltă !... Dacă nu intervenea cu ambițiile lui Napoleon, astăzi, prințul Leopold ar fi fost...

Dar nu mai apucă să spună ce, pentru că vocea principelui răsună răzbunătoare sub toate ogivele care susțineau tavanul cabinetului său:

- De la asta i s-a tras; de la asta a căzut aventurierul după douăzeci de ani de glorie și n-a mai putut să se ridice. Bătălia de la Sedan, domnule Brătianu, a început tot atunci când au început intrigile lui contra fiului meu pe tronul Spaniei. Să se știe asta !

Era nervos, era fioros într-un mod sec, mai amenințător decât dacă ar fi fost agresiv. Și nu-ți puteai da seama bine dacă toate acele resentimente îi proveneau doar de de la fraza ce-i amintea ultima umilință la care îl supusese Napoleon după ce că se spunea că îi cam tăvălise cândva și nevasta, sau nemulțumirile i se acumulaseră de la începutul întrevederii, de la tot modul în care valahul din fața sa îl înțepase mărunt făcându-i la modul *terre-a-terre*, grosolan și burghez, inventarul afacerilor sale nobiliare. Și, parcă autoadmonestându-se cu austera ambiție impusă de impozanța ce și-o dădea din ancestrale reflexe, făcu semn că n-are chef de alte introduceri și trecu la subiectul pe care simțea că trebuie să-l rezolve ignobil și pe șin cu acel om cu care nu era prima dată când negustorea afaceri. Nu-i mai păsă de înălțimea serenissimă pe care trebuia să o asigure familiei sale față de cei dinafară și întrebă ca despre un copil nătâng căruia el, tatăl, trebuia să-i îndrepte, prin împăcarea altora, boacănele:

- Ia spune cu ce te mai nemulțumește fiul meu, ca să găsim o soluție onorabilă... - Și chiar adăugă acordându-i o apreciere prin care să-l atragă: ...Eu, întotdeauna am știut că ești omul cu care se găsesc soluții onorabile de

colaborare. Acum știe mai multă lume: Ai un partid serios in spatele dumitale, ai câștigat și prin avertizarea masoneriei care nu s-a mai lăsat acaparată de tendințe autocrate...

- Nu e meritul meu; eu mi-am exprimat o nemulțumire însă, la vremea respectivă, cei pe care i-am avertizat nu m-au susținut si am renunțat la a mai face parte dintre ei.

- Ei, dar acum, au câștigat ideile dumitale; lojile din Paris se redresează, poate chiar mai temeinic decât ritul scoțian; ca om care ai tras semnalul, o săți revii...

- Mai e de văzut. Dacă locul lui Napoleon îl va lua cancelarul Bismark ?... - atacă Brătianu. Iar reacția fu promptă:

- Nu, nu... Să nu-l implicăm pe cancelarul Bismark în așa ceva; și nici Prusia ! - porunci prințul fără a-i păsa că, pe cealaltă parte, părea slugarnic față de cancelar..

- Prusia, de acord; dar Bismark, de ce nu ?... - îl supuse Brătianu unor șocuri fine – Cancelarul capătă importanță odată cu Prusia !… A ajuns la înalt prestigiu internațional... Bine-nțeles, după ce v-a surclasat pe dumneavoastră, marii nobili ai imperiului... Ce vă spun eu ? ! Doar Înălțimea Voastră ați fost prim-ministrul căruia el i-a luat locul !

- Nu mie; a mai fost între noi von Hohenlohe-Ingelfingen - protestă prin asta principele, dar se vedea că altceva îl deranja.

- Trecător. Câteva luni… - nu se lăsă Brătianu ironizând cu elegante aduceri din condei - Și nici nu mă refeream la persoane; cum aș fi pututu sămi permit să mă refer la Înălțimea Voastră ? !… Voiam să spun că v-a luat locul dumneavoastră, marilor nobili, venind mai de jos; iar acum vă ajunge și ca înnobilare. Dacă vă și întrece ? - continuă să-l tachineze și pentru plăcerea de-a-i arăta că știe mai multe, dar și ca să-l vadă cât îi devenise de aservit cancelarului care conducea toată politica noului imperiu.

- Asta e altceva ! - răspunse iritat bătrânul neconvenindu-i și dorind să arate că așa a vrut - E o altă epocă pe care noi, marile case princiare o înțelegem... O înțelegem - precizã ca și cum ar fi pretins că nu e vorba de capacitățile politice ale celuilalt, ci el a procedat de bună voie la propria sa schimbare - e o lume de afaceri, de antreprenoriat și de bănci care implică mai multe clase sociale; așa că unul dintr-o familie nobilă ceva mai măruntă, poate administra mai bine lucrurile... *Ad-mi-ni-stra* ! Mă înțelegi, domnule Brătianu ? Dacă era vorba numai de a *con-du-ce*, sau a *co-man-da,* bine înțeles că acesta este privilegiul nostru, al marii nobilimi. Dar aici e vorba de a *ad-mi-ni-stra* imperiul ! - și se simți satisfăcut ridicându-și coada sus: Nu m-a înlocuit pe mine Bismark; eu m-am dus *co-man-dant* la Dusseldorf, iar el a rămas *can-ce-lar* spre a *ad-mi-ni-stra* !

- A administra până la a ajunge a dicta !... - veni replica

- Cancelarul imperiului nostru știe ce face ! - insistă principele ca și cum ar fi contat pe faptul că asta va ajunge la urechile lui Bismark.

- Tocmai asta spuneam și eu !

- Cred că prea vezi lucrurile ca prietenii dumitale din lojile franțuzești.

Independentul din Brătianu se răscula. De sub toate compromisurile pe care le făcuse în viață și toate lucrurile compromițătoare care i se puteau pune în cârcă, simți cum îi ies la iveală principiile ideale, cele puține pe care le păstrase cu sfințenie în adâncul sufletului său și la care nu renunța. Dădu să răspundă demn că, el, om cu principii nu se mai întoarce de unde a plecat, fie aceea și masoneria !… Și chiar începu să spună:

- Înălțimea Voastră, față de toate compromisurile vieții, omul păstrează în suflet și niște principii, chiar dacă nu le...

Se opri. Își dădu seama că pornise pe linia unei prea mari sinceități, ca și atunci când îi spusese fiului acestui principe că are nevoie neapărată de el, nevoie de urgență, ca să se păstreze tronul Principatelor Unite care se clătina amenințând cu redivizarea. Iar, de atunci, dându-și seama de această slăbiciune a Românilor, Carol îl șantaja de câte ori putea. Până când a ajuns la ideea cu abdicarea de mai acum o vreme, la care a anunțat că renunță numai când și-a văzut guvernul conservator și filonemțesc consolidat... Ei bine, nu mai avea rost să se dea pe mâna nimănui, iar relațiile lui cu masoneria trebuiau păstrate în secretul statutelor acestei organizații. Nimeni nu trebuia să știe dacă erau bune sau proaste, rupte sau reînnodate, sau oricum altfel. Și, răzgândindu-se, sfârși într-o altă idee decât cum începuse:

- Chiar dacă nu le... declarăm pe față.

- E dreptul dumitale ! - îi dădu prințul dreptate doar cu intenția de a iscodi puterea celui din fața sa în rețelele internaționale- Eu te felicitam doar pentru atitudinea care acum îți poate aduce ascensiune !

- Nu am urmărit această ascensiune - răspunse Brătianu ca să nu spună nici da nici nu.

- Dar o meriți ! - insistă celălalt din dorința de a-l cântări exact făcându-i fișa la zi.

- Nu sunt eu cel care trebuie să se gândească la așa ceva.

- Bine-nțeles ! - i se dădu din nou dreptate cu acea insistență scormonitoare - e de datoria altora să se gândească... Spune-mi: S-au gândit ?

Atent la joc, la provocări și la datoria sa de a nu-și diminua șansele în fața unui asemenea om gata sa profite de orice greșeală a celuilalt, Brătianu nu-i confirmă și nici nu-i infirmă:

- Masoneria e o opțiune intimă față de niște legi ferme.

- Da, dar dumneata ai meritul de a fi atras atenția asupra tendințelor dictatoriale, iar, după căderea lui Napoleon al treilea, tendințele celelalte au avut câștig de cauză.

- N-ați dori să discutăm mai degrabă despre tendințele politicii curente, cea la vedere, care ar putea avantaja România ?

Bătrânul principe rămase uimit de tonul categoric și, poate tocmai de asta, nu ricană părând a ceda.

- Înțeleg ; masoneria înseamnă și tăcere. Despre ce anume vrei să vorbim.

- Am să vă spun mai întîi despre ce nu vreau să vorbim, pentru ca Înălțimea

Voastră să nu se teamă de vreo provocare.

-Spune - își reintră prințul în drepturile senioriale.

- Nu vreau să vorbim despre afacerea Strousberg, pe care mi-ați impus-o și care putea să conducă la căderea și descalificarea mea politică.

- Ai fost destul de abil ca să te speli, să pari curat și s-o folosești ca armă împotriva adversarilor politici - coborâ principele stacheta serenității până aproape de tonul de tarabă.

- Am spus că nu vreau să vorbim.

Dar principele nu se lăsă.

- Ba, chiar ai știut să dai vina pe ei.

- Despre ei, da, vreau să discutăm, Înălțimea Voastră. Ei constituie partidul filo-prusian pe care vi l-ați pregătit... - își folosi Brătianu inteligenta tactică pentru a nu devoala nimic din ce avea să urmeze și adăugă: Catargiu are acum în P.P. Carp un politician tânăr foarte atașat de marea familie a partidelor conservatoare conduse de Bismark, are și un ministru de finanțe foarte priceput și onest în Mavrogheni... - și dădu lovitura: ...Eu am venit să vă declar că susțin politica lor !

- Vrei să glumim, domnule Brătianu ? ! - mârâi principele intuind capcana, dar enervat de faptul că mecanica minții lui n-o dibuia.

- Deloc. Nu fac decât să vă informez că acest onest ministru de finanțe cum îl prezintă toată propaganda familiei conservatoare europene condusă de cancelarul dumneavoastră, chiar dacă a fost prins abia acum cu cinci sute de mii de lei mită ca să concesioneze monopolul tutunului nu dumneavoastră, ci Băncii Franco-Ungare, a apucat să concesioneze și englezilor o parte din căile ferate care erau ale dumneavoastră.

Lovitura era atât de neașteptată încât replica principelui, tocmai pentru că venea în numele unui secret drept de control, apăru cam lipsită de control:

- Cum și-a permis ? !...

- Din patriotism, înălțimea voastră - rosti Brătianu cu un ton pe care nu știai dacă trebuia luat în serios; dar, imediat, puse o pedală care nu mai arăta a joacă: Exact cum voi proceda și eu.

- Dumneata ?… Ca și conservatorii ?… - arătă bătrânul principe că știa câte ceva - Păi n-ai venit aici ca să vorbim, să ne-nțelegem, să te-aducem la putere și să-mi asiguri ceea ce am stabilit odată ? !…

- Odată… a fost odată, Înălțimea Voastră !

Răspunsul venea la fel de ferm ca și condiția pusă prin privilegiul său de a-l putea aduce pe acel om la putere; ceea ce-l făcea ca, din pieptul înălțat cu prestanță pe bătrânul trup, să răsune ca o comandă:

- Ce s-a stabilit odată, e pentru totdeauna, domnule Brătianu, câtă vreme sunteți sub sceptrul Casei de Hohenzollern !

- Asta, dacă ar fi existat continuitate - rosti Brătianu fără jenă argumentul de refuz. Dacă fiul Înălțimii Voastre ar fi respectat cele stabilite între noi. Dacă nu s-ar fi compromis jalnic, v-am spus, nu vreau să amintesc escrocheriile Strousberg pe care le-a susținut…

- Le-ai susținut și dumneata !

- Eu, din respect pentru cele stabilite aici; dar nu și pentru exagerările fiului Vostru care au indignat națiunea !… Am acceptat marile afaceri ale societăților prusace; de ce trebuie să acordăm oneroase favoruri si Austro-Ungariei ? De ce fiul Vostru ne impune tratatul comercial care e atât de avantajos pentru aceasta încât Adunarea noastră îl respinge ? ! Protejatul Vostru austriac Offenheim, e judecat acum pentru fraudă…

- Nu e protejatul meu !

Simțind supărarea cu care bătrânul parcă îi ordona să creadă afirmația, Brătianu atacă:

- E al fiului Vostru care trezește riposte vehemente. Națiunea e indignată, Alteță, iar concesiunea căilor ferate e o problemă de interes pentru multe state mari care ne pot ține partea. Nu ne putem juca cu ea; avem nevoie de susținerea europeană pe care fiul Vostru a neglijat-o !… Alte națiuni se ridică; turcii masează armate la Dunăre iar, la noi, Domnitorul se ceartă cu Adunarea… Da, suntem sub un sceptru; dar care tremură !… E sceptrul Vostru. Îl vreți în continuare vasal turcilor sau domnind peste o țară independentă ? !

Greu, întâi încercând să riposteze, apoi ezitând furios în reținere, apoi obligându-se să facă un calcul în care, oricât de rău și potrivnic ar fi fost, tot trebuia să-i dea dreptate celuilalt, bătrânul principe mârâi:

- Deci, asta te nemulțumește la fiul meu.

- Și asta, alteță !… Altele se află în programul noului nostru partid: Vrem să înlăturăm asuprirea țăranilor de către boierii conservatori, vrem reformarea armatei si a justiției; vrem reducerea cheltuielilor publice pentru ca să reducem povara fiscală asupra orășenilor, vrem descentralizare încurajând administrația comunală și județeană… La toate acestea, Domnitorul cu guvernul lui conservator se opune. E grav, dar le mai putem discuta. Însă prima și marea nemulțumire pe care ați înregistrat-o, îi poate clătina tronul !… Dacă vrem ca și celelalte națiuni să susțină țara noastră, nu putem respinge capitalul venit dinspre ele favorizând alte contracte evident cusute cu ață albă, de proveniență berlineză. Vedeți că nici conservatorii dumneavoastră n-au făcut-o !… Berlinul trebuie să înțeleagă că miza căilor ferate, miza circulației și comerțului pe Dunăre pe care ne-o obstrucționează Viena, precum și altele, sunt prea mari ca să nu le oferim întregii Europe care ne va ajuta. Acum nu-l mai avem pe Napoleon care să-i dea curaj lui Cuza să trimită armata la Dunăre; eu am datoria să atrag cât mai multe guverne care să-i dea acest curaj lui Carol de Hohenzollern !… Eu…

- Bine; gata, gata !…- strigă bătrânul prinț ca și cum i-ar fi fost teamă să mai audă vorbe care, cu fiecare imputare îl făceau să tresară nemulțumit, chiar furios, dar să-și dea seama că furiile îi erau îndreptate și spre greșelile propriului fiu. Era din nou ca în situația când, ca să facă rost de bani pentru a-i cheltui cu Anna Murat la Paris, acest fiu al său pierduse la bursă o parte din averea familiei. Iar acum, în loc să-și facă datoria pe tronul pe care-l trimisese și să redreseze această avere, el ajungea la asemenea greșeli și provoca numai

crahuri financiare !…Vorbele veneau de la Brătianu, dar ciocanul cu care ele loveau era chiar sceptrul ținut de Carol cu neîndemânare. Iscusitul politician valah își pregătise tirul prea bine pentru a fi anihilat cu un refuz, așa cum l-ar fi îndemnat pe principe furia. Cu toată aroganța sa de veche spiță nobiliară, bătrânul simțise nevoia să se devoaleze și să strige ca și cum, în disperare, ar fi comandat retragerea unor trupe părăsind câmpul de luptă. În vreme ce vorbele inamice loveau orgoliile lui, mândria lui strânsă cu ușa, interesele lui financiare deconspirate, pretențiile senioriale compromise printr-un fiu ale cărui slăbiciuni le știa. Se trezi strigând și mai descumpănit: Ajunge !… Lasă oratoria, că nu ești la tribuna Adunării !… - Și, ca și cum ar fi plecat steagul recunoscându-și învingerea, avu instinctul să schimbe complet tactica și să ceară într-un mod convingător, ca și cum ar fi dăruit: Ce-mi dai în schimb ?… Dacă ai venit să ceri atâtea, nu se poate să nu te fi gândit la ce dai în schimb, domnule Brătianu !

Întrerupt din avântul care, poate, da, fusese oarecum oratoric, Brătianu nu mai avu aceeași prezență de spirit ca să-l mai poată juca puțin, obosindu-l și păstrându-și superioritatea. Poate că obosise și el; poate că, obținând ceea ce era mai important, se gărăbea să parafeze; așa că puse pe masă, poate cam prea repede, dar puse pe masă ceea ce avea pregătit ca să-l tenteze pe bătrân, spunându-i ca și cum l-ar fi întrebat „oare nu ți-e de-ajuns ? !"

- Vom avea un război; armata trebuie dotată, înzestrată, înarmată !…

- Dar cu drumurile pentru ea, cum stați ?

- Și drumurile ! – recunoscu el, pentru ca de-abia după aceea să-și dea seama că cedase fără opunere la acest punct, cedase repede devoalându-și calculele făcute dinainte cu ceea ce trebuia cedat. - Nu toate drumurile… - încercă inutil să mai păstreze ceva.

- Toate; dacă vrei să înlocuim unele căi ferate și să te pui bine cu englezii.

- Asta au făcut-o conservatorii.

Dar era prea târziu. Nervos, parcă scormonindu-și mintea cu acribie, așa cum făcuse și mai înainte, ca să găsească argumente contra, pe când Brătianu îl ataca folosind unele prea puternice, principele tată avertiză:

- Din acest motiv vor pierde în favoarea dumitale… Ei, ia să vedem, redeveni dictatorial bătrânul căutând acum idei mai folositoare în diverse domenii, mai mult gândind cu glas tare pe direcția a ceea ce ar mai putea stoarce și impunându-i câte o obligație, decât comentând cu el posibilitățile. Adică, parcă i-ar fi bifat lista:

- Cu monopolul tutunului, zici că e concesionat; deci compromis !… A mai rămas, totuși, păcura și sarea !… Ati făcut un Credit Funciar Rural fără să apelați la bancherii noștri !… Va mai trebui să vedem cu gaterele mecanice și cu locomotivele vechi de folosit la treierat, cu navigația pe râurile interioare, cu podurile; neapărat cu podurile, înțelegi ?…

Înțelegea. Înțelegea Brătianu că, lăsându-se încântat de primul succes, partea doua a partidei era pierdută. Meticulos, neamțul nu va încheia niciodată lista, ci își va mai aminti mereu câte ceva care va trebui adăugat storcându-l și storcându-l și storcându-l… Mătăhălos, în somptuoasa uniformă cu fireturi,

epoleți, revere colorate și nasturi auriți a armatei prusace, bătrânul principe intrase într-un ritm de intensă mărșăluială cu pași apăsați de înaintare pe teritoriul cucerit. Și o făcea cu toată îndârjirea, văzându-se pe fața lui că încă nu uitase înfrângerea care-i trebuia răzbunată.

XIII

Așa că, scopul său principal îndeplinindu-și-l, Brătianu ieși totuși cu un gust amar pe porțile mari ale castelului care se închideau greoi și apăsător în urma lui, împinse de servitorii în uniforme militare pe care, ca fost comandant, pesemne că principele îi obținuse tot pe gratis dintre ordonanțele armatei, prin vreun hatâr imperial.

Îi supraveghea din umbră ochiul atent al șambelanului, în vreme ce, descheindu-și redingota ca și cum s-ar fi eliberat de constrângerile stării dinainte, Brătianu își repeta cele gândite la venire, pe când urca treptele: „Asta-i civilizația !... La Înalta Poartă trebuia să te duci încărcat, ca să lași în fiecare încăpere de demnitar greutatea peșcheșului, până ce, eliberat de toată apăsarea asta materială, ajungeai ușor ca un fulg la cele serenissime din preajma padișahului. Aici, vii ușor la cele serenissime ale tatălui castelan, ca să pleci împovărat de obligații față de toți cei care-și vor lua singuri darul prin simple credite bancare !”...

Și nu putea, nu putea în ruptul capului să se consoleze cu obișnuita dar superficiala constatare că „așa e viața” !… O știa, dracului, că așa era; dar tare ar fi fost bucuros dacă ar fi putut să nu recurgă la o asemenea banală explicație. Știa chiar și faptul că, în fond, el câștigase; că, una peste alta luând lucrurile, avantajul era de partea lui. Dar nu putea să-și ierte starea prin care era obligat să fie conștient că, urcând această colină pe care acum o cobora, intrând pe porțile castelului aceluia care sfida prin puterea deținută în timp, el era cel care trebuia să dea, el era cel care, oricât de îndemânatic ar fi parat, tot era supus acelei menghine de stors de la alții. Menghină a cărei mânuire îi venea mănușă castelanului ce nu-și făcea nici un scrupul din strângerea ei, ci era ca un robot dotat cu știința de a apăsa și a apăsa, a strânge și a strânge, a nu lăsa nimic de la el câtă vreme poate face asta. Și, în acest fel, el, inteligentul pragmatic venit pregătit să dea tot ce cuprinde trocul, pregătit prin replica scurtă: dotarea și înarmarea unei întregi armate - care se putea rosti ușor și repede spre a pune imediat punct - în acest fel, fără să-și dea seama cum, a pierdut tocmai prezența de spirit față de acest punct și s-a trezit cu virgula prin care bătrânul storcător trecea la altele și la altele mărind prețul… Trăia o ciudă de moarte și o rușine față de sine însuși, consolându-se numai cu faptul că, de

data asta îl lovise atât de puternic la început încât arogantul în fastuoasa uniformă care-i îmbrăca în culori și aurării meschinăria, nu mai avusese și obrăznicia de a-l bate părintește pe umăr ca data trecută, consolându-l stereotip cu aceleași cuvinte: „*Ah zoo*, iubitule, fii liniștit, că așa trebuie să stea lucrurile; așa sunt ele în ordine... *in ordnung*... Noi stabilim aici cea mai bună rânduială !”... Nu mai avusese superioritatea sau îndemânarea să facă și asta, fiind fiert în umorile vanității rănite de dezavantajele create prin mediocritatea meschină a fiului său. Dar și Brătianu își avea orgoliile sale rănite care-i lăsau acel gust amar al unei reușite triste, lipsite de glorie. Cum și-ar fi dorit măcar odată în viață: să iasă nepătat dintr-o asemenea înfruntare cu acest feudalism absurd și totalitar pe care-l detesta; să iasă fără umbra compromisurilor, cu conștiința că își atinsese deplin idealul revoluționar al tinereții sale cinstite… Dar viața e viață, iar tu nu trebuie decât să recunoști banala dezarmare că „așa e ea” !…

Lipsa superiorității de suveran spoliator pe care i-ar fi dat-o starea lejeră de a-l simți pe celălalt anihilat (sau măcar cumpărat prin gestul părintesc de a-l bate pe umăr consolându-l cu acel „*Ah zoo*, iubitule, fii liniștit, că așa trebuie să stea lucrurile; așa sunt ele în ordine... *in ordnung*... Noi stabilim aici cea mai bună rânduială !”...) îl lipsea și pe bătrânul principe de satisfacții. Nu-l împăca încă socoteala câștigurilor prin care reușise să recupereze cele pierdute, cât îl frământau furiile provocate de gândul la pierderi. Își pocnea degetele nervos în acea strângere necontrolată caracteristică oamenilor bătrâni și se răzbuna pe șambelanul căruia numai că nu-i zgâlțâia favoriții:

- Și tu și Ambronn, nepricopsiților, oricât v-am învățat și v-am poruncit să… să… - orgoliul îl făcu să ezite, să caute a nu folosi adjectivele meritate de boacănele fiului său - să… temperați, să… corectați și să-mi sesizați actele lui Carol, acte… în fine, voi, nepricopsiților… - Și nu mai adăugă nimic în acestă direcție, ci se trezi țipând o întrebare care, pesemne, îl chinuia de mult dacă, prin cine știe ce asociație de idei privind neputința, îi izbucnea de-abia acuma: Spune-mi, atunci când el era zăpăcit de fufa aia de la curtea lui Napoleon, iar eu te-am rugat să-l faci s-o uite… știi prin ce metode… te-am rugat, știi ?

- Știu, Înălțimea Voastră, cum să nu știu !

- Atunci spune-mi !

- Să vă spun, ce ?

Principele se uită deosebit de furios la barbetele șambelanului său ca și cum ar fi calculat din ce parte să-l tragă:

- L-ai făcut ? !

- Eu… l-am făcut, Înălțimea Voastră, dar…

- Dar… ? !

- Dar… el n-a prea vrut.

- N-a vruuut ! - urlă principele ca și cum n-ar fi înțeles - Spune, mă, mai clar !

- Păi, v-am spus clar.

- Ce clar, mă ? !… Noi știm amândoi și am discutat, că ești ca și din familie; noi știm că acest copil uneori face prostii… Știm că din acea iubire refulată îi vin multe hachițe și se-nchide-n el !

- Știm, Înălțimea Voastră.

- Și ți-am dat bani sa te duci cu el la femei din alea…vivandiere. Ce-ai facut ?

- Nu voia, Înălțimea Voastră. Încercam sa-i fac și poftă, să-l incit retrăgându-mă eu cu câte una; ca să-i fac poftă, nu de altceva !… Dar tot nu voia !

- Aha, ticălosule, el nu voia, dar tu te… „retrăgeai" pe banii mei !

- Am încercat chiar si cu Katichen, care vă plăcea și Înălțimii Voastre.

- Si te-ai retras tot tu cu ea, ticalosule ? !

- Mi-am călcat pe inimă; știți, doar, că pe Katichen am plăcut-o atât de mult încât, când Inălțimea Voastra v-ați… retras, eu aș fi luat-o și de nevastă ! Așa că, eu, mi-am călcat pe inimă pentru interesele casei de Hohenzollern, oferind-o Inălțimii Sale prințului…

- Iar el n-a vrut !

- N-a vrut.

- Nici pe Katichen care era așa de… atât de… era…

- Era grozavă ! - se lumină la față șambelanul și, oricât s-ar fi aflat sub acuzație, se pierdu nostalgic lingându-și buzele - Era… cum doar odată în viață întâlnești o femeie atât de fierbinte !… Era… - și, copleșit de amintiri, își permise sentimental: Știți prea bine și Înălțimea Voastră cum era !

Pentru ca stăpânul său să ezite între a-l pune la punct sau a deveni și el nostalgic:

- Hm, în fine… să lăsăm asta ! - Și deodată se trezi țipându-și iarăși nemulțumirea: Deci, n-a vrut !

- Nu. Era imun la orice femeie.

- Și de-abia acum îmi spui ? !

- Nu m-ați mai întrebat, Înălțimea Voastră !

Abia atunci pe bătrânul principe îl apucară cu adevărat furiile care-i înlocuiau nemulțumirea și găsi pe cine să se răzbune:

- Ah, această curvișină pariziană de Anna a lui Murat, care i-a sucit mințile fătălăului de Carol, că toată viața va rămâne complexat față de femei ! - spuse el cu ciudă.

Dar ciuda era mult mai mare, pentru că ecoul venea din tinerețea lui, când Josefina de Baden cu care se căsătorise și care avea sânge viciat, franțuzesc, de Beauharnais, acceptase aventura cu Napoleon al treilea. Aventură din pricina căreia și el, soțul încornorat, a rămas complexat toată viața, neputând-o în nici un caz răzbuna, nici imputa, nici măcar s-o poată povesti cuiva plângându-se.

- Ai iubit-o pe Katichen ? ! – se repezi el asupra slujitorului căruia cândva, i-o pasase regretând.

- Am iubit-o nespus de mult, Înălțimea Voastră - răspunse acela în virtutea

tinereților comune, ne uitând, însă, să-și sublinieze devotamentul - Am iubit-o nespus; dar pentru fiul stăpânului meu aș fi fost gata să mă sacrific - pentru a deveni lacrimogen recunoscând: Mai ales că știam că și ei i-ar fi făcut onoare !…

- Onoare ? ! – urlă iarăși din motivele sale ascunse principele.

- Onoare… plăcere… - nuanță slujnicul iarăși luându-l martor -… Știți și înălțimea voastră cum era Katichen !…

- Nu știu nimic ! - protestă principele apărându-și rangul - Știu numai că dobitocul acesta de fiu-meu a refuzat o asemenea bucățică !

- Ce bucățică !… - chipul bătrânului șambelan era stors de amintiri - Nemțoiacă, atât cât îi trebuia ca să nu aibă prejudecăți, unguroaică mai mult decât îi trebuia ca să fie focoasă și, pe deasupra, cu ceva sânge polonez care a împins la succes toate vivandierele Parisului !… Mult am mai iubit-o pe femeia asta, Înălțimea Voastră !…

Ceea ce, pe bătrînul principe, îl pleoști mai rău decât pe slujitorul său stors de amintiri:

- Tu, măcar ai iubit-o !… Eu, nici asta nu mi-am permis cum trebuie, ca să nu iasă scandal !… Ce spuneai ? Că nemțoaicele n-au prejudecăți ? !… Păi de asta n-au ! Fiindcă noi nu știm să le satisfacem cum trebuie !… Caută și ele, săracele, dacă dau peste un sloi cum e fiu-meu !… - Iar gândul acesta îi aduse aminte de înaltele sale răspunderi ca șef al casei princiare - Oare… Oare cum își satisface principesa ?… Fata lui von Wied era cam zburdalnică și cam zăltată, visând poetic !… Ascultă ! - tună el din nou.

- Ascult, Înălțimea Voastră !

- Și tu și Ambronn să fiți atenți la problema asta. Casa princiară trebuie să știe tot ! Să nu ne trezim ca atunci, cu Constituția, că șiretul acesta de Brătianu a vrut și atunci să ne traga pe sfoară cu monarhia constituțională și gogorița că „regele domnește dar nu guvernează” !… Dacă nu-i atrăgeam eu atenția lui Carol că trebuie să țină în mână toate legile, adică să le poată sancționa cum vrea el, cădea în capcană și rămânea marioneta lor, ca-n Belgia !… Ia vezi, acum să nu fie făcut marionetă altfel, prin nevastă-sa !… Că, de dominat el pe ea, slabă nădejde !

- Femeia se domină greu, Înălțimea Voastră ! - încercă șambelanul să-l consoleze, dar mai rău îl înfurie. Și, tocmai când se pregătea să revină la exemplul cu nostalgia lor comună, ale cărei amintiri îi storceau pe ambii prin evocarea lui Katichen, nu mai reuși decât să rostească prima silabă din numele acesteia, că se simți luat de tunică și ridicat, cu tot cu zorzoane și barbete în fața privirilor neiertătoare ale stăpânului său:

- O dominăm noi, dacă n-o domină el !… Tu, cu Ambronn veți acționa; dar fără consuli, fără să știe Bismark asta, că ne facem de râs ca familie. Vegheați și-mi aduceți la cunoștință !… Dacă armăsarul nu știe să încalece, calul bătrân trebuie să știe să țină iepele în buestru !… Iar, dacă are vreun armăsăraș, îl castrăm !… Important e să aflați ce slăbiciuni manifestă femeia asta !

XIV

Dar n-au aflat decât de slăbiciunile ei pentru literatură și arte și, fără a face vreo legătură cu chemarea lui Brătianu ca prim-ministru, de faptul că guvernul a propus votarea unei sume speciale pentru susținerea preocupărilor artistice ale principesei. Au mai văzut unele publicații din Paris și Berlin care începuseră să-i publice poezii, povestiri și un fel de însemnări sau studii despre țara ei, ceea ce pe bătrânul prinț îl făcu a ricana:

- Bine-nțeles, năravul din familie de a o face pe exploratorii, ca Maximilian care-și zice că-i om de știință, nu principe.

Însă, văzând apoi că ziarele au uneori lângă textele ei și câte o gravură, care o arătau înaltă și grăsuță, adevărată rasă nobiliară germană cu priviri ambițioase, aprecie. Nu se știe dacă aprecie pozitiv faptul în sine, sau aprecie suma cheltuită:

- Oricum, să-ți publice un asemenea portret, costă ceva !

- Costă mult, Înălțimea Voastră - îi dădu dreptate confidentul șambelan - nu vă amintiți că în perioada de criză care a zguduit Austria, i se imputa împăratului Franz Joseph că plătea pictorii și ziarele care reproduceau portretele Elisabetei, ca să-i facă reclamă că e cea mai frumoasă dintre soțiile monarhilor lumii și are toaletele cele mai elegante prin care se lansează moda în imperii și regate și care, pe urmă a înnebunit ? !… Asta costă !

- De cine vorbești, care Elisabeta ? - se supără principele ca de ceva neplăcut - Elisabeta e…

- Nu, Alteță, nu Elisabeta noastră. Eu făceam numai o comparație a apariției portretelor ei în ziare, cu cele de prin anii 1860-1870 ale lui Sisi, micuța Elisabeta a familiei voastre înrudite Wittlesbach, pe care Franz Joseph și-o încoronase împărătească.

- Nebuna aia care călărește ?

- Întrutocmai, Înălțimea Voastră. Chipul cel mai frumos și silueta cea mai perfectă. Așa suna reclama. Au publicat englezii fotografia centurii cu care-și împodobea mijlocul și care nu avea mai mut de 16 inci, iar împărăteasa nu cântărea mai mult de 50 de kilograme.

- Văd că ești la curent cu mondenitățile femeiești ! - spuse prințul amuzat de multă vreme de obsesiile sexuale care se ascundeau sub barbetele solemne ale servitorului de-o vârstă cu el și cu care crescuse-mpreună; iar acela ocoli răspunsul:

- Elisabeta noastră e o altfel de frumusețe; e robustă, bine făcută, cu obrajii împurpurați.

- Păi, tocmai de asta - se sborși prințul - ți-am spus să veghezi, nefericitule, să nu facă vreo prostie cum fac toate femeile și să intrăm în gura lumii cum a intrat Franz Joseph cu împărăteasa lui !… Că se spune c-a zguduit-o de mică,

nătărăul, că e un nătărău chiar dacă a ajuns împărat ! - vorbi invidia din el, iar confidentul, ştiindu-şi bine rolul, îi dădu dreptate consolându-l:

- Unii au noroc, Înălţimea Voastră !…

- Ce norc, mă ? Norocul a fost că a avut o mamă cu mână de fier, familie grmană adevărată, nu austriacă: Sophie Wilhelmina, Dorotheea, Fredederica de Bavaria ! - şi, iarăşi deveni invidios: Noi n-am avut norocul acesta, cu toate că am intrat în armată ca şi el, la treisprezece ani !… Dar ea l-a făcut direct colonel, apoi a rezolvat cu el şi revoluţia de la 1848 înlăturându-l pe unchi-său şi chiar pe taică-său, făcându-l pe el împărat la optsprezece ani şi închizând gura revoluţionarilor cărora le-a dat ceva libertăţi iar, peste un an, a schimbat constituţia din democraţie în mâna de fier a autocraţiei. A fost o femeie teribilă Sophia de Bavaria; ea a făcut poliţia care ţine şi astăzi imperiul, ea a condus miniştrii lui fiu-său vreme de douăzeci de ani !…

- Si, parcă Înălţimea Voastră nu conduceţi ? ! Conduceţi…

Karl-Anton de Hohenzollern îi tăie vorba, neinteresându-l să-i spună acela ce conducea, ci să se asigure de un lucru mai grav.

- Conduc; ce ?… Trebuie să conduc, până o s-ajungă Carol să fie mai de nădejde ! - şi se încurajă singur: Că şi Frantz Joseph, la început, dacă n-ar fi fost Sophie… Era un tăntălău pe tron !… Maică-sa i-o pregătise pe fiica mai mare din familia Wittelsbach, pe Helene care, oricum era mai coaptă. Dar, la Bad Ischl, el a băut, s-a dat mare împărat şi le-a confundat pe surori. A sărit ca soldăţoiu-mârlan pe asta mică şi a speriat-o când a fost să-i facă felul, că fata n-avea nici cincisprezece ani; n-a ştiut ce voia boul să-i facă şi, în loc să-i placă, plângea speriată în vreme ce el, beat, i-o-nfigea şi nu prea nimerea, aşa c-a luat-o şi la palme. A trebuit să-i logodească a doua zi ca să-i salveze brutei onoarea de împărat !… Dar Sofia, care o voise pe cealaltă nu i-a iertat-o niciodată, iar Frantz era mai mult fioros decât excitat când ajungea la patul ei… De asta a rămas cu ea ţicnită pe toată viaţa !… Vezi, ai grijă: ţicneli din astea au multe, femeile !… Le mai cheamă şi pe amândouă, tot Elisabeta !…

- Împărătesei îi spune toată lumea Sisi, Înălţimea Voastră - spuse şambelanul tot cu acea intenţie, ca şi cum asta l-ar fi putut linişti pe principele său care, şi mai înfuriat, îşi ţipă tot invidia lui:

- Iar, despre Franz Joseph, toată lumea crede acum că e mare împărat peste cincizeci de milioane de supuşi din diverse ţări, când el a fost bătut la rând în Războiul Crimeii, la Solferino şi de noi la 1866 !… Împăratul nostru îi face acum o favoare fiind aliat cu el.

- Astea sunt raţiuni de stat, Alteţă: Două imperii germanice pot stăpâni toată Europa. Imperiile contează mai mult decât împăraţii.

- Decât împăraţii proşti, ca Franz Joseph; nu degeaba îl batjocoresc italienii spunându-i Cocco-Peppe ! - insistă acela.

- O fi prost, Alteţă, dar… - încercă să-i facă plăcere şambelanul.

- Foarte prost ! - întări principele.

- Dar norocos ! Vă aduceţi aminte cum a scăpat din atentatul acela destul de grav ?… A scăpat numai prin faptul că sabia celui care voia să-i taie capul

a lovit în gulerul de la tunică pe care-l purta înalt și țesut cu multe fireturi.

- Prost și norocos !

Slugă credincioasă și simțitoare la grijile stăpânului său, șambelanul încercă să-l consoleze cum putea mai bine:

- Așa va fi și fiul Vostru Carol, Alteță. Ă,ă,ă… Adică, norocos vreau să spun.

Și, indiferent că stăpânul său avea această ranchună la adresa împărăției vecine, oamenii lui, acest șambelan împreună cu Ambronn, care-i fusese înaintaș și șef, au plătit poliția secretă a Habsburgilor ca să-i aducă informația că, de fapt, cele două Elisabete, cunoscându-se din copilărie prin familiile lor, iar cei șase ani ca diferență ne mai însemnând acum, la vârsta lor, prea mult, se aveau în relații destul de bune, Sisi, care-și umpluse singurătatea cu călătorii, exerciții sportive și lecturi intense, ajungând la a lua exemplul Elisabetei a României aplecându-se spre literatură. Celor două le făcea plăcere când aveau prilejul să se întâlnească și, chiar când era vorba de protocolul unor vizite sau întîlniri, se-nțelegeau atât de bine încât îi neglijau pe alții sau chiar se retrăgeau, Elisabeta cea mai tânără molipsindu-se de la împărătească de acel dispreț cunoscut pentru asemenea protocoale pe care le considera grave și insipide.

Ceea ce, însă, nu putuseră informa polițiștii secreți contactați și omeniți, era faptul că, de prima dată, la o recepție la castelul Schonburg, trăgând-o deoparte în discuțiile lor, Sisi îi spusese Eliabetei, Beti, cum îi zicea ea, de-a dreptul:

- Mai dă-i naibii pe toți galonații ăștia cu nevestele lor insipide care-mi copiază toaletele; vino la mine în grădina interioară unde mă refugiez de când scorpia de împărătească-mamă voia să mă educe cum să mă port protocolar respectând recepțiile astea absurde cu oameni obtuzi !…

Pentru ca apoi, dintr-o răsuflare, să-i spună cum aceeași scorpie nici n-o lăsase să-și crească copii, luându-i și băgându-i ca într-un țarc de aur unde să-i dreseze ea; iar nărodul de împărat nici n-o lăsase să-și spună până la capăt durerea atunci când ea, și copilă ca vârstă și mamă a două fete, căutase unicul sprijin pe care-l putea avea: bărbatul care avea răspunderea de a o fi făcut împărătească. Dar el era mai degrabă bărbatul de cazarmă care se trezea la trei și jumătate dimineața făcându-și exercițiile de soldat și ocupându-și la patru locul în cabinetul imperial pentru ca mama să-l găsească luând măsuri pentru treburile imepriului și să i le aprobe. Așa că nici n-o ascultă până la capăt, tocmai când ea plângea pentru copiii ei, ordonându-i să fie supusă și convinsă că Arhiducesa-mamă e cea care poruncește în Hofburg. Iar când Sisi, în sfârșit, aduse pe lume băiatul așteptat spre a fi prinț moștenitor, nimeni nu se-ntrebase în ce stare depresivă purtase ea fătul, acesta fiindu-i luat pentru nobila dresură în care se implica mâna de fier a soacrei.

De fapt, obișnuită cu bărbați slabi la minte, cum fusese și tatăl lui Frantz Joseph, dominat de ea într-un asemenea hal încât se spunea că procrease un fiu pe invers, năbădăios și brutal cu femeile mai încete sau mai nepricepute în a-l satisface, despre Arhiducesa Sophia se știa nu numai că era adevăratul

bărbat de la Curtea Vienei, dar că această funcție de mascul autocrat o satisfăcea la maximum. Avea o poliție puternică și miniștri bine dresați, iar de când cel de al doilea fiu îi devenise Împărat al Mexicului, i se părea a stăpâni lumea întreagă. De la Sisi cerea de două ori ascultare fiindu-i și noră dar și nepoată din familia de regi ai Bavariei care, trăind printre țăranii de la castelele lor, „aveau prostul obicei să se poarte ca oamenii simpli". Ceea ce ea nu-i permitea norei aduse la această mare curte a Vienei cam pe neașteptate, numai după ce fiul foarte temător de mamă în relațiile suverantății, neieșindu-i din voie nici chiar fiind împărat, își compensase această supunere prin răscoala de bărbăție cu care sărise înfierbântat asupra firavei copile ce-i ieșea în cale, exprimându-și pentru prima oară astfel voința imperială, cu toate că mămica îl conducea spre sora mai mare a acesteia. Faptul consumându-se, spre a răsplăti spumele armăsărașului de pe tronul marelui imperiu, copila a intrat direct în fastuoasa nuntă și-n continuarea marilor protocoale de la curte, orice stângăcie fiindu-i aspru amendată de soacră. Si, astfel, imperiul în care, la 1856 de-abia se năștea micuțul Sigmund, cel care avea să devină cunoscutul Doktor Freud, experimenta chiar la înalta sa Curte ceea ce avea să teoretizeze acesta mai târziu.

Cam așa începuseră stările depresive ale slăbuței femei care, după ce-și îndeplinise obligația de a aduce unul după altul moștenitorii, îi făcuse pe cei ai Casei să aibă consemn de a da explicația unei boli grave care justifica absențele ei din protocoalele Curții Imperiale. Ceea ce o ambiționă s-o aducă pe lume și pe mezina căreia, pe lângă celelalte nume i l-a dat și pe cel ambițios de Valeria spunându-i doar astfel sau, cel mult Maria-Valeria, trăind târzii bucurii de mamă prin melodioasa rostire a acestei chemări care, datorită faptului că moștenitorul așteptat al tronului venise înaintea ei, n-a mai interesat-o atât de mult pe arhiducesa soacră lăsându-i-o mai aproape de suflet. Și, chiar dacă Rudolf, osul bărbătesc, dădea semnele depresiei pe care o trăise mama purtându-l în pântece, acestea erau prea puțin observate de bătrâna mână de fier care-l pregătea pentru instrucția militară și, cu atât mai puțin de Franz Joseph, care avea în sânge toată această instrucție, fiind convins că automatismele ei ajută foarte mult treburilor de stat pentru care îi era pregătit fiul. Nu-și punea o clipă problema unor rigidități care pot contorsiona sufletul unui tânăr ce moștenea sensibilitățile mamei, de vreme ce el, tatăl, se simțea foarte bine astfel. Și nici nu-i trecea prin minte adevărul că el, ca sensibilitate, n-avea mai mult decât ceea ce moștenise de la autoritatea vulgară, lipsită de alte nuanțe nobiliare înafara plăcerii de a dicta și a domina a mamei sale ci, dimpotrivă, urcat pe tronul imperial de la optsprezece ani, era convins că rigorile militare făcuseră din el un mecanism destul de sigur în dresura mișcărilor pe care le învățase. Mișcări mecanice, de rutină, care produceau plăceri comode trupului, fiecare la rândul ei, la orele ei. Și altele, la fel de mecanice care produceau birocrația imperiului, tot cu plăcerea comodă de a simți prin ele că ești monarh.

Adresate altor mecanisme pe care le impulsionau, mecanismelor

demnitarilor ajunși asemenea lui poate nici măcar în mod deliberat, ci prin selecție naturală, acestea perpetuau conducerea unui imperiu care era el însuși o imensă rutină, cu aparențe de funcționare normală în chingile unei polițiibine rutinate care-l țineau precum cercurile unui butoi în strânsura prin care țâșneau uneori aburii violenți ai nemulțumirii popoarelor subjugate. Insensibil, ungându-și mecanismul la timp cu mesele la ore fixe, măsurile administrative prin persoane fixe, plăcerile amoroase la zile fixe, ca și inspecțiile militare sau protocoalele diplomatice, Franz Joseph începea chiar a fi luat în serios ca împărat, de supuși sau de guvernările din jur. Nu din vreun merit deosebit, ci doar pe motivul longevității sale în tron. Iar faptul că imperiul n-avea o împărătească așa cum arătau litografiile oficiale ale Coroanei expuse în toate locurile publice ale Austro-Ungariei, de la cancelariile guvernatorilor la cazărmi, la primării, la oficiile poștale, până pe pereții cu urme de muște și de fum ai cârciumilor, nu se părea a-l deranja prea mult din această rutină care părea a fi singurul lucru cu care se hrănea sufletește.

- Cînd m-a… în fine, cucerit… pe mine, preferându-mă în locul sorei mele pe care i-o arvunise maică-sa, după ce, mă rog, am trăit acea sperietură groaznică datorită copilăreștii mele lipse de experiență și naivității vărstei mele, când m-am mai dezmeticit și am încercat să-l iubesc ajungând la conștiința că Dumnezeu îmi dăduse un soț - îi povestea Sissi Elisabetei - mi-am spus că el se va opune la pretențiile de a mă supune, pe care începuse să le aibă *Tante Sophie*, cum îi spuneam noi. Plângeam uneori, dar îmi spuneam că soțul iubitor, care venea în pat la mine la ora fixă a unei zile anumite, își va pune mama la punct. Și, bine-nțeles, cred că m-am țicnit puțin când mi-am dat seama că nu se va întâmpla asta. Nu era de joacă: zgripțuroaica mi-a luat copiii ca să-i crească cum voia ea, iar el considera lucrul acesta cum nu se poate mai normal. Considera ocupațiile sale, de la alea banale, ca de șobolan rutinat, la cele de fast grav și primitiv care nu se petrece cu oameni ci cu uniforme, până la poftele sexuale pe care mai degrabă și le satisfăcea periodic decât îl apucau, toate astea erau mult mai importante. Nu doar mai importante decât mine, ci decât viața mea și decât ce ar fi trebuit să însemne ea pentru omul de-alături. Și, dă-ți seama, zgripțuroaica a împărățit douăzeci de ani dădăcindu-l !…

Asemenea lucruri își povesteau, iar Sisi se speria uneori văzând cum, de la zâmbet, Elisabeta trecea brusc la lacrimile al căror comentariu expresiv era directa legătură cu starea ei care se asemăna. Se proiectau una într-alta nu numai ca ființe sensibile, ci și ca destin de căsătorie pe care îl avuseseră; iar cea mai tânără era la vârsta la care încă nu suferise asemenea mutații încât să nu mai plângă.

- Ei, ce-i cu tine, te înțeleg, fiindcă și mie mi-a murit un copil. Te înțeleg mai mult, pentru că ție ți-a murit singurul !… Îți înțeleg reacția exactă când prostul tău bărbat a încercat să te consoleze spunându-ți că, oricum, nu era băiat ca să moștenească tronul… Te înțeleg, Elisabeta ! Cum să nu te înțeleg ? !… Ma bucur, chiar, să-ți înțeleg și aceste tristeți, ție, care ești, poate, alături de Maria-Valeria, singura care știe prea bine că, dintre ei, nu sunt eu

nebuna și că răzbunarea mea va veni asupra lor când se va vedea că am și am avut întotdeauna dreptate. De asta încep să scriu și eu !… Tu ai scrisul, îți e deajuns !

Elisabeta recunoștea că ar fi trebuit să-i dea dreptate, dar se justifica:

- În scris nu pot să mă plâng așa cum mă plâng ție !… Mă simt atât de plină de gânduri frumoase după ce ne plângem una alteia !…

- Eu nu mai plâng. Învață să nu plângi - o instruia meticulos împărăteasa adăugând, nu neconvinsă că sfatul era pe jumătate nebunesc: Mă concentrez să-mi păstrez silueta, pun mai mult preț pe podoaba pieptănată și coafată a părului meu, decât pe coroană, învăț ușor limbile oamenilor cu care vreau să vorbesc, îmi iubesc mult caii cu care fac performanțe de cea mai înaltă călărie, îi iubesc pe ungurii care mă adulează în vreme ce pentru el sunt o cifră care se adaugă la suma popoarelor supuse, știu că poliția lui îmi caută jurnalul intim și, de aceea, de câte ori notez ceva îl las la îndemâna oricui, iar când am nervi mă defulez la înot sau vânătoare. Și, uite-așa, scapi de alte preocupări și nu te porți nici ca o regină demodată, nici ca masa nefericită de nobili cu pretenții cărora le-a trecut timpul. Pe mine mă interesează identitatea mea personală, Elisabeta, de om așa cum sunt mai toți oamenii normali pe lumea asta… Ha !… Iar ei mă cred nebuna !… Eu sunt pentru ei nevropata nebună !… Iar ei sunt cei normali în incapacitatea lor de a înțelege pe ce cale merge omenirea asta !

În acest mod se-nțelegeau și se simțeau tot mai apropiate. Frumoase, încă, amândouă, foarte elegante și simțind plăcerea feminină a unor extravaganțe pe care proștii sau proastele fie le bîrfeau, fie le copiau. Foarte diferite, Elisabeta având frumusețI sănătoase, rubensiene, Sisi păstrându-și prin exagerată suplețe și frumos subliniată paloare a obrazului prelung aura pe care o căpătase încă de copilă: cea de a fi cea mai frumoasă dintre reginele și împărătesele lumii. Ambele cu tristețea copiilor pierduți într-un mod sau altul, ambele dezamăgite de soți, ambele simțind banalitatea tiraniei protocolului de curte în comparație cu firile lor intelectuale bine cultivate… Preluând prima de la cealaltă pasiunea pentru arta practicată cu dăruire și cealaltă de la prima meditația față de realitățile persoanei umane care devenea mai importantă decât mofturile nobiliare pe care le vedeau în jur, ambele, pesemne, ajungând să viseze, sau măcar să intuiască nevoia unui bărbat puternic și anarhist, condotier încăpățânat și romantic prin care să se răzbune pe lumea palatelor care le încorseta, ambele căutând răzbunări mai mici sau mai mari, mai artistice sau mai directe spre a-și înveseli soarta, ele deveneau din ce în ce mai prietene și căutau din ce în ce mai mult prilej de a comunica.

Una era celebră prin sutele de portrete care i se făcuseră și i se răspândiseră doar la început din ambițiile Curți, mai apoi chiar fiind căutate din interesul de care-și dădeau seama ziarele că- l prezentau pentru publicul larg al cancanului burghez; alta avea un început de glorie, tot așa, aparentă, prin literatură. Una subțire și interiorizată ca un fetiș al tuturor portretelor care i se făcuseră; alta mai robustă, ceea ce îi dădea o vivacitate puțin ciudată, în salturi de la melancolii la veselii spontane… În fond, erau două femei triste, uneori

tulburate de starea lor, care începuseră tot mai mult a se căuta una pe alta și a-și scrie. Iar, când se vedeau, ce altceva puteau face decât să se consoleze că una avea un monarh abrutizat sub papucul maică-si, iar alta unul ce trebuia dirijat de tată ? ! ?

Așa că tatăl principe și șef al Casei de Hohenzollern afla câte ceva din toate acestea prin intermediul poliției secrete a împăratului pe care mai mult îl invidia decât îl bârfea. Nu păreau a fi lucruri prea grave, el catalogându-le scurt drept sentimentalisme femeiești de așteptat și la una care provenea dintre nevroticii familiei de Wittelsbach, și la cealaltă, a cărei familie de Wied, dăduse un aventurier care n-avea ceva mai bun de făcut decât să studieze fauna Amazonului. Le aprecie ca atare așezându-le doar în rafturile calculelor sale. Dar, cand copia rapoartelor secrete către Franz Joseph pe care o cumpăra cu banuți care zgâriau buzunarul cumpătării sale, îi aduse informația că nebuna de Sissi care începuse să scrie poezii în maniera cunoscutului Heinerich Heine, a făcut public afirmația că „*Monarhia e o ruină*", s-a cam înspăimântat să țină în mână o asemenea hârtie și a ars-o ca să nu trebuiască să i-o aducă la cunoștință și împăratului său Wilhelm, iar acela să-l ia la cine știe ce întrebări, aflându-se, poate, că și nora sa fusese de față.

Nu, nu; n-avea el nevoie de așa ceva ! - striga alteța sa către șambelan, hotărând că nu mai e necesară cumpărarea unor asemenea copii secrete după rapoartele și mai secrete și că nu mai dă un ban pe hârtiile acelor spioni dubli care-i făceau treaba.

Dar, meditând mai bine și venindu-i gândul că lucrurile puteau fi aflate și altfel, fără a face cheltuieli din propriul buzunar, îi transmise urgent un mesaj ultrasecret fiului său, nu scriindu-i despre ce prostii făcea nevastă-sa, fiindcă asta l-ar fi speriat pe Carol mai rău și, la firea lui de copil fragil, cum era perceput în familie, acela ar fi putut face vreun gest imprevizibil. Îl sfătuia doar, cu toată energia imperativă, să-și organizeze și el un serviciu secret mai bine pus la punct, adică preluând exemplul și modalitățile Vienei, care era mai avansată din acest punct de vedere, și nu al Berlinului, care gândea mai milităros asemenea lucruri, adică numai la nivelul armatei, fără a avea încă tentacule adevărate în alte sfere.

În cazul acesta, la bătrânul principe nu mai acționa invidia lui pentru un Frantz Joseph față de care s-ar fi consdierat mai capabil, ci proceda cu ambiție spre a-și întări fiul să nu mai facă prostii cum fusese aceea mai veche cu anunțarea abdicării. Din acest punct de vedere, Karl Anton recunoștea superioritatea Vienei și faptul că fiul său trebuia să-i imite organizarea guvernării polițienești.

XV

Dar toate acestea s-au spulberat când a început războiul. Toată lumea a uitat. Miza era prea mare pentru suflarea românească și, în plus, era la fel de importantă pentru interesele de la Siegmaringen unde se cunoșteau mai bine limitele lui Carol și impulsurile pe care acela trebuia să le primească spre a face față cu demnitate acestei unice ocazii care i se oferea, acestei schimbări totale pe care i-o putea aduce un comportament corespunzător. Iar spiritul lui de soldat bine instruit l-a ajutat mult la a face față. Ceea ce era defect, chiar mare defect pentru el in viața cotidiană – comportamentul rigid, milităros, lipsit de spirit, deveni calitate în limbajul de ordin și execuție al războiului, aprobările lui scurte după ce-și asculta capabilii generali, fiind un avantaj pentru aceștia, iar timiditatea lui morocănoasă, cea care-l făcea reținut, fiind, de asemenea, un avantaj pentru politicienii care-și dezvoltau discursurile, împiedicate acum de comandamentul național să mai fie contradictorii. Ideea de independență era prea puternică.

Declarația de idependență a lui Kogălniceanu a fost fulminantă pentru cei care o simțeau în limba română dar, ca să nu ne îmbătăm cu apă rece în privința susținerii ei de catre Marile Puteri, delegații noștri la Congresul de la Berlin, unde se împărțeau și trofeele victoriei și ciosvârtele de pe lângă ele, a fost ținută tot timpul pe margine. Acolo nu mai contau personalitățile deosebite ale lui Brătianu sau Kogălniceanu, ci puterea steagului pe care-l reprezenta fiecare. La toate demersurile cu care ei n-au pregetat să insiste, neinvitați fiind în plen, ci doar bătând pe la ușa fiecărui ministru dintre cei cu puteri depline, au obținut răspunsul că „România va fi auzită, dar nu ascultată".

Așa că, în acel Berlin pe care începutul zilelor de vară îl împovăra cu lumini dulci prefirate ca o miere aurie printre edificii, statui sau parcuri și aromându-l cu odihnitorul parfum al teilor, concediați de la întrevederea cu câte un înalt delegat, cei doi bărbați care păreau a se plimba deloc grăbiți pe *Unter den Linden* aveau pasul încet doar pentru că-și târau cu ei nemulțumirile de oameni mari și umilirile de națiune mică, la cheremul altora.

- Poți să-i înjuri cât vrei, Mihalache, ei tot pe-a lor or s-o țină până le iese cum vor sau, cel mult, cum li se poate mai convenabil !… - spunea Brătianu mai mult ca o constatare decât pentru a consola pe cineva sau chiar pe sine însuși; pentru ca prietenul și ministrul de externe al cabinetului său să rostească a lehamite de situția în care erau puși:

- Dar nici măcar nu-njur !… Am ajuns doar să mă-ntreb cum să mă umilesc mai bine ca să obținem de la ăștia ceva în numele celor zece mii de români căzuți în luptă !

- Și-a Domnitorului, Mihalache ! A Comandantului de Căpetenie al Armatei, care nu scoate nasul aici, la Berlin, unde-ar putea fi tratat cum a

plecat, ca locotenent de artilerie !

- Ei lasă, că dac-ar fi vrut, dacă firea aia a lui încuiată ar fi gândit altfel, venea și deschidea niște uși măcar așa, mai pe departe, că doar e și vlăstar al familiei imperiale, nu doar locotenent !…

- Ei bine, n-a vrut. Putea s-o facă; discret, prin cancelarii. Dar asta e dovadă că n-a avut prea mulți prieteni cât a slujit aici.

- Tu l-ai împins ?

- Bine-nțeles. Am făcut un plan arătând că lucrurile se pot dirija și din umbră. Dar, întrucât discuția nu se duce între capetele încoronate, n-am avut cum să insist.

- Eu cred că-i e și teamă oarecum de Bismark.

- N-ar avea de ce. Cred mai degrabă că-i dominat de condițiile pe care i le pune întotdeauna acesta, cum tatăl lui mi le pune mie. Așa că, mai bine evită.

- Sigur că da; e mai comod să stea acasă; mai ales că și-a căpătat acum toate asentimentele ofițerimii…

-Și le-a căpătat pe drept, în război; asta o recunosc. Dar, ca să aibă cu adevărat un ascendent în străinătate, vrea să se vadă cu coroana pusă pe cap.

- De asta a ținut să ne precizeze de mai multe ori că avem puteri depline.

- Ce să-i faci ? ! Știe că n-avem altcum pentru țară decât să-i întărim lui autoritatea; și mai știe că o vom face.

- El are aici neamuri de la care ar fi putut aduce un câștig, precizã Kogălniceanu spre a încheia cinic: Noi, doar că n-avem ce pierde dacă nencontrăm cu delegațiile !…

- Suntem ogarii, Mihalache: Ne facem datoria alergând și aducem vânatul la picioare. Îți închipuiai asta pe la 1848 ? !

- Europa e de vină; nu noi !… Cine și-ar fi închipuit că pornești o revoluție liberală ca să schimbi regii cu împărați ? !

Brătianu îl opri din mers spre a se-ntoarce unul către altul și, împungând cu degetul în aer ca și cum i-ar fi arătat că inteligența lor, doar ea, trebuia să deducă niște adevăruri de nespus, rosti cu un ton de supoziție mai mult afirmativă:

- Și, dacă te-aș contrazice spunând că Anglia e de vină ? !…Ehe !… Dacă am adulmeca de unde vin urmele revoluțiilor ăstora care ne făceau roșii, roșii de tot și am mirosi că perfidul Albion ni le-mpingea sau ne atrăgea către ele ?… Da, prin doctrine secret venite de peste Canalul Mânecii spre a stârni romanticii Europei în învrăjbiri din care să nu mai observe adevăratele mișcări geostrategice, care, de fapt, pentru ei și influențele lor au loc în alte părți ale lumii !… M-am întrebat de multe ori; chiar și atunci când mă puneau pe gânduri unele tulburări din masonerie. M-am întrebat daca toate astea, câte ne încingeau pe noi la acte revoluționare, erau spontane sau se coceau în mintea unor „inteligențe”, cum le place englezilor să spună serviciilor secrete. Ia pune-ți tu la lucru mintea de istoric, în legătură cu toate manipulările pe care le-a trăit generația noastră !… N-am apucat să-l mai avem în viață, dar Bălcescu parcă intuise asta cu gândirea lui febrilă … Avem și noi minți ascuțite, dar starea

noastră națională ne obligă să deducem măcar unele adevăruri periculoase, ca să putem pluti și noi pe undeva, pe lângă asemenea interese. Asta e diferența dintre acum treizeci de ani și azi !… Ceea ce la englezi nu se simte. Ei au și parlamentarism și rege. Și țin la amândouă cu adevărat, fără a se arăta deloc revoluționari, cum ne-ndemnau pe noi să fim… Vreau să spun, de fapt, ei au reușit să ajungă la o situație stabilă și cu rege, păstrat mai mult pentru colonii, și cu Parlament, apreciat mai mult în metropolă, poate tocmai pentru ca pompează spre Europa revoluțiile care să fie apoi trădate și s-o nemulțumească tot mai mult…

Berlinul arăta prosper și larg, foarte larg în locul acela; călețile lunecau strălucitoare pe lângă rigole ca și lebedele cu petele lor albe pe canale; nemțoaice vesele cu voalete și umbrelușe împestrițau aleile în culorile toaletelor lor, ofițerii erau șprințari și importanți iar nemții civili își plimbau în costume cenușii plinul de bere sau își făceau poftă de ea. Cei doi miniștri rupți din entuziasmele aclamatoare ale Dâmboviței se simțeau niște nimeni în acest centru de continent ostil prin superioritatea de care se ferea până și Domnitorul care era de-al ăstora, nu de-ai lor. Numele marchizului de Salisbury, al lordului Beakonsfield, al principelui Gortcheacof, a contelu Schuvalof și, bine înțeles, al lui Bismark, reveneau mereu în discuțiile celor doi, căutând speranțe sau măcar șanse de tactici în spusele recente ale acelora la masa Congresului sau în declarațiile pe care li le făcuseră la întîlnirile particulare pe care reușiseră să le aibă. Întorceau toate, pe-o parte și pe alta și se simțeau tot mai strânși, tot mai neajutorați când venea vorba de marile interese ala Angliei cu Turcia pentru oprirea înaintării imperiului rusesc spre Eufrat, sau pentru placa turnantă a Ciprului de unde se putea controla întregul Orient Mijlociu plus intrarea în Canalul de Suez. În asemenea condiții, problema Basarabiei sau problema Deltei Dunării, ca apartenență la România, se clătinau într-o totală nesiguranță, oricând putând fi cedate unele pentru obținerea altora, peste capetele românilor, cei doi bărbați ne având decât să asiste, lipsiți de sprijin, la tocmeala celor mari în mâna cărora era cuțitul.

Schimbul lor de vorbe îngândurate căpăta un ritm mai rar, iar pașii lor pe sub teii scăldați în lumina după amiezii păreau a târâ tot balastul condiției inferioare, de țară căreia i se putea spune să stea la locul ei dacă voia să i se recunoască și să i se pecetluiască independența. Acum simțeau ei, maeștri în discursuri de la tribuna Adunării Românești, diferența dintre a proclama ceva acolo, unde măruntul lor Domnitor avea tot interesul să aprobe, iar alta era situația aici, ca să te recunoască cei care împărțeau și împărățeau puterile lumii…

Cam cu asemenea gânduri și cu o asemenea dezolare ajunseră la hotelul lor ca să se schimbe pentru masa de seară cu prilejul căreia sperau să mai tragă niște sfori. Dar acolo, la receptura cu majordomi gravi, mânuid cheile camerelor, căsuțele în serviciul acestora și registrele oaspeților, luând și desfăcând plicul ce-l aștepta, Brătianu se lumină deodată exclamând:

- Mihalache !… Vino să te pup, Mihalache !…

Și îi flutură un carton pe care, mici, erau imprimate în relief armele Casei Imperiale de Hohenzollern. Ale celei adevărate, deasupra auritei monograme ale Marii Ducese de Baden care „…invita înalta societate berlineză și oaspeții aduși de Congres la serata literară pe care o patrona în cinstea Elisabetei, principesă de Hohenzollern-Siegmaringen, cunoscută poetă din familia de Wied, care și-a întrerupt în timpul recentului război îndeletnicirile de protectoare a artelor și literelor din țara ei adoptivă, pentru a proteja colectele, a da ajutor răniților și a-i încuraja pe soldați, după cum scriu ziarele franceze; iar acum a revenit la versurile pe care vine aici să le publice în limba ei"…

XVI

- Îți mulțumesc, regina mea – îi spuse el pentru prima oară astfel, când reuși să se apropie într-atât încât să-și audă numai ei doi șoaptele sub acele candelabre ale căror lumini îi legănau de sus în același ritm alintat în care se legănau și pașii ei obișnuiți a fi în permanență un fel de semidans.

- Chiar ai de gând să mă faci regină ? ! - întrebă parcă toată făptura ei înveselită și emoționată, nesfiindu-se să-l ia la braț în fața tuturor acelor reprezentanți ai imperiilor care nu putuseră să nu dea curs unei invitații adresată de chiar fiica împăratului gazdă.

- Știi bine că ești de multă vreme regina inimii mele - șopti Brătianu salutând odată cu ea personalitățile pe lângă care treceau - dar te voi face; îți vom aduce în curând și adevărata coroană de regină.

- Și tu știi bine că n-o doresc chiar atât de mult cum și-o dorește Carol; îmi plac mai mult laurii de poetă … Ai văzut, invitația scrie de ziarele franceze pe care le-ai pus să-mi aducă lauri !

- Ai să primești mai mulți în această seară.

- Te rog să nu mă asculți.

- Cum să nu te ascult, când toți te văd făcându-mi onoarea de a-mi sta la braț legănându-ți pașii alături de mine ?

- N-avea grijă; știu toți că doar mă sprijin de brațul primului ministru al soțului meu, principele. Dar tu să nu mă asculți.

- Cum adică să nu te ascult ?

- Când voi recita. De voi ști că m-asculți, am să am emoții; te rog să n-o faci.

- Dar vreau să aflu ce-ai mai scris; vreau să aud ce-a mai gândit poeta. Războiul acesta ne-a purtat cu alte preocupări…

- Vei afla ce-a gândit poeta. Pentru că ea a venit aici, știi prea bine…

- Știu, și-ți sunt recunoscător. Țara va trebui să simtă că are o Casă Domnitoare germană care, dacă tocmai la Berlin n-ar fi sprijinit-o…

- Acum nu te mai gândești la țară; te gândești la mine. Nu ești… altcineva, ca să fii robul altor preocupări ! - porunci ea cu toată gravitatea înțelesurilor.

- Nu; nu sunt… altcineva, regina mea - se supuse el.

- Atunci vei avea răbdare și vei vedea mai târziu ce-a gândit poeta - îi reveni ei voioșia aceea și sprințară și agresiv-febrilă - … Vei afla și ce-a mai scris îi șopti ea repede simțind că trebuiau să se despartă - dar atunci când va recita numai pentru tine !…

Strălucitoare, în capul scărilor apăruse Marea Ducesă gazdă, care-i ura bun venit fetiței de altă dată ce-i dusese trena la oficierea căsătoriei ei cu Marele Duce de Baden, după ce făcuseră-mpreună spectacole în pădurea unde-și împodobeau părul cu frunze de toate culorile și-n joaca lor îi compusese un cântec pe care și acum îl ținea minte. Îi lăudă talentul numind-o a fi un cântec al pădurii bine cunoscut în țara care o adoptase și anunță că venise la ai ei, în Germania, ca să pună la punct un volum pe care o editură din Leipzig voia să i-l trimită la tipar.

Cu pașii ei ușori, ca un dans de fetiță foarte aeriană oricât de plinuță ar fi fost, Elisabeta urcă treptele spre brațele protectoarei sale știind să mulțumească expresiv și actoricește, incitant și ambițios, mai degrabă ca pe o scenă largă, boemă, decât cu gravitatea purtătoarei de coroană princiară. Ceea ce provocă aplauze încântate în tot balul acela cu toalete, fireturi, bogate familii germaninice și înalți demnitari îndeletnicindu-se cu forfecarea frontierelor lumii.

Deasupra tuturor, atentă, Elisabeta îl căută prin mulțime și făcu în direcția lui gestul de-a-i porunci încă o dată să n-o asculte, să n-o privească, să nu fie acolo tocmai pentru…

Pentru ce oare ? - se întreba el ieșind supus în fața acelei dragălășenii capricioase pe care, după ce i-o aflase mai înainte din apropierea șoaptelor lor, i-o simțea acum și de departe. Doar el i-o simțea cu adevăratele înțelesuri, ceilalti crezând că era vorba de un gest actoricesc, prin care, la modul priceput, își regiza recitarea această principesă mai degrabă cunoscută în familiile înrudite care fuseseră invitate acolo ca o inspirată puțin zăltată și amatoare de spectacole, decât sub aspectele tristeților ei grave care o măcinau accentuându-i uneori tocmai asemenea gesturi de veselie exagerată, gata de surprize neșteptate.

Așa că, rostindu-și exclamația „Mare succes; mare succes !”… în timp ce-și freca mâinile de încântare căutându-l, Kogălniceanu dădu de el tocmai în celelalte saloane unde se întindea bufetul acelei recepții.

- A recitat frumos ? – întrebă el.

- Mare succes ! – rămase Kogălniceanu fix pe exclamația sa.

- Ce fel de versuri ?

- De dragoste, omule, de dragoste !… E perfect ! N-a lăsat nici o aluzie de vreo legătură cu Congresul și cu ce se-ntâmplă aici răspunse acela căutând

să dea o caracterizare corectă, pentru ca, deodată, ca și cum s-ar fi plesnit pe frunte atunci dându-și seama și, numai din bune comportări ne făcând acest gest, ci doar punând accentul în vorbă, să exclame: Mare conspirator ești !… Acum îmi dau seama de ce n-o să-ți fiu nici o dată la fel de apropiat cum îți este Rosetti !… Mare conspirator ! - mai rosti el cu sinceră admirație strângându-i brațul, în vreme ce Brătianu se ferea:

- Jur că n-am știut nimic din ce va recita… și că vor fi poezii de dragoste !

Dar, privindu-l nostim prin ovalele mici ale lentilelor de la ochelari, Kogălniceanu nu cedă:

- Mare conspirator !… Tu ai pus la cale totul. Ai văzut că principele nu mișcă sau, poate, săracul, nu-i în stare să miște și… Nu mi-ai spus, fiindcă nu erai sigur; nu voiai să vindem pielea ursului din pădure, dar… Ești genial !… Tu, care pui…

- Și dacă ți-aș spune că nu eu, ci tu ai pus la cale ? ! - îl tachină Brătianu luând două pahare și dându-i unul ca să ciocnească - Hai noroc !

- Noroc !… Na, că era să mă-nec de emoție !… Cum adică eu am pus la cale ?

- Stimate domnule ministru - îl luă peste picior cu simpatie Brătianu mai ciocnind odată și, din veselie chiar mai făcând semn valetului să aducă încă un rând de pahare - evenimentul în mijlocul căruia ne aflăm aici, este un dibaci act diplomatic al Casei Domnitoare a României; deci, desigur, nu se îndoiește nimeni: aparține Principelui ei Domnitor !… Domnia ta ești ministrul de externe, deci reprezinți direct diplomația Principelui, nu-ia așa ?… Hai, spune: Nu-i așa ? !… Sau, măcar ciocnește și nu te mai uita așa la mine !…

- Ciocnesc ! - răspunse acela sec făcând gestul.

- Pentru ce ciocnești ?…

Simțindu-se dus prietenește la vale, Kogălniceanu ridică din umeri:

- Pentru ce ciocnesc ?

-Pentru marele tău succes diplomatic, Mihalache !… În numele Pricipelui tău care a avut o asemenea inițiativă !… Tu ești diplomația românească; tu meriți să primești laurii !… Hai să mai bem și să devii convins că tu primești laurii, până când… așa cum spuneai pe-acolo, pe *Unter den Linden*: Până când ajungem la conștiința că noi suntem ogarii care aleargă cinstit prinzând prada și o depun supuși, ca trofeu pentru stăpânii lor !

Într-o înduioșată tăcere prin care recunoștea, consemna și spovedea toată curvăsăria compromisurilor din viața aceasta, Kogălniceanu se ridică puțin pe vârfuri spre a-și retrage pântecele frumos rotunjit sub vestă și-i sărută obrazul ca și cum i-ar fi confirmat resemnarea, chiar veselă fiind ea la acel moment. Dar nu putu să doarmă decât puțin în noaptea aceea, așa că auzi precis în zori copitele și uruitul pe pavaj al caretei care oprea în fața hotelului.

Iar când deschise ușor fereastra ca să tragă-n piept aerul proaspăt al dimineții care mijea, nu putu să nu recunoască silueta lui Brătianu urcând în grabă și închizând ușa elegantului cupeu. Ușă tăiată frumos, ca un trup de vioară și împodobită cu importantele insemne traversate de bandă roșie din

istoria politicilor germane, ale Marelui Ducat de Baden.

- Ha, se spune că în Baden, se vorbește cea mai pură limbă germană, înnobilată de sonoritățile celte de pe malul Rinului ! – gândi el fie ca istoric, fie ca bărbat iabraș, foarte dispus și foarte capabil să înțeleagă aventura lui Brătianu cu poeziile recitate aseară în cel mai literar dialect al limbii vorbite de supușii împăratului Wilhelm.

Și nu mai întrebă la recepția hotelului dacă herr prim-ministru îi lăsase vreun mesaj, ci anunță el că va fi de găsit tot sfârșitul de săptămână printre cărți, hărți și documnte, la Marea Bibliotecă a fraților Humboldt. Avea un glas de parcă o făcea spre a se dezice de natura înfloritoare a pădurilor spre care știa că se-ndreaptă călească aceea al cărei blazon îl întrezărise numai o clipă. Sau, poate, parcă pentru a se oferi să ispășească păcatele altora prin cărturăreasca sa schimnicie.

XVII

Vizitiii de înalt protocol și pompoasă ținută aveau itinerariul bine ordonat așa că, la prima oprire sub arcada ce păstra încă întunericul deasupra peronului unui important edificiu, urcă mai întâi conturul parfumului aceluia proaspăt de plante de pădure și apoi abia, fără a-și da seama când portiera se închisese, la prima opintire a pornirii simți căldura înmănușată a degetelor cu care ea căuta sprijin. El i le sărută atrăgând-o spre adâncimea pernelor sofisticatei tapițerii care se lăsa mângâiată de trupurile lor mângâinduli-le la rându-i, apoi șopti ca un secret al amândurora:

- Și tot nu pot să cred că ai venit !… Te vedeam și nu-mi venea să cred !…

- Dar acum crezi ?

- Încep să cred.

- Începi să crezi că am venit special ca să te duc în pădurea visurilor mele ?

- Asta da; dar nu m-așteptam că vei veni.

- Te asteptai. Nu credeai ca-mi va reuși serata de ieri; dar de asteptat te așteptai.

- Eu ți-am spus doar mâhnirea mea; îndoiala că principele ar încerca vreo influență tocmai aici, unde trebuie să fie obedient.

- Iar eu mi-am spus că, personal, nu am de ce să fiu obedientă, așa că nu aveam cum să nu vin; nu aveam cum să nu găsesc un pretext ca să pot veni… Voiam să te duc în pădurea tinereților mele; asta e !

- Pretext ?… Păi ce-ai reușit aseară e cea mai subtilă mișcare diplomatică a tronului.

- Posibil. Dar eu îți spun clar: Am făcut asta ca să-l duc în pădurea tinereții mele, acolo unde visam să mă răpească un brigand și să mă poarte alături de el în aventurile răsculaților, pe carvonarul care stă în umbra acestui tron.

- Și care ți-a ascultat porunca si n-a asistat la triumful tău de aseară !

- Aș fi avut emoții; ți-am spus…

În întunericul cupeului cu perdelele trase și-n șoaptele conturate de parfumul acelor plante sălbatece, el o simți cochetând, ceea ce trăda semnul bun al stării ei, când se simțea numai talentata răsfățată sau talentata care-și lua dreptul să se răsfețe.

- A fost succes mare. Am auzit din salonul unde m-ai exilat.

- Te-am exilat ca să-ți recit acum. Doar ție și numai pentru tine !

El se simți flatat. Își lăsă mâna-ntr-a ei. Ba chiar îi mângâie mănușa cu degetele de la cealaltă:

- Aștept; e dublu darul, alături de cel făcut aseară țării !

- Credeai că n-o iubesc ?

- Nu; dar nu credeam pe de-a întregul că vei veni !

O simți întorcându-se spre el și, după ton își dădu seama că avea privirile acelea de provocare copilărească spre nebunii:

- Cum să nu vin când iubesc pe cineva care se confundă cu aceasta țară ? !… Da; pentru el am venit. Era singura noastră posibilitate să facem așa ceva !

- Ce anume ?

- Uite asta ! - îi spuse ea ghemuindu-i-se pe umăr - Să te răpesc, așa cum te răpesc acum și să te duc în pădurea mea, unde sunt doar fata nebună a lui von Wied, fascinată de toți răsculații lumii și fericită să fie o clipă lângă al ei !… - și-l întrebă, ca și cum i s-ar fi supus cerându-i voie: Te superi ? Până la Rhin e cale lungă. Aici suntem în luncile Spreei. Asta nu-i pădurea mea, dar e a Luisei, la care am venit într-o vară și ne-am jucat. E un castel de vânătoare pe care-l folosește rar, când vin ai ei de la Baden în Prusia…

Vorbea. Vorbea mult trădându-și acea agitată stare de trăiri fanteziste cu care se răsfăța sau voia să-și demonstreze că putea uita de altele, sau chiar uita de altele, fiind ea, așa cum se simțea mai bine și mai în visurile ei. Și, în dimineața care se prefigura aurie, nu se sfia să-i a brațul urcând treptele spre intrarea micului pavilon de vânătoare, în vreme ce trăsura cu vizitii ei solemni - Ei, suntem singuri în mijlocul unei păduri !… - îi spuse colindând cu el de mână încăperile îmbrăcate în veche lemnărie cioplită, urmăriți doar de ochii sticloși ai animalelor împăiate - Printr-o asemenea poezie mi-am dorit să fim alături…

- Ești cântecul pădurii mele - îi răspunse el ca și cum ar fi fost nevoie să o convingă.

Iar ea își scoase diadema așezând-o ca netrebuincioasă pe o măsuță de toaletă, își desfăcu părul, îl îmbrățișă fără sfială, dorindu-i căldura… Și totul se topi în poema pe care o scrisese numai și numai pentru el și venise la Berlin cu ambiția să-l oblige să aștepte până când o vor recita doar ei doi, ca niște

„fluturi sărutându-se”… Sărutându-se într-una, până la epuizare:

Cu gene ‘ncins-a ochii tăi
Cel ce-a creiat din veci iubirea,
Iar ei sclipiri de soare-au prins
Și-un fulger umed li-e privirea.

Cu drag eu genele-ți ating
Cu genele-mi de tremur pline,
Din ochi clipesc aprins și des –
Și ast-fel te sărut pe tine.

Bătând din aripi, când ne sunt
Unite-aprinsele pleoape,
E par’ că soarele-ar luci
Și ‘ntr ‘însul ne-am uita de-aproape.

Atunci eu sorb în ochii mei
Privirea ta, și mă ‘mpresoară
Scântei, un râu adânc de foc –
Iar genele mi se scoboară.

Se face noapte ‘n jurul meu !
Eu pier în stângerea clipirii,
Bătând din ostenite-aripi,
Topită-n flacăra iubirii…

Cândva, nu-și mai dădură seama dacă versurile chiar răsunau în acele încăperi, sau numai în ei; în adâncul lor tumultuos. Nici măcar nu mai știau dacă răsunau în română, sau în germană. Pentru că toate se topeau laolaltă cu visurile ei de copilă-sânziană la vârsta așteptării acelui brigand plin de curaj, de forță și de viguroase sentimente crescute din hrana pădurii și a naturilor ei fabuloase… Și, tocmai de asta, desigur, răsunetele aveau rezonanțe germane, din limba adolescenței visătoare, așa cum se-ntâmplă întotdeauna cu femeia în momentele ei de cea mai intimă revărsare, când iarăși se simte neastâmpărată copilă și, pe măsură ce-și trăiește clipa de femeie, se bucură în limba copilăriei ei…

Iar el, răspunzând mângâietor înfriguratei ei nevoi de alint, îi confirmă din nou, cu parafa dulcelui sărut:

- Ești cântecul… Ești cântecul pădurii mele…

- Sunt cântecul ascuns al unor crengi și frunze - simți ea nevoia să spună trăindu-și clipa mult visată.

Dar, prin împlinirea instinctelor cărora li se dăruia, totul avea pentru ea graiul visurilor copilăriei :

Carmen das Lied und Sylva der Wald.
Von selbst gesungen das Waldlied erschallt.
Und wenn ich nicht am Wald geboren wär',
Dann säng ich die Lieder schon selbst nicht mehr.
Den Vögeln hab' ich sie abgelauscht,
Der Wald hat sie mir zugerauscht,
Vom Herzen tät ich den Schlag dazu,
Mich singen der Wald und das Lied dazu !

… Fericită de mângâieri și cerând mângâieri, ea recita într-una acele solemne sonorități germanice și doar când simți că-l pierde, că el începea să fie cu gândurile lui, îl liniști spunându-i :

- Nu-ți face griji; când vrem să vină trăsura sunăm din cornul de vânătoare… - pentru a adăuga într-o glumeță poruncă: Dar nu acuma; mâine, poimâine; oricum: când încă nu se va găsi cineva care să se îngrijoreze.

Acel cineva s-a găsit, totuși. Era Kogălniceanu care patrula nerăbdător prin holul hotelului și doar când, văzându-l coborând din călească și intrând, își controlă ceasul care-i confirma că nu întârziaseră, explodă vesel, accentuându-și dinadins moldovenismele:

- Undi îmbli bre, futalaule, că ne cheamă aiștia să dăm față la Congres ? !…

- Servesc țara – răspunse cu aceeași bonomie Brătianu, parcă încă plutind în anumite miresme.

- Bag eu sama că mai digrabâ servești tronul ! – îi spuse șugubăț Kogălniceanu, pentru a renunța la evocarea prin accent a Bahluiului și Kogâlnicului, ca să-l informeze repede: I-au ascultat azi pe greci, așa că vor face dreptate și cu noi ascultându-ne mâine. Am mai revizuit memoriul pe care acum îl citim și nu doar îl depunem, deci avem dreptul să facem pledoarie pentru el…

XVIII

Dar, despre asta, în afara celor oficiale și a laudelor literare pe care priceperea lui Brătianu la presa de opinie publică știu să le susțină și la Berlin, cei din castelul Siegmaringen nu avură cum să afle. Principele-tată,

care mai avea de trăit și de dirijat afacerile familiei până în 1885, a fost absorbit în anii următori de multiplele preocupări privind încoronarea ca rege a fiului său întemeindu-i propria Casă Regală, iar toate acestea fiind în absolută concordanță cu interesele politicienilor români, s-au petrecut într-o atmosferă de cordialitate.

Ceea ce tulbură din nou problemele discrete ale familiei se întâmplă mai târziu. Iar principele Karl-Anton fu deosebit de indignat când, nu cu comisioane plătite agenților dubli, ci oficial, gratis și, bine-nțeles ultrasecret, primi din partea greoaiei dar puternicei poliții a lui Frantz Joseph o notă prin care i se atrăgea atenția asupra declarației unei persoane din familia Casei princiare pe care el o conducea, jignitoare la adresa întregii nobilimi și a monarhiilor. Care persoană, fiind propria lui noră, „… dacă putuse spune în public despre marii boieri că sunt niște pierde-vară lipsiți de moralitate, se putea scuza că-i aprecia astfel doar pe cei din țara ei; dar faptul că își permite să vorbească despre *regimul republican ca singurul rezonabil*, iar poliția imperiului găsește aici asemănări cu afirmația mai veche că *monarhia e o ruină* a însăși Majestății Sale Imperiale și Regal-Apostolice Elisabeta, cu care Regina României este prietenă, nu avem cum ști, dintre aceste două capete încoronate, ce sunt și prietene, obișnuiesc să manifeste și multă independență, care pe care influențează"…

Principele-tată a fost cu atât mai fioros cu cât șambelanul pe care-și putea răzbuna toate umorile secrete tocmai avusese parte de o generoasă înmormântare din partea sa și, ne mai contând pe vreun om de atîta încredere la bătrânețe, nu se mai știe cum s-a manifestat în vechea sa ranchună față de fiul verișoarei sale, apriga Sofia Friederika, Dorotheea, Wilhelmina de Bavaria sau, poate, chiar în invidia față de aceea, fiindcă ajunsese să aibă doi fii împărați. S-a stins și el, destul de repede în anul următor, și a rămas nedezlegat misterul căror influențe, sau căror admirații față de bărbați perfizi cu concepții republicane, se datorau convingerile periculos avangardiste ale celor două Elisabete, una împărătească și alta regină, dar ambele total disprețuitoare la adresa monarhilor care erau soții lor.

Și, dacă mai înainte, când începuse să regrete că-l împinsese pe molatecul său fiu spre fata asta a lui von Wied fără a se gândi că ea s-ar putea să aibă pecetea aventurierului ei unchi Maximilian care, în loc de a rămâne un nobil stăpân și conducător, s-a prostituat făcându-se om de știință, cu studii despre cine știe ce ierburi, frunze și muște, găsise o asemenea explicație nebuniilor ei artistice, acum se simțea bătrân și neputincios. Intuia, prefigura chiar o umbră de bărbat puternic și capabil de mare influență, de barbar din acela vehement și cu idei periculoase despre modul cum trebuie condusă omenirea, cum se apleca asupra familiei lui de curată nobilitate conducătoare. Dar nu reușea mai mult; nu reușea să-i dea de capăt. Nu mai avea forță să se zbată, să ordone, să oblige și să afle mai mult, nu avea încredere nici în Carol că ar vrea să facă asta. Și a fost coborât cu acest regret în cripta familiei, la puțin timp după șambelanul său pe care-l avusese slugă din copilărie. Umbra acelui brigand

care tulbura mințile reginelor și împărăteselor a rămas deasupra mormântului său, fără să știe dacă îl cunoscuse sau nu-l cunoscuse, dacă îl văzuse sau nu-l văzuse vreodată și nici măcar dacă fiul său bănuia cine ar putea fi. Asemenea informații s-ar fi putut descoperi numai dacă, mai trăind, el ar fi conlucrat cu puternica poliție a lui Frantz Joseph. Dar nici lucrul acesta nu era sigur ținând seama de ranchuna pe care bătrânul principe o nutrea pentru tăntălăul îngânfat și rutinat care tot stătea, zeci și zeci de ani, pe acel tron important.

Se întîmplau acestea prin iarna lui 1884, mult după ridicarea țării la rangul de regat, a tuturor entuziasmelor naționale prin care Brătianu își consolidase într-atât autoritatea guvernării, încât începuse a i se spune „vizirul". Recunoscându-i-se capacitățile politice cu care ajunsese să afirme și să modernizeze o țară independentă, se recunoștea în fapt îndemânarea mâinii sale care adusese tronului coroana regală. El, cu Kogălniceanu care rostise proclamația de independență, cu partidul lor care știa că, prin asta, se întărește, așezaseră mantiile de hlamidă pe umerii cuplului regal ridicându-le rangul printre adevărații monarhi ai Europei.

Chiar necomunicativ, așa cum era în complexele sale, Carol își demonstra cavalerismul dându-i ascultare atunci când își exercita dreptul de a forma guvernul. Iar, la solemnitatea încoronării, cei care ar fi știut ce trebuie să descifreze, au putut vedea în momentul când președintele liberalilor se pleca să-i sărute mâna, gestul afectuos cu care regina îi reținuse brațul și își plecase coroana către el, pentru ca apoi să și-o aranjeze ca și cum atunci ar fi primit-o, din mâna lui și nu dintr-a lui Carol care i-o așezase mai înainte pe creștet.

-Mi-ai promis că mă faci regina poeziei și m-ai făcut regină adevărată -îi șopti ea.

Iar Brătianu se înclină adânc, respectând momentul fără să răspundă.

Numai Carol, simțind cu antenele acelea ale disciplinei și ordinului bine executat ca se petrecea ceva în neregulă, renunță la poziția de efigie aruncând o privire autoritară care mări și mai mult veselia provocatoare a Elisabetei, râsul ei neașteptat. Așa că, bine cunoscându-i accentele de veselie înțepătoare prin care, tocmai supunându-se, persifla ordinele lui, renunță la a o mai atenționa, îndreptându-și mustrarea rece spre damele de onoare din spatele ei, cele la care trecuse galant Brătianu întreținându-se voios și spunând cu glas mai tare ceea ce trebuia să audă și regina.

-Da, doamnelor, regina României începe a fi recunoscută și ca regina literelor Europei. E datoria noastră națională să impunem asta, pentru că talentul ei e bunul nostru național !…

Numai Kogălniceanu, care nu știa de precauțiile lui Karl-Anton de a nu-i cădea nora sub vreo influență, dar știa în schimb chiar de miezul existent al acelei influențe, se abținu cu greu să nu-i replice prietenului cu care nu se sfiise pe parcursul vieții a se ciondăni sau chiar încontra politic: „Și, dacă te-acuză cineva că violezi acest bun național ? !"… Erau glumele lor de bărbați robuști, mândri de naturalețea frustă a inteligenței lor pe care învățaseră la Paris să o impună în locul banalităților pudibonde ale nobilimii sau

puritanismului obtuz al îmbuibării burgheze. Și, chiar dacă uneori creau rumoare în momente solemne, Carol n-avea curajul să-i pună la punct ci, cel mult le acorda privirea dezaprobatoare reducând din degetele cu care le întindea mâna. Pentru că n-ar fi reușit să facă față spontaneității replicilor lor acide și chiar nutrea o oarecare teamă de când, în plin discurs de omagiere a persoanei sale ca erou al războiului de independență, Brătianu îi atrăsese atenția că știa povestea cu tăblițele de aur topite. O știa și o făcea publică întorcând-o pe bune, adică mulțumindu-i pentru suta aia de mii de lei pe care Domnitorul o depusese ca exemplu si cap de lista de donații pentru înzestrarea armatei și care, desigur, „provenea dintr-un drept al lui particular asupra aurului pe care l-a ajutat Dumnezeu să-l găsească săpând pentru castel”...

- S-a petrecut sub guvernul dumitale și am avut întregul dumitale acord ! - îi spuse el cu imputare lui Lascăr Catargiu între patru ochi, cu obișnuitul joc duplicitar, prevalându-se de dreptul de a-l consulta ca pe căpetenia, de data aceea, a opoziției.

Dar chiar boierul acela ferm și calculat, care avea răbdarea să aștepte-n opoziție tocmai fiindcă spera că i se vor ivi din nou șansele de guvernare, îi vorbi precaut:

- Lăsați așa, Maiestate; a dat o explicație mai bună decât am putut da noi și a sigilat astfel pentru multă vreme scandalul !

- Ca să fie el, tot mai subliniat, „vizirul” ce conduce într-adevăr țara ! - Nu se putuse Carol a nu replica și, doar instinctul, făcându-l să spună asta repede și în germană, în așa fel încât șeful conservatorilor să se scuze:

- Am înțeles nemulțumirea cu „vizirul”, dar nu întreaga frază, Maiestate…

- Nu-i nimic ! - porunci principele preferând să rămână încurcate lucrurile decât să-și manifeste riscant umorile ce-l măcinau pe dinăuntru față de toate atuurile omului care îi conducea guvernul de multă vreme și pentru multă vreme într-un asemenea mod în care, nu numai că n-avea cum să scape de el, ci demonstrând tot mai mult că e într-adevăr „vizirul”.

Iar, când o mai auzea și pe regină spunându-i astfel, chiar cu un ton de mângâiere și satisfacție, evident că rămânea lipsit de replică, simțind că îl apucă mâncărimi sub coroana de oțel prin care tot „vizirul” îi consolidase diplomatic gloria. Ar fi interzis, ar fi găsit o formulă prin care să atragă atenția că nu e admisibil să se folosească porecle în anturajul regal, la fel cu limbajul ziarelor. Dar nici acestea nici opoziția nu-l ajutau, pentru că porecla le era de folos în pamflete, nici proaspăta sa regină nu arăta dispusă a-i lua în serios furiile.

Ca o unică defulare a stărilor ei de care regele nu era străin, Elisabeta continua a zâmbi provocator spre augustul ei soț de la care primise coroana, ca și cum i-ar fi spus, într-un limbaj numai de complexele lui cunoscut: „Nu te făli pentru că, amândurora, el ne-a adus aceste coroane !

Aceasta era „fata cam zăltată a lui von Wied” pe care vigilența lipsită de orice umor a importantului socru era perfect îndrituită să o supravegheze. Pentru ca, măcar așa, să se suplinească neputința lui Carol de a o domina

altfel decât prin recea-i comportare austeră. Dar ea nu-și trăda firea. Se amuza bârfindu-l prin mici înțepături înțelese de cei care trebuiau să le înțeleagă, iar lui Brătianu, în intimitatea lor, chiar îi spunea despre Carol că e atât de fălos prin încoronarea sa ca rege și atât de solemn în autorespectul pe care și-l acorda, încât și la culcare, când renunța la uniforme pentru cămașa de noapte, la coroană nu renunța, ci și-o lasă ultima, după ciorapi și indispensabili, ca și cum ar fi dorit să doarmă cu ea pe cap. Așa îi spunea ea, cu amuzamentul șotiei copilărești pe care o făcea bârfindu-și cu alt bărbat dușmanul din serenissimul pat nupțial.

Și, pesemne că, în această singură modalitate a ei de a-și înveseli prin acte egocentrice claustrarea în protocoalele goale de sentimente și pline de prejudecăți, ar fi lansat mai multe asemenea agresiuni condamnabile în rigiditatea monarhiei, ar fi provocat chiar, dacă nu de-adreptul încurcături, în ori ce caz situații delicate, de n-ar fi parat Brătianu cu savanta lui lumească știință a politicii. Dacă n-ar fi existat, adică de partea cealaltă a subiectivismelor ei de femeie rănită sufletește, echilibrul de bărbat bine priceput și, poate, chiar născut spre a fi deosebit de îndemânatic în știința ocolirii sau prevenirii cât mai multor stări delicate sau incomode, având instinctul de concentrată atenție al luptătorului chiar și atunci când ajungea la clipele de desfătare pe care prea bine știa să le trăiască. Priceperea mișcării rapide prin care își preschimba lunecarea în situație avantajată și prezența de spirit de a ști să-și nege cu sfruntare propriile slăbiciuni, erau armele sale cele mai sigure, făcându-l și de nedescoperit de privirile suspiciosului rege, dar și de admirat până la extaz și încredere deplină de sufletul sensibil al plinei de imaginație regine, care se bucura până și-n această situație de calitățile lui de conspirator.

Doar un asemenea caracter și o asemenea personalitate de învingător putuseră să dea echilibru unei relații în care ea, în situația ei de ființă întristată prin lipsa de bucurii familiare, prin durerea pierderii unui copil și a lipsei de speranță pentru un altul, prin lipsa de intimitate exact acolo unde ar fi trebuit să subziste cele mai intime trăiri ale zăltatelor ei visuri adolescentine, era convinsă că soarta o condamnase la a avea atât de puține bucurii încât, cele cu care o blagoslovea, trebuiau manifestate cât mai puternic spre a putea compensa. Din acest motiv avea uneori spontane ieșiri necontrolate pe care, delicat și ferm, de o eleganță funciară în comportamentul care-i îndulcea și-i înnobila personalitatea foarte rațional dirijată, Brătianu îi tempera exagerările cu farmecul unei iubiri calme, de frumoasă esență bărbătească, puțin vorbită și foarte mult dedicată a se face simțită, a fi o prezență caldă ce dădea stabilitate relației lor devenită și ea încântător conspirativă. Și discret și respectuos cu ea, el îi corecta orice greșeală care ar fi putut să le dezvăluie taina, nelăsând să existe din partea altora nici un minut de suspiciune, exact după legile conspirației. Dar, prin aceasta, umplând de mari satisfacții launtrice sufletul ei cu atât mai aventuros cu cât fusese privată de momentele mari ale iubirii pe care le visează orice femeie, darămite o imaginație excepțională ca a ei, hrănită cu parfumul aventuroaselor riscuri amoroase din romanele interzise în

prejudecățile marilor familii.

Disprețul pentru lumea boemă a muritorilor de rând și încorsetarea în banalitatea convenienței așa zise nobiliare, pe care ea le depășise dintr-un adolescentin spirit de înfruntare prin interzise lecturi ce-i confereau satisfacția micilor păcate, devenea acum prilejul unora mari, enorme, la dimensiunea înfruntării unor prejudecăți privind situația ei de regină și a sfidării unor imperative de relații regale cu sloiul de gheață ce-i vizita uneori patul cu același conformism cu care-i făcea conversația despre vreme la micul dejun. Iar bărbatul adevărat, prezența în trup și spirit a omului puternic ce-i dădea toate aceste iconoclaste satisfacții, dovedea un echilibru atât de perfect, o pavăză atât de bine așezată pentru a nu lăsa nimănui posibilitatea de a ghici ardenta și perseverenta lui dăruire intimă, o uimea, o satisfăcea până la a nu se mai gândi dacă ar mai avea nevoie și de altele. O făcea să-i fie supusă și să-i respecte mai mult, infinit mai mult, nevoia lui de discreție pe care o lua ca un ordin, decât ar fi vrut celălat să-i fie respectate ordinele pe care, tocmai din complexele pe care le avea, și le impunea fălos, fără discreție. Și, îmbătată de vraja unui secret atât de bine păstrat prin stăpânita comportare, simțea și ea plăcuta nevoie să-i arate rasplata pentru sentimentele dăruite, reținându-și, cenzurându-și și chiar amputându-și sentimentele ei care s-ar fi dorit a fi explozive și vehemente. Renunțarea la ele, la modul conștient al unei femei care îndelungă vreme crezuse că nu mai avea altă cale de defulare decât prin manifestarea lor, era prețul pe care ea îl plătea cu drag, ascultătoare, căldurii dăruite de acel bărbat în așa fel încât să nu fie vizibilă și să nu fie de simțit decât pentru ea. Îl îmbrățișa tainic, numai când știa că el ar permite aceasta și-l mângâia cu satisfacția integrală a secretului lor exprimat în niște cuvinte precum: „Cărvunarul meu drag, care știi să impui conspirației a ne aparține numai și numai nouă" !…

„Sunt un conspirator bătrân, Maiestate - îi spunea el alintându-se - știu să conspir, e adevărat, dar ca un bătrân conspirator. Norocul meu că imaginația Voastră de artistă mă vede mai tânăr. Iar ea îi răspundea ca și cum l-ar fi mângâiat de aproape: „Bărbatul adevărat nu e atât vârstă cât simțire; simțirea ta e tânără sau, poate, corespunde visurilor din tinerețea mea. Nu există lucru mai frumos decât un înțelept și cărunt și bărbat puternic, pe care nu-l înfricoșează aventura. Să știi, când aveam șaisprezece ani, eram îndrăgostită de unchiul meu Maximilian pe care proștii de nobili banali îl considerau un aventurier, iar el bătea junglele Americii făcând mari descoperiri antropologice și i-a urmat marelui Humboldt în studii de biologie. Cum să nu-l iubesc pe acest bărbat de plină acțiune și frământare științifică, față de scorțoșii care îl disprețuiau neștiind nimic altceva în viață decât rangul și protocolul care îi subjuga făcându-i să moară mulțumiți de ineficiența lor ? !… Nu; să nu crezi că doar de acum; mi-au plăcut întotdeauna cărunții ăștia ca tine, în care simți că fierbe o energie mereu activă !"

XIX

Așadar, chiar rarele informații de natură doar politică, care ieșiseră la iveală mai ales prin urmărirea constantă a actelor împărătesei aceleia total insubordonate, capabilă prin acte nevrotice să compromită stabilitatea greoaie și banală a lui Frantz Joseph, n-aveau nicidecum sorginte informativă românească, așa cum și-ar fi dorit principele-tată să-și întărească fiul său poliția. Și nici nu le-au aflat la Sigmaringen, prin propriile lor țte. Mai ales că se și fereau ca poliția prusacă a lui Bismark să nu-i oblige a da seamă împăratului lor, a răscoli vechile relații napoleoniene și alte asemenea povești. Ci li le-a transmis împăratul Frantz Joseph, prin informatorii poliției habsburgice care era mai veche și mai bine infiltrată în dedesubturile europene.

Cu toate că, de fapt, nici n-ar fi fost nevoie de întreagă această experiență, pe cât de subterană pe atât de birocratică, a poliției secrete prin încrengăturile căreia se menținea imperiul austro-ungar, de vreme ce lucrurile se petrecuseră la Viena, în mod cât se poate de public. Înfara unui amănunt pe care n-a reușit să-l descifreze nimeni: Era personajul misterios, care apăruse acționând în diverse cercuri din orașul imperial; poate chiar primul ministru al regatului lui Carol, sau doar vreun trimis al lui, care-i urma și îndeplinea discretele indicații privind gloria artistică a reginei.

Pentru că, într-adevăr, un asemenea personaj apăruse la Viena în acea iarnă a lui 1884, asistând-o din umbră pe regina care călătorea dinspre Neuwied, întorcându-se de la castelul familiei sale. Înregistrat meticulos de birocrații poliției secrete a împăratului, personajul apăruse în fastuoasa capitală a Habsburgilor spre a-i pregăti reginei sale o surpriză, ceea ce era un lucru plăcut, fapt pentru care raportul se clasifica și se arhiva în categoria evenimentelor „neurmate de alte misiuni decât urmărirea de rutină", stabilită printr-o fastuoasă semnătură de oberkommendant. Un document informând simplu, dar ne mai comentând antecedentele. Pentru că, apariția în documentele rutinei de urmărire a interesantului personaj, avusese loc, de fapt, mai dinainte, prin consemnarea prezenței a diverși mesageri trimiși în numele său, folosind relații și plătind servicii într-o acțiune discretă prin care își dovedea ambiția de a organiza un important eveniment monden în această capitală europeană a tuturor mondenităților născute de efervescența artistică a unui generos mecenat.

Era posibil să fi fost mai multi, nu unul și același, spuneau informările. Fiindcă s-au tot perindat în diverse rânduri, încă de când regina își făcea călătoria de început, înspre Neuwied. Ei acționau cam în aceleași direcții: ale presei ori ale vieții artistice din acest *Mitteleuropa* și plăteau bine, cu noua monedă modernă pe care Frantz Joseph o batuse in locul creițarilor, tocmai ca să domine financiar această parte a continentului pentru care Austria era poarta spre occident și trebuia să-și ia tainul de la toți cei ce tânjeau spre un trai

occidental.

Așa s-a întâmplat că acel emisar, sau unul dintre ei, a tratat cu directorul de la „*Burgteater*" - nu numai un om plin de glorie artistică ci și una dintre elitele la care se ajungea foarte greu de când diva lansată de el, Katharine Schratt, ajunsese a fi cunoscută public drept amanta împăratului. Împărat care, conform bârfelor aflate în circulație, din pricină că urcase pe tron de la optsprezece ani și produsese o poveste întreagă de abuz sexual din cauză că primise coroana înainte de a-și fi terminat educația amoroasă, părea tuturor mai în vârstă decât acei zburdalnici cincizecișipatru de ani, la câți ajunsese.

De fapt, diva fusese lansată de actualul director, însă calea ei fusese bătătorită prin pașii altor dive strecurate de antecesorul său, von Dingelstedt care, părăsind în 1881 direcția celebrului teatru fondat de Maria Theresa chiar în aripa de nord-est a palatului Hoffburg unde își avea tronul, lăsa în repertoriul permanent al actorilor lui nu mai puțin de 109 spectacole, adică mai mult decât ceea ce putea face dintr-un spectator perseverent, chiar venind la teatru numai din mondenitate, un adevărat om cult. Dar, pe lângă această performanță publică, Franz Freiherr von Dingelstedt lăsase în deceniul cât a condus importanta instituție și o tradiție mai ocultă: Faptul că, ușa mascată-n tapițerii care, din loja imperală se deschidea direct spre apartamentele private, în așa fel încât majestățile imperiale să-și facă intrarea când voiau și cum voiau, a căpătat și o a doua întrebuințare – aceea ca, prin ea, să fie introduse în Palat, pentru uzul personal al împăratui, actrițele care sperau să-i devină favorite. Noul director, Adolf von Wilbrandt moștenise deci, pe lângă impresionantul repertoriu și acest delicat amănunt, fapt pentru care modul său încrezut de-a se purta, caracteristic directorilor de scenă și de teatru care vorbesc cu trupa mai mult prin ordine decât prin afinități artistice, devenise chiar fudulie generală. Iar faptul că o glorie a teatrului său, actrița Katharine Schratt, profitând de faptul că împăratul mai îmbătrânise și se mai rutinase, reușise să-i devină favorită cu adevărat, punând zăvor pentru alte pretendente la ușa mascată și venind uneori chiar la repetiții pe ușa aceea, făceau din el un fel de depozitar al secretului auritei loji imperiale, ceea ce-i dădea dreptul la o mult mai mare îngânfare chiar și decât cea de director peste una dintre cele mai celebre trupe de teatru.

Discretul personaj care i se înfățișa în numele guvernului dintr-o mică țară vecină nu-l impresiona prea mult, iar von Wilbrandt, un tip borțos, negricios, tuns scurt, cu o figură de broscoi cu nas mare și ticul de-a sta răsturnat în fotoliu bâțâindu-și mereu sub masa-birou un picior ca și cum ar fi amenințat cu genunchiul, nu catadixea să-și ascundă în fața aceluia nici celălalt tic, cel de regizor care, din enervarea de a fi neascultat de actori, își smulge din când în când, cu gest subliniat, un fir de păr din nară. Iar vizitatorul său îl accepta, cu toate că se dovedea a fi un bun cunoscător al istoriei teatrului la serviciile căruia apela.

Pentru că, marea împărătească care încheia ramura Habsburgilor autentici, Maria Theresa, își dăruise aripa construită ca sală de banchete, festivaluri și

baluri a palatului Hofburg spre a înființa un teatru pe măsură, cu numele „*Hofburg theater*" care, apoi, sub fiul ei Joseph al doilea a fost schimbat în „*Hofburg theater nachst der Burg*" devenind adevăratul Teatru Național German. Știa, oare, acel guvernant, sau reprezentant diplomatic de peste Carpați, cărei mari instituții imperiale i se adresa ca să joace piesa scrisă de un nume necunoscut, chiar dacă el este pseudonimul unei regine ?

Știa. Ca dovadă că nu-l impresionau fireturile costumației impozante ce se ridicau mulându-se pe burta lui *herr direktor* și făcându-l să se tragă din când în când de manșete ca să le aducă înapoi, ci îi spunea foarte documentat în istoria teatrului:

- Va fi o glorie, *herr direktor*, această a o suta zecea piesă din repertoriul dumneavoastră, ca și faptul că Gluck a revoluționat pe această scenă opera dramatică sau cel că, în ultimul deceniu al secolului trecut, Mozart aici și-a lansat și „*Răpirea din serai*" și „*Nunta lui Figaro*" și „*Cossi fan tutte*"… - Dar, făcând o pauză, se arătă documentat și în privința amănuntelor prezente: Aveți și repertoriu, aveți și actori de primă mână la care ne-am gândit. Dumneavoastră ca urmaș al marelui von Dingelstedt, care a descoperit-o pe talentata Katharine Schratt…

Precaut să nu fie vorba de vreo aluzie la gusturile imperiale, von Wilbrandt își trase manșetele, își smulse un fir de păr din nară și, bâțâindu-și cu importanță genunchiul ca pe un deget arătător, continuă lecția pe care se vedea că vizitatorul său o învățase:

- *Meine herr*, eu nu sunt numai urmașul lui Dingelstedt, ci al unui florilegiu de directori care începe cu Peter von Brau, cu cei opt care formau *Das Kavaliersdirektion*, cu Hyeronimus Brackmann - spuse el privindu-l în ochi dar arătând cu degetul mare în spate, pe lângă ureche, spre portretele de pe peretele pe care nu-l vedea - August Wolf, Schreyvogel, ba chiar și marele Holbein… Da, toți acești titani reprezentând istoria acestui teatru așa cum eu îi reprezint prezentul…

- Exact. Prezentul care se va îmbogăți cu un nou titlu de glorie. Herr Direktor, piesa pe care v-o aduc eu, „*Ullranda*" este o dramă cu subiect preistoric, iar regina noastră care o semnează cu pseudonimul Carmen Sylva, devenit un *„nom de plume"* bine cunoscut și amplu comentat în ziarele pariziene, italiene și chiar berlineze, pune în lumină epoca de legendă a familiilor noastre germanice, poate chiar nobila ei familie von Wied, care este una dintre cele mai vechi, în această piesă „*Ullranda*" simțindu-se și tot romantismul sufletului ei. O asemenea piesă nu poate lipsi din repertoriul Teatrului Național German al cărui director sunteți, având chiar intrare în Palat prin Loja Imperială, nu ? !…

Tocmai când era să se arate convins prin argumentul de legendă germană în repertoriul Teatrului Național German, von Wilbrandt mirosi cu nasul său cel coroiat aluzia cu loja și, trăgându-și manșetele, făcu un gest retractil. Dar vizitatorul îi puse dibaci pe masă manuscrisul însoțit de un arătos bilet de bancă tipărit cu înfloriturі pe hârtie scorțoasă, încât genunchiul de sub birou

încetă să i se mai bâțâie.

- Pentru cheltuielile de montare - spuse acela și, fără să-i mai lase timp să vadă și suma înscrisă, să și răspundă, adăugă: Și, mai ales, pentru costumele doamnei Katharine Schratt, pe care cred că o va încânta rolul principal !…

Borțosului i se ridică ceafa în gulerul scorțos țesut cu mătăsuri de ceapraz și găsi prilej de a-și sublinia augusta legătură care era un fel de codoșlâc la nivel serenissim:

- Katharine ?… Eu, *meine herr*, trebuie să o menajez pe Katharine !

- Să știți că am angajat ziarele care să scrie despre acest mare succes. Va fi succesul divei și al autoarei. Cred că va face plăcere în sfere foarte înalte. Nu, ce ziceți *herr direktor* ?

- Katharine… Hm, să vedem. Eu… - își declină el cu mândrie atribuțiile - eu sunt cel care am datoria s-o menajez, am spus; Khatarine e atât de solicitată, încât…

Dar, pesemne folosind și experiența de la ziarele pe care le angajase, vizitatorul ieși din scenă cu o replică bine regizată, care-l făcu pe omul de teatru să-și mai smulgă un fir de păr din nas:

- Veți mai primi un asemenea bilet de bancă la premieră, pentru un banchet la care să sărbătorim succesul.

Și ieși discret lăsând în acel birou toată discuția ce n-avea cum să intereseze serviciile secrete al marelui imperiu în care nu mai stăpâneau habsburgii autentici, adică cei stinși odată cu prezența feminină pe tron a Mariei Theresa, ci continuați prin mai modesta casă de Habsburg-Lorena, produs al epocilor mai noi, bancare, ce nu mai reprezentau adevărata nobilime. Ba, mai mult, instaurând chiar, spre completarea cheltuielilor imperiale, obiceiul ca, în urma unei substanțiale sume de bani, cei ajunși la averi să-și poată cumpăra titlul de baron. În felul acesta se consolida ca monedă Coroana austriacă de 100 de Helleri, cea pe care-și pusese Frantz Joseph efigia cu favoriți, înlocuind vechii taleri.

„Dacă efigia de pe Creițarii cu care plătise arăta frumusețea favoriților împăratului - își spusese Brătianu la întoarcerea cu succes a emisarului său - atunci, în distribuția piesei trebuia neapărat să-și arate frumusețea favorita acestuia !”...

XX

Iar când, așezată cu cinste mai mare decât de regină, cu cinstea de autoare al noului succes, în loja de onoare de lângă cea imperială, Elisabeta începu să tremure emoționată văzând montarea fastuoasă a piesei și vibrând

la jocul măiestru al Katharinei Schratt, servită magistral de o întreagă echipă de mari talente, nu-și dădu seama că o discretă mișcare se produse în întunericul lojei, ofițerul de aghiotanță și doamnele de onoare retrăgându-se tiptil, pentru ca umbra unui bărbat rămas în picioare să țină spate ușii. Spectacolul se desfășura impresionant iar mijloacele tehnice ale marii scene produceau efecte depășind imaginația ei atunci când inventase acea poveste tocmai într-o atmosferă de măreție a personajelor preistorice. Actorii erau nemaipomenți, vocile lor răsunând puternic în vasta acustică a sălii, iar Katharina Scrott era parcă făcută pentru a învia într-un mod și mai profund personajul creat de ea, trecând de la duioșii și emoții fine la cutremurătoare accente dramatice în care dăruia tot ce era în stare talentul ei și ceva pe deasupra, arătându-și și frumusețea dar și forța sufletească, smulgând aplauze furtunoase de la publicul din stal și balcoane căruia știa să i se dăruiască, dar știind bine să provoace și spre loji aceeași admirație, cu o adresă sigură, ca și cum s-ar fi adresat unui personaj anume.

Emoționata autoare avu la un moment dat impresia că ei i se adresa, ei îi spunea mai mult decât celorlalți, ei îi mulțumea când se pleca cu gest precis către aplauzele lojilor. Și nu-și dădea seama că alături, chiar alături, din spatele draperiilor pe jumătate trase, putea privi chiar împăratul a cărui inimă de numai cincizeci și patru de ani, talentata actriță era hotărâtă s-o facă harcea-parcea, lucrurile acestea petrecându-se chiar la începutul relației dintre cei doi. Rezonanțele sensibile ale femeii ce domina fastuosul decor al scenei se îndreptau spre plăcerile ușii aceleia mascate-n tapițerie prin care trecuse de câteva ori, dar ambițiile ei le confereau accentele mai grave ale visului de a închide acea ușă pentru altele, de-a ajunge stăpâna ei și a bătrâiorului împărat care încă se purta ca un bine antrenat militar.

Nu avea de unde să știe, nici cum să știe. Iar, la emoția de autor care-și trăiește succesul, firea ei explozivă de artistă autentincă-n trăiri, era de-a dreptul covârșită. Așa că cealaltă mare emoție - cea când, aprinzându-se luminile antractului, văzând că-n loja ei, în locul doamnelor de onoare și a aghiotantului era altcineva, începu din nou să tremure împreunându-și palmele în dreptul buzelor - o topi de-a dreptul și o făcu să cadă-n brațele bărbatului care, cu gest ferm apucase să tragă perdelele lăsând numai pentru ei intimitatea restrânsă a lojii de mătase.

- Carvonarul meu iubit ! – exclamă ea și uimită, și fericită, și topită de bucuria că-l vedea, ca și de recunoștința ce i-o purta că-i putuse face un asemenea spectacol - Carvonarul meu iubit !… In timp ce priveam scena, îți transmiteam în gând recunoștința pentru surpriza pe care mi-ai făcut-o; dar credeam că ești departe, vorbeam cu tine peste distanțe, mulțumindu-ți pentru tot ce făceau actorii din piesa mea, dar… Dar nu credeam că ești aici !… Nu se poateee !

Și era un „nu se poate" atât de bucuros care-o făcea să cadă la pieptul lui aproape țipând, încât bărbatul acela calm îi așeză delicat mâna în fața buzelor, arătând din priviri spre zgomotele care se auzeau din loja cealaltă - ca o

mișcare soldățească a unei escorte care se retrăgea. Pesemne a suitei împăratului care asistase din umbră la succesul divei sale, poate sentimental și el, dar știind să se retragă înainte de a-i simți publicul prezența de după draperii.

- Nu-mi pasă ! - rostea Elisabeta cu un fel de șoaptă strigată - m-ai făcut fericită cu acest spectacol și m-ai făcut de-o mie de ori mai fericită să te simt aici, lângă mine !… Să te simt, să te simt, să te simt !… Să simt un bărbat care într-adevăr, mă iubește !…

- Te iubește și nu putea să nu vină macar să te salute; măcar să-ți vadă o clipă fericirea !

- Doar o clipă ?

- Să fii strălucitoare ! - îi spuse Brătianu ca și cum și-ar fi luat rămas bun.

- Pleci ? - întrebă ea puțin speriată, simțind că-și pierde sprijinul.

- Voi mai trece pe la hotel înainte de a pleca - o liniști el. Acum mă duc să aranjez ultimele amănunte cu ziarele pentru gloria pe care ți-o vor face mâine. Te rog să fii curtenitoare cu ziariștii și să pozezi celor care vor veni să te deseneze. Este și un fotograf, dar fotografiile nu se știe cât de reușite ies; dar am comandat desenatori–gravori care câștigă bine dacă au mâna repede, de pe o zi pe alta. Te vor asalta. Ai răbdare cu ei pentru că ziarele așa se vând. Mă duc să văd cum stăm cu banchetul, apoi dispar. Prezența mea aici nu e oficială.

- Pentru mine e; pentru inima mea este ! - îl reținu regina cu gest fierbinte lipindu-se de el în toată acea cutie care parcă îi îmbrăca în mătasea ei făcându-i nedespărțiți.

- Mă duc să văd ultimele pregătiri - insistă el cu modul acela calm de a-și manifesta fermitatea.

Și, cu toate că, prin întreaga ei comportare ar fi vrut să-i spună cu totul altceva și ar fi vrut să-l țină pentru ea acolo, regina deveni duios-ascultătoare în fața acestui bărbat a cărui putere a cumpătului o respecta cu dragoste, respectându-l ca de obicei atunci când el n-o lăsa să exagereze dându-se în vileag cu ceva. Și, supusă, spuse numai:

- Să vină toți actorii, au fost minunați !… Să vină și…

El îi puse degetul pe buze și arătă cu cealaltă mână către sine ca o asigurare deplină:

- Vor fi mai mulți decât te-aștepți; deschizând draperiile privește-n sală; toată crema ei te va sărbători ! - îi spuse deschizând ușa în spatele căreia îl așteptau importanți însoțitori care începură a-i raporta câte ceva în vreme ce doamnele de onoare reveneau pe scaunele lor, iar aghiotantul desbumba draperiile trăgându-le în lături. Sala strălucea în jerbe de lumini iiar din fosă se auzeau sunetele de acordare a instrumentelor precedând ridicarea cortinei.

- De-abia așa mă simt într-adevăr regină - îi spuse ea peste capetele celorlalți răspunzându-i la salutul din ușă prin care el rostea solemn:

- Maiestate !…

- De-abia așa… - mai rosti ea așezându-se, dar nu înainte de a nu-i fi fost rușine să recunoască în fața doamnelor și a aghiotantului cât de mult o emoționase surprinza acelui bărbat despre care nu se sfia să arate că era singurul

care-i putea aduce cu adevărat bucurii.

Iar gestul ei, acela dinainte prin care părea că se teme de plecarea lui ca de un dezechilibru ce se petrecea în propria ei persoană, se simți din nou atunci când se așeză în fotoliul împins de aghiotant, uimindu-se deodată de noul decor, și mai fastuos decât primul. Pentru ca muzica de scenă s-o cuprindă în tot tumultul ei, s-o anime, să-i sporească emoțiile începute altfel.

Cei din suită o văzură cântând laolaltă cu corul, dăruindu-se total spectacolului. Părea triumfătoare văzându-și piesa atât de impresionant și grandios pusă în scenă. Nimeni însă nu vedea spectacolul din inima ei, ale cărei tensiuni aveau alte lungimi de undă.

Se îndreptă impunându-și ținuta de regină doar după finalul furtunos, primind cu onoare modestă aplauzele ce i se adresau. Dar când, la coborârea scărilor monumentale spre foaierul care forfotea de lume făcu un pas greșit care-i sperie însoțitorii salvând-o în ultima clipă, primul cuvânt pe care îl spuse fu "Unde ?"... În eleganța rochiei de o croială insolită ce-i sublinia aerul excentric, depășind cu mult linia toaletelor de curte, se redresă și păși din nou cum trebuie, -dar privirile-i subliniau acel „Unde ?" prin care îl căuta pe el…

Cei obligați să știe că li se adresa, chiar dacă privirile ei căutau printre spectatorii ieșind, rămaseră încurcați, fiindcă ea nu mai continuă.

Dar nici nu le explică a nu fi vorba de o întrebare, ci doar de căutările privirilor ei care sperau să-i distingă silueta în mulțimea aceea și disperau negăsind-o.

Târziu, după ce, oprită în capul scărilor unde o aștepta, cu nasul coroiat plecat peste mingea propriei sale burți, celebrul von Wilbrandt (care, conform regiei făcute de… știa ea cine, proclamă către eleganta mulțime adunată: „După jocul superb al actorilor noștri, s-o rugăm pe nobila regină-autoare să ne încânte recitându-ne ea însăși din versurile ei !"), se văzu obligată a cumpăni totul. A nu mai căuta nimic, a se dărui emoției ei dintotdeauna și plăcerii intime de a recita. Nu-l mai căuta; îi era suficient să-l știe, bărbat puternic și priceput, că veghea de undeva asupra ființei ei care se putea copilări cochetând cu actoria așa cum se simțea mai bine. Era noaptea gloriei ei adusă de un cavaler nevăzut. Gravorii și desenatorii care se-nghesuiau să-i prindă chipul, surprindeau în trăsăturile ei armonioase, care se desenau ușor făcând-o să fie „mai degrabă drăguță decât frumoasă", ca și-n gesturile ei elegante care-o făceau să fie „mai degrabă grațioasă decât drăguță", strălucirea unei siguranțe de sine cum are femeia numai atunci când se află la brațul bărbatului cu adevărat ocrotitor. Bărbat a cărui prezență o simțea numai ea. Și era fericită, deschizând cu un adevărat gest regal balul.

XXI

Ca militar de carieră și împărat foarte birocrat cu treburile imperiului asupra căruia își ținea de vreme îndelungată mâna forte nepermițând nici o abatere de la rigiditatea totalitară, Frantz Joseph se trezea întotdeauna la trei și jumătate dimineața, își făcea exercițiile de punere în ordine a organismului și puterilor trupului, își lua *fruch-ștuckul* sumar, cât să însoțească *schwartz*-urile pe care le bea și lucra ca la cazarmă obligându-și toți miniștrii, aghiotanții și comandanții la același regim matinal, până la ora zece și jumătate când, în sufrageria privată a familiei imperiale, care se prelungea din cea oficială, a banchetelor, aburea fierbințeala supei grase, rafinat aurită cu șofranul pastelor, în care pluteau două ochiuri de ouă proaspete ce se-nchegaseră, nu mai mult decât trebuia, chiar în fiertura de cărnuri alese. Așa începea masa lui copioasă, de om care lucrase până atunci șapte ore active în menținerea imperiului, masă pregătită special, zi de zi de însuși patronul celebrului restaurant vienez din vecinătatea Hofburgului, ai cărui chelneri șopteau la urechea clienților de înaltă distincție sau, mai ales, avere, recomandări despre un fel sau altul pe care-l savurase și împăratul în acea zi. Aceasta era deosebirea dintre domnia lui absolutistă asupra imperiului foarte mozaicat ca teritorii și naționalități, dar ținut strâns prin multe surse de finanțare și latifundiară și burgheză: Dădea satisfacții depozitelor de bani ale negustorilor bogați care se simțeau flatați mâncând ca și împăratul căruia îi suportau dictatura. Ba, mai mult, mulțumindu-se cu accesul democratic la bucatele împăratului, se adaptaseră acestei dictaturi sau chiar și-o adaptaseră spre a le fi cât mai rentabilă. Aceasta era deosebirea domniei lui Frantz Josepf, împăratul de la 1848, față de cea a altor monarhi rămași la bucătăriile lor proprii, dar obligați la concesiuni democratice în conducerea treburilor statului.

În dimineața aceea, Majestatea Sa Imperială și Regal-Apostolică era chiar foarte bine dispusă, mai ales pentru că proaspăta favorită - al cărei joc, dedicat lui cu măiestrie prin elegante gesturi și trepidante fluxuri feminine care-l țineau de pe scenă, îl urmărise o vreme din loja cu draperiile întredeschise - proaspăta favorită, deci, știuse recunoscătoare să i se strecoare fierbinte-n pat chiar spre ora lui de trezire, respectându-i atât somnul cât și satisfacțiile dimineții de bărbat bine dormit. I se dăruise cu entuziasm sonor, recunoscător și dramatic mărturisindu-i prin gemete că acest epilog nupțial era partea cea mai frumoasă a spectacolului pe care-l jucase și a banchetului la care triumfase alături de autoare în seara și în noaptea aceea, și făcu jocul de a-l mai reține-n pat când el se ridica spre a-și trage pantalonii cu lampasuri în care-și îndeplinea îndatoririle față de imperiu. După care adormise ca un neastâmpărat îngeraș epuizat de plăceri, împăratul fiind nevoit pentru prima dată să n-o trimită cu aghiotanții acasă la ea, ci s-o lase să se odihnească în horbotele sale, poate

chiar și cu un gând concupiscent de a reveni mai târziu făcând o pauză de lucru.

Ziua imperială începuse astfel, rutinier și-n bună dispoziție, cu rapoartele unor aghiotanți, primele ordine transmise către miniștri, provincii și domenii, aprobarea obișnuită a mișcărilor militare și, la sfârșitul acestor priorități, cea care putea să dureze ceva mai mult, dar tot ca o rutină, fiindcă privea afaceri secrete care, în principiu, trebuiau explicate sau descusute.

Pentru rezolvarea unor asemenea probleme, avea răbdarea să aștepte în antecamera supremului cabinet un personaj pe cât de familiar pe atât de neobișnuit față de ceilalți. Aștepta răbdător, dar fără a face prea mare plăcere celor care treceau pe sub privirile lui asemăntoare unui metalic mecanism de înregistrare, acel *graffpolizai* cu ochii spălăciți în albastru, sigurul a cărui treaptă statală nu era prea bine definită în guvernare. Funcția lui se situa undeva între Casa Imperială, ministeriat și armată, dar cu un rang nesigur, putând fi așezat și mai la coadă dar și mult mai în față printre generali, miniștri și curteni, neștiindu-se prea bine nici ce soldă primea, nici cui îi mai dădea raport înafară de ce-i șoptea împăratului, nici dacă măcar avea vreo delimitare concretă a atribuțiilor sau plutea într-un mister întărit de scretomania birourilor, cazărmilor, închisorilor și altor eșaloane pe care le conducea, sau le dirija, sau le manevra; fiindcă nici asta nu se știa prea bine. Singurul lucru sigur în legătură cu el era faptul că, la orele patru dimineața apărea, cu mutra aceea de adulmecare curios inexpresivă, ca a vietăților nopții care, la lumină, par pe jumătate adormite, se așeza pe cel mai înghesuit scaun din cotloanele antecamerei imperiale ținând la picioare un ghiozdan la fel de greu întotdeauna și părea a-și face somnul cu ochii deschiși. Deschiși chiar mai mult decât de obicei, ca niște perforații metalice prin care se manevrau lentile înregistrând realitățile cărora se făcea a nu le da atenție. Singura lui atenție era la ghiozdanul pe care nu-l scăpa dintre lampasurile pantalonilor și la chipiul pe care și-l așeza pe podea, la îndemână pentru a-i ajunge pe braț într-o singură clipă și a defila cu el proptit de palma întoarsă, atunci când se auzea, sau se simțea doar, chemat din cabinetul imperial:

- Rudy !

- *Ja wohl, unsere Kaiser und Apostolische Konig* !

Când termina răspunsul, era deja înăuntru și închidea grijuliu ușa fără să-și schimbe poziția de înaintare defilată către stăpânul său…

„Rudy"; atât. Fără rang, fără grad, dar îl știa o țară întreagă cine era și cum trebuia să fie ascultat pentru ca absolutimul imperial să funcționeze după mecanismele bine rutinate ale lui Frantz al doilea Joseph, conform tradiției moștenite de la bunicul, celălalt Frantz, întâiul. Fiindcă unchiul Ferdinant, de la care preluase la optsprezece ani tronul, nu mai conta în genealogie fiind un împărat slab de minte, îmbrobodit de bancherul Rothschild pe care-l făcuse baron, iar tatăl său, frate mai mic, chiar dacă nu făcea crize de epilepsie ca acela, era cam lipsit de voință. Fapt pentru care mama lui, drastica Sofia Frederika Dorotheea Wilhelmina de Bavaria, îl convinsese să renunțe urcându-

și pe tron fiul și dominând ea curtea imperială vreme de două decenii, până ce s-a stins, cam în urmă cu vreo doisprezece ani. Însă Rudy, care era selecția ei, rămăsese. Sau, în ori ce caz, se continua cu un alt Rudy de același tip, identic absolut cu primul și sigur format în birocrația absolutismului acestui imperiu.

- Rudy, ce e nou pe ziua de azi ? - întreba într-o rutină destul de voioasă împăratul, răsfoind hârtiile pe care acela le alegea meticulos din ghiozdan, după ce își așezase chipiul tot pe podea, la picioare - Ce mai e nou ?

Graffpolițaiul explică politicos și competent câteva hârtii care aveau nevoie de apostilă și, ca să nu facă pauze abuzând de timpul împăratului, în vreme ce și le așeza meticulos înapoi în ghiozdan, spuse cu un glas linear, fără inflexiuni, ca și cum ar fi comunicat prin sunete „Morse":

- Fratele înălțimii voastre serenissime, arhiducele Karl-Ludwig a făcut asnoapte scandal la recepția dată în cinstea premierei piesei celei noi; a acuzat-o pe autoarea-gazdă că l-a amestecat cu burghezi ignobili și actori boemi invitați laolată cu nobilimea imperială. A amenințat că vă va supune protestul său…

- Să-l supună. O să vedem !… - răspunse împăratul cu o ușoară iritare, dar mai mult intuitivă, produsă de modul neutru cu care acela își țăcănea informația precizând:

- Eu… Eu am luat măsuri ca ziarele…

- Ziarele ?… Ce să caute ziarele aici ? !

- Păi și ziariștii au fost invitati; tot ignobili, după părerea alteței sale arhiducele… Eu am luat măsuri ca…

- Lasă măsurile; zici să s-a înfruntat cu autoarea ?

- Și cu interpreta… Eu am luat mă…

- Și cu interpreta ? !… - De data asta irascibilitatea împăratului deveni bănuitoare și, încercând să și-o stăpânească, mormăi: Cu autoarea, măcar, e văr; dar cu…

- Eu am luat măsuri ca ziarele… - insistă automat glasul fără expresie, ceea ce provocă explozia:

- Lasă dracului ziarele; spune-mi de măgarul de arhiduce: A jignit-o pe…

- Da; pe…

- Nu de regina scriitoare te întreb, ci de…

- Da, Maiestatea Voastră Serenissimă, și eu vorbesc de…

- Le-a jignit pe amândouă !

- Întrutocmai, Maiestate Imperială; iar nobila autoare, regina, i-a răspuns. I-a răspuns chiar îmbrățișând-o pe doamna Katharina…

- Îmbrățișînd-o ! ? - pufni împăratul mai mult exclamând decât întrebând; iar câinele său de pază răspunse convins:

- Eu am luat măsuri ca ziarele…

- Zi cum le-a jignit dobitocul infatuat !

Aici, degetele informatului peste informatori își făcură datoria prompt scoțând din ghiozdan, cu colțul ținut între arătător și policar, documentul informativ și, spre a nu-și permite nici o aproximație, citi ceeea ce era trecut negru pe alb:

- Alteța Sa Arhiducele Karl-Ludwig a spus că „E inacceptabil să stai la masă cu niște simpli actori !”… și a amenințat că acest lucru Vă va ajunge la cunoștință fiindcă „el nu se lasă amestecat nici măcar cu burghezii de rând pe care regina-autoare i-a invitat la acel banchet”.

- Dobitocul !… - Se răcori împăratul, mai ales că-i surâdea și o soluție strict obiectivă care-l răzbuna: Să-l mai văd eu cerând împrumuturi la vreo bancă unde sunt stăpâni acești burghezi pe care îi sfidează !… E ras !… Și-a făcut-o cu mâna lui !… Da, uite: Comunicați-i că mi-a și ajuns la cunoștință protestul lui și am mai înnobilat doi baroni dintre bancheri !… Ăștia, măcar, își plătesc bine rangul, în vreme ce moftangii ca el pretind doar privilegii !…

- Asta așa e, Maiestatea Voastră - răspunse Rudy notând ordinul - Tocmai de asta eu mi-am făcut datoria și am spus ziarelor…

- Să spui ziarelor - îi acceptă de-abia acum subiectul marele stăpân - că eu, Frantz Joseph al doilea, Împărat al Austriei, Rege Apostolic al Ungariei, Rege al Boemiei, al Lombardo-Veneției, Voievod al Serbiei și, în fine, treci toate alea multe până la al Jerusalimului… Să nu uiți Jerusalimul, ai înțeles ? !

- Am înțeles Jesrusalimul, dar ce că le spun ? - își nota conștiincios Rudy.

- Să le spui că, iată, eu, în care popoarele mele au avut încredere să mă suie pe tron la 1848, conform liniei mele ereditare și nu proclamându-mă singur, ca acel Napoleon al treilea care a și dispărut între timp; eu nu le-am trădat idealurile specifice acestui imperiu, pentru care m-au întronat și, iată că de treizeciși șase de ani, da: trei-zeci-și-șaseee… îi conduc înțelept așa cum îi voi mai conduce încă multă vreme !… Eu nu fac diferențe, ca dobitocul de arhiduce, ci asigur prin alianțe puterea central-europeană, sfântul spirit habsburgic ce dă siguranță micilor state, cum este și cel al vărului nostru Carol, a cărui regină a avut succes cu piesa de aseară !…- Schimbă tonul ca și cum ar fi coborât de pe soclu și întrebă preocupat: Zici că a îmbrățișat-o pe Katharina ?…

- A îmbrățișat-o, Maiestate; eu, tocmai de asta am luat măsuri ca ziarele…

- Iar ziarele ? !… Ți-am spus ce să spui ziarelor !

- O să le spun, Maiestatea Voastră; tocmai de asta V-am informat: Ca să știu ce să le spun. Dar deocamdată, eu am luat măsuri ca nimeni să nu… să nu… nimeni să nu publice aluzia preaaa evidentăăă ! - își ieși din pepeni până și placidul Rudy, reușind, în fine, să strige, să clameze, să spună pe șleau ceea ce tot încercase cu ocolișuri.

Iar aceste vorbe strigate, în mod total neobișnuit la unul ca el, părură să se umfle rapid într-un vârtej care porni să bântuie toate încăperile, toate curțile, toate cazărmile și corpurile de gardă, toate colțurile și ascunzișurile Palatului Hofburg, răbufnind în întreaga Wienă ale cărei ziare așteptau blocate intrarea la tipar.

- Care aluzie ? – întrebă gâtuit împăratul, plin de presimțiri rele sau, mai degrabă, convins de niște adevăruri pe care încă ezita să le recunoască. Sau, nici măcar atât: Ezita, doar, să le formuleze, așteptându-l pe celălalt să o facă prin priceperea și instinctele meseriei.

- Alteța Sa Arhiducele a spus, textual - precizã Rudy revenind la enervanta neutralitate a tonului de țãcãnit „Morse” și trãgând cu cele douã degete colțul documentului din ghiozdan - cã: „…e inacceptabil sã stai la masã cu niște simpli actori”…

- Adicã, pentru cine e inacceptabil ? ! - mai cãutã împãratul o șansã, la care ochii spãlãciți ai lui Rudy se fãcurã mari, mari de tot, ca ai unei bufnițe, orbi și lipsiți de expresie ziua; și rosti, ca și cum ar fi așezat gândul respectiv înafara ființei sale, ca sã nu-i aparținã:

- „Sã stea la masã” e inacceptabil pentru Alteța sa Arhiducele… „sã stea în… mã rog… în altã parte” … ar putea fi, mã iertați, o aluzie cã e inacceptabil pentru… da, mã iertați, chiar pentru… mã iertați: Pentru Maiestatea Voastrã Imperialã !

- Adicã, dacã e inacceptabil pentru el la masã, e inacceptabil pentru mine în pat ! - o trânti direct împãratul sãtul de ocolișurile precaute ale celuilalt care, mulțumind pesemne Domnului cã nu trebuise sã rostească el lucrul acela, se înclina repetându-și obsesia:

- Eu am luat mãsuri ca ziarele…

Dar iarãși nu mai apucã sã ducã fraza pânã la capãt pentru cã o furie nemaipomenitã se revãrsã din repetatele tresãltãri ale masivului trup imperial strãduindu-se sã-și gâtuie strigãtul:

- Ne-no-ro-ci-tul-fante-de-baluri !…

- A venit cu arhiducesa, Înãlțimea Voastrã.

- Ce arhiducesã, cã e a treia nevastã cãreia îi toacã banii !… Mai bine-l ajutam sã ajungã împãrat undeva, prin Americi, ca sã-l împuște, cum l-au împușcat pe Maximilian mexicanii, și scãpam de el !

- Împãratul Maximilian al Mexicului, al doilea Vostru frate a fost…

- Ce frate, Rudy, ce frate ? !… Cã doar ai fost în serviciul mamei, ea te-a fãcut mare polițist ca sã meargã imperiul bine !

- Port veșnicã recunoștințã mamei Voastre, Arhiducesa Sofia…

- Asta ar mai trebui: sã nu-i porți !… Te-a fãcut stãpân peste imperiu; fiindcã ea era, cum îi spuneați voi *Eiserne Hand* „mâna de fier” care mã ținea pe tron…

- Poliția secretã a imperiului și-a fãcut și își face datoria în slujba Voastrã, Maiestate; fiți convins de asta !

- Sunt convins cã, dacã nu, te-aș fi cãlcat în picioare. Mãcar asta am învãțat de la mama !… Un imperiu ca ãsta trebuie ținut sã stea drepți. Dacã se crãcãnează puțin, se și prãbușește !

- Am învãțat asta de la mama Voastrã, în cei patru ani cât am servit-o direct pe ea, dupã ce antecesorul meu, numit „mâna dreaptã a mâinii de fier” - *Eisernes hand Rechtse hand* - chiar și de sora geamãnã a mamei Voastre, care era regina Maria Anna a Saxoniei…

- Lasã acum istoriile, spune…

Dar aici, polițistul din umbrã al imperiului se vãzu cã știa sã insiste când era vorba să-și consolideze situația și nu se lãsã pânã nu spuse:

- Spun, Maiestate, spun că patru ani am învățat de la mama voastră, pentru că pe urmă s-a îmbolnăvit, când mexicanii l-au executat pe fratele vostru Împăratul Maximilian, iar încă șaisprezece ani, adică de patru ori pe atât, am învățat de la Maiestatea Voastră căreia, vă asigur, îi sunt credincios mâna dreaptă !

- Mâna dreaptă a mâinii mele de fier…

- Întrutocmai, Maiestate Imperială !

- Și ce faci pentru asta ?

- Fac ce-ați spus Maiestatea Voastră - își bătu acela călcâiele: Țin imperiul să stea drepți că, dacă se crăcănează puțin…

- Lasă astea ! Ce faci cu frate-meu care mă compromite ?

- Eu v-am raportat: Am luat măsuri cu presa…

- Lasă și presa ! Ce faci pentru familia de Habsburg ?

- Marea familie de Habsburg-Lorena o servesc…

- Bine, ascultă aici: Dacă o servești, înseamnă că mă servești pe mine. Dacă mă servești pe mine, înseamnă că știi că eu sunt singurul cu adevărat Habsburg dintre frații mei; știi că, pe Maximilian, mama l-a făcut cu fiul lui Napoleon; cu Napoleon al doilea care trăia aici, în Viena ca Ducele de Reichstag, iar pe prostul de Karl-Ludwig cu…

- Eu respect solemn și infinit memoria mamei voastre…

- Una e s-o respecți și alta e adevărul istoric: Eu nu sunt frate bun cu ăștia !

- Asta voiam să spun și eu, Maiestate: Că respect solemn și infinit memoria mamei Voastre cu tot adevărul istoric și, Vă cer permisiunea să-mi notez, fiindcă tot am luat acele măsuri cu presa, ca atunci când îi voi convoca pe ziariști…

- Foarte bine ai făcut că ai luat măsuri cu presa - îl încurajă în sfârșit împăratul - Ai să vezi ce măsuri iau eu !… O să-l usture dobânzile la câte bănci are datorii !… O să-l dau pe mâna noilor baroni care n-au nimic nobil în comportament din acest punct de vedere, al finanțelor !… Am să-l… În fine, asta nu scrie !… Mai bine să ne referim discret la faptul că regina, autoare și eroină artistică a serii alături de… în fine…hm… i-a răspuns. I-a răspuns cum trebuie, nu-i așa ?

Îngrozit, fără ca stăpânul său să-și poată da seama de ce, Rudy simți o cădere din care putea ieși numai cu replica lui tip:

- Eu, Maiestatea Voastră Imperială, am luat toate măsurile pentru ca nici un ziar…

Ca un militar hotărât, știind să pună punct ca printr-un tăiș de sabie cazului condamnat mai înainte, împăratul nu remarcă aceasta. Se liniști lăsându-l în plata bancherilor pe arhiduce, dădu din mână a lehamite față de replica pe care o auzea a suta oară și trecu la aspectul monden al lucrurilor:

- Dar a fost veselie până la urmă, nu ?

Policarul și arătătorul mâinii polițistului apucară din ghiozdan un alt colț de pagină, iar glasul începu să citească pe măsură ce trăgea foaia în sus:

- „Atmosfera a fost deosebit de distinsă și prietenoasă câtă vreme s-au servit băuturile de la începutul recepției. Majestatea sa autoarea a dat interviuri ziariștilor și a acceptat să pozeze mai multor desenatori, pictori și fotografi până ce actorii și-au schimbat costumele și au venit din scenă. Ea a epatat, după unele păreri, printr-o toaletă foarte extravagantă, cu multă ornamentație din văluri, pasmanterii și podoabe de bijuterie, dovedind multă preocupare de a se pune în valoare, deci dovedește o intenție de a cuceri atenția protipendadei imperiului…

Redresat oarecum, împăratul se amuză:

- Haida-de !… Voi vedeți un dedesubt politic în orice gest. Zi mai departe !

-… sau, poate, numai a cercurilor artistice - sublinie lectorul ca și cum ar fi demonstrat că e vorba de un serviciu care lucrează cu ipoteze - iar, când s-au strâns și toți actorii, a spus că va face și ea un dar artistic recitând o poezie proaspăt compusă în această călătorie, care s-a bucurat de mult succes. Titlul poeziei a fost: „*Rinul meu*"…

- Ei vezi, vezi - se încântă împăratul - a vrut să ne arate că nu și-a uitat pământurile natale, că e o păstrătoare a mândriei familiilor noastre germanice; că rămâne o autentică von Wied.

Rudi îl ascultă, își notă și-l aprobă cu deosebită plecăciune, apoi redeveni atent și meticulos în lectură:

- Totul s-a petrecut astfel până când s-a ajuns la servirea supeului, iar Majestatea Sa autoarea a invitat la masă, în dreapta ei pe cei prezenți din Curtea Imperială, iar în stânga actorii cărora le mulțumea și le lăuda jocul. Atunci s-au petrecut cele relatate în informarea despre reacția Alteței Sale Arhiducele Karl-Ludwik; la care, Majestatea Sa autoarea i-a spus vărului său că actorii au talent în vreme ce el… - aici, Rudi se opri schimbând tonul și avertizând circumspect: Sunt trecute, *meine hochte kaiser*, calificative cam de natura acelora pe care le-ați rostit mai înainte și Majestatea Voastră la adresa arhiducelui…

- Adică ?

- I-a spus că actorii au talent de la Dumnezeu, ceea ce îi înnobilează mai mult chiar decât pe unul ca el - răspunse vocea precaută a lui Rudy, care căpătă curaj doar după ce își auzi stăpânul subscriind aprobativ:

- Așa, așa !… Sigur: artiștii… artistele, au noblețe; altfel decât a noastră, dar e noblețe care… care ne apropie ! - adăugă el cu gândul la cine știe ce amănunte intime. Și, fiindcă acestea îi erau încurajate de o asemenea informație, îl îndemnă: Și, spune, ce-a mai zis ?

- I-a mai zis că… - cercetă acela în hârtii - artiștii se chinuie cu multă inspirație ca să-și desăvârșească opera sau rolul, pe când arhiducele, îl știe ea de mic: era un tăntălău căruia i se împiedicau degetele pe clapele pianului și, oricâți profesori a avut, n-a reușit să învețe o declinare în latină… Cam atâta înafară de ceea ce, într-un fel ați spus și Maiestatea Voastră - veni temător răspunsul omului care cunoștea prea bine reacțiile împăratului. Dar, spre ghinionul lui, acela insistă:

- Adică ?

- Nu i-a spus „fante de baluri" - își arătă Rudy memoria exactă cu tot ce rostea stăpânul său – ci a folosit un neologism italian care se pronunță *„gigolo"*: gigolo de baluri selecte, că degeaba zice de actori fiindcă și lui i se umezesc buzele după actrițe…

- „Și lui" ? ! Adică, cum ? - veni prima întrebare nemulțumită dintre cele pe care le prevăzuse înaltul servitor pentru informațiile secrete pe care le aducea. Și fu nevoit să se scuze:

- Eu citez strict din raportul informativ, Maiestate.

- Bine; zi mai departe porunci cam nemulțumit împăratul.

- Și i-a mai spus că… citesc: „face parte din familiile pe ducă, ce nu știu decât ritualul protocoalelor"…

- Bine, dar arhiducele îi e văr - încercă să protesteze împăratul fără să știe încă față de cine.

Rudy făcu o plecăciune prin care își disculpa persoana delimitându-se de ceea ce citea și continuă:

- „…Atunci, pentru că arhiducele a avertizat cu faptul că va fi informat împăratul, Majestatea Sa autoarea l-a oprit înainte de plecare spunându-i că nu-i pasă de amenințare, că e sătulă de toate aceste lucruri formale ale așa zisului înalt protocol și că ea a exprimat de mult ideea că: „forma de guvernare republicană e singura rațională…".

- Singura rațională ? !… A spus ea asta ? !… A…

Un nod se puse în gâtul din gulerul înalt al împăratului, iar Rudy se simți vinovat pentru asta și fu prima dată când își rosti cu alt ton replica, parcă plângând și parcă rugându-se:

- Eu V-am spus, Maiestatea Voastră Imperială, că am luat toate măsurile ca ziarele să publice doar despre spectacol. Doar despre spectacol, că tot am eu informații că le-a plătit cineva pentru asta; dar alte amănunte… recepție… supeu… așa ceva să nu publice ! Iar…

- Să nu publice ! - tună împăratul repezindu-se asupra lui doar pentru că nu avea asupra altcuiva și strivindu-l cu toată furia staturii sale impunătoare - Iar tu, tu îi telegrafiezi acum imediat lui Carol din partea mea să-și ia imediat muierea de aici. Imediat !… Să și-o iaaa ! - urlă el nemaiavând nici un rost să se rețină - N-am nevoie de muieri nebune care să provoace scandaluri politice !… Am și eu una nebună la curtea mea !… Mi-e deajuns Sisi !… Nu mai vreau altă nebună, autoare de porcării visătoare !… Ai înțeles ? !

Rudy își luase chipiul pe braț, în poziție de defilare, își încheiase ghiozdanul ținut pe brațul celălalt, dar luciditatea îndatoririlor îl ținea pe loc. Atunci când simți că putea fi momentul, îndrăzni:

- Cu celelate lucruri dictate pe care mi le-am notat, ce facem, Maiestate ?

- Care lucruri dictate ?

- Arhiducele… Mama Maiestății Voastre… Familia de Habsburg…

La care Franz Iosif nu mai răbdă:

- Nu ți-am dictat nimic ! - urlă el - Nimic altceva !… Scapă-mă de femei

nebune. Atâta tot.

- Am înțeles, Maiestatea Voastră ! - strigă și Rudy speriat, fără să-i mai pese că răspundea prea în contextul imprecației - De altfel, Maiestatea Sa Impărăteasa a anunțat de ieri că pleacă la castelul ei din maghiarime, la Gondollo !

- Să plece unde vrea ! - răspunse împăratul ca un bărbat sătul, în vreme ce Rudy, ținându-și strâns chipiul pe braț, defila de-a-ndăratelea, ochi în ochi cu împăratul și pași înapoi, spre ieșire - Și să mă ții la curent cu ce face ! - mai adăugă, pentru ca celălalt să-l liniștească lăsându-și numai mutra prin ușa pe care o închidea tot de-a-ndăratelea mergând:

- Face echitație, Maiestate. I-ați dăruit cei mai frumoși cai !

- Rudy, tu trebuie să știi că i-am dăruit și cei mai înrăiți grofi unguri, care o cultivă contra mea !

- Voi veghea să fie vorba numai de echitație ! - rosti cu discretă gâjâială solemnă spionul reintrând pe ușă cu un singur pas înainte și închizând-o apoi pe dinafară, cu un singur pas înapoi.

- Face echitație și are furii contra mea, cu aerele ei de filosoafă !… Paranoicii din nevroza ereditară a familiei von Wittelsbach ! - mormăi împăratul alungându-și gândul că și el urmase la tron unui epileptic.

Abia apoi, după ce ușa se închise total, Maiestatea Sa Imperială și Regal Apostolică făcu un gest pe care Rudy nu mai avea cum să-l vadă pentru a se fi oprit. Un gest ca și cum, pricepând mai greu concretul informației primite, repetarea ei suna doar pe jumătate a întrebare:

-Pleacă la Gondollo ?… - și, meditând asupra tuturor acestor vicisitudini ale vieții imperiale, ajunse la concluzia că, uneori, începeau să-l plictisească; ba chiar să-l enerveze prin faptul de a fi tot mereu în situația să dea ordine; era plictisitor să dea numai el ordine și, crispat asupra imperiului, să stea în cabinetul acesta de la patru dimineața, neglijându-și impulsurile proprii !… Să mai dea și alții ordinele; sau, în fine, dacă nu-i bine nici așa, imperiul, n-are decât să aștepte !… Să aștepte ca împăratul să se relaxeze. E și el om !…

Își chemă aghiotantul cancelariei imperiale ordonându-i:

Îi spui împărătesei că i-am transmis urări de călătorie plăcută. Avem niște probleme grave, dar pe care Rudy știe cum trebuie să le rezolve. Eu nu sunt pentru nimeni. În sufrageria privată să se pună două tacâmuri.

Și făcu un gest ca și cum ar fi parafat totul cu înflorata sa semnătură subliniată radical.

XXII

Ușa din nișa de antecameră a budoarului se deschise și în cadrul ei apăru un imens buchet de flori care parcă înainta singur. Regina îl vedea în oglinda venețiană a bogatei mese de toaletă la care era așezată dar, cum cochetăria nu-i permitea niciodată decât să dea impresia că s-a lăsat surprinsă, se făcea că se piaptănă alintându-se cu gesturi grațioase, cu toate că avusese grijă mai dinainte ca pieptănătura să-i fie perfectă Ca și ținuta, chiar dacă ea consta într-o *robe-de-chambre* a cărei croială vaporoasă inducea spre intimitate.

Iar, deasupra acestei intimități pe care ea o accentuă apucând cu mână fierbinte brațul bărbătesc ce-mbrățișa buchetul ca și cum ar fi îmbrățișat-o pe ea, se revărsară cu zvonul lor public ziarele. Ziare, multe ziare cădeau din teancul oferit, cu miros încă proaspăt de cerneală tipografică, fiecare cu câte o poză a ei, cu câte un desen al chipului ei sau a staturii sale regale, cu titluri imense în litera neagră care înscria doar cuvinte precum „succes", „glorie", „virtuțile talentului", „aplauze frenetice" și chiar „Regalul unei arte regale" care trona deasupra unui surâs superb al chipului ei surprins de cel mai mare gravor al Vienei.

- Regina mea, Viena e la picioarele tale !…- proclama glasul din spatele florilor triumfalului buchet - arta ta a cucerit și acest imperiu, regina mea !…

Iar regina, vibrând, cu toate frumoasele ei orgolii artistice topite-n emoții de femeie, se ridică îndepărtând încet brațul cu florile, până ce descoperi obrazul acela frumos al bărbatului încă falnic, pe care-l sărută, și-l sărută, și-l sărută !…

Florile căzură pe jos, pe pat, pe mobile, peste ziarele cărora le ornau succesul sau le îndulceau laudele în culorile lor catifelate. Lipită de trupul singurului om care însemna, în fine, bărbat pentru viața ei, regina își lăsă coafura reprodusă doar în ziarele ale căror imagini se întrezăreau printre flori, părul castaniu desprinzându-și-l cu un gest moale al mâinii pe care-o trecu apoi, cu degete stăruitoare și înfrigurate, în părul cărunt al celui care numai pentru ea mai rămăsese conspiratorul tânăr de odinioară, dedicat ei, ca să-și folosească toată știința conspirației doar pentru ea. Și nu voi să audă clopoțelul prin care le învățase să se anunțe pe doamnele de onoare, voindu-și-l pe el și numai pe el pentru clipa aceea despre care nu-și puteau da seama niciunul cât putea fi de lungă sau de trecătoare. El, care era, o știa prea bine, exact ce-și dorise, exact la ce visase și nu mai crezuse că va avea parte vreodată. Și-l voia pe el, numai pe el; nu avea nevoie de nimic și n-o mai interesa nimic, nemailăsându-l să fie nicăieri în altă parte decât la ea și al ei. Ar fi fost în stare de crimă dacă între trupurile lor lipite s-ar fi insinuat altceva decât parfumul acela făcut de ea din plante de pădure, după științele ei care erau totuna cu niște vrăji, tocmai spre a dizolva în el toată făptura bărbatului iubit.

Atunci, însă, clopoțelul delicat, cu care le obișnuise pe doamnele de onoare să-i ceară permisiunea a intra ocolind banalitatea neelegantă a bătăii în ușă, sună din nou însoțind gestul ușor al unei mâini puse pe clanță. Dar oricât de ușor ar fi fost gestul, oricât de cristalin ar fi fost clinchetul clopoțelului, ea nu putu să nu scape un geamăt de dezamăgire desprinzându-și obrazul fierbinte de cel al bărbatului în brațele căruia nu se mai se afla…

Când, în sfârșit, auzi porunca de intrare, politicoasa domnișoară de onoare care, până și după voce se vedea învinovățindu-se prin femeiască intuiție, înălță sprâncenele deasupra obrazului pe jumătate lipit de ușa întredeschisă, exprimând un iremediabil „n-ai ce-i face" și spunând precipitat, la modul la care se confunda cu întreaga instituție a reginei:

- Avem un mesaj urgent de la împărătească.

Acest „avem" – rostit cu toată simțirea păcatului pe care-l făcea tulburându-i reginei sale clipa și simțind cu candoare nevoia să-și ia și ea raspunderea asupra a ce se petrecea, îl impresionă chiar și pe Brătianu, a cărui bărbătoasă figură deranjată părea și mai mult pusă pe ripostă decât a femeii de pe care își lua brațele. Iar candoarea cu care fata își trăia vina într-o situație atât de delicată, îl făcu să se redreseze și să întrebe chiar așa cum i-ar fi fost rostul de prim-ministru:

- Există și vreun mesager ?

- Da.

Asumarea intervenției sale îl făcu să-și găsească echilibrul din poziția nepotrivită în care se aflase înainte de întredeschiderea ușii. Să se îndrepte luând clanța din mâna fetii, să facă gestul firesc, neascuns, de a dedeschide perspectiva spre coridorul ce unea cele câteva camere rezervate în marele hotel devenind un fel de salon de gardă și să spună cu glas firesc, în vreme ce mai făcea un pas spre a ieși din teritoriul camerei:

- Invită-l.

Și se așeză într-un loc ce-i sublinia funcția de sfetnic intim, dar nu mai mult. Era o mișcare fermă, sigură pe sine, ce nu se putuse nu fie remarcată de regină, chiar în starea simțurilor tulburate în care se afla, adâncindu-i și mai mult, și mai cu dragoste, emoția dulce provocată de admirația pe care o trăia în preajma acestui bărbat ce știa să fie atât de sigur de sine și să facă față oricărei situații.

Mesagerul purta, desigur, o altfel de uniformă. Mai cochetă și mai colorată decât cele verzui-cenușii cu negru care roiau în jurul împăratului. Făcea parte din regimentul de gardă al împărătesei care păstra brandemburgurile husarilor unguri și, cu toate că așteptase disciplinat, o făcea pe cuceritorul dându-și aere de cocoșel dezinvolt printre domnișoarelor de onoare. Se opri însă, ca un ofițer bine instruit ce era și luă poziție solemnă în fața deschiderii ușii. A acelei uși de budoar obturată de stâlpul staturii lui Brătianu atât cât regina să poată fi întrevăzută în jilțul din fața oglinzii de toaletă și, demonstrând deodată respectul total al unei instrucții perfecte, își rosti solemn mesajul:

- Majestatea Sa Imperială Elisabeta îi adresează Majestății Voastre Re-

gale invitația de a petrece câteva zile împreună la castelul Gondollo. Plecarea are loc chiar astăzi. Aveți o scrisoare care, din ordinul Majestății Sale Imperiale e ultrasecretă și trebuie să v-o înmânez personal.

- Înmânează-mi-o prin mâna ministrului meu - spuse regina cu modul acela al ei de a se înveseli deodată - poate la gândul că ar fi vrut să spună „mâna ministrului meu drag" și la speranța că el, ministrul, înțelegea semnificațiile unei asemenea intonații.

Se făcu un transfer, regina grăbindu-se să întindă mâna spre Brătianu, acesta întinzând-o pe a sa către ofițer iar apoi pivotând pentru a depune documentul pe degetele care-l atingeau ușor. Simți atingerea cu toate regretele și dorințele ei, dar nu avu cum îi răspunde: Învăluit de regia frumoasă pe care fantezia reginei o transforma într-un plăcut joc de curtoazie și nu numai, își jucă rolul supunându-se aceleiași maniere teatrale când spuse:

- Iar, fiindcă ați menționat carcterul strict secret cerut de Majestatea Sa Imperială, vă rog să așteptați câteva minute, ca regina mea să decidă. Pentru a adăuga generos, ca și sentimentele al căroror fluid încă îl simțea venind din intimele răscoliri ale Maiestății Sale: Domnișoarele vă vor ține companie…

Ușa acelei antecamere se-nchise la loc, așa cum i-ar fi plăcut să nu se fi deschis încă, iar, când se-ntoarse dinspre ea, Brătianu se trezi îmbrățișat și sărutat și răzgâiat într-o veselie zburdalnică prin care regina își arăta recunoștința ca-ntre actorii unui duet, ieșiți din scenă după ce le-a reușit. Sau, poate chiar mai mult, vibrând în ea fericirea de-ași fi întîlnit sufletul pereche, chiar și pentru asemenea mici amuzamente de protocol care o încântau ca pe-o fetiță plină de iubire.

Restul nu mai conta. Era momentul depășirii lucrurilor grave, al veseliei unui joc al dragostei frumos înflorite. Ceea ce, pe ea, o făcea să-și dăruiască toate zburdălniciile de care era capabilă sau pe care le visase vreodată. Iar el, trăi de asemenea aceeași fericire aproape uitându-și vârsta; și chiar surâse când ea îi spuse, isteață la a-i veni idei năstrușnice, dar nu imposibile:

- Ai să mergi cu mine, la Gondollo. Ii spun lui Sissi tot; ea va-nțelege. Suntem din același aluat. Avem aceeași nefericire veșnică… Sau, dacă nu vrei - îi citi ea îndoiala privirilor dar nu se abținu să nu vorbească în continuare, mult și des, cu acea precipitare de exaltată fascinație care-i dădea originalitatea unei mici nebunii, - dacă nu vrei, nu-i spun. Ea a vazut că ești mentorul meu, maestrul meu, omul care mă pune în valoare… ca scriitoare, vreau să zic… Sigur, Sisi a văzut asta și va înțelege că o fac din recunoștință … recunoștință artistică… E minunat !… Așa vom face !… Nu mai fi așa solemn, domnule ministru; am patruzecișiunu de ani. Sunt o femeie care-mi pot asuma răspunderi. Chiar grave !… Ce, ce s-a-ntîmplat ?… De ce te…

Calm, ca de obicei, dar nicidecum lipsit de răspundere, el îi puse în mână scrisoarea pe care o desfăcuse. Era un scris plin de fantezie, dar arătând un anume mod agitat al mâinii care-l așternea. „Scumpa mea tiză - scria - Stupizii noștri monarhi se vor înțelege amândoi să fii rechemată de urgență după diferendul de aseară cu fanfaronul Karl-Ludwik. Nu pot să te las să fii băgată

atât de repede în colivia ta. Vino cu mine la Gondolo până trec furiile și am să-i anunț că te invitasem dinainte. Trebuie să pleci cât mai repede din Viena ca să i se poată spune lui Carol că n-ai avut cum să primești ordinul lui de temnicer. Hai să le-o facem și pe asta, că merită amândoi !"…

- Mă duc eu la împărăteasă, ca să văd exact care e situația - îi spuse Brătianu hotărât, mai ales cunoscându-i sensibilitatea cu care trecea prea rapid de la o stare la alta și prea firava putere de a se abține de la așa ceva, ceea ce se produce deseori la firile feminine care n-au simțit cu adevărat sprijinul unui bărbat apropiat și dulce protector la încercările sensibile prin care le-a trecut viața.

XXIII

Împărăteasa avea o fire și mai agitată decât a reginei, potrivindu-i-se la fel de bine acea formulare cu „prea firava putere de a se abține ca să nu sară de la o stare la alta", care trecuse prin mintea lucidă a lui Brătianu atunci când înțelesese un asemenea risc din conținutul scrisorii secrete. De aici, deduse el că provenea intimitatea și chiar complicitatea celor două maiestăți imperiale și regale împotriva soților încoronați, dar incapabili de a le dărui acele momente de înțelegere caldă de care are nevoie o femeie.

Își purta, de asemenea, ca o trenă, faima de frumusețe a Europei care lansa și chiar impunea moda nobilimii continentului. Faimă pe care o avusese în primul deceniu de căsnicie imperială, cu douăzeci de ani înainte, adică. Își purta acea trenă cu un oarecare efort, dar știind să rămână, prin gestică și eleganță, aceeași din sutele de tablouri care-i răspândiseră imaginea făcută de pictorii care se înghesuiau s-o reprezinte și multiplicată apoi prin vechea tehnică pe piatră care, chiar dacă nu putea fi folosită decât de ziarele bogate, și acelea numai in almanahurile anuale, ajunseseră să facă din ea un model de înaltă clasă. Iar acel efort, fiindcă nu era întotdeauna evident - așa cum nu putea fi evidentă veșnica ei dorință intimă de a-l umili prin câte ceva, chiar și prin dezinteres pentru aventurile lui sexuale, pe atotputernicul împărat care-i era soț - îi dădea o stare de nervozitate, un comportament agitat, defulate prin sporturile și echitația prin care încerca să și-l reverse.

Când i se spuse că, în locul răspunsului Elisabetei de Wied și Hohenzollern, venise un emisar, după ce citise pe cartea de vizită că era vorba chiar de primul ministru al țării aceleia, părăsindu-l brusc pe omul cu care stătuse până atunci de vorbă, împărăteasa își dădu aghiotanții deoparte din ușă și veni ea în salonul de onoare, fără a-și ascunde curiozitatea:

- Deci, dumneata ești misteriosul personaj care veghează din umbră gloria

artistică a Elisabetei ! - îi spuse evaluându-i ținuta și apreciindu-i tot ce putea fi cântărit din priviri. - Ești chiar primul ministru al regatului !… Mă bucur că te prezinți în audiență la mine, în vreme ce la împărat nu te-ai prezentat ! - adăugă arătând că avea la îndemână suficiente surse de informații, chiar dacă îi era cunoscut refuzul de a se implica în treburile guvernării imperiale.

- Nu mă aflu în misiune pentru a-mi permite să-l deranjez pe împărat, dar nici nu mă pot abține să nu-mi exprim marea admirație față de împărătească ! - îi făcu Brătianu jocul într-o înclinare plină de demnitate dar și de plăcutul său aer al omului de lume, bărbat sigur pe sine.

Împărăteasa era foarte mulțumită. Așa cum voia mereu să sfideze ca să afle toată lumea că nu-i plăcea să domnească alături de Franz Joseph și nici să-i susțină aceluia protocolurile curții prin prezența ei, își mișcă a înaltă apreciere superba coafură prin care refuza apeoape întotdeauna să poarte coroana aceluia. Și chiar forță nota în așa fel încât, dacă ar mai fi continuat discuția pe această direcție, nu s-ar fi sfiit să spună, chiar față de cei care se aflau la ora aceea în salonul ei, că-l lasă pe Frantz Joseph să ocupe tronul mai mult singur, sau cu cine voia, tot așa cum își ocupa și patul și cum își satisfăcea și plăcerile intime, soldățește, ca-ntr-un exercițiu de instrucție la oră fixă, în zile anume programate.

În obsesia ei cu scânteieri vădit ambițioase și foarte discret nebunești - care, de ce n-am spune-o: îi dădeau farmecul acela de personalitate accentuată cu care încă prima printre toate frumusețile lumii, știind că poate alimenta vâlva ziarelor așa cum soțul ei imperial n-ar ajunge nici o dată - împărăteasa părea gata de a adăuga asemenea amănunte, dacă bărbatul care-și confirma în fața ei, prin propria-i ținută, faima de conspirator foarte sigur pe sine, n-ar fi precizat:

- Și sunt fericit să nu fiu nevoit să mă prezint în altă parte, ci în fața Maiestății Voastre, să apelez doar la sentimentele Maiestății Voastre, care știu că sunt mai sincere și mai deschise decât ale altora - insinuă el ca să-i flateze vanitățile și să-i trezească ranchunele, pentru a pune punctul pe i: Fiind vorba acum să prevenim un pericol care o privește pe regina mea !

– Mă bucur și eu… Mă bucur că, la mine te prezinți și… cu mine vei conspira !... Da, vom conspira împreună ca s-o salvăm pe micuța mea prietenă atât de reacțiile neplăcute ale soțului meu imperial, cât și de reacțiile lipsite de haz ale soțului ei regal . Vom conspira...- repetă Elisabeta a Austro-Ungariei, după ce-l examinase cu satisfacție pentru ea și cu succes pentru el. Și, fără să-și mai repete bucuria că avea această prioritate față de împăratul care, de decenii, era ținta disprețului ei cu adevărat suveran, sau uitând de aceasta în fața ideii mai noi care o incita, îl întrebă direct:

- Ești dispus ?

- Ce anume, Maiestatea Voastră ?

- Să conspiri cu mine; hai, că ai mare faimă în așa ceva ! - demonstră ea a nu-i fi ignorat până atunci personalitatea. Am un ziar din acelea care pe vremuri publica portretele mele ca modele de toalete, în care scrie de

condamnarea voastră ca opozanți ai lui Napoleon al treilea. Regina dumitale l-a văzut întâmplător când ne-am întâlnit data trecută și mi-a arătat știrea despre arestarea dumitale care era chiar în josul aceleiași pagini.

- Sunt în călătorie particulară - o asigură Brătianu - așa că orice dorește Maiestatea Voastră pentru binele și bucuria reginei mele…

Atunci, venind de pe ușa pe unde apăruse și regina, într-un precipitat pas, totuși de defilare, ținându-și chipiul pe brat ca pe un trofeu, foarte agil în a-și arăta respectul prin ciocnitul călcâielor, un personaj cu mari ochi cenușii total inexpresivi opri lângă ei și așteptă perfect disciplinat în respectuoasa încordare până ce împărăteasa îi dădu atenție:

- Da, Rudy…

- Maiestatea Voastră, eu îmi cer permisiunea să plec pentru că…

- Știu, Rudy, treburile tale sunt în altă parte. Îți mulțumesc pentru că ai trecut și pe la mine – îl concedie împărăteasa în vreme ce, din călcâie și frunte, acela saluta ritmic:

- Maiestate imperială… Domnule Prim-ministru…

Ceea ce, pe Brătianu, îl făcu să se întrebe dacă-l salutase ca să vadă cine e, sau să-i arate că știa cine e, chiar dacă nu-și anunțase oficial prezența în Viena. Dar nu avu timp pentru că, odată cu acela, împărăteasa concedie pe toată lumea, ca să-l întrebe pe el precipitat:

- E gata Elisabeta, unde e ?… Hai să discutăm pe față - mai adăugă ea arătându-i că, fie, cu intuiția ei nevrotică îl cântărise foarte bine mai înainte, fie știa despre el și mai multe - Pentru mine, Carol al vostru e cel mai obtuz personaj din câți am cunoscut în casele regale, așa că va reacționa ca la ordin la ceea ce-i spune furia lui Frantz Joseph. Fiindcă aici, dragul meu - nu renunță ea, oricât de împărătească ar fi fost, la plăcerea mușcăturii feminine - e implicată și interpreta principală din piesa Elisabetei, așa că lucrurile sunt mai complicate… De asta Frantz a telegrafiat…

- A telegrafiat ?

- Așa m-a avertizat omul pe care l-ai văzut că pleca. A venit chiar să mă avertizeze oficial din partea împăratului ca să nu mă amestec. I-am spus că eu am lansat invitația, dar ei așteaptă răspunsul lui Carol. Tot telegrafic. Încerc să-i întârzii primirea, pentru ca Elisabeta să nu mai fie aici. Ar trebui să plece imediat, cu trenul cu care călătorește de obicei, iar eu plec pe urmă, după ce mă asigur că… - își arătă ea toată forța combinatorie a minții agitate, capabilă de născocit soluții rapide cu acel instinct de a face orice, numai ca să joace, în acea obsesie fixă, renghiuri omului pe care îl disprețuia, dar care nu-i era indiferent: împăratul.

- Voi lua măsuri - înțelese Brătianu totul - dar îmi permiteți să rămân și eu cu Maiestatea Voastră, ca să vedem cum se finalizează lucrurile aici, la Viena ?

- Bine. Du-te, expediaz-o și vino înapoi. Spune-i că trenul meu o va ajunge din urmă și se va urca în el în gară la Budapesta…

XXIV

În acest mod, după ce s-a asigurat că telegrama prin care Carol îi ordona Elisabetei să se întoarcă de urgență în țară a fost redirecționată, răspunzându-se expeditorului că adresantul a părăsit Viena și va fi căutat la Castelul din Gondollo în direcția căruia a pornit și, după ce s-au asigurat împreună, prin acel personaj misterios, care făcea jocuri duble sau chiar mai mult decât duble, că și lui Carol i se comunicase că împăratul i-a aprobat gestul, deci e mulțumit, Brătianu a ajuns să călătorească împreună cu împărăteasa care-i mărturisea arătând superbul vagon-salon al trenului imperial, îmbrăcat în rafinată boaserie combinând culorile naturale ale esențelor lemnoase cu sculptura mobilierului grațios în care căpăta prioritate esența dominantă împlinită cu mătăsuri fine:

- De-abia când ajung aici și simt dedesubt roțile lunecând în îndepărtarea de Viena, încep să fiu mai liniștită. - Pentru a-l întreba deodată, strict camaraderește, ca pe un bărbat care știe că părerea lui contează la femeia respectivă:

- Ți se par agitată, nu-i așa ?… Am eu nebuniile mele și numai asta, sentimentul îndepărtării, mă liniștește aducându-mi celălalt sentiment… - Ochii ei cu sticliri stranii deveniră mari, mari de tot în niște instabile explozii, ca de bucurie a extazului că-și putea rosti obsesia: Pentru că celălalt sentiment este al libertății, al eliberării mele de toate stupidele protocoale ale palatului ăluia pe care nu pot să-l sufăr, unde simt tot timpul mâna de jandarm a soacrei mele care, chiar dacă nu mai există, și-a lăsat amprenta și asupra copiilor pe care mi i-a luat de mici ca să-i educe cum a voit, dar și prin același egoism rutinat, lipsit de sensibilități și de emoții care guvernează sufletul precar al lui Frantz Joseph !… Ha, ha, ha !… Simt cum mă eliberez !… - clamă ea, pentru ca deodată să-l oblige la răspuns: Ți se par agitată, nu-i așa ? !…

- E firea artistică de poetă, Maiestate, e normal ca un artist să nu fie ca toți ceilalți. - găsi Brătianu cea mai bună replică în acel decor splendid, bogat construit în subtilele eleganțe ale migalei unei mereu strălucitoare arhitecturi de interior, sculpturii, nervurilor lemnos colorate și metalelor din entarsii, limpezimii și irizării cristalelor, decor completat de peisajele frumoase, parcă fotografiate de ferestre într-o continuă schimbare, ca și de vibrația în care intrase temperamentul nesigur și obsedat al acelei femei încă foarte frumoase.

- Iar eu nu voi fi nici ca toți ceilalți poeți, fiindcă nu voi publica nimic din ce scriu - spuse ea, poate ca o replică la ecourile succesului Elisabetei cu piesa prezentată, dar care, lui, îi mai confirmă încă o asemănare și un punct de legătură între cele două soții monarhice: faptul că-și îngropau în poezie dezamăgirile căminului conjugal care se ridica la superlativul tristelor lor

căsnicii de palat.

- Păi, atunci, de ce scrieți, Maiestate ?

- De ce scriu ? - ochii aceia scânteietori se măriră iarăși într-un fel de nebunie - Ce soartă am avea noi, femei delicate și cultivate la maximum în familiile noastre care, fiindcă nu ne puteau da la instrucția armată, ca pe băieți, ne-au băgat pe gât și muzică și poezie și toată cultura clasică, în vreme ce ei aveau voie să nu învețe, fiindcă se formau ca soldățoi, dictatori autocrați sau slujitori ai tiraniilor și, ca lucru mai sensibil, cel mult sforari diplomatici și dansatori la baluri ? !... Ce ne-ar mai rămâne dacă n-am face măcar asta, dacă nu ne-am găsi o trăire intelectuală proprie, de vreme ce ne-au căsătorit cu niște brute, cum am spus: soldățoi germanici emoționați numai de muzicile militare și învățați să-și programeze amorul, ca și cum ar fi un rut. Să-și sloboadă bărbăția la zile fixe, în vivandierele aduse plocon de subordonați ? !… Ha, ha, ha !… Asta-i soarta noastră !… Ți se par prea agitată, nu ? !

- Nu, Maiestatea Voastră - minți Brătianu, dar cred că ar trebui să publicați. Ați avea mai multe satisfacții.

- Eu am satisfacții ascunse, domnule prim-ministru; am satisfacții care mi-au devenit chiar obsesii - recunoscu ea - m-am învățat cu ele, mi le produc singură și sunt mândră că știu să n-am nevoie de adulațiile Curții, fiindcă disprețuiesc tot protocolul ei… Și, chiar mai mult decât atât - rosti ea cu acel amuzament puțin nebunesc al satisfacțiilor despre care vorbea - îi joc renghiuri lui Frantz Joseph de câte ori pot să-i stric protocolul, să-i deșurubez ceva din acel stupid mecanism fix care dă banalității lor atâta satisfacție !… Că acum nu mai e soacra, mama imperială care mă punea la punct și mă obliga să respect toate stupiditățile lor !… Frantz nu îndrăznește. Nu-și permite cu mine nici măcar atunci când e vorba de marile recepții de înalt protocol prin care se reprezintă însuși imperiul său… Da !… Îi e teamă de mine și de modul cum l-aș putea face de râs știindu-i slăbiciunile. Mi-au făcut ei rău, dar și eu le fac. Nu prin altceva: Prin disprețul meu. Prin faptul că observ toate angrenajele artificiale de care ei se folosesc și pe care eu li le pot demonta oricând !… Ce, chiar tot tam-tamul cu frumusețea mea nemaipomenită, cu cea mai frumoasă femeie a Europei, crezi că e pentru mine ? !… Sunt frumoasă, știu. Dar ca mine mai găsești zece în imperiul acesta. Chiar burgheze și țărănci !… Dar eu eram simbolul imperiului și, conform procedeelor secrete de glorificare, pentru propagandă și pentru diversiune, nu pentru altceva, trebuia să știe toată lumea că sunt cea mai frumoasă; trebuia să știe toată lumea că eu fac moda. Trebuia… In sfîrșit, îi trebuia împăratului ceva cu care să se laude și când pierdea războiul Crimeii… fiindcă, nu știu dacă știi, chiar atunci când se aruncau zarurile la tratative, lui i-a venit perioada de rut și s-a-ncurcat c-o fufă !… Și mai trebuia să se laude când a venit criza peste imepriu și l-au încolțit chiar bancherii lui pe care i-a făcut baroni !... Eu eram elementul de laudă pentru contrapropagandă: Frumusețea. Femeia la modă și care lansează modă !… Așa mă popularizau serviciile lui secrete, ca lumea să fie atentă la mine și să uite altele !... Ar fi trebuit să-i las de-atunci baltă, fiindcă ți-am spus: Eu cunosc

acest mecanism al protocoalelor și sforăriilor Curții pe are o disprețuiesc. Li-l pot demonta și demola oricând !… Dar nu vreau. Mă simt bine să fiu lăsată în pace și doar să știu că le e teamă de mine !… Te-am speriat cu agitația mea, nu-i așa ?… Dar oare de ce, domnule prim-ministru, oare de ce mă simt atât de bine spunându-ți dumitale lucrul acesta ? !… Oare ce mi-a venit să mă mărturisesc dumitale ? !…

- Nu știu, Majestatea Voastră ! - o făcu Brătianu pe timidul.

- Nu știi, sau nu vrei să știi ? !

- Cred că..

- Crezi că te simți tare bine... și tare mândru, în sinea dumitale, cunoscându-ți talentul acesta de a le face pe femei să vorbească... Da: Să ți se mărturisească, dar cu un alt sentiment decât acela când o fac la duhovnic; nu-i așa ? !... Ești conștient, ehe, că știi să le faci pe femei să vorbească !...

- Sunt politician, Maiestate - încercă el să se scuze tot cu accentul acela de modestie bine jucată - datoria mea e să-i ascult pe toți oamenii; poate că de asta... Când știi să asculți, ți se și vorbește.

- Oamenii sunt oameni, dar femeile sunt o categorie aparte dintre oameni, domnule Brătianu !... Iar dumneata îți savurezi darul de-a le face să se întrebe ce le-a venit să ți se mărturisească !

- Mă flatați; mă apreciați prea mult, Maiestatea Voastră !

Dar ea nu se lăsă și, inteligent-ambițională, dori neapărat să i se arate altfel decât în acest joc al tatonărilor frivole:

- Știi de ce mi-a venit să fiu libertină, deschisă și sinceră ? Faptul că sunt în trenul acesta mi-a adus o astfel de stare. Faptul că stau în salonul acesta, sau în patul de dincolo și mă îndepărtez de ei !… Ți-am spus: sentimentul îndepărtării îmi aduce celălalt sentiment, al eliberării mele de ei, al libertății !… Ți se par cam agitată ? Lasă că ajungem la Gondolo și mă liniștesc. Ajungem la caii mei; la trăpașii mei pe care-i gonesc în trăsuri mici, cum erau alea de luptă ale romanilor; la cei de galop, cu care sar tufișele și pârâiele… La… Sunt o femeie fericită, domnule prim-ministru ! – și deodată se arătă ori foarte informată, ori făcând jocul de a fi auzit că Elisabeta îi spunea „Carvonarul meu" - Nu-mi mai doresc decât un singur lucru: Să văd imperiile astea, cu toată fanfaronada curților lor, cu toată poliția lor feroce și toată birocrația lor absurdă, distruse !… Să le văd demolate de niște carvonari cum ești dumneata.

- Am fost, Maiestate; din păcate, viața…

- Ți-am spus: Știu c-ai fost și că Napoleon al treilea chiar te-a arestat pentru asta. Dar eu sunt purtătoarea chiar a coroanei imperiului împotriva căruia s-a născut carvonarismul. Și tocmai de asta îi ador pe cărvunari…

- Cred că vă faceți din ei un ideal prea mare; un ideal al răzbunării Maiestății Voastre.

- Da ! - se lumină mica nebunie a chipului ei - Asta este !… Să nu-mi spui că nu mai vrei să-ți amintești de îndârjirea tinereții dumitale; sau că ți-ai pierdut-o !…

- Era altă vârstă, alte idealuri, Maiestate !

- Vârsta nu ne-o putem reface. Dar idealurile da ! - îi spuse ea arătându-se mai puțin agitată decât până atunci; și își dezvălui adevărata față, mult mai rațională în nebunia obsesiei ei de a se răzbuna pe Frantz Joseph - Știi de ce m-am hotărât azi să fac totul ca s-o apăr pe Elisabeta ?… Exact pentru ce le-a spus ea aseară nefericiților ălora de curteni care-și voiau neapărat tocmai privilegiile pe care le pierd. De asta mi-am propus să fac orice ca să le dau și eu o palmă. Să știe și de la mine că vreau o republică, nu numai de la ea !… Să știe toți conformiștii ăștia tiranici că, prin noi, planează asupra lor umbra bărbaților revoluționari, singurii pe care îi putem admira !…

- Revoluțiile sunt sângeroase, Maiestate. Aduc uneori tulburări distructive iar, alteori, mai rău: Fac jocul unor aventurieri care, de fapt, trădează totul exact spre a ajunge printre capetele încoronate pe care Maiestatea Voastră le disprețuiți.

- Dar, dumneata nu le disprețuiești ?… Nu le mai disprețuiești ? – vreau să spun…

Brătianu simțea cum nebunia foarte rațională a femeii aceleia imperative îl obliga la sinceritate:

- Le disprețuiesc, Maiestate; aveți dreptate.

- Doar n-ai ezitat la Paris să te răscoli împotriva lui Napoleon când a trădat republica încoronându-se !

- Exact cum n-aș fi ezitat să mă răscol împotriva lui Frantz Joseph, când a trădat Constituția de la 1848 care-l adusese pe tron și a impus una tiranică, totalitaristă !

- Dă-mi voie să te sărut, cărvunarule ! - Exultă cu toată eleganța ei înțepată; și o făcu: Îl îmbrățișă mai mult decât promițător, poate dezvăluind o dorință mai veche. Apoi aprecie, absolut ca o autocrată: Mmm… Ai mirosul proaspăt al pielii, de bărbat adevărat !… Am să te invit la Gondollo !… Acum, spune mai departe. Nu mi-ai răspuns dacă mai disprețuiești capetele încoronate sau, acum…

- Le disprețuiesc, Maiestate, am spus; am declarat public că disprețuiesc și masoneria care s-a lăsat manipulată de aceste capete !… Să nu credeți că ezit. Dar mi-am dat seama că viața mea e scurtă și priceperea politică trebuie să mi-o valorific prin ele… - abia atunci avu răgaz să mediteze o clipă la gestul ei spontan cu invitația care-i flata bărbăția. Și ca orice bărbat flatat, cu gândul la ce i se promitea spuse, poate, mai mult decât ar fi trebuit: - Dacă aceste capete încoronate vor să manipuleze masoneria decăzând-o din idealurile ei, eu nu am altă cale decât să manipulez monarhia printr-o guvernare așa cum o doresc !

Inteligenta femeie, cu gândirea aproape nebunesc-strălucitoare, neîndoielnic știu să aprecieze:

- Pentru asta ar trebui să te mai sărut o dată !… Dar n-o voi face acum. Acum îți dau dreptate; ești realist. Ești pragmatic.

- Nu am nici altă cale, nici altă armă, Maiestate !

- Ai dreptate: Ăsta e compromisul față cu epoca. Dar… - se amuză ea

înfuriindu-se, sau se înfurie amuzându-se și spuse: - Dar eu tot sper să apuc s-o văd răsturnată !

- Pentru propria Voastră răzbunare, Maiestate. Pentru o țară întreagă, nu e la fel de ușoară o răsturnare; când ai de construit. Anarhia devine întotdeauna dușmanul construcției. Ba, mai mult: Fiind totul anarhic, așa cum v-am mai spus, poate veni la putere ceea ce este mai rău. Radicalul din mine vă spune că, pe monarhi, îi cunoaștem și îi putem izola mai ușor !

- Elisabetei i-ai spus gândurile astea ?

- Ar fi necinstit din parte-mi, Maiestate, dacă nu v-aș mărturisi că, de n-ar fi și împotrivirile ei, poate că m-aș simți și mai depărtat de monarhie.

De abia această declarație păru să o mulțumească pe agitata împărătească, făcând-o să-și limpezească, pentru ea însăși, tot jocul prin care ar fi vrut, chiar instinctiv dacă nu deliberat, să afle mai multe despre relația dintre prietena ei regina și primul ministru cărvunar, cum îl considerau ele. Relație atât de bine desmințită de aparențele acelui bărbat, încât ea n-avea alt mijloc de a se insinua printre sentimente și secrete, decât intuiția de femeie.

- Suntem două Elisabete care ne asemănăm și în tristeți și în convingeri… - îi spuse cu un gest categoric, pentru a adăuga ceva mai nuanțat în cine știe care dintre egoismele sale feminine: Zău, domnule prim-ministru; tocmai de asta o iubesc mult pe Elisabeta cu toate nebuniile ei. Faci un lucru grozav punând-o în valoare și construindu-i gloria aia artistică. Fiindcă e mult mai valoroasă !… Promite-mi că o ajuți, fiindcă… nu uita: ești invitatul meu la Gondollo.

- Vă promit, Maiestate.

- Am spus: Ești invitatul meu la Gondollo împreună cu ea… Ca s-o însoțești pe ea - porunci, mai degrabă, împărăteasa, tocmai pentru a nu fi nevoie de răspuns.

Brătianu înțelese lucrul acesta, dar încă nu-și dădea seama dacă ea nu voia un răspuns, sau găsise răspunsul pe care-l căuta. Când ridică privirile în care i se citea atenția cu care cântărea diverse posibilități de direcție ale instinctualei perfidii feminine pe care bine o cunoștea, împărăteasa revenise la obsesiile ei care puteau fi și cochetării:

- Spune-mi: Ți se pare că sunt agitată ?…

XXV

Trenul imperial era întrutotul o bijuterie cizelată cu mare meșteșug în bronzuri și boaserii strălucitoare, catifele și mătăsuri odihnitor tapisate, oglinzi și lustre din irizată sticlărie fină. Totul se armoniza într-o

îngemănare de meșteșuguri prețios gândită de artiștii somptuozităților nobiliare, de la ornarea elegantă și inovarea în folosirea spațiilor interioarelor luxoase la cristalul ferestrelor care cuprindeau altfel peisajul exterior, la accesoriile strălucitoare decorând în alamă bine lustruită vagoanele și locomotiva ce se întrezăreau prin aceste ferestre la vreo curbă, până la sunetele ultramuzicale, ordonate ca-n armonia unui refren de imn, pe care signalul de lângă hornul premergător al mașinăriilor vopsite-n negru și roșu îl transmitea ca un vestitor împărătesc pe tot întinsul cerului pictat în mers cu nori de abur și cărbune.

Modernul echipaj trecuse ca într-un marș triumfal prin atmosfera maiestuoasă a pădurilor Vienei, atinsese Dunărea de mai multe ori însoțind-o în paralel când i se oglindea în apele ei curgătoare silueta prelungă a șirului de vagoane fluturându-și steagul de fum cu care domina înaltul, parcursese stepa lasând în urmă așezări ce păreau mici, cu fumurile lor mici care-l întîmpinau pe cel falnic al locomotivei, trecuse prin câmpurile cu nămeți de decembrie și altele cu zăpada spulberată marcând faptul că era, totuși, doar început de iarnă și nu încetini nici când ajunse printre casele de foburg ale Budapestei, ci trecu printre ele rapid lansând din sirenă semnale ca o muzică înveselită de apropierea destinației. Pentru a fi primit triumfal prin arcul proaspăt înălțat într-o arhitectură eclectică ce se voia expresia unei noi epoci, la peroanele de sub acoperișul de sticlă înălțată pe dantelării produse prin turnătoria din fontă, ale gării proaspăt inaugurate chiar în acel an. Gară etalând o eleganță de castel întins pe trei laturi și decorat de dotările tehnice ale epocii, cu care *„Kaiserlich-konigliche osterreichische Staatsbahnen”* – Compania Cezaro-Crăiască de trenuri, se lăuda a fi cea mai modernă și cea mai elegantă din Europa. Chiar dacă nu era în întregime adevărată, lauda aceasta îi justifica ofensiva pe piața construcțiilor de căi ferate cu care speculațiile financiare dădeau marile tunuri, cum știa prea bine Brătianu. Iar ochiul lui de politehnician bine format spre a fi și bun politician, aprecia cu invidie progresele făcute aici, unde compania construia pentru țara ei de origine, ducând mai departe tradiția afacerilor începute de Salomon von Rothschild sub înalta protecție a împăratului anterior, cel pe care Franz Joseph îl refuza din genealogia sa. Progrese ca acestea erau mult mai puțin evidente, mult mai puțin spectaculoase și mult mai costisitoare pe șantierele din România, care încă trebuia să se lase stoarsă de interesele companiilor străine. Lucru nevralgic pentru experiența lui Brătianu, încă de pe vremea când trebuise să trateze ca la obor cu nobilul tată al monarhului său, dar și din experiența mai recentă de prim șef de guvern al rangului de regat la care înălțaseră țara.

- Ai căzut pe gânduri - îi spuse Sissi dând o direcție greșită preocupărilor lui și liniștindu-l - Ai răbdare; cred că sunt niște manevre și niste protocoale, dar imediat va urca și suita ei în trenul nostru.

Iar el nu avu cum să-i spună că, prin cine știe ce stranii asociații de idei pe care le făcuse în interiorul de bogăție imperială a trenului, plus intrarea fastuoasă, europeană, în acea gară, care-i aminteau de osârdia cu care regele său biciuia tot timpul, ca un contramaistru, șantierul de la Peleș, nu la Elisabeta

se gândea în clipa aceea. Ci, ca omul venit din greutățile de jos, ca încăpățânatul carvonar care ajunsese la o concluzie despre viață, cum îl vedea ea, se gândea doar la gările mici, de modestă folosință, cu care trebuia să se mulțumească inginerul din el, pentru ca negustorescul compromis pe care-l făcuse cândva cu adevăratul prinț care conducea România, adică cel bătrân, să dea un asemenea circuit banilor: Diferența prețurilor mai mari, pe care trebuia să le accepte pentru construcțiile publice concesionate, se regăsea în cheltuielile făcute de Casa Domnitoare pentru palatul acela unde regina Elisabeta va ajunge la luxul de aici, luxul prietenei sale împărăteasa.

Chiar dacă era o colivie pentru ea, cum intuise perfect Sissi cu simțirile ei brutalizate de stări asemănătoare, era o colivie de aur; ba chiar de aur românesc trecut prin dijmuirile altora; iar asta, cu propria sa accepție tacită.

- Aveți un interior mirific în acest tren - răspunse el într-un fel, chiar dacă părea fără legătură cu vorbele precis concentrate de până atunci. Și, ca și cum, în mod voit, apropiindu-se urcarea în tren a Elisabetei, amândoi ar fi căzut de acord să pună surdină, lăsă discuția să se desfășoare pe un registru mai jos, mai indiferent decât aluziile ardente de mai înainte: -Așa ceva desăvârșește în zilele astea monarhul nostru, ca să vă epateze când vă va invita la el…

- Serios ? ! - se minună Sissi - Chiar așa ceva într-o țară ca a voastră ?

- Nu uitați, Maiestate, că regele nostru vine de la dumneavoastră. Are ambiții mari din acest punct de vedere.

- Da ? - se amuză deodată Sisi căpătând în priviri acea sticlire de stranie și nejustificată veselie față de multele lucruri pe care le disprețuia. - Nostimă chestie !

- Muncește ca un salahor, are ambiții nemărginite din acest punct de vedere…

- Din *acest* punct de vedere, posibil ! - prinse ea sensul, pentru a-i declara fără nici o reținere - După mine, regele vostru este cea mai prozaică ființă din câte există. Elisabeta e superbă !

- Păi pentru ea construiește cea mai inspirată și mai artistică aripă a palatului - încercă el să găsească o calitate monarhului, chiar dacă afirmația îl devoala a fi evaluat cheltuielile cu ochi de expert și, mai ales, de ministru care știe unde se duc banii.

- Adică, insensibilul, îi face o colivie de aur păsării care-i cântă frumos ! - spuse cu răutate Sisi în trezirea simțirilor ei brutalizate de stări asemănătoare - Cunoaștem, domnule ministru, cunoaștem aceste colivii care, pot fi ele de aur, dar tot colivii rămân… Dacă portița se deschide doar de dinafară, ce-mi pasă mie de aur ? !…

Pe Brătianu îl trădă un râs trist. Chiar nepoliticos în nejustificarea lui; dar nu avu cum să și-l rețină deoarece își amintea figura speriată a lui Lascăr Catargiu când, în public, în marele public al acelei întruniri de laudă a suveranului pentru susținerea războiului de independență, el începuse a vorbi de valoarea în aur a donației făcute de domnitor armatei. Intenționat spusese

aur; intenționat vorbise nu despre suma de bani ca donație, ci despre aur: Ca să-l privească-n ochi pe Catargiu, la mulți ani după explicația lor privind acele tabliițe care puteau scoate la iveală pentru prima dată înscrisuri ale înaintașilor neamului și pe care regele lor, indiferent față de istoria acestui pământ, le topise spre a-și însuși aurul. Să-i descifreze rivalului său teama de dezvăluire a ce însemnau „resursele personale pentru Peleș" și, apoi, generos, să lanseze ideea că: Da, regele lor a găsit aur dacic în săpături, dar l-a topit în scopuri patriotice, ca să facă arme pentru oștire !… Lucrătură politică fără scrupule, o asemenea lovitură, pe care el și-o regizase frumos și meticulos, cu jocul teatral al amenințărilor și surprizelor, îi atrăgea atenția și lui Catargiu să nu se pună cu el prea în opoziție, că e un adversar prea tare, care poate oricând deruta cu asemenea rapide întoarceri de o sută optzeci de grade. Dar, exact printr-o asemenea diabolică îndemânare de a întoarce lucrurile după voința și interesul său, a atrage și regelui atenția că nu are cum să nu mențină la guvern un om care-i transformă, în generos și eroic, actul penal…

- De ce râzi, la ce te gândești ? - îl întrebă împărăteasa oarecum indignată, dar dorind să și-l apropie sau, oricum, ne fiindu-i indiferentă părerea lui: Nu crezi că ăștia ne țin captive, chiar dacă avem colivii de aur ?

Iar el râse din nou oftând, sau oftă din nou ca și cum ar râde, fiindcă nu-i putea spune, recunoscând cinstit bărbătește și pragmatic lipsa de scrupule a politicalelor, așa cum ar fi simțit nevoia. Adică să se plece aproape de obrazul ei cu ambițioase trăsături fine, s-o privească în ochii aceia în care străluceau luminoasele demențe ale frustărilor răzbunate sau nerăzbunate, sa-i atingă ușor superbul păr din sofisticata pieptănătură impozantă și să-i spună: „Împărăteasa mea dulce și plină de spirit, această curvă de viață e atât de dură și ne împinge să fim atât de abjecți, încât devine un merit dacă măcar știi să practici abjecția cu eleganță ! Aurul ăsta e furat; iar actul furtului e ascuns chiar cu complicitatea mea !… Ba, mai mult decât atât: Pentru gloria politicilor mele, cele de care am nevoie și eu, și țara, nu mi-a păsat dacă am făcut din hoțul care a furat acest aur, un mare erou… Elisabeta știe asta ! E singurul om care știe și înțelege; și, de asta, nu pot să n-o iubesc în nimicnicia mea de sforar bătrân căruia nu-i displace deloc să i se spună „vizirul", chiar și cu un asemenea preț… Curva de viață; asta e, împărăteasa mea mică și rea !"… Se abținu, însă; își reveni în stăpânirea de sine, reluându-si rolul celui care dădea asigurări:

- Voi veghea; voi veghea, Maiestate; voi veghea porțile acestor colivii ca să fie deschise, iar cântecul din interiorul lor să zboare oriunde încântând. Eu știu mai multe despre aurul din care e făcută această colivie; dar poeta, sensibila noastră regină, merită asta !

Trecând peste momentul în care, poate, ar fi vrut să și-l atragă pe acest bărbat pentru ea, sau considerând că va mai trebui să mediteze la un asemenea lucru, împărăteasa preciză, oarecum înțepat:

- Am spus că Elisabeta e superbă !… E cultă, e sensibilă, chiar dacă uneori se-ncântă repede. Așa face și-n artă - dori ea a se dovedi capabilă de judecăți

artistice - când îi citești poeziile ba, chiar, când îi vezi cartoanele pictate… mi-a dat și mie două, pe care le păstrez cu plăcere… constați că ea, cum să spun… ea nu are răbdarea să nu se grăbească și să aprofundeze…

- Poeții se aprind repede, Maiestate; ei au un alt cântar al vieții - îi conveni lui Brătianu să treacă ușor spre cele literare evitând direcția pe care o luase discuția.

Dar, cu o îndârjire mascată de gesturile ei nespus de elegante, împărăteasa continuă fără să-i pese că își devoala obsesiile:

- Să-ți spun drept: Eu știu că Elisabeta e impulsivă. Ca și mine. Și se aprinde ușor ca să se calmeze tot atât de repede. Putem vorbi, ca și la mine, de o stare de nervozitate. Dar nu suntem noi de vină că am ajuns așa; ei sunt, domnule Brătianu - îi găsi ea numele în locul titulaturii protocolare - Ei sunt vinovații !… Ei, cu stupiditatea lor și cu lipsa lor de sentimente !… Cu automatismele lor de soldați nemțălăi obișnuiți numai cu două lucruri: Să primească ordinul, sau să ordone ! Carol e un prost intimidat și introvertit; al meu e un grandoman învățat să poruncească; dar nu orice, ci numai ceea ce trebuie. Deci nu e un tiran în adevăratul înțeles al cuvântului, ci doar un executor de principii habsburgice, lucru mai rău !... - Și, iarăși simți nevoia să bârfească în fața lui, fapt care-i demonstra conștienta sau inconștienta atracție către el: - Împăratul își cunoaște ritmul lui și nu-i pasă că ar putea să existe vreun ritm al altuia. Când eram tineri, și venea rândul, sau ziua când avea programat să ne culcăm împreună, din neîndemânarea de a fi galant, îmi spunea așa, cam cu timiditate „dezbracă-te”… Cu timiditate, dar tot un ordin de program rostind. Fiindcă îl spunea și atunci când eu eram gata dezbrăcată... Atâta tot am vrut să spun: Că el nu observa tocmai asta; adică faptul că și altul vrea, că nu-i nevoie să ordone… Se spune că m-am răcit de el fiindcă mi-a fost mereu infidel. Nu-i adevărat. L-am făcut să-mi fie infidel, ca să le trateze pe altele așa cum mă trata pe mine ! - făcu ea cu multă maliției precizarea fără să se întrebe în ce măsură era doar o autoexplicație pe care și-o dădea cu mândrie; și abia apoi adăugă cele ce puteau da un caracter mai savant explicației: … Am preferat să mă preocupe mai degrabă perfecționarea culturii mele clasice, sau să fac sport cum fac americancele; am preferat să ajung la performanțe în echitație și, în egală măsură să-mi folosesc timpul pentru aprofundarea autorilor greci și latini, pentru reveria din compozițiile autorilor medievali și trăirile adevărate din muzica pe care o cântă compozitorii secolelor acestora, decât să mă culc cu el. Femeia, fie ea regină sau împărătească, domnule Brătianu, are nevoie de suflet lângă ea, nu de un soldat robotizat care, din când în când își descarcă pușca pentru a lua pe loc repaos. Nici în haremuri, în acea mentalitate de absolută subordonare a femeii, și tot nu se întâmplă chiar așa !… Să știi că și o asemenea revoltă feministă, va ajunge cândva să zguduie imperiile. Da, femeia din mine ar vrea să distrugă toate astea ! - se-nflăcără ea dramatic pentru ca, deodată, revenind la cele de mai înainte, să riposteze la bărbatul care o asculta cu înțeleapta sa politețe calmă: Domnule Brătianu, parcă te-am mai întrebat și te-ai fofilat cu răspunsul: așa sunteți toți ăștia, carvonarii deveniți importantele

personaje ale guvernărilor actuale ? ! Fascinați omul până îl faceți să vă mărturisească tot ? !

- Nu, Maiestate, în nici un caz nu am capacitatea de a fascina. O am, însă, v-am mai spus, pe cea de a asculta. De a-l asculta pe cel de lângă mine, atâta; pentru că îmi place să simt sufletul celui de lângă mine.

- Indiferent cine ar fi ?

- Indiferent. Toți oamenii au un suflet.

- Asta e ! - conchise împărăteasa demonstrând că o preocupase o asemenea filozofie - Concepția voastră democratică, viziunea cristică asupra omului, indiferent din ce categorie vine, concepția persoanei egale în fața lui Dumnezeu pe care au pus-o și americanii în constituția lor, asta e: Lipsa mofturilor prin care se-ngânfă privilegiații care încă mai speră că absolutismul monarhic se va salva din ruina în care se află, salvându-i și pe ei !… Credința că toți suntem în egală măsură persoane umane cu drepturi totale. Asta vă dă credibilitate ! Asta îi aduce pe oameni după voi și vă va face să construiți niște republici din care paraziții ăștia să dispară !… - adăugă ea arătându-și deschis direcția urii către cei ce țineau cu dinții și cu toate măsurile represive de privilegiile avute prin protocolul căruia sufletul ei visător nu i se adaptase niciodată - …Să știi, îți fac o mare confidență: Într-un fel, eu l-am împins pe fandositul de Karl-Ludvig să-și admonesteze verișoara fiindcă îl așeza la masă cu actorii. N-am să-ți spun cum, pentru că o să-ți par prea machiavelică și am regrete că furiile s-au revărsat asupra bietei Elisabeta, iar insensibilul de Carol, în loc să apere gloria pe care o obținuse aseară soția sa, se dovedește supus și lipsit de personalitate în fața împărătiei care-i poruncește; și, slugarnic, o recheamă. Ai văzut, doar; ai văzut cum l-am atras chiar pe Rudy, spionul lui, să mă servească fiindcă și eu știu să mă las spionată de el ca să aibă ce-i raporta stăpânului. Ai văzut cum am pregătit lucrurile și ai stat cu mine ca să-i așteptăm telegrama lui Carol… Și să i-o deturnăm, ha, ha, ha ! - se-nveseli ea deodată pentru renghiul jucat unuia care se supunea dușmănitului de ea împărat - Deci, mă crezi că știu să pun la cale provocări, așa că n-am să-ți spun cum a făcut. Dar am să-ți spun de ce - vorbi ea fără să-ți poți da seama dacă era într-adevăr inițiativa ei sau, numai bucuroasă că avusese un asemenea efect, și-o aroga făcând afirmațiile într-un mod de satisfacție puțin nebunească ce-i însoțea obsesia. - Uite de ce: Fiindcă afirmația prostului de Karl Ludwig că nu e de demnitatea lui să stea la masă cu niște simpli actori, lovește - spuse accentuând vorbele cu sonoritatea unei satisfacții mereu crescânde - lovește chiar în fratele său împăratul care stă în pat cu niște simple actrițe !… De ce ?… Fiindcă ele își joacă rolul făcându-l să adoarmă repede, sforăind cu conștiința că e mare bărbat ! Amuzant, nu ? !… - și se porni pe un râs atât de satisfăcut, atât de sonor marcat cu micile ei accente de răutate și diabolism, încât Brătianu nu se putu abține ca, măcar indirect, să nu întrebe:

- Să înțeleg prin aceasta că Majestatea Voastră ați participat, chiar și-n secret, cu mască sau din spatele unor draperii, la spectacolul, sau la recepția de aseară ?

Iar lucrul acesta o amuză enorm. Faptul că ea ar fi pututu fi acolo sub mască sau ar fi putut trage sfori de după draperii, pentru ca jignirea proferată de prostul arhiduce să aibă adresă clară către împărat, o încânta la culme. Asumarea unui asemenea afront dădea atâta satisfacție orgoliilor ei adânc rănite mai mult de-o soartă decât de-o persoană și obsesiilor care-o bântuiau găsind personificarea în augustul ei monarh, încât se sprijini fără jenă de brațul lui. Și se plecă încântată pe umărul acelui bărbat de un calm cam prea imperturbabil de la care aștepta, pesemne, o revoluție care s-o răzbune. Pentru a se smulge brusc, lăsându-și râsul să se desfășoare cu toate accentele sonore de satisfăcută nervozitate.

- Ai fost revoluționar, ai organizat multe conspirații, nu-i așa, ? - îi veni ei în gând când se mai liniști, întrebându-l.

- Câteva - se dovedi el decent și neinfatuat, dar nici dispus s-o facă pe modestul.

- N-ai vrea să mi te aliezi să mai organizăm una ? !

- Mă voi gândi, Maiestate; mă voi gândi la această glumă bună !

Împărăteasa îl cercetă o clipă cu multă atenție, cu o enormă atenție în care scânteiau fie niște accente de vrăjitorie, fie micile demențe ale nevrozei care făcea din ea o femeie interesantă și o preaînaltă doamnă și mai interesantă, dar preferă să lase lucrurile la modul de glumă, cum propunea el. Așa că deveni deosebit de serioasă când îi explică:

- Vezi, îți vorbesc despre mine, dar eu cred că mă asemăn în multe privințe cu Elisabeta. Adică, nu neapărat fizic sau temperamental, dar prin experiențele noastre dureroase. Să fii sigur că nu există pentru o femeie vreo experiență mai dureroasă decât cea de a-i fi neglijate sensibilitățile. Iar, pe ale noastre, niște insensibili ca ei le-au neglijat total !… Știu că suntem puțin nebune, dar numai și numai ei sunt de vină !… Uite că s-a terminat manevra. Înseamnă că imediat vor urca și ele. Ce crezi, arăt cam agitată, domnule Brătianu ? – îi spuse ea pentru a patra oară pe nume, fără să lase a se-nțelege dacă vorbea pentru ea sau pentru bucuria prietenei ei.

XXVI

Într-adevăr, după manevre îndelungate printre linii și peroane păzite de husarii care purtau la chipiu și la veston insemnele metalice ale stemei ce străluceau și pe vagoane: *Elisabeth Imperatrix*, trenul opri la un peron împodobit cu steaguri unde așteptau oficialitățile Budapestei și micul grup în care împărăteasa remarcă imediat:

- Uită-te la Elisabeta, ce fericită este că ne vede ! - Și apăsă pe acel „ne

vede", poate pentru a-i atrage atenția că nu insinua nimic și nu punea bucuria reginei numai pe seama lui. Apoi o îmbrățișă pe cea care urca - Iat-o pe fericita regină !… De două ori fericită !… Da, Beti, nu te uita așa la mine; ești fericită și pentru succesul de ieri și pentru faptul că ai aici, lângă tine… ai - se gîndi până să aleagă - ai… un asemenea prim-ministru !… Să știi că l-am invitat la Gondollo, cu noi.

- Da ? ! - exclamă Elisabeta fericită, cu modul ei spontan de a-și trăi vehement veselia - Dă-mi voie… dă-mi voie Sissi să te sărut din nou ! - pentru ca, apoi să-și dea seama că trebuia să-i întindă și lui mâna. O făcu întrebându-l cam intimidată: E adevărat, domnule Brătianu ?

- Maiestatea Sa imperială mi-a făcut această onoare, dar cred că trebuie să amân a mă achita. E mai important să fiu la București.

În vreme ce, ne putând disimula, regina trecea brusc la cealaltă stare, împărăteasa Elisabeta nu-l mai întrebă dacă părea agitată ci, nedescumpănindu-se, făcu gestul de a îngădui - Apreciez simțul dumitale de răspundere, cu toate că, știi, știi prea bine că nici unei femei nu-i place să fie refuzată… Vă las pentru o clipă - mai spuse ea știind într-adevăr că o lăsa pe Elisabeta cu privirile îndurerat întrebătoare - Mă duc să primesc onorurile celor din Budapesta și apoi plecăm... - mai spuse ea foșnindu-și rochiile spre ieșirea unde vegheau aghitanții și așteptând, într-adevăr imperial, să i se pună o mantie de blănuri pe umeri iar, pentru controlarea ținutei, să i se așeze în față o oglindă care se dădu laoparte odată cu semnul ei de a se deschide ușa vagonului și uralele care o întâmpinară de pe peron.

- Chiar ne despărțim ? - îl întrebă regina mângâind timid reverul lui Brătianu, ca și cum ar fi recunoscut implacabilul.

- E imperios. Am deturnat telegrama, ca s-o primești de-abia după ce ajungi la Gondollo și i s-a confirmat din partea împărătesei că ești invitata ei.

- În telegrama aia mă… mă *bește*lește ? – întrebuință ea termenul cu un trist amuzament accentuat de faptul că nu îl pronunța chiar corect românește.

- E doar categoric.

- Adică îmi ordonă – înțelese ea ca și cum și-ar fi simțit povara.

- Să vii absolutamente imediat în țară.

- „Absolutamente imediat"… E stilul lui… E modul lui de a… E, în fine, neștiința lui dintotdeauna.

- Neștiință ?

- Neștiința că poți să domini fără să ordoni și poți să ordoni oricât fără să domini… Da: Trebuie să vin *absolutamente imediat*, ca să mă … *bește*leas*că*… Crispat, politicos, intimidat de mine și mult mai intimidat de damele din jurul meu care nu trebuie să audă; dar, neapărat, să-mi țină o lecție stupidă, ca la școala de cadeți…

- Am să ajung eu înainte, am să fac să-i fie aduse la cunoștință toate ziarele care te laudă, am să creez atmosferă și-n București.

- Tot o să mă *bește*leas*că.*

- Nu are nici un interes să-i facă pe dâmbovițeni să-nceapă să bârfească.

Va trebui să-ți recunoască succesul, pentru că eu îl voi face cunoscut și cu și fără voia lui. Vei reintra triumfal.

- Înțeleg: Voi reintra triumfal în colivia mea.

- Vei reintra în glorie; ca o mare poetă a cărei „*Ullranda*" a cucerit publicul.

- A cucerit acea Ullranda interpretată de Katharina Schratt, nu Ullranda concepută de mine, din durerile mele. Am plasat în timpuri preistorice drama mea, sau visurile mele… sau chiar întreaga colivie unde-mi trăiesc drama și visez ca să mi-o alin…

El încercă să nu-i întâlnească marile întrebări triste care-i reveneau în priviri.

- Trebuie să-mi iau geanta de voiaj…

Iar ea răspunse tot în paralel, pe altă lungime de undă:

- Oricum… Îți mulțumesc. Îți mulțumesc mult !

- Pentru ce ?

- Pentru ce ? - amuzamentul acela puțin nebunesc și straniu, ca și la împărătească, exultă dintr-o dată în spusele și atitudinea ei - Uite, să zicem pentru faptul că discutăm despre el… Discutăm de câteva minute fără să-i pomenim numele… Nu-i pomenim numele. El nu există. Există numai coroana pe care ar purta-o chiar și-n pat, dar n-are bunul simț a recunoaște că tu i-ai dăruit-o … Tocmai pentru că, fără coroană, el nici nu există. Există numai ordinele lui rigide de personaj complexat și de suflet lipsit de imaginație !… Pentru el, cele trei dimensiuni ale lumii sunt: autoritatea, comanda și confirmarea executării...

- De asta a fost bun în război - încercă Brătianu s-o mai liștească, dar efectul fu invers:

- În război, pentru că nu e vorba de suflete de oameni, ci de număr de soldați !… Da, am meditat mult: Sentimentele, trăirile, înclinațiile, regretele, entuziasmele și nebunia visurilor nu au dimensiuni în universul lui - accentuă ea ca o tiradă îndelung mocnindă, dar trezită acum, la primirea ordinului brutal al regelui: - Ordine și raportări, raportări și ordine; calcule și ordine și raportări, cel mult mustrări și suspiciuni față de orice fantezie. Am crezut că dorința de a termina Peleșul e un alt mod de a-și manifesta pasiunea. Nu; e doar un mecanism de manifestare ca membru al importantei familii. El nu realizează un lucru visat, ci își îndeplinește un stigmat al genealogiei. E doar un păsăroi tâmpit și încăpățânat, care smulge de oriunde crengi pentru castelul ăla pe care-l tot împodobește doar prin perseverența instinctului… Am exagerat, am strigat ?… Văd că ești gata de plecare… Iartă-mă. Iartă-mă și fii sigur că îți mulțumesc mult, mult de tot !…

- Nu-mi mulțumiți, regina mea; eu sunt cel care mă plec în fața Voastră !

Și ea rămase să-l vadă cum, cu suplețe încă tinerească, descindea din vagonul imperial pierzându-se în mulțimea care o aclama pe împărătească…

Se lăsă în voia acelor aclamații obligându-se să nu mai gândească la altceva, ci să se bucure de faptul că Sissi era mult iubită la Budapesta, tocmai pentru că supușii care o cinsteau ca regină a lor, simțeau că ea nu iubește

palatul imperial de la Viena. O văzu cum se despărțea de admiratori veselă și o simți venind lângă ea, la geamul unde stătea ea și cuprinzându-i umerii cu un braț, în vreme ce, cu celălalt, răspundea mereu la saluturi.

- Salută-i și tu - îi spuse - sunt atât de drăguți; cum ajung aici, cum mă simt altfel.

Elisabeta o ascultă și salută de la geam alături de ea, cu gândul trist că nu exista și pentru curtea ei o asemenea posibilitate. Saluta neatent, cu gândurile în altă parte, adică chiar la tabloul acela al lor: Două femei îmbrățișate salutând cu mâini întinse în cadrul ramei de la fereastra vagonului, dar stând îmbrățișate numai spre a-și sprijini reciproc tristețile pe care voiau să le uite.

Pentru ca, deodată, cu firea ei schimbătoare, să se simtă cuprinsă de o nespusă bucurie și să fluture mâna cu o frenezie chiar mai mare decât a celei care era aclamată: Printre entuziaștii care se răreau odată cu terminarea peronului, o siluetă dreaptă, ținându-și pălăria în mâna întinsă în aceeași direcție cu ușoara plecăciune a frunții, se distingea pentru ea cum nu se putea mai bine. Iar drumul zilei scurte spre înserarea de decembrie cu soare slab, al cărui apus ce rămânea în urma trenului dădea zăpezii nuanțe roșietice, punea și mai mult în evidență silueta aceea de bărbat oprit cu devoțiune pentru a-și desena reținuta curbare a plecăciunii cu eleganța și curtoazia unui gest abia marcat. În vreme ce rama acelei călătoare ferstre de tren cuprindea tabloul portretelor entuziasmate ale celor două femei ce-i transmiteau, prin fluturarea mâinilor, toată bucuria sentimentelor lor cucerite. Rămas în acea curbare abia percepută, dar adânc marcată prin solemnitatea nemișcării, bărbatul părea el așezat pe un peron plutitor care se retrăgea și se retrăgea, tot depărtându-se de căldura gesturilor celor două femei. Până când, topindu-se în cețurile iernii și peronul și gara și orașul, ele-și dădură seama că și silueta către care încă-și mai adresau gesturile rărite se topise în acel neant care le-o făcea pierdută în sunetele muzicale ale fluierului de la locomotivă.

- Hei, ce-i cu tine ? N-ai voie să plângi !…- îi strigă Sisi, prima Elisabetă, ca o admonestare prietenoasă în vreme ce lăsau valetul să închidă geamurile vagonului asigurând ferestrele și tragând draperiile cu brocarturi aurii.

- Nu plâng; e doar o lacrimă rătăcită ca și viața mea ! - Răspunse atât de convingătoare cea de a doua Elisabetă, încât primi răspunsul ca o cât se poate de tranșantă declarație de prietenie:

- Rătăcită ca și viețile noastre, draga mea !… - și îi explică meticulos de ce i se alătura întrutotul, recunoscându-și aceeași stare: Viețile noastre merită mai mult, mult mai mult; drama e că, spre deosebire de alte femei, noi știm asta. Și așteptăm și ne dezamăgim și avem întotdeauna luciditatea a cât suntem de nefericite. Bărbații, chiar valoroși fie ei, pentru că la aceștia mă refer, nu la… în fine… au o altă logică. Ei sunt cei care vin cu logica îndatoririlor publice și a rațiunilor superioare. Și, uite, uneori se simt datori să ia alt tren decât noi !… Înțelegi ?… Ei se simt datori să pună mai mult preț pe luciditatea lor decât pe sentimentalismele noastre. Au puterea asta.

- Și nu e o putere care te poate cuceri, care te face să i te supui, care, poate chiar prin admirație, îți dă o anumită siguranță ? ! - se simți îndemnată Elisabeta să vină mult mai aproape de modelul dat și să-și arate încântarea. Ba, mai mult decât atât: Ca și cum ar fi vrut să nu piardă culorile înserării pe care se profila el, îl opri pe valet să mai tragă draperiile lăsând să se vadă adâncul peisajului iernatec în fiecare ramă de fereastră. În vreme ce Sisi spunea:

- Da, dar noi suferim; ei au acele rațiuni superioare cu care se justifică explicit chiar și față de propria lor persoană, iar noi rămânem cu viețile noastre rătăcite.

- Trebuie să ne resemnăm ?… Eu una mă simt obosită așa cum nu credeam nici măcar chiar ieri.

- De ce spui asta ?

- De ce spun ?… pentru că simt că încep să devin o femeie bătrână, draga mea. Tu râzi de impulsurile mele spontane, care mă fac să fiu când veselă, când tristă, în vreme ce eu regret că nu le am mai dese; adică îmi dau seama că nu mai am prea multe impulsuri să fiu veselă.

- Ești tânără, ești încă o *Backfistch*; ai o tinerețe demnă de admirat !

- Am avut. Pune asta la timpul trecut. Sau, cel mult, așa cum ai spus, la „încă"… Sunt bătrână, Sisi; simt că am trecut în altă vârstă … - și o îmbrățișă ca și cum i-ar fi cerut și iertare, dar i-ar fi cerut și să-i dea dreptate - Ceea ce facem noi, convingerea că ne simțim ca la douăzeci de ani, este numai ca să ne luăm revanșa de la ceilalți douăzeci de ani pierduți, distruși de cineva. Da, este ca să ne luăm revanșa măcar acum, când ne simțim „încă"… Ne simțim „încă", fără să ne întrebăm, însă, câtă vreme ne vom mai simți „încă" ? !…

- Eu ți l-am invitat la Gondollo - îi spuse împărăteasa ca și cum s-ar fi scuzat că-și dădea seama de toate cele ce ar fi putut să însemne acel „încă".

Dar în loc s-o întristeze gândul că gestul generos al prietenei ei, al acestei împărătese care se dovedea a-i fi o prietenă cum nu mai avusese, rămânea doar în aerul parfumat al intențiilor bune, Elisabeta o privi deodată amuzată, cu figura aceea puțin nebunească, sau nebunesc-vrăjitorească ce le stătea bine amândurora, cu toate că obrajii lor aveau trăsături deosebite. Și începu în mod nejustificat să râdă spunându-i:

- Poate n-ai să crezi, dar lacrima pe care mi-ai văzut-o și mi-ai spus că plâng, eu n-o plângeam.

- Cum adică, n-o plângeai ?

- Nu era o lacrimă provenită din plâns, asta am vrut să spun: N-o plângeam, ci o pierdeam.

- O pierdeai ?

- Da, era o lacrimă păstrată-n mine, pe care o pierdeam… Pe măsură ce îmi dădeam seama că, de fapt, îndepărtându-ne de acel peron, îl pierdeam pe el - precizează ea cu un accent foarte ambițios, ca și cum ar fi protestat în fața unei situații de neremediat. „Absolutamente de neremediat", cum ar fi spus regalul ei soț.

Și emana din toată ființa ei o mică nebunie mocnindă, răzbunătoare. Dar nu cu răutate mocnind ci, mai degrabă, cu îndârjire, cu ambiția de a-i fi recunoscute afirmațiile întemeiate doar pe pasiune, cu precipitarea neexplicită a convingerii că ceea ce spunea avea logica și raționalitatea propriei ei alienări, cum pare a fi orice refugiu în artă dar care, în fond, se bazează pe descoperirea unui alt farmec al vieții. Sentimente pe care împărăteasa le înțelegea și le știa prea bine din îndelungile ei trăiri asemănătoare, care o făceau să se împotrivească banalităților ce par logice doar la prima vedere.

- Îți place să călărești ? - o întrebă - Mâine, toată ziua vom face echitație și vom schimba mai multe toalete de călărie. Vom face totul cât se poate de public pentru ca serviciile imperiului să funcționeze, iar Rudy să pună pe masa împăratului raportul său de informare, chiar dacă pe Frantz nu-l interesează, ci se face doar a lua cunoștință pentru ca rutina administrării imperiului să meargă înainte.

Spunând acest lucru, total nelegat de celălalt, avea și ea în priviri aceleași mici scânteieri ale unor ciudate impulsuri.

- Te iubesc, Sisi; n-am mai avut o asemenea prietenă ! - îi spuse Elisabeta mai pierzând o lacrimă în vreme ce râdea; și o privi deodată amuzată, cu figura aceea de îndrăzneală puțin nebunească, sau vrăjitorească, ce le stătea bine amândurora, cu toate că obrajii lor aveau trăsături deosebite.

Ieșind dintre satele de periferie, trenul trecu pe lângă salutul solemn al ultimilor acari, postați în uniforme curate spre a demonstra împărătesei serviciul lor credincios la calea ferată. Și înaintă pe o mare curbă ce-l întorcea spre est pentru a lua direcția Gondollo, apropiindu-l astfel din nou de oraș. Iar când urcă pe lina pantă a platoului ce despărțea luncile Dunării de cele ale Tisei, Budapesta li se arătă din nou pe larg, ca-ntr-o stampă așezată în fața unei jumătăți de soare dăinuind în apusul din spatele ei și lăsându-se fierăstruit de colții acoperișurilor printre care se strecura dându-le străluciri nostalgice.

Dar ele nu vedeau orașul ci, mai mult și-l închipuiau cu multele lui ștucării, turnulețe și opulente monumente ridicate unor mediocri în acel grav și aparent solemn sfârșit de secol, foarte voios la suprafața lumii mondene și foarte tulbure pe sub barocul eleganței sale. Iar asta, tocmai pentru ca să reajungă la fundalul peronului în ceața căruia se topise, cu gestul său de demnă plecăciune ce-i înfățișa salutul elegant, bărbatul acela despre care ele citiseră în lecturile lor romantic-revoluționare înainte de a-l cunoaște.

Pentru că cele două femei atât de diferite ca înfățișare, erau două suflete care se proiectau perfect unul pe altul, asemuindu-se prin toate contorsiunile unei vieți cu aparențe fastuoase și sfâșieri interioare. Două suflete derutate și navigând în derivă printre meschinii și generoșii, brutele și eroii, grobienii și distinșii, tiranii și neadaptații, politicienii abili și vizionarii, ofițerii încrezuți, prostănaci, eleganți și artiștii aiuriți care sfidau totul răstălmăcind moda , toaletele scumpe ale găscuțelor de salon și ale banalelor matroane cu pretenții. Două suflete ignorând, cu atât mai mult cu cât erau mai implicate, fastul protocoalelor de curte, candelabrele și valeții, argintăria și porțelanurile fine,

muzica virtuozilor de gest elegant și a țiganilor cu veselie agresivă, praful de pușcă al tot mai multor conflicte și ecourile unor opresiuni sângeroase, invențiile tehnice uimitoare de care beneficiau unii și ura flămândă din ochii altora. Dar trăind din plin sentimentele nefaste scoase la iveală de acea perioadă de decădere a romantismului și putrefiere pe dinăuntru a imperiilor fastuoase, perioadă căreia, ele, două ființe infime, rătăcite cu inconștiență în mijlocul convulsiilor ei, nu-i puteau face față decât nemaipăsându-le de propriile lor nebunii și demențe. Simțeau amândouă că se dezmeticiseră doar pentru o clipă: Clipa în care apăruse și așteptase să treacă solemn prin fața lor statura aceea cu gest de aleasă plecăciune, mai bogată în semnificații decât o simplă curtoazie. Ca un adio în fața lor, a celor două suflete proiectate reciproc unul asupra imaginii celuilalt, cu toate că imaginea era aceeași: a unor mari dezamăgiri pe care nu le va înțelege niciodată nimeni.

Soarele de iarnă, jos, mare și roșu se înjumătățea devenind un semicerc de flăcări și pâlpâiri gălbui-albastre, ca o abia perceptibilă descompunere a fosforului, tăiat pe diametru de orizontul Budapestei, cu turnurile și cupolele traforate fin ca o mică dantelă decurbe și zig-zaguri. Deasupra lor, însă, o altă linie, mai mare și mai apropiată care înjumătățea arderea astrului, părea a dăinui încă: Aceea a peronului pe care silueta bărbatului rămăsese bine conturată în ușoara lui plecăciune plină de demnă curtoazie față de ele și de elegantă detașare în conștiința unui ascendent pe care și-l știa temeinic. Pentru că era recunoscut de ele, în ciuda strădaniilor altora, mai oficiale sau mai puțin oficiale de a li-l îndepărta.

Pesemne că nu era vorba de strădania cuiva anume, ci a visurilor lor de fete atât de mult citite și cultivate încât, printre toți bărbații prezenți, își făuriseră pentru ele și pentru nebunia lor scormonitoare un tip de bărbat al viitorului, ornat cu altfel de calități decât fireturile, bogățiile, tirania și puterea celor din jur, de demodata banalitate a cărora li se făcea și milă și silă și, uneori, chiar și poftă de revoluții.

Fundalul soarelui roșu încadrat de ferestrele vagonului ca un peisaj de apus, semăna acum cu luna când răsare pe cer mare și pătată de umbra aceea asemănătoare cu a unui iepure, bine conturată în relieful ei. Pe acel crepuscul, însă, se proiecta o altfel de umbră dominând tot cerul lor: Umbra siluetei lui, rămasă astfel, în ușoara și demna plecăciune prin care-și exprima către capetele lor încoronate un bărbătesc omagiu ce-i dezvăluia trăiri și sentimente cum ele doar visaseră.

EPILOG

Cea mai lungă guvernare a României moderne (1876 – 1888) a făcut din Ion.C. Brătianu, care reușise în 1875 să coalizeze toate forțele liberale ale țării și să întemeieze cel mai puternic partid de afirmare românească, un personaj intrat în istorie ca adevărat monument național.

Consolidându-se prin această guvernare situația tronului, Carol I a socotit că are posibilitatea să-l schimbe pe Brătianu, dar n-a ajuns ulterior decât la guvernări alternative între conservatori și liberali. Din cauza marilor obligații pe care încă tatăl său i le-a parafat față de Germania, regele a murit de inimă rea la declanșarea primului război mondial, în care locul României era firesc de partea Antantei.

Regina Elisabeta a făcut, sub pseudonimul Carmen Silva, o impresionantă carieră literară cultivată de mari personalități, de presa continentului și de cele mai influente cercuri literare ale epocii. Prin creație prolifică proprie, prin rolul de ocrotitoare a artelor țării sale și de influențare a unor artiști europeni, prin excentricitățile iconoclaste în materie de protocol monarhic, dar și printr-o scurgere de informații a nefericirii conjugale, ea a fost la un moment dat atât de prezentă pe firmamentul marilor publicații pariziene, italiene, germane, din alte capitale europene și chiar a mișcărilor feministe din America, încât comentatorii actuali o compară cu prințesa Daiana.

Împărăteasa Elisabeta a Austro-Ungariei a trăit marea durere a sinuciderii unicului ei fiu, Kronprințul Rudolf în cunoscuta dramă de la Mayerling, dublată de bănuiala uciderii lui pentru viziunile liberale pe care i le moștenise, cu toate că îi fusese ținut departe. Ea a murit în 1898, împușcată pe faleza din Geneva de un anarhist republican italian care, la anchetă, fără să cunoască nimic din visurile anarhice și republicane ale victimei sale, a declarat că dorea

să ucidă orice membru al familiei imperiale fiindcă reprezenta tirania. Jurnalul ei a fost ars de poliția imperială, așa că nu avem cunoștință despre toate dramele acestei femei intens vânate de desenatorii și pictorii care erau paparazzii acelei epoci, nici despre ce o indigna cu adevărat la tiranica prostie a soțului ei imperial.

Frantz Joseph a rămas de atunci, de la 54 de ani și până la adânci bătrânețe în brațele Katharinei Schratt, căreia i-a dăruit o vilă devenită una dintre efigiile Vienei. A murit în timpul primului război mondial (1916), având astfel șansa să nu mai piardă încă unul. Actrița debutată la Berlin, ajunsă în glorie la Viena și parvenind până în marile intimități ale imperiului a refuzat propunerea unor editori de a-și scrie memoriile, așa că, și pe această cale s-au pierdut informațiile despre persoana particulară a împăratului care a domnit cel mai mult, cu toate că a pierdut cele mai multe războaie. Nu avem de unde ști dacă l-a iubit sau l-a suportat, așa cum l-au suportat sub regim polițist toți supușii, vreme de 68 de ani; pentru ca de-abia după el să se prăbușească imperiul.

Despre soarta României în acest război și înflorirea din deceniul următor, când s-a consolidat regatul României Mari, toți istoricii sunt de acord asupra rolului fundamental jucat de colaborarea în decisive măsuri diplomatice și cooperarea politică statală dintre succesoarea Elisabetei, regina Maria a României și celebrul fiu al lui Ion Brătianu – Ionel I.C.Brătianu, care a ajuns încă de tânăr să conducă partidul și să prezideze importante perioade de guvernare. În arhivele acestei regine s-a găsit o impresionantă colecție de scrisori de dragoste al căror autor anonim trădează, la o atentă cercetare, unele dintre subtilele maniere ale Brătienilor.

SFÂRȘIT

Abstract of the novel

"THE WOMAN, BE IT JUST A QUEEN…"

Unfortunate in her married life with the king Charles, Elisabeth of Wied (and, after marriage, of Hohenzollern-Siegmaringen), queen of the Romanian kingdom, is considered by the contemporary commentators as "The Daiana Princess of her time", when, the newspapers of all Europe had payed her a great attention in their news, columns and also the engravings and portraits made by the fore-runners of our contemporary paparazzi. Her celebrity as the nostalgic "Poetess Queen" was recognized and described by great writers and artists like Van Gogh, Pierre Loti, Mark Twain, Sarah Bernard, Charles Gounod, Frederic Mistral, Guy de Maupassant, Leconte de Lisle, Sully Proudhomme; the famous craftsman Emile Galle made jewelry for she, also the company "His Master's Voice" has inaugurated its gramophone-records poetry collection with her voice and the State's feministic movement recongnized her idealistic contribution. The new Corneliu Leu's novel describes her love-story with a leftist-Carbonaro-politician in her attraction to the liberal politics, opposing her husband, the king. The epilogue of this novel which is in the same time a love-and-espionage-story, but also a philosophical musing on the political compromise, suggests how, another queen, following Elisabeth on the throne, falls in love with another liberal politician, the son of the first.

Corneliu Leu

a prezentat 6

ROMANE
ISTORICE
DEFINITIVE

şi adaugă următoarele
pseudoportrete

CORNELIU LEU

AFINITĂȚI ELECTIVE

învrăjbite de unele neafinități

REALITATEA 2010

CORNELIU LEU

Afinităţi Elective

învrăjbite de unele neafinităţi

pseudoportrete
printr-un
egoist portret

REALITATEA – 2010

Coperta Tudor LEU
Tehnoredactare Veronica IONESCU

Editura REALITATEA
bd. Dacia 126, București 70267, tel/fax 04021610 56 59
e-mail: leuc@b.astral.ro

În loc de prefață:

Afinitățile le trăiești și le recunoști;
nu le justifici nici în Parnas.

autorul

Reproducerea de pe ambele coperte:
Rafael Sanzio - "PARNAS"
Palatul Vatican - Camerele Rafael

I. CEI CE M-AU ÎNTÂMPINAT

PORTRETUL COLECTIV AL CELOR CARE M-AU ÎNTÂMPINAT

Aveam cu ceva mai puțin de 17 ani și, după debutul cu o proză totalmente proletcultistă, reprezentam literatura nouă a Dobrogei. Nuvela respectivă îmi fusese selectată cu satisfacție din tot ce trimisesem la un concurs al Ministerului Artelor și revistei "*Flacăra*". Aveam acolo și alte proze, venind din ce-nvățasem din tradițiile literaturii dintotdeauna, calate pe sufletul meu si străine de politizare; unele au apărut mai târziu în volume ca „*Nopți dobrogene*" sau „*Dreptul la dragoste*" sau încorporate în romane ca „*Ochiu dracului*" ori „*Viața particulară a lui Constant Hagiu*". Dar, dintre ele, a triumfat nuvela despre o întrecere de depășire a normei pe șantierul naval, care depășește chiar și o aventură de dragoste. "*Patru sute la sută*" era o poveste foarte romanțioasă în care, pe măsură ce se iubeau mai mult, doi tineri îndrăgostiți realizau norme mai mari în producție.

Amorul și norma; mângâierea carnală și depășirea producției; declarația de dragoste și provocarea la întrecere socialistă; ascunsul în tufiș și ridicarea triumfătoare pe schele. Totul într-un crescendo glorios în care nu mai încăpeam de-atâta dragoste manifestată cu elan muncitoresc-revoluționar. Am fost mult lăudat atunci, spunându-se că este prima proză de dragoste de tip nou, tot așa cum confratele nostru Radu Cosașu era lăudat pentru volumul "*Slăvim Republica Populară Română*", Ion Băieșu debuta cu "*Ileana tractorista*", iar Francisc Munteanu cu povestirea "*Pompa*" într-o broșură ce popularizează omul nou ce face economii la CEC. Totul semăna perfect cu naivitatea agresivă a clipurilor publicitare de astăzi, bazate pe bani grei comerciali; numai că, pe atunci, se făcea comerț cu sufletele pentru a scrie o asemenea subliteratură.

Aceasta fiind, deci, proza mea selecționată cu succes revoluționar, ea a fost publicată cu tam-tam, ca o palmă la adresa inadaptabililor mai vârstnici, care scriau doar povești de dragoste lipsite de suflul elanului muncitoresc, ba chiar condamnabil burgheze ca la Ionel Teodoreanu sau, mai rău, ca Petre Bellu, scritorul proletar luat în brațe de politruci, dar care îi dezamăgise punând în aceeași oală a mahalalei vagabonzii, muncitorii și prostituatele. Îmi făcusem intrarea în redacții căpătând aripi realist-socialiste; îmi ascunsesem bine celelalte proze fiindu-mi rușine de apolitismul lor și, conform psihologiei succesului, i-am tras înainte cu din astea iar, dacă n-aș fi avut șansa sa fiu arestat și scos din circuit pentru câțiva ani, aș fi publicat atunci un volum care

s-ar vinde astăzi cu bani grei ca literatură umoristică rezultând din abordarea cu multă gravitate a învățăturii proletcultului pe care ne-o predau marii critici literari ai vremii. De atunci am rămas cu ideosincrazie pentru critica literară care nu vrea altceva decât să-l convertească pe scriitor la idei în care nu crede nici criticul, dar rostul său e să se laude că a produs acoliți. Iar, pe acea vreme, criticul nu se lăuda oriunde, ci la partidul care-i dădea funcții de conducere tot ca să ne-ncalece pe noi !…

În fine, cam așa am ajuns în lumea literară pe când eram încă minor, actele de constituire a Uniunii Scriitorilor din 1949 fiindu-i amânate de tribunal avocatului Șaraga, apropiat obștei ca fiind din familia fostului editor, pentru că era acolo și semnătura mea care nu împlinisem majoratul. Dar cinstea de a fi considerat coleg de breaslă de către toți acei minunați oameni de la care învățasem în lecturile mele adolescentine, nu mi-a fost retrasă și am combătut cot la cot cu ei. Ba, mai mult, am primit, în cadrul acelei Conferințe Naționale a scriitorilor, o misiune foarte importantă, pe care mi-am dus-o la îndeplinire cu cinste ți mândrie.

Misiunea venea din partea unui grup important de scriitori care, de abia mult mai târziu au fost demascați ca "*de concepție mic burgheză*", pe vremea aceea dându-li-se importanța cuvenită pentru votul care se aștepta de la ei. M-a nominalizat pentru aceasta Petre Bellu, autorul lumpen al best-sellerului mult mai valoros decât telenovelele de astăzi: "*Apărarea are cuvântul*" și m-au aprobat toți cei pe care-i admirasem în lecturile mele: Ionel Teodoreanu, Tudor Mușatescu, Mircea Ștefănescu, Radu Tudoran, etc. Petre Bellu mă cunoștea din Constanța unde fusese trimis să se reeduce moral prin coabitarea cu muncitorii de port, fapt pentru care îl întâlnisem în superbele spelunci unde beau acești reprezentanți de frunte ai clasei muncitoare de la al căror spirit revoluționar nici nu știam că el avea de învățat. Noi, puștii, puneam mână de la mână, sau ne lipeam de câte unul mai generos, fără să ne pese de teoria luptei de clasă dintre cârciumar și clienții lui credincioși. La marele Congres fondator de Uniune, însă, nenea Petre, cu lavaliera sa roșie luminându-i obrazul ofticos, nu mai era client de bombă portuară, ci de Athenée-Palace și, împreună cu confrații săi de cafenea: Tudor Mușatescu, Al Kirițescu, I.Peltz, umoriștii Ionel Pribeagu și Ionel Țăranu, dar și alții, tot neluați în seamă și marginalizați de noua critică cu tentă marxistă, precum Ionel Teodoreanu, cu mare camaraderie alături de George Lesnea, Adrian Maniu, Tudor Șoimaru, Uri Benador, Mihail Sorbul și prietenul său Alexandru Cazaban, formau un grup aparte, modest, de oameni care nu-ndrăzneau să se-nscrie la cuvânt de teama de a nu fi ținta analizelor proletare. Și, atunci, mi-au dat mie o însărcinare foarte onorantă pentru vârsta mea, în cadrul acelei Conferințe a tuturor scriitorilor adunați special pentru ca, prin avânt colectiv, să o transforme în Congres de Constituire a noii Uniuni cu carcter strict colhoznic.

Da: ei nu vorbeau, ei nu acționau, dar mă delegau pe mine, făcându-mă să fiu emoționat de câtă atenție mi se dădea și ce rol important puteam să joc în devenirea literară a noii obști. Așa că, am avut prilej prietenesc de a-i mărturisi

lui Teodoreanu că-l admiram nu numai eu, dar și tatăl meu și mama mea care aveau un raft de bibliotecă plin numai cu el, lui Tudorică Mușatescu faptul că, la orele de fizică, eu citeam pe sub pupitru "*Teatru de buzunar*", lui nea Dandu Kirițescu încercarea mea de a pune în scenă "*Nunta din Perugia*", iar lui Radu Tudoran faptul că mă delectasem cu un „*Port la răsărit*", al cărui titlu n-am reușit să-l pronunț în întregime pentru că el mi-a și pus mâna pe gură ca și cum era ceva de rușine, uitîndu-se speriat în jur să nu fie vreun politruc. Dar și eu m-am străduit să nu dezmint încrederea acestor mari autori și să-mi îndeplinesc îndatorirea cu onoare, recunoscător pentru faptul că mă considerau tânărul lor confrate.

Sarcina încredințată mie, era să fiu atent la sfârșitul ședințelor de dimineață și să o iau imediat la goană tăind pe străduțele dintre Brezoianu și palatul regal, să alerg până la Athenèe-Palace și să intru printre primii în marele salon rezervat nouă, observând locurile unde se așezau la masă preoți cumpătați, ca Galaction și Agârbiceanu (pentru că erau și unii mai puțin cumpătați - de altfel, chiar caterisiți, precum Ion Luca sau Damian Stănoiu, considerați periculoși pentru misiunea pe care o aveam eu) și, mai ales, unde se așezau doamne distinse ca Hortensia Papadat-Bengescu, Mărgărita Miller-Verghi, Claudia Millian, Sanda Movilă, Henriette-Ywonne Stahl, Ticu Arhip, Ada Orleanu, Ștefana Velisar-Teodoreanu, Lucreția Karnabatt din opera cărei mă obseda un titlu:"*Sexul de peste drum*". Lângă aceste doamne trebuia eu să mă așez cu promptitudine (dar nu cumva să las să fie acolo "din astea mai tinere obișnuite cu boema") și cel mult lângă preoții cumsecade, nu cei înrăiți la băutura boemă. De ce ? Ca să rezerv repede, oprindu-le pentru ei, pentru cei care mă trimiseseră, multe locuri în preajmă. Apoi ajungeau și domniile lor cu lejeră detașare, ocupau locurile păstrate de mine și formam împreună un pluton greu de dizlocat și puternic în acțiune. Grup compact, care nu mai participa la ședința de după amiază, deoarece se strângeau la noi toate sticlele lăsate neatinse de doamnele distinse și de abstinenți. Îl văd și acum pe Petre Bellu cum, încă de la friptură, zâmbind peste masă, întindea o lungă mână ciolănoasă întrebând grațios " Nu-i așa, doamna Claudia, că nu mai serviți ?" și înșfăca sticla așezând-o la picior. Tudor Mușatescu, boier, spunea chelnerului să debaraseze din fața doamnelor aducând către noi totul și chiar Ionel Teodoreanu, culant fiind ca avocat nestrâmtorat în boemă, intra camaraderește în joc, făcând-o pe Ștefana Velisar să conspire cu noi la adunarea proviziilor. Peltz mă felicita pentru orientare, bucurându-se că evitasem poetele mai tinere, care învățaseră să bea cot la cot ("le știu eu p'astea care-o fac pe boemele și sug tot !") , iar Ion Pribeagu, la cei un metru patruzeci cât avea și cu dioptriile sale imense, nu se lăsa până nu se-ntindea peste bustul monumentalei doamne Karnabatt, al cărei picior, numai, avea o circumferință cât lărgimea a trei ciorapi, peste sânii ei imenși (nu mai știu dacă el e autorul epigramei despre "*Sexul doamnei Karnabatt*..." întrebânduse mai departe dacă e mai bun "*peste drum, sau în pat*"), pentru a lua sticla începută, îndemnând-o pe romanciera cu gura micșorată prin desenul în ruj al buzelor, la abstinență: "vezi că trebuie să iei cuvântul în

ședința de după masă !"... Dar noi nu mai participam acolo ci, bine aprovizionați, rămâneam pe poziții. Cel mult Sorbul - cu autoritatea sa, permițându-și să-i amintească lui Agârbiceanu de ardeleanul său prieten apus (dar și pus la index, acum), Goga, citându-i celebrul vers:"*Bea și dumneata, părinte*..." - la gestul negativ al aceluia îi lua sticla, ne-o punea pe masă și pleca cu convingerea:" Știu că tot aicea vă găsesc" !... "Umblă să se-nsoare" - îl bârfea Cazaban în lipsă, ei fiind prieteni vechi, locuind ușă-n ușă, pornind împreună de-acasă, ca doi văduvoi și apărând împreună, întotdeauna, pe la unsprezece dimineața la Capșa. "Are una de la telefoane - ne informa el - răspunde la zero-trei, la informații și Sorbul o sună în fiecare zi de câteva ori cerându-i informații intime."... Amuzamentul pornea; Cazaban exagera, Teodoreanu povestea fermecător, Kiriițescu comenta cu frază elegantă, Țăranu și Pribeagu făceau poante de revistă punctate de replicile liric-agramate în pur stil Mușatescu. Păstorel era pomenit în șoaptă fiindcă tocmai o pățise pentru anecdotele cu Zăroni, Pillat era evocat, Pas era apreciat pentru că nu se băga prea în față și făcea uneori bine confraților, Cezar Petrescu era iertat, Camil Petrescu era apreciat cu unele rezerve, despre Sadoveanu se spuneau complezențe schimbându-se priviri și pomenindu-se doar despre locotenentul său în masonerie Demostene Botez, A.Toma era disecat ca un cadavru propriu-zis. Atunci se întindea adevărata bârfă: superbă, generoasă, plină de înțepături fine și de parfum duios, amestec de savantă academie liberă și de gazetă vorbită paginându-se ad-hoc, cea care te face să nu dai cafeneaua literară pe trei universități ! Din păcate, dincolo, la ședință, tocmai împotriva acestei cafenele boeme se conspira, poate nedevoalat, dar cu intenția strictă a politrucilor de a ne-o transforma într-o disciplinată cantină respectând meniul fix al îndrumării de partid.

Seara, se adunau și mai tinerii: Fulga, Mărgeanu, Jianu, Tăutu, Tulbure, Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Cezar Drăgoi, Ion Th. Ilea, George Dan, Traian Coșovei, Vintilă Ornaru, Corlaciu, Davidoglu, Zincă… iar conu Alecu Șahighian, om de inimă dintre organizatori, avea grijă să nu ducem lipsă până la târzia oră a închiderii. Chiar și la vot, cu toate că Zaharia Stancu și-a dat seama și a amenințat că "închide caneaua", ne-am dus pe rând, ca să nu rămână locurile neîncălzite.

Poate că-mi amintesc acest modest amănunt al debutului meu în marea obște scriitoricească și cu îndreptățita duioșie față de memoria celor ce m-au adoptat generos printre ei. Dar, tocmai fiindcă erau acolo acei bărbați frumoși ai literelor române pe care eu îi cunoscusem mai înainte sub forma de raft de bibliotecă în fața căruia te închini, am și un gust amar amintindu-mi glasul lui Stancu, necontrolat în orgoliile puterii, care-i admonesta sacadat spunând că "închide caneaua". Desigur, era o încercare de glumă, anihilată de emoțiile sale electorale. Dar, să te exprimi astfel chiar în fața celor care fuseseră monumente pentru mine înainte de a le simți camaraderia cu care mă luau la masa lor ? !... Să te consideri șeful, ori vagmistrul lui Ionel Teodoreanu, al lui Tudor Mușatescu, Kiriițescu, Cazaban, Sorbul și ceilalți, care formau la un loc

o întreagă istorie a literaturii ? Sau, poate chiar să vrei să le iei locul în paginile ei pentru că la tine e "caneaua" ? !... M-au tulburat foarte mult asemenea întrebări, chiar dacă mă consola gândul că-n istoria literaturii este loc pentru toți, numai chemare artistică să fie !

Dar vremurile acelea nu erau prielnice pentru aprecierea colegială, ci doar pentru încălecarea colegială. Partidul militarist, cu ierarhii dure, îi făcea pe unii să creadă că pot avea talent mai mult printr-o funcție mai mare. Asta, în cazul în care nu erau doar niște veleitari care, conștienți de micimea lor, credeau că astfel se pot afirma față de muze. De fapt, chiar prin asta se constituia plăcerea bolșevică de a ajunge în fruntea obștii: Să știi că tu ești acela care o face; sau, măcar că ești acela care poți spune că " închizi sau deschizi caneaua". E o plăcere pe care, cu toate orgoliile artistice firești, cu toate incantațiile intime prin care fiecare ne considerăm genial, cafeneaua literară, cu generozitatea ei egalizatoare pentru boem și boier, dar nici o dată egalitaristă în materie de operă aparținătoare fiecăruia, nu a cunoscut-o și nici nu a putut-o genera în democratismul ei artistic și-n libertatea afinităților elective prin care se formau grupurile literare, revistele, mișcările, în climatul artistic liber și natural. Dar colectivismul, înregimentarea sub imperiul unei teoretizări a superiorității îndrumării de partid în toate domeniile vieții (ceea ce, nu era altceva decât lingușeala față de cei care stăpâneau), au fracturat această tradiție contorsionând viața literară după poftele unora. Iar funcțiile din fruntea obștii, plăcerea de a ști că și ții și tu măcar un deget pe "canea", era și o trambulină favorizatoare la care au râvnit mulți. Au râvnit și-au străduit îndeplinindu- și slugarnic sau perfid toate servituțile față de putere și nu întotdeauna întrebându-se dacă e bine sau rău pentru obște. Deoarece, esențialul era să faci două lucruri: plăcere sus și oarece servicii propriei tale persoane.

CEI PE CARE I-AM GĂSIT LA PUTERE

Interesul politic al includerii literaturii în aparatul prop.agit al demagogiei de partid țintea mult mai sus decât sfera acestei literaturi, pentru că lucrările de ficțiune, bine împinse și popularizate, treceau discret în domeniul nonficțional al istoriei. Deveneau istorie scrisă și constituiau legenda unei activități revoluționare care, de fapt, nu existase ca atare, nu provenise din vreun ideal național sau din vreun impuls intern, ci se manifestase cel mult prin mărunte provocări cominternist-moscovite, cum s-a-ntâmplat cu așa zisa încăierare de la Tatar-Bunar și, cum, chiar în perioada de ascensiune a puterii comuniste, punctul de vedere oficial despre ce se întâmplase la atelierele CFR-Grivița în 1933 s-a schimbat total de vreo trei ori. Proslăviți la început și confecționându-li-se biografii sau intenții fictive, "eroi ai tineretului" precum Vasile Roaită sau Filimon Sârbu erau descoperiți apoi, când ceaușeștii trebuiau să fie unicii fruntași, drept agenți de siguranță, iar Ceaușecu a devenit cândva, prin nu știu ce fel de probe gazetărești, mentorul unui mare comitet național de luptă antifascistă din care făceau parte personalități importante ale vremii, pentru ca abia apoi să se constate că, la ora aceea, avea vreo cincisprezece ani.

Dar fapt este că partidul minuscul în perioada interbelică, menținut prin agenți străini care și ăia se lucrau ei între ei prin grijă stalinistă, voia să-și creeze legenda sa și avea pentru aceasta nevoie de imaginația scriitoricească. Măreței uniuni sovietice trebuia, de asemenea, să i se șteargă amprenta evidentă pe care o avea de pericol răsăritean la granițele bietei noastre țărișoare, schimbându-i imaginea din balaur în înger care ne apără de "pericolul occidental" și, ca metodă practică, a început să funcționeze acel "fond de comandă socială" în speranța îmbogățirii folclorului cu personaje bolșevice la care, apoi, istoricii să se poată referi ca la un fapt real. Așa apăruseră operele prosovietice ale lui Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Zaharia Stancu, George Călinescu și alți „*coniferi ai literaturii*" cum le spunea un mare activist (Iosif Chișinevschi, un cârpaci de croitorie ghebos pe care, datorită înaltei funcții, Nina Cassian îl găsea sexi), care nu ajunsese la gradul intelectual de a-și da seama că voia să spună „corifei". Așa au apărut și înseilările romanești semnate de Ion Călugăru, Ion Popescu-Puțuri, Moș Bâgu, Alexandru Jar și alții dintre care, pentru pitorescul macabru al alegerii pseudonimului, nu-l putem trece cu vederea pe Avram Goldemberg-Vaida. Acest bunicel pașnic, petrecându-și bătrânețile cu povestioare în care scria minciunele revoluționare pentru "educația tineretului", precum " *Școlarul roșu*"

sau "*Micul patriot*", fusese la viața lui un cunoscut terorist ieșean care luase parte la o tentativă de asasinare a lui A.G. Vaida, prim-ministru în perioade convulsionate precum 1919 și 1933. Ei bine, nici mai mult nici mai puțin, își luase pseudonimul de la propria sa victimă, semnând A.G. Vaida romane precum "*Soarele din anii grei*" și "*Anii mâniei*" scrise într-o relativă limbă română, rabotate și frezate în redacțiile editurilor, apoi impuse ca adevăruri istorice. Ceea ce este demonstrativ pentru critica literară și serviciile pe care aceasta le făcea falsificării istoriei în avantaj bolșevic, este faptul că, trecând peste lipsa de valoare literară a confecțiilor de gen A.G.Vaida, recunoaște exact ceea ce constituie minciuna: "valoarea documentară". Reputați critici subscriau astfel la minciună. Ba, chiar, ei erau cei care o impuneau.Iar, în alte cazuri, de ilegaliști sau activiști influenți de la care puteau căpăta sprijin, își arogau și dreptul de a batjocori valorile făcând din aceia mari scriitori. De atunci am rămas cu sechela de a-i disprețui, de a mă simți atacat de impertinența celor care fac serviciul de consemnare a actului literar cu convingerea perfidă că e la îndemâna lor să impună ce vor sau ce au ei interes. Ceea ce devine un blestem al vanităților acestei profesii, dar și un criteriu prin care îi decelezi ușor pe adevărații profesioniști ai judecății drepte.

Împărțindu-se afacerea pe căprării, cei citați mai sus dețineau monopolul "mișcării ilegale" aflată pe atunci sub jurisdicția cenzorului escroc, umflat ca istoric al neamului - Mihail Roller. Ei făceau caz de propria lor "experiență ilegală" depunând astfel mărturie că existase o mare mișcare PCR și lăsând pentru semnatari ca Marcel Breslașu sau Savin Bratu frimituri mai mici, din subordonatul UTC, precum romanțarea intensă a biografiilor lui Vasile Roaită, Donca Simo, Lazăr Grunberg care, după cum am spus, când au apărut pe firmament ceaușeștii, ca să rămână ei drept singurii eroi, au fost rași dintr-un condei cu tot cu autorii care ficționaseră. și, cum istoria se repetă, au apărut alți autori îndrumați să ficționeze despre personajele la modă, folosindu-li-se apoi opera întru răspândirea legendarelor acte de bărbăție de genul alegerii lui coana Leana drept "miss Munca" la un bal de mahala de prin 1939. Critica era monopolizată de Marcel Breazu și Ion Vitner cu "*Influența clasei muncitoare în opera lui Eminescu și Caragiale*", iar Crohmălniceanu venea tare din urmă cu "*ce ne-nvață tovarășul Malenkov*". Versuri și cântece pentru pace și pentru prietenie cu marea uniune sovietică erau scrise de mai toți poeții. Dar teritoriul se tot îngusta împingându-te spre imaginea realist-socialistă a prefacerilor muncitorești contemporane, care trebuia să constituie a doua parte a folclorului pregătitor de praf în ochii istoriei, deoarece se voiau cântați și diriguitorii prezenți ai "prefacerilor socialiste". Îndrumătorii artistici, adică cei care ajungeau la conducerea obștilor, aveau datoria de a drămui astfel banul de comandă socială încât să poată raporta că oamenii de artă conduși de ei se execută față de comenzile de partid. Pentru a "face slalom" printre îngrădirile politice, scriitorul avea nevoie de a fi stăpân pe încă o serie de modalități "artistice" decât cele ale prozei, poeziei sau dramaturgiei. Este vorba de arta strecurării și a capacității de studiu a breșelor pe care, oricât de totalitar se

dorea, sistemul tot le avea în imperfecțiunea sa. Breșe de natură umană, breșe privind psihologia cenzorilor, breșe constând în autoritatea persoanei respective sau a relațiilor suspuse pe care le putea invoca, sau breșe de natura strictă a profesiunii artistice, ținând de exprimarea esopică, de comunicarea criptică cu cititorul, de răstălmăcirea exact pe invers a situațiilor din viață pentru ca acesta să poată înțelege abordarea ironică a faptelor invocate, de metafora care conducea sibilinic în altă parte decât teza exprimată direct. O întreagă artă în plus, inutilă astăzi și inutilă în orice regim de gândire democratică, dar care lua ani buni de efort întru meșteșug, pierduți de artist pentru a-și putea scoate unele idei la lumină, deasupra obrocului unificator, colectivizant și egalizator care-l apăsa obligându-l să facă parte, cu supușenie absolută față de dirijor, din corul marxist-leninist care, obligatoriu, trebuia să aibă o singură voce. Care și ea, de fapt, nu avea decât rostul de a-l îngâna pe slăvitul politruc de frunte ce se prezenta ca un fel de solist, fie el Stalin, Gheorghiu, Ceaușescu sau, în cazurile celor mai mărunți dictatori, partidul fetișizat ca un idol, dar fiind compus, în fond, din câțiva cerberi cu vocație de slugi totalitare. Pentru a putea vorbi despre meritele vreunui înaintaș al nației, trebuia să pui alături și meritele comuniștilor, chiar dacă fuseseră inexistenți în epoca aceluia; am citat mai înainte titlul lui Ion Vitner în legătură cu Eminescu și Caragiale, dar putem cita zeci de lucrări în care Eminescu, sau Bălcescu, sau Mihai Viteazul ori chiar Burebista, duceau lupta de clasă și afirmau idealuri internaționaliste ca niște adevărați membri de partid bine școliți la învățământul seral de materialism dialectic și istoric. Poate din pricina aceasta, în instinctul intelectualului român din generația terorizată cu idealurile internaționaliste care, de fapt, nu erau altceva decât o pledoarie de a recunoaște supremația Moscovei, există multă circumspecție și față de cei care exagerează astăzi cu fetișul globalizării. Pe vremea aceea, exista chiar și expresia: "Au făcut și din Eminescu membru de partid". Iar noi, tinerii necopți care căscam gura la „*coniferii literaturii noastre noi*", învățam de la ei lecția stâlcirii literaturii pentru supraviețuirea scriitorului. Dar asta era o cale. Alta, cea prin care puteai să exprimi vreun punct de vedere critic era plasarea conflictului în lupta dintre "*bine și mai bine*", deoarece în raiul societății socialiste nu puteau exista tristețile, malversațiile și răul. Fiecare, în arta noastră mai mare sau mai modestă, cizelam asemenea modalități prin care să salvăm cât de cât efectul artistic, căutând până la epuizare diverse modalități prin care să eșapeze adevărul. Inventam comunistul cel bun care, până la urmă triumfând asupra comunistului celui rău, demonstra că, de fapt, acela nici nu era comunist, ci avea în suflet altfel de sentimente de clasă; îl cântam pe "regele soare" și ziceam că aceasta este metafora prin care-l vedem pe Ceaușescu, legam patriotismul de îndemnurile de partid pentru a putea exprima oarece sentimente naționale, evadam în literatura pentru copii unde atât esopismul cât și trăznăile suprarealiste mai puteau merge zicând că ne copilărim. Ar trebui scris cândva un manual cu toate metodele de eludare a cenzurii pe care le-a inventat imaginația scriitoricească pentru a supraviețui în acea jumătate de veac. Dar nu pentru

uzul altor generații, ci ca un monument al inutilității artistice ce-a irosit atâtea eforturi de inspirație și travaliu artistic prin care, dacă ar fi avut avantajul de-a respira într-o lume liberă, zeci și sute de artiști le-ar fi transformat în cine știe ce opere valoroase. Voi vorbi mai departe despre drama unor poeti ca Mihu Dragomir, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru dar, din păcate, pentru răstimpul scurt pe care-l mai are generația mea de la viață, nu cred că ne putem permite noi munca la un asemenea imens inventar al inutilităților cu care ne-am pierdut timpul, realizarea acestuia rămânând în grija vreunui cercetător senin dintr-o generație viitoare, mai lințită și mai fericită.

Dar si un alt inventar: Cel al poltroneriei publicistice prin care marii maestri ne dadeau exemplu de linguseala la adresa marii uniuni sovietice. Că au luat si ei exemplu de la case mai mari, de la laburistii englezi, pe care i-a fraierit însusi marele Lenin si de la gauchistii francezi, care o fac pe grozavii în speculatii de cafenea, dar au devenit sterili în practica sociala, e scuza lor !… Scuză ce li se admite numai pe jumatate pentru că, ei, aveau semnalul de alarma tras înca de Panait Istrati care, în „*Spovedania unui învins*" aratase cu mai bine de un deceniu în urma cât de putred e marul în viermănosul lui interior bolsevic. Nu; intersul de a se pune bine cu noua putere era mai mare si începea chiar de la înaltul corifeu care era Sadoveanu cu a sa „*Lumina vine de la rasarit*". El a luat și copanul cel gras, apoi au urmat toți cei cărora le rămăsesera mai micile ciosvârte. Dar asta ca publicistică. Literatura nu se prostituase încă, iar patiduleţul cerea insistent asa ceva, fiindca nu putea rămâne doar cu cele vreo 70 de pagini de proză modestă a unui Sahia invitat sa viziteze „primul stat al muncitorilor și țăranilor" cam în aceeasi perioada cu Panait Istrati, dar ne având demnitatea aceluia și lăsându-se cumparat. Moscova platea mii de gazetărași în întreaga lume ca sa-i laude politicile criminale. De la statele ocupate avea însa dreptul să ceară literatură substanțială, care să facă să dăinuie elogiul adus acelui tip, de fapt inexistent, de salvator gen *homo sovieticus,* opus profeților lumii.

Cel mai iute de mână, ajungând apoi și academician și autor cu șansa de a se da mai multă atenție romanului său "*1907*" decât "*Răscoale*i" a proaspăt decedatului Liviu Rebreanu, a fost maestrul Cezar Petrescu. În stilul său rapid, gazetăresc, el apare cu romanul "*Războiul lui Ion Săracu*" în care un țăran român e pus contra voinței lui să lupte împotriva bolșevicilor care-i vor binele și, până la urmă, chiar daca ocupaseră Basarabia și ne furaseră tezaurul, cum știa toată lumea, pe acest personaj îl fac fericit. Invidia politico-concurențială e mare. Sadoveanu scrâșneste din dinți și face doar o jumătate de compromis cu "*Păuna mică*", unde se oprește la descrierea încercării unui falanster. Dar pesemne că insistențele "comenzii sociale" sunt atât de tentante, iar succesul lui Cezar Petrescu e atât de demonstrativ, încât nu se lasă până nu-i preia schema și scrie și el un "*Mitrea Cocor*", personaj care e și mai recunoscator invadatorilor.

Acum, cu trei opere în proză (dacă îl punem la socoteală și pe Sahia cu cele 70-80 de pagini de "opere complete"), cu ceva folclor contrafăcut de abili

versificatori falsificatori în materie de etnografie, cu tradiție de poezie muncitorească de la cizmarul Neculuță la agentul sovietic Rudenco și cu niste poezele de mânie proletara pe care le scria strâmb A.Toma care șchiopata și la fizic și la vers. Le scria atunci, pe loc, la masa lui de director la Editura de Stat, antedatându-le și pretinzând că le scrisese de mult, dar le ascunsese de teama politiei burgheze în niște sticle îngropate în grădină. Urmau apoi traducerile de opere revoluționare: din Maiakovski făcute de Cicerone, din Petofi Sandor făcute de Jebeleanu și din Surkov de Maria Banus, plus pletora de poetaștri sovietici gen Lebedev-Cumaci, Djambul Djabaev, Dolmatovschi, Bill Beloțercovschi și alti practicanți ai limbilor neaglutinate din diferite republicuțe așa zise „autonome sovietice", traduceri care se recitau mult mai mult decât Coșbuc și Eminescu. Menționând lânga acestea un reportaj de Geo Bogza pe "*Meridiane sovietice*" si o piesă "*Iarbă rea*" de Aurel Baranga, ne dăm seama cum istoricii literari și educatorii vremii considerau că exista destulă literatură contemporană de învățat în școli, pentru a se scoate prin epurare toate manualele de mai înainte, cu toți autorii noștri de dinainte și de după primul război mondial, cu toată înflorirea interbelică de talie europeană a literaturii noastre. Adaugăm aici unele titluri ale volumelor de versuri bine răsplătite-n epocă: "*13 Decembrie*" de Victor Eftimiu, "*Sângele popoarelor*" de Radu Boureanu, "*Poeme pentru un ziar de perete*" de Marcel Breslașu, "*Vocea Americii*" de Aurel Baranga (din care-mi amintesc metafora:*"ca un șancru parfumat")*, "*Vânt de Martie*" (guvernul Groza de la 6 martie) si "*Ție-ți vorbesc Americă*" de Maria Banus, "*Doftana*" de Dumitru Corbea, "*Cântec pentru Legea cea Mare*" (Constitutia bolsevica) și "*Cântec pentru slava lui Gheorghi Dimitrov*" de Dan Deșliu, "*Primăvara în Valea Jiului*" de Mihnea Gheorghiu, "*Calea Griviței*" de Cicerone Theodorescu, "*Balada tovarășului căzut împărtind Scânteia în ilegalitate*" de Victor Tulbure, "*Poeme de pace și luptă*" de Eugen Jebeleanu, "*Zile slăvite*" de Eugen Frunză, "*Stelele păcii*" de Mihu Dragomir, "*Hai să ne-ntovărăsim, pământul să-l muncim*" de G. Talaz, "*Laude*" de Miron Radu Paraschivescu, "*Ilie Pintilie*" de Veronica Porumbacu, "*Poeme de zodie nouă*" de Camil Baltazar, "*În frunte comuniștii*" și "*Partidul m-a-nvățat*" de Mihai Beniuc, etc, etc.

Exista, așadar, literatură suficientă pentru ca toata scriitorimea să fie obligată să scrie la fel dacă voia să vadă lumina tiparului. "Răsplata jertfei patriotice" vine din plin: Conu Mihai ajunge atât de sus în ierarhia guvernării comuniste încât, spre deosebire de Groza care și-a păstrat aparențele de "*aliat*" și nu de partizan propriu-zis, Sadoveanu, chiar și de înmormântat, e înmormântat fără preoți.Cezar Petrescu are o pâine bună reeditându-i-se o parte din operă și traducând industrial romane-fluviu la editura "*Cartea rusă* ". Lui Miron Radu Paraschivescu i se dă "*Revista literară*", lui Cicerone "*Viața românească*", lui Jebeleanu "*Flacăra*" , iar Geo Bogza ajunge reporter-academician.

Se configurează și se structurează aparatul C.C. în domeniu fabricându-se (că asta era mai usor decât în beletristică), teoreticieni și critici marxisti; ba,

chiar fabricându-se și sefi de catedre universitare de literatură și estetică, fiind marginalizați și Călinescu și Vianu, cu toate că le cântaseră în strună liderilor de partid și consilierilor sovietici. Și, pentru că locurile sunt fixe și se ocupă, ne mai putându-se ajunge la ele decât prin îndepărtarea altora, începe întregul carusel al victimizărilor prin critica tovărășească din care, dacă nu erai arestat, scăpai în cel mai bun caz cu trimiterea la munca de jos, pe șantiere și în uzine ca să cunoști viata clasei muncitoare. Cât despre cei care rămăseseră într-adevăr pe dinafară, aceștia erau burghezia care trebuia târâtă în procese sau la canal, pentru cea mai nevinovată încercare de a continua cafeneaua literară în vreun cerc intim, altul decât cenaclurile muncitorești. Erau excluși, declarați indezirabili, decadenți, fasciști sau neprieteni ai măreței uniuni sovietice, precum, binențeles: Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Petrovici, C. Noica, Nicolae Carandino, George Brătianu, până la Vladimir Streinu, Adrian Maniu, Neagu Rădulescu, Stefan Popescu, Petre Pandrea, Păstorel Teodoreanu, Vasile Voiculescu, Ion Marin Iovescu - care erau în închisoare. Mulți alții (cam vreo 60 de membri din circa 300 câti avea SSR după un calcul făcut cândva), au urmat mai târziu, până la destulă vreme după acel 1957 de la Budapesta. Dar și mai mulți aveau cărțile epurate și interdicție de publicare, sau erau demascați ca gândire burgheză și puși la index, precum Arghezi și Ionel Teodoreanu, sau Goga, Rebreanu, Gib Mihaescu, Panait Istrati și Victor Ion Popa, ne iertați nici în mormânt.

Așa se explică modul cum, autori care reușiseră să scoată câte o carte bună, dar neconformistă, trebuiau sa se salveze publicând repede o tâmpenie care sa placă criticilor îndrumatori de partid. Una dintre cărțile care au încheiat veacul Editurii Fundatiilor regale a fost „*Euridice*" a lui Petru Dumitriu care, om stapân pe condei fiind, s-a salvat repede scriind „*Nopțile din iunie*" despre colectivizare și, apoi, „monumentalul" roman al Canalului văzut fara crime și torturi, „*Drum fara pulbere*". Victor Tulbure, bine imprimat cu amprenta lui Radu Gyr, trece la „*Vioara rosie*", Tăutu, cu un debut superb tot la „Fundațiile regale" scrie marșuri pentru ostașul de tip nou folosind, în batjocură, dicteul automat: *(Tu să fii oștean de frunte/Sus, la regiment;/ Și să-nveți a ține arma/ Ca-n regulament !...").* Anatol Vieru, un compozitor de deosebit talent simfonic în anii conservatorului, uită de maestrul sau Mihai Jora care e pus la index si scrie muzica la celebrul refren „*Lui Stalin, Stalin, slavă-i cântăm/ Pe drumul lui mai mult ne-avântăm…*", iar batrânul maestru Ion Chirescu, prieten cu tata, m-a chemat la el si m-a rugat în secret sa-i fac niște versuri despre ceva nou, muncitoresc, la o melodie pe care el o scrisese inițial ca imn bisericesc, dar trebuia acum sa contribuie la repertoriul coral al sindicatelor, ca sa-si poata păstra rangul de profesor la Conservator. Pentru pictori era mai ușor deoarece păstrau pe pânză cromatica învățată și tușa personală căpătată prin talent, dar dădeau denumiri precum „*Portret de țesătoare fruntașa*", sau „*Înserare peste cartierul muncitoresc*" și scăpau basma curată. După ce a luat premiul de debut cu splendidul volum „*Libertatea de a trage cu pușca*",Geo Dumitrescu nu mai scria poezie deloc, parcă stând și pândind în tranșee vreun cotlon ca sa

scape de canonada criticilor care te căsăpeau imediat cu bisturie marxiste de fabricație sovietică. Iar noi, cei mai tineri, care abia acum luam aminte, trebuia să uităm că citiseram asemenea cărți și să intrăm în rândurile triumfatoare ale proletcultului urmând exemplul acestor înaintași, dacă ne doream a fi publicati.Era și aceasta o încercare de convertire bazată pe psihologia succesului !…

Ca un ultim sunet minor venit dintre plachetele unor poeți condamnați să și le ucidă în fașă, ca printr-un mister, mai reușeste să apară în 1948 "*La scara unu pe unu*" de Nina Cassian, contrazis, sau dezis, sau cu tribut plătit imediat de sărmana autoare prin cameleonicul-bolșevizant poem " *An viu 1917*" și carierist-autocritica declarație tot în versuri: "*Am fost un poet decadent"*.

Unul dintre cei mai spectaculoși exibiționiști în materie de penitență a fost Zaharia Stancu, care striga, se tăvălea cerând iertare și își punea cenusă-n cap facându-și autocritica pentru faptul că n-a tras destul de vehement în burghezia interbelică fiindcă încă nu învățase încă marxism-leninism. Și chiar își nega în întregime opera de până atunci, făcând toate ghidușiile și salturile mortale posibile pentru o carieră de veleitar, cu toate că nimeni nu poate spune că nu-și avea, prin scrisul lui de până atunci, un locșor cucerit și meritat în literatură și ziaristică. Dar frica era mai mare când se conjuga cu dorința de a fi la putere într-o perioadă în care Blaga era acuzat de misticism, Ion Barbu era, pur și simplu, demolat și, alături de ei, multi alții, până la, cum am mai spus, propriul lor proletar Petre Bellu. El, sarmanul, credea ca i se vor răzbuna tinerețile chinuite de sărăcie prin afișarea la rever a secerii cu ciocanul; dar a fost alungat și i s-a topit romanul "*Pentru tine luptăm libertate*", calificat drept lumpen, care discrediteaza prin descrieri burgheze adevărata esență muncitorească ce nu poate fi decât "prosovietică". A murit de inimă rea ca scriitor proletar al carui condei nu putea să mintă în legătură cu realitațile pe care le trăise, dar care nu mai erau convenabile slugoilor moscoviți.

MIHU DRAGOMIR, SAU DESPRE MAREA DRAMĂ A POETULUI SUB VREMURI

Destinul bietului poet sub vremuri tulburi, obligat să moară îngropat în tăcere sau să se zbată respectând servituțile !… Memoria mea e bântuită mereu de două cazuri dramatice: Constant Tonegaru și Mihu Dragomir. La început, pornisem cu trei: li se adăuga și Dimitrie Stelaru care, însă, a avut norocul să supraviețuiască, apucând și vremuri când a mai reușit să publice câte ceva, cu toate că în aceste ultime opere - "*Oameni și flăcări*", "*Nemoarte*", "*Coloane*", "*Păsări incandescente*", "*Poeme dramatice*" - se simte cum i s-au pârlit aripile mari cu care-și pornise zborul poeziei. Pentru că, aceștia trei, porniseră cu aripi mari !... Unul, în condițiile umile, dar nu umilitoare, ale orașului de provincie. Fiindcă acest oraș era Brăila: Nu prea mare, dar cu afaceri active printre care se putea face gazetărie rentabilă ce te provincializa, clar, dacă nu reușeai să-și iei zborul. Dar și oraș de unde, dacă te gândeai la acest zbor, aveai perspectiva directă a europenismului lui Panait Istrati și Ilarie Voronca !… Ceilalți doi, erau umiliți de sărăcia cu care se răsfățau în cafeneaua bucureșteană, de unde puteai ajunge direct printre cei cu adevărat importanți. Stelaru născut în 1917, Tonegaru în 1919, Mihu tot în 1919. Primii doi scăpând de front și afirmându-se în perioada războiului, celălalt trimițând de pe front, atât cât putea, versuri revelatorii la Revista Fundațiilor Regale, apoi recondamnat la provincialismul său luminat în Brăila celor doi mari europeni pomeniși: Voronca și Panait Istrati și rupându-se de provincie doar prin adeziunea lirică la "realitățile socialiste". Toți trei cu un destin care-i făcea pe politruci să nu se mai satur a le găsi bube-n cap. Tonegaru a fost cel mai în grațiile călăului celui bun care i-a scurtat viața la 33 de ani, după o scurtă suferință de acuzații formulate ca "dușman al poeziei de tip nou". A murit într-o cruntă sărăcie, ca vânzător zilier la un aprozar, acuzat în principalul oficios literar că face speculă cu ulei vândut populației muncitoare. De fapt, trebuia anihilat pentru că, din micul său volum publicat în 1945 - "*Plantații*" - din originalitatea avangardismului său romantic altoit pe un evazionism modern de exotică rezonanță și incitând, chiar nemeditat, la imitare, lucru ce se-ntâmplă doar la stirpea marilor poeți - își trăgea seva poezia multor autori care au devenit de succes și literar și carierist. Ca-n multe destine boeme, Tonegaru a murit tânăr,

însă după ce-și scrijelase locul cu distincție pe răbojul poeziei: „*Moartea e un somn lung, un vis nesfârșit, /despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut./ Oh, deznădejdea mea se aruncă nebună ca o lance/ în Luna rotundă și înverzită ca fața unui scut.../ ...Ei, Tonegaru, alhimist al clarurilor de platină,/ amintește-și de dansul de peste vămi, peste Zodii.../ dincolo de pulpe ferigele creșteau miraculos până la pieptul unde săltau două rodii./ Salomeea dănțuia lin pe întinse prerii/ Moartea e un somn nesfârșit, un vis lung;/ Despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut,/ dincolo de pulpe, până la piept ierburile triste o ajung"…* Asemănător cu el, adică talentat inovator într-o anumită direcție literară, avea să dispară mai dramatic, deoarece a supraviețuit fizic dar nu și-a mai văzut nici un volum publicat, Dimitrie Ciurezu. Așa cum unii au preluat fără rușine din originalitatea avangardismului lui Tonegaru și din tentația lui spre exotic, din ruralismul frust al lui D. Ciurezu s-au înfruptat mulți potentați ai poeziei, care aveau interes ca el să fie uitat. și din Dimitrie Stelaru (care, ca și Tonegaru, își implica propriul nume-n metaforă: *"... până când, Dimtrie Stelaru,/ până când,/ înger vagabond și flămând*? !"... Sau: "*Doamne, Stelaru, Cristoase,/Sub banca din parc mai e loc/ și pentru obositele tale oase"), s*-a hrănit un întreg eșalon de poeți care, cândva, îi invidiau faima de poet proletar al cafenelei bucureștene iar, apoi, i-au dat în cap tocmai prin prefixul care-l caracteriza: "prolet", dar nu cu "ar" la urmă. Ci proletcultismul care l-a scos din viața publică punându-l la index pentru o vreme bună. Norocul lui e că a trăit și, pe lângă alte volume în care își pierduse suflul inițial, a reușit să publice în 1967 "*Mare incognitum*" - o selecție retrospectivă care arată de unde au supt destui dintre cei care o duseseră bine tot timpul: „*O simțeam printre degete, în inimă, pe gene,/ Când venea în odaie la mine, seara,/ Răsturnându-se pe masa de lucru, alene,/ Părul ei semăna cu ceara./ Felină, depărtată, totdeauna,/ Mai tristă, mai rece, până când, vai !/ Prietena mea luna nu mai era luna,/ Izvorau din ea alte luni, alte luni, un alai…*"

Drama cea mai gravă, însă, este drama lui Mihu Dragomir, care s-a tot pregătit cu sârg pentru marea poezie. A învățat-o, a aspirat, a tentat, a devenit un personaj fabulos de cult și de inventiv, dar s-a irosit în război, apoi în perioada când trebuia să-și pună cenușă-n cap pentru că a fost soldat al acestui război împotriva uniunii sovietice, dar și-n frenezia cu care s-a dedicat "literaturii vieții noi". Pentru că, atunci când s-a văzut republicat, a trebuit să-și răscumpere mereu nesemnificativele detalii biografice ale unui fel de îrudire cu Nae Ionescu, prin declarații prozodice de fidelitate la marxism-leninism și, în mod fatal, a părăsit această viață tocmai când ajunsese la un liman în care și-ar fi putut realiza arta poetică așa cum aspirase. Nu a mai apucat s-o realizeze pentru sine personal, dar a împrăștiat-o cu generozitate la zeci de poeți pe care i-a lansat și i-a format în jurul său conducând "*Tânărul scriitor*", inițiind și conducând "*Luceafărul*" și, chiar în perioade mai nesigure pentru el, neabandonând niciodată rubrica săptămânală a debuturilor: "*Dintre sute de catarge*". Drama lui Mihu e imensă pentru că n-a mai apucat să spună exact cele ce, noi care l-am cunoscut, știm că avea de spus în poezie. A murit tocmai

înainte de unul dintre momentele de relaxare ale anilor '60-'70 când mulți poeți au reușit să se întoarcă la uneltele lor adevărate. Fatalitatea unei scurte țâșniri în limitele admise de oficialitate și impuse de demagogia momentului, i-au distrus imaginea bine pregătită pentru o istorie a poeziei majore în care intra, parcă la braț cu Panait Istrati, care i-o insinuase-n suflet pe Chira-Chiralina:

Se-nvolbură de-o noapte mahalaua,
scâncește-a nerăbdare și-a iubit;
prin lut, raza de iarbă-și cheamă steaua,
prin mine-aleargă-un cânt nedeslușit.
Să nu m-aștepți, iubito, astă seară,
Tu culcă-te, și ușa poți s-o-ncui,
E vorba iar să vină-o primăvară,
și n-o mai las acuma nimănui...

Aparențele sinucigașe ale opțiunilor sau obligațiilor lui conjuncturale l-au distrus ca pe alți câțiva posibili mari poeți ai secolului trecut. Toate visurile noastre, ale celor din jur, în legătură cu un magister poeticus care s-ar fi chemat Mihu Dragomir, magister din rafinamentul și inventivitatea căruia mulți și-au construit opera, poartă epitaful distihului său din poemul intitulat "*Om*":

"Mi-am aruncat chiar viața pe-un talger de cântar,
Am socotit-o strâmbă, și-am început-o iar..." !

Ar fi fost mult mai bine pentru destinul său literar să nu fi avut ocazia a scrie asemenea versuri, chiar dacă, în impecabila lor ținută artistică, sunt zguduitoare ca mărturie. Sunt convins că, prin începuturile sale sub semnul marii poezii moderne, prin reconstituirea (care nu s-a mai putut face în postumele din "*Minutar peste netimp*") de către el însuși a volumului pierdut pe front pe care-l pregătea pentru Editura Fundațiilor regale conform unei scrisori elogioase primite de la Petru Comarnescu, prin tot ceea ce ar fi reușit să dea într-un climat de mai largă respirație poetică, Mihu Dragomir și-ar fi putut consolida o operă deosebit de consistentă. Garanta aceasta atât personalitatea sa sigură, de mare om de cultură, cât și modul în care, ca nimeni altul, a știut să încurajeze și să formeze aproape întreaga generație de poeți care i-a urmat și, cu care, dacă ar fi trăit, ar fi defilat atât de frumos în parada poeziei adevărate care s-a dovedit chiar în acei ani că se putea scrie. Își demonstrase în decursul vieții calitatea de dăruit făcător de reviste literare, iar ultimul volum - " *Șarpele fantastic*", 1965 - arată limpede revenirea poetului la expresia adevăratei sale vocații, la uneltele sale autentice. Din păcate, tocmai atunci a murit. Nu putem culpabiliza pe nimeni în legătură cu unele opțiuni de moment ale poetului spulberat de vânturi mai puternice decât mesajul său; consemnăm doar epoca și presiunile ei asupra intimităților unui destin poetic *ce s-ar fi dorit carte deschisă:*

A venit și seara
Când te gândesc ca pe-o carte.
Te gândesc, și pot să te las deoparte.
E-o seară cu ace de gheață,
Când nu știi de-i seară sau dimineață,
E-o seară atât de a mea
încât mă sufoc de mine în ea.
Numai pe mine
nu pot să mă gândesc ca pe-o carte
pe care-o-nchizi, și o lași deoparte...

Sunt fericiți cei care și-au salvat opera în acele condiții. Și, chiar cei care nu și-au lăsat vocația să trândăvească sunt mai credibili decât cei care se trezesc astăzi fără operă, pretinzându-și meritul că au refuzat să scrie. Asupra unor asemenea condiții, fiecare poate reveni și se poate reabilita ca-n convertirea creștină, care se justifică prin sentimente chiar mai puternice decât credința inițială moștenită prin Duh. Creștinismul dezaprobă sinuciderea, deoarece omul nu are voie să-și ia ceea ce nu-și poate da. Nu-i cred pe cei care se laudă că-n mod voit și-au îngropat talentul, dar cred în autojustificarea prin care aceștia se mint pe ei înșiși. Opțiunea la lene poate fi la fel de bine înțeleasă temporar, ca și opțiunea lui Mihu, tot temporară, pentru o anumită decădere din propria sa poezie. Fiecare om crede că are viața mai lungă și că are vreme să recupereze ceea ce n-a făcut la timp sau timpul l-a îndepărtat de la a face. Cu destinul, însă, nu ne putem juca; deoarece neantul lui poate deveni o tragedie, precum în cazul (ne) afirmării adevăratei personalități a lui Mihu Dragomir, care a murit trist și nerealizat, adulat de unii, precum poetul Niculae Stoian și trădat de alții precum criticul Dodu-Bălan, oameni pe care-i crescuse cu pritenie și, către care, poezia lui striga dramatic:

„...Prientenul plecat-a pe când mi-era mai greu,
Dar tot prietenia-i la masa mea mereu !"

CONDAMNAREA ȘI AUTODAMNAREA LUI PETRU DUMITRIU

Aveam o admirație deosebită pentru domn' Petru. Nu numai eu, ci toată generația mea. O admirație atât de mare încât, după ce s-a despărțit de Henriette Ywonne Stahl despre care se spunea că-i dădea experimentate sfaturi literare, în momentul când a apărut cu tânăra sa soție la barul "*Lido*" formând un cuplu superb, Fănuș Neagu a fost atât de emoționat încât, sărutându-i mâna doamnei, s-a grăbit să le-o prezinte și pe fufa care era cu noi la masă. Bine-nțeles că, băiat de bun simț fiind, Fănuș nu și-a iertat gafa și n-a putut uita multă vreme gestul seniorial cu care boierul a aprobat din cap prezentarea, fără să-ntindă femeii mâna.

Îl admiram pe domn' Petru și pentru ce scria și pentru modul nobiliar în care frecventa boema, la fel ca un alt mare artist boer care era Pallady. Îl admiram încă de pe vremea Canalului despre care el a scris la aceeași "comandă socială" care, pe tatăl meu și pe frații lui îi trimisese cu "*60 de luni pedeapsă administrativă*" în lagărul de la Capul Midia - ceea ce însemna fără proces și fără instanță de judecată, măsură totalitară care încerca să facă pulbere o veche familie de intelectuali. La aceeași "comandă socială", deci, care pe unii îi umplea cu bani iar pe alții cu luni de lagăr, domn'Petru scrisese "*Drum fără pulbere*", ceea ce însemna că ni se legau într-un fel destinele, mai ales că, pentru scurt timp, fusesem și eu alături de ai mei la Canal. și, totuși, când îl auzeam cum îi punea la punct pe proletcultiții cu autoritatea ținutei sale și fizice și literare, noi, tinerii scriitori, îl iubeam. A fost primul care ne-a dat curaj în materie de dicteu al inspirației care depășește condițiile inginerești ale riglei de calcul și pe cele fiziocratice ale analizelor medicale și chiar pe cele arhitecturale ale armoniei, venind dintr-o comunicare transcendentă a artistului, care ține numai și numai de inspirația sa. Era vremea când totul ajungea cel mult până la regulile meticulos ordonate ale lui Stanislavski sau la lecțiile de desen după natură ale lui Repin, ceea ce reducea totul într-un gen de materialism primitiv explicabil până la ultima virgulă, sau trasabil grafic până la ultimul fir de păr, la meșteșugul care se învață cu manual de utilizare. Ov.S. Crohmălniceanu critica descrierea unui interior din "*Bijuterii de familie*" unde se menționează lumina unei veioze filtrată prin abajurul verde. "De ce ai ales tocmai culoarea verde la abajur ?"- îl întreba criticul cu formație politehnică.

Iar domn'Petru îi spunea: "Du-te și-nvață literatură !"... Ceva mai târziu, invitat să expună la Moscova, pictorul Corneliu Baba făcea un chef de pomină cu colegii lui sovietici, mari pictori conformiști care nu-nțelegeau moderna tușă nervoasă prin care el răstălmăcea stări și sentimente ca nici un alt portretist. Se-mbătau, se certau pe criterii estetice și, intrigați, marii maeștri clasicizanți îl trăgeau pe Baba lângă una dintre propriile sale pânze și, pipăind cu degetele portretul care, de aproape, li se părea monstruos, îl întrebau: "Unde sunt ochii ? Nu se vede nici pupila, nici irisul, nici genele !"... Corneliu Baba îi lua de guler doi căte doi pe marii academicieni continuatori ai venerabilei picturi ruse, îi trăgea zece metri mai în spate și le-arăta: "Uite ochii; uite-le culoarea; uite lumina din ei !". Iar academicienii se frecau la proprii lor ochi privind minunea; pentru că, de acolo de unde îi făcea să privească artistul, portretul avea și ochi și tot ce trebuia, plus o incandescență care nici măcar nu se remarca de aproape. Se frecau la ochi, recunoșteau că e adevărat, dar mai trăgeau o vodcă și iar se repezeau lângă pânză privind-o cu lupa. și nedescoperind nici un contur adevărat și nici un fir de păr din gene bine fotografiat, iarăși exclamau, sărmanii academiți ai fotografismului: "Nu; n-are ochi !"... Baba îi trăgea din nou la distanța cuvenită și, tot așa, până cădeau sub masă într-o cu adevărat eseniană *Moscovă cârciumărească...*

La Consfatuirea tinerilor scriitori, care avea loc în aula de lemn natur a Bibliotecii Universitare din fața căreia dispăruse superba statuie ecvestră a lui Carol I făcută de Mestrovici, Haralamb Zincă fiind pe atunci încărcat cu patosul revoluționar al ucenicului de frizerie care încă nu începuse să scrie popularele sale romane polițiste, îl interpela pe Petru Dumitriu în legătură cu descrierea clasei muncitoare în masivul roman "*Drum fără pulbere*" , ale cărui concesii de la adevărul artistic nu i se păreau suficiente pentru că, un mecanic stahanovist descris ca lider muncitoresc, stând de vorbă cu cineva, scoate din buzunar o batistă murdară. "De ce murdară ?" - întreba Zincă mânat de proletare angoase estetice. La care, privind întreaga sală, domn'Petru ne întreabă pe noi: "Credeți că e cazul să răspund ? !" - și trece mai departe cu mersul său seniorial prin literatură, convingându-ne cu asemenea mici amănunte că artistul este stăpânul operei sale și că orice adjectiv îi aparține. Adică: vine de la el, este dreptul său de artist și are răspundere asupra lui.

Așa că - zic eu - are răspundere și asupra concesiilor pe care le face ca să-și vadă opera tipărită, pentru că opera aceea așa rămâne și, odată făcută publică, decade sau se menține de la sine, nemaiavând nevoie de explicațiile ulterioare ale artistului. Zic eu aceasta, recunoscând că sunt om cu viață trecătoare și nu-mi convine nici să tac murind, nici să mor tăcând, iar viața aceea trebuie s-o trăiesc așa cum mi-e dat și pe ce lume mi-e dat să trăiesc. Sunt om și nu-mi convine să mă trec de pe lumea asta tăcând, numai pentru că sunt în dezacord cu cel care mă stăpânește. Ci mă zbat pentru a mă exprima. Îmi caut portițele mele de exprimare și sunt în stare chiar să fac compromisuri pentru a exprima măcar câte ceva din ceea ce simt, dacă soarta mi-a fost nefastă și m-a aruncat sub obrocul unei dictaturi. Unii, poate, au firea tare, gata să

moară cu ceilalți de gât. Am avut și eu în familie asemenea oameni pe care îi venerez. Dar, oare, trebuie să condamnăm, sau să ne autocondamnăm dacă am fost mai puțin temerari și am crezut că putem găsi exprimarea esopică pentru a spune ceea ce voim ? ! Oare nu există pe lume dreptul la manifestare al oricărei persoane, în orice fel de condiții ? Pentru cel care a ales calea tăcerii, a fost dreptul său de persoană umană să o facă. Dreptul său inalienabil; deoarece, altfel, cineva l-ar putea acuza de lașitate. Dar tot astfel au și alții dreptul lor inalienabil la a se manifesta și a se exprima ți a fost dreptul unora de a căuta acele căi prin care-și puteau comunica trăirea ori căutările artistice. Iar căile respective erau diverse, pentru că orice societate îți are fisurile sale, iar istoria luptei de rafinată inteligență dintre autor și cenzură nu este deloc nouă. În decursul vremurilor, sub autocrații și dictaturi, dar mai ales sub dictatura autocrației comuniste (din care făceau parte, ca mentalitate și cei care-i puneau asemenea întrebări lui Petru Dumitriu) artiștii au născocit sau chiar au creat zeci de modalități ca să poată comunica unele idei publicului lor. Domn'Petru, Petru Dumitriu, s-a speriat pe bună dreptate de asemenea condiții și având, spre deosebire de alții, posibilitățile necesare, „a ales libertatea", după cum suna un slogan la modă. Lăsându-se aici înjurat exact de cei cu care dirijase alături destinele literaturii ghidate printre baionete spre realismul socialist, el a ajuns în occident continuându-și acolo destinul literar. Îmi amintesc de o vehementă ședință de condamnare în sala oglizilor din casa Monteoru unde ființa și încă ființează Uniunea Scriitorilor, în prezidul căreia triumfa dușmanul său Beniuc, care-i ajungea cu înălțimea cam până la prohab (vom povesti mai încolo), dar acuza cea mai gravă a rostit-o Nagy Istvan. Neștiind ungurește nu știu nici acum ce valoare aveau acești colegi ai noștri aleși în conducere nu dintre cei mai buni, ci dintre cei mai slugarnici, dar cunosc bine anecdotele cu acest meseriaș ungur proclamat lider al lor în literatura română: Era cel care ne făcea plăcerea (sper că nu naționalistă) de a ne stâlci limba cu dezinvoltură.

De la el a venit celebra invitație reporterticească: "Veniți, tovarоși la Clujul nostru socialiste se vedeți cum se cațere eroici muncitori pe schelete și torne betonus pe schelete ca se iese blocuri pentru copilași-pionir, fericite chind schelete cade și remine in marmure intregul muncaș-cartierul"... Ei bine, spre satisfacția perfidului pitic Beniuc ce prezida adunarea, rechizitoriul - și zău că nu știu de ce - cel mai drastic a fost rostit de Nagy Istvan a cărui origină îl făcea ceva mai occidental decât noi, dar proletcultismul îl trăgea mult mai spre răsărit decât pe noi. S-a ridicat cu mânie proletară și a proclamat: "Ceste individu sugind ca o șarpe la sinul nostra, in mijlocul de la noi, acum injure la dragul tovoraș Gheorghiu, zice curve la fetele-copilașii sele, și ie sinecure de la spionaje oficine burgheze"... Să-i dea Dumnezeu sănătate lui domn'Petru cu banii pe care i-a luat sau nu i-a luat dar, recunosc, la starea lui: de a-i putea îmbrobodi pe Chivu Stoica și pe Răutu aici, dar și a fi capabil să scrie în vreo două limbi de circulație europeană, care dintre noi n-ar fi făcut la fel pe vremea când, ca să obții o viză de ieșire până-n Bulgaria erai puricat la sânge ? !

Acesta a fost destinul lui, cuprinzând ți riscul de a nu mai fi citit de ai tăi,

cei de care depinzi nu numai ca limbă, ci ți ca existență și experiență de viață. Pentru că, indiferent de succesele dinafară - și acelea minate oarecum prin dependența tematică a majorității prozatorilor de universul inițial - aici, în țară, aparatul represiv a avut destulă grijă ca să-l facă inexistent. Drumul lui era bine marcat în așa fel încât fie ajungea la o recunoaștere universală, fie capota prin dispariția din universul propriei sale societăți. Experiența unor mari scriitori ruși, de la Alexei Tolstoi și Ehremburg la Soljenițin, care au căpătat statutul de inadaptabili occidentali și nu și-au dorit altceva decât să se întoarcă la ai lor, e elocventă.

În vremea aceasta, Marin Preda, obligat de limba Moromeților lui pentru care scria dar, din păcate, și în care scria, căuta paleativele locale prin care să-și poată afirma adevărul artistic. și, din fericire, tot crescendoul operei lui, toată popularitatea lui, toată căutarea operei lui și toate referirile la ea pe care le impune istoria, confirmă faptul că a reușit. Pe un drum mai greu, desigur. Drumul căutării permanente a supapelor prin care poți respira sub obrocul totalitarist. Dar și drumul găsirii acestora, a unei mereu reînnoite găsiri și regăsiri de sine, prin faptul că, răi-buni cum erau, te aflai în mijlocul alor tăi, găseai printre ei oameni care să te înțeleagă și chiar unii care să-și priceapă toate sensurile. Adică beneficiind de mijloacele de comunicare, chiar absconse, pe care te străduiai să le inventezi. Beneficiind cu satisfacții secrete și angrenându-te în sisifica străduință de a inventa noi modalități, care atunci și se păreau"artistice" dar care, înafară de satisfacția comunicării cu congenerii tăi, își lasă astăzi gustul amar al efortului inutil față de veșnicia artei.

Ceea ce se practica și, chiar dacă nu erau făcute cu intenție, se descoperea de către vigilența cenzurii erau așa numitele "șopârle". Ele deveniseră rodul unei competiții permanente dintre cenzor și cenzurat, iar publicul le primea cu mare satisfacție complice. Faptul de a strecura o șopârlă ne făcea fericiți, ca și cum am fi reușit să tipărim o întreagă carte necenzurată. A fost acesta un exercițiu întreg al generației noastre, chiar dacă acum, când am ajuns la un liman democratic, rostul lui ni se pare gratuit. Domn'Petru a avut și aici oportunitatea de a se orienta spre o temă agreată de politruci: „critica societăților trecute" și a scris „*Cronica de familie*" cu care a repurtat un binemeritat succes făcând destul de puține concesii, dar a avut și șansa de a ajunge în occident. Deci, a ajuns la un liman visat de mulți, încă înainte de mijlocul vieții sale și a avut vreme să-și completeze opera cu ce-a vrut. Din pricina aceasta nu înțeleg și n-am să pot înțelege niciodată strigătul său dramatic dintr-un ultim interviu, jeluirea sa acuzatoare la sfârșitul vieții dezicându-se de propria sa operă prin afirmația că cele ce apar în prima parte a operei sale *"...negru, întunecat, dobitoc, rău, bou, câine..."* ar fi numai și numai: *"... opera partidului comunist și a imperialismului istoric rusesc..."* în vreme ce, lui, ca autor care a semnat, totuși, întregul cărților și a încasat onorariul integral, îi aparțin numai: *"...personajele, viața, mișcarea din carte..."* ! Îmi exprim surprinderea față de lamentoul disperat cu ceea ce este *"...negru, întunecat, rău, etc."* și nu-i aparține. Nu-l acuz pentru așa ceva și nici măcar nu-l contrazic. Imixtiunea, în opera de

artă care este atât de personală, poate fi catalogată o crimă pentru cei care o inițiază și perseverează în practicarea ei. Dar aici este vorba de o perfidie mai mare. Este vorba de ingineria genetică pe care bolșevismul a încercat-o cu popoare întregi, schilodind personalitatea ființei umane, făcând-o prin colectivismul foamei și polițismului supusă și lipsită de inițiativă, decăzând-o din drepturi și, mai ales din aspirații. Este drama unei întregi părți din omenire care am impresia că încă se mai petrece și astăzi în anumite spații și, din păcate, monopolismul sau mafiotismul o încearcă și cu alte metode.

Minat și subminat în propria sa experiență, scriitorul trebuie să strige, nu să se lamenteze, să devină glas public, nu să se justifice; mai ales când, față de alții care-au trebuit să tacă și să-nghită, el a avut satisfacția, vorba lui Nagy Pișta: "se zice curve la fetele-copilași lui dragul tovoraș Gheorghiu". Păi, dacă ar mai fi adăstat pe aici, ehe, monșer, vorba lui Preda - ce-ar mai fi putut spune de coana Leana, de toate servitoarele ei aduse-n cepeex, de copii de bani gata ai tuturor acestora care deveniseră o castă în slujba familiei care o nășea, de cursa specială București-Bangkok care aducea orhidee pentru cabinetul doi, de toți parveniții județelor care furau producții întregi ca să le ofere cadou "tovarășilor", de magazinele speciale cu prețuri derizorii pentru cei cu lefurile cele mai mari, de toată mârlănia parvenită a familiilor din nomenklatură, care-și răsfrânge și astăzi caimacul ei de cinic prost gust asupra "tranziției" unei famelice societăți ! ?...

Nu îndrăznesc să comentez lamentoul lui domn'Petru dar, în aceste sunete timide nu-i mai recunosc monumentalitatea pe care i-o admiram odinioară. Mă tem de faptul că mult mai tristă e soarta altora: a celor care n-au mai apucat să- și completeze opera. Am vorbit, într-o altă evocare despre Mihu Dragomir care ar fi putut deveni un poet foarte mare, dar nu a avut timp să-și trăiască decât perioada proletcultistă și cea a micului dezgheț emfatic de după aceea. De ce, adică, numai la pictori să vorbim despre "*perioade*", iar la servituțile, căutările și descoperirile pe care le presupune literatura, nu ? !... Iată cazul Petru Dumitriu care este elocvent din acest punct de vedere, putând fi analizat și catalogat de istoria literară foarte limpede, obiectiv, fără acuză, ranchună, invidie și nici măcar lamento personal sau dezicere Cum, fățarnic și carierist, se dezicea de propria sa operă de dinainte de socialism, în perioada sa cea mai demagogică, Zaharia Stancu. Micul articol de dicționar literar ar putea suna astfel: *Prozator viguros și productiv, Petru Dumitriu își desfășoară opera în cel puțin patru perioade artistice. Una*

meditativă, prin debutul cu "Euridice", o a doua proletcultistă cu "Nopțile din iunie" și "Drum fără pulbere", o a treia academic- barocă, de revenire fastuoasă la filoanele unei literaturi tradiționale de înaltă experiență prin "Cronică de familie" și o perioadă occidentală care nu știm în ce subperioade să o împățim deoarece nu cunoaștem întreaga operă. Aici, formula obiectivă de articol de dicționar, ar mai permite adăugarea cu literă mai mică a paragrafului care consemnează "alte opere", adică cele neidentificate de istoriograf la perioadele respective. În cazul lui domn' Petru, înafara altora

din perioada occidentală despre care n-avem informații, ar putea fi menționată neapăruta (sau, cel puțin, nedifuzata) "*Biografii contemporane*" scrisă, chiar dacă nu și semnată, în colaborarea prietenească cu Leonte Răutu, personaj nomenklaturist aflat pe atunci în plină ascensiune. Numai într-o asemenea obiectivitate, fără a ne acuza reciproc sau a ne autoacuza, fără a da vina pe istorie sau a o chema în ajutorul nostru (că ea tot nu vine, ci își păstrează cu sfințenie rolul de judecător) se poate crea imaginea reală a continuității unei literaturi, cu toate meandrele, binențeles, la care e supus artistul.

Așadar, au vrut sau n-au vrut oficialii să-l scoată din istoria literaturii române, a vrut ori n-a vrut el, la sfârșitul vieții, să-și recunoască locul adevărat și nu doar porțiunea convenabilă, Petru Dumitriu va fi o figură memorabilă și cu totul marcantă pentru un viitor istoriograf de talia lui Călinescu, o personalitate accentuată a literelor române, cu o boierie de bună calitate și în existență și în scris. Iar, ca anecdotică, el este cel care, certându-se cu atotputernicul Beniuc în Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor, i-a spus piticului dictator: "Urcă-te pe scaun să-ți dau două perechi de palme !"... Pe criticul său Crohmălniceanu, care-i căuta nod marxist în estetica papurei sale, l-a pedepsit mai rău: Petru ajunsese mare și important. Crohmălniceanu îl lăuda de zor dar nu reușea să-l împace. Veronica Porumbacu s-a oferit să intermedieze această împăcare aducându-i teancul de elogii semnate de critic. Petru s-a îmbunat spunând:"Bine; fie !... Zi-i că-l invit de revelion la mine. Dar să aibă smoking, că eu primesc numai lume bună !"... Veronica a transmis. Croh a intrat în alertă. Croitorul Stoica de pe Calea Victoriei i-a probat de zece ori smokingul până l-a mulat pe spinarea sa cam adusă și, conform invitației, cu zece minute înainte de miezul nopții, Crohmălniceanu suna la ușa lui Petru Dumitriu. A deschis un valet, i-a cerut numele să-l anunțe și i-a închis ușa-n nas. Între timp s-au stins luminile și Crohmălniceanu a întâmpinat noul an pe scara de bloc, în întuneric. Apoi, a tot așteptat ascultând ecourile petrecerii dinăuntru. Când și-a pierdut răbdarea, a început să sune. Valetul a deschis, i-a cerut din nou numele să-l anunțe, a închis și s-a lăsat iarăși așteptat în vreme ce, înăuntru, petrecerea se întețea. La a treia sonerie a fost parcă mai grațios spunând "Stați să-l întreb pe domnu...", după care a mai durat un sfert de oră și a venit cu răspunsul: " Nu vă supărați, dar domnul a zis că nu primește colindători de limba idiș" !...

Petru Dumitriu a lăsat în urma sa un gol prin care, ca un dribleur de talent, a apărut Eugen Barbu; și el ajungând foarte repede în conflict cu Crohmălniceanu căruia îi plăcea atât de mult să dea lecții încât, atunci când nu i-a mai mers cu lecțiile marxiste (am spus: azi ar fi fost de cartea recordurilor fiindcă, după moartea lui Stalin, s-a adaptat prompt modificând formula: „*asa cum ne învață tovarășul Malenkov*"), a întors macazul cu 180 de grade cameleonice dând lecții de estetism foarte cosmopolit. Barbu a apărut întâi cumințel, cu niște nuvele muncitorești, apoi a trecut și la niște povestiri sportive care nu deranjau, apoi a scris romanul "*Unsprezece*" salutat cu frăție socialistă ca fiind primul roman sportiv din literatura română slăvind ideea

sindicală a sportului de masă… Pentru ca, la rândul său să prindă momentul. și să le trântească deodată "*Groapa*", care i-a speriat pe toți de biciul partidului-părinte.

MARIN PREDA ȘI MODUL CUM POȚI REZISTA SUB VREMURI

Pentru anii în care literatura nu se concepea altfel decât înregimentată și îndrumată, folosindu-se „pârghia economică" adică sacul de bani pus la comun și administrat de politruci asemănători în obște micilor dictatori locali care păstoreau regiunile sau județele și făcând parte cu aceia din nomenclatura care trebuia să impună „cuvântul partidului", cel mai semnificativ act de glorie literară mi se pare al lui Marin Preda. A cărui fibră tenace, pe care acum o putem numi "*moromețiană*" după propria-i inspirație, a dus chiar la creerea unui capitol important de istorie a prozei românești, pe care o constituie opera lui. Memorabilul său volum "*Întâlnirea din pământuri*" apucase să apară printre ultimele tipărituri girate de vechea editură "*Cartea românească*", unde se mai respecta procedeul vechi al neimixtiunii editorului în text. Adică, încă nu începuse conformismul demagogic, iar originalitatea acestui debut, dacă nu-l consacrase pe autor, oricum, fixase o imagine clară a dimensiunilor literare spre care era proiectat talentul lui Preda. Apoi, i-au mai apărut prin reviste unele fragmente din primul volum al "*Moromeților*" pe care-l avea gata, dar macazul se schimbase și critica literară s-a grăbit să-l "ajute" ca nu cumva să ajungă cu cartea la tipar fără semnele egalizatoare ale schemelor preconcepute despre clasele sociale și lupta de clasă la țară. Preda, cred că s-a speriat ca o mamă căreia i se smulge pruncul din brațe pentru cine știe ce inginerii genetice. Cred că așa au stat lucrurile cu toate că, Morometele din el l-a făcut să retracteze afirmația cu care se lăuda că are volumul gata și, mirosindu-i bine, cu simțurile sale fine, pe îndrumătorii ce-l pândeau la cotitură pentru servicii tovărășești prin care voiau numai binele literaturii, a spus că romanul nu e încă gata și că

mai lucrează la el. Cândva, mai târziu, a publicat un fragment dintr-un așa zis pe atunci volum al doilea, care a devenit apoi chiar realitate. Adică mult mai târziu, pe vremea când s-a simțit sigur putându-și face el jocul. Pe vremea aceea, însă, i-a momit doar pe politruci cu un fragment mai accesibil vederilor lor ți a tăcut mâlc despre "*Moromeții*"-*volumul întâi*, cel care avea un punct de vedere prea personal spre a putea trece nețesălat bine în sculele egalizatoare ale referenților și editorilor marxist-leniniști. A tăcut, ca și cum s-ar fi ascuns în spatele pânzei lui Breughel cu uciderea pruncilor, apărându-ți țărănia pe care și-o descria cu mare originalitate. Fragmentele izolate prin care anunța volumul doi îl ajutau să-i liniștească pe vigilenții critici, lăsându-le impresia că scrie ceva pe placul lor și dându-le satisfacția de a se lăuda că i-au educat în spirit marxist-leninist rebelul talent. și-a salvat astfel "*Moromeții*" lăsând în incertitudine apariția romanului. Ceea ce, știm prea bine, este un mare sacrificiu pentru orice scriitor. A anunțat însă, solemn și sa apucat să scrie o "nuvelă muncitorească", la publicarea fragmentelor căreia criticii marxist-leninști exultau lăudându-se că "au obținut o asemenea realizare", ca și cum ar fi fost opera lor. Pe vremea aceea se dădeau așa zisele "comenzi sociale" pentru proslăvirea în literatură a partidului clasei muncitoare prin lucrări de ficțiune. Prezentai un proiect și ți-l pritoceau până se ajungea la o schemă convenabilă, în așa fel încât să garanteze că tot schematică va ieși pe piață și respectiva lucrare artistică. Pentru scrierea acesteia, când era aprobat proiectul, luai bani de subzistență pe un termen scurt într-o casă de creație orânduită ca o maternitate zootehnică în care se selcționează gestantele. Comisia aceea de aprobare prefigura Fondul literar pe care, de-abia apoi au devenit stăpâni președinții Uniunii. Ea funcționa inițial pe lângă Ministerul Artelor în al cărui scaun dormita Ion Pas scriindu-și cele patru volume ale romanului "*Zilele vieții tale*" - roman imposibil de citit chiar de filologi sau grămătici, deoarece are marea originalitate de a relata, pe tot parcursul celor aproximativ o mie cinci sute de pagini, numai și numai la persoana a doua; fapt care face narațiunea să sune izbit, ca niște bolovani rostogoliți cu greu într-o tobă. Acesta era, de fapt, un act de originalitate artistică pe care ți-l puteai permite doar dacă, obedient, erai ministrul artelor pe care nu dădea nimeni doi bani, conducătorii reali fiind recunoscuții politruci despre care am mai vorbit: Nicolae Moraru - secretar general și Mihai Novicov - director general. Șef de serviciu era Al.I. Ștefănescu, cel care, târziu, ajungând să scrie niște proze, mărturisea candid: "Publicam atâtea tâmpenii ale altora, încât mi-am spus de ce să nu-ncerc și eu ? !". Referenți erau Geo Dumitrescu și Liana Maxy, fiica pictorului fost suprarealist; iar hârtia finală și-o ducea la casierie un funcționar timid, sfios, minat parcă de o vinovăție mahmură, sau de vinovăția numelui său care, apoi, a devenit Horia Lovinescu. Pesemne că grangurii luaseră mulți bani până la vremea aceea. Dintre tineri, Dan Deșliu și Petru Dumitriu aveau arta de a scoate profiturile cele mai mari, iar Marin Preda tot străduia să apuce și el o fărâmă. Așa că și-a încercat destinul prezentând schema, acceptând sugestiile de optimizare a ei până la neverosimilitate, dar turnând, totuși, în ea, observația de finețe scriitoricească

ce-l trăgea spre autentic. Și, astfel, a ieșit un hibrid care, ca și în cazul romanului „muncitoresc" al lui Petre Bellu, era departe de a-i mulțumi pe conducători. Numai că Preda, cu inteligentă și, în același timp, intuitivă șiretenie, publica fragmentele cele mai - de ce n-am folosi termenul consacrat ? ! - cele mai "cușer", făcând plăcere criticilor marxiști care o considerau opera lor educativă de exersare a influenței asupra masei de scriitori, așa cum le-o cerea partidul. Moromete mustăcea și, astfel, făcând și el compromisurile de rigoare cu un subiect de belea bazat pe schema proletcultist-educativă a integrării în producție și ajutorului sindical, dar surprinzând personaje și atmosferă care nu conveneau, și-a văzut publicată nuvela într-un volum elegant, cu o copertă - îmi amintesc - foarte distinsă pentru vremea aceea. și, atunci să-i vezi pe îndrumătorii marxiști cum au început să-și dea cu pumnii-n cap !... Petre Bellu nu le scăpase: îi topiseră masivul roman, cu tot cu lipsa de conștiință de clasă a personajelor sale. Preda, însă, li se strecurase printre degete. Nuvela "*Ana Roșculeț*" putea fi motiv de mari pedepse de la partid. Pentru că, eroina care dădea și titlul, nu avea în ea nimic eroic-muncitoresc, ci era o biată femeie de mahala, textilistă lumpenă, pe deasupra și încurcată într- un concubinaj cu un "boxier" bețiv de tipul fanților care trăiesc de pe urma amărâtelor sentimentale. Iar Marin Preda, din care se dorea a se face "condusul" de talent pentru conducerea căruia existau atâția conducători inculți, sau imorali, sau demagogi, se dovedea a nu le respecta frâiele. Puteau fi pedepsiți aspru și nu aveau cum scăpa decât delimitându-se de el cu mânie proletară. Așa au început "analizele critice" la care a fost supusă opera incipientă a lui Marin Preda. Pumnul propriului său personaj denumit "*boxierul*" îi dădea o directă drept în dioptriile sale multe și-l punea la index pentru o vreme, făcându-l să clipească nedumerit, cum își accentuează miopii expresia căutătoare. Ion Vitner, dentist ajuns pe bază de mușcătură marxistă la catedra de literatură, a formulat teza leninistă că nu ăsta e metalul cu care e plombată clasa muncitoare. Pe Mihai Novicov și pe Nicolae Moraru, ambii la fel de subliterați și de proveniență socio-intelectuală la fel de dubioasă dar, în nici un caz muncitorească, i-am auzit dându-i lui Preda mari lecții despre sentimentele proletarului român. Alți foști negustori de mărunțișuri din mahalalele Galaților și Iașilor l-au luat la refec pe tema jdanovistă a reflectării în artă (A. Jdanov era ideologul pe estetică la Moscova și lansase conceptul de „decadență a artei burgheze"), iar reprezentanții staliniști, fosti ucenici de sifonărie, dogmatizați la revistele pentru tineret unde-l făcuseră praf pe Ionel Teodoreanu („*Literatura bomboanelor fondante*" care erau în luptă de clasă cu bomboanele grosolane, „*sticloase*", greu de spart în dinți, din dughenele cartierelor muncitorești – conform lui Vicu Mândra și Savin Bratu), i-au adus acuze de clasă și de ponegrire a idolului muncitoresc. Nu se știa exact cum arată prototipul de proletar român, dar nici așa, ca amărâta de Ana Roșculeț care muncea din greu ducându-și crucea vieții de mahala, nu putea fi !... Și, pentru că autorul îndrăznise să publice câteva fragmente din "*Morometii*" , care nu semănau deloc cu personajele triumfaliste ale lui Simeon Babaevski din "*Cavalerul stelei de aur*" tradus la nesfârșit pentru consolidarea

educației noastre colhoznice, au luat măsuri drastice pentru ca Preda să nu-i trișeze din nou: Toți acești critici și îndrumători literari proveniți din contrabandiști și călăuze de spioni de peste Nistru, care nu cunoșteau grâul decât din dublele dijmuite de părinții lor misiți de iarmaroc, au început să-l învețe pe autorul remarcabilului univers etnografic al "*Întâlnirii din pământuri*", cum e țăranul român și cum trebuie să arate el în literatură. Preda s-a speriat rău de tot din două motive: Primul era doar de orgoliu: fiindcă, angajându-se în "comanda socială", scrisese un lucru schematic a cărui neverosimilitate îl decădea din literatură, iar asta o simțea în cercurile mai intime, al unor scriitori îndepărtați de regim, dar la umbra cărora el se cultivase și învățase literatură; față de aceia se făcea de râs. Dar, al doilea motiv era chiar teama fizică: ura oficialilor că fuseseră trișați, îl putea duce la aneantizarea pe care o trăiau un Stelaru, Tonegaru, Pavel Chihaia, se petrecea cu opera lui Gib Mihăescu pentru simplul motiv că avusese un titlu "*Rusoaica*", cu Radu Tudoran pentru "*Un port la răsărit*", ca să nu mai vorbim de „*Spovedania unui învins*" a lui Panait Istrati și chiar la starea mai gravă a formaliților din pictură care primeau pumni în burtă din partea celor cu care cândva împărțiseră atelierele și idealurile artistice, dar acum aveau superioritatea de a fi de origină internaționalistă. L-a salvat, cred, instinctul țărănesc care, atrofiat sau inexistent la alții, i-a lăsat pradă compromisului demagogic, i-a dus pe panta dezrădăcinării aruncându-i în anonimatul unei aventuri ce pare profitabilă pe moment, dar e fatală. Pentru că, și cel unu la mie care reușește s-o depășească, rămâne cu sechele evidente în comportamentul artistic și-n inconsistența civică.

La vremea când țăranii - propriii lui țărani, cam idealizași sau nedreptățiți în "*Desfășurarea*", dar păstrând echilibrul unui personaj ca Ilie Barbu - își ascundeau pe unde puteau unele scule ca să nu ducă tot "inventarul" la colectivizare (și bine-au făcut, că nici astăzi, după 20 ani de "*restitutio*" acest inventar nu li s-a compensat cu nimic), Marin Preda și-a ascuns manuscrisul "*Moromeților*" în străfundurile cufărului pe care-l târâse după el prin internate ca tot băiatul de țăran.

I l-am văzut: pagini chinuite, cu ștersături, trimiteri și rânduri continuate pe colțurile și marginile hârtiei, așa că știu exexact datele existenței integrale a primului volum și ale începuturilor fragmentate ale celui de al doilea, tocmai din perioada marii sperieturi pe care autorul lor o trăia și, de teama turnătorilor din generația lui, se ascndea pe după noi, cei mai tineri. Așa că îl vedeam, ne mărturisea vreo poantă moromețiană care-i trecuse prin minte sau îl simțeam că mai lucra din când în când la acest manuscris și iar îl ascundea tăcând mâlc, dacă nu chiar negând faptul că l-ar fi scris, cum își neagă un copil boala de frica injecției. Că zeci de doctori în marxism-leninism stăteau gata să ne injecteze serurile lor înveninate cu lupta de clasă care umplea de dalac sau de bube dulci orice operă literară. Cu conștiință artistică, Preda și-o ferea până la negare și, dacă asta era prin 1949- 1950, de-abia prin 1955, când își consolidase poziția prin "*Desfășurarea*" – o altă scriere la comandă, ceva mai reușită - și i se dăduse o leafă la "*Viața Românească*", găsind un moment în care putea

face cât mai puține concesii, Moromete a scos prima ediție din "*Morometii*".

Da, conștiința artistică îl făcuse pe Preda să-și ascundă "*Morometii*" ca pe-o bijuterie de care nu trebuia să se atingă nimeni, pentru salvarea acesteia el făcând concesii în alte lucrări. Era o luptă grea, chiar cu tine însuși și cu psihologia succesului căreia îi este rob fiecare om - luptă pe care Preda a învățat să o ducă prin superbul șiretlic valah al personajelor sale, dintre care făcea parte, leit cu ei în orgoliu și satisfacție. În baza acestei experiențe a perseverat făcându-și opera așa cum trebuie și atingând subiecte care i se păreau într-adevăr vitale. Cred că, mai ales prin aceasta, opera lui este cea mai semnificativă în epocă, cea mai coerentă și mai lipsită de hiatusuri. Când a reînființat "*Cartea românească*", devenindu-i director, mi-a spus cu râsul său nechezat: "He, he, monșer, nu mă voiam neapărat director, dar așa, o să am cel puțin unul mai puțin deasupra cărților mele !"... În nonșalanșa asta prin care nu-i păsa că-și exprimă egoismul cu sinceritate, era un mare adevăr care ne privea pe toți: Cum rezistăm, cum supraviețuim, cum ne afirmăm măcar unele dintre idei, cum facem să avem cât mai puțini decidenți asupra cărților noatre ?...

Și știu exact tot jocul pe care l-a făcut, ajutat de Mihai Gafița, ca să treacă prin cenzură, "neobservate", multe pagini din "*Delirul*".

POEZIE ȘI CRITICĂ ÎNTRE „ATEHENEE" ȘI „CAPȘA"

Când, tenace, rozând găuri în dușumelele care-i susțineau pe ceilalți, șoricelul Mihai Beniuc a ajuns să domine Uniunea Scriitorilor, el l-a împins secretar de partid pe Marcel Breslașu, fostul soț al celei care semna Emma Beniuc. Totul în familie, pe principiu ghește ftului secret și sigur. Marcel Breslașu era un fel de boem antiboem, modest și leneș, crescut cu o bursă a Reginei Maria prin care ajunsese compozitor cu o singură compoziție în perioada interbelică și un cântec revoluționar al brigadierilor din 1948 intitulat "Răsună valea" (acel mineresc "*Răsună valea, răsună valea/ De la Bumbești la Livezeni...*"), fapt care ne dădea nouă posibilitatea să ne amuzăm făcând un calambur perfect, adică acela în care nu modifici sau nu adaugi nici o literă: "Maestre, sunteți chemat la telefon -*Vă sună Ralea* !"... Pentru că al doilea calambur, pe versul celei de a doua opere capitale a lui Marcel Breslașu, marșul

pionierilor (“*Flutură cravatele roșii/ Trec în marș pionierii-voioșii...*”), era mult mai lesne de făcut schimbâmd doar “*v*” în “*c*”... Dar să nu mă întrebați dacă ambii “*v*”, sau numai unul !…

Breslașu nu se supăra. Era un bătrânel îngăduitor, recunoscător lui Beniuc pentru că-i luase femeia vârstnică și rece lăsându-l să se încurce c-o studentă și îl servea supus ținându-i isonul ca secretar de partid al organizației din instituția stăpânită de micul mare-ambițios. Îi plăcea să se erijeze în mentor al tinerilor dându-ne câte o bere la braseria de la “*Athenée Palace*” unde-l găseai pe la unsprezece, după o jumătate de oră de muncă epuizantă la rectoratul Academiei de Artă pe care îl gira, un sfert de oră de muncă de partid la Uniunea Scriitorilor, concomitent cu alt sfert de oră în redacția “*Secolului 20*” al cărui redactor-șef era, toate aceste sinecuri venind ca o răsplată a faptului că asigura un anume calm intențiilor voluptuoase ale scriitorilor de a spune adevărul “măcar în cadrul restrâns al ședințelor de partid”. Se deprinsese șmecheria de a-i lăsa pe unii amărâți care credeau că fac ceva, să se defuleze acolo, având apoi Breslașu grijă să mușamalizeze lucrurile. Rareori, acesta mai publica și ceva versulețe, sprințare prin influența barbiliană și rime de-mperecheri neașteptate, tot de influența “Jocului secund”, care spărgeau tipicul,cum practica și Nina Cassian („*și-n parfum de mosc o va/ Îmbăia la Moscova*”...) pentru care primea repede câte-un premiuleț de stat clasa a doua, pentru a-l lăsa pe Beniuc să ia clasa întâia. Dovada cea mai bună că Breslașu, acest imitator modest și socialist al marelui Ion Barbu, era folositor partidului-părinte este că, după înlocuirea lui cu alții mai tineri, în organizația de partid au început scandalurile, ajungând până la formele paroxistice când Ceaușescu se simțea el obligat să cheme la ordine și să arbitreze.

La “*Athenée Palace*”, unde acorda Breslașu audiențe de partid, venea un personaj insolit, cu albă mustață stufoasă și mari plete argintii în jurul cheliei, menite să-i ascundă o gâlcă crescută la ceafă. Se așeza de unul singur la o măsuță solitară, bea un țap sau, oricum, numai bere la țap, privea peste noi și peste toată lumea dându-ți impresia că-n mintea lui, de sub superba lentilă a cheliei lucioase, se petrec atotcuprinzătoare calcule astronomice. și ne înghețа de admirație pe oricare dintre noi când aflam că este însuși Ion Barbu. Nu vorbea, iar pe cei care încercau să-l abordeze îi invita să vină la cursurile rare pe care le mai ținea la facultatea de matematică demonstrând, acum, după două războaie pline de succese aviatice, prin prelungile sale calcule algebrice cu care umplea patru rânduri de tablă neagră scrisă-n cretă albă, faptul că prietenii lui din tinerețe Vuia și Coandă s-au înșelat, zborul cu motor fiind o imposibilitate.

Pe cât de maestru bătrân și blând îndrumător de partid era pentru noi, Breslașu trecea cu smerenie pe lângă acea măsuță care permitea un singur scaun în colțul de la fereastră. și saluta umil fără să aștepte răspunsul. De cele mai multe ori acesta nici nu venea; iar Breslașu se așeza la masa noastră din loja lungă, sau alături, fără să comenteze. Odată, însă, prin cine știe ce formulă magică la care ajunsese mărețul calcul integral ce-i circula prin

circumvoluțiunile de sub chelia monumentală, Ion Barbu la remarcat și-a întrebat "Ce faci Marcel ?", fapt care l-a derutat și l-a intimidat total pe Breslașu. A scos repede din gură și a ascuns la spate pipa care, de obicei, părea că merge fumegând înaintea lui, a făcut o genuflexiune și a răspuns emoționat: "Bine mulțumesc, maestre, bine mulțumesc ! Vin cu băeții la o discuție literară !"... Ion Barbu a calculat ceva consemnând de la înălțimea staturii sale frumoase care ocupa scaunul de bodegă ca pe-un tron: "literară."... Atâta: "*literară*" și, apoi punct, ca și cum uit complet de cel cu care vorbise.

Un punct care, însă, îl tulbura și-l intimida mai mult pe Breslașu care rămăsese rugător-smerit, incapabil să se depărteze de scaunul de pe care i se făcuse cinstea să i se vorbească. Circuitele numerice ale lui Ion Barbu - Dan Barbilian au recepționat acest semnal de intimidare și au simțit nevoia unei vorbe bune: "Mai scrii, Marcele, mai scrii ?"... "Mai scriu, maestre, mai scriu; sigur că mai scriu; scriu... " - a răspuns cât mai promițător Breslașu rămânând cu vorba-n vânt deoarece circuitele calculatorului barbilian ajunseseră la continuarea întrebării: "Tot prost, Marcele, tot prost ?"... Cu cea mai fericită sinceritate datorată faptului că fusese remarcat și că i se vorbea, Breslașu a răspuns tare, ca-ntr-un jurământ: "Tot prost, maestre; tot prost !"... și a venit emoționat la masă, trăind cea mai fericită zi a vieții sale de mare admirator al lui Ion Barbu: „Ați văzut, maestrul m-a recunoscut !"…

Erau pe-atunci, datorită egalității proletare, cam aceleași prețuri la "*Athenée Pallace*" ca la cârciumile banale, adăogându-se o nimica toată de zece la sută regie de lux, ceea ce ne făcea să nu ocolim localul și nici să fim intimidați. Doar restaurantul cel mare al hotelului, unde poposeau mai ales străinii bine filați de securiști, era ceva mai scump, cel puțin unul dintre aceste două motive făcându-ne să nu-l frecventăm. La barul cu bănci de piele servea un negru bătrân - nea Petrică Johnson, despre care ne amuzam spunând că-i "*rus alb*" deoarece tatăl său, tot barman negru ajuns la un hotel din Odesa, se refugiase-n 1917 la București împreună cu celebrul cântăreț de taverne rusești Vertinski, cel care cânta pe versuri de Esenin niște melodii care te făceau să te sinucizi într-o frumos trăită disperare slavă. Vertinski și-a continuat destinul de rus alb plecând să cânte nobilimii țariste care mai rămăsese pe Coasta de Azur și revenind la bătrânețe-n Rusia, unde chiar a jucat într-un film. Tatăl lui nea Petrică a rămas aici devenind mahalagiu de Șoseaua Iancului și fiind luat la refec de anchetatorii armatelor de ocupație care nu iertau nici măcar un negru dacă fusese rus alb. Iar nea Petrică-mbătrânise urmându-i meseria celor câteva sute de rețete de cocteil și a creditului pe care-l suporta artiștilor care luau onorariile a doua zi. La braseria din față, cu loji la perete și măsuțe mici, rotunde, la geamuri, șalul bătrân avea și el obiceiul să fie complice cu noi față de contabilitatea socialistă dându-ne în cont, deoarece la modul acesta devenise colecționar de artă. Era un om rafinat, care cunoștea toată protipendada bucureșteană, avea o frumoasă colecție de pictură strânsă de la artiștii pe care îi servise și se mândrea cu fiii de succes intelectual pe care, după expresia lui, îi crescuse "Cu meseria asta de frunte plecată care aduce mari beneficii".

Lui Dinu Săraru, care stătea cu noi dar nu bea, îi plăcea să-l iscodească pe bătrân ascultându-i amintirile despre lumea artistică și chiar părerile sincere despre parveniții acelei epoci care, înainte vreme erau acceptații lui de a sta la colțul mesii fără să consume, iar în prezent se dădeau importanți. Dar rămâneau tot fără valoare în ochii lui care servise mari artiști dintre care, cei în viață, ca Ion Barbu, Tudor Vianu, Ressu, Vraca, Lucian Grigorescu, Anghel încă îl frecventau. Săraru avea afinități cu pledoaria bătrânului ober pentru fruntea plecată care aduce mari beneficii, fiindcă și el practica metoda de a fi slugarnic cu cei mai importanți, dându-și însă importanță față de cei mai mici. Făcea curieratul de a le duce acasă plicurile cu onorarii lui Petru Dumitriu și altor potentați, dar îl punea pe colegul său de bancă Ion Socol, care era mai neajutorat, să-i facă pantofii. La fel și cu chelnerii tineri: Tot din pricină că îi era teamă să bea și trebuia sa-și petreacă în vreun fel timpul, Săraru o făcea oltenește pe marele boier, mustruluindu-i: "Bă, așa-mi servești tu mie supa ?... Păi știi tu cum mă servesc pe mine ăia de la Capșa ? !"... Fiind clientul de-o supă, fără prea mare consumație și nici bacșiș, chelnerii nu-l prea luau în serios; dar se supuneau respectuoși datorită relațiilor sale cu bătrânul ober. Iar Dinu își repeta plăcerea de a da indicații chelnerilor ducându-se a doua zi la Capșa și spunându-le celor de acolo: "Bă, știți voi cum sunt eu servit la Athenée Pallace ? !"...

Pe vremea aceea, nu-și demonstrase decât oral harul de povestitor care l-a ajutat să iasă din acea meserie cu atât mai ridicolă cu cât te îndreptățea să dai lecții fie unei actrițe care te răsplătea cu nuri dar tot n-avea talent, fie unor monștri sacri care te luau peste picior făcându-se că-ți dau atenție. Dar făceau ceva pe toate sfaturile tale; mai ales cele prin care-ncercai să-i înveți estetica marxist-leninistă în interpretarea lui Oedip sau a Cetățeanului turmentat. De scris, Dinu scria critică teatrală speriindu-i pe actori cu intransigența față de actul artistic, tot așa cum îi speria pe chelneri față de servitul supei. Pentru că, histrionismul acelei lumi în care intrase, era caracterizat prin următoarea anecdotă: Mare bătaie ieri la intrarea unui bloc din Piața Amzei; patru dintre actorii noștri cei mai celebri s-au păruit zdravăn, fiindcă voia fiecare să fie alesul care, în acea zi, să scuture covoarele și să șteargă praful din apartamentul celebrului regizor X, care făcea distribuția pentru o nouă piesă !… - era știrea. Iar replica răspundea: Fraieri !… Puteau să se ducă pe rând, unul câte unul.… Însă răspunsul la acest răspuns era: Nu; nu puteau decât ieri, fiind apartamentul liber; celebrul regizor se ducea la directorul teatrului să-i scuture covoarele și… Și totul mergea așa în crescendo, la Direcția Generală a teatrelor, la ministrul adjunct, la… Dumnezeule, mergea atât de sus de parcă cineva ar fi scris niște mari roluri de ștergători de praf și scuturători de covoare, pe care le-nvățau toți, încă din Conservator, dând cu ele examen ca și cum ar fi dat cu Hamlet. Cronicarii teatrali, însă, care își dădeau cu părerea tocmai pentru că nu aveau studii de specialitate, încercau să învețe rolul acesta din mers, șetrgând praful până ajungeau la rangul de a se bate și la ușa lor actorii care voiau să le șteargă praful.

Există, poate chiar ca act artistic la unii, plăcerea de a da lecții. Care plăcere, uneori, ca în cazul lui Dinu, poate fi amuzantă. Dar nouă ne dădeau lecții atâția, erau atâția critici, atâția teoreticieni, atâția cronicari, atâția îndrumători și atâția cenzori pe cap de scriitor, încât, cu toate că era băiat simpatic în felul lui, Dinu trăgea ponoasele impopularității acestora. Eugen Barbu îi spunea cu oarece simpatie "*țățica*", iar alții îl antipatizau. Personaj agreabil în intimitatea noastră, Săraru era tratat de mulți cu ostilitatea obișnuită față de critici. S-a salvat demonstrându-și capacitatea de a crea proză, ceea ce, unii critici o fac doar tânjind în mici încercări fofilate ca adende la volumele lor de cronici. Dar plăcerea de a da lecții, tot i-a rămas; pesemne ca sechelă a vechii lui îndeletniciri.

De fapt, cred că nu e vorba atât de plăcerea de a da lecții, pentru că și lecțiile astea, se dau când ai oarecare știință. Mulți cronicari superficiali, nedepășind nivelul gazetăresc, își arogă actul critic doar pentru că nu-și pot asuma actul de creație. La nivelul criticii noastre care, de pe atunci, se organiza în găști, încercând să domine câte-o parcelă, actul critic era la Săraru, pur și simplu, plăcerea oltenească de a se simși șef. Și, dacă mă gândesc bine astăzi, poate că merită așa ceva; dar nu chiar peste toată lumea, ci peste o gașcă din ăia descurcăreții cu mai puține scrupule, a căror lozincă este „Lingușește și încalecă".

Pe atunci, însă, exista exemplul agresivului Radu Popescu, ce scria cronici de o pedantă superficialitate chiar și la spectacole pe care nu le văzuse și avea știința nu numai de a nu-și plăti consumația, ci chiar de a obține la masa unde se așeza mici împrumuturi pe care nu trebuia să-l jignești cerându-i-le înapoi. Salvându-l de-o stare famelică în care tapa pentru subzistență, fiindcă fusese scos din nu știu ce funcție, îl adusese-n literatură, recomandându-l să facă referate editoriale, pe atunci bine plătite pentru că se puneau la dosarul de susținere a apariției unei cărți semnalând ce mai trebuia cenzurat, Geo Bogza care avea satisfacția cinică de a-și verifica din când în când puterea sa asupra proștilor la putere, impunându-le ce voia și pe cine voia; în special țuțării personali. Apoi, fiindcă avea o soție actriță căreia nu i se prea dădeau roluri, ca un adevărat Rică Venturiano, respectivul se apucase de cronică teatrală ca să-i țină-n șah pe directorii de teatre numiți pe bază de un alt termen specific epocii: „origine sănătoasă". Ceea ce rămâne demn de admirat la el, este că fiul său l-a descris în biografia cu care se prezintă naivilor americani drept „academician român". Pesemne de la eliptica exprimării întregii propoziții: „Ducea geanta unui… academician român"…

De la el a învățat Săraru că unul dintre lucrurile plăcute este să te faci salutat de către actorii care-ți zâmbesc la „Capșa" sau „Athenee Palace" și te înjură-n spate.

NICOLAE TÃUTU

Dulcele prieten al inimii mele Neculai-Mina Tăutu !…

Debutând încă din liceu, în 1939 și pierzându-și candoarea din "*Tăceri peste apă vie*", mai întâi pe front, când ajunge la superbe obsesii neguroase cu viziuni de mare rafinament și, apoi, în demagogia militantistă a anilor ce au urmat, pentru a reajunge acolo unde ar fi trebuit să-i fie drumul de abia prin "*Prefață la inima mea*", apărută premonitoriu în 1972, exact când aceasta avea să se oprească, Tăutu face parte din aceeași categorie de scriitori care nu și-au dat măsura, printr-un destin dramatic asemănător celui al lui Mihu Dragomir. Adică nu cei împiedicați direct și propriuzis să scrie ci, mai degrabă, cei cu o parte din operă scoasă de sub imperiul inspirației personale și clonată la modul egalizator-festivist-marxist-leninist-stalinist-conformist, ca nu cumva să șâșnescă pe de lături. Ceea ce, față de superbele surprize creatoare pe care le poate da inspirația umană lăsată în forma ei firească a libertății de gândire, tot o crimă precum spalarea creierelor poate fi considerată. Dacă îi lăsăm la o parte pe „criticii de direcție literară", care ne-au „îndrumat" nu neapărat spre ce ar fi crezut ci, mai ales, din plăcerea lor de a se simți stăpâni pe o parte din literatură și a avea o gașcă clientelară, chiar s-ar putea vorbi despre o crimă fără criminal direct, o schingiuire fără torționar direct, o siluire fără siluitor direct, sau fără alt vinovat decât damnarea de a trăi într-o epocă neagră și a muri înainte de sfârșitul ei, deoarece salvarea poate fi asigurată doar supraviețuitorilor.

Caietul de poezie al Revistei Fundațiilor Regale (parcă ultimul apărut în 1947) cuprinde versurile a 30 de poeți semnificativi ai perioadei; aproape toți cei care, numai după doi ani, în 1949, nu mai erau. Adică, în două feluri nu mai erau: ori nu mai erau deloc, ori nu mai erau ei ca atare, așa cum se demonstrau, la un scânteietor nivel al poeziei moderne europene, în cele 125 de pagini ale "*Caietului*", poate ultimele pentru multă vreme ale artei poetice atinse de autorii români. Iată ce publica acolo Neculai Tăutu, autorul de mai târziu al unor zornăitoare cântece ostășești pentru pace și tovărășie:

Ce'ndrăgostit barbar de hun
m'a risipit în Asia slută,
iar cortul ce nomad străbun
în inimă acum mi-l mută !...

Ce Crivăț vechi, de mii de ani
m'ajuns din urmă braț de fum,
dați pinteni fraților hătmani
să nu înzăpezim pe drum !

O, Crivăț vechi, strigoi de pustă,
îmi viscolești sufletul gol,
ia-mi inima amar de-o gustă
din țeasta spartă de mongol !
Săltați sub șea fân și bureți
și carne proaspătă de reni,
au năpădit strâmții pereți
păduri de mușchi și de licheni !
Doar lupii după noi mai latră,
lupii de-atunci prin mii de ani,
dar caii's morți demult în piatră,
dați pinteni fraților hătmani !

Tăutu mai era și superbul autor de șotii și farse în lumea literară. De la el am învățat singura cale de a risca mai puțin când îți stă pe buze o glumă ce poate deranja anumite persoane sau autorități, el deprinzând acest lucru de la Păstorel, dar invers: prin experiența tristă a aceluia. Metoda era de a se lansa glumele în grupurile unde se jucau cărți, printre oameni cu atenția distrasă de amestecatul și datul lor, de plusări și cacialmale, printre paharele băuturilor și fumul gros de la țigări, în așa fel încât poanta prindea, era repetată de cineva, începea să amuze și să circule dar, ca-n orice folclor, nu mai era sigur de la cine venise inițial, care anume era autorul. Tăutu proceda astfel și tăcea câteva zile așteptând cu răbdarea infanteristului pitit în tranșee până când goarna sună atacul. În cazul acesta, goarna era semnalul că gluma, prinzând, răspândindu-se, a amuzat sau a cotrariat. Dacă supăra pe cineva, el rămânea în tranșee și-o făcea pe neștiutorul - "parc'am auzit și eu, dar nu știu cine-o fi spuso !"... Dacă, însă, amuza și era primită cu simpatie, și-o revendica și căuta chiar martori străduindu-se să demonstreze că are meritul să se laude cu așa ceva.

Era riscant; în ultimii ani, un coleg din presă, Ovidiu Maraloiu a fost dat afară numai pentru faptul că a recunoscut că ascultase-ntr-o noapte asemenea glume. Tăutu a lansat nenumărate - laolaltă cu Dan Deșliu și Mihu Dragomir, mari pasionați de calambururi - ajungând chiar să le publice; dar numai pe acelea care se opreau la nivelul vieții scriitoricești sau actoricești. În memoria lui, l-am imitat atunci când mi-a trecut prin minte butada cu "*mai e state*" - adică: Leana-i spune lui nea Nicu "maiestate"; el o pune la punct: "ești tâmpită ? !... eu sunt tovarășu !"; ea-i răspunde: "tu ești tâmpit, eu nu ți-am spus maiestate, eu am întrebat dacă *mai e state de vizitat* !"...

Mâncându-mă limba, am căutat mediul unde se putea lansa așa ceva fără

risc ți m-am dus acasă la Nicolae Mărgeanu unde, aproape în permanență se juca poker și licitație, într-o atmosferă boemă de jucători împătimiți și chibiși nervoși care-și așteptau nerăbdători rândul. În fumul și concentrarea asupra poturilor, totul a mers conform strategiei lui Tăutu și, la câteva zile, aveam satisfacția de a veni cineva să-mi șoptească la ureche propria- mi glumă, completată cu o alta din aceeați familie: "Care-i diferența dintre Enver Hodja și Ceaușescu ? Ăla are Tirana capitală, ăsta o are în pat"…

Din acest motiv, pentru învățarea unnei asemenea tactici de supraviețuire prin umor, îi sunt recunoscător lui Neculai Tăutu - profil cuceritor cu țigara fumegând meditativ și esenian-lermontoviene bucle blonde, într-o uniformă strălucitoare - maior de roșiori cu epoleți purpurii, atât de frumos bărbat fiind încât, am fost martori: odată, la braseria "*Ambasador*" unde ne făceam veacul, o dansatoare cu trup de abanos din ansamblul frățesc al Senegalului a venit fascinată de la altă masă fără să ne cunoască și a rămas cu noi înfruntându-și regizorul și ne mai ducându-se la spectacolul pentru care ajunsese în România, numai ca să petreacă noaptea cu Tăutu.

Dar, cu toată faima lui, Tăutu nu făcea farse în adevăratul înțeles al cuvântului. Pentru că farsa își are doza ei de cinism, iar ochii lui albaștri erau incompatibili cu cinismul. Prin imaginația sa șugubeață, Tăutu făcea, de fapt, bucurii celor din jur. Făcea glume ca să se bucure oamenii. Umorul lui era blând, dulce și întrutotul candid. Uneori, candid până la naivitate. Era copilul blond care râdea bun și sincer pentru că știa că-i bucură pe alții prin șotiile lui. știa; asta o știa Tăutu. Îți intuia marea capacitate de a-i însenina și amuza pe cei din jur. Avea fantezia alertă, hazlie și bonomă ca a unui Gargantua; de-o frumusețe candidă a gestului glumeț, care se demonstra categoric prin trăsături puerile. Puerile în sensul candorii și nu al neîdemnării. Copilărești în sensul cel mai afectuos al cuvântului, luminate de toată sinceritatea și dăruirea, el fiind primul care se amuza și făcea chiar mai mult haz decât hazul propriuzis produs. Astfel, și ultima lui farsă este, de fapt, ultima bucurie pe care a făcut-o cuiva. Încerc s-o povestesc la modul său simplu:

Pentru a suplini lipsa prezenței morale pe ultimul drum pe care îl face un membru al ei, grijulie cu cele pământești (aici era o aluzie la înmormântările fără preot, ascunzând de abia la urmă, între intimi, ritualul creștin), conducerea Uniunii Scriitorilor angajase un maestru de pompe funebre, rămas șomer (de când aceasta devenise îndatorirea sindicală de bază, deoarece, de drepturile cât erai în viață, nu mai avea cum să se ocupe sindicatul sub orânduirea socialistă care-i băga pumnu-n gură făcându-l curea de transmisie). Acesta (îl chema Stoica și a avut norocul să supraviețuiască devenind mare patron de firmă de pompe funebre, dar molipsit de a sta la șprit cu noi, tot spre boema scriitoricească a tras până ce i s-au prestat serviciile propriei sale firme), moștenind profesiunea din familie, a venit încântat la Uniunea scriitorilor, visând a se afirma profesional și a face ilustră carieră. Dar, dezamăgire: În anul acela, doar decese lipsite de importanță sau de pompă. Mai multă jale decât ceremonie și fast, la înmormântările unor scriitori lipsiși de funcții oficiale.

I se plângea omul nostru, desigur, lui Tăutu. Că, cine altul l-ar fi înțeles mai bine și i-ar fi dat dreptate mai convingător, ascunzând sub o ironică gravitate plină de confidență, luminile șugubețe ale ochilor săi albaștri ! ?..." - Nimic, domnule colonel; nimic !... - se lamenta orgoliosul artei funerare, convins că găsește înțelegerea unui orgolios în arta literară - Nu am nici o șansă ca să arat tot ce știu !... Numai poeți uitați, foști futuriști dinaintea primului război mondial, foști proletcultiți de după al doilea, oameni modești pe care cu greu îi trec dintr-o categorie-ntr-alta, ca să le fac rost de-un sicriu mai elegant decât rangul lor. Nici nu știși ce efort fac să-i conving pe ștabi să aprobe un sicriu de stejar !... Că, de mânere de bronz, nici vorbă dacă nu ești membru în Biroul Uniunii, sau secretar. Așa spune regulamentul; dar, vezi mata, tocmai ăștia nu mor !"..." - și, cam ce-ai dori, sau ce-ai visa ?" - îi aprindea Tăutu, cu dulcea lui delicată dibăcie, focul pasiunilor și vanităților.

„- Ce-aș visa ? !... Ah, domnule colonel, dați-mi mie pe mână un mare scriitor, un academician, un om de mare suprafață ! Dați-mi un membru al CC, sau chiar supleant, dintre cei care conduc Uniunea, sau, poate chiar și numai din conducerea Fondului literar, că ăștia dau banii !... Ah, să-i fac o înmormântare cum nici n-a visat-o el !"... Tăutu a zâmbit blând, cuceritor, îndatoritor și politicos, ca de obicei; în vreme ce mintea lui șugubeață, desigur, și începuse să elaboreze farsa. Dar farsa n-a mai avut loc pentru că...

.....

Eram la înmormântarea lui. Terifiați cu toții. Secați de lacrimi. Dar, de dincolo, Tăutu nu putea să nu ne facă să încercăm un zâmbet. Nu putea să nu ne aline clipa demonstrând, cu dragoste pentru ștergerea durerii noastre, că totul e o șotie de-a lui. și așa s-a și întâmplat. Pentru că, în tot fastul funeraliilor militare, în cadența gărzii, fanfarei, a salvelor, am văzut un chip fericit: Chipul luminat de înaltă satisfacție al confidentului său, maestrul de pompe funebre, care acum avea ocazia să comande o mare ceremonie. Tăutu fiind iubit de toți, la înmormântare participau mari personalități, colegi de arme, nenumărate uniforme de generali. Îndoliați și-ndurerați, toți aceștia se supuneau cu smerenie comenzilor pe care maestrul de ceremonii le dădea din fața pernelor pline cu decorații. Iar acesta era transfigurat, încântat, posedat; era ca un mare dirijor, ca un mare regizor și, în același timp, ca un mare comandant de ceremonie militară; făcea totul cu virtuoasă inspirație, în deplina dăruire a marilor acte de creație. La urmă de tot, când pașii noștri muiați în țărâna lui Tăutu se îndepărtau de mormânt, a redevenit omul modest apropiindu-se de noi. Dar era luminat de-o augustă epuizare, ca la sfârșitul operelor capitale. și ne-a spus: „- Ce om, Tăutu !... În sfârșit, am avut și eu parte de-o înmormântare ca lumea !"... Da, lucrurile se confirmau: Tăutu nu făcea farse. El făcea bucurii dăruindu-le celor din jur cu candoarea malițioasă a zâmbetului său de mare copil blond pus pe glume.

Iată ce bucurie mi-a făcut mie:

Deoarece s-a stins deodată, în plin dezgheț, când toți ne făceam calculul cum să valorificăm ceea ce ne-am dorit dintotdeauna să facem ca literatură,

nu am apucat să aflu unde-și ținea sau dacă-și mai păstra opera din tinerețe, cea în care scrisese numai si numai după sufletul său. I-am tot scormonit cărțile găsind câte ceva, dar nu prea mult. Bănuiam vreo altă ascunzătoare, dar n-o găseam. Șotia lui misterioasă îmi înfunda căutările. Am mai pescuit prin colecții de reviste de la sfârșitul războiului și am reușit să strâng o serie de versuri demne de un „*Restitutio Nicolae Tăutu*". Dar el a tipărit la viața lui destul de multe cărți, unele chiar după titlu strict conformiste, așa că pe astea le dădusem deoparte stiind că n-am ce găsi în ele. Comoara lui Tăutu merita căutată cantrun film cu Indiana Jones !…

Și iată că, așa cum ne vine vremea din când în când să mai aranjăm rafturile bibliotecii sau, poate, numai din vreo chemare să adăstăm în fața ei, să extragem unele cărți, să le mângâiem și să ne amintim de sentimentele cu care le-am citit prima oară, într-un asemenea moment, acum vreo doi ani am ajuns și la unele mai nedezmierdate, printre ele fiind și o copertă în flamuri roșii pe care scria: „*Balada comunistului fără nume*" de Nicolae Tăutu. Și mi-am propus să văd cum scria Nae acele versuri conformiste, poezia care dădea titlul fiind chiar o baladă în stil popular, ca o parfrază la tradiția mormântului eroului necunoscut care se termina cu mioritica plângere:

„'Naltă-i iarba pe mormânt,
Dar mai 'nalt e-al nostru cânt,
Adâncă-i groapa cea grea,
Mai adâncă-i dragostea:
Vie apa s-o zbătea.
Dar mai vie-i inima
Prelungind, prin ani departe,
Lupta lui fără de moarte !"…

Dau să termin cu cartea asta și, ca o datorie de a nu lăsa nici o carte deodată din mână, mai răsfoiesc, așa, vreo douăzeci de pagini… Unde, peste ce credeți că dau ?… Dau peste perla de-o singură strofă pe care o auzisem recitată de el doar odată, într-o reuniune mai intimă, spunând că o scrisese pe front și a uitat restul :

ORA

Mă bântuie doar spaima stăpânilor de cerbi
când boncănitul sparge cristalul lunii-n coarne
și mă împart luceferi la ochii mei din ierbi,
mă desfrunzesc din arbori și mă pătrund în carne…

Acolo era !

Acolo își ascunsese Tăutu comoara celor câtorva poezii adevărate, fără să spună nimănui și trișând cenzura editorială printr-o plăcintă bine făcută

între două blaturi frumos garnisite pentru savoarea celor care-i apreciau contribuția la marele realism socialist. Fiindcă volumul cu flamuri roșii pe copertă începea cu *„Balada comunistului fără nume”* și se sfârșea nici mai mult nici mai puțin cu grupajul *„Acasă la Lenin*” un jurnal de călătorie în versuri, bine făcut. Între ele, însă…

Acum știu bine: De dincolo, Tăutu îmi făcea cu ochiul: și strengar și cerându-și iertare că nu mi-a spus nici măcar mie, dar știind că îmi făcea o bucurie.

O bucurie cu atât mai mare cu cât, celorlalți, oficialilor, nu se putuse abține și le jucase o farsă. Cum nu se poate mai farsă !

Dimitrie Ciurezu*
Și
CUNUNA DE SPINI A UITĂRII

Așa și-a petrecut ultimii douazeci de ani din viață poetul celui mai superb univers rural din versul românesc interbelic. Fără a-ți mai scrie poezia sa țâșnită cândva cu uimitoare inovații care înnobilau prin înnoire tradiționalismul artei poetice românești sau, cel puțin, fără a și-o mai publica, sau a i se mai publica, într-o perioada în care mai marii Uniunii Scriitorilor ajutau destui dintre cei condamnați cândva la tăcere și chiar detenție, să se “reabiliteze”. Pe el, nu. și rămâne un mister cum, foștii colegi de cafenea literară, foștii debutanși ajutați în lungul său directorat la “*Albina*” și chiar somitățile pe care le-a publicat acolo, nu l-au ajutat să scoată măcar o carte finală. Doar un tânăr cărturar, fecior de preot din Avrig, venit din Cluj sa-și înnobileze orașul cu o publicație literară, Mircea Tomuț, îl găzduiește târziu în paginile “*Transilvaniei*”. În rest, toată trăirea lui poetică din anii de după închisoare se realiza când, din costumul uzat cu care făcea față pedanteriilor Sibiului și propriei sale demnități, ieșea cu pieptul gol flăcăul-cosaș de odinioară care, înaintând ritmat de coasă în lungul fânețelor Pleniței, compunea în gând o miraculoasă poematică. O poematică pe cât de rustică, pe atât de modernă cu care avea să cucerească

doar Parnasul trecător al unui deceniu și jumătate. Pentru că, născându-se în 1901 (anul apariției "*Sămănătorului*"), debutând cu volumul "*Răsărit*" în 1927 (anul marilor apariții: Arghezi - "*Cuvinte potrivite*" , Lucian Blaga - "*Meșterul Manole*", Vasile Voiculescu - "*Poeme cu îngeri*" , Ilarie Voronca - "*Colomba*", Radu Gyr - "*Liniște de schituri*", Zaharia Stancu - "*Poeme simple*" , Liviu Rebreanu - "*Ciuleandra*", Cezar Petrescu "*Întunecare*", Hortensia Papadat-Bengescu - "*Concert de muzică de Bach*", Octavian Goga - "*Mustul care fierbe*", Mihail Sorbul - "*Dezertorul*", G. Ciprian - "*Omul cu mârțoaga*", G.M. Zamfirescu - "*Domnișoara Nastasia*"...), opere printre care debutul lui se remarcă subliniat, publicând în 1940 al doilea volum: "*Pământul luminii mele*", care obligă critica și istoriografia literară a-l plasa printre cele mai reprezentative talente ale generației sale (G. Călinescu îl cataloghează la "tradiționaliști" alături de Radu Gyr ți Zaharia Stancu, publicându-l cu fotografie, ceea ce era un rang în ierarhia mizantropului care scrie despre el că: "face parte din curentul Gândirii și îi dă lui Dumnezeu întâlnire pe Jii...un adevărat baroc al folclorului... protocronist în folosirea lexicului local..."), D. Ciurezu (Dumitru în actele sale oltenești, dar a semnat tot timpul cu inițială) culminează (dar și încetează ca poet) în 1942 cu un volum și mai valoros decât anteriorul atât de elogiat: "*Cununa soarelui*", din care publicăm fragmente elocvente. Moare, deci, ca poet, cu 36 de ani înainte de stingerea sa fizică, trăindu-și acești ani - la început, terifiant, în închisoare dar, ulterior - totalmente de neînțeles și de neexplicat din partea foștilor săi confrați de tinerețe a poeziei, alături de mulți, chiar foarte mulți imitatori. Imitatori care și-au făcut o profitabilă carieră poetică (și nu numai poetică), pastițând ceea ce, în poezia lui, era trăirea frustă a flăcăului înrădăcinat în bogăția sentimentului nobleței rurale. (George Călinescu precizează că Emil Giurgiuca îl imită pe Ciurezu, iar Mihai Beniuc avea,clar, ascendență în Giurgiuca). Imitatori, deci, care au dus-o bine și au primit elogii nemeritate pentru versuri structurate pe formula izvorâtă nativ în opera lui Ciurezu și, cu toată imponderabilitatea poeziei, putând fi demonstrată chiar cuantificabil prin versul său. Poate tocmai de asta, pentru gloria altora, a trebuit să se tacă despre D. Ciurezu. El a trebuit să nu mai apară; a trebuit să moară ca poet în 1942, cu toate că a mai dăinuit pe tărâmul acesta încă 36 de ani. A dăinuit trăindu-și poezia în sinea sa prin acel ritual când, scoțându-și curatul costum uzat și apucând coasa, redevenea, în livezile Sibiului, flăcăul care înainta cu mișcarea de ritm larg a tăișului tradiționalei scule, culcând iarba verde a pământului nostru născător, în rânduri așezate drept și egal, ca niște strofe așternute cu cerneală de clorofilă pe paginile pantelor subcarpatice. Spre deosebire de Constant Tonegaru, alt sacrificat al faptului că, din esențele verbului și versului său s-au înfruptat multe ulterioare somități literare care n-aveau interes să li se afle imitația, lui D. Ciurezu i-a dat Cel de Sus vreme și viață ca să-și scrie cărțile ce l-ar fi putut impune în continuare. Însă cei de jos, pentru gloria lor măruntă, s-au împotrivit la aceasta și, astfel, avem în poezia română încă un geniu și un original stins de tânăr. Neintegrat în referințe și chiar exclus din orice panoramă critică cu iz marxist, are unica șansă ca, după

trecerea sa sub iarba pe care atât de poetic a cosit-o, un confrate de generație ajuns cercetător la Institutul de Istorie Literară - Emil Manu (el însuși un poet: "*Emil Manu e rudă cu plantele...*") să-l pomenească într-o cronologie a literaturii române (..."poezie exuberant vitalistă și bucolic tradiționalistă... simbolică și metaforă revelatorie... seve folcloric autohtone... energetism expresionist... epică folclorică de voinicie"). Ceea ce consider eu volumul evidentei lui mari originalități – „*Cununa soarelui*", are nu numai o foarte încărcată valență poetică; are chiar structură de roman. Structură, poate, mai bine pusă la punct decât în epica romancierilor noștri de astăzi. E un roman fantast, venind cu expresie modernă din tot ce are mai bucolic basmul nostru de origine nobiliar-țărănească. Un roman în versuri, tradiționalist și modern, baladesc și expresionist, senzual și-n metaforă și-n narațiune, de un funambulesc valah care stopează erotismul oriental la Dunăre spălându-l bine de sentimentalisme și impregnându-l cu savant-europeana ironie oltenească. O precizie lirică frustă și o structură epică perenă, marcând un apogeu neaoș de expresie poetică. Un apogeu care, din păcate, încheie dramatic evoluția unui posibil mare poet, la 41 de ani ca vârstă, dar, ce cinism, cu 36 de ani înainte de trecerea lui lumească ! Adică 36 de ani în care a asistat la gloria unora care nu făceau decât să se împăuneze cu tehnicile versului său și, care, poate tocmai de asta, ca și în cazul Tonegaru, voiau să îngroape amintirea lui.

Nu-i condamnăm pe cei care l-au sufocat pe poet. Încercăm doar să dăm o gură de aer unora dintre cele mai frumoase versuri scrise în atât de recentul secol trecut, aniversându-l pe cel care, nu numai că a fost marele poet-țăran al generației lui, dar a condus această revistă vreme de un deceniu, fiind chiar arestat pentru ea. Ne facem o datorie prin această aniversare, scoțând la concurs pentru tinerii istoriografi tema unei monografii D. Ciurezu sau, cine știe, poate chiar descoperirea unor texte pentru un volum de "postume".

** (articol publicat la 100 de ani de la nașterea poetului în revista "Albina", căreia el i-a fost redactorul vreme de peste un deceniu)*

SCULPTORUL ANGHEL
sau
TRIMITEREA GÂNDITORULUI LA MĂNĂSTIRE

Trimiterea la mănăstire în regim de penitență devenise o obișnuință a încercărilor totalitare aparținând domnitorilor unși ca să vegheze la nepătrunderea ideilor umaniste în Principate iar, care dintre ei - mai intelectuali fiind și cu deschidere umanistă, adică domnitori luminați - nu făceau aceasta, aveau grijă imperiile de deasupra lor să-i trimită la altfel de mănăstiri. Totuși, unii se înfuriau pe supușii lor nu prea supuși a căror sinceritate patriotică le periclita tronul și, spre a-și demonstra spinarea plecată la suzeran, le închideau gura în spatele porților mănăstirești. Astfel, interzicându-i-se - cu consecvența dovedind o urmărire polițienească atentă - întâi „*Alăuta românească*", apoi și „*Dacia literară*", Kogălniceanu a făcut inaugurarea, condus de „colonelul-polițmeister" al Ieșilor, la mănăstirea Crasna; iar Alecu Russo, împreună cu un întreg grup, liber la gură și la sentimente, din care făcea parte, a primit condamnarea de „a fi trimis la hrană de fasole", la mănăstirea Soveja.

Cum vor fi arătat călugării păzitori de atunci, nu ne putem imagina decât din metafora mai recentă cu „*mănăstirea Secu*"; dar aceste amintiri de istorie literară, amuzante prin pitorescul lor, erau floare la ureche pe lângă terifiantele noastre experiențe de la Canal, de la Bicaz, ca să nu mai pomenim Aiudul, Sighetul, Pitești, Buzăul, Galații și beciurile securității din fiecare județ.

Înafara acestora, însă, ceea ce nu ajunseseră să experimenteze pașoptiștii, era totala apăsare a vieții de zi cu zi făcând din oameni, în sensul cât mai plural al existenței lor sociale, ființe ascunse și suspicioase, temătoare atât de puterea statală cât și de semenul care te putea da în mâinile ei, într-o viață în care ideea de solidaritate umană se destrăma prin perfidii dictatoriale ce sofisticau cu mult mai mult acel „divide et impera".

Cam într-o asemenea atmosferă, pe un asemenea fundal sumbru ni se desenează chipul damnat la martiriul propriei sale recluziuni al unuia dintre cei mai mari artiști ai secolului recent trecut - sculptorul Gheorghe Anghel.

Pe de o parte, știam cu toții că este foarte mare. Circula în mod tacit această convingere și nu exista îndrăzneala de tăgadă. Ba, mai mult, din când în când, rar, foarte rar, ca dintr-un ocean de mâzgă oportunistă și demagogică în care se tot năclăiau sentimentele oficial și deliberat îndepărtate de autonomia

ce dă puritate actului artistic, din apele murdare ale unor expoziții oficiale slugărnicite în elogiul dictaturii și dictatorilor, ieșea la lumină câte o hieratică lucrare învederând noblețea unei triste frământări care-l domina fără compromis, făcându-ne să ne șoptim ca-n fața unei minuni de care am fi voit să nu audă antihristul: „Du-te la expoziția cutare să vezi *un Anghel* !"...

Artistul ne transmitea prin aceasta semnul perseverenței lui în a exista undeva, sub obrocul apăsării, dușmanii lui știindu-l prea mare ca să-l nege total.

Iar acești dușmani nu erau declarați și reali, firea lui suferitoare nefăcându-l să merite a avea adversari direcți. Erau dușmanii generici, care apăsau întreaga lume artistică, agresiunea fiind de natură politică din partea guvernanților, de natură oportunistă din partea celor care-i lingușeau și de natura invidiei din partea netalentaților care dădeau din coate să se afirme.

Iar Anghel era mare !... Era, categoric, cel mai mare după Paciurea și cel mai realizat după Ion Vlad care, căsătorit fiind cu o rusoaică albă, „defectase" fugind la Paris unde nu-i mai deranja pe autohtonii mărunți la suflet și la talent dar care voiau „putere artistică" (dacă putem vorbi de așa ceva într-o artă a cărei valoare se vede cel mai bine cu ochiul liber !). Îi deranja, desigur, pe vânătorii de proletcultiste comenzi oficiale, tocmai fiind mare. Dacă s-ar fi găsit o forță care să-l folosească așa cum trebuie în cinstit scop național, am fi avut de la el monumente și ansambluri unice care ne-ar fi înnobilat și Capitala și alte orașe, precum acele minuni de piețe cu sculpturi și fântâni ce pun emblema Romei și Parisului sau, în ori ce caz, printr-o poezie legendară de genul „Micii sirene" a Copenhagăi. și cu nimic mai prejos decât asemenea opere rămase-n bronz și piatră de pe urma marilor făurari europeni în ginta cărora el se înscrie.

Dar noi de-abia apucaserăm ca, de la un Paciurea să nu avem altceva măreț decât ansamblul Giganților din Parcul Carol pe care ne-am și grăbit să-l răscroim în bucăți închizându-le-n muzee. Fiindcă a trebuit să ridicăm monument soldatului rus (vorba lui Păstorel: „*de ce te-au pus atât de sus* ? !"); și lui Stalin, cu mantaua croită și ornată mai bine decât la orice casă de mode, adică în cel mai meschin realism lipsit de talent; să-i facem lui Gheorghiu-Dej un mausoleu care și astăzi ne dă bătăi de cap și, mai ales, să refuzăm moștenirea atelierului lui Brâncuși de la Paris și să ni-l implantăm pe Lenin ca-n orice republică asiatică.

Anghel exista, dar nu ne interesa fiindcă, acele amestecuri scârboase de dictatură ideologică și parvenitism artistic prin demagogie, - adică, atât oficialitatea cât și invidioșii care credeau că prin asta vor ajunge să fie ei mai talentați - îl catalogaseră drept un *periculos mistic*, fără a le păsa de marele adevăr că, niciodată, candoarea mistică nu are cum fi periculoasă ci, dimpotrivă, ea este cea care-l aduce pe om și pe artist mai aproape de luminarea Duhului.

Dar atât de periculos era, pentru păgânismul lor rudimentar, acest frumos mistic, încât i-au îndepărtat discipolii și l-au tocat mărunt făcându-i din misticism o acuză, un vot de blam, o etichetă care se voia a se considera

condamnabilă prin curățenia credinței care purifică. Cu alte cuvinte, condamnând tocmai ceea ce se înscria în personalitatea sa cu cea mai înaltă majusculă: Inspirația... Inspirația, a cărei esență divină bine știută este !

Iar artistul - zburător alungat de cârâielile celor care-i pizmuiau Marea Inspirație - s-a-nfășurat în propriile-i aripi așa cum și l-a închipuit și pe Eminescu descinzând pe scundul soclu unde l-a așezat alăturea țărânei pe care o înnobilase. Și a recurs la taina comunicării sale cu Dumnezeirea, retrăgându-se în sfântul lăcaș monahal din verzișul pădurii Paserii, cel cu ziduri joase, de modestă și perenă arhitectură țărănească, binecuvântate în albul de var al luminilor purității. Acolo ne duceam noi, generația noastră, a celor veniți mai târziu și apucându-l numai din faimă, ne duceam spre a-l iscodi de la distanță, a-i spiona mulajele presărate printre florile răsădite de măicuțe. Uneori legam convorbiri, iar el răspundea sfios, atent parcă la alte lucruri dinlăuntrul ființei sale; alteori însă, ne vedeam de convorbirile noastre descifrându-i de la distanță inspirația mișcărilor cu care mula lutul maroniu printre corolele de petale ce-l priveau curios cu ochii lor de acuarelă din grădinițele maicilor. Îl respectam și noi, așa cum îl respectau și măicuțele pe cel trimis acolo, la rugile și posturile lor. Trimis printr-o secretă conspirație a dictaturii cu invidia sau demagogia celor care, neputându-se ridica până la Înaltul Inspirației sale Divine, i-o denigrau.

Iar el lucra la acel Eminescu pe care, din propria-i experiență, l-a-nvăluit în aripi căzânde, și mai lucra la tragismul expresiei matirice a Monseniorului Ghica al cărui sentiment de veșnicie întru credința misionară l-a intuit printre primii, chiar dacă, la expoziție, spre a nu deranja guvernarea atee, sculptura a fost expusă sub denumirea mai vechii lucrări:"*Cărturar*", fără a pomeni numele și, mai ales, ierarhia bisericească a personajului.

Regretul este că a rămas doar un mare portretist, când talentul său ar fi putut conferi monumentalitate, într-o mistică atât de caracteristică nouă și tradițiilor artei noastre, încâz ar fi înnobilat, *sine qua non*, multe peisaje urbane românești.

Deocamdată, însă, avem de reașezat în conștiința românească monumentalitatea interioară a acestui mare artist care, iată, și astăzi, la comemorarea unei sute de ani de la naștere, prin nefericirea needucației moștenite de alte generații de guvernanți și starosti de obști artistice, rămâne încă în taina lui din acele vremuri triste, cu toate că locul îi este într-un Panteon al Neamului.

O națiune care trebuie să fie mândră de tot ce este monumentalitate în istoria ei, nu are nici o scuză când își neglijează tocmai personalitățile care i-au conferit monumentalitate. Osemintele lui Gheorghe Anghel, e firesc să rămână în spațiul binecuvântat de la Pasărea, dar cu memoria lui nu mai e permis abuzul, nici măcar inconștient, de a fi trimisă din nou la mănăstire.

II. CEI AI GENERAŢIEI MELE

ION BĂIEȘU A LUI MIHALACHE

Pe cât de dezinvolt-apropiată a fost relația noastră de-o viață (și, chiar "de-o viață literară" aș îndrăzni a spune), pe atât mai sfios și mai ezitant intru în relație acum cu memoria prietenului drag al inimii mele care, după ce l-am pierdut pe Tăutu, a fost și a rămas Ion Băieșu.

Cum se întâmplă asta, oare ?... Și, mai ales: De ce ? !

Micuțul meu prieten neastâmpărat de zglobiu și scânteietor de inteligent - către inima căruia mă deschideam deîndată, numai ce-l simțeam în preajmă, sau când îi auzeam primul apel de telefon - mă inhibă acum, când e nemurire și când trebuie să-l iau în serios dându-mi seama cât de mare este și ce adâncă urmă artistică a lăsat pe numele lui. O urmă originală, autentică și adâncă de parcă ar fi călcat în ea cu toată greutatea lui Fănuș Neagu, iar nu cu ființa sa micuță, care domina doar eteric sau spumos, prin spiritul mare, vesel, duios și activ fierbător care-i împlinea întotdeauna dimensiunile prezenței.

Pentru că noi am fost trei prieteni ai tinereților ca și ai maturității noastre literare: el, cu mine și cu Fănuș, în ordinea crescândă a vârstei, el fiind născut în noaptea dintre anii '32-'33, eu în vara dinainte, iar bătrânul Fănuș, ehe, în aprilie, chiar mai înainte de Sfântu Gheorghe ! Fiindcă, dacă s-ar fi născut mai în preajmă, teluricul său tată măreț ca un haiduc de Bărăgan, i-ar fi dat numele sfântului celui călare deasupra balaurului, iar literatura română l-ar fi consemnat sub numele de Ghiță pe cel mai intempestiv liric mare prozator al istoriei ei.

Guță însă, care nu clama un diminutiv, ci un renume, era nu numai o ființă mignonă și delicată, ci și cel mai mic dintre noi ca vârstă, dar iată că tocmai el a fost hărăzit să treacă primul pragul acela lasându-ne, pe mine și pe Fănuș, să intârziem pe lumea aceasta. Pesemne, ca-ntr-una din nesfîrșitele lui glume bune. Fiindcă, mai rămânând noi pe-aici, ne dăm seama cât de mare era el, ce inestimabilă valoare literară a știut să reprezinte și să lase în urmă, cât de rotundă îi este opera, ce amestec de veselie și lacrimi, de ironie și sensibilitate duioasă, de tragism tratat cu umor în fața actului cinic al proștilor ca și de bunăcredință artistică reprezintă inteligenta alchimie prin care el și-a construit-o !

Umorul lui era al omului bun, al minții deschise care gustă spiritul oricui și își însușește marea ironie a lumii nu prin răutatea invidioasă a neputinciosului, ci prin generoasa încredere în vitalitatea ei care ajunge autoironie. Și, încă, o

autoironie practicată fără jenă alături de celălalt sentiment de putere spirituală care este detestul inteligenței față de obtuzitate, refuzul imaginației libere față de dictatură, fermitatea disprețului față de micimea oportunistă a duplicitarilor egoiști și corupți care se consideră "*dăștepți*", sentiment care traversează tot teatrul său și culmea de proză a epocii pe care o reprezintă romanul "*Balanța"*. Încă de pe atunci, din apropierea care nu-ți lasă perspectivă, noi simțeam toate acestea. Iar el, cel care era pentru noi Guță și atât, s-a îndepărtat tot din gest altruist, spre a ne lăsa perspectiva liberă spre gluma pe care ne-a făcut-o: Iată cât de mare sunt !

Așa că, așezarea conceptului de "Guțică al nostru cel plin de vervă", alături de cel postum al consacrării autoratului unui creator de mare profuzime, mă duce spre a îndrăzni repetarea eminescienei caracterizări: *"Finul Pepelei, cel isteț ca un proverb*", dar și acel "*Văz monstruos"* care-l teleportează pe Caragiale dincolo de glumețul din el, trecând apoi și la Ionesco iar, de la acesta, pe calea de talent cea mai autentică, la Ion Băieșu care, dintr-o nefericită glumă a istoriei, nici măcar numele său autentic muntenesc, de țărănească familie buzoiană, nu și l-a putut păstra.

Pentru că el, pe când, tot ca o glumă, scria versurile proletcultiste la șlagărul "*Ilenuța tractorista*" venind să se înscrie la Școala de literatură cu numele de Ion Mihalache, a fost atenționat că ar putea avea deaface cu lupta de clasă prin asemănare cu numele liderului național-țărănist; iar atunci, a cotit-o spre pseudonimul *"Băieșu*" și, după cum se vede, chiar dacă a luat-o în glumă, a cotit-o pentru totdeauna și pentru toată istoria literaturii.

Consemnez acestea, pentru că am fost pus în fața câtorva întrebări despre întâmplările lui vesele, despre sorgintea lui din Caragiale sau din Ionesco, despre frățietatea lumii literare de altă dată și dihonia de astăzi. Iar răspunsul cel mai bun este însăși personalitatea de dulce veselă prietenie plină de spirit, a celui care și-a făcut singur gluma cu numele, făcându-ne să-i spunem și să-l strigăm, atunci când nu ne auzeau serviciile de cadre, "*Băieșu a lui Mihalache*". Este, de asemenea un răspuns, permanenta lui explozie de frăție și prietenie voioasă care a coagulat o întreagă generație literară, sunt glumele superbe pe care le-am moștenit de la el, ca și interpretarea unică pe care el o dădea unor anecdote celebre. Dar, în ori ce caz, gluma de a se compara cu Caragiale sau Ionesco, el n-a făcut-o niciodată; cu toate că, dacă ne gândim bine, zău că n-ar fi fost chiar neîndreptățit !

Amintirea lui astăzi, a zâmbetului lui cu acel dințișor ieșit cu umor incisiv ceva mai în față decât ceilalți, se învăluie într-o aură azurie precum a dimineților de vară la care ne prindea cheful sau poturile lui norocoase. Mi-l amintesc, prin ceața aurită a acelei plăcute oboseli pe care o trăiam împreună, în grupul petrecăreț pe care el îl amuza cu glumele făcute pe seama celor care, odihnindu-se în somnul lor burghez, ieșeau la lumină mai șifonați decât noi, morocănoși încă adormiți și cotrobăind ca niște cârtițe incapabile a savura splendorile dimineții. Ale dimineții pe care noi o-ntâmpinam din plin nesomn, fie la mare, la munte sau la Mogoșoaia, ca niște oameni odihniți prin propria lor veselie și

nesăturarea de a comunica unii cu alții într-o superbă afinitate electivă.

Urmaș demn al fratelui nostru mai mare Nicolae Tăutu, Guță Băieșu nu numai spunea, ci construia glume creindu-le o arhitectură dramaturgică ad-hoc.

De exemplu, la Mogoșoaia, la ora când noi ne încheiam nopțile albe, matinal, prosapăt bărbierit și pomădat, în costum de Barbizon, cu șevaletul, trepiedul și toate sculele de pictură purtate-n spate cu bretele de rucsac, cobora din camera sa excepționalul nostru maestru și prieten Lucian Grigorescu, pornind la lucru ca un mare peisagist ce era. Intra doar pentru o clipă în restaurant, ca să-și umple termosul cu cafeaua ce avea să-i însoțească solitudinea artistică în mijlocul peisajului spre care se îndrepta ca să-l picteze. Dar în vreme ce lichidul aburind curgea din ibric în termosul scos de după gât cu cele mai bune intenții, un pahar cu rece șpriț de vară, sau cu ademenitoare tărie de "luat curaj dimineața" apărea lângă el. Apoi Băieșu, ca și cum ar fi fost străin de aceasta, îi șoptea lui nea Lucică o știre însemnată sau ceva ce se petrecuse tocmai peste noaptea pe care acela o cinstise cu somnul revigorant artistic. Marele pictor se minuna, ducea automat mâna la pahar și agățându-și, hotărât spre ceea ce pornise, termosul de gât, se așeza ca-n trecere, doar pe-un colț de scaun, cu toată încărcătura în spinare, cât numai spre a afla ceva amănunte. Peste o oră, Guță îi propunea să-l ajute să descarce din spinare șevaletul prins în curele, dar Lucică refuza, încă ferm convins că-l așteaptă peisajul. Peste două, încerca să se așeze mai comod pe scaun întorcîndu-i spătarul spre burtă pentru a nu-și mai lovi de el samarul înglobând toată tehnica picturii peisagistice și, din acest motiv, scotea de după gât și punea pe masă termosul care-i atîrna în față, ca pe un lucru netrebuincios, de vreme ce alte pahare luaseră locul luciditătii aspre a cafelei. Peste încă trei, Guță îi lua o mână pe după gât, devenind un fel de cariatidă ce-l sprijinea pe bătrânul artist cu șevaletu-n spate și urcau amândoi cu greu scara ducându-se spre paturile lor. Pe la mijlocul ei, se opreau să-i salute pe cei ce se pregăteau de dejun, atrăgându-le atenția cu generozitate că a rămas pe masă termosul păstrând cafeaua încă fierbinte.

Așa îmi închipui și astăzi despărțirea de el, prietenul drag al nopților mele albe: Urcând, împovărat din dragoste pentru alte mari talente, o scară care-l duce tot mai departe într-o înceţoşare aurie de dulce amiază.

FĂNUȘ – UN PORTRET PE CARE-L ȘTIU DE-O VIAȚĂ, DAR ÎL REDESCOPĂR PRIN PROPRIUL SĂU JURNAL

Un bolid vehement poematic, de o duioșie brutală, rușinat de propriul său sentimentalism dar lipsit de complexe în fața oricărei stări emoționale trece, cu grație de artilerie grea, cu impulsivă măiestrie și monumentală migală artistică, prin istoria literaturii noastre contemporane, aruncând în noi cu bolovanii de aur și argint ai operelor sale. Iar operele acestea nu sunt deloc rotunde, precum ghiulelele turnate la ștanță ci, ca magmele erupte arbitrar, au colțuri și contorsiuni pe care el le tot cizelează prin brâncușiene mângâieri încăpățânate, care le dezvăluie când strălucitoare, când scorburoase, când stranii, când scăpate de sub control, dar niciodată banale și niciodată lipsite de har. Are Fănuș secretul acesta magic de a găsi întotdeauna adresă atât la cărturar cât și la Miticii ce strigă pe stadioane ! Și prin prin persoana sa manifestată public și prin opera așezată în rafturi temeinice, într-o mirabilă știință a celebrității, el provoacă o stranie înfrățire de sentimente între rafinații și vulgarii care-l ovaționează laolaltă, îl admiră, îl strigă pe nume și se-nghesuie să ciocnească cu el.

Cu toții simțindu-i sinceritatea de om și forța de artist, ca două energii ce se oxigenează reciproc în trăiri și operă. O operă plină de originalitate și o prezență fizică asemenea, ambele atrăgând neapărat atenția în așa fel încât, admiratori și denigratori alături, nu pot renunța la tentația de a nu-și suci gâtul după el și a nu recunoaște faptul că spectacolul vieții lui de artist nu te poate lăsa indiferent.

Rareori întâlnești un magnetism artistic atât de sincer-acaparator și rareori îți e dat să parcurgi fluxuri de cuvinte mai ingenios îmbinate. Cuvinte aflându-și forța reciprocă de atracție ca-ntr-o prestidigitație de natură unică și ca-ntr-un fenomen straniu ce se petrece în încântătoarea lui știință de a le afla expresivitate prin imponderabile apropieri. Și, printre aceste filigrane în care el împletește cuvintele, te șochează, când nu te-aștepți, cu câte-o surprinzătoare bijuterie de profundă analiză psihologică, prin care te face să-i înțelegi mai bine lumea personajelor multiple și diametral opuse, ce și le plăsmuiește dintr-un lut muiat când cu venin, când cu miere și, neapărat, presărat din belșug cu

petale de metaforă. Revenind la acel "rareori", pe care originalitatea lui ca om și ca autor ne obligă să-l folosim, despre personajele sale putem spune că, rareori, țăranul din literatură e mai măcinat de istovirile destinului, rareori disecția secăturii din om e făcută cu mai multă satisfacție și, tot rareori, golănia e mai frumoasă ca-n admirația pentru sufletele agitate și contorsionate pe care Fănuș o nutrește din adâncuri. Exhibiționismul lui firesc și acaparator din viața de zi cu zi este și exhibiționismul personajelor sale de oameni fie prea deschiși prin inimile lor bune de derbedei, fie mofturoși în parvenitismul pe care el li-l amendează brutal și candid, ca un călău inconștient.

Chiar inegal prin diferite forme de a-și ieși din sine și de a se exprima pe sine, Fănuș are forța de a-i face pe oameni să simtă ce simte el și cum simte el, condiție pe care nu orice scriitor ajunge să o îndeplinească. Oamenii cărora le vorbește direct sau pentru care scrie în ceasurile lui secrete – acele ceasuri secrete, multele, nenumăratele noastre ceasuri secrete în care, rauvoitorii ce ne bîrfesc chefurile publice nu ne văd nici cum străduim în insomnii, nici cum ne chinuim cuvintele și cum ne chinuie ideile care-și cer limpezire – oamenii aceștia sunt cititorii pe care el îi face să simtă cât de mult simte el, să dorească să-i deguste în literatură înjurătura dulce ca un legământ de dragoste și să-i cunoască personajele cunoscându-l ca personaj.

Sentimentele contradictorii pe care el le trezește sunt din sfera duioșiei sau, cel mult a pismei colegiale. În fondul literaturii sale, ca și-n inconfundabilul său stil literar, el poate contraria, dar nu trezi negație; poate produce invidie, dar nu ură; poate incita, dar nu agresa; poate nedumeri, dar nu dezamăgi. Și, toate acestea, tocmai datorită autenticității lui ca om și autenticității lui ca artist. Autenticitate pe care-o revarsă fără prejudecăți și fără complexe, cu generozitate, în toate direcțiile existenței umane, având bonoma ironie de-a nu le lua în serios nici pe cele mai serioase personaje, dar găsind sentimentalisme poetice chiar și pentru ticăloși. Încolo, e un inimitabil creator de atmosferă, iar neliniștile sale te conving prin neliniștile întregului univers uman pe care i-l cuprinde opera.

Desfrânându-se într-o poezie a tuturor naturilor umane, el gândește ideile în metafora unor ample sensibilități și de-abia după aceea își traduce toate sentimentele în epica pe care chinuit o conferă personajelor. E un poet care se traduce pe sine însuși în tehnica romanescă a împletirii acțiunii cu sentimentele și, astfel, ajunge la o operă de înaltă referință în proza românească. O demonstrează aceasta cu evidență recentul volum intitulat *"Jurnal cu fața ascunsă",* care nu este altceva decât caietul său de însemnări, meditații, explozii ideatice, înșiruire de ipoteze psiho-dramatice și polemici cu sine însuși sau cu lumea din jur. Adică este exact jurnalul anilor 2002 –2004 pe care l-a ținut în perioada cât s-a flagelat, s-a străduit și s-a învins pe sine depășindu-se, pe când scria tot acum apărutul roman de meșteșugită inspirație intitulat apocaliptic *"Asfințit de Europă, răsărit de Asie"*.

Pe lângă deliciul unei lecturi în sine, acest jurnal oferă - ca un endoscop pătruns în straturile cele mai intime ale întrebărilor și disperărilor, meditațiilor

și chinurilor, divagațiilor spre alte piste ale gândirii noastre și nevoii de un autojandarm mental care să ne-ntoarcă la canalele neiertătoare ale elaborării cărții pe care o avem în minte – oferă un fel de expresie plastică a ceea ce numim "*act de creație*" prin imaginea căutărilor cu care se confruntă un creator, a contradicțiilor care-i minează căutarea și a fericirilor trăite în momentul depășirii acestora. Oferă, prin sinceritatea dezinvoltă a unei notări exacte a întrebărilor esențiale și a fleacurilor ce ne trec prin minte, a lecturilor ce ne revin în memorie și agățărilor noastre de exemplul unor opere de succes sau a unor cărți ce ne-au deschis ochii, a întâmplărilor aparent fără legătură pe care ni le amintim și a ciorovăielilor cu niște amintiri despre care habar n-avem cum de ne-au revenit, imaginea haosului organizat al creației artistice. Și totul, atât bâjbâielile cât și nevoia de a polemiza, înjurăturile de nemulțumire și frumusețea metaforelor care ni se descoperă transcendent, deturnările de gândire de la direcția pe care ne-o consideram consecventă și impactul brutal al faptelor obiective din viața cotidiană de care nu ne putem desprinde oricât de mult am trăi viața personajelor noastre, totul capătă savoare prin faptul că sunt trăirile involuntare ale unui artist autentic.

De obicei, obsedat de destinul operei la care lucrează, de respectarea structurilor ei și a criteriilor de exprimare pe care ea i le impune pentru a-i aduce satisfacția de a o vedea împlinită, scriitorul elimină din memoria sa tocmai asemenea savuroase nebuloase de existență mentală, aparent ilogice sau, în orice caz, lipsite de legătură cu contextul operei propriu zise, dar atât de firești în incertitudinile pline de visare ale căutării artistice. Le elimină, le neglijează și apoi le uită. Sau, în cel mai bun caz, jurnalul său de creație e un fel de selecție bibliografică amestecată cu scheme abandonate și fragmente de scriitură care nu și-au găsit locul în textul finit. Fănuș, însă, a avut ingeniozitatea de a deschide o fereastră către ceea ce se petrecea în circumvoluțiunile creierului său în timp ce scria la acest roman. Și, indiscret cu sine însuși, a mai așezat deasupra ei și lupa mult măritoare a modului său fabulos de a folosi lexicul, sintaxa, morfologia și toate imponderabilele posibile ale limbii literare. A ieșit din aceasta o carte la fel de interesantă ca și romanul propriu zis. Carte-jurnal care, chiar dacă nici nu-l explică, nici nu-l completează, ne oferă imaginea autorului aplecat cu obligatorie și necontrolată îndârjire asupra operei sale.

Cu acea îndârjire despre care vorbeam mai înainte, îndârjire care se petrece numai în secretul nostru, în răspunsurile pe care le căutăm chiar mai înainte de a ne fi pus întrebările, în impresia de monolog specific obligatoriu claustrării noastre, dar care, de fapt, este un veșnic dialog cu lumea înconjurătoare. Și, în același timp, în căutarea aceea - la fel de minunată ca aspirație pe cât de îngrozitoare ca trudă - de a da formă cât mai perfectă exprimării celor ce le simțim.

Sunt ceasurile de taină și de chin care, oricât de măsurat și de cântărit se pot ele cuantifica în cărți care circulă pe piață, tot numai noi ni le știm, hulitorilor rămânându-le doar rostul de a ne comenta infinit mai puținele ore, acelea vizibile tuturor. Adică acelea din spațiul public în care ieșim însetați, pentru a

petrece și noi câteva ore de odihnă permițându-ne, ca răzbunare pentru îndelungul regim claustral autoimpus, comportamente mai libere sau mai libertine. Ca niște explozii de sinceritate în candoare și înjurătură, ce dau apa la moara bârfitorilor ce ne hulesc și hulitorilor care-și află stearpă satisfacție în a ne bârfi, fără să-și dea seama că bârfa lor nu face altceva decât să întregească legenda.

Unii dintre aceștia îl acuză pe Fănuș că e prietenos cu derbedeii, fără a se gândi la faptul că le acordă și lor o asemenea prietenie. Alții, minimalizând lucrurile conform fondului meschin al propriei lor persoane, cred stereotip că Fănuș ar avea doar o gură foarte mare. Pe când, el, în realitatea sa impunătoare, este unul dintre oamenii cu cel mai plastic și mai expresiv limbaj din contemporaneitatea noastră. Atât de plastic și de expresiv, încât să te ferească Dumnezeu să intri în gura lui !

Dar și când te mângâie, cuvintele lui te umplu de o poetică imponderabilitate urcându-te în sfere celeste, pe-o scară de mătase pudrată cu pulberi de stele și înmiresmată de ierburi divine.

Cunosc mai mulți care, dorindu-se ca el, îl imită încercând să se transfere din poezie în proză. Scriu versuri mai mult sau mai puțin reușite și, la un moment dat, atacă într-o gamă falsă romanul vieții lor, așa cum fiecare manichiuristă sau diseuză crede că *"viața ei e un roman"*. Ne având habar despre construcția pe cât mai perfectă pe atât mai invizibilă a structurilor romanești și nici de arhitectura alegoriei în proză, aceștia, pornind de la faptul că sunt băieți sensibili, încearcă să-l imite fără a fi conștienți de faptul că, uneori, chiar și lui poezia îi joacă feste. Ei nu pricep că Fănuș este, într-adevăr, asemenea lor, un poet; dar un poet care s-a chinuit o viață învățând să-și traducă poezia în ample efluvii epice. Și, cu marile străduanii de rigoare, străduaniile acelor ceasuri și nopți necunoscute altora, chiar inovând cu succes în această direcție.

Dragul de Țic

Mi-l amintesc venind la mare, din dragoste pentru mare, dar fără să intre în mare ci stând la umbra unui copac și așteptând până când, părăsind plaja, veneam cu toții căutând și noi răcoarea. Pentru că, sunt sigur, el venea la mare și pentru miraculoasa ei capacitate de a ne strânge pe toți acolo și a trăi momente de prietenie sinceră și de exuberanță artistică așa cum îți permite vacanța, chiar dacă ea era mai mult sau mai puțin subtil supravegheată de ochii și urechile care transmiteau câteva vile mai încolo, sub formă de turnătorie, toate giumbușlucurile noastre de artiști în concediu.

Dar bucuria vacanțelor era prea mare și nu ne-o întina nici măcar momentul când unii eram izolati pentru ca alții să se întâlnească cu "conducătorul iubit". Veneam acolo cu conștiința că e locul nostru, făcut din banii noștri, meritându-ne și noi, astfel, săptămânile de soare. Tăutu, Băieșu, Fulga, Horia Lovinescu, Radu Boureanu, Drăgănoiu, Leonida Teodorescu, Alexandru Căprariu plus mulți dintre noi încă în viață, ne strângeam cu copiii și cățeii noștri pe malul mării, sub ochii grijulii ai câte unui staroste ca Stancu sau Macovescu care, pesemne, aveau greul rol de a se angaja față de stăpânire să ne domolească spiritele încărcate de energii solare și de-mprumuturile smulse preferențial. Printre toate aceste spirite, un înțelept de cale netulburată era Nicolae Țic.

Bolnav în ultima vreme, el suferea pe banca lui la umbră, citind cu interes de bârfitor ziarele și rumegându-și cu înțelepciune de filosof personajele; dar nouă, celor din jur, ne transmitea un calm olimpic.

Și, nu numai nouă, dar o transmitea și personajelor lui, care-ți apăreau într-o analiză sobră, de perspicace atenție nerăsfățată pe care le-o dădea autorul lor, tot așa cum părintele dotat cu o bună știință sau instinctualitate pedagogică știe să-și învăluie odrasla într-o grijă protectoare și plină de comunicare ce înseamnă mult mai mult decât excesele de dragoste și furie ale celor care-i iubesc temperamental.

Iar, prin aceste personaje, o transmitea și cititorilor lui, care-i apreciau sobrietatea prozei, zgârcenia exprimării prin care cuvântul căpăta țintă și mai precisă, ținerea-n hăț a fanteziei care nu era deloc debordantă, ca-n superficialitatea multor autori nestăpâniți, sentimentali și emfatici, nu era deloc agresivă și cu poetice urme de agresivitate candidă, ci se dezvăluia la el greu,

după ce te cucerea cu faptul nud, relatat sec, de-abia atunci când începeai să-i înțelegi profunzimile unui gânditor mult mai atent decât lăsa la început impresia.

Face parte din acea generație foarte încercată, care a pornit de la scoala reportajului; și nu a unui reportaj oarecare, ci a aceluia festivist si declarativ cum era dorit de "îndrumătorii" vremii care, compromis fiind în demagogia lui, trebuia să se reabiliteze prin observația pertinentă și realismul nedoritor de concesii politizante. Oameni ca Țic l-au reabilitat și, prin încăpățânarea lor de a desfolia aparențele ajungând la resoartele firești ale trăirilor umane, indiferent de cadrul politizat de editorii care ne publicau, s-a recăpătat încrederea cititorilor prin recunoașterea de către ei a unei descrieri adevărate, atente și responsabile, dincolo de festivismul titlurilor sau marginalelor "mobilizatoare" pe care erau obligați să le pună secretarii de redacție.

De aici, adică prin experiența de la reportaj sau când nu se puteau depăși rigorile politizante impuse reportajului, s-a ajuns la literatură. Iar un grup de tineri, din care făcea parte și Nicolae Țic, au avut îndrăzneala să proclame chiar un curent așa zis al "adevărului integral", care a dat mult de lucru criticilor oficiali, mânați de la spate de politruci sau de propriile lor insticte carieriste, să-l foarfece și să-l demanteleze în așa fel încât, nici nu se ajunsese să se scrie ceva mai consistent spre a se putea demonstra fie valabilitatea artistică, fie măcar experimentul literar prin operă de creație propriu zisă, că eticheta era pusă și cerberii ideologici îi îngrădeau pe tinerii dornici de prea multă fantezie la declararea unei școli literare aparte, în țarcul comun și egalizator al realismului socialist.

Poate că și o asemenea întâmplare de tinerețe când, pentru fiecare tânăr creator se găseau cel puțin câte doi îndrumători care să-i aplatizeze opera, nelăsând relief decât cel mult pentru "marele exemplu al literaturii sovietice" cu celebrități ca Ajaev și Babaievski ale căror capodopere se confecționau în colective redacționale de neinspirați, o asemenea experiență menită să te facă să-ți bagi mințile artistice mai în cap, adică, mai în interiorul unei necomunicări de intenție care conducea la o luptă surdă și tăcută cu cenzura și la inventarea de tertipuri prin care să faci slalom printre obstacolele ei, o asemenea realitate de care și-a dat seama prin destinul propriei sale opere, a făcut din Țic un autor zgârcit la vorbă, observator de fapt nud, lăsându-l pe cititor să dea interpretarea subînțeleasă. Interpretare care, multă vreme a constituit liantul complice dintre autor și cititor, unul trăind satisfacția de a spune măcar pe jumătate lucrurile, altul bucurându-se de cealaltă satisfacție ce i se oferea, de a înțelege jumătatea neexprimată a lucrurilor și, ambii, bucurându-se copilărește de momentele în care reușeau să descopere căile de trișare a cenzurii îndrumătorilor de partid care, din niște amărâți de politruci, pozau în critici și esteticieni.

Este o experiență fără valoare astăzi, când totul se poate exprima clar, poate chiar prea clar, prea pe șleau, ceea ce-i face pe unii autori să confunde creația cu pornografia și să nu se bucure cu adevărat de libertatea de expresie pentru a-și descifra lucrurile mari pe care ar fi capabili să le poarte în suflet.

Dar este, totuși, o experiența de cincizeci de ani prin care au trecut mai multe generații, un efort sisific de a spune pe căi ocolite tocmai adevărul care, de fapt, este menit a fi rostit cel mai ușor, dacă-ți citești sufletul cu sinceritate. Cine va proceda la analiza unor asemenea mijloace esopice ale comunicării dintre artistul creator și publicul interesat de ideile acestuia, va putea constata cât de mare era un asemenea travaliu în efortul de a te exprima față de unii și a-ți lua măsurile de precauție de a nu te deconspira față de alții, câtă energie creatoare s-a consumat pentru asta și câtă ingeniozitate, inutilă în ultimă instanță, adică atunci când ai ușa deschisă, dar chinuitoare precum săparea unui tunel cu lingura de pușcăriaș, atunci când gărzile de pază erau formate din tovarăși dresați să mimeze intransigența ideologică și apărarea noastră de "*putrefacțiile artei burgheze*".

L-am întâlnit pe acest băiat subțiratec și cu nume ardelenesc ferm, ca un semn de exclamare, la cenaclul universității, pe care-l făcusem prin 1950, noi venind de pe băncile liceului (un liceu încă normal, cu opt clase temeinic făcute și cu bacalaureat în secție reală și modernă), venind cu acea cultură clasică și cu sistema împărțirii democratice a creației pe școli literare provenite din inițiativa imaginației și a afinităților elective a fiecărui grup artistic constituit prin simpla atracție a vocației. Ca pasionați de literatură, eram doldora de lecturi si de citate învățate pe dinafară din operele superbei generații interbelice de scriitori care ne precedaseră și care se bucuraseră de toată libertatea creației, așa că încă nu simțeam strânsura momentului și ce așteptau de la noi prin acest cenaclu proaspeții "îndrumători de partid" care luaseră locul profesorilor adevărați.

Pentru că eram tocmai seria din amfiteatrele cărora fuseseră alungate marile figuri de tipul lui Călinescu și Vianu, fuseseră dublați de marxiști mai fermi chiar oameni ca Ralea și Bugnariu și, pe lîngă subinginerii și tehnicienii dentari cu care îi înlocuise pe aceștia un ministru al învățământului de profesie tinichigiu, modeștii profesori secundari aduși în universitate ca răsplată la falsa campanie electorală pe care o susținuseră la urnele cu funduri duble, erau, totuși, intelectualii care mai știau ceva din cele ce noi știam bine din liceu, dar, duplicitari fiind, tocmai fiindcă știau, acești carieriști mai vârstinici decât noi, ne puneau nouă pumnu-n gură ca să nu vorbim despre asemenea modele de creație, total incompatibile cu obtuzitatea proletcultistă.

Pe atunci, Nae Țic era încă dăruit și romantic susținând credința noastră că am putea chiar constitui un curent literar. Până ne-au zburătăcit, exmatriculat sau supus la note cu trei puncte mai mici decât cei cu "origina sănătoasă" și pe noi, ca și pe profesori, venind vremea când Streinu și Cioculescu erau arestați, Piru trimis lănțar de cadastru la munca de jos, Moisil și Dan Barbilian acuzați că folosesc în spirit burghez axioma matematică, Rădulescu-Motru lăsat muritor de foame la propriu.

Vicisitudinile ne-au îndepărtat, dar cred că dintr-o asemenea atmosferă se trage verbul discret și zgârcenia de comentariu din proza lui Nicolae Țic, ceea ce, până la urmă, a devenit un stil al său, ușor detectabil și cu certă aderență

la mulți cititori care ne apreciau sinceritatea prin relatarea faptului nud, prin lăsarea în grija lor a comentariilor și interpretărilor, prin discreția cu care, printr-o asemenea literatură, li se stimula imaginația participativă la actul auctorial de la care pornește scriitorul.

Păstrez și acum, cu plăcere prietenească, portretul lui cu nasul în vânt, făcut de un alt drag prieten al nostru, sculptorul și romancierul Nicolae Crișan. Are o alură nostimă, de ființă inteligentă care-și cunoaște flerul. Flerul lui cu care punea punct unei fraze scurte, tocmai acolo unde îi asigura cârligul prin care cititorul se agăța ducând ideea mai departe.

Poate că nu acesta ar fi fost curentul literar pe care, cu încă adolescentină exuberanță, noi am fi visat să-l creem la acel cenaclu de la Universitatea anilor 1950-1951, dar asta putem spune că ne-a reușit, tocmai prin proba evidentă pe care o constituie opera încă neluată în seamă a lui Nicolae Țic, operă a unui prozator de deosebită semnificație, care-i cam va mira pe viitorii critici, critici adevărați, fără mofturile de îndrumători ale celor din generațiile noastre, când o vor redescoperi în valoarea ei autentică.

Dumitru Radu Popescu sau D.R. fără de arginți

Un personaj (și incă ce personaj !), în legătură cu modestia comportamentului căruia simți nevoia să te-ntrebi dacă e numai rezultanta unui bun simț funciar, sau provine - la fel de funciar - și din certitudinea că, în ceea ce priveste misterul lieraturii, știe el destule pentru a nu mai trebui sa se dea mare, există în preajma noastră fără ostentație, văzându-și de treaba lui și chiar evitând publicitatea după care moda exibiționistă și năravul cabotin îi împing pe cei mai mulți oameni publici.

Iar el este, cu evidență, un om public. Ba, ca scriitor, chiar foarte public, înscenând și romanțând un mister de natură aparte.

Misterul acesta îl marchează la fel de pregnant ca și sprâncenele stufoase, tocmai pentru că, precum doctorii fără de arginți, dă lucrurilor pe care le face un dezinteresat sens firesc. Și, mai ales, stă printre noi nedezvăluindu-și

niciodată ascendentul harului. Har pe care, mulți și-l doresc dar, ne avându-l, devin plictisitori tot silindu-se să și-l afirme; iar el, avându-l, evită elegant a ne plictisi cu așa ceva.

Și cred că-l marchează mai ales atunci când, tenace truditor al condeiului, mereu conștient de perspectiva timpului său creator, trăiește în scriitoreasca intimitate a personajelor sale, cărora le dăruiește acest mister în indecise mișcări ce pot sugera diverse direcții, în rafinate oscilații care le descriu întotdeauna o dimensiune în plus, în sugestive ezitări care nu provin din lipsa de cunoaștere a unui drum drept, ci tocmai din cunoașterea ofertelor lumii acesteia care sunt plurale și pluraliste.

Sincer vorbind,chiar nu știu dacă vom putea răspunde vreodată dilematicei întrebări: Oare, misterul acesta îl conferă el personajelor sale sau, dimpotrivă, ele l-au molipsit și l-au făcut să sufere de acea misterios duioasă modestie ? !

Sau, poate că e gestul firesc de a aborda cu maximum de seriozitate inspirația ce-l apleacă asupra textului (am simțit deseori antenele fine cu care mari actori, sau tineri viitori mari actori intuiesc șansa de a-i interpreta personajele și se dau în vânt după asta) dar, în același timp, gestul firesc al unui absolut necesar om de obște, care aduce echilibru și, uneori, chiar echitate, într-o lume menită să se autodevoreze prin propriile-i vanități, ambiții și visuri de măreție.

Pentru că D.R.a venit în fruntea Uniunii Scriitorilor atunci când ea, de multă vreme, nu mai era pentru guvernare o cutie a Pandorei, ci un borcan al Pandorei, cu colcăiala la vedere, dar *in vitro*. Trecuseră vremurile când organele guvernării paternaliste apăsau capacul acestei cutii cu câte un *presse-papier* precum gesturile filo-ruso-apocaliptice ale acelui mic dictator care, având nevoie de dotarea cu mult balast securisto-partinic spre a nu lăsa capacul să se deschidă, își făcea popularitate cu banii noștri. E vorba de Mihai Beniuc care, ca poet, evolua frumos într-o operă ce-i putea justifica infatuarea; dar și moral și fizic era mărunt. "Urca-te pe scaun ca s-ajung să-ți dau două palme !"- i-a spus uriașul Petru Dumitriu într-o ceartă de la bani. Banii obștei, nu ai lor !... Iar Beniuc, știind metodele folosite în poliția politică ce trebuia s-o servească, atunci când n-a mai fost la putere, vorbea cu tine numai prin colțuri și bruiat de-un radio portativ.

Dar, prin concurența specifică epocii („Eu sunt mai devotat partidului decât ceilalți devotați"), capacul a ajuns a fi apăsat prin multe cheltuieli și de Zaharia Stancu, de asemenea scriitor din a cărui operă poți cerne valori, dar care străduia fără jenă să țină ferecată cutia tot dând iama în banii noștri. Cu energia demagogiei sale deloc disimulate, el era deadreptul neiertător în satisfacția de a administra clientelar veniturile obștei.

Lucrurile evoluaseră; încă de pe vremea lui Demostene Botez se perindaseră pe scaunul de staroste niște obedienți care acceptau și altfel de presiuni asupra nedeschiderii capacului iar, din cunoscuta sintagmă a cutiei Pandorei, obștea scriitoricească devenise un *borcan al Pandorei,* sau chiar o *damigeană a Pandorei* cu dopul ușor de sigilat, pentru a fi închisă ermetic dar

a avea la vedere toată șerpuiala dinăuntru: Cu acea ridicare a capetelor care-cum apuca să se propteească-n coadă, cu mușcături care-pe-unde nimerea ciosvârta altuia și înfulecături care-de-unde nimerea să înșface. Corifeii literaturii făceau asta invidiindu-se reciproc, denigrându-se și turnându-se, dar ținând cu dinții de viața colectivă care însemna, ca și astăzi, doar avantajele lor individuale. Iar mărunții o făceau tăcând, resemnându-se, descurcându-se sau umilindu-se, care-cum își avea norocul și zbaterea.

Totul la vedere, înlocuind cu sticlă metalul proverbialei cutii, dar nu din vreo dorință de transparență, ci datorită măsurilor de supraveghere atentă pentru ca nu cumva colcăiala pandorică să scape ochilor și urechilor asiaticei orânduiri.

În acest context, cu toate colimatoarele direcționate asupră-i și toate cotonoagele pe care și le trăgeau corifeii rezonând și spre fundul scaunului său, un om din generația noastră și-a asumat riscul de a face ceva pentru obște. A încercat un echilibru, atât cât era posibil față de tendința de asmuțire reciprocă din genialele politici ale lui *„divide et impera ad terrorem civium*" și a avut demnitatea de a deveni, într-adevăr, D.R.-ul fără de arginți.

Fiindcă el nici n-a plimbat bănuțul ca o momeală pe la gura bietului scriitor, cum făcea Beniuc, nici n-a dat iama-n fonduri cu favoritisme electorale spre propria-i glorie, ca Stancu. Ba, chiar a încercat să ajute niște tineri, a încercat să scape măcar de recunoașterea oficială a cenzurii și să evite obișnuita transformare a delațiunilor în procese de intenție, cum i se făcuse lui la apariția „*Leului albastru*".

Iar, dacă din punctul de vedere al politicilor strict literare nu se putea face prea mare lucru – bine-nțeles, din obtuzitatea egalizatoare a dictaturii dar - mai puțin de-nțeles – chiar și din ambițiile deșarte ale neunirii scriitoricești, ale invidiei transformate în „mânie proletară" favorizând exclusivismul practicat cu perfidie de cei care vorbeau în numele nostru și își împingeau spre tiraje și premii cărțile lor, el, D.R.-ul, sub aspect gospodăresc, a pus ordine, a înlăturat pe cât cu putință arbitrariul și a lăsat la sfârșitul mandatului său peste 80 de milioane de lei în vistieria Uniunii. Bani obștești însemnând pe atunci nici mai mult nici mai puțin decât patru milioane de dolari, imaginat-vă: **4.000.000 USA dollars !**.. Adică bani obștești care, dacă n-ar fi dispărut imediat în împărțeli bizantine, ar fi putut folosi la cumpărarea, tot pentru obște, a unor moșii întinse, sau la înființarea unor societăți ori bănci din produsul cărora, cei câteva mii de scriitori care-am tot bâjbâit famelic prin tranziție, am fi putut-o duce mult mai decent.

Pe Abraham Lincoln, când a câștigat alegerile și a venit în fruntea Statelor, pletora politică, locvace, luxoasă și versată în toate jocurile și malversațiile dintr-o capitală plină de mușița politicienilor, îl considera drept provincial – un modest avocat din Illinois – datorită comportamentului său rectiliniu. Și, totuși, el a adus gloria Statelor Unite, nu abilii, agresivii și mondenii politicieni de mâna a doua, obișnuiți să se dea mari – ieri în public, astăzi pe sticlă.

D.R. Popescu a venit de la Cluj când corifeii bucureșteni se băteau îndârjit pe ciolan folosind, cu insistentă intensitate, strălucitoare invective și turnându-

se reciproc, așa cum arată astăzi unele stenograme. Se zbăteau ca să ocupe scaunul din care să dispună de bănuții noștri. Iar cele 80 de milioane care s-au strâns sub el în conturile Uniunii - bag mâna-n foc - ar fi fost înjumătățite, pentru ei și clientela lor, de aceste celebrități care se băteau pentru putere.

Cam aceiași pretendenți, sau de aceeași speță, plus câțiva îmbrăcați în puloverul de servici cu care fuseseră repartizați la diverse partide încă din „alternativele" elaborate în străinătatea unde-și făcuseră studiile, s-au adunat postrevoluționar la sediul colhozului care fusese Uniunea Scriitorilor. Veneau, care cu amanta de la tv, care cu încornoratul soț tolerant, care cu socrul diplomat gradat, care cu fișă la KGB, care cu vărul ce-l asigura că-i arsese delațiunile, care chiar încurajat sau împins de către cei cărora le fusese informator, care cu regizorul personal („fă-te că lucrezi !"), care, din reflex condiționat, chiar cu sacoșa în care lua înainte cu prioritate alimente de la bufet, sau cu vreo cerere de ajutor bănesc, în speranța că-l va mai găsi pe Iancu semitreaz și aservit noii securități.

Veneau pe-nnoptat în CaleaVictoriei osutăcinșpe, sa-l alunge pe D.R.care le lăsa cheia de la casa de bani cu cele 80 de milioane, parcă fără a-și aminti în fața acestor Ostapi Benderi de replica celui care le era prototip și etalon: "*poate vrei și cheia de la casa de bani !*"...

Le-a dat-o. Și s-a ales praful de bani !... Praful care se ridică în urma mașinilor de lux ale câtorva, când se duc la moșie și praful care se lasă pe mormintele altora, care s-au dus între timp la Domnul...

...Dar, cufundat în opera lui plină de migală, cu instinctul său salvator de-a se izola de circul procleților și histrionilor pe care valul lumii îi tot scoate în față, lui D.R. nu-i pasă.

El zâmbește cu aerul acela de misterioasă cumsecădenie, își continuă perseverent misterul ingenioasei sale creații producând memorabile personaje misterioase, e activ ca o albină pe plan literar și totalmente sincer dezinteresat de planul celălalt, al vieții publice.

Și nu-i pasă de arginții devorați rapid și fără urmă din fondurile noastre obștești, pentru că el a fost întotdeauna (și a știut să fie !) D.R.-ul fără de arginți.

„*Dar noi, amărâții, care am rămas fără de arginții noștri păziți de tine, ce ne facem, D.R.-ule ? !*" – l-aș întreba eu, numai ca să-i văd, între pometii roșii ca ai unui ochios cap de copil al lui Tonitza, ironia subtilă, amuzată și amuzantă, a zâmbetului misterios împrumutat de la personajele sale.

Asta, pentru ca un pedant critic literar fost marxist să-mi atragă atenția că, auctorial vorbind, personajul este cel care „reflectă" harurile celui care l-a creat și nu invers. Iar eu, cu gândul tot la bănuții noștri prăduiți, s-o țin pe-a mea evocând memoria lui Iorga și spunându-i că ăsta nu-i „*Bizanț după Bizanț*", ci bizantinism după bizantinism !

Petre Stoica
DE LA APOGEUL POETULUI, LA APOGEUL POEZIEI

„*Ultimul spectacol*", volum care ața a vrut prietenul meu Petre Stoica să se numească precizându-mi că „din cu totul alte motive decât de premoniție", trebuia să cuprindă, după voia lui, "o recentă selecție de una sută titluri". Așteptam, deci 100 de poeme scrise de omul despre care nimeni n-a spus niciodată, dar toți o simțim dintotdeauna, că este cel care, prin tot ce a scris și prin toate câte le-a scris, de fiecare dată de câte ori a scris, a conferit (și nu numai pentru scrierile sale ci pentru un întreg climat literar) echilibrul de bun simț de care avea nevoie creația poetică românească din epocă. Și chiar a reușit să impună acest echilibru pe o largă fațadă a poeziei contemporane, reprezentând arta pură în contextul unor politizări vehemente.

În anul care a trecut, am primit de la el, pe rând, de câte ori ieșea din spitale și venea la noua lui casă din Jimbolia, câte un tronson din ultima selecție făcută cu mâna și ochiul lui, tronson transmis prin e-mail cu mențiunea că „urmează și altele când va mai avea la dispoziție pe cineva care să se priceapă la computer". În acest mod s-au strâns în hard-discul meu 38 de titluri din care am constituit un volum, Petre lasându-mă cu impresia că toate celelalte până la sută se află pe drum între el și mine, la un intermediar care trebuia să faciliteze tentativa noastră editorială.

Trimițând la tipar începutul selecției de versuri primite de la stravechiul meu prieten – cizelator ca nimeni altul la marile simplități diurne din care se naște superlativului rafinament al poeziei sale - leam supraintitulat: „*Apogeul poetului*", cu convingerea că, pentru Petre Stoica, acesta a început de mult și va dăinui mult prin existența de funciar bun simț a firii sale scrutătoare spre modernul intelectual și originalul poetic. Dar vestea a cărei lovitură nu am tăria să o comentez, a infirmat naivitatea noastră de bătrâni care doar ne scriam peste distanțe punând la cale acte literare, convinși fiind că ne vom ți putea vedea oricând vom dori. Apogeul poetului s-a frânt brusc, devenind **nemurire**. A rămas doar apogeul poeziei sale, ca o constantă a acestei nemuriri.

Ceea ce îmi chinuie cel mai mult lipsa de El care mă covârțește, este superba boemă elegantă ca stare de intelectualitate absolut necesară ființelor

insensibile la constrângeri și adânc visătoare către orice. Ne-am apropiat încă de când el încerca să învețe poezie de la lipsa de prejudecăți a lui Dimitrie Stelaru. Traducea cu devotat studiu din germanii care scriau după cele mai riguroase precepte poetice ți, în acelați timp, învăța asiduu de la boemul epocii dicteul automat, drept onirică armă ce submina proletcultismul. Creștea iepuri albi, cu a căror delicatețe neelaborată îi semănau uneori metaforele mângâietoare ți practica boema ca pe un spirit princiar, făcând să fie uitat, sau neluat în seamă, vulgarul anarhism al celor care nu au învățat în întregime tocmai suava înălțare artistică a nepăsării boeme. Îți ilustra cărțile cu eleganța linearității de rebel umor poetic a desenelor lui Pucă ți ne-nvăța pe toți știința prezenței de bun simț la masa prieteniei, înțelegând boema ca pe un har mult superior doctoratelor, mai profund în nelimitare și în nerecunoașterea restricțiilor și mai puțin gălăgios decât gravitatea arogată de superficiala pseudocărturărie.

Dintr-un asemenea creuzet i s-a născut poezia care-ți stabilizează astăzi, întru definitiv, apogeul ce nu mai este un punct atins de omul trecător, ci cum am spus: nemurirea. Iată, cu ce surâs, premoniția lui și-ar fi văzut epitaful:

CÂND MAESTRUL ROUSSEAU A PLECAT UNDE TREBUIE

În ultima zi a sfintelor sale geneze
iubitul maestru și-a consultat ceasul din turn
văzând că e timpul ți-a spălat cele câteva pensule
apoi și-a pus la umeri aripi de serafim
plecând unde trebuie

Spuneam că în acest mod s-au strâns în hard-discul meu cele 38 de titluri, Petre lasându-mă cu impresia că toate celelalte până la sută se află pe drum între el ți mine, la un intermediar care trebuia să faciliteze tentativa noastră editorială.

Acum, inevitabilul m-a lăsat în posesia celor treizeițiopt de titluri, a uimirii mele îndurerarte ți a multor întrebări: O fi, oare acest intermediar, pământean sau nepământean ? O fi, poate, persoana la care apela pentru transpunerea în computer ? O fi însuți computerul care nu le-a mai transmis, debranșându-se odată cu el ? Sau o fi eterul sateliților în care el a reușit să-ți posteze poemele trimise către mine, dar acelea au simțit atracția lui atunci când, despărțindu-se de noi, Petre a urcat trecând pe lângă ele ? Supuse ți pline de gingașă poezie, ca turma iepurilor lui albi, poate că au luat calea autorului lor urmându-l în Câmpiile Elisee ca loc înadins Creat pentru boema lui de plutire celestă.

Eu le mai aștept ttiind sigur că, virtual sau nevirtual, el le-a depus undeva în contul meu. Și, astfel, am inaugurat o virtuală vitrină a editurii autorilor români cu acele versuri ale lui Petre care ne-au prins încă în viață.

UN GÂND LÂNGĂ ABSTRACȚIUNILE LUI ACHIȚENIE

Mulți încearcă să explice perioada abstractă din mai noua pictură a lui Achițenie, drept o sublimare a mijloacelor tehnice pe care artistul le-a deprins, le-a practicat și le-a desăvârșit.

Au dreptate, material vorbind.

Însă, eu cred că explicația este ca-n matematică: necesară, dar nu suficientă.

Pentru că tot timpul, în concomitență cu aceste lucrări de șevalet, Achițenie, maestrul de frescă bizantină pictată pe bolțile de deasupra, de unde ne binecuvintează Pantocratorul, stă și acum zile întregi întins orizontal pe înălțimea schelelor din biserici, descifrând, cu privirile ridicate spre cerul acestora, chipurile Dumnezeirii:

„Urcat de schelă printre stele,
El zugrăvea cu ochii-n sus
Blândețea Bunului Iisus…”

Acolo sus, crispat în mișcările incomode din cot și degetele ce țin penelul, dar miruit pe frunte de picăturile vopselei minunilor ce le pictează deasupra-și, au loc întâlnirile lui cu ceea ce-i proiectează Duhul.

Acolo sus, în misterele înaltului boltei spre care-l susțin culcat scândurile schelei, Achițenie este printre cei aleși cărora Cele Sfinte li se arată în toată diversitatea lor.

Iar, când coboară, reajungând cu scrutarea pupilei în fața pânzei de pe șevalet și recăpătând mișcările largi, de dirijor cu penelul înmuiat în inspirată ambrozie, memoria-i reproduce, din cele ce a văzut acolo, alte feluri de cruci, alte îngemănări ale Treimii și alte forme ale nimbului ce încununează Sfinția Ei.

Și astfel se configurează expresivitatea spațiilor de culoare, lumină și aur din abstracțiunile sale, ca o demonstrație a faptului că Dumnezeirea are o infinitate de chipuri sub care se poate proiecta în sufletul nostru; o infinitate de chipuri pentru infinitatea fiecăruia dintre noi.

Priviți cu atenție “abstracțiunile” lui Achițenie și veți simți în ele un fior

din Marea Abstracțiune Transcendentă.

În clipele în care el, întins acolo sus pe schelă, rămâne în meditație, i se arată altfel, sub un alt chip, luminile din Strălucirea Dumnezeirii.

Iar atunci când, de la firele meticuloase ale bărbilor celor din dreapta Tatălui, reajunge pe pământ privind vertical albul de pe șevalet, poartă în propria-i viziune o imagine aparent abstractă.

Doar aparent abstractă, deoarece deduce mereu ceva nou, inedit, din chipurile veșnic de imaginat în pluralitatea Trinității.

Trinitatea cea de dincolo de chipul omenesc, dar atât de apropiată sufletului nostru.

CELMARE ÎN INIMA MICULUI PARIS

Sezonul frumos al Bucureștilor în verdeață și trandafiri, ne-a descoperit un loc de distincție intelectuală al "Micului Paris",în "chiar buza Dâmboviței", acolo unde începe Calea Victoriei marcând locuri de început ale marginilor Curții Vechi, ale fostelor hale, ale Palatului Justiției care acum reiese la lumină, ale fostei săli "*Regina Maria*"unde funcționa în eleganța ei Opereta bucureșteană, și ale primului "bloc turn" ridicat în spațiul Teatrului *Gioconda* de odinioară.

Loc de elită pentru apa dulce a dâmbovițenelor cheiuri tradiționale, păstrând încă pregnanța arhitecturii inspirate a Micului Paris, într-unul din cele două elegante edificii a căror linie nu se învechește tocmai pentru că autorii lor antebelici nu au admis nici chitschurile clasiciste, nu au exagerat nici în modernitățile urbanistice - funcționează cu selectivitate și distincție o sală de expoziții girată de una dintre puținele fundații care nici nu-și greșește și nici nu-și trădează scopul educațional.

Ea cuprinde un cochet spațiu generos pentru simeze de bogată încărcătură intelectuală, în care arta deosebită și ușor de recunoscut, prin subtilitățile ei ajunse la măiestria vârstei unui mare artist, și-a găsit un nimerit loc pentru a-i pune în evidență expresivitatea: Expoziția unor reprezentative lucrări din opera maestrului Vasile Celmare, la începutul ultimului an pe care-l mai are de parcurs până la împlinirea vârstei de 75 de ani.

Născut în 10 mai 1931, Vasile Celmare, superb pictor de șevalet și

cutezător creator de artă monumentală, cu expoziții și lucrări în mai toate capitalele lumii și serii de studenți talentați formați la Universitatea bucureșteană de Arte Plastice căreia i-a fost profesor și prorector, duce o permanentă viață de creație în atelierul său din celebru-artistica stradă Pangratti, unde-și migălește inconfundabilele pânze și elaborează proiecte de enorme dimensiuni pentru înnnobilarea artistică a unor mari spații urbanistice.

Astfel, privindu-i din nou un colț de operă, mi-am dat seama că pictorul Vasile Celmare devine pentru mine, pe măsură ce-l cunosc mai bine, un paradox al tentativei de creație.

Și nu un paradox oarecare, ci unul foarte bine structurat, foarte bine cizelat și foarte măiestru configurat în toate preocupările care-i ilustrează această paradoxală personalitate. Fiindcă miniaturistul din el se desăvârșește în ample lucrări monumentale, iar marele autor de artă plastică monumentală nu se dilatează, ci își desăvârșește migala inspirată și minuțioasă pe spații din ce în ce mai mari, din ce în ce mai cutezătoare. Vasile Celmare devine astfel nu un autor, ci un fenomen; nu un om al culorii ci un protagonist al sensurilor prin culoare; nu un producător de artă ci un tiran care-și impune arta înnobilând cele mai banale și mai convenționale spații ale existenței. Cu școala veche a celor care au studiat totul temeinic, au desfoliat din natură element cu element învățând să-l reproducă, au străduit în redarea îndelung pedantă a fiecărui amănunt până ce-au ajuns la fotografism și, deabia după aceasta au dat drumul unor opere de sinteză care par a nu mai voi să știe nimic despre asemenea studii dar, pe dedesubtul impulsivelor originalități se dovedesc a ști totul - cu această temeinică școală veche pe care și-a și însușit-o dar și-a și așezat-o deacurmezișul, el a dobândit o superbă labilitate artistică, trecând de la detaliul miniatural al petalei, corolei și pistilului încărcate de amănunte din inflorescențele la care migălește pe șevalet, la spații hiperboreene pe care ar vrea să le stăpânească prin hectare întregi de culoare, decorație și desen ambiental. În acest mod, de la vârful moale și bine ascuțit al creionului, de la firul gingaș și preasupus al penelului, el ar fi în stare să treacă la a picta deodată câmpuri imense și spații colinare, folosind în locul degetelor niște întregi dispecerate, în locul paletei și a tuburilor camioane de materii minerale și biologice colorate, în locul trasorului buldozere, fadrome și alte gigantești instalații care să miște terenurile, plantațiile și unghiurile de perspectivă a cerului în funcție de imaginația sa colorată. În acest mod vehement de geneză artistică se constituie viziunea lui de a transpune lumea, la fel de minunat colorată cu discreție, rafinament și simț al unor împerecheri tulburătoare de culoare, atât în marinele, buchetele și peisajele pe care le încadrează în aurul unor rame de mici dimensiuni, cât și în semețele înfruntări cu natura însăși, la cele mai spectaculoase dimensiuni pe care le poate oferi un ambient căruia el, precum un stilist inspirat, nu-i cere decât permisiunea de a-l înnobila cu câte un amănunt misterios sau cu câte o suavă pată de culoare. Imprevizibil, de la pânza de pe șevalet pe care o domină prin reală măiestrie, el sare deodată în mijlocul naturii devenind ucenicul vrăjitor care vrea s-o văxuiască și s-o fardeze după un joc

subtil cunoscut numai de el și de îngerii care au ajutat la facerea lumii. Readunat la scara lui de paradox, artistul ridică din umeri oferindu-ți, ca rod al imaginației sale care, culmea, e unică, fie un tablou mic migălit cu știința unor încântătoare subtilități, fie un proiect teribil de a transforma în monument de artă o autostradă de sute de kilometri. Localitățile constituie mici dimensiuni pentru el, iar pentru fiecare loc public – piață, scuar, intersecție, calcan de hală industrială, chiar și gard, are întotdeauna o soluție artistică, ba chiar foarte artistică, de a-l transforma în monument.

Vasile Celmare poate rămâne și la pânzele lui care vor servi cu credință orice pretențioasă colecție. Dar noi, cei din jurul lui, ar trebui să fim mai atenți cu ce ne propune el să existe în jurul nostru. Pentru că, paradoxul lui constă în a forța natura care de la sine e frumoasă. A o forța să devina minunată printr-un criteriu estetic în plus, față de frumusețea-i actuală. În ambițiile lui de monumentalitate, acest maestru al miniaturalului procedează ca un bărbat generos care, oricât de frumoasă ar fi femeia, el tot nu se sfiește să-i pună o diademă.

SCULPTORUL APOSTU

Ar fi împlinit șaptezeci de ani !

Adică, l-am fi sărbătorit în loc să-l comemorăm pe acest prieten mărunt la trup dar monumental, întotdeauna monumental în gesturi și în expresie, Ceea ce reușea întotdeauna să transfere și lemnului și pietrei ce treceau prin mâinile sale și, mai ales, prin privirile sale.

Pentru că privirile sale descifrau întotdeauna în liniile fibrei nu numai ceva absolutamente de nedescifrat pentru alții, ci tocmai, acel Ceva cu literă mare care părea foarte firesc oricui, dar numai după ce el, Apostu, privirile lui, intuițiile lui care radiografiau în interiorul materiei, mâinile lui meștere ale căror scule dăltuiau în viziuni secrete, ni-l descoperea. Formele sale ciudate, inimaginabile pentru o altă interpretare decât cea a lui, personală, aveau, în plus față de măiestria cu care se conturau din mâna-i mirifică, și acea căldură a expresiei artistice care, după ce el o descoperea din neantul materiei amorfe, devenea deodată un lucru foarte familiar. Opera de artă răsărea din ascuțișurile sculelor lui acolo unde nici nu ne-am fi așteptat și, luând loc alături de noi, ni

se părea ceva foarte obișnuit și chiar comun tuturora, cu toate că, doar cu puțin înainte, priviserăm în gol materia moartă, fără să ne închipuim ce descopereau în ea doar privirile lui.

Privirile lui porneau agresiv de sub fruntea pleșuvă, într-o mișcare desfoliatorie ca a unei pătrunzătoare raze laser aparținând unei scule venite din supermodernitatea altor galaxii și aflându-și aici menirea de a scoate la iveală, din teluricele materii amorfe, formele unei vieți pe care noi n-am fi fost capabili s-o descifrăm.

Mâinile lui, mai ales degetele lui încleștate pe unelte, exprimau parcă prin poziția lor ceea ce încerca el să dăltuiască în interiorul bolovanului sau trunchiului.

Mușchii umflându-i-se expresiv într-o crispată coborâre din umeri, imaginau parcă anatomismul formei pe care încerca să o redea.

Era ca un vrăjitor îndârjit și brutal în gesturi până când își contura voința într-o formă pe care o impunea, prin energia sa, materialelor lipsite de energie; iar, când această formă începea să se contureze, devenea cu ea un duios artist plin de calinerii, mângâindu-i suprafețele până la desăvârșirea strălucitoare, ca un violonist discret, folosind arcușe moi și mângâietoare sub care piatra sau lemnul începeau să cânte în unduiri voluptuoase.

Acolo, în atelierul din "*Bateriilor*", stradă pornind din Dâmbovița și șerpuind ca și aceasta printre niște cârciumioare de vechi cartier bucureștean înlocuit astăzi cu grădinile faraonicelor construcții de mai târziu, el, Bețiguș, prietenul nostru, ne răbda și cinstea cu noi berea împletindu-și mereu conversația: când cu noi, când cu întruchiparea ce ieșea tot mai vizibilă din mușcătura dălților lui. Se ridica deasupra noastră colina Uranusului unde trona statuia pompierilor de la 13 Septembrie și culoarele cu celule ale unui celebru arest de anchetă al securității, prin care, cei dintre noi care trecuseră nu mai pupau străinătatea, iar el, el ar fi trecut cu siguranță dacă s-ar fi întors din străinătatea unde s-a afirmat și mai bine decât aici.

În partea cealaltă, vechiul și întortocheatul cartier bucureștean al Antimului, cu zahanaua "*Bumbești*" a unei fidele boeme care atrăgea și figuri suspuse acolo, pe bucățica de Cale a Rahovei care a mai rămas. La mesele ei înnoite pentru fiecare client cu tradiționala hârtie albă, unii duceam discuții înfocate, alții mâzgăleau fața de masă atrăgătoare pentru așa ceva, iar Bețiguș tăcea fie gândindu-se la formele nedescoperite pe care le lăsase în atelier, fie la modelele lor, niște femei pe care le iubea brutal și sincer, aplicându-le uneori, când întârziau dând de bănuit, chiar și câte o palmă de-a lui obișnuită cu lipsa de reacție a materialelor de sculptură. Dar ele, sărmanele fete, reacționau; ceea ce-l uimea, îl tulbura, il rușina și-l îngenunchea în fața materiei vii a trupului ființei care simțise altfel gestul decât trunchiul lemnului, cu toate că el știa la fel de bine să comunice cu amândouă. Această greșeală de comunicare, confuzia de iubire pe care putuse să o facă între două elemente căruia sufletul său li se dăruia cu aceeași împătimire, îl tulbura cu sincera uimire a celui care face totul numai din dragoste. Pentru ca, imediat, să devină cel mai cuminte,

mai legănător și mai tăcut amant, atotcuceritor tocmai pentru că, spre deosebire de palavragii îndrăgostiți, el mai degrabă, transmitea sentimente decât le rostea. Și atunci, înlăcrimatele de el, îngenuncheau ele sărutându-i mâna mare, înrăită în încleștarea pe daltă.

De ce, oare, i-om fi spus Bețiguș ? Chiar că nu-mi amintesc acuma și nici nu-mi dau seama. Poate din contrastul sufletului lui atât de sensibil și de duios. Poate din fragilitatea sentimentală de care dădea dovadă în momentele esențiale ale prieteniei, poate dintr-o dorință de a-i alinta aparențele vehemente și nepăsătoare de om care duce în spinare un mare semn de întrebare despre propriul lui destin.

Destin pe care a avut tăria să și-l desăvîrșească prin gloria sa pariziană. Pentru că, dintre toți cei atrași de mirajul orașului lumină, gloria lui a fost cea mai autentică și mai pipăibilă în timpul scurt pe care i l-a mai lăsat viața. În așa fel încât, pe Apostu nu mergem să-l căutăm în Franța doar în galerii ce te inhibă cu celebritatea lor, dar și cu sutele de nume pe care le au în cataloage, doar în cimitire înnnobilate și de alte semnături celebre, ci lui, lui Apostu, străvechea primărie a unuia dintre cele mai mari orașe franțuzești i-a încredințat propria-i piață pentru a o înnobila cu un rod al mărinimoasei sale imaginații.

A urcat astfel, zic eu, cel mai aproape de înaltul flăcărilor artelor ultimei jumătăți de veac și, tocmai de aceea, pesemne, a trebuit să și ardă atât de repede, fumul lui devenind un monument pentru alte ceruri mai îngăduitoare cu materiile perene ale sculpturii.

GENIALUL PUCÃ

„În mână cu a sa chitară,
Pe stradă trecea Viorel
La braț cu a sa Mărioară,
Din gură cântându-i astfel:
Iubiiireaa cãâând te priiindeee..."...

...pe urmă venea strofa cu „*Iubiiireaa cãâând te lasăă*ă", pe urmă unele și mai stupide, demne de topurile inverse ale celor mai incult-sentimentale kitsch-uri care, la vremea aceea, nu trăiau concurența unor stupidități și mai mari cum au scos la iveală manelele. Eram încă în epoca nemodernă a imitatoarelor Mariei Cunțan care scriau romanțe de genul „*Am avut și eu odată/ Un iubit frumos și bun / Și-a plecat în țări străine / Și-a murit de glonț de tun"...* cuplete lăutărești ca: *„De la mine la Ploiești/ Nu e departe când iubești"* sau: *„Foaie verde, anghinarea,/ Eu sunt Mița taxatoarea*" și, cel mult produse ale industrializării și moralei socialiste precum: *„Ridică Tanțo picioru / Ca să-ți văd televizoru !"* sau*: „Aseară la Brătianu/ mi-a-nfipt-o milițianu; / Mi-a înfipt, dar n-a plătit, /Că era membru de partid !"...* deplângerea melodiilor cu specific țigănesc având și ea amprenta afirmării de clasă care despărțea familiile făcându-i pe tovarășii promovați în funcții să se-ncurce cu dame mai evoluate decât pirandele lor care cântau*: „Pogoară Doamne pă pământ / Să vezi Stalin ce-a făcut !/ ...C-a făcut din cai cârnați / Și din țigani dipotați. / Că i-a-mbrăcat în paltoane / Și i-a trimis la raioane, / C-au rămas țigăncili / Să-și usuce țâțili !"...*

Cam în acest perimetru, clasic încă, se desfășura repertoriul de specific pe care culegătorii folclorului nou nu-l includeau în contrafacerile asiduu publicate, cu toate că oricare dintre cele de mai sus respectau registrele și tonalitățile bogate ale muzicii tradiționale, nu aveau nici un accent de jazz ca să fie catlogate decadente, nu le trecea prin cap să se academizeze denumindu-se folk sau pop și nici stupida tânguială orientalizantă nu pătrunsese în tonuri și semitonuri. Iar prietenul nostru hirsut, îmbrăcat gros ca să poată preveni orice adormire alcoolică în vreun gang sau chiar la masa din grădina de vară, semănând leit cu personajul principal din grafica sa pe care o desena întotdeauna cu umor la persoana întâi, nici măcar nu folosea în paletă largă asemenea

producții ale lăutarilor cărora nu le-ar fi trecut prin cap că s-ar putea numi cantautori; ci, de cele mai multe ori, se rezuma la romantismul siropos al primei opere citate aici: *În mână cu a sa chitară...* O singură melodie, și aceea cântată fals, dogit, gâjâit, în total dispreț pentru acordul sunetelor, care primeau mai multă exprimare în priviri și-n gestică, decât în rugina de votcă a glasului. Dar cu o dăruire atât de măiestrit mimată, cu un sentimentalism retoric de o atât de mare vibrație încât, după ce repeta tâmpitul laitmotiv de vreo trei ori, tot mai dăruit și închinând setos în pauzele de dușcă, la finalul în care reușea să trăiască acuta, îți dădea impresia că lua totul în serios, ca pe-o adevărată operă de artă.

Pentru că ăsta era geniul, asta era evidenta genialitate a lui Pucă: Cea de a practica o artă atât de rafinată încât depășea stupidul care făcea din ea antiartă și răzbea, răzbătea până dincolo, în zone celeste demne de muze. Trecea de banal și de tern cu o forță cum foarte rar au, cu adevărat, doar mesajele artistice ale celor mai talentați contestatari: Cei care știu să răstălmăcească actul artistic printr-o atât de măiastră îndemânare a inversării viziunilor, sau a impunerii lor din cele mai originale unghiuri de abordare, încât se joacă amuzați, ca niște prestidigitatori, cu valorile. Zăpăcindu-le complet ordinea preconceptă și așezându-le într-un mod care nici nu te miră, nici nu te uimește, ci te apropie de la început ca de un lucru pe care, cu toate că-l vizualizezi prima oară, nu te șochează deloc. Ba chiar te încântă calm, de parcă ai fi știut dintotdeauna că e posibil și așa.

Deoarece el, artistul, a știut în primul rând acest lucru; a simțit astfel și ți-a pus camaraderește-n față interpretarea lui, fără nici o sofisticare, fără a lăsa vreo impresie de elaborare. Făcându-ți doar complice cu ochiul, ție, prin convingerea că v-ați înțeles din prima clipă.

Ăsta e jocul de copii mari al celor hărăziti să trăiască modernitatea cu adevărat și nu s-o screamă prin sofisticări și artificii mai mult elaborate decât trăite ! De asta, dintre toți moderniștii care au deschis calea spre subiectivismul evazionist sau oniric, i-am iubit întotdeauna pe cei care-și căutau exprimarea măreților lor naivități, dar am avut rezerve față de cei ce se considerau cubiști doar pentru că elaborau interpretări geometrice. Consider că partitura acestora are o cheie prea simplă, iar eu îi prefer pe cei care propun publicului mai multă originalitate. Ca și impresioniștii, acești originali moderni, atât de buni stăpâni pe tehnică încât nu au nevoie de sofisticări, nu mai sunt avangardiști cu orice preț dorind, ca și-n politică, să-i nege sau să-i anihileze pe alții ci, personalist privind lucrurile, au acea putere a talentului de a-ți impune drept convenție de interpretare artistică a realității, propriul lor subiectivism. Ei sunt sinceri, fiindcă depășesc și academismul, dar depășesc și infatuarea antiacademică a gălăgioșilor care vor revoluții și anarhie. Ei vin cu o viziune constructivă și nu destructivă; ei lasă loc și pentru alții, păstrându-și pentru ei dreptul prin care se pot apleca asupra celor mai stupide sau nesemnificative aspecte descoperindu-le grăuntele de aur.

Și, lucru totdeauna deosebit: Pătrunzând dincolo de gaura neagră a stupidului; depășind, adică, toate groteștile banalități, perforându-le materia

infectată cu prostie sau îngânfare conformistă și ieșind, ca un briliant triumfător, în mediul luminos și curat al artei pure, curățată de orice manierism tocmai prin cinismul de-a o aborda inițial din unghiul celor mai stupide mutilări pe care le provoacă kitsch-ul celor ce învață dar n-au har, laolaltă cu incultura mahalagească a celebrităților din mediul vulgar.

În cazul lui Pucă, lucrurile stau ca-n butada aceea a înțelepciuni filosofice care spune că, atunci când ajunge la un paradox ce pare fără ieșire, a cărui absurditate ar putea să-l compromită, omul deștept, cu minte scormonitoare, nu are altă cale decât să persevereze până iese pe partea cealaltă: Cu o linie extrem de elegantă, desenul lui pornea întotdeauna de la asemenea absurdități și, dacă nu direct cu mintea scormonitoare, oricum cu ochiul genial care trimitea la ea semnale, ajungea să le contorsioneze cât mai bizar, transmițându-le apoi la terminațiile cu care le exprima în desen. Terminațiile erau labele (ah, lăboaiele lui înnegrite, ca de hornar !), degetele zdrelite ca la potcovari sau la chitariști și fleacul ținut în ele: un pix banal împrumutat, un ciot de creion sau de cărbune scos împreună cu scuturătura de tutun de prin buzunare, un chibrit sau un colț de batistă muiată-n tuș; și chiar propriile amprente digitale. Fiindcă el, Pucă, din orice și cu orice făcea minuni jucându-se; ca un demiurg cu bucurii de copil hazos căruia nu i-au crescut încă dinții, în schimb s-a născut cu barbă, asemeni unui amuzant cățel lățos dăruit străzii de o întreagă genealogie boemă.

Astfel, ochiul lui știa ca nimeni altul să preia din strâmbătățile naturii tot ce devenea stupid și chiar tot ce friza nesimțirea. Știa să pună mâna pe roadele penibile ale prostiei omenești (așa cum și-a și intitulat un întreg ciclu: „*Istoria ilustrată a prostiei omenești*"), să violenteze aceste roade penibile aplicându-le corecția binemeritată și forțându-le atât de vehement să treacă prin filtrul său neiertător, încât ieșeau la lumină pe partea cealaltă, binecuvântate de frumusețea și eleganța traseului rafinat al mâinii sale. Al acelei mâini provenite dintr-un creier care făcea minuni de subtilitate artistică, la cea mai înaltă valoare și virtute !...

... „Florine, dacă ți-a dat Dumnezeu platină și diamant în degetele alea murdare, de ce nu stai la masa ta să desenezi ? !... Dați-i, mă, cartoane și rotprinturi și markere și flow-mastere și tot ce a inventat grafica modernă, că face minuni !... De ce, Florine, în loc să-ți mâzgălești minunile la masa ta, ca Lautrec, te plimbi pe la mese cântând dogit tâmpenia asta ?... De ce-ți irosești timpul, mă, genialule și-ți place să ilustrezi poeziile scrise pe șervețele ? !"...

Degeaba-i spuneam ! El era conștient, prea conștient că mutra-i hirsută de cloșard trădat doar prin strălucirea prea inteligentă a ochilor, era dăruită de Dumnezeu tocmai pentru a afirma paradoxurile lui Murphy sau, mai sigur lucru: chiar să-l întruchipeze pe acest neidentificabil și nepipăibil Murphy care-ți lunecă printre degete ca un paradox. Sau, poate, Florin era însăși întruchiparea hirsută și inteligentă a paradoxurilor mari, covârșitoare, precum acela al incompetenței spre care tinde cu fervoare orice om competent: Refuza să-și folosească timpul pentru desenele lui de ambrozie și nectar distilate rafinat

ca un alcool pur, atunci când avea răbdare și desena cu adevărat. Refuza acest folos irosindu-și-l în două-trei linii (surprinzătoare și ele !) cu care completa șervețelul pe care unii dintre noi așterneau versuri. Și nici măcar oprindu-se din îngânarea acelor versuri stupide, produse la antipodul artei și inteligenței sale. Era conștient și răspundea fără echivoc: „Tu crezi că Lautrec, dacă n-ar fi fost paralitic, ar fi acceptat să stea la masă să deseneze, sau s-ar fi băgat pe sub fustele dansatoarelor ? !"...

Așa se face că Florin Pucă a avut singura sa retrospectivă acasă la splendidul suflet de fată care l-a iubit, într-o curte de mahala de pe lângă „Giurgiului", după ce diabetul care-i retezase un picior i-a făcut cadou omagial o cârjă, ca un sceptru al celor din dinastia lui Lautrec.

Restul - în ciuda desenelor uimitoare la versurile confraților săi poeți moderni, a mai multor cărți ilustrate splendid pe care adevărații cunoscători, ca și publicul dotat cu intuiție, începuseră să le cumpere pentru paginile ilustrațiilor lui, mai mult decât pentru textul autorului – era aproape nesemnificativ ca ofertă din partea unuia ca el, în vreme ce mediocrii se lăfăiau cu ditamai reperoducerile: Un albumaș selectat de sufletistul Modest Moraru cât să nu-l oprească cenzura, participarea la niște expoziții de grafică unde suporta criticile esteticienilor marxiști, o cameră la Mogoșoaia a cărei tencuială, dată jos de un idiot, avea valoarea greutății ei în aur, fiindcă Pucă scrijelase direct în ea fără să aplice tehnici savante, almanahurile scriitorești-gastronomice în care el, flămândul, ilustra cele mai copioase feluri de mâncare (din păcate pe spațiile mici, ale unor vignete) și mici colaborări la reviste, oferite de noi, prietenii care-i făceam loc printre oficialii realist-cuminți ai epocii idiotizante în care, chiar un expresiv Perahim venit aici cu armatele sovietice și devenit politruc în lumea picturii, găsea cu cale să-și ia tălpășița spre țări mai calde.

Dar Pucă, unde să se ducă ? ! Ce pas ar fi putut să facă orfanul de București, fotograful de nunți în sate și mahalale, retușorul de poze cu peisaje românești, dacă rădăcina lui era la crâșma de pe Calea Victoriei, în așa fel încât și dormea acolo, cu capul sprijinit pe lambriu, în pauza de curățenie de după prânz ? !... De fapt, după cum vom vedea mai jos, ăsta îi era somnul în care, pesemne, avea vise ca și desenele lui. Sau vise din care își lua apoi desenele contorsionate și deformate ca și somnul pe care i-l deranjau cei care măturau sala dându-l și pe el mai la dreapta sau mai la stânga. Desene atât de impresionante prin precizia expresiilor confuze încât, spre final, când și-a făcut expoziția în căsuța aia de mahala, nu mai era nevoie pentru nimeni să se confirme genialitatea lui Pucă. Ea era și exista ca atare în conștiința tuturor celor care-l cunoșteam.

Exista, pesemne, chiar și-n scriptele oficialilor deoarece, până să fi ajuns la mucenița care l-a iubit și găzduit, când am făcut noi un scandal pentru că Florin nu avea nici casă, nici atelier, Uniunea Artiștilor plastici s-a sesizat și i-a închiriat o cameră la dărăpănatul hotel „*Marna*", de pe „*Griviței colț cu Matache*", plătindu-i amărâtul de confort la un preț mai mare decât considera el, boemul, că merită. Iar Florin, ce-a făcut ? – S-a dus la țăranii din piața

Matache care ne aprovizionau cu zeama de varză pentru dres și le-a închiriat, contra votcă și moare, respectiva cameră argumentând: „Doar n-o să pierd fiecare noapte dormind ! Două nopți pe săptămână, plus ce mai apuc pe la masă, e deajuns !... În rest, de ce n-aș face eu ce nu face guvernul pentru țăranul român ? ! Dorm cinci-șase zarzavagii în camera mea. Și, culmea: ăștia se duc la piață cu noaptea-n cap, înainte de-a ajunge eu să-mi fac dușul și să lucrez ceva. Nici nu știți ce bine lucrez când am în jur atmosfera de la Azilul ne noapte !"...

După Mogoșoaia, luată și ea pentru Ceaușești pe lângă cele cincizeci de vile de vânătoare, „*perioada Marna*" a fost cea mai glorioasă din viața lui Pucă. Chiar cred că, ajungând la hotel spre dimineață, când erau dați afară din restaurant, văzându-i pe țăranii săi care se-mbrăcau grăbind spre tarabe, prindea chef de lucru. Avea acum demnitatea omului cu adresă, deseori luându-i și pe alți confrați cu adrese mai indescifrabile, ca să-i legene în cârpele lăsate calde de zarzavagii. Parcă-l văd cum îl culca duios pe Grigore Hagiu, sau pe Velea, în vreme ce tușul, penița și trasorul de la desenul tehnic prin care se hrănise o vreme îl așteptau acolo, în „atelierul" lui. Se pricopsise și cu un palton gros, kaki, dintr-o manta ofițerească și, proaspăt, se prezenta la prânz în restaurant aducându-ne, generos, moarea luată tain de la clienții lui. Ilustrase superb cartea de bucate făcută de Pituț, Cârciog și Mircea Micu, aducea câte o hârtie jegoasă filigranată cu minunile lui, pentru care găsea imediat cumpărători chiar printre confrați iar, după figurația în câteva filme, eu reușisem să-i fac o rubrică săptămânală la „Contemporanul". Tocmai atunci, însă, geniul *a la Lautrec* i s-a extins, din păcate, la piciorul care i-a fost amputat și ajungea la noi mai rar, spunându-ne amuzat că a venit să doarmă-n cârjă.

O fi desenat și cu cârja ?

Era în stare !... Hârtia proastă suporta orice tentă, iar echilibrele pline de grație ale liniilor geniale cu care-și juca personajele creind umorul unui univers aparte, o înnobilau categoric. Odată, l-am rugat să-mi facă și mie un desen mai mare, pe-o coală întreagă, cum le făcuse lui Băieșu și lui Fulga, sau la dimensiunile la care desenase pereții de la Mogoșoaia. Mi-a spus un secret: Se învățase să lucreze pe cartoane mici pe care înghesuia puzderia lui de personaje mereu în altă ipostază, fiindcă lua bucățile care cădeau de la alții.

Care alții ? !

Că, în fața amintirii lui atât de vehement impunătoare, parcă nici n-au existat alții în generația lui.

Sunt, însă, subiectiv în dragostea pentru el și n-am dreptate: Au existat destui !... Și au lăsat operă bună, pe suport de hârtie bună !...

Dar ce-a făcut Pucă pe resturile căzute de la ei, în orele alea când zarzavagiii se duceau la piață și rămânea singur în camera sordidă de la Hotelul Marna ajuns a rezista stingher și coșcovit pe o Cale a Griviței în furibundă demolare, ce a desenat el atunci te orbește; orbește totul în jur și, pentru o vreme, faci chiar greșeala să nu mai vezi opera altora. Orbește de o atât de strălucitoare originalitate; v-o jur !...

De la Arghezi pe care, aproape din copilărie, l-am iubit umil, nu am mai avut o asemenea certitudine a genialității cuiva.

Și, absolut la fel; întrutocmai; din același aluat !... Adică tot „*din mucegaiuri, bube și noroi*”...

(am scris aceste rânduri cu gând curat, deBoboteaza lui 2009, când fiul meu Tudor mi-a arătat cum a făcut el un album din câteva mâzgălituri lăsate de Pucă lor, copiilor care-l iubeau din tot sufletul lor curat, furând de la noi, părinții, cămăși și ciorapi și câte-o pereche de izmenepentru el. Sufletul curat de copil, care adulmecă imediat curățenia altor suflete !)

VIS MACABRU LA FINALUL EPOCII DE AUR

Sunt un chefliu, trebuie să recunosc !...

Mai bine zis, un petrecăreț... Sau, și mai bine zis, un gurmand. Pentru că-mi place să mănânc și să beau. E drept: șprițuri; șprițuri ușoare dar multe... Și fripturi în sânge. Cu salate și garnituri; cu sosuri; dar, mai ales, cu cartofi pai foarte crocanți, cu ciuperci și un sote de măruntaie, cu un picolo prompt care să-mi umple paharul ritmic - asta, ca să nu aștept între înghițituri - și cu un chelner la fel de prompt care să-mi înțeleagă gestul de la distanță. Adică, dacă mai vreau ceva măduvioare, sau ficățel, până se face un alt mușchi împănat, iar bucătarul înnăbușă trufele în sos de ceapă cu sardeluțe, ca să fie picant atât cât să beau din când în când și câte un pahar de vin sec, alternând elegant și euforic cu șprițul...

Sunt, adică, precum spun francezii, mai degrabă un gourmet; pentru că ador și paharele frumoase și entreurile fine și salatele spectaculoase și muzica discretă; și pot chiar să sorb în continuare două baterii după dejunul propriu-zis, la prăjiturele, alune și înghețată iar, apoi, cu ajutorul unor brânzeturi absorbante, să mai găsesc în mine loc de una. Asta, ca să treacă timpul în mod plăcut, pentru că, nu sunt neapărat un mâncău; sunt un om de lume !... Un om de lume care, de ce n-aș recunoaște-o, am nostalgia restaurantelor de odinioară. Ca și a sucurilor gastrice care mă ajutau pe atunci din plin. Din păcate, acum, trăiesc o dilemă triplă și mă întreb: ori serviciul în restaurante este mai puțin atrăgător, ori eu am îmbătrânit și nu mă mai ajută sucurile, ori acestea n-au reușit să se adapteze la regimul de optzeci de grame carne pe lună și au de furcă cu subprodusele care, de fapt, înlocuiesc această rație: douăzeci grame zgârciuri și șorici, cincisprezece - grăsimi animale și vegetale, cincisprezece - făină de oase și extract de tibie porcină care, popular, poartă numele de "adidași", iar restul - soia și sare cât cuprinde o rațională alimentație grijulie la grevarea fondului de pensii a statului socialist. Nu am ieșit din această dilemă și nu voi ieși. Pentru că, iată, sunt sincer: nu vreau să-mi recunosc bătrânețea care ar explica schimbarea formulei secreților mele, până nu voi verifica sucul gastric reacționând la mâncărurile cu care a fost obișnuit o bună parte din viață. E o perioadă din viață, trebuie să recunoaștem, cu toate că pot s-o și condamn, la o adică, dacă e nevoie să ne aducem contribuția patriotică la stingerea "datoriei esterne". Dar vreau să mă verific. Vreau ! Sunt la vârsta când trupul meu, organele mele interne, metabolismul și chiar starea potenței

mele au nevoie de așa ceva. Pentru că, hazul restaurantelor de cândva, era să te poți duce și într-o companie atractivă, făcând cina nu numai savuroasă dar și incitantă și mai de perspectivă. De exemplu îmi amintesc cum, cu senzualitate, într-o zi, prietenul meu Ion Băieșu, a venit cu două fufe și... Dar acum nu vreau să divaghez pe o asemenea temă. Trebuie să găsesc soluții pentru aceasta. Trebuie să le găsesc și să le descriu aici. Asta am de relatat și trebuie să mă înscriu în limitele subiectului !

Subiectul: da, e vorba de verificarea sucurilor mele gastrice și a potenței lor, nu a lui Guță Băieșu pe care-l iubesc și admir pentru sufletul lui glumeț și sincer, tot așa cum îl iubesc pe Fănuș Neagu pentru fizicul lui, adică aspectul său ca o metaforă a progresului și bunăstării harnicului țăran colectivist. Sau, ce zic eu metaforă ? ! E chiar hiperbolă așa cum ne-a obișnuit debordantul lui talent ! De ce hiperbolă ? Pentru că, din tot acest aspect fizic numai gura lui e cu adevărat reprezentativă pentru țăranul român, spunând pe șleau adevărurile despre "ăla" pentru care, tot secoritate este și cea internă și cea esternă...

Dar, gata cu divagațiile ! Acum: subiectul ! Aici este vorba despre sucurile mele și nu despre prietenii împreună cu care mi le-am irosit în tinerețe. Faptul că amintirea lor dragă îmi revine în minte, poate fi explicat pavlovist prin refelxul condiționat. Dar eu, ca să mă liniștesc, nu de reflexul condiționat la amintirile de cafenea literară am nevoie, ci de acela al reacției în fața unei bucăți de carne adevărată, cum am avut ultima oară o asemenea posibilitate acum doi ani, când încă mai stăteam prost cu datoria esternă. Acum doi ani, mă aflam la Kiev, capitala de odinioară a grânarului Europei.Rangul turistic de lux ne răsfăța cu varenichi din grâu canadian plătit cu aur socialist și, la felul următor, mi-am dat seama că Boef-ul nu era Stroganoff, ci mușchi de vită cum văzusem într-un film reclamă că se tranșează la abatorul din Slobozia. Atunci, reușind să-mi fac pofta, am simțit o mare bucurie interioară care mă muia. Am simțit cum, în stomacul meu se descarcă normal și puternic toate secrețiile, dându-mi seama că, dischinezia biliară cu care fusesem diagnosticat, nu era o boală, ci doar manifestarea organelor mele interne față de regim. Cel alimentar, pe care mi-l impunea cel politic. Nu era o maladie, ci o treabă de conjunctură politică. Adică, sufeream de ea din patriotism, mintea mea înțelegând comandamentul politic al datoriei esterne plătită cu foame internă, dar glandele cu secreție internă neridicându-se la același nivel ideologic. Deci, atenție subiectul: sucurile mele gastrice ! M-am chinuit în fel și chip să găsesc o posibilitate ca să le stimulez în condițiile regimului alimentar impus de regim. Am pus și niște bani deoparte dar, dacă nu pup viza pentru vreo excursie în străinătate, slabă nădejde la o masă normală în țară. Iar, de cumpărat la negru, și mai slabă ! Lumea se teme, văzând peste tot spectrul lui Dincă, amenințător și cu cătușele pregătite. E drept, mintea omului e făcută spre a găsi soluții în condițiile cele mai crunte. Am și eu un văr bun la țară care a pregătit vițelul ce trebuia să alunece pe gheață, cointeresându-i în afacere pe veterinar, pe milițian, pe secretarul adjunct cu propaganda, pe inspectorul de la Banca Agricolă, pe achizitotul de la colectări și pe recepționerul de la fabrica de mezeluri, în așa

fel încât ne-ar fi rămas și nouă de-o friptură. Dar, spre norocul nostru - nu, nu al meu și al lui văru-meu; am zis "al nostru", adică al celor mulți, care avem încălzire centrală - iarna a fost moale și nu a dat ghețușul. Așa că, vițelul crește costeliv și nimeni n-are curajul să semneze proces verbal cum că a lunecat pe gheață.

Dar am avut noroc. Adică, mi-a venit ideea. Partidul mi-a dat această idee. Prin forul lui cel mai înalt. Adică, prin congres. Pentru că, atunci când am aflat de la congres că avem peste opt mii de kilograme de grâu la hectar și câteva sute de kilograme de carne pe cap de locuitor, mi-a și venit să mușc din hârtia pe care scria aceasta. Dar mi-am dat seama că secrețiile mele nu reacționează la documente oficiale nici atunci când spun că mă p... pe ele; și am procedat altfel: M-am dus la șeful care ne e staroste. De fapt vicestaroste, dar ține locul prezidând un comitet de aprobări. El împarte rațiile la cantina scriitorilor. E drept: între prieteni și acoliți. Dar acum, auzind asemenea rezultate tocmai la congresul în care ăla a fost reales, mi-am luat dischinezia-n dinți și l-am rugat. Să-mi dea asistență, profesională, așa cum scrie la statut și, făcând caz de nevoile mele fiziologico-cetățenești, să obțină o aprobare superioară pentru că, din acele sute de kilograme de carne pe care șeful partidului le raporta pe propriul meu cap de locuitor, să-mi repartizeze și mie una sută optzeci de grame, cât scrie în rețetarul unei fripturi, calculat numai bine ca să rămână în farfurie optzeci de grame, după scăzământul din buzunarul responsabilului, caramangiului, grataragiului și al arderii pe mangal. Pentru ca să nu se creadă că vreau să procedez la un consum nepatriotic de alimente, motivația științifică era:

"Verificarea reacției la factori naturali a glandelor cu secreție internă".

Menținându-se în funcție datorită bravului caracter cu care te lucra numai din umbră, în față dându-ți dreptate și chiar făcând-o pe dizidentul când te privea prin dioptriile sale mari, starostele m-a încurajat, m-a privt prin ochelarii săi academici și, manevrând stiloul cu care semna sume mari pentru acoliți și mici pentru noi, a iscălit aprobarea. Fapt pentru care m-am dus acasă fericit, m-am culcat și am avut următorul vis macabru, cum ai atunci când mănânci mult, mai ales cărnuri în sânge care sunt greu digerabile. Se făcea că fostul nostru restaurant, transformat în ultimii ani în cabinet de studiu pentru operele tovarășului, își recăpătase toată foiala, atmosfera, gălăgia și mirosurile apetisante de pe vremea când mandatarii cu marfă câștigau mai puțin decât un repsonsabil lipsit de ea. Iar chelnerul meu cel prompt, care-mi cunoștea toate gusturile, mă aștepta. Cu paharul gata plin și o farfurioară cu tartine care să-mi deschidă apetitul. -Sun tranchilizante, mi-a spus, arătându-mi aspectul lor frumos ca-ntr-o reclamă "*Nekerman*"; douăzeci de minute dacă așteptați, n-o să simțiți. Numai bine termină până atunci domnul doctor cu poeta, știți, colega dumneavoastră cea blondă și grasă despre care criticii spun că are un talent unic. E atât de pofticioasă încât, de când a aflat procedeul, vine mereu; vine aproape săptămânal. Și durează... Că ea, vrea estetic; vrea, când dintr-o parte, când dintr-alta. "Ca să rămână proporțională !" Eh, ce ți-e și cu femeile astea;

parcă, la vârsta ei, mai contează !... Serviți !... Nu, nu tartina că-i de porțelan; e din formatul farfuriei !... Serviți pastiluțele astea două. Așa ! Una e ca o boabă de piper, alta ca o icră de manciuria. Se amestecăn stomac cu șprițul acesta care e invenția doctorului din nu știu ce porcării de pe aici, că solventul din import nu s-a mai găsit. Și are un efect: trăznet !... Nici n-o să mai simțiți mușchiulețul ! -Ba eu vreau să-l simt ! - am protestat - Vreau să-l simt bine în stomac. Să-l simt și ca prezență, cald și savuros, în dumicați; să-l simt cum îmi trezește toate plăcerile digestiei: Cum lunecă în intestine, cum se resoarbe în parenhil, în vilozitățile intestinale și-n chilifere, cum se strecoară-n sângele care devine furnicător, cum mă copleșește cu un fel de greutate care se lasă spre colon în jos făcându-mă stabil ca un Hopa-Mitică atras de vacuumul scaunului de la closet, cum...

-Sunteți poeți ! Sunteți poeți cu toții ! Îmi spune admirativ chelnerul declarându-mi: De asta-mi place mie să servesc aici, între dumneavoastră. Ehe, câte vorbe mari au auzit urechile mele în localul ăsta ! N-aș abandona, pentru nimic în lume ! Chiar dacă nu mai e marfă deloc, chiar dacă port numai farfurii din astea cu tartinele presate în relieful porțelanului, tot nu plec de aici !... Că m-au chemat ăia la gospodăria de partid. Dar, acolo, ce auzi ?... Ce, se compară ? ! Mai bine port farfurii cu microfoane, cum a găsit domnul Deșliu, dar rămân aici. Limbajul dumneavoastră e poetic, ideile sunt încinse...

Eram gata să-i spun că limbajul meu nu fusese poetic, ci folosisem doar bruma de cunoștințe anatomice pe care mi le amintisem de când îmi supravegheam reacțiile nefaste ale organismului la hrana cu înlocuitori. Dar nu puteam opri entuziasmul lui. Omul se jura:

-Mai bine ajung ca dumneavoastră și stau la rând la domnul doctor pentru un mușchiuleț, decât să mă duc la ștabii ăia inculți și cu ifose de dosar sănătos; zău !

-Ei, ce vrei. alt mediu. Păcat c-au pătruns și aici tovarășii din ăia - i-am dat eu dreptate recunoscând las: De, avem și noi slăbiciuni când îi vedem că ne-ndrumă și ne-ndrumă, tânjind să publice și ei câte o poezioară. N-au talent, dar au funcție, se bagă și... Asta-i: publică o carte proastă, le facem o recenzie bună; noi ne facem unele interese, ei devin artiști cu pretenții; mediul se poluează și ne bucurăm ca proștii de asemenea aranjamente; vorba lui Gemi Zamfirescu: "*curva de viață*"...

Și, considerând că l-am mulțumit cu sinceritatea aprecierilor asupra propriei noastre lașități, am atacat cu ce mă preocupa: Ce, doctorul dă acuma mușchiulețiI, sau ține locul starostelui ?

-Starostele ! - dădu din mână a lehamite, chelnerul, știind că-mi face plăcere - Ce, starostele are mâna doctorului ? !... O fi făcut și el doi ani de închisoare pentru omisiune de denunț, dar acum s-a dat cu ei. E iubit sus. I se apreciază traducerile din Rilke și, îmi făcu el cu ochiul, poate și modul cum vă "traduce" pe alde dumneavoastră ! Acum, doar el semnează împrumuturi pentru scriitori, că Iancu nu mai are voie.

-Ce vorbești ?

-Da, s-a-mbătat și s-a demascat că-i colonel ! Acuma, numai starostele îți aprobă bonuri și te trimite la magazie. Ce, nu l-ați criticat și dumneavoastră că prea dă la ai lui ? !... Acum, dacă magazia s-a golit de tot, doctorul e singura soluție. Dar nu fiți îngrijorat; văd că pastilele își fac efectul. Nici n-o să simțiți ! Mușchiulețul dumneavoastră...

-Dar eu vreau să-l simt... am protestat moale înainte ca el să mă calmeze:

-Știu - plăcerile digestiei. Sucurile se eliberează, pilorul menține bolul în stomac; apoi, deodată, intră în duoden și, harnic se pornesc secrețiile; absorbția în vilozități, pătrunderea moleșitoare în sânge...

-Văd că știi cum decurge procesul metabolic !

-Îl știu, că doar sunt din branșă; dar nu mă pot exprima așa, poetic, cum o faceți dumneavoastră. Domnul Fănuș, de exemplu. Dumnezeule ! La gura lui sunt numai buchete de flori și joc de fluturași și miresme parfumate !... Dar eu învăț. Trag cu urechea și învăț. Ce, și a trage cu urechea e o universitate !

-E și o îndeletnicire, nu numai o universitate; un grad.

-Nu fiți rău. Eu trag cu urechea ca să învăț. La bătrânețe, am să-mi scriu memoriile; nu-i de ici, de colo să servești genii ca dumneavoastră !

-Nu-i nevoie să le scrii, i-am spus eu simțind cum, făcându- și efectul, anestezia îmi anihila bonomia; poți să pui cap la cap

tot ce-ai scris despre noi în informări la secu; și tot strângi un volum.

La asta, el făcu un gest de protest, dar nu prea grav; și-mi vorbi ca-n pactul dintre turnat și turnător :

-Ei, le mai prelucrez și eu ! Le dau un stil, așa, metaforic, ca la domnul Fănuș, sau eseistic, ca la domnul Paler, sau analitic ca la... Pentru ca, deodată, să-și dea seama: Dar de ce mă acuzați ?... Informări ?... Asta-i meseria !... Mi se cere. Altfel, sunt dat afară... Mi se cere, ce să fac ? ! La jumătate din țară asta i se cere. Depinde de caracter. Ehe, dacă ați ști pe câți dintre dumneavoastră v-am salvat povestind trunchiat lucrurile !... "Eu atâta știu" - le spun - "că doar mai circul la bucătărie, la bar; nu stau doar ca să trag cu urechea; că, pentru ureche, nu-mi dă nimeni bacșiș. Ba, dimpotrivă, voi, când veniți să vă dau informarea, mă mai și beți !"... Așa le spun, zău; și vă salvez cât pot; adică, alea mai gogonatele nu vi le torn, c-ar însemna să rămân fără clienți... Nu, zău, nu-s sincer ?... Cu toate că dumneavoastră m-ați jignit. Nu-i nimic: e reacția la anestezie, știu eu. Dumneavoastră aveți un suflet bun; dar, în contact cu reacțiile chimice... Gata, vă face semn; vă așteaptă; da, uitați, iese poeta despre care se spune... E rândul dumneavoastră.

-Ce se spune despre poetă ? - m-am trezit eu interesându-mă grozav de acest amănunt.

-E rândul dumneavoastră, insistă el.

-Cine spune despre poetă ? - am insistat și eu.

-Criticii. Că are un talent deosebit. Haideți !

-Unde ? - am întrebat bântuit de presimțiri.

-Cum unde ? !La domnul doctor ! Nu doriți și dumneavoastră un mușchiuleț ?

-Ba da; de asta am venit la restaurant. Cum am primit bonul de la staroste, am și alergat încoace !

-Ei, da; cu bonul acela, treceți mai întâi pe la domnuil doctor iar, apoi noi vă servim mușchiulețul.

-Dar nu se poate fără ? - mă cuprinse un gând trist, văzând cum două infirmiere o așezau la masă pe poeta blondă la care criticii descoperiseră un talent unic.

Chelnerul făcea gesturi evazive spunând ceva în legătură cu faptul că trebuia să ducă la grătar mușchiulețul poetei, dar mă împingea pe mine spre cabinetul medical. Mă plantă acolo și, luând de pe masa cu truse o tavă elegant acoperită, se îndepărtă pe culoar strigând cu ton de comandă: Grătarrruuul ! Doctorul închise grijuliu ușa pe urmele lui și se întoarse privindu-mă cu ochii săi miopi marcați de vițiu:

-Știam c-ai să vii, îmi spuse; special te-am lăsat la urmă; așa fac cu prietenii: îi las la urmă ca să am și eu cu cine bea ceva după orele de serviciu. Îți dai seama că nu-s prea plăcute operațiile astea pe care le fac în ultima vreme și, cu cine să mă îmbăt ? Cu poeta care-a ieșit ?... N-ai să mă crezi, dar mi-a consumat aproape tot alcoolul cerându-mi de mai multe ori săi dezinfectez locul. E ipohondră, zău ! Pe vremurile astea, de dezinfecție îi arde ? !... Mă privești speriat. Ei nu, nu-ți fie frică, n-am consumat de dragul ei chiar tot alcoolul; m-am făcut numai. Dar am păstrat. Pentru tine am păstrat, uite: Vezi ? E chiar mai mult... Și, în vreme ce eu mă întrebam cu teamă care loc ar vrea să-mi dezinfecteze, el îmi dădu un ghiont: Hai să-l bem repede, până nu vin infirmierele !

Cu dexteritate, scoase două pahare care se umplură și se goliră deodată; pentru că, fascinat de privirile sale mioppofticioase, am făcut același gest cu el dând alcoolul dușcă.

Acum înțelegeam de ce acest ritual sau acest protocol impus de doctor; de ce, înainte de masă, fusesem poftit în cabinet: doar nu aveam cum să bem în restaurant alcoolul sanitar !... Și, odată cu căldura băuturii, mă încerca și cea a prieteniei față de medicul miop, om bun și timid în voluptățile sale.

-Așa ! - spuse el după ce-l încercă rituala cutremurătură a bețivului ca o consecuție la prima dușcă. Nu era păcat să-l irosim pe dezinfecție ?... O să spălăm bine cu săpun, că așa făceau și străbunii ! Și o să cauterizăm; adică, tot ca ei, o să ardem cu fierul de nu rezistă pic de infecție în jur !... Hai, care-i partea cu care vrei să-ncepi ?... Vezi, asta-i dilema: semiții știu întotdeauna cu ce se începe tăiatul trupului lor pentru că au obiceiul cu prepușul; dar noi... noi, prima dată, suntem într-o groaznică dilemă. Ți-o spun eu; doar am avut atâtea și-atâtea intervenții în ultima vreme !...

Atunci... atunci mi-am dat seama că eram un naiv; adică mi-am dat seama cât de naiv eram. Atunci !...

-Doctore, chiar trebuie ? - l-am întrebat.

-Păi cum ? Dacă ai obținut o aprobare !... Să știi: o fi escroc starostele când face prea mult caz de serviciile pe care le aduce, dar să știi că nu e ușor de

obținut o asemenea aprobare; se dă cu hatâr: aparatura, cabinetul ăsta, medicamentele, starea de supraveghere... ei, toate astea costă !

-Costă... m-am trezit și eu încuviințându-l - Sigur că costă !...

Și, deodată m-am trezit, jur, fără voia mea, protestând: Dar eu nu vreau să coste; eu nu vreau să aduc deficit obștei; eu nu...

-Dar ce vrei ? mă întreba el binevoitor, păstrând însă un ton realist, de aducere prietenească la obiect...

-Vreau... Vreau un mușchiuleț; atâta vreau... am bâiguit eu mai umil datorită poftei.

-Exact: un mușchiuleț, mă încurajă el. Asta ți-ai dorit, asta ai căpătat ! E perfect.

Fraternizarea lui încurajatoare mă împinse spre destăinuiri:

-Un mușchiuleț... bine condimentat... preparat savuros... fierbinte... cu garnituri care să-mi declanșeze... cum să-ți spun, doctore, prinsei avânt aproape trăind momentul: Să-mi declanșeze deodată toate sucurile gastrice, bilele, pancreasurile, acizii și bazele, enzimele și umorile, gastritele și colicile, toate produsele glandelor cu secreție internă și toate reacțiile trupului meu pofticios, nărăvit la senzualitatea acestor declanșări carel umanizează și-l fac atât de plăcut-muritor, epuizându-se în egoismul generos al viținului !... Asta e...

-E ceea ce-ți dorești; am priceput asta - îmi confirmă

profesional-înțelegător doctorul; și mă asigură: Asta îți dorești, asta vei avea !... Hai ! cred că ești nerăbdător. Și eu sunt; ți-am spus că înadins te-am lăsat ultimul !... Haidem, deci... -Haidem ! - am prins eu momentul ca să scap de presimțirile a căror confirmare era tot mai evidentă și, luându-l de mână, am dat să-l trag spre salonul-restaurant unde ne aștepta masa cochetă, cu șervețele scrobite și frapiere la picior, ca pe vremea când, într-adevăr, se găsea gheață vara; și încă, gheață în care să plutească, mereu împrospătate, câte o sticlă și un sifon frapate într-atât încât Băieșu nu se putea abține să nu se semneze pe bruma lor. Dar, pesemne că greșeala pe care am făcut-o, a fost cea de a-l fi luat de mână. Pentru că, astfel, i-a venit foarte ușor să mă prindă și să mă tragă înapoi arătând masa de operații:

-Nu. nu; pe urmă acolo; întâi aici !

M-am făcut că nu pricep, că nu avusesem nici o presimțire, că habar nu aveam ce voia să-mi facă și că eram convins că mă invitase doar ca să împartă alcoolul cu mine. L-am întrebat, așa, într-o doară, râzând:

-Parcă erai ginecolog, iar acuma văd că ai o altfel de masă ? !

-Cine mai face ginecologie pe vânătoarea asta de vrăjitoare asupra noastră ? - mi-a argumentat el. Și m-a asigurat: Să nu-ți fie teamă; și ginecologia este tot un fel de chirurgie, așa că știu să tai... Și, cu multă dexteritate, mă apucă așezându-mă într-o poziție care-i era convenabilă să mă suie pe masă și îmi demonstră: E un cabinet. E o aprobare specială pe care o obțin numai categoriile prvilegiate. Că, pe la țară, aud că se taie singuri ca să-și prăjească câte-o bucă, în vreme ce, aici fă socoteala: Eu, anestezice, surori, instrumentar sterilizat, alcool, mă-nțelegi mata, pe criza asta !...Ehe, până s-o prinde vreun

economist care vrea să parvină prin rapoarte și vă taie dotarea trimițând banii pentru canalul Argeș, sau centrala atomică, adică tot pentru blănuri lui cocoana, că ăla e comerțul esterior !... Dar nu-i nimic; până atunci, eu operez ! Nu mă las; vă servesc pe cât mai mulți !... Vă servesc, mă înțelegi ? !...

Înțelegeam. Înțelegeam prea bine și entuziasmul lui și conținutul serviciului despre care vorbea. Dar mă făceam că nu înțeleg decât prima parte. Și, spre a dovedi asta, am scâncit:

-Mi-e foame; uite, chiar simt că s-au pornit secrețiile. Eu... Eu mă duc să mănânc !

Încercarea mea de a mă fofila spre ușă a fost zădărnicită de un apel al lui la rațiune:

-Ce să mănânci ?

-Mușchiulețul... am încercat eu s-o fac pe naivul.

-Cum o să-l mănânci dacă încă mai mișcă în buca ta ? !

Și s-a uitat atât de intrigat la mine, încât m-am lipit rușinat de masa de operații ba, chiar - nu știu dacă spre a-mi apăra fundul amenințat sau spre a mă arăta supus - am făcut gestul de a încerca să mă cațăr pe ea de-a-ndărătelea, adică împingându-mă prin înălțarea pe vârfurile picioarelor. Și abandonând tot jocul, m-am lăsat ajutat de el în acest salt, rugându-l cu politicoasă umilință:

-Te rog... știi, plăcerea mea cea mare este masa, festinul, satisfacția de a mânca, de a îngurgita lucuri gustoase... asta e plăcerea mea, așa că, te rog...

-Ce mă rogi ? - am auzit ca prin vis.

-Te rog... te rog să respecți anestezia, să nu m-apuce durerile trecerii ei, tocmai când mă voi afla la masă... te rog, calculează în așa fel...

-În așa fel e gata calculat ! - se mândri el făcând o schimă a

"Ce dracu, suntem profesioniști !". E calculat chiar mai mult decât speri: E calculat și după; adică în tot timpul digestiei. Până când ajungi la somnul postdigestiv !

Am încuviințat bucuros, dar am simțit o furnicătură. Acolo. Acolo unde, atunci când vine "somnul postdigestiv", începe...

-Dar, când trece anestezia, doare rău ? - am întrebat.

-Suportabil - mi-a răspuns el în vreme ce, infirmiera, care se jucase scoțându-mi chiloții și privind cu nepăsare de parcă mi-ar fi văzut doar cotul sau umărul, îmi învelea bărbăția întrun cearșaf cu gaură. Cu gaura la spate, acolo unde bisturiul...

Nu-mi amintesc nimic înafara faptului că, la un moment dat, apucând o sticlă, doctorul mi-a trecut-o pe la nas:

-Dezinfectăm ? - m-a întrebat el cu glas a cărui amenințare de "vezi tu de răspunde cum nu trebuie", i-am simțit-o imediat.

-De ce să dezinfectăm, n-avem ceva mai bun de făcut cu conținutul ? !

Ochii lui timizi s-au mărit enorm în spatele lentilelor și, atunci, mi-am dat seama că mă iubea. Mă iubea și urma să mă opereze cu toată grija și priceperea. Iar eu, tocmai pentru a fi sigur de aceasta, am întărit:

-De ce să dezinfectăm ? ! Să facem ca strămunii noștri: să ardem cu fierul

roșu !

-Bravo ! - mi-a șoptit el în plin magnetism - te voi arde cu grijă, ca nu cumva să se ducă vreo bucățică ce ți-ar putea rămâne pentru operația viitoare, când obții de la staroste următoarea aprobare să servești o friptură la restaurantul obștei !

-Se dă, deci, chiar și a doua oară ? - am întrebat eu naiv, nefiind băgat în aranjamentele administrației atotputernice.

-Oho !... Fănuș a obținut trei aprobări !

-Trei ?

-Trei ! Ce, credeai c-a slăbit natural ?... Așa se laudă el ca să fie discret; dar numai eu știu cum i-am rotunjit, jur-împrejur, mușchiuleții !

-Și de ce nu spune ? - am gemut eu supărat de o asemenea tăcere la un prieten.

-Nu spune omul, ce vrei ! Știi stilul starostelui: Misterios ca să te îndatoreze și ca să-și ia și lui partea că, de, e poet sărac... Îi mai cer și alții care-l au la mână... Așa că... Ce vrei ? Operațiile astea, ți-am spus: costă. Nu poate beneficia toată lumea. Aprobarea e ca o primă pe care ți-o da cu hatâr starostele... Ce, Băiețu ți-a spus ?

-Cum ? Și Guță ?

-Guță a fost galant; și-a scos deodată doi, pentru c-a invitat și o fufă. Știi, actrița aia din "Prețul"...

Dar, pe mine, nu mă interesa actrița din "Prețul"; pe mine mă încercau sentimentele față de prietenul meu. Am suspinat:

-Săracul Guță ! Și așa e atât de mic !...

-Da, dar are carnea gustoasă; actrița s-a delectat; mi-a spus că Guța pare foarte tânăr la carne - îmi explica binevoitor doctorul, în timp ce verifica efectele anesteziei. Dar, trezinduse în el ambiții științifice, adăugă: Știi, Guță suferea de artrită; poate că artrita face carnea gustoasă; am să încerc un studiu pe tema asta, poate iau premiul Nobel ! - adăugă el și mai insinuant și mai binevoitor pentru ca, abia apoi să-mi dau seama de ce atâta bunăvoință. Se pregătea să mă întrebe a doua oară, înainte de a proceda la golirea sticlei de alcool: Bătrâne, ești convins, deci - nu dezinfectam cu alcool !

-Nu !...am strigat eu - Ardem !... Nu irosim alcoolul ! Suntem viță veche de viteji ! Ardem ! Ca piciorul lui Ștefan în *"Apus de soare"* ! Ardem ! Ca străbuniiiii !

-Stai; nu striga că te înec, mi-a spus cumsecade doctorul.

Ți-am păstrat și ție o gură. Hai, trage-o și să trecem la treabă !...

Domnișoară, un platou curat și aveți grijă ca proștii ăia de la bucătărie să nu slăbească grătarul !... E prietenul meu ! Îi voi oferi cel mai gustos automușchi în autosânge !... Are aprobarea starostelui care s-a luptat mult pentru acest drept al scriitorilor !... Așa: pensetă... tampon... bisturiu... tampon... așa... elegant... elegant...pe toată fibra... Că doar am fost primul la anatomie înainte de a mă specializa în ginecologie... dar și asta folosește... Așa, dă-mi chureta, că vârful ăsta de mușchi e ca un... Așa: chureta...tampon... bisturiu,

tampon...chureta, bisturiu, tampon...tampon, tampon...Platoul !..Așa platoul !...Du-l repede ! Și spune-le să-i pună garnitura dublă, că e prietenul meu !... Grătarrruuuull !... Când m-am trezit, eram sigur că mă aflam după "somnul postdigestiv". Prea îmi sunau în cap multe clopote. Dar nu erau clopote. Era un telefon. De la staroste, care-mi aducea răspunsul. "Cu propria lui gură", după cum mă anunța secretara.

Și, într-adevăr, el n-a întârziat să ia legătura. Mi-a făcut introducerea de rigoare, aceea de a-ți arăta cât de mult se zbate el pentru tine și că te roagă să fii secretos ca să nu-l acuze alții că te-a favorizat, cu toate că este adevărat lucrul acesta; apoi, mi-a oferit și răspunsul:

-Bătrâne, ideea ta a fost grozavă: să ne referim la cifrele de milioane de capete de porci date de... tova... de geni...de...de, mă-nțelegi tu cine... Bătrâne, foarte bună idee ! Ca așa am aflat și eu că e vorba de capete de porci. Adică, numai de capete; ca restul... Așa că...

-Ai obținut o căpățână; tot e bine, am spus eu ca să-l încurajez.

-Căpățână ?... O să obținem și aia. Dacă perseverăm și dăm dovadă de atașament, o să obținem ! Deocamdată, m-am grăbit pentru tine, fiindcă mi-ai spus chestiunea cu secrețiile. M-am gândit la tine, să te servesc; că, eu, asta fac: vă servesc pe voi...Vă servesc, doar asta e menirea mea; sunt colegul vostru !... Eu, știi, pentru voi... Știam cât durează când începe pe tema asta, așa că i-am scurtat-o:

-Și, ai obținut ceva ?

-Sigur bătrâne, cum să nu obțin ? ! Doar e ziua ta !... Ți-am obținut o sută de grame de salam de soia. La mulți ani, bătrâne ! Starostele vostru lupta pentru voi !... La mulți ani !

III.CEI DE MAI TÂRZIU

POETUL, CA VIGOAREA PĂDURII

Radu Cârneci este poetul pe care l-am văzut în timp înmugurind, înfrunzind și așezându-se stabil în peisajul poeziei noastre, cu o vigoare precum aceea a pădurilor care se întemeiază și se desăvârșesc prin însăși natura locului care le cuprinde. Lirismul lui are și prospețimea, și ascunzișurile, și luminișurile și vigoarea pădurii.

Dar are și duioșia atotcuprinzătoare a frumuseților ei, intimitatea în care ea îi comunică omului mângâietoare sentimente precum stările unui inspirat cântec, sau fastul stabilității ei în universul naturii, tocmai prin continua prefacere a naturii căreia ea îi ține pasul.

Pădurea ca sensibilitate a tremurătoarei frunze subțiri și pădurea ca monumentalitate a trunchiurilor ei seculare; pădurea ca atotcuprinzător univers de sine stătător și pădurea ca sentiment rămas în sufletul celui ce-a străbătut-o, s-a odihnit în răcoarea ei, s-a hrănit din roadele ei, s-a gospodărit și s-a încălzit cu lemnul ei, s-a pândit cu jivinele ei și și-a ascuns copii la sânul ei, atunci când l-a năpădit dușmanul.

Adică pădurea românului; a celui care i s-a proclamat frate.

Concluzie firească pentru poetul care, scriind în limba română, își desăvârșește poezia asemeni modului cum pădurea și-o desăvârșește pe a sa, trece cu semeție prin anotimpuri la fel cum trece ea și își ridică la senectute fruntea înconjurată chiar de laurii frunzișului ei.

Acesta este Radu Cârneci, octogenar de glorie al poeziei noastre care, prolific și mereu reînverzit, își așează viguros opera pe colinele impresionante a trei volume dintr-o ediție definitivă, menită să poarte spre transcendent cuvântul absorbit prin rădăcinile puternice din pădurea neamului său.

INSCRIPȚIE LA O CARTE DE CĂPĂTÂI

Este, în primul rând, o carte de căpătâi pentru autorul ei, care a șlefuit la ea toată viața asemenea marelui geometru al rațiunii carteziene, Baruch Spinoza, cel neconformist prin raționalismul religios al metafizicii. Al aceleiași metafizici la porțile căreia, făcând parte din aceeași stirpe a șlefuitorilor de idei, a ajuns și el, autorul acesteia: Toma George Maiorescu, poet devenit filosof prin panteismul modern al ecologiei și filosof care-și permite depășirea realismului literar prin lecțiile de metarealitate, pararealitate și chiar suprarealitate pe care ni le dau unghiurile din care poate fi privită natura în ansamblul ei. Ansamblu de natură biologică și de natură divină, la interferențele cărora este postat omul cu nevoia lui de adevăr.

Și nimeni n-a demonstrat mai meticulos această nevoie de adevăr șlefuindu-l în minte odată cu șlefuirea diamantelor în atelierul acela pur european din Amsterdamul care-l atrăsese și pe Descartes provocându-l la a dezvolta filosofic geometria și a geometriza metafizic filosofia. E filonul european al gânditorilor ajunși în contact și nu în conflict cu toate descoperirile care erau moderne pentru epoca lor și le-au structurat în așa fel încât să fie mai moderne și mai de temei pentru evoluția ulterioară a gândirii europene. Continuând și perfecționând sudura dintre cultura clasică elină, spiritul legii și administrației romane, monoteismul religiilor abrahamice, geniul tehnic germanic, rațiunea parlamentaristă a insularilor anglo-saxoni, logica progresului economic din lumile nordice ale protestantismului, toate acestea ajungând a se contopi într-o gândire specific europeană care s-a șlefuit în mințile filosofilor acestui continent așa cum, practic, Spinoza o demonstra în șlefuirea diamantelor.

Într-o asemenea lume eu îl văd evoluînd și pe Toma George Maiorescu – poet ritos care, în timp ce-și șlefuiește modernismul funciar al al poeziei pe care o practică, gândește la filosofia modernă, necesară și favorabilă lumii în care trăiește. Favorabilă lumii ! Asta este nevoia pe care trebuie să ne-o acopere orice filosofie de viață adevărată, care nu este nici simplă speculație egolatră, dar nici perfidă provocare a omului la egolatrie. Iar el, prin ECOSOFIA sa, așa ceva țintește. Trăind satisfacțiile actului dezinteresat de-a oferi oamenilor poeme, șlefuind la cuvintele din vers până ce le dezbracă pe acestea de lustrul frumosului exterior atât de căutat de calofilii care se străduie lăudabil ca să se exprime în metafore pompoase, el și-a căutat calea cea mai grea în care nu

toate sunt reușite. Autonumindu-se prinț al ei, el e încrâncenat în această șlefuire a metaforei până la roaderea de frumosul exterior pe care alți poeți îl mai și înfrumusețează prin talent propriu. În vreme ce, căutând sensul diurn și anodin al unei depoetizări de viziune modernă - pe care unii i-l consideră avangardism, fără a se gândi că, având deaface cu o lirică a absurdului, l-ar putea considera mai degrabă un Ionesco al poeziei - mulțumită sau nemulțumită de mijloacele sale poetice, mintea lui se antrenează în efortul pe celălalt domeniu de preocupare și dă naștere unei moderne filosofii simpliste – aceea a întoarcerii la natură.

Logica acestei filosofii pornește teist din însuși Actul Creației Divine, așa cum îl văd religiile abrahamice, dar ajungând la cele mai moderne concluzii, cele ale simplificării vieții prin recunoașterea naturalului din existență. Pe o asemenea bază, el construiește un fond umanist de gândire practică prin respectarea persoanei umane dar și a naturii ca persoană, tocmai pentru a ne bucura de Creația Persoanei Divine într-o lume pragmatică a păcii, a căutării naturalului din tot ce întreprinde ființa umană, a căutării spiritului de pace între țări și zone ale lumii, de înțelegere între păturile sociale și a ecumenismului între credincioși, în tot ce întreprinde spiritualitatea omenirii.

Asta face filosoful căutând în ecologie neconvenționalul prin care să putem salva terra și locuitorii ei de convenția de a o distruge pe care o acceptă omul prin logica convențională a acțiunilor sale industriale și industrioase ce-i permite să agreseze necontenit natura fizică exploatând bunuri ce nu mai revin, în vreme ce spiritul omului se golește consumist, având nevoie de o filosofie care să-l facă să revină la credințele ce-l perfecționau odată. Pentru că, paradoxul lumii contemporane care atât de mult s-a înrăit în industriile poluante fizic și moral este de a considera ub lucru sau un fapt cu atât mai convențional cu cât este mai artificial, ca și cum convențiile umane și interumane doar pe artificialitate ar trebui să se bazeze. În acest sens, toată energia produsă cu mijloace artificiale este cea convențională, în vreme ce neconvenționale sunt tocmai energiile dintotdeauna, cele care aparțin universului în natura sa și în naturalul său. Adicătelea, explozia picăturii de benzină obținută artificial prin cine știe câte distilări, cracări și reașezări de formule chimice, iar apoi aprinsă cu scântei de la electricitatea produsă în instalații ale invenției tehnice, e normal să fie denumită *convențională*, în vreme ce drăguțul de vânt care ne mângâie sau ne spulberă de când lume, sau enerigia luminii ce ne vine de la Sfântul Soare sunt *neconvenționale*.

Ei bine, tot astfel, cu toate scăderile sale subliniate de criticii care ar vrea să-l încadreze în birocrația curentelor catalogate de ei, Toma George maiorescu e un poet neconvențional. El își cizelează versul spre a-și confesa mai mult intuițiile decât raționamentele, dintr-o convingere certă că deseori raționamentele pot fi mai greșite decât intuițiile; iar în sinea sa, poetul, așa cum a dat și-un titlu de carte, se simte *Singur cu Îngerul*. În fond, este un poet cu umor candid, care ia în serios inconștientul și subconștientul în stările lor poetice, nu neapărat fiind un suprarealist cum ar vrea să-l catalogheze unii, ci

căutând și aici, ca și în filosofia sa, *neconvenționalul*. Neconvenționalul care-l conduce spre a descrie realul, cotidianul, în metalimbajul unor preluări intuitive din ceva care ar putea exista dincolo de realism, sau pe muchea aceea glumeață unde realitatea se hârjonește și se amuză cu metarealitatea ca în cele mai serioase naivități spuse de copii.

Când îl citeam în tinerețe,ziceam că poetul are obsesii ideatice care-l apropie de filosofie. Și iată că l-au apropiat chiar la modul plenar al creatorului de școală: Opera lui este această ecosofie care ar trebui studiată mai ales de industriașii și de autorii de inginerii financiare inconștienți de crizele pe care le produc în eforturile lor de convețională impusă prin forță economică, din păcate, însă, foarte convenționale astăzi, în convingerea lor comună de a distruge cât mai repede ce mai avem din omenire. Capitolul nefast de „politică a dezvoltării", care, din păcate, nu golește numai Terra de pungile de petrol, ci și ființa umană de cele sufletești, este combătut de filosofia lui care propune, culmea, soluțiile neconvenționale (astăzi) a tot ceea ce ar trebui să fie mai convențional dacă omenirea ar fi evoluat cu grijă și înțelepciune conform naturii ei pe care i-a dat-o Creatorul.

Și, poate, la fel este fondul insolit al soluțiilor la care ajunge în poezia lui: O aparență de neconvenționalitate în efortul de a dezbrăca versul de tot ce calofilii au construit și au încărcat ca sonoritate exterioară, înfrumusețare narcisiacă și emfază poetică pe deasupra nudității cuvintelor.

Pentru că Toma George Maiorescu nu scrie text poetic ci transcrie idei poetice; el nu asamblează cuvintele în metafore, nu se exprimă esopic în metafore, nu îndulcește viața cu metafore, ci caută metafore în viață, selecționează metafore, descifrează, de fapt, metaforele existente în sine, ca o exprimare a naturii lucrurilor, a paradoxurilor lumești, a modalităților prin care ni se arată transcendentul. Le selectează și, doar, caută descifrarea naturii lor neconvenționale.

Neconvenționalul, ăsta este atributul mai apropiat poeziei lui, gândirii lui poetice, chiar dacă i-l simțim pe deplin transformat în vers, sau mai șchioapătă. Dar și șchiopătatul este neconvențional, dovedind căutarea a altceva. A ceva ce-i etichetează cu adevărat persoana. Și nu încadrarea modernistă cu orice preț, pe care i-o caută birocrații industriei literare în graba lor de a face cataloage cu oferte, arhivări și clasări.

După asemenea afirmații, devine aproape tautologică informația că tinerețea poetului a fost marcată de ucenicia la școala lui Lucian Blaga. Nici n-am mai oferi-o cititorului dacă n-ar fi vorba astăzi despre o viață întreagă în care, chiar dacă s-ar putea spune orice despre Toma George Maiorescu, i se va configura personalitatea originală, dar nicicând nu se va putea constata vreo îndepărtare de spiritul maestrului său.

DESPRE ELEGANȚA POEZIEI ȘI A GESTULUI DE CARACTER

Arta chineză nu pune pe pereți doar tablouri înfățișând peisaje sau chipuri sau armonii de culoare. Creatorii decorează viața, în egală măsură cu un gând înălțător, sau cu un gând tulburător, sau cu un gând plin de mirabile ecouri, așternut într-o caligrafie și elegantă și expresivă și semnificativă din care, pe lângă măiestria exprimării unei gândiri inspirate, rezultă și cea a graficii conturate cu har și eleganță.

Sentimentul trăirii artistice este astfel dublu, el provenind din (cali)grafica îndelung cultivată cu migală de bijutier, ca și din impactul persuasiv al gândurilor exprimate într-o aleasă filosofie a metaforei.

Versurile lui Nicolae Dragoș, poet ajuns tot astfel, cu har și eleganță, la o expresivă maturitate, dacă n-ar avea o substanță atât de românească și-un dulce iz atât de carpatin, cam spre asemenea sentimente de dedublare prin artă te-ar conduce: mâna sigură de artist care lucrează în egală măsură pe două planuri desfătându-ți trăirea atât în fața imaginii cât și la descifrarea ideii. Cu cele două atribute dinainte, însă - cele care-l fac să devină și să ne parvină din cea mai autentică spiță a poeziei autohtone și de esență metaforică românească înscriindu-și meditația pe teritoriul sentimental al mioriticului - oferă artei lui o dublă dedublare, ca un cristal pe fețele căruia transpare și lumea și țara, și actul cărturăresc de-a învăța din universal, dar și candoarea poetică prin care-și descifrează propria-i sorginte.

Rezultă de aici o anume eleganță, dar și soliditate. O eleganță de zbor învățată din volutele marilor poeți și o soliditate de trăire șlefuită perfect pe relieful existenței sale. Pentru că, prin cele două noi apariții în librărie - "Autobuzul de seară" și "Marii vremurilor oaspeți" - Nicolae Dragoș ajunge să transfere spre cititor meditativul sentiment artistic al unei expresii poetice mânuită cu acea deplină maturitate care te face să-l iei foarte în serios. Pentru mine, însă, personalitatea lui îmi evocă și alte trăsături, metapoetice. Iată povestea:

Odată cu luna ianuarie, dacă nu mai înainte, încă din ultimul trimestru al anului premergător, se stabilea dintre conducătorii Uniunii Scriitorilor, ai revistelor ei și ai ziarelor de partid o comisie care, conform servituților, pregătea articolele și versurile omagiale cu care era ..sărbătorit Ceaușescu de ziua lui.

Au devenit proverbiale volumele somptuoase, cu coperți aurite prin care obștile artistice își aduceau omagiul. Pentru ele, conducătorii acestor obști își tentau, mituiau sau persuadau supușii ca să le poată scoate cât mai monumentale, iar paginile publicațiilor să mustească de omagii. Semnalul literar se primea prin telefonul amărâtului de redactor care, explicit sau neexplicit te ruga, în fond, să te gândești la salariul și la copilașii lui și să nu-l refuzi pentru că "te-a pus în planul care a și fost aprobat de tovarăși". Anunțul acesta avea și scopul perfid de a te pune pe gânduri și pe tine, forțându-te să nu refuzi; pentru că, de, s-ar putea observa că numele tău, pus pe tabelul inițial, a dispărut prin fofilare din sumarul lucrării finite. Se accepta orice, chiar și lucrări reluate, numai ca sărbătorirea anuală să fie cât mai bogată În ce mă privește, găsisem o cale de compromis: Îmi scriam "omagiul" referindu-mă la congresul al nouălea, în care Ceaușescu venise cu promisiunea deschiderilor celor mai largi și mai democratice. Scriam despre acel congres și despre tezele lui care dăduseră speranțe sociale și politice României. Și, pentru a-mi face datoria unui minim de respect față de mine însumi, puneam totul sub forma de deziderat despre care chiar se putea spune că existase, în genul: "Ce mari speranțe a trezit în noi acel congres !"..."Câte idealuri nu ne-am făcut auzind raportul și planurile de măsuri ale acelui congres !... "Ce perspective frumoase pentru România exprimau lucrările acelui congres"... etc, etc. Totul cam în acest stil, lăsând cititorul să înțeleagă ce vrea: Că am început să ne realizăm idealul, sau doar că ne-am făcut atunci idealuri. Recunosc: era o formă criptică de revoltă în genunchi și nimic mai mult; pentru că nici eu nu mizam pe mai mult decât pe vreun discret zâmbet amuzat din partea cititorului care ar fi complotat cu mine înțelegându-mi sensul exprimării. Dar, prin aceasta, prin folosirea unui asemenea stil de exprimare, puteam să nu refuz insistențele redacționale pe care, mulți dintre cei care le făceau și ei de nevoie, încă mai trăiesc și le pot confirma. Am publicat odată un asemenea articol și mi-a mers. Văzând, după un an, că nu pățisem nimic, am repetat metoda și iarăși mi-a mers, colecțiile ziarelor sau volumele respective, putând fi consultate și astăzi pentru confruntarea acelor texte. La un moment dat, însă, mi s-a înfundat. Răspunderea unei asemenea redactări editoriale, sau dispecerizări, a revenit unui poet subtil care, inteligent și atent la nuanțe, "s-a prins" - ca să folosim această exprimare pe șleau. Textul meu a apărut, dar bine pieptănat de asemenea nuanțe, intrând în conformismul lingușelilor banale. Apăream, deci, printre lăudători, dar șiretlicul meu fusese descoperit. Așa că nu prea aveam motive să mă simt bine ci, vorba tatei: eram în starea aceea de "a dormi cu valiza pregătită", adică a mă aștepta ca, oricând, băieții să vină să mă ia la anchetă. Dar uite că lucrul acesta nu s-a întâmplat și, peste un an, atenuându-mi-se temerile, când mi s-a făcut din nou "comanda socială", am răspuns la fel, băgând în text modestul meu fitil. și, iarăși, fără să mi se facă nici o imputare dar și fără a mi se cere vreo încuviințare, textul meu a apărut bine periat, punându-mă din nou pe gânduri triste, într-o mică sperietură. Într-al treilea an m-am dus personal să-i dau textul colegului respectiv rugându-l, așa, ca o aluzie, să nu se mai intervină

și să mi se păstreze stilul. Ne-am privit în ochi, i-am obținut promisiunea și, în felul acesta, textul meu nu a mai apărut de loc, motivându-se că a fost pierdut pe undeva, pe drumul dintre redacție și tipografie. Atunci, de-abia, m-am alertat într-adevăr și, vorba tatii - mi-am pregătit valiza - pentru că, evident lucru: dacă nu ajunsese în tipografie, textul ajunsese în vreun dosar, ca probă pentru o posibilă anchetă. Dar nici aceasta nu s-a întâmplat. Nici o anchetă nu a avut loc și am fost lăsat să-mi văd liniștit de treabă. Iar, când să încerc o explicație, măcar voalată, cu omul respectiv, s-a întâmplat că tocmai atunci, spre deosebire de alți colegi de-ai noștri care s-au înfruptat din onoruri, el tocmai era tăiat de pe o listă de propuneri pentru membrii supleanți ai CC la ultimul congres comunist. Cu toate că nu ne-am explicat niciodată pe această temă, prin onest gest tacit, mă leagă de atunci o statornică prietenie cu acest poet dintr-o generație mai tânără decât a mea, pe nume Nicolae Dragoș.

CANDOAREA CU SEMNĂTURĂ DE ION

Dacă ne gândim, așa cum gândește el, în culorile lui, la peisajul satului nostru - peisaj al unei înțelepte tihne venind din istorii ce nu ne sunt indiferente, dar peisaj firesc precum iarba, voios precum floarea și strălucitor precum raza străbătând adâncimile verzișului, cert lucru că, indiferent de acea netulburată pioșenie țărănească prin care, la botezul întruchipând unul din ritualurile bucuriei creștine, a fost miruit cu smerenia numelui de Ion, predestinarea lui de a înțelege cu inimă blândă culorile acestui peisaj face din numele său un fel de "*Io*" voievodal. Adică un uns al candorii pe care e în stare s-o descifreze în policroma liniște și binecuvântare a baștinilor din sufletul său pe care o tot așterne pe pânze, descoperind acele guri de rai care, din sufletul țării pe care am moștenit-o, trec și în sufletul nostru.

Și astfel, atunci când meditează în fața pânzei goale, atunci când se pornește să înfrunte rigorile compoziției sau atunci când, inspirat, începe a născoci minunile sale din vopseluri, Ion Grigore devine, onomatopeic, un fel de: "*Io artist al candorii*".

Am spus odată că, într-o altă perioadă, mai veche și revolută astăzi, dar tristă ca existență de atunci printr-o brutală dirijare a artei ce tindea a înlocui

inspirația proprie, pe când criticii de artă, adevărații critici de artă erau înlocuiți cu personaje malefice care dădeau sentințe și comenzi, candoarea aceasta cu care abordează un peisaj specific, izvorât în egală măsură din natura ce-l înconjoară prin largul țării dinafara lui și din firea ce-l umple frumos pe dinlăuntru, l-ar cam fi costat. Adepții academismului cu aripi retezate printr-o experiență moscovită, cei care proferau împotriva "decadenței artei burgheze" manipulând talentele spre conformismul oficializat tocmai din teama unei noi revoluții - cum începuse și a lor prin artă, dar eșuase în demascarea artistului inspirat – l-ar fi catalogat drept "formalist", "intimist", "purist", adică i-ar fi agățat de coadă tot felul de "isme" și l-ar fi trimis la reeducare pentru a-l transforma din artist în fotograf dedicat imaginii așa zis dorite de clasa muncitoare. S-ar fi produs, așadar, tentativa de a-i strivi acel instinct funciar al țăranului devenit artist, adică ființă creatoare ce știe cel mai bine să simplifice totul, precum Brâncuși, la motive esențiale.

E un noroc pentru plastica noastră faptul că, generației lui Grigore, generației acestor Grigore, aș îndrăzni să spun, nu s-a reușit să i se anuleze tocmai ceea ce astăzi dă măsura talentului lor.

Dar soarta artistului de a fi catalogat și clasificat, chiar frumos colorat, precum aripile pestrițe ale unor lepidoptere, nu scapă de acest blestem cu una cu două. Unii contemporani (admiratori chiar), tentați la asociații rapide și imediate, vorbind despre originalitatea picturii lui Ion Grigore, îl etichetează și astăzi cum că ar "reprezenta în desenul și culorile lui Bucovina".

Cred că este vorba doar de o naivă încercare de a explica "naivitatea" artistului, adică a explica originalitatea trăsăturilor de naivitate voită a lucrărilor sale, acele măiestre și măiestrite simplificări ce conduc la simboluri impresionante, simboluri la care fiecare artist ajunge precum sufletul și harul său și, care, până la urmă, devin pecetea artei sale.

Naivă ar fi și tendința de a extinde cuprinsul afirmației și a spune că peisajele lui Ion Grigore reprezintă satul românesc. Îl reprezintă, bine-nțeles – exact în măsura în care e valabilă și afirmația cu Bucovina !... Deoarece constatarea este ca-n matematici: necesară, dar nu suficientă, oricât de binevoitoare ar fi.

Pentru că Ion Grigore se reprezintă, în primul rând, pe sine – suflet sensibil și instrument de superbă vibrație la culoare, ochi măestru în interpretarea volumelor și a raporturilor lor cu lumina, mecanism artistic de înaltă inspirație în transfigurarea tuturor acestora până la o sublimare atât de specifică încât devine: **Inconfundabila artă a lui și numai a lui, care te face să-l distingi dintre sute de pânze.**

Ion Grigore este un glas original, cu inflexiuni venind din viziunea nevinovată a copilului, cu o mare capacitate de a-și manifesta puritatea romantică în fața peisajului dar cu o și mai mare capacitate de a-l transfigura în sensul unei joace cu cele sfinte, de care sunt capabili numai copiii și artiștii adevărați.

Poate de asta, cu toate că a avut norocul să nu apuce epoca în care

academiștii rigizi l-ar fi acuzat de formalism, începuturile lui au fost suspectate de misticism de către vajnicii reprezentanți ai realismului socialist. Și nici nu greșeau acești paznici ai purității ideologice care, uneori, se dedau ei înșiși în secret la ochiade înspre "occidentul putred", dacă vântul bătea uneori într-acolo. Nu greșeau deloc, pentru că, tocmai ceea ce-i considerau ei vină, devine în fapt meritul Dumnezeirii care-l inspiră pe Grigore să vadă atât de frumos starea lucrurilor din cadru, în trăsăturile lor simplificate până la vibrațiile cuceritoare ale esențelor și apoi îmbogățite generos tocmai prin discreția culorii. Mistica lui Ion Grigore este, în ultimă instanță, mistica sincerității credincioase prin care fiecare dintre noi reușim să ne concentrăm până la a înțelege esențele ce se dezvăluie omului prin inspirație divină și apoi să ne desfătăm colorându-le cu ce-și permite mai mica sau mai marea noastră imaginație. E mistica înțelegerii unor esențe ce stau dincolo de firea văzută a lucrurilor, ceea ce face din artist un mai dreptcredincios decât alți dreptcredincioși, adică un dreptcredincios la care e mai evident harul ce i se transmite.

Nu spun că e mai profund acest har; oricare om are dreptul de a fi înțeles în toate profunzimile sale în raport cu Dumnezeirea. Spun numai că e mai evident, adică mai exibitoriu decât la alții, tocmai prin natura artistului, nu atât de a căuta esențe cum caută orice ființă umană, ci de a se exprima în esențe, cum obișnuiește ființa înclinată spre artă.

Aceste esențe, de fapt, dau unicitate peisajelor sale făcându-te să-l distingi, imediat, cum vine către tine cu toată copilăria sa poetică și duioasă, cu toată încărcătura cerului Bucovinei dar și a chipului de sat românesc, afirmându-se într-o pregnanță acut modernă dar lipsită și de mofturi și de prețiozități și de tehnici inutile, ca un poet al volumelor părelnice și al culorilor ce coboară din transcendent.

Până când îți dai seama că nu e vorba nici de sat, nici de Bucovina, nici de sublimare istorică, nici de strădanii inutile de esențializare, nici măcar de copilărie sau copilărire. Ci de minunea prin care un blând copil al lui Dumnezeu privește veșnicia culorilor, a luminii și a spațiului, într-o largă patrie artistică, aducându-le cu candoare din nemurirea lor în pânzele sale care devin inconfundabile.

MAREȚIA DUIOASĂ A POVESTIRII SIMPLE

Succesele cinematografice românești de la Cannes, noua generație de cineaști care se afirmă întru ieșirea noastră din zona comercialului patriotard care caracterizează cinematograful națiunilor provinciale, cu infatuați maeștri locali pe care nimeni nu dă doi bani înafară sau care se mențin prin mici scandaluri de culise, ne îndeamnă să continuăm strădania de a descoperi rădăcinile frumoase ale împătimiților noștri de film. Adică, acea categorie de artiști care, în orice cinematografie, se distinge net de asaltul industrios al făcătorilor de peliculă vulgară, acei neaveniți, sau nefericit-veniți al căror număr, din păcate, prin domnia submediocrității insistent televizate, se amplifică nu numai la noi, ci și la case mai mari.

O insulă de puritate și de duioșie cu pregnantă pecete estetică personală (oricât de discutabilă ar vrea unii să fie ea) care dă coerență unei întregi opere de autor, este cinematograful scris cu pana scriitorului Emil Loteanu, proiectat pe ecran prin obiectivul regizorului Emil Loteanu, descris cu fantezie minuțioasă într-o scenografie specifică lui Emil Loteanu și împlinit muzical prin putpuriul romantic al melodiei întregii lui vieți, așa cum și-a trăit-o Emil Loteanu. Ca și Jean Negulescu, realizat în alte studiouri decât la noi - tocmai pentru a evita meschina lucrătură în care se complăceau ai noștri diminuându-și arta atunci când au avut-o, sau inflamându-și impostura atunci când atracția lor pentru film consta în orgoliul de a umili actorii și a ordona: "*motor !*" – Emil Loteanu, cel care n-a reușit să facă un film la Buftea, dar pe care străinătatea l-a consacrat, printre altele, ca permanent director al Festivalului de la San Sebastian, demonstrează de-abia acum, când opera îi e încheiată, temeinica ei apartenență spirituală și sentimentală la tot ce înseamnă tradiție artistică românească.

Dacă reconstituim fișa de creație a acelui frumos bărbat cam anonim pe străzile Bucureștiului, dar în jurul căruia am văzut, într-un mare oraș al lumii mai lipsit de gentilețe decât Capitala noastră cum, și trecători și autorități vibrau de emoție recunoscându-l printre pietoni, ne dăm seama că nu este atât numeroasă cât substanțială. Iat-o:

1962 – Film debut Așteptați-ne în zori – (scenariul și regia)

1965 – Poemul cinematografic „Poienile roșii" – (scenariul și regia)

1968 – Filmul „Această clipă" – (scenariul și regia)

1972 – Poemul cinematografic în 2 serii ,,Lăutarii" – (scenariul ,regia și versurile)
1976 – Filmul ,,O șatră urcă spre cer" după o nuvelă de Maxim Gorki – (scenariul și regia)
1978 – Filmul ,, O dramă la vânătoare" după o nuvelă de Cehov – (scenariul și regia)
1983 – Serialul de televiziune ,, Divina Ana" biografie romanțată a Anei Pavlova – (scenariul și regia)
1987 – Filmul de televiziune ,,Luceafărul" – (scenariul și regia)
1994 - Filmul ,, Găoacea" – (scenariul,regia și versurile)

Toate acestea făcute în străinătate, la studiourile care l-au prețuit, l-au considerat un maestru al lor cu toate că el, prin inima lui și prin lirismul duioșiei sale era în mod vădit un "*mioritic*" în sens cât de superlativ cu putință. Dar asta i-a fost soarta și, de abia în anul 2001 la Ateneul Român din București, Emil Loteanu primește ,,*Premiul pentruexcelența artei regizorale*". Măcar astfel să știm și noi că avem în el nu doar un regizor, nici doar un scriitor regizor, ca-n marile tradiții ale artei moderne, ci un stindard al măreției povestirii simple, bogată în metafore dar ferită și de comercialul vulgar și de sterilul act al unor speculații încifrate, cu care astăzi, cinematograful românesc poate îndrăzni să pășească spre un loc îndelung visat.

MATURA IRONIE A POETULUI SENTIMENTAL...

...sau: «*Sentimentalismul reținut cu un grav simț al umorului*»; sau: «*Deșertăciunea altora ca proprie stare*»; sau: «*Să râzi de tine luându-te-n serios*»; sau: «*Să te amuze starea ta când suferi aspru pentru cea a lumii*»; sau: «*Matura poezie călită prin umor*»; sau: «*Nepăsător, poetul, grav suferea la toate*»; sau: «*Ironia ca un lucid sentimentalism*»; sau: «*Măiestrie poetică în platoșă de răspăr*»;

Sau, «*pur și simplu: Nicolae Dan Fruntelată*», pentru că numele poetului rămâne cel care până la urmă îi fixează atât personalitatea gânditoare cât și originalitatea verbului.

Pornind de la el am putea spune că adevăratul simț al umorului îl ai

atunci când știi să apreciezi grav totul, dar poți să-ți ironizezi propria persoană tocmai pentru actul de a lua restul în serios. Iar adevărurile marii poezii le-au spus, din ce în ce mai mult odată cu pretențiile tot mai complexe ale artei versului, tocmai cei care n-au ținut cu tot dinadinsul să-și impună subiectivele adevăruri, ci au simțit nevoia să-și ironizeze propria stare poetică jucându-se cu ea mai mult decât cu gravele stări ale omenirii căreia se adresau.

Încântătoarea, dar și edificatoarea maturitate poetică care gravează inspirat numele lui Nicolae Dan Fruntelată, te pune cu atât mai mult pe gânduri cu cât îi descoperi insolitul alăturării unor contraste față de care rar găsești virtuozitatea de a le putea cuprinde împreună: sentimental ironic prin psihologie, glumeț gânditor profund prin exprimare și țăran citadin prin crezul scrisului său, el a ajuns la o măiestrie a exprimării propriilor contraste, care produce și poezie de înaltă calitate modernă și satisfacție intelectuală pentru cititorul pe care-l cucerește fără nici un fel de ostentație, fără ambiții deșarte de emfază artistică, ba chiar, am putea spune, cu o comunicare intimă de prieten al lumii gândurilor fiecăruia, așa cum trebuie să fie, în discreția sa, poetul.

"Depozitele (sale) de fum" sunt un regal de inteligență căreia îi simți profunzimile fără să te agreseze, cu un gest modest de autoironie tocmai atunci când spune lucrurile cele mai grave, ceea ce îl face atât de greu de definit, precum ilustrează variantele de titluri prin care am tot încercat să-i caracterizez starea poetică. Tocmai pentru că adevăratul artist se definește cel mai bine prin acea originalitate atât de greu de definit altfel decât prin numele cu care semnează.

CĂRTURARUL IMPLICAT RESPONSABIL ÎN EVENIMENTELE CETĂȚII

Adrian Rădulescu a fost un cărturar care s-a implicat responsabil în evenimentele cetății, poate și datorită faptului că a știut să-și bine așeze busola științifică pe direcțiile marilor săi înaintași. Istoric și arheolog care, pe urmele acelora, a săpat cel mai adânc și cel mai sistematic în istoria Dobrogei. Profesor pe care îl admiram pentru că-și ținea cursurile nu în amfiteatru, ci plimbându-se cu studenții prin sălile impresionantului muzeu de istorie și arheologie ce-l păstorea. Care săli, uneori, deveneau chiar siturile arheologice ale Dobrogei

și țărmului nostru - țărm atât de bogat în istorii, încât poate fi considerat o cheie de explicare pentru multe necunoscute ale devenirii Europei.

Un aplicat om de știință, cu vastă operă și de cercetare și de teoretizare, care a completat prin rigoare momentul primelor entuziasme prin care se valorificau vestigiile Dobrogei. Pentru că, urmându-i bătrânului Canarache care, prin amatorismul său de geniu, repeta fenomenul Schliemann aici, la Pontul Euxin tot descoperind măreție relicve și așezându-le în muzeul a cărui înființare o determinase, Adrian Rădulescu a reprezentat fațeta riguroasă a cercetării și clasificării actului de descoperire arheologică. Act prin care s-a ordonat și s-a structurat Muzeul Național din Constanța atât în dimesiunile sale expoziționale cât și în cele ale unei mari instituții de cercetare și dezbatere.

Un intelectual creator, plin de intuiție și de cultură istorică, datorită cărora dădea valoare de certificat deducțiilor din cărțile care-i formează opera.

Un istoric modern, superb cunoscător al devenirilor, evoluțiilor, vicisitudinilor și destinelor acestei părți de lume – cu alte cuvinte: a vieții cetățenilor ei din toate timpurile.

Și tocmai această cunoaștere i-a amplificat la un moment dat destinul făcându-l – și cetățenește și supus desfășurării istoriei – să intervină într-un moment de răscruce care putea provoca multe convulsii (așa cum n-a provocat sub el, dar a provocat apoi, sub alții de mai proastă calitate care l-au "lucrat" pe intelectual spre a pune în locu-i reziduurile lor afaceriste). Pentru că Adrian Rădulescu reușise să garanteze prin personalitatea sa stabilitatea Constanței în zilele emoționale ale lui decembrie '89, ceea ce, pesemne, n-a convenit unora care pozau în mateloții furtunii doar ca să poată mai târziu schimba stindardele de la catarg sau vinde flota.

L-au purtat spre această promptă dăruire politică, desigur, și convingerile despre democrație ca formă de dezvoltare civilizată a omenirii, pe care le avea sădite adânc prin însuși studiul istoriei, dar și responsabilitatea civică a cărturarului care-și asumă riscul periculoasei flăcări a politicii. Această flacără are limbi schimbătoare care pot să te frigă sau să te ardă în momentele de mare convulsie; iar cărturarul, știind că echilibrul adus de el e necesar cetății tocmai în momentele critice, poate ajunge chiar a se sacrifica pe sine decât să lase niște nechemați să deturneze malign mersul istoriei.

Astfel, Adrian Rădulescu a devenit la Constanța prefectul care a echilibrat atât instincetele (ce puteau fi atunci periculoase) cu care s-ar fi apărat nechemații dictaturii ce se răsturna, cât și avântul (poate necontrolat și, în ori ce caz, necultivat) al celor care se considerau chemații momentului.

Ca și Kogălniceanu (și tot pe aceste locuri), el a adăugat la opera sa de istoric o pagină de istorie fierbinte: Istoria responsabilității pe care nu mulți concetățeni de-ai noștri au avut-o în momentele respective.

Chiar dacă mai târziu, prin derbedeii pe care-i scot la iveală întotdeauna valurile furtunilor sociale, Constanța și-a pierdut din prestigiu, din onoare *și* din onestitate, pentru acel moment acolo a fost un județ unde s-a pus ordine în lucruri și neexagerare în faptă. Iar asta, prin înțelepciunea cărturarului devenit

prefect – poate cel mai meritat titlu de prefect, dacă ținem seama de faptul că Roma avea la Tomis un "praefectus orae maritimae". Autoritatea lui a fost recunoscută și de cetățenii care, prin flerul lor, apreciază intențiile bune, ca și de militarii învățați să înțeleagă de la cine au de ascultat ordinele și de Biserica pe care el a știut să o pună deîndată pe primul plan al pacificării morale.

Intelectuali de bună credință au fost pe atunci mai mulți în fruntea lucrurilor din județe. Cărturari, în adevăratul sens al cuvântului, după câte-mi amintesc, au fost doi: Adrian Rădulescu la Constanța și Mircea Tomuș la Sibiu.

Și, judecând astăzi lucrurile de la distanță, ne dăm seama că nu a fost rău deloc !

Prin onestitatea lor, oameni ca aceștia au girat un moment greu, chiar dacă intrigile și interesele de camarilă ale unor politicieni marginali astăzi, i-au schimbat repede din funcții.

Sunt subiectiv și recunosc faptul că, pentru mine, schimbarea lui Adrian Rădulescu din fotoliul de la Constanța (care, fie spus, era mai adesea tot cel de la muzeu și nu de la "casa albă"), a însemnat semnalul că lucrurile reintră în normalul lor meschin, interesat și politicianist. Reintrare care, din păcate, s-a tot confirmat ulterior, începutul fiind chiar acea pomenită vânzare a flotei, apoi a "împroprietăririlor" de la Agigea, a vapoarelor cu țigări, a fierului vechi, etc.

Astăzi, de Dincolo, Adrian Rădulescu ne privește tot din fotoliul de cărturar emerit care și-a săpat nișa sa de Penat în zidurile de neclintit ale istoriei Dobrogei.

Dar ce frumos ar fi fost dacă am fi putut spune că ne privește și din scaunul de prefect-cărturar care și-a înțeles datoria cetățenească !

Ar fi fost mai comod, cred, chiar și pentru cei care ar dori astăzi să se uite acest amănunt.

Mai ales că ne aflăm într-o campanie electorală în care ei vor să apară frumoși, inteligenți, dezinvolți și, mai ales, glumeți.

Oare nu se tem că unii dintre noi și-ar putea aminti de "gluma" pe care i-au făcut-o lui Adrian Rădulescu ?

LITERATURA DE SUFLET ROMÂNESC A BASARABIEI

Mihai Cimpoi, una dintre cele mai prestigioase personalități ale literelor noastre contemporane, de două ori academician și de două ori lider de obște literară pentru orice loc în care domnește, unică și în întreaga ei splendoare, limba română, își publică, la Fundația Scrisul Românesc din Craiova **"Criticele**" sale, eșalonate într-o serie largă de volume care au ajuns până acum la al patrulea.

Cu toate că, în contextul subcultural al mass-mediei noastre nu s-a vorbit nici pe departe atât cât ar merita acest valoros demers critic și de istoriografie literară, el își face loc și prezență devenind un temei pentru afirmarea culturii romînești în ansablul ei, Mihai Cimpoi îmbrățișând, în specificul profund cărturăresc și profund național al personalității sale, tot ce este mai semnificativ din ceea ce s-a scris în limba română, de la exegeza clasicilor la recitirea, dintr-un unghi de aleasă originalitate intelectuală, a importantei literaturi române publicate în tot secolul trecut și până la contemporanii săi de astăzi cărora le înțelege existența unitară în spațiul larg și dătător de solidaritate al limbii române.

Pentru noi, cei care nu am avut cum urmări vicisitudinile prin care au trecut în jumătatea de secol de despărțenie confrații noștri de dincolo de Prut, devine deeosebit de interesant, de instructiv și chiar de interpretat sentimental, studiul său despre "*Dumurile (întrerupte) ale romanului în Basarabia"*, fapt pentru care publicăm extrase edificatoare în paginile de supliment literar ale acestui număr de revistă. Dar, întrucât opera marelui critic și istoric literar a început, doar, pe tărâmul literelor basarabene, dar a devenit una esențială pentru conoașterea și interpretarea întregii literaturi române, a întregii ei diversități de condiții și concepții, înainte de a reproduce din acest studiu deosebit de semnificativ prin mutațiile istorice de conștiință artistică pe care le subliniază în fenomenul literar, prezentăm câteva date bio-bibliografice ale autorului:

"Născut în comuna Larga din județul Hotin (azi județul Edineț) din părinți români – Ilie și Ana, agricultori" – scrie el la autobiografie – a publicat în ziare raionale, a studiat la Facultatea de Filologie din Chișinău și, în ciuda colaborărilor la reviste, a fost trimis învățător la Lingura-Căușeni ajungând mai greu să lucreze în redacții și chiar fiindu-i interzisă semnătura în presă

prin anii ’70. După 1989 este ales Deputat al Poporului din URSS, devenind după independență Deputat în Parlamentul Republicii Moldova, este Președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, profesor universitar, academician și la București și la Chișinău. În anul 1998 refuză Ordinul Republicii, fiind același care-i fusese decernat cândva politicianului promoscovit I.I.Bodiul. În 2001 primește Ordinul Național “Serviciul Credincios”. Este, până în prezent, autorul a patruzeci de volume de studii, eseuri, istorie și critică literară cuprinzând întregul spectru al literaturii române: clasicii, modernii, contemporanii, scriitori din Basarabia, scriitori ai exilului românesc, meditații profunde asupra esențelor culturii românești în feluritele ei ipostaze, tendințe și manifestări creatoare.

În acest mod, Mihai Cimpoi se dovedește unul dintre cei mai buni cunoscători ai literaturii române în întregul studierii ei, trăgînd și concluziile care-l conduc la criterii și valori estetice personale. Citindu-i studiul pe care îl publicăm alăturat, ne putem da seama de ce înaltă viziune critică și cărturărească au norocul frații noștri, scriitorii din Basarabia cărora le-a fost hărăzit un asemenea cărturar de mare viziune obiectivă, care să le fie cronicar și istoric literar. Și facem această afirmație în dorința și îndemnul de a avea perspectiva unei asemenea sinteze literare pentru toată literatura românească.

PURITATEA ELEMENTELOR PRIMORDIALE

Din forme elementare atingând puritatea simplităților primordiale, din linii și volume urmând logica elegantelor abstracțiuni prin care ni se descoperă materia dincolo de aparențele vulgare, dar și din expresii atât de personale prin care spiritul uman își generalizează în figură concretă manifestarea trăirilor existențiale, Panaite Chifu crează o lume mirifică, atât de grăitoare încât, cu toate abstracțiunile cultivate de manierele plasticii moderne, el le depățește pe acestea vorbind ritos, în limbajul major al unei arte temeinice. Ți, cu cât pare mai încifrat, cu atât îți comunică mai direct ți mai limpede meditațiile monumentale, fără nevoia de intermediari docți, direct către public, ne având nevoie de nici o cheie spre a-ți face înțeleasă elevația estetică. Iar asta, tocmai pentru că, pornind de la un crez estetic sigur, nu face greșeala elitistă de a se

încifra în tehnici savante lipsite de expresie, ci doar îți mânuiește savant mijloacele descifrându-ți foarte clar trăirea pe care o adresează unui public larg, trecător prin largi spații, așa cum sunt ele destinate artei de urbanistica modernă în demersul de a reobișnui ființa umană cu frumosul. Ca un ucenic vrăjitor, el te țochează punându-ți dinainte o surprinzătoare îmbinare de forme ce par abstracte doar la prima vedere, iar pe măsură ce îți devin obișnuite privirii, încep să respire un duh familiar descoperinduți, fără nici o absconsă neîndemânare tehnicistă, nițte simboluri pe care parcă le cunoți dintotdeauna ți care-ți fac parte din peisajul cunoscut al naturii înconjurătoare. O natură înconjurătoare pentru eul tău , ca ți pentru toți cei care trec sau se opresc să mediteze împreună cu artistul marcat de ingeniozitatea unor originale aspirații. Ei bine, tocmai aici e problema. Pentru că, dacă ața ajunge a gândi oricine trece prin atelierul său din Bucureți, oricine trăiește clipe sau ceasuri în acest atelier, sau oricine se întâlnește cu vreo lucrare de a lui pe meridianele lumii – din China în Mexic, din Albania în Spania și Portugalia, din Polonia în Turcia și Cipru, de la Haga la Seul, din Anglia și Suedia în Japonia unde, printre cele 600 de sculpturi făcute de artiți ai lumii întregi, a lui a trecut din ce în ce mai în față, din ce în ce mai sus, până când a obținut marele premiu – dacă, spuneam, oricine-i gustă roadele imaginației constată ingeniozitatea, trecătorul prin Bucureți sau prin oricare dintre orașele țării (înafară de Piteștiul care i-a găsit loc în periferia Miovenilor ți de încă un loc pe care-l voi spune mai târziu), nu au această țansă. Pentru că, prin grija superbelor noastre autorități și a neinspiraților decidenți artistici, românul Panaite Chifu nu este cunoscut la el în țară. Îl cunoc câțiva: cei care știu drumul spre atelierul din Intrarea Mieilor (pe franțuzește asta ar rima brâncușian: Impasse des Agneaux) pe care i la lăsat un alt artist plecat de la noi spre a se putea realiza cu adevărat: Nicăpetre. Îl admiră alți câțiva, care i-au dat premiul prestigioasei reviste „Lamura" ce apare la Craiova, și îl invidiază unii care nu cred că, în străinătate, el poate câțtiga concurs după concurs fără să aibă „pile politice" asemănătoare cu cele prin care, din când în când, se mai plantează câte o oroare în locurile centrale ale Bucureștiului: Fie lăsându-se să se scurgă complet prin găuri de schweitzer memoria lui Iuliu Maniu, fie trăgând în țeapa unei total nemonumentale scobitori evocarea eroilor revoluției, fie chiar demolând o operă de seamă pentru care un artist decedat precum Naum Corcescu nu mai are cum protesta. „Ce pile o fi având el, domnule ? !" – se-ntreabă gățtile de măruntă mafie artistică, fără a-ți pune problema că, din când în când, mai sunt ți zodii bune pentru artistul cinstit, fiindcă e imposibil, absolut imposibil să ai asemenea proptele ți în America Centrală ți în Coreea de Sud, ți în Scandinavia ți în Peninsula Iberică, ți în Insulele Nipone ți în Alpii elvețieni și în Albania sau Cipru ! Deci, problema se pune invers: Pe meridianele și paralelele atât de depărtate unele de altele, unde ajunge a fi recunoscut ți apreciat prin fericirea că mai există în lumea cea civilizată o morală a evaluării artistice, sculptorul nostru nu că nu are pile, nu; acolo, el doar că nu are parte de blocajele exercitate de cei obițnuiți a folosi pârghia politicianistă a unor asemenea pile… Că, asta-i soarta la noi:

Să trăim căutând pile într-o direcție și să ne descurcăm dând țpagă în alta ! Așa că, acest artist senin, meditativ ți bun stăpânitor al mijloacelor sale de exprimare, dăruit cu harul de a-ți comunica într-o expresivitate brâncuțiană mesajul către semeni – ca dovadă că o face foarte bine cel puțin în una dintre cele două emisfere pe care le are pământul – în ce privețte țara lui este opacizat complet. El poate face asta doar la Pitești, deci pentru câțiva orășteni, ți la Siliττea-Gumețti, deci pentru Moromeții în mijlocul cărora s-a născut. Pentru că Panaite Chifu a venit pe lume exct acolo, printre Moromeți, după ce marele său antecesor Marin Preda îi definise ca atare. Că, doar de asta, fiind un moromete cu accentul bine pus, a ți fost botezat Panaite, accentuat cu dalta ți nu lăsat la blândul Panait. Acolo, la Siliττea-Gumețti ți-a dat măsura de portretist surprinzând cea mai nehâtră expresie pe chipul lui Marin Preda; o expresie de lirism autentic, așa cum i-o cunoțteam doar în clipele de intimitate în care Marele Moromete îți permitea să fie sentimental. Iar Panaite Chifu a realizat asta în monumentul pe care i l-a ridicat lui Preda din glodurile cernoziomului de Vlațca ți Teleorman înspre iluminările cu care-i hărăzețte pe unii Dumnezeul artiττilor. Dovedindu-se astfel a fi atât un devotat al formelor pure cât ți un bun cunoscător al expresiilor esențiale prin care chipul uman devine oglinda marilor trăiri interioare ale persoanei, meditând asupra trinității din sufletul nostru care îngemănează în concomitența prezentului trecutul cu viitorul, dar și a dualității existenței fizice pe care o exprimă sculptura în perechi de ochi, perechi de mâini, perechi de obraji, perechi de buze, până ce se ajunge la perechile de perechi, cele regeneratoare de speță umană tocmai prin împerechere de sentimente. De aici artistul revine la elementele singulare ale formelor pure, unice și perene prin prezent, trecut și viitor ale oului și semințelor din energia creației, ale curbelor din energia aspirației, ale picăturii din energia gravitației, ale sferei din energia concentrației și a tuturor nucleelor agregându-se în energiile ce geometrizează lumea. Lumea ale cărei spații, Panaite Chifu se simte chemat să o exprime, cu toate că echilibrul îi esprijinit în țara lui doar pe un sat și un oraș. Dar sprijinindu-se în lumea mai largă pe nenumărate alte puncte dintre meridianele mapamondului, el continuă să trăiască ți să lucreze în Bucurețti, orat care n-a simțit încă vibrația unei lucrări a lui în vreuna dintre piețele sau intersecțiile sale. Sunt lucrări care cuprind în ansamblul materiei cizelate elegante spații de geometrică puritate, animate însă de filigranul intens figurativ al expresiei trupurilor umane cu care artistul populează ariile celeste ale abstractului turnând din bronz sau incizând în marmură ființe umane cu cea mai anatomică expresivitate a aspirațiilor sau destinelor lor. E o construcție din forme pure, întruchipând particula cosmică a existenței materiei, ca și din chipuri umane întruchipând expresiile spiritului. Construcție făcută fără ostentație savantă, ci migălind asupra netezimilor ce se deschid spre încântare. Se deschid într-o dulce edulcorare căutând frumosul de pe chipul abstract al cosmosului, ca ți de pe concretețea personalistă a chipului uman. În felul acesta, Panaite Chifu îți construiețte mirajele din piatră, lemn, metal iar, când nu-ți mai găsețte locul printre volumele tuturor acestora, ca un adevărat artist

polivalent recurge ţi la cele două dimensiuni ale culorilor pe pânză sau lemn. Toate acestea, acolo, în atelierul lăsat lui de Nicăpetre, ca o rădăcină pentru copacul talentului românesc trainic ţi verde care, cu voia sau fără voia cuiva, se-ntinde, se tot întinde în lume.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE LA ACEST CAPITOL:FANTEZIILE MELE BURLEŞTI CU ALT FEL DE PERSONAJE

EPITAF LA MORMÂNTUL GRAFOMANULUI NECUNOSCUT

1

Sunt atât de mulţi de-alde ăştia, încât le trebuie un asemenea portret robot !

Mi-l amintesc şi acum: Agitat, cu plete clătinătoare şi fruntea prea dreaptă, desfăşurând mai degrabă ecranul unor preocupări pragmatice, decât cel unduios al sensibilităţilor poetice. Adică, manevrând comenzi exacte şi bine calculate, ca-n lumea afacerilor. Şi, totuşi, prin cuvântul şerpuitor, cu ochii aprinşi, căutând avid, ca şi cum s-ar fi străduit continuu să prindă de undeva o undă de inspiraţie, se dovedea chiar de o sensibilitate excesivă. Accentuată prin obrazul supt de ambiţii şi lăsat într-un voit romantism la neglijenţa dintre barbă şi nebărbierire.

Era un tânăr plăcut, plutind între vise şi orgolii, atent la a face notă separată de ceilalţi cenaclişti pe care, evident, îi disprefuia folosindu-le unele favoruri şi-i accepta numai în măsura în care li se simţea superior. Chiar aşa a şi procedat: răbdător şi concentrat doar asupra vanităţilor sale, a aşteptat, ia lăsat să se epuizeze până când m-au plictisit şi le-am spus un delicat cuvânt de despărţire, apoi mi-a confirmat ca şi cum amândoi eram cei îndreptăţiţi a trage concluziile:

- Cam plictisitori colegii ăştia ai mei, maestre; trebuie să-i înţelegeţi: aşteaptă mult până prind un scriitor de talia dumneavoastră şi n-au nici nivelul intelectual de a păstra o anumită ştachetă a discuţiei !

Şi s-a apropiat de mine-ncet, ca-ntr-un balet pe care-l exersase atent, tocmai pentru ca să-şi poată scoate caietul de poezii în mod neostentativ, ca şi cum ne-am fi înţeles asupra acestui lucru.

- Eu sunt timid - mi-a mărturisit - nu mi-am permis să vă-mpui capul ca gălăgiosul acela, nici să vă fascinez, ca mironosița aia și nici să abuzez de timpul dumneavoastră; cenacliștii, știți cum sunt: vă devorează !

- Sunt obișnuit - m-a obligat el să-i mărturisesc prin comportamentul acela care transmitea ceva neclar, dar perseverent - sunt obișnuit… Dar nici n-au prea mare noroc, fiindcă nu mă pricep. Eu, poezia o citesc, o gust; atâta tot.

- Știu; știu că sunteți un mare prozator; vă citesc romanele cu împătimire și vă studiez tehnicile ca la radiografie, zău !…

De asta v-am pregătit să-mi citiți și niște proză, cu toate că, pentru mine, esențial acum este să-mi public volumul de poezie și v-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați scrie o prefață… Știți, o prefață de la dumneavoastră este, în același timp și o valoroasă recomandare de publicare, este…

- Dar eu… eu nu prea am… cum să spun…

Nu m-a lăsat să ajung la încheierea politcoasă pe care o căutam. Instinctul l-a făcut să-mi taie vorba exact acolo unde s-ar fi formulat refuzul, iar perseverența pe care-o intuisem sa mai dovedit o dată:

- Maestre, nu spuneți că nu aveți; aveți un cuvânt hotărâtor în destinul meu…. Ajutați-mă, vă rog, maestre, din tot sufletul !… Știți cât de mare e invidia și cât de agresive sunt vanitățile oamenilor !

- Știu, cum să nu știu ! - m-am mărturist eu studiindu-l.

- Bine-nțeles că știțiți !… Tocmai de asta am încredere în ajutorul dumneavoastră. Vă pun toată opera mea la picioare !… E o operă încă nepublicată, care vă așteaptă ajutorul !… Stați că am și o sacoșă mai mare, ca să-ncapă toate… Ah, maestre, de-ați ști cât am așteptat întâlnirea asta cu dumneavoastră !…. Și exact așa mi-o închipuiam; exact așa !… poftiți sacoșa; dar nu… mai bine vă conduc. O să v-o port eu până la gară… Știu că sunteți ocupat, dar nu contează; sunt fericit să știu că toate astea se află la dumneavoastră și, cândva, nu interesează când, o să-mi dați un răspuns !… Cândva… Dacă nu cumva, în tren… Maestre, tot n-aveți ce face până la București; sunteți un cititor avizat, așa că mă veți înțelege repede !… Vă mai pun o plasă dacă se rupe asta, că sunt cam grele. Am o plasă cu ceva pentru dumneavoastră: E tărie naturală; o face un unchi al meu la cazan propriu… I-am spus ceva cu ulcerul, ca să-l pot refuza politicos, dar nu mi-a mers:

- Vă înțeleg, maestre; asta-i doar așa, ca folclor; eu când o beau simt damful patriei. Dar v-am mai adus și ceva scoțian; că am și-un unchi medic care le culege din… viile mulțumiri ale pacienților… Ha, ha, ha. Poftiți ! Asta-i sacoșa cu …viile, iar asta-i cu manuscrisele… Erau trei volume de poezii, un roman și multă proză scurtă, eseuri, amintiri - mi-a spus el de pe peron mergând pe lângă geamul vagonului meu care începuse a se deplasa – trei volume de poezii și…

- Eminescu a avut unul singur toată viața - am încercat eu să-l sfătuiesc.

Dar trenul lua viteză, așa că el a înțeles ce-a vrut din comparația cu Eminescu, a luat-o de bună, fiind o fire care înțelegea ce-i convenea și mi-a

strigat că-mi mulțumește.

Da: erau trei caiete groase cu poezii, un roman bătut cu indigo consumat la o mașină care avea două semne strâmbe și unul lipsă, completat cu mâna pe vreo patru sute de pagini și multe, foarte multe alte texte disparate. Nu-mi mai amintesc nimic din ce-am citit, dar știu că mi-au luat vreo trei săptămâni. Știu exact pentru că săptămânal îmi dădea telefon iar, într-a patra m-a anunțat că vine, așa că a trebuit să parcurg totul. Și avea darul de a scrise atâtea banalități încât, pe măsură ce le citeam, le și uitam.

2

Mă pregăteam să găsesc o formulare cât mai politicoasă; nu brutală, ci doar aluzivă, dar nici prea aluzivă, ci în descreștere până să-i pot atrage atenția că, pentru a scrie, trebuie să și ai de spus ceva. Mă pregăteam, chinuindu-mă gândul că nici n-am dreptul să omor din față un posibil talent, tocmai în virtutea acelei afirmații banale care spune că talentul înseamnă nouăzeci la sută muncă. Or, partea asta cu nouăzeci la sută, el o avea ! Mă chinuiam să găsesc o formulă elegantă, pedagogică, nejignitoare. Și chiar să-i spun că, în ultimă instanță, nu orice om este obligat să aibă talent.

Dar el, parcă înțelegându-mi chinul, mi-a luat-o înainte.

- Maestre - îmi spuse cu multă convingere în ochii aceia aprinși de ambiții - îmi pare rău că v-am făcut să citiți toate alea !…

N-am îndrăznit să-i spun că și mie îmi părea rău, cu toate că aș fi avut astfel prilejul să fac o legătură mai firească între ce spusese el și ce aveam de spus eu. Am ezitat, dându-i lui prilejul să continue nestingherit:

- Îmi pare rău că trebuie să vă pun să mă mai citiți o dată, dar am reorganizat materialul; mi-am dat seama că n-or să-mi publice ăștia de-odată trei volume, nu-i așa ?

- Păi, cam așa-i ! - l-am încurajat eu pe linia asta, a convingerilor că nu trebuie să se grăbească prea tare cu publicatul - Cam așa-i !…

Iar el îmi dădu perfectă dreptate ușurându-mi misiunea pentru că avea și soluția:

- Nu le merge cu mine, maestre; mi-am dat eu seama și mi-am luat toate măsurile de precauție.

- Foarte bine - am încuviințat eu bucuros că nu mai eram obligat să-i dau sfaturile acelea neplăcute.

- Așa că, acuma mergem la sigur, maestre: Am retopit totul într-un singur volum. Cum ați spus și dumneavoastră: Eminescu a avut un singur volum și tot e mare !… Am luat ediția lui Maiorescu și m-am convins c-așai… Mi-ați dat un sfat excelent; dumneavoastră veți fi pentru mine ce-a fost Maiorescu pentru Eminescu !

Și mi-a lăsat volumul de versuri refăcut și adăugit spunându-mi și editorul cu care tratase. Tratase chiar în numele meu, dacă nu mă supăr, fiindcă el știa că editorul acela îmi era obligat și că n-o să-l refuze. Nu mai rămânea decât să scriu prefața. iar, dacă doresc pe lângă aceasta și un studiu critic, cu atât mai

bine. Îmi va rămâne îndatorat pe vecie !… I-am scris prefața. Dacă lucrurile porniseră pe panta asta, ce rost ar fi avut să mă opun tocmai eu fericirii lui de-a ajunge autor. I-am scris-o, mai ales că editorul mă bătea mereu la cap: "I-o scrii, domnule, sau îl dau naibii cu tot cu versurile lui ? ! Că stau la rând la mine o mie de poeți !"… Cum era să nu i-o scriu ? !… Nu-mi mai amintesc exact despre ce am scris; dar, de scris, am scris !

3

După ce i-a apărut volumul m-a mai scutit de insistențele lui. Poate că ne-am răcit considerându-mă că n-am fost destul de convingător în cuvântul meu de la lansare… Poate că nu mai avea timp, ocupându-se mai mult de cronicarii care-l puteau împinge cu vreo recenzie. Sau, poate că țintea mai sus cu volumele pe care voia să le publice, în vreme ce eu îl sfătuisem să se reculeagă mai întâi și să-și găsească o cale proprie, fiindcă la al doilea volum ești iertat mai greu.

Pesemne că și-a căutat o vreme alți mentori, alte debușeuri dar, până la urmă tot s-a întors la mine, dezamăgit, cărând trei geamantane de manuscrise. Erau acolo de toate: poezie și proză, publicistică și teatru, balade și haiku-uri, sonete ca Shakespeare, vers alb ca Walt Whitman, suprarealisme ca Tzara, încifrări a la Ion Barbu și altele, și ca Beniuc și ca Jebeleanu și ca Ion- Sofia Manolescu, și ca Ahoe, și chiar ca Pâcă, cel cu operă foarte zgârcită. Omul meu, însă, nu lua acest exemplu și măngropa în mulțimea paginilor lui.

De data asta am fost dur. Adică, atât de dur cât pot să fiu eu, în moliciunea mea. Pentru că, totuși, i-am făcut o selecție, pentru o mică plachetă. Nu-mi amintesc ce-am selecționat dar, oricum, cred că l-am supărat foarte, pentru că m-a părăsit pentru îndelungă vreme.

4

M-a părăsit, cu toate că eu îl sfătuisem cu timiditate, cu grijă să nu-i jignesc aspirațile și, de ce n-aș recunoaște-o, cu incapacitatea mea de a fi categoric în fața prea multor insistențe. Fapt este că m-a părăsit, iar eu am răsuflat ușurat, tocmai datorită acestei incapacități care, ce să fac ? - mă caracterizează: stângăcia asta politicos-meditativă care nu mă lasă să tai altceva decât propriilemi cuvinte așternute pe hârtie. Cu ele sunt rău, atunci când îmi dau seama că nu sună cum trebuie, sau c-am scris vreo prostie. Și, asta, doar când rămân în intimitatea mea cu hârtia; în public, nu pot face nici un gest categoric, mă tem întotdeauna să nu deranjez sau să nu jignesc pe cineva. Așa că sentimentul meu de eliberare față de firea lui insistent volitivă era foarte puternic.

Mă simțeam eliberat de gândul chinuitor, pe care, din aceleași motive de timiditate incertă, oricât de mult simțeam nevoia, știam că n-aș fi fost în stare să i-l spun: Acela că nu e deajuns să vrei, ci trebuie și să poți, să fii în stare, să ai chemarea respectivă. Nu e de ajuns să-ți placă să fii cineva, ci trebuie să ai de spus ceva… Mă simțeam eliberat de preocuparea de a-i declara cu delicatețe ceea ce, oricum, el tot nu credea. Mă simțeam absolvit de a tot căuta, cu stilul

meu neîndemânatic la dat lecții, argumente politicoase, prin care să-i explic fără a-l jigni, diferența dintre a face ceva și a-ți place să fii cineva, sau să caut tot felul de exemple care să-l facă să se simtă bine, precum al călugărului cuvios și al ceasornicarului meticulos care a fost acel Arghezi tot strângând cuvinte potrivite și lustruindu-le îndelung, ca pe metanii, ca să le publice de-abia la patruzeci și șapte de ani, sau a băiatului de librar care a scormonit în rafturile librăriei tatălui său tot scepticismul universal, și-n rafturile spiritului său toată delicatețea ironiei, până să ajungă bătrânul debutant care putea semna cu numele propriei sale țări: Anatole France.

Mă eliberasem de toate aceste preocupări (recunosc iarăși: aparținătoare firii mele politicos-indecise) care mă obsedau simțindu-i răsuflarea în ceafă. Tot așa cum, fascinantul nostru prieten Nichita venea uneori în juriile care dădeau premii literare rugându-se să fie scăpat de obsesia pe care i-o produceau insistențele unuia care nu mai voia să iasă de sub aripa lui de înger genial și blond. Venea recunoscând vinovat: "Fraților, dac-ați avut și voi vre-un bou de a cărui dragoste n-ați putut scăpa, înțelegeți-mă și dați-i vreo fărâmă de premiu care vă rămâne !"…

Eram liber, îmi puteam vedea de preocupările mele, nu mai trebuia să caut comparații nejignitoare care, dacă nu-l puteau aduce pe drumul cel bun, măcar să-l mai oprească o clipă. Mă simțeam liber pentru că, acum, n-aveau decât să-l oprească alții ! Și, fiind liber, m-a pus naiba să scot o revistă literară care a avut și succes.

5

Tocmai mă bucuram de acest succes împreună cu câțiva colaboratori dragi, băieți de bun simț și de talent, răsfățându-ne în fața unui public căruia îi mergeam la inimă, când a apărut. El. A apărut, bine-nțeles, el, încărcat cu două teancuri de volume pe care le tipărise în ultima vreme și cu ochii parcă mai adânciți în neliniștile cu care-și căuta nemurirea.

- Ai fost întotdeauna și vei rămâne pentru totdeauna singurul om care mă-nțelege ! - începu el să declame încă de pe când urca scările, pentru ca, ajungându-mi în față, să mi se prăbușească pe umăr spunându-mi printre pupături zemoase: Mă mănâncă invidioșii, maestre; ești singurul care mă poate înțelege ! Acum, că ai o revistă, într-adevăr ai să mă poți ajuta !

L-am tras deoparte, fiindu-mi jenă de colaboratorii mei talentați, i-am luat teancul de cărți pe care el ar fi vrut să li-l dau lor să-l recenzeze și nu i-am mărturist, desigur, rușinea mea de a-i pune să facă așa ceva. Dar nici nu l-am putut împiedica să-și declare încrezător visurile de mărire:

- Maestre, dumneata m-ai cunoscut de la debut. Ba chiar pot să spun că ești printre primii care mi-au recunoscut talentul !… Și ai fost printre primii care mi-ai atras atenția că talentul înseamnă mult. Îmi pare rău că nu te-am înțeles atunci. Mult mai târziu am înțeles că talentul înseamnă invidie. Invidie, maestre, asta voiai să-mi spui !… - Invidie, da; dar numai cu invidia – am îndrăznit eu – adică numai dorind gloria pe care o au alții, nu faci mare lucru…

Asta voiam să-ți spun.

- Nu faci nimic ! – mă încurajă el, pentru a exemplifica repede: Toți cei care mă invidiază sunt niște nulități !… Spun despre mine că n-aș fi cine știe ce, dar, de fapt, ei sunt niște nimeni care îmi invidiază opera !… Acum, da: pot spune că am o operă, iar opera asta trezește invidii !… Ești maestrul meu, pot chiar spune că ești unicul care m-a ajutat sincer ! - deveni el, fără scrupule, de-a-dreptul nerecunoscător la adresa altor sprijinitori care nu erau de față - Iar, acum, când știu că nu te-am făcut de râs, când știu că te-am ajuns din urmă, uite, m-a marcat atât de mult invidia altora, încât, când mă pregăteam să vin spre dumneata, strângând tot ce-am scris, chiar mă gândeam dacă nu cumva vei fi invidios pe faptul că încep să te depășesc !… Vezi maestre: sunt atât de sincer încât îmi recunosc chiar și această vină. Mi-a trecut o clipă prin minte că s-ar putea să mă invidiezi. Iartă-mă !… Dumneata nu poți să invidiezi; dumneata ești singurul om generos pe care l-am întâlnit în viață. Nu-ți cer să mă faci mare; nu-ți cer vreo favoare deosebită, sau vreo concesie, cu toate că legăturile noastre ar merita și așa ceva. Nu !… Te știu om drept și nu-ți cer decât să mă apreciezi la justa mea valore !… Comadă un studiu critic despre mine; comadă-l unui om care să știe să-mi descopere toate calitățile și virtuțile !… Merit și eu un asemenea studiu pe care să-l publici ca să ne distrugem toți dușmanii care ne mănâncă !… Dacă vrei îl scriu chiar eu; dar găsește pe cineva care să-l semneze… Sau, pot să-l scriu eu și să-l semnezi dumneata !… Ar fi o palmă deosebită față de toți invidioșii; ia uite câte volume am scos; ia uite cât de diversificată e arta mea !… Păi cum să nu fie ei invidioși ? !… Știi ce-a spus cineva, un om de mare gust și rafinament, la premiera piesei mele despre Eminescu ?… N-ai fost la premieră; cred că te-am invitat, dar n-ai fost. Oricum, ți-am adus textul. E o piesă în versuri, analizând profund drama geniului creator… Nu se mai joacă acum, că tare mi-ar fi plăcut s-o poți vedea; dar te chem când or s-o reia. Că nu-i las eu pe invidioșii ăștia să mă lucreze !… Știi ce mi-au făcut ? M-au fluierat la premieră ca pe Caragiale !… Ha ! Le-am și spus-o: Și Caragiale a fost fluierat ! Orice creație genială este neînțeleasă !… Dar, la mine, nu că a fost neînțeleasă; a fost invidie față de ce-am putut eu exprima din, ți-am spus: drama geniului creator !… În versuri, am spuso; am reabilitat teatrul clasic în versuri, că i-a cuprins pe toți furia de ce nu le-a venit lor o asemenea idee !… Și-n timp ce ei mă fluierau, acel om de gust pe care l-am întrebat ce părere are, a remarcat esențialul. Mi-a spus: "Ai folosit în piesa asta când versurile tale, când versurile lui Eminescu; nu e o diferență ?"… A remarcat ! Vezi, îți dai seama: a remarcat exact esențialul: Versurile mele alături de versurile lui Eminescu !… Și, bine-nțeles, diferența. Adică faptul că eu sunt mai modern, mai penetrant prin tehnicile noi la care arta poetică a lui Eminescu încă nu ajunsese. Atunci am scris acel terifiant răspuns care i-a îngrozit pe toți dușmanii mei, declarând că am lucrat zece ani la acea piesă și că, până nu mi-am dat seama de corespondența perfectă dintre poezia mea și poezia lui Eminescu, până nu mi-am dat seama că, prin modernitatea mea, eu îl pot continua pe Eminescu așa cum trebuie, nu mi-am

permis să-mi afirm această operă în public !… I-am îngrozit; i-am făcut să tacă. Nu a mai comentat nimeni nimic și m-au lăsat în pace. Acum, am să mă-ncumet să scriu o piesă, tot în versuri, despre Shakespeare. Dar, din poezia lui, n-am să folosesc decât sonetele; versurile textelor dramatice, să-ți spun drept, mi se par mai slabe… Nu crezi ?

- Cred… Cred că te-au lăsat în pace… Cred… cum să-ți spun: Nu se pun ei cu tine !

- Nu se pun ! - tună el acordându-mi o acoladă - Maestre, știam eu că mă-nțelegi !… De asta am venit și ți-am adus, uite teancul, toată opera mea de când nu ne-am mai văzut !… Se poate face, la fix, un număr întreg din revistă, cu studii despre mine și cu reproduceri din opera mea… Adică, poate că nu la fix; că n-ai în formatul ăsta tabloid decât patrușopt de pagini. Poate faci cum ai făcut când ai lansat anul Brâncuși, adică în două sau trei numere la rând; așa ar încăpea mai bine… Poftim; opera mea îți stă la dispoziție. Acum plec pentru că întâlnirile scurte sunt cele mai plăcute, iar eu sunt așteptat la Academie. Se trag acolo niște sfori, cu premiile, mă-nțelegi !…

Cum era să nu-l înțeleg ? Doar, datorită lui îmi amintisem de Nichita !… Am luat teancul de cărți, l-am studiat cu atenție, am extras de-acolo vreo două file ceva mai onorabile și le-am publicat împreună cu o mică prezentare în care nu-mi amintesc prea bine ce-am reușit să spun despre el.

6

În ori ce caz, cred că n-am reușit să-l elogiez prea tare, fiindcă nu m-a mai căutat. Am aflat despre el mai mult din reviste și din listele de cărți apărute. Publica în draci, unele după altele și desfășura o activitate complexă devenind el, acum, mentor pentru alții. A înființat un cenaclu de sonet, o asociație de haiku, un festival de balade și chiar, nu-mi amintesc prea bine, o bienală. O bienală, fie de folclor din țările subdezvoltate, fie de țipurituri neaoșe, fie de poezie preclasică orientalizată, ca proza lui Prosper Merimee. Cam așa ceva… Nu-mi amintesc prea bine despre ce era vorba, dar știu că se agita și scotea din asta chiar bani ca să-și publice volumele sale. Care volume, nefiind deloc puține, presupuneau o oarecare cheltuială. Fiindcă el publica versuri în toate manierele posibile și pusese la punct o industrie de romane lipsite de punctuație tocmai spre a fi citite și de la cap la coadă și de la coadă la cap; ținea mai multe rubrici cu însemnări când patriotice, când de conjunctură internațională, când cu sfaturi pentru fete bătrâne sau pentru adolescenții în prag de viață sexuală, elabora trimestrial mai multe studii de filosofia artei și scria în frenezie tot felul de texte dramatice, de la tragedie la operetă, mai ales pentru regizorii care puneau în scenă spectacole fără text. Ba, a ajuns chiar să facă un film ca autor total, el semnând scenariul, regia, muzica, decorurile și interpretând rolul principal. Chiar am văzut filmul. Nu-mi mai amintesc exact despre ce era: Ceva cu un tren și niște indieni; sau, poate, un poștalion și niște haiduci; sau, mai degrabă, un tren cu haiduci sau un poștalion cu indieni… Cam așa ceva…

Ba nu; îmi amintesc ! De data asta chiar îmi amintesc: Toată critica cinematografică a fost de acord că e o porcărie.

7

Cred că de atunci a devenit mai umil, mai la locul lui. Iar, când se îmbăta, mi s-a spus că avea un plâns hohotit, despre care, de-abia târziu îți dădeai seama că era, de fapt, o țipurităra din cenaclul lui. Sau, poate, o strigătură, un fel de blestem la adresa invidioșilor care-i rodeau mațele cu tot cu conținutul din ele. Un fel de: "*Pizma lor nu mă atinge/ Fiindcă geniul meu învinge !*".

De fapt, chiar cu strigătura asta mi-a ieșit în față, atunci când a început să mă caute din nou. Avea aceleași sclipiri în ochi, parcă mai nebune și mai încăpățânate, dacă nu era acesta doar un reflex al încărunțirii care-i făcuse tâmplele argintii; dar, uneori, peste ele, peste priviri, rămânea cu ochii în gol căutându-și visurile de mărire umilite de toate loviturile primite de la invidioși. Și era prima dată când se purta mai modest, dovedind o oarecare îndoială:

- Ei, iubite colega, mai glumește omul ! - se autoconsolă el față de strigătura de mai înainte - Mai glumește !… N-oi fi eu chiar geniul acela unic al literaturii, dar tot însemn ceva de vreme ce ăștia se aruncă asupra mea cu atâta invidie !

Avea un automobil nou, elegant, din portbagajul căruia scoase două pachete mari:

- Ăsta-i motivul invidiei. Sunt cărțile mele din ultima vreme. Citește-le și-ți vei da seama în ce măsură geniul meu - așa cum e el, poate nu prea mare, dar e ! - ei, iubite colega, îți vei da seama că asta îi deranjează !… Uite aici: nu există lucru pe lume despre care eu să nu fi scris și nu există gen literar pe care să nu-l fi abordat cu toate speciile și subspeciile lui. Poate asta să nu deranjeze ?… Nu poate, îmi răspund eu cu franchețe și, atunci, ca Iisus, întorc și obrazul celălalt zicându-le: Invidiațimă și pe partea asta !… Ce zici ? Nu e bună butada ? Nu "lovițimă", ci "invidiați-mă"… Pentru că invidia, invidia e mare, iubite colega; o știi dumneata mai bine, că erai de destulă vreme lansat când eu am țâșnit pe lângă dumneata !… Te rog, fă un mic efort și citește-mi opera din ultima vreme… Știu: drumurile noastre s-au despărțit, așa e viața; dar eu nu uit că ai fost printre cei care m-au ajutat la început, dragă colega, așa că să știi că întotdeauna m-am bazat pe prietenia dumitale. Citește-mă și iai să-ți dai seama cât de răi sunt ăștia cu mine !… Nu zic, am și admiratori; am mulți oameni care au scris elogios despre mine, ți-am adus și toate tăieturile din ziare; am oameni pe care nici nu-i cunosc, dar știu că au căzut în fund în fața mea !... Dar am și dușmani. Ce să-i faci ? Fiecare om mare trebuie să aibă și dușmani ! E o lege de care mi-am dat seama chiar pe pielea mea.

- Pe pielea ta de om mare ! – m-am trezit eu deodată temându-mă de ironia propriului meu ton.

Dar el, slavă Domnului, n-a sesizat-o; m-a-mbrățișat cu căldură înțelegând exact ce-i plăcea mai mult:

- Știam că ești de partea mea; știam că mă admiri !… Tu ești un adevărat prieten: Tu m-ai ajutat să debutez, tu te-ai dat laoparte și mi-ai făcut loc acolo

unde meritam în literatură, tu ești cel care nu mă invidiezi acuma, cu toate că ai avea ce invidia !…Ești un adevărat prieten; știu eu în mâinile cui îmi pun opera din ultima vreme. Poftim pachetele. Trec săptămâna viitoare să-mi spui ce părere ai și să punem la punct un plan de atac. Cu un prieten ca tine sunt sigur că-i vom învinge pe invidioși. Te las, fiindcă ai cam mult de citit. Tu ești…

Și a plecat cu acel "tu" pe buze, ca o traducere în limba lui genială a acelui "maestre" cu care-mi vorbise dintotdeauna, până atunci când o începuse cu "dumneata colega", doar ca un termen de tranziție până la intimitatea pe care o meritam cu adevărat.

O meritam; așa îmi trebuie dacă mă câcâi și nu mă simt în stare să-l refuz !

M-am apucat de calvarul citirii celor două pachete de cărți pe care mi le adusese și, fiindcă așa îmi trebuia, le-am citit cu conștiinciozitate din doască-n doască. Am ajuns la concluzia că scrisese în ultima vreme cărți despre foarte multe lucruri; cu toate că, de-ndată ce le terminam, nu-mi mai aminteam exact despre ce.

8

Dar era măcinat de mari dureri. Mi-am dat seama de asta din telefoanele pe care mi le-a tot dat apoi seară de seară monitorizând cu precizie acțiunea lecturii mele din opera sa. Pentru că, drept să spun, chiar mă ambiționasem. Lectura operei sale parțial alcătuită din cele douăzeci și trei de volume publicate în ultima vreme (după aceea am aflat că, pe al douzăecișipatrulea mi-l rezervase mie, dându-mi șansa să fac un studiu amplu, cu citate ample și aprecieri tot ample, care, comentându-le, să le încununeze pe cele douăzecișitrei) am făcut-o, zău, cu tenacitate, lăsând laoparte orice prejudecată, în speranța că voi găsi în toată impresionanta trudă grafomană, grăuntele acela care, cât de cât să o justifice și să-mi dea prilejul unei aprecieri. Mă ambiționasem atât de tare încât, curat masochist, suportam telefoanele lui din fiecare seară și îi dădeam cu plăcere raportul la ce volum și la ce pagină ajunsesem simțindu-l cum își bifează cu satisfacție monitorizarea și lăsându-l să-mi spună ca o dulce amenințare: "Ehe, acuma să vezi de-abia ce urmează; urmează ceva c-o săi doară capul pe toți dușmanii mei !"… "Dar eu nu-ți sunt dușman; pe mine de ce mă doare ? !" - l-aș fi întrebat eu; dar, recunosc, lașitatea nu-mi dădea această șansă. Asta m-a înnebunit și m-a-nrăit într-atât încât, atunci când am terminat și când el a venit cu propunerea celui de al douăzecișipatrulea volum care să le comenteze, interpreteze, studieze și aprecieze pe cele douăzecișitrei, l-am refuzat categoric, uimindu-mă eu însumi de curajul ce-l dovedeam. Era un curaj nebun, ca al zbaterii în stare de orice act de salvare, care-l cuprinde pe cel ce se înecă sau pe hăituitul amenințat de glonț. Dar zbaterea lui era și mai mare, tocmai pentru că se circumscria zbaterii generale a existenței lui care confunda scopul cu vanitățile. Mi-a plâns, s-a zbuciumat, mi-a mărturist marea lui durere care-l macină odată cu invidia celor din jur. Mi-a spus din nou când "maestre", când "dragă colega" când, pur și simplu "tu", a trecut prin toate

gamele plânsului și deplânsului, s-a blestemat că soarta lui era să nu fie apreciat destul… Dar, de vreme ce avusesem curajul să-l refuz, m-am blestemat și eu să tac, pentru ca nu cumva să retractez; și i-am dat mereu dreptate la tot ce mi se plângea, urmărind, cu un cinism ascuns pe care atunci mi-l descopeream, toate metodele și toată nebunească defulare de vanități prin care terorizase cine știe câte zeci sau sute de oameni ca mine pentru a-și face cariera. Asta, într-un fel, mă imuniza; mă făcea pentru prima dată în viață atât de încăpățânat în a-mi apăra dreptul la a nu-l admira și a nu mă lăsa impresionat de toate contorsionările invocațiilor lui. Îmi impuneam să fiu surd; pe-atât de surd pe cât ar fi trebuit să fie Ulise navigând pe Marea Sirenelor.

Iar el a început din nou, neobosit, neînvins și de neoprit. Trecea umil, vehement, unsuros și persuasiv prin toată gama cu "maestre", "colega" și spusul pe nume, cerându-mi doar un lucru: Nu să-l laud, nu să-l măresc, ci doar să-l judec la justa lui valoare. Și chiar mi-a spus care era această "justă a lui valoare". Mi-a ierarhizat-o cu precizie pe scara valorilor literare. Nu-mi amintesc prea bine argumentele, dar afirma clar că nu se considera nici Homer, nici Tolstoi, dar undeva, între Joice, Malraux și un proaspăt laureat al premiului Nobel, își avea cu certitudine locul. Avea foarte multe argumente pentru asta, chiar dacă eu nu mi le mai amintesc acum prea bine.

9

Indiferent că-mi spunea reverențios "maestre", cordial "colega" sau, cu oarecare ascendență mă tutuia, el mă asigura de faptul că este admiratorul meu sincer și chiar îmi demonstra aceasta cu un adevăr pe care era sigur că eu îl știam, poate, chiar mai bine decât el. Pentru că eu fusesem mare și important când el debuta, și chiar l-am sprijinit; iar acum a ajuns și el mare, poate la fel de mare ca mine, poate chiar mai mare, dar n-a simțit niciodată la mine vreo umbră de invidie. Sunt singurul care nu l-am invidiat nici pentru talentul venit din inefabil, nici pentru că m-a ajuns din urmă, nici pentru că, poate, m-a întrecut, deoarece a numărat el bine: are mai multe cărți decât mine, e mai prezent în manifestări publice decât sunt eu, face chiar și politică, ceea ce eu, nu înțelege de ce, nu vreau s-o folosesc spre a mă pune în valoare… În fine, el e dispus oricând să mă ajute, sămi pună o pilă la un partid, să-mi capăt locul important pe care-l merit, dar nu despre asta e vorba acuma, ci despre faptul că noi, ăștia, oamenii de valoare, trebuie să facem front comun împotriva invidioșilor netalentați, să ne afirmăm unul pe altul și să nu lăsăm locurile bune pentru nechemați !… Da: El mă apreciază în mod deosebit, tocmai pentru că nu l-am invidiat niciodată, chiar și când mi-a luat-o înainte, dovedindu-și mai bine valoarea și talentul !… Și, în fața unei asemenea admirații, eu nu am voie să-l refuz. Mai ales într-un asemenea moment când toți invidioșii îl atacă !… Pentru că, știe el prea bine: Invidia e arma celor neputincioși, iar neputința este mama invidiei ! – a scris-o chiar el într-un volum de cugetări pe care-l va publica imediat după ce le va da o lecție ăstora care-l lucrează, îl scot de pe liste și nici măcar membru corespondent al Academiei nu-l lasă să fie !

10

Mi-a amintit atât de mult cum l-am ajutat, mi-a demonstrat atât de credibil cât îmi e de recunoscător încât chiar că mă convingea că nu sunt doar unul dintre zecile de oameni folosiți în toată viața lui drept cârje de susținere sau drept trepte pe care să calce și să urce în ambițiile marii lui invidii. Mă convingea că nu sunt doar unul dintre zecile de scriitori la care făcea același apel și cărora le oferea o carte de elogii despre persoana sa, gata scrisă, ei numai s-o semneze și să-l propulseze măcar spre o bucățică din visurile sale de mărire. Nu conta că nu aveai atribute, le găsea el; nu conta că nu aveai argumente, ți le fabrica el; nu conta că erai reticent cu adjectivele, se angaja el să le aștearnă pe cele care-i conveneau mai mult. N-am scăpat nici măcar cu mărturisirea că nu știam să scriu critică literară, că n-aveam noțiuni de analiză literară, că, în nici un caz nu eram capabil să mă dedic unui studiu literar, că n-am scris în viața mea nici o recenzioară, iar profesorul de literatură mi-a prezis că o să mor ca un poet tâmpit, care scrie versuri așa cum ciripesc păsărelele și, căruia, de hatârul acestui talent nativ, el îi dă cinci cu indulgență la teza despre teoria literaturii.

N-am scăpat. M-a implorat și m-a amenințat cu teancul lui de cărți cât un zid: Pot eu lăsa să fie demolat un asemenea zid care merită să intre în istoria țării și a culturii universale ? !…Mă lasă conștiința să-l văd prăbușindu-se sub loviturile invidioșilor carieriști ? !

Nu mă putea lăsa. Am promis. Până la urmă am promis că voi scrie un articol, o însemnare, un poem în proză, cam așa ceva, numai să scap de gura lui. A cedat. A cedat cu o constatare tristă:

- De ce naiba, toți, vreți să scrieți despre mine preț de-o filă-două, dar niciunul o carte ? ! - Și, ajutându-mă să constat cât de imens îi fusese travaliul și cât timp îi trebuiese ca, așa cum o făcuse în fața mea, să se plângă, să se tăvălească, să facă ghidușii și să implore cerșind un pic de glorie de la zeci și zeci de oameni asemenea mie, tenace cu ambițiile sale găsi soluția: Nu-i nimic !… Scrieți fiecare cât vreți; o să vă adun pe toți la un loc și tot fac o carte mai groasă decât alea care se scriau despre Ceaușescu !

Recunosc faptul că m-a tulburat o asemenea comparare și am zis slavă Domnului că nu a ajuns ăsta în locul dictatorului. Ca să-l temperez, l-am întrebat:

- Ai citit ce s-a scris despre Garcia-Marques ?

- Marques ?… Păi ăștia sunt americanii latini, care sunt solidari !… Noi ne mâncăm și ne invidiem !… Dacă aveam eu norocul să fiu împins datorită unei solidarități de breaslă, sau naționale, cum a avut Marques, ehe, luam înaintea lui premiul Nobel, că și eu am scris romane cu draci și cu vrăjitorii !… Dar la noi nu e solidaritate; asta nu e. Invidia ne mănâncă; invidia !

Îmi ascundeam satisfacția de a-l auzi tocmai pe el vorbind despre invidie; el, care era făcut doar din invidii; el care era propulsat în toate orgoliile, numai prin ce invidia la altul !…

Și de a-l auzi tocmai pe el vorbind de nevoia de solidaritate; el care

dizolva prin egolatria sa orice posibilitate de sentiment de solidaritate !… Mă uitam la el, la toată ființa și zbaterea lui care nu erau decât un rod al invidiei, la tot teancul lui de cărți care n-ar fi fost scrise dacă el nu i-ar fi invidiat pe alții care avuseseră de spus ceva, la el ca ființă, care nu era decât rodul invidiei la gloria altora. Și-mi venea să-i spun că el nu era făcut din unirea solidară a unui spermatozoid c-un ovul, ci din cine știe ce ejaculare de invidie; că el nu se dezvoltase din acele perechi de cromozomi, ci dintr-unul singur care, în loc de acid ribo-nucleic avea invidie; că îngerul care patronase nașterea lui era mai degrabă diavolul invidiei și că, ceea ce așternea el pe hârtie nu era creație, ci invidie. De asta și numai de asta îl obseda invidia altora care, desigur, în cele mai multe cazuri, nici măcar nu exista decât, cel mult, în mintea lui. Asta aveam de spus despre el și, dacă aș fi scris pagina aceea, atunci așa ceva aș fi scris.

Dar firea mea nedemn-îngăduitoare m-a făcut să mă controlez înainte de a-mi da drumul și să pun lacăt gurii mele ca nu cumva să-l jignesc, sau să-l îndurerez prea tare. Și, iarăși recunoscându-mi lașitatea, îngropând adânc în mine toată explozia asta care ar fi sunat ca o tiradă a invidiei, am revenit la întrebarea de mai înainte:

- Ai citit, despre Marques, pagina aia unică, chiar mai puțin decât o pagină, dar…

N-a avut răbdare să mă asculte până la capăt; era foarte sincer în răspunsul său:

- Dragul meu, e multă, e foarte multă vreme de când eu nu mai citesc. Adică, nu-mi mai permit luxul ăsta. Fiindcă, dacă mi-aș fi pierdut timpul cu cititul, când aș mai fi putut scrie tot ce-am scris ? !… - Și, pesemne autocitându-se, mă bătu pe umăr ca un bun maestru ce se dă de exemplu: Eu sunt însăși cartea din care citesc spre a-i face fericiți pe alții !… Hai, dă-i bătaie și citește din sinea ta ce ai de spus despre mine, că volumul omagial trebuie să intre la tipar ! Ca să spun drept, n-am citit chiar ceea ce știți că scria în sinea mea despre el. Cu firea mea ușuratecă la asemenea compromisuri inofensive, am dres-o cât am putut. Și am scris. Nu-mi mai amintesc prea bine despre ce am putut scrie ca lumea, dar știu că am dres-o cât am putut.

11

Pesemne că n-am dres-o suficient pentru că, de atunci, chiar că nu m-a mai căutat îndelungă vreme. Sau, poate că, zbătânduse să ajungă academician, nu mai avea la ce sprijin să se aștepte de la mine și bătea pe la alte uși. Sau, înafară de asta, poate că își avea și el tristețile lui, pentru că nu prea reușea într-un asemenea demers. Sau, și mai sigur, era ocupat și preocupat de alte căi, prin care să compenseze ceea ce i se refuzase până atunci din zbaterile-n care își căutase afirmarea sa de om ce nu descoperise încă dacă avea cu adevărat de afirmat ceva. Căile ambițiilor lui erau foarte complicate, tocmai pentru că nu se ambiționa să afirme ceva, nici să confirme ceva, nici, pur și simplu, să facă ceva. El dorea doar să obțină ceva, să-i fie recunoscut ceva, indiferent ce, numai să se pomenească numele lui în termeni de glorie și să fie

asociați numelui lui termeni de glorie. O glorie cât de goală, cât de lipsită de conținut; dar glorie să fie ! O glorie cât mai umflată pe dinafară și cât mai lipsită de materie pe dinăuntru, ca să fie mai ușoară decât aerul și să se poată ridica tot mai sus, ca un balon care nu contează că ajunge să se spargă din pricina goliciunii, ci important este că se ridică, se tot ridică și nu-l mai vede nimeni când se sparge, ca să se mai pomenească de el. Un balon care n-are decât să-l ducă în neant dacă-l ridică, măcar pentru o clipă, dându-i senzația că se află deasupra celorlalți.

L-am înțeles și l-am lăsat cu destinul lui. Din când în când, rar si numai la nevoie, o mai punea pe nevastă-sa să-mi dea câte un telefon, fiindcă ea știa să te bată la cap mai insistent decât el și să obțină mai repede ce voia el. Mai ales că, în plus, știa prea bine să-ți arate și cât era el de ocupat și cât de înalte erau sferele importanței sale.

Când a revenit, avea, într-adevăr, un glas important și un fel de convingere solemnă de părinte literar.

M-a întrebat dacă-mi place cum face critică literară, dacămi dau seama că a creat un sistem prin care numai el poate stabili cu precizie ierarhia valorilor și dacă sunt la curent cu generațiile de emuli pe care și i-a impus. Nu m-am arătat uimit, dar nu știam exact nici cum o făcea, nici despre ce era vorba la modul concret. El a fost îngăduitor și chiar mi-a mărturisit că a pierdut jumătate din viață cu creații propriu zise, până ce și-a dat seama că adevărata putere o ai numai dacă faci critică literară; că teama altora de tine se manifestă numai dacă știu că tu ai ultimul cuvânt, fiind critic și având puterea să-l ridici în slăvi sau să-l faci praf. El își alesese bine drumul prin care să demonstreze afirmarea geniului cu care era dotat. Pentru că, geniul, prin creație se demonstrează, așa cum a dovedit-o el prin nenumăratele creații care-i vor asigura locul în viitorime. Dar oamenii, societatea lor cu toate ascunzișurile ei, jocurile lor de culise au descoperit forța prezentului care, chiar dacă nu are prea mare importanță la nemurire, joacă un rol mare ca mână a celor puternici în destinul imediat. Or, destinul imediat în literatură, ni-l determină numai criticii. Chiar dacă nemurirea viitoare ți-o construiești singur, iar el și-a construit-o, cea prezentă depinde de criticii literari, oricât de meschini și de nechemați ar fi ei !... Ăsta-i pragmatismul vieții, iar el a tras învățătura și, decât să rămână la mâna altora, a preferat să se recicleze în direcția asta, ca să fie alții la mâna lui, să depindă de el și să umble cu limba scoasă după aprecierile sale. Și, chiar dacă, încă nu toată suflarea literară umblă cu limba scoasă după aceste aprecieri pe care le poate impune doar spiritul său critic, el are destule rubrici și publicații întregi pe care le domină punând cununi și dărâmând socluri, lansând genii și catalogând scriitorii de duzină, așa cum face orice critc amărât care a ajuns la un oarecare grad de autoritate. Dar el o face mult mai bine, mult mai credibil, pentru că vine în virtutrea unei opere la care, chiar dacă a renunțat temporar, ea tot există acolo, în istoria literaturii și poate fi dată drept exemplu. În acest mod, făcând critică la timpul prezent și împingându-și creația spre nemurirea viitoare, crede el că trebuie lucrat la modul modern, pentru ca să ajungi în

fruntea obștei și s-o domini având cuvânt hotărâtor. După această amplă teoretizare, convins de funcționalitatea strategiei sale, s-a arătat chiar binevoitor, propunându-mi să scrie ceva și despre mine. Să-i dau pe o bucată de hârtie ultimile titluri publicate, deoarece, îl înțeleg că la un asemenea efort nu mai are timp să și citească, iar treaba asta cu cititul e chiar demodată la cronicarii moderni. Cronica literară modernă este întodeauna un eseu personal, în care meditezi doar asupra a ceea ce simți tu; cele scrise de altul sunt doar un pretext pentru a-ți manifesta spiritul critic. Să-i dau lista titlurilor și, în rest, are el grijă să mă declare genial !… Că aici funcționează din plin legea găștii, iar el poate demonstra oricui că mă cunoaște de-o viață-ntreagă… Am încercat să mă eschivez, să nu-i dau apă la moară, dar el chiar a scris. Nu știu exact despre ce, fiindcă imita limbajul cel mai prețios și mai esopic al celor mai criptici critici literari care au depășit de multă vreme tentațiile textualismului.

12

Cândva, m-a anunțat că am avut mare noroc. Cronica despre mine a fost ultima din cariera lui de critic. Nu pentru că l-ar fi luat cu "huo" toți derbedeii ăia de la diferite reviste literare care-i erau împotrivă; asta conta mai puțin !… Dar pentru că- și dăduse seama că, pentru gloria adevărată, critica literară este un pas, dar încă mic. Prezentul este al luptelor politice; iar el acolo trebuie să se avânte dacă vrea într-adevăr să ajungă unde merită. Așa că a înființat un partid politic de mare viitor, la care mă invita să mă înscriu, oferindu-mi un loc de frunte între primii patruzeci, sau cincizeci de după el; pesemne, exact numărul celor cărora reușise să le smulgă vreo adeziune. Cum am avut curajul (mă mir și eu !), să nu-i răspund și mam dat discret la fund făcându-mă că n-am primit mesajul său, cred că și-a dat seama și că nu poate conta pe mine și că nu reprezint nimic din punct de vedere electoral. De atunci n-am mai meritat din partea lui nici o atenție cu toate că, auzeam deseori, făcea promisiuni electorale în dreapta și-n stânga, își punea nevasta să facă tot felul de jocuri și aranjamente politice și să strângă cotizații și alte sume împărțind în dreapta și-n stânga posturi de senatori pe listele sale. Iar el împărțea posturile mai grase: cele de ambasadori și de miniștri în viitorul guvern, pe care avea să-l formeze după ce va fi câștigat alegerile. N-a putut însă participa la alegeri pentru că, după cum știa el să se adapteze cerințelor fiecărei direcții pe care pornea spre țeluri supreme, adaptându-se politicalelor curente, a trecut pe listele fondatorilor partidului său nume de pe crucile din vreo două sute de cimitire mai importante, preluând din inscripțiile lor chiar și cifre pentru codul numeric personal, ceea ce i-a făcut pe lucrătorii de la starea civilă, sau de la evidența populației să constate un rând de date în plus: Cele marcate cu o cruce, care, a zis el la proces, fusese confundată cu semnul adunării. Și, astfel, fiind achitat în dosarul de delict electoral cu persoane decedate, s-a constatat că era vorba de foarte multe decese în rândurile academicienilor, iar "nemuritorii" din Academie care mai rămăseseră în viață, au hotărât alegerea de noi membri. Așa ne-am nimerit și eu și el printre aceștia.

13

Ne-au primit cu drag, că tot era o primire la grămadă, fiecare cu pilele lui politice, după ambițiile fiecărui șef de partid care, pe lângă computerul său personal, șoferul său personal, câinele sau secretara sa personală voia să-și aibă și academicianul său personal. Iar eu, din iubire și respect pentru acel om blând care, fiind președinte al Academiei, m-a băgat și pe mine pe șest, fără vreo pilă politică, m-am decis pentru prima oară în viață să devin un caracter ferm și să resping de-acum înainte orice mârșăvie. Pentru că, ce altceva decât mârșăvie era gestul lui de carierist ambițios care, de-abia ajuns academician, a și început să-i lucreze pe vicepreședinți și pe președinte ca să ajungă pe unul dintre locurile lor ? ! Atunci, când m-a întrebat dacă, în virtutea vechii noastre prietenii, a faptului că îl sprijinisem toată viața, etc, etc, etc… nu cred că el ar fi cel mai nimerit președinte sau vicepreședinte, sau măcar secretar general, i-am spus-o verde, la obraz:

-Cred.

Și astfel, asigurându-l că poate conta pe votul meu, am scăpat de insistențele lui lăsându-l să-și dezvolte capacitățile ademenitoare, fascinatoare, acaparatoare și devoratoare cu alții.

Eu am scăpat și nu l-am mai văzut prin preajma mea, am avut grijă să stau la distanța la care el îmi făcea doar semnul drăgăstos că știe că poate conta pe mine. Și am urmărit fără vreo implicare toate luptele în care s-a ambalat cu împătimire, consumând deznădăjduit cantități uimitoare de energie și forțe demne de o cauză mai bună.

A făcut demagogie și coterii; a acceptat toate compromisurile cu putință și s-a băgat în toate murdăriile pe care le poate născoci noroiul politic; a semnat toate referatele false și răsturnate de fundamentările științifice ulterioare și a tras sfori la cele mai înalte organisme ale statului de drept; a susținut în același timp acțiuni ecumenice și măsuri de discriminare, a ținut discursuri la congresele a trei organizații care se respingeau reciproc, a fost naș ortodox la botezul lui Fane Spoitoru și a participat la o mare slujbă ca predicator baptist, a plâns la osemintele lui Carol al doilea și a depus coroane la aniversarea Republicii din Ploiești, a ținut conferințe la majorete și s-a fotografiat cu primul cuplu de ambasadori homosexuali, a făcut propuneri legislative privind atât înarmarea nucleară cât și liga profesionistă de fotbal, a combătut pornografia și a făcut demonstrații practice la legea prostituției, a fost printre cei care au convins-o să vină în țară pe madam Vlas , ca și printre cei care au depus mărturie pentru nevinovăția lui Vântu și a defilat gol împreună cu urmașele lui Brigitte Bardot protestând împotriva celor care iau blana de pe animale ca s-o îmbrace ei.

A fost prezent în toate manifestările apolitice și la convențiile de partid, la congresele handicapaților și la discutarea dosarelor securității, la televiziuni, radio, în piețe publice și pe internet și, mai ales, în toate disputele, comemorările, luările de atitudine și scrutinele academice zbătându-se mult, îndelungat și fără putință de îngenunchere în urma eșecurilor, doar-doar o prinde un loc de frunte în Academie, în Consiliul Național Eparhial, în conducerea etniei

rromilor, sau pe un soclu de monument în Cișmigiu, ca al lui Victor Eftimiu. Și istovindu-l mult această luptă perpetuă cu propria-i glorie, Măcinându-l pe dinăuntru și erodându-l pe dinafară, Consumându-i avid toate resursele biologice și chiar farmaceutice, Ca și energetismul cu repercusiuni în materie de cord, Constatându-și într-o zi toată deșertăciunea invidiilor, Constatând, poate, chiar că singurul lucru pe care-l crease în atâta zbatere

Era numai invidia care-l masturba permanent, Pornind din invidie, răsucindu-se cu invidie și ajungând tot invidie,

A murit de inimă rea, sau de un fel de Sida a spiritului !

14

Se încheiase, deci, pentru sufletul meu neîndrăzneț și lipsit de fermitate, acest capitol. Întristat, ca în fața oricărui act funerar, stăteam și meditam la trecerea lui prin viață. Îi mângâiam amintirea într-o înțelegere chiar duioasă, cum se întâmplă cu toate amintirile care îngheață rămânând așa cum au fost, fără să le mai apreciezi sau să le comentezi, fără să te mai încânte sau să te deranjeze. Ele ies din sfera reacțiilor tale vii și schimbătoare, se situează într-un alt plan, al imponderabilului care, ne mai atingându-te, nici nu-ți mai produce reacții. Le iei ca atare în clasificarea lor și, cel mult, meditezi la ele ca la o piatră rece, despărțită de materia vie prin care altă dată te intrigau sau te încântau, te făceau să le iubești sau să le urăști, îți produceau sentimente sau resentimente.

Și nu mă mai deranja deloc faptul că întregul impuls nebunesc al tumbelor, salturilor și zvârcolirilor cu care trecuse el prin viață, era produs de acea mare ardere a invidiei care-l făcea să străduiască în neștire numai pentru că, în loc de a avea el de spus ceva, voia neapărat să fie ca alții. Meditam cu tristețe, obiectivat eu însumi în fața marii obiectivizări la care el trecuse și, conștient că nu mai aveam cum primi răspunsurile lui, era prima dată când nu-mi mai puneam nici eu întrebări. Meditam la faptul implacabil al alegerii prafului din toată zbaterea noastră, meditam la faptul că nu mă va mai bate la cap, meditam la avantajul că nu va mai trebui să fiu laș când îmi va cere părerea, dar așa, ca de la distanța care nu mă mai lăsa să am vreo părere. Ca-n orice sentință definitivă. Meditam cu absolută și reală tristețe în fața acestei despărțiri capitale. Meditam din ce în ce mai trist, profundamente trist, covârșit de cele categorice ale lumii acesteia pe care mi le confirma, adică și mai mult mi le confirma tocmai încetarea bruscă a zbaterilor lui. Când această meditație asupra zădărniciei ajunse atât de profundă încât tocmai îmi devenise indiferent dacă mai existam sau nu, sună soneria. Și, în doliu, în mari văluri negre de doliu, apăru în față-mi chiar văduva lui. În loc să-l plângă la catafalc, un imperativ mai mare și mai puternic o aducea la mine.

- Mi-a cerut să ți-o înmânez personal, mi-a spus ea printre lacrimi întinzându-mi plicul scrisorii.

Și, în graba ei de-a pleca promițându-mi că îmi va asculta consolările altă dată, i-am văzut pe sub văluri teancul de plicuri asemănătoare pe care le avea de dus, la tot atât de multe adrese.

O înțelegeam: i le lăsase cu limba lui de moarte. Așa că am despăturit înfiorat scrisoarea. Chiar dacă xeroxat, pentru distribuirela cât mai mulți, era scrisul lui ! Scrisul lui nerăbdător, precipitat în caligrafie și drăgăstos, cum nu se poate mai drăgăstos, bine și îndelung exersat în a fi cum nu se poate mai drăgăstos în exprimare. Constatam că, scrisori, învățase să scrie chiar foarte bine. Nemaipomenit de convingător și cu real talent. Îmi cerea, mie personal, fără a pomeni de alții, un serviciu; un serviciu mic:

Știa că invidia domină în lume. Știa. Dar se baza pe prietenia mea ca să-i fac dreptate. Era sigur că-l înțeleg, că-l aprob și că-l voi ajuta să nu-l trimită dușmanii să fie îngropat la cimitirul Străulești-doi. Ci, să fie înmormântat acolo unde îi este locul: Lângă zidul de la Bellu unde odihnesc geniile neamului..

Atâta tot voia: Dreptate ! Voia să nu las invidiile să-l terfelească și să mă lupt pentru memoria lui.

Să nu mă las, pentru că eu îi sunt singurul prieten care i-a înțeles geniul. Sunt singurul de la care speră cu încredere că nu-l va abandona în rușinea uitării, că mă voi zbate pentru acea parcelă de la Bellu în care nu mai sunt locuri, dar, la o adică, ar putea fi puși unul peste altul Eminescu și Caragiale ca să i se găsească și lui criptă !

Iar dacă nu, dacă nu voi avea această putere, atunci mai bine să-l duc în provincie; să-l așez la Putna lângă Ștefan cel Mare, sau la Curtea de Argeș, unde tot o să se construiască o criptă regală pentru persoane mai puțin însemnate decât el… Pentru că, da, trebuie să înțeleg lucrul acesta: neșansa lui de-a fi român. Dacă ar fi fost francez, era sigur că ar fi fost dus la Pantheon odată cu osemintele lui Dumas tatăl ! Cam asta dorea de la mine și, în continuare, îmi scria un poem lung de adio în care, bine-nțeles, se plângea. Se plângea cu ultimele resurse de invidie de care mai era capabil. Se plângea cu lacrimi mari, rotunjite în metafore care, la rândul lor, se plângeau și ele.

Dar, nu-mi amintesc exact despre ce…

IV. CEI PE CARE ÎI ÎNTÂMPIN

PLANETÃ DE AUTOR TÂNĂR

Sunt un înrăit într-ale reportajului obiectiv-constatator ca și-ntr-ale eseului atât de subiectiv-amăgitor în exprimarea adevărurilor pe care numai propria noastră persoană le crede cu adevărat. Adică, de fapt, se crede îndrepătățită să le enunțe întrucât acolo, în mintea noastră și numai în mintea noastră, se află centrul universului. Un fel de "buricul târgului" și a concepției despre el care, cu toată *"vulgata*" din care provine o asemenea expresie, o regăsim și în sonor-retoricul de mare tribună academică: *"ombilicus mundi"*.

Persoane subiective fiind, fiecare avem adevărul nostru și fiecare om are dreptul la adevărul lui. Adevărul nu-i niciodată o rezultantă statistică (decât, cel mult, în concepția unor inculți și insensibili politicieni interesați până la demagogie doar de obținerea acesteia), ci este un sentiment transcendent pe care îl capătă, prin tradiții, experiență, rațiune și chiar nejustificabile intuiții, fiecare persoană umană. Și, fiecare, în felul ei, conform trecutului depozitat în ea și a viitorului spre care aspiră. Pe lume nu există "adevăr", ci "*adevăruri*"; tot atâtea adevăruri câte persoane umane viețuiesc la un moment dat. Mai ales, dacă viețuiesc respectându-se reciproc.

Ne devine și mai evident lucrul acesta dacă meditãm la răsturnarea pe care un singur deceniu a produs-o atât de dramatic pentru acea categorie socială a minerilor, răsturnare a cărei simbolistică o cuprinde atât de bine cartea de față, descriindu-ne inutilitatea statuilor festiviste ale eroismului miner proclamt de demagogia "realismului socialist", pe soclurile care le țin deasupra făpturilor ce trec astăzi resemnate și sărace dar, mai ales, debusolate din vina celor care le băgau în cap a fi "eroica clasă muncitoare". Debusolate până chiar mai târziu, încoace și, poate, chiar și acum încă.

Iar faptul că un tânăr bucureștean, între paisprezece și șaisprezece ani, simte nevoia (și nu a odată), să ia trenul, atunci când ar putea considera că are bani de discotecă, ca să se ducă o dată, și încă o dată și încă o dată, spre a descoperi ceva ce-l neliniștește, spre a investiga mai adânc decât informația superficială a mass-mediei, spre a simți el însuși, poate chiar tactil, olfactiv, vizual dar, în orice caz, mental și rațional, despre ce e vorba în blasfemata lume fostă eroică, devine semnificativ ca o legendă. O tristă legendă a epocii pe care o traversăm, dar cu simboluri benefice pentru viitorime, de vreme ce un reprezentant al celei mai tinere generații apte de act intelectual, devine atît

de interesat de fenomen încât ajunge la un asemenea volum de care sunt sigur că, acela care l-a citit, i-a apreciat si tinerețea și maturitatea: Tinerețea actului aventuros al cunoașterii, alături de surprinzătoarea maturitate a unei meditații responsabile pe teme contemporane. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, ne dă o dimensiune în plus în legătură cu acest tineret.

Bine-nțeles, este și vorba de un act de precocitate într-o investigație ce nu și-a definit încă opțiunea între artistic și sociologic dar, în orice caz, excepționalitatea autorului acestei cărți este evidentă de la o asemenea vârstă, pe cât de adolescentină pe atât știind să depășească și tentațiile lirice, și cele de jurnal sentimental și cele ficționale, fără a abandona deloc, chiar foarte deloc, de la actul publicistic. Ba chiar, dimpotrivă, dându-ne o insolită carte solid structurată în care sinceritatea impulsului auctorial este evidentă.

Pe Alexandru Dumitriu îl cunosc din paginile "*Albinei românești*" unde îmi trimite ritoase recenzii dovedind lectură abundentă și spirit critic format încât, dacă nu i-aș ști vârsta, chiar că nu mi-aș da seama de faptul că, asemenea celor de anii lui, care-și pun mustăți false din tentația de a mima o foarte matură rigoare academică, el chiar reușește s-o practice. Și îmi mai trimite eseuri în care, clar lucru, se situează cu mult deasupra preocupărilor generației sale, nu ca un caz unic ci, iată, măcar asta să fie satisfacția vieții tulburi pe care o trăim, ca un reprezentant de drept al eșalonului elitei de tineret, a olimpicilor și supra olimpicilor cu care ne-am deprins a ne lăuda aducând o lumină asupra colțurilor mai obscure ale perspectivei noastre naționale.

Dar ceea ce mă bucură cel mai mult în prezența intelectuală a acestui tânăr, este conștiința sigură a persoanei sale, lipsa de fățărnicie a unei subiectivități declarate nu la modul egocentric ci, exact în virtutea convingerii despre care am vorbit mai înainte: aceea că fiecare persoană umană își are și adevărul ei și dreptul de a și-l exprima liber.

Din acest motiv, atunci când mi-a dat cartea spre o eventuală îndrumare, editare, redactare sau oricum vrem să numim actul subiectiv al unuia de a interveni în actul subiectiv al gândirii celuilalt, am preferat să scriu această postfață în care să-l las pe el în centrul a ceea ce simte, exprimă și așterne pe hârtie, iar eu să rămân în centrul meu de preocupări bucurându-mă pentru originalitatea lui și respectându-i subiectivitatea.

Deoarece, dacă pledoaria mea pentru adevărul aparținător fiecărei persoane în parte este evidentă, cu atât mai mult trebuie să credem în originalitatea adevărului artistic. Să credem că numai prin această originalitate și numai prin respectarea ei chiar și de către cei care nu ajung a o înțelege pe deplin, se realizează minunea îmbogățirii perpetue a omenirii noastre cu frumusețile produse de inventivitatea celor cu adevărat creatori. Iar, niciunde mai mult ca-n actul de creație, nu-și află loc și rost încrederea omului în originalitatea adevărului său.

Restrângând lucrurile la scris, la cuvântul pus în circulație prin tipar sau prin alte mijloace pe care ni le aduce modernizarea, restrângându-le la acel concept de "nume adunat pe o carte", putem spune că ne citim unii pe alții

generație după generație, că dorim să ne cunoaștem unii pe alții din generație în generație, tocmai din respectul unuia pentru adevărurile celuilalt, tocmai din nevoia umană de a cunoaște și adevărurile celuilalt. Cultura omenirii se constituie dintr-un asemenea respect reciproc, iar exemplul ei de bună înțelegere, exemplul conviețuirilor dintre culturi chiar în mintea unuia sau a altuia care-și manifestă propria-i originalitate, este calea cea mai dreaptă spre înțelegere în întreaga omenire.

*

Asemenea gânduri mi-a trezit mie, la bătrânețe, originalitatea acestui tânăr despre care se va mai auzi. Este vorba de o originalitate activă, investigatoare și chiar ambiționată de a reformula idei mult vehiculate; și dintre cele clasice, dar chiar și dintre cele sfinte, precum condamnarea pământească a Mântuitorului ceresc. Din proprie intuiție, fără să fi discutat vreodată cu el despre adevărurile personaliste a căror practicare am avut norocul să-mi fie permisă la bătrânețe, filtrând și sedimentând realitățile insolitei zone spre care și-a găsit această încă inexplicabilă atracție, el ajunge să-și iubească personajele pe care le condamnă și să condamne alte personaje care le-au făcut pe acelea să decadă din trufia pe care le-au produs-o artificial. Și , independent de mine și de cunoașterea pledoariei mele personaliste, trage concluzia ce trebuie să devină evidentă pentru orice politică socială: Atâta vreme cât punem în centrul lumii și-n centrul preocupărilor noastre, precum acel *ombilicus mundi*, persoana umană, democrația nu poate fi câtuși de puțin o rezultantă statistică, ci este numai și numai o problemă de conștiință a fiecărei persoane, clădibilă prin conștiința cât mai multor persoane. A cât mai multor persoane și, în ultimă instanță, total definitoriu pentru stabilitatea și securitatea omenirii, a tuturor persoanelor viețuitoare pe acest pământ.

Având, la nivelul congenerilor săi care nu prea vorbesc de așa ceva, orgoliul de a nu se feri să pretindă că, în refugiul primitor al bibliotecii, la el au poposit toți marii scriitori ai acestei națiuni, Alexandru Dumitriu demonstrează și întruchipează o generație neiconoclastă, pentru care nu revoluțiile contează, nici actul lor brutal ce destinează categoric spre mizera debusolare umană, ci contează doar continuitatea firească prin care, parafrazând arghezian, se pot descoperi "frumuseți și prețuri noi".

POST-POSTFAȚĂ LA O CARTE CU PREFAȚĂ ȘI POSTFAȚĂ, sau CU MÂNA-N BUZUNARUL CANGURULUI

Vitrina editurii noastre on-line - unde, în semn de frondă față de nedreptatea care se face autorului român prin concurența neloială cu unele producții strict comerciale traduse din alte limbi se promovează literatura autohtonă - străduiește să pună în evidență câte UN AUTOR ROMÂN PE SĂPTĂMÂNĂ, cu o carte semnificativă pentru creația lui (un album în cazul pictorilor, un studiu în cazul oamenilor de știință). Ea publică de obicei o pătrime sau o treime din volumul prezentat oferind-o spre descărcare gratuită cititorilor și punându-i pe aceștia în contact direct cu autorul sau editorul respectiv pentru a putea intra în posesia întregii opere.

Procedând la o asemenea selectare pentru a prezenta, când îi va veni rândul, volumul confratelui nostru George Roca pe care soarta l-a făcut să-și caute banii de trai în buzunarul cangurului, dar a ajuns să traseze el acolo, pe tărâm australian, o dâră puternică de simțire românească, devenind un fel de magnet în jurul căruia se strâng, spiritualicește vorbind, români de pe toate meridianele lumii, am respectat proporția alegând 20 de titluri din cele 67 ale volumului intitulat: „*Evadare din spațiul virtual*".

Și m-am trezit – o poate verifica cititorul în grupajul din pagina a treia a numărului de săptămâna viitoare al revistei electronice PORT@LEU - m-am trezit față-n față cu profilul bine conturat al unui *poet post-modern-nivel-mileniu-trei*. Adică un poet care, lucru deloc ușor, încearcă să sară peste experiențele de „virtualitate" ale internetului ce ne marchează adânc epoca, dar are, bogat însușit, simțul plenitudinii de imagine și contact în timp real cu cititorul, provocat de acesta. Așa că ajunge, în încercarea lui de a depăși asemenea mutații tehnice, la o exprimare frustă care produce mai mult efect decât *metafora* în clasicul ei înțeles, conferind meditației poetice o deosebită autenticitate și, chiar dacă pare superficială, dobândind credibilitate prin arta de a-l face pe cititor să se regăsească în ea. E poezia unor trăiri redate cu atât mai mult rafinament cu cât sunt mai lesne de multiplicat în sinceritatea trăirilor altora, verbul poetului având încărcătura unor flash-uri, a unui tir cu spoturi intermitente de sentimente care-l bombardează dulce pe cititor lăsându-l în

reveria propriilor sale gânduri, mai degrabă răscolite în sinea sa decât implantate rece și savant dinafară. Astfel, alegoria ieșirii din virtual a lui George Roca nu e o construcție deliberată, armată și consolidată spre a fi propusă cititorului ca o ofertă intelectuală ce vine din afara lui, ci e implicită acestuia provocându-l la a recunoaște că ar fi simțit și el nevoia să se rostească astfel, numai că poetul, cu spontaneitatea talentului său, i-a luat-o înainte.

Pentru că, într-adevăr, modern sau post-modern, ante-virtual sau post-virtual, iconoclast cu această existență virtuală care a spart tiparele lumii reale, sau tributar ei prin urmele care nu se poate să nu le lase în mentalitățile, patimile și viziunile celor care au gustat din ea, aici este vorba de talent. Talent ce definește o personalitate artistică evident marcată, un creator care începe să-și configureze nișa proprie în peretele abrupt și aproape imposibil de escaladat al marilor pretenții artistice.

Nu știu dacă și despre restul titlurilor din volum se poate spune același lucru. Subiectiv fiind și neînvățând la vreme limbajul lunecos al criticii literare de circumstanță (de care se bucurau odată doar tovarășii cu funcții, dar s-a ajuns astăzi, tot mai mult, să se ofere a fi și la dispoziția autorilor care-și plătesc tipărirea operei și-și cerșesc prefețe sau recenzii care să-i facă „*de genialî*" de la început; e drept: fără a avea pretenții de analiză a „*degustării*" literare a produsului lor, dar și plini de frustrare în orgolii față de părerea critică ce nu știe să se limiteze la omagii), mi-am făcut propria-mi selecție la care-mi dă dreptul calitatea de cititor și, chiar dacă pentru unele retorisme versificate îmi vine uneori să-l bat pe poet, tocmai fiindcă mi-e drag, îmi spun că, dacă o treime dintr-o carte te îndeamnă să vorbești despre conturul frumos accentuat al unei personalități literare, atunci lucrurile stau bine, adevărul artistic poate fi spus cu fruntea sus, iar ierarhia valorilor nu se lasă contaminată de sentimentul de gașcă, așa cum se întinde el de la politică până la literatură, sau, uneori, mai ales la noi fiindcă avem publiciști vehemenți, chiar invers.

Problema nu e nouă. Ne-a rămas ca document o tăietură de ziar în care V.A.Urechia anunța în superbul program de conferințe girat sub direcția lui la Ateneul Român, una a lui Caragiale intitulată: „*Gâște și găști literare*". Din păcate, caut de zeci de ani textul acesteia, dar nu-l găsesc. Pesemne că spiritul rector al unicului brand românesc recognoscibil din generație în generație fără nici o subvenționare de la Ministerul Turismului, autorul Cațavencilor, Trahanachilor Tipăteștilor, ca și al Mițelor lui Nae Girimea, s-a rostit liber de la tribuna Ateneului Român, fără vreun stenograf alături, fapt pentru care ne-a rămas moștenire numai tilul conferinței.

Și, dacă cu găștile ne-am lămurit între timp destul de bine, tare-aș fi vrut să aflu care erau gâștele de pe vremea lui Conu Iancu, pentru a proceda la un studiu de literatură comparată cu cele de astăzi !

… Cărora, chiar dacă și-ar arăta ele și mutră de ornitorinc, tot nu le-aș permite să se compare cu această experiență miciurinistă de mioriță plus cangur din sufletul lui George Roca, poetul căruia îi urez ca păstrându-se, așa cum face, în spațiul spiritual al uneia, să aibă buzunarul plin al celuilalt.

SCRISOARE CĂTRE O "CONFRATE"

6 mai 2009

Stimată "confrate",Melania Cuc

Am citit cartea în întregime și trebuie să recunosc faptul că am făcut-o cu multă plăcere, chiar dacă uneori, prin repetări insistente sau necontrolate, ajungeți la o redundanță asupra căreia cititorul are nevoie să mediteze spre a-și da seama dacă face parte din stil, din manieră sau din anumite obsesii necontrolate care, uneori, nu dau rău. Numai că, lectura unei proze trebuie să conducă cititorul la stări sufletești, doar criticul fiind acel lector rece pus pe concluzii; iar coerența trăirilor provocate de paginile parcurse este cea care dă satisfacția lecturii, opririle diminuând această stare.

În ansamblu vă felicit ca si pentru Miercurea de Cenușă, cu toate ca aici am gasit o varianta încă frusta, care ar mai necesita recitiri. Simt nevoia sa meditez mai mult asupra factologiei înmiresmate de multă fantezie, ca și asupra unor personaje despre care încă nu-mi dau seama dacă sunt estompate prin artă impresionistă sau prin insuficientă insistență asupra motivării lor. Oricum, efectul are mare spontaneitate artistică și devine credibil într-o presupusă iconoclastie față de rigorile clasice. Mai dificil, însă, este cu personajul principal a cărei incoerență m-a captivat cu desăvârșire și chiar m-ar fi cucerit dacă n-ar avea carența de a folosi un limbaj similar cu personajul care povestește. Acesta e marele dezavantaj al prozei scrise la persoana întîi: uneori uităm că și noi, povestitorii, suntem personaj și îi facem pe alții să se exprime calchiind propria noastră exprimare. (Nu trebuie să vă fie chiar rușine cu asta; e o imputare pe care o făceam mai de mult unor pagini admirabile, scrise de tot pe atât de admirabilul meu prieten Fănuș Neagu).

Dându-mi drumul la asemenea declarații, puteți, deci, constata că m-ați pus pe gânduri citind această carte; ceea ce este cel mai important lucru în raportul cititorului cu opera cuiva. Cartea dumneavoastră se citește cu interes si ăsta este esențialul, demonstrând suflul de care dispune prozatorul. Am trăit starea aceasta citindu-vă. Și o afirm pentru că eu nu-mi permit recenzii sau judecăți de valoare. Ca om capabil să apreciez și opera altora (fapt cu care, prin comparație cu mulți incapabili pe această direcție, zău că mă mândresc !), înafara prozei mele mă mulțumesc a încropi 2 -3 portrete sau suveniruri de confrati pe an - uitați-vă în portal la submeniul «Pagini depre scriitori și artiști» și veți constata ca n-am ajuns încă să am 20 pentru un volum. Iar asta, fiincă sunt mai pedant si mai prețios decat cu fictiunea. E vorba, doar, de destine vii cu care nu ne putem juca; nici fantaza pe seama lor. Și îmi impun sa scriu cizeland, până reușesc sa ajung la antipodul cozeriilor superficiale pe care le obișnuiesc enervanții mondeni ai vernisajelor; adică reușind a scoate la iveală fie ceva din fibra omului respectiv, fie măcar din realitatea amintirilor sau sentimentelor mele.

Regret așadar că v-ați găsit un editor atât de operativ; eu vă avertizasem că am nevoie de câteva săptămâni de meditație și prețuiesc prea mult colegialitatea pe care mi-o acordați ca să abuzez prin vreo grabă de condei. Nu vă supărați dacă textul complet, cuprinzând exact ce m-a pus pe gânduri la lectura acestei interesante cărți, va fi gata abia pentru ediția a doua. Asta, dacă nu vă mulțumiți cu un citat din Ionel Teodoreanu care, într-un interviu, afirma că te poți considera consacrat, atunci când defectele scrierilor tale încep a fi percepute drept calități. Ceea ce, neîndoielnic, este cazul cu cele ce vă imputam mai sus.

Cu dragoste,
Leu

V-A MURIT PITIȘ

V-a murit Pittiș, copii dragi ai tuturor vârstelor nonconformiste ! Și-a luat zborul spre cele celeste minunata pasăre de argint din pletele lui !...Pasărea aceea neostentativă, în blugi banali, precum mierla în penajul ei modest care devine atât de elocvent printre tot felul de codobaturi și ciori vopsite strident, ce nu știu decât să cârâie. Pasarea ce ne dădea ocol trasând cu zboru-i în jurul nostru o rotonda de concert prin planarea ei elegantă, usor, fara sincope, înclinându-se când pe aripa rock și când pe aripa folk, spre a-și marca rotirea ca o vrajă a sentimentelor pure pe care le trezea în toate sufletele, făcându-le să uite în acea clipă că omul mai are și latura sa de lașitate sau conformism.

Pentru că - învaluindu-ne în pletele lui pe care mulți ar fi vrut să i le tundă și dăruindu-ne cu discretă apariție tot harul sincerității pentru o trăire estetică pe care politrucii ar fi vrut să ne-o sugrume - orice ar vrea să spuna unii sau oricum ar vrea să se împăuneze alții, Pittiș a fost la noi adevăratul dizident, adevăratul contestatar și adevăratul consecvent pe această cale. Care nu a făcut nici exibiționism atunci, nici caz după aceea; ci a rămas în geaca lui, cu cocul lui, cu sufletul lui curat de care n-avea cum să se apropie compromisul. Ca un simbol de calmă perseverență în rectitudine, cu o filosofie de fond personal specifică fiecărui om ostil agresiunilor care-i încaleca valorile libertății.

In acest fel Pittiș nu s-a izolat niciodata, ci s-a înconjurat în adevărurile artistice și comportamentale pe care le iubea și, curat exemplu pentru generația

lui, a fost mai tare decât orice încercare de a-l dezbrăca sau a-l tunde. S-a îmbracat în hainele pe care le considera necesare, s-a-nconjurat de rolurile, ritmurile și armoniile pe care le iubea, s-a dăruit tehnicilor moderne în care credea și a încărunțit astfel frumos, fără să-i fie teamă să clameze către acea *« lume-lume »* de banalitate și conformism acuzator la adresa visurilor generației lui, marele adevăr al « *Vinovaților fără vină* ».

Ecoul a fost cu atât mai larg cu cât prezența lui se dovedea mai neostentativă. *Moțu,* modestul alint pe care-l accepta, rezona și-n generația noastră, cea dinaintea lui, dar intra în vibrație puternică, tocmai pentru că o exprima pe a sa și pe cea viitoare. După cum alții, mult mai gălăgioși pe moment, s-au dovedit și mult mai inconsecvenți pe parcurs.

Știind să intre exact în registrul de largă amplificare contemporană care a făcut ca, într-o țară civilizată ca Anglia, Beatlesii să fie recunoscuți drept autentici lorzi, el a reprezentat cu valoare de unicat acest curent aici, fără să-i pese că era pe Dâmbovița. Și și-a construit canalul lui cu apă limpede, cu apă curată, cu apa plina de vivacitate care s-a numit Canalul Tineret al Radiodifuziunii. L-a construit, l-a modernizat, i-a fost funcționar credincios și harnic și a făcut echipă cu alții fără să-și dea aere de genialitate neînțeleasă. Apoi, datorită lui, datorită împătimirii lui de artist pentru moderna tehnica IT, lăsându-i laoparte pe neispirații care administrează umplerea cu prostioare și banalități a lungimilor de undă hertziene, a intemeiat, tot pentru acest tineret al inimii lui tinere, cel mai puternic și mai inovativ Radio-net.

Din pricina aceasta, tragica mea exclamație de astăzi este: « V-a murit Pittiș, copii dragi ai tuturor vârstelor nonconformiste ! »... Dar, fiindca tot mă adresez la persoana a doua, nu mă pot abține nici de la unda de sarcasm cu care le-aș spune celor care l-au pensionat în plina lui tinerete cu plete de argint: « V-a murit Pittiș, și nu vă mai stă în cale, funcționari nenorociți și lipsiți de imaginație, care l-ați pensionat » !

Nu vreau să comentez. Există crime care se consemnează ca atare fiindcă nu vin din răutate, impulsivitate, cinism sau instigare, ci vin din prostia care se manifestă prin rea-credința nepedepsibilă. De exemplu: constatarea că moartea la vânătoare a lui Ludovic Spiess a fost naturală și că nimeni n-a tras în el, nu este adevărată. In inima lui de mare artist care a adus atâta glorie țării, trăsese cu câteva săptămâni înainte ministrul de tristă amintire securistă care i-a trimis un control eminamente politizat, așa cum, din strict interes de partid, a făcut fără rezultate concrete și cu alte teatre. Si, iarăși de exemplu: fără să-i fie rusine că și generațiile mai tinere sunt reprezentate de mulți parlamentari incapabili sau corupți, șeful carierist-traseist al unui partid care, în limba franceza înseamna exact ce reprezintă în România, cu evident amatorism exibiționist propune limita de vârstă la candidaturi, în loc de criteriul valorii și al însemnătății politice. Și, încă o dată, de exemplu...

Dar ce să mai dăm exemple, când l-am avut pe Pittiș atât de tânăr și de creator până-n ultima clipă, demonstrând diferența dintre existența creatoare a monștrilor sacri și meschinăria partizană a unora care își dovedesc, încă de

la tinerețe, nechemarea și parazitismul în functie ? !

Despărțindu-ne de un om care și-a marcat veacul prin propria-i pasiune, ajungând astfel a fi mult mai profesionist decat funcționarii de profesie și mai categoric dizident decat disidenții de profesie, ne consolăm durerea constatând că, doar pentru satisfacția celor din a doua categorie, el se situează la timpul trecut. Dar pentru toate vârstele creatoare și nonconformiste Pittiș rămâne și subiect de meditație și exemplu de ce-i reprezintă în continuare personalitatea, chiar daca aici, lângă Balcani și pe firul bălțit al Damboviței, nimeni nu s-a gândit că sângele lui e cel puțin la fel de albastru ca al Beatlesilor recunoscuți de Coroana Angliei.

ÎN FAȚA CONFUZIEI DINTRE PERSOANĂ ȘI PERSONALITATE

Mulți, dacă nu chiar majoritatea oamenilor cu pretenții intelectuale exagerate și prezență intelectuală relativă, fac această confuzie. Unii ignoră propria lor existență ca persoană umană printre alte persoane umane (care te respectă doar în măsura în care le respecți și tu), dar se vor deodată personalități, adică deasupra celorlalți. Alții, care prin diferite concursuri de împrejurări au ajuns la faimă fără a fi adevărate personalități, se consideră lucrați când decad și nu-și dau seama că le-a jucat festa necultivarea propriei lor persoane. În vreme ce persoane care știu să-și cultive eul în raport cu egalitatea în drepturi a celorlalte persoane cu care conviețuiesc, devin personalități prin reperul moral pe care îl reprezintă. Legile democrației reale, cea care va înlocui ficțiunea democratică a statisticilor electorale drept criteriu de evaluare a triumfului social, aduc normele de conduită morală pe prim plan și fac din spiritualitate o determinantă a progresului material. În aceste condiții, triumful politic nu mai e totuna cu triumful social, rămânând mult mai găunos și mai prejos decât acesta. E capabil de succese imediate și chiar de lovituri neașteptate prin manipulări dar, ne ținând seama de aspectele etice ale progresului, nu poate produce acea stabilitate obștească, aptă a asigura o continuă perfecționare a democrației, deci o continuitate mulțumitoare în evoluția acestei omeniri formată din persoane „născute egal în fața lui Dumnezeu". Speranța mea într-un concept meritocratic este că vom reuși să avem cândva o orânduire (sau un

sistem, cum spune autorul cărții de față) în care succesul politic să nu fie altceva decât corolarul succesului social al persoanei respective.

Pe măsură ce democrația vrea să înainteze, să progreseze depășind politicianismul

intereselor personale sau de grup și devenind atât o normă de viețuire a fiecăruia în parte cât și a comunității la un loc, aceasta devine în primul rând o problemă de înțelegere morală a existenței persoanei noastre. Aș îndrăzni să spun: de diacronie a moralei în perfecționarea persoanei noastre și, de aici, în perfecționarea societății umane. Iar, cum volumul pe care îl publică acum Lucian Hetco este intitulat definitoriu „*SISTEMUL ȘI MORALA COLECTIVĂ*" întrunind titluri precum: „*Despre criză și morală", „Autonomia spiritului", „Avem nevoie de caractere", „Sistemul actual poate fi perfecționat prin morala colectivă"* , este firească divagația spre definirea personalistă a termenilor, la care ne îndeamnă parcurgerea lui.

Programatic sau neprogramatic, deliberat ca demers de cercetare-comentare sau chiar nedeliberat, dar provenind dintr-o preocupare care chinuie ființa autorului, această culegere de eseistică pe diferite teme stringente ale anilor noștri, publicate cam în ultimii cinci-șase, ajunge mereu, orice temă și-ar propune, la o problemă cheie: aceea a omului responsabil, a celui care, respectându-se pe sine îi respectă și pe alții și, preocupându-l comunitatea cu ceilalți, se cizelează pe sine însuși ajungând la a impune acea mult dorită „morală colectivă". Care, iarăși din punct de vedere personalist, s-ar numi mult mai bine „morală comunitară" deoarece „colectivă" ar putea însemna de la unul mai mult și de la altul mai puțin, în vreme ce existența comunitară presupune participarea fiecărei persoane respectate ca atare, cu drepturile ei și îndatoririle ei.

Este o sugestie pe care o fac, tot așa cum, încă din titlu, mi-am permis să sugerez și comentatorilor acestui important autor afirmat în ultimul deceniu (intuiți deja în cei care i-au luat interviurile), să nu se repeadă a vorbi despre personalitatea lui fără a-i studia persoana. Deoarece personalitatea este mai întotdeauna doar desenul de suprafață, acoperind cu rele și bune aspectul public în decorul de rigoare, în vreme ce adevăratul model social, capabil să facă nu numai prozeliți, ci semeni, oameni de același calibru moral care pot pune picioru-n prag determinând progresul, este persoana. Persoana în toată evoluția ei ca ambiție de perfecționare, de cizelare în bine, de ajungere la niște convingeri hotărâte privind această viață și cu capacitatea de a ne convingere că nu le va abandona.

Chiar dacă aceștia au motive de admirație sau de recunoștință pentru un om dăruit, știind să creeze, benevol și dezinteresat material, un climat cultural românesc de care beneficiază și ei, le sugerez nu atât să-i caute meritele, cât să-l imite tocmai pentru impunerea comunitară a acestui tip de om. Să fie mai întâi atenți la persoana sa, așa cum a fost formată și așa cum s-a autoformat apoi în continuare – persoana sa care devine, de fapt, personajul gânditor al acestei cărți – și, de aici pornind, să deducă de ce personalitatea sa se conturează

bine în prezentul cultural românesc.

* * *

Recunosc faptul că sunt subiectiv, ba chiar foarte subiectiv în aceste afirmații deoarece, citind cartea altfel decât cum citești articolele disparate publicate în timp, mi-am găsit suport pentru o teză pe care o susțin de câtăva vreme și care, din produs al dezamăgirilor politice ca român trăitor al societății sale tot mai degradate în acești douăzeci de ani (și uitându-și speranța naivă, dar nu demagogică a luminiței de la capătul tunelului), a început să-mi devină convingere destul de fermă. Adică, atât de fermă cât pot fi soluțiile la care recurgi atunci când ajungi să nu mai vezi o a doua. Raționamentul acestei convingeri este următorul: **Așa cum marea generație a renașterii românești s-a constituit la 1848 prin fermentul intelectual al celor reveniți din lumea occidentală, după ce s-au dedicat acolo frământărilor sociale ale epocii și și-au însușit idealurile pe care le avea cea mai deschisă către democrație parte a omenirii, tot astfel, instabilitatea noastră politică de astăzi, datorată lipsei de caractere care se conjugă cu sechelele unui trecut nefast, ca și nevoia unei clase politice autentice, capabile să impună acele puține dar definitorii criterii ale democrației avansate, află rezolvare prin revenirea sau implicarea celor care au muncit, au trăit, s-au format și și-au consolidat preceptele într-o asemenea democrație dinafară, conștienți și de imperfecțiunile ei, dar și de dezideratele ei ferme, bine impuse social**.

Din acest unghi și cu această intenție declarată, să vedem cum ni se descrie personajul principal al cărții de față:

- Crescut într-un mediu intelectual românesc autentic, de formație militant națională și religioasă, adică având continuitatea tocmai a acelei formări spirituale pe care comunismul a încercat să o decapiteze ca să-și impună o manipulabilă intelectualitate pseudomarxistă sau, în egală măsură, o pseudointelectualitate marxistă.
- Contaminat și cu cât trebuie ca să știe în ce constă, de educația publică a epocii, cu toate relele și mai puțin relele ei, inclusiv stagiul militar al demagogiei pentru „apărarea cuceririlor poporului".
- Angajat în sistemul economiei socialiste, aflat în direct contact cu problemele de atunci ale economiei reale, ale repartiției ei nedrepte, ale aspectelor ei de pricepere a unora și de neeficiență a altora, ale minciunilor triumfaliste cu care era împodobită, ale consolidării unei clase profitoare și ale demagogiei patriotarde pusă în locul eficienței bazate pe morală și competență.
- Nu a fost nici măcar unul dintre cei care și-au căutat libertatea dinainte, ci și-a ales de bunăvoie să trăiască în Germania după 1990.
- Lucrează acolo constant, într-un domeniu tehnic de concepție, făcând carieră de specialitate în aceeași firmă la care s-a angajat de la început, ceea ce demonstrează că nu e afectat prea tare de complexul emigrantului ci ci știe să-

și însușească atributele pozitive necesare existenței în acel mediu social avansat.

- Dar, în același timp, nu-și uită nici identitatea culturală ajungând să reprezinte prin propriul său eu splendidul principiu modern al interculturalității europene.

- Aduce și un aport substanțial la afirmarea acestuia, aport care este, în egală măsură, o contribuție de cetățean german respectuos cu toate principiile democrației occidentale, ca și de etnic român dedicat spiritualității limbii sale.

- Și face aceasta nu ca un Rastignac visând să cucerească, indiferent cum, gloria marilor metropole, ci dedicându-și timpul liber, voluntar și fără vreun interes financiar, politicilor culturale pe care le promovează.

Schițând acest portret mai mult ideal decât real, în mod deliberat n-am vrut să intru în amănunte personale, pentru că ceea ce scriu eu nu este despre autorul respectiv, care s-ar putea să nu aibă toate aceste virtuți, ci scriu despre personajul al cărui potret rezultă din citirea acestei cărți. M-am rezumat la trăsături care pot fi mai generale, care se pot găsi la alții sau pot fi preluate de la alții, cu convingerea că și alți români, poate, la fel de dăruiți ca el, pot să se realizeze în alte direcții și pot să se dedice altora dintre politicile promovate prin experiența Uniunii Europene și a vieții civilizat-democratice a continentului nostru: Sociale, educaționale, de mediu sau chiar de politică curentă în cadrul unor partide corespunzând idealurilor lor, deoarece, în democrația adevărată, și apartenența la un partid tot voluntariat înseamnă, profitul și lipiciul de avantaje fiind doar atributul găștilor și mafiilor.

Am încercat, așadar, să nu individualizez, să las cât mai largi deschiderile acestui portret, importantă fiind doar concluzia la care vor ajunge, alături de Lucian Hetco, toți românii dinafara hotarelor țării care se vor regăsi în el: Faptul că ei, oameni realizați acolo simt nevoia să atragă atenția conaționalilor lor din țară că singura cale de a scăpa sistemul nostru politic de viciile care îl subminează este aceea morală; și că, redeșteptarea națională făcându-se prin comandamentele moralei, numai însușirea ei de cât mai mulți va conduce și la impunerea ei în viața tuturor. Aceasta nu este atât o problemă de mare filozofie, cât una de voință colectivă pentru reînnodarea multor precepte morale pe care le-am avut, pentru reanimarea normelor de conduită cetățenească liberă pe care comunismul a încercat să ni le extirpe, pentru aplecarea cu atenție asupra celor câtorva principii de muncă cinstită, de străduanie pentru competență, de respect pentru inițiativele altuia și de neîncălcare a libertăților nimănui, care dau stabilitate popoarelor de tradiție europeană prin acel amănunt semnificativ că: Imoralitatea și amoralitatea se manifestă întotdeauna; important însă, este ca morala comunitară, morala colectivă, cum spune autorul despre care vorbim, să fie mai puternică decât acestea.

Cu o asemenea speranță, a modelului de seriozitate europeană însușită acolo unde ei s-au realizat neuitându-și identitatea culturală românească, eu sper în aportul substanțial al unor atari persoane bine formate democratic, în sisteme bine constituite democratic. Sper că, prin ei, vom ajunge la formarea

unei adevărate culturi politice democratice românești și la producerea, de acum înainte, după ce vom scăpa de reziduuri, a unei clase politice românești a redresării naționale. Din acest motiv pun accentul nu atât pe personalitățile românești care au triumfat înafara țarii, ci pe persoana umană care s-a format după modelele bune dinafara țării și care poate deveni personalitate politică pentru ai ei. O persoană la modul general, poate chiar un portret ideal al ei, mult depărtat de porteretul propriu-zis al autorului și edulcorând o meneștile hibe ale acestuia.

Personajul Lucian Hetco ce ni se profilează din această carte care, ca alcătuire, prezintă un risc despre care voi vorbi în final, este astăzi o persoană realizată *acolo*, care nu și-ar ierta faptul că ar putea să nu-și împărtășească experiența și *aici*. Anterioara lui carte de publicistică se cheamă „ROMÂNUL PLANETAR", dar tocmai din această conștiință el nu și-a uitat rădăcinile și, fără a se da exemplu, se constituie pentru conaționalii săi ca un manual din care poți învăța ce înseamnă seriozitatea într-o societate serioasă. Iată cum își definește el adaptarea la cerințele uneia dintre țările întemeietoare ale Uniunii Europene: *„Orice adaptare la o nouă cultură este o provocare. Ea cere ani de zile de muncă susținută, ca să nu-i spun efort, mai ales că nu a fost ușor să trec de la mentalitatea noastră balcanică și romanică în același timp, la cea germană, care presupune alte valori și pune înaintea oricăror alte deziderate, disciplina, perseverența și calitatea. Cum însă am fost întotdeuana un om corect și disciplinat, mi-a fost mai ușor, decât altor etnici români, care au ajuns în Germania și au avut senzația de victime, ori de neînțelegere din partea localnicilor. Oricum am drege lucrurile, ușor n-a fost și basta."* Pentru ca, în aceeași ordine de idei, într-o altă pagină să completeze: *„…Cu timpul însă, te obișnuiești și înveți că trebuie să accepți realitatea așa dură cum este ea. În fond, decizia de a emigra îmi aparține și port răspunderea pentru ea. Nu pot regreta deloc faptul că am învățat o limbă străină, a unei culturi de prim rang, că am interiorizat și acceptat mentalitatea germană, ce presupune munca la baza oricărui succes. Actualmente sunt mulțumit și fericit că pot trăi într-un stat de drept, cu forță economică și care este mai înainte de toate, un stat social. Am un drum lung în urma mea, a fost greu, dar nu imposibil."*

În acest sens, vorbeam mai înainte despre speranța mea în aportul la redresarea României, mai ales prin structura ei morală, a acelor **persoane care s-au realizat** în alte țări. Pentru că ele știu ce înseamnă **să te realizezi cu adevărat într-o societate stabilă și serioasă.** Dacă ei vor veni cu aceste convingeri de *muncă* și nu *descurcăreală*, de *aport social* și nu doar *pretenții de la societate*, de *respect pentru aproapele tău* și nu *fraierirea acestuia* și, mai ales, de *voluntariat onest din partea celor care au vocații politice și de prioritate statală a încurajării sprijinirii și promovării inițiativei în mod egal la toți cetățenii*, dacă ei vor veni cu experiența prin care și-au adâncit și și-au perfecționat persoana ca fond moral democratic într-un adevărat stat de drept și au reușit să fie apreciați acolo, fiecare la nivelul lui (pentru că nu vorbesc numai de intelectuali și de vârfuri, ci de orice român, aflat la orice muncă, dar

care a învățat în străinătate mai multă cinste democratică), atunci vom învăța cu toții și cum să ne consolidăm sistemul statal și ce pretenții să avem de la el. Aceasta pentru că, spre a încheia aici comentarea raporturilor dintre persoana umană care suntem fiecare și personalitatea care se profilează mai distinct pe fundalul altora, acești oameni care au învățat să se realizeze în contextul unor cerințe superioare sunt dovada vie a faptului că: **Lucrând moral și spiritual asupra propriei tale persoane îți clădești personalitatea.**

* * *

Să revenim acum la această carte purtătoare a câtorva idei care nu pot să nu ne cucerească prin luciditatea dar și onestitatea lor. Ea reprezintă viziunea unei experiențe moderne și post-moderne a unui om de formație intelectuală care, prin morală, înțelege și sensul formării creștine. Speranțele lui în perfecționarea sistemului prin adâncirea și generalizarea moralei nu pot să nu vină și din acea conștiință pe care o avem în special noi, ca europeni: Faptul că istoria continentului nostru oferă exemplul clar al salvării unor societăți viciate de tot felul de „*sisteme*" ale epocii prin creștinismul care a răspândit morala adusă de Mântuitor.

În subtextul acestei cărți găsim, de fapt, o continuitate firească, bazată pe observații de bun simț asupra contemporaneității, a preocupării unor mari gânditori care, pornind de la exemplul creștinismului au definit **soluția morală** ca prioritară în redresarea de orice fel a omenirii, preocupare privind societatea post-modernă cu aspectele ei de crize provocate prin falimentul moral al unui capitalism care prea a triumfat pe laturi de inginerie financiară ale căror speculații depășesc nepermis de mult dimensiunile economiei reale. Din pricina aceasta, percepția libertății autentice (care pornește de la John Locke acum trei secole și ajunge la Maritain, Mounier și Dennis de Rougemont în secolul trecut) se continuă astăzi ca idee de realizare a persoanei umane prin afirmarea meritocrației într-o democrație reală, care să nu mai permită nici un fel de lipsă de transparență a unor așa zise „interese superioare" ce ne obturează accesul la datele propriului nostru destin, favorizând manipularea subterană a societății prin procedee ascunse (nu vreau să spun mafiote) care nu țin nici de economia reală și nici de realele nevoi democratice ale existenței.

Nu vreau să-i pun în cârcă lui Lucian Hetco asemenea idei pe care nu le-a formulat, dar faptul că el, sau personajul imaginat de el, vorbește despre reabilitarea adevărului public prin rațiune și morală, despre criza economică prin determinante politice, despre echivalența falimentului unor state cu falimentul moral, despre centrele puterii și mobilitatea lor iar, în același timp, lansează un apel pentru asumarea răspunderii de către o intelectualitate activă și altul ca românii să fie mai puțin nostalgici și mai mult pragmatici, cred că mă îndreptățește ca, cel puțin, să-l iau aliat la acestea. Iar faptul că el vorbește despre conștientizarea sinelui care dă pacea interioară și despre o *Restauratio magna* ca perfecționare prin morala colectivă, mă face pe mine să subscriu la soluția lui privind schimbarea de mentalitate, învățându-ne că, într-un stat de

drept și, tocmai pentru consolidarea acestuia, este absolut necesară concentrarea asupra unor fapte simple, dar categorice: *Să gândim, să muncim și să ne plătim impozitele.*

Iată aici un adevărat program cum n-am văzut până acum la nici un ministru al culturii de la noi:

„ Entertaiment nu poate deveni însă cultura în sensul sau clasic, așa cum o percepem noi, românii. Sigur că ducem nostalgia clasicilor noștri și căutăm pare-mi-se cu lumânarea modele, ori personalități publice (nu numai literați, ci în general oameni de caracter, cu o alură mesianică), care ne-ar putea ridica moral, mai întâi în ochii noștri pe noi înșine, iar mai apoi și în cei ai străinilor. Cândva însă, vom renunța să ne chinuim a mai dovedi altora, ori nouă înșine, ceea ce nu mai trebuie neapărat dovedit și aceasta se va produce de îndată ce națiunea română va câștiga în personalitate ! O chestiune de câțiva ani buni, veți vedea ! Dar schimbarea este deja perceptibilă. Cred de aceea, că ne vom schimba treptat, dar în final radical, modul de gândire, vom consuma poate mai puțină cultură în sensul ei tradițional, dacă vreți, mă refer aici la literatură, istorie ori filosofie. Vom citi mai puțină beletristică, dar mai multe cărți de specialitate. Vom descoperi și aprofunda astfel aspecte noi ale culturii tehnice, economice, politice ori sociale. Vom începe să ne întrebăm dacă originalitatea noastră nu este totuși de preferat modelelor, ori brandurilor ce ni se oferă din afara țării. Și această formă de cultură, noua cultură informatizată pe teme economice, sociale ori politice, mai puțin apreciate până acum la noi, va face parte din bagajul de cunostințe și informație al unei persoane ce se respectă. Așa cum la fel, literatura nu va dispare, fiindcă este nevoie de ea ».

Iată cum își definește condiția personală : *"Inainte de toate mă consider un intelectual român, de factură comunitară, de formație germană, prin convingere însă un român autentic, între ceilalți europeni, ce și-a văzut de treabă. Căci tot ceea ce am facut în cei 16 ani de diasporă în Germania, toată munca mea comunitară, indiferent că a fost la nivel de asociație la Agero, sau ca președinte al Ligii LARG (Liga Asocațiilor Româno-Germane din Germania), ori ca editor și redactor al publicației Agero, despre care vorbim astăzi, a fost pusă în slujba ideilor românismului. Personal mă consider a fi mai degrabă un vizionar sau dacă vreți, de muncitor ce și-a căutat silitor, întotdeauna ceva de lucru, cu un anume sens, nerisipind energii aiurea, trăindu-și ziua la adevarata ei intensitate. Trăim însă vremuri frământate în viața românilor și a lumii în general, căci neînțelegerile sunt tot mai grave, iar tarele societății trecute încă ne mai chinuie la noi acasă, laolaltă cu invidia, confuzia, păcatele sau alte angoase de factură comunistă ori neo-comunistă, însoțite de boli spirituale, ce ne afectează moralul și cultura națională. În antiteză, am gândit inițial și am vazut în Agero un spirit nou, un loc unde se respiră, se gândește liber și se speră la mai bine, un loc de scăpare, de refugiu, sigur și nealterat. Cele câteva cărți sau unele eseuri pe care le-am scris de-a lungul anilor, au toate la baza lor, acest principiu, al unității românești, în fond simplu - și eficient. »*

Iată cum a învățat el, printr-o trăsătură de specific național, conștiința demnității omului : *« . A plăti nemțește înseamnă a prelua fiecare, nota sa de plată. Adică, transpus în limbajul zilei, ar însemna în viața de toate zilele, că individul are personalitate suficientă ca să-și accepte greșeala, confuzia, se autocritică, se acceptă în imperfecțiunea sa, la fel cum nici să nu aștepte să fie nici compătimit, ori lăudat din start, fiind conștient de propriile sale dimensiuni. Exclude servilismul, mita, corupția ! Este un act de delimitare socială și un bun exercițiu de caracter, ce l-am întâlnit adeseori și care personal, place și românului de rând."*

Iată cum analizează lucid poziția țării sale de origine: *„Ceea ce s-a întâmplat cu țara noastră n-a fost în niciun caz o restaurație. Nici nu știu dacă m-aș aventura să mai vorbesc despre o revoluție. Lucrurile au fost în parte dirijate din afară. Sigur că unii din liderii politici de atunci, ce se mai află în viață, ar putea să ne povestească mai multe. Dar de ce ar face-o, ca să se discretizeze și mai mult ? Cert este că schimbarea era necesară și oarecum previzibilă în contextul momentului, chiar dacă unii dintre noi pierduseră speranța în schimbare. Liderii politici ai momentului, mă refer la cei lichidați ori lințați, cum vreți a-i spune, erau deja oameni în vârstă. Dacă evenimentele nu s-ar fi produs în 1989, s-ar fi întâmplat cu un an, doi, trei mai încolo. Momentul declanșării lor a fost însă, se pare, oarecum nepotrivit, sau, dacă vreți, unele chestiuni s-au precipitat ori s-au produs ceva mai devreme și puțin mai altfel decât se preconiza. De aceea am și avut parte de harababura „revoluției" cunoscute, de tip balcanic, de „teroriști", de diversiune, de informația parșivă, de manipularea în trombă a unei populații înfometate, ținute conștient timp de decenii în neștiință. Harababura a fost voită, fiindcă a fost expresia unei manipulări colective, iar noi n-am fost nici breji, nici democrați, ci ne-am comportat și în 1989 întocmai așteptărilor, adică am fost națiune asupra căreia s-a hotărât ideologic, din umbră, malefic, fără a ține cont de doleanțele celor mulți. Unii activiști de partid au devenit peste noapte „democrați", noii noștri conducători. Iar noua clasa politică de după 1990 a fost la fel de diletantă, ca cea de dinaintea ei. O nouă restauratio magna s-ar fi putut produce doar în 30-40 de ani, aceasta presupunând o nouă mentalitate și o nouă educație, fără totalitarism, autoritate excesivă și o viață în demnitate. Este exact ceea ce nu am putut avea în 1989. Cel mai important lucru este că totuși n-am fost divizați ca națiune, deși aceasta se încearcă permanent. Aici ar trebui să recunoaștem o oarecare competență politică, dar oare, cui să-i mulțumim ?*

Iată-l și cum este cu gândul la ai lui: *„România trece din nou printr-o periodă tulbure. Și cred că românitatea trebuie privită cu seriozitate,* ***căci România este tot ceea ce avem !*** *Și era și de așteptat să fie așa, căci nu există priorități mai mari pentru mine, cel puțin, decât România și oamenii săi. Dar ceea ce mă îngrijorează cel mai mult, dacă tot vorbim despre românitate, este faptul că actualei conduceri politice pare-se că nu-i este încă suficient de clar, că doar o Românie puternică economic, cu o rată redusă a șomajului și cu*

mult mai puțină migrație economică, va fi garantul…Munca și disciplina, faptul de a se afirma real și a trăi în sfârșit o viață demnă. In țară din păcate este mult mai greu sa te afirmi profesional, aceasta și datorită faptului că posibilitățile financiare ale întreprinderilor sunt reduse. Motivația principală în străinătate este plata muncii, deci pentru muncă bună, românul așteaptă bani buni și în occident munca sa este în sfarsit platită, deoarece pragmatismul este în occident mai important decât faptul de a avea în Romania două facultați cu două masterate și un titlu de doctor, dar un salar de mizerie. Cred că aici românii rămași acasă în tară, ar trebui să-și schimbe mentalitatea și optica și să se orienteze mai mult spre practic… românii (din străinătate) încearca să se identifice cu noua societate și doresc sa aibă în sfârșit succes, atât profesional, cât și în viața de toate zilele, succes pe care nu l-au avut acasă în țară… Tocmai respectul față de om și de existența sa – acesta este principiul, singura soluție valabilă și care va fi permanent unanim acceptată. Cum spuneam mai sus, cel mai pozitiv sistem de până acum este democrația, care va fi și de acum înainte îmbunătățit treptat. Nu vreau să vorbim de utopia unui socialism, fiindcă știm din propria experiență că nu poate funcționa. Dar societatea, pentru a putea fi cu adevărat democratică, are nevoie de realizări economice, de industrie, de performanță intelectuală, de gânditori, de filozofi, de standarde sociale, la fel cum are nevoie de un cod moral. Moralul societății, chiar dacă oscilează în timp, nu poate dispare, fiindcă este una dintre pârghiile existenței. Și cum fiecare dintre noi purtăm în noi un fel de arhetip al moralei, cred că este bine să avem încredere că sistemul actual poate fi perfecționat permanent prin morala colectivă în mod corectiv."

Iată și modul cum vede el emigrația: *„Nu în străinătate e viitorul neamului românesc ci acasă ! Nu există o tragedie mai mare pentru mine, decât să aud sau să-i văd pe nostalgicii partidului comunist și pe fanii ceaușismului, loviți de amintirile dulcege pe ritmuri de "Cântarea României" în suspine balansându-se."*

Totul pentru a reajunge la teza care devine un fel de liant al acestei cărți despre care nu se poate spune că este un studiu organizat: *„Elementul social stabilizator al Eului, ce-l întreține indirect pe cel existențial, garantul ființării, se transmite de la generație la generație, nu prin genă, ci prin morală – ce pare a fi înnăscută și posibil de îmbunătățit, repetabil, înainte de trecerea ei la generația următoare*"

* * *

În final, mă simt obligat să explic sau să justific afirmația de mai sus: Da, parcurgând cartea și gândindu-mă apoi la ideile ei, nu odată am simțit regretul că ele nu sunt așezate într-o cursivitate logică a unui studiu organizat. Nu o dată am simțit tentația de a-i imputa autorului că s-a mulțumit cu o simplă culegere de texte scrise disparat, aruncându-le cu furca între niște coperte; și că nu a avut perseverența de adevărat autor, pentru a retopi totul într-o formulă rotundă de argumentare cu cap și coadă care, într-adevăr să-l reprezinte.

Asemenea cărți, făcute din texte răspândite pe oriunde și oricum sunt, mai degrabă, atributul veleitarilor pentru care contează mai mult a avea pe ce să dea un autograf decât a lansa idei pe care să le caute într-adevăr cititorul. Nu tu însuți îți faci asemenea cărți ci, numai după ce devii mare și părăsești această lume lăsând o operă bine definită, cercetătorii mai adună tot ce pot de prin ziare și pun la urma seriei de „opere complete", un volum cu „diverse", care are strict caracter informativ în legătură cu alte preocupări ale autorului respectiv. Dau aici un exemplu cu prietenul meu din tinerețe, publicistul și cercetătorul Cristian Popișteanu care s-a răspândit în articole și interviuri fără să-l preocupe o carte bine centrată pe vreun mănunchi de idei semnificative. La o oarecare bătrânețe, însă, a scos un foarte apreciat volum de amintiri și portrete „*Istoria clipei*" care s-a confirmat a fi un mare document memorialistic.A fost sărbătorit cu fast, cum merita personalitatea lui și portretistica de bună calitate pe care o semna. Dar avea un defect: Era primul său volum, care nu se întemeia pe vreo autentică operă anterioară, ci pe articolașe și interviuri; iar cârcotașii nu s-au abținut să nu-i atraga atenția că: Întrucât memoriile se scriu la urmă, nu la debut, el și-a început opera cu sfârșitul !

Sper ca, încă tânărul Lucian Hetco să aibă luciditatea de a înțelege asta, să nu se lase amăgit de gâdilatul unor lăudători de serviciu și să treacă bărbățește la a-și construi o operă care să-i servească într-adevăr afirmării în eseistică sau literatură.

Prezentată astfel, și ca gen literar – să-i zicem, cartea mai conține o disfuncționalitate: Ea e alcătuită din trei categorii distincte de publicistică: Articole scrise pe teme „la zi", o discuție pe criterii de egalitate ideatică și colocvială, precum și o serie de interviuri date altor autori. Nu există, deci o unitate din punctul de vedere al redactării. Ai impresia că Lucian Hetco, sigur pe și conștient de ideile sale, le-a adunat repede între copertele unei cărți prin care ne arată : „Iată, acesta sunt, așa gândesc !"… Iar eu, după cum am mărturisit, îi răspund: „Multe idei bune; organizează-le și argumentează-le în consecuția necesară unui studiu eseistic".

Și, totuși, iată-mă, cu toată încântarea scriu despre această carte care:

- Ca literatură nu-și propune un gen;
- Ca argumentare nu-și propune o dezvoltare tematică;
- Ca filosofie nu pledează pentru una anume.

Cel puțin pentru mine, sunt adevărate toate acestea rămânându-mi valabil și îndemnul către autor pentru o retopire a unui posibil important material ideatic. Dar, cu toate acestea…

Da: există un „dar" care trebuie adăugat. Pentru că, toate cele trei observații rămân valabile dar… Dar putem spune că, și dacă nu-l felicit pe autor pentru graba de a strânge între coperte tot ce spune fără copertă, am întâlnit în această carte un personaj deosebit de interesant care filosofează cu sentimentul cetățeniei sale în secolul al douăzecișiunulea al erei noastre pe continentul numit „Europa", scoțând la iveală cum nu se poate mai bine o

tematică deosebită a locului și timpului menționat. El procedează la un act de profundă meditație față de destinul românului, ceea ce este deosebit de meritoriu în comparație cu literatura cârcotașă a mărginașilor publicisticii care se simt obligați să aibă un punct de vedere despre tot și despre nimic. Iar bunul lui simț (de a pune degetul pe o rană sufletească autentică și a nu se preface într-un „analist" în toate și în orice) înseamnă foarte mult și ca act publicistic de literatură angajată, și ca filosofie a vieții contemporane, și ca dezvoltare de argumente privind soarta noastră astăzi.

Prin unitatea pe care i-o dă descoperirea acestui personaj, nu neapărat real ci, mai degrabă ideal, văzut de cel care-i descrie ideile ca o bine ancorată trestie gânditoare, poate chiar alta decât autorul în viața lui de toate zilele, putem spune că avem în fața noastră o carte !

Sau, în ori ce caz, chiar vorbind doar în nume propriu, eu pot spune că am găsit un personaj - fie el livresc, dacă nu e luat cu toate trăsăturile din realitate - care dă speranțe visului nostru de a avea cât mai multe modele de verticalitate pe care să le urmeze concetățenii noștri de astăzi și de mâine.

Pentru că, la finalul acestor rânduri, trebuie să arăt și cum nu mă lasă să mă amăgesc, un alt personaj marcant și scriitor de mult mai veche faimă al emigrației române. Este vorba de Doctorul Dimitrie Grama care, pornind de la un articol asemănător, îmi scria de curând următoarele:

Mulțumesc pentru articolul trimis, care bine-nțeles descrie și exprima foarte bine situația și sentimentele românului din țară.

Este deprimant si probabil nimic altceva de făcut decât să așteptăm VIITORUL.

Am certitudinea că majoritatea românilor nu sunt copți destul ca sa înțeleagă ce înseamnă adevărata democrație și nici nu sunt destul de militanți ca să lupte pentru drepturile lor de cetățeni, acum ai Comunității Europene.

De asemenea, am impresia că majoritatea românilor accepta corupția, furtul, imoralitatea ca o parte integrală, chiar pozitivă a caracterului uman. Există deci o minoritate de "fraieri", printre care ne numărăm și noi.

*Sunt multi alți factori care contribuie la mizeria materială și spirituală care a pus stăpânire pe români și pe care am încercat să-i analizez și eu în câteva eseuri anterioare. Dar și strădaniile mele au fost de pomană, pentru ca nu am avut nici un fel de "*feed-back*" la ceeace am scris, nici măcar de la intelectualii din diaspora. Spun asta, deoarece, un scurt timp de altfel, am crezut că "intelectualii" din diaspora ar fi mai cu moț, mai luminați având și experiența unei alte forme de organizare social-politică; dar acum sunt convins că nu este deloc așa. Proporțional, românii din diaspora, exact ca și cei din țară se împart in doua grupuri distincte:* ***șmecherii*** *și* ***fraierii****. Și, atâta timp cât șmecherii vor domina statisticile caracterului românesc, vom avea parte de ceeace este acum: Corupție, Imoralitate, Neomenie și lipsă de Speranță.*

Dimitrie GRAMA

Pot spune că semnatarul acestor rânduri este un om la a cărui părere, venită din experiență și asiduă preocupare în direcția educării democratice a neamului său, țin foarte mult. Poate, tocmai din această pricină, ea mă demobilizează puțin. Dar, măcar îmi confirmă o bună parte din temeiul de la care am pornit: Chiar dacă am dreptate sau nu în legătură cu cartea și cu autorul despre care am scris, nu asta contează !… Contează faptul că toate **speranțele noastre se leagă de o mișcare cu adevărat intelectuală** de necesitatea căreia își vor da seama tot mai mulți dintre „*fraierii*" despre care vorbește Doctorul Grama. Pe românește, termenul are conotația pejorativă de (ca să-l citățm pe dl. Iliescu) *„prostănac"*. Dar dacă îi căutăm o etimologie germană din „*frei*" care înseamnă „*liber*", mă tem, pentru antagoniștii celor din categoria asta, că ne-am putea duce cu gândul la „ *om cu mintea liberă*". Ceea ce, chiar dacă facem speculații lingvistice, este mult mai avantajos decât mintea lor limitată de șmecheria ieftină, bazată pe corupție, imoralitate, neomenie - cum scrie Dimitrie Grama.

Pentru că, atunci când *fraierul* își dă seama ce încerci tu, șmecherul, înseamnă că **nu mai poți să-l *fraierești* !…** Ceea ce e aproape totuna cu dispariția, sau punerea cu botul pe labe a celeilalte categorii.

Jur, Dumnezeule, că nu-mi doresc mai mult decât atât !

DEOSEBIREA DINTRE DRAGOSTEA DE LITERATURĂ ȘI ADEVĂRATA POEZIE DE DRAGOSTE

Nu am in nici un fel intenția de a face elogiul poeziei lui Ionuț Caragea, poet român încă tânăr, care și-a câștigat notorietatea în „*generația Google*" pe multe meridiane dar, ca întotdeauna prin destinul nostru de caractere condamnate la nonsolidaritate sau asolidaritate, mai puțin în universul creativ al țării lui unde, după părerea mea, s-a înstăpânit - tranzițional, bine înțeles - un mod de existență literară circumscrisă în microclimate propice grupusculelor literare. Ceea ce n-ar fi rău, practicarea artei nepresupunând organizații de masă, dar conducând la riscul ca, în grup mic, ierarhia valorilor prin selecție naturală să nu mai funcționeze așa cum trebuie, iar iubirea de literatură să nu fie totuna cu vocația pentru literatură, din iubire provenind și *amator*ismul. Care, în accepția lui de *diletantism* trebuie bine delimitat de profesionalismul oricărei arte și tratat ca atare. Adică tot așa cum medicii bine specializați îi tratează pe vraci, iar farmaciștii pe șarlatani.

Plecat în altă lume, Ionuț Caragea are avantajul însingurării sale, ceea ce îi oferă o distanță de la care nu mai e obligat să stea cu privirile în interiorul grupusculului; să poată vedea fenomenul literar de la distanță și să tragă învățăminte din ansamblul lui, nu de la vreun critic sau maestru literar care vrea să domine un anume cenaclu dintr-o anume localitate. Pentru că, nu creatorii chinuiți de propriile lor orgolii sunt principalii vinovați de provincializarea acestor grupuri literare (prin mentalitate provincială și nu prin locul unde apar), ci „maestrul", implicitul critic local ce dă sentințe și certificate de talent, lansând personalitățile literare în micul lui imperiu după modelul grangurilor „centrali" ai vieții clientelare literare; și leit cu același arsenal de valori. Astfel, aceleași adjective, atribute și analize din repertoriul celor ce o fac la scară mare, sunt folosite și la scara mică a câtorva semnatari de volume din arealul respectiv. Ba, uneori, la furie, pentru a arăta cât de buricul pământului este el cu emulii săi, respectivul mentor și spirit rector local uită, pur și simplu, funcția critică de la care a pornit și-i îmbăloșează pe autorii clientelari cu atâtea merite de perfecțiune și genialitate, încât generația lui Nichita, șaptezeciștii, optzeciștii și chiar impunătoarele nume din perioada interbelică sunt mici amatori pe lângă creația promovată de cenaclul, revista sau editura respectivă.

Dar, în această însingurare, Ionuț Caragea are si dezavantajul de a nu fi luat în considerație de nimeni, măruntele interese de grup ne având cum să-l includă. Un asemenea motiv mă face să mă refer la el și la poezia lui cea frumoasă, mai degrabă spre a defini contrastul unui asemenea însingurat în împătimirea pentru sunetul încântător al poeziei în limba sa maternă, spulberat ca un fir de talent în largul mapamondului, față de bine definitele ventuze ale aspirației la artă cu orice preț, cu chemare și nechemare, îndemânare și neîndemânare, vocație sau doar ambiție de afirmare, profesionism sau amatorism, ce mențin climatul unei vieți literare locale în cercuri restrânse de oameni care se cunosc, se cam apreciază sau doar se tolerează ei între ei, datorită liberalizării tiparului. Liberalizare absolut necesară democrației noastre, dar nu în egală măsură utilă unei reale afirmări culturale care, pentru a se realiza, trebuie să scape de poncifele și amatorismul de la „Cântarea României".

Poate că voi fi considerat cinic, dar alături culegerii pe care acest poet interesant a făcut-o din cele vreo zece volume publicate până în prezent, am așezat un opuscul din colecția de penibilități literare a marelui meu prieten Mihu Dragomir, poet de nobilă stirpe intelectuală pe care-l amuzau la culme toate stupiditățile pe care le suportă tiparul, colectându-le cu fervoare. Procedez astfel spre a-mi face înțeleasă cât mai pe scurt teza exprimată limpede în titlu, juxtapunând o strofă de adevărată poezie de dragoste aparținând tânărului poet și alta dintr-o broșurică tipărită pe bani proprii (ceea ce dovedește doar dragostea pentru literatură), de o „amatoare de frumos" din perioada interbelică, atunci când libertatea tiparului manevrat ca negustorie în care banii nu au miros, era la fel de glorioasă ca și astăzi. Pentru că mica industrie editorială a prezentului nu e cu nimic mai brează, adăugându-și doar rafinamentul digital alăturat vânzării de ISBN-uri pentru autori submodești, al asigurării de prefețe elogiative pentru cei mai avuți și chiar al negustoriei cu vreo campanie de recenzii în publicații cu tiraj confidențial dar care, apoi, pot fi citate în postfețele care susțin autorii după ce au mai strâns niște bani pentru un nou volum. În acest mod, putem afirma cu mândrie că economia noastră de piață a produs și a (re) impus tipul de editor prestator de servicii spre a satisface nevoile reale sau amatoristice ale unor mici comunități, la fel cu atelierele de confecții și reparații, rentabile la un anume număr de populație; sau, chiar, cu cabinetele dentare care pun coroane și proteze oricărui om care are nevoie să mănânce și nu numai celui care știe să zâmbească frumos. Printre acestea s-au profilat și câteva mici dictaturi, fie ale unor finanțări de stat supuse intereselor unei anumite orientări sau găști, fie ale câștigurilor cu cărți comerciale, ca niște supermarketuri cu produse de serie, banale, uneori expirate, dar ambalate frumos, de genul „*legate-n imitație de piele, ca să lași doi metri de bibliotecă urmașilor*"... Și, bine înțeles, nutrim speranța să se impună naibii odata o editură cu adevărat program de cultură națională și de cultivare a elitelor cum, avis rara, începuse a fi în unele domenii Editura „Humanitas".

Dar să revenim la exemplul edificator și scurt pentru care m-am

lungit cu vorba. Voi cita două strofe, din două poezii de dragoste a doi autori care demonstrează ambii dragostea de literatură, de vreme ce o frecventează. Unuia dintre ei, însă, lipsindu-i din această dragoste necesarul respect pentru literatură; respectul care-l face pe omul de bun simț să se oprească dinaintea profesioniștilor unui domeniu pentru care n-are chemare și să nu înainteze acolo unde nu-și are nici locul, nici priceperea, nici, în ultimă instanță: harul.

…cândva ne vom atinge și vom clădi iubirea,
coloană infinită cu palmele pe cer
și vom culege stele să le simțim zvâcnirea
când inimile noastre nu vor avea reper.

Așa sună o strofă din recenta culegere a lui Ionuț Caragea pe care, ca să nu jignesc libertatea de a tipări a vreunui grafoman contemporan, o juxtapun unei strofe pe care am mai pomenit-o, extrasă, după cum am spus, dintr-o plachetă tipărită în timpul libertăților interbelice:

Am avut și eu odată
Un iubit frumos și bun
Și-a plecat în țări străine
Și-a murit de glonț de tun.

Pentru Ionuț Caragea - care, fiindcă „*a plecat în țări străine*", nu face parte dintre găștile autohtone unde, la scară mai mare sau mai mică, se laudă ei între ei - așezarea alături de asemenea delicatese ale ororii literare, ar putea fi jignitoare. Fericit fiind, însă, că „*n-a murit de glonț de tun*", îl rog să mă ierte și să înțeleagă că, pentru mine, e o răcorire. Și să mi-o accepte din următoarele motive:

Ca modest profesionist al scrisului, ce sunt, m-am simțit întotdeauna încurajat să mă aflu între prieteni ce știau să apere drepturile și fruntariile acestui profesionism pentru care fiecare trudim din greu, nu ca pentru alte profesii - doar patru sau cinci ani de facultate, ci o viață întreagă; și aceea puțină de vreme ce, deseori, adevăratele rezultate se văd de abia când ajungi la eternitate. Astfel, cum am spus mai sus, am moștenit în memoria mea, ca un memento a ceea ce nu trebuie să lăsăm să se întâmple pe piața literară, toată colecția de poncife grafomane colecționată de Mihu Dragomir cu osârdia celui care nu numai că vrea să se amuze, ci și a maestrului cultivat de o rară generație de poeți splendizi și care, la rându-i, a cultivat cel puțin două. Colecție adunată de Mihu, marele îndrumător de poeți care a ținut până la moarte rubrica „*Dintre sute de catrge*" unde a fost lansată toată floarea poeziei vremii, tocmai pentru a le da acestora exemplu de ceea ce nu trebuie să facă și, mai ales, ceea ce nu trebuie să lase să pătrundă știrbind blazonul nobil al profesioniștilor în ale scrisului.

Nu era vorba atât de persoane, cât de opere; de neghina strecurată chiar

printre culegerile bune ale unor oameni cu talent bine consacrat, dar nedotați cu simț critic față de propriul lor verbiaj. Astfel, când, în prolificitatea sa, Nicolae Tăutu scotea carte după carte si chiar luase, împreuna cu Mihu, un premiu de stat pentru poezie, acesta i-a atras atenția că nu tot ce se publică diurn, în ziare, își găsește și loc peren în paginile cărților; că una e poezia ocazională pentru care ei erau mult solicitați de reviste fiind poeți la modă și altul e rolul mesajului poetic pe care-l duci cu tine până la împlinirea unei cărți; că nici o carte nu e o simplă culegere, ci fiecare își are poetica ei, tot așa cum un articol sau un interviu, părând fulminant într-un ziar pe o „*cestiune la ordinea zilei*" își poate pierde orice semnificație în volum și chiar îl poate descalifica pe cel care-și alcătuiește opera definitivă din culegeri de scriitură jurnalieră. Tăutu a înțeles, a acceptat și, cum îi ardea buza să scoată un nou volum pentru care avea creație diurnă destulă, a propus să ne facă o lectură ca să alegem noi ce trebuia a se tipări pentru eternitate și ce rămânea doar ca scurtă răsuflare pentru „*carpe diem*"-ul respectiv. Am procedat ca atare: El citea foile pregătite iar, la fiecare, noi îi spuneam să le pună în dreapta sau în stânga. Supus, ascultător, obiectivat el făcea asta… Până când l-am prins că, uneori, trișa și, când nu eram atenți, mai sustrăgea câte o foaie din cele pentru gunoi și o punea furiș de partea cealaltă… O dată, de două ori, până când i s-a strigat: „Nae, e volumul tău și tu poți oricând să faci ce vrei cu el; dar acum, cât noi ascultăm, lasă naibii foile așa cum zicem !"… Atunci, două lacrimi mari în care strălucea toată durerea și ruga s-au prelins pe frumosul lui obraz poetic și i-am auzit glasul invocând: „Dar voi nu știți cât m-am chinuit și cât am scrâșnit din dinți până când am scris poezia asta !"… Și, nu numai invocând, dar chiar cutremurându-ne cu durerea unui om sincer față de efortul său, din păcate, de data aceea sterp și, din fericire, în alte ocazii foarte inspirat.

Ce să-i faci ? ! Există și asemenea autori care pot produce lucruri de valoare alături de dezamăgitoare banalități și, tocmai din acest motiv s-a instaurat funcția selectivă a adevăratului critic literar. Pentru că nu s-a inventat încă, nici cu electricitatea pe sârmă, nici prin undele herziene, nici în sistemul digital (iată: proaspăt laureat cu „Nobel"), vreun mecanism care să confere cantități de talent sau, măcar, să producă timpi de inspirație, avem deseori nevoie de o selecție ulterioară, bazată pe caratele fiecărui produs în parte. Dau un exemplu care se poate verifica consultându-se ediția respectivă: Ion Horea este un poet bine conturat și foarte riguros cu sine însuși. Și, cu toate acestea, Romulus Vulpescu, având la viața lui mult har de editor, i-a propus să-i selecteze el poeziile pentru un volum antologic. Ei bine, oricât de mult am fi convinși de virtuțile operei poetice a lui Ion Horea, când citim acel volum asupra căruia și-a pus amprenta selecția lui Romulus Vulpescu, ne dăm seama că poetul e și mai valoros decât l-am considerat citindu-i celelalte volume.

Iată, așadar, că nu neg în nici un fel necesitatea unui adevărat mentor critic, ci doar îi batjocoresc pe cei care fac asta, nu din vreo reală chemare, ci din grandomanie, veleitate sau poltroneria importanței pe care și-o dă neavenitul. Fofilându-se pe post de selecționeri unici (de cele mai multe ori

dintre ratații creației propriu zise, deținători de eșecuri în încercările beletristice proprii), prin veleitatea lor, aceștia speculează veleitățile altor câtorva din jur, amăgindu-se că au fondat în mica urbe încă un mare „Cenaclu Sburătorul". În ce scop ? Bine-nțeles nu altul decât ca dubitabilul preopinent să se poată compara cu Eugen Lovinescu.

Și, în același timp, amăgindu-i pe alții; pentru că veleitatea lui „*a voi (sau a dori) să creezi*" nu are nimic de a face cu *putința de a crea*. Ca să nu mai vorbim de har, sau măcar de toate subtilitățile poeticei caracteristice fiecărui gen literar, pe care adevăratul scriitor le deprinde prin propriul său spirit de observație, chiar dacă nu s-a găsit încă (și cred că nici nu se va găsi) formula de manual pentru așa ceva. Fără acestea, o asemenea veleitate ține mai mult de ambiția de a te lua lumea drept creator și a putea poza ca atare dându-ți importanță sau pretinzând importanță.

Într-o asemenea ordine de idei, îmi amintesc de un confrate ambițios, pe care l-a nenorocit nereușita unor sute de pagini din care nu-i ieșea un roman, le-a rupt, le-a mototolit și le-a aruncat la coș, apoi și-a înecat durerea într-o beție cruntă. Când s-a trezit, a făcut dușuri reci și inhalații cu abur, s-a dopat cu algocalmine și a încercat să se apropie de masa de lucru. Acolo, ce crezi: Scoase din coș, lipite cu scotch și călcate cu fierul, tronau paginile pe care el le aruncase. „Te-ai îmbătat, maică și ai aruncat toată munca asta la care am văzut cum te-ai forțat"- îi spuse soacra care fusese nevastă de precupeț – Nu se poate; alege măcar ceva și scoate niște bani din truda asta !"… Respectivul, făcuse măcar gestul uman de a se îmbăta de ciudă; îmi amintesc însă de altul, ce scrisese un roman ale cărui pagini, ca să le publici, ar fi trebuit, pur și simplu, traduse din română în română. Circula cu el pe la diverși editori care, după efortul lecturării a două pagini de prostii și agramatisme, îi dădeau cu el în cap. Cândva, după ce ne-am câștigat libertatea, ce vad la un chioșc din Gara de Nord ? – Numele amicului respectiv pe coperta unui volum impresionant îmbrățișat de-o banderolă pe care scria nici mai mult nici mai puțin decât: „**Roman interzis de 20 de ani sub apăsarea cenzurii care nu l-a lăsat să apară".**

Nu știu dacă raportul dintre câinoșenia cenzurii și prostia unui asemenea nechemat e o problemă politică sau una de breaslă în apărarea unor criterii de bun simț artistic, dar îmi amintesc de un alt mare prieten al meu, celebrul pictor și maestru monumentalist solicitat și răssolicitat de șeicii lumii la înnobilarea artistică a palatelor provenite din petrodolari, care a pictat ani de-a rândul cele mai mari minuni arhitectonice din emirate: Petre Achițenie. Artist modern, cu o viziune brâncușiană în culoare, acuzat de fundamentaliști că și-a permis să-l pună-n frescă pe Eminescu alături ctitorilor din biserica botoșăneană „Uspenia"unde a fost botezat poetul, el a avut o copilărie săracă pe la mănăstirile unde a învățat de la zugravii stilului bizantin, a trecut apoi la o perioadă tributară picturii lui Grigorescu și Andreescu, dar de înaltă apreciere în epocă și a fost adus ca bursier la singurul Institut particular de belle-arte din București, patronul acestuia dându-i de toate - casă, masă, lecții, atelier, vopsele,

cu o singură condiție: Să retușeze tablourile unor colege din familii avute, de pe urma taxelor cărora ființa Institutul, ca să crească prestigiul acestuia atunci când expunea lucrările studenților. Așa și-a făcut Achițenie și studiile, dar a realizat și zeci de pânze pentru expoziții de succes, semnate de alții. Și, pesemne din acest motiv, când a ajuns profesor, șef de catedră și maestru al multor generații de absolvenți ai Universității Naționale de Arte Plastice, avea un ochi teribil, descifrând imediat amatorismul și excluzându-l. Se purta foarte exigent, mai ales cu fetele; și nu le ierta dacă se îndoia de talentul lor. Vorba lui binecunoscută era: „Vrei să ai îndeletniciri artistice și să-ți umpli timpul cu ele ? Du-te la tors, la vopsit lână, la croșetat, la țesut ii și covoare, că așa face orice femeie de român ca să-și îngrijească locuința îmbrăcând-o-n scoarțe, și nu ca să se laude cu afișe de expoziții la care n-o să vinzi nimic !”…

Încurajat de el, am îndrăznit și eu să ricanez în fața unor foști generali sau ștabuleți, sau miniștri care, venindu-le ideea să tenteze la profesia noastră pentru a-și umple timpul de pensie grasă, încep a se considera colegi și a-ți aduce cărți spre publicare sau recenzare. Le spun de la obraz: „Dacă te-a apucat dragostea de artă la bătrânețe, de ce-ai cășunat neapărat pe meseria mea și nu faci, de exemplu, balet, sau cascadorie ca să-ți umpli timpul ? !”…

S-ar pune întrebarea ce legătură au toate acestea cu poezia de dragoste a lui Ionuț Caragea, o creație literară onestă și de certă inspirație, inegală încă, atingând și cote superbe pe lângă inegalități oarecum supărătoare, dar niciodată sub limitele profesionalismului. Niciodată lăsând impresia că autorul s-ar îmbăta cu apa rece a amatorismului, ci întotdeauna simțindu-l crispat în voința de a comunica ceva ce are într-adevăr de comunicat. Ceea ce mă face să îl încurajez din toată inima și să-i apreciez volumul ca atare, pentru că inegalitățile lui sunt chiar mai interesante privind căutarea de expresie artistică nouă; mai interesante decât o mânuire sigură, la o anume ștachetă lipsită de oscilații… Da: ce altă legătură, decât contrastul încântării, ar putea avea considerațiile mele despre amatorism și grafomanie cu poezia de mai jos, pe care sunt tentat să o citez în întregime ? !

În altă viață am fost un râu

în altă viață am fost un râu
iubita mea era o salcie
cu dragostea despletită
câteodată frunzele ei
*îmi acopereau trupu*l
câteodată se închidea în sine și plângea
adesea o mângâiam unduitor

într-o zi iubita mea a plecat
în căruța unui lemnar

în locul ei
pe un ciot
se odihnea adesea
o codobatură

eram furios și pentru o vreme
n-am mai privit malurile
până când o femeie necunoscută
privind prin mine pietrele
a vrut să afle rostul pământului
și s-a lăsat să cadă
ca o pană de codobatură
ca o frunză de salcie

a plutit o vreme
cât m-au ținut brațele
apoi am sărutat-o
și a rămas în voia mării

deseori iubita mea cântă
la miez de noapte
vrăjește pescarii

iar eu întind degetele
prin siajul bărcilor

Și, dacă poemul de mai sus l-am reprodus din această încercare de antologare tematică extrăgând lirica de dragoste existentă până în prezent în opera tânărului poet, cer permisiunea să mai adaug unul, dintr-un alt volum, cu alt orizont ideatic, definindu-i personalitatea literară dintr-un alt unghi, dar care justifică la fel de bine convingerea că ne aflăm în fața unui autor care are ceva de spus și, stăpân pe niște mijloace moderne de exprimare a unor inedite stări poetice, va mai avea încă de spus impunându-și registrul poetic asupra generației sale:

Download

Doamne
am primit mesaj de la tine
în timp ce mă spovedeam pe hârtie
*s-a înfiripat un **link** între cer și pământ*
*prin care mă hrăneam prin care te **downloadam***
poezie

am învățat să iau totul de la început
primul cuvânt a fost
amintire
nu trebuia să construiesc
un alt turn babilon din metafore
pentru a-ți arăta cât de deștept sunt
am așteptat cuminte
ca picăturile de ploaie
să culeagă cuvintele din vânt
mi-am întins palma
pe linia vieții a apărut
o ***floodă***
o iubire
care m-a făcut mai Om
decât sfânt
prefer să rămân toiagul tău Doamne
pe care să-ți sprijini sufletul
și să mă doară dragostea ta
decât să mă dărâme
cuvinte de dragul cuvintelor
pentru că-n lumea asta chioară
nu tot ce zboară se numește înger

Prefațat astfel, cu profilul poetic așezat ca o efigie care, cu ochiul vizibil cercetează frumusețile iubirii mai mult decât frumusețile iubitei - aceasta fiind unică, neschimbată, discret mișcată sau, mai degrabă doar clătinată cu drăgăstoasă grijă; situată într-un nadir perpetuu al prospecțiunilor sale și venind la el prin fluxurile sentimentelor diferite pe care i le provoacă; uneori voluntară față de sentimentele lui supuse, alteori supusă în fața sentimentelor lui voluntar declarate și surprinzător descrise – el le disecă și le află metafora… Dar cu ochiul celălalt, ochiul nevăzut pe care îl bănuim a recepta mesajele venind din transcendent în limbajul noilor configurații ale unei lumi virtuale, Ionuț Caragea își capătă cele două dimensiuni auctoriale: Una de conversație cu divinitatea care și-a depășit odată cu el și cu secolul lui trăsăturile fundamentalist-paternaliste de „Tată a Toate", făcându-ne conștienți că, de fapt, e „Duhul din Toate", adică prietenul, sfătuitorul, inspiratorul și animatorul gândurilor tale, al simțirilor cu care-I înțelegi Cuvântul; iar tu ai dreptul modern să nu-l înțelegi ca pe o poruncă, ci exact ca pe un duh care te animă și pe tine fericindu-te, tocmai pentru că Dumnezeul tău dialoghează cu tine și te lasa să dialoghezi cu El întru luminarea acestei vieți; chiar și cu mijloacele cele mai moderne, care se dovedesc a fi la fel de profund transcendentale… Asta ar fi prima dimensiune. Iar, a doua e cea de ascultare întru tocmai a îndemnurilor acestui Dumnezeu Atoateiubitor, făcându-te și pe tine să iubești în măsura în care ești ființă după chipul și asemănarea Lui; și să cânți iubirea dacă ai primit de la el

talantul poeziei.

Asta, cred eu, face din Ionuț Caragea un liric dotat cu justificată înclinație către poezia de dragoste iar, din acest volum al său, o demonstrație bine pusă pe direcție. O demonstrație promițătoare meritând a fi călduros primită, cu toate limitele sale; o demonstrație care ne arată că, atunci când va reuși să depășească anumite poncife ale teribilismului de a spune oricum orice, teribilism care-i aplatizează pe mai mulți congeneri ai săi, când va ajunge să simtă că versul alb (ca să nu spun că respinge, spun numai că:) admite și mai greu vocabula de simplă comunicare, lipsită de profunzimi sau de originalitatea rezonanței, că diminutivele zgârie urechea și simțul poetic iar simplitățile exprimării trebuie să cuprindă mereu un antibanal feroce, - când își va radicaliza poezia față de asemenea tare, constănțeanul din el va avea dreptul să se pretindă din stirpea tomitanului care s-a autodenumit „*tenerorum lusor amorum*".

Mă opresc aici de teamă ca, în ciuda a cel puțin opt superlative pe care le-am folosit caracterizându-l pe acest poet care le merită, să nu-i fac vreun deserviciu vorbind cinstit despre hibele pe care le mai are, in contextul in care astăzi, prin practicile despre care vorbeam la începuturile acestor rânduri, orice prefață sau postfață situează orice carte la care este atașată, cel puțin de la perfect și genial în sus; iar baremul de superlative este pe la minimum douăzeci și patru la orașe și treizeci și două în municipiile capitală de județ . Fraza de început de cronică literară cu: „*Valorosul volum de cimilituri apărut în prestigioasa editură din Pătârlagele aduce o contribuție națională la…*" este bine generalizată în limbajul criticilor despre care am vorbit mai înainte, iar prietenul meu Achițenie, care le îndruma pe grafomanele picturii către talentele produselor casnice, își savurează acum nemurirea, devenind el însuși monument.

Iar eu, păcătosul, convins că, în urma unor asemenea practici de reclamă la tarabă, e întru totul justificat faptul ca, acela care te roagă să scrii despre el, e sigur că vei scrie cât de genial este, m-am jurat mai demult să nu mai accept asemenea propuneri, să le răspund de la obraz : « *Dragi copii-confrați, nu mai apelați la mine, fiindcă nu vă pot lăuda sincer la modul meu sobru, văzându-vă și limitele. Piața este prea stricată de lăudătorii de profesie care, pesemne în schimbul unei sume modeste, vă ridică pentru câteva minute în vârfurile gloriei care vă place și vă gâdilă, fără să vă dați seama cât de amară e deziluzia când constatați că a fost o șarlatanie. Ori, mai rău : unii dintre voi nici nu vă mai dați seama, ajungeți să vă credeți monument național de unde priviți cerul și nu mai vedeți câinii care ridică piciorul la temelia soclului… Piața analizei literare e deteriorată de tot felul de subingineri lingvistici, tot așa cum mafia țigănească a pieților sufocă zarzavagii autentici. Poezia e egală cu tariful paginilor tipărite, iar un volum nu e greu nici să-l scoți, nici să-ți fie lăudat; e mai greu să nu te facă de râs pentru veșnicie, pentru că cerneala de tipar dăinuie împreună cu prostiile pe care le imprimă…*

Diletantismul vă pândește din același ascunziș de unde vin și laudele nechematilor. E inflație mare, băieți ! Vedeți-vă de meserii serioase că, altfel, ajungeți și voi printre tarabagii care vă umplu azi de iluzii luându-vă bănuțul ! »…

Cam așa mi-am propus să le răspund; dar lui Ionuț, care pe deasupra mai e și constănțean de al meu, apucasem să-i promit, tocmai fiindcă l-am văzut că a trăit experiența și, ajungând pe locurile natale, a avut parte de prezentări care-l plasau fără jenă pe acea diagonală urbanistică dintre statuia lui Ovidiu și bustul lui Eminescu, ba chiar pe un soclu cu puțintel mai înalt decât ale acestora.

Dintr-un asemenea motiv, cu toată dragostea mea pentru talentul adevărat al oricăruia, anunț că e ultima oară când, în scrierile mele, mă refer la vreo carte nou apărută. Oricât s-ar insista pentru o prefață, sau recenzie, sau măcar lectură, eu văd în spate surâsul umil al cerșirii unor laude; iar, după ce scriu, mai simt și scrâșnetul de nemulțumire că nu am lăudat suficient. Așa că: De ce să fiu lingușit sau înjurat ? !… Mă simt bine așa cum sunt, mă bucur când găsesc în talentul altora un sprijin pentru a impune biata cenușăreasă de literatură română și, cu asta: Punctum !

V. EPILOG CU O SCRISOARE DIN NEPTUN

SCRISOARE DIN NEPTUN

Stau în concediu cu burta la soare (pe banii mei, bine-nțeles, cum am făcut de-o viață după – ah, nemaipomenitele vacanțe petrecute la bunici la țară !) și meditez a lene (nu *alene*, ci sfânta noastră *lene*) la ce e mai facil, adică la ce mă provoacă mai mult din ce am în dreapta și ce am în stânga. Valurile pe care tot le aud cum mă caută par să mi-i aducă în jur pe toți cei care nu mai sunt, oricât i-aș evoca eu. Dar lumea s-a schimbat, în jurul meu sunt alții și eu mă păstrez aici singur, cu amintirile întreținute doar de geografia plajei, care e aceeași.

În dreapta, așa cum stau cu fața, adică cu călcâiele, spre mare și spre răsărit, peste un șir de funduri la fel de frumoase, torsuri bărbătești cu aurărie în lanțuri și medalioane, expoziție de cearceafuri cu șnururi pubiene și topless, e zidul cu nișă de santinelă de la grădinile palatului pe care și l-a construit Ceaușescu, chipurile fără sponsori. În stânga, fără vreo intermediere, ci chiar pe cearceaful meu, am ziarul cu poza retușată a lui Sarcozy și informația că președintele francez a recunoscut numele firmei sau firmelor care i-au sponsorizat concediul într-o casă de vacanță de lux din America.

"Ce grandoare, ce decădere !" – îmi sună prin minte odată cu foșnetul valurilor, difuzoarele tonomatelor, țipetele copiilor și admonestările mamelor, totul constituind peisajul sonor pe care mi-l permit pleoapele mele închise spre a se bucura și ele de dreptul de a lenevi la soare: Ce grandoare, ce decădere !... Lui Ceaușescu – prieten echidistant și cu Giscard și cu Bokassa, îi făcea poporul recunoscător ditamai viloiul cu domenii și debarcadere de acostat crucișetorul, în vreme ce președintele Franței, adică urmașul Regelui Soare, al lui Napoleon și al lui De Gaulle, e la mâna unor afaceriști ca să-și ducă familia la un ranch, fie el chiar și de lux, cu abia un mic ponton pentru canoe !... Ce grandoare, ce decădere ! – îmi trece mie prin minte, lenevos, în vreme ce soarele pătrunzând prin pleoape mă gâdilă cu transparența lor care capătă irizări roz.

Și lenevesc plutindu-mi gândul ăsta prin minte, fără nici un chef să mi-o adun, să scormonesc ceva logică-n ea și să ajung la un raționament.

Nu vreau raționamente aici !...Zac insensibil lăsând să mi se plimbe gândul ăsta prin tot golul minții în vacanță, stârnind imagini și amintiri aiurea: lenevoase, fără pregnanță, apărând și dispărând sub (și el, tot în dorul lelii)

implacabilul: “Ce grandoare, ce decădere !”...

In felul acesta, un gând la fel de leneș ca și simțurile mele, îmi pune-n față amintirea zilelor când Ceaușescu nu mai făcea baie de mulțime, ci se mulțumea cu baia de mare și baia de scriitori, alegându-se pentru asta vreo zece-douăzeci mai guralivi și mai pe plac… Nu spun mai multe despre modul cum se făcea această triere și cum se dădeau unii în vânt după ea, venind special în acele zile, dispuși să nu facă nici baie nici plajă, nici pescuit, stând în sacou cu cravată și clamând a fi selecționați. N-o spun și fiindcă mi-e lene, dar și fiindcă unii mai sunt în viață participând la asemenea dezbateri și astăzi… În acele momente, vila scriitorilor, vecină, de altfel, cu a dictatorului, pesemne pentru ca să coste mai ieftin cablarea la ascultare, se umplea de « organe » … Și ale noastre și ale lor ; adică organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, organele de supraveghere a acesteia iar, printre ele, unii amfibii ; adică înotând și în apele noastre, înaintând (în grad) și în balta lor… Ce-i de mirare ? Una dintre ăștia, ale cărei povestiri sunt un fel de fișe de observație a bărbaților sub care s-a făcut că geme - deci corespund, ca literatură, genului informativ - am auzit că și acuma se menține în planul... literaturii de specialitate informativă ; iar altul, ne mai putând suporta chinurile de… conștiință că i se va găsi dosarul, tocmai când a venit moda să se autodenunțe, a constatat că era mare-nghesuială : Se precipitau să facă asta mai mulți din grupul lui de foști dizidenți…

În fine… Cred că pălăvrăgesc și eu de unul singur, cu gânduri legănându-se aiurea sub soarele ăsta cu miros lenevitor de alge !... Dar, în ultimă instanță: gânduri plăcute... Pentru că, pe atunci, ehe, Iancu, exemplu de coleg care pendula cel mai ritmic între organele alese și organele gradate, venea cu casierul după el și, nouă, care de la sine nu eram selecționați pentru baia de scriitori a genialului, ne dădea un împrumut ca să ne ducem, cu șlapii și ținuta noastră indecentă, să bem și să pălăvrăgim cât mai departe, prin alte locuri decât cele luate în colimator; să nu se-audă în microfoanele casei altceva decât comentariile încântate și laudative ale celor de pe (verificați-o vă rog) “lista de participanți la întâlnirea cu tovarășul”....

Ce mișto era !... Ne duceam peste drum, la Cireșica, unde astăzi bărbații de stat dansează cu țigănci rusoaice, dar atunci Costel-mandatarul avea un modest grătar fără instalații de microfonie, fiindcă ieșea foarte bună saramura de stavride. Spre deosebire de votca proastă de acum, servită elegant în pahare scumpe, cu umbreluță și preț piperat, el îți trântea pe tejgheaua strâmbă votcă bună în pahare de sticlă ordinară și, uneori, pentru literați consecvenți și critici de autoritate, dădea pe credit. Avea și-un difuzor pe care-l punea atât de tare încât degeaba se chinuiau ginitorii să noteze, așa că, să te tot ții de bancuri !... Apropo de președintele nostru și cel al Franței, exact cum astăzi glumim cu bancul că alegerea lui Sarcozy a revigorat imnul *« Allons enfants de la Hongrie... »,* acolo, la « Cireșica » am lansat noi pe atunci calamburul cu *« beau d’Estaing – beau de sting »* spus, chipurile, de genialul la Bordeaux, ceea ce l-a făcut pe Giscar să aprecieze complimentul și franceza în care scornicești eanul îi spunea că e frumos. Tot acolo, dintre suporterii balerinei cu microfoane de

Ploiești, de care se îndrăgostise și cu care l-a căsătorit Ceaușescu pe marele său prieten intitulat unic: *« Majestatea sa imperială Bokassa I, președintele republicii Africa Centrală »,* multi dintre cei care o cunoscuseră mai intim au făcut *« Asociația cumnaților lui Bokassa »*, noi, ceilalți, mulțumindu-ne a comenta faptul că « plutonierul canibal făcea copii ca să le mănânce organele proaspete, în vreme ce pretinul lui, Ceaușescu, ne chinuia nouă organele ca să facem copii »... Și, tot acolo, am lansat cântecul de glorie : *« Condu-ne bunule părine/ Condu-ne bun conducător !/ Condu-ne buna lui soție, / Condu-ne bune Nicușor ! »...* Iar difuzorul de la magnetofonul « Tesla » ce atrăgea însetații urcând de la plajă, urla atât de tare încât, să te bată să recunoști că ai spus așa ceva, și tot n-ar fi avut alte probe auditive decât glasul lui Dolănescu, sau al Mariei Lătărețu.

Ce grandoare, ce decădere !... Nu ? !...

Adică, de ce grandoare, de ce decădere ?... Era aia grandoare ? E asta decadență sau decădere ? !... Nu mă pot concentra ca să-mi dau un răspuns; și, în ultimă instanță, nici nu vreau. Sunt pe nisip, în vacanță, iar gândurile se prefiră și-o iau razna care-ncotro, ca și firele lui printre degete... De ce decădere ?... A, da : De la știrea cu Sarcozy. Nu-mi iese din cap amănuntul că și-a inaugurat cei șapte ani de președinție c-un concediu plătit, ca la milogi, de-un sponsor... C-așa-i la francezi : Politicienii au cei șapte ani de-acasă, iar Constituția prevede șapte ani de președinție. În vreme ce la noi, o șleahtă de politicieni fără cei șapte ani de-acasă trag sfori să schimbe Constituția în materie de prezidențiale : Ba mai spre dictatura, ba mai spre impotența președintelui, vocația demagogului incapabil de fapte fiind aceea de a se arăta nemulțimit față de starea prezentă.

De exemplu, în loc să fie mulțumiți că avem un președinte boier care, spre deosebire de Sarcozy, a făcut-o el pe sponsorul luând cu avionul câțiva intelectuali și aducându-i să petreacă weekendul la vila lui, bârfesc !... Că, dacă el nu e intelectual, de unde știe care-s adevărații intelectuali ? !... Sau, că nu ăia-s adevărații intelectuali; sau, dacă sunt, s-au compromis prin cochetarea cu puterea; sau, îi desființăm pur și simplu - în favoarea altora, bine-nțeles, - că, la noi, nu e nici grandoare, nici decădere; la noi e doar umoare și intoleranță, egocentrism și exclusivism, care pe care și capra vecinului !... Noi bârfim, nu judecăm; noi invidiem, nu polemizăm; noi nu ne luptăm în idei respectându-ne adversarul, ci suntem de la-nceput adversarii oricui mai e capabil să aibă idei înafară de noi și, cel mult, gașca noastră !...

Îmi amintesc de un confrate care, între timp s-a ajuns dar, pe când era încă famelic debutant scoțând un roman despre țărani, nu m-a întrebat dacă mi-a plăcut cartea, ci dacă-i mai bună decât cele ale lui Preda sau ale lui Fănuș. Și, într-un mod strict sinucigaș prin care (specific nouă : distrugându-ne unii ideile altora, nu ne pasă că frumusețile culturii naționale își tot întârzie accesul către universal), nici măcar asta nu-l interesa mai mult decât ca un mijloc de afirmare a propriei sale persoane. Adică, nu valoarea spre perenitate a cărții, ci faptul dacă apariția ei va putea constitui o treaptă pentru înălțarea hoitului său

muritor, a convulsiilor de vanități, veleități și mafiotisme care colcăiau într-un alt lob de creier decât acela care-l făcea să scrie literatură destul de frumoasă. E vorba de literatura aceea pentru care fiecare avem rezervarea de loc, nu aleatoriu, ca la tren sau la teatru; ci avem exact rezervarea pe care o meritǎm, avem exact rezervarea pe care meșteșugul nostru și-o consolidează. În așa fel încât nici o carte nu ocupă ierarhia alteia, ci și-o capătă pe a sa, se-așează-n raft și rămâne acolo dacă-i e locul, sau se duce la gunoi și, iarăși, rămâne acolo, dacă acolo-i e locul...

Zău că nu-nțeleg !... În relaxarea asta cu nisip cald și briză dulce, cu soare jucăuș și foșnet mătăsos de ape, uit de luptele politice, devin nepăsător la cele cotidiene și deschis spre idei generoase care-mi înfrumusțează viața fără să mă coste mare lucru. Adică, fără să am nevoie de vreun sponsor pentru a trăi o asemenea curată liniște de vacanță, cum pesemne, după luptele electorale și-a dorit și președintele Franței. Și, parcă mă-ncearcă un fel de mândrie națională în legătură cu al nostru, care – țară mai mică, președinte mai mic, dar a fost boier : a invitat câțiva intelectuali să-și facă o mică vacanță la vila lui... Boier !... Cum erau toți boierii noștri adevărați, găzduind la moșie, peste vară, niște rude sărace sau pârliți speculativi ca noi iar, toamna, când se-ntorceau la orașe cu banii strânși din vânzarea recoltei, făcând și danie pentru câte-o ctitorie care le păstrează numele peste veac !...

Acuma, rar așa ceva ! *Les nouveaux riches* se duc în Emirate, sau să nască la Paris, ca să dea ceva bani acolo pentru sponsorizarea vacanței lui Sarkozy; dar se întorc repede, cu mai mare poftă de ciubuc pe spinarea statului și toată inteligența concentrată către clientelismul politic. Iar, în loc de ctitorii, prezintă cu nesimțire la televizor prostia nevestelor cu giuvaieruri, prostioarele plozilor pentru scutecele cărora cheltuie cât să ții la școală trei generații de țărani și, pentru ca sfidarea parvenită să fie totală: mofturile alimentare ale animalelor de companie ... Ce grandoare, ce decădere ! – repetă mintea mea prostește și fără vreo direcție precisă fiindcă, în fond, exemplul nostru cu Președintele-boier e încurajator, doar invidia, sau exclusivismul intelectual putând reacționa altfel. Adică, îl bârfim nu pentru ideile pe care le-ar fi putut discuta cu acei intelectuali, ci pentru că nu ne plac ochii lor !... După cum sunt sigur că și acei intelectuali, nu despre lupta cu ideile altor intelectuali au discutat la masa președintelui, ci și-au folosit propriile idei spre a demola ce brumă de intelectuali mai există înafară de ei, împărțindu-și astfel procesul muncii într-o bine moștenită diviziune marxistă: unii demolează prin lupta fără de idei dintre fracțiuni politice, alții fracționează bruma de idei care ne-ar putea conferi afirmare națională... Și, uite-așa, ne vindem altora propriile noastre zăcăminte și intrăm în Europa sub pulpana unui Narsultan Diktatov. Căruia o să-i pupăm... tulumba, adică mult visata de noi conductă prin care el își urinează energia spre Europa, bazându-ne pe dictatura lui ca să ne facă ascultați democratic la Bruxelles, de vreme ce președintele Franței a ajuns să n-aibă nici măcar pițule de vacanță !...

Ce grandoare, ce decădere ! - am dreptul să exclam de data asta în

cunoștință de cauză.

Dar, mă rog, nu e treaba mea, în vacanță, să mă gândesc la lucruri atât de meschine, chiar dacă m-ar roade curiozitatea să știu cam cât a costat o vacanță de președinte de țară europeană în America și cât a costat o vacanță de intelectuali români la vila președintelui nostru.

Prețul de-al doilea, îl bănuiesc într-o oarecare aproximație: Invitații în cauză sunt abstinenți, oameni cu stil rafinat, așa că l-au costat pe președinte, oricum, mult mai putin decât l-aș fi costat eu sau Fănuș, că doar noi doi am mai rămas dintre cei de odinioară care, pornind de la calamburul „*beau d'Estaing*", nu apreciam atât stilul rafinat, cât alcoolul rafinat. Iar, după ora închiderii la vila de protocol prezidențial, l-am fi dus pe președinte și la „*Cireșica*" unde, oricum, noi suntem cei mai vechi, de pe vremea când Costel avea grătar fără aparatură de ascultare și turna votcă nefalsificată în pahare de sticlă ordinară.

Primul preț, însă, mi se pare mai greu de apreciat. Pe măsură ce mă gândesc și fac calcule, îmi dau seama că, de fapt, e prețul democrației pe care ne-o dorim: Să ai aleși înalți funcționari onești, în funcții sărace, care, fără parvenitism și corupție, să garanteze cetățeni bogați, în țări bogate !... E o chestie, nu ? !...

O fi Franța lui Sarcozy, sau acest Sarcozy al Franței, un asemenea exemplu ?...

Nu știu asta. Dar îmi aduc aminte că la toate organismele europene, când e vorba de banii contribuabililor, se circulă cu clasa a doua și se decontează hotel de cât mai puține stele, drept cel mai firesc gest de adevărată austeritate democratică. Dacă vrea vreun sponsor să-ți dea ceva suplimentar ca să-ți ții rangul, îl privește; că, doar, sunt banii lui ! Dar, nicicum din banii statului !

Iar noi, românii, ne-om fi pervertit acuma prin stricăciunea încrucișerilor morale, dar nu suntem deloc străini de o asemenea mentalitate care face mândria democrației adevărate: După ce l-a răsturnat pe Cuza și trebuia să explice poporului exigențele istorice care au obligat la aceasta, C.A.Rosetti a interzis căuzașilor săi, ajunși miniștri, să ia bani de deplasare de la guvern, cerându-le să facă propagandă în țară pe speze proprii, pentru că era vorba de ideile lor proprii. Tot el, la 1848, și-a vândut moșia ca să cumpere pistoale pentru revoluționari, iar marele său confrate Brătianu s-a rupt spre sfârșitul vieții de Carol I care spolia prea mult poporul pentru averile casei regale. Două generații dintr-o familie de scriitori și mari diplomați români - Duiliu Zamfirescu și Al. Duiliu Zamfirescu - aduceau la ambasadele unde erau numiți în străinătate vin din propria lor podgorie de la Jariștea, făcând servicii țării prin recepții date cu băutura lor, nu prin salarii mari cerute de la București; iar mari politicieni în frunte cu Iuliu Maniu s-au izolat de Carol al doilea începând de la „afacerea Skoda"și până la a-i sfida toată megalomania găunoasă. Prin asemenea oameni și acte, demonstrăm că austeritatea de europeni rațională a lui Dromichaites sau Lisimach față de opulența irațional asiatică a satrapiilor persane, se păstrează încă în fibra noastră morală. Ne

trebuie numai consecvența de a o afirma.

Așa că, mă-ntind cât pot pe bucata mea de nisip fierbinte, care mi-e de-ajuns atâta vreme cât o încălzește Sfântul Soare, mă las legănat de zvonul dulce ce mi se plimbă pe la urechi și nu mai simt nevoia să spun așa, prostește: „Ce grandoare, ce decădere" !...

VI. ADDENDA DE URMAŞ LA ACESTE AFINITĂŢI

TUDOR LEU

D'ALE GURII LEULUI

amintirile şi răutăţile tatălui meu

REALITATEA 2007

(REPRODUSÃ CA ADDENDA AICI, ÎN 2010)

CAPITOLUL ÎNTÂI:

D'ALE CELUI CARE A ÎNREGISTRAT

Ca să fie limpede: sunt consemnate în aceste pagini amintirile tatălui meu cărora el nu le dă decât cel mult atenție pălăvrăgită și doar în momente relaxate, când zice că nu lucrează. Zice, sau pretinde că nu lucrează, cu toate că, în materie de gândire, nu l-am văzut niciodată în repaos, oricând punând la cale câte ceva, mereu venindu-i idei noi și nepregetând să se și apuce de punerea lor în practică, mereu având în caiete sau în computer câteva lucrări noi cu care merge în paralel până când câte una îl prinde și se ambiționează să o termine concentrându-se asupra ei, așa cum cred că, în tinerețe făcea și cu femeile iar acum, cert lucru, face cu felurile de vin: Când are mai multe de ales și mai are bucuria să i se afle și prieteni specializați în jur - specializați prin exercițiu, vreau să zic, și nu prin pregătire științifică oenologică - atunci procedează la o temeinică degustare (specifică lui și nu celor de profesie, adică întâi cu metodele clasice ale acelora dar, apoi, punând vinul și la alte teste, precum datul pe gât al unui pahar întreg, sau încercarea de șpriț în mai multe proporții), iar apoi se fixează asupra unuia lucrând îndelung, adică începând cheful. Chef foarte democratic într-o oarecare măsură, adică în măsura în care sunt pe masă mai multe feluri sau mai multe soiuri de băuturi, fiecare comesean având dreptul să se orienteze și să se înveselească cu ce-i place. Dar, spun „întro oarecare măsură" deoarece la înveselirea propriu-zisă, aceea prin vorbe, el își ia partea leului, ceilalți urmând a pândi momente prielnice, a face slalom printre peroratiile lui și a avea prezența de spirit să țâșnească atunci când glasul său a tăcut pentru o clipă sau îndatoririle de gazdă îl fac atent cu alte îndeletniciri decât aceea de a-și întreține oaspeții cu monologurile sale. Eu, recunosc, fiind de-al casei și nebucurându-mă prea mult de atenția față de comeseni dar, mai ales, fiindcă m-am și obișnuit să-i ascult poveștile care nu se prea repetă, ci sunt întotdeauna altele, venind dintr-un sac fără fund care, dacă scoate uneori și „remake-uri" o face doar pentru că găsește o altă variantă, o altă interpretare sau nevoia de a argumenta un lucru nou prin ceva deja cunoscut - de când m-am hotărât să le transcriu, sunt mai atent la ele și pierd rarele ocazii când, prin limbarița lui, cum îi place să spună, aș putea să-mi fac

loc pentru vreo replică. Pierd această ocazie, intervin mai târziu și, bine-nțeles, greșesc întrerupându-i tocmai ce reîncepuse el să spună, fapt pentru care sunt pus la punct și, până să mai am ocazia să intervin, dacă nu uit ce-aș fi vrut să spun, oricum îmi dau seama că nu era nici atât de important, nici atât de interesant sau de hazliu cum mi se păruse în spontaneitatea primei porniri, așa că renunț, sau ezit și iarăși nu mai sunt pe față când simt din nou impulsul de a interveni.

Aș fi rău însă, dacă nu aș recunoaște că nu același lucru se întâmplă și cu alți convivi, tatăl meu fiind un om de lume, chiar dăgăstos cu prietenii cărora le dă mare ascultare în două cazuri: atunci când îi invită sau le cere să spună ceva care interesează conclavul comesenilor, sau atunci când ei, prin propria lor știință știu să pândească momentul când el pune punct unui subiect și să țâșnească ei cu al lor. Dar repede, ca la o interceptare de șut. Atunci, cu toată sportivitatea, tatăl meu este fair-play, ascultă cu atenție și chiar îi pune la ordine pe cei care, invidioși că n-au avut prezența de spirit, ar vrea să intervină și ei. „Nu are nimeni dreptul să intervină până când cel care vorbește nu a pus punct spuselor sale" - este unul dintre principiile de bază ale chefurilor cu adevărat intelectuale la care tot asist, chefuri la care de obicei se spun lucruri mult mai interesante decât la pretențioase întruniri academice, ca să nu mai vorbim de cele politice !... Și, mai ales, se spun lucruri noi. „Se *fac* glume, nu se *recită* anecdote cunoscute sau preluate din repertoriul cunoscut" - este altul dintre principiile de bază în virtutea căruia, vai de cel neavizat care, spre a fi și el spiritual, vine cu vreo vechitură și-o trântește la modul rutinat la care-o fac cei mai multi oameni care obișnuiesc „a se da rotunzi cu bancuri făcute de alții". Am asistat, într-o asemenea situație, la un moment când Fănuș Neagu, din bunătatea lui plină de setos umor, a devenit sarcastic și i-a spus unui asemenea tip care nu s-a lăsat până nu s-a etalat cu un banc prăfuit: „Dobitocule, nu știi cu cine te afli la șpriț; ai nota doi și treci la altă masă !". Iar tatăl meu, ca să îmblânzească lucrurile, le-a turnat tuturor în pahare, inclusiv dobitocului, dar a precizat ritos subliniind nevoia de inedit a întîlnirilor lor, sau chiar capacitatea de act intelectual spontan inedit a personalităților lor: „Domnilor, noi nu ne strângem la un pahar ca să spunem glume, ci ca să facem glume".

Se fac glume, se fac farse, calambururi și epigrame; într-un cuvânt, se produce umor și spirit, se evocă situații umoristice sau oameni de umor, se încing discuții serioase, deseori contradictorii, pe teme grave, ce răscolesc pregătirea intelectuală sau capacitatea de informare a fiecăruia, adică oamenii se iau în serios, nu-și permit banalitățile care constituie prilejul de chef al multor categorii de persoane și, mai ales, e respinsă stereotipia cu care destui petrecăreți, manevrând un bagaj limitat de glume arhivate și catalogate după împrejurări, știu să pară mondeni și „de lume", jucând de fapt un rol învățat înainte și nefăcându-și probleme pentru faptul că nu contează pe spontaneitatea gândirii. Prin chefurile tatălui meu, pot spune că am asistat la mari întîlniri de creatori care, nu atât bețivindu-se cât chefuind, petrecând ore cu atât mai îndelungate cu cât spiritul li se încingea în mod creator, produceau delicioase

momente de invenție spontană care, pesemne, le ascuțeau spiritul, le perfecționau mecanismele invenției artistice, pentru a fi și mai buni la masa de lucru. Cu alte cuvinte, această inventivitate spontană constituie pentru ei o exersare continuă a mijloacelor cu care își practică și arta serioasă, tot așa cum, instrumentiștii de geniu repetă mult în secret, în cămașă și papuci, până ce îmbracă fracul pentru marea virtuozitate de pe podiumul de concert.

Dar, în ciuda afirmației pe care am făcut-o la început, văd că de la un ton de comentare și consemnare, am început să trec la unul de amintiri, ceea ce nu este compatibil cu prezentul acestor chefuri care se continuă și astăzi, tatăl meu și cei din jurul lui ne fiind amintiri, ci prezențe vii, al căror exercițiu în această direcție continuă cu aceeași intensitate, același apetit și aceeași permanentă căutare de prilej pe care o constituie întotdeuna găsirea unui vin bun, a unei băuturi sănătoase, a unei ambianțe plăcute pentru acest academism boem care întotdeauna a sfidat banalitatea burgheză a celor care se bucură de mijloacele materiale și de ofertele sofisticate ale pieții dar, fiind lipsiti de spirit, cad în banal, chiar în vulgar sau, mai rău, cad în nimicul lipsei de comunicare pe care-l aduce invazia sculelor moderne. Am ezitat la sintagma de „banalitate burgheză" întrucât, crescuți în socialismul acceptat vrând-nevrând de părinții noștri, reajungerea la îmburghezire este pentru generația mea un ideal cât se poate de pozitiv. Dar lectura cărților de tinerețe a generației părinților mei, acele opere ce circulau în toată lumea înainte de a fi apărut literatura de glorificare a eroilor sovietici, a leninismului și ceaușismului, fără să instige la „lupta de clasă" prin care și-au justificat dictatura comuniștii, de la „Burghezul gentilhom" și încă dinainte de Moliere încoace, nu se sfiau să batjocorească limitarea spirituală a celor ce știau să facă doar bani și să se împăuneze cu ei fără să-și dea seama că, doar câștigurile materiale, nu le pot aduce cultura și spiritul. În sensul acesta, de limitare burgheză între a produce bani și a-i consuma, de adormire spirituală și nepăsătoare existență doar la nivelul râvnei pentru bunuri de consum, cu umor, tatăl meu arată că, după inculții și înfricoșații limbajului de lemn, reîncepe să apară pericolul de goliciune sufletească a oamenilor de astăzi. Pentru că, jur, chefuri ca ale tatălui meu și ale prietenilor lui nu le cumperi cu tot aurul din lume; și, degeaba pui pe masă cele mai frumos ambalate produse ale pieții de consum, dacă sufletește rămâi gol și vulgar. Asistând de mai bine de patruzeci de ani la marile bucurii intelectuale și vorbe de spirit pe care le poate produce un vin bun la niște intelectuali de rasă care nu țin seama de convenienețele banale, ci doar de regulele bunului simț ale unei gândiri superioare, eu pot garanta aceasta. Ba, chiar mai mult, fie autocenzurându-mă eu, fie fiind pus la punct când mi se simte neîndemnarea intervenției, pesemne că încerc să mă răzbun acuma așternând pe hârtie, fără cenzura lor severă în materie de banalitate, cele ce am auzit zeci de ani de la asemenea oameni.

Poate că fac un act indiscret, poate e o defulare în a scrie ceea ce ei consideră că nu este demn de scris, ci poate fi considerat doar un exercițiu de

relaxare și odihnă între momentele lor grave, atunci când sunt numai ei înșiși, față-n față cu hârtia. Și, poate chiar, nu voi avea același succes monden ca ziaristele care publică romane între copertele cărora constați că nu e proză, ci sunt doar reportaje despre propriile lor aventuri sexuale cu sportivi, cu diplomați sau patroni mai naivi cu care se căsătoresc, sunt cel mult articole de analiză economico-financiară dacă e vorba de aventurile lor cu oameni de afaceri, ori cronici judiciare atunci când reportera își notează reacțiile trăite în pat cu cavalerii corupției contemporane. Dar, oricum, ca și la acele autoare, e o defulare necesară: defularea de a vorbi despre acte la care ai fost mai mult observator decât participant activ. Păcat că nu-și dau seama de asta amărâții care le cad în plasă crezându-le îndrăgostite, când ele nu sunt decât reporterițe care fac anchete pe viu.

Cât despre tentația de a trece la tonul de amintire care nu își are aici locul, aceasta cred că a apărut în momentul în care am pomenit numele nemaipomenitului și atotcuceritorului pentru mine, Nea' Fane, astăzi academicianul Fănuș Neagu, cel cu care tatăl meu forma o adevărată frăție în acest sens, atâta vreme cât a trăit și Ion Băiesu, cel mai dulce și mai de spirit dintre prieteni, așa cum îi era bine stabilită eticheta în familia noastră. După alte asemenea amintiri de superbă boemă cu înalte valențe artistice și intelectuale în care ei erau ciracii dintr-un grup mai mare cuprinzând semnificative personalități ale generației de dinaintea lor, cum era nașul meu Mihu Dragomir și nedespărțiții prieteni ai acestuia Radu Boureanu și Nicolae Tăutu, Tudor Mușatescu și Alexandru Șahighian, Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Nicolae Jianu, Laurențiu Fulga, Dragoș Vicol, Constantin Chiriță, George Dan, Gheorghe Dinu, Ben Corlaciu, Nicolae Mărgeanu, pictorii Lucian Grigorescu și Henry Catargi, sculptorii Ion Vlad și Naum Corcescu, actorii Nicolae Gărdescu, Tudorel Popa, Stefan Ciubotărașu și bunicul meu Gheorghe Novac, toți aceștia aducând cu ei tradiția unor și mai vechi generații de mari celebrități ale boemei artistice bucureștene și mutând-o, de la „Capșa", „Nestor" și „Cafe de la Paix", deoarece reprezentanții moralei proletare desființaseră cafenelele burgheze lăsând să funcționeze numai cârciumile muncitorești, la „Ambasador", „Grădinița", „Mircești" sau „Berlin" , troica reprezentată de Fănuș, Băiesu și tatăl meu a dus mai departe tradiția pe toată maturitatea generației lor în aceleași locuri sau la „Blocul Turn", „Colonade" și, bineînțeles, Casa Scriitorilor, ca și la casele de creație de la Sinaia și de la mare, adunând alți mulți congeneri și oameni din generațiile mai tinere ale căror nume mi le voi aminti pe parcurs.

Și, apropo de cele afirmate mai înainte, încep cu o întâmplare din grădina restaurantului „Berlin" de pe strada Constantin Mille, singurul loc din București unde se găsea în comerțul socialist bere germană „Radeberger" și funcționa un club de noapte, adunând, pe lângă scriitori și ziariști, lumea teatrelor din jur, ceva vârfuri sportive, ceva intermediari comerciali sau reprezentanți de firme aduși de gulerați de la comerțul exterior sau de damele cu voie de la

poliție, bursieri arabi sau negri care nu mai terminau facultatea zeci de ani pentru că ei erau bișnițarii de ieri deveniți oamenii de afaceri de astăzi și, bine-nțeles, cât cuprinde, ginitorii de profesie sau amatorii racolați, completând eșalonul chelnerilor care n-aveau cum trage tot timpul cu urechea, de vreme ce trebuiau să și servească.

Dar, resemnați în dictonul că „poliția e cu noi, oriunde", lor nu le păsa de asta. Berea era bună și consumația nu prea scumpă, iar aluziile politice făceau parte din folclorul pe care ei doar îl mai îmbogățeau, nemaifiind chiar vremurile în care sărmanul Păstorel Teodoreanu, la fiecare două-trei epigrame era luat la anchetă, iar la câte un ciclu mai mare dispărea pentru luni sau ani, cu toate că-l avea apărător pe fratele său Ionel.

Exista, în mediul acesta de prelungire a boemiei de altă dată, desigur și metoda circulației pe la mese a unor actori cunoscuti care, în schimbul unor glume, colectau câte o bere. Un cuplu de beți, consacrat pentru teroarea la care-i supunea Dinu Săraru, director auster al Teatrului Mic de alături, era format din superbii și ultratalentații, Dumnezeu să-i ierte, (calificativele aparțin tatălui meu, eu doar le transcriu) Vasile Nițulescu și Dumitru Furdui, cărora li se adăuga din când în când și Nino, Ion Anghel, foarte bun în ecranizări precum „D-ale Carnavalului", sau Nuni Anestin, fiul marelui caricaturist care moștenise talentul și nu avea nevoie să tapeze pentru că se așeza la o masă și desena. Dar ceilalți, profitând de legenda austerității lui Săraru (care, plăcându-i să se dea mare, într-adevăr îi mustruluia; dar, de amendat, nu avea el inima aia fiindcă ținea la artiști !), fiind mereu cu buzunarele goale, apăreau cu triste figuri debusolate plângându-se: „Iar ne-a amendat fiara de Săraru c-am venit beți la spectacol; iar n-am luat nimic la chenzină". Fapt pentru care, primele două, trei beri și le cîștigau pe veresie. Dar dacă tristețea cu amenda se uita, setea nu; și, pentru celelalte pahare, ei trebuiau să muncească: Treceau pe la mesele unde cunoscuții îi acceptau, iar ageamiii erau chiar încântați să primească un mare actor. Și începea repertoriul de glume, binențeles, cunoscute care, chiar fumate fiind, oricum erau spuse cu mai mult haz decât conversația banală a unor oameni banali, Miticii de azi ai lui Carageale mândrindu-se că-i au la masă chiar pe interpreții celor de ieri.

Într-un asemenea turneu, Mitică Furdui ajunge la masa alor noștri și, din reflexul de a-și câștiga cinstit berea începe, fără a mai cere voie, să spună un banc vechi, bruindu-l pe Ion Băieșu care, bine-nțeles, chiar dacă inventa ceva, sau dădea cine știe ce înțeles sau interpretare unui fapt cunoscut, o făcea inteligent, spontan și cu hazul lui adevărat. Atunci, tatăl meu, care era îngăduitor cu cei care se lipeau ca să bea și ei un pahar, dar devenea foarte rău când aceștia credeau că pot să și deschidă gura întrerupându-i pe ei, cei câțiva care aveau comunicarea lor pe aceeași lungime de undă intelectuală, nu l-a iertat:

- Tâmpitule, măcar ai fost în stare să-ți dai seama ce lucru interesant spunea Guță Băieșu ? !... Crezi că noi nu știm gluma aia răsuflată pe care vrei tu s-o spui ? !... Păi noi am făcut-o, mă !... Iar acuma, din gura lui Guță, dacă tu nu l-ai fi întrerupt, ar fi ieșit una nouă !...

L-a iertat greu, amenințându-l cu cea mai gravă pedeapsă:

- Când vii la masă la noi, să fii pregătit să plătești tu. Plătești și asculți în tăcere !... Că de la noi înveți vorbele cu care-ți câștigi berea pe la alte mese !

Asta nu-nseamnă că nu era prieten cu Furdui. Tata l-a iubit, l-a primit la noi în casă, l-a adus la petreceri cu bunicul meu la Poiana Țapului. Ba, o dată, fiindcă erau mulți invitați și ne mai având destule plăpumi, culcându-l pe Mitică lângă un calorifer electric, l-a învelit numai cu un covor scorțos, care nu conta că nu se lipea de trup, câtă vreme acolo era mai cald decât în celelalte camere. Numai că peste noapte a avut loc o pană de curent pe care noi, cei de sub plăpumi n-am simțit-o. Dimineața, când ne-am dat seama, am crezut că-l găsim pe Mitică bocnă. L-am găsit numai beat; fiindcă, vorba lui: „Își pregătise lângă pat o sticlă cu încălzirea pe dinăuntru".

Sărmanul Mitică !... S-a sinucis la Paris, după ce-și văzuse visul pe care-l proclama între prieteni: „vreau să fiu un Mitică neînconjurat de Mitici și nici conducându-mă un director ca Săraru" !... Pentru asta s-a pregătit imens. Se împrietenise cu bunicul meu și, de câte ori avea timp, se ducea la noi la Poiana Țapului unde, în liniște, învăța zeci și zeci de roluri în limba franceză. Se pregătea să „defecteze" cum, pesemne, securiștii au inventat termenul sau l-au preluat de la alții de aceeași meserie. Parisul nu trebuia decât să-i dea o scenă pe care să joace acele roluri din prima clipă când va pune piciorul acolo !... Ăsta era pe atunci visul artistului român, dacă i se ivea ocazia s-o șteargă. Cel puțin așa cred eu pentru că, din cînd în când, tatălui meu i se refuza viza de ieșire, iar el făcea memorii atrăgând proștilor suspicioși atenția: „Nu confundați scriitorii cu alte categorii de artiști. Eu scriu în limba română și am cititori în limba română. Oricât mi-ar place înafară, n-am nici cui nici cum să mă adresez. Eu am această cătușă, așa că nu e nevoie să mi se pună alta !"... Și tare se chinuia că nu putea să-și picteze sau să-și fluiere ideile beneficiind de un limbaj artistic universal !

Acum de-abia, gândindu-mă la Furdui, îmi dau seama că această tară apăsa și asupra actorilor. El a încercat s-o depășească. A gândit mai multe spectacole sau monologuri din literatura clasică, pe care să le poată face de unul singur. Le-a și jucat aici; avem afișul cu un Dostoievski memorabil. Le-a jucat obținând mare succes dar, în secretul visului său, le-a învățat și în franceză. Apoi a găsit momentul când să le spună securiștilor „pa" și să scape de amenințarea de a se răți la el Săraru. A trăit ani buni în Franța; a trăit chiar și momentul când a revenit de la Paris victorios, într-un București liber. Apoi s-a întors la Turnul Effel și, de pe un bloc ce-i concura înălțimea asupra peisajului parizian, s-a aruncat ca-ntr-un zbor spre eternitate... „De ce-o fi făcut asta de-abia după ce nu mai era un fugar ?... De ce-o fi făcut asta după ce a avut ocazia să bea cu prietenii într-un București liber ?... De ce-o fi făcut-o după ce ei s-au bucurat să-l vadă și nu-i mai era nimănui teamă să se vadă unul cu altul ?... De ce, după ce i-a văzut și pe ei liberi (și chiar încă entuziaști în tranziția aceea cam inconștientă din anii '91 sau '92), după ce le-a spus „la revedere" întorcânduse la Paris, a găsit cu cale să spună întregii lumi „adio" ? !... „Ce

știa el, personaj dostoievskian la fel ca și cele pe care le jucase ? Adică ce știa el în acel moment, mai mult decât puteau să afle ei, despre viitorul omenirii ? !"... - Sunt întrebări pe care tatăl meu și prietenii lui și le pun în jurul mesei la care stătuse cîndva și Dumitru Furdui. Ca dovadă că nu toate amintirile lor sunt vesele și nu toate petrecerile lor sunt de zurbagii inteligenți și culți care au prea multe de spus, ca să-și mai poată permite banalități, sau chiar spuse frumoase care, prin repetare devin banale.

Poate de asta eu tac, sau dau cu bâta-n baltă când vreu să spun ceva. Și atunci mă retrag complexat, permițându-mi doar să notez cele ce aș fi avut de spus. Dar rareori și acestea pentru că, de cele mai multe ori îmi notez, ca să nu uit, cele ce-și amintesc ei, formulările pe care le folosesc ei, chiar și frazele contradictorii prin care ei descriu lucrurile când întrun fel când într-altul.

Constatând acest lucru, al faptului că, repetate (rareori, atunci când e nevoie, sau față de cineva căruia trebuie să i se aducă la cunoștință) amintirile, judecățile de valoare și chiar poantele sau glumele lor nu mai au aceeași formulare ci, uneori ca stil, alteori ca interpretare, alteori și ca stil și ca interpretare și chiar ca amănunte - ele diferă, am fost tentat o vreme să pun aceste diferențe pe seama inconsecvenței, a dubiilor, sau a lipsei de memorie. Și chiar să atrag atenția tatălui meu asupra vreunui amănunt schimbat. Mi-am dat seama, însă, că nu aveam dreptate. Că era vorba de aceleași lucruri relatate în stări diferite, în condiții diferite sau către interlocutori diferiți. Sau, chiar, integrate într-o altă idee de la care pornise discuția, deci fiind necesar a le privi dintr-un alt unghi, sau a le sublinia un alt aspect al interpretării. Totuși, nu m-am convins total cât de utile sau de justificate ar fi aceste schimbări sau variante, decât când mi-am dat seama de nevoia de nou a acestei categorii de oameni care sunt creatorii. De faptul că, inventatori de situații sau de exprimări fiind ei ca poeti sau prozatori, n-au chef să repete papagalicește o relatare atunci când o reiau, tocmai pentru că talentul lor este căutător de sensuri, de nuanțe, de gestică, sau tonalitate, sau lexic prin care se exprimă noul. Actorul își cunoaște „cârligele" și știe exact pe ce mizează ca să obțină aplauzele. Tot omul care-și dorește succesul public are câteva poante sau câteva gesturi ale lui, pe care le folosește când e cazul. În general, în viața publică nu ne facem probleme nici de stereotipie, nici de lucruri repetate mecanic, atâta vreme cât ne merge, cât ne putem impune în fața altora, cât credem că avem succes. Oamenii banali se suportă unii pe alții în banalitățile lor. Spunând asta, tatăl meu amintește cu plăcere cinică de o doamnă distinsă care era atât de convinsă de succesul de care se bucura în societate inteligentul ei soț, încât îl îndemna în fața tuturor: „Spune, George, spune una din anecdotele tale cu care ai atâta succes; spune-o pe aia cu ciobanii și turista !"... De fapt, acel domn George știa o singură anecdotă: Cea cu ciobanii pe care-i interpreta în dialect ardelenesc și turista vorbind stricat englezește, în așa fel încât ieșea un joc de cuvinte între înțelesul neaoș și cel în limba lui Shakespeare, trezind ușoare zâmbete. Pe asta o știa, cu asta pigmenta petreceri searbede interpretând-o actoricește spre mândria

soției sale, în momentele alese de ea, consoarta care-l flata vorbind la plural despre "anecdotele cu care are succes"… Este aceasta metafora ce exprimă cel mai plastic banalitatea relațiilor stereotipe între oameni limitați intelectualicește, care nu trăiesc plăcerile creației. Este mulțumirea banală de a fi învățat ceva ca să poți repeta, este cantonarea în convenții general acceptabile care conduc până la ipocrizia cu care, grupuri întregi de oameni care se cunosc de o viață, fiindcă nu i-a dăruit Dumnezeu cu spiritul inovației, se suportă reciproc spunându-și același lucru pentru a zecea sau a suta oară și chiar se distrează împreună la petreceri în care își repetă unul altuia aceleași glume sau aceleași anecdote, cu aceleași inflexiuni vocale și cu aceleași pauze retorice și, în plus, cu aceleași aplauze sau râsete de complezență și cu aceleași calificative pe care și le dau reciproc: „E foarte bună !... Bravos !... Am s-o spun altora !"... Pe când, cei mai cinici au propus ca, în asemenea situații, să nu se mai spună anecdota, ci numai numărul ei, la care ceilalți să râdă și să aplaude.

Ei bine, eu asist de vreo patruzeci de ani la altfel de întâlniri, în care oamenii simt nevoia să fie altfel de fiecare dată, tocmai pentru că sunt ființe creatoare și vor să aducă ceva nou sau, mai mult decât atât: pentru că știu ei, au ei talentul acesta de a face fiecare clipă altfel, de a veni în fiecare situație cu altceva sau de a spune de fiecare dată ceea ce corespunde cu o altă stare. Nu-mi permit să rostesc sentințe, dar cred că asta este condiția creatorului. Iar, atunci când i-am atras atenția tatălui meu că, la el, chiar aceleași amintiri diferă de la o relatare la alta, el nu mi-a răspuns, ci mi-a arătat o pagină fostă dactilografiată, devenită o mâzgălitură, un fel de arbore de trimiteri în diferite colțuri pe care se mai putea scrie câte ceva, o aglomerare de acolade așezate pe locul ștersăturilor și de rânduri de mână scrise printre rândurile dactilografiate, o pagină cu mai multe cerneluri, pe care el lucrase de mai multe ori până definitivase textul. „E un năravi, mi-a spus - sau, dacă vrei să ne exprimăm doct, e o deformare profesională. Eu, până să dau la tipar un lucru, fac zeci de corecturi. Schimb și revin și iar schimb, întorc cuvintele, regândesc frazele, modific topica spre a pune altfel accentele; șlefuiesc și reșlefuiesc nu pentru că aș fi un stilist grozav, nu pentru că aș umbla neapărat după o calofilă frumusețe a exprimării, ci pentru a scoate în evidență ideile cele mai valabile, cele mai interesante, cele mai pertinente dintre toate cele câte-mi trec prin minte. Eram spaima corectorilor pentru că-mi revedeam șpaltele de zeci de ori și, uită-te chiar pe cele tipărite, că tot mai schimb și, mai ales, mai adaug câte ceva pentru o eventuală versiune viitoare".

Ascultându-i astfel, am ajuns la concluzia că, pentru ei, pentru oameni ca ei, nici amintirea, nici filosofarea, nici gluma, nici comentariul, nici măcar ipoteza pe care o propune unul la un moment dat, nu sunt formule de respect sau fraze uzuale prin care, de obicei, oamenii își arată altora cele învățate. Amintirea nu e o mărturie pe care morala i-ar obliga să o repete întrutocmai; filosofarea nu e o axiomă pe care știința i-ar obliga să o respecte întrutocmai; gluma nu e făcută maliții os, numai ca să te amuzi pe seama altuia, ci este chiar

un gest superior s-o faci pe seama ta dacă produci umor și veselie-n jur; comentariul nu e tot una cu bârfa, cu toate că, la o asemenea masă își găsesc loc amândouă; și, nici măcar ipoteza pe care o susține unul, nu este neapărat îndepărtată prin simplul fapt că altcineva susține o alta. Totul se poate schimba, completa, modifica sau chiar inversa în funcție de comeseni și de starea lor, un singur lucru rămâne stabil, ca între oameni de onoare și apreciere reciprocă: promisiunea care, o dată făcută, în ori ce stare făcută, rămâne promisiune care se respectă. Restul, tocmai pentru că e vorba de spirite libere în efervescența ideilor, contrapuși dogmaticilor celor mai rigide învățături, se poate discuta într-o pluralitate de forme, se poate lua în glumă sau în serios și, mai ales, în semn de destindere printr-un relaxat și prietenesc respect reciproc, orice afirmație sau informație se poate lua pe cuvântul de onoare al celui care o supune atenției pentru ca, tocmai din respect pentru platonicianul concept de „banchet", să nu se ajungă la invectiva de prost gust a lui „arată-mi mie pe ce te bazezi !". Se respectă astfel starea fiecăruia, sau dreptul lui la a spune, retracta și modifica ce vrea și cum vrea.

Cam acesta ar fi „regulamentul interior" al mesei prietenești și mai ales, secretul prelungirii ei în spații și durate cât se poate de libertine și de neprotocolare, pe care mi l-am notat eu cu greu, ascultând când la unul, când la altul, văzând în ce constă delimitarea bunului simț de absurdități și relaxarea pe care aceasta o produce în veselia creatoare a convivilor, pe care tatăl meu o numește uneori „o veselă, respectuoasă, antivulgară, nepudibondă și foarte cumpătată descumpătare pe care fiecare e obligat să o părăsească atunci când nu mai poate reprezenta toate aceste atribute". E ca un concurs de a nu te îmbăta, a nu-ți pierde mințile, a folosi băutura pentru a avea mai mult spirit și nu pentru a-ți pierde spiritul.

Cât despre faptul că totul trebuie luat ca atare doar după starea în care simte persoana respectivă că se află, dacă tot a fost vorba de el aici, un exemplu probat nu prin amintirile orale pe care i le-am consemnat eu tatălui meu, așa cum le-am auzit, ci prin cele tipărite despre Dinu Săraru în volumul „*Amintiri din Casa Scriitorilor*".

Cu Dinu Săraru, tata este prieten dinainte de majoratul recunoscut de constituție la 18 ani, au trecut amândoi pe la vechea revistă „Flacăra", au lucrat împreună la Radiodifuziune, au fost luați împreună în armată, duși la aceeași școală și goniți apoi în detașamentele de muncă ale soldaților fii de chiaburi, pentru a ajunge până la urmă deținuți într-un lagăr de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, a lucra, mai târziu, din nou împreună la revista „Luceafărul" și la Televiziune și a fi prieteni de familie pe vremea copilăriei noastre. Iată-l cum apare în volumul de amintiri publicat de tatăl meu în 2002:

La barul cu bănci de piele servea un negru bătrân - nea Petrică Johnson, despre care ne amuzam spunând că-i "rus alb" deoarece tatăl său, tot barman negru ajuns la un hotel din Odesa, se refugiase-n 1917 la București împreună cu celebrul cântăreț de taverne rusești Vertinski, cel care cânta pe versuri de Esenin niște melodii care te făceau să te sinucizi într-o frumos trăită disperare

slavă. Vertinski și-a continuat destinul de rus alb plecând să cânte nobilimii țariste care mai rămăsese pe Coasta de Azur și revenind la bătrânețe-n Rusia, unde chiar a jucat într-un film. Tatăl lui nea Petrică a rămas aici devenind mahalagiu de Șoseaua Iancului și fiind luat la refec de anchetatorii armatelor de ocupație care nu iertau nici măcar un negru dacă fusese rus alb. Iar nea Petrică-mbătrânise urmându-i meseria celor câteva sute de rețete de cocteil și a creditului pe care-l suporta artiștilor care luau onorariile a doua zi. La braseria din față, cu loji la perete și măsuțe mici, rotunde, la geamuri, țalul bătrân avea și el obiceiul să fie complice cu noi față de contabilitatea socialistă dându-ne în cont, deoarece la modul acesta devenise colecționar de artă. Era un om rafinat, care cunoștea toată protipendada bucureșteană, avea o frumoasă colecție de pictură strânsă de la artiștii pe care îi servise și se mândrea cu fiii de succes intelectual pe care, după expresia lui, îi crescuse *"Cu meseria asta de frunte plecată care aduce mari beneficii"*. Lui Dinu Săraru, care stătea cu noi dar nu bea, îi plăcea să-l iscodească pe bătrân ascultându-i amintirile despre lumea artistică și chiar părerile sincere despre parveniții de atunci care, înainte vreme, erau acceptații lui de a sta la colțul mesii fără să consume. Cu chelnerii tineri, tot din pricină că îi era teamă să bea și trebuia sa-și petreacă în vreun fel timpul, Săraru o făcea oltenește pe marele boier, mustruluindu-i: "Bă, așa-mi servești tu mie supa ?... Păi știi tu cum mă servesc pe mine ăia de la Capșa ? !"... Fiind clientul de-o supă, fără prea mare consumație și nici bacșiș, chelnerii nu-l prea luau în serios; dar se supuneau respectuoși datorită relațiilor cu bătrânul ober. Iar Dinu își repeta plăcerea de a da indicații chelnerilor ducându-se a doua zi la Capșa și spunându-le celor de acolo: "Bă, știți voi cum sunt eu servit la Athenée Pallace ? !"... Pe vremea aceea, nu-și demonstrase decât oral harul de povestitor. De scris, scria critică teatrală speriindu-i pe actori cu intransigența față de actul artistic, tot așa cum îi speria pe chelneri față de servitul supei. Există, poate chiar ca act artistic la unii, plăcerea de a da lecții. Care plăcere, uneori, ca în cazul lui, poate fi amuzantă. Dar nouă ne dădeau lecții atâția, erau atâția critici, atâția teoreticieni, atâția cronicari, atâția îndrumători și atâția cenzori pe cap de scriitor, încât, cu toate că era băiat simpatic în felul lui, Dinu trăgea ponoasele impopularității acestora. Eugen Barbu îi spunea cu oarece simpatie "țâțica", iar alții îl antipatizau. Personaj agreabil în intimitatea noastră, Săraru era tratat de mulți cu ostilitatea față de critici. S-a salvat demonstrându-și capacitatea de a crea proză, ceea ce, unii critici o fac doar tânjind în mici încercări fofilate ca adende la volumele lor de cronici. Dar plăcerea de a da lecții, tot i-a rămas; pesemne ca sechelă a vechii lui îndeletniciri. De fapt, cred că nu e vorba atât de plăcerea de a da lecții, pentru că și lecțiile astea, se dau când ai oarecare știință. Mulți cronicari superficiali, nedepășind nivelul gazetăresc, își aroga actul critic doar pentru că nu-și pot asuma actul de creație. La nivelul criticii noastre care, de pe atunci, se organiza în găști, încercând să domine câte-o parcelă, actul critic era la Săraru, pur și simplu, plăcerea oltenească de a se simți șef. Și, dacă mă gândesc bine astăzi, chiar merită așa ceva; dar nu peste toată lumea. Poate, peste oltenii

cărora, în cărțile sale, le-a stilizat bijuteria lingvistică, asemenea poetului D. Ciurezu despre care vom vorbi mai târziu. Poezia acestuia și proza lui Săraru potențează substanțial plasticitatea limbajului oltenesc, dând regionalismelor o macrodimensiune modernă. Pe atunci, însă, după exemplul agresivului Radu Popescu, ce scria cronici de-o elegantă superficialitate chiar și la spectacole pe care nu le văzuse, unul dintre lucrurile plăcute fiind să te faci salutat de către actori, Săraru doar tânjea și el pe lângă literatură. Dar, ca-n toată teoria cu tactica infanteriei, el a reușit să lase în urmă plutonul de veleitari căzuți la datorie. A reușit prin proză și nicidecum prin critică. Deoarece si critica literară adevărată, în dimensiunile ei reale de importanță culturală este, vorba lui Topârceanu: "*...un lucru foarte mare !"*.

Când l-am ajutat pe tatăl meu făcând coperta și cronologia bio-bibliografică a acelei cărți, pasajul de mai sus avea câte ceva în plus: După „servitul supei" era următoarea frază: „Cred că Dinu face critică nu din cultură teatrală, ci din vocația pe care și-a descoperit-o de a da lecții chelnerilor. Pentru că, tot așa cum îi plăcea să-l salute aceia după ce îi mușcruluia, trăiește o mare satisfacție când un actor, care-și dorește și el, bietul, o mică laudă, sau măcar să nu fie criticat, îi spune „să trăiți coane Dinule", chiar dacă-l înjură în spate"...

Iar, după „...salutat de către actori, Săraru...", urma: „ nu avea simțul colegialității artistice; se voia cu actorii mai mult director decât confrate; avea o plăcere sadică de a țipa la ei ca un majur, a-i admonesta, a le da lecții. Și a primit răsplata histrionică de a-l înjura chiar unii pe care i-a făcut oameni și le-a dat roluri mari".

Ei bine, după corecturi, când a apărut cartea, am constatat că aceste pasaje lipseau și i-am imputat tatălui meu că nu e consecvent. Mi-a spus că dimpotrivă: E cel mai consecvent autor cu simțul umorului, grijuliu să-și corecteze textul tocmai pentru a-l păstra la demnitatea glumelor nejignitoare, la eleganța înțepăturii fără rană, chiar dacă i se pare că personajul n-ar merita aceasta.

Îmi pare rău dar, așa mi-a spus, așa consemnez. De fapt, tata, care ați văzut mai sus cât de deschis îl apreciază și îl încurajează pe Săraru cel care a început să scrie proză de valoare, folosește aceeași măsură de sinceritate și în materie de cultură sau de caracter. O dată, a strigat cu ton de indignare la cei care se bucurau de înțepătura dintr-un articol de dicționar al cărui autor îl consemna pe temutul cronicar teatral astfel: „… născut 1932... studii liceale la Râmnicu Vâlcea cu bacalaureatul luat în 1972"… Și, pentru că unii spuneau că ar fi trebuit să se folosească termenul de „îndelungi studii liceale" sau „ peste un sfert de veac de studii liceale", tata i-a pus la punct categoric:

- Nu vă permit să-l bârfiți pe prietenul nostru Dinu Săraru. El este un fenomen: a scris mai multe cărți decât a citit !

La care, un confrate ardelean, rumegând lucrurile gospodărește, gândi ce gândi până ce exclamă nedumerit:

- Apăi cum, că n-are decât trei cărți ? !

- Întrutocmai ! - răspunse tata maliții - Absolut întrutocmai !

CAPITOLUL AL DOILEA:

D'ALE TINEREȚII

Acestea sunt d-ale tinereții pentru că, așa cum am spus, cu Dinu Săraru s-a legat încă înainte de maturitate și au continuat această legătură ciondănitoare toată viața, nu deseori recunoscând că au atâtea-n comun: muncă, armată, pușcărie, destin literar - încât sunt ca frații. Evocare la care tatăl meu, spre a da altă turnură undei sentimentaliste a unei asemenea afirmații, precizează uneori: „Exact ca frații ! Prietenii ți-i alegi pe anumite criterii sau pretenții; dar fratele, oricât de tâmpit ar fi, ți-l dă Dumnezeu și trebuie să-l suporți așa cum e".

Așa că, la aces subiect, întinzându-se aproape pe o viață, vom mai reveni, acum aflându-ne încă la adolescența în care tatăl meu nu numai că a început să scrie literatură, dar, în 1949, s-a aflat chiar printre fondatorii Uniunii Scriitorilor, prezența semnăturii lui pe actul de constituire devenind atunci o problemă formală deoarece era minor. Relatează acestea în „*Amintiri din Casa Scriitorilor*" unde nu se sfiește să-și bată joc de propria-i persoană, autoflagelându-și debutul cu o nuvelă proletcultistă și înțelegând cu ironie stâlcirea artistică a întregii sale generații care se cultivase până atunci în tradiția marii literaturi a perioadei interbelice, iar politrucii îi ofereau exemplul degradant al unora mai vârstnici ce declarau și chiar demonstrau, din carierism, că își aruncă vechile unelte.

De fapt, până atunci scrisese vreo trei romane pe care, tot cu cinism, chiar dacă a preluat apoi fragmente din ele, le consideră cu franchețe doar exerciții, cu toate că le-a dedicat toate vacanțele adolescenței. El recunoaște că, mai târziu ajunsese la alte pretenții de construcție arhitectonică a romanului și le-a lăsat deoparte, iar atunci când le scrisese și le-ar fi vrut tipărite, n-avea cum să le publice pentru că făceau parte din „literatura decadentă" învățată de el din lectura marilor autori pe care, diriguitorii literari și ideologici începuseră să o condamne, acela fiind momentul când romanul englezesc și franțuzesc ajuns la rafinamente deosebite dispărea din lectura românilor făcând loc „marii literaturi sovietice", mai mulți scriitori interbelici erau în închisoare, Rebreanu era scos din biblioteci, Ionel Teodoreanu demascat ca romancier al claselor exploatatoare, iar Arghezi catalogat drept „putrefacția poeziei".

Ei făcuseră la Constanța un cerc literar în jurul revistei „Zări albastre", dar mentorul acesteia, profesorul Ioan Micu, fusese arestat; Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Pavel Chihaia, celebrul aviator Agarici (al cărui nume rima

cu „să vâneze bolșevici")și Mircea Mărcoi care luase premiul național de poezie în 1942 sau 1943 pentru balade și scrisori lirice trimise de pe frontul din Rusia, se ascundeau ca muncitori zilieri fugiți de sub urmărirea din București; ziarul „Cuget liber" se transformase în „Dobrogea nouă", iar niște propagandiste de la „Ajutorul roșu" ajunseseră îndrumătoarele minorilor setoși de literatură cărora, ca să-i poată mai bine controla, le-au dat pentru cenaclu o mansardă unde ei mai și dormeau ducându-și viața boemă. Acolo, povestește tatăl meu, a oprit într-o noapte un șir de basculante de la proaspăt deschisul șantier al Canalului și cineva a început să bată-n poartă întrebând: „Alo !...Aici e scriitorii ? !"…Când li s-a deschis, basculantele au început a intra câte una răsturnându-și în curte încărcătura. Iar când au venit zorii, elevii-scriitorași care se pregăteau să se ducă la liceu s-au trezit cu un deal de cărți basculate în toată curtea. Explicația a venit la apariția „tovarășelor" ce-i controlau: La București se tipărise catalogul cărților ce trebuiau epurate, adică scoase din biblioteci și arse sau date la topit, asta nu se precizase încă ci, în ordinul trimis la fiecare județ, erau menționate doar anumite titluri - volumele Antoneștilor, Mein Kampf al lui Hitler, câteva cărți legionare, altele de propagandă antibolșevică ce trebuiau alese, împachetate și trimise la centru. Dar catalogul cărților epurate forma el însuși volume groase care, dacă socotim câte un rând pentru titlul și autorul fiecărei cărți, cuprindeau mii și mii de lucrări care trebuiau aruncate din toate bibliotecile țării. Și, cum fiecare cămin cultural, din fiecare comună, avea câte o bibliotecă, tovarășele au fost operative: N-au mai stat să ia titlu cu titlu, ci au trimis basculantele de la Canal cu ordin pentru fiecare comună, fiecare școală, ba chiar și așezămintele culturale mai mari, să răstoarne-n ele bibliotecile existente. Iar acum, tinerii aceia cu nebunii literare n-aveau să se mai ducă la liceu, le motivează ele absențele, ci rămâneau acolo să caute în muntele acela de cărți volumele ce trebuiau împachetate și trimise. Restul ?... A fost chemat administratorul care a dat cheile de la un beci disponibil și aveau să fie aruncate acolo până la noi ordine.

Indicația s-a executat, tovarășele care se ocupau în felul acesta de cultura județului au fost mulțumite, dar a rămas beciul acela de mare tentație unde băieții au tras un fir pentru bec și și-au petrecut zile și nopți tolăniți pe cărți și citind, care mai pe alese, care la întâmplare. De scos nu se scoteau pentru că, dacă ar fi fost prinși, era caz penal că difuzează materiale epurate din cultura națională. Dar ei se făceau a dormi acolo devorându-le textul și comentându-le conținutul cu atâta patimă încât începuseră a avea ochii roșii de nesomn.

Bine-nțeles că lucrul s-a auzit și a venit mai multă lume, în special scriitorii mai vârstnici care se aciuiseră în oraș fie pentru că la canal se găsea mai ușor de lucru, fie pentru că, în amestecătura venită din toată țara li se pierdea urma mai ușor. Aceasta era situația lui Tonegaru și Stelaru criticați atât de vehement de ideologii de stânga, încât li se dăduse cu flit din toate redacțiile bucureștene, dar și a altora. Beciul cu cărți devenea o atracție și, pentru ca să nu se ajungă la vreo belea dispărând (și, mai ales, apărând în altă parte) ceva, s-au stabilit discret niște ore și s-au pus două lacăte, cheia unuia fiind la Dimitrie Stelaru,

iar a celuilalt la tatăl meu, pentru ca amândoi să deschidă și amândoi să știe numai oamenii de încredere din cenaclu, care intrau acolo. În rest, paza era o plăcere pentru că puteai citi și dormi pe cărți zile și nopți.

La o vreme, povestește tatăl meu - cum întotdeauna când avea ceva bani, în drum spre liceul unde băieții aveau cursuri după amiaza, clădirea lor fiind ocupată de comandamentul rușilor, se oprea la taraba anticarului de lângă vechea geamie - începe să găsească la acela volume mai interesante, cărți mai rare, ediții la care oamenii nu prea renunță. Și, pe măsura buzunarului, cumpără dintre acestea. O dată, de două ori, iar când dă de un exemplar cu totul deosebit, pentru care ar fi trebuit să facă rost de bani, îl întreabă pe anticar dacă i-l poate reține, sau poate vorbi cu proprietarul în acest sens. Iar acela îi spune discret că va încerca, dar nu crede, pentru că e vorba de un poet nevoiaș care-i aduce de câtăva vreme cărți, dar îi cere banii repede. Atunci tata și-a pipăit cheia pe care o avea în buzunar imaginându-și-l clar pe Stelaru, cu modul său misterios scoțând cărțile de sub pardesiul trențuit pe care i-l descrisese și Lovinescu, așezându-le sub taraba anticarului și șuierându-i cu gândul la cinzeaca pe care și-o dorea: „Dă banii, dă banii !"… În amintirile lor din tinerețe, Stelaru apare ca un haotic geniu bun și rău, în același timp, el fiind veșnicul boem care, în ciuda vîrstei diferite, nu se sfia să-i tapeze pe puști și să bea de la oricine. Cât despre forțarea lacătului a cărui cheie era la tatăl meu, a recunoscut cu franchețe, chiar dându-și importanță și chiar exagerând în materie de lectură: „Sunt cărți pe care le-am fumat de multă vreme, d-aia mi-am permis să le vând. Nu te teme că fac scandal cucoanele alea de la propagandă. Nu sunt cărți epurate ca să le remarce cineva. Sunt din alea admise, dar ele nu le-au mai controlat fiindcă au încărcat bibliotecile la grămadă. Uite, îți promit că nu mai fac; iar restul de bani pe care-i mai am de luat de la anticar îi bem împreună"… „Cred și eu că-i bem împreună - a răspuns tata -de vreme ce-s banii mei, dați de mine anticarului !"…

Mai avem și astăzi, în bibliotecă, vreo câteva volume plătite de tatăl meu anticarului, în vreme ce fuseseră sustrase de sub propria sa cheie. Au numerele de inventar ale biblitecilor din toată Dobrogea, pe care propagandistele alea inculte și dictatoriale ce dominau cultura oamenilor muncii le-au răsturnat în basculantele ce cărau pământul săpat de autorii lor închiși la Canal. Pe lângă gestul propagandistelor și al șefilor lor care ordonaseră așa ceva, găinăria lui Stelaru rămâne un simplu amuzament.

Peste ani de zile, când s-a întors din China în care revoluția culturală a lui Mao distrugea toate valorile condamnate a nu fi proletare, tata l-a căutat pe Stelaru, l-a invitat la noi ca să-i dea să guste votca de orez și i-a povestit indignat cum, din pelicula unor filme celebre - aruncate de teroriștii revoluției din cea mai bogată arhivă de filme, care avea copii rare, pentru că în alte țări copy-rightul obliga să fie arse după un număr de ani, dar chinezii le păstraseră - derbedeii inconștienți de pe stradă rupeau bucăți legându-le perforațiile ca să folosească strălucirea celuloidului pentru a face rame portretelor lui Mao. „Păi vezi, a spus atunci Stelaru cu umor - eu am făcut un gest de cultură

furându-ți cărțile de sub nas !"…

Era mentorul lor, Stelaru, în toate cele mai viciate apucături ale boemei, în micile pungășii la care-l făcea să se preteze sărăcia, dar și-n menținerea unui climat poetic așa cum criticii literari ai partidului urmăreau să distrugă, ca și-n transmiterea, dacă nu doctă, oricum ca talent molipsitor, a stării interioare de poezie de mare calitate, indiferent că vine din meșteșug sau din dicteu - afirmă întotdeauna tata pomenindu-l cu bucuria că și-a făcut începuturile pe lângă asemenea oameni nespurcați la carierismul făcăturii literare… Iar, în anii aceștia, când a început să îngrijească un ciclu de *„restituire a poeziei"*, în care culege cele mai frumoase și cele mai necontaminate de proletcultism versuri ale unor poeți din generația anterioară lui, poeți care astăzi riscă a fi uitați, a inaugurat publicarea acestora cu un grupaj deosebit de semnificativ din poezia lui Stelaru.

Pentru că, în plin proletcultism, în plină dictatură culturnică de ploconire în fața prostioarelor scrise în stil vetust de staliniștii ruși, ei au continuat a trăi o romantică boemă comunicându-și lecturi de mare calitate din literatura universală, iar câțiva dintre cei mai vârstnici, pe lângă libertinajul condamnat de oficalitate, le-au transmis și suflul literaturii românești cu adevărat moderne și europene, așa cum ajunsese în preajma celui de al doilea război mondial.

Fugărit pe atunci din București, ca și Tonegaru, tocmai de confrați care le invidiau talentul, dar care ascultau servil de aparatcicii ce voiau să rusifice literatura, Dimitrie Stelaru fusese vedeta literară a anilor 1942 - 1943, celebru atât pentru culmea vagabondajului boem pe care o atinsese, cât și pentru două volume de versuri de mare valoare scoase la răstimp scurt. Nonconformismul lui poetic corespundea perfect cu nonconformismul lui de viață, nedezbrăcându-se la cenaclul lui Lovinescu fiindcă nu mai avea nimic sub pardesiu, dar acesta facându-i o prefață ultraelogioasă; furând fețe de masă de la Café de la Paix ca să-și facă o cămașă și scriindu-și poeziile pe hârtia care, din acest motiv, i se punea în loc de față de masă; fiind luat de polițiști de pe statuia lui Take Ionescu fiindcă „voiam să tai o bucată de bronz să-mi fac și eu statuie ca domnul Eftimiu", dar primit cu dragoste în saloanele literare și de Rosetti la Fundațiile Regale, răsfățat de revistele vremii care se minunau de unde atâta rafinament și modernitate literară la un om despre a cărui școlire nu se știa absolut nimic, capabil (ca și Tonegaru a cărui poezie chiar cultiva exotismul) să-ți spună fantastice povești de voiaje intercontinentale când el călătorise doar pe paginile atlasului ferfenițit cu care dormea sub cap.

Era o figură rară și purta în nespălarea lui un grăunte de aur căruia i se simțea strălucirea, cum iarăși precizez că afirmă tatăl meu, iar o literată la modă prin cafeneaua bucureșteană, fără să renunțe la aspirațiile ei care se realizau prin cultivarea mai intimă a corifeilor literari, n-a vrut nici să piardă șansa de a se înrudi cu geniul lui de mare viitor și i-a propus să-l însoare cu sora ei, care avea o zestre frumușică, fiind fată de serioși negustori sibieni. Stelaru n-a dat deloc înapoi fiind vorba de zestre și a acceptat un drum la Sibiu, ca și costumul de haine de care colega sa i-a făcut rost din garderoba

mai uzată a unuia dintre maeștrii pe care-i frecventa răsfățându-se.

În același timp, tânăra scriitoare a telefonat la Sibiu avertizându-și familia că vine cu un geniu pentru odrasla mai nerealizată și atenționându-i că geniile au nebunii și mofturi care trebuie înțelese, așa că să nu se poarte rigid, burghez și conformist ca-n lumea lor de negustori, să nu vorbească despre bani, vânzări și cumpărări ci să-l pună să recite, să cânte, să facă ce vrea el ca să se simtă bine și să accepte căsătoria.

Și au ajuns la Sibiu într-o dimineață de duminică, au fost duși cu birja la casa negustorească arătându-i-se în trecere prăvălia care avea obloanele trase, dar se vedea a fi o proprietate mare pentru că au intrat în grădină tocmai prin strada cealaltă, iar famelicul Stelaru a fost așezat la masa cu dantele („tishleifere" zice tata ca să fie în ton cu clasicismul german al Sibiului). Au cinstit (pesemne un „schnaps", ca să fiu și eu în ton), apoi, poate, ne găsind prea multe cuvinte de comunicare, încă unul sau două; Stelaru a înfulecat ceva, a băut zdravăn, dar a avut grijă să laude, cercetând chiar cu multă atenție, lanțul gros de aur al ceasului de la vesta viitorului socru. Au mai băut un rând, au servit supa, au desfăcut vinul, au trecut la sarmale și friptură iar comunicarea dintre viitorii socru și ginere a devenit tot mai încântată și mai prietenească, până când bătrânul negustor i-a tras o palmă bucuroasă pe spinare ca și cum i-ar fi spus „așa te vreau !" și și-a râs de fata scriitoare care nu cunoaște la oameni: „Ce ziceai tu că-i un poet cu capu-n nori ? !... Ăsta-i om serios ! Ăsta pricepe cum se face banu; iese un negustor a-ntâia din el !"… Pentru că, Stelaru, cu ochii la lanț, la ceas, la tacâmuri, la veselă, la mobilă, s-a gândit că n-ar fi rău să afle și de restul zestrei și a deschis el discuția despre prăvălie tocmai în momentul în care negustorul ar fi simțit nevoia să vorbească mai lejer, în limbajul lui, despre afacerile prospere pe care le are. Apoi l-a ascultat și chiar l-a incitat cu întrebări despre cifra de afaceri, despre depozite, despre furnizori, cumpărători și cine mai știe ce alte inspirate provocări întru declanșarea laudelor unui om cu stare. Așa că viitorul socru a mai umplut o dată paharele și a decis: „Cu toate că e duminică și-i închisă, intrăm pe-aici, prin curte, prin spate, ca să vezi frumusețe de prăvălie" !

Femeile se retrăseseră să-și depene bucuria cu piatra din casă, făcând cafeaua; Stelaru, în reflexele sale de cămilă care n-are prânz în fiecare zi, a mai înfulecat ceva deșertând pe pâlnia gâtului cât putea mai mult; socrul bucuros trăsese zăvoarele din spate și, venind prin îngrijita grădină ardelenească, își mai puse și el un pahar și băură zdravăn. Apoi îl luă la braț pe firavul poet ce începuse să se clatine, traversară aleea care lega casa de prăvălie prin curtea ce se-ntindea între cele două străzi și, poftindu-l să intre, lăsă ușa deschisă ca să pătrundă ceva lumină în magazinul cu obloane trase.

Norocul lui Stelaru cu acestă ușă deschisă. Pentru că, bâjbîind în întunericul imensei prăvălii s-a-mpiedicat, a căzut într-un sicriu și a văzut deasupra atârnând doar cruci, lumânări, îngerași, coroane și candele, trăidu-și pentru o clipă propria înmormântare. Dar și cu viitorul socru aplecat deasupra cosciugului de parcă l-ar fi plâns, și nu că s-ar fi chinuit să-l ajute să se ridice.

Odată ridicat în întunericul plin de sicrie, capace, giulgiuri și cruci rar străluminate de găurile din obloane, Stelaru a dat un răcnet nebun, a țâșnit pe ușa prin care venea lumina, a rupt-o la fugă pe alee, pe poartă, pe străzile Sibiului, pe peroanele gării și Dumnezeu mai știe pe unde. Pentru că, deabia după câteva zile, flămând și însetat, a apărut mototolit și rufos, de parcă n-ar mai fi purtat tot acel costum procurat din garderoba cam uzată a unuia dintre maeștrii vremii, cerându-i lui Nicolau, patronul de la Cafe de la Paix ce funcționa vizavi de Capșa, să-i dea ceva pe datorie... Ca și cum înainte ar fi fost un foarte bun platnic !... Dar atunci, în incongruența vorbirii sale mereu șoptite și cu privirile ascunse perfid-rușinat, pomenea ceva de-o zestre, de niște lanțuri de aur, de un banchet pantagruelic cu supă caldă, sarmale mari, ardelenești, fripturi grase și multă, multă băutură; dar și de un ritual satanist printre sicrie, urne, coroane funerare și giulgiuri în care slujea ca vrăjitoare o colegă scriitoare ce se lăudase cu negustoria familiei ei, fără să-i spună că era vorba de un magazin de pompe funebre.

Când i s-a adus șvarțul dăruit de patron (ca o cafea din surogat de cicoare - consumația care, fiind cea mai ieftină, era specifică poeților în cafenelele boemei), Stelaru s-a așezat acolo unde nu mai merita față de masă și a scris pe hârtia ce-o înlocuia, ca la bodegile de cartier: *„Până când, Dimitrie Stelaru, până când/ Înger vagabond și flămând ? !”...*

Acesta era Stelaru cel faimos de odinioară, ajuns în Babilonul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră nu chiar ca cei băgați în lagăr, cum au fost și bunicul meu și tatăl meu și unchii lui mai târziu, ci, ca mulți aventurieri care se dădeau mari specialiști sau mulți dintre cei rămași fără slujbe sau fugăriți de guvernare, care voiau să-și piardă urma în „romantismul revoluționar” al sisificei construcții. Și așa s-au legat, el și ceilalți din generația care apucase să facă strălucitoare literatură bine modernizată la nivel european, cu junii liceeni dați în vânt după scriitorime, care-i citiseră, iar acum aveau ocazia să-nvețe de la ei și bune și rele. Norocul lor a fost că, începând la București a se da comenzi de stat pentru literatura care proslăvea eroismul construcției socialiste, așa cum Petru Dumitriu a venit pe speze bune să se documenteze pentru a scrie ceea ce a fost mai târziu grosul lui roman „*Drum fără pulbere*”, o documentare plătită spre a scrie o carte din viața muncitorilor de port a primit și Petre Bellu, scriitor al mahalalei și lumii interlope lansat cândva, chiar din lumea proletară, de Panait Istrati.

Având autoritate la ștabii locali, ca scriitor provenit din mediile de jos, Petre Bellu le-a pus o pilă pentru ziarul care se înființa atunci, iar câțiva au fost angajați și legitimați ca ziariști - liceenii minori pentru masa la cantină, cei mai mari poate cu ceva onorarii din care le dădeau și lor câte o bere. Directorul era un zbir. Poate că nu știa gazetărie, dar deprinsese metoda de știab care cere întotdeauna mai mult și întâi țipa la redactor dându-i articolul la refăcut de trei ori, iar abia apoi i-l citea, îi băga o lozincă cu Stalin sau Gheorghiu-Dej și-l dădea la tipar. Ordinul lui era: „Vă pretind să fiți în slujba cauzei 24 din 24 de ore”, apoi se ducea la chefuri și aranjamente cu tovarășii de la centru, în săli

nu grozave pe atunci (mai tîrziu și-au făcut tovarășii restaurante de partid), dar amenajate discret în spatele cantinelor muncitorești unde se tăia floarea cărnii pentru fliptanele lor, restul fiind folosit la porțiile clasei muncitoare. În pauze, însă, care nu erau niciodată la ore regulate, trecea prin redacție, controla prezența, mustruluia și pleca. Priceput la bețivani, Stelaru nu-l lua în serios așa cum făceau tinerii și, la un moment dat, i-a pus să-și scuture buzunarele făcând o chetă și a cumpărat o pufoaică cum se obișnuia muncitorește pe șantier. „N-are nimeni voie s-o miște de-aici", a spus el și a bătut un cui exact în peretele din fața ușii, unde a agățat-o întoarsă-n așa fel încât să se vadă și-o cârpă ca un fular băgat pe mânecă. Zbirul putea veni la orice oră pentru că obișnuia să țipe de la intrare și controla deschizând ușa fiecărui birou. La ei, dădea de prima dată cu ochii de pufoaica prinsă-n cui, zicea „Bine, scriitorii sunt aici !" și trecea mai departe până la secretara sa căreia îi dicta pe cine amendează.

Odată cu plecarea junilor la facultate, Stelaru s-a mutat cu ei la București și, fiindcă prin subsolurile și podurile caselor naționalizate se dădeau repartiții pentru studenții care n-aveau loc în cămin, s-au aciuit pe undeva prin spatele pieții Rosetti. Era primit oricine care avea rude la țară și venea cu „produse", iar lecțiile de boemă costau o sticlă de secărică, sau „verde", adică rachiul cu ismă pe care poetul îl decretase absintul său. Sunt acestea amintiri din viața „intelectuală" dusă la Constanța si făcându-l pe tată meu să iubească cel mai mult acest oraș cu deschiderile lui ce-l încântau tocmai pentru că depășeau provincialismul pedant. Am pus ghilimele doar pentru că e vorba de sensul neconformist al boemei; dar încărcătura intelectuală exista, chiar mult mai bogată decât în înțelegerea clasică a lecturilor școlare cu disciplinați elevi premianți. Cultura organizată și educația sistematizată a unor profesori de înaltă ținută pe care-i avea liceul „Mircea cel Bătrân", se îmbina pentru ei cu strălucirile autodidacte, sensibilitatea gustului artistic și marea știință a metaforei moderne pe care talentele le prind din aer atunci când sunt de dimensiunea inefabilă a unui Tonegaru, fugit din liceu fără să-l termine, tocmai pentru că nu se mulțumea cu ce-nvăța acolo, sau Stelaru, autodecretat împreună cu sculptorul Ion Vlad profesor de arte libere la Sighișoara, dar neavând la îndemână vreo diplomă sau măcar vreo fișă de evidență școlară. Cu bine intuite rigori estetice și rezonanța a mii de versuri învățate din poeții lumii, ei aduceau cafeneaua literară în lumea și așa pitorească, plină de spirit, de inventivitate și de exotism a cârciumilor de port unde, zice tata - era un sigur pas, histrionic și perfid, de la vorba de spirit la inteligența de a te escroca fără să simți... De asta, toate amintirile lui de adolescență se apropie cu mai multă plăcere de Constanța decât de natala Medgidie, unde a fost declarat la starea civilă, făcând precizarea: Degeaba scrie pe act Medgidia; maternitatea era la Constanța, așa că eu acolo, lângă mare și aventurile ei, am văzut lumina !

Medgidia era un târg comercial, cu prăvăliași așezați și moșieri preocupați de averile lor din jur, având ca mediu intelectual grupul mic de profesori,

medici, preoți, judecătorul cu cei câțiva avocați, polițaiul cu cei câțiva comisari, contabilul băncii, dirigintele poștei, inginerii câtorva lucrări, ofițerii mai răsăriți din regimentele care se perindau și studenții în vacanțe. Aceștia formau lumea gălăgioasă a celor care, la orele de prânz, când înceta orice altă activitate iar negustorimea își făcea siesta, vehiculau idei în cafenelele din centrul încadrat de lanțuri pentru ca circulația să nu deranjeze mesele scoase la trotuar.

Se învățaseră atât de mult să facă acest lucru, discuția liberă, contradictorie și fără prejudecăți intrând în stilul lor de viață, încât, atunci când comuniștii au desființat cafenelele ca fiind de năravburghez, ei tot se strângeau pe băncile din jur, din nevoia acestei locvace existențe intelectuale care nu renunță la nimic din comentariul ei. Bunicul meu, împreună cu preotul paroh și cu imamul moscheei musulmane, au fost arestați de pe o asemenea bancă, fiindcă unul care trăgea cu urechea i-a turnat că înjurau regimul și ocupația sovietică. În memoria lor de oameni normali, învățați cu vorba liberă și sacrificați prin dihonia turnătoare ce-o semănase comunismul, tata ar vrea să așeze acolo un monument fără soclu, la nivelul trecătorilor: O bancă de bronz pe care discută încă fără precauție trei oameni de bronz, în vreme ce turnătorul turnat în bronz e singurul ridicat pe un soclu, de unde trage cu urechea. E nevoie de un sculptor cu umor, care să producă aluzia ridicării pe soclu a unor securiști după '89.

Amintirile frumoase ale acestui loc patriarhal cu mori,vii, regiment, mocani și populație balcanică, până să intre în praful și dărâmăturile entuziasmului proletar al construcției Canalului, sunt calul de la șareta în care-l lua bunica bătând drumurile satelor ca medic de plasă, casa cu etaj, de care bunicul era mândru că a putut-o cumpăra din venitul de intelectual, făcând un pas înainte față de ceilalți ai săi rămași mici proprietari de țară, urmași de clerici și postelnici, unde își aveau, e drept, gospodăriile lor frumoase funcționând ca preoți sau învățători luminați în spiritul afirmării românului. Erau oameni care nu dădeau numai lecții și predici, ci și exemple concrete de grădinărit, pomicultură, viticultură, albinărit, banci populare și asocieri cooperatiste, în spiritul marilor formatori de neam, de la Kogălniceanu la Spiru Haret, iar de la acesta la Iorga si Mihalache.

Satul care pentru noi, orășenii, poate părea o etapă depășită, era slujit de familia lor cu conștiința unui rost important. Astfel, primele amintiri de vacanță ale tatălui meu se leagă de toate acele sate modeste, dar curate, cu grădini, braniști și vii unde ai săi erau de multe generații „cineva" („cavaleria rusticană" cum numea bunicul meu această castă de mici boernași din care ne tragem, răspândită la un popor ale cărui vicisitudini istorice i-a dat prea puțină nobilime cu orgolii feudale), etalau duminica o eleganță chiar pedantă și deloc nu le convenea că neamurile de la oraș veneau neglijent îmbrăcate, ca pentru excursie. Astfel, la un hram, când sora cea mai mare a tatei, proprietăreasă, văduvă de dascăl și epitrop bisericesc si mamă de învățători si directori de scoală, îi aștepta cu ștergare scrobite, pahare cu picior și farfuriile de nuntă pe masa cea lungă de pe veranda ce se ridica din lemn traforat deasupra rondurilor de flori, i-a sărutat și i-a poftit să șadă, dar a cam strâmbat din nas față de îmbrăcămintea

neglijentă cu care cei de la oraș credeau că se pot duce la țară. Binențeles că nu le-a spus-o, dar când, pe poarta ei, a intrat docarul cu un băiat pe capră în cămașă numai spumă și râuri, iar din spate a coborât, în jupoane și voalete, cu umbreluță de soare și poșetă asortată, sora ei mai mică, nevasta unui director și revizor școlar proprietar în satul vecin, nu și-a mai ținut oful și i-a spus cu voce tare ca să audă rufoșii cu mofturi de oraș: „mersi soru-meo că mă onorezi !"...

Dar orașul era oraș; bunicul meu - tocmai dovedindu-și sufletul care îi rămăsese de copil de țară, plin de tradițiile bunului simț, al omeniei, al folclorului și snoavei țărănești, dar circumspect față de lumea și năravurile așezărilor mai mari, mai puțin familiare, mai reci și mai lipsite de șagă, duioșie, de atingere continuă indiferent de sentimente - ambițios în a-și depăși sfioșenia produsă de cei ce-și arogau o tradiție urbană, era mândru de casa lui cu etaj marcându-și cu precizie ascendentul pe scrisorile către rudele de la țară cărora le scria pe plic toată titulatura („institutor, cântăreț bisericesc, comptabil al băncii și proprietar in comuna..."), dar nu uita să și-o precizeze și pe a lui: „Ioan C. Leu, avocat, str. C. Brâncoveanu nr. 1, Medgidia, în centru" !

În centru, nu pentru că nu l-ar fi cunoscut factorul poștal din oraș si i-ar fi greșit adresa, ci pentru ca să vadă în sat toți cei ce se uită la scrisorile pe care le duce factorul poștal de acolo. Pentru că și Medgidia, ca orice târg, își avea cartierele ei rurale și dealul cu vii și mese sub bolta de viță ca un Grunzig vienez în miniatură și mahalalele cu mori unde trăia o altă lume. Dar, în centru („down-town-ul"), erau câteva case cu etaj, a bunicului meu având și balcon deasupra prăvăliilor printre care se auzea mandolina frizerului de la parter, care cânta dezinteresat pentru femeile ce treceau pe stradă, deoarece clienții lui erau numai bărbați. Balconul acesta, unde-și citea bunicul ziarul și se lua masa în serile de vară, face parte din amintirile tatălui meu (și l-a reprodus mereu, în terase și verande, oriunde și-a făcut casă), ca și măgărușii nărăvași cu care se juca în curțile colegilor de școală primară, cofetăriile unde băieții de la gimnaziu jucau biliard fugind de la ore, bragagii orientali și gogoșeriile panairului care transforma toamna orașul într-o veselie și o petrecere continuă, ficușii din farmacia apropiatului de breaslă al bunicii mele, dulcețurile nemaipomenite pe care le făcea o văduvă de ofițer ce dădea lecții de pian și hotelul de vizavi unde, mai târziu, când a ajuns licean, a priceput că, la parter, discret, în spate, era o sală mare cu gherghefe de țesut covoare persane, unde patroana avea întotdeauna vreo zece-cincisprezece angajate care, pentru lejeritatea lucrului, purtau fustițe ușoare și largi. Negustorul care venea la târg, după ce vindea marfa și bea aldămașul, trecea pe acolo să vadă vreun model de covor să-l comande și, până la covor, alegea o fată pe care patroana i-o trimitea sus, în cameră. Era acesta un fel de rafinament oriental al codoșlâcului, dar și o pragmatică economică de a le învăța pe fete două meserii, umplând cu una timpii morți ai celeilalte și nu pierzându-lcum îl pierd azi cele de pe marginea șoselei. Acest gen de bordel cu manufactură de covoare se practica, pesemne, în tot levantul nostru. Pentru că, atunci când s-a cedat

Cadrilaterul, a venit de la Bazargic o patroană cu mai multe gherghefe și mai multe modele de chenare, medalioane și motive florale orientale care se desenau în țesătura cu ochiuri de lână. Dar concurența nu le-a învrăjbit pe cele două matroane pentru că, vreme de război fiind, se perinda multă armată, românii venind cu bani, nemții cu conserve și ciocolată, iar rușii mai scăpând câte un tir de gloanțe pe geam când votca le întrecea potența.

Această patroană avea o fată blondă, cu gesturi molatece emanând chemări, pieptănată întâi ca Marlene Dietrich iar, mai târziu ca Veronica Lake, cu părul peste o parte din obraz, accentuându-i aerul de femeie fatală. A ținut-o din scurt, nu a lăsat-o-n atelier niciodată și, când n-a mai putut-o ține-n frâu, a măritat-o repede cu respectivul locotenent de cavalerie. Dar nici respectivul nu a prea putut-o ține-n frâu, mai ales la balurile cavaleriei și ea a fugit c-un căpitan care se muta în altă garnizoană, făcând acolo multe victime și provocând dueluri din care până la urmă a câștigat-o un maior, iar de la acela a trecut, cu acte-n regulă la un locotenent colonel a cărui înțelepciune, de bărbat experimentat și în vigoare încă, a părut s-o domolească pentru o vreme. Numai că, de pe front, avansat la excepțional pentru acte de eroism, a apărut un tânăr colonel ajungându-se la amor nebun, fugă spre Capitală, divorț, dar și intrarea ca o pereche spectaculoasă în lumea marilor baluri militare ale Bucureștilor. În care ea a rămas, colonelului dându-i-se o brigadă cu care a plecat pe frontul de vest. Ea a rămas, deci, printre generali și l-a înnebunit pe unul într-un asemenea hal încât a lăsat și familia și nevasta moșierească, s-a baricadat cu ea în casa păzită de ordonanțe și i-a telegrafiat colonelului pe firul Statului Major, cerându-i cavalerește să divorțeze.

Colonelul a răspuns tot prin telegrafia fara fir militară declarându-și dragostea la fel de mare apoi, terminându-se războiul, a venit în București, a încercat s-o convingă și nereușind, a făcut apel la mama soacră stabilind, într-o superbă duminică de mai, o întâlnire în trei la restaurantul Balotă care avea o grădină elegantă în piața Kogălniceanu, cu separeuri din grilaj de lemn alb pe care se cățărau trandafiri roșii și cânta în haine negre orhestra lui Nicușor Predescu. A încercat, mai întâi, s-o convingă pe iubirea vieții lui, chiar sub ochii mamei care a făcut-o și a crescut-o printre splendorile covoarelor persane, amintindu-i cum ea s-a-ndrăgostit de el ca de niciunul de până atunci. A făcut apoi apel la ajutorul soacrei, care a recunoscut că de la singura copilă a avut mai mulți gineri, dar unul mai falnic decât el el n-a mai avut. Au rugat-o amândoi, iar el a pus orhestra să cânte „*De-aș putea din piept să-mi scot/ Inima cu dor cu tot*”... și, în fața mamei ei, i-a apucat dramatic mâna sărutându-i-o mult, chiar și pe inelul nou, cu un safir mult mai mare decât ametistul pe care i-l dăduse el, atunci când romanța a ajuns la: *„... Și să fac precum faci tu:/ Eu să plâng, tu să zici nu !*”...

Dar destinul romanticei ființe de a trece din grad în grad, ne zăbovind prea mult la unul, era neîndurător chiar și cu ea, făcând-o să refuze categoric; soacra a ridicat din umeri a „n-ai ce-i face”; tânărul colonel a făcut semn să se umple cele trei pahare și a comandat orhestrei să cânte un vals-boston la modă:

„Să nu ne despărțim/ Și viața ta s-o legi de-a mea !.../ Un vis frumos trăim,/ Rămâi, nu pleca...”. S-a legănat în ritm spre ea, sărutându-i tâmpla și i-a lipit direct acolo un pistolet șase-treizecișicinci, trăgând zâmbitor. Apoi, cu același zâmbet pe buze, și-a tras și-n propria-i tâmplă un șase-treizecișicinci, în vreme ce orhestra ajunsese deabia la ultima strofă a șlagărului: „*... Rămâi nu spune nu, /Ne cheamă vraja dragostei...*”.

Ziarele vremii au publicat știrea de senzație, nu chiar cu gustul sadic cu care ar fi făcut-o televiziunile și tabloidele de astăzi; dar tatăl meu o povestește în forma de mai sus, uneori punând accentul pe o nuanță, alteori pe alta, poate contrariind cu faptul că, dorința de a inova îl face să nu fie stereotip, dar tocmai acesta fiind farmecul relatării pe care el desfide a o scrie atrăgând atenția cu umor ritos că „literatura e o treabă mai serioasă, aici fiind vorba doar de loasirul pălăvrăgelii”.

Cam asemenea sau, cel mult asemenea evenimente animau Medgidia.

Încolo, târg mic cu o biserică, două moschei, un gimnaziu și cel puțin cincizeci de cârciumi și hanuri, plus trei stabilimente între hotel și semilocaluri de noapte, unde se spune că, în primele decenii ale secolului trecut, veneau chiar și constănțenii, cernavodenii și tulcenii ca să se distreze; pentru că aici, ca-n western, era târgul cu mișcarea banilor în afaceri și distracții. Din atmosfera aceasta a ieșit primul roman publicat al tatălui meu: „*Ochiu dracului*”, dar slăbiciunea lui pentru boemia mai intelectuală și mai rafinată, mai liberă în aspirațiile pe care ți le dă întotdeauna un port cu perfidii, șmecherii, mafiotisme, inteligențe spontane și inteligențe malefice, îi trage duioasele amintiri ale tinereții tot către Constanța.

Acolo urma liceul stând în gazdă sau făcând naveta cu trenul, acolo a legat primele prietenii pe opțiuni artistice și literare, îndrăgind filmele și muzica la modă ce încă mai veneau de peste ocean, devorând cărțile Bibliotecii Muncipale unde, încă din timpul războiului, liceenii navetiști se adăposteau după ore până la plecarea trenului. Scria librete pentru spectacolele ce le făceau în liceu sau reportaje și răutăcioase cronici de spectacole și expoziții în presa locală, juca la o echipă teatrală semiprofesionistă în „*Cocoșul negru*” sau „*Borgia*”, mergea la descoperiri arheologice cu un profesor îndrăgit de la care a învățat multă latină. Nonconformist format în discuțiile libere din cafeneaua literară și nesuferind ritualurile de lectură modestă și laude pedante din cenaclurile (unde, zice el, fiecare provincial este pus pe soclul unui arhetip din marea literatură, orice cuconiță gramată este cotată peste George Sand sau Hortensia Papadat Bengescu, iar orice moderator tânjid spre actul critic își dă aere de Macedonski, Ibrăileanu sau Lovinescu), provoca conflicte în cercurile literare cu cei dedați conformismului academic și, mai ales, pseudoacademic, ba chiar chema în ajutor moderni scriitori consacrați, ca Gellu Naum, Sașa Pană, Geo Dumitrescu ce-l publica la București, ori trecuți prin Constanța, ca Jebeleanu și George Dan, sau chiar prin același liceu, ca Virgil Teodorescu și Pavel Chihaia. Acolo, a fost cât pe-aci să repete în toamnă examenul de capacitate pentru că, la întrebarea ironică a unui profesor: „Cum se spune corect

Megidian sau *Megidiot* ?", el a declinat cazurile răspunzând: „La vocativ: *Megidiotule*" !...Și tot acolo, bine-nțeles, și-a început inițierea boemă în bombele portului, unde discuțiile lor literare aveau parcă mai mult farmec în exotismul mediului marinăresc, în fauna tarasconeză a povestitorilor mincinoși de aventuri marine, în cântecele aduse într-adevăr din toată lumea dar cântate de artiștii pauzelor de cinematograf, de amărâții instrumentiști sau amărâștencele diseuse ale tavernelor, din care puteau face saltul spre teatru cine știe ce vedete, sau unde puteau decade altele care nu mai meritau scena.

Un astfel de șlagăr (tata are în memorie o bogată asemenea colecție din care alege uneori, cum am văzut și mai sus, „ilustrația muzicală" a modului cum își fantazează amintirile) era pe vremea aceea „Tangolita" - ritmată și sacadată piesă în stilul serios care este strămoșul lui „latino" de astăzi: *„Bărbații-mi spun La Bella Tangolita,/ Eu sunt ispita/ Din Santa Fe !"...* O cânta o creolă autohtonă cu voce de tutun, rămasă dintr-un turneu care bătuse Ploieștii, Buzăul, Galații și Brăila, împreună cu un muchachos la fel de brunet care ținea ritmul de tango la chitară și-i dădea replica în ton subțire, supratenor, de scapet cultivat de lamentourile țigănești („*foaie verde solz de pește*") care-au eșuat astăzi în manele. Ea cânta grav, mângâinduși sânii, iar el o completa admirativ: „ *Cu toți îi spun La Bella Tangolita,/ Ea e ispita/Din Santa Fe !/ Bărbații o doresc pe Tangolita,/ Că ea-i ispita/ Din Santa Fe"...* Pentru ca, apoi, să intre în duet, ea despre ea la persoana întâi, el tot despre ea la persoana a doua: *„În ochii mei citești amor și ură" („În ochii ei citești amor și ură").../ „Sărutul meu promite aventură ! („Sărutul ei promite aventură")...* Iar el să conchidă către o altă femeie din local, lăsându-se dublat de vocea ei dominantă: *„Tu nu știi să săruți ca Tangolita !/ Ea e ispita" („Eu sunt ispita")/ „Din Santa Fe" („Din Santa Feee") !...*

Era delir cu fluierături și aplauze, cuplul primea băutură ieftină dar alune și țigări bune, furate de la ajutorul american pentru Polonia care, nefiind rezolvată încă problema Danzigului, se descărca la Constanța și era transportat cu trenuri din ale căror vagoane, până la graniță dispărea jumătate, pentru că aici era ocupația rusească, nu ajutor occidental. Dar ei petreceau de minune și, câte-un nostalgic marinar rămas hamal de port, ca să se dea mare, oferea galant o floare creolei de Slobozia declarându-i că, în glasul ei, melodia suna mai bine decât la originea tangourilor lumii, adică la Mar del Plata, Tampico, Maracaibo, La Plata sau Pernambuco unde, se lăuda el, auzise „Tangolita" în versiune originală. Și, așa cum se întâmplă cu șlagărele, „Tangolita" a marcat acel sezon al începuturilor de boemă juvenilă ale grupului din care făcea parte tatăl meu cu colegii săi Dionisie Șincan, Corneliu Armașu, Constantin Vișan și alții mai mari, ajunși în teatru, operă, gazetărie, sau pierduți pe drum.

Când, după ani și ani, publicând romanul despre Dracula, tatăl meu a primit o invitație în America pentru niște conferințe pe acestă temă, în periplul care i s-a propus a insistat să se prevadă neapărat și Santa Fe, cândva spațiu de resălbăticire a calului, răspântie de referință a incursiunilor și retragerilor conchistadore hispanice, localitate cu vestigii de triburi indiene alungate spre

Americile din sud și de garnizoane rămase de la Maximilian al Mexicului ca locuri de petrecere prin transformarea chitarei în banjo sau alte cutii de rezonanță mai pitorești, ca și a cactușilor în alcool pentru aprovizionare cu Tequila a celor ce înfruntau trecerea prin Munții Stâncoși sau drumul spre Colorado. Acea cântată Santa Fe, celebră astăzi ca arhitectură autohtonă indoamericană, loc de trai tradițional antiamericano-zgârienorist, cu zumzet de instrumete de coarde și dictatură arhitectonico-ambientală pentru păstrarea mediului neînrâurit mai mult decât de Columb și Vespuci și, astfel, devenind colonie pentru mulți oameni de artă. De acolo s-a întors cu următoarea poveste:

Le-a mărturisit gazdelor că el nu venise la Santa Fe pentru toate cele de mai sus, despre care abia atunci afla, ci doar ca să vadă locul celebrei Tangolita și să-i asculte tangoul acolo, la mama lui. Gazdele au fost drăguțe față de tangoul pe care, demonstrativ, el îl fredona doar cu trăire, dar fără ureche muzicală și l-au dus la un restaurant autohton unde doisprezece chitariști ciupind corzile unor instrumente cu tot felul de gâturi cântau peste două sute de cântece din zonă, dar auzeau pentru prima dată de Tangolita. Dezolați, au părăsit localul, găsind altul cu orhestră de douăzecișipatru de instrumentiști ciupind corzile pe mult mai multe ciudate forme ale cutiilor de rezonanță și având în repertoriu peste cinci sute de melodii latino dar, cetegoric lucru, de Tangolita nu auziseră și nici nu cunoșteau ceva. Atunci, gazdele au lucrat pe internet cu companiile de turism și ghizii voluntari de culturi tradiționale americane și au aflat că, într-o rezervație unde avea loc sărbătoarea amer-indiano-latino-catolică la care se efectuau concomitent patruzeci de cununii cu o singură nuntă imensă, e alcătuită o orhestră formată pe măsură din zeci de formații cu instrumentele lor care mai de care de coarde mai adevărate. Au telefonat organizatorilor, au spus că e vorba de un oaspete străin și straniu care, pe deasupra, în dupăamiaza respectivă le ținuse și o conferință ce-l dovedea mare specialist în toate drăcoveniile lui Dracula iar, când au ajuns acolo, o sută douăzeci de chitariști cu instrumentele lor pe cât de bine acordate între ele, pe atât mai deosebite ca formă și ca sunet, i-au întâmpinat cu un potpuriu din toate tangourile care s-au compus pe lumea aceasta, i-au asigurat că, fie împreună, fie unul sau altul, cunosc toate celelate șlagăre și dansuri latinoamericane cu putință, dar Tangolita nu se afla în repertoriul niciunuia dintre ei. Gentili, s-au oferit să-l acompanieze oricât de nechemat ar spune el că e, ca să poată învăța tangoul celebru în România. Iar tatăl meu a primit cadou sute de sticle de tequila, whisky scotian, whiskey irlandez, bourbon american și canadian, vinuri californiene, etc. Binențeles, aruncate-n cap de cei care-l apreciaseră ca afonul ce le strică petrecerea.

S-a întors îndurerat, discret cu acest episod al călătoriei, dar nu s-a putut abține să nu-i relateze, cu mari semne de-ntrebare, venerabilului Nicușor Kirculescu ce-i era prieten împreună cu alt mare autor de șlagăre - Radu Șerban. Acesta din urmă, cam de-o vârstă cu tata fiind, a ridicat din umeri mirându-se și el: doar Tangolita fusese unul dintre tangourile de foarte mare succes !... Nicușor Kirculescu, însă, cu experiența lui antebelică, a început să râdă:

„Desigur: de mare succes; dar la noi !...Îl compusese un pianist ovrei din Galați, l-au cântat zece-cincisprezece ani toate orhestrele noastre dar, pesemne, peste ocean n-a ajuns !”... „Bine dar Tangolita... Santa Fe ?...Chestii pure, latino-americane !” – au protestat tata și Radu Șerban... „Astea, da; dar *la bella Tangolita* ? !- s-a amuzat de nepriceperea lor Kirculescu – nici măcar nu e-n spaniolă; *la bella* e toată ziua-n italiană; la Galați nu prea făceau diferența dintre spaniolă și italiană, iar aici, în România, mergea și așa. Melodia a fost întradevăr frumoasă și de succes, dar marinarul care se lăuda că o auzisela Mar del Plata sau la Maracaibo, pesemne că nu navigase nici el mai departe de Bosfor !”...

Cam așa povestește tatăl meu întâmplarea. Uneori mai schimbă numele lui Kirculescu cu al lui Gherase Dendrino sau al lui Hristu Nicolaide, fiindcă a fost prieten cu toți trei. Dar prieten bun, cu adevărat, fiind din aceeași generație, a fost cu Radu Șerban. Pesemne că i-a venit în minte povestea la vreun chef cu acesta, pe-aici, prin București, folosind și ei metafora exotică de la Santa Fe, ca și autorul șlagărului cu perfect-spaniolul său vers „*La bella* Tangolita*”*. Numai că tata fusese într-adevăr la Santa Fe și, pesemne, chiar el descoperise confuzia cu italiana. Dar vorba lui: „Când simți că iese umor din ceva, nu contează dacă-ți bați joc și de tine, dacă te consideri pe tine personajul cel prost sau naiv. Important e să se râdă. Cel care nu vrea să se râdă și de el, ci să râdă doar el de alții, poate fi ironic, cinic, orgolios ori batjocoritor; dar simțul umorului nu-l are. Umorul presupune bonomie, iar pe bonom l-a ferit Dumnezeu să fie orgolios”...

Asta era viața de port pe care sărmanii Petre Bellu și George Dan încercau s-o „cânte” așa cum era, fiind aspru luați la judecată marxistă de criticii proletcultiști Novicov și Moraru, primul, pentru că nu vedea eroismul clasei muncitoare în golănia muncitorilor de port, fiind catalogat „naturalist”, iar al doilea, pentru versuri ca: *„Sâmburi tari de măsline-n măsele/ Și pahare în dinți nu mai sparg;/ Au trecut tinerețile mele/ Ca delfinii de-a tumba în larg...”* fiind etichetat „formalist”.

Pe tinerii din jurul tatălui meu, însă, nu-i ajunsese acest blestem. Făceau spectacole ei între ei recitând „*Tînca*”, „*Rada*” sau „*Duhovnicească*” ale lui Arghezi, încercau să joace, în spectacole-lectură, teatrul nejucat al lui Camil Petrescu, devorau nonconformismul și exotismul din cărțile care consacraseră ultima generație literară liberă, cea de dinaintea lor, care la vremea aceea începea să lunece spre compromis imitând ce era mai penibil din literatura sovietică și, cu conștiința clară că nu vor publica așa ceva, exersau pe vechile registre refuzate de teoreticienii politruci, tatăl meu având un caiet cu proze orientalizate tocmai din exotismul încifrării sensurilor (pe care le-a publicat pe urmă sub titlul „*Nopți dobrogene*”), cu exerciții de rimă și versificație de genul: „*Fata cărturarului,/ Cu priviri de cânepă,/ Vin la mine mâine pă/ Asfințitul soarelui...”* și cu versuri din care le-am furat pe următoarele cărora, nici măcar nu le-a dat titluri:

La Singapur, am luat la braț o fată
Cu ochi timizi și îngăduitoare.
Nu ne-am vorbit, dar am avut-o toată
Pe-un trunchi cu crengi spre stele, în picioare.
Spre palidele stele căzătoare...

Părea albastră în lumina serii;
Eu palid, ca-n iubirea cea dintâi.
S-a strecurat din brațele plăcerii
Când eu îi sărutam două lămâi
Pe piept, gemând: Rămâi, o, mai rămâi !

Dar nu ne prezentasem, nu știam cum s-o chem
Și am rămas să-i scriu acest poem...

Pentru a trece din decorul exotic la alt tipar, cel al orașului provincial:

Îți scriu pe o cutie de chibrit
Răvașul meu incest îmbietor;
Nu neg prin asta nici că te-am iubit,
Nici că te voi iubi și-n viitor.

E cert un lucru: Astăzi te iubesc
Mai mult ca ieri, mai mult oricum ca mâine.
Amorul, e un vin duhovnicesc:
Te-mpărtășești cu el, dar nu rămâne.

Deci, haidem azi ! E ziua ta,
De ce nu mi-aș afla și eu o sărbătoare ?
Prilejuri să cinstim „Aligote”,
Sau alte vinuri, sunt destul de rare !...

Hai să intrăm aici, în cimitir;
E liniște și morții nu bârfesc.
Nu se va ști-n oraș că eu mă mir
Când tu accepți tacit să te iubesc.

Vom sparge nuci pe-o piatră de mormânt,
’Ți-voi rupe-n grabă o copcă de la fustă
Și ne vom fi întins sub Duhul Sfânt
Pe vreo marmoreană bancă-ngustă.

Apoi, fiind ziua ta, te voi ruga

Să zăbovești o clipă despletită.
Fiindcă mereu m-am întrebat la graba ta:
Crezi, pieptănându-te, că pari cinstită ? !

Pentru a reveni, tot cu poanta neluării în serios a poeziei, la obsesiile marinărești. De data asta chiar cu un titlu:

PĂȚANIA MARINARULUI CU FEMEIA DE CAUCIUC

Câte ape tulbură valurile !
Câte suflete tulbură dragostea !
Câte gânduri, câte gânduri le
Vânturi amintindu-ți de ea !...

Uneori simți nevoia să le debordezi
Ca pe o cambuză cu alimente stricate;
Alteori te cuprind, nălucesc și le vezi
Așa cum vezi luna spărgându-și luciul de ape.

Te cuprind, te cuprind, te cuprind...
Și te duc, și te duc, și te duc...
Înoți într-o mare de jind
Și sorbi amorul de pe buzele femeii de cauciuc.

Plasticul trup, care a fost cândva scursură vegetală
Prinde miasme de dor și-nfrigurări de terminații nervoase.
Nici nu bănuiești că-i ca o pungă de gheață: Goală
Și-o ține dreaptă aerul în loc de oase.

Ți se dăruiește cu pasiune resemnată
De te crezi într-al șaptelea cer fremătând
Când îi frământi carnația cauciucată
Și simți nevoia să-i șoptești un „te iubesc” discret, blând.

Până la urmă te încântă formele-i ideale
Și chiar consideri că, fierbințeala, ea ți-o-mprumută ție, nu tu ei !
Ba îi găsești și-un merit în plus: Pentru că, „după...”,
Nu-ți cere nici să-i spui cuvinte banale,
Nici la cinema sau la cofetărie s-o iei.

... Și nici măcar, ca ordinarele: suta de lei !

Aceștia sunt anii 1947, 1948, 1949 din care, mai multe sute de pagini cu exerciții de roman bătute la mașina de scris acte avocățești a bunicului meu

stau, cu interdicție absolută, într-un fund de ladă. Aflate mai la suprafață, cartoanele disparate pe care a încercat versuri au mai circulat printre noi, în familie, spre reprobarea lui: Numai când te simți neinspirat, apelezi la lucrurile pe care le-ai lăsat neterminate altă dată !...- se contrazice el, pentru că prozele le-a lucrat după aceea și, găsind un moment mai favorabil, le-a publicat cam cu zece ani mai târziu. Poeziile le-a lăsat însă, categoric, acolo amuzându-se la afirmația unora că tot literatul începe ca poet: Eu am luat-o de la început, în serios, ca romancier. În fiecare vacanță mare scriam câte un roman pe care, apoi, îl aruncam. Poezia trbuie să fie doar a poeților înnăscuți. Alții o scriu, poate, doar spre a o înțelege mai bine. Eu cred c-am încercat ceva tot în folosul prozei; nu pentru a publica, nu pentru a intra, la modul grafoman, în domeniul unei cu totul alte arte, care are alte mijloace și alte modalități de a alcătui metafora. Metafora se exprimă prin diverse meșteșuguri și eu cred în metafora romanului pe care am străduit să mi-o perfecționez. Omul are nevoie de un singur meșteșug, sau de o singură direcție pe care, apoi, să și-o perfecționeze toată viața... Că „nu e om să nu fi scris o poezie" e adevărat; dar nu înseamnă și un drept la a-i plictisi sau agresa pe alții publicând-o !... Crezi că în proză nu-i la fel ?... Fiecare femeie părăsită crede că viața ei e un roman. Nenorocirea e că unele dintre ele le și publică ! Ba, ajung să se zbată și pentru premii literare sau, măcar, pensie de la Uniunea Scriitorilor. Fără a avea habar care e diferența dintre „*a relata*" - fiindcă sunt și oameni cu har la povestit, care relatează frumos (am văzut unii care chiar turnau frumos) - și „*a transfigura lucrurile în construcție alegorică și sugestie multidirecționată prin metaforă*"- cum ar spune un teoretician al rigorilor romanului !

Pesemne că de atunci - de când a considerat prozodia doar exercițiu necesar (face și acum, cu plăcere și fără nici o pretenție de poezie, spectacole cu versuri umoristice adaptate direct pe rostirea unor actori pe care-i îndrăgește), adică un exercițiu necesar prozei în care te perfecționezi, tot așa cum orice intelectual are nevoie de multe cunoștințe complementare domeniului în care se specializează - de atunci e pe atât de înverșunat și lipsit de înțelegere pentru grafomani și toți cei ce iau amatoristic lucrurile, pe cât este de respectuos cititor - chiar devorator - și de sincer admirator al poeziei adevărate. Tot așa cum e neiertător față de orice fel de lipsă de profesionalism, față de oameni care vor să-și spună părerea despre lucruri la care nu se pricep, sau chiar se implică în domenii la care nu se pricep, cu balcanicul „merge și așa".

Pe vremea festivalului ceaușist de impunere a amatorilor și a amatoriei „Cântare României", el a lansat provocarea: *„Ești amator să mă pupi în c... ? !... Stai bre, nu te supăra; n-am știut că ești profesionist !"* Iar acum, când vreun pensionar, fost el și om de vază, sau cu meserie serioasă, îi bagă pe sub nas vreun manuscris sau chiar vreo carte, justificânduse cu „n-am ce face; pensia-mi merge; consider că am și eu de spus destule"... tatăl meu este neiertător, oricât de beteag sau de venerabil ar fi omul: *Dacă n-ai ce face, de ce nu te apuci de balet ?... De ce, neapărat, de literatură ? !*

Doar în asemenea momente, la bonomia lui care-l face să pară un blând

concesiv, constați că se consideră un profesionist feroce care-și arată colții decis să apere la sânge profesionalismul.

Și, pentru că rigorile profesioniste încep cu tine însuți, până ce vor fi luate și așezate pe masa de lucru unde vor căpăta toate componentele unei adevărate construcții în proză, cele sporadice notate și adunate de mine rămân aici, în stadiul de pălăvrăgeală, amuzament, exercțiu sau simplă încălzire pentru ceea ce se desăvârșește și poate fi trimis la tipar: „*Proza ?... Păi proza adevărată nu e prozaism, domnule !... Ci, tocmai pentru a depăși prozaicul, proza, ca act artistic, are o anumită poetică și o anumită arhitectură. Ea nu se poate rezuma la simpla povestire, ci procedează la sublimarea ei în sensuri și simboluri caracterologice sau de acțiune. Acestea provoacă la lectură stări, trăiri, descifrări și surprize estetice în dezvăluirea metaforei și-ți face din cititor un partener și un complice. E o specie aparte în cadrul genului abordat de mulți nechemați, ne având nimic de-a-face cu îndemânarea relatării, priceperea fantazării unei acțiuni, sau anecdotica simplistă, lăbărțată prin modeste acte de imaginație. Epicul nu e simpla narațiune. El își are rigorile lui în proză ca și în poezie. Altfel, orice cronică rimată ar ajunge să aibă pretenții de baladă*" !

CAPITOLUL AL TREILEA:

D'ALE CONFRERIEI LA PALAVRA BOEMÃ ȘI EFECTELE LUPTEI DE CLASĂ

La acest capitol, esențial prin faptul că oglindește fapte, întâmplări reacții și personaje din mediul căruia scriitorul îi aparține și prin vocație și prin creație și prin viața de zi cu zi, fac din nou precizarea că eu doar pun cap la cap și „asamblez", dacă se poate spune astfel, fraze, gânduri, replici și evocări disparate, rostite de tatăl meu ca atare și nu repovestite, amintindu-mi doar conținutul sau sensul lor. M-am înhămat eu la așa ceva, doar pentru că el, oricât de multiple preocupări are, dă atenție, așa cum am arătat vorbind de profesionism, doar lucrului finit, bine elaborat. Vine, conform celor câtorva idei enunțate mai sus, chiar și cu un principiu constant în materie de proză: Aceasta trebuie să aibă arhitectură, contrapunct și chiar o metaforă a fanteziei

respective, romanul sau nuvela presupunând o știință a construcției și o viziune alegorică bine echilibrată, care să se dezvăluie treptat cititorului, printr-o structură nevăzută de el dar bine elaborată de scriitor, în așa fel încât, de-abia la ultima pagină, semnificația întregii ținte de emoție artistică să fie evidentă. Din acest motiv, cu toate că în orele de relaxare el practică până la epuizare acest mod de a-și amiti, a comenta sau a improviza orice, uneori spre activa tăcere a celorlalți (l-am văzut cum, unui invitat austriac ce înțelegea mai greu lucrurile, i le-a explicat o dată-n franceză, a doua oară în engleză, apoi, concomitent cu ce ne cerea nouă în română să consemnăm că i-a spus, îl seminariza și pe acela; l-a seminarizat în engleză, l-a seminarizat și în franceză și au ajuns la sfârșitul mesii fără ca acela să fi putut pe tot parcursul să rostească altceva decât finalul: „mulțumesc"), el nu consideră proză simpla înșiruire sau relatare a unor fapte, tot așa cum nu consideră eseu (de la care pretinde o structură logică impecabilă) simplul îndemn de a-ți exprima niște opinii. Lucruri precum cele relatate aici sunt pentru el distracții sau, cel mult, exerciții libere; tiparul, exprimarea publică, presupunând cu totul alte rigori. Chiar și volumul său care ar putea face impresia că e de amintiri: *„Amintiri din casa scriitorilor",* este, de fapt, un eseu despre condiția scriitorului sub zodia mentalității colectiviste și o pledoarie pentru forme pluraliste în organizarea vieții scriitoricești și încurajarea actului cultural liber.

Eu am notat însă aceste lucruri disparate, de multe ori chiar cu propriile lui formulări, tot așa cum cei de la TVRM, intuindu-i plăcerea de cozeur plin de informație și amintiri, au filmat cu el vreme de vreo doi ani o cafenea literară televizată care-și propunea să discute orice, fără vreun subiect anume. Dar, pesemne prin rigorile tatălui meu, poate instinctual întotdeauna diferite de cele din discuțiile intime, se dovedea că mereu aveau câte un subiect, sau găseau câte un subiect. Și a renunțat la aceste spumoase emisiuni tocmai când, din niște sechele de cenzură, li sa cerut să ocolească nu știu care subiect.

Le-am notat, așadar, după spusele lui aruncate-n cele patru vânturi. Prima oară, pe cele care, după cum spunea el, „mi se păreau rotunde", adică aveau cap și coadă ca orice schiță sau povestire. De exemplu, întîmplarea lui Stelaru cu negustorul de pompe funebre din capitolul anterior, consider că este așa ceva și, de fapt, am transcris-o aproape cuvânt cu cuvânt dintr-o înregistrare făcută pe șest fiindcă, sunt sigur că, dacă ar fi știut, tatăl meu m-ar fi binecuvântat în stilul neaoș folosit de obicei între el și Fănuș Neagu, admonestându-mă: „Băăă, nu-ți bate joc de generația noastră trăită sub obsesia turnătorilor și a microfoanelor ascunse !"... Și se poate observa la ea că, amintire-amintire, dar are în întorsăturile de frază, în punctarea psihologiei și-n conducerea relatării pe un anumit crescendo, elementele unei proze elaborate.

Ei bine, în legătură cu asta vreau să fac precizarea: Tatăl meu are o mulțime de cărți gata de a fi reeditate dar, după cum obișnuiește el să scrie, să lase manuscrisul „la dospit" și să-l reia mai tîrziu, când ajunge să-i dea chiar și o altă formă, cred că are și destule în lucru, în diferite faze de elaborare.

Încă una, n-ar însemna cine știe ce. Eu i-o prezint ca un semn de dragoste

la cei șaptezecișicinci de ani pe care-i împlinește, ca să-l conving că l-am ascultat și chiar am băgat la cap câte ceva dintre (cele bune, binențeles) pe care mi le-a spus. Și îl asigur că nu are nimic de-a-face cu problema drepturilor de autor ale moștenitorilor de care, uneori, el își bate joc relatând despre o ședință când, la Uniunea Scriitorilor se discuta durata dreptului de moștenire a drepturilor de autor până ca opera literară să devină de patrimoniu public. Legislația veche prevedea 50 de ani, dar se venea cu exemplul altor legislații care prevăd 75 de ani. Cu această informație nouă venise Eugen Jebeleanu reprezentând aripa ce lupta pentru drepturile scriitorilor, în vreme ce Nagy Istvan, pitoresc scriitor proletcultist maghiar, vorbind și foarte prost românește și foarte stângist, ca un vechi comunist apăra principiile celor ce nu doreau avere. Replicile pentru erau, desigur: „avem grijă de copiii noștri"; replicile împotrivă erau: „și ce, aveți nevoie să-i creșteți mai mult de cincizeci de ani ? !". Se știa cât de mult ura Ceaușescu bogăția altora, reducând substanțial premiile literare și cele care se dădeau la concursuri și, tocmai de aceasta, Jebeleanu insista: „E vorba de creația mea; de ce să nu se bucure ai mei ? Am și eu urmași !"... Iar Nagy Istvan, știind că se va auzi „sus" și bănuind că va face plăcere, a dat cu bâta-n baltă și, uitând de favorurile părintești ale Ceaușeștilor pentru urmașul lor, la care făcuse aluzie și Jebeleanu, clamă în păsărească limbă pe care o vorbea: „*Dache știu eu che am așa tumpit copilașul, mai bine omorem singur, cu munul meu !*"... De atunci a rămas în lumea scriitoricească aluzia: „*omorem singur cu munul meu*".

Pe tema unor urmași care-ți fac de râs numele, tatăl meu nu putea să nu se amuze. Astfel, la ceremoniile comemorând 50 de ani de la moartea lui Caragiale, el a lansat gluma că „acum urmașii îl plâng mai tare decât la înmormântare, fiindcă li s-a terminat încasarea drepturilor de autor de care ei au beneficiat mult mai mult decât Maestrul" !... Ba, o dată, încercând împreună cu Nicolae Stoian să aplaneze certurile penibile pe moștenire din familia unui confrate decedat, tata i-a spus bunului său prieten Nicolae: „Mă, ca să nu fim făcuți de rușine de urmași după moarte, ar trebui să ne facem tumuli ca prinții barbarilor, unde să ne îngropăm odată cu toată familia, că slugi și cai tot n-avem !"...

Pornind de la asemenea speranțe ale moștenitorilor care publică orice le-a rămas ca să mai scoată un ban, el și-a arătat colții la soția unui prieten și la fiul altuia atrăgându-le atenția că „Nimeni n-are voie să publice ceea ce autorul a ezitat să dea la publicat". Aceasta este un fel de lipsă de respect atât pentru laboratorul intim al scriitorului cât și pentru spiritul selectiv în care fiecare are drept unic să-și valorifice opera. Ba, mai mult: e foarte posibil ca, din nevoie de bani, mai ales cum se dădeau așa zisele „comenzi sociale" pentru texte simpluțe și propagandistice la îndemâna echipelor artistice muncitorești, omul să fi făcut compromisuri pe care orice autor și le repară atunci când își selectează operele definitive. Și, făcând aluzie la improvizațiile sforăitoare ce se scriau pentru Cântarea României, îl dădea exemplu tot pe Caragiale care scrisese un text gongoric, pentru un spectacol fastuos ce sărbătorea la Arenele Romane nu

știu ce aniversare a Casei regale, dar bine-nțeles că nu l-a inclus nici pe acesta, nici articolele de campanie electorală în ziare propagandistice de provincie unde catindații plăteau bine, în vreunul dintre volume.

Și, ca să dau dovadă a fi învățat de la tatăl meu că umorul îl faci despre orice amuză, iar umorist cu adevărat inteligent este cel ce știe să-și bată joc și de propria-i persoană, chiar dacă întîmplarea ce o relatez mai departe i-ar putea face pe unii să-mi spună că, prin cartea de față, eu procedez cam la fel, tot o spun: Aveu ei un coleg plin de ambiții carieriste care scria foarte mult și foarte grăbit, chinuit în dorința de a se afirma. Poate că venea aceasta și de la faptul că, băiat sărac fiind, atunci când se căsătorise, înfruntase opoziția soacrei, nevastă de negustor, care dorea pentru fiica ei un om mai cu stare. Între timp, însă, ajunsese ziarist specializat în viața de partid, extrăgând de acolo și cărți cu încasări pe măsura chinului lui de a scrie într-una, așa că soacra îi devenise chiar foarte mulțumită și admiratoare, încercând să-și spele vina respingerii, chiar dacă trecuseră decenii. Făcea mereu cafele, ceaiuri și sandvișuri, numai ca băiatul să nu se ridice de la masa de lucru și afacerea să meargă; dar fără să știe, sărmana, că ginerele ei se chinuia pentru glorie, nu pentru bani. Era pe vremea aceea la modă proza lui Marquez, iar el se chinuia să îmbine îndrumarea ideologică ce ar fi plăcut la partid, cu elemente de fantastic pe care le-ar fi apreciat elitiștii. Și, astfel, după niște nopți de nesomn și chin în compromisul de a găsi duplicitara cale spre glorie, a intrat în criză, a rupt și mototolit cele vreo treizeci de foi neinspirate, s-a îmbătat cu gând sinucigaș și s-a culcat. După vreo două zile, când reîndrăznește să se apropie de masa de lucru, găsește pe ea, la loc de cinste, foile scoase din coș, lipite și cu mototoleala călcată, iar soacra așteptându-l c-un ceai și două antinevralgice care să-l repună la produs literatură: „E păcat maică, să le rupi; mai uită-te o dată atent, că scoți tu un ban pe ele !”...

Jur că nu iau la călcat hârtiile mototlite de tatăl meu. Mi-a făcut plăcere să-l ascult și încerc să comunic altora această plăcere, doar ca să-l cunoască mai bine. Fratele meu Vlad, care e un om sobru și cumpătat, înregistrează un alt *violon d'Ingres* abordat de tatăl meu: Cursurile de filosofie personalistă pe care le ține studenților de la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Eu îl însoțesc mai degrabă la chefuri literare decât la cursuri academice, așa că nu-mi rămâne decât să dezvălui doar partea asta a personalității sale.

Frățește, îi las, așadar, lui Vlad drepturile de a edita valorile de filosofie politică rostite de părintele nostru în apărarea *« democrației reale »* - utopie în care el chiar crede fără a se speria de realitățile democrației ce ne-nconjoară, iar eu mi le păstrez pe acelea ale evocării celorlalte amănunte din viața lui, cele care respectă întrutocmai preceptul de bază al lui Fănuș Neagu și al prieteniei lor de o viață: « Vinul cel mai bun e alb, rece, mult și ieftin ». Subliniez: *ieftin* și nu *gratis*, cum au înregistrat butada unii chilipirgii sau tapeuri incapabili să înțeleagă spiritul generos și adevărata boierie.

Începuturile acestei vieți literare, marcată de toate grosolăniile proletcultismului și toate lucrăturile de obște socialistă, le-a descris chiar el în

« *Amintiri din Casa Scriitorilor* ». Ele încep cu o venire triumfală la București, participând la 17 ani la constituirea Uniunii Scriitorilor, cu o admitere onorabilă la facultate cu toate că, având « origine nesănătoasă », nota minimă de admitere era cu trei puncte mai sus decât a celor cu « origine sănătoasă » și, apoi, cu mari eșecuri în a-și găsi un rost, tocmai din pricina acestei origini. Citez doar partea veselă care începe cu:

"*Aveam cu ceva mai puțin de 17 ani și, după debutul cu o proză totalmente proletcultistă, reprezentam literatura nouă a Dobrogei. Nuvela respectivă îmi fusese selectată cu satisfacție din tot ce trimisesem la un concurs al Ministerului Artelor și revistei «Flacăra», fiind publicată ca o palmă la adresa inadaptabililor mai vârstnici. Îmi făcusem intrarea în redacții căpătând aripi realist-socialiste și, acordându-mi-se cinstea de a fi considerat coleg de breaslă, am primit, în cadrul acelei Consfătuiri pe țară a scriitorilor, o misiune foarte importantă, pe care mi-am dus-o la îndeplinire cu cinste și mândrie...". Am indicat doar începutul, restul îl găsiți relatat chiar de el.*

Partea tristă este că tânărului talent, recunoscut cu tam-tam și pus chiar să organizeze prima consfătuire a tinerilor scriitori, i se rectifică aprecierea atunci când se constată că nu vine dintr-o gazetă de perete a clasei muncitoare, cum erau selectați mulți dintre cursanții Școlii de literatură; nu e înscris nici la aceasta, îi este și respinsă angajarea la « *Flacăra* » de către nevasta teribilului politruc Vasile Luca, trăiește cum poate din colaborări literare și mai ales gazetărești și își continuă relația cu generația sa literară în bodegile boeme unde, prieteni find, veneau laolaltă și cei mai norocoși care obținuseră o slujbă sau o diplomă de la Școala de literatură și cei îndepărtați de serviciile de cadre. Relațiile și comunicarea se păstrează pentru că talentul și chemarea au magnetele lor și nu cele ale luptei de clasă, boema, care încă mai exista (iar ei, generația celor care o apucaseră dinainte, au făcut-o întotdeuna să existe și să se transmită mai departe) bazându-se pe afinități elective, pe sensibilitate artistică și chiar pe teribilismele vârstei amestecate cu orgoliile și alte aspirații provenite din intuițiile estetice și nu din estetica leninistă cu care încercau politrucii literari să le spele creierele. Fapt este că, trecuți sau nu prin Școala de literatură, generația lor s-a afirmat și s-a impus. Lectorii de acolo le-au spălat creierele doar celor care le aveau gata spălate, iar oamenii de talent găsindu-și calea de descifrare a peronalității lor artistice. Exact cum s-a-ntâmplat și cu ceilalți, ca tatăl meu, ținuți pe dinafară ca să nu contamineze puritatea clasei muncitoare ce-nălța osanale lui Stalin scrise de talentele special formate, dar și cu versuri ale unor scriitori mai în vârstă, foști buni meseriași care, pe măsură ce-și salvau pielea sau pe măsură ce carierismul lor era satisfăcut de funcții mai grase, nu se mai rușinau de ce fac.

Bârfa de bodegă îi analiza, îi demantela și ricana la adresa cărților de compromis ca « *Mitrea Cocor* », « *An viu 1917* » sau șchiopătarea și la propriu și la figurat a lui A.Toma, care era invitatul de onoare spre a da lecții la Școala de literatură și, cu toate că el intrase cândva în lumea literelor lingușind-o pe

Carmen Silva, avea impertinența de bătrân mincinos să citească de la catedră versuri proletare recent scrise, dar antedatate, despre care spunea că le ținuse ascunse-n sticle îngropate-n grădină, ca să nu le găsească siguranța burgheză. Asemenea bârfe, firești la o generație nouă, neiertătoare prin definiție cu slăbiciunile bătrânilor care s-ar fi dorit statui pure (și chiar sperând să urce ei, în locul acelora, pe socluri), îi omogeniza pe toți în ironia iconoclastă a vârstei. Unii bătrâni, mai disimulați în vanitățile lor, dar dorind să plătească polițe congenerilor concurenți sau ajunși suspuși, le dădeau apă la moară și câte o bere la bodegă, iar ei se bucurau cu toții de faptul că le era flatat talentul. Chiar și unii dintre cei care, având origine ultrasănătoasă și argumente politice de greutate, au fost superavantajații trimiși la studii în străinătate, adică la Școala de literatură de la Moscova pentru că, vorba tatălui meu: KGB-ul avea nevoie de spioni și din mediul acesta artistic.

Aceia, cu toate că le atrăgeau atenția foștior confrați de aspirații literare că, atunci când vor absolvi, vor veni în țară cu funcții foarte mari la care scriitorimea se va închina, în vacanțe își căutau foștii colegi prin vechile locuri de întâlnire, refăcând pentru moment boema și amintirile comune.

Așa că amintirile comune au rămas, în ciuda luptei de clasă, tatăl meu și alți amărâți ca el fiind la curent cu ce se-ntâmpla prin locurile de unde erau excluși. Din povestirile celor promovați la studii moscovite, spre a fi pregătiți viitori generali ai comandei ideologice, a ajuns la ei o tristă poveste cu un poet si o poetă, oameni sensibili, care au plecat de aici logodiți, s-au iubit și acolo cum trebuie, dar, peste vreun an de zile, s-a descoperit la dosarul fetii o pată neagră, chiaburească sau cam așa ceva. A fost pusă în discuția adunării, exclusă și trimisă în țară, iar lui i s-a condiționat rămânerea la cursuri prin despărțirea de ea. A cedat. S-a întors de la Moscova obținând o funcție importantă, apoi a făcut și mai mare carieră casatorindu-se cu o activistă urâtă, mustăcioasă și mai bătrână decât el. Târziu, când se-ntâlneau la mese ca scriitori maturi, ei, ăștia mai răi de gură, îi cântau o romanță pe versurile fetei pe care o părăsise. Iar el se-mbăta și făcea urât. De fapt, devenise un alcoolic ascuns, așa cum erau unii activiști care-și ascundeau viciile printr-o mare gravitate; dar, în particular, bea cu durere, plângea și făcea chiar crize sinucigașe.

În paralel cu aceasta, este o altă poveste, cu unul alintat de ei Petrică, un scriitor talentat și cam bețiv, băiat frumos cu mustață mare, pe care tot o activistă cam bătrână pusese ochii și, nefiindu-i prea greu să-l îmbete, sau să-i promită carieră, sau și una și alta, a pus mâna pe el și s-au căsătorit. După ce s-a văzut « conjugală », însă, tovarășa a pus picioru-n prag și i-a cerut să ducă o viață sobră, prin care să n-o compromită pe ea la partid. Iar, când el se-nfuria și-o mai caftea, îl reclama la fratele ei care era un știab foarte mare pe vremea aceea. E vorba de Dănălache, general de securitate ajuns în biroul politic și șef suprem al organizației pe toată regiunea București. Acesta îl chema pe împricinat la ordin în sediul său și biroul său, ordin de care n-aveai cum să n-asculți. Petrică se-ngrozea de ce urma să pățească și, ca să capete curaj, trăgea repede două coniace la barul de lângă intrarea în sediu. Simțindu-l mirosind,

ștabul-cumnat refuza să discute: « Avem de stabilit o treabă foarte serioasă; ieși afară și să vii când ești treaz ! » ... De atunci, Petrică a găsit metoda: Cu ghionți buni își răzbuna soarta bătând la babă, aia îl reclama lui frate-său, acela îl convoca, el trăgea două coniace înainte de a se duce și era dat afară încă înainte de a i se spune ceva.

A doua poveste cu cei plecați la studii în URSS, este în legătură cu marea carieră pe care a făcut-o unul care a tot continuat să fie om politic până în anii noștri: Făcea parte din biroul comitetului central al tineretului în momentul când a fost răsplătit cu plecarea la studii moscovite. Printre cei rămași în București, în sediul din fosta casă a lui Take Ionescu, a fost promovată o fătucă durdulie și roșie-n obraji care i-a căzut cu tronc chiar primului secretar; așa că au început să rămână-n sediu mult peste orele de serviciu. Ba, mai mult, din camerele unui corp secundar, ale cărui ferestre dădeau în curtea interioară spre cele ale clădirii principale, unii i-au văzut chiar cum făceau amor pe birouri și, în mod tovărășesc, i-au turnat. A ieșit mare scandal și, din înalt ucaz de la partid, a fost desființat tot biroul politic al tineretului marii secretari fiind trimiși la munca de jos. Când sa-ntors în vacanță, omul nostru plecat la Moscova a aflat că era dat afară, a făcut memorii demonstrând că, plecat la studii, nu era implicat cu nimic și a fost recompensat fiind el făcut mai mare acolo și începând astfel o glorioasă carieră politică pe zbenguiala de pe birouri a celor doi.

Aluziv, construind alte personaje și o altă atmosferă, așa cum îi place să fantazeze și nu să relateze, tatăl meu se referă la această lume, despre care a auzit doar prin colegii săi mai avantajați, în paginile din *« Poetul ca o floare ».*

Tinerimea literară a Bucureștilor, însă, evolua mai altfel, cu mai puține șanse de carieră, adică pentru o miză mai mică; dar lupta era luptă.

Astfel, la Scoala de literatură din Șoseaua Kiseleff era unul Harpalete care făcuse afaceri la Buzău cu busturi ale lui Lenin și Stalin cu care intra în biroul fiecărui primar și i le vindea pe loc. Fiindcă, dacă nu le-ar fi cumpărat, el l-ar fi reclamat pe primar că nu-i iubește pe tovarăși. Acest Harpalete, spunând că orice scriitor are un jurnal pe care, cândva, trebuie să-l publice, avea un caiet cu scoarțe albastre în care-și ținea însemnările zilnice. Numai că, din când în când, își uita acel caiet pe holuri, sau chiar în cancelarie, sau pe vreun scaun al directorilor și politrucilor școlii. De la o vreme, mai mulți dintre cursanți au început a fi luați la întrebări de responsabilii politici, unii chiar anchetați și excluși. Mai târziu s-a aflat că fiecare pagină de jurnal a lui Harpalete începea cu următoarea invocație : « O, jurnalul meu, trebuie să-ți mărturisesc ție, fiindcă nu am cui, faptul că nu mai pot să suport atâta mârșăvie și lipsă de recunoștință. Ieri l-am auzit pe colegul meu X înjurând... » . Sau, uneori, « criticând, bârfind, ponegrind ». Pe cine ?... De la caz la caz era relatată o nemulțumire a respectivului la adresa școlii, a cursurilor de socialism sau estetică leninistă, a regimului, a partidului sau chiar a tovarășului Stalin. Acela se trezea tras la răspundere, iar Harpalete era tot mai bine văzut. Și, pesemne, până la urmă chiar recrutat turnător, fiindcă s-a observat că nu mai ținea jurnal

și nu mai avea nevoie de caietul uitat prin colțuri, fixându-i-se pesemne șeful la care raporta direct.

Aparatul polițienesc se configura printre tineri, iar dincolo, la Universitate, nu numai că erau scoși profesorii cei adevărați (George Călinescu a venit să-și ia adio de la studenți spunându-le că le prezintă pe altcineva care le va preda și, spre a sublinia neavenirea necunoscutei persoane, a făcut-o pe amnezicul arătând spre acela și zicând : « *...în locul meu vă va preda domnul... domnul... Cum vă cheamă, vă rog, domnule* ? »...Era Ion Vitner, de profesie dentist, tot așa cum Crohmălniceanu era inginer, care scrisese o monografie întreagă despre stupidul A.Toma surclasându-i astfel pe alți critici și devenind ideolog important), dar studenții care aveau părinți țărani au fost convocați la rectorat, li s-au dat foi de drum și au fost trimiși acasă spunându-li-se să se considere exmatriculați și să nu se mai întoarcă la facultate dacă nu-și conving părinții să semneze acordul de intrarea în colhozul - gospodărie colectivă. Sărmanii țărani care rezistaseră până atunci, trebuiau să cedeze spre a nu rata cariera copiilor pentru care străduiseră și până atunci din greu ca să-i țină la școli. Fiindcă ținerea la școală a unui copil costase mai mult decât câteva hectare de pământ, așa că țăranul, chiar dacă luăm lucrurile total nesentimental, fără să ținem seama de dragostea părintească, printr-o asemenea măsură era amenințat că, oricum, trebuie să piardă ceva din ce agonisise: fie pământul, fie viitorul copilului. Cumplite vremuri ale unei perfidii polițienești pe care, ca să glumesc, pot să spun că tatăl meu n-a simțit-o din plin tocmai pentru că în perioada aceea era mai « izolat ». Adică trecea prin anchete, lagăr, închisoare, ca și tatăl și unchii lui. Cu stilul său, de a se autoflagela fără jenă dacă din asta iese ceva hazliu, el povestește următorul episod din lagărul unde a fost închis împreună cu Dinu Săraru: Având îndemânare la versificație, în perioada în care șoma pe motive de dosar, își câștigase traiul scriind, pentru câțiva compozitori prieteni, texte pe care aceștia își făceau muzica; astfel, el se amuză arătând primul său «volum»: Are coperta albastră, drept singură foaie mare îndoită care, când se deschide în format A3, este o partitură muzicală așa cum sunt tipărite acestea de obicei. E un vals, cu câteva strofe și refren intitulat, (cum arată coperta romantic desenată ce a stat mult în vitrinele librăriilor din Constanța, Medgidia, dar și București: «*Cântec marinăresc*» - muzica de Puiu Rubinștein (marea familie de muzicieni ? !), text de Corneliu Leu. Aceea era o perioadă când i s-a permis să semneze; altele, le-a făcut « la negru », pe numele compozitorilor care-i erau prieteni și-l ajutau împărțind cu el onorariul, sau a colegului Armașu, care, fiind tot Corneliu, putea fi invocat oarecum ca un pseudonim. În acest context, a scris și pentru bătrânul maestru Ion Chirescu, autor de muzică corală, originar din Cernavoda, care făcuse împreună cu bunicul meu politică iorghistă, textul unui marș al constructorilor de la Canalul Dunărea-Marea Neagră. Stimulat în sentimentele sale de dobrogean, maestrul, care trebuia să-și păzească funcția de decan la Conservator, a căutat printre compozițiile sale care, altă dată erau religioase (există un «Tatăl Nostru» dumnezeiesc compus de el !), a căutat și a reluat din acele compoziții mai vechi o linie melodică cu accente

eroice, cerându-i tatălui meu să-i adapteze niște cuvinte realist-socialiste pe metrica respectivă. În acest mod, după *«Răsună valea/Răsună dealul/De la Bumbești la Livezeni...»* - cântecul lui Marcel Breslașu pentru eroicii constructori de pe șantierul Văii Jiului, a fost creat refrenul *«Ce-am crescut, / Vom crește înzecit/ Și-apăra-vom/ Tot ce-am cucerit...»,* mai chinuit ceva și mai zgrunțuros, din pricina înghesuirii cuvintelor în tiparul melodiei ce fusese compusă, poate, pentru un imn religios care, trecut în allegro devenea marș soldățesc cu patrie și rege. Se practica lucrul acesta pe atunci, sculptorii care aveau în atelier comenzi neonorate de vechiul regim, punând personajului un cap cu șapcă și-o sculă-n mână în loc de baston și prezentând lucrarea drept «muncitor depășind norma», iar mari pictori, continuând pe șevaletele lor arta portretului, adăugau o salopetă și un fundal de hală spre a le fi acceptată minunea de culoare la care se pricepeau. Așa a apărut și acest marș al construcției canalului, înregistrat solem cu filarmonica și corul radio sub bagheta compozitorului, în vreme ce autorul textului trecea prin anchete și era trimis la canal. Acolo, povestește Dinu Săraru, cu sapa și târnăcopul pe umăr erau băgați de dimineață în șirul dintre santinele și, în ritmul marșului urlat de toate difuzoarele, porneau spre munca silnică, tatăl meu bătând pasul pe ritmul propriilor sale cuvinte, în vreme ce Săraru deplângea starea lor în zeghe și-ntre gardieni înarmați, subliniind versurile care aveau în ele, desigur, cuvinte ca *libertate, fericire*, *costruim cu drag,* etc.

Lipsea, deci, din Bucureștii vieții literare, dar istoria generației sale o știe. Și, mai ales anecdotica ei care se transmitea la bodegă, între cei ce-și aflaseră afinități literare, în ciuda faptului că politica oficială încerca să-i scindeze prin lupta de clasă - învățătura urii dintre oameni. « *Mai trecu o noapte, înc-o zi/Se ascute lupta între clase/ Iar chiaburii se arată-a fi/ Elemente tot mai dușmănoase* » este una dintre cele mai exemplificatoare strofe ale literaturii proletcultiste pe care o batjocorea toată lumea în epocă. Pesemne chiar și autorul ei, subtilul poet care era Anatol Baconski și, care, nu se putea s-o ia chiar în serios scriind-o ci, ca și prietenul său, foarte cultul prozator Petru Dumitriu, (auto-cinic autor al romanului ce elogia canalul - cum zice tatăl meu), considerând-o cel mult un compromis cu puterea, sau banii ei, așa cum făcuseră chiar corifei consacrați (« coniferi » denumiți cu elogiu incult de către un știab comunist) Sadoveanu, Cezar Petrescu, Demostene Botez, Zaharia Stancu, etc.

Astfel, două fete serioase descoperite la gazeta de perete a unui cămin cultural din Vâlcea și aduse la Școala de literatură de îndârjitul « aplicator de linie proletară» Haralamb Zincă, l-au blestemat pe acesta că le-a adus la o învățătură cu care n-aveau nici în clin nici în mânecă dar, fiindu-le rușine să se-ntoarcă-n sat unde se știa că fuseseră luate la Uniunea Scriitorilor, au părăsit școala și s-au angajat cu onestitate chelnerițe la restaurantul scriitorilor, în felul acesta ne dezamăgindu-și consătenii. Un chelner, însă, « ospătar », cum li se spunea ca să se identifice cu clasa muncitoare, a primit după absolvire o funcție culturală importantă pe care a pierdut-o târziu, când s-a constatat că nu-și pierduse năravul de a lua bacșiș. Un fochist ungur care intrase ca minoritate

națională în majoritatea de clasă, nu publica nici o poezie în limba lui în care era agramat, ci doar traduceri în română pe care, stilizându-i-le colegii, de fapt, i le refăceau complet. Iar o țesătoare (adusă de același Zincă, descoperitor de talente muncitorești - el însuși la origină frizer care citea în timpul liber «doxuri», ajungând astfel să scrie romane polițiste onorabile) și-a finisat opera contaminând cu ceva rușinos (dar nu atât de grav ca o boală fiindcă în loc de microbi era vorba de insecte și se trata c-un bărbierit la locurile rușinoase), jumătate din școală și-un profesor care, aparent, o făcea pe principialul. Tata se amuză pretinzând că, în virtutea vechii lui meserii, Zincă, exercitând o funcție de șef peste studenți, fusese obligat de medicul scriitor Virgiliu Monda să-i bărbierească la locurile delicate. Nu se știe, însă, cum s-a procedat cu câteva poetese sentimentale care se iubeau prin subsoluri cu colegi de-ai lor. Cert este doar faptul că așa s-au simțit la Școala de literatură înrâuirile aduse de îndrumarea de partid a artei spre valorile proletare. Iar, spre a-l tachina pe un alt prieten spumos și boem, împătimit după pariurile pe cursele de cai, poetul Vintilă Ornaru, tatăl meu a lansat zvonul că acela a fost singurul care a regretat igienizarea școlii deoarece, în perioada respectivă, el organiza între colegi pariuri pe curse de întreceri între insectele aduse de țesătoarea proletară preacurată la dosar.

În acest serial se înregistrează și figura unui versificator mai bătrâior, ajuns de la Școala de literatură în redacția de reclame a radiodifuziunii (reclame socialiste, sobre și nu vehemente ca ale civilizației de consum, care se făceau numai pentru că existau bani de publicitate, nu pentru că ar fi existat mărfuri), consemnat întotdeauna prin unica sa replică neconsolată și plină de regrete: „Aș fi ajuns ca Labiș". Acesta fusese cantor la o sinagogă din Maramureș, deprinzând astfel ceva euritmie care l-a împins spre lansarea într-o gazetă de perete locală iar, de acolo, spre neobosiții selecționeri gen Zincă ai Școlii de literatură - niște cadriști dirijați de la partid să asigure înnoirea vieții literare, a redacțiilor și a activităților culturale cu elemente sănătoase, din popor, așa cum am văzut.

De precizat că, pentru sprijinirea clasei muncitoare în drumul ei spre paradis, școala dădea o anumită sumă compensatorie celor scoși din producție, proporțională cu salariul pe care-l avuseseră; așa că, un escroc de teapa lui Harpalete despre care am vorbit, mituindu-i pe cei de la biroul muncă și salarii din întreprinderea care-i dădea adeverința, a umflat cifra cu un zero ajungând să încaseze pe stat o sumă mai mare decât directorul cursurilor. Când s-a observat lucrul acesta, omul mutându-se, întotdeauna, la leafă, pentru două zile cu întreaga sa grupă la restaurantul vecin din colțul Pieții Filantropia, bieții profesorași esteți marxiști care au pus întrebarea, au pălit în fața răspunsului binemeritat dat de selecționatul clasei muncitoare: „Binențeles că am venitul ăsta; ce, voi ați fost stahanoviști, ca mine ? !"... Și au pălit dându-i note chiar pentru ce nu știa și lăsându-l să facă destulă vreme carieră, până când s-a dovedit că versurile cu care se lăuda erau plagiate în întregime, iar pe la șantierul de unde adusese adeverința trecuse doar câteva luni, așa că nu avea

decât o carte de muncă provizorie, restul biografiei pierzându-i-se în neant. Ostapii Benderi erau la modă.

Așadar, primind și el o remunerație proporțională cu micul câștig pe care-l avusese în Maramureș, respectivul poet, bătrâior și tată a trei copii cărora le trimitea totul, n-a mai rezistat și, ivindu-se locul, sau înființânduse atunci redacția de publicitate, a obținut o recomandare de la școală și s-a angajat acolo. A dus-o bine ani îndelungați făcând reclame în versuri de genul: *„Fumați doar țigaretele Carpați/Și toți ne vom simți ca niște frați”,* sau*: „Dropsuri bune și geleuri/ Caramele și drageuri/ Ce la gust sunt minunate/ Fiind aromate”,* sau*: „Dacă ai răcit – hapciu !/ Nu te duci la doctor,/ Iei un Paracetamol/ Și ți-l faci protector*”, sau marele recitativ începând cu: *„În frigiderul Pinguin/ Răcești și apă dar și vin*”... care se încheia cu: *„... L-am cumpărat, mă simt un lord/ Că ciorba-mi țin la Polul Nord”...* Sau o poveste care, pesemne, n-avea alt rost decât să ia banii de publicitate de la fabrica din Satu Mare, care-ncepea cu unii care au aragaz cu două ochiuri și-l schimbă cu unul mai mare, făcând, în final, familia fericită: „*Căci aragazul cu cuptor/ E gospodina tuturor*”... Publicitate inutilă, în timpurile respective, de vreme ce pentru frigidere și pentru aragaze se făceau liste de așteptare la sindicate sau la primării și ți se dădeau în ordinea importanței pe care o aveai în câmpul muncii sau a importanței pilelor care ți se puneau.

A dus-o bine făcând reclame din astea într-un comerț care n-avea nici o nevoie de ele, și-a adus toată familia în București, a obținut și apartament, dar purta umilința pe față pentru versurile pe care le scria. Iar când se-mbăta, își blestema și slăbiciunea de-a nu fi terminat Școala de literatură și familia din pricina căreia o părăsise, repetând cu convigere aceeași replică: „Patru luni dacă mai rezistam, ajungeam și eu ca Labiș care-mi era coleg !”...

Și, în fine, o aventură de după absolvire, având ca personaje pe un fost frezor la „*Semănătoarea*”, lansat în cenaclul „*Păun-Pincio*”, al sindicatelor - care deținea monopolul pe București scoțând și culegeri de texte lucrate acolo de ziua lui Stalin sau cu ocazia diferitelor evenimente proletare - și pe nefericitul politruc pseudoestetician Nicolae Moraru, cel ridicat, în locul lui Tudor Vianu (umilit la universitate, ca și Călinescu, deoarece cultura lui burgheză nu prezenta garanții) la rangul de profesor universitar și șef al catedrei pe toate institutele de artă, fără a avea nici un act de studii fiindcă pretindea că i le distrusese Siguranța burgheză, tot așa cum - sensibiliza el lumea - i-a îmbolnăvit și nevasta alături de invaliditatea căreia, iată, are de suferit în continuare. Ei bine, lui Moraru - personaj complex și dictatorial și ascuns și în luptă perfidă cu alți ilegaliști, luptă care-l făcea pe fiecare cât mai fățarnic și cât mai dur concurențial prin turnătorii, dar cu aparențe cât mai intransigent principiale - acestui Moraru îi place o poezie cu lirică de strunguri și raboteze care lucrează-n draci pentru sărbătorirea tovarășului Stalin, scrisă de respectivul poet și un reportaj agricol cu chiaburi răi, fugăriți de țărănimea conștientă de frăția clasei muncitoare care are dreptul să o conducă fiind mai revoluționară decât ea, scris de o prozatoare cu origină la fel de sănătoasă din mahalalele Urzicenilor care, mai

târziu, s-a săturat atât de tare încât s-a căsătorit cu un evreu numai ca să poată pleca din raiul socialist - și îi angajează pe cei doi la marele trust de reviste pe care îl conduce.

Se laudă cu acești tineri formați curat, în puritate politică, direct ca artiști de tip nou și nu ca ăia mai bătrâni care colaborau dar îl bârfeau pe la spate, le dă șanse de afirmare și nu mai e atent la evoluția lor decât târziu, când securiștii sau cadriștii îi pun pe masă niște dosare pe care acum le-am numi „de urmărire" sau „turnătorii", dar atunci erau o practică curent-administrativă. Ambii călcaseră greșit pe plan sexualo-sentimetal. Dar nu împreună.

Poetul, aspirând spre frumusețe mai presus decât spre clasa sa revoluționară, se-ncurcase c-o aventuroasă fostă nevastă de moșier care eșuase-n dactilografă ca să poată fi angajată. Amor mare în care, sensibilitățile sale sunt covârșite de subtilitățile burgheze din alcovul parfumat al, pe cât de modestei colege cu funcție inferioară în redacție, pe atât de rafinatei doamne care i se dezvăluie în intimitate. Atât de covârșit, complexat, impresionat încât, în ciuda eforturilor ei, el nu reușește să facă față bărbătește. Dramă mare, chinuri singulare fiindcă poetul are acasă o nevastă proletară care mai muncește încă în fabrică și, dacă ar afla, l-ar putea turna la sindicat. Iar soluția este același Virgiliu Monda, romancier interbelic cu opera cenzurată de critica politrucă, dar medic bun care și-a pus cabinetul la dispoziția confraților. Acesta îi prescrie energizante și excitante din categoria străbunicelor Viagrei, poetul se duce cu mezeluri și vin spumos în budoarul râvnit, dar rezultatul e negativ. Întors, însă, cu mari deziluzii în patul conjugal, prescripțiile doctorului Monda își fac efectul, iar nevasta cu cununie a poetului, nu numai că nu-l reclamă la sindicat, ci e chiar foarte satisfăcută.

Poetul însă nu; nu-l mai mulțumește clasa muncitoare, aspirațiile lui spre un alcov rasat și deliciile burgheze se întărâtă. Și, încearcă, încearcă, se străduie, se străduie și se tratează de zor cu prescripțiile doctorului Monda, dar numai spre satisfacția clasei muncitoare din familia sa. Subtilitățile parfumului burghez nu-i priesc și, când, pentru a zecea sau a suta oară, se prezintă la soneria doamnei cu mezelicuri și vin spumos, auzind înăuntru o puternică tuse masculină, sparge ușa și face tărăboiul care provoacă dosarele de pe masa lui Moraru.

Cealaltă puritate politică promovată, prozatoarea, scrie un amplu reportaj fulminant descriind adevăratul eroism socialist al unui inginer de pe marele șantier unde a stat în documentare vreo zece zile. După apariție, ia un teanc de reviste, se duce pe șantier și mai petrece câteva zile de documentare cu personajul său fără să-și dea seama că fotografiile aceluia și elogiile publicate pot crea invidii colegiale. Așa că dosarul cu picanterii incitante ajunge pe masa principialului abstinent Moraru chiar înainte de întoarcerea ei, iar ea e convocată la acesta, introdusă după ușa capitonată și secretara-cerber din anticameră și obligată să relateze cinstit totul, să confirme și să amănunțească afirmațiile din dosar, chiar și potrivirile sau nepotrivirile de natură sexuală. Femeia sfidează afirmând că, da, s-a culcat cu acela, dar admirația ei a apărut tocmai datorită realizărilor lui pe care nu le-a exagerat cu nimic. Moraru vrea să-i demonstreze

că nu; și-i cere amănunte despre modul cum a dezbrăcat-o acela, despre ce i-a făcut ea, despre ce i-a făcut el, despre cum s-au destrăbălat împreună. Iar femeia, simțindu-l că savurează amănuntele cu trăiri de voyeur, îi oferă tot mai multe, excitându-l. Moraru se-ncinge, se înfurie și o admonestează aspru: „Ești o stricată; ești o nesătulă !... Știi ce ți-ar trebui ? !"... Și, cu amenințarea cunoscutei lui intransigențe principiale, se apropie de ea ne mai rezistând anilor de abstinență în slujba partidului și șoptindu-i: „Ți-ar trebui un bărbat ca mine, care să te astâmpere !"... La care ea, tovărășește, se apleacă promptă în instinct și dibace în exercițiu, îl descheie la pantaloni și face un lucru despre care morala proletară nu s-a exprimat limpede dacă e sau nu e incestuos, fie din pudibondism, fie pentru că nu se lasă cu pensie alimentară.

Despre Nicolae Moraru extrag dintr-o altă înregistrare că: vorbea limba română cu un jignitor accent rusesc. Și că: Făcând niște tipărituri în limba rusă, avea comunicari cu un redactoraș din Moscova. Dar când era anunțat că acela îi telefona, făcea un protocol întreg ordonând „ *Să nu mă deranjeze nimeni, vorbesc cu Moscova !*"... După ce s-a schimbat macazul și secretara îl anunța că-l caută Moscova, replica lui era: *Moscova ?... Pe mine ?... Să vorbească c-un adjunct !...*

Cele două istorioare cu sex și luptă de clasă, pe care tata le formulează cam în felul de mai sus sunt, desigur, latura freudiană a curățirii ideologice a literaturii, încercată de comuniști prin formarea elementelor noi, sănătoase, din rândurile clasei muncitoare.

Asemenea întâmplări, spuse, povestite, prelucrate, stilizate, îmbogățite cu fantezie și cu comentarii producătoare de umor în plus și de amuzament colegial, destins și spumos, la întâlniri lejere între prieteni deschiși fabulației dar și amendării ei prin replică acidă, mereu altele sau mereu înnoite între oameni care au atâtea de spus sau atâtea de perfecționat în modul cum sunt spuse, încât nu găsesc vreme nici să se repete, nici să cantoneze în cele deja cunoscute, constituie substanța de aur al acestui mod al lor de a comunica petrecând.

Am auzit, de exemplu, de multe ori povestea superbului poet suprarealist Stephan Roll, alias nea' Ghiță Dinu, cel care i-a atras pe avangardiști la lăptăria tatălui său Enache Dinu, făcând acolo un sediu celebru unde mirosul maielei de iaurt se îmbina cu vacile cubiste desenate pe vitrină de Victor Brauner, iar lângă plăcintele cu brânză se redacta celebra revistă „Unu":

Scos din mâna cu care practica suprarealismul căruia i s-a dedicat cu pasiune, el a făcut în continuare gazetărie ajungând un fel de director al Casei Ziariștilor unde se simțea bine ca amfitrion de întruniri și conferințe, având și restaurant unde-și putea aduce țali, oberi și bucătari cunoscuți, cu care să recreeze atmosfera boemă de pe vremuri. Odată - nu singura - când a rămas cu ultimii petrecăreți, el și-a mai pus un pahar salutându-i, închizând ușa în urma lor și, întorcându-se spre garderobiera care-și lua propriul pardesiu, a privit-o într-un fel anume pe sub ochelarii săi insidioși mai mult dregându-și vocea

decât spunând ceva. Iar ea a chemat un taxi pornind amândoi spre Florească, pe atunci cartier de culoare la propriu, nu de îmbogățiți prin culoarea politică. S-au băgat în patul ei modest, nea' Ghiță și-a scos ochelarii punându-i pe pantalonii de pe scaunul alăturat și... Și ușa s-a deschis dată de perete de un găligan care poruncea: „*Dă, fă, suta* !", dar schimbând glasul către nea' Ghiță care bâjbâia după ochelari și pantaloni: „S*tați lejer, vă văd un domn distins !*"... Apoi, iarăși pumnul către fată: „*Dă, fă, suta* !" și iarăși zâmbetul protocolar către cel ce foșgăia printre cearceafuri: „*Stați lejer, vă văd un domn distins* !"... Până la urmă, nea' Ghiță reușește să pună mâna pe ochelari, pe pantaloni, să găsească buzunarul, să scoată suta și să i-o întindă. La care, palmând-o, găliganul duce două degete la frunte și salută rostind „*Am spus eu că sunteți un domn distins !*"...

Din aceeași categorie de pățanii, face parte și cealaltă, a lui Fănuș Neagu cu țigăncușa de la Mogoșoaia pe care el o îmbie în cameră, iar ea răspunde ultrapoliticoasă și cu respect sincer: „*Nu pot, domn Fănuș, că sunt fată mare !... Ce, altfel credeți că nu v-aș servi eu pe dumneavoastră* ? !"...

Dar, din prietenie și respect pentru calitatea auctorială a celui care este personaj în această întâmplare, de obicei, ea este doar amintită, Fănuș fiind cel rugat s-o povestească adăugându-i diferite amănunte livrești, pitorești și superb-poematice conform verbului său, după modul în care este inspirat la momentul respectiv. În vreme ce întâmplarea cu nea' Ghiță Dinu am auzit-o tot de multe ori și, tot astfel: niciodată ca pe o stereotipă povestire ci, pot să jur, întotdeauna altfel, cu alte amănunte, alte detalii, altă atmosferă, ba chiar și altă identitate a personajelor, rămânând fixe doar cele două replici: „dă, fă, suta" și „stați lejer, vă văd un domn distins", în vreme ce restul, adică ingredientele de proză se schimbă întotdeauna frumos și fascinant încât, dacă nu mi-aș fi propus să nu fac altceva decât de a însemna totul pe scurt, aș putea oferi un întreg capitol de narațiuni comparative pe aceeași temă, care de care mai pline de fantezie și de plastică a povestirii. Pentru că aceasta este superba lor plăcere pe care nu trebuie să le-o întrerupă nici un neghiob cu vreo stereotipie: a improviza !... A improviza cu talent, cu fantezie, cu inspirație, cu spuma șprițului și cea a verbiajului oferită de lejeritatea acestui „*long drinck*" practicat de români sănătos, temeinic și mai ales pe lunga durată a chefurilor lor vesele, fanteziste și neagresive, *avant la lettre*, adică, încă de la ulcele, mult înainte ca pedanteria barurilor americane să inventeze paharele lor înalte, ornate cu briz-brizuri și coji de fructe pe care băutorul adevărat tot le aruncă. Aceasta cred că-l face pe tata să afirme că șprițul nostru, despre care putem spune că-i neaoș fiindcă-l practicăm la scară mult mai mare decât nemții de la care ne-a venit sifonul, este strămoșul și exemplul sănătos, ecologic, al băuturilor artificiale de astăzi, lungite cu „*soda*" în exibițiile barmanilor.

Exhibițiile lor însă, ale acestui tip specific de comeseni, sunt de natură intelectuală: Care improvizează mai frumos și cu mai multă fantezie. Iar cascada de întîmplări în slalom și divagație continuă pe care am demonstrat-o mai sus, îi apropie pe ei foarte mult de trăirile marilor improvizatori de jazz. Deoarece,

cred că nu greșesc afirmând că acest gen de comunicare spontan inspirată e un fel de jazz în proză, amplificând și diminuând mereu linia melodică a unor idei care-o iau când la stânga, când la dreapta, se pierd și revin, se completează, se acompaniază și se subliniază reciproc după niște foarte originale legi contrapunctice înscrise în personalitatea fiecărui om de artă care afirmă cu voce tare și verb inspirat orice înafară de stereotipia gândirii care banalizează existența celor conformiști.

Din acest motiv, asemenea improvizații - pe care tata și prietenii lui le consideră doar antecamera literaturii, relaxarea lor după, sau încălzirea lor pentru actul auster al creației în care se închid neștiuți de nimeni, chinuind asupra propriilor lor idei și ne mai având chef de nici un fel de act de superficialitate sau improvizație - asemenea întâmplările din diverse medii adunate de unii în paginile unor cărți pe care le semnează, îi fac pe aceia să se simtă, sau să vrea să se simtă autori ca și ei. Tatăl meu îi consideră grafomani chiar dacă au ceva coerență în povestire și spune ritos că replica față de asemenea semnatari nu poate fi alta decât gestul la care a procedat Arghezi: Coborându-l pe vanitosul Eftimiu de pe soclul pe care a urcat întotdeauna cu ambiție, la rigola de trotuar pe care merita să stea persoana unui modest scriitor pe nume Milorian. E o întâmplare cu tâlc, la care vom ajunge imediat.

CAPITOLUL AL PATRULEA:

D'ALE GLUMELOR COLEGIALE ȘI AUTO-CENZURA IMPUSĂ DE ALȚII

Din acest punct de vedere tatăl meu a avut norocul să lege prietenii temeinice într-un grup de oameni și talentați și culți, formați la școala vechii literaturi de care a mai apucat să se bucure generația lui Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Nicolae Tăutu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Dan Deșliu, Victor Tulbure, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Ștefan Popescu, George Dan, Ben Corlaciu, Nicolae Jianu, Nicolae Mărgeanu, Paul Georgescu, Dragoș Vicol, Ioanichie Olteanu, Vladimir Colin, Ion Bănuță, Traian Lalescu, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, la rândul ei încurajată de eșalonul mai vechi în care se păstra tradiția cafenelei literare intelectuale (a cărei desființare îi muta la bodegă,

dar refuzau taverna interlopă care, chiar dacă se desfășoară în localuri bune, presupune și acceptarea multor dubioși), eșalon format din Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Cicerone Teodorescu, Stephan Roll, dar și alți colegi ai acestora care au reapărut în viața literară de-abia după eliberarea deținuților politici din anii '60, suferind cu toții, împreună, foști răsfățați și foști arestați, agresiunile interioare și exterioare ale compromisului vechii lor estetici cu banalitățile și servituțile „realismului socialist". Acestora li se adaugă colegii de generație ai tatei, cei cu debut după impunerea dictatorialului curent literar. Fiindcă, pentru ei, viața literară începuse cu proletcultismul cel mai barbar și cu ploconirea în fața celei mai penibil aservite literaturi sovietice, relativa slăbire de mai târziu a chingilor i-a făcut să spere că pot deveni oameni de litere care nuanțează cu scrisul lor aplatizarea unificatoare. Ei au fost mulți, studenți bucureșteni din anii 1948-1950: Cezar Drăgoi, Gica Iuteș, Noe Smirnov, Vintilă Ornaru, Iuliu Rațiu, Pancu-Iași, Nicolae Țic, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Mircea Sântimbreanu, Teodor Mazilu, Eugen Mandric, Lucian Raicu, Aurora Cornu, Pop Simion, Dionisie Șincan, Teodor Vârgolici, Dodu Bălan, Alecu Ghilia, Al. Oprea, Șt. Cazimir, Dan Grigorescu, Aurel Martin, Teodor Balș, Mihai Stoian, Sorin Arghir, Dumitru Mircea, apoi seria de mai târziu „a lui Labiș", cu Gheorghe Tomozei, Niculae Stoian, Nicuță Tănase, Ștefan Luca, Ion Horea, Doina Sălăjan, Grigore Hagiu și apoi o alta cu strălucirea lui Nichita Stănescu, cărora veneau să li se adauge cei ce se afirmau în jurul revistelor ce începeau să apară în provincie.

Dintre toți aceștia, pe bază de afinități și de-ntr-ajutorare (mai bine zis încurajare reciprocă) prin abordarea glumeață a moralei proletare, se configurează un gup de prieteni cu Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Radu Boureanu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, alți câțiva mai trecători și tatăl meu, amestecând puțin vârstele într-o generoasă confrerie și șotii jucate moraliștilor, sau chiar lor înșiși. Astfel, cel mai în vârstă, „măestrul", cum îi spunea iubitor Tăutu îndulcind moldovenește epitetul, dar ne iertându-l de la a-l avea erou de farse, era Radu Boureanu. Frumos și talentat și ca actor în roluri de prinț venețian și când cânta cu intonații preclasice cântece de trouveuri medievali și când picta cu linii moderne și simț al culorii învățate de la Matisse și Pallady și, mai ales, când scria și își recita versurile de dragoste, măestrul, sau nea' Radu, era și juvenil, se simțea și bine între oameni tineri oferindu-le toată camaraderia și făcând curte actrițelor june mai abitir decât ei. Așa că nu se putea să nu fie și implicat în glumele lor camaraderești. Odată, la Sinaia, i-au înscenat bilete de dragoste de la o femeie misterioasă, l-au lăsat să se perpelească investigând la prânz și seara fiecare doamnă sau domnișoară de la mesele salonului-restaurant ca să prindă o privire care să demaște timiditatea admirativă a celei ce-i scria, apoi i-au plasat bomba printr-o invitație care-i tansmitea ora, etajul și numărul camerei, dar și indicația de a nu aprinde lumina. Bineînțeles că el a bâjbâit pe întuneric întrebând, un glas femeiesc l-a rugat să nu strice clipa, ci să rămână pe loc recitând cea mai frumoasă poezie de dragoste pe care a scris-

o vreodată, nea' Radu s-a conformat cu cel mai galeș glas tenor în dicția lui învăluitor-cuceritoare iar, când a terminat, l-a-ntâmpinat un ropot de aplauze. Pentru că, aprinzânduse lumina, au apărut mai bine de zece persoane lipite de pereții încăperii. „Ticăloșilor ! - le-a spus el cu indignare nobiliară, fiindcă erau și câteva femei - ați merita să vă arunc mănușa !"... Iar ei i-au răspuns modern-golănește: „Zi mersi că nu ți-am cerut să te dezbraci !"...

Se făceau multe farse în conclavurile de la casele de creație. De exemplu, lui George Dan care, proaspăt căsătorit fiind, la un revelion s-a retras mai devreme, observând ei că avea camera pe o latură a scării, iar pe latura cealaltă erau toaletele, au inversat tăbliețele de inscripționare, punând numărul lui de cameră la toaletă și invers. Cum ei țineau cheful, dar mai mulți vârstnici se duseseră la culcare, când și-au privit șotia discret, printre balustrii scării, au văzut coadă mare de pijamale sau halate de casă la ușa lui George Dan. Iar, unul dintre ei, i-a și incitat: „Bateți domnule-n ușă; e lipsă de colegialitate să stea atâta !"... Și i-au strigat, cu dublu înțeles față de ce-ar fi putut el să facă în patul conjugal: „Mai lasă și pe alții !"...

Clientul preferat era, însă, mai vîrstnicul Sergiu Milorian, modest scrib între gazetărie și cronică mondenă, eșuat apoi în cărticele pentru copii, unul dintre aceia care, își făceau loc la Capșa, dar la coada mesii; fapt pentru care Arghezi l-a folosit ca să i-o plătească lui Victor Eftimiu, așa cum am pomenit mai înainte: Poate că cei doi - superbul poet sărac și finul ironist întotdeauna în nevoie, care era Arghezi și emfaticul autor de zguduitoare tirade teatrale care se impusese a fi Victor Eftimiu știind să tragă și foloasele materiale pentru o viață mai boierească - trăiseră aversiuni reciproce dintotdeauna. Dar culmea a atins-o momentul denigrării lui Arghezi de către fiul politruc al lui A.Toma, denigrare regizată aproape ca o demascare de inamic public, la care Eftimiu, fiind atunci la conducerea Societății Scriitorilor, nu a făcut, ca și Sadoveanu, niciun gest colegial de apărare, acceptând tacit excluderea lui Arghezi din viața literară. Așa că, între cei doi mocnise un conflict cine știe cât de vechi, transformat apoi într-o îndelungă ignorare. La senectute, însă, mult după reabilitarea și oarecarea îmbogățire a lui Arghezi cu ediții mai multe decât Eftimiu care era în declin literar, fiind ambii academicieni, se înțepau de la distanță. Astfel, Arghezi se amuza de Eftimiu care, cu pașii săi emfatici, cam crăcănați, mergea oriunde însoțit de două dame tinere, chipurile secretarele sale: „Asta înseamnă că Crăcănel mai vrea să secreteze !"... Iar Eftimiu povestea cum, în 1918, un escroc de artă, Bogdan-Pitești, e dus la Văcărești unde dă de Arghezi care era închis pentru că lucrase la *„Bukarester Tageblatt"* - ziarul nemților ocupanți. Arghezi îi întinde mână, dar Bogdan Pitești refuză patriotic strângerea: *„Pardon, domnule Arghezi, eu sunt escroc, nu colaborationist !*"... Însă, la o ședință importantă a Uniunii Scriitorilor, ca veterani respectabili, au fost puși amândoi în prezidiu și chiar pe scaune alăturate, așa că au dat nas în nas. Atunci, văzând starea dilematică, mai vioi și cu mai multă prezență de spirit, Arghezi i-a întins mâna pe care, fericit de soluție, Eftimiu s-a grăbit să i-o strângă cu multă afabilitate spunând: *„Mă*

bucur !". La care Arghezi a răspuns: „*Și eu mă bucur că te întâlnesc, domnule Milorian !*"...

Asta l-a făcut mai cunoscut decât propria-i literatură pe acest scriitor pentru copii delicat, pedant, plicticos și ultramanierat, al cărui unic defect era că nici nu bea, dar nici nu ținea la băutură. Așa că talentul lui Tăutu de a fascina cu voioșie și ciocniri camaraderești de pahare a intrat în funcțiune, omul s-a îmbătat repede, n-a mai știut ce-i cu el și s-a dus la culcare. A doua zi însă, unii l-au avertizat, alții i-au întors spatele, iar alții i-au confirmat că avusese o comportare impardonabilă: jignise bărbați, ciupise de fund femei și, câte și mai câte !... Cu atâta indignare, încât bietul om a început să creadă; a băut la cot cu ei zeama de varză pentru dres și a început să-și ceară scuze de la cei jigniți. Ei i le-au acceptat, dar i-au enumerat alte persoane, mai ales dintre cei încuiați și morocănoși care stăteau pe la mesele lor, până când bietul Milorian a acceptat: A-nceput să treacă pe la fiecare cerându-și scuze și a insistat la cei care nu pricepeau nimic, până s-a trezit repezit de unul. Abia atunci s-a convins, fiindcă Tăutu l-a scos din altercație și i-a șoptit consolator: „Dă-l naibii, ăsta are suflet de cîine; n-o să te ierte !"... De atunci Milorian n-a mai băut cu ei, chiar dacă-i răbda cât de cât, ca să le arate camaraderie. Așa că a fost gata următoarea farsă: Au început să lase noaptea cheile în ușă pe dinafară, făcând cu glas tare o întreagă teorie că acolo e vorba de o găzduire colegială și e jignitor să te încui arătându-te suspicios față de ceilalți. Când l-au convins pe Milorian să-și demonstreze astfel colegialitatea, l-au lăsat să adoarmă, au întors cheia-n broască pe dinafară, au aprins câteva ziare la geamul lui și au început să-i alerge prin fața ușii strigând „foc", „alarmă", „pompierii" și așa mai departe, făcându-se a n-auzi cum, disperat, Milorian zguduia ușa pe care nu o putea deschide. Apoi s-au retras în vârful picioarelor, au lăsat să domnească liniștea deplină și, după o vreme, au trimis portarul să-i deschidă și să-l întrebe ce s-a întâmplat. De-abia atunci a început coșmarul pentru Milorian care se jura că a văzut flăcări și a auzit goană pe scări, iar toată lumea nega convingându-l că a avut vedenii și ar trebui să se controleze.

Făcute însă, între ei, cu amiciție și candoare prietenească, aceste farse aduceau uneori și avantaje celui căruia i se pregăteau. Astfel, tot *măestrul* Boureanu, de la care am pornit,face un compliment, la un bar, unei fetițe pe care-o adusese la masa lor Sorin Arghir care vorbea tare și pedant circulând pe la mai multe mese sau, chiar, prin mai multe localuri. Rămas cu fata, Radu Boureanu regretă că și el trebuie să-și facă bagajele, având tren pentru Deva, iar fata îl întreabă la ce oră. Atât le-a trebuit celorlalți pentru ca, după plecarea lui, s-o convingă să se ducă la gară, să-l aștepte și să urce cu el în vagonul de dormit. Boureanu e emoționat, o întreabă ce loc are, ea îi spune că n-are nici măcar bilet, trenul se pune în mișcare și el îi dă un bașiș gras însoțitorului. Așa ajung dimineața la Deva, unde el, ridicând din umeri, o prezintă cunoscuților de pe peron drept colaboratoarea sa, aceia pricep și, pentru că la hotel te verifica, pe atunci, riguros cu actul de căsătorie, îi duc la camera oficială a unei școli pregătită pentru inspectori, unde noaptea era bine, dar ziua trebuia

pândit timpul dintre recreații ca să mergi la toaletă, deoarece camera oficială dădea pe un coridor cu clase. Una peste alta, mulțumit chiar și așa, măestrul se întoarce la București acuzând o rană de mușcătură pe penis, iar Mihu îl duce dinadins la un medic prieten care era ginecolog și se-ntoarce la restaurant râzând: „Lam lăsat să-i facă un churetaj !”... Dar, până la urmă, asta se rezolvă; mai grav e că, peste vreo două săptămâni, îl caută pe nea' Radu doi băieți simpatici de la miliția de moravuri, îi pun în față poza și, ca să nu-i dea prea mari bătăi de inimă, îl asigură că ea a dat o listă de clienți numai cu oameni importanți, printre care, ca rang, el e cam pe locul douăzeci, dar au nevoie de declarația lui dacă a plătit-o sau nu, deoarece acuzarea de prostituție se face numai când e vorba de plată. Cavaler până-n măduva oaselor, el zice că nu; aceia îi atrag atenția să fie cooperant arătându-i riscul: e minoră; el zice că, dacă sunt alții înaintea lui, nu poate fi șantajat cu nici o răspundere, iar ei scot asul din mânecă: Ba da, maestre, fiindcă ea declară că sunteți primul care-a învățat-o perversiuni și relatează ceva de-o mușcătură. Perversiuni cu minore, e grav !... Măestrul pălește, nu-i convine deloc, mai ales că, lăsând impresia că-l flatează, aceia îi mai bagă o strâmbă: Ceilalți de pe listă sunt importanți, dar sunt tovarăși, mai din popor, în vreme ce dumneavoastră, artist fin, sigur c-ați învățat-o cu mai multă fantezie !... Până la urmă cad la pace, el declară cam cum vor aceia, dar mai blând, zicând că i-a dat bani de taxi, iar băieții îi îndulcesc și vina lui consemnându-i declarația că „la solicitarea ei” au făcut și sex oral. Ceilalți nu spuneau nimic, spre a nu fi învinovățiți că i-o trimiseseră la gară, dar Mihu Dragomir se amuza spunându-i: „Și, nu-i așa că declarația terminată cu fraza asta ai semnat-o: Radu Boureanu - laureat al premiului de stat ? !”...

În rigiditățile luptei de clasă și ale moralei proletare, ei deformau oarecum acest crailâc de curte veche, fiind singura formă de amuzament pe care și-o puteau permite. Și asta cu greu.

Își făceau asemenea glume și servicii; după cum, o dată, i-au plasat lui Tăutu o dansatoare senegaleză care protesta că cenzorii de la Ministerul Culturii, care le invitase ansamblul, pretindeau ca dansatoarele să-și pună sutiene. Tata fusese tocmai la conferința de presă unde fata din țara lui Senghor, devenită solistă mai ales datorită frumuseții și jocului sânilor ei, a protestat; iar oficialii culturnici o băgaseră pe mânecă fiindcă si Senghor era o personalitate puternică și legăturile cu Senegalul trebuiau să fie excelente, dar și Constanța Crăciun, ministresa culturii socialiste, era o încuiată conștientă că făcuse o favoare ordonând numai sutiene. Conferința de mare prietenie culturală și de francofonie avusese loc la hotelul Ambasador a cărui berărie era locul lor de întâlnire pe vremea aceea. Domnul Iosif era oberul care-i respecta pe scriitori, iar evreul bătrân care vindea loz în plic așteptând să-i vină pașaportul pentru Israel, era omul lor; fiindcă, atunci când se plăteau onorariile, îi cumpărau câte o pungă întreagă iar, când nu aveau bani, le dădea el o pungă pe datorie sau, mai bine zis la risc, pentru că, dacă erau câteva bilete cîștigătoare își recupera banii iar, dacă erau mai multe, își avea și bacșișul drept cotă parte.

Făcându-se ora prânzului, tata a venit din salonul de conferințe direct la berărie, unde ei începuseră să se adune. Și le-a povestit dintr-o suflare despre protestul superbei dansatoare cu trup de abanos care declarase că ea dansează numai cu sânii goi, ca și despre bâlbâiala unui prostălău important, ministrul adjunct care condusese conferința de presă spunându-i maestrului de balet spre groaza translatoarelor: „*Noi iubim sânii cu care se mândresc dansatoarele dumneavoastră, dar îi și respectăm și, de asta, îi dorim acoperiți în fața marelui public*". Fusese la acela o extremă inspirație diplomatică despre care râdeau toți fără să-și închipuie că, întradevăr, când aveau să i se vadă prostiile prea mari în acele departamente ale culturii pe care le conducea, omul, beneficiind de rude muncitorești suspuse, sau încuscriri cu urmașii lui Marx, chiar a fost trecut discret în diplomație spre a îngroșa rândurile acelei categorii de ambasador pentru care dilema nu era limba străină de care habar n-avea, ci daca, neaoș, un verb incestuos folosit în diplomație numai datorită sinceritații proletare, se scrie la condiționalul-imperativ (cred că ăsta e modul gramatical aproape corespunzător) „futuva", sau se pune liniuță.

În vreme ce ei se amuzau, unii cerând amănunte iar alții spunându-i tatii că exagerează, câțiva din grupul de dansatori senegalezi care avea mesele rezervate în restaurantul hotelului, au intrat din greșeală în berărie. Printre ei și protestatara care l-a recunoscut pe tata căruia-i răspunsese la întrebari. El s-a ridicat în picioare spunându-le „Uite-o" ! Tăutu sa ridicat și el impresionându-l pe maestrul-șef al ansamblului prin uniforma de pifani cu mult auriu și roșu și, spunându-li-se că e o masă de oameni de artă, în vreme ce ceilalți dansatori se retrăgeau spre prânzul lor, danseuza și maestrul ei au acceptat să ciocnească un aperitiv acolo. Ba, mai mult decât atât: Bucuroși să bea un pahar cu intelectuali care i-au surprins plăcut vorbind franțuzește și recitând imediat din Senghor, ei și-au amânat prânzul la care ar fi trebuit să ciocnească cu insipidul ministru adjunct și au intrat în conversație confirmând și completând ceea ce relatase tatăl meu: Dansul cu sânii goi, cât mai vioi și cât mai aspectuoși, e o mândrie pentru orice fecioară senegaleză, la ei numai prostituatele purtând sutiene; așa că regia impusă de Ministerul Culturii era jignitoare, era antiartistică, era împotriva...

Confirma și maestrul coregraf, dar vorbea cu vehemență mai ales fata de abanos fermecată de uniforma cu aur, kaki și roșu asupra căreia cădeau pletele de poet blond și romanțios ale lui Tăutu. Atunci, lor le-a venit ideeea să-i facă o șotie și, ciocnind cu oaspeții, i-au asigurat discret că nu e nici o problemă, deoarece Tăutu, ale cărui șuvițe blonde vibrau într-o atracție electrică spre sânii de abanos care erau subiectul discuției, nu era numai poetul diafan a cărui uniformă o covârșea pe negresă, ci și un prieten al ministrului adjunct pe care, desigur, îl va convinge.

Bucuros și onorat, maestrul ansamblului a plecat spre masa care începuse în restaurant, spre a-i spune demnitarului că a cunoscut niște poeți care susțin ideea dansului la modul lui firesc și original. În vreme ce fata și-a exprimat dorința să mai rămână cu ei, la masa aceea unde toti îi recitau pe românește -

binenţeles, versurile lor - spunându-i că sunt traduceri din Senghor şi invitându-o să asculte muzicalitatea. A fost un chef superb la care, colegele trimise s-o ia, au rămas şi ele spre bucuria şi incitarea celorlalţi la recitat şi la ce se mai poate face pe un scaun de restaurant cu o dansatoare negresă alături... Şi, oricâţi translatori sau însoţitori au fost trimişi la rându-le să le ia pe fete, nu numai că li s-a cerut să nu tulbure o manifestare atît de fierbinte a prieteniei artistice româno-senegaleze, dar s-au întors la mesele lor intimidaţi, pomenindu-li-se discret despre prietenia maiorului blond şi distins care nu trebuia deranjat, cu ministrul de dincolo. Farsa continua în amestec cu bucuria de a avea danseuze de culoare la masă, iar Tăutu, cu privirea romantică dăruită total iubirii lui de abanos, nu ştia nimic din ce se urzise. Aşa că, la un moment dat, s-au trezit cu însuşi ministrul indignat, fiindcă fetele trebuiau să se pregătească pentru spectacol. „Vreţi să iasă o problemă diplomatică ? !"... începuse el să spună când, dând cu ochii de Tăutu, a înţeles cine era poetul blond despre care i se relatase. Şi s-a făcut verde la faţă amintindu-şi de toată praftura pe care o luase de la şefa lui directă, importanta şi intransigenta tovarăşă Constanţa Crăciun.

Aici, din păcate, este necesară paranteza privind farsa pusă la cale de ceilalţi, doar datorită faptului că tatăl meu văzuse la conferinţa de presă că, pentru toată acţiunea de prietenie româno-senegaleză, era responsabil acel penibil demnitar care, şi când a căzut, a căzut pe moale, în diplomaţie: Tăutu fusese într-o delegaţie culturală în Iugoslavia, delegaţie condusă de respectivul ministru adjunct, prilej cu care au vizitat şi palatul lui Tito de pe insula Brioni. După cum se ştie, oraşul şi portul de unde se ajunge la Brioni este frumoasa staţiune maritimă al cărei nume la noi se scrie „Pola" fiindcă, din pudicitate, nu-l putem folosi pe „u" care este, în realitate, prima vocală a denumirii. Tăutu a cumpărat mai multe ilustrate cu numele staţiunii scris asa cum trebuie, adică, dacă ar fi să facem o ghicitoare, acel cuvânt care începe cu „p" şi, în care, prima vocală este ultima din ordinea vocalelor, iar ultima este prima. Şi l-a îmbiat pe adjunct: „Nu-i trimiteţi o vedere tovarăşei Constanţa ?... Eu i-am trimis una multumindu-i tovarăşei ministru"... Grăbindu-se să nu se lase mai prejos, adjunctul a răspuns că, desigur... dar, ce-ar fi mai elegant de scris ?... Iar Tăutu i-a sugerat conciziunea: „Primiţi salutarile mele respectuoase din acest frumos loc". Şi, ca să nu-l scape, i-a întins ilustrata pregatita pe care, sub numele de glorie al staţiunii tipărit cu litere mari, adjunctul a asternut cu propriu scris si semnătură olografă cele dictate, trimiţând biata ilustrată Constanţei Crăciun care era cea mai austeră şi mai lipsită de umor dintre bătrânelele vechi activiste de partid.

Pricepeţi, deci, de ce s-a făcut verde la faţă demnitarul care, în sinea lui, se jurase să-l gâtuie pe farseur. Dar nici Tăutu nu s-a comportat mai bărbăteşte. S-a intimidat dând cu ochii de acela, aşa cum mizaseră cei care i-au pus la cale farsa, a căutat sprijin luând mâna negresei şi a bâlbâit repede, trăgând-o pe aceea: „Domnule ministru, mă iertaţi, în numele prieteniei româno - senegaleze, ştiţi... preşedintele Senghor e poet, noi suntem poeţi...I-am promis duduiei că facem o poză la „*Foto-Julietta*" ca s-o publice în presa francofonă. E un

imperativ politic... Am fugit și o aduc de acolo direct la spectacol; nici o grijă !"... Și au rupt-o împreună la fugă, în timp ce ceilalți, fraierii, se mai amuzau de farsa pe care i-o făcuseră. Noroc însă de faptul că frumusețea de abanos era mai realistă. Din ușă, ca o adevărata francofonă cu bună experiență pariziană, ea i-a strigat camaradereşte unei colege: „Margueritte, dacă n-ajung la spectacol, dansezi tu și partea mea !"... Și a zburat cu îngerul ei blond, în vreme ce ceilalți tot mai credeau că ei i-au făcut lui o farsă.

Tăutu a fost fericit și chiar se jura că s-au pozat la „Julietta", numai că nu trecuse încă să ia fotografiile. Demnitarul, însă, ajuns ambasador, a reapărut în București nebun, după vreo doisprezece ani, cât a durat dictatura lui Pinochet în Argentina. Pentru că a fost trimis ambasador pe lângă „fratele Allende" cu care, fiind cvasi-tovarăș, îi mergea. Apoi a venit lovitura de stat și el a primit ordin să rămână acolo fiind vorba de o situație diplomatică mai gravă: Ceaușescu nu dorea nici să rupă relațiile cu Argentina, dar nici nu putea să recunoască o guvernare dușmănoasă primului stat socialist care, cu multe eforturi rusești, încercase să se configureze pe acel continent. Dacă-și rechema ambasadorul și nu mai trimitea altul, era o palmă. Dacă trimitea altul cu scrisori de acreditare către Pinochet, era o recunoaștere a aceluia. Așa că, în vreme ce alte țări din Pactul de la Varșovia, la îndemnul Moscovei își retrăseseră ambasadorii, el a ordonat prostului lui să rămână neclintit, dar să nu se angajeze cu nimic, găsind pretexte să lipsească de la cele mai multe manifestări. În felul acesta, ambasada a rămas inertă, personalul ei retrăgîndu-se treptat, iar ambasadorul s-a trezit și portar și șofer și administrator, trebuind să se servească singur și să gospodărească sediul gol, ca o casă de stafii în care, o dată pe an, de ziua națională, dădea o recepție de formă pentru câțiva speriați. Și, vreme de doisprezece ani, plecându-i pe rând toți colaboratorii, a stat singur cuc, neavând nici cine să-i traducă, dar nici trecându-i prin cap că, tot ne având ce face, ar fi putut învăța limba.

Se povesteau în epocă multe întâmplări amuzante cu diplomați inculți, ajungându-se până la examenul de diplomat trimis la Vatican. Candidatul propus pe bază de pile și origină pe atât mai sănătoasă pe cât mai incultă, recunoaște că nu știe nici o limbă, dar nici nu-i trebuie fiindcă, oricare ar ști-o ar fi degeaba, întrucât Papa și cardinalii vorbesc latina. Așa că el a învățat două expresii pentru prezentarea scrisorilor de acreditare: La intrare va spune „*Salve ilustrissime*", iar după ce Papa îi va răspunde că primește scrisorile de acreditare, el va întinde plicul spunând „*Habeo documentum*". Cu examenul astfel câștigat, el se prezintă la Vatican și intră sigur pe sine la Suveranul Pontif rostind, cu tonul repetat multă vreme: „*Salve ilustrissima* !". La care Papa ripostează: „*Non sum mulier*". Cu gestul condescendent la fel de mult repetat, diplomatul-ciocănar întinde plicul sigilat spunând: „*Habeo documentum*"...

Intelectuali implicați, precum Ion Gheorghe Maurer sau George Macovescu aveau mult de rânit pentru dregerea busuiocului în diplomația bolșevică. De exemplu, CIA a scormonit multă vreme într-un boschet din

Central Park unde moș Niculi, un bătrân acar trimis șef de delegație la ONU, oprise șoferul pentru că-l tăia și pe el ca omu'. De atunci, mulți ambasadori, neștiind să se descurce, au învățat șmecheria de a sta închis în ambasade bând cu securistul principal ca să fie sigur că acela nu-l toarnă, trimițându-și atașații la întâlniri. În schimb, lui Gheorghiu Dej, care era becher, în delegația din prima sa vizită la ONU i-a fost „atașată" și o cunoscută actriță, tot așa cum, cu decenii mai târziu, lui Bokassa i-a fost tot „atașată" o danseuză de estradă fapt pentru care acela n-a mai plecat vreo două luni din Neptun. Până la urmă, fiindcă pe cel intitulat *„Majestatea Sa Împăratul Bokassa, Președintele Republicii Africa Centrală"* îl aștepta, totuși, acasă, o țară de ținut în frâu - chiar dacă nu era clar că se numea imperiu și era condus de un președinte, sau se numea republică și era condusă de un împărat - a luat-o de nevastă. Primarul din Mangalia i-a făcut serviciul de stare civilă la domiciliu. Domiciliul oferit de Ceaușescu, fără să întrebe a câta soție imperială era fătuca, pentru ca fostul plutonier francez, canibal notoriu și prieten de inimă (neagră) al Ceaușeștilor, să nu sufere de pe urma legilor noastre monogame. Atunci, mai mulți sportivi, actori și scriitori - băieți de viață, care cunoscuseră nurii împărătesei ce le dansa cândva pe masă, s-au adunat la un șpriț și au constituit „Asociația Cumnații lui Bokassa".

În America Latină, însă, poate fiind țări mai de teapa noastră, s-au petrecut mai multe evenimente diplomatice. Astfel, șoferul unui ambasador a fugit cerând azil politic, iar acela n-a găsit ceva mai bun de făcut decât să-i rețină familia în incinta ambsadei. Șoferul a apelat la ajutorul democratic al unor organizații pentru drepturile omului și sute de demonstranți s-au strâns în fața ambasadei României huiduindu-l pe diplomatul român până când acela a fost declarat *personna non grata* și s-a procedat la retragere de ambasadori. Pentru a demonstra că avem și replici fine, Maurer a pus ca Anton Moisescu, cel expulzat, să fie ales pe un post de vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și, când a trebuit ca noul ambasador al țării unde avusese loc conflictul să-și prezinte scrisorile de acreditare, a anunțat că el lipsește. În acest mod, scrisorile de acreditare ale statului care-l expulzase, au fost primite de către cel expulzat.

Tradiția noastră cu America Latină este, însă, și mai veche, deoarece Carol al doilea îl trimisese ambasador în Argentina pe Al. Duiliu Zamfirescu, fiul marelui Duiliu Zamfirescu, urmaș al tatălui în talente diplomatice, dar și epigon în literatură, fapt pentru care, la batrânețe, căuta anturajul prietenilor tatei, fiind și el, chiar dacă nu un mare scriitor, un antrenat șprițar de cozerie fină. Acesta, bând și petrecând din belșug cu frații latinos, rămăsese la post și în timpul războiului. Iar, cum Argentina era aliata sudamericană a Germaniei, iar România era principala aliată antibolșevică a Germaniei, ambasadorul lui Hitler își avea locul în dreapta șefului de stat sau de guvern, iar Al. Duiliu urma imediat după acela. La un asemenea banchet important, de ziua fuhrerului, sau ziua națională, banchet care urma unuia după care nu se dresese prea bine, Al. Duiliu s-a ridicat să-și țină toastul și, întorcându-se declamatoriu spre neamț, a tresărit într-o regurgitare și a vomat pe toate fireturile și decorațiile

ambasadorului lui Hitler. A doua zi era rechemat urgent în țară și destituit, așa că a rămas la podgoria lui din Vrancea bându-și vinul și scriind amintiri, până ce i-a fost expropriată și transformată în renumitul I.A.S, iar el, lăsat pe drumuri, retrăgându-se în București fără alt venit decât o cameră pe care o închiria unor tineri scriitori și trăind umilința de a bea vinul de mâna a treia îmbuteliat de stat pentru „Alimentarele" din mahalale. A primit într-un târziu pensie, în urma unui memoriu în care atrăgea atenția că gestul pentru care fusese destituit era o formă de protest împotriva hitlerismului și că are de gând să se adreseze lui Stalin.

Apropo de regurgitantul „gest pentru care fusese destituit", pe care el îl numea astfel cu eleganță, la masa lor, unde devenise un obșnuit în perioada când își tipărea volumul „*Fără frac și joben"*, ei îl luau peste picior întrebându-l dacă, la memoriu, atașase și vreo probă din materia primă a „gestului". Iar Al. Duiliu le demonstra ce-nseamnă adevărata boierie atrăgându-le atenția că vinul pe care-l oferea el ca ambasador român la recepțiile din Buenos Aires, era adus cu vapoare-cisternă din „podgoria moștenită *de la papa*", cum îl pomenea el întotdeauna, cu mândrie de beizadea, pe venerabilul autor al „*Vieții la țară*". Începându-și cariera diplomatică foarte tânăr, pe când Duiliu Zamfirescu era nu numai un mare scriitor recunoscut, ci și președintele Senatului țării, primind și un ordin Sfântul Vladimir de la țarul Nicolai al doilea înainte de răsturnarea bolșevică, chiar dacă fusese uns în mare rang de ambasador de Carol al doilea, Al. Duiliu Zamfirescu reprezenta într-adevăr boierimea română, distanțată de parveniții care ar fi luat de la guvern bani de reprezentare păstrându-și și partea lor - cum s-a continuat cu prisos obiceiul, mai ales în perioada lui Ceaușescu și după - ei făcându-și o onoare din a reprezenta țara prin bunul lor propriu, nefăcându-și probleme cu cheltuiala personală și, cu atât mai puțin, cu vreun alt profit personal decât participarea la banchete și recepții așa cum am văzut.

... Ei bine, de la prima pagină a acestui capitol, după enumerarea celor două categorii de nume, de când am început, am abandonat divagând și am reluat poveștile cu Radu Boureanu, țin să avertizez cititorul pe care l-am purtat ca printr-un slalom ce zguduie, saltă și zăpăcește prin cotituri neașteptate, parcurse și depășite într-o viteză constantă și încăpățînată de parcă s-ar petrece pe un drum drept și absolut neschimbat, că nu am dat eu vreo ordine tuturor celor înșirate aici, ci ele așa au fost înregistrate: Debitate dintr-o suflare, dacă ne putem exprima astfel. Adică o suflare pe termen lung, de-o noapte sau, mai bine zis de-o după amiază și-o oarecare parte din noapte, pentru că tatăl meu este un solar și nu-i suportă nici pe bețivii de dimineață, despre care și-a însușit părerea lui Eugen Barbu că „*încep să bea de cum deschid ochii, fiindcă vor să se ascundă de ei înșiși*", nici pe cei noptateci care, vorba lui de data asta: „*întind noaptea ca și cum n-ar avea nimic de făcut mai bun în viața care începe a doua zi dimineață; își ascund nostalgiile, răutățile sau inconștiența în chef întunecat, tocmai ca să nu vadă prea bine, tot așa cum cei ce nu au*

ceva a comunica au inventat distracția cu superdecibeli rămânând a petrece în sucul propriu al prostiei pe care le-o cultivă incapacitatea lor de a rezona interior prin covârșirea creierului cu tot ce-l atacă rezonant de afară". El e partizanul chefurilor de prânz, cu lumină multă și, dacă se poate, aer liber și soare puternic, în care oamenii se văd bine, se privesc în ochi și simt nevoia să-și comunice cât mai multe în relaxarea pe care o simt după ce și-au petrecut ziua cu folos. Despre acest folos, el dă exemplul tăietorului de pădure care poartă cu el, din zori, desaga plină, dar n-o desface să tragă o dușcă din nelipsita-i ploscă, decât după ce a făcut și vede aranjați cei doi metri steri pe care și-i are propuși. De fapt, ca stil de muncă, și el a fost toată viața un fel de tăietor de pădure, trezindu-se la trei-patru pentru a-și scrie pagina de proză, încheind-o pe aceasta numai cînd a fost mulțumit de ea, trecând apoi la activități redacționale fie scriind publicistică, fie ducându-se la redacție și, apoi, în grupul oamenilor eliberați de grijile zilei, poposind la bodegă. Tot din acest motiv, pesemne, cele ce le spun ei acolo, cu toate că, după cum încerc să demonstrez prin transcrierile de față, nu sunt deloc lucruri de lepădat din punctul de vedere al ineditului, el nu le consideră decât odihnă, relaxare, sau voios-pioasă amintire în cadrul unei comunicări prietenești de oameni cu doxă, cu talent, cu conștiința memoriei lor care nu depozitează prostii, banalități sau fleacuri. Atât și nu mai mult. În nici un caz act artistic, pentru că acela înseamnă rigoare, elaborare, șlefuire și perfecționare necondiționată, el disprețuindu-i pe cei care toarnă în pagină tot ce le trece prin minte și, mai ales, pe cei care strâng între coperte tot ce-au așternut pe hârtie, numai carte să fie, dacă tot se poate publica. Râde de mulți și, fiindcă mi-am propus chiar din titlu să vorbesc și de răutăți, e rău. E rău cu amărâții care, tânjind după o carte, bagă orice acolo. Pe un bun publicist, dar care a ajuns să abordeze literatura scriind memorii, l-a averizat că și-a început opera cu sfârșitul; pe altul, autor de simple articole strânse-ntr-o carte l-a deplâns spunându-i „*tu nu-ți dai seama că ești bun la zi, nu la nemurire !*"; la banderola unuia: „*Carte necenzurată, care n-a putut apare înainte de revoluție"* a făcut corectura: *„Carte nelizibilă care nu poate apare oricâte revoluții am face"*. Iar dilema lui cea mare este la cadrele didactice care-și publică lista de lucrări enumerând orice recenzioară sau însemnare, cu pedanteria întregului aparat bibliografic pe care l-ar fi întrebuințat la postumele lui Einștein: publicația în care a apărut, data la care a apărut, referințe despre, etc; aparat care, uneori, devine chiar mai mare decât însemnarea respectivă, înghesuită-ntr-un sfert de coloniță de pagină de ziar. Față de așa ceva se-ntreabă: *Dar eu, care de șaizeci de ani tot scriu, înafara cărților, cel puțin câte un articol pe săptămână și câte o emisiune sau o revistă-ntreagă pe lună, unde și, mai ales de ce să le mai trec și pe astea* ? !... Însă, și cu ceea ce realizează ca profesionist e neiertător. Odată, i-a spus lui Niculae Stoian care-i demonstra cât de mult lucrează el la poeziile dintr-o plachetă: Ai publicat până acum patru plachete de versuri. Fii bun și încearcă numai să copiezi cărțile mele de sute de pagini și-ai să vezi că-ți ia câțiva ani buni !

Am încercat, așadar, să transcriu aici, în acest capitol, cele înregistrate

cronologic la două-trei asemenea agape, în ordinea în care ele au curs și cu divagațiile printre care ele s-au scurs. Cu săriturile și asociațiile de idei care aminteau imediat de o altă întâmplare; cu treceri bruște de la un scriitor la altul, de la o întâmplare la alta, de la literatură la diplomație, de la diplomație la femei, de la femei la academicieni, de la academicieni la paradoxurile vieții, totul în slalomul, viteza și densitatea despre care am vorbit, numai pentru a demonstra că, la mesele lor, nu mai e loc de nimeni și, mai ales, de banalitățile cu care își petrec timpul alți oameni, chiar considerându-se importanți ca spirit. Vai de unul dintre aceștia să ajungă la masa lor, dacă nu-și dă seama că n-are nici cum, n-are nici de ce deschide gura acolo. Are o singură șansă: Să asculte lucruri interesante și, chiar, să bage la cap unele dintre ele, ca și ideea că între această pălăvrăgeală - pe care mulți și-ar băga-o între coperte trecând-o la lista de opere - și literatura gândită, elaborată, cizelată e o mare diferență.

Dacă respectivul nu profită de șansa asta, dacă naivitatea îl face să creadă că-i pot fi ascultate prostioarele numai din convenția burgheză de a putea spune fiecare ceva la o masă, se înșeală amarnic. În primul rând, i se va atrage atenția că la mesele lor, cu toate că le plac chefurile, nici lăutarii nu sunt acceptați, iar muzica se ascultă în alte condiții. Apoi i s-ar atrage atenția că avansarea numărului de pahare nu-nseamnă și dreptul de a spune prostii și chiar i se va sublinia faptul că se află la masă cu băutori profesioniști, care-și păstrează și cumpătul și ritmul, fără a ajunge la alte faze. Iar la urmă, riscă să fie trimis să citească „*Banchetul*" lui Platon și să dea examen înainte de a se mai așeza la masă cu ei care, ne fiind beți ci șpriți, nu se sfiesc, ca si vechii greci, de a amesteca apa cu vinul: Cunosc bine acele vinuri care se pretează la a fi stropite din belșug cu sifon, ca și pe cele care chiar își potențează gustul prin asta; cunosc proporția de vară și proporția de iarnă și nu dau atenție pedanteriei franceze care, de la Villon încoace râde de *„crâșmarul care bagă apă-n vin"*.

Și, cum am mai spus-o, în condițiile astea, când amintirea, comentariile și considerațiile au pentru ei atâta spumă creatoare, tragismul cel mai mare de a nu se putea exprima este al actorilor, oameni de exibiționism și existență publică, suferind mai mult pentru că, în acest conclav al spuselor noi și spontane, nu li se permite niciodată să rostească vreo frază dintr-un text dinainte pregătit.

Eu, însă, notez toate acestea pentru a vă face să înțelegeți care este starea și prezența mea. Care a fost, mai bine zis, până când mi-am găsit preocuparea de a nota și înregistra, ce-mi mai taie din cheful de a spune și eu ceva. Cât despre biata mea mamă, care ar dori și ea, ca om al muncii, să mai spună un of de la servici sau să povestească, așa cum ar fi normal, despre ce a făcut unul dintre colegii ei, vă dați seama că, de la nunta de argint, când i s-a făcut acest hatâr drept cel mai important cadou posibil, n-a mai apucat să vorbească și se pregătește pentru nunta de aur pentru care mai are foarte puțin de așteptat fiindcă va avea loc chiar în acest an.

Revenind la momentele evocate, din anii '50 - '60 - '70, pot spune că se bucurau de orice, discutau orice, numai de politică se fereau ca de dracu. Și tot

nu reușeau fiindcă, intelectuali fiind, nu puteau să nu comenteze, sau să comunice celorlalți, idei din reviste sau cărți străine care le cădeau în mână, iar aceasta era echivalent cu a face comentarii politice sau la politica prezentă pentru care, o serie de dinaintea lor, cea a cafenelei literare de la Capșa și Nestor, plătise cu arestarea a multor scriitori mai vârstnici, care nu se aliniaseră și mai credeau că orice se poate comenta liber, găsindu-li-se imediat învinuiri în legătură cu ziarele burgheze la care colaboraseră, sau chiar acuze de complot la adresa noului regim și fiind trimiși pentru a-și face comentariile la canal. Exponenții lor principali sau, în ori ce caz, spectaculoși, erau Păstorel Teodoreanu și Petre Pandrea care făceau câte doi-trei ani de pușcărie, apoi ieșeau și, comportându-se la fel de deschis la cafenea, erau înhățați din nou și ținuți la răcoare fără nici o șansă de a se astâmpăra pentru că, deabia ieșiți, iarăși scăpau o glumă sau o remarcă de trei ani și erau reprimiți cu o cafteală drăgăstoasă de foștii lor paznici. De exemplu, cea mai scurtă perioadă de libertate a lui Păstorel a constat într-o noapte de chef liniștit la care nu a lungit-o prea mult grăbindu-se să se ducă să doarmă în patul lui, așa că, a doua zi ne trezindu-se prea târziu, a pornit la plimbare prin București să vadă ce schimbări mai apăruseră în lipsa sa. S-a oprit astfel în Piața Victoriei unde a văzut înălțându-se o nouă coloană de marmură, înaltă, foarte înaltă, tinzând să se ridice dominator asupra întregului oraș. În vîrful ei, în bronz, un vajnic ostaș cu cizma în pas de înaintare și tot efortul mâinilor fluturând steagul cu stea în cinci colțuri al Uniunii Sovietice. Deasupra unei flăcări, tot de bronz, de la piedestal, inscripția caracteristică: „Glorie armatei sovietice eliberatoare". A căutat pe spate numele autorului și a văzut semnătura congenerului său, sculptorul Baraschi, după care a pornit în jos pe Calea Victoriei versificând în gând, cum îi era obiceiul din pușcărie. Când a ajuns la Capșa, și-a salutat cu reticență confrații, care au crezut că nu vrea să-i pună într-o situație proastă fiind proaspăt ieșit din închisoare și s-a dus către o masă mai din fund. Acolo erau câțiva pictori și arhitectul Bordenache care, tot așa, în răstimpul lipsei lui, ridicase o construcție neoclasică înnobilând cu trei havuze un colț stingher și completând astfel elegant Piața Palatului pe cealaltă parte a Căii Victoriei, vizavi de Biserica Crețulescu. L-a felicitat pe acela și, mustăcind ceea ce versificase peripatetizând, a adus vorba de Baraschi. E de bun simț - a spus el - și-a plasat statuia atât de sus încât nu i se văd defectele !... Aș avea însă o sugestie pentru inscripție. S-ar putea scrie în versuri... Și și-a făcut demonstrația retorică recitând o cascadă de rime asemănătoare: *Soldate rus,/Soldate rus,/ De ce te-au pus/ Atât de sus ?...* - pentru a finaliza în distih: *Fiindc-ai eliberat popoarele/ Sau fiindcă-ți put picioarele ? !* A primit el, pe loc, ceva aplauze, dar a primit și un an jumătate de la un tribunal de urgență. Pentru că, a mai apucat, pesemne, să se dreagă cu un șpriț-două, dar seara care se lăsa tihnit asupra Bucureștilor, nu și-a mai petrecut-o-n patul lui.

În asemenea condiții, toată lumea învățase că, dacă vrei să stai liniștit la o masă de local public, nu trebuie să discuți politică. De atunci, pesemne, românul de rând și-a axat conversația pe sport și, cel mult, femei. Dar literatura

și înaltele idei intelectuale ce-i frământau pe ei și, desigur, îi și legau, erau pe muche de cuțit. Mulți vigilenți, care mai târziu au făcut-o pe moderniștii, vegheau pe atunci și-i turnau la conducerea Uniunii Scriitorilor, urmând apoi discuții incriminatoare. De asta erau precauți: Mihu Dragomir, Mihnea Gheorghiu, George Macovescu, Gheorghe Ștefan și Mircea Sântimbreanu fuseseră excluși sau suspendați din partid ca și Zaharia Stancu; Victor Tulbure și Constantin Chiriță scoși de la „Scânteia" ca dușmani infiltrați, Tăutu era tot mereu amânat de la primirea în partid ceea ce-l afecta și la avansarea în grad, mai ales că Laurențiu Fulga, lucrând cu el în aceeași redacție militară, fusese săltat pentru anchetare chiar de lângă ei, trecând niște luni bune până când a reapărut tăcând mâlc. Constant Tonegaru murise-n mizerie, Stelaru și alții ca el căutau să se reabiliteze pe șantiere și la gazete de uzină, Horia Lovinescu și Pavel Chihaia nu puteau fi angajați nicăieri trăind din expediente, Ionel Teodoreanu, Radu Tudoran, Neagu Rădulescu, Ion Luca aveau cărți interzise, Geo Dumitrescu, Nicolae Jianu, Nicolae Mărgeanu și Ben Corlaciu fuseseră dați afară cu tam-tam din redacția „Flacăra", Radu Boureanu, Stephan Roll, Anatol Baconski, George Dan, Ion Serebreanu și mulți alții, criticați aspru pentru formalism, tatăl meu, Ștefan Popescu, I.Peltz, Petru Sfetca deabia scăpaseră din lagăr sau din arestul anchetelor, iar un alt lot de scriitori arestați aveau să fie eliberați deabia în 1964. Discuțiile demascatoare se țineau lanț la Uniunea Scriitorilor, iar odată cu a doua serie a Școlii de literatură începuseră și acolo excluderile dintre tinerii scriitori pe motive puerile care putuseră fi chiar și faptul că citiseși din Blaga sau Arghezi. Singurii mai țepeni politicește dintre ei erau Ion Bănuță, Dan Deșliu, Haralamb Zincă, Nicolae Stoian, Ion Lăncrănjan, Ioanichie Olteanu, Remus Luca și, poate, chiar îi protejau, ca și Eugen Jebeleanu, Petru Dumitriu sau Geo Bogza care-l concurau pe Mihai Beniuc și demascau cum puteau(dar nu prea puteau) exagerările acestuia. Singurii stabili, siguri pe situație, poate chiar mai siguri decât cei ce se înregimentaseră comunist dar tot riscau să fie turnați tovărășește de alții, erau cei din camarila lui Mihail Sadoveanu care era foarte atent întotdeauna la avantajele pe care le avea de pe urma compromisului profitor făcut cu bolșevismul, nu numai pentru el ci și pentru cei câțiva acoliți care-i duceau trena precum Demostene Botez, Eusebiu Camilar sau rudele.

Așa că ei, spre a-și putea permite încinse discuții literare și referiri necenzurate la literatura de calitate, pentru a-și putea permite boema glumeață a unui oarecare nonconformism și a putea trage cu ochiul la unele cărți și curente literare din străinătate, ocoleau în mod tacit politica sau își permiteau, cel mult, discuții în doi, la masă preferând glumele și tachinările, calambururile și povestea aventurilor galante, poate, chiar, părând mai superficiali dintr-un instinct de conservare. În fond, însă, acestea erau condimente pentru discuțiile foarte serioase și profunde ale exercițiului literar, ale cunoașterii pe cât cu putință a ceea ce se petrecea ca fenomen cultural într-o altă lume decât cea a literaturii sovietice pe care o traduceau, uneori cu mai mult talent decât autorii originali, pentru a mai câștiga și ei un ban.

Era, desigur, o viață literară de lașitate și compromis, mai balcanică și mai guralivă, dar tot după exemplul marii literaturi sovietice zguduită mereu de demascări grave, exilări și sinucideri în care sinucigașul strigă „nu trageți tovarăși !". Procese sau excluderi se intentau și la noi: în lumea muzicii doar Constantin Silvestri reușise să rămână în străinătate, în vreme ce Mihail Jora și un grup din jurul lui erau interzișii și lăsați muritori de foame, ca și marele pictor Theodor Pallady care făcea crochiuri în Cișmigiu și le lăsa apoi lui Victor Eftimiu în schimbul prânzului la care acela îl accepta, în vreme ce Lucian Grigorescu, Ciucurencu, Catargi erau declarați decadenți și formaliști după apariția studiului stalinist „Decadența artei burgheze" iar după acel 1957 din Ungaria s-a procedat la exmatriculări și arestări la Universitate, la Institutul de teatru, la revista „Teatrul" cu Doinaș și I.D. Sârbu și la teatrul de revistă unde niște actori de comedie, ne având ce face la cafenea, s-au jucat de-a formarea unui guvern, dându-și unul altuia roluri de miniștri. Au fost arestați și judecați, pentru încercarea de subminare a regimului, bieți actori de estradă care nu știau decât să cânte și să spună glume, precum Ion Antonescu-Cărăbuș, Dan Demetrescu, unul cu glas tunător, altul cu glas pițigăiat, care jucau în cuplu, precum și Ovid Teodorescu care cabotina pe seama propriului său trup gras, având un simț înnăscut al comediei și al jazzului. Joaca lor fusese certamente o improvizație comică, un haz de necaz, ca o batjocură la propriile lor mutre care, numai a figuri ministeriale nu arătau, așa că nu-ți poți pune întrebarea decât în legătură cu ipocrizia completului de judecată care, ca să demonstreze dictaturii că e vigilent și servește partidul, i-a interogat în serios și le-a pronunțat condamnarea ca tuturor „dușmanilor poporului".

Era o perioadă aberantă care îl făcea pe Mihu Dragomir, cel mai dotat dintre ei cu adevărate calități de șef de școală artistică și constructor de reviste, să moară cu chinul întrebării dacă lasă sau nu lasă ceva în urmă. Pierzându-l pe el, care era cel mai strălucitor ca intelectual (și întreprid pe de o parte, de o cultură tenace și scormonitoare pe de alta, găsea soluții, inventa ieșiri, venea cu idei, descoperea talente, atrăgea acoliți și, în ori ce caz, se impunea ne înghițind lecții de la demagogi), ei au devenit mai timizi, mai derutați, mai concesivi cu compromisul omului de sub vremuri, mai aplecați spre glumele lipsite de risc.

Pentru că erau vremuri când Anatol Baconski, om de stirpe intelectuală care domina viața literară a Clujului având și în ținuta sa un aer de elegantă boierie, era judecat și sancționat numai pentru că într-o republică sovietică, la Vilnius se pare, președintele scriitorilor locali fusese îndepărtat cu acuzația de comportament boieros. Iar în lumea științifică, academicianul profesor doctor Blatt, mare oculist care deținea președinția oculiștilor europeni și, în această calitate, edita prin cotizațiile tuturor colegilor occidentali „*Revista internațională de oculistică*" ajungea a fi judecat și exclus din Academia Română pentru cosmopolitism, fiindcă tipărea acea revistă în franceză și engleză și nu în rusă și română unde nu avea nici un cotizant. La această excludere, ca somitate medicală care să-i dea girul, fusese adus și Constantin

Parhon care era într-o stare avansată de ramolisment și dormea tot timpul la un mod vegetativ, fiind trezit din când în când de secretari pentru a citi scurte cuvântări sau a semna actele ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Suferea, pesemne, de un soi de Alzheimer pentru că, făcând un drum la Sinaia împreună cu discipolul său, profesorul Milcu, acela a fost foarte bucuros de starea bună a maestrului care n-a dormit în mașină și au făcut tot drumul conversație. Când au ajuns, însă, la Sinaia și s-au dat jos, unul pe-o portieră a mașinii iar altul pe cealaltă, întâlnindu-se față-n față în spatele ei, Parhon a exclamat: „Milcule, m-ai așteptat aici ?... Ce bine-mi pare că te văd !”... La excluderea profesorului Blatt, Parhon a dormit tot timpul în scaunul său din aula Academiei și a fost trezit când aceasta se punea la vot. La fel cum făcea și-n Parlament, a întrebat conștiincios ce se votează, i s-a răspuns că era vorba de cazul Blatt, iar el a ridicat cu voioșie mâna pentru numărătoare spunând: „*Da; pentru doctorul Blatt eu votez întotdeauna*”.

Așa a fost exclus din Academia Republicii Populare Române cel mai faimos membru al ei din acea vreme, fără ca nimeni dintre marii academicieni care au votat să arate a ști că, de fapt, era un ordin de la Moscova de unde se dorea impusă oculistica lui Filatov care, era ea mai înapoiată, dar puterea cizmei trebuia să fie mai mare decât adevărurile științifice. Un alt lucru aberant s-a întâmplat cu Traian Săvulescu, fost ministru al agronomiei înainte de război și ajuns sub comuniști președinte al academicului for: A condus o bună bucată de vreme o ședință importantă, în care se discuta tocmai împărțirea administrativă a republicii și s-a ridicat deodată anunțând că-l lasă să conducă pe vicepreședinte, deoarece el era chemat „La Palat, la Majestatea Sa”... Și a plecat ajungând la balamuc.

Cam așa ceva se întîmpla pe atunci cu intelectualii. Dar, oricum, era mai bine la balamuc decât la pușcărie !

Când își bate joc de modul formal în care s-a făcut până acum procesul comunismului, tata atrage atenția asupra a două aspecte: cel de mai sus pe care îl numește „Dirijarea programată a decăderii intelectualității” și un altul, la care ajungem imediat, în legătură cu „extirparea energiei de afirmare a omului și familiei” energie care este garanția unui progres încet și sigur al omenirii. Din acest punct de vedere, el nu numai că urăște, ci desfide conceptul de „*revoluție*” cu care unii înlocuiesc ideea de „*înnoire*” sau „*modernizare*”. Pentru că, așa cum a învățat el și de la înaintașii săi, de la părinții săi, de la mai vârstnica generație literară care a apucat conclavul cel adevărat și cafeneaua cea plină de spirit în care se puteau exprima „t*oate ideile omenirii și încă ceva pe deasupra”*, adică se putea discuta în mod liber și deschis totul, se putea afirma liber orice părere, iar spiritul caustic n-avea tată, n-avea mamă sau, dimpotrivă, avea și rege, avea și guvernanți tocmai ca să fie cu ochii pe ei și să le batjocorească sau să le amendeze orice demagogie, orice gest fals democratic, orice impostură, orice nepricepere.

Or, de la acea cafenea de libertate literară unde nu mai vorbim de bălăcăreala binemeritată de care aveau parte zilnic politicienii obișnuiți, dar

nici chiar o eminență intelectuală ca Iorga nu era iertată pentru micile sale slăbiciuni omenești de a se băga în politică (Păstorel își intitula volumul de strașnice înțepături „*Scrise cu pelin de mai/ contra Iorga Neculai*" iar Geo Bogza își manifesta teribilismul pozându-și podoaba capilară din pantaloni și intitulând-o „*am și eu barbă ca Iorga"),* de acolo și până la ghetoul lor ideatic în care trebuiau să se mulțumească cel mult cu glume neutre și erau atenți întotdeauna să nu calce pe bec cu vreo afirmație care să înfurie vreun prost de la partid sau să dea apă la moară vreunui intrigant perfid care făcea carieră turnându-le orice gest spre a fi verificat dacă nu contravenea „intereselor de partid și de stat", era exact prăpastia de la democrație la dictatură.

În cartea sa „*Romanul unei zile mari*", tata a descris această spirirtuală cafenea a micului Paris, cu nimic mai prejos decât cele ale marelui Paris, chiar în timpul stării de război, când funcționa legea marțială. Dar nimeni nu le punea căluș la gură artiștilor și, nonconformismul manifestându-se liber, curentele moderne și inovația originală produceau una dintre cele mai semnificative generații de scriitori. Literatura nu se „revoluționa", așa cum a „revoluționat-o" realismul socialist ducând-o spre cele mai înapoiate conformisme, ci se moderniza într-o evoluție firească a adâncirii filosofiei și trăirilor umane, a inovării expresiei și a descoperirii de alte zone ale artisticului. Dirijarea programată a decăderii intelectualității de către cei pentru care revoluția însemna a distruge tot (și a crea un mediu artificial doar în folosul lor și la nivelul lor limitat de gândire), a început cu criminala decapitare a națiunii de elitele ei și a continuat cu aceeași perseverență criminală de transformare a personalităților culturale în slugi supuse și înfricoșate ale unui regim totalitar provenit dintr-o filosofie falsificată, îmbinată cu cultul nesinceității, al suspiciunii reciproce, al temerii de exprimarea sinceră și amenințată în permanență cu atenta supraveghere, ca-n anecdota cu apariția unui al doilea canal la televiziunea chineză: Canalul unu, singurul existent până atunci, vorbea în permanență despre Mao și operele lui. Când au anunțat diversificarea cu un al doilea canal, cei ce apăsau pe butonul respectiv se trezeau pe ecran cu un chinez zâmbind fals, care le făcea cu degetul ordonându-le: „Treci imediat pe canalul unu !"...

Oricât de amuzantă, cafeneaua sau bodega literară pe care o trăiau ei era cam de această natură. Impunându-li-se o epocă „revoluționară", paradoxal, nu le era permis să revoluționeze nimic. În vreme ce în evoluția normală și fără răsturnări a omenirii, nonconformiștii pe care i-a produs mereu intelectualitatea, au modernizat necontenit atât viziunea despre lume cât și realitățile ei. Se ajunge, astfel, foarte ușor la conceptul de „*revoluție ca act de teroare, dușman evident al progresului real*".

Același lucru și în viața socială. Tata dă exemplul propriei noastre familii: Și bunicul și bunica proveneau din acea pătură de evoluție lentă și tenace specifică drumului greu dar perseverent spre afirmare al generațiilor. Este mentalitatea după care, în casa țăranului român se știa că părinții păstrează pe lângă ei câțiva copii cu care se ajută în gospodărie și, din câștigul lor, țin la

școli doar unul sau doi dintre ei, spre a ajunge mai bine formați și cu poziție mai înaltă. La rându-le, aceia, după ce se realizează, trag după ei și-i ajută pe frații mai mici, sau pe urmașii celor care au acceptat condiția inferioară pentru a-i sprijini pe ei. Este modul deloc ușor, deloc spectaculos, dar trainic și temeinic în care evoluează o societate cu temelii solide ce asigură evoluția în perspectiva multor generații, dacă are norocul ca această evoluție să nu sufere tulburări catastrofale. Marcând genetic aceste generații, pașii mici înainte făcuți de familie devin un instinct uman care marchează progresul perseverent, mărunt și de mare desfășurare comunitară, bazat pe strădanie și responsabilă inițiativă cinstită, pe care-l numim astăzi „dezvoltare durabilă". Și bunicul meu și bunica mea proveneau din familii care parcurseseră deja o parte din acest drum, ajunseseră la jumătatea sau după jumătatea lui, adică în acea situație în care, chiar dacă părinții aveau multe nevoi cu mulți copii, frații găseau capacitatea să se ajute și să se susțină ei între ei. În familia bunicului, toți făceau școala normală sau seminarul sprijinindu-i pe unii dintre ei să meargă mai departe, la universități. În felul acesta el a ajuns profesor și avocat, în vreme ce ceilalți au rămas învățători. În familia bunicii, un frate a rămas să cultive câteva hectare și via moștenită de la părinți, altul s-a făcut meseriaș și amândoi au ajutat-o pe bunica să urmeze medicina. Ajunsă medic, ea a pus ani la rândul deoparte din ce câștiga, până când le-a cumpărat fraților un tractor și o batoză, făcându-i să salte în muncile agricole la care rămăseseră și să aibă o gospodărie mai prosperă. Totul din instinctul acestei nedeliberate tenacități de progres personal prin progresul familiei, care devine motorul oricărei societăți de tradiție trecută prin vicisitudini normale care uneori i-au întârziat, alteori i-au accelerat, dar niciodată nu i-au tulburat grav sau impiedicat această evoluție. Căsătorindu-se, ca doi intelectuali care, prin învățătură și rațiune, trecuseră de nivelul simplelor precepte tradiționale, bunicii mei au considerat de datoria lor să gândească o perspectivă, să-și evalueze forțele și, peste conceptul moștenit al într-ajutorării în progres, să prefigureze chiar etape în evoluția familiei lor, care să asigure o ascensiune mai rapidă. Au muncit împreună, și-au făcut o casă în orășelul unde căpătaseră o anumită poziție și s-au limitat la un copil tocmai pentru a-i putea construi mai cert viitorul. Prin ambițiile lor raționale, instinctul de familie în progres care caracterizează societățile sănătoase se perfecționa: Urmașul trebuia să salte mult nivelul și poziția neamului lor, ajungând, dacă nu la aceeași stare, oricum la aceeași pregătire intelectuală cu cei din familiile mai avute, care nu-și făceau asemenea griji având problemele materiale rezolvate. Așa că, în timp ce tata își urma școala și liceul, ei au muncit cu multă strădanie ajungând să cumpere o căsuță de mahala în București, pentru ca el să nu aibă probleme de existență atunci când va ajunge la facultate. Mai departe, încheind și această etapă, munca lor a fost pentru a mai asigura niște resurse prin care el să realizeze visul atâtor generații și să obțină un doctorat în străinătate. Totul calculat, totul deliberat, totul făcut cu sacrificiul unor oameni care nu-și prea permiteau concedii și, în nici un caz huzururi, dar trăind mulțumirea că transformaseră acel instinct de familie care-i ajutase pe

ei să ajungă pe poziția în care erau, într-o rațională perspectivă urmată etapă cu etapă...

Tata repetă deseori această sintagmă: „ *o rațională perspectivă*" tocmai pentru că, exact când ajunseseră s-o asigure, tocmai când nu mai aveau nici o îndoială că așa se vor petrece lucrurile, a venit iraționalul, a venit cizma bolșevică, a venit revoluția care nu voia să schimbe sau să perfecționeze, ci să răstoarne logica lumii. Și totul s-a prăbușit. Așa cum s-a prăbușit în sute de mii de familii, în milioane de familii aflate undeva, în vreo etapă a acestei evoluții firești. *Evoluția spre mai bine prin forțe proprii* - numește tata în îmbinarea normală a discuțiilor dintre meditația gravă, veselia improvizației frivole și amintirile amuzante - acele forțe proprii ale fiecăruia, asamblate în energia umană constructoare de dezvoltare durabilă. Energia miliardelor de oameni mărunți din întreaga omenire, pe care o revoluție criminală o poate preface-n neant, când ea e menită a fi însuși progresul.

Așa vede familia noastră - familie niciodată bogată, dar plină de tradiția importanței fiecărei generații în comunitatea din care făcea parte, o familie normală și doar bine întemeiată pe munca ei, cum sunt milioane-n țara asta - așa vede ea procesul comunismului. Și îl vede la modul subiectiv, bine-nțeles, cum este firesc oricui; dar, așa cum precizează tata: la o subiectivitate majoritară în societatea românească, ceea ce este echivalent cu sufragiul. Pentru că acest proces nu trebuie abordat în scopul răfuielilor personale sau al politicalelor, ci din unghiul fiecărui asemenea destin al încrengăturilor de generații ce definesc o societate și caracteristicile ei de stabilitate.

Dar, mă opresc aici. Domeniul meu sunt glumele, șotiile, calambururile, poantele și micile răutăți, adică ceea ce este frivol în petrecerea prin viață a tatălui meu. Chestiunile grave, filosofice și ambițiile moraliste față de societatea înconjurătoare, am spus: i le înregistrează la cursul de filosofie politică personalistă, fratele meu care îi este asistent acolo. Eu am preferat să-i rămân asistent la șprițuri.

CAPITOLUL AL CINCILEA:

D'ALE AMĂGIRII LITERARE CA MEGALOMANIE – VANITOȘII, GRAFOMANII ȘI CORUPȚIA CA DERIVAT AL PUTERII

A nu se crede, prin aceste aici relatate, că viața lor se petrecea într-o veselie precaută doar la pericolele ce veneau din partea controlului de partid sau a vigilenței revoluționare producătoare de riscuri tip Secu. Prin afinitățile lor elective, ei se luau foarte în serios în materie de artă. Aici, în aceste însemnări după înregistrările făcute, fiindcă mi-am propus să mă ocup doar de glume și caline răutăți, las pe cât posibil la o parte consderațiile estetice, sau de tehnică literară, sau de comentare a unor cărți străine pe care și le treceau din mână-n mână, sau de apreciere din punct de vedere critic a operei unuia și altuia, adică latura serioasă a discuțiilor literare libere cu care se împletește discursul vesel al comesenilor. Reproduc un sigur exemplu, care se situează la marginea dintre anecdotă și poziție estetică:

Tăutu debutase în anii de încă libertate literară ca un poet sensibil, duios și dăruit cu elocvență metaforică. Tatăl meu a căutat în rubrica „*restituirea poeziei*" pe care o publică în revistele sale „*Albina românească*" și „*Pluralitas*" să prezinte grupaje din versurile poeților care i-au fost dragi sau pe care i-a admirat mai de-aproape sau mai de la distanță, ce dovedesc filonul poetic generos din care ei porniseră, chiar dacă au eșuat prin vicisitudinile epocii în banalizarea egalizatoare a relismului socialist sau au căzut victime acestuia. A publicat, astfel, grupaje din Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, D. Ciurezu, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, după cum i-a purtat întotdeauna o mare admirație lui Geo Dumitrescu și altora avantajați față de ceilalți prin durata vieții, care au știut să se redreseze și i-a detestat pe cei care-o făceau pe vajnicii propagatori ai proletcultismului demascând decadențele burgheze din literatura altora numai ca să le-o poată ei, lua înainte; un fel de repetare în mic a diversiunii Toma-Arghezi, care se practica frecvent în epocă. Mai târziu, tot aceștia, au devenit estetizanții și elitiștii care strâmbau din nas. Strâmbau din nas tot din carierismul cu care se bătuseră cu pumnul în piept, adică în recidiva de a-i exclude pe ceilalți - spune tata.

Prieteni fiind, ei se apărau reciproc, așa cum puteau. Își mai plăteau tainul scriind o odă, sau un marș muncitoresc, fiindcă altfel ar fi acaparat Beniuc, Deșliu, Dumitru Corbea și cenacliștii promovați de ei în cercurile muncitorești,

totul; dar ce era literatura adevărată, știau și simțeau. Așa că se ajunsese la tactica de a publica prin reviste și ziare ceea ce teoreticienii marxiști-leniniști denumeau „comanda socială", iar ei o priveau ca pe o sursă necesară de venit. Dar, în volume, trebuia să pui numai „capace"; adică să presari de ochii criticii vigilente asemenea meșteșugiri tocmai ca să poți strecura printre ele, la adăpostul lor și ceea ce scriseseși tu de suflet, în ceasurile dedicate inspirației libere, cînd uitai de cătușa hrănitoare la modul pavlovist, a comenzii sociale.Elocventă întru aceasta este pățania cu Tăutu, relatată în portretul făcut acestuia, iar de-a dreptul abusurdă în întîmplarea cu profesorul tatii:

Cam cu acest grup, trăind acum printre ei și uitând de provincialismele adolescenței, tatăl meu reajunge pentru niște manifestări literare în Constanța îndrăgită și retrăiește desiluzia academismului vetust față de care își manifesta cândva nonconformismul. Acesta regăsise teren prielnic în îngrășământul de bălegar al realismului socialist ce atrăgea și mușteleaferente fiindcă, orice versificație în prăfuitul stil clasic era, conform marelui exemplu al literaturii sovietice, mult mai bine primită decât decadentismul curentelor moderne care se demascaseră ca artă putredă burgheză. În felul acesta renăscuseră niște poeți care, cândva, păreau cu opera de mult demodată. Printre ei, și fostul profesor de franceză al tatălui meu, care l-a îmbrățișat cu afecțiune spunându-i „pupilul și urmașul meu cel mai marcant" !

Simțindu-se detronat de ei cândva - nu din vreo funcție administrativă, ci din aura de poet al mării, maestru al elevilor care-l ascultau de voie-de nevoie, fiindcă le era profesor (și, încă, un profesor foarte bun, de la care au învățat multă literatură franceză clasică) dar, în special al doamnelor nostalgice, casnice de elită, cu bărbați prea ocupați în afaceri, care-l invitau să le recite la ceaiurile lor - profesorul, bun poet clasicizant, ce se considera parnasian dar rămăsese cu poetica sa la stadii și mai învechite, redevenise, în literatura cumințită de zăbalele relismului socialist, mentorul literar al orașului. Nebuni boemi nonconformiști ca Dimitrie Stelaru, Virgil Teodorescu, Constant Tonegaru și mulți dintre cei pe care-i crescuse ca elevi și se lepădaseră de academismul lui, se dovediseră a fi efemeri în orașul de la mare; el, autorul multor volume dedicate mării, rămânând statornicul însoțitor al umbrei lui Ovidiu și al furiei valurilor, mai ales în extrasezon și pentru admiratorii localnici. Așa că, eliberat de cei pe care-i atrăsese Bucureștiul, călărea pegasul marin mai de unul singur și arunca cu lasoul după câte un începător aducându-l la cenaclul unde, îmbătrânite acum și devenite „femei ale muncii", îl înconjurau vechile lui admiratoare. Era îndeletnicirea lui de vocație, putând astfel să raporteze politrucilor culturali că face operă de educație artistică a maselor. Fapt pentru care i se dăduse un sediu de cenaclu, iar teatrul local îi juca piesa în versuri „*Ovidiu*" pe șantiere și prin satele județului, deoarece la centru publicul se epuizase, gurile rele spunând că imediat după premieră.

Obiectiv, tata afirmă că nu era o piesă rea și avea un fast al versului, învățat din rezonanțele clasice ale lui Corneille și Racine, cu nimic mai prejos decât în feeriile lui Eftimiu. Era un poet dotat cu rezonanță interioară, dar

demodat, clasicizant depășit de acea epocă în care nimeni nu mai făcea deosebirea între parnasieni și alte curente literare ce dipăruseră încă din secolul trecut, rămânând doar obiect de studiu pentru istoria literară. În plus, ca poet singuratic printre niște intelectuali mai banali de provincie, era atât de plin de sine, se dorea atât de mult maestru, cum îl și considerau acele câteva poetese pe care le învățase să scrie romanțioase versuri în loc să-și umple timpul făcând țesături utile la ghergheful de mână, mima atât de mult în comportament existența poetică, se mințea pe el însuși atât de mult cu ideea de ființă superioară neînțeleasă și nu trăia nici o angoasă hamletiană în legătură cu geniul pe care era convins că-l avea, încât îi era imposibil să-și dea seama cu luciditate că practica o literatură depășită, cam livrescă și, mai ales, lipsită de inedit. Din acest motiv, era de multă vreme ținta glumelor răutăcioase și a colegilor din cancelaria profesorală și a elevilor cu înclinări artistice care creșteau nonconformiști în jurul lui, dar și a burghezilor banali pentru care, a fi poet, era ceva peiorativ. Reîntoarcerea literaturii la conformismul tematic și la lipsa permisiunii de a inova, fusese o mană cerească pentru el, reconfirmându-i impresia că era un superior, privind de sus la „lumea asta mică", impresie megalomană pe care o au destui artiști la care talentul depășește rațiunea și bunul simț. Așa că, răutatea despre piesa sa care-și epuizase publicul de la premieră, ținând seama că era o piesă în versuri cum spectatorul contemporan nu poate suporta, iar actorii de astăzi nu mai învață emfaza și teatralismul desuet cu care trebuie s-o joace, putea merge și mai departe spunând că și-i epuizase încă după primul act.

Acesta fiind personajul, el îi primește seniorial pe „confrații mai tineri de la centru", participă cu ei la ședători întrebându-i dacă le-a plăcut ce-a citit și, la prima complezență, strecurându-le în buzunar o copie pentru eventuala publicare la București. Dar, mai ales, insistă la „pupilul și urmașul său cel mai marcant", adică la tatăl meu, să-și aducă toți confrații la cenaclul lui, pentru o recepție deosebită.

Am fi răi dacă n-am crede că, pentru acea recepție deosebită, admiratoarele lui n-au pregătit și ceva prăjiturele de casă. Dar n-au apucat să le pună pe masă pentru că tratația principală se prezenta sub forma piesei în versuri „*Eminescu*", pe care maestrul o scrisese după încurajarea primită de succesul cu „*Ovidiu*"; nu în Constanța, unde publicul e grobian iar personalitățile culturale invidioase, ci pe șantierul de la termocentrala Ovidiu (vezi legătura !), unde sala fusese plină-ochi fiindcă fuseseră aduși să vadă și elevii de la căminul de surdo-muți rămas de la Canalul părăsit pe atunci, iar spectacolul se desfășurase vreme de patru ore și jumătate într-o tăcere mormântală, spectatorii întorcând capetele după gestica fiecărui actor. În urma acestui succes, chiar dacă nu era în județ și vreo termocentrală cu numele lui Eminescu (dar se poate propune construirea !), maestrul și-a amintit de câtă vreme dorea să pună punctul pe i față de toate lucrurile neinspirate scrise despre marele poet de la Maiorescu la Călinescu. Neinspirate, nu pentru că el i-ar denigra pe aceia că nu l-au înțeles pe Eminescu atât de profund cum l-a înțeles el; asta-i altă problemă și n-o comentează pentru

că nu vrea să se spună că e îngânfat. Dar diferența de calitate este esențială, pentru că el are harul de a fi scris în versuri. Da: versuri ale lui, proprii !... Combinate, oricum, din când în când și cu unele, bine selectate, din Eminescu, pentru că, nu-i așa, trebuie să recunoaștem și ceva-ceva din geniul aceluia !... Așa că el le va face onoarea mai tinerilor confrați bucureșteni să le citească pentru prima dată (lor, fiindcă cenacliștilor lui le-o tot citea de-un an) această piesă, a doua dintr-un triptic ce se va continua cu viața altui poet (nu spune cine, dar e de pe-aici, de la marea care l-a inspirat pe Ovidiu și a fost cântată de Eminescu, ajungând acum, în contemporaneitate, să-și aibă cu adevărat, poetul ei adevărat !... Da, da: chiar acolo, printre ei. Așa că, numai din modestie nu-i spune numele, dar piesa, să fie sigură toată lumea, va încheia tripticul într-un mod magistral.)

Și a început a citi cele cinci acte cu „Actul întâi, Tabloul întâi" care a durat treizeci de minute, a trecut la „Actul întâi, Tabloul doi", care a durat patruzeci de minute, a virat rapid anunțul „Actul întîi, Tabloul trei" ca să nu lase pauză de răsuflare și, când s-a împlinit un ceas și jumătate de ascultare, tatăl meu a simțit mai multe cuțite (or fi fost degete) în coastă și scrâșnetele: „Dacă nu-l oprești acum, te aruncăm în mare; ești, doar, pupilul și urmașul lui cel mai marcant !"...

Cu simțurile ascuțite, poate de amenințare, poate din pericolul pe care-l cunoștea prea bine, pericol real prezentat de megalomania provincială a profesorului său, tata a pândit. Și, la peste o sută de minute, când acela a scos o batistă cu intenția de a nu pierde timpul și a se șterge pe frunte exact când ar fi rostit „Actul unu, Tabloul patru", sau „Actul doi, Tabloul unu", sau ce Dumnezeu urma, a reușit să facă breșa spre scoaterea aceluia din transa autoadmirării prin care îi curgeau, pe la propriile-i urechi, intonațiile propriului său glas, recitând în reverberații propria sa prozodie dramatică. Și a reușit să rostească: Domnule profesor, numai o secundă !... Apoi, nu i-a lăsat celuilalt loc de replică, a tras tare și, dintr-o suflare, i-a spus că nu vrea să vorbească despre piesă ca atare, ci despre o problemă de principiu, problemă enunțată chiar de domnia sa de la început: Aceea că, în acest splendid text dramatic, se îmbină propriile lui versuri, cu versurile lui Eminescu. La care, cu conștiința sigură a propriului său soclu, poetul a confirmat convins: Bine-nțeles !... Păi vedeți, domnule profesor - a continuat tata căutând cea mai puțin jignitoare formulare - vedeți dumneavoastră, asta-i întrebarea: Oare se potrivesc versurile pe care le-ați scris acuma, cu versurile lui Eminescu ? !...Oare e bine să puneți versurile dumneavoastră lângă ale lui ? - a mai adaugat el temându-se de afirmația prea directă și a căutat imediat să o explice: Oare, nu cumva, asamblându-le așa, adică pasaje din poezia dumneavoastră, cu pasaje din poezia lui Eminescu... nu cumva... nu cumva... - a căutat din nou termenul cel mai puțin jignitor - nu cumva se crează niște... niște nepotriviri ?... Nu se ajunge oare la niște... niște... niște incompatibilități ? ! - a găsit el, iarăși, un atribut care să nu supere prea tare.

Dar plinul de sine poet care-l urmărea cu nervozitate, n-a mai răbdat: A

izbucnit !... A izbucnit ca un vulcan: A făcut un pas de amenințătoare fandare, a întins mâinile și a apucat umerii fostului său elev zguduindu-l și, atotputernic, l-a tras deodată la pieptul său gâtuindu-l strâns cu o mână, în vreme ce cu cealaltă făcea un gest de seniorială acoladă, declamând: Oooo, dragul meu !... Ooo, iubitul meu, nu degeaba am spus eu că ești pupilul și urmașul meu cel mai marcant !... M-ai înțeles întrutotul !... Ai reușit să pătrunzi în cele mai subtile intenții artistice pe care le-am avut și cărora le-am dedicat întreaga mea măiestrie !... Ai priceput totul; toată esența acestei creații care m-a frământat atât !... Și, întorcându-se spre toți scriitorii care, degeaba ar fi venit ei din București, dacă n-ar fi avut șansa să li se ofere acea lectură, pregătindu-și hârtiile spre a citi în continuare, le-a declarat ritos de pe soclul pe care-l simțea crescându-i sub picioare și înălțându-l deasupra tuturor: Da, domnilor, am străduit ani, mulți ani la această piesă !... Am conceput-o, am frământat-o, am declamat-o pe întuneric ascultându-i rezonanțele replică cu replică !... Și - tună el deodată - până nu mi-am dat seama, până ce nu m-am convins că există o similitudine, o egalitate valorică și o corsepondență perfectă între versurile mele și versurile lui Eminescu, înțelegeți ?..., până ce n-am constatat că poezia lui Eminescu poate sta alături de a mea, că inspirația mea o potențează pe a lui și geniul lui îl potențează pe al meu... Până când, în sfârșit, nu am simțit cum versul meu face trup comun cu versul lui, nu mi-am permis să spun că opera e terminată !... Da, acum e terminată ! Ascultați-o în continuare și convingeți-vă !... „Actul doi, Tabloul unu" !...

Atunci s-a petrecut nenorocirea, atunci s-au spulberat prăjiturelele de casă făcute de admiratoarele cărora maestrul le-a inoculat morbul poeziei, în locul gospodăreștii migale la gherghef și canava. Pentru că au rupt-o toți la fugă bulucinduse pe scări și și-au continuat goana pe stradă dând drumul hohotelor de râs care, zguduindu-i, îi făceau să se țină de burtă.

A doua zi dimineața când, mahmuri după cheful cu care spălaseră toată paranoia trăită, își târau bagajele pe peronul gării, poetul perfectei confundări cu opera eminesciană îi aștepta în fața trenului, încadrat de două vestale dintre admiratoarele sale, care țineau tăvi cu prăjiturele parfumate, în vreme ce ei ar fi avut nevoie de murături și zeamă de varză.

Maestrul i-a strâns fiecăruia mâna în tăcere iar, când a ajuns în dreptul tatălui meu, l-a tras deoparte și i-a șoptit: Sunt superficiali; n-au habar de adevărata literatură și nici răbdare să asculte; lasă că vii tu odată singur și, îți promit, da, din iubirea mea pentru tine îți promit că ți-o voi citi în întregime !...

Bine-nțeles că, înlocuind cu ciorba acră de la vagonul restaurant prăjiturelele cu care încercaseră gazdele lor să îndulcească despărțirea, mai ales că erau însoțite de versulețe date spre publicare, ei s-au amuzat pe tot drumul de întoarcere invocând întâmplări similare pe care le produce „*paranoia dorinței de genialitate a proștilor*".

Tăutu o trăise cu generalul Maltopol, politruc din divizia „Tudor Vladimirescu" formată din prizonieri români cărora rușii le-au spălat creierele și i-au înregimentat sub comandamentul lor, dirijați din umbră de Ana Pauker

și alți agenți ai ei de la internaționala comunistă. Din umbră, deoarece, ca să aibă credibilitate la ostași, comandant de formă le fusese pus chiar generalul de Vânători de Munte care căzuse prizonier împreună cu ei la Cotul Donului. Iar, pentru că această divizie a făcut primul pas mai spre vest de România alungând nemții din Debrețin, a primit denumirea de „Divizia de Panduri Tudor Vladimirescu – Debrețin". Ceea ce i-a dat imediat prilej lui Păstorel să-i dedice generalului convertit bolșevicilor următoarea epigramă: *„Din falnic vânător de munte, / Ana te-a făcut pandur;/ Ți-a pus un fals T.V. în frunte/ Și-un debrețin cu ciușcă-n cur !"...*

Maltopol lucrase în apartul politic dirijat de agenții Moscovei în spatele frontului și, cum Ana Pauker căzuse, iar nebunia lui grafomană de-a scrie versuri și a te ține strâns ca să nu fugi când ți le citea, îi enerva pe toți, fusese trecut mai pe linie moartă, întâi la Muzeul Militar, unde a făcut toate plăcuțele explicative în versuri de genul: *„Acest obuz ce îl privești/ A explodat la Mărășești"*, fără să-i pese că, dacă explodase nu mai putea fi privit, ca și glonțul care, odată tras, nu mai exista, din distihul *„Aici vă prezentăm un glonț/ Care-a fost tras la Gura Honț"*... Agresând astfel publicul vizitator și pe muzeografi, a fost mutat comandant al cimitirului militar Ghencea unde gurile rele spun că a preluat un catren, poate chiar al lui, publicat cândva în „Universul literar" de N. Batzaria ca replică a denumirii cârciumii de vizavi de Bellu „Mai bine aici ca dincolo !". Catrenul era următorul: „*Cel mai mare chilipir/ E să stai la cimitir;/ Viața-acolo s-o petreci,/ Niciodată să nu pleci !"*... Nu se știe dacă Maltopol și l-a însușit fiindcă, în caltatea lui de general comandant de cimitir a venit cu un proiect extraordinar: Dezhumarea tuturor din locurile lor de veci și reînmormântarea lor în ordine militară, după gradele pe care le-au avut. Așa că, până la urmă, au trebuit să scape de el și de acolo, pensionându-l.

Înainte de pensionare, însă, pe când Maltopol avea încă o funcție politică, redacțională sau editorială, pe Tăutu îl caută un colonel plin de importanța gradului său, îi spune că-l citește și că-l admiră atât de mult încât a ajuns la concluzia că lucrând amândoi, vor da lovitura. Tu cu talentul tău, eu cu experiența mea care m-a condus către geniala idee pe care o am - îi spune colonelul - vom deveni cei mai celebri din litertura română. Nici Sadoveanu, cu romanele lui istorice care n-au cuprins totul, nici Coșbuc, cu cântecele lui de vitejie, nici Eminescu, chiar, cu scrisorile lui, n-au ajuns la măreția și atotcuprinderea pe care ți-o propun eu: Să scriem, Tăutule, împreună, ISTORIA ROMÂNILOR ÎN VERSURI !...

Tăutu își dă seama de nebun și de pericolul pe care îl prezintă, se bâlbâie și găsește o scuză spunând că el este neexperimentat, este de-abia căpitan și nici ofițer superior nu vor să-l facă, n-a scris la viața lui decât poezioare scurte, așa că o asemenea epopee gigantescă are nevoie de mari autori și i-l recomandă colonelului pe Maltopol, care e general și mare șef de redacție.

Trucul prinde, colonelul îi mulțumește de sfat și pleacă, dar după două ore Tăutu e chemat la telefon de Maltopol. Se prezintă în fața receptorului

luând poziția prin care se așteaptă la o mare beșteleală, răspunde cu un intimidat „da tovarășe general" întrebării dacă el i l-a trimis pe nebunul acela, iar Maltopol tună de la celălalt capăt al firului: Bă, Tăutule, nebun - nebun și, pe deasupra, incapabil să scrie așa ceva !... Că ideea e foarte bună !... Hai să i-o preluăm noi, o scriem repede și devenim celebri !... Mâine dimineață te prezinți la mine. 'Nțeles ? !...

În legătură cu grafomanii, Mihu Dragomir avea o colecție întreagă de publicații și tipărituri scoase de-alde aceștia în perioada interbelică (așa cum, din păcate, nu ducem lipsă nici acuma), din care citeau când voiau să se amuze sau să dea unora, pe care nu voiau să-i jignească, exemple aluzive din ce se întâmpla pe vremea când nu existau rigorile îndrumării. De acolo, au rămas de pomină versurile despre care autoarea, o cucoană romanțioasă, preciza că „se cântă pe melodia *Volga-Volga*". Respectând ritmul celebrului cor al pescarilor, cuvintele erau următoarele: *„Am avut și eu odată/ Un iubit frumos și bun/ Și-a plecat în țări străine/ Și-a murit de glonț de tun !"*... Ceea ce nu-i deloc departe, ba, chiar poate mai prejos decât maneaua care se bucură astăzi de mare succes la postul național-central de televiziune „Taraf": *„Pumnii mei minte nu are,/ Îi dă cui îi stă în cale !"*...

În opinia tatei, după grafomani, pe care-i ocolește categoric sau îi pune la punct de prima dată, chiar spunându-le cu acerbă convingere profesională confraților, că profesioniștii scrisului ar trebui să-și marcheze terenul ca lupii, ocrotind numai tineretul și arătându-și colții oricărui intrus, mai există, chiar dintre ei, cum am văzut, chiar dintre acești profesioniști, o categorie periculoasă, din păcate justificată psihologic prin subiectivismul caracteristic oricărui artist și prin specifica aspirație spre opere mari. Sunt aceia care, lipsindu-le necesara doză de bun simț care echilibrează manifestările avântate ale inspirației, nu mai trăiesc chinul de a se frământa concepând și scriind ceva, nu-i mai animă dorința de a perfecționa mereu și a căuta noi căi de exprimare, ci sunt mai convinși de geniul lor decât ar trebui să fie și, iarăși sunt, prea siguri că au realizat opera perfectă pentru a-i putea remarca limitele. La aceștia, spune tata, intenția, plăcuta și ambițioasa dorință de a ajunge mare și celebru, se confundă cu posibilitatea; se produce în ei dezechilibrul dintre dorință și putință, iar de cântarul realității nu-și mai dau seama. Orbiți de vanități ei înlocuiesc ceea ce sunt cu ceea ce ar dori să fie, nu mai au un criteriu exact al coștiinței valorilor și decad în megalomanie, chiar dacă sunt oameni cu talent și sensibilitate artistică. Iar dacă, pe lângă asta, au și nebunia obsesivă de a-ți arăta cât de geniali sunt ținându-te de nasturele hainei și recitându-ți ultima compoziție, atunci trebuie să umbli cu foarfeca la tine, să tai repede nasturele și s-o rupi la fugă. Pentru că, altfel, va trebui să înghiți fără nici o plăcere și fără starea relaxată de a gusta o producție artistică, un lucru despre care nici măcar nu-ți poți da seama dacă e bun sau rău fiindcă, în clipa aceea, agresivul autor nu te face decât să-l urăști pe el și să nu-ți pese de opera lui. E o știință a echilibrului vieții care-l face pe cel ce are conștiința valorii sale, să nu agreseze cu aceasta lumea înconjurătoare, iar procesul se desfășoară invers proporțional

în raport cu grafomania...

Am citat lucrul acesta, așa cum și în alte capitole am citat comentarii pe care ei le fac între două anecdote sau amintiri, tocmai pentru a da o imagine exactă a modului cum decurg asemenea discuții, a turnurilor libere pe care ele le iau pe calea spontană dintre comentariul oarecum grav și evocarea amuzantă.

Astfel, el îi înșiră pe toți: Bietul poet care, în ziua în care-i apare volumul în două sute de exemplare privește la lume de sus, ca și cum ar fi cucerit mapamondul, pe lângă amărâtul boem neproductiv care, reușind să strângă-ntr-o plachetă ce-a scris o viață, se duce apoi la editor cerându-i să-i scoată ediția de opere complete, pe lângă pretinsul eseist care se autocitează: „după cum menționam în recentul meu articol...", pe lângă cei care se angajau orice la edituri și redacții: corectori, magazioneri, funcționari de distribuție, contabili, juriști, curieri, orice, numai ca să fie prin preajma gloriei celorlalți și să-și poată strecura și ei subprodusele, pe lângă clientela tânjitoare pentru care Nichita își ruga prietenii: Mă, avem fiecare boii noștri; ăștia-s boii mei, făceți-mi hatârul și mai publicați-i din când în când; pentru liniștea mea, că altfel mă sufocă !... și alții, și alții, care se gudură și sunt dispuși să facă orice numai să se vadă publicați.

Dar, categoric, aproape certându-se cu confrați prieteni buni care cedau, mai slabi de înger fiind, tata era mai ales împotriva activiștilor culturnici ce veneau în fața lor ca îndrumători, cenzori, promotori de idei filosofice marxiste în literatură și, care, până la urmă, se dovedeau a tânji să publice și ei câte o prostioară, dovedindu-se prin aceasta fie că fuseseră de la început niște veleitari literari strecurați pe alte căi, fie se molipsiseră de setea de glorie a tagmei pe care fuseseră puși doar ca să o supravegheze sau administreze. Pentru că, uzând de putere în fața vulnerabilelor criterii ale criticiilor obedienți, activiștii strecurați în literatură deveneau deodată mari, umflați, fără ca cineva să le mai poată demasca făcătura. Sau să le vorbească de lipsa de chemare.

El îl dădea întotdeauna exemplu pe Al.I. Ștefănescu, multă vreme cenzor și om cu funcții de editură care, încurajat de cei cărora le făcea mari servicii de publicare, începuse să scrie și el dar, și îngânfat și sărac cu duhul fiind, dorind să pară cinic, la o întrebare venită de la publicul de ședzători literare despre debutul său literar, a spus că: „*... fiind editor și publicând atâtea prostii, mi-am spus că de ce să nu scriu și eu una !*"... Asta mai mergea; mai suna a recunoaștere. În schimb, despre Dumitru Popescu - ce s-a dovedit un publicist oarecare la început dar, în sinea sa, a râvnit mult către literatură, iar, până la urmă n-a mai pregetat și și-a dat cărțile spre publicare subalternilor săi pe care-i îndruma prin marile funcții pe care le avea, pentru ca apoi, tot din partea unora ca aceștia să primească și osanalele critice - tata e mult mai categoric: „De-abia acum, când publică literatură proastă, se vede cât de mult ne disprețuiește Popescu tagma și ni se consideră superior nu ca funcție, ci chiar ca om de condei !...Ne-a tot îndrumat și ne-a arătat cum să scriem, până când și-a dat în petec demonstrând cât e de slab și de vulnerabil în materie de

literatură; o făcea pe marele diriguitor ideologic și s-a dovedit un mărunt veleitar !" - spunea el batjocorindu-i pe criticii care se-nghesuiau și se concurau care mai de care să apuce un loc mai bun în paginile revistelor, mai vizibil pentru acela, unde să-l lingușească lăudându-l.

Tot așa cum își batjocorea și prieteni buni, precum Constantin Chiriță, care era președintele Asociației Scriitorilor din București, sau alți președinți ai asociațiilor din țară, pe care-i descoperea că împingeau câte un dosar de primire în Uniunea Scriitorilor în care candida câte un activist, un ștăbuleț local sau chiar câte un securist dintre cei care se specializaseră în, chipurile, romanele polițiste: „Mă nenorociților, asta este a doua manevră, cea actuală, prin care se continuă infiltrarea în profesia noastră a nechematilor. Nu e altceva decât o fază superioară, cu tovarăși care au obținut doctorate prin cărți scrise de specialiști obscuri ai cabinetelor județene de partid, față de faza de început, cea a inculților de la gazetele de perete aduși la școala de literatură !"... Degeaba încercau unii politicianiști din conducerea Uniunii să explice că e bine „să atragă mai lângă ei oameni influenți"; el le arăta penibilul prin care doi însemnați activiști, dar cel mult obscuri epigramiști, prin volume prefațate de scriitori cu greutate, aveau acum pretenții de mari stele ale poeziei românești și pretindeau premii literare, iar unul care strecurase două cărți de proză și fusese înscris în Uniune, chiar pretindea a nu i se vorbi ca unui activist care scrie, ci ca unui însemnat scriitor care este și activist. Le arăta penibilul și întreba retoric: „De ce se-apucă neapărat de scris, dacă se vor artiști ? Nu e o jignire pentru meseria noastră, din partea celor care consideră că literatura e vorbărie ușoară, în vreme ce tehnicile altor arte te dau de gol mai evident dacă nu le posezi cum trebuie ? !... De ce se fac poeți și nu se fac tenori, dacă umblă după aplauze ? !... De ce pretind că scriu proză și nu compun o simfonie, dacă se vor neapărat creatori ? !"...Se opunea categoric, nu din vreo ranchună deoarece, de multe ori nici nu cunoștea persoana respectivă, dar ca profesionistul pe care-l vezi cum strânge din dinți muncind și disprețuind superficialitatea altora. „Fiți conștienți de statutul pe care atât de greu îl câștigă un scriitor și nu-l diminuați prin acceptarea nechematilor !" – striga el în zadar celor care slujeau perfidul gând ceaușist al dizolvării adevăratei arte în amatorismul din „Cântarea României". Și, din acest motiv, a rezistat foarte puțin în funcția fără mare importanță, dar obștește aleasă, de secretar al secției de proză. Iar când Ceaușescu însuși a scris cu mâna lui (aceeași mână cu care ar fi vrut să țină sceptrul pe care și l-a comandat), câteva strofe spre a fi adăugate la imnul național (strofe atât de penibile cu „*Te ridică-al meu popor...*" încât nici Dumitru Popescu n-a îndrăznit și a trebuit, cu slugarnică discreție, ca Ion Brad să i le mai cizeleze sau să le corecteze gramatical), atunci lucrurile au luat-o pe calea cea mare a paranoiei.

O satisfacție în această privință i-a dat-o Mircea Radu Iacoban care conducea editura din Iași. Pe acea vreme, editurile din provincie, mai mici, mai la mâna puterii locale dar și mai dornice de relații la centru, erau cele mai

asaltate de ștabii de partid veleitari. Sau, poate, chiar se puneau ele în slujba acelora publicându-le mai câte-o culegere de lecții propagandistice, mai câte-o teză de doctorat, cum am spus: lucrată de alții pentru titlul cu care se îngânfa fostul ciocănar, așa încât, gluma lansată de ei la bodegă în legătură cu cei care urmau buluc exemplul coanei Leana de doctor în polimeri, era „Întrebare: Cine n-are doctorat în România ?... Răspuns: Numai cine nu vrea să-l dea !”... Acesta a fost începutul marii corupții din învățământul socialist, care a consolidat bazele celei de astăzi: Apărută întâi din slugărnicie, iar apoi devenind și venală.

Pentru că, atunci când, la Politehnica din București, academicianul Nenițescu a luat-o drept o glumă proastă și a refuzat să conducă lucrarea de doctorat a Elenei Ceaușescu, a sărit imediat Cristofor Simionescu de la Iași, i-a girat și i-a elogiat „lucrarea” și a devenit în scurt timp vicepreședinte al Academiei Române. Și, întrucât somități academice au deschis poarta unei producții pe bandă a activiștilor deveniți doctori în tot felul de științe - contra pile în carieră sau împărțirea cadourilor valoroase pe care și aceia, la rându-le, le primeau, adică, vreun dormitor de mahon lucrat în plus și cu scădere de acte la fabrica de mobilă din județ, sau vreo haină de blană scumpă, sau vreo sculă electronică, făcută cu piese de import care nu se decontau la întreprinderea din subordine, ori adusă de sportivii ghidați de securiști - atunci și universitarii mai mici în grad au început a lua șpagă, până când s-a ajuns chiar la diplome de-a dreptul comercializate. De exemplu, tata avea un fost coleg de școală primară, rămas la „același nivel de studii” deoarece, făcându-se cârciumar, îi renta și fără școală. Fiind undeva, pe șosea la vad bun, opream la el de câte ori ne duceam la mare constatându-i prosperitatea continuă sub firma cooperației și știind să-și oblige toate „organele locale”.Odată, când ieșise la iveală un scandal cu diplome vândute la Facultatea de Drept din București, el îi spune tatii: „Mare noroc am avut; era să cumpăr și eu una !”... Tata crede că era vorba pentru una dintre fiicele aceluia și-l consolează cu ideea că e tânără și poate să-nvețe. Dar el răspunde că, nu, era vorba chiar de el: Dăduse suma respectivă și chiar a avut diploma-n mână. Numai că, la cotorul ce rămânea la facultate, trebuia trecut numărul actului de studii medii și, cum n-avea așa ceva, au căzut de acord să rupă diploma și să-și ia jumătate din bani înapoi... De ce jumătate ?... Cârciumarul era mulțumit: „Lasă mă, ce contează ? !... Era mai bine să rămân cu diploma, iar acuma să mă ia la anchetă ca pe ceilalți ? !”...

Deci, iată cum, din grafomanie, megalomanie și veleitarism se ajunge cât se poate de concret la corupție. Iar asta, prin contribuția directă a „vârfurilor de partid și de stat, cei mai aleși dintre aleși și exponenți direcți ai moralei proletare” care, sătui de bogăția din șpăgi și prețuri reduse pentru orice li se vindea lor, începuseră a tenta și spre glorie invidiindu-i pe bieții artiști îndrumați de ei. Așa că exemplul amărâtului activist de la CC, biet instructor organizatoric și fost student la agronomie în URSS, care i-a forțat mâna lui Mircea Radu Iacoban ca să-l facă romancier, poate fi considerat cel mult un modest trafic de influență: Cu insistențe și jonglerii, el îi prinsese mâna cu un prim volumaș și,

repede, grăbindu-se să aibă două volume ca să facă cerere de primire în Uniunea Scriitorilor, i-a trântit pe masă un roman și a ieșit în vreme ce bietul editor îi bâlbâia ceva despre lipsa de locuri în plan și de faptul că ar trebui să încerce la vreo editură din București. I-a lăsat romanul cu banalități politizate scrise într-o frumos agaramată limbă română și a început să-l toace cu telefoane și intervenții ale altora, în așa fel încât Iacoban își lua lumea-n cap și fugea de telefon când suna acela... Dar degeaba: chiar dacă navea habar de artă literară, arta perseverenței diabolice, acela o avea !... Așa că, o dată, intră-n birou la tata și-i cere să-l sune pe Iacoban, fără să-i spună că-i și el acolo, ca să nu fugă. Tata îl sună, îi spune despre ce e vorba și confratele lui îl roagă să-l liniștească pe nebun pentru că, dă-l dracului, până la urmă o să-i publice romanul, când va găsi pe cineva care, discret, să-i rescrie tâmpeniile... Tata îi face serviciul prietenesc de a pune repede receptorul în furcă, înainte ca impulsivul ștăbuleț să poată pune mâna și îl liniștește pe acela scurt pe doi: „Te publică, domnule; n-avea grijă !... Trebuie să ai răbdare fiindcă a dat romanul la tradus !”...

CAPITOLUL AL ȘASELEA:

D’ALE CELOR CARE SUNT CU ADEVĂRAT DOMNI ȘI DESPRE PRECAUȚILE CURAJULUI CU FERMOARUL TRAS

Tudor Mușatescu, om de spriț și de cafenea fiind, îi onora pe tata și confrații săi cu prietenia lui, mai ales că se vedea zilnic la bufetul „*Nectarul*” din apropierea casei lor și a radioului unde înregistrau diverse programe și piese din „*Teatrul la microfon*”, cu bunicul meu după mamă, actorul Gheorghe Novac, și alții precum Gărdescu, Ciubotărașu, Fori Etterle, Jules Cazaban, Tudorel Popa, Ludovic Antal, Benedict Dabija, Moruzan, Ramadan, Rusu-Șirianu, Paul Stratilat, Colea Răutu, Mihai Zirra - despre care vom transcrie cele înregistrate la capitolul despre actori și alți oameni de artă, iar, uneori, poposeau și cei mai tineri, din generația tatălui meu. Om cu gură slobodă, căruia nu mai aveau ce-i face și, tocmai de asta, nu-l făcuseră nici academician, Tudor Mușatescu nu se băga-n politică și tocmai el, scriitor prolific, dramaturg mult tradus și jucat în străinătate cu interes și nu prin susținerea financiară propagandistică din țară, nici nu mai scria ceva semnificativ, fiindcă ar fi trebuit să batjocorească ceea ce vedea în jur, cum o făcuse în toate cele care îi aduseseră și încă îi mai aduceau succesul. Se mulțumea ca acelea să-i

fie publicate și jucate cu eticheta de critică a burgheziei. „Păi dacă astea, care mi se joacă, sunt după ei critică a burgheziei - îi batjocorea el pe proprii săi lăudători care-i găseau asemenea merite - ia închipuiți-vă a cui critică ar fi cele ce nu mi s-ar juca !... Ce, eu sunt ca Stancu, să facă unora plăcere spunând că partidul l-a învățat să scrie și să-și publice romanul în străinătate pe valuta încastă pe piesele mele ? !... Sau ca Eftimiu, care a lins prești regale și acum scrie sonete antimonarhice ? ! - Și făcea un joc de cuvinte în legătură cu un titlu al aceluia: *Odă republicii*: Nu vedeți că, acuma, *și-o dă republicii* ? !"...

Calambururi, replici acide, apropouri, exprimări sibilinice, cam acesta este afișul de suprafață al cafenelei sau bodegii literare. Pentru că ele sunt aspectele de suprafață cunoscute imediat prin vorbele de duh care încep să circule cucerind opinia publică, fără ca aceasta să se întrebe dacă oamenii de spirit care se strâng în jurul mesei respective o fac programându-și o asemenea producție de vorbe care intră în gura lumii, lucru care s-ar produce mult mai bine în spectacole sau la tribune publice, sau alte motive îi adună, iar acest aspect este doar rezultatul întâlnirii scânteietoare a unor spirite active, acide, inspirate, talentate, având mai mult duh și mai multă capacitate de exprimare decât alții. Prezența zilnică a lui nea' Tudorică și a grupului lor de vârfuri ale generației vârstnice la masa de bodegă sau de cafenea unde își discutau toate colaborările și puneau la punct diverse lucruri pe care le aveau de discutat unii cu alții, continua, în acea perioadă rigidă, de birouri și săli de ședințe capitonate unde se discuta programat, ineficient și în limbaj de lemn, tradiția dintotdeauna a Forumului căruia îi simte nevoia omul de existență publică, tradiția breslelor, ai căror breslași și-au creat prin secole obiceiul unui loc public de întâlnire unde afli noutăți, pui la cale acțiuni sau, pur și simplu, îți întâlnești confrații simțindu-te în contact cu ei și în mijlocul meseriei. De aici, se ajunge apoi la aspectul specific artistic al cafenelelor unde se lansau idei, reviste și curente de artă, se discutau problemele de breaslă și se stabileau în mod liber și spontan afinitățile elective prin care oamenii de artă se leagă liber unii cu alții formând școlile literare și artistice. Pe măsură ce condițiile „îndrumării de partid" (mai pe românește „strângerea șurubului") se accentuau, acest spirit al libertății artistice intra într-un conflict tacit cu toate formele organizate de cenacluri, cercuri literare și artistice pe lângă diverse instituții care le puteau controla, sau pe lângă organizații profesionale piramidale, bine cenzurate ca și propriile lor publicații. Dar spontaneitatea întâlnirii persoanelor în localuri publice, juca feste dictaturii care nu putea introduce chiar o atmosferă de stare de asediu. Oamenii se întâlneau ca să-și discute relațiile și inițiativele având acest instinct în sânge. Pe la începutul secolului trecut, Societatea Scriitorilor Români așa se înființase: după diverse întâlniri la Terasa Oteteleșanu și în alte locuri ale vremii. Iar memoriile multora dintre membrii fondatori spun că îndelungă vreme, toată arhiva Societății se afla în servieta pe care o purta cu el în diverse localuri unde se strângeau, Mihail Sorbul care fusese ales secretar general. În anii 1938 – 1948, Tudor Mușatescu îi întâlnea la bodegă pe colaboratorii cu care tot făcuse diverse companii artistice, pe regizorii și autorii cu care făcea

spectacole de revistă, oamenii de operetă cărora le traducea și versifica pe loc strofele și refrenele ariilor, cu interpreții propriilor sale piese cărora le mai sugera poante și cârlige la public, iar acum continua acest mod cu cei cărora le făcea adaptări radiofonice, musicaluri, dramatizări sau stilizări ale unor traduceri de comedii cărora le oferea poante chiar cu mai mult umor decât în original. Asta era, în principal bodega literară chiar dacă, pentru gura lumii, ecourile poantelor și înțepăturilor ei păreau mai importante. Următoarea generație, cea despre care am vorbit, a prietenilor direcți ai tatălui meu de la mai vărstnicii Mihu sau Tăutu la congenerii Fănuș și Băieșu și mai tinerii Tomozei sau Stoian, discutau, într-un asemenea cadru liber, unde ideile țâșneau mult mai spontan, sumarele revistelor pe care le făceau și, după cum am văzut, chiar volumele pe care le pregăteau iar, când a înființat pentru litoral postul „Radiovacanța" și l-a condus în primii doi ani, tatăl meu a atras câțiva buni profesioniști ai radioului cu care făceau emisiunile pe plajă și, în micul studiou de unde transmiteau, intrau în costume de baie. După el a venit un tovarăș care i-a obligat pe redactori să se încalțe, să se îmbrace și să stea în ședințe; birocrația a crescut, iar numărul realizatorilor s-a triplat în vreme ce orele de emisie s-au diminuat. Când a lucrat la „*Contemporanul*", cu toate că existau birouri și săli de ședințe, cele mai fructuoase întâlniri le aveau tot în atmosfera colegială din grădina casei noastre, iar lumea diversă a filmului, era limpede că numai la „*Berlin*", la „*Doi Cocoși*", la „*Blocul Turn*" sau în restaurantele din orașele unde aveau loc filmări, putea să adune atâtea categorii de artiști.

Conclavul prieteniei, care face parte din instinctul firesc al existenței comunitare, capătă conotații specifice în actul de creație și, după ce își stoarce izolarea creatoare în atelier, studiou sau la masa de lucru, omul de artă iese între confrați, în primul rând din asemenea motive. La o vreme - vom vedea imediat de ce și, mai ales, din vina cui - Tudor Mușatescu începuse chiar a grăbi către bodegă.

Cu cinism și, poate, chiar tristețe acuzatoare, gâjâit de operația în gât care-l pusese pe gânduri, dar preferând să vorbească, adică să-și lase umorul să rămână inofensiv la stadiul oral care, în fața unei eventuale acuzații, s-ar fi putut nega, el le răspundea celor care, găsindu-l deja instalat, cu pălăria pe ceafă, bastonul deoparte și, pe masă, hârtiile de la vreo adaptare sau dramatizare pentru ei, exclamau „*iar ești primul în întrecerea socialistă, nea' Tudorică ? !*": „*Mă, voi credeți că eu nu mă așez dimineața la masa mea de scris ? !... Mă așez și scriu... Dar când recitesc și văd ce iese, mamă !... Rup repede ca să nu trebuiască să mă duc să mă torn singur !*"... De fapt, asta era soarta umoristului pe vremea când revista oficială de umor, condusă de Aurel Baranga, avea stabilit plafonul glumelor la nivel de frizeri-cooperatori foști patroni și ospătari foști chelneri, care iau bacșiș fiindcă încă nu și-au însușit morala proletară. Despre activiștii care, stăpânind în numele moralei proletare, își însușeau toate foloasele nepermise îmbuibându-se cu plocoane și gratuități, nici vorbă !... Cu cât erau mai suspuși, cu atât mai mult li se respecta acest drept de a primi plocoane substanțiale. Am avut destui colegi de școală dintre copiii acelora, am văzut

cu ochii mei parvenitismul lor imoral și înțeleg disprețul cu care și astăzi ricanează tata când unul dintre aceia își mai permite să dea lecții. Pe lângă parvenitismul corupt al celor care se considerau conducători politici, carierismul unor omeni de litere era floare la ureche. Astfel, pomenitul mai sus Aurel Baranga era, alături de Zaharia Stancu, unul dintre cei care tânjeau tenace după onorurile comuniste. Mimau împreună o anumită prietenie, sau confrerie, uneori fiind Baranga deasupra (de exemplu atunci când a fost acceptat ca autor la versurile imnului republicii: „*Zdrobite cătușe în urmă rămân/ În frunte-i mereu muncitorul...*"), alteori Stancu, fiindu-i director general lui Baranga la Teatrul Național în vreme ce acela era numai director artistic; dar zbătându-se amândoi pentru mai mult. Și, astfel, după îndelungate eforturi care se soldau numai cu premii de stat și funcții culturale ce nu-i mai mulțumeau, ajung în fine la mult râvnita carieră politică, fiind aleși pe listele membrilor supleanți ai comitetului central și defilând o vreme în condiții de egalitate. Dar, la o plenară în care Ceaușescu sau Ceaușeasca ridică veșnic demagogica problemă a reprezentativității femeilor și minorităților naționale, cadriștii le pun în față lista avansării unor femei și a unora de alt sânge, așa că Baranga se trezește membru plin, iar Stancu rămâne membru supleant. Atunci, cu toate vehementele sale vanități și obsesii de premiu Nobel pentru romanele despre desculțul țăran român, el aproape că-l strânge de gât pe alogenul Baranga înjurându-și originea neaoșă și întrebându-l cu invidie: „*De ce nu m-a făcut mă-ta și pe mine ? !*"... Cu mare invidie; și nu cu detașarea ironică a lui Fănuș Neagu care își bătea joc de acel moment, răspunzând la întrebarea: „*Ce-ai vrea să fii, dacă te-ai mai naște o dată ?*" cu: „*Bine-nțeles, femeie și naționalitate conlocuitoare* !"...

Nea' Fănuș avea gura mai slobodă iar noi, puștimea care-i citeam cu pasiune însemnările sportive, îl admiram descifrând uneori, în înjurăturile ce păreau adresate lumii fotbalului, niște adrese mult mai înalte, țintite în stilul lui metaforic de care n-aveau politrucii cum să se lege. Tatei și lui Băieșu, însă, le plăcea să spună anecdota alegorică pentru curajul criticii în comunism, cea cu românul și americanul vorbind despre democrație și lăudându-se amândoi: Americanul pretinde că el poate intra oricând la Casa Albă cerând demisia președintelui. Românul spune că el își poate manifesta protestul pișându-se pe zidul comitetului central. Se felicită amândoi bând câteva pahare iar americanul, devenind mai sincer, recunoaște că sunt și la ei gărzi, că nu poate da chiar așa buzna la Casa Albă dar, pe trotuarul de vizavi, se poate așeza cu o pancartă de protest.

Românul însă, se laudă în continuare că el face ce-a spus, numai că nu se descheie la pantaloni... Asta era și libertatea lor la umor: Numai dacă-i dădeau drumul în pantaloni !...

În felul său, conform modalităților literare pe care le practica, fiecare dintre ei cultiva aluzia, metafora transparentă, esopismul; fiecare aglomera așa zisele elemente pozitive care plăceau conducătorilor, în structuri artistice care păreau să crească, să crească, până se prăbușeau total producând, prin

exagerare, efect de comedie; fiecare încerca ironia laudelor atât de exagerate încât cădeau evident în derizoriu, își vorbeau cu titluri pompoase gen „mult stimate și iubite tovarășe scriitor, redactor și laureat", adică cel puțin câte trei apelative, ca la „mult iubitul și stimatul conducător", sau la „academician, doctor, inginer" ajungând, prin combinație, la șase.

Când era prost dispus, nea' Fănuș înjura de mama focului „frigul din case și pe cei care-l produc !" precizând, spre sperietura securiștilor care ajunseseră și ei atât de precauți cu capriciile stăpânilor încât preferau să mușamalizeze decât să raporteze reacții neplăcute: „Ce, n-am voie să-l înjur pe nea'... Crivăț ? !" iar Băiești fredona, ca pe-o melodie de copil tâmpit: „*Eu, cu mama și cu tata/ Iarna asta vă dăm gataaa !*"... Făceau glume cu nemiluita despre grasa ministresă Suzana Gâdea, care, cu toate că fusese profesor universitar cu studii adevărate, adică asistentă de pe vremea când Politehnica încă nu era politizată, părea incultă și chiar vorbea agramat, tatăl meu încercând o explicație psihologică: Nu e prostie; e perfidie. A început să vorbească așa ca să se coboare la nivelul celorlalte ufederiste, foste servitoare, iar acum nu mai poate ieși din acest limbaj... La care Băiești insinua șiret: Lăsați-o mă, săraca, e supărată. I s-a respins inițiativa !... Ce inițiativă ?... Păi, a vrut și ea să ne modernizăm, să dăm drumul la striptease în unele spectacole. Le convinsese și pe celelalte babe din biroul politic, Lina Ciobanu și Aneta Spornic. Iar toate trei au convins-o chiar pe coana Leana, care a agreat ! Dar i-au arătat lui Ceaușescu, iar acela a respins propunerea spunând că e un lucru scârbos: Foahrte scâhrbos !... I-au arătat lui Ceaușescu ? Unde ?... Chiar în birou !... Au dus acolo gagici goale ? !... Nu; au pus muzică și au început să se dezbrace ele !...

Se formulase pe atunci supoziția că Ceaușescu se dovedea atât de docil sub papucul coanei Leana, deoarece aceea, femeie bine experimentată fiind (vezi și romanul lui Fănuș „*Amantul doamnei Dracula*"), îl vindecase de pederastia deprinsă în închisoare unde, fiind foarte tânăr, fusese făcut fetiță. Dar, neputându-se nicicum discuta direct, se vorbea ca despre alții, folosindu-se numele notoriu al unui coleg literar care făcuse carieră și își etala la restaurant soția tânără, cu toate că, deseori, îi comanda un taxi pentru ca el să rămână cu băieții. La câteva mese distanță, ei comentau aceasta și numai Băiești îi punea la punct categoric: „Nu mă interesează !"... Ei continuau, iar el persevera în a o face pe sobrul nebârfitor: „Nu mă interesează !"... Pentru ca, la insistențele lor să izbucnească: „Mă, când o să plece el cu taxiul comandat și o să rămână ea cu băieții, spuneți-mi; că mă interesează !"...

Revenind la Tudor Mușatescu însă, în preajma căruia Dan Deșliu își preciza tot mai mult delimitările de ceaușism, ei și-l amintesc nu numai neiertător cu încuiații principiali și cu proștii care parveneau prin carierism politic, ci și bănuitor cu ipocrizia celor care nu trăiau la bodegă spontaneitatea frumoasă a improvizației, despre care spunea că „*ăștia au de ascuns ceva* !". Ba, din când în când se răzbuna cu o anecdotă chiar pe bunul său prieten din tinerețe - celebrul, rafinatul și cultul Al. Philippide. Nea' Tudorică povestea

cum erau nedespărțiți în boemia tinereții, având în repertoriul lor cel puțin cinci locante de noapte pe care le închideau pe rând până să poposească la al șaselea care avea specificul de a se deschide în zori pentru fidela clientelă a petrecăreților întârziați. „*Philippide era întotdeauna cu mine* - spunea el cu necaz blamându-i abstinența cu care îl ocolea la bătrânețe - *acum l-au făcut academician și crede că se dă mare dacă nu mai pune-n gură șpriț !*" (Nea' Tudorică era neiertător și nu admitea explicația cu bolile bătrâneții deoarece, cum am spus, și el fusese operat de o boală foarte urâtă-n gât, vorbea gâjâit, dar nu ezita să-și ungă cu șpriț cicatricele. Ba, chiar amenința: „*Așteptați voi să-mi spăl bine coarda vocală de sechelele ganglionului și, să vă ferească Dumnezeu când o să-ncep eu să vorbesc ca lumea* !") Apoi se făcea că-i găsește circumstanțe atenuante bătrânului său prieten constatând: „De fapt, încă din tinerețe Philippide nu era ca noi, palavragiu, ci el mai mult recita. Recita toată ziua din Novalis, din Baudelaire, din Mallarme, din Poe, Schiller sau Rilke pe care-i tradusese genial !... Da, da: Începea să recite la Cafe de la Paix, continua apoi la Cina, unde ne mutam și, când se-nchidea peste tot, iar noi ne retrăgeam la Bodega Ateneului, unde de-abia se deschidea, el venea în urma noastră recitând și se așeza la masă recitând"... Aici, superbul dramaturg care era nea' Tudorică, se oprea pentru a descrie decorul: „Bodega Ateneului era micuță, dar singura la ora aia cu chelneri odihniți, fețe de mese curate, mari, călcate și acoperind masa până jos, la podea... și niște fetițe care se strecurau sub masă și, în timp ce deasupra eram serviți din bateria rece, dedesubt ele ne serveau cu buzele lor calde care știau să facă minuni !... Minuni, înțelegeți ? !... Acolo, la adăpostul fețelor de masă scrobite care cădeau până-n podea !...Exact cum are nevoie bărbatul mahmur, la ora aceea nostalgică dintre noaptea cu stele și zorii cu rouă !"... (Cu toate că era considerat un mare dramaturg și comediograf, nea' Tudorică fusese poet în tinerețe și, când un intervieveur incult aproape cât cei de astăzi, aflând ceva despre genul subtil al comediei poetice din „*Visul unei nopți de iarnă*", l-a întrebat curios dacă a scris și vreo poezie la viața lui, l-a plesnit cu: „Băiete, înainte de-a lua interviuri, mai citește ! Am unșpe volume de poezie, mânca-te-aș !"). Așa că, după această descriere romantică a ceea ce se petrecea în pantomimă cu acea parte a trupurilor lor aflată sub acoperământul mesei de restaurant, redevenea dramaturgul care dădea lovitura de teatru: „Ei bine, fiecare dintre noi, ca omul, mai juisam, ne mai înecam cu șprițul... Numai Philippide recita în continuare și, doar când, sub fața de masă, fătuca se înverșuna mai tare, fiindcă-i deranja mișcarea mâinii cu care gesticula în ritm baudelairian, Philippide îi atrăgea atenția respectuos: Duducuță, capul ceva mai jos, căci mă deranjezi la declamat !"...

În amintirile lor, Alexandru Philippide era un academician sobru și respectat, dedicat întrutotul bibliotecii și marii literaturi. Pentru prietenul său din tinerețe, însă, boier boem și consecvent continuator al bodegii caragialiene, era un trădător pedepsit printr-o asemenea anecdotică superb trasă de păr, ce nu avea decât rostul de a-l face mai simpatic.

Poet, dramaturg și observator caragialian trecându-și atenția de la Mitici

cinici la tâmpiți sentimentali, cum aveau să-l continue Băieșu și Mazilu, nea' Tudorică Mușatescu, precum toți adevărații scriitori, făcea metafore din tot ce spunea. Iar, în actul comic, în umor, metafora presupune exagerarea și îngroșarea situației, împănarea ei cu elemente, dacă nu adevărate, oricum credibile, cum sunt multe dintre povestioarele din aceste pagini, nu numai cea de mai înainte, preluată direct din gura celui care, vreme de decenii a îmbinat poetic sentimentalismul cu ironia, a amuzat publicul spectator tocmai cu alegoria exagerărilor din piesele sale, iar publicul cititor prin prețiozitatea stupidă a replicilor din rubrica sa „*Teatru la domiciliu*", sau cea de scrisori absurd-incult-sentimentale „*Doresc ca micile mele rândulețe...*".

De la el, la modul camaraderesc al omului care, cunoscându-și valoarea, nu-și permite ifose („Lasă-mă pușliule cu *maestre* !... Dacă vrei neapărat ceva protocolar, spune-mi *meștere*. Că meșter sunt; și, încă unul bun !") ei au învățat bunul simț al artistului care se vrea normal până și când e vorba de conștiința valorii pe care o reprezintă la masa de bodegă. Tot așa cum, ca exemplu pentru generația lor, Philippide era omul pentru care bilioteca însemna mult mai mult decât infatuarea sau, mai bine zis, contrariul ei. Meticulos și enciclopedic în orice referire, luând pe oricine în serios, se apropia de ei citindu-i cu interes și îndrumându-i cu modestie. Total deosebiți și perfect omogenizați prin spiritul umanist pe care fiecare și-l manifesta în felul său, Mușatescu și Philippide erau amândoi niște boieri atât de frumos cizelați, încât simpla lor prezență nega megalomania. Și cea prostească și cea demagogică, așa cum îi pocnește la un moment dat pe unii oameni de artă lipsa de echilibru și, poate, chiar relativismul propriei lor valori.

Și, ca dovadă că amândoi au făcut bine obștei și confraților până în ultima clipă, este faptul că, în ziua în care se pregătise la Uniunea Scriitorilor o mare demascare a lui Eugen Barbu pentru plagiat după Paustovski, doliul pentru decesul academicianului Philippide a amânat acea condamnare. Să nu credeți că glumeții noștri n-au profitat pentru un amuzament chiar și pe seama acestei triste întâmplări: cu complicitatea lui Băieșu și Tomozei, tata, care-i avea de plătit lui Barbu o poliță, i-a trimis o telegramă ca din partea poetului-cărturar ajuns pe lumea cealaltă, în care, înainte de semnătura lui Philippide scria: „De data asta te-am salvat; ai grijă data viitoare !"...

Cât despre nea' Tudorică, atunci când tatăl meu i l-a prezentat pe Băieșu, spunându-i că e din școala lui, meșterul a răspuns cu bunăvoință și modestie: „*Măi copii, noi n-avem școală nici cât ne-ar trebui nouă înșine, darămite s-o mai facem și pentru alții* !" - așa arătând adevărata ființă a celui care se știe maestru pe genul artei sale, dar nu-și dă importanță cu asta, în comparație cu cel care își dă față de alții importanță pretinzând să fie considerat maestru, dar, dacă-i scuturi opera, îți dai seama că defectul lui este de a nu fi avut maeștri buni.

O asemenea infatuare, care-i făcea pe tinerii răutăcioși să spună despre el că „*umblă pe stradă atât de țanțoș și de grav-nemișcat în partea de sus a trupului, de parcă ar avea convingerea că-și poartă prin lume propriul său*

bust", o trăia sărmanul Eusebiu Camilar, bucovinean de talent, de altfel. Fapt pentru care odată, la berăria lor, unde acela considera de dreptul său să se așeze în capul mesii, Vintilă Ornaru i-a plătit-o strigând mai dinspre coadă: „Maestre, maestre !"... Iar, când Camilar s-a întors către el dându-i atenție cu un „Da, dragul meu...", Ornaru a replicat că nu i se adresase lui, ci apelativul era pentru a chema chelnerul.

La fel, dar mai dur, i-a făcut-o tata de mai multe ori lui Dinu Săraru, care are vocația de a tânji după recunoașterea ca maestru din partea altora și, de câte ori obține o funcție, impune sau măcar sugerează subalternilor că i-ar place lucrul acesta, fapt pentru care, fiind vorba de o categorie subordonată, nici nu e prea greu ca aceia să se conformeze. Așa că, neiertător cu parvenitismul omiterii tradițiilor colegialității, care nu permit unor egali sau apropiați să vorbească prin secretară, tata îl dă mereu exemplu pe un ștăbuleț de partid trimis la Radiodifuziune spre a întări conducerea muncitorească și care, cu toate că avea anticameră comună cu adjunctul său, putând doar să deschidă ușa și să treacă la acela spre a se sfătui, rămânea în fund pe fotoliul primit, o suna pe secretară care intra cu carnețelul și își nota ceea ce avea de spus tovarășul director tovarășului adjunct, apoi se întorcea la biroul ei, îl suna pe acela la telefon, își nota ce i se răspundea și intra din nou la director să-i raporteze. Și asta, într-o instituție media, unde hotărârile se iau minut de minut, emisiunile curgând în continuare !... O instituție necesitând decizie rapidă și profesionistă, dar dăruită de înalta conducere de partid cu asemenea ciocănari formați la un rapid curs seral, prin care, îmbinată cu dictatura, birocrația comunistă a ajuns la formele ei cele mai absurde.

Pe Săraru, însă, tata nu l-a iertat niciodată în astfel de situații și, când răspundea la un telefon în care o voce de secretară îl anunța: „Domnul Corneliu Leu ?... O clipă, maestrul Săraru vrea să vorbească cu dumneavoastră", el o reținea cu un apel mieros-politicos: „Duduie dragă, sunt bucuros să stau de vorbă cu o doamnă, așa că ascultați o clipă !... Cu tot respectul pentru instituția dumneavoastră al cărui admirator sunt; cu toate sentimentele de apreciere pentru maestrul care o conduce și pe care dumneavoastră îl serviți în mod binemeritat; cu toată condescendența... (etc. etc... Urmau aici câte epitete și complimente se puteau spune cu cel mai politicos și mai elegant ton într-o asemenea conversație dusă în crescendo până când ajungea la decibelii înalți cu care izbucnea:) Transmite-i directorului dumitale că mă c... pe măiestria lui și mă p... pe ambiția lui de a-și spune maestru și că-l bag în p... și răsp.... mămicii lui dacă nu e-n stare să bage degetul în gaura telefonului și să mă sune singur !... Spune-i că mă c... pe..."... De obicei, nu mai apuca să continue pentru că biata secretară izbucnea în lacrimi și tremura invocând milă: „Nu pot să-i spun așa ceva !". Iar, peste câteva minute suna Săraru spăsit: „Haide mă, ce ești așa de nebun ? !... Mă grăbeam și eu să te găsesc la telefon în timp ce vorbeam cu altcineva !"... Logica lui prindea, tata o accepta câtă vreme relațiile dintre ei rămâneau normale dar, peste câțiva ani, Săraru iar primea o funcție cu secretară și istoria se repeta; până când nu și-au mai vorbit. Nu de alta, dar fiindcă tata

îl făcea de râs tocmai față de cei care, la modesta lui sugestie, îi spuneau „maestre".

Aici își găsește locul morala unei alte întâmplări artistice trăită de un cunoscut publicist, critic de artă, Vasile Donose, primind o invitație la un original și foarte prețuit festival de muzică de cameră care, conform tradiției din familia lorzilor care îl organizau de câteva sute de ani, se desfășura la castelul lor de pe domeniul dintre Glaskow și Edimbourgh. Ca românul în întârziere și cu bilet turistic de ultimă clasă, Donose se dă jos din autobuzul greu găsit care-l lasă în poarta castelului și, târându-și geamantanul prin curtea de onoare, vede în capul scărilor un bătrânel care deschide marile uși și-l întâmpină protocolar spunându-i, spre surprinderea lui: Dumneavoastră sunteți domnul Donose, din România !... și tăindu-i mirarea prin explicația: Ați sosit ultimul.

Apoi, respectuos și îndatoritor îi ia geamantanul, îl conduce pe scări și culoare, îl instalează în camera rezervată și, lăsându-l să se refrișeze, îl sfătuiește să se îmbrace rapid de seară, pentru că cina începe în zece minute. Donose promite și, ca să se conformeze, începe să se descalțe, își lasă și pantalonii în vine, dar își aduce aminte iar, când acela e în ușă, îl strigă, îl cheamă înapoi, desface geamantanul și scoate un pachet de „Snagov" cum pregăteam noi pentru bacșișuri, înmânându-i-l generos. Bătrânelul mulțumește, se înclină și pleacă în vreme ce Vasile se leapădă de maieul transpirat.

Nu mai facem literatură bănuind cu ce haine de la cooperativa „Arta Modei" s-o fi îmbrăcat distinsul critic muzical pentru cina de castel. Fapt este că, bărbierit și parfumat, el își face apariția în enorma sufragerie elisabetană și e condus spre scaunul cu spătar princiar din capul mesii unde se află, desigur, lordul gazdă care rostește către trompeții și cimpoierii cu fuste de la balcon: A sosit și prietenul nostru din România, așa că putem începe cina !...

Cornurile englezești și cimpoaiele scoțiene dau semnalul, chelnerii cu tăvi de argint își fac apariția iar, din spatele înaltului spătar al scaunului, întinzându-i afabil mâna spre a-i spune *welcome*, apare bătrânelul care l-a primit, i-a dus bagajul și i-a aprins lumina în cameră. Apare zîmbitor, firesc și modest, invitându-l să ia loc chiar în dreapta sa.

Sub lumina candelabrelor și timbrul specific al instrumentelor muzicale, printre tacâmurile de argint, pe porțelanurile fine care-i marchează locul la masă, Vasile Donose vede un pachet de țigări cu cartea de vizită a lordului. Și nu mai e în stare să înghită nimic, rămânând năuc să evalueze numărul oaspeților din jurul imensei mese, cu convingerea că fiecare fusese primit la fel, noblețea gazdei, combinată cu spiritul de confrerie artistică, făcându-și o onoare din aceasta.

Amintindu-ne de boieri adevărați, ca Alexandru Philippide și Tudor Mușatescu - de la care, și rafinați oameni de artă fiind, se puteau învăța rigorile camaraderiei literare cea lipsită de ifose, bazată pe sincera comunicare și apreciere artistică la niște oameni cu fondul bine întemeiat pe buna creștere și cavalerescul comportament - găsim, desigur, și mai puține scuze impulsivității de sorginte carieristă a megalomanilor, chiar talentați, din literatură. Ca și a

plăcerii cafenelei literare sau artistice de a nu-i lua în serios și a le juca renghiuri.

La fel cum, prin nenumărate glume, Eftimiu n-a fost iertat de faptul că și-a făcut singur statuie în fața blocului, sau că a vândut marșul armatei române ca imn regal albanez, fiindcă Ahmet Zogu avea nevoie de o urcare pe tron rapidă, iar el spera să-i devină sfetnic, sau, încă una - că, la propriile lui piese, fiindcă actorii îl refuzau, el striga singur din culise „autorul !" iar apoi apărea pe scenă făcând-o pe timidul emoționat - lui Nicolae Gărdescu, reputat actor și fiu al unui general, care pe binemeritate făcea caz de cultura sa din familie, având pe strada Berthelot, în casa moștenită de la generalul care era și ctitor al bisericii de vizavi, un birou cu bibliotecă elegantă ale cărui ferestre dădeau chiar pe trotuar, i-au scos vorba că biblioteca era doar de decor teatral, iar el o folosea ca să atragă atenția trecătorilor când își repeta rolurile, în fața ei, cu ferestrele deschise. Fiindcă tot la acel trotuar era și o oprire a vechiului autobuz 37 ce traversa Bucureștiul de la est la vest, ei i-au scris într-o noapte pe tăbliță „Stația Nicolae Gărdescu". Iar când prietenul lor a jucat în „*Fântâna Blanduziei*" a lui Alecsandri, rolul de nobil roman care avea în casă și propria-i statuie, au luat într-o noapte bustul de la teatru și i l-au pus în poartă. Glumele dintre și cu oamenii de teatru sunt cele mai multe, dar de o altă natură, în fața conclavului scriitoricesc ei fiind cu atât mai tăcuți cu cât erau mai mari. Astfel, marele Storin se așeza la masă ca să bea în tăcere și, cel mult, dădea autografe admiratorilor. Dar când unul i-a spus că vrea și el un cuvânt, ceva, o vorbuliță cu semnătura maestrului, fiindcă se aflau pe hipodrom, i-a scris, înainte de a semna aserțiunea: „Calul fuge". Ștefan Ciubotărașu, bine instruit de soție, când s-au mutat în București, să țină minte adresa: Pop de Băsești 26, etaj doi, apartament patru, a deprins-o ca pe un rol al vieții lui. Avea întotdeauna o bancnotă vizibilă în buzunarul de la piept, pe care chelnerii o știau pregătită pentru taxiul în care-l urcau după ce adormea la masă. Târât de ei, el se-așeza mai bine-n scaunul de lângă șofer, rostea profesionist rolul și readormea. Bancnota fiind motivantă, șoferul îl ducea, îl lua în cârcă, îl urca până la etajul doi și suna. Spre disperarea bietei familii care se mutase în locul lui acolo: Nu mai stă aici de opt ani, domnule !... Din același motiv, Constantin Rauțchi plătea întotdeauna două baterii și restul ce mai avea pentru consumație, încă de când se așeza la masă, cunoscându-și obiceiul ca, atunci când ajungea la toaletă și constata că nu se mai poate ține pe picioare, să ia drumul casei. Astfel, într-o seară, o invită pe Vasilica Tastaman la restaurant, se poartă galant comandând antreuri și fripturi, îi trimite și florăreasa cu un trandafir atunci când își cere voie să se ducă la toaletă și dispare. A doua zi, la bosumflarea blondei pline de viață care venise numai nervi la repetiție, el ridică din umeri nedumerit: Vasilica, dar n-am greșit; e lucru cunoscut că eu plătesc de când mă așez la masă !... Tot de la masă, se ridicau din când în când împreună, sprijinindu-se în masivitatea staturilor lor impunătoare în care încăpuse multă băutură, Calboreanu și Ciubotărașu. Dar, cum toaletele erau pe atunci în fundul grădinilor de vară, dacă era iarnă rămâneau la gard. Atunci Calboreanu devenea mândru de jetul său puternic, proclamând teatral cu sonoritatea măreței sale

voci: „Auzi șuvoaiele mele, Fănică ?... Eu de ce nu le-aud pe-ale tale ? !”... La care, respectuos cu gloriosul interpret din „*Apus de Soare*”, Ciubotărașu se recunoștea surclasat și explica: „Fiindcă nimeni nu-ți poate concura măreția, maestre, eu am băgat surdină și fac pe paltonul dumitale !”... Dar, spre deosebire de nea’ Fănică Ciubotărașu care, fiindcă uneori rămânea pe datorie, când plătea era galant, fără să citească nota, Calboreanu îi controla totdeauna pe chelneri și, oricât de făcut ar fi fost, încât ei să creadă că pot pune-n plus o baterie, chiar și pe jumătate adormit, el știa numărul exact. Fiindcă, de câte ori aceia îi desfăceau o sticlă, cerea dopul și-l băga în buzunar. Tata spune că niciodată, nici când stătea toată noaptea singur la masă, nu l-a văzut scoțând din buzunar mai puțin de opt dopuri. La apă sau sifon, știința șprițului spunea până acum, până cu globalizarea și cu intrarea în Europa, că nu trebuie să ții socoteală. Să-i vedem pe șprițari ce se vor face când prețul pe sticlă devine cel puțin același !... Cât despre capacitatea lor incomensurabilă denumită „sorbul de șpriț”, au speriat chiar Munchenul, unde, totuși, se bea destul. E drept: mai degrabă bere da, oricum, la niște așa zise halbe care pot avea și un litru. Nea’ Fănică Ciubotărașu împreună cu Ilarion Ciobanu au fost invitați de coproducătorul german să prezinte acolo filmul „Dacii”, acela instalându-i la hotel și, ca să nu se ocupe prea mult de ei, spunându-le că pot comanda în contul lui orice la restaurantul din incintă. Când, după două zile, i-a găsit la aceeași masă și a văzut nota de plată, s-a îngrozit atât de tare încât le-a spus că nu mai are nevoie de spectacolul de a treia zi, numai să plece. Jignit, nea’ Fănică s-a ridicat începând o tiradă umai cu „mame” și „paști” și „băgări” și alte adrese incomprehensibile în altă limbă. Dar când, încurajat, Ilarion care fusese ocupat să umple paharele, ne irosind ce mai rămăsese în ultima sticlă, a dat să înceapă și el, Ciubotărașu l-a oprit: „Nu pe românește; tu tradu-i, ca să-nțeleagă bou !”...

Tot cu șpriț se termină și niște nunți ca-n povești, cum numai actorii, cu imaginația lor, pot face. Astfel, Mitică Furdui spunea despre nunta prietenului său Vasile Nițulescu că „Nu numai Vasile a ajuns mai târziu la mireasă, în sensul că era cu vreo treizeci de ani mai mare decât ea, dar norocul e că el, Furdui, a ajuns mai târziu la petrecere, adică tocmai în momentul când mirele o adormea pe mireasă aplicându-i prima pereche de palme conjugale. Așa că, fiind treaz, a avut prezența de spirit să-l așeze pe Vasile la șpriț cu soacra, reușind să o împace”... Om de succes la asemenea decalaje e și Colea Răutu, personaj fermecător în asprimea bărbătească a obrazului său de dur, care i-a adus multe roluri semnificative. Pe cât de nepătruns ca poză în filme, pe atât de iubeț și romanțios în viața de fiecare zi, el a făcut multe cuceriri, mai ales că avea un glas de rezonanță joasă, foarte plăcut în șlagărele la modă. Așa că, sfidându-i pe congeneri, își continua aventurile la vârste respectabile și, într-un turneu, chiar a cerut mâna Leliei, cea mai junǎ actrița din ansamblu, fiica zburdalnică a unui celebru medic din Reșița. Fericită, de la Baia Mare unde se petrecuse evenimentul nupțial neoficial, Lelia sună la părinți, le spune vestea și le cere ca, duminică, după trecerea prin Cluj, Arad, Timișoara, când turneul lor ajunge la Reșița, să fie pregătită și oficializarea prin nuntă. Doctorul se

pune pe treabă, aleargă, organizează și, cu multă trudă reușește să-i facă hatârul fetiței, îi primește la gară și-i sărută, îi trece repede pe la primărie și-i lasă să se ducă la spectacolul care special trebuia să se termine devreme, îi primește din nou la restaurantul gemând de invitați, îi așează la masă și își mai continuă alergăturile pentru a pune la punct totul și a primi pe toată lumea. Apoi, epuizat, se așează pe locul său de socru mic și bea pe nerăsuflate câteva șprițuri cu ginerica, glumește, își pupă fata, se relaxează.

Și, relaxat fiind, apucă să se mai asigure o dată că toată lumea-i mulțumită, apoi se așterne pe băut calm, pălăvrăgind cu proaspătul său ginere. Care e fermecător, bea cursiv, îl bate pe umăr și-i spune camaraderește „Doctore" !... Doctorul e încântat și el; bea tihnit ascultându-i amuzantele glume actoricești și, pe măsură ce-l vede mai deaproape și-l privește mai bine, în loc de „dragă ginere", începe să i se adrese cu „Nea' Colea"...

Din categoria polițelor plătite pentru îngânfarea și aerele de cuceritori pe care și le dădeau unii, un actor încă în vogă, fapt pentru care nu-i pomenim numele, frumos foc pe atunci, dar despre care se știa că nu-i prea bărbătos, a pățit-o cu ei lăudându-se că are la degetul mic câteva unguroaice pe care o să li le recomande și lor, dar n-are unde le invita fiindu-i soția geloasă. Prompt, tata a scos cheile, a ales una, i-a pus-o-n față pe masa de bodegă și i-a spus: Eu am o întâlnire cu cineva aici dea-abia la ora două. Ai trei ore la dispoziție. Du-te, cheamă una și vino-napoi să-mi aduci cheia !... După trei ore fără ceva, la masa unde se strânseseră destui, respectivul revine, pune cheia pe masă mulțumind îndatorat și începe să relateze amănunte fantastice prin care femeia l-a covârșit. Tata-l ascultă o vreme, îl face să se încingă bine în fața auditoriului lăsat cu gura căscată, apoi îi atrage atenția că a găsit și i-a dat cheia de la șifonier.

Nedreptățit de o asemenea farsă s-a considerat și Tăutu, acuzându-i că se răzbunau pe propriul lui talent. Într-adevăr, cu meșteșug regizoral, Tăutu își doza emotivitatea poeziilor pe care le recita la șezători și practica mici trucuri - „cârlige" cum folosesc actorii ca să țină agățată atenția publicului. Astfel, la minulesciana poezie „*Despărțirea a fost simplă*", care vorbea de-o gară, de-un peron, de-o fată care pleacă și-un băiat care rămâne, sau invers, el menționa că a dedicat-o primei sale iubiri, o fată pe care, de atunci tot speră să o întâlnească. Și, spre încordarea spectatorilor, adăuga niște tremurătoare vorbe prin care-și mărturisea presimțirea, sau speranța, că ea s-ar afla în acea sală. Se făcea liniște totală, el recita parcă invocând-o și rugând-o și, când încheia trist că n-o găsise nici acolo, ropotele de aplauze erau de zece ori mai puternice decât la ceilalți.

Care, i-au plătit-o... Fiindcă, la Botoșani, întâlnind o prietenă actriță proaspăt repartizată la teatrul de acolo, i-au sugerat rolul și, doar cu două versuri înainte de a obține aplauzele, când Tăutu domina mai puternic publicul cu răsuflarea întretăiată, din sală s-a auzit strigătul: Niculeee, eu sunt !...

Nimeni n-a mai fost atent către scenă, sala a devenit o foială și-un vacarm,

iar penultimul vers i-a rămas în gât poetului care, lipsit de prezență de spirit, a fugit după cortină...

Cam așa își cultivau ei prietenia. Exista o singură condiție: Totul, oricât de dur și de cinic, să fie făcut cu invenție artistică. Iar când se adunau la masă câte unii dintre congenerii lui Mușatescu: Sică Alexandrescu - regizorul pieselor lui și colaborator la multe comedii, printre care și cea care l-a lansat pe Birlic, Mihail Sorbul, Alexandru Kirițescu și Mircea Ștefănescu - dramaturgii, Ionel Țăranu, N. Vlădoianu, Nicu Kanner, Stroe, Cristodulo, Nicolaide - oameni de revistă și operetă cu care nea' Tudorică făcuse asocieri de companii teatrale, compozitorii Vasilescu, Kirculescu, Dendrino, marile voci ale lui Dacian, Goangă și Niculescu-Basu (căruia el îi spunea și Băsulescu-Nasu, tot așa cum din cercul lor se lansau calambururi de nume ca Mișu Zi Rea, Nicolae Băutu, Dan Chefliu, Latrinel Coproiu sau familia Ali Ștefă-Nescu-Lată la Cina Nassian și declinarea franceză a numelui lui Eugen Jebeleanu: j' ai Beleanu, tu a Beleanu, il a Beleanu), actori de la Vraca și Ciprian, până la nenumărați din generațiile mai tinere, tatăl meu și prietenii lui, printre care se afla și Vava Vasilache, fiul lui Vasile Vasilache, totul devenea un sărbătoresc festin de replici și idei mordante.

Plăcându-i improvizația exagerărilor cu fond literar, adică prin modul în care te conduce logica povestirii și nu cum sună afirmațiile terne făcute de mincinoșii de profesie, Tudor Mușatescu încuraja o bănuială de istorie literară pe care tatăl meu, punând reale personaje celebre să joace ceea ce ar fi făcut ei, cei de la acea masă boemă, începuse a relata, chiar la un pahar de vin de Dragosloveni, căsătoria lui Vlahuță cu moștenitoarea acelei podgorii. Și-l îndemna s-o repete adăugând și el amănunte picante pe care le atribuia, tocmai în virtutea exagerării logice, caracterelor evident compatibile ale celorlalte două mari personaje din epocă - Delavrancea și Caragiale: Într-o dimineață, pe la unșpe trecute fix, când se termină cestiunile mari la tribunal, Delavrancea vine val-vârtej la bodega lui Caragiale, îl trage deoparte și explodează: Iancule, nemaipomenită !... O frumusețe de două'șdoi de ani, pe deasupra și bine educată, moștenitoarea unică a uneia dintre cele mai mari podgorii din Vrancea, pe care-am divorțat-o azi dimineață de-un filfizon, un locotenet de roșiori mulieratic ce i-a injuriat profund amorul, dezamăgindu-i și părinții ce m-au rugat s-o salvez !... O cadră, o frumusețe; parol ! Iar taică-său ma invitat la prânz la Capșa de bucurie că i-am câștigat procesul !... Te-am înțeles ce vrei să spui - consimte cu el Caragiale - Că noi doi tocmai ne-am nimerit căsătoriți ! Nu-i așa ? !... În vreme ce marele dramaturg și avocat îi dă dreptate, ca să fie dramaturgia completă, în bodegă intră Vlahuță, iar conu Iancu nu ezită nici o clipă: Dar uite-l pe Alecu care e becher și, care, mai ales dacă zici că-i frumoasă și cu ditamai podgoria, se va sacrifica pentru prietenia noastră. Înhață-l și du-te cu el la Capșa !

Pentru prietenia lor, Vlahuță s-a sacrificat și totul se petrece ca-ntr-un basm frumos care se încheie cu ani lungi și fericiți. Ani lungi și fericiți în care doamna Vlahuță s-a alăturat marii prietenii a celor trei, petrecând veri și toamne

întregi pe sofalele superbului balcon de la Dragosloveni, de unde se cuprinde perspectiva spre podgoriile Cotești, cu vin alb sec, Urechești cu vin negru și Dumbrăvenilor cu tămâioasă dulce. Împreună cu prietenii săi care formau un grup frumos de scriitori la Focșani, tatăl meu și ceilalți au întemeiat tradiția Salonului Literar Dragosloveni care se ține chiar în casa-muzeu, chefurile având loc chiar pe acel balcon. Când se-ntorceau, aduceau întotdeauna damigene la care-l invitau pe nea' Tudorică Mușatescu. Și chiar la botezul meu au adus vin de-acolo, maestrul fiind fericit că nașul meu Mihu Dragomir m-a botezat ca pe el. Noi locuiam pe atunci la mansarda casei lipite de Ministerul Învățământului iar nea' Tudorică, Moruzan, compozitorul Chiriac după colț, Mihai Jora spre stânga, Nicolae Gărdescu spre dreapta, sculptorul Medrea pe o stradă paralelă, Haralambie Polizu și Niki Atanasiu pe alta, Calboreanu la colț cu Calea Victoriei, Ciubotărașu, Mărgeanu, Fănuș și Radu Tudoran la Cișmigiu, între toate acestea aflându-se casa lui Constantin Tănase, iar drumul de la repetițiile și înregistrările pentru „Teatrul la Microfon", ca și cel către Conservatorul de Muzică, tot pe acolo trecea. Când unii dintre ei au îmbătrânit și le venea mai greu să urce pe scara îngustă spre podul bunicului meu, acesta și cu tata primeau telefon și erau convocați la bodega din colț - „Nectarul". Unde, într-o toamnă, când comerțul socialist a dat drumul la mandatari, chiar au reușit să aducă vin de la Dragosloveni iar, în locul portretelor lui Marx, Engels și Lenin, care nu se prea mai purtau, i-au pus pe Caragiale, Delavrancea și Vlahuță. Fiind chiar în centrul ariei, „Nectarul" câștigase prioritate față de altele două frecventate în zonă: „Lipova", unde ar fi tronat Victor Vlad de la Marina și „Mircești" cu veselul Alecsandri, în vreme ce seara, după spectacol, cei de la operă se duceau la „Codrii Cosminului" care era ceva mai încolo.

De fapt, dacă ne gândim bine, chiar era un simbol de continuitate a bodegii literare, pentru că, retrași din centrul unde Capșa nu mai era Capșa, ci devenise loc al sportivilor cu bani și al unor bișnițe cu valută, iar la Cafe de la Paix se instalase o linie de autoservire, cei vârstnici veniți de acolo aduceau oarecum legătura cu Gambrinusul caragealian, actorii erau cu toții interpreți fervenți ai lui Caragiale și Delavrancea iar cei mai răi de gură transformau în aluzie contemporană „*Minciuna stă cu regele la masă*".

Cam în această atmosferă, în încurajarea dată de bătrânii care trăiseră din anecdote politice spuse pe șleau în toată perioada interbelică, au început și unele sensuri aluzive ale calamburilor și glumelor lor. Mai întâi unele cu Stalin și cu minciunile despre omul nou sovietic, despre „davai ceas" și kaghebiști, fără a le mai masca în glume cu hitleriști, despre Mao și datoria fiecărui chinez de a produce din cât mai puțină mâncare cât mai multe fecale pentru îngrășarea pământului patriei, despre barba lui Marx și ciocul lui Lenin. Apoi, cu cei din fosta camarilă a lui Gheorghiu-Dej care – construia tata o scenă de teatru clasic - bântuie într-o noapte prin mausoleul din Parcul Carol strigând către paznici: „Vreau un cal; aduce-ți-mi un cal !"... Speriați, aceia raportează și, ca bun cunoscător al răposatului, e trimis să vadă ce se-ntâmplă Chivu Stoica, acolitul și executantul slugarnic al ordinelor sale. Acela așteaptă

să se facă miezul nopții, fantoma se simte mișcând și, deodată i se aude glasul tunător: „Am spus că vreau un cal, nu un bou !”...

După acest exercițiu, a mai fost necesar doar un pas foarte mic, prin glumițe mai simple, cu securiști sau cu activiști - erau chiar și întâmplări reale, precum unul care-i însoțea la niște șezători și, având deaface cu literați, se simțea obligat să vorbească în cel mai intelectual stil învățat la seral, întrebându-i: „Doriți să servim meniul pe plan local, sau să preconizez la raion ?”- prin exprimări mai aluzive, nea' Nicu fiind nea'Puiu iar ea Păsărica, sau Boeru și Cocoana, sau Babanu și Maria de Mangop, sau, mai direct Genialu și Geniala, până când spiritul lui Păstorel a înviat și au început să curgă glumele ca pe vremea lui Zăroni. Dintre toate, tatăl meu și le revendică pe cele cu „Calamitate-Vodă” și cu „...Nicule, mai e state de vizitat ?”. Despre modalitățile de lansare pe neobservate a acestora, fără a lăsa urme care să conducă la autor, adică tot pe principiul fără a te descheia la pantaloni, el relatează în „*Amintiri din Casa Scriitorilor*”:

Tot el a migălit entuziastele versuri de calambur: „*Condu-ne bunule părinte,/ Condu-ne bun conducător, /Condu-ne buna lui soție, /Condu-ne bune Nicușor* !...” și a făcut-o pe culegătorul de folclor punând în circuit amănuntele despre ascensiunea lui Emil Bobu: Acesta-și începuse cariera de muncitor promovat ca milițian-tablagiu, automat și birocrat în executarea ordinelor, trecând prin administrație cu capul plecat la șefi, până ce a ajuns într-o funcție la regiune și, când acestea s-au împărțit în județe, liderul local iubitor de putere și-a păstrat Suceava și l-a propus pe el, ca bun executant mai docil, la Botoșani. Principalul efect științifico-administrativ al noii împărțiri, din șaisprezece regiuni în patruzeci de județe, a fost că patruzeci de primi secretari s-au grăbit să amenajeze fiecare câte un castel de vânătoare sau chiar castel adevărat destinat lui Ceaușescu, încât acestea au funcționat îndelungă vreme, care de care cu mai multe surprize costisitoare pregătite pentru el și pentru ea, în unele nici măcar n-ajungând să calce cuplul prezidențial. Botoșanii, însă, au avut norocul să fie călcați având loc la Flămânzi o comemorare a lui 1907 urmată de respectiva vânătoare în care, în loc de țărani au fost împușcați iepuri și mistreți. De frica securiștilor ce le goneau goniți la rândul lor de Bobu, animalele veneau de bună voie în bătaia genialei puști, știind că pentru ea fuseseră bine hrănite și, din patriotism (nu al lor, ci al lunetiștilor din copaci), căzând chiar câte două sau trei la fiecare glonț. După care, Bobu i-a dus pe cei doi turturei în cuibușorul pregătit, le-a arătat cum erau în intimitate totală, batalionul de gardă fiind desfășurat pe aria largă a gardului care înconjura hectare bune, iar servitorii, dispărând cu toții, la un semn al lui, în locuri din spatele acelei întinderi, dar având mașini pregătite să vină la cea mai mică comandă. Ultimele servicii li le-a făcut el personal și, urându-le noapte bună, s-a retras în vârful picioarelor din apartamentul larg, gândit ca un cuibușor de nebunii cu uși și pereți de seif care străjuiau și salonul și sufrageria și vestibulul cu băi și toalete ce ducea spre dormitorul imperial, totul în mijlocul altor camere și saloane

care, la rându-le, tronau în mijlocul marelui domeniu asigurând intimitatea deplină a cuplului prezidențial.

Lăsându-l să se retragă și să-nchidă în urma sa, cei doi și-au luat pastilele de constipație cu care se obișnuiseră de la Londra, încă de când i-a plimbat regina în călească ei (de atunci făcându-li-se importuri speciale), el a pus mâna pe cartea despre Napoleon, folosită în loc de carte de vise, din care secretarul particular pusese vreo sută de exemplare pe fiecare noptieră din fiecare dormitor al lui din București sau din palatele din țară, ca și-n bagajele pregătite pentru popasul în marile hoteluri, apoi au stins lumina și...

Și, când s-a trezit și el ca omul bătrân să se ducă undeva, c-o mână desfăcându-și pantalonii pijamalei și alta pe clanță, Ceaușescu deschide ușa spre vestibulul cu toalete și, buf, un trup adormit cade peste el întârziindu-l și făcându-l să-și dea drumul. Coana Leana se trezește speriată și aprinde lumina strigând iar, de pe podea, ștergându-și obrazul de picăturile cu care-l stropise geniul Carpaților, se ridică Bobu cerându-și scuze c-a adormit... Unde-a adormit ? - vine întrebarea total nedumerită a celor doi... Păi, pe ușă. A sprijinit ușa toată noaptea și, se roagă de iertare, dar l-a prins somnul... Ai stat tu sprijinit toată noaptea pe ușa asta de la dormitor ? !... La care, răspunsul vine plin de convingere:

Păi cum altfel, tovarășu ? E singura ușă care dă în dormitor ! Cine vă putea păzi mai bine în județul ăsta ? !

După ce s-a ușurat ca lumea și s-a-ntins în pat pentru respirație adâncă, Ceaușescu o aude pe Leana care se-ntorcea și ea de la nevoile ei: Nicule, ăsta nu e de ici-de colo !... La prima plenară, Bobu a fost adus ministru de interne, iar la primul revelion, pe un podium auriu, cu trei trepte mai înalt decât restul meselor conducerii de partid, Ceaușeștii stăteau la masă doar cu familia Bobu; chiar și copiii lor fiind la alte mese.

Povestind întâmplarea discret (doar unor oameni - zice el - de care era sigur că nu-l înregistrează ci, cel mult, îl toarnă după ureche), tata adăuga întotdeauna bănuiala lui că Bobu ține ca pe-o piesă de muzeu haina ce poartă amintirea stropilor din noaptea aceea; dacă nu, chiar ca pe-o relicvă de pronie cerească la care se închină în intimitatea sa de ateu. Iar, ca să fie și materialist-științific, atunci când se spală pe obraz, o face doar cu vârful degetelor, pentru a ocoli urmele biosintezei epiteliului său cu pipiul prezidențial.

În rest, nu mai am ce povesti fiindcă, om de curaj fiind - din glorioasa generație a celor care o făceau, dar fără a se descheia la pantaloni - tatăl meu și-a publicat toate glumele politice produse de el după 1989 în rubrici permanente de presă, radio, televiziune, în spectacole și în volume, sub genericul „*În gura leului*".

Și, fiindcă unul dintre aceste volume este subintitulat: „*Cronica politică a anilor 1992 – 2004, sau: O duzină de ani trăgând căruța cu paiațe căreia unii tot încearcă să-i înțepe pneurile, să-i rupă roțile, să-i deturneze oiștea, doar-doar s-o răsturna menajeria, doar-doar s-o închide Gura Leului"*, vă

las să înțelegeți de la sine cam cum a fost atitudinea oficială a falnicelor noastre instituții democratice care l-au cenzurat, față de modesta libertate de palavragiu de cafenea către zodia căreia el a tânjit o viață aproape întreagă dar, total, și-a permis-o atât de târziu încât unii suferă la neșansa că ar mai fi fost de așteptat destul de puțin, ca el să nu și-o mai permită deloc.

Ei, uite că n-au avut norocul ăsta, iar obtuza lor lipsă de umor ricanează când el le spune că, prin vocație, ca orientare politică este *un antiguvernamental*. Atât: Nici împotriva unuia, nici împotriva altuia ci, cu dragoste pentru întreaga prostie omenească, declarându-se împotriva ei numai atunci când este guvernamentală. Iată cum își proiecta el volumul pe care l-am pomenit chiar aici:

"…La începutul cărții va fi o prefață în care spun că este vorba, de fapt, de un roman avându-mă ca personaj principal pe mine în ipostaza de om cu gură mare și slobodă. Capitolele lui descriu, de fapt, avatarurile mele pentru a-mi păstra umorul, în ciuda faptului că, de multe ori, publicațiile care găzduiau *«Gura Leului»,* s-au văzut în situatia de a-mi suspenda rubrica. Romanul chiar s-ar putea chema *«Avatarurile unui personaj cu gură mare»*, relatând sau sugerând impactul cu glumeții care încercau să i-o închidă

Pot oferi și citate din comentarii de presă despre spectacolele prezentate și articolele radiodifuzate sau tiparite în cadrul rubricii denumită astfel. Pot arăta cronologic etapele când au apărut și când au fost suspendate. Asemenea etape constituie capitolele acestui roman, cum a fost publicată sau nepublicată rubrica pe parcursul timpului. Și voi promite cititorului, de asemenea, că la începutul fiecărui nou capitol, voi relua prezentarea dedesubturilor care au caracterizat momentul politic respectiv și lucrăturile aferente.

Astfel, prefața se poate chema "*dedesubturile acestei cărți"* - spre a-i aminti cititorului ce lanț subteran urmărește …

"Avatarurile unui personaj cu gură mare - roman în capitole pe ani și pastile săptămânale", se va încheia, desigur, trist, blazat, așa cum îi stă bine unui dezamăgit într-ale politicalelor. Sau, poate, nici nu se va mai încheia decât cu acel ultim articol pe care voi apuca a-l scrie înainte ca, nu pământenii, ci Bunul Dumnezeu să facă gluma de a-mi suspenda rubrica."…

Dar, dacă mă-ntrebați de ce nu și-a mai continuat rubrica în ultimii ani, eu nu voi pretinde că-i vreo lucrătură din partea celor cărora le dedică un fel de refren de romanță, drept motto de început, la primul capitol: „*Naiv-romantic eram eu,/ Dar mai veghea și guvernarea*", iar, la sfârșit, iarăși le dedică următorul *Motto finale: „Îmi spune un amic din opoziție „Ai umor; îmi place cum tragi în guvern !"... Iar eu îi răspund: „Vino mata la guvernare și-o să vezi ce umor mai am !"...*

Nu, nu pot pretinde că-i lucrătură; nu-mi pot permite așa ceva, deoarece tata crede în valorile democratice, chiar și atunci când sunt rostite de demagogi („*Pot să nu cred în ei; dar cum să nu cred în ele ? !*"). Mai degrabă putem considera că înțelepciunea vîrstei îl conduce spre depășirea unor atari stări frivole, îl conduce spre aplecarea către sinteze de profunzime filosofică, așa

cum îi stă bine omului la senectute.

Astfel, având și noi, din familie, puțin sânge albastru, tata pretinde că: un om de rând nu se poate înnobila prin același act fiziologic prin care înainte se lua blenoragia și acuma se ia sida, iar lumea se miră degeaba că morganaticul prinț Duda a apărut cu uniformă de colonel de infanterie ! El nu a primit acum epoleții, ci îi are de mult !... I s-a schimbat numai arma: De vreme ce culoarea albastră a securității i-a intrat în sânge, roșul acestuia s-a mutat în culoarea infanteriei, pe care o poartă la uniformă. Iar strategia militară știe prea bine că infanteria este cea care cucerește teritoriile și domeniile de care unii nu se mai satură...

Și termină butada asta cu îndurerat-jignita evocare românească: „*Oooo, Doamne Sfinte* !"...

În schimb, gentilom galant fiind, femeilor cu guriță mare le dedică versuri de genul:

Că degeaba se ofuscă
Doamna Muscă !
Să se-ntrebe: Cine are,
Înafară de dosare,
Nume mai predestinat
Ca să bâzâie-n ..... ? !

Fapt pentru care, spre a convinge cititorul, închei cu o adevărată sinteză de psihologie națională, pe care mi-a comunicat-o recent, încurajându-ne tuturor aspirațiile politice:

PORTRETUL ROBOT AL PREȘEDINTELUI ROMÃNIEI:

Bun creștin ca Ion Iliescu,
Eficient ca Emil Constantinescu și
Distins intelectual ca Traian Băsescu.

Dacă nu acesta este chiar sfârșitul nostru, al carpatinilor-dunăreni-dâmbovițeni; și dacă, așa cum s-au anunțat mesianic, mai așteptăm alte figuri emblematice care vor întregi acest portret, nu pun nici eu aici obișnuitul anunț de: „**sfârșit**". Dar, oricum, ca trans-scrib al acestor înregistrări spontane și ne premeditate, încurajat în speranță, pun măcar un:

fine dell primo tempo
în România anului 2007

CRONOLOGIE BIBLIOGRAFICĂ
A BIBLIOGRAPHICAL CHRONOLOGY OF CORNELIU LEU

Affiliations: European Association for Pluralism, Europe's Ecumenical think-tank, Coexistence Initiative, International Jacques Maritain Institute, Writer's Union,Cinematographers' Union, Journalists' Union, Broadcasters' Association.
President of the Movement for the Romanian Villages' Progress; Editor of the weekly "Albina romaneasca", the three-monthly "Pluralitas", the online Portal Carte si Arte
(Books & Arts Portal) and "Realitatea – Publishers"
Address: Bd. Dacia nr. 126, București 020064, e-mail: leuc@b.astral.ro; albina@vipnet.ro; telefax 0318152903 www.vipnet.ro/albina www.cartesiarte.ro

REFERENCES : „Dicționar Luceafărul de literaturaă română contemporană", „Reprezentanți ai Dobrogei în știință și cultură", „Dicționar Albatros de literaturăcontemporană", „Dicționar cronologic de literatură română", Dicționar Univers de literatură română", „Cineaști români – Ed. Științifică", "International Author's and Writer's Who's Who" – Cambridge," „Marquis Who's Who in the World", „CambridgeDictionary of International Biography", „International Directory of Philosophy and Philosophers" - B. G. State University – Ohio, „500 Leaders of Influence"- American
Biographical Centre", „Encyclopedia on Personalities of the Twentieth Century", „TheCoexistence World Initiative Network Partner Directory", „Directory of Philosophy Center USA", „Oxford 2000 Outstanding Intellectuals of the 21 Century", „Who's Who in Romania", „Hubners Who's Who: Enciclopedia Personalităților din România",
„Academia Română: Dicționarul general al literaturii române".

Corneliu Leu's
BIBLIOGRAPHICAL CHRONOLOGY:
NOVELS:
Ochiul dracului (*The Devil's Eye)*, Editura pentru Literatură, Bucharest, 1957.
Virsta de aur (*The Golden Age*), Editura pentru Literatură, Bucharest, 1958

Puterea (*The Power*), Editura Eminescu, Bucharest, 1973.
Plangerea lui Dracula (*Dracula's Complaint*), Editura Cartea Românească, Bucharest,1976.
Prețul dragostei, al credinței și al urii (*The Price of Love, Faith and Hatred)*, editura Eminescu, Bucharest, 1978.
Romanul unei zile mari (*The Novel of a Great Day*) Editura Albatros, Bucharest 1979
Patriarhii (*The Patriarchs*), Editura Cartea Românească, Bucharest, 1979.
Insulele (*The Islands*), Editura Albatros, Bucharest, 1982.
Romanul nopții de februarie (*The Novel of a Night in February*), Editura Militară, Bucharest, 1983.
Rănile soldaților învingători (*The Wounds of the Victorious Soldiers*), Cartea Românească, Bucharest, 1984.
Romanul unui mare caracter (*The Novel of a Great Character*), Editura Militară, Bucharest, 1985
Faptele de arme ale unor civili; Secolul războaielor mondiale sau ce înseamnă puterea -trilogie 1986-1989 (*The Feats of Arms of Some Civilians"* ;*The Century of World Wars or What Power Means)*. A Trilogy 1986-1989), Editura Albatros, Bucharest, 1986-1989.
Poetul ca o floare (*The poet like a flower*) Ed. Realitatea 1993
Drumul spre Damasc (*The way to Damascus*) Ed. Eminescu 1995
Spionii birocrați (*The bureaucrat spies*) Ed. Eminescu 1997
Iarna iubirii (*The love's winter*), Editura Realitatea 2001
Cartea episcopilor cruciați (*The book of crusaders' bishops*), Editura Realitatea 2001
Călăul lui Dracula (*Dracula's executioner*), Editura Realitatea 2003
Amintiri din Casa Scriitorilor - (*Remembers of The Writers' House*), Editura Realitatea 2003
Opere definitive –Romane istorice 1 si 2 (*Definitive Works – Historical Novels 1&2*) Editura Semne 2007

PLAYS & SCRIPTS:
Vremea Viteazului – radioserial istoric (*The Brave's time – broadcasted historical*
stories) 1952
Cu toată viteza - 3 acte (*Top speed - 3acts*) 1954
Poveste de iarna – spectacol inaugural al televiziunii în România (*A winter story – The*
Romanian's television starting performance) 1957
Familia - 3 acte (*The familly – 3 acts*) 1958
A doua dragoste -3 acte (*The second love –3 acts*) 1965
Fiara - 3 acte (*The Wild Beast – 3 acts*) 1966
Asediul .- scenariu la filmul omonim (*The Siege - script of the homonym movie*)

1971
Femeia fericita – 3 acte (*The happy woman – 3 acts*) 1972
Teatru - colecția « Rampa »(*Theater - « Rampa » collection*) 1974
Fata bună din cer – 3 acte (*The kind-hearted girl falling of sky*) 1974
Idem (sau «Cota 2516») - scenariu de film (*idem, script for a movie*) 1976
Casa dintre câmpuri – scenariu de film (*The house among the plains, script for a movie*) 1978
Teatru comentat – volum antologic (*Leu's commented plays*) Editura Eminescu 1979
Sufletul locului – 3 acte (*The land's soul - 3 acts*) 1980
De groază și de râs – volum de stori-uri și scenarii (*Into fright and laughters – a book of scripts & stories)* Editura Realitatea 1991
Omul succesului – 3 acte (*The successful man – 3 acts*) 1993
Generalul si găinarul – 3 acte (*The general and the rogue*) 1996
Dămăroaia-story – 3 acte (*Damaroaia-suburb-story – 3 acts*) 1997
Opere definitive – Teatru (*Definitive Works – Plays*) Editura Semne 2007

PRODUCER & DIRECTOR:
1968 – 1978 «Călătorii romantice» -serial de filme de autor (*Romantic journeis – a sery of author's movies*)
1970 - Înființează Studioul de filme al Televiziunii producând scurt-metraje, seriale și coproducții (*Founder of the TV Movie-Studio in Romania*)
1973 -Înființează Casa de filme « Numărul 4 » producând lung-metraje și ecranizări (*Founder of the Movie-production House « Number 4 » producing feature-films, musicals, screen-plays*) : « Cantemir », « Ioanide », « Adevărul și Puterea », « MihaiViteazul », « Actorul și sălbaticii », « Ciprian Porumbescu », « Bariera », « Țara depiatră », « Serata », « Casa de la miezul nopții », « Cu mâinile curate », « Felix si Otilia», « Lumina palidă a durerii », « Nea Mărin Miliardar », « Iarba verde de acasă », «
Alexandra și infernul », « Scrinul negru » , « Cercul magic », « Circul spionilor », «Tănase Scatiu », « Facerea lumii », « Cădere liberă », « Agentul straniu », « Imposibilaiubire », « Castelul din Carpați », etc.

FOUNDER OF SOCIAL-CULTURAL ORGANIZATIONS:
1990 – Fundația Episcopul Grigorie Leu (*The Bishop Grigorie Leu Foundation*)
1992 – Cabaret politic – radiospectacole cu public (*Political Cabaree - broadcasted publicperformances*)
1995 – Observatorul pentru Democrație Locală – secțiune națională a Institutului Internationl Jacques Maritain (*The Local Democracy's Observatory – a national section of the International Maritain Institute*)
1997 – Consfătuirea Națională Anuală a Intelectualilor de la Sate (*The Natio-*

nal Yearely
Conference of the Villages' Intellectuals)
1998 – Institutul Național de Personalism cu revista « Pluralitas » și cursurile de
personalism înadministrația publicăși în politicile culturale europene (*The National*
Institute of Personalism, publishing the « Pluralitas » magazine and organizing the
courses of lectures of personalism in Public Administration and European Cultural
Policies)
1999 – Mișcarea pentru Progresul Satului Românesc (*The Mouvement for the Romanian*
Villages' Preogress)
2000 – Asociația Fundațiilor pentru Dezvoltarea Rurală (*The Rural Development*
Foundations' Association)
2005 – Grupul internațional de reflecție privind Societatea Civilă Transnațională (*The*
International Think- tank concerning The Transnational Civil Society)
2007 – Rețeaua neguvernamentală « Harta Culturală a României Contemporane » (*The nongovernmental Network of the « Cultural Map of the Contemporary Romania »*)

CUPRINS

I.CEI CE M-AU ÎNTÂMPINAT
Cei ce m-au întâmpinat pag.5
Cei pe care i-am găsit la putere pag12
Mihu Dragomir pag.19
Petru Dumitriu pag.23
Marin Preda pag.29
Poezie și critică de la „Athenee Palace" la „Capsa" pag.33
Nicolae Tăutu pag.38
D. Ciurezu pag.43
Dimitrie Anghel pag.46

II.CEI AI GENERAȚIEI MELE
Băieșu pag.51
Fănuș pag.54
Țic pag.58
D.R.P. pag.61
Petre Stoica pag.65
Achițenie pag.67
Vasile Celmare pag.68
Apostu pag.70
Genialul Pucă pag.73
Vis macabru în epoca de aur pag.79

III.CEI DE MAI TÂRZIU
Poetul ca vigoarea pădurii pag.91
Inscripție la o cate de căpătâi pag.92
Despre eleganța poeziei și a gestului de caracter pag.95
Candoarea cu semnătură de Ion pag.97
Măreția duioasă a povestirii simple pag.100
Matura ironie a poetului sentimental pag.101
Cărturarul implicat responsabil pag.102
Literatura de suflet românesc a Basarabiei pag.105
Puritatea elementelor primordiale pag.106

Epitaf la mormântul grafomanului necunoscut pag109

IV.CEI PE CARE ÎI ÎNTÂMPIN
Planetă de autor tânăr pag.129
Post-postfață la o carte cu prefață și postfață pag.132
Scrisoare către o «confrate» pag.134
V-a murit Pittiș pag.135
În fața confuziei dientre persoană si personalitate pag.137
Deosebirea dintre dragostea de literatură și adevărata poezie de dragoste pag.149

V.EPILOG CU O SCRISOARE DIN NEPTUN
Scrisoare din Neptum pag.161

VI.ADDENDA DE URMAS LA ACESTE AFINITĂȚI pag.167

AFINITATI ELECTIVE
- ELECTIVE AFFINITIES-

Wellknown Romanian novelist, launching a new style for the historical novel based on genuine documents by bestsellers like «Dracula's executionner», «The way to Damascus», «The novel of a great day», «The book of the Crusaders Bishops» and now, on Amazon, „The woman, be it just a queen", Corneliu Leu offers, in his new book of memoirs „Elective affinities" a tragi-comical description of the artistically-litterary life under the communist censorship. With his specific humour, the man and the writer who spended a half of his life trying to not betray his artistic ideals and writing an esopic litterature to avoid this censorship, narrate the incredibles adventures in the „Communist Parnasus" of his generations' great colleagues and how they succeed in doing them litterary destiny.